BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS QVATVORDECIM SANCTI PAVLI EPISTOLARVM INTERPRETATIO,

F

A Gentiano Herueto Aurelio Latine verſa.

TOMVS SECVNDVS.

SCIO quidem fore vt dum diuini Pauli doctrinam interpretari conor, maledicorum ac detractorum linguas non poſſim effugere, quoniam me forte arrogantiæ ac temeritatis ab eis accuſatum iri, quod poſt hunc & illum [illegible] verbis [illegible] audeam Apoſtolicam interpretationem aggredi. Aggrediar tamen, non [illegible] quidem verba [illegible] Apoſtolicæ ſapientiæ profunditatem oſtendas, & ablata [illegible] apertas, [illegible] participes eſſe volunt, paratum laceum offeram. Eos autem, qui vt alienas [illegible] reprehendant [illegible] adhortor, vt diuinam ſcripturam perlecte [illegible]. Eldad & Medab ſuffragiorum quidem humanorum non [illegible] ſeptuaginta [illegible] numerum [illegible]. Quinetiam magnus ille Moſes ipſos cum reliquis [illegible] Diuina tamen gratia dignati, & donum Propheticum aſſecuti ſunt. Samuel quoque Propheta, cum eſſet adhuc adoleſcentulus, [illegible] ſacerdotibus [illegible] permiſſum eſt [illegible] cum ætas eum [illegible] Deus appareret [illegible] viſionis fructum percepit, & Domini Dei vocem auribus accepit, cum quid Deus eſſet nondum didiciſſet. [illegible] ſe relictum Prophetam exiſtimabat, audiuit tamen relicta eſſe ſeptem millia à cultu idolorum errore aliena & [illegible] Deo [illegible] cultum exhibebant. Innumerabilia autem eiuſmodi, quæ in ſcriptura narrantur, poſſunt inueniri. Non eſt ergo alienum, vt [illegible], tanquam qui [illegible] culices, [illegible] apibus per prata Apoſtolica bombum edentes circumuolemus. Dominus enim & diuites & pauperes efficit, humiliat, & exaltat, [illegible] è terra [illegible] excitat, & è ſtercore mendicum erigit. Vt ſedere eum faciat cum Principibus populi & throno gloriæ. Et Dominus [illegible] cæcos illuminat, & ſapientes retrorſum conuertit, & eorum conſilium ſtultum efficit. Quamobrem vt intelligentiæ lucis radium aſſequar precatus, interpretationem aggredi [illegible] & ex prima diuinis patribus ea quæ ad id conferrét colligam. Breuitatis autem quam maxime potero curam geram. [illegible] breuitatem [illegible] qui [illegible] dederunt, ad legendum adhortari. Ac primum quidem [illegible] Epiſtolarum temporis ordinem conabor oſtendere. Quatuordecim quidem eſt [illegible] ſcripſit beatus Paulus. [illegible] autem hanc [illegible] ordinem [illegible] eſſe ex [illegible]. Sed quemadmodum [illegible] Pſalmos diuinus Dauid [illegible] conſcripſit: eos autem quidam [illegible] voluerunt inter ſe coniunxerunt: & ſpiritalem quidam bonum odorem emittunt [illegible] temporis ordinem non habentes, etiam has [illegible] Epiſtolas Apoſtolicas [illegible] compoſitas [illegible] poteſt. Quæ enim à diuiniſſimo Paulo ad Romanos ſcripta eſt epiſtola, primum quidem locum ſortita eſt. [illegible] autem omnium, quæ ex Aſia, & Macedonia, & [illegible] ſunt [illegible]. Primam enim [illegible] eſſe exiſtimo priorem ad Theſſalonicenſes. Eam enim miſit Athenis diuinus Apoſtolus vt ad eos [illegible] epiſtola [illegible] quod [illegible] ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis ſolis, & miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & [illegible] miniſtrum Dei & cooperatorem noſtrum in Euangelio Chriſti, ad [illegible] & exhortandos [illegible]. Rurſus autem cum non multum temporis præteriſſet [illegible] ſcripſit [illegible]. Ab Actuum autem hiſtoria docemur, quod diuinus Paulus [illegible] Athenis Corinthum venit, illic autem plurimo tempore [illegible]. Poſt eas autem ſcriptam eſſe exiſtimo priorem ad Corinthios. Eam autem ſcripſit cum Epheſi tunc temporis ageret [illegible] enim circa finem epiſtolæ. Permaneo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten. Oſtium enim mihi [illegible] & aduerſarij multi. Venit autem Epheſum poſtquam prædicaſſet Macedonibus, & Athenienſibus & Corinthijs, vt docet hiſtoria Actuum Apoſtolorum. Secundam quoque ad Corinthios poſt eam ſcriptam eſſe exiſtimo. Cum enim, vt erat pollicitus, [illegible] veniret, & aliquantum temporis in Macedonia ageret [illegible] rurſus in eadem epiſtola declarauit. Cum enim quæ in Aſia & in Troade ſubijſſet, afflictiones narraſſet, dicit in medio. Etenim cum nos veniſſemus in Macedoniam, nullam quietem habuit caro noſtra, [illegible] tribulationem paſſi ſumus. Foris pugnæ, intus timores. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos [illegible] aduentu Titi, non ſolum autem in præſentia ipſius, ſed etiam in conſolatione qua conſolatus eſt in vobis. Et rurſus, Notam autem vobis facimus fratres gratiam Dei datam eccleſiis Macedoniæ. Et rurſus, Ne cum venerint mecum Macedones. Quintam ſcriptam eſſe exiſtimo priorem ad Timotheum. Poſt proœmium enim dicit. Sicut rogaui te [illegible] Epheſi, [illegible] in Macedoniam. Docet autem nos etiam Actuum hiſtoria, quod quando primum venit in Macedoniam, nondum quidem Epheſum venerat. Prohibiti enim, inquit, fuerant à Spiritu loqui verbum in Aſia. Erat autem etiam vna cum eo Timotheus. Nam hoc quoque aperte docet Actuum hiſtoria. Nam cum Iudæi ex Theſſalonica Berrhœam veniſſent & multitudinem ad ſeditionem concitaſſent, diuinum quidem Apoſtolum Athenas nauigarunt. Manſerunt autem, inquit, Silas & Timotheus illic, Et rurſus, cum quæ Corinthi acta ſunt ſcriptor narraret, & doceret quomodo diuinum Apoſtolum in Synagoga in omni ſabbato docuerit, & quod Iudæos & Græcos perſuaſerit, ſubiunxit, Poſtquam autẽ venerunt ex Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat verbo Paulus teſtificans Iudæis Chriſtum Ieſum. Clarum eſt ergo quod quando ſecundo ex Epheſo venit beatus Paulus in Macedoniam, tunc illic optimum Timotheum reliquit, vt eorum curam gereret, qui ſalutarem prædicationem ſuſceperant. Poſt hanc,

Margin notes: Num. 11. — Reg. 1. Cap. 3. — C — 3. Reg. 19. — G — Pſal. 112. & [illegible] — Prima. 1. Theſſ. 3. — D — Secunda. — Tertia. 1. Cor. 16. — Quarta. — H — 2. Cor. 7. — Quinta. Cap. 1. Cap. 9. — 1. Timot. 1. — Act. 16. — Act. 18. — Ibidem.

A Sexta. Ad Tit. 3. Septima. Ad Rom. 15. Cap. 16. 1 ad Cor. 16 — E

[illegible] eam eſſe [illegible] ptam exiſtimo quandoquidem [illegible] ſt. Cum enim in eo adhuc loco Paulus ageret, iuſſit Titum vt ad ſe veniret [illegible] autem dicit, Cum miſero ad [illegible] T[illegible] [illegible] Dicunt autem Nicopol[illegible] eſſe [illegible] propter [illegible] ad Ro[illegible] enim omni[illegible] hanc [illegible] cet. Sic autem dicit, Nunc [illegible] Hier[illegible] Ma[illegible] & [illegible] collationem [illegible] quam [illegible] Deus autem permittit [illegible] ad Corinthios epiſtolae [illegible] quae [illegible] qui per epiſtolam [illegible] mittam [illegible] dam [illegible] proficiſcens [illegible] cum [illegible] lem. Soli enim Macedoniae [illegible]

Act. 20. Act. 20. & 21. Ad Rom. 16

meam vos omnes, per quos trans[illegible] [illegible] Hieroſolymam [illegible] ges faceret, & ill[illegible] maximum per[illegible] perpeſſus, per [illegible] quidam [illegible] [illegible] ſus ſub Feſto Romam venit. Quod autem Corinthi [illegible] ſerit [illegible] ad Romanos [illegible] Primum [illegible] dicens eam eſſe miniſtram eccleſiae quae eſt Cenchreis [illegible] autem ſunt regiones Corinthiorum [illegible] autem [illegible] dicit, Salutat vos [illegible] hoſpes meus, [illegible] hoſpite [illegible] autem eum appellat qui [illegible] Quod [illegible]

1 ad Cor. 1.

rat Caium, ex priore ad Corinthios epiſtola facile licet intelligere [illegible] eo, qu[illegible] ſtrum baptizaui niſi Criſpum [illegible] Caium. Vltima ergo omnium quae ex Aſia & Macedonia [illegible] manos epiſtola: & locum habent ſeptimum, vt ex ſcriptis Apoſtolicis docemur, alias enim Romam miſit. Et primam

Octaua.

exiſtimo ad Galatas. Antequam enim in Macedonia peregrinaretur, peragit Phrygiam & Galaticam regionem, praedicans [illegible] Deinde cum aliquantum temporis in Macedonia [illegible] Achaia [illegible] etiam in Aſia eſſe [illegible] factus [illegible] Iudaei [illegible] poſt Ephesum Romam venit, & cum intellexiſſet, quod Iudaeam pietatis decreta confundere [illegible]

B Nona. Decima. Vndecima. — F

buit Et Philippenſibus poſt eos Romae ſcripſit, & [illegible] declarat epiſtola. Salutant enim, inquit, [illegible] C[illegible] vero etiam Epheſiis & Coloſſenſibus eodem ſcripſit tempore, vtroſque epiſtolae vno [illegible] De[illegible] & vos ſciatis quae circa me ſunt quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus charisſimus frater & fide[illegible] in Domino, quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt [illegible] quae [illegible] conſoletur corda veſtra. [illegible]

Ad Coloſſ. 4. Duodecima. Tredecima. Quatuordecima. 2. Tim. [illegible] Cap. eodem.

autem ad Coloſſenſes Oneſimi quoque meminit. Cum Oneſimo [illegible] inquit, fi[illegible] fratre, [illegible] vobis [illegible] quae hic aguntur nota facient vobis. At de hac [illegible] docentur ea quae [illegible] In illa enim hortatur [illegible] cipiatur Oneſimus, vt qui in carcere [illegible] talem ceperit. Hic autem [illegible] Poſt [illegible] autem [illegible] quoque ſcripſit, vt ſinis docet. Salutant, inquit, vos qui [illegible] Omnium aut [illegible] ſcripſit eundem [illegible] Timotheum [illegible] hoc rurſus ex eius ſcriptis facile intelligi poteſt. [illegible] & tempus [illegible] Hinc quoque [illegible] poteſt, quod ad Epheſios & Coloſſenſes epiſtolas Roma miſit. Tychicum enim, inquit, [illegible] Hoc [illegible] quod ad tempus quo ſcriptae ſunt attinet. Epiſtolam autem ad Romanos praeponunt, [illegible] accuratam copiam [illegible] dogmatum pertractationem contineat. [illegible] autem [illegible] bat, honoraret, eam quae ad illos ſcripta eſt, epiſtolam [illegible] [illegible] quidem epiſtolarum argumenta, conuenienter [illegible] tempore [illegible] autem epiſtolae ad Romanos inſtitutum ac ſcopum ſummatim dicemus.

ARGVMENTVM EPISTOLAE AD ROMANOS.

C

VAriam quidem & omnis generis [illegible] tarex [illegible] Apoſtolus. Hic eſt autem vniuerſae epiſtolae ſcopus. Diuinae [illegible] qui [illegible] pure ac [illegible] crediderunt [illegible] veneratione [illegible] In hominibus [illegible] rem [illegible] Qui autem ſunt in fidelitatis [illegible] intelle[illegible] tis nondum ſplendorem ſuſcepere, [illegible] quidem populi poſſunt [illegible] [illegible] laudare. Et hoc diuinus Apoſtolus ad Corinthios ſcribens aperte docuit, Verbum enim crucis, iis quidem, qui pereunt, ſtultitia eſt: iis autem qui ſalui ſiunt [illegible]

1 Cor. 1.

virtus eſt. Ad Romanos itaque ſcribens, hanc ſalutarem praedicationem oſtendit eſſe neceſſariam, & omnibus [illegible] nibus tam Graecis quam Iudaeis vtilem ac conducibilem. Quamobrem ante alios omnes Graecos redarguit vt q[illegible] [illegible] ac malorum diiudicationem, quae ab eo qui nos creauit, naturae inſita eſt, corripuerint, & naturae leges [illegible] lerint: deinde Iudaeos, qui diuinarum quidem legum doctrinam ſcriptis mandatam acceperunt, nihil tamen ex ea vtilitatis accipere voluerunt, ſed eo maioribus [illegible] fuer. obnoxii. Poſtea autem dicit Dominum & ſeruatorem noſtrum, non ad eorum qui contra legem [illegible] ceperunt ac peccauerunt condemnationem iudicium [illegible] ſed ad [illegible] nandam peccatorum remiſſionem mortis promiſſam diſſolutionem, & ad aeternam vitam [illegible] ſuit annunciata. Quia autem ſciebat quidem Iudaeos legem nimis amplecti, eos autem qui Marcionis & Valentini haereſ[illegible] & etiam Manichaeos, eam nimis accuſare: ſicut praeualidiſſimus aliquis Imperator ab hoſtibus [illegible] & hos, & illos inuadit. [illegible] victis trophaeum eri[illegible] diuinus Apoſtolus haereticorum [illegible] & [illegible] eorum phalanges diuina [illegible] frangit ac fundit. Quid enim [illegible] Neque [illegible] nimis exto[illegible] praept[illegible] Iudaeorum impud. [illegible] neque impiis haereticis eius accuſandi praebet occaſionem. Sed [illegible] quidem oſtendit [illegible] & iuſtitia [illegible] attuliſſe. Sed eam reliquiſſe [illegible] non potuiſſe propter eorum quibus dat [illegible] Deinde

D — H

docet, quod fides legis ſcopum in opus deduxit. Quae enim illa voluit quidem efficere, ſed non potuit, haec perfecit per [illegible] ſpiritus gratiam. Per haec autem omnia intelligimus, quod hominum quidem perpetuo curam geſſit Deus qui nos fabricatus eſt. Primum enim in natura poſuit bonorum & contrariorum diiudicationem. Deinde per opificium ac creationem eos qui voluerunt deduxit ad pietatem. Etſi enim non omnes voluerunt videre veritatem, qui tamen eam deſiderarunt, eo quae voluerunt aſſecuti ſunt. Ad haec autem hoc quoque nos docet, quod non poenitentia quadam adductus creator omnium, venit ad hanc ſalutis rationem, ſed eam multis retro ſeculis per diuinos Prophetas praedixit. Docet etiam Iudaeorum reiectionis cauſam, & eos qui ex gentibus crediderunt hortatur ne [illegible] [illegible] eos efferantur, admonens illos in praedicatione praeceſſiſſe. Porro actiua quoque [illegible] doctrinae orati[illegible] dogmatica admiſcens, ſimul & veritatem docens, & mores componens. Hoc eſt itaque argumentum Epiſtolae. Interpretatio autem nos omnia ſigillatim docebit melius ac perfectius.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS EPISTOLÆ AD ROMANOS INTERPRETATIO.

P*AVLVS ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus.*

Imperatores quidem, & Principes, ſuarum dignitatum nomina ſuis ſcriptis præponunt, ſupercilia attollentes, & propter authoritatem magnos ſpiritus excitantes & de ſe magnifice ac præclare ſentientes. Diuinus autem Apoſtolus ſe abortiuum nominat; & primum peccatorem appellat: & ſe apoſtolatu indignum eſſe dicit. Epiſtolas tamen ſcribens, quæ illi à gratia impoſitæ ſunt, appellationes, ad eorum, qui illas accipiunt literas, vtilitatem, præponit. Cum enim ſcirent qua eſſet dignitate & authoritate præditus is qui ſcribebat, maiore ſtudio promptiuſque & alacrius eas accipiebant. Ac primum quidem ſeipſum *Paulum* vocat, non vt qui eam appellationem ab initio à parentibus accepiſſet, ſed poſt vocationem ea dignatus eſſet, vt Simon, Petrus, & filii tonitrui, filij Zebedæi, & Iacob, Iſrael, & Abraam. Deinde *ſeruum Ieſu Chriſti*, quem omnes increduli mortuum & crucifixum, & fabri filium appellabant: ſed tamen eius ſeruitutem plus quam quoduis regnum amplectebatur, & pluris faciebat Deinde ſeipſum *vocatum* appellat, quæ è ſuperis facta fuerat vocationem innuens. Porro autem *Apoſtoli* quoque *nomen* adiecit, ſe hoc etiam à Deo aſſecutum eſſe docens. Poſtquam enim Dominus duodecim illis hanc appellationem impoſuit, hanc quoque ponit diuinus Apoſtolus, quam non ipſe arripuerat, ſed ab ipſo Domino acceperat. *Vade* enim, inquit, *ad ipſum, quia ad gentes procul mittam te.* Et hoc declarat per ea quæ ſequuntur,

B F

Act. 22. C

Segregatus in Euangelium Dei.

Non à me ipſo quidem, inquit, ſed ab ipſo Deo electus prædicationis miniſterium ſuſcepi. Segregauit autem ipſum & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Et quod Pater quidem ipſum ſegregauerit, ipſe docet in Epiſtula ad Galatas. *Cum autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euangelizarem eum in gentibus.* Quod autem etiam vnigenitus filius hoc ipſum fecit, rurſus dicit Apoſtolus in Actibus, quod ibi quidem viſus eſt Dominus in templo: *iuſſit autem vt feſtinaret, & exiret cito quod Iudæi prædicationem non admitterent*, & adiecit, *Vade quia ad gentes procul mittam te.* Hoc ipſum autem dixit etiam Ananiæ recuſanti. *Vade quoniam vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus & filiis Iſrael.* Porro autem beatus Lucas nos docet, quod cum Prophetæ, Antiochiæ Domino miniſtrarent, & ieiunarent, dixit Spiritus ſanctus, *Segregate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod adſumpſi.* Hinc itaque etiam manifeſta eſt trinitatis æqualitas. *Ac Dei* quidem *Euangelium* hic appellauit. Paulo poſt autem dicit hoc eſſe *filij*. Sic enim dicit, *Teſtis eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in Euangelio filij eius.* Hæc autem non temere adnotaui, ſed vt oſtenderem quod citra vllum diſcrimen eadem aliquando quidem Patri, aliquando autem Filio adſcribunt veritatis Doctores *Prædicationem* autem Euangelium appellauit, vt quod multorum bonorum ſuppeditationem promitteret. Feliciter enim annunciat Dei reconciliationem, Diaboli diſſolutionem, peccatorum remiſſionem, mortis ceſſationem, à mortuis reſurrectionem, vitam æternam, & regnum cœlorum. Cum autem dixiſſet diuinus Apoſtolus ſe fuiſſe *ſegregatum in Euangelium Dei*, eius ſtatim ante omnia antiquitatem oſtendit, ne ſtultus forte quiſpiam id recentius reputans reiiceret, & dicit:

Ad Galat. 1.

Act. 22. Act. 9.

D

Act. 13.

Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis.

Plenum eſt enim vetus teſtamentum iis quæ à Deo prædicta ſunt. Illud autem, *Sanctis*, nõ temere poſuit. Sed primum quidem vt doceret ſe etiam veterem agnoſcere ſcripturam: Deinde etiam vt omnem alienam ſcripturã ſecerneret ac ſepararet. Ea enim ſola ſcriptura, quæ à Deo eſt inſpirata, veritatem in ſe continet. Iam vero dicit etiam promiſſi ſpeciem.

De filio ſuo qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem.

Per omnes, inquit, Prophetas Deus pater prædixit quæ de filio futura erant, qui quamuis ab eo, natura erat genitus ante ſecula, filius tamen Dauid appellatus eſt, vt qui ex ſemine Dauid humanam naturam acceperit. Cum autem *Dauid* meminiſſet, neceſſario addidit illud, *Secundum carnem*, ne natura quidem filius Dauid exiſtimaretur, Dei autem gratia. Illa enim adiectio, *Secundum carnem*, innuit quod Dei & Patris vere eſt filius ſecundum diuinitatem. Neque enim in iis, quæ ſunt ſolum quod videntur, eſt inuentre adiectum illud, *Secundum carnem*. Teſtis eſt beatus Matthæus Euangeliſta. Cum enim dixiſſet, *Abraam genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam*, & cum omnem deinceps genealogiam eſſet perſecutus, nuſquam addidit illud, *Secundum carnem*. Neque enim iis, qui erant ipſi homines, eiuſmodi conueniebat appellatio. Hic autem, quoniam non ſolum homo eſt, ſed & Deus ante ſecula qui homo factus eſt verbum Dei, cum *ſeminis Dauid* meminiſſet diuinus Apoſtolus, illud *Secundum carnem*, neceſſario addidit, non aperte docens quomodo eſt Dei quidem filius, quomodo autem filius Dauid dictus ſit. Matth. 1.

G

Qui prædeſtinatus fuit filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri.

Ante crucem quidem & paſſionem Dominus Chriſtus non ſolum aliis Iudæis, ſed ipſis etiam Apoſtolis nõ videbatur eſſe Deus. Offendebantur enim rebus humanis, cum eum comedentem, & bibentem, & dormientem, laborantemque viderent, & ne eius quidem miracula eos ad hanc opinionem adducebant. Iam enim cum primum illud quod in mari factum eſt miraculum vidiſſent, dicebant: *Quis eſt hic homo? Nam & mare & venti obediunt* Et propterea Chriſtus eis etiam dicebat: *Habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Quando autem venerit ille ſpiritus veritatis, ille vos deducet in omnem veritatem.* Et rurſus, *Sedete hic in hac ciuitate donec induti fueritis potentiam ex alto, cum venerit Spiritus ſanctus in vos.* Ante paſſionem ergo, habebant eiuſmodi de eo opiniones. Poſtquam autem reſurrexiſſet, & ad cœlos aſcendiſſet, & ſanctus Spiritus veniſſet, & omnis generis miracula venerabili eius nomine inuocato efficerent, ſciuerunt omnes qui crediderant eum eſſe Deum, & vnigenitum Dei filium. Hoc ergo hic quoque docuit diuinus Apoſtolus, quod qui filius Dauid ſecundum carnem dictus eſt, definitus & demonſtratus eſt Dei filius per potentiam, quæ à ſancto Spiritu exercebatur, poſtquam Dominus noſter Ieſus à mortuis reſurrexiſſet. Luc. 8. Ioan. 16. Luc. 24.

H

Per quem accepimus gratiam & Apoſtolatum ad obedientiam fidei in omnibus gentibus pro nomine eius.

Ipſe enim nos prædicatores conſtituit, omnium gentium nobis mandata ſalute, & donata ab ipſo gratia quæ prædicationi reſponderet ac conueniret.

A ... omnes eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti.

... ijs, inquit, vos quoque gentibus eſtis, quarum cul... commiſſa eſt. Ne enim exiſtimetis me aliena vſurpare, & agros, qui ab alijs poſſidentur, inuadere. Dominus enim me omnium gentium prædicatorem elegit.

Omnibus qui ſunt Romæ dilectis Dei, vocatis ſanctis.

Et diuinis eos appellationibus honorauit: & arrogantiam repreſſit. Primum enim eos, non, vt qui totius orbis terrarum dominatum obtinerent, ab alijs gentibus ſecreuit, ſed alijs commiſcuit. Deinde autem omnibus ſimul ſcribit, ſeruos miſcens & mendicos, & eos, qui ſibi manibus victum parant, eoſque qui propter opes nimias ſibi placent, & eos qui magna ſunt poteſtate præditi. Quod enim ex his quoque aliqui credidiſſent, do-

Ad Phil. 4. cet ipſe ex Epiſtola ad Philippenſes. *Salutant enim inquit, vos, qui ſunt ex domo Cæſaris.* Iam vero eos quoque docuit, quod non ſcribit infidelibus, ſed ijs qui iam crediderunt, Vnde eos etiam *vocatos & ſanctos* appellat, ſpiritalibus eos laudibus extollens, & eorum in eum qui ipſos illo beneficio affecerat deſiderium inflammans.

Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

B Hic epiſtolæ inſcriptionem perfecit. *Paulus* enim inquit, *ſeruus Ieſu Chriſti, omnibus qui ſunt Romæ dilectis, Dei vocatis ſanctis. Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto* Alia autem omnia intericit, docens à quonam prædicator ſit conſtitutus, & quænam prædicare iuſſus ſit & quibuſnam hæc offerre ei præſcriptum ſit. Eis autem precatur primum quidem *Dei gratiam*. Per hanc enim, quicunque crediderunt, ſunt ſalutem conſecuti. Deinde *pacem* per quam opinionem rectam & ex virtute actionem ſignificat. Cum Deo enim pacem habet, qui Euangelicam vitæ inſtitutionem amplectitur, quique prompto & alacri animo eum in omnibus colit & obſeruat. Hæc autem dona non ſolum Patrem, ſed etiam filium ſuppeditare oſtendit.

A Deo enim inquit, Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Per quæ nos aperte docuit Patris & filij æqualitatem.

Primum quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro vobis omnibus, quod fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo

C Hoc autem non eis blandiens, ſed vera dicens poſuit Apoſtolus. Neque enim fieri poterat, vt quæ Romæ eueniebant, ea illos qui in toto erant terrarum orbe, laterent. In illa enim olim Romanorum Imperatores regiam ſuam habebant, & illinc emittebantur & qui gentibus præeſſent, & qui à ciuitatibus vectigal exigerent. Iam vero in illam quoque concurrebant omnes qui regalia profitebantur beneficia, & per hos omnes vbique ſignificabatur, quod ciuitas Romanorum Chriſti doctrinam perceperat. Hoc autem ijs qui audiebant maximam vtilitatem afferebat Vnde & diuinus Apoſtolus propter hæc Dominum laudabat. Quoniam autem dixiſſet ſe quidem fuiſſe conſtitutum omnium gentium Apoſtolum, multum autem temporis præterierat, ex quo nec ipſe ad eos venerat, nec ipſos literis ad veritatem deduxerat, neceſſario affert excuſationem, & Dominum Deum ad ſuæ in eos affectionis teſtimonium vocat.

D *Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in Euangelio filij eius, quod ſine intermiſſione memoriam veſtri facio in orationibus meis, ſi quo modo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.*

Multa ſunt genera diuini cultus & ſeruitutis. Nam & is Deum colit eique ſeruit qui Deum precatur, & qui ieiunio vtitur, & qui vacat diuinis eloquijs, & is etiam qui curandorum hoſpitum curam gerit. Diuinus autem Apoſtolus ſe dicit Deo ſeruire, dum filij eius gentibus præbet Euangelium, & ſeruire in ſpiritu, hoc eſt, in data gratia. Ita ſcit vnigeniti honorem Deo placere. Accurate autem loquens, non dixit *ſe* ſimpliciter *iter ad eos permiſſe*, ſed *in voluntate Dei* Si hoc, inquit, placet rerum omnium gubernatori. Si autem vbi de tot hominum myriadum ſalute agitur, nihil indiſtincte petit diuinus Apoſtolus, ſed petitioni diuinam voluntatem coniunxit, qua nos venia digni ſumus, qui de rebus ſenſibilibus & ... mus, & eas optamus, nec noſtra omnia diuinæ voluntati permittimus, ab eaque pendemus?

E *Cupio enim videre vos vt impertiar aliquid gratiæ ſpiritualis.*

Sunt hæc quæ dicta ſunt plena humilitatis. Non enim dixit, *videam*, ſed *vt impertiar*, Communico enim ex ijs quæ accepi. Et quia primus eis magnus Petrus doctrinam Euangelicam præbuit, neceſſario intulit,

Ad confirmandos vos.

Non aliam, inquit, doctrinam affero, ſed eam quæ iam oblata eſt confirmare, & arbores iam plantatas irrigare volo. Deinde rurſus orationem multa replet moderatione.

Hoc autem eſt ſimul conſolari in vobis per eam quæ mutua eſt fidem veſtram & meam.

Non ſolum enim volo vobis dare, ſed etiam accipere. Præceptorem autem etiam excitat diſcipulorum alacritas.

F *Nolo autem vos ignorare fratres, quod ſæpe propoſui ad vos venire, & prohibitus ſum vſque adhuc,*

Et propoſitum oſtendit, & conſilium declarauit. Diuina enim, inquit, gratia me vt vult regit Cum autem in medio poſuiſſet illud, *Prohibitus ſum huc vſque*, docet apertius quamobrem ad ipſos venire voluerit.

Vt aliquem fructum in vobis habeam, ſicut & in cæteris gentibus, Græcis & barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum. Ita quod in me promptum eſt vobis euangelizare.

Doctor omnium gentium electus ſum. Quamobrem debeo omnibus doctrinæ debitum, non ſolum Græcis, ſed etiam barbaris. Propterea enim etiam diuerſas nobis dedit linguas Spiritus ſancti gratia, & conuenit quidem tum ijs quibus doctrina magnos ſpiritus facit, tum ijs qui non ſunt eloquentiæ myſterijs initiati, debitum exſoluere *Sapientes* enim eos appellat, qui propter dicendi facultatem linguæque volubilitatem efferuntur. *Inſipientes* autem eos, qui ab eis qui dicuntur ſapientes, propter imperitiam ita vocantur. Et quoniam non omnes Euangelij prædicationem ſuſcipiebant, merito adiecit,

G *Quod in me promptum eſt* Meum eſt enim prædicare. Eſt autem audientium, credere. Quoniam autem *prædicationem* ſæpe Euangelium appellauit, hæc autem in ſe habebat memoriam & crucis & mortis, ijs autem, qui nondum crediderunt, hæc videbantur eſſe plena probri & ignominiæ, opportune ſubiunxit.

Non enim erubeſco Euangelium Chriſti. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primum & Græco.

Non reſpicio, inquit, quæ eſſe videtur ignominiam, ſed, quod ex ea proficiſcitur, beneficium. Qui enim crediderunt, ex ea ſalutem colligunt. Ita etiam multa ex ſenſibilibus habent ſuam quandam occultam operationem. Etenim piper extrinſecus quidem frigidum eſſe videtur, & ijs qui neſciunt nihil penitus caloris præ ſe fert: at qui ipſum dentibus comminuit, igni non diſſimilis caloris ſenſum in ſe ſuſcipit. Et ideo medici hoc calidum potentia nominant, vtpote quod non videtur quidem tale, ſed tale poteſt reddi. Ita & frumentum poteſt quidem eſſe & radix, & culmus, & ſpica, non tamen videtur eſſe tale, priuſquam in terræ ſulcis fuerit ſeminatum. Iure ergo diuinus Apoſtolus ſalutarem prædica-

H tionem *Dei potentiam* appellauit, vt quæ ſolis credentibus potentiam aperiat, & ſalutem largiatur. Dicit autem hoc eſſe omnibus propoſitum & Iudæis & Græcis. Græcis autem Iudæos præpoſuit, quoniam Dominus Chriſtus ad eos primos miſit ſacros Apoſtolos prædicatores. Ita etiam dicit Deus per Prophetam. *Poſui te in teſtamentum generis: in lucem gentium.* Genus appellans Iudæos, quoniam ſecundum carnem ex eis germinauit.

Eſa. 42. vbi ita habetur: Poſui te in fœdus populi, atque in lucem gentium

Iuſtitia enim Dei in ipſo reuelatur ex fide in fidem.

Non reuelatur omnibus, ſed ijs, qui habent oculos fidei.

A dei. Docet autem nos diuinus Apoſtolus, quod Deus ab initio nobis ita prouidit, eaque per prophetas prædixit, & ante prophetas habuit in ſe abſconſum de iis conſilium. Hoc etiam eum alibi dicit. *Myſterium abſconſum in Deo qui omnia creauit.* Et rurſus. *Loquimur ſapientiam* 1. Cor. 2. *in Deo abſconditam, quam præfiniuit Deus ante ſecula in gloriam noſtram.* Et hic itaque non dixit, *Datur* iuſtitia, ſed *Reuelatur.* Quæ enim prius abſconſa fuerat, manifeſtatur credentibus. *Ex fide in fidem*, inquit. Oportet enim credere prophetis, & per illos deduci ad fidem Euangelij. Habet autem hoc quoque aliam intelligentiam. Qui enim Domino Chriſto credit, & ſanctiſſimi baptiſmatis gratiam ſuſcipit, & refert gratiam adoptionis filiorum, per ea deducitur vt futuris bonis credat, Mortuorum, inquam, reſurrectioni, & vitæ æternæ, & regno cœlorum. Dicit autem *Dei iuſtitiam reuelari per Euangelium*, non ſolum quæ nobis ſuppeditatur, ſed & quæ in ipſo diſpenſationis myſterio aperte oſtenditur. Non enim poteſtate noſtram ſalutem procurauit, nec imperio ac verbo mortis potentiam fregit ac euertit: ſed cum iuſtitia miſericordiam commiſcuit. Et ipſum vnigenitum Dei verbum Adæ naturam indutum, cum ſe ab omni peccato

B immunem ſeruaſſet, eam pro nobis obruit, & naturæ debito perſoluit, commune omnium hominum debitum diſſoluit. Sed diuinus Apoſtolus hæc nos docet apertius in iis quæ ſequuntur. Nos autem interpretationem ſigillatim perſequamur. Cum itaque dixiſſet quod & Iudæis & Græcis volentibus adeſt ſalus, dictum ſuum ſcripturæ teſtimonio confirmauit, & dicit.

Sicut ſcriptum eſt, Iuſtus autem ex fide viuit.

Hoc autem poſuit, Iudæorum gratia, docens eos non legalem quidem amplecti debere inſtitutionem, ſed ſequi ſuos Prophetas. Hi enim multis retro ſæculis futuram per fidem ſalutem prædicarunt. Hinc itaque deſiſtens Iudæos primum accuſare, omnes alios homines accuſat, vt qui legem in natura ab opifice poſitam abſque vllo metu tranſilierunt. Eorum autem accuſatio habet etiam defenſionem Creatoris. Cum enim eos fabricatus eſt, non permiſit vt inſtar ratione carentium animalium viuerent, ſed eos ratione honorauit, & iudicium, bonorumque ac contrariorum diiudicationem indidit. Et hoc dictū ſuo teſtimonio confirmant, qui ante legem Moſaicam in virtute & pietate excelluerunt, &

Gen. 3. qui rurſus iter contrarium ingreſſi ſunt. Etenim Adam

C cum ſtatim præceptum tranſgreſſus eſſet, & de fructu, quem prohibuerat, guſtaſſet, latere quidem conatus eſt eum vlciſcente conſcientia. Deinde in iudicium vocatus, nec factum inficiatus eſt, nec ad ſui defenſionem ignorantiam prætendit: ſed eius de quo accuſabatur culpam in mulierem tranſtulit. Aperte itaque hoc docet, quod natura habuit rerum diſcernendarum poteſtatem.

Gen. 4. Ita etiam Cain fratrem quidem clanculum interfecit: interrogatus autem vbi eſſet frater eius, negauit, & factum celare conatus eſt. Conuictus vero, iuſtum eſſe ſupplicium confeſſus, & iudicis ſententiæ aſſenſus eſt, & magis etiam quam vt venia dignus eſſet ſe peccaſſe dixit. Innumerabilia autem eiuſmodi licet in ſacra ſcriptura inuenire. Et ideo dixit diuinus Apoſtolus.

Reuelatur enim ira Dei de cœlo ſuper omnē impietatem & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem in iniuſtitia detinent.

Natura homines ſemper docuit, & Deum eſſe omnium Opificem, & fugere quidem iniuſtitiam, iuſtitiam vero amplecti: Sed data eſt & à præceptoribus, non vt

D par fuit vſi ſunt. Vnde etiam eis futurum ſupplicium minatus eſt. Conuenienter autem hic quoque poſuit *Reuelatur*, nempe quod intentatas ſuppliciorum minas non credant, ſed eas ſunt poſtea veras re ipſa experturi. *Iram* autem *Dei* ſupplicium appellat, non quod Deus vlla animi ratione concitatus puniat, ſed vt eos, qui contradicunt ipſo nomine terreat. Dicit autem eam *de cœlo reuelari*, vtpote cum Deus & Seruator noſter illinc ſit appariturus. Hoc enim dicit etiam ipſe Dominus, *Tunc videbitis*

Marc. 13. *filium hominis venientem in nubibus cœli cum poteſtate magna, & maieſtate.*

Quia quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in illis.

Sed quis hanc eis dedit cognitionem? E

Deus enim illis manifeſtauit.

Qua ratione, & quonam modo?

Inuiſibilia enim ipſius, à creatione mundi, per ea quæ facta intellecta conſpiciuntur, & ſempiterna eius potentia & diuinitas.

Creatio enim, &, quæ fiunt in creatione horarum mutationes, & temporum viciſſitudines, noctiſque & diei ſucceſſiones, nubium quædam velut parturitiones, auræ ventorum, fructuumque & ſeminum productiones, & quæcunque eiuſmodi, nos aperte docent & Deum eſſe omnium effectorem, & creationis clauum ſcitè ac ſapienter tenere. Qui enim ſola ſua benignitate & humanitate adductus, fabricatus eſt, nunquam eorum quæ fecit curam omnem abiecerit, & abſque adminiſtratione reliquerit. Et ideo non dixit diuinus Apoſtolus, *Inuiſibile ipſius*, ſed *Inuiſibilia ipſius*, hoc eſt, eius creatio, & prouidentia, & iuſtam vnoquoque ſententia, rerumque adminiſtrādarum multiplices ac variæ rationes. Quamobrem veniam non merentur, qui cum eiuſmodi præceptores habuerint, ex tot diſciplinis nullam vtilitatem percepere. Hoc enim ſubiunxit.

Ita vt ſint ipſi inexcuſabiles. F

Res enim ipſę propemodum clamant, non poſſe vllo modo eos deprecari, vt à malis, quorum minæ illis intentatæ ſunt, liberentur.

Quia cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, vel gratias egerunt.

Quod enim Deum eſſe cognouerint, ipſi quoque teſtificantur. Venerabile enim hoc nomen circumferunt, bonas autem, & quas par eſt, opiniones de ipſo habere nolunt.

Sed euanuerunt in cogitationibus ſuis & obſcuratum eſt inſipiens cor ipſorum.

Stultas enim cogitationes ſecuti ſunt: & infidelitatis tenebras ſua ſponte ſuſceperunt.

Dicentes eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.

Appellatione auxit reprehenſionem. Seipſos enim nominantes ſapientes, ſeipſos inſipientes eſſe factis oſtenderunt.

Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis.

Cum enim noluiſſent intelligere omnium quæ ſunt opificem eſſe immortalem, & ab omni interitu liberum, G & ipſis quæ videmus ſuperiorem, *ſuorum corporum imagines* Deum appellauerunt. Neque enim pictores, ſculptores, & ſtatuarij, animarum quæ ſub aſpectum non cadunt imagines imitantur, ſed corporum, quæ corrumpuntur & intereunt. Nec hoc eis ad impietatem fuit ſatis, ſed etiam volucrium, quadrupedum, ſerpētium imagines adorauerunt. Oportebat autem eos videre, quod eorum alia quidem comedunt, vt quæ ſint eſculenta: alia autem abhorrent vt immunda: alia autem fugiunt, vt quæ ſint noxia, & eis inſidientur. Adeo autem extrema fuit eorum ſtultitia & ſtupor, vt eorum quæ comedebant, & quæ abhorrebant, & quæ fugiebant & interimebant, imagines in deos referrent.

Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſeipſis.

Illud, *Tradidit*, poſuit pro *Permiſit*. Dicit autem quod cum vidiſſet eos nec velle per opificium ad effectorem deduci, neque vi rationis indita meliora in rebus agendis eligere, deteriora autem fugere, illos ſua prouidentia priuauit: & tanquam cymbam abſque rectore ferri permiſit, non ſinens vt ij gubernarent qui ad extremam vſque impietatem prolapſi fuerant, quæ etiam iniuſtam & H legibus contrariam vitam peperit.

Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quam creatori, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

Impietas, inquit, fuit iniquitatis & iniuſtitiæ fundamentum. Propter vtrunque autem diuina gratia priuati ſunt. *Dei* autem *veritatem* vocat nomen Dei: *Mendacium* autem, manu factam imaginem. Cum enim oporteret eos verum Deum adorare, creaturæ diuinum honorem tribuerunt. In eaſdem enim reprehenſiones inci-

A [illegible], qui vnigenitum Dei filium creaturam quidem vocant, tanquam Deum autem adorant. Oportet enim, vel ſi Deum exiſtimant, eum cum creatura non connumerare, ſed cum Deo qui genuit: vel ſi creaturam appellant, ei diuinum honorem non exhibere. Sed eorum quæ ſequuntur interpretationem aggrediamur.

Propterea tradidit eos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam & fœminæ eorum mutauerunt naturalem vſum, in eum, qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſiderio ſuo in inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes.

Conuenientiam quandam & proportionem inter ſe habent impietas & iniquitas. Sicut enim mutauerunt Dei veritatem in mendacium, ita etiam legitimum cupiditatis vſum in iniuſtum & nefarium.

Et mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſe recipientes.

Huius enim animi perturbationis extremum eſt ſupplicium ignominia. Quæ enim nullus vnquam hoſtis in eos perpetrauerit, ea lubentiſſime & promptiſſime amplectuntur: & quod nullus vnquam iudex in eos ſupplicium ſtatuerit, ij illud in ſeipſos attrahunt. Et quænam malorum cauſa eſt?

B *Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt.*

Si enim enim voluiſſent cognoſcere, diuinas leges ſecuti eſſent. Quia autem creatorem negauerunt, illius prouidentia omnino priuati ſunt. Quamobrem omne vitij genus in ſe audacter ſuſcipiunt.

Repletos omni iniquitate.

Iniquitatem, ſeu iniuſtitiam, vocat, quæ ex diametro iuſtitiæ eſt oppoſita. Ex ea enim quodlibet vitium ac reprehendendum genus germinat: Ipſa quoque germina proſequitur.

Fornicatione, malitia, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, arrogantes, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia.

Et *Fornicationem* quidem vocat congreſſionem, quæ fit non in matrimonio. *Malitiam* autem, mentem beluinam. *Auaritiam* autem, plura habendi cupiditatem, & eorum quæ ad ſe non pertinent rapidam. *Nequitiam*, animæ ad deteriora inclinationem, & quæ ad proximi detrimentum ſuſcipitur cogitationem. *Plenos inuidia.* C Grauis animi perturbatio, & quæ felicitatem proximi ferre nequit. Ea autem & cædem gignit, & dolum concipit. Cain enim inuidia ſauciatus, & doli ope vſus, fratrem in campum ſeduxit, cædem autem perpetrauit. *Malignos* vero vocat, qui rationis facultate ad inſidias comparandas vtuntur, & proximo perniciem architectantur. *Suſurrones* autem, qui in aurem loquuntur, & de præſentibus aliquibus maledicunt. *Detractores* vero, qui abſentes audacter calumniantur. *Deo odibiles* qui infeſto ſunt in Deum animo. *Contumelioſos*, qui ad contumelias & probra ingerenda proni ſunt. *Superbos*, qui ob ea, quibus ſunt cæteris ſuperiores, commoda efferuntur. *Arrogantes*, qui cum nullam occaſionem habeant vt de ſe præclare ac magnifice ſentiant, ſine cauſa tamen intumeſcunt. *Malorum inuentores*, qui non ſolum mala, quæ in communi vſu verſantur, ſed etiam alia excogitant. *Parentibus non obedientes*, hoc quoque eſt maximum D & alieniſſimum vitiũ, & quod ab ipſa natura accuſatur. *Inſipientes*, qui enim in vitam improbam & iniuſtam impegerunt, ij rationis characteres amiſerunt. *Incompoſitos*, qui vitam improbam & ab omni ſocietate & communicatione alienam amplectuntur. *Amicitiæ expertes*, qui amicitiæ leges nolunt diſcere. *Sine fœdere*, eos qui, quæ conuenerunt, impudenter tranſgrediuntur. *Immiſericordes*, qui ferarum crudelitatem imitantur.

Qui cum iuſtitiam Dei cognouiſſent, quod, qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolum ea faciunt, ſed etiam ijs qui ea faciunt aſſen[illegible] ea comprobant.

[illegible] quomodo natura docet & bonorum ele[illegible], & [illegible]gam contrariorum. Sed tamen ij, inquit, non ſatis ducunt hæc fac[illegible], ſed etiam ijs qui ſimilia faciunt laudes contexunt. Oportebat [illegible] non ſolum aliorum iniquitatem mod[illegible], ſed etiam ſuam abhorrere. Deinde rurſus [illegible]ter oſte[illegible] nos habere bona & mala diſcernendi facultatem.

CAP. II.

Propter quod inexcuſabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas, eadem enim agis qui iudicas.

Sed quamuis ita affecti ſitis, ſi iudicãdi p[illegible] teſtatem ab aliquo acceperitis, eos qui leges tranſgrediuntur tanquam reos punitis, tantum habetis de rebus bonis & contrarijs iudicium. Sciendum eſt autem, quod per quæ alios qui peccant iudicatis, vos quoq; ipſos i[illegible] deim ſententijs, [illegible]citis. eandem enim in vos iniquitatem ſuſcipere audetis.

Scimus enim, quod iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.

Eſt autem manifeſtum ijs qui ſapiũt, quod qui ſe inique gerunt, diuina ſententia puniuntur.

F *Exiſtimas autem hoc O homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quod tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius, & patientia & longanimitatis contemnis?*

Nos quidem ſcimus, quod vnicuique ſe inique [illegible] iuſtus iudex tempeſtiue ſupplicium imponet. V[illegible]s autem, inquit, qui alios punitis, veſtram autem iniquitatem videre non vultis, exiſtimatis fore vt diuinum iudicium effugiatis? Sed hæc non ita habent. Suſtinet enim, & diuturna lenitate vtitur, tuã expectans pœnitentiam. Hoc enim intulit.

Ignorans quod benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit. Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis, & iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius.

Quoniam enim dura es & indomita mente, & in improbitate perſeueras, feres aduerſus teipſum [illegible]ntentiam ſupplicij, quam nunc quidem Deus differt propter ſuam miſericordiam: Sed eam reuelabit in die conſummationis, operibuſque conuenientes mercedes reddet. Illud autem *Theſaurizas tibi*, recte poſuit, oſtendens quod nullum noſtrum dictum vel factum eſt obliuioni mandatum. G Sed & virtutis amatores bonorum theſaurum ſibi congerunt: & qui iniquitatem operantur, ſimiliter malorum theſaurum accumulant.

Iis quidem qui per patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam.

Et virtutis labores docuit, & coronas oſtendit. Illud enim, *Per patientiam boni operis*, labores ſignificat. Oportet enim ſuſtinere, & recte ac fortiter virtutem exercere & ita eius coronas expectare. Sed labor quidem [illegible]d tempus ſuſcipitur, lucrum vero eſt æternum. Illud autem *Æternum*, non ſolum vitæ adiungitur ſed & gloriæ, & honori & incorruptioni. Voluit enim pluribus oſtendere bonorum remunerationem.

Iis vero qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniuſtitiæ, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. Iudæi primum & Græci.

Quemadmodum in altera parte non ſimpliciter quibuſlibet illa bona promiſit, nec ijs, qui virtutem otioſe [illegible] ſegniter perſequuntur, ſed ijs, qui poſſunt eius labores ſuſtinere, ita & in viſio graues minas intentat non ijs, qui caſu aliquo in id prolabuntur, ſed ijs qui illud magno ſtudio aggrediuntur. H Hoc enim ſignificat illud *Ex contentione*, & *Qui non parent veritati*, & *Operantis malum*. Similiter autem, inquit, & Iudæus & Græcos & inique ſe gerentes puniet, & pietatis ac iuſtitiæ curam [illegible]rentes coronis dignabitur. *Græcos* autem nun[illegible]ucat, [illegible]n eos, qui ad diuinam prædicationem accesserunt [illegible]ed eos qui antequam Chriſtus hom[illegible] factus eſſet, fuerunt. [illegible]n tamen ijs vitam æternam pol[illegible]itus eſt qui idola adorarunt, ſed ijs qui extra legem quidem M[illegible]cam vi[illegible] egerunt, pietatem aute[illegible] Deique cultum amplexi [illegible], & iuſtitiæ [illegible]uram [illegible]geſſerunt.

A *Gloria autem [illegible], & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco.*

Hoc autem non fruſtra poſuit, ſed vt his id quod deinceps dicitur connecteret, & ſtatim Iudæorum accuſationem abhinc introduceret.

Non eſt ergo perſonarum acceptio apud Deum. Quicunque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege & peribunt, & quicunque in lege peccauerunt per legem iudicabuntur.

Omnium enim, inquit, creator Deus eſt, erit ergo omnium iudex. Et à Iudæis quidem ex lege Moſaica rationem exiget, eos autem qui eam non ſuſceperunt, eos enim vocat *ſine lege*, & deinde peccauerunt, ex naturali ipſa diſcernendi facultate iuſte puniet.

Non enim auditores legis iuſti apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Non enim lex ideo nobis data eſt vt noſtras aures demulceat: ſed vt ad bonorum actionem deducat.

Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex.

B Quod lex enim diuina actionem exigit, teſtantur qui ante legem Moſaicam pijs quidem vſi ſunt rationibus, bonis autem actionibus vitam exornauere, & ſibi ipſis legem tulere.

Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominum ſecundum Euangelium meum per Ieſum Chriſtum.

Oſtendit legem naturæ cordibus inſcriptam, & conſcientiæ & accuſationem & defenſionem veritate ornatam. Ego autem me operæ pretium facturum exiſtimo, ſi quod dicitur aliquo ex[illegible] manifeſtum eſſe [illegible]ero. Gen. 45 & 44. Quando enim illum in [illegible]amin actum exordiebatur admirabilis Ioſeph, & tanquam qui calicem à tertio ſuffuratus eſſet eum apprehendere conabatur, fratrum veluti in igne mentem probans, aperte oſtenſa eſt conſcientiæ teſtimonij poteſtas. Tunc enim, tunc ei quidem tragœdiæ mentem nequaquam adhibere volebant, [illegible] eius, quod ante duos & viginti annos admiſſum erat, ſceleris recordabantur, & illi quidem dicebant fratris ſui iunioris ſanguinem ex manibus eorum requiri. C Ruben autem ſibi factarum admonitionum reminiſcebatur. Conuenienter huic ſimilitudini deſcribamus futurum iudicium, & conſcientiam eorum qui extra legem vixerunt, quæ nunc quidem ſe defendit & ignorantiam adducit, nunc autem culpam agnoſcit, & latæ ſententiæ veritatem prædicat. Ita & Abimelech cum Gen. 20. haberet conſcientiæ teſtimonium, Deo dicebat, *Domine gentem innocentem & iuſtam interficies? Nonne ipſe mihi dixit, Soror mea eſt, & ipſa mihi dixit, Frater meus eſt. In corde puro cogitaui verbum hoc.* Cum autem hæc docuiſſet diuinus Apoſtolus, conuertit ſermonem ad Iudæum, & dicit,

Ecce tu Iudæus cognominaris?

Hoc enim erat olim nomen commune & venerabile & ideo non dixit *Nominaris*, ſed *Cognominaris*.

Et requieſcis in lege.

Non enim laboras, vt qui extra legem verſatur, quærens quid ſit agendum, ſed habes legem quæ te omnia ape[illegible]

[illegible] gloriaris in Deo.

D Vt [illegible] præ ule[illegible] omnibus gentibus, quæ erant in toto o[illegible] terrarum, vt qui magnam tui curam gereret cl[illegible]natus ſit, & legem dederit: & vt qui te per Prophetas inſtituerit.

Et noſti voluntatem eius.

Dei ſcilicet

Et probas vtiliora.

Pro eo quod eſt, dignoſcis quæ inter ſe ſunt cõtraria, iuſtitiam & iniuſtitiam, temperantiam & intemperantiam, pietatem & impietatem.

Inſtructus per legem.

Illa enim hæc te docuit.

[illegible] confidis teipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium.

Hic oſtendit quidnam eos elatos & arrogantes faceret, & aperuit quodnam eſſet eorum aduerſus proſelytos ſupercilium. E

Habentem formam ſcientiæ, & veritatis in lege.

Eorum enim omnium characteres tibi diuina lex attulit.

Qui ergo alium doces, teipſum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, ſacrilegium committis. Qui in lege gloriaris, per legis præuaricationem Deum inhonoras.

Oſtendit eum nullam ex data ſibi lege vtilitatem cepiſſe, ſed tantum propter ſcripta exultare & ſibi valde placere: & alios quidem conari docere, factis autem [illegible] ſuis contradicere. & fruſtra in lege gloriari. Affert autem etiam teſtimonium ad ſuæ accuſationis confirmationem.

Nomen enim Dei per vos blaſphematur inter gentes, ſicut ſcriptum eſt.

Non ſolum enim cauſam non dediſti vt Deus glorificaretur, ſed multorum etiam linguas ad maledicta cõmouiſti. Cum tuam enim ſceleratam & iniquam vitam viderent, eum qui te elegit blaſphemiis & maledictis aperte inceſſebant. Cum autem eos ita oſtendiſſet nihil ex lege Moſaica vtilitatis cepiſſe, transfert accuſationem ad circumciſionem, & oſtendit eam quoque eſſe inutilem, quando fuerit aliorum operum expers. F

Circumciſio enim prodeſt ſi legem ſerues: Sin autem ſis præuaricator legis, circumciſio tua præputium facta eſt.

Diuinus Apoſtolus dicta prophetica ſecutus eſt. Vniuerſorum enim Deus dicit per Hieremiam prophetam. *Omnes gentes incircumciſæ carne. Domus autem Iſrael incircumciſi cordibus ſuis.* Hier. 9. Et rurſus, *Circumcidamini Deo*, & oſtendens quamnam dicat circumciſionem Deo placere, ſubiunxit. *Et circumcidamini præputium cordis veſtri durum.* Hier. 4. Ex hoc loco impulſus diuinus Apoſtolus oſtendit circumciſionem eſſe ſuperuacaneam, ſi non adſit animæ circumciſio. Ea enim propter ipſam data eſt. Si ipſa enim non adſit, nulla eſt alterius vtilitas. Solius enim ſignaculi locum obtinet. Sicubi autem habemus aurum & argentum, vel lapides pretioſos, vel veſtem ſumptuoſam, illic ſolemus ſignacula imponere. Sed quando nihil horum eſt intus repoſitum, tunc eſt ſuperuacaneum imponere ſigillum. G

Si ergo præputium iuſtitias legis cuſtodiat, nonne præputium illius in circumciſionem reputabitur?

Lex, inquit, factum & opus exigit. Cum tu ergo, qui es circumciſus hoc non habeas, qui habet autem præputium hoc habeat, tu iure quidem legis tranſgreſſor voceris, ille vero tuam honorabilem appellationem iure acceperit: & non amplius quidem vt habens præputium, vt tu exiſtimabas, nominetur, ſed potius circumciſus, vt qui animæ vitium amputauerit.

Et iudicabit, quod eſt ex natura præputium, legem conſummãs, te, qui per literam & circumciſionem es præuaricator legis.

Merito admirari debemus inſignem Apoſtoli ſapientiam. Non enim legem naturalem ſcriptæ oppoſuit, ſed nomen probri & ignominiæ plenum honeſto ac venerabili, circumciſioni ſcilicet præputium. Hoc autem, inquit eſt ab accuſatione liberum, non enim quis ſua ſponte ita naſcitur, ſed opifex ita fingit naturam. Quamobrem nec vllum hinc damnum ad virtutis amatores procedit. Tu autem accepiſti quidem a maioribus ſignum circumciſionis, habes autem legem quæ H indicat quid ſit agendum, ſed factis ſcopo legis reſiſtis. Cum autem oſtendiſſet circumciſionem pro ſigno quidem datam ſed effectam poſtea ſuperuacaneam, oſtendit deinceps Iudæi quoque appellationem nihil habere vtilitatis.

Non enim qui in manifeſto, Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto in carne eſt circumciſio, ſed qui in occulto eſt Iudæus, & circumciſio cordis in ſpiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Confugit hic aperte ad teſtimonia Prophetica quæ poſuimus ſuperius. *Circumcidamini* enim inquit, *præputium cordis veſtri durum*

A

CAP. III.

CVm ſic Iudæorum ſupercilium contraxiſſet, & oſtendiſſet eos fruſtra circumciſione, & lege, & Iudæi appellatione gloriari, ne quis exiſtimaret eos propter odium & maleuolentiam hoc facere, ſubiungit.

Quid ergo amplius Iudæo eſt, aut quæ eſt vtilitas circumciſionis?

Si alienigenarum, inquit, gentium aliqui, pietate ac virtute ornati, iis, quę a Deo dicta ſunt, fruuntur: cur nam Deus Iſraelem à gentibus ſeparauit, eiq; dedit circumciſionem? Iudæum autem amplius habere dicit, quod is gentibus honore præferatur.

Multum per omnem modum.

Elegit enim eorum maiores: ab Ægyptiorum potentia liberauit: vt clara eſſet eorum fama, & in ore omnium verſaretur, per omnis generis miracula effecit, legem ad auxilium dedit: Prophetas eis conſtituit.
B Hoc enim dicit, *Multa per omnem modum.* His autem omnibus ſilentio prætermiſſis, ſolam legislationem poſuit.

Primum quidem quia illis credita ſunt eloquia Dei.

Maximus hic honor eſt, cum aliæ gentes ſolam diſcernendi facultatem ex natura haberent, eos legem quoque accepiſſe.

Quid enim ſi aliqui ex his non crediderunt, numquid incredulitas illorum fidem Dei euacuabit? Abſit.

Sciebat, inquit, Deus iam ab initio quinam legem eſſent ſeruaturi, & qui eam tranſgreſſuri. Qui itaque non crediderunt, nequaquam diuinis beneficijs exitium attulerunt. Etſi enim omnes homines in eum ingrati fuerint, non diminuet ingratus eorum animus Dei gloriam. Hoc enim declarauit per ea quæ ſubiunguntur:

Eſt autem Deus verus, omnis autem homo mendax.

Concedamus, inquit, nullum omnium hominum Deo quam par eſt gloriam reddere, ſed omnes ingrati animi crimine laborare, hoc enim dicit, *Omnis autem homo mendax*, quidnam ex eo Dei gloriæ decreſcerit? Hoc et-
C iam alibi poſuit beatus Paulus. *Si non credimus, inquit, ille tamen fidelis manet.* Si enim ipſum negare non poteſt. Hic autem etiam ſcripturæ teſtimonio vtitur.

Pſal. 50. *Sicut ſcriptum eſt, Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.*

Illud autem vt, non reddit hic rationem, ſed euentum ſignificat. Neque enim ideo peccamus, vt Dei humanitatem, & clementiam oſtendamus, ſed ipſe quidem beneficiorum fontes ſuppeditat ſalutem procurans omnibus. Homines autem, cum ſint libero arbitrio præditi hi quidem Dei cultum præferunt, illi vero contraria via ingrediuntur, & finem vitæ ſuæ conuenientem aſſequuntur. Porro autem Deus eos etiam beneficio afficiens, iuſtam habet in eis iudicandis defenſionem, quod omni ratione eorum curam gerit. Sic etiam dicebat ad
Mich. 6 Iſraelem: *Popule mi, quid feci tibi, vel qua te triſtitia aut moleſtia affeci, reſponde mihi.* Deinde ſigillatim beneficia commemorat. Ita & per Hiere. clamat: *Quodnam delictum in me*
Hier. 2. *inuenerunt Patres veſtri, quod longe à me receſſerunt, & poſt vana ambulauerunt, & vani facti ſunt?* & rurſus adducit beneficiorum catalogum. Diuinus autem Apoſtolus, tanquam ex aduerſariorum perſona ſyllogiſmum inducit,

Si autem noſtra iniquitas Dei iuſtitiam commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus Deus qui infert iram? Secundum hominem dico, abſit.

D Neceſſario poſuit oppoſitionem, quæ ab alijs affertur, & negatione quam ſit abſurda oſtendit. Non enim, inquit, *hæc dico* ſed aliorum rationes adduxi. Id enim eſt, *Secundum hominem.*

Alioqui quomodo iudicabit Deus mundum? Si enim veritas Dei abundauit in meo mendacio in gloriam ipſius, quid adhuc ego tanquam peccator iudicor?

Eſt, inquit, abſurdiſſimum hæc dicere. Iuſta eſt enim Dei ſententia nec mea iniquitas Deo clementiæ gloriam conciliat. Eſſet enim ſumma iniuria, ſi, qui illi gloriam conciliauerunt, ab eo punirentur & æterno ſupplicio afficerentur. Hoc enim nec iniuſtiſſimorum hominum [illegible] quiſquam fecerit, nedum is ex quo ſcatent iuſtitiæ.
E

Et non ſicut blaſphemamur, & ſicut dicunt aliqui nos dicere, Faciamus mala vt veniant bona, quorum iudicium iuſtum eſt.

Nihil, inquit, horum dicimus, ſed alij nos calumniantur, qui quidem calumniæ pœnas luent. Scire autem oportet, quod cum ſancti dixiſſent Apoſtoli, *Vbi abundauit peccatum, illic abundauit & gratia*, quidam, qui Dei cultui pietatique ſeruiebant, falſa in eos conferentes, illos dicere dicebant, *faciamus mala, vt veniant bona*, ſed non hic erat doctrinæ Apoſtolicæ ſcopus. Contra enim decreuerunt vt ab omni iniquitate abſtineretur. Sed eos, qui ad ſanctam prædicationem accedebant, bono animo eſſe iubebant, vtpote priorum peccatorum remiſſione a Deo data. Nos autem interpretationem hic ſiſtentes, & mentem interiecta quiete recreantes, eum, qui dedit os homini, eumque qui linguam & qui ſiu [illegible] eſt, fecit, laudemus, & [illegible] Apoſtolicæ doctrinæ intelligentiam doceat oremus. Dabit enim omnino qui dixit, *Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis: pulſate & aperietur* Matth. 7.
vobis. Cum quo patri cum ſanctiſſimo Spiritu gloria conuenit, & magnificentia, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen. Luc. 11.
F

TOMVS SECVNDVS.

IAM diximus, diuinum Apoſtolum velle oſtendere Deum & ſeruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum neceſſario hominem factum eſſe, & ea de cauſa [illegible] ijs qui extra legem, & etiam de ijs, qui ſub ea vixerunt, locutus eſt. & probauit & illos legem naturalem, & hos legem Moſaicam eſſe tranſgreſſos & vltimo eſſe ſupplicio dignos, & optimum medicum imitatus eſt, qui docet primus grauitate morbi eos qui laborant, deinde medicamentorum auxilium adhibet. Ita enim & ipſe cum horum & illorum iniquitatem coarguiſſet, ipſoſque & reos & ſupplicio dignos oſtendiſſet, offert deinceps fidei medicamentum & diuinæ diſpenſationis benignitatem docet, & dicit:

Quid ergo præcellimus eos? Prius enim cauſati ſumus Iudæos & Græcos omnes eſſe ſub peccato, ſicut ſcriptum eſt, Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum. Omnes declinauerunt, omnes inutiles facti ſunt. Non eſt qui faciat bonum non eſt G
Pſal. *vſque ad vnum ſepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant. Venenum aſpidum ſub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Contritio & infelicitas in vijs ipſorum, & viam pacis non cognouerunt. Non eſt timor Dei ante oculos eorum.*

In ijs quoque quæ ſuperius interpretata ſunt, cum circumciſionem cum præputio contuliſſet, ſubiunxit, *Quid ergo amplius Iudæo eſt?* Hic quoque volens gratiæ Euangelicæ excellentiam oſtendere, ait, *Quid ergo præcellimus eos?* oſtendimus enim & eos qui extra legem, & eos qui ſub lege fuerunt, peccaſſe. Adiecit autem etiam Dauidicum teſtimonium, vt quod valde propoſito argu- H
mento conueniat. Breuitatis autem maximam curam gerens, hoc facit, alioqui omnes Prophetas ad Iudæorum accuſationem vocaſſet, qui hæc de ijs, & his adhuc abſurdiora dicunt, vnde ſubiunxit.

Scimus quod quæcunque lex loquitur, ijs qui ſunt in lege loquitur. mus, deeſt [illegible]

Hoc autem etiam valde accurate & exacte poſuit. Non dixit enim *De ijs qui ſunt in lege*, ſed *ijs qui ſunt in lege.* Multa enim dicit & de Babylonijs, & de Perſis, & Medis, & Ægyptijs, & alijs pluribus gentibus. Sed tamen, quæ de ijs prædicta ſunt. Iudæi quoque obtolit.

Vt omne obſtruatur, ſubditus ſit omnis mundus Deo.

Illud *Vt*, rurſus quod alibi pro [illegible] loquendi modo adiecit. Non enim ideo ſcribit legem [illegible] Deus, & præcepta dat hominibus, vt eos reddat peccati obno-

A xtos, ſed ipſe iis fuit, eorum ſalutis curam gerens. Qui autem cum ariam iter ingrediuntur, ad ſe ſupplicium attrahunt. Deinde dona fidei oſtenſurus, oſtendit prius omnes ea indigere, & ante alios eos maxime qui lege gloriantur & propter illam ſibi valde placent.

Quia ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo.

Legis Moſaicæ alia quidem naturæ cognitioni conueniebant, vt, *Non adulterabis, non occides, non furaberis, non dices falſum teſtimonium aduerſus proximum tuum. Honora patrem, & matrem, & quæcunque eiuſmodi.* Sciebant enim ij etiam qui eam legem non ſuſceperant, vnumquodque eorum non ſolum eſſe accuſationi, ſed etiam ſupplicio obnoxium. Alia autem tulit legiſlator, quæ Iudæis eo ſolo tempore conferebant, quemadmodum circumciſionem, & ſabbatum, & ſacrificia, & aquiminaria ac lauacra, & quæ de leproſo, & eo qui ſeminis fluxione laborat, conſtituta ſunt, & alia his ſimilia, quæ aliorum quidem ſigna ſunt, ipſa autem per ſe adimpleta, non ſufficiunt ad eum iuſtum reddēdum, qui ea exequitur. Quãobrem B diuinus quoque Apoſtolus dixit, *Quia ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram ipſo.* Et ne quis eum legem vituperare exiſtimaret, ſubiunxit,

Per legem enim cognitio peccati.

Lex, inquit, perfectiorem peccati cognitionem hominibus indidit, & vt ipſum vehementius accuſaretur effecit: ad recte autem exercendam virtutem hominibus ſufficere non potuit. Cum hic oſtendiſſet legem eſſe ſolum bonorum honeſtorumque magiſtram, oſtendit gratiæ potentiam.

Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata a lege & Prophetis.

Quis Apoſtolicæ ſapientiæ potentiam ſatis pro dignitate admiraretur? Simul enim oſtendit & legem ceſſauiſſe eamque ſuo patrocinio gratiam defendere. Apte autem etiam poſuit illud, *Manifeſtata eſt.* Quod enim erat occultarum diſpenſationis myſterium omnibus manifeſtum reddidit. In gratiæ autem & legis collatione victoriæ excellentiam oſtendit, demonſtrans legem & Prophetas eſſe teſtes gratiæ.

Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes eos qui credunt.

C Repetit quod prædictum fuerat, vt adduceretur quod teſtabat. Quia enim dixit *Iuſtitia Dei manifeſtata eſt*, deinde quædam interpoſuit, hoc dicto neceſſario repetito, oſtendit per fidem in Dominum Chriſtum eos illa frui, ſiue ſint Iudæi, ſiue Græci, qui eam aſſequi deſiderant. Illud enim *In omnes*, dicit Iudæos: *ſuper omnes* autem, eos qui ſunt ex aliis gentibus. Et pergit hoc docere apertius.

Non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei.

Paucis omnes reos eſſe oſtendit & gratia egere.

Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Sola enim fide allata, peccatorum remiſſionem accepimus. quoniam veluti quoddam redemptionis pretiũ dominus Chriſtus ſuum corpus obtulit:

Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſuo ſanguine.

D *Propitiatorium* erat lamina aurea, quæ ſuper arcam ponebatur. Habebat autem vtrinque effigies Cherubim. Illinc autem ſciebat, ſacra obiens Pontifex, Deum eſſe propitium. Docet ergo diuinus Apoſtolus verum propitiatorium eſſe Dominum Chriſtum. Illud enim vetus huius typum expreſſit. Conuenit autem et hoc nomen tanquam homini, non tanquam Deo. Tanquam Deus enim ipſe reſponſum reddit per propitiatorium. Vt homo autem, hanc etiam appellationem recipit, ſicut & alias, vt ouis, & agnus, & peccatum, & maledictum, & quæcunque eiuſmodi. Et antiquum quidem propitiatorium erat ſanguinis expers, quoniam erat etiam inanimatum: ſanguinis autem hoſtiarum guttas recipiebat. Dominus autem Chriſtus & Deus eſt & propitiatorium, & Pontifex, & agnus, & in ſuo ſanguine noſtram ſalutem procurauit, ſolam à nobis fidem exigens.

Exod. 25 36
Ad Heb. 9

Ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore.

E Et ſuam bonitatem oſtendit Deus, qui diu lenis patienſque fuerit hominibus qui ſe inique gerebant, & legem non ſeruabant: & iuſtitiam ſuam omnibus manifeſtam reddidit. Quod autem non ſine cauſa eos qui delinquebant perpeſſus eſt, ſed hoc eis ſalutis medicamentum præparans, dicit,

Vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti.

Vtrunque enim ſciendum eſt, & quod iuſte & humane ac clementer vniuerſorum Deus noſtra adminiſtrauit, & benigne nobiſcum egit: & quod quiſquis Domino Chriſto credit, fruitur iuſtitia quæ eſt ex fide. Cum dona gratiæ ſic breuiter oſtendiſſet, rurſus ad dicendum de lege reuertitur, & oſtendit eam cedere gratiæ.

Vbi eſt ergo gloriatio? Poſt gloriatio deeſt tua.

Legendum eſt per interrogationem, deinde reſponſio:

Excluſa eſt.

F Non dixit, *Diſſoluta eſt*, ſed *Excluſa eſt*, pro eo quod eſt, Non habet amplius locum. *Gloriationem* autem vocat altos Iudæorum ſpiritus & nimiam arrogantiam. Sibi enim placebant, & ſe magnifice efferebant, tanquam ſoli diuina prouidentia fruerentur. Sed cum diuina gratia apparuiſſet, & in omnes gentes diffuſa eſſet, ceſſauit Iudæorum gloriatio. Compendioſam enim tibi parandæ ſalutis rationem Deus dedit hominibus, nempe fidem. Hoc enim etiam per ea quæ deinceps ſequuntur docuit Apoſtolus.

Per quam legem? factorum? Non, ſed per legem fidei.

Non ſine cauſa autem fidei *legem* appellauit, ſed Hieremiæ Prophetiam in memoriam reuocans. *In diebus enim* inquit *illis, & in illo tempore diſponam domui Iſrael & domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum, quod diſpoſui Patribus ipſorum.* Si autem lex Moſaica appellata eſt *teſtamentum*, & *nouum rurſus* ſimiliter *teſtamentum* nominatum eſt. hoc autem decernit vt Chriſto credatur, prophetice diuinus Apoſtolus appellationem legis fidei communiuit. Deinde quod de fide dicit adtexit. Hier. 31.

G *Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.*

Legem hic dixit Moſaicam. Sed tamen non dicit, *Arbitramur fide iuſtificari Iudæum*, ſed *hominem*, quod quidem eſt commune naturæ nomen. Vnde ſyllogiſtice ſubiunxit.

An Iudæorum Deus tantum? Nonne autem & gentium? Imo & gentium.

Deinde tanquam certum, & cui contradici non poteſt, ſententia confirmat.

Quoniam quidem vnus eſt Deus, qui iuſtificet circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.

Vnus eſt, inquit, omnium Deus, vnus omnium opifex, & fieri non poteſt vt eorum quidem curam gerat, illorum vero non gerat. Omnibus ergo qui credunt ſalutem præbet. *Circumciſionem* autem vocat Iudæos, *Præputium* vero gentes. Soluit autem etiam eam quæ incidit obiectionem.

H *Legem ergo deſtruimus per fidem? Abſit. Sed legem ſtatuimus.*

Multis enim iam retro ſeculis & lex & Prophetæ fide prædixerunt. Fidem ergo ſuſcipientes, legem confirmamus. Deinde affert horum probationes, & cum poſſet plurima Prophetarum teſtimonia adducere, pergit ad ipſam Iudæorum radicem, & oſtendit Patriarcham Abraam iuſtitiam per fidem acquiſiſſe, & dicit.

CAP. IV.

Quid ergo dicemus: Patrem noſtrum Abraam inueniſſe ſecundum carnem? Secundum carnem ab cũ patrem noſtrum, Abraam, ſed eam quid inueniſſe coniunge.

Quam, inquit, antequam Abraam Deo crederet, iuſtitiam eius per opera fuiſſe audiuimus? *Secundum carnem* enim dicit, eam quæ eſt in operibus, quoniam per corpus opera peragimus.

Si enim

A *Si enim Abraam ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriationem: ſed non apud Deum.*

Bonorum operum implementum, eos quidem qui operantur coronat, ſed Dei benignitatem & humanitatem non oſtendit. Sed fides facit vtrunque manifeſtum, & eius qui credit in Deum affectionẽ & Dei benignitatem, quoniam approbans, & amplectens fidem, eum qui illa præditus eſt, victorem declarat, & corona donat, Et hoc confirmat per ſcripturæ teſtimonium.

Quid enim dicit ſcriptura? credidit Abraam Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.

Non enim ex lege vitam inſtituens beatiſſimus Abraam diuinum teſtimonium aſſecutus eſt, ſed ei qui vocauit credens, iuſtitiæ fructum colliget.

Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.

Qui eſt enim iuſtitiæ operator, mercedem poſtulat. Iuſtitia autem ex fide eſt donum Dei vniuerſorum. Hoc enim docent etiam quæ ſequuntur.

Ei vero qui non operatur, credenti autem in illum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam.

B Cum ſic per Patriarcham Abraam oſtendiſſet fidem eſſe lege antiquiorem, alium rurſus eius fidei dignum teſtem citat, Dauid Prophetam & Regem: cui vniuerſorum Deus factas Abrahæ promiſſiones renouauit: ſicut enim Patriarchæ Abraam pollicitus eſt ſe in eius ſemine omnes gentes benedicturum, ita etiam dixit diuiniſſimo Dauid, *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar. Semen eius manet in ſæculum, & thronus eius tanquam ſol coram me, & tanquam luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis.* (Pſal. 88.) Et rurſus, *Ponam in mari manum ipſius, & in fluuijs dextram eius.* (Ibidem.) Et rurſus. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, Omnes gentes ſeruient ei, & cætera eiuſmodi.* Et quoniam oſtendit beatum Abraam per fidem iuſtitiam acquiſiuiſſe, antequam autem data lex eſſet, natus fuerat Abraam, oſtendit neceſſario Dauid, qui ſub lege vixit, fidei teſtimonium dediſſe, & dicit:

Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iuſtitiam ſine operibus. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, Beatus vir cui non imputauerit Dominus peccatum. (Pſal. 31.)

C Lex, inquit, ijs qui peccant ſupplicium intulit. Propheta autem eos beatos exiſtimat, qui peccatorum remiſſionem acceperunt. Manifeſtum eſt ergo, quod nos beatos prædicat, & gratiæ dona laudat. Oſtendit autem hanc eſſe omnibus propoſitam, & dicit per interrogationem.

Beatitudo ergo hæc in circuncifione, an etiam in præputio?

Deinde rurſus ex Patriarcha Abraam confirmat id quod eſt propoſitum.

Dicimus enim quod reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. Quomodo ergo reputata eſt? Ei qui eſt in circuncifione, an ei qui eſt in præputio? Non in circunciſione, ſed in præputio.

Oſtendit non ſolum lege, ſed ipſa etiam circunciſione fidem eſſe antiquiorem, & quod ante circunciſionem patriarcha iuſtitiæ ſecundum fidem teſtimonium accepit. Vbinam ergo circunciſione opus habuerit qui ex fide iuſtitiam acquiſiuit, hoc aperte docet.

Et accepit ſignum circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ in præputio.

Non eſt, inquit, circunciſio iuſtitia, ſed teſtimonium iuſtitiæ, & ſignaculum, & ſignum fidei quam ante circunciſionem acceperat.

D *Vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt imputetur eis iuſtitia & pater circunciſionis.*

Sic oportet diſtinguere. Oſtendit enim Patriarcham Abraam primum quidem patrem eorum qui ex præputio crediderunt, quoniam & ipſe cum adhuc haberet præputium, Deo fidei donum obtulit, præterea autem & Iudæorum, vt qui fuerint cum illo circunciſionis participes. Et hoc ipſum docet apertius per ea quæ inferuntur.

Non ijs tantum qui ſunt ex circunciſione, ſed & ijs qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abraam.

Si quis enim ex gentibus exortus, circunciſione non accepta, illam patriarchæ fidem ſecutus fuerit, quam ante circunciſionem oſtenderat, illius cognatione non fruſtrabitur. Cum enim vniuerſorum Deus, præuidiſſet ſe vnum populum ex Iudæis & gentibus congregaturum, & eis per fidem ſalutem præbiturum, vtrunque in patriarcha Abraam prius deſcripſit. Cum enim oſtendiſſet ipſum etiam ante circunciſionem iuſtitiam ex fide acquiſijſſe, & poſt circunciſionem non ex lege Moſaica vitam inſtituiſſe, ſed in fidei veſtigijs hæſiſſe, eum patrem gentium appellauit, vt ad illum & Iudæi & Græci reſpicientes, neque hi circunciſionem, neque illi præputium, ſed vtrique eius fidem imitentur. Neque enim circunciſionem, nec præputium, ſed fidem *iuſtitiam* appellauit diuina ſcriptura. Cum ſic oſtendiſſet fidem eſſe lege & antiquiorem & præſtabiliorem, oſtendit rurſus legem eſſe promiſſione facta Abrahæ recentiorem, oſtendens gratiam eſſe lege antiquiorem. De ea enim factæ ſunt promiſſiones Abrahæ. Pollicitus eſt autem ſe in ſemine eius eſſe omnes gentes benedicturum. Per dominum autem Chriſtum promiſſum fidelo accepit. E

F *Non enim per legem promiſſio Abrahæ aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei.*

Cum enim Deo credidiſſet, non autem cum ex lege Moſaica vitam inſtituiſſet, accepit promiſſionem benedictionis gentium.

Si enim qui ex lege, hæredes ſunt: exinanita eſt fides & abolita eſt promiſſio.

Si enim qui ex lege vitam inſtituerunt, bona promiſſa aſſequuntur, Abraam quidem fruſtra Deo credidit: Falſa autem ſunt, & non vera, quæ illi à Deo promiſſa facta ſunt.

Lex enim iram operatur.

Lex enim conſueuit eos punire, qui eam tranſgrediuntur. *Iram* enim ſupplicium appellauit.

Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio

Lex enim punit eos qui tranſgrediuntur: legi enim contingit [illegible] obſeruatio & tranſgreſſio cum hi quidem propter [illegible] virtutis ſtudium eam libenter ſeruent, illi vero pro[illegible] ſocordiam eam ſecure tranſgredi ſibi in animum [illegible].

G *Ideo ex fide, [illegible] ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei ſolum qui eſt ex lege, ſed & ei qui eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omnium noſtrum.*

Iudæorum ſupercilium contraxit, vocans *ſemen Abrahæ*, eos qui fidem Abrahæ ſunt imitati, etiamſi ſint alienigenæ. Si autem lex punit eos qui tranſgrediuntur, gratia autem donat peccatorum remiſſionem, hæc confirmat Dei promiſſionem, donans gentibus benedictionem. Quia autem & gentium & Iudæorum patrem vocauit Abraam, confirmat id quod dicit ſcripturę teſtimonio.

Sicut ſcriptum eſt, Quia patrem multarum gentium poſui te. (Gene. 17.)

Deinde exemplo confirmat teſtimonium.

Ante Deum cui credidiſti, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt.

Sicut enim, inquit, Deus eſt creator omnium, & omnium Deus & curator, ita etiam Abraam omnium patrem elegit, non ſolum Iudæorum, ſed omnium qui credunt. Docet autem etiam quam inſignis fuerit fides Abrahæ.

H *Qui præter ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium ſecundum quod dictum eſt. Sic erit ſemen tuum. Nec infirmatus eſt fide, nec poſtquam conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum eſſet centum annorum, & emortuam vuluam Saræ.*

(Poſt dictum eſt, deeſt, ex Gene. 15. Deeſt, Sicut ſtellæ cœli & arena maris.)

Videns enim ſterilem quidem coniugem, vtrunque autem imbecilla ſenectute opprimi, nullamque ſuſcipiendorum liberorum, ſi rationem humanam ſpectes, eſſe ſpem relictam, nec vllum eſſe antiquius exemplum, quod eum poſſet conſolari, diuinum promiſſum fideliter, hoc eſt, firmam fidem adhibendo, ſuſcepit. *Præter ſpem* enim dicit, eam quæ eſt ſecundum naturam. *In ſpe* autem promiſſi Dei.

In repromiſſione etiam Dei non hæſitabat diffidentia, ſed confor-

A [illegible] *[illegible] qui [illegible] pro[illegible]*

N[illegible] naturæ imbecillitatem, ſed abſ[illegible] [illegible] redidit.

[illegible] ad [illegible]

[illegible] iacum [illegible] qui ſub lege, [illegible] ante [illegible] ad id [illegible] oratio nem connectit.

[illegible] autem [illegible] tantum propter ipſum, quod reputata eſſet [illegible] ad iuſtitiam [illegible] & propter nos, quibus reputabitur cre[illegible] in eum, qui ſuſcitauit Dominum noſtrum Ieſum ex mor[illegible]

Et [illegible] ha, qui videbat mortuam iam coniugis [illegible], [illegible] quod facile eſſet Deo promiſſum im[illegible] & nos [illegible] audientes Iudæos vocantes *Dominum no[illegible] mortuum*, eum reſurrexiſſe credimus. Et nos itaque fructus ſid[illegible] colligam[illegible] & iuſtitiam, quæ ex ea nal[illegible] carpamus. Non enim fruſtra ſcripta ſunt quæ Do[illegible] D[illegible] patriarcha Abrahæ, ſed [illegible] de [illegible] fide [illegible] tendamus. Illud autem *Qui [illegible] Dominum noſtrum Chriſtum*, dixit ſecundum humanitatem. Quæ enim paſſa eſt, ea & reſurrexit. Carnis [illegible] paſſio, non [illegible] eſt, diuinitati, quæ eſt ab omni paſſi- B one & affectione aliena.

Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iu[illegible]ficationem noſtram.

Pro noſtris enim peccatis paſſionem ſubijt, vt no[illegible]ſtrum debitum [illegible] olueret, & vt eius reſurrectio commu[illegible]nem omnium reſurrectionem procuraret, per illam re[illegible]rum & iuſtitiæ [illegible] commoda accipimus, & in [illegible] peccatorum remiſſionem ſuſcipimus. Cum [illegible] oſtendiſſet, & gratiæ bona aperuiſſet, confert ſuam orationem ad exhortandum, vt actiuæ virtutis curam [illegible], adhortans. Quia enim ex ſola fide dixit legem eſſe [illegible], & oſtendit patriarcham iuſtitiam [illegible] fide acquiſiſſe, ne ij, qui ſe otio totos dedunt, hinc occaſionem accipe[illegible] ad [illegible] virtutis, vtpote quod [illegible] ad iuſtificandum, moralia dicta neceſſario admiſcet, & dicit.

CAP. V.

I[illegible]ficati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem [illegible] acceſſum habuimus per fidem in hanc gratiam in qua [illegible] & gloriamur in ſpe gloriæ C *Dei.*

Fides quidem dedit vobis remiſſionem peccatorum, voſque ab omni reprehenſione alienos, inſuper, per lauacri regenerationem, effecit. Co[illegible] autem vos eam ſeruare pacem quam cum Deo iniſtis. Cum enim ei hoſtes eſſemus, recon[illegible] nos vnigenitus carne ſuſcepta Dei filius. Simultatem autem [illegible] peccatum peperit. Inimicitia ergo pacem iuſtitia conſeruabit. Ad eam autem perſequendam [illegible] non parum incitari conuenit, ſpem, quæ nobis data eſt, reputantes, & quam nobis dandam eſſe gloriam Deus eſt pollicitus. Suſce[illegible]ptorum enim laborum remunerationem, non *mer[illegible]*, ſed *gloriam* appellauit, oſtendens quanta futura ſit [illegible] tio. Quia autem eo tempore multas moleſtias [illegible] bant, iniurijs, contumelijs ac tormentis innume[illegible] bilibus mortis generibus affecti, iure quoque de iis affert conſolationem.

Non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus.

D Aperte ſuam inſuperabilem animi magnitudinem oſtendit. Non dixit enim *Afflictiones ſuſtinemus*, ſed *Gloriamur in afflictionibus*. Gloriamur, inquit, & de nobis magnifice ac præclare ſentimus, vt qui [illegible] Domini paſſionum participes. Et hoc quidem [illegible] aperte. Ita enim ſenſit, eſt eorum, q[illegible] ſententia, per[illegible]fecti ſunt. Alios autem ex futuris conſolatur.

Scientes quod tribulatio patientiam operatur. patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit.

[illegible] moleſta & difficilia quempiam circumdederint, [illegible] ſi iter ferat eorum impetus, probatus efficitur, & futurorum ſpe nititur. [illegible] eſt autem non fal[illegible] & quæ quod verum eſt habet. Hoc enim dicit illud, *Non confundit*, [illegible] eum qui ſperant quid[illegible], ſed pe[illegible] fallantur, erubeſcant, & pudore afficiantur.

Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Sancti [illegible] ſpiritus gratia, quam per baptiſmum accepimus, noſtrum in Deum deſiderium accendit. Deinde etiam docet cauſam amoris.

Chriſtus enim cum adhuc eſſemus ſecundum tempus infirmi, pro impijs mortuus eſt. Vix enim pro iuſto quis moritur. Nam pro bono forſitan quis audeat mori. — Vet. trad. habet et Quid enim &c. & legit interrogatiue.

Cogitamus enim, quod cum adhuc delinqueremus, & iniqui [illegible] morboque impietatis adhuc eſſemus [illegible], Dominus Chriſtus mortem pro nobis ſuſcepit. Et hinc benignitatis & clementiæ abyſſum intelligimus, pro iuſto enim vix quiſquam mortem ſubeat. Ipſe vero propter inſignem charitatem pro peccatoribus mortem ſubijt. Hic enim ſubiungit

Commendat autem charitatem ſuam Deus nobis, quod cum nos adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

Deus autem inſignem ſuam in nos charitatem oſtendit, quod Chriſti mors non pro iuſtis fuerit, ſed pro pe[illegible] F catoribus. Nun[illegible] noſtr[illegible], quod per fi[illegible] iuſti[illegible] cauſlumus, quando autem pro nobis [illegible] ſuſcepit, omni adhuc pe[illegible] totum genus [illegible] obnoxij. Illud autem *ſecundum tempus*, pro eo quod eſt in tempore, opportun[illegible] tempore [illegible] dicit [illegible] ad Galatas, *Quando autem venit plenitudo temporis, miſit [illegible] ſuum [illegible] ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.* — Gal. cap. 4.

Multo igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum.

Q[illegible] pro impijs & iniquis execrab[illegible] illam [illegible], quod eos etiam, qui in illum [illegible] liberabit. *Iram* enim futurum [illegible] appellat.

[illegible] inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem [illegible] ſui, multo magis [illegible] ſalui erimus in vita ipſius.

Si cum inimici [illegible] eſſemus, tanta nos cura dignos exiſtimauit vt filium ſuum pro nobis morti traderet: quomodo fieri poteſt, vt facta reconciliatione, non æternæ vitæ non ſimus participes? Ac rurſus quidem certe vocat *filium* Dominum Chriſtum, qui eſt idem Deus & homo. Clarum eſt autem, vt etiam [illegible] vel maxime hæreticis, in quanam natura paſſio facta ſit. G

Non ſolum autem hoc, ſed etiam gloriamur in Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum per quem nunc reconciliationem accepimus.

Non ſolum enim vitam immortalem expectamus, ſed etiam in vita præſenti [illegible] Deo familiares effecti [illegible] riamur, d. Chriſto Domino [illegible] gratias, qui interceſſor ac mediator noſter factus pacem procurauit. Ab hoc deinceps loco diuinæ diſpenſationis reuelat myſterium, & incarnationis cauſam docet.

Propterea ſicut per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt in quo omnes peccauerunt.

Cum Dominus Deus Adam fabricatus eſſet, & ratione ornaſſet, dedit vnum præceptum ad rationem exercendam. Neque enim fieri poterat, vt qui eſſet rationis particeps, & bona ac mala diſcernendi facultatem haberet, abſque vlla [illegible] viueret. Is deceptus mandatum tranſgreſſus eſt. Supp[illegible] autem comminationem le[illegible]lator mandato coniun[illegible] ab initio. Is itaque, cum mortis decreto factus fuiſſet obnoxius, [illegible] Cain & Seth & H alios genuit. Hi vero omnes vtpote ex eo geniti, habebant mortalem naturam, eiuſmodi autem natura multis indiget, & cibis, & potu, & indumentis & habitatione, & diuerſis artibus. Forum [illegible] vſus ſæpe ad mediocritatis exuperationem incitat. Mediocritatis autem exuperatio peccatum generat. Di[illegible] itaque diuinus Apoſtolus, quod cum Adam peccaſſet, & mo[illegible], propter peccatum factus eſſet, vtrumque ad genu-

A pe[illegible] omnes en[illegible] tenus omnes peccauerunt. Non [illegible] rentis peccati, sed p[illegible] decretum suscepit.

Vsque ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur cum lex non esset.

Non, vt nonnulli existimabant, [illegible] qui legem præcesserunt, sed omnes [illegible] *Vsque ad legem*, non dicit *vsque ad legem* [illegible] *legis*, pro eo quod est do[illegible] catum vires suas. Si enim [illegible] lex, non potest esse transgressio.

Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Mosen, etiam in eos, qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adami qui est forma futuri.

Mosen legem appellat. Hoc autem licet et [illegible] in sententia in Euangeliis, *Habent Mosen & prophetas.* [illegible] Luc. 16

divinus Apostolus in secunda ad Corinthios dicit: 2 Cor. 3

Sed vsque in hodiernum diem cum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum, pro eo quod est, lex. Regnauit itaque, inquit, mors ab Adam vsque ad apparitionem Seruatoris nostri, tunc enim sublata est. *Lex enim*, inquit, *& propheta vsque ad Ioannem prophetauerunt.* A tempore [illegible] Matth. 11

B Ioannis regnum cœlorum [illegible] patitur, & [illegible] piunt illud. *Regnauit autem mors etiam in eos qui non peccauerunt in similitudine transgressionis Adæ.* E[illegible] datum non transgressi sunt [illegible] n delicta [illegible] ferunt. *Adam* a[illegible] appellauit Chr[illegible] ipsum enim vocat f[illegible] hac de causa [illegible] qui primus pec[illegible] mortis de[illegible] est, & totum genus [illegible] parentem [illegible] etiam Dominus Christus, cum summam [illegible] plesset, mortis potentiam dissoluit, & [illegible] mortuis resurrexit, omnem [illegible] ducet, & qui *Adam* typum Chri[illegible] excellentiam.

Sed non sicut delictum, ita [illegible] donum.

Sed quomodo?

Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei [illegible] donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.

C In pœna, inquit, Dominus Deus iustitiæ decretum seruauit, & cum Adam peccasset, & morti esset traditus, vniuersum genus est consecutum: multo vtique iustius [illegible] Dei benignitate & clementia [illegible] seruari, & Domini Christi resurrectionis [illegible] esse participes. *Dominum* autem *Christum hominem* hic appellauit, vt Adæ typum perfecte ostenderet, quia sicut illic per vnum hominem mors, [illegible] per vnum hominem hic est mortis dissolutio.

Et non sicut per vnum hominem donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem, Gratia autem ex multis delictis in [illegible] ationem.

Superius, inquit, [illegible] mundi [illegible] iustitiæ decretum. T[illegible] homo peccauit, totum genus pœnas [illegible]. Nunc autem cum omnes homines se impie & [illegible], non supplicium irrogauit, sed vitam donauit.

[illegible] enim vnius delicto mors regnauit per vnum multo magis gratiæ abundantiam & donationis & [illegible] accipientes, in vita regnabunt per Iesum Christum.

D Si per vnum hominem transgressio, mortis potentiam confirmauit: [illegible] est, quod, qui copiosa Dei dona acceperunt, sunt morte p[illegible] & [illegible] Christo regni bonis, exitio ac interitu alieni, & vitæ æternæ erunt participes.

Igitur sicut per vnum delictum [illegible] omnes homines in condemnationem, ita & per vnum iustitiam [illegible] omnes homines iustificationem vitæ.

N[illegible] bitate, inquit, de iis [illegible] me dicuntur ad A[illegible] d[illegible]. Si enim illa vera sunt, vt sunt, & cum [illegible] vniue[illegible] decretum [illegible] od[illegible] ita vitam omni[illegible] Et rursus hoc [illegible] aliter [illegible] en[illegible] & [illegible] iuue reuoluens ac cir[illegible]

E [illegible], vt [illegible] docent [illegible] *tempore* [illegible] *enim homines peccatores constituti sunt multi, ita* [illegible] *et vnius obedientiam iusti constituentur multi.*

Et [illegible] & [illegible] Adam & in [illegible] tempo[illegible] Multi. am & [illegible] aliqui, qui [illegible] re[illegible] & E[illegible] h, [illegible] Melchisedech, [illegible] h[illegible] & [illegible] osee [illegible] gnesque fu[illegible] & post gratiam [illegible] stam & [illegible] cum [illegible] diuinæ incarnationis [illegible] quæ [illegible] bitati nemo oppon[illegible] & eiu[illegible] lutionem [illegible]. Ea [illegible] nunc [illegible] cut [illegible] Adam & Seruato[illegible] stri aduentum data est. E[illegible] dixit diuinus Apostolus.

Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum.

F Illud autem *Vt*, non pro causa, sed suo proprio modo loquendi. [illegible] oris quidem tempore [illegible] Deus h[illegible] ne & prouidentia destitu[illegible]. S[illegible] dedi[illegible] per [illegible] multitud[illegible] is qui [illegible] in aliis gentibus [illegible] P[illegible] t[illegible] illud *subintrauit*, [illegible] da tum [illegible] Christ[illegible] *In* [illegible] [illegible]

[illegible] ac p[illegible] tur [illegible] res [illegible] A[illegible] m

[illegible]

[illegible] tauit in abundantia [illegible] *a* [illegible]

D[illegible] b[illegible] on attulit: sed [illegible] en[illegible] nis b[illegible]

[illegible] regnauit p[illegible], [illegible] gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum.

Hic [illegible] qui [illegible] sicut pe[illegible] un, quod [illegible] libus cor porum [illegible] x perationem [illegible]

G [illegible] ceterum, & [illegible]. [illegible] enim [illegible] tporalibus imperabat, c[illegible] autem mo[illegible] cessabat. [illegible] *enim mortuus est*, vt [illegible] diuinus Apostolus, *a peccato mortuus est.* Sed post resurrectionem, [illegible] corruptione [illegible] que [illegible] & immortalia corpora facta fuerint, regnabit in eis gratia, peccato nullum [illegible] cum habente, vbi enim pert[illegible] non erit locus peccato. Deinde [illegible] tem dubitationem proponit, & nullo [illegible]

CAP. VI

Quid ergo dicemus? manebimus in peccato vt gratia abundet? Absit.

Negatione quam id sit absurdum ostendit. Hoc autem [illegible] propter id quod [illegible] m est: *Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia* [illegible] enunciatiua n[illegible] alia ratione ac methodo [illegible] itur.

Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?

Et quomodo mortui sumus?

An ignoratis, quod quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

H Negasti, inquit, peccatum, & mortuus illi factus [illegible] & Christo consepultus es, quomodo ergo fieri potest, vt tu illud peccatum suscipias?

Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quemadmodum Christus ex mortuis suscitatus est per gloriam patris, ita & nos in vita nouitate ambulemus.

Ipsum baptismatis mysterium [illegible] peccatum fugere. *Baptismum* enim habet [illegible] mortis Domini. In illo autem [illegible] & mort[illegible] & [illegible] vna cum Christo particeps. O[illegible] te nouam quandam vitam [illegible], cuius tu [illegible] rectionis

A rectionis fuiſti particeps. *Gloriam autem patris* vocat diuinitatem Chriſti. Etenim in alia dicit epiſtola: *Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti pater gloriæ.* Et Dominus in Euangelijs: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* (Ioan. 2.) Quod ſi Hæretici hanc interpretationem non admiſerint, ne ſic quidem vnigeniti gloriæ quidquam detrahent. Etſi enim pater eum ſuſcitauit, ſuſcitauit vt hominem: Vt homo enim etiam paſſionem ſuſcepit.

Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.

Quoniam ſalutiferum baptiſmum vocauit mortis typum, nominis immutatione reſurrectionem aperte innuit. Quod recte enim plantatur, enaſcitur.

Hoc ſcientes, quod vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt non vltra ſeruiamus peccato.

Veterem hominem non appellauit naturam, ſed malam mentem. Eam autem dicit eſſe baptiſmo mortificatam, vt ſit corpus otioſum peccato. Hoc enim ſignificat illud, *vt otioſum ſit corpus peccati, vt peccato non amplius*
B *ſeruiat.* Deinde hoc etiam apertius ex alia docet ſimilitudine.

Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt a peccato.

Quis enim vnquam vidit mortuum vel alienum cubile conſtuprantem, vel homicidio manus ſuas cruentantem, vel aliquid aliud turpe & flagitioſum agentem?

Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quod etiam ſimul cum illo viuemus.

Oportet itaque & nos Chriſto conſepultos peccato quidem eſſe mortuos, expectare autem reſurrectionem. Deinde rurſus ponit exemplum.

Scientes quod Chriſtus reſurgens a mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. Quod autem viuit, viuit Deo.

Per hæc verba ſatis docuit, eos qui crediderunt volens a peccato abducere. Semel, inquit, mortuus eſt Chriſtus, nec vt bis moriatur fieri poteſt, habet enim corpus immortale, & ideo vnum etiam baptiſmum per-
C cipimus. Ne aliam ergo per baptiſmum remiſſionem expectes. Pulchre autem dixit *eum mortuum eſſe peccato,* Non erat enim morti obnoxius, peccatum enim non fecerat, ſed propter noſtrum peccatum mortem ſubierat.

Ita & vos exiſtimate vos eſſe quidem peccato mortuos, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.

Et vos itaque in peccati quidem operatione veſtra eſſe membra mortua oſtendite: vitam autem ſecundum Chriſtum amplectimini, per quam vitam immortalem aſſequimini. Oportet itaque nos huic doctrinæ mentem adhibere, & peccati quidem inſidias fugere, Chriſtum autem, qui nos ſeruauit, ad auxilium vocare. Inuocatus enim præſto aderit, & ſuam nobis opem præbebit. Cum quo patri cum ſancto ſpiritu gloria conuenit & magnificentia nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen.

TOMVS TERTIVS.

D *NE ergo regnet peccatum in mortali veſtro corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius.*

Regnum in hoc differt à tyrannide, quod exiſtat quidem Tyrannis, inuitis ſubiectis, Regnum autem, ijs volentibus quibus imperatur. Suadet ergo ne peccati poteſtati amplius aſſentiamur, Dominus enim humana carne ſuſcepta eius regnum euertit, & vt qui mortalibus, & adhuc patibile corpus habentibus leges ferret, ea ſtatuit, quæ illorum imbecillitati reſpondeant, & non dicit, *Ne tyrannidem exerceat peccatum,* ſed *ne regnet.* Illud enim eſt illius proprium, hoc vero, noſtræ mentis. Animi enim perturbationum motus, & vexatio, ineſt nobis natura: eorum autem quæ ſunt prohibita actio à noſtra mente dependet. Oſtendit autem etiam bellum non diuturnum

E futurum, corpus mortale appellans. Cum id enim mortis terminum acceperit, ceſſat etiam animi perturbationum inſultus. Iubet ergo nos non deponere quidem peccati tyrannidem, ſed ei non cedere immodice accendenti appetitiones corporis.

Neque exhibete membra veſtra arma iniquitatis peccato.

Cum regni mentionem feciſſet, eius quoque neceſſario armaturam oſtendit, noſque victoriæ parandæ rationem docuit. Peccatum enim noſtris aduerſus nos membris armis vtitur.

Sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes.

Et hoc iam dixit. Sic & vos exiſtimate eſſe mortuos quidem peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu, pro eo quod eſt, Cum Chriſto conſepulti eſtis, & conſurrexiſtis. Peccato itaque mortui eſtis, & aliam vitam quæritis.

Et membra veſtra arma iuſtitiæ Deo.

Oſtendit non malum eſſe corpus, ſed boni Dei opificium. Poteſt enim ſi recte honeſteque ab anima guber-
F netur, Deo ſeruire, & ſuum munus obire. Electionis itaque ad id quod eſt deterius inclinatio, præbet membra velut quædam arma peccato: & rurſus, cognitionis in ea quæ bona & honeſta ſunt affectio, efficit vt membra diuinis legibus inſeruiant. Sobrij enim & temperantis muſici lingua offert conuenientem muſicam vniuerſorum Deo. Ebrij vero & deſipientis, inſuauem blaſphemiæ vocem furioſe emittit. Ita etiam ea veris ſermonibus ornatur, & falſis inquinatur. Ita etiam oculus pudice & impudice, torue que & humane intuetur. Ita etiam manus & occidit, & miſeretur, &, vt ſemel dicam, omnes corporis partes & arma iuſtitiæ fiunt, ſi mens velit: & rurſus peccati, quando illa peccati poteſtatem amplexa fuerit. Diuinus autem Apoſtolus aliunde quoque oſtendit victoriæ facilitatem.

Peccatum enim, inquit, non amplius vobis dominabitur,

Non amplius, inquit, natura ſola luctatur, ſed opem ferentem habet gratiam ſpiritus. Hoc enim ſubiunxit.

Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.

G Docet enim, quod ante gratiam lex ſolum docebat quid eſſet agendum: ijs autem, quibus ipſa imponebatur, nullum penitus auxilium afferebat. Gratia autem, præter legis impoſitionem, præbet etiam auxilium, & propterea lege eſt perfectior, quæ fit à gratia legiſlatio, vtpote cum auxilium ſoluet difficultatem. Deinde rurſus ſoluit occurrentem dubitationem.

Quid ergo? peccabimus, quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia?

Propter eos qui ſunt contentioſiores & reprehendendi cupidiores, hanc obiectionem poſuit, & primum quidem negauit, rei abſurditatem oſtendens, & dixit,

Abſit.

Deinde docet pluribus contrarium.

An neſcitis, quod cui vos exhibetis ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam?

Cui ſeruire volueris oportet ei te iubenti parere, non enim fieri poteſt vt duobus dominis ſimul ſeruias. Repugnat autem ex diametro iuſtitia & peccatum. Hoc etiam dixit Dominus in ſacris Euangelijs. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* (Matth. 5.)

H *Gratias autem Deo, quod fuiſtis ſerui peccati, obediſtis autem ex corde in quem traditi eſtis typum doctrinæ.*

Et eorum mutationem oſtendit, & quam hoc ſit ei gratum aperuit, Deo hymnum offerens. Eratis enim, inquit, ſerui peccati. veſtra autem ſponte liberaque animi voluntate illius dominium excuſſiſtis, & ſpiritalem doctrinam amplexi eſtis.

Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ.

Peccati ſeruitutem excuſſiſtis, iuſtitiæ autem iugum ſubijſtis. Fieri ergo non poteſt vt cum hoc habeatis, illius præceptis cedatis.

Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ.

Naturis adhortationem metior. Scio enim quæ in mortali corpore mouentur animi perturbationes.

A *Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ ad ſanctificationem.*

Per hæc quoque oſtendit non eſſe [illegible] dum, ſed quæ cum maledicti [illegible], mentem. Nihil autem nobis quod non præſtari poſſit exigit, ſed vt quæ peccato exhibuimus, ea ſola iuſtitiæ præbeamus [illegible] quidem iniuſta iubenti paruimus [illegible] ſecamus, id nobis conciliabit ſanctificationem.

Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ.

Illius enim ſolius iuſſa implebatis, non admittebatis autem leges iuſtitiæ. Deinde etiam aliunde oſtendit differentiam.

Quem ergo fructum habuiſtis tunc?

Vos, inquit, dicite emolumenta peccati, imo vero eſt potius ſuperuacaneum id interrogare. Etenim vos [illegible] centes acceptum damnum confitemini, namque pudore ſuffundimini. Hoc enim ſubiunxit.

In quibus nunc erubeſcitis.

B Etſi enim ſit quiſpiam longe impudentiſſimus, poſtquam voluptate ceſſauit, pudore afficitur. Adiecit autem præterea maiorem & acerbiorem fructum peccati.

Nam finis illorum mors eſt.

Mortem autem, dicit, non hanc temporalem, ſed æternam.

Nunc vero liberati quidem à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem autem, vitam æternam.

In his oppoſuit quidem peccato *Deum*, pudori autem *ſanctificationem*, æternæ autem morti *vitam æternam*.

Stipendium enim peccati mors eſt.

Quia olim quidem regnauit, nunc autem tyrannidem exercet, & arma eius membra quæ male reguntur appellauit, merito etiam mercedem græce ὀψώνιον appellauit, ita enim ſolent appellare teſſeram frumentariam militarem. Etenim dicit in epiſtola ad Corinthios,

1.Cor.9. C *Quis vnquam militat ſuis ſtipendijs?*

Gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro amen.

Hic non dicit *mercedem*, ſed *gratiam*. Eſt enim Dei donum vita æterna. Etſi quis enim ſummam & abſolutam iuſtitiam præſtiterit, temporalibus laboribus æterna in æquilibrio non reſpondent. Hæc cum dixiſſet de eo quod eos peccare non oporteat qui vitam ex gratia inſtituunt, rurſus conuertit orationem ad conferendum legem cum gratia: & huius quidem oſtendit potentiam, illius vero imbecillitatem, & docet quod hac quidem exorta illa ceſſauit. [illegible] autem incipit.

CAP. VII.

An ignoratis fratres (ſcientibus enim legem loquor) quod lex in homine dominatur quanto tempore viuit:

Vos, inquit, recte ſcitis qui in lege educti eſtis, quod lex ijs dominatur qui adhuc ſuperſunt. Affert autem etiam exemplum rei propoſitæ conueniens, & dicit,

Poſt lege, deceſſ. viri. *Nam quæ ſub lege eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi. Sin autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt a lege viri.*

D Deinde hoc docet apertius.

Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro. Sin autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege, vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.

Adulteram, inquit, vocat lex, non eam, quæ poſt mortem coniugis alij coniungitur, ſed eam quæ coniuge ſuperſtite cum alio copulatur: eam enim, vt quæ leges matrimonij iniuria afficit, [illegible] puniri iubet. Clarum eſt ergo, quod poſtquam vir vita [illegible] ex lege, & non [illegible] facit vidu[illegible] quæ alij nupſerit. E[illegible] quidem diuinus Apoſtolus, quod le[illegible] viuentibus quoque ſeparandi matrimonij facultatem dederit, quando id non gratum eſſet, ſed dominicum præceptum exaudiſti quod dicit Moſes hanc legem [illegible] dis Iudæorum duritiam: ſed lege [illegible] turæ [illegible] buiſ

le[illegible] q[illegible] [illegible] & [illegible] alij [illegible] E
[illegible] monij legem ſtatuens. Et propterea [illegible] ſe [illegible] cto, ad [illegible] quę de mortuis lata eſt, acceſſit, & [illegible] iunxit.

Itaque fratres mei & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius eius qui ex mortuis reſurrexit.

At [illegible] conſequenter [illegible] dicere [illegible] mortu[illegible] eſt, [illegible] ceſſauit. [illegible] c[illegible] ſatis [illegible] ens, legem enim v[illegible] a p[illegible] ba[illegible] hæreticis qui veteri teſtamen[illegible] teſti[illegible] ndæ [illegible] catio [illegible]

xit *legem ceſſauiſſe*, ſed dixit *nos legi mortificatos eſſe per baptiſmum* [illegible] *alteri coniunctos eſſe, qui ex mortuis reſurrexit*, hoc eſt, D[illegible] Chriſt[illegible] [illegible] *coniunctionem & matrimonium* [illegible] ſtus [illegible] appellauit merito matrimonij [illegible] que fructum [illegible].

Vt fructificetis, inquit, Deo.

C[illegible] fructus. Vt membra noſtra ſint arma iuſtitiæ. Vide autem ſapienter [illegible] ipſ[illegible]

F iubere, vt Chriſto coniungamur [illegible] n [illegible] num, inquit, erat quo minus poſſet mulier alij v[illegible] re poſt prioris mariti mortem. Deinde rurſus [illegible] differentiam.

Cum enim eſſemus in carne

Hoc eſt dum in legis ſtatu ageremus. *Carnem* [illegible] vocauit eas leges quæ [illegible] datæ ſunt, de [illegible] & potu, & [illegible] pra, & ijs ſimilibus.

Paſſiones peccatorũ, quæ per legem erant, operabantur in membris noſtris.

Non dixit *ſub lege*, ſed *per legem*. Ipſa enim non operabatur peccatum, ſed ipſa peccatum [illegible] at. [illegible] catum autem bono male vſum eſt. Neque vero membra noſtra, operabantur peccatum, ſed per membra noſtra, animæ ad id quod eſt deterius inclinatio, perfecit eius operationem. Quid autem ex eo eueniebat?

Vt fructificarent morti.

Per hæc autem nos docuit quod ante gratiam, dum ſub legis ſtatu ageremus, peccati vehementiores impetus [illegible] nebamus, cum lex quid eſſet quidem agendum oſtenderet, auxilium autem non ferret.

G *Nunc autem ſoluti ſumus a lege.*

Rurſus parce loquens in cautione [illegible] ſtituit: & non dixit, *Soluta eſt lex*, ſed *nos [illegible] ſumus a l*[illegible] autem græce [illegible] idest, *Otioſi facti ſumus a lege*. lex [illegible] nobis [illegible] oſa facta eſt, neq; enim ex illa amplius vitam inſtituimus.

Et quomodo ſoluti ſumus? mortui in qua detinebamur.

Cum enim [illegible] obnoxij eſſemus, acceſſimus ad baptiſmum. Simul autem cum Chriſto mortui, & cum ipſo reſurgentes, legiſlatori coniuncti ſumus, nec l[illegible] viuendi ratione amplius opus habemus. Ipſam enim ſpiritus gratiam accepimus, Hoc enim etiam ſequentia declarant.

Ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ.

Et literæ quidem oppoſuit *ſpiritum*, veteri autem *nouum*, vt *litera* quidem l[illegible] m oſtenderet, *veteri* autem, eius ceſſationem. Nam & Deus dicit per Ieremiam: *Diſponam domui Iſrael & domui Iuda teſtamentum nouum non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui patribus eorum, in die quo apprehenſa ego manu ipſorum eduxi eos e terra Aegypti.* Quare Hier. 31. H etiam per Prophetam oſtenſa eſt differentia, & cum nouum teſtamentum apparuerit, oportet vetus cedere. Hęc cum dixiſſet diuinus Apoſtolus, & prę uideret, vtpote qui diuina eſſet gratia dignus habitus, quod quidam ex hæreticis hæc ad veteris teſtamenti accuſationem accepturi eſſent, & exiſtimaturi veterem legem eſſe alicuius alius Dei, neceſſario quoque ponit obiectionem, earumque affert ſolutiones.

[illegible] ergo dicemus? Lex peccatum eſt?

Mu[illegible] poſ[illegible] quæ prius d[illegible] ſunt quæ [illegible] qui legem vellent maledictis [illegible] per[illegible] berent oc[illegible] nem ad ea accuſand[illegible] n is aff[illegible] pr[illegible] m quæ [illegible] ſtionum ſolutionem. *Lex enim ſubintrauit, vt abũdaret peccatum,*

A *tum, & Legem* [illegible] *in lege non iuſti* [illegible] *abitur coram* [illegible] *communicare* [illegible] *quæ ſunt* [illegible] *ſimi* [illegible] ad ſolutionem [illegible] nem. A [illegible] q[illegible] blaſphemam [illegible] ſuſpicabam [illegible] oſtendit iſtis [illegible] n[illegible] gat [illegible] orationem.

Ait

Deinde [illegible] et legis vtilitatem.

Sed peccatum non cognoui niſi per legem.

N[illegible]lum inquit, non [illegible] lex pe[illegible] Ab-[illegible] [illegible] etiam pec[illegible] [illegible] Neque enim [illegible] id malum n[illegible] illa me docuiſſ[illegible].

Nam & concupiſcentiam neſciebam niſi lex dixiſſet, Non concupiſces.

I[illegible]d *Non cognoui*, & *Neſciebam*, non [illegible] ignorati[illegible]nem [illegible] ſignificant, ſed [illegible] dicit, Naturali diſcretio[illegible] exa[illegible] cognitionem per legem.

Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.

Ob[illegible] ab accuſatione liberam. Q[illegible] pe[illegible]cata pe[illegible] legis im[illegible]ne[illegible], ne[illegible] [illegible] cauſam, neceſſa[illegible] uſmodi[illegible], cum enim pec[illegible] le[illegible]e lata pugnæ a[illegible] occaſionem cepiſſet, m[illegible] temerationem exp[illegible].

Sine lege enim peccatum mortuum erat.

Ni[illegible] enim lex, quæ qui[illegible] agendum oſtendat, & quod non agendum p[illegible]ibeat, non eſt locus pecca[illegible]o. Deinde [illegible] exemplo h[illegible] manifeſtum efficit

Ego autem viuebam ſine lege aliquando.

Adam enim ante [illegible] ans[illegible] eſſionem non hab[illegible]bat metum [illegible].

Sed cum veniſſet mandatum, reuixit peccatum, ego autem mortuus ſum.

B Cum enim D[illegible] de arboribus ſtatui[illegible] præceptum, ſtatim [illegible] ſerpente [illegible] acce[illegible] ad mulierem, [illegible] fallacibus[illegible] [illegible] eſt. [illegible] fructus p[illegible] di[illegible] em aſpe[illegible]ſſet, a voluptate quidem ſuperata eſt, pr[illegible]ceptum autem tranſ[illegible]. Vna autem enim Adam [illegible] decretum accepit. [illegible]erat enim ille etiam eiu[illegible] p[illegible].

Et inuentum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.

C Le[illegible] em quid[illegible] & mandatum omnino de[illegible] peccati autem [illegible] pro [illegible] refellit. Mandatum enim, inquit, vitam ſuppedit[illegible] ad id autem quod eſt dete[illegible] conuerſio, mo[illegible] pe[illegible]rit. Propterea propter p[illegible] illud, *Inuentum eſt*, vt [illegible] dat al[illegible] qui[illegible] [illegible] in-ſtitutum [illegible] ero qu[illegible] propt[illegible] peccatu[illegible] acce[illegible].

Nam peccatum occaſione accepta per mandatum [illegible] *me. & per illud occidit.*

Ide[illegible] diuerſe dixit.

Quare lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.

Legem appellat eam quæ Moſaica dicitur. *mandatum* vero, quod Ad[illegible] datum eſt. Quamobrem ipſum quoque pluribus laudibus ornauit, vt quod [illegible] pluribus accuſaretur. [illegible] enim [illegible] tores dedunt, & virtutis labores ſuſ[illegible]pe[illegible] recuſant, Diuinitum quoque Deo accu[illegible] [illegible] mandatum dederit. Si enim, inquit, quod [illegible] [illegible]orabat: quomodo Deus, qui futura non [illegible] autem [illegible] præuideret tran[illegible]greſſionem [illegible] edit[illegible] um [illegible] ipſe [illegible] cauſa tranſgreſſionis. Oportebat autem [illegible] quod etiam honeſta-tuio ma[illegible] di[illegible] facultas eſt propria eorum qui [illegible] ra[illegible] Eorum enim quæ ratione carent, nat[illegible] habet hæc [illegible] cernenda facultatem. Eſt enim ſap[illegible] lu[illegible], & [illegible] & pardi h[illegible] faciunt, n[illegible] pe[illegible]cati, nec conſc[illegible]ntiam, quæ ab [illegible] quæ fa[illegible] pu[illegible] lo-mines autem, etiamſi nul[illegible]us [illegible] quæ ſunt, erubeſcunt & quæ a[illegible] ſuſcipi[illegible] ſunt pe[illegible] [illegible]unt. C[illegible] [illegible] compara[illegible]. Q[illegible]modo ergo [illegible] potero, vt qui talis eſſem [illegible] natura præd[illegible], nunc lege [illegible] Deus [illegible] eam ob cauſam mandatum ſtatuit, [illegible] & propriam naturam agnoſceret, & legiſlatorem

D

timeret. Licet autem [illegible] dere [illegible] tat[illegible]. Non e[illegible] al[illegible] le[illegible] m[illegible] [illegible] quæ vel faci[illegible]me ſ[illegible] poſſet. Conceſſ[illegible] frui omnibus fructibus, vnius autem ſolius eſt pa[illegible] pem vetuer[illegible] vnum inuidens: q[illegible]modo [illegible], qui [illegible] nium poteſtatem dederat [illegible] ceps [illegible] [illegible] terminos, & vt in creaturam bene[illegible] et a[illegible] [illegible] uens, & rationis facultate præ[illegible] exer-[illegible] [illegible] præbens. Si autem non ſeru[illegible] ex[illegible] [illegible] decr[illegible]to ſubiectus eſt, non eſt hoc [illegible] pa[illegible] [illegible] id [illegible], ſed e[illegible] qui tranſgreſſu[illegible] eſt. Neque enim [illegible] qu[illegible] ubet [illegible] a frigidæ potu abſtineat, hoc [illegible] inuidens, ſed eius ſanitatem procurans. [illegible] ſeruato præc[illegible]pto, frigidam aquam bi-[illegible] ſe damnum attrahit: medicus autem nulli [illegible] ab[illegible] At Dominus quidem certe Deus & [illegible] totum illius genus omni cu[illegible] & ſtudio dignatus eſt, & v[illegible] omiſſis, veniam ad [illegible] quo [illegible] eſt maximum & [illegible] [illegible] ſummum. Propter[illegible], & illius [illegible] Deus [illegible] factum eſt, & [illegible] mortis potentiam [illegible] quæ ab illo initium ceperat: & reſurrectionem po[illegible] eſt, & cœlorum regnum p[illegible]auit. Quare & illius tran[illegible]greſſionem [illegible]bat, & futuram medicinam parauit. Propterea ergo diuinus Apoſtolus *& ſanctum & iuſtum & bonum præceptum* appellauit *ſanctum* quidem, vt quod id quo[illegible] oport[illegible] doceret: *iuſtum* autem, vt quod i[illegible] tranſ[illegible] [illegible] ecte ſententiam tulerit. *Bonum* vero, vt quod iis qui illud ſeruant vitam præparet. Deinde ruſus ponit dubitationem quæ incitiit.

E

Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors?

Et ruſus [illegible] t [illegible] negat,

Abſit.

Et oſtendit malorum cauſam.

Sed peccatum, vt appareat peccatum per bonum mihi operatum eſt mortem.

F Eſt obſcurum propter nimiam breuitatem. H[illegible]c autem [illegible]. *Per bonum*, hoc eſt, [illegible] legem & mandatum, oſtenditur mihi peccatum, ſcilicet malum & improbum. Et quomodo oſtenditur operans mortem? Ex fructu enim cognoſc[illegible] arborem, & dum video mortem, illius matrem odi. L[illegible] autem eſt horum mihi ma[illegible]tra. Non eſt [illegible]go lex mala, quæ hæc docet, ſed [illegible]ccatum malum e[illegible], quod mortem conciliat. Ad id aut[illegible] [illegible]uod eſt det[illegible] matu, [illegible] vt peccatum ſit in noſtra e-lectione.

G *Vt fiat ſupra modum peccans peccatum per præceptum.*

Etiſi enim natura ipſum oſtendit, lex tamen nos perfectiu[illegible] docuit quam [illegible] ignis improbitas. Ei autem quod eſt *Fiat*, aliquid deeſt. Subauditur enim, *apertum*. Sicerum antea diximus. *Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi mortem, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum.* Hoc eſt, vt per mandatum manifeſtetur peccatum ſupra modum peccare, hoc eſt, eſſe malum. Deinde tanquam præſtantiſſimus pictor quiſpiam, noſtræ naturæ & peccati bellum deſcribit.

Scimus autem quod lex eſt ſpiritualis.

Legem ruſus ornat laudibus. Quid enim hac appellatione eſſe poteſt h[illegible]norabi[illegible]us? Diuinu enim, inquit, ſpiritu[illegible] [illegible]pta eſt. Huius gratiæ cum eſſet particeps beatus Moſ[illegible] legem conſ[illegible]ipſ[illegible].

H *Ego autem carnalis ſum venundatus ſub peccato.*

Introducit h[illegible]mine[illegible] an[illegible] [illegible]atiam ab animi motibus & perturbationibus ob[illegible]ſſum. *Carnalem* etiam vocat eum, qui nondum ſpiritualem gratiam eſt aſſecutus. Illud aute[illegible] *venditus ſub peccato*, per id quod a Propheta vſu[illegible] intell[illegible] no[illegible] [illegible], quia, *peccatis veſtris venundati eſtis*. [illegible] etiam hic dicit, Tranſfugi ad peccatum, & me illi venundedi. Eſa. 50.

Quod enim operor non intelligo.

Q[illegible] enim a voluptate v[illegible] etiam ab ira vincitur, ille animi perturbatione ebrius, non habet apertam [illegible] cognitionem. Sed poſtquam ab illa perturbatione quieuerit, mali tunc ſenſum accipit. *Non enim quod volo hoc ago,* Verum habet: Non

A quod [illegible] volo, non hæc ago, ſed quod odi malum illud ago.

ago ſed quod odi illud ago [illegible]
[illegible] do [illegible] tiat. Illa au[illegible] & [illegible] ed imb[illegible] autv[illegible] imp[illegible] d[illegible] lunts, ea faci[illegible], quæ [illegible] emus.

Si autem quod nolo illud ago conſ[illegible] bona [illegible]

Illud [illegible] accep[illegible] t.

Nunc autem iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.

Hæc de [illegible] one & p[illegible] C [illegible] pu[illegible] mu[illegible] ſectum, po[illegible] p[illegible] affecti[illegible] ne[illegible] perturbationes ſu[illegible] enim ea[illegible] quæ ad præſentem vita[illegible] p[illegible] Egete[illegible] ppetitione n[illegible] nutrim[illegible] beroru[illegible] procreationis & ag[illegible] ulturæ [illegible] artium gratia. Sic ea enim non eſſe[illegible] ſiſter[illegible]. [illegible] nobis etiam ad vit[illegible] dam conducit. Qui enim eam no[illegible] ea ſunt ſuſcipiendi labores non tolerit [illegible] nobis diuinum deſiderium inſe[illegible]. [illegible] commoderatio [illegible] eſt ad res bonas & honeſt[illegible] modum autem excedens [illegible] aper[illegible] tio, [illegible] inducit. Etenim, & al[illegible] u[illegible] bus inſidiæ pa[illegible] & quæ non par[illegible] d[illegible] ſide [illegible] piantur, [illegible] chra[illegible] od[illegible] ntur, [illegible] ur, & eiuſm[illegible] al[illegible] hanc [illegible]. Et [illegible] Deus illi etiam adiunxit vt [illegible] us immodicam [illegible] tionem reprimeret. Habet ta[illegible] ip[illegible] aliquo, qui eius inſanabilitatem [illegible] hibeat. [illegible] et quod eſt nimium frig[illegible] dum adm[illegible] ruſus nimium calidum [illegible] do tempera[illegible] us. [illegible] duabus animi perti[illegible] us, quæ ſunt [illegible] contrariæ [illegible] initis, docuit [illegible] corrigere. Et [illegible] quam equis, ingan præterit & [illegible] ferrent eis lege impoſita. Si [illegible] quand[illegible] tes vt cu[illegible] dum p[illegible] ceder[illegible] pun[illegible] et vt eaſic [illegible] æqu[illegible] ſta[illegible]. [illegible] progrederetur [illegible] cupiditatem mouet & [illegible] iræ [illegible] caſti[illegible] e. Men[illegible] itaque [illegible] bria, ſequen[illegible] de[illegible] & [illegible] ientes [illegible] modo re[illegible]. Quod ſi ipſ[illegible] ne [illegible] eius erit, & habenas rel[illegible] quent, vt equi quidem [illegible] lant eſſiat ip[illegible] autem trahi[illegible] & vna [illegible] & voragines incidit. Hoc diuinus Ap[illegible] dix[illegible], *Nunc autem iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me malum.* *Peccatum* appellat, mentis ſeruitutem & animi perturbationum d[illegible] nem. Et [illegible] [illegible] tur, quoniam odio [illegible] quod a[illegible] ur, ani[illegible] autem pertu[illegible] bationum poteſtas hanc in ſe habet a[illegible] ctionem.

C

Scio enim, quod non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonum.

Dicit an[illegible] perturbationu[illegible] dominati[illegible] m, quas introdu[illegible] corpus mor[illegible] ctum auxit au[illegible] cordi[illegible]

D

Nam velle adiacet mihi, perficere autem [illegible] non inuenio.

Adea eni[illegible] bona & [illegible] a[illegible], p[illegible] acp[illegible] om[illegible], im[illegible] acce[illegible] ctam tamen [illegible] hab[illegible] vt[illegible] um, cum aliud aux[illegible] non habeam.

Non enim quod volo bonum hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo illud facio, iam non operor illud, ſed quod h[illegible] at in me peccatum.

Apo[illegible] tolus [illegible] it.

Inuenio ergo legem [illegible] lenti mihi facere bonum.

[illegible]

[illegible] malum [illegible] iacet.

[illegible] eruitatem [illegible] Di[illegible]

[illegible]

E

[illegible]

F

[illegible] ego homo, [illegible] de corpore [illegible]

M[illegible] corpus [illegible]

[illegible] dem [illegible] [illegible] quæ [illegible]

Igitur [illegible] carne autem legi peccati

CAP. VIII.

N*ihil ergo nunc damnationis eſt [illegible] qui ſunt in Chriſto [illegible] qui non ſecundum carnem ambulant, [illegible]*

G

Neque enim nos [illegible] perturbationes [illegible] quoniam [illegible] mus.

Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto [illegible] liberauit [illegible] cati & mortis.

S[illegible] legem peccati pe[illegible] legem ſpi[illegible] inſcium [illegible] appell[illegible] dum in Chriſto [illegible] ſum, d[illegible] No[illegible] mentis vt[illegible] deſti[illegible] aut[illegible] iam quantam eam ta[illegible]

Nam quod impoſſibile erat legi, in quo [illegible] per carnem

Non [illegible] lex, ſ[illegible] impotens. [illegible] indui[illegible] um Baptiſ[illegible]

H

Deus [illegible] filium ſuum mittens in [illegible] carnis [illegible] cati, & de peccato [illegible] peccatum in carne.

N[illegible] in ſimilitudine [illegible] in ſimilitudine carnis peccati [illegible] ſuſcepe[illegible] umh[illegible] ſt. [illegible] ſimilitudinem carn[illegible] ſimilitudinem [illegible] cati [illegible] C[illegible] qui[illegible] [illegible] D[illegible] qu[illegible] [illegible] tutu[illegible] imp[illegible] b[illegible] naturam [illegible] hum[illegible] [illegible]

A cator, mortem ſuſtinuit, et peccatum ul[illegible]tam [illegible], quod corpus morti nequaquam obnoxium morti tradiderit. Verum enim vero idem & peccatum & mortem diſſoluit. Sicut e[illegible]m morti non ſubiectus: neque enim peccatum commiſerat, ea tamen per [illegible] peccati ſententiam ſuſcepta, fuit merces rede[illegible] ita etiam in mortuis liber fuit ab ijs quæ iuſte morte detinebantur. Hoc enim etiam docuit per ea quæ ſequuntur.

Vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum.

Noſtrum enim, inquit, debitum exoluit, & legis ſcopum perfecit. [illegible] autem etat is? Vt eos iuſtos oſtenderet, qui eg[illegible] [illegible] ceperant. Sic atque Domini Chriſti diſpenſ[illegible] le[illegible] [illegible]opum ad [illegible] deduxit, lex non accuſa[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] me[illegible]tur. Cum [illegible] de iuſtitia loqui eſſet aggreſſus, ad [illegible]am quoque adh[illegible] [illegible]nem inducit. Et cum dixiſſet, *In qui non ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum*, ſub[illegible]un[illegible]t.

Q[illegible] enim ſecundum carnem ſunt, quæ ſunt carnis ſapiunt: qui vero ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſunt ſpiritus ſentiunt.

Ita etiam [illegible]. *Si ſpiritu ergo viuimus, ſpiritu & ambulemus.* Spiritum autem hic vocat gratiam ſpiritus, & docet,
B [illegible] [illegible] [illegible], e[illegible] & [illegible] & [illegible]ogitat quæ illi placent. [illegible] [illegible]um, hoc eſt, corporis affectionibus, [illegible] [illegible]tate.

[illegible]entia carnis mors eſt.

[illegible] *Caro*, ſed *prudentia carnis*, hoc eſt, perturba[illegible] [illegible]. Eorum enim qui peccauerunt mors [illegible]

Prudentia autem ſpiritus vita & pax.

[illegible] [illegible] viuit ſpiritualiter [illegible] eſt pacis erga Deum par[illegible].

Quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo.

Ru[illegible] [illegible] ſapientiam accuſauit, hoc eſt, perturbatio[illegible] [illegible], & eam dicit Deo eſſe infeſtam.

Legi enim Dei non eſt [illegible] nec enim poteſt.

Quomodo [illegible] poteſt, [illegible] qui animi perturbationem ſuſceperit, Dei cultum ſuſcipiat: cum peccato adhuc ſeruire eligat.

Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

Non iubet nos eſſe extra carnem, ſed liberari à prudentia carnis. Hoc enim docent etiam quæ ſequuntur.

C *Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen Dei ſpiritus habitat in vobis.*

Manifeſtum eſt eos non fuiſſe incorporeos, qui hanc doctrinam ſuſcipiebant, ſed dicit eos carnalibus perturbationibus eſſe ſuperiores, & habere inhabitantem ſancti ſpiritus gratiam. Ita etiam dixit Dominus Apoſtolos non eſſe ex mundo, non quod aliunde eſſent, ſed quod eſſent mortui mundo.

Si quis tamen ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.

Q[illegible]niam autem poſuit illud *ſi autem*, eſt autem hoc dubit[illegible]nis, merito ſubiunxit, quod qui eſt huius gratiæ expers, nullam habet cum Chriſto ſocietatem. Et [illegible]on[illegible]m hoc latis erat ad eos qui ſuſcipiebant perterrendos, per ea quæ ſequuntur affert remedium.

[illegible] [illegible]tem Chri[illegible]us in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum: ſpi[illegible]tus vero viuit propter iuſtificationem.

Ea [illegible] ſubi[illegible] [illegible]nt m[illegible] [illegible]ſeſt redddidit, & oſten[illegible] ſe [illegible] [illegible] a [illegible], ſed p[illegible] [illegible]um. Iubet [illegible] corpus
D eſſe mortuum pe[illegible]to, pro[illegible] quod e[illegible], No[illegible] [illegible]cere p[illegible]catum. *Spiritum au*[illegible] [illegible] [illegible]llauit vt [illegible] ſit iam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] perſequatur [illegible] [illegible] [illegible] petenda vita.

Quod ſi ſpiritus eius, qui [illegible] [illegible] [illegible] mortuis habitat in vobis, qui [illegible] [illegible] Chriſtum a m[illegible], viuificabit [illegible] mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis.

S[illegible]c [illegible]urorum conſol[illegible]ntis e[illegible] [illegible]eis [illegible] anim[illegible] [illegible] ad [illegible] ſa[illegible]lentia certamina. Proped[illegible] e[illegible] [illegible] [illegible] quit, erunt [illegible] [illegible]pora immortalia & ſup[illegible]ora [illegible], quæ nam [illegible] [illegible] [illegible] perturbationibus. Hoc autem faci[illegible] ipſe [illegible] viuificatorum, qui nun[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]bebat. Dedit autem etiam ip[illegible] pignus reſurrectionis, [illegible]um Chriſta mortuis. Per hæc autem, quæ d[illegible]cta ſunt, etiam docuit vnam diuinitatis naturam. Sanctum enim ſpiritum & Dei & Chriſti appellauit: non [illegible]torum, vt volunt execrandi hæretici, ex Deo per [illegible] fabricatus eſt: ſed quia eſt eiuſdem cum patre [illegible] filio [illegible]ſtantiæ, & ex patre quidem procedit, v[illegible] vult Euange[illegible] doctrina: eius autem gratia ijs qui digni ſunt per Chriſtum ſuppeditatur. Pergit aut[illegible]m docere quomodo nos oportet [illegible] carnis perturbationes.

Ergo debitores * *ſumus, non carni, vt ſecundum carnem viuamus.* deeſt, ſrat

Nam cum à Domino Chriſto ſalutem aſſecuti ſumus, & ſpiritus gratiam accepimus, ſeruitutem illi debemus.

Si enim ſecundum carnem vixeritis, ſecundum carnem moriemini.

Hoc eſt, ſi carnis affectiones ſequamini. Dicit autem mortem æternam.

Si autem [illegible] facta carnis mortificaueritis, viuetis.

F Gratia hoc habet ſupra legem, quod hæc quidem docuit id quod fieri aut non fieri oportet: illa autem habet etiam ſpiritus adiuuantem gratiam. Et hoc qui[illegible] [illegible] loco diuinus Apoſtolus Marcionis & Valentini & Manentis cernens blaſphemiam, [illegible] [illegible]dmodum [illegible]ctrinam attulit. N[illegible] [illegible] dixit, *Corpus mortificate* [illegible] *acta corporis*, hoc eſt, prudentiam carnis, affe[illegible]ion[illegible] [illegible] [illegible]tus. Habetis enim vobis opem fer[illegible]ntem Spiritus gratiam. Fructus enim victoriæ eſt vita.

Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.

Qui enim vitam ſpiritualiter inſtituunt [illegible] filiorum adoptionis dignitatem aſſequuntur. H[illegible] autem illud eos etiam pungit docens non debere eos [illegible] valde placere ſeque iactare, quoniam ipſi quoque fi[illegible] ſunt appellati. Carent enim honore ſpiritus, cum gratiam non habent.

Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum.

Cum lege ru[illegible] gratiam comparat, & appellat ſeruitutem *vitam* quæ ſub ea agitur. Docet tamen, quod eam quoque ſuſcepit [illegible] ſancti ſpiritus gratia. *Spiritum* itaque *ſeruitutis* non vocat ſanctum Spiritum, ſed [illegible] [illegible] tionem, quæ ipſa etiam facta eſt per Spiritum ſanctum. Sic autem ſanctum Spiritum vocat ſpiritum [illegible] [illegible] [illegible], eſt autem ſcilicet adoptionis filiorum ſpiri[illegible]. Sed [illegible]
G non ita habent, eſt enim vnus ſpiritus, ſed ſunt diuerſa ac varia eius dona & gratiæ. *Alij enim per eundem ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo cognitionis ſecundum eundem ſpiritum, alij autem fides in eodem ſpiritu, & quæ deinceps conſequuntur.* Oſtendens autem, quod reuera filiorum adoptionis authoritatem ſumus aſſecuti, ſubiunxit,

In quo clamamus Abba pater.

Etenim in myſtica oratione offerenda iuſſi ſumus Patrem vocare, & dicimus, *Pater noſter qui es in cœlis.* Illud autem *Abba*, adiecit, eorum qui ipſum inuocant dicendi libertatem oſtendens. Pueri enim maiori apud patres dicendi libertate vtentes, neque enim adhuc habent perfectam diſcernendi facultatem, [illegible]equentius ad eos eadem voce vtuntur: ita & nos propter inenarrabilem
H eius benignitatem & infinitam bonitatem, patrem quidem vocamus vt iuſſi [illegible]mus, vniuerſorum creatorem, neſcimus autem quanta [illegible] inter nos & ipſum di[illegible]entia, ne[illegible] nos ipſos per[illegible]cte ſcientes, & eius naturam omnino i[illegible]norantes.

Ip[illegible]e enim ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro quod ſimus filij Dei.

Appe[illegible] *ſpiritum*, naturam ſpiritu[illegible]. *Spiritum* autem *noſtrum*, dat[illegible]m [illegible]tiam, ea enim æquiuoce appellantur. Dicit autem, quod ſpiritali doctrinæ obedie[illegible]tes [illegible]ratio[illegible]em offe[illegible]mus. Hoc autem agentes non reprehendimur, qui [illegible] dan[illegible] [illegible] conuenienter facimus.

Si autem fil[illegible], & heredes.

Non ta[illegible] [illegible]b[illegible] ſunt [illegible] ſeruitute liberari, & libertatis grat[illegible] [illegible] ſequi ſed etiam filiorum adoptionis dignitate

[illegible] Subibant enim [illegible] num inſultus [illegible] ctis, & innumera [illegible] verba etiam [illegible] ex futu[illegible] & ad præſentia [illegible] adhortans

[E]xiſtimo enim, quod non ſunt condigna [paſſiones] [illegible] ad futuram gloriam, quæ reuelabitur [illegible].

Superant certam [illegible] us remum [illegible], lab[illegible] pe arum. [illegible]

[illegible] gloriam v[illegible]

Nam expect[illegible]

N[illegible] [illegible]

[illegible]

A noxtos, aliosque [illegible] cum ſupplici minas [illegible] E[illegible] que gratiæ dona adi[illegible] indicauit. Vt [illegible]em[illegible] ſari ex ſtiman[illegible], nec [illegible] in vetus [illegible] tum infeſto [illegible]nt ani[illegible] [illegible] ex ea col[illegible] nece[illegible] vn[illegible] [illegible]au[illegible] ornau[illegible] Q[illegible] aute[illegible] Iudæi [illegible] b[illegible]har in medium a[illegible]otes & quæ [illegible] Deu[illegible] promiſſiones [illegible]nabantur [illegible] Apoſt[illegible] prædicati[illegible] [illegible]trariam vt quæ p[illegible] promiſſio[illegible]bus offerretur: nece[illegible] etiam [illegible] adm[illegible]odu[illegible] terq[illegible] ſcriptur[illegible]teſtim[illegible] & exempl[illegible] tunc [illegible] diuinorumque p[illegible]illorum ver[illegible] aperte oſtendens. Iudæorum [illegible] facturus, ſuum primum in eos amorem a[illegible] & dicit,

Veritatem dico in Chriſto, non mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea in Spiritu ſancto.

B Et à mendacio liberum, & veritate ornatum, quod dicendum eſt, oſtendit. Diuinus enim [illegible] cum ſua conſcientia in teſtimonium vocauit, ſuade[illegible] vt ſuæ orationi fidem omnino adhiberent.

Quod triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo.

Imperfecta quidem eſt orationis compoſitio. Adiici[illegible] enim oportebat, Propter Iudæorum [illegible]tionem, vel infidelitatem eſſe illi perpetuum dolorem. S[illegible] parce & caute loquens hæc quidem verba non poſuit, ſed per ea quæ deinceps ſequuntur hæc ſe ſenſiſſe docet. Sic autem dicit,

Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto, pro fratribus meis qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ.

Anathema habet duplicem intelligenti[illegible]m. Nam & quod Deo conſecratum eſt *anathema* nominatur: & quod ab eo eſt alienum, habet eandem appellationem. [illegible] ſecundum quidem docuit nos diuinus Apoſt[illegible] [illegible]ma ad Cor[illegible] *Si quis enim non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema.* Prius autem vel comm[illegible] docet conſuetudo. *Anathemata* enim appe[illegible]amus quæ Deo offeruntur, & ipſe vniuerſorum Deus, qui vrbem Hiericho anathema eſſe iuſſit. Hic quidem certe diuinus Paulus ſecundam poſuit ſignificationem, oſtendens qua eſſet affectione in ſuos contribules & cognatos. Et non dixit vellem, ſed *optarem* eſſe alienus a Chriſto, v[illegible] cognati mei ſecundum carnem, cum [illegible] familiaritate & conſuetudine [illegible] fructum ſalutis aſſequerentur. Apte autem admodum appo[illegible]uit quoque illud. *Ego ipſe*[illegible], quæ de charitate in Chriſtum antea dict[illegible] ſunt, in memoriam reuocans, & propemodum [illegible] *Ego, quem nec vita, nec mors, nec præſentia, nec futura, nec vlla alia creatura ſeparare poterit a charitate Dei quæ eſt in Chriſto Ieſu*, pro [illegible] ſalute lubentiſſime ab ipſo ſepararer. Clarum eſt autem, quod non conſeruatori præferens, ſed [illegible] in eos a[illegible]rem & deſiderium declarans, hæc dic[illegible], [illegible] ſubſtinentes, & ſalutarem prædicationem [illegible] lubent[illegible] quæ ſuſcipientes [illegible] Vt autem qu[illegible] confirmet, & probabile efficiat, & [illegible] nobilitatem & d[illegible]norum diuinitus in eos collatorum diuitias oſtendit, & [illegible]it.

1 Cor.16.

Ioſ.6.

C

D *Qui ſunt Iſraelitæ.*

Erat enim c[illegible] hoc nomen, à Deo q[illegible] antiquo illius [illegible] parenti[illegible] De[illegible] [illegible]um, & [illegible] hæreditationem ad [illegible] transmi[illegible]um.

Quorum adoptio eſt filiorum.

Exod 4. Hocquoque no[illegible] *Filius enim*, loquit, *primogenitus meus Iſrael.*

Et gloria.

E[illegible]raculis enim [illegible] & inſignes euaſere.

Et teſtamentum.

[illegible] vetus, [illegible] etiam nouum [illegible]aturum

Hier.31. [illegible] *Ponam enim*, [illegible] *domus [illegible] teſtamentum [illegible] teſtamentum quod diſpoſ[illegible] patr[illegible] illud accipere [illegible]*

E *[illegible]latio.*

M[illegible] dederat.

[illegible]

[illegible]utibus præferens, legitimum [illegible].

[illegible]

[illegible]bus d[illegible] ſunt & quæ [illegible] phe[illegible] fuerun[illegible]

[illegible]rum patre.

[illegible] De[illegible] eſt appe[illegible] bono[illegible]

Et ex quibus [illegible] ſecundum carnem qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſæcula, amen.

Et [illegible] qui [illegible] *ſecundum carnem*, [illegible] declara[illegible] D[illegible] [illegible] *ſecundum carnem*, [illegible] *qui definitus e[illegible] in potentia* [illegible] *Secundum carnem [illegible] per omnia benedictus Deus in ſæcula.* [illegible] oſtendens, & [illegible] [illegible] unique qui [illegible], & corpori[illegible] [illegible] lamentati[illegible]bus atte[illegible] Cum [illegible]taque ſuum in Iudæos amorem patefeciſſet, pr[illegible] poſuit in ſententiam in[illegible]

F *Non autem quod exciderit verbum Dei.*

[illegible] quidem, inquit, non ſolu[illegible] vellem, ſed etiam optarem eſſe à Chriſto alienu[illegible] [illegible] poſſet vt Iudæi per [illegible] alienationem [illegible] bona aſſequer[illegible] ſed tamen licet [illegible] contradicant, [illegible] per[illegible] veræ [illegible] ſunt, quæ patribus factæ ſunt promiſſiones. Q[illegible] modo.

Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt, hi ſunt Iſraelitæ.

No[illegible] qu[illegible] Deus cognationem [illegible] hoc doce[illegible] apertius.

G *Neque qui [illegible] ſunt Abrahæ, omnes filii*

D[illegible] H[illegible] enim [illegible] paulo poſt.

Gen.21. *Sed in Iſaac vocabitur [illegible] ſemen*

Et cum poſuiſſe[illegible] Dei pr[illegible]miſſionem, eam explicat, & interpretatio[illegible] m[illegible] [illegible]onem.

Id e[illegible] non qui filii carnis, [illegible] Dei [illegible] qui f[illegible] ſunt promiſſionis [illegible] mantur in ſemine.

Vocat autem *carnis* qui [illegible] qui [illegible] & [illegible] [illegible] gratia da[illegible]

Gen.18. *Promiſſionis enim verbum hoc eſt. [illegible]undum [illegible] tempus veniam & erit Saræ [illegible].*

[illegible] [illegible] patere[illegible] [illegible] Abrah[illegible] Cur e[illegible], o Iudæe, & m[illegible] tanq[illegible] [illegible] A[illegible] ſemei [illegible] [illegible] fuiſſe e[illegible] [illegible] ſcriptura [illegible] patrib[illegible] [illegible] [illegible] etiam eos qui ex

H Chetura n[illegible] [illegible] eos que ex [illegible] qui [illegible] ſed enim Abrahæ [illegible] etiam [illegible]tendere duode[illegible] [illegible] matribus natos, & quatuor [illegible] qui que dict[illegible] [illegible] & ex [illegible] fuiſſe [illegible] Sed pat[illegible] [illegible] [illegible] idem præ[illegible] [illegible] [illegible] quod Abrahæ [illegible] *ſemen*, oſtendit [illegible] nedictionem acce[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] autem illa [illegible]

A

Gen. 18. [illegible] *nunc ... tempus ... veniam* [illegible]

Gen. 25. [illegible] Abr[illegible] [illegible] R[illegible] [illegible] *Ex vtero ... vnius habe*[illegible] [illegible]

[illegible] N[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible]

Malach. 1. *[illegible], Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* [illegible]

Gen. 25. [illegible] *apud Deum* [illegible]

B [illegible]

[illegible]

Exod. 33. *[illegible] miserebor cuius misereor, & misericordiam [illegible] miserebor.*

[illegible] autem [illegible] Deus [illegible] M[illegible] [illegible] quod [illegible] D[illegible] [illegible]

[illegible] currentis, sed miserentis est Dei. [illegible] quæ inferun[illegible]

C

Exod. 9. *Dicit enim [illegible] Pharaoni: In hoc [illegible] excitaui te vt [illegible] in te virtutem meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra.*

D[illegible]

H[illegible] Au[illegible] [illegible] R[illegible] [illegible] Pharaon[illegible] [illegible] [illegible] Sed [illegible] [illegible] nem, & [illegible]

Esa. 45. *[illegible] cuius vult miseretur, [illegible] vult indurat.* [illegible]

D [illegible] quæ [illegible] potest [illegible] quæ [illegible]

[illegible] qui respondeas Deo? [illegible] inquit, *voluntati eius quis resistit?* Dei[illegible]

E

[illegible] Sed [illegible] habet [illegible] necessitati [illegible] [illegible] Sed [illegible] prædit[illegible] [illegible] & [illegible], ne [illegible] [illegible] duum [illegible] & [illegible] [illegible]

Hier. 18. [illegible] *mentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non [illegible] potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem [illegible] in honorem, aliud [illegible] contumeliam?*

R[illegible] [illegible] on [illegible] rationis [illegible] sed et[illegible] [illegible] depu[illegible] ac [illegible] ex ipsi. [illegible] autem [illegible] & [illegible] N[illegible] naturali necessitate [illegible] voluntatem [illegible] & [illegible] [illegible] tatem sua sponte [illegible] labores [illegible]. R[illegible] sententia. Iure [illegible] punit [illegible] sponte [illegible] benignitate vtitur, a[illegible] bis enim accepta [illegible] habet misericordiam. Non-

F

nul[illegible] autem ill[illegible] *O homo tu quis es qui respondeas Deo,* [illegible] dictum [illegible] Cum enim, inquiunt, prius [illegible] quæ diuina curiose scrutantur, & [illegible] ostendisset, [illegible] nihil differt hominum natura, ita solutionem [illegible], hæc [illegible] autem solutio:

Quod si.

Hi[illegible] [illegible] ponenda est. Dicit [illegible]. Si hoc scire d[illegible], quamobrem, cum[illegible] hos qu[illegible] punit, ill[illegible] vero per[illegible] afficit, & [illegible] sequantur h[illegible] quid m[illegible] reddit, [illegible] indicat, audi quæ de[illegible]

Deus [illegible] ostendere iram, [illegible] notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia [illegible] in interitum, [illegible] ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Quos [illegible] vocauit nos, non solum ex Iudæis, sed & ex gentibus.

Nos[illegible] inquit, Deus [illegible] improb[illegible] Pharaonem [illegible] patientia [illegible] imbecillitatem, & propter [illegible] suam [illegible] Sed [illegible] & [illegible] supplicium [illegible] eius improb[illegible] ad mal[illegible] [illegible] non ipsi [illegible] viperæ [illegible] hom[illegible] Deus volu[illegible] [illegible] quoniam autem [illegible] ill[illegible] quidem omnis generis [illegible] omnibus hominibus [illegible]. Et deo [illegible] *In hoc ipsum [illegible] vt ostendam in te virtutem meam: [illegible] annuncietur nomen meum in vniuersa terra.* Illud autem [illegible] ad hos [illegible] *vasa [illegible] præparata* [illegible] qui sua sponte [illegible] sunt. H[illegible] ad Timotheum. *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam vero ad contumeliam.* [illegible] eius qu[illegible] sponte [illegible] hoc [illegible] *Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem, [illegible], & vtile Domino, ad omne bonum opus paratum.* Et C[illegible] scribit. *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,* [illegible] docens liberu[illegible] hominum [illegible], ita [illegible] *vasa misericordiæ* appellauit eos, qui Dei benignitate digni sunt. Illud autem *quæ præparauit in gloriam,* [illegible] quæ prius dicta [illegible] docuit cum dixit, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes imaginis filij eius.* Apud illum enim [illegible] opus est & [illegible] cum

G

Exod. 9.

2. Tim. 2.

H

1. Cor. 3.

A in[illegible]tum oſtendere [illegible] dign[illegible] ſalute ſolus nouit vniuerſorum [illegible] teme[illegible] h[illegible]bus. Cum autem dix[illegible] n[illegible]um ex Iudæ[illegible] bo[illegible] t [illegible] p[illegible]ræ teſtimon[illegible]

Oſee 2. Habetur in vet. trad. & non miſericordiã conſecutã, quod in græco Theod. nõ habetur.

Sicut in [illegible] vocabo non ple[illegible] meam p[illegible]m meam. & non dilectam dilectam. Et [illegible] in [illegible] dictum eſt eis. Non plebs mea vos, ibi vo[illegible] abuntur filij Dei [illegible]

Hæc autem Deu[illegible] n[illegible] nubus, ſed de ipſis dixit Iud[illegible], Cum enim iuſſ[illegible] vxo[illegible] meretric[illegible] accipere, atq[illegible] d[illegible] e[illegible] ad [illegible], ſic natos [illegible]ſit appellat[illegible], hun[illegible] quidem non populum, [illegible]am vero n[illegible] dilectam, quæ Iud[illegible]s euentura erant prædic[illegible]ns. Se[illegible] rurſus tamen [illegible] benigne pol[illegible]cetur. *Et non populus vocabitur populus, & non dilecta dilecta.* Conſiderate er[illegible] inquit quod [illegible]os qu[illegible] que non ſempe[illegible] eadem habuiſt[illegible] [illegible]d a[illegible] quando quidem populus, a[illegible]iquando [illegible]tem non [illegible]pulus, & ruſus pop[illegible]lus vocati eſtis & aliquand[illegible] qu[illegible]d m dilecta, deinde [illegible]on dilecta & ruſus dilec[illegible]. Nihi[illegible] e[illegible]m præſentia abſurdum aut alienum factum eſt. P[illegible]m

B re enim eiecti eſtis: Sed & ſi ruſus volueritis, populus & dilecta vocabimini. Nam e[illegible]am gentes, quæ non erant populus, nunc populus dicuntur. Et autem quod di[illegible]t aliud quoque teſtimoniun[illegible] dicet.

Eſa. 10. decẽ verbũ ... cõſummans & abbreuiãs in æquitate.

Eſaias autem clamat pro Iſraele. Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Quia verbum abbreuiatum faciet Dominus ſuper terram.

Oppi[illegible]tune admodu[illegible] [illegible] te[illegible]timonium po[illegible]uit, docens, quod ab initio prævidit vniuerſ[illegible]rum Deus & eo[illegible] qui ad fidem acceſſerant & eos qui infidelitatis morbo laborabant quia enim dicebant Iudæi pauc[illegible] ex ipſis ſuſcepiſſe prædicationem, alios autem omnes eam tanquam in poſturam fu[illegible]ere oſtendit multis iam retro ſæculis hæc quoq[illegible] prædicta fuiſſe, & quod etiam [illegible] in numer[illegible] h[illegible] & maris arenæ æquentur non omnes ſalutem aſſequentur, ſed ij demum qui fide ornati fuerint. *Abbreuiatum* enim *verbum* fidem appellauit. Nam q[illegible] lex multis præceptis docuit, & p[illegible]ectam præbere [illegible]tem non potuit id Chriſti conſ[illegible]lio præſtit[illegible], & [illegible]m conciliauit. Eſt autem compendioſa, & quæ n[illegible] circuitionibus non eget, vt quæ & animæ affectio[illegible]

C cetur, & [illegible]ngua prædicetur.

Eſa. 1.

Et ſicut prædixit Eſaias, niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſem[illegible], ſicut Sodoma facti eſſemus, & vt Gomorra ſimiles fuiſſemus.

Quos ſuperius *reliquias* appellauit, eo[illegible] *ſemen* voc[illegible]uit, propter quos di[illegible]t Propheta non idem euenire Iudæis, quod Sodomæ & Gomorræ accidit. Illi enim funditus interiiſſent. Cum ſi[illegible] docuiſſet, vniuerſorum Deu[illegible] non eam quæ eſt ex natura, cognationem reſpicere, ſe[illegible] fidei ſocietatem quærere: docet apertius quamobrem Iudæi a maiorum nobilitate exciderint, gentes vero ſalutem aſſecutæ [illegible]nt: & dicit

Quid ergo dicemus?

Per interrogationem legendum, ſubdiſtinctione vtendo. Deinde per reſpo[illegible]ſionem, ea quæ deinceps ſequuntur.

Quod gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam iuſtitiam autem quæ eſt ex fi[illegible]e. Iſrael vero ſectando legem iuſtitiæ, in l[illegible]gem iuſtitiæ non peruenit.

Sci[illegible] inquit, qu[illegible] fides fuit gentibus cauſa bonorum.

D Ipſa enim, [illegible]s qui olim errabant, & iuſt[illegible]iam nec habebant nec [illegible]uærere volebant, iuſtitia quæ e[illegible] per gratiam dignata eſt. Iſrael autem, qui & leg[illegible]m habeb[illegible], & iuſtiti[illegible] [illegible]uæ eſt ex lege, perſequebatur [illegible]copo excidit, & [illegible]ſt[illegible] [illegible]m non [illegible]ſt aſſecutus. Deinde ruſus per interrogationem,

Q[illegible]re?

Vi[illegible] [illegible]nus rei [illegible]e cauſam?

Quia non ex [illegible]e, ſed quaſi ex operib[illegible] l[illegible]s.

E[illegible] æſtimauerunt ad con[illegible]equendam iuſtitiam ſufficere [illegible]tæ ſu[illegible] ex lege inſtitutionem: & fidem contempſe[illegible] Quamob[illegible] nec bonorum fidei fuerunt participes, [illegible]tiam quæ eſt ex [illegible] la[illegible] [illegible] inſtitutione iuſtitiam habuer[illegible]. Deinde d[illegible]t quamnam ob cauſam bonorum fidei [illegible] pertepere.

[illegible] conſpectu ſuam [illegible] [illegible] E *Eſa. 8. et 28. Pſal. 2.*

pono[illegible] [illegible] petram ſcandali, [illegible] omnis qui c[illegible] in ea[illegible] [illegible].

S[illegible] [illegible] nuer[illegible] [illegible] [illegible] non *confundetur* [illegible] d[illegible]rat[illegible] ep[illegible] [illegible] ne p[illegible]p[illegible] [illegible] n[illegible] [illegible]n in con[illegible]iperent [illegible] [illegible] [illegible]iones rele[illegible]uauit vltimas.

C A P. X.

FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obſecratio ad Deum pro I[illegible]rael in ſalutem.

F Voluntas [illegible]æc eſt [illegible], q[illegible]m h[illegible] d[illegible] a[illegible]pellauit. Cupio enim [illegible] quit, & [illegible]pi[illegible] a[illegible] ſal[illegible]quantur.

Teſtimonium enim perhibeo illis, quod habent quidem Dei æmulationem, ſed non ſecundum ſcientiam.

La[illegible] di[illegible] [illegible]q[illegible]et[illegible] nem [illegible]miunxit veluti quad[illegible] ne[illegible]ſcia h[illegible] u[illegible] c[illegible] lan[illegible] p[illegible]ſit[illegible] rati[illegible] [illegible] u[illegible] ab[illegible]cipi.

Ignorantes enim iuſti[illegible]am Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non [illegible]unt ſubiecti.

Suam iuſti[illegible]iam [illegible] [illegible] [illegible]tionem app[illegible]llauit. Stud[illegible] [illegible] qu[illegible] m[illegible] [illegible] Dei iuſtitiam [illegible] [illegible]ratiam per fi[illegible] facta eſt, [illegible]

Finis enim legis [illegible] [illegible]m credenti.

Non eſt enim l[illegible] [illegible] [illegible]iſtum dei [illegible]iam valde educen[illegible] [illegible]munt C[illegible] [illegible] [illegible]m d[illegible] [illegible] Chr[illegible] c[illegible]puni l[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] [illegible]m hominum natur[illegible] [illegible] p[illegible] h[illegible] [illegible]erit Græcus, ſi[illegible] barb[illegible]s, & [illegible] [illegible]onſequitur De[illegible]nde do[illegible] [illegible]

G [illegible] differentiam. Et [illegible]troducit Moſen legiſl[illegible] [illegible]rumque docentem, & dicit.

Moſes enim [illegible]ripſit iuſtitiam quæ ex lege eſt, quod qui ea fecerit homo, viuet in eis.

C[illegible] omnia quæ ſunt lege edicta compleuit [illegible] ſu[illegible] obſeruati[illegible]m fructum vit[illegible] h[illegible]b[illegible] q[illegible] [illegible]anſgreſſi[illegible] induc[illegible] ſup[illegible]licium.

Quæ autem ex fide eſt iuſtitia ſic dicit.

Pro eo quod eſt d[illegible] iuſti[illegible] a[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible] di[illegible]t, n[illegible] Moſes, ſed per M[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible].

Ne dixeris in corde tuo [illegible]uis aſ[illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] deducere, aut, quis d[illegible]ndet in [illegible] m[illegible] h[illegible] [illegible] [illegible]tuis reuocare. Sed quid dicit [illegible] [illegible] Pr[illegible] [illegible] [illegible] tuo & in corde tuo. *Deut. 30.*

Hæc quidem de l[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible], [illegible]ocens l[illegible] [illegible]os, qu[illegible] e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]nda erant d[illegible] [illegible]nam [illegible] [illegible]u in cœ[illegible], ne d[illegible] [illegible] *[illegible]pe te enim verbum eſt.* D[illegible] [illegible]eſt[illegible] [illegible] e [illegible] quæ ſunt a[illegible]tenda. Diuin[illegible] [illegible]tem Apo[illegible] [illegible] pl[illegible] ad id quod [illegible] e ſi de tra[illegible], dicet [illegible] [illegible] d[illegible] dominica d[illegible]penſa tion[illegible] n[illegible] [illegible] [illegible] e[illegible]n[illegible] vel dubitare quin vn[illegible] nitus Dei [illegible]lius homo [illegible] [illegible]ſit & paſſi[illegible]ne ſuſcepta reſurre[illegible]on[illegible] [illegible]procurauer[illegible]t: te[illegible] d[illegible] ſtu[illegible] [illegible]um ſalu[illegible]ligere. *Prope te enim verbum eſt in ore tuo & in corde tuo.* Deinde ſubiungit

H *Hoc eſt verbum fidei quod prædicamus.*

C[illegible] d[illegible]dixit Mo[illegible] [illegible]d præceptis [illegible]m ho[illegible] nos de fid[illegible] dicimus.

Quod ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum [illegible] in corde tuo credideris quod Deus [illegible]um [illegible] [illegible]tauit [illegible] mortu[illegible] ſaluus er[illegible]. Corde enim creditur ad iuſtitiam [illegible]e autem [illegible]ſ[illegible]o ad ſalutem.

V[illegible] [illegible]ue[illegible] [illegible]n opu[illegible] [illegible]ra ac fi[illegible] [illegible]n feſſ[illegible] be[illegible] & v[illegible] [illegible]ne [illegible] &

A [illegible] m p[illegible] Deinde rurſus ſcripturæ teſtimonij meminit.

Eſa 28. Ioel 2. *Dicit enim ſcriptura, Omnis qui credit in illum non confundetur.*

I[illegible] retauit etiam illud Omnis.

Act 2. *Non enim diſtinctio, Iudæi aut Græci. Nam idem Dominus omnium [illegible] in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluabitur.*

I[illegible] laun ſalutem hum[illegible] dominio [illegible] uitatem. A[illegible] ſte autem ord[illegible] aptauit. Cor[illegible] quidem h[illegible] *Omnis qui credit in eo non confundetur*. Linguæ autem, *Omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.* Deinde docet, quod Iudæi ſua p[illegible] te [illegible] lut[illegible] priu[illegible] lu[illegible] t, oblatam prædicationem nolentes admittere. Sed huius rei probationem aperte non adducit, ſed alia orationis methodo id proſequitur.

Quomodo ergo inuocabunt eum in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo vero prædicabunt niſi mittantur?

B Oportet, inquit, prius credere, deinde inuocare. Fieri autem [illegible] non poteſt [illegible] credat, qui doctrinam non percepit, ea autem h[illegible] beri non poteſt, ſi deſint qui prædicent, eos autem rurſus conſtituit electio manuumque impoſitio. Cum hæc [illegible] tanquam ad Iudæorum d[illegible] tentionem po[illegible] pe[illegible] ipſa aduerſus [illegible] us accuſationem adiunget, &[illegible] ſt v[illegible] inium primum poſuit de prædicatorum miſſione, oſtendens hæc multis retro ſeculis [illegible] e præ[illegible] ta. Conſequens enim erat hæc ante illa oſtendere Op[illegible] tie enim primum prædicatores eligi, deinde prædicare, deinde quæ prædicantur audire, & tunc credere. Aſſ[illegible] itaque Eſaiæ prophetiam, & dicit.

Eſa 52. *Quam ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.*

Nam etiam Apoſtolis domum ingredientibus iuſſit Dominus dicere, *Pax huic domui.* Significabant enim diuinam reconciliationem, & bonorum perceptionem.

Luc. 10. Eorum *pedes ſpecioſos* appellat, vt qui pulchrum curſum [illegible] agant [illegible] qui [illegible] dominicis ſint abluti manibus. Ita ab[illegible] de prædicatoribus teſtimonio, dicit per interrogationem.

C Aliter legit Theophylactus [illegible] Eraſ.

Sed non omnes obedierunt euangelio?

Dei[illegible] per reſponſionem.

Eſaias dicit Domine quis credidit auditui noſtro?

Ne h[illegible] c qu[illegible] tacuit diuina ſcriptura, ſed Deus hoc [illegible] e antea dixit per [illegible] am, De[illegible] de [illegible] ogi [illegible] ice.

Eſa 53. Ioel 2. *Fides ergo ex auditu, auditus autem per verbum Dei.*

E[illegible] qui n[illegible] dit, d[illegible] nis oraculis non credit. & qui cre[illegible] v[illegible] rba diuina [illegible] piens, refert fructum auditionis [illegible] id [illegible]

Sed dico, Nunquid non audierunt?

Et hoc rurſus inter[illegible] ogatiue legendum eſt. Deinde per reſp[illegible] nſion[illegible] m.

Pſal 18. *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

[illegible] do enim [illegible] eri poſſet vt Iudæi non a[illegible] rent, [illegible] quæ ſunt in toto orbe terrarum audierunt. V[illegible] e[illegible] ipſi præconesipſis primis prædicat[illegible] ne[illegible] attuleru[illegible] . N[illegible] quoque Dominus e[illegible] dixi[illegible] *Ite potius ad oues quæ perierunt domus Iſrael.* E[illegible] A[illegible] bus Apollo-

Matth. 10. D Act 13.

tium [illegible] *eſſe* [illegible] *loqui verbum Dei* D[illegible] minus autem A[illegible] pe [illegible] per interr[illegible] onem & ret[illegible] m cla[illegible] Rurſus en[illegible] unem

[illegible] nunquid Iſrael non cognouit

Quæ autem deinceps [illegible] ntur per reſponſionem.

Deut 32. Ad Ro. 3. *Primus Moſes dicit, Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in [illegible] piens in iram vos adducam.*

[illegible] tem *inſipientes* appellauit, noſtram, quæ erat ante [illegible] dem inſipientiam oſtendens. Hoc enim [illegible] dixit Apo[illegible] olus, *Eramus enim & nos aliquando inſi[illegible] [illegible], errantes ſeruientes deſiderijs & voluptatibus va-*

riis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Sic [illegible] Iud[illegible] ſ[illegible] ſ[illegible] t[illegible] eſt a affe[illegible]. Neque enim tan[illegible] t[illegible] dolor maſſer nec [illegible] us, nec d[illegible] perſ[illegible], nec te[illegible] deſolatio [illegible] gentium in Deum [illegible] io, eat in [illegible] c[illegible] itas.

E[illegible] tem audet, & dicit, Inuentus ſum a non quærentibus me, palam apparui iis qui me non interrogabant.

[illegible] l[illegible] end[illegible] & futuram gentium Dei co[illegible] nitionem fuiſſe, [illegible] & [illegible] Iudæorum. Illud enim *Audet*, hoc ſign[illegible] at. [illegible] timuit, inquit, inuidentes Iudæos, & furore [illegible] ſed futuram gentium ſalutem cu[illegible] libere præ[illegible] ciauit: prædixit autem & Iudæorum incredulitatem. Hoc enim declarant ea quæ conſequuntur,

Eſa 65. *Ad Iſrael autem dicit tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.*

Illud autem [illegible] *tota die* perpetuo ſignificat. Aquila enim & Symmac[illegible] illud *Tota die*, ita interpretati ſunt. Cum [illegible] e oſtendiſſet a[illegible] rando[illegible] prophetas & Iudæus accuſare, & gentium fid[illegible] prænunciare, videtur quidem [illegible] et ea quæ ſ[illegible] quuntur ipſi con[illegible] ationem adhibere: ſed auget accuſationem in[illegible] lum.

F

CAP. XI.

Dico ergo, nunquid Deus repulit populum ſuum

Deinde c[illegible] p[illegible] ex mu[illegible] hoc probare, & ita millia, quæ [illegible] credidérunt, [illegible] dduc[illegible] & multas myriadas, [illegible] dicit ſanctus Iac[illegible] bus & eos, q[illegible] in toto terrarum orbe ex Iudæis prædicationem ſu[illegible] cepere. Pro his [illegible] ſeipſum [illegible] ſtendit, & dicit,

Nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abraham, de tribu Beniamin. Non repulit Deus plebem ſuam quam præſciuit.

Si enim repul[illegible] et, eſſem & ego vnus eorum qui accoſare [illegible] Ego e[illegible] ex [illegible] a radice germinaui & de parente Abraam, & [illegible] Beniamin tribus meæ authore ac patre[illegible] me ortum e[illegible] lubenter prædico & Iſraelitæ appellatione [illegible]. Recte aut[illegible] adiec[illegible] & illud *Quem præſciuit*, ho[illegible] qui ſunt digni [illegible] cognitione, qui ſplendorem fi[illegible] ſuſceperunt. Hoc enim docet poſtea.

3 Reg 19. G *An neſcitis in He[illegible] dicit ſcriptura, quemadmodum interpellat Deum aduerſum Iſrael Domine, Prophetas tuos occiderunt, & altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum reſponſum? Reliqui [illegible] millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal.*

Illo etiam, inquit, tempore erant multæ myriades Iſ[illegible] & [illegible] abant [illegible] Iſrael [illegible] ſed vniuerſorum Deu[illegible] preni[illegible] Deum appell[illegible] al[illegible] autem [illegible] ſeptem baut. R[illegible] teruin, it qui *[illegible] ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal.* Ipſe a[illegible] te[illegible] pl[illegible] ho[illegible] mutabat & [illegible] ſuſ[illegible] ſuas eſſ[illegible] pietatis reliqu[illegible] [illegible] lluminabat. Non eſt ergo nouum, vel incredibile, [illegible] oſque quot [illegible] ex vobis Seruatori credideru[illegible] quos Deus vniuerſorum appell[illegible] populum O[illegible] poſt [illegible] magnum etiam [illegible] am in m[illegible] tum [illegible] quod non ſolum prophetas interemer[illegible] ſed [illegible] altaria ex ipſis fundamentis di[illegible] rue[illegible]. De[illegible] enim eos fuiſſe prophetis infenſos, vt qui [illegible] iſta prædicere nequid culpæ pote[illegible] ant in diuina altaria c[illegible] nferre ſed ijs quæ auſi ſunt, declarauerunt ſe hunc Deum od[illegible] Porro autem diuinus Apoſtolus a ſcripturæ teſtimonio tranſit ad ſuum inſtitutum & di[illegible] it.

H *Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ ſecundum electionem gratiæ factæ ſunt. [illegible] autem gratia, iam non ex operibus. Alioqui gratia iam non eſt gratia. Si autem ex operibus, non eſt vtique gratia, quandoquidem non opus iam eſt opus.*

Quemadmodum tunc, inquit, ex myriadibus innumerabilibus ſeptem ſola millia relicta ſunt ab impietate liberata & nunc ſunt plures quidem, qui fidem non habuerunt pauciores vero, qui crediderunt, & diuinam gratiam perceperunt, neque enim eos vitæ ſuæ ex lege inſtitutio iuſtificauit [illegible] h[illegible] enim ſibi vult illud *Ex operibus* [illegible] ſed Dei gratia ſeruauit, & ideo etiam ſalus *gratia* appe[illegible] atur, quoniam ex diuina liberalitate ac munifi-

centia

A ceſſit a profecta eſt. Hoc ipſum etiam Dauid, vbi egit de Patriarcha Abraam. Operanti autem merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.

Quid ergo?

Hic ſubdiſtinguendum eſt. Ponitur enim interrogatiue pro eo quod eſt. Quid ergo ſibi vult? Deinde cætera, reſpondendo.

Quod quærebat Iſrael hoc non eſt conſecutum, electio autem conſecuta eſt, reliqui autem excæcati ſunt.

Electionem eos vocat qui ex ipſis crediderunt. Hoc autem dicit. Iſrael legi aſtrictus a ſcopo aberrauit. Præter legem enim nunc legem ſeruat & nullam iuſtitiam percipit: Qui autem ex eis crediderunt, eam aſſecuti ſunt. *Reliqui autem excæcati fuere*, pro eo quod eſt, Infidelitas cor eorum durius reddidit. Oſtendit autem hoc quoque eis fuiſſe prædictum.

Sicut ſcriptum eſt, Dedit eis Deus ſpiritū compunctionis: oculos, vt non videant: & aures vt non audiant vſque in hodiernum diem.

Illud *Dedit* pro eo quod eſt *Tradidit*, id eſt, permiſit. Neque enim Deus perfecit vt ipſi non crederent. Quomodo enim fieri poſſet vt & ipſe eis infidelitatem immitteret, & pro ea pœnas de eis ſumeret? Hoc autem

Eſa. 6. ipſe quoque propheta apertius docuit. *Incraſſatum eſt cor*

B *populi huius, & auribus grauiter audierunt & oculos ſuos compreſſerunt.* Non ergo aliis eos excæcauit Sed ipſi oculos ſuos clauſerunt: & lucem intueri noluerunt. *Spiritum* autem *compunctionis* appellauit mentem immutabilem. Sicut enim qui laudabilem habet compunctionem eam, quæ eſt ad deterius, conuerſionem non ſuſcipit ita, qui ipſum vitio tradidit, mutationem in melius non eligit.

Pſal. 68. *Et Dauid dicit, Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum. & in captionem, & in ſcandalum. & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua.*

Menſam autem delicias appellauit. quas in contrarium mutandas prædixit.

Dico ergo. Nunquid offenderunt, vt caderent? Abſit. Sed illorum delicto, ſalus gentibus, vt illos æmulentur.

Qui enim ex eis crediderunt, eis primis ſalutarem prædicationem attulerunt. Cum autem contradixiſſent, nec ſalutem admiſiſſent, diuinum gentibus Euangelium attulerunt. Qui autem crediderunt, ſalutem aſſecuti ſunt. Hoc autem ſatis eſt ad contradicentes Iudæos incitandos, & ad æmulationem prouocandos, & ſalutis participationem ſibi conciliandam. Videut enim eos

C euaſiſſe primos, qui erant vltimi

Quod ſi delictum illorum diuitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ gentium quanto magis plenitudo eorum?

Si enim, cum plures non crediderint, qui ex eis crediderunt, diuinæ cognitionis diuitias gentibus attulerunt, clarum eſt, quod ſi omnes credidiſſent maiora hominibus bona conciliaſſent. Omnes enim facilius crederent, ſi ij non contradicerent, ſed veritatem nobiſcum prædicarent. Hinc eis adhortationem adhibet qui ex gentibus crediderunt, conſulens ne de ſe nimium magnifice ſentiant. Duo ſimul moliens, vt & eis faſtum ac ſupercilium detrahat, & vt timeant efficiat: & Iudæos ad paternæ hæreditatis ſocietatem conuertat, ſic autem incipit.

Vobis enim dico gentibus. Quamdiu quidem ego ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorifico, ſi quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, & ſaluos faciam aliquos ex illis.

Quandoquidem Deus me gentium prædicatorem

D conſtituit gentium ſalutem neceſſario procuro & pro eis verba facio, & diuinos Prophetas multis retro ſeculis eadem prædixiſſe oſtendo: Vt hac vtique ratione Iudæos ad æmulationem prouocem, & aliquos ex his eſſe ſaluos participes efficiam *Suam enim carnem* dicit Iudæos vtpote, quod ad ſententiam quidem attinet, ab eo ſunt alieni, ſolam autem cognationem habent cum illo communem.

Si enim amiſſio eorum reconciliatio eſt mundi: quæ aſſumptio, niſi vita ex mortuis?

Si enim, cum ij, inquit, non crediderint, gentes aſſumptæ, & a priore ignorantia liberatæ ſunt clarum eſt, quod [illegible] ſi omnes [illegible] crediderint, nihil aliud reſtabit quam vt [illegible] mortuorum. Hoc autem dicit

Dominus, *Prædicabitur Euangelium hoc regni in omnes gentes in teſtimonium [illegible]. & tunc veniet finis.* Scire autem oportet, quod diuinus hic [illegible] lus, certo [illegible] orationem componens, & [illegible] crediderunt non nimis arroganter de ſe [illegible], & Iudæis non credentibus manum præberet [illegible] in quæ conſequuntur hinc docent apertius

E Matth. 24.

Quod ſi delibatio ancta [illegible] maſſa: & ſi radix ſancta & rami. Quod ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem [illegible] eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis [illegible] pinguedinis oliuæ factus es noli gloriari aduerſus ramos.

Delibationem aut primitias vocat Dominum Chriſtum quod ad humanam naturam attinet *Radicem* [illegible] Patriarcham Abraam, *Ramos* vero oliuæ Iudæorum populum, vt qui ſi hoc germinauerint. *Oliuæ* vero *pinguedinem*, pietatis doctrinam. Eos itaque adhortatur, qui ex gentibus crediderunt, ne aduerſus non credentes Iudæos efferantur, eos enim nominat *Ramos fractos*. Conſiderate autem, inquit, quod vos ex alia cognatione procedentes, in hanc eſtis inſiti, & piæ radicis pinguedinem accepiſtis.

F

Quod ſi tu gloriaris, non tu radicem portas, ſed radix te. Dices ergo. fracti ſunt rami, vt ego inſerar. Bene. Propter incredulitatem fracti ſunt tu autem fide ſtas. Noli altum ſapere, ſed time.

Illos incredulitas a radice alienos reddidit, & te fides radici coniunxit: & vt eius pinguedinis eſſes particeps effecit. Oportet ergo te non nimis [illegible] late de te ſentire, ſed timere, & contremiſcere Quare?

Si enim Deus ramis naturalibus non pepercit, ne forte nec tibi parcat.

Si eos enim nihil iuuit naturæ neceſſitudo, quandoquidem habebant idem vitæ inſtitutum: multo magis tu non ſeruata gratia, eris a radice alienus.

Vide ergo bonitatem & ſeueritatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem; in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate. aliſ qui & tu excideris.

Video quomodo nunc Deus illos excidit, qui ſuorum maiorum fidem non ſunt imitati quomodo autem te ſua benignitate dignatus eſt, & al[illegible] piæ radicis participem reddidit, a quo omnino alienus fueris, ſi datum donum non ſeruaueris.

Sed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur. G

Conuenit enim Dei iuſtitiæ, & te, qui præter ſpem illorum radice dignatus es, & deinde datam gratiam non ſeruaueris, rurſus a radice ſeparare. & eos ab incredulitate liberatos, rurſus coniungere. Pulchre autem in his quoque poſuit illud *Inſerentur*, nempe [illegible] um incredulitas eos omnino ſeparauerit: & fides, ſimiliter ac gentes eos radici coniungat.

Potens enim eſt Deus illos rurſus inſerere.

Rei facilitatem per Dei potentiam oſtendit, & affert exemplum nec alienū nec antiquum ſed domeſticum, & recens. Eos enim ipſos ad huius rei teſtimonium vocat, & dicit.

Nam ſi & tu ex naturali exciſus es oleaſtro, & contra naturam inſertus es in bonam oliuam: quanto magis ij qui ſunt ſecundum naturam. inſerentur ſuæ oliuæ?

Si tu, cum eſſes oleaſter, neque enim habebas legem quæ te coleret, nec prophetas qui te irrigarent, & purgarent, & quod conueniret tui ſtudium gererent, ab impijs quidem parentibus & cognatis ſeparatus es, fidei autem

H Abrahæ effectus es particeps: & cum glorians te habere radicem, & patrem, ac parentem, non lege quidem naturæ, ſed ex diuina liberalitate: multo vtique iuſtius & naturalius, ijs qui crediderunt, propriæ radici coniungentur. Hæc autem, vt paulo ante dicebam, dicit, & eos, qui ex gentibus crediderunt, modeſtos eſſe docens, & qui ex Iudæis non crediderunt, ad ſalutem adhortans. His autem conueniunt ea quoque quæ ſequuntur.

Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc, vt non ſitis vobiſipſis ſapientes.

Myſterium eſt, quod non eſt notum omnibus, ſed ijs ſolis qui contemplantur. Dicit ergo, volo vos intelligere

quod

A quod ſcimus myſterium de iis quæ ſunt propoſita; ne vos eſſe valde prudentes rati, ideo efferamini, & vobis aliquid inſolenter arrogetis. Quod eſt autem myſterium?

Quod cæcitas ex parte contingit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret.

Illud *Ex parte*, poſuit, docens non omnes fuiſſe incredulos, multi enim etiam ex illis crediderunt. Adhortatur autem vt nec aliorum ſalutem deſperent. Poſtquam enim gentes prædicationem ſuſceperint, illi etiã credent, cum inſignis ille Helias acceſſerit, & illis fidei doctrinam attulerit. Hoc enim Dominus quoque dicit in ſacris Euangeliis, *Helias venturus eſt, & reſtituet omnia.* Poſuit au- Matth. 17
tem etiam prophetæ teſtimonium.

Sicut ſcriptum eſt. Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impietatem a Iacob. Et hoc illis a me teſtamentum, cum abſtulero peccata eorum. Eſa. 59.

Si ex lege adminiſtratio dat peccatorum remiſſionem: eam prædixit ſermo propheticus. Si autem lex quidem punit eos qui delinquunt, Iudæis autem ſemper [illegible] datum eſt quod legem tranſgreſſi ſunt: clarum eſt quod ea remiſſio ſignificatur quæ datur per baptiſmum. Vocat
B autem *Iſraelem* omnes qui credunt, ſiue ſint ex Iudæis habentes naturalem cognationem cum Iſraele, ſiue ex gentibus ei fidei cognatione coniuncti.

Secundum Euangelium quidem inimici propter vos: ſecundum electionem autem chariſſimi propter patres.

Quando ad vos reſpexero, qui mihi docendi traditi eſtis, illos *inimicos* & infeſtos exiſtimo, qui omnia ad veſtrum damnum & incommodum faciunt. Sed poſtquã ad maiores reſpexero, & cogitauero quod Deus illos ex toto terrarum orbe elegit, hos etiam diligo propter illos.

Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei.

Hæc omnia dicit ad Iudæorum exhortationem. Quod enim quæ dat bona Deus rurſum accipit, cum vident eos qui acceperint ingrati animi vitio laborare, teſtis eſt Saul, qui gratiam ſpiritalem percepit, & ab ea poſtea deſertus eſt. Quinetiam ſimiliter Solomon, qui pacem per diuinam benignitatem aſſecutus eſt, poſt tranſgreſſionem gratia priuatus eſt. Porro autem etiam Iudæi, qui prophetas eorum curam gerentes perpetuo habuerunt, ea cura in præſentia priuati ſunt. Hoc etiam iis qui ex gentibus
C crediderunt paulo ante minatus eſt. Si permanſeris, inquit, in bonitate: alioqui & tu excideris.

Sicut enim & vos aliquando non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter incredulitatem illorum, ita & illi nunc non crediderunt veſtra miſericordia: vt & ipſi miſericordiam conſequantur.

Recordemini autem, quomodo omnes longiſſimo tempore impii fueritis, & ad longam illam & longe grauiſſimam impietatẽ benignus & miſericors Dominus nõ reſpexerit, ſed inenarrabili benignitate eos qui voluerũt dignatus ſit: & cum ii non crediſſent, vos pro illis vocauerit. Non eſt itaque alienum, vt qui nunc contradicũt, à Deo ſuſcipiantur, ſi voluerint credere: & eandem benignitatem conſequantur. Illud autem *Vt*, rurſus ſibi familiari proprietati conuenienter poſuit. Neque enim ideo non crediderunt, vt miſericordiam aſſequerentur: ſed non crediderunt quidem propter mentis contuma-
D ciam, miſericordiam autem conſequentur acta pœnitentia.

Concluſit enim omnia Deus in incredulitate, vt omnium miſereatur.

Illud *Concluſit*, poſuit pro eo quod eſt, *conuicit*. Conuicit enim & gentes, quæ naturalem diſcernendi facultatem acceperant, & creationem habuerant diuinæ cognitionis magiſtrã, cũ tamen nec hinc nec illinc vtilitatis aliquid acceperint. Conuicit autem etiam Iudæos, qui plus quidem doctrinæ erant adepti, nam præter naturam & creaturam legem quoq; acceperant, & prophetas, qui eos id quod fieri oportebat docebant, & erãt etiã maioribus ſuppliciis obnoxii: ſed tamen & hos & illos, qui funditus perire meruerant ſalute dignatus eſt, ſi ſoli credere voluerint. Hæc proſecutus, & [illegible] benignitatis abyſſum, eiusque, quæ comprehendi non poteſt, ſapientiam contemplatus, exclamauit.

O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.
E
A principio enim hæc præſciuit: & cum præſciuiſſet, ſapienter diſpenſauit: & ſalutem afferens, ſuæ benignitatis diuitias oſtendit.

Quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, quam inueſtigabiles viæ eius!

Diuinæ enim ſuæ & adminiſtrationis ratio mentis humanæ captum ſuperat: & nec immutabilis poteſtates Dei vniuerſorum prouidentiam poſſunt aſſequi.

Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? vel quis prior illi dedit, & retribuetur ei?

Hæc tribus opponit, diuitiis, ſapientiæ, & ſcientiæ. Illud quidem, *Quis nouit ſenſum Domini*, ſcientiæ. Hoc autem, *Quis conſiliarius eius fuit*, ſapientiæ: *Quis autem prior dedit, & retribuetur ei*, diuitiis, neq; enim intelligentia comprehendi poſſunt eius benignitatis diuitiæ, quia etiam iis quæ non [illegible] dedit, & iis quæ facta ſunt, vt bene ſint largitus, & [illegible] bona. Sed cum ſit humanus ac benignus, dationem *retributionem* appellat.

Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Amen.
F
Ipſe enim omnia fecit. Ipſe omnia quæ facta ſunt perpetuo regit. Omnes ad ipſum reſpicere oportet, prius quæ ſunt ac ſubſiſtunt gratias agentes, eius [illegible] deinceps prouidentiam poſtulantes [illegible] conueniens porro glorificatio ad eum eſt emittenda. Per hæc autem oſtendit diuinus Apoſtolus, ſe non noſſe differentiam præpoſitionis *Ex quo* & *Per quem* & illam quidem, vt quæ aliquid maius ſignificet, patri cõ[illegible], *hanc* vero, vt quæ aliquid minus [illegible]. Ambas enim in vtraq; perſona poſuit. Quã[illegible] [illegible] diximus, qui cum Ario & Eunomio ſentiunt [illegible] præpoſitioni *Ex quo*, præpoſitionem *Per quem* eſſe coniunctam, ſiue alio adaptauerint, debuit præpoſitioni *Per quem*, præpoſitionem quoque *Ex quo* eſſe coniunctam. Si autem præpoſitio quidem *Ex quo* aliquid maius ſignificat, *Per quem* autem minus, ambæ autem in vna perſona iunctæ ſunt, ipſe quidem ſeipſo maior propter præpoſitionem *Ex quo*, & rurſus minor propter *Per quem*, [illegible] exiſtimari poterit. Nos autem, iis in præſentia miſſis, noſtrum creatorem & Seruatorem glorificemus. Cui conuenit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

TOMVS QVINTVS.
G
CAP. XII.

BONORVM quidem ſumma, & verum fundamentum, eſt diuinæ naturæ cognitio, in eamq; fides & affectio. Quod enim eſt oculus in corpore, hoc eſt animæ fides, & rerum diuinarum cognitio. Habet tamen ea quoque opus actiua virtute: quemadmodum oculus manibus, & pedibus, & aliis partibus corporis. Ea de cauſa diuinus quoque Apoſtolus dogmaticis ſermonibus moralem etiam doctrinam adiecit, perfectiſſimam in nobis doctrinam conſtruens. Per Romanos enim omnibus hominibus vtilitatem attulit. Sic autem incipit.

Obſecro itaque vos fratres, per miſericordias Dei.

Leges ſtatuit, & poteſtatem celat, & vna cum ſupplicatione doctrinam exhibet, & diuinam benignitatem in memoriam reuocat, de qua ante fuſe locutus eſt. Quid autem nos obſecrat?
H
Vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.

Iam adhortatus eſt vt membra noſtra iuſtitiæ arma reddamus, & nos Deo exhibeamus tanquam ex mortuis viuentes. Hic autem adhortatur vt ea quoque fiant hoſtia, & appellat *hoſtiam viuentem*. Non enim iubet vt mactemus corpora, ſed vt ſint peccato mortua, & nullam eius operationem ſuſcipiant. *Sanctam* autem, & *rationalem*, & *Deo placentem* hanc hoſtiam nominauit, eam cum eorum quæ ratione carent ſacrificiis comparans & eam Domino Deo gratam eſſe oſtendens. Per omnes enim, vt ſemel dicam, prophetas, ratione carentium animaliũ ſacrificium [illegible] reprehendit, hunc autẽ lege decernit. *Sacrifica* inquit

A Pſal. 49. *Deo ſacrificium laudis.* & *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et eiuſmodi alia innumerabilia inuenire poſſ[illegible] in diuina ſcriptura.

Et nolite conformari huic ſeculo.

Figuras, vocat ea quæ in ſæculo præſenti [illegible], vt opes, & potentiam, nobilitatemque & generis cl[illegible]. *Res* autem ea quæ futura ſunt, vt quæ ſint ſtabilia & [illegible] ſufficientia. Ita etiam alibi, *Præterit enim figura mundi huius.* Mul[illegible] nim ex ſumma rerum omnium copia in extremam inopiam ceciderunt. Alii autem, qui ex pauperibus nati ſunt, magni [illegible] ſtratus & ſumma imperia cred[illegible]ta ſunt. A[illegible] qui ſuperci[illegible] contrahunt, & buccas inflant. & [illegible] præſtan[illegible] [illegible], protinus [illegible] pulſi [illegible] ſunt. Vtraque diuinus Apoſtolus non iis no[illegible] [illegible] huius vitæ figuram diligere, ſed ea perſequi quæ vitam æternam conciliant.

Sed reformemini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta.

Hic quoque ſuadet, vt, qui ad id quod eſt deterius propendunt, tenentur [illegible] ad meliora. Illud enim ſignificat hoc, *Reformemini.* Docuit autem & quæ ſit virtutis [illegible]

B ſenſibus collatæ differentia. Laeu[illegible] figuram appellauit: virtutem autem formam. *Forma* autem [illegible] etas ſignificat. *Figura* vero res eſt, quæ facile diſſolui poteſt. Porro autem liberam animi poteſtatem oſtendit, cum eam & rationem iuſſit renouare, & à deterioribus meliora diſcernere. Hæc enim appellat, Deum colere. Docet autem etiam quænam ea ſint: & aute alia omnia [illegible] extermi[illegible], & hum[illegible] tatem ſtatuit.

Dico enim per gratiam, quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos, Non ſapere plus quam ſapere oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem.

Et nec ipſe quidem ſe hæc d[illegible] [illegible] uere, ſed per ipſum gratiam ſpiritus. Illius enim, inquit, ſum inſtrumentum. Modeſtiam autẽ ſeu moderationem Græce [illegible], mentis ſanitatem appellauit, docens ſuperbiam eſſe morbum mentis. Suum autem Dominum eſt imitatus. Dominus enim in ſacris Euangeliis eos, qui humilitatem poſſederint primus eſſe beatos pronunciauit. *Beati*, in-

Matth. 5 quit, *pauperes ſpiritu: ipſorum enim eſt regnum cælorum.* Hanc autem omnibus legem ſtatuit, & diuitibus, & pauperibus, & ſeruis, & dominis, & viris & mulieribus. Hoc e-

C nim ſignificat illud, *Omnibus inter vos.* Docet etiam menſuram, ad quam vſque de ſe ſentire oportet.

Vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei.

Gratiam hoc in loco vocauit fidem. Per fidem enim datur gratia, & pro menſura fidei [illegible] gratiæ ſuppeditatur. Iubet autem donata gratia metiri animæ de ſe ſententiam.

Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita etiam multi ſumus vnum corpus in Chriſto. Singuli autem alter alterius membra.

Appoſita ſimilitudo doctrinæ de charitate. Vnaquæque enim pars corporis, non eſt ſibi ſolum vtilis, ſed communi affert vtilitatem: ita etiam conuenit eum, qui aliquam gratiam accepit, aperte ſcire ſe hoc donum communis vtilitatis gratia accepiſſe. Corpus enim vnum ſient [illegible] qui crediderun[illegible] membrum autem vſum noſtrum, & id quod nobis opus eſt, ſupple[illegible]

D *Habentes donationes ſecundum gratiam quæ data eſt nobis differentes.*

Ita eſt intelligendum, Alter alterius membra ſumus, habentes donationes, ſecundum gratiam quæ data eſt nobis, differentes. Licet enim [illegible] hæ differentes [illegible] ad communem tamen vtilitatem a diuina gratia [illegible] ſuppeditatæ.

Siue prophetiam ſecundum rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ſiue qui exhortatur in adhortando.

Pro vniuſcuiuſque [illegible] gratiam dimet[illegible], qui [illegible] notum ſuppeditator. Appellat *prophetiam* non ſolum eorum quæ futura ſunt prædictionem, ſed etiam eorum quæ [illegible] occulta co[illegible]tionem. *Miniſterium* autem pr[illegible] [illegible] munus. *Doctrinam*, diuinorum dogmatum [illegible] [illegible]m. *Adhortationem*, ſuaſionem [illegible] [illegible]tem.

Qui tribuit in ſimplicitate

E Non aliorum captans gloriam, ſed eius, qui [illegible] get in [illegible] buenieus, nec ap[illegible] dicens hoc nans, an quæ habet ſibi [illegible] non [illegible] co[illegible] mponens, eoque ſi tus [illegible] [illegible] ne.

[illegible] præeſt in ſollicitudine: qui miſeretur in hilaritate. Dilectio ſine ſimulatione.

C[illegible] qu[illegible] [illegible] me[illegible] & amplificatione omnia ſtatuit & c[illegible] eni q[illegible] dem appe[illegible] dil[illegible] c[illegible] tem, ne ſit num [illegible] [illegible] Beneficen[illegible] autem læ[illegible] am admugit, ero[illegible] b[illegible] orumque communicationum [illegible] am oſtenden[illegible] dent e[illegible] gaudere qui luct[illegible] ur. Hoc etiam dicit [illegible] ſcribens ad Corinthios, *Non ex triſtitia, aut ex ne-* 2 Cor. 9.

ceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Porro [illegible] quoque d[illegible] ctionem ſin[illegible] tar & [illegible] iam præc[illegible], & ſimul [illegible] nis pe[illegible] onam enci

Odientes malum, adhærentes bono.

Rurſus [illegible] dixit ſimpliciter, hoc quidem fu[illegible] re, illud vero proſequi. Sed vitium q[illegible] dem vehe[illegible] [illegible] odi[illegible], bonorum autem operationi valde coniungi præcipit, affecti [illegible] tanquam colla aliqua vientes.

F *Fraternam charitatem inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes.*

Habete ardentem & fratribus conuenientem [illegible] inter vos affectionem, cedat autem vnuſquiſque proximo, [illegible] mas partes, hoc eſt en[illegible] m vetæ amicitiæ ſtudium.

Sollicitudine non pigri.

Puram & ſinceram animi promptitudinem [illegible] ea quæ ſunt honeſta oſtendentes, & ſocordia omnino euicientes.

Spiritu feruentes.

Spiritum gratiam appellauit, etiam materiam, tanquam igni ligna præbete promptitudine [illegible] aut

Hoc autem etiam alibi [illegible] *Spiritum ne extinguite.* [illegible] xtinguitur autem Spiritus [illegible] bus, qui ſunt indigni [illegible] tia. Cum 2 Tim. 1.

enim purum mentis oculum non h[illegible] be[illegible]. [illegible] ſplendorem non [illegible] ſ [illegible] iunt [illegible] [illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] ecut ut lux quoque [illegible] tenebræ & [illegible] ipſo[illegible] [illegible] obnuxii, & ideo iubet nos [illegible] [illegible] [illegible] des tetum di[illegible] natum deſiderium H[illegible] enim [illegible]

Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione [illegible] oratione inſtantes.

Qui enim feruet ſpiritu, Domino [illegible] ter ſeruit, & expectat fructum bon[illegible] [illegible] & quæ in [illegible] dunt tentationes ſuperat, [illegible]

G toleranti[illegible] b[illegible] [illegible] & diui[illegible] [illegible] implorans. Hoc enim dixit, *Orationi inſtan* [illegible] due hoc ſac[illegible] entes.

Neceſſitatibus ſanctorum communicantes.

Mentione facta [illegible] [illegible] [illegible] h[illegible] talitatem. Quis enim n[illegible] lub[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] nicauerit, velit rei bene geſtæ & em[illegible] [illegible] cep

Hoc enim etiam ſcribit ad Corinthios. *V[illegible] abundantia* 2 Cor. 8.

illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia [illegible] ſit ſupplementum.

Hoſpitalitatem ſectantes.

Hoſpites non [illegible] ſanctos appellat, ſed eos etiam qui aliunde venerunt, curatione egentes, quorum vber cu- rama[illegible] re

Benedicite perſequentibus vos: benedicite & nolite maledicere.

Hæc [illegible] Domini. Do[illegible] [illegible] ſnus enim eam diuinus A- Luc. 16.

H poſtol[illegible] præbuit:

Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus, id ipſum inuicem ſentientes.

I[illegible] nda & m[illegible] leſta inuicem communi[illegible] te, hoc enim [illegible] ſim[illegible] [illegible] dixi: illud vero amicitiæ quæ ab inuidiæ vitio [illegible]

Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.

R[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moꝛem, & vna cum humil[illegible] [illegible] [illegible]

Nolite eſſe prudentes apud vos ipſos.

[illegible] N[illegible] conſilia ſufficiant: ſed [illegible]

N[illegible] malo.

H[illegible] & ab omni animi pert[illegible]

Prouidentes

A *Prouidentes bona coram omnibus*

2. Cor. 10. Ita etiam alibi, *Sine offenſione eſte & Iudæis*, [illegible] *& eccleſiæ Dei.*

Si fieri poteſt, quod in vobis eſt, cum [illegible] *omnibus pacem habentes.*

Diligenter & accurate d[illegible] tum eſt [illegible], & hoc, *Quod ex vobis eſt.* N[illegible] omnem pro pace machinam [illegible] iam quæ prius dicta ſunt [illegible] benedicit eum qui perſequi[illegible] facit iniuriam quodnam [illegible] tui ipſi?

Ezech. 4. Deut. 32. *Non vosmetipſos defendentes* [illegible] *date locum* [illegible] *ptum eſt enim, Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus.* [illegible] *ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum. Si* [illegible] *da illi. Hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius.*

P[illegible] dicens ol[illegible] ndit, & [illegible] apernit [illegible] ſignificat, *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus* [illegible] tibi [illegible] fortiter [illegible] iniurias qui [illegible] reddere. & [illegible] præbere. Hæc enim [illegible] unt, eorum autem, qui [illegible] gent. S[illegible] dum [illegible] pœnas. Diuinus enim A[illegible] hæc a[illegible], volens ei [illegible] quitur, non autem bon[illegible] conatus. Q[illegible] d[illegible] quæ ſequuntur.

B

Noli vinci a malo, ſed vince in bono malum.

V[illegible] en [illegible] ſſe ſignificat, ſt autem e[illegible] ns [illegible] malis bonitate [illegible]. C[illegible] ares ſe[illegible] hæ[illegible] benevola honorem Magiſtratibus cu[illegible] Præuiderat enim, vtpote qui di[illegible] Spiritus gratiam affatim acceperat, fore vt nonnulli faſtu [illegible], quam [illegible] vteres, Mag[illegible] atus, qui rerum ad vitam p[illegible] gerunt, contemnerent, & propter [illegible] maiores eſſe ex[illegible] antes, & alioqui [illegible] diſſeminatam, eorum [illegible] opinionem amoliri volens, hoc facit. Male enim audiebant, tanquam qui leges communes euerterent. Et hi quidem dicebant, Qui vniuerſum terrarum orbem euerterunt, hi quoque adſunt. [illegible] ero, quod al[illegible] introducunt. Vtile itaque exiſtimabat de eo aliquid decernere.

C

CAP. XIII.

O*Mnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.*

Siue eſt Sacerdos aliquis, ſiue Antiſtes, ſiue monaſticam vitam profeſſus, is cedat quibus ſunt mandati magiſtratus. Clarum eſt autem, ſi cum pietate [illegible] enim ſi Dei præceptis repugnent, Magiſtratibus parere permittimus.

Non eſt enim poteſtas niſi a Deo. Quæ autem ſunt poteſtates, a Deo ordinatæ ſunt.

b Et ex [illegible] ei prouidentia dependet [illegible] communis ordin[illegible] gerens, effecit [illegible] temperarent [illegible] pateret, veluti quoddam [illegible], ii qui ſe iniuſte gerunt, Magiſtratuum timore [illegible] autem [illegible] ndum eſt, quod & M[illegible] ſtratum [illegible] parere, a diuina prouidentia pendere [illegible] Apoſt[illegible], non autem vt [illegible] Magiſtratus. Neque [illegible] Deo [illegible] ſed [illegible] paratus [illegible] quidem certe pro[illegible] qui iuſtitiam [illegible] & obſeruat[illegible]. *Dabo enim* [illegible] *paſtores ſecundum cor meum.*

Hier. 3. Eſa. 3. Eſa. 3. *& paſcent* [illegible] & rurſus, *Dabo iudices ſicut prius, &* [illegible]. Cum autem vult e[illegible] peccan[illegible] coerc[illegible] magiſtratibus [illegible] *Dabo enim,* [illegible] *adoleſcentulos principes eorum, & illuſores dominabuntur eis.* [illegible] tempus [illegible].

Itaque qui re[illegible] *poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.*

Satis [illegible]

Qui autem [illegible] *ſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*

L[illegible] e eſt, e[illegible] [illegible]

Nam prim[illegible]

[illegible]

[illegible] bonum, [illegible] *laudem ab illa.* D[illegible]

[illegible] Dei min[illegible] ad [illegible] bon[illegible] ator bo[illegible]

[illegible] *Non enim ſine cauſa gladium portat* [illegible] *in eum qui malum agit.*

[illegible] quæ ex[illegible] ce[illegible] autem [illegible] aperi[illegible] eius ſce[illegible] A[illegible] ma[illegible] dinata.

Et ideo [illegible] *non ſolum propter iram, ed etiam propter conſcientiam.*

[illegible] eterum [illegible]

Id[illegible] *tributa* [illegible]

[illegible]

Reddite ergo omnibus debita [illegible]

[illegible]

Nemini quicquam debeatis niſi vt inuicem diligatis.

Non [illegible] lectionem [illegible] tei eum [illegible] exolue[illegible] ted [illegible] tione [illegible] enim deb[illegible] At [illegible] etenim [illegible] eft[illegible].

Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Quomodo, & qu[illegible] one?

Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

[illegible] eius [illegible] aliquem bene affectus eſt, non [illegible] quem dil[illegible] in adul[illegible] at eius vxorem, ne[illegible] aliquid ex bonis eius cui bene vult: neque [illegible] quod ei v[illegible] am moleſtiam afferat. Hoc enim [illegible] buunt.

Dilectio proximo malum non operatur.

Deinde ſyllogiſmo [illegible].

Plenitudo ergo legis eſt dilectio.

La[illegible] enim C[illegible] interrogatus quidnam ſit primum præceptum [illegible] mum dixi[illegible], & ſecundum [illegible] innuxit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & ex tota mente tua* Marc. 12. Luc. 10. *& proximum* [illegible] *teipſum.* Et [illegible] prima quidem [illegible] templatiu[illegible] perfic[illegible] dit [illegible] nam. Ita enim di[illegible] us Apoſtolus, *Plenitudo ergo legis eſt dilectio.* Deinde ſubiu[illegible]

Et hoc ſcientes tempus, quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. H

[illegible] o eu quod ei[illegible], Et maxime quod [illegible] ſt ten pus do mendi, ſed ex[illegible]

Nunc enim propior eſt noſtra [illegible] *am cum cr*[illegible].

Indies enim [illegible] ma[illegible].

Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.

Noctem vocat tempus [illegible] *Diem* autem, tempus [illegible] ent in [illegible] ſol [illegible] di[illegible] orbe [illegible] mauit.

Abiiciamus ergo opera tenebrarum, [illegible] *induamur arma lucis.*

Tenebras vo[illegible] antiam *Opera autem tenebrarum,* improbas & mutitas actiones. Et *Lucem* quidem appellat cognitionem, *Arma autem lucis*, bonorum [illegible] ationem.

Sicut in die honeſte ambulemus.

Ex co[illegible] oralib oſterd[illegible] Q[illegible] m [illegible] eleiatā & d[illegible] m[illegible] untur [illegible] moderatione & honeſtis [illegible] V[illegible] itaque, cum ho[illegible] præ[illegible] ign[illegible] s liberemus. D[illegible] ſtiam quænam a[illegible]

[illegible] ebrietatibus, non in cubilibus, & [illegible], non in contentione, & æmulatione.

S[illegible] ant nonn[illegible] in conuiuiis laſ[illegible], & li[illegible] turp[illegible] ſcanti[illegible] p[illegible]luere, eorum autem cauſa eſt [illegible] [illegible] autem ea eſt etiam mater petulantiæ, [illegible] que & co[illegible] is mag[illegible]ſtra.

Sed induimini Dominum Ieſum Chriſtum.

Non vi[illegible] piant, ſed [illegible] veſtem qua [illegible] du[illegible]

Et carnis curam ne feceritis in deſideriis.

Hi & [illegible] cæter[illegible] orum [illegible] accuſ[illegible] ora obturat [illegible] carnis [illegible] tur ſed [illegible] & intem[illegible] ex[illegible]. No[illegible] *Ne carnis cu[illegible] geratis, [illegible] ne ad concupiſcentias geſſeritis,* [illegible] eo quod eſt [illegible] ea per delicias exultet. Hæc de vi[illegible] eſſe proſecutus, ad dogmat[illegible] [illegible]. Oportet autem prius dic[illegible] doctrinæ A[illegible] ſcopum, vt faci[illegible] eorum quæ dicenda ſunt interpretatio. [illegible] qui ex gentibus crediderant, [illegible] euangelicam [illegible] amplectebantur. M[illegible] autem ex Iudæis, qui ad [illegible] legalibus conſtitutionibus ſe[illegible] dierum obſeruationes amplectentes, & ciborum [illegible] lex [illegible] Hinc [illegible] atque adeo [illegible] pugna, cum & hi eos qui ex gentibus crediderant, quoniam quibuſlibet eſculentis indiſcriminatim veſcerentur, condemnarent, & illi eos abhorrerent propter ſummam & ſuperuacaneam legis obſeruationem. His medicinam adhibe[illegible] Apoſtolus, affert vtrique conuenientem adhortationem [illegible] autem eos qui ex gentibus fidem ſuſceperant ad fraternam dilectionem exhortatur.

CAP. XIV.

Infirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum.

Infirmum autem appellat eum qui legalibus ſeruit obſeruationibus.

Alius enim credit ſe manducare omnia.

Is ſcilicet qui ex gentibus credidit.

Qui autem infirmus eſt, olus manducat.

Nonnulli dicunt, quod qui ex Iudæis crediderant, tanquam eorum qui ex gentibus fideles erant illos puderet, non ſolum à ſ[illegible]læ, ſed etiam ab aliis eſu carnis abſtinebant, exercitationis & temperantiæ prætextu vientes. Vnde diuinus dixit Apoſtolus, *Qui autem infirmus eſt olus manducat.* Cum enim perfectam fidem non haberet, ſe earum rerum eſu pollui credebat.

Is qui manducat, non manducantem non ſpernat.

Qui enim ex gentibus crediderant, Iudæos qui fidem ſuſceperant auerſabantur, tanquam qui puram ac ſinceram fidem non haberent, & ideo nollent eiuſmodi cibum capere.

Et qui non manducat, manducantem non iudicet.

Porro autem qui ex Iudæis crediderant, fideles ex gentibus condemnabant, quibuſlibet eſculentis veſci indiſcriminatim [illegible]tum & nefarium eſſe exiſtimantes.

Deus enim illum aſſumpſit.

Gentilem ſcilicet. Et pergit aduerſus Iudæum contendere.

Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit.

Quiuis ſeruus, & viuus eſt lucrum Domini. & moriens [illegible] ruſus damnum affert. Eum ergo emit vniuerſorum Dominus prop[illegible] ſanguine. Et quia dixit *Suo Domino ſtat aut cadit*, neceſſario ſubiunxit,

[illegible]abit autem.

E[illegible]um [illegible] Dei potentia confirmat ac ſtabi[illegible]

Potens eſt enim Deus ſtatuere illum.

Hæc [illegible] m de cibis dixiſſet, ad dies orationem con[illegible]

[illegible] alius iudicat diem inter diem: Alius autem iudicat [illegible]

A[illegible] abſtinebant à cibis [illegible] p[illegible] hib[illegible] [illegible] us.

[illegible] vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.

N[illegible] quéen[illegible] [illegible] hoc [illegible] qui [illegible] anim[illegible] manduca[illegible] *Si quis e[illegible] euang[illegible] Euangelium quam quod a[illegible] anathema* [illegible] cibis [illegible] Hæc [illegible] lternum [illegible] & q[illegible] [illegible] eniam [illegible] ve[illegible] [illegible] alterum [illegible] ſed eos claros & [illegible] reddit lex concordiæ.

Qui ſapit diem, Domino ſapit, & qui non ſapit diem, Domino non ſapit. [illegible] qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo. & qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

Se accommodando & ſubmittendo hæc d[illegible] Dei ecclesiæ concordiam procurans. Nouit, inquit, vniuerſorum Deus eorum qui comedunt & non com[illegible] futurum, nec ſolum factum attendit, ſed etiam eius quod fit mentem examinat.

Nemo enim noſtrum ſibi viuit, & nemo noſtrum ſibi moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus. ſiue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus. ſiue morimur, Domini ſumus.

Non ſumus in noſtra poteſtate, pretio [illegible] Et viuentes ergo Domini ſumus. & morientes ſumus [illegible]mini. Pro eo quod eſt, nec tu exi[illegible] Dominus: nec ille [illegible]. Habemus enim omnes vnu[illegible] Dominum.

In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, vt & viuorum, & mortuorum dominetur. Deeſt [illegible] [illegible] [illegible] exiſt.

Ille eſt omnino Dominus, qui ſe pro nobis morti tradidit, qui mortis potentiam diſſoluit, & nobis omnibus reſurrectionem eſt polli[illegible]. Illi ergo ſubiecti ſumus, vt qui vitam ab eo accepimus.

Tu autem quid iudicas fratrem tuum

Iudæo hæc dicit.

Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti.

Deinde etiam id quod dicit confirmat ſcripturæ teſtimonio.

Scriptum eſt enim. Viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.

Ille eſt noſter iudex [illegible] nobis [illegible] ſententiam feret, nos ante illud tribunal ſtare neceſſe eſt. Propheticum [illegible] dem certe teſtimonium doc[illegible] Vnigeniti diuinitat[illegible] tudinem. Cum enim dixiſſet per prophetam *[illegible]go Deus ante ſæcula, & ego Deus primus, & ego poſtea, & in futurum, [illegible], & ante me non fuit alius Deus: & poſt me non [illegible], & [illegible] præter me non eſt: & iuſtus & Seruator non eſt præter me*, tunc ſubiunxit, *Et per me iuraui dic[illegible] Dominus quod mihi flectetur om[illegible] genu, & omnis lingua confitebitur Deo.* Sed ad ea quæ proxime [illegible] quontur interpretanda accedamus.

Itaque vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo.

Quoniam Dominicum iudicium [illegible] dit [illegible] eſſe [illegible] no ſuaſit ne alter alterum iudicent, [illegible] illam ſe[illegible] ntiam expectent. Hoc enim ruſus ſubiu[illegible]

Non ergo ampli[illegible] inuicem iudicamus [illegible] ed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri vel ſcandalum.

Hic ſec[illegible] ertit [illegible] del[illegible] tenrum qui ex Iudæis credidera[illegible] tar[illegible] s toleranter ferebant, ſed [illegible] enique zelum exiſtimabant h[illegible] ma[illegible] in veſcerentur. & primum quidem docet nih[illegible] eorum eſſe impurum & immundum. Sic autem d[illegible]

Scio & confido, in Domino Ieſu quia nihil commune per [illegible] m.

Nec [illegible] addidit illud *In Domino I[illegible]* [illegible] per[illegible] eorum infirmitatem Ne enim dicant Tu quis e[illegible] q[illegible] M[illegible] contr[illegible] ſtatutis, Moſis Dominum in me[illegible] ut[illegible], dicens cum legalibus obſeruationibus [illegible] impoſuiſſe nec permiſiſſe vt vllus cibus immũdus ex[illegible] tu[illegible]. [illegible]lud enim *per ipſum* h[illegible] eſt per Euan[illegible] licam [illegible] conſtitutionem. Ipſe enim dixit [illegible] iam beato Petr[illegible] *Quæ Deus mundauit, tu ne dixeris communia.* Act [illegible]

Ni[illegible] ei qui exiſtimat aliquid commune eſſe, ei commune eſt.

[illegible] aut[illegible] [illegible] commune [illegible] eo velutur [illegible] ſed

propter

A [illegible] ve[illegible] ext[illegible] exceſ[illegible] decreuiſſet, aut [illegible] fideles ex [illegible] reprehendi[illegible] qui Iudæorum infirmitatem n[illegible]

Si autem [illegible] frater propter cibum contriſtatur, [illegible] non [illegible] ſecundum charitatem ambulas.

[illegible] tur aper[illegible] eiuſdem magi[illegible]

N[illegible] illum per[illegible] pro quo [illegible] mortuus eſt.

P[illegible] ſtus [illegible] abſtine[illegible] p[illegible] urare, [illegible] lumi, [illegible] tem tab[illegible].

Ne blaſphe[illegible] etur ergo bonum [illegible] ſtrum.

M[illegible] tui[illegible] ac ben[illegible] gna [illegible] rehen[illegible] o. *Bonum enim* [illegible] dem appella[illegible] laudo, [illegible] quit, fidem tuam, [illegible] ipſam d[illegible] maledicti cauſam eſſe.

Non eſt enim regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.

N[illegible] enim [illegible] nare eſſe hoc aliquid pulch[illegible] & præclar[illegible], & quod regnum cœlorum con[illegible] [illegible] conciliat, & quæ eſt ſe[illegible] ndu[illegible] pa[illegible] & di[illegible] onem concord[illegible] ſtudium, ex quibus o[illegible] q[illegible] ſecundum Deum [illegible].

B

Qui [illegible] in hoc ſeruit Chriſto, placet Deo, & p[illegible] est hominibus.

H[illegible] Deus vniuerſ[illegible] [illegible] etiam [illegible] Porro aut [illegible] quod [illegible] Deo vniuer[illegible] Sicut enim ſeruire C[illegible] Deo, [illegible] eſt Chri[illegible] que h[illegible] notare, eſt De[illegible] tum. Chri[illegible] ergo blaſphemare, & de eius [illegible] dignitate conari detrahere, Deo [illegible] diſplicet.

Itaque quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ſunt ædificationis alius in alium.

Oportet nos itaque vitlem con[illegible] diam omnibus præponere, & [illegible] oſtræ mutuæ [illegible] tatis gratia omnia facere.

Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.

C *Opus Dei* [illegible] D[illegible] credere. *Hoc eſt enim,* inquit, *opus Dei vt credatis in eum quem miſit ille.* [illegible] ergo erat veriſimile fore vt nonnulli Iudæi non [illegible] p[illegible] bra eorum qui ex gentibus crediderant a f[illegible] de[illegible], merito dixit, *Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.* Ne autem, qui ex Iudæis crediderant, [illegible] ſetu [illegible] confirmandæ occaſionem acciperent, eius quoque [illegible] curam gerit, & dicit.

Omnia quidem ſunt munda.

Nullum, inquit, eſculentum eſt natura immun[illegible].

Sed [illegible] eſt homini, qui per offendiculum manducat.

Se[illegible] damnu[illegible] [illegible] nullam [illegible]

Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, [illegible] in quo frater tuus offenditur, aut [illegible] infirmatur.

[illegible]

D *Tu [illegible] habes [illegible] temetipſum habe [illegible] Deo.*

[illegible] quæ dam[illegible] laude dignum [illegible] afficiat.

Beatus qui non iudicat ſemetipſum in eo quod probat.

[illegible] hic di[illegible] qu[illegible] xge[illegible] bus credide[illegible] Iudæ[illegible] qui [illegible] nihil um ex eſu da[illegible]

[illegible]

Qui autem diſcernit [illegible] manducauerit, condemnatus eſt.

Quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

[illegible]

[illegible] autem [illegible] potens eſt vos [illegible] confirmare.

Secundum Euangelium meum.

Q[illegible] autem euan[illegible]

Et [illegible] prædicationem Ieſu Chriſti.

E[illegible] antiquitatem prædica[illegible] ſubiungit.

Secundum reuelationem myſterij.

N[illegible] ſed nunc reuelatum eſt qu[illegible] fuer[illegible] myſterium. Hoc enim [illegible] [illegible] ntur.

[illegible] temporibus æternis celati.

D[illegible] etiam teſtes prædicationi[illegible]

[illegible] manifeſtati per ſcripturas propheticas ſecundum [illegible]

[illegible] prophetas adumbrate prædi[illegible] opifex. Et quinam eſt fructus p[illegible] A[illegible] diendum fidei. O[illegible] eos, qui [illegible] iis quæ d[illegible] credere. Et qui ſunt [illegible]

[illegible] gentes [illegible]

[illegible] Secundum Euangelium meum, & [illegible] Ieſu Chriſti [illegible] ſigni[illegible]

Soli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula. Amen.

Cum oſtendi[illegible] diſ[illegible] pen[illegible] tum d[illegible] inde per[illegible] [illegible] admira[illegible] tur eſt, & quam par eſt gloriæ red[illegible] quod ſolus Deus [illegible] Sin autem [illegible] haec ſapientis [illegible] appellent [illegible] enim Ap[illegible] Deum [illegible] ſolus habet immortalitatem. Sed [illegible] ſequentia perſequamur. Cum [illegible] Apoſtolus hæc p[illegible] precatus eſſet, [illegible] eos qui ex gentibus crediderant laude proſequens, & potentes [illegible] nuncians propter fidem.

CAP. XV.

Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmiorum ſuſtinere & non nobis placere. Vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationem.

S[illegible] quod fortis [illegible] vnuſquiſque euaſeris & te fides potentem reddidit. Sed hortor te vt et quod [illegible] infirmus acim[illegible] bis manum præbeas, & non tua ſolum quæras, ſed etiam proximi vtilitatem procures. Non dixit autem [illegible] *Proximo placeat, ſed in bonum, & ad ædificationem* [illegible] cere cum poteſt ad ſuum & proximi ex [illegible] tium. D[illegible] exemp[illegible]

Etenim [illegible] Chriſtus non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum eſt, impro[illegible] per[illegible] improperantium [illegible] ceciderunt ſuper me.

Ipſe enim Dominus non quæſiuit quod ſuum eſt, ſed [illegible] noſtra ſalute [illegible] tradidit. Audimus enim [illegible] rantem [illegible] dicentem, *Pater ſi poſſibile eſt* [illegible] *a me calix iſte. Verum non ſicut ego volo [illegible]* Iudæorum quoque mal[illegible] dicta ſuſtinuit, & quæ [illegible] rebant inique [illegible] Quam[illegible] brem etiam prophe[illegible] [illegible] dicit.

Quæcunque enim [illegible] ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam [illegible] conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.

Deus noſtra [illegible] & doctrinam no[illegible] & quæ a[illegible] narrata ſunt in [illegible]

Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis idem ſapere in alterutrum ſecundum Ieſum Chriſtum.

R[illegible] *ſecundum Chriſtum Ieſum* [illegible] dit, [illegible] non indefinite ac [illegible] con[illegible] [illegible] poſtul[illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible] ded[illegible]

Vt [illegible] honorificetis Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

A

Deum [illegible] *laud*[illegible] *eum, Dom*[illegible] *Chr*[illegible] patrem. O[illegible] nostrum [illegible] pater.

Propter qu[illegible] *ſuſcipite inuicem, ſicut & Chri*[illegible] *in honorem Dei.*

Dominus quoque Chri[illegible], cum [illegible] nos amau[illegible] et itaque [illegible] quoque ferte[illegible] & omnia pro[illegible] Iudæis [illegible] aſſe[illegible] bant, [illegible] qu[illegible] galem [illegible] inſtitutio[illegible] m faciunt [illegible] par eſt [illegible] &d[illegible].

[illegible] *Gentes autem ſuper* [illegible] *Deum.*

[illegible] D[illegible]us [illegible]braham [illegible] gentes. [illegible] benedictionem [illegible] & gentes, quæ gratia[illegible] [illegible] Dei d[illegible] ſcripturæ [illegible] docen[illegible] gentium ſalutem.

B

Sicut ſcriptum eſt, Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, & nomini tuo cantabo. [illegible] *Lætamini gentes cum plebe* [illegible]*. Laudate omnes gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi.* [illegible] *ait. Et erit radix Ieſſe. &* [illegible] *ſperabunt.*

Pſal. 18
Deut. 32
Pſal. 116
Eſa. 11

[illegible] eos qui ex Iudæis [illegible] gentium ægre ferrent, ſed [illegible]. Eis autem rurſus [illegible] paternam [illegible] ſionem [illegible] ſtendens.

Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo: vt abundetis in ſpe in virtute Spiritus ſancti.

C

Dixit etiam in iis quæ [illegible] ſunt, quod ſpes quæ videtur [illegible] non eſt ſpes. [illegible] ideo etiam *Deum ſpei* nominat, vt qui ab initio gentibus benedictionis [illegible] confirmauerit. Hoc autem eſt pignus bo[illegible] quæ ſperantur. Qui enim [illegible] eſt pollicitus, & præſtit[illegible], etiam omnino implebit quæ nunc eſt po[illegible]. [illegible] autem nos non ſolum ſperare, ſed etiam abundare in ſpe, hoc eſt, ſincere ſperare, & exiſtimare [illegible] præberet [illegible] adhortans.

Certus ſum autem fratres mei & ego ipſe de vobis, quod & ipſi pleni eſtis dilectione repleti omni ſcientia ita vt poſſitis alterutrum monere.

Scio, inquit, [illegible] egere doctrina. Habetis enim etiam ſufficientem [illegible], & pleni eſtis [illegible] etiam aliis conue[illegible] adhortationem [illegible].

Audacius autem ſcripſi vobis fratres [illegible] *parte* [illegible] *in memoriam reducens propter gratiam quæ data eſt mihi.*

D

Et modeſtiam [illegible] & [illegible] declarauit [illegible] docere. [illegible] autem [illegible]

Vt ſim miniſter Chriſti in gentibus ſanctificans Euangelium [illegible]

[illegible] *oblatio gentium accepta, ſanctificata in Spiritu ſancto.*

[illegible]

[illegible] *Ch*[illegible] *ad Deum.*

E

[illegible] *per virtutem* [illegible] *Euangelium* [illegible]

F

[illegible] *vt non* [illegible] *fundamentum* [illegible] *audierunt* [illegible]

Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos.

Nunc vero [illegible] *ad vos ex multis iam præcedentibus annis,* [illegible]

[illegible] prædicationem [illegible] Euangelii doctrinam [illegible] illos.

G

Nunc [illegible] *Hieruſalem* [illegible] *ſanctis.*

Probauerunt [illegible] *collationem* [illegible] *pauperes ſanctorum qui ſunt in Hieruſalem.*

Gal. 2.

[illegible] *debent* [illegible]

H

[illegible]

A [illegible] *adveniens adveniam abundantia benedictionis Euangelii Christi veniam.*

[illegible] Hic etiam declarat [illegible]

[illegible] *per Dominum nostrum* [illegible]

[illegible]

[illegible] *in ciuitate testificatur* [illegible] *vincula & tribulationes me manent*, & [illegible]

Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego autem non solum alligari, sed & mori paratus sum pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Hic quoque [illegible] Hispanus. Adiecit [illegible]

B *abundantia* [illegible] *benedictionis Euangelii* [illegible] Deinde Iudæorum [illegible] perfecte [illegible] postul[illegible] [illegible] cum [illegible] Quamobrem [illegible] *ut obsequium mei oblatio accepta fiat in Hierusalem sanctis* [illegible] laboribus [illegible] pulsis [illegible] ad [illegible]

Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei [illegible]

[illegible] quæ sit [illegible] sta vult [illegible] diuinitate.

Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

Nota [illegible] *Deum pacis*, tanquam [illegible] qui aperte bellum gerebant [illegible] laborabant. Illis quoque [illegible] cans, propter [illegible] am, quam inter se habebant, [illegible] uarium [illegible] obseruationibus.

CAP. XVI.

C *Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ quæ est Cenchreis, ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit:* [illegible] *multis, & mihi ipsi. Salutate* [illegible] *adiutores meos in Christo Iesu.*

[illegible] Corinth[illegible] quam ell[illegible] temporem [illegible]

D [illegible]

[illegible] *& pro anima mea* [illegible] *gratias* [illegible] *Ecclesiæ gentium.*

[illegible]

E D[illegible] autem [illegible] Omne [illegible] absolutam [illegible] eras pr[illegible] & [illegible] quoque [illegible] memin[illegible] & docet [illegible] Apostolo ad [illegible] exeunt.

Salutate [illegible] *dilectum mihi, qui est primitiæ Achaiæ in Christo.*

[illegible] est [illegible] appellationem [illegible]

Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis.

A [illegible] coronat [illegible]

Salutate Andronicum & Iuniam cognatos & concaptiuos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

[illegible] quod fuerunt [illegible] *Concaptiuos* [illegible] participi[illegible] de nobis [illegible]

F [illegible] *qui & ante me fuerunt in Christo.* [illegible] undique [illegible] admitto.

Salutate Ampliatum dilectum mihi in Domino.

[illegible] quidem [illegible] est [illegible] Id autem [illegible]

Salutate [illegible] *adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum.*

Vrbanum [illegible] laudibus coron[illegible] [illegible] eum [illegible]

Salutate [illegible] *probum in Christo.*

[illegible] Nihil enim habere [illegible] est [illegible] phon.

Salutate eos qui sunt ex Aristobuli domo, & Herodianem cognatum meum, & eos qui sunt ex domo Narcissi.

Clam[illegible] quæ credide[illegible] Deus autem qui [illegible] Narcissi dicit.

Qui sunt in Domino.

[illegible] quod [illegible] qui [illegible]

Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino.

Rursus coronat laboribus. Labor enim [illegible] hospitalitatis, vel [illegible], vel alicuius alius [illegible] declarat [illegible]

G *Salutate Persidem charissimam, quæ multum laborauit in Domino.*

[illegible] enim fieri [illegible]

Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam.

Hæc quoque [illegible] paucis [illegible] matre[illegible] [illegible] neque [illegible] habi[illegible] quæ [illegible] Pauli [illegible] Natura [illegible] Diuin[illegible] autem [illegible]

Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermen, Patrobam, & qui cum eis sunt fratres.

H [illegible]

Salutate Philologum [illegible]

[illegible]

Salutate [illegible]

[illegible]

Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

Totius [illegible]

Rogo autem vos fratres, [illegible] *quam vos didicistis,* [illegible]

[illegible]

A dicatio[illegible]. Dicere e[illegible]m, *Qui præter do[illegible] au[illegible] am vos didiciſtis faciunt*, eſt eius qui valde miratur [illegible] quam acceperint.

Huiuſmodi enim Domino Chriſto non ſeruiunt, [illegible] ſuo ventri.

[illegible] ex h[illegible] manifeſtum eſt, quod ea dicit de Iudæis, [illegible] rum enim ſemper ingluuiem accuſat. Et alibi etiam [illegible] cit, *Quorum Deus venter eſt.*

Et per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.

Benedictionem [illegible] eulogiam vocat. Innuit autem etiam aliquos fuiſſe ab eis ſeductos. Seducunt e[illegible] corda ſimplicium. Non tamen m[illegible] tiam, [illegible] ac[illegible]. Deinde eos lau[illegible] ibu[illegible].

[illegible] obedientia ve[illegible] in omnem locum diuulgata eſt.

[illegible] Apoſto[illegible] cam prompto & alacritate [illegible] ſtis.

Gaudeo igitur, inquit, in vobis.

Pergit & laudare & docere.

Sed volo ſapientes eſſe in bono, & ſimplices in malo.

B Hanc quoque legem Dominus Apoſtolis præbuit, dicens. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ſimplices ſicut columbæ.* Vult autem dictum quoque dominicum no[illegible] inſidias quidem quæ ab inimicis parantur repellere, eos autem qui iniuriam faciunt minime vlciſci.

Deus autem pacis conteret Satanam ſub pedibus veſtris velociter.

Quoniam præcepit vt ab inimicis ca[illegible]emus, opportune Deum rogauit, v[illegible] diatorum [illegible] conteret, & eorum qui cred[illegible] ped[illegible] ſubmitteret.

Gratia Domini noſtri I[illegible] ſit vobiſcum.

Poſtquam oſtendit [illegible], indicauit auxiliatorem. Qui enim Dei gratiam [illegible] ſunt, ſunt inexpugnabiles.

Salutant vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei.

Il[illegible] quidem habet inſignem operis ſocietatem, hi vero cognationem. Coadiutor autem eſt cognatio multo

E [illegible] ſt [illegible] heris, quem [illegible] um [illegible] quemdam [illegible] historia.

[illegible] alut vos [illegible] qui [illegible] epiſtolam [illegible] mino.

[illegible] que [illegible] eorum [illegible] Apoſtolica doctri[illegible] [illegible] ciam [illegible] artem [illegible] iuſta eſt.

Salut[illegible] eu[illegible] vniuerſa [illegible].

[illegible] um, d[illegible] de [illegible] ipſum [illegible] ere & [illegible] are. [illegible] lau[illegible] doc[illegible] A[illegible] *Gratias [illegible] Deo meo quod nullum [illegible] niſi C[illegible]* 1. Cor. 1.

[illegible] alut [illegible] arcarius ciuitatis, [illegible] tus frater.

Non a[illegible] *arcarius ciuitatis*, ſe[illegible] *ciuitatis*, vt cui curas [illegible] e. M[illegible] tus etiam [illegible] epiſtola ad [illegible] theum. *[illegible] Eraſtus manſit Corinthi. Reliqui autem* [illegible] *Mileti ægrotantem.* 2. Tim. 4.

F *Gratia Domini noſtri cum omnibus vobis. Amen.*

Spirit[illegible] m e[illegible] tutius be[illegible] edicti[illegible] Dei gratia, tanquam adam[illegible] dedit. H[illegible] & epiſtolæ [illegible] nem n[illegible] poſuit. Huius ſimus n[illegible] quoq[illegible] ſuperiores euadamus: vt [illegible] vllo errore incedamus [illegible] A[illegible] digni habeamur, qui doct[illegible] interceſſionem Dominicam ben[illegible] & [illegible] bona conſequamur. Gratia & [illegible] ſtri Ieſu Chriſti. Cum quo p[illegible] tu conuenit [illegible] & magnificentia nunc & ſe[illegible] ſecula ſeculorum. Amen.

Sciendum eſt autem quod Epiſtola ad R[illegible] ſcripta [illegible] C[illegible]

ARGVMENTVM PRIMÆ EPISTOLÆ AD CORINTHIOS.

C *SALVTAREM prædicationem diuinus Paulus primu[illegible] C[illegible] plurimo tempore apud eos vt[illegible], cum Dominus [illegible] ſet, lo[illegible]* & ne taceret, eſt enim mihi multus populus [illegible] ciuitate. *Cum e[illegible] & ſex menſes præter[illegible] quidem prædicatione grati[illegible] pr[illegible]. Iſti autem fallacem [illegible] imitatricem, diuenditi [illegible] tanquam tempore [illegible] Cum vero ea [illegible] prædi[illegible] ad ſcissi[illegible] des diuiſi ſunt. Sin[illegible] enim vnus [illegible] de eis inter ſe inuicem contend[illegible] Vnus autem ex eis, qui propter ſuam [illegible] maximum facinus admittere auſus eſt. Cum nouerca enim concubuit. Qui aut[illegible] dem pro nihilo ducebant, [illegible] laudibus proſequebantur. [illegible] to epiſtola, tam quæ[illegible] reprehendit, & oſtendit [illegible] ſed maximam habere poteſtatem. [illegible] etiam reprehendit, qui de a[illegible] quidem rebus [illegible] bant, de iis autem quæ ad [illegible] pertinebant Magiſtratibus [illegible] Pro[illegible] idolis immolata fuerant [illegible] hoc etiam auſu[illegible] nonnull[illegible] te & de viduitate quæ ſunt [illegible]. Quin etiam de ſpiritu[illegible] differentiam, & [illegible] dono [illegible] non ad laude[illegible] tatem [illegible] Parro autem eis etiam adaucti [illegible] de reſurrectione, cum[illegible] perſuadere conarentur, ne quid de reſurrectione corporum [illegible] admitterent. [illegible] etiam alia, ne de ſingulis dicendo ſim prolixior, ſcriptis ſuis inſ[illegible], quæ [illegible] erant conducibilia, & omni[illegible] procurant De Chri[illegible] autem dogmate ſeu decreto ideo parcius locutus [illegible] quod [illegible] paruo tempore apud e[illegible] verſatus [illegible] quid[illegible] tire oporteret eos accurate & per[illegible] docuer[illegible] [illegible] eum veniens Apollo Ap[illegible] con[illegible] maneras [illegible] medicum [illegible] onibus mor[illegible] conuenientiam [illegible] bus. [illegible] autem literis miniſterium [illegible] A his [illegible] mi a Corinthiis, [illegible] fine. Beatum e[illegible] Timot[illegible] ad[illegible] epiſtola & ipſe oſtendit. Ait enim.* Si venerit Timotheus, videte [illegible] tuto ſit apud vos.

A B

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO PRIMÆ EPISTOLÆ AD CORINTHIOS

PAULUS vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti.

Vel ipſum proœmium, quodnam ſit reprehenſionis inſtrumentum ac ſcopus, indicat. Docet enim eos ne ſibi ipſis confidant, ſed propter Deum, qui ipſos ſeruauit, magna ac præclara cogitent, & ſe in eo iactitent. Propterea & Apoſtolatus & vocationis meminit, propemodum dicens. Vos quidem voſipſos nominatis ex hominibus: Ego vero meipſum ex eo, qui me vocauit, & miſit, Ieſu Chriſto.

Per voluntatem Dei.

Hoc etiam eorum diſſenſionem ſimiliter accuſat. Patris enim ac filii conſenſionem oſtendit. Simul etiam nos docet, quod propoſitionibus citra vllum diſcrimen vtitur. Hic enim præpoſitionem *Per quem*, quam qui cum Ario & Eunomio ſentiunt, filio attribuunt, in patre poſuit. Hoc autem non feciſſet, ſi præpoſitionem *Per quem*, minus ſignificare exiſtimaſſet, quam ſignificet præpoſitio *Ex quo*.

Et Soſthenes frater.

B. Exiſtimo hunc eſſe Corinthium. Eius autem Actorum quoque hiſtoria meminit, & nos docet beatus Lucas quod arripuerunt eum Græci, ſub Gallione, & male multarūt.

C

Act. 18. *Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, ſanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco, ipſorum & noſtro.*

Omnia quæ dicta ſunt, ſunt morbi remedia. Quæ enim male facta eſt, diuiſionem coniungunt, & primum quidem ipſos vocat *vnam eccleſiam* & *Dei eccleſiam*, & adiecit, *in Chriſto Ieſu*, non in hoc vel in illo. Vocat autē ipſos *& vocatos & ſanctos*, & iis coniungit, qui in orbe terrarum crediderunt, docens quod non oportet ipſos ſolum concordes eſſe & conſentire, ſed omnes etiam qui ſalutari prædicationi crediderunt, vnum ſentire, vt qui in vno Domini Chriſti corpore conſiſtunt. Illud autem, *Ipſorum & Noſtri*, cum Domino coniunctum eſt, pro eo quod eſt. Et nos qui ſcribimus, & vos qui acceptis literis fruimini, vnum Dominum habemus Chriſtum.

Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

D

Opportune eis gratiam amplificauit, & pacem, vt qui diuiſi eſſent, & ſeditiones inter ſe agitarent. Eam autem oſtendit non ſolum à patre ſuppeditari, ſed etiam à filio, patris & filii æqualitatem indicans.

Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, in gratia Dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu.

A curaturus autem prius medicatur, vt medicinā libenter ab eis ſuſcipiatur veritatem vero etiam continens quæ dicta ſunt, propter data enim eis dona agit gratias. Hæc ipſa autem docet etiam apertius.

Quia in omni diuites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis.

Hæc ipſa ſpecies donorum ſpiritus. *Alij enim*, inquit, *per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo cognitionis, ſecundum eundem ſpiritum.* Proprie autem Chriſti, & Ieſu, & Domini nomen meminit, docens quod non ex alio nominari oportet, quam ex eo qui ſalutem præbuit. *Te-*
1. Tim. 5. *ſtimonium* autem appellat Chriſti prædicationem. Quæ enim prædicant, quodammodo teſtantur. Ita etiam ad Timotheum ſcribens dicebat. *Teſtor ego coram Deo, qui*
Matth. 24 *viuificat.* Ita etiam dixit Dominus in ſacris Euangelijs *Prædicabitur euangelium hoc regni in omnibus gentibus in teſtimonium ipſis. Euangelij* autem *confirmationem* admirabilia ſignorum effecta appellat. Per illa enim oſtendebatur prædicationis veritas.

Ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia.

Nam & propheticam gratiam adepti erant & diuerſis linguis loquebātur, vt in iis quæ ſequuntur docet apertius.

Expectantibus reuelationem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Hæc autem allocuti eſtis, vt ſecundum Seruatoris aduentum expectetis. F

Qui etiam confirmabit vos vſque in finem ſine crimine in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Firmitatem & à crimine alienationem eis precatus eſt. Quod autem dixit, *Sine crimine*, oſtendit eos tunc fuiſſe criminibus obnoxios.

Fidelis Deus per quem vocati eſtis in ſocietatem filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri.

Hoc autem faciet, qui in filios adoptionis donum vobis largitus eſt. *Societatem* enim *filij* vocauit adoptionem in filios. Illud autem *Fidelis*, eſt pro eo quod eſt, verus & à mendacio alienus. Quin etiam hic hoc *Per quem*, in patre poſuit, impudentia hæreticorum ora obſtruens & docens quod non paruitatem ſignificat. Poſtquam blandis ac benignis verbis aures eorum præparauit, deinceps reddidit accuſationem incipit, non eam nudam, ſed ... cens, ſed admonitionem prius afferens.

Obſecro autem vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idem dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. G

Adhortationi nomen Domini recte coniunxit. Id enim erat quod ab eis pro nihilo habitū abolebatur. Cum enim oporteret eos ab ipſo appellari, ab iis qui illis præerant denominationes aſſumebant.

Sitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſententia.

Non eos reprehēdit quod diuerſa ſentirent, ſed quod de iis qui eis præerant litigarent & contenderent. Prædicamentis quidem, inquit, vnus eſt ſenſus. Hæc enim dicit illud, *In eodem ſenſu*. ſed non eſt vna vtrique affectio. Id enim ſignificat illud, *Et in eadem ſententia.* Hortatur ergo vt eadem cogitantes & ſentientes non diſſideant, & de iis qui præſunt non temere contendant.

Significatum eſt enim mihi de vobis fratres ab iis, qui ſunt Chloes quod ſunt inter vos lites.

Docet autem etiam genus contentionis.

Hoc autem dico quod vnuſquiſque veſtrum dicit: Ego ſum Pauli, Ego vero Apollo. Ego autem Cephæ, ego vero Chriſti. H

Illi quidem ſeipſos ab alijs magiſtris denominabant. Ipſe vero ſuum & Apollo nomen poſuit, adiecit autem etiam nomen principis Apoſtolorum, docens quod neutrorum nominibus ad hunc vti æquum eſt, & hoc in iis quæ ſequuntur apertius intelligemus. Admodum ſcite autem & prudenter Chriſti nomen cum aliis connumerauit, oſtendens abſurdum quod ex eo ſequitur, quod ſcilicet Dominum & ſeruum in eodem ordine & loco habēt.

Diuiſus eſt Chriſtus.

Hoc nonnulli legerunt enuntiatiue, dicentes *Chriſtum* hic nominatam eſſe eccleſiam, & ſic ſunt interpretati, Chriſti corpus male eſtis interpretati ego vero puto hæc eſſe poſita per interrogationem. Hoc enim docent ea quæ ſubiunguntur:

Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? vel in nomine Pauli baptizati eſtis?

Quod autem dicit, tale eſt. Nunquid Domini & poteſtatis ... ne mortem ... & propterea ... quid ex

A vobis ab [illegible], alii vero ab ho[c] & illo denominamini. Non [ill]ius pro vobis mortem ſubiit, n[on i]n nomine eius baptiſmi gratiam accepiſtis? an hominum uocato vobis peccat[or]um remiſſionem largitus eſt?

Gratias ago Deo meo quod neminem veſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Caium, ne quis dicat, quod in nomine meo b[aptizaui]. Baptizaui autem domum Stephanæ, cæterum neſcio ſi quem alium veſtrum bapti[zauerim].

Augi[et] [illegible] per vnumqu[e]mque eorum quæ dicuntur: ſed eos quos accuſat non ſerit nimis acriter, dum propriam per[ſo]nam pro illis adducit. Tacite autem innuit, quod nu[l]lum à magiſtris, ed [illegible] ab iis qui eos bapt[iz]a[uerant], qu[i] dam[i], ſortis appellab[a]nt. Dicit [illegible] eos baptizauerit.

Non enim miſit me Chriſtus ad baptizare, ſed euangelizare.

Matth. 28. Atq[ui] [illegible] præcepit [illegible], inquit, *& docete omnes gentes, bapt[izantes] eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Sed prædicare eſt præſtant[ius] & excellentius quam baptizare. P[ro]p[ter] [illegible] enim facile [illegible] ſt omnibus qui Sacer-

B dotii hono[re] digni ſunt habiti. Prædicare autem erat paucorum, [illegible] à Deo [illegible] acceperant. Ab hoc d[illegible] hoc loco [illegible] de eloquentia iactabant deprim[it] ſupercilium, & dicit

Non in ſapientia ſermonis, ut nõ euacuetur crux Chriſti.

Si enim eloquentia & dicendi facultate vſi eſſemus, non oſtenſa eſſet potentia eius qui crucifixus eſt, omnes enim exiſtimaſſent eos qui crediderant facundia & dicendi arte cap[ti] fuiſſe. [illegible] autem [illegible] imperitia, eos vincens qui ſe de [e]loquenti[a] iact[abant] & magnifice circum[ſpic]iunt [illegible] crucis [illegible] indicat.

Eſa. 29. *Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, iis autem qui ſalui fiunt [illegible] nobis [illegible] eſt, ſcriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientum [illegible].*

Sermonem crucis dic[it], præ[dicatio]nem de cruce. *Qui pereunt* [illegible] eos appellat [qui] non [cr]edunt. *Qui ſeruantur* autem, eos [qui] credunt, [illegible] appellat [illegible]. Scrip[t]uræ [illegible] teſtim[onium] [illegible], docens quod [illegible]

C uerſorum Deus [illegible] hæc [a]ppellauit. Deinde oſtendit qu[illegible] & [illegible] prædicto.

Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi [con]quiſitor huius ſæculi?

Hos omnes vicit [illegible] præd[icat]io. *Sapientem* autem vocat, id quod Græca [illegible] eſt. *Scribam* autē, Iudæorum magiſtrum, qui de [le]gis cognitione gloriabatur. *Conquiſitorem* [au]tem, qui ex his & illis diſſerendi artem exercent. [illegible]

Nonne ſtultã [fecit Deus] ſapientiam huius mundi?

Sapientia[m] [illegible] eloquentiam. Illam [illegible] chum Deu[s] [illegible] ipſe & linguas diuiſi, & [illegible] ſcientia attribuit. Itaque lin[guas] [illegible] Sed quæ [illegible] fabulas conſtruxerunt. Ac [illegible] quod in ea celarunt. [illegible] eſſe dicit.

D *Nam quia in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiã prædicationis ſaluos facere credentes.*

Dicit duas vel potius tres D[ei] ſapien[ti]as. [illegible] quæ ſtultitiæ [æ]ſtimatur [illegible] oſtendit & aliatum præſtan[tior] [illegible]. Dicit autem [illegible] quidem ſapientiam, quæ hominibus d[at]a eſt per quam & ratione prædit[i] ſumus, & ea quæ [illegible] nda diſcimus, & artes [illegible] enitas que inuenimus, & Deū cog[n]oſcere poſſumus. Secunda [m] autem, quæ in rerum [c]reatarum contemplatione verſatur. Videmus enim ex [m]agnitudine, So[li]s pul chritudinem, a[ſtr]orum choream, terræ & mari[s] latitudinem, plantarum & animalium diſſ[e]rentiam, & cætera, ne ſingul[a] [illegible]. Tertiam autem, eam quæ per [illegible] torem noſtrum oſtenditur, quā [illegible] non credun[t] [illegible] ſtul[tam] [illegible] autem di[cit], qu[o]d oportet [illegible] homines, natura [ac]cepta à Deo cog[nitio]ne pe[r] creaturas, tanquam [illegible] eductum veſtigio, deduci, & [illegible] opi[illegible] [illegible] eos ab errore liber[are]

Quoniam [& Iud]æi [ſigna] petunt, & Græci gratiam quærunt: nos autem, prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, [Gentibus] autem ſtultitiam. E

Iudæ[i] [illegible] ant mi[rac]ula, nos autem [illegible] ſtr. [illegible] Apo[ſtol]os, ſigna oſtend[illegible] autem [illegible] bant, quemadmodum [illegible] Athenis dicebant, *Quid vult ſeminiuerbius hic?* [illegible] ſtultitiam deſpicientes, Dom[inum] [illegible] prædicamus, quamobr[em] hos & illos, ap[erte] [illegible] manifeſte contradicere. Et quænam eſt v[illegible] prædic[atio]nis. Act. 17.

[Ipſis] autem vocatis Iudæis atque Græcis Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam.

[I]dem [ipſe] & ſapientia & ſtultitia, & potentia & imbecillitas. Stultitia quidem & imbecillitas iis qui non credunt [illegible] autem & po[tentia] iis qui crediderunt. Etenim [illegible] tenebræ iis qui cæcutiunt, ipſe tamen non eſt [illegible] tenebræ, ſed [illegible] ſplen[dor] [illegible] infidelitatis prohibet [illegible] anima [illegible] lumine Dei [illegible]

F illuſtrari. Sciendū eſt autem quod ſapientiam & potentiam, non ingenitam diuinitatem appellau[it] diuinus Apoſtolus, ſed de cruce prædicationem, & refell[it] Arrianos & Eunomianos, qui male ex hoc loco conantur oſtendere *Sapientiã* Deum verbū nominate. Ex hoc enim loco cōſtruūt blaſphemiam, quam ex Prouerbiorū dicto ſtigiūt.

Quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmum eſt Dei fortius eſt hominibus.

Stultum & infirmum vocat crucis myſterium ex illorum ſententia. Oſtendit autem hoc & ſapientes & fortes ſuperaſſe.

Videte enim vocationem veſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.

Non dixit, nullus ſapiens, nullus potens, nullus nobilis. Nam ex iis etiam erant qui crediderant, ſed nō multi, erant enim plures ex pauperioribus.

G *Sed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat [for]tia: & ignobilia mundi, & contempti biles elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt quæ ſunt deſtrueret.*

Stulta & imbecilla, [illegible] hominum opinione. Vera enim [illegible], non [illegible] ſed fide cæteræ, & imbecill[itate] atque ignob[ilitate] [illegible] paupertas, ſed [illegible] Deus doctos per [illegible] & per pau[illegible] [illegible] cit, & per[illegible]

Vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.

S[ic] [illegible] ab [illegible] eos, qui de diui[illegible] bant, & propter eloquentiam [illegible] eſſet prædicatore, non ſolum [illegible] [illegible] etiam qui prædic[illegible] qui ſe ſuis viribus [illegible] credere [illegible]

Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio: vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in D[omino] glorietur. Hiere. 9.

Illud *Ex ipſo*, non dixit ex [illegible] ratione data [illegible] *dedit eis poteſtatem* [illegible] *Qui non ex ſanguinibus neque* [illegible] *voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Quia e[illegible] no[illegible] *ſunt ſtulta mundi, & imbecilla, & ignobilia Deus* [illegible] nobis unxit, *Ex ipſo autem vos eſtis*, d[illegible] tam d[illegible] nobis [illegible]. Generationis autem modum [illegible] oſtendit, dicens *In Chriſto Ieſu.* Non enim in [illegible] illo denominat [illegible], ſed regeneratione in Chriſto [illegible] habi[illegible] vobis veram dedit ſapi[entiam] [illegible] remiſſionem peccatorum, & iuſtitia [illegible] eſt, & ſancto eſt [illegible] à Diaboli tyrannide libe[ra] [illegible] ergo vos gloriari non propter h[omi]nes, ſed propter Deū qui ſeruauit. Ioan. 1.

H

CAP. II.

Et ego cum venißem ad vos fratres, veni non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuncians vobis te[ſtimonium] [illegible]

Theod legit Euangelium nō autem teſtimoniū

A

Sermonem appellat eloquentiam: *Sapientiam* vero, dicendi artem. Neutro eorum, inquit, vſus ſum, cum ad vos veniſſem.

Non enim iudicaui me aliquid ſcire inter vos niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.

Præclare poſuit illud *iudicaui*, docens quod potuiſſet de Theologia ſeu diuinitate apud eos verba facere, eis tamen ſolam incarnati Chriſti diſpenſationis doctrinam attulit, vt qui ſe de Dominica paſſione iactaret, & in ea gloriaretur.

Et ego in timore, & tremore multo fui apud vos.

Ita apud vos perpetuo iniuriis tormentiſque affectus, & in carcere incluſus.

Et ſermo meus, & prædicatio mea, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis.

Prædicationi meæ teſtimonium ferebat ſpiritus miraculis editis. Paſſionum autem imbecillitati potentiam ſpiritus conuenienter coniunxit.

B

Vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.

Ea enim de cauſa non permiſit Deus nos vti eloquentia, vt veſtra fides eſſet ab omni ſuſpicione remota, vt quæ non dicendi vehementia inducta ſit.

Sapientiam autem loquimur inter perfectos, ſapientiam vero non huius ſæculi, neque principum huius ſæculi qui deſtruuntur.

Quam iam *prædicationem* prius ſtultitiam appellauit, ea vice ... prædicatione, quam afferebant infideles, neceſſario ... eam eſſe ... dicit ſapientiam ab iis qui ſinceram & perfectam fidem ſuſceperunt. *Principes autem huius mundi* appellat Sophiſtas, Poetas, Philoſophos, & Oratores, vt qui ... eloquentia in hac vita ſint clari & illuſtres.

Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædefiniuit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram.

Non hoc dicit quod in ... loquimur, ſed *ſapientiam, quæ ſit in myſterio abſconſa* hominibus afferimus, quia non Deus nunc ex aliqua pœnitentia diſpenſauit, ſed ab ... principio præfiniuit, quæ ex ea acquiritur nobis gloriam procurans. Non ſolum enim ſalutem ſed etiam gloriam ſuppeditat iis qui credunt.

C

Quam nemo principum huius ſæculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent.

Principes huius ſæculi appellauit Pilatum, Herodem, Annam, Caipham, & alios Iudæorum principes. Eos autem dicit ignoraſſe diuinum myſterium, & propterea Dominum crucifixiſſe. Qua de cauſa etiam Dominus cruci affixus dicebat. *Pater ignoſce eis, neſciunt enim quid faciunt.* Si enim cognouiſſent quod ſalutaris paſſio ipſos quidem per vniuerſum terrarum orbem diſperſura, gentibus vero ſalutem eſſet impertitura, paſſione eum afficere nunquam auſi fuiſſent, & propterea Dominus eos dignos cenſuit quibus daretur venia. Sed cum poſtquam à mortuis ſurrexit, & in cœlos aſcendit, & venit ſanctiſſimus Spiritus, Apoſtoli fecerunt miracula omnis generis in infideles ... manſiſſent, eos obſidioni tradidit. *Dominum autem gloriæ crucifixum* appellauit, nequaquam diuinitati paſſionem tribuens, ſed inſigne eorum qui peccarunt ſcelus oſtendens.

Luc. 23

Eſa. 64.

Sed ſicut ſcriptum eſt. Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus iis qui diligunt illum.

D

Quoniam Iudæorum ignorationis meminit, & Oeconomiæ myſterium reuelatum eſſe dixit, neceſſario adiecit, quod neque vllus audiuit, neque vnquam vidit, neque mens ... cogitauit, ea vniuerſorum Deus iis præparauit qui eum ardenter diligunt. Porro autem de teſtimonio minime dubitandum eſt. Sufficit enim beata lingua quæ dixit, *Sicut ſcriptum eſt.* Docet autem nos etiam liber Paralipomenon, hoc eſt, derelictorum, multas etiam alias ſcriptas fuiſſe prophetias.

Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum.

Sufficit hoc etiam ad oſtendendum teſtimonium veritatis. Qui enim accepit diuini Spiritus reuelationem, ab eo quoque accepit illius cognitionem.

Spiritus enim omnia ſcrutatur etiam profunda Dei.

Illud *Scrutatur* non pro ignoratione, ſed pro perfecta cognitione poſuit. Hoc enim etiam de Deo paulo poſt dixit, *Qui autem ſcrutatur corda.* Sin autem illud eſt ignorationis, hoc etiam ſimiliter: ſin autem illud cognitionis, & hoc itidem. Cognitio quidem oſtendit æqualitatem, inæqualitatē vero ignoratio. Inuenietur enim Deus quidem ignorare corda hominum. Spiritus autem Dei profunda. Rurſus ſi ſcrutari ignorationē ſignificat, ſcrutatur autem omnia, omnia, vt eſt veriſimile, non ignorat. Sed hæc pluribus alibi oſtendimus. Interpretationem ergo perſequamur.

B

Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Ita & quæ Dei ſunt nemo cognouit niſi ſpiritus Dei.

Oſtendit *ſcrutationem* minime eſſe ignorationis. Subiunxit enim quod ita nouit ea quæ Dei ſunt, ſicut nos noſtras ſcimus cogitationes.

Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt. Vt ſciamus quæ nobis à Deo donata ſunt. Theodo. & habet Huius.

Oſtendit ſanctum Spiritum non eſſe rerum creatarū partem, ſed ſuam habere ... Deo ſubſtantiam. Hoc enim dicit, *Nos autem non ſpiritum mundi accepimus*, pro eo quod eſt, Creatum ſpiritum non accepimus, neque per Angelū rerum diuinarum reuelationem accepimus. Sed ipſe qui à patre procedit Spiritus, nos docuit quæ erant occulta myſteria.

F

Quæ etiam loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus.

Propterea non egemus humana ſapientia. Sufficit enim nobis doctrina ſpiritus.

Spiritualibus ſpiritualia conferentes.

Habemus enim & veteris teſtamenti teſtimonium, & noui ... illud confirmamus. Nam illud eſt ... ſpirituale. Noſtrorum enim ſacramentorum volentes ... oſtendere, agnum in medium adducimus, & ... illitum poſtibus, & maris tranſitum, & ... ea, & mannæ ſuppeditationem, & ... & per figuras veritatem oſtendimus.

Animalis autē homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinantur. Ge... nen... ...

Animalem hominem appellat, qui eſt contentus propriis cogitationibus, & ſpiritus doctrinam non admittit, ſed neque poteſt intelligere.

G

Spiritualis autem iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur.

Qui enim gratia ſpiritus dignus eſt habitus, ipſe quidem ad alios docendos ſufficit, aliorum vero doctrina non indiget.

Sicut ſcriptum eſt. Quis enim nouit ſenſum Domini, aut quis inſtruxit eum: Nos autem ſenſum Chriſti habemus. Eſa. 40. ... 11.

Satis oſtendit diuinam doctrinam nullius egere. Si enim non ſolum nullius rei indiget vniuerſorum Deus ſed etiam quam nemo aſſequi poteſt habet ſapientiam, eam autem nos quoque impertiit: nec nos quidem eorum qui ſapientes vocantur doctrina egemus.

CAP. III.

E*T ego fratres non potui loqui vobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.*

Carnales autem appellauit, vt qui iis quæ ad hanc vitā pertinent curis angerentur, & ad ea quæ præclara videbantur hiarent, & aſpirarent, & ad diuitias, & eloquentiam ſuorum magiſtrorum attenderent. Et quoniā quod dictum eſt ad eos terrendos ſatis erat, per quandam ſimilitudinem tacto vulneri medetur.

H

Tanquam paruulis in Chriſto.

Pro eo quod eſt, Propterea quod recēter nati & adhuc imperfecti eſſetis. Deinde perſtat in metaphora & dicit:

Lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis.

Doctrinam, inquit, veſtrarum aurium imbecillitate menſus ſum, & patrem imitatus ſum, qui recenter natis infantibus præbet conueniens nutrimentum.

Sed ne nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis.

Deinde apertius affert accuſationem.

Cum enim ſit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?

A Vnumquodque eorum, inquit, oſtendit vos nihil ſpiritale animo agitare, ſed rebus terrenis eſſe affixos & deditos.

Cum enim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo, nonne homines eſtis?

Ponit rurſus ſuum nomen, & nomini Apollo coniungit, oſtendens quam ſit abſurdum quod faciunt. Si enim, inquit, in me, qui Apoſtolica gratia dignus ſum habitus, & veſter ſum plantator, & in Apollo, qui virtutem & fortitudinem vobis præbuit, hoc fieri eſt abſurdiſſimum, multo magis hoc fiat in aliis, eſt impium & nefarium.

Quid igitur eſt Apollo? Quid vero Paulus? Miniſtri eorum cui credidiſtis.

Alius eſt Dominus, nos illius ſerui, & veſtræ ſalutis miniſtri.

Et vnicuique ſicut Dominus dedit.

Eſt enim in nobis differentia, etſi enim inuicem miniſtramus, menſura tamen quadam gratiam accepimus.

B *Ego plantaui.*

Primus enim vobis prædicaui.

Apollo rigauit.

Poſt me enim docendi munus obtinuit.

Sed Deus incrementum dedit.

Eſt enim eius gratiæ quod recte ſuccedit.

Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus.

Niſi enim Deus adiuuet & cooperetur, noſter labor eſt inanis.

Qui plantat autem, & qui rigat, vnum ſunt.

Quatenus alteri ſubſeruiunt, ambo enim ſeruiunt diuinæ altitudini: ſed non quod ad opus attinet, vel animi promptitudinem. In his enim magna eſt differentia eorum qui miniſtrant. Hoc enim ipſe quoque dicit.

Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.

C Non ſimpliciter & abſolute *ſecundum opus*, ſed *ſecundū laborem operis*. Hic enim ſæpe offert decem ſeruatori cū magna facilitate. Ille autem, cum plurimum laboris ſuſceperit, vnum vel duos ab errore liberat. Hoc autem & in ieiunio, & temperantia videre licet. Hic enim à natura adiutus, abſque vllo labore exercet continentiam: ille vero, vt cum qui natura belligeretur, cum multis laboribus ad quod deſiderat aſſequitur. & hic quidem qui eſt calidioris temperaturæ, cum maxima moleſtia expectat veſperam: ille autem etiam duorum & trium dierum inediā abſque vllo magno labore patitur. Quamobrem iuſtus iudex nō opus, ſed laborem reſpicit.

Dei enim ſumus adiutores.

Qui cum Ario & Eunomio ſentiunt, ne filio quidem hanc appellationem tribuunt. ſed ipſum ὑπουργόν, hoc eſt, *ſubſeruientem*, ſeu *ſubterope:antem* nominant. Diuinus autem Apoſtolos etiam veritatis prædicatores Dei coadiutores & cooperatores appellat. Verum enim vero magna eſt differentia. Ille enim cooperatur tanquam filius: Hi vero tanquā ſerui amiciſſimi, implent Dei voluntatē.

D *Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis.*

Eſtis in Græco eſt ſemel tantum.

Non huius aut illius, ſed Dei vniuerſorum.

Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui.

Cum diuinā prius gratiam oſtendiſſet, ita ſeipſum ſapientem architectum appellauit. Ego primus, inquit, in vobis ieci fundamenta pietatis

Alius autem ſuperædificat. Vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.

Oportet ſuperædificare, non fundamenta deſtruere. Neque enim aliud poteſt iacere fundamentum, qui vult ſapienter ædificare. Hoc fundamentum iecit beatus Petrus, vel potius ipſe Dominus. Cum enim dixiſſet Petrus, *Tu es Chriſtus filius Dei viui*, dixit Dominus, *Super hanc petrā ædificabo eccleſiam meam.* Ne vos ergo denominate ab hominibus. Chriſtus enim eſt fundamentum.

E *Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit.*

Nonnulli exiſtimant hæc ab Apoſtolo dicta eſſe de dogmatibus, ego autem exiſtimo eum hæc dicere de actiua virtute & vitio, & parare accuſationem in eum qui fornicatus eſt. Porro autem *aurum & argentum & lapides pretioſos* appellat ſpecies virtutis, *ligna autem & fœnum & ſtipulam*, ea quæ ſunt virtuti contraria, quibus paratus eſt ignis gehennæ. Hæc autem non à Doctorum vitio, ſed à diſcipulorum inſtituto dependent. Illi enim diuinas quidem doctrinas exhibent, ex iis autem qui audiunt, hi quidem ſeipſos aurum, illi vero argentum, alii vero lapides pretioſos ſeipſos reddunt, ſtudioſe ea quæ dicuntur attendentes. Alii autem rurſus in ſocordia & ignauia vitam agentes, lignorum & fœni & ſtipulæ quod facile exuri poteſt, imitantur, vitium eligentes. Materiæ autem differentiam non vita præſens ſed futura coarguet. Io enim dixit: B

Dies Domini reuelabit.

Pro eo quod eſt, Dies iudicii. Græcum nō habet, Dominus.

Quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit. Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autem ſaluabitur ſic tamen quaſi per ignem.

Doctores quidem diuina docent. Qui autem audiunt, pro ſuæ ſententiæ arbitrio id quod agendum eſt eligunt. Sed in die aduentus Domini, erit acris & vehemens examinatio, & eos quidē qui recte vixerunt, tanquam aurum & argentum, reddet ignis ſplendidiores, eos autem qui iniquitatem fecerunt, inſtar ligni & fœni & ſtipulæ comburet. Doctor autem, qui quæ oportet docuerit, non luet pœnas, ſed ſalute dignus habebitur. Hoc enim dicit, *Ipſe autem ſaluus erit*, nempe Doctor. *Opus autem comburetur*, pro eo quod eſt, ii qui ſeipſos malum opus effecerunt. Si ita autem legamus, perfecte inueniemus eorum quæ ſcribuntur ſententiam. *Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* pro eo quod eſt, Eius opus ab igne comburetur. *Ipſe autem ſaluus erit*, nempe Doctor. Neque enim ipſe eis cauſa vt ad id quod eſt deterius ſe conuerterent, eis enim quam oportuit doctrinam præbuit. Si quis autem non vult illud, tanquam per ignem open attribuere, ſed Doctori, ita intelligat, quod ipſe quidem pro eis non luet pœnas. Seruabitur autem ipſe quoque per ignem examinatus, ſi habet vitam doctrinæ conuenientē. Quod autem non de dogmatibus, ſed de operib. hęc dicta ſunt, ea etiā teſtātur quę inducūtur. Dicit enim, G

Neſcitis quod templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

Si enim templo quod ex lignis extructum eſt honorem quę par eſt tribuimus, multo eſt vtique iuſtius Deo conſecrare templa ratione prædita. Notandum eſt autem quod *templa Dei* appellauit eos qui in ... ſpiritus habent gratiam. Teſtatur enim ſcrip... quod ſanctiſſimus Spiritus Deus eſt.

Nemo ſe ſeducat.

Videlicet de eloquentia aut generis nobilitate ſe iactans. Hoc enim ſubiungit.

Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. H

Sapientiam huius mundi appellat, quæ à Spiritus gratia deſerta eſt, qua ſolis humanis rationibus & cogitationibus vtitur. Ei ne fidamus præcipit, ſed in ea quæ vocatur prædicationis ſtultitia nos iactemus & gloriemur. Eiuſmodi autem ſapientiæ accuſationi coniungit etiam ſcripturæ teſtimonia.

Scriptum eſt enim, Comprehendam ſapientes in aſtutia ipſorum. Et iterum, Dominus nouit cogitationes ſapientium quoniam vanæ ſunt. Pſal. 93.

Poſtquam inanem Doctorū gloriationem ita refellit, ad eos qui eo nomine ſibi placebant conuertit ſermonē.

Nemo itaque glorietur in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt.

Quænam ea ſunt?

Siue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus vero Dei.

Oſten-

A Oſtendit veras diuitias, & quiſnam ſit is qui eas ſuppeditat, & ea quæ nihil ſunt contemnere docuit. Etenim nos, inquit, Apoſtoli propter vos Apoſtolicam gratiam accepimus, vt verbum vobis prædicaremus. Vobis data eſt vita præſens, & quæ expectatur. Quinetiam mors ipſa veſtræ vtilitatis gratia in naturam inuecta eſt, & quæcunque videntur, omnia ad veſtrum vſum fabricata ſunt, & quæ expectantur, veſtra cauſa parata ſunt. Oportet ergo vos Domino Chriſto coniungi, qui eſt futurum bonorum ſuppeditator, & per ipſum, Deo vniuerſorũ. Nobis enim vnitus eſt per naturã, quam à nobis accepit: Patri autem, per diuinam ſubſtantiam. Ex ipſo enim eſt natura genitus. *Chriſtus enim eſt Dei*, non vt Dei creatura, ſed vt filius Dei. Sin autẽ contradicunt, qui cũ Ario ſentiunt, & nolunt concedere habitudinis & relationis differentiam, vocent & quæ ſunt præſentia, & quæ futura, & Apoſtolos & vitam, & mortem, noſtra effecta & opera, quoniam diuinus Apoſtolus dicit *hæc omnia noſtra eſſe*. Sed id non dixerint. Sunt ergo hæc noſtra per diuinam munificentiam. *Nos autem ſumus Chriſti*, vt hominis quidem, membra, vt B Dei vero, effecta eſt opera. *Chriſtus autem Dei*, vt proprius eius filius ex eo natus ſecundum diuinitatem.

CAP. IV.

Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Qui vult nos honorare, honoret vt Chriſti miniſtros, veneretur vt diſpẽſatores, munus natura metiatur. Neq; vero ſolum hoc ſcripſit diuinus Apoſtolus, ſed etiam fecit. Lycaones enim ſacrificare volentes prohibuit, veſtem vna cum Barnaba lacerans, & clamans, *Æque ac vos*
Act. 14. *patibiles homines ſumus.* Ita beatus etiam Petrus dixit Cor-
Act. 10. nelio. *Et ipſe ego homo ſum.* Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Non vt Domini dignitatem arripiat, ſed vt Domino beneuolentiam conſeruet.

Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer.

Duabus eos de cauſis accuſat, & quod honori modũ non adhibeant, ſed ſupra modum honorarũ, & quod cum iudicandi poteſtatem non habeant iudicent, neque vero quoſlibet, ſed Doctores. Neque enim hi quidem hunc, hi vero illum præferrent, niſi ſibi ipſis iudicandi C autoritatem arrogarent. Ea de cauſa eos iudicandi facultate priuauit, dicens vilipendi Doctores, ſi diſcipulorum iudicium in iis quæ ad ipſos ſpectant ſubirent. Deinde eis medicinam afferens, id quod dicit commune efficit.

Aut ab humano die.

Humanum autem *diem* vocauit, humanæ vitæ bre[illegible]tem.

Sed neq; meipſum iudico. Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Qui autem iudicat me, Dominus eſt.

Quid enim, inquit, loquor de aliis? Ego qui quæ ad me pertinent recte ſcio, etſi nullius mihi ſim ſceleris iniquitatisq; conſcius, non potero in animum inducere, vt meipſum iudicem, nec vt me à peccato immunem pronunciem, expectabo autem Dei ſententiam. Nemo autem exiſtimet hoc, *Non in hoc iuſtificatus ſum*, eſſe illi contrarium, *Nihil mihi conſcius ſum*. Non eſt enim contrarium, D ſed conſequens. Sæpe enim euenit vt etiam ignorantes peccent, æquum eſſe & iuſtum exiſtimantes. Sed hoc aliter videt vniuerſorum Deus. Hoc enim ſignificant ea quæ ſequuntur:

Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique a Deo.

Vos, inquit, videtis ea quæ apparent: Deo autem manifeſta ſunt etiam ea quæ celantur, ſed in præſenti vita non omnia aperit, in illa autem erunt omnia manifeſta. Iuſtum ergo iudicium expectare, tunc enim iuſtas proferri ſententias videbitis. Et quoniam ſeipſum & Apollo prius & Cepham in medium adduxit, quam eſſet abſurdum quod ab eis fiebat ex maioribus oſtendens neceſſario deinceps accuſationem aperit.

E *Hæc autem fratres transfiguraui in meipſum & Apollo propter vos, vt in nobis diſcatis, non ſupra quam ſcriptum eſt, de vobis ſentire.*

Si nos qui Doctorum Doctores ſumus, qui prædicationem à Deo accepimus, noſtras appellationes non adiecimus, ſed ex Chriſto vocari iuſſimus, conſiderate quanta impietate plenum eſt quod fit ab illis. Hoc enim dicit illud, *Vt in nobis diſcatis, non ſupra quam ſcriptum eſt de vobis ſentire.* Scriptum eſt autem. *Qui vult in vobis eſſe pri-* Marc. 10.
mus ſit omnium vltimus.

Et vnuſquiſque in quo vocatus eſt in eo maneat, Ne vnus aduerſus alterum infletur pro alio.

Qui enim ſeipſos diuiſerant, & hi quidem ex hoc, illi vero ex illo appellari volebant, inter ſe decertabant, ſinguli ſuos præceptores alios ſuperare contendentes. Deinde ad ipſos Doctores,

Quis enim te diſcernit?

Quænam te pars elegit? cur non omnium æque doctor voceris?

Quid autem habes quod non accepiſti?

De quanam re te iactitas & gloriatis. De eloquentia? F Sed Deus hanc tibi largitus eſt. At de ſcientia ac cognitione? Et hoc quoque donum Dei eſt. At de miraculis? Et hæc eſt operatio Spiritus.

Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

Nemo de alienis depoſitis ſe venditat, ne propterea pluris æſtimat, ſed vigilat, vt ea ſalua cuſto[illegible] p[illegible]tra didit.

Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis.

Nulla re indigetis; omnia bona vo[illegible] affatim ſuppetunt.

Sine nobis regnatis.

Dum nos adhuc laboramus, & pro prædicatione perpeſtiones ſuſtinemus & affligimur, vos regni fructum percepiſtis. Et quoniam hæc pacifice poſuit, quam haber affectionem aperit.

Et vtinam regnetis.

Non ſolum enim vobis non inuideo, ſed etiam opto, vt his bonis fruamini. Deinde inſignem oſtendit humilitatem.

Vt & nobiſcum regnemus.

Atqui h[illegible] ſemper de Chriſto ſtatuit. Si ſuſtinemus, & conre[illegible]mus, tanquam ille quidem vere regnet, veri [illegible] ſerui regni ſint participes. Sed tamen per [illegible] deſtiam loquens hoc poſuit, illorum ſuper[illegible]mens. G

[illegible] quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquam [illegible]ti.

[illegible] verum eſt vos nullius egere, & frui regno, nos, [illegible] in vitam deducti ſumus tantum vt occidere[illegible] enim ſibi vult illud, *Morti deſtinatos.*

[illegible] *ſpectaculum facti ſumus mundo & Angelis & hominibus.*

[illegible]tra ſunt omnibus ad ſpectandum propoſita. An[illegible]m noſtram animi magnitudinem & virtutem mi[illegible] hominibus autem alii quidem noſtris afflictio[illegible]ntur, alii vero miſericordia quidem mouen[illegible] non poſſunt ferre auxilium.

[illegible]*ulti propter Chriſtum.*

[illegible] enim apud infideles reputatur, ſtultitiam prædi[illegible]cam[illegible]

H *V*[illegible]*tem prudentes.*

Et ne[illegible] animum pungeret, ſubiunxit,

In Chriſto.

Pro[illegible] quod eſt, vtinam detur vobis, vt veram prudentiam [illegible]tis.

Nos infirmi[illegible] *autem fortes, vos nobiles, nos autem ignobiles.*

Deinde [illegible] es ſigillatim enumerat.

Vſque in [illegible] *& ſitimus. & nudi ſumus, & colaphis ca*[illegible] *eſumus, & laboramus, operantes manibus noſtris.*

Per hæc au[illegible] oleranntiam aperuit. Per ea autem quæ ſequu[illegible] ctiorem philoſophiam.

Maledicimur [illegible] *perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: b aſpheme*[illegible] *amus.*

A Deinde vltimum contemptum oſtendit.

Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus.

Huius deeſt in Græco.

Nihil, inquit, differimus ab iis quæ in domib. tanquam ſuperflua abiiciuntur, vel olentibus, vel teſtis, aut putaminibus, vel aliis eiuſmodi, ita nos viles & abiectos plurimi exiſtimarunt.

Omnium peripſema vſque ad huc.

Pro eo quod eſt, ingratas ago gratias. Hæc dixit non de iis qui perſequebantur, ſed de iis qui prædicationem ſuſceperant. Quare etiam ſubiunxit,

Non vt confundam vos hæc ſcribo, ſed vt filios meos chariſſimos moneo.

Iam vero ſe eos quoque genuiſſe oſtendit.

Nam etſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

Pædagogos alios Doctores appellauit, ſeipſum autem *Patrem* vt qui doctrinam Euangelicam eis primum attulerat.

Non videtur Theod. legere, ſicut & ego Chriſti.

Rogo ergo vos fratres, imitatores mei eſtote.

Hoc eſt ſicut ego ſum modeſtus, vos modeſti eſte, quæ perpetior patimini, de perpeſſionibus, non de gratiis aut donis gloriemini.

Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas quæ ſunt in Chriſto, ſicut vbiq; in omni eccleſia doceo.

B Suam in eos affectionem oſtendit, vt qui miſerit Timotheum; & ſuam in Timotheum beneuolentiam & charitatem, vt qui filium dilectum nominauerit; & aliam eius virtutẽ ſignificauit, cum fidelem in Domino appellauit. Is, inquit, actiones meas narrabit, *vias* enim actiones ſeu facta vocauit. Non dixit illum eas eſſe docturum, ſed in memoriam reuocaturum: id autem quod dixit, eos accuſat obliuionis. Ipſi enim Apoſtolicam virtutem aſpexerant. Adiecit autem quod etiam Eccleſiis omnibus eandem doctrinam præbere conſueuerit. Cum omnes horum communiter accuſaſſet, deinceps aduerſus eum, qui fornicatus eſt ſuam profert ſententiam.

Sic, abeſt in Græco.

Tanquam non venturo autem me ad vos, ſic inflati ſunt quidam.

Cum diuinus Paulus præuidiſſet futurum, vt eum pœniteret, non adiecit appellationem, ne fieret manifeſtus omnibus hominibus, ſed indefinite dixit, *Quidam.*

Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit, & cognoſcam non ſermonem eorum, qui inflati ſunt, ſed virtutem.

Non quæro enim eloquentiam, ſed actionem: Deinde hoc confirmat.

C *Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.*

Non ſufficit enim ad ſalutem regnum Dei prædicare, ſed etiam ea conuenit facere, quæ regno digna ſunt.

Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?

Dat eis vtriuſque optionem, *veniam enim*, inquit, vt volueritis, ſiue ſpiritualiter, ſiue more iudicis. *Virgam* autem appellat operationem qua corrigit. per eam enim Elymam luce priuauit.

Act. 13.

CAP. V.

Omnino inter vos auditur fornicatio.

Satis oſtendit quam ſit inſignis abſurditas, nam ne hoc quidem audiri oportebat. Monſtrat autem etiam magnitudinem criminis.

D *Et talis fornicatio, qualis nec inter gentes.*

Quæ enim non audent ii, qui vacant doctrinæ dæmoniorum, ea apud vos admiſſa ſunt.

Itum vt vxorem patris aliquis habeat.

Operæ pretium eſt autem hic etiam Apoſtolicam admirari ſapientiam. Non enim dixit *nouercam*, quoniam nomen aliquid odii & maleuolentiæ præ ſe fert, ſed *patris vxorem*, hoc eſt, eam quæ eſt loco matris, eam quæ pro matre patri coniuncta eſt, quæ id eſt genitori, quod ea quæ peperit. Deinde eo relicto eius aſſeclas accuſat.

Et vos inflati eſtis?

De ſe enim præclare ac magnifice ſentiebant, vt qui Doctorem eruditum haberent.

Et non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.

Nunc fert legem contrariam. Non enim dixit, *Cur non excidiſtis?* Superius enim prohibuit iudicare Doctores: ſed *cur non luxiſtis*, Deum orantes vt ab eius pernicie liberaremini?

Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens.

Nemo veſtrum vult aliquid aliud. Iam enim fero ſententiam.

Eum qui ſic operatus eſt.

Ruſus oſtendit inſigne flagitium.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi hominem Satanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Horrore plenum iudicium conſtituit. Primum enim omnes in nomine Domini coegit. Deinde etiam ſpiritũ introduxit per gratiam ſpiritus: & ipſum etiam Dominum præſidere, & ſententiam proferre oſtendit, & lictori tradere, & fines præſcribere vt corpus ſolum caſtiget, animæ enim ex diſciplina ſalutare medicamentum conficit. *Spiritum* autem hic vocat, non animam, ſed donum ſeu gratiam. Hæc enim omnia, inquit, facio, vt id in eo ſeruetur vſque ad aduentum Seruatoris noſtri. Ex hoc autem loco docemur, quod eos qui ſegregantur, & ab eccleſiaſtico corpore ſeparantur, inuadit Diabolus, eos gratia deſtitutos inueniens. Poſtquam eum ſic excidit, docet cauſam cur hoc fecerit:

F

Non eſt bona gloriatio veſtra. Neſcitis quod modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi.

Vetus fermentum vocat quod fuit ante baptiſmum, à quo iubet ſeparari, & eſſe non fermentatos, nullas illius reliquias habentes. Et quoniam azymorum meminit, Iudæi autem in paſchate comedebant azymos, conſequenter ſubiunxit,

Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.

Habemus nos etiam agnum, qui pro nobis ſacrificari ſuſtinuit.

Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.

Permanſit in metaphora, & oſtendit quidnam fermentum, quid azymum vocauerit.

G *Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicariis.*

Non in alia, ſed in hac. Dixit enim paulo ante, *Neſcitis quod modicum fermentum totam maſſam corrumpit?* Deinde docet de quibuſnam ſcripſerit.

Non vtiq; fornicariis huius mundi, aut auaris, rapacibus, aut idolis ſeruientibus alioqui debueratis ex hoc mundo exiſſe:

Nihil difficile ſtatuo, neque enim iubeo, vt omnino ſeparemini ab iis, qui à fide ſunt alieni, hoc enim nihil eſt aliud, quam ad aliquem alium vos mundum mittere.

Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri.

Pro eo quod eſt, Scripſi in hanc ſententiam.

Si is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.

Græcum Theod. non habet, inter vos.

Quod ſi non oportet eos communis eſſe cibi participes, nec myſtici quidem certe & diuini.

H *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, iudicare?*

Non habeo in eo poteſtatem.

Nonne de iis, qui intus ſunt vos iudicatis? Nam eos qui foris ſunt Deus iudicabit.

Illos Dei iudicio relinquimus, hos autem nos etiam iudicare iuſſi ſumus.

Auferte malum ex vobis ipſis.

Moſaicum adduxit teſtimonium, id quod dicit diuina lege confirmans. Quoniam autem cum fornicatoribus auarum, & eum qui plura habendi cupiditate tenetur, coniunxit, de eo quoque doctrinam neceſſario adiicit.

A

CAP. VI.

Audet aliquis veſtrum habens negotium aduerſus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos.

Qui diuina ſapientia digni habiti eſtis, inter vos controuerſiam habentes, vtimini iudicibus qui nullam habent pietatis cognitionem.

An neſcitis quod ſancti de hoc mundo iudicabunt.

Iudicabunt poſuit pro *condemnabunt*, hoc enim ſignificat ea, quæ ſequuntur,

Et ſi in vobis iudicabitur mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis.

Sic viri Niniuitæ, & regina Auſtri condemnabit illam generationem. Sic duodecim Apoſtoli iudicabunt duodecim tribus Iſrael, hoc eſt, condemnabunt. Condemnabunt autem, vt qui ſint ex ipſis & Domino crediderint, & innumerabilia mortis genera ſubierint, & fidem in eum non negauerint. Ita rurſus qui ex gentibus crediderunt eos condemnabunt, qui non crediderunt in ſalutarem prædicationem.

B

Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis ſecularia?

Rurſus *iudicabimus* poſuit pro *condemnabimus*. *Angelos* autem dicit Dæmonas, olim enim hoc fuerunt. Eos autem ſancti condemnabunt, quod cum corpore tecti eſſent, diuini cultus curam geſſerunt, illi autem in natura incorporea improbitatem amplexi ſunt.

Secularia ergo iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.

Qui eſt, inquit, omnium abiectiſſimus, & eccleſiæ minimus, eſt præſtantior iis, qui apud illos intelligentes & docti exiſtimantur. Neque enim iubet eos iudicare, qui ſunt in eccleſia abiectiſſimi. Et hoc ſignificant ea quę conſequuntur,

Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles.

Oſtendit multa abſurda, primum quidem quod qui eſt fidelis, iudicio contendit. Hoc enim *frater* ſignificat. Deinde quod cum eo, qui eſt eiuſdem fidei. Quod autē eſt omnium grauiſſimum, quod infideli etiam iudice vtatur. Sciendum eſt autem hæc non repugnare iis quæ ad Romanos ſcripta ſunt. Neque enim iubet reſiſtere Magiſtratibus, ſed præcipit, vt qui iniuria affecti ſunt, [illegible] vtantur Magiſtratibus. Eligere enim aut int[illegible] [illegible] aut de ea re ab iis cognoſci, qui ſunt eiuſdem fidei [illegible] det ab eadem ſententia. Deinde affert legem perfectiorem.

C

Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod iudicia habetis inter vos.

Etenim vel ipſum litigare eſt odioſum.

Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?

Hæc ſunt perfectionis. Oſtendit autem eos non ſolū hæc facere, ſed etiam agere quæ pugnant ex diametro.

Sed vos iniuriam facitis & fraudatis.

D

Deinde poſtremo loco, quod eſt crimen maximum.

Et hoc fratribus.

Graue enim eſt etiam alieno iniuriam facere, multo autem magis neceſſario.

An neſcitis quod iniqui regnum Dei non poſſidebunt?

Deinde alia etiam ſcelera ac maleficia per genera perſequitur.

Nolite errare.

Quoſdam innuit qui dicebant, quod Deus cum ſit clemens & miſericors non punit. Propterea ſubiungit,

Neque fornicatorę, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei poſſidebunt.

Minora autem peccata cum maioribus coniunxit, quoniam non de ſupplicio, ſed de regno loquitur. Ne autem recordantes peccatorum, quæ ante baptiſmum admiſerunt, ſalutem deſperent, neceſſario ſubiunxit,

Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.

E

Aperte oſtendit æqualitatem filii & ſpiritus, coniunxit etiam Dei & patris mentionem. Per ſanctæ enim trinitatis inuocationem, aquarum natura ſanctificatur, & exhibetur peccatorum remiſſio. Deinde reuertitur ad inſtitutum de fornicatione ſermonem, & dicit,

Omnia mihi licent?

Legendum eſt interrogatiue. Deinde reſpondendo,

Sed non omnia expediunt.

Ita autem etiam id quod deinceps ſequitur.

Omnia mihi licent: ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.

Hoc dicis non te viuere ſub lege, & te eſſe tui iuris & ſui tua poteſtate, & habere liberum eligendi arbitrium. Sed non ſemper tibi conducit tua vti poteſtate. Quando enim turpe aliquid & inhoneſtum perpetraueris, libertate priuaberis, & peccati ſeruus efficieris.

Eſca ventri, & venter eſcis? Deus autem & hunc & has deſtruet.

F

Si vis in his vti libertate, vtere. Propter ventrem enim cibos creauit. Sciendum eſt autem eos quoque finem accepturos. Poſt ſepulchrum enim cibi [illegible] hominibus ſuperflui: porro autem vita quoq; futura eorū nihil habet. Quemadmodum enim nec vxores ducunt, nec nubunt, vt eſt vox Domini, ita etiam nec comedunt, nec bibunt. Illud autem, *Deſtruet*, poſuit per prædicationem.

Corpus autem non fornicationi, ſed Domino, & Dominus corpori.

Caput noſtrum ſæpe *Dominum* appellauit, ei ergo tanquam capiti corpus coniunxit. Non enim ſicut venter eſt cibi receptaculum, ita corpus propter fornicationem creatum eſt.

Deus vero & Dominum ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per virtutem ſuam.

Ne Dominum tanquam mortuum contempſeris: Suſcitatus eſt enim, & nos etiam ſuſcitabit, qui illum ſuſcitauit Deus, eius qui ſuſcitatus eſt virtute. Aperte ergo oſtendit quod excitatus quidem eſt, quod ad humanitatem attinet: nos autem vt Deus excitabit.

G

Neſcitis quod corpora veſtra membra ſunt Chriſti.

Non tanquam ſponſa ſponſo Chriſto coniuncti eſtis?

Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit.

Scelus autem valde auxit, membra noſtra *membra Chriſti* appellans, non amplius, inquit, tua ſunt, ſed Chriſti. Quomodo ergo ea facis membra meretricis? Deinde docet quomodo.

An neſcitis quod qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne vna. Qui autem adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. Geneſ. 2.

Quod de matrimonii coniunctione dictum erat apte poſuit in fornicatione. Nam & hoc & illud re ipſa naturæ idem eſt per legitimum autem & illegitimum oſtenditur differentia. Dicit ergo: Meretrici adhærens, membra tua facis membra meretricis. Domino autem per ſpiritum coniunctus, membra Chriſti membra facis. Si ergo Domino coniunctus fueris, & ad eam rurſus receſſeris, ad ipſum Dominum pertinet iniuria. Membra enim eius meretrici adducis, & Domini membra meretricis membra efficis. H

Fugite fornicationem.

Non dicit, *Odio habete & auerſamini*, ſed *fugite*, ſciens quam ſit acre & vehemens hoc peccatum, & eum quem ipſum inſequitur erigit, & præcepit vt inſequens fugiat. Quin etiam docet quam ſit res execranda.

Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt. Qui autem fornicatur, in ſuum corpus peccat.

Qui enim vel innumerabilia alia peccata committit, & iuriſiurandi fidem frangit, & maledicto ac blaſphemia linguam polluit & in ea quæ ad ſe non pertinent inuadit, non vſque adeo peccati ſenſum accipit: Qui autem libidinis ſeruus fuerit, ſtatim poſt peccatum malum ſentit, & ipſum corpus abhorret & auerſatur, & ideo lauacris etiam vtentes corpus purgant, ea ratione ſe probrum euicere exiſtimantes.

A *An neſcitis quod membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo?*

Qui in vobis eſt, à noſtris [illegible] Theo.

Dixit ſuperius corpus *templum Dei*, deinde idem *membra Chriſti*: nunc rurſus vocat *templum ſanctiſſimi ſpiritus*. *Spiritum* autem donum ſeu gratiam appellat & per hæc omnia cognoſcimus æqualitatem trinitatis.

Et non eſtis veſtri.

Quamobrem?

Empti enim eſtis pretio magno.

Magno, non habetur in Græco.

Sanguis dominicus eſt pro vobis ſolutus, alii domino ſubieſtis. Et hoc quidem oppoſuit ei quod ante dictum eſt, *omnia mihi licent*, docens nos habere Dominum, & non [illegible] ex illius legibus vitam inſtituere. Hoc etiam ſubiunxit.

Glorificate & portate Deum in corpore veſtro & ſpiritu, quæ quidem Dei ſunt

Et portate non habetur in The. Græ.

B Et animarum & corporum opifex & creator Deus eſt, qui non ſolum ea fecit, ſed etiam à Diaboli poteſtate liberauit. Oportet ergo vos & per corpus & per animam ipſum glorificare, illa & facientes & dicentes, quę omnes [illegible] bonisq; verbis proſequendum moueant. Hic Apoſtolus primum caput impleuit. Nos autē eius admonitionis memores, & corpora noſtra exhibeamus hoſtiam viuam, ſanctam, Deo bene placentem: & animam omnis generis beneficiorum recordatione ſanctificemus, vt & in præſenti vita vere Dei templa vocemur, & promiſſis bonis fruamur gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo Patri vna cū ſanctiſſimo Spiritu conuenit gloria & magnificentia nunc & ſemper & in ſæcula ſęculorum. Amen.

TOMVS SECVNDVS.

CAPVT VII.

De quibus autem ſcripſiſtis mihi, Bonum eſt homini mulierem non tangere.

Aperte oſtendit ſe reſpondere de iis de quibus interrogarant. Rogarant autem Corinthii, an oporteret eos qui legitimo matrimonio vxoribus coniuncti ſunt, deinde ſalutarem baptiſmum acceperunt, vti coniugali conſuetudine. Scribit
C ergo, continentiam quidem laudans, fornicationem vero vituperans, coniugalem autem coniunctionem concedens. Cum enim dixiſſet, *Bonum eſt homini mulierem non tangere*, ſubiunxit,

Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat.

Eadem autem & in viros & in mulieres ſtatuit, quandoquidem vna eſt natura. Opportune autem illud adiecit, *Propter fornicationem*, quoniam eam iam accuſauerat.

Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro.

Hæc de continentia decernit, iubens maritum & vxorem ex æquo trahere iugum matrimonii, & non alio reſpicere, & [illegible] ſocietatem, ſed eam quam par eſt ſibi inuicem exhibere beneuolentiam. Merito autem priori hoc ius ſtatuit, quoniam maritus eſt caput vxoris. Humanæ enim leges, mulieribus quidem caſtas eſſe præcipiunt, & ſi contra legem faciant, in eas animaduertunt, ſed à viris non eandem caſtitatem exigunt. Cum enim viri eſſent qui leges tulerunt, æqualitatem non curarunt ſed ſibi [illegible] dederunt. Diuinus autem Apoſtolus diuina
D gratia inſpiratus, primum quidem viris legem ſtatuit, vt caſti ſint. Quoniam vero contingebat vt viri vel mulieres continentiam deſiderantes, vel inuitis coniugibus à coniugali coniunctione ſepararentur, iure de hoc etiam præcipit.

Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.

Quoniam enim eos vnam eſſe carnem pronūciauit, merito etiam vxoris corpus mariti eſſe pronūciauit, & rurſus mariti corpus vxoris poteſtati ſubiecit. Atque hic quidem mulieribus prioribus legem tulit: quoniā ę [illegible] me ante viros ſolent continentiam complecti.

Orationi, [illegible]

Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & rurſus reuertimini in idipſum.

E [illegible] quiſpiam ſe fraudari [illegible], quæ dat inuitus. Hoc ergo [illegible] apte poſuit de iis qui continentiam non ex vtriuſque conſenſu eligunt. Si ſola enim mulier eam amplectatur, ægre fert vir, ne maritus, vtpote quod præter eius ſententiam illa contineat. Idipſum etiam mulieri accidit ſi maritus ea quæ ſunt præſtātiora eligit. Merito ergo dicit, *Nolite fraudare vos inuicem*, & adiecit, *Niſi forte ex conſenſu*. & naturæ ſciens imbecillitatem, ſubiunxit, *ad tempus*. Tempus quoque docuit dicens, *vt vacetis ieiunio & orationi*. Oportet enim ieiuniorum ſanctitate honorare. Poſtea autem permittit conſuetudinem. Hoc enim dicit, *Et rurſus reuertimini in idipſum*, & docens quod quia alium ſuſpectum haberet, hæc ſtatuit, ſubiunxit,

Ne tentet vos Satanas.

Et oſtendens quod nos eius in nos potentiam augemus, adiecit,

Propter incontinentiam veſtram.

Dum vos enim in iocunditate vitam tranſigitis, & veſtra
F ſponte voluptatibus ſeruitis, Diabolus accipit occaſionem aduerſus vos inſtruendi & dirigendi aciem. Quod autem leges hominum imbecillitate menſus eſt, docuit per ea quæ ſequuntur.

Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Volo autem vos omnes eſſe ſicut & meipſum.

In continentia & perfectionem indicauit, & quę minora ſunt conceſſit, & imbecillitate quidem opem ferentia medicamenta [illegible] protulit, ad ea autē quæ ſunt optima & præſtantiſſima eligenda archetypum exemplar excitat, ſeipſum autem exemplar propoſuit, ſuæ caſtitatis [illegible] nobis reuelare coactus.

Sed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius vero ſic.

Conſolatus eſt eos etiam qui ſunt iuncti matrimonio, *Dei donum* appellans matrimonium. Ab illo enim dono & gratia qua adiuuamur, & iam coniugalem recte exercet continentiam. Iterum autem gratiæ auxilium ius, qui bonum & alacre animi propoſitum afferunt. *Petite*, enim inquit, *& dabitur vobis, quærite, & inuenietis*. Cum hæc ad Corinthiorū rogata reſpondiſſet, & quæ iis qui matrimonio iuncti eſſent conducibilia ſtatuiſſet, ſubiicit ad eos etiam qui matrimonii iugum nondum acceperant, & iis qui acceperant quidem, ſed morte poſtea disiuncti fuerant & viduitatem deflebant. *Matth. 7. Luc. 11.*
G *Dico autem non nuptis & viduis, Bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ſicut & ego.*

Oſtendit rurſus ſe eſſe ex ordine cœlibum & eorum qui vxores non duxerunt. Neque enim quis eum iure inter viduos collocet, cum adhuc eſſet adoleſcens, quando vocatione dignus eſt habitus. Nemo autem exiſtimet eū viris quidem cœlibatum, poſt matrimonium autem continentiam ſolis mulieribus ſtatuere. Vtraque enim docet vtrunque ſexum.

Quod ſi ſe non continent, nubant. Melius eſt enim nubere quam vri.

Vſtionem non vocat cupiditatis moleſtiam, ſed animæ [illegible], & ad id quod eſt deterius inclinationē. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi. Melius quidem eſt & vos qui coniugalis conſuetudo nondū obſtringit, & vos qui coniuncti quidem fuiſtis, ſed morte eſtis disiuncti eligere continentiam. Si autem cupiditatis impetum ferre non poteſtis ſed ad hoc [illegible] certamen imbecil-
H [illegible] noſtis, quoniā [illegible] quæ honeſta & pulchra ſunt, non habetis [illegible] propoſitum, nulla le[illegible] [illegible] matrimonium contrahatis. Dein[illegible] [illegible] ad [illegible] legem.

[illegible] matrimonio iunctis præcipio non ego, ſed Dominus [illegible] Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, [illegible] Et vir vxorem non dimittat.

E[illegible] [illegible] legem in memoriam reuocat. Dominus [illegible] dixit in ſacris Euangeliis, *Quicunque dimiſerit vxorem præterquam cauſa fornicationis, facit eam mœchari.* Propterea adiecit *Non ego ſed Dominus*. Illud autem: *Maneat innupta, vel viro reconcilietur* [illegible] ratione [illegible] quod eſt *Nolite fraudare vos inuicem, niſi forte ex conſenſu*. Illa enim

A

[illegible] ſunt [illegible] ſapientiæ [illegible] deinde [illegible] firmus & [illegible] adeo [illegible] [illegible] enim [illegible] partem [illegible] matrimonium [illegible]

Nam cæteris ego dico, non Dominus.

H[illegible] [illegible] ſed [illegible] in Apoſt[illegible] [illegible] leges ſunt [illegible] omini, [illegible] [illegible] bus [illegible] ſu[illegible] [illegible]. Eius et[illegible]

1. Cor. 13. B

experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſt[illegible] ego, ſi [illegible] gratia quæ in me eſt. [illegible] Dico per gratiam mihi datam. Ita etiam [illegible] ſanctiſſimo per [illegible] loquentem [illegible].

[illegible] frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit [illegible] cum illo, non dimittat illam, & ſi qua mulier habet virum infidelem, [illegible] hic conſentit habitare cum [illegible] non dimittat virum: ſanctificatus enim eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. alioqui filij veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.

[illegible] ſtatuit vt mul[illegible] [illegible] fidelem accipiant [illegible] iubet vt mulier fidelis viro infideli iungatur: totum enim contrarium præcepit. [illegible] poſt enim [illegible] legem [illegible] ſubiunxit, *Tantum in Domino,* hoc eſt, [illegible] honeſte. Hic autem dixit de iis qui ante præ[illegible]cationem [illegible] matrimonio iuncti ſunt. Accidebat enim vt maritus qui[illegible], vxor vero in infidelitate permaneret, & co[illegible] qui [illegible] eſſet fidelis, maritus vero in infidelitatis [illegible] teneretur. Præcipit [illegible] ſanis vt [illegible] tatem coniugum, & eorum [illegible] Ho[illegible] dicit, *Sanctificatus eſt enim vir infidelis per uxorem & ſanctificata vxor infidelis in marito* hoc eſt, [illegible] habet [illegible] ſalutis. Siui autem aut ipſe, aut ipſa in morbo [illegible] [illegible] ſalutis [illegible]. Hæc autem [illegible] ſuit paulo magis hyperbolice, ſuadens ne coniun[illegible] [illegible] linquerent.

Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat. Non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi.

C

Pars, inquit, quæ credit, ne det occaſionem diuortio. Sin autem pars quæ laborat, vel [illegible], ea innocens, & nulli affinis reprehenſioni.

In pace autem vocauit nos Deus.

A[illegible] [illegible] Dominus. *Non veni mittere pacem in terram, ſed gladium ad diuidendum proximum a proximo ſuo.* Se[illegible] non eſt [illegible] contrarium. Interpretatur autem Apoſtolus [illegible] Domini. Salut[illegible] enim, inquit, prædicatio [illegible] invitam [illegible] ſed [illegible] veram & Deo [illegible] pacem conci[illegible] [illegible] Malum tamen [illegible] diuiſit, & [illegible] laudabilem [illegible] cordiam & conſenſionem comparat. [illegible] diuinam [illegible] ceperant prædicationem, infidelium [illegible] Doctores, admirabilem & ſupra omnem fidem & opinionem [illegible] [illegible] efficiebant, & quæ pulchre d[illegible] erant, [illegible] ad iucundiſſimam & [illegible] amabilem conc[illegible] deducebant. Hoc etiam hic dixit.

[illegible] mulier ſi virum ſaluum facies? vnde ſcis [illegible], ſi mulierem ſaluam facies? niſi vnicuique ſicut diuiſit Dominus.

D

B[illegible] inquit, ipſe propoſita labo[illegible] [illegible] Deũ qui [illegible] & alacri [illegible] ſtudio [illegible]

[illegible] vocauit Deus, ita ambulet, & ſic vt in omnibus [illegible] doceo.

Hic [illegible] non cum infidelibus mulieribus [illegible], ſed iis qui [illegible] ſunt [illegible] conſtituit. [illegible] prop[illegible] [illegible] decen[illegible] [illegible] conuenie[illegible].

Circumciſus aliquis vocatus non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus [illegible] non [illegible] Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum Dei.

[illegible] ſeſt, [illegible] circumciſione [illegible] quie[illegible] [illegible] coaetur [illegible] mo[illegible] [illegible] & cor[illegible] [illegible] eſt. [illegible] res autem laudatur, ſed ob[illegible]

[illegible] ſeruus vocatus [illegible], magis [illegible].

[illegible] nam. [illegible] ne au[illegible] poſuit, ſed ſuade[illegible] religionis. A [illegible] autem [illegible]

E

[illegible] in Domino [illegible] eſt ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocatus eſt, [illegible] eſt Chriſti.

Libertũ [illegible], qui [illegible] ſeruus [illegible] eſt. Hoc nomine app[illegible] qui fide [illegible], & liberũ quidem, [illegible] Chriſt[illegible], libertum & liber[illegible] quod Chr[illegible] [illegible] & ſeruus ſimul [illegible] quod ve[illegible] [illegible]. Quis enim æque [illegible] qui [illegible] ſeruit [illegible] gnius & [illegible] qui eſt vitiorum ſeruituti mancipatus.

F

Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum.

N[illegible] ſtatuit usque [illegible] nihil ſeruile cogitet nec qui ſeruus vocat[illegible] pel[illegible] liber. Præclare autem [illegible] minos conſeruos pronunc[illegible] [illegible] Dominus enim [illegible]

Vnuſquiſque in quo vocatus [illegible] fratres, maneat apud Deum.

Hoc [illegible] & [illegible] aliam autem ferendam [illegible].

De virginibus autem præceptum Domini non habeo.

Dominus enim, cum dix[illegible] Apoſtoli, *Si ita eſt lex uxoris [illegible] expedit uxorem non ducere,* [illegible] *Non omnes capiunt verbum hoc.* & [illegible] *Qui poteſt capere, capiat.* Propter [illegible] [illegible] quoque [illegible] Apoſtolus, *Præceptum Domini non habeo.* Si [illegible] legem [illegible] accepiſti, quid [illegible] vult quod di[illegible] Matth.

Conſilium autem do.

Non [illegible] ſed conſiliũ affero. Etenim Deus cũ quæ ſunt [illegible] naturam præcepiſſet, ad[illegible] ea quæ [illegible] ſupra naturam. Quoniam autem [illegible] quandam haberet tanquam [illegible] adiecit.

G

Tanquam miſericordiam conſecutus à Domino vt ſim fidelis.

Cum ſolitam [illegible] Apoſt[illegible] [illegible] [illegible] fide dignus ſum [illegible] miſericordia vocatus, & [illegible] [illegible] autem conſul[illegible]

Exiſtimo autem hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. quoniam bonum [illegible] ſic [illegible]: Alligatus es vxori? noli quærere ſolutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem.

Illud Exiſtimo, adiecit, non dubitans [illegible] ſe bonum & bonorum [illegible] & præſtantiſſimum, ſe ne adſ[illegible] lex [illegible] a [illegible] dubitation[illegible]. Legem [illegible] obſerua[illegible] & [illegible] tranſgrediuntur puniri, & de eo quæ [illegible] cepit, ſed ad ea hortatur, & cum dixiſſet, *Noli quærere vxorem*, [illegible] nxit,

[illegible] autem acceperis vxorem, nõ peccaſti, & ſi nupſerit virgo peccauit.

H

E[illegible] nam de [illegible] conſi[illegible] contrahere matrimon[illegible] [illegible] rum.

Tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi.

[illegible] de [illegible]

Ego [illegible] vobis parco.

[illegible] ſententiam aperuit, & [illegible] libatus [illegible] autem quod [illegible] de[illegible] [illegible] *Si acceperis [illegible], non peccaſti, & ſi [illegible] peccauit,* [illegible] matrimonij & [illegible] dicit aliunde confirmat.

Hoc itaque dico fratres, [illegible] breue eſt

Hoc eſt, vita tend[illegible] prope eſt [illegible] conſummatio.

Reliquum eſt vt [illegible] habent vxores, tan[illegible] non habentes

A *ſunt: & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes. & qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtentes.*

[illegible] enim quam [illegible] pertat [illegible] & [illegible] dent, eam [illegible] & [illegible] ex eis ac [illegible] tant [illegible]
[illegible] tanquam non [illegible] [illegible] es Deus [illegible] & [illegible] qua [illegible] bus [illegible] *qui vtuntur hoc mundo, tanquam* [illegible] quam ſunt luxu & [illegible] pra [illegible] ſubiunxit.

Præterit enim figura huius mundi.

Non amplius enim agricultura & nauigatio, non [illegible] & [illegible] ſeruitus & dominium Non [illegible] & ſenectæ, non amplius paupertas & [illegible] enim, & quæ ſunt eiuſmodi, conſtat vita [illegible] præſens. *Et erit ſeruus tanquam dominus eius; & ancilla tanquam domina; & [illegible] tanquam qui non dat, & qui debet tanquam qui non debet,* [illegible] Porro [illegible] oſtendit diuinus Apoſtolus quam ſit vita breuis & momentanea, ſubiunxit.

Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe.

Aperte oſtendit [illegible] ſcopus & inſtitutum virginitatis. [illegible] ſuperuacaneis & inutilibus cogitationibus liberata [illegible] animam, & vitam futuram, quantum licet, imitetur. Hoc enim dicit in iis quæ ſequuntur:

Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt Domini, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ ſunt Domini vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.

Oſtendit breuiter differentiam ſolicitudinis eius qui eligit iugum matrimonii, & eius qui cœlibatum amplectitur. Facile [illegible] poteſt qui [illegible], eorum qui in [illegible] labores & ſolicitudines. Eas autem nos quoque fuſius [illegible] dimus, dum de virginitate rationes ſcriberemus, & [illegible] eius opes bonorum amatores adhortaremur, perſonam autem in conſilio diuinus Apoſtolus hæc quoque adiecit.

Porro hoc ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum vobis iniiciam, ſed ad id quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſeruandi.

Non ex neceſſitate, loquit, traho vos ad has diuitias, tanquam laqueo aliquo vtens, & vi venans: ſed video lucrum quod ex eo prouenit. Neque enim aliter [illegible] fieri poteſt vt cultui diuino perpetuo aſſideamus, niſi vinctus ſolicitudinis vinculaeffugerimus.

Si quis autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua quod ſit ſuperadulta, & ita debet fieri, quod vult faciat non peccat ſi nubat.

D Si quis autem cœlibatum non eſſe decentem exiſtimat, & ea de cauſa vult filiam matrimonio iungere, faciat [illegible] ſibi videtur, eſt enim matrimonium à peccato liberum. [illegible] rurſus præcepit de iis qui [illegible] virginitatem elegerunt.

[illegible] ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit.

H[illegible] *Non habens neceſſitatem* [illegible] quod eſt, qui eſt [illegible], ne [illegible] D[illegible] e.

[illegible] & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.

[illegible] eſſ [illegible] hoc [illegible] & [illegible] pe [illegible] exi [illegible]

Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius [illegible] dormierit vir eius, liberata eſt, cui velit nubat, modo in Domino.

[illegible] le [illegible] e.

[illegible] fi [illegible] vndum [illegible] rum.

E [illegible] *Spiritum Dei habeam.*

[illegible], le [illegible] ſancti [illegible] eu [illegible] d [illegible] pl [illegible] *beatiorem* appellaut, [illegible] eramq; [illegible] dom [illegible] Apoſtolica lege mat [illegible] enim [illegible] ad refellendos Nouatianos [illegible] fornicationem a [illegible] Apoſtolo [illegible] legibus [illegible] ad [illegible] entes. Hæc cupi [illegible] accuſantes [illegible] matrimonii ac [illegible] barus, vt [illegible] atque & virginitatis [illegible] aliam [illegible] accuſa [illegible] argum [illegible] ſummatim dicere [illegible] N [illegible] crediderant, [illegible] conſuetudine [illegible] vterentur [illegible] bantur [illegible] nonnunquam [illegible] lata quæ apponebantur [illegible] ſed vt [illegible] perſuaſum

F haberent [illegible] à Deo [illegible] od [illegible] fiebat magnum [illegible] hanc [illegible] cognitionem incommodi afferebat. Cum enim viderent eos qui [illegible] gebant abſque [illegible] immo [illegible] nere, [illegible] bantur vt hoc ipſum facerent, erat [illegible] eorum delictum. Neque enim ex illorum [illegible] quoq; cibum ſumebant, ſed tanquam [illegible] comederant, [illegible] nemnon [illegible] eum [illegible] diuinus Apoſtolus, factum [illegible] & morbo adhibet [illegible] medicamenta.

CAP. VIII.

DE iis autem quæ idolis immolantur, ſcimus quod omnes ſcientiam habemus.

Cum quadam ironia eis ſuo teſtimonio [illegible] attribuit. [illegible] illam non vere [illegible] Dicit enim, *Si quis autem putat ſe aliquid ſcire nondum cognouit quemadmodum oportet eum ſcire.* [illegible] *Scimus quod omnes ſcientiam habemus.* Deinde ſubiungit,

Scientia inflat: charitas vero ædificat.

G Dilectio eſt cognitione melior ac præſtantior. Hæc eorum multos qui ea non recte vtuntur [illegible] vero vt proximo benefaciat curam gerit. Hoc [illegible] vult illud. *Ædificat.* [illegible] autem reprehendit hæc [illegible], vt qui [illegible] charitate. Si eam enim haberent [illegible] eorum vtilitatis curam gererent.

[illegible] quis autem putat ſe aliquid ſcire, nondum cognouit quemadmodum oportet eum ſcire.

Oſtendit eos non eſſe ſolum dilectione [illegible] etiam cognitione priuatos, de qua [illegible] bant. Indefinite autem accuſat, volens potius curare quam lancinare.

Si quis autem diligit Deum, hic cognitus eſt ab eo.

Multa nobis cognitione opus eſt [illegible] vita [illegible] igamus vt ab eo conſequamur vt [illegible] biſq; prouideat [illegible] Non [illegible] *[illegible] Deum, cognouit ipſum, ſed cognitus eſt* ab [illegible]. Ita etiam dixit [illegible] *Tu mihi dixiſti,* [illegible] *apud me, & noui te præter omnes. Ab eo ergo cognitum* [illegible] ſtendicat maiorem Dei curam & prouid[illegible]

[illegible] autem quæ idolis immolantur, ſcimus quod nihil eſt idolum in mundo & quod nullus eſt Deus niſi vnus.

[illegible] ſolit [illegible], à me enim [illegible] eſſe inanima [illegible] orem & [illegible]

[illegible] ſiue in cœlo, ſiue in terra [illegible]

[illegible] & [illegible]

A [illegible] Patre & [illegible] conii[illegible] ab [illegible] q[illegible] statam [illegible] am & p[illegible] [illegible] nondum d[illegible] [illegible] vnus Deus, cum & [illegible] [illegible] innumer[illegible] quæ ab [illegible] [illegible] & d[illegible] q[illegible] d [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible] untur no[illegible]. Hinc e[illegible] dixit illud *Nam etsi [illegible] qui dicantur Dij siue in cælo, siue in terra, sicut sunt Dij multi [illegible] Domini multi*, e[illegible] enim & Deos Domi[illegible] ap[illegible]t. Hoc autem, *siue in cælo, siue in terra*, dixit ex more [illegible] fabularum. Alios enim Deos cælestes appellabant, vt Iouem & Apollinem, Iunonem & Mineruam: alios autem terrenos, vt fontes & fluuios & quę [illegible] nymphas, & Herculem & Dionysium, & Æ[illegible] & alios innumerabiles.

B [illegible] *tamen vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in illum, & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.*

[illegible] ergo [illegible] orationis [illegible] circumdati, in multis, [illegible] qui no[illegible] [illegible] errant, nos autem vnum scimus Deū patrem, & vnum Iesum Christum. Iure autem hic quoque admi[illegible] sapientiam Apostolicam. Cum enim [illegible] appellationem *Domini* æqualem habere vim [illegible] potestat[illegible] appellatione *Dei* eas dimisit, & hanc quidem pa[illegible], illam vero filio, Corinthiorum imbecil[illegible] [illegible] medium afferens. Quod enim multis in lo[illegible] [illegible] nominat, facile potest qui vult ex eius [illegible] re. *Expectantes*, enim inquit, *aduentum gloriæ magni [illegible] saluatoris nostri Iesu Christi* &c. *Ex quibus Christus secundum carnem qui est in omnibus Deus*, & *in regno Christi Dei* & alia eiusmodi innumerabilia. Hic quidem certe [illegible] appellauit, illum vero Dominum, ne iis qui [illegible] ita pri[illegible] [illegible] Græcorum seu gentium errore liberati fuerant, & [illegible] didicerant, præberet occasionem [illegible] ad multorum Deorum errorem. Quod Arriani & Eunomiani dicant illud, *vnus Deus*, eiicere filium a diuinitate patris, audiant quod consequitur, *Et*

C *vnus Dominus*. Si enim quoniam vnus Deus pater, non [illegible] Deus filius: nec pater ergo Dominus, quia est vnus Dominus Iesus Christus, verum enim vero in illorum caput [illegible] torquebitur blasphemia. Diuinus enim Apostolus ostendit æqualitatem, vt qui Dei vocem similiter & in patre & in filio posuerit, & vocem *Domini* æqualem cum *Dei* voce vim ac potestatem habere ostenderit. por[illegible] autem vetus quoque scriptura has esse coniunctas appellationes [illegible] ostendit. *Ego enim* inquit, *sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti*, &c. *Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est* &c. *Domine Deus meus magnificatus es valde*, & *innumerabilia eiusmodi*. Q[illegible] est ergo vere Deus, omnino est etiam Domin[illegible]us, & qui est vere Dominus, est omnino etiam Deus. Alioqui, nec est alias Deus pater, *Vnus enim Deus pater*, nec aliter Dominus Iesus Christus. *Vnus enim Dominus Iesus Christus*. Illud autem, *Nos in illum*, pro eo quod est, ad ipsum conuerti, ad ipsum respicere, ipsum debemus perpetuo laudare. Hoc vero, *Et nos per ipsum*, [illegible] opificium ac creationem sed salutem significat. Per ipsum enim [illegible] omnia, nos autem qui credidimus, sumus per [illegible] salutem asse[illegible].

D *Sed non in omnibus est scientia.*

H[illegible] [illegible] omnes sciunt, hinc manifestum est en[illegible] d[illegible] ironice, cum ais quod omnes habemus sci[illegible].

[illegible] *autem cum conscientia [illegible] nunc idoli, quasi idolothytum manducant [illegible] eius [illegible], cum sit infirma, polluitur.*

Non enim [illegible] d[illegible] conscientia quæ per[illegible] cognitionem n[illegible] pit, [illegible] idolorum errore [illegible] huc [illegible] etur.

[illegible] *autem nos non commendat Deo, neque enim si manducauerimus [illegible] abundabimus [illegible] si non manducauerimus, [illegible].*

[illegible] de cognitione [illegible] bant do[illegible] eam [illegible] hinc, eo quod [illegible] contemptu [illegible] d[illegible] nt, [illegible] autem [illegible] [illegible] par[illegible] pe[illegible], & e[illegible] rum qui læd[illegible] ant [illegible] be-

E [illegible]uitatem negligerent. Hoc enim signifi[illegible] qu[illegible] sequuntur,

Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

Docet autem etiam quomodo lædantur.

[illegible] qui [illegible] viderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius, cum sit infirma, ædificabitur ad [illegible] idolothyta?

[illegible] autem magnitudinem.

[illegible] peri[illegible] infirmus in tua conscientia frater propter quem Christus mortuus est.

Amplificat accusationem, vt damnum prohiberet. Pro eo [illegible] quod fratre quem despicis, Christus mortē subiit. Tu autem quid Christo accepisti cognitionem, eum qui ab ipso [illegible] est donu interimis. Rursus vero per ironiam posuit illud, *In tua scientia*, seu propter tuā cognitionem, neque enim testatur eos habere scientiam, sed fratres odio habere, & gulæ deditos esse, & quæ sunt huiusmodi

F *Sic autem peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.*

Hæc est enim vox Domini. *Videte ne contemnatis vnum ex paruulis istis minimis qui credunt in me.* Hoc autem [illegible] quoque significat, videlicet quod etiam frater imbecillus est de corpore Domini: est enim corporis Dominici particeps. Capiti autem membro factam iniuriam sibi adscribit. Deinde proponit seipsum vtilitatis exemplar archetypum, & docet quot & quanta non fecerit propter aliorum vtilitatem, cum ea posset facere. Matth. 17

Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne scandalizem fratrem meum.

Non solum enim a carne idolis immolata, sed etiam ab aliis omnibus carnibus, non nunc solum, sed etiam perpetuo abstinere sustinuerim fratrum salutis gratia.

CAP. IX.

NOn sum Apostolus?

Hoc est, a Deo ordinatus?

Non sum liber?

G Pro eo quod est, In aliena potestate minime constitutus, & qui non discipuli locum teneo, sed cuius [illegible] creditus est orbis terræ, & quoniam post Christi assumptionē vocatus est. [illegible]abebant autem Apostuli gloriam apud omnes maximam, vt qui digni si[illegible] habiti qui viderent Dominum, hoc quoque necessario adiecit.

Nonne Iesum Christum Dominum nostrum vidi?

Deinde ipsos etiam vocat in testimonium.

Nonne opus meum vos estis in Domino?

Et hinc ipsum dicit latius.

Etsi aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum.

Hoc breuiter quidem posuit sed [illegible] multa simul dixit & quos in d[illegible] labores susceperit, & quæ certamina & pericula adierit, & quæ quantaque perp[illegible] & grauia miracula, quorum fuerunt veri testes Cu[illegible] vt qui ipsi ea vidissent. Qua de causa dixit, *Si aliis non sum Apostolus, at vobis quid in sicte sum*, etsi enim nullum habeo testem, mihi tamen vestrum sufficit testimonium.

H *Nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.*

V[illegible] enim probem me recte in Apostolatu gessisse, possum proferre vestram imitationem. *Signaculum* [illegible] appellat probationē & confirmationem. Ita etiam d[illegible] xit diuinus Ioannes, *Qui [illegible] pro[illegible] suo testimonio signauit quod Deus verus est*, hoc est, con[illegible] mauit. Ioan. 3.

Mea defensio apud eos qui me interrogant hæc est.

Si quis [illegible] eos vult labo[illegible] sexan[illegible] re, appe[illegible] vos in testimonium mihi vestrum opus [illegible] ad meos labores testificandos.

Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Nunquid non habemus potestatem [illegible] mulierem [illegible] circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & [illegible] fratres Domini, & Cephas?

Potestatem manducandi & bibendi dicit, [illegible] Euangelio. Vide autem [illegible] te, quo[illegible] cum po[illegible] ex[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipulis ne essent [illegible] [illegible] ipere, pe[illegible] borabat & ex laboribus [illegible] [illegible] [illegible]

A nupas ha, propter vt [illegible] m [illegible] tem, *Sororem mulierem circumducendi*, qui [illegible] terpretatu [illegible] d quemadm [illegible] um Dom [illegible] tus de [illegible] mulieres, [illegible] ſuppeditant [illegible] a etiam a [illegible] A [illegible] tur [illegible] q [illegible] ard [illegible] ntiorem [illegible] oſter [illegible] al [illegible] doctrina pe [illegible] entes, [illegible] nam præd [illegible] ati nem [illegible] uantes.

Aut ſolus ego & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi?

Proe [illegible] O [illegible] nibus qu [illegible] an [illegible] annunciant, pe [illegible] us [illegible] uere, & nos [illegible] capo [illegible] pr [illegible] am e [illegible] æſtudu & exe [illegible] uſtu & nec [illegible] e ſe oſtendit.

Quis [illegible] ſ [illegible] ſtipendus vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?

[illegible] quam ita oſtendit [illegible] litem ex militia ali, & eum qui plantat [illegible] tus [illegible] paſtorem ex grege

B pe [illegible] d [illegible] bi victum para [illegible] ,

Nunquid [illegible] ndum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? [illegible] ſcriptum eſt enim in lege Moyſi.

S [illegible] n hæc eſſe [illegible] ceneut humana ratiocinatio, audiat le [illegible] m aperte dicentem:

Deut. 25. *Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos vtiq; hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt: quoniam in ſpe debet, qui arat, arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi.*

Non hoc dicit, boues non e [illegible] Deo curæ, curæ enim ſunt, ſed propt [illegible] ſunt [illegible] uam illos etiam propter nos fa [illegible] Q [illegible] obrem dicit etiam beatus David,

Pſal. 146. *Qui producit in montibus [illegible], & herbam [illegible] hominum.*

Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?

Qui [illegible] maiora dedimus, peccamus ſi multo minora ac [illegible] cepimus.

Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt: quare non potius nos?

Eos qui male eum præceran per hæc innuit.

Sed non vſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus.

C Hoc eſt, ferimus, patimur, toleramus. Quare

Ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti.

Appoſite admodum damnum vocauit *offendiculum.* [illegible] inquit, curtere Euangel [illegible], [illegible] uber curſum, reprimit & retardat ſalutem quæ p [illegible] ur à prædicatione. Deinde quia boum meminerat, [illegible] legem [illegible] interpretatus, veriſimile autē erat contradicere aliquos, non ſimile eſſe factam interpretationem: Oſtendit [illegible] d [illegible] od dictum eſt apertius teſtari.

Neſcitis quod qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt, & qui altari deſeruiunt, cum altari participant?

Videte eos qui ex le [illegible] ſacrificat [illegible] illa quidem altari offerentes, his ve [illegible] hue fruentes. [illegible] oc enim dixit, *De altari participant,* O [illegible] ant enim altari quidem renes & reticulum iecoris, & qui eſt in ipſis adipem. Ipſi autem accipie [illegible] ant & dextrum brachium & pectuſculum. Oſtendit autem Dominum ea quoque [illegible] iuſſiſſe quæ legi conuenium

Ita [illegible] Dominus ordinauit iis qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.

D [illegible] enim vox eſt. *Dignus eſt operarius mercede ſua.*

Luc. 10. E [illegible] , *Dicat ex Euangelio* [illegible] *viuere.*

[illegible] autem nullo horum vſus ſum.

[illegible] o [illegible] pud [illegible] præd [illegible] in [illegible] ſecund [illegible] epiſtola. [illegible] *id enim eſt quo inferiores fuiſtis reliquis eccleſiis, niſi quod ego vos non grauaui?* [illegible] ab [illegible] us accipiebat, qu [illegible] accipiend [illegible] mitare exiſ [illegible] ab [illegible] do [illegible] ptereaq [illegible] d [illegible] p [illegible] ſequuntur, *Alias eccleſias ſ*

Cor. 11. *poliaui accipiens ſtipendium ad miniſterium* [illegible] ſiam ſæpe laudat Philippenſes [illegible] qui eum magn [illegible] & diligentia obſeruauerant [illegible] ea [illegible] in Oneſiphoro bona precatur. Cum aute [illegible] C [illegible] um [illegible] tatem apud eos perpetuo [illegible] bat, mihi, a [illegible] pie [illegible] . N [illegible] us autem illoru [illegible] er [illegible] pſ [illegible] m hæc dixiſſe, [illegible] qui [illegible] ente [illegible] e [illegible] to

[illegible]

[illegible] um [illegible] vt [illegible] loria [illegible] qu [illegible]

[illegible]

[illegible] ero non [illegible] nos [illegible]

[illegible] or vt [illegible] in [illegible] ſt [illegible] tat [illegible] a [illegible] plet quæ [illegible]

[illegible] autem mihi eſt, ſi non Euangelizauero.

Domi [illegible] te, pœnam metetur.

Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.

[illegible] ud, *Volens & inuitus,* non [illegible] e ſua animi ſent [illegible] ntia [illegible] tant, ſed docens ſe legem D [illegible] cam [illegible] leſti [illegible] .

Quæ eſt ergo merces mea? Vt Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar poteſtate mea [illegible]

De [illegible] it mihi inquit Deus [illegible] poteſt [illegible] neceſſ [illegible] ium [illegible] mentum [illegible] cip [illegible] is, ego a [illegible] ſtate non vſ [illegible] d [illegible] b [illegible] m [illegible] et [illegible] tionis [illegible] ſtu [illegible] m co [illegible] ig [illegible] Hæc omni [illegible] periecu [illegible] ſcient [illegible] male vtebantur & inim [illegible] pe [illegible] abſ que vllo metu erant, & [illegible] ſtenbou [illegible] bec [illegible] bonibus præbebant, ab improba poteſtate [illegible] on [illegible] ab [illegible] u cere. Qui circa oſt [illegible] ndit quod [illegible] le [illegible] & [illegible] Deo vni uerſorum poteſtatem accepiſſet & Apoſtol [illegible] vi [illegible] deret, & ipſam rerum n [illegible] tu [illegible] ar [illegible] nder admittit, ad vnum reipſa [illegible] m [illegible] ad [illegible] tiones, & eorum qui aud [illegible] bant, vt [illegible] etiam quæ ſequuntur conuenium

Nam cum liber eſſem ex omnibus, omnium me ſ [illegible] *plures lucrifacerem.*

Di [illegible] tem quæ [illegible] d [illegible] ta eſt. D [illegible] cet au [illegible] petitus quid vocaret [illegible] utem.

Et factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iu [illegible] *lucrarer: his qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem, cum ipſe non* [illegible] *vt eos qui ſub lege erant lucrifacerem.*

Iudæos, puto, eos a [illegible] p [illegible] qui nondum cred [illegible] er

G *Sub lege* autem, eos [illegible] ni Euange [illegible] m qui e [illegible] ept [illegible] ſed legis cuſtod [illegible] vincul [illegible] e erant al [illegible] prer hos itaque & [illegible] p [illegible] ne [illegible] x le [illegible] tol [illegible] mis ſu [illegible] cepit: & in [illegible] ipſ [illegible] d [illegible] & alia innumera [illegible] hu ſim [illegible] ta prud [illegible] ntia [illegible] tionis cogit [illegible] o vſus te [illegible] it.

Iis qui ſine lege erant, tanquam ſine lege [illegible] *m ſine Dei lege aqui eſſem, ſed in lege eſſem Chriſti, vt* [illegible] *acere eos qui ſine lege erant.*

Sine lege eos vocat, qui [illegible] m [illegible] m [illegible] au [illegible] videre eius [illegible] [illegible] penſando co [illegible] iam in Actis Apo [illegible] l [illegible] e [illegible] m [illegible] nagogis di [illegible] re ba [illegible] pa [illegible] bebat vnicuique [illegible] or [illegible] a [illegible] adl [illegible] bens.

Factus ſum infirmus infirmis, vt [illegible] *b* [illegible]

Rom. 5. Ita etia [illegible] R [illegible] *De* [illegible] *nos firmiores imbe* [illegible] *itates* [illegible] autem c [illegible] di [illegible] ci [illegible] t nonnu [illegible]

H [illegible] ro [illegible] impe [illegible] mirabatur [illegible] um [illegible] n facie [illegible]

[illegible] *vt Iudæos lucrarer, &c. vt eos qui ſu* [illegible] *e erant lucra* [illegible] *eos acquirerem qui ſine lege erant, vt infirmos lu* [illegible]

[illegible] D [illegible] nd [illegible] br [illegible] uite.

[illegible] omnia ſactus ſum, vt omnes ſ [illegible] *rem ſ* [illegible] *hos.*

S [illegible] imi [illegible] ont [illegible] ur [illegible] s omnes [illegible] atis parti [illegible] es, & [illegible] l vnius gratia nu [illegible] um non laborem ſu [illegible] p [illegible]

[illegible] nia autem facio propter Euangelium. Vt [illegible] *ſ*

[illegible] angelii enim ſcopus [illegible] homi nu [illegible] Hac itaque d [illegible] uoque [illegible] a [illegible] elce [illegible] m [illegible] e [illegible] deſſentem ſu [illegible] u [illegible] uo [illegible] q [illegible] m eorum [illegible] pu

A cent, corona autem non ſimilis, ſed abſque vlla compa- ratione præſtantior.

Neſcitis quod qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt: ſed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis.

Illic cum multi certant, vnus ſolus à præcone renunciatur, hic autem eorum qui recte certant, vnuſquiſque renunciationem aſſequitur.

Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet.

Reſpicite ergo ad eorum labores, neque enim omnia comedunt quæcunque concupierint, ſed illud alimentum accipiunt quod eis offert pædotriba, is ſcilicet qui exercitii artem docet. Poſtquam itaque laborem oſtendit, monſtrat etiam quænam ſit coronarum differentia.

Et illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

Seipſum quoque proponit pro exemplo.

Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem verberans.

B Video bona quæ ſperantur, non eſt enim obſcura aut incerta corona, nec inanem laborem ſuſcipio. etenim feriens, ſed qui ſub aſpectû non cadunt aduerſariis vulnus infero. Hoc autem poſuit metaphora ſumpta à pancratiaſtis ſeu pugilibus ac gladiatoribus. Solent enim illi, dum ſe exercent, manus in aere mouere. Et quonam modo feris?

Sed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Sicut alimentum robuſtum athletam efficit, ita labor, ſtudium, & continentia me quidem confirmat, & fortem ac validum reddit, aduerſarium autem deiicit. His autem vtor, pertimeſcens ne cum alios id quod oportet docuero, ipſe à certaminum fine omnino excidam. Deinde eos magis volens perterrefacere, Iſraelitarum meminit, ducens quænam bona adepti fuerint, & in quaſnam pœnas inciderint & illa horum typos & figuras appellat dicens eos illis ſimilia paſſuros, ſi infidelitatem ſimilem habuerint.

CAP. X.

C

Num. 9. Exod 13. & 14. & Num. 20.

NOlo enim vos ignorare fratres, quod patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.

Illa, inquit, erant noſtrorum typus. *Mare* enim imitabatur piſcinam ſeu lauacrum, *nubes* autem gratiam ſpiritus. *Moſes* vero ſacerdotem: *virga* autem crucem: *Iſrael* vero ſignificabat eos qui baptizabantur. *Perſequentes* vero *Ægyptij* implebant figuram dæmonum. Ipſe autem Pharao erat imago diaboli. Poſt tranſitum enim Iſraelitæ ab Ægyptiorum poteſtate liberati ſunt. Porro autem tanquā in figura aliqua, manna quoque cœlitus acceperunt: imitata eſt etiam *petra* latus Domini. Fluenta enim præter ſpem eis ſcaturierunt. Et hoc docet apertius.

Biberant autem de ſpirituali eos conſequente petra. Petra autem erat Chriſtus.

Vult autem dicere non fuiſſe hoc illis petram quæ conſequebatur, ſed diuinam gratiam, quæ effecit vt petra illa præter ſpem omnem aquarum fluenta emitteret. Si enim petra eos conſecuta eſſet, vel aquæ ex petra, quomodo aquis indiguiſſent?

D *Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto.*

Nam præter Chaleb, & Ieſum Naue omnes qui enumerati erant conſumpti ſunt. Cum autem iis oſtendiſſet omnes beneficia accepiſſe, ſumma autem diuina dona nihil profuiſſe propter infidelitatem pœnas luiſſe, ſubiunxit,

Exod. 32. Num 25. & 21 & 14.

Hæc autem in figura facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt, neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt, Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere, ne ſimus fornicamur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt in vno die viginti & tria millia, neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt, neque murmuraueritis ſicut quidam eorum murmurauerunt & perierunt ab exterminatore.

E Vnumquodque eorum quæ dicta ſunt poſuit, tanquam quod Corinthiorum peccatis conueniret, & primum quidem malam cupiditatem, per quam plurima mala enaſcuntur. Deinde idolorum cultum, & ingluuiem, propter quam ille exortus eſt. Itenim dū gulæ ſeruirent, comedebant in templis idolorum, porro autem meminit etiam fornicationis, & eorum qui propter illā interempti fuerunt, dixit numerū, ei qui fornicatus fuerat, ſupplicii timorem incutiens. Murmurabant etiam & qui minora dona aſſecuti fuerant, quoniā non omnia habuerāt. Tentabant autē & qui diuerſis vtebantur linguis ad gloriā potius quā vtilitate eas in eccleſia proferentes.

Hæc autem omnia in figura contingebant illis.

Pro eo quod eſt tanquam figuræ. In illis enim noſtra conſcribebantur.

Scripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt.

F Neque enim propter illorum vtilitatem effecit Deus vt hæc ſcriberentur. Quamnam enim caperent vtilitatem mortui ex ſcriptis? Sed lucrum, quod ex iis erat prouenturum, nobis procurabatur. Præclare autem ſæculi quoque finem adiecit, eos vrgens & incitans ad ſtudium & actionem virtutis.

Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.

Tu, inquit qui te cognitione habere exiſtimas. Quoniam autem ipſi quoque multa probra, conuitia, & contumelias ab iis qui non credebant ſuſtinebant, & veriſimile erat eos quoque hoc nomine ſibi valde placere, ſubiunxit,

Tentatio vos non apprehendat niſi humana.

Pro eo quod eſt, *parua* hac enim appellatione vti conſueuit diuinus Apoſtolus, pro paruo. Quemadmodum quando dicit, *humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ*, pro eo quod eſt, veſtræ naturæ conuenient.

Fidelis autem Deus eſt qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.

G Docuit autem ſibi non eſſe fidendum, ſed diuinum petendum eſſe auxilium. Cum eſſet autem hæc omnia perſecutus rediit ad caput propoſitum.

Propter quod chariſſimi mei fugite ab idolorum cultura.

Accuſationem ſigillatim amplificat, & oſtendit eorum quæ idolis immolantur participationem, ſine vllum diſcrimen, ab idolorum cultu nihil differre.

Vt prudentibus loquor.

Vna cum laude affert reprehenſionem, bonis verbis vt ea bene accipiatur procurans.

Vos ipſi iudicate quod dico.

Verbis vtor iudicibus, noui enim prudentiā veſtram.

Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quē frangimus, nōne participatio corporis Domini eſt? Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Omnes quidem de vno pane & de vno calice participamus.

Qui ſacra myſteria percipimus, nonne ipſi D[illegible] communicamus, cuius & corpus & ſanguinem eſſe dicimus? quandoquidem omnes vnius panis ſumus participes. Deinde hoc etiam alia ratione confirmat.

H *Videte Iſrael ſecundum carnem. Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?*

Reſpicite autem etiam ad Iſraelem, & diſcite quod qui ſunt hoſtiarum participes, ipſi altari communicant, quandoquidem ex vna hoſtia hæc quidem altari offerunt, illa vero ipſi comedunt. *Secundum carnem autem Iſrael* vocauit eum qui in infidelitate permanſit, vt pote quod qui crediderunt, ſpiritualis Iſrael appellentur.

Quid ergo, Dico quod idolis immolatū ſit aliquid? aut quod idolum ſit aliquid? Sed quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant, & non Deo.

Sed nemo exiſtimet me dicere quod vim aliquam habeant immolata, & natura poſſint polluere eum qui eorum ſit particeps: non enim hoc dico, ſed quod, qui ſuperſtitioni ſeruiunt, Dæmonibus ſacrificia offerunt.

Nolo autem vos ſocios fieri Dæmoniorum.

Deinde

A Deinde maiorem metum incutit,

Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum.

Etenim illi libamina guſtabant.

Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ Dæmoniorum.

Quomodo fieri poteſt vt Domino communicemus per pretioſum eius corpus & ſanguinem, & rurſus Dæmonibus, per eius quod idolo immolatum eſt nutrimentum?

An æmulamur Dominum, nunquid fortiores illo ſumus?

Illud, *Ad æmulationem prouocamus*, pro eo quod eſt, irritamus, poſuit. Diuinam autem etiam vocem illis in memoriam reuocauit. *Ipſi prouocauerunt me in non Deo, ad indignationem me concitarunt in idolis ſuis.*

Omnia mihi licent?

Legendum eſt per interrogationem. Deinde per reſponſionem.

Sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent.

Et hoc ſimiliter.

Sed non omnia ædificant.

B Licet tibi propter eam, quam te dicis habere, cognitionem, omnia facere, ſed nec tibi conducit alios offendere, nec illos ædificat id quod tu facis. At perfectus es. Atqui conuenit etiam imbecilliorum curā gerere. Hoc enim ſubiunxit,

Græcum habet ἕκαστος, Vnuſquiſque quod non eſt in Lat. verſ.

Nemo quod ſuum eſt quærat: ſed quod alterius.

Sed quia eorum quæ idolis immolata ſunt omnino prohibet participationem, plenæ autem erant illo tempore vrbes huiuſmodi carnibus: & veriſimile erat eos quidē qui legem Apoſtolicam ſeruare contendebāt, nullo modo emere, alios vero propter [illegible] legem contemnere. neceſſario etiam de eo ſtatuit [illegible] quæ pateſt.

Omne quod in macello venit, comedite, nihil interrogantes propter conſcientiam, Domini eſt terra & plenitudo eius.

Omnes creaturæ Dei ſunt ipſe omnia ad hoc vt eſſent deduxit. Secure ergo emite, non interrogantes, an ſit idolis immolatum, an non, hoc enim ſibi vult illud, *interrogantes.*

Ad cœnam, non eſt in Græco.

Si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire. omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.

C Non iuſſit eum qui vocatus recedere, ſed neque prohibuit: eorum autem qui vocantur poteſtati quid agendum permittit. Neque enim infideles venari potuiſſent, ſi fuiſſet ablata cum eis congreſſio.

Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt idolis: nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conſcientiam.

Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, & hoc poſuit & de comedendo, & de non comedendo, docens quod oportet eos etiam ſcire qui ſunt participes, & hoc ipſum etiam oportet perſuaſum habere eos qui non comedunt, quod omnia ſunt Domini effecta & creaturæ.

Conſcientiam dico non tuam, ſed alterius.

Tu enim noſti quod Domini eſt terra, & plenitudo eius, & idolorum imbecillitatem contemnis. ille autem eorum mancipatus, hanc damnum accipit, exiſtimans te eorum quæ idolis immolantur eſſe participem, hoc enim docent ea quæ conſequuntur.

D *Vt quid enim libertas mea iudicatur ab alia conſcientia?*

Appellat *libertatem*, gratiam fidei, hoc enim docet in iis etiam quæ ſequuntur.

Si ego cum gratia participo, quid blaſphemor pro eo quod gratias ago?

Non eſt, inquit, fas & ſanctum, vt alius propter meam perfectionem damno afficiatur.

Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Pulchre omnia comprehendit, & ſedere, & ambulare, & diſſerere, & miſereri, & docere, vt vnus omnium ſit ſcopus, Dei gloria. Ita etiam præcepit Dominus, *luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cælis.* Ita etiam hic.

Sine offenſione eſtote Iudæis & gentibus, & eccleſiæ Dei.

A vobis nulla oriatur cauſa ſcandali, nec iis qui non credunt, nec iis qui iam crediderunt.

Sicut & ego per omnia omnibus placeo, E

Atqui hoc eſt proprium adulatorum, ſed quod deinceps ſequitur non eſt eorum.

Non quærens quod mihi eſt vtile, ſed quod multis, vt ſalui fiant.

Adulatores autem non alienam vtilitatem quærunt, ſed propriam, imo nec propriam quidem, ſibi enim ante alios exitium afferunt. Diuinus autem Apoſtolus ſuum commodum non quærebat, ſed aliorum vtilitatem procurabat, diuitias in quas non cadit interitus per illa amplificans.

CAP. XI.

Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

Hæc mea diſpenſationis conſilia imitemini. Etenim ego Dominum imitatus ſum, qui alio modo loquebatur cum Iudæis, alio modo cum Apoſtolis, & alia quidem perfectis, alia vero imperfectis afferebat. Poſtquam de iis quæ idolis immolabantur perfecit accuſationem, alia rurſus peccata corrigit. Etenim conſueuerant Corinthiorum mulieres, ne in orationis quidem tempore caput tegere, nonullæ autem ſibi propter eloquentiam placentes, etiam in eccleſia docere aggrediebantur. Hoc ergo hic corrigit. F

Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

Nec hæc laus vera eſt, eos enim potius reprehendit, quod poſitos terminos non ſeruauerint.

Volo autem vos ſcire, quod omnis viri caput Chriſtus eſt; caput autem mulieris, vir, caput vero Chriſti, Deus.

Volens viris mulieres ſubiicere, & docens non oportere eam audere docere, quam Deus ab initio iuſſit eſſe in viri poteſtate, his verbis vſus eſt. Neq; enim diuina decreta tradens, neque Theologia vtens aut de diuinitate loquens, hunc ordinem compoſuit. Arriani autem & Eunomiani filium eſſe creaturam & effectum hinc etiam conantur oſtendere. Caput enim, inquit, Chriſti Deus, ergo & mulier eſt viri creatura, & ab eo effecta eſt, quando quidem vir eſt caput vxoris. Mulier autem non eſt viri creatura, nec ab eo effecta eſt, ſed ex viri ſubſtantia, nec filius ergo eſt Dei creatura, ſed eſt ex Dei ſubſtantia. Hoc autem dicit diuinus Apoſtolus, quod cuiuſlibet viri Chriſtus caput eſt, ſcilicet credentium: veſtrum autem caput eſt, non quatenus Deus, ſed quatenus homo eſt. Corpus enim eius dicimur. Oportet autem caput eſſe eiuſdē generis cum corpore. Quod ad humanitatē ergo attinet, noſtrum eſt caput, ergo & in ea eius caput Deus eſt. Sin autem volunt hoc etiam dictum eſſe in diuinitate; ſciant quod quemadmodum noſtrum, qui naturam humanam habemus, in ipſum autem credimus, quod ad humanitatem attinet, caput dicitur: quod enim ad eam ſpectat, eſt eiuſdem nobiſcum ſubſtantiæ, ita pater, qui eius caput appellatur, eandem cum eo ſubſtantiam indicat, & eſt, quod ad diuinitatem quidem attinet, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ: eiuſdem autem nobiſcum, quod ad humanitatem attinet, eius autem caput vt pater & cauſa nominatur. G

Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuum.

Nam hoc etiam fiebat apud illos citra vllum diſcrimē. Græco enim more & comas habebant & operta capita habentes, Deum orabant. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput ſuum. H

Vnum enim eſt ac ſi decaluetur. Nam ſi non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe eſt mulieri tonderi, aut decaluari: velet caput ſuum.

Ex eo ma ſatis oſtendit conuenire mulieri vt tegatur.

Vir quidem non debet velare caput ſuum, quoniam imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt.

Homo eſt Dei imago, neque quoad corpus, neque quoad animam, ſed tantum quod attinet ad principatum & imperium. vt cui ergo omnium quæ ſunt in terra imperiū eſt creditum, Dei imago appellatur, *mulier autem*, vt quæ ſit in poteſtate viri, *eſt viri gloria*, & veluti imago imaginis, nam ipſa etiam alijs imperat, ſed viro ſubiecta eſſe & ei parere iuſſa eſt. Deinde alia etiam ratione.

A *Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro.*

Ergo etiam ratione creationis viri primas partes obtinent.

Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.

Hoc etiam ſufficit ad oſtendendum virum iure principatum tenere, non enim hic propter illius vſum, ſed ipſa propter eius vſum producta eſt.

Velamen, Theodo. legit ἐξουσίαν hoc eſt, poteſtatem. *Act. 13.* *Matth. 18*

Ideo debet mulier habere velamen ſuper caput ſuum propter Angelos.

Tegumentum poteſtatem vocauit, pro eo quod eſt, oſtendat ſubiectionem, ſeipſum contrahens, *&* maxime *propter Angelos*, qui præſunt hominibus, vtpote quibus in eorum cura credita. Ita etiam in Actibus, *Non eſt ipſe, ſed Angelus ipſius.* & Dominus, *Videte ne contemplſeritis vnum ex puſillis iſtis qui in me credunt. Amen enim dico vobis, quod Angeli eorum ſemper vident faciem Patris qui eſt in cœlis.* Sed quoniam per ea quæ dicta ſunt viros omnium extulerat, neceſſario ſubiunxit.

In Domino, Græce ἐν τῷ κόσμῳ, in mundo

Veruntamen neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro in Domino.

Per coniunctionem enim & conſuetudinem genus auctum eſt.

B *Nam ſicut mulier de viro: ita & vir per mulierem.*

Nec his fuit contentus, ſed horum etiam cauſa oſtendit.

Omnia autem ex Deo.

Ipſis autem rurſus vtitur iudicibus.

Vos ipſi iudicate. Decet mulierem non velatam orare Deum? nec ipſa natura docet vos, quod vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi, mulier vero ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt.

Si ea ergo comam gloriam exiſtimat, & ignominiam eſſe docet ſi ea auferatur, conſideret quod ignominia afficit eum qui dedit, ſi non cum ea qua par eſt verecundia & honore accedat.

Græce αἱ ἐκκλησίαι, eccleſiæ, deeſt autem, Dei.

Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei.

C Sufficit hoc quod dicit ad refellendos vel maxime contentioſos. Oſtendit enim ea non eſſe ſoli ita videri, ſed omnibus Dei eccleſijs. Cum itaque huic delicto conuenientem medicinam adhibuiſſet, more optimorum medicorum, alij morbo medetur. Conſueuerant enim in eccleſiis poſt myſticā diuini muneris celebrationem communiter comedere diuites & pauperes: & hinc ad egenos magnum redibat ſolatium, cum diuites quidem domo obſonia afferrent, qui antè pauperes erant, propter fidei participationem erant etiam conuiuii participes, ſed procedente tempore hoc non rite fiebat, ſed diuites pauperes contemnebant. Hoc cū reſciuiſſet diuinus Apoſtolus, de eo ſcribit quæ accommodata & vtilia futura ſunt.

Hoc autem præcipio, non laudans quod non in melius, ſed in deterius conuenitis.

Iure vos reprehendo, cum enim oporteret vos virtutem tempore augere, vos eam minuitis, & ei detrahitis, propter diuitias.

D *Primum quidem conuenientibus vobis in eccleſiam, audio ſchiſmata eſſe inter vos, & ex parte credo.*

Schiſmata dicit non de dogmatibus, ſed quæ propter & principatus cupiditate oriebantur, quæ etiā in principio epiſtolæ reprehendit. Sapienter autem admodum accuſationis vehementiam moderatus eſt. Non enim dixit ſimpliciter & abſolute, *Credo, ſed, Et ex parte aliqua credo.*

Nam oportet & hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.

Hæreſes appellat cōtentiones, non differentias dogmatum. Illud autem *Oportet* non affert neceſſitatem. Tale eſt & quod à Domino dictum eſt, *Scandala venire neceſſe eſt.* *Matth. 18.* Tanquam enim per ſe ea quæ futura erant prævidens, quod prævidit prædixit, non autem ipſe vt fieret coegit. Sed hoc inquit diuinus Apoſtolus, nihil affert detrimenti, nam dum mali redarguuntur, optimorum virorum probatio efficitur.

E *Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare.*

Dominicam cœnam vocat ſacramentum Dominicum. Illius enim omnes ſunt æque participes, & qui in paupertate degunt, & quibus diuitiæ ſpiritus faciunt, & domini & ſerui & principes, & qui eorum parent imperio. Oportebat ergo, inquit, & menſas communes eſſe communes, & imitari Dominicā, quæ eſt omnibus ex æquo propoſita, nunc autem non ita facitis.

Vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum, & alius quidem eſurit, alius vero ebrius eſt.

Oſtendit communes cœnas cum cœna dominica pugnare ex diametro. Illius enim omnes ſunt ex æquo participes. Hic autem *alius quidem eſurit: alius vero ebrius eſt.* Et non dixit *Bibit*, vel ſatiatur, ſed *Ebrius eſt*, duobus nominibus accuſans, & quod ſolus bibit, & quod eſt ebrius. Deinde increpando:

Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Dei eccleſiam contemnitis, & confunditis eos qui non habent?

F Si ſucceditis vt laute & opipare epulemini, hoc facite in domibus, hoc enim eſt in eccleſiam contumelia & aperta inſolentia. Quomodo enim non eſt abſurdum intus in templo Dei præſente Domino, qui communem nobis menſam appoſuit, vos quidem laute viuere, eos autem qui ſunt pauperes eſurire, & propter paupertatem erubeſcere?

Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

Solita lenitate vſus eſt. Spiritualiter non iudicialiter increpat. Deinde ſacra myſteria aperiens eis in mentem reuocat.

Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quod Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in meam commemorationem.

Sacram illam & omni ex parte ſanctam noctem in memoriam reuocauit, in qua & typico Paſchati finem impoſuit, & verum typi archetypum oſtendit, & ſalutaris ſacramenti portas aperuit, & non ſolum vndecim Apoſtolis, ſed etiam Iudæ proditori pretioſum corpus & ſan- G guinem impertiit. Docet autem quod illius noctis bonis ſemper frui poſſumus.

Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.

Etenim poſt eius aduentum, non amplius erit opus ſymbolis ſeu ſignis corporis, cū ipſum corpus apparebit. Et propterea dixit, *Donec venerit.* Hoc ergo diuinus Apoſtolus pro exemplo poſuit, docens quam eſſet turpe & abſurdum quod fiebat ab ipſis. Cum autem cœpiſſet loqui de ſacramentis, de eo illa quæ par eſt admonet.

Itaque quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini.

Hic eos quidem pungit qui laborabant ambitione pungit autem eum quoque qui ſcelus fornicatus, & cum eis illos qui eorum quæ idolis immolata erant, fiebant abſque vllo diſcrimine participes, præterea autem & nos, qui cum mala conſcientia audemus diuina ſacramenta per- H cipere. Illud autem, *Erit reus corporis, & ſanguinis*, hoc ſignificat, quod quemadmodum tradidit ipſum Iudas, ipſi autē inſultarunt, & eum probris & conuitiis affecerūt Iudæi, ita eum ignominia & dedecore afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum os immittunt. Poſtquam eos ita terruit, ea quæ par eſt adiicit,

Probet autē ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.

Sic tu ipſius iudex, vitam tuam exacte iudica, conſcientiam ſcrutare & examina, & tunc donum ſuſcipe.

Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini.

Non ſolum enim illinc ſalutem non aſſequeris, ſi inique acceperis, ſed tuæ etiam in eum petulantiæ & iniuriæ pœnas dabis. Porro autem futura quoque confirmat ex iis quæ facta ſunt.

Ideo

A

Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

Hæc autem poſuit, vt quæ facta fuerant. Neque enim in animum induxiſſet ea ſcribere, quæ facta non erant, cũ ſciret id eſſe falſum aperte cognoſci.

Quod ſi nos ipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autem, a Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.

Si vellemus vitæ noſtræ rationes inire, & iuſtam in nos ferremus ſententiam, non ferret in nos Deus qua nos puniret ſententiam, & tamen quãuis vel maxima delicta admittamus, Dominus nos moderate caſtigat, ne impiorum exitio tradamur. Quod autem quę dixit de ſacramẽtis pro exemplo poſuit, docens eos facere cõmunes menſas in eccleſiis, ad ſacram illam menſam reſpicientes, docent ea quæ ſequuntur.

Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis eſurit, domi manducet, vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem, cum venero, diſponam.

B

Neque enim de omnibus poterat. Sed cum ſcripſiſſet de magis neceſſariis, reliqua præſentiæ reſeruauit. Nos autem ex hac vtilitate accepta, fugiamus quæcunq; fidei incommodant: pauperum autem curam geramus conſcientiam præpugnantes, ita ſimus diuinorum ſacramentorum participes, vt eum in nobis habitantem recipiamus. Cum quo patri vna cum ſanctiſſimo Spiritu gloria & magnificentia, nunc, & in ſecula ſeculorum. Amen.

TOMVS TERTIVS.

CAP. XII.

De ſpiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

Olim iis qui diuinã prædicationem ſuſceperant, & ſalutari baptiſmate digni erant habiti, aperte & euidenter dabatur ſpiritualis gratiæ operatio. Et alii quidem variis linguis loquebantur, quas neque ſecundum naturam norant, nec ab aliis didicerant, alii vero faciebant miracula, & morbis medebantur, alii vero propheticum donum percipiebant, & futura prædicebant: Et nonnunquam ea etiam quæ occulto fiebant manifeſtabant, inhabitantis gratiæ operationem reuelantes. Neque enim fieri poterat vt qui Dæmonum fraudi diuturniſſimo tempore ſeruierant, & communi morbo laborauerant, indoctis hominibus, & inopibus, tam facile crederent, & ab eis veritatem diſcerent, niſi diuina gratia euidenter appareret, & fidei veluti pignora miracula præberet. Ea cum alii qui in vniuerſo terrarum orbe crediderant, acceperant etiam Corinthii: ſed iis quæ data erant non vſi erant vt oportuit. Ad gloriam enim & oſtentationem potius quam ad vſum oſtendebant operationẽ gratię. Eos autem ad ſuperbiam vel maxime inflabat donum linguarum, & neq; eius qui audiebat, neq; eius qui interpretabatur, ſed diuerſis linguis vtebantur, & neque hoc rite & ordine faciebant ſed duo ſimul & tres, & quatuor. Diuinis autem Apoſtolis gratia ſpiritus linguarum cognitionem dederat, quoniam cum ii eſſent omnium gentium doctores declarati, oportebat eos ſcire omnium voces, vt vnicuique per propriam vocem Euangelicam prędicationẽ afferrẽt. Ergo de his etiã beatiſſimus ſcripſit Paulus, eos docens rectum ordinem quo vti conueniat.

C

D

Scitis autem, quod cum gentes eſſetis, ad ſimulacra muta prout ducebamini euntes.

Obſcure dictum eſt propter multam breuitatem. Vult autem & Græcarum fabularum differentiam conuincere, & pietatis veritatem oſtendere. Dæmones enim cum Dei appellationem arripuiſſent, & eam ſibi impoſuiſſent, plurimũ erroris inter homines effecerunt. Etenim cum ii à recta via declinaſſent, & eum qui vere Deus eſt reliquiſſent, multis cultum diuinũ exhibuerunt. Neq; enim vnumquemque omnia poſſe exiſtimabant. Sed hunc quidem ſapientiæ, illum vero militaris artis ſeu experientiæ, alium autem nauticæ ſcientiæ ſuppeditatorem exiſtimabant. Hoc ergo diuinus Apoſtolus per ea quæ dicta ſunt ſignificauit. Priuſquam ſcilicet pietatis lucẽ ſuſciperetis, falſitati adhuc ſeruientes, inſtar brutorum animalium huc & illuc circumagebamini, inſenſilium ſimulacrorum deceptioni mancipati.

E

Ideo notum facio vobis quod nemo in ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſum. Et nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto.

Apud nos autem maxima eſt concordia & conſenſio, non enim alia quidem docet filius vnigenitus, alia vero ſanctus Spiritus, ſed quemadmodũ in diuinis Euangeliis ſanctiſſimi Spiritus dignitatem docuit Chriſtus Dominus: ita eius dominatum diuinus prædicauit Spiritus, nec fieri poteſt vt qui à diuino Spiritu agitur, Chriſtum à diuina natura alienum pronunciet: nec rurſus vt ipſum Deum pure & ſincere confiteatur, niſi ab illa gratia illuminetur.

Diuiſiones vero gratiarum ſunt: idem autem ſpiritus. & diuiſiones adminiſtrationum ſunt: & idem Dominus. & diuiſiones operationum ſunt. idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus.

F

Aperte per hæc eorum quæ dicta ſunt ſcopum nobis reuelauit. Oſtendit enim multa & varia eſſe quæ domantur dona, ſed vnum eorum eſſe fontem. Eadem enim dicit ſuppeditari & à ſanctiſſimo Spiritu, & à Domino, & à Deo & patre. Eadem enim & dona ſeu gratias, & miniſtrationes, & operationes appellauit. *Dona* autem ſeu *gratiæ* vocantur quod à diuina dentur magnificentia. *Miniſtrationes* autem, quia per homines ad hoc miniſterium ordinatos dabantur. Ita etiam dixit in epiſtola ad Romanos. *Quatenus ego quidem ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum glorifico.* Et ſcribens ad Timotheum, aliquando quidem, *Imple miniſterium tuum*, aliquando vero *Admoneo te vt reſuſcites gratiam Dei. Operationes* autem rurſus dona vocauit, vtpote quæ diuina natura operetur. Neq; enim, vt quidam ſtulti exiſtimabant hæretici, hæc quidem dixit ſpiritum operari, illa vero Deum vniuerſorum: ſed eorundem donorum eſſe ſuppeditatricem Trinitatem oſtendit. Et hoc docet manifeſtius in iis quæ conſequuntur. Cum hic enim Deum dixiſſet operari, dicit paulo poſt, *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Hæc quidem poſuit in præſentia diuinus Apoſtolus aduerſus Græcas opiniones, illorum oſtendens diſſenſionem, præterea autem etiam eos qui quæ minora videbantur eſſe dona acceperant, conſolans, & docens quod hæc & illa ab eodem patre data ſunt. Hoc enim etiam innuunt ea quæ conſequuntur.

Roman. 15.

2. ad Tim. 4

2. ad Tim. 1

G

Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem.

Non dixit, *gratia*, ſed *manifeſtatio*. Gratia enim datur etiam nunc iis qui ſanctiſſimo baptiſmo digni habentur, ſed non euidenter, tunc [illegible] protinus & variis linguis loquebantur, & miracula faciebant, per hæc confirmantes, & doctrinæ veritatem [illegible]. N[illegible] ſario autem dixit ſpiritus manifeſtationem [illegible] *ad vtilitatem*, [illegible] ipſos [illegible] conſolans, & docens quod qui a[illegible] petiet [illegible] omnia, & nouit quid vnicuique conferat, omnia ſapienter dıſtribuit.

H

Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum.

Sermonem ſapientiæ v[illegible], non e[illegible] quentiam, [illegible] veram doctrinam, cuius ip[illegible] Apoſtoli gratiam acceperant, & diuinus [illegible] nes Euangeliſta, & [illegible] ſummus Petrus Apoſtolorum ſummus, & Martyrum primus beatus Stephanus. Neque [illegible] homines piſcatores & manu ſibi victum parantes, & [illegible] plane ignari, & conciones habere, & ſcribere [illegible] debant, & ſcriptis mandabant, vt maxima implete[illegible] a diuino ſpiritu [illegible] ſapientiam acceperunt. Alij autem ex iis qui crediderant, habebant quidem diuinorum decretorum & dogmatum cognitionẽ, ſed non ſimiliter facti concionari poterant, & tamen hoc quoque erat donum gratiæ ſpiritus.

Alteri fides in eodem ſpiritu.

Fidem hic non hanc dicit communem, ſed illam de qua paulo poſt dicit, *Etſi habuero omnem fidem ita vt montes transferam*. Propter eam enim quæ tunc erat infidelitatẽ,

multa

A multa eiuſmodi miracula faciebant ad admirationem, illos per ea deducentes ad veritatem.

Alii gratia ſanitatum in eodem ſpiritu.

Diuinum notum curationem, & redditum claudis ingreſſum, & iis qui viſu priuati erant, redditam lucis viſuram. Hæc enim fiebant illo tempore vt teſtis eſt Actuum hiſtoria. De diuino enim Petro dicit, quod multos ægrotantes in plateis in lectis ponebant, vt Petro accedente vel vmbra eius aliquem adumbraret. De diuiniſſimo autem Paulo, quod color veſtimentorum eius morbos exigebat.

Alii autem operatio virtutum.

Hoc donum ſæpe etiam ſupplicium intulit, quemadmodum Elymæ lucis priuationem, & Ananiæ & Sa-

Act. 13. & 5. phiræ mortem præmaturam.

Alii autem prophetia.

Huius etiam doni multi erant participes, non ſolum viri, ſed etiam mulieres, vt aperte docet Actuum hiſtoria.

Alii diſcretio ſpirituum.

Quoniam enim illo etiam tempore erant vates, qui

B homines decipiebant, data erat aliquibus hæc à diuino ſpiritu gratia, vt eos diſcernerent qui ab aduerſario ſpiritu agebantur.

Alii autem genera linguarum.

De hoc autem dono quæ oportuit prius diximus, ipſum autem poſuit vltimum: donum autem doctrinæ primum, quandoquidem propter illud & hoc & alia data ſunt, vt crederetur prædicatio.

Sermonū. Græce γλωσσῶν, linguarū. *Alii interpretatio ſermonum.*

Erat autem hoc quoque ſpiritale donum. Homo enim qui linguam Græcam ſæpe ſolum nouerat, alio lingua Scythica & Thracica differente, afferebat auditoribus interpretationem. Vbique autem adiecit, *ſecundum eundem ſpiritum, & in eodem ſpiritu,* docens eſſe quidem varios riuos, ſed vnum fontem, & ne hoc quidem exiſtimauit ſufficere, ſed ſubiunxit.

Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.

Per hæc autem omnia eos qui minora dona acceperant conſolatur, docens ea quoq; eſſe dona diuini ſpiritus. Dat autem diuinus Spiritus vt vult, vult autem ea

C quæ ſunt vtilia, hoc enim prius dixit. *Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem.* Propterea non dixit, *ſpiritus,* ſed, *vnus & idem ſpiritus,* docens quod non hæc quidem alius, illa vero alius, ſed vnius & eiuſdem ſpiritus ſint hæc & illa dona. Deinde vtitur ſimilitudine, oſtendens ex iis quæ videntur, ea quæ non videntur.

Sicut enim vnum corpus eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt ita & Chriſtus.

Chriſtum hic commune eccleſiæ corpus appellauit, quoniam huius corporis caput eſt Chriſtus Dominus. Præcipit ergo ne corpus triſtitia afficiatur & ſciat quod ex diuerſis quidem membris eſt compoſitum: *vnum autem corpus,* & *eſt,* & *dicitur,* & hinc intelligat quod etiam eccleſia vocatur quidem corpus Domini Chriſti, *habet autem multa membra,* & differentia, & hæc quidem maiora, illa vero minora, & hæc quidem præſtantiora, illa vero inferiora, ſed omnia tamen neceſſaria & vtilia. Docet autem etiam quomodo omnes qui credimus *corpus vnum* appellemur.

D *Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.*

Omnes ab vno ſpiritu renouati ſumus, idem donum omnes in baptiſmo accepimus, remiſſionem peccatorum ſimiliter accepimus, diuinorum ſacramentorum ſumus ex æquo participes. Vnum ergo corpus ſumus, etſi diuerſa membra habemus. Hoc enim dixit, *In vnum corpus baptizati ſumus,* pro eo quod eſt, ideo vt vnum corpus eſſemus.

Nam & corpus non eſt vnum membrum, ſed multa.

Neque enim corpus eſt ſimplex, ſed ex multis partibus compoſitum.

E *Si dixerit pes quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, num ideo non eſt de corpore? Et ſi dixerit auris, Non ſum de corpore, num ideo non eſt de corpore?*

Eos rurſus qui minora dona acceperunt, per hæc docet non ægre ferre, ſed contentos eſſe iis quæ data ſunt. Etſi enim non manus ſed pedis operationem exerceas, neque oculi ſed auris officio fungaris, oportet te ſcire quod hæc etiam ſunt corpori neceſſaria.

Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus: vbi odoratus?

Si enim totum corpus habiturum eſſet vnum membrum præſtantiſſimum, eſſet penitus inutile, vt quod eſſet priuatum reliquis membris.

Nunc autem poſuit Deus membra, vnumquodque eorum in corpore ſicut voluit.

Hæc quoque ſufficerent ad perſuadendum ei qui ægre fert, vt contentus eſſet iis quæ data ſunt. Si enim Deus corporis partibus officia & actiones tribuit; qui non ſtat iis quæ definita ſunt, aperte repugnat ei qui definiit. Et per hæc quidem, Patris & ſpiritus honoris æqualitatem oſtendit. Et enim de ſpiritu dixit, quod *hæc omnia operatur ſicut vult.* & de Deo, quod *poſuit membra vt voluit.*

F *Quod ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus.*

Eſſet enim corpus inutile, ſi membrorum non haberet differentiam. Ab hoc deinceps loco docet eos qui maiora dona acceperunt, ne alios deſpiciant, ſed quam membra neceſſaria honorent.

Non poteſt autem dicere oculus manui, opera tua non indigeo aut iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarii. Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt, & quæ putamus ignobiliora eſſe membra corporis, his abundantiorem honorem circundamus.

Ex partibus imbecilliora & magis neceſſaria ſunt iecur & cerebrum. Oſſa enim ſunt iis firmiora, & validiora, maiorem tamen ſecuritatem ab effectore conſecuta ſunt. Ex partibus rurſus corporis, ignobiliores videntur eſſe pedes. Sed tamen eorum quoque multam curam gerimus, calceis eos tegentes.

Et quæ inhoneſta ſunt noſtra, abundantiorem honeſtatem habent. Honeſta autem noſtra, nullius indigent.

G Facies enim non eget tegumento, genitales autem partes & nos veſte tegimus, & natura eis pilos tanquam aliquod indumentum addidit. Hoc enim ſubiunxit,

Sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantiorem honorem tribuendo.

Ita clunibus contexit partem qua egeritur. *Inhoneſta* autem *& indecora* vocauit ab ea quæ eſt de iis opinione.

Vt non ſit ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro inuicem ſollicita ſint membra. Et ſi quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. ſiue glorìatur vnum membrum, congaudent omnia membra.

Hæc ſumma ſocietas inuenitur locum habere in partibus corporis. Si pes enim offendatur, totum corpus moleſtia afficitur, & ſi vnguis plus quam opus ſit ſecetur, per totum corpus peruadit ſenſus doloris, & ſi lingua maledicat, vel mentiatur, flent oculi, & rurſus ſi oratorie loquatur, rident, gaudium ſignificantes. Cum ita ſimilitudinem pluribus oſtendiſſet, ad propoſitum reuertitur.

Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.

H Non enim vos ſoli, ſed omnes qui in vniuerſo orbe terrarum crediderunt. Propterea enim adiecit illud, *Ex parte.* Deinde docet ordines eccleſiæ.

Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primum Apoſtolos.

Non dicit ſolos duodecim, ſed etiam ſeptuaginta, & eos qui poſtea eandem gratiam aſſecuti ſunt. Nam & ipſe poſtea vocatus eundem ordinem conſecutus eſt, & beatus Barnabas, & alii præterea innumerabiles. Iam vero Epaphroditum quoque vocat Apoſtolum Philippenſium. *Veſtrum,* inquit, *Apoſtolum, & adiutorem neceſſitatum mea.* Ad Phil. 2.

Secundo Prophetas.

A [illegible] qui erant [illegible] ſed qui [illegible] ex quibus erat Agabus, & qui Antio[illegible] runt, & ipſe diuinus Apoſtolus.

Tertio doctores.

N[illegible]n quoque à diuina gratia impetrati, & de [illegible] dogmatibus doctrinam aſſerebant, & [illegible] totalem adhortationem adducebant.

Deinde virtutes: exinde gratias curationum

Ex his doctrinam addidit, non ſi iſtra, ſed docens illa eſſe propter ipſam, non autem ipſam propter illa. Doctrina enim ſalutem procurauit. Sed qui [illegible] abſque ſign[illegible] illam non recipiebant, nece[illegible] miracula, veluti quædam pignora dabantur eis qui ac[illegible]edebant.

Opitulationes, gubernationes.

Eccleſiarum adminiſtratores per hæc ſignificauit.

Genera linguarum.

Interpretationes ſermonum non eſt in Theod.

Vltimum hoc donum poſuit, non temere, ſed quia de eo ſibi valde placebant, & eo ad oſtentation[illegible], non ad neceſſitatem vtebantur. Ea enim de cauſa poſuit etiam ordinem donorum, & dixit quodnam ſit primum, quod ſecundum, & quod tertium: vt eorum quæ ſunt magis neceſſaria curam gerant.

B *Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?*

Per hæc rurſus conſolatus eſt eos qui ibi videbantur minora dona accepiſſe, & aperte docuit fieri non poſſe vt omnes eadem habeant, & quod ſui inuicem indigent, ſicut membra alterum alterius auxilio indiget.

Aemulamini autem charismata meliora?

Legerunt hoc quidam per interrogationem, pro eo quod eſt, Chariſmata ſeu dona meliora omnino deſideratis? Si reuera deſideratis, ego vos ad ea libenter deducam, hoc enim ſubiunxit.

Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.

Hoc eſt, donorum longe maiorum viam oſtendo, & eos docet quod his omnibus eſt melior ac præſtantior dilectio in proximum.

CAP. XIII.

C *SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cymbalum tinniens.*

Donum linguarum primum omnium poſuit cum alio conſ[illegible]tens, quoniam hoc apud eos videbatur [illegible] aliis maius ac præſtantius, [illegible] autem ip[illegible] [illegible]ſtimabant, quoniam ante alia omnia Apoſt[illegible] datum eſt in [illegible]ſto Pentecoſtes, quando venit ſanctiſſimus [illegible] [illegible]cit ergo. E[illegible] niſi omnium hominum vocem loquar, & præter ea voces poteſtatum quæ ſub aſpe[illegible]um non cadunt: [illegible] in proxim[illegible] a[illegible]tem charitatem non habeam, ab [illegible] inſtrumentis nihil differo. *Angelorum* autem *linguas* di[illegible], non quæ ſenſu ſed quæ intelligentia percipiuntur, per quas & vniuerſorum Deum laudant, & inter ſe diſſerunt. Eos enim laudantes audierunt Eſaias & Ezechiel. Quin etiam Daniel eos inter ſe loquentes audiuit, & Zac[illegible]ias, & Michæas. Diuinus autem Apoſtolus h[illegible] poſuit hyperbol[illegible]e, charitatis lucrum volens oſtendere.

D *Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil ſum.*

Rurſus ea quæ ſunt [illegible]uera dona maxima [illegible] prophetiam & fidem cum charita[illegible] comparans, oſtend[illegible] charitatem eſſe ſuperiorem. Hæc autem rurſus poſuit, non [illegible], [illegible] ampli[illegible]catione. De prophetia enim [illegible] *Si nouero myſteria omnia, & omnem ſcientiam*: de fide autem, *Vt montes transferam*, & ea ratione oſtendit eſſe præſtan[illegible] nam charitatis poſſeſſionem.

[illegible] ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, n[illegible] il mihi prodeſt.

Hic cu[illegible] maximis virtutum formis, [illegible] in ſci-

E l[illegible] [illegible]pt[illegible], & [illegible] pro[illegible] pauperi[illegible], & [illegible] quæ propter pietatem [illegible] beuntur, conferens, illa oſtendit [illegible] [illegible]cie. Po[illegible] [illegible] rurſus poſuit eti[illegible] [illegible]cas [illegible] Et [illegible] fa[illegible] tatibus dixit, *Si diſt[illegible] in cibos [illegible] facultates meas*, hoc eſt, Si ip[illegible] me[illegible] n[illegible] bus [illegible] [illegible] & pauperum cura [illegible] po[illegible] ſimpliciter mori[illegible], [illegible] co[illegible] hic [illegible] [illegible]etu[illegible] [illegible] chem nis [illegible] tae [illegible] modo [illegible] p[illegible] qui hæc fec[illegible]t, [illegible] in n[illegible] beat. Sciendum e[illegible] quod [illegible] ſtis iu[illegible] nſ um [illegible] facti [illegible] de [illegible] dictam [illegible] ta le[illegible] [illegible] ſunt [illegible] multi h[illegible] qui pr[illegible] an[illegible] in [illegible] [illegible] multa faciunt, & eſt [illegible]s pro[illegible] cumq[illegible] ſe[illegible] nibus renunciat hoc age[illegible] [illegible] h[illegible] [illegible], & rurſus propter [illegible], & [illegible] cælorum deſiderium, & non vt [illegible] pauper[illegible]. Sciendum eſt autem quod di[illegible] hyperbolice potius confirmat pr[illegible]dictam d[illegible]

F Galat. 1. [illegible] etiam ad G[illegible]tas ſcribens, dicit. *E[illegible] A[illegible] de cælo euangelizet vobis præter id quod accepiſtis, anathema [illegible].* Quæ [illegible]bat quidem fieri non poſſe vt An[illegible] doceret quæ eſſent contraria diuinæ prædi[illegible] tamen poſuit docens nulli [illegible] alia[illegible] doctrina[illegible] eſſe credendum, etiamſi ſit [illegible] de va[illegible] de dignus.

Charitas patiens eſt.

Quæ propinquo deſunt, magno & ge[illegible]oſo ferunt animo.

Benigna eſt.

Manſuetudine & probitate vtitur.

Charitas non æmulatur.

Inuidiæ vitium non admittit.

Non agit perperam

N[illegible]n curioſe ſcrutatur ea quæ non attinet, hoc enim eſt, *Perperam agere.* Non attingit menſuram di[illegible] ſubſtantiæ, nec [illegible], in quibus eius diſpenſa[illegible] ex[illegible] minat quod nonnulli facere conſueuere. Qui habet charitatem, nil [illegible] mere facere in animum induc[illegible]t. *Charitas enim*, pro eo quod eſt, Qui habet charitatem,

G *Non inflatur*

Aduer[illegible]s fratres non erigitur.

Non eſt ambitioſa.

N[illegible] turpe & abiectum pro vtil[illegible]ate [illegible] rum [illegible] recuſat, eiuſmodi actionem turpem [illegible] ind[illegible] [illegible] du[illegible] [illegible]ns.

Non quærit quæ ſua ſunt.

Hoc ſæpe dixit diuinus Apoſtolus, non quæro meam vtilitatem, ſed multorum, vt ſ[illegible]entur

Non irritatur.

Si aliqua moleſtia ab aliquo affectus fuerit, fert [illegible] [illegible] propter eam quam habet ad d[illegible]endum [illegible] pe[illegible]onem

Non cogitat malum.

Ignoſcit iis qui errarunt, exiſtimans ea non eſſe facta malo animi propoſito.

Non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati

Quæ iniuſta [illegible] odio habet: iis aut[illegible] quæ bona & honeſta ſunt [illegible] electatur.

Omnia ſuffert.

Quæ moleſta ſunt propter dilectionem ſuſtinet.

Omnia credit.

H A mendacio alienum credit quem diligit.

Omnia ſperat.

Etſi omnia viderit inclinare ad id quod eſt deterius, expectat eius mutationem in melius.

Omnia ſuſtinet.

Nihil eorum quæ in ipſum fiunt, p[illegible] eum à [illegible]ctione deiicere. Hæc cum diuinus Apo[illegible]lus eſſet [illegible] [illegible] in perſecutus, & vid[illegible]t ad laudandam charitatem linguam non ſufficere, ſubiungit breu[illegible]

Charitas nunquam excidit.

Hoc eſt, n[illegible] mouetur aut [illegible]atur, ſed [illegible]per manet, vt quæ [illegible]na, ſta[illegible], & i[illegible]mobilis per[illegible] Hoc enim docuit per ea [illegible] ſequuntur,

A *Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.*

Futura enim vita eorum minime indiget. Rebus enim præſentibus ſuperuacanea eſt prophetia, inutiles autem linguæ ſublata earum differentia: ceſſat autem etiam minor eſt cognitio, maiore ſuppeditata. Hoc enim ſubiunxit,

Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt euacuabitur.

Iis enim qui ſunt perfecti ſuperuacanea eſt adoleſcentum cognitio. Hac enim ſimilitudine vſus eſt etiam diuinus Apoſtolus.

Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus ſum vir, euacuaui ea quæ erant paruuli.

Qui enim poſt perfectam ætatem ingenii ſubtilitate & prudentia exornantur, puerili cognitione non indigent. Aſſimilauit ergo cognitionẽ quæ nobis in præſenti vita data eſt, puerorum cognitioni, eam autem quæ expectatur, virorum perfectorum rurſus per hæc docens,

B ne ii de cognitione iactarent, corpus eccleſiæ ſcindente.

Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc facie ad faciem.

Præſentia, inquit, vmbræ ſunt futurorum. In ſanctiſſimo enim baptiſmo videmus figuram reſurrectionis, tunc autem ipſam videbimus reſurrectionem. Hic videmus ſymbola dominici corporis, illic autem ipſum Dominum videbimus. Id enim ſignificat, *Facie ad faciem.* Videbimus autem eius non quę ſub aſpectum non cadit naturam, quæ à nullo cerni poteſt, ſed eam quæ de nobis ſumpta eſt.

Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

Non hoc dicit, *ſicut cognitus ſum cognoſcam, ſum*, ſed, perfectius ipſum videbo, vt qui ei iam notus ... ſim. Illud enim, *Cognitus ſum*, poſuit, pro ... familiaris factus ſum. Itaenim dixit Moſi. *Noui te præter omnes.* & Apoſtolus. *Nouit Dominus qui ſunt ſui*, hoc eſt, eos

C ampliori prouidentia dignatur.

Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas.

Oſtendit ceſſiſſe dona, ſolam autem manere charitatem. Oſtendit præterea eam præclara illa quæ in mente verſantur antecellere. Superuacanea eſt enim fides in futura vita cum res euidenter apparent. Si enim fides eſt eorum quæ ſperantur ſubſtantia; rebus iam apparentibus fide non amplius opus eſt. Ita etiam ſpes eſt illi ſuperflua. Spes enim quæ videtur non eſt ſpes. Quod enim videt quis quid ſperat? Charitas autem illic maiores habet vires, cum ceſſauerint perturbationes, & corpora quidem ab interitu aliena facta fuerint, & animi non hoc quidem nunc, nunc vero illud voluerint.

CAPVT XIV.

Sectamini charitatem, æmulamini ſpiritualia, magis autem vt prophetetis.

D Quoniam ergo res eſt adeo magna charitas eius poſſeſſionem magni facite, neque dona ſpiritualia contemnentes, præ cæteris autem prophetiam amplectimini. Rurſus enim ſupercilium propter donum linguarum ſe efferens deprimit.

Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo, nemo enim audit. ſpiritu autem loquitur myſteria.

Vtrunque ſimul facit, & illorum gloriæ cupiditatem reprehendit, & deinde vſum docet. Id enim datum erat prædicatoribus propter diuerſas hominum voces, vt qui ad Indos veniebant, illorum lingua vtentes diuinam afferrent prædicationem, & cum Perſis rurſus diſſerentes, & cum Scythis, Romanis, & Ægyptiis, ſingulorum vocibus vtentes, Euangelicam doctrinam prædicarent. Superuacaneum erat ergo iis qui Corinthi diſſerebant, vti voce Schytarum, vel Perſarum, vel Ægyptiorum, qui illos audire nequibant. Quamobrem ... inus etiam dixit Apoſtolus, *non* etiam *qui linguis loquitur, non loquitur hominibus, ſed Deo*, hoc enim ſubiunxit. *Nemo enim audit*, & ne inutile donum exiſtimaretur, ſubiunxit. *ſpiritu autem loquitur myſteria.*

E *Nam qui prophetat hominibus, loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.*

Omnes enim audiunt ea quæ dicuntur.

Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat.

Alii enim ... non intelligebant ea quæ dicebantur.

Qui autem prophetat, eccleſiam Dei ædificat.

Videntes enim cogitationum reuelationem & eorum quæ occulto fiunt manifeſtationem, maximam vtilitatem accipiebant. Et ne quis exiſtimaret eum inuidia adductum hæc dicere, neceſſario ſubiunxit,

Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior eſt qui prophetat quam qui loquitur linguis, niſi interpretetur vt eccleſia ædificationem accipiat.

Aperte autem docuit cur id, *magis autem*, poſuerit. Non detraho, inquit, dono, ſed eius donum quæro, niſi enim adſit interpres, melior eſt prophetia, maius enim habet commodum.

F *Nunc autem fratres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?*

Suam rurſus perſonam ſubdidit, eos qui accuſantur hac ratione conſolans. Ego enim, inquit, ad vos veniens, & linguarum differentia vtens, quodnam vobis lucrum attulerim, niſi vtrinq; doctrina vtar, reuelans vobis occulta myſteria, & ad diuina deducens, & ſuadens ea quæ conueniunt. Affert autem etiam ſimilitudinem rei propoſitæ conuenientem.

Tamen quæ ſunt inanima vocem dantia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionem ſonituum dederint, quomodo ſcietur id quod canitur aut quod citharizatur? Etenim ſi incertam vocem dederit tuba, quis parabit ſe ad bellum?

Scitis autem vos etiam quod & tibia, & cithara numero aliquo & arte indigent. Ea itaque ſi habeant, etſi ſint inanima, numerolum & concinnum aliquem ſonum emittunt. Sin autem quis eis præter hæc vius fuerit, id quod ex eis efficitur nihil ſignificat. Ita etiam tuba niſi

G bellicum cecinerit, non vocat ad arma milites.

Ita & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur quod dicitur? Eritis enim in aera loquentes. Tam multa vt puta genera linguarum ſunt in hoc mundo, & nihil ſine voce eſt.

Quod in cithara eſt numeroſus ſonus & in tuba ſignũ bellicum, hoc in linguis eſt interpretatio. Præſentibus enim non intelligentibus, verba in aerem inaniter diffunduntur.

Si ergo neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquar barbarus: & qui loquitur mihi barbarus.

Idem varie dixit.

Sic & vos quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem eccleſiæ quærite vt abundetis.

Per ironiam eos vocauit *æmulatores ſpirituum.* Præcipit autem eis, vt omnia faciant pro vtilitate eccleſiæ.

H *Et ideo qui loquitur lingua, oret vt interpretetur.*

Pete, inquit, ab eo qui dedit tibi donum linguarum, vt etiam adiiciat donum interpretationis, vt eccleſiæ vtilitatem afferas.

Nam ſi orem lingua: ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.

Fructus eius qui dicit, eſt auditorum vtilitas. Hoc etiam dixit in epiſtola ad Romanos, *Vt aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in cæteris gentibus.* Alia ergo lingua diſſerens, & iis qui audiunt interpretationem non afferens, nullum habeo fructum, illis vtilitatem non accipientibus.

Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente. Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.

Spiritum donum appellat: *Mentem* autem manifeſtationem eorum quæ dicuntur. Dicit ergo oportere eum qui aliena loquitur, ſiue in pſalmodia, ſiue in oratione, ſiue in doctrina, vel ipſum interpretari ad vtilitatem eorum qui audiunt, vel aſſumere alium doctrinę adiutorem, qui hoc poſſit facere.

Exod. 33. 2. Tim. 2.

Græcè non eſt, ad ædificationem, ſed tantum ædificationem.

Deo, non eſt in Græco.

Rom. 1.

A *Ceterum ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen ſuper tuam benedictionem: quoniam quid dicas neſcit.*

Idiotam appellat eum [illegible] ordine conſtitutus eſt, quandoquidem [illegible] etiam [illegible] a multitudine [illegible], conſueuerunt idiotas ap[illegible].

Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur.

Scio [illegible] gratiarum actionem [illegible], ſed ea quæ dicuntur non intelligi qui neſcit linguam. Deinde admonendo:

Gratias ago Deo meo quod omnium veſtrum lingua loquor, ſed in eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam, quam decem millia verborum in lingua.

Ego ante vos hoc dono ſum dignus habitus, per me vos quoque hanc gratiam accepiſtis, ſed tamen ego multorum vtilitatis curam gerens, apertam & claram doctrinam obſcuræ præfero. Deinde increpando.

Fratres nolite effici pueri ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote.

B Ne ordinem inuertite nec puerorum ignorantiam ſed innocentiam imitemini. Perfectorum autem non improbitatem, ſed ſolertiam & ingenii acumen retinete.

Eſa. 28. *In lege enim ſcriptum eſt. In aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic, & nec ſic exaudient me dicit Dominus.*

Eſt quidem vox prophetica, *legem* autem veterem ſcripturam appellauit. Poſtquam autem adduxit teſtimonium, ſubiungit interpretationem.

Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus.

Infidelem enim in admiratione afficit linguarum diuerſitas. Hoc in die Pentecoſtes vſu venit iis qui illic erant

Act. 2. congregati. Protinus enim dixerunt, *An non omnes ſunt Galilæi qui loquuntur. & quomodo audiuimus eos vnuſquiſque propria lingua in qua nati ſumus: Parthi, & Medi, & quæ ſequuntur.*

Prophetia autem non infidelibus, ſed fidelibus.

Vnus eſt Apoſtolo ſcopus & inſtitutum multorum vtilitas. Quamobrem etiam Corinthiis præcipit vt prophetiam eligant, vt quæ communem vtilitatem afferat. Oſtendit autem in iis quæ ſequuntur Prophetiæ vtilitatem.

C *Si ergo conuenerit vniuerſa eccleſia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles: nonne dicent quod inſanitis.*

Idiotas hic appellat eos qui myſteriis non ſunt initiati, & docet quod qui ea quæ docentur non intelligunt, eos inſanire putabunt.

Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus diiudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifeſta ſiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum pronuncians quod vere Deus in vobis ſit.

Ita [illegible] cum Anania & Saphira conuicti fuerunt. Notandum eſt autem quod ſanctiſſimum Spiritum hic *Deum* aperte vocauit. Diuini [illegible] Spiritus erat prophetiæ operatio. *Hæc enim omnia operatur vnus & idem ſpiritus, diuidens ſeorſum vnicuiq, prout vult*, ſed tamen hic poſuit quod *cadens in faciem adorabit Deum pronuncians quod Deus vere eſt in vobis, Deum* dicens ſanctiſſimum Spiritum. Ita etiam beatus Petrus ait, *Quare decepit ſatanas cor*

Act. 5. *tuum vt mentireris Spiritui ſancto: Non mentitus es hominibus,*

D *ſed Deo.* Cum ſic oſtendiſſet donorum differentiam, docet eos etiam [illegible] qui eis conuenit.

Quid ergo eſt fratres? Cum conuenitis, vnuſquiſq, veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet, omnia ad ædificationem fiant.

Rurſus oſtendit corpus & membra corporis. Per hoc enim quod dicit, *Conuenitis* vnum corpus oſtendit. Per [illegible] tem, *vnuſquiſque habet hoc & illud*, membrorum differentiam. Deinde rurſus quæ ab vnoquoq; affertur communem vtilitatem, *Omnia ad vtilitatem* [illegible] *ant.*

Siue lingua quis loquitur, ſecundum duos, aut vt multum tres, & per partes.

Non [illegible] ſimulque diſſerere oportere docet, h[illegible] enim eſt immoderatæ perturbationis & confu[illegible] nec rurſus multos, etenim duo ſufficiunt, & ta[illegible] ad tres [illegible] eorum qui [illegible] num [illegible]. E

Et vnus interpretetur.

Oportet [illegible] præſentes ea quæ dicuntur intelligere.

Si autem non fuerit interpres: taceat in eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo.

Eſt [illegible] alieniſſimum, [illegible] cupiditatem, & non propter [illegible]

Prophetæ autem duo aut tres dicant, & alii diiudicent.

Iam [illegible] omnis [illegible] diſcretionem [illegible] numerauit, hoc [illegible] quibus [illegible] donum acceperunt, ea quæ [illegible] cuntur d[illegible] an [illegible] ſpiritus [illegible] antur operatione. Sicut enim prop[illegible] falſos propheta Diabolus oppoſuit, ita etiam

2. Cor. 11. Apoſtolis falſos Apoſtolos. [illegible] docet in ſecunda epiſtola ad Corinthios. *Tales*, enim inquit, *pſeudoapoſtoli, doloſi operarii.*

Quod ſi alii reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat.

F Si [illegible] inquit, mouerit gratia ſpiritus, cedat qui cœpit dicere.

Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare: vt omnes diſcant, & omnes exhortentur.

Nihil fiat inordinate, nihil confuſe: etenim fieri poteſt vt vos omnes prophetiam iis qui congregantur e[illegible] hibeatis, & eis quæ ex ea capiunt vtilitatem procuretis. Hic ordo manſit in eccleſiis in præſen[illegible] tempus, & ex doctoribus alii quidem in hac concione, alii vero in alia cum populo diſſerunt.

Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubiecti ſunt.

Spiritus dona vocantur. Ita Ieſus ſubiiciebatur Moſi, ita Helyſæus Heliæ, ita ipſi Heliſæo multitudo [illegible] prophetarum, ita ipſi Apoſtolo Timotheus, & Titus, & reliqui.

Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis ſicut & in omnibus eccleſiis ſanctorum doceo.

Nihil noui ſtatuimus, ſed vos eccleſiarum leges docemus, quas ipſe ſtatuit pacis magiſter & Dominus. Sed quia non ſolum viri, ſed etiam mulieres ſpiritalem

G gratiam acceperant, hoc enim etiam per Ioelem prophetam prædixit Dominus, *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem*

Ioel. *carnem, & prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtræ*, neceſ[illegible] etiam de his legem tulit.

Mulieres in eccleſiis taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit.

3. Eas enim dicit Dominus, *Ad virum tuum conuerſio tua & ipſe dominabitur tibi.*

Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in eccleſia.

Deinde rurſus increpat [illegible].

An à vobis verbum Dei pr[illegible] it. aut in vos ſolos peruenit.

Nec primi nec ſoli Euangelicam [illegible] tionem, ne propriis ergo contenti ſitis, [illegible] ſiarum ſequimini.

Si quis videtur propheta eſſe aut ſpiritualis: cognoſcat quæ ſcribo vobis quod Domini ſunt mandata.

Eos qui diuinum Spiritum habent inhabitantem, appellauit *ſpiritales.* [illegible] hac autem gratia priuatus eſt, conuenire non poteſt. Vnde ſ[illegible] iunxit,

Si quis ignorat, ignorabitur.

H Deinde admonitorie.

Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere.

Rurſus illud quidem oſtendit eſſe præſtantius, hoc vero etiam eſſe vtile, hoc enim ſignificat illud, *Non prohibete.*

vobis, eſt in Græco. *Omnia autem honeſte & ſecundum ordinem fiant in vobis.*

Ordinem autem prius docuit. Hunc nos etiam o[illegible] nem ſeruemus, & Apoſtolica præcepta ſequamur [illegible] mus legiſlatoris ſocietatis particip[illegible] tate Domini noſtri Ieſu Ch[illegible] a cum ſanctiſſimo Spiritu [illegible] ficentia nunc & ſemper & [illegible] cula ſæculorum.

Amen.

A

TOMVS QVARTVS.

CAPVT XV.

Poſtquam diuinus Apoſtolus de ſpiritalibus donis doctrinam perfecit, conducibile exiſtimauit etiam de reſurrectione verba facere. Quidam enim impoſtores eos [illegible] ducebant, dicentes non futuram corporum reſurrectionem. Cum autem eſſet ſpiritali ſapientia plenus, non hoc ſolummodo ac ſimpliciter facit, ſed primum docet ſcopum ac inſtitutum humanæ naturæ a Domino ſuſceptæ, & oſtendit & crucem, & paſſionem & Seruatoris reſurrectionem fuiſſe propter reſurrectionem communem. Id autem apertius ſciemus ex verbis eius.

Notum autem vobis facio fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſaluamini, qua ratione prædicauerim vobis.

B

Doctrinæ laudem rurſus admiſcuit, eos ad audiendum præparans. Propterea dixit, *In quo ſtatis*, & ſtationem confirmans adiecit, *Per quod & ſaluamini*. Hoc autem dicit. Volo vobis in mentem reuocare Euangelium, quod à me inter vos prædicatum eſt, quod prompto quidem & alacri animo ſuſcepiſtis, quæ autem ex eo oritur ſalutem expectatis. Id autem vobis in memoriam reuo[illegible], volens eiuſ ſcopum & inſtitutum oſtendere. Hoc enim dixit illud, *Qua nam ratione prædicauerim vobis*. Deinde ſubiungit,

Si tenetis, niſi fruſtra credidiſtis.

Si enim non creditur reſurrectio corporum, ſuperuacanea eſt prædicatio Euangelii.

Tradidi enim vobis in primis quod & accepi.

Neque enim ipſe inueni prædicationem: nec humanas ſum rationes ſecutus: ſed a Domino Chriſto accepi doctrinam. Quid autem accepiſti.

Quod Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum ſcripturas.

Eſa. 53. C Hoc enim & prophetæ prædixerunt & clamat Eſaias. *Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus eſt propter peccata noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum.*

Et quod ſepultus eſt.

Eſa. 56. Hoc etiam prædixerunt prophetæ. *Erit enim*, inquit, *in pace ſepultura eius.*

Et quod reſurrexit tertio die ſecundum ſcripturas.

Tertio die ſecundum ſcripturas non eſt in Græco. Pſal. 15. Matth. 12. Dixit quidem diuinus Dauid, *Non relinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Dominus autem Ionam in medium adducit. Habet enim figura ac typus trium dierum numerum.

Et quod viſus eſt Cephæ.

Fide quidem digna eſt perſona ad teſtimonium, ſed vna. Quocirca ſubiungit,

Poſt hoc vndecim.

Et ne quis eos etiam ſuſpectos haberet, quod propter eorum amorem in magiſtrum prædicarent reſurrectionem quæ non fuerat, ſubiunxit neceſſario

Deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul.

D Non ſigillatim, ſed ſimul omnibus. Eſt à ſuſpicione alienum tot hominum teſtimonium, & ne quis exiſtimaret eum dicere quæ vera non ſunt, ſubiunxit.

Ex quibus multi manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt.

Poſſe inquit eum qui velit ex illis ſcire.

Deinde viſus eſt Iacobo.

Hæc quoque eſt inſignis perſona, non ſolum ex cognatione: appellabatur enim *frater Domini*, ſed etiam ex propria virtute. Vocabatur enim *iuſtus*.

Deinde Apoſtolis omnibus.

Rurſus Apoſtolos non duodecim ſolos vocauit: eorum enim iam meminerat: ſed omnes qui eum ordinem acceperant. Ne autem videretur hæc ex ſolo auditu dicere, ſeipſum quoque inter teſtes recenſet, qua vti conſueuit moderationem ac modeſtiam dictis ſuis adiiciens.

Nouiſsime autem omnium tanquam abortiuo viſus eſt mihi.

Cum vellet ſe omnium hominum viliſſimum & abiectiſſimum appellare, omnibus iis relictis qui in vtero perfecti fuerunt, deinde lege naturæ nati ſunt abortiuo fœtui ſeipſum comparat, qui in hominum catalogo non recenſetur. Deinde eius cauſas recenſet.

Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei.

Et ne eorum quæ prius fecerat expoſitione ſuum teſtimonium reprobum & infirmum efficeret, ſubiunxit.

Gratia autem Dei ſum id quod ſum.

Diuitias & occultare conatur, & aperire cogitur. Neque enim dixit aperte quid eſt, ſed, *ſum quod ſum.*

Et gratia eius in me vacua non fuit.

Non fruſtra mei miſertus eſt. Præſciuerat enim quod fecit.

Sed abundantius illis omnibus laboraui.

F Et ne ſua quidem aperire coactus, ſui oſtentatione aut glorIatione refertus eſt, & ſolum laborem oſtendit, eum quoque eſſe dicit diuinæ gratiæ. Hoc enim ſubiunxit,

Non ego autem ſum, ſed gratia Dei mecum.

Deinde tranſit ad id quod eſt propoſitum.

Siue enim ego, ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic credidiſtis.

Sic à me & ab aliis Apoſtolis prædicata eſt Dei & Seruatoris noſtri reſurrectio, hoc etiam vos prompto & alacri animo ſuſcepiſtis. poſtquam hoc velut fundamentum poſuit, de communi reſurrectione orationem ædificat, admodum validis vtens ſyllogiſmis.

Si autem Chriſtus prædicatur quod ſurrexit à mortuis: quomodo quidam dicunt in vobis, quod reſurrectio mortuorum non eſt?

Chriſtum, inquit, prædicauimus, non ſolum Deum, ſed etiam hominem. Cum enim in Dei forma eſſet, ſerui formam accepit, eum & eſſe mortuum, & reſurrexiſſe diximus. Sed manifeſtum eſt impatibilem eſſe diuinitatem, corpus autem patibile, hoc enim & cruci tradidit, & e ſepulchro excitauit. Quomodo ergo, inquit, dubitatur a nonnullis de reſurrectione [illegible] p [illegible] unum Chriſti [illegible] redatur reſurrectio?

G *Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque Chriſtus reſurrexit.*

Si hoc enim fieri non poteſt, neque illud factum eſt, nam Dominus etiam corpus habuit.

Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.

Si autem Chriſtus non vere ſurrexit nos quidem fruſtra cum plurimis periculis prædicamus, & vos fruſtra iis quæ prædicantur creditis.

Inuenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimonium dedimus aduerſus Deum, quod ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit ſi mortui non reſurgunt. Si mortui non reſurgunt, non eſt in Theod.

Vt calumniatores merito accuſabimur, quod auſi ſumus dicere Deum Chriſtum ſuſcitaſſe, quem non ſuſcitauit. Deinde eaſdem rurſus rationes repetit & in orbem verſat, volens pluribus ſyllogiſmis de reſurrectione fidem confirmare, & dicit,

Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. Quod ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.

H Dominicæ enim mortis typus eſt baptiſmus, eſt autem typus ſuperuacaneus [illegible] non habeat remiſſionem peccatorum. Adhuc itaque fertur onus peccatorum, hoc quidem certe illi adiecit, quod Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum ſcripturas.

Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt.

Fruſtra ergo, vt videtur, pro Chriſti confeſſione interfecti ſunt, præclaram victoriam aſſecuti Martyres: & labores quidem ac certamina prompto & alacri animo ſubierunt, coronam autem minime adepti ſunt. Sublata enim reſurrectione, præmii quoque proclamatio ſublata eſt.

Sin in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus: miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.

Cum omnis enim generis periculis in hac vita ingre-

A [illegible] Vere [illegible] quæ [illegible] appareat, & [illegible] diuinitatis ſpiritus appellatur, ipſe autem [illegible] nat. *Hic peccata noſtra accepit & morbos noſtros portauit.* Et [illegible] in Pſal. dicit. *Deus Deus meus reſpice* [illegible] *me dereliquiſti? Longe à ſalute mea verba delictorum* [illegible]
Pſal. 21.

At qui peccatum non fecit nec eſt inuentus dolus in [illegible] noſtræ naturæ efficitur, ſicut fuit [illegible] ita & noſtram quæ nunc eſt inobedientiam, & quæ tunc erit obedientiam attribuit, & nobis, poſtquam corruptione ac interitu liberati fuerimus, ſubiectis, ipſe dicitur ſubiici. Ad hunc enim [illegible] quæ [illegible] nos deducunt. Cum enim dixiſſet diuinus Apoſtolus, *Tunc ipſe filius ſubiicietur ei qui omnia ſubiecit,* ſubiunxit,

Vt ſit Deus omnia in omnibus.

Act. 17. Nunc enim vbique quidem eſt per eſſentiam, habet enim naturam quæ non poteſt circumſcribi, & *in ipſo viuimus, & mouemur, & ſumus,* vt ait diuinus Apoſtolus, ſed per gratam comprobationem non eſt in omnibus. *Complacet enim in eis qui ipſum timent, & in eis qui ſperant in eius miſericordia.* Quanquam nec in eis quidem eſt omnia. *Nemo enim à ſorde mundus eſt,* & *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, ſi peccata obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?* Ergo in iis quidem complacet quæ recte gerunt, non complacet autem in iis quæ peccant. Sed in futura vita ceſſante corruptione & interitu, ſuppeditata autem immortalitate, animi perturbationes locum non habent. Eis autem omnino eiectis, nullum deinceps peccati genus exercebitur. Ita erit deinceps Deus omnia in omnibus, cum à peccato liberati fuerint, & ad ipſum conuerſi, ad deteriora inclinationem non admittent. Quod autem hic de Deo dixit diuinus Apoſtolus, alibi de Chriſto poſuit. Ita autem dicit, *Vbi non eſt Iudæus, nec Græcus, circumciſio neque præputium, barbarus, Scytha, ſed omnia & in omnibus Chriſtus.* Non autem quæ patri conueniebant filio attribuiſſent, niſi ei [illegible] honorem æqualem à diuina gratia didiciſſet. Sed redeamus ad ea quæ proxime interpretanda ſequuntur.
Pſal. 146.
B
Iob. 15.
Pſal. 142 & 141.
Coloſ. 3.

Alioqui quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis.

Qui, inquit, baptizatur, Domino conſepelitur: vt cum mortis fuerit particeps, ſit etiam particeps reſurre-
C ctionis. Sin autem corpus eſt mortuum, & non reſurgit, cur etiam baptizatur?

Vt quid & nos periclitamur omni hora?

Hoc cum de communi [illegible] per ſe dicit.

Quotidie morior propter veſtram gloriam fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Et maxima pericula ſignificauit & prouidentiam aperuit. Me, inquit, aſſidue in præuiſæ morti trado. Gloriationem autem ſuam eorum fidem vocauit, & ea ratione ad credendum adhortans.

Si ſecundum hominem ad beſtias pugnaui Epheſi: quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt?

Si humana quidem ſpectetur conſideratio, à beſtiis deuoratus ſum, ſed admirabiliter, & præter opinionem ſum ſeruatus. Huius ergo periculi quem fructum capiam ſi non eſt mortuorum reſurrectio?

Manducemus & bibamus, cras enim moriemur?

Sunt hæc quidem verba prophetica: ſed ea opportune poſuit, propemodum dicens. Superuacaneum eſt ie-
D iunium, ſuperflua continentia, præſentis vitæ ſuauibus voluptatibus, cum nulla ſit retributio propoſita virtutis amatoribus. Deinde admonitorie.

Nolite ſeduci. Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Bonos hic leues vocauit, qui facile decipiuntur.

Euigilate iuſti, & nolite peccare. Ignorantiam enim Dei quidam habent. Ad reuerentiam vobis loquor.

Tanquam à grege aberrantibus, & infidelitate ebriis dixit illud, *Euigilate.* Valde autem ſapienter *Dei ignorationem* reſurrectionis incredulitatem appellauit. Qui enim ſe Deum eſſe ſcire confitetur, eum etiam iuſtum eſſe credit. Iuſto autem conuenit retributio: iuſtam autem retributionem in hac præſenti vita non videmus. Oportet ergo eum qui Deo credere confitetur expectare retributionem. Deinde ponit interrogationem quæ ab [illegible] affertur, & dicit. E

Sed dicet aliquis: Quomodo reſurgunt mortui, quali autem corpore venient?

Duplex eſt interrogatio, & de modo reſurrectionis, & de futura qualitate corporum. Deinde vtrunque ex rebus humanis oſtendit, & eum ſtultum appellat, qui hæc non poteſt perſpicere.

Inſipiens tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur, & quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum, verbi gratia tritici, aut alicuius cæterorum. Prius. non eſt Græce.

Reſpice ſemina, & vide ſulcos ſepulchra imitantes, & ſemina quæ non ſecus ac corpora ſepeliuntur, deinde naſcuntur & germinant. Non enim corpus, quod futurum eſt ſeminas, hoc eſt, non ſpicam, ſed nudum granum vel frumenti vel alicuius ex aliis. Nomina autem admodum apte commutauit. Non enim dixit, Non naſcitur niſi moriatur, noſtra autem nomina ſeminibus impoſuit, noſtram ex aliis reſurrectionem oſtendens. Ita etiam dixit Dominus. *Niſi granum frumenti in terram cadens mortuum fuerit, ſolum manet. Sin autem mortuum fuerit, multum affert fructum:* ita poſtquam oſtendit modum reſurrectionis, oſtendit etiam qualitatem corporum. Ioan. 12. F

Deus autem dat illi corpus ſicut vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus.

Quemadmodum enim naſcitur ex frumento frumentum, & lens ex lente, & ex vnoquoq; genere ipſum genus, ita etiam noſtra corpora, ipſa quidem reſurgunt, ſed cum maiore gloria, & incorruptione, & immortalitate. Hoc etiam licet videre in ſeminibus. Quæ enim nuda ſeminantur, cum pulchris ornamentis germinant. Vtrunq; ergo, & modum reſurrectionis docet, & qualitatem corporum. Deinde dicit etiam eorum qui reſurgunt diuiſionem.

Non omnis caro eadem caro, ſed alia hominum, alia pecorum: alia autem volucrum, alia piſcium.

Vna, inquit, eſt natura carnis, conſtat enim ex quatuor elementis. Differentia autem eſt in ſpecie, ita vna quidem eſt reſurrectio corporum, & corporum in incorruptionem mutatio. Modorum autem differentia etiam retributionum confirmat differentiam.

Et corpora cæleſtia, & corpora terrena, ſed alia quidem cæleſtium gloria: alia autem terreſtrium. G

Qui enim cœlis digni ſunt, gloria quæ cæleſtibus conuenit amicientur. Qui autem in terrenis cogitationibus hæſerunt, ſuo inſtituto conuenientem indumentum acceperunt. Poſtquam hanc ita fecit diuiſionem, & terrenos eſſe ſeparatos oſtendit, cæleſtium quoque monſtrat differentiam. Neque enim omnes iuſti erunt eorundem participes, ſed recte factis conuenientem habebunt remunerationem. Hoc etiam prædixit Dominus in ſacris Euangeliis. *Multæ enim* inquit, *ſunt manſiones apud Patrem meum:* ita hic etiam, Ioan. 14

Alia claritas ſolis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt, in claritate.

Ita etiam ex iuſtis, alii quidem reſplendent ſicut Sol: alii vero ſicut Luna: alii autem [illegible] ſtellarum ſplendorem imitabuntur: alii autem obſcurioribus aſſimilabuntur. Et poſtquam hanc etiam hoc modo oſtendit differentiam, tranſit ad loquendum de communi reſurrectione. H

Sic & reſurrectio mortuorum.

Proco quod eſt, ſicut eſt comparatio ſeminum.

Seminatur in corruptione: ſurget in incorruptione.

In duobus enim vel tribus diebus ſuſtinet fœtidam corruptionem, ſed liberatur à corruptione, & à corruptione & interitu alienum reſurgit.

Seminatur in ignobilitate: ſurget in gloria.

Quid enim vilius & abiectius quam corpus mortuū?

Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute.

Quid enim illa tanie, aut puluere imbecillius? Sed tamen poteſtatem ac virtutem accipiet ab interitu alienam.

A *Seminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpiritale. Si corpus animale, eſt & corpus ſpiritale.*

Vbique pnitui illud *Seminatur* ... ibens nos bono animo eſſe, vtpote quod naſ... od eꝛ ... intur. *Animale* autem vocat, quod ab a... gubernatur, *ſpiritale* autem, quod ſpiritu regitur. Hanc autem gratiam ii qui digni ſunt multiplicem accipient. Propterea enim id etiam quod nunc datum eſt, arra dicitur, vtpote multiplicis illic danda gratia.

Sicut ſcriptum eſt: Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem.

Prius in ſcriptura legimus: Secundum in factis cognouimus. Non vocauit autem ſecundum Adam *ſpiritum viuentem*, ſed *viuificantem*. Omnibus enim vitam æternam ſuppeditat.

Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale. Deinde quod ſpiritale.

Propter animalis enim ſpiritus imbecillitatem, ſpiritale medicamentum comparatum eſt.

Primus homo de terra, terrenus, ſecundus homo de cælo, cæleſtis.

B Secundum eius aduentum ſignificauit. Illinc enim nobis apparebit.

Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes. Igitur ſicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem cæleſtis.

Quemadmodum terreni primi parentis execrationis & mortis fuimus participes, ita etiam erimus participes gloriæ Domini cæleſtis. Græce enim φορέσομεν id eſt, *portabimus* per prædicationem, non φορέσωμεν hoc eſt *portemus*, admonitorie ab eo dictum eſt.

Hoc autem dico fratres, quod caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt.

Carnem & ſanguinem humanam naturam appellat. fieri autem non poteſt, vt ea cum ſit adhuc mortalis, regnum cæleſte aſſequatur. Hoc enim ſubiunxit,

Neque corruptio incorruptelam poſſidebit.

Sed clarum eſt quod cum a corruptione ... liena effecta fuerit, promiſſi bon...

Ecce myſterium vobis dico.

Myſterium dicitur, quod non om... ſolis amicis creditur. Eos ergo conſolatu... C culta declarans.

Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.

Non ſolum enim qui mortui ſunt, reſurgent a corruptione & interitu alieni, ſed ii etiam qui adhuc ſupereſſunt, induentur incorruptione.

In momento, in ictu oculi.

Oſtendit quam breui temporis ſpacio facienda ſit reſurrectio. *In momento* autem Græce eſt ἐν ἀτόμῳ id eſt, in atomo. *Atomum* autem vocat corpus ſubtiliſſimum ac tenuiſſimum, quod in ſole apparet, quod ſectionem non ſuſcipit propter nimiam breuitatem. *Ictum* autem *oculi* vocat motum pupillæ. Per hæc autem oſtendit Dei potentiam, nam ne momentum quidem temporis intercedit inter DEI iuſſum, & reſurrectionem mortuorum.

In nouiſſima tuba.

Hoc autem erit, inquit, quando vltima tuba cecinerit.

Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur.

D *Nos*, de ſeipſo non dixit, ſed de hominibus qui illo tempore adhuc ſupererunt.

Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

Aperte docuit, non aliud reſurgere, ſed id ipſum quod corrumpitur. Tanquam enim quodam digito, hoc dicto id oſtendit, dicens, *Corruptibile hoc, & mortale hoc.*

Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt. Abſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?

Tanquam res ipſas contemplatus diuinus Apoſtolus & videns Domini victoriam & mortuorum reſurrectionem, tanquam pæana aduerſus hoſtes canens, propheticum dixit canticum.

Stimulus autem mortis peccatum eſt.

Id e... naturam morti trad...it.

Virtus vero peccati, lex.

P... enim non imputabatur, ... lex non ...t.

Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Neceſſario hymno concluſit quod dixit de reſurrectione.

Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote & immobiles.

Tanquam ii qui labarent h... præcipit.

Abundantes in opere Domini ſemper.

Diligenter pietat... diuitias intelligite.

Scientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.

Iuſtus enim iudex & athletis coronas cõtexit, & operatus reddet mercedem. Cum hæc ita admonuiſſet, hortatur ad curam pro ſanctis agendam.

CAPVT XVI.

DE *collectis autem quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui eccleſiis Galatiæ, ita facite.*

Λογίας, id eſt, *collationem* ſeu *collectam pecuniarum* appellat. Galatarum autem non temere ac ſimpliciter meminit, ſed ſignificans quod illis etiam præcepit hoc facere.

Per vnam ſabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens ei quod bene placuerit.

Eorum arbitrio quantitatem permittit, docens quod animas, quæ ea quæ ſunt optima eligunt, Deus adiuuat. Hoc enim dixit illud ... *Quicquid cæta via ſucceſſerit.* Eſt autem tacto conueniens dies quoq, Dominicus, qui eſt reſurrectione honoratus.

Vt non ... veuero tunc collectæ fiant. Cum autem præſens fuero, quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Hieruſalem. Quod ſi dignum fuerit vt ego eam, mecum ...

...on eſt enim decorum me præſente fieri pecuniarum collectionem, me enim conuenit eas ad ſanctos ... quos vos probaueritis. Quod ſi libe... aliquam viderit fuiſſe ſuppeditationem, ipſe miniſterii particeps. Non dixit enim, *eas ...ibunt.* Qui de ... malis præcipit, primus ... vſque vllā oſtenſione & Iudæis, & Græcis ... Dei. Significat autem eis etiam tempus aduen...s.

Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertranſiero.

Et ne ægre ferrent quod præterirentur Macedones, ſubiunxit

Nam Macedoniam tranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hyemabo, vt me deducatis quocunque iero. Nolo enim vos modo in tranſitu videre. Spero enim aliquantulum temporis manere apud vos ſi Dominus permiſerit.

Abſque diuino nutu nihil vult facere, ſed vult ab illa dextra gubernari. Satis autem eos per ea quæ di... ſunt conſolatus eſt, ſe aliquo tempore apud eos ...ertaturum pollicitus. Porro autem docet etiam quanam de cauſa non ſtatim ad eos accedit

Permanebo autem Epheſi vſq, ad Pentecoſten. Oſtium enim mihi apertum eſt magnum & euidens, & aduerſarii multi.

Multi ... un ſunt qui ad prædicationem accedunt: multi etiam qui reſiſtunt, & eorum ſalutem conantur impedire.

H *Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos.*

Pro eo quod eſt, ſuſcipite, obſeruate, fouete, nullam ſentiat apud vos moleſtiam.

Opus enim Domini operatur ſicut & ego.

Sufficiens teſtimonium vel adagnatium quemlibet excitandum ad obſeruandum diſcipulum.

Ne quis ergo illum ſpernat.

Ne iuuenilem ætatem reſpicite, ſed Apoſtolicos quos ſuſcepit labores conſiderate.

Deducite autem illum in pace vt veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus.

Et

A E[illegible]oque rurſus adiecit, eos ad ſtudium & [illegible]ſeruantiam in diſcipulum incitans. Pro[illegible] quo[illegible], Ad me v[illegible], & m[illegible] omnia de vobis [illegible].

Di Apollo autem fratre vobis notum facio, quod multum rogaui eum vt veniret ad vos cum fratribus, & rursus non fuit voluntas eius vt nunc veniret.

Et doctus ac prudens erat Apollo, & eis familiaris. Eos ergo conſolatur, docens ſe eum hortatum eſſe vt veniret, non ad[illegible] autem eum recuſaſſe, ſed Dei prouidentiæ totum permiſit.

Veniet autem cum ei vacuum fuerit.

Spe eos con[illegible]latus eſt.

Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortemini. Omnia veſtra in charitate fiant.

Vigilate poſuit propter deceptores. *State autem, & viriliter agite, & eſte fortes*, propter apertos hoſtes. Impii enim perſequebantur pios. Illud autem, *Omnia veſtra in charitate fiant*, propter eos qui corpus eccleſię diuiſerant, & ambitionis morbo laborabant, & eos qui immolatorum erant participes, eoſq, qui [illegible]endebantur negligebant.

B *Obſecro autem vos fratres. Noſtis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quod ſunt primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſanctorum ordinauerunt ſeipſos, vt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & cooperanti & laboranti.*

Achaico non eſt in Græco Theod. Poſt Achaia legit Theod. [illegible] in Chriſto.

Duas laudes eis tribuit, & quod primum ſalutarem prædicationem acceperint, & quod ſanctis domum aperientes, nihil non eis officii & adiumēti afferant. Quamobrem & ipſos, & eos, quorum eſt eiuſmodi ſtudium & inſtitutum, omni apud ipſos honore frui præcipit.

Gaudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam id quod vobis deerat ipſi ſuppleuerunt, refecerunt enim & meum ſpiritum & veſtrum. Cognoſcite ergo qui ſunt eiuſmodi.

Per hos ſcripſerunt Corinthii, & Apoſtolum interrogarunt de iis qui matrimonium contraxerunt. Per eos hanc quoq; miſit epiſtolam. Non enim, vt quidam exiſtimarunt, beatus Timotheus literas ad eos tulit: ſed ad eos quidem miſſus eſt, eſt autem veriſimile, quod cum aliquo officio in alia ciuitate functus eſſet, ita ad ipſos acceſſit. Hoc enim ſignificant ea quæ de eo ſcripta ſunt, *Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos.* Hoc autem ideo diligentius commendauit ne conſcientes eos fuiſſe eorum accuſatores, moleſtia aliqua afficerent.

C *Salutant vos omnes eccleſiæ Aſiæ.*

Omnes, non eſt in Græco.

E Hoc etiam adduxit veritatis gratia, oſtendens curſum prædicationis.

Salutant vos multum in Domino Aquila & Priſcilla, cum domeſtica ſua eccleſia apud quos & hoſpitor.

[illegible] quod hoſpitor, non eſt in Græco.

[illegible]na cum iis habitauit diuinus Paulus, nam ipſi etiam erant tabernaculorum opifices. Ii autem propter maximam virtutem, etiam domum ſuam effecerunt eccleſiam, ea ſola quæ eccleſiam decebant facere contendentes, [illegible]bique [illegible]roponentes.

Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in oſculo ſancto.

Diſſenſionem expulit, & per oſculum ſanctum eos inuicem colligauit.

Salutatio manu mea Pauli.

Ego, inquit, dictaui epiſtolam, ſalutationem autem manu mea adieci, per eas literas oſtendens omnia mea eſſe quæ ſcripta ſunt.

Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema.

F Sit alienus à communi corpore ec[illegible]l[illegible]ſiæ, qui non Dominum Chriſtum ardenti amore proſequitur, per hoc autem iis qui accuſati fuerant, metum incutit, & qui corpora quidem amant, nullum volunt habere amoris ſocium. Diuinus autem Apoſtolus omnes in amore æquales habere deſiderat, & qui tales nō ſunt ab eccleſia reſecat.

Maranatha.

Hoc non eſt vocabulum Hebræum, vt quidam putauerunt, ſed Syriacum. Exponitur autem, *venit Dominus* Id autem poſuit, Corinthiorum ſe de eloquentia iactantium ſupercilium deprimens, & docens non eſſe opus doctrina, ſed fide.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.

Domini quidem Ieſu gratiam eis vt conſueuit precatus eſt. Suam autem dilectionem non abs re adiecit: ſed docens quod ab amore in ipſos incitatus, verbis paulo acerbioribus vſus eſt, patris beneuolentiam imitans, & eorum ſalutem deſiderans. Nos autem vtilitatem hinc colligamus, & eum qui Dominum amauit amemus, ne ſimus Apoſtolicæ execrationis participes, ſed digni Apoſtolicis habeamur tabernaculis. In Chri[illegible]o G Ieſu Domino noſtro, cum quo Patri vna cum ſancti[illegible]mo Spiritu honor & gloria nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen.

ARGVMENTVM SECVNDÆ
EPISTOLÆ AD CORINTHIOS.

MAGNVM quidem emolumentum ceperunt Corinthii ex priore epiſtola, eorum vtilitatem auxerunt etiam omni ex parte optimi & inprimis admirabiles, primus quidem Timotheus, poſt eum autem Titus. Ambo enim ad eos miſſi ſunt. Sed rurſus quidam ex Iudæis qui crediderant, dum legalem vitæ inſtitutionem amplecterentur, vndiq, circumcurſantes, Apoſtolicam doctrinam criminabantur, apoſtatam ac defectorem, & legis violatorem diuinum Paulum appellantes, & legem ſeruare omnibus præcipientes. Idipſum autem etiam Corinthii fecerant. Scribit ergo diuinus Apoſtolus, qui iam Macedoniam venerat, vt erat pollicitus, & primum quidem ſe excuſat quod nondum venerit: non quod non promiſſum feciſſet, promiſerat enim ſe prius viſurum Macedonas, deinde ad eos venturum. Ita autem dixit in priori: Veniam autem ad vos, cum Mace-
D doniam pertranſiero. Nam Macedoniam pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel et- H
iam hyemabo, vt vos me deducatis quocunque iero. *Non hoc ergo fecit præter promiſſum. Sed cum Epheſi diutius eſſet moratus, eos moræ ſuæ cauſas docet. Et quoq, parcendum eſſe cenſet qui flagitium illud admiſerat. Deinde veterem ſcripturam cum noua comparat, non illam vili pendens, ſed hanc eſſe præſtantiorem oſtendens. Poſt hæc ſuos labores enumerat, non honoris quidem cupiditati deſeruiens, ſed eos qui illos decipiebant mendacii coarguens. Adhortatur etiam vt ſanctis ſuccurrendi curam gerant, eis Macedonas in memoriam reuocando, incitans ad liberalem & ſplendidam ſuppeditationē. Recenſet etiam ſuarum perpeſſionum catalogum, docens eum eſſe typum & characterem eorum qui veritatem prædicant. Hoc eſt ergo argumentum epiſtolæ. Eorum autem quæ ſcripta ſunt ſententiam accuratius docebit ſingulorum interpretatio.*

A E

BEATI THEODORETI EPI SCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO SECVNDÆ EPISTOLÆ AD CO-RINTHIO[illegible]

Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Timotheus frater. Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, cum omnibus ſanctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia, Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

Ambo quidem ad ipſos miſſi ſunt, & Timotheus & Titus, ſed beatum Titum ſimul in literis non adſcripſit, quia ad eas ferendas eius miniſterio vti conſtituerat, per eum enim miſit hanc epiſtolam. Eos autem *Dei eccleſiam* nominat, rurſus ad concordiam redigens, & Dominum & benefactorem oſtendens. Eis autem omnes eos etiam coniunxit qui in gente crediderant, vnum corpus eſſe pronuncians omnes qui ſalute di[illegible]ni habiti fuerant.

B

Benedictus Deus.

Hic punctum [illegible] eſt [illegible].

Et pater Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Eſt enim Deus noſter. Domini autem noſtri Ieſu pater. Hanc diſtinct[illegible] nem d[illegible] nos etiam ipſe Dominus, & [illegible] ſacris Euangelis d[illegible] *[illegible] teor tibi pater, Domine cæli & terræ*, aperte docens eum q[illegible] eſt ipſius patrē, creaturarum autem opificem effectorem & Dominum.

Luc. 10.

Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.

Pro eo quod eſt. A quo [illegible] erationes tanquam à fonte profluunt, manatque & ſcatet miſericordia, & paterna ut nos commiſeratione vtitur.

Qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra vt poſſimus & ipſi conſolari eos qui ſunt in preſſura, per exhortationem qua exhortamur & ipſi à Deo

Narrans tentationes quæ ei euenerant, ad propulſandas tentationes prius medicamenta poſuit; & oſtendit Deum vniuerſorum exhibere conſolationes quæ tentationibus reſpondeant, ac ſint eis commoderatę. Ita etiam beatus Dauid, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* More autem ſuo modeſtia vtens, non propter ſe, ſed propter populum dixit ſ[illegible] conſolationem aſſequi.

C

Pſal. 93.

Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.

Et in paſſionibus, & in conſolatione poſuit illud *Abundat*, & *Abundant*, oſtendens & illarum, & huius magnitudinem.

Siue autem tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute, ſiue conſolamur pro veſtra conſolatione & ſalute, quæ operatur tolerantiam earundem paſſionum quas & nos patimur, & ſpes noſtra firma eſt pro vobis, ſcientes quod ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis, & conſolationis.

Veſtra cauſa in om[illegible] nes [illegible] tationes incidimus. Si enim ſalutarem præd[illegible] nem vobis afferre noluiſſemus, ne [illegible] eas quibus afficimur perpeſſiones tuliſſet. Sed quoniam veſtræ ſalutis curam gerimus, ab aduerſariis quidem quæ ſunt moleſta & toleratu difficilia ſuſcipimus, à Domino autem Deo conſolationem accipimus. [illegible] & ea & illa ad nos propter vos redeunt. Vos autem [illegible] vtrorumque [illegible] participes, vt qui noſtra [illegible] ſtra eſſe ducatis.

D

Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus, ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere.

Multis oſtendit periculi magnitudinem. Nam &, *Grauati ſumus*, & *ſupra vires*, & *ſupra modum* h[illegible] ſignificat, & [illegible] hæc [illegible] lud etiam, De vita [illegible] ſtra d[illegible] tantes [illegible] erat [illegible] m dicit, tantum fuiſſe periculum, vt dubitantes & exitum [illegible] de vita deſperaremus. [illegible] Demetrii argen[illegible].

Sed [illegible] in nobis ipſis mor[illegible] habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo qui [illegible] mortuos.

Sed non permiſit Dominus, vt deſpe[illegible] ta eſſe [illegible], ſed [illegible], vt minæ mortis non vltra ſuſpicionem procederent, ſed in ea [illegible] ne nobis ipſis fidamus, ſed [illegible] auxilium imploremus. *Reſponſum* autem *mortis*, mortis ſententiam vocauit. Valde autem apposite meminit reſurrectionis mortuorum, docens perinde eſſe eum à maximis [illegible] periculis liberaſſe & à mortuis [illegible] taſſe.

Qui ex tantis periculis nos eripuit & eruit.

Deinde tanquam q[illegible] haberet p[illegible] eorum quæ futura ſunt, ſubiunxit

In quem ſperamus quod & adhuc eripiet.

E[illegible] ſoret modeſtus c[illegible] docens, infert.

Adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis. Vt ex multarum perſonis facierum eius quæ in nobis eſt donationis, per multos gratia agantur pro nobis.

Dum enim h[illegible] fit, multi propter nos Deum laudabunt dum vident [illegible] pericula adire, & ex eis diuino auxilio e[illegible].

Nam [illegible] noſtra hæc eſt, [illegible] conſcientiæ.

N[illegible] bis aut[illegible] di[illegible] temp[illegible] monium con[illegible]

E

[illegible] in ſimplicitate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia D[illegible] conuerſati [illegible] in hoc mundo abundantius autem ad vos.

Deus, non in Græco [illegible]

Quæ ad [illegible] doctī ſumus [illegible] nuda [illegible] omnibus exhibemus, [illegible] proprium ad [illegible]. *Carnalem* autem *ſapientiam* hic dic[illegible], non el[illegible] quentiam ſed malitiam & calliditatem. [illegible] autem [illegible] taxat impoſtores illos, vt qui prædicationem corrumperent, & quæ ſibi videbantur prædicarent

G

Non enim alia ſcribimus vobis quam quæ legiſtis & cognouiſtis. Spero autem quod vſque in finem cognoſcetis, ſicut & cognouiſtis nos ex parte.

Non enim, ſicut aliqui [illegible] onantur n[illegible] lumniati [illegible] quidem ſcri[illegible] nus, al[illegible] vero prædi[illegible] nus. Id au[illegible] teſtatur [illegible] en [illegible] cui, ea & abſens mitto, & ſi omne quod de[illegible] turum eſt te[illegible] pus me p[illegible] [illegible] tem, *Cognouiſtis ex parte* [illegible] eos pungens, vt qu[illegible] aduerſus [illegible] non omnino repuliſſent

[illegible] veſtra ſumus ſicut & vos noſtra in die Domini noſtri Ieſu C[illegible]

Chriſti, non eſt in Græco

V bi [illegible] de ſe modeſte loquendi regulam [illegible] ſeruat. [illegible] etiam hos hic diſcipulos in eodem ſe[illegible] ordine [illegible] at Aeque [illegible] & eos dicit de ipſo, & ſed ipſis gloriari, in die aduentus Domini.

H

Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt ſecundam gratiam haberetis, & per vos tranſire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam.

Quidam exiſtimant Apoſt[illegible] ſibi repugnantia, quoniam in priore [illegible] miſerat prius [illegible] Macedonas, deinde ad [illegible] enire non attende[illegible] quod illa quidem erat po[illegible] icitus. hic au[illegible] ſuum animum aperuit. Dixit [illegible] *prius venire ad vo[illegible] de per vos tranſire in Macedoniam & [illegible] ad [illegible] venire*, vt ſecundum gr[illegible] habe[illegible] h[illegible] eſt, [illegible] plicem lætitiam v[illegible] me accipere [illegible]. Sed hoc [illegible] idem

A vo[illegible], eo autem paucis exponit, ſe [illegible]urbus excu[illegible]

Cum er[go] hoc volu[erim], numquid leu[i]tate [vſus] ſum, aut quæ cogito, ſecundum carnem cogito, vt ſit apud me [Eſt], & [Non].

Pe[tit] duo contraria, quorum prius quidem hoc eſt Non ſum leuis, nec animus meus leui motione mutatur, vt nunc quidem hoc, nunc vero illud eligat. Secundum autem hoc eſt. Sed neque animi perturbatione ſer[u]io, vt omni modo cupiditatem expleam. Hoc enim dicit [verbis]: quæ conſulto, ſecundum carnem conſilio, vt ſit apud me, Næ, næ, & non non. Qui enim carnis cupiditate ſequitur, a proprijs cogitationibus trahitur, etſi ſint [illegible] abſurdæ & alienæ: Qui autem prudenter ac mo[dest]e conſultat, etſi b[o]ni aliquid in animo habeat, [si] hoc animaduerterit non eſſe alijs conducibile, conſilium non exequitur. Quod autem quæ vobis vtilia eſſe animaduertimus, ea prompto & alacri animo offerimus nihil dubitantes teſtis eſt prædicatio. Cum eam enim
B ſæpe vobis exhibuerimus, verba noſtra non commutauimus. Hoc enim ſubiunxit,

Fidelis autem Deus, quod ſermo noſter qui fuit apud vos, non eſt in illo, Eſt, & non, ſed eſt in illo, Eſt.

Hoc retulit ad illud [N]umquid leuitate vſus ſum? ipſos vocans in teſtimonium, quod minime dubiam ac ambiguam eius prædicationem præbuerit, vt qui eadem docuerit, & ni[hil] [m]utare ſuſtinuerit.

Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me & Syluanum, & Timotheum, non fuit in illo, Eſt, & Non, ſed [in illo] fuit.

Pro prædicatione poſuit eum qui prædicauit. Dicit autem ſermonem de Dei filio [quem] prædicauimus ego, Syluanus & Timotheus, nullam habuit diſſenſionem aut diſſimilitudinem: nec hæc quidem aliquando, aliquando [alia] prædicauimus, ſed vobis ſemper eandem doctrinam præbuimus. *Syluanum* autem puto Si-
Act.16.37. lam vocari [illegible] [qui] cum eo Philippis vinculorum particeps [illegible] [in] Macedoniæ, Athenas ve[ni]t. [illegible] vna cum [Timoth]eo venit Corinthum, eius prædicationis [illegible]. Porro autem inuenimus
C etiam aliorum nominum mu[tati]ones. Etenim Priſcillam appellauit Priſcam in Epiſtola ad Romanos.

Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt in illo Eſt, ideo & per ipſum [Amen Deo] ad gloriam [nostr]am.

Multæ [sunt] Dei promiſſiones, mortuorum reſurrectio, [liberatio] a corruptione & interitu [illegible] vita [illegible] [regn]um cælorum. Sed hæc quidem [illegible] [fili]um [illegible] [per] ipſum gratiarum actione[s] [illegible] offerimus. Illud autem *Amen*, non ſine [illegible] [qui] non ſolus ſacerdos orans [illegible] [hy]mnum, ſed etiam qui amen adiungit, eſt [illegible] æ offertur particeps.

[Qui] autem confirmat nos vobiſcum in Chriſtum, & qui vnxit nos [De]us, [qui] & [sign]auit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.

[illegible] ho[illegible] [qui] eſt Ipſe [illegible] [illegible] [in] Chri[sto] [illegible] don[illegible] [nos] vn[xit], [illegible] ſpiritu. [Si]gnaculo dignos du[xi]t, veluti
D [qui]dam futur[illegible] [ar]rham hanc nobis gra[illegible] [arr]am quidem certe [illegible] [ad]monitum [illegible] [f]uit. *Arra* enim eſt quædam parua p[illegible] Deinde docet apertius cur eos quidem [illegible] [vo]luerit, poſt Macedonas autem ad eos venire pol[li]citus eſt.

[Ego] autem teſtem Deum inuoco in animam meam quod parcens vo[bis] non veni [ul]tra Corinthum.

Perſuadet volens [illegible] Apoſtolo vera eſſe quæ dicuntur, eum qui eſt [illegible] inſpector in teſtimonium vocauit. Deinde lenit aſperitatem eorum quæ [dicta] ſunt. [Er]at enim aſpectum & minarum plenum, [quo]d eis parcens ad eos venire differebat, & di-

[Non] quod dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij [veſtri].

[H]oc autem poſuit tanquam tacitæ obiectioni reſpon-dens. Quia enim vel [illegible] erat dicere aliquos, Quid [tan]tum [illegible] de cauſa redidimus, vt ſeruitutem [subea]mus & a te inſtar domini caſtigemur? neceſſario ſubiunxit. *Hoc dixi,* non tanquam in vos dominatum exercens, ſed vt qui [illegible] in ſpiritualis veſtri gaudij adiutor. B

Nam fide ſtatis

CAP. II.

STatui autem hoc ipſum apud me, ne iterum in triſtitia venirem ad vos.

In conſtructione deeſt, *Quidem*, [illegible]. *Nam fide quidem ſtatis* Hoc autem di[ci]t. [D]e fide quidem [illegible] vobiſcum expoſtu[lo], eius enim ſanitatem amplexi eſtis, ſed quædam [illegible] vobis admittuntur, quæ aliqua correctione indigent. [N]on [illegible] autem exiſtimaui, [u]t ad vos venie[ns] eos qui peccant triſtitia afficiam. Illud autem *iterum* cum præſentia non cum triſtitia [co]niunctum eſt.

Si enim ego contriſto vos, & quis eſt qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? F

Quid me æque [ex]hilarat, ac ſenſus eorum qui [ob]iurgantur. ex eo enim [illegible] coniecturam veſ[tra] [salu]tis quæ in[illegible] in reprehenſione.

Et hoc quidem [scr]ipſi vobis vt non cum venero triſtitiam ſuper triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis quod meum gaudium omnium veſtrum eſt. Super triſtitiam, non eſt in Græco Theod.

[Id]eo meæ literæ meum aduentum [illegible], vt [illegible] per illas fuerit adhibitum remedium, [illegible] [læ]titiam con[cil]iet. Huius autem vos quoque [illegible] participes, vt qui noſtra veſtra eſſe ducatis.

Nam ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi ad vos per multas lachrymas, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis quam charitatem habeo abundantius in vobis.

In prioribus literis eos vehementius tetigerat. Docet ergo ſe non ea ideo ſolummodo ſcripſiſſe, quod eos vellet dolore afficere, ſed vt eorum qui peccauerant medelam procuraret propter quos etiam maximum dolorem ſuſcepit, & [illegible] ad eos [illegible] [ſcri]pſit, quam in eos animi affectionem [illegible] indicans.

[Si] quis autem contriſtauit me, non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non onerem omnes vos.

[illegible] [d]icit, & oſtendere totum corpus eccle[siæ] [illegible] participes. Sed alijs relictis, eorum tantum meminit. Id enim ſignificat illud, *Ex parte*, & h[illegible] *[on]erarem* D[illegible] [illegible] G

Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio hæc quæ fit a pluribus, ita vt e contrario magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur, qui eſt eiuſmodi.

Oſtendit [illegible] vehementem fuiſſe pœnitentiam. [illegible] *abundantiorem triſtitiam*, remiſſionem tamen vocat χάρ[ιν] hoc eſt [illegible] ſpeculatiuo fuiſſe nimius p[œn]itentia. Oſtendit autem etiam Corinthiorum ſtudium. *Sufficit* enim inquit, *illi qui eſt eiuſmodi, obiurgatio ipſa quæ fit a pluribus*. Omnes [enim] ipſum auerſabantur, vt iuſ[illegible] valebat tabernaculorum opi[fex], propter eam quæ in ipſo habitabat virtutem. *Ab*[ſorbea]*tur* autem, [a]ppellauit Deſperare & a [fi]de omnino deficere.

Propter quod obſecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.

Vnite membrum corpori, adiungite ouem gregi, vehementem eius erga [vos] affectionem [su]ſcipite. H

Ideo enim & ſcripſi vobis, vt cognoſcam experimentum veſtrum.

Oportet enim [vo]s non ſolum ſecantis ſed etiam coniungentis opem ferre.

Cui autem aliquid donaſtis, & ego.

Quando pœnam quidem imponentem in eum tulit ſententiam non dedit eis facultatem vt ei vllo modo parcerent, quoniam videbat eos non ex æquo tenere iuſtitiæ trutinam. Sed poſtquam [illegible] eos vtilitatem cepiſſe ex ijs quæ [ad] eum ſcripſerat, dat eis poteſtatem oſtendendæ munificentiæ, & dicit. *Cui autem aliquid donatis, & ego,*

Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos.

Iniungit autem id quod d[ic]it eos per beatos viros Ti-

A mot... & ... m pro eo qui peccarat rogaſſe. Et ne quis exiſtimaret eum propter gratiam hominum iuſtitiæ curam gerere, ſubiunxit,

In perſona Chriſti.

Hoc, inquit, facio, tanquã intuente Chriſto, & quod ſit gratum habente. Dicit autem etiam cauſam.

Vt non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius.

Scit enim carnalis hominum hoſtis ei etiam deſperationis cogitationes ſæpenumero immittere & ratione exitium moliri. Cum hæc ſic interpoſuiſſet, ad propoſitæ narrationis ſeriem reuertitur. Cum enim quæ ſibi in Aſia accidiſſent narraſſet, coactus eſt dicere quam ... eis diuinum prædicarit Euangelium. Porro autem ſuam quoque in illos dilectionem hinc aperuit, dicens ſe voluiſſe eos videre ante Macedones. Deinde cum dilationis cauſas expoſuiſſet, & triſtitiam in memoriam reuocaſſet, & eum qui ab eccleſia ſeparatus fuerat rurſus in numerum retuliſſet, ad narrationis ſeriem reuerſus eſt.

B *Cum veniſſem autem Troadem propter Euangelium Chriſti, & oſtium mihi eſſet apertum in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum: ſed valefaciens eis profectus ſum in Macedoniam.*

Cum veniſſem, inquit, Troadem non alia de cauſa quam vt Euangelium prædicarem, valde ſum cruciatus animi, cum viderem multos prædicationis gratia accedere, nec haberem ad illorum curam gerendam adiutorem, nondum enim ...itus ad nos venerat, quem veſtræ vtilitati prouidens, ad vos miſeram. Quamobrem vt qui laborum ſocium non haberem, eis relictis abii. Beatiſſimi autem Titi non fruſtra in præſentia meminit. Sed quoniam is literas erat laturus, voluit viri virtutem oſtendere. Hoc autem ſatis docuit, cum dixit, quod illo abſente, licet multi ad prædicationem accederent, eorum quæ erant neceſſaria nihil facere potuit. Ea de cauſa & *fratrem* eum nominauit, & pronomen adiecit, germanum eſſe docens.

Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco.

Sed per omnia Deum laudamus, qui noſtra ſapienter diſpenſans, nos huc & illuc circumagit, nos omnibus manifeſtos efficiens, & per nos pietatis cognitionem exhibens. *Odorem* autem *cognitionis* appellauit præſentem cognitionem, nos duo ſimul docens, & quod ea ſit perfectæ cognitionis parua pars, & quod illa quidem nunc latet, in tempore autem apparebit, inſtar incenſi aut ſuffitus, qui ſæpe in aliquo thalamo igni admotus, etiam foras ſuauem odorem emittit. Qui autem ſunt eius participes, illum quidem non vident, odore tamen fruuntur.

C *Quia Chriſti bonus odor ſumus Deo: in iis qui ſalui fiunt, & in iis qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.*

Nos autem Chriſti, bonum odorem omnibus præbemus, ſed non omnes, qui ſunt eius participes, ſalutem aſſequuntur. Male enim affectis oculis lux eſt incommoda & infeſta. Sol tamen non affert incommodum. Feruntetiam vul...ures fugere vnguenti fragrantiam. Vnguentum tamen eſt vnguentum, etiamſi id vultures defugiant. Ita etiam ſalutaris prædicatio iis quidem qui credunt ſalutem procurat, iis vero qui non credunt affert exitium.

D *Et ad hæc quis tam idoneus?*

Tam in Græco nō habetur.

Hæc autem non nos recte facimus, ſed per nos gratia ſpiritus. Nos enim ne huic quidem miniſterio nos dignos exiſtimamus.

Non enim ſumus, ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo, coram Deo in Chriſto loquimur.

His deinde pſeudoapoſtolos contendere aggreditur, & docet, quod ipſe quidem tradit doctrinam, quæ à diuina gratia proficiſcitur. Illi autem diuinum ſermonem cauponantur, cum fabulam eſſingentes, & ſua cogitata gratiæ admiſcentes, quemadmodum qui vinum purum aqua miſcent, ſicut eſt in propheta, quæ dicit *Caupones tui vinum aqua miſcent.* Deinde quoniam illos quidem terr..., de ſe vero vera prædicarit, neceſſario ſubiunxit

Eſai. 1.

E

CAPVT III.

IAm incipimus iterum noſmetipſos commendare?

Non enim noſtrum erat hæc dicere, ſed veſtrum, qui & noſtra, & quæ ad illos pertinent, recte ſcitis. Et rurſus pergit ſua oratione pungere.

Aut nunquid egemus, ſicut quidam, commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis?

Per hæc ſignificat, quod quidam ex illis impoſtoribus & per alios ſe ipſis commendarunt, & rurſus ab ipſis commendatitiis ad alios epiſt...is inſtructi ...ret ingreſſi ſunt. Et quoniam ea quæ dicta ſunt ad eos lædendos ſuffi...unt, per ea quæ conſequuntur medicinam exhibet, dicens

Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus.

Noſtra Græca habent veſtra.

F Nos non opus habemus literis, res enim ipſæ ... nobis teſtimonium, & animatam habemus epiſtolam, quæ vobis noſtra commendet, fidem noſtram, quæ vbique in terra & in mari decantatur. Nos enim v... rore liberantes, ad lucem Dei cognitionis a... Id enim ſignificant ea quæ conſequuntur:

Manifeſtati quod epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis.

Et quid dico noſtra? Ipſius enim Seruatoris noſtri eſtis epiſtola. Ipſius enim ſunt verba prædicationis, nos autem miniſtri literarum.

Et ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.

In relictis qui contraria docebant, ad res tranſit, & docet differentiam vtriuſque teſtamenti. Illud enim in tabulis lapideis inſculptum eſt: hoc vero cordibus rationis participibus.

Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum: non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis.

In tempore, Dei vniuerſorum meminit, quoniam qui contraria prædicabant, dicebant Deum exigere legis obſeruationem. Dicit ergo. N... in Deo vniuerſorum fiduciam habemus, cum Chriſtus nobis hanc fiduciam dederit. Non nobis de nobis ipſis placemus neque ex propriis cogitationibus conteſentes, prædicationem

G aſſerimus.

Sed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus.

Ipſe enim vniuerſorum Deus ſufficientem ſuppeditauit poteſtatem, vt gratiæ ſpiritus inſe...ire... Non enim veteris legis literas afferimus, ſed nouum donum ſpiritus.

Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat.

Vtraque à fine poſuit, eos enim qui tranſgrediebantur lex puniebat, gratia autem eos qui credunt viui... Deinde ea inter ſe apertius comparat.

Quod ſi miniſtratio mortis in literis, deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere fil... ... faciem Moyſi propter gloriam vultus eius quæ euacuatur, quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?

Miniſtrationem legis ...ocauit *miniſtrationem mortis*, quoniam lex puniebat eos qui tranſgrediebantur. Si ergo, inquit, vbi ſupplicium, & mors, & literæ lapidibus inſculptæ, qui ea afferebat, tantam m...ulto gloriam acceperat, vt qui videbant non ferrent ſplendorem qui ex eo emicabat: multo magis qui diuino ſpiritui ſeru...at,

H fruentur maiori gloria. *Miniſtrationem* enim *ſpiritus* ...ocauit ...os qui ſpiritui ſeruiunt: ſicut rurſus *miniſtrationem mortis*, eos qui legi ſeruiunt, hoc eſt, Moſen. Confert enim Moſen & prædicatores gratiæ, & oſtendit illum quidem attuliſſe ſcriptas tabulas, hos autem præbere gratiam ſanctiſſimi ſpiritus ... legem quidem punire, ſpiritum autem viuificare ... quæ illi quidem ...dituit, gloriam breui tempore du... horum ...m g... manere in æternum, & il... ...dem ſolum Moſen fui... gloriæ participem, hic ... n ſol... Apoſtolos, ſed

eos

A eos etiam qui per eos crediderunt. Deinde ea luſius confert, vt gratiam longe ſuperare oſtendat.

Nam ſi miniſtratio damnationis in gloria eſt: multo magis abundat miniſterium iuſtitiæ in gloria.

In gloria, in non eſt in Græco. abundat, non eſt in Græco.

Lex eos qui peccabant condemnabat, gratia autem eos ſuſcipiens, per fidem iuſtificat, ad diuinum enim baptiſmum adducit, & donat remiſſionem. Si ergo qui illi ſeruiit fuit gloriæ particeps, multo magis qui huic, nempe gratiæ, ſeruierunt, maiorem aſſequentur.

Nam nec glorificatum eſt quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

Tanta eſt enim ea gloria quæ eſt eis adſeruata, vt ne gloriam quidem fuiſſe dixeris quiſpiam eam quæ Moſi adfuit, ſi ad hos reſpiciat. Noctu enim lumen lucernæ videtur ſplendidiſſimum: meridie autem abſconditur, & ne lumen quidem eſſe putatur. Deinde etiam aliter,

Si enim quod euacuatur per gloriam eſt multo magis quod manet eſt in gloria.

Legem vocauit id quod eſt otioſum & inane, vt quæ Chriſti Domini aduentu ceſſauerit: *Quod manet* autem, donum gratiæ, vtpote quod non ſit finem accepturum. Si ergo illud, inquit, gloriam conſecutum eſt; videlicet

B hoc etiam multiplicem aſſequetur.

Habentes igitur talem ſpem, multa fiducia vtimur.

Scimus gloriæ magnitudinem, & nihil dubitamus, aut vlla ſuſpicione mouemur: ſed libere oſtendimus quanta ſit gratiæ excellentia.

Et non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam: vt non intenderent filij Iſrael in faciem eius quod euacuatur.

Non opus habemus velamine, ſicut ille, cum fidelibus eorum loquimur. Omnes enim qui credunt intelligentis lucis ſplendore fruuntur. Significat autem id quod dicitur, quod Iudæorum incredulitatem diuinans diuiniſſimus Moyſes velo faciem obtegebat, docens quod legis finem minime videre poterunt. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Hoc eſt enim, inquit, ad hoc ne filij Iſrael intendant oculos ad finem eius quod otioſum & inane redditur. Otioſam enim & inanem legem eſſe dicit, hoc eſt, ceſſare, finem autem eius quæ otioſa & inanis efficitur, eam eſſe qui ſub lege prædicatur, hoc eſt, Chriſtum. Deinde oſtendit veritatem libertatis.

Sed obcæcati ſunt ſenſus eorum.

C Non quod aliquis alius eos obcæcauerit, ſed ipſi ſua ſponte & libera voluntate eam affectionem ſuſceperunt.

Vſque in hodiernum enim diem idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum, quoniam in Chriſto euacuatur.

Lex in hodiernum vſque diem Moſis habitum induit: & imponitur velamen ijs qui abſque fide eam legere aggrediuntur.

Sed vſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.

Legem Moſem appellauit, *velamen* autem incredulitatem. Porro autem docet etiam quomodo auferri poſſit velamen.

Cum autem conuerſi fuerint ad Dominum, auferetur velamen.

Quando cum populo quidem loquebatur, velum habebat impoſitum quãdo autem ad Deum accedebat, auferebat velamen. Ita ergo tu quoque ſi ad Dominum

D reſpicere volueris, ab incredulitatis velamine liberaberis. Quis eſt autem is ad quem oportet reſpicere.

Dominus autem eſt ſpiritus.

Oſtendit Deum & Spiritum eſſe honore æquales. Moyſes enim viſum ad Deum conuertit nos autem ad ſpiritum. Neque vero cum vellet oſtendere, noua eſſe veteribus præſtantiora, ſpiritus mentionem feciſſet, ſi ſpiritum ſanctum creaturam eſſe ſciuiſſet. Si eſt enim creatura, vt volunt Arriani & Eunomiani, nos autem ad eum accedimus, Moſes autem ad Deum & patrem; noſtra ergo longe ſunt minora veteribus. Sin autem non ſunt minora, ſed etiam maiora, atque adeo multo maiora, non eſt ergo ſpiritus ſanctus creatura, ſed æqualem

E habens hon[...]tem & poteſtatem. Sed en[...] impudenter dicunt Dominum hoc in loco *ſpiritum* appellari, non ipſum ſpiritum *Dominum*. Hoc autem in[...]ia & impudentia plenum eſt. Diuinus enim Apoſtolus fecit omnino comparationem ſpiritus & literæ. *Et ſcripta* enim in, inquit, *non atramento, ſed ſpiritu Dei viui.* Et rurſus, *Non litera, ſed ſpiritu*, & iterum. *Litera enim occidit: ſpiritus autem viuificat.* Et denuo, *Quomodo non miniſtratio ſpiritus erit in gloria?* Clarum eſt ergo quod ſanctiſſimum ſpiritum vocauit Dominum ſanctiſſimus Apoſtolus. Teſtantur autem etiam quæ ſequuntur. Dicit enim.

Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas.

Si autem Dominum ſpiritum appellaſſet, dixiſſet, Vbi autem Dominus: Sed non ita dixit ſed ipſum Domini ſpiritum appellauit, quoniam per ipſum eius ſuppeditata eſt gratia. Et ne quis ipſum adminiſtrum eſſe putaret, neceſſario adiecit ſpiritum eſſe Dominum.

Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, a claritate in claritatem, tanquam a Domini ſpiritu.

Tanquam a domino ſpiritu. Sic enim legit Theod.

Moſes ſolus fruebatur gloria, hic autem, omnes qui credunt. Ille habet tegumentum, propter Iudæorum imbecillitatem. Nos autem qui fidelibus doctrinam exhibemus, non opus habemus tegumento, ſed nuda facie gloriam Domini tanquam in ſpeculo cernimus, etenim incredulitatis lema minime ſumus impediti. Illuic autem non paruum gloriæ ſplendorem trahimus. Id autem

F eſt propter eorum qui mundum cor poſſident. Quemadmodum enim aqua perſpicua, eorum qui inſpiciunt aſpectum, & ipſius Solis circulum, & cælorum connexa effingit: ita etiam cor purum fit diuinæ gloriæ veluti quoddam ſpeculum, quod eam refert & exprimit. Ita etiam dixit Dominus. *Beati qui ſunt mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* A gloria autem dicit diuini ſpiritus, *in gloriam noſtram*, Pro eo quod eſt, illinc accipimus. Hoc enim ſubiunxit *tanquam Domini ſpiritu.* Et hinc etiam manifeſtum eſt quod autem quoque ſpiritum Dominum appellauit.

Matth. 5.

CAP. IV.

IDeo habentes hanc miniſtrationem, iuxta quod miſericordiam conſecuti ſumus, non deficimus.

Aperte docuit ſe *miniſtrationem ſpiritus* appellaſſe prædicatores. Dicit autem ſe per ſolam Dei benignitatem

G eam eſſe conſecutum. Quamobrem, inquit, moleſta & aduerſa, quæ nobis accidunt, forti & generoſo animo ferimus.

Sed abdicamus occulta dedecoris.

Dicit circumciſionem, quam qui ex gentibus crediderant, prædicabant. Hoc etiam alibi dicit. *Sed quæ erant mihi lucra, ea exiſtimaui propter Chriſtum detrimentum.* Et rurſus. *Verum etiam omnia detrimenta exiſtimo, vt Chriſtum lucrifaciam.*

Philip. 3.

Non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes verbum Dei, ſed in manifeſtatione veritatis commendantes noſmetipſos, ad omnem conſcientiam hominum coram Deo.

Illos rurſus arguit quod legis admixtione diuinam prædicationem corrumpant, & vtantur calliditate, & doctrinam non ſimpliciter tradant. Nos autem, inquit, veritatis teſtes habemus, & homines, qui ſapiunt recteque ſentiunt, & eum ipſum qui inſpicit conſcientiam,

H Deinde quoniam dixerat, *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini tanquam in ſpeculo repræſentamus*: erant autem multi quos impediebat lema incredulitatis, & qui diuina intueri non poterant: neceſſario ſubiunxit,

Quod ſi etiam opertum eſt Euangelium noſtrum: in ijs qui pereunt eſt opertum.

Et ſuperius dixerat. *Alijs odor mortis in mortem: alijs odor vitæ in vitam.*

In quibus Deus.

Hic ponendum eſt inciſum.

Huius ſæculi excæcauit mentes infidelium vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti qui eſt imago Dei.

A Offendiculum, incredulitatem eſſe hoc ſeculo circumſcriptam. Iudæis enim vita nuda omnibus veritas oſtendi tur. Deus autem eos excæcauit, non quod ipſe eis incredulitatem immiſerit, ſed cum vidiſſet eorum incredulitatem, non permiſit vt viderent occulta myſteria. *Ne dederitis*, inquit, *ſancta canibus: nec miſeritis margaritas ante porcos.*

Matth. 7. Mat. 13. Et rurſus: *Propterea in parabolis loquor eis, quod videntes non vident, & audientes non intelligunt.* Agnitione enim & fide opus eſt, vt ſint lucis participes. Imbecillis enim oculis Sol eſt inimicus. Chriſtum autem *Dei imaginem*, vtpote Deum de Deo, appellauit. In ſeipſo enim Patrem oſtendit. Quamobrem dicit. *Qui me vidit, vidit Patrem.*

Noſtrum non eſt in Græco Theod. *Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, nos autem ſeruos veſtros per Ieſum.*

2. Cor. 4. Hoc etiam dixit in priore. *Ita nos exiſtimet homo ſicut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Hic autem multo humilius de ſe locutus eſt, non ſolum enim ſe *Chriſti ſeruum*, ſed etiam *fidelium* appellauit propter ſuum in ipſum amorem. Hoc enim dixit illud, *per Ieſum.*

Quoniam Deus qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie Chriſti Ieſu.

B Qui olim, inquit, verbo lucis naturam produxit, & dixit, *fiat lux*, is nunc non illa, ſed ſua mentes noſtras, illuſtrauit, vt ipſius gloriam per ipſum Chriſtum aſpiceremus. Illud autem, *In facie Ieſu Chriſti*, hunc habet ſenſum. Quoniam diuina natura ſub aſpectum non cadit, per ſumptam humanitatem diuina luce reſplendentem, & fulgura emittentem, aſpicitur: vt licet. Hinc autem etiam manifeſtum eſt, quod Deus incredulis incredulitatem non immiſit, qui intelligentis lucis ſplendorem omnibus abunde præbuit: ſed ipſi quidem dilexerunt incredulitatem, ipſe autem eis, cum nollent aſpicere, radium non præbuit.

Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis.

Quandoquidem magna erant quę de noui teſtamenti prædicatoribus dicta ſunt, grauiſſima autem ac difficilima ſuſtinere videbantur, neceſſario docuit quod ea etiam Dei potentiam prædicant, & theſauro quidem comparat ſpiritus gratiam quæ data eſt. teſtæ autem, naturam corporis. Hoc autem ſignum eſt maximum Dei

C potentiæ, quod cum ipſe innumerabiles plagas acceperit, theſaurum tamen non perdiderit. Deinde tentationum recenſet catalogum, & quod eis reſpondet Dei oſtendit auxilium.

In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur. aporiamur, ſed non deſtituimur, perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur, humiliamur, ſed non confundimur, deiicimur, ſed non perimus.

Humiliamur ſed non confundimur, non eſt in Græco Theod. Si enim nihil horum nos inuaderet, non eſſet oſtenſa diuinæ potentię magnitudo. ſed quia videmur eſſe ſimiles arboribus, quæ in igne germinant per hoc quod patientes illæſi ſeruamur, nos protegentis Dei potentiam prædicamus. Illud autem; *Aporiamur, ſed non deſtituimur*, pro eo quod eſt, In rebus difficilibus, & quæ nullum videntur habere exitum, nos viam ſalutis inuenimus.

Semper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.

Ita etiam dixit alibi. *Si compatimur, vt & conglorificemur.*

Semper enim nos qui viuimus in mortem tradimur propter Ieſum, vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali.

D Ea autem de cauſa, inquit, ſi ea pro Domino pericula

Roman. 8 lubenter adimus, vt vitæ eius ſimus participes & eam quæ eſt ad tempus vitam dantes, incorruptionem carnis adipiſcamur. Illud autem, *ſemper* eſt ad perfectam compoſitionem. Voluit enim dicere, Nos enim qui viuimus.

Ergo mors in nobis operatur. vita autem in vobis.

Pro veſtra enim ſalute pericula adimus. Cum periculis enim vobis doctrinam tradimus. Nobis autem periclitantibus: vos vita fruimini. Quoniam autem immortalis vitæ meminit: ea autem in ſpe verſatur quod autem ſperatur non videtur; Propheticam vocem

Pſal. 115. in memoriam reuocat, docens etiam ſanctos, qui olim fuerunt, fuiſſe inde illuſtratos.

E *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt. Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus propter quod loquimur.*

Pſal. 115. Admodum autem appoſite adduxit teſtimonium. Cum enim beatus Dauid in præcedente Pſalmo dixiſſet, *Qui eripuit animam meam de morte, oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapſu. Placebo Domino in regione viuentium:*

Pſal. 114. non videbatur autem ipſa regio, incipiens verſiculum qui ſequitur, dixit. *Credidi, propter quod locutus ſum.* Idem autem, inquit, ſpiritus & per illos locutus eſt, & per nos loquitur.

Scientes quod qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum.

Dominus omnium gratia mortem ſubijt, & omnes cum eo ſumus reſurrectionis participes. Credimus ergo quod nos etiam per ipſum efficiet morte potentiores, & vos ſimul adducet ad tribunal pertimeſcendum. F

Omnia enim propter vos.

Credentes ſcilicet. Non dixit enim ſolummodo de Corinthiis: ſed dixit de omnibus qui dogma ſuſceperunt.

Vt gratia abundans per multos in gratiarum actione, vt abundet in gloriam Dei.

Communis enim ſalutis curam gerens, diſpenſationem Chriſti Domini procurauit. Oportet ergo et aſſidue hymnis gratias agere.

Propter quod non deficimus.

Non ſumus remiſſi, nec puſillo & abiecto animo, ſed omnia fortiter ferimus.

Sed licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur: tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem.

Maximum enim lucrum facit anima quæ animi magnitudine vtitur. Deinde cum bonis quæ expectantur confert vitę præſentis moleſtias.

Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ. ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. G

Et per hoc quidem, *in momento* oſtendit quam ſit breue & ad tempus exiguum. Conferendo autem opponit ei quod eſt, *in momento hoc*, nempe æternum. Leui autem & molli, graue hoc eſt, id quod eſt maximi pretii, ei autem quod eſt ſupra modum, ad exuperationem, afflictioni autem, non remiſſionem, ſed gloriam, quæ quidem ſunt multo maiora. Et quoniam hæc quidem videbantur, illa autem non apparebant, merito adiecit.

Non contemplantibus nobis quæ videntur ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna.

Ad tempus autem ſunt non ſolæ afflictiones, ſed etiam remiſſiones vitæ præſentis. Non oportet ergo in iis quæ ſunt caduca hærere, & mentem in eis defigere, ſed æternorum bonorum & fruitionem expectare.

CAP. V.

H *Scimus enim quod ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in cœlis.*

Terreſtrem domum appellat, huius præſentis vitæ conductionem: *Tabernaculum* autem corpus. Si ergo, inquit, finem acceperint præſentia, habemus domum non manu factam, æternam, cœleſtem. Etenim terreſtri quidem cœleſtem oppoſuit: ei autem quæ diſſoluitur, æternam, ei autem quæ ab hominibus conſtructa eſt, non manu factam.

Nam & in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtrã quæ de cœlo eſt ſuperinduci cupientes.

Habitaculum hoc in loco vocauit incorruptionem.

A Ipſi autem de cœlo [illegible] nos [illegible] dem [illegible] tur. No[illegible] d[illegible], quandoquidem non alio corpore [illegible] hoc quod eſt corruptioni [illegible] tum, [illegible] corruptionem induit.

Si tamen veſtiti, & non nudi inueniamur.

Omnes enim homines [illegible] indumento a[illegible] gloriæ [illegible] participes [illegible] de aure [illegible] glorià, [illegible] quo ſe[illegible] A[illegible] us, d[illegible] Corin[illegible] & omnes ho[illegible] moderatione

Nam [illegible] qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati, eo quod [illegible] expoliari, ſed ſuperueſtiri.

[illegible] corpore [illegible] turbati [illegible] deli[illegible] Non enim [illegible] corruptione [illegible] induere concupiſcimus. Sci[illegible] autem quod [illegible].

Vt abſ[illegible] quod mortale eſt à vita.

B [illegible] tenebris [illegible] fecere [illegible] exitiu [illegible] tus omnino [illegible] corruptionem [illegible] tum.

Qui autem efficit [illegible] ſum, Deus, qui de[illegible] nobis pignus ſpiritus.

Noſtra [illegible] pe[illegible] Adæ [illegible] con[illegible] para[illegible] ſpi[illegible] largi[illegible] eſt [illegible] per ſpiritum, [illegible].

Audentes igitur ſemper, [illegible] quod [illegible] in hoc corpore, peregrinamur à Domino [illegible] non per ſpeciem. Aud[illegible] autem, [illegible] voluntatem [illegible] magis peregrinari à corpore, & [illegible] eſſe [illegible] Domino.

N[illegible] quod bon[illegible] Domino [illegible] hinc [illegible] per [illegible] quod [illegible] nun[illegible] autem [illegible] & ſi nul[illegible] Non enim [illegible] non [illegible] demus [illegible] expe[illegible] cor[illegible] pore [illegible] Do[illegible] per lix [illegible] hinc diſ[illegible] tacile & toleran[illegible].

C *Et ideo [illegible] endimus [illegible] ſiue præſentes [illegible] placere illi.*

[illegible] autem, [illegible] be[illegible] & ob[illegible] mem [illegible] po[illegible] proce[illegible] deſt, [illegible] ala[illegible] cre[illegible] temeta[illegible] ratione [illegible].

[illegible] enim nos [illegible] oportet ante tribunal Chriſti.

N[illegible] S[illegible] autem hoc & ad [illegible] admone[illegible] rum [illegible] medea[illegible] cla[illegible]. E[illegible] alia ratione [illegible] metum

[illegible] propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum [illegible].

D [illegible] pro ijs quæ [illegible] ſunt, [illegible] Simul [illegible] quæ [illegible] quæ [illegible] cum corporibus [illegible] acci[illegible].

Scientes [illegible] Domini, hominibus ſuademus. Deo autem [illegible] ſumus.

[illegible] habemus, eos quidem nob[illegible] & noſtr[illegible] vniuer[illegible].

Spero autem & in conſ[illegible] noſtris manifeſtos nos eſſe.

Exiſti[illegible] ante [illegible] non eg[illegible] oratione, vt qui iuſti[illegible] & [illegible] ſciati

Non iterum commendamus nos vobis: ſed occaſionem damus vobis glorìandi pro nobis, [illegible] habeatis aduerſus eos qui in facie gloriantur & non in corde.

Et [illegible] ſuam ipſi [illegible] ſciens teſtimo[illegible], non, inquit, noſtra cauſa hæc dico, [illegible] modo vos opor[illegible] Doctorem defendere, & aduerſarios [illegible] conuincere, qui veſte dupli[illegible] indu[illegible], & alia quidem ſentiunt, alia vero loquuntur.

Siue enim mente exce[illegible] mus, Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis.

Σωφροσύνην, hoc eſt, temperantiam ſeu moderationem, appellauit humilitatem, ἔκστασιν, hoc eſt, mentis exceſſum narrationem eorum [illegible] Vtraque autem [illegible] on d[illegible] tus.

Charitas enim Chriſti vrget nos, æſtimantes hoc quod ſi vnus pro omnibus mortuus [illegible] mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, [illegible] qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

Hæc rurſus p[illegible] uentiæ coniunxit. Cum enim dixiſſet, *Et ideo [illegible] ſiue præſentes, ſiue abſentes, placere illi*, nece[illegible] oſtendit cauſam [illegible] onis. Incendit [illegible] inquit, dil[illegible] Chriſtum, reputantes quod cum nos omnes eſſemus morti [illegible] ſolus pro nobis mortem ſubijt, [illegible] vitam [illegible] bis procuraret. Qua de cauſa [illegible] viuere, & noſtram vitam [illegible] legibus inſtruere, etenim nos ei hoc d[illegible].

F

Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus.

[illegible] mortem Domini mortem diſſolutam eſſe [illegible] dice[illegible] deinceps hominem mortalem eſſe [illegible] ipſe quoque Dominus habuit corpus p[illegible] tamen, [illegible] paſſionem [illegible] corruptione, inter[illegible] & mo[illegible] ahci [illegible].

Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua.

Oportet ergo eos qui Chriſto crediderunt, tanquam [illegible] alia [illegible] ratione vitam inſtituere [illegible] nunc enim baptiſmum renouati, peccati [illegible].

Omnia autem ex Deo qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis.

Dei ineffabilem benignitatem oſtendit. Non enim, inquit, *ipſe nobis reconciliatus* [illegible] tranſgreſſionem iniuriæ [illegible] ſed [illegible] non hominem interceſſorem adhibens, ſed [illegible] reconciliationem [illegible]. Nobis etiam tradidit tantum reconciliationis miniſterium.

G

[illegible] quidem Deus erat.

Hic eſt [illegible].

In Chriſto mundum reconcilians ſibi.

Ipſe [illegible] per Chriſtum cum hominibus reconciliatus eſt. Et quomodo?

Non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis.

Dedit peccatorum remiſſionem, & nos elegit, miniſtros pacis.

Pro Chriſto ergo legatione fungimur.

Quoniam [illegible] præfectum pacis miniſterio [illegible] adduci [illegible]. Et oſtendens eſſe fide dignam legationem, ſubiunxit,

Tanquam Deo exhortante per nos.

Qua[illegible] autem legatione fungitur?

Obſecramus pro Chriſto reconciliamini Deo.

Sufficiunt quæ dicta ſunt, etiam ad eos qui [illegible] valde pertinaces [illegible] pudore afficiendos. Primum enim dixit, quod [illegible] non modo [illegible] cenſuit, ſed nos etiam [illegible] vt omnibus hominibus perſuaderet & eius clementiam [illegible] & Chriſti [illegible] admonere [illegible] reconcili[illegible] Deo & Domino. Adijcit [illegible] etiam ipſi quæ prædicta ſunt, paſſionis ignominiam. H

Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

Cum enim [illegible] peccato liber eſſet, mortem peccatorum ſubijt, vt hominum [illegible] & id vocatus qu[illegible] nos [illegible] iuſtitiæ enim nobis opes donauit

A

CAP. VI.

ADiuuantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei accipiatis.

Quoniam enim dixerat, *pro Chriſto legatione fungimur,* neceſſario docet, quod qui legatione funguntur, eis opem ferunt quos exhortantur, vt diuinæ gratiæ lucrum accipiant, & non vacuam & manem diſpenſationem oſtendant, ei vitam contrariam præ ſe ferentes.

Eſa. 49. *Dicit enim, tempore accepto exaudiui te, & in tempore ſalutis adiuui te.*

Cum ita fuit vſus prophetico teſtimonio, adhortationem amplificat.

Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.

Vita enim tendit ad finem, & niſi nunc fuerimus ſalutis participes; poſtquam hinc exceſſerimus, ea deſtituemur. Deinde perſequitur labores quos pro illorum vtilitate ſuſcepit.

Nemini dantes vllam offenſionem: vt non vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in omnibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros.

B Adhibetur enim a nobis opera, vt ne minimam quidem vlli offenſionem præbeamus, ſed nos ipſos omnino Dei miniſterio dignos oſtendamus. Quænam ſunt autem ſpecies huius miniſterij?

In multa patientia in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis & carceribus, in ſeditionibus.

Varie dixit ea quæ extrinſecus inuadunt. Adijcit autem laboribus inuoluntarijs eos quoque quos ſponte ſua ſuſcepit.

In laboribus, in vigiliis & ieiuniis, in caſtitate, & ſcientia, in longanimitate, & ſuauitate, in ſpiritu ſancto, & charitate non ficta, in verbo veritatis, & virtute Dei.

Neque enim erat contentus iis quæ ei extrinſecus afferebantur moleſtiis, ſed ipſe etiam excogitabat quomodo ſuum corpus caſtigaret, vt qui non ſolum ieiunaret, ſed etiam vigilaret, & manibus laboraret. Hoc enim dicit, *In laboribus:* ἁγνότητα autem, hoc eſt puritatem, vocat pecuniæ contemptum. Neque enim vſum neceſſarium accepit à Corinthiis. *Cognitionem* vero ſeu *ſcientiam,* vt puto vocat doctrinam, nam & ipſa quoque eſt laborioſa. Deinde *longanimitatem* ſeu *lenitatem* in alienos, C *benignitatem* in ſuos. Sanctiſſimi ſpiritus obſeruantiam, eius enim nutum ſequebatur. *Non fictam* autem *charitatem* vocat ſinceram & germanam, quæ non in figura cernitur, ſed reipſa confirmatur. *Sermonem* autem *veritatis,* prædicationem pietatis. Omnia autem diuinæ potentiæ attribuit, ea enim adiuuante ſe in his omnibus recte g[illegible]t.

Per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt ſeductores, [illegible] veraces: ſicut qui ignoti & cogniti quaſi morientes, & ecce viuimus, vt caſtigati, & non mortificati, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.

Omnia pugnant ex diametro, gloria & ignominia, maledictum & laus, mors & vita, gaudium & triſtitia. Sed tamen & hæc & illa eſſe *arma iuſtitiæ* pronunciauit, & per ea quæ ſunt contraria vnam virtutem contemperauit. Nam neque gloria eum extulit: neque ignominia D deiecit, neque eum laus inflauit: nec maledictum excruciauit. Sed per contraria ingrediens, manſit immutabilis. *Dextra* autem vocat ea quæ animo grata eſſe videntur: *ſiniſtra* autem quæ ſunt contraria ab ea, quæ eſt de rebus opinione imponens nomina. Iure autem admiranda ſunt ea quæ ſunt in fine. Cum enim dixiſſet, *vt mendici,* non ſubiunxit, *Neceſſariis autem abundantes.* ſed, *Multos autem locupletantes.* Ab omnibus enim pecuniam colligens, mittebat ad pauperes: & qui nihil habebat, cuiuſius præ domus erat dominus.

Os noſtrum patet ad vos Corinthij: cor noſtrum dilatatum eſt.

Veſtri amor hæc me cogit dicere, omnes enim vos in meipſum circumfero, talis eſt enim natura charitatis, omnium quidem poſſident corda lata efficit. Hoc autem ſignificant ea quæ conſequuntur.

Non anguſtiamini in vobis.

E Quis enim eſt [illegible] quem animo, vel ipſam eius memoriam e cogitatione ſua eijeit.

Sed anguſtiamini in viſceribus veſtris.

Eos maxime [illegible] ac[illegible] ut, ſi qui eos ip ſui cordis latifundia ſe recepiſſe [illegible]ndent, illos autem coarguet [illegible] quod [illegible] ſunt ſimul [illegible] commun[illegible] one, ſed in vno homine ſint anguſti. Vnde [illegible].

Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filijs dico.

Quoniam ac[illegible] uſatione eos pungit, eos *filiorum* appellatione [illegible].

Dilatamini & vos. nolite iugum ducere cum infidelibus.

Re[illegible] equidem dilectionem. Ne [illegible] minime [illegible] qui alio deflectunt & iugum [illegible] hunt, [illegible] edulorum [illegible] tandem veſtræ doctrinæ prælicentes.

F *Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial. aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem conſenſus templo Dei cum idolis?*

Per hæc autem omnia oſtendit, contrarios magiſtros eſſe iniquitatis & tenebrarum conciliatores, & [illegible] ſtros Diaboli. *Belial* enim appellauit Diabolum.

Vos enim eſtis templum Dei viui.

Deinde prophetico teſtimonio oſtendit verum eſſe quod dicit.

Sicut dicit Deus. Quoniam inhabitabo in illis: [illegible] ambulabo Leuit. 26.
inter eos, & ero illorum Deus, [illegible] ipſi erunt mihi populus. Propter
quod exite de medio eorum: & ſeparamini, dicit Dominus, & im- Hier. 31.
mundum ne tetigeritis: & ego recipiam vos, & ero vobis in
patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus [illegible] potens. Eſa. 52.

Cum per propheticam doctrinam eos cum [illegible] fratris congreſſionem hic fugere docuiſſet, & [illegible] promiſſionibus eos eſſet conſolatus, affert etiam ip[illegible] admonitionem.

Has ergo habentes promiſſiones Chariſſimi mundemus [illegible] ab Cap. 7.
omni inquinamento carnis & ſpiritus perficientes ſanctificationem in timore Dei.

Spiritum hic vocat animam. *Spiritus* autem *inquinamentum,* communionem idolorum. *Inquinamentum* [illegible] G
nis, actionem iniquitatem.

Capite nos. Neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus.

Non dicit contraria, eos qui [illegible] aliqu[illegible] laudans aliquando vero reprehendens, nam & in [illegible] recte gerebant. & peccabant vt homines, [illegible] quidem laudat [illegible] hæc vero [illegible] tem ſcopus eſt & inſtitutum, per laud[illegible] nes ipſos ad ſummam ac p[illegible] phiam. Hic autem innuit [illegible] tribus inducto [illegible] quas adu[illegible] at [illegible] lumnias admiſerant. Vnde ſe detegens, dicit. *Neminem corrupimus.* Non [illegible] noſtram [illegible] habendi cupiditatem auximus. [illegible] eo qu[illegible]. Nec verbis fraudulentis vſi ſumus mendacium [illegible] admi cen [illegible] propter pecuniam prædicauimus. Illud autem, *Capite,* dicit ijs qui [illegible] ſti, [illegible] charitate non poſſidet. Hoc enim ſuperius [illegible] dixit, *Dilatamini & vos.* Quoniam autem dixit. Non cum vllius [illegible] tem noſtr[illegible] pe[illegible] plura habendi cupiditatem auximus neceſſario ſub- H
iunxit,

Non ad condemnationem veſtram dico.

Pro eo quod eſt, non hæc dixi, vobis ſordes exprobrans.

Prædiximus enim quod in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum & ad conuiuendum. Multa mihi fiducia eſt apud vos.

Vt patri apud fil[illegible]: præceptori apud diſcipulos:

Multa mihi gloriatio pro vobis.

De vobis enim glorior: & fidem veſtram v[illegible]que prædico.

Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.

Veſtra enim re[illegible] omnis c[illegible] ſol[illegible] mihi cauſa eſt. Deinde ru[illegible] us re[illegible] n[illegible] x[illegible] n[illegible]

A *Nam & cum veniſſemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra: ſed omnem tribulationem paſſi ſumus, foris pugnæ, intus timores.*

Non ſolum enim me exercuit & retinuit ea quæ cum aduerſariis ſuſcepta eſt contentio: ſed eorum etiam qui imbecilliores erant me cura anxit. Verebatur enim ne ſe ad deteriora conuerterent.

Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in aduentu Titi.

Hic eſt eius ſcopus, & beati Titi virtutem oſtendere, & eorum in ipſum dilectionem inflammare. Is enim has ferendi literas miniſterio functus eſt, & ideo dixit, quod cum apparuiſſet ſuffecit ad malorum impetum diſcutiendum.

Non ſolum autem in aduentu eius, ſed etiam in conſolatione qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationem pro me.

Maiorem autem auxit lætitiam iis quæ de vobis narrauit, renuntiauit enim quomodo deſideraretis me videre: & quomodo admiſſa delicta ægre ferretis, & quantam pro me cum aduerſariis meis æmulationem ac contentionem ſuſcepiſtis.

B *Ita vt magis gauderem, quoniam etſi vos contriſtaui in epiſtola, non me pœnitet, etſi pœniteret.*

Hæc enim [illegible] cum rescuiſſem, maximam accepi lætitiam [illegible] dolorem quod vos moleſtia affecerit coactus [illegible] literas.

Video quod epiſtola illa, etſi ad horam vos contriſtauit: nunc gaudeo non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

Etſi eos [illegible] literæ [illegible] os ad tempus triſtitia affecerunt, ſed vo[illegible] maximam vtilitatem attulerunt, ego autem gaudeo [illegible] non nudam triſtitiam, ſed triſtitiæ fructum video. Illa enim triſtitia germinauit laudabilem pœnitentiam.

Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Sæculi autem triſtitia mortem operatur.

C De peccatis enim dolere, veram ſalutem comparat. Mundi autem triſtitiam vocauit, quæ pro pecuniæ iactura, pro filiorum vel vxorum morte ſuſcipitur, cuius immoderatio [illegible] ſæpe mortem [illegible] fletu. Quod et ſæpe etiā pœnitentia du[illegible], qui ſupra modum luxerint. Qui autem [illegible] catis deflent, etiamſi immoderate luxerint, lætitia [illegible] [illegible] tam minime admittentes.

Ecce enim [illegible] ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in [illegible] [illegible] tionem, ſed defenſionem, ſed indignationē, ſed timorem [illegible] ſed æmulationem, ſed vindictam.

C[illegible] n tep[illegible] tionem [illegible], omne [illegible] em ſtudium ad excuſationem [illegible], aduerſus eos autem qui peccarant indignationem armauiſtis [illegible] in [illegible] quin etiam nos [illegible] inde [illegible] æmul[illegible] [illegible] quas tranſgreſſi eſtis loquitis.

In omnibus exhibuiſtis vos incontaminatos eſſe in negotio.

[illegible] oſtendiſtis vos non eſſe [illegible] iis quæ ab [illegible] ſunt. Hoc enim dicit illud, vt puri eſſe [illegible].

Igitur etſi ſcripſi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui [illegible] eſt, ſed ad manifeſtandam ſolicitudinem veſtram pro vobis coram Deo.

D Vt oſtenderetur [illegible] caritas, illam veſtra cauſa epiſtolam ſcripſimus, [illegible] eſtra [illegible] nos aperiretur affectio. *Eum* autem *qui fecit iniuriam* dixit eum qui eſt fornicatus. *Eum* autem *qui paſſus eſt*, patrem. Nam vel mortuus iniuria affectus eſt, cum violatum eſſet eius cubile.

Ideo conſolati ſumus. In conſolatione autem noſtra abundantius magis gauiſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis. Etſi quid apud illum de vobis gloriatus ſum, non ſum confuſus.

Valde autem lætatus ſum quod Titus veſtri memoriam in animo geſtaret, omnium veſtrum charitatem prædicans, & experientia didicit vera eſſe quæ à me ſæpe de vobis dicta ſunt.

E *Sed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus, ita gloriatio noſtra, quæ fuit ad Titum, veritas facta eſt.*

Nihil [illegible] vnquam falſi dicere in animum induximus: [illegible] vobis etiam veram doctrinam tradidimus. & veſtras laudes veritate exornauimus.

Et viſcera eius abundantius in vobis ſunt, reminiſcentis omnium veſtrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepiſtis illum.

Admodum bene autem in vos affectus eſt, & veſtri nunquam obliuione delendam memoriam circumfert, narrans quidem quomodo eius ſermonibus ceſſeritis, & quantum ei præmium obtuleritis, qui eum vt patrem honoretis, & [illegible] nunquam ſpiritalem præſidem veritam.

Gaudeo, quod in omnibus confido in vobis.

F Ego autem lætitia plenus ſum, quod vos fidenter arguo & increpo & rurſus dum vos laudo, à veritate non excido. Oportet ergo nos etiam, tam qui docemus, quam qui docemus, hunc vtilitatis characterem ſeu exemplum ſumere, & doctorem quidem imitari doctorem orbis terrarum, & in tempore arguere, & increpare opportune, & admonere, & hortari, & excitare laudibus: eos autem qui doctrina fruuntur, parere iis qui docent & cum deſiderio & timore doctrinæ fluenta ſuſcipere, & per eiuſmodi irrigationem, ferre Seruatori Chriſto fructum. Cum quo ſanctiſſimo Spiritui gloria, honor, potentia, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

TOMVS SECVNDVS.

CAP. VIII.

NOtam autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quæ data eſt in eccleſiis Macedoniæ.

Prouenit, eſt in Græc. Theod.

Poſtquam ſuperiora de beato Tito expoſuit, & laudibus eos ſatis præparauit, ſubiunxit, *Gaudeo quod in omnibus confido vobis.* Rebus autem ipſis ſuam fiduciam oſtendit: & vt ſanctis prouideant adhortatur. Ac primum quidem Macedonum ſinceram fidem exponit, & quæ pro ea certamina ſuſceperint, & quam magno & excelſo animo fuerint in paupertate. *Dei* autem *gratiam* vocauit bonorum poſſeſſionem, non liberum arbitrium eiiciens, ſed docens quod per diuinum auxilium cogi poſſunt opes virtutis.

G *Quod in magno experimento tribulationis abundantia gaudii ipſorum fuit, & altiſſima paupertas eorum abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum.*

Maximum eis texuit encomium. In animi enim ægritudine eos tranquillo animo oſtendit, & in extrema paupertate eſſe magnificentia diuites. Cum enim fluctibus vndiquaque obruerentur, vt qui ſecundis fluctibus ferunt, ita gaudent, & cum eorum quæ ſunt neceſſaria inopia laborent, oſtendunt animi magnitudinem, tanquam qui diuitiis affluant.

Quia ſecundum virtutem, teſtimonium illis reddo, & ſupra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obſecrantes nos gratiam & communicationem miniſterii in ſanctos.

H Fero enim eis teſtimonium, quod animi promptitudine vires vicerunt, & noſtram adhortationem anticiparunt, ipſi nos rogantes vt ſanctorum ſubuentionis curam gereremus. *Gratiam* autem *& communicationem* vocauit eiuſmodi ſubuentionem, per vtraque docens eſſe lucrum eius qui impertit. Qui enim ſubſidium ferunt, eiuſmi ſubſidii ſocii & participes.

Et non ſicut ſperauimus, ſed ſeipſos dederunt, primum Domino, deinde nobis, per voluntatē Dei, ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam iſtam.

Illud, *Non ſicut ſperauimus*, non dicit de ſententia, ſed de pecuniæ multitudine, reſpicientes expectabamus nos parum pecuniæ collecturos, ſed paupertatem vicit magnificentia. eorum autem cauſa erat amor in Deum, ſe

A [illegible] ex utramq; gerente eſt. [illegible] pe[illegible] tamq; [illegible]idam.

[illegible] ergo [illegible] rogare fratres, vt præueniant ad vos, [illegible] præparent repromiſſam [illegible] benedictionem hanc paratam eſſe, quaſi benedictionem, non tanquam auaritiam.

[illegible] quam vocauit humanitatem, ſed [illegible] benedictionem [illegible] Hoc enim d[illegible] *non tanquam auaritiam.* Qu[illegible] [illegible] magnificentia [illegible]atur. [illegible] ea quæ ſunt [illegible]

Hoc [illegible] qui parce [illegible] parce [illegible] metet. & qui ſeminat [illegible] metet.

T[illegible] talem muni[illegible] [illegible] ſemis [illegible] qui vtuntur [illegible] quantitatem con[illegible]

B [illegible]

[illegible] ſuo non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarem [illegible] Deus.

Rom. 12 [illegible] *Qui miſeretur in hilaritate.* [illegible] Deinde [illegible] bene [illegible]

[illegible] abundare [illegible] in vobis [illegible] abundetis in omne opus [illegible] diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius [illegible]

Pſal. 111. Sæculi, non eſt in Græco. [illegible] cum & en[illegible] gratiam [illegible] Op[illegible] autem [illegible] docens q[illegible] tempus parte vitæ [illegible]

Qui autem administrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa [illegible] iuſtitiæ veſtræ: vt in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

[illegible] cum ſuaſione [illegible] precationem, ſed d[illegible] & quod [illegible] quidem poteſt [illegible] ipſe [illegible] ſemen-

C tem dedit [illegible] Ipſe qu[illegible] [illegible] Ve[illegible] cura[illegible] eos qui [illegible] ceſſari[illegible] au[illegible] iuſtit[illegible] ſem[illegible] meliu[illegible] germina. [illegible] quæ [illegible] autem [illegible] munificentiam. [illegible] mnibus vitam, is parcitat [illegible] alia [illegible] ad[illegible]

Quoniam miniſterium huius officii non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas [illegible] in [illegible] per probationem [illegible] Deum.

[illegible] inquit, tem[illegible] & [illegible] inopiæ ſuccurri, [illegible] fructu[illegible] producit. [illegible] vt per [illegible] Deus laudetur. Dicit autem etiam propter q[illegible]

D *Inobed[illegible] veſtra in Euangelio Chriſti [illegible] ſimplicitate [illegible] communicationis [illegible] in illos, & in omnes [illegible] obſecratione pro vobis, deſiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.*

Videnti enim quoniam [illegible] quod [illegible] prædicatis munificentia [illegible], quod [illegible] autem [illegible] Domino ſubiecti eſtis: [illegible] in ſan[illegible] non illos ſolos qui agunt Hieroſ[illegible] qui [illegible] vbique terrarum, Deum qui horum cauſa eſt glorificant. [illegible] os quoque quæ ab illis pro vobis offerun[illegible] precum fructus percipitis. Vos enim val[illegible] deſide[illegible] De[illegible] in vos munifi[illegible] intelligunt.

[illegible] ago Deo ſuper inenarrabili eius dono.

Mo[illegible] eſt Apoſt[illegible] Deum lau[illegible] quo[illegible] liquam diſpenſ[illegible] perſequitur. Cum igitur autem do[illegible] eſt mens [illegible], quomodo poteſt [illegible] ſtantia comprehendi. Cum hæc de ſanctorum ſubuentione eſſet perſecutus, incipit deinceps aduerſus illos impoſto[illegible] accuſationem texere. Ipſos quoque [illegible] Corin[illegible] [illegible] quod ab aliquibus ex illis mendacij ſedu[illegible] eſſent.

CAP. X

Ipſe autem ego Paulus obſecro vos per manſuetudinem & modeſtiam Chriſti: qui in facie quidem humilis ſum inter vos, abſens autem confido in vos. [illegible] autem vos ne præſens audeam per eam confidentiam qua [illegible] audere in quoſdam, qui arbitrantur nos tanquam ſecundum carnem ambulemus.

[illegible] [illegible] & legalem vitæ inſtituen[illegible] [illegible] bant, [illegible] num Apoſtolum [illegible] [illegible] dem appellantes, & [illegible] quiſe [illegible] [illegible] propterea [illegible] [illegible] *Secundum car-[illegible]* [illegible] quod [illegible] [illegible] *Ipſe ego Paulus,* ma[illegible] habet [illegible] [illegible] quod eos [illegible] ſunt, & do[illegible] [illegible] quoque [illegible] quod [illegible] moderati[illegible] & Apoſto[illegible] [illegible]ilatem.

In carne enim ambulantes, non ſecundum carnem militamus.

C[illegible] [illegible]

Nam arma militiæ noſtræ non carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum.

H[illegible] quæ vi[illegible] [illegible] eos qui [illegible] ſubij[illegible] imus. Deinde [illegible]

C[illegible] omnem [illegible] extollentem ſe aduerſus [illegible] Dei, & [illegible] captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.

Q[illegible] vocauit templa Dei, ita eos qui [illegible] parunt, *munitiones Diaboli.* Eos in[illegible] quit, [illegible] captos ducentes ex [illegible], ad vniuerſorum Regem adducimus, & [illegible] vt viuant efficimus.

Et in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obedientia.

Pa[illegible] Expectamus, inquit, vt [illegible] plurimis perſuadeamus: dein[illegible] [illegible] reſiſtere.

[illegible] faciem, ſunt videte

[illegible] ationem Vultis, inquit, [illegible] probare, & noſtra examinare? H[illegible]

[illegible] confidit [illegible] Chriſti eſſe, hoc cogitet iterum apud ſe, quod ſicut Chriſtus ipſe eſt, ita & nos.

H [illegible] ad ipſam, inquit, cognominationem attinet, [illegible] inferiores. Chriſti enim appellatione nos q[illegible] luſtramur. V[illegible]de autem ſapienter [illegible] [illegible] extremo loco poſuit: primam autem [illegible] quæ eſt ex appell[illegible]. Deinde ſubdit.

Nam etſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non ad deſtructionem veſtram non erubeſcam.

O[illegible] donorum diui[illegible] [illegible] autem ſe accepiſſe dixit ad ædificationem, & non ad [illegible], oſte[illegible] illos facere [illegible] & tolle[illegible] [illegible] aliquos an[illegible] tem [illegible]

Vt autem non exiſtimer tanquam terrere [illegible] per epiſtolas. Quoniam quidem epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt, & fortes, præſentia autem corporis infirma [illegible] contemptibilis. Autem, non eſt in Græco.

A Hæc de ipſo dicere conſueuerant qui calumnijs aduerſus ipſum vtebantur. Abſens quidem verba loquitur magnifica, præſens autem, vt [illegible] eſt, abiectus, & admodum indoctus.

Hoc cogitet qui eiuſmodi eſt, quod quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales [illegible] præſentes in facto.

Poſſumus Apoſtol[illegible] dignitatis aperte magnitudinem, & res oſtendere re literis conſentire.

Non enim audemus inſerere aut conferre nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant, ſed ipſi in nobis noſmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis.

Obſcure ſcripſit hunc locum, authores volens [illegible] perte redarguere. Hoc autem dicit, illi in ſeipſos re[illegible] ſpicientes, ſe ſolos maximos exiſtimant. Abſit autem vt n[illegible] noſtra, ſicut illi, æſtimemus. Hoc autem docet apertius per ea quæ ſequuntur:

Nos autem non in immenſum gloriabimur: ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus menſuram pertingendi vſque ad vos.

B *Menſuram regulæ* vocauit gratiam à Deo datam. Hanc enim munificus Deus impertijt ijs qui credunt. Hoc etiam dixit ſcribens ad Romanos, *Vnicuique vt Deus partitus eſt menſuram fidei.* [Rom. 12.] Dicit autem. Magnifice de nobis ipſis ſentiendi immoderationem amputamus: ad datam autem gratiam reſpicimus & ſcimus quod noſter curſus ad vos vſque peruenit. Id enim docent quæ ſequuntur:

Non enim quaſi non pertingentes ad vos, extendimus nos. [illegible] ſque ad vos enim peruenimus in Euangelio Chriſti, non in immenſum gloriantes in alienis laboribus, ſpem autem habentes [illegible] fidei veſtræ in vobis magnificari ſecundum regulam noſtrā in abundantia, etiam in illa quæ vltra vos ſunt euangelizare.

Nos data menſura vſi ſumus: & noſtra ad illam vſque metimur. Scimus autem quod etiam ad vos vſque venimus, & ad vos diuinum Euangelium attulimus. Speramus autem etiam vlterius progredi, vobis ſcilicet fide confirmatis, & de noſtris [illegible] boribus teſtimonium ferentibus. Abſit enim vt propter alienos labores nos iactemus. Hoc enim dixit,

C *Non in aliena regula in ijs quæ præparata ſunt gloriari.*

Eos autem ſignificat qui & ijs qui nondum crediderunt nolunt prędicare, eo[illegible] autem qui prędicationem acceperunt conantur corrumpere. Quia autem vſurpauerat hoc verbum, *Gloriemur*, ne quis eum vere gloriari, & de ſe magnifice ſentire exiſtimaret, neceſſario ſubiunxit,

Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.

Non enim in nobis ipſis gloriamur, nobiſque placemus, ſed in donis diuinis exultamus.

Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.

Non enim oportet nobis ipſis de virtute ferre teſtimonium, ſed diuinam expectare ſententiam. Deinde cum eſſet [illegible] laudes perſ[illegible] cuturus, aures eorum præmunit, eam rem appellans ſtul[illegible].

CAP. XI.

VTinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ.

Noui, inquit, quod non oportet eos qui prudentia & ingenij ſolertia ornati ſunt, propriàs laudes recenſere: ſed hoc cogor facere. Suſtinete ergo paruam inſipientiam. Deinde etiam moderatius ac lenius.

D *Sed & ſupportate me.*

Porro autem oſtendit etiam quis ſit ſcopus & inſtitutum eorum quæ dicta ſunt.

Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Timeo autem ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua ita corrumpantur ſenſus veſtri à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.

Fui veſter pronubus, & nuptiarum conciliator & interceſſor. Per me ſponſi dona accepiſtis. [illegible] de cauſa de vobis zelotypiam concipi[illegible] metuens ne veſtram ſimplicitatem ho[illegible] m ſuperet aſtutia. T[illegible] tam ergo [illegible] eſtam hominauit virginem, ſinceritatem [illegible] et ita vocans. Neque enim omnes qui credunt, profitentur virginitatem:

ſed oport[illegible] omnes orn[illegible] ſinceri[illegible] & [illegible] de. Vt de aſtutem appoſite non Diaboli ſed *ſerpentis* meminit oſtendens eos quoque ſicut & ſerpentem effectos eſſe membra Diaboli. Quin etiam ipſum damnum vocauit *corruptionem*, quandoquidem ipſos quoque nominauit virginem.

Nam ſi is qui venit alium Chriſtum prædicat quem non prædicauimus, aut alium ſpiritum [illegible] accipitis quem non accepiſtis, aut aliud Euangelium quod non recepiſtis, recte pateremini.

In [illegible] uadet [illegible] tac[illegible] tionem [illegible] & aperte oſtendit quænam [illegible] ſequatur [illegible] or[illegible] enim, inquit ſedu[illegible] Alium [illegible] prædicatum: aliaau[illegible] ſpiritus dona p[illegible] huerunt aliud [illegible] tunt Euan[illegible] lium.

Exiſtimo enim nihil me minus [illegible] magnis [illegible] ſtolis.

S[illegible] eſt, inquit, [illegible] nferre. E[illegible] ſtimo enim nos [illegible] verentur præ[illegible] bus. [illegible] Non enim dixit. *Æqualis ſum magnis Apoſtolis, Sed Exiſtimo*, hoc eſt, puto me [illegible] ab [illegible] e.

Nam etſi ſum imperitus ſermone, ſed non ſcientia.

Poterat quidem dicere Apoſtolorum principes eſſe idiot[illegible] ſed de illis nihil dixit: De [illegible] ipſ[illegible] autem dix[illegible] linguam quidem habere inerudi[illegible] am: ſed mentem D[illegible] cognitione ex[illegible] rnatam.

In omnibus autem manifeſtus [illegible] um vobis.

Horum [illegible] que [illegible] ſtis teſte[illegible], noſtra enim vobis manifeſta ſu[illegible].

Aut nunquid peccatum [illegible] me ipſum humilians vt vos exaltemini? Quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis.

Huius, inquit, vt eſt veri[illegible] e[illegible] d magna apud vos moderatione vſus ſum & d[illegible] Euangelium prædicarem, ne occaſionem quidem [illegible] obl[illegible] accepi.

Alias eccleſias expoliaui, accipiens ſtipendia ad miniſterium [illegible] cepi.

Neceſſarium alimen[illegible] m. Recte autem [illegible], *Stipendium*, quoniam militiæ antea meminerat. D[illegible] autem ſe expoliaſſe alias eccleſias, quo[illegible] tam dum præ[illegible] Corinthijs, alebatur ab [illegible].

Et cum eſſem apud vos [illegible] egerem, nulli oneroſus fui. Nam quod mihi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerunt ex Macedonia.

Per omnia & illoru[illegible] ſ[illegible] parcitatem & [illegible] am munificentiam oſte[illegible] di. A[illegible] ud [illegible] os, [illegible] quit, fui diuinam prædi[illegible] tionem [illegible] & indigen[illegible] boraui, nec vos gr[illegible] uare [illegible] ſtinui M[illegible] nes enim ſup[illegible] leuerunt quod n[illegible] h deerat. Hæc aut[illegible] eſt maxima [illegible] thiorum accuſatio. Cum enim [illegible] s [illegible] faretur A[illegible] ſt[illegible] lus, nemine [illegible] turbabatur. Ne aut[illegible] m exiſtimaren[illegible] eum hæc dicere vt aliquid [illegible] iperet, n[illegible] a[illegible] ſubi[illegible] nxit

Et in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui & ſeruabo.

Et ne quis ex[illegible] aret eum ex ira odi[illegible] tantum verbis eſſe vſum, ad[illegible] it [illegible] iuſiurandum.

Eſt veritas Chriſti in me, quoniam gloriatio hæc non infringetur in me in regionibus Achaiæ. [In me. nō eſt in Græco Theod.]

Nemo, inquit, os [illegible] eum obſtruet, ne huius meæ magnificentiæ priuab[illegible] [illegible] iatione. Deinde [illegible] um ſciret grauia eſſe quæ [illegible] cebantur, adducit eorum moderationem.

Quare? quia non diligo vos? Deus ſcit.

[illegible] eſtatione omnem malam ſuſpicionem expulit. Cur ergo non capis?

Quod autem facio, & faciam, vt amputem occaſionem eorum qui volunt occaſionem: vt in quo gloriantur inueniantur ſicut & nos:

Aduerſariorum gratia hoc facio, eis de nobis maledicendi occaſiones amputans. Oſtendit autem eos ſe verbis iactare, ſed clam rei augendæ ſtudere. Hoc enim dicit paulo poſt, *Suſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat ſi quis accipit.*

Nam eiuſmodi pſeudapoſtoli ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Et non mirum, ipſe enim Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis. Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur velut miniſtri iuſtitiæ, quorum finis erit ſecundum opera ipſorum.

Mo

A Moſeſt Diabolo d[illegible] imitari, & aduerſus prophetas quidem pſeudoprophetas producere. Angel[illegible] autem figuram imitari, & homines decipere. Non eſt ergo mirum, ſi iſti etiam Apoſtolicæ app[ell]ationis perſonas induerunt, & doli auxilio ad homines decipiendos vſi ſunt. Habebunt autem propediem ſuorum ſtudiorum fructus.

Iterum dico ne quis me putet inſipientem eſſe: alioqui velut inſipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier.

Cum ſæpe a[g]greſſus eſſet propter diſcipulorum [v]tilitatem ſuos labores perſequi, à ſua rurſus mod[eſtia] refrenatus eſt. Et hic ergo etiam adhortatur, ne vid[ea]tur apud eos inſipienter gerere. Sin autem non cre[di]tis, inquit, ſuſtinete vt inſipientem.

Quod loquor, non loquor ſecundum Deum, ſed quaſi in inſipientia, in ha[c] ſubſtantia gloriæ.

Luc 17. Lex eſt Domini, quæ docet, *quando hæc omnia feceritis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus.* Ea de cauſa dixit diuinus Apoſtolus, *Quod loquor non loquor ſecundum Dominum*, pro eo quod eſt. Præter eius l[egem] hæc

B loqu[or]. Ne quis autem [illegible] maret omnino eius doctrinam vocari inſipientiam [illegible] to adiecit, *In [hac ſub]ſtantia gloriationis.* Inſipientem, inquit, meipſum nomino in eiuſmodi verbis.

Quoniam multi gloriantur ſ[ec]ũdum carnem, & ego gloriabor.

Secundum carnem appel[lat] [illegible] externa, d[iuitias], nobilitatem, eloquen[tiam]. Etenim aduerſarij [illegible] Hebræi, [illegible] iactabant, & Abraham patriarcham in medium adducebant.

Libenter enim ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes. Suſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit. Secundum ignobilitatem dico.

Oſtendit [illegible] os ſe temere de pecuniæ contemptu iactare. Ea [illegible] de cauſa addidit [illegible] *ſi quis exedit, & ſi quis accipit.* [Ill]ud autem, *ſi quis vos in faciem cædit*, pro eo quod eſt, Exectatur contumelia afficit. Hoc enim ſubiunxit. *Secundum ignominiam dico*, pro eo quod eſt. Propter eam quæ vobis ab illis affertur ignominiam hoc dixi.

C *Quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte.*

V[idemur] nos exiſtimat [illegible] nihil tale facere propter imbecillitatem.

In quo quis audet, in inſipientia dico, audeo & ego.

[illegible] dictum eſt [illegible], appellans ſtultitiam. Doc[et] autem quod [illegible] athletæ, nec [illegible] nec [illegible] ude [illegible] ab [illegible] oſtendere. A[illegible] qui em po[illegible] illa quæ ab ei[s] [illegible] magnifica [illegible], d[illegible] s quod ne [illegible] in his quidem eum ſuperent.

He[bræi] ſunt, & ego. Iſraelitæ ſunt, & ego. Semen Abrahæ ſunt, & ego.

Hæc potius [illegible] quæ ab illis dicerentur [illegible] & in [illegible] quidem [illegible] æqua [illegible] in rec[illegible] factis autem quæ ab animi [illegible] ntentia [illegible] ntur. [Oſt]endit ſe eſſe ſuperiorem.

Miniſtri Chriſti ſunt, vt minus ſapiens dico, plus ego.

Rurſus adiecit illud, *Deſipiens*, vt oſtend[at] [illegible] hæc dicere præter ſententiam. Dicit autem [illegible] quana [illegible]

D [illegible] ne antecellat, non adducens miracula, nec & mortuos qui ſurrexerunt, nec [illegible] udos qui [illegible] nec [d]æmones qui [illegible] nec quæ [illegible] ratum [illegible] lata eſt, ſalutem: ſed ea quæ pro Euange[lio] [illegible] ſtus eſt.

In laboribus [plu]rimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui.

Hoc eſt, ſcapha d[illegible], perpetuo noctu & diu huc & [illegible] fluctibus ferebar. Quadraginta autem plagas vna minus ſolent inferre Iudæi.

In itineribus ſæpe.

Prædicationis enim gratia viæ labores ſuſcepi.

Periculis fluminum.

Ea enim [illegible] itinere cogebar trancere.

E *Periculis latronum.*

Qui in [illegible] ta aggrediuntur.

Periculis ex genere.

Iudæos intellexit.

Periculis ex gentibus

Clarum eſt quod dicitur.

Periculis in ciuitate.

Significauit inſurrectiones quæ aduerſus ipſum factæ ſunt.

Periculis in ſolitudine

Loca enim deſerta ſæpe ſolus trancere coactus eſt.

Periculis in mari.

Nauigatione enim vſus eſt, dum & inſulas & continentem pietate implere ſatageret.

Periculis in falſis fratribus

F[ratres] ſubinde enim Diabolus iniecit zizania.

In labore & ærumna.

Illo quidem docendi, hoc vero operandi.

In vigilijs multis.

Nam neque in vinculis quidem ſe ſomno dedebat, vt teſtantur quæ [illegible] pp[illegible] facta ſunt.

F *In fame & ſiti*

H[illegible] [illegible] inuoluntari[a].

In ieiunijs ſæpe.

H[illegible] [illegible]

In frigore [&] nud[it]ate

H[illegible] [illegible] nopiæ [illegible] extremæ paupertati[s]

Præter illa quæ extrinſecus ſunt

[illegible] coactus ſum ref[er]re.

Inſtantia mea quotidiana.

Agor, i[n]quit, feror, & circumagor [illegible] in concilia, in carceres, in iudicia.

Sollicitudo omnium eccleſiarum

Quod ſi etiam ceſſauerint [illegible] me perſequi [illegible] ipſa me eccleſiarum cura conſum[it] [illegible]. Vniuerſi enim orbis terrarum curam ſuſti[nebat].

Q[uis] infirmatur, & ego non infirmor

Non dixit, *Compatior*, aut *miſereor*, ſed *infirmor*. Tanquam enim ipſa infirmitate circumdatus, ita excrucior & angor.

G *Quis ſcandalizatur, & ego non vror?*

D[illegible] [illegible] ſcandalizantur, ego [illegible] & [illegible]

Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ ſunt gloriabor.

Oſtendit ſe potuiſſe quide[m] [illegible] oſtendere, exiſtimaſ[illegible] magis conuenire toler[antiam].

Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti qui eſt benedictus in ſecula, [ſc]it quod non mentior.

[illegible] Patre. Noſter enim Deus eſt, ſed pater Chriſti

Damaſci præpoſitus gentis Aretæ regis cuſtodiebat ciuitatem Damaſcenorum, vt me comprehenderet: & per feneſtram in ſporta demiſſus, [ſum] per murum & ſic effugi manus eius.

Periculi magnitudinem per [m]odum fugæ oſtendit.

CAP. XII.

SI gloriari oportet (non expedit quidem, veniam autem ad viſiones [&] reuelationes Domini.

Mihi quidem non eſt vtilis eorum narratio, ſed vobis. Veſtræ ergo vtilitatis curam gerens, ea cogor dicere,

H quæ [illegible] non puto conducere

Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio. Deus ſcit [r]aptum huiuſmodi vſque ad tertium cælum. Et ſcio huiuſmodi hominem ſiue in corpore ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit, quod raptus eſt in paradiſum, & audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Pro huiuſmodi gloriabor, pro me autem nihil, niſi in infirmitatibus meis.

Multa quidem [illegible] reuelationes, vt ipſe etiam dixit. *Veniam enim* inquit, *ad viſiones & reuelationes Domini*. Vnam autem [illegible], & eam alij perſonæ attribuit. *Noui enim*, inquit, *hominem*, non me ipſum. Dicit autem etiam tempus, docens quod propter illos hæc dicere coactus eſt. Cum enim quatuordecim anni præteriiſſent, non eſt elocutus ea quæ vt videret dignus

eſt ha-

A eſt h[illegible]bens, illud autem, [illegible] ul- li quidem dixerunt cum dixiſſe [illegible] di- ſtantiæ à cœlo ad terra[illegible] ſe fui[illegible] qui [illegible] uectum, & arcana verba audiuiſſe *qua quidem non dixit non licere homini audire ſed loqui.* Si enim non [illegible] hominu au- dire, quo[illegible] do ipſe audiuit? Sed autem q[illegible], ea au- tem effari non uſus eſt. [illegible] dicunt ver- ba eſſe res, vidiſſe enim ipſum paradiſi p[illegible] udinem, & ſanctorum quæ i[illegible] illo ſunt choreas, & [illegible] toſam ac modulatam hymnorum [illegible] Sed quid horum verum ac c[illegible] ſit, is [illegible] latus eſt. Nos autem ad ea quæ ſunt [illegible] ſpretanda ag- grediantur.

Nam etſi voluero gloriari, non ero inſipiens, veritatem enim di- cam.

Quoniam ſæpe ſeipſum appellauit *inſipientem*: ne quis ideo exiſtimaret falſa eſſe quæ dicuntur, [illegible] o- ſtendit eorum verit[illegible].

Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

B Pr[illegible]pterea vereor omnia dicere ne de me maiorem qua[illegible] e homine quis opinionem concipiat. Hoc enim etiam [illegible] caonia factum eſt. Cum en[illegible] ſe Deû

Actor 14. put[illegible] auro [illegible] ficare [illegible] onati ſunt [illegible] rupta ve- ſte oſtendit q[illegible] tatam.

Et ne magnitudo reuelationum extollat me: datus eſt mihi ſti- mulus carnis meæ Angelus Satanæ ut me colaphiʒet.

Per hæc [illegible] tum [illegible] re- uelationibus. [illegible] V[illegible] D[illegible] curam gerens, mihi [illegible] cationne niger [illegible] tens ve[illegible] elat[illegible] *Angelum* enim *ſatanæ* [illegible] rum inſurrectiones appellauit. Idque [illegible] quuntur interpretatur apertius:

Propter quod ter dominum rogaui ut diſcederet à me, & dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perfici- tur.

C Oſtendit naturæ imbecillitatem Orauit enim inquit, ut liberarer a tentationibus. Oſtendit [illegible] Dom[illegible] cō- [illegible] onem G[illegible] toland[illegible] autem qui prædicanti [illegible] tatem [illegible] apertè oſten[illegible] qui prædic[illegible] po- ten[illegible]

Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti.

Doemum [illegible] nam appellauerat *Angelum Satanæ.* Ne quis au[illegible] exiſtimet [illegible] affectionem cor- po[illegible] apertè eloquitur.

P[illegible] contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Cum [illegible].

E[illegible] ſed placeo mihi, hoc eſt, gaudeo, d[illegible] eca [illegible] du[illegible] hæc [illegible] ſecutus eſt, ſub iunxit.

Fa[illegible] inſipiens.

G[illegible], & eius cauſam docet.

D *Vos me coegiſtis.*

H[illegible] dum [illegible] ſa de ſus me calumnus credidi- ſtis. H[illegible] quæ ſequuntur.

Ego enim a vobis debui commendari.

V[illegible] idete, & de mea vita fer- te teſt[illegible]

Nihil enim minus feci ab iis qui ſunt ſupra modum Apoſtoli.

[illegible] ſus eſt, & cum plures labores ſuſ[illegible] ſe quid [illegible] Apoſtolis ex æqua- re in animum induxit: ſed [illegible] ab eis ſe diſtare d[illegible] deſtiam.

Tametſi nihil ſum. Signa tamen Apoſtoli facta ſunt ſuper vos in omni patientia in ſignis & prodigiis & virtutibus.

Ne ad[illegible] ſed [illegible] gratiam. Vos e- nim A[illegible] digni [illegible] teſtes [illegible] iſte ſtimonij fuiſtis [illegible] Recte autem [illegible]

E [illegible] præpoſuit mentis [illegible] rectè [illegible] multo pre- ſtantio[illegible]

Quid ſi enim quod minus habuiſtis præ cæteris eccleſiis, niſi quod ego ipſe non grauaui vos?

Q[illegible] d vos [illegible] donum non accepiſtis niſi me ſorte [illegible] reprehe[illegible] ad[illegible] vobi[illegible] D[illegible] ece.

Donate mi[illegible] hanc iniuriam.

[illegible] & peto v[illegible] iam. Ne autem rurſus [illegible] bras [illegible] hoc inſtitutû qu[illegible] quidem [illegible] ut.

Ecce tertio [illegible] paratus ſum venire ad vos: & non ero vobis gra- uis. Hoc, non eſt in Græco.

Deinde eius quod d[illegible] a pere[illegible] lent[illegible]

Non enim quæro quæ veſtra ſunt ſed vos.

V ſus etiam qu[illegible]

Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes fi- liis.

F Pecuniam [illegible] eſt [illegible] animas de- ſidero. Scio [illegible] ego autem [illegible] patre[illegible] pro[illegible]

Ego autem lubentiſſime impendam & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.

Pro eo quod eſt. Etiam ipſum dono pro vobis.

Et ipſe ro diligens, [illegible] diligar.

Hæc [illegible] reprehenſio, moleſtus e- n[illegible] admiſtum[illegible] lætitia an- tem[illegible] vehemen[illegible] ſuum [illegible] os oſten- dit.

Sed eſto ego vos non grauaui, ſed cum eſſem aſtutus dolo vos cepi. Num quid per aliquem eorum quos miſi ad vos, circumueni vos? Ro- gaui Titum & [illegible]. Numquid Titus vos circum- uenit? Nonne [illegible] ambulauimus? Nonne iiſdem veſtigiis?

S[illegible] qui p[illegible] ſt[illegible] pr[illegible] q[illegible] com[illegible] q[illegible] uius eſt p[illegible] quæ dat[illegible] prædicatori b[illegible], hoc [illegible] ta[illegible] habebant[illegible] quoniam [illegible] na-

G turæ [illegible] ve- etiam [illegible] debi[illegible] tamen pe[illegible] ex[illegible] du[illegible]

Olim putatis [illegible] vos?

For[illegible] tatis & abiectiona[illegible].

Coram Deo in Chriſto [illegible]

Sed nos [illegible] us, [illegible] mum Chriſti [illegible] quod eſt, ſecund[illegible] *altare*, & [illegible] *ater* [illegible] *aliquid aduerſus te, relinque ibi munus tuum ante altare & abi Matthæ. prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Et [illegible]: Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.*

Hoc ipſ[illegible]

Omnia autem charißimi propter ædificationem veſtram.

H Siu[illegible] nus humileſque [illegible] dimus, ſiue alta [illegible] loquimur ſiue reprehendimus, ſiue lau- [illegible] us, [illegible] ſtræ ſaluti cauſa facimus.

Timeo enim ne forte cum venero, non quales volo inueniam vos, & ego inueniar a vobis, qualem non vultis.

Dicit [illegible] & quænam apud eos abhorret & de- precatur.

Ne forte contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos.

E[illegible] horum in priori epiſtola [illegible] uit.

Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia quam geſſerunt.

Humilitatem ſuam v[illegible] orum mi[illegible] em, cõfi- mans

A mans ea quæ iam dixerat. *Quũ infirmatur, & ego non infirmor ... ego non vror.* Dicit autem non ſimpliciter ſe lugere eos qui peccarunt, ſed eos qui poſt peccatum non vſi ſunt pœnitentiæ remedijs. Aperte autem reprehendit doctrina Apoſtolica Nauati arrogantiam.

CAP. XIII.

Deut. 19. *Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum.*

Pro perſonis res poſuit, in eos qui pœnitentiam negligunt teſtimonium ferens, & eos terrefaciens.

Prædixi enim & prædico, vt præſens vobis. & nunc abſens, his qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quod ſi venero iterum, non parcam.

Apoſtolicam poteſtatem aperuit, vim peccati metu coercere tentans, erat enim eis facile & ſuos docere, & alienos punire. Diuiniſſimus enim Petrus Ananiam & Act. 5. illius coniugem, qui fuerant ex numero eius diſcipulorum, verbo morti tradidit. Elymam autem qui erat ex Acto 13. B infidelibus, & contradicebat, ipſe B. Paulus tenebris multauit, eius videndi ſenſum extinguens.

An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus, qui in vobis non infirmatur, ſed potens eſt in vobis?

Experientiam, vt videtur, vultis accipere Chriſti qui in me loquitur, licet eius potentiam aperte didiceritis.

Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.

Etſi enim crucis paſſionem ſuſtinuit propter mortalē naturam corporis, viuit tamen, & vita eſt, vt Deus & Dei Ioan. 2. filius. Huic ſimile eſt illud. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum.* Si autem alicubi quidem vnigeniti diuinitas dicitur corpus ſuſcitaſſe, aliquando autem ipſe Pater, hoc nullam habet differentiam. Quæ enim ſunt à filio ſæpe patri diuina ſcriptura attribuit. Ita omnium quidem opifex vnigenitus, rurſos autem etiam opifex vocatur eius pater. Sed nos ad interpretationem reuertamur.

Nam & nos infirmi ſumus in illo: ſed viuimus cum eo ex virtute Dei in vobis.

C Et nos etiam ſimiliter & paſſionum cum eo ſumus participes, propter ipſum enim eas ſuſtinemus, participes quoque vitæ vna cum eo erimus. Pollicetur etiam reſurrectionem Dei potentia.

Vos metipſos tentate ſi eſtis in fide. ipſi vos probate

Non noſtra, ſed vos ipſos examinate ac diſquirite, & conſiderate an vere eſtis in fide fundati.

An non cognoſcitis voſmetipſos, quod Ieſus Chriſtus in vobis eſt, niſi forte reprobi eſtis?

Oportet enim vos ſcire quod ipſum Chriſtum Dominum habetis inhabitantem. Qui enim non habet hanc fidei cognitionem, deſertus eſt, hoc enim dixit illud, *Reprobi.* Quia enim paulo ante dixerat *Chriſtum in ipſo loqui*, eos docuit quod *in ipſis habitet, & ambulet*, vt eſt Propheticum oraculum.

Spero autem quod cognoſcetis quod non ſumus reprobi.

Minaciter hoc dixit, tanquam ſpiritalem eis potentiam oſtenſurus, ſed ſuam rurſus oſtendit beneuolentiam.

D *Oramus autem Deum, vt nihil mali faciatis: non vt nos probati appareamus ſed vt vos quod bonum eſt faciatis, nos autem vt reprobi ſimus.*

E Deprecor, inquit, à vobis aliquam occaſionem accipere, vt Apoſtolicæ gratiæ oſtendam operationem. Oro potius & opto, vt vos in omnibus bonis reſplendeatis, nos autem noſtram potentiam occultemus.

Non enim poſſumus aliquid aduerſus veritatē, ſed pro veritate.

Quomodo enim fieri poteſt, vt vobis ea quæ decet perſequentibus, nos punientem operationem oſtendamus?

Gaudemus enim quoniam nos infirmi ſumus: vos autem potentes eſtis. Hoc & oramus, veſtram conſummationem.

Eadem diuerſo modo dixit, quam in eos habet amorem oſtendens.

Ideo hæc abſens ſcribo: vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

Oſtendit etiam pœnam eſſe *ædificationem.* Vno enim, vel duobus punitis, vniuerſus cœtus vtilitatem accipit. Ita etiā mortuo Anania & Saphira factus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierunt. Hic ab acerbiori ceſſans oratione, vtilem admonitionem attulit.

De cætero fratres gaudete.

F Eorum enim qui ſe recte & ex virtute gerunt proprium eſt, lætitia.

Perfecti eſtote

Pro eo quod eſt, Ea quæ deſunt ſupplete.

Exhortamini.

In tentationibus vos mutuo conſolemini.

Idipſum ſapite.

Concordia colligemini, eadem ſit veſtra ſententia.

Pacem habete.

Et erga vos, & apud vos inuicem & ante omnia apud Deum quam ſeruatis.

Et Deus pacis, & dilectionis erit vobiſcum.

Si vos enim in his recte gerere viderit, veſtri omni ex parte curam geret, quandoquidem ipſe has leges tulit.

Salutate inuicem in oſculo ſancto.

Pro eo quod eſt, Citra dolum ac ſimulationem modeſte ac pudice, vt qui ſitis alterum alterius membra, & corpus Chriſti.

Salutant vos ſancti omnes.

G Coniunxit eis illos etiam qui in vniuerſo terrarum orbe crediderunt.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen.

Non hæc poſuit per diuiſionem: nec hæc quidē Chriſto tribuit, illa vero Patri, alia autem Spiritui. Sæpe enim charitatem in Spiritu ſtatuit, & communicationem in filio, & gratiam in Deo & patre. Ita etiam in priore Epiſtola cum operationem in Patre poſuiſſet, eam paulo poſt dixit de Spiritu. Aliter autem etiam poſuit ordinem perſonarum, non eum ſubuertens qui fuit potius à Domino, ſed docens, quod ordo nominum non ſignificat diuerſitatem naturæ vel potentiæ, vel authoritatis aut dignitatis differentia. Nos quoq; oremus vt Apoſtolica benedictione digni habeamur, & bona promiſſa conſequamur, gratia & benignitate Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri cum ſanctiſſimo Spiritu, gloria & magnificentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

H Secunda ad Corinthios Epiſtola ſcripta eſt Philippis per Titum & Lucam.

A E

ARGVMENTVM EPISTOLÆ AD GALATAS.

AGreſte & incultum genus Galatarum beatiſsimus Paulus excoluit, & in eo ſemina pietatis decit. Cum y autem creſcerent, & denſam ſe etemo . enderent, accedentes quidam ex Iudæis qui crediderant, ea quæ ſunt legis ſuperſlua iis præterea ad ſeminare magno ſtudio contendebāt, diuiniſsimos Apoſtolos, Petrum & Iacobum, & Ioannem, & alios omnes ſe habere magiſtros ac doctores glorantes, & ſe quæ eis videbantur facere iuueniliter iactantes. Diuinum autem Paulum calumniantes, nec ipſum Domini doctrinam accepiſſe dicentes, & cum fuiſſet Apoſtolorum diſcipulus, ſe eius doctrinæ regulam corrumpere, & præter illorum decretum legem tranſilire. Cum hæc & his ſimilia dicerent, multis Galatas perſuaſerunt legalem inſtitutionem amplecti, & circumciſionem ſuſcipere. Cum hæc ergo reſciuiſſet diuinus Apoſtolus, ſcripſit hanc epiſtolam, & calumniarum quæ in ipſum illatæ fuerant falſitatem arguens, & vitæ ex lege inſtitutionem poſt gratiam ſupervacaneam oſtendens. Primum autem ſua expoſuit, docens ſe quoque eſſe ſupernam vocationem aſſecutum, non hominum doctrina, ſed à voce Domini perſuaſum. Hæc autem dicit non Apoſtolis detrahens, ſed morbum qui ingruerat aptis curans medicamentis. Quod enim ſeipſum vocet abortiuum, & ſe Apoſtolorum vltimum, & peccatorum primum, & blaſphemum nominet, & perſecutorem & iniurium, y ſciunt qui eius ſcripta legunt: ſed hic dum damnum quod acceperant ambitus ſua aperire coactus eſt, & eos qui Euangelium corrumpebant falſi conuincens, & eorum qui ab illis inducti erant morbum curans.

B F

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO EPISTOLÆ AD GALATAS.

PAulus Apoſtolus non ab hominibus, neq; per hominem.

Prœmium ſtatim in eum illatam calumniam arguit. Apoſtolicam enim gratiam ſe accepiſſe dicit, non hominibus ei hoc donum dantibus. nullus enim e diuinis eum cepit Apoſtolis ſed ipſe Dominus vocauit eum cœlitus homine non vſus ad miniſtro. Hoc enim dixit, *Non per hominem.* Deinde C eum qui vocauit oſtendit.

Sed per Ieſum Chriſtum.

Chryſost. non eſt in Græco Theod.

Et ne quis exiſtimaret filium eſſe patris adminiſtrum, inueniens adiectum illud *Per*, ſubiunxit,

Et Deum Patrem qui ſuſcitauit eum a mortuis.

In vtraque enim perſona poſuit illud, *Per*, docens ab hac præpoſitione nullam ſignificari naturæ differentiam. Hoc quoque, *Qui ſuſcitauit eum a mortuis*, non diuinitatis vnigeniti, ſed prædicationis concordiam oſtendit, quod diuinæ incarnationis myſterium non ſolus filius diſpenſauit ſed ipſe etiam pater eius fuit prouidentiæ particeps. Quoniam enim qui legem defendebant, ſe Deum per eius obſeruationem colere exiſtimabant, oſtendit diuinus Apoſtolus, non ſolum filium, ſed etiam Patrem nouum teſtamentum ſuppeditaſſe.

Et qui mecum ſunt omnes fratres.

Oſtendit ſe habere multos adiutores prædicatio- D nis.

Eccleſiis Galatiæ.

Non enim vni ciuitati, ſed toti genti ſcribit, vbique enim morbus ſerpſerat.

Gratia vobis & pax a Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto: qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris.

Oſtendit eam quæ eſt ex lege vitæ inſtitutionem non potuiſſe à peccatis liberare ſed Dominum Chriſtum qui pro nobis mortem ſubiit, & genus à peccatis debitis liberauit.

Vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam.

Malum ſeculum non vocauit *elementa*, vt ſenſit ſtupidus Manichæus, ſed *præſentem vitam*, hoc eſt, quæ hic in ad tempus hominum vitæ tranſactionem: in qua locus habet peccatum. Qui enim mortali natura adhuc ſumus circumdati, hi quidem maiora, illi vero minora peccata admittimus Sed poſtquam ad immortalem eorum vitam traducti, & à præſenti corruptione ac interitu liberati, & incorruptione induti fuerimus, erimus peccato potentiores. Hanc autem ſpem nobis dedit Chriſtus Dominus, qui pro nobis mortem ſubiit: & primus quidem ſurrexit a mortuis. nobis aūt omnibus eſt reſurrectionē pollicitus, eripuit autem nos a præſenti ſeculo malo, hoc eſt, ab ea quæ fit in præſenti vita traductione, in qua locum G habet improbitas. Quod aūt vita non eſt omnibus damnoſa, nec affert omnibus detrimentum, ipſe docuit Apoſtolus. Ita aūt dicit. *Si autem viuere in carne hoc est, iſt mihi fructus operis, & quid eligam non noui & premor vincere quam cū Chriſto eſſe, propter lucrum quod hinc oritur.* Dicit etiam de Epaphrodito. *Miſertus eſt enim Dominus vitam eius largiens.* Præſens ergo ſeculum non eſt natura malum ſed in ipſo nonnulli improbe verſantur. Oſtendit etiam quam ſit momentaneum. *Præſens* enim ſeculum ipſum vocauit. Porro autem non ſolum Chriſtus Dominus noſtram ſalutem diſpenſauit ſed etiam conſentiente & comprobante Patre id fecit. Hoc enim ſubiungit,

Philip. 1. Philip. 2.

Secundum voluntatem Dei & Patris noſtri, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Vbiq; Patrem cum Chriſto cōiungit, docens eis quoque videri, vt nos non ex lege, ſed ex Euangelio vitam inſtituamus. Hic ergo præfationem impleuit, quam pulchre & vt decuit fecit & quis ſit prædicationis ſcopus ſummatim docuit, eos autem accuſare incipit. H

Miror quod ſic cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratia Dei, in aliud Euangelium quod non eſt aliud niſi ſunt aliqui qui vos conturbant, & volunt inuertere Euangelium Chriſti.

Accuſationem ſumma impleuit ſapientia. Oſtendit enim legis obſeruationem eſſe legislatoris inficiationē. Non enim dixit, *Transferimini ab illa doctrina in hanc*, ſed *ab eo qui vos vocauit.* Quiſnam ſit autem qui vocauit, docent quæ ſequuntur. *In gratia Dei.* Ipſe, inquit, pater qui legem dedit, vos vocauit ad hoc Euangelium. Cum hoc ergo reliquiſtis, & ad legem reuerſi eſtis, ab eo qui vocauit deſciuiſtis. Hoc autem relicto Euangelio, aliud non inuenietis. Non enim alia per nos, alia vero per alios Apoſtolos prædicat Dominus ſed idem prædicamus omnes, qui ſumus amatores veritatis. Qui antē

A contraria ſentiunt, nihil vobis … dant: … diuina conantur corrumpere. De … de contrariorum recordatione incenſos, & iuſta indignatione percitus, à pietate alienum appellat qui conatur alia prædicare, & clamat.

Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.

Quoniam illi dicebant diuinos Apoſtolos legem ſeruare: illos quidem diuinus reliquit Apoſtolus, ne inuidia quadam & maleuolentia videretur hoc facere: ad id autem quod maius eſt proceſſit. Omnia per id quod maius eſt comprehendens, & ſeipſum ante alios ſubiecit execrationi. *Angelorum* autem meminit, non quod ſuſpicaretur ne quis ſanctorum Angelorum doceret contraria diuinæ prædicationi: ſciebat enim hoc fieri non poſſe, ſed vt per id omnem hominum nouitatem expelleret.

Sicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.

B Ne quis enim exiſtimet nos priora dixiſſe per iram, ideo enim eadem iterum diximus. Porro autem prætermiſſis hic Angelis, indefinite dixit. *Si quis vobis euangelizat*: & docens quod Dei cultum omnibus ſimul præferens, hæc dicere coactus eſt, ſubiunxit,

Modo enim hominibus ſuadeo an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem.

Si vellem homines obſeruare & colere, non inter eos annumerarer qui patiuntur perſecutionem, ſed in eorum numerum referrer, … in veritate bellum gerunt. Nemo ergo me exiſtimet venari gloriam ab hominibus. Et ea de cauſa hæc quæ dico contexere. Ab hoc loco deinceps narrat quomodo à diuina gratia vocatus ſit, & quomodo cum Apoſtolorum coryphæis de prædicatione pactum conuentum fecerit.

Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quod non eſt ſecundum hominem

Non eſt, inquit, ab humanis rationibus compoſitum. Quid ita?

Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici.

C Sed quemnam habuiſti doctorem?

Sed per reuelationem Ieſu Chriſti.

Sapienter admodum poſuit illud, *Reuelationem*. Aſſumptus enim erat Dominus Chriſtus, & non amplius ſimiliter ab omnibus videbatur, ei autem in via reuelatus eſt, & eum prædicationis miniſterio dignatus. Hæc autem rurſus poſuit aduerſus illorum calumnias docens ſe … in hoc quidem eſſe alijs Apoſtolis inferiorem. Sicut enim illi ab ipſo doctrinam acceperunt, ita etiam ipſe ipſum doctorem habuit.

Audiſtis enim conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo, quod ſupra modum perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabam illam: & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.

Nihil vos latet eorum quæ ad me pertinent. Etſi enim magnis locorum interuallis à Iudæis diſtans, fama tamen vbique peruaſit, & mea omnibus manifeſta reddidit, quod olim eram eccleſiæ infeſtus, & hoſtis apertus: meumque erat … eius fundamenta funditus euertere: & meis æqualibus ardentius incitabar aduerſus prædicatores, & hæc faciebam legem defendens & dum eam defenderem, erat mihi aduerſaria Euangelij prædicatio.

D *Cum autem placuit ei qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in gentibus.*

Rurſus hic patrem filio coniunxit, & eum dixit cognoſcere quæ ad ipſum pertinebant etiam ante ſæcula, & poſtea eum vocaſſe quando ſibi viſum eſt. Hanc autem mihi, inquit gratiam impertijt, non vt legem prædicem, ſed vt reuelem filium gentibus.

Continuo non acquieui carni & ſanguini: neque veni Hieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos.

Hæc omnia dicit aduerſus illorum calumnias. Illi enim dicebant eum accepiſſe doctrinam ab Apoſtolis: ſed eum quæ conuenerant tranſgredi. Cogitur ergo ea quæ ad ſe pertinent narrare, quod in nulla alia epiſtola. E Dicit enim. Cum illa vocatione dignus eſſem habitus, non ſtatim cucurri Hieroſolymam: ſed mihi ſuffecit ab illo data gratia, fuiſſet enim valde abſurdum vt qui doctrinam à Deo acceperat, de ea communicaret cum hominibus.

Sed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum.

Statim prædicationem aggreſſus ſum, ijs qui Dei cognitionem nondum acceperant Euangelium afferens.

Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum.

Et hoc rurſus oſtendit eius animæ virtutem, etenim cum humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuerſorum Deo eam accepiſſet, Apoſtolorum principi quem par eſt honorem tribuit. Ea enim de cauſa ad eum venerat, non vt ab eo aliquid diſceret, ſed vt ſolum videret. Porro autem oſtendit etiam beneuolentiam.

Et manſi apud eum diebus quindecim. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini.

F Vocatur quidem *frater Domini*, ſed non erat natura, ſed nec ſicut Ioſephi filius, vt quidam exiſtimarunt, ex priori matrimonio natus, ſed erat quidem Cleophæ filius: Domini autem conſobrinus. Habuit enim matrem matris Domini ſororem.

Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quod non mentior. Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ. Eram autem ignotus facie eccleſijs Iudææ quæ erant in Chriſto, tantum autem auditum habebant, quod qui perſequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, & in me clarificabant Deum.

Cum intelligerent repentinam mutationem, & quod lupus facit ea quæ ſunt paſtorum, ex me capiebant occaſionem Dei laudandi.

CAP. II.

DEinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem.

Ambo longo tempore Antiochiæ verſati, & plurimos ex gentibus piſcati ſunt, ex lege gratiæ eis viuere præcipientes. Cum autem veniſſent ex Iudæa quidam legis defenſores, conabantur perſuadere gentibus, vt legalem vitæ inſtitutionem amplecterentur. Sed magni veritatis præcones Barnabas & Paulus, quæ ab eis afferebatur doctrinam … repulerunt. Cum autem vellent fidelium cœtum perſuadere, id quoque magnis videri Apoſtolis, curſim quidem in Iudæam contenderunt, quæ ab illis autem facta fuerant Apoſtolos docuerunt, & literas attulerunt quæ aperte præciperent legis iugum non imponere gentibus, niſi *vt abſtinerent ab immolatis, & fornicatione & ſuffocato, & ſanguine*. Exiſtimo diuinum Apoſtolum hæc narrare. Actor. 15. G Actor. 15.

Et contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus: ſeorſum autem ijs qui videbantur aliquid eſſe: ne forte in vanum currerem, aut cucurriſſem.

In qui videbantur aliquid eſſe, pro eo quod eſt, Inſignibus, eis autem priuatim expoſuit, quoniam multi erant qui pro lege æmulationem habebant, ſicut ait beatus Iacobus Illud autem, *Ne forte in vanum currerem, aut cucurriſſem*, non poſuit de ſeipſo. ſed de alijs, hoc eſt, vt omnes intelligant concordiam & conſenſionem prædicationis: & quod alijs etiam placeant quæ à me prædicantur. H.

Sed neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet gentilis, compulſus eſt circumcidi.

Hoc eſt maximum argumentum, quod non placebat Apoſtolis vt qui erant ex gentibus legem ſeruarent. Titum enim qui erat incircumciſus, & vocatus ex gentibus, minime iuſſerunt circumcidi, licet plurimi vellent contrarium. Hoc enim dicit.

Sed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem redigerent.

Coniunctio *autem* eſt ſuperuacanea ad orationis con

A ſtructione. Hæc enim reſtitutio eſt quæ dicuntur ſententia. Sed nec Titus, quamuis eſſet Græcus, coactus eſt circumcidi propter intro ductos falſos fratres, & quæ ſequuntur. *Libertatem* autem vocat viuendi rationem extra legem.

Quibus neque ad horam ceſsimus ſubiectioni: vt veritas Euangelij permaneat apud vos.

Contentioſam enim eorum mentem ne tantillum quidem ſuſtinuimus: ſed veritatem Euangelij omnibus prætulimus. Hæc quidem dixit de ijs qui mente legi ſeruiebant. Sed quoniam veriſimile erat etiam Iudæos dicere, quod ipſi etiam primi ex Apoſtolis legem ſeruant: ſciebat autem diuinus Apoſtolus, eos ad Iudæorum qui crediderant, infirmi autem adhuc erant, imbecillitatem ſe demittentes hoc cogi facere, in medio interceptus, & eos quidem accuſare abſurdiſſimum arbitratus, eorum autem ſcopum & inſtitutum nolens aperire, ne eorum conſilio aliquid damni afferret, media quadam via ingreditur: & ea quidem quæ fiunt ægre ferre præ ſe fert, de eis autem aliquid dicere grauatus, Dei ſententiæ totum relinquit.

B *Ab ijs qui videbantur eſſe aliquid, (quales aliquando fuerint nihil mea intereſt. Deus enim perſonam hominis non accipit.)*

Deeſt interpretatio mediæ partis capituli.

DE alijs ergo, inquit, qui lege male vſi ſunt hæc dixi, vt qui ægre fertem meos diſcipulos hinc lædi. Hoc enim etiam dixit.

Quomodo gentes cogis Iudaizare?

Tuum eſt decretum ne ij ex lege viuant, res autem repugnant & contradicunt ijs quæ iam ſcripta ſunt. Magnus autem Petrus ea quæ dicuntur ſilentio confirmat, propemodum dicens ijs qui ex Iudæis crediderant, & præſentes erant. Nos iuſte reprehendit, nec ijs quæ dicuntur licet contradicere. Quod enim ijs quæ dicebantur acquieuerit, eorum qui audiebant vtilitatis curam gerens, cuiuis eſt manifeſtum. Quoniam ergo hic quidem reprehendit, ille vero ſilentio reprehenſionem excepit, & ijs qui ex Iudæis crediderant, & ijs qui ex gentibus, medicamentum vtile compoſitum eſt. Hæc autem

C ſcripſit ad Galatas diuinus Apoſtolus, docens quod etiam magni & primi Apoſtoli, Iudæorum imbecillitatis gratia legem ſeruare non nunquam ſuſtinuerint. ſed non hoc ſemper fecerunt. Porro autem dicit etiam alia quæ dixit beato Petro, præſentium Iudæorum vtilitatis curam gerens.

Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Scientes autem quod non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Et nos in Chriſto Ieſu credidimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, non ex operibus legis.

Autem, non eſt in Græco.

Natura Iudæi, pro eo quod eſt, Qui hoc ſumus a maioribus, qui genus ab Abraham ducimus, & hoc genus iactamus. Quoniam vidimus fieri non poſſe vt iuſtitiæ ex vitæ ex lege inſtitutione participatio, Domino Chriſto credidimus, iuſtitiam quæ eſt ex fide colligentes & bonæ promiſſa expectantes.

Propter quod ex operibus legis non iuſtificabitur omnis homo.

Quæ ſunt legis neceſſaria, ipſa etiam natura docuit, videlicet, *Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non feres falſum teſtimonium aduerſus proximum, Honora patrem & matrem, & quæ ſunt eiuſmodi.* quæ autem conſtituta fuerant

D de ſabbatiſmo, de circumciſione, leproſo, & eo qui ſeminis profluuio laborat, de ſacrificijs, & aſperſionibus, ea erant legis propria. Natura enim nihil de ijs docuit. Hæc ergo dicit legis opera. Eorum tranſgreſſio quidem erat peccatum obſeruatio autem, non erat rectus ac perfectas perfectæ iuſtitiæ effectus. Per ea enim alia ſignificabantur, ſed Iudæis tamen illo tempore conueniebant. De his dixit diuinus Apoſt. *quod non iuſtificabitur ex operibus legis omnis caro.* Deinde quæ dicta ſunt ſyllogiſmo colligit.

Quod ſi quærentes iuſtificari in Chriſto, inuenti ſumus & ipſi peccatores: nunquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

Si autem quod lege relicta ad Chriſtum acceſſimus, per fidem in ipſum iuſtitiam aſſequi expectantes, hoc reputatum eſt tranſgreſſio, in ipſum Chriſtum Domi-

E num culpa conijcietur. Ipſe enim nobis nouum oſtendit teſtamentum. Sed abſit vt hanc committamus blaſphemiam.

Si enim quæ deſtruxi iterum ædifico, præuaricatorem me conſtituo.

Hæc non de ſe ſolum dixit, ſed etiam de Apoſtolis, nam & hi etiam ſtatuerunt, vt qui ex gentibus crediderant, nequaquam legem ſeruarent. Aperte autem inquit, ſi ea quæ iam ſunt conuenta, ea quæ ædificauimus diruentes, gentes autem ædificauimus, non ſuper legis, ſed ſuper Chriſti fundamentum. Admodum autem ſapienter retulit reprehenſionem. Nam cum illi legis in non ſeruatione, vocarent *tranſgreſsionem*, ipſe tranſgreſſionem vocauit *legis obſeruationem*. Deinde hoc docet nos.

Ego enim per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam.

Ego, inquit, ipſi legi credens, me legi mortuum reddidi. Lex enim mihi Chriſtum prædixit, & præſignificauit. Illi credens, ad eum acceſſi, & illi quidem ſum mortuus, ex illa enim vitam non amplius inſtituo, ſed eius decreta ſequor.

Chriſto confixus ſum cruci.

Conſepultus enim ſum cum eo per baptiſmum.

Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.

Priorem vitam depoſui, in aliam vitam tranſij, a Chriſto ſumitur mea vitæ inſtitutio, aliam vitam non habeo.

Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.

Quin etiam in hac mortali vita vitam immortalem mihi præbinu ac deſcribo, & per fidem illam aſpicio. Ea de cauſa Chriſtus Dominus pro me mortem ſubijt, vt mihi vitam immortalem procuraret.

Non abijcio gratiam Dei.

Qui enim vitam ex lege inſtituit, gratiam contemnit, vt quæ non ſufficerat ad ſalutem.

Si enim per legem iuſtitia ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

Eſt enim mors Chriſti ſuperuacanea, ſi lex ad aſſequendam iuſtitiam ſufficit. Cum hæc ergo diſſeruiſſet ex ea quæ fuit illi cum beatiſſimo Petro collocutione, ad ipſos deinceps ſermonem dirigit, & grauiter indignans eos increpat. G

CAP. III.

O *Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit non obedire veritati?*

Coniunctum eſt enim laude conuitium. Inuidet enim quiſpiam diuiti non pauperi: ij quorum ſunt res ſecundæ non aduerſæ: ſignificat ergo orationis priora in eorum animi promptitudinem & alacritatem ad pietatem. Oſtendit autem etiam paternam Apoſtoli beneuolentiam. Eos enim deflet, vt qui eas electas diuitias perdiderint. Quiſnam, inquit, inuidus & faſcinator Dæmon admirabiles vobis opes eripuit.

Ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt & in vobis crucifixus?

Ita enim credidiſtis, tanquam qui ipſam Chriſti crucem contemplati eſſetis: Deinde legem & gratiam inter ſe comparat, & adducit probationes quibus contradici nequit.

Hoc ſolum a vobis volo diſcere. Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei? H

In illo tempore, qui ſpiritalem gratiam acceperant, & varijs linguis loquebantur, & prophetabant, & varia miracula faciebant, confirmationem prædicationis ex miraculis accipientes. Hoc ergo hic dicit. Lex ne vobis dedit diuini ſpiritus operationem, an ſola fides in Dominum?

Sic ſtulti eſtis vt cum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummamini?

Spiritum vocauit gratiam: *Carnem* autem, vitæ ex lege inſtitutionē, quoniā quę legis ſunt ſuperflua, ea ſunt corporea. In corpore enim verſatur circumciſio, & ſabbati obſeruatio, & lepra, & aſperſiones, & alia eiuſmodi. Deinde contexit accuſationem ex eorum perpeſſionibus.

A [illegible]

[illegible] aliquid [illegible] ex pa[illegible] [illegible] mo[illegible] enden[illegible] sub[illegible]

[illegible]

Si [illegible] pro veſtris perp[illegible] [illegible] em acciperet. Deinde de don[illegible]

Qui ergo tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei?

[illegible] ſi oſtendiſſet ex eis quæ [illegible] ſunt [illegible] contexit.

Scriptum eſt, non eſt in Græco. Geneſ. 15. *Sicut ſcriptum eſt: Abraham credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.*

[illegible] in epiſtola ad Romanos. [illegible] au[illegible] pite [illegible] Abraham fuiſſe [illegible] de [illegible] catum & [illegible] nos fidei qui dicuntur filii Abrahæ. [illegible]:

Cognoſcite ergo quod qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.

D[illegible] iam modum.

B *Prouidens autem ſcriptura quod ex fide iuſtificat gentes Deus, prænuntiauit Abrahæ, quod benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide [illegible] benedicentur cum fideli Abraham.*

Geneſ. 18. De[illegible] prædixit. Abrahæ eo[illegible] tom[illegible] quis [illegible] co[illegible] ne[illegible] habere [illegible] fidem illius [illegible]. Cu[illegible] ad[illegible] ſpiritus, & [illegible] lege a[illegible] ex ipſius le[illegible] eſtime[illegible] vet[illegible] mentum Abrahæ [illegible] [illegible] oſtendens [illegible].

[illegible] enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt.

Vn[illegible] a[illegible] habet.

Deuter. 27. *Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.*

Le[illegible] impleantur quæ in ea dicta ſunt, [illegible] aut[illegible] qui [illegible] tranſgrediuntur maledicto ſubiacent.

Quod autem in lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt.

V[illegible] ſtum?

Abac. 2. C *Quia iuſtus ex fide viuet.*

Propheta[illegible] teſtimonio confirmauit quod dixit.

Lex autem [illegible] ex fide, ſed qui fecerit ea homo viuet in illis.

L[illegible] qui[illegible] actionem ex[illegible]: & [illegible] qui eam ſeruant, [illegible].

Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

[illegible] nec [illegible] quæ [illegible] ſunt, [illegible] autem oſt[illegible] nem poſſe ex [illegible] iuſtificari. Cum [illegible] eſſent ſub maledicto legis, oſtendit Chriſtum nos ab eo maledicto liberaſſe Dominum etiam [illegible].

Quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno.

Cum [illegible] legi exec[illegible] omnes ob[illegible] ea quæ eſt ex lege ex[illegible] mo[illegible] omine liberaret a[illegible] execratione & [illegible] d[illegible] benedictionem. Hoc enim [illegible]

[illegible] benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu: vt pollicitationem [illegible] acciperemus per fidem.

D Ge[illegible] iſtam per Abrahā benedictionē [illegible] Cum ita oſtendiſſet [illegible] antiquiore [illegible] docet rurſus legem non poſſe [illegible]

Fratres, ſecundum hominem dico.

Proco[illegible] quid [illegible]. V[illegible] um [illegible]

Tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.

Teſtamentum quod in[illegible] & [illegible] dine [illegible] b aliquo factum [illegible] ab [illegible] quo eu[illegible] non poteſt [illegible] po[illegible] teſt [illegible] addatur. Deinde tran[illegible] ad id [illegible] p[illegible] tum.

[illegible] dicta ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dixit, Et ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus.

E *Hoc autem dico teſtamentum confirmatum a Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt, non irritum facit ad euacuandam promiſſionem.*

Vetus quoque ſcriptura vocat Dei teſtamentum, *promiſſionem*, quæ Abrahæ facta eſt, nihil ergo ei poteſt addi vel diminui: ſed nec ſolui aut infirmari poteſt per le[illegible] quæ plurimo poſt tempore facta eſt. Pollicitus eſt autem vniuerſorum Deus ſe per ſemen Abrahæ gentes benedicturum. *Hoc* autem *ſemen* ipſe eſt Chriſtus Dominus. Per ipſum enim promiſſio finem accepit, & g[illegible] b[illegible] dictionem conſecutæ ſunt. Alij autem o[illegible] ad ſummam virtutem peruenerint, ſiue Moyſes ſiue Samuel, ſiue Helias, & vt ſemel dicam, omnes qui ab Iſrael [illegible] deducunt, eius quidem ſemen dicuntur ſecundum naturam, ſed non ſunt illud ſemen quod attulit benedictionem [illegible] omnibus. Hoc enim di[illegible] diuinus Apoſtolus. *Non dixit, Et ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus.* Non ergo quoniam illi quoque ab Abraham deſcendunt, Abrahæ ſemen nominantur: ſed hic proprie hanc habet appellationem, vt qui ſolus ex pollicitatione dederit benedictionem gentibus. *In ſemine enim tuo*, inquit, *benedicentur omnes gentes terræ*: per nullum [illegible] aut in alium [illegible] hanc benedictionem aſſecutæ ſunt. Quamob[illegible] Apoſtolus oſtendit pollicitationem eſſe lege [illegible] teri, & dicit,

F *Nam ſi ex lege hereditas, iam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donauit Deus.*

Lex enim execrationem attulit iis qui ei ſuberant minis terrens, & ad id quod oportet volens ratione adducere. Promiſſio autem aſſe[illegible] benedictionem gentibus. Deinde oſte[illegible] obiectionem quæ occurrit [illegible] autem occurrit obiectio. Superflue lex data eſt, ſi promiſſio habebat benedictionem. Docet ergo quiſnam ſit vſus legis.

Quid igitur le[illegible]

I[illegible] nem legendum eſt. Hoc, inquit, vis ſcire [illegible] lata eſt, ego te docebo.

Propter tranſgreſſionem poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris.

G Lata eſt ad execrationem gen[illegible] quo ſemen e[illegible] ras ſecundum carnem germinaturum, lata [illegible] miniſtrantibus Angelis, & [illegible] eam feren[illegible] M[illegible] ſeruitore. Ipſum enim *mediatorem* ſeu *interceſſorem* ap[illegible] lauit. Angelorum autem meminit etiam [illegible] epiſtola ad Hebræos. Ita autem di[illegible]. *Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo.* Et etiam Michaelem [illegible] præfecit v[illegible] Deus, & hoc nos docuit beatus Daniel. Porro autem magno qui [illegible] Moſi pol[illegible] eſt ſe Angelum vna cum populo miſſurum. Ad Hebr. 2. Daniel 10.

Interceſſor autem non eſt vnius.

Interceſſit enim inter populum & Deum.

Deus autem vnus eſt.

[illegible] dedit eam promiſſionem & legē ſtatuit & promiſſionis nunc finem oſtendit. Non enim alius quidem Deus [illegible] alius.

Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, vere ex lege eſſet iuſtitia.

[illegible] dixit per Ezechielem vniuerſorum Deus. *Et dedi eis præcepta non bona, & iuſtificationes in quibus non viuent in ipſis.* Ea, inquit, [illegible] quæ lex habebat per ab[illegible] dantia, nequaquam dixit nam[illegible], de ſacrificiis, de lepra, de [illegible] fluxio[illegible] quæ [illegible] his ſimilia. [illegible] ea enim [illegible] H Ezech. 20.

[illegible] Pro[illegible] etiam. *Et dedi ipſis mandata & iuſtificationes quæ faciet homo, &* [illegible] *quoniam ea,* inquit, [illegible] *ſunt, dedi eis mandata non bona & iuſtificationes, in quibus non viuent* [illegible]. Et [illegible] ea q[illegible] mala, [illegible] d[illegible] bona [illegible] nientia [illegible] perfe[illegible] quidem [illegible] cum [illegible] infantibus [illegible] aptum [illegible]. [illegible] diuinus Apoſtolus. *Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, vere eſſet ex lege iuſtitia.* Quæ [illegible] ſunt [illegible] ſuperuacanea, adoleſ[illegible] ad Deum admirandum præparaban[illegible]

A [illegible]em, inquit, vos fideres [illegible] an[illegible], & [illegible]mnimmo[illegible]ntur vt [illegible] & [illegible] n[illegible]uam poteſtatem redigant. H[illegible] ceſ[illegible] *[illegible] illos æmulemini.*

Bonum autem æmulamini in bono ſemper.

Ego autem volo vos [illegible] ibus bonis reſplendere, vt alij à vobis virtutem accipiant.

Et non tantum, cum præſens ſum apud vos.

Vt & cum ego ſum præſens, & cum ſum abſens, vos ſimiliter laudem aſſequamini. Poſtquam hæc di[illegible], rurſus matrem acerbe deflentem & lamen[illegible] [illegible] imitatur & [illegible]lamat.

Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus

Adhuc ſecundos in partu dolores ſentio, quando in primis non recte ceſſit cum vos abortiui fuiſtis. Hæc etiam Nouatum amentiæ arguit, qui portam claudit pœnitentiæ.

Vellem autem eſſe apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundo[illegible].

B Ab[illegible] [illegible] [illegible]cenſus, inquit, vellem eſſe alams, & ad vos aduolare, & videre quæ fiunt & horum qui deiu deflere auerſione[illegible] [illegible]llorum vero admirari conſtantiam. Nunc enim, inquit abſens, neſcio quid dicam, qu[illegible] quar, quid defleam. Hæc cum apud eos diſſeruiſſet, conuertit ſermonem ad malos legis defenſores, & [illegible]cit:

Geneſ 16. Gen. 21. *Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non legiſtis? Scriptum eſt enim, quod Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de [illegible]era. [illegible]ed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt qui autem de libera, per repromiſſionem: quæ ſunt per allegoriam dicta.*

Per allegoriā [illegible]ata dixit [illegible] Apoſtolus pro eo quod eſt, [illegible]cal[illegible] [illegible] lecta. Non [illegible] hiſtoriam ſed docet quæ fuerint præfigurata in hiſtoria. Subiungit [illegible]nim.

Poſt Agar Græce eſt, [illegible] *Hæc enim ſunt duo teſtamenta, vnum quidem in monte Sina in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei quæ nunc eſt Hieruſalem, & ſeruit cum filiis ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.*

C Cur, inqu[illegible] vos qui legi ſeruire vultis, legi doctrinæ non c[illegible] dit[illegible] [illegible]os docet [illegible] Abraham dua[illegible] [illegible] vxores, duo [illegible] pa[illegible] effectus [illegible], ſed hic [illegible] ex ancilla, ille vero ex libera ortus [illegible]. Hæc no[illegible] [illegible]nſentiunt. [illegible]madmodum [illegible] il[illegible] [illegible]dem [illegible], & duo [illegible] ita hic etiam [illegible] [illegible] duo autem po[illegible], ſed prim[illegible] qu[illegible] teſtamenti [illegible] eſt Agar. Secundi vero, Sara. Etenim [illegible] Sina vetus lex d[illegible] eſt iuxta illum [illegible] pr[illegible] genus Agar [illegible] autem mon[illegible] hunc terreſtri Hieruſalem. Sara autem eſt figura cœleſtis ci[illegible] nos [illegible]mur filij. Hæc autem eſt liber[illegible] [illegible] legis, illa autem ſerua, [illegible] & qui leg[illegible] uiebant. Porro autem oſte[illegible] dit etiam Prop[illegible] conuenire figuræ

Eſa 54. *Scriptum eſt enim. Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe [illegible] magna non parturis, quia multi filij deſertæ magis quam eius quæ habet [illegible]rum*

Que[illegible] d[illegible] [illegible] Sara in [illegible] per[illegible] p[illegible]terom [illegible] ita[illegible] tpſo hoc vitæ

D De cognit[illegible] nem affecti ſunt, & vicit ſte[illegible] his filiorum q[illegible] peperit multitudine[illegible] quæ o[illegible] mul[illegible] [illegible]os pepe[illegible]

N[illegible] aut[illegible] fr[illegible] [illegible] ſecundum Iſaac promiſſionis filij ſumus

N[illegible] nen[illegible] [illegible] lum [illegible], ſed ſecundum gratiā [illegible] [illegible] produ[illegible] n[illegible] natura, ſed prom[illegible] [illegible] Abrahæ genuit promiſſio

Sed quemadmodum tunc is qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc.

Nec hoc vos cruciet quod qui crediderunt exp[illegible]lātur ab incredulis. Hoc enim etiam in typo inuenimus.

Geneſ 21. *Sed quid dicit ſcriptura? Eiice ancillam & filium eius. Non enim [illegible] [illegible] ancillæ cum filio liberæ.*

E Saræ verba dixit verba ſcripturæ, ſcripturæ ſ[illegible] opum oſtendens quod ſcilicet hæc ideo ſcripta ſunt vt etiam poſt veritatem figura oſtendatur.

CAP. V.

ITaq; fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. Quid ergo iubes? Qua libertate Chriſtus nos liberauit. State, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.

Libertatem appellauit vitæ inſtitutionem, quæ eſt extra legem. *Iugum* autem *ſeruitutis*, vitam quæ eſt ex lege. Ita enim diuinus etiam [illegible]ixit Petrus in Actibus. *Quid tentatis durum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos neq; patres noſtri portare potuimus?* Actor. 15.

Ecce ego Paulus dico vobis quod ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.

Clare & aperte dico vobis, & meum nomen propono, quod nullam vtilitatem capietis ex fide in Chriſtum, ſi circumciſionem patiamini.

Rurſum autem teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quod debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.

F Et iure optimo, lex enim execratur eos qui non implent omnia quæ dicta ſunt. Iam vero qui libertatem ſua ſponte [illegible]iquit, & ſeruire maluit, omnibus Domini iuſſis eſt obnoxius.

Euacuati eſtis Chriſto.

[illegible] [illegible] hoc dicis?

Qui in lege iuſtificamini, a gratia excidiſtis

Qui legem dedit, ſe gratiam daturum eſt pol[illegible]citus. Ea [illegible] data, effecta eſt [illegible] [illegible] & ſuperuacanea. Qui ergo ex lege volunt viuere, donis gratiæ [illegible] ſunt.

Nos enim ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus.

Suſcepta enim gratia ſpiritus, promiſſis credentes vitā futuram expectamus, quæ immo[illegible]tate ornata, non habet peccati obſtaculum.

Nam in Chriſto Ieſu, neq; circumciſio aliquid valet, neq; præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur

Es amator legis ſerua quæ ſunt legis neceſſaria: habe charitatem in proximum. P[illegible] vniuerſa lex impletur, circumciſionis autem & præputij d[illegible] fides ſuſtulit, neque enim in m[illegible]ibus albe[illegible] aut nigredinem ſed rei militaris peritiam duce[illegible] poſtulant.

Currebatis bene. quis vos impediuit veritati non obedire?

Lauda[illegible] [illegible] curſus deflet ceſſationem.

Perſuaſio hæc non eſt ex eo qui vocat vos. Hæc, non eſt in[illegible] cm.

Eſt Dei propo[illegible] [illegible]tate. obedire autem eorum qui audiunt.

Modicum fermentum totam maſſam corrumpit

Vo[illegible] quidem d[illegible] metuo autem ne morbus alius impertiatur.

Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud ſapietis.

Non di[illegible]t, *Non ſentietis*, ſed *non ſentitis*, ea enim quæ facta ſunt reprehendit. Optat autem videre mutationem in melius

Qui autem conturbat vos portabit iudicium, quicunq; eſt ille.

R[illegible]rſus [illegible] [illegible] illud. *Quicunque ſit* [illegible] & ſi magnas de ipſis opiniones habeant, eos Deo eſſe pœnas luituros [illegible]. Quoniam autem [illegible] c[illegible]gi[illegible] detentione dicebant ipſum Apoſtolum [illegible] & non eam [illegible] vbique prædi[illegible], de eo et [illegible] neceſſario [illegible]ſpondet.

H *Ego autem fratres ſi circumciſionem adhuc prædico: quid adhuc perſecutionem patior? Ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis?*

Cur enim me odio haben[illegible] Iud[illegible] & mecum aperte belligerantur [illegible] circumciſionem prædico, & legem ſeruare præcipio: Si enim hoc facio, ſuperuacanea eſt [illegible]cis prædi[illegible] ſublatum eſt etiam Iudæorum offendiculum. Ho[illegible] etiam dixit ad Corinthio[illegible]. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus vero ſtultitiam* 1. Cor

Vtinam & abſcindantur qui vos conturbant

Vtinam [illegible] etiam omnino [illegible]excinderent, qui circumciſionem [illegible]bis fraudem prædicant.

Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres.

Eſtis liberati à legis ſeruitute.

A

Deus, non eſt in Græco.

Tantum ne libertatem in occaſionem detis carni.

Deinceps ad mo[illegible] pr[illegible]cipit vt a ctibus [illegible] virtut[illegible] non [illegible] inquit, ideo a [illegible] ute [illegible] m vt [illegible] cemus. E ex hoc etiam loc[illegible] m eſt, quo [illegible] quæ ſunt ſuperuacanea [illegible] pr[illegible] tiare quæ ſunt neceſſaria, & primum qui [illegible] Hoc [illegible] tum dixit.

Spiritus, non eſt in Græco.

Sed per charitatem ſpiritu ſeruite inuicem.

[illegible] n[illegible] cainat, nec quidem qui in [illegible] ſ[illegible]ture re[illegible]t.

Leuit. 19.

Omnis enim lex in vno ſermone impletur Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Pot[illegible] totam legem per ho[illegible] vnum præceptum im plet[illegible]

Quod ſi inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.

Hic innuit, quod alii quidem inducti circumciſi fuerant: alii vero firmi in fide permanſerant, inter ſe [illegible] men depugnabant, illi quidem vitæ ex lege inſtitutioné laudantes: hi vero dona gratiæ admirantes. Quinetiam eos etiam primum adhortatur ad charitatem.

B

In Chriſto, non eſt in Græco Theod.

Dico autem in Chriſto ſpiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.

Si vultis vincere carnis affectiones, ſequimini admonitiones ſpiritus.

Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem repugnant.

Carnem dicit, mentis inclinationem ad ea quæ ſunt deteriora: ſpiritum autem gratiam quæ inh[illegible]bi at. ea enim deducit animam ad ea quæ ſunt præſtantiora. Sed quomodo vinci poſſunt carnis affectione?

Vt non quæcunq; vultis illa faciatis.

Ne[illegible] qu[illegible] malas cogitationes, pro eo quod eſt Eas vincite [illegible] gratia ſpiritus.

Quod ſi ſpiritu ducimini non eſtis ſub lege.

Lex enim eum non præbebat, etſi enim nonnulli qui ſub lege viuebant, ſpirital[illegible] gratiam aſſequebantur, valde tamen pauci Propheticam habebant, hi autem omnes eam habent, qui ſalutarem baptiſmum conſecuti ſunt.

C

Manifeſta ſunt autem opera carnis.

Ru[illegible] appellat *carnem*, ea quæ caro ſentit.

Quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum [illegible], veneficia, inimicitiæ, [illegible] contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, di[illegible], ſectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia.

Manifeſtum eſt quod idol[illegible]m cultus, veneficium, & quæ ſunt his ſimilia, non ſunt carnis, ſed animæ propria. Non ergo accuſat carnem, ſed [illegible] robam & ignauam cogitation[illegible]m.

Quæ prædico vobis ſicut prædixi: quod qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.

Hæc etiam dixit diuinus Apoſtolus in epiſtola ad Corinthios.

Patientia non eſt in Græco. Caſtitas, non eſt in Græco

Fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gaudium, patientia pax, longanimitas [illegible] ignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia, caſtitas.

Si illa eſſe[illegible] [illegible]hus corporis, oporteret etiam oſtendere opera anim[illegible]æ, ſed ea n[illegible] oluit. Clarum eſt ergo

D

quod *carnem* quidem appe[illegible] carnalem cogi[illegible]tionem, hoc eſt animæ ad ea quæ ſunt deteriora [illegible] tionem. *Spiritum* autem v[illegible] datam gratiam, & [illegible] *fructum* etiam *ſpiritus* appellauit charitatem, & gaud[illegible] & cætera, [illegible] c um ope n f[illegible] rente, vnumquodque [illegible] n recte [illegible] ge[illegible] t.

Aduerſus huiuſmodi non eſt lex.

Lex e[illegible] eſt ſuper [illegible] acatica u[illegible] qui [illegible] virtute [illegible] unt. *Iuſto enim l[illegible] non [illegible] ſita.*

Suam, non eſt in Græco.

Qui autem [illegible] ſunt Chriſti, carnem ſuam c[illegible] xerunt cum vitiis & concupiſcentiis.

Hoc [illegible] in Chriſt[illegible] nſep[illegible] ſunt, corpus peccat[illegible] m[illegible] m[illegible] [illegible] erunt.

[illegible] ſpiritu viuimus ſpiritu & ambulemus.

[illegible] c[illegible] ſt[illegible] n[illegible] s, ſe[illegible] tan[illegible] entes.

Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, inuicem prouo[illegible] inuicem inuidentes.

In[illegible] [illegible] m & inuidiam [illegible] d[illegible] ſen[illegible] t. Io[illegible] qui [illegible] fide firm[illegible] m[illegible] ant. e[illegible] fa-[illegible] tati luci[illegible] ſſidue cond[illegible] mnant s, [illegible] Q[illegible] s e[illegible] [illegible] tatur Apoſtolus, v[illegible] manum p[illegible] æbeant [illegible] qui ad l[illegible] de[illegible] arunt.

E

CAP. VI.

FRatres etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo d[illegible] [illegible] vos qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite.

P[illegible] o quod eſt, Corrig[illegible] uod deficit c[illegible] n[illegible] t [illegible] pplete. Docet autem etiam quomodo [illegible]t c[illegible] ium c[illegible] g[illegible] end[illegible].

In ſpiritu lenitatis.

D[illegible] inde e[illegible] [illegible] edetur metum in[illegible]

Conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.

Homo es, habens naturam mutabilem, d[illegible] [illegible] tem qui male affectus eſt.

Alter alterius onera portate: & ſic [illegible] l[illegible] h[illegible].

Tu habes hoc delictum, [illegible] contra qu[illegible] habes non habet [illegible] delictum, & ille tuum. Ita enim [illegible] lex [illegible] *legem* enim *Chriſti* vocauit charitat[illegible]. Nam vox [illegible]

F

Præceptum nouum do vobis, vt di[illegible] tatis inuicem Ioann. 13.

Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil [illegible] ſe ipſum decipit

E[illegible] um, qui propter exigua al[illegible] qua recte fac[illegible] tumeſcunt, [illegible] per[illegible] deprimit

Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit & non in altero

Qu[illegible]d ſi te etiam vis iactare, [illegible] amplius [illegible] tam conſidera, & tun[illegible] in te ipſ[illegible] glori[illegible] [illegible] hoc oportet facere.

Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit.

Ne[illegible] de alienis nimium [illegible] oſus, vnuſquiſque [illegible] m nob[illegible] redet ratio[illegible] nem de ſuis peccatis.

Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui ſe catechizat in omnibus

Hoc præcipit vt diſcipuli præceptorum ac doctorum cam[illegible] eſt cura [illegible] gerant [illegible] autem [illegible] ocat *communicationem*, & iubet [illegible] qui fruuntur ſpiritalibus impertiri carnalia.

G

Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet

V[illegible] Deus on[illegible] intuetur ne putet[illegible] cum ignorar[illegible] illa quæ fiunt. [illegible] autem meſſ[illegible] in futuram [illegible] conuenientem, & te quod [illegible] naueris hoc meſſurum.

Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem.

Q[illegible] enim carni v[illegible] luptate [illegible] de[illegible] l[illegible] g[illegible] corruptionem a[illegible] ur. Cor[illegible] us enim [illegible], & cor[illegible] uptionem diſſol[illegible] ur

[illegible] autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.

Q[illegible] autem ſpiritus inſtitutum & eius le[illegible] quitur, vitam æternam col[illegible] t.

Bonum autem facientes non deficiamus. tempore enim ſuo metemus non deficientes.

[illegible] quæ ſunt moleſta a[illegible] [illegible] ea [illegible] hoc eſt [illegible] m[illegible] [illegible] & [illegible] ritatem abrum[illegible] [illegible] Hoc en[illegible] dixit, [illegible] *Non reficit.* In ſenſ[illegible] en[illegible] ſeminibus & [illegible] habet laborem, & [illegible] metentes autem [illegible] reſoluit æſtus. Sed [illegible] [illegible] non eſt eiuſmodi, eſt enim à labore & ſudore [illegible]a.

H

Ergo dum tempus habemus, operemur bonum, ad omnes maxime a[illegible] ad domeſtic[illegible]

Ita etiam Dominus in ſac[illegible] Euangelijs [illegible] *Eſtote m[illegible] cordes [illegible] pater noſter qui in cælis eſt miſericors [illegible] qui [illegible] cit Solem [illegible] per bon[illegible] & malos, [illegible] pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Præ[illegible] pue autem cura[illegible] d[illegible] eſt eorum qui ſu[illegible] cunt [illegible] Matth. 5

[illegible] idete [illegible] ad vos mea manu.

T[illegible]

A [illegible] it epi[illegible] qua [illegible] pro- [illegible] ait [illegible], non [illegible] etati ſunt [illegible] epiſtolam [illegible] non ſolum [illegible]

[illegible] in carne, hi cogunt vos circumci- di [illegible] Chriſti per[illegible] [illegible] non patiantur.

[illegible] & iuxta curita- t[illegible] gentes [illegible] ſacrificia [illegible] & in [illegible] antur ſicut [illegible] ca.

Neque enim qui circumciduntur legem cuſtodiunt, ſed volunt vos circumcidi, vt in carne veſtra glorientur.

Quomodo enim fieri poteſt vt ipſi legem ſeruent, qui degunt procul ab Hieroſolymis. Quomodo dies feſtos peragunt? Quomodo ſacrificia offerunt? Quomodo dum immunda tangunt abluuntur. Clarum eſt ergo quod gloriari volentes [illegible] vobis perſuaſiſſe hoc agunt [illegible]

B *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, Per quem mihi mundus crucifixus eſt, [illegible] ego mundo.*

E[illegible] propter ſolam ſalutarem crucem me ia- [illegible] Propter [illegible] enim & [illegible] vita eſt mihi [illegible] & mortuæ [illegible]. Non [illegible] au- tem ipſam [illegible] quæ ipſi immortalem enim [illegible]

In Chriſto enim Ieſu neq; [illegible] aliquid valet, neq; præpu- tium, ſed noua creatura.

2 Cor. 5. [illegible] ad Corinthios. *Quare ſi qua in Chriſto noua creatura.* Nouam autem creaturam appellat qu[illegible] [illegible] mortuorum reſurrectio- nem fut[illegible]. Tunc enim [illegible] interitu ac corruptione [illegible] immortalitatem induit. Salu[illegible] quandam [illegible]. In [illegible] veterem hominem exuimus [illegible] & onus peccatorum

depo[illegible], gratiam ſpiritus [illegible] accipimus. Ne ergo ſanct[illegible] baptiſma, nec futura vita, nouit circum- ciſionis & præputij differentiam. *Mundum* autem vocauit te[illegible] quæ ad vitam pertinent, honorem, gloriam, diuitias, [illegible] ſe mortuum. E

Et quicunq; hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia [illegible] ſuper Iſrael Dei.

Regulam vocauit propoſitam doctrinam, vt quæ re- ctitu[illegible], & nihil habeat quod ve[illegible] man- cum [illegible]. Iis autem qui eam amplectuntur [illegible] miſericordiam & pacem. *Iſrael* autem Dei ap- pellat fideles, vt qui Deum per fidem videant. Hoc e- nim nomine [illegible] interpretatur.

De cætero nemo mihi moleſtus ſit. Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.

In memoriam [illegible] vocat labores quos ſuſcepit, dum eis diuinum prædicaret Euangelium, in hanc vocem veluti [illegible] Non amplius, inquit, ad vos [illegible], ſed pro literis vibices oſtendam, & plagarum ſigna, ea [illegible] prædicationi ferant teſtimonium. [illegible] enim [illegible] perpetuam in ani- mum induco. F

Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro, fratres, Amen.

Conſuetam benedictionem, veluti quoddam ſigna- culum [illegible] eis impoſuit, donum datum eis in memoriam reuocans, quod non per legem, ſed per fidem accepe- runt [illegible] nos etiam gratiam cuſtodiamus, & [illegible] ſpiri- tui ſancto moleſtiam exhibeamus. In quo ſignati ſu- mus in diem redemptionis. ſed bonam actionem, veluti quoddam [illegible], intelligentibus [illegible] exhibeamus, vt [illegible] recte incedamus, & ad [illegible] pe- tendum vitæ finem perueniamus. In Chriſto Ieſu Domi- no [illegible] gloria, & poteſtas, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.

Epiſtola ad Galatas ſcripta eſt Romæ, cum diuinus Apoſtolus eos iam [illegible] & do- cuiſſet.

C

ARGVMENTVM EPISTOLÆ AD EPHESIOS.

G

Q[u]idam ex iis, qui diuinum Apoſtolum antea interpretati ſunt, dixerunt diuinum Ioannem Euangeliſtam ſalutarem prædicationem primum tradidiſſe Epheſiis. aliqui vero [illegible] alios hoc [illegible] dixerunt: diuinum [illegible] autem Paulum [illegible] nondum vidiſſet Epheſi[illegible] hanc ad eos [illegible] epiſtolam. Sed Apoſt[illegible] eorum [illegible] docet. [illegible] autem in libris [illegible] narratione [illegible] memoriam [illegible]. Cum enim Antiochiæ fuiſſet de lege quæſtio, ad ſanctos Apoſtolos miſſi ſunt diuiniſſimi Barnabas & Paulus, & cum [illegible] & de [illegible] literas accepiſſent redierunt rurſus Antiochiam. Clarum eſt autem eos [illegible] tempore cum ſummis Apoſtolis pactum conuentum feciſſe, de quo dixit diuinus Apoſtolus in epiſtola ad Galatas. Et cognoſcentes gratiam Dei, quæ mihi data erat, Ia- Gala. 2. cobus & Cephas, & Ioannes, qui videbantur eſſe columnæ, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſo- cietatis, vt ipſi quidem ad circumciſionem, nos vero ad gentes. *Ex quibus [illegible] diuinum A- [illegible] nondum reliquiſſe Iudæam. Atq; poſt eorum [illegible] Hieroſolymis reditum [illegible] inter ſanctos A- [illegible] Barnabam & Paulum de Marco exorta [illegible] contentio, ille quidem accepto Marco nauigauit in Cyprum. [illegible] autem Paulus cum vna cum Sila Syriam & Ciliciam obijt, venit in Lycaoniam. Cum illic autem [illegible] optimum Timotheum circumcidiſſet, in Phrygiam & Galatiam profectus eſt, pietatis ſemina*

D *deijciens.* Prohibuit enim eos, *inquit,* Spiritus ſanctus loqui ſermonem in Aſia. *Deinde cum Myſiam tra- [illegible] etiam Bithyniis ſalutarem prædicationem tradere, & a diuino ſpiritu ſunt rurſus prohibiti. Cū venirent autem Troadem, in Macedoniam a gratia euocati ſunt. Deinde poſt Macedoniam cum Athenienſibus & C[illegible] venerunt Epheſum. Erat autem [illegible] cum Apoſtolo Aquila & Pri[illegible] beatus Lucas,* quod [illegible] ſolus in ſynagogam, cum Iudæis locutus eſt, qui cum eum ro[illegible] vt [illegible] cum eis ageret, non ceſſit, ſed in Iudæam enauigauit. *Clarum eſt ergo quod Ephe- ſiorum ciui[illegible] prædicationem nondum eo tempore acceperat. Neque enim relictis fidelibus diuinus Apo- ſtolus veni[illegible] in ſynagogam Iudæorum. Quæ etiam ea, quæ in hiſtoria [illegible] hoc docent apertius. Cum enim e Iudæa redu[illegible] reperit Epheſi aliquos numero duodecim, qui [illegible] baptiſmum quidem audierant, ſed diuini ſpiritus gratiam non [illegible] ſed Ioannis baptiſmum [illegible] Cum eos ergo baptizaſſet, duobus ſimul annis [illegible] decreta [illegible] & primum quidem diſſeruit in ſynagogis. Sed quandoquidem Iu- dæi pro more contradicebant, [illegible] la Tyranni doctrinam exercebat. In hac ciuitate etiam veſtimentorum eius [illegible] morbos expulit: & Dæmon in Sceuæ filios [illegible] exclamauit,* Ie[illegible] cognoſco, & Paulum

H Actor. 16. Act. 18. 19.

A ſcio, vos autem q[illegible] ſcitis. *In hac etiam combuſta ſunt [illegible] malefi[illegible] arum artium & præſtigiarum, quorum pretium computarunt, & inuenerunt argenti quinquag[illegible] ta millia. Qu[illegible] er[illegible] non diuinus Ioannes, ſed admirabilis Paulus ſalutarem prædicati[illegible] nem eu[illegible] primus tradi[illegible] nos [illegible] docuit [illegible] tuum hi[illegible] toria. [illegible] d autem etiam epiſtolam poſtea [illegible] ipſeris, [illegible] ſa no[illegible] cent [illegible] tera. [illegible]* Vt autem & vos ſciati[illegible] quæ circa me ſunt, quid agam, omnia vo[illegible] is nota faci[illegible] Tychi[illegible] us, dilec[illegible] [illegible] ater & fideli[illegible] mini[illegible] in Domino, quem miſi ad vos in hoc ipſum vt cogno[illegible] tis quæ cir[illegible] a [illegible] ſunt, & conſ[illegible] letur [illegible] corda veſtra. *Beatum autem Tychicum Romæ miſit, ſicq. docet in ſecunda a[illegible] Timotheum. Cum enim dix[illegible],* Feſtina venire ad me. Demas e[illegible] m me reliqui[illegible], di[illegible] ens hoc [illegible] [illegible] um, & abiit Theſſalonicam. [illegible] reſcens in Galatiam. Titus in [illegible] almatiam. Lucas eſt mecum [illegible] us [illegible] cipe Marcum, & duc tecum: eſt enim [illegible] ad miniſterium, *ſubiunxit.* Tychicum autem [illegible] hesum. *Quod autem hanc vltimam [illegible] pſerit ep[illegible] lam [illegible] ea aperte docet.* Ego enim iam del[illegible] or, & tem[illegible] [illegible] reſolu[illegible] ionis meæ inſtat. *Quis er[illegible] Ephe[illegible] us prædicauerit, ſecundo in Macedoniam & Achaiam p[illegible] [illegible] nc in Iudæam. Deinde cum Epheſi [illegible] erſatus eſſet, venit Romam. Oſtenſum eſt autem Tychicum fuiſſe tabellarium [illegible] ſtrum ad Epheſios. Clarum eſt ergo eum cum eis Euangelium antea prædicaſſet, hanc ſcripſi[illegible] epiſtolam. [E]piſtola autem prima quidem pars continet doctr[illegible] nam diuinæ prædicationis, poſtrema autem pars moralem ad[illegible] [illegible] rtationem.* E

B

BEATI THEODORETI EPI- SCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO

EPISTOLÆ AD EPHE[S]IOS.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu. Gratia vobis, & pax a Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Poſuit rurſus præpoſitionem, *Per*, in Deo & Patre, eorum qui cum diuinitate vnigeniti bellum gerunt ora obſtruens, & docens eam non ſignificare paruitatem. In ſalutatione autem laude & bonis v[er]bis C eos proſecutus eſt, eos enim *ſanctos & fideles* appellauit.

Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Manifeſtum eſt eum quidem eſſe noſtrum Deum, Domini autem noſtri patrem. Hoc autem [illegible] mus etiam interpretantes ſecundam epiſtolam ad Corinthios.

Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.

De[illegible] it enim nobis dona diuini ſpiritus, dedit ſpem reſurrectionis, immortalitatis promiſſiones; pollicitationem regni cœl[or]um, & dignitatem adoptioni[s] in filios. E[illegible] cauit ſpiritales benedictiones. Et adiecit, *In cæleſtibus*, ſunt eni[m] [illegible] cæleſtia. Quia autem nonnul[l]i exiſtimabant eſſe recentem prædicationem, eamque contemnebant, [illegible] quæ eſſet legis inſtitutione recentior: de eo quoque docet neceſſario

Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem.

Ab inni[illegible] enim ante conſtitutionem mundi ea quæ ad nos pertinebant præſciuit & præfiniuit. Docet autem etiam quanam de cauſa elegerit.

Vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius.

Et quomodo elegit eos qui nondum nati erant?

D *In charitate, qui prædeſtinauit in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum.*

Et præſ[illegible] os, & dilexit, & noſtram vocationem præconſtituit, [illegible] nos filiorum adoptionis don[illegible] peteremus, pe[illegible] atoris noſtri diſpenſationem [illegible] tem, *in ipſum*, dicit patrem, pro eo quod eſt, vt [illegible] appellamur. Dei d[illegible] hono[illegible] & liberalitatis magnitudi[n]em admirans, ſ[illegible] iunxit,

Secundum propoſitum voluntatis ſuæ.

Hoc enim, inquit, voluit, hoc ei placuit, [illegible] enim, [illegible] *beneplacitum*, ſolet ponere ſcriptura pro beneficio afficiendi voluntate. *Beneplacitum* [illegible], inquit,

Pſal. [illegible] & 146. *Domine in terra tua, &c. Complacet Domino in timentibus eum, &c, ſi ſubtraxerit [illegible] non complacet animæ meæ in ipſo.*

In laudem gloriæ gratiæ ſuæ.

Inſignis enim beneficij magni[t]udo vel [in]gratorum linguas ad gratiarum actionem incitat.

In qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius remiſſionem peccatorum.

Abac. 2. [illegible] oſee. non eſt [illegible] ixea. Dignos qui amaremur nos fecit mors Domini. Per [illegible] am enim peccatorum depoſitis maculis, [&] Tyranni ſeruitute liberati, diuinæ imaginis characterem recepimus. Docet autem etiam quomodo ea aſſecuti ſumus.

Secundum diuitias gratiæ ſuæ, quæ ſuperabundauit in nobis.

G Miſericordiæ enim fontes effundit, & iis nos fluentis irrigat.

In omni ſapientia & prudentia, vt notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ.

Myſterium voluntatis ſuæ occultam [v]oluntatem vocauit. Cum hæc enim, inquit, ab initio præconſtitui[ss]et, poſtea reuelauit. Hoc enim ſubi[un]git.

Secundum beneplacitum eius quod propoſuit in ipſo, in diſpenſatione plenitudinis temporum.

Illu[d] *in ipſo*, ſicut in Chriſto. *Plenitudinem* [a]u[te]m *temporum* vocat tempus à D[e]o definitum. Ita [et]iam in epiſtola ad Galatas. *Quando autem venit plenitudo* Galat. 4. *temporis.*

Inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis, & quæ in terra ſunt in ipſo.

Hæc docet apertius in epiſtol[a ad R]omanos. *[Sc]imus* Rom. 8. *enim quod omnis creatura*, inquit, *ingemiſcit & parturit vſque adhuc.* Et rurſus. *Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat.* Hoc etiam dic[it] epiſtol[a] ad Hebræos. *Vt ſine* Hebr. 2. *Deo pro omni mortem guſtaret.* [Su]la autem diuina natura eſt [illegible] e[illegible] ſtate [illegible] ena [illegible] vero creatura opus habebat ſuſcept[æ] [c]arnis di[ſ]pen[ſa]tionis medicamento. H Ele[men]ta enim quæ propter vſum hominum facta f[ue]rant, vt eſſent corruptioni & interitui obnoxia effecit, quandoquidem eum etiam mortalem factum erat [illegible] filio. Quæ ſub aſpectum autem non [ca]dunt, poteſtates, ægre ferebant, vt eſt veri[ſimi]le [illegible] viderent improbitatem, quæ verſatur in hominibu[s]. *Si enim lætantur propter vnum peccatorem qui agit pœnitentiam*, Luc. 15. vt dixit Dominus, clarum eſt eas ægre ferr[e] [illegible] dent contraria, ſed humanæ natur[æ] ab [illegible] [illegible] ptio, morte ſoluta, & reſurr[ectio]ne oſte[illegible] & [illegible] munis [illegible] ur [illegible] onis dato pigno[illegible] ſit m[illegible] [illegible] ein di[ſ]cuſſit [illegible] itaque [illegible] h [illegible] in [illegible] collectionem appellat breuem [illegible] erum [illegible]

A [illegible] & in [illegible] p [illegible] teriu & [illegible] [illegible] cu & [illegible] perpetuo [illegible] quo [illegible] fugi dolo [illegible] & gem [illegible]. H [illegible] verba [illegible] diuin[illegible] Apoſtolus. Non enim ſimp[illegible] [illegible] *& terram [illegible], quæ in cælo & quæ in terra, in* [illegible] deus diſpenſationis my[illegible]eriorum, ſubiunxit, *in ipſo* [illegible].

In [illegible] etiam [illegible] ſorte vocati ſumus prædeſtinati ſecundum propoſitum eius qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.

Cum nos e[illegible] ab i[illegible] prædeſtinaſſet ad hanc vi[illegible] elegit, qu[illegible]æcunque vult [illegible]. Porro autem [illegible] quoque d[illegible] ad quam ſortem prædeſtinati ſi[illegible]mu[illegible]

Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto.

B O[illegible] n[illegible] qui in Do[illegible]minum Chriſtum [illegible] nus [illegible] rum bonorum authore.

In quo & vos, audito [illegible] verbum veritatis, Euangelium ſalutis [illegible] in quo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto.

Non [illegible] aud[illegible], ſed etiam credidiſtis qua de cauſa ſanctiſſimi etiam [illegible] gratiam ad[illegible] eſtis. Illud autem, *ſignati eſtis*, ſimil[illegible] dicto prophetico. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Pro eo quod eſt, Pſal. 4.
velu[illegible] quoddam ſignaculum ſpiritus donum accepiſtis. *Ipſum* autem [illegible] vocat *promiſſionem*, nempe quod promittat Dominus [illegible] futuram gratiam ſpiritus.

Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.

O[illegible] magnitudine [illegible] eorum quæ expectantur. Si en[illegible] per qu[illegible] fiebant miracula & mor[illegible] [illegible]tabantur, & lep[illegible] mundabantur, & Dæmones expellebantur, & [illegible] heb[illegible] [illegible] arræ locum ob[illegible] [illegible] clarum eſt fore vt qui [illegible] maio[illegible] gloriam aſſequantur.

In redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.

C Hæc, inquit, arra nobis in præſentia data eſt, vt nos [illegible] [illegible] liberaret. [illegible] autem ſam[illegible] [illegible] ipſum, perpetuo laudaremus, gratiæ & [illegible] memores.

[illegible] Propterea & ego audita fide veſtra quæ eſt in Chriſto Ieſu, & di[illegible] in omnes ſanctos, non [illegible] gratias agere pro vobis, memoriam veſtri faciens in [illegible] meis.

[illegible] diuinum Apoſtolum [illegible] hanc epiſtola[illegible], [illegible] eos nondum [illegible]. O[illegible] [illegible], quod [illegible] ad Corinthios, cum *pragrantia* [illegible] eam miſit: *Renuntiatum eſt enim mihi*, [illegible] *Fratres ab his qui ſunt Chloes, quod* [illegible] *inter vos.* [illegible] 1. Cor. 1.
[illegible] ergo [illegible] cum [illegible] eſſe erant, audiu[illegible] [illegible] [illegible] quæ gra[illegible] [illegible] laudationem. Laudat autem eos [illegible] ſtudium pietatis, ſed etiam propter [illegible] ſanctos, & propter hæc laudat Deum [illegible] authorem, & [illegible].

D *[illegible] Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cor[illegible] veſtri.*

Orans autem peto vt vos impleam[illegible] ſpiritu ſapi[illegible] [illegible] bonorum quæ ſperantur. H[illegible] *reuelationem*, [illegible] autem *Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti* [illegible] diui[illegible]nem. E[illegible] dem enim [illegible] Deum & patrem [illegible] *Deum* quidem, vt ho[illegible] *Patrem* [illegible] Dei. *Gloriam* [illegible] diuinam naturam nominauit. Ita etiam in epiſtola ad Hebræos. Hebr. 1.
Qui eſt ſplendor gloriæ, hoc eſt, diuinæ naturæ. Ita etiam di[illegible] Ezechiel. *Hæc eſt*, inquit, *ſimilitudo gloriæ Domini.* Ezech. 1.
[illegible]oniam enim [illegible] fieri non poteſt vt diuina natu[illegible] [illegible] ſcatur, eam gloriam nominant, ab adoratione [illegible]ficatione [illegible] appellationem imponentes.

[illegible] quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, & quæ [illegible] ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credidimus.

E Supplico autem vt intel[illegible]genti luce [illegible] ſtræ men[illegible] [illegible] illuſtretur, v[illegible] [illegible] propter quænam vocati [illegible] ſimus, & promiſſo[illegible] bonorum magnitudinem præ[illegible] [illegible] Carnea autem lingua differens diuinus Apoſtolus [illegible] non poſſit vt v[illegible] laudare Dominum, & doorum [illegible] oſtend[illegible] magnitudinem, mul[illegible] nomina ſimul [illegible] pro viribus oſtendere contendens. Propterea *ſpem vocationis*, & *diuitias gloriæ hæreditatis*, & *exuperantem potentiæ magnitudinem*, [illegible] beneplacitum voluntatis, & alia quæcun[illegible] [illegible] colligit. *Exuperantem potentiæ magnitudinem* poſuit [illegible] nominum animo ver[illegible], & [illegible] recto geſſiſſet cogitaſſet, hoc e[illegible] [illegible].

Secundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans eum a mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius.

F Clarum eſt enim hæc omnia [illegible] quæ de Pſal. 8.
homine, etenim de [illegible] [illegible] eſt. [illegible] od enim quis [illegible] [illegible] eſt [illegible] vna cum patre regnet, no[illegible] trabile. C[illegible] [illegible] eadem ſit natura, [illegible] paternitatis coniuncta eſt ſocietas. Quod autem [illegible] ex nobis natur[illegible] [illegible]dem honoris cum eo [illegible] particeps, vt nulla videatur adorationis eſſe differentia, ſed per naturam quæ cernitur, quæ non cernitur, adoretur diuinitas, hoc vero omne miraculum ſuperat. Et ideo diuinus etiam Apoſtolus ſupra modum admirans, primum quidem laudat [illegible] *potentiæ magnitudinem*: Deinde *operationem potentiæ virtutis*, & quærit vocabula quæ poſſint ſignificare rem admirabilem, [illegible] quæ ſuperat omnem opinionem. Primum enim inquit, *eum ſuſcitans a mortuis.* Clarum eſt, quo[illegible] hominem. Deinde *ſedere fecit*, & oſtendens hon[illegible] magnitudine[illegible] ad[illegible], *ad dexteram ſuam.* Quin[illegible] etiam [illegible] regnum, *in cæleſtibus*. De[illegible]de & ſubiectos. *ſupra omnem principatum, & poteſtatem.* Et cum perſecutus eſſet [illegible] nomina eorum quæ ſub aſpectum non cadunt [illegible] dicimus, [illegible] quod e[illegible] aliqu[illegible] eorum [illegible] vita futura. Et homines ſubiecti ſunt. Et adduxit Propheticum teſtimonium *Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius.* Iam v[illegible] [illegible] quinque [illegible] tanquam de ho[illegible] *Quid eſt* Pſal. 8.
G *homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum.*

E[illegible] ſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.

C[illegible] Dominus obtinet locum *capitis*. Qui autem in ip[illegible] credunt, *corporis*.

Et plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur.

Eccleſiam vocat cœtum [illegible]. Eam appellauit quidem *corpus Chriſti*, [illegible] autem *plenitudinem*. *Eam enim* [illegible] *omnium* [illegible], *& in ea habitat & obambulat*, vt [illegible] propter [illegible]. Hæc autem [illegible] futura vita h[illegible] ſpecie [illegible]. [illegible] am hoc [illegible] am docuit [illegible] ad Corinthios. Cum e[illegible] dixiſſet *[illegible] inimicus deſtruetur mors* &, *Omnia ſubiecit ſub pedibus eius*, poſtremo [illegible] *vt ſit Deus omnia in omnibus.* E[illegible] plenis ex[illegible] Dominus [illegible] In præ[illegible] quidem 1. Cor. 15.
H vita D[illegible] [illegible] naturam quæ non p[illegible] [illegible] omnibus, quando[illegible] dem al[illegible] [illegible], alii vero [illegible] ſe gerunt habita[illegible] [illegible] q[illegible] rant in [illegible] miſeri[illegible]dia. In futura autem vita ceſſante mortalitate, & peccato non amplius locum habente, erit omnia in omnibus.

CAP. II

ET vos cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis.

Nos

A *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & prophetarum.*

Prophetas [illegible] dicit non prophetas noui teſtamenti, ſed prophetas veteres. Præpoſuit autem Apoſtolos, quoniam prædicationem per illos accepimus.

Ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto.

Quemadmodum dixit ipſum eſſe *caput corporis*, ita eum vocat [illegible] *ſummum angularem lapidem*. Duos enim muros coniungit, & eos qui ex Iudæis, & gentibus crediderant vnit in ſua angulo.

In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculo Dei in ſpiritu ſancto.

Sancto, non eſt in Græco.

Eius quæ ante interpretati ſumus Dei plenitudinem appellauit *eccleſiam*. Sic hic etiam *templum* & *habitaculum*. Illarum autem & horum coniunctionem facit angelus, ædificationem autem gratia ſpiritus, diuinas doctrinas afferens per prædicatores veritatis.

CAP. III.

B *Huius rei gratia ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu, pro vobis gentibus. Si tamen audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis, quoniam ſecundum reuelationem notum mihi factum eſt ſacramentum, ſicut ſupra ſcripſi in breui, prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti.*

Vult quidem dicere, quod cum ſcirem hanc veſtram vocationem, & exacte cognoſcerem & quinam, & quomodo vocati, & propter quęnam vocati eſtis, oro Deum vniuerſorum vt [illegible] fide confirmet, & quæ ex ea oriuntur vobis ſalutem præbeat. Plurima autem interiecit, ſignificans beneficij magnitudinem. Narrat autem etiam quomodo ſuit vocatus, & quomodo diuinam accepit gratiam, & quod gentium prædicationi præfectus eſt, docens quod ſibi vel maxime conuenit prædicare, & quod non [illegible] in aliena, ſed ea quæ ſibi miſſa ſunt exequitur. Illud autem, *Ante ſcripſi paucis*, non vt nonnulli exiſtimarunt, alteram ſcripſit epiſtolam. Neque enim de his quæ ad ipſum pertinent dixit illud, *Ante ſcripſi*, ſed de myſterio. Hoc enim dixit. *Per reuelationem notum factum*

C *eſt mihi myſterium, ſicut prius ſcripſi paulo ante.* hoc eſt, de quo nunc ſcripſi. De eo enim ſcripſit ab exordio vſque ad hunc locum. De eo autem dicit etiam in his quæ ſequuntur:

Quod alijs generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu.

Antiquis quidem prophetis notum fuit, ſed non ſicut nunc. Non enim res videbant ſed de rebus ante ſcribebant. Ita etiam dixit Dominus in ſacris Euangelijs. *Multi [illegible] & Reges cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt.* Nunc autem primis reuelauit Apoſtolis. Deinde prophetis. Multi enim tempore Apoſtolorum propheticam gratiam acceperunt. Quid autem reuelauit?

Gentes eſſe cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euangelium. Cuius factus ſum ego miniſter ſecundum donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi ſecundum operationem virtutis eius.

Quoniam fideles vnum corpus eſſe dixit, dicit fore vt gentes ſint eiuſdem ſimul corporis, & quoniam hæreditas exiſtimata fuerat Iudæorum, gentes rurſus nominat *cohæredes*, & cum Iudæi arbitrarentur ſuas eſſe ſolum

D promiſſiones, hoc enim dixit etiam in epiſtola ad Romanos, *Quorum ſunt promiſſiones, rurſus vocauit gentes promiſſionis comparticipes.* Hæc autem, inquit, acceperunt per Euangelium, cuius ego prædicator & miniſter per ineffabilem eius qui me vocauit beneficentiam, & inenarrabilem eius potentiam. Dicit autem etiam quanam de cauſa meminit potentiæ.

Roman. 9.

Mihi enim ſanctorum omnium minimo data eſt gratia hæc, in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti.

In me vim ſuæ potentiæ oſtendit, qui cum eſſem indignus me vocauerit, & mihi gentes docendas crediderit. Porro autem Eunomij os impudens aperte obſtruxit, cum Chriſti imperueſtigabiles diuitias appellauit. Ille enim dicens patrem creatorem filij, dixit patris ſubſtantiam

E eius ſubſtantiam comprehendiſſe. Diuinus autem Apoſtolus non ſolum diuinam Chriſti naturam, ſed etiam diuitias dicit imperueſtigabiles. Et quomodo prædicas, ſi ſunt diuitiæ imperueſtigabiles? Hoc enim ipſum, inquit, prædico, quod ſunt imperueſtigabiles. Hoc enim ſubiungit,

Et illuminare omnes quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi a ſeculis in Deo qui omnia creauit.

Non inueſtigo ea quæ inueſtigari non poſſunt, ſed quod nunc reuelatum eſt myſterium doceo eos qui neſciunt. Olim enim erat id occultum, & ſoli Deo cognitum, qui omnia fecit vna ſecum operante viſis filio.

Vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cœleſtibus per eccleſiam multiformis ſapientia Dei, ſecundum præfinitionem ſeculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Nam nec poteſtates quidem quæ ſub aſpectum non cadunt, ſciebant myſterium, ſed per diſpēſationem quæ eſt in eccleſia, ineffabilem Dei ſapientiam didicerunt. *Secundum præfinitionem* autem *ſeculorum* dicit, pro eo quod eſt, Hæc ante ſecula propoſuerat, *fecit* autem *per diſpenſationem quæ fuit in Chriſto Domino.*

F *In quo habemus fiduciā & acceſſum in confidentia per fidē eius.*

Ipſi enim credentes, per ipſum ad Deum & patrem adducti ſumus.

Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

Rogo ergo vt diuinum auxilium aſſequar, vt fortiter feram quæ moleſta & difficilia accidunt propter veſtrā ſalutem. Mea enim in his fortitudo & tolerantia veſtra eſt gloria. Cum hæc omnia in medio interiecisset, reuertitur ad precationem, & dicit:

Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur.

Proprie pater, & vere pater Deus. Non enim fuit primus filius, deinde pater, ſed ſemper pater eſt, & natura pater, alij autem patres, ſiue ſint corporales, ſiue ſpiritales, e ſuperis traxerunt appellationem. Dicit autem in terra patres eos qui ſunt patres natura, cœleſtes autem patres, vocat ſpiritales. Talis erat diuinus Apoſtolus. Idque nos docuit, ſcribens ad Corinthios. *Si enim decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. In*

1.Cor. 4.

G *Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos genui.* Dicit ergo. Rogans & obſecrans flecto genua mea, & ſupplico patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vere eſt pater, qui non ab alio hoc accepit, ſed ipſe alijs impertit. Quid autem poſtulas?

Vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtutem corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, Chriſtum inhabitare.

Habet [illegible] potentiam. Peto ergo vt [illegible] vt per gratiam ſpiritus veſtræ animæ ſint habitaculum Chriſti qui vos ſeruauit: Deinde eos docet etiam quænam conferre oporteat ad huius templi conſtructionem.

Per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati.

Fide enim & charitate opus eſt, vt vos in his gemmis, firmitatem & conſtantiam veluti quandam baſim, & radicem habentes.

Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profunditas, ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.

H Fieri poteſt vt per fidem & charitatem ſpiritalem gratiam aſſequamur, & per eam edificamus diſpenſationis, quæ fuit, magnitudinem. Per *longitudinem* enim *& latitudinem profunditatem & altitudinem* declarauit magnitudinem: quandoquidem ex eis ſignificatur magnitudo. Illud autem, *Vt impleamini in omnem plenitudinem Dei*, pro eo quod eſt, Vt ipſum perfecto inhabitantem ſuſcipiatis. Deinde eam orationis partem, in qua de dogmatibus ſeu decretis agitur abſoluit Deum glorificando.

Ei autem qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quam petimus aut intelligimus, ſecundum virtutem quæ operatur in nobis ipſi gloria in eccleſia, & in Chriſto Ieſu in omnes generationes ſeculi ſeculorum, Amen.

A Laudo autem eum quod & vult & poteſt, & dat plura quã petimus. Ipſum autem etiam ab hominibus laudari conuenit tam in præſenti vita quam in futura. Poſtquam diuini beneficii diuitias ſic oſtendit, hortatur ad ſpecies virtutis.

CAP. IV.

Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino.

Vinculorum mentio ſufficit ad incitandum ad virtutem vel eos qui ſunt plane ſtupidi & nullo ſenſu præditi. Propter vos, inquit, his ſum conſtrictus. Si noluiſſem enim prædicare ab his eſſem omnino liberatus. Æquum eſt autem diuinum Apoſtolum etiam in his admirari, quod de vinculis quæ pro Chriſto ſuſceperat magis ſe iactat & gloriatur quam Rex de diademate. Quid autem ob[illegible]tas.

Vt digne ambuletis vocatione qua vocati eſtis.

Vitæ inſtitutionem veſtræ vocationi conuenientem ſuſcipiatis: Nec diuino beneficio ſcelerata ac nefaria vita iniuriam faciatis. Et quoniam gratias ſpiritales habentes, & miracula faciebant, & linguis diuerſis loquebantur, & operatione prophetica fruebantur, ea autem ſatis erant ad hoc vt intumeſcerent, & de ſe nimis elate ſentirent, de eo primum affert adhortationem.

B *Cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientia ſupportantes inuicem in charitate ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.*

Vnam eſtis conſecuti gratiam, ſortis vnus diuerſi ſe mittit titulos. Humilitate ergo & manſuetudine vtentes, vos inuicem tolerate, & ex lege dilectionis ſeruate pacis vinculum.

Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.

Vnum ſpiritum accepiſtis, vnum corpus effecti eſtis. Vna ſpes vobis data eſt reſurrectionis & regni cœlorum.

Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes [illegible] per omnia, [illegible] in omnibus nobis.

Poſuit vbique *vnum*, & *vna*, [illegible] Eccleſiam, vnum inquit, Dominum habemus, vnum [illegible] accepimus, vnam fidem attulimus, vnus omnium noſtrum Deus eſt & pater; conuenit ergo vt inter vos, tanquam inter fratres, habeatis concordiam. Atque, ſuper omnes quidem, ſignificat dominium. Per omnia autem prouidentiam. In omnibus vero inhabitationem.

C *Vnicuique autem veſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.*

Hic eos conſulatur qui quæ videbantur eſſe minora dona acceperant: & oſtendit Dominum Chriſtũ ea diſpertiſſe, propemodum dicens, Ne ægre feratis. Ipſe enim ita vt nouit, vnicuiq; gratiam dimenſus eſt. Prophetico quoque teſt[illegible] id quod dicit confirmat.

Pſal. 67. [illegible] quod dicit. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, [illegible] dona hominibus.*

[illegible], *accepit dona in hominibus.* Ipſe aute[illegible] Vtr[illegible] autem facta ſunt. Ac[illegible]n. Pulchre autem & [illegible] illud *Captiuam duxit* [illegible] liberi eſſemus, abdux[illegible] ſe nos contra ſo captiuitatem [illegible] donauit. Deinde interpretatum a[illegible].

D *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quod & deſcendit primum in inferiores partes terræ.*

Aſcenſus ſignificat deſcenſum. Cum enim prius de[illegible] diſſet, & nullam ſalutem pr[illegible] curaſſet, deinde rurſus aſcendit. *Inferiores* enim *terræ partes* mortem vocauit. Etenim ita etiam dicit propheta. *Poſuerunt me in lacu inferiori.*

Pſal. 87 & 138. Et rurſus. *Et ſubſtantia mea in inferioribus terræ.*

Qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcendit ſupra omnes cælos, vt impleret omnia.

Non enim alius deſcendit, & alius aſcendit, ſed vt paucis dicam, aliter deſcendit, & aliter aſce[illegible]. Cum enim dei[illegible] eſſet incorporeus, aſcendit cum corpore.

E *Deſcenſus* autem non ſignificat aliquam a loco ad locum tranſitionem, ſed docet diſpenſationis magnitudinem, quod cum eſſet altiſſimus, ſe adeo abiecerit, & tantam humilitatem ſuſtinuerit.

Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti.

Erat illo tempore [illegible] ſæpe di[illegible], qui prophe[illegible]tiam accepe[illegible] Qu[illegible] etiam [illegible] hiſtor[illegible] Agabi prophetæ, & aliorum qui prophetab[illegible] Antiochiæ, [illegible] quibus erat etiam [illegible] po[illegible] & Euangeliſtæ. [illegible] his erat [illegible] beatus Philippus [illegible] ex ſeptem. *Paſtores* autem [illegible] *doctores* eos di[illegible] ciuitate & in pago erant dep[illegible] de [illegible] auſa potuit eos po[illegible] Euangel[illegible], [illegible] tes prædicabant. Hæc autem dona dedit ad [illegible]tionem & vtilitatem credentium, eos enim appellauit *corpus Chriſti.*

F *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chri[illegible].*

Perfectionem autem in [illegible] futura conſequemur. In præſenti ergo Apoſtolorum, & prophetarum, & doctorum aux[illegible] opus habemus.

Vt iam non ſimus amplius paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia, ad circumuentionem erroris.

Puerorum propria eſt leuitas & animi ſubita mutatio. Tales, inquit, etiam nos ante vocationem, vt qui huc & illuc inſtar [illegible] impelleremur & ii qui nos dec[illegible] piebant cred[illegible] [illegible] autem appellauit *verſutiam* ſeu *calliditatem*. A verbo autem [illegible] quod ſignificat ludere teſſ[illegible] hoc nomen finxit. Proprium eſt autem eorum qui ludunt teſſ[illegible], vt huc & [illegible] calculos tranſferant, & [illegible] aci[illegible]nt. *Inſidias* autem *erroris* vo[illegible] cauit [illegible]. Neque enim Diabolus iubet [illegible] per ſe adulterari [illegible] oculos inef[illegible], vel per aurem demulcet nec [illegible] Deum negare, ſed efficit [illegible] [illegible] aut amuletis vtatur.

Veritatem autem fa[illegible] in charitate, cre[illegible] in illo per omnia qui eſt caput Chri[illegible].

Hoc etiam dixit [illegible] ad Corinthios. *In charitate non ficta*, ita etiam hic iubet [illegible] habere charitatem, & per eam augere diuitias virtutis in ipſo Domino. [illegible] *cum*, inquit, *palmes in me non ferens fructum, tolletur, & in ignem mittitur* & quoniam eum [illegible] ſuis *caput* nominauit, oſtendit quot bona a capite ſuppeditentur.

Margin: [illegible] cientes. eſt in Græco Theod. 1 Cor. 13. Ioan. 15.

G *Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.*

Quemadmodum, inquit, caput omnibus membris corporis ſuppeditat operationem ſenſus: ſentiendi enim facultatis fons eſt cerebrum, ita etiam Chriſtus Dominus obtinens locum capitis, diſpertit dona ſpiritus, in vnam iuncturam ac com[illegible] agens [illegible] membra corporis. *Tactum* autem ſenſum appellauit quandoquidem ipſe [illegible] vnus eſt ex quinque ſenſibus, & totum ex parte denominauit.

H *Hoc igitur dico & teſtificor in Domino.*

Rurſus redit ad exordium ſuaſionis, & Domini memoriam vocat in teſtimonium. Teſte, inquit, Domino hæc dico. Quid ergo teſtificatur?

Vt iam non ambuletis, ſicut & gentes ambulant.

Reliquas gentes dicit eas quæ nondũ crediderunt. Quomodo autem illæ ambulant?

In vanitate ſenſus ſui.

Impiis vtentes cogitationibus, ea quæ non ſunt in Deos referentes.

Tenebris obſcuratum habentes intellectum.

Dei ignorationem appellauit *tenebras*. Deinde etiam arguit vitæ iniquitatem.

Alienati à vita Dei.

Vitam Dei appellauit vitam, quæ eſt ex vir[illegible]te. Dicit etiam cauſam iniquitatis.

A *Per ignorantiam quæ eſt in [illegible] propter cæcitatem cordis ipſorum.*

Pſal. 13. Ita [illegible] uid propheta. *Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.* Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt [illegible] dus ſui [illegible] ſtatem [illegible] Na quæ [illegible] ha[illegible] nt [illegible] tum, [illegible] am corp[illegible] ſt [illegible] oc[illegible] am dc[illegible] r diuinus Ap[illegible] ub[illegible] nt [illegible]

[illegible] antes.

[illegible] in[illegible]

Semetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis in auaritia.

P[illegible] u[illegible] in[illegible] utrate [illegible] de [illegible] runt [illegible] im [illegible] toban & [illegible] ſent pa la[illegible] ſtup[illegible] & doloris [illegible] morb[illegible] oraueru[illegible] Dei d[illegible] tum [illegible] of[illegible] vel pl[illegible] tem tere[illegible] nidatatem, pol[illegible] p[illegible] ndera one [illegible] le[illegible] is & [illegible] d [illegible] tine [illegible]

B *[illegible] adeo et eos Deus in reprobum ſenſum.* [illegible] Rom. 1. permiſionem [illegible] aperte [illegible] ut quo ſeip[illegible] nitra d[illegible] rant

Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum, ſi tamen illum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt veritas in Ieſu.

Talis [illegible] linat[illegible] pietatis. Chriſti vero d[illegible] plena eſt o[illegible] ni[illegible] to[illegible] iatia. D[illegible] e etiam quænam ſit.

Deponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum [illegible] creatus eſt in [illegible] ia & ſanctitate veritatis.

Veterem hominem [illegible] llauit naturam, ſed peccati oper[illegible] Neq[illegible] en m[illegible] ib[illegible] pte turd[illegible] pi[illegible] it corpu[illegible] e[illegible] un[illegible] e[illegible] ledume[illegible] um. *Nouum* autem *hominem* [illegible] auit [illegible] qui ex lege E[illegible] nt lica vitam in[illegible] tit. *Hominem* [illegible] ate & [illegible] itute[illegible] & vi[illegible] im appellauit quem [illegible] n[illegible] que ht ab hominibus [illegible] ſpiritum aut [illegible] mentis, di[illegible] talem mentis incit nonen[illegible] motionem [illegible] Porro autem di[illegible] it etiam quænam [illegible]

C propriæ ouis hominis.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque [illegible] proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra.

E[illegible] turdi[illegible] uni ve qui alterum al[illegible] nus [illegible] n[illegible] nt [illegible] m dicam[illegible] rum, [illegible] O-culi [illegible] p[illegible] ne [illegible] nes, ca[illegible] vt [illegible] nt & [illegible] pus [illegible] th[illegible] norum [illegible] m cap[illegible] nt [illegible] e [illegible] inuice[illegible] n mendaci[illegible] nun.

[illegible]

Hic po[illegible] nd[illegible] m eſt inciſum.

Et nolite peccare.

Eſt[illegible] t, qu[illegible] ent naturæ c[illegible] mmoderata. Sciebat e[illegible] ino[illegible] per ratione [illegible] fort[illegible] & generoſo animo ter[illegible] pertu[illegible] onum [illegible] petum. Iubet ergo vt

D [illegible] quæ[illegible] citilline. [illegible] ce[illegible] m ſubiu[illegible] t.

Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.

[illegible] ur[illegible] dedi[illegible] n[illegible] nta[illegible] Ver[illegible] tur e-nim n[illegible] m[illegible] rbu[illegible] to a[illegible] in[illegible] m[illegible] nde ſub-iunxit.

Nolite locum dare Diabolo.

Poſtqua[illegible] n[illegible] bo c[illegible] conuenieus me[illegible] camentum præbuit, tran[illegible] ad [illegible]

Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

[illegible] nia [illegible] n on [illegible] he [illegible] præcipue gene-[illegible] ne[illegible] to[illegible] p[illegible] bonas [illegible] nem [illegible] nim [illegible] la ope[illegible] ert[illegible] ſertim [illegible] au[illegible] or [illegible] tate ag[illegible] tenut. [illegible] ba[illegible] utram[illegible] P[illegible]

affe[illegible] nes manuum ita n[illegible] catus [illegible] gu[illegible] m [illegible] detur

Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat.

S[illegible] put[illegible] s ſeu ſpurcus, [illegible] m[illegible] ſtum[illegible] nimia, blaſphemia, mendacium, & quæ ſunt [illegible]

Sed [illegible] qui bonus.

[illegible] c[illegible] et[illegible] opp[illegible] tune tuber proferre. Hoc e-[illegible]

Ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

[illegible] eauit [illegible] conditurem, hoc eſt, vt tit acc[illegible] u[illegible]

[illegible] nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.

Com[illegible] ent [illegible] m [illegible] tum [illegible] ntraria eorum quæ dicta [illegible] ta [illegible] lerata. Per ſanctitatem [illegible] utem diu[illegible] n ſp[illegible] Domini grex effecti ſumus.

Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis cum omni malitia.

V[illegible] ni[illegible] mnibus [illegible] t[illegible] nis e[illegible] ten tad[illegible] euellere [illegible] ute[illegible] t.

Eſtote autem inuicem benigni miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.

[illegible] e deſunt v[illegible] quæ [illegible] vobis deſiderint [illegible] nince [illegible] rauterlerre [illegible] et [illegible] tuni De[illegible] mi ami[illegible] qui per Chriſtum [illegible] Dominum dedit nobis remiſſionem omnium delictorum.

CAP. V.

E*Stote ergo imitatores Dei, ſicut filij chariſsimi.*

Adoptionem accepiſtis, Deum patrem nominatis, imitamini ergo cognationem.

Et ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit vos, & tradidit ſemetipſum pro vobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Hic quoque oſten[illegible] Pat[illegible] & [illegible] Cum e[illegible] ni Deum imitari [illegible] ht [illegible] ttan[illegible] pi[illegible] pit de fi[illegible] o, & quemad[illegible] lu[illegible] de patre di[illegible] eu[illegible] obis [illegible] naſ[illegible] ta etiam de Chriſto [illegible] ex[illegible] & [illegible] pſum pro nobis tradidiſſe. Non erat ne[illegible] ſi[illegible] e add[illegible] ctus ob[illegible] uus al[illegible] us [illegible] ſed ſeipſu[illegible] ſu[illegible] e pro nobis tradi[illegible] Illud autem, *Oblationem & hoſtiam in odorem ſuauitatis*, clarum eſt eum [illegible] ete de corpore. Id e[illegible] nim [illegible] affixum eſt.

[illegible] Fornicatio autem, [illegible] omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis ſicut decet ſanctos.

Qu[illegible] ſ[illegible] ex[illegible] cran[illegible] quæ dicta ſunt ſatis oſtendit, cu[illegible] a eorum a[illegible] lationes è memoria amandare iu[illegible] it.

Aut turpitudo, aut ſtultiloquium: aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio.

A priorum[illegible] ne[illegible] m etiam riſum expellit, cum ei [illegible] p[illegible] ſtulti[illegible] q[illegible] tum & dicacitas.

Hoc autem ſcitote quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti [illegible]

Ho[illegible] dixit in epiſtola ad Corinthios. *Idolorum* autem *cultum* appe[illegible] uit auaritiam conuenienter [illegible] Dei Domini. *Ne[illegible] enim* inquit *poteſt duobus Dominis ſeruire. Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.* Matth. 6.

Nemo vos ſeducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei ſuper filios diffidentiæ.

[illegible] or[illegible] nim [illegible] ræca d[illegible] mata fe[illegible] b[illegible] tur faci[illegible] umquo[illegible] eorum [illegible] cip[illegible] illi[illegible] mum adhibe[illegible] nempe [illegible] impr[illegible] buta operati[illegible] at

Nolite ergo effici participes eorum.

Nempe eorum qui [illegible] impietatis [illegible] utem redacti ſunt.

Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.

Eſt[illegible] ce diuinali uminati.

V[illegible] ambulate.

A

[illegible] tus [illegible]

[illegible] tus

Pro [illegible] quid [illegible] bon [illegible]

Et [illegible] uere quæ [illegible]

[illegible] nolite com [illegible] operi [illegible] autem [illegible] fiunt [illegible] re. [illegible] nia autem quæ arguun [illegible] lu [illegible] omne quod man[illegible] statur lumen est

Voca[illegible] lucem [illegible] celant [illegible] te [illegible] congre[illegible] eorum [illegible] probi [illegible] ant.

Propter quod dicit. Su[illegible] dormis, & exur[illegible] & illuminabit te Christ[illegible]

B

N[illegible] nu la autem e[illegible] la ia hab[illegible] (Gr[illegible] [illegible] est Illucescet tibi [illegible] lu [illegible] d[illegible] [illegible] ctatum [illegible] eq [illegible] [illegible] tam [illegible] D[illegible] radium [illegible] p[illegible] S[illegible] est aut. [illegible] pturæ te [illegible] itum [illegible] eos q[illegible] [illegible] perat [illegible] comp[illegible] & [illegible] n Apo tolu[illegible] Cor. 14 pistola ad C[illegible] rint[illegible]. *Vnusquisque vestrum habet psalmum.*

[illegible] idete itaque fratres quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt

Malo[illegible] es non [illegible] cat[illegible] sum tempus [illegible] enim improbitate [illegible] tem [illegible] ed [illegible] quæ [illegible] perp[illegible] [illegible] eo dixit, *redi[illegible]* Hoc e[illegible] tempus non est vestrum. Inqu[illegible] & viator [illegible] euntes. [illegible] æ ergo vobi[illegible] ac[illegible] dunt, [illegible] forti & genero[illegible] animo & præsenti tem pore [illegible] & vi oportet [illegible] in

C

Propterea [illegible] fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

Est enim extremæ demen[illegible] non observare & colere Do[illegible] inum qui te [illegible]

Et nolite inebriari vin[illegible] in [illegible] luxuria [illegible] tusam [illegible] loquentes vobismet[illegible] [illegible] cantantes & [illegible]

[illegible] no [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laties [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ([illegible] de [illegible] m canit [illegible] qu[illegible] et hu[illegible] etiam [illegible] men em excitat. [illegible] orui[illegible] quæ di[illegible] [illegible] gen-

[illegible] ratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri [illegible] Christi [illegible] patri.

N[illegible] port[illegible] tantum [illegible] eum be-[illegible] rem, sed et[illegible] m pr[illegible] [illegible] ac-[illegible] unt. [illegible] ortet autem [illegible] oc [illegible] cere [illegible] mper recordan-[illegible] iq [illegible]

D

[illegible] Christi.

No[illegible] opo[illegible] nime [illegible] & [illegible] com[illegible] [illegible] p[illegible] suadet quæ [illegible] ienie

Mulie[illegible] ut Domino [illegible]

[illegible] A [illegible] [illegible] d[illegible] ind[illegible] Adam in [illegible] be-

[illegible] Chr[illegible] ita & mal[illegible]

E

[illegible]

[illegible] uam ex [illegible] carne [illegible]

F[illegible] g[illegible]

S[illegible] am

[illegible] membra [illegible] & de [illegible] eius.

D[illegible]

Pro[illegible] hoc relinquet [illegible] patrem [illegible]

R[illegible] V [illegible] A [illegible]

[illegible] ramentum hoc magnum est. Ego aute[illegible]

[illegible] te abi

Verumtamen [illegible] diligat, [illegible]

N[illegible] lem [illegible]

H [illegible] virum suum [illegible] tua. [illegible]

CAPVT VI.

F[illegible] ilii obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim iu[illegible]

Ho[illegible] est, [illegible]

*Honora [illegible] ****patrem tuum & matrem tuam [illegible]***

S[illegible] a [illegible]

[illegible]

Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo [illegible]

[illegible]

[illegible] Itaque succingite [illegible]

[illegible] *loricam iustitiæ.*

[illegible] *calceati pedes in præparationem Euangelii pacis* [illegible]

[illegible] *Deum* [illegible]

Et galeam salutis assumite.

[illegible]

Et gladium spiritus quod est verbum Dei.

[illegible]

[illegible] *per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu* [illegible] *instantia* [illegible]

[illegible]

Et pro me.

[illegible]

Cum fiducia notum facere mysterium [illegible]

[illegible]

Gratia [illegible] à Deo Patre noſtro [illegible]

[illegible] caritatem [illegible]

ARGVMENTVM EPISTOLÆ [illegible] PHILIPPENSES.

D[illegible] Apoſtolus [illegible] quidem [illegible] primus autem [illegible] virtutum actus [illegible] tem qu[illegible] dauit [illegible] concu[illegible] autem [illegible] Per quam [illegible] accurreret [illegible] cum [illegible] diuina cognitionis. A[illegible] Porphyrop[illegible] dentes pietatis amatores. [illegible] autem [illegible] Theſſalonicam [illegible] Hoc [illegible] autem etiam [illegible] quæ de Roma [illegible] rum animarum [illegible] cura [illegible] Per eum hanc [illegible] alacritat[illegible] quæ conueniſſet [illegible] qui [illegible] legem autem conabantur [illegible] ſalutarem eorum [illegible]

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO EPISTOLÆ AD PHILIPPENSES.

P[illegible]

[illegible]

A *Sicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos corde, & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Euangelij, cum ſocij gaudij mei omnes vos ſitis.*

Hoc autem vobis debeo, [illegible] fui veſter plantator, ea de cauſa veſtri memoriam quæ [illegible] tingit non poteſt circumfero, etiam in carcerem [illegible] iectus, & vinctus, & pro prædicatione defenſionem ſuſcipiens. *Euangelij* autem *confirmationem* appellauit perpeſſiones. Qui enim aggrediuntur decipere, pro temporibus mutant: et nec ſolum defendere ad mortem vſque ſuſtinent. Qui autem pro prædicatione vel innumerabilia pericula ſuſcipit, & in eiſdem perſiſtit, aperte oſtendit ſe vera afferre & doctrinam confirmat perpeſſionibus. Eos autem valde laudauit, vt qui gratiæ ſocios & participes appellarit. *Gratiam* autem vocauit perpeſſiones. Hoc enim docet etiam in ijs quæ conſequuntur. Quod vobis largitus eſt non ſolum vt in eum credatis, ſed etiam vt pro eo patiamini.

Teſtis enim mihi eſt Deus quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti.

B Non eſt humanus amor, ſed ſpiritalis. *Ieſu Chriſti* enim *viſcera*, ſpiritalem appellauit beneuolentiam.

Et hoc oro vt charitas veſtra magis ac magis abundet in omni ſcientia & in omni ſenſu, vt probetis potiora.

Precor vt veſtra charitas ſemper incrementum ſuſcipiat & impleamini cognitione, & diſcretione, & cognoſcatis quænam ſint quidem honeſta, quænam vero præſtantiora, & quænam ſint quæ inter ſe [illegible] omnino differant. Et hic illos deceptores innuit, & per precationem eos docet quid ſit agendum, vt cognoſcant quæ ſit vera quidem doctrina, & quænam autem ſit veritate priuata.

Vt ſitis ſinceri, & ſine offenſa in diem Chriſti, repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei.

His enim donis fruentes, ſinceram quidem fidem ſeruaſtis, Deo fructum iuſtitiæ offerentes, & efficientes vt ipſe laudaretur ab omnibus. Hoc enim dixit, *In gloriam & laudem Dei.* Docet autem etiam ad eorum vtilitatem ea quæ Romæ facta ſunt.

C *Scire autem volo vos fratres, quod quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio, & cæteris omnibus.*

Quoniam beatum Epaphroditum admodum anxij & ſoliciti miſerant, eos conſolatur, docens quod ſibi iniecta vincula multis ſalutem conciliarint. *Profectum* enim *Euangelij* vocauit multitudinem credentium. Manifeſtata eſt autem, inquit, eorum cauſa omnibus qui erant in regia. Regiam enim appellant *prætorium*. Veriſimile eſt autem illam eo tempore ſic fuiſſe appellatam, erat enim imperium penes Romanos.

Et plures e fratribus in Domino confidentes in vinculis meis abundantius auderent ſine timore verbum Dei loqui.

Multis etiam ex fratribus addita eſt ex meis vinculis audacia. Cum enim viderent me etiam cum lætitia ferre ea quæ ſunt moleſta & difficilia, intrepide diuinum prædicant Euangelium.

D *Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant.*

Sed non eſt omnium vnus [illegible] opus & inſtitutum. Alij enim hoc faciunt, [illegible] qui pietati vehementer ſtudeant. Alij autem propter ſuam in me maleuolentiam, ea ratione conantur mihi maiora creare pericula. Hoc enim docet in ijs quæ conſequuntur.

Quidam autem ex contentione Chriſtum annunciant non ſincere, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.

Quia enim videbant eos qui impietati ſeruiunt, Euangelij curſum valde ægre ferre, & diuinum Paulum eſſe eorum cauſam exiſtimare, nonnulli vt eos ad iram incitarent, forum impudenter obeuntes Chriſtum prædicabant, non eorum qui audiebant ſalutis curam gerentes, ſed Apoſtolo pericula creantes.

Quidam ex charitate, ſcientes quod in defenſionem Euangelij poſitus ſum.

Alij autem, inquit, ſincere prædicant, meis fidentes

E vinculis, aperte ſcientes quod Dominus Deus me Euangelij prædicatorem elegerit.

Quid enim, dum omni modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annunciatur.

Vel inuiti, inquit, veritatis hoſtes veritatem adiuuant. Quidam ſtulte exiſtimarunt hæc eſſe dicta de hæreſibus. Atqui oportebat eos animaduertere Paulum non præcipiendo ſed narrando hoc poſuiſſe. Non enim dixit, *Annuncientur*, ſed *annunciatur*, & illos quidem accuſauit, non quod mala docerent, ſed quod bona quidem, ſed non bene: nec ſcopum pietatis ſed extremæ maleuolentiæ ſibi propoſuerint. Quod autem aperte hæreticos accuſet [illegible] qui velit ſcire [illegible]. Aliquando enim in Phygelum & Hermogenem inuehitur, aliquando autem in Hymenæum & Philætum, & *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem vitari iubet.* Sed nos reuertamur ad interpretationem. [2. Timot. 2.] [2. Tim. 2.] [Tit. 3.]

Et in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Scio enim quod hoc mihi proueniet ad ſalutem, per veſtram orationem & ſubminiſtrationem ſpiritus Ieſu Chriſti, ſecundum expectationem & ſpem meam quod in nullo confundar.

F Ego autem, inquit, lætor, dum video veritatem vel aduerſariorum teſtimonio confirmari. Etenim quæ ex ijs oriuntur pericula, ea mihi ſalutem conciliant, veſtris ſcilicet orationibus adiuuantibus, & diuino ſpiritu mihi gratiam ſuppeditante. Ea enim fretus, ſcio me ea quæ ſunt moleſta & difficilia ſuperaturum. Hoc enim dicit, *Pudore non afficiar. Spiritum* autem *Ieſu* appellauit gratiam ſpiritus, quoniam ipſe eam illis ſuppeditauit. Nam vt dixit diuinus Ioannes, *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* [Ioan. 1.]

Sed in omni fiducia, ſicut ſemper & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem.

Illud enim, *Magnificabitur*, dixit, pro eo quod eſt, Oſtendetur quiſnam ſit, aperta euadet eius potentiæ magnitudo. Dicit autem, Etſi mortis euaſero periculum, & ſi mortem ſubiero, Domini Chriſti potentia ſimiliter oſtendetur. Si enim pericula ſuperauero, omnes admirabuntur eum qui me ex tantis, & tantis laqueis eripuerit. Si autem etiam fuero interemptus, omnes admirabuntur virtutem prædicationis, quæ efficit vt prædicatores vel mortem ipſam contemnant.

Mihi enim viuere Chriſtus, & mori lucrum.

G Sunt, inquit, vtraque mihi conducibilia, & vita & mors. Nam [illegible] vitam Chriſti legibus exorno, & mortem propter ipſum libenter ſuſcipio.

Quod ſi viuere in carne hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius, permanere autem in carne neceſſarium propter vos.

Vitæ me tenet deſiderium, vt vobis proſim: & mortis, vt vna cum Chriſto verſer. Difficilis ergo eſt optio, quandoquidem & vitæ noui lucrum, & ex hoc loco diſceſſus ineffabilem voluptatem. Eſt autem iure admirandus diuinus Apoſtolus, quod vitam cum multis laboribus & periculis, hominum ſalutis cauſa prætulerit.

H *Et hoc confidens ſcio, quod manebo & permanebo cum omnibus vobis ad profectum veſtrum & gaudium fidei, vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meum aduentum iterum ad vos.*

Scio fore vt propoſitum periculum euadam, ita vt vos & vtilitate & gaudio impleam, vt quibus id quod deſiderabatis obtigerit, & id quod prædixit euentum ſortitum eſt. Primo enim iram Neronis euaſit. Et id ſignificauit in literis quas ſcripſit ad beatum Timotheum. Ita autem dicit: *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, sed omnes me reliquerunt. Ne eis imputetur. Dominus autem mihi adſtitit, & me confirmauit, & liberatus ſum ab ore leonis.* Ad hæc [illegible] nos docet hiſtoria, quod [illegible] annis [illegible] Romæ per [illegible] habitans in ſuo conducto. Cum autem [illegible] eſſet in Hiſpaniam, & illis etiam diuinum Euangelium [illegible] ſus eſt, & tunc fuit truncatus capite. Cum hac de [Actor 27.] [2. Tim. 4.]

A se ita na..., coniun... oratio... m ad exhortandum.

Tantum digne Euangelio Christi conu...amini vt siue dum venero, & videro vos siue ab...ns, audiam de vobis quod stat...is in no spiritu, vnanimes collaborantes ...ei Euangelij, & in nullo terreamini ab aduersarijs, quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis.

Hortor ergo vos vt Euangelio conuenien...em vitam amplectamini, vt siue ad vos acc...o, siue ... egero, vestris læter laudibus. Me au... ... ita asti...t vestra concordia, & in diuinis rebus contentio, & communis vestra pro veritate decertatio, & quod ab aduersarijs nullo modo terreamini. Id enim illis quidem exitium, vobis autem salutem conciliat. Sciendum est autem eum hæc non scripsisse temere, sed cum res...isset virtutis magnitudinem nonnullis magnos spiritus facere. Qua de causa eis suasit concordiam & consensionem. Præterea autem illud est etiam animaduertendum, quod non indefinite eis suum est aduentum pollicitus, sed definitionem quandam seu distinctionem adiecit

B promissioni. Ita enim dixit, *vt siue dum venero & videro vos, siue absens, audiam de vobis.*

Et hoc à Deo. Quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc auditis de me.

Dona Dei vocauit, & credidisse, & splendide decertasse, non liberum & spontaneum tollens animi arbitrium, sed docens quod ipsa per se mens aut voluntas gratia destituta nihil potest recte & ex virtute facere. Vtrisque enim opus est, nempe & nostra animi promptitudine, & diuino auxilio. Neque enim ijs qui non sunt prompto & alacri animo sufficit gratia spiritus, nec rursus animi prompta voluntas, si sit gratia destituta, potest virtutis diuitias colligere.

CAP. II.

C *Si qua ergo consolatio in Christo: si quod solatium charitatis: si qua societas spiritus: si qua viscera miserationis, implete gaudium meum.*

Sunt verba paternæ beneuolentiæ. Si vultis, inquit, mihi afferre aliquam consolationem, si aliquod dilectionis solatium, vos per hoc id præbete. Dicit autem etiam ea quæ petit.

Vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi inuicem existimantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed & ea quæ aliorum.

Per hæc omnia docuit vt sint modesti, nec de se immodice sentiant. Qui hoc enim habuerit, vanæ gloriæ laqueis non irretitur, non existimat se alio esse superiorem: contentionis vitium non admittit. Quoniam ergo, vt dixi, nonnulli propter ea quæ recte & ex virtute fecerant, ingentes animos sustulerant, & de se nimis elate sentiebant: eis conducibilem exhibet medicinam. Deinde ostendit etiam maximum exemplum humilitatis.

Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu.

D Imitamini eum qui est omnium Dominus.

Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit serui formam accipiens.

Cum enim esset Deus, & natura Deus, & Patri æqualis, non hoc magn...m existimauit: hoc enim est proprium eorum qui præter dignitatem honorem aliquem sunt consecuti: sed celata ...gnitate summam accepit humilitatem, & humanam formam suscepit.

In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

D... Deo verbo hæc dicit quod cum Deus esset, Deus non ... batus, vt qui humanam naturam induisset. Fi... ergo conuenit illud, vt homo. Suscepta enim natura vere hoc erat. Ipse autem hoc non erat: sed hoc induerat.

Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem: mortem aut... crucis.

N... ...n tanquam seruus impleuit iussum Domini:

E sed ... pro nobis pon... ... obe... filius ... non vt seruus.

Propter quod & Deus ... ...itum & donauit illi nomen quod est supra omne nom...

V... stul... ... ... diui ... ... egere. A... ...a humanam natural ... ...rach... ... ... & ... ar ... ...um hu... ... N... ... ... abe ba... ... ... b... ... Nomen Heb. 1.
autem quid ... ... epist... ... ... Apost... ... ... *Sedet ad ... ... maiestatis in ex... tanto mel... Ange... ... ... nomen hæreditauit*, ... *Cui enim dixit aliquando ... ... genui te. Et ... ... in Patrem, ... erit mihi in ...um.* H... ... hoc ... ...it, quod ... plum humi... ... ... non perdidit, quod habebat vt Deus ... hoc ... am accepit vt homo. Psal. 2. Reg. 2.

Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.

Cælestes appellat *potestates* quæ sub aspectum non cadunt. *Terrestres* autem, homines qui adhuc viuunt, καταχθονίων autem, hoc est *eorum qui sunt sub terris*, illos qui iam mortui.

F *Et omnis lingua confiteatur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.*

Omnis lingua, pro eo quod est, Omnes gentes. Si autem confiteri Christum Dominum, Patrem gloria affi... clarum est quod qui eum creaturam & seruum appellant, et qui illum genui... inurunt ignomini...m. Om... enim quidem certe h... etiam per pauca hæc verba expu... uit diuinus Apostolus. Nam & eos qui vnigeniti di...tatem blasphemant, & qui eius humani... ...gant, & eos præterea qui hypostases seu per...nas con...undunt, & Sabellium & Photinum, & Marcellum & Paulum Samosatenum, impios esse conu...t, ...tend... duas personas. Dixit enim, *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Ne ... ... dicetur esse ... ... æqualis. Iam vero Arrium quoque & Eunomium per hæc verba blasphemare oste... . Non

G ...m dixit, *Qui cum in forma Dei factus esset*, sed *qui cum in forma Dei esset.* Et subiunxit, *Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Est enim proprium eorum qui aliena rapiunt, se propter ea quæ habent iactare, & de se magnifice sentire. Deus autem verbum, cum e... ... natur... Deus; *in Dei enim forma erat, & non rapinam arbitratus quod esset Deo æqualis*: natura enim habuit can...em æqu...tatem. Sin autem Dei formam non dicunt esse D... substantiam: interrogentur quid intel...igant pe... ...i formam. Neque enim vt Marcion, V...le... & M...n negant carnis assumptionem. Si er... ... ...a, est serui substantia: Dei ergo substantia, De... ...ma est. Ita ergo etiam eos interrogemus q... ... seu apparitionem introducunt ... orma D... ... ...bstantia? Omnino fatebuntur. Non e... ...im ...D... esse Christum Dominum. Ergo ... ... Si ergo forma Dei est Dei substantia ... Serui ergo substantia est forma serui: & inuenientur ij qui ... ... sentiunt, per

H ea quæ confitebuntur, ea confirmare quæ nolunt confiteri. Præter hæc autem, hoc quoque animaduertimus, quod docens humilitatem diuinus Apostolus attulit Christi exemplum. *In humilitate enim*, inquit, *sibi inuicem superiores existimantes* ... autem non erat æqualis, sed minor patre filius, non per humilitatem obedi... ... of...ficio functus est. Sed de ijs alibi copi...se di...ximus. A... ea ergo quæ proxime sequuntur inter... ... ...mus.

Itaque charissimi mei, sicut semper obedistis non ... in præsentia mea tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

Ho..., inquit, vobis exemplar p... ... ... mea absen... ...ius studium pro ve... ... ... H... enim bo...um ... ...itum scopum & in... ... ...endit,

quod

A quod non propter Dominum gratiam ſed propter veſtram ad ea quæ honeſta ſunt animi alacritatem laude dignos labores ſuſcepiſtis.

Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

Non quod vel inuitos cogat ſed quod animi promptitudine & alacritatem inueniens, eam auget gratia. [illegible] autem, hoc eſt, beneplacitum, appellauit bonam Dei voluntatem. *Vult autem omnes homines ſeruari, & ad veritatis venire cognitionem.*

Omnia autem facite ſine murmurationibus & hæſitationibus.

Prompto & alacri animo ferte labores qui pro virtute ſuſcipiuntur, quæ pro Euangelio adeuntur pericula, & moleſtias ac difficultates quæ tolerantur, æquo animo ferentes, nec diuerſis quidem cogitationibus & ratiocinationibus vtentes. Vobis enim diuitias congregatis. Nemo enim maxima lucra colligens ægre fert, & murmurat.

B Iam vero oſtendit etiam lucrum quod ex labore prouenit.

Vt ſitis ſine querela & ſimplices filij Dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ.

Ita etiam iuſſit Dominus eos eſſe ſimplices ſicut columbas.

Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes, ad gloriam meam in diem Chriſti.

Non vobis, inquit, erit tum afferent qui vobiſcum bellum gerunt. Inſtar enim luminarium in mundo lucebitis. Sic efficietis vt de vobis poſſim gloriari in aduentu Seruatoris. Illud autem, *Verbum vitæ continentes*, Græce eſt ἐπέχοντες, pro eo quod eſt, Attendentes verbo vitæ.

1. Tim. 4 Ita enim dixit etiam ſcribens ad Timotheum. *Attende tibi ipſi & doctrinæ*, vbi idem etiam Græcum eſt verbum ἐπέχε. *Verbum* autem, ſeu *ſermonem vitæ*, vocauit prædicationem, quando quidem vitam æternam conciliat.

Quia non in vanum cucurri, neque in vacuum laboraui.

Glorior autem & hoc nomine mihi placeo, quod non fruſtra pro vobis laborem & ſtudium ſuſceperim.

C *Sed etſi immolor ſupra ſacrificium & obſequium fidei veſtræ gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Idipſum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.*

Illud *Veſtræ*, poſuit pro Omnium, qui per ipſum crediderant. Pro veſtra enim fide, tanquam hoſtia Deo oblatus [illegible]ctor & delector. Conuenit autem vos quoque eſſe lætitiæ participes. Hæc ante [illegible] dicit, eos conſolans & docens magnitudinem martyrij, quod immolationis & ſacrificij cuiuſdam locum obtinet.

Spero autem in Domino Ieſu Timotheum cito mittere ad vos, vt & ego bono animo ſim cognitis quæ circa vos ſunt. Neminem enim habeo tam vnanimem, qui ſincera affectione pro vobis ſit ſolicitus. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Experimentum autem eius cognoſcitis, quia ſicut patri filius mecum ſeruiuit in Euangelio.

Sunt quidem veræ laudes beati Timothei. Diuinus autem Apoſtolus nunc eis vſus eſt, & ſuam in eum oſtendens affectionem, & eos adhortans, vt veritatis prædicatorem [illegible]um omni obſeruantia ſuſcipiant.

Hunc igitur ſpero mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me ſunt. Confido autem in Domino quod & ipſe veniam ad vos cito.

[illegible] hic quidem ſuum aduentum eſt affirmaturus, pollicitus, ſed eum diuinæ reliquit prouidentiæ. Satis autem oſtendit ſe nondum prius periculum euaſiſſe. Hoc innuit, cum dicit, *Mox vbi videro quæ circa me ſunt. Et ipſa*, hoc eſt ſi difficultates recte fuerint expeditæ.

D *Neceſſarium autem exiſtimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, veſtrum autem Apoſtolum & miniſtrum neceſſitatis meæ, mittere ad vos.*

Multa de eo præclara dixit, vt qui non ſolum *fratrem*, ſed etiam *cooperatorem*, & *commilitonem* eum appellauerit. Eum autem vocauit *Apoſtolum*, vtpote qui eſſet eorum cura [illegible] dita; vt clarum ſit ſub eo fuiſſe eos qui in principio dicti ſunt Epiſcopi, vtpote qui presbyterorum locum tenerent. *Subminiſtratorem* vero dicit eorum quibus illi erat opus, vt qui pecunias ab ijs miſſas attulerit: λειτουργὸν vero Græce appellauit, hoc eſt, publici muneris executorem, innuens eos illum debere ſubuentionem, non ſecus ac qui munera publica obeunt, debent collationes.

E *Quoniam quidem omnes vos deſiderabat, & mœſtus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus eſt vſque ad mortem: ſed Deus miſertus eſt eius, non ſolum autem eius, verum etiam mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem.*

Ex [illegible]ſtat moram quæ fuerat paulo longior, & morbi qui eum [illegible]talerat magnitudinem indicat, & ſuam in Epaphroditum affectionem ſignificat, dicens ipſum & propter moram fuiſſe anxium, & propter eorum ſolicitudinem quam ii morbus eis attulerat. Illud autem, *Miſertus eſt eius*, ſignificat vehemens eius ſtudium in certaminibus: neque enim volebat ab hac triſti & calamitoſa vita diſcedere, propter lucrum quod ex ea ſciebat prouenire. *Mei autem*, inquit, *miſertus eſt*, qui me cooperatore non deſtituerit.

F *Feſtinantius ergo miſi illum vt viſo eo iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiuſmodi cum honore habetote, quoniam propter opus Chriſti vſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam vt impleret id quod vobis deerat erga meum obſequium.*

Maximum ſignificauit periculum, cum dixit, *Nullam vitæ rationem ducens*. Etſi enim reſciuiſſet me eſſe in vinculis, & ſeruari a pluribus, ingreſſus tamen me vidit, contempto periculo. Pro vobis autem omnibus debitum exoluit. Quod omnes debetis, ſolus fecit. Deinceps ſe confert ad eos accuſandos qui præcipiunt ſeruare ea quæ ſunt legis ſuperuacanea.

CAP. III.

D*E cætero fratres mei gaudete in Domino.*

Omnis ſpiritualis [illegible] [illegible]ple[illegible].

Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum: vobis autem neceſſarium.

Non ſcripſit aliam ad eos epiſtolam, ſed in ea multas eis dedit inſtitutiones.

Videte canes.

G Canum propria eſt impudentia. Quoniam ergo ſæpe conuicti quod prædicationem adulterarent & corrumperent, in ſua improbitate perſeuerabant, eos merito *canes* vocauit. Sed hoc erat illis nomen genuinum. *Non eſt enim*, inquit Dominus, *bonum accipere panem filiorum, & dare catellis*. Sed cum rebus tranſlata ſunt nomina: & gentes quidem [illegible] Iudæi autem vocantur *canes*.

Videte malos operarios.

Non enim ædificant, ſed ædificium diruere conantur.

Videte conciſionem.

Circumciſionem prædicantes, corpus etiam eccleſiæ excindere conantur.

Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſeruimus Deo: & gloriamur in Chriſto Ieſu, & non in carne fiduciam habentes.

Roman. 2. Hoc ipſum dixit etiam in epiſtola ad Romanos. *Et circumciſio cordis in ſpiritu, non litera.* Hoc ipſum Deus etiam præcepit Iudæis per Prophetam. *Circumcidemini præputio cordis veſtri duro.* Hierem. 4.

Quanquam & ego habeam confidentiam in carne.

H Nemo autem me hæc dicere exiſtimet, vt qui ſim incircumciſus, & qui de circumciſione gloriari non poſſim.

Si quis alius videtur confidere in carne: ego magis.

Recte adiecit [illegible] videtur. Neque enim carni merito confidiſſet. Deinde ſigillatim perſequitur ea quæ ſunt inter Iudæos glorioſa & veneranda.

Circumciſus octauo die.

Non enim tanquam proſelytus & aduena accepi circumciſionem.

Ex genere Iſrael.

Neque [illegible] natus ſum e[x] aduenis, ſed me ab Iſraele patre genus ducere glorior.

De tribu Beniamin.

Neque vero [illegible] miſeriis, ſed de libertate procreatus ſum ex dilecta Rachele, a qua Patriarcha [illegible]

A *Hebræus ex Hebræis.*

Ad ipſam radicem redijt. Deinde quod ſequitur eſt voluntatis & inſtituti.

Secundum legem Phariſæus.

Hæc enim erat melior ſecta.

Secundum æmulationem perſequens eccleſiam Dei.

Non enim propter aliquam ambitionem, neque propter inanem [illegible] honamineque inuid a motus, vt Iudæorū principes, ſed pro lege æmulatione perſecutus eccleſiam duprebam.

Secundum iuſtitiam quæ in lege eſt conuerſatus ſine querela.

Oſtendit iuſtitiam legalem non eſſe perfectam Qua de cauſa non dixit indefinite, *ſecundum iuſtitiam* factus nulli reprehenſioni affinis: ſed adiecit, *quæ eſt in lege.* Cum hæc licet eſſet perſecutus, nequaquam propterea ſe iactat aut ſibi placet. & dicit:

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta.

Damnum vocauit ea quæ ſunt deteriora ſi conferantur cum potioribus. Superuacaneus enim eſt lychnus, ſi

B Sol appareat. Superuacaneus eſt Pædagogus ijs qui perfectam acceperant ſapientiam. Inutile autem eſt lac nutricis ijs qui ſolido cibo veſcuntur. Dicit autem hoc apertius.

Veruntamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam.

Propter maiorem cognitionem, minorem damnum voco & minora contemno propter ea quæ ſunt præſtantiora, Non enim fugio tanquam mala: ſed maiora præfero, & accepto frumento paleam ſupervacaneam exiſtimo. Græce enim σκύβαλα *ſtercora* & *durior palea* ſeu *ariſta* nominatur, ea autem fert frumentum, ſed poſtquam collectum eſt frumentum, ea eijcitur. Ita lex Chriſtum oſtendit: poſtquam autem is apparuit, ea eſt deinceps ſuperuacanea.

Vt et inueniar in illo non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti, quæ ex Deo eſt iuſtitia.

Quænam autem ea eſt.

C *In fide ad cognoſcendum illum & virtutem reſurrectionis eius.*

Vt cognoſcam per fidem eſſe vniuerſorum Deum & effectorem, & noſtram ſuſcepiſſe naturam, vt noſtram ſalutem procuraret, & corpus quod accepit reſurrexiſſe, dum hoc agit vt ſit communis omnium hominum reſurrectio. *Virtutem* enim ſeu *potentiam reſurrectionis*, ſcopum ac inſtitutum reſurrectionis appellauit.

Et ſocietatem paſſionum illius conſiguratus morti eius, ſi quomodo occurram ad reſurrectionem quæ eſt ex mortuis.

Studium autem adhibeo vt ſim eius perpeſſionum ſocius, & ſaluatorem eius mortem imiter: vt ſim etiam reſurrectionis particeps.

Non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem, ſi quomodo comprehendam: in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Ieſu.

Ipſe me prior apprehenſum tenet, cum enim fugiebam, & valde auerſabar. Ipſe autem apprehēdit fugientem. Itaque ego quoque eum perſequor, cum cupiens apprehendere, ne à ſalute excidam.

Fratres ego me non arbitror comprehendiſſe.

D Hæc dicit eis qui de ſuis rectè factis gloriabantur & de ſe magnifice ſentiebant, eorum faſtum & arrogantiam deprimens.

Vnum autem quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens meipſum: ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu.

Nonnulli illud, *quæ ſunt retro obliuiſcens*, dixerunt dictum eſſe de vitæ le[illegible] inſtitutione: Ego autem exiſtimo eum hæc dixiſſe de laboribus prædicationis. Solet enim in[illegible] ones excitare, & ſuaſoris dogmatica [illegible] Dicit ergo Priorum quidem laborum obli[illegible] ad ea autem quæ ſunt interiora contend[illegible]. Vnus [illegible] ſcopus eſt & inſtitutum præmia propoſi[illegible] autem ſunt regnum cælorum. B[illegible] pel ſunt præmium.

E *Quicunque ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque Deus vobis reuelabit.*

Hæc de [illegible] ſentire oportet, Quod ſi non per[illegible] ea nobis eſſe [illegible]

Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus in eadem permaneamus regula.

Rursus cum [illegible] de [illegible]. Regulam autem appellauit [illegible] terminus [illegible] Deinde ſeipſum tanquam [illegible]

Imitatores mei eſtote fratres.

Et oſtendens ſe h[illegible] bere multos huius [illegible] ſubiunxit:

Et obſeruate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.

Eos ſequimini, ſi eandem quam nos tradunt [illegible] nam.

F *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus quorum Deus venter eſt & gloria in confuſione ipſorum.*

Eos *crucis inimicos* vocauit, vt qui docerent quod ſi ne legali vitæ inſtitutione non poſſet quiſquam ſalutem conſequi. *Ventrem* autem *Deum ipſorum* vocauit eorum taxans ingluuiem. Iudæi enim præcipue [illegible] lautis apparatus [illegible] gerunt: & finem iuſtitiæ exiſtimant profuſum in Sabbato luxum: Quæ ea gl[illegible] nam exiſtimant, propter quæ ma[illegible] oporteret pudore affici.

Quia terrena ſapiunt, noſtra autem conuerſatio in cælis eſt, vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ ſecundum operationem virtutis ſuæ, qua etiam poſſit ſubijcere ſibi omnia.

G Illi ergo terræ quidem affixi ſunt, nos autem [illegible] mo[illegible] & [illegible] aduentum Domini [illegible] mus. Ipſe enim corpus noſtrum à corruptione [illegible] liberatum, immortalitate exornabit. Dedit autem nobis huius ſpei pignus [illegible] proprio corpore [illegible] tu, eoque gloria repleto [illegible] autem, *Transfigurabit*, poſitum [illegible] pro mutatione figuræ, ſed pro libe[illegible] atione ab interitu & corruptione. *Conforme* autem *corpori* [illegible] *claritatis eius* eſſe dicit, non quoad [illegible] quantitatem, ſed quoad qualitatem. Erit enim ipſius quoque luminoſum. Hæc autem faciet vt [illegible] potentiam habeat ineffabilem, & mortem [illegible] facile de medio tollat, & [illegible] corpora ad im[illegible] litatem tranſmutet, & efficiat vt [illegible] ad ipſum [illegible] ciant.

CAP. IV

I*Taque fratres mei chariſsimi & deſiderati mihi, gaudium meum, & corona mea, ſic ſtate in Domino chariſsimi.*

Cum magna laude coniuncta eſt adhortatio. Propter vos enim, inquit, mihi placeo, [illegible] vos clarus & illuſtris euado.

H *Euodiam rogo & Syntychem deprecor, idipſum ſapere in Domino.*

Mulieres quidem admiratur, ſed innuit eſſe aliquid inter eos exortum contentionis.

Etiam rogo & te germane compar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

Maxima laus mulierū. Vocat enim eas *ſocias laborum*, quos pro Euangelio ſuſceperat. *Comparem* autem ſeu *coniugem* nonnulli ſtulte exiſtimarunt eſſe vxorem Apoſtoli, non attendentes ea quæ ſcripta erant in [illegible] ad Corinthios, quod ſcilicet [illegible] numerum cælibum. *Dico enim iis qui matrimonio iuncti non ſunt, & viduis, Bonum eſt eis [illegible] manſerint ſicut ego.* Et [illegible] quod [illegible] dixit vxorem, 1.Cor.7. hac viduis vxorem [illegible] nun-

quam

[illegible]

Salutate omnem [illegible] Christo Iesu

[illegible]

[illegible] maxime autem qui de [illegible] domo sunt.

[illegible]

[illegible] Domini nostri [illegible] Christi cum spiritu vestro. Amen.

[illegible]

[illegible] Spiritu, nunc [illegible] semper & in [illegible]

Epist[illegible] ad [illegible] Tychicum, ad Philip-
pe[illegible] Rom[illegible] pe[illegible] Epa-
phrodi[illegible]

ARGVMENTVM EPISTOLÆ AD COLOSSENSES.

A [illegible]

2. Tim. 4. [illegible]

[illegible] *ipſe de*[illegible] [illegible] *Porro autem quo*[illegible] [illegible] *in A*[illegible] [illegible]

[illegible]

B *ſed eorum etiam qui me non* [illegible] *gereb*[illegible] [illegible] *hoc eſt intelligendum.* [illegible] & quicunque non vi[illegible] [illegible] *volente confirmare* [illegible]

Act. 18. *maximam* [illegible] *lætiam.* [illegible]

Act. 16. *Phr*[illegible] *autem* [illegible] *docens* [illegible] *Domini* [illegible] [illegible] *omnem rationem humanam ſuperare* [illegible]

C

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO EPISTOLÆ AD COLOSSENSES.

[illegible] *pax* [illegible] *Deo patre* [illegible]

[illegible]

D [illegible] *Deo patri Domini noſtri Ieſu Chriſti* [illegible] *audientes* [illegible] *veſtram in Chriſt*[illegible] [illegible]

[illegible] *aures præparate* [illegible] *eandem* [illegible]

[illegible] *De*[illegible]

H [illegible] *lem Chri*[illegible]

[illegible]

[illegible] *ambuletis digne* [illegible]

[illegible] *In omni* [illegible] *secundum* [illegible] *claritatis* [illegible] *longanimitate, cum gaudio* [illegible]

[illegible] *agentes Deo patri qui idoneos fecit in partem sortis sanctorum in lumine* [illegible]

[illegible] *eripuit nos de potestate tenebrarum & transtulit in regnum filij dilectionis* [illegible]

[illegible] *In quo habemus redemptionem* [illegible] *remissionem peccatorum.* [illegible]

Qui est imago Dei inuisibilis [illegible] quod Philippo [illegible] Domino [illegible]

[illegible] *primogenitus omnis creaturæ* [illegible] Euangelium [illegible]

[illegible] *quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia.*

Et quoniam [illegible] & [illegible] quæ [illegible] manifesta, & [illegible]

Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt.

[illegible] thronos [illegible] cherubim [illegible] propheta [illegible] *Dominationes* [illegible] *principatus, & potestates* [illegible] qui [illegible] Michaelem [illegible] principem Persarum [illegible]. Illud [illegible] *Omnia per ipsum creata sunt* [illegible] humanæ naturæ [illegible] *in Christo noua creatura* [illegible] *omnia in Christo*. Et propheta, *Erit cœlum nouum* [illegible] *vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia* [illegible] *creatura liberabitur a seruitute interitus & corruptionis* [illegible]

Et ipse est ante omnes

Non dixit, *ipse factus est ante omnes*, sed *ipse est ante omnes*.

Et omnia in eo constant.

[illegible]

Et ipse est caput corporis ecclesiæ

[illegible]

Qui est principium

[illegible]

Primogenitus ex mortuis.

[illegible] Omnia [illegible]

Vt sit in omnibus ipse primatum tenens.

[illegible]

Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare.

[illegible] ad Ephe[illegible]

Et per eum reconciliare omnia in ipsum.

[illegible]

Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis.

[illegible] reconciliationem [illegible] angelorum [illegible] *gloria in excelsis* [illegible] *in terra pax, & in hominibus bona voluntas* [illegible]

Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis, nunc autem reconciliauit in corpore carnis sua per mortem, vt exhiberet vos sanctos & immaculatos & irreprehensibiles coram ipso.

[illegible]

A

... habit... & ... non obn... te ... terret.

Si tamen permanetis in fide fundati & stabiles & immobiles a spe Euang...

Erit ... & ... non assines ... tamen ... fide ... Spem ... surrectio ... rum. De ... nu ... mi ...

Quod prædicatum est in vniuersa creatura quæ sub cælo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

Et ... edit ... sunt gentes ... vt exculerentur ... autem ... dixisset ... nunquam vidisset ... num, diceret gentium prædicator esse ... quanam de causa nos contemnisti, & non tradidisti nobis ... nam Euangelicam ... ea quæ consequuntur eandem habent sententiam.

B

Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis.

Quomodo enim esset rationi consentaneum, eum qui illos non vidisset, nec eis salutarem præbuisset prædicationem, aperte dicere, se pro eis varia sustinere pericula.

Et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia.

Et Christus Dominus ... mortem pro ecclesia, & cru... ignominiam, & ... alapas, & ... verbera, & quæcunque etiam alia sustinuit. ... quoque Apostolus ... perpessiones pro ipsa ... & lubenter sust... *gaudeo enim inquit, in passionibus pro vobis.* Sciebat enim ... procurari. Di... autem *se adimplere ea quæ desunt afflictionum Christi*, vt ... perpessiones sustineat. Restabat autem ... prædicare ... & munificum salutis ...

Cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, datam mihi in vos, vt impleam verbum Dei.

C

Creditam ... & mihi commissum est munus prædicationis, vt diuina vos omnes doctrina imple... *vos*, non ipsos solos dicit, sed fideles ... terrarum. Hinc itaque etiam manifestum est, quod eos viderat quando hanc scripsit ... Si enim ... fuerunt commissi, non eos præter... cum ... in Phrygiam, & postea ad Laodicenses ... etiam qui ... modus dis...

Mysterium quod fuit absconditum a sæculis & generationibus: nunc autem manifestatum est sanctis eius, quibus Deus voluit notum facere.

Appellauit mysterium prædicationem dispensationis, ... quæ ... in Deo ... *id, inquit, fuit a sæculis* ... *Nunc ma... quibus voluit* ..., hoc est, Apostolis & ... crediderunt. Per hæc autem ostendit ... Euangelii, & quod ante

D

mundi con... hanc dis... Notum autem fecit, inquit, *sanctis.*

... nam sint diuitiæ gloriæ sacramenti huius in gentibus.

... in tenebris, acceperunt ... Christi gloriæ par... gloria vocauit honoris magni... etiam quæ subiungun...

... quem nos annunciamus.

... in obseruationes, sed ... dignabitur. *Spem* ...

... hominem, ... omnem hominem in ... omnem hominem perfectum in ... certando ... operationem ...

Omnes autem ... ad ... diuina ... nam præ... ex ... prædicationis ... quæ in ... suam ... voluerunt.

E

CAP. II.

Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his qui sunt Laodiceæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne.

... hæc ...

Vt consolentur corda ipsorum.

... *eorum qui me non-dum viderunt* ...

Instructi in charitate.

F

Et in omnes diuitias plenitudinis intellectus.

Et cum ... prædic...

In agnitionem mysterii Dei, & patris, & Christi Iesu. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

Ostendit ... & ... communes. In Christo autem ... omnes sapientiæ & ... thesauri ... fidem in Dominum ... salutem ...

Hoc autem dico vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

... vos ... verb...

Nam et si corpore absens sum, spiritu vobiscum sum, gaudens & videns ordinem vestrum, & ... est fides vestra.

G

... & ad ... quoque ... hanc scripsit epistolam. ... *Nam et si carne absens sum* ... scripsit ad Corinthios, *Absens corpore, præsens autem spiritu.*

Cor. 5.

Sicut ergo accepistis Christum Iesum Dominum in ipso ambulate radicati & superædificati in ipso, & confirmati in fide, sicut didicistis, abundantes in ipso in gratiarum actione.

Seruate integram ... accepistis, & ... ostendentes, hoc ... *Radicati.* ... virtutis ... *dificati.* Hoc ... *Redundantes* ... bere ... perfectam ... & superfluam ... Hoc enim ... *in gratiarum actione.*

Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.

H

Quam superius ... *ad persuadendum rationem* ... *Inanem autem deceptionem, supernatanea* ... *traditionem* non ipsa ... nem. *Elementa* autem *mundi* ... dierum ... Solemnitates ... ergo ...

... *habitat omnis* ... *aliter* ... *N* ... *dinem* ...

Et ...

A [illegible] o quon[illegible] u[illegible] *caput ex*[illegible] eſt autem quod quatenu[illegible] eſt no[illegible] it. [illegible] ac quoque [illegible] di[illegible] ſle, [illegible] c[illegible] tinet diui[illegible] te[illegible] [illegible] di[illegible] ſententiam [illegible] *gratæ,* [illegible] it Ch[illegible] [illegible] latio[illegible] em [illegible] d[illegible] c[illegible] ſit [illegible] cit, *quod n*[illegible] *inhabitat o*[illegible] *p*[illegible] *cor*[illegible] *diuinitatis*[illegible] *aliter, hoc eſt,* tanquam [illegible] po-re. [illegible] ngulari m, inqui[illegible] al[illegible]qu[illegible] iatu[illegible] e-pit, quem [illegible] um Moſes. Deus enim e[illegible], & homo, & id quod videt[illegible] h[illegible]bet totam vnigeni[illegible] diu[illegible] a[illegible]em. Huic intelligentiæ conueniunt etiam quæ ſequuntur:

Eſtis in illo repleti.

Ab eo e[illegible]im gratiam acc[illegible]p[illegible]s, & radio[illegible] qui ab illa producun[illegible]

Qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis.

Hinc e[illegible]iam mani[illegible]eſtum [illegible], cum i[illegible]la non di[illegible]ſſe de eccleſia, ſed de ipſi[illegible] d[illegible] n[illegible], qui [illegible] noſtrum qui-

B dem caput, quod att[illegible] ne[illegible] ad humanitatem: Angelis autem & Archangelis præeſt [illegible] impe[illegible]at, quod attinet ad diuina naturam. [illegible] enim poſuit *caput* pro eo quod eſt, Impe rium, aut magiſtratus. Etiam quæ deinceps ſeq[illegible]untur, o-ſtend[illegible] [illegible] ſuperius e[illegible] [illegible]iam non appellaſſe [illegible] *tum.*

In quo & circunciſi eſtis circumciſione non manufacta in expo-liatione [illegible] carnis, ſed in circumciſione Chriſti.

[illegible] im ſe[illegible] n[illegible] [illegible] lege [illegible] ſtitutionem e[illegible] tant [illegible] d[illegible] ttu[illegible] us [illegible] fferen[illegible] [illegible] circunciſionis. [illegible] n eit [illegible] inquit, carnalis, ſed ſpiritalis, neque manu fa[illegible] a, [illegible] nec [illegible] orporis partic[illegible] [illegible] ſed a[illegible] [illegible] corruptione & interitu liberat[illegible] Horum a[illegible] [illegible] & [illegible] uſa non lex, ſed Chriſtus Dominus, qui fu[illegible] [illegible] ptus l[illegible]gillator. Hoc enim dixit, *in quo & circum*[illegible] & ruſus, *in circumciſione Chriſti. Exuitus* autem *corporis* p[illegible] ccatorum *carnis*, ſalutarem baptiſmum appel-lauit. In illo enim exuimus ſordidam peccati tunicam. Futurorum autem typus eſt ſanctiſſimus baptiſmus. In futura autem vita, à corruptione & interitu alienum ac

C immort[illegible]e corpus effectum, non poteſt amplius ſordes peccati ſuſcipere. Quod autem illa dixit de baptiſmo, te-ſtantur [illegible] m ea quæ conſequuntur:

Conſepulti eſtis in baptiſmo.

Quoniam autem vocauit mortis typum ſalutarem *ba-ptiſmum*, hoc enim dixit, *Conſepulti*, reſurrectione[illegible] o etiam annunciat.

In quo & reſurrexiſtis.

Et quoniam mortalem [illegible] huc habemus naturam, ſub-iunxit:

Per fidem operationis Dei: qui ſuſcitauit illum a mortuis.

Credentes enim Dei [illegible]otentiæ, expectamus reſurrecti-onem, [illegible]gnus habentes Domini Chriſti reſurrectio-nem.

Et vos cum mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta.

Peccat[illegible] nos omnes interemit. Ipſum enim morti in nos tulit ſententiam. Sed vniuerſorum Deus reddi-

D [illegible] t nos [illegible] [illegible] ritæ Chriſti Domini. & nobis pecca-[illegible] m dedi[illegible] [illegible]miſſionem. *Carnis* autem *præputium* appel-[illegible] tium, docens [illegible]orp[illegible] is quidem præputium nihil [illegible] aff[illegible] reus quid habere: ſed animæ præputium al-[illegible] [illegible]tium, & animæ & corpori. [illegible] eo autem oſten [illegible] [illegible] cim[illegible] rporis nihil iuuare eos qui circum-[illegible] [illegible] & [illegible] probitatis ablationem veram ſalu[illegible] pr[illegible] curare.

D[illegible]*lens quod ad*[illegible] *er*[illegible] *nos erat chirographum decretis: & ipſum tulit de medio a*[illegible]*gens*[illegible] *cruci.*

Chirographum qu[illegible] e[illegible] in eſſe l[illegible]gem. Poſt eius e-[illegible]im executione[illegible], [illegible] quit, *populus.* [illegible] *acunque dixit*

Exod. 24. *Dominus Deus noſter, faciemus, & audiemus.* S[illegible]l[illegible] erat Iu-dæorum chirographu[illegible] non om[illegible] n[illegible] hominum. Ex[illegible] ſtimo ergo etiam co[illegible] pus noſtrum appellar[illegible] *chirographum.* Per id[illegible] tum omnes ſceleratas & nefarias act[illegible]es ſu[illegible]ſcipimus: per oculos quidem, laſciue & impudice aſpi-cientes: per linguam autem, ea quæ no[illegible] de[illegible] quen-[illegible] ſpectaures, perniciofam doctrinam ſuſcipiente[illegible] ita-

nibus autem, furtum, vim [illegible] licita [illegible]

E dem admittentes. De[illegible] erg[illegible] [illegible] o, [illegible] na-tura, eam ab omni pe[illegible] cat[illegible] iber[illegible] [illegible] & [illegible] t quæ male [illegible] s fact[illegible] nt ſcripta deb[illegible] [illegible]. C[illegible] tem [illegible] vt [illegible] a crù[illegible] aff[illegible]geretur [illegible] omnium [illegible] & cum [illegible] m quid [illegible] [illegible] rea [illegible] t quæ ol[illegible]n [illegible] his Iu[illegible] nob[illegible] u[illegible] l[illegible] mod[illegible] tocum [illegible] d[illegible] aut[illegible] cret[illegible], in eorum obſeruatione nob[illegible] ſalut[illegible] p[illegible] us.

Et[illegible] *ſtan prin*[illegible]*patus & poteſtates, traduxit confidenter pa-lam,*[illegible] *llos in ſemet ipſo.*

C[illegible] pe[illegible] & perturbatione[illegible] corpo-ris [illegible] nt [illegible] os p[illegible] m Dæmones: ipſe autem corpore[illegible] n[illegible] t[illegible] p[illegible]ccato potentior [illegible] aduerſari-rum [illegible] euert[illegible] [illegible] omnibus homini-bu[illegible] rum [illegible] ibe[illegible] as, pe[illegible] ſuum [illegible] orpus no-bi[illegible] om[illegible] b[illegible] aduer[illegible] us eos [illegible] oriam la[illegible] u[illegible].

N[illegible] *o ergo vos iudicet in cibo, aut in potu aut in parte diei feſti, aut ne*[illegible] *uiæ, aut ſabbat*[illegible] *aut quæ ſunt v*[illegible] *br*[illegible]

Cum [illegible] legem [illegible] d[illegible] cu[illegible] is, nequaquam [illegible] ducam[illegible] ab in[illegible] q[illegible] legales [illegible] [illegible] nes con[illegible]

F ſeminare. Recte q[illegible] [illegible] ad[illegible] e[illegible] d, *in parte feſti* [illegible] que enim poterant ea [illegible] [illegible] de[illegible] poterat, vt ter in anno in Iu[illegible] n[illegible] [illegible] gia exc[illegible] [illegible] Hieroſ[illegible] ns feſta ex m[illegible]e p[illegible] gerent. & m[illegible] Pentecoſte [illegible] vicina Paſc[illegible] [illegible] Eſt enim tret plus quam quinqu[illegible] g[illegible] a dierum. *[illegible]mbram autem futurorum* [illegible] aute legem, docens ab illa eſſe præfiguratam noui teſtamenti gra[illegible] in. Hoc autem etiam ſubiunxit,

Corpus autem Chriſti.

Hoc e[illegible] Euange[illegible]ica vitæ inſtitu[illegible]io, obtinet locum [illegible]o[illegible]po[illegible] s. Lex vero vmbræ. Vmbra autem præcedit [illegible]or-pus o[illegible] te luce, vt ſit [illegible] bra quidem lex: corpus vero gra[illegible] [illegible] ux autem Chriſtus Dominus.

Nemo vos ſeducat.

Græce eſt [illegible], Græci autem appellant [illegible], iudices eorum qui decertant in certamini-

G bus. [illegible] his qui vincunt ſuadens ſenten[illegible] a[illegible] [illegible] [illegible] autem eſt [illegible], hoc eſt, iudicis [illegible] torum male fung[illegible] officio, & quæ vi[illegible]toribus debentur præmia iniuſte tribuere. Quoniam er[illegible] o qui [illegible] s obſer-uat[illegible] nes admiſcebant [illegible] uang[illegible] lio [illegible] b[illegible] is quæ [illegible] p[illegible] æ-ſtantiora eos traducebant ad deteriora, [illegible] *Nemo vos ſeducat præmio.* Deinde docet aper[illegible] us damnum quod allatum eſt.

Volens in humil tate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans fruſtra[illegible] *ſeu in carne ſua.*

Qui leg[illegible] defendebant, eos [illegible]tiam ad Angelos co-lendos ind[illegible] [illegible] nt, dicentes fuiſſe legem [illegible] er eos datam. Manſit autem [illegible] hoc vitium in Phry[illegible]a & Piſidia. Quo-circa [illegible] o[illegible] lus q[illegible]oque quæ conuent[illegible] [illegible]odiceæ, quæ eſt Phr[illegible] æ metropolis, lege prohibuit ne precarentur [illegible]n-gelos. Et in h[illegible] diem[illegible] nunt vſque diem, licet videre [illegible] los & eorum finitimos oratoria ſancti M[illegible] ha[illegible] l[illegible]s. [illegible] er-

H go hoc [illegible]onſulebant vtique humilitate vtentes, dicentes vniuerſorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe peruenire: & opo[illegible]tere per Angelos diui-nam ſibi beneuolentiam con[illegible] iare. Hoc autem dixit, *in humil tate & cultu Angel*[illegible]*rum.* Illud autem *Inflatus*, non eſt contrarium humilitati. Ea enim [illegible] ſ[illegible] fer[illegible] ba[illegible] [illegible] reuera inſolentiæ vitio laborabant. Ho[illegible] autem, *In*[illegible] *quæ non vidit incedens*, [illegible] to e[illegible] quod eſt, proprus rati[illegible] n[illegible]bus & cogitatis vtens. Hoc etiam ſubiunxit. *Temere*[illegible] *ſtatus a*[illegible] *te carnis ſuæ.*

Et non tenens caput, ex quo totum corp[illegible] *per nexus & coniun-ctiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit in augmentum Dei.*

Rurſus *caput* C[illegible]riſtn[illegible] [illegible] aut: *Corpus* autem cœtum eccl[illegible]iæ [illegible] autem [illegible] h[illegible] [illegible]um metaph[illegible]ice. Q[illegible] m[illegible] d[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible]ium eſt radix ner[illegible] [illegible] ner[illegible]os [illegible] [illegible] [illegible] et corp[illegible]s: ita et[illegible] [illegible] C[illegible] [illegible]om[illegible] & [illegible] [illegible]ontes, & [illegible] lutis m[illegible] tet[illegible] [illegible] d autem ſunt in c[illegible]rpore l[illegible]ame[illegible] c[illegible] [illegible] Ap[illegible]

A Prophetæ, & Doctores in conuentu eccleſiæ: Po[illegible] o autem alia etiam probat ratione obſeruationem legis eis non conuenire.

Si mortui eſtis Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decreuistis? Ne tetigeritis: neque guſtaueritis: neque contrectaueritis, quæ sunt omnia in interitum ipſo vſu, ſecundum præcepta & traditiones hominum.

Adhuc, non eſt in Græco.

In baptiſm[illegible] C[illegible]ſt[illegible] ſepul[illegible]tis. L[illegible] mortui eſ[illegible]ſt. [illegible] ent, & exi ſtimat[illegible] ſ quidem [illegible] bos [illegible] lege [illegible] lege prohibetis & non conſideratis [illegible] rum [illegible] firmum ac ſtabile. Omnia enim mutantur [illegible]. *Præcepta* autem *&* [illegible] *hominum* vocat non legem, ſed eorum doctrinam [illegible] ſtituam.

Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ, in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

B Eos oſtendit in ſe continere ſpeciem non veritatem, hoc enim innuit ἐθελοθρησκεία, id eſt, voluntarius cultus ac ſuperſtitio. Pro eo quod eſt, proprium decretum introducunt, non legis ſcopum ac inſtitutum ſequuntur, & verbis ſpecioſis decipiunt, dum humilitatem vocant legis obſeruationem, dicentes non oportere tranſgredi quod à Deo datū eſt. & non parci corpori dicunt, quod non audacter & libere vtantur omnibus. Hoc autem eſt aperta ſeruitus, & datis honoris ablatio. Oportet enim ſua ſponte abſtinere, non tanquam ab abominandis, ſed tanquam à ſuauiſſimis.

CAP. III.

Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite: vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

Fuiſtis reſurrectionis cū Chriſto participes. Is eſt autē omnium ſupremus in cœleſtibus ſedens cum Patre. Supernam ergo vitæ inſtitutionem ac formam imitamini.

Mortui enim eſtis: & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo. Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.

C Præſenti [illegible] mortui effecti eſtis. Cum Chriſto enim conſepulti eſtis in b[illegible]ptiſmate, accepiſtis autem ſpem reſurrectionis. Hoc enim dicit, *vita veſtra abſconſa eſt cū Chriſto Deo.* Cum enim ille reſurrexerit, omnes reſurreximus: ſed nondum videmus rerum euentum. In ipſo autē abſconſum eſt noſtræ reſurrectionis myſterium. Quando ergo ille ſecundo apparuerit, tunc aſſequemur reſurrectionem, & [illegible] ita immortali fruemur. Admodum autem appoſite dictum eſt de Chriſto illud *Manifeſtatus fuerit.* Neque enim [illegible] obis cernitur: & ab infidelibus omnino ignoratur. Ho[illegible] etiam in nub[illegible] p[illegible]uit. *Manifeſtabimini,* inquit, *in gloria.* In [illegible] enim habemus bonorum promiſſiones, tunc autem manifeſta erunt ea quæ nunc ignorantur. [illegible] am autem legis obſeruationes eiecit, ne exiſtimarent ſibi datam eſſe libertatem peccandi poteſtatem, de eo etiam neceſſariò ſapienter ea quæ par eſt

D præcipit.

Mortificate ergo membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt [illegible] dolorum ſeruitus.

Appe[illegible] ea *membra corporis*, quoniam ea per id fiunt, & [illegible] ſus, & non dixit ſolum *membra veſtra*, ſed adiecit, *quæ ſunt ſuper terram*, hoc eſt, mentis [illegible] nationem [illegible] ea quæ ſunt deteriora. Pro eo quod [illegible]t, [illegible] non exerceat. *Auaritiam* autem vocauit cul[illegible] rorum, quoniam ſeruator *Mammonam* Do[illegible]um, appellauit, docens quod qui ſeruit [illegible] nquam Deum colit diuinas.

Propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis.

[illegible] que[illegible] nas dicitur ceſſatio.

In [illegible] ambulaſtis aliquando, cum viueretis in illis.

Col. 2. [illegible] her ſad [illegible] . *Et hæc quidem era[illegible] abluti eſtis [illegible] ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, & quæ ſequuntur.*

[illegible] autem deponite & vos omnia.

Deinde oſtendit quænam ea ſint.

Iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro, nolite mentiri inuicem.

Cum ſic docuit quænam vo[illegible] ipſum quoque co[illegible] en[illegible] inc[illegible].

Expoliantes vos veterem hominem [illegible]

Veterem hominem [illegible] nem. *In quibus*, inquit, [illegible] *ambulaſtis aliquando, cum viueretis in ipſis.* Eum a item [illegible]

Et induentes nouum hominem qui renouatur in agnitionem ſecundum imaginem eius qui creauit eum.

Non enim abi[illegible] eſt vniuer[illegible] & d[illegible] in[illegible] ha[illegible] n[illegible] clarius exp[illegible] ad Roman[illegible] *mes imaginis filij ſui.* [illegible] P[illegible] *Qui transfigurabit corpus humilitatis noſtræ, vt ſit ipſum conforme corpori gloriæ ſuæ.*

Vbi non eſt gentilis & Iudæus [illegible] & præputium, barbarus & Scytha, ſeruus & liber: ſed omnia & in omnibus Chriſtus.

F

A typo ad archetypū, id eſt, à figura ad exe[illegible] uertit ſermonem. De ſancti[illegible] d[illegible] rens [illegible] vitæ futuræ [illegible] habet [illegible] differentiam, [illegible] luntas diuina in omnibus perficitur. H[illegible] *omnia & in omnibus Chriſtus.* Itae tam h[illegible] thios. *Vt ſit Deus omnia in omnibus.* In illa ergo vita [illegible] hominem perfecte induimus. In [illegible] ab[illegible] & corruptione [illegible] amus, [illegible] mus. In baptiſmo autem illius vitæ figuram [illegible] mus.

Induite vos ergo, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes vos inuicem, & donantes vobiſmetipſis ſi quis aduerſus aliquem habet querelam.

Deinde exemplo confirmat ſuaſionem.

Sicut Dominus donauit vobis: ita & vos.

Reſpicite ad Domini benignitatem, quod vobis peccata condonarit. Imitemini ergo Dominum, & [illegible] donet vnuſquiſque quæ frater in ipſum peccauit.

G

Super hæc omnia autem habete charitatem, quod eſt vinculum perfectionis.

Ea enim aliorum mandatorum eſt & cuſtos & adiutrix, & quemadmodum trabes ædificia continent: ita e[illegible] perfectionem conciliat, & coniungit ac committit m[illegible] bra corporis.

Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in quam & vocati eſtis in vno corpore.

Deus, qui vos vocauit, ex vobis omnibus v[illegible] pus conſtituit, ne id [illegible] lans. S[illegible] quo moleſtiam aliquam a[illegible] rit, li beat [illegible] tem, Agonothetæ officio fungentem, [illegible] & Deo gratam concordiam p[illegible] antem.

Et grati eſtote.

Rebus ipſis Domino grat[illegible] re.

Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in [illegible] docentes, & commonentes vos metipſos, p[illegible] & cantu [illegible] ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.

H

Aſſiduam diuinorū eloqui[illegible] med[illegible] nem præcipit quoque lex vetus. *Meditaberis*, enim [illegible] *ſedens*, [illegible] *ſurgens, & cubans, & in via ingrediens* [illegible] diuinus Apoſtolus, [illegible] D[illegible] ſemper circumferamus, & ipſum [illegible] us. [illegible] ſpiritualibus linguam ſanctificemus. Illud autem *in cordibus*, pro eo quod eſt. Non in[illegible] tantum.

Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo & [illegible] ipſum.

Quoniam enim illi Angelos iubebant ad[illegible] contrarium præcipit, & [illegible] ex[illegible] recordatione Chriſti Domini & Deo, inquit & Pa[illegible] tiar actionē emittite per ipſum [illegible] er [illegible] eti legem [illegible] equens, [illegible] na [illegible] & [illegible] tri[illegible] morbo mede[illegible] leg[illegible] cauit [illegible]

A ne te inquietent Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Ab hoc deinceps loco per ſpecies adhortationes adhibet.

Mulieres ſubditæ eſtote viris ſicut oportet in Domino.

Quoniam vſu veniebat, vt piæ mulieres viris impiis matrimonio iunctæ eſſent, neceſſario correctionem adhibuit. *In Domino* enim dixit. Hoc eſt quod eſt: Vt præcipit lex Domini.

Viri diligite vxores: & nolite amari eſſe ad illas.

Mulieribus ſubmiſſionem, viris charitatem conſtituit, vt ſe in eas tanquam in propria membra placide & manſuete gerant præcipiens.

Filij obedite parentibus per omnia, hoc enim beneplacitum eſt in Domino.

Hoc enim etiam legem ferens præcepit Dominus.

Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.

Vos etiam conuenit filios nequaquam triſtitia afficere, ſed in eos id quod par eſt officium præſtare.

Serui obedite per omnia dominis carnalibus.

B Oſtendit animam eſſe liberam: ſolum autem corpus ſeruire.

Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes.

Cum ea qua par eſt beneuolentia dominos obſeruare, ab omni improbitate & malignitate liberi. Et interpretans illud, *Non ad oculum ſeruientes*, ſubiunxit,

Quodcunque facitis ex animo operamini.

Et volens eos promptiores & alacriores reddere, adiecit,

Sicut Domino, & non hominibus.

Pro eo enim merces eſt vobis repoſita. Idque declarant ea quæ ſequuntur.

Scientes quod à Domino accipietis retributionem hereditatis veſtræ, Domino Chriſto ſeruite.

Magna eſt conſolatio, quod qui ſeruiunt, ſciunt ſe non hominibus ſeruire, ſed Domino. Et quoniam accidit iniuſtos eſſe dominos neceſſario adiecit.

C *Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique geſſit, & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.*

Quocirca, inquit, etiamſi à dominis non aſſequamini iuſtas retributiones: eſt iuſtus Iudex, qui non nouit differentiam ſerui & domini, ſed iuſtam fert ſententiam.

CAP. IV.

Domini quod iuſtum eſt & æquum ſeruis præſtate, ſcientes quod & vos Dominum habetis in cælo.

Æqualitatem, non appellauit honoris æqualitatem, ſed curam conuenientem, quam oportet dominos gerere ſeruorum.

Orationi inſtate, vigilantes in ea gratiarum actione.

Oportet enim pro iis quæ data ſunt prius gratias agere, & tunc ſupplicationem offerre.

Orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti.

D Oſtendit ſolitam humilitatem. Nos etiam docet, ne nobis ipſis fidamus: ſed a nobis inuicem auxiliũ petamus.

Propter quod etiam vinctus ſum: vt manifeſtem illud, ita vt oportet me loqui.

Oſtendit cauſam ſuorum vinculorum. Hæc enim, inquit, faciunt prædicationem manifeſtiorem. Ita etiam dicit ad Philippenſes: Vt vincula mea fierent manifeſta *Philipp. 1* etiam in prætorio & reliquis omnibus.

In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt.

In ſapientia ambulate, Pro eo quod eſt. Sapienter vos gerite. Hab. Hoc eſt, eos qui nondum crediderunt nullam, inquit, damni occaſionem eis date. Pro ipſorum ſalute omnia molimini.

Tempus redimentes.

Non eſt veſtrum præſens ſeculum, eo ergo vtimini vt oportet, & ipſum veſtrum facite, per bonas actiones id ementes.

Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus.

Matth. 9. Marc. 9. Ornemini ſpirituali prudentia. Ita enim Dominus Apoſtolos iuſſit habere ſales, & ipſos vocauit *ſalem*. Docet quomodo.

Vt ſciatis quomodo oporteat vos vnicuique reſpondere.

E Aliter enim infideli, aliter fideli: & aliter perfecto & aliter imperfecto: & aliter infirmo, aliter ſano ac valenti doctrina tradenda eſt.

Quæ circa me ſunt omnia vobis nota faciet Tychicus, chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſeruus in Domino. quem miſi ad vos ad hoc ipſum, vt cognoſcat quæ circa vos ſunt & conſoletur corda veſtra cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre, qui ex vobis eſt, qui omnia quæ hic aguntur nota facient vobis.

Oneſimus erat famulus Philemonis. Eum cum in carcere inſtituiſſet diuinus Apoſtolus, miſit ad dominum. Scribens enim ad eum dixit, ſe voluiſſe quidem eum retinere: ſed præter illius ſententiam hoc noluiſſe facere. Eum miſit Philemon vt eſt veriſimile: ſed diuinus Apoſtolus eum remiſit cum Tychico, vt qui deinceps fuerit adminiſter prædicationis. Hinc etiam poteſt eius cognoſci pœnitentia. Eos enim de rebus quæ ad ipſum pertinebãt certiores facere, ambo iuſſit communiter. *Omnia*, inquit, *vobis nota facient quæ hic aguntur.* Conſolari autem tribuit ſoli Tychico. *Vt cognoſcat*, inquit, *quæ de vobis ſunt, & conſoletur corda veſtra.* Quia enim ſciebant ſ... Oneſimum, & veriſimile erat eſſe ægre laturos ... quod qui nuper fuerat ſeruus, repente factus eſſet idoneus ad conſolandam & docendam Eccleſiam, dixit ſe ſolum Tychicum ad hoc miſiſſe. De rebus autem ſuis eos certiores facere, vtrumque ſimul coniunxit, ea ratione & hunc honorans, & illis moleſtiam non afferens.

Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus.

Actor. 19 Erat Theſſalonicenſis, vt docet beatus Lucas, vna autem cum eo profectus eſt in Iudæam. Illinc autem eum Romam ſecutus eſt. *Concaptiuum* autem vocauit, vt qui fuerit perpeſſionum ſocius.

Et Marcus conſobrinus Barnabæ. De quo accepiſtis mandata. Si venerit ad vos, ſuſcipite illum.

Hoc quoque arguit eum ſcripſiſſe epiſtolam, poſtquam illos vidiſſet. Poſtquam enim ſibi cum beato Barnaba de Marco fuiſſet contentio, Phrygiæ & Galatiæ doctrinã tradidit. Eſt ergo veriſimile tunc de eis data fuiſſe mandata. Iubet ergo vt ſi acceſſerit, ei eum honorem habeant, qui Doctori debetur.

G *Et Ieſus qui dicitur iuſtus, qui ſunt ex circumciſione. Hi ſoli ſunt adiutores mei in regno Dei qui mihi fuerunt ſolatio.*

Maximum encomium, Apoſtolo id quod ei fuit gratum conciliaſſe.

Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſeruus Ieſu Chriſti.

Cuius etiam meminerat Epaphras, vt iam ante diximus.

Semper ſollicitus pro vobis in orationibus, vt ſtetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.

Neceſſario oſtendit eius in ipſos beneuolentiam: vt eius doctrinæ mentem lubentius adhibeant.

Teſtimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & qui Hierapoli.

Hæ ciuitates ſunt ſibi inuicem propinquæ, & ſunt omnes Phrygiæ.

Salutat vos Lucas medicus chariſſimus, & Demas.

Hic etiam diuinum ſcripſit Euangelium, & hiſtoriam Actuum. Et hinc manifeſtum eſt quod omnium epiſtolarum vltima ſcripta eſt, quæ eſt ad Timotheum ſecunda. H
Tim. 4. Dicit enim de Dema: *Demas me reliquit diligens hoc ſeculum.*

Salutate fratres, qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo eſt eius eccleſiam.

Is, vt eſt veriſimile, fuit ex fidelibus, qui erant Laodiceæ, qui etiam domum ſuam fecit eccleſiam, eam pietate ac religione exornans.

Et cum lecta fuerit apud vos epiſtola hæc facite vt & in Laodicenſium eccleſia legatur, & ea quæ Laodicenſium eſt, vt vobis legatur.

Quidam exiſtimarunt ipſum etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes. Itaque etiam eam in epiſtolam proferunt. Diuinus autem Apoſtolus non dixit *eam quæ eſt ad Laodicenſes* ſed *eam quæ eſt ex Laodicea.* Illi enim de aliquibus rebus ad eum ſcripſerant. ... ſequebantur Coloſſis, vel eodem morbo ... eis laboraſſe. Et ideo dixit hanc quoque epiſtolam in eis eſſe legendam.

A *Et dicite Archippo. Vide miniſterium quod accepiſti in Domino, vt illud impleas.*

Nonnulli dicunt eum fuiſſe doctorem Laodiceæ. Sed epiſtola ad Philemonem docet eum habitaſſe Coloſſis: eum enim coniungit cum Philemone.

Salutatio mea manu Pauli.

Eam adiecit docens ſe libere & audacter iubere ne legem [illegible] ruent.

Memores eſtote vinculorum meorum.

Pro eo quod eſt, me [illegible] ani, & quæ moleſta euenerint ferte fortiter.

Domini noſtri Ieſu Chriſti, eſt in Græco Theo. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.*

Eorum quoque vinculorum nos ſemper meminiſſe oportet, & quæ ex memoria prouenit vtilitatem percipere: & orare vt non intremus in tentationem. Sin autem hoc acciderit; amat diuinam [illegible], & ſuam animi magnitudinem oſtendite, & diuinæ [illegible] auxilium inuocate. Ita enim ſi [illegible] & [illegible], & quæ à Chriſto promiſſa & renunciata ſunt aſſequamur. Cum quo patri cum ſanctiſſimo [illegible] gloria & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. E

Epiſtola ad Coloſſenſes Romæ ſcripta eſt, per Tychicum & Oneſimum.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ

PRIMÆ AD THESSALONICENSES

THESSALONICA *quidem in Macedonia primas obtinet [illegible] autem prædicationem lubenter & alacriter ſuſcepit. Diuinus autem Apoſtolus his quoque [illegible] menta pietatis, Iudæis quidem contradicentibus & aperte repugnantibus, ſed fruſtra laborantibus, fluctus enim ac tempeſtates ſuperabat Euangelium. Cum eorum inſidias declinaſſet B. Paulus, a Theſſalonica venit Berrhœam, à Berrhœa nauigauit Athenas. [illegible] autem eorum qui crediderant, perpetuo curam gereret, beatiſſimum Timotheum Athenis miſit Theſſalonicam, vt eos fulciret & confirmaret, & omnibus aduerſariorum machinationibus potentiores efficeret. Is reuerſus laudauit quidem eorum fidem inexpugnabilem, dixit autem eos [illegible] habere aliqua exhortatione doctrinæ de quibuſdam quæſtionibus quæ apud eos mouebantur. Scripſit ergo epiſtolam, primum quidem laudans eorum fidei firmitatem: deinde adhortans vt mortuorum reſurrectionem [illegible] de Domini autem aduentu ne nimis curioſe inquirerent. Porro autem eis quoque exhibuit moralis doctrina adhortationem. Accuratius autem & perfectius hæc docebit ſingulorum interpretatio.* B

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO

PRIMÆ EPISTOLÆ AD THESSALONICENSES.

C *PAVLVS & Siluanus & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto, gratia vobis & pax.* G

Ex [illegible] no *Siluanum* vocat Silam. Is enim & Philippis & Theſſalonicæ & Berrhœæ cum eo erat verſatus, eoque relicto cum beatiſſimo Timotheo profectus erat Athenas. Eos dum Athenis ageret, expectabat. Ii quoque vna cum eo erant cum prædicaret Corinthiis.

Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vobis, memoriam veſtri facientes in orationibus noſtris.

D Docemur primis gratias agere pro bonis quæ nobis obtigerunt: deinde ita petere ea quæ deſunt. Inueniri enim poteſt diuinus Apoſtolus hæc ſemper facere. Porro autem docet etiam quibuſnam de rebus laudat Deum vociferorum.

Sine intermiſſione memores operis fidei veſtræ & laboris & charitatis & ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deum & patrem noſtrum.

Opus fidei firmitas & conſtantia in periculis. Non ſolum enim [illegible] & tranquillitate pacem oportet oſtendere, ſed ea etiam recommenda eſt in fluctu & tempeſtate. Ita etiam charitas non ſolum habet in fruendo voluptatem, [illegible] etiam maximum laborem. Sunt enim ferenda fratris delicta, [illegible] ue inuideat, ſiue inſoleſcat & efferatur, & ingrati animi vitio laboret eadem cauſa coniunxit laborem charitati [illegible] tem [illegible] coniunxit tolerantiam. Spem autem [illegible] ſtus D[illegible] inus reſurrectionis mortuorum, vitæ immortalis, regni cœlorum. Toleranter autem ſuſtinere conuenit eum, qui hanc pacem accepit, & fortiter ac generoſo animo ferre moleſtias & difficultates quæ accidunt. Horum autem eſt in pectore Deus [illegible] Hoc enim ſignificat illud: *Ante Deum & patrem noſtrum.*

Scientes fratres dilecti, à Deo electionem veſtram quod Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantum, ſed etiam in virtute, & in ſpiritu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos.

Vos eſtis teſtes potentiæ Euangelii. Non [illegible] orationem ad docendum aptam [illegible] vos [illegible] eorum etiam quę diximus veritatem [illegible] dimus, Vos etiam imperti[illegible] gratiæ [illegible] participes. Hoc enim dixit, *in ſpiritu* [illegible] autem perſuaſit etiam periculorum magnitudo. [illegible] neus, vtpote quod [illegible] quæ a [illegible] afferebantur. Illud enim, *qua'es fuerimus in vobis propter vos*, ſignificat pericula quæ pro eis adierunt dum eis prędicationem ſalutarem afferrent. H

Et vos imitatores noſtri facti eſtis & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio ſpiritus ſancti.

Magnum quidem encomium Theſſalonicenſium, & quod imitati ſint Apoſtolos: longe autem omnium maximum quod ipſius etiam Domini ſint perpeſſiones imitati, & in periculis, nec mœrore confecti [illegible], nec animum abiiciant, ſed ſpirituali voluptate impleantur.

Ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia & Achaia.

Eorum laudem [illegible] fuiſſe exemplaria pietatis gentibus [illegible] & quæ [illegible] habentur in admiratione.

A vobis enim diuulgatus eſt ſermo, non ſolum in Macedonia & in Achaia,

A *[illegible] fides veſtra quæ eſt apud Deum, pro-[illegible].*

[illegible] qui [illegible] Macedoniam & Achaiam [illegible] decantatur error veſtræ fidei. Illud autem, *[illegible] Domini*, dixit, non quod prædicati [illegible] quod eorum ad res diuinas quæ vulgo [illegible] tas, in [illegible] os ad pietatem magno ſtudio [illegible] mouent.

[illegible] non [illegible] quidquam loqui. Ipſi enim de nobis [illegible], qualem [illegible] habuerimus ad vos.

Præ[illegible] ma[illegible] ab aliis audimus quæ volumus dicere, omni[illegible] ne cuiuſq; manifeſtus, noſtræ doctrinæ qui [illegible] obis fuit fructus.

Et quomodo conuerſi eſtis ad Deum a ſimulachris ſeruire Deo viuo & vero.

Nos aperte docuit diuinus Apoſtolus, quomodo ſit intelligendum illud, *Vt cognoſcant te ſolum verum Deum*. No[illegible] mpo[illegible] comparans, ſed cum iis qui Dii non ſunt,

B [illegible] uiuum & verum appellauit. Et eum quidem [illegible] uit *viuentem*, vtpote quod illi non viuant. Verum [illegible] te quod [illegible] Dii falſo vocentur.

Et ex[illegible] are [illegible] eius de cœlo, quem ſuſcitauit ex mortuis, Ieſum qui eripuit nos ab ira ventura.

[illegible] quia ab idolorum errore liberatos, & [illegible] dominatio[illegible] s, illis expectare aduentum Vnigeniti, [illegible] nitiue efficiet [illegible] es. S[illegible] enim natura [illegible] ranio. [illegible] ſex[illegible] impati[illegible] s, neq; & [illegible] s filius Ieſus [illegible] idem quidem eſt, paſſus eſt autem vt homo, [illegible] vt homo.

CAP. II.

Nam & ipſi [illegible] fratres introitum noſtrum ad vos quod non [illegible]: ſed ante paſſi [illegible], & contumeliis affecti, ſicut ſcitis in Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro libere loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſollicitudine.

Sufficit vel perpeſſionum [illegible] monum ad oſtendendam veritatem prædicationis. [illegible] conantur deci-

C pere, ad petu[illegible] ſue perſonam ſuſtinent. [illegible] vbi ea viderint, eipſos aperiunt, & mendacii arguunt. Ea de cauſa diuinus Apoſtolus vincula & verbera quæ [illegible] in Philippis & dicendi libertatem, qua poſtea vſus eſt, in me[illegible] it, do[illegible] oſt[illegible] quæ ibi [illegible] moleſta euenerant [illegible] e. [illegible] ne repletū, [illegible] in præd[illegible] nem.

Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditia, neque [illegible].

Ex[illegible] ap[illegible] d[illegible]. [illegible], inquit, aff[illegible] po[illegible] bid[illegible] q[illegible] plum [illegible] ita ple[illegible], ſed [illegible] ad[illegible] vos captioni in perniciem.

Sed ſicut probati ſumus a Deo, vt crederetur nobis Euangelium, ita loquimur, non quaſi hominibus placentes, ſed Deo qui probat corda noſtra.

[illegible] ele[illegible] ſumus [illegible] ſed Deo [illegible] eſt nobis Euangel[illegible] obtem-

D [illegible] Deo [illegible] omnia [illegible] facimus [illegible] animo [illegible] *probati ſumus a Deo*, pro[illegible] viſum [illegible] bis crederet.

N[illegible] enim aliquando [illegible] in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ Deus teſtis eſt.

De duabus [illegible] omnium. Verba enim ad[illegible] ritæ autem, [illegible] in pector[illegible] Se[illegible] quid ſit ſcopus & inſtitutum. *Auaritiam a[illegible]* pecuniis parandis, au[illegible].

Neque quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis cum poſſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli.

[illegible] que vero ſumus gloriæ huma[illegible] aut [illegible] ſubi[illegible] N[illegible] que [illegible] b prætextu auaritiæ. [illegible] enim [illegible]

E uenit. *Cum poſſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti [illegible].* [illegible] eptum quidem, inquit, [illegible] nobis fuer[illegible] viueremus, ſed poteſtate vſi non [illegible] us. Illud autem *oneri eſſe*, dixit, referens ad eos qui non ſubeorer præbent.

Sed facti ſumus paruuli in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos ita deſiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non ſolum Euangelium [illegible], ſed etiam animas noſtras, quoniam [illegible] nobis [illegible].

P[illegible] oſtendit & manſuetudinem, & curam qu[illegible] gerebat. Aſſimulat enim ſeipſum ma[illegible] curam gerit. Eandem enim vocat & *nutricem* & *matrem*. Quemadmodum, inquit, nutrix fou[illegible] fil[illegible], [illegible] ter nos quoq; deſideramus veſtras animas tradere doctrinæ ſpiritali, adeo nobis fuiſtis deſiderabiles.

Memores enim eſtis fratres laboris noſtri, & fatigationis.

Dicet enim quænam ea ſit:

Nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.

Oſtendit ingentem fuiſſe laborem, cum non ſolum dixerit *laborem & fatigationem*, ſed etiam [illegible] us tempus nocturnum c[illegible] ſt. F

V[illegible] teſtes eſtis & Deus quam ſancte & iuſte & ſine querela, vobis qui credidiſtis affuimus.

Dictio addita nobis oſtendit quam accuratus fuit in [illegible] enda epiſto[illegible]. Non enim dixit, A reprehenſione alieni fuimus *omnibus*, ſed *vobis credentibus*. Dei autem adie[illegible] teſtimonium, quoniam ea [illegible] quæ videntur ſunt ma[illegible] hominibus. Deo autem & etiam quæ latent homines.

Sicut ſcitis qualiter vnumquemque veſtrum ſicut pater filios ſuos, deprecantes vos & conſolantes teſtificati ſumus, vt ambularetis digne Deo, [illegible] vos [illegible] ſuum [illegible] gloriam.

R[illegible] opoſuit imilitudinem & *patri* ſeipſum comparat [illegible] pluribus oſtendens quam in eos habet beneu[illegible]. Valde autem appo[illegible], *deprecantes* [illegible] & *teſt[illegible]tes*. [illegible] ad [illegible] & [illegible] ſed [illegible] monendo eos malorum

G [illegible] Hæc autem, inquit, f[illegible] bam, [illegible] Dei, qui vos vocauit, & cœlorum regnum [illegible] ci-tus.

Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quod cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis [illegible] vt verbum hominum, ſed, ſicut eſt, vere verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidiſtis.

C[illegible] ameſt [illegible] tione meum in [illegible] laudibus cōſolatus eſt. Non enim veſtri nones inq[illegible] ſed [illegible] fuimus, eos qui à nobis traditi ſunt, ſuſcepiſtis. T[illegible] le an[illegible] eſſe docuit ipſa quoque [illegible] Iohannem prophetam q[illegible] gratia [illegible] & prophetab[illegible] linguis loquebantur, & admirabil[illegible] ſed [illegible] Non hæc autem ſolum ſignificauit quod ab[illegible] ſed [illegible] a quæ illis ab ad[illegible] Hoc enim ſignificat antea quæ conſequuntur:

H *Voſ enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa in C[illegible], quia eadem paſſi eſtis a contribulibus veſtris, ſicut & ipſi a Iudæis, qui & Dominum occiderunt Ieſum & prophetas, [illegible] perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur.*

Deinde [illegible] dit quomodo aduerſa[illegible].

Prohibentes nos gentibus loqui vt ſalui fiant, vt impleant peccata ſua [illegible]. Peruenit enim ira [illegible] in [illegible]

S[illegible] exempl[illegible] ad conſo[illegible] onem. [illegible] ſuffic[illegible] perſecutionis in [illegible] te[illegible] os quo[illegible] dicitur, quod in [illegible] The[illegible] redierunt [illegible] eles, [illegible] ſp[illegible] Id [illegible] vſu ve[illegible] n[illegible] p[illegible] præd[illegible] turu[illegible] Iudæorum ex[illegible]. *Peruenit enim ira Dei in illos vſque in finem.* Reuo[illegible] nonem [illegible] non amplius [illegible] tur. Ita [illegible] beatus Dauid. *Vt quid Deus repuliſti* Pſal. 73.

A

[illegible] erint [illegible] im aff [illegible] Hi [illegible] epugnant [illegible]

Nos autem fratres [illegible] hora [illegible] corde, non autem [illegible] te desiderio.

Assimil [illegible] entes fan tes, dein patri, q [illegible] ne vult [illegible] autem [illegible] desi [illegible] orba [illegible] parentes [illegible]. S autem dicit [illegible] os de [illegible] cet paruo te [illegible] fuerit ab eis separa [illegible] P [illegible] autem adiectio, *Facie*, & *non corde*. Pro [illegible] d est, sum sensib [illegible] us aspe [illegible] eo qui cadi [illegible] entiam fruor assidue.

Quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus semel & iterum: sed impediuit nos Satanas.

B

Nostram animi promptitudinem retar [illegible] tentationes, eas autem [illegible] let mouere continuus hostis. [illegible] a de causa dixit eum prohibuisse, ne ventret [illegible].

Quae enim est nostra spes aut gaudium, aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum [illegible] aduentu eius? Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

Quoniam [illegible] ipsum ma [illegible] aut quae nutri [illegible] filios, eius quoque verba [illegible] tatur [illegible] spem & gaudium, & quae sunt eius [illegible], appellare [illegible] sueuerunt.

CAP. III.

PRopter quod non sufferentes amplius, placuit nobis remanere Athenis [illegible], & misimus Timotheum [illegible] nostrum, & ministrum Dei in Euangelio [illegible] ad confirmandos vos [illegible] exhortandos [illegible] in tribulationibus istis.

[illegible] ad vos venire, mittimus Timotheum, q [illegible] frater, d [illegible] autem [illegible] ditum est [illegible] Euangel [illegible]. Mittimus autem [illegible], non [illegible] lium vobis afferret doctrinam, sed vt vos in priori con [illegible] maret, & ho [illegible] aretur ad [illegible] animo ferendas adi [illegible]

C

[illegible] torum insi [illegible] as, & ne labefacti tremini, ne [illegible] [illegible] tia dimoueremini. Not [illegible] ndum est autem cum *ministrum Dei* [illegible] voca [illegible] credi [illegible] est [illegible] Euangel [illegible] ucens [illegible] Filium [illegible] pa [illegible] re.

[illegible] quod in hoc [illegible] siti sumus.

[illegible] Domin [illegible] ergo no [illegible] q [illegible] x [illegible] [illegible]

Matth. 10 [illegible] Matth. [illegible]

[illegible] *qui perse [illegible] tionem [illegible] quoniam ipsorum est [illegible] caelorum* & pl [illegible]

Nam [illegible] praedicebamus vobis passuros nos [illegible] sicut [illegible] scitis.

[illegible] quae nobis euenerint ferre [illegible]

[illegible] non sustinens misi ad [illegible] fidem [illegible] tentauerit vos is qui tentat, & inanis [illegible] labor [illegible].

D

[illegible] maximam [illegible] tudinem amplius [illegible] darum [illegible], & frustra sumus l [illegible] pro vobis [illegible] Postq [illegible] cum [illegible] letitiam [illegible] cepit ex [illegible] ab eo T [illegible] nunciata [illegible].

Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annunciante nobis fidem & charitatem vestram, [illegible] quod memoriam nostri habetis [illegible] per, [illegible] & nos quoque vos, [illegible] in omni [illegible] & tribulatione [illegible]

[illegible]

E

[illegible]

[illegible] Deo [illegible]

[illegible] Hoc enim [illegible]

F

[illegible] tamus nostri [illegible]

[illegible]

G

[illegible]

CAP. IV.

DE [illegible] ergo fratres [illegible] vos, & [illegible] in Domino [illegible]

[illegible]

[illegible] accepistis a nobis, quomodo [illegible] Deo placere [illegible] abundetis.

[illegible]

Scitis enim quae praecepta dederim vobis per [illegible]

H

[illegible]

[illegible] abundetis.

[illegible] *sanctificatione* [illegible]

A [illegible] *fuum* [illegible] *ficatione*

hono [illegible] non [illegible] Nonn [illegible] tep [illegible] ump [illegible] e. [illegible] aut me [illegible] uu [illegible] ue pus. [illegible] enim [illegible] legem [illegible] m [illegible] lun [illegible]

Non in passione desiderij ſicut & gentes quæ ignorant Deum.

[illegible] omni, in [illegible] agnoſ [illegible] qui eſt, ne [illegible] imite [illegible] egun inter [illegible] ne [illegible] te [illegible] nde [illegible] dd [illegible]

Et ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum.

[illegible] Græcè eſt [illegible] *auaritiam* [illegible] *Auaritiam* autem & plu [illegible] aut adulterium. Qu [illegible] in mad [illegible] qui [illegible] A [illegible] oſtendens [illegible] *catrem* qu [illegible] tendit, a [illegible] eius niq [illegible]

B *Quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus.*

[illegible] iuſtum eſt iudi [illegible] ſum, [illegible] qui [illegible] autem [illegible] tendit etiam iuſtu [illegible]

Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem. [illegible]

[illegible] Deus [illegible] autem [illegible]

Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis. [illegible]

[illegible] Poſt [illegible] & moc [illegible] ad genus [illegible]

C *De charitate autem fraternitatis non habemus neceſſe ſcribere vobis* [illegible] *ipſi enim vos à Deo didiciſtis, vt diligatis inuicem* [illegible]

[illegible] hab [illegible]

Rogamus autem vos fratres vt abundetis magis, & vt operam detis [illegible]

N [illegible] trare. Ete [illegible] rent [illegible]

D [illegible]

[illegible] gen [illegible] fed [illegible]

Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.

[illegible] ſomni [illegible] reſurrectionis [illegible] habent [illegible] ete. Ea [illegible] cauſa non dixit, *de mortuis* [illegible]

de his qui dormierunt, [illegible] doctrina quam ſuſceperant [illegible]

Si enim credimus quod Ieſus Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo.

Si [illegible] reſurrectio nobis fide digna eſſe videtur: [illegible] quoque reſurrectionem aſſeq [illegible] vſter [illegible] ternus eſt [illegible] m. V [illegible] eſt ſapienter [illegible] Apo- [illegible] *qui enim* [illegible] *mortui* [illegible] propter eos qui [illegible] gan [illegible] ſionem, viſione autem ſeu apparitione [illegible] cum & vi [illegible] aſſum eſſe ex [illegible] nt: eos au [illegible] rem qui m [illegible] tuntur a [illegible] *dormierunt*, vel ipſo nomine co [illegible] aſſ [illegible] animo [illegible] Somn [illegible] excit [illegible]

Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini.

Non enim [illegible] ſed a diuina reuelatione doct [illegible] autem ea eſt

Quod nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentum Domini, non præueniemus eos qui dormierunt.

A [illegible] & celerite [illegible] poris [illegible] llo [illegible] F

[illegible]

[illegible] *Domini* [illegible] *& in tu* [illegible]

Ip [illegible] de cœlo [illegible] tatibus [illegible] A [illegible] autem [illegible] & [illegible] bunt. [illegible] ad Corinthios. *Omnes* [illegible] *in momento, in* [illegible] *Tuba* [illegible] Cor

G [illegible] cat, quod nullus aliqu [illegible]

[illegible] *Meditan* [illegible] *clamor factus eſt* [illegible] Matth. 25

Et mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

M [illegible] ſed [illegible] Euangelio [illegible] & [illegible] Heb. 11. [illegible] Omnes [illegible] H Coren. 15 [illegible] *Primitiæ* [illegible]

Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur: ſimul rapiemur cum [illegible] *& ſic ſemper cum Domino* [illegible]

O [illegible] honore. Quem [illegible] eſt [illegible] & [illegible] Luc. 17.

 cenatum

A [illegible] cuit vnamquamque vitam [illegible] eos qui puniuntur. Ita eti[illegible] terra ingreditur, Magistr[illegible] maxima au[illegible] autem criminibus o[illegible] Iudicis.

Itaque con[illegible]

Cum hæc ita se [illegible] difficultates quæ in ho[illegible] culo eueniunt.

CAP. V.

De temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte ita veniet.

B Hæc en[illegible], vt qui iam prædocti fuiſſ[illegible]. R[illegible]pentinum a[illegible] Domini aduentu[illegible] comparatur. [illegible] nim [illegible] tur latere, [illegible] qui cuſt[illegible]dit domum, [illegible] ad uentum: qui autem neglig[illegible] & dormit, ei d[illegible]mus d[illegible]pitur. Ita qui eſt ſobrius, nouit [illegible] aduentus Domin[illegible]

Cum enim dixerint: pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient.

Exemplum admodum appoſitum. [illegible] nim grauida, [illegible] habet e fœtum [illegible] tero, neſ[illegible] autem temp[illegible] pariendi: Ita nos et[illegible] quidem [illegible] ſorum Domin[illegible] quam didic[illegible] de cauſa [illegible] ſemper [illegible] expectanda. Sic et[illegible] Dominu[illegible] Euangelis *ſicut*

Luc. 17. *in diebus Noe comedebant, bibebant, vxores ducebant, & nuptiis dabant, donec venit diluuium, & perdidit omnes: ita erit aduentus filij hominis.* Per omnia autem ſignificau[illegible] quam [illegible] futurus repentinus.

Vos autem fratres, non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat, omnes enim vos filij lucis eſtis, & filij diei. Non ſumus noctis, neque tenebrarum.

C Perſiſtit in figura parabo[illegible]ca, & tenebras quidem vocat ignorationem: diem autem cognitionem. Dicit ergo, Vos qui Dei co[illegible] tionis radium ſuſcepiſtis, [illegible] ſtudium tenebrarum, ne[illegible] vos repente in[illegible] ſup plicii. Et permanens in exh[illegible]ortatione, ſubiungit,

Igitur [illegible] dormiamus, [illegible] ut & [illegible] teri.

H[illegible] ſicut [illegible] impietati [illegible] runt.

Sed vigile[illegible] mus, & ſobrij ſimus.

De[illegible] quæ [illegible] vita vtilitatem comparat.

Q[illegible] enim dormiunt, nocte dormiunt. & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus ſobrij ſimus.

[illegible] etiam [illegible] xit alibi *Nox præceſſit. dies autem appropinquat. [illegible] tenebrarum, & induamur arma lucis.* Ead[illegible] arma p[illegible]

Induti [illegible] fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.

N[illegible] fides in Deum, & char[illegible] S[illegible] nobis [illegible] acta galea, ſpes [illegible] pr[illegible]

D *Quoniam non poſuit nos [illegible] in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum qui mortuus eſt pro [illegible]*

N[illegible] enim nos ideo [illegible] ut infligat ſupplicium, [illegible] domeſt[illegible] adm[illegible] vſus Chriſto Domino, qui p[illegible] nobis mortem [illegible]

Vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.

[illegible] & [illegible] mortu[illegible] adhuc ſumus ſuperſtites, eius [illegible] vitæ part[illegible] [illegible] pellauit eos qui etiam [illegible] *Dormientes* au[illegible] eos qu[illegible]

Propter quod conſolamini inuicem, & [illegible] alter alterum, ſicut & [illegible]

C[illegible] conſ[illegible] P[illegible] qua[illegible] tem [illegible] fecit, eis de Doctoribus a[illegible]

Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter [illegible] vobis in [illegible] illos abu[illegible] in charitate propter opus illorum [illegible]

A[illegible]

E [illegible], & qu[illegible] vob[illegible] dictum [illegible] radicatis [illegible] enim [illegible] *Pacem cum eis [illegible] Qui vobis [illegible]* [illegible] te, qu[illegible]

[illegible] autem [illegible]

[illegible]

[illegible] fratres

A[illegible] *[illegible] omnes*

[illegible]

Patientes eſtote ad [illegible]

T[illegible] eos [illegible] qui [illegible] Hoc [illegible]

Rom. 12. *Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper bonum [illegible] & in omnes.*

Hoc ipſum [illegible] ad Roma[illegible] *vincere a malo, ſed vince in malo bonum.*

Semper gaudete

[illegible] in paupertate, & [illegible] infirmitat[illegible] & [illegible] culis, e[illegible]

Sine intermiſſione orate.

Nec h[illegible] quidem [illegible] non poſſum[illegible] licet enim etiam co[illegible] Deum laudare, & e[illegible] ingre[illegible] auxilium poſtulare.

In omnibus gratias agite

Non ſo[illegible] Nouit e[illegible] liberali[illegible] D[illegible]

Hæc enim voluntas [illegible] Chriſto Ieſu in omnibus vobis.

F[illegible] facile [illegible] ctis [illegible] curare ſ[illegible]

G *[illegible] extinguere.*

Et q[illegible] quod [illegible] octauit

Proph[illegible] n.

Ne[illegible] Diabolu[illegible] lorum ex[illegible] prophetas [illegible] quod [illegible] falſas Prophetias [illegible] dicel[illegible] propheterare vetabant. Ei ergo p[illegible] tam prophet[illegible] ticam prohibeant, vt po[illegible] qui hæc [illegible] iunt, p[illegible] modum [illegible] proce[illegible] Hoc [illegible] ea quæ co[illegible]

Omnia autem probate [illegible] tenete.

V[illegible] quænam [illegible] quænam [illegible] laciæ. [illegible] quæ ſunt ve[illegible] ralite[illegible] hortatur.

Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.

S[illegible] ea quæ ad dogmata & mores pertinent

H *[illegible] autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia.*

H[illegible] eſt, perfec[illegible]

Vt integer ſpiritus veſter, & anima, & [illegible] ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti [illegible]

Spiritum appel[illegible] [illegible] maretur vſque ad [illegible] autem eius conſeru[illegible]

Fidelis eſt qui vocauit vos, qui etiam [illegible]

Fidelis, [illegible] tem vocau[illegible] b[illegible] noſtrum [illegible] Rurſus deinde [illegible]

Fratres orate pro nobis.

Hoc [illegible] tur auxi[illegible]

Salutate fratres [illegible] Ad[illegible] per [illegible]

[illegible]

A *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.*

E[illegible]m nos quoque conſequamur, conſequemur autem, ſi voluerimus. [illegible]ſt enim omnium noſtrum Apoſtolus & Doctor, qui hanc tradit benedictionem. Si ergo latas leges ſeruemus, & [illegible] oris etiam benedi[illegible] [illegible]em meremur. In Chriſt[illegible] Ieſu Domino noſtro. Cum quo Patrem cum ſanctiſſimo Spiritu decet & g[illegible] & magnificentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. AMEN. E

Prima ad Theſſalonicenſes ſcripta eſt Athenis.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ SECVNDÆ AD THESSALONICENSES.

C[illegible] reſtituiſſet diuinus Apoſtolus vtilitatem quam ceperant Theſſalonicenſes ex prioribus literis, & quod grauiter pro fide oppugnati, fortiter & generoſe animo ferrent aduerſariorum impetus, ad eos quoque ſcripſit ſecundam epiſtolam, ad virtutem & animi magnitudinem excitans & ſpe futurorum conſolans. Quoniam autem nonnulli etiam tentauerant eis perſuadere inſtare tempus conſummationis, dicentes hæc dixiſſe Apoſtolum, de iis quoque ſcribit, docens ea quæ conuenit, quod oportet prius viſum eſſe inimicum veritatis, dicens Antichriſtum: Deinde apparere Chriſtum Deum & ſeruatorem noſtrum. Suaſit etiam ea quæ F

B *ſunt conducibilia iis, qui in otio vitam agere volebant. Vniuſcuiuſque autem horum intelligentiam aſſequemur ex verborum contextus interpretatione.*

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO EPISTOLÆ SECVNDÆ AD THESSALONICENSES.

C *Paulus & Siluanus & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto, gratia vobis & pax a Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

Eoſdem rurſus accepit literarum [illegible]os, vt qui fuiſſent adiutores prædicationis. Illud autem, *In Deo Patre*, ſimile eſt ei [illegible] a nobis ſcribitur in epiſtolis. Solemus enim ſcribere: Talis tali in Domino ſalutem. Etiam autem hic Patris & Filii nos docuit potentiæ æqualitatem. Cum enim dixiſſet, *in Deo Patre noſtro*, ſubiunxit, *& in Domino Ieſu Chriſto*. & rurſus cum dixiſſet, *a Deo Patre noſtro*, adiecit, *& Domino Ieſu Chriſto*, nempe quod eadem bona nobis & a Patre & à Filio ſuppeditentur.

Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, quod ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum in inuicem.

D G[illegible] [illegible]tione rurſus laudem effingit, & admiratur quidem fidem ipſorum in Deum: admiratur autem charitat[illegible] in proximum. Per [illegible]rumque autem teſtatur p[illegible] [illegible]ſſimam eis ineſſe virtutem: Dominus enim in his duobus præceptis dixit totam legem & Prophetas impleri.

[illegible] & nos ip[illegible] in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra & fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus, quas ſuſ[illegible] [illegible] [illegible] iuſti iudicii Dei, vt d[illegible] habeamini in regno Dei pro quo [illegible] patimini.

L[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]adunt [illegible] eſtiarum ac calamitatum magnitudin[illegible] [illegible], & vel tam fortitudinem ac con[illegible] [illegible] a per quâ eas pr[illegible] pulſatis, de vobis gloriantes, [illegible]ubique ipſis placentes, & veſtram virtut[illegible] animique magnitudinem admiramur in aliis eccleſiis. Scimus autem vos & aperte ſcire periculorum præmia, & expectare regnum cœlorum, vt qui non ignoretis iuſtam Agonothetæ ſententiam. Hoc enim dixi[illegible] *Argumentum ſecundum iuſti iudicii Dei.* Facit autem hoc apertius per ea quæ ſequuntur:

[illegible] tamen iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cœlo, cum Angelis virtutis eius in flamma ignis, dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum & qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti. G

Illud ſiquidem, non poſuit in dubitatione, ſed in aſſeueratione. Etenim nos ſolemus dicere affirmantes, Siquidem hoc verum, ſicut quidem verum eſt. Dicit ergo eſſe iuſtum, & iuſtitiæ legiſlatori conueniens, vt nos remuneretur pro perpeſſionibus fidei, & de aduerſariorum impietate pœnas ſumat. Hoc autem erit in tempore conſummationis. Tunc enim Deus quidem de cœlo aduenit: præcedunt autem populi Angelorum: & tradentur igni inextinguibili, qui fuerint impietatis tenebris circumdati. Hæc autem ſcripſit diuinus Apoſtolus, eos qui grauia & difficilia ſuſtinent, ſpe futurorum conſolans. Propterea ergo & timore plenum oſtendit iudicium, primum quidem de cœlo oſtendens aduenientem iudicem: Deinde eorum qui illi miniſtrant poteſtatem. Hi enim ſunt Angeli: Deinde genus ſupplicii, flammæ enim ignis traduntur. Quod ſi ii, qui Euangelio non credunt, hæc patientur, clarum eſt eos grauiora paſſuros, qui aduerſus eos qui crediderunt bellum gerunt. H

Qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini, & a gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt.

Oſtendit exactius ſupplicii magnitudinem, quando ipſum appellauit *æternum*. Oſtendit etiam claritatem & gloriam eorum, qui crediderunt, cum dixit ipſum Deum eſſe in iis glorificandum & habendum in admiratione. Quoniam enim in vita præſenti alii quidem verſantur in laboribus & afflictionibus: aliqui vero improbam & ſceleratam vitam agunt, omnibus bonis affluunt: & in die quidem iudicii renunciabuntur quidam iuſti, & coronis donabuntur, qui autem flagitioſe vixerunt punientur, iure dixit, *Cum venerit vt glorificetur in ſanctis ſuis, & fit admirabilis in iis qui non crediderunt.* Iuſtam enim iudicis ſententiam tunc omnes mirabuntur.

[illegible] creditum eſt teſtimonium noſtrum in die illa ſuper vos. [illegible]uper vos. [illegible]on habet [illegible] Theod

Illud *in die illa*, reddendum eſt illi quod eſt ſuperius.

In

A in [illegible]catione [illegible] habebitur inter om[illegible] crediderunt in die illa. *Testimonium* autem [illegible] prædicationem. Hoc autem ipsos etiam dicit [illegible].

In quo etiam oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis suæ, & opus fidei in virtute, vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri & Domini Iesu Christi.

Eadem de causa precamur [illegible] uersorum Deum, [illegible] vos digni habiti vocatione, impleamini omnibus bonis: vt & vos etiam fructus fidei producatis. *Fidei autem opus*, hic ap[illegible] perpessionibus. Ita enim, inquit, [illegible] vobis [illegible] dictur, & vos cum eo e[illegible] ris [illegible]. Cum sic futurorum spe eos [illegible] confirmatus, conuertit se ad dicendum de consummatione.

Exp[ositio] valde bona de Antichristo.

CAP. II.

B R*Ogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini neque per Spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.*

Illud *Rogamus*, semper ponit pro eo quod est, hortamur. Hoc vero, *Nostræ congregationis in ipsum*, significauit apertius in priori epistola. Dixit enim fore *vt rapiamur in aerem in nubibus cælis in occursum Domini: & ita semper cum Domino erimus*. Hoc aut[em] [illegible] dixit etiam Dominus in sacris

Marc. 13. Euangelijs *Et mittet Angelos suos, & congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis cælorum usque ad terminos eorum.* Præcipit ergo diuinus Apostolus non credere iis qui dicunt instare tempus consummationis, & Dominum statim esse appariturum: nec si præ[illegible]tant se vaticinari & prophetare. Hoc enim dicit, *Neque per spiritum*. nec si coonfectum, tanquam ab ipso scriptam, epistolam proferant: nec si hunc scriptus cum dixisse afferant. Deinde hoc ipsum

C rursus breuiter.

Ne quis vos seducat vllo modo.

Omnia deceptionis genera simul expulit, Docet autem ipsos, & per ipsos nos omnes, vel maximum Domini aduentus signum.

Quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus.

Defectionem ipsum vocauit Antichristum, à re ipsa ei nomine imposito. Conatur enim à veritate abducere, & efficere vt deficiant. Ipsum autem *hominem peccati* appellauit, quandoquidem natura homo est, qui omnem operationem Diaboli in se susc[i]p[iet]. *Filium* autem *perditionis*, vt & qui ipse peccat, & alijs interitum procuret. Imitatur enim capitalis h[ominum] hostis Dei & Seruatoris

D nostri humanæ naturæ susceptionem, & sicut ipse humana suscepta natura, nostram procurauit salutem: ita ille cum eligit hominem qui possit eius omnem suscipere operationem per eum omnes homines decipere conabitur, se ipsum Christum & Deum nominans, & Deos qui vocantur falsos esse arguens, quorum ipse falsitatem ex temporibus præteritis confirmabat. *Dei* autem *templum* appellauit ecclesias in quibus primam sedem arripiet, seipsum Deum conans ostendere. Hæc diuinus etiam præ-

Dan. 11. dixit Daniel. Dixit enim; *Super Deos Patrum suorum non intelliget, & Deum Maozim in loco suo glorificabit.* Pro eo quod est, Deum fortem seipsum nominabit. Deinde docens se non nouam eis afferre doctrinam, subiunxit,

Num retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

Dicit autem etiam quanam de causa differt, & non statim apparet.

Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore.

[illegible] m[ultis] d[icitur] *quod detinet*, int[elligere] [illegible] imperium Ro[manum] [illegible] qui ama[illegible] e g[illegible] ari m[illegible] itus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

E [illegible] omnino ce[illegible] [illegible] aria spiritu[illegible]. Q[illegible] enim [illegible] [illegible] st [illegible] ius machinati nec super [illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] priuati. Sed nec imperium Romanum aliud [illegible] t imperium. Per *quartam* enim *bestiam* diuini [illegible] mus etiam Daniel Romanum sig[nifi]cauit imperium. Hic autem *paruum cornu* productum est *quod gerebat oculum tum sanctu[m]*. [H]ic autem ipse est de quo diuinus Apostolus dixit quæ prædicta sunt. Neutrum eorum put[o] di[xi]sse diuinum Apostolum, sed ex[istimo] verum esse quod ab al[iis] dictum est. Statuit enim vniuersorum Deus vt apparet [illegible] tempore consummationis. D[illegible] decretũ nunc p[illegible] et quo minus appareat. E[illegible] aut[em] [illegible] aos alium habere [illegible] el [illegible] id quod [illegible]. Cum enim dixisset diuinus Apostolus di[ui]num Dominum, *oportere Euangelium prædicare in omnibus gentibus, & tunc finem futurum*: videret autem adhuc [vi]gere cultum idolorum, dixit sequens doctrinam Domini, fore vt prius euertatur superstitio, & impius Dæmonum cultus, & vbique [fulgeat] diuina prædicatio, & tunc appareat veritatis aduer-

F sarius.

Nam mysterium iam operatur iniquitatis.

Nonnulli dixerunt Neronem esse vocatum *iniquitatis mysterium*, vt qui fuerit impietatis artifex. Ego autem existimo Apostolum significare hæreses quæ exortæ [sunt]. Per illas enim multis à veritate abductis, præparat Diabolus exitium deceptionis. Eos autem appellauit *mysterium iniquitatis*, v[t] qui haberent celatum in quitatis [illegible] queum. Ipse enim aperte à Deo abducit homines [illegible] obrem etiam *reuelationem* eius aduentum vocauit Apostolus. Quod enim clanculum semper confirmabat, id palam & aperte prædicabit.

Tantum vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat.

Oportet autem cessare errorem superstitionis, & impij cultus idolorum, & prædicare Euangelium,

Et tunc reuelabitur ille impius, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

Ostendit quoad licuit aduentus Domini magnitu[di]nem. Cum enim, inquit, è cælo apparuerit [illegible] tantum, & scelerato illi omnino afferet interitum. H[oc]

G enim diuinus etiam præd[ixi]t Esaias. Cum enim d[ixisset],

Esa. 11. *Egredietur virga de radice Iesse*, & de eo aliquantu[lum] [illegible] [dix]et, subiunxit, *Et spiritu per labia de medio tollet impium*. Docet autem diuinus Apostolus, a[d] quo[n]atu[r] a[duentus], hæc omnia sit facturus.

Eius enim est aduentus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt.

Non enim dominatum in omnes exercebit [se]d in eos qui digni sunt perditione: qui, licet ipse non [ue]nisset, se ipsos salute priuauerunt. Ho[c] etiam dicit in ijs quæ consequuntur. Porro autem docet etiam ea quæ f[act]ura sunt, non fore vera miracula. Talia autem faciunt, & p[ræsti]giatores qui ἀπὸ τῶν ψήφων, hoc est, *à calculis* ψηφοπαῖκται dicuntur. Ostendunt enim aurum quod vere aurum non est, & quædam alia, quæ paulo post a[m]ittunt.

Eo quod charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent.

H *Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

Charitatem veritatis appellauit Dominum, vt qui [eum] vere & sincere dilex[eri]nt. I[d] ipsum autem dixit Dominus

Ioan. 5. Iudæis. *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepistis me. Veniet alius in proprio nomine & illum recipietis.* Nullus [illegible] ueniæ prætextus relinquetur Iudæis. Cum enim Dom[inum] credere noluerint, tan[q]uam [q]ui esset Deo contrarius, credent. Atqui ipse quidem non se aperte Deum v[oca]bat: sed se [à] Patre missum esse, & præce[pta] [illegible] ac & quæ grata erant Deo & Patri, [se] facere [illegible]. [illegible] autem contra se Deum vniuersorum vocabi[t] [illegible] dæi eum expe[cta]nt, & ei cum aduenerit [illegible] o[illegible]. [illegible] autem, *Mittet illis Deus operationem erroris*, quod est, concedet vt error ap[pare]at, vt [illegible] [illegible] [im]probitatis. Ipse enim non [illegible] m [illegible] p[illegible] eam [illegible] oris [illegible] sumet.

[Nos] autem debemus gratias Deo agere semper pro vobis fratres

... quod elegerit vos Deus primitias ad salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis. Ad quod & vocauit vos per ... nostrum in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu ...

Hæc ergo erunt quidem connementi tempore nos ... bonorum, quod ... spiritui sancti impertiret. Quo ... vobis ab omnibus laudetur.

Itaque fratres state & tenete ad itiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

H... sermonesque ... tra... ab... De de rurtis declinam ... nat ...

Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia, exhortetur corda vestra, & confirmet vos in omni opere & sermone bono.

B

Q... habebant ... & eos qui inimici erant vo... perdedit vos in ... ri..., vt & ... bus sermonibus & factis similibus ... impieta... Ari... & aperte docent nominum ordine ... in d ... tentiam. F... enim hic ... præposuit ... Patre esse maiorem doces filium ... mutatione esse honoris æqualitatem osten...

Cap. III.

De cætero fratres orate pro nobis, vt sermo Domini currat & clarificetur, sicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus.

V... esse duplex petitio; sed tamen vna ... probis hominibus, absque vllo ... impedimento ... prædicationis.

Non enim omnium est fides.

C

Hoc etiam dicit alius. Persuasio non ex vocante. Est enim Dei proprium, vocare: nostrum autem, parere. Itaetiam dixit Dominus in sacris Euangelius. Si quis sitit, veniat ad me, & ... Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat ... & sequatur me. Non enim ex necessitate ... animum desiderat.

... autem Dominus est, qui confirmabit vos, & custodiet a malo.

... pet... orationem reddidit.

... fratres in Domino quod quæ vnque ...

... exhortationem, vt eum ... habet opinionem, eam factis ...

Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

... & bono proposito, & super...

Dirige ...

D... autem Apostolus nobis ... tendit. D... Dominum, & Deum, & C... Clarum ... Dominum vocat Spiritum ... Ita ... ad Corinthios. *Dominus autem spiritus est.* ... deus, qui Apostolica ... trans...

D

Denuntiamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi ...

Orat ... dignam ... Domini. Ipse ... hæc per ... decernit. ... mo ... piunt.

Vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.

Se subtrahere autem potius pro ... Traditionem autem dicit non quæ per verba, sed quæ per opera facta ... docet etiam quænam ea sit.

Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos.

... autem ea est inordinatio?

Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.

E

Plane scitis, quod dum vobis ... traderem euangelium, nihil vnquam ... & ... laborauimus ... Deinde ... lege ... subiunxit.

Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis, ad imitandum nos.

Itaque mihi tibi ad Corinthios. *An non habemus potestatem comedendi & bibendi, & quod Dominus statuit iis, qui Euangelium annunciant, vt de Euangelio viuant?*

Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis. Quod si quis non vult operari, nec manducet.

Nihil noui ad vos scribimus, sed quæ vos ab initio docuimus. Hoc autem, *Non manducet*, non dixit, respiciens eos qui præbent, sed eos qui viuunt in otio. Ils autem, qui suppeditant paulò post suadet, ne respiciant ad illorum improbitatem sed in a vrantur liberalitate.

Audiuimus enim inter vos quosdam ambulantes in quiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

F

Otiosorum enim propriæ sunt nugæ futilisque loquacitas, & inutilis curiositas.

Iis autem qui sunt eiusmodi, denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu vt cum silentio operantes panem suum manducent.

Postquam eis sic legem tulit, vt laborent & quiescant, suadet aliis vt fraterna charitate vt... ...

Vos autem fratres, nolite deficere benefacientes.

Ne vincat vestra io munificentiam illorum improbitas.

Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare sed corripite vt fratrem.

Eos quibus sunt ecclesiarum credita gubernacula, hanc regulam oportet attendere. Corporalem enim eorum qui peccant subuentionem non prohibuit diuinus Apostolus: eos autem spiritali libertate priuauit. Sed vult vtrumque ab eis curam geri. *Ne*, inquit, *tanquam inimicum existimate, sed admonete vt fratrem.* Et enim laborantium membrorum locum obtinent. Iis enim qui sunt eiusmodi scelerum conuenientem medelam adhibere.

G

Ipse autem Deus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco.

Vt & cum vobis ipsis, & inter vos inuicem pacem agatis, & ab aduersariorum impetu liberemini. Hoc enim significat illod, *In omni modo.*

Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo.

Salutationem appellauit benedictionem quæ in fine sita est.

Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Hoc autem adiecit propter eos, qui fictas epistolas circumferre audebant, docés eos vt quærerent subscriptionem. Hoc enim, inquit, *est signum mearum epistolarum.* In omni enim epistola ego scribo salutationem. Hinc ergo discimus, quod hoc, *Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus, Amen*, pro eo quod est vale, scribere consueoerit. nos autem Apostolicam benedictionem decerpentes, laudemus Christum, quo per eum locutus est. Cum quo Deo Patri cum sanctissimo Spiritu gloria & magnificentia nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

H

Secunda epistola ad Thessalonicenses scripta est Athenis.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ AD HEBRÆOS.

N[illegible] sunt admirandu[illegible] Ar[illegible] laborant [illegible] aduerſum literas Apoſto[illegible]nt, & e[illegible]olam a[illegible] Hebræ[illegible] re[illegible] qui [illegible] eam adulte[illegible] dent
Ioan. 15 [illegible] ad[illegible] autorem noſtrum in[illegible] mouent, quid non [illegible] fuerint
[illegible] dic[illegible] quo [illegible] pronunc[illegible] Ipſius enim Domi[illegible] x e r
[illegible] perſec[illegible] perſequentur. Oportebat autem ipſos [illegible]
[illegible] certe. [illegible] tatem vererer[illegible] hanc epiſtolam in eccle[illegible]
[illegible] ritatis. Ex quo enim literarum Apoſtolicarum fuerunt eccleſiæ partic[illegible]
eis in epiſtola ad Hebræos vtilitatem perceperunt. Quod [illegible] nec hoc quidem ad eis [illegible]
lum ſatis est, [illegible] quidem certe oportebat eos Palæſtino[illegible] credere, quem Patronum ſuorum d[illegible]rum [illegible]
B lant. Nam is etiam [illegible] Pauli hanc eſſe epiſtolam confeſſus est: & veteres omnes hanc de eo ſent[illegible]
bus [illegible]. Sed ij, omnibus [illegible] veritatem impudenter de[illegible], Apoſt[illegible] F
qua proœmium exornant ſplendorem [illegible]. Cum enim non poſſent reſiſtere iniqua de [illegible] diu[illegible]
tate aperte dicta fuerant, auſi ſunt [illegible] epiſtolam eiicere, cum tamen & decreto, & alio ſententiæ [illegible] ha-
beant cognationem cum aliis e[illegible]ſtol[illegible]. [illegible] autem occuſationi hunc prætextum afferunt, quod Apoſtol[illegible]
litio non ſit ſimiliter poſita in proœmio. Oportebat autem eos conſiderare, eum [illegible] qui ex gentibus, non eorum
Act. 22. qui ex Iudæis crediderant, fuiſſe conſ[illegible]tutum Apoſtolum. Et enim dixit ei Dominus. Feſtina, & [illegible] e[illegible]
gredere, non enim ſuſcipient teſtimonium tuum de me; Vade, quoniam ad gentes p[illegible] mit
Gal. 2. tam te. Eiuſmodi etiam pactum conuentum cum aliis iniit. Iacobus enim, inquit, & Cephas, & Ioan[illegible]
qui videbantur eſſe columnæ, dederunt mihi & Barnabæ dextras ſocietatis, vt ipſi quidem ad [illegible]
Rom. 11. cumciſionem, nos vero ad gentes. Ita etiam ſcribens ad Romanos dixit. Quatenus ego ſum [illegible]
Apoſtolus, glorifico miniſterium meum. Ea de cauſa cum ſcriberet ad eos qui crediderunt ex gentibus
appellationem adiecit, Apoſtolicam dignitatem addidit, vt Doctor & Magiſter ſcribens ad d[illegible]. A[illegible]
bræos autem ſcribens, quorum non erat ſibi cura credita, merito nudam dignitate doctrinam eis tr[illegible] A[illegible]
enim Apoſtolorum curationi ſuberant. Quod autem ſpiritali gratia plena ſit epiſtola, & nullam omnino probeat
calumniæ o[illegible]ionem, ſingulorum interpretatio docebit apertius. Hoc autem e[illegible] argumentum epi[illegible]. E[illegible]
ex Iudæis crediderant, qui incredulitatis vitio laborabant, multis moleſtiis afficiebant. Earum autem a[illegible]o-
num, ſcribens etiam ad Theſſalonicenſes diuinus Apoſtolus meminit. Imitatores enim, inquit, [illegible] eccle-
ſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa. Eadem enim vos quoque paſſi eſtis a propriis co[illegible]us [illegible]
C & illi a Iudæis. Quinetiã ad eos quoque ſcribens hoc adiecit. Et direptionem bonorum veſtr[illegible]
1. Theſſ. 2. gaudio ſuſcepiſtis. Porro autem beatus quoque Lucas nos docet, quod ante vocationem diuinus [illegible]
xabat Dei eccleſiam, domos ingrediens, & viros & mulieres trahens tradebat in cuſt[illegible]. Nec [illegible]
faciebant increduli aduerſus eos, qui crediderant, ſed eos etiam ludificabantur, qui in animum inducerent, [illegible]
mini mortuo crederent, & legem a Deo datam reliquiſſent. Ea de cauſa diuinus Apoſtolus [illegible] in proœmi[illegible]
ſtendit eam eſſe maiorem Prophetis. Deinde de diuinitate loqui incipiens, pronunciat eum æternum, [illegible] P[illegible]
æternum, & vniuerſorum creatorem ac opifi[illegible]. Deinde cum Angelis comparans, diuinam ſcriptu[illegible] in me-
dium ad ducit, aperte docens illum quidem e[illegible] filium & Deum, il[illegible] vero miniſtros, & creaturas ac e[illegible] Dein-
de oſtendit iis quæ a Moſe data ſunt, maiora e[illegible] quæ a Chriſto Domino ſunt tradita. Ille enim [illegible]
mentum. Hic vero nouum, quod per veteres Prophetas promiſerat, & ille quidem poll[illegible] ſe daturum
Paleſtinam; hic vero regnum cælorum. Iam vero confert etiam cum Leuitico ſacerdotio Sacer[illegible]tium, quod [illegible]
cundum ordinem Melch[illegible]dech, & oſtendit quam ſit longe excellentius. Adhæc autem oſtendit etiam maiore[illegible]
D & qui in lege fuerunt veræ pietatis & religionis alumni, per fidem claros & inſignes fuiſſe. D[illegible] etiam [illegible] in H
ſuſtinendis afflictionibus animi magnitudinem, eos ad pericula adeunda inungens. Deinde cum eorum certami-
na ipſis in memoriam reuocaſſet, & ad finem vſque forti animo ſtare hortatus eſſet, [illegible] moto ſu[illegible]
decreta pertinens moralem adhortationem coniunxit, et, impleuit epiſtolam. Scri[illegible] eam [illegible]
Hebraica. Dicunt autem eam fuiſſe a Clemente interpretatam. Nos autem de[illegible]ceps
aggrediamur interpretationem.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO EPISTOLÆ AD HEBRÆOS.

MVLTIFARIAM multiſq; modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouiſſimis diebus iſtis locutus eſt nobis in filio.

B Aperte oſtendit differentiam Domini Chriſti & Prophetarum. Ipſum enim ſolum appellauit *filium*. Eſt autem proœmium ſimile parabolæ [illegible] Etenim cum dixiſſet Do-
Matth. 21 minus Iudæis parabolam de vinea, oſtendit, [illegible]os quidem ſeruos [illegible] eſſe ad malos agricolas, deinde poſt illorum [illegible] aduentum. Iam vero [illegible] *Multifariam*, [illegible] pentationem [illegible] omnias ſeu diuinationes [illegible] ſignificat. Hoc vero, *Multis modis*, diuinarum [illegible] & apparitionum differentias. Aliter enim viſus eſt Abrahæ: & aliter Moyſi: & aliter [illegible] & aliter [illegible] & Daniel,
Oſe 12. & [illegible] aſpex[illegible] Hoc docens dicit [illegible] *ego viſionem multiplicaui, & in manibus Prophetarum aſſimilatus ſum.* Non eſt enim diuina natura multiformis [illegible] figuræ & ſimplex, & [illegible] videbant naturam, ad quam nemo accedere, nec vllus eam aſſequi poteſt: ſed quaſdam figuras ad [illegible] oſtendebat Deus qui ſub aſpectum non cadit. Porro autem illud *Multifariam*, aliud quoque ſignificat, nempe quod vnicuique Prophetarum [illegible] quædam diſpenſatio ſeu adminiſtratio [illegible]
C [illegible] fuerat: [illegible] autem Deus, Chriſtus, [illegible] quam [illegible], non vno aliquo munere & admini[illegible] [illegible] ed humana ſuſcepta natura omne [illegible] humanam ſalutem procurauit. At[illegible] etiam oſtendit eſt vnum eſſe legiſlatorem & veterum [illegible]

[illegible] conſtituit heredem vniuerſorum.

A [illegible] diuinus Apoſtolus [illegible] prim[illegible] conſequ[illegible] [illegible]. Hæc enim [illegible] Dominus, non [illegible] omnium [illegible] natura eſt omnium D[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible]
Rom. 8 [illegible] ebat dominium. Itaque [illegible] *qui credunt ſunt heredes Dei & coheredes Chriſti.* P[illegible] [illegible] Q[illegible] [illegible] eſt autorea [illegible] ſubiungit [illegible]

Per quem [illegible] & ſecula.

[illegible] ſignificat diuinitatem. Non ſolum [illegible] [illegible] ſed etiam æ[illegible]
D [illegible] qua [illegible] ſtantia, ſed [illegible] eſt quæ [illegible] comes & ſecula [illegible] quæ [illegible] bent [illegible] A[illegible] enim *ſeculum*, [illegible] ſeu d[illegible] quæ eſt à conſtit[illegible] que ad [illegible] tionem. Ita enim [illegible]
Matth. 28 minus Ecce [illegible] *cum omnibus di[illegible] ad conſummationem ſeculi.* V[illegible] [illegible] D[illegible] *num noſtrum*, inquit, *ad illuminationem* [illegible] [illegible] que vitæ ſtatum [illegible] ſeculum [illegible]
[illegible] 43. & 1 & lu [illegible] *Non ſolum enim* inquit, *in hoc ſeculo ſe*[illegible] & fu[illegible]. *Vt oſtenderet in ſeculis venientibus* [illegible] *in bonitate ſua in benignitate in nos.* *Seculum* [illegible] quæ [illegible] creatæ naturæ adiuncta eſt. Dicit autem [illegible] *eſſe claritatis ſuæ gloriarum*, docens eum eſſe æternum, & noſe [illegible] eum quacunque temporali dimenſione eſſe ſu[illegible] Itaque [illegible] & Patre veteris dicit ſcriptura, *Qui eſt ante ſecula*, pro eo quod eſt, Qui eſt ſemper. Pſal. 54.
Deinde quando [illegible] filium dixit, ipſum appellauit *æternum*, [illegible] debatur autem vllo modo probabiles, qui non [illegible] rerum diuinarum myſteriis initiati, vt qui in filiis, non [illegible] tempore ſecundus et [illegible] nunt, a quadam quæ [illegible] multitudine, diu[illegible] vetuſtatem oſtendit & dicit.

Qui cum ſit ſplendor gloriæ.

Splendor enim & ex igne eſt, & eſt cum igne. [illegible] cauſam quidem habet ignem, non poteſt autem ab igne ſeparari. [illegible] enim eſt ignis, ex eo eſt etiam ſplendor. Sic [illegible] poteſt eſſe [illegible] quid quod [illegible] al quo [illegible] cum eo [illegible] ne dubites in [illegible] cum verbum vnigenitum D[illegible] & genitum eſt: [illegible], & vn[illegible] ille cum eo qui genuit [illegible] rationem ſeu verbum.
Qui eſt ſplendor gloriæ. Ex quo [illegible] gloria, e[illegible] co etiam eſt ſplendor [illegible] Semper ergo & ſplendor. Eiuſdem etiam naturæ eſt ſplendor cum igne. Ergo etiam filius cum patre. Et quoniam ſplendoris ſimilitudo & coæternitatem & eiuſdem [illegible] ſubſtantiæ [illegible] abunde declarauit, ſed [illegible] [illegible] [illegible] Sabel[illegible] [illegible] Splendorem [illegible] per [illegible] qui quæ blaſphemant [illegible] Subiungit enim,

[illegible] figura ſubſtantiæ eius.

P[illegible] ſeenim inqu[illegible] oſtendens. In [illegible] [illegible] eſt quod Phi[illegible] D[illegible] dic[illegible] *vidit me vidit patrem meum* [illegible] Ioan. 14.
[illegible] Ap[illegible] & [illegible] nem, & eandem [illegible] & [illegible] [illegible] intelligentiam, & nec [illegible] docerent di[illegible] hoc per plura tacere [illegible] veritatis pr[illegible] [illegible] diuinus loquens [illegible] *rationem*, a[illegible] appellauit *filium*. [illegible] niam [illegible] cum [illegible] generatione coniun[illegible] & [illegible] & temp[illegible] [illegible] [illegible] aut *verbum*: [illegible] generatione [illegible] ſubilem & temp[illegible] [illegible] Nam qui [illegible] exiſt[illegible] eum [illegible] eſt Photino, & Paulo [illegible] neceſſario ad[illegible] *[illegible] verbum*, & proprium [illegible] hypo[illegible] pe[illegible] ac [illegible], & vnam [illegible] [illegible] natur[illegible] am, & d[illegible] generatio[illegible] [illegible] im[illegible]
H [illegible] & [illegible] temporis expertem. Ita be[illegible] Paulus [illegible] dem [illegible] appellauit al[illegible] oſtendens à [illegible] od atune [illegible] d rationem pro[illegible] *Seruiorum* [illegible] *eſſe orem*, per hæc [illegible] eius æterni[illegible] Eum [illegible] nominauit etiam [illegible] *gloriæ ſplendorem*, per hoc & coæterni[illegible] tem & eandem ſubſtantiam ſignificans. Ex igne enim natus eſt ſplendor. P[illegible] autem adiecit etiam eum eſſe characterem ſubſtantiæ, vtrumq; ſimul docens, nempe quod & p[illegible] ſubſiſtit, & in ſe patrem oſte[illegible] characte[illegible] Iam vero aliud quoque adiecit.

Portansq; omnia verbo virtutis ſuæ

A Non ſolum enim fecit o[illegible], ſed [illegible] gubernat. Inſignem autem e[illegible] oſten[illegible]m, cum dixit verbum ei ſufficere ad omnium [illegible]em, & eorum curam & prouiden[illegible] *Dixit* [illegible] *Fiat lux*: [illegible]

Gene. 1. *facta eſt lux. Et dixit, Fiat firmamentum*: [illegible] *factum eſt*, & *alia omnia ſimiliter*. Ita etiam dixit beatus Dauid. *Ipſe di-*

Pſal. 32. *xit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt*. Cum huius Theologiæ, ſeu de diuinitate [illegible] nullam eſſe videtur dubitationem qui cum Ar[illegible] ſunt ex Apoſtolicis theſauris hanc epiſtolam eiicere conati ſunt. Quamobrem nos eam oſtendimus conſentire do[illegible] Euangelicæ. Atque diuinus quidem Apoſtolus, poſtquam ſic de natura diuina diſſeruit, tranſit ad humana docens [illegible]ſpenſationis myſterium.

Purgationem peccatorum faciens. Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis.

Per ſeipſum, Græce eſt [illegible] Eſt autem illud [illegible] aſpirate legendum, pro [illegible], hoc eſt *per ſeipſum*. Hic enim patris filius, qui eſt vna cum ſuo genit[illegible], qui omnia fabricatur, regit & adminiſtrat, qui patrem in ſeipſo oſtendit, homo factus noſtram procurauit ſalutem. Illud autem, *ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis*, humane

B dictum eſt. Cum enim eſſet altiſſimus, ſeipſum humiliauit, & cum Deus eſſet, homo factus eſt. Non cum eſſet humilis, in altum euectus eſt: neque cum eſſet homo Deus factus eſt. Sed vt Deus quidem, erat vniuerſorum Dominus. Vt homo autem, accepit gloriam quam habuit vt Deus. Hoc etiam dixit ipſe in ſacris Euangeliis.

Ioan. 17. *Pater glorifica me gloria, quam habui antequam mundus eſſet, apud te*. & petiit, non vt acciperet quæ non habebat, ſed vt ea oſtenderet eorum quæ habebat.

Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit.

Hoc etiam dixit, quoad humanitatem. Vt Deus enim, eſt effector & Dominus Angelorum. Vt homo autem poſtquam reſurrexit, & in cœlos aſcendit, Angelis præſtantior euaſit, erat enim minor Angelis; propter mortis perpeſſionem. Eum enim qui paulo minus ab An[illegible] diminutus videmus Ieſum, propter perpeſſionem mortis. Quemadmodum ergo erat minor Angelis, vt homo: quoniam illi quidem habent naturam immortalem, ipſe vero ſuſtinuit paſſionem. ita poſtquam

C aſcendit in cœlos, Angelis præſtantior effectus eſt. *Sedit*

Ephe. 1. *enim ſuper omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo ſed etiam in futuro*. Facit autem comparationem etiam ex nominibus diuinus Apoſtolus. [illegible] etiam cum contulit cum prophetis filium oſtendens Chriſtum Dominum. [illegible] etiam in Angelis, quod ſit filius meminit & ea[illegible] differentiam oſtendit. *Tanto enim*, inquit, *præſtantior Angelis effectus, quanto excellentius illis nomen ſortitus eſt*. Quod autem *Filij nomen* dicit, docent quæ ſubiunguntur.

Pſal. 2. *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu: ego*

2. Reg. 7. *hodie genui te? Et rurſus. Ego ero illi in Patrem: & ipſe erit mihi in filium.*

[illegible] rem rurſus dixit. quod attinet ad humanitatem. Hoc enim oſtendit illud, *Ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium*. Sunt hæc enim futuri temporis. Quin etiam hoc quod dicit, *ego hodie genui te*. non æternam ſignificat generationem, ſed eam quæ Chriſto contingit.

Pſal. 94. ctæ eſt. Tale eſt illud *Hodie ſi vocem eius audieritis*, & etiam quod ante dictum eſt. *Nomen hæreditauit*. iis conſentit.

D Q[illegible] enim eſt n[illegible] tura filius, non hoc accipit per gratiam. hoc enim habet per naturam, ſed, vt dixi, poſtquam diuina docuit [illegible] hic de Oeconomia ſeu de diſpenſatione diſſer[illegible], & docet [illegible] ſum eſſe omnium effectorem, vt [illegible]eum. & omnium hæredem, vt hominem & eſſe Ang[illegible] opificem, vt Deum & eis effectum eſſe præſtantiorem, vt hominem & natura filium, & id iſſ[illegible] ac[illegible]pit [illegible] homo quod habuit vt Deus. Ea autem quæ ſubiunguntur iis quæ dicta ſunt conſentiunt

Pſal. 96. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit. Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Vtrumque, & *introducit primogenitum*, & præterea illud, [illegible] minuunt diſpenſationem. Q[illegible] verbo virtutis ſuæ, & eſt ſeculorum effector & opifex, [illegible] nam ve[illegible]it in orbem terrarum [illegible] modo autem primogenitus qui eſt vnigenitus? [illegible] nam ſuſceptam naturam eum Angeli adorauerunt ante hunc autem humanam ſuſceptam naturam hunc ei honorem non exhibebant ſed & [illegible] & in orbem ter[illegible]rum vt homo ingreſſus eſt. Ita [illegible]

Ioan. 1. xit diuinus Ioannes *In mundo erat, & m[illegible] per ipſum factum eſt, & mundus eum non cognouit In propria venit, [illegible] eum non receperunt*. Hæc autem [illegible] modo contraria. Si enim erat in mund[illegible], quo[illegible] venit? Si autem venit, quomodo erat in mund[illegible] Se[illegible] in mundo erat, vt [illegible]: & venit vt homo. Ita [illegible] nig[illegible]nitus eſt, vt Deus & primoge[illegible] multis fratribus. Ita ſem[illegible] & adorationem: erat enim ſ[illegible] Deus ad[illegible] tem ipſum etiam vt hominem Cu[illegible] cōparationem, quod ſpectat ad humanitatem [illegible] natu[illegible] tranſit, & dicit.

Pſal. 103. *Et ad Angelos quidem dicit. Qui facit Angelos [illegible] & miniſtros ſuos flammam ignis. Ad Filium autem.* [illegible]

Pſal. 44. *Deus in ſæculum ſeculi, virga æquitatis virga regni tui.* [illegible] *iuſtitiam, & odiſti iniquitatem. Propterea vnxit te Deus,* [illegible] *tuus oleo exultationis præ participibus tuis.*

F Per hæc autem aperte oſtendit Angelos quidem [illegible] tam habere naturam: Vnigenitu[illegible] au[illegible] & æternam. *Thronus enim tuus Deus*, inquit, [illegible] Porro autem per hæc quoque nos docuit, quo[illegible] lud, *Sedit ad dexteram maieſtatis in excelſis*, humane dix[illegible] Deus enim æternam habet ſedem. & regnum q[illegible] expers principii & finis. Quinetiam h[illegible] humana. Illud enim, *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem Propterea vnxit te Deus, Deus tuus*, dict[illegible] m eſt qu[illegible]

Eſa. 7. nitatem Etenim Propheta Eſaias de Emanuele [illegible] natus, hæc quoque adiecit: *Priuſquam cognoſcat puer bonum vel malum, non obedit improbitati vt eligeret* [illegible] Quinetiam vnctio non eſt diuinit[illegible]tis, ſe[illegible] human[illegible] Hoc autem docet etiam differentia. *Oleum enim*, inqu[illegible] *exultationis præ participibus tuis*. Nos a[illegible] tes & participes non diuinitatis, ſed hum[illegible] etiam docuit diuinus Apoſtolus in epiſtola ad Ph[illegible]

G penſes. *Transfigurabit enim*, inquit *corpus humilitatis* [illegible]

Philip. 3. *vt ſit ipſum conforme corpori gloriæ ſuæ*. Ne[illegible] exiſtimet [illegible] pus ſanctorum conforme diuinitati, ſed corpo[illegible] Atque hoc quidem certe teſtimonium A[illegible] conuicit. Oſtendit enim æternum verbi thro[illegible] perſonarum dyade exeg[illegible] Sabel[illegible]ij c[illegible] ipſum autem etiam obſtruit os impud[illegible] Iudæ[illegible] uinus autem Apoſtolus adiecit [illegible] aliud teſtimonium quod diuinam eius naturam præd[illegible]at.

Pſal. 101. *Et in principio Domine terram f[illegible] & opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt, tu autem per[illegible] & [illegible] vt veſtimentum veteraſcent. Et velut amictum mu[illegible] & mutabuntur. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.*

Oſtendit ipſum eſſe vniuerſorum [illegible] & [illegible] cem. Per *cœlum* enim *& terram*, com[illegible] quæ ſunt in ipſis. Docuit eum à c[illegible] tione alienum. Ho[illegible] enim ſignifi[illegible] *autem permanes*. Significat etiam ab [illegible] turæ mutationem in id quod eſt p[illegible] tem eſſe principii & exitus expe[illegible] *Tu*

H *idem ipſe es, & anni tui non deficient* N[illegible] ſedes, nec aliquam ſuſcipis mutat[illegible] ſignificant hæc etiam diuini[illegible] tem impatibile[illegible] nim paſſa eſt, quom[illegible] eadem[illegible] ſi tres [illegible] mort[illegible] & Proph[illegible] docet & Ap[illegible] ſtimon[illegible] *idem ipſe eſt* [illegible] *anni eius non deficient.* [illegible] ſus tranſit [illegible] hum[illegible]

Ad quem autem Angelorum dixit [illegible] *ſede a* [illegible] *tu, donec ponam inimicos tuos* [illegible] *pedum tuorum.*

N[illegible] *meu.* mod[illegible] *thronus enim eius eſt in ſeculum ſ*[illegible]

A est honoris [illegible] abet [illegible].

Nonne [illegible] sunt administratorii spiritus [illegible] propter eos qui hæreditatem [illegible]

[illegible] n ostr [illegible] ad [illegible] eius attinet [illegible] [illegible] salute [illegible] [illegible] ad [illegible].

CAP. II.

PRopterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiuimus: ne forte pereffluamus.

Ha[illegible] tes differentiam, [illegible] tendere, [illegible] lineamus.

Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

B R[illegible] comparationem adiunxit adhortatione, & ostendit quantum legis constitutiones superent doctrinã [illegible]. Ferendæ enim legi Angeli inseruierunt. [illegible] Angelorum Do[illegible] primus doctrinam [illegible], eam autem susceperunt qui Apostolicam [illegible] ceperunt. [illegible]ex quidem erat oratio quæ [illegible] agendũ Domini autem doctrina æternam [illegible] pro[illegible]. [illegible] autem [illegible] etiam miraculis [illegible] necessario [illegible] quoque hac in re esse superiores [illegible]. Hic [illegible] non solum [illegible] miracula, sed & diu[illegible] & [illegible]. [illegible] nouum [illegible] testamentum. [illegible] spiritualis participes: nunc autem omnes qui credunt, hanc gratiam assequuntur. Hoc enim subiunxit. *Et Spiritus sancti distributionibus secundum voluntatem suam.* Hæc autem [illegible] quidem, eos adhortans, [illegible] doctrinæ illud [illegible] operam darent, sub specie autem adhortationis, docuit horum & illorum differentiam. [illegible] autem apientes [illegible], Deum per miracula [illegible] prædicationi testimonium, liquidem [illegible] dens [illegible] & de testis veri[illegible] [illegible]. His [illegible] interiectis, reuertitur ad comparatio[illegible] Angelorum.

C *Non enim angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. Testatus est autem in quodam loco quis dicens. Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius.*

D *Orbem terræ* [illegible] futuram appellauit. Rursus autem confert A[illegible] cum Christo [illegible] non [illegible] sed vt homine & ostendit non Angelos, [illegible] suscepisse dominium vniuersorum. [illegible] autem [illegible] dictum est quidem de communi natura [illegible] autem primi ipse nobis, nempe [illegible] nostrum persona dixit. *Longe a salute mea [illegible] meorum.* Ipse enim etiam quod [illegible] tem, vt ille rat peccato affinis *Peccatum [illegible] inuentus est dolus in ore eius.* Ipse autem [illegible] naturæ factus [illegible]. Ipse enim [illegible] & morte portauit. Quod autem hoc etiam [illegible] Dominum [illegible] Dominum [illegible] *Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem* [illegible] Apostolus [illegible] interpretati [illegible].

In eo enim quod omnia subiecit, nihil [illegible] non [illegible].

Et quoniam [illegible] erat [illegible] contradicunt [illegible] necessario subiunxit.

Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.

E Hoc enim tam etiam d[illegible]. *Non enim Angelis subiecit orbem terræ futurum de quo loquimur.* Proinde quod est [illegible] omnes obtinebit imperium [illegible] sibi [illegible] qui nunc contradicunt [illegible] *[illegible] & Dominum,* videbatur autem [illegible] non [illegible] habebat [illegible] qui in [illegible] metto [illegible] cerant, [illegible] autem Christ[illegible] sciebant, necessario quoque de ea re p[illegible] [illegible].

Eum autem qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei [illegible] gustaret mortem.

F Non [illegible] diuinitas fuit minor Angelis, [illegible] per[illegible] [illegible] etiam [illegible] post resurrectionem diuinam [illegible] est conse[illegible] Pa[illegible] tem [illegible] nuit pro [illegible] bus. [illegible] enim creat [illegible] remedio egebant. Hoc enim dixit [illegible] absque Deo pro omnibus gustaret mortem. Sol[illegible], inquit diuina natu[illegible] autem [illegible] opus habebant humanæ [illegible] naturæ med[illegible] Deus e [illegible] & p[illegible] fregit, ea autem fracta & dissoluta, [illegible] nem [illegible] pollicitus est, [illegible] ptione ac [illegible] & [illegible] pristinem autem [illegible] enim dixit etiam [illegible] ad R[illegible] *cet & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Iam [illegible] perua lætitia afficientur [illegible] te.

Luc. 15 *Si enim gaudent propter vnum peccatorem [illegible] tem [illegible]* [illegible] implebuntur lætitia [illegible] onem [illegible] incidio [illegible].

De cetero [illegible], propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per [illegible] consummari.

G O[illegible] Deus [illegible] sumptam [illegible] re surrectionem nobis omnibus [illegible].

Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur [illegible].

[illegible] etiam post [illegible] humanitat[illegible] num natura quæ sumpta est. Vnus autem [illegible] eius creator [illegible] Sed [illegible] hæc [illegible] quidem [illegible] in, & [illegible] clarior est [illegible] autem gratia. Hanc [illegible] quod ille quidem nostram [illegible] hos vero [illegible] enim.

H Psal. 21 *Propter quam causam non erubescit fratres eos vocare dicens. Nunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens in eum. Et iterum. Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus.*

Esa. 8 Ad[illegible] non sufficit [illegible] *Non pudet eum.* De fratribus enim & dominis quæ[illegible], & minorum humilitatem docentes [illegible] dicere. N[illegible] pud[illegible] enim cum tamen [illegible] & [illegible] dere, & en qui ex [illegible] Hoc ip[illegible] pro [illegible] passione [illegible] subesse [illegible] care fratres eos [illegible] sustinuit passione. Non solum autem *fratres* [illegible] etiam [illegible] Apostolus. *Filioli, [illegible] parturio* [illegible] Porro [illegible] k [illegible] Et [illegible], *Non pudet eos [illegible] eum.* Non [illegible] rubescit [illegible] gni [illegible] luti [illegible].

[illegible] carni & sanguini & ipse si[illegible]

A [illegible] *bellus mors* [illegible] *mouementum per totam etiam* [illegible]

Quemadmodum [illegible] fie [illegible] noſtrum vocaret [illegible] dem iam tam cepit [illegible] de [illegible] potentiam [illegible] cedi [illegible] m qui nobis im [illegible] Hæc [illegible] tem [illegible] ceorem qui [illegible] me [illegible] mor [illegible] nem exi [illegible] qu [illegible] Hoc autem docet etiam [illegible] tus per [illegible] tur:

Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.

Si enim Angelorũ naturam aſſumpſiſſet, [illegible] te potentior. Sed quia humanam erat quo [illegible] per paſſionem quidem [illegible] omnium deb [illegible] paſſi autem corporis [illegible] onem [illegible] oſtendit. B Valde autem [illegible] diuinus Apoſtolus, pro generali nomine proprium poſuit. Non dixit enim, *ſemen hominis apprehendit*, ſed *ſemen Abrahæ apprehendit* [illegible] iam in memoriam reuocans promiſſum factum Abrahæ.

Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari.

Nam & nutrimenti ſicut nos, ſuit particeps, & laborem ſuſtinuit, & anxio animo fuit, & [illegible], & mortem ſubiit.

Vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis qui tentantur auxiliari.

Oſtendit ſalutare eius mortem [illegible] oblationem. Pro vniuerſa enim creatura, quod ſumpſit corpus obtulit. Aliud quoque ad [illegible] ad eorum conſolationem. Cũ enim, inquit, experientia didicerit humanæ naturæ imbecillitatem, vt qui & ex lege & ex gratia vitam egerit, iis qui oppugnantur da [illegible] Porro autem hæc dicta ſunt qui [illegible] humanitatem. Neque enim nobis *pontifex* eſt, vt Deus, [illegible] vt homo. Nec vt Deus *paſſus* eſt, ſed vt homo. Non vt Deus noſtra didicit per experientiam: ſed vt Deus & [illegible], omnia aperte cognoſcit. Poſtquam comparationem cum Angelis ſic perfecit, omnib. C prophetis [illegible] Moſen eum [illegible] confert, vt [illegible] oſtenderit, ſimul etiam [illegible] quid [illegible] teſtamenti promiſſa, & [illegible] at [illegible] admi- [illegible] ſtria [illegible] d velut aliqua neceſſitate impulſus.

CAP. III

V*nde fratres* [illegible] *vocationis cœleſtis participes, conſiderate Apoſtolum & Pontificem confeſſionis noſtræ* [illegible] *fidelis eſt ei qui fecit illum, ſicut & Moyſes in omni domo eius.*

R[illegible] *Apoſtolum* eum vocauit, vt hominem [illegible] pontifex, vt Deus, id fuiſſet etiam antequam [illegible] naturam ſuſcepiſſe. [illegible] od autem D no. [illegible] confeſſioni Apoſtolus factus eſt, [illegible] humanam [illegible] docuit in epiſtola ad Galatas. (*Galat. 4.*) *Quando enim*, inquit, *venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere*. Et non dixit, *Miſit ipſum vt fieret ex muliere*, [illegible] *ex muliere*, vt [illegible] eſt [illegible] Apoſtolatus hoc eſt [illegible] nomen. *Confeſſionem* autem noſtram vocauit fidem. *Factorem* autem vocauit, non creationem, [illegible] ſeu electionem [illegible] *fidelis eſt ei qui* [illegible] Apoſtolum & pontificem. [illegible] de M[illegible] od dicta ſunt in men- [illegible] vox eſt: *In omni domo mea fidelis:* [illegible] oſtendit [illegible]

Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quando [illegible] *habet domus qui fabricauit illam.*

[illegible] d ffe [illegible] b opere [illegible] nta eſt [illegible] erent [illegible] H [illegible] quum [illegible]

[illegible] *namque domus fabricatur ab aliquo.* [illegible] *Deus* [illegible]

[illegible] dum aut [illegible] tia [illegible] hunc [illegible] ad humanitatem. [illegible] ſus Dom [illegible] tur [illegible] & [illegible] o cogitaui [illegible]

Et [illegible] *ta domo eius tanquam* [illegible] *teſtimonium* [illegible] *cenda erant.* [illegible] *domus* [illegible] *eam* [illegible]

[illegible] *enim* [illegible] *meus* [illegible] *fidelis domo* [illegible] (*Pſal. 2.* F) [illegible] *ego hodie genui te.* [illegible] *Ex vtero ante luciferum* [illegible] quit [illegible] Ille enim *ſeruum* [illegible] *fidelis*, vt oſtenderetur [illegible] legiſlator [illegible] dixit [illegible] *In teſtimonium eorum quæ dicenda erant.* Chriſtus autem *ve*[illegible] *filius.* [illegible] hanc appellationem [illegible] & abiectionem [illegible] Apoſtolus [illegible] Deo [illegible] d centem. *Fidelis Deus per quem vocati eſtis* [illegible] & Dauid prophetam. *Fidelis Dominus in omnibus* [illegible] Et rurſus. *Teſtis in cælo fidelis.* Quin [illegible] *Deus fidelis, & non eſt in ipſo iniquitas.* (*Deut. 32.*) *Domum* autem *Dei* vocauit eos qui credunt [illegible] tex quæ dicit, *Inhabitabo in ipſis, & ambulabo.* [illegible] inquit, honore [illegible] ſi [illegible] maxime [illegible] per [illegible] dam ſpem per præ [illegible] tis [illegible] conſeruauerimus. Quoniam autem [illegible] *Spes autem quæ videtur non eſt ſpes.* (*Rom. 8.*) *Quod enim videt* [illegible] *quis, quid ſperat?* [illegible] eſt autem [illegible] gno cœlorum, earum conſeruat quæ Iudæis data [illegible] quæ [illegible] nobis [illegible]

Quapropter ſicut dicit Spiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto, vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infenſus fui generationi huic, & dixi, Semper errant corde: Ipſi autem non cognouerunt vias meas: Quibus iuraui in ira mea: Si introibunt in requiem meam. (*Pſal. 94.* G)

Addiuxit quidem [illegible] eos vt [illegible] te [illegible] cien, vt ſpem da [illegible] rent [illegible] te & citra ſuppli [illegible] ad [illegible] Perſiſtit autem [illegible]

Videte fratres, ne quando ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis diſcedendi a Deo viuo.

Multa nobis cura & ſtudio opus eſt vt [illegible] & non [illegible] exitiale malum [illegible] us. [illegible] a Deo vt [illegible]

Sed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

H Quotidie oportet [illegible] os qui [illegible] pe [illegible] loco [illegible] noſtro [illegible] m. *Hodie* autem [illegible] vitam [illegible]

Participes enim Chriſti effecti ſumus, ſi tamen initium ſubſtantiæ eius vſque ad finem firmum retineamus.

Cum Chriſto enim [illegible] baptiſmum, & cum eo conſep [illegible] ctionis, ſiquidem [illegible] appellat [illegible] uat & Do [illegible] us. D [illegible] ca [illegible]

Dum dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, quemadmodum in [illegible]

Iam [illegible] b- rarunt.

Qui [illegible] *audi* [illegible] *profect* [illegible]

A Primum legendum eſt per interrogationem. Secundum autem, non enunciatiue, ſed per reſponſionem. Quæ enim ſequuntur, efficiunt vt ita intelligamus. Nam præter Caleb, Iephone & Ieſum Naue ſexcenta millia perierunt. Eos enim dicit, *qui profecti fuerant ex Ægypto.*

Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt, quorum cadauera proſtrata ſunt in deſerto? Quibus autem iurauit eos non introituros in requiem ipſius, niſi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quod non potuerunt introire in requiem ipſius, propter incredulitatem.

Cum enim Deus præcepiſſet, vt in promiſſam terram proficiſcerentur, illi contradicebant, timorem prætexentes, & inimicorum potentiam, & magnitudinem. Qua de cauſa Deus vniuerſorum cunctis in deſerto ſigillatim conſumptis, illorum filios pro illis introduxit. His interiectis vt per ea terreret, & vt claram ſpem expectarent efficeret, deinceps de quiete verba facit, dicens prophetam Dauid multis retro ante actis ſeculis eam nobis eſſe
B vaticinatum.

CAP. IV.

Timeamus ergo, ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius exiſtimetur aliquis ex nobis deeſſe.

Renuntiauit nobis Dauid eſſe aliam quietem. Studeamus ergo illam aſſequi, ne ſimilia quæ illis acciderunt nobis accidant.

Etenim & nobis nunciatum eſt quemadmodum & illis: ſed non profuit illis ſermo auditus, non admixtus fidei ex iis qua audierunt.

Non ſufficit ad ſalutem verborum auditio, id enim conuenit cum fide ſuſcipere, & firmiter ſeruare. Quid enim iuuerit Dei promiſſio illos, qui eam ſuſceperint, ſi non fideliter ſuſceperint, & in Dei potentia fiduciam ſuam collocauerint, & in Dei verbis veluti commixti & contemperati fuerint.

Ingredimur enim in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iuraui in ira mea. Si introibunt in requiem meam.

C Vult oſtendere tres quietes eſſe vocatas in diuina ſcriptura, & primam quidem diem ſeptimum, in quo Deus impleuit creationem: ſecundam autem, terram promiſſionis, tertiam vero, regnum cælorum. Eam autem Prophetico teſtimonio confirmat. Si enim non eſt, inquit, reuera alia quies: quamobrem iis, qui ſecundum acceperunt præcipit, ne corda obdurent, & minatus ſupplicium, & reuocat in memoriam eos, qui ſecundam contempſerunt quietem. Et eas quidem ponit per ordinem, & primum ponit eam quæ eſt diei ſeptimi.

Et quidem operibus ab conſtitutione mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptimo ſic: Et requieuit Deus in die ſeptima ab omnibus operibus ſuis.

Quod de illa, inquit, non dixerit beatus Dauid, cuiuis eſt vtique manifeſtum. Illa enim fuit multis ſeculis ante Dauid. In ſeptimo enim die compleuit creationem
D vniuerſorum Deus.

Et in iſto rurſum ſi introibunt in requiem meam.

Et tamen quamuis hæc recte ſciret Propheta, aliam nihilo ſecius quietem pollicetur.

Quoniam ergo ſupereſt introire quoſdam in illam, & ii quibus prioribus annunciatum eſt, non introierunt propter incredulitatem.
Pſal. 94. *Iterum terminat diem quendam, hodie, in Dauid dicendo poſt tantum temporis, ſicut ſupra dictum eſt. Hodie ſi vocem eius audieritis: nolite obdurare corda veſtra ſicut in exacerbatione.*

Deinde docens Prophetam non hæc dicere de Palæſtina, ratiocinatur:

Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet, nunquam de alia loqueretur poſt hac die.

Non de alia, inquit, terra eſſe locutus. Eos enim ad illam introduxit Ieſus Naue filius. In ea autem etate ipſe quoque diuinus Dauid, quando illam quietem annunciabat. Deinde ſyllogiſtice:

Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei.

Non interrogatiue, ſed enunciatiue legendum eſt. *Sabbatiſmum* autem appellauit quietem, quoniam ſeptimo die [illegible] Deus ab omnibus quæ [illegible] operibus. In

E futura autem vita, curæ & triſtitiæ expers, & à laboribus ac ſolicitudinibus vita agetur libera. Appellauit ergo *ſabbatiſmum*, liberationem à corporalibus operibus, hoc enim deinceps ſignificat.

Qui enim ingreſſus eſt requiem eius, etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis Deus.

Sicut enim vniuerſorum Deus, cum ſexto die vniuerſam creaturam compleſſet, ſeptimo die ceſſauit fabricari: ita etiam qui ab hac vita exceſſerunt, & ad eum tranſierunt, à præſentibus liberabuntur laboribus. Quin etiam lex iuſſit [illegible] in Sabbato à corporalibus abſtinere operibus, animarum autem ſolummodo curam gerere. Deinde conſulendo:

Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum.

Qui enim in ſocordia vitam tranſigit, & promiſſis bonis non frui deſiderat, iiſdem quibus illi qui non paruerunt obnoxius erit reprehenſionibus. Deinde horrore
F plenum iudicium oſtendit.

Viuus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque, ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius ad quem nobis ſermo.

Nihil poteſt latere illum incorruptum iudicem, recte autem ac perfecte ſcit omnia, vel ipſarum cogitationum motus. Nouit quæ fiunt in tenebris, nouit quæ clanculum committuntur. Non latent eum improba animi conſilia, ei etiam ea quæ ſunt occulta nuda ſunt. Illud autem *Aperta*, Græcè τετραχηλισμένα, id eſt, *reſupinata*, profuit ex metaphora animalium quæ ſacrificantur, quæ omnino muta iacent, vtpote cum occiſio eis vitam ademerit, & vna cum vita vocem. Ita, inquit, nos etiam dum iudicamur, videmus quidem omnia quæ à nobis impie vel inique facta ſunt, ſed ſupplicii ſententiam ſilentio accipimus, vt qui eam iuſtam eſſe ſciamus. Hæc autem non illis ſolis, ſed etiam nobis omnibus ſcripſit diuinus Apo-
G ſtolus. Oportet ergo nos diuinum illud iudicium aſſidue conſiderare, horrere, & pertimeſcere, & diuina præcepta diligenter ſeruare, & promiſſam quietem expectare. Quam cum Chriſto conſequamur. Cum quo Patri ſimul & cum ſanctiſſimo Spiritu gloria & magnificentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. AMEN.

TOMVS SECVNDVS.

Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit cælos Ieſum filium Dei, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem. Sec. noſtra. nō eſt a Græco.

In iis quidem quæ fuerunt prius interpretata, fecit comparationem quietum: & oſtendit eam quæ ſunt nobis promiſſa eſſe maiorem illa quæ Iudæis promiſſa eſt. Illis enim terram promiſſionis: nobis autem cælum eſt pollicitus. Ab hoc autem deinceps loco confert Pontifi-
H catum: & oſtendit eſſe multo maiorem ac præſtantiorẽ Leuitico, eum qui eſt ſecundum ordinem Melchiſedech. Exhortationis autem figura rurſus vtens, facit comparationem, ne videatur cum iis, qui vitæ ex lege inſtitutionem amplectuntur lege bellum gerere, & non veritatem defendere. *Pontificem* autem vocauit Dominum Ieſum, vt qui ſacrificium pro nobis obtulerit, & mundi peccatum ſuſtulerit. Ea enim de cauſa *agnus* etiam vocatus eſt: *Ecce enim* inquit, *agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Clarum eſt autem vel admodum contentioſis eſſe humana nomina. Quod ſi nonnulli exiſtimant ea eſſe diuinitatis, ipſum & execrationem appellent, & ſerui formam, & quæcunque ſunt eiuſmodi. Sin autem nihil horum eſt diuinæ naturæ proprium, reſtat vt intelligantur hæc eſſe œconomiæ ſeu diſpenſationis nomina. Quemadmodum enim homo factus eſſe dicitur, cum humanam naturam ſuſceperit: ita etiam Pontifex noſter vt homo vocatus eſt. Hoc autem nos etiam docent dicta Apoſtolica. Oſtendit enim eum cælos peruaſiſſe. Domini autem Chriſti diuinitas habet naturam, quæ nequit circumſcribi, vbique præſens eſt, & adeſt omnibus. Hoc etiam ipſe

A quoque [illegible] Dominus d[illegible] *Nemo enim* inquit, *aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo de[illegible] filius hominis, qui eſt in cœlo.* Cum enim eſſet inte[illegible], & [illegible] diſſereret, dicebat ſe eſſe etiam ſu[illegible]. [illegible] ſcire quænam ſunt nomina Theo[illegible] quæ ſeu di[illegible] & quæ œconomiæ, hoc eſt, humanæ naturæ [illegible] Cum diuinus itaque Apoſtolus magnum nobis P[illegible]tificem oſtendiſſet primum in veram quietem introiſſe, & cœlos ſuperaſſe, iubet retinere [illegible]. *Confeſſionem* autem noſtram, vocauit fidem [illegible] enim credere non ſolum in Patrem & [illegible] ſpiritum ſanctum, ſed etiam in reſurrectionem mortuorum, & in vitam æternam, & in regnum cœlorum.

Ioan. 3.

Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

Qui illo tempore crediderant, multas tentationum tempeſtates ſubierant. Eos ergo conſolatur, docens noſtrum Pontificem non ſolum vt Deum noſſe noſtræ naturæ imbecillitatem, ſed etiam, vt qui ſit homo, noſtrarum perpeſſionum teſtiſſe periculum vt qui peccato tantummodo non fuerit affinis. Cum autem hanc noſtram ſciat imbecillitatem, & nobis fert quod conuenit auxilium, & nos iudicans, habita ratione imbecillitatis feret in nos ſententiam.

B

Accedamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius: vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Pſal. 44. Vt Deus, Chriſtus Dominus habet regnum naturale, thronum æternum. *Thronus enim tuus*, inquit, *Deus in ſeculum ſeculi.* Vt homo autem, & Pon[illegible], & Apoſtolus confeſſionis noſtræ audit, *Sede a dextris meis.* Eum vocauit *thronum gratiæ* diuinus Apoſtolus. Exiſtimo autem eum etiam ſignificare humanitatem & clementiam qua vtens iudicabit. Hoc enim adiecit, *vt gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* In præ[illegible] enim vita accedentes, & puram ac ſinceram fidem oſtendentes, in die iudicii [illegible]mentiam aſſequemur. Deinde do[illegible] cauſam Sacer[illegible]tij, & quanam de cauſa ipſum aliqui conſequuntur, & quid deceat Pontificem.

Pſal. 109.

CAP. V.

C

Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, [illegible] offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Qui condolere poſſit iis qui ignorant & errant, quoniam [illegible] ipſe circumdatus eſt infirmitate: & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis.

Dix[illegible] *Non habemus Pontificem qui non p[illegible] compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato:* neceſſario ergo hæc quoque ad[illegible] docens q[illegible] de[illegible] in lege non Angelus vt p[illegible] hominibus S[illegible] electus eſt, ſed homo pro hominibus ea[illegible] habens naturam, iiſdem affectionibus obnoxius, ſciens naturæ imbecillitatem: [illegible] labuntur dans veniam iis qui peccant manum præbens [illegible] ex ſuis ea etiam quæ ſunt proximorum conſiderans. Qua de cauſa etiam lege conſtitutum eſt vt hoſtias non ſolum pro populo [illegible] ſed etiam [illegible] offerat.

D

Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo quemadmodum & Aaron.

Eſt enim le[illegible] Sacerdos, qui à Deo ordinationem accipit. Ita enim [illegible] Aaron primus Sacerdos accepit hanc dignitatem. Hæc autem dixit diuinus Apoſtolus, non [illegible] Pontificatus, volens regulas [illegible], ſed [illegible] docendum de Pontificatu Domini viam [illegible]. Sap[illegible] ſtatim ſubiunxit

Pſal. 2. *[illegible] non ſemetipſum glorificauit vt Pontifex fieret: [illegible] locutus eſt ad eum. Filius meus es tu ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dixit. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.*

Pſal. 109 [illegible] erat ex alia tribu: ex Dauid [illegible] quo[illegible] ad humanitate[illegible] [illegible] non [illegible] credentium Iudæorum men[illegible]

E

ad P[illegible] confugit teſtimonia & pe[illegible] præclare [illegible] quod dixit confirmauit: præclare autem ac [illegible] oſtendi[illegible] appellari [illegible] Pontificem etiam [illegible] & n[illegible] quandam & [illegible] lem P[illegible] catum ſu[illegible] homi[illegible] ea de cauſa pro hominibus P[illegible] ficem [illegible], vt [illegible] ignorant & [illegible] quidem [illegible] quoque [illegible] circumdatus [illegible] ecillitate [illegible] dit etiam Chriſtum [illegible] ſuſcepiſſe omnes humanæ naturæ affectiones præter peccatum.

Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſaluum facere a morte, cum clamore valido & lacrimis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia, C[illegible] cum eſſet Filius Dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, appellatus a Deo Pontifex iuxta ordinem Melchiſedech.

O[illegible] valde emotæ mentis [illegible] hæc d[illegible] de diuina natura. Si enim beatus Paulus in[illegible] tuebat, [illegible] d[illegible] ſolui & eſſe cum Chriſto & [illegible] qui ea quæ ſibi Hieroſolymis euentura erant prædixerunt, & retinere tentarunt, dixit, *Quid fletis, & affligitis cor meum? Ego enim non ſolum ligari, ſed etiam mori paratus ſum nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti:* quomodo Deus [illegible] ſeculorum opifex, qui nec conuerti nec mutari poteſt, & eſt ab omni affectione liber, mort[illegible] [illegible] Verum enimuero de his prolixiore vti oratione extremæ [illegible] eſſet amentiæ. Inſignis enim eorum quæ [illegible] humilitas, vel eos cogit qui diuinitati [illegible] e blaſphemant, diuinitati nihil horum tribuere. [illegible] hæc pateretur humanitas, conceſſit diuinitas, [illegible] cius enim vere fuiſſe hominem, & human[illegible] naturam ſuſcepiſſe, & non viſione & apparitione fuiſſe diſpenſationis peractum myſterium. Si enim quamuis hæc ita facta ſint, & Simon, & Menander, & Cerdon, & Marcion, & Valentinus, [illegible] Baſilides, & Bardeſanes & Manes, ſuos docuerunt aſſeclas eum nihil humanæ [illegible] naturæ: clarum eſt plures hunc errorem [illegible] futuros, ſi non humanas præter peccatum [illegible] affectiones. *Diem* autem *carnis* appellauit tempus [illegible] hoc eſt, quando habuit corpus mortale. D[illegible] au[illegible] peccati nunquam fecit in paſſione dicens. *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte.* [illegible] autem, *Didicit ex iis quæ paſſus eſt obedientiam*, poſuit Apoſtolus hyperbolice. Obedientiam [illegible] non poſt paſſionem, ſed ante paſſionem oſtendit. *Conſummationem* autem ſeu *perfectionem*, appellauit reſurrectionem & [illegible] eſt enim finis diſp[illegible]. [illegible] autem [illegible] omnes affectiones ſeu perpeſſiones, [illegible] oſtendere veritatem humanæ naturæ [illegible] ſed etiam [illegible] firmans illud quod ante dixit *Non enim habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine ſine peccato.* Vt ea ratione hortaretur eos ad quos ſcripſit [illegible] Pontificis miſericordiæ & clem[illegible] F[illegible] autem ſæpius Melchiſedech mentione, vult quidem oſtendere eius ſacerdotium eſſe maius [illegible] videtur autem aliquantiſper differre propter eorum qui docebantur imbecillitatem. Hoc enim dixit

Act. 21.

F

Matth. 26.

G

De quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum.

H

Deinde etiam moderatam affe[illegible] eorum [illegible] nem, & eam laude mulcet, v[illegible] vtilitatem pe[illegible]

Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.

Elementa exordij ſermonum Dei, vocauit [illegible] Chriſto ſermones. Iis e[illegible] ctam habebant, ea ſola quæ ad hu[illegible] p[illegible] bant aſſerebant ver[illegible] præcon[illegible] be[illegible] P[illegible] concionem habens inter Iudæos, e[illegible] litas doctrinam dimenſi[illegible] eſt [illegible] enim, [illegible] *virum virum approbatum a Deo in vo[illegible] & ſignis*, & [illegible]

Act. 2.

A [illegible] ſent, [illegible] tum, ſed viru[illegible]
1 Cor 3. [illegible] pellau[illegible] ecia ſcribens [illegible] Co[illegible]th[illegible]
Lac [illegible] potum dedi, non cibum, [illegible] enim pot[illegible]. [illegible]
[illegible] ante [illegible] declarauit: [illegible]
Non enim iu[illegible], inquit, aliquid, ſe ſcire vos, niſi [illegible] Chriſtum, [illegible] crucifixum. Hoc etiam [illegible] *quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.* [illegible] inquit, [illegible] ra ec[illegible]gimus de Ch[illegible] [illegible] que [illegible] bæc quidem ad[illegible] ittunt, quoniam ſo[illegible] po ceſt. [illegible] ntur. Deinde oſtendit differentiam perfecti & imperfecti.

Omnis enim, qui lactis e[illegible] particeps expers eſt ſermonis iuſtitiæ. Paruulus enim eſt. Perfectorum autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro[illegible] conſuetudine exercitatos habent ſenſus, ad diſcretionem boni & mali.

E[illegible] ætatibus oſtendit differentiam. Sicut enim recenter natis [illegible] fantibus lac præbere ſolemus, iis autem qui firmiores habent dentes [illegible] omni deinceps nutrimento veſ[illegible] pei nutrimus: ita ii qui infirmam habe[illegible] fidem imbecillitati commoderatam doctrinam exhibemus. eos autem qui perfectam [illegible] ceperunt, vt perfectiorum dogmatum ac decretorum [illegible] participes [illegible]uramus. Et apertius d[illegible]cens quidnam [illegible] c[illegible] pe lauerit, ſubiunxit:

CAP. VI.

Q[illegible] *apropter intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur.*

Q[illegible] iam eſt au[illegible] e[illegible] *ermo inchoationis Chriſti.*

Non rurſus iacientes [illegible] undamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad Deum [illegible] doctrinæ impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Et hoc faciemus ſiquidem permiſerit Deus.

B Poſtquam dubitationem [illegible] hile eos inſi[illegible] auit, hoc enim *lac* vocauit, vt perf[illegible]onem perſequantur, eique hæreant [illegible] excipit, & [illegible] ſuper [illegible] damenta reliqua æd[illegible] nt, non aliud de integro fundamentum iaciant. *Fundamentum* autem vocauit fidem. *opera* autem *mortua* improbitatem. Qui enim crediderunt, eorum [illegible] rem abhorrentes, & pœnitentia venientes, accedunt ad [illegible] num baptiſmum, & per manum ſacerdo[illegible] ſpiritus gratiam [illegible] piunt & in diuino baptiſmo reſurrectionis [illegible] ſu[illegible] ceientes, expectant [illegible] nemo [illegible] nium reſurre[illegible], & futurum [illegible] Ea [illegible] *nis ſermonem.* Sicut enim, qui pueros educent [illegible] um do[illegible] a[illegible] teres element[illegible] cum ſapie[illegible] rel[illegible] res, hæc primum docent eos, [illegible] ndem accedun[illegible] Dicit ergo diuinus Apoſtolus [illegible] petenda perf[illegible] & non rurſus de integro diſce[illegible] Hoc autem, *Et h*[illegible] *ciamus,* [illegible] *permiſerit* coniunxit ei quod eſt ſuperius. *Qu*[illegible] *intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur.* *Et hoc faciemus ſi Deus permiſerit,* pro eo quod [illegible] ad[illegible] eamus, con[illegible] perfectione lab[illegible] em ſuſcipimus. Sol[illegible] [illegible] Ap[illegible] lus di[illegible] ina prouiden[illegible] ia [illegible] Propte[illegible] ad[illegible] *ſi Deus permittat.* Ita etiam ſcribens ad Co[illegible] thios dicit. *Veniam autem ad vos, ſi Deus [illegible].* [illegible] autem *baptiſmata* plu[illegible] ter, non do[illegible] ce[illegible] peſſimata, ſed q[illegible] ui[illegible] baptiſmi gratia [illegible] enim vnum prædicauit baptiſ[illegible] untur:

I[illegible] *enim eſt [illegible], qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum [illegible] & [illegible] ſpiritus ſancti, [illegible] ſunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque [illegible] ſæculi [illegible] renouari ad pœnitentiam [illegible] crucifigentes [illegible] metipſis filium Dei, & oſtentui habentes.*

Omnino, inquit, [illegible] eſt, vt qui ad ſanctiſſi[illegible] acceſſerint, & [illegible] atæ diuini [illegible] ne[illegible] p[illegible], & æterno [illegible] torum figura [illegible] ceperunt, [illegible] & ali[illegible] b[illegible] pt[illegible] nam aſſequantur. Hoc [illegible] eſt aliud, quàm filium Dei rurſus [illegible] ngere & [illegible] prius aſſ[illegible]ctus eſt, rurſus ignominia afficere. [illegible] ipſe ſemel pa[illegible] ſult[illegible]

te[illegible] cipes. [illegible] cu[illegible] pe bap[illegible] pelimus, & vna cum conſor[illegible] ergo non [illegible], vt dono baptiſmi [illegible] ſus [illegible]. *C[illegible] enim, qui [illegible] à mortuis, non amplius moritur, mors illi non amplius dominabitur. Quod enim mortuum eſt, peccato ſemel mortuum eſt. Quod autem viuit, viuit Deo.* V[illegible] us quoque noſter homo vna crucifi[illegible], mortis figura in bapti[illegible] pta. *Bonum autem Dei verbum* vo[illegible] promiſſionem bonorum. *Virtutes autem futuri ſæculi* v[illegible] b. [illegible] & gratiam ſpiritus, per ea[illegible] ſumus [illegible] a promiſſa conſequi. Hæc autem dixit diuinus Apoſtolus docens Iudæos qui crediderunt, ne exiſtima[illegible] ſanctiſſimum baptiſmum eſſe ſimilem baptiſmis Iudaicis. Illi enim non ſoluebant peccata, ſed corporis ſordes quæ videbantur purgabant. Qua de cauſa & multa & frequenter adhibebantur. Hic [illegible] vnus eſt, vt qui [illegible] paſſionis & reſurrectionis typum habeat, & futuram reſurrectionem nobis ante deſcribat. Nouatiani hæc verba in aciem producunt aduerſus veritatem, non [illegible] lligentes diuinum Apoſtolum non prohibuiſſe [illegible] ta pœnitentiæ, ſed diuini bapti[illegible] [illegible] V[illegible] do ſubiunxit, *Rur*[illegible] *cru*[illegible] *entes ſibimetipſi filium Dei, & [illegible] ignominia à[illegible]* Diuinum [illegible] ſſer[illegible] affigere eſt eiuſdem his eſſe participem. Quod enim vbique prædicat pœnitentiam, [illegible] quæ ab ipſo ſcripta ſu[illegible] ad Corinthios, teſtantur etiam quæ ad Galatas. Quin etiam e[illegible] modi dicta vbique diſſe[illegible] [illegible] autem ve[illegible] ad ea quæ ſequ[illegible] ſpretanda.

Terra enim ſuper ſe ven[illegible] ſæpe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, [illegible] quibus coletur, accipit benedictionem à Deo. proferens autem ſpinas ac tribulos reproba eſt ac maledicto proxima, cuius conſummatio eſt in combuſtionem.

E[illegible] tudine [illegible] bona percipiant, qui pietatis [illegible] fructus pr[illegible] tem [illegible] quiſ[illegible] appellauit doctrin[illegible] Ita [illegible] Prop[illegible] E[illegible], vel Deus p[illegible] *Et præcipiam nubibus, ne pluant ſuper ipſam imbrem.* Et [illegible] tiam in diuinis Euangeliis. *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Quia aut[illegible] ver[illegible] vſus eſt a[illegible] ſpinarum & ignis faciens mentionem, [illegible] conſ[illegible] lationem adhibe[illegible] Eſa 5. Ioann 7.

G *Confi[illegible] autem [illegible] ſalutem [illegible] loquimur.*

Et ne v[illegible] potius adulatione v[illegible] ea quæ [illegible] rant in me[illegible] co[illegible] ad[illegible] ratione eth[illegible]

Non enim iniuſtus Deus vt obliuiſcatur operis [illegible] dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis [illegible] ſanctis & miniſtratis.

Si hæc ergo de[illegible] [illegible] legi[illegible], pergens, pauiſſ[illegible]

Cupimus autem vnumquemque veſtrum eandem oſtendere ſolicitudinem ad expletionem ſpei vſque in finem: [illegible] imitatores eorum qui fide ac patientia hæreditabunt promiſſiones.

H Per hæc quæ dic[illegible] eos ab initio q[illegible] magnam oſtend[illegible] ſe[illegible] can[illegible] & ſe[illegible] ad [illegible] in tempeſt[illegible] di beneuolentiam. Cupimus inquit & v[illegible] de[illegible] ſtudiu vos ſemper v[illegible] cum illa alacritate an[illegible] & prom[illegible]. Hoc autem ita eti[illegible] [illegible] ne[illegible] ob ſpe[illegible] ſum fuiſt[illegible], ad eos q[illegible] udinem [illegible] promiſſa [illegible] E[illegible] poſt [illegible] idem, [illegible] em [illegible] q[illegible] m[illegible] promiſſa [illegible]

Abrahæ nam que promittens [illegible] quoniam [illegible] per quem iuraret, iurauit per [illegible] dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et [illegible] adeptus eſt repromiſſionem. Gen 14.

A Oſtendit veritatem eius qui eſt pollicitus. Deus enim, inquit, erat, qui ſe nihil habebat ſuperius, & teſtimonium eſt iuſiurandum, iurauit enim per ſemetipſum, ſed tamen licet & ſit pollicitus, & hoc fecerit cum iureiurando, non tamen ſtatim impleuit promiſſa: ſed magna opus habuit tolerantia Patriarcha, & plurimo tempore quod præterijt. Tradidit veritatem promiſſi. Docet etiam quanam de cauſa iurauerit, & cur id per ſeipſum fecerit.

Homines enim per maiorem ſe iurant: & omnis controuerſia eorum finis ad confirmationem, eſt iuramentum.

Mos eſt hominibus ea quæ dicunt confirmare iureiurando, eis etiam mos eſt iurare per maiores.

In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis heredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum.

Ea de cauſa Deus dicto ſuo iuſiurandum adiecit, volens oſtendere promiſſi veritatem, & quod fieri non poſſet vt poſt iuſiurandum aliud ſtatueret.

B *Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem.*

Duas res dixit, ſermonem & iuſiurandum. Etenim ſolo ſermone vtens Deus, implet promiſſionem, multo autem magis ſermoni iuſiurandum coniungens. Hoc autem, inquit, fecit nobis addens animum, & [illegible] diuina promiſſa expectaremus efficiens, & non diffideremus quoniam non videmus promiſſa. *Spes enim quæ videtur, non eſt ſpes.*

Quam ſicut ancoram habemus animæ (nempe ſpem) tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis.

Velamen cœlum vocauit. Regnum enim cœlorum ſe Dominus daturum eſt pollicitus iis qui in ipſum crediderint. Illa, inquit, bona ſperamus, hanc ſpem tenemus veluti ſacram ancoram. Ancora enim in profundo abſconſa, non ſinit vt noſtræ animæ conquaſſentur. Aliunde etiam oſtendit certam & cui contradici non poſſit ſpem bonorum.

Vbi præcurſor pro nobis introijt Ieſus.

C Propter nos, inquit, homo factus eſt, propter nos corpus morti tradidit, morteque fracta ac profligata, in cœlos aſcendit, eorum qui dormierunt effectus primitiæ. Maiorem autem nobis dedit fiduciam appellatione præcurſoris. Si eſt enim noſter præcurſor, & pro nobis aſcendit: vt nos quoque ſequamur neceſſe eſt, & aſcenſum conſequamur. Hoc etiam dixit Dominus Apoſtolis. *Multæ manſiones apud Patrem meum. Si autem non dixiſſem vobis quod vadam, & parabo vobis locum. Et ſi iero, & pa-*
Ioan. 14. *rauero vobis locum, iterum veniam ad vos, & aſſumam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.* Ita etiam hic *Vbi Præcurſor pro nobis [illegible].* Et redit etiam ad inſtitutum ſermonem de Pontificatu.

Secundum ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum.

Pſal. 109. Hunc ex prophetico cepit teſtimonio. *Tu es enim,* inquit, *Pontifex in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Eſt autem *Pontifex in æternum,* non quod hoſtias & ſacrificia offerat. Suum enim corpus ſemel obtulit: ſed vt intercedat, qui eos qui credunt ad Patrem adducit. Per eum enim, inquit, habuimus acceſſum ambo ad Patrem. Iam vero ipſe quoque Dominus dixit in Euangeliis. *Nemo*
Ioan. 14. *venit ad Patrem niſi per me.* Sciendum autem eſt diuinum
D Apoſtolum meminiſſe iuſiurandi facti Abraham: vt oſtenderetur immutabilitas diuini conſilii. Etenim ad probandam Pontificatus ſecundum ordinem Melchiſedech ſtabilitatem viam munit. Namque hic etiam et quod d[illegible]am adiunctum eſt iuſiurandum. Quam autem comparationem ſæpe facere parturijt, incipit facere in præſentia [illegible] primum hiſtoriam Melchiſedech in memoriam reuocat.

CAP. VII.

Gen. 14. *Hic enim Melchiſedech rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo a cæde Regum, & benedixit ei, cui & [illegible] mas [illegible] dedit Abraham.*

[illegible] verba facere [illegible] iam incipit [illegible] propoſit[illegible]. Ea [illegible] de

E cauſa oſtendit etiam Abraham benedici, & ſpoliorum offerre decimas: vt oſtendat vel Patriarcham ipſi figuræ cedere. Deinde etiam ex nominibus oſtendit eius magnitudinem.

Primum quidem qui interpretatur Rex iuſtitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod eſt Rex pacis.

Hoc nomen *Melchiſedech* Hebræorum & Syro[illegible] lingua ſignificat idem quod *Rex iuſtitiæ.* [illegible] Salem. *Salem* autem exponitur Pax. Per [illegible] oſtendere eum eſſe typum C[illegible] Domini. *Ip[illegible] eſt,* vt dicit Apoſtolus, *pax noſtra. Ipſe appellatus eſt,* [illegible] Propheta, *iuſtitia noſtra.*

Sine patre, ſine matre ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatus autem filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.

Abrahæ & multorum aliorum genealogiam diuina recenſuit ſcriptura, tam eorum qui [illegible] eum præceſſerunt, quam eorum qui poſtea ſecuti ſunt, & illius patrem, & auum, & abauum, & illius maiores. Porro autem adiecit etiam quod tot annos natus genuit: & rurſus cum tot annos natus eſſet, mortuus eſt. Melchiſedech autem nec
F Patrem nec genus docuit diuina ſcriptura: & neque quanto tempore vixerit: neque quando vnquam vitæ finem ceperit. Ea ergo ratione eſt *ſine patre, & ſine matre & ſine genealogia, neque initium dierum, nec vitæ finem habens.* Diuina enim ſcriptura nihil horum nos docuit. Dominus autem Chriſtus [illegible] & v[illegible] habet vnumquodque horum. Eſt enim *ſine matre,* vt Deus, ex ſolo eſt enim Patre genitus. *Sine Patre* a[illegible], vt h[illegible], ex [illegible] la enim matre virgine per par[illegible] editus eſt. *Sine genealogia* eſt, vt Deus. [illegible] enim habet opus genealogia, qui eſt ex ingenito patre genitus. *Non habuit initium dierum,* [illegible] enim æterna generatio. *Neque vitæ habet finem.* Immortalem enim habet naturam. Ea de cauſa non Dominum Chriſtum, ſed Melchiſedech Chriſto aſſimilauit. Ille enim eſt huius typus. Hic vero typi veritas. In ſacerdotio autem non Melchiſedech Chriſtum D[illegible]minum imitatus eſt, ſed Dominus Chriſtus Sac[illegible]dos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Eſt enim hominis fungi ſacerdotio. Dei vero ea quæ offeruntur ſuſcipere. Sed
G tamen homo factus vnigenitus Dei filius Sacer[illegible]s etiam noſter factus eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, non cum aliqua dignitatis acceſſione, ſed diuina celata dignitate, & pro ſalute noſtra ſuſcepta humilitate. Ita enim vocatus eſt, & *peccatum* & *maledictum,* & *via,* & *porta,* & eiuſmodi plurima. Porro autem dixit de Melchiſedech, quod *manet Sacerdos in æternum,* quoniam ad [illegible]os non tranſmiſit Sacerdotium, quemadmodum Aaron, Eleazar & Phinees. Qui h[illegible]nc enim hæreditatem ad alium tranſmittit, videtur quodammodo priuari dignitate, cum eam alius exerceat. Aliam quoque habet intelligentiam. Quemadmodum enim Moſem non ſolum appellamus legiſlatorem, ſed etiam ipſam legem: ita etiam Melchiſedech nominamus & perſonam, & rem ipſam, nempe Sacerdotium. Ipſum autem habet Chriſtus Dominus, qui vitam habet quę nunquam deſinet.

Intuemini autem quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.

H Dignitatis Abrahæ non ſine cauſa meminit, ſed volens oſtendere ipſam Sacerdotium [illegible] diceret eſſe bonorum fundamentum. Quapropter genera benedictionem accipiunt, & prædæ decimam Melchiſedech obtulerunt.

Et quidem de filijs Leui Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere a populo ſecundum legem, id eſt, à fratribus ſuis, quanquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ.

Tanta eſt aut[illegible], inquit, Sac[illegible]dotii d[illegible]nitas, vt qui ſunt ea lege Sacerdotes, etiam ab iis q[illegible] eiuſdem generis, tribuſq; ac cognati[illegible]s decim[illegible] accipiant, etſi ab eodem parente te originem duxiſſe g[illegible].

Cuius autem generatio non annumeratur [illegible], decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repr[illegible] benedixit.

[illegible] ergo ſunt ex lege Sacerdotes decimas [illegible] bu[illegible]as ex[illegible]gunt. Hic autem qui [illegible] m[illegible] p[illegible] Patriarcha [illegible] p[illegible] eſ benedi[illegible]

tum

A [illegible] m [illegible] u ter ta [illegible] ſt ergo illu [illegible] et [illegible] nealogia [illegible] fig [illegible]

Sine vlla autem contradictione quod minus [illegible] a meliore benedicitur.

I [illegible] t m eſt citra vllam dubitationem & a [illegible] que om [illegible] uuet [illegible] quod maiores ſu [illegible] ſunt ben dicere [illegible]

[illegible] hi [illegible] m de cimas morientes homines accipiunt, ibi autem [illegible] quia viuit.

Hoc ex l [illegible] o h [illegible] co poſitit teſtimonio. *Tu enim, inquit, es [illegible] erdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech* [illegible] a [illegible] erit conſentaneum erat decere Iudæos Abrahā non fuiſſe Sacerdotem, & iure decimas [illegible] tuliſſe, & benedictionem accepiſſi. Aaron autem Sacerdotij dignitatem a [illegible] cepit, & illius genus poſt ipſum diuinæ ſui [illegible] gratiæ particeps, ingenioſe & ſubtiliter oſtendit illos etiam per Patriarcham obtuliſſe decimas.

Et, vt ita dictum ſit, per Abraham & Leui qui decimas accepit, decimatus eſt. Adhuc enim in lumbis Patris erat, quando obuiauit ei Melchiſedech.

b Nondum [illegible] erat pater Iſaac, quando Patriarcha accepit benedictionem M [illegible] hiſ dech. At hic ergo [illegible] ſe habebat ſementem & [illegible] atem [illegible] liberoru [illegible] procreationis. Ex Iſaac autem p [illegible] creatus eſt Iacob, ex illo autem Leui. In illo ergo, inquit, erat Leui quando & decimas obtulit, & accepit benedictionem. Neceſſe eſt ergo ipſum & fuiſſe decimatum, & benedictionis fuiſſe participem. Deinde rurſus alia ratione [illegible] quod [illegible] probare aggreditur & Iretue [illegible] ue [illegible] ert [illegible] præ ſunt enim modi veris contradici non poſſit, oſtendit ceſſare quidem Leuiticum ſacerdotium [illegible] d autem quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, eius loco induci, & ſimul incipit ſeminare doctrinam noui teſtamenti.

Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat, populus enim ſub ipſo legem accepit, quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici?

C Si perfectionem, inquit, habuit Sacerdotium quod eſt ex lege, per ipſum enim implebantur omnia legitima, quid ibi vult datio alterius? Cur autem non ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech [illegible] datum eſt pollicetur. Atqui per [illegible] nd implebantur legitima. Illud enim [illegible] ſſerebat ſacrificia. Illud id quod erat po [illegible] tum expurgabat. Per [illegible] feſtorum præcepta [illegible] pl [illegible] antur. I [illegible] dixit illi [illegible] *enim ſub ipſo legem acceperat.* Poſtquam [illegible] ſter dit mutationem Sacerd [illegible] ndi etiam l [illegible] ſlationem

Tranſlato enim Sacerdotio, neceſſe eſt vt & legis tranſlatio fiat.

L [illegible] co [illegible] ta eb [illegible] at et [illegible] tiu. Neceſſe e [illegible] ſſ [illegible] ſante Sacerdotio, id [illegible] quoque ac [illegible]

In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu fuit, de qua nullus altari [illegible] fuit.

D Dicit [illegible] iam nomen tribus.

Manifeſtum enim eſt quod ex Iuda ortus ſit Dominus noſter in [illegible] h [illegible] de ſacerdotio M [illegible] locutus eſt.

[illegible]

Mich. 5.

2. Reg. 14.

[illegible]

Ex alio etiam, inquit, [illegible] ſte [illegible] poteſt [illegible] mili [illegible]. Quemadmodum enim ille non [illegible] bu [illegible] ſacerdotu: ita nec hic ipſum [illegible] a [illegible] tranſm [illegible] *carnale* enim *mandatum* hoc vocauit, vtpote leges propterea quod ſunt homines mortales præcipientes, [illegible] poſt [illegible] t ni Pontifici, illius hinc excipiat ſacerdotium Ex [illegible] timo autem per id quod dictum eſt etiam aliud ſignificat. Corpus enim omnino Sacerdotes purgabant id aſpergentes & lauantes, pro eo ſacrificia offerebant. Neque enim pro homicidis, neque pro iis qui matrimonia aliena v [illegible] nt, ſacrificia offerre conſueuerant, ſed pro iis qui ſem [illegible] nis profluuio l [illegible] borant, & leproſis, & [illegible] jis qui tangunt [illegible] a mortuorum. Deinde reuertitur ad cœptam de lege orationem.

Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum, & quantum eſt non ſine iureiurando.

B

F

Ceſſat, inquit lex inu [illegible] u [illegible] tur autem ſpes [illegible] chorum. Illa autem ceſſat, no [illegible] vt [illegible] eſt [illegible] ſana hæreticorum ſententia, ſed [illegible], & quæ non p [illegible] teſt perfectam afferre v [illegible] tatem. Nota [illegible] quæ ſunt legis ſuperuacanea, ea vocat *imbecilla* [illegible], circumciſionē, ſabbatum, & quæ [illegible] nt [illegible] unt autem legis neceſſaria, nouum quoque [illegible] etiam cum incremento ea ſeruaſſe [illegible] Por [illegible] ergo accepimus ſpem fu [illegible] rorum bonor [illegible] es [illegible] ota [illegible] efficit. Iuſiura [illegible] dum autem nobis confirmat Dei promiſſionem.

Alij quidem ſine iureiurando Sacerdotes facti ſunt. Hic vero cum iureiurando per eum qui dixit ad illum, [illegible] auit Dominus, & non pœnitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum.

Quoniam enim idem etiam eos qui in lege [illegible] ſacerdotes ordinauit, illis autem ceſſa [illegible] tenontrauit neceſſario dixit eum quidem [illegible] ſ-abſque iureiurando, in hoc autem etiam [illegible] adiecit. Ne ergo exiſtimetis ſore [illegible] hoc [illegible] dot [illegible] ſicut illud deſinat, & rurſus ali [illegible] de [illegible] co [illegible] tur. Eiuſmodi enim ſuſpicio [illegible] excl [illegible] iuratura. dum quod datum eſt

In tantum melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus.

G Poſtquam oſtendit Sacerdotio legis [illegible] n deinde [illegible] iſtæ quidem [illegible] um, [illegible] id quod eſt ſecundum ordinem M [illegible] ſter deinceps nouum teſtamentum [illegible] cat d [illegible] eſſe ve [illegible] p [illegible] d [illegible] appa [illegible] ium teſt [illegible] ent m [illegible] b [illegible], & n [illegible] cum te [illegible] c [illegible] aut [illegible] ad [illegible] *ſem ſi- [illegible] Dominum* [illegible] onem [illegible] v [illegible] ſ [illegible] m autem re [illegible] m per [illegible] ul [illegible] Apoſtolo trad [illegible] de [illegible] itead [illegible] m [illegible] unt.

H *Et alij quidem plures facti ſunt Sacerdotes, id eo quod morte prohiberentur permanere. Hic autem eo quod maneat in æternum, perpetuum habet ſacerdotium.*

[illegible] ex lege, [illegible] ſunt [illegible] di [illegible] [illegible]

Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.

[illegible]

Talis enim decebat vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus, & excelſior cælis factus.

A [illegible] Vt cum [illegible] quod [illegible] modo Deo [illegible] nerit, q[illegible] S[illegible] erat autem id quod dicitur [illegible] ſu[illegible] cælos penetrauit. Deus aute[illegible] quæ nequit circumſcribi. Ergo hæc [illegible] Chriſto attribue[illegible] vt homini, non eum [illegible] Deo verbo intelligentes, ſed [illegible] diuinitatis, quid humanitatis proprium.

Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi, hoc enim fecit ſemel ſe offerendo.

Duo poſuit quæ non habebant [illegible] ſacerdotum conſecuti. Illi enim & aſſidue [illegible] offerebant, & pro ſeipſis ſacrificabant, vt qui etiam ipſi [illegible] tenerent, vt homines. Qui ſunt autem peccati obn[illegible] vtuntur libertate dicendi. Hic autem ne[illegible] hoc quidem, quoniam nullum eſt peccato a[illegible] Illud vero, vtpote quod [illegible] ſacrificium ad [illegible] autem ſuffe-

B cerit. Et illi quidem alias off[illegible]bant hoſtias. Hic vero [illegible] ipſius corpus obtulit, vt qui [illegible] & Sacerdos, & hoſtia, & vt Deus cum Patre & [illegible] donum ſuſcipiat.

Lex enim homines conſtituit ſacerdotes [illegible] infirmitatem habentes.

Talis eſt enim natura hominum.

Sermo autem iuriſiurandi qui poſt legem eſt, [illegible] in æternum perfectum.

Vnigenitus [illegible] habet pe[illegible] quæ concurrent [illegible] generatione [illegible] pater, Et [illegible] itaque etiam [illegible] intelligi manifeſt[illegible] humanitatem. [illegible] enim [illegible] dic[illegible] immortal[illegible]. Nec tamen eſt alius [illegible] intelligendus ab eo qui [illegible] natura filius, ſed [illegible] qui [illegible] natura filius, vt Deus, & qui eandem rurſus accip[illegible] appellationem, vt homo.

CAP. VIII.

Capitulum autem ſuper ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis, ſanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo.

Maximum honorem poſtremum reliquit, & oſtendit

C [illegible] in dextera maieſtatis. Sacerdotum enim parens Aaron qui Pontificatus munus primus ſuſcepit, [illegible] & [illegible] tabernaculum. Hic autem [illegible] a de[illegible]ris. A[illegible] autem [illegible] λειτουργὸς, hoc [illegible] *ſacerdotalium munerum miniſter*. quoniam de Pontifice [illegible] Quoniam [illegible] ſacerdotali fun[illegible] obtulit, & non offert amplius [illegible] modo [illegible] poteſt vt idem ſimul & de[illegible] fungatur. Niſi forte dixerit [illegible] ſacerdotale ſalutem quam vt [illegible] *[illegible]* autem vocaint cœlum, [illegible] quem vt hominem dixit Apoſtolus [illegible]

Omnis enim Pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur [illegible] eſt & [illegible] habere aliquid quod offerat.

[illegible] eſt Pontificis offerre dona Deo vniuerſorum. Ea [illegible] factus vnigenitus, cum noſtram

D [illegible] obtulit.

[illegible] ſacerdos: cum eſſent qui offerrent [illegible] munera, qui exemplari & vmbræ deſeruiunt [illegible]

H[illegible] po[illegible] vt [illegible] ac ſe defenderet, dicens ſe [illegible] etiam [illegible] ducere [illegible] cæleſtium. Ea d[illegible] qu[illegible] ſup[illegible] acan[illegible] Sa[illegible] ſacer[illegible] & [illegible] eſt ex [illegible] eſt [illegible] m, & [illegible] a [illegible] eſſ[illegible] teſtamen[illegible] um peragu[illegible] rehu[illegible] illi[illegible] us & ſalut[illegible] me[illegible]

[illegible] gere. Hæc [illegible] nobis præcepit ipſe Dominus. [illegible] E con[illegible] quæ pro [illegible] ſuſcepta pe[illegible] lorem beneuolentiam [illegible] & futur[illegible] Poſtquam autem [illegible] Apoſtolus vocat [illegible] teſtim[illegible] quod dixit

Sicut reſponſum eſt Moyſi, cum [illegible] [illegible] quod tibi oſtenſum eſt in monte. Exod. 25.

C[illegible] quaſdam figuras in monte [illegible] ſi[illegible] ieret. Sunt ergo [illegible] enim ſubiungit.

Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium quanto & melioris teſtamenti mediator eſt. quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.

Breuiter oſtendit excellentiam. [illegible] enim teſtamentum habebat [illegible] temporales promiſſiones adiunctas, terram fluentem lacte & melle & oliuetorum & vinetorum terram, & filiorum multitudinem, & quæ ſunt h[illegible] F Nouum autem [illegible] vitam æternam, & regnum cæl[illegible] Cum Leuitico ſacerdotio excellentius eſſe oſtendit id quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, aperte deinceps certamen ſuſcipit pro nouo teſtamento.

Nam ſi illud prius culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus quæreretur.

[illegible] ud autem, *A reprehenſione alienum*, poſuit pro [illegible] quod eſt, Perfectum, id eſt, [illegible] ad perfect[illegible] ens vt nihil ſint reprehenſi[illegible] [illegible] Quoniam autē hu[illegible] ſtictebat ad eius per[illegible] legitimam [illegible] institutionem amplectebantur [illegible] miam prophetam vocat ad eius quod dict[illegible] monium & dicit:

Vituperans enim eos dicit. Ecce dies venient, dicit Dominus conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod feci Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Ægypti, quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſrael, poſt dies illos, dicit Dominus. Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuper ſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, & non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens [illegible] noſce dominum. Quoniam omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & [illegible] eorum iam non memorabor. G

Hoc poſtquam adduxit teſtimonium, v[illegible] de ad[illegible] bilitet & [illegible] legem ei[illegible] & dicit

Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.

Mortalibus enim hominibus le[illegible] on[illegible] autem teſtamentum æternam nobi[illegible] vitam [illegible] lure ergo illud quidem conſenuit [illegible] perpetuo nouum, v[illegible] quod [illegible] coniunctis [illegible] non neſcunt. Hoc etiam apert[illegible] d[illegible] cens. *Non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & [illegible] fratrem ſuum, dicens: Cognoſce dominum [illegible] omnes ſcient me à paruo vſque ad magnum eo[illegible]* [illegible] H quaquam factum eſt in vi[illegible] præ[illegible] infidelitatis tenebr[illegible] ſunt [illegible] debunt [illegible] videntur [illegible] autem [illegible] cæleſtium appellat [illegible] [illegible] dum [illegible] gem iuri, quæ ante explicata [illegible] outexit orationem.

CAP. IX.

Habuit quidem & [illegible] iuſtificationes cultura.

[illegible] mandata [illegible] tum diuin[illegible] Pſal. 118. *[illegible] iuſtificationes tuas [illegible] dicta & iuſtitias [illegible]* [illegible] *Sanctum ſ[illegible]*

A *Tabernaculum* ita appel[illegible], quod totius mundi figuram teneat. Velo enim interme[illegible] diuidebatur in duas partes, & hæc quidem appellabatur *ſancta*, illa vero *ſancta ſanctorum*. Et ſancta quidem imitabantur vitam quæ in terra agitur. Sancta autem ſanctorum, formam ac rationem vitæ quæ agitur in cœlis. Ipſum autem velum vſum firmamenti implebat. Duos enim eſſe cœlos diuina nos ſcriptura docuit, quorum primum quidem cum terra Deus fabricatus eſt. Secundum autem ſecundo die [illegible]m dixit. *Fiat firmamentum in medio aquæ.* Deinde ſubiunxit. *Et vocauit Deus firmamentum cœlum.* Ita etiam [illegible] beatus Dauid, *Cœlum cœli Domino.* Hoc enim cœlum eſt quidem noſtrium tectum. Poteſtatibus autem, quæ ſub aſpectum non cadunt, eſt loco ſoli ſeu pauimenti. Quemadmodum ergo hoc cœlum ea quæ ſunt inferne ſeiungit à ſupernis ita velum in medio tabernaculi extenſum, ſeparabat à ſanctis ſancta ſanctorum.

Gen. 1.

Pſal. 113.

Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo erant candelabra & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur ſancta.

Sancta Græce eſt ἅγια, quod legendum eſt cum accentu acuto in antepenultima. Ita enim nos docet intelligendum eſſe alterum nomen.

B *Poſt velamentum autem ſecundum, tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ teſtamenti. Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium. De quibus non eſt modo dicendum per ſingula.*

Per *propitiatorium & Cherubim* id oſtendit habere typum cœleſtium. Per *candelabrum* autem & *menſam* præſentem vitam ſignificauit.

His vero ita compoſitis, in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes, in ſecundum autem, ſemel in anno ſolus Pontifex, non ſine ſanguine quem offerret pro ſua & populi ignorantia.

Intincto enim in ſanguine digito propitiatorium aſpergere iuſſus eſt.

Hoc ſignificante Spiritu ſancto nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum.

C Ea de cauſa, inquit, non licebat multis ingredi ſancta ſanctorum, quod cultus ex lege adhuc vigeret. Sciendum eſt autem quod cum Deus hæc ita fieri iuſſiſſet, diuinus Apoſtolus dixit ſpiritum ſanctum hæc ita ſignificaſſe, oſtendens dignitatem ſpiritus.

Quæ parabola eſt temporis inſtantis, iuxta quam munera & [illegible] quæ non poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruient[illegible] [illegible] & in potibus & in varijs baptiſmatibus, & iuſtitijs carnis vſque ad tempus correctionis impoſita.

Per [illegible], inquit, docemur per tabernaculum [illegible] vitæ vulcin, & [illegible] qui [illegible] adhuc habent naturam. Ea de cauſa Sacerdotes quidem in primum ingrediebantur tabernaculum & cultum ex lege conſtitutum & adorandi ritum [illegible]bant. In ſancta autem ſanctorum minime, ſed ſolus [illegible] ediens Pontifex, implebat figuram Chriſti Domini [illegible] aſcendit in cœlum, & effecit vt ad ipſum nobis pateret aditus. In his quoque nus aperte docuit ſe [illegible] legem extitiſſe, ſed ea ſolum quæ conſtituta

D [illegible] & potu, de eo qui ſeminis profluuio labo[illegible] puerpera, & de fluxu ſanguinis, & ſimilibus. [illegible]ebantur, & aſperſionibus mundabantur. Nihil autem eorum poterat mundam efficere conſcientiam. Vnumquodque autem eorum non ſine cauſa datum eſt, ſed ad [illegible] quem vſum, quem dicere non eſt præſentis t[illegible] Erant tamen hæc omnia ad tempus, & tempus [illegible] Hoc enim dicit illud, *[illegible] ad tempus correctionis impoſita.* Poſtquam eorum ſic [illegible] ea quæ ſunt noui teſtamenti [illegible] comparat.

Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id eſt, non huius creationis, neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.

Tabernaculum non manu factum, hic humanam appellauit naturam, quam [illegible] Chriſtus Dominus. Neque enim lege matrimonij facta eſt, ſed ſpiritus ſanctus tabernaculum conſtruxit. Illud autem, *Non huius creaturæ*, pro eo quod eſt, Non ex lege naturæ, quæ in creatura verſatur. Obtulit autem pro nobis non ſanguinem taurorum & hircorum, ſed proprium ſanguinem, & per eum ſanguinem in cœlum aſcendit. Non vt Pontifices ſemel in anno, ſed æterna ſemel ſalute inuenta. Redemptionis enim noſtræ pretium factus, liberauit nos omnes à mortis poteſtate. Deinde exemplo eius quod dictum eſt veritatem oſtendit. E

Si enim ſanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo viuenti?

Si enim animalium ratione carentium ſanguis & cinis aſperſi purgant maculam quæ videtur ineſſe corpori: multo magis ſanguis Chriſti noſtras conſcientias liberat à malis operibus. *Mortua* enim *opera* appellauit male olentia & improba. Hoc etiam dixit quoad humanitatem. Nihil [illegible] reprehenſioni obnoxium eſſe in illud corpus ſanctus ſpiritus. Habebat enim omnia dona ſpiritus. *Et de plenitudine eius*, vt dixit Diuus Ioannes, *omnes accepimus.* Notandum eſt autem quod ſpiritum ſanctum appellauit æternum. Quod autem eſt æternum nõ eſt creatum. Quod enim eſt æternum, non habet temporale eſſentiæ principium. F

Ioan. 1.

Et ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant qui vocati ſunt æternæ hæreditatis.

Ea de cauſa mortem pro omnibus ſubiit, vt eos etiam qui fuerunt obnoxij execrationi propter tranſgreſſionem, dignos ſalute faceret, & æternorum bonorum redderet participes.

Vbi enim teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet dum viuit qui teſtatus eſt.

Hoc poſuit, eos qui propter mortem Domini angebantur conſolans, quod dato nouo teſtamento, oportebat etiam eſſe mortem. Poſt eorum enim qui teſtantur mortem, vires teſtamenta accipiunt. Et hoc etiam probat ex veteri. G

Vnde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni mandato legis a Moſe vniuerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyſſopo, ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens. Hic ſanguis teſtamenti quod mandauit ad vos Deus. Etiam tabernaculum & omnia vaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit, & omnia pene in ſanguine ſecundum legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Exod. 24.

Vetera fuiſſe nouorum typos ac figuras aperte & abſque vlla dubitatione oſtendit. Si ergo etiam in typo legiſlator accepto ſanguine, eoque aqua commixto, & teſtamentum ipſum, & populum, & tabernaculum aſpergebat: quin etiam qui erant polluti aſperſione mundabantur, qui[illegible] veritate hoc factum eſſe inuenimus? Neceſſario autem Moſaicum quoque adduxit teſtimonium, quod aperte ſignificaret. *Hic ſanguis teſtamenti quod mandauit ad vos Deus.* Quia enim diuina natura eſt immortalis, per hoſtiarum ſanguinem impleuit mortis figuram, & ſanguinem confirmauit. Poſtquam autem homo factus eſt Deus ſe [illegible], & mortale corpus habuit [illegible] rationis expertibus hoſtiis non amplius [illegible] opus, [illegible] proprio ſanguine nouum confirmauit teſtamentum. Vmbræ enim [illegible] typus, [illegible] autem corpori. Baptiſmatis autem typus erat aqua. Salutatis autem ſanguinis, a[illegible] expertium [illegible] Diuinitatem [illegible] Nam [illegible] in [illegible] Imp[illegible] diuinitatis [illegible] cedrinum. Eſt enim lignum quod non putreſit, [illegible] humanitatis [illegible]. H

Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari.

A [illegible] quod est [illegible]

Ipsa autem cælestia melioribus [illegible]

Nempe orationi comp[illegible] aut vitio obnoxi & sanc[illegible] h[illegible] [illegible] lauit spiritalia, quibus mundat[illegible].

Non enim in manu facta sancta Iesus introiuit, exemplaria verorum, sed in ipsum cælum vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.

Ostendit etiam ex loco d[illegible]. S[illegible] dotes [illegible] nim intro[illegible]ant in tabernaculum [illegible] nu[illegible] ctum: [illegible] nouum recenter excisum. Ipse autem in cæ[illegible]m. Ill[illegible] autem, *vt appareat nunc*, vt hon[illegible] o[illegible] et. [illegible] um primum hu[illegible]ana natur[illegible] ascendi[illegible] in cælum.

Neque vt sæpe offerat seipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno, alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.

Q[illegible] sunt legis sacerdotes, singulis annis in sancta sanctorum introeunt. Christus autem seme[illegible] hoc f[illegible]cit in consummatione seculorum: Et illi quidem in sanguine alieno. Ipse autem in proprio. B

Nunc autem semel in consummatione seculorum, destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.

Omnino enim peccati vires profligauit nobis immortalitatem [illegible]llicitus: Id enim corporibus immortalibus non potest exhibere mol[illegible]am.

Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda pe[illegible] [illegible] sine pe[illegible] [illegible] apparebit omnibus ex[illegible] [illegible] spectantibus se in salutem.

Quemadmodum enim decretum est vt vnusquisque homo semel moriatur: qui autem mor[illegible] [illegible] suscepit, non peccat quidem amplius, expectat autem vt de iis quæ in vita gessit examinetur: [illegible]ta Christus Dominus pro nobis semel oblatus, nostr[illegible] suscepit peccatis. rursus nobis apparebit peccato non amplius dominan[illegible]e, pro eo quod est, non amplius locum habente peccato in hominibus. Ipse enim licet mortale corpus haberet, peccatum non f[illegible]cit, nec est inuentus dolus in ore [illegible]us. Notandum est autem quod d[illegible] [illegible] eum multorum peccata sustulisse, non omnium. Non omnes enim crediderunt. Eorum ergo qui crediderunt solum peccata sustulit. C

CAP. X.

VMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos, eisdem ipsis [illegible] quas offerunt indesi[illegible] [illegible] nunquam potest accedentes [illegible] perfacere.

Reuoca[illegible] [illegible] tai futura[illegible] *Rerum* autem *imaginem* instituit[illegible] [illegible] Euange[illegible] a[illegible]. *Vmbram* autem [illegible] magi[illegible], ver[illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] uider [illegible] exe[illegible]plari[illegible]: *magine* autem *adumbratio* ea ostendit obscurius. Et veteri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] assi[illegible]ilauit. Multa enim [illegible], [illegible] eadem quotannis offerri [illegible], eos qui ex lege vitam instituunt non possunt perfectos effi[illegible]e. D

Alioqui [illegible] ssent offerre: ideo quod nullam haberent vltra conscientiam peccati cultores, semel mundati.

Propterea [illegible] finem accipiunt, vt quæ non possint puram reddere conscien[illegible]am

Sed in ipsis commemoratio [illegible] *atorum per singulos annos fit.*

Ostendit imbecillitatem [illegible] & [illegible]ilitatem. Peccata enim non [illegible]test [illegible] [illegible] accusat, & timorem incutit, [illegible] [illegible] grat[illegible]m accedant.

Impossibile enim est, sanguine taurorum & hircorum auferri pe[illegible].

[illegible] [illegible]an hom[illegible] [illegible] aut particulari [illegible] [illegible]ngui[illegible] [illegible] [illegible] tarem [illegible] [illegible]

Psal. 10 [illegible] nab[illegible] [illegible]catus D[illegible] [illegible] *sit voluisti* [illegible] *holocausta non delectabere*. Diuinus au[illegible] [illegible] [illegible] aliud ei[illegible] adducit test[illegible] [illegible].

Ideo ingrediens mundum dicit, Hostiam & oblationem

Psal. 39. *noluisti, corpus autem aptasti mihi. Holocaustomata, & pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixit. Ecce venio, in capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam.*

[illegible] exponit [illegible]

Superius dicens, quia hostias & oblationes & holocaustomata & pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi quæ [illegible] [illegible] offeruntur, tunc d[illegible]. Ecce venio, in capite libri scriptum est de me [illegible] faciam Deus voluntatem tuam.

C[illegible] [illegible] ostend[illegible] inquit, De[illegible] non p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] expe[illegible]um fecit [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] one & [illegible] prædictiones. Hoc [illegible] [illegible] *In capite* [illegible] [illegible] *nr.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tend[illegible].

Aufert primum, vt sequens statuat.

Primum dix[illegible] brutorum sacri[illegible]um, *secundo* [illegible] [illegible] quod [illegible] statum [illegible]

In [illegible] [illegible] ntate sanctificati sumus per oblationem corporis [illegible] su Christi semel.

[illegible] ostendit Dei voluntatem esse hom[illegible]um salutem. Hoc etiam dixit Dominus. *Hæc est enim volun[illegible]as mea, vt omnis qui cre[illegible] [illegible] non pereat, sed habeat vitam æternam.* Io. 6.

Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe o[illegible] [illegible]ens hostias, quæ non possunt auferre peccata.

Eadem enim sacrificia iuss[illegible] erant sacerdotes assidue offerre peccatorum tamen [illegible]lutio per illa non fiebat.

Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dexteram Dei [illegible] expectans donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum [illegible] [illegible]

Il[illegible] & sac[illegible]dotum [illegible] hostiarum multi[illegible]d[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vti[illegible]ias. Hic aut[illegible] [illegible] [illegible] d[illegible]m sac[illegible] [illegible] & hos[illegible] & peccatorum solutionem effecit, & alio non [illegible] [illegible] [illegible] sed sedet vna cum Patre, præ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pectans. Tu[illegible] enim omn[illegible] [illegible] hostes cum ad[illegible] [illegible] vt Deum & Dominum. Fuit autem inimici, p[illegible] [illegible] dein Diabolus, & Dæmonum caterua. De[illegible] ex [illegible] dæis & gentibus qui fidei radium non susceperu[illegible] [illegible] [illegible] his autem [illegible] Hæreticorum turba, quæ eum bl[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] impetere ausa est. Dein[illegible] [illegible]llatio[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prophetiam: [illegible] in mem[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prophetiæ quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]

Contestatur autem nos [illegible] *Spiritus sanctus* [illegible] *xit.* [illegible] *testamentum quod* [illegible] [illegible] *dicit Dominus. Dabo leges meas in* [illegible] *eorum, & in* [illegible] *eorum inscribam eas, & peccatorum, & iniquitatum eorum non recordabor amplius.*

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] subiun[illegible]

Vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato.

Est enim [illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] [illegible]ssione. Pe[illegible] [illegible] autem [illegible]ssionem est po[illegible]icitus. *Ipsorum enim peccatorum*, inquit, *& iniquitatum non recordabor* [illegible] [illegible] [illegible] factum est per nouum testamentum. A[illegible] [illegible] [illegible] etiam in sanctissimo baptismo re[illegible]ssi[illegible] [illegible] p[illegible] in futura autem vita suppeditata n[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne omnibus viuemus, [illegible] [illegible] peccatum [illegible] [illegible] amplius molestiam exhibere iis qui immortales [illegible] [illegible]. Hanc autem vitam vtinam de[illegible] [illegible] C[illegible] sequemur [illegible], si in vita præsen[illegible] [illegible] [illegible] pro ea contentiones prompto & alac[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]mus. Nobis quoque ferat auxilium [illegible] Dominus, qui est futur[illegible] [illegible] [illegible] conciliator [illegible] [illegible] & [illegible] Patri cum sanctissimo Spiritu conuenit [illegible] & [illegible] ficentia nunc & semper & in [illegible]cula seculorum Amen.

TOMVS TERTIVS.

HAbentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Chr[illegible] [illegible] nam initiauit nobis viam nouam [illegible] viuentem per [illegible] [illegible], id est carnem suam, [illegible] sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] quæ est [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] mentu[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

A *manufacta ſancta Chriſtus [illegible] eſt ſed in [illegible] cœli.* [illegible] & reſ[illegible] ex mortuis. *Hic autem initiationem ſeu dedicationem,* [illegible] ingreſſum. Primus autem Do[minus] [illegible] *recentem & viuentem viam* appellauit. *Recentem* [illegible] primum apparuit, *viuentem* [illegible] ceſſaueri[illegible] reſurrectionem [illegible] non poteſt vt [illegible] mori [illegible] *Velamen* autem C[hri]ſti carne[m] [illegible] adytum in ſancta ſanctorum [illegible] Solum enim [illegible] ſacerdo[illegible] in ſancta ſanctorum introibat, nec [illegible] egrederetur [illegible] poterat: ita qui in D[ominum] [illegible] per ſanctiſſimi corporis participationem ciuitatem cœleſtem adipiſcuntur. *Domum* autem *Dei* appellauit fideles. Neceſſario autem adiecit illud, *In certitudine fidei.* Videri enim non poſſunt nec tabernaculi adyta, nec hoſtia, nec Pontifex: ſed per [illegible] fidem cernuntur. Hi[c] ergo ſenſus eorum quæ dicta ſunt. Quoniam oſtenſum eſt gratiam eſſe lege multo maiorem. & cœlum quidem nobis apertum eſt, via autem eſt pul[chra], & primus Chriſtus Dominus per eam ingreſſus eſt, accedamus [illegible] ſincera affectione, hæc ita habere credentes, & omnem dubitationem ex animo expellentes. Hoc enim appellauit *certitudinem.*

Aſperſi corda conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ [illegible]

B Hæc qui [illegible] In lege e[illegible] bantur [illegible] & corpus [illegible] [illegible]

Fidelis [illegible] qui repromiſit.

[illegible] In qualitate autem [illegible]

C *Et conſideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum.*

[illegible]

[illegible] collectionem noſtram, ſicut conſuetudo eſt quibuſdam.

[illegible]

[illegible] tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

D [illegible]

[illegible]

B [illegible]

greſſus, de medio tollatur. con[illegible] rata qu[illegible] dignior, qui ipſum Moſis Deum habet dei[illegible] quam [illegible] ſanguinem [illegible] contemn[illegible] ipſam [illegible] gratiam contumelia afficit. Sub [illegible] nim [illegible] differentiam [illegible] quidem [illegible] & quod [illegible] ſunt bruto[rum] [illegible] vero eſt [illegible] Iam vero legi[illegible] lege[m], [illegible] *nem & ſpiritum.* [illegible] Moſ[i]s autem [illegible] teſtimonium.

[illegible] quidixit, Mihi vindictam, & ego retribuam. Et iterum, [illegible] populum ſuum. Deut. 32.

[illegible] quod dixit [illegible] teſtimonium, [illegible]

Horrendum [illegible] incidere in manus Dei viuentis.

[illegible] vt eos moleſtia afficerent, [illegible] ficarent, & Dei c[on]temptum [illegible] illorum quæ recte & [illegible] cordatione tempe[r]auit. Nihil [illegible] & alacriores reddit quam rerum a ſe præclare geſt[arum] [illegible]

Rememoramini autem priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum. & [illegible] tribulationibus [illegible] taliter conuerſantium [illegible] Nam & vinctis compaſſi eſtis & rapinam bonorum [v]eſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos [illegible] manentem habere ſubſtantiam.

[illegible] moriam redeant præclara illa cert[amina] [illegible] accepta D[illegible] multa & præclara [illegible] quando quide[m] ipſi con[illegible] maledictis affecti, & veſt[illegible] bus cū gau[dio] [illegible] tientes, & nullum non [illegible] Vnum quodque autem [illegible] libenter & ala[criter] ferebatis, [illegible] bonorum [illegible] habeba[tis]. Deinde exhortatore.

Nolite itaque amittere confidentiam veſtram.

Ex victoria enim vobis magnam [illegible] libertatem. [illegible] autem oſtend[illegible] certamio[illegible]

Quæ magnam habet remunerationem.

Iam vero docet etiam quomodo [illegible] poſſit conſequi.

Patientia enim vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, [re]portetis promiſſionem.

Eſt enim [illegible] commod[illegible] labori, [illegible] prout eſt [illegible]

Adhuc enim [illegible] quantulumcunque qui venturus eſt veniet, & non tardabit.

[illegible] Dominus veniet quam [illegible] & [illegible] labores [illegible] Et quoniam [illegible] nonnullos [illegible] dubitare, iure ſubiungit.

Iuſtus [illegible] ex fide viuit.

H [illegible] propheta. Qua de cauſa [illegible] lex non [illegible] fidei medicamentum [illegible]

Quod [illegible] anima mea.

[illegible]

Nos autem non ſumus ſubtractionis in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ.

Per [illegible] Deo coniunct[illegible] Deinde [illegible] dei [illegible]

CAP. XI.

Eſt autem [illegible] ſperandarum [illegible] rerum, ar[gumentum] [illegible]

A Ea [illegible] quæ [illegible] & [illegible] otum quæ ſperantur [illegible] ocu [illegible] efficitur, & oſtendit [illegible] on-dum facta ſ[illegible]. Mortuus [illegible] is [illegible] iacentibus, fides n[illegible]bis an[illegible] re-ſurrectionem & vt [illegible] luc[illegible] appre-hendatur imm[illegible]ortalitas eſſi[illegible] qui [illegible] lum fuer[illegible] ſanè omn[illegible] catal[illegible] t.

In hac enim teſtimonium conſe[illegible].

H[illegible], qui [illegible] fuerunt, qui [illegible] ante legem & i[illegible] lege inſignes fuer[illegible]. Primo autem ponit qu[illegible] [illegible] iptis
Geneſ. 1. nobis primum t[illegible]ad[illegible] Prima autem n[illegible]bis in ſcri-ptis tradita eſt doct[illegible]na. *In principio Deus fecit cælum & ter-ram*, & alia quæ de creatione dicta ſunt.

Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei: vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent.

Neque enim c[illegible]rporis oculus vidit Deum vniuerſorum f[illegible]ricatitem [illegible] fides nos edocuit, qu[illegible] qui ſemper eſt Deus ea quæ non erant fecit. Huius [illegible] nullum eſt exemplum apud hom[illegible]es, & tamen cum natu[illegible] nos nihil tale doceat habemus fidem rerum admirabilium
B & quæ ſunt ſupra fidem mag[illegible]ſtram. Ex [illegible] enim qu[illegible] ſunt fabricantur [illegible]mines. Vniuerſorum autem Deus ex ijs quæ non erant ea quæ ſunt deduxit.

Geneſ. 4. *Fide plurimam hoſtiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt ipſe iuſt[illegible] teſtimonium perhibente mu-neribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc [illegible]oquitur.*

Maiorem hoſtiam app[illegible] [illegible] [illegible]tioſiorem, Idque manifeſtum eſt ex accuſatione Cain. Illi enim dixit *Non rectè obtuliſti rectè autem non diuiſiſti.* Abel er[illegible]o & rectè diuiſit & pie obtulit, Vtrunque autem fecit, fidem habens ma-giſtram. Illud autem, *Adhuc loquitur* [illegible] eo quod [illegible] eſt, lo præ[illegible]ens vſque tempus cantatur ac celebratur, & ab omnibus pijs laudatur ac prædicatur.

Geneſ. 5. *Fide Enoch tranſlatus eſt ne videret mortem, & non inueni-batur, quia tranſtulit illum Deus. Ante tranſlationem enim teſti-monium habuit placuiſſe Deo.*

Deus enim qui illi placuerat tranſtulit. Placuit autem, vt qui crediderat Deum eſſe pietatis agonotheram. Deinde enuntiatur.

Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo.

C Attulit etia[illegible] [illegible] ba[illegible] [illegible] ſuæ enuntiationis, eam iam per ſent[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible]gens.

Credere enim oportet accedentem ad Deum quod eſt, & inqui-rentibus ſe remunerator ſit.

Qui enim non hæc ita habere cred[illegible] vire [illegible] la-bores non ſuſtinet. Neque enim ag[illegible] [illegible] gi[illegible] [illegible] do ſudores tolerare[t], niſi ſe [illegible] bonum fructus [illegible] turum ſperar[et]. Ita etiam g[illegible]bernat[illegible] [illegible]ad p[illegible] [illegible] ns, mul-[illegible] abu[illegible] pe[illegible] per tur.

Geneſ. 6. *Fide Noe [illegible] [illegible] accepto de ijs quæ adhuc non [illegible] de antur, metuens aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnauit mundum, & iuſtitiæ quæ per fidem eſt, hæres [illegible] tus.*

[illegible] conſtr[illegible] erer. Si enim non valde c[illegible] d[illegible]cet et qui hoc iuſſit [illegible]ere, ſimiliter ac alij hom[illegible]s ama[illegible]t impio[illegible] [illegible] C[illegible] d[illegible] autem mundum [illegible] t qui ſolus ex illis omnibus recta via ingreſſus ſit. *Fuit autem hæres iuſtitiæ, quæ [illegible] per fidem.* Pro eo
D quod eſt. Ex ſe rectè & ex virtute geſſit. Non enim vi-tæ ex lege inſtitutionem [illegible] tus eſt ſed cum f[illegible] et fidei alum nus, vt renunciar[illegible] ut a[illegible]ecutus eſt.

Gen. 12. *Fide qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem ac-cepturus erat in hæreditatem [illegible] exijt, neſciens quo iret.*

Illud *qui vocatur Abraham*, dixit propter mutationem nominis. Abram enim qui [d]icebatur, appel[l]at[u]s eſt Abraham. Cum autem cre[illegible] [illegible] qui [illegible]lum voc[illegible] patrem domum reliquit, & [ſe]cutus eſt, neſciens [illegible] nam terram e[illegible] daturu[s] [illegible] cetur. *Exi*, enim inquit ei, *in terram quam tibi oſtendero.*

Geneſ. *Fide demoratus eſt in terra repromiſſionis, tanquam in aliena, in caſulis habitando cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis eiuſde[m].*

[illegible] d[illegible] c[illegible]m in t[illegible] a[illegible] [illegible] ſſam acceſſiſſet, domi-n[illegible] o[illegible] tinuit, ſed [illegible] ipſe, & filius, & [illegible] os, qui-[illegible] u vixerunt [illegible] m [illegible] te[illegible] p[illegible] t-

[illegible] qu[illegible] tu[illegible] lo[illegible] orum [illegible] E
[illegible] n domos ca[illegible] ixeru[illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] habitarunt Verum [illegible] eſſe credi[illegible] qui [illegible] o[illegible]ltear [illegible] et [illegible] v[illegible]ent rerum [illegible] nd [illegible] e.

Expectabat e[nim] fundamenta ha[be]ntem ci[uit]atem [illegible] ſta [illegible] conditor Deus.

Præ[illegible]a enim n[illegible] ncup[illegible] [illegible] d[illegible] T[illegible] enim [illegible] a[illegible] *menta* c[illegible] [ſi]gnificauit [illegible] ti[illegible] [illegible] a[illegible] *ciuitatem*, vocauit [illegible] quæ in c[illegible] [illegible] c[illegible] n[illegible] quæ præc[illegible] *Non e*[illegible] *nuſaltum* [illegible] *eſt Chriſtus*, [illegible] *ip* [illegible].

Geneſ. 18. *Fide [illegible] a Sara ſterilis v[illegible] tutem in [illegible] [illegible] ſeminis [ac]cepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fi[delem] [cre]didit [illegible] eum qui repromiſerat.*

Pr[illegible] enim [illegible] vt qu[illegible] [illegible] po[illegible] batur, & [illegible] [illegible] pare[re] enim obſtabat non [illegible] [illegible] d[illegible] ioat[illegible] ers debi[illegible] Sed [illegible] q[illegible] etur, & credidit, & peperit, v[illegible] edi[illegible]

Propter quod & ab vno [or]ti ſunt & hoc emortuo, tanquam ſi[dera] cæli in multitudinem, & ſicut arena quæ eſt a[d] oram ma[ris] innumerabilis.

Ab vn[o] Ab[raham] Sin autem etia[m] [illegible] un[illegible] [illegible] nte[illegible] [illegible]eimus, min[im]e aberrabimus *Erunt enim* [illegible] *duo in carne vna.* Deinde oſtendit [illegible] omnes vidiſ[ſe] per [illegible] em bonorum, [illegible] ationes in p[illegible] [illegible] autem vita eas non eſſ[e] [illegible] nſe Hoc [illegible] oſtendi[t] cum etiam [illegible] [illegible] ſtum eſſe iudi[illegible] [illegible] etiam v[illegible] [illegible] pr[o]bata eſt. Qui e[n]im per omnes vi[rt]utes in [illegible] ſun[t] [illegible] tem præmia in v[illegible] præſentia non [re]ceperunt, clarum eos [illegible] omnino a[illegible] ptoros, quoniam eſt [illegible] E[illegible] [illegible] aliqua al[illegible] ta, in qua qui vicerunt [illegible] [illegible] nuntiabuntur. Hæc autem docet etiam Apoſtolus [illegible] quæ conſequuntur.

[Iu]xta fidem defuncti ſunt omnes iſti non ac[ceptis] repromiſ[ſi]onibus, ſed a lon[ge] [illegible] aſpicientes & ſalutantes, & confitentes qu[ia] peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.

Ita dixit Patriarcha Abraham F[ilijs] Ch[et] *Peregrinus & aduena ego ſum vob[iſc]um Date mihi [ius] ſepul[ch]ri vobiſcum, & ſepeliam mortuum meum a me*, & q[illegible] terræ p[illegible] Gen. 23. onem acceperat, ne trium quidem cubitorum [illegible] poſſidebat. H[illegible] c[illegible] [illegible] dixit [illegible] [illegible] [illegible]ctor Step[hanus] E[t] nec fuit qui le[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ac[illegible] m be[illegible] u[illegible], qua[illegible] [illegible] & R[illegible], & [illegible] [illegible] m na[illegible] rinece, aſſidue clam[a]bat. *Aduena eg[o] ſum apud [te] & pe[regrin]us, ſicut omnes patres [me]i.* Pſal. 38.

Qui enim hæc dicunt ſignifi[c]ant ſe Pat[riam] [inq]uirere.

Q[illegible], nqu[illegible] eip[illegible] [illegible] ſe nihil ex præſenti b[onis] propter [illegible] [illegible] uper[illegible]. Hoc etia[m] [illegible] Dominus [illegible] Matt. 6. *ſiu, quod veſtrum eſt q[illegible] [illegible] vobis*

Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt [illegible] quæ [illegible]

Si enim C[h]arran vel Chaldæorum [illegible] pe[illegible] m ex[illegible] maſſe Patriarcha, & [illegible] a de cau[ſ]i[s] [illegible] nab[illegible] *aduenam*, cum habitaret Palæſtinam, [illegible] tur[illegible] reuerti ſi voluiſſet
H

Nunc autem meliorem appetunt id e[ſt] cæ[leſtem] Ideo [non con]funditur Deus vocari Deus eorum, [illegible]

Non dicit a[l]iquod ædifici[um] [illegible] quæ [illegible] agitor. Hoc enim di[illegible] [illegible] [illegible] *Sed acc[eſſiſtis ad Si]on montem & ciuitatem [D]ei viuentis [ſ]uſ[alem]* [illegible] [illegible] etiam p[illegible] [il]lud, *Non erub*[illegible] [illegible] tu [illegible] Deus, & Angelorum Dominus & [illegible] [illegible] interr[illegible] tu, *Quod eſt tibi nomen*, [illegible] *Ego ſum Deus* [Ab]*raham*, [illegible] b. H[illegible] *nomen mihi æternum, & monumentum gener*[illegible] *generatio-num.* Exod. 3.

Fide obtulit Abraham Iſaac, cum t[entaretur] [illegible] 22.
offerebat, in quo ſuſceperat promiſſi[illegible] *A*[illegible] *Iſaac vocabitur tibi ſemen.*

[illegible]

A ei ... Dominus ſe eſſe-ct ... m multitudinē arenæ maris ſimilem: & ipſe ... Iſaac ... hoſtiam. A duobus ergo contrariis cogitationibus obſeſſus Patriarcha, & habens præterea naturam, quæ quouis lictore ſæuius eum excruciabat, facile omnia ſuperauit, & hoſtiam obtulit. Porro autem oſtendit etiam cogitationem, qua fretos alias ſuſtulit ac profligauit.

Arbitrans quod & a mortuis ſuſcitare poteſt Deus.

De eorum enim, qui deficienſuri erant, multitudine cogitationem expugnauit, credens quod vel occiſus filius poſſit reuiuiſcere, ſi Deus voluerit.

Vnde eum & in parabolam accepit.

Hoc eſt, tanquam in ſymbolo & typo reſurrectionis. Prompto enim & alacri Patris animo interemptus, voce eius qui occiſionem prohibuit reuixit. Porro autem in ipſo etiam fuit ante deſcriptus paſſionis ſaluiferæ typus. Qua de cauſa etiam Dominus Iudæis. *Abraham Pater veſter exultauit, vt videret diem meum, & vidit & gauiſus eſt.*

Ioan 8. *Fide & de futuris benedixit Iſaac. Iacob & Eſau.*

Gen. 27. Neque enim quæ non videbantur dediſſet benedictiones, niſi crediſſet fore vt res verba ſequerentur.

Fide Iacob moriens, ſingulos filiorum Ioſeph benedixit: & adorauit faſtigium virgæ eius.

Gen. 48. B Præſignificauit enim regnum Ephraim, & decem tribuum ſubiectionem. Quæ etiam ipſe præfigurat eorum adorationem.

Per fidem Ioſeph moriens, de profectione filiorum Iſrael memoratus eſt, & de oſſibus ſuis mandauit.

Gen. 47. De oſſibus enim ſuis non mandatum dediſſet, niſi credidiſſet diuinis promiſſionibus.

Exod. 2. *Fide Moyſes natus occultatus eſt tribus menſibus a parentibus ſuis: eo quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt Regis edictum.*

Cum enim ad infantis ſpeciem reſpexiſſent, ſperarunt fore vt Deus eius curam gereret.

Exod. 2. *Fide Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filiũ filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei quam temporalis peccati habere iucunditatem.*

Qui enim in regia educabatur, & omni deliciarum genere fruebatur, & Reginæ vocabatur filius, non ſtatuiſſet eſſe ſatius cum iis, qui erant ſui generis affligi, niſi fidei ... tens oculis, ad Agonothetam reſpexiſſet. *Peccati* autem *iucunditatem* appellauit vitam quæ cum impiis tranſigitur.

C *Maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti, aſpiciebat enim in remunerationem.*

Pro eo quod eſt. Quod in typum Chriſti ſimile eſt Chriſti probris, quod aduerſus pietatem ab aduerſarius inferebatur.

Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis. Inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit.

Ægyptum quidem timens reliquit, audacter autem Ægyptium confodit. Fugam ergo poſuit pro cauſa fugæ.

Exod. 12. *Fide celebrauit paſcha, & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiua, tangeret eos.*

Sine fide enim quomodo crediſſet mortem ouis ſanguine prohiberi, ſed per figuram præuidebat veritatem, & mortis Dominicæ ſomniabat potentiam.

Exod. 14. *Fide tranſierunt mare rubrum, tanquam per aridam terram, quod experti Ægyptii deuorati ſunt.*

Cum fide enim cum aquas percuſſiſſet, alienam illam viam populo ... iniit, quæ fuit ſepulchrum Ægyptiorum.

Ioſ. 6. *Fide muri Hierucho corruerunt circuitu dierum ſeptem.*

D Tubarum enim ſonitus cum fide editus mœnia inſtar tubarum diruit.

Ioſ. 6. & 2. *Fide Raab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.*

Et non prohibuit vitæ improbitas ſalutem. Contexit enim fides peccati vulnera. Eſt autem iure admiranda Apoſtoli ca ſapientia, vel potius eſt laudanda diuini Spiritus operatio, quod Moyſe, Abraham, & Noe, & Enoch, & aliis alienigenam & meretricem coniunxerit. Vt & ... dei oſtenderet potentiam, & Iudæorum deprimeret ſupercilium. Sexcenta enim eorũ millia propter infidelitatem ... deſerto conſumpta ſunt, ex ſua ex lege vitæ inſtitutione nulla vtilitate percepta. Hæc autem quæ ab Abrahæ

E quidem cognatione procul aberat, erat autem a legalib. inſtitutis aliena, & libidinoſe ac impudice magnam vitæ ſuæ partem tranſegerat, per fidem ſalutem eſt conſecuta: & eccleſiæ figuram adumbrauit. Quemadmodum enim ea exploratores cum fide ſuſcepit ita etiam eccleſia Apoſtolos. Et quemadmodum illa ſignum ſalutis accepit funem coccineum ita etiam eccleſia per ſanguinem Domini æterna bona eſt aſſecuta. Cum horum mentionem ſic feciſſet diuinus Apoſtolus, & eorum quæ dicta ſunt vidiſſet longitudinem, acceruatim cæterorum meminit.

Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barach, Sampſon, Iephtae, Dauid, Samuel.

Horum nomina quidem poſuit: quæ autem ab illis recte & ex virtute geſta ſunt prætermiſit. In iis autẽ quæ conſequuntur, minus enim aperte, ea tamen dicit quæ in vnoquoque eorum fuerunt præſtantiſſima. Deinde cum numero aliorum quoque facit mentionem, & dicit.

Et Prophetis.

Iam vero dicit etiam quæ ab eis præclare geſta ſunt.

Qui per fidem vicerunt regna.

F Gedeon Madiæ terram conſumpſit ac deuaſtauit. Sampſon alienigenas. Barach Siſara. Dauid, & Ammanitas & Amalecitas, & vtroſque Syros. Samuel alienigenas.

Operati ſunt iuſtitiam.

Hoc eſt, commune omnium ſanctorum.

Adepti ſunt promiſſiones.

Et Abrahæ pollicitus eſt Dominus ſe in ſemine eius benedicturum omnes gentes, & Iſaac & Iacob eandem dedit benedictionem. Quin etiam Dauid dedit promiſſiones de Chriſto Domino, & eorum perfecta veritatem oſtendit. Pollicitus eſt etiam reditum a Babylone: & impleuit promiſſum.

Obturauerunt ora Leonum.

Daniel

Extinxerunt impetum ignis.

Ananias, Azarias, & Miſael.

Effugerunt aciem gladii.

Ii qui in bellis vicerunt.

Conualuerunt de infirmitate.

Zorobabel, & qui cum eo reuerſi ſunt, & à captiuitate quidem liberati ſunt, finitimos autem qui in eos inſurrexerant vicerunt.

Fortes facti ſunt in bello.

G Et qui prædicti ſunt, & Matthathiæ filii, Iudas, Ionathas, & Simon.

Caſtra verterunt exterorum.

Idem valet d.xit.

Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos.

Admirabilis Heliæ & Helyſæi miracula. Ille enim viduæ: Hic vero Sumanitidis filium excitauit.

Alii autem diſtenti ſunt non ſuſcipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem.

Eleazarus, ſeptem Macchabæi, & eorum mater.

Alii vero ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres.

Ii ipſi, & alii præterea multi.

Lapidati ſunt.

Zacharias Sacerdos Iudæ filius.

Secti ſunt.

Hoc eueniſſe dicunt Prophetæ Eſaiæ.

Tentati ſunt.

Abraham & Iacob.

In occaſione gladii mortui ſunt.

Hoc etiam dixit Dominus. *Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt.* H Matth. 23.

Circuimierũt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.

Ita Helias ille magnus. Ita Helyſæus illius gratiæ hæres. Ita plurimi Prophetæ, qui ne domos quidẽ habebãt, ſed ligna excindentes ſibi tuguria caſasve conſtruebant.

Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur.

A eorum [illegible] tot & [illegible] [illegible] ij ta-
men nondum coronas acceperunt, E[illegible] vni-
uerſorum Deus aliorum certamina, vt ſolu[illegible] ſtudio o-
mnes qui victoriam fuerint conſecuti ſimul victores re-
nunciet, & remuneretur.

CAP. XII.

*IDeoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, depo-
nentes omne pondus, & aggrauans nos peccatum, per patientiam
curramus ad propoſitum nobis certamen.*

Pietatis, inquit, exempla ſunt nobis vndique propo-
ſita, & tanta multitudo, vt nubem denſitate exæquet,
fert fidei potentiæ teſtimonium. Ad eos ergo reſpicien-
tes, incitius celeres euadamus, & curarū ſuperuacanea-
rum molem abijciamus. Ita enim facile effugere poteri-
mus peccatum, quod facile contrahitur. Patientia autē
præter alia omnia opus habemus vt vincamus certamen
propoſitum. εὐπερίστατον autem, hoc eſt quod facile con-
B trahitur, vocauit *peccatum*, vt quod facile cōſiſtat ac gig-
natur. Etenim oculus inefcatur, auditus demulcetur, ta-
ctus titillatur, lingua facile labitur, mensque ac cogita-
tio eſt ad malum propenſa. Proponit autem etiam ma-
ximum archetypum.

Aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem Ieſum.

Vtrunque poſuit quoad humanitatem,

*Qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta,
atque in dextera ſedis Dei ſedet.*

Potuiſſet, inquit, non pati, ſi voluiſſet. Sed paſſionem
ſuſtinuit, omnes beneficio afficiens. Seruatoris autem
gaudium, eſt ſalus hominum. Pro ea paſſionem ſubit &
poſtea conſidet cum Patre qui genuit.

*Recogitate enim eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduer-
ſus ſemetipſum contradictionem: vt ne fatigemini animis veſtris de-
ficientes.*

ἀναλογίσασθε pro eo quod eſt, εἰς ἑαυτὸν. *Apud vos*, inquit,
ipſos conſiderate, quātam à peccatoribus contradictio-
nem ſuſtinuit vniuerſorum Dominus. Ex eo enim ma-
gnam conſolationem accipiens. Deinde etiam acerbio-
C rem eis medicinam adhibet.

*Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus pecca-
tum repugnantes, & obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tanquam
Prouerb. 3. filijs loquitur, dicens. Fili mi noli negligere diſciplinam Domini:
neque defatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus
caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.*

Non ſunt hęc contraria ijs quæ prius dicta ſunt. Illic
enim eis tulit teſtimonium, quod bonorum ſuorum di-
reptionem cum gaudio ſuſceperunt, & pro pietate pro-
bra et contumelias forti animo tulerunt. Hic autem ca-
pit vt vacillantes. In tempore autem poſuit illud, *Non-
dum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis, aduerſus peccatum repugnan-
tes*, oſtendens per comparationem quantum abſint ab
illis qui fuerunt lapidati, & ſecti, & in cæde gladij ſunt
mortui. Deinde cum prouerbialem adhortationem eis
in memoriam reuocaſſet ſubiunxit:

In diſciplina perſeuerate.

D Si forti ac generoſo animo fertis quæ vobis infligun-
tur caſtigationes.

*Tanquam filijs vobis offert ſe Deus. Quis enim filius quem non
corripit pater? Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes fa-
cti ſunt omnes: ergo adulteri, & non filij eſtis.*

Patres, inquit, ſolent veros ac legitimos filios inſtrue-
re, & ſi eos videant flagellari à magiſtris, non ægre ferunt.
Vident enim fructum, qui ex diſciplina & caſtigatione
naſcitur. Nothos autem & illegitimos filios contemnunt,
nec tanta eos cura dignos cenſent. Si ergo vos quoque
diſciplinam vitatis, eſtis in numero ſpuriorum.

*Deinde patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, &
reuerebamur eos. Non multo magis obtemperabimus Patri ſpiri-
tuum, & viuemus?*

Q[illegible] a patribus corporalibus d[illegible]ſciplinam ſuſcipimus,
[illegible] diſciplinam non amplectimur? *Patrem* e-
[illegible] *ſpirituum* patre ſpiritalem vocauit, vt qui ſit fons do-
[illegible] ritualium. Per illos autem dedit nobis dignita-
[illegible] tionis in filios. Deinde docet etiam differen-
tiam [illegible] luæ.

E *[illegible] quidem in tempore paucorum dierum, ſecundum [illegible]
tatem ſuam erudiebant nos. hic autem ad id quod vtile eſt [illegible]
piendo ſanctificationem eius.*

I[illegible] ſis quidem d[illegible] Prout eis videbatur. N[illegible]
enim docent omnes [illegible] quod eſt vtile. H[illegible] De[illegible]
fructum oſtendit diſciplinæ. Vult enim no[illegible]
cere, & eſſe ſuæ ſanctitatis participes D[illegible]

*Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non [illegible]
gaudij, ſed mœroris. Poſtea autem fructum pac[illegible] exercita-
tis per eam reddet iuſtitiæ.*

Omnis diſciplinæ initia ſunt triſtia [illegible] moleſta:
ſed iucundos & admirandos fructus pr[illegible]ducunt. ex Deo
pacem, & quæ laudatur iuſtitiam. Ita etiam dicit Domi- Matth. 7.
nus *Anguſta eſt porta, & arcta eſt via quæ ducit ad vitam.*

*Propter quod remiſſas manus & ſoluta genua erigite: & greſ-
ſus rectos facite pedibus veſtris, vt non claudicans quis erret, magis
autem ſanetur.*

Horum alia quidem ex prouerbijs: alia vero poſuit [illegible] Prouerb. 4.
prophetia Eſaiæ. Illud enim, *Rectos greſſus facite pedibus* [illegible]
F cet Prouerbialis exhortatio. Hoc autem, *Remiſſas manus,
& ſoluta genua confirmate*, dixit propheta [illegible]ſaias. Per hæc Eſa. 35.
autem ſignificat diuinus Apoſtolus, quod in multa peri-
cula impingentes, ad veritatis curſum facti erant [illegible]
res. Hæc autem ſufficiunt ad deprimendam Nou[illegible]
ſolentiam. Eos enim qui præclare certauerant, de[illegible]
molliores & ignauiores euaſerant, confirmat [illegible]
adhibitis pœnitentiæ pharmacis. Cum enim di[illegible], *id
quod eſt claudum*, medicinam eſt pollicitus. Eis quoque
actiuæ virtutis dat præcepta.

Pacem ſequimini cum omnibus.

Hoc etiam dixit ſcribens ad Romanos. *Si fieri enim po-* Roman. 12.
teſt, inquit, *quantum eſt in vobis, cum omnibus hominibus pacem
habentes.* Fac quod tuum. Oſtende alacritatem & animi
promptitudinem.

Et ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.

Sanctimoniam appellauit continentiam, ſeu temperan-
tiam. Eam autem recte exercere poſſunt ij etiam qui
matrimonium contraxerunt: *Honorabiles enim nuptiæ, &
thorus immaculatus: fornicatores autem & adulteros Deus conde-* G.
mnabit.

Contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei.

Non ſolum autem veſtri, ſed etiam alter alterius cu-
ram gerite, neceum qui eſt infirmos deſpicite, & eis qui
veſtri ex maiorus auxilio indiget ſubuenite.

*Ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per
illam inquinentur multi.*

Hoc etiam ſcripſit ad Corinthios. *Neſcitis quod paruum* Cor. 5.
fermenti totam maſſam fermentat? *Radicem* autem *amaritudi-
nis*, & maladogmata, vitamque corruptam ac deprauā-
tam vocauit. Hoc enim ſubiunxit:

Ne quis fornicator, aut prophanus vt Eſau: qui propter vnam Gen. 25.
eſcam vendidit primogenita ſua.

Eſau fornicationem vocauit ingluuiem. Propter eam e-
nim vendidit benedictionem primogenitorum. N[illegible] quę
vero errauerit quiſpiam, ſi vocauerit *fornicationem* nefa-
H rium matrimonium, & contra leges contractum. Duxit
enim vxores alienigenas.

*Scitote enim quod & poſtea cupiens hæreditare benedictionem,
reprobatus eſt, non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam
cum lachrymis inquiſiuiſſet eam.*

Hoc etiam Nouatiani ſua eſſe arma exiſtimant, ſed
ſuis ipſorum telis confodiuntur. Eſau enim non ſtu[illegible] ita-
gens pœnitentiam, ſed fratris felicitati inuidens. Hoc Gen. 4.
ipſum autem Cain quoque occidit. *Comedit enim*, inquit,
& ſurrexit. Sed non ideo quod male [illegible]tulerat, ſed quia
fratrem viderat diuin[illegible] honorarium ſe [illegible] tenerum
diuinus Apoſtolus hæc per ea quæ dixit innuit. *Pœni-
tentiæ enim*, inquit, *locum non inuenit.* Pro [illegible] quod eſt
Non inuenit viam pœnitentiæ, nec luxit propter ea quæ
improbe erat machinatus [illegible] autem [illegible] peccatum
ſed proſperum Iacob ſucc[illegible] idque [illegible]
verba. *Venient dies*, inquit, *luctus Patris mei vt o[illegible]* Gen. 27.
fratrem meum Iacob. Non fruſtra [illegible]
nit diuinus Apoſtolus, [illegible]
cum eſſ[illegible] primo[illegible] per [illegible]

[illegible] nun [illegible] cuiu [illegible] p [illegible] ius [illegible] n [illegible] Præcip [illegible] diderant no [illegible] itan iniquitate [illegible] pap [illegible] benedictum [illegible] con [illegible] q [illegible] Ab [illegible] ad aliam collationem [illegible] nem on [illegible] ns excellen [illegible] bono [illegible] uæ ſunt à Do [illegible] ata.

Exod. 19.

Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem, & acceſſibilem ignem & turbinem & caliginem, & procellam, & tubæ ſonum, & vocem verborum quam qui audierunt, excuſauerunt ſe ne eis fieret verbum. Non enim portabant quod dicebatur. Et ſi beſtia tetigerit montem, lapidabitur. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyſes di[illegible] E[illegible] eterritus ſum, & tremebundus.

[illegible] ia, [illegible] erant illa, quæ in monte Sina facta ſunt, ig[illegible] b[illegible] & [illegible] ius vnd[illegible] q[illegible] aque circum[illegible] & [illegible] tenebræ, & p[illegible] lla, & [illegible] bæ ſonitus [illegible] ullus [illegible] n ſolus [illegible] ex, *Loquere tu ad nos: & ne loquatur ad nos Deus.* [illegible] ata legi lato [illegible] ore affe[illegible] *eterritum, [illegible] tremebundus* [illegible] quæ erant [illegible] terrib[illegible] ui [illegible] autem [illegible] ex eis [illegible] iat [illegible] ap [illegible] *quod [illegible] ſione app[illegible] henderetur,* quoniam [illegible] nat [illegible] vniuerſitat [illegible] D[illegible] diuinæ [illegible] atiæ vi[illegible] e aban[illegible]

[illegible] ad Sion montem, [illegible] ciuitatem Dei viuentis, Hie[illegible] & multorum m[illegible] Angelorum [illegible] entiam, [illegible] in cam[illegible] e [illegible] quæ [illegible] in cœlis [illegible] iudicem [illegible] & ſpiritum [illegible] orum perfectorum, [illegible] teſtamenti [illegible] n [illegible] aſperſionem melius loquen[illegible]

[illegible] q[illegible] . H[illegible] c autem feſtum & ma[illegible] as, & [illegible] , hæc an[illegible] m in cœ[illegible] latum my[illegible] des [illegible] he[illegible] ta primogenitorum deleti [illegible] orum q[illegible] perfectionem [illegible] teſtamentum: H[illegible] nuuum. Illic [illegible] hic ſanguis an[illegible] mantium [illegible] p[illegible] n [illegible] agni rationalis. Hoc [illegible] quam [illegible] ro eo quod eſt, per res [illegible] p[illegible] tationem, S[illegible] nguis enim [illegible] etiam bu[illegible] num ſ[illegible] lutem [illegible] m vo[illegible] uit electos [illegible] uoniam [illegible] te primogenitis ex lege ca[illegible] h[illegible] m [illegible] dens excel[illegible] ſtudiotius accedere præci[illegible] ens.

Videte ne [illegible] tis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recuſantes [illegible] ram loquebatur: multo magis nos qui de cœl[illegible] ntem [illegible] auert[illegible].

[illegible] at [illegible] di[illegible] iu[illegible] *Loquere à nos tu: & ne loquatur ad [illegible] Deus,* [illegible] hortatur [illegible] n [illegible] orum craſſam inten[illegible] tur ſtulti[illegible] m, & [illegible] c quema[illegible] dum illi, Dominum relinquunt, & ad famulum a[illegible] currant, & pro [illegible] riſto Mo[illegible] ant, [illegible] pro nouis in antiqu[illegible] permaneant. At[illegible] uit, [illegible] on Deus e[illegible] de [illegible] o, ſed in [illegible] monte le[illegible] m [illegible] Nos autem de cœlis aduentum D[illegible] mini expe[illegible] eam ipſum & horum & illorum fuiſſe le[illegible] xit [illegible] *terram tunc.*

[illegible] gnificans Dei aduentum.

Ag. 2.

N[illegible] *dicens. Adhuc ſemel, & ego moueo non [illegible] m [illegible] tam [illegible] & cœlum.*

[illegible] n mouit: Ipſ[illegible] etiam [illegible] lum cuncti [illegible] concu[illegible] tun[illegible]

Q[illegible] autem adhuc ſemel dicit, de[illegible] larat mobilium tranſlatio[illegible] ne[illegible] n, tanquam [illegible] manent quæ ſunt immobilia:

[illegible] us, inquit, [illegible] unt freque[illegible] tes. Illud erg[illegible] *Semel* ſign[illegible] ca quandam rerum mutationem, & eorum quæ [illegible] rrumpuntur ac intereunt ad ea quæ [illegible] nt meliora [illegible] d [illegible] n[illegible] m, quæ quidem ſtabilem d[illegible] habebunt [illegible]

Itaque regnum immobile ſuſcipientes, habeamus gratiam per quam [illegible] us placentes Deo cum metu [illegible] cum reuerentia.

[illegible] , *quod concuti non [illegible] eſt,* poſ[illegible] it, p[illegible] en[illegible] eſt, [illegible] . Oſtendi[illegible] et[illegible] n q[illegible] ultus Deo b[illegible] n[illegible] us. Deinde [illegible] in eloqu[illegible] [illegible] aocat, eos metu redd[illegible] es [illegible] c prompti

Deut. 4.

[illegible] enim Deus noſter ignis conſumens eſt.

Rurſus autem moralem exhortationem affe[illegible]

CAP. XIII.

Charitas fraternitatis maneat in vobis.

Charitas fraterna Græce φιλαδελφία. Compoſitio autem nomi[illegible] uis *intenſam charitatem* ſignificat. Ex φίλος enim & ἀδελφὸς, id [illegible], ex *amico* & *fratre*, nomen compoſuit.

[illegible] hoſpitalitatem nolite obliuiſci. Per hanc enim latuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

Abraham [illegible] um Patriarcha, cum [illegible] nquam ad homines acceſſiſſet inuenit Angelos, & Dominum Angelorum. Itaet[illegible] m [illegible] eatus [illegible] ot, vt h[illegible] ines quidem Angelos ſuſcepit, vt ab A[illegible] gelis autem ſuſcept[illegible] be[illegible] dicti [illegible] e[illegible]

Mementote vinctorum, tanquam ſimul vincti, & laborantium, tanquam [illegible] ipſi in corpore manentes.

[illegible] q[illegible] ea pat[illegible] iutur fert[illegible] per c[illegible] mmiſerati[illegible] nem quod par eſt [illegible] uxilium propter [illegible] etatem.

Honorabile connubium in omnibus & thorus immaculatus. For[illegible] s en[illegible] m & adulter[illegible] iudicabit Deus.

Gen. 2.

Han[illegible] em [illegible] it Deus ab initio. *Faciamus enim,* [illegible] qui [illegible] *ei adiutorium.* Cum itaque eſſinx[illegible] adduxit, & eos co[illegible] iunxit, & nuptialem dedit benedictionem. *Creſcite, d[illegible] ns, & multi[illegible] amini, & replete terram.* Adulte[illegible]

Gen. 1.

[illegible] autem [illegible] c [illegible] nicationem intemperans & impudica intr[illegible] dux[illegible] c[illegible] gitatio

Sint mores ſine auaritia.

N[illegible] prol[illegible] it po[illegible] ſſionem, ſed vetuit amare diuitias, [illegible] nim naſcitur plura per inſuriam [illegible] abendi cupiditas.

Contenti præſentibus.

Nemo ſtudeat ea quæ hab[illegible] au[illegible] re. Laudatur enim ſuffi[illegible] ntia. Dat etiam [illegible] nsp[illegible] nus ad [illegible] ortationis.

Ipſe enim dixit, non te deſeram, nec derelinquam.

Verax eſt qui eſt pollicitus, promiſſum fi[illegible] piamus. Hoc enim ſubiunxi[illegible]

Pſal. 17.

Ita vt confidenter dicamus Dominus mihi adiutor. non timebo quid faciat mihi homo.

Neceſſario hoc quoque exhortati oni adiecit, vt f[illegible] ac fidenti ſint animo aduerſus perſequentes, ad Deum reſpi[illegible] entes.

Mementote præpoſitorum veſtr[illegible] rum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum [illegible] nuer[illegible] a[illegible] n, imitamini fidem.

Dixit [illegible] qu[illegible] nt defuncti, S[illegible] phano pr[illegible] o ma[illegible] fratre, Iacobo iuſto [illegible] gnomine. Pl[illegible] m[illegible] e iam [illegible] à Iudæorum [illegible] ibi[illegible] perempti fuerant. A[illegible] ens, inq[illegible] it, [illegible] p[illegible] ntes, & eorum laude dignum vi[illegible] lli[illegible] utum [illegible] en[illegible] es, fidem imitemini.

Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula.

Hoc quoque non abs re [illegible] oſuit, ſed iis qui interempti fuerant adiu[illegible] it, docens [illegible] ſum quoque fuiſſe a Iudæis crucifi[illegible] um. Q[illegible] etiam docet [illegible] ms æte[illegible] au[illegible] eſſentiam. *Heri* enim & *hodie* humanam naturam [illegible] ppellauit, æternam autem [illegible] cauit diuinitatem [illegible] ndens autem dixit & hoc eſſe & il[illegible] d, quoniam vnus [illegible] ge[illegible] idem & primoge[illegible]

Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. [illegible] num eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis quæ non p[illegible] erunt [illegible] lantibus in eis.

Doctrinas peregrinas appellauit, e[illegible] quæ [illegible] Euan[illegible] lio contrariæ. Pr[illegible] ant in do[illegible] trina gratiæ, & leg[illegible] les ob[illegible] ru[illegible] ea [illegible] nquam. Nullus enim [illegible] tem. Quoniam autem [illegible] minum quoque [illegible] m[illegible] um [illegible] a [illegible] mn[illegible] an[illegible] ano [illegible]

Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.

[illegible] c. [illegible] qui [illegible] ſt multo [illegible] eter[illegible] præſtantius: [illegible] nim [illegible] eſt

A Hoc a[illegible]
lus ex [illegible]
us fidem [illegible]

Quorum enim animalium in[illegible] sang[illegible] pro pe[illegible] [illegible]ſta per Pont[i]ficem, horum [illegible] cremantur [illegible] [c]aſtra. Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſanguinem ſuum populum, extra portam pa[ſſus] eſt.

Vid[illegible] [illegible] & [illegible] ve[illegible] con-
Num. 19. ſiderate ſim[illegible] [illegible]. Vac[illegible] lex [illegible] & ex eius ſanguine ſumere Pontificem & [illegible] propitiatorium ſepties digit[o] aſpergere. Porro autem [illegible] vaccam extra caſtra [com]burentes, cinerem ac [illegible] & per ipſum eos qui dicebantur immundi [illegible], Hoc autem impleuit typu[m] [ſa]lutaris paſſionis [illegible] etiam corpus quod eſt ex Adam ſignifi[c]at [illegible] voce Hebraica, extra portam autem cruci[fi]xus eſt, [e]ius autem ſanguis noſtras animas expiat. Lo[illegible] autem [illegible] eſt nobis eius corpus viuificum.

B *Exeamus ergo ad eum extra caſtra improperium eius portantes.*

Extra caſtra, pro eo quod [e]ſt: Re[ce]damus ab iniſ[illegible] legalibus, terentes probra pro eo qui [illegible].

Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.

Præſentia ergo contemnamus & expectemus illa quæ ſunt ſtabilia ac ſufficientia.

Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.

Nihil enim nos iuuant laudis canticum quod Deo offertur abſque fide in filium. Q[ui]a enim ſcribebat a[d] Hebræos, qui ſolum Patrem honorare conſueuerunt, neceſſario adiecit illud, *Per ipſum.*

Beneficentiæ autem & communicationis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus.

Oſtendit ſacrificium laudis Deo placere Ei quoque coniunxit ſacrificium beneficentiæ, quod merito appel-
Luc. 16. lauit *communicationem.* Dixit enim Dominus. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quando defeceritis, ſuſcipiant vos in æterna ſua tabernacula.* Diuinus quoque Apoſto-
2 Cor. 8. lus. *Veſtra*, inquit, *abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt &*
C *illorum abundantia veſtram ſuppleat inopiam, vt fiat æqualitas.* *Communicatio* ergo eſt & remuneratio. Hic enim dat pecunias, il[l]e vero reddit benedictionem, & eius qui indiget [illegible] ea q[uæ] ſunt potiora.

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi pro animabus veſtris rationem reddituri, Vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

Diſcipulos quidem adhortatur vt doctoribus obediant. Si[m]ul autem doctores etiam ad maio[r]em animi alacrita[te]m & promptitudinem excitauit. Docet enim [illegible] & clauum ac gubernacula tenere.

Orate pro nobis, confidimus enim quod bonam conſcientiam habemus, in omnibus bene volentes conuerſari.

[illegible] autem deprecor vo[s] [illegible], quo celerius [re]ſtituar [illegible].

[illegible] om auxi[illegible] te opem meo [illegible]
Cop[illegible]

Deus autem pa[cis], qui [eduxi]t de mortuis [illegible] [testa]menti æterni Ieſum [illegible] aptet vos in omni bono vt [faciatis] [illegible] voluntatem [eius], [fac]iens in vobis quod placeat coram [se] per Ieſum Chr[iſtum] [illegible] gloria in ſecula ſeculorum. Amen

[illegible] verbis velu[t] quæd[am] [illegible] *[illegible] magnum [illegible]* [illegible] Eſt e[nim] [illegible] *[illegible] paſtor [illegible].* A[illegible] autem *nouum teſtamentum* vocauit, vt [illegible] ſit poſthac [illegible]. Ne q[illegible] enim [illegible] hoc quoque per ali[ud] teſtan[illegible] ſte[illegible] id nunquam e[illegible].

Rogo autem vos fratres vt [ſu]fferatis verbum ſolatij. Etenim per paucis ſcripſi vobis.

[illegible] te con[illegible] per [li]teras. Ne enim [illegible] mo[illegible] epiſt[illegible]

[C]ognoſcite fratrem no[ſt]rum Timotheum di[miſſum], [c]um [quo] [ſi] citius venerit, v[illegible]

Oſtendit [illegible] mi[illegible] epiſt[illegible] tem ver[illegible] eos quoque ipſo delectari, quonia[m] quoque fuerat circum[illegible].

Salutate omnes præpo[ſito]s veſtros & omnes ſanct[os].

Innuit id quod di[illegible] eos [illegible] non egere d[illegible] ſed ad eorum d[illegible].

Salutant vos de Ital[i]a fratres.

Oſtendit vndenam [illegible] epi[ſtolam] [illegible] ſtendit prædi[c]ationem [illegible] nima per[illegible], & ge[illegible] A[illegible] allecutas [illegible] benedicti[one]m.

Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Id p[illegible] nem g[illegible] precatus [illegible] autem & [illegible] tum [illegible] laud[illegible] & vt ab[illegible] & aux[i]lium conſequamur rogemus. Vt [illegible] leges ſeruauerimus bo[illegible] ſto Ieſu Domino [illegible] in quo [illegible] ſimo Spiritu [illegible] gloria nunc & ſemper & in ſec[ula] [ſecu]lorum. Amen.

Epiſtola ad [H]ebræ[os] [ſcr]ipta e[ſt] ex [Ital]ia per [Ti]mo[theu]m.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ

PRIMÆ AD TIMOTHEVM.

D B*EATI[SS]IMVS Timotheus erat e[x] Lycaonia. Relicta autem patris domo [&] parentibus, [ſ]ecutus [e]ſt Apoſtolum, cum eo conſuetudinem omnibus ſimul præſ[e]ren[illegible] A[illegible] [illegible] diuinus Paulus. Ad eum ergo ſcribit, primum quidem [illegible] [illegible] conabantur docere, obſtrueret adhortan[s]: deinde et [illegible] munere [illegible] [illegible]. Dein ſacerdotalium, & aliorum etiam reipublicæ ordinum [illegible] [illegible]. Prædixit etiam execrandorum Hæret[ic]orum pernicioſ[a] [d]ogmata. Eum etiam [illegible] vt ea faceret, quæ conuenit eum facere, cui eſt animæ cura credita.* H

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS INTERPRETATIO EPISTOLÆ PRIMÆ AD TIMOTHEVM.

PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti ſecundum imperium Dei ſaluatoris noſtri & Chriſti Ieſu ſpei noſtræ.

Docet diſcipulum ſe non Apoſtolicam arripuiſſe dignitatem, ſed a Deo iuſſum prædicationem [illegible] tarem omnibus attuliſſe. Deum [illegible] me coniunxit C[illegible] ſtum Domi-nu[illegible] qualitatem. Deum autem *ſalutem* [illegible] cauit. Non non na[illegible] dens, ne hoc quide[illegible] hanc [illegible] ſed [illegible] que [illegible] Etenim Beati Dauid verum [illegible] tia. *Exaudi nos Deus ſaluator noſter ſpes omnium finium terræ.*

Timotheo [illegible] in fide, gratia & miſericordia & pax à Deo patre & Chriſto Ieſu [illegible] noſtro.

A[illegible] nomini [illegible] coniunxit. Non [illegible] natura, ſed [illegible] Cum [illegible] diuinæ prædicationi, diuinum Apoſtolum [illegible] care [illegible] ſt.

Sicut [illegible] te, vt [illegible] Epheſi, cum irem in Macedoniam vt denunt[illegible] quibuſdam ne aliter docerent, neque attenderent fabulis & genealogiis interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis, quam ædificationem Dei quæ eſt in fide.

Qui ex Iudæis [illegible] propter veteris teſtamenti cognitionem ſibi plac[illegible] tes, iis qui ex gentibus crediderant quaſdam quæſtiones proponebant, eos quidem diuinorum eloquiorum ignaros redarguere conantes, [illegible] autem [illegible] vitæ in[illegible] tutionem ſ[illegible] tuarent conten[illegible] perſ[illegible] adere. Ita & ex Abraham & ex Dauid [illegible] geneal[illegible] perſ[illegible] licet, a [illegible] Dominus ſecundum [illegible] natus ſit. Præcepit ergo diuinus Apoſtolus ad [illegible] Timotheo, vt eos quidem [illegible] & no[illegible] [illegible] al[illegible] at ve[illegible] cum n[illegible] *Fabulas aut[illegible]* cauit [illegible] du[illegible] Iudaicam interpretationem quæ [illegible] ane [illegible] [illegible] mente [illegible] ſtendere [illegible] nominatim ſeu diſpenſationem

Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia [illegible] & fide non [illegible].

[illegible] illorum [illegible] inutiles: pro[illegible] doctrinæ veritatem C[illegible] nuenit enim, inquit, [illegible] docere vt benefactorem Deum ſincere dili[illegible] nt, [illegible] fid[illegible] m habeant confirmata teſti[illegible] D[illegible] de redit ad accuſationem.

A [illegible] aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis doctores, [illegible] intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

S[illegible] dicere [illegible] de ſit, qui a [illegible] aduerſantur. [illegible] dicant quidem [illegible] Domino, [illegible] autem doct[illegible] am Euang[illegible] am, & ſtul[illegible] gitat[illegible] nes diuinis [illegible] ſuperiores exiſti[illegible]. [illegible] autem erant ex Iudæis, aperte docet il[illegible], *volentes eſſe legis doctores.* [illegible] autem acerbiori [illegible] eos oratione vſus eſt, ne quis exiſtimaret eum legem [illegible] neceſſario ſubiunxit

Scimus autem quod bona eſt lex, ſi quis ea legitime vtatur.

N[illegible] legem, ſed malos legis doctores. Sciu enim [illegible] eſſe vtilem ijs, qui volunt eius ſcopum ac inſtitutum ſeruare. Hoc enim ſignificat illud, *Si quis ea legitime vtatur*, id eſt, vt quis eius ſcopum ſequatur. Legis autem ſcopus eſt vt nos ad Dominum Chriſtum adducat: poſt illius autem aduentum, non amplius dominatum obtineat. Hoc enim dixit etiam ſcribens ad Galatas. *Ego enim per legem legi ſum mortuus, vt Deo viuam.* Legi enim, inquit parens legem non ſeruo. Alter quoque oſtendit legem eſſe ſuper[illegible] eam iis, qui natura ea quæ ſunt honeſta non [illegible] ſequuntur.

Sciens hoc quod lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impiis & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis, fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus & periuris.

Hæc omnia inquit a lege fieri prohibentur. O[illegible] autem [illegible] abſtinet legis præcepta non [illegible] Hæc autem nos etiam [illegible] prædica[illegible] ſimiliter prohibemus. Hoc enim ſignificant ea quæ con[illegible] quuntur.

Et ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, quæ eſt ſecundum Euangelium [illegible]

Oſtendit quod quæ ſunt neceſſaria legis conueniunt & conſonant cum Euangelio. Leg[illegible] autem neceſſaria ſunt hæc. *Non adulterabis. Non occides. Non ſurabéris, &* [illegible]. Superua[illegible] autem ſunt quæ ad [illegible] ficia, dies, men[illegible] leproſos & quæ ſunt huiuſmodi pertinent, quoniam [illegible] cum loco [illegible] ſolutio. *Euangelium* autem *gloriæ* appellauit [illegible] nem, quoniam futuram gl[illegible] Cum autem dixiſſet diuinus Apoſtolus ſibi creditum fuiſſe Euangelium, reco[illegible] eſt eorum quæ [illegible] aduerſus eccleſiam [illegible] auſus fuerat. & Deo benefa[illegible] hymnis agit gratias [illegible]

Gratias [illegible] qui me [illegible] in Chriſto Ieſu Domino noſtro quia fidelem me [illegible] ponens in miniſterio, qui prius [illegible]

Non enim [illegible] viuit [illegible] hominibus du[illegible] Euange[illegible] lium vero oſtendit [illegible] mutationis.

Sed miſericordiam Dei [illegible] ſum.

[illegible] autem [illegible] miſericordia?

[illegible] in incredulitate.

C[illegible] non videbam [illegible]. Neque enim [illegible] dictis be[illegible] bam, [illegible] decertans. [illegible] quia [illegible] poſtea

Superabundauit autem gratia Domini noſtri, cum fide & dilectione quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Oſtendit quæ [illegible] eas quæ acceperat [illegible] contulerit. Cu[illegible] [illegible] dem & [illegible] hementer [illegible] inflammatus. P[illegible] quam ea quæ ad [illegible] aperuit, oſtendit hanc gratiam eſſe omnibus [illegible]

Fidelis ſermo.

Id eſt [illegible] a mendacio alienus.

Et omni acceptione dignus, quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum, peccatores ſaluos facere quorum primus [illegible]

[illegible] quid [illegible] gratia [illegible] mo [illegible] factus eſt [illegible] in ſacris [illegible] *Non veni, inquit, [illegible] peccatores ad pœnitentiam.*

P [illegible] ipſ [illegible] tem [illegible] O [illegible] ponere, [illegible] interpretationem a [illegible]

Sed [illegible] miſericordiam [illegible] ut in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri ſunt in [illegible] vitam æternam.

Qu[illegible]m di[illegible], [illegible] medicus, cum in [illegible] modo multi [illegible] nes d[illegible]te deſpe[illegible]nt, ſi vnum peſſime affectum a[illegible]epetit, & datis ei m[illegible]camentis ad perfectam [illegible] tatem [illegible] uxerit [illegible] vt alii omnes bono [illegible] nt animo ac [illegible] ciam [illegible] ipiant [illegible] Dominus Chriſtus animas [illegible] homo pro ſalute peccatorum, me, qui eram [illegible] mus & omnium ſceleratiſſimus, non [illegible] p[illegible]bus liberauit maculis, ſed maxim[illegible] etiam [illegible] omnibus hominibus per me oſtendens ſummam [illegible] tiam & clementiam. Vt ne [illegible] orum qui maxima ſcelera perpetrauerint, ad me reſ[illegible] ns de ſalute d[illegible] eret. Sed diuinus quidem Apoſtolus h[illegible] dixit de ſe m[illegible] ſte loquens, ſciendum eſt aut[illegible] meam non fu[illegible] improbæ & flagitioſæ conſcium [illegible] qui [illegible] Philippenſes quidem ſcribens dixit, *[illegible] quæ eſt in lege, ſactus irreprehenſibilis*: ſed [illegible] eorum quæ mol[illegible] e[illegible] eſſus e[illegible] dix[illegible] bens ad [illegible] nth[illegible], *[illegible] non ſum dignus vocari Apoſtolus quoniam per[illegible] ſecutus ſum eccleſiam Dei.* [illegible] nunc rec[illegible] tus bene[illegible], ad Dei laudem lingu[illegible] ruſſus conuertit.

Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Quoniam o[illegible]endit [illegible] Do[illegible] ona ſup[illegible] te, vol[illegible]ns [illegible] Deo [illegible] patre id com[illegible]bante, & Spiritu ſancto adiuuante & ſimul op[illegible]rante ea facta ſint, ab vna perſona ad [illegible] quod eſt commune naturæ tranſiit: & hymnum trinitati obtulit: & ſil[illegible] tio prætermiſſis perſonis diuinam naturam laudauit [illegible] enim non ſolum Deo & patri, ſed etiam [illegible] & Spiritui ſancto quæ dicta ſunt conuenire, fa[illegible] le [illegible] poteſt. *Rex* enim *ſeculorum* non eſt ſolus pater, ſed etiam [illegible] ngenitus filius, eſt enim effector ſecul[illegible]. Æternus quoque eſt & ip[illegible] & ſanctiſſimus Spiritus, etenim ipſum quoque *æternum* appellauit diuinus Apoſtolus, *Qui per [illegible] æternum* enim [illegible] quit *æternum*. Illud quoque *immortali* [illegible] corruptio[illegible] tenus, & *inuiſibili*, ſunt propri[illegible] & [illegible] & Spiritus. His autem ſic d[illegible] claratis Deus quoque nomen eſt vere nomen ſo[illegible] trinitatis. Nullus enim præter [illegible] natura Deus eſt. Cu[illegible] eorum quæ ad [illegible] ment ſic mentionem interieciſſet & h[illegible]mnum perfeciſſet, rurſus [illegible] primam orationem reuertitur.

Hoc præceptum commendo tibi fili mi Timothee ſecundum præcedentes in te prophetias.

Appellatione *filij* ſuam in eum beneuolentiam aperit. *Prophetia* autem recordatione in benefactorem charitatem accendit. Non enim, inquit, humanam aſſecutus es vocationem: ſed per diuinam reuel[illegible] nem ſuſcepiſti ordinem. Veriſimile eſt autem non [illegible] ex reuelatione [illegible] e eum docen[illegible] ineri præfect[illegible] [illegible] qua etiam eiu[illegible] modi ratu[illegible] u[illegible] net ab in[illegible] o fui[illegible] conſecutus [illegible] c cau[illegible] n[illegible] *prophetiam*, ſed *prophetias*.

Vt milites in illis bonam militiam.

Oporte[illegible] um [illegible] dignum electione & ſi[illegible] prop[illegible] etus imp[illegible] & aduerſus aduerſarios Dæmones [illegible] fort[illegible] ſu[illegible] pere. Oportet enim Doctorem [illegible] p[illegible] ſuum [illegible] tor[illegible], & oportet Imperatorem bo[illegible] eſſe militem.

Habens fidem & bonam conſcientiam.

[illegible] oportet enim fidei quoque [illegible] coniunctam eſſe vitam [illegible] *Conſcientiam b[illegible] ce[illegible]* [illegible] ipe[illegible] antiam ac mo[illegible] & [illegible] ornatam vitam [illegible] *Fidei* autem [illegible] ſtitiam, [illegible] becillitatem oſtendit per ea quæ [illegible]

[illegible] *eſt ntes.*

[illegible] iam.

[illegible]

[illegible] Hymenæus [illegible] Alexander

[illegible]

[illegible] tradidi Satanæ.

[illegible]

eſt *& in[illegible] & [illegible]* vt [illegible]

[illegible] ceps lo[illegible] po[illegible]t [illegible]

CAP. II.

O*bſecro igitur primum omnium fieri [illegible] p[illegible] ſulationes, [illegible] pro [illegible]*

[illegible]

[illegible] lestibus. Aduer[illegible]

[illegible] ur probon[illegible] quæ no[illegible] rem habet [illegible] accere p[illegible] hominib[illegible] quan[illegible] dem Chriſtus [illegible] ſaluo [illegible]

[illegible] bus & omnibus qui [illegible] nitate [illegible] ſunt

[illegible] legibus [illegible] Quia [illegible] rem erant [illegible] b[illegible] & pietatis aper[illegible] d[illegible] iuſtam e[illegible] corp[illegible] etur.

[illegible] vitam & tran[illegible] vitam agamus in omni p[illegible] caſtitate.

[illegible]

Hoc enim bonum eſt & acceptum coram [illegible] ſaluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, [illegible] ad agnitionem veritatis venire.

V[illegible] nim omnes ſal[illegible] aſſequi. Deinde [illegible] am[illegible] confirmat huc qu[illegible]

Vnus enim Deus.

N[illegible] mali [illegible] ſteſt [illegible] creat[illegible] ac[illegible] pites.

Vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.

Vnus eſt conciliator [illegible] quia [illegible] diſiuncta & diſtantia coniunxit. C[illegible] *hominem* nominauit, quoniam vo[illegible] enim fa[illegible] inter [illegible] duos quoſ[illegible] iam manus ter[illegible] tes vult [illegible] q[illegible] ded[illegible] natu[illegible] man[illegible]

A humanæ vniſſet, inuiolabilem & quæ [illegible] non poteſt pacem conciliauit. Si autem, vt vult Arrius & Eunomius, non eſt patris ſubſtantiæ particeps, quomodo eſt interceſſor? Nobis enim vnitus eſt, quoniam quod ad humanitatem attinet, eſt eiuſdem nobiſcum ſubſtantiæ, ſed patri non itidem, ſiquidem, vt illi volunt, eſt ab eius ſubſtantia ſeiunctus. Atqui eum vocauit *interceſſorem* diuinus Apoſtolus. Ergo etiam patri fuit vnitus, quod attinet ad diuinitatem: & nobis ſimiliter quoad humanitatem. Oſtendit autem Domini quoque paſſionem fuiſſe pro omnibus ſuſceptam.

Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. Cuius teſtimonium temporibus ſuis confirmatum eſt. In quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus, veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide & veritate.

Cum enim omnes redacti eſſent ſub mortis poteſtatem, ipſe qui nec vt Deus fuit morti obnoxius, habet enim naturam immortalem, ſed nec vt homo: peccatum

B enim non fecit quod mortem affert, dedit ſeipſum veluti quoddam redemptionis pretium, & omnes liberauit ab eius ſeruitute. *Teſtimonium* autem appellat paſſionem, primum quidem quod fuerit iniuſta occiſio: Deinde etiam quod omnes habeat teſtes prophetas, & cum Iudæi

Ioan. 8. dicerent, *Tu teſtimonium perhibes de te. teſtimonium tuum non eſt verum, reſpondit. Solus non ſum, ſed ego, & qui miſit me pater. Tempora* autem *propria teſtimonij* appellauit conuenientia. Ita etiam in epiſtola ad Galatas. *Quando autem ve-*

Gal. 4. *nit plenitudo temporis.* Huius autem, inquit, myſterij prædicator & Apoſtolus fui electus: & cum ea qua par eſt fide ac veritate id trado omnibus, ea enim quæ dico, confirmo miraculis.

Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione.

Illud autem, *in omni loco*, poſuit habita ratione eius quod in lege præcipitur. Ea enim cultum & adorationem circumſcripſit Hieroſolymis. Sed tamen etiam cum lex vigeret, Prophetæ gratiam præuidebant, & licet au-

Pſal. 102. dire diuinum Dauid clamantem. *Benedicite Domino omnia*

C *opera eius in omni loco dominij eius*, & per Malachiam prophe-

Malach. 1. tiam dicit vniuerſorum Deus. *In omni loco incenſum offertur nomini meo, & hoſtia munda. Manus* autem *extollere & orare*, erat proprium ſacerdotum veteris teſtamenti, ſed diuinus Apoſtolus præcipit hoc facere omnibus hominibus,

1. Pet. 2. quoniam *omnes facti ſunt populus acquiſitionis, regale ſacerdotium, gens ſancta.* Sed hoc iubet *ſancte* facere pro eo quod eſt, liberatos ab omni iniuſtitia & iniquitate. Illud autem, *ſine ira*, expellit acceptæ iniuriæ recordationem. Ita etiam dixit Dominus. *Si venias vt offeras donum tuum*

Matth. 5. *ſuper altare, & illic recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque donum tuum ante altare, & vade primum, & reconciliare fratri tuo, & tunc veni, & offer munus tuum.* Hoc autem, *ſine diſceptatione*, pro eo quod eſt, abſque hæſitatione, credens te omnino accepturum quod petis. Tales ergo ſint etiam petitiones.

Similiter & mulieres.

D Vna eſt enim natura, & vna gratia. Dicit etiam quæ eadem [illegible].

In habitu ornato.

Ipſo etiam amictu indicante honeſtatem animę.

Cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe.

Is eſt enim verus ornatus.

Non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.

Illud, *intortis crinibus*, commune eſt & diuitum & pauperum: reliqua autem earum quæ diuitias poſſident.

Sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera.

Profitemini, inquit, pietatem, & virtutem quæ per opera exercetur. Huic itaque ſcopo ac inſtituto reliqua quoque coniungantur.

Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.

Quoniam etiam mulieres propheticam gratiam acceperant, de eo quoque legem neceſſario conſtituit. Qua de cauſa in eccleſia viris doctrinæ egentibus mulieres non conſtituit magiſtras. Eadem aperte etiam docent

B quæ ſcripta ſunt ad Corinthios. *Quid enim*, inquit, *ſcis* 1. Cor. 7.

mulier, ſi virum tuum ſeruabis? Deinde etiam docet ex naturæ ordinem,

Adam enim primus formatus eſt. Deinde Eua.

Poſtea etiam ex delictis.

Et Adam non eſt ſeductus. Mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.

Illud autem, *Non eſt ſeductus*, dixit, pro eo quod eſt, Non primus. Scripturam autem ſecutus eſt. Cum enim Gen. 3.

à muliere peteretur vt rationem redderet, dixit, *Serpens decepit me, & comedi.* Adam autem, non ſic, ſed, *Mulier quam dediſti mecum, ea dedit mihi de ligno & comedi*, & illa quidem veniam nullo modo eſt aſſecuta, vt quæ ſerpenti paruerit. Hic vero paruam habet excuſationem, vt qui fuerit inductus à muliere. Qui etiam fructum arboris non ipſe, ſed illa collegit, & cum prior accepiſſet, viro tradidit. Propterea dixit, *Et Adam non eſt ſeductus.* Hoc quoque ſciendum eſt, quod diuinus Apoſtolus ad vſum propoſitum contexit orationem.

Saluabitur autem per filiorum generationem. F

Non dixit de Eua, ſed de communi natura.

Si manſerint in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.

Pro eo quod eſt, Non modo nullum damnum ab Eua acceperunt ſi voluerint, ſed maximam etiam vtilitatē capient per fidem & charitatem, ſeruantes ſanctificationem & caſtitatem. Cum eis ea quæ conueniunt ſic ſtatuit, deinceps de eccleſiaſticis ordinibus decernit.

CAP. III.

F*idelis ſermo.*

Id eſt, verus & à mendacio alienus.

Si quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.

Non accuſat ſimpliciter cupiditatem, ſed ambitionē, & magiſtratus gerendi deſiderium: & docet non honorem ſed virtutem appetere: non deſiderare dignitatem, ſed dignitatis officium inquirere. Hic autem *Epiſcopum* G

appellat presbyterum, vt, dum epiſtolam ad Philippenſes interpretaremur, oſtendimus. Hoc autem ex hoc etiam loco facile ſciri poteſt. Poſt leges enim epiſcopales, eas ſcribit quæ Diaconis conueniunt, prætermiſſis Presbyteris, ſed, vt dixi, eoſdem olim vocabant presbyteros & Epiſcopos, eos autē qui nunc vocantur Epiſcopi, nominabant Apoſtolos. Procedente autem tempore nomē quidem Apoſtolatus reliquerunt iis qui vere erant Apoſtoli: *Epiſcopatus* autem appellationem impoſuerunt iis qui olim appellabantur Apoſtoli. Ita Philippenſium A- Philip. 2.

poſtolus erat Epaphroditus. *Veſtrum enim*, inquit, *Apoſtolum, & adiutorem neceſſitatis meæ.* Ita Cretenſium Titus, & Aſianorum Timotheus. Ita ab Hieroſolymitis qui erant Antiochiæ ſcripti ſunt Apoſtoli & presbyteri. Sed tamen etiamſi presbyteris has leges conſtituit diuinus Apoſtolus, clarum eſt quod has leges oportet primos ſeruare Epiſcopos, vt qui ſint maiorem dignitatem aſſecuti. H

Oportet enim Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe.

Nullam dare occaſionem iuſtæ reprehenſionis. Illud enim, *irreprehenſibilem*, non idem dicit quod, calumniæ non obnoxium, aut in quem non poteſt intendi calumnia. Nam ipſe etiam Apoſtolus ſubiit omnis generis calumnias. *Qui orbem terræ*, enim inquit, *euerterunt, etiam huc aſſunt.* Quinetiam iubet Dominus eos contemnere qui fruſtra ſcandalizantur. Cum enim dixiſſent Apoſtoli, *Scis quod Phariſæi audito ſermone ſunt ſcandalizati, reſpondit. Sinite eos, cæci ſunt, duces cæcorum.* Iubet ergo vt nullam dent Matth. 15.

occaſionem iuſtæ reprehenſionis.

Vnius vxoris virum.

Incipiebat prædicatio. Virginitatem autem nec Græci exercebant nec admittebant Iudæi. Liberorum enim procreationem benedictionem exiſtimabant. Quoniam ergo illo tempore non facile inueniri poterant qui caſtitatem exercerent, eis qui vxores duxiſſent, eos qui temperantiam honoraſſent, [illegible]

A autem *Vnius vxoris virum*, mihi videntur quidam [illegible] dixiſſe. Olim enim conſueuerant & Græci, & Iudæi, cum duabus, & tribus, & pluribus etiam vxoribus ſimul iungi lege matrimonij. Quinetiam nunc cum leges Imperatoriæ prohibeant duas ſimul vxores ducere, rem habent cum concubinis & meretricibus. Dixerunt ergo diuinū dixiſſe Apoſtolum, eum qui cum vna ſola vxore pudice cohabitat, dignum eſſe qui ordinetur Epiſcopus. Neque enim ſecundum, inquiunt, reiecit matrimonium, qui il-
Rom. 7. lud ſæpe iuſſit fieri. *Mulier enim*, inquit, *alligata eſt lege*, *quamdiu viuit vir eius. Sin autem vir mortuus fuerit, libera eſt vt cui vult nubat, tantum in Domino.* Et rurſus. *Dico autem in-*
1 Cor. 8. *nuptis & viduis, & vtroque ordine coniunctio, vnam legem conſtituit.* Reuera enim ſi factum fuerit votum continentiæ, non eſt in voluntatis poteſtate ſecundum matrimonium. Si enim ipſe priore expulſa vxore, fuiſſet alij coniunctus, dignus eſſet qui reprehenderetur, & iure eſſet accuſationi obnoxius. Sin autem vis mortis priorem disiunxerit, vrgens autem natura vt ſecundæ vxori coniungeretur
B coegerit, non ex voluntate, ſed ex caſu proceſſit ſecundum matrimonium. Hæc conſiderans, admitto eorum interpretationem, qui ſic intellexerunt.

Sobrium.

Vigilantem, & qui poſſit conſiderare quid agendum.

Prudentem.

Id eſt, animæ officium.

Ornatum.

Et locutione, & habitu, & aſpectu, & inceſſu. Vt etiā per corpus appareat animæ moderatio & temperantia.

Hoſpitalem.

Eos qui peregrinantur libenter excipientem.

Doctorem.

Non dicit eum qui eſt ornatus eloquentia, ſed eum qui eſt eruditus in diuinis, & poteſt ea ſuadere quæ conuenit.

Non vinolentum.

Hoc aperte interpretatus eſt in legibus quas ſtatuit Diaconis. Non multo, enim inquit, vino deditos.

Non percuſſorem, ſed modeſtum.

C Non prohibet in tempore reprehendere ac increpare, ſed non vt oportet hoc facere. Quod enim lubet arguere, audiemus ipſum paulò poſt dicentem. *Eos qui peccant*
Gal. 3. *coram omnibus argue.* Et rurſus. *Argue, increpa, exhortare.* Ita etiam ipſe ſcribens ad Galatas dixit: *O ſtulti Galatæ.* Et rurſus. *Adeo ſtulti eſtis.*

Sed modeſtum.

Qui poſſit ferre ea quæ in ipſum admiſſa ſunt: Non eſt enim manſuetudinis, cum alij aſſiciuntur iniuria, negligere. *Qui præeſt enim, inquit, in ſolicitudine.*

Non litigioſum.

Qui pro pecuniis contendere non inducat in animū. Hoc enim ſignificat id quod ſubiungitur:

Non cupidum

Non dixit, *Nihil poſſidentem*, quæ ſunt enim commoderata ac eis conuenientia conſtituit, ſed, *non amantem pecuniæ.* Fieri enim poteſt vt poſſideamus quidem, ea autem vt par eſt adminiſtremus ac diſpenſemus, & eis non ſer-
D uiamus ſed earum huius Domini.

Sed ſuæ domus bene præpoſitum.

Hoc eſt, cum iuſtitia & æqualitate.

Filios habentem in ſubiectione cum omni caſtitate.

Qui [illegible] hos docet omnem virtutem. Non enim illorum ſententiam exigit: ſed ſuum inſtitutum inducit.

Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit: quomodo eccleſiæ Dei diligentiam habebit?

Qui parua neſcit adminiſtrare, quomodo poterit ei credi cura præſtantiorum ac diuinorum?

Non Neophytum: ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat Diaboli.

Neophytum hoc eſt, recenter plantatum, appellat eum, qui ſtatim credidit. *Ego enim*, inquit, *plantaui.* Non enim, vt exiſtimarunt nonnulli, adoleſcentiam excludit. Beatus enim Timotheus ad quem hæc ſcripſit, cum eſſet adhuc a[illegible] le[illegible]cen[illegible], leges ſuſcepit. *Nemo enim inquit, tuam adoleſcentiam contemnat.* Quinetiam ipſe diuinus Apoſtolus, cum eſſet adoleſcens, adeptus eſt vocationem [illegible] nunc & quanam de cauſa ſit ſubuerſus Diabolus. In ſuperbiam enim, inquit, elatus cecidit. Si quis e[illegible] o[illegible] fuerit prius inſtitutus in diuinis, & primum in numerum diſcipulorum adſcriptus in virtute ſe exercuerit, ſuſcepta arrogantiæ affe[illegible]one ex eo quod præſideat, inc[illegible] in ſupplicium Diaboli. Hic enim *iudicium* appellauit ſupplicium.

Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt vt non in opprobrium incidat & laqueum Diaboli.

Externos dicit infideles. Qui enim etiam apud illos male audit ante ordinationem, etſi & ipſe probris obnoxius, & vt communi magno opprobrio ac dedecore afficiatur efficiet, & ad priorem iniquitatem quam primum reuertetur, Diabolo omnia vt hoc reddat effectum machinante.

Diaconos ſimiliter.

Hi quoque eiſdem regantur legibus.

Pudicos.

Temperantia & moderatione claros.

Non bilingues.

Non huic quidem alia, illi vero alia dicentes: ſed linguam veritate ornantes.

Non multo vino deditos.

Eos enim quibus diuinum creditum eſt miniſterium, oportet ab hoc vitio eſſe vel maxime alienos.

Non turpe lucrum ſectantes.

Turpis lucri ſectator eſt, non qui, vt nonnulli exiſtimarūt, vel parua lucra appetit ſed qui ex rebus turpibus & valde inhoneſtis quæſtum facere in animum inducit.

Habentes myſterium fidei in conſcientia pura.

Pro eo quod eſt, confirmantes fidem factis, ac operibus. *Puram* enim *conſcientiam* appellauit bona opera. Qui ea enim facit non pungitur à conſcientia.

Et hi autem probentur primum: & ſic miniſtrent nullum crimen habentes.

Prius autem conuenit eorum vitam examinari, deinde ſic gratiam ſpiritualem conſequi.

Mulieres ſimiliter.

Scilicet Diaconiſſas.

Pudicas non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.

O[illegible] a[illegible] omnibus, e[illegible] etiam conſtituit mulieribus. Quemadmodum enim dixit Diaconos debere eſſe honeſtos, ita etiam eas honeſtas, & quemadmodum iuſſit illos non eſſe bilingues, ita eas non eſſe calumniatrices, & ſicut illos ſtatuit non eſſe multo vino deditos, ita etiam eas iuſſit eſſe ſobrias.

Diaconi ſint vnius vxoris viri.

Hoc etiam eodem modo eſt intelligēdum quo prius.

Qui filiis ſuis bene præſint, & ſuis domibus.

Eadem etiam conſtituit iis, qui vocantur Epi[illegible]

Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

E[illegible] in vita, inquit, habent minus honoris, ſcien[illegible] tamen eſt quod ſi creditum illis miniſterium impleuerint, præſtantiſſimum gradum in vita futura accipient: & libertatem quæ eſt apud Chriſtum Dominum conſequentur.

Hæc tibi ſcribo fili mi Timothee: ſperans me ad te venire cito. Si autem tardauero, vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt in Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

Nec diuini Prophetæ, nec mirabiles Apoſtoli, [illegible] præſciuerunt. Quæcunque enim expediebant, ea illis ſignificauit gratia ſpiritus. Hoc etiam ſignificat quæ eſt [illegible] iis quæ hic dicuntur, ignoratio. Cum enim dixiſſet, *Spero venire*, ſubiunxit, *ſi autem tardauero.* Sæpe enim [illegible] um aliqua cauſa neceſſaria retinebat. Hæc ergo, inquit, [illegible] docens, quomodo eos oporteat ſe gerere quibus [illegible] data eſt cura animarum. *Domum* enim *Dei & eccleſiam* appellauit cœtum eorum, qui crediderunt. E[illegible] dixit *columnam & firmamentum veritatis* Supra petram [illegible] fun[illegible] ſtabiles & immobiles permanen[illegible] & [illegible] bu[illegible] [illegible] dogmatum veritatem. Poſtquam [illegible] de eccleſia, neceſſario etiam induxit orationem [illegible].

A *Et manifeſte magnum eſt pietatis ſacramentum.*

Ipſum autem appellat *myſterium*, vt quod [illegible] qui-dem [illegible] um, poſtea autem manifeſtatum.

Quod manifeſtatum eſt in carne.

C[illegible] enim eſſet Deus, & Dei filius, & haberet natu-ram quæ [illegible]b aſpectum non [illegible]dit, homo f[illegible]ctus euaſit manifeſtus omnibus. Nos autem aperte duas naturas do-cuit D[illegible], [illegible] diuinam naturam eſſe manifeſtatā in carne.

Iuſtificatum eſt in ſpiritu.

Humana enim ſuſcepta natura, eam ſeruauit liberam à pec[illegible]. Habet etiam hoc dictum aliam intelligentiam. *Iuſtificatum eſt in ſpiritu.* [illegible] miracula per diuinum ſpiri-tum. [illegible] enim e[illegible], inquit, *in ſpiritu ejicio Dæmonia.* Per mi-racula e[illegible] oſtenſum eſt & demonſtratum enim eſſe De-um ver[illegible]m & [illegible] filium. Ita etiam Centurio iuxta cru-cem [illegible]um [illegible]deret terram moueri, & tenebris orbem ter-ræ com[illegible]leri, exclamauit: *Vere filius Dei erat hic.*

Apparuit Angelis.

Diu[illegible]n[illegible]tatis enim naturam quæ ſub aſpectum nō cadit ne[illegible] [illegible] quidem viderunt, incarnatum autem viderunt.

Prædicatum eſt in gentibus.

[illegible] a Iudæis crucifixus eſt.

Creditum eſt in mundo.

Non [illegible]m enim prædicatus eſt, ſed etiam creditus, & vt Deus [illegible] [illegible], qui crediderunt, adoratur.

Aſſumptum eſt in gloria.

H[illegible] quidem factum eſt ante prædicationem. Poſtre-mo autem loco id poſuit, docens prædicationem fuiſſe iure creditam. Eſt enim in cœlis, qui hoc iuſſit fieri, & à dextris conſidet. Poſtquam iis diſpenſationis meminit, & per ſp[illegible]ritalem gratiam Hæreticas ſp[illegible]nas præuidi[illegible], quas Valentinus, & Baſ[illegible]ides, & Marcio, & Manes ſeminarūt, omnes quidem ſimiliter negantes carnis aſſumptionem, & cum veteri [illegible]ſtamento pugnantes, in aliis autem mul-tiplices errores ſuſtinentes, ea futura neceſſario prædicit.

CAP. IV.

S*piritus autem manifeſte dicit.*

C [illegible]Quemadmodum autem hæc dicit Dominus. & illa dic[illegible] [illegible]us exercituum, ita etiam ſpiritus diuine dicit.

Quod in nouiſſimis diebus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam.

O[illegible]c[illegible] quod ec[illegible]leſiaſtico corpori olim coniuncti fuerunt, qui [illegible] [illegible] poſtea Prophetæ mendaci. Hoc enim ſi[illegible] at illud, *deſciſcent quidam à fide attendentes ſpiritibus erroris.* R[illegible]e autem *doctrinas dæmoniorum* illorum do-gma[illegible] appellauit. Illorum enim vere fœtus ſunt illa ver-ba: [illegible]d[illegible] [illegible]tem, *in hypocriſi loquentium mendacium*, poſuit, qui[illegible] [illegible] [illegible]hriſtianorum appellatione impoſ[illegible]ta, a-perte d[illegible]ce[illegible] [illegible]ntraria. *Cauteriatam* autem *habentes con-ſcientiam* eos vocauit, ſtuporem eorum ext[illegible]emu docens. Locus enim cauterii morte affectus prori[illegible]ſ[illegible]nſum amit-tit. Poſtquam eorum dogmatum oſtend[illegible] perniciem, quam ſiru etiam execrandæ eo[illegible]um leges prædicit.

D *Prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoue-runt veritatem.*

Exe[illegible]tabiles enim nupt[illegible]s, & plurimos cibos appel-lan[illegible], vt cr[illegible]a[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Eos autem [illegible] ad vſum, v[illegible] [illegible] [illegible]entur [illegible] participes, ex eo [illegible] [illegible] [illegible] nem ag[illegible] gratias, & laudandi eum qui illos ſuppeditat Re[illegible] [illegible] illud, *Prohibentium contrahere matrimo-nium.* Neque enim cœlibatum ac continentiam vitupe-rat, [illegible]ed eos [illegible] c[illegible]at qui lege lata ea ſequi compellunt.

Quod omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei [illegible] orationem.

[illegible]d, *omnis creatura Dei bona*, accepit ex ſcriptura Mo-ſis. *Vidit enim*, inquit, *Deus omnia quæ fecit, & ecce erant valde bona.* Ill[illegible]d autem, quod natura bonum eſt, [illegible] cum gratiarum [illegible] [illegible]ctione ſumitur, per Dei memoriam etiam ſanctum redditur. Cum impietatis illos ſic arguiſſet, diſ-cipu[illegible] [illegible]rſus quam par eſt adhortationem exhibet.

E *Hæc fratribus proponens, bonus eris miniſter Chriſti Ieſu.*

Eſt enim eius, qui miniſtrat propitium implere ea quæ im[illegible] [illegible]antur, & ad eos qui ſunt eiuſdem fidei Domini præ-c[illegible]p[illegible] [illegible]anſmittere.

[illegible] verbis fidei bona doctrina quam aſſecutus es.

Oporte[illegible] autem te primum omnium ſpiritali doctrinæ adhærere, & eam haurire, eius autem regulas perfecte accepiſti.

Ineptas autem & aniles fabulas deuita.

Rurſus in memoriam reuocat ea quæ dicta ſunt in proœmio. *Aniles* enim *fabulas* doctrinas Iudaicas voca-uit, non [illegible]gem, ſed falſam legis interpretationem, & in-tempeſtiuam eius obſeruationem.

Exerce autem teipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Pietas autem ad omnia vtilis eſt: pro-miſſionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ.

Qui bonæ, inquit, [illegible]rporis habitudinis curam gerunt, exiguo tempore ea fruuntur [illegible]ietatis autem certamina & [illegible] hac vita aſſignes ad [illegible]ſ[illegible]piciendos certatores effici-unt, & [illegible] [illegible]n illa, coronas quæ nunquam ſeneſcent perci-piant, [illegible] [illegible]ſunt. *Pietatis* autem *exercitationem* vitam vo-cauit laudabilem. Vitæ enim recta inſtitutio habet cum certaminibus conuenientiam.

F *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus.*

Quoniam futuræ vitæ [illegible] [illegible]rum: id autem erat res quæ non videtur: *fidelem ſermonem* neceſſario vocauit. Eſt e-nim fide dignus, vt qui veritate ornetur, qui etiam lau-dabilis. Oportet enim Agonothetam proponere præ-mia victoribus. Deū deponit etiam [illegible] ipſum pro exem-plo.

In hoc enim laboramus & maledicimur quia ſperamus in Deum viuum, qui eſt ſaluator omnium hominum maxime fidelium.

Cur enim tot labores ſuſcepimus, & probra ab omni-bus inuentata perpetimur, ſi non eſſet qua laborum re-muneratio. Atqui eſt [illegible] muneratio. Æternus enim De-us iis, qui decertant præmia proponit, & eſt omnium ho-minum ſeruator: præcipue autem eorum qui in ipſum crediderunt.

Præcipe hæc & doce.

G Scilicet vt in pietate exerceantur, vt expectent remu-nerationes & [illegible]gonothetam reſpiciant.

Nemo adoleſcentiam tuam contemnat.

Atqui hoc non eſt meum, cur ergo mihi præcipis quæ alii [illegible]

Sed exemplum eſto fidelium.

Vis, inquit, non contem[illegible] [illegible] præcipias? Efficere lex a-nimata. Oſtende [illegible]gem [illegible]cte exequi, habe vitam quæ de ſermone ferat [illegible] [illegible]. Hoc enim dicit:

In verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate.

Vni[illegible] cuiuſque eorum quæ dicta ſunt oſtende in te i-pſ[illegible] imaginem.

Donec venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ.

Ex hoc etiam loco [illegible] intelligi, quod nos etiam la-borem conferre conuenit, & ita gratiam ſpiritus accipe-re. Beatiſſimo enim Timotheo qui erat ſpiritalis, juſſit Doctor vt atte[illegible] dere lectioni. Exhortatio autem differt à doctr[illegible], q[illegible]od *doctrina* quidem abſque vllo impedi-mento [illegible] [illegible]dit diſciplinas: *Exhortatio* autem vel e-os, qui ſu[illegible] [illegible] [illegible]onſulatur, vel eos qui traducuntur con-ſilio [illegible] [illegible]ugat.

H *Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per Pro-phetiam cum impoſitione manuum Presbyterij.*

Gratiam hic appellauit doctrinam: *Presbyterium* autem hīc vocat [illegible]s, qui Apoſt[illegible]ca[illegible] gra[illegible] [illegible]ceperunt. Ita etiam eos, qui erant honora[illegible] in Iſrael, diuina ſcriptura *ſenes* vocauit.

Hæc meditare, in his eſto, vt profectus tuus manifeſtus ſit in o-mnibus.

In ſpiritalibus enim exerceri, vt in rebus diuinis incre-mentum a[illegible]piamus, efficit.

Attende tibi & doctrinæ, inſta in illis. Hoc enim faciens, & te[illegible] [illegible] ſeruabis, [illegible] eos qui te audiunt.

Il[illegible] [illegible] & quid [illegible] agendum di[illegible]nt & tu ea quæ precept[illegible] fuerint implebis, & ex eo vtilitatem capies.

CAP. V

SEniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.

Non dicit hic ſacerdotem, [illegible] eum qui conſenuit, hos enim [illegible] gnificant [illegible] quæ [illegible] guntur.

Iuuenes vt fratres, anus vt matres, iuniores vt ſorores in omni caſtitate.

Quoniam enim nec [illegible] ſſe eſt cum [illegible] creditæ animæ, etiam [illegible] um iuuenibus [illegible] necessario adiecit illud, *in omni caſtitate*, vt cum [illegible] iam [illegible] que h[illegible] continentem, & nec [illegible] oculos vel per aures vllum nocumentum ſuſcipiat. Deinde [illegible] uertitur ad doctrinam d[illegible] ordinibus eccleſiaſticis:

Viduas honora, quæ vere viduæ ſunt.

Quænam autem ſunt eæ.

Si qua autem vidua filios aut nepotes habet: diſcant primum domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. hoc enim acceptum eſt coram Deo. Quæ autem vere vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus & orationibus nocte & die

B Eccleſiaſticam, inquit, ubi [illegible] nem oportet eas cō ſequi, quæ nu[illegible]m habent aliud ſubſidium aut [illegible] lati um, eæ autem eo quod ſint à curis liberatæ in diuinis precationibus perpetuo verſantur. Eas autem quæ habent filios vel nepotes, oportet de eis eſſe ſolicitas & quam parentes earum cura [illegible] geſſerunt, eas quoque [illegible] lotum curam gerere, [illegible] quæ il[illegible] debent rependant remuneratio nem, ab [illegible] quoque mutuum auxilium recipiant.

Nam quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.

Imm[illegible] d[illegible] enim deliciæ rationem obruunt, & efficiunt vt in corpore tanquam in aliquo ſepulchro iaceat.

Et hoc præcipe vt irreprehenſibiles ſint.

Non hoc dixit de iis [illegible] lum quæ dignæ habitæ ſunt, vt eccleſia earum curam gereret, ſed etiam de iis quæ alendorum filiorum [illegible] vinculis alligatæ ſunt.

Si quis autem ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit & eſt infideli deterior

Hoc & de matribus dicit & de filiis, etenim oportet matres filios alere & eam quam par eſt pietatem eos do-

C cere. [illegible] quoque oportet ſimiliter parentibus ſubſeruire, & eis ferre auxilium.

Vidua [illegible] gatur non minus ſexaginta annorum.

N[illegible], Non ſit, ſed, *non deligatur*. Nempe quod quæ ſunt [illegible] florenti ætate, & laborare, & victum ſibi poſſint quærere, quas etiam oportet domare laboribus ætatis petulantiam.

Quæ fuerit vnius viri vxor.

Hinc [illegible] iam manifeſtum eſt, quod nō reiicit ſecundas nuptias [illegible] decerni [illegible] in matrimonio caſte viuant. Neque [illegible] qui [illegible] dum m[illegible] trimonium lege ſuperius cō ſtitum, prohi[illegible] vt quæ ſecundas ſit ſecuta nuptias, non aſſequatur corporale ſubſidium quia aperte præcipit, vt bonum facia[illegible] omnibus hominibus.

In operibus bonis teſtimonium habens.

Deinde [illegible] latius enumerat.

Si filios educauit.

D Non exigit ſolum vt alant, ſed etiam vt pie nutriant. Hoc etiam dicit Deus de Abraham, quod *mandauit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt ſeruarent omnia [illegible] Domini Dei.*

Si hoſpitio recepit.

Deinde d[illegible] etiam quoſnam.

Si ſanctorum pedes lauit.

Act. 16. Hoc [illegible] olim faciebant. Ita etiam Lydia ipſum Apoſtolum, & eos qui [illegible] cum erant ſuſcepit. Ita etiam di-

Rom. 16. xit de Phœbe *Adfuit multis & mihi ipſi.*

Si tribulationem patientibus ſubminiſtrauit.

Non [illegible] tantum [illegible] em ſuppeditationis, ſed mentis quærit qualitatem. Talia erant in ſacris Euangeliis viduæ duo minuta.

Si omne opus bonum ſubſecuta eſt.

Dixit [illegible] nes virtutis ſpecies.

Adoleſcentiores autem viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, volunt nubere, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

[illegible] Chriſti proſ[illegible] in viduitate [illegible] nere ſe[illegible] ndamatrim[illegible] huit.

Simul autem & otioſæ diſcunt [illegible] circumire domos, non ſolum autem otioſæ [illegible] & verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

O[illegible] pr[illegible] in viduitate [illegible] n[illegible] illud [illegible] variat [illegible] pro [illegible] ſt [illegible] quæ [illegible] huic præcepit [illegible] otio. Otium [illegible] eſt nequitiam.

Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia.

D[illegible] Nouatus [illegible] N[illegible] velit [illegible] quit, & [illegible] & in [illegible] a familiæ occup[illegible] parit uitium. Deinde etiam cauſam huius [illegible] manif[illegible] us.

Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro poſt Satanam.

Ex experientia lex lata eſt.

Si quis fidelis habet viduas [illegible] miniſtret illis, vt non grauetur eccleſia, vt iis quæ vere viduæ ſunt ſ[illegible] ciat.

F Id eſt, iis quæ nuſquam [illegible] llam habent ſubuen[illegible] nem, aut conſolationem. Iubet autem hoc facere [illegible] ibus. Earum enim q[illegible] ad [illegible] deles qui [illegible] m pertinent, ſunt autem fide ornatæ, vult ab eccl[illegible] curam geri.

Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina

Vſque ad [illegible] eſt laudabilis doctrina. *Duplici autem honore*, [illegible] ſunt pro ampliori. Quod autem dixit confirmat ſcripturæ teſtimonio.

Deut. 25. *Dixit enim ſcriptura. Non alligabis os boui trituranti, & Dignus eſt operarius mercede ſua.*

Illud quidem ex vete[illegible] ex noua adduxit

Aduerſus Presbyterum accuſationem noli recipere: niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

Deut. 19. Hi[illegible] pi[illegible] de om[illegible] *In duobus enim*, inquit, *aut tribus teſtibus ſtabit omne verbum.* Vel maxime autem [illegible] hoc facere in Presbyteris. Accidit enim vt [illegible] præfectura credita, nonnullos ex iis, qui pe[illegible] exco[illegible] lum infeſto animo, & calumniam in eum machinentur, eſt ergo [illegible] um [illegible] ctus [illegible]

Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant

Nec condemnes ante probationem, [illegible] aperte conuincuntur quod aliqua ſcelera perpetrarunt [illegible] peccatis. ſed eos qui conuincuntur condemna omnibus præſentibus, vt timore pœnæ peccatum fugiant. Deinde ipſum quoque [illegible] facit te[illegible]

Teſtor coram Deo & Chriſto Ieſu & electis Angelis, vt hæc cuſtodias ſine [illegible] iudicio nihil faciens [illegible] in partem declinando.

Duo ſimul [illegible] condemnate [illegible] od [illegible] dantur accuſatores fide d[illegible] aut propter od[illegible] ceptum hoc fa[illegible] examinati[illegible] ſi [illegible] apertæ probationes, diſ[illegible] ndetur [illegible] propter eius, qui accuſat [illegible] gratia [illegible] peruertendo. Porro autem Angelos [illegible] Chriſto [illegible] tanquam honore æqual[illegible] d vt ſermo[illegible] ſæpe tum maioribus minoribus contun[illegible] mus [illegible] ſimul & dominis, Sacerdotibus & [illegible] præſentibus dicimus. In horum o[illegible] præſe[illegible] teſto[illegible] Ita et[illegible] beatus Paulus *Teſtor te*, inquit, *coram Deo, & [illegible], & ſeruis eius*

Manus cito nemini impoſueris neque communices alienis peccatis.

Oportet enim prius e[illegible] vitam eius qui [illegible] deinde ſu[illegible] innocare g[illegible] ſp[illegible]

Teipſum caſtum cuſtodi.

Ne te [illegible] ddas obn[illegible] xium [illegible] D[illegible] inde etiam affe[illegible] curationem corporis conuen[illegible] entem

Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuum, [illegible] frequentes infirmitates.

Qui ſermone ali[illegible] m[illegible], d[illegible] præbet medicamentum, c[illegible] dens [illegible] *mea in infirmitate perficitur.* Dei de[illegible] præceptum [illegible] em de ordinatione. 2. Cor. 4.

Eundem

A *Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium: quoſdam autem & ſubſequuntur. Similiter & facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent abſcondi non poſſunt.*

Non omnes, inquit, palam peccant: ſunt enim etiam qui clanculum delinquunt, ſed tamen quod hodie latet, tempore deprehenditur, expecta ergo doctrinam quæ habenda eſt ex experientia.

CAP. VI.

Quicunque ſub iugo ſunt ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur: ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur.

Hæc dicit de iis qui habent dominos infideles. Illi enim videntes ſeruos inſolentes, Euangelicam doctrinam maledictis appetebant, vt quæ eorum cauſa eſſet.

Qui autem fideles habent dominos, non contemnant quia fratres ſunt. Sed magis ſeruiant quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes ſunt.

B Sed nec ij qui pios habent dominos, ex eorum pietate ac religione ſumant occaſionem contemnendi dominos: ſed eis ea de cauſa diligentius ſeruiant.

Hæc doce, & exhortare.

Illud quidem vt præceptor, hoc vero vt pater.

Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas verborũ.

Oportet ſtare iis quæ ſunt decreta à Domino. Quidam ea quidem audent tranſgredi, proprias autem rationes & cogitationes ſequuntur, nihil quidẽ ſciunt eorum quę ſcire oportet: ſoli autẽ ſuperbiæ & arrogãtiæ ſeruiũt.

Ex quibus oriuntur inuidia, contentiones, blaſphemia, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem.

Qui enim à veritate recedunt, & ſequuntur proprias cogitationes, ea quidem docere conantur quæ conueniunt, hinc autem ſequitur contentio & inuidia, ex contentione autem, aduerſus Deum blaſphemia ſuſcipitur, eiecta autem fide, oriuntur malæ ſuſpiciones, his autem procreatur quædam lues quæ inficit eos qui appropinquant. Hoc enim ſignificat illud, *Contagio eorum qui ſunt mente corrupti.* Quemadmodum enim oues ægrotæ, ſi cum ſanis verſantur, eaſdem eo morbo inficiunt: ita etiam hi eos qui ipſis vtuntur eodem malo replent. Vnde etiam et prohibendo exclamat.

C *Recede ab iis qui ſunt eiuſmodi.*

Quoniam autem illi exiſtimabant damnoſam eſſe pietatem, ſubiunxit.

Eſt autem quæſtus magnus pietas cum ſufficientia.

Vitam enim æternam nobis acquirit. Oportet autem in præſenti vita fugere auaritiam & plura habendi cupiditatem, ſua autem [illegible] eſſe contentum. Deinde ex ipſa natura confirmat ſuaſionem.

Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quin nec auferre quid poſſimus.

Iob. 1. Hoc etiam [illegible] beatus Iob. *Ipſe nudus egreſſus ſum ex vtero matris meæ: nudus etiam illuc reuertar.*

Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.

D Solius enim moderati nutrimenti & conuenientium veſtimentorum opus habemus. Docet etiam damnum quod ſequitur ex inſatiabili auaritia.

Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum, & tentationem Diaboli, & deſideria multa inutilia, & noxia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

Non dixit ſimpliciter, *qui ſunt diuites*, ſed, *qui volunt diuites fieri.* Si quis enim acceptas à maioribus diuitias ex lege diuina diſpenſet, liber eſt ab accuſatione. Qui autem ex pauperibus quidem natus eſt, diuitiis autem appetit, & ad eas parandas nullam non viam init, cum non capiet quidem ſatietas deſiderij, peccati autem laqueis implicabitur, fluctibusque agitatus & naufragium paſſus vitam finiet.

Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.

Cædes enim & præſtigiæ, furta & rapinæ fraudes & mendacia, iuriſiurandi violatio, & alia genera iniquitatis, ex hac radice pullulant.

E *Quam quidam appetentes aberrauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.*

Quæ nullum taxat perſonam inducit accuſationem, vt pater benignus ac beneuolus, & curam gerens eorum qui abſenti euaſerant.

Tu autem ô homo Dei hæc fuge.

Magna laus. Ita appellabatur & Helias ille magnus. Ita etiam multi ex Prophetis nominati ſunt. Non quod alij homines non ſint Dei, omnes enim ſunt Dei creaturæ. Sed qui veteris creationis characteres ſeruarunt, vere homines Dei vocantur. Ita omnes ſunt ſerui Dei, vt creaturæ, etenim vel Nabuchodonoſor impius eſt Dei ſeruus. Sed ille quidem natura: Abraham autem & Dauid, & Paulus, & qui ſunt eis ſimiles, etiam habitudine ac relatione. *Per Abraham enim* inquit *ſeruum tuum*, &, *per Dauid ſeruum meum* & *Paulus ſeruus Ieſu Chriſti.*

Sectare vero iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem. Certa bonum certamen fidei.

F Præcepit vt ſe exerceret: nunc ſuadet vt decertet. Lucrum quod ex eo prodit oſtendit.

Apprehende vitam æternam, in quam vocatus es, & confeſſus es bonam confeſſionem coram multis teſtibus.

Omnes enim qui prædicationem ab eo acceperunt, teſtes habuit pulchræ confeſſionis.

Præcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Chriſto Ieſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato bonam confeſſionem.

Timens diuinus Apoſtolus rationem reddendam rationem, diſcipulo abunde adducit teſtificationes: imo potius etiam illius curam gerit vt ipſe etiam cum maiori animi promptitudine ſuos inſtituat & componat diſcipulos. *Bonam* autem *confeſſionem Domini*, vocauit ſalutem orbis terræ. Propter eam enim paſſionem ſuſtinuit. Quoniam autem Arriani, male intelligentes illud, *Omnia per ipſum facta ſunt*, etiam ſpiritum vna cum omnibus comprehendi [illegible] ſunt, audiant Apoſtolum dicentem, *qui viuificat omnia*. & dicant nobis quomodo hic intelligunt, *omnia.* [illegible] bruta reſurgent, & præter bruta an etiam quæ [illegible] inanimata, plantæ, inquam, [illegible] & lapides & ligna, & quæ ſunt his ſimilia? Sed [illegible] futuros. Dominus ergo Apoſtolus [illegible] quit [illegible] ndum illud *omnia.* Ita ergo etiam intelligendum [illegible] Euangelij. Sed venit [illegible] liqua quæ reſtant interpretanda. Eum cum teſtatus, dicit [illegible] ſit.

Ioh. 1 G *Vt ſerues mandatum.*

Nempe ea quæ ſcribo.

Sine macula, irreprehenſibile, vſque ad aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Pro eo quod eſt. Ad illud reſpiciens, & illud expectans, [illegible] admiſceris.

Quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens, Rex regum, & Dominus Dominantium. Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt. Cui honor, & imperium ſempiternum. Amen.

H E iis quæ Deo adſunt, id quod de reſurrectione & iudicio & remuneratione dictum eſt confirmauit. Primum enim eum oſtendit eſſe immutabilem, cum nominauit *beatum.* Qui eſt enim natura beatus, nullam mutationem ſuſcipit. Deinde *potentem. Solus enim*, inquit, *potens*, *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Præterea ab interitu & exitio alienum. *Qui ſolus habet immortalitatem.* Accedit iis quod cum ipſam non poſſet perſcrutari naturam, lucem quæ circa eam eſt oſtendit. *Lucem enim*, inquit, *habitat inacceſſibilem.* Sed nec hoc Deo conuenit, habet enim naturam quæ nequit circumſcribi. Si autem habitat lucem, ab ea circumſcribitur. Verum enim [illegible] eum laudat vt poteſt, & quoad poteſt perueniere [illegible]. Si autem ad lucem quæ eſt circa ipſum accedi non poteſt, quomodo poteſt ipſe videri? Vnde [illegible] ſubiunxit, *Quem nullus hominum vidit vnquam, ſed nec videre poteſt.*

Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum.

Incerta enim eſt poſſeſſio diuitiarum. Nunc enim ad hunc veniunt, nunc vero ad illum [illegible] autem

A multos habet dominos nulli suis est possessio. Distinctione autem necessario vsus est. Sunt enim futuri etiam seculi diuites, qui stabiles diuitias & sufficientes possident.

Sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum.

In eo, inquit, collocanda est fiducia, qui semper quidem viuit, bona autem fruenda omnibus suppeditat. Non solum autem præcipit Deo credere, sed etiam facere quæcunque fidei conueniunt.

Bene agere, diuites fieri in bonis operibus. Faciles tribuere, communicare.

Illud enim est bonorum suppeditationis: Hoc vero modestiæ morum. *κοινωνικοὺς* enim, id est, *ad communicandum faciles*, eos solemus appellare, qui sunt moribus alienis à superbia.

Thesaurizare sibi futurum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.

B Diuitiarum possessionem appellauit incertam, futurorum autem bonorum perceptionem appellauit fundamentum. Illa enim sunt immobilia, & immutabilia.

O Timothee depositum custodi.

Existimo eum appellare *depositum* gratiam spiritus quam accepit per ordinationem.

Deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. E

Qui à Simone processerunt, appellati sunt *γνωστικοί*, quasi dicas, *cognitiones* aut *scientia præditi*. Quæ enim diuina scriptura tacuit, ea Deum sibi dicit reuelasse sunt autem plena omni impietate & petulantia ac libidine. Iure ergo eam vocauit *falso nominatam scientiam*, vt quæ ignorationis habeat caliginem, non autem lucem diuinæ cognitionis.

Gratia tecum, Amen.

Benedictionem consuetam addidit. Oportet omnes qui sacerdotium sunt consecuti, hanc doctrinam diligenter seruare, & eam veluti quandam regulam [illegible] per proponere, & ad eam dirigere quæ ab ipsis dicuntur & fiunt. Ita enim fieri poterit, vt cum beato Timotheo, qui etiam cum diuinissimo Paulo partem consequamur F gratia & benignitate Domini & Seruatoris nostri [illegible] Christi. Cum quo Patri cum sanctissimo S[piritu] conuenit gloria & magnificentia, nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

Prima Epistola ad Timotheum scripta est Laodiceæ, quæ est metropolis Phrygiæ.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ SECVNDÆ AD TIMOTHEVM.

Romæ scripsit secundam ad beatissimum Timotheum Epistolam diuinus Apostolus, cum iam esset in ipso fine vitæ. Idque ipse significauit, cum sic scripsit. Ego iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. *Misit autem ad ipsum, ad subeunda pro pietate certamina incitans: & ad fortiter ferenda pro fide pericula adhortans. Porro autem ostendit etiam præmia certaminum. Prædixit etiam de nonnullis, qui pietatem quidem præ se ferebant, vitam autem à professione alienam ducebant.*

C G

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO EPISTOLÆ SECVNDÆ AD TIMOTHEVM.

PAVLVS *Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secundum promissionem vitæ quæ est in Christo Iesu Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, & pax à Deo Patre & Christo Iesu Domino nostro.*

D Non omnis filius dilectus, côtingit enim nonnunquam, vt naturalem beneuolentiam extinguant mali mores filiorũ. Vndiquaq; autem optimum Timotheum & filium & dilectum fecit non natura, sed animus. Illud autem, *secundum promissionem vitæ* ita est intelligendum, Me Apostolum fecit Dominus Deus, consentiente etiam filio, vt promissam vitam æternam prædicarem hominibus.

Gratias ago Deo meo, cui seruio à progenitoribus meis in conscientia pura.

Verum est quod dicit, etsi de vitæ splendore non tulit testimonium, bonam tamen in Deum affectionem significauit per *puram conscientiam*. Etenim quando persequebatur, se ea pro Deo facere existimabat. Hoc enim Phil. 3 dicit etiam in Epistola ad Philippenses. *Secundum zelum persequens Ecclesiam, secundum iustitiam quæ est in lege factus irreprehensibilis.*

Quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear.

Obscurum sensum facit constructio. Hoc autem dicit. Dum recordor tuarum lachrymarum, magna lætitia repleor, & tui rursus videndi desiderio inflammor, & assidue orans, propter te Deum laudo. Est autem verisimile eum fudisse lachrymas, cum ei valediceret, & à Magistro seiungeretur.

Recordationem accipiens eius fidei quæ est in te non fictæ.

Me autem maxima lætitia afficit tuæ fidei sinceritas. H

Quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice.

Eius autem matris meminit etiam beatus Lucas in Actis. *Erat autem illic*, inquit, *discipulus nomine Timotheus, filius Iudææ fidelis.* Sed illud quidem olim fuerat, hoc vero acceperat. Cum enim esset Iudæa, credidit seruatori vniuersorum. De parentibus autem mentionem faciendo cum laude ac commendatione, fidem confirmat in Discipulo. Nihil enim æque iuuat vt exemplum domesticum. Et quoniam accidit, vt nonnulli ex piis nati pietatem parentum non imitentur, necessario subiunxit:

Certus sum autem quod & in te.

Deinde hoc facit fundamentum exhortationis.

Propter quam causam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

Hæc cum mihi de te sint persuasa, hortor te vt animi tui promptitudine & alacritate excites gratiam spiritus, quam accepisti per meam ordinationem. Quemadmodum

A dum co[illegible] lamp[illegible] [illegible] ſcitentem ita animi promptitud[illegible] alacritas attrahit gra[illegible]am [illegible] tur.

Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris: ſed virtutis, & di[illegible]

[illegible] an[illegible] ſpiritus g[illegible] dedit nobis Deus, non vt [illegible] pietate tim[illegible]us, [illegible] diuina virtute [illegible] [illegible] memus, noſtri autem animi perturbationum [illegible] lentes [illegible] ſmus.

Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me [illegible].

C[illegible] x eſt enim quem prædicatur, & co[illegible] tum [illegible], & maleficia [illegible] & mors. Hæc autem ijs qui non credunt [illegible] plena dedecore & [illegible]. *Sermo enim crucis* inquit *videtur ijs quidem qui pereunt ſtultitia* [illegible] etiam ſcribens ad Romanos dixit *Non enim me pudet Euangelij. Eſt enim Dei virtus ad ſalutem omni* [illegible] det ergo di[illegible]ipulo, vt hæc libere prædicet. [illegible] p[illegible]tea [illegible] memoria ſuorum vinculorum, do[illegible] [illegible] rationem eſſe fructum in carce[illegible]

1. Cor. 1.
Rom. 1.
B

[illegible] collabora Euangelio ſecundum virtutem Dei qui nos liberauit, & [illegible]

P[illegible] *Euangelij paſſionem* vocauit, quo[illegible] ſupplicia ſuſtinuerunt [illegible] ferant, [illegible] addit animum [illegible] potentiam [illegible] vocauit [illegible] præbet etiam vires eorum qui ſu[illegible] [illegible] ens.

Non ſecundum opera noſtra: ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam.

V[illegible] auit autem n[illegible] ad noſtram vitam reſpiciens, ſed pr[illegible] am ſua[illegible] atem.

Quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia: manifeſtata eſt autem nunc per illuminationem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

C Hæc ab in[illegible] quidem & ante ſecula præfinijt vniuerſorum Deus, nunc autem ij[illegible] quæ præfinita ac decreta fuerunt finem impoſuit. Hæc autem & cum vellet conſentientem [illegible] ntem habuit Chriſtum Dominum: & [illegible] efficie[illegible] ad [illegible] rem ac cooperatorem: Per [illegible] aduentum, opus eſſ[illegible] [illegible]. A[illegible] etiam [illegible] æternitatem [illegible] verò dicit etiam quæ facta ſunt per humanæ naturæ ſuſceptionem [illegible]

Quid [illegible] quidem mortem illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euan[illegible]: in quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus, & M[illegible] gentium.

Cum enim homo [illegible] eſt ſermo vnigenitus, mortis quidem [illegible] potentiam, æternæ autem vitæ nobis de[illegible] pr[illegible]onem, hoc enim dixit [illegible], *illuminauit*, pro eo quod eſt, indicauit ſeu ſignificauit. Me autem inquit elegit eorum prædicatorem, vt omnibus gentibus afferrem bonum nuncium eorum quæ bona ſunt.

D *Ob quam cauſam hæc etiam patior.*

Ap[illegible] ſtendit & e[illegible] ingrati animi crimen, & ſu[illegible] numi[illegible] tudine. Cum illi enim bonum nuncium [illegible] rent, oporteret autem bene cum eo agere & hu[illegible] eum ſupplicio a[illegible] ecerunt, ipſe vero cum ga[illegible] Hoc enim ſubiunxit.

Sed non confundor.

Ea[illegible] uſa etiam [illegible] ipulo præcepit, ne pudore afficer[illegible].

Scio enim cui credidi, & certus ſum quod potens eſt depoſitum meum ſeruare [illegible] illum diem.

Bon[illegible] enim ſum an[illegible], & confido [illegible] ciens ad illius potentiam, quod quam tam [illegible] præbuit ſpiritus gratiam, integram ſeru[illegible] vſque ad [illegible] aduentu[illegible]. Deinde docet quomodo fieri poteſt vt quis ſe recte gerat ex vit[illegible] quæ ex De[illegible] eſt.

Formam habe ſanorum verborum, quæ a me audiſti fide & dilectione in Chr[illegible]

[illegible] tare, inquit, [illegible]ctores [illegible] & quemadmodum illi a[illegible] tes e[illegible] ia, p[illegible] ill[illegible] ma[illegible] de-

ſcribunt ita etiam tu habe velut quoddam exemplar archetypum, eam quæ à me tibi tradita eſt do[illegible] [illegible] de & [illegible] hari[illegible] ate.

Bonum depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum, qui inhabitat in nobis.

Habes gratiam ſpiritus, quæ ſufficit ad illuminationem. Ea ergo conſerua alacritatem & promptitu[illegible] em anim[illegible] Deinde recordatione ſuarum tentationum, illò etiam hortatur vt ferat talia.

Scis autem hoc quod auerſi ſunt à me omnes qui in Aſia ſunt, ex quibus e[illegible] Phygellus & Hermogenes.

Erat olim Romæ ſedes Imperatoria. Multi ergo illic peregrinabantur, alij quidem mercaturæ gratia: alij vero [illegible] de cauſ[illegible] [illegible] veriſimile nonnullos ex iis qui in Aſia [illegible] derant, il[illegible] te[illegible]pore Romæ fuiſſe verſatos, & Apoſto[illegible] co[illegible]nem, propter metum Neronis. Eorum autem du[illegible] etiam nomina poſuit, vt qui ſcili[illegible] [illegible] ſimam oſtenderunt maleuolentiam. Id autem [illegible] non eos accuſans, ſed [illegible] cut erat credita Aſiæ prædicatio, eos qui erant hoſtes fidei aperiens. Sed quemadmodum per hæc ho[illegible]tatus eſt, [illegible] quæ ei moleſta acciderent fort[illegible] an[illegible] o ferret: ita per ea quæ deinceps ſequuntur ei con[illegible] tionem adhibet.

Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui, quia ſæpe me refrigerauit, & ca[illegible] meam non erubuit, [illegible] ed cum Romam veniſſet, ſolicite quæſiuit me & inuenit. Det illi Dominus inuenire miſericordiam a Deo in die illa. Et quanta Epheſi miniſtrauit mihi, tu melius noſti.

Laudandus, admirandus, & beatiſſimus ille eſt, qui Apoſtolo tantopere inſeruierit, ab illa autem lingua benedictionem decerpſerit. Illi enim, quorum prius meminit, vel [illegible] auerſati ſunt Apoſtolum: [illegible] autem ex Aſia Romam excurrit, nec viæ lo[illegible]tudine deterritus, nec crudeliſſimum imperatorem v[illegible]tus, eique inſeruijt, & omni officij genere eum eſt proſecutus. Quamobrem non ei ſoli, ſed toti etiam domui diuinam reddi dix miſericordiam. Ei autem in memoriam reuocauit, vt qui ſciret quæ [illegible] fficia in eum Epheſ[illegible] contu[illegible]t. Quod autem ad vtilitatem diſcipuli, quæ ſibi moleſta fuerant, & quæ iucunda, ſcripſerit, teſtantur quæ ſequuntur.

G

CAP. II.

Tu ergo fili mi confortare in gratia quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Hæc, inquit, cum ſcias, ſta fortiter. Te enim ſuſtentat Chriſti gratia.

Et quæ a me audiſti per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

Q[illegible] me multos audijſti docentem (hoc enim dixit illud, *Per multos teſtes*) ea perpetuo prædica [illegible] quemadmodum à me Doctor conſtitutus es, ita etiam tu eos qui fide ſunt ornati, doce ea quæ didiciſti, vt illi etiam doctrinam rurſus ad alios tranſmittant.

Labora ſicut bonus miles Ieſu Chriſti.

Reſp[illegible]e cuius ſis mi[illegible]es, & fer forti animo labores militiæ. Deinde perſiſtens in metaphora, ex eo parat vtilitatem.

H *Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, vt ei placeat cui ſe [illegible]auit.*

Q[illegible] vitam militarem amplectuntur, ſunt à mercimoniorum ſtudijs ſeparati, ſolius autem militaris diſciplinæ curam [illegible] runt, vt ineant gratiam apud Principes qui ea ſunt natura præd[illegible]. Deinde ex alia etiam ſimilitudine eandem e[illegible] hortationem conſtruit.

Nam & qui decertat in agone, non coronabitur, niſi legitime certauerit.

Habet etiam ars Athletica leges quaſdam, ex quibus oportet Athletas decertare. Q[illegible] autem præter eas luctatur corona non aſſequitur. Poſtquam ſe oſtendit optimum militem, ab aliis curis eſſe liberum, [illegible] generoſum Athletam legitime quidem certare, [illegible] ero coronari: aliam rurſus affert ſimilitudinem, quæ etiam ipſa habet lucrum cum labore.

Laborantem agricolam oportet primum de fructibus accipere.

A [illegible] ante [illegible]
cipes. Et tu etiam habes [illegible]
munerationes, ex eo qu[illegible]
fidei creditas. Hoc enim subi[illegible]

Intellige quæ dico. Dabit enim [illegible] Dominus in omnibus intel-lectum.

Q[illegible]am eius quod di[illegible]m est [illegible] parabolica, ex [illegible] ij umne [illegible] qui n-dam [illegible] am, & o[illegible] [illegible] læ aut[illegible] q[illegible] alicante l[illegible] Dixerut [illegible] recip[illegible]e [illegible] catione habeat ne[illegible] nutri alimentum.

Memor esto Dominum Iesum Christum resur[illegible] a mortuis ex semine Dauid secundum Euangelium meũ, in quo laboro vsque ad vincula quasi male operans.

[illegible] cepit [illegible] o tempore seminare pinas hæreticas. Is autem & omnes qui ex eo descendentes [illegible]garunt carnis assumptionem, & dicebant visione [illegible] naturæ humanæ susceptionem. Qua de causa diuinus Apostolus, diuina natura in præsenti prætermissa, [illegible] ad eum de[illegible] la incarnationis œconomia, iubens vt semper meminisset generationis ex semine Dauid secundum carnem, & resurrectionis ex mortuis. Itaque autem posuit, generationem, passionem, [illegible] etiam genus adiecit, quoniam hæc omnia aperte [illegible]bant veritatis inimici. Hoc autem inquit, ego Euangelium prædicans, eadem patior quæ homines qui scelera ac maleficia perpetrarunt. Postquam autem ostendit vim prædicationis, subiunxit

Sed verbum Dei non fuit alligatum.

Alligatis enim pedibus & manibus, lingua prædicat Euangelium.

Ideo omnia sustineo propter electos. Vt & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Iesu, cum gloria cælesti.

Omnia, inquit, molesta ac difficilia lubenter fero, vt qui digni sunt salutem consequantur, & [illegible] lius æternæ gloriæ participes. Non solum enim salute eos qui cre-

C duni dignatus est, sed etiam æternam eis gloriam est pollicitus: Postquam remunerationes laborum sic ostendit, subiunxit:

Fidelis sermo.

Pro[illegible] quod est, verus, de quo dubitari non potest, liber ab omni mendacio.

Si enim commortui sumus, & conuiuemus. Si sustinemus, & conregnabimus.

Illud, *Commortui sumus*, non dixit [illegible]lum de ijs qui interimuntur, sed etiam de iis qui baptizantur. Etenim qui e[illegible] & sincere credunt, & vitam fide conuenientem [illegible]t, nunc [illegible] um Domino participes.

Si [illegible] & ille negabit nos.

Hæc enim ipse qu[illegible] q[illegible]e Dominus dixit in sacris Euangeliis. *Q[illegible] autem me [illegible] coram hominibus, [illegible] & ego ipsum coram Patre meo qui est in cælis.* Deinde docet quod qu[illegible] ipsi[illegible] quidem non lædet, sed seipsum detrimento a[illegible]

D *[illegible] non [illegible] ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.*

Neque enim credentes ipsum Deum efficimus, nec si non credamus à diuina natura eiicimus, sed siue credamus, siue non, ipse Deus est. Nos ergo credentes vtilitatem capimus.

Hæc commone [illegible] coram Domino. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile [illegible] ad subuersionem au[illegible].

O[illegible]tet enim tan[illegible]m credere, & non [illegible]te maledicti [illegible]m, si de iis [illegible], & ex contentione nisi qui an[illegible] de [illegible]um

S[illegible] autem [illegible] probabilem exhibere Deo, operarium inconfusi [illegible], rectè tra[illegible] verbum ve[illegible].

La[illegible] gric las [illegible] adun. Ita [illegible] gi[illegible]s, qui [illegible]quitur regulam

[illegible] vaniloquia deuita.

[illegible] caue[illegible] sectans [illegible] enim [illegible]

B [illegible] cum pr[illegible] ad [illegible] & [illegible] serpit.

[illegible] est morbus [illegible] & quod in corp[illegible] est [illegible] qui on[illegible] in[illegible] a[illegible] P[illegible] a[illegible]

Ex q[illegible] est [illegible] & Philetus, [illegible] veritate [illegible]

Quod [illegible]

Dicentes [illegible] factam, & [illegible] runt [illegible]

Su[illegible] q[illegible] m p[illegible] resur[illegible] tont [illegible] nu[illegible] Apostoli [illegible] di[illegible] tunt quæ[illegible] fidem, v[illegible] ult

[illegible] firmum [illegible] in Dei [illegible], habens [illegible]

I[illegible] habet [illegible] nimi [illegible] fundamen[illegible] alium, est spes resurr[illegible] te resurrectionem [illegible] pudia[illegible] Q[illegible] autem eam neg[illegible] tem [illegible] I[illegible] fundamenti signaculum [illegible] rectionis.

B *Cognouit Dominus qui sunt sui, & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini*

Sunt hæ verba [illegible] ipturæ. V[illegible]unque au[illegible] in tem[illegible]ore, l[illegible] qui [illegible] vt [illegible] lorum confue[illegible] non [illegible] cus & infurr[illegible] præiudit & eo[illegible] sunt ape[illegible] gestum. De[illegible] ponens simi[illegible]tudine[illegible], eis ex ea [illegible]

In magna autem domo non solum sunt [illegible] aurea [illegible] sed & lignea & fictilia. & quædam quidem in honorem, [illegible] autem in contumeliam

Magna qu[illegible] *domus* assimilauit mundum, *vasi* cem autem eos qui [illegible] splende[illegible] virtute, ten autem eos qui cum virtute & [illegible] amplectuntur. *Lignea* [illegible] *& fictilia* [illegible] in impietate & improbitate. Se[illegible] ceruit ac distinxit. Hæc autem, mens [illegible] tiosa & vilia o[illegible] contemptaque est [illegible] ea quæ subiunguntur

Si quis ergo emundauerit se ab istis erit [illegible] in honor[illegible] sanctificatum & vtile Domino ad omne opus bonum paratum

Post [illegible] quo[illegible] nem à voluntate & animi [illegible] sunt agenda et exhortation[illegible]

Iuuenilia autem desideria fuge.

Hoc est, de[illegible] immoderatum, [illegible] am, & quæ sunt his similia. Porro autem di[illegible] sunt agenda.

Sectare vero iustitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem [illegible] qui inuocant Dominum de corde puro

Fieri enim p[illegible] omn[illegible] etiam iubet lex E[illegible], *Diligite inimicos* [illegible] licet autem pacem ha[illegible] omnibus, [illegible] pus habet [illegible] tem sunt omnes qui ex puro [illegible] de Domin[illegible] inuocant.

Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites.

Tales sunt disputat[illegible] ex [illegible] sunt & non propter [illegible].

Seruum autem Domini non oportet li[illegible]

[illegible] enim eum [illegible] da est [illegible] edua, ea prædicare ab[illegible] subiungi[illegible]

Sed mansuetum esse ad om[illegible] modestia corripientem eos qui [illegible]

[illegible] um cum [illegible] dunt doctrin[illegible]

A tolerantes, etiam valde Hæreticis perſuadebit. Ipſum etiam docet vt in doctrina perſeueret, & ne de eis deſperet qui ſermonem prædicationis non facile ſuſcipiunt.

Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem. & reſipiſcant a Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem.

Veriſimile enim eſt eos ſupernũ auxilium conſecuturos, & è Diaboli laqueis euaſuros, & cognituros quanta ſit differentia veritatis & mendacii. Deinde prædicit futuram in plurimorum eccleſiis perniciem, docens ne ægre ferat aliquorum ſocordiam, vtpote quod quæ futura ſunt, futura ſint longe deteriora.

CAP. III.

Hoc autem ſcito quod in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Et erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.

B Exiſtimo prædictũ eſſe hoc tempus. His enim malis vita noſtra plena eſt, & pietatis ſpeciem præ nobis ferentes, impiobitatis ſimulacrum per opera conſtituimus. Pro Dei enim amatoribus amatores pecuniæ euaſimus: & animi perturbationum ac vitiorum ſeruitutem amplectimur, & reliqua, vt ſemel dicam in nobis videre licet quæ prædixit diuinus Apoſtolus. Eorum autem conſuetudinem vitare iuſſit eos qui Timothei curæ erant crediti per ea quæ ſequuntur. Dicit enim,

Et hos deuita.

Pergens autem in accuſatione, hæc quoque adiicit:

Ex his enim ſunt qui penetrant domos, & captiuas abducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.

Huius etiam Prophetiæ finem videmus. Plurimi enim qui prophetiam Apoſtolicam ne ſuſpicantur quidem, aperte etiam hæc delicta committunt. Deinde ea narrando quæ olim acciderunt, iis qui propter hæc animi angebantur adhibet conſolationem.

Quemadmodum autem Iannes & Iambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.

C Solet, inquit, cum frumento naſci & creſcere lolium. habuerunt ſemper aduerſarios, prædicatores veritatis. Quid Moyſe in pietate ac vera religione clarius? & tamẽ ille quoque habuit viros præſtigiatores, qui veritati aperte repugnabant. Eorum autem nomina didicit diuinus Apoſtolus non ex diuina ſcriptura, ſed ex non ſcripta Iudæorum doctrina. Conſentaneum eſt autem ei quoque reuelaſſe gratiam ſpiritus

Sed vltra non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.

Non eſt autem hoc contrarium iis quæ prius dicta ſunt. Illic enim eos dixit ad ampliorem impietatem profecturos: hic autem de eorum deceptione dixit illud, *Non proficient.* Pro eo quod eſt, Non diu latebunt pietatem præ ſe ferentes, ſed celeriter detegentur. Poſt-
D quam hæc ita prædixit, ſeipſum proponit exemplar diſcipulo.

Tu autem aſſecutus es meam doctrinam.

Hoc eſt, veritatem per prædicationem.

Inſtitutionem.

Vitæ meæ in agendo traductionem.

Propoſitum.

Recte didiciſti ſcopum meum ac inſtitutum.

Fidem.

Quamnam habeo in Dominum affectionem.

Longanimitatem.

Quomodo ſufferò fratrum delicta.

Dilectionem.

Quam omnibus bene velim.

Patientiam.

Magno & forti animo feram aduerſariorum impetus.

Perſecutiones, paſſiones.

Deinde ei nonnullas in memoriam reuocat.

E *Qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris, quales perſecutiones paſſus ſum, & ex omnibus eripuit me Dominus.*

Aliis relictis ea quæ in Piſidia & in Lycaonia ſibi euenerunt in memoriam reuocauit. Erat enim ex Lycaonia is ad quem ſcripſit, & ea erant ei aliis notiora. Oſtendit etiam diuinum auxilium, Diſcipulo addens animum. Deinde dicit, & veluti definit ea quæ veritatis alumnis eueniunt.

Et omnes qui volunt pie viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiuntur.

Communis enim hoſtis, vel per homines cum hominibus, vel per proprias cogitationes cum eis bellum gerit.

Mali autem homines & ſeductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.

Suis enim opem fert exitialis humani generis hoſtis: & veluti quidam pædotriba, cuius munus eſt exercere pueros, ad vitii exercitationem eos vngit ac confirmat.

F *Tu autem permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi.*

Firmam ac ſtabilem ſerua doctrinam, cuius veritatem didiciſti experientia. Hoc enim dixit illud, *Quæ credita ſunt tibi.* Etenim & Apoſtoli miracula viderat, & ipſe multa talia fecerat. Deinde oſtendit etiam quanta fides ſit habenda magiſtro, ea ratione doctrinam efficiens ſtabiliorem.

Sciens à quo didiceris.

Ei quoque reuocat in memoriam ſuam in pietate educationem.

Et quod ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Et quoniam eum in ſacris literis tantum poſſe teſtatus eſt, docet etiam vtilitatem quæ ex eis oritur.

Omnis enim ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt.

Diſtinctione vtens, ſeparauit ſcripta humanæ ſapientiæ. *Scripturam* autem *diuinitus inſpiratam* nominauit ſpiritalem. Gratia enim diuini ſpiritus locuta eſt per Prophetas & Apoſtolos. Deus eſt ergo ſanctus ſpiritus, ſiquidem vere, vt vult diuinus Apoſtolus, à Deo eſt inſpirata ſcriptura ſpiritus. Docet etiam ſpecies vtilitatis.

Ad docendum.

G Quæ enim ignoramus, ex ea diſcimus.

Ad arguendum.

Sceleratam enim vitam noſtram arguit.

Ad corripiendum.

Hortatur enim vt qui aberrarunt in rectam viam redeant.

Ad erudiendum in iuſtitia.

Nos enim docet genera virtutis.

Vt perfectus ſit homo Dei ad omne bonum opus inſtructus.

Hæc autem omnia Deo vniuerſorum perfectionem adſcribunt. Poſtquam ſic oſtendit vtilitatem, quæ ex ſcriptura à Deo inſpirata proficiſcitur, iubet eam omnibus tradere, & teſtatione ſic terret.

CAP. IV.

Teſtificor coram Deo, & Ieſu Chriſto, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, per aduentum ipſius & regnum eius, prædica verbum.

H Timens quidem Apoſtolus reddendam rationem, diſcipulum ſuum vrget frequenti obteſtatione, ſed etiam hoc ipſum facit ex charitate, volens eum reddere clarum & ſuſpiciendum. Et eum incitans vt libere prædicaret, *mortuorum & viuorum iudicem Dominum* appellauit, 1. Cor. 15.
quoniam & mortuos ſuſcitat, & ducit ad iudicium, & ab eis qui in tempore conſummationis inueniuntur incorruptione indutis rationem exiget. *Omnes enim*, inquit, *non dormiemus, ſed omnes immutabimur.*

Inſta opportune, importune.

Nihil quod ſit importune, laudatur. Non iubet ergo eum ſine delectu & temere prædicare, ſed exiſtimare omne tempus ad id eſſe aptũ & opportunum. Hoc enim & ipſe quoque ſemper fecit, & in carcere, & in naui, & mensa oppoſita: Teſtantur autem quæ Philippis, quæ in Troade, quæ in mari facta ſunt.

Argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina.

A Hoc ſolent etiam facere docti medici. Occultum ferunt vitium primum cauteriis acerbioribus tentum edicamentis, deinde lenia apponunt. Eſt autem quæ redargutio ſimilis ſectioni. Increpatio autem medicamentis auſterioribus. Lenibus autem exhortatio. Sed quoniam vſu veniebat vt nonnulli curationem oblatam non admitterent, de ijs quoque neceſſario ea docet quæ conueniunt.

Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt. ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi Magiſtros, prurientes auribus, & a veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.

Illud, *prurientes auribus*, poſuit pro eo quod eſt, Delectari, quoniam voluptatem aliquam parit auribus pruritus ac fricatio. Huiuſmodi autem ſunt eorum fabuloſæ doctrinæ, quæ delectationem habent non vtilitatem.

Tu vero vigila in omnibus.

Vigilantem habeas cogitationem:

Labora.

B Virtutis labores amplectere.

Opus fac Euangeliſtæ.

Fer lubenter pericula quę ſubis pro pietate.

Miniſterium tuum imple.

Siue credunt, ſiue non, eis trade doctrinam. Ita facies rem conuenientem tuo miniſterio. Deinde docet etiam propter quam cauſam multis apud eum vtitur exhortationibus.

Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat.

Sumſi iam in fine certaminis. Libationem autem vocat ſuam occiſionem, vtpote pro pietate fuſo ſanguine.

Bonum certamen certaui.

Aduerſus enim vniuerſam Diaboli cateruam dimicans, fuſis ac profligatis hoſtibus trophæa erexi.

Curſum conſummaui.

Maxima enim parte terræ & maris obita, eos illuminaui qui in ignorationis tenebris detinebantur.

Fidem ſeruaui.

Nullus enim eam mihi ſurripuit, non populus, non orator, non Rex, non Tyrannus, non ipſe Diabolus. Iam vero oſtendit etiam præmia certaminum.

C *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.*

Iuſtitiæ autem *coronam* dicit eam quæ iuſtis eſt parata, quæ iuſta datur ſententia.

Quam reddet mihi Dominus.

Quando?

In illa die.

Vnde nam poteſt hoc conſtare?

Iuſtus index.

Non ipſum iuſtum, noui etiam iudicem. In iudicio confido, & expecto ſententiam. Deinde etiam omnibus pietatis alumnis affert conſolationem.

Non ſolum autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

Eſt enim ſemper tempus dilectionis, *amat* autem *Domini aduentum* qui illius leges ſequitur, & ex illis vitam ſuam inſtituit. Is enim eum ſpe bona diuinum expectat iudicium. Hæc aũt non ſtrut glorians, ſed diſcipulum adhortans, vt perpetuo pergat fortiter decertare, vtpote

D quod ſint propoſitæ coronæ quæ nullo tempore conſeneſcunt. Deinde eum ad ſe vocat.

Feſtina ad me venire cito

Illud *Cito* innuit ſe re vt breui excedat. Dicit etiam cauſam vocationis.

Demas enim me reliquit diligens hoc ſeculum, & abijt Theſſalonicam.

Hic enim vnus erat ex adiutoribus & ijs qui valde laudabantur. *Salutat te* enim inquit, *Demas & Lucas mei adiutores.* Sed Demas tunc relictis periculis Apoſtoli exceſſit ex vrbe, conſulendũ ratus ſuæ ſaluti per ſeparationẽ.

Creſcens in Galatiam.

G[…] ſcilicet Gallos; ita enim appellabantur antiqui[…] ſic eas nominant qui ſunt externæ do[…]

Titus in Dalmatiam.

Hi autem […] ab illa reprehenſione. Ab eo enim miſſi fuerant […]tiones.

Lucas eſt mecum ſolus.

Qui ſcripſit Euangelium, & Actus Apoſtolorum.

Marcum aſſume, & adduc tecum, eſt enim mihi vtilis in miniſterio.

M[a]ximum eſt encomium diuini Pauli teſtimonium.

Tychicum autem miſi Epheſum.

Hinc manifeſtum eſt beatum Timotheum hoc tempore non Epheſi, ſed in aliquo alio lo[co …]

Penulam quam reliqui Troade venient afſer tecum, & […] maxime autem membranas.

Membranas appellauit volumina. Romani enim membranas appellant. Diuinas autem ſcripturas […] habebant in voluminibus. Ita etiam in præſentem diem habent Iudæi.

Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, reddet illi Dominus ſecundum opera eius: quem & tu deuita. Valde enim reſtitit verbis noſtris.

Eſt prædictio, non imprecatio. Iam vero hoc etiam fecit, conſolans beatum Timotheum, & docens […] ſanctorum in ipſos inſultus ęgre ferret. Non eſt autem […] ſuum virum grauium in eum tumultus excitaſſe, […]cula creaſſe, eſt enim proprium eorum qui ſibi ma[…]us victum parant, populum concitare. Ita Demetrius Argentarius vniuerſam Epheſum in eum concitaui[t].

In prima mea defenſione nemo mihi adfuit. Sed omnes me dereliquerunt. Non illis imputetur.

Paternam in eos oſtendit affectionem. Non enim [ma]lignitatis fuit receſſus ſed timiditatis.

Dominus autem mihi adſtitit & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes.

Quando appellatione viſus Romam à Feſto miſſus eſt, defenſione audita fuit abſolutus, & in I[…] profectus eſt, & ad alias gentes eas currens, eis d[…] cem attulit. *Primam* ergo vocauit *defenſionem* qua in […] profectione viſus eſt.

Et liberatus ſum de ore leonis.

Neronem appellauit *leonem*, vt qui fuerit Imperator & crudeliſſimus.

Liberauit me Dominus ab omni opere malo: & ſaluum faciet in regnum ſuum cœleſte. Cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Non dixit, *liberabit me rurſus a leone*, ſed *ab omni opere malo*. Sciebat enim fore vt vitæ omnino finem caperet.

Saluta Priſcillam & Aquilam, & Oneſiphori domum.

Virorurſus mulierem antepoſuit, erat enim omnino virtutis ſtudioſior, & ad ea quæ bona & honeſta ſunt promptior. Qui autem erat apud eum Oneſiphorus, ſalutauit eius domum, & per ſalutationem benedictionem attulit.

Eraſtus remanſit Corinthi: Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

Et hæc adiecit eum incitans vt veniret & docens omnes ſuos familiares ab eo diuerſis de cauſis abiiſſe.

Feſtina ante hyemem venire.

Mortem per omnia ſignificat.

Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

Meliorum & virtutis amantiorum nomina inſeruit. alios autem communi appellatione vocauit Dicunt autem Linum magno Petro ſucceſſiſſe, & Romanorum eccleſiæ poſt illum ſedem tenuiſſe.

Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo.

Et dedit hanc benedictionem, & adiecit conſuetam.

Gratia vobiſcum. Amen.

Seipſum etiam coniunxit ad gratię participationem. Quam nobis quoque detur conſequi, interceſſionibus eius qui ſcripſit & eius qui recepit, & videamus eos in æternis ſuis tabernaculis non procul, vt diues Lazarũ, ſed iuxta habitantes, & ſub eſſe illorum pri[n]cipatu. Gratia & benignitate Domini Ieſu Chriſti. Cum quo Patri cum ſanctiſſimo Spiritu gloria conuenit & magnificentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum Amen.

Secunda ad Timotheum ſcripta eſt Romæ quando Paulus ſecundo ad Neronem ſiſtitus eſt Romanorum Cæſarem.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ AD TITVM.

A NON ſolum iis qui in continenti, ſed iis etiam qui in inſulis habitabant, diuinus Apoſtolus doctrinam ſalutarem attulit, & præter alias, Cretam, ea eſt autem maxima inſula, diuinæ cognitionis luce illuminauit. Cum pietatis autem fundamenta ieciſſet, beatiſſimo Tito regionem ædificandam credidit, quem in epiſtola ad Corinthios multis ornauit laudibus. Ad eum autem ſcribit, primum quidem docens quales eſſe oporteat eos, quibus creditum eſt diuini ſacrificij munus. Deinde etiam accuſat aliquos, qui ex Iudæis crediderant, qui ſalutarem prædicationem conabantur corrumpere. Meminit etiam diuinæ œconomiæ, eius cauſam oſtendens.

B BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO EPISTOLÆ AD TITVM.

PAVLVS ſeruus Dei, Apoſtolus autem Ieſu Christi, ſecundum fidem electorum Dei & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt in ſpem vitæ æternæ.

Sine diſcrimine aliquando quidem *Chriſti*, aliquando vero *Dei ſe ipſum ſeruum* nominat. Scit enim eu[illegible] nunc [illegible] Dixit autem ſe [illegible] creatum Apoſtolum, vt electi [illegible] ligni crederent, & pietatis religionis veritatem agnoſcerent, & æternæ vitæ ſpem acciperent. Deinde oſtendit antiquitatem diuinæ C prædicationis.

Quam promiſit qui non mentitur Deus ante tempora ſecularia, manifeſtauit autem temporibus ſuis verbum in prædicatione, quæ credita eſt mihi ſecundum præceptum Saluatoris noſtri Dei.

Hæc [illegible] ab initio & ante ſecula viſa erant Deo vniuerſorum, manifeſtauit autem quando me probauit, & mihi [illegible] incarnationis prædicationem credidit.

Tito dilecto filio ſecundum communem fidem gratia & pax, à Deo Patre & Chriſto Ieſu Seruatore noſtro.

Ge[illegible] naturalis non habet opus aſſenſu eius, qui paritur. Partus autem fidei, & eius qui generat[illegible] [illegible] [illegible] Eſt [illegible] qui prædicat vere & ſincere [illegible] dat, qui autem audit, [illegible] ea quæ dicit cum fide excipiat, non poteſt vocari eius qui prædicat filius. In mente enim ac animi ſententia talis verſatur cognatio. Illud ergo, *Germano filio ſecundum communem fidem*, beati Titi virtutem ſignificat. Cum enim cum Apoſtolo conſtet ſocietatem fidei, qui eum Patrem vocaret dignus eſt habitus.

D *H[illegible] [illegible] reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas.*

[illegible] [illegible] ſe ieciſſe fundamentum pietatis. Te enim, inquit [illegible] qui, vt ea quæ deſunt corrigas, & oſtendens quænam [illegible] ſunt, ſubiunxit:

Et conſtituas per ciuitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Dicit enim quidnam [illegible] conſtituent, & qualesnam eſſe oporteat eos, qui huic rei præficiuntur.

Si quis ſine crimine eſt.

N[illegible] [illegible] dan[illegible] [illegible]cationem iſtæ reprehe[illegible] ionis.

Vnius vxoris vir filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ: aut non ſubdit[illegible]

Eoſdem characteres exigit quos in Epiſtola ad Timotheum.

Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem.

Hinc quoque manifeſtum eſt quod Presbyteros nominabat Epiſcopos. Cum enim di[illegible] [illegible], *vt conſtituas in ciuitate Presbyteros*, ſubiunxit. *Oportet enim Epiſcopum eſſe ſine crimine.* In vnaquaque autem ciuitate, non Epiſcopos E multos, ſed Presbyteros eſſe mos eſt.

Non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem non turpis lucri cupidum, ſed hoſpitalem, benignum, prudentem, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem.

αὐθάδη, id eſt *arrogantem*, appellat audacem ac nimis temerarium. *Iracundum* autem eum, qui [illegible] eminit acceptæ iniuriæ. *Vinolentum* [illegible] ebrioſum. *Percuſſorem*, eum qui non, vt oportet, reprehenſione vtitur.

Amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.

G Non [illegible] [illegible] vt Iudæi [illegible], ſed diuinorum eloquiorum peritos. Qui ea enim recte tenet, & [illegible] quicquid inuiolentradit doctrinam, & aduerſarios conuincet mendacij. Poſtquam ſic formam ſacerdotis oſtendit, conuertit orationem ad eos accuſandos, qui quædam adulterina & corrupta dogmata prædicare aggrediebantur.

Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maxime autem de circumciſione ſunt, quos oportet redarguere.

Di[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vaniloqui

Qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui ducent contraria. eis quidem [illegible] inceperat, erant [illegible] ex gentiles, non Iudæi, & hoc aperte d[illegible] ea quæ ſubiunguntur:

Dixit quiſ[illegible] ex illis proprius ipſorum Propheta. Cretenſes ſemper mendaces, malæ [illegible], ventres pigri. Teſtimonium hoc verum eſt.

H Non fuit enim Iudæorum Propheta Callimachus, eius enim eſt principium huius verſus: ſed Poeta Græcorum. Sed Poeta [illegible] [illegible] Iouis ſepulchrum *Cretenſe* [illegible] [illegible] *mendaces*. Diuinus autem Apoſtolus eorum verum vocauit teſtimonium, non fabulas poeticas confirmans, ſed [illegible] [illegible] mentis inconſtantiã arguens. Pro eo quod eſt, Vos recte appellauit mẽdaces, tale enim eſt illis [illegible] eſt, [illegible] eum, quem vocauit Iupiter, alibi eſſe mortuum, eosque temere ſepulchrum extruxiſſe.

Quam [illegible] cauſam increpa illos dure, vt ſani ſint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum, auerſantium ſe à veritate.

Appellauit *Iudaicas fabulas*, non legem, ſed legis interpretationem, quæ afferebatur à Iudæis. Huius etiam Dominus ipſos [illegible], *Cur vos tranſgredimini mandata Dei propter traditiones hominum?* Illud autem, *Increpa illos dure*, [illegible] eius quod dixit, *In lenitate docentem*. Iis enim qui [illegible] crediderunt, placide ac leniter tradenda eſt doctrina: eos autem qui credere pro-

 fitentur,

A ſiterentur, & ea quæ fidei repugnant facere conantur medicamentis paulo aſperioribus medicari conuenit. Deinde legalium obſeruationum oſtendit ſcopum & inſtitutum.

Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinata ſunt eorum mens & conſcientia.

Abraham enim nullam legem de cibis ſuſcepit, nec quæ ante eum fuerunt pietatis lumina. Iudæis autem de eis legem tulit, aliquid aliud moliens, de quo non eſt nunc dicendi tempus. Interpretandi enim, non Iudæos accuſandi laborem in præſentia ſuſcepimus. De iis autem rurſus dixit diuinus Paulus.

Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, cum ſint abominati & increduli & ad omne bonum reprobi.

Affirmant enim ſe colere Deum vniuerſorum, iis autem quæ vult aperte contraria faciunt, legem enim certo tempore circumſcripſit. Ii autẽ illo tempore legem nõ implebant. Poſt finem autẽ temporis, pro lege decertant.

CAP. II.

B *Tv autem loquere quæ ſanam decent doctrinam.*

Ne te, inquit, turbent ij qui docent contraria: ſed trade, vt ſoles, diuinam diſciplinam. Porro autem dicit etiam quænam vnicuique ætati conueniant.

Senes, vt ſobrij ſint.

Vigilare, & ſemper ſobrium eſſe, & prudentiam habere, eſt ætati conueniens.

Pudici.

Et ornato habitu.

Prudentes.

Moderati, & honeſtæ vitæ ſtudioſi.

Sani in fide, in dilectione, in patientia.

Vt ipſi & ſincere credant, & charitate in proximum reſplendeant, & quæ à veritatis hoſtibus inferuntur moleſtias forti & excelſo animo ferant.

Anus ſimiliter in habitu ſancto.

Anus Græce eſt πρεσβύτιδας. Ita autem appellauit eas

C quæ conſenuerant, nõ quæ aliquod munus ſuſceperant. Qui ſacra autẽ decet *habitũ*, vocauit honeſtum ornatum.

Non criminatrices, non vino multo ſeruientes.

Hæc etiam poſuit in epiſtola ad Timotheum.

Bene docentes.

Deinde etiam docet quoſnam, & quid docere oporteat.

Sobrias, non eſt in Græco

Vt prudentiam doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant, prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, vt non blaſphemetur verbum Dei.

Maritos enim pietatis prætextu relinquere, in cauſa erat vt male audiret prædicatio.

Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint.

Ea enim virtus eſt ſummo ornamento adoleſcentiæ, quandoquidem cupiditatis vitium cum ea acrius bellũ gerit. Deinde docet quomodo oporteat facere vt fides doctrinæ habeatur.

In omnibus teipſum præbens exemplum bonorum operum in doctrina.

Sit vita tua exemplar archetypum eorum quæ à te di-

D cuntur. Oratio enim cui facta ferunt teſtimonium, fide digna. Docet etiam ea quæ conuenit facere.

In integritate, grauitate.

Hæ ſunt formæ laudabilium operum. Porro autem dicit etiam quinam ſint fines rectæ doctrinæ.

Verbum ſanum, irreprehenſibile.

Talis autem eſt qui ornatur ſpiritali gratia.

Vt is qui ex aduerſo eſt vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

Quando enim & quæ dicuntur veritate ornantur, & quæ fiunt iis quæ dicuntur conſentiunt ipſorum etiam maledicorum ora obſtruuntur.

Seruos dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes.

Illud *In omnibus*, pro eo quod eſt, In omnibus quæ pertinent ad corporale dominorum miniſterium. Neque enim ſi dominus iubeat impium eſſe, ſeruo iubet obedire, & id ſignificant ea quæ ſubiunguntur.

Non contradicentes, non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes. E

Beneuolentia & libertate ornentur, in ſeruiendi domino curam gerant. Clarum eſt autem quod hæc ſtatuerit de ſeruis qui iam crediderunt. Hoc enim etiam ſubiunxit:

Doctrinam ſaluatoris noſtri Dei ornent in omnibus.

Eſt enim laus diuinæ prædicationis, quod famuli tantam ceperint animi mutationem. Deinde docet ſcopum ac inſtitutum diuinæ œconomiæ.

Apparuit enim gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria, ſobrie, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſæculo.

Hac de cauſa homo factus eſt vnigenitus Dei filius, vt omnes homines & dominos & ſeruos dignaretur ſalute, eo tendens vt præter impietatem, vitam quoque ſceleratam relinqueremus. Iam vero nobis etiam rectam viam reliquit, iubens vt pie ac moderate vitam ageremus. Porro autem bonarum quoque actionum nobis fructum oſtendit.

Expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti. F

Nobis etiam dedit ſpem glorioſi ſui aduentus, in quo ſe magnas remunerationes daturum eſt pollicitus. *Magnum* autem *Deum* nominauit Chriſtum, hæreticam blaſphemiam redarguens. Domini quoque paſſionem in memoriam reuocat ex iis quæ ab eo facta ſunt ea quæ ſunt futura confirmans.

Qui dedit ſemetipſum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

Ea de cauſa mortem pro nobis omnibus ſuſcepit, vt mortis profligata & euerſa tyrannide, ab acerba ſeruitute illius nos liberaret, & ſuum populum redderet factorum laudabilium amatorem & æmulatorem.

Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Oportet eum qui eſt in diuinis diſciplinis eruditus, non ignaue ac remiſſe nec cum vlla timiditate hoc facere, ſed cum libertate docere & increpare vbi opus eſt. G

CAP. III.

Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire.

Et quoniam tunc temporis erant impij qui rerum potiebantur, neceſſario ſubiunxit diſtinctionem.

Ad omne opus bonum paratos eſſe.

Neque enim principibus in omnibus parendum eſt: ſed vectigal quidem & tributum conferendum eſt, & honor quibus conuenit tribuendus. Quod ſi vt te impie geras iuſſerint, eſt aperte contradicendum.

Neminem blaſphemare.

Pro eo quod eſt, De nullo maledicere.

Non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines.

Non ſunt hæc contraria iis quæ prius dicta ſunt. Quẽadmodum enim iam dixi, infidelibus quidem iubet nos doctrinam leniter & placide tradere: eos autem qui crediderunt, ſi peccent, audacter arguere. Dicit etiam cauſam cur eos lenes ac manſuetos eſſe oporteat. H

Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odientes inuicem.

Priorem noſtram conuerſationem in memoriam reuocemus, conſideremus quot malis eramus obnoxij: & quod cum tales eſſemus, vniuerſorum Deus nos ſalute dignatus eſt. Feramus itaque nos etiam eorum, qui adhuc errant, improbitatem. Seipſum autem vna cũ eis connumerauit Apoſtolus, non quod fuerit omnibus criminibus obnoxius, ſed vt qui fuerit perſecutor, nec omnes aliis omnibus fuerant obnoxij, ſed hi quidẽ hoc, illi vero illud fuerant. Omnes tamen ſunt ſalutem conſecuti.

Cum autem benignitas & humanitas apparuit ſeruatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam

miſeri-

A *[illegible] regenerat [illegible] & renouationis Spiritus [illegible] adit in nos abunde per Iesum Christum [illegible] nostrum, vt iustificati gratia ipsius, heredes simus [illegible] spem [illegible] aeternae.*

[illegible] e, inquit, & clementia visa [illegible], per [illegible] [illegible] ribus [illegible] erant. [illegible] tatem [illegible] dem baptismum [illegible] obis concessa p[illegible] re[illegible] [illegible] do [illegible] sta autem [illegible] [illegible] ea [illegible], oc [illegible] nuin [illegible] [illegible] nor [illegible], *Spes enim [illegible] videt [illegible], non est spes*, [illegible]

Rom. 8. [illegible]

Pro eo quod est, verus, nemo dubitet

Et de his volo te confirmare; vt curent bonis operibus praeesse, qui [illegible] Deo.

Non sufficit enim fides ad [illegible] tem iis, qui sunt bonis operibus nudati

Haec sunt bona [illegible] a hominibus.

[illegible] & [illegible] ibus vitam instituere.

Stultas autem quaestiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas [illegible] deuita

Stude [illegible] gere inutiles disputationes, nullam enim af[illegible]erunt vt[illegible] em ne [illegible] qui [illegible] serunt, nec iis qui audiunt. Hoc enim [illegible] biunt

Sunt enim inutiles & vana.

[illegible] e [illegible] le ijs, qui ex Iud[illegible] credid[illegible] tam. [illegible] ad beatum Ti[illegible].

Haereticum [illegible] post vnam & secundam correptionem deuita, [illegible] subuersus est, qui est eiusmodi, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

[illegible] vele[illegible] qui conantur docere contraria, eam q[illegible] doctrinam tradiderit, & in malis de[illegible]

[illegible] plius eum cuis [illegible], est enim [illegible] inutilis.

Cum [illegible] ad te Arteman aut Tychicum, festina ad me venire Ni[illegible], ibi enim statui hyemare.

Nicopolis est oppidum Thraciae, est autem finitimum M[illegible]. [illegible] scriptam fuisse epistolam [illegible] quo versabatur in Macedonia & Achaia

[illegible] & Apollo solicite praemitte, vt nihil eis de[illegible]

E[illegible] us Titus eam sequebatur vitam quae [illegible] subjun[illegible]:

Discant [illegible] nostri bonis operibus praeesse ad vsus necessarios, vt non sint infructuosi.

Docet eos, qui crediderunt eorum curam gerere & necessari[illegible] ijs quibus diuina docendi munus creditum est, conuenit enim eos quoque ferre fructus eiusmo[illegible].

Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide.

Non vult [illegible] magister praeterquam ex solo scop[illegible] piet[illegible].

Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

Del. nõest in Graeco.

Haec beato qu[illegible] Tim[illegible] Apostolus. Nobis aut[illegible] omnibus quae ca[illegible] pro[illegible] v[illegible]tilitatem praebuit. [illegible] tanquam thesauris commu[illegible]bus fruimur. [illegible] ssimus & nos conseruare ea quae col[illegible] ta sunt, [illegible] Iesu Domino nostro. Cum quo Patri, vna [illegible] sanctissimo Spiritu gloria, honor, & potentia, nunc & semper & in [illegible] seculorum. Amen.

Epistola ad Titum Cretensis [illegible], scripta est Nicopoli oppido Macedoniae.

ARGVMENTVM EPISTOLAE AD PHILEMONEM.

C

PHILEMON *erat ex numero eorum, qui crediderant, erat autem ex ciuitate Colossis. [illegible] etiam domus eius mansit vsque in [illegible] diernum diem. Huius famulus [illegible] Onesimus, aliquid suffuratus, aufugiens in Apostolum [illegible] erat. Agebat autem eo tempore Romae in carcere diuinus Apostolus. Cum ergo eum illic baptiz[illegible] let, ipsum ad Dominum remisit, hac scripta epistola. Qui ergo serui fugitiui, [illegible] curam non abiecit, [illegible] eum spiritali doctrina dignatus est, quem nam vnquam neglexit?*

G

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, INTERPRETATIO EPISTOLAE AD PHILEMONEM.

D

Paulus non est in Graeco.

PAVLVS [illegible] vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater: Philemoni [illegible], & adiutori nostro, & Apphiae sorori charissimae, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiae quae in domo tua est, [illegible] vobis & pax a Deo Patre nostro [illegible] Domino Iesu Christo.

[illegible] p[illegible] per vinculi [illegible] P[illegible] ter vos enim, inquit, [illegible] enim [illegible] lu ssem in [illegible] re, & omnibus praedica[illegible] sub[illegible] issem. Laudat autem Phi[illegible] *[illegible]* pe[illegible] [illegible] ppellans. C[illegible], vt quae esset fidei [illegible], etas [illegible] [illegible] ntile eam, [illegible] praeter [illegible] ecram [illegible] beuantur. A[illegible] autem fuerunt [illegible] dicimus [illegible], De eo enim scripsi[illegible] *Dicite Archippo. Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt ipsum impleas*

[illegible] in societat[illegible] exhor[illegible]. A[illegible] haec [illegible] quoque domum [illegible] autem [illegible] *sam*, vt quae flet pietate decorata. V[illegible] Apost[illegible] nore affecti, opem f[illegible] ejus [illegible] ni. Beatus a[illegible] Paulus nominat *dilectam* Phile[illegible] conjugem, vt quae fide e[illegible] mata. Ne[illegible] tem [illegible] mali [illegible] autem o[illegible] & [illegible].

Gratias a[illegible] Deo meo semper memoriam tui faciens in orationibus meis, au[illegible] tuam & fidem [illegible] Iesum & in omnes, vt communicatio [illegible] fiat in [illegible] omnis operis boni [illegible]

Pre[illegible] quia [illegible] quantam hab[illegible] charitatem & [illegible] fe[illegible]

H

A tas [illegible] magni [illegible] & [illegible] rem [illegible] ob [illegible] po- ſe[illegible]onem.

Gaudium enim magnum habui & [illegible] in charita- te [illegible] viſcera ſanctorum [illegible] per [illegible].

[illegible] gnaenim imple[illegible] auxi- lu [illegible].

Propter quod [illegible] tam habens in [illegible] imperan- di [illegible], propter charitatem m[illegible] obſecro.

[illegible] ſſim, [illegible] adact [illegible] ardenter [illegible] & [illegible] ſtas [illegible] affecio Deinde [illegible] dic[illegible] m [illegible] ta g[illegible] ationem adaucit.

Cum ſis talis vt Paulus ſenex.

V[illegible] qui pe[illegible]t. Suffi[illegible]t autem nominis men- ti[illegible] im v[illegible] neteatur vel maxime aduerſarius. [illegible] aulum audit, audit præd catorem [illegible] b[illegible] teriæ mar[illegible] totem & vas electionis, & alia, ad quæ narranda v[illegible] decie[illegible] mil[illegible] linguis opus eſſet. Ad eci etiam ſenem, oſtei de[illegible] canos germinaſſ[illegible] in laboribus, eac iam rat[illegible] ne fide [illegible] gnam efficiens orationem. Aliud B etiam adiungit

Nunc autem & vinctus Ieſu Chriſti.

Reuetere Paulum, reuerere ſenectutem, reuerere vin- cula, quibus vt veritatis prædicator aſtrictus ſum.

Obſecro te pro meo filio.

Quis loquetur potentias Domini? Quis pro dignita- te laudabit diuina benignitatem & clementiam? Maſti- gia, fur, & murorum effoſſor, repente Pauli filius factus eſt. Dicit etiam quomodo eum [illegible] nuerit.

Quem genui in vinculis.

Neq[illegible] enim [illegible] inc[illegible] la prolubuerunt ortum ſpiritalem. Deinde poſt laudes eius nomen adiecit.

Oneſimo qui tibi aliquando inutilis fuit.

Vetera reuocauit in memoriam: ſed ſtatim oſtendit mutationem.

Nunc autem & mihi & tibi vtilis.

Oſtendit diuitias morum mutationis. Non ſolum, in- C quit, tibi nunc eſt vtilis ſed & mihi.

Quem miſi tibi.

[illegible] eque [illegible] um vt mutatū retinerem in animum induxi

Tu autem illum, id eſt mea viſcera, ſuſcipe.

Meus eſt, inquit, [illegible] ius, natus ex meis viſceribus.

Quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi miniſtra- ret in vinculis Euangelij.

Debes mihi miniſteriū, vt diſcipulos magiſtro, volui ergo eum pro te retinere, vt tui miniſterii mihi debitum ex[illegible] lueret. Videte potentiam Euangelii, effecit [illegible] ruum æqualem Domino.

[illegible] e conſi[illegible] io autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex neceſ- ſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.

Volo enim te deinceps ex eo quæſtum facere, vt men- tis aſſenſu ex ea re v[illegible] litatem capias. Hinc etia[illegible] clarum eſt ipſum prædicationem talorarem attuliſſe C[illegible] ſenſi- bus. Ad Philemonem enim ſcribit, tanquā ad diſcipulum. D Hic enim rogat pro Oneſimo. [illegible] Hic autem [illegible] um eum tan- quam ex voluntate Philemonis adminiſtrum cepiſſet, Coloſſ. 4. miſit ad Tychicum, vt qui fuiſſet adminiſter Euangelij. *Omnia,* inquit, *quæ ad me pertinent vobis ſignificabit Tychicus*

E *do ctiſ[illegible] ater, [illegible] conſeruus in [illegible] ſto, quem mi[illegible] ad [illegible], vt [illegible] me [illegible] cog[illegible] & [illegible] da [illegible] dile [illegible] qui eſt e[illegible] bis.* [illegible] c[illegible] le v[illegible] e[illegible] m [illegible]

F[illegible] tamen [illegible] ideo di[illegible] ad horam, [illegible] vt eternum illum recipe[illegible] iam non vt [illegible] eum [illegible] pro ſeruo charum [illegible] ſ[illegible] atrem, ma- xime m[illegible] quanto autem [illegible], & in ca[illegible] in Domino.

[illegible] a, [illegible] q[illegible] [illegible] rum cem [illegible] uo e [illegible] at[illegible] ualis. [illegible] [illegible] is [illegible] d quem portum t[illegible] [illegible] ip [illegible]

[illegible] me [illegible] ſuſcipe illum ſicut me

[illegible] s vel [illegible] de [illegible], & vel emet[illegible] magis [illegible] ol [illegible] S [illegible] quam rat [illegible] m l[illegible] qui alienam [illegible] neam, tanq[illegible] me [illegible]

F *[illegible] autem aliquid tibi nocuit, aut debet mihi [illegible] ta.*

Significat [illegible] q[illegible] fu[illegible] mum, & quæ erat ſuff[illegible] tus nequi[illegible] nos autem Apoſtolus petit vt Ph[illegible] lict in [illegible] D[illegible] cum [illegible] axima gr[illegible]

Ego Paulus ſcripſi mea manu: ego reddam.

Pr[illegible] ch[illegible] dula h[illegible] o totam ſcri- pſi E[illegible] & debere [illegible] Dei [illegible] eu[illegible] ipſam [illegible]

Vt non dicam tibi quod [illegible] teipſum mihi [illegible]

Per[illegible] en[illegible], [illegible] qui [illegible] m [illegible] u [illegible] conſtat Philemonem [illegible] ſſed [illegible]

Ita frater, ego te fruar in Domino, re[illegible]

Illud *Fruar in Domino,* [illegible] eo q[illegible] tuis bonis in Chriſto [illegible] tionibus, vide[illegible] m te [illegible] tem in omnibus bonis ſpiritalibus.

Confidens in obedientia tua ſcripſi tibi, ſciens quod & ſuper id quod dico facies.

Noui tuam animi obedientiam. Qua de cauſa etiam ad te ſcribo, confidens quod ſis p[illegible] ura præſtaturus quam petierim.

Simul & para mihi hoſpitium. Nam ſpero per orationes veſtras G *donari me vobis.*

Hoc quoque non abs re poſuit: ſed vt expectan[illegible] eius aduentum literas quoque reueteatur.

Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei.

Epaphram hic adiecit, quoniam ipſe quoque [illegible] o- loſſenſis. Ita enim [illegible] cripſit etiam ad C[illegible] loſ[illegible] n[illegible] *[illegible] vos Epaphras qui eſt ex vobis ſeruus Chriſti.* Demam [illegible] u[illegible] te Lucam, vt qui eſſet & inſignis & [illegible] ſtea enim reliquit Apoſtolum, cum ho[illegible] am[illegible] cu- lum.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

Has leges ſequi conuenit eos quibus obti[illegible] munus tradendæ doctrinæ, & ita docere ſeruos Dominis ſui ſeruire, vt per omnia laudetur Chriſtus Dominus. Cum H quo Patri vna cum ſanctiſſimo ſpiritu gloria con- uenit & magnificentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum.

Amen.

A

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI QVINQVE,

IOANNE CHRISTOPHORSONO ANGLO, CICASTRENSI quondam Epiſcopo, Interprete.

LIBER PRIMVS.

Hiſtoriæ ſcopus.

B F

QVanquam pictores, qui veteres hiſtorias in tabulis & parietibus deſcribunt, cum intuentium magnopere oblectant oculos, tum rerum præteritarum recordationem ad prolixum temporis ſpatium florentem ſeruant: tamen ſcriptores, qui pro tabulis, monimentis librorum, & pro colorum varietate, orationis floſculis vtuntur, memoriam rerum geſtarum (ſiquidem res pictorum artificio deſcriptas temporis conſumit conficitque longinquitas) multo diuturniorem ſtabilioremque efficiunt. Qua ratione ipſe equidem adductus ſum, vt ea quæ in Eccleſiaſtica hiſtoria deſunt, ſcriptis mandare aggrediar. Nam vt gloria rerum præclariſſime geſtarum, quarum commemoratio multum ſit hominibus adiumenti allatura, obliuione contereretur, haud ſine ſcelere fieri poſſe exiſtimaui. Qua de cauſa nonnulli, quibuſcum mihi magnus vſus & familiaritas intercedit, ſæpenumero me vehementer cohortati ſunt, vt hunc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcribendæ laborem in manus ſumerem. Verum cum difficultatem operis mearum virium imbecillitate metirer, incipio, eius ſuſceptionem non mediocriter equidem pertimeſco: attamen fretus benignitate Dei boni cuiuſque largitoris munifici, rem magis arduam, quam quæ mea doctrinæ tenuitate perfici poſſit, ſuſcipio. Atque vt Euſebius genere Palæſtinus, à ſanctorum Apoſtolorum temporibus exorſus, res in Eccleſia inde vſque ad tempora Conſtantini Imperatoris ſanctiſſimi geſtas conſcripſit. Sic ego ex illo ipſo tempore, quo ab eo deſitum eſt ſcribere, initium hiſtoriæ ducere ſtatuo.

C G

Vnde ceperit Arianorum hæreſis.

CAP. I.

CVM nefarij illi & impij tyranni extincti eſſent, Maxentius videlicet, Maximinus & Licinius, grauis perſecutionis procella, quam furiæ illæ, non aliter atque turbines quidam in Eccleſia Dei cuncta uerterant, ſedata, & ſæua ventorum violentia compreſſa, ſtabilis & diuturna Chriſti gregi tranquillitas affertur. Nam Conſtantinus omni genere laudis florentiſſimus, qui non ab hominibus, neque per hominem, ſed cœlitus à Deo more ſancti Apoſtoli ad illius muneris adminiſtrationem vocatus erat, huius pacis Eccleſijs author fuit. Siquidem leges conſcripſit, quibus & hoſtias ſimulachris vetuit immolari, & ædes ſacras extruendas ſanciuit. Quo etiam præſides, quorum mentes fides Chriſtiana imbuerat, gentibus ac prouincijs præfecit, deditque illis mandatum, vt ſacerdotes honore afficerent: illis autem, qui eoſdem contumelioſe inſectari aggrederentur, exitium minatus eſt. Quo quidem tempore, alij Eccleſias dirutas de integro erexere, alij alias ampliores ſplendidioreſque exædificauere. His rebus hoc loco conſtitutis, noſtri animi gaudio perfuſi & voluptate, aduerſariorum autem triſtitia & mœrore confecti fuerunt: quandoquidem ſimulachrorum delubra occluſa: in Eccleſijs Chriſtianorum dies feſti & crebri conuentus celebrati. Verum nequam & inuidus dæmon, generis humani pernicies, cum ſtatum Eccleſiæ Dei tam ſecundo ac proſpero ſtatu ferri cerneret, nullo modo pati potuit, ſed ſubdola ac peſtifera conſilia excogitare cœpit, omneſq; ſedulo peruestigauit modos, quibus eam tam præclare ab vniuerſitatis opifice & moderatore gubernatam penitus euerteret. Nam cum animaduerteret gentilium errorem ſuis integumentis euolutum, & varias ac multiplices Dæmonũ fraudes perſpicue deprehenſas, & creaturam à quam plurimis nullà amplius dignatam veneratione, ſed pro illa creatorẽ laude & præconiis celebratum, idcirco deinceps non aperte contra Deum ac ſeruatorem noſtrum bellum ciere, ſed cum homines quoſdam nomine quidem Chriſtianos, re tamen ipſa ambitionis & inanis gloriæ ſeruos repetiſſet, his tanquã inſtrumẽtis ad ſuos veteratorios conatus perficiendos valde idoneis vti cœpit. Atque iſtorum opera complures in veterem induxit errorem, non quod creaturam denuo colere efficiebat, ſed quod ita comparauit, vt Creator & Opifex mundi in eodem cum creatura ordine conſtitueretur. Verum quo in loco huius erroris primum iecerit fundamenta, & quomodo peruerſæ doctrinæ zizania proſeminauerit, iam explicaturus venio. Alexandria ciuitas eſt ampliſſima, & maxima hominum multitudine frequentata, quæ non Ægypti ſolum, verum etiam Thebaidis, & Lybiæ, quæ Ægypto adjacent, principatum obtinet. Cuius Epiſcopatũ poſt Petrum illũ in fidei certamine victorem & athletam egregium, qui impijs tyrannis quos ſupra poſui, regnantibus eſt martyrij coronam conſecutus, Achillas ad exiguum tempus adminiſtrauit, ejuſq; Eccleſiæ clauum tenuit. Huic ſucceſſit Alexander, doctrinæ Euangelicæ propugnator acerrimus.

Gal. 1.

D H

CAP. II.

PER idem tempus Arius, qui in numerum Presbyterorum aſcriptus erat, cuiq; ſacrarum literarũ interpretatio concredita, cum videret Alexandrũ, ad Epiſcopatus gubernacula deſignatum, inuidiæ flammam qua incẽdebatur, minime reprimere, ſed ea vehementius inflammatus, materiam contentionis & diſcordiæ indies aucupari laborauit, ac tametſi in præſtabilẽ eximiamq; Alexandri viuendi rationem acrem acriter intendendo, nihil ad falſam criminationẽ contra eum confingendã potuit omnino reperire, tamen æſtus inuidiæ eũ quieſcere non ſinit. Iſtum igitur, cum hoſtis veritatis Diabolus nactus eſſet, ejus conatibus Eccleſiam procellis miſcere exagitareque inſtituit. Nam perſuaſit illi, vt Apoſtolicæ Alexandri

doctrinæ

A doctrinæ aperte resisteret. Itaque vi Alexander Sacrarum literarum disciplinæ obsecutus, filium [illegible] honore parem, eandemque habere [illegible] Genitore substantiam docuit. Sic Arius palam contra veritatem pugnans, eum creatum & factum affirmauit. [illegible] adiecit, tempus aliquando fuisse, cum non esset, & alia nonnulla, quæ ex eius [illegible] multo apertius [illegible] intelligi. Atque ista non in Ecclesia solum, verum etiam extra in circulis & congressibus hominum differere cœpit. [illegible] quoque circum circa grassari, vt quos posset, in [illegible] rum laqueus induceret. Alexander igitur doctrinæ apostolicæ patronus, primum hortatione & consilio eum à sententia deducere tentat. Cæterum vbi Corybantum more insanire vidit, & impiam doctrinam palam prædicare, de dignitate sacerdotali dimouet [illegible] præcepto obsecutus, *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & proiice abs te.*

Matth. 5.

Primariorum Episcoporum enumeratio.

Cap. III.

B EOdem tempore Syluester Romanæ Ecclesiæ gubernaculum tenuit, sucessorque fuit Miltiadis illius, qui post Marcellinum, virum per [illegible] tionis temporibus magna gloria [illegible] bilitatum, ad eius item Ecclesiæ Episcopatum gerendum delectus fuit. A[illegible] chiæ autem Episcopatum, [illegible], cum pax iam in Ecclesiis [illegible] pere [illegible] Vitalius, [illegible] rytanius, [illegible] logonius, qui & temp[illegible] in veræ pietati [illegible] la aut [illegible] pantur [illegible] cel[illegible] [illegible] pe[illegible] cuna-uit. E[illegible] Hierosolymorum [illegible] nam d[illegible] Macarius, qui [illegible] beatam [illegible] nem, & mul[illegible] quibus [illegible] c nominis suo [illegible] Constantinopolitanam [illegible] obtinuit Alexander, vir donis planè Apostolicis [illegible]. Quo quidem tempore Alexander Alexandriæ Episcopus, cum videret Arium ambitionis [illegible] incendium tuere [illegible] pestifera in Deum blasphemia [illegible], [illegible] conuentu præterea [illegible] patum celebrare eius impiam blasphemiam [illegible] præsidibus per epistolas significauit. [illegible] vitam ad gen[illegible] perscriptam, qua per[illegible] Arij conatus perspicue explicauerat [illegible] mum in Christo [illegible], quas de eo [illegible] pre [illegible] misille. D[illegible] Alexander [illegible] alias quoque [illegible] quæ [illegible] apertius [illegible] quod & [illegible], & terg[illegible] plu[illegible] n Episcopus Alexandriæ [illegible] luum habuit.

Palæa locus quidã hic dictus [illegible] lib. 1. & li. 5 ca. 4

C

2. *[illegible] Episcopi Alexandriæ [illegible]dem.*

3. *[illegible] in fidei consensu coniuncto, Alexander in Domino S.*

Prima.

D *Alexander Episcopus Alexandrinus ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum [illegible].*

Cap. IV.

EST quidem propositum hominibus improbis, in quorum animis inexplebilis honoris & pecuniæ cupiditas insita est, vt ecclesiis, quæ videntur plus habere dignitatis ex occulto insidientur: qui per varias ac multiplices vias sinceram Ecclesiæ pietatem oppugnare non cessant. Nam impulsu diaboli, qui vim suam in eorum animis exercet, in furorem acti, ad voluptates, quæ forte se offerunt, feruntur præcipites: atque ab omni pietate refugientes, timorem diuini iudicij [illegible] [illegible] quibus ego, qui inde non paruum [illegible] incommodi, necesse

E habui vestræ pietati significare, vt id generis homines sedulo deuiteris, ne forte quisquam illorum audacia fretus, vel per se ipsum [illegible] præstigiationibus enim nunquam deest ad fraudem [illegible] simulatio) vel per literas, quæ etiam mendaciis [illegible] & [illegible] aspersæ [illegible] hominem, qui in simplici ac sincera fide se addixerit, à veritate abstrahant, in vestris [illegible] primant vestigia. Nam Arius & Achillas [illegible] coniuratione, dum Colluth[illegible] illuderent, cum in eo vaniloquentiæ genere [illegible] superarunt. Ille enim, quanquam ea [illegible] tur, tamen impi[illegible] simulatam habuisse visus est. Hi autem, cum [illegible] nundinationem, qua Christum ipsum vendidit, animaduerterent non amplius Ecclesiæ legibus subiecti esse sustinuerunt, sed speluncis latronum [illegible] constructis [illegible] in illis sine intermissione [illegible] Christo & nobis maledicere obtrectare omnem Apostolicam & piam doctrinam criminari, simulatione Iudaica officinam ad Christum oppugnandum instituere, dum [illegible] Seruatoris nostri [illegible], cum cæteris hominibus nihil præstantiorem prædicant vocibusque omnibus, quæ pro

F eius salutari in carne œconomia & abiectione sui nostra [illegible] excepta ex sacris literis selectis, eidem impiã suam prædicationem corroborare, & verba, quibus æterna eius diuinitas, & gloria vna cum patre ineffabilis confirmatur, auertere. Quippe impiam gentilium & Iudæorum de Christo opinionem defendentes [illegible] ipsorum laudem [illegible] & in quibus eis ludibrio sumus [illegible] enixe consectari studet. Seditiones [illegible] [illegible] excitare, graues ciere per[illegible] secularium impu[illegible] eidem impulerunt, inten[illegible] Christianam, [illegible] tenellas [illegible] pariter circumducere do[illegible] [illegible] abscere quin etiam incõsutam [illegible] Christi tunicam quam tortores noluerunt [illegible] rescindere non dubitarunt. Nos igitur [illegible] acommissa, & conatus execrabilis [illegible] omnium, tandem [illegible] propter rei [illegible] agressi, [illegible] quæ Christi [illegible] Qui ergo hic circum[illegible] nobis obtrectent, dissectere [illegible] nobiscum in eadem fide consentientes, [illegible] quicunque pacis & concordiæ [illegible] veniam petere præ[illegible] rent: sed rectè [illegible] per sermonis lenocinia nõ[illegible] contagionem pertrahunt literas quoque ab [illegible] errorum [illegible] quo errore implicati [illegible] deptam [illegible] entes, suæ pio[illegible] impietatem assu[illegible] Episcop[illegible] sententiæ & opinioni con[illegible] habere n. N[illegible] volunt ea quæ in nefarie impieque apud nos eum docuerunt, [illegible] quorum [illegible] Ecclesia expulsi sunt sed vel [illegible] tegere, vel partim sermonibus commentitiis [illegible] partim veteratione scriptis obscurare nituntur, quo eos dolo deludant. Quapropter colloquiis tum probabilitate, tum facetiis dicacibus refertis, perniciosam [illegible] doctrinam, tanquam velis obtendentes, homines [illegible] simplicem & fraudi expositum in suum errorem rap[illegible] [illegible] nostræ sanctæ piæque religionis apud omnes obtrectado, haudquaquam se abstinent. Vn-

H de fit, vt nonnulli qui eorum literis subscribunt, in Ecclesiam recipiantur. quod factum, mea quidem sententia, maximam infamiæ notam collegis nostris, qui illud ausi sunt, inussit, qui non modo id quod canon Apostolicus permittit non faciunt, sed conatum eorum contra Christum plane diabolicum, qui illis inest, vehementiorem efficiunt. Quocirca fratres chariss. abiecta cunctatione, ingenii mei vires, quo istorum infidelitatem vobis significarem, excitaui: qui asserunt; tempus aliquando fuisse, cum non esset filius Dei: postea factum, cum non antea extiterit, talem fuisse eum, cum factus erat, qualis quisque homo est. Omnia enim Deum e nihilo fe[illegible] Qua sententia etiam filium Dei con[illegible]hendunt

que

A que in creationem omnium rerum, ſiue rationis ſunt illæ participes, ſiue expertes, concludunt. Quibus etiam conſequenter addunt; cum natura poſſe mutari: virtutis & vitii capacem eſſe. Itaque hoc puſio, eum ex nihilo factum, literarum ſacrarum, quæ verbi Dei æternitatem, immutabilitatem, eius ſapientiæ diuinitatem (atque iſta ſunt Chriſtus) docent, prorſus labefactatur authoritas. Eſt enim in noſtra quoque ſitum poteſtate, vt iſtæ eccleſiæ peſtes prædicant, filios Dei fieri, non aliter atque ille factus eſt. Scriptum namque eſſe, *filios genui & exaltaui* (Eſa. 1.). Ac cum illis obiicitur ſententia, quę deinceps ſequitur; *Et ipſi ſpreuerunt me*, quod plane naturæ ſeruatoris, qui eſt natura immutabili, repugnat, tum omni exuta erga Deum pietate & reuerentia, aiunt: Deum cum eum præſcientia & præſenſione prænouiſſet neutiquam ipſum aſpernaturum, idcirco ex omnibus elegiſſe. Non enim natura, aut quicquam præter cæteros filios habuiſſe prerogatiuæ (nullum namque natura filium Dei eſſe affirmant, neque quemquam eſſe, qui vlla cum eo proprietate coniunctus ſit) ſed cum eſſet natura mutabili, & propter ſingularem in vita & moribus rite inſtituendis diligentiam ac ſtudium non ad vitia deflecteret, Deum eũ
B elegiſſe: adeo vt ſi vel Paulus, vel Petrus in hac obnixe incubuiſſet: eodem modo fuiſſe filios Dei, quo ille fuit. Ac quo inſanam & peſtiferam ſuam doctrinam confirment, etiam in ipſas ſcripturas vim faciunt, & ſententiam in Pſalmis de Chriſto traditam, quæ ita ſe habet; *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis* (Pſal. 44.), ad ſuum inſtitutum detorquent. Verum quod filius Dei non creatus ſuit ex nihilo, neque tempus fuiſſe, cum non erat, Ioannes Euangeliſta abunde ſatis docet: ſic enim de illo ſcribit: *Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris* (Ioann. 1.). Cum enim Diuinus ille magiſter doceret inſtitueret, patrem & filium duas res eſſe, quæ ſeparari nequeunt, *filium in ſinu patris eſſe* dixit. Quin etiam quod filius Dei non ſit rebus ex nihilo creatis annumerandus, idem Ioannes oſtendit, cum dicat, *omnia per ipſum facta eſſe.* Nam proprium eius ſubſiſtentiæ modum declarauit his verbis: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: omnia per ipſum fa-*
C *cta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil* (Ioann. 1.). Quod ſi *omnia per ipſum facta ſunt*, qui fieri poteſt, vt is, qui rebus creatis eſſentiam indulſerit, quodam tempore non fuerit. Nulla enim ratio vult, vt quod creat, eiuſdem ſit cum creatis naturæ. Quod ſi *ipſe fuit in principio, & omnia per ipſum facta ſunt*, creataque ex nihilo (nam QVOD EST ſubſiſtitque, illis, quæ fiunt ex nihilo, contrarium eſt, vehementerque repugnat) Nam cum alterum nullum eſſe interuallum inter patrem & filium, neque illud vlla animi cogitatione poſſe informari, alterum mundum ex nihilo conditum, oſtendit, perſpicuum eſt mundum recentiorem, quam eſſentiam filii Dei, habuiſſe generationem: quippe cum omnia à patre per filium talem ſint eſſentiæ originem conſecuta. Itaque ſanctiſſimus Ioannes cum illud ERAT, quod eſt verbi Dei proprium, immenſum eſſe, & longe ſupra mortalium captum & cogitationem
D poſitum animaduerteret, eius generationem creationemque eloqui noluit, imo vero ne auſus quidem eſt verbis, literis eiſdem ac ſyllabis compoſitis gignens & genita nominare. non quod verbum Dei ingenitum eſt (nam ſolus pater eſt ingenitus) ſed quod ineffabilis vnigeniti filii Dei ſubſiſtentia non modo ſolertem intelligentiam euangeliſtarum, verum fortaſſe etiam angelorum comprehenſionem longe ſuperat. Itaque, meo quidem iudicio, ne in piis quidem numerandi ſunt, qui in iſtarum rerum inquiſitionem intrare non dubitant, ſpreta reiectaque illa ſententia: *Altiora te ne quæras, & ſublimiora te ne ſcruteris* (Eccle. 3.). Quod ſi cognitio multarum aliarum rerum, quæ ſunt ſine dubio his longe imperfectiores, comprehenſionem fugiat humanam, quales ſunt illæ, de quibus Paulus ſic loquitur: *quæ oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcenderunt ea, quæ præparauit Deus diligentibus ſe* (1. Cor. 2.), quales ſunt præterea ſtellæ, quas Deus Abrahamo negauit poſſe numerari, qualis denique eſt arena maris & ſtilla pluuiæ, *quas* (vt inquit

E ſcriptura) *quis enumerare poterit*, quod eſt ergo, cur quiſquam, niſi inſanus & plane mente captus ſit, verbi Dei ſubſiſtentiam curioſe peruestigare moliatur? De qua ita ſpiritus loquitur propheticus. *Generationem eius quis enarrabit?* (Iſa. 53.) Per quam quidem ſententiam ab animis eorum, qui erant velut columnę & principes omnium qui in toto orbe vixerint, Seruator noſter, quo illis gratificaretur, iſtarum rerum notitiam tanquam onus amouere laborauit. contraque naturam eſſe docuit, vt quiſquam eas cogitatione deprehenderet. (Apoſtolos ſentit.) Nam ſoli patri diuiniſſimi illius myſterii cognitionem reſeruatam eſſe. Sic enim locutus eſt: *nemo nouit, quis ſit filius, niſi pater, & patrem nemo nouit, niſi filius* (Matt. 11.). De qua re arbitror patrem hoc quoque dixiſſe: *Secretum meum mihi & meis* (Eſa. 24.). Quod autem extremæ dementiæ eſt, filium ex his, quæ non ſunt, ortum, inque tempore productum exiſtimare, eædem ipſæ voces, nimirum, EX HIS QVAE NON SVNT, ſatis declarant, licet iſti ſtupidi ſuarum vocum inſaniam non intelligant. Nam id, quod dicitur, NON ERAT, aut in tempore fuiſſe neceſſe eſt, aut in aliquo ſeculi interuallo. Proinde ſi verum eſt, *omnia per ipſum facta eſſe*, conſtat
F etiam omne ſeculum, tempus, interualla temporis, & illud quando, in quibus reperitur id, quod dicitur, NON ERAT, per ipſum facta eſſe. Et quid eſt, quamobrem non ſit abſurdum eum, qui tempora, ſecula, opportunitates temporum, quibus cum illud, quod dicitur, NON ERAT, confuſum eſt, progenuit, quodam tempore non fuiſſe aſſerere? quippe cum inſulſum ſit, & plenum cuiuſque inſcitiæ eum, qui alicuius rei procreator exiſterit, poſt rei illius procreationem, ipſum procreatum eſſe. Nam vt iſtorum fert opinio, non ſolum illud interuallum temporis, in quo filium à patre generatum aſſeuerant, tempore prius erat, quam Dei ſapientia, quæ hanc vniuerſitatem conſtruxit, verum etiam ſcriptura, quæ illum primogenitum omnis creaturæ nuncupat, mentita eſt. Accedit eodem Paulus, qui de eo his congruentia voce clariſſima fundit: ſic enim ait: *Quem poſuit hæredem omnium, per quem ſecula condidit* (Heb. 1.). Quin etiam *in eo condita ſunt omnia, & quæ in cœlis, & quæ in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue principatus, ſiue poteſtates, ſiue*
G *dominationes, ſiue throni. Omnia per ipſum & in ipſum condita ſunt, & ipſe eſt ante omnia* (Col. 1.). Quocirca cum illud, EX NIHILO ſeu EX HIS QVAE NON SVNT, non ſine ſummo ſcelere & impietate poſitum ſit, neceſſario ſequitur patrem ſemper patrem fuiſſe. Atque eſt pater ſemper, cum habeat filium, ob quem vocatur pater. & cum ſit ſemper ei filius, & ſemper pater, perfectus, atque in ipſo, quod vere bonum eſt, expletus omnibus ſuis partibus: qui filium vnigenitum, neque in tempore, neque ex interuallo temporis, neque ex nihilo genuit. Qui igitur fieri poteſt, vt non ſit impium dicere, quodam tempore ſapientiam Dei non fuiſſe, cum ipſa loquatur de ſe: *Ego eram apud illum componens, ego eram cui adgaudebat* (Prouer. 8.): aut virtutem Dei aliquando non fuiſſe, aut verbum eius mancum fuiſſe aliquando, aut alia negare, ex quibus & filius cognoſcitur, & pater velut notis quibuſdam diſcernitur. Nam cum quis ſplendorem gloriæ
H neget eſſe, tollit ſimul & primariam lucem, cuius eſt ſplendor. Quod ſi porro imago Dei non erat ſemper, liquet neque illum cuius imago eſt, ſemper fuiſſe. Quin etiam cum dicitur formam ſubſiſtentiæ Dei non eſſe, tollitur vna etiam ille, qui omnino ab ea figuratur. Vnde licet perſpicere, Seruatoris noſtri proprietatem, qua filius eſt, cum aliorum filiorum proprietate habere commune. Nam quemadmodum inexplicabilis eius ſubſiſtentia propter eximiam & ſingularem ipſius excellentiam oſtenditur rebus præſtare omnibus, quibus ipſe eſſentiam tribuerit: ſicque & eius filialitas, vt ita dicam, quæ eſt paternæ diuinitatis ſecũdum naturam, ineffabili quadam præſtantia antecellit filialitati eorum, qui per ipſum adoptantur in filios. (Vide Hilar. & Auguſt.) Nam ille cum ſit in omnibus cumulate perfectus & nullius rei indigens, eſt natura plane immutabili: hi autem cum in vtramque partem conuerti poſſint, illius egent auxilio. Qui enim fieri poteſt, vt Dei ſapientia efficiatur perfectior, aut ipſa veri-

A tas, aliquid [illegible] quod omnino habet, aut verbum Dei eodem mod[o]. Aut quomodo ipſa vita, lux vera præſtabilior fiat? Quod ſi ita ſe habet, quantò magis repugnat naturæ, vt ſapientia ſtultitiæ aliquando capax ſit, aut potentia Dei implicetur imbecillitate, aut obſcuretur temeritate ratio aut tenebræ denique [cum] vera luce [com]miſceantur, præſertim cũ & Apoſtolus hinc [à] cauſa adductus, dicat: *quæ ſocietas lucis ad tenebras, aut quæ conuentio Chriſti ad Belial*, & Salomon quoque, quod fieri nequit, vt vel cogitatione cõprehendantur *viæ ſerpentis ſuper petram, quæ eſt*, vt Paulus cenſet, *Chriſtus*. [illegible] autem illi cui creaturæ, vt homines & angeli, benedictionem accepere [u]t indies proficerent, & virtutibus mandatisq; in lege præſcriptis exculti exercitatique non in vitia delaberentur, ad eum plane finem vt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt patris natura filius, ab omnibus adoretur. Quinetiam iidem ipſi ſpiritu ſeruitutis depoſito abiectoque, & ſpiritu adoptionis filiorum ex recte præclareque factis, & ex progreſſione in virtute aſſumpto, beneficio Chriſti, qui eſt natura Dei filius, affecti, fiunt filii adoptiui. Quod vero ad ingenitam, propriã, naturalem, & eximiã eius filiationẽ attinet, Paulus Apoſtolus explanat de Deo loquens his verbis: *Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis* videlicet non natura filiis *ipſum tradidit*. Nam quo ab aliis filiis, qui non ſunt proprii, diſtingueretur, eum *proprium filium* nominauit. Porro in Euangelio [illegible] legimus: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Itemque in Pſalmis Seruator ait de ſe: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu*: in qua ſententia & ſuam ipſius demonſtrat ingenuitatem, & alios quoſdã præter ſe ſui patris filios eſſe non ingenuos. Quid quæſo illud *Ex vtero ante luciferum genui te*, an non perſpicue oſtendit naturalem, quæ in filio eſt, paternæ generationis proprietatem, quam non ſtudio in moribus pie inſtituendis, non in virtute excolenda progreſſione, ſed propria naturæ vi eſt conſecutus? Proinde vnigenitus patris filius hanc proprietatem, qua filius eſt, firmam & immutabilem tenet. At adoptio filiorum, quæ [in] hominibus rationis participibus eſt, quæque non natura ipſis ſed probitate morum & Dei beneficio tributa ſit, ex ſacra ſcriptura mutabilis oſtenditur. *Nam videntes*, inquit, *filii Dei filias hominum, acceperunt ſibi vxores: & quæ ſequuntur*. A[du]erſus *filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me*, D[eum] per Eſaiam prophetam dixiſſe cognouimus. Verum quamuis de hac re multa habeam dicere, Cha[riſſimi] fratres, tamen ea miſſa propterea facio, quod ab[s]urdum putem doctores fidei doctrina [co]nſentientes pluribus admonere: quippe cum ipſi ſitis docti a Deo, & non ignoretis iſtum Ebionis & Artemæ doctrinam, quæ non[nihil] [e]andem veram Eccleſiæ pietate oppugnare cœp[it], [illegible] ſtudium Pauli Samo[ſ]at[e]ni Epiſcopi Antioch[eni] [illegible] concilio omnium vbique Epiſcoporum atque ad[eo] iudicio, Eccleſia eiectus eſt. Cuius peruerſæ d[oc]tri[næ] [illegible] ſucceſſor factus, multorum annorum ſp[at]io [illegible], dum tres Epiſcopi alius poſt alium [illegible] rexere, excluſus ab Eccleſia manſit. [illegible] hæreſeωn impietatis feces hi, qui modo in [illegible], filium Dei EX NIHILO ortum aſſerunt, qui quaſi ſunt velut ſtolones occulti ex illis naſcentes, [illegible]. Ammonium dico Achillam, & reliquam improborum [illegible] turbam [illegible] etiam tres Epiſcopos in Syria, [ne]ſcio quomodo ordinatos, qui quoniam [illegible] errores ſuo conſenſu approbarunt, vi[illegible] velut facibus nouis admotis [illegible] incendiſſe [illegible] quidem accurate inquirendi poteſtas veſtro iud[icio] permiſſa eſt. Atque hi quemadmodum voces de Seruatoris paſſione, de abiectione & exinanitione ſui ipſius, de eius paupertate, aliaſque, quibus tanquam aduentitiis [illegible] factis [illegible] noſtra cauſa [illegible] ideo tenent, vt eis citando ſummam eius & ſempiternam diuinitatem deprauent: ſic verba, quæ naturalem eius gloriam, nobilitatem, & æternam cum patre mãſionẽ ſignificanter exprimunt, penitus eorum animis exciderunt. Cuius generis ſunt il[la]: *Ego [&] pater vnum ſumus*. Quam ſententiam dum protulit Dominus, non ſe patrem appellauit, neque duas

E duarum p[illegible] naturas vnam eſſe oſten[dit] [illegible] quod patris [illegible] æternam eſſe [illegible] accurate [illegible] let, quippe cum eius ſimilitudinem in ſe à natura [illegible] preſſam habeat, & perfecta ſit patris imago, & [ex]preſſa figura exemplaris primarii. Vnde Dominus [illegible] quodam tempore patrem eius videre cupie[nti], dicenti que: *oſtende nobis patrem*, aperte commonſtrat: *Qui vidit me, vidit & patrem*: quandoquidem pater per ipſum [illegible] per ſpeculum puriſſimum idemque [illegible] in quo Dei exprimitur imago, manifeſto cernitur. *Filium* [illegible] *patri ſimilem* in pſalmis pronuntiatum memorat [illegible] quibus ſcriptum eſt: *In lumine tuo videbimus lumen*. Quapropter *qui honorat filium, honorat & patrem*, id que plane merito. Nam omnis vox impia, quæ temere contra filium profertur, in patrem quoque re[dundat]. Atque nemini mirum debet videri [illegible] Ch[riſti] [illegible] enim quoque perſequi animus eſt [illegible] falſas confict[as] tum contra me, tum contra populum noſtrum ſanctiſſimum criminationes deinceps expoſitio. Nam qui [illegible] ad diuinitatem filii Dei oppugnandam inſtruxerint, non mirum, ſi nos contumelioſis maledictis lacerare non vereantur. Qui etiam neminem volunt ex antiquis patribus ſibi comparari, neque illis, quibus nos ab ineunte ætate vſi ſumus præceptoribus, ſe pares exiſtimari [illegible] imo vero ne vnum quidem collegarum noſtrorum vel ad mediocrem ſapientiam perueniſſe cenſent, ſed [ſo]los ſapientes, ſolos egeſtatem voluntariam ſectantes, [ſo]los dogmatum inuentores, & ſibi ſolis ea diuinæ patefacta eſſe myſteria, quæ in nullius vnquam ſub [co]gitationem ac mentem venerint, arbitrantur. O impiam arrogantiam, ô inſaniam immenſam, ô inanẽ gloriam cum furore coniunctam, ô ſpiritus plane ſatanicos qui in [illegible] eorum animis velut callum malitiæ obduxere. Ne[c] diuina veterum ſcripturarum claritas vllum ipſis incuſſit pudorem: non conſentiens collegarum & pia de Chriſto doctrina eorum audaciam repreſſit: quorum [illegible] nefarium ne dæmones quidem, quippe qui ſedulo caueant, ne vllam omnino maledicam & contumelioſam vocem contra filium Dei eloquantur, omnino ferre videntur. Iſta a nobis pro viribus noſtra parte in præſenti [illegible] ad [illegible] coarguendos, qui in tam inepta contra Chriſtum diſputandi materia, tanquam in puluere ſe exercent, & noſtræ erga [illegible] pietati falſo obtrectare nituntur. [illegible] iſti ridiculatum fabularum inuẽtores aſſerunt nos, dum blaſphemiam [illegible] impiam, & a nemine vnquam literis proditam, nimirum quæ Chriſtum filium Dei EX NIHILO ortum docet, auerſamur, duo ingenita tradere: atque quæ eſt eorum inſ[cit]ia, dicunt neceſſe eſſe alterum duobus hiſce ſtatuere, nempe vel eũ ex nihilo creatũ, [vel] omnino duo eſſe ingenita: ſiquidẽ propter ine[ptiam] ignorant prorſus quantum interſit inter patrẽ, qui inge[nit]us eſt, & res ab eo conditas ex nihilo, ſiue rationis ſunt participes illæ quidem, ſiue expertes. Inter quæ duo, nam [illegible] vnigenita media interpoſita, per quam pater Dei verb[um] hanc vniuerſitatẽ ex nihilo fabricauit, ex ipſo, qui pater eſt, genita ſunt. ſicut ipſe Dominus quodam in lo[co] teſtatur his verbis: *qui diligit patrem, diligit quoque filium, qui ex eo genitus eſt*. De quibus nos ſic credimus, vt Apoſtolicæ placet Eccleſiæ: *In vnum* nempe inge[nit]um *patrem*, qui nullam habet cauſam ſuæ eſſentiæ, qui nec conuerti nec mutari poteſt, qui ſimiliter & eodem modo ſe habet, qui neque acceſſionis neque deceſſionis capax eſt, qui leges, prophetas, & euangelia nobis tradidit, qui denique patriarcharum, apoſtolorum, & omnium ſanctorum Dominus eſt: *Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum*, genitum quidem non ex eo, quod non eſt, ſed ex eo qui pater eſt, neque id quidem more corporeo, per inciſionem, aut diuiſionum fluxiones, vti Sabellio & Valentino viſum eſt, ſed modo quodam, qui verbis explicari exprimiue omnino non poteſt, ſecundum illam prophetæ vocem, quam ſupra poſuimus, *generationem eius quis enarrabit*, cum eius ſubſiſtentia [illegible] la natura mortali peruestigari queat: quẽmadmodum neque ipſi pater à quoquã indagari, propterea quod n[ul]la humana rationiſq; particeps cognitionem diuinæ

pat[ris]

A parte [illegible] rat [illegible] niſi c[illegible]mp[illegible] Quas res n[illegible]n par[illegible] [illegible] ſpiritu v[illegible] [illegible] ne pe[illegible] di[illegible] præte[illegible] cum vox Chriſti [illegible] veſt[illegible]s a[illegible]ibus [illegible]
Luc. 10. cum[illegible] ne & doceat, nimirum [illegible] *nemo nouit, quis ſit pater niſi [illegible] nemo nouit, quis ſit [illegible]ius, niſi pater* H[illegible] præter a[illegible]n[illegible] [illegible]nus perinde atque patrem, ne[illegible] [illegible]merti, ne[illegible] [illegible] po[illegible]e nullius rei indigentem pe[illegible]fe[illegible]um [illegible]hum ſimile n[illegible], & ab eo ſolum, quia ingé[illegible]u[illegible]t, di[illegible]crepa[illegible] Nam eſt accurata & expreſſa patr[illegible] imago. A[illegible]que [illegible] n[illegible] imaginem plene complecti debere eas omnes r[illegible]s, q[illegible]ibus exemplar ipſum, quod maius eſt, per-
Ioann. 14. fectum [illegible] pri narr[illegible] Sicut ipſe Dominus docuit: *Pater maior me eſt.* Atque hac ratione inducti, filiu[illegible] è patre ſe[illegible]n-
Heb. 1. per e[illegible] te[illegible] credimus. *Eſt enim ſplendor gloriæ & character paternæ [illegible]ntiæ.* At nemo hanc [illegible]cem ſemper) ſic intelligat, vt [illegible] eam filius ingenitus exiſtimetur, ſicut iſti putant, qui [illegible]en[illegible]s a[illegible]n[illegible] [illegible]rum haben[illegible] plane occæcatos. Nam [illegible]que cum dicit[illegible] *ERA[illegible] SEMPER, ET ANTE SE-C[illegible]LA*, idem eſt, q[illegible]od ingenitum. [illegible] vero neque vlla vox, quam humana mens conetur effingere, exprimere poteſt, *illu[illegible] ingenitum*, adeo vt vos quoque [illegible]ſe ſ[illegible]etus ve-
B ſtros [illegible]ct[illegible] de omnibus rebus rudi[illegible] o: eodem modo illud ipſum [illegible]ccipere confidam; quandoquidem hæ voces, vim huius verbi ingeniti nullo modo exp[illegible]munt. Nam hæ tanquam temporum quidem productionem videntur in ſe complecti, diuin[illegible] [illegible]tem autem vni[illegible]geniti, &, vt ita di[illegible]am, antiquitatem pr[illegible] dignitate explanare nequeunt. [illegible] de euenit vt ſancti vu[illegible] [illegible] hoc myſterium e[illegible]plicare, ſing[illegible]li pro viribus, e[illegible] contendant, veniam [illegible]tant ab auditor[illegible]bu[illegible], & apud [illegible]os non ſine cau[illegible]ſe e[illegible]cuſare o-nentur [illegible] fer[illegible]. *Eatenus de [illegible]is rebus inſtituimus, quatenus mentis noſtra vi[illegible] [illegible] eſt.* Si qui [illegible]nt, qui expectent vo[illegible]em vllam perfectiorem ore humano edetu, quam capiu[illegible] [illegible] humanus, dicantque ea, quæ fuerant ipſis ex pa[illegible] [illegible] ta[illegible]m obſcuram, eſt ſane perſpicuum quod i[illegible]lud *ERAT, ET SEMP[illegible]R, ET ANTE SECV[illegible]A* longe abeſt ab eo, qu[illegible] di[illegible]li expectant, quæ quidem cuiuſcunque generis ſint, non ſunt idem cũ ingenito. Ac propterea & dig[illegible]nita[illegible], quæ eſt ingeniti propria, ei ſeruan[illegible]a eſt, dicendumque nullam ipſi eſſ[illegible] eius eſſentiæ cauſam & honor filio debitus, ei tribuer[illegible]dus, aſſignandaque [illegible] generati[illegible] [illegible] patre initio carens. Et cum [illegible]ũc illi hon[illegible]or[illegible] quantum [illegible] [illegible] ohis eſt tribuimus, has [illegible] *ERAT, ET*
C *SEMPER E[illegible] ANTE SECVLA* pie & ſancte, cum de eo l[illegible]quimur, profitemus: non tamen vt quicquã de eius d[illegible]u[illegible]tate detraham[illegible]s, ſ[illegible]d vt ex q[illegible] [illegible]m omnino imaginis, & [illegible] patris attribua[illegible]us [illegible] [illegible]ud[illegible]nem, & ingeni[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pr[illegible] priom aſcriben ſu[illegible] p[illegible] [illegible] [illegible]ſti[illegible]nemus quod Seruator ipſe dicit, *Pater maior me [illegible]ſt.* Ac [illegible] [illegible] [illegible] piam d[illegible] patre & filio ſententiam, *v[illegible]um [illegible]æterea ſpiritum ſanctum*, ſicut nos docent ſacræ [illegible]teræ, *confitemur*, quod non modo ſanctos homines veteris teſtamenti, ſed etiam diuinos no[illegible] [illegible]e-ſtamenti doctores innouauit. *Eccleſiam* porro *vnam ſolam catholicam & apoſtolicam* agno[illegible] [illegible]mus, quæ ſicut nun[illegible]uam expug[illegible]ari poteſt, etiamſi totus mundus eam oppugnare inſtituat, ſic omnem impiam hæretico[illegible] [illegible]m incurſionem [illegible] in[illegible] at profligat: quand[illegible] quidem eius dominus nos
Ioann. 16. [illegible] [illegible]ſtatis anim[illegible]ſos, dum clamat: *Confidite, ego vici mundum.* [illegible] [illegible]m credimus, *ex mortui[illegible] [illegible]urrectionem*, cuius p[illegible] [illegible]tiæ fuit dominus noſter [illegible]us Chri[illegible]us, qui [illegible]orpus n[illegible] [illegible]pecie at umbratum [illegible] [illegible]erum e[illegible] [illegible]ipara M[illegible]ria
D ſum[illegible] [illegible], qui [illegible] ne [illegible]ulorum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] n-da pe[illegible] cata [illegible] e[illegible]ſatus eſt, qui *cruci[illegible] [illegible]xus eſt*, [illegible] *mortuu[illegible]* [illegible]ne vl la ip[illegible] [illegible] [illegible]itatis imminu[illegible] [illegible], qu[illegible] *re[illegible]* [illegible] *mortu[illegible] [illegible], aſcendit ad cælos*, [illegible] *ſedet ad dexteram maieſtatis Dei.* [illegible]a quidem ex aliqua parte epiſtola [illegible] ip[illegible] [illegible]us[illegible] m, [illegible] [illegible]ndo-quidem ſin[illegible]ula accurate liter[illegible] [illegible]e[illegible]ui ab[illegible] [illegible]dum vt dixi, ideo ſ[illegible] ra[illegible] hitratus, quod e[illegible]de[illegible] [illegible]es ve[illegible] [illegible]ias ac ſtudioſas mentes minime fugian[illegible] [illegible] dicamus, ita ſunt apoſtoli [illegible]e[illegible] [illegible]æ [illegible] [illegible]bus mortem op[illegible]e[illegible] [illegible] non dub[illegible] iam [illegible] [illegible]neq[illegible] q[illegible] [illegible]moram[illegible] [illegible]e[illegible]ns, qui nos al[illegible] hæc eiu[illegible] [illegible]m-[illegible] [illegible]ſt[illegible] [illegible]ent: & h[illegible]c nos torme[illegible]ti [illegible] [illegible]gere [illegible] [illegible] [illegible]ntamen [illegible]em, quæ animis no[illegible]ris [illegible]aeſt, b[illegible]

E [illegible]emus. Cui d[illegible]ctrinæ Arius, A[illegible]illas [illegible] [illegible]i par[illegible] veritatis hoſtes refragan[illegible], Eccleſia ex[illegible] [illegible] ſunt qu[illegible] cum [illegible] [illegible] à pia noſtra doctrina prorſus auerſi, iux[illegible] [illegible]am
Gal. 1. beati Pauli ſententiam: *Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepiſtis, anathema eſto, licet angelum e cælo ſe eſſe ſimulet.* Quin eti[illegible]m *ſi quis aliud doceat, & non accedat ſanis ſermonibus*
1. Tim. 6. *domini noſtri Ieſu Chriſti, & doctrinæ, quæ [illegible] [illegible]undum pietatem eſt, [illegible] inflatur, nihil ſciens*, & quæ ſequuntur. Iſtos vero à fraternis [illegible] anathemati addictos nemo ve[illegible] [illegible]um excipiat, neque eorum [illegible]erba, vel ſcripta audir[illegible] ſuſtineat. Omni[illegible] [illegible]n[illegible] non al[illegible] [illegible]r atque præſtigiatores ementiuntur: veritatem loqui nolunt. [illegible]am per [illegible]rbes circu[illegible] [illegible]urſant, non alio quidem ſtudio adducti, quam [illegible]t amicitiæ & pacis nomine literas per ſimulationem aſſentationemque dent,
2. Tim. 3. accipiantque: *quo per [illegible]la[illegible] [illegible]meri[illegible] [illegible]rem mulierculas pænas peccatis onuſtas quas dolo deceperint, facilius inducant*, & quæ ſequuntur [illegible] [illegible]ter iſt[illegible]s qui tot [illegible] ſcelera [illegible]ontra Chriſtum edere a[illegible] [illegible]nt [illegible] [illegible]q[illegible] religionem Chriſtianam partim maledictis [illegible]alam [illegible]onc[illegible]dere, partim in iudiciis qui tempore pacis, quantum [illegible] [illegible] is eſt, perſecutionem contra nos concitare, qui denique arcanum Chriſti generationis myſterium eneruare impenſ[illegible] [illegible]borarunt, iſtos in-quam, fratres chariſſimi & fide nobiſcum conſentien-
F tes, auerſati, vna nobiſcum contra inſanam eorum temeritatem ferte ſuffragia, non aliter atque collegæ noſtri qui re[illegible] [illegible]e[illegible] ie [illegible] [illegible]runt, qui epiſtolas contra iſtos ſcriptas ad me miſerunt, qui libello aduerſum eos edito ſubſcripſerunt quæ omnia per filium meum Appionem diaconum ad vos miſi. atque primum epiſtolas collegarum, qui ſunt in Ægypto & Thebaide, deinde eorum, qui Lybiam, Pentapol[illegible]n, Syriam, Lyciam, Pamphiliam, Aſiam, Cappadociam, & alias regiones hiſce finitimas in-[illegible]olunt: quorum exemplum vos imitantes per[illegible]uaſum habeo ad nos itidem daturos literas. Et cum multæ aliæ [illegible]urationes ad eos ſanando[illegible], qui hoc errore vulnerati ſunt, ſuppetebant, tum iſtud etiam remedium a[illegible] [illegible] [illegible]d[illegible] cinam populo ab iſtis decepto faciendam inuentum eſt, ſi modo [illegible] [illegible]bi[illegible]mperat[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]luerint, & cum conſenſum [illegible] [illegible]-legarum noſtrorum inte[illegible]ligant, eorum hortatu ad pæni[illegible]entiam ſe [illegible]ſe[illegible]o recipere. Sal[illegible]tate vos ipſos [illegible] [illegible]uruo vna c[illegible]m fratribus, qui vobiſcum ſunt. Opto vos, fratres chariſſimi, tum in Domino valere plurimum, tum fructum ex veſtro pio in Chriſtum animo percipere. Sunt
G autem hæretici anathemate damnati, ex numero presbyterorum Arius, ex diaconorum autem Achillas, Euzoius, Aëthales, Lucius, Sarmates, Iulius, Menas, Arius alter, & Helladius. [illegible]teras etiam in eandem ſententiam ſcripſit idem Alexander ad Philogonium Antiochenæ Eccleſiæ antiſtitem, ad Euſtathium, qui id temporis Berææ [illegible] [illegible] Eccl[illegible] [illegible]ias, & ad ali[illegible]s, qui erant dogmatum apoſtolicorum patroni. Q[illegible]in Arius ne ſe continere quidem potuit, ſed ſcripſit etiam ipſe ad eos, quos ſuæ opinioni ſe cenſuit habere conſentientes. Quod vero nihil falſi contra eum diuinus ſcripſerit Alexander, Ar[illegible]us ipſe literis[illegible] quas dedit ad Euſebium Nicomediæ Epiſcopum, locuples teſtis eſt. Itaque ponam hoc in [illegible]o-co [illegible]us epiſtolam, vt impietatis eius ſocios velut ante oculos omnium, quibus ſunt ignoti, ſtatuam.

Arij epiſtola ad Euſebium Nicomedienſem Epiſcopum.

CAP. V.

Arij Epiſtola.

H *Euſebio, domino ſuo amantiſſimo, homini Dei, fideli, orthodoxo, Arius, quem Alexander Papa iniuſte inſectatur ob veritatem, quæ vincit omnia, & quam tu ſtrenue propugnas, in Domino S.*

CVm pater meus Am[illegible]nius Nicomediam iter face[illegible]t, officij mei ratio [illegible] [illegible]ſtu[illegible]are videbatur, vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ellarem [illegible]ſ[illegible]nu[illegible] [illegible]ue [illegible]iam amorem tibi inn[illegible] [illegible] [illegible]b[illegible] [illegible]olum[illegible] [illegible], quo fratres propter [illegible]cut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]lum eius [illegible] [illegible]plecti[illegible] [illegible]les, tibi in memoriam [illegible] [illegible] [illegible]carem, qu[illegible]d [illegible] [illegible]pus Alexande[illegible] gra-[illegible]iter nos [illegible] [illegible] [illegible]ar[illegible] pe[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] vt dicitur, ni

[illegible]

[illegible] pars [illulus] [illegible] Hellanic[us] [illegible] Macari[us] [illegible] fide [illegible] inſtitui [illegible] filium [illegible] ectationem, alter productionem [illegible] cum [illegible] atre [ingenitum] aſſerit. [illegible] ne audire quidem poſſumus [illegible] etiamſi hæret[ici] [illegible] mortes nobis minarentur. Nos autem quæ in no[ſtra] ſententia ſenſuſque & docuimus, & docemus [illegible] que [illegible] genitum eſſe, [illegible] que [illegible] modo neque ex illo ſubiecto, ſed voluntate & [illegible] ante tempora, & ante ſæcula plenum Deum [illegible] unigenitum, immutabilem, & ante, quam [illegible] [gigne]deretur, aut præfiniretur [illegible] daretur non [illegible]. Nam [illegible] non erat [illegible] principium habet [illegible] principio [illegible] mus. Atque tum hac de cauſa [illegible] ex nihilo [illegible] nos perſequuntur [illegible]. Illud vero ſic ideo [illegible] ſit pars Dei patris [illegible] neque ex [illegible] ſubiecto [illegible] nos [illegible] tantur noſtri ſupplicia [illegible]. Te Euſebi [illegible] qui non [illegible] noſtrarum aſſli[ctionum], quique [illegible] Col[illegible] in D[illegible] valere plurimum [illegible] In numero [illegible] erat Euſebius Epiſcopus [Cæſareæ], [illegible] Theodotus, Paulinus Tyri, Anaxar[illegible] Gregorius Beryti, & Aetius Lyddæ Epiſcopi [illegible] Lydda ciuitas, quæ iam vocatur Dioſ[polis] [illegible] quidem ſolos [illegible] habe [illegible] aſſentiente[s] ad [illegible] rabantur [illegible]. Ad haec arios [illegible] Philogonium Antiochiæ præſidem, & Hellani[cum] [illegible] & Hieroſol[ymorum] [illegible] Macarium [illegible] que falſo in [illegible] propterea laborauit quod [illegible] ſæcula [illegible] cum euſd[em] [illegible] bit ad hunc modum.

E[uſebij] [Epiſco]pi Nicomedi[enſis] [a]d Paulinum [Epiſc]opum Tyri epiſt[ol]a.

CAP. VI.

[illegible] Euſebius in domino [illegible]

N[illegible] meus Euſe[bi] [illegible] erita [illegible] tua de ea [illegible] Atque [illegible]

[illegible]

[illegible] At [illegible] oratio [illegible] ampli[illegible] Filij ingeniti & exaltat[illegible] qui te genuit, de[illegible] [illegible] genit[illegible] Deo [illegible] nita, omnia [illegible] denique ex Deo [illegible] dominum [illegible] Domin[illegible] [illegible] haſtar[illegible] cœp[er]un[t].

Qua[illegible] [illegible] concilio [illegible]

CAP. V[II].

QV[illegible]

[illegible]

A in vn[illegible] an epi[illegible] Romanus propter ætatem [illegible] Verum duos [illegible] præſtare illis [illegible] a-ctis [illegible] Erant eo tempore multi etiam [illegible] apoſtolica magnopere cõmendab[illegible] *qui ſtigmata domini Ieſu*, vt diuus ait Ap[illegible] *in corpore geſtabat*. Nam Iacobus epiſcopus Ant[illegible] Mygdoniæ hanc autem Syri & Aſſyrij Niſibin appellant [illegible] vixit id temporis: qui & excitauit mortuos [illegible] numerum viuorum reſtituit, & infinita alia [illegible] acula, quæ in hoc rurſus opere inſerere ſup[illegible] um arbitror, præſertim cum ſint à me in hiſtoria [illegible] Philotheos inſcribitur, commemorata. Paulum præterea epiſcopum Neocæſariæ eſt hoc quidem caſtellum ad Euphratis littora ſitum [illegible] innij rabies tunc acerbe torſerat. Nam primum ambæ manus ei colligatæ erant: deinde ferrum candens illis admotum, B quo nerui, quibus articuli commoueri ſolent, contracti labefactique fuerunt. Alij erant, quibus oculi dextri fuere effoſſi. Alij, quibus dextrorum pedum flexiones debilitatæ. Ex quorum numero fuit Paphnutius Ægyptius. Ad ſummã ibi videre [illegible] cebat multitudinem martyrum in vnum coactam. Neque tamen diuinus iſte & venerandus cœtus hoſtibus Dei caruit, ſed aderant quidam, licet pauci numero, atq; veteratores: qui maris breuia imitati calliditatem ſuam occultarunt, & Arij blaſphemijs, quamuis non palam & aperte, occulte tamen patrocinati ſunt. Itaq; cum omnes Niceæ conueniſſent, Imperator aulam [illegible] in palatio præparauit maximam, iuſſitque tot ſcamna atque ſedes in ea locari, quot Epiſcoporum conuentui ſatis eſſe poſſent. Loco igitur ad hunc modum ipſis honorifice parato, intrare permiſit & de rebus propoſitis conſultare. Ille ipſe Imperator poſtremus cum paucis ſe comitantibus ingreſſus eſt: cuius corporis proceritas ſumme laudanda fuit, cuius pulchritudo excellens maxime, cuius pudor, qui in vultu inſidebat, plane admirabilis. Deinde ſella parua in medio poſita, (iſtud enim ſibi permitti ab epiſcopis poſtulauerat) conſedit: & omnis diuinus ille cœtus ſe pariter in ſedibus collocauit. Statim, vt ſeſſum eſt, Euſtathius ille magnus (qui Philogonio, cuius ſupra mentionem feci, C ex hac vita ad aliam meliorem tranſlato, epiſcopatũ eccleſię Antiochenæ obtinuit, quippe hunc Epiſcopi & ſacerdotes & vniuerſus populus Chriſto deditus communibus ſuffragijs iuſſerunt eccleſiam illam pro Philogonio paſcere coeperunt) ille inquam Euſtathius Imp[illegible] rem laudibus [illegible] ornare, & ei [illegible] ſtudio erga res [illegible] gloriæ præconia [illegible] tere cœpit. A quo [illegible] Imperator omni genere laudis [illegible] verba faceret de concordia & conſenſu animorum [illegible] tum crudelitatis tyrannorum [illegible] clariſſime [illegible] ſuis temporibus diuinus [illegible] etiam quam graue [illegible] hum, huiſ [illegible] iam profligatis & ne [illegible] ſe opponere audente, vt ipſi ſe oppugn[illegible] mutuo, & iniuriam inim[illegible] atque adeo riſum præb[illegible] ent: [illegible] cum de rebus diuinis diſputarent, haberentque doctrinam ſacratiſſimi ſpiritus literarum monumentis proditam. Nam libri, inquit, euangeliſta-D rum & Apoſtolorum, quinetiam vetera Prophetarum oracula nos euidenter docent, quid de diuino numine ſentiendum ſit. Omnis igitur ſeditioſa contentione depulſa, literarum diuini [illegible] ſpiritus teſtimonijs res in quæſtionem adductas diſſoluamus. Iſta, aliaq; de genere eodem, dum doctrinæ Apoſto[illegible] con[illegible] ſtabilite moliretur, tanquam filius patris amantiſſimus Epiſcopis & ſacerdotibus, velut patribus propoſuit. At quãquam maxima pars [illegible] ius obtemperauit, & mutuam concordiam doctrinamque ſanam amplexata eſt, tamen pauci quidam quorum ſupra feci mentionem, & præter [illegible] os Menophantus Epheſius, Patrophilus Scythopolitanus, Theogonius ipſius Niceæ Epiſcopus, Narciſſus Epiſcopus Neroniadis eſt autem Neronias minor [illegible] C[illegible] vil[illegible], quam Irenopolim iam vocamus & [illegible] onas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægyptiorum Secundus, A[illegible] pro[illegible] E pto, doctrinæ apoſtolicæ contradixerunt. [illegible] quinetiam fidei formulam, quam compuſuerant [illegible] propoſuerunt: quæ, vt primum perlecta fuit, [illegible] omnes eam adulterinam & commentitiam eſſe vociferabantur, [illegible] ico diſcerpta eſt. Ac cum ingens tumultus eſſet contra eos concitatus, & omnes eos vt pietatis proditores inſimularet, metu perculſi exurrexere atq; ipſi primi omnes vna, ſolis Secundo & Theona exceptis, ſententiam excõmunicationis contra Arium pronuntiauere. Quocirca impi[illegible] ab eccleſia exturbato, fidei formula, quæ adhuc in eccleſijs ſeruatur, communi conſenſu compoſita, & ſubſcriptionibus omnium confirmata, concilium dimiſſum eſt.

Galat. 6.

Vel mucedinem ſimulatores imitan-tes. Nam quædam exemplaria habent βρόγχο

Eorum qui Ario fauebant ex Euſtathij & Athanaſij commentarijs reprehenſio.

CAP. VIII.

F VErum enimuero Epiſcopi, quorum nomina ſupra citauimus, veteratorie & parum ſyncere huic fidei formulę conſenſerunt. Quod quidem ita ſe habere teſtimonio eſſe poſſunt cum [illegible] diæ, quas ipſi poſtea contra pietatis propugnatores ſtruebant, tum libri, quos ibi contra eos ipſos ediderunt. Nam Euſtathius ille eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopus, cuius ante facta eſt mentio, vbi res ab illis geſtas docuit, & blaſphemiam in Deum refutauit, & interpretatus eſt denique ſententiam illam Prouerbiorum, quę ita habet: *Dominus condidit me in principio viarum ſuarum ad opera ſua*, iſta, quæ ſequuntur, ſcribit: Abeo, inquit, ab his, & ad acta concilij venio. Quid ergo? Vbi his de cauſis Nicæam aduentauit maximus epiſcoporum cœtus, numero ducentorum & ſeptuaginta minimum in vnum coactorum (nam propter ingentem eorum multitudinem nihil certi de numero ſcribere poſſum quandoquidem in eo curioſe veſtigando minime laboraui) vbi etiam de fidei modo quæri cœptum eſt, Euſebij blaſphemia per ſuas ipſius literas ſatis perſpicua deprehenſa fuit: quæ quidem literæ, vbi fuere perlectæ, ſicut auditoribus immenſum dolorem propter eius de eccleſia [illegible] ceſſionem, ſic earum authori inſanabile dedecoris vulnus intulerunt. Ac tametſi tam impia Euſebij G officina patefacta erat, & nefariæ eius literæ in omnium conſpectu diſcerptæ, tamen quidam fraudulenter nomine pacis ſimulato, omnes qui præclariſſime concionari ſolebant, ſilere compulerunt. Qui autem aperte Arij inſaniã ſectabantur, ij veriti, ne authoritate tanti concilij in vnum coacti in exilium eijcerentur, procedentes in medium, ipſi veterum Arij dogma damnant anathemate, & literis de fide omnium conſenſu compoſitis ſua manu ſubſcribunt. Verum vbi Epiſcopatus hinc illucque quantum fieri poterat circumcurſando adepti ſunt, cum iam ob errorem ſuum ſe acerbe afflictare & humi abijcere debuiſſent, opiniones, quas damnauerant, primum ex occulto, deinde palam propugnare varijſque argumentis eas fallaciter roborare cœperunt. At vero cum inſtituerent zizaniorum plantas altius in animis hominum & firmius inſerere, tamen metuebant exploratores & eos, à quibus ſuum errorem deprehendi poſſe putauerant, ſedulo vitabant. Qua cauſa inducti, pietatis præcones expugnare conabantur. Cæterum nos longe ab eo H abſumus, vt credamus diuinum numen ab impijs hominibus poſſe ſuperari. Nam vt denuo vires recuperent, *denuo tamen profligabuntur*, vt præclare [illegible] apud [illegible] prophetam ſcriptum legimus. Hactenus magnus ille & illuſtris Euſtathius. Athanaſius autem eiuſdem cum eo certaminis particeps, & ſtrenuus veritatis propugnator, qui Alexandro illi nunquam ſatis laudato in Epiſcopatu Alexandrino ſucceſſit, in literis, quas ſcripſit ad Afros, iſta memorat:

Cum Epiſcopi, qui in vnum conuenerant, haberent in animo impias voces ab Arianis inuentas tollere, nimirum, filium Dei EX NIHILO genitum, creatum eſſe, factum eſſe, & tempus fuiſſe, quando non erat, & natura eſſe mutabilem & voces ſcripturarum omnium conſenſu approbatas in earum locum reponere, nempe

Prouerb. 8.

A filium ex Dei natura vnigenitum eſſe, verbum, virtutem, ſapientiam ſolam patris, *Deum verum*, vt loquitur Ioannes, & ſicut Paulus ſcribit, *ſplendorem gloriæ, & formam paternæ eſſentiæ*, Euſebius eum que ſimiores penteria ſua opinione a vero abducti diſcrimine ſe hiſce conſentiamus. Etenim nos quoque ex Deo ſumus. *Vnus namque Deus, ex quo omnia*, & rurſus: *Vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia: Omnia autem ex Deo.* Quinetiam pro ſe citarunt ſententiam libri, qui Paſtor inſcribitur, quæ ita ſe habet: Primum omnium credito vnum eſſe Deum, qui omnia condidit, & abſoluit, & ex eo quod non eſt, effecit vt eſſent. At vero alij Epiſcopi, aſtutia eorum, & perdito impietatis ac fraudulento conatu explorare cognito, planius explicarunt illud, EX DEO ESSE, ſcripſeruntque filium EX DEI ESSENTIA ESSE, vt cum creaturæ, propterea quod non ipſæ ex ſe, aut ſine cauſa ortæ ſint, ſed principium ortus ſui habeant, ex Deo eſſe dicantur, tum filius ſolus exiſtimetur proprie ex patris

B eſſentia conſtare. Hoc enim vnigeniti, & veri verbi Dei patris proprium eſt. Quod autem ab Epiſcopis ſcriptum eſt, EX PATRIS ESSENTIA, hæc cauſa fuit. Rurſus cum pauci, qui Ariani putabantur, rogarentur ab Epiſcopis, vtrum dicerent filium non creaturam eſſe, ſed virtutem, ſapientiamque ſolam patris, æternam atque adeo cumulate perfectam patris imaginem, & Deum verum, manifeſto tenebantur Euſebiani nutu ſibi inuicem ſignificaſſe, hæc etiam in nos cadere. Etenim nos *imago & gloria Dei* dicimur: Et de nobis dictum eſſe: *ſemper & nos, qui viuimus: & multæ virtutes ſunt.* Quinetiam illud. *Exiit omnis virtus Dei e terra Ægypti.* Itemque bruchus & locuſta dicitur potentia magna. Alio quoque in loco. *Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter, Deus Iacob.* Quin etiam nos prope ex Deo eſſe, non poſſumus, inquiunt, ſimpliciter dicere: ſed quod fratres eos vocauit: Quod ſi filium verum Deum dicant, illud nos minime conturbat. Nam qui vere factus ſit, verus eſt. Atque iſta quidem eſt deprauata Arianorum ſententia. Verum Epiſcopi, cum eorum fraudes perſpectas haberent, has voces, SPLENDOR, FONS, FLVVIVS, FORMA ESSENTIAE, & IN LVMINE TVO VIDEBIMVS LVMEN, &, EGO ET PATER VNVM SVMVS, ex ſcripturis collegere, atque de reliquo ſcripſere apertius & breuius,

C FILIVM PATRI CONSVBSTANTIALEM ESSE. Nam voces ſupra poſitæ hanc eandē habent vim. Quod autem obſtrepunt has voces in ſcripturis non reperiri, fruſtra ſane ac temere obſtrepunt. Nam illi ipſi ex vocibus non ſcriptis in impietatem delapſi voces quoque non ſcriptas, nimirum, FILIVM EX NIHILO CREATVM, &, TEMPVS FVISSE, QVANDO NON ERAT, ad ſuum errorem confirmandum afferunt. Quapropter ex non ſcriptis vocibus, pie tamen cogitatis condemnati ſunt. Ipſi enim voces ſui erroris ex ſtercore eruentes, vt ij vere terrenos docebat, locuti ſunt. Epiſcopi autem non ſuopte ingenio verba excogitantes, ſed à patribus petentes teſtimonia, ſic ſcripſerunt. Nam erant Epiſcopi veteres ante annos fere centum & triginta tum Romæ vrbis præpotentis, tum in noſtra ciuitate, qui criminabantur eos, à quibus filius factus dicebatur, & non conſubſtantialis patri. Quod quidem intellexerat Euſebius Epiſcopus Cæſareæ qui quanquam ante deflexerat

D ad hæreſim Arianam, poſtea tamen concilio Niceno ſubſcripſit atque adeo ſuæ Eccleſiæ per literas confirmauit, ſe plane animaduertiſſe hoc verbum ὁμοούσιον, id eſt, conſubſtantiale, à veteribus Epiſcopis & ſcriptoribus, uſque diſertis & illuſtribus in diuinitate patris & filij explicanda vſurpatum eſſe. Hæc Athanaſius. At vero iſti, erroris ſui morbo occultato, (Epiſcoporum namque multitudinem extimeſcebant,) decretis in concilio editis aſſenſi ſunt: ſicque reprehenſionem prophetæ in ſe ipſi deriuarunt. Ita namque contra eos auctor rerum vniuerſarum Deus vociferatur. *Populus iſte labijs me honorat, cor eorum longe eſt à me.* Theonas aūt & Secundus, quoniam illud ipſum facere recuſabant, communi omnium conſenſu abdicati ſunt, vtpote Arij blaſphemiam euangelicæ doctrinæ præferentes. Epiſcopi rurſus in concilium conuenientes, de adminiſtratione eccleſiaſtica leges ſeu Canones viginti conſcripſere.

Quæ contra Meletium Ægyptium acta fuerunt, a quo Meletiani ſchiſmatici, qui ad hunc vſque diem permanent, emanarunt, & ſynodica de eo epiſtola.

CAP. IX.

QVoniam autem Meletius qui non multo ante tempus, quo nos diximus Arius, receptus ſit, Epiſcopus delectus fuerat, quique poſtea ob quaſdam nefarias punitiones a ſanctiſſimo Petro Epiſcopo Alexandrino cum corona ſua donata martyrio, refutatus erat, & epiſcopatu abdicatus, quoniam, inquam, abdicationis non acquieuit ſententiæ, sed Thebaidem & Ægyptum vicinam finitimam tumultuac procellis contentionis repleſſet, & tandem contra primatem Alexandrinum extitiſſet, idcirco Epiſcopi ſcripſere epiſtolam ad Eccleſiam Alexandrinam, qua plane quid de iſto Meletio nouas res moliente ſtatuiſſent, ſignificarunt: cuius exemplar infra poſuimus.

Epiſtola Concilij Niceni.

Sanctæ eximiaque Dei gratia Eccleſiæ Alexandrinæ, & dilectis fratribus Aegyptum, Lybiam & Pentapolim incolentibus, Epiſcopi Nicææ coacti & ad amplum ſanctumque concilium conuocati in Domino ſalutem.

QVoniam Dei gratia, & mandato ſanctiſſimi Imperatoris Conſtantini, qui nos ex varijs prouincijs & ciuitatibus in vnum congregauit, magnum & ſanctum concilium Nicænum coactum eſt, neceſſarium videtur vt à toto ſacro concilio literæ ad vos mittantur, ex quibus poſſitis intelligere cum ea, quæ in controuerſiam adducta, & exquiſite diſceptata ſunt, tum quæ decreta & conſtabilita. Primum impia & peruerſa dogmata Arij eorumque qui eius ſectam ſequuntur, coram ſanctiſſimo Imperatore Conſtantino perquiſita ſunt: vnde placuit concilio communibus ſuffragijs anathema denunciare eius nefariæ opinioni, & verbis ſententiiſque execrabilibus, quibus vſus eſt ad filium Dei blaſphemijs afficiendum: nimirum, Eum ex nihilo ortum eſſe: nec fuiſſe, antequam natus eſſet: fuiſſe tempus aliquando, cum non eſſet: filium Dei libera voluntate & arbitrio vitij & virtutis capacem eſſe: creaturam eſſe & factum eſſe. Quibus omnibus ſanctum Concilium indicit anathema. immo vero ne pati quidem potest, vt vel impia eius opinio, vel inſolens ipſius amentia, vel verba plena blaſphemiæ ad aures perueniant. Quinetiam ea, quæ ad iſtum pertinent, quem ſint exitum conſecuta, omnino vos vel audiuiſtis, vel ſaltem à nobis audietis, ne nos hominem, qui debitam mercedem ſuæ culpæ accepit, temere & ſine cauſa inſectati videamur. Eo vſque certe eius prorupit impietas, vt Theonam Marmaricæ Epiſcopum, & Secundum Ptolemaidis ad exitium ſecum perduceret. Nam eaſdem cum illo pœnas ſuſtinebant. Verū cum Ægyptus non modo illa opinionis peruerſitate impietate & blaſphemia, ſed etiam certis hominibus qui in populi vitam ante illud tempus pacate & tranquille degente ſeditionem & diſcordiam concitare non veriti eſſent, Dei gratia penitus liberata eſſet, tamen adhuc pertinax inſcitia tum Meletij, tum eorum, quibus honores eccleſiaſticos detulerat reſtabat: de qua re quid concilium decreuerit, fratres charisſimi, ſic habet. Ce Concilium clementius aliquāto in Meletium animatum: nam ſi accurate in eum inquiſitum fuiſſet, nihil venia commeruiſſet veniæ) decreuit vt in propria ſua ciuitate remaneat, nullamque habeat poteſtatem vel cuiquam manus imponendi, vel quenquam ad aliquod munus eccleſiaſticum deligendi, vel in alienam regionem vel ciuitatem eius rei gratia commeandi, ſed ſolum dignitatis & officij nomen retineat. Eos autem, qui ab eo Presbyteri deſignati ſunt ... atque ... ordinati ... E H

con-

A con[illegible] conditione in [illegible] n[illegible] omnem admittantur [illegible], vt eccleſiaſticæ dignitatis & miniſterij gradum habeant: illi quidem, ſed omnibus presbyteris in ſingulis prouinciis & eccleſiis [illegible]bus, qui ſunt ab honoratiſſimo [illegible] & collega noſtro Alexandro ordinati, ſint omnino inferiores. Quin etiam vt nulla illis poteſtas ſit, eos miniſtros eccleſiæ deſignandi, qui ipſorum probentur arbitrio, neq; nominationem penes ſe habeant eorum, qui ſint ad eccleſiæ munera obeunda deligendi, neque quicquam abſq; conſenſu epiſcoporum catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ qui ſub ipſo Alexandro ſunt, omnino tranſigant. Hi autem qui Dei gratia & veſtris precibus adiuti, ad nullum ſchiſma deflexiſſe comperti ſint, ſed ſe intra catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ fines ab erroris labe vacuos continuerint, authoritatem habeant tum miniſtros ordinandi, tum eos, qui clero digni fuerint, nominandi, tum denique omnia ex lege & inſtituto eccleſiaſtico libere exequendi. Quod ſi quē forte eorum, qui eccleſiæ fungantur muneribus, diem ſuum obibit, tum vnus ex illis, qui nuper in eccleſiam aſciti ſunt, modo idoneus videatur, & populus illum eligat, Epiſcopuſque Alexandriæ ei ſuffragetur, atque adeo populi electionem confirmet, in locum ſuccedat demortui. Atque ſit iſtud aliis quidem omnibus cōceſſum, de Meletio autem nominatim aliter decreſum eſt, vt videlicet cum propter inſolentem audaciam, qua antea eccleſiæ ſtatum [illegible] turbauerit, tum propter temeritatem & mentis inſaniam, quam palam oſtenderit, nulla poteſtas, authoritatue ei tribuatur: quippe cum homo ſit, qui eandem perturbationem in eccleſiam denuo poſſit inducere. Atque iſta decreta ad Ægyptum, & ſanctiſſimam eccleſiam Alexandrinam proprie ac ſeparatim referuntur. Quod ſi aliud præterea quippiam, dum honoratiſſimus Dominus, collega & frater noſter Alexander vna adeſt, ſancitum & ſtatutum fuerit, ipſe vtpote qui rebus decretis cum præfuerit, tum communicabit vobis accuratius renunciabit. Quod autem ad omnium conſenſum de ſacratiſſimo feſto Paſchatis celebrando attinet, ſcitote quod veſtris precibus controuerſia de ea re ſuſcepta, prudenter & commode ſedata eſt: ita vt omnes fratres, qui orientem incolunt, quique Iudæorum conſuetudine antea in eo feſto obſeruando imitari ſolent, iam Romanos, nos, & omnes vos, qui eundem morem, quem nos, in illo recolendo à primis temporibus tenuiſtis, ſunt conſentientibus animis in eodem celebrando deinceps ſedulo ſecuturi. Quocirca vos cum ex his rebus tam proſpere geſtis, tum ex pace & concordia communiter inter omnes conſtituta, tum denique quod omnes hæreſes quaſi fibris radicitus extirpatæ [illegible], lætitiam capientes, maiore honore, & amore ardentiore Alexandrum collegam noſtrum, & veſtrum Epiſcopum complectimini. Qui dum adeſſet, nobis permagnæ voluptati fuit permultumq; laboris, vt in ea ætate ſuſcepit, quo Eccleſiæ veſtræ ſtatum ad tranquillitatem traduceret. Pro nobis omnibus etiam preces ad Deum fundite, vt quæ recte conſtituta & decreta ſunt, ea rata ſtabiliaque permaneant, Dei patris omnipotentis, & Domini noſtri Ieſu Chriſti auxilio, vna cum Spiritus ſancti gratia, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

TRINITAS CONSVBSTANTIALIS ET ÆTERNA.

At quanquam diuinus ille Epiſcoporum cœtus morbo, quo Meletius laborabat, hanc adhibuit curationem, tamen ad hodiernum diem illius ſtupiditatis reliquiæ remanent. ſuntque in illis locis quædam Monachorum turbæ, quæ non ſanæ aſſentiuntur doctrinæ, ſed vitæ rationem inanibus quibuſdam inſtitutis informatam ſequuntur, & inſanæ Samaritanorum & Iudæorum dementiæ ſe adiiciunt.

Secundi nos illos mauit. B

C

D

Imperatoris Conſtantini ad Epiſcopos abſentes, de iis quæ in concilio ſtatuta erant epiſtola.

CAP. X.

POrro autem præpotens ipſe Imperator ſcripſit epiſtolam, qua Epiſcopos, qui ad Concilium accedere non poterāt, de rebus in eo geſtis certiores faceret. Quā quidem duxi operæ precium in hiſtoria noſtra intexere, propterea quod pius ſcribentis animus in ea planiſſime oſtenditur.

E

Epiſtola Conſtantini.

Conſtantinus Auguſtus Eccleſiis, S.

CVm ex florenti & proſpero Reip. ſtatu quanta ſit diuinæ virtutis erga nos benignitas, compertum haberem, illud omnium maxime mihi propoſitum putaui, vt in ſanctiſſima catholicæ Eccleſiæ multitudine, vna fides, ſincera charitas, & conſentiens erga Deum omnipotentem religionis cultus ſeruaretur. Verum quoniam iſtud non poterat in loco tuto firmoque collocari, niſi vel omnes Epiſcopi, vel maxima eorum pars in vnū conueniſſet, ſinguliq; ſuum iudicium de rebus ad ſacratiſſimam religionem pertinentibus interpoſuiſſent, eam ob cauſam, cum cœtus, quantum fieri poterat, maximus coactus eſſet, ipſe tanquam vnus e veſtrum numero vna adfui. Neque enim recuſabam (ex qua re iam maximam capio lætitiam) me vobiſcum in eo miniſterio coniungere. Atque vſque eo de omnibus rebus accurate quæſitum eſt, quoad ſententia Deo omnium contemplatori grata acceptaq; propter concordiam & animorum conſenſum palam pronunciata eſſet: ſic vt nihil, quod vel ad diſcordiam, vel ad fidei controuerſiam ſpectaret, omnino in poſterum reliquum fieret. Ibi cum de ſanctiſſimo feſto die Paſchatis diſceptaretur, communi omnium ſententia rectum eſſe videbatur, vt omnes vbique vno eodemq; die illud celebrarent. Quid enim præſtabilius, quidue auguſtius eſſe poterat, quam vt hoc feſtum, per quod ſpem immortalitatis nobis oſtentatam habemus, vno modo & ratione apud omnes conſtanter obſeruaretur. Ac primum omnium indignum plane videbatur, vt ſacratiſſimum illud feſtum, Iudæorum ritum & conſuetudinem imitantes ageremus: qui quidem quoniam ſuas ipſorum manus deteſtabili ſcelere polluerūt, [illegible] animorum errore merito tenentur. In noſtra enim ſitum eſt poteſtate, vt illorum more reiecto, veriore ac magis ſincero inſtituto (quod quidem vſque à prima paſſionis die hactenus recoluimus) huius feſti celebrationem ad poſteriorum ſeculorum memoriam propagemus. Nihil igitur ſit nobis commune cum Iudæorum turba omnium odioſa maxime. Aliam enim viam quam inſiſtamus, à Seruatore didicimus. Propoſitus [illegible] ſanctiſſimæ noſtræ religio[illegible] & legitimus & decorus. Hunc igitur conſentientibus animis ordinem tenentes, Fratres honoratiſſimi, ab illa nefaria ſocietate [illegible] nos ipſi remoueamus. Eſt enim reuera abſurdiſſimum, vt illi inſolenter ſe iactent, nos abſque ipſorum diſciplinæ ſubſidio, iſtas res nullo modo poſſe obſeruare. Quid tandem eſt, de quo illi recte ſentire queant, qui poſt necem Domino illatam, poſt parricidium illud nefandum ex mentis ſtatu deturbati, non ratione vlla, ſed temerario animorum impetu, quocunq; intra ipſis & innata inſania rapiat, feruntur? Hinc etiam exiſtit, quod ne in hac quidem parte veritatem perſpiciant: quippe cum præ errore longiſſime euagentur, pro conuenienti emendatione eodem anno alterum Paſcha celebrant. Proinde quid eſt cur iſtos imitemur, quos graui erroris morbo laborare conſtat? Eodem namque anno idem feſtum denuo recolendo renouari non permittemus. Verum quamuis iſta non à me fuiſſent propoſita, tamen veſtræ ſolertiæ eſſet, cum diligentiam adhibere, tum precibus ſemper optare, vt nulla de cauſa veſtrorum animorum integritatem nequam hominum moribus admiſcere cogamini. Porro illud etiam facile poteſt intelligi, maximum nefas eſſe, vt in tanto & tam ſolenni religionis noſtræ feſto regnet diſſenſio. Vnum enim libertatis noſtræ diem feſtū, hoc eſt, ſanctiſſimæ paſſionis, Seruator noſter nobis tradidit, namque Eccleſiam catholicam eſſe voluit. Cuius quidem membra, tametſi in multa & varia loca diſperſa ſint, tamen vno ſpiritu, hoc eſt diuina voluntate & nutu coaleſcunt.

F

G

H

A Veſtra [illegible] fideret, quam graue, [illegible] ijſdem diebus alij ieiunijs vacent, alij [illegible] ac poſt die [illegible] Paſchates, alij in ſe [illegible] ſione verſ [illegible] propter iſtud rectius inſtitue [illegible] mam ac [illegible] Hoc [illegible] vos ſatis animadu [illegible] vult. Et quoniam iſtud [illegible] & ratione [illegible] vt nihil nobis [illegible] cum [illegible] lorum, qui ne [illegible] mune & modus ille eximius [illegible] ſet, quem omnes E [illegible] occidentem, vel verſus meridiem, vel [illegible] nes incolentes ſeruant, ac nonnullæ quoque, quæ [illegible] cas ad orientem ſpectantibus habitant [illegible] præſentia hoc rectè ſe habere arbitrati ſunt. Ip [illegible] tam in me recepi veſtram ſapientiam fa [illegible] vt quod vrbe Roma, in Italia, in [illegible] Africa, in [illegible] Hiſpania, Gallis & Britannia in Lybi [illegible] & vniuerſa Græ-

B cia, in diœceſi Aſi [illegible] & Pontica, in Cilicia den [illegible] na & conſentiente ſententia [illegible] nſeruatur, hoc à vobis quoque lubentibus animis approbaretur, illud [illegible] reputantibus, non ſolum in locis, quæ mod [illegible] maiorem eccleſiarum numerum exiſtere, ſed [illegible] ſimum inſtitutum eſſe, vt omnes communi conſil [illegible] ratum cupiant, quod accurata & recta ratio poſtulare videtur, quodque nihil cum Iudæorum periurio habet commercij. Verum vt ſummam [illegible] breuiter compl [illegible] viſum eſt communi omnium iudicio ſacratiſſi [illegible] Paſchatis feſtum vno eod [illegible] die celebrandum eſſe. [illegible] que enim in tanta ſancti [illegible] diſſenſio debet exiſtere: multo vero hanc ſequi ſententiam, [illegible] nullus à fide alienus error, nullum vitium admiſtum ſit, multo maximam habet commendationem. Quæ cum ita ſe habeant, lubentes hoc [illegible] tanquam donum Dei, & man [illegible] tum re vera cælitus demiſſum amplexamini. Nã quicquid in ſanctis epiſcoporum concil [illegible] decernitur, id vniuerſum diuinæ voluntati debet attribui. Quam

C ob rem vos [illegible] fratribus ijs in hoc concilio [illegible] ſententia [illegible] decretam, & ſancti [illegible] quandam diui denunciare [illegible] pi [illegible] bare, itaq. d [illegible] ponere debet [illegible] ſtram [illegible] a me [illegible] tatam, in e plane perſpic [illegible] vno [illegible] die robuſtum vita facto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diacon-[illegible] Deus vos, fratres chariſſi-[illegible]

De Annona quæ illis, qui eccleſiis inſeruiebant, ſuppeditabatur, & cæteris Imperatoris virtutibus.

CAP. XI.

D Iſta quidem ad eos, qui abierant à concilio, ſcripſit Imperator. Epiſcopos autem, qui ibi in vnum conuenerant (erant, vt ſupra [illegible] numero trecenti decem & octo) permultis tum ſermonibus benignis, tum amplis muneribus perhumaniter excepit: iuſſitque vt ſedes multæ pararentur, quo [illegible] pariter omnibus epulum daret. [illegible] me [illegible] eos luxipſos menſæ [illegible] alios vero [illegible] alias dimiſit menſas. Ac [illegible] dextros [illegible] effoſſos, intellexiſſetque [illegible] conſtant [illegible] pietate [illegible] cladem illis attul [illegible] vulneribus [illegible] ſis [illegible] [illegible] C [illegible] peracto [illegible] eras ad pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſunt in

E [illegible] quorum [illegible] ſuppedi [illegible] ſitum eſt. H [illegible] [illegible] [illegible] nus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ante concordiam conſtitutam [illegible] primum [illegible] vinculo coaſtri [illegible] iſſet, annu [illegible] obſignaſſet [illegible]. Deinde cum concord [illegible] teros concil [illegible] in medium adduct [illegible] ipſis præſentibus [illegible] citauit [illegible]

F do adiecto, ſe ne [illegible] quidem in illis [illegible] giſſe. Nam ſacerdotum inq [illegible] non unipopulo peccata, ne [illegible] cauſa [illegible] licent peccare aggrediatur. Quin etiam eum h [illegible] quoque [illegible] mei gran [illegible] Epiſcoporum alienæ vxori ſtuprum inferre forte videret, tacitum illud nefandum ſuo pal [illegible] ſe ob [illegible] ne facin [illegible] ex parte læderet. Cu [illegible] tum [illegible] dedit. Detra namque [illegible] honore ſingulos ad ſuum [illegible] redire mandauit.

Euſebij Cæſarienſis de fide Nicœa expoſit a epiſtola.

CAP. XII.

HOC loco conſide [illegible] pro [illegible] ſtabilem neque [illegible] Arianorum, qui [illegible] muneris [illegible] ſeruntur [illegible] Epiſtolam [illegible] Cæſari [illegible] [illegible]

G ponet [illegible] futurum [illegible] ductus [illegible] n ſe [illegible] ad Ar [illegible] quod [illegible] doctrinæ, [illegible] Cæterum, ſi epiſtolam multo melius ſcriptoris inſtitutum declarabit.

Euſebij Epiſcopi Cæſariæ Paleſtinæ epiſtola, quam ab vrbe Nicæa id temporis ad ſuos miſit, cum magnum & celebre illud Concilium Nicænum habitum fuit.

ETſi [illegible] fratres [illegible] ea quæ de [illegible] Concilio Nicæ [illegible] tractata ſunt, ad [illegible] antehac per [illegible] eſſe, præ [illegible] ſama ipſa [illegible] geſtarum narrationem ſua [illegible]

H ritas, tamen [illegible] ac ſe habeat [illegible] formulam, quæ a [illegible] de altera, quam [illegible] pauca [illegible] d [illegible] Noſtra [illegible] ſormula [illegible] ſanctiſſimo [illegible] pro certo [illegible] ta, ad hunc modum ſe habet.

FIDES A NOBIS EXPOSITA. Sicut ab [illegible] quoque at [illegible] cepim us, ſicut [illegible] [illegible] [illegible] baptiſmatis [illegible] diuinis ſcripturis didicimus & ſicut [illegible] presbyteri, & cum epi [illegible] [illegible] dimus & docuimus, ſi [illegible] dem [illegible] CREDIMVS in vnum [illegible]

A [illegible]

Matth. 28 [illegible] *docete omnes gentes baptizantes eos* [illegible] *Spiritus sancti*. De quibus [illegible]

B [illegible]

ἀγεννήτως [illegible] I N I T I A *B* videlicet [illegible]

C [illegible]

De [illegible] *Concilio dicta.* [illegible]

D [illegible]

[illegible] C O N [illegible] M esse [illegible] quam [illegible] CON VESTANTIA [illegible] Sed [illegible] fidem [illegible] expone[illegible] hæc hactenus [illegible] memoratæ [illegible], approbatas. Quin etiam anathematis formulam, quæ post fidem explanatam ab illis proposita est, approbandam quoque putauimus propterea quod veteri ne quicquam vocibus a se ipsa [illegible] abhorrentibus, ex quibus in ecclesia omnis fere confusio & discordia [illegible] est) omnino vetatur. Etenim cum nusquam scriptura diuinitus inspirata his vocibus vsa sit, [illegible] EX NIHILO [illegible] esse, & tempus fuisse aliquando, cum non esset, & quæ [illegible] quuntur, in eandem sententiam, minime consentaneum videbatur, ea [illegible] vel proferre, [illegible] docere. Cui sententiæ tam præclare [illegible] nos consentimus, quandoquidem nunquam antehac [illegible] modi verba vsurpare [illegible] Præterea [illegible] anathemate hoc ANTEQVAM NASCERETVR NON ERAT, absurdum iudicauimus, [illegible] omnes confiteantur, eum esse filium Dei prius etiam quam nasceretur carnaliter. Iam vero Deo amantissimus Rex [illegible] declarauit esse cum iuxta diuinam generationem suam ante omnia secula. Nam actu nondum genitum fuisse, potentia in Patre sem[illegible] genitabili [illegible], cum sit Pater semper pater ut & Rex [illegible] per & saluator, denique omnia potentia semperque se habeat ad eundem modum & similiter. Ista ad [illegible] fratres [illegible], necessitate coacti [illegible], non [illegible] ob [illegible], quod nostram disquisitionem [illegible] faceremus, verum etiam [illegible], quod [illegible], dum ea, quæ altercabantur [illegible], animum [illegible] strum offendere videbantur [illegible] eademque [illegible] ratio postul[illegible] horam [illegible]. Verum [illegible] fine [illegible] contentione ea quæ [illegible] Athana[illegible] [illegible] bata fu[illegible].

E [illegible]

F [illegible]

G [illegible]

δαγεννήτως ἀγενῆ [illegible]

H [illegible]

[illegible] Ethni[illegible] phan[illegible] quoq. [illegible] vox.

Præsentu

A

Præſentis Arianorum maledicentia, ex Euſebij [illegible] Epiſcopi libro increpatio.

CAP. XI[illegible]

Legi [illegible] ... epiſtolæ ... [illegible] ... ſit, tam ... tiſſe ... nec ſuper-eſſent qui-bus oſten-derentur.

QVod autem vox CONSVBSTANTIALE non ſit noua, neque [illegible] temp[illegible] gatis inuenta, ſed antiquitus [illegible] ducta Euſebio locuple[illegible] nes tum in vnum [illegible] expo[illegible] ſolum epiſtola [illegible] Conſtant[illegible] laud[illegible] eſto oſtendit [illegible] eadem interpretante, locutus [illegible] deinceps [illegible] tradidit. Ibi tum a [illegible] nos accuſare cœperun[illegible] & pro ſe reſp[illegible] men in aduerſarios deinde. Cum igitur multa eſſent ex vtraque parte propoſita, magnaque controuerſia in ipſo diſpu[illegible] concitata Imperator [illegible] tanter ac pla[illegible] de omnibus animum attend[illegible] cripeolatas ſententias [illegible] excipere: [illegible] pem vtrique diſce[illegible] partibus magna cum [illegible] tentione digladiantes, paulatim reconciliare [illegible] cum ſingulis conuer[illegible] ſermonem: Græcoque vtens ſermone (nam ne huius quidem linguæ ignarus fuit) ſuauis & dulcis erat: alios perſuadere, alios ferire, alios lenire, alios, qui diſerte [illegible] collaudare, omnes denique ad concordiam reducere contendebat: vſque eo, vt tandem eos in omnibus rebus, quæ in quæſtionem aliquando veniſſent, in [illegible] opinionibus [illegible] conſentiente[illegible] vt non modo concors fides inter eos vig[illegible] ſed etiam vnum [illegible] tempus in [illegible] feſto Paſchatis c[illegible] brando obſeruandum ab omnibus concederetur. Iam vero, quæ ante communi omnium ſententia decreta [illegible] manu [illegible] præſcriberent, & in co[illegible] ment[illegible] ta. Ac paulo infra [illegible] quoq; addit. Cum hæc ad hunc modum eſſent [illegible] omnibus [illegible] poteſtate [illegible] ad ſua dom[illegible] tendi. I[illegible] læti [illegible] ſtientes, [illegible] ierunt. Cum illi [illegible] qui [illegible] opiniones longo quaſi intervallo ab ſe mutuo [illegible] fuerant tanquam in v[illegible] corpus eſſent denuo coagmentati, deinceps vna apud omnes viguit [illegible] ſententia, ipſius Imperatoris conſenſu confirmata. Proinde Imperator de proſpero rei euent[illegible] tus, illis, [illegible] cono[illegible] io neutiquam interfuiſſent, per literas fructum iuſdem vberem præbuit: populoque vniuerſo cum [illegible] agros, tum per ciuitates diſperſo, ingentem pecuniæ [illegible] diſtribui mandauit: ſic feſtum diem ad recolendam [illegible] geſimi anni regni ſui memoriam celebrantem cohoneſtauit. Quocirca Ariani, quamuis alios patribus contradicere hau[illegible] impium eſſe cenſeant, huic tamen qnem admirari ac ſuſpicere [illegible] cum, fidem Nicææ expoſitam [illegible] conſenſu approbatam doceat, fidem adhibere debent. Quoniam cum ſuorum ipſorum patrum q[illegible] opiniones impugnent, deberent tamen, vbi turpi[illegible] Arij mort[illegible] & plane horribilem intellexerint, omnibus vnibus, vt dicitur, impiam doctrinam ab eo in lucem editam fuge[illegible] Verum quoniam veriſimile eſt modum eius mo[illegible] omnibus cognitum eſſe, [illegible] ipſe quidem, [illegible] ph[illegible]abo.

B

C

D

De Arij morte ex Athanaſij Epiſtola.

CAP. XIV.

ISt[illegible] diu Al[illegible] andriæ commoratus, tametſi de[illegible] celeſtia[illegible] os petulanter toſi [illegible] doctrinam [illegible] imple[illegible] Veru[illegible] Athanaſio, qui e[illegible] ſpretans ex qu[illegible] non potuit, rurſus [illegible] Euſebij N[illegible] dientia adiut[illegible] Conſtantino[illegible] tibus [illegible] & [illegible] ntiam [illegible]

mus [illegible] hæreſes [illegible] Arius tum [illegible] tem v[illegible] eſt, mult[illegible] næ factionis lab[illegible] tibi [illegible] ſtanti [illegible] Imperatore, vtrum fid[illegible] hæc te[illegible] credere, [illegible] dat. Cauſas autem, p[illegible] quib[illegible] fuerat, occul[illegible] quaſdam [illegible] iam. Fun[illegible] propter [illegible] rutatio [illegible] expulerat, libe[illegible] eſt fides [illegible] & tam[illegible] Deus de cœlo [illegible] tum ab Imperator[illegible] nam per vim [illegible] voluit introducere. V[illegible] beatæ memoriæ A[illegible] det Epiſcopus C[illegible] que nullum hæreſeos [illegible] recipiendum eſt. De [illegible] autem Euſebianorum [illegible] admodum, inquiunt [illegible] A[illegible] meus nimius ab Imper[illegible] erat tum quidem dies [illegible] conuentus [illegible] ſcopus A[illegible] in ec[illegible] & manibus ad Deum [illegible] cooqu[illegible] proſtratus [illegible] cœpit. Ad erat [illegible] & cum eo [illegible] precantis vo[illegible] dum a Deo [illegible] cuius: Si Arius [illegible] cieta conuentus aget, dimitte me ſeruum tuum, & ne mul pe[illegible] ſtatæ te [illegible] verba Euſebianorum, & ne des in ruinam & [illegible] hæreditatem tuam. Toll[illegible] Arium è me[illegible] ne [illegible] ingreſſo [illegible] videatur, tum d[illegible] incepam [illegible] Hæc pre[illegible] Epiſcopus deceſſit, valde anxius [illegible] accidit horrenda [illegible] dinis. N[illegible] nunas Euſebiano[illegible] pre[illegible] ibus Arius autem [illegible] præſidio Euſebian[illegible] ipſum ventris [illegible] tare, de repente pr[illegible] vt [illegible] crepuit medius atque coll[illegible] [illegible] communione, [illegible] [illegible] Arij mortem ſtat Euſ[illegible] tem [illegible] caſu eum vehemen[illegible] bu[illegible] Arium, vtpote ſuæ [illegible] m[illegible] Beatæ vero memoriæ [illegible] conuentum, [illegible] poſt [illegible] fratribus celebrare [illegible] dete[illegible] vehementer eſſe [illegible] quod ex mo[illegible] te A[illegible] ap[illegible] ab [illegible] ceſſat nam ſic mortali cuiq; [illegible] tur [illegible] quod ho[illegible] minum iudici[illegible] conſtitutum fuit, [illegible] ipſe [illegible] minas [illegible] ſebianorum, & Alexa[illegible] arat. Arian[illegible] hæreſim profuſus [illegible] cam [illegible] mone indignam eſſe [illegible] tque adeo om[illegible] os plan[illegible] quod qu[illegible] tum Imper[illegible] minum [illegible] ſte[illegible] & appro[illegible] mata fuiſſet, tamen [illegible] ab ipſa [illegible] penitus [illegible] ta. Tales mal[illegible] pulos ex pr[illegible] nibus [illegible] egit Arius, [illegible] endarum v[illegible] ſto præ[illegible] bibat [illegible] [illegible] temere. V[illegible] monem ta[illegible] pulos [illegible] R[illegible] tum [illegible] hortabatur [illegible]

G

H

A ... omne ad hanc ... bat. Quin etiam Epiſcopos ... at ad ... clerias ædificandas, non ... verum etiam pecuniam prolix ... & nup ... ad eatum ... dilando. Sed literæ ipſæ melius rem declarabunt, quæ ſe habent ad hunc modum.

Imperatoris Conſtantini de eccleſiarum ædificatione epiſtola.

CAP. XV.

Victor Conſtantinus, Max. Auguſtus Euſebio S.

QVemadmodum ad hoc vſq; tempus ob impiæ voluntatis inſtitutum, & grauem tyrannidem ſeruos Dei ac Seruatoris perſequentem pro certo cognoui, & ſatis perſuaſum habui, omnium eccleſiarum ædificia, vel negligentia corruiſſe, vel impendentis periculi metu, multo minus, quam debuerat, refecta fuiſſe, Frater chariſſime. Sic nunc cum libertas omnibus reſtituta ſit, & B draco ille Dei Opt. Max. prouidentia, noſtroque miniſterio de communi Reip. adminiſtratione depulſus, arbitror equidem & virtutem ac potentiam diuinam omnibus ſatis conſtare, & eos, qui vel timore, vel infidelitate, vel alijs quibuſdam peccatis lapſi ſunt, cum illum, qui reuera Deus eſt, iam agnoſcant, in veram & rectam viuendi viam redituros. Quibuſcunque igitur eccleſijs, vel ipſe præſis, vel alij in locis alij Epiſcopi, presbyteri, & diaconi, quos noſti, præficiantur, per te admoneantur, vt earum ædificia ſeduſo accurentur quo vel ea, quæ remanent, reficiantur, laxioraque fiant, vel vbi neceſſitas poſtulauerit, noua de integro extruantur. Quæ vero res ad ædificationem neceſſario requiruntur, eas quidem cum ipſe, tum alij tuo nomine à præfectis, & rectoribus prouinciarum petent. Hiſce enim per literas à me ſignificatum eſt, vt omni ſtudio & propenſione animi ea, quæ fuerint a tua ſanctitate præſcripta, ſubminiſtrent. Deus te Frater chariſſime diu florentem ſeruet. Iſta de eccleſijs ædificandis epiſcopis cuiuſq; prouinciæ per C literas ſignificauit. Quæ autem de ſacris libris comparandis ... ſcripſerit ad Euſebium Palæſtinum, ex ipſis literis facile eſt cognoſcere.

Altera eiuſdem epiſtola de ſacris codicibus parandis.

CAP. XVI.

Victor Conſtantinus Maximus, Auguſtus, Euſebio, S.

CVm in vrbe, quæ nomen ſuum ex noſtro nomine traxit, Dei patris, ac Seruatoris noſtri prouidentia iuuante, maxima iam hominum multitudo quæ ſe ſanctiſſimæ Eccleſiæ adiunxerit, quo omnia quæ ad religionem pertinent, indies in eo loco magis magiſq; creſcant, videtur operæpretium, vt plures ibi eccleſiæ extruantur. Proinde tu, quod noſtræ voluntati ... eſt, al... capeſſe. Tuæ enim prudentiæ ſig... conſentaneum duximus, vt quinquaginta volumina in membranis parares, quæ ſint tum ad legendum facilia, tum idonea ad vtendum, tum denique ad portandum accommodata: eaque à librarijs, qui & ſcite norint ſcribere, & eam artem accurate teneant, deſcribi præcipias. Atque eos ſacræ ſcripturæ libros complectantur, quorum D præparationem & vſum ad eccleſiam erudiendam maxime neceſſarium eſſe ... Literæ vero à noſtra clementia ad generalem Quæſtorem datæ ſunt, vt omnia, quæ ad ... libros parandos requiruntur, ſuppeditanda curet. Vt autem quamprimum hæc deſcripta volumina comparentur, tuarum partium erit ſedulo prouidere. Etenim duos publicos currus accipiendi, quibus eo cō uehantur, ex iſtarum noſtrarum literarum authoritate, tibi, vt par erat, poteſtatem fecimus. Ita enim & ea, quæ concinne deſcripta ſunt maxime, ad nos facillime comportabuntur, & eo certe facilius commodiusque, ſi vnus ex eccleſiæ tuæ diaconis iſtud munus exequatur. Qui, vbi ad nos acceſſerit, noſtram benignitatem pro-

be ... perit. Deus te, Frater chariſſime, ſeruet incolu- E mem.

Tametſi quidem ex his literis ſatis magnam coniecturam capere, imo vero ſatis manifeſto intelligere poſſumus, omni laude cumulatum Imperatorē, totum ſuum ſtudium ad ſacroſanctum Dei cultum amplificandum contuliſſe: tamen præter ea, quæ ſupra dicta ſunt, ponā in medio præclaram eius operam in ſepulchro Seruatoris ædificijs exornando ſuſceptam. Cum enim certior factus eſſet, eos, qui in ſimulachris colendis more Corybantum inſanirent & baccharentur, ſepulchrum Domini mole terræ obruiſſe, eo quidem conſilio, vt memoriam ſalutis noſtræ obliuione delerent, quippe ſupra illum locum ſanum laſciuæ deæ Veneris, quo virginalem diuæ Mariæ partum ludibrio exponerent, extruxerant: mandauit, vt primum execrabile illud ædificium F deſtrueretur: deinde vt deturbaretur agger ille impuris & ſceleratis victimis contaminatus, & longe extra vrbem ejiceretur ... vt templum ampliſſimum pulcherrimumque ibi fabricaretur. Verum ex epiſtola Imperatoris, quam ad Eccleſiæ Hieroſolymitanæ præſulem ſcripſit, hæc res multo euidentius cognoſci poterit. Præſul autem illius eccleſiæ fuit Macarius, cuius ſupra mentionem fecimus, qui & magno concilio Nicæno interfuerat, & vna cum alijs Epiſcopis contra nefariam Arij blaſphemiam ſtrenue decertauerat. Epiſtola hæc quidem eſt.

Alia eiuſdem epiſtola ad Macarium Hieroſolymitanum Epiſcopum de Dei templo extruendo.

CAP. XVII.

Victor Conſtantinus. Max Macario, S.

TAnta Seruatoris noſtri erga nos benignitas declarata eſt, vt nulla tam accurata dicendi ratio & vis ſit, quæ præſens miraculum pro dignitate explicare poſſe videatur. Nam vt inſigne illud ſanctiſſimæ illius paſſionis monimentum, quod terræ viſceribus iam pridem abditum, totumq; multis annorum ... uerſionibus delituiſſet, tum illud ... ſeruis Dei, cum illi, communi omnium hoſte deiecto, in libertatem eſſent vindicati, G omnem profecto hominum admirationem longe ſuperat. Etenim ſi omnes, qui in vniuerſi orbis terrarum ambitu ſapientes videantur, in vnum locum congregati, aliquid pro rei dignitate dicere aggrederentur, ne minimæ eius parti oratione ex æquo ſatisfacere poſſent. Miraculi namque fides tanto plus vniuerſum humanæ rationis & naturæ captum vincit, quanto res cœleſtes & diuinæ humanis ſunt valentiores. Quapropter hoc vnum mihi ſemper in primis propoſitum fuit ad dicendū, quod ſicut vera fides ſe ipſā quotidie nouis miraculis patefacit, ſic noſtri omnium animi omni modeſtia & concordi alacritate ad ſanctas euangelij leges colendas attentiores ſint redditi. Præterea illud, quod cuique perſpicuum eſſe arbitror, pro certo tibi cum primis perſuaſum eſſe volumus, hoc nobis præ cæteris rebus omnibus maximæ curæ eſſe, vt locus ille ſacer, quem Dei iuſſu turpiſſima ſimulachrorum mole, tanquam graui quodam onere impoſito, purgauimus, qui iamque & primis mundi temporibus ipſius Dei iudicio ſanctum habitum eſſe, & poſtea etiam, quia fidem paſſionis Seruatoris tanquam e tenebris in lucem euocarit, multo clariorem ſuæ H ſanctitatis ſignificationem dediſſe cognouimus, præclara ædificiorum ſtructura exornetur. Par eſt igitur, vt tua prudentia ita opus diſponat, & proinde res quaſque ac curet neceſſarias, quo non modo ſanctuarium templi reliquis omnibus, quæ vbiq; ſunt, pulchritudine antecellat, ſed etiam cæteræ eius partes tales ſint, vt omnia in vrbe, quæ in ſingulis ciuitatibus primas tenent, huius ædificij dignitate longe ſuperentur. Ac de erigendis parietibus exquiſitoque artificio perpoliendis, tum Draciliano, amico noſtro, qui nonnullas aliarum prouinciarum partes adminiſtrat, tum veſtræ etiam prouinciæ præfecto, ſcito curam a nobis eſſe impoſitam. A noſtra enim benignitate illis imperatum eſt, vt qui artifices,

qui

A qui operarij, quæue res aliæ fuerint ad illud ædificium necessariæ à tua prudentia discant, ac statim ipsorum prouisione eonnitantur. Quod autem attinet ad columnas ex marmore conficiendas, quas ipse existimaueris vel ad decus illustriores, vel accommodatiores ad diuturnitatem fore, cum eas quasi summatim tecum consideraueris, fac ad nos diligenter perscribas: vt cum ex literis tuis, quibus rebus opus fuerit, intellexerimus, vndique eædem illo comportari possint. Nam locus ille, qui totius orbis terrarum facile primas fert, omnibus ornamentis merito illustrandus est. Testudinem vero sanctuarij laqueatamne facere, an alio quodam fabricæ genere extruere placeat, abs te certior fieri velim. Quod si fiat laqueata, scite quoque inaurari poterit. Restat igitur, vt tua sanctitas illis, quorum iudicio, vt supra dictũ est, rem permisimus, quot operarijs, artificibusque, quantis denique sumptibus opus fuerit, quam celerrime significet: quin etiam nos non solùm de columnis ex marmore conficiendis, verum etiam de testudinis laquearibus (si modo illud fabricæ genus pulchrius esse censeas) B quam primum facias certiores. Deus te, frater charissime, diu seruet incolumem.

De Helena Constantini Imperatoris matre, & diligentia, quam circa sacri templi fabricationem impendit.

CAP. XVIII.

HVius *Epistolæ* perferendæ negocium nõ alius quispiam, quam ipsa Imperatoris mater, tam præclari filij procreatrix, cuius laus omnium piorum ore ac sermone prædicata est, suscepit: quæ & hoc eximium mundi luminare peperit, & pietatis alimenta ei suppeditauit. Hæc itineris labores subire non recusauit, neque senectutis inualitudinem (nam paulo ante mortem, quam octogesimum annum ætatis agens oppetebat, istud iter fecit) omnino animo complexa est: sed postquam vidit locum illum, qui particeps fuit afflictationum pro communi omnium salute susceptarum, confestim execrabile C illud Veneris fanum deturbari, & aggerem ex vrbe exportari iussit. Quare cõfecta, sepulchrum, quod diu abstrusum iacuisset, emersit, & simul tres cruces, quæ prope illud Domini monumentum erant reconditæ, repertæ sunt. Quod aũt vna ex his Domini nostri, & seruatoris Iesu Christi crux fuit, reliquæ vero duæ latronũ, qui pariter cum eo crucibus suffixi fuerant, extiterunt, ad vnum omnes sine controuersia crediderunt: Sed tamen ignorarunt prorsus, quæ illarum corpus Domini sustinuisset, & guttis preciosi eius sanguinis aspersa fuisset. Cæterum sapientissimus ille & plane diuinus Macarius, vrbis illius antistes tali via illorum animos dubitatione liberare aggressus est. Mulieri cuidam nobili morbo diuturno oppressæ vnamquamque crucem sigillatim, precibus ad Deum simul ardenter fusis, admouens, crucis seruatoris virtutem facile perspexit. Nã vt primum ea mulieri adhibita fuit, illico grauis ille morbus depulsus est, & homo ipsa ad integram valetudinem restituta. Itaque Imperatoris mater, cum id, quod erat in optatis, ad hunc modum didicisset, clauorum partem in Imperatoris galeam artificiose includendam curauit, quo capiti filij D consuleret, & hostium tela depelleret eius, partem equi illius freno admiscuit, quo tum Imperatorem tutum ac securum redderet, tum veterem prophetiam explere posset. Nam olim prædixerat Zacharias propheta: *quod est in freno equi, erit sanctum Domino omnipotenti.* Quod autẽ Cap.14. ad crucem seruatoris attinet, partem illius in Imperatoris palatio locandam, reliquum autem in capsa argentea reponendum curauit, illudque dedit Episcopo illius ciuitatis, hortataque illum est, vt ad posteritatem velut monumentum salutis nostræ reseruaretur. His rebus cõstitutis, artifices materiæ cuiusque generis vndique cogere, templaque & ob magnitudinem amplissima, & illustrissima ob splendorem extruere cœpit. quorum pulchritudinem amplitudinemq; oratione describere, valde superuacaneum arbitror, præsertim cum omnes pij,

ἵππου[?] legi.

E prope dixerim, illo procurrant, operumq; magnificentiam suis ipsorum oculis aspiciant. Porro aũt illustrissima illa, & maxima digna admiratione imperatrix aliud facinus, quod posterorum memoriæ merito commendari debet, obijt. Nam mulieres, quæ toto vitæ tempore virginitatem excolebant, primum omnes in vnum congregari, & sedibus præparatis accumbere iussit: deinde illa ipsa ancillæ munus exequi, apponere cibaria, pocula illis porrigere, fundere vinum, & gutturnium cũ malluuio afferre, aquam deniq; earum manibus, dum lauant, ministrare non dedignata est. Quas res, atque alias similes huiuscemodi cum confecisset, rediit ad filium. Atque nõ multo post, læto animo ac tranquillo, vbi filio de pia viuẽdi ratione plurima præceperat, & eum benedictionibus quæ ab exeuntibus è vita dari solent, muniuerat, hinc ad alteram vitam demigrauit. Cui post mortem talis tributus est honos, qualis ei, quæ Deum omnium moderatorem tam assiduo atque adeo ardenti studio coluerat, merito tribuendus erat.

F *De Eusebij Nicomedensis iniqua ac præter Ecclesiæ leges ad sedem Constantinopolitanam translatione.*

CAP. XIX.

INterea temporis factio Ariana à suis perditis non desistit consilijs. Nam hanc ob causam suarum in animum subscriptionibus formulam fidei communi totius concilij Nicæni consensu editam approbauere, ad eum plane finem, vt ouium pellibus induti, rapacium agerent partes luporum. Simulatque enim diuinus ille Alexander, Episcopum dico Byzantij (sic namque Constantinopolis id temporis appellabatur) qui precibus, tanquã telis quibusdam Arium confoderat, ex hoc corporis ergastulo ad præclarius vitæ domicilium migrauerat, Eusebius propugnator impietatis parua habita ratione decretionum earum, quarum conscribendarum paulo ante vna cum alijs Episcopis author fuerat, confestim relicta Nicomedia, ad sedem Episcopatus Constantinopolitani per ambitum arripuit, idque contra ecclesiæ canonẽ, G qui vetat tum Episcopos, tum etiam presbyteros de vnius ciuitatis sede ad alterius se sedem transferre. At mirum non est, eos, qui velut furiarum tedis agitati, diuinitatem vnigeniti filij insectari non sunt veriti, etiam audacter libereque alias leges violasse. Neq; Eusebius istud facinus nunc primo tentare, sed idem ipsum iam pridem admittere non dubitauerat. Nam cum ecclesiæ Berytensis administratio ei esset concredita, inde ad Episcopatũ Nicomediæ gerendum se transtulit. Ex quo Episcopatu etiam post concilium ob impietatem, quam palam commiserat, & Theognis Episcopus Nicææ vna, exturbatus est. Quam rem planam facit Imperatoris Constantini epistola, quam secundo scripsit ad Nicomedenses. Cuius epistolæ finem in historiam nostram includam. Sic enim scribit ad Nicomedenses.

Imperatoris Constantini aduersus Eusebium Nicomedensem & Theognium ad Nicomedenses epistola.

CAP. XX.

H QVis innocentem multitudinem ista docuit. Eusebius videlicet, tyrannicę crudelitatis administer. Nam quod tyranni partibus penitus adhæserat, ex multis illius rebus gestis facile potest intelligi. Siquidem istud partim episcoporum, eorumque vere episcoporum cædes testantur, partim crudelissima Christianorum persecutio palam clamat. Neque certe de iniurijs illius, quibus me affecerit hoc loco verba faciam: vel quem aduersariorum contra me concursus, quantum fieri poterat maxime procurabantur, qui & oculis tanquam speculatoribus me obseruauit: quin etiam ministerio prope militari, quo tyranno opem ferret, perfunctus est. Ac nemo existimet me imparatum minusque instructum esse, etiam ad istas res si opus fuerit, certissimis argumentis confirmandas. Verissime enim osten-

A dì poteſt, tum preſbyteros, tum diaconos [illegible] me manifeſto deprehenſos, qui illum aſſidue ſtipabant. Sed hæc miſſa facio, quæ non dicuntur à me, quod ipſe ea grauiter & iniquo animo feram, ſed quo eos ſuæ ipſorum pudeat inſcitiæ. Illud ſolum metuo, illudque animum cura implicatum tenet, quod vos video in huius criminis ſocietatem vocari. Nam improba Euſebii inſtitutione, & peruerſa doctrina, conſcientia veſtra a veritate deflexit. Verum huius rei expedita eſt & facilis curatio, ſi modo Epiſcopum fidelē & animo ſimplici ac ſincero nacti, oculos ad Deum denuo conuertere volueritis. Quod quidem in præſentia eſt in veſtra ſitum poteſtate, quodque etiam dudum penes veſtrum iudicium fuerat, niſi aut Euſebius ipſe, de quo dixi, aut alius quidam eorum, quibus cum conuentus agere ſolet, huc præceps ruiſſet, & rectum eligendi ordinem impudenter conturbaſſet. Sed quoniam mihi de hoc ipſo Euſebio pauca apud vos dicenda ſunt, non vos præterit concilium Nicææ celebratū, cui ipſe, ſicut conſcientiæ meæ munus poſtulabat, interfui: non alio ſane animo quam vt tum concordiam inter omnes conſtituerem, tum maxime omnium eam eccleſiæ perturbationem, quæ ex B Arii Alexandrini amentia orta eſt, reprimerem, penituſque inde ſummouerem. Quæ quidem perturbatio illico ex abſurdo & pernicioſo conatu Euſebii vires collegit. Nam quanta cum [illegible], amantiſſ. honoratiſſimique fratres, iſte Euſebius, vtpote ipſa conſcientia conuictus, quanta cum ignominia, mendaciis vndique deprehenſis aggreſſus eſt, primum certos quoſdam homines ſubornare, qui pro eo deprecarentur, deinde à me auxilium petere, ne tanti ſceleris damnatus, honoris ſui gradu deiiceretur. Huius rei teſtis eſt mihi Deus, qui tum mihi, tum vobis benignus perpetuo adſit, quod & meū peruertit iudicium, & turpiter à veritate abduxit, quod vobis etiam planum [illegible] iam. Nam tum omnia geſta ſunt ex eius ſententia, qui perniciem plane peſtiferam adhuc intra cogitationis ſuæ domicilium occultam tenuit. Ac primum, vt cætera illius nequitiæ facinora taceam, audite, quæſo, quid ſceleris cum Theognide, quem ſuæ ſocium habebat amentiæ, conſcierit. Ipſe forte quoſdam Alexandrinos, qui à fide noſtra defecerant, C huc mitti iuſſeram, quandoquidem eorum opera diſſidii flamma incenſa erat. Sed iſti honeſti bonique ſcilicet Epiſcopi, qui vera concilii diiudicatione ad pœnitentiam agendam reſeruati ſunt, non ſolum eos admiſerunt ad ſe, & ſecum in tuto collocarunt, verum etiam illorum deprauatis moribus communicarūt. Quamobrem erga iſtos ingratos aliquod ſupplicium cenſui ſtatuendum, & propterea mandatum dedi, vt à ſuis abrepti ſedibus, quam longiſſime relegarentur. Iam veſtrum eſt ea fide in Deum aciem mentis veſtræ intendere, in qua vos ſemper manſiſſe conſtat, & in qua manere, omniaq; pietatis officia exequi conſentaneum eſt. Quod ſi ita fiat, vt Epiſcopos tum vitæ integritate, tum ſana doctrina, tum benignitate in omnes eximios habeamus, iure lætari debemus. Sin autem quiſquam temeritate & audacia accenſus, eas eccleſiæ peſtes vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, confeſtim opera ac diligentia famuli Dei, (meipſum dico) pœnas ſuæ inſcitiæ dabit. Deus vos, fratres chariſſ. incolumes ſeruet. ISTI igitur quanquam tum & honorum gradibus abdicati, & ciuitatibus eiecti erant, & Nicomediæ epiſcopatum Am- D phion, Nicææ autē Chreſtus obtinuit, tamen rurſus machinis, quibus ante [illegible] conſueuerant, vſi, & Imperatoris facilitatem, velut ſubſidium ad fraudem faciendam nacti, certamine redintegrato, priorem ſuam recuperauere poteſtatem.

De veteratoria fraude ab Euſebio & complicibus ſuis contra ſanctum Euſtathium Antiochenum Epiſcopum excogitata.

CAP. XXI.

EVſebius, poſtquam, vt dixi modo, ad Epiſcopatus Conſtantinopolitani honorem per vim plane tyranni iam aſcendit, maiore comparata potentia, tum quod E Imperatori in proximo habitans, eum frequenter adiret, tum quod ea crebra eius conſuetudine authoritatem nactus eſſet, inſidias iam veritatis propugnatoribus ſtruere cœpit. Ac primum ſe magno flagrare deſiderio viſendi Hieroſolymam ſimulauit. & cum Imperatorem hoc pacto feſelliſſet (prætexuerat enim ſe templum ab imperatore ibi extructum, quod omnium ſermone celebratum ſuit, velle viſere) cum maximo honore Conſtantinopoli deceſſit. quippe Imperator ei rhedas, & alias res, quibus eum ornaret, ſuppeditauit. Eum comitatus eſt Theognis Epiſcopus Nicææ, ſuorum perditorum conſiliorum, vt ſupra dictum eſt, particeps ac ſocius. Qui cum aduentarent Antiochiam, amicitia erga Euſtathium illum vultu ac fronte ſimulata, honorificentiſſime excepti ſunt. Nam magnus ille Euſtathius, ſincerus defenſor veritatis, fraternam plane illis præſtitit beneuolentiam. Illi autem, vbi venere ad ſacra Hieroſolymorum loca, & Euſebium epiſcopum Cæſareæ, Patrophilum Scythopolitanum, Aetium Lyddæ Epiſcopum, & Laodiceæ Theodotum ſuæ opinionis fautores, aliosque, quos labes Ariana infecerat, viderunt, facinus, quod per inſidias moliebantur, illis aperuerunt: quibus comitati, rediere Antiochiam. Quod autem cæteri Epi- F ſcopi, quos modo nominaui, eo vna aduentarunt, honoris maioris cauſa factum eſſe prætendebatur illud quidem, ſed re ipſa fraus ad veram pietatem oppugnandam parabatur. Nam cum meretricem, cuius formæ pulchritudo venalis erat, mercede conduxiſſent, & linguæ ſuæ operam vt ipſis locaret, ei perſuaſiſſent, primum ad concilium vna veniunt: deinde aliis omnibus inde exire iuſſis, miſellam illam introducunt mulierculam. Illa puero, qui etiamnum eius ſugebat vbera, oſtenſo, dixit ſe ex concubitu Euſtathii eum concepiſſe & peperiſſe, & ita impudenter vociferata eſt, illum pueri patrem eſſe. Itaque Euſtathius, cum criminationem iſtam perſpicue falſam eſſe pro certo cognoſceret, iubet mulierculam, ſi quem huius facinoris conſcium haberet, in medium adducere. Quæ cum reſponderet ſe nullum obiecti criminis habere teſtem, æquiſſimi illi iudices poſtulant ab ea iuſiurandum. Et quanquam lex palam clamat: *In ore duorum aut trium teſtium ratum ſit omne verbum.* & Apoſtolus manifeſtu præcipit, *nullum crimen preſbytero illatum ſine duobus, aut tribus teſtibus admittendum*, iſti tamen ſpretis diuinis legibus accuſationem contra tam illuſtrē G Epiſcopum nullo omnino teſte adducto, admittere non dubitarunt. Simulatque igitur muliercula ea, quæ dixerat antea, iureiurando confirmauerat, impudenterque clamaret, puerum reuera Euſtathii eſſe, illico iudices illi veritatis ſcilicet fautores, ſententiam contra eum tanquam adulterum pronunciauere. Cum autem alii Epiſcopi aderant enim non pauci, doctrinę apoſtolicæ propugnatores, quibus fraudulenti Euſebii conatus non erant omnino incogniti) aperte contradicerent, obſtarentque quo minus magnus Euſtathius iniquam illam ſententiam exciperet, facinoris authores maxima cum celeritate ad Imperatorem contendunt. Cui cum perſuaſiſſent crimen Euſtathio intentatum verum eſſe, & æquam abdicationis ſententiam, perfecerunt, vt Euſtathius pietatis & caſtitatis athleta, velut adulter ſimul & tyrannus in exilium pelleretur. Ille igitur per Thraciam profectus, vrbem quandam Illyriæ petiuit. H

Matth. 18.
2. Cor 13.
1. Tim 6.

De Epiſcopis hæreticis Antiochiæ poſt ſancti Euſtathij mortem conſtitutis.

CAP. XXII.

POſt diſceſſum Euſtathii, Eulalius Epiſcopus Antiochiæ pro illo deligitur. Quo paulo poſt mortuo, Antiocheni habebant in animo Euſebium Epiſcopum Cæſareæ ad ſe transferre. Verum cum & Euſebius ab vno epiſcopatu ad alterum transferri recuſaſſet, & Imperator illud ipſum fieri vetuiſſet, Euphronium elegerunt. Quo etiam vita defuncto (annum enim & menſes aliquot, poſtquam electus erat, vixit) eccleſiæ illius epiſcopatus Placentio delatus eſt. In horum omnium animis

ſunt [illegible] Arianæ labes. Quapropter quam plurimi tum ex [illegible] tum ex populo, quibus propoſitum erat Deum ſanctè & ſincerè colere [illegible] tis publicis eccleſiæ conuentibus, ſeparatim per ſe conuentus agere cœperunt. Quos quidem Euſtathianos omnes propterea nuncupauere, quod poſt abitum Euſtathii in vnum coiuiſſent. Sed vt ad miſeram illam meretricem redeam, ea in morbum grauiſſimum maximeque diuturnum delapſa, inſidias atque adeo tragœdiam factionis Euſebianæ aperuit, & non duos tresue ſacerdotes, ſed quam plurimos de fraudulentis Euſebii conatibus certiores fecit: ſeque mercede conductam illud fictum crimen Euſtathio intendiſſe: & tamen iusiurandum, quo ſe obſtrinxerat, non prorſus falſum eſſe. Nam Euſtathium quendam fabrum ærarium pueri patrem fuiſſe. Atque hæc quidem ab optima illa ſcilicet factione Euſebiana Antiochiæ patrata ſunt.

De Indorum fide.

CAP. XXIII.

PEr idem tempus diuinæ cognitionis lux apud Indos orta eſt. Nam cum eximia Imperatoris Conſtantini fortitudo & pietas ſingularis per omnium ora volitaret, & Barbari vndique vſu experientiaque didiciſſent pacem bello longe anteponendam eſſe, liberè ac fidenter omnes mutuam inter ipſos ſocietatem inierunt. Ac multi viſendi cauſa: non pauci mercaturæ faciendæ, peregrinationes ſuſceperunt itinera. Quo quidem tempore Tyrius quidam philoſophiæ peritus, deſiderio extremæ Indiæ viſendæ incenſus, duobus comitatus adoleſcentibus, fratris ſui filiis eo profectus eſt. Qui ſimul atque animi ſui deſiderium expleuerat, conſcenſa naue in patriam redire maturat. Inter vias nauis aquationis gratia ad litus appulſa. Barbari forte in eos incurſione facta, nonnullos deinterſere, alios abduxere captiuos. Ille autem Tyrius in mortuorum numerum aſcriptus eſt: adoleſcentes vero ad regem Indorum deducti: quorum alteri Acdeſius, Frumentius alteri nomen fuit. Cum longo tempore iam illius regionis Rex periculum iſtorum feciſſet, & ingenioſus eſſe perſpiceret, ſuæ ipſius familiæ curam illis impoſuit. Quod ſi quiſquam ſit, qui verbis meis minime fidem adhibeat, ſecum conſideret res à Ioſepho geſtas & regnum Ægypti ab eo adminiſtratum. Reuocet [illegible] in memoriam prophetam Danielem, & tres [illegible] athletas, qui tam ſtrenue pro pietate decertarunt. [illegible] in bello capti, regni Babyloniorum adminiſtrationē obtinuere. Mortuo autē Indorum Rege, vixere cum filio ſuo permagno honore affecti. Ac quoniam in vero Dei cultu educati erant, mercatores, qui eo commeabant, cohortati ſunt, vt in vnum congregati (vti feri mos Romanorum) diuina miniſteria obirent. Longo vero iam tempore delapſo, veniunt ad regem, & mercedem ſuæ erga illum beneuolentiæ poſtulant non aliam quidem, quam vt ipſis faciat poteſtatem in patriā reuertendi. Qua re impetrata, in fines Romanorum adnentant: atque Acdeſius recta Tyrum proficiſcitur: Frumentius autem ſtudium erga pietatem pluris faciens, quam aſpectum parentum, Alexandriam contendit: docetque illius eccleſiæ Epiſcopum, Indos maxima duci cupiditate luminis diuinæ cognitionis percipiendi. Tenuit quidem id temporis eccleſiæ illius gubernacula Athanaſius. Qui cum has res audiuiſſet, quis, inquit, melius, quam tu, vel ignorantiæ caliginem ab oculis animorum huius gentis diſpellere, vel ſplendorem diuinæ prædicationis illis porrigere poteſt. Quæ cum dixiſſet, ei ſacroſanctum epiſcopatus munus impertit, mittitque ad animos illius gentis pietatis doctrina excolendos. Ille igitur tum patria relicta, tum longi [illegible] pelagi traiectu neglecto, ad gentem contendit culturæ diuinæ penitus expertem. Quam quidem, diuina gratia iuuante ſumma cum animi alacritate excoluit. Nam miraculis, quæ more apoſtolorum edebat, eos qui verbis & doctrinæ eius [illegible] dicere conabantur, in ſuam pertraxit ſententiam: & prodigiis, quæ faciebat, ſua dicta confirmans, quam plurimos in dies ſingulos fidei Chriſti adiunxit.

De Iberorum ad pietatem traductione.

CAP. XXIV.

QVemadmodum Frumentius viā Indis ad Dei monſtrauit cognitionem: ſic eodem tēpore mulier quædam capta in bello, Iberes ad veritatem traduxit. Hæc enim aſſiduis in precibus ſe defixit: ei lectus [illegible] & molle ſtragulum, ſaccus humi explicatus: ieiunium luminarium delitiarum numerari ſolent: hac laborioſa viuendi ratione dona aſſecuta eſt plane apoſtolica. Nam quoniam Barbaris propter artis medendi inopiam in more poſitum erat, vt ſi quando in morbum inciderent, alius aliū adiret, & ab iis qui modo ægrotauerant, atque ad integram erant reſtitutum valetudinem, diligenter perdiſcere curationis modum, mulier quædam ad hominem illam, quam dixi modo, ſumma laude ornandam, cum puero morbo vexato tecta accedit: orat vt quid agēdum ſit, ab ea doceatur. Illa acceptum puerum in lecto ſuo collocat: Deum vniuerſitatis architectum ſupplex precatur, vt benignus puerum morbo liberet. Qui eius precem amplexus, puerum ſanauit. Inde admirabilis illa mulier in omnium ore ac ſermone verſari cœpit. Quod eius factum etiam ad reginæ aures perlatum eſt. Itaque ſtatim illam acceſſit ad ſe. Nam ipſa forte graui morbo afflictata iacuit. Mulier ne quid ſupra quam ſexus muliebris fert, tentare videretur, reginæ poſtulatum denegauit. At regina neceſſitate compulſa, minime [illegible] ſua dignitas poſtularet, animo complexa eſt, ſed propere ad captiuam ipſa contendit. Mulier eam itidem in ſuo abiecto ac vili reponit lecto, precéſque, medicamentū plane ſalutare, morbo adhibet. Regina igitur è morbo recreata, mercedem curationis longe ampliſſimam, aurum nempe, argentum, induſia, pallas, & id genus alia dona, quæ tegalis [illegible] poſcit magnificentia, mulieri apportat. Sancta autem & diuina plane mulier dixit his ſibi minime opus eſſe: ſeque veri Dei cultus cognitionem magnæ mercedis loco ducere. Et quoad eius fieri poterat, diuinis præceptis reginam erudiuit, hortatur vt ſacroſanctum templū ad honorem Chriſti, qui eam morbo eripuiſſet, exædificaret. His rebus auditis regina redit ad palatium. Quam tam breui curatā eſſe ſupra modum admiratur Rex. Deinde potentiam Dei, quem captiua colebat, ei aperit, orat, vt eum ſolum Deum agnoſcat, templum ei extruat, & vniuerſam ſuam gentem ad eius cultum traducat. Rex autem miraculum in ſananda coniuge edītum laudat ille quidem plurimum, ſed tamen templum fabricare noluit. Aliquanto igitur tēporis ſpatio interpoſito, ipſe forte confert ſe venatum: quem benignus Dominus non aliter atq; olim Paulum, inter venandum cepit. Nam caligo ei de repente offuſa, impedimento fuit, quo minus longius progrederetur. At [illegible] cæteri venatores claris lucis radiis, vt aſſolet, vſi ſunt: ille autem ſolus relictus, cæcitatis vinculis tenebatur irretitus. Qui, licet in tam ancipiti loco vita eius poſita eſſet, viam tamen ſalutis cito inuenit. Nam ſimul vt incredulitatem ſuam in memoriam redegerat, & Deum captiuæ ſibi inuocarat adiutorem, caligo ab oculis depulſa eſt. Itaque profectus ad captiuā illam mulierem ſane admirabilem, rogat vt templi extruendi modum ipſi oſtendat. Eam autem ille, qui Beſelehelum ſingulari architectandi peritia imbuebat, tanta gratia donauit, vt ſacroſancti templi formam exquiſite deſcriberet. Quam cum Iberes ab ea haberent deſcriptam, fodere & exædificare cœperunt. Poſtquam ædificium perfectum abſolutumque fuit, & tectum ei impoſitum, & ſoli ſacerdotes deſiderabantur, præſtabilis illa mulier hanc rem facile expediuit. Nam perſuaſit Regi, vt legatos ad Imperatorem Romanum mitteret, poſtularetque vt ſibi doctor aliquis veræ in Deum pietatis mitteretur. Rex igitur conſilium eius amplexatus, legatos mittit. Imperator Conſtantinus amator pietatis ardentiſſimus, petitionis cauſa intellecta, cū legatos ſumma humanitate & beneuolentia complexus eſt, tū virū fidei, doctrinæ, & præ vitæ ornamentis eximie decoratum, atque adeo ad epiſcopatus gradum euectum præconem diuinæ cognitionis Ibe-

tum

rum genti eum donis quamplurimis miſit. Atque ſicut iſtorum poſtulationi ab eo benigne proſpectum eſt, ſic illorum, qui in Perſide pietatis alumni erant, ſua ſponte curam ſuſcepit ac prouidentiam. Nam cum certior factus eſſet eos ab impijs exagitari, & eorum regem errori deditum varios inſidiarum modos contra eos moliri, literas ad eum ſcripſit, quibus & ad pietatem ſectãdam eum cohortatus eſt, & vt pij homines ſuum honorem retinerent, poſtulauit. Verum ipſa epiſtola ſingulare ſcriptoris ſtudium multo commodius declarabit.

Imperatoris Conſtantini ad Saporam Perſarum regem pro Chriſtianis epiſtola.

CAP. XXV.

Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Saporam Perſarum regem de prouidentia Dei, qua populi ſui saluti conſuluit.

QVemadmodum fidem ſacratam conſeruando, lucis veritatis particeps fio, ſic lucem veritatis, tanquam ducem ſequẽdo, ad ſacratæ fidei cognitionem recta peruenio. Idcirco per iſta (ſicut rerum euentus confirmant) ſanctiſſimam religionem agnoſco, huncq; cultum, magiſtrum cognitionis illius, qua Deus Opt. Max. intelligitur, me habere profiteor. Atque huius Dei virtutem, adiutricem aſſecutus, ab extremis Oceani oris exorſus, vniuerſum inde orbem terrarum, ad firmam ſalutis ſpem excitaui. Nam regiones, quotquot erant crudelibus admodũ tyrannis redactæ in ſeruitutẽ, atq; adeo quotidianis calamitatibus oppreſſæ, propeq; labefactatę, omnes mea opera ac ſubſidio meliorem vitæ conditionem recipientes, quaſi curatione quadam refocillati ſunt. Hũc ego Deum veneror, cuius ſignum exercitus meus Deo dicatus, ſuis humeris portans, eo quo æqui iuſtique ratio vocat, recta proficiſcitur, nobiſque per illorum clariſſimos triumphos continuo gratia rependitur. Hunc Deum memoria ſempiterna me recolere confiteor. in hunc altiſſima loca incolentem pura & ſyncera mente aſſidue cõtemplor: hunc genibus flexis inuoco: omnem deteſtabilem cruorem ac cædem victimarum fugio. o dores in eiſdem nefarios & execrandos vito: omnem terreſtrem declino ſplendorem. Quibus rebus omnibus [illegible] ſceleratus & infandus error gentilium contaminatus complures nationes, atque adeo vniuerſa fere hominum genera deiecit de ſublimi, inque ima barathri loca detruſit. Quæ enim Deus, rerum omnium moderator, quo hominibus prouideat, propter clementiam ſuam in lucem ad vſum vitæ neceſſarium protulerit, ea ad cuiuſque libidinem rapi conuertiq; neutiquam permittit: Sed puram ſolum mentem & animum labe vacuum ab hominibus requirit, hiſque virtutis & pietatis actiones ponderat. Nam modeſtiæ & manſuetudinis lætatur officijs: mites diligit: authores ſeditionis odit: fidem amat: infidelitatem coercet ſupplicio: omnem potentiam ſuperbia inflatam perfringit: pœna mulctat inſolentium contumeli[illegible] ſtu elatos radicitus extirpat: humilibus & patientibus munerum ea, quæ ad dignitatem pertinent, tribuit. Sic etiam imperium iuſtum magno æſtimat & auxilio ſuo confirmat: conſcientiamque vere regiam tranquilla pace munit. Neque ſane videor mihi errare, frater mi, dum iſtum vnum ſolumque Deum eſſe, qui eſt omnium dux & parens, ingenue confiteor: quem pleriſque eorum, qui huius imperij clauum tenuerunt, inſano errore & amentia adducti, dedita opera penitus pernegarunt. Verum illos omnes eiuſmodi exitus, velut ſcelerum vindex, oppreſſit, vt vniuerſum poſterorum hominum genus eorum calamitates exempli loco his, qui ſimilia cum illis facta imitari voluerint, ante oculos ad contemplandum proponat. Ex quorum numero illum, quem ira Dei, tanquam fulmen quoddam è noſtris finibus extruſerit, inque veſtros tranſportarit, vnum fuiſſe arbitror: qui quidem turpitudinis ſuæ quaſi trophæum apud nos multorum

Valerianũ vocat Epiphanius.

ſermone nobilitatum, apud vos in [illegible] nium conſpectu ſtatuit. Quin etiam illud præclare cecidit, vt noſtra ætate, ſupplicium de eiuſmodi hominibus ſumptum ob oculos omnium euidenter poneretur. Nam quibuſdam illorum, qui nuper populum Deo conſecratum nefarijs edictis exagitauiſſent, ipſe equidem oculis aſpexi pœnas inflictas eſſe. Quapropter magna Deo [illegible] gratia, quod ſumma illius prouidentia factum eſt, vt vniuerſum hominum genus, quod legi diuinæ colendæ ſe addixerit, pace ipſi reddita reſtitutaque exultet & glorietur. Hinc perſuaſum habeo, res tum ſingulas, tum vniuerſas, in optimo & tranquilliſſimo ſtatu locatas eſſe, quod Deus omnes homines per ſinceram & ſpectatam ipſorum religionem ex concordi conſenſu in ſacro eius numine venerando natam, ad ſe aggregare dignatus ſit. Iſto vero hominum genere, Chriſtianos dico (de his enim omnis mihi ſermo inſtitutus eſt) cum audio prouincias eas, quę in Perſide facile primas tenent, quam maxime, ſicut mihi in optatis erat, refertas, quanta me voluptate affectum eſſe exiſtimas? Sicut igitur tibi pulcherrime, ſic illis non minus pręclare contingit, quod propterea Deum patrem, omnium rerum dominum iratum tibi ipſi, tum illis clementẽ ac propitium habiturus es. Quocirca quoniam tantus es & tam eximius princeps, iſtos ipſos tibi commendo: & quoniam pietate tam inſignis es, tuæ concredo fidei, iſtos, amabo te, vt tuam benignitatem decet, amplectere. Nam per fidem & tibi ipſi es, & nobis immenſum quoddam beneficium præſtaturus.

TANTAM curam imperator facile præſtantiſſimus de viris pietate eximijs ſuſcepit: atque non ſuis ſolũ ſubiectis ſtudioſe proſpexit, verum etiam illis, qui alienæ parebãt ditioni pro virili conſuluit. Quam ob cauſam Deo ipſe curæ fuit: Vnde & Europæ totius, & Affricæ, quin etiam maximæ partis Aſię imperio potitus eſt, & ſuos ſubiectos ſibi beneuolos habuit, & freno gubernationis ſuę libentibus animis obſequentes. Porro autem barbarorum, alij ſua ſponte ei inſeruire in animum induxerunt: ali[illegible] præſtiterunt bello deuicti. Vbiq; trophæa ab eo [illegible]. Vbique ille ipſe victor, imperator declaratus. Se[illegible] nam hæ res ab alijs pluribus verbis prædicatæ ſu[illegible]d circo illis relictis ad hiſtoriam veniamus. Quemad[illegible]odum omnium ore celebratus imperator curas ac ſtudia plane apoſtolica verſabat animo: Sic ſacerdotes nõ modo non in eccleſia ædificanda, ſed in eius fundamentis penitus diſturbandis operam ſuam poſuerunt. Nam qui iſtis ſtabiliendis per doctrinam apoſtolicam animũ adijciebant, hos falſis cuiuſq; generis calumnijs confictis, ſuis honorum gradibus abdicarunt. Etenim qui facinus illud memorabile contra magnum illũ Euſtathium cõſciuiſſent, horum inuidia hactenus minime exaturata fuit. ſed in alia firmiſſima pietatis arce cuniculis oppugnanda magnopere laborare, variaſque machinas ei admouere aggreſſi ſunt. Quam quidem tragœdiam, quantum fieri poteſt, breuiſſime hoc loco explicabo.

De paratis contra ſanctum Athanaſium inſidijs.

CAP. XXVI.

CVm Epiſcopus ille egregius Alexander, qui tam ſtrenue contra Arij blaſphemiam decertauerat, quinq; menſes poſt concilium Nicææ celebratum finem viuendi feciſſet, Eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopatum capeſſit, Athanaſius: vir à puero diuinis & ſacris literis inſtitutus, & ſingulis ordinum eccleſiaſticorum muneribus cum ſumma omnium admiratione perſunctus. Iſte in magno illo ac celebri concilio Nicæno egregie ac virili animo pro doctrina apoſtolica luctatus, quemadmodum à veritatis defenſoribus magnam laudem adeptus eſt, ſic apud eius oppugnatores, velut aduerſarius in[illegible] graue odium & plane capitale incurrit. Qui cum adoleſcens eſſet, conſuetudine illius excellentis Alexandri aſſidue vſus eſt, choroque diaconorum præfuit. Vbi vero Ariani, qui vnigenitum Dei filium oppugnare ſecum decreuerant, experientia docti intellexere propenſum atque alacre eius in tuenda veritate ſtudium, & iam ad Eccle-

A ſiæ Alexandrinæ gubernacula ſuſcipienda deſignatum cognouere, eius adminiſtratione ſuam potentiam labe factatum iri exiſtimarunt. Qua de cauſa tale quoddam facinus moliri cœperunt. Cum Melitius ille, quem concilium Nicænum abdicauerat, tumultus ac turbas tum in Thebaide, tum in Ægypto, quæ ei finitima eſt, ciere non deſiſteret, Ariani militibus quibuſdam mercede conductis (ſic enim ſore putabant, vt crimen ſimulatum confictumque ſuſpicione careret) perſuadent, vt propere contenderent ad imperatorem, Athanaſium per calumniam inſimularent, quod tributa Ægypto impoſuerat, & aurum inde collectum homini tyrannidem exercere molienti ſuppeditarat. Qui cum imperatorem hoc modo eſſent ludificati, effecerunt vt Athanaſius Conſtantinopolim duceretur. Ille vt primum eo venit, tum falſam accuſatorum criminationem refutauit, tum ad eccleſiæ adminiſtrationem, quæ ei diuinitus delata erat, reſtitutus eſt.

Imperatoris Conſtantini ad Alexandrinos epiſtola.

B

CAP. XXVII.

ISTas quidem res aperte declarat Imperatoris epiſtola, quam ſcripſit ad eccleſiam Alexandrinam: cuius partem extremam in hanc noſtram hiſtoriam includere nõ incommodum exiſtimaui. Improborum hominum maleuolentia veſtro epiſcopo, mihi credite fratres, nihil omnino nocere potuit: quorũ ſtudium huc ſolum ſpectabat, toto vt ætatis tempore in eiuſmodi maleficijs conſumpto contritoque, nullus ipſis in hac vita relinqueretur pœnitentiæ locus. Itaque vobis ipſi ſitis adiumento: illud amplexamini, quod amorem poſſit inter vos conciliare: omnibus viribus eos inſectamini, quibus in optatis eſt mutuam inter vos concordiã extinguere. Atque ad Deum oculis mentis veſtræ coniectis, vos veſtrãque ſalutẽ amate. Ipſe equidem veſtrum Epiſcopum Athanaſium lubens ad me admiſi: ſicq; eum affatus ſum, vt hominem (quemadmodum mihi perſuadeo) qui Deum ſancte religioſeque colit.

C

Altera aduerſus Athanaſium ſtructa fraus.

CAP. XXVIII.

AT ne ſic quidem impios Arianos puduit, ſed aliam talem de integro texere fabulam aggreſſi ſunt, qualem nemo veterum tragicorum comicorumque aliquando effinxerit. Nam accuſatoribus ex ſua ipſorum factione conductis, eos deducunt ad imperatorem. Illi clamãt Athanaſium vitioſis athletam multa infanda ſcelera cõmiſiſſe. Horum cauſam tutatus eſt Euſebius, Theognis, & Theodorus Perinthius (Perinthus autem hoc tempore Heraclea nominatur) dicunt iſtas res adeo indignas intolerabileſque, vt hominum aures eas audire refugiant. Proinde perſuadent Imperatori, vt Cæſariæ Paleſtinæ (ibi enim complures erant Athanaſio infeſti) concilium conuocetur, iuberetque in ea vrbe iudicium de Athanaſio exerceri. Imperator autem illis, vtpote ſacerdotibus obſecutus (ſiquidẽ ignorabat penitus fraudulentos eorum conatus) quod poſtulauerant, fieri mãdauit. Verum ſanctus Athanaſius, intellecto iudicum

D odio, ad concilium non venit. Ariani igitur, anſa inde ad calumniandum arrepta, & bello contra veritatem ſuſcepto, præter alia nefanda facinora, tyrannidis præterea & contumaciæ eum coram Imperatore inſimulant. Neque certe ſpes eos fruſtrata eſt. Nam Imperator alioqui manſuetiſſimus, eorum verbis ad iracundiam prouocatus, ſcripſit ad Athanaſium epiſtolam, qua & bilem ſuam aperuit & ei, vt Tyrum peteret, mandauit. Etenim (quoniam ſuſpicabatur quemadmodum ego cenſeo) Athanaſium Cæſariæ, propter illius vrbis antiſtitem, minime velle comparere, idcirco iuſſit vt concilium Tyri cogeretur. Itaq; ſcripſit ad concilium epiſtolam, dignam ſane homine pietatis inſignibus eximie decorato: quæ ſe habet ad hunc modum.

∪○*

Imperatoris Conſtantini ad Concilium epiſtola.

E

CAP. XXIX.

Conſtantinus Auguſtus Sancto Concilio Tyri conuocato.

FVIſſet plane cõſentaneum, & his tam proſperis temporibus maxime accommodatum, vt eccleſia catholica à ſeditionibus libera & vacua fuiſſet, & famuli Chriſti omni nota iam penitus caruiſſent infamiæ. Sed quoniam quidam, velut inſanæ contentionis furore agitati (tantum enim abeſt, vt eos vitam ipſis dignam traducere dicam) omnia perturbare permiſcereque nituntur (quæ res ſane omnem calamitatem videtur longe ſuperare) propterea vos veſtra ſponte, vt dicitur, currentes hortor, vt abiecta omni cunctatione in vnum conuenIatis, ad Concilium frequentes accedatis, his, qui auxilij indigent, ſubſidio ſitis, fratres in periculo verſantes liberetis, membra ſeditione diſtracta reducatis ad concordiam, ea denique in quibus erratum eſt, dum tempus ad eam rem fert, corrigatis. vt tot tantiſque prouincijs animorum conſenſum, quem (proh nefas) pauciſſimorum hominum inſolentia diſſipauerit, de integro reſtituatis. Atque quod iſta res Deo omnium rectori pergrata, quodque & nobis optatiſſima, & vobis ipſis, ſi pacem inter eos concilietis, non adumbratæ ſed veræ gloriæ materia futura ſit, arbitror omnes iuxta mecum velle libenter confiteri. Nolite igitur moram facere, ſed omnes animi neruos huc intendentes, de propoſitis controuerſiis rite & conuenienter decidere laborare, & cũ omni videlicet alacritate ac fide vndique conuenite: quod

F Seruator ille, quem nos ſancte colimus, prope voce emiſſa, à nobis maxime ſemper flagitat. Nec quicquam eorum, quæ ad meam diligentem curam pertinent, deſiderabitur. Quæ autem per literas mihi ſignificaſtis, omnia à me confecta ſunt. Miſi igitur ad eos, quos volebatis, Epiſcopos, vt ad vos aduenientes, vobiſcũ ſua ſenſa & cogitationes cõmunicent. Miſi etiam Dionyſium, virum conſularem, qui eos, quos ad concilium oportet vobis vna accedere, admoneat, & tum quæ gerantur,

G tum maxime vt omnia ordine & ratione fiant, accurate videat. Quod ſi quis (ſicut minime ſuſpicor) noſtrum mandatum etiam iam callide reijcere ſtudens, recuſet ad concilium aduentare, hinc à nobis aliquis mittetur, qui eum regio mandato de dignitate ſua deijciat, doceatq; non decere quenquam deciſionibus Imperatoris pro veritate editis aduerſari. Erit igitur veſtræ ſanctitatis officium, vt de cætero ſummo animorum conſenſu & iudicio his in quibus vel dedita opera peccatum eſt, vel per errorem delictum, conuenientem curationem non ad odium alicuius, vel ad gratiam, ſed vt canon eccleſiaſticus apoſtolicuſque flagitat, excogitetis: vti tum eccleſiam omni liberetis blaſphemia, tum meas curas ac ſolicitudines leuetis, tum denique pacis beneficium his, qui iam ſeditionibus perturbantur, præſtantes, maximũ gloriæ decus vobis ipſis colligatis. Deus vos, fratres chariſſimi, ſeruet incolumes. Quare cum ipſi hac de cauſa Tyri eſſent congregati, aduenarunt eo etiam alij nonnulli, qui ob doctrinæ prauitatem accuſabantur: in quo-

H rum numero fuit Aſclepas Epiſcopus Gazæ. Illo quoq; aduentauit Athanaſius. Sed primum accuſationis Athanaſio intentatæ velut tragœdiam exponere, deinde ea, quæ ad iudicium de eo latum, quod tam multis in ore eſt, literis perſequi conſtitui.

De Concilio Tyri celebrato.

CAP. XXX.

ARſenium quendam communionis Meletianæ Epiſcopum quidam ex eius factione eo quidem conſilio occultant, vt diu ab hominum oculis remotus lateret. Interea temporis, manu cuiuſdam hominis mortui abſciſſa, eam ſale conditam, in capſa lignea reponunt, circumferunt vndique, manum eſſe prædicant Arſenij, eamque ab Athanaſio exciſam prædicant, & propterea

illum

A il[illegible] vocem hui[illegible] cidam. Verùm ſummi [illegible] us, [illegible] omnia contemplatur, nõ diu Arſenium latitare paſſus eſt: ſed primum in Ægypto, Thebaide compertũ eſt eum adhuc viuere. Deinde T[illegible] um v[illegible] que diuina prouidentia deductus eſt. Ibi tum manus illa ad hanc tragœdiam comparata, coram iudicibus proferebatur. [illegible] tum Arſenium Athanaſij neceſſarij conquirunt, adducunt, [illegible] guntin diuerſorio paulum per latere. Interim illuſtris [illegible] thanaſius primo mane venit ad concilium. Ad quẽ accuſandum introducta eſt muliercula libidinoſa ac petulans: clamat impudenter ſe profeſſam eſſe virginitatẽ, ſed ab Athanaſio, quem hoſpitio exceperat, per vim cõpreſſam, & inuitam ſtupratam fuiſſe. Quæ cum dixiſſet, ingreditur Athanaſius, quem accuſauerat, presbytero perquam laudato, cui Timotheus nomen erat, comitatus. Vbi vero à iudicibus imperatum Athanaſio fuit, vt criminis reſponderet, ipſe obticuit, perinde ac ſi Athanaſius non eſſet, atq; Timotheus ſic mulierculã alloquitur: Egone tecum aliquando rem habui, egone in tuas ædes ingreſſus ſum? Tum illa impudentius petulantiusq; clamare, digladiari cum Timotheo: manum edocere: oſtẽdere annulũ ac dicere: Tu mihi abſtuliſti virginitatem: tu caſtitate me ſpoliaſti. aliaq;, quę impudentes meretrices propter intemperantiæ exuberantiam loqui ſolent. Ad hunc modum igitur tum his, qui fabulam texuerãt, ignominiæ, tum iudicibus, qui facinoris conſcij erant, pudoris inuſta nota, muliercula educta eſt è conciliu. Tũ magnus ille Athanaſius, non eſt dimittenda mulier, ſed inquirendum in eam, cognoſcendumq; quis hæc crimina [illegible] nxuxent. At Arriani vociferati, alia contra eum multo grauiora teſtare crimina, quæ nulla dicendi arte acumineue dilui poſſent. De quibus cum proferrentur, non audi[illegible] odi, ſed cernendi ſenſus iudicium faceret. Quæ cũ dixiſſent, capſam, de qua tã creber ſermo fuit, oſtendunt, & manum ſale conditam detegũt. Tum ſinguli, qui eam conſpicabantur, clamorem tollere. ac pars eorum ſcelus vere admiſſum eſſe putabant, pars rem fictam falſamque eſſe ſciebant, & Arſenium adhuc occultatum latitare arbitrabantur. Atque vix momento temporis ſilentium fuit, cum Athanaſius, cui crimen intẽdebatur, ſciſcitatus eſt à iudicibus, ecquis inter eos Arſenium noſceret. Cum à multis reſponſum eſſet ſe accurate hominem noſcere, eum introduci iubet: ac rurſus ſic percontatur: hiccine eſt Arſenius à me quidem interfectus, ab iſtis autẽ quæſitus, poſt cædem affectus contumelia, & dextra manu priuatus? Vbi vero aſſenſum eſt illum ipſum eſſe, Athanaſius exuit con[illegible] pal[illegible], & vtramq; manum tum dextrã. tum ſiniſtram oſtendit, atque. Aliam manum nemo, opinor, quæret. Nam amplius quam duas manus ab vniuerſitatis con[illegible] tore accepit nemo. Quibus rebus ad hũc modum patefactis, cum oporteret & accuſatores, & iudices, qui facinoris erant conſcij, præ pudore ſe in latebras abdere, optareque vt tellus ſibi dehiſceret, concilium tumultu ac ſeditione complere, veneficum appellare Athanaſium. eum hominum oculos præſtigijs fefelliſſe affirmare cœperunt, quinetiam, qui eum paulo ante cædis reum [illegible] erant, iidem ipſi hominem diſcerpere mactareq; aggrediuntur: Verum quibus negocium ab Imperatore [illegible] abatur vt paci ac tranquillitati prouiderẽt, eadem prohibuerunt. Nam Athanaſium, qui in cauſæ diſceptatione ſuperior diſceſſerat, hoſtium manibus ereptum, in ſcapham curauerunt imponendum, ſicque eius ſaluti conſuluerunt. Qui recta ad Imperatorem profectus, totam tragœdiam, vt geſta eſt, ei narrat. Aduerſarij autem quoſdam ſuæ opinionis Epiſcopos, Theognidem dico, Epiſcopum Nicææ, Theodorum Perinthium, Marim Chalcedonium, Narciſſum Cilicem, & alios eiuſdẽ doctrinæ fautores, ad Mareotem, quæ eſt regio Alexandriæ ditioni ſubiecta, quæq; nomen ex Lacu Mario inuenit, miſerunt. Qui cum meo loco mendacia quædam contra Athanaſium confinxiſſent, quoſdamque commentarios de eiſdem falſo compoſuiſſent, & calumnias ante patefactas tanquam veras criminationes contexuiſſent, ad Imperatorem hæc omnia deferenda curauerunt.

De eccleſiæ dedicatione Hieroſolymis, ac ſancti Athanaſii proſcriptione.

CAP. XXXI.

His rebus geſtis illi Æliam ſiue Hieroſolymam proficiſcuntur. Nam eo totum concilium Tyri conuocatum petere mandauerat Imperator. Qui etiam alios omnes Epiſcopos vndique ad eam ciuitatem commeare iuſſ[illegible], quo templa ab ipſo ædificata conſecrarent. Miſit etiam [illegible] o vna nonnullos principes, viros ſibi familiaritate & beneuolentia coniunctiſſimos, pietatis & fidei ornamentis eximie decoratos: quibus mandatum dedit, vt non Epiſcopis ſolum & eorum comitibus, verum etiam omnibus egentibus, qui illuc confluerent, omnia neceſſaria large & liberaliter ſuppeditarent. Porro ſacroſanctum altare aulæis plane regalibus, & monimentis lapidibus precioſis auroque colluſtratis, adornabatur. Ad hunc modum igitur feſto ſplendidiſſimo celebrato, Epiſcoporum ſinguli domum rediere. Imperator autem, cum de celebris feſti ſplendore & magnificentia certior factus eſſet, incredibilem animo cepit lætitiam, & omnium bonorum largitorem Deum propterea laudibus extulit, quod iſtud poſtulatum benignus ipſi conceſſerat. Poſtquam vero Athanaſius ad eum venit de i[illegible] quo iudicio conqueſturus, Epiſcopos quos ea de re accuſabat, ad ſe aduentare iubet Imperator. Qui ſimul vt acceſſerunt. calumniaſq; ſuas manifeſto deprehenſas animaduerterunt, illis, quas iam ante confinxerant relictis, referunt Imperatori Athanaſium minatum eſſe ſe prohibiturum, quo minus frumentum, vt ſolet, Alexandria Conſtantinopolim adueheretur. Quibus verbis fidem adiungens Imperator, Athanaſium mittit in exilium, iubetque vt Treuerim vrbem Galliæ ſe conferat. Iam trigeſimus regni ſui annus agebatur.

De beati Conſtantini Imperatoris teſtamento.

CAP. XXXII.

Anno & paucis menſibus dilapſis, cum Imperator eſſet Nicomediæ, grauiter ægrotare cœpit. [illegible] umq; ſecum conſideraret, quam incertus ſit humanæ vitæ exitus, donũ ſacroſancti baptiſmatis accepit. Ad hoc namq; tempus illud ideo diſtulerat, quod magno tenebatur deſiderio hoc ſalutare lauacrum in Iordane fluuio percipiendi. Tres filios imperij reliquit hæredes, Conſtantinum, Conſtantium, & Conſtantem natu omnium minimum. Athanaſium magnum Alexandriam redire iuſſit, idq; præſente Euſebio epiſcopo Nicomediæ, & contraria ei ſuadere laborante.

Pro eodem Imperatore defenſio.

CAP. XXXIII.

Nemini certe mirum videri debet, quod Imperator in fraudem illectus, tam illuſtres viros ſolum vertere coegit. Nam fidem adhibuit Epiſcopis, qui occultare ſtudebant veritatem, illuſtrem quandam vitæ ſpeciem præ ſe ferentes, qua Imperatorem dolo deluſerunt. Neque ſane eos fugit, qui ſunt in ſacris literis eruditi, Dauidem prophetam reuera deceptum fuiſſe. Quem non pontifex, ſed verna & verbero (Sibam dico, qui falſum crimen contra Miphiboſeth detulit ad regem, illiuſque agrum, ſuum ita reddidit) veteratorie circumuenit. Atque iſta quidem dico, non quo prophetam inſimulem, ſed quo pro Imperatore reſpondeam: oſtendamque humanæ naturæ imbecillitatem, & doceam ſimul non ſolis accuſatoribus credendum, quamuis digni videantur, quibus ſit habenda fides, ſed alteram autem integram [illegible] tuandam reo.

2. Reg 16.

De ſancti Conſtantini Imperatoris obitu.

CAP. XXXIV.

Poſtea vero quam Imperator ex hoc terreſtri regno ad alterum multo præſtabilius tranſlatus fuit, præ-

E

ces, & reliqui omnes illuſtres viri, eius corpus [illegible] repoſitum Conſtantinopolim deportant: quod quidem milites omnes comitantur, partim antecedentes, partim ſubſequentes, ſeque tam præclaro Imperatore orbatos grauiter lamentantur. Nam eum ſibi patris benigniſſimi loco fuiſſe pro certo comperêrant. Quod autem ad corpus eius attinet, quantum honoris interim illi delatum ſit, quanto temporis ſpatio, dum principes viri filij reditum expectarent, in palatio manſerit, literis perſequi non neceſſe arbitror, præſertim cum alij eadem ſcriptis mandarint, quorum libros quiſque pro arbitratu legere poterit; indeque cognoſcere, quibus præmijs quamque honorificis rerum vniuerſarum moderator Deus famulos ſibi beneuolos remuneretur. Quibus ſi quiſquam minime fidem habeat, [illegible] magnifica illa opera, quæ circa eius ſepulchrum, & ſtatuam hodie cernuntur, oculis aſpexerit, credat [illegible] tem ſacris literis, & Domino dicenti: *glorificantes me glorifico, & qui me ſpernunt, ipſi quoque ſpernentur.* 1.Reg.2.

LIBRI PRIMI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBER SECVNDVS.

B

F

De ſancti Athanaſii reditu.

CAP. I.

DIVINVS ille Athanaſius biennio integro & menſibus quatuor Treueri commoratus, reuertit Alexandriam. Quo quidem tempore Conſtantinus filius Conſtantini Magni natu maximus, qui Galliæ verſus occidẽtem imperium obtinuit, literas ad eccleſiam ſcripſit Alexandrinam, quæ ita ſe habent.

Imperatoris Conſtantini, Conſtantini filij, ad Alexandrinos epiſtola.

CAP. II.

Conſtantinus Cæſar populo catholicæ eccleſiæ, quæ eſt Alexandriæ, S.

C VEſtræ prudentiæ minime obſcurum eſſe arbitror, qua [illegible] cauſa fuerit, cur ſacroſanctæ legis, & doctrinæ euangelicæ interpres Athanaſius à patre meo in Galliam relegatus ſit. ne ſcilicet per nefariam improborum quorundam peruerſitatem, nam agreſtium [illegible] eſſorum & crudelium hoſtium immanitas eius capiti periculum intenderat, vulnera plane inſanabilia ſuſtinere coactus fuiſſet. Quocirca vt hanc nequam hominum malitiam eſſugeret, ex illorum quaſi faucibus qui ei ſtruebant inſidias, ereptus eſt, iuſſuſque vt ſub mea ditione vitam degat, quo non aliter ac ſi in ea ciuitate verſaretur, in qua antehac vixerit, omnibus rebus ad vitam neceſſarijs (licet eius eximia virtus diuina ope freta graues aſperioris fortunæ ærumnas pro nihilo putet) abundare circumfluereque poſſit. Quamobrem cum pater meus Conſtantinus Auguſtus, dignus ſane ob res præclare geſtas, qui ſempiternæ memoriæ commendetur, haberet in animo, epiſcopum illum ad propriam ſedem locumque veſtræ cum primis ſanctitati ſuæ gratia reſtituere, & morte, vt ſors humana [illegible], ante occupatus occumberet, quam id, quod erat ſibi in optatis, explere poſſet, conſentaneum certe exiſtimaui vt ipſe inſtitutum tam pij Imperatoris mihi exequendum ſuſciperem. Quanta autem obſeruantia & honore hominem complexus fuerim, ab eo ipſo, ſimul atque in veſtrum conſpectum venerit, facile intelligetis. Nec mirum ſane, me illud humanitatis officium erga illum detulisse, nam tum quædam veſtri deſiderij quaſi effigies, tum grauis hominis perſona ante oculos mentis obuerſata, animum meum ad hoc ipſum commouit, vehementerque cohortata eſt. Deus vos, fratres mei chariſſimi, ſua prouidentia diu ſeruet incolumes. Cum iſtis Conſtantini literis ſanctus Athanaſius redit Alexandriam. Quem omnes tum [illegible] tum ruſtici, tum nobiles, tum plebei, cupide libenterque exceperunt, exceptis ſolum Arianis, quibus eius reditus moleſtiæ & angori fuit. Quapropter Euſebius, Theognis, & quotquot eorum factioni adhærebant, ſuas machinas ad Athanaſium oppugnandum de integro admouere, & calumnias in aures Conſtantij Imperatoris qui filius Conſtantini minor natu fuit, contra eum callide infundere cœperunt. Sed qua ratione hoc factum ſit, & quemadmodum iſte Imperator à vera doctrinæ apoſtolicæ regula deflexerit, deinceps commemorabo.

Quomodo Conſtantius Imperator à recta fide abductus fuerit.

CAP. III.

CONſtantiæ Licinij coniugi, & ſorori Conſtantini magna interceſſit familiaritas cum presbytero quodam Ariana labe infecto: qui tametſi erroris morbum, quo laborabat, non palam oſtendit, tamen aſſidue, dum cum illa ſermonem conſerebat, dixit Arium falſo accuſatum eſſe. Huic Conſtantiæ frater eius Conſtantinus Imperator multo omnium illuſtriſſimus, poſt mortem Licinij, viri ſummi impij, omni cura ac ſtudio proſpexit, eamque ex viduitate nihil incommodi capere paſſus eſt. Quin etiam cum mortem iam eſſet obitura, ei præſto fuit, neque vllum officij genus, quod ad eam con[illegible]ndam ſpectabat, prætermiſit. Quo quidem tempore illa presbyterum illum acceſſi iubet, Imperatoremque ſuppliciter orat, vt ei prouidere velit. Quod Conſtantinus & tum ſe facturum pollicitus eſt, & poſtea promiſſum re ipſa præſtitit: quippe conceſſit presbytero, vt eius conſuetudine atque adeo ope pro arbitratu ſuo vteretur. At presbyter, licet in maximo honore apud Imperatorem eſſet, tamen cum videret Imperatoris animum de religionis doctrina confirmatum, ſuæ prauitatis morbum neutiquam ei aperire auſus eſt. Sed poſtquam Conſtantinus ad regnum immortale migrarat, & regnum imperiumque hoc caducum filijs teſtamento diſtribuerat, cũ nemo illorum ei morienti adeſſet, iſti ſoli presbytero teſtamentum concredidit, iuſſitque vt illud Conſtantio traderetur. Nam veriſimile erat hunc, quoniam propius aberat Nicomedia, citius quam reliquos duos eo peruenturum Hac de cauſa igitur presbyter & notus Conſtantio dedit namque ei teſtamentum, ſicut Conſtantinus imperauerat) & perfamiliaris factus eſt: iuſſitque vt crebro ipſum adiret. Qui vbi inconſtantem Conſtantij mentem, eamque non aliter atque arundinem contrarijs ventis hinc illucque agitatam facile flecti vidit, confidenti animo bellum contra doctrinam euangelicam ciere cœpit. Atque tempeſtatem, qua eccleſiæ iactabantur, ſimulate lamentatus, illius authores [illegible] eos, qui vocem [illegible], id eſt CON[illegible]VBSTANTIALE, minime in ſcripturis repertam doctrinæ fidei adiecissent hancque rem [illegible] nam tum inter ſacer-

G

D

H

A doctos, tum inter laicos non parum diſcordiæ proſeminaſſe. Deinde Athanaſium & eius doctrinæ fautores inſimulare, paratque contra eos inſidias aggreditur. Hoc adiutore vſi Euſebius, Theognis, & Theodorus Perinthius (erat quidem Theodorus vir doctrina præter cæteros exquiſita, ſcripſitque commentarios in ſacra euangelia, vulgo Heracleotes nominatur) frequenter admodum, quoniam habitabant in proximo, in REGIS venere CONSPECTVM, reditumque Athanaſii ab exilio multorum malorum cauſam extitiſſe dixere: & non Ægyptum ſolum, verum etiam Palæſtinam, Phœniciam, & alias finitimas gentes turbulentis illorum ductibus grauiter agitare.

Ως γὰρ ἐστι vera ... ſed de eſſe aliquid videtur.

De ſecunda Beati Athanaſii relegatione, & Gregorij tum ordinatione tum morte.

C A P I V.

His & ſimilibus rationibus cum leuem in primis & flexibilem Conſtantii animum oppugnaſſent, perſuaſere vt Athanaſius eccleſia pelleretur. Athanaſius autem intellectis eorum inſidiis, clam ſe ſubduxit Alexandria & recta in Occidentem contendit. Etenim Iulium Epiſcopum, qui tum Romanam rexit eccleſiam, Euſebiani de criminibus, quæ falſo contra Athanaſium confinxerant, per literas certiorem fecerant. Ille eccleſiæ B canonem ſecutus, & eos iuſſit Romam venire, & diuinum Athanaſium, quo pro ſe in iudicio ipſe reſponderet vocauit. Qui vt primum fuit accerſitus, eo mature contendit. Tragœdiæ autem authores Romam ideo non ſunt profecti, quod intellexerunt ſua mendacia manifeſtius fore deprehenſi. Qui vbi oues gregis Alexandrini paſtore deſtitutas vident, quendam nomine Gregorium, lupum videlicet in locum paſtoris, ſubſtituunt. Qui ad ſex annos multo maiore crudelitate, quam agreſtes belluæ, in gregem vſus, tandem a ſuis ipſius ouibus interemptus fuit, debitaſque ſuæ improbitatis pœnas perſoluit.

De Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo.

C A P V.

Athanaſius vero ad Conſtantem accedens, Conſtantinus enim filius Conſtantini natu maximus, in bello interemptus erat, de factionis Arianæ inſidiis conqueri, bellum contra fidem apoſtolicam excitatum lamentari, & tum patris, tum magni concilii Nicæni, quod ille conuocauerat, eum in memoriam reducere cœpit: quin etiam decreta patrum, quibus ille vna interfuerat, ab eo lege confirmata fuiſſe. Talia cum gemitu & lachrymis apud Conſtantem Imperatorem eloquitur, cum ad paternam æmulandum excitauit. Nam ſimul atque iſta audiuit literas ſcripſit ad fratrem, quibus eum hortabatur, vt ſibi traditam pietatis paternæ integram inuiolatamque ſeruaret. Illum enim imperium pietate ſtabiliuiſſe, tyrannos, qui Romanos oppreſſerant, profligaſſe, & Barbaros vndique in ſuam poteſtatem redegiſſe. Quibus literis perſuaſus Conſtantius, mandatum dedit, vt Epiſcopi tum Orientis, tum Occidentis Sardicam, quæ eſt in Illyria vrbs gentis Daciæ primaria, aduenirent. Nam ab multis morbis vexabatur eccleſia, ad quos curandos concilio neceſſario requirebatur. Etenim Paulum, Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui pro ſana doctrina ſe periculis offerebat, Ariani, tanquam ſeditionis authorem ac ducem accuſabant: aliaque nonnulla ei obiectabant crimina, quæ per calumniam pietatis præconibus inferre ſolebant. Verum populus veritus aduerſariorum inſidias, hunc Paulum Sardicam id temporis proficiſci non ſiuit. Paulo autem poſt Conſtantius Imperator, cuius animus facillime huc illuc impellebatur, Arianorum ſuaſu Paulum Conſtantinopoli exturbauit, & ad Cucuſum, paruum oppidum olim ditioni gentis Cappadociæ ſubiectum, nunc autem Armeniæ minori adiunctum, relegandum curauit. At ne hac quidem Pauli in ſolitudine commoratione contenti erant rerum omnium perturbatores Ariani, ſed miſſis eo quibuſdam ſuæ cruentæ voluntatis adminiſtris, eum violenta morte affecerunt. Quod etiam Diuus Athanaſius in Apologia, quam pro ſuæ fugæ defenſione conſcripſit, docet, his ferè verbis. Ariani, vbi Paulum Epiſcopum Conſtantinopolitanum perſecuti, in oppido Cucuſo Cappadociæ reperterunt, palam curauere ſtrangulandum, Philippo præfecto, qui illorum hæreticos præſes fuit, & per illorum conſiliorum miniſter, carnifice ad eam rem vſi. E tumo dæcadibus nob literas ac Ariana blaſphemia. Nam talia ſcelera contra Dei famulos admiſſa, furori eorum aduerſus vnigenitum Dei filium accenſo pulchre reſponderunt.

De Macedonio & hæreſi ab eo introducta.

C A P. V I.

Vbi autem Paulum hoc modo ad mortem, imo vero ad regnum cœlorum miſerant, Macedonium in eius locum ſuffecerunt: quem, quoniam pari ratione cum ipſis blaſphemiam contra Spiritum ſanctum vſurpabat, ſuæ opinionis & doctrinæ fautorem exiſtimarunt. Verũ non ita multo poſt, iſtum quoque de Epiſcopatus illius gradu propterea deiecerunt, quod quem ſacra ſcriptura filium Dei nominat, creaturam vocare recuſauit. Qua de cauſa hic ab Arianis ſegregatus, propriæ cuiuſdam ac ſeparatæ ſectæ author & patronus factus eſt: quippe filium patri conſubſtantialem dicere noluit. Sed docuit eum genitori in omnibus ſimilem eſſe, & Spiritum ſanctum creatum aperte aſſeruit. Atque has quidem res non longo tempore poſt, ita vt diximus, geſtas eſſe conſtat.

De Sardicenſi concilio.

C A P. V I I.

Dvcenti & quinquaginta epiſcopi, ſicut eſt a veteribus memoriæ proditum, Sardicæ in vnum conuenere. quo etiam acceſſit magnus ille Athanaſius, Aſclepas Epiſcopus Gazę, cuius ſupra facta eſt mentio, & Marcellus Ancyræ, quæ eſt vrbs Galatiæ primaria, qui tempore magni concilii Nicæni Epiſcopus fuerat. Aduenerunt illo præterea horum accuſatores, & præfecti phalangis hæreticorum, qui dudum de Athanaſio iudicium exercuerant. Verum quoniam concilii conſtantiã, & ſanam de decretis diuinis ſententiam exploratã cognitam habebant, cum ſæpius vocati, minime ingredi voluerũt: Sed accuſatores vnà cum iniquis Athanaſii iudicibus ſe inde ſubduxerunt. Quam rem communis docebit concilii epiſtola, eamque quo eorum facta euidentius appareant, in hiſtoria intexere conſtitui.

Litera Synodica ab Epiſcopis qui illuc conuenerant ad vniuerſos orbis Epiſcopos conſcripta.

C A P. V I I I.

Sanctum Concilium ab Epiſcopis Romæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Italiæ, Campaniæ, Calabriæ, Aphricæ, Sardiniæ, Pannoniæ, Myſiæ, Daciæ, Dardaniæ, & Daciæ inferioris, Macedoniæ, Theſſaliæ, Achaiæ, Epiri, Thraciæ, Rhodopes, Aſiæ, Cariæ, Bithyniæ, Helleſponti, Phrygiæ, Piſidiæ, Cappadociæ, Ponti, Phrygiæ minoris, Ciliciæ, Pamphyliæ, Lydiæ, inſularum Cycladum, Ægypti, Thebaidis, Lybiæ, Galatiæ, Paleſtinæ, Arabiæ, per Dei gratiam Sardicæ celebratum, omnibus vbique Epiſcopis, & miniſtris catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ dilectis fratribus in Domino, S.

Etſi ab Arianis multa ſcelera, idque non raro, contra Dei ſeruos rectam fidem conſeruantes iampridem edita ſunt (nam adulterina & falſa doctrina ſuppoſita, veræ ſinceræque doctrinæ patronos e ſuis honoris gradibus deturbare moliebantur) tamen nuper tantus impetus ab illis aduerſus fidem factus eſt, vt fama eius ad aures vſque ſanctiſſimorum Imperatorum permanarit. Quocirca diuiniſſimi illi Imperatores, iuuante Dei

A

te Dei gratia, nos ex variis prouinciis & ciuitatibus congregârunt, & hoc ſanctum concilium Sardicæ cogi ſtatuerunt, vt non modo omnis tolleretur diſſenſio, verum etiam deprauata de fide doctrina reiecta, vera pietas in Chriſtum ſola apud omnes conſeruaretur. Venere enim Epiſcopi de oriente Imperatorum religioſiſſimorum impulſu, potiſſimum quidem propter crebros rumores de Chariſſ. fratribus & collegis noſtris, Athanaſio Epiſcopo Alexandrino, Marcello Epiſcopo Ancyræ, quæ eſt in Galatia, & Aſclepa Gazæ Epiſcopo diſſipatos. Fortaſſis etiam tales de illis calumniæ ad vos perlatæ ſunt, quod veſtras quoque aures eiſdem conturbare inſtituebant, eo quidem conſilio, vt tum criminibus ab ipſis aduerſum innocentes confictis haberetur fides, tum improba ipſorum hæreſis in nullam omnino ſuſpicionem vocaretur. Cæterum non diu permiſſa fuit illis poteſtas talia ſcelera admittendi. Dominus enim eſt, qui eccleſiis præeſt, quique pro his omnibus mortem oppetiit, & per eaſdem nobis omnibus in cœlũ aditum patefecit. Nam quemadmodum Euſebius, Maris, Theodorus, Theognis,

B

Vrſacius, Valens, Menophantus & Stephanus literas contra collegas noſtros, de quibus modo dictum eſt, Athanaſium nempe Epiſcopum Alexandrinum, Marcellum Epiſcopum Ancyræ, vrbis Galatiæ, & Aſclepam Epiſcopum Gazæ ad collegam noſtrum Iulium, eccleſiæ Romanæ Epiſcopum ſcripſere, ſic ſcripſere quoque aduerſarum partium Epiſcopi, quo tum integritati & innocentiam Athanaſii collegæ noſtri vere teſtificarentur, tum Euſebianorum facta, nihil aliud in ſe complecti, quã mendacia & calumnias pene innumerabiles oſtenderent. Et quamuis falſæ eorum criminationes tum ex eo in primis, quod accerſiti à chariſſimo fratre & collega noſtro Iulio non aduenerunt, tũ ex literis ab eodẽ ipſo Iulio ſcriptis omnibus conſtare poſſint (nã veniſſent certe, ſi modo ea facinora, quæ contra collegas noſtros cõmiſerant, te Iulio poſſe probare non dubitaſſent) tamen ſuos fraudulentos conatus ex rebus, quas in hoc ſancto ac celebri cõcilio geſſerunt, multo clarius apertiuſque patefecerunt. Vbi enim venere Sardicam, & fratres noſtros Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & alios adeſſe videre, in iudicium venire metuebãt. Ac licet ſemel, iterum,

C

ac ſæpius eſſent vocati, minime tamen morem geſſerunt. Et tametſi cum alii Epiſcopi, qui in vnum conuenerant, tum Oſius in primis, ſenex certe admodum venerandus, qui propter prolixum ætatis tempus, propter fidei confeſſionem, propter grauiſſimos denique exantlatos labores ſummo honore & reuerentia proſequendus erat, expectarent eos, rogarentque, vt venirent in iudicium, quo [illegible] de [illegible] gis abſentibus diuulgauerant, & aduerſus [illegible] ea præſentes ipſi vera eſſe conuincere poſſent, [illegible] vt diximus, non venerunt. Vnde ſane d[illegible] manifeſto ſuas ipſorum calumnias, & tergiuerſationes [illegible] voce emiſſa, ſuas inſidias & molitiones veteratorias palam prædicarunt. Nam qui ſuis dictis [illegible] fidunt, ea [illegible] coram aſſeuerare non recuſant. Sed, quoniam iſti in iudicio comparare nolebant, arbitramur profecto iam nemini [illegible] tum eſſe (quamuis illi turſus omnia per dolum eludere in animum induxerint) quod eam nihil habeant quod [illegible] gas noſtros plane contineant, [illegible] tamen & [illegible] traductare abſentibus, & præſen-

D

tes vitare ſtuderent. [illegible] quidem, fratres chariſſ. iudicio interesse detrectabant, non ſolum propter calumnias, quas ipſi contra iſtos excogitarant, ſed etiam quod videbant ibi præſto futuros alios, qui ab eis erant variis de criminibus accuſaturi. Nam proferebantur in medium vincula, ſerrum, homines ab exilio reuerſi: venerunt etiam in iudicium collegæ noſtri, qui ab aliis in exilio detenti redierant: adfuerunt præterea cognati & neceſſarii eorum, qui [illegible] ſtorum maleficiis interibant. Et quod omnium maximum eſt, præſto erant Epiſcopi: quorum vnus vincula & catenas, quibus iſtorum opera cõſtrictus fuiſſet, proferebat [illegible] mortem ab eiſdem non paucis per calumniam illatam teſtabantur. Etenim vſque eo iſtorum proruperat amentia, vt Epiſcopum trucidare aggrederentur: & [illegible] te eum trucidaſſent, niſi ex eorum manibus elapſus fuiſſet.

E

Porro comparuit in concilio beatæ memoriæ Theodulus collega noſter, qui eorundem effugit calumnias: ſiquidem per calumniam eorum mors decreta fuit. Quin etiam alii oſtendere pl[illegible] gladi[illegible] ctas, alii ſame ab illis ſæpenumero ex[illegible] ctos con[illegible] runt. Ad [illegible] hæc teſtimonium [illegible] mate non [illegible] homines, [illegible] integræ ec[illegible] quarum gra[illegible] q[illegible] cant, & earum legatione fun[illegible] bantur, docebant gladiis cinctos, [illegible] ſtru[illegible] iſtis comparatas [illegible] minas [illegible] ab eiſdem ſuppoſitas [illegible] bant. Nam per[illegible] in concilio literæ Theo[illegible] dis quas contra c[illegible] ſtros Athanaſium, & Aſclepam, quo Imperat[illegible] in aduerſum eos incenderet, conſcripſ[illegible] facte [illegible] natorum Theognidis iudicio de[illegible] ſe. A[illegible] de h[illegible] virgines [illegible] udatas ſtatuaſque in pub[illegible] incend[illegible] eccleſiarum collegas deniq; in cuſtodias incl[illegible] o[illegible] a omnia non aliam ob cauſam, quam ob impiam Arianorum hæreſim factitata ſunt. Nam quicunque eorum doctrinæ conſentire renuebant, hi eiuſmodi cruciatus

F

effugere nullo modo potuerunt. Ariani igitur cum iſta animis ante agitaſſent, videbantur ſibi in eiuſmodi adducti anguſtias, vt quid libere agerent, non haberent. Nam cũ puderet eos propterea facinorũ ſuorum quod ea amplius tegere non poterant, veniunt Sardicam opinionem hominibus afferrent, se nihil omnino d[illegible] quiſſe. Verum vbi vident eos, quos falſo inſimulaſſent, quos ſuppliciis affeciſſent, adeſſe, quinetiã vbi tum accuſatores tum indices ſuorum ſcelerum ante oculos poſitos cernunt, in concilium etiam vocati intrare noluerunt. Porro autem cum collegæ noſtri Athanaſius, Marcellus, & Aſclepas magna libertate contra eos loquerentur, grauiter conquererentur, poſtularent, vt [illegible] eſſe vellent, pollicerentur denique ſe non ſolum calumniam eorum refutaturos, verum etiam planе demonſtraturos, quæ ſcelera contra eccleſias edidiſſent, iſti ſuorum improbe factorum conſcientia erant tantopere pe[illegible] titi, vt tum inde aufugerent, tum per fugam calumniam ſuam aperirent, tum etiam ſubducendo maleficia ab ſe commiſſa manifeſto fieri viderentur. Et quanquam eorum improbitas, & calumnia non ex [illegible] bus ſolum

G

te ab ipſis geſtis, verum etiam ex his vel maxime, cuiuique ſubi cluit, tamen ne ex fuga ſua vt ante ad noua maleficia arripiant, conſultum ducebamus [illegible] nota ab illis deſ[illegible] gnata verbo veritatis accurate exponere. Quare quid [illegible] ita conſtituta confect[illegible] que [illegible] perimus ex [illegible] factis, eos vere calumniatores & nihil aliud molitos, quam vt inſidias e[illegible] tenderent. Nam Arſenius, quem ab Ath[illegible] ctum prædicabant, adhuc ſuperſtes eſt, & in nu[illegible] uertum cen[illegible] etur. Ex qua re vna certe commenta [illegible] membus, quæ paſſim contra pios diuulgaſſent, [illegible] cue deprehenduntur. Quinetiam eum rumorem de [illegible] licet tanquam à Macario presbytero Athanaſio co[illegible] cto ſparſiſſent, nonnulli, qui Alexandria, Mareote, & [illegible] aliis locis Sardicam venerant, aperte teſtabantur n[illegible] eiuſmodi à Macario admiſſum eſſe. Epiſcopi item Ægypti per literas ſcriptas ad Iulium collegam noſtrum ſatis confirmabant, nullam omnino fuiſſe de ea re ſuſpicio-

H

nem. At prædicant porro ſe commentarios contra eum ſcriptos habere: quos profecto licet ex vna parte confectos conſtet, tamen cum per eoſdem & de gentilibus, & de catechuminis haberetur quæſtio, vnus ex catechuminis interrogatus reſpondebat ſe intus fuiſſe cum Macarius in eo loco præſto eſſet. Alius quoque de eiſdem rogatus, dixit Iſchyram, de quo tam crebros rumores iſti diſſipaſſent, morbo vexatũ in cellula decubuiſſe. E[illegible] quo perſpicuũ eſt, tum nulla prorſus myſteria id [illegible] pori ideo celebrata fuiſſe, quod Catechumeni intus erat, tũ Iſchyram non adfuiſſe, ſed iacuiſſe in cellula morbo oppreſſum. Etenim id [illegible] ipſe Iſchyras totus ex nequitia & fraude factus, tametſi falſo mentitus eſſe affirmando Athanaſium librum quendam ex ſacra ſcriptura cremaſſe tamẽ [illegible] e eodem tempore, quo Macarius ibi adfu[illegible] confeſſus eſt in lecto [illegible] m decubu[illegible] inde ſe calum-

natorem

A niatorem eſſe plane proderet. Denique calumniæ ceteres Iſchyræ data eſt, nimirum vt Epiſcopus nuncuparetur, cum nondum preſbyter factus erat. Nam venere ad concilium duo preſbyteri, qui ante cum Melitio communicarant, poſtea autem à beato Alexandro Epiſcopo Alexandriæ in eccleſiam recepti erant, hique præſentes cum Athanaſio teſtimonium dixere Iſchyram nunquam fuiſſe ordinatum preſbyterum, neque Melitium in Mareote, vel eccleſiam omnino habuiſſe, vel miniſtrum. Et tamen iſti eum, qui nunquam fuiſſet preſbyter, iam tamen eſt factus Epiſcopus, pro ſe teſtem adducunt, quo poſſint, dum ſtruũt calumnias, hoc Epiſcopi nomine auditores obſtupefacere. His accedit, q̃ liber collegæ noſtri Marcelli legebatur, indeque Euſebianorum fraus erat manifeſto deprehenſa. Nam quę ille quęrendo diſceptandoque poſuerat, iſti ex eis, vtpote conceſſis & affirmatis anſam calumniandi ceperunt. Itaque
B legebantur & ea ipſa, & alia, quæ deinceps ſequebantur, quæque ante eaſdem quæſtiones poſita erant: ex quibus compertum eſt fidem Marcelli ſanam ſynceramq; eſſe. Neque enim Deum verbum ex ſancta Maria initium cepiſſe, ſicut iſti affirmant, neque regnum eius finem habiturum, ſed ipſum tum principii, tum finis penitus expers eſſe ſcripſit. Aſclepas quoque collega noſter commentarios proferebat, qui Antiochiæ præſentibus ſuis accuſatoribus, & Euſebio epiſcopo Cæſariæ confecti erant. Atque ex iudicum ſententiis in eiſdem contentis, ſe inſontem declarauit. Nõ ſine cauſa igitur, fratres chariſſimi, iſti acceſſiti, ad concilium, non obtemperarunt: non ſine cauſa iudicium effugerũt. Nam ſcelerum conſcientia exagitati, fuga ſuas calumnias confirmarunt: perfeceruntque vt criminibus, quæ accuſatores eorum aduerſum eos citabant oſtendebantque, fides adhiberetur. Quibus omnibus illud prætereà adiungẽdum eſt, quod eos, qui ob Arii hæreſim in crimen vocati, & ab eccleſia eiecti erant, non modo ad ſe receperunt, verum etiam ad altiorem dignitatis gradum extulerunt. Nam & diaconos ad preſbyterij honorem, & preſbyteros ad epiſcopatum euexere nõ aliam ob cauſam, quam vt tum impiam
C doctrinam diſpergerent lateque propagarent, tum piam ac ſynceram fidem funditus delerent labefactarentque. Iſtorum autem proxime & ſecundum Euſebianos principem locum obtinent Theodorus Heracleæ, Narciſſus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Laodiceæ Georgius, Acacius Cæſariæ Palæſtinæ, Epheſi, quæ eſt vrbs Aſiæ, Menophantus, Vrſacius Singidonis Myſiæ, Valens denique Murſii Pannoniæ Epiſcopus. Etenim iſti illis, qui ſecum ex Oriente venerant, non dedere poteſtatem vel veniendi in ſanctum concilium, vel eccleſiam Dei omnino adeundi. Qui dum iter faciunt verſus Sardicam, cogunt inter ipſos ſeparatim concilium, atq; paciſcuntur cum minis adiectis, ſe, cum venirent Sardicam, nequaquam vel ad iudicium acceſſuros, vel intraturos in ſanctum ac celebre concilium, ſed ſimul vt eo peruenirent, & ſe accedendo ad eam vrbem, ſuo perfuncto officio oſtenderent, quamprimum inde fugituros. Quæ res poſſumus cognoſcere ex collegis noſtris, Macario Palæſtinæ, & Aſterio Arabiæ, qui tametſi cum eis
D vna venerant, iam tamen ab eorum infidelitate ſe ſepararant. Iſti enim ad ſanctum concilium aduentãtes, aiebant, ſe omnia, quæ geſſiſſent, per vim ſibi illatam coactos geſſiſſe: adiungebantque etiam illud nempe quod rectæ veræque fidei cupiditate incenſi, huc venire ab illis fuiſſent prohibiti: quandoquidem aduerſum ipſos ab eorum opinione diſcedere cupientes minas iactare, multaque imperare cœpiſſe. Quam ob cauſam omnes in vnis ædibus manere volebant, neque ſibi ipſi fecere poteſtatem vt vnus ab alio vel ad minimũ temporis ſpatiũ ſe ſepararet. Sed vt ſummatim dicam⁹, Sicut minime cõſentaneum erat calumnias ab iſtis excogitatas, vincula cædes verbera, literas fraudulentas falſoque confictas, virgines nudatas ſtatutaſque in publico, eccleſiarum euerſiones, incendia, deceſſiones à minorum ciuitatum & eccleſiarum gubernatione, ad maiorum, & quod eſt omnium maximum, impiam Arii hæreſim per eos con-

Epiphanius plus verborum videtur legiſſe.

E tra veram fidem excitatam ſilentio pręterire in obſcuroque relinquere. Sic æquum videbatur, vt chariſſimos fratres noſtros & collegas, Athanaſium Epiſcopum Alexandriæ, Marcellum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ Epiſcopũ, & cæteros, qui cũ illis domino miniſtrant, innocẽtes & ſceleris puros declararem⁹, ſcriberemuſq; ad cuiuſq; eorum diœceſin, quo populus eccleſiæ, quæ eſt ipſorũ cuiuſq; propria, de ſui Epiſcopi integritate certior fiat, huncq; habeat pro Epiſcopo, eiuſque aduentũ expectet: eos aũt, qui inſtar luporum in eccleſias ipſorũ irruiſſent, Gregoriũ dico, qui in Alexandrinã eccleſiã, Baſiliũ, qui in Ancyrã, & Quintianũ, qui in eccleſiã Gazæ irrupit, neq; nominet Epiſcopos, neque Chriſtianos putet, neq; vllam cum illis omnino habeat communionem, neque vllas ab iis recipiat literas, neq; ad eos ſcribat. Quod vero attinet ad Theodorum Epiſcopum Heracleæ, quæ eſt ciuitas Europę, ad Narciſſũ Neroniadis Cilicię, ad Acaciũ Cæſariæ Palæſtinæ, ad Stephanum Antiochiæ, ad Vrſaciũ
F Singidonis Myſiæ, ad Valentem Myrſorũ Pannoniæ, ad Menophantũ Epheſi, & ad Georgiũ Laodiceæ Epiſcopũ, quanquã metu perculſi, ab Oriente Sardicã non aduentarunt, tamen quia ſunt non ſolũ à Beato Alexandro Epiſcopo Alexãdriæ abdicati, verum etiam non minus, quã eos, quos ſupra poſui, dementia Arii hæreſi infecti, & in grauia etiã crimina vocati, eos ſacroſanctũ conciliũ communibus ſuffragiis de epiſcopatus gradu dimouit: & nõ modo nõ eſſe Epiſcopos, ſed ne communione fideliũ dignos iudicauit. Nã qui filiũ à patris ſubſtantia & diuinitate ſeparant, qui verbum à patre alienum arbitrantur, hi merito & excludendi ſunt eccleſia catholica, & Chriſtianorum nomine penitus priuandi. Itaq; vobis omnibus anathema ſunto, propterea quod ſint verbum veritatis cauponati. Nam idem ipſum præcipit apoſtolus. *Si quis vobis euangelizauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit.* Gal. 1.
Iubete igitur vt nemo cum his cõmunicet. Non eſt enim commercium vllum luci cum tenebris: hos omnes à vobis quam longiſſime ablegate, *Neque enim eſt vlla conſenſio Chriſto cum Belial.* Cauete, fratres Chariſ. ne vel ſcribatis 2.Cor. 6.
ad eos, vel literas ab eis recipiatis. Vobis enitendum eſt,
G fratres & collegæ, vt ſpiritu præſentes, cõcilio noſtro cõſentiatis, eiq; veſtra ſubſcriptione ſuffragemini, quo cõcordia ab omnibus collegis noſtris vbique integra conſeruetur. Illos autem tum excludimus communione, tũ eccleſiæ catholicæ finibus expellimus, qui aſſerũt Chriſtum Deum quidẽ eſſe, ſed non verũ Deum: filium eſſe, ſed non verum filium: genitũ eſſe ſimul & ingenitum. Ita ſe. GENITVM, intelligere fatentur, his enim verbis vtũtur; quod genitum eſt, extitit. Quin etiam Chriſto, qui eſt ante ſæcula finem tribuũt & initium, qui non in tẽpore, ſed ante omne tempus generationem habet. Itemq; nuper duæ viperæ ex aſpide Ariana eduę ſunt, Valens & Vrſacius: qui quidem inſolenter ſe efferunt, nec dubitant ſe Chriſtianos dicere, cum tamen & verbum Dei, & ſpiritum ſanctum, crucifixum eſſe, occiſum, mortuum, & à mortuis excitatum, conſtanter aſſeuerent. Porro iſta cõiurata hæreticorum turba contendit varias patris, & filii, & ſpiritus ſancti ſubſiſtentias eſſe, eaſque ſeparatas. Nos autem hanc accepimus doctrinam, ſic didicimus, hanc
H habem⁹ catholicam traditionem, fidem, confeſſionem, videlicet quod vna ſit hypoſtaſis, quam vocẽ hæretici vſurpant, pro ſubſtantia, patris, filii, & ſpiritus ſancti. Quod ſi percontentur à nobis quæ ſit filii (vt ipſi intelligunt) ſubſtantia, reſpondemus eam vnam eandemque eſſe cum ea, quæ eſt vere patris ſubſtantia. neque patrem vnquam ſine filio fuiſſe, neque filium ſine patre, neque poſſe eſſe verbũ, quod ſpiritu caret. Eſt enim abſurdiſſimum affirmare patrem aliquando fuiſſe ſine filio: imo vero nec patrem nominandum, nec poſſe eſſe abſq; filio, ipſe filius locuples teſtis eſt, cum dicat *Ego in patre, & pater in me eſt* & rurſus. *Ego & pater vnum ſumus.* Neque quiſ- Ioan. 14. Ioan. 10.
quam noſtrum negat eum genitum eſſe, ſed genitum ante omnia dicimus, quæ viſibilia, inuiſibiliaque vocant: fabricatorem, & opificem archangelorum, angelorum, mũdi, humani generis. Nã ait ſcriptura: *Sapientia omnium artifex me docuit.* Et alio in loco: *omnia per ipſum facta ſunt.* Sap. 7. Ioan. 1.

Quod

A Quod ſi i[illegible] ſtrum habuerit, ſemper eſſe nô poterat: quandoquidem verbum Dei, cum ſemper extiterit, principium non habebat, neque Deus finem habiturus eſt. P[illegible]to non dicimus patrem filium eſſe, neque rurſus filium patrem eſſe: ſed pater, pater eſt, & filius, patris filius eſt. Confitemur item filium potentiam patris eſſe: confitemur verbum Dei patris eſſe, præter quod non eſt aliud. Quinetiam, verbum, verbum Dei eſſe, ſapientiam, potétiam, & verum filium eſſe affirmamus. Sed non ſicut cæteri filii appellantur, filium dicimus: ſiquidem illi, aut propter hunc Dii ſunt per regenerationem, aut propterea quod digni habiti ſunt, filii appellantur: non autem propter vnam cum Deo ſubſtantiam, quæ eſt patris & filii. Confitemur etiam eum & vnigenitum eſſe & primogenitum: ſed vnigenitum verbum, quod ſemper erat, & eſt in patre: primogenitum autem propter naturam, quam habet cum homine communem. Differt tamen à creatura communi, propterea quod eſt primogenitus ex mortuis. Confitemur præterea illum Deum eſſe: confitemur vnam eſſe patris & filii diuinitatem. Neque tamen quiſquam eſt, qui aliquando neget patrem filio maiorem, non quod aliam habet eſſentiam, aut quod ab

B eo differt, ſed quia ipſum nomen patris maius eſt, quam filii. Et propterea deprauata & execrabilis eſt Arianorum interpretatio, qui contendunt ſeruatorem ideo dixiſſe,

Ioan. 10. *Ego & pater vnum ſumus*, quod ſit inter eos conſenſus & côcordia. Porro autem omnes ad vnum, qui ſumus catholici, ſtultam atque adeo deplorandam eorum ſententiam condemnauimus, qui dicunt, quod quemadmodum mortales homines, vbi decidere cœperint, mutuis iurgiis odium contrahunt, & tamen poſtea redeunt in gratiam, eodem modo Deus omnipotens pater, & filius inter ſe diſſentire diſcordareq; poſſunt: quod quidem nedum ad cogitandum, verum etiam ad exiſtimandum eſt omnium ſceleſtiſſimum. Nos vero & credimus, & affirmamus, & intelligimus ſacram illam Seruatoris ſententiam, quæ ita ſe habet: *Ego & pater vnum ſumus*, de æternitate eſſen[illegible], quæ eſt vna eademque in p[illegible] & in fili[illegible], capiendam eſſe. Itemque illud perpetuo credimus h[illegible] ſine principio & ſine fine cum patre regn[illegible], & ei[illegible] regnum nec t[illegible] habere, quo t[illegible]minetur, nec quia c[illegible]ſummatur def[illegible]ctione [illegible]am quod ſemper eſt, nunquã

C cœpit eſſe, nec aliquando deficere poteſt. Poſtremo credimus & mête complectimur eſſe paracletum, ſpiritum ſanctum, quem nobis ipſe Dominus & pollicitus [illegible], & miſit: atque hunc miſſum, non autem paſſum credimu[illegible] ſed hominem, quê filius induit, quem aſſumpſit ex Maria virgine, paſſum eſſe, quia homo pati poteſt. Eſt enim homo, mortalis: Deus autem immortalis. Credimus quoque, quod reſurrexit tertia die: non tamen quod Deus in homine, ſed homo in Deo excitatus eſt, quem patri ſuo obtulit pro dono, quemque a peccato & intèrnecione liberauit. Credimus denique quod opportuno præſinitoque tempore ſit omnes & de omnibus iudicaturus. At vero tanta eſt Arianorum in[illegible]ia, & tam craſſa caligine cæcata eſt eorum mens, vt lucem veritatis videre nequeant, neque intelligant ſenſum huius ſententiæ: *VT ET IPSI IN NOBIS* [illegible]*NVM SINT*. Planum certe eſt, cur *vnum* dixerit: quod ſcilicet Apoſtoli, tametſi ſpiritum ſanctum Dei acciperent, tamen non idcirco ſpiritus erant, neque quiſquam eorum vel verbum, vel ſapientia, vel potentia Dei, vel vnigenitus e[illegible]. Sic autem lo-

Ioan. 17. D quitur ſcriptura: *quemadmodum ego & tu vnum ſumus, ſic & iſti in nobis vnum ſint*; ſed hæc Domini ſententia has res accurate diſtinxit. Non enim in eo ſenſu dixit, *In nobis vnum ſint*, quo dixit *ſicut nos vnum ſumus*, Ego & pater, ſed vt diſcipuli inter ſe coniuncti copulatique, vnum eſſent fide, & confeſſione, & per gratiam ac verum cultum Dei patris, quinetiam per Domini Seruatoris noſtri benignitatem & amorem vnum eſſe poſſent. EX HAC epiſtola & accuſatorum calumnia, & iniquitas eorum, qui iam pridem de Athanaſio & reliquis Epiſcopis iudicarant, & ſincera ac ſana patrum in hoc concilio doctrina manifeſto poteſt intelligi. Nam beati illi patres nô ſolum nos ea docuerunt quæ ad diuinam Trinitatis naturam perti-

E nent, verum etiam quid de myſterio incarnationis dominicæ ſentiendum ſit, enucleate tradiderunt. De quibus rebus cum Conſtans Imperator certior factus eſſet, videretque fratris ſui Conſtantii leuitatem, ægre admodum tulit. Succenſuit etiam grauiter illis, qui iſta tam ſubdole moliti fuiſſent, quique flexibilem Imperatoris animum illexiſſent in fraudem. Itaque duos Epiſcopos, quos ex eorum numero, qui Sardicæ conuenerant ad cã rem delegerat, cum literis ad fratrem vna cum Saliano prætore, viro & pietatis & iuſtitiæ inſignibus eximie ornato, miſit. Quæ literæ non hortationem ſolum, & conſilium, verum etiam minas dignas ſane pio Imperatore complexæ ſunt. Nam ſcripſit primum, vt duobus illis Epiſcopis aures attentas præberet, & iniqua facinora a Stephano, & aliis admiſſa diligenter cognoſceret: deinde gregi ſuo reſtitueret Athanaſium, quippe cum & calumnia accuſatorum, & iniqua eorum, qui dudum de eo iudicarant, ſententia, atque adeo acerbum in eum odium perſpicue deprehenſum eſſet. Poſtremo iſta adiecit, ſe niſi his conditionibus obtemperaret, & quod æquitas

F poſtulat, exequeretur, Alexãdriam profecturû, quibus, à quibus tantopere expetebatur, reſtituturum Athanaſium, & hoſtium turbam inde exturbaturum. Conſtantius igitur his literis Antiochiæ, vbi tum commorabatur, acceptis, pollicetur ſe facturû, quod ſocius imperii & cômunis de rep. curæ particeps ipſi per literas ſignificarat.

De Euphrata & Vincentio Epiſcopis, & dolis qui in illos intendebantur.

CAP. IX.

VErum Ariani, veritatis oppugnatores his rebus grauiter commoti, perditum atque impium plane facinus edere moliuntur. [illegible] tum duo illi Epiſcopi ad domû quandam in [illegible] diuerterunt: Prætor autê aliud [illegible] diuerſorium [illegible] phanus, qui id temporis ſuſce[illegible] eccleſiæ Antioche[illegible] tabernaculis, naufragium in ea facere conſti[illegible]uebat, inter alios habuit ſuorum tyrannicorum [illegible] adiutores, quorum vſus opera, veræ doctrinæ pat[illegible] variis affecit [illegible] commodis, tum iuuenem quendam, an[illegible] ad audaciam proiecto, vita impia ac ſcelerata, [illegible] iſtorum dux ſui[illegible] quique non homines ſolum [illegible] foro abducere, contumeliis vexare, verberibus cæd[illegible], verum etiam facta in ædes irruptione, tum homines, [illegible] mulieres grauitate inſignes impudenter extrah[illegible] eſt. Sed ne longius ſim in iſtius nequitia reſcribenda, vnû ſolum facinus ab eo côtra viros fa[illegible] ſpectatiſſimos admiſſum exponam, ex quo de reliquis eius nephariis maleficiis aduerſus optimos viros patratis ſatis coniectura capere poterimus. Iſte primum

G ad quandam meretricem accedens, dixit peregrinos quoſdam nuper veniſſe, qui noctu eius operam requirebant: deinde quindecim hominibus ſeditioſis collectis, hos circa ſepes [illegible] ambientes occultat: venit eo cum meretrice, & ſigno ſeditioſis, quod præſcripſerat, dato, vbi intellexit facinoris conſcios adeſſe, pergit ad atrienſem ianuam diuerſorii, in quo duo Epiſcopi pernoctabant. Quam apertam offendens (vnum namque è ſeruis ad id faciendum pecunia conduxerat) introducit meretricem: cui oſtio oſtenſo cubiculi, in quo alter Epiſcopus forte dormiebat, ingredi iubet, ipſe it interea ſeditioſos ſuos acceſſitum. Euphrates vero (hoc enim Epiſcopo ætate prouectiori nomen fuit) in cubiculo exteriore dormiuit. Vincentius autem (ſic namque alter ap-

H pellabatur) in interiore cubiculo quieti ſe dederat. Dum meretrix intrat cubiculi limen, Euphrates ſentiens pedum ſtrepitum, percunctatur quis ſit, qui introiret. Reſpondente autem meretrice: Euphrates grauiter animo conturbatur, ratus ſane dæmonem eſſe, qui vocem muliebrem effinxerat. Ac ſtatim Chriſti Seruatoris implorat auxilium. Onager vero (ita enim dux illius improbæ & ſeditioſæ turbæ vocabatur) qui præter manuum pedumque vim, armis præterea ad pios oppugnandos vſus eſt, cû factioſorum turba in domum ingreditur: Epiſcopos iniquos appellat, propter-

A ea quo ... ti ... cum ... iudicium. Multo ... clamore, ... occurrunt: ſugit e ... lo V... atque occluſa atrii ianua, ſeptem ex ſedi... prehenduntur. Onager cum reliquis aufugiebat. Cum illis autem vna, qui prehenſi erant, cuſtoditur meretrix, vbi illa ... dixit die, Epiſcopi prætorem qui cum ipſis venerat, excitant: vna adeunt palatium: grauiter contra audacia Stephani facinora vociferantur: dicunt iſtum ... ſcelera non iudicium neque quæſtionem requirere. Prætor autem maxime omnium cœpit aduerſus Stephanum clamare, orare Imperatorem, vt de iniquo indignoque eius facinore non in Epiſcoporum concilio, ſed pro tribunali iudicium quæratur. Seque pollicetur ... Epiſcoporum clericos, qui facinoris conſcii erant, ſupplicio coercendos traditurum. Stephani quoque miniſtros ait eodem modo puniendos eſſe. At cum Stephanus petulantiore illis cõtradiceret, affirmaretque plagas clericis non infligendas eſſe, placuit Imperatori & magiſtratibus, vt quæſtio de facto in regia haberetur. Itaque primum interrogatur meretrix, quis eam ad Epiſcoporum diuerſorium deduxiſſet. Tum illa, iuuenis quidam, inquit, ad me accedens, dixit & peregrinos veniſſe in ... & meã operam poſtulare. Sub veſperum igitur rediit ad me, & ad diuerſorium tecta deducit: deinde cum turba hominum, quam quæſiuerat, paratam offendiſſet, eam per ianuam atrii in ædes introducit: & in cubiculum exterius intrare iubet. Narrabat præterea meretrix, quid Epiſcopus rogaſſet, quo pacto metu perculſus, Dei opem precibus imploraſſet, & quẽadmodum denique ſeditioſi illi in ædes irruiſſent.

B

De Stephani abdicatione.

C A P. X.

HIs rebus cognitis, iudices minimum natu eorum, qui comprehenſi erant, in medium adduci iubent, qui non vſque eo expectabat, quoad verberibus rem fateri cogeretur, ſed facinus factum illico aperit, & Onagrum illius authorem fuiſſe plane fatetur: qui coram adductus impellente atque adeo iubente Stephano illud ipſum ſe fuiſſe affirmat aggreſſum. Ad hunc modum ergo intellecta Stephani improbitate, primum Epiſcopis, qui tum aderant, mandatum dant, vt hominem abdicent epiſcopatu: deinde illi ipſi eum eccleſia penitus expellunt. Non tamen propterea eccleſia labe Ariana omnino liberata eſt. Nam ei ſucceſſit in epiſcopatus illius adminiſtrationem Leontius genere Phryx, animo verſutus ... in vndis maris latentibus ſimilis. Sed de iſto quidem paulo poſt dicam plura. Per id temporis Conſtantius ... pro certo comperiſſet fraudulentos ad ... Epiſcopos conatus, ſcripſit ad magnum Athanaſium, ſemel, iterum, ac tertio, quo illum, vt de occidẽte reuerteretur Alexandriam, impelleret. Vnam autem eius epiſtolam breuem illam quidem hiſtoriæ hoc loco adnectam.

C

Conſtantii ad Athanaſium Epiſtola.

C A P. XI.

Conſtantius Victor, Auguſtus, Athanaſio S.

D

QVanquam per ſuperiores literas tibi ſignificabamus, vt animo ſecuro ad noſtram aulam accederes, propterea quod in animo erat te ad tuam ſedem mittere, tamen has literas etiam tuę grauitati dedimus, vt publico vehiculo conſcenſo ad nos abſque omni diffidentia ac timore aduentare properes, quo rebus, quarum cupiditate duceris, mature potiri queas.

Sancti Athanaſii reditus ſecundus.

C A P. XII.

ISTarum literarum impulſione redeuntem Athanaſium benigne excepit Conſtantius, & eccleſiam Alexandrinam denuo capeſſere iuſſit. Verum qui tum apud Imperatorem authoritate & gratia plurimum poterant, itique ... Arianæ contagione infecti, aiebant Athanaſium debere vnam præbere eccleſiam illis, qui cum eo communicare nollent. Quæ cum dixiſſent Imperatori, & Imperator Athanaſio, reſpondet Athanaſius ſe debere quidem Imperatoris mandatis obſequi, ſe tamen velle alia quædam ad eum referre, eaque poſtulare ſibi itidem concedi. Imperatori autem pollicenti libenter ei conceſſurum, quicquid peteret, ait eos, qui Antiochiæ communicare recuſarent cum his, qui obtinent eccleſias, opus habere eccleſia, & propterea vnam ædem ſacram illis ſimiliter iure tribuendam eſſe. Vbi vero annuit Imperator, & poſtulationem vtpote rectam æquamque approbauit, hæreticæ phalangis præfecti, neutri parti eccleſias tribuendas eſſe cenſebant. Ob hanc cauſam Conſtantius admiratus Athanaſium, Alexandriam dimiſit. Iam tum occubuerat Gregorius, ab ipſis Alexandrinis cæſus. Quocirca Alexandrini ſuo viſo paſtore, publica conuiuia celebrare, feſtos dies agere ſplendidiſſimus, eum magno honore afficere, & Deum denique laudibus extollere cœperunt.

E

F

De tertio eiuſdem exilio & fuga.

C A P. XIII.

VErum non longo temporis ſpatio interpoſito, vbi Conſtans extremum vitæ diem obiit, rurſus hi, qui Conſtantii animum, quo volebant, impellere potuerũt, reuocant eum in memoriam tum diſſentionis cum fratre propter Athanaſium ſuſceptæ, tum quod parum aberat, quin ruptis naturæ vinculis, bellum inter ipſos mutuo ea de re conciti ... Quibus rationibus impulſus Conſtantius, iubet D. Athanaſium non exilio ſolum, ſed morte mulctari. Itaque Sebaſtiano quodam duce cum ingentibus copiis ad eam rem miſſo, dat mandatum, vt Athanaſium, velut ſceleratum & impium e medio tollat. Cæterum quo pacto & dux Athanaſiũ adortus ſit, & ille eius manus effugerit, nemo melius, quam ille ipſe, qui in hoc diſcrimen venerit, & mirandum in modum inde ereptus ſit, explicare poterit. Sic enim in Apologia, quam ſcripſit pro fuga ſuæ defenſione, narrat. EXQVIRANT G
ſedulo modum deceſſionis meæ, eamq; à ſuis cognoſcãt. Quippe erant quidam Ariani, qui comitabantur milites quo tũ eorũ incitarẽt animos, tũ nos illis vtpote ignotos oſtenderent. Quod ſi hoc modo eorum animi minime omnino commouentur, tamen vbi quod deinceps dicam, audiuerint, pudore affecti, conquieſcant. Iam quidem nox aduenerat, & quædam pars populi totam noctem in vigiliis ... propterea quod ſequenti die ſacra expectabat communio. Dux aũt repente cũ militibus amplius quinq; millibus, qui tum aliis armis, tum ſtrictis gladiis, arcubus, telis, & clauis inſtructi erãt, vt ante dictũ eſt, acced... Atq; militibus in proximo collocatis circũdat eccleſiam, ne vlli inde egreſſi, eorũ manus effugerent. Ego vero, quoniam neutiquam conſentaneũ exiſtimaui populum in tanta perturbatione deſerere, ſed potius eorum ſalutis cauſa ſubeundum eſſe periculum, aſſidens in ſolio, diacono mandaui, vt pſalmum legeret, populusq; attente auſcultaret, cum recitaret hanc particulam, *Quoniam in ſæculum miſericordia eius*: ſicque omnes pariter de eccleſia decederent, domumq; abirent. Verũ H Pſal. 106.
cum dux deinceps irrupiſſet in templum, & milites vt nos comprehenderent, ſanctuarium circumſediſſent, nõ clerici ſolum, verumetiam nonnulli è populo, qui in eo loco erãt, vociferari cœperunt, orareq; vt nos iã diſcederemus. At ego acrius negare, me non ante diſceſſurũ, quã omnes ſigillatim egreſſi eſſent. Itaq; cõſurgens, orationẽ fieri imperaui, omneſque, dum fieret, abire rogaui. Nam ſatius eſſe dicebam, vt ipſe in periculum venirẽ, quam vt vlli è noſtris aliquid acciperent incommodi. Proinde egreſſis quã plurimis, & cæteris ſubſequẽtibus, monachi quidam, & clerici, qui vna nobiſcũ erant, pariter ad ſoliũ noſtrum accedentes, nos extraxere è ſanctuario. Ad hũc modum igitur (veritatem teſtem euo) cum militũ pars obſideret ſanctuarium, pars eccleſiam circuibant, domino duce itineris, & conſeruatore, per mediam turbam tranſiuimus, & clam illis deceſſimus: Deum magnis

efferentes

A efferentes laudibus, quod non populum prodideramus, ſed illo ſaluo præmiſſo, nos etiam euaſeramus incolumes, & inſidiatorum manus effugeramus.

De Georgio ac nefariis eius Alexandriæ facinoribus.

CAP. XIV.

VBi Athanaſius ex cruentis eorum manibus hoc modo elapſus eſſet, Georgio lupo alteri illarum omnium grex commiſſus eſt, qui maiorem in eas crudelitatem, quam quiſquam lupus, aut vrſus, aut pardus in oues exercere ſolet, exercuit. Nam virgines, qui perpetuæ caſtitati ſe addixiſſent, coegit non modo Athanaſij denegare communionem, verumetiam fidei patrum anathema denuntiare. Suæ vero crudelitatis ſocium atq; adiutorem habuit Sebaſtianum quendam ordinum militarium præfectum: qui in media vrbe, accenſo rogo, virginibuſq; nudis propter eum collocatis, fidē negare iubet. Quæ ſane ſpectaculum acerbum & miſerum fidelibus pariter & infidelibus conſtitutæ, ignominiam illam pro
B magno honore duxere, & verbera cupide ac [illegible]eret pro fide ſuſtinuere. Sed audiamus i[illegible] tarum paſtorem Athanaſium, à quo iſta multo apertius ac planius exponūtur. Sic enim ſcribit. *TVM* Georgius, qui ab illis ex Capadocia miſſus erat, tempore quadrageſimæ accedens, perditos illos conatus, quos ab eis didicerat, ipſe adauxit. Nā poſt ſeptimanam Paſchatis tranſactam, virgines in carcerem coniici cœptæ ſunt: Epiſcopi conſtricti vinculis, à militibus abduci: ædes a vidui[illegible] & orphanis abripi: direptiones fieri, in familias irrumpi: noctu ex ædibus vi deportari Chriſtiani [illegible] ædes obſignati: fratres clericorum, pro clericis in vitæ periculum vocari. Permultum acerbitatis habuere iſta quide[illegible]n, ſed multo plus ea, quæ ſunt poſtea tentata. Septimana namque ſacroſanctam Pentecoſten ſubſequenti, p[illegible]pulus, vbi ieiunauerat, in cœmiterium propterea ad orationem egreditur, quod omnes Georgij deteſtarentur communi[illegible]nem. V[illegible]nm vt primum ille inſignite improbus hoc intellexit, præfectum ordinum militarium Sebaſtianum, qui Manichæus fuit, contra illos incitat. Ille deinceps cum m[illegible]tum turba, qui arma, g[illegible]adios diſtrictos arcus & tela geſtabant, ipſo [illegible]ie dominico in populum impetum facit.
C Cum vero paucos admodum orantes offenderet (nam maxima pars, quia hora præterijſſet, deceſſerat) talia admiſit facinora, qualia ab illo admitti conſentaneum erat. Rogu[illegible] enim incēder[illegible] [illegible]nes propter ignem ſtatuere: eas [illegible]t ſidem Arianam pr[illegible]uteri ſe dicerent, cogere cœpit. Vbi eas non poſſe [illegible]inci animaduertit, ignibuſque flammas pro[illegible]ſus contemnere, detrac[illegible]is veſtibus, ſic eas mora ac vultus verberare, vt diu poſt ægre à ſuis noſcerentur. Quin etiam viros quadraginta prehendere: eos nouo more ac modo verberibus cædere. Nam palmarū viminibus recens ex arboribus exciſis, quæ ſuos adhuc habebant aculeos, ita terga illorum dilacerauit, vt nonnulli propter aculeos in ipſorum dorſa penitus infixos, ſæpius [illegible]hirurgos adire cogerentur: alij, qui tam acerba cruciamenta [illegible]tre nequibant, morte[illegible]m oppeterent. Omnes autem viri, quibus adhuc ſuppetebat vita, vna cū virgi[illegible] ad magnam Oaſi[illegible] mil[illegible]bus rel[illegible]. Corpora [illegible] ore [illegible] receus edito [illegible] m[illegible] proiecta [illegible]humataq[illegible] ipſis
D libi [illegible]abant [illegible], q[illegible] opulo aſſe[illegible] topi [illegible], tam crudelis facinoris [illegible] conſc[illegible] iſtud [illegible] ore ment[illegible], patrarunt: ſe[illegible] m mortuorum neceſſarij & [illegible] propter confeſſionem ſuorum [illegible] iam an[illegible]ts capetent propter corp[illegible] autem in mœrore & luctu verſarennt, eorum impiet[illegible] crud[illegible] maio[illegible] cum inſa[illegible]a & t[illegible] pitudine pate[illegible]eſt. Porro aut[illegible] Epiſcopos Ægypti & Libyæ, Am[illegible]onium videl[illegible]t, Muium, Caium, Phil[illegible], Hermem[illegible]lenium, [illegible]nolum, Nilammonem, A[illegible]thonam, Anagamphum, Marcum, Dracuntium, Adelphium, Ammonium alterum, alterum etiam Marcum, Athen[illegible]dorum: presbyteros autem Hieracem & Dioſcorum, actu iam in exilium miſere. Atque i-

E ſtos è patrijs ſedibus exturbantes adeo acerbe & crudeliter tractauere[illegible], nonnulli eorum, inter vias, alij in exilio morte occumberent. Nam triginta & amp[illegible]us Epiſcopos inte[illegible]ecerunt & exemplum Achab imitati ad veritatem e medio tollendam [illegible] cura & cogitatione incubuerunt. Idem Athanaſiu[illegible] ad vir[illegible]ines ill[illegible] & quæ acerbos illos cruciatus pertuliſſent [illegible]tiones quibus conſolaretur, ſcripſit, in q[illegible]ibus q[illegible] dem inſerui[illegible] *HOC* nulla veſtrum in mœſtiti[illegible] ſit. Q[illegible]amuis [illegible] vobis inuideant ſepulturam, & funera ducere pro[illegible]beant: nam hactenus quidem Arianæ tragœdiæ exiti[illegible] & portas occludant, & propter monumenta, tanquam laruæ aſſ[illegible]deant, obſeruantes ne mortuorum quiſquam tumulo condatur Iſta quidem facino[illegible], al[illegible]q; his ſimilia à Georgio fuere Alexandriæ patrat[illegible]. Diuus autem A-
F thanaſius nullum locum tam munitum eſſe cenſuit, vti in eo tutus eſſe poſſet, præſertim cum Imperator mandatum dediſſet, vt vel viuus adduceretur ad ſe, vel caput illius mortui apportaretur: eſſetque pollicitus amp[illegible] mam mercedem ei, qui hoc præſtare vellet.

De Concilio Mediolanenſi.

CAP. XV.

QVanquam autem ipſe Conſtantius, cum Magnentius poſt Conſtantis mortem imperio verſus o[illegible]tdentem p[illegible]tus eſſet, ad iſtiu[illegible] tyrannidem expugnan[illegible] in Europa[illegible] cum exerc[illegible]itu profectus eſt: tamen ne iſt[illegible] quidem grau[illegible] b[illegible] quod contra eccleſias ſuſ[illegible]pium erat, ſedani[illegible] A[illegible]iani Conſtantio, cuius animus tum facile ad om[illegible]ia impelli poterat, tum erroris Ariani contagione i[illegible]fectus erat, perſuadent, vt Mediolani, quod eſt oppidum Italiæ, conci[illegible]um conuocaret: ac primum omnes, qui eo conuenirent, abdicationi, quæ Tyri ab iniquis illis iudicibus ſigillatim aduerſus quoſdam Epiſcopos facta eſt, aſſentiri cogeret: deinde vt Athanaſi[illegible] eccleſijs eiecto, ali[illegible] in fidei doctrinam componerent. Itaque Epiſcopi literis Imperatoris acceptis eo conuenerunt quidem, ſed tamen neutram earum rerum fieri per[illegible]iunt: imo vero coram ipſum aperte [illegible]arguunt I[illegible]peratorem, vtpote iniqua & plane impia iubentem. & propterea fuerunt nim ec[illegible] expulit, tum [illegible] vltimas o[illegible] terræ oras [illegible]endas condemnari. De
G qua re etiam diuinus il[illegible] & admi[illegible] vir Athanaſius ſcribit in Apol[illegible] [illegible]. *QVIS* tantu[illegible] ſceleris [illegible] ex[illegible], quum [illegible] ſciuerint. Nam n[illegible] per[illegible] ecc[illegible] tuerentur tranquilla [illegible] in con[illegible] preces, Epiſcopus Romæ [illegible] & Pa[illegible] maniæ vrbis Galatum, & [illegible] prima [illegible] inſulæ Sardiniæ [illegible] ſcopus, & Eu[illegible] Italiæ: qui omnes, quoniam bo[illegible] erant, & veritatis præcon[illegible], ſedibus pat[illegible] ſunt, inque exilium acti, nulla alia cauſa [illegible] contra illos allata, quam quod hæ[illegible] Arianæ conſentire, & calumnijs eorum ac falſis criminibus, quæ contra nos confinxerant, ſubſcribere noluerūt. Quod autem ad magnum *HOSIVM*, ſenem in primis venerandum, & [illegible] confeſſorem attinet, de eo certe orationem inſtituere, ſuperuacaneum arbitror. Nam neminem fort[illegible] ſſe præterit, hunc quoq; ab iſtis ex[illegible] ctatum: qui profecto ſenex eſt non obſcurus, ſed omnium facile illuſtriſſimus. [illegible] quo concilio non [illegible]
H primas tulit? Cui non perſuaſit eius de recta fide [illegible] oratio? In qua ecc[illegible] non præc[illegible] ima e[illegible] g[illegible] mon[illegible]enta? Qu[illegible] ore aſſ[illegible] acceſſit vnquam ad eum, qui no[illegible] tus ab eo di[illegible] Qu[illegible] egens ab eo opem petijt [illegible] non vot[illegible] pos abierit? Et tamen in hunc [illegible] ete maleuolentiam non dubitarunt, propterea qu[illegible]n calumnias, quas impietate adducti contexuerant, explorate cognitas haberet, criminibus contra no[illegible] dolose cōparatis ſ[illegible]ſcribere recuſauit. Quocirca q[illegible] ſcelera aduerſus [illegible] ſanctos viros edita ſu[illegible]t, ex [illegible]s quæ citauimus [illegible] cognoſ[illegible] poteſt. [illegible] aute[illegible] nt[illegible] alios etia[illegible] q[illegible] plurimos Arianæ phalangis p[illegible] per inſidias ma-

chinati

[margin: Sancti. / Sanctum.]

A chinati fuerint, idem vir diuinus in eodem opere itidem perſequitur. QVEM, inquit, Ariani inſectati ſunt, cui comprehenſo non pro arbitratu contumelias impoſuerint? Quis ab illis conquiſitus, quem cum inuenerint, non ita tractarint, vt vel mortem miſerandam in modum oppeteret, vel membra corporis cruciamentis haberet prorſus labefactata? Nam quaecunque iudices ſtatuunt, ea iſtorum impulſione ſtatuunt: imo vero iſtorum voluntatis & nefarii conatus adminiſtri ſunt. In quo tandem loco non exiſtit aliquod eorũ improbitatis monimentum? In quem ſuae fictae & opinionis aduerſarium non falſas criminationes veteratorie, more Iezabel, non confinxerunt? Cui eccleſiae luctum illorum non attulerunt inſidiae? Nam in magno moerore eſt Antiochena propter Euſtathium confeſſorem, & vere orthodoxum. Balanaeenſis pro Euphratione lamentatur: eccleſiae Ponti & Antaradi ob Quintianum & Carterium lugent. Adrianopolitana flet ſe orbatam pro Eutropio & Lucio eius ſucceſſore, quem iſti vinculis & catenis ſic excruciarunt, vt mortem inde obiret. Ancyrenſis porro eccleſiae B priuati Marcello, Beroenſi Cyro, & Gazenſi Aſclepa, maximo plane dolori fuit. Hos namque iam pridem contumelia affectos iſti veteratores exilio mulctandos curauerant. At Theodulum & Olympium Epiſcopos Thraciae, nos praeterea & presbyteros noſtros propterea vndique [illegible] erunt, vt ſi eſſemus viſi, capitis ſupplicio afficeremur. Itaque ſic forſan morte occubuiſſemus, niſi praeter eorum voluntatem etiam iam ipſorum manus effugiſſemus. Nam literas ea de re, contra Olympium quidem ad Donatum Proconſulem, contra nos autem [illegible] flagrum dederant. Eiuſmodi fuere ſcelera, quae [illegible] impia factio contra ſanctos viros admiſit. Horum, de quo dixi, Cordubae ſum Epiſcopus: qui ſicut in celebri illo Concilio Niceno magnam laudem adeptus eſt, ſic in Sardicenſi omnium, qui eo conuenerant, facile primas obtinuit. Porro Liberii Epiſcopi longe excellentiſſimi liberam pro veritate diſputationem, & ſermonem plane admirabilem, quem habuit C cum Conſtantio Imperatore, hoc in loco ponere conſilium eſt. Nam haec a piis viris, qui id temporis vixerunt, ſunt propterea ſcriptis prodita, quod ad acuendum excitandumque rerũ diuinarum ſtudioſos plurimũ momenti habere putabantur. Iſte Liberius, ſolito Syluestri ſucceſſore mortuo, Romanam gubernauit eccleſiam.

Liberii Epiſcopi Romani & Conſtantii Imperatoris Dialogus.

CAP. XVI.

Dialogus Conſtantii Imperatoris & Liberii Papae Romae.

IMPERATOR CONST. Nos quoniam Chriſtianus es, & noſtrae ciuitatis Epiſcopus, idcirco duximus operae pretium te acceſſere: hortarique vt communionem nefariae impii Athanaſii dementiae repudies. Nam hoc D recte ſe habere cenſet totus [illegible] orbis. & eum [illegible] conc[illegible] ab eccleſiaſtica communione ſegregandum iudicauit. LIBERIVS EPIS. Iudicia quidem eccleſiaſtica [illegible] o Imperator, ſumma cum aequitate fieri debent. [illegible] propter, ſi tuae clementiae ita viſum ſit iudicium habe[illegible] Athanaſius videatur damnationem commeruiſſe, tum [illegible] ſententiam [illegible] ordinis eccleſiaſtici formula poſtulat, contra eum pronun[illegible]bitur. Nam fieri non poteſt, vt quempiam condemnemus, de quo non factum ſit iudicium. CONST. Totus terrarum orbis non de eius impietate ſolum verum etiam quod ſemper tempus ludere conatus eſt, ſententiam tulit. LIBER. EPISC. Qui eius damnationi ſubſcripſerunt, non res geſtas ipſi oculis aſpexerunt, ſed hoc eſt ab illis factitatum, vel quod gloriam abs te aſſequi, vel quod metu percelli, vel denique quod infamiam extimeſcere videntur. CONST. Quid eſt, quaeſo, gloria, quid metus, quid infamia? LIBER. Qui gloriam Dei non amplexantur, ſed tua munera ei praetulerunt, hi hominem abſque iudi-

E cio condemnarunt, quem nunquam oculis viderunt: quod eſt a Chriſtianorum [illegible] plane alieniſſimum. CONST. Atqui in Concilio Tyri celebrato de Athanaſio, cum ipſe praeſto adeſſet, iudicium factum eſt, & omnes orbis terrarum Epiſcopi, qui in eo concilio aderant, eum condemnarunt. LIBER. EPISC. Nunquam ſane de eo praeſente iudicium exercebatur. Nam Epiſcopi, qui ibi conuenerant, illum tum condemnabant, cum e conſeſſu egreſſus fuerat: & certe temere atque inconſulto condemnabant. Hoc loco EVSEBIVS Eunuchus, Athanaſius, inquit, alienus a fide catholica in concilio [illegible] Nicaeno declaratus eſt. LIBERIVS. Quinque tantummodo, qui cum eo vna nauigarant, in Mareote iudicium de eo fecerunt, quos quidem aduerſarii eius eo miſerant, vt contra eum [illegible] commentarios contexerent. Atque ex iſtis, qui miſſi erant, duo exceſſerunt e vita, Theognis nimirum & Theodorus. reliqui tres, hoc eſt, Maris, Valens, & Vrſacius etiamnum ſuperſunt. A quibus ad eam rem miſſis, in concilio Sardicenſi ſententia F de hac re introducta lata eſt: qui etiam in eodem concilio libellos ſupplices dederunt: poſtularuntque veniam [illegible] quod commentarios, vnius partis ſuffragiis per calumniam contra Athanaſium in Mareota confecerant: quos libellos iam habemus in manibus. Veris iſtorum, Imperator, nobis credendum communicandumque eſt. Iſtiſne qui primo eos condemnarunt, ſecundo autem veniam petierunt? an his, quorũ iam ſunt condemnati ſententiis? Hic tum EPICTETVS Epiſcopus, non fidei loquitur cauſa, IMPERATOR, hodie, neque iudiciorum eccleſiaſticorum faciendorum ſtudio adductus Liberius hunc inſtituit ſermonem, ſed quo poſſit apud ſenatores Romanos gloriari ſe rationibus Imperatorem ſuperaſſe. CONST. Quota nam orbis terrae pars, Liberi, in te reſidet, vt tu ſolus homini impio ſubſidio veniens, & pacē orbis ac mundi totius dirimere audeas? LIBERIVS. Eſto quod ego ſolus ſim: non tamen propterea cauſa fidei [illegible]. Nam olim tres ſoluti erant reperti, qui G regis mandato reſiſterent. Tum EVSEBIVS Eunuchus, Tu, inquit, Imperatorem noſtrum facis alterum Nabuchodonoſor. LIBER. Minime ſane, ſed non minus temere tu hominem condemnas, de quo nullum factum ſit iudicium, quam ille olim. At ego aequum cenſeo, vt primo [illegible] generalis proponatur Epiſcoporum ſubſcriptio, qua fides in concilio Niceno expoſita confirmatur: deinde vt fratribus noſtris ab exilio reuocatis, & ad ſuas ipſorum ſedes reſtitutis, ſi iſti, qui nunc tumultus cient, [illegible] apoſtolicae aſſentire [illegible] tur, tunc omnes contendamus Alexandriam, vbi reus, vbi accuſatores & [illegible] patronus [illegible] atque [illegible] cauſa [illegible] ſententiam de ea partes feramus. EPICTETVS. At ad Epiſcopos eo conuehendos equi, iumenta & theſae quibus curſus publicus conſici[illegible] non ſatis erunt. LIBER. Negotia eccleſiaſtica publicam vecturam non deſiderant: quandoquidem eccleſiae ad Epiſcopos ſuos ad mare vſque deducendos ſatis habebunt facultatum. CONST. IMP. Res, de quibus conſtituta eſt formula, ſingi [illegible] ſiquidem plurium Epiſcoporum rata debet eſſe ſententia. Tu ſolus impii illius amicitiam amplexaris. LIBER. Nunquam audiuimus, Imperator, iudicem de impietate ac ſcelere abſente, iudicem [illegible] ſententiam pronunciaſſe, quaſi priuatum odium in illum exerceat. CONSTAN. Etſi omnes communiter, me tamen maiori quam caeteros, affecit iniuria. Nam non contentus eſt poſt fratris noſtri maioris natu Conſtantini internecionem [illegible] ſed beatae memoriae Conſtantem minorem natu fratrem nunquam ceſſauit ad inimicitias nobiscum ſuſcipiendas incitare: quod ſane factum fuiſſet, niſi nos aequiore animo & incitantis & incitati [illegible] tuliſſemus. Quare praeclaram illam victoriam a Magnentio & Syluano partam, non tanti facerem, quanti iſtius ab eccleſiaſticarum rerum adminiſtratione abdicationem. LIBERIVS. Noli per Epiſcopos tuas vlciſci inimicitias. Nam virorum eccleſiaſticorum manus ſanctificationi vacare debent. Quapropter ſi placet, iube Epiſcopos ad proprias ſedes reſtitui. Atque ſi i-

Vide Epiphanium [illegible] & [illegible] Magiſtratum Rom. H

A ſi videant ... ... ctam veramque fidem ... ... expoſitam tueror, conſtituere, tum in vnum ... ...,paci orbis terræ prouideant: perficiantq;, vt ... ... compertum ſit aliquando hominem, qui non deli... ..., damnatum eſſe. CONS. Vnum eſt, quod quæritur. Volo, vt tu eccleſiarum communionem amplectaris,& deinde Romã redeas. Proinde conſule paci, ſubſcribe, vt Romam reuertaris. LIB. Iam fratres, qui ſunt Romæ, valere iuſſi. Nam leges eccleſiaſticas obſeruare, pluris faciendum cenſeo, quã habere Romæ domicilium. CONST. Itaque triũ dierum ſpacium tibi concedimus ad deliberandum, vtrum ſubſcribere volueris, & ita Romam redire, an tecũ conſtitueris, quẽ ad locum transferri placeat. LIB. Spacium trium dierum, aut menſium rationem non mutat. Quare mitte me, quo lubet. CONST. Poſt biduũ, cum iudicium habitum fuerit de Liberio, ſi conſilium non mutet, ex... velim vſque B Beroeam Thraciæ. LIBERIO inde decedenti Imperator miſit in ſumptum quingentos aureos. Liberius autem ei, qui attulerat, dixit: Abi domum, & iſtos ipſos aureos redde Imperatori. Siquidem eis opus habet ad militum ſtipendia. Imperatrix itidẽ miſit ei totidem. Quos enim, qui apportauerat, iubet quoq; Imperatori tribuere. Sunt enim, inquit, illi ad militarem expeditionem neceſſarii. Quod ſi is eorũ non indigeat, det Auxentio & Epicteto. Nãilli eiſdẽ egent. Poſtea vero quã iſtos recuſauerat aureos accipere, Euſebius Eunuchus, alios ei affert. Ad quem Liberius: tu, inquit, eccleſias orbis terræ expilaſti. & iam mihi vt damnato, egenoq; affers eleemoſynam. Abi primum, & Chriſtianus ipſe fias. Ac triduo confecto, Liberius nulla accepta pecunia, in exilium mittitur.

De exilio & reditu ſancti Liberij.

CAP. XVII.

ISTE ſtrenuus veritatis propugnator & victor illuſtris Liberius, Thraciam, ſicut erat ei imperatũ, recta contendit. Biennio dilapſo, Conſtantius proficiſcitur Romam. C Magiſtratuum autem & nobilium coniuges, orant maritos, vt à Conſtantio ſupplices petant, vt paſtor Liberius ſuo gregi reddatur: ſeque niſi eum exorarent, deſerturas eos, & ad egregium illum paſtorem conuolaturas. Quibus reſponderunt mariti, ſe non parũ Imperatoris iram extimeſcere: & conuiri ... ..., nullam fortaſſe veniam ab eo impetraturos. Quod ſi vos ipſæ Imperatorem pro Liberio ... precari volueritis, eſſe vobis plane condonaturus: atque ... duobus alterum eueniet, vt vel veſtram vobis ille conce... ... poſtulationem, vel ſi minus ad id faciendum ... ..., illæſas di... ſiturus. Qui... conſilio audito ... ... præſtantes illæ fœminæ ſplendid..., vt ... lent, & magnifice amictæ, accedunt ad Imperatorem, vt eas ex veſtitus ſplendore nobiles illuſtreſque eſſe arbitratus, tum reuerentia erga ipſas, tum clementia vtendum exiſtimaret. Quæ cum hoc modo ornatæ ad eum aduentaſſent, orant, vt vrbis paſtore orbatæ, & luporum ... ... D ... inſidiis miſereatur. Quibus reſpondet Imperator, altero paſtore ciuitati non opus eſſe, quippe cũ haberet vnum, ... ei poſſet prou... ... Etenim ſucceſſum eſt Liberio ... ... quodam ... diacono, nomine Felice: qui tametſi fidem in concilio Nicæno expoſitam ipſe ſeruauit integram, tamen cu... ... ... is, qui eandem labefactare ſtudebant, libere ... communicauit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in eccleſiam, dum ille intus erat, ingredi voluit. ... in rem etiam mulieres imperatori ſignificarunt ... ... ſic inflectebatur Imperato... animus, vt paſtorem illum longe præſtantiſſimum ... omam redire, vtro... que communiter inter ſe eccleſiam illam regere iuberet. Itaque lectis Imperatoris in circo literis, plebs clamat, æquam eſſe Imperatoris ſententiam. ... am bifariam diuiſos eſſe ſpectatores, quibus nomen impoſitum eſt ea colorum varietate: & propterea ... lterum Epiſcopum his, illis alterum præeſſe debere. Itaque cũ hoc modo Imperatoris literas ... ... omnes vno ... vociferarunt: Vnus Deus vnus

... ..., vnus ... ... Has enim voces emittere rectum eſſe cenſe... ... ... ibus vocibus cum pietate & iuſtitia à pia plebe pro... ... ſis, redijt Epiſcopus Liberius. F... ... ante ... clam Roma ſe ſubducens, ad aliam vrbem migrauit. E Iſt... quidem hiſtoriæ de ... conc... li... Epiſ... orum Mediolani celebrato, narrandi ſeriẽ ſeruata attexui: ſunt igitur ad rerum geſtarum ordinem reuertor.

De Ariminenſi concilio.

CAP. XVIII.

Fidei igitur propugnatoribus expulſis, ..., qui Imperatoris nimium quo vellent, imp... ... ep... fuerunt quo nam fidem ſibi ſuæque ſectæ adu... ... ... ſe p... ... le labefactare poſſe c... ... ..., & duct... ... Ariu... ... mat..., perſuadent Conſtantio, ... concilium E... ... porum tum orientis tum occidentis Arimini ... ... man- F daretque vt hæ voces, SVBST ... ... & CON... ... SVBSTANTIAL... ... quæ tanquam ... ... hæ qu... ... ... perniciosam Arij & fraudulentam ſectam ... ... à patribus erant excogitatæ) ex fidei formula ... ... tur. Ex his enim diſſenſionem in eccleſias inuectam d... cebant. Poſteaquam autem Epi... pi Ar... ... conuenerunt, illi qui macula Arianæ err... ris erant aſperſi, ... quã Epiſcoporum in vnum coactorum mul... ... dinem ſuis præſtigiis in fraudem inducere moliebantur, & maxime Epiſcopos occidentis, quorum mores ſimplices erant, & ſinceri. Dicunt enim ... corpus eccleſiæ minime diſtrahi debere ob duas voculas, eaſque in ſacris literis ne... ... quam ſcriptas, ſ... dicendum eſſe ... ... patri per omnia ſimilem: vocem autem, SVBSTANTIAM, vtpote ... ſcriptura non reperiam, miſſam faciendam eſſe. Verum Epiſcopi, fraude iſtorum intellecta, eis, qui hæc ... bant, interdixerunt eccleſia, ſuamque mentem per l... ... ras Imperatori ſignificarunt ... declarantes ſe p... tru... G qui in concilio Nicæno conuenerant ... ... & hæ... eſſe. Quod ſi quicquam eorum decretis prædanti ... ... conſtitutis vel adiiciant, vel detrahant, ſe ipſos plane ... ... ros declaraturos, quippe cum patres ſ... os infirmu... ... deretur. Verum epiſtol... ab ipſis ad Conſtant... ... ... pta, exquiſitam eorum fidei regulam apertius pl... que explicabit.

Epiſtola Synodica ab Epiſcopis qui eo conuenerant, ad Imperatorem Conſtantium conſcripta.

CAPVT. XIX.

Concilij Arimini congregati epiſtola ad Conſtantium Imperatorem conſcripta.

QVoniam tum mandatum Dei ... tum tuæ pietatis ... ctum ita poſtulat, idcirco ea quæ olim de fide ... ue ... tum decreta, noſtris ſ... ffragiis ſtabilienda iudicamus ... cuncti Epiſcopi ex omnibus ciuitatibus ad occide... ... m ſitis, Arimini in vnum conuenimus, vt & fides ec... ... ſiæ catholicæ fieret illuſtrior, & illius aduerſarij perſ... ... ue H deprehenderentur. Poſtquam igitur diu deliberatum eſt, placuit eam fidem, quæ ea antiquis ducta temporibus hactenus permanſerit quæque à ... ophetis, ab Euangeliſtis, ab Apoſtolis denique per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, tui imperij defenſoris, conſeruatur ... ... leſtudinis prædicata ſit, firme retinere ... retentam perpetuo defendere. Abſurdum enim, im... ... nefas ... ... debatur, quicquam commutare ... ..., quæ ... ... reque definita eſſent, quæque fui... ... ... b omni ... ibi in Concilio Nicæno coactis, tot patris Conſtantini Imperatoris illuſtriſſimi ſubſidio accurate exquiſita excuſ... que, quorum denique doctrina & ſententia p... ro... ... ... in hominum aures menteſque perua... ſet, palamque eſſ... prædi cata. Cuius vnius doctrinæ vi Ari... hæreſi ... ex... ta, proſtuſque extincta: cuius etiam adiume... ... ea ſolum, ſed aliæ quoque hæreſes extirpatæ. C... ... ... ctoaliquid adiicere tu ... ... on... ... & ab... ... ...

A hęre, periculoſum. Quod ſi alterutrum iſtorum eueniat, erit tanta aduerſariis impunitas propoſita, vt quod libeat, licenter exequantur. Itaque Vrſacius & Valens, quoniam iam pridem animos ſuos Ariano dogmate implicauerant, & noſtra erant propterea communione ſegregati, non modo illos, vt eiuſdem communionis denuo fierent participes, pœnituit delictorum, quæ ſe admiſiſſe ſua ipſorum conſcientia plane arguebat, verum etiam, vt ipſorum ſcripta teſtantur, veniam obnixe poſtulauere. Quibus de cauſis omnia eis crimina remiſſa fuerunt, atque condonata. Iſta quidem eo tempore gerebantur, quo concilium Mediolani habitum eſt, præſentibus eccleſiæ Romanæ presbyteris. Cum igitur intelligamus Conſtantinum, principem certe omnium poſterorum memoria poſt mortem celebrandum, diligenter elaboraſſe, vt fides illa Nicææ literis prodita, accuratiſſime perquiſita explorataque eſſet, abſurdum ſane videretur, eo iam poſt acceptum baptiſmum vita defuncto, & ad tranquillitatem tibi debitam profecto, aliquid in ea nouare, & tot ſanctos confeſſores ac martyres, qui huius doctrinæ authores inuentoreſque fuerunt, quique vt
B vetus eccleſiæ catholicæ poſcebat inſtitutum, omnino ſenſerunt, inque eo perſtiterunt perpetuo, prorſus contemnere. Quorum fidem ad tui imperii tempora Deus per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum perduxit: cuius auxilio ſic tuum creuit imperium, vt vniuerſi orbis terrarum gubernacula teneas. At contra, miſerabiles illi & animo præditi plane deplorato, nefario impetu incitati, ſe impiæ doctrinæ præcones denunciare, & totum veritatis inſtitutum euertere ſtuduerunt. Nam vt primum concilium ex tuo edicto in vnum coibat, illi ſuæ fraudis inuolucrum retexerunt: & ſimul atque Germanium Auxentium, & Caium, qui ſeditionem ac diſcordiam induxiſſent, pari opinionum varietate ſtrenue animaduertebant, tentauerunt per dolum & tumultum aliquid noui decernere. Quorum doctrina, quanquam vna erat, tamen totam blaſphemiarum turbam longe ſuperauit. Verum vbi intellexere eos, neque eiuſdem opinionis eſſe, neque in perditis eorum conati-
C bus cum illis conſpirare, ad noſtrum conſeſſum ſe tranſtulerunt: perinde ac ſi iam contrariam doctrinam ſcriptis mandare in animo haberent. At non longo tempore poſt, eorum mentes ſunt facile patefactæ. Quocirca vt ſtatus eccleſiæ non eiuſmodi iactaretur fluctibus, & omnia turba ac tumultu voluta miſcerentur, percommodum videbatur, vt tum vetera decreta firma ſtabiliaque manerent, tum iſti à noſtra communione excluderentur. Atque ob hanc cauſam legatos ad tuam clementiam cum literis miſimus qui te docerent, mentem ac ſententiam concilii: quibus quoque dedimus mandatum, vt authoritate in primis teſtimonioque legum olim recte ſancitarum veritatem confirmarent, atque adeo tuæ ſignificarent æquitati, non vt Vrſacius, & Valens dixerunt, pacem futuram eſſe, ſi inſtituta rite & legitime facta euertantur (qui enim fieri poteſt, vt pacis authores ſint hi, qui pacis vincula ruperint?) ſed diſſidium & ſeditionem inde cum in aliis ciuitatibus, tum in ipſa eccleſia Romana excitatam fore. Quamobrem tuam clementiam obteſtamur, vt benignis
D auribus, ac vultu placido noſtram legationem excipias: neque permittas quicquam nouari ad contumeliam eorum, qui vita exceſſerint, ſed nobis facias poteſtatem vt his, quæ ſunt à maioribus (quos quidem ingenioſe & prudenter, ſpiritu ſancto illis opem ferente, omnia tractaſſe conſtat) decreta ſancitaque, firme perſeuerandi. Nam ea, quæ ab iſtis nouata ſunt, credentium animis incredulitatem inſerunt: infidelium autem, crudelitatem. Obſecramus etiam, vt Epiſcopi qui in exteris regionibus vitam degunt, quique & ætatis ingraueſcentis moleſtia, & paupertatis onere grauiter affliguntur, tuo mandato copia fiat domum rurſus reuertendi, quo eccleſiæ Epiſcopis ſuis minime deſtitutæ maneant. Porro autem iſtud præter cætera flagitamus, ne quid vel detrahatur veteribus decretis, vel omnino adiiciatur, ſed omnia, quæ pia patris tui memoria ad hoc vſque tempus obſeruata fuerunt, rata firmaque permaneant neque de cætero nobis quicquam de iis rebus faceſſas negotii, aut noſtris ipſorum eccleſiis nos abeſſe ſinas, ſed Epiſcopi verſentur cum ſuis ipſorum gregibus, vt precibus,

E & Deo ſancte colendo tranquillis animis vacent, orentque ſedulo pro tua ſalute, imperio, & pace, quam Deus tibi ſempiternam benignus largiatur. Legati noſtri tum, ſubſcriptiones, tum nomina Epiſcoporum ad te perferent: qui etiam ſacrarum literarum teſtimoniis tuam benignitatem ea, quæ ad decreta pertinent, ſatis accurate docere poſſint. Hac epiſtola ad Conſtantium perſcripta, & legatis cum eadem miſſis, qui multum apud Imperatorem authoritate & gratia poterant, quique Arianæ ſectæ principes erant, epiſtolam quidem acceptam Imperatori reddiderunt, ſed legatos ipſos intromittere noluerunt, quippe Imperatoris animus, inquiunt, curis de Rep. ſuſceptis diſtrictus tenetur. Quod propterea ab illis factum eſt, quod putabant Epiſcopos, quia longam moram ægre eſſent laturi, deſiderioque ad vrbes ſibi commiſſas redire, coactos fore, vt illud, quod contra hæreſin ſtruxerant, ſubruere diſturbareque. Sed fruſtra hic conatus ab ipſis ſuſceptus eſt. Nam generoſiſſimi fidei propugnatores aliam denuo ſcripſere ad Imperatorem epiſtolam,
F orantes que vt tum reciperet legatos, tum ipſos à concilio dimitteret. Quam epiſtolam in hiſtoriam etiam inſeram.

Altera ad Conſtantium epiſtola.

CAPVT. XX.

Victori Conſtantio Imperatori Epiſcopi Arimini congregati S.

TVAE Clementiæ literas accepimus, Imperator ſanctiſſime, ex quibus didicimus, tibi propter neceſſaria Reip. negocia eo tempore non ſatis ſuppetiuiſſe ocium cum legatis noſtris colloquendi: nobiſque in mandatis dare, vt eorum reditum vſque eo expectemus, quoad tua prudentia intellexerit ea, quæ ſunt à nobis conuenienter maiorum noſtrorum inſtitutis deciſa decretaque. Cæterum iam per haſce literas confitemur, tibique
G confirmamus nos à noſtro propoſito & ſententia nequaquam diſceſſuros. Legatis etiam noſtris, vt idem præſtarent, imperauimus. Quamobrem rogamus te, vt placido vultu, literas haſce à noſtra modeſtia ad te perſcriptas legendas cures. quoque etiam ea quæ noſtris legatis obeunda impoſuimus, æqui bonique conſulas. Illud præterea tua benignitas iuxta nobiſcum intelligit, quam triſtis & acerba res ſit, tot eccleſias tuis illis beatiſſimis temporibus Epiſcopis ſuis deſtitutas eſſe. Et propterea tuam clementiam iterum atque iterum obteſtamur, Imperator auguſtiſſime, vt ante hyemis aſperitatem, modo tuæ pietati viſum fuerit, nobis ad noſtras eccleſias reuertendi facias poteſtatem, quo poſſimus Deo patri omnipotenti, & Domino Seruatori noſtro Chriſto, filio eius vnigenito, pro tuo regno conſuetas preces cum populo fundere, ſicut & ante ſemper fecimus, & adhuc facere non deſiſtimus.

De Concilio apud Nicæam vrbem Thraciæ habito, & fidei expoſitione ab illo deſcripta.

H
CAP. XXI.

HAC epiſtola ad Imperatorem allata, Ariani cum eius animum ad iracundiam incitaſſent, perficiunt vt plurimi Epiſcopi in Nicæam vrbem Thraciæ inuiti traducantur. Quorum partem propter animorum ſimplicitatem callide circumueniendo, partem minis perterrendo impellunt, vt eadem machina ad pietatem oppugnandam vtantur quam ipſi iam pridem excogitarant: nimirum vt has voces, SVBSTANTIA, & CONSVBSTANTIALIS, ex fidei formula eximant, inque earum loco SIMILIS ponant. Fidei autem formulam ab iſtis factam, non vt quæ recte ſe habeat, ſed vt quæ factionem Arianam manifeſto coarguat, hoc loco citare eſt animus. Quamquam impii huius noſtræ ætatis hæretici non contenti ſunt, ſed pro hac voce SIMILIS, vocem DISSIMILIS vſurpare non verentur.

A

Per uerſa [illegible] mula Nicæ T[illegible] tradita.

CRedimus in vnum & [illegible] verum Deum, pa[illegible] omni[illegible]tent[illegible] ex[illegible] [illegible]itum [illegible] Dei, an[illegible] com[illegible] ſæcula, [illegible] ne prin[illegible]cipium, D[illegible] genitum [illegible] qu[illegible] m[illegible] ſunt, viſibilia [illegible] nuiſibilia: [illegible] genitum [illegible] patre D[illegible] de Deo, [illegible] ilem patri, qui eum genuit [illegible] um ſcripturas [illegible] us generationem nemo nouit, niſi ſo[illegible] ter, qui genuit [illegible] Hunc nouimus vn[illegible] à patre miſſum: deſcendiſſe de cœlis, ſicut [illegible] ptum [illegible], in deſtructionem peccati [illegible] mortis, & genitum ex Spiritu Sancto & Maria virgine ſecundum [illegible] nem ſicut ſcriptum eſt, & cum diſcipulis verſatum eſſe, [illegible] vniuerſa œconomia plene juxta patris volunt[illegible]em [illegible] pleta, crucifixum, mortuum & ſepultum. De[illegible]cendiſſe ad infero[illegible], quem infernus ipſe exhorruit: reſurrexiſſe a mortuis tertia die, verſatum denuo [illegible] di[illegible]pulis: & diebus quadraginta completis, aſſumptum ad cœlos, ſedere ad dexteram patris: venturum in extremo reſurrectionis die, cum gloria patris, vt reddat vnicuique juxta opera ſua. ET in Spiritum Sanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius, Chriſtus, Dominus & Deus noſter, promiſit ſe miſſurum generi humano paracletum, ſicut ſcriptum eſt, ſpiritum veritatis, quem ipſe miſit, quando aſſumptus erat ad cœlos, & ſedebat ad dexteram [illegible], vnde venturus eſt judicare viuos & mortuos. Nomen autem ſubſtantiæ, quod à patribus ſimpliciter ponebatur, quodque ignoratum à populo, offendiculum peperit, viſum eſt, quoniam in ſcripturis nuſquam profertur, illud omnino tollere: & quia diuina eloquia de patris & filij ſubſtantia non meminerunt, nullam prorſus deinceps illius facere mentionem. Atque certe in perſona patris, & Filij, & Spiritus Sancti vna ſubſiſtentia, id eſt, ſubſtantia, ne nominari quidem debet. Nos ergo, ſicut literæ ſacræ nos docent, filium ſimil[illegible] in patri dicimus. Omnes autem hæreſes, & quæ jam antea condemnatæ ſunt, & quæ nuper exortæ, ſi huic fidei formulæ modo expoſitæ repugnent, anathema [illegible]nto. Huic formulæ nonnull[illegible] metu perterriti, alij dolo deluſi ſubſcripſerunt. Qui autem ei conſentire noluerunt, hi erant ad vltimas orbis terræ oras relegati.

B

C

Commentar[illegible] [illegible] ad Illyricos Epiſcopos de Concilio Ariminenſi a [illegible] & occidentalibus Epiſcopis ſcriptum.

CAP. XXII.

QVod aut[illegible] iſta fidei formula ab omnibus veritatis athletis, & ab h[illegible] pot[illegible]imum qui ver[illegible] o[illegible] [illegible]tem habe[illegible]bant, [illegible] prehenſa ſit, ex literis ab eiſdem ad Il[illegible] [illegible] ſcripti[illegible] ſatis conſtare poteſt. Inter eos ve[illegible], qui iſtarum literarum authores erant, princi[illegible]pem locum obtinuit Damaſus, in Eccleſiæ Romanæ primatu ſucceſſ[illegible] [illegible]iberi[illegible] vir plurimis virtutis inſignibus eximiæ ornatus. [illegible]onagin[illegible] habuit E[illegible]opos, ex Italia & Gallia Romæ in [illegible]num coactos, qui his literis conſenſerunt. Quorum nomina hoc loco ci[illegible]atem, niſi quod ſuperuacaneum [illegible]ſe arbitror. Eorum literæ ſcriptæ ſunt ad hunc [illegible]odum.

D

Epi[illegible] præ[illegible] ſanctum Concilium Romæ conuocati, Damaſus, Valerianus, & cæteri, dilectis fratribus Epiſcopis, qui ſunt in Illyrico, in Domino ſalutem.

ET[illegible] nobis pro certo perſuaſum eſt, ſacerdotes Dei [illegible]ſanctiſſimi, vos Sacroſanctam fidem noſtram, quæ doctrina Apo[illegible]ſtolorum fundata eſt, firmè retinere, eamque populi[illegible] [illegible]ædicare, quæ certe à decretis patrum [illegible] d qui[illegible] [illegible]eſtrel quos erudit, nulla ex parte diſcrepat, ta[illegible] [illegible]ceatum: [illegible]obis à fratribus, qui [illegible] Gallia, & in [illegible] enetorum hab[illegible], nonnullos ad hæreſ[illegible]

[illegible]

ve[illegible] [illegible]

teſque [illegible] impe[illegible]

[illegible] ari[illegible]

cauſa [illegible] num [illegible]

demnetur. [illegible]

d[illegible] R[illegible] anæ [illegible] [illegible] quæ leg[illegible]

& fides va[illegible]

E[illegible]

phe[illegible]

n[illegible] & E[illegible]

ſtri [illegible] Nicæ[illegible] ad[illegible]

accede[illegible] [illegible]

na depulet[illegible]

& [illegible] bſtanti[illegible]

nam potentiam [illegible] Sp[illegible]

etiam vnam [illegible] ſubſtantiam habe[illegible]

ſubſiſte[illegible]iam. Eos autem qui aliter ſenſerit, [illegible]

munione [illegible] cenſ[illegible]. Quam ſal[illegible]tarem de[illegible]

nem, & dei[illegible] ſtitu[illegible] ndum, nonnulli poſtea [illegible]

ijs nouis dec[illegible] ſtudue[illegible]unt. A[illegible]

ve[illegible] mo[illegible] quo[illegible] [illegible]eratab[illegible] qui Arim[illegible]

mulam fidei C[illegible] cœnſi noue[illegible] cue[illegible]

u[illegible] aliqua ex parte p[illegible]eterea [illegible] batur [illegible]

tatione a[illegible] [illegible] habit[illegible] ntur [illegible] veritate ab[illegible]

ctos, quod que [illegible] formulam nequaquam [illegible]

Con[illegible] Nicæ[illegible] bant. S[illegible]

rum Epi[illegible]opo[illegible] [illegible] A[illegible] vnum con[illegible]

præ[illegible]

la[illegible] Romano [illegible]

te[illegible]

cent[illegible] ge[illegible]

[illegible] ide[illegible]

m[illegible] maxim[illegible] ante diuin[illegible] s, q[illegible] ad[illegible]

dem[illegible] [illegible]

ſem[illegible] [illegible] planete[illegible]

mulam [illegible] re. [illegible] verat

man[illegible] vid[illegible] dem lo am, quæ a[illegible]

ſtolica[illegible] æſt[illegible] firmi[illegible] ueto te[illegible] n

A[illegible] d[illegible] hac[illegible] r im Ep[illegible] ponere

E[illegible] Cath[illegible] fi[illegible] um o[illegible]

E[illegible] pos, ne bi[illegible] n[illegible] a gl[illegible] rtari conſtat. P[illegible] o a

pro[illegible] qui a[illegible] ſpi[illegible] teſtem

[illegible] pte[illegible] fir

tos[illegible] nunt[illegible] & nom[illegible] p

[illegible] demi populi[illegible] ubeat

loci. Nam m[illegible]

tigi[illegible] orem, quamdiu [illegible] copi[illegible] od[illegible] u tene

[illegible] Quocirca facere vt veſtræ [illegible] uer[illegible]

mi[illegible] Dei ſacer[illegible] ſo, cui vos

ter adhær[illegible] re cred[illegible] omniu[illegible] ntiat. Quod

eandem vobiſcu[illegible] ctam crede[illegible] di v[illegible] q[illegible]

bemus inſiſtere. Veſtra chari[illegible] as qu[illegible]

vt inde lætitiam ca[illegible]iamus. Valete fratres [illegible] honoratiſſ[illegible].

H

Athanaſij Alexandrini Epiſcopi de eodem Conci[illegible] epiſtola.

CAP. XXIII.

QVin etiam magnus [illegible] Athanaſius [illegible] e[illegible] ad Afros eadem fere de C[illegible] commemorat. Quis res, inquit cum ita [illegible] ha[illegible] quis eſt eorum approbaturus ſententiam, qui [illegible] de [illegible] ci[illegible]o Ariminenſi [illegible] ſum ali[illegible] præter [illegible] um le[illegible] ar[illegible]. Imo vero quis [illegible] den[illegible] eos, [illegible] ga[illegible] decreta, & q[illegible] [illegible]entipre men[illegible] a Ari[illegible] contentionem & [illegible] conſtituta ſunt [illegible] [illegible] ſtorum [illegible] vel[illegible]

A diximus, amplius decem fidei formulas (alio namque tempore aliam ac nouam ſemper componebant) in ſuis concilijs conſcripſerunt, aperte demonſtrant ſe ipſos ſingula ſua reprehendere concilia: idemque iſtis, quod olim Iudæis proditoribus accidit. Vt enim illi ſolo fonte aquæ viuentis relicto, vti ſcribit Hieremias propheta, *lacus ſibi foderunt, qui non poſſunt aquam continere*: ita iſti pugna contra generale concilium ſuſcepta, ſibi multa conſtituerunt concilia, omniaque inania atque adeo fabulis ſimilia. Itaque ne aures quidem patefaciamus his, qui vel Ariminenſe, vel vllum aliud concilium allegant, quam Nicænum. Qui enim Ariminenſe laudant, videntur ſane rerum in eo geſtarum penitus ignaros eſſe. Siquidem ſi eas cognoſcerent, non dubium eſt, quin de ipſo concilio ne verbum quidem facerent. Nam vos non præterit, Fratres, certiores videlicet factos ab his, qui à vobis profecti ſunt Ariminum, Vrſacium, Valentem, Eudoxium, & Auxentium, quibus cum vna erat etiam Demophilus, propterea in eo abdicatos eſſe, quod alia decreta præter ea, quæ fuerant in concilio Nicæno ſancita, conſcribere voluerunt. Et cum eſſet
B ab illis poſtulatum, vt hæreſi Arianæ anathema denunciarent, non ſolum illud facere renuerunt, verum etiam eam vehementius acriuſque propugnare ſtuduerunt. Attamen ab Epiſcopis, qui veri ſerui Domini erant, rectamque fidem amplexabantur, ad ducentos fere numero, deciſum eſt, vt omnes concilio Nicæno acquieſcerent, ac præter illud amplius nihil vel quærendum, vel ſentiendum. Quod quidem Conſtantio, qui concilium illud cogi mandauerat, etiam per literas ſignificarunt. Verum qui Arimini erant abdicati, recta profecti ad Conſtantium, perfecerunt, vt qui contra eos ſententiam abdicationis pronunciauerant, tum afficerentur contumelijs, tum minis deterrerentur, ne ad ſuas ipſorum eccleſias redirent, ſed hyemis aſperitate in Thracia afflictarentur, quo rebus ab iſtis nouatis conſentirent. Quod ſi qui ſunt, qui concilium Ariminenſe prædicatione efferant, primum oſtendant abdicationem eorum,
C quos ſupra diximus, deinde quæ deciderunt Epiſcopi: videlicet præter ea, quæ patres in concilio Nicæno ſuis ſententijs confirmauerant, nihil omnino quærendum, neque vllum aliud concilium ei anteponendum eſſe. Cæterum de his quidem rebus apud eos ſilentium eſt: illas autem pro ſe afferunt quæ in Thracia per vim gerebantur. Ex quibus perſpicue declarant ſeſe tum fautores eſſe ſectæ Arianæ tum à ſana ſinceraque fide prorſus alienos. Quod ſi quis voluerit celebre iſtud concilium Epiſcoporum Nicææ coactorum, cum iſtorum concilijs accurate comparare, vt ſynceram pietatem illorum, ita iſtorum ſtultam temeritatem facile animaduertet. Nam qui Nicææ in vnum conuenerunt, non vt abdicati, illic conuenerunt, ſed vt hi, qui Filium Dei eandem habere cum Patre ſubſtantiam confeſſi ſunt. At iſti ſemel, & iterum antea, atque in ipſo concilio Ariminenſi iam tertio abdicati, non dubitarunt etiam ſcriptis ſtatuere, neminem debere dicere Deum vel ſubſtantiam habere,
D vel ſubſiſtentiam. Hactenus Athanaſius. EIVSMODI ſunt fraudes & machinæ, quas Arianiſmi profeſſores in Occidente contra veritatis dogmata compararunt.

De Leontij Antiocheni Epiſcopi verſutia, & quomodo eum libere Flauianus & Diodorus reprehenderint.

CAP. XXIIII.

Leitum vocat Epiphanius.

ANtiochiæ vero poſt Stephanum, qui in Placiti locum ſuffectus, conuentibus eccleſiaſticis eiectus fuit, Leontius primatum capeſſit: quem dignitatis gradũ contra concilij Nicæni decreta adeptus eſt. Nam ſua ipſius manu ſibi execuerat teſticulos. Cuius facinoris cauſa, etiam à B. Athanaſio tradita eſt. LEONTIVS, inquit, cũ crimini ei daretur, quod cum muliere adoleſcentula, nomine Euſtolia, verſabatur, prohibereturque illius vti

E conſuetudine, ſibi ob eam cauſam excidit teſticulos, vti cum ea libere verſari poſſet. Verum ſuſpicionem in quã vocatus erat, eo pacto aliis ſe minime amouit. Sed hoc factum, quoniam presbyter erat, grauiorem cauſam cur abdicaretur, attulit. Porro de reliqua eius vitæ inſtitutione, iſta etiam ſcribit. QVOD, inquit, ad improbos eius mores, & aſtutiam attinet, breuiter quoque perſtringam. Primũ tametſi ſordibus erat Arianæ blaſphemiæ inquinatus, tamen eas callide admodum occultare ſtuduit. Etenim cum clerum & laicam etiam multitudinem in duas partes diuiſam cerneret, & alteram quo laudes Filij magis celebrarent, hanc coniunctionẽ, ET, adhibere, alteram autem hanc præpoſitionem, PER, in eodem ponere; & cum ad Spiritum ſanctum ventum eſſet, præpoſitionẽ, IN adijcere; ipſe totam glorificationem tacitus ſecum recitauit, adeo vt qui prope eũ erant, ſolum hãc particulam, IN SECVLA SECVLORVM audirent. Quod ſi non alia eius facinora extarent, quæ poſſent ſceleratam animi eius nequitiam in oculis omnium collocare, non ſine cauſa diceret aliquis hæc ab eo excogitata eſſe, quo populi concordiæ prouideret. Verum cum multa & grauia ſcelera contra eccleſiæ patronos machinatus ſit, & homines impietate refertos, ſumma cura ac
F ſtudio complectendos cenſuerit, aperte declarauit ſe labem illam Arianam occultaſſe, tum quod extimeſceret multitudinem, tum quod graues minas Conſtantij contra eos, qui audebant filium patri diſſimilem dicere, iactatas formidaret. Quem eius animum rerum geſtarum euentus plane aperuerunt. Nam qui doctrinam ſequebãtur apoſtolicam, illis iſte neque proſpexit, neque vllum omnino honorem detulit eccleſiaſticum. At qui inſano Arij cæcati erant errore, eius opera maximam ſunt authoritatem conſecuti, & ad ſacroſanctos eccleſiæ ordines elati. Per idem tempus Aetius magiſter Eunomij, qui ſuis conatibus blaſphemiam Arianam auxerat, in numerum diaconorum aſcriptus eſt. Itaque Flauianus & Diodorus, qui tum ſeuerum viuendi genus pietatis ergo colebant, tum aperte doctrinam propugnabant apoſtolicam, inſidias Leontij contra pietatem comparatas palã
G coarguerunt: dixeruntque Aetium malis viuendi inſtitutis educatum, qui nihil aliud moliebatur, quam vt ex impietate viam ſibi ad honorem inueniret, & per eccleſiæ perniciem diaconi nomine dignaretur. Ob quam cauſam minantur ſe tum eccleſiæ illius communionẽ derelicturos, tum profecturos in occidentem, vt fraudulentos eius conatus ibi declararent. Quibus rebus perterritus Leontius, eo quidem minime abdicauit Aetium, interim tamen reuerebatur. Iſti duo admirabiles viri, Flauianus & Diodorus, quanquam ſacerdotij adminiſtrationem nondum ſunt conſecuti, ſed annumerati laicis, tamen noctu & interdiu ad pietatis ſtudium omnes ſedulo excitarunt. Hi primi, pſallentium choro in duas partes diuiſo, hymnos Dauidicos alternis canendos tradiderunt. Quæ res primum incepta Antiochiæ, vbique peruaſit, & ad vltimas orbis terræ oras peruagata eſt. Hi etiam, rerum diuinarum ſtudioſis ad martyrum monimenta in vnum congregatis, totam noctem vna cum
H illis Deum hymnis celebrando contriuerunt. Quas res cum videret Leontius, eos prohibere non propterea cenſuit tutum eſſe, quod animaduertebat multitudinem illos optimos viros ſumma complecti beneuolentia, ſed oratione lenitate quadam & blandiloquentia colorata, poſtulat ab illis, vt hoc miniſterium in eccleſijs ubire vellent. Hi igitur, licet eius nequitiam exploratè cognitam haberent, nihilominus tamen eius poſtulationi morem gerunt, & omnes conſueti ſui miniſterij participes alacri admodum animo in eccleſias conuocant, hortanturque vt ibi ſanctiſſimum dominum noſtrum hymnis celebrent. Attamen Leontius haudquaquam inde adduci poterat, vt ſuam coerceret improbitatem, ſed modeſtiæ ſuſcepta perſona, deteſtabilia Stephani & Placiti ſcelera occultauit. Nam iſtos peruerſa & peſtifera doctrina infectos, licet vitam libidinoſam & intemperantem conſectarentur, in numerum tamen presbyterorum atque diaconorum aſciuit.

Gloria Patri & Filio, alij nõ ĩta, vt op. vt fuerit talis. Gloria Patri per Filium in Spiritu ſancto.

A At, qui omnibus virtutum [illegible] neribus erant exornati, quique firme doctrinæ apoſtolicæ adhæreſcebant, eos permiſit honoris penitus expertes eſſe. Ob quam cauſam clerus complures habuit hæretica labe contaminatos: ſed tamen maxima pars populi verâ ſanamq; doctrinam tuebatur & propterea doctrinæ deprauatæ authores, ſuam blaſphemiã palam proferre non audebant. Verum impia & conſcelerata facinora à Placito & Stephano Antiochiæ deſignata propter multitudinẽ ſeparata tractatione, propter magnitudinem autem lugubri [illegible]a Dauidis querela egent. Etenim de his non inepte dici poteſt, quod
Pſal. 82. *Ecce inimici tui ſonuerunt, & qui oderunt te extulerunt caput. In populum tuum malitioſo animo egerunt & conſilium inierunt contra ſanctos tuos. Dixerunt, venite, & diſperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Iſrael vltra.* Sed nos tam, quod reliquum eſt hiſtoriæ, ſcribĕre ipſi aggrediamur.

De ijs quæ Eudoxius Germanicenſis nouabat, & de Baſilij Ancyræ Epiſcopi, & Euſtathij Sebaſtiæ contra illum dimicatione.

Cap. XXV.

B Germanicia eſt vrbs in loco, quo Cilicum, Syrorum & Cappadocum fines terminantur, ita: ſubiecta autem ditioni Euphrateſiæ prouinciæ. Cuius eccleſiæ antiſtes Eudoxius, ſimul vt Leontium mortuum intellexit, contendit Antiochiam, illiusque vrbis epiſcopatum per ambitum arripit, vineamque Domini tanquam aper ſyluestris vaſtat. Nam non ſuam improbitatem more Leontii velut inuolucris obtexit, ſed palam contra doctrinam apoſtolicam rabiem ſuam exercuit, eosque qui ei contradicere audebant, incommodis cuiuſque generis implicauit. Eodem tempore Baſilius poſt Marcellum eccleſiæ Ancyræ, vrbis primariæ Galatiæ, ſuſcepit gubernacula. Sebaſtiæ autem primariæ vrbis Armeniæ antiſtes fuit Euſtathius. Iſti iniquitate & fraude Eudoxii intellecta, audacia eius facinora Imperatori Conſtantio per literas ſignificarunt. Id temporis Conſtantius, quo vulnera à tyrannis Reip. inflicta, illis iam è medio ſublatis, ſa-
C naret, in occidẽte commorabatur. Hi duo Epiſcopi, magna cum Imperatore familiaritate iuncti, propter præſtabilem viuendi rationem ſummam apud eum authoritatem conſecuti ſunt.

De Concilio rurſum Nicææ coacto.

Cap. XXVI.

His rebus cognitis, Conſtantius ſcripſit literas ad Antiochenos, nunquam Eudoxio factam à ſe poteſtatem illius eccleſiæ epiſcopatũ obtinendi: iſtud enim idem ille Eudoxius prędicauerat, & propterea mandauit, vti eum vrbe expellerent, tum pro rebus Nicæę, vrbis Bythiniæ geſtis concilioque illuc conuocato pœnas daret. Siquidem idem ipſe Eudoxius perfecerat per illos, quibus rerũ in palatio adminiſtrãdarum cura erat impoſita, vt Nicæa concilio celebrando aſſignaretur. Cæterũ
D huius vniuerſitatis moderator Deus, qui res futuras perinde atque præteritas intelligit, admirabili quodam terræmotu concilium impediuit. Nam maximam vrbis partem deturbauit terræmotus ille, & quamplurimos eius habitatores è medio ſuſtulit. Qua re intellecta Epiſcopi, qui ibi in vnũ conuenerant, maximo timore perculſi, ad ſuas eccleſias reuerterunt. Quod quidem factum diuinæ planè ſapientiæ aſcribendũ arbitror. Nam cum in illa vrbe fidei apoſtolicæ doctrina à ſanctis patribus deſcripta eſſet, & alii poſtea ibi congregati, contrariam doctrinam deſcribere in animo haberent, Deus, qui eccleſiis prouidere non deſinit, concilium illud propterea prohibuit, ne ex ſimilitudine nominis anſam Ariani arriperent ad fraudem, neue concilium illud, Nicænum quoque appellando, ſimplicium animos circumuenirent.

De Concilio Seleuciæ quæ eſt vrbs Thraciæ habito, & quæ res orthodoxis Epiſcopis Conſtantinopoli, contigerunt.

Cap. XXVII.

E Aliquanto temporis ſpatio interiecto, Conſtantius ab Eudoxij accuſatoribus impulſus, Seleuciæ concilium conuocari mandat. Eſt quidẽ Seleucia, vrbs Iſauriæ ad mare ſita, quæ inter vrbes illius gentis facilè primas tenet. Ad hanc vrbem Epiſcopos orientis, quinetiam Ponticos & Aſianos frequentes accedere iubet. Per idem tẽpus Acacius Cæſariæ, vrbis primariæ Palæſtinæ, Euſebio mortuo, epiſcopatum geſſit: quem quidem Concilium Sardicenſe abdicauerat, ſed ille contempta tanta Epiſcoporum multitudine, ſententiæ contra ſe latę reſtitit. Primatum autem Hieroſolymorum poſt Macarium illũ, cuius ſæpe à me facta eſt mentio, obtinuit Maximus: vir ob certamina ꝓ pietate ſuſcepta egregie nobilitatus. Cuius & oculus dexter erutus fuit, & dextri pedis flexus
F penitus labefactatus. Iſto ad vitam immortalem tranſlato Cyrillus alacris & promptus doctrinæ apoſtolicæ propugnator, in epiſcopatus gradu locatur. Iſti duo, Cyrillum dico & Acacium, inter ſe de primatu digladiantes, populum ſuarum eccleſiarum grauiſſimis effecerunt incommodis. Nam Acacius leui arrepta occaſione, abdicauit Cyrillum, Hieroſolymiſque expulit. Cyrillus autem proficiſcitur Antiochiam, quam paſtore orbatam reperit. Inde Tarſum petens, cum Siluano, viro planè admirabili, & Eccleſiæ illius id temporis antiſtite, ætatem degit. Quam rem vt accepit Acacius, literas dedit ad Siluanum, eumque de Cyrilli abdicatione certiorem fecit. At Siluanus, quoniam & reuerebatur Cyrillum, & multitudinem, quæ Cyrilli doctrinam cupidiſſime amplexata eſt, nonnihil pertimeſcebat, à miniſterio eccleſiaſtico illum minime prohibuit. Vbi Epiſcopi conuenerunt Seleuciam, Cyrillus, cum Baſilio, Euſtathio, Siluão,
G & reliquis fit concilij particeps. Accedit etiam Acacius ad conuentum Epiſcoporum, qui erant centum quinquaginta numero dicitque ſe non prius cum illis de rebus in deliberationem vocatis communicaturum, quam Cyrillus, vtpote epiſcopatu abdicatus, e Cõcilio excluderetur. Itaque nonnulli pacis ſtudioſi orant Cyrillum, vt è Concilio egrediatur, pollicenturque, poſt factam de doctrina fidei dijudicationẽ de eius cauſa diſceptaturos. Quorũ conſilio cum minime obtemperaret Cyrillus, Acacius illis relictis abijt: atque profectus ad Eudoxium, eum metu liberauit, animumq; reddidit, propterea quod Eudoxio promiſit ſe eum patronum cauſæ ſuæ, nunc adiutorem fore. Atque cum veruiſſet illum in Concilium inuitare, cum eo vna petit Conſtantinopolim. Nam Conſtantius ab occidente reuerſus, ibi tum commorabatur. Acacius Imperatoris animum, cum conuentum Epiſcoporum coram imperatore accuſaſſet, vocaſſetque illum cœtum perditorum hominum ad perniciem & exitium eccleſiarum collectum, magnopere ad iracundiam in-
H cendit, præcipue tamen criminibus, quæ aduerſus Cyrillum contexuerat, bilem ei commouit. Nam aiebat ſacratam ſtolam ex aureis filis contextam, quam excellentiſſimus Imperator Conſtantinus ad Eccleſiam Hieroſolymitanam cohoneſtandam Macario illius vrbis Epiſcopo donauerat, vt ea amictus, ſacroſancti baptiſmatis miniſterium obiret, Cyrillum vendidiſſe, hancque mercatum eſſe quendam eorum, qui in pulpito ſcenæ cantare ſolent: eam induiſſe, inter ſaltandum lapſum eſſe, & caſu obtritum interijſſe. Hunc Epiſcopus habentes Concilij ſocium, de rebus controuerſis iudicare, & de aliorum cauſis diſceptare aggreſſos. Iſta arrepta occaſione, qui primas in palatio obtinuerunt, perſuadent Imperatori, vt non vniuerſum Epiſcoporum cœtum (multitudinis enim conſenſum admodum extimeſcebant) ſed decem primarios ſolum ad ſe conuocaret. Atque in iſtorum numero fuere Euſtathius Armenius, Baſilius Ancyræ Galatiæ, Tarſi Siluanus, Eleuſius Cyzici Epiſcopus.

A ſcopus. Hi accedentes ad Imperatorem, obſecrabant, vt Eudoxij blaſphemia & nequitia coerceretur. At Imperator do[illegible] ex aduerſariæ factionis ſectatoribus, dicebat de illis rebus primum diſceptandum, quæ fidem attingunt: deinde ejus cauſam accurate cognoſcendam eſſe. Cum autem Baſilius ſuperiore ſua conſuetudine confidens, Conſtantium Imperatorem, vtpote doctrinę Apoſtolicæ inſidias tendentem, libere coargueret, Conſtantius iniquo tulit animo, & Baſilium, tanquam procellæ in Eccleſijs obortæ autorem tacere mandauit. Vbi vero Baſilius dicendi finem fecerat, Euſtathius, ô Imperator, inquit, quoniam placet de rebus fidei diſceptari, conſidera quæſo, blaſphemias ab Eudoxio in vnigenitum Dei filium impudenter jactatas. Ac ſtatim, vt iſta dixerat, formulam fidei ab Eudoxio ſcriptam tradidit Imperatori, in qua præter alia multa impia verba, hæc præterea fuere poſita: Quæ diſſimili ratione proferuntur, ea ſunt eſſentia diſſimilia: At vnus Deus pater ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per B quem omnia, diſſimilem habent prolationem, nimirum Ex quo, & per quem, proinde filius patri diſſimilis eſt. Quam fidei formulam cum recitari juſſiſſet Conſtantius, & impietate in ea comprehēſa grauiter commotus eſſet, percontatur ab Eudoxio, vtrum ipſe illam ſcripſiſſet. Qui extemplo negauit ſe eam ſcripſiſſe: nam Aetius, inquit, ſcripſit. Hic eſt idem ipſe Aetius, quē Leontius olim, veritus accuſationem Flauiani & Diodori, abdicauit diaconatu, quemq; Georgius, qui Alexandrinis tendebat inſidias, & ſocium impie dictorum, & ſcelerate factorum adjutorem habuit: qui tamen id temporis apud Eudoxium vna cum Eunomio ætatem degit. Nam mortuo Leontio, & Eudoxio Eccleſiæ Antiochenæ præſulatum per ambitum nacto, redijt Aetius ab Ægypto, ſecumque Eunomium deduxit. Ac cum doctrina ſecum conſentientem reperiret Eudoxium, & præter impietatem, Sybariticam etiam mollitiē ac delitias cōſectantem, nullum locum Antiochia ſibi commodiorem ad habi- C tandum exiſtimauit. Itaq; ſimul cum Eunomio Eudoxij toris velut clauo affixus adhæreſcens, vitæ modum, qui eſt aſſeclatorum proprius ſtudioſe excolere, & modo hujus, modo illius conſuetudine vti, ventri denique & abdomini ſedulo inſeruire cœpit. Tum Imperator, hac re cognita, jubet Aetium introduci. Cui ingreſſo illam fidei formulam oſtendit: ſciſcitatur num ipſe eſſet ejuſmodi verborum parens. Aetius rerum, quæ gerebantur, prorſus neſcius, & quorſum ejus interrogatio ſpectaret ignarus, ratus tamen ſe ex confeſſione non parum laudis aucupaturum, ſe illorum verborum parentē eſſe dixit. Imperator igitur, immani ejus impietate perſpecta, confeſtim mittit in exilium, & ad locum quendam Phrygiæ duci jubet. Atque iſte quidem ignominiam, fructū ſuæ blaſphemiæ accipiens, Regia exturbatus eſt. Euſtathius autē Eudoxiū quoq; eadem ſentire affirmat. Nam Aetium ejuſdem cū eo & domus, & menſæ fuiſſe participem: & quo ejus inſeruiret voluntati, blaſphemiæ ſcribendæ ſe ſocium præbuiſſe: ſatiſque argumenti eſſe, cum illius formulæ perſcriptæ conſcrum eſſe, quod Aetium dixerat ejus authorem fuiſſe. Tum Imperator, at in judicando, inquit, non D eſt nitendum conjecturis, ſed res geſtæ ſunt accurate peruestigādæ. Cui Euſtathius, promde, inquit, fac Eudoxius nobis omnibus perſuadeat, ſe non opinione cum Aetio conſentire, ſed formulæ ab eo ſcriptæ anathema indicere. Quam poſtulationem Imperator lubens amplexatus, ita fieri mandat. At Eudoxius tergiuerſari, multas etiam quærere vias, quibus poſtulatum illud effugeret. Vbi vero Imperatorē illud grauiter ferentē & minantem, ſe eum, vtpote impię opinionis cum Aetio participem, in exiliū etidem ejecturum videt, ſuam doctrinam quam necdum id temporis, verum etiam poſtea defendebat, omnino roſiciatus eſt. Atqui contra vigebat Euſtathium cum ſuis debere verbo [illegible], quia in ſcriptura minime extaret, anathema denūciare. Imo vero, inquit Siluanus, voces, *Ex nihilo*, & *Creatura*, & [illegible], id eſt, *Alterius Subſtantiæ*, quæ neq; in Sacris literis repertę ſunt, neq; oraculis prophetarum, neq; Apoſtolorum doctrinæ cōſentientes, rejicien- E dæ ſunt, & ex omnibus diuinis conuentibus excludēdæ. Cui aſſenſit Imperator, & illos his vocibus anathema indicere juſſit. Illi verſi primo cōtradicere inſtituerunt, poſtea tamen perſpecta Imperatoris ira, eas ipſas voces, quas Siluanus ipſis propoſuerat, licet ægre, penitus ejurarunt. Ac deinceps acrius inſtare cœperunt, vt verbum quoque [illegible] anathemate damnaretur. Cęterum Siluanus ratiocinatione rite vereq; concluſa, cum illis, tum Imperatori reſpondit. Si Deus Filius neque ex nihilo, neq; creatura, neque ex vlla alia eſſentia exiſtat, idcirco Deo Patri conſubſtantialis eſt, & Deus de Deo, & lumen de lumine, & eandem habet cum genitore naturam. At vero quanquam iſta & firma ratione, & vera concludebat, tamen nemo eorum, qui aderant, ei obtemperauit: imo vero factio Acaciana Eudoxianaque contra Siluanum crebros clamores tollere, Imperator etiam adeo ira exardeſcere cœpit, vt eum cum ſuis fautoribus in exilium pellere minaretur. Tum Eleuſius & Siluanus cum alijs non- F nullis, dicunt in ejus ſitum poteſtate, ſupplicium de ipſis ſumere, ſed pietatem ſectari, vel impietatem penes ſeipſos eſſe, & propterea nunquam patrum doctrinam prodituros. Ibi Conſtantius, qui eorum ſapientiam, fortitudinem, & in tuenda doctrina Apoſtolica loquendi libertatem admirari debuerat, eos ejecit Eccleſiis, & alios in eorum loca ſubſtitui mandauit. Eo tempore Eudoxius ſedem Eccleſiæ Conſtantinop. per tyrannidem occupauit. Eleuſio etiam Epiſcopatu Cyzici exturbato, ejus locum obtinuit Eunomius. His rebus ad hunc modum geſtis, Imperator per literas jubet Aetium abdicari. Vnde ipſi Aetij impietatis conſortes inducti, ſuæ ipſorum doctrinæ ſectatorem abdicarunt. ſcripſeruntque etiam ad Georgium Eccleſiæ Alexandrinæ Antiſtitem epiſtolam, qua quid Aetio factum eſſet, ſignificarunt. Quam quidem epiſtolam ideo hiſtorię adnectam, vt eorum improbitas (quippe & fautores ſuæ doctrinæ, & ejuſdem aduerſarios eodem fere modo tractarunt) omnium oculis manifeſto ſubjiciatur.

Epiſtola ſynodica contra Aetium ſcripta. G

CAP. XXVIII.

Exemplar Epiſtolæ a toto Concilio ad Georgium, contra Aetium ipſius diaconum, ob nefariam ſuam blaſphemiam ſcripta.

Sanctum Concilium Conſtantinopoli conuocatum Domino honoratiſſimo Epiſcopo Alexandriæ Georgio, S.

QVod Aetius ob nefaria ſua ſcripta, eaque [illegible], id eſt, offendiculis referta, a Concilio condemnatus ſit, in eo certe Epiſcopi aliud nihil, quam quod Canones Eccleſiæ poſtulabāt, fecerunt. Nam primum abdicatus eſt diaconatu, deinde Eccleſia excluſus: poſtremo hortationes adhibitæ, ne quiſquam ſcelera[illegible] ejus legeret epiſtolas, ſed ab omnibus propterea abjicerentur, quod inanitatis [illegible] & damni complexæ ſunt. His accedit, H quod illi, & ijs qui in eadem opinione ac ſententia cum eo perſeuerant, anathema denunciauimus. Atque conſentaneum ſane erat, vt omnes Epiſcopi, qui in hoc Concilio conuenerant, communi conſenſu eum, vt autorem offendiculorum turbarum ſchiſmatum, tum ultimi ſi ſermonis per orbē terræ graſſantis, & mutuæ denique in Eccleſijs ſeditionis execrarentur, vnoq; ore de ſententia cōtra eum pronunciata concordarent. Attamen contra vota noſtra, contraq; omnium expectationem Seras, Stephanus, Heliodorus, Theophilus, & eorum [illegible], neq; [illegible] noſtris ſuffragati ſententiis, neq; ſuffragijs decretis ſubſcribere voluerunt, idq; cum Seras ipſe aliud etiā atrocius facinus, & plenum inſaniæ prædicto Aetio [illegible] obijceret: eum nimirū temeraria audacia clarum aſſirmaſſe, [illegible] ſibi reuelaſſe ea, quæ vſq; ab Apoſtolorū temporibus hactenus occultauerat. Poſt quæ inſana & inſolentia verba, à Sera de Aetio pro teſtimonio citata, illi, quos ſupra poſuimus, ne precibus quidē adduci perſua-

dentique poterant, vt in iudicio de illo ferendo nobis ſuffragarentur. Nos tamen patientibus animis eorum cauſſa ad prolixum temporis ſpatium ferre ſententiam diſtulimus, nunc indignando, nunc adhortando, increpando interdum, aliquando obnixe orando, vt nobiſcum conuenirent, conſentientemque toti concilio ſententiam pronunciarent. Itaque expectamus diu, ſi forte nos audire, ſi intelligere, ſi denique cedere vellent. Verum vbi longo tempore expectando, nullo modo eos ad noſtris de Aetio ſententiis obſequendum inducere poteramus, canonem Eccleſiæ eorum amicitiæ anteponendum arbitrati, eos à communione Eccleſiæ excludendos decernimus, dato illis ad ſententiam mutandam ad reſipiſcendum, & ad alacri animo cum concilio concordandū conſentiendumque, ſex integrorum menſium ſpatio. Quod ſi intra præſtitutū diem, mutato conſilio, amplecterentur cū fratribus concordiam, & decretis ab illis de Aetio ſententiis aſſentirentur, tū non ſolū vt reciperentur in eccleſiam, verū etiā vt ſuam in conciliis loquendi libertatem, & mutuam nobiſcum charitatem recuperarent, ſtatuimus: Sin autem in propoſito ſuſceptoq; conſilio per hominū facilitatem pertinaciter manerent, & canones eccleſiaſticos contemnerent, epiſcopatus dignitate dimouendos eſſe: quod ſi depoſitionem expectarent, alios in eorum loca Epiſcopos ſubſtituendos, vti ſacroſancta eccleſia ad ordinē ſibi conuenientem redacta, ſecum ipſa conſentiat, vinculo charitatis ab omnibus omnium gentium Epiſcopis, eadē dicendo, eademque mente & ſententiam vnū cohæreſcendo, firme conſeruato. Quare iſta ad tuam reuerentiam ſcripſimus, vt intelligas decreta concilii: quæ te obſeruantem optamus, per gratiam Chriſti tuas eccleſias tranquille legitimeque moderari.

Quæ cauſa Eunomianos & Arianos diremerit.

Cap. XXIX.

EVnomius vero tametſi in ſuis libris iſtum Aetium extollit, hominē Dei vocat, & multis varijsq; laudibus exornat, tamen in eo concilio eorum ſententiis qui eum abdicabant, aſſenſit, & ab eiſdem Epiſcopis ordinatus eſt. Eudoxius autē, Acacius, & eorum ſocii decretis Nicææ Thraciæ editis, quorum ſupra mentionem fecimus, aſſenſi, eccleſijs Baſilii & Eleuſii regendis alios delegerunt. De quibus ſigillatim diſſerere ſuperuacaneum arbitror. Itaque res duntaxat ab Eunomio geſtas explanabo. Vbi Eunomius Eleuſio adhuc viuente, eccleſiæ Cyzicenſis moderationē nactus eſt, Eudoxius, ſana & ſyncera fide plebis perſpecta, intellectoque Imperatoris odio contra eos, qui dicebant vnigenitum Dei filium cōditum eſſe, admonuit Eunomium, vt ſuam occultaret opinionē, eamque minime aperiret illis, qui cauſam ad eum accuſandum ſedulo aucupabantur. Nam tempus, inquit, opportunum nacti, p... licab... mus ea, quæ nunc ſilentio tegimus, e... inq... tos docebimus, & contradicentes aut ... ... lo, aut cogendo vi, aut ſupplicijs afficiendo, in nu... ... ſententiam pertrahemus. Cui admoni...oni morem gerens Eunomius, ſuam ex occulto pro... ... cm. At vero qui ſacris literis educati inſtitutique erant, cum animaduerterent latentem iſtorum fraude, iniquo animo tulerunt illi quidē, ſed tamen palā illis contradicere, temeritatis potius, quā prudentiæ exiſtimarunt. Itaq; perſona hæreticæ prauitatis induta, domum ad eos veniunt, orantq; vt vere ſuam doctrinam ipſis exponere velint. & non permittant eos varijs doctrinis huc illucq; ferri. Tum demū Eunomius fidenti animo, aperuit ſuam quā celauerat opinionem. Addunt porro illi inique, imo vero impie ab eo factum fore, ſi non omnes eius moderationi commiſſi, veritatis fierent participes. Iſte hiſce rationib. & aliis eiuſmodi adductus, in publicis eccleſiæ conuētibus deinceps ſuā blaſphemiā patefecit. Illi igitur ſtudio ardenti incitati, Conſtantinopolim propere contendunt. Ac primū nomen Eunomii deferunt apud Eudoxium. A quo reiecti, veniunt ad imperatorē, apud eum de pernicioſa Eunomii doctrina conqueſturi: eius dicta Arii blaſphemiam impietate longe ſuperare prædicat. Vnde imperator ira accenſus, mandatum dat Eudoxio. vt curet Eunomium adducendum: & ſi criminis conuictus foret, Sacerdotii dignitate priuet. At cum ſæpenumero accuſatores Eudoxium ad id impellerent, ipſeque tergiuerſaretur, accedunt denuo ad imperatorem, queruntur, clamant nihil actū ab Eudoxio, quod erat imperatum, ſed permiſſum ab eo, vt illuſtris ciuitas impiis Eunomii blaſphemiis expoſita labefactetur. Tandem Conſtantius minatur ſe Eudoxium in exilium eiecturum, niſi accerſat ad ſe Eunomium, & de criminibus ei intentatis conuictum, ſupplicio coerceret. His minis perterritus Eudoxius ſignificat per literas Eunomio, vt fugiat Cyzico, eique crimini dat, quod ſuæ admonitioni & conſilio non paruiſſet. Eunomius igitur metu perculſus, ſe inde ſubduxit ille quidem, ſed hanc ignominiæ notam non tacitus ferens, proditionis accuſat Eudoxium, & iam ſibi tum Aetio factam ab eo iniuriam dicit. De cætero igitur conuentum ſeparatum ſibi conſtituit. Nam quicunque conſcii erant eorum in doctrina conſenſionis, ab Eudoxio, vt proditionis conuicto deficiunt: ſeque coniungunt cum Eunomio, nomenque ab eo ſumptum ad hodiernum diem retinent. Inde Eunomius ſectæ cuiuſdam princeps factus, Arij blaſphemiam acceſſione quadam impietatis adauxit. Quod autem ambitioni inſeruiens, ſeparatum conuentum conſtituit, rerum euentus loquitur. Etenim cum Aetius abdicatus, eccleſia pelleretur, non vna cum eo abijt, licet magiſtrū eum & hominem Dei nuncupet, ſed manſit firme Eudoxio coniunctus. Vbi autem impietatis pœnas luiſſet non concilij acquieuit ſententia, ſed iam epiſcopali dignitate ſpoliatus, Epiſcopos & presbyteros ordinauit. Atque hæc geſta ſunt Conſtantinopoli.

De vrbis Niſibis obſidione, & apoſtolica Iacobi Epiſcopi vita.

Cap. XXX.

CVm Sapores rex Perſarum contra Romanos bellum gereret, Conſtantius collecto exercitu, venit Antiochiam. Quo quidem tempore hoſtes erant profligati nō exercitus Romani viribus, ſed virtute Dei, quem pij viri inter Romanos ſancte coluerunt. Victoriæ autem rationem ac modū hoc loco exponere decreui. Niſibis vrbs, quam nonnulli Antiochiam Mygdoniæ appellant, in finibus, quibus Romanorum & Perſarū terminatur imperium, poſita eſt: cuius Epiſcopus, moderator, & dux fuit Iacobus, de quo ſupra mentio facta eſt. In iſto clari gratiæ apoſtolicę radii elucebant. Cuius admirabilia, & multorū celebrata ſermonibus miracula, quoniam in hiſtoria, quæ inſcribitur Philotheus, complexus ſum, ea rurſus enumerare, vt ſuperuacaneum, ſic alienum ab inſtituto arbitror. Itaque vnum duntaxat narrationis propoſitę cauſa commemorabo. Vrbem, cui iſte Epiſcopus præfuit, Romanorum ditioni ſubiectam, forte Perſarū exercitus obſidebat. Quā ad ſeptuaginta dies obſeſſam, tametſi multas machinas mœnibus admouebat, & ea vndiq; variis bellicis tentabat inſtrumentis, atq; adeo vallo & foſſa circumdabat, capere tamen omnino nō potuit. Poſtea alueo fluuii per mediam vrbem labentis, qui Mygdonius vocatur, ſatis longo interuallo ſupra vrbem obſtructo, & ripis ad ingentem altitudinem, vti impetum aquæ inhiberent, exaggeratis, vbi videt tantam aquæ copiam, vt de cætero aggerem inundaret, ſubito eam, velut machinam, in murum præcipiti curſu ferri permittit. Cuius impetus tam vehemens fuit, vt murus eum non potuerit ſuſtinere, ſed in alteram partem inclinatus, ad terram ruerit. Eandem calamitatem altera muri pars, per quam erumpebat fluuius, etiam paſſa eſt: quandoquidem, cum aquæ violentiam non poſſet ferre, diſturbata concidit. Quod vbi vidit Sapores, ſpem concepit animo, ſe nullo negotio reliquam vrbem expugnaturum. Atque ille quidem ideo quieſcit, vt cœnoſa aquæ inundatio areſceret, & fluuieo vado tranſiri poſ-

A [illegible] qu[illegible] pe[illegible] [illegible] ca[illegible], tum [illegible] fruſtra ſuſceptum [illegible] uiſſet [illegible], ſuæ [illegible] tecat [illegible] m[illegible] tamque incolatu con[illegible] auit at im[illegible] ve[illegible] er[illegible] urum denuo extruxit, & m[illegible] pp[illegible] es[illegible] ent[illegible] repulit. Quas res per[illegible] ci[illegible] n acce[illegible] e[illegible] ad m[illegible] a, ſed intus in [illegible] o ſancto templo D[illegible] u pre[illegible] eus enixe [illegible] li, tando. Sapures aute n[illegible] modo ædifi[illegible] leritate [illegible] chus eſt, verum [illegible] tiam viſione [illegible] Etenim vidit in ipſo muro quendam [illegible] ne veſtitu amictum: cuius purpura & diadema [illegible] len[illegible] eſcebant. [illegible] uem Imperatorem Romanum eſſe [illegible] ple[illegible] tus, minabatur illis mort[illegible], qui nuntiarant [illegible] numine adeſſe. Qui cũ conſtanter affirmarent, vera eſ[illegible] quæ dixerant & Conſtantium imperatorẽ eſſe Antio[illegible] intellexit cũ victoriis ſignificatione, tum Deum pro Romanis (ſic enim aiebat) bellum gerere. Itaq; mille ré[illegible] natus, telum coniecit in aerem, non quod putabat Deu ſe poſſe ferire, quem ſciebat corporis expertem, ſed quod impetum inſaniæ ſuæ ſuſtinere non potuit. Eodem tempore Ep[illegible]raim, vir ſane admirabilis & ſcriptor inter Syros facile excellentiſſimus orat [illegible] ut conſcen[illegible]dat mœnia, Barbaros conſpicetur, & execrationis tela in eos conciat. C[illegible] ut poſt [illegible] tioni obſecutus ſanctus vir, in quandam turrim aſcendi[illegible]. Ac cum videret ingentem eorum multitudinem, non aliud eſt [illegible] is imprecatus, quã vt culices in eos immitterentur, vt minuta[illegible]rum beſti[illegible]larum morſu potentiam eius, qui ipſis Romanis auxilium tulerat, ag[illegible] erent. Quare à Deo poſtu[illegible]lata, ſtatim cini[illegible] hum & culicum examina tanquã nubes Perſarum cop[illegible] cit[illegible] undati[illegible] ur. Atque tum elephantorum probo[illegible] das, quæ ſunt inſtar fiſtulæ, tum equorũ & aliorum iumentorum [illegible] ures nareſque compleuerunt. Qu[illegible] um beſt[illegible] larum morſum ferre non poſſent, frena [illegible] pere, ſe[illegible] es deiicere, & [illegible] ate cœperunt. A[illegible] tandem rel[illegible] cto exercitu, fugiunt, quantum poſſunt. Itaque miſerrimus ille rex, cum ex hac leui & clementi caſtig[illegible] tione potentiam Dei, curam priorum gerentis, perſpexiſſet, inde domum reuertitur, ex ea obſidione non victoriam, ſed ignominiam [illegible] conſecutus.

De Antiocheno Concilio, & quæ illic contra ſanctum Meletium ſ[illegible] ta fuerant.

CAP. XXXI.

PER [illegible] tempus C[illegible] ſtantius Antiochiæ cõmmora[illegible] tur, cum iam pax erat & tranquillitas reipub. allata. & b[illegible] Perſicum confectum, Epiſcopos denuo in vnum conuocat, cogitque eos omnes & vocem [illegible] id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ, & vocẽ [illegible] id eſt, diuerſæ vel alterius ſubſtantiæ, penitus negare. Id temporis eccleſia Ant[illegible] na propterea [illegible] ſtore deſtituta, quod Eudoxius, qui poſt Leontium illam ſedem per[illegible] o[illegible] upauerat, ex ea [illegible] lſus fuit, & poſt multa concilia celebrata Conſtantinopolitanæ eccleſiæ con[illegible] æquitate obtinuit. Quare ipſi tum in vnum coacti [illegible] idem permulti erant, & ab omnibus locis [illegible] erunt paſt[illegible] gregi aſſignandum: deinde communi[illegible] cum eo de doctrinã fidei veniendum eſſe de[illegible] libe[illegible] hem, [illegible] o ipſo tempore Meletius, vir plane diuinus, vrbis cuiuſdam Armeniæ antiſtes, quoniam diffici[illegible] les & pert[illegible] aces ſui gregis mores ferre non poterat, aliu[illegible] locum ſe tranſtulit ad vitam quietè tranquilleq; degendam. Illum Ariani fautorem eſſe ſuæ ſectæ, & doctrinæ [illegible], poſtulant à Conſtantio, vt ei committatur eccleſia Antiochenæ moderatio. Nam nullam non [illegible] gem aud[illegible] & libere perſtringebant, dum ſuã impietatem ſtabilire moliretur. Atque fundamentum, quo eorum nitebatur blaſphemia, erat ſanctarũ legum [illegible] iolatio. Siquidem multas eiuſmodi res in multis [illegible] nouabant. Qui autẽ doctrinæ adhærefcebant apo[illegible] quoniam ſanam illuſtris ill[illegible] us Meletii doctrinam,

[illegible] lem [illegible] du[illegible] & [illegible] ſcribendu[illegible] q[illegible] me[illegible] d[illegible] omne quo [illegible] tum E[illegible] P[illegible] Samoſate[illegible] no, egre[illegible] [illegible] tæ, a[illegible] veriſ[illegible] u[illegible] ut aſſentiar[illegible] Vb[illegible] gum ille M[illegible] ius erat ab [illegible] re acce[illegible] nn Anti[illegible] am. Cui pr[illegible] d[illegible] bitat[illegible] otes, & [illegible] etiam [illegible] orum ec[illegible] aterna, & ora de[illegible] qui tum [illegible] Adeiani [illegible] & Gentiles cupid tate ce[illegible] brem [illegible] M[illegible] videndi inflammati. Imperator au[illegible] dat mandatum tum illi[illegible] tum cæteris, qui d[illegible] tate valebant, vt hanc ſententiam *Dominus condidit me initi viarum, ad opera ſua*, populo expl[illegible] heque Notariis qui ad celeriter ſcribendum erant c[illegible] t v[illegible] rba cuiuſque exciperent, tam ſane eo [illegible] actio [illegible] inam eorum multo accur[illegible] ti ſcri[illegible]re. Itaque primus Georgius Epiſcopus Laudiceæ, iniuriæ erroris [illegible] virus euomuit. S[illegible] undo loco Acacius Epiſcopus Cæſariæ d[illegible] mam quan[illegible] ediam interiectam, quippe quæ ſi[illegible] illorum blaſphemia abfuit longiſſi[illegible] e, ſi[illegible] n[illegible] & ſi[illegible] ceram doctrinæ apoſtolicæ formam habuit. T[illegible] rius ſurrexit magnus ille Meletius, qui quæ ſit recta verbi Dei præ[illegible] candi regula oſtend[illegible] it. Nam ad veritatem, [illegible] lut ad amuſ[illegible] im omnia dirigens [illegible] & parum facile deſierauit. Quare cum et à multitudine tribueretur permagna laus, & omnes il[illegible] lum orarent, vt breuem quandam & compendiariam de fide doctrinam ipſis traderet, primum tres oſtendit digitos. deinde duobus compreſſis & vno extento relicto, iſtam [illegible] nem protulit ſententiam. Tria quidem ſunt, quæ intelliguntur, ſed tanquam de vno loquimur. Aduerſus hanc doctrinã illi, quorum animus morbi Ariani contagio infecerat, cœperunt acuere linguas, calumniam contexere, dicere diuinum Meletium Sabellianum eſſe. Proinde ſuadent Conſtantio, qui non aliter atque Euripus [illegible] cile huc illucque ferebatur, vt Meletium patriis ſedibus expelleret. Quod quidam [illegible] ; atque ad eius [illegible] capeſſendam [illegible] el[illegible] gunt [illegible] m, egregium doctrinæ Arianæ patronum. Nam illum ipſum magnum ille Alexander Epiſcopus Alexandriæ vna cum Ario diaconatu abdicauerat. populi autem pars, quæ ſanam amplectebatur doctrinam, quæque ab Arianæ factione ſe ſeparauerat, ad eccleſiam apoſtolorum in [illegible] (ſic enim locus ille dicitur) [illegible] am. [illegible] equens [illegible] on[illegible] fluit. Nam trigeſimo anno poſt inſidiis [illegible] ſtathio, viro ſane omni genere laudis excellenti. collocatos, doctrinæ Arianæ impietatem pertulerant, ſpe temporum ſuſtentati meliorum. Verum vbi apud ipſos im[illegible] etatem inita [illegible] videnti, & doctrinæ apoſtolicæ fautores tum palam bello oppugnatos, clam appe[illegible] iros [illegible] ſid is, & diuinum Meletium patria ſi[illegible] eiectum, & F[illegible] ſarum hæreſis patronum pro eo in Epiſcopatus gradu locatum, ve[illegible] ut [illegible] in mentem [illegible] on verborum illorum, quæ olim dicebantur ad Loth, nempe, *Saluans ſalua animam tuam*, ſed etiam legum euangelicarum, quæ manifeſto ſic præcipiunt: *Si oculus tuus [illegible] ſcandalizat te, erue eum, & proiicea &c.* Eadem q[illegible] Dominus de man[illegible] & pede ſanciunt, adiecitque *bonum eſt tibi vt pereat vnum ex membris tuis, & non totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Ad hunc modum igitur conſtat eccleſiam diſſenſione diuiſam eſſe.

Prouer. 8

Conſtantius [illegible] pit. G

Gen. 19

Matth. 5 H

De Euſebio Epiſcopo Samoſatenſi.

CAP. XXXII.

EVS[illegible] ius vero ille admirabilis, cuius ſupra feci mentionem, cuique commune de Meletio decretũ commiſſum fuit, cum videret pacti violata [illegible] d vrbem ſibi concreditam abiit. Ariani [illegible] ecreti [illegible] hus [illegible] ipti teſtimonium plane cõargueret [illegible] perſuadent Conſtantio, vt nuntium mitteret decr[illegible] Euſebio

peti-

petiturum. Imperator ergo eorum impulſu, mittit nuntium, qui equis in itinere crebro mutatis, quam celerrime tum aliquo proficiſci, tum reſponſa referre conſueuerat. Vbi venit ad Euſebium, & mandata Imperatoris ei exponit, Euſebius vir ſane nunquam ſatis laudatus, nō poſſum, inquit, commune decretum apud me depoſitum reddere, niſi omnes, qui meæ fidei illud commiſerunt, in vnum conueniant. Quod reſponſum nuntius refert ad Imperatorem. Ille ardens iracundia, nuntiū mittit denuo, jubet decretum reddi: additque in literis ſe mandaſſe nuntio, vt niſi redderet illud, dexteram ejus amputaret, cum tamen hæc ad eum perterrefaciendum ſolum ſcripſiſſet. Siquidem veruerat tabellarium illud facere, quod per literas Euſebio minatus fuerat. Simul atque vero diuinus ille vir, reſignatis literis, intellexit ſupplicium, quod Imperator ei minatus fuerat, non dexteram modo, ſed læuam etiam extendit, jubetque vtramq; ab ſcindere. Nam decretum, inquit, non reddam, quod Arianæ improbitatis tam clarum indicium dat. Itaque Imperator, intellecta ejus animi magnitudine & cōſtantia, & tum eum plurimum admiratus eſt, & poſtea laudibus efferre non deſtitit. Etenim inimici præſtantes aduerſariorum virtutes, magnitudine rerum geſtarum ad id compulſi, etiam admirari ſolent. Per id temporis Conſtantius cum accepiſſet Iulianum, quem Cæſarem totius Europæ declarauerat, res magnas per ſeditionem moliri, & contra eum, qui illi tantum honoris detulerat, exercitum cogere, decedit de Syria, & in Cilicia ſupremum vitæ diem obijt. Nam quoniam paternæ pietatis hæreditatem neutiquam ſeruabat integram; idcirco adiutore, quem pater ei reliquerat, omnino deſtitutus fuit. & ob eam cauſam ſe fidem mutaſſe grauiter & acerbe lamentatus eſt.

LIBRI SECVNDI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ.

LIBER TERTIVS.

De Iuliani Imperio.

CAP. I.

CONſtantius quidem, quoniam à fide paterna deflexerat, triſtitia & mœrore oppreſſus, abijt è vita. Iulianus autem ex Europa trajiciēs in Aſiam, certior de morte Conſtantii factus eſt: & propterea fidenti animo, vtpote qui nullum jam haberet aduerſarium, imperium capeſſit.

Quod à puero in pietate educatus, poſtea in impietatem deuenit.

CAP. II.

ISte Iulianus, cum adhuc tenera eſſet ætate, needum ex pueris exceſſiſſet, lac ſuxit piæ ſinceræque doctrinæ. Quin etiam cum pubeſceret, & ipſam attingeret adoleſcentiam, eandem doctrinam tenuit. Nam veritus Conſtantium, qui dum extimeſceret tyrannidem, cognatos è medio ſuſtulerat, in lectorum numerum aſcriptus eſt, & ſacros libros in Eccleſiaſticis conuentibus perlegit. Sacram item ædem Martyrum conſtruxit ille quidem, ſed martyres eam non æqui bonique conſuluerunt, propterea quod præuiderant illum à vero Dei cultu ad impietatem deflexurum. Nam fundamentis ejus ad ſimilitudinem inconſtantis & leuis mentis Iuliani agitatis, ædes prius, quam conſecraretur, diſiecta corruit. Itaque hic primæ & ſecundæ ætatis Iuliani modus fuit.

Quomodo primum impietatem ſuppriment, eam poſtea patefecerit.

CAP. III.

POſtea vero quam Conſtantius venit in Occidentem, quo bellum aduerſus Magnentium gerendum eum pertraxerat, & Gallum Cæſarem Orientis renuntiauit, qui & vi[illegible]pius fuit, & ad extremum vitæ diem pietatem excol[illegible] non deſtitit, Iulianus metum, qui ei perutilis & neceſſarius fuerat, eiecit ex animo, & jam armare ſe auda[illegible]a, & contra quam debuerat imperij cupiditate exardeſcere cœpit. Proinde perluſtrare Græciam, conquirere vates & ariolos, ſciſcitaturus ab illis, votine compos futurus eſſet. Atque incidit forte in hominem, qui hoc ei prædicere pollicitus ſit: qui quidem deducto eo in fanum ſimulachrorum, & intra ejus adyta collocato, fraudulentos dæmones inuocat. Quibus ſpecie, qua ſolent, apparentibus, metus coegit Iulianum ſigno Crucis frontem ſuam ſignare. Dæmones igitur dominici nophæi conſpicati figuram, & ſuæ ipſorum cladis recordati, confeſtim euanuerunt. Tum præſtigiator, cauſa cur fugerent intellecta, Iulianum objurgat. qui tum timorem, in quo erat, declarauit: & ſe virtutem Crucis vehementer admirari dixit. Nam dæmones, quoniam ejus figuram ferre non poterant, aufugiſſe. Cui præſtigiator, ne, inquit, amabo te, ſic exiſtimes. Siquidem non ob eam cauſam, quam tu affers, formidabant, ſed tuum factum deteſtati ſe ab oculis noſtris remouerunt. Ita miſer ab eo in [illegible]dem impulſus, tum impijs initiatur myſterijs, tum pectus ejus ſcelere completur, & infel[illegible] propter imperij cupiditatem pietate omnino ſpoliatur. Attamen imperium nactus, diu ſuam occultat impietatem. Nam milites diſciplina veræ pietatis imbutos præter cæteros eximiuit. Siquidem primum nunquam ſatis laudatus ille Conſtantinus & eorum animos vetere liberauerat errore, & doctrina veritatis accurate erudierat: deinde ejus filii diſciplinam, quam pater in eorum animis inſeuerat, multo magis confirmabant. Etenim tametſi Conſtantius quorundam ſuaſu in fraudem inductus, verbum i[illegible]ſ[illegible] non approbauit, tamen ipſam rem, quæ verbo ſignificabatur, ſyncere & ex animo confeſſus eſt. Quippe ingenitum filium, ante ſecula à patre genitum, Deum verbum nominauit: eoſque honore penitus abdicauit Eccleſiaſtico, qui auderent eum creaturam nuncupare: cultumque ſimulachrorum prorſus vetuit. Aliam præterea rem ab eo geſtam dignam ſane prædicatione commemorabo, ex qua vna eius erga pietatem ſtudium ſatis cognoſci poterit. In bello namque contra Magnentium ſuſce[illegible] toto ſuo exercitu coacto in vnum, omnes cohortatus, diuina perciperent myſteria: quippe exitum vi[illegible] ſemper, tum in bello potiſſimum incertum

Baptiſma ſignificat.

ſemper

A ſerum cum ineo infinita tela, iacula, haſtæ vtrinque mittantur: quinetiam intentantur gladij, ſicæ & alia inſtrumenta bellica, quibus violenta infertur mors. Proinde oportere ſingulos ſtolam illam precioſam induere, quæ in illa altera vita nobis omnibus cumprimis neceſſaria eſt. Quod ſi quiſquam eam veſtem accipere recuſet, eum inde iam domum abire iubet. Nam ſe nolle cum hominibus myſterijs minime initiatis bellum gerere.

De Epiſcoporum reditu.

CAP. IIII.

IVlianus autem, quoniam has res pro certo cognoſcebat, idcirco impietatem, quam continebat animo, neutiquam patefecit: ſed quo omnium ſibi conciliaret beneuolentiam, Epiſcopos à Conſtantio eccleſijs eiectos, & ad vltimas orbis terræ oras relegatos, ad ſuas eccleſias redire iuſſit. Itaque hoc edicto promulgato, Antiochiam diuinus reuertit Melitius: Athanaſius multorum B ſermone celebratus Alexandriam redijt. Euſebius item & Hilarius Epiſcopi Italiæ, & Lucifer Sardiniæ inſulæ paſtor, qui in Thebaide Ægypto finitima (illo enim Conſtantius eos relegauerat) vitam degerant, domum reuenere. Isti duo cũ alijs nonnullis eiuſdem doctrinæ fautoribus in vnum coacti, dixere eccleſias ad concordiam reducendas eſſe. Nam conſtabat non ſolum aduerſariæ doctrinæ patronos eas oppugnare, ſed ipſas mutua inter ſe diſſenſione diſtrahi. Etenim Antiochiæ, corpus eccleſiæ, quod ſanam ſectabatur doctrinam, in duas partes diremptũ fuit. quandoquidem omnes, qui propter excellentiſſimum virum, Euſtathium, ab alijs ſe ſeparauerant, ſeorſum perpetuo conuentus agebant: qui autem ſtabãt à Melitio illo admirabili, hi a factione Ariana ſegregati, in Palæa (ſic enim locus dicebatur) ſacroſancta myſteria celebrabant. Et tamen tum horum tum illorum vna erat eademque fidei confeſſio. Nam cœtus vterq; doctri- C nam fidei in concilio. Nicæno editam propugnauit: ſolaque contentione de alia re ſuſcepta, & amore quo ſuos complectebantur antiſtites, diſſenſere. Neque alterius mors diſcordiam dirimere poterat. Siquidem ante electionem Melitij, mortuo iam Euſtathio cum veræ pietatis fautores poſt Melitij exilium, & ordinationem Euzoij, ſe ab impiorum communione ſeiunxiſſent, ſeparatimque conuentus facerent, nullo modo induci poterãt Euſtathiani, vt cum illis concordia colligarentur. Attamen Euſebius & Lucifer viam ſedulo perquirebant, qua eos ad concordiam adducerent. Atque Euſebius orabat Luciferum, vti Alexandriam peteret, vt cum magno Athanaſio de hac re communicaret, pollicebaturque ſe laborem de illis conciliandis ſuſcepturum.

De Paulini ordinatione.

CAP. V.

D AT Lucifer non eſt Alexandriam profectus, ſed recta contendit Antiochiam. Ac multis verbis tum apud hos, tum apud illos de concordia habitis, cum Euſtathianã factionem cuius princeps ac dux fuit Paulinus presbyter, eius contradicere animaduerteret, inconſiderate ſane Paulinum eorum creauit Epiſcopum. Quæ res diſſenſionem illam multo diuturniorem reddidit. Nã durauit octoginta quinque annos, ad præſulatum videlicet Alexandri, omnibus laudis inſignibus merito exornandi: qui eccleſiæ Antiochenæ clauum obtinens, omnes indagare vias, & omne ſtudium alacritatemque animi conferre non deſtitit, quo concordiam conſtitueret, & membrum ſegregatum cum reliquo eccleſiæ corpore conglutinaret. Lucifer igitur diu Antiochiæ commoratus, diſcordiam adauxit. Euſebius autem aduenians Antiochiam, ſimul ac morbum, male iam adhibita curatione vix aut ne vix quidem poſſe ſanari intellexit, conſcenſa naue, in occidentem reuertitur. Lucifer quoque redit Sardiniam: cœpitque nouam quandam doctrinam doctrinæ eccleſiaſticæ adijcere. Vnde E qui eam ſunt amplexati, ex eius nomine nomen traxerunt, ſuntque ad longinquum temporis ſpatium Luciferiani appellati. Verum extincta eſt poſt hæc doctrina, & obliuione penitus deleta. Iſta poſt reditum Epiſcoporum geſta accepimus.

Quot & quam nefanda gentiles, impetrata ab eo poteſtate, in Chriſtianos auſi fuerint.

CAP. VI.

PORro dum Iulianus ſuam obtexit impietatem, vrbes ſeditionibus redundare cœperunt. Nam gentiles errori colendorum ſimulachorum addicti, magna cum confidentia aperire illorum fana, celebrare nefanda, & obliuione cooperienda myſteria, in aris ignem accendere, contaminare terram victimarum cruore, aerem nidore & fumo inficere aggrediuntur: & à dæmonibus, F quos colebant, ad inſaniam adacti, circumcurſitare per plateas, ſcurrarum more petulanter & contumelioſe ſanctos inſectari, nullum denique genus conuitij & probri prætermittere. Quare veræ pietatis profeſſores, iſtorum blaſphemiam ferre nullo modo poſſent, viciſſim conuitia in eos intorquere, & errorem ab illis defenſum acriter refutare. Vnde impietatis architecti iracundia exardeſcere, & licentiam ab Imperatore conceſſam, velut ſubſidium ad audaciã nacti, plagas illis plane inſanabiles infligere. Nam Imperator ſceleſtiſſimus, cum illius partes fuiſſent, paci ſubiectorum prouidere, ipſe populum ad mutuo inter ſe diſſidendum odio, incitauit. Nam in audaciſſimorum ſcelerib⁹ contra modeſtiſſimos viros editis conniuebat, & vrbanos, militareſque magiſtratus, hominibus crudeliſſimis & maxime impijs (qui tametſi veræ pietatis amatores palam hoſtias ſimulachris immolare minime cogebant, tamen omni genere contumeliæ eos affecerunt) concredebat. Abſtulit præterea congiaria ſacerdotibus à Conſtantino magno donata. Quæ G autem maleficia hi, qui falſo ſimulachorum cultu tenebantur obſtricti, id temporis admiſerint, quanquam permulta ſunt, & opus ſeparatum poſtulant, ego tamen ex multis pauca ſumam mihi ad commemorandum. Aſcaloni & Gazæ quæ ſunt vrbes Palæſtinæ, primum virorum ſacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum ventres diſcindunt: deinde farciunt hordeo: ad extremum, eos porcis deuorandos obijciunt. Sebaſtæ item, quæ eſt vrbs ditioni gentis, de qua ſupra dixi, ſubiecta, Ioannis Baptiſtæ tumulum aperiunt: oſſa tradunt igni abſumenda, & eorum cineres paſſim diſpergunt. Scelus autem ab illis in Phœnicia patratum, quis eſt, quæſo, qui ſine lachrymis poſſit commemorare? Nam Heliopoli, quæ eſt vrbs Libano finitima, execrabiles illi gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi, qui regnante Conſtantino diuino quodam zelo accenſus, multa ſimulachra quæ in ea vrbe colebantur, confregerat, non modo eum interfecerunt, ve- H rumetiam diſſecto ventre iecur eius degustare non ſunt veriti. Verum Deum omnia contemplantem hoc celare non poterant, ſed debitas ſui maleficij pœnas et dederunt. Nam quotquot illius ſceleris labe inquinati ſunt, primum amiſerunt dentes, qui pariter omnes ad vnum excidebant: deinde linguas perdiderunt, quæ putredine tabetactæ ex ore effluebant: poſtremo oculis orbati ſunt: quorum calamitatibus veræ pietatis vis clare prædicata eſt. Emeſæ item, vrbis vicinæ, Baccho mulieroſo eccleſiam, à Chriſtianis nuper ædificatam, dedicauerunt, ſtatuamque plane ridiculam ſexum vtrunque, virilem ſcilicet & muliebrem repræſentantem, in ea collocarunt. Præterea Doryſtoli, quæ eſt inſignis vrbs Thraciæ, Aemilianus, inuictus Chriſti athleta, à Capitolino totius Thraciæ præfecto in rogum coniectus eſt. Adde his facinus plane tragicum contra Marcum Epiſcopum Arethuſæ geſtum, quod profecto Æſchyli & Sophoclis in oratione maieſtatem requirit, vt immanitas illius crudelitas tragice explicetur. Iſte temporibus Conſtantini delu-

A delubro ſi[illegible] ulachro[illegible] di[illegible] ecto, Eccleſiam Chriſti in eius loco extruxit. Arethuſij igitur intellecto Iuliani propoſito, odium, quod aduerſus eum conceperant, expromunt. Quare cognita, Marcus primum legi euangelicæ obſecutus, fuga ſalutem petere conatur. Verum vbi certior factus eſt quoſdam ea ſuis pro ſe comprehenſos, redit domum & ſe genti crudeli tradit. Itaque Arethuſij cum eum cepiſſent, non miſerati vt ſenem, non vt virtutis cultorem reueriti ſunt, ſed virum eximiæ vitæ & ſingularis doctrinæ ornamentis decoratum torquere aggrediuntur. Ac primum corpus exutum veſtibus, verberibus cædere, & membris omnibus infligere plagas: tum in fœtidas cloacas conijcere: inde tr[illegible] ſublatum gregi adoleſcentulorum tradere, quibus dant m[illegible] datum, vt eum ſtylis confodiant. Deinceps inuolucre
B tri, & oleo piſcium & melle vngentes, ſublimem in æſtu ardentiſſimo ſub dio ſuſpendere, quo veſpas & apes ad epulandum inuitarent. Quibus rebus confectis ad alterum è duobus faciendum compellere, vel vt delubrum quod diruerat, denuo extruat, vel vt ſumptum ad illud extruendum ſuppeditet. At ille cruciatus illos tolerantér ac placide perpeſſos, negat ſe quicquam eorum, quæ propoſuerant, facturum. Illi vero quoniam arbitrabantur eum præ inopia tantam pecuniæ vim non poſſe numerare, dimidiam ſummam ei condonare, iubereque reliquam diſſoluere. Ille ſuſpenſus in ſublimi, & ſtylis confoſſus, à veſpis & apibus ambeſus, non modo nullam dedit doloris ſignificationem, verum etiam impios lepide iriſit: dixitque eos abiectos eſſe, & humi repere, ſe autem erectum, & in ſublimi poſitum. Ad extremum iſti exiguá pecuniæ portionem petere. Quibus ille perinde impium eſſe obulum in impium opus impendere, atque ſummam pecuniæ numeratam. Proinde ſic tandem euicti, eum dimittunt, cum eius admirati fortitudinem & conſtantiam, tum mutata ſententia, ad rationem vitæ penitus contrariam traducti: ſiquidem ex eius ore veram pie-
C tatem poſtea didicerunt.

Quas aduerſus Chriſtianos leges tulerit.

CAP. VII.

ALia præterea inſin[illegible] a[illegible] [illegible] t[illegible] tempore, terra [illegible] impi[illegible] pro[illegible] iuſſa. Ete[illegible] ie [illegible] ad- [illegible] [illegible] us no [illegible] rationem aucupaba[illegible] [illegible] ticam, aut philoſophiam diſcerent. Nam no[illegible] [illegible] num, inquit, pennis, vt eſt in prouerbio, percellimur. Siquidem noſtrorum ſcriptorum præſidijs muniti, contra nos bellum ſuſcipiunt. Poſtea etiam aliam tulit legem qua mandauit, vt omnes Galilæi, id eſt, Chriſtiani, e militia pellerentur.

[illegible] os dixit.

De ſancti Athanaſij relegatione & fuga.

D

CAP. VIII.

PER idem tempus Athanaſius, athleta veritatis in omni certaminum genere exercitatus, in aliud rurſus diſcrimen adducitur. Nam dæmones eius, tum in concionando, tum in precando, vim non ferentes, ſuos miniſtros ad eum conuicijs lacerandum armant. Qui vt alias multas voces, dum ab impietatis patrono contendebant, vt Athanaſium ex vrbe eijcerent, ſic hanc appoſuerunt, ſi Athanaſius Alexandriæ maneat, neminé gentilem manſurum. Eum etiam omnes ad ſuum cœtum ſuaſu adducturum. Cui poſtulationi aſſenſus Iulianus, dedit mandatum, vt Athanaſius non patria ſolum, verum etiam vita ſpoliaretur. Cum autem diſcipuli eius ei metuerent, eum prædixiſſe fertur, tumultum eum breui compreſſum fore. Nam nubem appellauit quæ celerrime diſſiparetur. Veruntamen vbi intellexit quoſdam ad ſe [illegible] inquirendū miſſos, ſe [illegible] am inde ſubduxit, & reperto ad

E nauigio fluminis naui[illegible], [illegible] cta in Thebaidem [illegible]. Qui autem iuſſus erat, vt eum [illegible] caederet, [illegible] ctus de eius fuga certior, quantum poteſt, perſequitur. At cum quidam ex familiaribus Athanaſ[illegible] anteueniſſet, diceretque hominem eum prope [illegible] perſequi, nonnulli qui [illegible] bantur Athanaſium, orabant, vt de vi[illegible] inſ[illegible] tudin[illegible] deflecteret. At ipſe dat mandatum gubern[illegible] non vt [illegible] um verſus Alexandri[illegible] [illegible] [illegible] per ſequebatur, obuiam [illegible] s. venit hom[illegible] [illegible] q[illegible] tum de Athanaſio interficiendo ac [illegible] pera[illegible] [illegible] ue, quantum inde abeſſet Athan[illegible] ſius. Cui Athanaſ[illegible] [illegible] ſpondet, eum non longe abeſſe, [illegible] ue dim[illegible] [illegible] ipſe [illegible] tem redit Alexandriam atque reliquo tempore, quo vixit Iulianus, ibi deliuit.

De Apolline Daphnæo, & ſancto Babyla.

CAP. IX.

F IVlianus, cum in animo haberet, bellum contra Perſas gerere, ad omnia oracula, quæ erant intra fines imperij Romani, conſulenda homines [illegible] ſuis ſumma beneuolentia ſibi coniunctos miſit. Ille ipſe vero ſupplex orat Apollinem Daphnæum, vti quæ ſibi eſſent euentura, oſtenderet. Reſpondet Apollo mortuos quoſdam [illegible] pro ximo humatos impedimento eſſe qu[illegible] minus d[illegible] et vaticinia. Eos igitur primum inde transferendos eſſe de[illegible] de, quid futurum ſit ſe prædicturum pollicetur. Nam ſe, niſi purgato lu[illegible], nihil poſſe dicere. Eodem tempore in eo loco reliquiæ inuicti m[illegible] rtyris Babylæ & adoleſcentum, qui vna cum eo pro fide decertarant, repoſitæ iacuerunt. Atque ſal[illegible]s vates aperte monſtrauit ſe gratia illius martyris à conſuetis & commentitijs oraculis edendis prohibitum. [illegible] uod vbi intellexit I[illegible] lianu[illegible] (non enim ignarus fuit virtutis, quæ in vetere pietate martyrum c[illegible] tidebat nullum quidem [illegible] rpus mortuum in ſe d[illegible] [illegible] r
G randum curauit, ſed imperauit Chriſtianis, vt [illegible] liquias duntaxat inuictorum martyrum ex eo loco transferrent. Qui ad [illegible] in [illegible] entibus animis pro[illegible] cti loculum in [illegible] gis collocan[illegible], omneſque ad vnum antecedentes ſal[illegible] a te, pſalmoſque D[illegible] dicus canere cœperunt: & inter ſingula ver[illegible] [illegible] hæc verba interponere: *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia.* Nam martyris tranſlatione dæmonem euictum [illegible] exiſtimarunt.

De Theodoro confeſſore.

CAP. X.

IVlianus autem dedecoris notam ex ea re ſibi inuſtam non ferens, poſtridie eius diei pri[illegible] [illegible] s illius ſol[illegible] mnis pompæ comprehendi iubet. Sa[illegible] ſtius, q[illegible] um præfectus erat, impietati deditus, tametſi tyranno perſuadere conat[illegible], ne Chriſtianis [illegible] ſæ appetentibus illud præſtet, quod Epiſcopis in op[illegible] atis ſit, tamen cum vid[illegible] t e-
H am minime poſſe ſua[illegible] iram cohiber[illegible] primum adoleſcentem quendam diuino amore inflammatum, qu[illegible] [illegible] ro forte ambulaba[illegible], arripi: deinde in patibulo p[illegible] m ſuſpendi, tum loris eius tergum lacerari, lateraque [illegible] ſtilis acutis perfodi iubet. Quo cruciatus gener[illegible] eum [illegible] pr[illegible] mo diluculo ad veſperum vſque torquere non d[illegible] ſti[illegible]. Poſtea catenis ferreis vinctum in cuſtodia aſſeruar[illegible] [illegible] perat. Poſtridie mane de his rebus certiorem [illegible] aci [illegible] anum, adoleſcentis fortitudinem exponit, talibus factis & ſe profligatos fore, & Chriſtianorum [illegible] loriam mu[illegible] fieri illuſtriorem ait. Qua ratione adductus Deo [illegible] dioſus tyrannus, alios deinceps tormentis affl[illegible] [illegible] n per[illegible] [illegible] mo [illegible] ero etiam Theodorum hoc en[illegible] m adoleſcenti [illegible], & generoſo veritatis athletæ nomen fuit carcere liberari iubet. Qui rogatus quibuſd[illegible] m, ec[illegible] doloris, acerbiſſi[illegible] a & crudeliſſima tormenta paſſ[illegible] [illegible] t, reſpondit ſe initio aliquantum [illegible] loris ſenſ[illegible] [illegible] t[illegible] ac apparuiſſe quendam qui linteo mo[illegible] & [illegible] faciem ſudore manant[illegible] m continenter ter[illegible] [illegible] iu[illegible] bat[illegible] ue bono animo [illegible] ſſe. Et [illegible] ab eo

A cruciando ceſſarent, ſe non voluptatem, ſed afflictationem ideo ſenſiſſe, quod is, qui eius leuaſſet cruciatum vna diſceſſerat. Itaque dæmon ille falſus vates, tum martyris auxit gloriam, tum ſua mendacia patefecit. Nã fulmen de cœlo delapſum, vniuerſum incendit delubrum, & ipſam Apollinis ſtatuam in cineres redegit: quæ intus lignea quidem erat, ſed extra auro obducta. Qua re cognita, Iulianus auunculus Iuliani, orientis præfectus, propere Daphnem contendit, quo Deo, quem colebat, mature ſubſidio veniret. Sed vbi vidit eum, qui nomine duntaxat Deus erat, in cineres redactum, verberibus cædit æditui os: ſuſpicatur tamen delubrum ab aliquo Chriſtiano incenſum fuiſſe. Aeditui etiam dum vapulabant, nihil falſi dicere voluerunt, ſed incendium dixerunt non humi habuiſſe initium, ſed cœlitus demiſſum eſſe. Et ruſtici quidam, qui in proximo habitabant, eo aduentantes, fulmen ſe vidiſſe è cœlo delatum affirmarunt.

Quomodo vaſa ſacra confiſcauerit.

C A P. X I.

B VErum impij Gentiles, quanquam hæc ita accidiſſe pro certo cognoſcebant, tamen contra Deum vniuerſarum rerum moderatorem ſe armare cœperunt. Tyrannus item ſacra vaſa in ærarium regium inferri, & portas Eccleſiæ, quam Conſtantinus ædificarat, obſerari mandat, quo nullus aditus illis, qui in eu conuentus agere ſolent, omnino pateret. Hanc Eccleſiam id temporis occupabant Ariani. In ſacroſanctum autem templum ad vaſa ſacra auferenda ſimul ingrediuntur, Iulianus præfectus Orientis, Felix regij theſauri Quæſtor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & ſaculiarum Imperatoriis procurator, quem Romani comitem Priuatum appellare conſueuerunt. Felicem vero & Elpidium, cum eſſent Chriſtiani, quo impio Imperatori gratificarentur, à vera religione ac pietate deſciuiſſe ferunt. Iulianus autem,
C cum eſſet in templo, aduerſus ſacrã menſam minxiſſe dicitur: atque Euzoio eum prohibere conanti colaphum infregiſſe, dixiſſeque res Chriſtianorum diuina cura ac prouidentia prorſus deſtitutas eſſe. Felix ſacrorum vaſorum magnificentiam conſpicatus (Conſtantinus enim & Conſtantius ſplendide & ample ea conficienda curauerant) ecce, inquit, quam ſumptuoſis vaſis filio Mariæ miniſtretur.

Quas impietatis ſuæ pœnas dederit, tum Iulianus Imperatoris auunculus, tum item alij.

C A P. X I I.

SEd iſti tyranni pro his impijs & inſanis facinoribus non diu poſt pœnas perſoluerunt. Nam Iulianus confeſtim in grauem morbum delapſus, viſceribus putredine exeſis interijt: atque ſtercus non amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri ſolet, emiſit, ſed
D ſceleratum os eius, inſtrumentum blaſphemiæ, partis illius ad ſtercus eijciendum natæ, locum obtinuit. Ferunt eius vxorem, mulierem ob fidei præſtantiam egregie nobilitatam hæc ad maritum dixiſſe: Debes merito, mi vir, Chriſtum Seruatorem laude prædicare, quod tibi hac caſtigatione ſuam potentiam oſtenderit. Nam quem oppugnaſſes plane te prætermiſſet, niſi conſueta ſua lenitate vſus, has plagas diuinitus tibi inflixiſſet. Miſer igitur partim coniugis oratione, partim cruciatu ſibi impoſito morbi cauſam perſpiciens, orat Imperatorem, vt eccleſiam his, quibus erat ablata, redderet. Sed neque ei hoc perſuaſit, & ipſe extemplo migrauit è vita. Felix autem de repente flagello etiam cœlitus impacto oppreſſus ſanguinem dies noctéſque ex ore fudit: quippe ſanguis ex omnibus vndique corporis vt ita dicam vaſis, quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaque vniuerſo eius ſanguine ad hunc modum exhauſto ſtatim extinctus eſt, & æternæ morti traditus. Has quidem pœnas iſti pro ſua impietate dederunt.

De filio ſacerdotis.

C A P. X I I I.

E PEr id temporis, adoleſcens quidam, filius ſacerdotis in impia educatus religione, ſe in numerum piorum aggregauit. Nam mulier quædam illuſtris ob pietatem, & diaconatus munere dignata, matri huius adoleſcentis per familiaris eum eum matrem aduenientem (adhuc quidem valde adoleſcens erat) forte ſalutauit, magnopere eſt eum ad veram pietatem cohortata. Mortua vero matre, venit ad eam adoleſcens, & conſuetam ab ea diſciplinam perdiſcit. Atque firme in animo defigens eius conſilia, percontatur magiſtram, qua via poſſit ſuperſtitionem patris deuitare, & veritatis, quam illa prædicabat, compotem fieri. Cui illa, oportet, inquit, patrem deſerere & illi eum & illius fabricatorẽ præponere: & alteram petere ciuitatem, in qua potes latitare, & impij tyranni manus effugere: pollicebaturque
F ſe ei rei proſpecturam. Tum adoleſcens, at, inquit, deinceps veniam ad te, & tibi meam animam committam. Paucis interpoſitis diebus, Iulianus Daphnem contendit, publicum epulum celebraturus: Cumque eo vna proficiſcitur ſacerdos, adoleſcentis pater, qui Imperatorem comitari conſueuerat. Adoleſcens erat cum patre, & frater vna. Iſti namque in cibo Imperatoris aqua luſtrali expiando æditu orum munere fungebantur. Septem dies feſtum Daphnæ agi ſolet. Primo die adoleſcens, vbi toto aſtans Imperatoris, obſonia aqua luſtrali expiauerat, conſuetoque ſcelere polluerat, curriculo currit Antiochiam, & ad eximiam illam mulierem recta profectus, ego, inquit, venio ad te, vt à me promiſſum eſt. Tu ergo ſaluti tam corporis, quam animæ conſulito, promiſſumque præſtato. Quamobrem illa ſurgens extemplo, adoleſcentem deducit ad Melitium: qui eum in ſuperiore parte ædium, in quibus habitabat, commorari iuſſit. Pater autem quærere adoleſcentem, perluſtrare vndique Daphnem, atque ad vrbem contendens, circũire plateas, & angiportus, circum-
G ferre in omnes partes oculos non ceſſat. Quod quidem fecit, magno illius inueniendi deſiderio incenſus. Vbi ventum eſt ad eum locum, in quo erant ædes Melitij, oculis ſublatis, videt eum ex tabulatu deſpicientem: ad quem accurrens, inde abſtraxit abduxitque. Atque ei domum reducto, primum permulta inflixit verbera deinde veruculа candentia manibus, pedibus, & dorſo impegit: poſtremo concluſit in cubiculo, oſtio foris obſerato, ipſeque Daphnem reuertitur. Iſta ille ipſe cum ætate iam admodum exacta erat, mihi narrauit: addiditque etiam, ſe numine afflatum, & diuina repletum gratia, omnia patris ſimulachra confregiſſe, eorumque irriſiſſe imbecillitatem. Poſtea vero complexum animo facinus, quod conſciuerat, cœpit patris aduentum pertimeſcere, oraſſeque Chriſtum Dominum, vt ipſi ferret auxilium, ſeras perrumperet,
H & oſtia patefaceret. Nam tua cauſa, inquit, hæc & perpeſſus ſum, & admiſi. Quæ cum dixiſſet, excidiſſe ſeras, & oſtia aperta eſſe. Inde igitur recurriſſe ad magiſtram: quæ eum veſte induit muliebri, & poſtquam in camera collocaſſet, iterum ad Melitium deduxit. Melitium vero Cyrillo, qui tum Hieroſolymorum fuit Epiſcopus, ipſum commiſiſſe, & ita noctu iniſſe in Palæſtinam. Poſt mortem autem Iuliani iſte adoleſcens patrẽ ad veram traduxit religionem. Etenim cum iſtud, tum alia nonnulla nobis ipſe narrauit. Quare iſti hoc modo ad Dei cognitionem adducti, veram ſalutem conſecuti ſunt.

De Iuuentino & Maximiano Romanis.

C A P. X I V.

IVlianus vero liberius, imo vero impudentius aduerſus verum Dei cultum arma ferre: & quanquam perſo-

A iam induebat modeſtiæ, tamen retia parare, atque tendere plagas cœpit, quæ homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam primum fontes, tum qui in vrbe erant, tum qui Daphnæ, ſceleratis victimis contaminare, quo ſinguli, qui aquam guſtarent, teтra nequitiæ labe inficerentur. Deinde quæ in foro exponebantur, eadem ſceleris macula inquinare. Nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia eſculenta aqua luſtrali aſpergebantur. Quæ cum viderent Chriſtiani, etſi non poterant non gemere, lamentari, & ſcelera illa impenſe deteſtari, tamen eiſdem veſcuntur, legi Apoſtoli obſecuti ita iubenti: *Quicquid in macello venditur, comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam.* At duo tamen

1. Cor. 10. virtute militari præſtantes (erant namque ſcutati milites, & ſatellites Imperatoris) in quodam conuiuio acerbius & maiore cum animorum ardore horrenda illa ſcelera deplorant, verbiſque trium puerorum plane admirabilium, qui Babyloni olim ſe tam præclare geſſerant, vtuntur: Nam inquiunt: *Tradidiſti nos regi iniquo, quique deſeruit ſupra omnes gentes terræ.* Quæ verba vnus ex

Dan. 3. conuiuarum numero indicauit Imperatori. Ille confeſtim optimos illos viros ad ſe adduci iubet: percunctatur, quid dixerint. Illi tum occaſionem ex Imperato-

B ris rogato ſibi oblatam arbitrati, libere quid ſentirent eloquendi, inſigni quodam zelo incitati, dixerunt iſta: Nos in vera educati religione, ô Imperator, & legibus in primis præclaris, quas Conſtantinus & eius filij tulerunt obſecuti, non poſſumus non grauiter & acerbe iam lamentari, cum videamus omnia impio ſcelere referta, & tum eſculenta, tum poculenta nefandis & execrabilibus victimis contaminata. Iſta nos & domi ingentem vim lachrymarum profundere, & coram te iam flebiliter eloqui coegerunt. Iſta ſolum in tuo imperio nos male habent. Quæ cum audiuiſſet manſuetiſſimus ille ſcilicet, & ſapientiæ ſtudio deditiſſimus (ita enim à ſui ſimilibus appellabatur) exuit perſonam modeſtiæ, & ſe ipſum impietatis ſceleſtum prodidit, iuſſitque graues & acerbas plagas illis imponi, atque ſic hac vita priuauit, imo vero iniquo illo & calamitoſo tempore eripuit, & coronas victoriæ eis conciliauit. Cauſam autem

C cur eos ſupplicio affeciſſet, non in veram pietatem, pro qua erant è medio ſublati, ſed in petulantiam, transtulit. Siquidem eos propterea mulctatos dixit, quod ipſum contumelijs vexarant. Atque iſta idcirco diuulgari mandauit, quod veritatis athletis & nomen martyrum, &

Vide hom. Chryſoſt. de his martyr. honorem inuideret. Iſtorum alter Iuuentinus, Maximinianus alter appellatus eſt. Iſtos Antiochia velut ſtrenuos pietatis athletas venerata, magnifico tumulo mandauit, & ad hodiernum vſque diem quotannis feſto publico eos honorifice celebrat.

De Valentiniano, qui poſtea imperio potitus eſt.

Capvt. XV.

Alij præterea, qui in altis honoris gradibus collocati erant, tum in Iulianum loquendi libertate vſi, ſimiles quoque victoriæ coronas conſecuti ſunt. Etenim

D Valentinianus, qui poſt obtinebat imperium, id temporis militum haſtatorum in palatio merentium tribunus, ſingulare ſtudium, quo erga pietatis defenſionem flagrabat, manifeſto declarauit. Nam cum amens ille ac ſtupidus tyrannus Iulianus in fanum fortunæ choreas ducens ingrederetur, & æditui vtrinque ad ianuas conſiſterent, vt introeuntes, aqua luſtrali, vt ipſi opinabantur, expiarent, tribunus Valentinianus, Imperatorem præcedens, qui huius rei gratia vtrunque imperium conſecutus eſt, vbi videt guttam aquæ ſuæ chlamydi aſperſam, pugnis cæcidit æditui, ſeque inde non expiatum, ſed turpiter pollutum ait. Quod factum execrabilis tyrannus conſpicatus, eum ad caſtellum in ſolitudine ſitum relegauit, ibique vitam degere iuſſit. At Valentinianus, anno & paucis menſibus interiectis, imperium tanquam mercedem ſuæ confeſſionis obtinet. Nam Deus, iuſtus iudex, pietatis ſtudioſos non

E in illa vita beata ſolum honore & gloria afficit, verum etiam ſpem de præclaris illis præclarorum laborum remunerationibus, quæ in cœlis expectantur, conceptam, etiā donis in hac vita ſuppeditatis plane confirmat. Erat porro alia machina ad pietatem oppugnandam à tyranno excogitata. Nam cum aurū, vt vetus mos ferebat, militum ordinibus diſtribueret, primum ipſe ſolio regali conſedit, propeque locari iuſſit aram plenam carbonum, & thus in quadam menſa poni. Deinde mandatum dedit, vt ſinguli, qui aurum eſſent accepturi, primum thura inijcerent aræ, tum ab ipſius dextera aurum ſumerent. Iſtum erroris laqueum plurimi ignorabant penitus: at qui ante, quiſnam eſſet, didiciſſent, morbo ſimulato ne illo irretirentur, effugiebant. Nonnulli pecuniæ inducti cupiditate, ſuam neglexerunt ſalutem: alij metu tracti veram pietatem prodiderunt.

De Confeſſoribus alijs.

Cap. XVI.

F POſt iſtam pernicioſam pecuniæ diſtributionem, nonnulli, qui aurum acceperant, in conuiuio quodā forte vna epulantur. Quorum vnus, ſumpto in manum poculo, non ante bibebat, quam ſalutare crucis ſignum adhibuiſſet. Atque cum quidam è conuiuis eum increparet, diceretque illud rei paulo ante ab eo geſtæ prorſus repugnare, ſciſcitatur quid ſit quod in factis ſuis repugnantiam habere aſſerat. Ille tū aræ, thuris, & negatæ fidei eū in memoriam redigit, atque iſta confeſſioni Chriſtianæ prorſus aduerſari. Quibus auditis complures ex conuiuis flebiliter eiulare, lamentis ſe dedere, & capillum lacerare cœperunt, ſurgentesque de conuiuio per forum curſitare, ſe Chriſtianos eſſe clara voce profiteri, Imperatoris artibus impulſos eſſe in fraudem, palinodiam canere, & cladem inſcitia ſorte acceptam, pugna ſenoruna ſarcire velle. Cum eiuſmodi querela & clamore contendunt ad regiam: contra tyranni fallacias vociferantur: poſtulant in ignem conijci, vt igni inquinati, igne denuo expientur. Hæc & alia his ſimilia locuti

G ſcelerati tyranni animum ad inſaniam adegerunt. Itaque primū capita ceruicibus abſcindi iubet. Quos ad ſupplicium extra vrbem ſubeundum abductos permagna populi multitudo ſecuta eſt: quæ quidem & magnitudinem animorum, & loquendi in pietate tuenda libertatem, quæ in illis elucebat, ſuſpexit atque admirata eſt. Vbi autem ventum eſt ad locum, in quo malefici puniri ſolent, qui erat inter eos natu maximus, orat carnificem, vt primum minimum natu ſecuri percutiat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate ſuccumbat. At ſimul vt ille humi poſuerat genua, & carnifex enſem vagina eduxerat, nuntius quidam accurrit illis veniam indicaturus, qui cum longo interuallo à loco abeſſet, clamore verum cædem ficri. Tum ille natu minimus moleſte ferens ſe a cæde liberatum,

H Romanus, inquit, (ſic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui martyr Chriſti appellaretur. Atqui malitioſus ille tyrannus tametſi cædem athletis illis inferri idcirco prohibuit, quod inuidia inflammatus, illos voluit martyrij gloria priuare, tamen non ſiuit eos ſuas ipſorum incolere ciuitates, ſed ad extremas imperij Romani oras relegauit.

De Artemio duce & Publia diaconiſſa, & diuina eius in loquendo libertate, & Iudæis templum ædificare conantibus, & iuſſis illis illatis diuinitus plagis.

Cap. XVII.

IDem porro tyrannus Artemium militum in Ægypto merentium ducem, propterea quod cum illum magiſtratum Conſtantij temporibus nactus, pluſima ſimulachra confregerit, non ſolum exuit bonis, verum etiam obtruncauit. Hæc ſunt manſuetudinis illius & iræ

tem-

A temperantiſſimi; ab impijs enim his nominibus appella-
tur egregia ſanctimonia. Hoc loco præterea hiſtoriam de fœ-
mina quadam præſtantiſſima plane memorabilem narra-
bo. Nam fœminæ etiam diuino pietatis amore ac ſtu-
dio armatæ, huius tyranni rabiem prorſus contempſe-
runt. Publia fœmina illis temporibus nobiliſſima, &
propter virtutis ſuæ præſtantiam plurimorum celebra-
ta ſermonibus, matrimonij iugo aliquamdiu copulata,
fructum Deo, dignum ſane admiratione obtulit. Nam
Ioannes, qui longo tempore presbyteris Antiochiæ præ-
fuit, & ſæpe ad primatum apoſtolicum ſuffragijs delectus,
ſemper illum honoris gradum recuſauit, ex eius ventre
tanquam ex admirabili ſolo editus eſt. Hæc mulier cho-
rum virginum perpetuam caſtimoniam profeſſarum ſecũ
habens, Deum omnium opificem ac Seruatorem hymnis
aſſidue celebrare ſolet. Ac cum Imperator illac præter-
grederetur, virgines inter ſe multo clariore voce canunt,
ratæ illum conſceleratum tyrannum contemnendum
eſſe, & omnium irriſione ludendum. Canebant autem
B illos potiſſimum pſalmos, quibus debilitas ſimulachro-
Pſal. 113. rum ſcite deridetur, & cum Dauide dicebant: *Simu-*
lachra gentium, argentum & aurum opera manuum hominum.
Ac poſtquam verſus, qui illa ſenſus omnis expertia
eſſe pronunciant, recitauerant, iſtum adiungebant:
Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.
His Iulianus cum maxima animi ægritudine audiens,
iuſſit vt eo prætergrediente conticeſcerent. At Publia
eius leges paruo æſtimans, maiore cum alacritate cho-
rum virginum in vnum coegit, & illo prætereunte de-
Pſal. 67. nuo cantare mandauit: *Exurgat deus, & diſſipentur inimici*
eius. Itaque tyrannus grauiter commotus, jubet magi-
ſtram chori ad ſe adduci: quam cum anum propter æta-
tem ingrauiſcentem cumprimis venerandam cerneret,
tamen neq; caniciem corporis ad miſericordiam illius capi-
endam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum
inducitur, ſed ſatelliti cuidam dat mandatum, vt vtram-
C que malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa
hanc contumeliam pro ſummo honore ducens, domum
reuertitur, & tyrannum, vt ſolebat, ſpiritualibus cantile-
nis perſtringit: non aliter quam ipſe cantilenarum ſcri-
1. Reg. 16. ptor, & magiſter Dauid, qui malignum ſpiritũ, quo Saul
agitabatur, compreſſit. Etenim iſte tyrannus, vbi ſcelera-
tos dæmones ſibi familiares reddiderat, Corybantũ mo-
re furere, & contra verum Dei cultum rabiem exercere
non deſtitit. Nam ea ratione adductus, Iudæos contra
vere Chriſtianos armauit. Ac primum eos in vnum coa-
ctos interrogat, quid ſit cauſæ, cur cũ lex hoſtias immola-
re præcipiat, non immolent. Atque vt primum reſpon-
derant, vnum locum ad cultum præſcriptum eſſe, illico
ipſe Dei hoſtis Iulianus, jubet templum dirutum de inte-
gro extrui: quidum exiſtimabat (quæ eius fuit inſcitia)
prædictionem Domini ſe poſſe eludere, eius veritatem
magis confirmauit. Quæ verba cum Iudæi cupide au-
diuiſſent, omnibus ſuis tribulibus per totum orbem ter-
rarum diſperſis mandata eius ſignificarunt. Qui eo vn-
dique confluentes, tum pecuniam, tum propenſum ſtu-
D dium ad templi ædificationem conferunt. Ad quod qui-
dem opus tyrannus ipſe, qui mandatum dederat, quam
plurima ſuppeditat, non magnificentiæ ſuæ declaran-
dæ, ſed oppugnandæ veritatis cupiditate inflammatus.
Mittit etiam virum e nobilibus præfectum operis, idoneum
ſane impiorum mandatorum adminiſtrum. Ferunt au-
tem Iudæos ligones ex materia argentea, palas etiam &
ſportas confeciſſe. Ac cum fodere inciperent, & aggerem
exportare, tametſi multa millia hominum in hoc opere
faciendo interdiu laborem ſuum collocabant, tamen no-
ctu aggerẽ ſua ſponte in foſſam denuo tranſlatum fuiſſe.
Diruiſſe præterea veteris ædificij reliquias, dum in ſpem
veniunt omnia de integro conſtruendi. Verum poſtquã
infinitos gypſi & calcis modios in vnum congeſſerant, ex
improuiſo ventos vehementes cœpiſſe ſpirare, turbines
ingruere, tempeſtates ac procellas oriri, quę totam illam
materiam penitus diſſipauerunt. Ac cum pergerent por-
to inſanire, nec diuinæ benignitatis indulgẽtia ſapere vel-
lent, primum terræ motũ maximũ factum eſſe, & eos, qui

E diuinis Chriſti myſterijs minime initiati erant, ſupra mo-
dum obſtupefeciſſe. Sed vbi metum depoſuerant, ex de-
foſſis fundamentis erupiſſe ignem, combuſſiſſe fuſſo-
rum quam plurimos, alios in fugam vertiſſe. Noctu item
permultis in porticu quadam vicina dormientibus, ſu-
bito ædificium cum tecto diſiectum eſſe, oppreſſiſſeq; o-
mnes, qui ibi ſe quieti dederant. Eadem quoque nocte,
& poſtridie rurſus, fulgentem crucis ſalutaris formam
in cœlo viſam eſſe, ipſaque Iudæorum veſtimenta crucis
figuris, non fulgentibus illis quidem, ſed ex nigro colo-
re confectis ſignata. Quas res, illos Dei aduerſarios con-
ſpicatos, & plagas cœlitus inflictas admodum veritos, au-
fugiſſe inde, & recta domum ſe recepiſſe, plane confeſ-
ſos eſſe eum vere Deum, quem maiores ſui cruci affixiſ-
ſent. Quæ tametſi ad aures Iuliani permanabant (in o-
mnium namq; ore verſabantur) tamen illius cor non ali-
ter atque Pharaonis olim, prorſus occalluit.

F *De expeditione eius contra Perſas, & viri in loquendi*
libertate nobilis ciuis Berrœenſis, & pædagogi
prædictione.

Cap. XVIII.

POſtea vero quam Perſæ de morte Conſtantij facti
certiores, animos collegerant, & bello ante denunci-
ato, fines Romanorum inuadebant, viſum eſt Iuliano,
quanquam propugnatore Deo carebat, exercitum coge-
re. Sed antequam arma ſumeret, miſit nuncios ad Del-
phos, ad Delum ac Dodonam, ad alia denique oraculo-
rum loca ſciſcitatum vates, vtrum bellum ei gerendum
ſit. Illi autem bellum ſuſcipere jubent, pollicenturq; vi-
ctoriam. Vnum vero ex oraculis, quo eorum mendacia
per piene coarguantur, hoc loco citabo: quod ita ſe ha-
bet:

G *Ibimus in Tharem Superi, victoria certa eſt.*
Mars ego ductor ero. Diuum inuictiſſimus armis.

Quemadmodum hi, qui Apollinem Deum diſcitum,
& Martem principem vocant, ridiculos iſtorum car-
minum numeros lepide irrideant licet: Sic ego eo ſuper-
to huius Dei mendacio, vicem Iuliani in errorem inducti
merito deplorare poſſum. Hic Deus Tigrim Tharem flu- Tigris fera, [illegible] & [illegible] fera & fluuii nomen.
uium nuncupauit, propterea quod eſt θηρίον, id eſt, be-
ſtia eodem nomine appellata. Hic fluuius e montibus Ar-
meniæ erumpens, labitur per Aſſyriam, & tandem in ſi-
num Perſicum influit. His igitur oraculis deceptus mi-
ſer, & ſperabat victoriam & poſt bellum Perſicum Ga-
lilæos adoriri cogitabat. Nam Chriſtianos vocauit Gali-
læos, ratus quidem ex eo nomine notam ignominiæ
illis impreſſurum. At debuerat, præſertim cum eſſet in
literis educatus, ſecum conſideraſſe, nominis mutatio-
nem ad alicuius famam lædendam momentum habere
plane minimum. Nam neque Socrati, ſi Critias nomina-
tus fuiſſet, neque Pythagoræ, ſi Phalaris, labes vlla ex
nominum mutatione aſperſa fuiſſet infamiæ, neque Ne-
H reus, ſi Therſites vocatus, pulchritudinem ſibi datam
à natura amiſiſſet. Sed iſtorum nihil Iulianus, tam-
etſi eorum cognitionem accurate tenebat, mente com-
plexus eſt: Sed putauit ex nomine haudquaquam
nobis conueniente, noſtram ſe poſſe exiſtimationem vi-
olare. Atque oraculorum commentis fidem adiungens,
minabatur ſe in eccleſijs Chriſtianorum laſciuæ deæ ſi-
mulachrum collocaturum. Etſi cum his minis proficiſ-
cebatur, tamẽ Berrœæ ab vno viro deuictus eſt. Is tametſi
ob alias res illuſtris fuit, (quippe in Berrœenſi rep. gerenda
principem locum obtinuit) tamen ſingularis pietatis a-
mor quo flagrabat, eum multo reddidit illuſtriorem.
Nam cum ad impietatem id temporis regnantem filium
delapſum cerneret, expulit domo, & palam abdicauit.
Qui ad Imperatorem in diuerſorio vrbi vicino commo-
rantem accedens, ei tum quid ipſe ſentiret, tum quo
pacto pater ipſum abdicaſſet, exponit. Tyrannus
autem jubet adoleſcentem animo eſſe tranquillo, polli-
citus ſe eum in gratiam cum patre reducturum.

Itaque vbi venit Berrœam, principes viros ciuitatis

A vocat ad conuiuium: in quorum numero erat adoleſcentis pater. Quem cum filio ſuæ ipſius accumbere menſæ imperat, atque circiter medium epulum ſic patrem adoleſcentis alloquitur: Eſt iniquum plane, mea quidem ſententia, alicuius animum, qui ad alteram religionem deflexerit, vi cogere, & inuitum ad contrariam traducere. Quapropter ne cogas filium etiam nolentem tuæ aſſentiri opinioni, quandoquidem neque ego tibi vim affero, licet perfacile te poſſim compellere, vt meæ ſententiæ obſequaris. Tum pater adoleſcentis fide in Deum animum exacuens, de iſtoccine, inquit ſcelerato, ô Imperator, verba facis, qui & Deo odioſus eſt, & mendacium veritati anteponit? Rurſus Iulianus perſonam induens manſuetudinis, heus tu, inquit, deſine maledicere. Atque ore ad adoleſcentem conuerſo, mihi, inquit, tuæ res curæ erunt, quandoquidem patri, vt iſtud agat, perſuadere non queo. Iſta quidem narratio non eſt fruſtra à me inſtituta: quippe ex ea plane oſtendere volui, non modo admirabilem diuini hominis in loquendo B libertatem, verum etiam quod erant quam plurimi, qui tyranni illius potentiam penitus contemnerent. Erenim Antiochiæ itidem vir quidam facile optimus, qui adoleſcentibus doctrina inſtituendis operam dabat, magnam familiaritatem, vtpote multo literatior, quam vulgus præceptorum ſolet, conflauit cũ eo, qui & temporis inter doctores primas tenebat, Libanium dico tam crebris ſermonibus apud ſophiſtas celebratum. Qui cum impius eſſet, expectaretque victoriam, & minas Iuliani ante oculos mentis ſtatueret, a ludimagiſtro, quo noſtræ religioni quaſi per iocum illuderet, ſciſcitatur, quid rerum gerat Fabri filius. Qui diuina completus gratia, prædixit, quod erat paulo poſt euenturum. Nam huius, inquit, vniuerſitatis opifex deus, quem tu per riſum fabri filium nominas, loculum fabricatur. Neque certe multi dies prætererant, cum nuncius allatus eſt de ſceleratiillius morte, qui in loculo reconditus, & ad ſepulchrum elatus, ſe fruſtra minas iactaſſe declarauit: ex qua vna re Dei gloria fuit magnopere illuſtrata.

C *De ſancti Iuliani monachi prophetia.*

Cap. XIX.

POrro autem Iulianus cognomento Sabba (ſic namque lingua Syrica vocabatur) cuius vitam in hiſtoria noſtra, quæ Philotheus inſcribitur, literis mandauimus, eorum viuendi genus, qui ſunt expertes corporis, in corpore imitans, cũ eſſet de Iuliani minis certior factus, longe attentius preces Deo omnium moderatori adhibuit. Atque eodem ipſo die, quo Iulianus interfectus eſt, quãquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, cædem eius inter precandum cognouit. Nam ferunt eum dum Dominum clementem & benignum ſupplex oraret derepente fletum repreſſiſſe, & effuſum in lætitiam exultaſſe gaudio, hilarique vultu cœpiſſe intueri: qua te voluptas quam capiebat animo, manifeſto declarata D eſt. Qui m familiares eius cum ita muratum cernerent, oraſſe vt cauſam lætitiæ ipſis indicarent: eum autẽ reſpõdiſſe, aprum ſyluestrem, hoſtem vineę domini, debitas ſcelerum in Chriſtum admiſſorum pendiſſe pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Chriſtianis inſidias ſtruat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio, & hymnũ, quo Deo gratias agerent, cantare cœperunt. Poſtea aũt facti erant certiores ab illis, qui mortem eius nunciabant, ſceleratum illum tyrannum extinctum eadem die ac hora, qua diuinus ille ſenex Iulianus eum cecidiſſe & cognouerat & prædixerat.

De Iuliani Imperatoris in Perſia cæde.

Cap. XX.

IStius tyranni temeritatem mors eius apertiſſime declarauit. Nam tranſmiſſo flumine, quod Romanorum à Perſarum diuidit imperium, & exercitu traducto, E confeſtim incendit naues, quo milites ad bellum gerendum non perſuadendo impelleret, ſed neceſſitate cogeret. Verum optimus quiſque dux milites ſuos animorum alacritate complere, & ſi eos animis cadere forte viderit, verbis confirmare, & ad ſpem erigere ſolet. At iſte contra, nauibus, quibus in reditu flumen tranſirent, incenſis, ſpem illico ſalutis præcidit. Quinetiam cum commeatus militibus neceſſarius vndique conquiri, & ad exercitum comportari debuiſſet, ſapiens iſte neque domo ſecum aduehi iuſſerat, neque hoſtium agris depopulatis, ſatis magnam alimenti copiam illis ſuppeditauit. Nam relicto ſolo culto & habitato per incultum & deſertum copias traduxit. Ibi milites nõ modo potione & cibo, verum etiam ducibus itineris deſtituti, atque in loco etiam ſolitario oberrantes, cœpere tandem ſui Imperatoris inſcitiam perſpicere. Deinde cũ quererentur & ingemiſcerent, ex improuiſo eum vulneratum offendunt, rabie cõtra conditorem ſuum furentem. Martem bellicoſum ipſi, vti promiſerat, auxilium minime tuliſſe: Appollinem falſa vaticinatum eſſe: Iouem deoique fulminantem non in ſuum interfectorem fulmen torſiſſe. Itaque qui ante minas inſolenter iactauerat, iam miſere humi proiectus jacuit. Attamen qui debitam illam plagam ei impoſuerit, F ad hodiernum vſq; diem à nemine pro certo cognitum eſt. Nam alij à quodam ſenſum oculorum effugiente incuſſam, alij quendam ex Iſmaelitis, qui Nomades appellantur, eam infixiſſe, alij à milite, qui famis & ſolitudinis moleſtias ęgre ferebat, illatam dicunt. Verum ſiue homo, ſiue angelus enſem in eo infixerit, conſtat ſane eũ, qui facinus commiſit, diuinæ voluntatis adminiſtrum fuiſſe. Ferunt porro ipſum tyrannum, ſimul ac plagam acceperat, manum protinus ſanguine impleuiſſe, illumq; proieciſſe in aerem, ac dixiſſe: Viciſti Galilæe, & ſimul tum confeſſum eſſe victoriam, & blaſphemiam (adeo enim à mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.

G *De præſtigijs apud Carras poſt interitum eius deprehenſis.*

Cap. XXI.

POſt huius tyranni cædem, fraudulentę præſtigiarum ſuarum machinæ manifeſto deprehenſæ ſunt. Nam eũ ſtolidus ille per Carras vrbem, quæ etiam adhuc multas impietatis reliquias retinet, iter faceret, relicta ad læuam Edeſſa, vtpote pietate & vero Dei cultu præclare ornata, ingreſſus in delubrum, quod apud impios in maximo honore erat, jubet portas, poſtquam in eo nefanda quędam myſteria cum ſceleris ſui ſocijs obijſſet, non obſerari ſolum, verum etiam obſignari, & milites quoſdam eas aſſidue obſeruare, ne quiſquam, donec ipſe reuerteretur, intraret. At poſtquam nuntiatum erat eum eſſe mortuum, & pium imperatorem impio ſucceſſiſſe, quidam in illud delubrum introeuntes, admirabilem ſcilicet huius Imperatoris fortitudinem, ſapientiam, addo etiam pietatem, perſpicue deprehendunt. Nã vident muliercuH lã capillo ſuſpenſam, manibus extenſis, cuius ventre diſſecto, ſceleratus iſte forſitan ex eius iecore diuinauit ſe victoriam à Perſis reportaturum. Atque hoc quidem ſcelus Carris deprehenſum eſt.

De capitibus in Antiochia palatio inuentis, & publicis Antiochiæ choreis ac tripudijs.

Cap. XXII.

POrro Antiochiæ dicitur multas capſas in palatio refertas hominum capitibus, multoſque puteos cadaueribus humanis repletos. Eiuſmodi namque facinora exectabilium Deorũ poſcebat diſciplina. Vrbs vero Antiochia, vt primum tyrannum trucidatum intellexit, epula publica, crebroſque conuentus celebrare: & non in eccleſijs ſolum & martyrum monumentis tripudiare, verum etiã in theatris crucis prædicare victoriam, & tyran

A ni vaticinia irriſioni & ludibrio habere cœpit. Voces autem Antiochenorum contra eum emiſſas, ponam equidem hoc loco, quo earum memoria poſſit ad poſteritatem remanere. Nam vno ore conclamarunt omnes, Vbi tua ô Maxime, ô ſtolide, vaticinia: Vicit Deus & Chriſtus ejus. Per id enim temporis erat vir quidam nomine Maximus, qui rametſi philoloſophum ſe eſſe profitebatur, erat tamen reuera magus, futuraq; ſe poſſe prædicere jactitabat. Antiochenos autem duorum maximorum apoſtolorum Petri & Pauli doctrina imbutos, & ardenti amore omnium Dominum ac Seruatorem complexos, Iulianum perpetuo, cujus memoria hominū animis merito excidere debebat, deteſtatos eſſe, Iulianus ipſe locuples teſtis eſt: qui ob eam cauſam librum aduerſum eos edidit, & μισοπώγωνα, id eſt, Barbæodium, inſcripſit. Sed cum iſto Antiochenorum tripudio pro morte Iuliani tyranni facto finem huic libro imponam. Nam nefas plane puto impium tyrannum in eundem ſermonem cum pio imperatore concludere. E

LIBRI TERTII FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, ECCLESIASTICÆ
B HISTORIÆ LIBER QVARTVS. F

De Iouiani imperio & pietate.

CAP. I.

POſt interfectum Iulianum, duces vna cum præfectis in vnum coacti, iniuere conſilium quis ad regendum imperium deligendus eſſet, & quis tum ad militum ſaluti in hoſtili ſolo ſapiētia & conſilio prouidendum, tum ad recreandum ſtatum reip. Rom. in acie nouaculæ, vt dicitur, ob Iuliani iam mortui temeritatem poſitum, maxime idoneus videretur. A quibus dum de hac re deliberatum erat, exercitus in vnum congregatus, Iouianum poſtulat Imperatorem, qui neque
C dux, neque ex eorum numero, qui ſecundas poſt duces obtinebant, fuerat, ſed tamen vir apprime nobilis, illuſtris, & multarum rerum cauſa inſignis. Nam corpore robuſtiſſimo fuit, animoque excelſo: quinetiam in bello gerendo ſolebat & in acrioribus certaminibus facile primas ferre. Porro contra impietatem libere loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propenſione cum Seruatoris martyribus coniungebatur. Itaque duces conſenſum exercitus, velut ſuffragationem diuinam arbitrati, producunt in medium præſtantiſſimum illum virum, celerrime primū ſuggeſto conſtructo, in eo collocant. Deinde cum omnes nomina, quę ſunt Imperatorum propria, ei tribuiſſent, & Auguſtum ac Cæſarem appellaſſent, vir ille admirabilis ſua conſueta loquendi vſus libertate, & neque magiſtratus, neque milites, vt ad deteriorem partem deflecterent, omnino veritus, non poſſum, inquit, cum ſim Chriſtianus, eiuſmodi hominibus imperare, neque regere Iuliani exercitum, qui tam peſtiferæ doctrinæ præceptis imbutus ſit. Nam
D qui ſunt ita inſtituti, hi diuina deſtituti prouidentia, tum ab hoſtibus facile expugnari, tum eiſdem materiam ad lætitiam præbere ſolent. Quibus verbis auditis, milites conclamauere vno ore ac dixere: Ne animus tibi, ô Imperator, vlla æſtuet dubitatione, neque noſtri imperium tanquam improbum deuites. Nam & Chriſtianis hominibus, & diſciplina veræ pietatis educatis imperabis: Siquidem, qui ſunt inter nos ætate prouectiore, hi à Conſtantino eruditi erant: qui autem adoleſcentiores, illi præceptis Conſtantij inſtruebantur. Tempus certe imperij Iuliani, qui iam morte occubuerit, vt perexiguum, ita non ſatis ad erroris perniciem animis eorum qui eadem infecti erant, altius infigendam, fuit.

De ſancti Athanaſii reditu.

CAP. II.

HAc militum oratione vehementer delectatus Imperator, concilium deinceps init de ſalute reip. & quomodo exercitum hoſtili è regione poſſit incolumem reducere. Verum non tam multo egebat conſilio, quippe cum fructus ex pietatis ſeminibus perceptus, ei ſubſidio eſſet. Nam extemplo rerum vniuerſarum gubernator Deus, ſe illius curam ſuſcepiſſe declarauit, & dubitationem, in qua verſari videbatur, penitus ei ſuſtulit. Etenim rex Perſarum, ſimul vt intellexit eum creatum Imperatorem, primum Legatos de pace ad illum mittit: deinde imperat cibaria militibus eius deferri, & res ad victum neceſſarias venales in ſolitudine exponi. Itaque pacto ad triginta annorum ſpatium fœdere, Iouianus exercitum iam confirmatum & robuſtum hoſtili è regione eduxit. Vt primum autem in ſui imperij fines egreſſus eſt, primum ſancitur legem, quæ iubebat omnes Epiſcopos ab exilio reuerti, & eccleſias illis, qui fidei formulam in concilio Nicæno editam inuiolatam ſeruauerant, reſtitui. G Scripſit porro literas ad Athanaſium illum egregium huius doctrinæ propugnatorem, ab eoque flagitauit, vt accuratam de ſacroſancta fide doctrinam ſibi conſcriberet. Ille igitur illuſtrioribus Epiſcopis in vnū conuocatis, reſcripſit ad Iouianum, hortatusque eſt, vt formulam fidei in concilio Nicæno factam ſeruet, vtpote quæ doctrinę apoſtolicæ penitus conſentiret. Athanaſij autem & reliquorum Epiſcoporum epiſtolam ad legentium vtilitatem hoc loco inſerere operæ pretium putaui,

Epiſtola Synodica de fide, à ſancto Athanaſio ad Iouianum Imperatorem ſcripta.

CAP. III.

Religioſiſſimo, & Clementiſſimo Victori, Auguſt. Iouiano, Athanaſius, & reliqui Epiſcopi, qui nomine omnium Ægypti, Thebaidis, & Lybiæ Epiſcoporum in vnum conuenerunt, S. H

RErum cœleſtium teneri deſiderio, & earum perdiſcendarum ſtudio duci, pium Imperatorem cūprimis decet. Nam eo pacto cor habebis reuera in manu Dei poſitum, & imperiū pacate ac tranquille ad multorum annorum curricula adminiſtrabis. Et quoniam tua pietas fidem eccleſiæ catholicæ à nobis cupit diſcere, domino ea de re gratijs actis nihil conſultius nobis viſum eſt, quam vt te de fide in concilio Nicæno communi patrum conſenſu confirmata, in memoriam redigeremus. Nam nonnulli, iſta reiecta, tum nobis, quod ſectam Arianam ſequi nolebamus, varias ſtruxerunt inſidias, tum hæreſes & ſchiſmata in eccleſiam catholicam inuexerunt. Cæterum vera ac pia in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides omnibus patefacta eſt, atque ex ſacris literis ſatis cognita recognitaque. Nam in iſta ſancti martyres mortē oppetiuere, & iam cum domino domicilium

A habent. Quæ quidem fides perpetuo manſiſſet inuiolata, niſi quorundam hæreticorum nequitia eam peruertere temere laboraſſet. Nã Arius, & eius fautores hanc labefactare, & impietatem in eius locum introducere ſtuduerunt: dixeruntque filium Dei ex nihilo ortum eſſe, creaturam eſſe, factum eſſe, mutabilem eſſe. atque multos hoc errore cæcarunt: adeo vt hi, etiam qui in aliquo numero habendi videbantur, eorum blaſphemia à veritate pariter abducerentur. Itaque ſancti patres noſtri, quo huic malo obſiſterent, ad concilium Nicænum, vti ſupra diximus, conuenientes, hæreſi Arianæ anathema denunciarunt: fidemque eccleſiæ catholicæ ſcriptis tatam fecerunt, ad eum plane finem, vti hac vbique diuulgata, erroris incendium ab hæreticis excitatum, prorſus extingueretur. Itaque hæc fides paſſim in omnibus eccleſijs ſyncere & lecta & prædicata fuit. Verum B nonnulli, quoniam habebant in animo hæreſim Arianam renouare, hanc fidem à patribus in concilio Nicæno confirmatam antiquare non ſunt veriti: alij vero ſimulant ſe eidem aſſentiri, illi quidem, ſed re ipſa pernegant, dum hanc vocem ὁμοούσιον peruerſe interpretantur: idemque iſti in ſpiritum ſanctum loquuntur blaſphemiam. Nam eum creatum eſſe & factum per filium aſſerunt. Nos igitur cum ex tali blaſphemia non exiguã perniciem populo allatam fore videremus, dabamus operam neceſſario, vti fides in concilio Nicæno roborata, tuæ pietati traderetur, quo ipſe intelligas, tum quam accurate ea deſcripta ſit, tum quanto in errore verſentur hi qui fidem contrariam doceant. Nam pro certo ſcias, velimus Auguſt. Sanctiſſime, hanc ipſam ab omni ſeculorum memoria prædicatam fuiſſe. Hanc confirmarunt ſancti patres Nicææ coacti: huic omnes vbique eccleſiæ aſſenſæ ſunt, vt Hiſpaniæ, Britanniæ, Galliæ, Italiæ totius, Dalmatiæ, Miſiæ, Macedoniæ, & cunctæ Græciæ, & omnes Eccleſiæ Africæ, Sardiniæ, Cypri, C Cretæ, Pamphyliæ, Lyciæ, Iſauriæ, & eccleſiæ Ægypti Lybiæ, Ponti, Cappadociæ, & regionum finitimarum eccleſiæ, Orientis denique eccleſiæ, exceptis paucis, qui ſectæ fauent Arianæ. Nam iſtarum omnium re ipſa explorate cognitam habemus ſententiam, literasque ab illis accepimus, proque certo ſcimus, Auguſt. Sanctiſſime, quod quamuis pauci huic fidei contradicant, non tamen præiudicium inde poteſt orbi terræ fieri vniuerſo. Nam iſti diu contagione hæreſis Arianæ infecti, ſtudio iam acriore veritati reſiſtunt. Atque tametſi tua pietas fidem à trecentis decem & octo Epiſcopis in concilio Nicæno confirmatam noſcat, nos tamen dedimus operam, vt à nobis eam accurate intelligat, & propterea infra ſubiunximus: quæ ita ſe habet. CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium effectorem: Et in vnũ dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei genitum à patre vnigenitum, hoc eſt, ex patris ſubſtantia, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, conſubſtantialẽ D patri: per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo & quæ in terra: qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlo, incarnatus eſt, homo factus eſt, paſſus eſt, reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum Sanctũ. Illis autem qui dicunt tempus fuiſſe, cum filius Dei non erat. & non ante fuiſſe, quàm naſceretur, & ex nihilo ortũ eſſe, & ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, quá patris conſtare, vel creatum eſſe vel poſſe conuerti mutariue, ſancta, catholica, & apoſtolica Eccleſia indicit anathema. In hac fide, ſanctiſ. Auguſt. tanquam diuina & apoſtolica perſeuerandum eſt neceſſario, neq; probabilitate ſermonis pugnaciue oratione eam inuertere cuiquam tentandum: quod amentes Ariani ſemper factitarunt: dixeruntq; filium Dei ex nihilo ortum eſſe, tempus fuiſſe, cũ non erat conditum eſſe, factum eſſe, mutabilem eſſe. Nã ob hanc cauſam, vti ante dictũ eſt, concilium Nicænum eiuſmodi errori denunciauit anathema, & veram fidem communi conſenſu confirmauit. Non enim ſimpliciter patres illi filium dixere patri ſimilem, ne ſimpliciter ſimilis Deo, non autem de Deo Deus verus crederetur,

E ſed ſcriptis aſſeuerarunt conſubſtantialẽ eſſe patri: quod eſt proprium ingenui & veri filij ex vero & natura patre geniti. Quin etiam neque ſpiritum ſanctum à patre & filio ſepararunt ſed ei vna cum patre & filio in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quod vna eſt in ſancta Trinitate diuinitas, gloriam tribuerunt.

De reſtituta Eccleſiis annona, & imperatoris morte.

CAP. IV.

HAc perlecta epiſtola, tum cognitio Imperatoris, quã de rebus diuinis imbiberat, confirmata eſt, tum amor eius erga eaſdem magis cœpit exardeſcere. Itaque conſcripſit legem, quæ iubebat frumenti congiarium, F quod Conſtantinus Magnus eccleſijs donauerat, eiſdem reddi. Nam Iulianus, qui contra Deum ac Seruatorem noſtrum bellum ſuſcepit, illud vetuerat dari. At quoniam fames ex Iuliana impietate in remp. illata, obſtabat, quo minus totum congiarium, quod Conſtantinus largitus fuerat, in eccleſias conferretur, ideirco Iouianus tertiam partem ſolum id temporis præberi mandat: pollicetur que fame ſedata, integrum congiarium donatum iri. Atque primordijs imperij ſui eiuſmodi legibus illuſtratis, decedit Antiochia, & ad Boſphorum contendit, Dadaſtanæ vero (is pagus eſt in finibus Bithyniæ & Galatiæ ſitus) è vita migrauit: qui tametſi ipſe maximo præclariſſimoque viatico inſtructus, iter ad cœlum ingreſſus eſt, tamen illis, qui ſuaues eius mores, dignos plane Imperatore, deguſtauerant, non exiguum mœrorem reliquit. Arbitror equidem huius vniuerſitatis moderatorem Deum, quo noſtram improbitatem acrius coerceat, primum nobis ſuppeditare bona, deinde nos eiſdem denuo ſpoliare: atque altero quidem docere, quam facile G poſſit ea, quę vult, præbere. altero autem nos coarguere, velut eiuſmodi beneficia parum promerentes, & eo pacto ad vitam rectius honeſtiusque ſive inſtituendam impellere.

De Valentiniani imperio, & quomodo fratrem ſuum Valentem in imperij ſocietatem adſciuerit.

CAP. V.

QVo quidẽ tempore milites, repentina morte Imperatoris cognita, eum vita defunctum, vt patrem luxerunt: atque Valentinianum illum, qui manu æditu um percuſſerat, fueratque in caſtellum amandatus creatunt Imperatorem: virum non fortitudine ſolum, verum etiam prudentia, temperantia, iuſtitia, & corporis proceritate præſtantem. Qui animo adeo excelſo fuit & vere regio, vti cum exercitus conſortem Imperij ei conaretur adiungere illud, quod omnibus in ore eſt, fer- H tur dixiſſe: In veſtra manu poſitum erat, milites, cum Imperator non eram, mihi imperij gubernacula tribuere, verum cum iam ea ſuſceperim, non veſtrarum partium, ſed mearum ſolum eſt de cætero communi reipublicæ adminiſtrationi conſilio & ſapientia prouidere. Quæ eius verba tum admirati milites, tum amplexati, ſe ad eius nutum & voluntatem accommodarunt. Ille, fratre de Pæonia acceſſito, qui nondum opinionum & doctrinæ varietate ab eo diſcrepabat, conſortem imperij (quod vtinam nunquam feciſſet) deſignauit. Cui Aſiæ & Ægypti tradidit dominatum, ſibiq; Europæ adminiſtrationem reſeruauit. Atq; ie in occid n em profectus, illius regiones præclaris inſtruxit legibus, exordiumq; à veræ pietatis prædicatione cepit. Nam cũ Auxentius, eccleſiæ Mediolanenſi Epiſcopus labe Ariana infectus & in multis concilijs abdicatus, è vita exiuiſſet Imperator iſte, accerſitis ad ſe Epiſcopis, ſic apud eos verba fecit. Eſt vobis, vtpote ſacris & diuinis literis inſtitutis explorate cognitũ qualis debeat eſſe is, qui ſit ad epiſcopatũ gerendum delectus: & quod neceſſe ſit gregem

ſuum

A ſitum non doctrina ſolum, verum etiam præclara viuendi ratione moderari, & ſe cujuſque virtutis exemplar ei præbere ſuæque diſciplinæ rectam vitæ & morum inſtitutionem teſtem habere. Quare hominem ita inſtructũ in ſede & gradu Epiſcopali jam collocate, vti & nos, à quibus hoc gubernatur imperium, ei vere & ex animo capita inclinemus, & illius reprehenſionem (nam cum ſimus homines, errore labi neceſſe eſt) velut medicinam animorum cupide amplexemur.

De Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi ordinatione.

Cap. VI.

HAc oratione ab Imperatore habita, Concilium Epiſcoporum contendit ab eo, vti ipſe, vtpote ſapientiæ & pietatis inſignibus præclare exornatus Epiſcopum deligat. At ille, maior eſt, inquit, hæc prouincia, quam quæ viribus noſtris ſuſtineri poſſit. Proinde vos diuina repleti gratia, & illius ſplendore illuminati, multo melius hoc Epiſcopi deligendi negocium tranſigetis. Illi igitur egreſſi, ſeparatim per ſe de eo deliberare cœperunt: B ciuitatis autem habitatores inter ipſos diſſidere, quorum alii hunc, illum alii deligere contendebant. Nam qui errore Auxentii erant imbuti, hi ſuæ opinionis fautoribus ſuffragati ſunt: qui autem à partibus ſanæ & ſyncetæ doctrinæ ſtabant, illi rurſus Epiſcopum ſecum de fide conſentientem habere laborarunt. Hac diſſenſione cognita, Ambroſius vrbis præfectus, veritus ne quid nouarum rerum molirentur, propere ad Eccleſiam contendit. Ibi, ſeditione compreſſa, vno ore omnes poſtularit, vti Ambroſius, qui adhuc ſacris baptiſmi myſteriis non erat initiatus, ipſis deſignetur Epiſcopus. Qua re audita, Imperator jubet illum egregium virum extemplo & initiari myſteriis, & Epiſcopum ordinari. Nouerat enim mentem eius omni perpendiculo rectiorem eſſe, & ſententias eius quaque regula exquiſitiores. Atque conjectura ex conſenſu eorum, qui diſſentientem ſectabantur C doctrinam, ducta, ſuffragationem illam diuinitus factitatam arbitratus eſt. Poſtea vero quam Ambroſius diuinum Sacroſancti baptiſmatis munus adeptus erat, & gratiam Epiſcopalem receperat, dicitur Imperator longe præſtantiſſimus (nam rebus his geſtis intererat) hymnũ ad gratias Seruatori ac Domino agendas recitaſſe, his ferre verbis. Gratia ſit tibi, Domine omnipotens, & Seruator noſter, quod cum ipſe corpora huic viro commiſiſſem, tu etiam animas ei commendaſti: indeque declaraſti meam iſtam fuiſſe ſententiam. Paucis poſt diebus, cum Diuus Ambroſius valde libere apud Imperatorem verba faceret, reſque nonnullas tanquam minus recte à magiſtratibus adminiſtratas cuaſgueret. reſpondit Imperator: Non jampridem tuam in loquendo libertatem. Quæ ſ exploratè cognita, non modo non ruæ ti Epiſcopum ordinationi reſtiti, verum etiam ſuffragatus ſum. Quare ſicut diuina præſcribit lex noſtrorum animorum erratis medicinam facito. Iſta ſunt ab Imperatore & dicta Mediolani, & factitata. Porro autem cum accepiſſet, D quoſdam in Aſia, & Phrygia doctrinam fidei in controuerſiam vocaſſe, Concilium in Illyrico cogi mandat: atque res decretas ſtabilitaſque ab Epiſcopis, qui ibi in vnum conuocati, fidem Concilii Niceni confirmauerant, ad eos, qui de fide inter ſe contendebant, miſit: ſcripſitque ad illos quoque literas: quarum fratrem ſuum participem fieri voluit, eumque vti Epiſcoporum decretis adhæreſceret, cohortatus eſt. Citabo quoque legem, quæ & pietatem perſpicue oſtendit Valentiniani, & ſanam itidem Valentis de religione doctrinam, quam eo tempore amplectebatur, manifeſto declarat.

Imperatorum Valentiniani, & Valentis de Conſubſtantiali, ad Aſianam Diœceſim epiſtola.

Cap. VII.

Imperatores Max. ſemper Auguſt. Victores, Auguſt. Valentinianus, Valens, & Gratianus Epiſcopis Diœceſios, Aſianæ, Phrygiæ Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino S.

E VBI frequenti Concilio in Illyrico coacto multum in vtramque partem de ſalutari Dei verbo diſceptatum erat, beatiſſimi Epiſcopi, Trinitatem conſubſtantialem eſſe, hoc eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, certis rationibus oſtenderunt. A qua fide ne digitum quidem, vt aiunt, deflectentes, debito cultu religionem præpotentis regis proſequuntur. Quam etiã noſtra Celſitudo paſſim prædicari mandauit. Attamen non eſt hæc cauſa cur quidam dicant ſe religionem ſequi Imperatoris, qui hunc mundum gubernat, neglecto ſcilicet illius mandato, qui nobis de ſalute noſtra præcepta dat. Eſt F enim præceptum Euangelii Dei noſtri, qui hanc habet velut ratam definitamque ſententiam: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Quid ergo vos dicitis Epiſcopi & verbi ſalutaris antiſtites? Quod ſi vos eadem decernatis, tum certe vos mutuo ipſi complectimini: & Imperatoria Celſitudine nolite abuti. Nolite perſequi veros Dei miniſtros, quorum precibus & bella ſedantur in terra, & incurſiones angelorum, qui à Deo deſciuerunt, arcentur. Qui etiam orando peſtiferos dæmones repellere nituntur: qui vectigalia, vti leges poſtulant, penſitare non recuſant: qui poteſtati Imperatoriæ non refragantur. Sed ſancte & ſincere tum mandatum præpotentis regis, Dei obſeruant, tum noſtris legibus obſequuntur. At conſtat vos obſtinate his rebus reſtitiſſe. Nos patientia ſemper à principio vſque ad finem vſi ſumus. Vos contra animi veſtri impotentiæ obſecuti eſtis. G Sed nos à veſtra culpa volumus eſſe vacui & puri, non aliter atque Pilatus, qui cum de Chriſto jam tum inter nos vitam agente haberetur quæſtio, noluit eum interficere: & rogatus à Iudæis, vt cruci affigeretur, ſe conuertere ad Orientem, petere aquam manibus, eaſque lauare cœpit, ſimul hæc locutus: *Innocens ſum à ſanguine juſti huius.* Ob quam cauſam noſtra Celſitudo ſemper illud imperauit, ne quis perſequatur, ne quis quem ſubmergat, vel ob inuidiam Chriſticolis, neve procuratores ſummi regis exagitet, ne regnantibus nunc nobis nihil hinc emolumenti conſecuti, poſtea vna cum ſceleris exhortatore in ea quæ teſtamenti ipſius ſunt damna incurratis, id quod in Zachariæ ſanguine eueniebat. Nam funeſti illi perinde ac peſtifer dæmon, qui cædis illis ſocius erat, mortis ſupplicio traditi, aduemente cœlitus rege noſtro Ieſu Chriſto diſrupti perierunt. Iſtud mandatum dedimus præſentibus audientibusque ea, quæ facta ſunt, Amegetio, Ciceronio, Damaſo, Dallampo, & Brunduſino. Porro ipſa acta ad vos miſimus, vt intelligatis, quæ hoc præclarum concilium decreuerit. Nam his literis attexuimus decreta Concilii, quæ H ſummatim complectuntur iſta. Sententiam magni & orthodoxi Concilii Niceni ſequentes, CONFITEMVR filium patri conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus conſubſtantialem, vti quidã olim exponebant, qui non ſincere & ex animo Concilio Niceno ſubſcripſerũt: neque vt alii, qui hoc tempore illos appellant patres, & vim huius verbi, Conſubſtantialis tollunt, ſequunturque opinionem eorum, qui tradiderunt per hanc vocem, Conſubſtantialem, nihil aliud ſignificari, quam Similem: per quam vocem filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam eſſe impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus, atque due diœceſes, quarum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia, vtrarumque vnam eandemque eſſentiam eſſe Patris, & Filii, & Spiritus ſancti,

Marc. 12. Luc. 20.

Locus à mendis ſuſpectus.

Matth. 27.

A in tribus perſonis, hoc eſt, in tribus perfectis, vt Græci loquuntur, [illegible]. Confitemur item, vt eſt in fidei formula Nicææ edita, conſubſtantialem Dei patris filium carnem ſumpſiſſe ex ſancta virgine, inter homines habitaſſe, impleuiſſe omnem pro nobis œconomiam, naſcendo, patiendo, reſurgendo, & in cœlos aſcendendo: venturum quoq; denuo vero die iudicij, prout quiſque ſe geſſit in vita, reddat cuique: carni vniuerſæ viſum fore, diuinam ſuam demonſtraturum potentiam, Deum, carne indutum, non hominem indutum diuinitate. Illis autem qui contraria ſentiunt, anathema denuntiamus. Pari ratione his, qui non ingenue dicunt anathema ei, qui aſſerit filium non ante fuiſſe, quam naſceretur, ſed tradit eum vi & facultate prius in patre fuiſſe, quam re ipſa genitus eſſet, anathema denuntiamus. Nam iſtud dici poteſt de omnibus creaturis, quæ non ſemper cum Deo ſunt, ſicut filius ſemper cum patre eſt, æterne generatione genitus. Iſta de actis concilii ſummatim complexus eſt Imperator. Ego vero ipſas concilij literas hiſtoriæ adiungam. B

In tranſlatione, negatio, omittitur.

Illyrici Concilij libellus Synodicus de fide.

Cap. VIII.

Epiſcopi Illyrici Eccleſiæ Dei, & Epiſcopis Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatianæ, in Domino S.

CVm in vnum eſſemus coacti, & diu multumque de ſalutari verbo diſceptatum eſſet, tandē confirmauimus Trinitatem conſubſtantialē eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. De qua re conſentaneum videbatur literas ad vos perſcribere, non captioſe & vafre ea quæ ad cultū Trinitatis pertinent, tradendo, ſed cum humilitate animi de illis decernendo. Has noſtras literas miſimus per dilectum fratrem noſtrū & collegam Elpidium presbyterum. Eſt quidem literis proditū non in epiſtola noſtra manu ſcripta, ſed in libris Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: *Ego ſum Pauli, ego vero Apollo, ego Cephæ, ego Chriſti. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Atque noſtra modeſtia his potuiſſet eſſe contenta, vt nullas omnino literas ad eos ſcriberet: quippe cum veſtra prædicatione, qua Spiritum ſanctum à patre & filio ſeparatis, tantus error omnibus prouinciis, quæ à vobis adminiſtrantur, iniectus ſit. Itaque coacti ſumus dominum & collegam noſtrum Elpidium, cum literis Romā, quæ eſt caput imperij, ad vos mittere, vt diſcat, vtrum veſtra prædicatio ita ſe habeat, an non. Nam qui opinantur Trinitatē non eſſe conſubſtantialem, anathema ſunto. Et ſi quis cum huiuſmodi communicare deprehenſus ſit, anathema eſto. His autem, qui prædicant Trinitatem conſubſtantialem eſſe, regnum cœlorum paratum eſt. Quare obſecramus vos fratres, ne aliud doceatis, neue aliud opinemini, ſed prædicetis perpetuo Trinitatem conſubſtantialem eſſe quo poſſitis hæredes regni Dei fieri. Dum hæc de re ſcriberemus ad vos, commonefacti ſumus vt in his noſtris literis ſcriberemus etiam de Epiſcoporum, collegarum ſcilicet noſtrorum, inſtitutione, vt ſi quoquo modo fieri queat è magiſtratibus qui epiſcopatu functi, probata ſpectataq; fide fuerunt, cooptentur. ſin autem tales non reperiantur, è ſacerdotum collegio. Ad eundem modum tū presbyteri tum diaconi de ordine ſacerdotali ſumantur, vt omni ex parte inculpati ſint, minime vero de curia aut militum doctoribus. Atque propterea non erat animus ad vos pluribus ſcribere, quod vnum omnium nomine ad vos miſimus, dominum & collegam noſtrum Elpidium, vt accurate diſcat, vtrum veſtra prædicatio ita ſe habeat, vti à domino & collega noſtro Euſtathio accepimus. De cætero, fratres, tametſi dudū in errore verſati eſtis, tamen vetere homine depoſito, nouū induite. Atq; idem ipſe frater & collega noſter Elpidius, docebit vos veræ fidei prædicationē: nimirū quod ſancta illa trinitas conſubſtantialis eſt, & Deus pater cum filio, & Spiritu ſancto ſanctificatur, glorificatur: & quod pater in filio exiſtit, & filius in patre, vna cum Spiritu ſancto in omnem æternitatem. Qua re perſpicue declarata, poterimus vere confiteri ſanctam trinitatem conſubſtantialem eſſe, vti formula fidei olim in concilio Nicæno edita vult, quam etiam patres noſtri confirmarunt. Itaque hac fide prædicata, poterimus ſceleſti dæmonis retia euitare. Quo repreſſo, copia erit cum nos per literas ad pacem conciliandam mutuo ſalutandi, tum vitam quiete tranquilleque degendi. Proinde ſcripſimus ad vos, vt Arianos, qui ſunt concilij ſententia abdicati, poſſitis cognoſcere: qui quidem neque filium ex patris eſſentia conſtare, neque Spiritum ſanctum confiteri volunt. Quorum nomina ſubiunximus; Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta ſunt, ad gloriam patris, & filij, & Spiritus ſancti in ſecula ſeculorum, Amen. Vos ad multorum annorum curricula optamus in Deo patre & filio Seruatore noſtro Chriſto, cum ſancto Spiritu valere plurimum. F

1. Cor. 3 C

D

E

In tranſlatione eſt additum Filio ipſe tamen intellectus etiam addit vt ſit Sanctam Trinitatem quod ad filium attineat conſubſtantialem eſſe, & ei Nam de hoc primum fuerat quæſitum.

De Audæanorum hæreſi.

Cap. IX.

ISta cura ab Imperatore longe illuſtriſſimo de doctrina Apoſtolica ſuſcepta fuit. Eodem tempore Audæus quidam tum genere, tum lingua Syrus, nouorum dogmatum inuentor vixit: qui iam dudum nefaria ſcelera parere cœperat ille quidem, ſed tum oculis omnium ea ſubiecit. Nam primum ſtulte & inconſiderate intellexit illud *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: quippe Deum formam habere humanam exiſtimauit, & membris corporis circumdatum ſuſpicatus eſt neque ſenſum ac ſententiā ſacræ ſcripturæ omnino percepit, quæ non raro Dei actionibus nomina humanorum membrorum tribuit. Et propterea, quorum ingenia res paulo ſubtiliores non capiunt, ad hoc modo de diuina prouidentia ſentiendum perfacile inducuntur. Huic impietati alias non diſſimiles opiniones adiunxit. G Nam ex Manetis errore aliquid decerpens, Deum omnium rerum moderatorem, neque ignis neque tenebrarum opificem eſſe aſſeruit. Verum qui eius ſectam ſequuntur, iſta aliaque, quæ ſunt de genere eodem, occultant: quos ferunt ab eccleſiaſticis conuentibus propterea ſegregatos eſſe, quod pars illorum execrabile exercent fœnus, pars mulierum conſuetudine, non vt lex poſtulat coniugij, ſed nefarie impieque vtuntur. Cæterum ſi qui ab iſtis vitijs ſunt vacui, hi cum illis libere communicant: & ob eam cauſam prædicant ſe ſeparatam vitam degere, ſicque factum dogmatum celant blaſphemiam. Eſt tamen hæc ſimulatio plena arrogantiæ, & ex doctrina phariſaica plane nata. Nam accuſant illi quidem ipſum animorum & corporum medicum, & quodammodo ſic cum ſanctis Apoſtolis verba faciunt: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* Etiam per prophetam de huiuſmodi Deus ſic loquitur: *Qui dicunt, mundus ſum, ne me tangas: hic eſt fumus iræ meæ.* Sed illorum refutare dementiam non eſt huius quidem temporis: Ad ea igitur quæ ſequuntur, percurramus. H

Mat. 9.

De Meſſalianorum hæreſi.

Cap. X.

PER idem tempus Meſſalianorum hæreſis cœpit pullulaſcere. Hos, qui nomen eorum in Græcum vertunt, [illegible], id eſt, Precatores vocant. Habent etiam aliam appellationē ex rei effectu ductam. Nuncupantur enim [illegible], id eſt, ſpiritu aliquo afflati, propterea quod vim dæmonis cuiuſdam in animos ſuos admittunt, eamque Spiritus ſancti præſentiā eſſe arbitrantur. Quorum autem mentes hæc contagio penitus infecerit, hi laborem manuum, velut vitioſum & improbum auerſantur: atque quieti ſe dedentes, viſa ſomniorū, prophetias

nomi-

A nominant. Huius hæreſis principes ſunt, Dadoes, Sabas, Adelphius Hermas Symeones, & alii præterea, qui à communione eccleſiaſtica minime ſe ſeparant, propterea quod diuinam eſcam, de qua Chriſtus Dominus ſic loquitur: *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet æternum*, neque prodeſſe cuiquam neque obeſſe affirmant. Porro erroris morbum occultare nituntur, & poſt reprehenſiones impudenter negant ſe eo laborare, & illis, qui in eadem ſunt opinione, quam ipſi animo complectuntur, eccleſia interdicunt. Ob hanc cauſam Letoius eccleſiæ Meletinenſis Epiſcopus, vir ſingulari ſtudio erga pietatem exardeſcens, cum videret multa monaſteria, imo vero ſpeluncas latronum, hunc contraxiſſe morbum, ea incendit, & lupos à grege abegit. Eodem modo præſtantiſſimus ille Amphilochius, vrbis primariæ Lycaoniæ paſtor, & moderator totius nationis, cum intellexiſſet eam perniciem in illa loca inuaſiſſe, denuo repulit, & greges, quos ipſe verbo pauit, illa B labe eripuit. Quin etiā Flauianus, Antiochiæ Epiſcopus, vir multorum ſermone celebratus, cum accepiſſet hos Edeſſæ ætatem agere, & ſuum venenum in vicinorum animos infundere, miſſa ad eos monachorum turba, deduxit Antiochiam, & morbum, quem pernegabant, extorſit ad hunc modum. Primum dixit accuſatores calumniari, & mentiri teſtes: deinde Adelphium admodum ſenem, benigne vocat ad ſe, prope aſſidere iubet. Tum, quoniam, inquit, ò ſenex, ad longinquum temporis ſpatium vitam propagauimus, idcirco & natura humana, & fraudulenti dæmonum aduerſariorum conatus nobis accuratius perſpecti ſunt & cogniti. Multoque etiam vſu, quæ & quanta ſint diuinæ gratiæ, edocti ſumus. Iſti cū ſint iuuenes, & nihil iſtarum rerum exquiſite norint, ſermones ſpiritales audire vix aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, quæſo, dic mihi qua ratione affirmetis, & ſpiritum contrarium recedere à vobis, & ſancti ſpiritus gra- C tiam aduentare. His verbis ſenex ille delinitus, venenum occultatum expromſit vniuerſum dixitque diuini baptiſmatis lauacrum, his, qui eo tincti erant, nihil omnino prodeſſe, ſed ſolas preces ardentes dæmonem in animis habitantem expellere. Nam ſingulos, qui eduntur in lucem, ex primo parente, vt naturam, ita dæmonum ſeruitutem traxiſſe. Quibus ex animis oratione expulſis, Spiritum ſanctū deinceps accedere, ſuamq; præſentiam iam ſenſibus, tū viſui oſtendere, non corpus ſolum perturbationum motibus liberare, verū etiam animū inclinatione ad deteriora prorſus eripere, adeo vt de cętero neq; ieiunio opus ſit ad corpus coercendum, neq; doctrina ad refrenandam eius libidinem, & ad danda præcepta, quibus recta viuendi via incedere diſcat. Et qui ſit huius rei compos factus non modo à laſciuis corporis concitationibus liberum fore, verum etiam prǽuidere futura, & ſanctam trinitatē oculis cernere. Itaque diuinus ille Fla- D uianus, fœtido iſto fonte effoſſo, & impuris eius riuulis patefactis, miſerum ſenem ſic affatur: O malis diebus onuſte & inueterate, tuum ipſius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te teſtimonium dicunt. Itaque erroris morbo reiecto, Syria exacti erant illi quidem, ſed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referſerunt.

Quonam pacto Valens in hæreſim deflexerit.

Cap. XI.

IAm vero ad reliquam hiſtoriam veniam, & tempeſtatem, quæ multos fluctus, eoſque turbulentiſſimos in eccleſijs excitauit, primum explanabo. Nam Valens potitus imperio, qui quidē primo doctrinæ apoſtolicæ ornamentis decoratus, cū Gothi Iſtrum traieciſſent, & Thraciam popularentur, conſilio inito de colligendo exercitu, & bello contra eos ſuſcipiendo non putauit ſibi conſentaneum, vt nudus diuina gratia expeditionem faceret, ſed ſe perfecta ſacroſancti baptiſmatis armatura tegeret, idque præclare & ſapienter admodum. poſtea tamen & nimia animi mollitie diffluere & veritatem aperte E prodere cœpit: idemque ei accidit miſero, quod primo noſtro parenti Adam. Nam verborum lenocinijs coniugis ſuæ delinitus, in ſeruitutem datus eſt, & tactus non capitibus ſolum, ſed etiam muliebrium verborum fallaciis obſequens. Siquidem illa erroris Ariani laqueis ante irretita, maritum in eoſdem inducere laborauit. cuius hortatu in horrendum blaſphemiæ barathrum præceps cum ea deiectus eſt. Eudoxius autem, qui adhuc eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clauum tenebat, non vt eam rite gubernaret, ſed tanquam nauem vndis obrueret, hos non modo in hunc induxit errorem, verum etiam eidem conſecrauit.

Quomodo Epiſcopos qui virtute maxime pollebant, extorres fecerit.

Cap. XII.

EOdem tempore igitur, dum Valens ſacro baptiſmatis initiatur myſterio, Eudoxius eum miſerum obſtringit iureiurando, vt in eo impio dogmate perſeueret, & omnes, qui contrariæ doctrinæ adhæreſcunt, vtrique eccleſiis exigat. Itaq; Valens relicta doctrina apoſto- F lica hoc pactu ad partem aduerſariam traductus eſt. Atque non longo temporis ſpatio interpoſito, cætera, quæ iuſiurandum poſtulabat, executus eſt. Nam Antiochena eccleſia magnum eiecit Meletium: Samoſatena diuinum Euſebium: Laodiceoſem autem Pelagio, paſtore ſane egregio orbauit. Qui, cum adoleſcens eſſet, duxit vxorem. Primoque nuptiarum die, in ipſo nuptiali thalamo, ſponſæ perſuaſit vt caſtitatem pluris quam concubitum æſtimaret, & vt amorem fraternum pro coniunctione iugali teneret, edocuit. Verum quanquam temperantiæ munus hoc pacto probe adminiſtrauit, & alias quoque habuit virtutes huic perſimiles, quæ pariter cum ea velut choros ducebant, ac propterea communi omnium conſenſo ad præſulatū illū aſcenderat, tamen ſplen- G dores illos vitæ præclare inſtitutæ hoſtis veritatis minime reueritus eſt. Sed tum iſtum in Arabiam, diuinum Meletium in Armeniam, in Thraciam autem Euſebium, qui doctrina apoſtolica diuulganda permultos labores collocaſſet, relegauit. Iſte Euſebius cum multas eccleſias paſtoribus orbatas intellexiſſet, habitu militari indutus, & capite tiara operto, Syriam, Phœniciam, & Palæſtinam peragrauit, quo tum presbyteros & diaconos crearet, tum alia Eccleſiaſtica obiret officia. Quod ſi quando in Epiſcopos ſecum doctrina conſentientes incidebat, eos eccleſijs, quæ carebant paſtoribus, præfecit.

De Euſebio Epiſcopo Samoſatenſi.

Cap. XIII.

IAM vero quantam animi magnitudinem quantamque ſapientiam idem Euſebius demonſtrauit, cum edictum Imperatorium, quo iubebatur in Thraciam proficiſci ad eum eſſet perlatum, arbitror his, qui eius rei ignari ſunt, pernéceſſarium ad cognoſcendum. Sub crepuſcu- H lum enim venit nuntius, qui hoc edictum afferebat: quē tacere, & cauſam aduentus occultare iubet. Nam ſi plebs, inquit, ſtudio pietatis educata intellexerit, te demerget in flumen & à me certe pœnę tuæ mortis expetentur. Hæc locutus, & veſpertino precum miniſterio de more perfunctus, tempore, quo ſomnus ſolet obrepere, ſenex ſolus, fide vnius famuli fretus, ex vrbe egreditur. Sequitur famulus, ceruical tantum & librum ſecum deportans. Cum autem ventum eſt ad ripas fluminis (Nam muros vrbis præterlabebatur Euphrates) conſcenſa naue, iubet remiges recta traijcere Zeugma. Vbi illuxit dies, ille Zeugma appulit: Samoſata querelis & luctu redundarunt. Nam eius diſceſſu per famulum illum qui neceſſarijs Euſebij quædam expoſuerat mandata, & quinam eſſent eū comitaturi, qui etiam libri vna exportandi, indicauerat, patefacto, omnes ſe paſtore orbatum lamentabantur. Itaque frequentes per flumen nauigare

A quocum quærant, &c. erunt. Atque vt primum ad eum veniunt, videntque paſtorem ſuum deſideratum, conqueri, gemere, & ingentem vim lachrymarum fundere, quo perſuadeant ei, vt apud ipſos maneat, & minime ſinat oues lupis tradi. Verum cum perſuadere non poſſent, audiuiſſentque eum recitantem præceptũ Apoſtoli, quo perſpicue iubemur magiſtratibus & poteſtatibus obtemperare, pars aurum, pars argentum, veſtem alij, alij famulos ei offerunt, vtpote in regionem peregrinam, & longe illinc ſitam profecturo. Iſte autem paucis quibuſdam rebus ab his, qui erant familiaritate coniunctiores, acceptis, vbi omnes tum doctrinæ, tum precationis arma communicuerat, & magnopere cohortatus fuerat, vti dogmata apoſtolica viriliter propugnarent, ad Iſtrum contendit. Illi ad vrbem ſuam reuerſi, ſeipſi mutuo excitare, & luporum incurſiones fortiter depellere nituntur.

De piiſſimo Samoſatenſium & Antiochi presbyteri & Euolcij Diaconi zelo.

B

CAP. XIV.

ATque hoc loco ardentem & ſinceram eorum fidem exponam, quandoquidem iniuriam me illis facturum cenſerem, ſi ea non ſcriptis ad memoriam ſempiternam proderetur. poſtea vero quam Ariani gregem paſtore longe optimo priuarant, & alterum in eius ſurrogarant locum, nemo ex vrbis incolis, vel preſſus egeſtate, vel diuitijs affluens, famulus vel artifex, agricola vel conſitor, vir vel mulier, iuuenis vel ſenex, ad conuentum eccleſiaſticum, vt moris erat, accedere voluit, ſed Epiſcopus ſolus agebat: quippe nemo amplius in eius venit conſpectum, aut cum eo ſermonem contulit, licet diceretur vitam apud eos valde modeſte inſtituiſſe. Cuius rei hoc erit argumentum, quod ſum iam dicturus. Cum in animo eſſet ſe in balneo lauare, famuli, qui ingredi cupientes prohiberent, fores balnei occluſerunt: atque, vbi videt multitudinem pro foribus ſtantem, fores aperiri & omnes audacter ſe in balneo vna lauare iubet. Idem quoque præſtitit in interiore balneo teſtudinato. Nam cum ſibi aſtantes multos aſtare cerneret, mandat vt fruantur vna aquis calidis. Illi autem taciti conſiſtebant. At iſte eos honoris cauſa ita ſtare arbitratus, ſurgens ocyus, egreditur e balneo. Illi vero aquam hæreticæ nequitiæ contagione infectam eſſe rati, eam in cloacam emittunt, nouamque ſibi infundi imperant. Qua re cognita, iſte vrbe relicta, abijt, quippe ſtultitiæ, imo vero ſummæ dementiæ putauit eſſe, vrbem infeſtam, & communionem ſimultate in erga ipſum exercentem incolere. Quapropter vbi Eunomius (ita enim vocabatur) Samoſata reliquerat, tametſi Lucium in eius locum ſufficiebant, lupum plane, & inſidiatorem ouium, tamen oues deſertę à paſtore, paſtoris munus ipſæ obierunt. Nam doctrinam Apoſtolicam integram conſeruarunt. Verum in quantum odium etiam iſte ab omnibus vocatus ſit, hiſtoria, quam deinceps narrabo, docebit. Pueri in foro pilam mutuo contorſere, quo quidem ludo ſe admodum oblectabant. Ac forte fortuna, dum tranſibat illac Lucius, pila è manibus pueri cuiuſdam elapſa, per aſini eius pedes perlabebatur. Pueri autem vociferati, quippe pilam ſcelere pollutam exiſtimarunt. Quare intellecta, dat mandatum vni ... ſuorum numero, vt maneat ... quid facturi ſint. Pueri vero igne accenſo, pilam per eius flammã torquent, ſicque eam purgatum iri arbitrati ſunt. Atque etſi nõ ſum neſcius hoc puerile eſſe, & inueteratæ conſuetudinis velut reliquias, tamen ... is iudicij inde capi poteſt, quam eſſet ſecta Ariana illi vrbi odioſa. At vero Lucius Eunomij manſuetudinem neutiquam eſt imitatus, ſed ſicut perſuaſit magiſtratibus, vt illi alios cumplures factis initiatos in exiliũ mitterent, ita ipſe eos potiſſimum, qui ſanctam diuinamq; propugnabant doctrinam, ad vltimas imperij Romani oras relegauit. Euolcium dico diaconum, quem Oaſin vſque, de cuius ſolitudine multus habetur ſermo, amandauit, & Antio-

C

D

chum rum cognatione cum Euſebio coniunctum, cuius ſororis filius erat, tum multis recte factis nobilitatũ, tum ſacerdotali dignatum honore, ad extremos Armeniæ fines expulit. Quam vero præclare ille pro diuina doctrina decertarit, poſtea oſtendemus. Vbi Diuus Euſebius poſt multa certamina, poſtque victorias totidem martyrij corona donatus fuit, conuentus populi, vt aſſolet, in vnũ conuenit. Acceſſit etiam eo Iouianus id temporis Epiſcopus Peræ, qui aliquandiu communioni Arianæ adhæſerat. Itaque cum omnes ad vnum Antiocho, ad Euſebio auunculo ſuccedendum ſuffragati eſſent, & ad ſacrã menſam deduxiſſent, cogerentq; genua flectere, ſimul ac conſpexit eius vidit Iouianum dexteram ſibi imponentem, manum eius repulit, imperauitque vt à numero eorum, qui ipſum conſecrarent, ſegregaretur, dixitque ſe nullo modo poſſe ferre dexteram illam ſibi imponi, quæ ſacra myſteria per blaſphemiam conſecrata receperat. Verum iſta non diu poſt acciderunt. Illo autem tempore in Armeniam interiorem amandatus eſt. Diuus Euſebius prope Iſtrum vitam traduxit: quo quidem tempore Gothi, vt eius ſcripta declarant, Thraciam populabantur, eiuſque ciuitates obſidebant.

E

F

De ſancto Barſe Edeſſæ Epiſcopo, & clericis qui cum eo vna relegati erant.

CAP. XV.

BArſem præterea, cuius gloria etiã hoc tempore perilluſtris eſt, non Edeſſæ ſolum, quam gubernabat, & in ciuitatibus eiſ finitimis, verum etiam in Phœnicia, Ægypto, & Thebaide (per has namque nationes vniuerſas fama eius propter virtutis ſplendorem permanauerat) primum Valens ... Aradum inſulam incolere mandauit. At vbi interea infinitas hominum multitudines ad eum confluere, etenim Apoſtolica repletus gratia morbos verbo depulit, Oxyrichum, quod eſt oppidum Aegypti, relegauit. Rurſus poſtquam eius gloria omnes etiam eos qui eque ... tes pertraxit, ad caſtellum mitti, in extremis oris ... is regionis poſitum, vicinumque barbaris, qui illic habitant, cuius nomen Philo eſt. Valens ſenem illum idoneum ſane regno cœlorum incolam, adducendum curauit. Ferunt eius lectum in Arado inſula ad hodiernum diem remanere, multo ſane honore decuratum. Nam multi morbis vexati, vbi in eo decubuerint, ad integram valetudinem per fidem reſtituuntur.

G In tranſlatione Phano.

De perſequutione qua Edeſſa ſæuiebat, & Eulogio & Protogene Edeſſenis presbyteris.

CAP. XVI.

VAlens autem, grege paſtore orbato, Lupum in paſtoris locum ſubſtituit. Et quoniam omnes, vrbe relicta, extra mœnia conuentus agebant, ipſe Edeſſam proficiſcitur. Ac Modeſto, qui id temporis præfectus erat, imperat, ſuos milites, qui tributa ſolebant exigere, in vnum cogat, & reliquas copias, quæ aderant, aſſumat, quo multitudinem congregatam diſſipent, virgis fuſtibuſque cædant, & ... inſtrumentis bellicis, ſi opus ſit, caſtigent. Itaque præfectus prima luce, imperatum facit. Qui dum per forum tranſibat, mulierculam infantem geſtantem manibus, & admodum properantem videt. Nam militibus omnibus contemtis, primum eorum perrupit agmen: quandoquidem animus eius diuino amore accenſus, hominum violentiam nihil extimuit, ſed eiuſmodi terrores pro riſu habuit, & ludibrio. Quam tum conſpicatus præfectus, cum, quid factum eſſet, intelligeret, eam iubet ad ſe adduci, rogat, quo ſe conferre velit. Tum illa, cognoui, inquit, inſidias contra famulus Dei paratas, & in animo eſt ad fratres fide mecum conſentientes contendere, magno flagrans deſiderio cædem à vobis inuentatam vna cum illis ſubeunde. At infanté, inquit præfectus, quorſum tan-

H

A dem tecum fers? Vt mecum, inquit, mortis optatiſſimæ particeps fiat. Quæ cum præfectus à muliere accepiſſet, & ex eius animo aliorum omnium alacritatem perſpiceret, refert ad Imperatorem, & cædem illis fruſtra allatam fore docet. Nam & ipſi, inquit, nihil præter dedecus inde conſequemur, & eorum tam eo propenſum ac paratum ſtudium haudquaquam extinguemus. Quæ cum dixiſſet, tametſi perfecit, vt multando ciuitatis expectatos minime ſuboret, tamen eius præſides, presbyteros dico & diaconos, iubentur abduci, & alterū è duobus præſtare, nempe vel communicare cum Lupo, vel in vltimas imperij oras relegari. Itaque vt primum omnes in vnum coegerat, leni & blanda oratione conatur perſuadere vt legibus Imperatoris morem gerant. Nam eſt, inquit, extremæ dementiæ, vt pauci homines Imperatori tam multis, tamque præpotentibus viris moderanti reſiſtant. Ac quoniam omnes taciti conſiſtere, præfectus Eulogium eorū presbyterum primarium, virum ſane magna laude prædicandum ſic alloquitur. B Cur tandem non reſpondes ad ea, quæ dixi modo? Sane, inquit, non putabam me minime rogatum, quicquam debere reſpondere. Atqui præfectus, multa, inquit, verba feci, quo vos ad ea quæ ſint vobis emolumento futura, cohortarer. Tum Eulogius, eſt, inquit, tua ad omnes habita oratio, & propterea abſurdum certe putaui, vt ipſe, alijs à reſpondendo excluſis, ſolus reſponderem. Verum ſi à me libet quicquam ſciſcitari, non te celabo, quid ſentiam. Cui rurſus præfectus, proinde, inquit, communica cum Imperatore. Ad quem Eulogius diſſimulanter quidem, ſed valde facete reſpondet: nunquid cum imperio eſt etiam ſacerdotij dignitatem conſecutus? Præfectus igitur, intellecta ironia cœpit grauiter ſuccenſere, conuicia in presbyterum iacere, & hæc quoque verba addere. Non iſtud dixi, o ſtupide, ſed vos, vt quibuscum communicet Imperator, cum iiſdem communicetis, adhortatus ſum. Atque ſimul vt ſenex dixerat ſe habere paſtorem, cuius nutum ſequerentur, præfectus octoginta pariter comprehenſos in Thraciam amandauit. C Qui dum abducebantur in exilium, cultu & obſeruantia ſumma dignati ſunt. Nam ciuitates & pagi proceſſere illis obuiam, & maximum honorem, vtpote inuictis Chriſti athletis deferunt. Sed aduerſarij mundi armati, referunt ad Imperatorem idem ipſum, quod ipſis hominibus dedecori fore putabatur, ſummum honorem attuliſſe. Qua re cognita, Valens dat mandatum, vt bini duntaxat ſimul eant, & partim in Thraciam, partim ad extremos Arabiæ fines, alij in quædam Thebaidis oppida diſpergantur. Ferunt autem crudelium nonnullorum quorundam opera eos, quos natura coniunxerat, diſtractos fuiſſe, tum qui fratres erant, ab ſe mutuo ſegregatos. Eulogium vero, qui alijs præfuit presbyteris, & Protogenem ſecundum ab eo in Antinoen, quæ eſt in Thebaide, relegatum. Quorum virtutem obliuione obrui non ſinam. Poſtquam enim comperierunt Epiſcopum illius vrbis eandem ſecum fidem amplexantem, eccleſiaſticis conuentibus communicarunt illi quidem: ſed cum viderent paucos admodum in vnum coeuntes, D & ciuitatis habitatores gentiles eſſe accepiſſent, doluerunt certe plurimum, vt par erat, & eorum infidelitatem grauiter lamentati ſunt. Attamen non ſatis eſſe cenſuerunt dolore propterea tangi, ſed quoad poterant, eorum animos ſanare laborarunt. Nam Diuus Eulogius in cella concluſus, dies noctesque totas vniuerſitatis gubernatorem Deum orauit. Protogenes autem vir apprime admirabilis, in literis educatus ab Eunomio, & in celeriter ſcribendo exercitus, cum locum reperiſſet idoneum, ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit: atque eos non modo exercuit ad celeri manu ſcribendum, verum etiam ſacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Dauidis tanquam dictata illis propoſuit, & eas Apoſtolicæ doctrinæ ſententias, quas eorum ingenijs accommodatas putabat, ediſcendas tradidit. At cum vnus ex pueris in morbum eſſet delapſus, venit ad domum eius, & dexteram ægro-

E tantis tangens, precibus, morbum depulit. Qua re intellecta, aliorum puerorum patres eum ad ſuas quoque ædes deducunt, orantque vt liberis morbo vexatis opem ferat. At ille reſpondit, ſe non prius Deum precaturum vt morbum depellat, quam qui ægrotaret, baptiſmi lauacro tinctus eſſet. Cui rei à patribus libenter aſſenſum eſt. Nam ſanitatis deſiderium eos ad illud faciendum impulit, & ſimul tum animo, tum corpore ſanati ſunt. Verum ſi quando quenquā ex numero ægrotantium ad diuinā Spiritus ſancti gratiam recipiendam induxiſſet, eum ad Eulogium deducit, pulſat oſtium, orat vt ianuam aperiat, tum ſigillum dominicum ei, quem verbo Dei ad fidem traxiſſet, imponat. At cum Eulogius ægre ferret, velut precibus interruptis, tum Protogenes, eſt, inquit, errantium ſalus magis neceſſaria. Itaque mirati omnes Protogenem, cum eum eiuſmodi miracula edere, & tam multis lucem diuinæ cognitionis impartire cernerent, primas Eulogio conceſſiſſe, & eos, quos verbo Dei ceperat, ad illum deduxiſſe. Merito igitur mul- F to maiorem præſtantioremque virtutem in eo eſſe ſuſpicati ſunt. Poſtea vero quam tempeſtas perſecutionis ſedata fuit, & eccleſijs allata tranquillitas, vtrique duo iuſſi domum reuerterunt, omnes eos producere, lamentari eorum diſceſſum, lachrymas fundere cœperunt, & maxime nimium eccleſiæ illius antiſtes, quippe qui illis magiſtro dominico colendo deinceps careret. Vbi in patriam veniunt, Diuus Eulogius, Barſe illo magno ad vitam nullis aſperſam moleſtijs tranſlato, eccleſiæ ab eo gubernatæ clauum obtinet. Protogeni autem illi admirabili dabatur in mandatis, vt Carras coleret, vrbem ſane incultā & ſpinis Gentilium refertam, multoque & graues requirentem labores. Atque hæc quidem, pace in eccleſiis conſtituta, acciderunt.

G

De ſancto Baſilio Cæſarienſi Epiſcopo & quæ contra ipſum à Valente & Modeſto præfecto intentata ſunt.

CAP. XVII.

VAlens autem, tota prope dixerim, Chriſti eccleſia paſtoribus nudata, Cæſaream, quam Cappadoces accolunt, proficiſcitur. Quo quidem tempore Baſilius, præclarum orbis terrarum luminare, illius eccleſiæ antiſtes fuit. Ad quem Valens mittit præfectum, iubetque vt vel ei perſuadeat communionem Eudoxij amplexari, vel ſi minus illud poſſet efficere, eccleſia illum eijcere. Nam celebris virtutis illius fama, quæ ad eius aures peruenerat, impedimento fuit, quo minus illum primum adoriretur, ne generoſo animo imperium excipiens, eumque repellens, exemplum alijs præberet fortitudinis. Attamen quod moliebatur, ſimul vanum eſt aranearum telæ. Nam alij Epiſcopi cum veteribus de religione acquieuiſſe decretionibus, tum velut quædam turres fidei murum firmum tenuere. Cum autem præfectus Cæ- H ſaream veniſſet, Baſilium Magnum accerſitum honorifice excipit, leni & blanda oratione compellat: hortatur vt cedat tempori, & ne propter nimium curioſam dogmatum obſeruatiunculam, eamque paruo æſtimandam, tot tantasque eccleſias prodat. Pollicetur ſe Imperatoris amicitiam ei conciliaturum, beneficiaque multis alijs inde euentura prædicat. Cui diuinus ille vir, pueris inquit, hæc quidem oratio conuenit: ſiquidem illi ac his ſimiles eiuſmodi verba auide arripiunt: at qui ſunt in ſacris literis educati, ne vnam quidem ſyllabam diuinorum dogmatum prodi ſinunt, ſed pro iſtorum defenſione ſi opus ſit nullum non mortis genus libenter amplectuntur. Quod autem ad Imperatoris amicitiam attinet, eam cum pietate iunctam magni æſtimo: ſed ſi ea careat perniciosam eſſe dico. At cum præfectus grauiter commotus eſſet, diceretque eum amentem eſſe, tum Diuus Baſilius, me, inquit, hanc ſemper amentiam opto habere. Poſtea vero quam egredi iuſſus erat, & quid ſibi agendum ſit ſecum deliberare

poſtero-

A ſcelus ante editum augere: ſed cape iſtud vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cœlitus ſententiam dat. Quod quidem vinculum vim habet, & morbum animi depellendi, & te ad ſanitatem reſtituendi. Huic orationi obſecutus Imperator (nam diuinis educatus eloquijs, accurate norat, tum quæ eſſent officia ſacerdotum, tum quæ regum propria) cum gemitu & lachrymis ad palatium reuertitur. Atq; longo temporis ſpatio dilapſo (octo enim menſes iam præterierant) Seruatoris natalitia fuere celebrata. Imperator aũt conſidet in palatio, lamentis ſe dedens, & magnam vim profundens lachrymarum. Quod cum animaduertiſſet Rufinus, qui tum magiſter aulæ fuit, magnaque apud Imperatorem authoritate, vtpote familiaritate ei coniunctior, ad illum accedit, rogat cauſam fletus. Tum Imperator lugens acerbius, & maiorem in modum flens, tu, inquit, Rufine, ludis. Nam quantis ipſe in malis verſer, non ſentis. Ego vero gemo, & meam ipſius deploro calamitatem, dum mente complector, quam facilis aditus ad ſacrum templum ſeruis & mendicis pateat, liberque illis ad Dominum ſuum deprecandum detur introitus, mihi autem non modo ad illum locum, verum etiam ad cœlum ipſum acceſſus

Magiſter ſeu Præpoſitus Palatij.

B præcluſus ſit. Nam venit mihi in mentem ſententiæ à Domino prolatæ, quæ palam dicit: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlo.* Cui Rufinus, curram, inquit, ſi placet, ad Epiſcopum, ei ſupplicabo, perſuadeboque vt tua ſoluat vincula. At non eſt, inquit Imperator, tibi morem geſturus. Noui enim adeo iuſtam æquamque Ambroſij eſſe ſententiam, vt non metu poteſtatis imperatoriæ ſit legem diuinam violaturus. Verum cum inſtaret Rufinus, polliceremturque ſe Ambroſio perſuaſurum, Imperator iubet propere abire: ipſeque falſa ſpe inductus, & Rufini confiſus promiſſis, paulo poſt ſequitur. Vt primum autem Rufinum Diuus vidit Ambroſius, videris mihi, inquit, Rufine canum impudentiam imitari. Nam tametſi tuo ſuaſu tam crudelis facta eſt cædes, tu tamen ita perfricuiſti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei inſaniuiſſe. Vbi vero Rufinus obnixe eum orauerat, dixeratq; Imperatorẽ breui eo venturum, Sanctus

Matth. 16

C Ambroſius diuino zelo accenſus, ego, inquit, Rufine, prædico me illum ab introitu ſacri veſtibuli prohibiturum. Quod ſi imperium mutare in tyrannidem, cædem lubens equidem excipiam. Quibus auditis, Rufinus Imperatori per internuntium ſignificat, hortaturque vt maneat in palatio. Quæ cum Imperator in medio foro accepiſſet, eo, inquit, illuc nihilominus, quo iuſtas debitaſque contumelias ſubeam. Vbi vero ad ſacros templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem, ſed ad Epiſcopum, qui in ædicula ſalutatoria ſedebat, accedens obſecrat, vt vincula ſibi ſoluat. At Ambroſius eius aduentum dixit eſſe tyrannicum, eumque ipſum contra Deum inſanire, & illius leges proterere. Tum Imperator: non obſtinato animo, inquit, leges ſancitas impugno, neque ſacra veſtibula per nefas introire cupio, ſed oro, vt mihi ſoluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui eſt Dominus omnium, & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum ſuorum pœniteat, pateſecit. Cui Ambroſius, quam tu, inquit, pœnitentiam, poſt iam graue ſcelus admiſſum,

D oſtendis? [illegible] medicamenta ad vulnera tam difficilia curatu ſananda adhibuiſti? Tuum eſt, inquit Imperator, medicamenta oſtendere, eaque temperare, & vulnera, quæ ægrius curantur, obligare: meum autem, quæ ſunt adhibita, accipere. Tum Diuus Ambroſius, quoniam, inquit, iracundiæ permiſiſti iudicium, & non rectæ rationi, ſed animo irato obſecutus, ſententiam pronunciaſti, conſcribe legem, qua deinceps ſententiæ per iracundiam pronunciatæ irritæ ſint & nullius momenti: cognitioneſque cauſarum de cæde, & publicatione bonorum ad triginta dies ſcriptis proditæ maneant, vti recta ratione de illis iudicium des. Atque diebus illis confectis, qui decreta illa ſcripſerint, mãdata tua tibi oſtendant. At tum quidẽ compreſſa iracundia, ratione ſola

E cauſam expendens, inquires in decreta, & ita perſpicies iniquane ſint, an æqua. Quod ſi iniqua deprehenderis, certum eſt ea decreta ſcriptis mandata te dilaceraturum: ſin æqua, confirmaturum, ſicque manifeſtu intellecturum, numero dierum interiectarum, nihil de authoritate decretorum recte ſancitorum omnino detractum eſſe. Iſtud conſilium Imperator, quoniam prudentiſſimum eſſe cenſebat, libenter amplexatus, iubet extemplo legẽ conſcribi, ſuaque ſubſcriptione confirmat. Qua re confecta, Diuus Ambroſius eius vincula ſoluit. Itaque Imperator fideliſſimus in ſanctum templum ingreſſus, nõ ſtans Dominum precatus eſt, neque genibus flexis, ſed pronus humi abiectus, verſum illum Dauidis recitauit: *Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum:* atque capillum manibus lacerans, frontem ferire, lachrymarum guttis ſolum rigare, veniamque ſupplex petere cœpit. Vbi autem tempus poſtulauit, vt dona ſacræ menſæ offerret, ſurgit, atque non minorem lachrymarum vim, quam antea, effundens, in ſanctuarium ingreſſus eſt. Cum vero dona, vti ſolebat, obtuliſſet, intus prope cancellos manſit. At rurſus magnus ille Ambroſius non conticuit quidem, ſed locorum differentiam eum

Pſal. 118.

F docuit. Ac primum ſciſcitatur, ecqua re egeret. Et cum reſpondiſſet Imperator, ſe expectare diuinorum myſteriorum perceptionẽ, ſignificauit illi per primarium diaconum, qui ei miniſtrabat, ad loca interiora ſolis ſacerdotibus aditum patere, eademque alijs omnibus inacceſſa eſſe, nec debere tangi. Iubet igitur, vt exeat, & cum reliquia laicis conſiſtat. Nam purpura, inquit, Imperatores, non ſacerdotes efficit. Quam admonitionem itidẽ excepit lubens Imperator fideliſſimus: reſpondítque ſe non animi confidentia inductum, manſiſſe intra cancellos, ſed hanc conſuetudinem Conſtantinopoli didiciſſe. Quare habeo, inquit, etiam pro hac medicina gratiam. Tantis & tam eximijs virtutis ornamentis enituit, tum Epiſcopus, tum Imperator. Vtrunque enim admiror, alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterũ propter facilem obedientiam, & illum propter diuini zeli ardorem, hunc autem propter ſinceram fidem. Imperator autem pietatis præcepta, quæ ab illuſtri illo Epiſcopo di-

G dicerat, etiam cum reuertiſſet Conſtantinopolim, obſeruauit. Nam cum diuino quodam feſto ad templum denuo veniret ſtatim vt dona ſacræ menſæ obtulerat, exiuit. Atque cum Nectarius, qui id temporis illius eccleſiæ antiſtes fuit, rogaret, cur non maneret intus, gemens, inquit, ægre tandem didici, quid inter Imperatorem interſit, & Epiſcopum, ægre tandem reperi veritatis magiſtrum. Nam ſolum Ambroſium noui Epiſcopum, dignum eo nomine. Tantum commodi reprehenſio à viro virtute præſtanti adhibita ſecum apportare ſolet.

De Placilla Imperatrice.

Cap. XVIII.

Alia porro cauſa ſuppetebat huic Imperatori, ex qua ſimiliter vtilitatis percepit nõ parum. Nam coniunx eius nunquam deſtitit diuinas leges ei in memoriam redigere, ſeque primum eiſdem accurate ipſa erudierat. Siquidem ea non imperatorio principatu ſe inſolenter extulit, ſed diuinum, quo flagrabat, deſiderium auxit te ſtuduit. Quippe beneficij magnitudo amorem erga domi-

H num multo reddidit ardentiorem. Itaque ad eos ſubleuandos, qui mutilata corpora, membraque omnia labefactata haberent, nihil non diligentiæ & curæ adhibuit, atque ad eam rem non ſeruorum, ſeu ſtipatorum opera vſa eſt, ſed illa ipſa hoc fungi miniſterio, adire eorum hoſpitia, & ſingulis neceſſaria ſuppeditare voluit. Simili quoque ratione eccleſiarum hoſpitia viſere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, iuſculum guſtare, patinam illis deferre, frangere panem, offas porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munera obire, quæ ſerui & ancillæ exequi ſolent. Atque illis, qui eam ab hoc genere miniſterij auocare ſtuderent, reſpondit, aurum diſtribuere decere Imperatorem: ſe autem pro ipſo imperio ei qui id ipſum

A dederat, illam operam offerre debere. [illegible] etiam percrebro ſolet marito dicere: ſemper te, mi vir, oportet cogitare, qui olim fueris, & qui iam ſis. Iſta aſſidue animo complectens, non ingratum oſtendes erga patronum, ſed imperium, quod ſuſcepiſti, iuſte & legitime gubernabis, atque eo rite adminiſtrando eum, qui ipſum donauerit, auguſte ſancteq; coles. Huiuſmodi ſermonibus ſemper cum viro habitis, fœmina virtutum animo eius mandata, præclariſſime commodiſſimeque rigauit.

De ſeditione Antiochiæ ſuſcitata.

CAP. XIX.

ISta quidem ante virum migrauit è vita: poſt cuius mortem, non ita diu, facinus quoddam forte fortuna commiſſum accepimus, quod incredibilem amorem Imperatoris, quo eam complexus eſt, perſpicue pateſecit. Imperator crebritate bellorum coactus, nouum quoddam & peregrinum tributi genus ciuitatibus impoſuit: quod quidem Antiochia non tulit, ſed plebs, cum videret eos, à quibus exigebatur tributum, propter inficiatio-
B nem ſuſpendi, cum alia patrat maleficia, quæ multitudo imperita occaſionem ſeditionis nacta, patrare ſolet, tum ſtatuam æneam omni genere laudis exornandæ Placillæ (id enim nomen imperatrici fuit) deturbat, & per magnam vrbis partem trahit. Quibus auditis, Imperator, vt par erat, grauiter commotus, omnia priuilegia vrbi illi adimit, & principatum Laodiceæ vicinæ ciuitati tribuit. Quippe iſtud Antiochenos ægerrime laturos; Nam Laodicenſes ab antiquis iam temporibus aduerſus Antiochenos graui inuidia exarſerant [illegible] inflammauit. Poſtremo ſe vrbem incenſurum, penituſque vaſtaturum minatur, atque adeo in pagum redacturum. Porro magiſtratus quoſdam, in illo audaci facinore deprehenſos, prius interfecerunt, quam de ipſa tragica clade Imperator certior factus eſſet. Imperator autem, quanquam omnia quæ fuerat minatus, [illegible] fieri, tamen lex, quæ hortatu magni illius Ambroij lata erat, obſtabat, quo minus fierent. Vbi vero nuncij qui vrbi Imperatoris minas ex-
C ponerent, eo aduenerunt, nempe Ellebichus, id temporis dux exercitus, & Cæſarius præfectus palatij, quem Romani magiſtrum aulæ vocant, omnes [illegible] in magnum metum erant. At virtutis athletæ, qui ad montis radices habitabant, quique permulti erant, & viri optimi, hos duos & monere & hortari cœperunt. Ex quorum numero fuit ſanctiſſimus Macedonius, vir rerum, quæ in communi vita geruntur, inſcius, tum literarum ſacrarum prorſus ignarus. Iſte in montium verticibus vitam agens, noctes dieſque omnium Seruatori ſynceras preces offerre ſolet: qui neque Imperatoris violentiam pertimeſcere, neque de poteſtate eorum, qui ministerant, laborare viſus eſt, ſed in media vrbe, prehenſo alterius pallio, ambos ex equis deſcendere iubet. Illi vero cum viderent ſenem ſtaturæ exiguæ, pannis ſordidis amictum, primo indignari quidem. Sed vt primum à quibuſdam eorum, qui antecedebant, viri [illegible] virtute didicerant, deſilire de equis, illius genua amplexati, veniam denique petere cœperunt. Macedonius diuina im-
D butus ſapientia, tali oratione eos compellat:

Dicite, viri chariſſimi, Imperatori hæc verba: Non ſolum Imperatorem eſſe, verum etiam hominem. Itaque ne oculos tantummodo ad imperium adijciat, ſed etiam ipſius naturam mente complectatur. Nam cum homo ſit, illis imperat, qui ſunt eiuſdem naturæ participes. Humanam autem naturam ad imaginem & ſimilitudinem Dei fabricatam eſſe. Quare ne iam crudeliter & inhumane imaginem Dei è medio tolli iubeat. Nam bilem mouet opifici, cum eius imaginem contumelia [illegible] tractet. Conſideret enim quam iniquo animo tulerit ipſe æneam coniugis imaginem contumeliose [illegible] tamen imaginem Dei contumelioſum eſſe non dubitat. Ac quantum interſit inter imaginem [illegible] animatam [illegible], & rationis [illegible] mentibus, qui ſunt mente prædi[illegible] perſpicuum [illegible] præterea ſecum cogitet, nobis perfacile eſſe, pro vna ænea [illegible]ne, mul-

E tas fabricari, ſed eum non omnino poſſe facere vel pilum vnum illorum, qui interfecti ſunt. Hac audita oratione, viri illi admirabiles eam ad Imperatorem retulerunt, cum eius iracundiæ flamma reſtincta eſſet, pro minis quas iactauerat, ſcripſit literas, quibus ſe purgaret, iraque cauſam in illis expoſuit. Non oportebat, inquit, ſi quid à me peccatum eſſet, coniugem, mulierem ſummis laudibus merito decorandam, poſt mortem tantâ contumeliam ſubire, ſed ij qui mihi [illegible] in me furentis animi impetus conuertiſſe debuerant. Adiunxit etiam ſe acerbe tuliſſe, & valde animi eſſe cruciatum, cum intellexiſſet quoſdam à magiſtratibus trucidatos fuiſſe. Iſta quidem a me ſunt propterea commemorata, quod [illegible] iniquum putabam [illegible] libertas loquendi Macedonio monacho longe præſtantiſſimo vſurpata, [illegible] deleretur, [illegible] perutilem illam legem magni Ambroij ſuaſu conſcriptam, omnium [illegible]culis ſub[illegible] cupiebam.

De Idolorum delubris vndequaq; dirutis.

CAP. XX.

F HIS confectis rebus, Imperator fideliſſimus omne ſuum ſtudium ad errorem Gentilium euertendum tranſtulit, legeſque promulgauit, quibus imperatum erat, vt ſimulachrorum fana diruerentur. Nam Conſtantinus Magnus omnibus laudis præconijs [illegible] ferendus qui primus imperium vero Dei cultu [illegible] re ſtudebat, videns adhuc orbem terrarum cæco errore furentem, tametſi vetuit omnino dæmonibus immolare hoſtias, non tamen eorum delubra demolitus eſt [illegible] mandatum ſolum dedit, ne quiſquam ad ea accederet. Quinetiam iſtius filij ſunt paterna deinde perſecuti veſtigia. Iulianus autẽ impietatem renouare, & flammam [illegible] teris fraudis iampridem extinctam de integro accendere laborauit. At contra Iouianus imperio potitus, ſimulachrorum cultum omnino vetuit. Valentinianus quoque ille magnus, eiſdem legibus Europam præclare gubernauit. Cæterum Valens ſicut alijs omnibus permiſit poteſtatem eam quam vellent religionem amplectendi, &
G os [illegible] Deos, quos ipſi pro Deis haberent, [illegible] lus [illegible] dictæ Apoſtolicæ propugnatores [illegible] [illegible] Itaque [illegible] to tempore, [illegible] ignem in aris accẽdere, libamenta, & [illegible] immolare, celebrare qu[illegible] Gentiles deſtiterunt quinetiam myſterijs [illegible] ſcutis curſitare, dilacerare canes, fur[illegible]re, ba[illegible] nique agere, quæ magiſtri ſui [illegible] declarabant. Quæ omnia cum fide [illegible] Imperator pro certo comperiſſet, extirpauit radicitus, & ſempiterna obliuione obruenda curauit.

De Marcello Apameorum Epiſcopo & fano Iouis ab eo deiecto.

CAP. XXI.

ATque ex Epiſcoporum numero Marcellus, vir in rebus omnibus longe præſtantiſſimus, lege, tanquã machina bellica, omnia delubra [illegible]bis, [illegible]us epiſcopatum ipſe admini[illegible] [illegible]nauit. Qua in re gerenda fiducia in Deum potius [illegible] aliorum hominum manu adiutus eſt. Atque [illegible] loco [illegible] inprimis [illegible] notabile ab eo factum narrabo. Vbi Ioannes Epi-
H ſcopus Apameæ, cuius ante ſe[illegible] mentionem, mortem obierat, in eius locum diuinus Marcellus, vir *ſpiritu* [illegible] Apoſtolico præcepto [illegible], *efferuescens*, ſubſtitutus [illegible] Venit [illegible] Apameam [illegible] Orientis, duobus ducibus cum duobus [illegible] comitatu[illegible] quidẽ plebe[illegible] [illegible] ſibi a militibus [illegible] q[illegible]te, del[illegible] [illegible] q[illegible] ampliſſimum [illegible] vas [illegible] eretus[illegible], eruibare [illegible] ſtru[illegible] eius va[illegible] ſolidam & fi[illegible] ineret, ex [illegible] lapidi[illegible] co[illegible]mentati [illegible] modo po[illegible] diſſolui. Nam [illegible] [illegible] cte inter ſe iuncti. Se[illegible] p[illegible] ra.

pati.

[illegible] magnitudi[illegible]m & [illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible] E[illegible] etas eſt quod [illegible] Imperator [illegible] q[illegible] nn dis genus. Nam [illegible] & cauſam eius [illegible] n lerent, ſe non [illegible] ille eum Impe[illegible] vu de ice [illegible] ncor[illegible] conſt[illegible], dum [illegible] & inanis [illegible] mam [illegible] tant. Nam Pa[illegible] vi [illegible] exceſſit [illegible] & Euagr[illegible] eccle[illegible] Epiſcop[illegible] es ee [illegible] Flauiano [illegible] Atque [illegible] et eas, [illegible] anam præterea [illegible] am & [illegible] racica [illegible] m co [illegible] mmunic [illegible] te, [illegible] que ſe ad [illegible] Syriam [illegible] ro vniuer[illegible] m a [illegible] inter Epi[illegible] pos Orien[illegible] prin[illegible] parum [illegible] iere. [illegible] h[illegible] atio[illegible] obſecut[illegible] p[illegible] den[illegible] o[illegible] ſimul [illegible] tem depoſitur[illegible] & legat[illegible] s [illegible] au [illegible] en[illegible] ad-miſſuros. [illegible] re intel[illegible] ecta, [illegible] quoſdam [illegible] triſſimos, presby[illegible] [illegible] & [illegible] Romam mi[illegible] [illegible] locum tenebat Acacius Ep[illegible] pp[illegible] vir omnium ore ac ſerm[illegible] p[illegible] atus [illegible] vna [illegible] ceteris Romam aduentans [illegible] ad dec[illegible] & [illegible] tem annos continuatas [illegible] [illegible] Quare audi[illegible] Æg[illegible] ptij quoque, [illegible] [illegible] Id tempo[illegible] [illegible] ſſ[illegible] r Ana[illegible] cc[illegible] eliæ Romanæ ant[illegible] [illegible] genij & prud[illegible] [illegible] mentus egre[illegible] tru[illegible] Alex-andrinæ autem Theoph[illegible] lus, de quo ſup[illegible] a [illegible] mus.

De Eugenij tyrannide, & Theodoſii Imperatoris ob fidei ipſius meritam victoria.

Cap. XXIIII.

A[illegible] nun[illegible] odum fi[illegible] mi Imperat[illegible] pera[illegible] tuta eſt. Ante quod [illegible] morte [illegible] en[illegible], & E[illegible] [illegible] am exerc[illegible] Eodem te[illegible] [illegible] q[illegible] m m[illegible] um [illegible] genus exc[illegible] [illegible] Æg[illegible] Spiritus ſancti [illegible] s prædix[illegible]. Ad [illegible] [illegible] de [illegible] cum [illegible] com[illegible] ex hoſtibus acie[illegible] te-[illegible] s, qui ei auxilio [illegible] Ibi c[illegible] tent tamus paucos ad [illegible] de in egro [illegible] dum [illegible] here [illegible] tur [illegible] teret, quo ineunte [illegible] hoſtes m[illegible] udine deu[illegible] iceret, [illegible] fid[illegible] eorum [illegible] onſilium [illegible] [illegible] mmittend[illegible] inquit, vt [illegible] tus, [illegible] ſque ſta[illegible] [illegible] noſtro teſtimo[illegible] tribuatur [illegible] exerc[illegible] hoſtium an[illegible] edit. [illegible] cum [illegible] De[illegible] paucæ [illegible] admodum [illegible] & an[illegible] ctæ, [illegible] vetrice mo[illegible] [illegible] ſtra [illegible] at, reperta, [illegible] huius v[illegible] uer[illegible] gube[illegible] pre-[illegible] b[illegible] us [illegible]

[illegible] exfit[illegible] [illegible] fin[illegible] e. [illegible] an[illegible] br[illegible] nium [illegible] rat. [illegible] met [illegible] fus [illegible] ſtri, & [illegible] rendi [illegible] bel[illegible] tum [illegible] tentiam [illegible] uces nob[illegible] Ha[illegible] tis, om[illegible] om[illegible] uarius autem [illegible] militi[illegible] per [illegible] & d[illegible] xha[illegible] dece[illegible] Da[illegible] [illegible] incu[illegible] m phalanges o[illegible] [illegible] quas [illegible] cum [illegible] pe[illegible]

[illegible] pugna[illegible] tue [illegible] tes [illegible] & d[illegible] [illegible] tate [illegible] tio [illegible] [illegible] C [illegible] m, in[illegible] du[illegible] um abdu[illegible] edi ſuru-mus h[illegible] us [illegible] um di-xi[illegible] voc[illegible] ſucunt v[illegible] ctum, & qu[illegible] pau[illegible] et gloriatus fue-rat captiuum ad [illegible] m deducu[illegible] [illegible] autem [illegible] m inm[illegible] lenti[illegible] oc upatæ an idis [illegible] mer[illegible] de b[illegible] l[illegible] um [illegible] ul [illegible] ſtatuam Herculis, qua[illegible] tus ta[illegible] au[illegible] fa[illegible] adm[illegible] P[illegible] [illegible] pl[illegible] arrogando [illegible] ſe[illegible] Theod[illegible] æſtu[illegible]. qo ppe[illegible] pet[illegible] xilu[illegible] u[illegible] confe-

A

De Theodoſii Imperatoris morte.

CAP. XXV.

HAc parta victoria, Theodoſius in morbum delapſus, filijs imperium diſtribuit: ac maiori natu eam partem, quam ipſe rexerat, minori autem Europæ tradit gubernacula. Vtrumque veram pietatem colere hortatur. Ea enim & pacem conſeruari, bellum extingui, hoſtes in fugam verti, trophæa erigi, & victoriam denique conſtare. Hac hortatione filiis adhibita, obijt mortem, cujus gloria ſempiternæ memoriæ commendata eſt.

De Honorio Imperatore, & Telemacho monacho.

CAP. XXVI.

FIlij iſtius Imperatoris, ſicut ſucceſſores paterni imperij, ita pietatis illius hæredes extiterunt. Nam Honorius Europæ potitus imperio, pugnas gladiatorias, quæ Romæ olim fieri conſueuerant, tali inductus occaſione
B ſuſtulit. Telemachus quidam vitam excolens monaſticam, profectus ex oriente, hac de cauſa Romam contendit. Ac dum ſceleratum illud edebatur ſpectaculum, in ſtadium ipſe ingreditur, atque ad gladiatores deſcendẽs, mutuam inter eos dimicationem ſedare nititur. Itaque crudelis cædis ſpectatores accenſi iracundia, & a dæmone, qui ex illa ſanguinis effuſione voluptatem capiebat, ad furorem impulſi, pacis authorem lapidibus obruerũt. Qua re cognita, Imperator admirabilis Telemachum in martyrum inuictorum numerum aſcripſit, crudele autem illud ſpectaculi genus penitus ſuſtulit.

De Arcadij Imperatoris pietate, & Ioannis Chryſoſtomi ordinatione.

CAP. XXVII.

COnſtantinopoli autem, mortuo Nectario, qui illam gubernarat Eccleſiam, Arcadius, cui ea imperij pars obuenerat, cum Ioannem, eximiũ orbis terrarum luminare Antiochiæ in cœtum presbyterorum aſcitum intel-
C lexiſſet, acceſſit ad ſe, & ab Epiſcopis in vnum conuocatis contendit, vt eum conſecrent Epiſcopum, & præclare illius vrbis paſtorem conſtituant. Hoc vno argumento Imperatoris erga res diuinas ſtudiũ ſatis declarari poteſt. Per idem tempus Antiochiæ antiſtes fuit Flauianus, Laodiceæ autem Elpidius, qui vixerat vna cum magno Meletio, eiuſque vitæ rationem accuratius repræſentauit, quam cera formas ab annulis in ea impreſſas ſolet. Iſte magno Pelagio ſucceſſit. Diuo autem Marcello ſucceſſit Agapetus, vir cum primis excellens, quem tempore, quo hæreticæ ingruebant procellæ, in palæſtra monaſtica magnam laudem adeptum ſupra demonſtraui. Seleuciæ autem ad radices montis Tauri ſitæ Epiſcopus, Maximus fuit Ioannis illius illuſtris condiſcipulus: Mopſueſtiæ Theodorus. Ambo doctores erant inſignes. Diuus porro Acacius cum prudentia, tum vitæ ratione clarus, Eccleſiam Berœæ rexit. Galatiæ paſtor fuit Leontius, vir multis virtutis generibus inſigniter exornatus.

D *De diuina huius Epiſcopi in loquendo libertate.*

CAP. XXVIII.

MAgnus ille Ioannes, ſuſceptis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ gubernaculis, cœpit iniqua quorundã facinora grauiter coarguere, Imperatorem eiuſque coniugem ſalutariter admonere, orare ſacerdotes, vt ex præſcripto legum ab Eccleſia ſancitarum vitam inſtituant: eos autem, qui iſtas temere violare aggrediebantur, adito ſanctuarij prohibere. Nam non eſt æquum, inquit, vt ſacerdotali honore fruantur, hi, qui vitam eorũ, qui ſunt vere ſacerdotes, non ſtudioſe imitentur. Atque hoc modo proſpexit, non illi ſolum ciuitati, verum etiam toti Thraciæ, quæ eſt in ſex epiſcopatus diuiſa, & cunctæ etiam Aſiæ, quæ vndecim habet antiſtites. Ponticam præterea Eccleſiam, quæ eundem habet Epiſcoporum numerum, quem Aſia, eiſdem legibus adornauit.

E

De fanis Idolorum in Phœnicia ab eo deiectis.

CAP. XXIX.

POrro cum certior factus eſſet, Phœniciam etiamnum ad nefaria dæmonum myſteria celebranda cæco furore ferri, monachos diuino pietatis ſtudio inflammatos, in vnum cõgit. Eosque cum edictis Imperatoris ad ſimulachrorum fana demolienda mittit. Opificibus autem & eorum miniſtris, qui iſta deturbarent, mercedem non ex Imperatoris promiſit ærario, ſed fœminas cum diuitiis circumfluentes, tum fide præclare inſtructas induxit, vti ſumptus in eam rem (docuit namque quanta laus ex tali largitione colligi ſoleat) affatim & liberaliter ſuppeditarent. Itaque reliqua dæmonum delubra hoc pacto ſolo æquanda curauit.

De Gothorum Eccleſia.

CAP. XXX.

CVm videret præterea gentem Scythicam doctrinæ
F Arianæ laqueis irretitam teneri, molitus eſt ſedulo inde eam eripere: ad quam prædam capiendam hanc viam excogitauit. Complures, qui eadem lingua loquebãtur, presbyteros, diaconos, & lectores ordinauit, illiſque vnam tribuit Eccleſiam: quorum opera multos errore lapſos, eccleſiæ reconciliauit. Nam ille ipſe plerumque ad eam Eccleſiam profectus, cum illis locutus eſt, interprete vtriuſque linguæ perito vſus: aliosque dicendi facultate inſtructos ad idem ipſum faciendum induxit. Iſta quidem in vrbe illa præſtitit, compluresque errore imbutos, veritate doctrinæ Apoſtolicæ explanata, ad viam ſalutis reduxit.

De prouidentia quàm pro Scythis habuerat, & quo pacto Marcioniſtas inſectatus fuerat.

CAP. XXXI.

ITemque cum accepiſſet Scythas qui Nomadæ vocantur, quique propter Iſtrum accolebant, ſitienter quidẽ ſalutem appetere, ſed habere neminem, qui ſitim ſuam ſalutaris doctrinæ fluentis reſtingueret, viros laborum Apoſtolicorum imitatores conquiſiuit, eoſque illis erudiendis præfecit, literas autem eius ad Leontium Epiſcopum Ancyræ præſcriptas, quibus tum Scythas ad fidem conuerſos eſſe ſignificabat, tum orabat, vt viros idoneos ad rectam ſalutis viam illis monſtrandam mitteret, ipſe equidem perlegi. Porro autem vbi intellexit peſtiferam Marcionis hæreſin nonnullos in noſtra regione pagos occupaſſe, ſcripſit ad eum, qui id temporis Epiſcopus illius Eccleſiæ fuit, hortatus, vt hæreſim illam inde expelleret: atque quo ei in eo negocio exequendo adiumento eſſet, edicta Imperatoris ad illum mittenda curauit. Sed de Eccleſiis, more Diui Pauli Apoſtoli, quam animo ſollicitus eſſet, ex his rebus geſtis ſatis conſtare poterit.

In Epiph. cohortem Celticam.

G

De Gaina poſtulatione, & Ioannis Chryſoſtomi reſponſione.

CAP. XXXII. H

SVnt autem alia ipſius facta, quæ eius loquendi libertatem perſpicue declarare queant. Exempli gratia: Gainas quidem genere Scytha, animo barbaro, inſolentia plane tyrannica per id temporis dux fuit, & non modo exercitui ex ſua gente collecto, verum etiam vna Romanis, tum equeſtribus, tum pedeſtribus copiis præfuit. Quem quidem non ſolum alij omnes, ſed etiam Imperator ipſe (quippe eum tyrannidem moliri ſuſpicabatur) magnopere extimuit. Iſte labe aſperſus Ariana, poſtulat ab Imperatore vnum ex ſacris templis ſibi dari. Imperator autem reſpondet ſe de ea re capturum conſilium, & vnum ei curaturum promittit. Itaque diuino illo Ioanne accerſito, ei poſtulatum Gainæ exponit, commemorat eius potentiam, moliri tyrannidem indicat, orat vt templo donato furentem eius animum placet. Cui nobi-

In Epiph. Celticos.

A lis ille vir, ne, inquit, iſtud ei pollicearе, neque ſanctum dare canibus iuandes. Nam nunquam equidem patiar, vt qui Deum verbum ſancte & auguſte laudibus & hymnis celebrant, expellantur e ſacro templo, idemque tribuatur his, qui contra eum loquuntur blaſphemias. Atque ne barbarum illum omnino metuas, Imperator, ſed me & illum in vnum locum conuoca, tuque ſilentio vtriuſque noſtrum ſermoni auſculta. Ego certe me hominis linguam refrenaturum ſpero, perſuaſurumque ne poſtulet, quod ei concedi non debeat. Quibus auditis, imperator vehementer lætatus, & poſtridie eius diei vtrunque acceſſit. Gainas quidem promiſſum expoſcat: magnus autem Ioannes reſpondet illi ex aduerſo: non licere Imperatori, qui pietatem colere inſtituat, aliquid contra res ſacras temere moliri. Cui quidem dicenti templum ſibi dari oportere, reſpondet Ioannes, templum ſacrum apertum eſſe, neminemq; eum

B prohibere, quo minus in eo, ſi libeat, preces Deo fundat. Tum Gainas, at ego, inquit, alterius ſectæ ſum, & cum hominibus eius ſectæ vnum ſanctũ templum habere poſtulo. Atq; illud quidem non immerito peto, quippe qui multa bellica certamina pro Romanis confecerim. At præmia, inquit Ioannes, tibi propterea tributa labores tuos longe ſuperant. Nam dux es, & honore conſulari dignatus: quin etiam tecũ debes conſiderare, quis fueris olim & qui iam ſis: quæ etiam præterita tua inopia, & in qua iam abundantia vitam degas. Quibus quoque veſtimentis prius indutus eſſes quam Iſtrum traieceris & quibus iam operiris. Complectere igitur animo, quam pauci ſint labores, & quam ampla præmia: atque noli erga eos, qui tibi honorem hunc detulerint ingratus eſſe. Hac oratione habita, Ioannes celebris totius orbis terrarum doctor, os obturauit Gainæ, atque adeo obmuteſcere coegit. Temporis autem interuallo in-

C teriecto, Gainas tyrannidem, quam molitus fuerat, manifeſto patefecit, atq; collecto in Thracia exercitu, prædas agere, & multa loca vaſtare cœpit. Quibus rebus cognitis, omnes cum magiſtratus tum ſubiecti metu exhorreſcere: atque nemo erat, qui vel cum eo in acie [illegible] ſtringere animum induxerit, vel legationem apud eum obire ſe tuto poſſe exiſtimaret. Nam barbarum eius & crudelem animum quiſque ſuſpectum habuit.

De Chryſoſtomi ad Gainam legatione.

CAP. XXXIII.

ID temporis alijs omnibus velut metu perculſis relictis, itum eſt ad Ioannem, inuictiſſimum illum Chriſti bellatorem: ſuadetur ei, vt legatus ad Gainam proficiſcatur. Ille vero, nulla habita ratione vel ſuſceptarum inter ſe [illegible] tra Gainã ante ſuſceptæ, vel ſimultatis inde ortæ, prompto animo in Thraciam contendit. Quare Gainas, cognito legati aduentu, & animi eius alacritate pro pietatis defenſione conſiderata, longo interuallo ei lubens

D procedit obuiam, atque prehenſam illius dexteram oculis ſuis apponit, liberosque ſacra eius genua complecti cogit. Sic quidem virtus vel infeſtiſſimos afficere pudore, & obſtupefacere ſolet.

a

De ijs quæ propter Chryſoſtomum euenerunt.

CAP. XXXIIII.

VErum inuidia illuſtrem ſapientiæ Ioannis lucem doctoremque non tulit, ſed ſuis machinis admotis, non vrbem Conſtantinopolim ſolum, verumetiam vniuerſum orbem terrarum cum eloquentia illius, tum ſapientia orbauit. Ipſe equidem ad hanc hiſtoriæ partem iam oratione progreſſus, neſcio quo animo [illegible] tus ſim. Nam dum iniurias ei illatas narrare inſtituo, [illegible] qui illarũ iniuriarũ authores erant, non [illegible] reuereor. Qua de cauſa eorum nomina ſilentio prætermittere animus eſt. Iſti quoniam varias cauſas habere videbantur, cur cum eo ſimultatem gererent, eximiam eius [illegible] virtutem videre noluerunt, ſed miſeris quibuſdam [illegible] conquiſitis, tametſi crimen perſpicue illum eſſe inſcleratum, tamen concilio longe extra vrbem conuocato, ſententiam aduerſus eum pronunciarunt. Itaque Imperator ſacerdotibus fidem adhibens, [illegible] longe a vrbe relegari mandat. Ioannes autem, cũ neque accuſationem audiuiſſet, neque ei reſpondiſſet, velut criminis [illegible] ſibillatorum conuictus vrbẽ deſerere cogitur, & in Hieron oppidum (ſic enim nauale illud nominatur) in [illegible] Ponticum contendere. Cum vero noctu terræmotus factus eſſet, & terror inde Imperatrici incuſſus, Conſtantinopoli vrbi Mariæ [illegible] mittit [illegible] ad Ioannẽ exulem, oratum vt quãprimum ad vrbem redeat, periculumq; ei impendens depellat. Poſt quos alij inſuper mittuntur legati: poſt illos etiã alij, adeo vt Boſphorus refertus eſſet legatorum turba. Vbi vero fideliſſimus populus iſtud intellexit, oſtium Propontidis nauigijs operuere. Omnes namque cum cereis accenſis ei obuiam iuerunt. Atque pro eo quidem tempore hoſtium illius coniurata

F manus diſſipata eſt. Sed pauci iam interceſſerant menſes, cum de integro in vnum coiere: pœnasque ab eo expetiuere non criminum ſolum quæ ei falſo obiecerant, verumetiam miniſterij in eccleſia, quod poſt abdicationẽ obierat. Ad quos reſpondet, ſe neque in iudicio egiſſe cauſam, neq; crimina obiecta audiuiſſe, neq; dediſſe pro ſua ipſius defenſione reſponſum, neq; præſentem condemnatum, ſed abſentem in exilium ab Imperatore eiectum, & denuo ad ſedem epiſcopalem reuocatũ. At amen aduerſarij eius altero concilio non ad cauſam cognoſcendam coacto, ſed vt Imperatori perſuaderent, iuſtam & legitimam ipſorum eſſe ſententiam, non ſolum eum ciuitate expellunt, verum etiam ad paruum & deſertum quoddã Armeniæ oppidum, quod Cucuſus dicitur, amandant. Inde rurſus eiſ ducentes, ad Pityuntem transferunt. Id oppidũ eſt velut terminus, quo Pontus, & imperium Romanum diſtinguuntur, Barbaris crudeliſſimis finitimum, ſed clemens Dominus non permiſit egregium ſuũ athletam ad eiuſmodi hominum cœtum deduci. Nam vbi ve-

G nit Comana ad vitam immortalem, & cuiuſque ea perſeni moleſtiæ migrauit. Corpus autem, quod tot præclara certamina confecerat, propter buſtum Baſiliſci martyris (id enim ſanctus martyr per ſomnium mandauerat) conditum eſt. Quot quidem Epiſcopi illius cauſa ſuis exturbati fuerint eccleſijs, & ad extremas orbis terræ oras relegati, quot etiam monachi [illegible] ſupplicij genere mulctati, hoc loco percenſere ſuperuacaneum arbitror, eoque pacto longius hiſtoriam prouehere, præſertim cum mea quidem ſententia ea, quæ triſtitiam afferant, [illegible] & [illegible] corum, qui [illegible] fide [illegible] nobiſcum [illegible] ſilentio tegenda. At qui [illegible] eorum, qui [illegible] authores, pœnas perſoluerunt, quori [illegible] patum arru- [illegible] Iſtud [illegible] Epiſcopi [illegible] cætero detectari ſunt. Nam ſe a communione illorum qui illud conſciuerant ſeparauere: quibus totius Illyrici [illegible] adiunxere Epiſcopi. Porro autẽ quam plurimi Epiſcopi [illegible] verſus orientem ſolem ſitarũ, à facinoroſis cõmunione ſeſe [illegible] quidẽ, ed corpus eccleſiæ minime diſtraxerũt.

H Quinetiã iſto excellentiſſimo orbis terræ doctore mortuo Epiſcopi Occidentis non prius cum Epiſcopis Ægypti & Orientis, & Boſphori & Thraciæ communicare voluerunt, quam nomen illius ſanctiſſimi viri in tabulas, quibus nomina Epiſcoporum mortuorum continebantur, retuliſſent. Atque Arſacium eius ſucceſſorem ne ſalutare quidem dignati ſunt. Atticum autem, qui ſuccedebat A[illegible], quique ſæpe legatos ad eos miſerat, ſæpeque pacem poſtulauerat, poſtea tandem, cum Ioannis nomen in tabulis inſcripſiſſet, receperunt.

De Epiſcoporum ſucceſſione, & Alexandro Antiocheno Epiſ[illegible].

CAP. XXXV.

EOdem tempore Cyrillus filius ſororis Theophili Alexandriæ Epiſcopus [illegible], animi [illegible] in eo præſulatu ſucceſſo. E [illegible] Hi [illegible] patum tunc

A geſſit Ioannes, vir plane inſig. is, … de quo ſupra f. cta eſt mentio … eccleſia … nam adminiſt … Alexande… cuius p… chre cum Ep… opa … conſer… Nam … pore ante fui… epiſcopatum in palæſtra … contrito, cum pl… imum ſe exe… uſſet, generoſ… letam ſe plane decla… quippe tum oratione … alios, tum vitæ … ſeueritudine orationem … Iſte ſucceſſit Porphyrio, qui poſt ſlau… annum illius Eccleſiæ clauum tenens, multa ſuæ benignitatis monumenta poſt ſe reliquit. Cui quidem ſumma etiam animi prudentia non parum attulit ſplendoris. Diuinus autem Alexander, ſeueta vitæ diſciplina, ſtudio ſapientiæ egeſtate voluntaria, eloquentia, aliis denique Spiritus ſancti donis admodum excelluit. Itemque factionem magni … ſtathii cauſa inchoatam (quæ quo minus iam pridem eſſet cum reliqua Eccleſia denuo ſociata, Paulinus impedimento fuit, & poſt eum Euagrius) ſua perſuaſione & conſilio, cæteto Eccleſiæ corpori adiunxit, & ſalem diem feſtum, qualem nemo aliquando vidertt, ex inſperato celebrandum curauit. Nam vniuerſis eadem fide conſentientibus in vnum collectis, tam factis initiatis quam laicis, ad illum conuentū accedit. Atq; aſſumptis ſibi, qui cantare nouerant, vnoque hymnorum concentu contexto, a porta quadam patuula ad occidentem ſpectante vſque ad maximum templum totam plateam compleuit hominibus, & fluuium tatiunis participem, ſimilitudinem fluui præterlab: ntis mirea dumbiantem, effecit. Quem cum Iudæi, Ariani & Gentilium reliquiæ quæ per paucæ erant, viderent, gemere, & lamentari cœperunt quod alios iam fluuios in ipſum Eccleſiæ quaſi mare illabi cernebant. Iſte præterea primum Magni Ioannis nomen in tabulis Eccleſiæ inſcribendum curauit.

De reliquiarum Ioannis, quæ poſtea facta fuit, importatione, & Theodoſii iunioris ac ſtatrum eius fide.

C CAP. XXXVI.

POſtea vero ipſæ etiam Ioannis doctoris præſtantiſſimi reliquiæ fuere Conſtantinopolim in vrbem primariam traductæ. Itaque fidelis hominum cœtus, pelagus, nauigiorum multitudine, velut continentem effecieus, Boſphori oſtium ad Propunttdem ſitum luminaribus cooperuete. Hunc theſaurum is, qui iam imperium ad miniſtrat, qui vt aui nomen fert, ita ſinceram eius pietatem ſeruat in illam vrbem importauditum … demque vultu & oculis in ſancti illius viri … defixis, pro parentibus preces fudit, orauitque vt iniuriam eorum ignorationem factarum veniam illis tribueret. Iampridem autem eius parentes mortem obierant, illo iam tum valde adoleſ… orbe relicto. Sed vt … bitam moleſtiam expertetit … parentum & maiorum ſuorum Deus neutiquam paſſus eſt. Nā & cum ipſum imperatis educauit alimentis, & … ſeditionib. conſeruauit, & animo … tiad tyrannidem propenderent, … preſſi … … enefictorum … per me… … attonā ſuo… laudibus … hymnis celebrari … nceſſat. Atq; huius … eorum concen… Dei laudandi conſuetudinis fo… bet ſorores ſuas, ... vitæ tempore virginitatem excolentes quæ & pro ſummis deliciis habent literarum commendationem ſacrarum, & pro certo ſubſidio quæ theſauro terum egent bus neceſſariarum ſuppeditationem. Et quanquam iſte … perator multis alus virtutibus eximie decoratus erat, clementia tamen … maxime, manſuetudine, animi tranquillitate, quæ nullis procellis agitari poterat, fide demque ſincera & ſpectata. Cuius rei certiſſimum argumentum oſtendam. Vir quidam vitam exc… lens monaſticam, animo pau… uda… præditus ad Imperatorem … la … petendæ gratia accedit. Quod cum ſæpius f… … etiſſet, Imperator Eccleſiaſtica interdicit communione, vinculoque Eccleſiæ eum inſectu, decedit. Imperator autem ſide cum primis excellens accedens ad palatium cum tempus inſtaret cum D vnum, & omnes conu… u… ſſent, dixit ſe non prius capitum … bum, quam Eccleſiæ vinculo ſolueretur. Proinde vnum ex familiaribus ad Epiſcopum mittit, oratum, vt poſt ſtatim faciat ei, qui ipſum ligauerat vinculo … luendi. Cum autem Epiſcopus reſp… diſſet, non debere cuiuſque vinculum admittere, ſignificaſſetque eum ſolutum eſſe, non tamen ſolutione … contentus eſt, donec ille, qui eum ligauerat, magno cum labore conquiſitus, eum … um reſtituiſſet. Eiuſmodi namque erat Imperatoris erga leges diuinas fides. Qua etiam inductus, ſimulachrorum delubra, quæ etiamnum reliqua erant, adeo funditus deturbari euertique mandauit, vt ne veſtigium quidem veteris gentilium erroris (iſtam namque ſententiam in edicto de illis demoliendis conſcripto meminit) poſteris reſtaret ad intuendum. Atque ex his pietatis ſeminibus fructum continuum percepit. Nam hac de cauſa omnium moderator Deus eius ſaluti ſedulo pe… ſpexit. Etenim cum Rhoilus dux Scytharum, qui Nomadæ dicuntur, traiecto Iſtro cum ingentibus copiis Thraciam populari & … gidas agere inciperet, & Conſtantinopolim vrbem primariam obſeſſurum, momento … tempore … capiturum … adeo ſolo æquaturum minatur. Deus … ictu, & f … cœlitus demiſſis cum illum con… iſſe, tum vniuerſum eius exercitum perimit … Non diſſimile quiddam etiam in bello Perſico Deus … cauſa præſ… Nam cum Perſæ negociis Romanorum … dūs … intellexiſſent … vicinos … bellum … neque quiſquam … … ſubſidio … Imperator enim … fidus duces ſuos & … ad … bella … ſerat Deus in … maxim … … Diſpurpiu … exercitum … eos … facile … faciendo … … dieb. vigin … … ad … … dum … dimicandu … tent. … præalio ante commiſſo … tos … Romam … obſidione … tenens … Deus expoſuit. Nam … Pete … tenes … tt … dies … cum … copiis vehementiam … & … … ad vrbes capiendas accommodata ad murū applicaſſ … & innumeras iam … machinas. & alias turres extra mœnia extruxiſſet ſolus diuinus … omnis illius vrbis Epiſcopus teſtitit, & machinationum adiectarum Imperii penitus repreſſit. Ac cum duces noſtri contra … prælium … … … Epiſcopus ſe hoſtibus … lum … Nam cum videas ex … blaſphemias in Deum iaceret, & … Rh … Sennacherib verba exce… h … ſtetet … furoreque inflatus, … … … … … … … … … … … … … … … … … ſtatui, & … … … … … … blaſphemias … ... iubet. … ... illum regulum delatus, & in … … … caput … … cerebro … … … Quod cum … dux Gorr… … … vrbis capien… … exercitum … … … ſe victis plane declarauit. At que ob h… … ſuum metu … fœdera cum Romanis perc … Ad hunc … modum … omnium … Deus fid. … Imperat … … conſuluit: qui quidem & ſe tanta … … … ingenue agnoſcit, & debitum Domino præſtat obſequium.

E

F

G

Paral. 32

H

De Theodotto Antiocheno Epiſcopo.

CAP. XXXVII.

ISte Imperator reliqui s, … præclari illius mūdi lu … is Ioannis Conſtantinopo… illarum admodu … Sed iſtud poſte … Roma … Zotimus … us. … … poſt Ioannem illum adhibuerunt

A *A manſuetudine facta vox.* mortuum, Praylius vir, qui nomini ſuo pulchre reſpondebat, illius eccleſiæ rectionem capeſſit. Antiochiæ vero, Diuo Alexandro vita defuncto, Theodotus, continentiæ velut margarita, eccleſię præſulatum obtinuit: vir manſuetudine inſignis, & accurata vitæ inſtitutione egregie exornatus. Qui ſectam Apollinarem orantem, vt ſe cum reliquo Chriſti grege iungeret, cæteris eccleſiæ ouibus aggregauit. Multi tamen eorum, inſignem erroris labem, qua ante erant inquinati, minime eluerunt.

De perſecutione in Perſia excitata, & qui illic martyrium perpeſſi ſunt.

Cap. XXXVIII.

PEr idem tempus, Iſdigerdes rex Perſarum perſecutionem contra eccleſias concitauit, occaſione ex re geſta, quam ſum deinceps narraturus, arrepta. *πυρεῖον.* Audas Epiſcopus, vir multis virtutis generibus ornatus, zelo non opportuno illo quidem accenſus, Pyreū (templa enim in quibus πῦρ, id eſt, ignis eorum Deus colitur, Pyrea vocant Perſæ) demolitus eſt. De qua re rex per Magos certior factus, Audam accerſit. Ac primū placide eum coarguit, & Pyreum denuo ædificare iubet. Qui cum ei B contradiceret, negaretque ſe illud facturum, rex omnes eccleſias Chriſtianorum ſe diruturum minatur. Atque certe quod verbis minabatur, re ipſa perfecit. Nam vt primum Audam diuinum illum virum e medio tolli mandauerat, eccleſias deturbari iuſſit. Quod autem ad Pyrei euerſionem attinet, haud opportune equidem illud factum fuiſſe exiſtimo. Nam ſanctus Apoſtolus Athenas aduentans, & ciuitatem ſuperſtitioſo ſimulachrorum cultu excæcatam videns, aram quandam ab illis honoratā minime diruit, ſed verbo eorum ignorationem redarguit, & veritatem illis patefecit. Attamen quod Audas templum ſimulachri deturbatum erigere ruſſus noluit, ſed interfici potius, quam illud efficere, eum magnopere admiror, & corona dignum iudico. Nam par impietas eſt, mea quidem ſententia, ignem adorare, atque ei ædificare delubrum. Hinc igitur perſecuC tionis tempeſtas orta, grauiſſimos & turbulentiſſimos fluctus contra pietatis alumnos concitauit: quæ procella triginta annos continuos à Magis velut à quibuſdam turbinibus agitata durauit. Magos autem vocant Per*Ἀρδάνης, edi Epiph. & ipſe aliter legit. Bararanes vocatur à Socrate.* ſæ, qui elementa in Deos referunt. De quorum commentitijs fabulis alio in opere, in quo eorum quæſtiones diſſoluebamus, ſatis enucleate diſſeruimus. Porro Gororanes, filius Iſdigerdis, poſt mortem patris, vt regni paterni, ſic belli contra pietatem à patre commoti ſucceſſor extitit: quippe pater moriens, hæc duo coniunctim illi reliquit. Tormentorum autem genera & noua cruciamenta pijs hominibus ab illis inflicta vix dicendo explicari poterunt. Nam quorundam manibus, aliorum autem tergis corium detrahunt. Aliorum capita, à fronte exorſi, ad barbam vſque cute exuunt. Nonnullos primo in cœperunt arundinibus ſemiſectis circundare, & portiones corporibus applicare: deinde robuſtis vinculis à capite ad pedes vſq; circumligare, & ſingulos calamos vi arcte conſtringere, vt partem cutis, ad quam admotę erant arundines, eo pacto grauiter lacerātes, acerbiores dolores morſus efficerent. Quin etiam lacus effodere, eos ſumma cum diligentia inungere: deinde ingentem ſoricum numerum in eos concludere: poſtremo pietatis athletas, eorum manibus pedibuſque conſtrictis, ne beſtias abigant, ſoricibus velut alimentum obijciunt. Sorices autem fame oppreſſi, ſenſim carnes ſanctorum abſumunt, ſicque diuturnum & acerbum cruciatum illis afferunt. Itemq; carnifices illi à conſcelerato illo naturæ noſtræ inimico, & veritatis hoſte edocti, tormenta alia his quidem multo aſperiora excogitare: Sed tamen ne eo quidem modo athletarum fortitudinem & conſtantiam retundere potuerunt. Nam ſua ſponte accurrebant magno deſiderio mortis oppetendæ, per quam aditus ad vitam immortalem patefit, inflammati. Quorum duos rurſus in memoriam reuocabo, quo per hos E etiam aliorum fortitudo cognoſci queat. Hormiſdam quendam, virum in Perſis apprime nobilem, ex genere Achemenidarum ortundum patre præfecto cum Rex eū Chriſtianum eſſe accepiſſet, ad eadduci & Deum Seruatorem pernegare iubet. At Hormiſda, quod imperas, ô Rex, neque iuſtum eſt, neque vtile. Nam quicunq; didicerit Deum omnium gubernatorem facile contemnere, eumq; denegare, multo facilius Regem, quippe cum homo ſit, mortalis naturæ particeps, contempturus eſt. Quod ſi qui tuum imperium pernegauerit, ô Rex, grauiſſimo dignus ſit ſupplicio, quanto grauius meretur ille quidem, qui omnium rerum effectorem pernegat. Rex autē quem oportuerat ſapientiſſimam eius orationē admiratum eſſe, athletā generoſum, diuitijs & honore ſpoliauit: deditque ei mandatū, vt omnibus veſtibus, ſolo ſubligaculo excepto, exutus, camelos, qui erant in exercitu, duceret. Cū vero dies complures iam præteriiſſent Rexq; tabulato deſpiciens videret optimū illum virū & radijs ſolis exuſtum, & conſperſum vndiq; puluere, nobilitate ac ſplendore patris illius in memoriam reuocato, primū iubet eum adduci ad ſe, & induto linteo veſtiri: F deinde arbitratus eius animum partim cruciatu, partim prætento, parum humanitate erga eum iam declarata mollitū eſſe, nunc demū, inquit, obſtinatione depoſita, filium fabri negato. At ille, diuino zelo accenſus, induſium dilacerauit: quo ad regem proiecto, ſic eum affatur. Si me huius cauſa pietatem deſerturum putas, habeas tibi donum *Sanuem vocat Epiph.* cū impietate. Hac eius fortitudine perſpecta, Rex eum è palatio nudū exturbauit. Porro idem Rex Suenem mille ſeruorum dominū, qui ei contradicebat quiq; fabricatorem huius vniuerſitatis pernegari haud quaquā ſuſtinebat primū percontatur, quis ex eius ſeruis improbiſſimus eſſet, deinde ei tradit reliquorum dominatū, ipſumque dominum Suenē illi inſeruire iubet. Quin etiam domini ſui coniugem ei in matrimonium dat, ratus eo pacto ſe veritatis propugnatorem Suenem de ſententia deducturum. Verū ſpes eum fruſtrata eſt. Nam Suenes domum ſupra petrā ædificatam habuit. Poſt hos Beniamin diaconum comprehendi, & in carcerem conijci mandat. Biennio vero poſt, legatus Romanus venit ad regem, de alijs rebus cū eo acturus. Qui de diacono certior factus, imG petrat ei à rege liberationem. Rex autem iubet Beniamin poſthac ne le doceret quemquā Chriſtianam cum nullo Mago communicaturum. Legatus quidem recipit Beniamin regis mandata effecturum. At Beniamin, cum legatum de hac te ipſum admonentem audiuiſſet, reſpondit, non poſſe fieri, vt doctrinam lucis, quam à Deo acceperat, non alijs *Matth. 25* impartiret. Nam abſcondendi talentum, quantum mereatur ſupplicij historia euangelica aperte docere. Verū Rex id temporis huius reſponſi ignarus, iubet illū è vinculis eximi. Qui quidem, vt ſolebat, homines ignorationis tenebris obcæcatos, inde eripere, & ad lucē, quæ ſola intelligentia percipitur, adducere non ceſſauit. Anno autē poſt res ab eo geſtę regi indicantur. Qui iubet eum adduci, & Deum quem colebat, denegare. Tum ille ſciſcitatur à rege quo ſupplicio mulctandus ſit is, qui eius regnum deſerat, & alterius diuoni ſe ſubijcere animum inducat: morte, inquit rex, & pœna grauiſſima. Cui rurſus ſapientiſſimus vir, quo pacto igitur, inquit, coercendus eſt homo ille, qui effectorem & opificem omnium derelinquat, & unum è conſeruis Deum conſecret, eique cultum vero Deo debitum tribuat? Quibus verbis rex grauiter commotus, viginti arundines præacutas per vnguium manuum ac pedum traijci iubet. Vbi autem videt eum cruciatum habere pro ludo, aliam rurſus arundinem in ambrum genitale intrudi mandat: quæ ſæpius extracta & immiſſaq;, dolores ei incuſſit plane inexplicabiles. Post istud inflictū ſupplicium, impius ille & immanitate crudelitatis tyrannus, virgam robuſtam, craſſam, & propter ramos vndique eminentes valde aſperam, in aluum eidem infigi iubet. Quo cruciatus genere generoſus Chriſti athleta oppreſſus, extremum ſpiritū edidit. Infinita fere id genus ſcelera ab illis impijs fuere admiſſa. Neq; cuique mirum videri debet, omnium rerum adminiſtratorem Deum, eorum feritatē impietatemq; tolerasse.

D

H

A

[illegible] an [illegible]
C [illegible]
res [illegible] sabr [illegible] d [illegible] At [illegible]
nus ip [illegible] die [illegible]
toto R[illegible]ano [illegible] est. V[illegible]
nouem [illegible] anni in [illegible] cum [illegible] ipsæ [illegible]
florere, atque multo maiore amplitudine & [illegible]
quam an[illegible] a ente cœperunt, [illegible] tyrannus ille vna cum
[illegible] pie [illegible] ctus est. Atque [illegible] minus tum hæc [illegible]
contra C[illegible] n[illegible]s ex[illegible] tata [illegible] re [illegible] rum [illegible] lesiam inu
[illegible] in p[illegible] [illegible] rat [illegible] etiam ipsi rerum euentus
nos docent [illegible] b[illegible] p[illegible] commodi, quam pacem nobis solere ap[illegible]or[illegible]re. Nam hæc nos molle[illegible] m[illegible] o[illegible]
& timi[illegible] d[illegible] illud a[illegible] animos a[illegible] & re piæ
sentis [illegible] tan[illegible] uam [illegible] temnere fac[illegible] rum e
his aliis [illegible] libr[illegible] sæpe didicimus

De Theodoro Mopsuestiæ Episcopo.

CAP. XXXIX.

B

PEr [illegible] tempori, [illegible] Theodotus Anti[illegible]
nam rexit Ecclesiam, Theodorus [illegible] piscopus [illegible]

flix, [illegible]
& [illegible] vniuersas [illegible] phalanges [illegible]
p[illegible] uerat, obui m[illegible] iste & Diodori [illegible] ex
[illegible] doctrinæ pa[illegible] sest, & [illegible] rus
ann[illegible] ius [illegible] adin[illegible]. [illegible] omni[illegible] ter [illegible] os
pie[illegible] præcepta ex [illegible] tualibus [illegible] do[illegible] nen[illegible]
runt [illegible] sex annos præsu atum [illegible] eod-
rus, neque [illegible] q[illegible] [illegible] tum co[illegible] At [illegible]
nominat [illegible] velut in acie di[illegible] tum [illegible]
num A[illegible] an[illegible] man[illegible] lum impugnat [illegible] p[illegible]
herba [illegible] ribu[illegible] tare. Cuius [illegible] ater
Polych[illegible] Apa[illegible] em tum propter præ-
stant am [illegible], [illegible] pter piæ vitæ [illegible] dorem
præclarissi[illegible] gubernaui[illegible] Isto quidem in loco finem historiæ facere [illegible] est atque omnes qui eam ali-
quando per[illegible] ctur[illegible] ementer oratos volo, [illegible] precibus
suis me[illegible] [illegible] ore c[illegible] mpensare non grauentur. Sp[illegible]
quidem cent[illegible] & quinque annorum ista complectitur
histor[illegible] quæ init[illegible] habet ex rabie A[illegible]na, exitum
autem à m[illegible] [illegible] ominum præstan[illegible]ssimo-
rum, [illegible] Theo-
do[illegible]

LIBRI QVINTI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, ERANISTES, SEV POLYMORPHVS. IN QVO TRIBVS DIALOGIS CONTRA QVOSDAM [illegible] HÆRETICOS [illegible] ACERRIME & [illegible]ime disputat.

C

Eiusdem, Hæreticorum improbarum nugarum a[c fa]bularum compendium.

Eiusdem, Diuinorum decretorum [s]eu dogmatum epitome.

Interprete Gentiano Herueto Aurelio.

S[illegible] *N[illegible] nonnulli, qui cum ne[c] [illegible] genere nec ex [illegible] tione, nec ex rebus præclare gestis [illegible] [illegible] nam cl[illegible] m habeant, [illegible] studiis [illegible] nes euadere contendunt. Ta-[illegible] A[le]xand[illegible] erarius, qui cum nihil in se egregium [illegible] ndum [illegible] be-[illegible] nob[illegible] non dicend[illegible] facultatem, non [illegible] populi artem n[illegible] cen[illegible] rerum [illegible] commendati [illegible], & [illegible] lum modo [illegible] & illiberalem ex[illegible] rtem [illegible] sua s lucr[illegible] diuini [illegible] Pau[illegible] infansa[illegible] xtitit. Porro autem Semei [illegible] que homo plane obscurus, [illegible] ralis [illegible] diuinum Dau[illegible] mi[illegible] errimus cuasit. Iam vero Manichæorum quoque Hæresis in-[illegible] ant ferunt fui[illegible] [illegible] cupiditate inuolsam, execrandum illum vel[illegible] ritum [illegible] i. [illegible] ipsum non[illegible] quoque nunc faciunt, qui expetendam virtutis gloriam, propter eos, qui [illegible] [illegible] lab[illegible] [illegible] entes [illegible] nomini [illegible] & longe ma[illegible] famam sibi famam pepererc. Cum enim nouo-[illegible] tor [illegible] primi[illegible] [illegible] fent ex multis [illegible] impietatem emendicarunt, & hanc pernicio[illegible] hæresim [illegible] unt. E[illegible] autem pane cum e[illegible] nabor d[illegible] ercere, tum vt eis aliquid remedii afferam, tum vi[illegible] qui [illegible] integri prouideam. [Li]bri autem a me scripti nomen est Eranistes, seu [illegible] hoc est, Emendicator [illegible] forma mul[illegible] lex. Cum [illegible] multis atque temp[illegible] omnibus infausta fui[illegible] ta emendica-rint, varia & mult[illegible] prof[illegible] unt. [illegible] enim Deum solum Dominum Christum nominant [illegible] Simonis, & Cer[illegible] N[illegible] tonis, & aliorum, qui huic execrandæ sententiæ [illegible] autem ex virgine qui [illegible] [illegible] entur [illegible] eam dicunt fuisse tra[illegible], nec Deum [illegible] sum qu[illegible] gine accept[illegible], ex Valentin[illegible] Bard[illegible] & eorum, qui non [illegible] ab illorum opinione remoti, [illegible] [illegible] surripuerunt. Quod [illegible] Domini Christi diuinitatem [illegible] manitatem [illegible] nam [illegible] Apollinaris nugis suffurati sunt. Rursus autem quod Christi [illegible] anima [illegible] ex Arij, & Eunomij blasphemia ceperunt. Et reuera [illegible] eorum [illegible] dicerum [illegible] quæ ex diuersis pannis consarcinantur, non [illegible] mobre[illegible] aut [illegible] morphum [illegible] E mendicatorem, seu forma multiplicem [illegible] brum appe[illegible] autem [illegible]*

D

1. Reg. 18.

Reg. 18. Manich.

E

F

G

H

terra-

[illegible]

IMMVTABILIS DIALOGVS PRIMVS.

ORTHODOXVS & ERANISTES.

ORTHODOXVS.

[illegible]

A tem ... cujus appellationem audiuit. Si d ... nomen ſimpliciter & abſolute audierit, ... aliquem indiuiduum ... intelligit, ... Indum etiam, Scytham, & Maſſagetam, & ... vt ſemel dicam, humanum genus cogitat. Idque nos non natura ... ſed etiam diuina ſcriptura docet. *Dixit enim Deus*, inquit, *Delebo hominem, quem formaui, a facie terræ.* Hoc autem dixit de innumerabilibus hominibus. Cum enim plus quam bis mille & ducenti anni poſt Adam præteriiſſent, per inundationem hominibus exitium attulit. Ita etiam dicit beatus Dauid, *Homo cum in honore eſſet, non intellexit*, non hunc, vel illum, ſed omnes homines communiter accuſans. Inuenire autem licet ejuſmodi innumerabilia. Sed non opus eſt de hac re plura dicere.

ERAN. Cõmunis, & proprij diſcrimen aperte oſtenſum eſt. Sed ad ſubſtantiam & hypoſtaſim redeamus.

B ORTH. Sicut ergo hoc nomen homo, commune hujus naturæ nomen eſt, ita etiam diuinam ſubſtantiam, vt quæ ſanctam Trinitatem ſignificet: hypoſtaſin autem, vt quæ aliquam vel Patris, vel Filij, vel Spiritus ſancti perſonam declaret, accipimus. Hypoſtaſin enim, perſonam & proprietatem idem ſignificare dicimus, ea, quæ à ſanctis Patribus ſunt definita, ſequentes.

ERAN. Hæc ita habere confitemur.

ORTH. Quæcunq; ergo dicuntur de natura diuina, ea ſunt cõmunia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & Deus, Dominus, Opifex, Omnipotens, & quæ ſunt his ſimilia.

ERAN. Hæc citra vllam controuerſiam ſunt Trinitatis communia.

ORTH. Quæ autem rurſus hypoſtaſes ſignificant, ea non ſunt vtique ſanctæ Trinitatis communia, ſed ſunt illius hypoſtaſis, cujus ſunt propria. Quemadmodum hoc nomen Pater, & itemque ingenitus, ſunt patris propria. Et rurſus hoc nomen Filius, & itidem vnigenitus, & Deus verbum, non Patrem, nec ſanctum Spiritum, ſed Filium ſignificant. Sanctus quoque Spiritus, & Paracletus, ſpiritus hypoſtaſin declarant.

Spiritus. C ERAN. Non vocat ergo ſancta ſcriptura Spiritum, Patrem, & Filium?

ORTH. Spiritum vocauit, & Patrem, & Filium, id quod eſt diuinæ naturæ incorporeum, & quod circumſcribi non poteſt, per hoc ſignificans, Spiritum autem ſanctum ſolam ſpiritus hypoſtaſin nominat.

ERAN. Hoc quoque eſt ab omni dubitatione remotum.

ORTH. Quoniam ergo aliqua quidem diximus eſſe ſanctæ Trinitatis communia, aliqua vero vniuſcujuſque hypoſtaſis propria, hoc nomen, Immutabile, dicimus ne eſſe commune ſubſtantiæ, an proprium alicujus hypoſtaſis?

ERAN. Immutabile, commune eſt Trinitatis, neque enim ... poteſt vt Trinitatis ſit hoc quidem immutabile, illud vero mutabile.

ORTH. Optime dixiſti. Sicut enim mortale eſſe, commune eſt hominum, ita ſanctæ Trinitatis commune eſt ... eſſe immutabile, vertique, & variari non poſſe. Eſt ergo

D immutabilis vnigenitus quoque Filius, ſicut & Pater, qui ipſum genuit, & ſanctus Spiritus.

ERAN. Immutabilis.

ORTH. Quomodo ergo, quod in Euangelio dicitur adducentes, *verbum caro factum eſt*, mutationem immutabili naturæ tribuitis?

ERAN. Non per mutationẽ ac conuerſionem ipſum carnem factum eſſe dicimus, ſed quemadmodũ ipſe ſcit.

ORTH. Si non carne accepta, caro factus eſſe dicitur, duorum alterum dicere neceſſe eſt, vel ipſum mutationem in carnem ſuſtinuiſſe, vel exiſtimatione quidem, & apparitione talem viſum fuiſſe, ſed reuera carnis expertem Deum eſſe.

ERAN. Hæc eſt Valentinianorũ, & Marcioniſtarum, & Manichæorum opinio. Nos autem edocti ſumus confiteri Deum verbum vere incarnatum eſſe.

ORTH. Incarnatum autem eſſe, quomodo intelligitis, carnemne accepiſſe, an in carnem conuerſum eſſe?

E ERAN. Quæ nos Euangeliſtam dicentem audiuimos, *verbum caro factum eſt.* Ioan. 1.

ORTH. Illud autẽ factum eſt, quomodo intelligitis?

ERAN. Qui mutationem in carnem ſuſtinuit, caro factus eſt, & jam dixi, quemadmodum ipſe ſcit. Nos autem ſcimus nihil eſſe, quod ipſe non poſſit. Nam & aquam Nili in ſanguinem, & diem in noctem mutauit, & mare terram ſolidam & continentem effecit, & aridam, aquiſque carentem ſolitudinem aquis repleuit. Audiuimus etiam Prophetam dicentem. *Omnia quæcunq; voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra.*

ORTH. Creaturam creator transformat vt voluerit, eſt enim immutabilis, ... qui ipſam fabricatus eſt nutum ſequitur. Ipſe autem habet naturam immutabilem, & quæ nec verti, nec variari poteſt. Et ideo de creatura quidem dicit Propheta, *Qui facit omnia, & transformat.* De ... autem verbo dicit magnus Dauid, *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Et rurſus ipſe Deus de ſeipſo, *Ego ... non mutor.* Pſal. 101. F

ERAN. Quæ ſunt occulta non oportet quærere.

ORTH. Nec quæ ſunt declarata penitus ignorare.

ERAN. Incarnationis quidem me latet modus, audiui autem, quod *verbum caro factum eſt.*

ORTH. Si mutatus, caro factus eſt: non manſit, quod prius fuerat. Hoc autem ex multis ſimilitudinibus facile ſciri poteſt. Nam arena quædam, cum igni conſuetudine & conjunctione mixta, primum quidem liquida & fluida redditur, deinde in vitrum cõcreſcit, & ſimul cum mutatione vna quoque appellationem commutat, non eſt enim amplius arena, ſed vitrum nominatur.

ERAN. Ita eſt.

ORTH. Et qui vitis fructum vuam nominamus, quando eam expreſſerimus, non vuam, ſed vinum nominamus.

ERAN. Maxime.

ORTH. Ipſum quoque vinum, cum fugerit, & mutatum fuerit, non amplius vinum, ſed acetum nominare ſolemus.

ERAN. Verum.

ORTH. Ita etiam cum coctum lapidem d... mus, non amplius lapidem, ſed calcem appellamus. Innumerabilia quoque alia poſſunt inueniri, quæ vna cum mutatione nomen quoque commutant. G

ERAN. In confeſſo eſt.

ORTH. Si ergo Deum verbum mutationem in carnem ſuſtinuiſſe dicitis, cur eum ipſum, Deum, & non carnem appellatis? Naturæ enim mutationi conuenit appellationis mutatio. Si enim, quando ea quæ mutantur, habent aliquam cum iis, quæ prius erant, cognationem, acetum enim cum vino habet aliquam propinquitatem, & vinum cum fructu vitis, & vitrum cum arena, ea poſt mutationem aliam ſortiuntur appellationem: Vbi infinita eſt differentia, & tanta, quanta ſi conferatur culex cum vniuerſa creatura, tam quæ ſub aſpectum cadit, quam quæ viſum effugit (tantum enim eſt, vel potius majus interſtitium inter naturam carnis & diuinitatis) quomodo fieri poteſt, vt poſt mutationem prior maneat appellatio? Pſal. 101 Mal. 3.

H ERAN. Sæpe dixi, quod non per mutationẽ caro factus eſt, ſed manens quod erat, factus eſt quod non erat.

ORTH. Sed illud, *factum eſt*, niſi apertum fiat, conjunctionem, & mutationem videtur innuere. Niſi enim carne accepta caro factum eſt, mutatum caro factum eſt.

ERAN. Hoc accepit, à vobis inuentum eſt, Euangeliſta enim dicit. *Verbum caro factum eſt.* Accepit.

ORTH. Videris vel diuinam ſcripturam ignorare, vel ſi ſcias, te improbe gerere. Ego autem te vel eſſe ignarum vel improbum conuincam. Reſponde ergo. Diui Pauli doctrinam fateris ſpiritalem?

ERAN. Maxime.

ORTH. Et eundem ſpiritum per Euangeliſtas & Apoſtolos dicis eſſe operatum?

ERAN. Ita dico. Ita me docuit ſcriptura Apoſtolica. *Diuiſiones enim*, inquit, *ſunt gratiarum, idem autem ſpiritus*, & rurſus. *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens* 1 Cor. 12.

A *ſeorſum vnicuique ſicut vult*, & rurſus. *Habentes autem eundem ſpiritum fidei.*

ORTH. Oportune Apoſtolica teſtimonia adduxiſti. Si ergo eiuſdem ſpiritus eſſe dicimus Euangeliſtarum & Apoſtolorum doctrinam, audi Apoſtolum id quod in Euangelio dicitur interpretantem. Ad Hebræos enim
Heb. 2. ſcribens ita dicit. *Non enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Reſponde itaque, Quid intelligis *ſemen Abrahæ*? An non id quod habuit Abraham ſecundum naturam, habuit etiam ſemen Abrahæ?

ERAN. Non omnia, Chriſtus enim peccatum non fecit.

ORTH. Peccatum non eſt naturæ, ſed malæ electionis, malique inſtituti, & ideo non dixi indefinite. Quod habuit Abraham, ſed quod habuit ſecundum naturam, hoc eſt, corpus, & animam ratione præditam. Dic ergo aperte, an conſiteris *ſemen Abrahæ* & corpus eſſe, & animã
B ratione præditam? niſi forte in hoc quoque tibi conue-
Apollinar. nit cum nugis Apollinaris. Sed etiam aliunde te hoc quoque fateri compellam. Dic ergo, Iudæi corpuſne habent, & animam ratione præditam?

ERAN. Clarum eſt eos habere.

ORTH. Quando ergo prophetam dicentem audierimus, *Tu autem Iſrael filius meus Iacob quem elegi, Semen Abrahæ, quem dilexi*, non ſolum carnes Iudæos exiſtimamus? Non intelligimus homines, qui conſtant ex corporibus & animis?

ERAN. Verum.

ORTH. Et ſemen Abrahæ, non animæ, & mentis expers, ſed quod omnia habet quæcunque Abrahæ naturam effingunt?

ERAN. Qui hæc dicit, duos adornat filios.

ORTH. Qui autem Deum verbum in carnem conuerſum eſſe dicit, nullum dicit filium. Caro enim ipſa per ſe non eſt filius. Nos autem vnum filium confitemur, *qui ſemen Abrahæ apprehendit*, vt ait diuinus Apoſtolus, & [illegible] ſalutem procurauit. Si autem tibi non placet doctrina Apoſtolica, aperte confitere.

ERAN. Dicimus ergo Apoſtolos dixiſſe repugnan-
C tia. Videntur igitur quodammodo repugnare illud: *Verbum caro factum eſt*, et quod eſt, *Semen Abrahæ apprehendit*.

ORTH. Tibi non animaduertenti, vel temere contendenti, videntur repugnare, quæ recte conueniunt. Iis enim qui ſapienter conſiderant, non videntur. Docet enim diuinus Apoſtolus, quod non conuerſus Deus, *verbum caro factum eſt*, ſed Abrahæ ſemine apprehenſo. Simul etiam & factam Abrahæ promiſſionem in memoriam reuocat. An non meminiſti promiſſionum, quæ Abrahæ ab vniuerſorum Deo datæ ſunt?

ERAN. Quarumnam?

Gen. 12. ORTH. Quando ex paterna eum domo eduxit, & eum in Palæſtinam venire iuſſit, non dixit ei, *Benedicentes te benedicam, & maledicentibus te maledicam, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ?*

ERAN. Recordor harum promiſſionum.

ORTH. Recordare ergo etiam pactorum conuentorum, quæ [illegible] Iſaac & Iacob facta ſunt. Nam eis quoque ce[illegible] promiſſiones, ſecundis, & tertiis [illegible].

ERAN. [illegible] quoque memini.

D ORTH. Hæc autem pacta conuenta interpretans
Gal. 3. D[illegible] Epiſtola ad Galatas, dicit. *Abrahæ autem dicta ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dicit & ſeminibus eius, tanquam de multis, ſed tanquam de vno, qui eſt Chriſtus*, apertiſſime oſtendens Chriſti humanitatem, quæ ex ſemine Abrahæ germinauit, & quæ Abrahæ facta eſt, promiſſionem impleuit.

ERAN. Hæc ab Apoſtolo dicta ſunt.

ORTH. Hæc quidem ſatis ſunt ad ſoluendam omnem, quæ [illegible] ouetur controuerſiam. Ego tamen aliam
Gen. 49. quoque prædictionem tibi in memoriam reuocabo. Iacob Patriarcha hanc benedictionem, quæ ſibi & patri & auo data erat, Iudæ filio ſolo dedit. Sic autem dicit, *Non deficiet princeps de Iuda, & dux de femoribus eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe expectatio gentium.* An non admiraris hanc prædictionem, vt quæ de Chriſto ſeruatore dicta ſit?

E ERAN. Iudæi huiuſmodi prophetias interpretantur, ego autem Chriſtianus ſum, credens diuinis ſcripturis, & de ſeruatore noſtro prophetias abſque vlla dubitatione recipio.

ORTH. Quoniam ergo te prophetijs credere confiteris, & quæ prædicta ſunt, de ſeruatore noſtro diuinata fuiſſe dicis, conſidera deinceps quis ſit ſcopus eorum quæ dicit Apoſtolus. Quæ enim Patriarchis factæ erant, promiſſiones finem accepiſſe oſtendens, admirabilem illam vocem emiſit. *Non enim angelos vtique apprehendit*, propemodum dicens, Vera eſt promiſſio, impoſuit Deus finem promiſſionibus, apertus eſt gentibus fons benedictionis. Deus ſemen Abrahæ apprehendit, per eum ſuperius promiſſam ſalutem procurat, per eum gentium expectationem confirmat.

ERAN. Prophetica cum Apoſtolicis optime coniuncta ſunt. F

ORTH. Item rurſus diuinus Apoſtolus, Iudæ beneficium nobis in memoriam reuocans & ipſum quoque finem accepiſſe oſtendens, clamat. *Clarum eſt enim quod ex Iuda exortus eſt Dominus.* Idem autem fecit & propheta Michæas, & Matthæus Euangeliſta. Ille enim prædixit. Hic vero hiſtoriæ teſtimonium adiunxit, & quod eſt Heb. 7.
inprimis admirabile, eos, qui ſunt veritatis hoſtes maniſeſtiſſime, Herodi aperte dixiſſe, dixit, quod Chriſtus naſcitur in Bethleem. *Scriptum eſt enim*, inquit, *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda. Ex te enim mihi exibit dux, qui reget populum meum Iſrael.* Nos autem id quoque ſubiungamus, quod à Iudæis maligne prætermiſſum eſt, dum imperfectum teſtimonium adducunt. Cum enim dixiſſet Propheta, *ex te egredietur mihi Dux*, ſubiunxit. *Et egreſſus eius a principio ſeculi.* Matth. 2. Mich. 5.

ERAN. Optime fecisti, quod totum prophetæ poſuiſti teſtimonium. Oſtendit enim eſſe Deũ, qui in Bethleem natus eſt.

ORTH. Non ſolum Deum, ſed etiam hominem. Chriſt. Deus homo
Hominem quidem, vt qui ex Iuda ſecundum carnẽ germinauit, & in Bethleem natus eſt. Deum autem, vt qui eſt ante ſecula. Hoc enim, *Ex te mihi egredietur Dux*, generationem ſecundum carnem, quæ in extremis diebus facta eſt, oſtendit: illud vero, *egreſſus eius à principio à diebus ſeculi*, eum ante ſecula extitiſſe aperte pronunciat. Ita G
etiam diuinus Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, veterem Iudæorum fe[illegible]atem in deterius mutatam eſſe deflens, diuinamque promiſſionem, & datam eis le[illegible]m in memoriam reuocans hoc quoque adiecit. *Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt in omnibus ſuper omnia. Deus benedictus in ſecula ſeculorum Amen.* Atqui eundem eſſe omnium opificem, dominum & gubernatorem, vtpote Deum oſtendit, & ex Iudæis germinaſſe, vt qui homo ſit. Rom. 9

ERAN. Ecce autem, qui hoc interpretatus eſt, ad Hieremiæ prophetiam quid dixeris? Illa enim ipſum ſolum Deum prædicat.

ORTH. Quam dicis prophetiam?

ERAN. *Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius præter ipſum, inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob filio ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* In hac Propheta, nec de carne, Bar. 3. H
nec de humanitate, nec de homine, ſed de ſolo Deo prædixit.

ORTH. Aliquo ergo ratiocinatione opus eſt. Diuinamne naturã ſub aſpectũ cadere poſſe dicimus? An non credimus Apoſtolo, qui dicit, *Immortali, inuiſibili, ſoli Deo?*

ERAN. Citra vllam controuerſiam, diuina natura ſub aſpectum non cadit.

ORTH. [illegible]modo ergo videri poterat diuina natura ſine [illegible] An non meminiſti eorum verborum Apoſtoli [illegible] docentis [illegible] naturam non poſſe videri? Si[illegible] *Quem nullus homo vidit, nec videre poteſt.* Si ergo ab hominibus, dico etiam ab Angelis, videri non poteſt diuina natura, dic quomodo, qui ſub aſpectum non cadit, *ab hominibus viſus eſt?*

ERAN.

A

1. Tim. 1 — ERAN. Propheta dixit, quod *in terra viſus eſt.*

ORTH. Et Apoſtolus dixit, *immortali, inuiſibili, ſoli Deo, & quem nullus homo vidit, nec videre poteſt.*

ERAN. Quid ergo? falſo ne dicit propheta?

ORTH. Abſit. Diuini enim ſpiritus ſunt & hæc, & illa verba. Quæramus ergo quomodo inuiſibilis viſus eſt.

ERAN. Ne mihi rationes, & humanas ratiocinationes adduxeris. Ego enim ſoli diuinæ ſcripturæ fide habeo.

ORTH. Nullam rationem admittes, quæ non diuinæ ſcripturæ teſtimonio confirmetur?

ERAN. Si mihi ex diuina ſcriptura dubitationis ſolutionem attuleris, admittam, & minime contradicam.

ORTH. Scisne quod dictum Euangelij per Apoſtoli teſtimonium paulo ante explicauimus. & nobis declarauit Apoſtolus quomodo verbum caro factum ſit, aperte dicens, *Non enim angelos vtique apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Idem ergo nos quoque docebit Apoſtolus, quomodo Deus ſermo *in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

ERAN. Ego autem credo ijs, quæ dicuntur ab Apoſtolis & Prophetis. oſtende ergo prophetiæ interpretationem, vt iam pollicitus es.

B

ORTH. Ad Timotheum ſcribens diuinus Apoſtolus, hæc quoque adiecit. *Manifeſte magnum eſt pietatis myſterium. Deus manifeſtatus eſt in carne, iuſtificatus in ſpiritu, viſus angelis, prædicatus gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptus eſt in gloria.* Clarum eſt ergo quod ſub aſpectum quidem non cadit diuina natura, caro autem cadit & per eam, quæ videri poteſt, quæ non videri poteſt viſa eſt, & per eam fecit miracula. & ſuam reuelauit potentiam. Manu enim videndi ſ[illegible] fabricatus eſt, & eum, qui à natiuitate cæcus erat, curauit, & rurſus ſurdo auditum reſtituit, & præpeditam alligatamque linguam ſoluit, digitis quidem pro inſtrumento vtens, ſputum autem, tanquam ſalutare aliquod medicamentum, adhibens. Ita rurſus cum ſuper mare ingreſſus eſt, ſuæ diuinitatis omnipotentiam oſtendit. Apte ergo dixit diuinus Apoſtolus. *Deus manifeſtatus eſt in carne.* Per illam enim apparuit natura quæ videri non poterat. Per illam ipſam viderunt angelorum quoque aliqui. *Viſus eſt enim*, inquit *angelis.* Nobiſcum ergo etiam incorporeæ naturæ vt hoc dono fruerentur euenit.

1 Tim. 6

1. Tim. 3

Manus Chriſti miniſtra

Deus quomodo angelis viſus

C

ERAN. Ergo priuſquam ſeruator apparuiſſet, Deus non videbatur ab angelis.

ORTH. Apoſtolus dixit, quod *manifeſtatus in carne, angelis viſus eſt.*

Matth 18 — ERAN. Atqui Dominus dixit. *Videte ne contemnatis vnum horum paruorum qui [illegible]. Amen enim dico vobis, quod angeli eorum [illegible] videant faciem patris mei, qui eſt in cœlis.*

Ioan. 6. — ORTH. Sed Dominus rurſus dixit, *Patrem non vidit quiſquam, niſi qui eſt a Deo, hic vidit Patrem.* Et ideo Euangeliſta quoque [illegible] clamat. *Deum nemo vidit vnquam*, & confirmat quod [illegible] Domino dictum eſt. *Vnigenitus enim, inquit, filius qui eſt in ſinu patris ille narrauit.* Magnus quoque Moſes, cum naturam quæ ſub aſpectum nō cadit videre deſideraſſet, audiuit ipſum Dominum Deum dicentem. [illegible] *faciem meam, & viuet.*

D

ERAN. Quomodo ergo intelligemus, quod *Angeli eorum [illegible] patris veſtri?*

ORTH. Sicut ſolemus intelligere ea, quæ dicuntur de hominibus qui Deum vidiſſe exiſtimati ſunt.

ERAN. Dic[illegible] non [illegible] intellexi.

ORTH. Nunquid poteſt Deus videri ab hominibus?

ERAN. Nequaquam.

Eſa. 6. — ORTH. Et tamen audimus diuinam ſcripturam dicentem. *Viſus eſt Deus Abrahæ ad quercum Mambræ.* & Eſaiam dicentem. *Vidi Dominum ſedentem in throno alto & ſublimi.* Idem quoque dicit Michæas, & Danihel, & Ezechiel.

Deut 34. — De Moſe autem legiſlatore dicit hiſtoria. *Et viſus eſt Dominus Moyſi facie ad faciem* [illegible] ac ſi quis loquatur amicus ad amicū ſuum. Quin etiam ipſe quoque, [illegible] Deus dicit, *Ore ad os ipſi loquar in ſpecie, & non per ænigmata.*

Num 12. — Quid ergo dicemus, quod diuinam naturam viderunt?

ERAN. Minime. Ipſe enim Deus dixit *Nemo videbit faciem meam, & viuet.*

ORTH. Mentiuntur ergo, qui Deum vidiſſe [illegible] runt?

E

ERAN. Abſit. ea enim videbant, quæ ab ipſis videri poterant.

ORTH. Ex eorum ergo qui vident viribus Dominus Deus reuelationes metitur.

ERAN. Maxime.

ORTH. Et hoc per Prophetam manifeſtum reddidit. *Ego enim*, inquit, *impleui viſiones, & in Prophetarum manibus aſſimilatus ſum.* Non dixit, *viſus ſum*, ſed *aſſimilatus ſum.* Aſſimilatio autem, non ſignificat eandem eius, qui videtur, naturam. Neque enim Regis imago oſtendit ipſius Regis naturam, etiamſi expreſſos, & euidentes Regis characteres referat. — Aſſimilatio.

ERAN. Hoc eſt obſcurum, & non ſatis apertum.

ORTH. Ergo nec Dei ſubſtantiam viderunt, qui reuelationes illas contemplati ſunt.

ERAN. Quis autem ita inſaniet, vt hoc dicere audeat?

ORTH. Dictum eſt tamen, quod viderunt.

ERAN. Dictum eſt.

F

ORTH. Nos autem & pijs rationibus vtentes & diuinis ſententijs credentes, quæ aperte clamant, *Deum nemo vidit vnquam*, dicimus ipſos non vidiſſe diuinam naturam, ſed quaſdam viſiones, quæ eorum facultati conuenirent, nec eius modum excederent.

ERAN. Ita dicimus.

ORTH. Ita ergo de Angelis intelligamus, audientes. *Quotidie vident faciem Patris veſtri.* Non enim vident diuinam ſubſtantiam, quæ nec circumſcribi, nec comprehendi, nec mente percipi poteſt, & quæ vniuerſa cōprehendit, ſed quandam gloriam, quæ eorum viribus reſpondeat ſitque eis commoderata.

ERAN. Hæc ita habere in confeſſo eſt.

ORTH. Poſtquam autem homo factus eſt, *viſus eſt etiam Angelis*, vt vult diuus Apoſtolus, non in ſimili [illegible] gloria [illegible], & viuo vtens veluti quodam vel[illegible] [illegible]nistr[illegible] [illegible]mento. *Manifeſtatus eſt enim*, inquit, *in carne, iuſtificatus in ſpiritu, viſus angelis.*

G

ERAN. Hoc quidem, vt quod ſcripturæ ſit, admiſi, nominum autem innouationes non admitto.

ORTH. Quodnam nos nomen innouauimus?

ERAN. Illud *veli* nomen. Quæ enim ſcriptura Domini carnem velum appellauit? — Velum caro Chriſti.

ORTH. Videris non valde diligenter legere ſacram ſcripturam. Non enim certe reprehenderes, quod à nobis tanquam in ſimilitudine dictum eſt. [illegible]imum [illegible] quod per carnem manifeſtatam eſſe naturam quæ ſub aſpectum non cadit, dixit Apoſtolus, permittit vt carnem diuinitatis velum intelligamus. Deinde diuinus Apoſtolus in Epiſtola ad Hæbræos aperte hoc nomine vſus eſt. Ita autem dicit: *Habentes ergo fratres, libertatem in introitu Sanctorum in ſanguine Ieſu, quam initiauit nobis viam nouam, & viuentem per velamen id eſt carnem ſuam, & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedentem cum veritate, ingredientem cum vero corde in plenitudine fidei &c.*

H

ERAN. Demonſtratio hæc eſt, cui contradici non poteſt. Apoſtoli enim teſtimonio confirmata eſt.

ORTH. Ne nos ergo rerum nouarum accuſes. Tibi enim præbebimus aliud quoque Prophetæ teſtimonium quod carnem Domini veſtem & indumentum nominat. — Veſtis.

ERAN. Si non videatur perplexum & ambiguum non contra[illegible]eimus, & tibi gratias habebimus.

ORTH. Efficiam vt de veritate prom[illegible] p[illegible]ras teſtimonium. Scis quod cum Iacob Patriarcha Iud[illegible] benediceret, Iudæ principatum Domini natiuitate[illegible] [illegible]m ſcribit? *Non deficiet*, inquit, *princeps ex Iuda, ne[illegible] Dux [illegible] de femoribus eius, donec veniat, cui repoſitum eſt & ip[illegible] [illegible]ep[illegible]tatio gentium.* Hanc autem propheti[illegible]m antea confeſſus es de Chriſto fuiſſe vaticinatam. — Geneſ 49.

ERAN. Confeſſus ſum.

ORTH. Recordare ergo eorum quæ [illegible] ſequuntur. Ita enim dicit. *Cum profeſſionibus [illegible]. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ [illegible] ſuum.*

ERAN. De veſtibus dixit Patriarcha, non de corpore.

A ORTH. [illegible] *[illegible] in sanguine vuæ lauerit indumentum.*

ERAN. Tu ostende [illegible] corpus pur[illegible] reddiderit.

ORTH. Velim te paul[illegible] magis mysthec resp[illegible]dere. Adsunt enim fortasse [illegible], qui non sunt initiati [illegible] sterijs.

ERAN. Ita audiam, & ita respo[illegible].

Ioan. 15 ORTH. Scis quod [illegible] ipsum Vitē Dominus apellauit

ERAN. Scio cum dixisse. *Ego sum Vitis vera.*

ORTH. Vitis autem fru[illegible] us e[illegible] pressus quomod[o] appellatur.

ERAN. Vinum.

Ioan. 19. ORTH. Quando autem seruatoris latus mi[l]i[t]es lancea fauciauerunt, quid ex eo profusum esse dicunt, qui Euangelia conscripsere?

ERAN. *Sanguinem & aquam.*

B ORTH. *Sanguinem* ergo *vuæ seruatoris sanguinem* appellauit. Si enim Dominus vitis est [n]ominatus, fructus autem vitis, vinum appellauit, sanguinis autem & aquæ ex Domini latere manantis [illegible] per reliquum corpus inferne descenderunt: [illegible] ergo & apposite prædixit Patria[r]cha, *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ indumentum suum.* Sicut enim nos mysticum vitis fructum, post sanctificationem *Domini sanguinem* nominamus, ita

Euchari-stia. *vera vitis sanguinem vuæ sanguinem* nominau[i]t.

ERAN. Mystice simul & dilucide, quod propositum fuerat, ostentum est.

ORTH. Et si ea quæ dicta sunt, tibi ad fidem faciendam satis sunt, ad veritatem tamen confirmandam ali[a]m probationem aduciam.

ERAN. Rem mihi gratam facies si id feceris, vtilitatem enim auxeris.

ORTH. Scis quod Deus *suum corpus panem* appellauit?

ERAN. Scio.

ORTH. Porro etiā alibi *carnem triticum* nominauit.

Ioan. 12 ERAN. Hoc etiam scio. Audiui enim eum dicentem, *Venit hora vt glorificetur filius hominis.* &, *Nisi granum tritici quod cecidit in terram, mortuum fuerit, solum manet: sin autem mortuum fuerit, fert multum fructum.*

C ORTH. In mysteriorum autem traditione, *corpus panem* appellauit, & *sanguinem, id* quod in calice mistum & commixtum est.

ERAN. Ita nominauit.

ORTH. Atqui, & quod est secundum naturam corpus, corpus iure vocabitur, & idem [san]guis.

ERAN. In confesso est.

ORTH. Seruator quidem certe nostri nomina commutau[it], & corpori quidem, id quod erat symboli ac signi nomen, imposuit: symbolo autem, quod erat corporis [illegible] cum se *vitem* nominasset, *sanguinem id* quod e[s]ta[t] [illegible] sum, appellauit.

ERAN. Hoc quidem vere dixisti. Vellem autem scire [illegible] mutationis nominum.

ORTH. Manifestum est institutum ijs, qui sunt diuinis mysterijs initiati. Volebat enim eos, qui sunt diuinorum [myste]riorum participes, non attendere naturam

Mutatio. D eorum [illegible] demur [s]ed propter nominum permutationem, mutationi, quæ [fi]t ex gratia, credere. Qui enim, quod [na]tura corpus est, *triticum* & *panem* appellauit, & rursus [illegible] *[illegible]* nominauit, is symbola & signa quæ videntur, ap[p]ellatione corporis & sanguinis honorauit, non naturam quidem [mu]tans, sed naturę gratiam adijciens.

ERAN. Et [illegible] mystica dicta sunt & aperte de[c]larata [illegible], quæ non sunt nota omnibus.

ORTH. [Qu]oniam ergo in confesso est, & Patriarcham [illegible] *Domini vestem & indumentum* non[illegible]isse, ad di[illegible] autem de diuinis mysterijs ingre[ssi] sumus, dic [illegible] tem, [illegible] nibolum & [illegible] utan[illegible] existimas a[illegible] sanctum [illegible] inium, Diuinitatis ne Domini Christi, [a]n corporis & sanguinis?

ERAN. [illegible], quod illorum, quorum etiam ap[pellationem] suceperunt.

ORTH. [Cor]poris & sanguinis dicis?

ERAN. [illegible]

ORTH. [illegible]. Etenim Dominus cum [illegible] seu [san]guinem, non [di]xit *Hoc est deitas mea* [illegible], *hoc est corpus meū* & rursus, *Hic est sanguis meus.* & alibi. *Panis autem, quem dabo, caro mea est quam ego dabo pro mundi vita.*

ERAN. [illegible] sunt hæc, sunt enim diuina [illegible] quis

ORTH. [Er]go vera, corpus [ver]ique habuit Dominus

ERAN. [illegible] ego [illegible] sum dico inc[or]p[ore]um.

ORTH. S[e]d ip[su]m [co]rpus habuit [illegible].

ERAN. Eg[o] [d]ico quod *verbum caro factum est*, ita enim d[i]ct[um] [illegible]

ORTH. In dolio, vt videtur, perforato, vt est in prouer[bio], hausimus. Post omnes enim illas [illegible] & eorum, quæ o[b]ijciebantur, solutiones, eode[m] reu[illegible]

ERAN. Non ego tibi mea dicta, sed Euangelica prot[ul]i.

ORTH. Ego autem Euangeli[c]orum interpre[tatio]nem non ex P[r]op[riis] [illegible], & Apostolicis dictis attuli.

ERAN. [illegible] non sufficiunt ad soluendum, quod q[uæ]ritur.

F ORTH. Atqui ostendimus, quod cum esset [i]n[uisi]bilis, *manifestatus est per carnem.* Quinetiam ipsam [illegible] cognationem a sanctis viris docti sumus. *Semen enim* [illegible] *[illegible] apprehendit*, Dominus quoque Deus dixit Patriarc[hæ]. *In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ.* Et Apost[olus]. *Clarum enim est quod ex Iuda exortus est Dominus.* & multa eiusmodi te[st]imonia adduximus. [Q]uoniam [illegible] etiam alia audire d[es]ideras, audi Apostolum d[ic]ent[em],

Heb. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, ad offerendum dona & sa[c]rificia constituitur.* Vnde etiam necesse est eum habere aliquid, quod [of]ferat.

ERAN. Ostende ergo, quod adsumptum corpus obtuli[t].

ORTH. Ipse diuinus Apostolus in eodem loco aperte docet. Paulo post enim sic dicit: *Ideo ingrediens mundum dicit, Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi.* Non dixit *In corpus conuertisti,* sed *corpus adaptasti mihi.* Significat autem eam, quæ à spiritu facta est, c[on]f[o]rmationem, vt dicit Euangelium. *Ne timeas enim, [in]quit, accipere Mariam vxorem tuam. Quod enim in ea genera[t]um est, ex Spiritu sancto est.*

ERAN. V[ir]g[o] ergo [co]rpus tantum genuit,

G ORTH. Ne ipsam quidem syllabarum composi[tio]nem, sententiam quidem certe, vt videtur, minime [illegible] cutus es. Modum enim conceptionis, non generat[io]n[is] docet Ioseph. Non [e]nim dixit. *Quod ex ipsa generatum,* hoc est, [illegible], vel [illegible] natum, *ex spiritu sancto est.* [illegible] nium enim Ioseph [illegible] inuitenim, ad [illegible] suspicatus fuerat, [illegible] spiritus e[f]formationem [a]per[te] eductus est. Hæc per prophetam significans, dixit *Corpus autem perfecisti mihi.* [Cu]m esset ipsi talis diuinus [A]po[s]tolus, id quod prædictum fuerat interpreta[tus] [illegible] ergo sacerdotum pr[o]prium offe[rre] munera, Christus autem, quod ad humanitatem quidem attinet, *Sacerdos* [a]ppellatus est, non aliam autem hostiam quam suum [cor]pus obtulit. Dominus ergo Christus corpus habuit.

ERAN. Quod sæpe dixi, dico quod neq; Deus Verbum apparuit incorporeum, nec ipsum tamen [c]orpus a[c]cepisse, sed carnem factum esse asse[ro].

H ORTH. Quantum [vi]deo, cum Valentini, & Marcionis, & Manetis sodalibus nobis certamen institutum est, imo, quod magis est, nec [i]l[li] quidem immutabilem naturam in carnem vnquam fuisse conuersam dicere ausi sunt.

ERAN. Est à Christianis alienum maledicere.

ORTH. Non maledicimus, sed pro veritate pugnamus, & valde ægre ferimus, quod aduersus ea, quæ minime sunt dubia, tanquam aduersus dubia, conserens, vt aiunt, manibus decer[ta]ti[s]. Ego vero [l]iberalem hanc tuam contendendi cupiditatem compescere & mitigare conabor. Responde ergo, pollicitationum, quæ Dauid à [D]eo factæ sunt, meministi?

ERAN. Quarum.

ORTH. Quas in [oc]tuage[simo] [o]ctauo psalmo pro[ph]eta [s]oluit.

ERAN

A *& [illegible]ritatis* C[illegible]ne [illegible] oſtendebat, [illegible] poteſtatis ſp[illegible] [illegible] miracalis a[illegible] [illegible] Phil. 2. [illegible] *[illegible] in vobis, quod & [illegible] ad Mortem [illegible].* [illegible] cognata, quæ ab eis prædi[illegible], *Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis.* [illegible], *Serui formam accipiens.* [illegible] Euangeliſta, *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre.* Apoſtolus *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Et, vt [illegible] dicam, [illegible] Deus, & Dei filius, & patris gloria [illegible], & eandem haberet naturam & po[illegible] cum genitore, & cum eſſet in principio, & eſſet apud Deum, & Deus eſſet, & creaturas [illegible] fabricatus, ſerui [illegible] accepit, & videbatur quidem hoc ſolum [illegible] quod [illegible]ebatur: erat autem Deus humana natura [illegible], & [illegible] ſalutem procurabat. Hoc ſignificat [illegible], *Verbum caro factum eſt.* [illegible] illud, *In ſimilitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo.* [illegible] enim ſolum videba[illegible] & ideo dicebant illi, *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quod tum ſis homo, facis teipſum Deum.* Et rurſus. *Hic homo non eſt ex Deo quia ſabbatum non ſeruat.*

B Ioan. 10

ERAN. Iudæi cæcutiebant propter ſuam infidelitatem, & hanc ob cauſam vtebantur [illegible]

ORTH. Si autem [illegible] Apoſt[illegible] reſurrectionem hæc dicere inuen[illegible] admittes interpretationem [illegible]

ERAN. [illegible]
Matth. 8 Luc. 8 Marc. 4 qu[illegible], *Qualis eſt hic homo, quod & mare & venti obediunt?* [illegible] quidem de nonſtratum eſt. [illegible] Apoſtolus [illegible] ne hominis ille factum [illegible]

ORTH. [illegible] hominis, ſed hominis natur[illegible] forma, [illegible] & Dei forma, Dei natura intelligitur. [illegible], *in ſimilitudinem hominis factus eſt, & habitu inuentus vt homo.* Cum enim Deus eſſet, [illegible] homo, propter [illegible] naturam quam ſuſceperat. [illegible] illud, *[illegible] ſimilitudine hominis factum eſſe*, [illegible] Vt autem [illegible], quod [illegible] & repugna[illegible] [illegible] nostri carnem [illegible]

Ioan. 4 C au[illegible] Ioannem dicentem in Catholi[illegible]. *Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* [illegible] *Omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo non eſt*, & hoc [illegible] Antichriſti.

ERAN. Probabi[illegible] quidem interpretatus es. Ego autem [illegible], quemadmodum antiqui Eccleſiæ Doctores [illegible], *Verbum caro factum eſt*, intellexerint.

ORTH. Oportebat te [illegible] Apoſtol[illegible] proba[illegible] e. [illegible] em ſanctorum qu[illegible] que [illegible] interpretationem, ego hanc quoque [illegible] am.

[illegible], aut ambiguos ad[illegible] enim [illegible] interpretationem [illegible]

D Athanaſius ORTH. [illegible] celeberrimus il[illegible] Ath[illegible], qui [illegible] Eccleſiæ Alexandrinæ [illegible]

ERAN. Maxime.

ORTH. [illegible], quas pro veritate perpeſſus eſt, [illegible] A[illegible] [illegible] etum. Ita autem [illegible] *Quod apud Ioannem [illegible], Verbum caro factum eſt, hanc habet ſententiam, ſicut etiam ex eo quod [illegible] potiſt inueniri [illegible] Galat. [illegible] apud P[illegible].* C[illegible] pro [illegible] factus eſt maledictum. *Quemadmodum [illegible] ipſe maledictum factus eſt ſed quod pro nobis maledictum [illegible], ita non quod conuerſus ſit in carnem, [illegible] quod carnem [illegible] ſuſceperit, dicitur factus caro.* Hæc quidem [illegible] Athanaſius. G[illegible] egorius autem, cuius [illegible] omnes gloria peruaſit, qui olim quidem [illegible] quæ in oſt[illegible] eſt, gubernaui[illegible]

B. Theodo[illegible]

E [illegible] habitauit a[illegible] ad Cled[illegible]

ERAN. [illegible] & [illegible] [illegible]

ORTH. [illegible] ergo eum dicentem [illegible], Verbum [illegible] factum eſt, *[illegible] videtur perinde [illegible], [illegible] factum eſſe peccatum & maledictum &.* [illegible] *Qui [illegible] noſtros portauit*

ERAN. [illegible] interpretatio.

ORTH. [illegible] ergo eos, qui & [illegible] [illegible] ad [illegible] deduxerunt [illegible] non aliam ſententiam [illegible]

Ambro. ERAN. [illegible] Ambroſium, qui Mediolanum [illegible], aduerſus omnem quidem hæreſim [illegible] geſſit, pulcherrima autem [illegible] quæ [illegible] Apoſtolorum doctrina conueniant.

F ORTH. Eius [illegible] interpretationem afferam. Hæc autem dicit [illegible]. *Sed ſcriptum [illegible], inquit, Verbum caro factum [illegible] quod [illegible] ſcriptum eſt non nego. Sed vide quod dicitur. Sequitur enim [illegible] habitauit in nobis hoc eſt, in carne humana habitauit [illegible] Verbum caro factum eſt, carne à Deo verbo ſumpta. quando etiam de peccato, quod non habuit, dictum eſt.* [illegible] 2 Cor. *eſt, non peccati natura & operatio effectus eſt, ſed vt ueſtem in peccatum carne crucifigeret. [illegible] ergo diceri verbi naturam mutatam eſſe, quod caro aſſumpta ſit. Alius eſt enim qui [illegible], [illegible] ad quod aſſumptum eſt.* Poſt hos, [illegible] Doctores, qui ſunt ad Orientem, hæc [illegible] [illegible] quidem primos veritatis [illegible] [illegible] prædicationis [illegible] [illegible] aduerſus [illegible] [illegible] linguas acutiſsimas, ea[illegible] [illegible] præparat[illegible] [illegible] alios [illegible] audi[illegible] [illegible], quæ ab [illegible] [illegible] Andree [illegible] [illegible] Antiochenæ Eccleſiæ clau[illegible]

Flauian. G [illegible] ſapienter tenuit, & [illegible] [illegible] ecclesias [illegible] Euan[illegible] dictum interpretantem. *Verbum*, inquit, *caro factum eſt, [illegible] habitauit in nobis, non in carnem mutatum eſt, neque Deus eſſe deſtitit. ſed illud quidem fuit in æternum, hoc autem factum eſt ex diuino conſilio, & ex quadam diſpenſatione, cum ipſe ſuum templum ad[illegible] & paſſione, & generatione in eo habitauit.* Si [illegible] veteres Palæſtinos vis audire, præbe aure[illegible] [illegible] Cæſarienſem [illegible] oluit. Hæc ergo dicit in concione [illegible] *[illegible] veritatem à Ioanne piſcatore, qui dicit, V[illegible] clamat, non ipſum mutatum, ſed in nobis tanquam in ta[illegible]naculo habitans, aliud eſt tentorium, aliud verbum, aliud [illegible] plum, [illegible] aliud Deus, qui [illegible] inhabitat.*

H ERAN. Video [illegible] concordiam.

[illegible] ORTH. Ioan[illegible] autem [illegible] orbis [illegible] lumine, qui [illegible] quid [illegible] [illegible] ſtudi[illegible] [illegible] coluit, non putas Apoſt[illegible] fidei [illegible] lam

ERAN. Valde quidem admiratione d[illegible] doct[illegible] eximio

ORTH. [illegible] ex [illegible], hu[illegible] [illegible] interpre[illegible] *[illegible] non [illegible] non enim ſubſtantia in carnem mutat[illegible] [illegible] extrema [illegible] ſerui formam accepit [illegible]* [illegible] 3. [illegible] *bis [illegible], quod [illegible] affecta [illegible]*

A ne intell [illegible]
[illegible] *primam* [illegible]
[illegible] *non permittit* [illegible] *autem dicit ipsum* [illegible] *substantia.* [illegible] *hac* [illegible] *ita mente integra.* [illegible]

Seuerian [illegible] riam Seuerian [illegible] G [illegible] la [illegible] ubi e [illegible] qu [illegible] pietatio [illegible] aure [illegible] *Illud enim* [illegible] *non ip*[illegible] *sua natura excidi* [illegible] *ed nostram naturam accepisse* [illegible] *at. Si enim illud,* [illegible] *mutationem existi*[illegible] *Paulum dicentem* C [illegible] nos [illegible] a [illegible] leg [illegible] pro nobis [illegible] *naturam & in mal*[illegible] *commutationem* [illegible] *dicit* [illegible]

al. 3. *Sunt ergo illud* [illegible] *quam quod mal*[illegible] *ctum, quod erat aduersum* [illegible] *cepit. Ita etiam illud,* Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, *nihil aliud* [illegible] *quam quod carnem suscepit.*

B E [illegible] N. M[illegible] h[illegible] virorum [illegible] m [illegible] fe[illegible] em. O [illegible] dicta Euan[illegible] pie [illegible] & q[illegible] ei vi [illegible] plicent

O [illegible] Mari [illegible] & montes [illegible] n. [illegible] se in [illegible] distinguunt sed [illegible] le [illegible] contum distantia nihil damni [illegible] Omnes [illegible] vna spiritali gratia afflati & [illegible] A[illegible] b[illegible] fortissimo [illegible]

Diodor. Theodor. Apollinar. Diodor[illegible] & Theodori, [illegible] pietati [illegible] animo [illegible] & Apol[illegible] & maleuolentiæ successit [illegible] sententia scriptis [illegible] & e [illegible] tenta [illegible] que etiam sanctis [illegible] Sed hos [illegible] Petr[illegible] & [illegible] pla[illegible] ad [illegible] eos suscepistis. Ostende [illegible] autem

C ubi [illegible] nedictum ecc[illegible] D[illegible] m, & illius [illegible] humanitatis susceptione [illegible] in, [illegible] de suscepta natur[illegible] eius fuerit [illegible]

Ignat. De [illegible] Ignatium omnino audiuisti, qui per [illegible] Pe[illegible] Pontificatus gratiam suscepit & [illegible] An[illegible] Ecc[illegible] etiam rexisset, martyrij coronam [illegible] mitus [illegible] Irenæum, cui vt Polycarp[illegible] do[illegible] fruere[illegible] contigit, Occidentalium autem G[illegible]rum lumen fuit: & Hippolytum & Methodium Pontifices, & Martyres, & alios, quorum doctrinis [illegible] quoque adiungam.

E R A N. Valde cupienti mihi hæc quoque testimonia [illegible].

O R [illegible]. Audi ergo viros doctrinam apost[illegible]cam profitentes.

Sancti Ignatii Episcopi Antiocheni & Martyris ex Epistola ad Romanos.

Vere de Domino nostro persu[illegible]sus, & cer[illegible] red-

D dit[illegible] qui e[illegible] e Dauid secundum carnem, [illegible] autem Dei secundum diuinitatem & [illegible] vere factus ex virgine, [illegible] ctus [illegible] omni[illegible] ab [illegible] impl[illegible] sub Pontio, & Herode Tetrarcha cruci pro nobis affixus in carne.

Eiusdem ex eadem epistola.

[illegible] enim me[illegible] at [illegible] , Dominum aut[illegible] eum bl[illegible] d[illegible] neim[illegible] stare [illegible] cum perf[illegible] negauit tanquam q[illegible] daue[illegible] un [illegible].

Eiusdem ex eadem epistola.

Si aut[illegible] op[illegible] idere [illegible] hæc a [illegible] nostr[illegible] op[illegible] vi[illegible] ctus f[illegible] cu[illegible] a[illegible] ad gl[illegible] d b[illegible] Sed q[illegible] gladiu[illegible] sum pe[illegible] dum [illegible] ad [illegible] pa[illegible] u[illegible] O[illegible] ante per[illegible] ch[illegible] quen q[illegible] ran[illegible] tes nega[illegible]

[illegible]

Eiusdem ex eadem Ep[illegible].

[illegible] es.

Eiusdem ex eadem Epistola.

[illegible] est n[illegible] arnal[illegible] & [illegible] talis [illegible] n[illegible] mine Deus [illegible] Deo [illegible] C[illegible] Dom[illegible]

Eiusdem ex [illegible] ad Trallianos.

Obsurd[illegible] te [illegible] quando [illegible] Iesu [illegible] ex [illegible] Dauid [illegible] & bibit, [illegible] est [illegible] fixus, & [illegible] viuentibus [illegible] stribus & inferis.

Irenæi Episcopi Lugdunensis ex tertio libro in hæreses.

C[illegible] , *Incute aræ Dauid,* D[illegible] um, quod ex [illegible] ec[illegible] sexæte [illegible] u[illegible] [illegible] um.

Eiusdem ex eodem libro.

[illegible] dum dicit, *Audite domus Dauid,* e[illegible] qu[illegible] Dauid [illegible] ictus [illegible] eius [illegible] tarum. Is autem est [illegible] e Dauid nat[illegible] est.

Eiusdem ex eodem libro.

Sic [illegible] Adam [illegible] ex [illegible] Adam ex [illegible] per [illegible] in [illegible] ra formatum [illegible] eundem [illegible] us, [illegible] Ne[illegible] rei crean[illegible] de in[illegible] dee go labuntur qui [illegible] pile, vt carnis hæreditate [illegible] eiciant.

Eiusdem ex eodem libro.

Quandoquidem [illegible] sus. C[illegible] ent [illegible] pturus [illegible] Propterea si ex [illegible] terra quidem caputum [illegible] ibus ex[illegible] dragin[illegible] M[illegible] corpus [illegible] Ioannes eius [illegible] *remis*[illegible] us [illegible] *tunc* [illegible] g [illegible] ctus [illegible] terra [illegible] d capite instaura[illegible] rum uans.

Eius[illegible]

[illegible]

A [illegible]

Eiuſdem ex eodem libro.

[illegible] *ſanctiſſima & omnes* [illegible] d [illegible] tion [illegible] puræ [illegible] nat [illegible] & al [illegible] hominem [illegible] quod p [illegible] a et ... [illegible] h [illegible] ... & a [illegible] p [illegible]

Eiuſdem ex eodem libro.

[illegible] propter præſtitam œconomiam de [illegible] Dei virginem, quia & etiam verbum [illegible] tudo [illegible] hominem [illegible] [illegible] Dominus noſter [illegible]

B [illegible] Dominus ieſt [illegible] h [illegible] præ [illegible] nt: [illegible] [illegible] quas gdoades, [illegible] apparition [illegible]

Hippolyt *Sancti Hippolyti Epiſcopi & martyris* [illegible] *oratione,* *quam* [illegible] *Dominus* *pa* [illegible]

[illegible] autem [illegible] quæ [illegible] non pote- [illegible] tab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Patris* [illegible] *& contemplat* [illegible] *mea.* Dom [illegible] autem erat [illegible] pu [illegible]

C [illegible] nempe ex virg [illegible] pu- [illegible]

Eiuſdem ex ſermone in Helcanam & Annam.

D [illegible] autem m [illegible] Samuel in Bethleem iuuencam, quæ [illegible] vt oſtenderet eum regem qui ex Dauid naſci- [illegible] à patre Rex & Sacerdos vngitur.

Eiuſdem ex eodem Sermone.

Di [illegible] beata Maria quid erat quod in tuo erat v- tero [illegible] & quid erat, quo [illegible] ginali ma- [illegible] Sermo erat Dei primogenitus, de cœlis ad te deſcendens, & homo p [illegible] ogenitus in vtero [illegible] ma- [illegible] genitus ſermo Dei homini primogenito [illegible] oſtenderetur.

Eiuſdem ex eodem Sermone.

D S [illegible] am autem, quæ per Propheta [illegible] eſt, [illegible] per [illegible] nunc tens popul [illegible] ali- [illegible] quam [illegible] natus adera [illegible] hominem ſuſceperat, qui etiam cum [illegible] ipſum.

Eiuſdem ex ſermone, qui eſt in principio Eſaiæ.

[illegible] mund [illegible] manufactus au [illegible] autem tranſ [illegible] utationem, [illegible] autem, verbum, nubem [illegible] tabern [illegible] lum in quo [illegible] Dominus n [illegible] us Chri- ſtus, [illegible] labeta- [illegible] Sa [illegible] M [illegible] [illegible] admirabile & tan [illegible] D [illegible]

Non rapinam arbitratus eſt [illegible] *Deo,* vi [illegible] eo dono [illegible]

Eiuſdem ex [illegible] *in Pſalm* [illegible]

[illegible] & [illegible] h [illegible] quæ ex [illegible]

Eiuſdem ex [illegible] *Anima*

[illegible] in [illegible]

Eiuſdem ex eodem libro.

Atqui ſi quis [illegible] onem [illegible] aperte [illegible] [illegible] nititaunt [illegible] ætatem peruenit.

Eiuſdem ex eodem libro.

Non eſt [illegible] & [illegible]

Eiuſdem ex ſermone in illud [illegible] *me* [illegible] *ſuarum.*

Si e [illegible] principium cœpit [illegible] [illegible] apud [illegible] [illegible] & qui nec men [illegible] potest, ex m [illegible] tactus h [illegible] virg [illegible] vtero [illegible] compactus eſt.

Eiuſdem ex eodem Sermone.

Templum enim [illegible] ni & [illegible] eſt, quod a [illegible] nac [illegible] taur. Et hæc non [illegible] mus. [illegible] qui De [illegible] ſt natu [illegible] cem ſuggerit [illegible] *Soluite templum* *hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum.* Ioan. 2

Eiuſdem ex eodem libro.

Quando ergo hominem [illegible] ter [illegible] corpore quidem ad homines acce dens [illegible] mira [illegible] Apoſtolus au- te [illegible]

Eiuſdem ex interpretatione Pſalmi [illegible] *II.*

H [illegible] in eſt er [illegible] Deum cuius [illegible] dem æter [illegible] quid [illegible] [illegible] De [illegible] qui v [illegible] acqui [illegible] ac [illegible] nat [illegible] ante in eo d [illegible]

Sa [illegible] han [illegible] A [illegible] ex [illegible] ne fac [illegible] *vos* *palmite,* [illegible] ad [illegible] us [illegible] ex [illegible] ita [illegible] Du [illegible] & [illegible] dem gene [illegible] ne [illegible] in, [illegible] *Pat* [illegible] per ver [illegible] pus Do [illegible]

[illegible]

[illegible] aduerſus homines.

[illegible] *iam adeſſe [illegible] demum,* [illegible]

[illegible] ex eodem opere.

[illegible]

Eiuſ[illegible] ex eo[illegible] opere.

B [illegible]

[illegible] ſdem e[illegible] de Beatis [illegible]

Qui cum in forma D[illegible] non rapinam arbitratus e[illegible] [illegible]

[illegible] ex ſermone de Ioanne [illegible]

[illegible]

[illegible] Idem ex O[illegible] Spiritus [illegible]

C [illegible]

[illegible] *Pater* [illegible]

[illegible]

[illegible] Ioannis [illegible] quam habuit [illegible]

[illegible]

E

[illegible]

F

[illegible]

G

[illegible]

H

[illegible]

FINIS PRIMI DIALOGI

INCONFVSVS DIALOGVS SECVNDVS

ERANISTES & ORTHODOXVS.

ERANISTES.

EGo quidem veni [illegible] oportet autem te [illegible] duorum facere, vt vel [illegible] quæ a me [illegible] sententiaris.

ORTH. [illegible] rectam & iuſtam exiſt [illegible] tet autem nos [illegible] in memoriam [illegible] heri vel quinus, & quem finem habuerit [illegible]

ERAN. [illegible] breui finem [illegible] Meminit enim [illegible] fuiſſe confeſſos [illegible] & carnem [illegible] nec ipſum in [illegible]

C [illegible] decreta [illegible]

[illegible] Apoſtoli [illegible]

ORTH. [illegible] autem [illegible] videmus [illegible] & Ennoi [illegible]

D ERAN. [illegible]

A *erat apud Deum, & Deus erat verbum, & ... factum ... hominem ... in ... ſed ... eſt.* ... Poſtquam autem homo factus eſt, ... & ... Chriſtus nominatus eſt.

ERAN. Ergo Ieſus ſolum Ieſus Dominus?

ORTH. ... Chriſtum eſſe Deum Verbum audis & ... ſolum vocas?

ERAN. Quoniam non conuerſus homo factus eſt, ... quod erat, oportet eum vocare id quod erat.

ORTH. Immutabilis quidem Deus verbum & erat, & eſt, & erit. Humanam autem ſuſcepit naturam, homo factus eſt. Oportet ergo nos vtramque naturam confiteri, & quæ accepit, & quæ accepta eſt.

ERAN. Amabo te oportet nominare.

ORTH. Homo ille, animal quod eſt, ſimplex eſt, an compoſitus?

ERAN. Compoſitus.

ORTH. Ex quibus compoſitus?

ERAN. Ex corpore & anima.

B ORTH. Harum autem naturarum vtra eſt præſtantior?

Anima principatus ERAN. Clarum eſt quod anima. Eſt enim & ratione prædita, & immortalis, & ei animalis principatus mandatus eſt. Corpus autem eſt mortale, & corruptioni & interitui obnoxium, & ſi ab anima ſeparetur, ratione caret, & iacet mortuum.

ORTH. Oportet ergo ſacram ſcripturam à præſtantiore natura denominare animal.

ERAN. Ita nominat. Eos enim qui in Ægyptum ingreſſi ſunt, *animas* appellauit. *In Septuaginta enim & quinque animabus deſcendit Iſrael in Ægyptum.*

Exod. 1.

ORTH. A corpore autem nullam ſacra ſcriptura appellauit?

Caro. Gen. 6 ERAN. Eos qui carni ſeruierunt, *carnes* vocauit. Ita enim dixit Deus, *Non permanebit ſpiritus meus in his hominibus, quia carnes ſunt.*

ORTH. Sine reprehenſione autem nullum carnem vocauit?

ERAN. Non memini.

C ORTH. Ego vero tibi in mentem reuocabo. & docebo, quod etiam valde ... *carnes* appellauit. Reſponde ergo Apoſtolos quid vocaueris, ſpiritales an carnales?

ERAN. Spiritales, & ſpiritalium Principes & Doctores.

ORTH. Audi ergo diuinum Paulum dicentem, *Quando autem placuit ei, qui me ex vtero matris meæ ſegregauit, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt ipſum annunciarem inter gentes: continuo non acquieui carni & ſanguini,* ... *apoſtolos*, an accuſans ... appellauit?

Galat. 1.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Sed ab ea quæ videtur natura nominans, & ... vocatione, eam quæ fit per homines vocans ...

ERAN. Verum.

ORTH. Audi vero etiam Dauid Pſalmiſtam Deo canentem, & dicentem, *Ad te omnis caro veniet:* Et Prophetam Eſaiam vaticinantem, *Videbit omnis caro, ſalutare Dei noſtri.*

Pſal. 64.

D Eſa. 40.

ERAN. Aperte oſtenſum eſt quod etiam abſque vlla ... nulatione humanam naturam ſancta ſcriptura ... nominat.

ORTH. Ego autem ... aliud quoque oſtendam.

ERAN. Quodnam aliud?

ORTH. Quod diuina ſcriptura nonnullos ... ab anima ... nominat.

ERAN. Et hoc vbi inuenies in diuina ſcriptura?

Ezech. 18. ORTH. Audi Dominum dicentem per prophetam ... *Anima quæ peccat, ipſa morietur.* ... per ... Moſem dicit, *Anima quæ peccauerit* ... *Et erit, vt omnis anima, quæ non audierit prophetam illum, exterminetur.* Et inuenire poſſunt multa alia eiuſmodi.

Leuit. 4. Deut. 18.

ERAN. Hæc demonſtrata ſunt.

ORTH. Si ergo, vbi eſt natura alia viſ... & eorum quæ creata, & conſtituta, & ... ſunt ... communi ...

... non a ſola præſtantiore natura ... ſacræ ſcripturæ nominare hoc ... ſed à minore, & à maiore, quomodo nos reprehendis, qui Dominum Chriſtum & eo quod Deum confitemur, hominem quoque nominamus, idque cum multa nos hoc facere vehementer cogant?

E ERAN. Et quid eſt, quod vos cogit Seruatorem Chriſtum hominem nominare?

ORTH. Diuerſa & omnino contraria Hæretica decreta.

ERAN. Et quæ quibus contraria decreta?

ORTH. Arij & Sabellij. Ille quidem diuidit ſubſtantias, Hic vero confundit hypoſtaſes ſeu perſonas. Arius quidem tres ſubſtantias inducit. Sabellius vero prorſus vnam hypoſtaſim eſſe dicit. Dic ergo quomodo eſt vterque morbus curandus, an ſi ambabus affectionibus adhibeatur idem medicamentum, an vero ſi vtrique quod aptum & conducibile fuerit?

ERAN. Si quod fuerit vtrique aptum & conducibile.

ORTH. At ... perſuadere conabimur, vt ſanctæ Trinitatis ſubſtantiam ... confiteatur eius que rei probationes adducemus ex ſacra ſcriptura.

F ERAN. Ita faciendum.

ORTH. Cum Sabellio autem diſſentientes, facıemus contrarium. ... ſubſtantia enim nihil dicemus, etenim ipſe vnam fatetur.

ERAN. Clarum.

ORTH. Quod autem eius opinionis male affectum eſt, id curare conabimur.

ERAN. Maxime.

ORTH. Quonam autem morbo eum dicimus laborare?

ERAN. Circa hypoſtaſes ſeu perſonas dicimus eum claudicare.

ORTH. Quoniam ergo ille dicit vnam Trinitatis hypoſtaſim, oſtendimus et ... ſcripturam tres hypoſtaſes ſeu perſonas prædicare.

ERAN. Hoc quidem eſt ita faciendum. Sed nos quod erat nobis prop... reliquimus.

ORTH. Minime. De eo enim demonſtrationes colligimus, & ... Dic ergo mihi, omnes hæreſes, quæ a Chriſto vocantur, confiteri ne exiſtimas diuinitatem & humanitatem?

G ERAN. Minime.

ORTH. ... aliqui quidem ſolam diuinitatem: aliquas vero ſolam humanitatem.

ERAN. Certe.

ORTH. Alias autem partem humanitatis.

ERAN. Ita oportet. Oportet autem a nobis declarare, quem ... modum ... nominare.

ORTH. Ego autem ... Simon, & Menander & Marcion, & ... & Baſilides, & Cerdo & Manes apertè negarunt humanitatem Chriſti. Artemon autem, & ... dorus, & Sabellius & Paulus Samoſatenus, & Marcellus, & Photinus, in blaſphemiam ex diametro contrariam inciderunt. Chriſtum enim hominem ... prædicant quæ eſt autem ante ſecula, diuinitatem ... Arius autem & Eunomius creatam vocant vnigeniti Diuinitatem ſolum autem corpus ... ſuſcepiſſe dicunt. Apollinaris vero animatum quidem ... acceptum corpus ... compotem rationis anima & honore & ſalute ... ſupra ... ignorantia corruptum ... ipſe autem ... & ingenue, ... aliquam ſuper ... deſperare conuenit, aut ex abruptis ... deſpicere & valere iubere.

Hæreſes de Chriſto.

H

ERAN. ... humanum eos qui laborant deſpicere.

ORTH. ... ergo eorum & miſereri, & prouidere.

ERAN. Maxime.

ORTH. Si ... medendi ſcientes ... multi autem ... vt mederentur, & diuerſas affectiones oſtenderent, vt verbi gratia, oculorum ſuffuſiones, & ... dentium & ... hic quidem ... refrigerationem & ... hic quidem ... ille vero ... medicamentis.

Morbus

A mentum componeres, an vnicuique morbo id quod conu[illegible]nit?

Eran. Id ſcilicet quod vnicuique morbo conuenit, & ad morbum p[illegible]lſandum eſt appoſitum.

Orth. Ergo calidas quidem affectiones refrigerans, frigidas [illegible]urem calefaciens, & intenſa quidem remittens, [illegible]olutæ autem corroborantibus medicamen[illegible] confirmans & humi[illegible]a quidem exiccans, ſicca vero [illegible]umectans, morbos quidem expelleres, ab ijs vero amiſ[illegible] ſa[illegible] reduceres.

Medicandi lex. [illegible] Ita curare [illegible]æcipit lex artis Medicæ. Contra[illegible] enim, inquiu[illegible] cun[illegible]ratijs curantur.

Plantandi ars. Orth. Sin autem plantandi arbores artem teneres, ijſ[illegible] mne a[illegible]ribus eandem curam & culturam adhibe[illegible]res, an malo quidem pu[illegible]ico eam, quæ ei conuenit, & ficut, quę eſt etacc[illegible]mmodata & piro & malo ſimiliter, & viti, [illegible]uæ eſt ei [illegible]poſita & congrua, & eam, vt ſemel dicam, arbuti quę conuenit?

Eran. Clarum eſt quod vnaquæque arbor propria cultura opus habet.

Fabricandi [illegible] B Orth. Sin autem fabricandarum nauium artem exerceres, videres autem mali receptaculum tui artificij opera indigere, eamne, quæ claui conuenit, curationem adhiberes, an eam, quæ mali receptaculo?

Eran. Hæc quidem ſunt extra omnem controuerſiam. Vnumquodque enim propriam curam & ſtudium requirit, & arbor, & pars corporis, & instrumenta, & partes nauis.

Orth. Quomodo ergo non eſt [illegible]ſcium, corporibus quidem & rebus inanimatis conuenientes curationes adhibere, in animis autem hanc medendi regulam non ſeruare?

Eran. Eſt longe iniquiſſimum, & non ſolum iniuriæ, [illegible] etiam inſaniæ plenum. Qui enim aliter faciunt, ſunt ipſius medicinæ imperiti.

Eran. Cu[illegible] vnaquaque ergo hæreſi diſputantes, ei conueniens medicamentum adhibebimus.

Eran. Maxime.

Orth. Conueniens autem medicina eſt, id quidem, quod deeſt, adijcere, quod autem redundat, detrahere.

Eran. Certe.

C Orth. Photinum ergo, & Marcell[illegible]m, & eorum affines curare conantes, quanam re a nobis addita, medendi regulam impleuerimus?

Eran. Diuinitatis Chriſti confeſſione, ea enim illis deeſt.

Orth. De humanitate autem nihil eis dicemus. Hominem enim Chriſtum Dominum confitentur.

Eran. Recte dicis.

Or[illegible]. Si autem [illegible]um Ario & Eunomio de Vni[illegible]nite [illegible]ati[illegible]one diſſeramus, quid eos ſuæ confeſſioni ad[illegible] debi[illegible]us?

Eran. A[illegible]æ adſumptionem Dicunt enim Deum V[illegible] ſo[illegible]um adſumpſiſſe.

[illegible] [illegible]deeſt aut[illegible]m Apollinari, vt humanæ [illegible]a[illegible]ationem exacte teneat?

[illegible] Ne mentem ab anima diiungat, ſed fatea[illegible] [illegible]ratione prædita una cum corpore adſum[illegible]ta[illegible] eſſe.

Orth. Ergo cum eo quoque de hoc diſſeremus.

Eran. Maxime.

Orth. Marcionem autem, Valentinum, & Manetem, & q[illegible] ad eos accedunt, quid diximus quidem in hac parte fateri, quid vero omnino negare?

Eran. Quod dixerunt quidem ſe credere in Chriſti diuinitatem, quod autem de humanitate dicitur, non admittunt.

Orth. Eis itaq; perſuadere tentabimus, vt quod de humanitate dicitur, amplectan[illegible]r & ne vi[illegible] [illegible]em, ac imaginar[illegible]nem, diuinam œconomiam appellent.

Eran. Ita [illegible]cer[illegible] [illegible]uenit.

Orth. Eis e[illegible] [illegible]cemus, quod non oportet ſolum Deu[illegible], ſed etia[illegible] hu[illegible]nem [illegible]ocari C[illegible].

Eran. Maxime.

[illegible] Quomod[illegible] [illegible]eſt vt nos [illegible] [illegible]uſamus hominem Chriſtum vocare, hoc alijs præcipiam[illegible] que enim noſtris concede[illegible] [illegible]nibus, ſe[illegible] nus[illegible] ſei[illegible] c[illegible]nuin[illegible] ent.

Eran. [illegible] quomodo no[illegible] idem cum illis ſen[illegible] qui fatentur ca[illegible] anima[illegible] ratione prædita[illegible] Verbum ſibi ipſi[illegible]e?

Orth. Si ergo res fatemur, cur nomi[illegible] af[illegible]?

Eran. Ab ijs quæ ſunt præſtantiora Chriſt[illegible] pellare conuenit.

Orth. Serua ergo regulam, & ne crucifixum appe[illegible]lauens, neq; à mortuis excitatum, & quæ ſunt his ſimi[illegible].

Eran. Sed hæc quidem ſunt aff[illegible]ctionum & paſſi[illegible]num ſalutarium nomina: Paſſi[illegible]num [illegible]utem negat[illegible], ſalutis eſt peremp[illegible]o.

Orth. Hoc autem nomen, homo, naturæ nomen eſt. Huius autem reticentia, eſt naturæ negatio, naturæ autem negatio, eſt paſſionum peremptio, [illegible]arum autem peremptio efficit [illegible]intereat & euanet[illegible]at ſalus.

Eran. Scire quidem ad[illegible]mptam naturam cond[illegible]cibile eſſe ſtatuo: o[illegible] autem [illegible] [illegible]rum ſeruatorem hominem appellare, eſt de Domini gloria de[illegible]ahere.

Orth. Te ergo & Petro, [illegible] Paulo, & [illegible]e iam Seruatore ſapientiorem exiſtimas? Dominus en[illegible] dixit Iudæis. *Quid me quæritis interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui a patre meo?* [illegible] in locis ſeipſum *hominis filium* ap[illegible]. [illegible]ned[illegible] [illegible]ut Petrus cum populo [illegible] [illegible]ſerſat[illegible] *Iſrael[illegible] audite verba hæc Ieſum Na[illegible] virum [illegible]* Act. *[illegible]* Et beatus Paulus, [illegible] [illegible]go, ipſe in [illegible] [illegible] tatè prædicationem a[illegible] multa a[illegible] hæc q[illegible] dixit: *Tempora autem ignorantiæ reſpiciens Deus, nunc annunciat vbique omnibus vt pæ[illegible] agant, eo quod ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt in [illegible], in viro in quo ſ[illegible] fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis.* Qui ergo nomen, quod à Domino, & Apo[illegible]olis impoſitũ eſt, & [illegible] dicatum recuſat, is ſeipſum [illegible] magnis Doctoribus d[illegible]ctiorem exiſtimat, atque adeo etiam ipſo ſapientiſſimo[illegible] tum Doctorum fonte.

Eran. Il[illegible] infidelibus doctrinam attulerunt, [illegible] autem totius [illegible] pars maxima credidit.

Orth. Imo ſunt a[illegible] & [illegible], & Gentiles, & innumerabiles Hæreti[illegible]orum catervæ, & oportet [illegible] que eorum conuenientem doctrinam exhibere. [illegible] etiam omnes eadem ſentiremus, dic quid [illegible] Deum & hominem con[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]uperf[illegible]ctam, & humanitatem [illegible], cur nih[illegible] uniſideramus?

Eran. Hæc ſæpe confeſſi ſumus.

Orth. Cur ergo nunc tollimus, quod [illegible] confeſſi [illegible]mus?

Eran. Vocare Ch[illegible]ſtum [illegible] ſuper[illegible] [illegible] ex[illegible]o, maxime cum fidelis quiſpiam cum fi[illegible] quitur.

Orth. Diuinum A[illegible] [illegible]lelem eſſe putas?

Eran. Fidelium quid[illegible] omnium magiſtrum.

Orth. Timotheum autem dignum hac appellatione exiſtim[illegible]?

Eran. Vtru[illegible] di[illegible]lum, & aliorum magiſtrum.

Orth. Audi e[illegible]go magiſt[illegible]m magiſtrorum ad perfectiſſimum [illegible] [illegible]pulum. *Vnus Deus vnus etiam interceſſor Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus, qui dedit ſeipſum redemptionem pro omnibus.* Ceſſa ergo fruſtra nu[illegible]a[illegible], & leges nobis de diui[illegible]is [illegible]minibus imponere. Quinetiam ipſum nomen i[illegible] [illegible] & diuinitatẽ & humanitatem ſignificat. Neque enim ſi Deus ſolum eſſet, appellatus fuiſſ[illegible] interceſſor. Quomodo enim inter nos & Deum interceſſiſſet, ſi nihil noſtri penitus habuiſ[illegible]? Sed quoniam Patri, vt Deus, con[illegible]ctus eſt, vt qui eandem habeat ſubſtantiam, vt hom[illegible] [illegible] bis à nobis enim accep[illegible] [illegible]erui formam, me[illegible] [illegible]terceſſor d[illegible] eſt, vnione natur[illegible]rum, diuinitatis, inquam, & hu[illegible]tatis, ea quæ ſunt diſtantia & di[illegible] [illegible]un[illegible]ens.

Moſes. Eran. An non Moyſes dictus eſt [illegible]ceſſor [illegible] eſſet h[illegible] [illegible]mo ſolum?

O[illegible] [illegible]ſ[illegible]ura ve[illegible] [illegible]ta autem

G

H

A no[illegible] habet quæcunque habet ve[illegible] re non etat[illegible] le q[illegible] natura Deus [illegible] Deus non natura eſt, vt fig[illegible] tam impleret. *Ecce enim*, inquit, *poſui te Deum Pharaoni*. Protinus ergo illi tanquam Deo etiam prophetam [illegible]. *Aaron*, enim inquit, *frater tuus erit tibi propheta*. [illegible]tas autē, & Deus natura, & natura homo eſt.

ER[illegible] I[illegible] typum figuramue appellauerit [illegible]um, qui non ha[illegible] be[illegible] euidenter archetypi exemplaris characteres?

O[illegible] Vt videtur Regis imagines, non vocas imagines R[illegible]?

Imagines ER[illegible] Im[illegible] vero.

ORTH. [illegible] quæ non habent omnia, quæ habet exemplar arc[illegible]. Primum enim ſu[illegible] inanimes, & rationis expertes, [illegible]nde carent inteſtinis, corde inquam, vene[illegible], & [illegible], & aliis quæ his cōiuncta ſunt. Præterea habent quidē formam [illegible], ſed non habent eorum actionem, neq; enim audiunt, nec loquuntur, nec vident,

B nec ſcribunt, nec incedunt, nec quidquam eorum quæ fiunt ab hominibus, & tamen Regis imagines vocantur. Ita etiam M[illegible] intercelſſor, & Chriſtus intercelſſor. Sed ille quidem vt typus & imago, hic [illegible] veritas. Vt autem hoc tibi etiam per alia apertius oſtendam, fac mihi in memoriam [illegible], quæ dicta ſunt de Melchiſedec

Melchiſedec. in Epiſtola ad Hebræos.

E[illegible] [illegible]am?

ORTH. Vbi Leuiticum Sacerdotium cum Chriſti ſacerdotio comparans, aſſi[illegible] quidem in a[illegible]is Melchiſedec Chriſto Domino, ſacerdotium autem dixit habere Dominum ſecundum ordinem Melchiſedec.

Pſal. 109 ERAN. E[illegible] modum ita dicere Apoſtolum. *Hic enim Melchiſedec Rex Salem, ſacerdos Dei altiſſimi, qui obuiam factus eſt Abrahæ reuertenti a cæde Regum, & benedixit ei, cui & decimas omnium diuiſit Abraam, qui primum interpretatur Rex iuſtitiæ, deinde & Rex Salem quod eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum habens, neque finem vitæ, aſſimilatus autem filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.*

Heb 7.

Exiſtimo te de iis verbis dixiſſe.

ORTH. De his dixi, & laudo quod locum non diſſecueris, ſed totum poſueris. Dic ergo, conuenit ne vnum-

C quodque eorum Melchiſedec natura & ve[illegible]?

ERAN. Et quis fuerit tam audax, & tam temerarius, vt ea ſeiungat quæ diuinus Apoſtolus ei adaptauerit?

OR[illegible] Dicis ergo hæc Melchiſedec ſecundum naturam conuenire?

ERAN. Di[illegible]o.

O[illegible] H[illegible]minem eum eſſe dicis, an aliam aſſumpſiſſe naturam?

ERAN. H[illegible]minem.

O[illegible] [illegible], an ingenitum?

ERAN. Adducis admodum abſurdas interrogationes.

O[illegible] Tu quidem in cauſa es, qui tam aperte veritati repugnas. Reſponde ergo.

ERAN. E[illegible] vnus ſolus ingenitus, Deus & Pater.

ORTH. Genitum vero Melchiſedech eſſe dicimus?

ERAN. Genitum.

O[illegible] Sed id, quod de eo dicitur, docet contraria.

D Recordare enim [illegible], quæ nuper [illegible] reno-caſti. *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia neq; initium dierum, neque vitæ finem habens*. Q[illegible]odo ergo [illegible], *Sine patre ſine matre*: [illegible] autem hæc quoque. neq; init[illegible] ſſet, neque finem [illegible], non humanam n[illegible]peratur.

ERA[illegible] n[illegible] ſuperant modū humanæ naturæ.

ORT. Quid [illegible], aſſumne dixiſſe dicemus Apoſtolum.

ERAN. Ab[illegible]

ORTH. Qu[illegible]odo ergo [illegible] poteſt, [illegible] Apoſtolus de veritate [illegible] nomi[illegible] ferat, & Melchiſedec ea, quæ naturam ſuper[illegible], tribuat.

ER[illegible] Valde obſcurus locus, & qui longiori et primis explicatione indiget.

ORTH. Qui volunt attendere, ij [illegible] verborum ſententiam facile poſſunt aſſequi. [illegible] enim dixiſſet diuinus Apoſtolus, *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens*, ſubiunxit, *aſſimilatus*

E *autem filio Dei, manet in perpetuum ſacerdos* [illegible] cet, quod Mel[illegible]chiſedec erat, quæ h[illegible]manam n[illegible] ſuperat, archetypum exempli eſt Chriſtus Do[illegible] Melchiſedec quidem certe dicit aſſimilatum filio Dei, ſic autem conſideremus. Dicisne Dominum habuiſſe [illegible]trem ſecundum carnem?

ERAN. Nullo modo.

ORT[illegible] Quamobrem?

ERAN. Quoniam ex ſola virgine genitus eſt.

ORTH. [illegible]ure ergo nominatus eſt ſine patre.

ERAN. Verum.

ORTH. [illegible]cunne eum, quod ad diuinam naturam attinet, habuiſſe matrem?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Ex eo ergo ſolo Patre, qui eſt ante ſecula, eſt genitus.

ERA[illegible] I[illegible]nfeſſo eſt.

F ORTH. Itaque & genealogia, vt qui ineffabilem eam, quæ ex patre eſt, gen[illegible] habeat, appellatus eſt. *Generationem enim eius*, inquit Propheta, *quis enarrabit?* Eſa. 53.

ERAN. Recte di[illegible].

ORTH. Ita [illegible] nuenit, neque dierum initium, neque vitæ finem habere, neque enim habet principium, nec in eum ca[illegible] incidit, & vt ſemel dicam, eſt æternus, & Patri coæternus.

ERAN. Hæc ita mihi quoq; videntur. Oportet autem [illegible] conſiderare, quomodo hæc etiam admirabili Melchiſedec conueniant.

ORTH. V[illegible] imagini & figuræ. Imago autē, ſicut ante diximus, non habet omnia quæ habet exemplar archetypum. Seruator ergo hęc natura, & ipſa re veritati conueniunt. Melchiſedec autē ea veteris genealogiæ hiſtoria attribuit. Cū enim nos docuiſſet Patriarchæ Abrahæ patrem, Iſaac autē patrem & matrem, & Iacob ſimiliter & eius filiorum, & [illegible] genealogia oſtendiſſet, qui diu etiam ante nos fuerant, Melchiſedec nec patrem [illegible], nec matrem, nec eū ex aliquo ex filij N[illegible] gen[illegible] [illegible]ere docuit. [illegible] eſſet figura eius, qui vere eſt ſine pa[illegible] & [illegible] ne matre. H[illegible] autem [illegible] intelligere nos diuinus de[illegible]

G Apoſtolus. In eodem e[illegible] loco hæc quoq; adiecit. *Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit.* Hebr 7.

ERAN. Et quoniam eorum, qui ipſum genuerunt, non meminit ſcriptura, poteſt ſine patre, & ſine matre vocari?

ORTH. Si vere eſſet ſine patre & ſine matre, non eſſet imago ſed veritas. Sed quoniam non hæc habet natura, ſed ex diuinæ ſcripturæ œconomia, oſtendit figuram veritatis.

ERAN. Oportet imaginem habere expreſſos & eu[illegible]d[illegible]tes exemplaris characteres.

Homo Dei imago ORTH. An non homo *Dei imago* appellatur?

ERAN. Non eſt imago Dei, ſed ad Dei imaginem factus eſt.

ORTH. Audi ergo diuinum Apoſtolum dicentem, *Vir quidem non debet velare caput, cum ſit imago & gloria Dei.*

H ERAN. Sit imago Dei.

ORTH. Oportet ergo, ſi eſt ita vt dicis, eum ſeruare cu[illegible] archetypi characteres, & nec eſſe creatum, nec c[illegible]itum, ſed nec eſſe circumſcriptum. Oporteret eū non[illegible]us ac ipſe, ex iis, quæ non ſu[illegible], fabricari. Oporte[illegible] eum verbo & ſine labore om[illegible] architectari, præterea autem nec ægrotare, nec animæ ægritudine affici, nec ira[illegible], nec peccare, ſed eſſe immortalem, & ab [illegible] & corruptione remotum, & omnia deniq; habere, quæ habet exemplar archetypum.

ERAN. N[illegible] ſt in [illegible]nibus hom[illegible] imag[illegible] Dei.

ORTH. Verum in quibuſcunque eum imaginem eſſe dederis, eum max[illegible] interuallo a [illegible]tate abeſſe inuenies.

ERAN. I[illegible]onfeſſo eſt.

Dei imago ORTH. Hoc que vnum conſidera. Diuinus Apoſto[illegible] filium *patris imaginem* appellauit. Dic[illegible], *Qui eſt imago Dei inuiſibilis.*

ERAN. Quid ergo, nō habet filius omnia quæ pate[illegible]?

A

ORTH. [illegible]

ERAN. [illegible]

ORTH. Ve[illegible] omnia quæ a[illegible]

ERAN. V[illegible]rum.

Gen. [illegible] ORTH. Ita ergo [illegible] *miliatum eſſe Me[illegible]chi[illegible]edec Dei [illegible]*

ERAN. Demus [illegible]lud, *ſine patre & ſine matre, [illegible] ſine genealogia* ita eſſe vt [illegible]. [illegible] autem *Neque [illegible] dierum, nec vitæ finem habens,* qu[illegible] intelligimus [illegible]

ORTH. Ant[illegible]nam gen[illegible]al[illegible] [illegible]hens d[illegible]nus Moſes, docuit no[illegible], quod Ada[illegible], cum [illegible] annos natus eſſet, genuit S[illegible]th, & [illegible] vi[illegible] [illegible]nem accepit. Ita enim dixit d[illegible] Seth & Enos, & [illegible] Melchiſedec & generation[illegible], & vitæ fin[illegible] [illegible]rio præte[illegible]. E[illegible] hiſtoria ſpectetur [illegible] initium [illegible]rum, nec v[illegible] habet, reuera autem Dei [illegible]us, [illegible] [illegible] cœpit, nec finem accipi[illegible].

ERAN. In confeſſo eſt.

B

ORTH. In his autem maximis & vere diuinis fuit Melchiſedec figura Chriſti Domini, in Sacerdotio autem, quod hominibus magis, quam Deo conuenit, D[illegible]minus Chriſtus Pontifex fuit ſecundum ordinem M[illegible]chiſedec. Melchiſedec enim gentium fuit Pontife[illegible]. Et Dominus Chriſtus pro omnibus hominibus ſanctum & ſalutiferum ſacrificium obtulit.

ERAN. Multa de eare verba conſumpſimus.

ORTH. Etiam pluribus opus erat, vt [illegible]is, dixiſti enim locum eſſe intellectu diffi[illegible]lem.

ERAN. Redeamus ad id, quod erat propoſitum.

ORTH. Quid autem à nobis quærebatur

ERAN. Cum dicerem non [illegible]portere vocare Chriſtum hominem [illegible] ſed ſolum Deum & multa alia teſt[illegible]nia adduxiſti, & hoc etiam dictum Apoſtoli, quod poſ[illegible] [illegible]bens ad Tim[illegible]theum. *Vnus Deus vnus etiam interceſſor Dei & hominum, homo Chriſtus, [illegible] qui dedit ſeipſum re[illegible]ptionem pro omnibus.*

ORTH. Me[illegible] quomodo ad hanc digreſſionem deflexi[illegible]mus. Cum ego enim dixiſſem, quod hoc ipſum interceſſoris nomen, Seruatoris n[illegible] duas na[illegible]as ſignificat, tu dixiſti etiam Moſem vocatum interceſſor[illegible], is autem homo ſolum erat, non autem Deus & homo, ea de cauſa neceſſe h[illegible]bui hæc perſequi, vt oſte[illegible]derem figuram non habere omnia, quæ habet archetypu[illegible]. [illegible]c e[illegible], an confiter[illegible] Seruatorem Chriſtum etiam hominem appellari?

C

ERAN. Ego ipſum voco Deum, eſt enim Dei [illegible]lius.

ORTH. Sicut in Deu[illegible] vocas, quod doctus [illegible]s eum eſſe Dei filium, vo[illegible] etiam hominem. Ipſe enim ſe[illegible]um ſæp[illegible] *[illegible] hominis* appellauit.

ERAN. Non conuenit ei hoc nomen, homo, [illegible] [illegible] non Deus

ORTH. [illegible] quod non ſit verum, vel [illegible]opter [illegible] quam aliam cauſam

[illegible]no-mia. ERAN. Hoc nomen Deus, eſt nomen [illegible]turæ: illud autem, homo, eſt appellatio ſeu vocabulum œconomiæ.

ORTH. Oe[illegible] autem veram [illegible] dicimus, [illegible] imaginariam, & [illegible]ſam

ERAN. Veram.

D

ORTH. Si vera eſt gratia œconomiæ, Dei autem verbi [illegible]carnationem vocamus œconomiam: hoc quoque nomen, homo verum eſt. Humana enim natura ſuſcepta homo appellatus eſt.

ERAN. Ante paſſi[illegible]nem vocabatur homo, poſt paſſionem autem non vocatus eſt amplius.

ORTH. Atqui poſt paſſionem & reſurrectionem [illegible]pſit [illegible]imotheo [illegible]piſtolam diuinus Apoſtolus, in qua Chriſtum [illegible]ruatorem appellauit *hominem* poſt paſſionem [illegible] reſurr[illegible]ctionem. Scribens enim ad Corinthios

1 Cor 15 [illegible] *[illegible] quidem enim per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.* E[illegible] docens apertius de quonam dicat, [illegible] *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Chriſto omnes viuificabuntur.* Poſt paſſionem & [illegible]ctionem diuinus Petrus [illegible]um I[illegible]dæis di[illegible]cens, [illegible] *virum* appe[illegible]uit. [illegible] eius in [illegible]os [illegible]um [illegible]

[illegible] *[illegible] aſpe[illegible]*

[illegible]

[illegible]

ERAN. [illegible]on exiſti[illegible] eſſe [illegible] [illegible]ed non inuenio [illegible]

ORTH. E[illegible]g[illegible] qui [illegible] ni, Marcioniſtis, inquam, & [illegible] [illegible] [illegible]orant, qu[illegible] no[illegible] prædicatio dem veritatis, an non [illegible] di teſtimo[illegible] aſſe[illegible], d[illegible]ns qu[illegible] [illegible] de[illegible] [illegible] Chriſtus D[illegible]minus

ERAN. [illegible]

ORTH. Fideles autem [illegible] non d[illegible] d[illegible]mus. [illegible] ne[illegible] le[illegible]s Apoſtol[illegible] *eſſe paratum ad reſpondendum* Ita autem O[illegible]us Imperator cum ſo[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]m & ordi[illegible] p[illegible] [illegible]uos [illegible] [illegible] [illegible], & ad [illegible] [illegible]dum animos [illegible]

ERAN. H[illegible] potiu[illegible] facie[illegible] [illegible]m eſt

ORTH. Non [illegible] enim pa[illegible] [illegible] quidem per[illegible] [illegible] [illegible]tes in vitam [illegible] [illegible] animum addere, vel [illegible], [illegible]uent.

ERAN. [illegible]

ORTH. H[illegible] diuinus Apoſtolus [illegible] enim qui crediderant ſcribens, d[illegible] *Accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere inſidijs diaboli.* Et ruſu[illegible] *[illegible]tate [illegible] ſuccincti lumbos veſtros in veritate,* & cætera. R[illegible] etiam eorum, quæ [illegible] diximus, quod me[illegible] que adducit qualitate[illegible] quæ deeſt naturæ. S[illegible] [illegible]uenem redundantem frigidam, adducit calidam [illegible] alias. Hoc etiam [illegible] Dominus.

ERAN. Et vbi oſten[illegible]es hoc fecilſe Dominum

ORTH. In ſanctis Euangelijs.

ERAN. Oſtende ergo & imple promiſſum.

ORTH. Quem Seruatorem Chri[illegible]tum [illegible] Iudæi.

ERAN. Hominem.

ORTH. [illegible]od autem etiam Deus erat [illegible]om[illegible] ig[illegible]orabant.

ERAN. Verum.

ORTH. Cum e[illegible] ignotaren[illegible] [illegible]os ne did[illegible] tum.

ERAN. In [illegible] eſt.

ORTH. Au[illegible] ipſum [illegible] *[illegible] opera oſtendi vobis à patre meo, propter quo[illegible] [illegible] me* [illegible] dixiſſent, *Non [illegible] bono [illegible] mus te, ſed de blaſphemia, quod cum homo ſis [illegible] te ip[illegible] um,* [illegible] *In lege veſtra ſcriptum eſt.* [illegible] *illos dixit Deos, ad quos Dei verba ſacta, nec poteſt ſcriptura* [illegible] *Quem pater ſanctificauit, & mi[illegible] mundum,* [illegible] *Dei* [illegible] *Vos me blaſphemare dicitis, quod me dixi Deum eſſe* [illegible] *facio opera patris mei, nolite credere. Nam & ego in patre* [illegible] *pater in me eſt*

ERAN. In [illegible] quæ modo le[illegible] oſten[illegible] Dominu[illegible] ſe[illegible] d[illegible]s Deum, non homine[illegible]

ORTH. Neque enim opus h[illegible]ebant d[illegible], qu[illegible] nouerant. [illegible]od enim hom[illegible] [illegible] nouer[illegible]. [illegible] tem Deus etiam eſſe non nouerant H[illegible] etiam fecit in I[illegible]dæi. [illegible] ad communem ho[illegible] acced[illegible] *[illegible] vobis videtur de Chriſto, C[illegible] eſt* [illegible] C[illegible] [illegible]dſe[illegible], *David,* ipſe [illegible] *Quomodo ergo David ſpiritu Dominum ipſum vocat* [illegible] *D*[illegible] *meo Domino meo ſede à dextris meis.* D[illegible] [illegible] *Dominum* [illegible] *filius*

ERAN. Adue[illegible] [illegible] Dominus e[illegible] [illegible] *filium David,* [illegible] *Dominum David* [illegible] oſtendit ſe[illegible] eum [illegible]

ORTH. No[illegible] [illegible]

A [illegible] attulit quo mi[illegible] hius Dauid ſed [illegible] etiam credi eum eſſe filium Dauid. H[illegible] aperte docet illud, *Si ergo Dominum eum eſt, quomodo eſt filius eius?* Non dixit enim, *Si Dominus eſt, filius non eſt,* ſed *quomodo filius eius eſt?* pro eo quod eſt, Qua ratione Dominus & qua ratione filius. Hæc autem Diuinitatem & Humanitatem aperte iudicant.

Eran. Non opus eſt ſyllogiſmis. Dominus enim manifeſte docuit ſe nolle vocari filium Dauid.

Orth. Oportebat ergo & cæcos, & Chananæam, & etiam turbas docere ne eum vocarent *filium Dauid.* Nam & cæci clamabant, *Fili Dauid miſerere mei.* & Chananæa, *Fili Dauid miſerere mei. Filia mea male à Dæmonio vexatur.* & multitudo populi, *Oſanna fili Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.* & non modo ægre tulit, ſed etiam fidem laudauit. Cæcos enim à nocte longiſſima liberauit videndique eis actum donauit. Chananææ autem filiam inſtar Corybantis debacchantem, & furore percitam curauit, & longe ſceleratiſſimum Dæmonem ab ea
Matth. 2
B expulit. Cum autem Pontifices & Phariſæi ſuccenſerent qui clamabant, *Oſanna fili Dauid,* non modo non prohibuit ne clamarent, ſed etiam fauſtam illam acclamationem confirmauit. *Amen,* enim inquit, *dico vobis, etiamſi iſti tacuerint, Lapides loquentur.*
Luc. 19.

Eran. Ante reſurrectionem has appellationes ſuſtinuit ſe dimittens ad eorum imbecillitatem, qui nondum ſincere & germane crediderant. Sed poſt reſurrectionem hæc nomina ſunt ſuperuacanea.

Orth. Age Beatum Paulum in quo ordine ſtatuemus, inter perfectos an imperfectos?

Eran. Non eſt ludendum in rebus ſerijs.

Orth. Non eſt ergo negligenda lectura ſacrarum ſcripturarum.

Eran. Et quis eſt adeo miſer, vt ſuam ſalutem negligat?

Orth. Reſponde ad rogatum, & cognoſces ignorantiam.

Eran. Quod rogatum?

C Orth. Quo in loco ponimus diuinum Apoſtolum?

Eran. Clarum quod inter perfectiſſimos, & perfectorum magiſtrum.

Orth. Quando autem cœpit prædicare?

Eran. Poſtquam Seruator eſt aſſumptus, venitque ſanctus ſpiritus, & inſignis victor Stephanus fuit lapidatus.

Orth. Is, cum circa finem, vltimam ſcriberet Epiſtolam ad diſcipulum Timotheum, & ei veluti paternam quandam hæreditatem [illegible] ſtamento traderet, hæc etiam adiecit. *Memento Ieſum [illegible] ſuſcitatum à mortuis ex ſemine Dauid ſecundum Euangelium meum.* Oſtendit
2. Tim. 2.
autem ea etiam quæ pro Euangelio paſſus eſt, ea ratione oſtendens veritatem Euangelij, *in quo,* inquit, *[illegible] vt maleoperans,* facile eſſet multa in [illegible] alia teſtimonia adducere, ſed hoc ſuperuacaneum exiſtimo.

Eran. Pol[illegible] te oſtenſurum, Dominum, quæ deerat doctrinam, ijs qui opus habebant, adijcere, quod is cum Phariſæis quidem & alijs Iudæis de ſua diuinitate diſſerebat dixiſti: Quod autem etiam de carne doctri-
D nam attulerit, non oſtendiſti.

Orth. Fuiſſet quidem valde ſuperuacaneum diſſerere de carne quæ videbatur, aperte enim cernebatur & comedens, & bibens & laborans & dormiens. Veruntamen vt multa eaque diuerſa omittam quæ fuerunt ante paſſionem, poſt reſurrectionem diffidentibus Apoſtolis non diuinitatem oſtendit ſed humanitatem. *Videte enim*
Luc. 24.
inquit, *manus meas, & pedes meos, quod ipſe ego ſum. Palpate me, & videte quod ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere.* Ecce impleuimus quod polliciti ſumus, oſtendimus enim ijs, qui ignorabant Diuinitatem, allatam fuiſſe de ea doctrinam, ijs autem qui diffidebant reſurrectioni carnis, eam fuiſſe oſtenſam. Ceſſa ergo contendere, & confitere duas eſſe naturas Seruatoris.

Naturarum [illegible] Eran. Erant duæ ante vnionem, poſtquam autem conuenerunt, vnam naturam effecere.

Orth. Quando autem dicis factam fuiſſe vnionem.

Eran. Ego dico ſtatim in ipſa conceptione.
E
Orth. Deum autem verbum dicisne non fuiſſe ante conceptionem.

Eran. Imo dico eum eſſe ante ſecula.

Orth. Carnem autem vna cum illo extitiſſe?

Eran. Minime.

Orth. Sed à Spiritu ſancto fuiſſe formatam, poſtquam prædictum eſt ab Angelo?

Eran. Ita dico.

Orth. Non erant ergo duæ naturæ ante vnionem, ſed vna tantum. Si enim vna præexiſtit quidem diuinitas, non ſimul autem exiſtit humanitas, formata enim eſt poſt ſalutationem angelicam, formatione autem coniuncta eſt vnio: vna ergo natura erat ante vnionem, quæ ſemper eſt, & eſt ante ſecula. Verum enimuero hoc quoque rurſus conſideremus. Incarnationem, ſeu humanæ naturæ ſuſceptionem aliquidne exiſtimas eſſe aliud, quam vnionem?

Eran. Non. F

Orth. Carne enim aſſumpta incarnatus eſt. Incarnatio.

Eran. Videtur.

Orth. Coniuncta eſt autem adſumptioni vnio. Aſſumptio.

Eran. Ita dico.

Orth. Vna ergo erat natura ante humanæ naturæ aſſumptionem. Si enim idem eſt vnio, & humanæ naturæ aſſumptio, homo autem factus eſt humana ſuſcepta natura, accepit autem Dei forma ſerui formam, erat ergo vna natura diuina ante vnionem.

Eran. Et quomodo idem eſt vnio, & humanæ naturæ ſuſceptio? Suſceptio.

Orth. Confeſſus es nuper hæc nomina non differre.

Eran. Tu me tuis decepiſti ratiocinationibus.

Orth. Idipſum quod diximus, iterum reſumamus.

Eran. Hoc faciendum.

Orth. Incarnatio differtne ab vnione in ipſa rei natura?

Eran. Vel maxime.

Orth. Dic paulo ſuſius eius ſpecies.

Eran. Quin ipſa nominum intelligentia oſtendit differentiam. Incarnatio enim carnis aſſumptionem ſignificat, vnio autem eorum, quæ ſunt diſiuncta, coniunctionem. G

Orth. Incarnationem autem dicisne vnione antiquiorem?

Eran. Minime.

Orth. Sed in conceptione factam eſſe vnionem.

Eran. Ita dico.

Orth. Ergo ſi ne momentum quidem temporis interceſſit inter carnis aſſumptionem & vnionem: aſſumpta autẽ natura non fuit ante aſſumptionem & vnionem, eandem quidem rem ſignificat incarnatio & vnio. Vna erat ergo natura ante vnionem ſeu incarnationem: ſed poſt vnionem duas dicere conuenit, eam videlicet quæ aſſumpſit, & eam quæ aſſumpta eſt.

Eran. Ex duabus quidem naturis dico Chriſtum, ſed non duas naturas.

Orth. Explica quomodo dicis illud, Ex duabus naturis, an vt argentum auro illitum, aut electri compoſitionem aut caſſiterum, quæ ex plombo & ſtagno temperatur. H

Eran. Dico hanc vnionem eſſe nulli eorum ſimilem, neque enim dici, nec explicari poteſt, & omnem intelligentiæ captum ſuperat.

Orth. Ego quoque fateor vnionis rationem neminem poſſe conſequi. Quod autem vtraque natura etiam poſt vnionem pura & integra remanſit, ſacra me ſcriptura docuit.

Eran. Et vbi me docuit hoc ſacra ſcriptura?

Orth. Ea vbique hac doctrina plena eſt.

Eran. Affer eorum quæ dicis probationes.

Orth. An tu non confiteris, quæ ſunt vniuſque naturæ propria?

Eran. Minime poſt vnionem.

Orth. Idipſum nos docuit ſacra ſcriptura.

Eran. Ego credo ſacræ ſcripturæ.

Orth. Cum ergo audieris diuinum Ioannem clamantem,

A Ioan. 1. *In principio erat verbum, & verbum erat* [illegible] *erat verbum. & omnia per ipsum* [illegible] *que* alia [illegible] huiusmodi, dicis [illegible] apud Deum, & natura Deum e[sse] & [illegible] Deum verbum quod est [illegible] ante an[illegible] genitum.

ERAN. Deo quidem verbo hæc conuenire dico, ipsum autem a carne vnita non ſepato.

ORTH. Nec carnem [illegible] ſeparamus, nec vnione confuſionem facimus.

ERAN. Ego vnam noui naturam poſt vnionem.

ORTH. Euangeliſtæ quando ſcripſerunt Euangelia, ante vnionem, an longo tempore poſt vnionem [illegible]

ERAN. Clarum eſt quod poſt vnionem, & natiuitatem, & miracula, & paſſionem, & reſurrectionem & aſſumptionem in cœlos, & poſt aduentum ſancti ſpiritus.

Ioan. 1. ORTH. Audi ergo Ioannem quidem dicentem, *In principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hic erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & cætera.* Matthæum autem. *Liber generationis Ieſu Christi filij Dauid, filij Abraam, & quæ ſequuntur.* Lucas quoque eius genealogiam ab Abraam & Dauid reſcenſet. Hæc ergo & illa

Matth. 1. Luc. 3.

B vni naturæ accomoda. Sed non potens. Etenim quod eſt, *In principio erat*, contrarium eſt, *ſi ex Abraam*, & ei quod eſt, *omnia feciſſe*, creatum proauum aut atauum habuiſſe.

ERAN. Hæc cum dicis, filium vnigenitum in duas perſonas diuidis.

ORTH. Vnum quidem filium Dei & ſcio & adoro Dominum Ieſum Christum, diuinitatis autem & humanitatis didici differentiam. Tu autem qui dicis vnam naturam factam eſſe poſt vnionem, ea Euangeliſtarum proœmia accommoda.

ERAN. Tu immo, vt videtur, validam, & fortaſſe etiam inexpugnabilem propoſitionem putas.

ORTH. Sit tibi expedita & facilis, nobis tantum ſolue, quod quærimus.

ERAN. Vtraque Christo Domino conueniunt, & *in principio eſſe, & ex Abraam* [et] *Dauid ſecundum carnem genitum eſſe.*

C ORTH. Statuiſti poſt vnionem oportere vnam naturam dicere, tuam ergo legem ne transgrediaris, carnis mentionem faciens.

ERAN. Etiam abſque eo quod carnis mentionem faciam, propoſitionem facile eſt ſoluere. Vtrumque enim Christo Seruatori attribuo.

ORTH. Ego quoque & hæc, & illa dico conuenire Domino Christo, ſed duas in ipſo naturas contemplans, & [vtri]que ea, quæ conueniunt, attribuens. Sin autem vna eſt natura Christus, quomodo fieri poteſt, vt illi ea, quæ ſunt contraria, adaptes? Ei enim quod eſt, *Eſſe in principio* contrarium eſt, *ex Abraham & Dauid principium cepiſſe*, atque adeo neſcio quot generationibus poſt Dauid natum eſſe. Rurſus autem ei quod [e]ſt, *omnia feciſſe*, contrarium eſt ex iis, *quæ facta ſunt germinaſſe*, & ei quod eſt ex Deo eſſe, parentes mortales habuiſſe, æterno quoque contrarium eſt id quod eſt recēs. Atq; ideo ita conſideremus, dicimusne Deum verbū eſſe omnium opificem?

ERAN. Ita credere ſacra nos ſcriptura docuit.

D ORTH. Quoto autem die dicimus formatum eſſe Adam poſt cœli & terræ opificium?

ERAN. Sexto.

ORTH. Ab Adam autem vſque ad Abraham, quot tranſiere generationes?

ERAN. Ego eas eſſe viginti exiſtimo.

ORTH. Ab Abraham autem vſque ad Seruatorem noſtrum Christum, quot generationes enumerat Matthæus Euangeliſta?

ERAN. Quadraginta duas.

ORTH. Si ergo vna eſt natura Dominus Christus quomodo fieri poteſt [illegible] eorum quæ ob aſpectum cadunt quam [illegible] cadunt, o[illegible] & poſt tot [illegible] natos [illegible] modo autem eſt Adam [illegible], & eo[rum] qui ab Adam deſcendunt filius?

ERAN. Iam [illegible] hæc [illegible] conuenire [illegible] Vn[illegible] verbo incarnat[illegible]

ORTH. [illegible] eſſe [illegible] naturæ [illegible] dictum [illegible] Deus [illegible] per quæ [illegible] facta eſſe.

ERAN. N[illegible] quod ipſum [illegible] eſſe credo.

ORTH. [illegible] & [illegible] Phariſæi [illegible] tantum [illegible] quam [illegible] Dominus [illegible] con[illegible] tenerentur timere [illegible] dicit [illegible] Ego [illegible] aperte clamo diuin[illegible] vnionem [illegible] ram [illegible] enim per [illegible] confuſionem [illegible] incarnatus [illegible] diuin[illegible] na, neque poſt [illegible] tempus [illegible] uenit [illegible]

ERAN. Sæpe confeſſi ſumus Deum verbum [illegible] immutabil[em].

ORTH. Carne ergo ſumpta incarnatus eſt.

ERAN. Verum.

F ORTH. Al[illegible] q[illegible] me eſt [illegible] autem eatenus quia [illegible] ac[illegible] bi[illegible], incarnata homo facta [e]ſt.

ERAN. In confeſſo eſt.

ORTH. Non eſt ergo verſum in carnem.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. S[illegible] non conuerſum, ſed carne accepta incarnatum eſt [illegible] hæc & illa [illegible] nquam incarna[illegible] conueniunt, hoc enim paulo ante dixiſti, non [illegible] ſunt naturæ, ſed [illegible] integræ remanſerūt. Si enim ita intelligamus, etiam Euangeliſtarum concordiam videbimus. Vnius enim vnigeniti, Domini inquam Christi, [illegible] quidem diuinitatem, ille vero humanitatem prædicat [illegible] iam intelligere nos docet ipſe Christus Dominus, nunc quidem ſeipſum *filium Dei* appellans, nunc autem *filium hominis*, & aliquando quidem matrem, vt quæ eum genuerit honorat, aliquando autem vt Dominus [illegible] pat, & aliquando quidem eos qui ipſum *filium* [Dauid] nominant admittit, aliquando autem docet eos, qui ſciunt, *ſe non ſolum eſſe filium, ſed etiam Dominum Dauid*, & vocat quidem Nazareth & Capernaum patriam. Rurſus autem clamat, *Priuſquam Abraam fieret ego ſum.* Sa[illegible] autem ſcripturam [illegible] eiuſmodi referiam [illegible] Hæc autem non vnam naturam ſed duas ſignificant.

G Ioan. 8.

ERAN. Qui duas naturas in Christo con[illegible] d[uo]s filios dicit [illegible] vnigenitum.

ORTH. Ergo [illegible] qui [illegible] ex anima & [corpo]re conſti[illegible] dicat duos eſſe Paulos [illegible] vnus eſt [illegible]

ERAN. Non eſt e[illegible] ſimile.

ORTH. F[illegible] qu[illegible] ſcio [illegible] me[illegible] eorum, quæ ſunt [illegible] tempor[illegible] tan[illegible] & [illegible] vnio. In Domino autem [illegible] tum [illegible] eius ac liberæ [illegible], hum[illegible] Verum licet etiam naturali vnione manere [illegible], pura & [illegible] manſerunt ea, quæ ſunt naturarum propria.

ERAN. Si non commixta manſerunt, quæ ſunt naturarum propria, quomodo anima [vna] cum corpore nutrimentum appetit?

H ORTH. Non anima nutrimentum appetit. Quomodo enim id faceret quæ eſt [illegible], & nutrimento melior ac præſtan[tior] [illegible] corpus, ab [illegible] facul[ta]tem recipiens, ſent[illegible] iam & q[illegible] desiderat. Itaque iam qu[illegible] appetit & [illegible] mnum poſt vigiliam [illegible] Compr[illegible] que facta eſt diſſolutio, tum [illegible] non habe[illegible] operationem, neque [illegible] deficit appetit, & d[illegible] ſuſcipit [illegible]

ERAN. V[illegible] eſt animæ ſitire & e[illegible] & [illegible]

ORTH. Si hæc [illegible] animæ [illegible] opera [illegible]

ERAN. [illegible] ergo [illegible]

ORTH. [illegible] immortal[illegible] &[illegible]

ERAN. [illegible]

A ORTH. Eſſe compoſitum, aſpectabile, mortale.

ERAN. Ex his autem hominem compoſitum eſſe dicimus?

ORTH. Dicimus.

ERAN. Definimus ergo hominem animal præditum ratione, mortale.

ORTH. In confeſſo eſt.

ERAN. Eum autem ex his & illis nominamus.

ORTH. Verum.

ERAN. Sicut ergo hic non diuidimus, ſed eundem vocamus & rationis participem & mortalem, ita etiã in Chriſto faciẽdũ eſt, & diuina & humana ſunt ei tribuenda.

ORTH. Noſtrum eſt quod dicis, etiamſi non id perfecte tractauens. Ita autem conſidera. Quando humanam animam examinamus, ea ſolum, quæ eius operationi & naturæ conueniunt, dicimus?

ERAN. Sola.

B ORTH. Quando autem rurſus de corpore verba facimus, non ea ſola quæ ſunt eius propria perſequimur?

ERAN. Verum.

ORTH. Quando autem rurſus de toto animali diſſerimus, audacter deinceps & hæc & illa adducimus. Homini enim conueniunt tam quæ ſunt corporis, quam quæ animæ propria.

ERAN. Pulcherrime locutus es.

ORTH. Ita ergo etiam de Chriſto verba facere conuenit, & de naturis quidem diſſerentes, vtrique tribuere, quæ ad eam pertinent, & ſcire aliqua quidem diuinitatis, aliqua vero humanitatis propria. Quando autem de perſona loquemur, oportet ea facere communia, quæ ſunt naturarum propria, & hæc & illa Chriſto Seruatori tribuere, & eundem vocare & Deum & hominem, & filium Dei, & filium hominis & Dauid filium, & Dauid Dominum, & ſemen Abrahæ, & Abrahæ effectorem, & alia omnia ſimiliter.

ERAN. Vnam quidem eſſe Chriſti perſonam eique diuina & humana conuenire, admodũ recte dixiſti, & fidei decretum ſuſcipio. Quod autem rurſus dicis, oportere de naturis diſſerentes, vnicuique quæ ſunt eius pro-
C pria tribuere, hoc mihi videtur vnionem ſoluere. Quamobrem ea, & quæ ſimiliter dicuntur, non admitto.

ORTH. Atqui quando quæ de anima & corpore dicebantur examinabamus, magni tibi facienda, & æſtimanda viſa eſt illorum rationum diuiſio, protinus enim bonis verbis & laude eam es proſecutus. Cur ergo in Chriſti Domini diuinitate & humanitate eandem regulam non admittis? An ne animæ quidem & corpori Chriſti diuinitatem & humanitatem exæquas? [illegible] animæ quidem & corpori das inconfuſam vnionem, commixtionem autem & confuſionem ſuſtinuiſſe audes dicere Chriſti diuinitatem & humanitatem.

ERAN. Ego quidem Chriſti diuinitatem atque adeo vel ipſam carnem anima, & corpore multis vſque infinitis partibus eſſe præſtantiorem & pretioſiorem iudico, ſed vnam tamen naturam poſt vnionem eſſe dico.

ORTH. Et quomodo non eſt impium & miſerum, dicere quidem animam corpori coniunctam, confuſio-
D nis affectionem minime ſubiiſſe: vniuerſorum autem Domini diuinitatem nec potuiſſe propriam naturam integram conſeruare, nec quam accepit humanam in ſuis finibus retinere, ſed quæ confundi non poſſunt, confudiſſe, & quæ non permiſceri permiſcuiſſe? Vna enim natura vt hæc ſuſpicemur efficit.

ERAN. Ac mihi quidem fugiendum eſt nomen confuſionis, duas tamen dicere naturas recuſo, ne eo deueniam vt duos filios dicere cenſear.

ORTH. Ego autem ſtudeo vitare vtrunque præcipitium, tam impiæ confuſionis, quam diuiſionis impiæ.
Confuſio naturarum. Diuiſio perſonæ. Mihi enim eſt æque nefarium, & vnum filium bifariam diuidere, & duas eſſe naturas inficiari. Dic mihi autem per veritatem, ſi qui eorum, qui Arij & Eunomij factionem ſequuntur, tecum diſſerens, de filio detrahere conetur, & patre eſſe minorem & inferiorẽ oſtendere, illa dicens, quæ dicere conſueuerunt, & ſacra ſcriptura illud af-
Matth. 26. ferens, *Pater ſi poßibile eſt, tranſeat à me calix iſte* & illud, *Nunc*
E *anima mea turbata eſt*, & alia eiuſmodi, quomodo has obiectiones diſſolueris? Quomodo autem oſtenderis ex iis Ioan. 12.
non effici minorem eſſe filium, nec alius ſubſtantiæ, ſed eſſe ex patris ſubſtantia genitum?

ERAN. Dixerim quod ſacra ſcriptura hæc quidẽ dicit theologice, illa vero œconomice, & quod nõ oportet ea quæ œconomice dicta ſunt Theologicis attribuere.

ORTH. Atqui ille dixerit, quod etiam in veteri Deus multa dicit œconomice. Tale eſt enim illud, *Audiuit Adam vocem Domini Dei ambulantis*. & illud, *Deſcendam & videbo* Gen. 3.
an ſecundum clamorem eorum ad me venientem faciant, ſin minus, vt cognoſcam. & illud, *Nunc cognoui quod tu times Deum* & multa eiuſmodi alia.

ERAN. Ad hæc rurſus reſponderim, quod multiplex eſt œconomiarum differentia. In veteri enim eſt eiuſmodi verborum œconomia, hic autem etiam rerum.

ORTH. Sed interrogauerit ille quarumnam rerum?

ERAN. Sed ſtatim audiet, earum, quæ pertinent ad F
incarnationem. Homo enim Dei filius, & verbis & factis aliquando diuinitatem oſtendit, ſicut certe hoc in loco oſtendit & animæ, & carnis imbecillitatem, eſt enim timiditatis affectio.

ORTH. Sin autem excipiens dixerit, Atqui non animam, ſed ſolum corpus accepit, diuinitas autem corpori pro anima vnita, omnia quæ ſunt animæ ſuſcepit, quibusnam rationibus contradictionem ſolueris?

ERAN. Ex ſacra ſcriptura rationes afferens, & oſtendens quod non ſolam carnem, ſed etiam animam Deus verbum ſuſcepit.

ORTH. Et quaſnam eiuſmodi probationes inueniemus in ſcripturis?

ERAN. Non audiuiſti Dominum dicentem, *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem rurſus habeo* Ioan. 10.
accipiendi eam, pono eam à meipſo, rurſus accipiam ipſam. Et rurſus, *Anima mea nunc turbata eſt.* Et rurſus, *Triſtis eſt a-* Matth. 26.
nima mea vſque ad mortem. & quod à Dauid dictum eſt, & a Petro interpretatum, *Non dereli*cta *eſt inferno anima mea, ne-* Pſal. 15.
que caro eius vidit corruptionem. Hæc, & quæcunque ſunt Actor. 2.
G eiuſmodi, aperte oſtendunt, quod non ſolum corpus, ſed etiam animam Deus verbum ſuſcepit.

ORTH. Apte admodum & ſapienter adduxiſti teſtimonia. Ille autem obiecerit quod etiam ante humanæ naturæ ſuſceptionem, Iudæos Deus alloquens di- Eſa. 1.
xit, *Ieiunium, & ſabbata, & feſta veſtra odit anima mea*: deinde ratiocinans diſſerit, quod ſicut in veteri animam non habens, animæ meminit, ita etiam hic fecit.

ERAN. Sed audiet rurſus, quod etiam corporis partium ſacra de Deo diſſerens ſcriptura meminit. *Inclina*, enim inquit, *aurem tuam, & aperi oculos tuos, & vide.* &, *Os Domini hoc locutum eſt. Et manus tuæ fecerunt me, &* Pſal. 44.
formauerunt me. & alia innumerabilia.

ORTH. Si ergo etiam poſt incarnationem anima non eſt intelligenda anima: nec corpus ergo corpus intelligendum eſt, & inuenietur viſio quædam & apparitio magnum œconomiæ myſterium, & nihil a Marcione & Valentino & Manete differemus. Nam illi etiam quædam eiuſmodi fabulantur. Quid ſi autem nobis diſſe- H
rentibus veniens repente quiſpiam ſectator Apollinaris, & roget, Quamnam, ô vir optime, dicis animam ſuſcepiſſe? quid reſponderis?

ERAN. Primum quidem, quod vnam non hominis animam, deinde adiecerim, Quod ſi tu duas exiſtimas, & hanc quidem rationis expertem, illam vero ratione præditam arbitraris, eam quæ eſt ratione prædita ſuſceptã eſſe dico. Tu enim vt videtur eã habes quæ eſt rationis expers, imperfectam noſtram ſalutem exiſtimans.

ORTH. Quid ſi eorum quæ dicis probationes poſtulauerit?

ERAN. Dabo facile, & ei reſponſa Euangelica in mentem reuocabo. *Puer Ieſus creſcebat, & confirmabatur* Luc. 2.
in ſpiritu, & Dei gratia erat in ipſo. Et rurſus. *Ieſus autem proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia apud Deum & homines.* & dixerim quod nihil horum conuenit diuinitati. Ætate enim corpus proficit, ſapientia autem anima, non quæ caret ratione, ſed quæ eſt compos rationis. Ratione ergo

A præditam animam Deus verbum, qui eſt etiam ratio, nempe λόγος, ſuſcepit.

ORTH. Valde quidem fortiter tres aduerſariorum perrupiſti cuneos, ſed vnionem illam, & iam diu iactatam commixtionem, ac confuſionem non ſolum bifariam, ſed etiam trifariam tuis verbis diſſoluiſti, non ſolū diuinitatis & humanitatis differentiam oſtendiſti, ſed ipſam etiam humanitatem bipertito diuiſiſti, aliud quidem eſſe animam, aliud corpus docens, vt non amplius duæ, vt dicebamus, ſed tres intelligantur naturæ Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.

ERAN. An tu non aliam dicis eſſe ſubſtantiam animæ, quam corporis?

ORTH. Næ.

ERAN. Quomodo ergo tibi viſum eſt admirabile quod dictum eſt?

ORTH. Quoniam duas dicere recuſas, tres naturas confeſſus es.

B ERAN. Quæ contra aduerſarios ſuſcipitur concertatio nos hoc cogit facere. Quomodo enim aliter cū eis diſſeretur, qui carnis, vel animæ, vel mētis negant aſſumptionem, niſi eorum probationes ex ſacra ſcriptura afferantur? Quomodo autem eos qui de vnigeniti diuinitate detrahere contendunt, refellere eorumque rabiem compeſcere poterimus, ſi nō oſtenderimus ſacrā ſcripturam alia quidem dixiſſe Theologice, alia œconomice.

ORTH. Verūm eſt quod dicis, idipſum eſt enim quod dicimus, atq; adeo omnes qui firmam ac ſtabilem ſeruant regulam Apoſtolicam. Ipſe autem noſtrorum dogmatum defenſor apparuiſti.

ERAN. Et quomodo veſtra defendo, qui duos non dico filios?

ORTH. Vbi vnquam nos audiuiſti duos filios inducentes?

ERAN. Qui duas dicit naturas, non duos dicit filios?

ORTH. Tu ergo tres dicis filios, tres enim dixiſti naturas.

C ERAN. Non poterant aliter ſolui quæ ab aduerſariis obiiciebantur.

ORTH. Hoc ipſum quoque à nobis audias, eoſdem enim habemus aduerſarios.

ERAN. Sed ego poſt vnionē non dico duas naturas.

ORTH. Atqui poſt multas vnionis generationes iiſdem nuper verbis vſus es. Tu tamen doce nos, quomodo dicis vnam naturam poſt vnionem? an quod vna ex ambabus facta ſit, an quod altera deleta altera remanſerit?

Humanitas abſorpta. ERAN. Ego dico manſiſſe diuinitatem, humanitatem autem ab ipſa abſorptam eſſe ac deuoratam.

ORTH. Hæc ſunt fabulæ Græcorum, & nugæ Manichæorum. Ego autem, vel eas in medium proferre erubeſco. Illi enim Deorum deuorationes, hi vero filiæ lucis, ſuis ſcriptis commēdarunt. Nos autē huiuſmodi dicta, non ſolum vt impia, ſed etiam vt valde ſtulta refugimus & auerſamur. Quomodo enim ſimplex & incompoſita natura & quæ omnia complectitur, quam nec vllus vnquam aſſequi poteſt, nec vllis finibus circumſcribere, eam deuorauit naturam, quam adſumpſit?

ERAN. Vt mare, quod mellis guttam adſumpſit.

D Illa enim gutta ſtatim euaneſcit aquæ maris permixta.

ORTH. Maris & guttæ eſt in quantitate differentia, & in vna quidem certe qualitate. Illud enim eſt maximū, hæc vero minima, & hæc quidem dulcis, illud vero ſalſum, in aliis autem quidem certe plurimam cognationem inuenire poſſumus. Habent enim vtraq; liquentē, & humidam, fluxamque naturam. Quinetiam hoc illis commune eſt quod ſunt creata & inanima. Corpus quoque & hæc & illud appellatur.

ORTH. Eſt ergo ſatis probabile, nec, quidquam habet abſurdi, ſi quæ prope accedunt naturæ, permiſceantur ac confundātur, & altera ab altera perimatur. Hic autem eſt infinita diuerſitas, & tanta vt nulla omnino veritatis inueniatur ſimilitudo. Ego autem tibi etiam multa oſtendam, quæ commiſcentur quidem & confunduntur, ſed tamen pura & integra permanent.

ERAN. Et quis vnquā merā ac purā audiuit mixtionem?

ORTH. Ego quidem efficiam vt hoc confitearis. E

ERAN. Si verum eſſe quod dicetur apparuerit, veritati minime repugnabimus.

ORTH. Reſponde ergo annuens, vel renuens, prout quod dicetur ſe tibi habere videbitur.

ERAN. Reſpondebo.

ORTH. Videtur ne tibi lux oriens omnem aerem implere, niſi forte ſi quis in ſpeluncis ſubterraneis incluſus nunquam illuminatus fuerit?

ERAN. Ita mihi videtur.

ORTH. Et lux tota per totum aerem procedere?

ERAN. Hoc quoque ita mihi videtur.

ORTH. Mixtio autem ac temperatura nō per omnia procedit quæ miſcentur?

ERAN. Verum.

ORTH. Qui illuminatur autem, aerem, non lucem, & videmus, & nominamus?

ERAN. Maxime.

ORTH. Sed tamen etiam præſente luce, ſiccam F qualitatem humidamque ſentimus, ſæpe etiam frigidam & calidam.

ERAN. Ea ſentimus.

ORTH. Poſtquam autem lux receſſit, manet deinceps aer ipſe per ſe.

ERAN. Ea vera ſunt.

ORTH. Hoc quoque conſidera. Ferrum, quod igne coniungitur, candens ignitumque redditur?

ERAN. Maxime.

ORTH. Et ignis per totā eius ſubſtantiam procedit?

ERAN. Certe.

ORTH. Quomodo ergo non mutat ferri naturam ſumma vnio, & quæ per totum procedit commixtio?

ERAN. Atqui mutat omnino, neque enim amplius ferrum, ſed ignis eſſe cenſetur. Iam vero habet etiam ignis operationem.

ORTH. An non ergo faber ferrarius ipſum adhuc ferrum nominat, & in incude ſtatuens et malleum incutit?

ERAN. Hæc in confeſſo ſunt. G

ORTH. Non corrupit itaque ferri naturam ignis coniunctio. Si poteſt ergo inueniri inconfuſa mixtio, mera eſt & aperta inſania, in natura quæ nec corrumpi nec immutari poteſt, cogitare confuſionem, & naturæ quæ aſſumpta ſit deletionem, & interitum, idque cum aſſumpta ſit ad beneficium generis.

ERAN. Non dicimus eſſe deletā naturā quæ adſumpta eſt, ſed tantum mutatam in ſubſtantiam diuinitatis.

ORTH. Non habet ergo genus humanum & priorem circumſcriptionem?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Quando autem accepit hanc mutationem?

ERAN. Poſt ſummam vnionem.

ORTH. Quando autem eam dicis fuiſſe factam?

ERAN. Dixi ſæpe, in conceptione.

ORTH. Atqui poſt conceptionem fuit & fœtus in vtero, & natus infans & fuit & dictus eſt, à paſtoribus adoratus, & pueri ſimiliter euāli, & ita ab Angelo vocatus eſt, ſcis hæc, an nos fabulas fingere exiſtimas?

ERAN. Hæc nos docet ſanctorum Euangeliorum H hiſtoria, eique contradici non poteſt.

ORTH. Reliqua quoque conſideremus, non confitemur Dominum fuiſſe circumciſum? Circumciſ. Chriſt.

ERAN. Confitemur.

ORTH. Cuius ergo fuit circūciſio, carnis an diuinitatis?

ERAN. Carnis.

ORTH. Cuius autem eſt augeri, ætateque & ſapientia proficere?

ERAN. Clarum eſt, nihil eorū conuenire Diuinitati.

ORTH. Ergo nec eſurire, & ſitire.

ERAN. Minime.

ORTH. Sed nec ambulare, nec laborare, nec dormire, nec alia, vt ſemel dicam, eiuſmodi.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Si facta ergo eſt in conceptione vnio hæc, omnia autem poſt conceptionē & natiuitatem facta ſunt, non ergo poſt vnionem ſuam naturam amiſit humanitas.

A ERAN. Non rectè definii: postquam enim à mortuis resurrexit, accepit caro mutationem in naturā diuinitatis.

ORTH. Nihil ergo in ea mansit, post resurrectionem, eorum quæ naturam declarant.

ERAN. Si mansit, ne facta quidē est diuina mutatio.

ORTH. Quomodo ergo diffidentibus diſcipulis & manus oſtendit & pedes?

ERAN. Sicut clauſis ianuis ingreſſus eſt.

ORTH. Sed ingreſſus eſt clauſis ianuis, quemadmodum egreſſus eſt ex vtero, cum virginis claustra obſiſterent, & ſicut in mari ingreſſus eſt, nondum autem vt tu dicis, facta erat naturæ mutatio.

ERAN. Oſtendit Dominus manus Apoſtolis, ſicut
Gen. 32. cum Iacob luctatus eſt.

ORTH. Sed non ſinit Dominus nos ſic intelligere. Cum enim diſcipuli coniectaſſent ſe ſpiritum videre, hāc Dominus ſuſpicionem remouit, & naturam carnis o-
Luc. 24. ſtendit. *Quid enim* inquit, *turbati eſtis, & cur cogitationes aſcendunt in cordibus veſtris? Videte manus meas, & pedes meos,*
B *quod ipſe ego ſum. Palpate me, & videte quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Et videte quam accurate, & exactè locutus eſt. Non enim dicit, *Carnem & oſſa eſſe,* ſed *carnem & oſſa habere,* vt oſtenderet aliud quidē eſſe quod habet ſecundum naturā, aliud autem quod habetur. Sicut enim aliud quidem eſt id quod accepit, aliud quod acceptum eſt, vnus tamē ex ambobus Chriſtus conſideratur: ita id quod habet, plurimum differt ab eo quod habetur, non tamen diuidit in duas perſonas id quod intelligitur. Dominus quidem, diſcipulis adhuc dubitantibus & cibum petiit, & cum accepiſſet, comedit, nec viſione tantum cibum conſumens, nec quod corpori deerat explens.

C ERAN. Atqui duorum alterum neceſſe eſt eligas, vel enim egens ſumpſit, vel non egens, viſus eſt quidem comeſſe, verum cibum non ſumpſit.

ORTH. Cibo quidem non egebat corpus, quod factum immortale fuerat. De iis enim qui reſurgunt dicit
Matth. 22. Dominus *Illic nec vxores ducunt, nec nubunt, ſed ſunt tanquam Angeli.* Quod autem cibum ſumpſit, teſtes ſunt Apoſtoli. Beatus enim Lucas dicit in proœmio Actuum, quod *con-*
Act. 1. *veſcens cum Apoſtolis Dominus iuſſit ne Hieroſolymis diſcederent.* Diuus autem Petrus dixit apertius. *Qui cum eo comedimus, & bibimus, poſt quam reſurrexit à mortuis.* Quoniam enim eorum qui ſunt in præſenti vita proprium eſt comedere, neceſſario Dominus carnis reſurrectionem oſtendit per cibum & potum iis qui ea vera eſſe non putabant.
Ioan. 12. Hoc ipſum autem fecit & in Lazaro, & in filia Iairi. Cum eam enim ſuſcitaſſet, iuſſit ei dari quod comederet, & vna cum Lazaro conuiuium iniit, oſtendens ea ratione veram eſſe reſurrectionem.

ERAN. Si dederimus Dominum vere comediſſe, demus etiam omnes homines poſt reſurrectionem cibum ſumere.

D ORTH. Quæ conſilio aliquo, & propter certam œconomiam à Seruatore facta ſunt, non ſunt regulæ & decretum naturæ. Etenim nonnulla fecit certo diſpenſationis conſilio, quæ iis qui reuiuiſcunt minime eueniunt.

ERAN. Quænam hæc?

ORTH. Eorum qui reſurgunt corpora nonne ſunt à corruptione aliena, & plane immortalia?

ERAN. Nos diuus Paulus ita docuit. *Seminatur,* e-
1. Cor. 15 nim inquit, *in corruptione: ſurgit in incorruptione. Seminatur in ignominia: ſurgit in gloria. Seminatur in infirmitate: ſurgit in potentia. Seminatur corpus animale: ſurgit corpus ſpirituale.*

ORTH. Sed Dominus, qui minime mutila & manca, ſed integra & perfecta omnium corpora ſuſcitat (neque enim cæcitas, nec claudicatio inuenietur in iis qui ſuſcitantur) in ſuo corpore quæ à clauis facta erant foramina, & vulnus, quod in latere acceperat, reliquit. Ho-
Ioa. 14. rum autem teſtes ſunt & ipſe Dominus, & manus Thomæ.

ERAN. Verum.

ORTH. Si ergo poſt reſurrectionē cibū ſumpſit Dominus, manusq; & pedes ſuis oſtendit diſcipulis cum iis, quæ erant in ipſis, clauorum foraminibus, & etiam la- E
tus cum ipſo vulnere, quod ex ictu acceperat, eis autem dixit, *Palpate me, & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere:* manſit ergo etiam poſt reſurrectionem natura corporis & non mutata eſt in aliam ſubſtantiam.

ERAN. Eſt ergo & mortale & patibile poſt reſurrectionem.

ORTH. Nequaquam, ſed à corruptione, & interitu alienum, & impatibile & immortale.

ERAN. Si eſt ab interitu alienum, & impatibile & immortale, in aliam naturam mutatum eſt.

ORTH. Ergo omnium quoque hominum corpora mutabuntur in aliam ſubſtantiam, erunt enim omnia ab interitu aliena, & immortalia. An non audiuiſti Apo-
ſtolum dicentem, *Oportet enim corruptibile hoc induere incor-* 1. Cor. 15.
ruptibilitatem, & hoc mortale induere immortalitatem.

ERAN. Audiui.

ORTH. Ergo manet quidem natura: mutatur au- F
tem quod eſt eius corruptibile in incorruptionē, & mortale in immortalitatem. Sic autem conſideremus. Quod eſt infirmum corpus, & quod ſanum, ex æquo corpus appellamus?

ERAN. Ita eſt.

ORTH. Quamobrem?

ERAN. Quia vtrumque eſt eiuſdem ſubſtantiæ particeps.

ORTH. Atqui videmus in iis multam differentiam. Hoc eſt enim ſanum, integrum, & illæſum: illud autem vel effoſſum oculum, vel crus ſaucium, vel aliquam aliā grauiſſimam habet affectionem.

ERAN. Sed circa eandem ſubſtantiam verſatur vtrunque, & ſanitas, & infirmitas.

ORTH. Corpus ergo ſubſtantia vocandum, morbus autem & ſubſtantia accidens.

ERAN. Vtique. Nam hæc quidem corpori & acci- G
dunt, & recedunt.

ORTH. Corruptionem ergo, interitum & mortem, accidentia, & non ſubſtantias nominare conuenit, ueniunt enim, & recedunt.

ERAN. Conuenit.

ORTH. Ergo etiam hominū corpora ſurgentia quidem, à corruptione ac interitu, & mortalitate liberantur, ſed tamen propriam naturam non amittunt.

ERAN. Verum.

ORTH. Igitur corpus Dominicum ſurrexit quidem à corruptione & interitu alienum, & impatibile, & immortale, & diuina gloria glorificatum, & à cœleſtibus adoratur poteſtatibus, corpus tamen eſt, & habet quam prius habuit circumſcriptionem.

ERAN. In iis videris dicere veriſimilia & rationi conſentanea. Sed poſtquam in cœlos aſſumptus eſt, non exiſtimo te dicturum eum non fuiſſe conuerſum in naturam diuinitatis.

ORTH. Ego quidem non dixerim humanis rationi- H
bus perſuaſus, nec ſum vſque adeo audax & temerarius vt dicam aliquid, quod ſacra ſcriptura ſilentio prætereat.
Sed tamen audiui diuum Paulum clamantem, *Statuit Deus* Act. 17.
diem in quo iudicaturus eſt terrarum orbem in iuſtitia, in viro quē præfinijt, fidem præbens omnibus, ſuſcitans e mortuis ipſum. Didici etiam à ſanctis Angelis, *quod veniet eo modo quo vide-* Act. 1.
runt ipſum Diſcipuli euntem in cœlum. Viderunt autem naturam circumſcriptam, non eam quæ circumſcribi non poteſt. Audiui autem etiam Dominum dicentem *Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli.* Scio vero eſſe cir- Matth. 26.
cumſcriptum quod videtur ab hominibus. Videri enim non poteſt natura, quæ non poteſt circumſcribi. Porro autem & *ſedere eum in throno gloriæ, & ſtatuere quidem agnos à dex-* Matth. 25
tris hædos vero à ſiniſtris, id quod circumſcriptum eſt ſignificat.

ERAN. Ergo nec antequam homo factus eſſet, erat eiuſmodi vt circumſcribi non poſſet. Vidit enim Pro- Eſa. 6
pheta eum à Seraphim circumdatum.

ORTH. Nō vidit Propheta ipſam Dei ſubſtantiā, ſed quandam viſionem ſuæ facultati conuenientem. Sed poſt

A resurre[illegible]onem, vide[illegible]unt [illegible] eam, quæ vide[illegible], naturam.

ERAN. Pollicitus te dicturum non ſine teſtimonijs, tu nobis tuas rationes adducis.

ORTH. Sacra ſcriptura hæc me docuit. Audiui enim Zachariam Prophetam dicentem. *Videbunt in quem tranſfixerunt.* (Zach. 12.) Quomodo autem finem accipiet Prophetia, ſi qui crucifixerunt, naturam non cognoſcent quam crucifixerunt? Audiui autem etiam præclarum victorem Stephanum clamantem. *Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei.* (Act. 7.) Vidit autem eam quæ videtur naturam, non quæ ſub aſpectum non cadit.

ERAN. Hæc quidem ita ſcripta ſunt. Sed poſtquam in cœlos aſſumptus eſt, exiſtimo te non poſſe [illegible] corpus à viris ſancto ſpiritu inſpiratis corpus dici.

ORTH. Maxime quidem etiã ea, quæ prædicta ſunt, corpus aperte ſignificant, quod enim videtur, corpus eſt. B oſtendam tamen etiam poſt aſſumptionem corpus Domini corpus vocari. Audi ergo Paulum dicentem. (Ad Phil. 3.) *Noſtra enim conuerſatio in cælis eſt, ex quo etiam expectamus Seruatorem Dominum Ieſum qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, vt ſit conforme corpori gloriæ ipſius.* Non eſt ergo mutatum in aliam naturam, ſed manſit quidem corpus verum, diuina gloria impletum, & lucis emittens radios. [illegible] fient ſanctorum corpora conformia. Sin autem illud in aliam naturam mutatum eſt, eorum quoque corpora ſimiliter mutabuntur. [illegible] enim illi conformia. Si autem corpora ſanctorum ſeruant ſuæ naturæ characterem, corpus [illegible] Domini ſimiliter habet ſuam ſubſtantiam immutabilem.

(Quomodo noſtra corpora corpori domini conformia.) ERAN. Erunt ergo corpora ſanctorum corpori Domini æqualia.

ORTH. Ab interitu quidem & corr[illegible] erunt ea quoque aliena, & im[illegible] [illegible]. [illegible] etiam gloriæ partic[illegible], [illegible] co[illegible], quemadmodum dicit Ap[illegible]. C (Rom. 8.) *Si ſi [illegible] compatimur, vt etiam [illegible] glorificemur*, in quantitate autem magna poteſt inueniri differentia, & tanta, quantum differt Sol à ſtellis, vel potius quantum dominus à ſeruis, & quod illuminatur, ab eo quod illuminat. Suos tamen ſeruis etiam ſuis nominibus impertit, & qui lux appellatur, ſanctos quoque *lucem* vocauit. *Vos* enim inquit, *eſtis lux mundi*, (Matt. 5. 13.) & qui ſol iuſtitiæ nominatur, dicit de ſeruis. *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol.* In qualitate ergo, non quantitate, erunt ſanctorum corpora corpori Domini conformia. Ecce tibi aperte oſtendimus, [illegible] nobis [illegible]. Sin autem tibi videtur, hoc quoque [illegible] conſideremus.

ERAN. O[illegible] omnem mouere lapidem, vt eſt in prouerbio, [illegible], ſed vel maxime cum diuinis [illegible].

(Euchariſtia.) ORTH. Dic [illegible] M[illegible] ſymbola, quæ Deo à Dei ſacerdotibus [illegible], [illegible] dices eſſe ſymbola?

ERAN. C[illegible] & [illegible] Domini.

D ORTH. Corpus, quod vere eſt, vel vere non eſt?

ERAN. Quod v[illegible].

ORTH. O[illegible] enim imaginis eſſe exemplar [illegible] pictores mutantur naturam, & [illegible] quæ [illegible] depingunt imagines.

ERAN. V[illegible].

ORTH. Si ergo diuina myſteria corporis quod vere eſt [illegible] corpus etiam nunc Domini quoque corpus eſt, non in naturam diuinitatis mutatum, ſed impletum [illegible] gloria.

ERAN. Opportune accidit vt [illegible] verba faceres de diuinis [illegible]. Nam vel ex [illegible] tibi oſtendam corpus Domini in aliam mutari naturam. Reſponde ergo ad interrogata.

ORTH. Reſpondebo.

(Ante inuocationem.) ERAN. Quid appellas donum quod affertur, ante [illegible] ſacerdotis?

ORTH. N[illegible] aperte dicere, eſt enim verſi[illegible] [illegible] non initiatus.

ERAN. Re[illegible] ænigmatice.

[illegible] quod ſit ex huiuſmodi ſeminibus nutri-

E ERAN. Al[illegible] quomodo nominamus?

ORTH. Commune [illegible] hoc nomen, quod potus ſpeciem ſignificat.

ERAN. Poſt ſanctificationem autem quomodo ea appellas?

ORTH. Corpus Chriſti, & ſanguinem Chriſti. (Poſt conſecrationem, corpus & ſanguis.)

ERAN. Et credis te fieri participem Chriſti corporis & ſanguinis?

ORTH. Ita credo.

ERAN. Sicut ergo ſymbola Domini corporis & ſanguinis, alia quidem ſunt ante inuocationem ſacerdotis, ſed poſt inuocationem mutantur, & alia fiunt: ita etiam corpus Domini poſt aſſumptionem mutatur in diuinam ſubſtantiam.

ORTH. Quæ ipſe texuiſti retibus captus es. Neque enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem re[illegible] ſua natura. Manent enim in priore ſubſtantia, & [illegible] & forma, & videri, & tangi poſſunt, ſicut & prius, [illegible] F (Euch.) guntur autem ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur, vt quæ illa ſint quæ creduntur. Confer ergo imaginem cum exemplari, & videbis ſimilitudinẽ. Oportet enim figuram eſſe veritati ſimilem. Illud enim corpus habet priorem quidem formam, & figuram, & circumſcriptionem, & vt ſemel dicam, corporis ſubſtantiam. Immortale autem poſt reſurrectionem factum eſt, & potentius quam vt vlla in ipſum cadat corruptio, & interitus, [illegible] oneque à dextra dignatum eſt, & ab omni creatura [illegible] ratur, vt quod appelletur corpus naturæ Domini.

ERAN. Atqui ſymbolum myſticum priorem mutat appellationem, neque enim amplius nominatur, quod prius vocabatur, ſed corpus appellatur. Oportet ergo et [illegible] veritatem, Deum, & non corpus vocari.

ORTH. [illegible] nulla eſſe videris, non enim *corpus* [illegible], ſed [illegible] *vita* nominatur, ita Dominus ipſe appellauit. Porro autem ipſum corpus diuinum corpus nominamus, & viuificum, & Dominicum, docens non eſſe commune alicuius hominis, ſed Domini noſtri G Ieſu Chriſti, qui eſt Deus & homo. *Ieſus enim Chriſtus heri & hodie idem, & in ſecula* (Heb. 13.)

ERAN. Multa quidem de hac re diſſeruiſti, ego autem ſequor ſanctos, qui olim in eccleſia fulſerunt. Oſtende ergo illos poſt vnionem ſuis verbis naturas diuidere.

ORTH. Ego quidem ea, quæ ab illis ſcripta ſunt, tibi legam. Tu autem ſat ſcio admiraberis, eos in ſuis [illegible] [illegible] diuiſionis mentionem facere, dum aduerſus impias hæreſes decertant. Audi ergo eos, quorum iam tibi teſtimonia citaui, hæc aperte & dilucide dicentes.

Sancti Ignatij Antiocheni Epiſcopi pars Epiſtolæ ad Smyrnæos. (Ignatius)

Ego etiam poſt reſurrectionem ipſum in carne eſſe ſcio, & [illegible]do, & quando ad eos qui cum Petro erant, acceſſit, dixit eis. *Accipite, palpate me, & videte quod non ſum dæmonium incorporeum*, & protinus ipſum tetigerunt, & crediderunt. Eiuſdem ex eadem epiſtola. Poſt reſurrectionem autem vna cum ipſis comedit, & bibit, vt qui H carnaliter & ſpiritualiter Patri eſſet vnitus.

Irenæi antiqui Epiſcopi Lugdunenſis ex Libro ſecundo de Hæreſibus. (Irenæus)

Vniuit ergo, ſicut ante diximus, hominem Deo. Niſi enim homo viciſſet hominis aduerſarium, non iuſte victus eſſet hoſtis. *Et rurſus.* Niſi Deus dediſſet ſalutem, eam nõ firmiter ac ſtabiliter haberemus. Et niſi Deo vnitus eſſet homo, non potuiſſet non eſſe corruptioni & interitui obnoxius. Oportebat enim intercesſorem Dei & hominum per ſuã cum vtriſque familiaritatem & neceſſitudinem, vtroſque in amicitiam & concordiam redigere, & Deo quidem hominem commendare, Deum autem in hominum notitiam deducere.

Eiuſdem ex tertio libro eiuſdem operis. (Irenæus)

Et ideo rurſus dicit in epiſtola. Quicunq; credit quod Ieſus Chriſtus ex Deo genitus eſt, vnum & eundem ſciens Ieſum Chriſtum, [illegible] ſunt apertæ portæ cœli propter ſuam in carne aſſumptionem, qui etiam in eade

carne

A carne, in qua paſſus quoque eſt, ventet, Patris gloriam reuelans.

Eiuſdem ex quarto libro de Hæreſibus.

Eſa. 27. Quemadmodum dicit Eſaias, *Filij Iacob germinabunt, & efflorescet Iſrael, & implebitur orbis fructu eius.* In vniuerſo ergo terrarum orbe fructu eius diſſeminato, merito relicta, & de medio ſublata ſunt, quæ aliquando quidem pulchre fructum tulerunt, ex his enim quod ad carnem attinet, Chriſtus fructus productus eſt, & Apoſtoli, nunc autem non ſunt amplius apta ad fructum ferendum.

Eiuſdem ex eodem libro.

Interrogat autem etiam Ebionitas, quomodo poſſint ſeruari, niſi Deus eſſet, qui eorum ſalutem in terra operatus eſt, vel quomodo ad Deum procedit, niſi Deus ad hominem proceſſerit.

Eiuſdem ex eodem libro.

B Qui ex virgine natum Emanuel prædicabant, vnionem Dei verbi cum ſua creatura declarabant.

Eiuſdem ex eodem opere.

Non enim hæc in viſione, ſed in veritatis ſubſtantia facta eſſent, ſi qui non erat homo, homo apparuiſſet, nec qui erat in veritate, manſiſſet ſpiritus Dei, quandoquidem ſpiritus videri non poterat, nec vlla eſſet in eo veritas, non enim eſſent illa, quæ viderentur. diximus enim antea, quod Abraham, & reliqui prophetæ, cũ prophetice videbant, id quod futurum erat per viſionem prędicentes. Si ergo nunc etiam talis apparuit, cum non eſſet qui videretur, prophetica quædam viſio hominibus apparuit, & oportet eius aliam expectare præſentiam, in qua talis erit, qualis nunc videtur prophetice. Oſtendimus

C autem hoc eſſe viſione apparuiſſe, & nihil ex Maria cepiſſe. Neque enim vere carnem & ſanguinem habuit, per quæ nos rede[illegible]it, niſi antiquam Adæ creationẽ in ſeipſo inſtaurauerit. Vani ergo & inepti Valentiniani, qui hæc decernunt, vt carnis vitam abijciant.

Hippolytus. *Sancti Hippolyti Epiſcopi part. ex libro, qui eſt de diſtributione talentorum.*

Eos autem, & illos qui aliter ſentiunt, dixerit quiſpiam eſſe vicinos, vt qui errent ſimiliter. Nam [illegible] vel nudum hominem confitentur apparuiſſe Chriſtum in vita, diuinitatis eius talentum negantes. vel Deum confitentes, rurſus hominem tenuunt, docentes, viſione eſſe pulſos eorum viſus, qui aſpiciebant vt homo non qui vere hominem geſtauerit, ſed apparenti quadam potius opinione & exiſtimatione fuerit quemadmodum Valentinos, & Marcion, & Gnoſtici, dum carnem à verbo diuellunt, vnum talentum abijciunt, nempe carnis humanæ ſuſceptionem.

Eiuſdem ex Epiſtola ad Reginam quandam.

D
1. Cor. 15. Col. Apoc. 1. Eum ergo dicit *primitias dormientium*, vtpote mortuorum primogenitum qui cum ſurrexiſſet, velletque oſtendere [illegible] eſſe excitatum, quod erat etiam mortuum,
Ioan. 20. dubitantibus diſcipulis, aduocato Thoma, ait, *Palpa hic, & vide quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*

Eiuſdem ex oratione de Helcana & Anna.

Et ideo tria anni tempora præfigurabantur in ipſo ſeruatore, vt quæ de ipſo prædicta ſunt mirabilia, peragerent. In Paſchate quidem vt oſtenderet ſeipſum tanquam ouem ſacri[illegible]andu, & verum Paſcha oſtendendum vt di-
1. Cor. 5. cit Apoſtolus. *Paſcha autem noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus.* In Pentecoſte autem, vt præſignificaret regnum cælorum, cum ipſe primus [illegible] cælos conſcenderit, & hominem donum Dei obtul[illegible]

Eiuſdem ex Oratione in magnum canticum.

Qui primum ex terra creatum hominem, perditum, & mortis vinculis alligatum, ab infimis inferis extraxit: qui à ſuperis deſcendit & eum qui erat inſe[illegible] in ſupernas partes deduxit: qui mortuorum [illegible] euangeliſtes ſen[illegible] annunciator animarumque redemptor, eorumque qui

E ſepulti erant, fuit reſurrectionis erat qui fuit deuictis hominibus per ſe auxiliator, ei ſimile verbum primogenitũ protoplaſtum Adam in virgine viſitans, ſpiritalis terrenum in matrice requirens. Qui ſemper viuens, eum qui per inobedientiam erat mortuus, & cæleſtis terrenum ad ſuperna v[illegible]cabat. Ingenuus, qui ſeruum per ſuã obedientiã liberum volebat efficere. Qui cum hominem in terram [illegible]itum, & ſerpentis cibum effectum in adamantem verti[illegible] eumque in ligno ſuſpenſum Dominum aduerſ[illegible] victorem effeciſſet, is propterea per lignum victor inuenitur.

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Qui enim filium Dei incarnatum nunc non agnoſcũt, agnoſcent ipſum iudicem in gloria venientem, qui nunc in vili humilique corpore iniuriis aff[illegible]itur.

Eiuſdem ex eodem ſermone.

Etenim Apoſtoli cum veniſſent ad monumentum die tertio, non inuenerunt corpus Ieſu, quomodo filij Iſrael montem conſcendentes Moſis ſepulturam quærebant, & non inueniebant. Ioan. 20 F Moſis ſepulchrum

Eiuſdem ex interpretatione ſecundi Pſalmi.

Hic qui proceſſit in mundum, Deus & homo eſt. Et eum quidem hominem facile eſt intelligere, quando eſurit, & defatigatur, & fatigatus ſitit, & timens fugit, & omni triſtitia afficitur, & ſuper ceruical dormit, & paſſionis calicem deprecatur, angoreque & ægritudine conſectus ſudat, & ab Angelis confirmatur, & à Iuda traditur, & à Caipha probris & contumelijs afficitur, & ab Herode contemnitur, & [illegible] Pilato flagellatur, & [illegible] militibus illuditur, & à Iudæis ligno affigitur, & ad Patrem clamans ſuum commendat ſpiritum, & inclinans caput expirat, [illegible] lancea pungitur, & ſindone inuolutus in monumento ponitur, & tertio die à Patre ſuſcitatur. Diuinitatem autem eius rurſus poteſt per[illegible] videri, quando ab Angelis adoratur, & à paſtoribus inuiſitur, & à Simeone expectatur, & Annæ oſte[illegible]ditur teſtimonio, & a Magis quæritur & [illegible] ſtella inſignificatur & in nuptijs ex aqua [illegible] efficit & mari & ventorum commotum increpat, [illegible] ſuper mare ambulat, & eum, qui à natiuitate cæcus erat, videre facit, & mortuum Lazarum quatriduanum excitat, multaſque virtutes facit, & peccata remittit, & dat poteſtatem Diſcipulis. Humanitatis argumenta. G Diuinitatis argumenta.

Eiuſdem ex Oratione in XXIII. Pſalmum.

Venit ad portas cæleſtes. Angeli vna cum eo procedunt, ſunt autem portæ cælorum clauſæ, nondum enim cælos aſcendit, nunc primum videtur à cæleſtibus poteſtatibus caro aſcendens. Dicitur ergo poteſtatibus ab Angelis, qui Seruatorem & Dominum præcurrunt, *Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternæ, & introibit Rex gloriæ.* H

Sancti Euſtachij Epiſcopi Antiocheni, & confeſſoris in inſcriptionibus τῶν ἐπιγραφῶν. Euſtachius.

Illinc ergo cum in throno ſancto ſedere ſcripſit, ſignificans quod cum diuino animo ſpiritu conſeſſor effectus eſt, propter Deum in ipſo aſſidue habitantem.

Eiuſdem ex oratione de Anima.

Ante paſſionem quidem corporalem ſuam mortem ſemper prædicebat, & tradendum Sacerdotibus dicens, & [illegible] annuntians. Poſt paſſionem autẽ cũ poſt triduum à mortuis ſurrexiſſet, & dubitarent Apoſtoli [illegible], & eis in ipſo [illegible] apparuiſſet, [illegible] quid[illegible] cum [illegible]ibus habere confeſſus eſt, eorum au[illegible] perforata latera, & ipſorum clauorum [illegible] oſtendebat.

Eiuſdem ex oratione ha[illegible] ſuper eo, Dominus [illegible] tame initium via- rum ſuarum.

Non enim dixit P[illegible] [illegible] Dei [illegible] *conformes* Rom. 8 *imaginis*

A *imaginem filij ipſius.* [illegible] ſed vero, imaginem ipſius. [illegible] virtutis indicia ferens, eſt [illegible] ſimiles qui ex ſimilibus generantur [illegible] tæ apparent genitorum imagines. Hamo autem quem geſtauit, eſt imago filij, quoniam & ex d[illegible]bus fiunt coloribus imagines, & hæ quidem [illegible] impoſitione man[illegible] fabricatæ, illæ vero natura & ſimilitudine fa[illegible] ſunt. Hoc autem vel maxime dicit ipſum [illegible] veritatis oraculum. Non enim incorporeus ſapientiæ ſpiritus, eſt corporalibus hominibus conformis: ſed qui per ſpiritum corpore præditum homo factus eſt character, [illegible] omnibus alij[illegible] membra numero æqualia, & ſimili vnicuique forma, a[illegible] ſpecie indutus eſt.

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Quod autem dicit corpus eſſe humanis corporibus conforme, nos docet apertius, ſcribens ad Philippenſes.
B Philip. 3. *Noſtra conuerſatio,* inquit, *in cælis eſt, ex quibus etiam Seruatorem expectamus Dominum Ieſum Chriſtum, qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, vt ſit ipſum conforme corpori gloriæ ipſius.* Si autem humile transformans corpus hominum, proprio corpori conforme conſtituit, inanis omnino demonſtrata eſt aduerſariorum calumnia.

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Galat. 4. Sed quemadmodum ex virgine natus, ex muliere factus eſſe dicitur, ita etiã ſub lege fact[illegible] eſſe ſcribitur [illegible] niam per legalia præcepta quandoque ne[illegible] quan[illegible] quidem & ipſum, cum eſſet infans octo dierum, parentes magno ſtudio circũcidere feſtinauerunt, ſicut tradit Lu-
Luc. 2. cas Euangeliſta. Poſtea autem etiam in templum deduxerunt, vt ſiſterent Domino, purificationis oblationem peragentes, vt darent hoſtiam, prout dictum eſt in lege
C Domini, par turturum, vel duos pullos columbarum. Si ergo purificationis munera, vt lex volebat, pro ipſo oblata ſunt, & octauo die circumciſus eſt: ideo non ſine cauſa eum ſub lege factũ eſſe ſcribit. Neque vero verbũ erat legi ſubiectum, vt opinantur ſycophantæ, cũ ipſe eſſet lex, nec Deus indigebat luſtrantibus & expiantibus ſacrificijs, cum ipſe denſo, ac repentino motu omnia purificet, ac ſanctificet, ſed etiam ſi ex virgine humanum inſtrumentum ſuſceptum tulit, & ſub lege fuit pro primogenitorum dignitate purgatus & expiatus, non ipſe egens horum ſubminiſtratione, has obſeruationes, cu[illegible] vſq; ſuſtinuit, ſed vt eos à legis ſeruitute redimeret qui venondatt erant condemnationi mal[illegible] dicti.

Sancti Athanaſij Epiſcopi Alexandrini, ex ſecundo libro aduerſus Hæreſes.

Et quemadmodum non liberati eſſemus à peccato & maledicto, niſi natura humana caro eſſet quam Verbum induit, nihil enim nobis fuiſſet commune cum alieno: ita nec homo Deus factus eſſet, niſi natura ex patre, & verum, & proprium eſſet eius verbum, quod caro factum
D eſt. [illegible]opterea enim talis facta eſt coniunctio, vt diuinitati, quæ eſt ſecundum naturam, qui eſt ſecundum naturam, hominem coniungeret, firmaq; ac ſtabilis eſſet eius ſalus & Deificatio. Qui ergo ex patre natura eſſe negant, & pr[illegible]prium eiuſdem ſubſtantiæ filium: negent etiam eum veram carnem & humanam ſumpſiſſe ex Maria virgine.

Eiuſdem ex epiſtola ad Epictetum.

Si ex eo quod ſit & dicatur in ſcripturis ex Maria eſſe, & humanum corpus Seruatoris, exiſtimant pro [illegible]rinitate
Quaternio. dici quaternionem, tanquam propter corpus facto additamento: [illegible]alde falluntur, [illegible]t qui effectum effectori exæquent, & exi[illegible]ment poſ[illegible]e Deitati aliquid accede[illegible]re, & ignorant quod verbum non ideo caro factum eſt, vt Deitati aliqua acceſſio fieret, ſed v[illegible] caro reſurgeret nec vt melius haberet, verbum ex Maria proceſſit, ſed vt genus humanum redimeret. Quomod[illegible] [illegible]go exiſtimãt, propte[illegible] per verbum redemptum & viuificatum corpus, verbo viuificanti ad Deitatem aliquid acce[illegible]
[illegible]atura [illegible] eſt

Eiuſdem ex eadem epiſtola.

Audiat [illegible] ſi verbu[illegible] e[illegible]t cr[illegible]tura, non accep[illegible]

corp[illegible] [illegible] ſtatuiſſe[illegible] auxilium, quæ ip[illegible] quoque [illegible] dige[illegible] S[illegible] [illegible]iam verbum, cum eſſ[illegible] creat[illegible] creaturarum opifex: propterea etiam [illegible] [illegible] mit[illegible] ſibi creatum conſtituit, v[illegible] [illegible] creatorem re[illegible]ouare, & recreare p[illegible]t.

Ex Oratione de fide maiore.

Quæ autem de eo adiecimus, *Sede a dextris meis,* [illegible] pore Domini [illegible] nt. *Si enim cælum & terram [illegible] im pleo, dicit Dominus,* vt inquit Hieremias: omni[illegible] c[illegible] [illegible] eu[illegible] [illegible]nul[illegible] autem continetur. in quanam ſede ſ[illegible]eret [illegible] Corpus ergo eſt, cui dicit, *Sede à dextris meis.*

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Corpus eſt ergo cui dicit, *Sede a dextris meis,* cu[illegible] [illegible] [illegible]m fuit inimicus Diabolu[illegible] cum mali[illegible] pot[illegible]ſtat[illegible]us [illegible] d[illegible], & Græci, per quod corpus Pont[illegible] & A[illegible] & [illegible]a t, & [illegible] c[illegible]tus eſt, per id, qu[illegible] nobis trad[illegible] [illegible]ens, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangit[illegible] [illegible]us noui teſtamenti,* non veteris, *quod pro vobis [illegible] and t[illegible]* [illegible]uinitas autem neq; corpus habet, nec ſanguine[illegible] [illegible]mo: quem ex Maria portauit, eorum cauſa eſt, de [illegible] xerunt Apoſtoli *Ieſum Nazarenũ virũ a Deo oſtenſum in* [illegible].

Eiuſdem ex tomo aduerſus Arianos.

Et quando dicit, *Quare & Deus ipſum ſuperexaltauit [illegible] dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen,* de te[illegible] ris eius dicit, non de diuinitate. Non enim ex[illegible] [illegible]tiſſimus, ſed caro altiſſimi exaltatur: & carni a[illegible] d[illegible] nomen, quod eſt ſuper omne nomen, nec verb[illegible] ab initio accepit, vt vocaretur. ſed caro eius cum [illegible]p[illegible] ficata eſt.

Eiuſdem ex quadam oratione.

Et quando dicit, *Nondum erat ſpiritus ſanctus, quoniam Ieſus nondum erat glorificatus,* dicit carnẽ eius nondu[illegible] glorificatam. Non enim Dominus gloriæ glorificatu[illegible] caro domini gloriæ ipſa gloriam accipit, cum ipſo in [illegible]lum aſcendens. Vnde dicit, *Et ſpiritus adoptionis nondum eat in hominibus, quia primitias acceperat ex hominibus, nondum [illegible]lum aſcenderant.* Quæcunque ergo dicit ſcriptur[illegible] p[illegible]e filium, & eſſe gl[illegible]rificatum, dici[illegible] propter eius h[illegible] [illegible]nitatem, non diuinitatem.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Quare bi[illegible] eſt verus Deus antequam homo fie[illegible]et etiam poſtquã factus eſt, interceſſor Dei & hom[illegible] [illegible] ſus Chriſtu[illegible], vnitus patri ſecundum ſpiritum, [illegible] [illegible]cundum carne qui interceſſit inter Deu[illegible] & [illegible]omines, qui non ſolum eſt homo, ſed etiam Deus. Ambroſius.

Sancti Ambroſij Epiſcopi Mediolanenſis in expoſitione Fidei.

Confitemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, ante omnia quidem ſecula [illegible]e principio a patre genitum ſecundum diuinitatem, in [illegible] timis autem diebus ex ſancta v[illegible]gine Maria eundem incarnatum eſſe, & perfectum hominem ex anima rationali & corpore ſu[illegible]piſſe, co[illegible]ſubſt[illegible]t[illegible]lem [illegible]atri, [illegible]cun dum diuinitatem, & nobis conſubſtantiale [illegible]ecundum humanitatem. Duarum enim perfectaru[illegible] naturarum vnio ineffabiliter facta eſt. Quamobrem vnum Chriſtum, vnum filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei confitemur, ſcientes quod Patri ſuo ſecundum diuinitatem coæternus exiſtens, ſecundum quam eſt etiam hominum opifex voluit poſt ſanctæ virginis aſſenſum, quando dixit Angelo, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum* ſibi ex ipſa templum inenarrabili & arcana ratione ædificare, & id ſibi ipſi ex ip[illegible] conceptione vnire, non coæternum ex [illegible]ua ſubſtant[illegible] [illegible] [illegible]litus allatum corpus, ſed id ex noſtræ ſu[illegible]ſtantiæ maſſa, hoc eſt, de virgine Maria ſumens & [illegible] niens, non [illegible] eus verbum in carnem conuerti[illegible], neque viſum aut ph[illegible]ſma apparens ſe[illegible] in[illegible] uertibi[illegible] & immutabi[illegible]iter ſuam ſubſtantiam c[illegible] rua[illegible], [illegible]umptas noſtræ naturæ [illegible] [illegible] ſi[illegible] n[illegible] ve[illegible] [illegible]mens princi Luc. 1.

piura

[illegible] ex virgine, ſed pa[illegible] [illegible] tas per multa [illegible] bonit[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſe[illegible] in vtrique ſubſt[illegible] [illegible] pate[illegible] [illegible] [illegible], *Soluite templum hoc, [illegible] ſuſcitabo illud.* So[illegible] enim Chriſtus I[illegible]s, ſe
Ioan. 2. [illegible] in me [illegible] ſubſta[illegible] quam ſuſcepit [illegible] & [illegible] templum idem ſecundum diuinam ſubſtan[illegible] [illegible] qua[illegible] etia[illegible] eſt omnium op[illegible] [illegible] [illegible], qu[illegible] ſibi e[illegible] ipſa concept one vni[illegible], vel [illegible] templo recedens [illegible] el propter [illegible] ingnitatem potens [illegible]. S[illegible] eſt [illegible] & in paſſibus, paſſ[illegible] ſecundum huma[illegible]
Matth. 5. [illegible] impatib[illegible] ſecundum diui[illegible]. *Videte enim, [illegible] quod ego ſum, & non mutor.* Cum ergo ſuum tem[illegible] Deus verbum excitaſſet, & naturæ noſtræ [illegible] [illegible], & reno[illegible]tionem in eo effeciſſet, & tuis [illegible]
Luc. 24. [illegible] diſcipulis o[illegible] dicebat, *Palpate, videte quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis, non eſſe. ſed habere.* V[illegible]m & qui habet, & id quod habentur [illegible] agnoueris, non [illegible]tuſionem, non c[illegible] non mutatio-
B nem, ſed vnionem factam intelligas. Propterea & clauorum [illegible], & [illegible] punctionem oſtendit, [illegible] coram diſ[illegible] medi[illegible], [illegible] omnia noſtræ naturæ [illegible] [illegible] ipſo [illegible] eiſdem [illegible], & quia ſecundum beatam diuinitatis ſubſtantiam eſt perpetuo incon[illegible] [illegible], im[illegible]bilis, impaſſibilis, immortalis. nullius [illegible] indigens: [illegible]nes aff[illegible] ones, & paſſiones ex permiſſione [illegible] [illegible] & ipſum propria potentia [illegible] & per ſuum templum perfe[illegible] in noſtra natura renouationem effecit. E[illegible] autem quidicunt ſolum
Hæreſes in Chriſtum [illegible] Chriſtum, [illegible] paſſibile Deum verbum [illegible] [illegible], vel habuiſſe corpus conſubſtan[illegible], vel [illegible] cœlis deuexiſſe, [illegible] ac phantaſma eſſe, vel [illegible] mortale Deum verbum opus habuiſſe [illegible] ſuſcitaret [illegible] corpus im[illegible]pliſſe, vel [illegible] hominem, vel dua[illegible] naturas per commi[illegible] vnam naturam [illegible] eſſe, & qui non confitetur [illegible] Domino noſtro [illegible] Chriſto du[illegible] naturas inconfuſas, vnam autem perſonam, qua-
C tenus vnus Chriſtus [illegible] filius: eos anathematizat ca[illegible] & Apoſtolica eccleſia.

Euſdem.

[illegible] caro omnium in Chriſto contumelijs ſubiecta [illegible], [illegible] diuinitate vnius eſſe ſubſtantiæ exi[illegible]ſtimatur [illegible] vnius ſubſtantiæ verbum, & caro, quæ [illegible] naturam, vnius ergo ſubſtantiæ eſt [illegible] & anima, quam perfectam [illegible]. Eſt enim v[illegible] [illegible] in Deo [illegible] dum Patris
Ioan. 10. & [illegible] quæ dicit. *Ego & Pater vnum ſumus*, [illegible] [illegible] exiſtima[illegible] ſubſtantiæ cum corpo[illegible] [illegible] ergo adhuc Arianis ſuccen[illegible], qui dicu[illegible] [illegible] [illegible] dicatis Patrem eſſe [illegible] ſubſtantiæ [illegible]

Euſdem ex Epiſtola ad Gratianum Imperatorem.

Confiteemus [illegible] diuinitatis & carnis, ſiquidem [illegible]que reſpondet [illegible] quoniam [illegible]que ſunt [illegible] naturæ [illegible], ſed non ſemper nobis. At
D [illegible] autem quomodo [illegible] quidem gloriam, nunc autem [illegible] Vt Deus diuina loquitur, quo[illegible] [illegible], [illegible] homo, humilia loquitur, quoniam [illegible] [illegible]tur.

Euſdem ex eodem libro.

1. Cor. 2. V[illegible] illud [illegible] [illegible], quod *Dominus gloriæ crucifixus eſt*. [illegible] crucifixum [illegible] [illegible]memus. Sed qui [illegible] homo, ſecundum diuinitatem quid [illegible] Deus, [illegible] carnis autem aſſumptionem [illegible] Chriſtus Dominus gloriæ crucifixus eſſe dicitur, eſt enim vtriuſque naturæ particeps, hoc eſt diuinæ & humanæ. In natura enim hominis paſſionem ſuſtinuit, vt indiuiſibiliter & Dominus gloriæ & filius hominis eſſe dicatur, qui paſſus eſt, quemadmodum [illegible] ptum eſt, *qui de cœlo deſcendit*.

Similiter euſdem.

Sileant ergo vanæ de verbis quæſtiones. *Regnum enim* Dei, ſicut ſcriptum eſt, *non eſt in perſuaſibi[illegible] verbi, ſed in oſtenſione potentiæ.* Seruemus differentiam carnis & humanitatis. Vnus enim Dei filius, vnus [illegible] diuinitatis, quoniam vtraque natura impleuit. Sed etſi idem loquitur, non vno tamen ſemper modo loquitur. Vides enim [illegible] nunc quidem Dei gloriam, nunc autem paſſiones, [illegible] hominum. Vt Deus diuina loquitur, quo[illegible] verbum: vt homo, humana loquitur, quoniam in ea natura loquebatur.

Euſdem ex libro de Incarnatione Domini aduerſus Apollinariſtas.

Sed interea [illegible] cum eos coniungimus, exorti ſunt alii, qui dicu[illegible] corpus Chriſti & diuinitatem eſſe vnius naturæ. Qui[illegible] [illegible] eructauit blaſphemiam Ari[illegible] [illegible] tolerabiliores, quorum infidelitas per hos confirmatur, vt magis contendant Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ, quoniam [illegible] diuinitatem & carnem Domini vnius eſſe naturæ auſi ſunt dicere.

F

Euſdem.

Et hic mihi quidem aſſidue ſe tenere Nicenæ Synodi expoſitionem. Sed in illa expoſitione Patres noſtri, non carnem, ſed Dei Verbum ex vna eſſe in Patre ſubſtantia dixerunt. & verbum quidem ex Patris ſubſtantia acceſſiſſe, carnem autem ex virgine habuiſſe confeſſi ſunt. Cur ergo nobis Nicenæ Synodi nomen prætendunt, noua autem, & quæ noſtri maiores non cogitarunt, [illegible]

Euſdem aduerſus Apollinarem.

Ne velis ergo corpus eſſe æquale diuinitati ſecundum naturam, etſi enim credideris eſſe verum corpus Chriſti, & altari obtuleris ad tranſmutationem, non diſtinxeris autem naturas corporis & diuinitatis: tibi quoque [illegible] [illegible]mus. Si recte obtuleris, recte autem non diuiſeris peccaſti, quieſce. Diuide enim quod noſtrum eſt, & quod [illegible] ſibi proprium. Ergo ego quidem non habebam quod [illegible] ipſius, ille autem non habebat quod erat meum: & [illegible] pit quod erat meum, mihi impertiturus quæ ſua erant, & hoc ad implementum, non ad confuſionem accepit.

Euſdem paulo poſt.

G

Ceſſent ergo qui dicunt quod verbi natura in carnis naturam conuerſa eſt, ne videatur ex eadem interpretatione mutata eſſe verbi natura, & eiſde[illegible] [illegible] affectionibus, & paſſionibus corrupta eſſe. Aliud eſt enim quod aſſumpſit, & aliud quod aſſumptum eſt. Po[illegible] acceſſit ad virginem, vt et dicit Angelus, *Virtus altiſſimi obumbrabit tibi*: ſed ex corpore virginis [illegible] quod natum eſt, & propterea diuinus quidem eſt de[illegible], humana autem conceptio. Ipſa ergo non idem poterat quod corporis ſpiritus & natura diuinitatis.

Baſil.

Sancti Baſilij Epiſcopi Cæſarienſis, ex oratione de Eucharistia.

Ioan. 11. Quamobrem ipſe quidem propter amicum lachrymatus, oſtendit humanæ naturæ communionem, [illegible] ab ijs quæ ſunt vtrinque immoderationibus & exuperationibus liberauit, nec vt in ferendis iis quæ accidunt, nimis effœminati, molleſque videamur, nec vt eorum, quæ moleſta ſunt, nullum omnino ſenſum habeamus, permittens. Sic ergo eſuriit Dominus, [illegible] [illegible] & ſitiit, conſumpta in corpore humiditate, & defeſſus eſt, [illegible] & [illegible] ambulando exten[illegible] [illegible] diuinitate [illegible] laboris, ſed corpore, quæ ex natura conſequuntur, accidentia ſuſcipiente.
H
Luc. Mat. 4
Ioan. 19.

Euſdem aduerſus Eunomium.

Ego enim *in forma Dei eſſe* [illegible] exiſtimo ac eſſe in Dei ſubſtantia. [illegible] *formam ſerui accepiſſe*, in humanitatis ſubſt[illegible] [illegible] fuiſſe ſignificat: ita cum di[illegible] *in forma Dei eſſe*, diuinæ ſubſtantiæ proprietatem con[illegible].
[illegible] [illegible]ma Dei & Ieſus. Phil. 2.

Sancti Gregorij Epiſcopi Nazianzeni, ex oratione de [illegible] dominica.

Veniet [illegible] rurſus cum ſua glorioſa præſentia iudicantem [illegible] & [illegible] mortuos, non amplius quidem carnem,

A non tamen in [illegible] diotoiore cor[illegible] & maneat Deus [illegible]

Eiuſdem ex Epiſtol[illegible] Cledonium.

Homo interior & exterior.

Duæ enim naturæ Deus & hom[illegible] q[illegible]ia & [illegible] corpus, filij autē non duo, neq; enim h[illegible] ſunt [illegible] nes: etiamſi ſic Paulus vocat id [illegible]uod [illegible]tra ho[illegible] & quod extra. & ſi oportet paucis dic[illegible] aliud [illegible] & aliud ea ſunt ex qui[illegible]us Seruator [illegible]onſt[illegible] totus e[illegible] eque enim idem eſt id quod eſt aſpectabile, cum eo quod non cadit ſub aſpectum: & i[illegible] quod eſt [illegible]p[illegible]is temp[illegible]ris [illegible]m eo quod tempori ſubijcitur. Non eſt autem alius & alius, abſit.

Eiuſdem ex priori expoſitione ad Cledonium.

Si quis dicit carnem nunc [illegible]ſſe depoſit[illegible]m, & Deitatem eſſe corpore nudatam & non cum eo quod accepit, & eſſe, & venturam eſſe: præſentiam aduentus non videtit. Vbi enim nunc eſt corpus, niſi cum eo quod id aſſumpſit? Neque enim, vt nugantur Manichæi, in ſole eſt

B depoſitum, vt honoretur propter ignominiá: vel in aerem effuſum eſt, & d[illegible]ſolutum, vt vocis natura, & [illegible]oris fluxus, & fulguris m[illegible]nime conſiſtentis curſus. Vbi eſt autem etiam palpatum eſſe poſt reſurrectionem, in qua aliquando videbitur ab ijs qui pupugerunt? Diuinitatis autem per ſe ſub aſpectum non cadit.

Eiuſdem ex ſecunda oratione de filio.

Vt enim quatenus Verbum, nec obediens erat, nec inobediens. Hæc enim ſunt eorum quæ ſubiecta ſunt & ſecunda. Illud quidem meliorum: hæc vero eorum qui d[illegible]gni ſunt qui condemnentur. Quatenus autē ſerui forma, ſe ad conſeruos demittit: & eius quod eſt alienum formam ſuſcipit, totum in ſe ipſo me ferens cum meis. Vt in ſeipſo conſumat id quod eſt deterius, vt terram ignis: vel vt ſol, terræ vaporem.

Eiuſ[illegible]em ex oratione in Theophania.

Quoniam ergo proceſſit ex virg[illegible]ne cum aſſumptione duorum quæ ſunt ſibi contraria, c[illegible]nis, & ſpiritus. Quorum hæc quidem ex eis, in Deum relata eſt: ille vero præbuit gratiam diuinitatis.

Caro & ſpiritus

C

Eiuſdem paulo poſt.

Miſſus eſt quidem, ſed vt homo. Duplex enim erat eius natura. Hinc certe & laborauit, & eſurijt, & ſitijt, & defatigatus eſt, & fleuit lege humani corporis.

Eiuſdem ex ſecunda oratione de filio.

Et hoc eſt quod facit errare Hæreticos, nominu coniunctio. Si[illegible]num autem hoc eſt quod quando naturæ in telligentia ſeiunguntur, vna quoque nomina diuiduntur.

Eiuſdem in eadem oratione.

Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti pater gloriæ. Deus quidem Chriſti, pater autem gloriæ. Nam etſi vtraque vnū ſint, ſed non natura, ſed coitione & congreſſu.

Deus Pater.

Eiuſdem in eadem oratione.

Dicetur autem Deus, non verbi, ſed eius quod videtur. [illegible]omodo enim fuerit Deus eius quod proprie Deus eſt? quemadmodum etiam [illegible] pater [illegible] n eius quod videtur, ſed verbi. Erat enim dup[illegible]. Qu[illegible] [illegible]quidem proprie in vtr[illegible]q;, hoc ver[illegible] non proprie, ſed [illegible]ontra quam in nobis habebit, noſter enim prop[illegible] qu[illegible]em Deus eſt

D ſed non p[illegible]o[illegible]ie pater. Et hoc [illegible] quod [illegible] cauſa eſt vt errent Hæreti[illegible] nominum co[illegible]ctio. Signi[illegible] au tem hoc eſt qu[illegible]ndo naturæ [illegible]tellige[illegible] [illegible]ntur, diui[illegible]ntur etiam [illegible]mina. Audite Pau[illegible] dic[illegible] *Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater glor[illegible]*, C[illegible] qu[illegible]dem Deus, [illegible] autem glo[illegible]æ. et [illegible] [illegible] ſimul [illegible], [illegible] non natura. Lo[illegible] [illegible] & coniuncti[illegible]ne quid poteſt eſſ notius [illegible] dicatu [illegible] [illegible]pere [illegible], vel [illegible], [illegible] gen[illegible]um, vel poteſtatem a[illegible]cip[illegible] dicitur [illegible] carni, vel [illegible], ve[illegible] [illegible]pulos, vel quæ [illegible] dicuntur. Et hæc [illegible] hu[illegible]nitatis.

Eiuſdem ex eadem oratione.

[illegible] *enim Deus, vnus etiam interce[illegible] Dei & hominum [illegible] Chriſtus Ieſus.* Nam [illegible] [illegible]m[illegible] [illegible] ter [illegible] quatenus co[illegible] [illegible] Deum [illegible] [illegible] amplius [illegible] carnales dico [illegible] nes [illegible]

Eiuſdem ex eadem orat[illegible].

Annon omnibus [illegible] eſt q[illegible] *[illegible] quidem vt [illegible], ignorat autem* [illegible] app[illegible] [illegible] parat[illegible] ab eo [illegible] nul[illegible] ad h[illegible] [illegible] exiſt[illegible] [illegible] eam m[illegible] [illegible] diuinitati att[illegible]

Sancti Gregorij Epiſcopi Niſſeni, ex oratione Catechetica.

Et qui hoc dicit quod ca[illegible] [illegible] quam vale aliquo, infinitas [illegible]

Eiuſdem ex ea[illegible] oratione.

Si autem hominis anima [illegible] [illegible] n[illegible]n contexta per poteſtatem eſt vbi[illegible]ue qui[illegible] d[illegible] in natura carnis diuinitatem [illegible]

Eiuſdem ex eadem oratione

Q[illegible] prohibet qua[illegible]dam diuinæ naturæ [illegible] & appropi[illegible]quatione ad humanam naturam [illegible] & diuinit[illegible] tamen [illegible]telligentiam etiam [illegible] propinquan[illegible] conſe[illegible]are, extra omnem [illegible] ptionem credentes eſſe diuinitatem etiam [illegible] nibus?

Eiuſ[illegible] ex oratione aduerſus Eunomium.

Si aute[illegible] qu[illegible] Ma[illegible] [illegible] natus eſt, cum [illegible] bus d[illegible] [illegible] res n[illegible] ab[illegible] q[illegible] modo [illegible] res c[illegible] nuaren[illegible] Et qu[illegible] *[illegible] Deus [illegible]* dilc[illegible] *[illegible]teme*, vt o[illegible] [illegible] p[illegible]abile[illegible] man[illegible] aut[illegible] ta[illegible] no[illegible] [illegible]ſſe Et [illegible] ad[illegible] [illegible] em. D[illegible] aut[illegible] cor[illegible] [illegible] ſicut dicit Apo[illegible] *omnia [illegible]a ſunt. & in ipſo [illegible] ſunt omnia*, [illegible] qu[illegible] ſe habet, quod vl[illegible] ratione tranſeat, aut moueatu[illegible]

Eiuſdem ex eadem [illegible]ratione.

Dexter[illegible] [illegible] [illegible]go eſt exaltatu[illegible] [illegible] Qu[illegible] [illegible] humile [illegible] Altiſſi[illegible] [illegible] quid eſt aliud n[illegible] [illegible] qu[illegible] Deo [illegible] h[illegible] bet [illegible] vt exaltetu[illegible] A[illegible] ſerg[illegible] humanit[illegible] [illegible] [illegible] ille eo[illegible] [illegible] Domi[illegible] N[illegible] [illegible]go Do[illegible] ſecula, per hoc v[illegible] *[illegible] in altum euect[illegible], qua a dextra [illegible] eſt.* [illegible] tur a[illegible] per hoc verbum pietat[illegible] e[illegible] dixit, *De[illegible] Dexte[illegible]* [illegible] inviſem [illegible] tam quid d[illegible] [illegible] um [illegible] quæ eſt [illegible] *per quem [illegible] facta ſunt & [illegible] qua[illegible] ſunt* [illegible] homine [illegible] ad [illegible] deduc[illegible] [illegible] dinem pe[illegible] [illegible]onem.

Sancti Amphilochij Epiſcopi Iconij, ex oratione habita [illegible] ter meus maior me eſt.

H

D[illegible] naturas Dei [illegible] h[illegible] ne[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible] neq[illegible] ex [illegible] t, pro[illegible]cc[illegible]ſuc[illegible]

E[illegible] ex oratione habita ſuper eo, Non poteſt filius [illegible] ſe [illegible] facere.

P[illegible] Dominus [illegible] oſtend[illegible] [illegible] od reſ[illegible] Re[illegible] [illegible] con[illegible] [illegible] [illegible] portus [illegible] ſt[illegible] D[illegible] [illegible]

A [illegible] ante paſſi[illegible]m. An [illegible] notum hoc iam olim Chriſtus face[illegible] D[illegible]n im po[illegible] o[illegible]nia. Sed non fecit ante paſſionem ne exiſtimares viſionem aut apparentiam eſſe [illegible] oeconomiam: nec putares eſſe ſpiritalem Chriſti carnem, nec ex cœlis deſcendiſſe, nec a[illegible]us e[illegible] ſtantiæ quam ſit noſtra caro. Hæc enim omnia n[illegible] ſ[illegible]e, & imaginatione concipientes, & per hæc ſe D[illegible]num magnifacere putantes, non aduertu[illegible]t ſe per ipſam Eu[illegible]iſtiam blaſphemare, & falſi veritat[illegible]m accu[illegible]re, vt omittam quod eſt mendacium omnino a ratione [illegible]num. Si enim aliud corpus accepit, quid ad meum quod ſalute indiget? Si autem carnem è cœlis deduxit quid ad meam carnem quæ è terra ſumpta eſt.

Euſdem ex eadem oratione.

Propterea ergo non ante ſed poſt paſſionem, portis clauſis ſtetit Dominus in medio diſcipulorum vt ſcias quod etiam tuum animale corpus, ſeminatum, ſurgit corpus ſpiritale. Ne autem [illegible]s exiſtimes aliud eſſe quod ſurgit, cum Thomas reſurrectioni diffideret, oſtendit illi fiſſuras clauorum: oſtendit illi vulnerum veſtigia.
B An non poterat [illegible] medeti, maxime poſt reſurrectionem, qui omnes etiam ante reſurrectionem curauerat? Sed per hoc quidem qu[illegible]d clauorum fiſſuras oſtendit, tradit eſſe idem. Per il[illegible] [illegible]tem, quod clauſis portis ingreditur, oſtendit quod n[illegible] [illegible] le Hoc quidem vt diuinæ œ[illegible]nomiæ & diſp[illegible] [illegible]nis modum impleret, eo ex[illegible] quod morte erat a[illegible] [illegible]ctum. Non tale autem, ne [illegible] [illegible]n [illegible]orruptionem & interitum incideret, ne [illegible] [illegible] [illegible]rtem [illegible]biret.

Theoph. *[illegible] Theophili Epiſcopi Alexandrini, ex iis quæ ſcripſit aduerſus Origenem.*

Ne n[illegible] [illegible] [illegible]tudine, cuius fuit particeps, in naturam diuinita[illegible] mutata, nec eius diuinitate conuerſa in noſtram ſim[illegible]tudinem. Manet enim q[illegible]od [illegible] ab ini[illegible]io, Deus, n[illegible] etiam noſtram in ſeipſ[illegible] ſubſtantiam præparant.

Euſdem ex eodem opere.

Sed enim non quieſcens rurſus blaſphemiis, Dei [illegible] calumnians, & ſic dicens his verbis: Quemadmodum filius & pater vnum ſunt, ita etiam quam accepit filius, anima, & ipſe, vnum ſunt. neſciens quod filius qui-
C dem & pater vnum ſunt, propter vnam ſubſtantiam & eandem diuinitatem: anima autem, & filius, altera eſt ab altero, ſubſtantia & natura. Si enim quemadmodum pater & filius vnum ſunt, [illegible] etiā anima fi[illegible] & filius [illegible]num ſunt erit etiam vnum pater & anima, & dicet etiam aliquando anima [illegible] *videt me, videt & patrem.* Sed non
Ioann. 10 ita eſt, abſit. Fili[illegible] enim & pater vnum, quia non ſunt diuerſæ qualitates. Anima autem & filius eſt & natura & ſubſtantia [illegible]terū, quandoquid[illegible]m ipſa quoq. per ipſum facta eſt, eſtque eiuſdem nobiſ[illegible]m ſubſtantiæ. Si enim quomodo pater, & filius vnum ſunt, eodem modo & anima, & filius vnum [illegible]nt, vt vult Origenes. erit etiam anima, vt filius, ſplendor gloriæ Dei, & character eius ſubſtantię. Atqui hoc fieri non poteſt Fie[illegible] ergo non poteſt vt filius & eius anima v[illegible] ſint ſicut ipſe & pater [illegible] ſunt. Et quid faciet ru[illegible]ſus, ſibi ipſi rep[illegible]uans Sic enim ſcribit. Non enim vtique pe[illegible] turbatam [illegible] que anima [illegible]rat Vnigenitus, & totius creaturæ primogenitus. Deus enim verbum v[illegible] quod ſit anima præſtantius. ipſe, inquiens, fi-
D lius dicit. *Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo*
Ioann. 10. *accipiendi eam* [illegible]rgo filius eſt ſua anima præſtantior, ſicut eſſe præſtantiorem in confe[illegible]o eſt, quomodo eſt eius anima Deo æqualis & in forma ipſius Si eam enim [illegible]ſſe dicimus, quæ ſeip[illegible]am [illegible]xinanit & ſerui formam accepit, quomodo non e[illegible]t aliorum Hæreticorum propter in [illegible]guem impi[illegible]ta[illegible] [illegible] [illegible]n[illegible] animus, [illegible] [illegible]? Si enim in [illegible] ot[illegible] ve[illegible]bu[illegible], & Deo eſt [illegible]quale: in forma autem Dei e[illegible], & Deo æqualem ſeruatoris animam eſſe, is putat qui ſic ſcribere auſus eſt, quemadmodum id quod eſt æquale, eſt præſtantius. Quæ enim natura ſubeu[illegible], eorum quæ ſupra ipſa ſunt præſtantiam teſtantur.

Sancti Ioannis Chryſoſtomi Epiſcopi Conſtantinopolitani, ex oratione quæ habita eſt in magna eccl[illegible]a.

E
Chryſ. Dominus quidem viuis hominem in cœlum [illegible]ux[illegible]. Tu autem ne forum quidem ei impertis, & qui [illegible] in cœlum te [illegible]m in throno regali eum colloca[illegible] [illegible]u[illegible]m etiam ex vrbe exp[illegible]lis.

Euſdem. in principio XLI. Pſalm.

Non ceſſat Paulus in hodiernum vſque diem dicere:
2. Cor. 5. *Pro Chriſto intercedimus, tanquam Deo per nos adhortante, pro Chriſto rogamus. Reconciliamini Deo*, & no[illegible] c[illegible] [illegible]m c[illegible]n-ſt[illegible]n, ſed de tua natura acceptis primitiis, eam ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & omne nomen quod nominatur [illegible] [illegible]ur, non ſolum in h[illegible]c ſæculo, ſ[illegible] etiam in futuro. Q[illegible] hono[illegible] huic æqualis eſſe poteſt Pri[illegible]tiæ generis noſtri, quod in tot rebus offendit, & ignominia ac dede[illegible]re affectum eſt, ſedet in tanta altitudine, & [illegible] [illegible]to honore fruitur

Euſdem de diuiſione linguarum.

Cogita quale ſit videre noſtram naturam vehi ſupra Cherubin, & [illegible] [illegible]nem poteſtatem eſſe ei circumfuſam. Conſidera autem etiam Pauli ſapi[illegible]ntiam quot
F nomina conquirit v[illegible] C[illegible]ti oſtendat humanitatem. Non enim dixit p[illegible] & ab[illegible] [illegible] [illegible] nec [illegible] diuitias ſed exce[illegible]lentes di[illegible]as gratiæ in bonitate.

Euſdem ex oratione dogmatica.

Q[illegible] quæ humili[illegible] Chriſto di[illegible] & fa[illegible], non pr[illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible]arias & [illegible] [illegible] & poſt reſurrect[illegible]nem, [illegible] [illegible]deret diffid[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ſauit ipſi & vulnera, & [illegible] [illegible] & [illegible]us [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]bitrere. & dix[illegible] [illegible] *[illegible]ntare, & vide*
Ioan 20. Luc 24. *quod ſpiritus carnem & oſſa non habet* [illegible] nec [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ſtituit & [illegible] [illegible] [illegible] & lacte nutriri & tanto te[illegible]re [illegible] [illegible] [illegible] & temporis d[illegible]turnitate, & ali[illegible] [illegible]nibus [illegible] [illegible] [illegible]et.

[illegible]dem aduerſus eos qui dicunt quod Dæmones res hominum adminiſtrant.

N[illegible] [illegible]erat homine vilius & nihil homine præſta[illegible]s, & hon[illegible] [illegible] [illegible]tum eſt. Is erat vltima [illegible] creaturæ ra-
G tione [illegible] adnæ. Sed pedes caput euaſer[illegible] [illegible] reg[illegible]m ſedem d[illegible] ducti ſunt per primitias. Sicut [illegible]iam [illegible] quiſpi[illegible] liberalis ac magnif[illegible]us, cum vidiſſet q[illegible] [illegible] ex naufragio euaſiſſe, & [illegible] corpus nudum [illegible] [illegible] bus [illegible] [illegible]nare potuiſſe, ſupinis eū manibus exceptum [illegible] ſplendid[illegible] [illegible]ſte ind[illegible], & ad ſupremum honorem [illegible]du[illegible]t Deus quoque hoc ipſum in n[illegible]ſtra fecit natura. Homo omnia quæ habebat perdiderat [illegible] [illegible]ertatem. cum Deo conſuetudi[illegible]em, & quam in paradiſo acceperat conuerſationem. eamque miſera, & calamitoſa vita [illegible]ommutauerat, & [illegible] quam ex naufragio nudus ita [illegible] luce excel[illegible]rat. Sed Deus eum exceptum p[illegible]otinus amiei [illegible]: & paulatim velut manu deducens, ad cœlum perducit.

Euſdem ex eadem oratione.

Sed Deus fecit vt lucrum damno [illegible] [illegible]us e[illegible]t: & ad regalem ſedem n[illegible]ram naturam pe[illegible]du[illegible]. [illegible] P[illegible]ulus clamat, di[illegible]ens [illegible] *[illegible]tauit & conſidere fecit in dextra ſua in cœleſtibus.*
Ephe. 1.

H *Euſdem, de iis qui paſcha primum ieiunant.*

Cœlos aperuit, hoſtes amicos eſſe[illegible]t, in cœlum [illegible]duxit, ad dextram throni noſtram naturam collocau[illegible]t, & aliis innumerabil[illegible]bu[illegible] no[illegible] benefi[illegible] [illegible]fecit.

Euſdem ex oratione de aſſumptione.

Ad hanc ergo di[illegible]hon[illegible]n & al[illegible]itudinem naturam noſtram perdu[illegible]. Vid[illegible] vbi erat inferius poſit[illegible], & quo ſurſum a[illegible]. N[illegible] que inte[illegible]us deſcendi pote[illegible] q[illegible]m quo homo deſ[illegible]endit, neque ſuper[illegible]us aſcendi [illegible] quam quo eum rurſus [illegible]d[illegible]it.

Euſdem ex interpretatione epiſt[illegible] ad Ephe[illegible].

Secundum bonam v[illegible] [illegible]m, quam prop[illegible] ſuit in ipſ[illegible], hoc eſt, qu[illegible] [illegible] b[illegible] [illegible]t. [illegible] ſi quis di-

A

xerit, Effari myſterium [illegible] Quod [illegible] nem ſuperius collocare, q[illegible] factum [illegible]

Eiuſdem ex eadem [illegible]

D[illegible] hoc [illegible] Deus, videlicet Domino noſtro Ieſu C[illegible] Deo verbo.

Eiuſdem ex eadem interpretatione.

E[illegible]umeſt [illegible] peccati, nos Chriſto conuiſicauit E[illegible] medius, & [illegible] dignâ. S[illegible] pr[illegible] & nos etiam, viuificauit & [illegible] lum, nos Vides quod [illegible] ſunt de eo quod eſt ſecundum carne[illegible]

Eiuſdem ex Euangelio ſecundum Ioannem

Quid enim indu[illegible] *habitauit*, [illegible], *tentoria fixit, in nobis*, propter [illegible] dicens, nihil abſurdi exiſtimaueris ex [illegible] quod dixi *Factum eſt*. non enim conuerſionem & mutationem illius naturæ [illegible] ſed ſignificat inhabitationem, & quaſi in taber[illegible]aculo [illegible] Quod autem in [illegible] bernaculo man[illegible] habitat, non [illegible] idem, quod tabernaculum, ſed alterum in altero habitat, alias non eſſet in tabernaculo habitatio. Nihil enim in ſeipſo habitat. A[illegible] autem diximus ſubſtantia. Vnione enim & coniunctione vnu[illegible] eſt Deus verbum, & ca[illegible] non confuſis nec deletis ſubſtantiis, ſed quadam [illegible] bili & inexplic[illegible] vnione.

B

Eiuſdem ex [illegible] ſecundum Matthæum.

E[illegible] dii[illegible] quispiam [illegible] duo [illegible] dicendi [illegible] ambal[illegible] neque [illegible] bus ea [illegible] etiam [illegible] quam [illegible] humanam naturam [illegible] humanæ, & [illegible] no-ſtr[illegible] s.

Eiuſdem de aſſumptione [illegible]

[illegible] enim [illegible] nus [illegible] quidam aliqui [illegible] med [illegible] ud [illegible] to [illegible] pu[illegible] & [illegible] ordinem compoſita, ita etiam ſe[illegible] Car[illegible] N[illegible] ſucceſſ[illegible] illius [illegible] temnebamus, [illegible] Dominum [illegible] & m[illegible] diuinitatis ipſum [illegible] Chriſtus, [illegible] neque naturam [illegible] ad [illegible] reduxit, & quod erat nobis à patre impoſitum, ſuſ[illegible] tollit.

C

Eiuſdem ex eadem oratione.

Obtulit ergo patri noſtræ naturæ primitias & munus ipſe pater admiratus eſt, propter maximum eius qui obtulit meritum, & quod id quod oblatum eſt, [illegible] omni vitio & reprehenſione [illegible] itaque [illegible] manibus excepit, & propriæ ſedis parti[illegible] eſſe fecit. Et quod magis eſt, ipſum in ſuæ dexteræ parte collocat. Agnoſcamus ergo quis [illegible] eſt qui audit [illegible] *Sede a dextris me[illegible]* [illegible] accui dixit, *Terra es, & in terram reuerteris.*

Pſal. 109. Gen. 3.

Eiuſdem paulo poſt.

Qua vtar oratione, quibus verbis eloquar ve[illegible] Pu[illegible] natura [illegible], & abiecta quæ omnibus [illegible] cinere vileſcebat, omnia vicit, omnia ſuperauit [illegible] quæ omnibus [illegible] ſuperior digna habita [illegible] accepit quod longo tempore [illegible] Angel[illegible] Angeli eorum quæ vald[illegible] deſider[illegible] tur ſpectatores eſſe potuerunt, & naturam noſtram in [illegible] R[illegible] gloria ſe[illegible] lgentem con templa[illegible]

D

Sancti Flauiani Epiſcopi Antiocheni ex Euangelio ſecundum Lucam.

Flauianus.

In omnibus nob[illegible] Dominus deſ[illegible] pietatis characterem [illegible] naturæ oſtendit vias alat[illegible] talſque & eu[illegible] præbet nobis demonſtrationes [illegible] poralis ſui adventus & diuinitatis, quæ per co[illegible] ratur. De v[illegible] que eum ſuis voluit naturis [illegible] cat[illegible] que comprobare.

Eiuſdem in [illegible] Theophania.

[illegible] vere loquetur potentias [illegible] audias faciet [illegible] laudationes eius [illegible] magnitudinem verbis exprimere? Humana natura diuinitati coniungitur; [illegible] ſe natura man[illegible]

Cyrillus.

Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani, ex Catechetica quarta oratione de decem dogmatibus de generatione ex virgine.

C[illegible] hic vnigenitus [illegible] [illegible] ter am de [illegible] ſec[illegible] bus [illegible] n[illegible] ſtra ſuſcepta natura & g[illegible] neratus ex ſanct[illegible] & ſa[illegible] ſpiritu, [illegible] non pe[illegible] nem aut ap[illegible] ſed [illegible] ver[illegible] neque tan[illegible] per [illegible] nalem, aut tubum per [illegible] no[illegible] [illegible] ipſa [illegible] carne [illegible] & nos & lacte ab ipſa vere nutritus eſt. S[illegible] [illegible] one, aut in aginatione eſſet humanæ [illegible] turæ [illegible] [illegible] & [illegible] ntaſma eſſet Salus. D[illegible] at Chriſtus h[illegible] quidem id qu[illegible] videbat [illegible] autem quod n[illegible] apparebat. Comedens quidem vt h[illegible] [illegible] abe[illegible] nob[illegible] nes, quinque autem panibus nutriens qui[illegible] rorum, vt Deus, m[illegible] quidem v[illegible] ho[illegible] dua[illegible] autem cadaue[illegible] ſu[illegible] tans, vt Deus d[illegible] in naui, vt homo, & ambulans ſuper aq[illegible] vt Deus.

Antiochi Epiſcopi Ptolemaidis.

Antiochus.

Ne confundas naturas. & [illegible] minime obſtupeſ[illegible]es.

Sancti Hilarij Epiſcopi & Confeſſoris in nono libro de fide ſua.

Hilarius.

Suam vitam non vere nouit, qui Ieſum Chriſtum, v[illegible] verum Deum, ita etiam verum hominem neſcit. Reſe[illegible] in eodem peri[illegible] verſatur, ſi Chriſtum Ieſum & ſpiritum Deum, vel [illegible] c[illegible] poris noſtri n[illegible] *Quicunque ergo me confeſſus [illegible] coram hominibus, & [illegible] que confitebor ipſum coram patre meo qui eſt in cælis. Q[illegible] autem negauerit me coram hominibus, & ego negabo [illegible] patre meo qui eſt in cælis.* Hæc di[illegible] bat [illegible] verbu[illegible] & [illegible] Ieſu Chriſtus Dominus gloriæ do[illegible] ſalutem cœleſtæ [illegible] interceſſor [illegible] no, per quod [illegible] & homin[illegible] que [illegible] ex duabus in eodem [illegible] tur. [illegible] naturam [illegible] vid[illegible] [illegible] Deus [illegible] dum [illegible] [illegible] quod Deus p[illegible] maneret. Hæc eſt [illegible] quæ eſt in hominibus, Deu[illegible] prædicare, carnem autem & ve[illegible] Deum quidem ſecundum quod etiam ho[illegible] [illegible] non q[illegible] quod [illegible] verbum.

G

Eiuſdem ex eodem opere.

Ex virgine [illegible] natus homo Deus vnigeni[illegible] & adimpl[illegible] vt homo ſibi in Deum prone[illegible] [illegible] in omnibus q[illegible] [illegible] ſe[illegible] eundem eſſe Dei filium [illegible] didocet [illegible] hominis [illegible] qu[illegible] quod homo e[illegible] omnia [illegible] quæ ſunt [illegible] ita tamen vt [illegible] eſt [illegible] [illegible] vnquam loqu[illegible] [illegible] Deum, & [illegible] & ignorantes [illegible] hæreticis [illegible] tis, quod quæ ab illo ſecundum [illegible] ſunt mentientes, dicant quod ſecundum diuinæ n[illegible] turæ imbecillitatem dicta ſi[illegible] & quoniam vnus, & [illegible] eſt qui omnia loquebatur quæcunque locutus eſt, ipſi [illegible] [illegible] ipſum omni[illegible] de ſe di[illegible] neque nos negamus [illegible] eius verba ac dicta eſſe, [illegible] eius naturæ: Sed [illegible] vnu Chr[illegible] Deus neque h[illegible] mo tunc primum, Deus, neque quando [illegible] homo tun[illegible] non erat etiam Deus, & neq[illegible] hominem in D[illegible] non et iam verbum h[illegible] Deus neceſſ[illegible] [illegible] eſſe myſterium eorum quæ ab [illegible] dicta ſunt, quod etiam [illegible] ſanitatis, & [illegible] tempore hominem à Deo diuidis, tunc et[illegible] ſunt, & [illegible] [illegible] diuide, & quando [illegible] & homin[illegible] [illegible] tempore, De[illegible] [illegible] & [illegible] omnis[illegible] [illegible] & De[illegible] omni [illegible] tempus [illegible] dict[illegible] eſt ad illud tempus ſignifi[illegible] tempor[illegible] dicti[illegible] [illegible] E[illegible] ante ho[illegible] [illegible] autem [illegible] poſt [illegible] Deu[illegible] Deus [illegible] ijs quæ dicuntur & quæ [illegible] ſunt confundas [illegible]

H

œconomiæ

A œconomiæ myſterium. Neceſſe eſt enim, pro qualitate generum & naturarum alium quidem fuiſſe ipſorum ſermonem, alium autem eſſe myſterium humanæ eius natiuitatis alium autem, cum adhuc ad mortem tenderet, alium cum iam eſſet æternus. Oſtendens ergo omnia hæc quidem vt Chriſtus Ieſus, & natus homo noſtri corporis, pro noſtræ naturæ conſuetudine locutus eſt, hæc vero Deus quod Deus eſſet. Sic enim etiam in natiuitate, & paſſione, & morte, ea quæ ſunt noſtræ naturæ pertegit, hæc tamen omnia ſuæ naturæ potentia perfecit.

Eiuſdem in eadem oratione.

Vides ita Deum & hominem eſſe confeſſum, vt mors quidem homini, Deo autem carnis reſurrectio adſcribatur. Dei quidem naturam in reſurrectionis potentia cogita: humanitatis autem œconomiam, in morte cognoſces, & quoniam vtraq; propriis naturis facta ſunt, fac vnius Ieſu Chriſti illius recorderis, qui eſt vtrunque. Hæc autem ideo paucis oſtendi, vt vtramque naturam eſſe in Domino noſtro Ieſu Chriſto meminerimus. Qui B enim erat in [illegible] forma, ſerui formam accepit.

Eiuſdem ex Epiſtola ad Bloſiam, Sanctiſsimi Epiſcopi Auguſtini. — Auguſt.

Nunc autem hic inter Deum & hominem interceſſor apparuit, vt [illegible] perſonæ vnione vtramque naturam coniungeret, & mores veris auctus, & vera moribus temperaturus.

Eiuſdem de expoſitione Euangelij ſecundum Ioannem

Quid ergo Hæretice, quandoquidem Chriſtus Deus eſt & homo. Sed ſi quidem [illegible] homo, Deum autem ca[illegible] ſummus ille [illegible] pro humanam [illegible] mextollis tu autem audes [illegible] diuinitatem [illegible] pendere.

Eiuſdem de expoſitione [illegible].

Noſtrum enim eſt credere [illegible] autem [illegible], & ſtat ipſe Deus verbum, cum quidquid eſt hominis ſuſceperit, [illegible], & quia [illegible] homo eſt, cum id totum in ſuſceperit quod Deus eſt, non aliud [illegible] quam quod Deus. Nec quoniam incarnatus & mixtus eſſe dicitur diminutam eius ſubſtantiam eſſe exiſtimandum eſt. Sed Deus ſe ipſum miſcere abſque propria corruptione & interitu, C & vere quidem miſceretur, ita autem nouit in ſe ſuſcipere, vt nihil ei additamenti accreſceret. Vt ipſe nouit [illegible] totum infudit, ita [illegible] nullæ diminutionis [illegible]. Nec [illegible] gi ex noſtra imbecillitate iudicantes, & ex ſenſibilibus experientiæ doctrinis coniectantes quemadmodum creaturæ ex [illegible] ſemi[illegible] entur, Deum & hominem commixtum eſſe putemus, nec verbum carnem fuiſſe con[illegible] & tanquam aliquod ex eis corpus factum eſſe credamus, ne [illegible] ſtare [illegible] confundi [illegible] duas naturas in vnitate [illegible] eſſe exiſtimemus. [illegible] enim [illegible] tio, eſt vtriuſque parti corruptio & interitus. [illegible] mens ſed non contentus, ſicut [illegible] implens [illegible] impletus, vbique [illegible] ſtens, & per vniuerſum ſimul procedens, vt ſiam [illegible] humanæ naturæ mixtus eſt, non tamen hominis natura diuinæ [illegible] mixta eſt.

Seuerian Epiſcopi Gabalorum, De natiuitate Chriſti

O vere cœleſte & terreſtre myſterium, quod videtur, & non apparet. Talis enim quoque Chriſtus natus, cœleſtis, & terreſtris, qui continebat, & non continebatur, D qui videbatur & ſub viſum non cadebat. Cœleſtis, ſecundum naturam diuinitatis, terreſtris, ſecundum naturam humanitatis. Videbatur ſecundum carnem, non videbatur ſecundum ſpiritum, & continebatur quoad corpus, quantum autem ad verbum attinet, contineri non poterat.

Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani, ex Epiſtola ad Eupſychium.

Quid ergo oportuit facere ſapientiſſimum? Aſſumptæ carnis interceſſione, & Dei verbi ex Maria genito homini vnione, ſic vtrumque, vt qui ex vtriſque vnitus erat Chriſtus, diuinitate quidem diſponens, in ſua impaſſibilis naturæ maneret authoritate, cum carne autem morte conuerſans, ſimul quidem & carni [illegible] neris affinitate iunctus erat, ſe mortem per [illegible] deſpicere oſtenderet, & ſimul etiam noui teſtamenti iura morte confirmaret. E

Cyrilli Epiſcopi Alexandrini, ex Epiſtola ad Neſtorium. — Cyrill.

Et quod diuerſæ quidem naturæ in vnam veram vnionem collocatæ ſint, vnus autem ex ambabus Deus & filius, non tanquam naturarum differentia propter vnionem ſublata.

Eiuſdem ex epiſtola ad Orientales.

Duarum enim naturarum vnio facta eſt. Quare vnum Chriſtum, vnum filium Dominum, confitemur per hanc inconfuſæ vnionis intelligentiam. Confitemur ſanctam virginem Deiparam, quod Dei verbum incarnatum, & homo factum, ex eius conceptione templum ex ipſa factum ſibi vnierit.

Eiuſdem.

Vnus enim Dominus Ieſus Chriſtus, etiamſi naturarum non ignoretur differentia, ex quibus ineffabilem vnionem factam eſſe dicimus. F

Eiuſdem.

Laudantes ergo, vt dixi, modum incarnationis, videmus duas naturas inter ſe mutuam conueniſſe vnione inſeparabili, abſque vlla confuſione, & diuiſione. Caro enim caro eſt, & non diuinitas, etiamſi Dei caro facta ſit. Similiter autem etiam verbum Deus eſt, & non caro, etiamſi certo ſuæ œconomiæ conſilio propriam carnem fecerit.

Eiuſdem ex interpretatione epiſtolæ ad Hebræos.

Si enim etiam diuerſæ, & inter ſe inæquales, eorum quæ ad vnionem concurrerunt naturæ, carnis, inquam, cogitentur & Dei, vnus tamen eſt, qui ex vtriſque conſtat filius.

Eiuſdem in interpretatione eiuſdem epiſtolæ.

Etſi enim forte dicatur vnigenitum Dei verbum eſſe carni in ſubſtantia vnitum, non dicimus vllam fuiſſe factam naturarum inter ſe confuſionem, ſed vtramque potius id extitiſſe quod eſt.

Eiuſdem de ſymbolo.

Homo nominatus eſt, licet ſecundum naturam Deus eſſet, quoniam ex virgine natum eſt verbum vt qui ſimiliter ac nos ſit carnis & ſanguinis particeps. [illegible] G ſu[illegible] terra erant, & non diuinum quidem [illegible] erat, ſed noſtram humanitatem aſſumpſit, quam [illegible] perfecte habet propri[illegible]ne. — Homo Deus.

[illegible] de incarnatione

Vnus ergo eſt etiam ante incarnationem verus deus: & manens in humanitate, quod erat, eſt, & erit. Non eſt ergo diuidendus vnus Dominus Ieſus Chriſtus ſeorſum in hominem, & ſeorſum in Deum, ſed vnum & eundem Chriſtum Ieſum eſſe dicimus, ſcientes naturarum differentiam, & eas inter ſe inconfuſas ſeruantes.

Eiuſdem poſt alia.

Intellige enim omnino vt alterum, quod in altero habitat, hoc eſt, diuina natura in humanitate & nec illam commixtionem, nec concretionem, nec tranſlationem paſſa fuit quod non erat. Quod [illegible] in altero dicatur habitare, non eſt id quod [illegible] habitat. Intelligitur enim potius alterum in altero. Sed [illegible] natura verbi & humanitatis, nobis ſolum differentiam ſignificat. Vnus enim Chriſtus ex ambobus intelligitur. Hoc ergo pulchre conſiderans, quod nulla ſit confuſio, dicit verbum in nobis habitaſſe. Vnum enim filium nouit vnigenitum, qui caro factus eſt, & naturam humanam ſuſcepit. Audiuiſti, o vir egregie, magna orbis lumina, & eorum doctrinæ radios ſint quot es, & exacte [illegible] quod non ſolum poſt natiuitatem ſed etiam poſt ſalutiferam paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem inconfuſam diuinitatis & humanitatis vnionem oſtenderunt. H

Eran. Non exiſtimabam eos diuidere naturas poſt vnionem: ſed diuiſionem inueni infinitam.

Orth. Inſani eſt & nimium temerarij hominis aduerſus viros illus inſignes fideique principes linguam

A mou... autem cias quod etiam Apollinaris dicit inconfuſam fuiſſe vnionem, eius quoque tibi verba afferam. Audi ergo dicentem.

Apollinaris, ex libro compendiario.

Apollinaris. Vnitur ergo Deus & corpus, adorandus opifex ſapientia, & qui eſt æterna potentia hæc ex diuinitate, filius Mariæ vltimo tempore natus, adoro Deum. Sapientia proficiens, virtute confirmatus, hæc ea corpore. Pro peccato quidem paſſio & maledictum proceſſit. Sed nō præteribit, neque in incorporeum mutabitur.

Et rurſus paulo poſt.

Homines autem ſunt eiuſdem ſubſtantiæ cum animalibus ratione carentibus, quod ad corpus attinet quod caret ratione, alius autem ſunt ſubſtantiæ, quatenus ſunt ratione præditi. Ita etiam Deus cum ſit eiuſdem ſubſtantiæ cum hominibus, quod ad carnem attinet, eſt alius ſubſtantiæ, quatenus eſt verbum & homo. *Alibi autem ſic dicit.* Eorum quæ commiſcentur, qualitates miſcētur, non intereunt. Quo fit vt etiam nonnulla à commiatis ſeparentur, ſicut vinum ab aqua, nec commixtionem cum corpore, nec qualis eſt corporum cum corporibus, ſed quæ eſt etiam abſque commiatione, ita vt B prout oportuerit, ſemper diuinitatis operatio, vel ſit ſeorſum, vel admiſceatur quemadmodum vſu venit in Ieiunium. ieiunio Domini, admixta quidem diuinitate, quod ea nullius egeat, arcebatur fames, cum autem non opponeret indigentiæ ſuam nullius rei indigentiam, exorta eſt fames ad Diaboli confuſionem. Si autem corporum mixtio nequaquam mutata eſt, quanto magis diuinitatis: *Et in alio etiam loco hæc dicit.* Si ignis cum ferro commixtio, quæ ferrum ita oſtendit, vt etiam ea faciat quæ ſunt ignis, eius naturam non mutat: nec Dei cum corpore vnio, eſt mutatio corporis. Atqui corpore diuinas præbente operationes iis qui poſſunt attingere, eis rurſus coniungit. Si homo habet animam & corpus, eaque manent in vnione: multo magis Chriſtus habens diuinitatem cum corpore, habet vtraque permanentia, & non confuſa.

Et rurſus paulo poſt.

C Eſt enim humana diuinæ operationis particeps, quoad licet: eſt autem alia, vt minima à maxima. Et homo Seruus creatura. quidem ſeruus Dei eſt. Deus autem non eſt ſeruus hominis, nec ſuus, & ille quidem Dei eſt creatura: hic vero nec hominis, nec ſui ipſius eſt creatura.

Et paulo poſt.

Si ſecundum diuinitatē in Chriſto accipit quiſpiam hoc, *Qui videt patrem, & ipſe fecit:* & nō ſecundum carnem, per quam qui eſt incarnatus, ſeorſum eſt ac ſeparatim à parte non incarnato: diuidit duas diuinas operationes, ſed non diuiditur. Non dicit ergo diuinitatem. *Deinde rurſus hæc quoque poſuit.* Sicut homo non eſt ea pers rationis, addita rationi rationis vacuitati, ita nec Seruator eſt creatura, increato Deo creatura addita. *Et autem hæc quoque adiungit.* Quod ſub aſpectum non cadit, & eſt compoſitum, ideoque aſpicitur, manet etiam non aſpectabile, manet autem etiam incompoſitum, quatenus non vna circumſcribitur cum corpore, manenſq; in ſua menſura corpus aſſumit cum Deo vnionem eo quod viuifi- Anima et corp. cetur, neque viuificatum viuificat.

Et paulo poſt, ſic rurſus dixit.

D Si nec animæ quidem cum corpore commixtio, licet ab initio concreuerit & coaluerit, efficit vt ea per corpus cerni poſſit, nec eam in alias corporis proprietates commutat & conuertit, vt id ſcilicet vel ſecetur, vel diminuatur: quanto magis Deus qui non eſt cum corpore congenitus & coalitus, vnitur corpori immutabiliter? & ſi corpus hominis manet in propria natura, idque animatum: neque in Chriſto commixtio immutauit corpus, vt non eſſet corpus.

Et poſt plurima, hæc rurſus poſuit.

Qui animam & corpus confitetur, tanquam vnum, à

E ſcriptura ſtatui, ſibi ipſi repugnat, vt qui quam dicit verbi cum corpore vnionem eſſe dicit mutationem, nec in anima dicat conſiderari. *Audi eum rurſus aperte clamantem.* Si qui carnem Domini dicunt non remanere, ſunt impij: multo magis qui nec ab initio quidem incarnatum fuiſſe confitentur.

Et in libello de incarnatione: rurſus hæc ſcripſit.

Illud ergo, *Sede à dextris meis*, dicit, tanquam ad hominem. Neque enim ei qui ſemper ſedet in throno gloriæ quatenus Deus verbum dictum eſt, poſt aſcenſionem è terra: ſed ei qui nunc in cœleſtem gloriam fuit exaltatus quatenus homo, vt dicunt Apoſtoli. *Non enim Dauid in cœlos aſcendit. Ipſe autem dicit, Dixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis.* Humanum quidem iuſſum quod dat ſeſſionis principium, ſed diuina eſt authoritas, & dignitas, cum Deo conſidere, cui miniſtrant mille millia, & quem innumerabiles circumſiſtunt myriades.

Et paulo poſt.

Non enim tanquam Deo ſubijcit inimicos, ſed tanquam homini, vt idem ſit & Deus qui videtur & homo. Act. 2. F Quod autem tanquam homini dicitur illud, *Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, docet Paulus, propter eius factum eſſe, dicens videlicet quod attinet ad diuinitatem, & actus naturam, quatenus ipſe poteſtatem ſibi omnia ſubijcere. Vide inſeparabilem in vna perſona diuinitatem & humanitatem.

Et poſt quædam alia pauca.

Ioan. 17. *Glorifica me tu apud teipſum, gloria quam habebam apud te, antequam mundus eſſet apud te.* Illud enim *Glorifica*, dicit vt homo, ſe autem habuiſſe gloriam ante ſecula, vt Deus, reuelat.

Et rurſus paulo poſt.

Sed nos ne humiles abiectique exiſtimatores filij Dei adorationem etiam cum humana ſimilitudine, ſed tanquam regem aliquem, qui vel in vili veſte apparuerit, regia gloria, & honore afficientes, & maxime cum videamus ipſum quoque indumentum gloria & honore affectum, & vt conueniebat corpori Dei, & ſeruatori mundi, & vitæ æternę ſemini, & diuinarum actionum inſtrumento, qui omne vitium ſuſtulit, & mortem peremit, & G reſurrectionis author fuit, & princeps. Etenim eſſi naturam habuit ea hominibus, ſed vitam ea Deo habuit, & poteſtatem ex cœlo diuinamque virtutem.

Et paulo poſt.

Vnde nos corpus adoramus, vt verbum, corporis ſumus participes, vt ſpiritus. Ecce tibi eum, qui primus naturarum confuſionem inuexit, ipſum quoque diuiſione vti aperte oſtenſum eſt. Is corpus & veſtem, & creaturam, & inſtrumentum appellauit. Quin etiam ſeruum quoque & mancipium vocauit, quod nullus noſtrum vnquam dicere auſus eſt. Hoc etiam dixit dignatum eſſe ſeſſione à dextris & alia etiam plurima, quæ à vana veſtra hæreſi eijciuntur.

Eran. Et quamobrem, qui primum commiationem & confuſionem induxit, tantam verbis ſuis diuiſionem ſtatuit?

Orth. Cogit vis veritatis, eos etiam, qui ei valde repugnant. iis quæ ab ipſa dicuntur aſſentiri. Sed ſi tibi videtur, id etiam quod de impatibilitate Domini dicitur agitemus.

H Eran. Scis etiam Muſicos ſolere chordas quieti tradere, eaſque remittere, paxillos circumagentes. Quod ſi ea etiam quæ anima & ratione carent penitus, aliqua quiete indigent, nihil vtique à ratione alienum abſurdumue fecerimus qui ſumus animæ & rationis participes, ſi viribus laborem metiamur. Differamus ergo in craſtinum.

Orth. Diuinus quidem Dauid vbertios die & nocte diuina eloquia meditari, ſit tamen vt dixiſti, & in craſtinum reſeruemus eorum quæ reſtant inquiſitionem.

FINIS SECVNDI DIALOGI.

IMPA-

IMPATIBILIS DIALOGVS TERTIVS.

ORTHODOXVS ET ERANISTES.

ORTHODOXVS.

QVod Deus quidem Verbum, ſit immutabilis, & homo factus ſit, non in carnem conuerſus, ſed humana perfecte accepta natura, in ijs quæ antea fuerunt examinata oſtendimus. Quod autem etiam poſt vnionem manſit qualis erat, ab interitu & corruptione alienus immutabilis, & qui circumſcribi non poteſt, & quod quam accepit naturam integram conſeruauit, nos docet aperte ſacra ſcriptura. Quin etiam eccleſiarum doctores, & orbis terrarum lumina, nos id docuerunt. Reſtat ergo nobis vt de paſſione verba faciamus, quod eſt nobis propoſitum. Id autem erit longe vtiliſſimum, vt quod nobis diuina eloquia attulerit.

Eran. Hanc ergo quoque valde vtilem diſputationem exiſtimo, ſed à nobis prius inſtitutum ordinem nõ ſeruabo, verum ipſe interrogabo.

Orth. Ego autem reſpondebo, nec ordinis mutationem formidabo. Veritatis enim patronus, non ſolum interrogans, ſed etiam interrogatus, veritatis robur obtinet. Roga ergo vt volueris.

Eran. Quem dicis paſſionem ſuſtinuiſſe?

Orth. Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Eran. Hominem ergo nobis ſalutem præbuit.

Orth. Hominem enim eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum confeſſi ſumus ſolum.

Eran. Nunc defini quid Chriſtum eſſe credis?

Orth. Filium Dei viuentis, qui homo factus eſt.

Eran. Dei autem filius, Deus?

Orth. Deus, eandem habens ſubſtantiam cum Deo qui genuit.

Eran. Deus ergo paſſionem ſuſtinuit.

Orth. Si incorporeus cruci affixus eſt, diuinitati paſſionem tribue. Sin autem carne aſſumpta homo factus eſt, cur id quidem, quod eſt patibile, impatibile eſſe ſinis, quod autem eſt impatibile, paſſioni ſubijcis?

Eran. Sed ideo carnem aſſumpſit, vt per patibile, id quod eſt impatibile, paſſionem ſuſtineret.

Orth. Impatibile dicis, & ipſi paſſionem tribuis.

Eran. Dixi eum accepiſſe carnem, vt pateretur.

Orth. Si ea fuit eius natura, vt poſſet paſſionem ſuſcipere: & id etiam ſine carne pati potuiſſet: erat ergo caro ſuperuacanea.

Eran. Diuina natura eſt immortalis, carnis autem, mortalis. Itaq; immortalis mortali vnita eſt, vt per illam mortem guſtaret.

Orth. Quod eſt natura immortale, ne ſi mortali quidem coniungatur, mortem ſubit, & hoc eſt facile cognoſcere.

Eran. Hoc oſtende & ſolue dubitationem.

Orth. Dicis humanam animam immortalem, an mortalem?

Eran. Immortalem.

Orth. Corpus autem, mortale an immortale?

Eran. Mortale ſcilicet.

Orth. Ex his autem naturis dicimusne conſtare hominem?

Eran. Ita dicimus.

Orth. Immortale ergo mortali coniunctum eſt.

Eran. Verum.

Orth. Sed coniunctione ſeu vnione diſſoluta, quod mortale quidem eſt, ſuſcipit mortis terminum: manet autem anima immortalis, quamuis peccatum mortem introduxerit. An non mortem ſupplicium eſſe putas?

Eran. Hoc diuina docet ſcriptura. Ab ea enim diſcimus, quod cum Deus Adæ prohibuiſſet ne cognitionis arboris eſſet particeps, ſubiunxit, *Qua autem die ex ipſo comederitis, morte moriemini.*

Orth. Mors ergo eorum qui peccarunt pœna eſt.

Eran. In confeſſo eſt.

Orth. Quænam ergo cauſa eſt, quod cum corpus & anima ſimul peccarunt, ſolum corpus ſubit mortis ſupplicium?

Eran. Ipſum enim lignum male aſpexit, & manus extendit, & fructum vetitum diripuit: ipſumque rurſus os dentibus hoc comminuit, & molaribus læuigauit: porro autem cum Oeſophagus ſeu gula id ſuſcepiſſet, tranſmiſit ad ventriculum, ille autem conuerſum & immutatum iecori tradidit. Iecur autem quod accepit id mutauit in naturam ſanguinis, & venæ cauæ tradidit. illa autem venis quæ proxime cohærent. Illæ vero per alias corpori, & ita ad omne corpus peruaſit præda cibi prohibiti. Iure ergo ſolum corpus pro peccato ſupplicium ſubijt.

Orth. Nobis naturaliter de nutrimento diſſeruiſti, & per quot partes procedens, & quot mutationes ſuſcipiens, conuertitur in naturam corporis. Sed illud quidem certe non perſpexiſti, quod ſine anima nihil eorum quæ dicta ſunt corpus efficit. A coniunctione enim anima derelictum, iacet vocis, & reſpirationis expers, mutumque & immobile, & neque oculus videt, aut bene, aut male, neq; aures vocum ſonum admittunt, manus non mouentur: pedes non ingrediuntur, & eſt ſimile inſtrumento, cui deeſt muſicus. Quomodo ergo dixiſti corpus ſolum peccaſſe, quod ſine anima ne poteſt quidem omnino reſpirare?

Eran. Corpus quidem vitam ab anima accipit, ſed damnoſam peccati poſſeſſionem animæ conciliat.

Orth. Quonam modo?

Eran. Per oculos quidem efficit vt male videat, per aures autem vt audiat ea quæ non eſt vtile, & per linguam, vt loquatur quæ damnum atque adeo exitium afferunt, & per alias partes, ea quæ nefas eſt facere.

Orth. Surdi nobis, vt videtur, beati exiſtimandi ſunt, quique viſu orbati, & alijs partibus priuati ſunt. Neque enim eorum animæ vllam ex corporis improbitate omnino iacturam ſentiunt. Cur autem, ô ſapientiſſime, vituperandorum quidem corporis miniſteriorum meminiſti, quæ ſunt autem vel magna laude digna prætermiſiſti? Licet enim & amice, & benigne intueri, & compunctionis lachrymam abſtergere diuinaque audire eloquia, & egenti & roganti aurem præbere, linguaque creatorem celebrare, & proximum docere quæ opus eſt, manuſq; porrigere ad miſericordiam, & vt ſemel dicam, ad omnem virtutem aſſequendam vti partibus corporis.

Eran. Vera hæc ſunt.

A

ORTH. [illegible] animæ, [illegible] & le-gest [illegible] tuare [illegible] gredi.

ERAN. C[illegible]

Anima præest. ORTH. Mihi [illegible] que præesse anima, vt quæ [illegible] corpus vtatur ratiocinat[illegible] re.

ERAN. Quomodo [illegible]?

ORTH. M[illegible] apprimum [illegible] utem [illegible] bus delineat, & c[illegible] ita format [illegible] tens quidem [illegible] partibus corpo[illegible] colutibus autem [illegible] quæ ad vitium mis confe[illegible]unt.

ERAN. [illegible] Videtur.

ORTH. Si ergo peccat vna cum corpore [illegible] potius peccat [illegible] imperat: vt an[illegible] mal enim [illegible] ac auriga currum, gubernator [illegible] est eur si peccat est [illegible], non par[illegible] quoque [illegible] sup-pli[illegible]

ERAN. Et quomodo [illegible] immorta-lis [illegible] obtinuerit?

B

ORTH. Iustum [illegible] erat, vt quæ pec[illegible] fuit parti-ceps, esset quoque par[illegible]

ERAN. Iustum.

ORTH. Non fuit [illegible] particeps?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. In futura autem vita [illegible] cum [illegible] pore [illegible] detur gehennæ.

Matth. 10. ERAN. Ita dixit, *Ne timete eos qui occid[illegible] corpus, animam autem non possunt occidere: sed magis eum tim[illegible], qui animam & corpus potest perdere in gehennam.*

ORTH. Ergo in [illegible] quidem [illegible] tem, [illegible] quæ [illegible] immortalis. In [illegible] autem [illegible] mortem quidem [illegible]

ERAN. Hoc etiam [illegible]

ORTH. Fieri ergo [illegible] potest, vt [illegible] habeat natu-ram immortalis.

ERAN. [illegible] est.

ORTH. Quomodo ergo dicitis Deum [illegible] em[illegible] esse? [illegible] quod [illegible] mortale qu[illegible] qui [illegible] & ab [illegible]

C

[illegible] natura [illegible]

[illegible] ejus?

[illegible] que eius [illegible] ne ea[illegible] ipsum di[illegible] mus in [illegible]

ORTH. Sed [illegible] ostendi[illegible] us [illegible] pe[illegible] Hoc [illegible] ra ite[illegible] derecimus.

ERAN. N[illegible] vetat [illegible] minus omnem [illegible] ap[illegible]

ORTH. S[illegible] Vitium & vi[illegible] ne[illegible] quos [illegible] aliquos aute[illegible] ipsorum [illegible]

ERAN. D[illegible] cimus.

ORTH. [illegible] mercede [illegible]

D

ERAN. M[illegible]e.

ORTH. [illegible] magistrum [illegible] ne ac [illegible]

E[illegible]

ORTH. [illegible] autem qu[illegible] fuisset.

Diabolus cum magister, [illegible] nequi[illegible] ho[illegible] mines. ERAN. [illegible] Ipse enim [illegible]

ORTH. [illegible] eius [illegible]

ERAN. [illegible]

ORTH. In quo nam autem lata est [illegible] senten[illegible]

ERAN. In Adam & vniuersum genus [illegible]

[illegible] Magistro autem [illegible]

[illegible] dicimus, etiam pœnam ef-[illegible]

E

ERAN. V[illegible]

ORTH. [illegible] quamuis [illegible] facta sint, iustum iudice[illegible] & nominant[illegible]

ERAN. Ma[illegible]

ORTH. Cu[illegible] non [illegible] ab [illegible] a-tione in [illegible] suæ doctrinæ?

ERAN. [illegible] quidem [illegible] ma- *[illegible] in ignem æternum [illegible] paratus est Diabolo, & an[illegible]*

Matth. 25.

[illegible] habere immortalem.

ORTH. Ne ergo [illegible] crimina perpetrauit [illegible] particeps, & naturam ha-bet immortalem.

ERAN. [illegible] est.

F

ORTH. [illegible] ipse quidem vitij inuentor & ma-gister [illegible] princeps effectus est, propter immorta[illegible] naturæ qu[illegible] modo non hor[illegible] dicentes ipsum [illegible] immortalitatis & iusti[illegible] obijt.

ERAN. [illegible] eum [illegible] subijsse di-ce[illegible], [illegible] fortasse iustum prætextum haberet [illegible] Si autem passio sponta[illegible] & m[illegible] volunta[illegible] prædi[illegible] humana[illegible] lubens [illegible]

ORTH. D[illegible] verisimile [illegible] naturam pe-[illegible] Deus nihil vult [illegible] potest autem quæ-[illegible] quæ [illegible] naturæ apta & con[illegible]

ERAN. Non dicimus [illegible] esse Deo possib[illegible]

ORTH. Inde [illegible] pre-[illegible] quæ [illegible] conuenit [illegible] Q[illegible] omnia, & quæ bona sunt & [illegible]

Iob. 10. ERAN. B[illegible] Iob non [illegible] absolute *[illegible] est [illegible] impossibile.*

G

ORTH. S[illegible] quæ [illegible] sunt, ho[illegible] Sic [illegible] *Memento quod lutum me formasti, in terram autem me [illegible] me mulsisti, coagulasti autem tan-quam caseum, pelle [illegible] induisti me, ossibus autem & ner[illegible] me, [illegible] & misericordiam posuisti apud [illegible] autem [illegible] spiritum meum.* Hi[illegible] *[illegible] quod omnia potes, & nihil est tibi impos-sibile.* [illegible] his conueniunt, & corrupti[illegible] naturam posse dici vniuer[illegible] Deum.

ERAN. Nihil [illegible] qui [illegible] Deus.

ORTH. Et peccare ergo potest qui omnia potest De-us, [illegible]

ERAN. N[illegible] do.

ORTH. [illegible]

ERAN. [illegible] non vult.

ORTH. [illegible] autem non vult?

ERAN. Quoniam ab eius natura alienum est pec-care.

H

ORTH. Multa ergo non potest [illegible] atque [illegible]

ERAN. Nihil horum est [illegible] Deus vel [illegible]

ORTH. Sed nec [illegible] quæ sunt diuinæ [illegible] naturæ [illegible]

ERAN. [illegible] hæc.

ORTH. [illegible] & veram [illegible] Deum [illegible]

ERAN. V[illegible]

ORTH. Sed nec ipsum esse tenebras dixerimus aut [illegible]

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Rursus [illegible] eius naturam dicit sacra [illegible]

ERAN. [illegible] dicit.

A

ORTH. [illegible] effi [illegible] di-
xe [illegible]
[illegible]
ORTH. [illegible] pre [illegible]
[illegible] corr [illegible]
ORTH. Et [illegible] b [illegible] s, & quæ ne-
mo [illegible] ſſit aſſequi.
ERAN. Vera [illegible]
ORTH. [illegible] eſt, heri poteſt vt non ſit.
ERAN. Ab [illegible]
ORTH. Sed [illegible] pater [illegible] filius.
ERAN. Eſt [illegible] eorum quæ fieri non po-
ſunt.
ORTH. Neque [illegible] qui eſt ingenitus, fit genitus.
ERAN. Quomodo enim heri [illegible]?
ORTH. Sed [illegible] fuerit vnquam pater.
ERAN. Nequaquam.
ORTH. Neque ſpiritus ſanctus fieri vnquam pote-
rit [illegible] lius vel pater.

B

ERAN. Hæc omnia ſunt ex numero eorum quæ fieri
non [illegible] ſſunt.
ORTH. Multa quoq; alia eiuſmodi inuenimus quæ
fieri non poſſunt. Neque enim quod eſt æternum fu[illegible]
ſubiectum tempori: neque quod eſt increatum, [illegible]
[illegible] neque [illegible], quod eſt infinit[illegible], & [illegible]
ſunt [illegible]
ERAN. Nihil [illegible] m poteſt heri.
ORTH. Multa [illegible] o inuenimus, quæ [illegible] mage-
ſtas non poteſt D[illegible]
ERAN. [illegible]
ORTH. Sed [illegible] quid [illegible] non p[illegible]
pot[illegible]
[illegible]
ERAN. [illegible] dicis?
ORTH. [illegible] Deum eſſe
immutabilem [illegible]
[illegible]
[illegible]
poſſe eſſe immutum [illegible]

C

veritate ac iuſtitia [illegible]
Itaetiam vera lux [illegible]
fieri vnquam [illegible]
[illegible] habet eſſe [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] A poſtolus [illegible]
Hebr. 6. Hebræis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
2. Tim. 2. *ficimur vitæ ſumus [illegible]*
[illegible] ſi negauerimus, [illegible] negabit nos [illegible]
[illegible] ipſum negare non poteſt. [illegible]
[illegible]
[illegible]

D

[illegible]
[illegible]
gnificat id [illegible] *ipſum negare non poteſt.* [illegible]
ge potentiam ſignificat eius [illegible]
po[illegible]
ERAN. Hæc vera [illegible], & [illegible] incon-
[illegible]
ORTH. Si ergo [illegible] &
[illegible]
[illegible]
[illegible]
poteſt, & quod [illegible]
Deo adeſſe dicimus [illegible]
bilitatem [illegible]
verti & diu[illegible] heri poſſit Deo [illegible]
infinitatem & [illegible]

E

ERAN. [illegible] docuit. Etenim diui-
nus Ioannes [illegible] *Deus dilexit mundum, vt filium ſuum
vnigenitum daret.* Et D[illegible] nus Paulus. *Si enim, cum inimici eſ-
ſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij ſui, multo magis re-
conciliati, ſeruabimur in vita ipſius.*
ORTH. Hæc quidem vera ſunt. [illegible]
[illegible] ſed [illegible] eorum quæ ſæpe confeſſi ſu-
mus.
ERAN. [illegible]
ORTH. Quod [illegible] Dei Deum verbum non in-
corporeum apparuiſſe, ſed humanam naturam perfe-
[illegible]
ERAN. Hæc [illegible]
ORTH. Si [illegible] & [illegible]
[illegible] appellatus eſt

F

ERAN. Verum.
ORTH. [illegible] minus Ieſus Chriſtus etiam Deus
noſter [illegible] naturam [illegible] aliam quidem tem-
pe[illegible]
ERAN. [illegible] contrauerſia.
ORTH. [illegible] vt Deus au-
tem [illegible]
ERAN. [illegible] Scriptura Dei filium
[illegible]
ORTH. [illegible] paſſum [illegible] corpus, ſuſ[illegible]
[illegible]
Gen. 17. [illegible] *cum eſſet*
[illegible] *ſunt* [illegible] noſtra quo
[illegible]
[illegible]
[illegible]

G

[illegible]
[illegible]
[illegible] ſpectrum eſſe
[illegible]
[illegible]
ORTH. [illegible] *in terram* [illegible]
[illegible] *omnis videmus* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quod ea
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

H

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ORTH. Sed [illegible] ignoram eum
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ORTH. Sed [illegible] ſacrat [illegible] æternitatem [illegible]
[illegible] eſſe cœcum, nec
[illegible]
[illegible]
[illegible]

A ERAN. Hæc ita habent.

ORTH. Neque vero paralytici corpus oſtendit eſſe ſolutum, ſed hominem nominauit paralyticum.

ERAN. Verum.

ORTH. Nec diuinus Apoſtolus animarum nominatim meminit, eas confirmare, & excitare volens.

ERAN. Non certe.

ORTH. Nos autem ſenſum verborum perſcrutantes, cognoſcimus quænam animæ, & quænam ſunt corporis propria.

ERAN. Et merito quidem ita facimus. Nos enim rationis facultate præditos fecit Deus.

ORTH. Hac ergo ratione in eo etiam qui nos fecit & ſeruauit vtamur: & agnoſcamus quænam eius diuinitati, & quæ humanitati conueniunt.

ERAN. Sed ſi ita fecerimus, ſummam illam vnionem ſoluemus.

ORTH. Atqui cum in Iſaac, & Prophetis, & Paralytico, & in aliis hoc fecimus, naturalem animæ & corporis vnionem non ſoluimus, ſed nec à propriis corporibus animas ſeparauimus: ſed ſola ratione diſcreuimus quid
B ſit proprium animæ, quid corporis. Quomodo ergo non eſt miſerum, nos qui hoc in animis & corporibus facimus, id in Seruatoris noſtri corpore facere recuſare, & naturas confundere quę habent inter ſe differentiam, non quantam habet anima ad corpus: ſed quantum diſtat quod eſt recens, ab æterno: & quod factum eſt, ab eo qui fecit.

ERAN. Sancta ſcriptura dicit filium Dei paſſionem ſuſtinuiſſe.

Heb. 12. ORTH. Nec nos aliquem alium paſſum eſſe dicimus: ſcimus tamen docti à ſacra ſcriptura, eſſe impatibilem naturam diuinitatis. Cum ergo impatibilitatem & paſſionem audimus, humanitatiſq; & diuinitatis vnionem, patibilis corporis paſſionem eſſe dicimus. Impatibilem autem naturam à paſſione liberam manſiſſe confitemur.

ERAN. Corpus ergo nobis ſalutem procurauit.

ORTH. Non ſolius hominis corpus, ſed Domini noſtri Ieſu Chriſti vnigeniti Dei filii. Sin autem id tibi
C paruum & vile putatur, quomodo eius typum ac figuram venerabilem & ſalutarem exiſtimas? Cuius autem typus eſt adorandus & venerandus, quemadmodum eſt ipſum exemplar archetypum vile, & aſpernandum?

ERAN. Non exiſtimo vile corpus, ſed vt à diuinitate ſeparetur non patior.

ORTH. Nec nos quidem, ô vir bone, vnionem diuidimus, ſed quæ ſunt naturarum propria conſideramus. atque tu ea vtique ſtatim fatebaris.

ERAN. Hæc tu prophetice dicis.

ORTH. Non prophetice, ſed vt qui ſciam vim veritatis. Sed tu mihi hoc quoque interroganti reſponde, quando Dominum dicentem audieris, *Ego & pater vnum ſumus, & qui vidit me, vidit & patrem*, dicis ne hæc propria carnis, an diuinitatis?

ERAN. Et quomodo fieri poteſt, vt caro & pater in ſubſtantia vnum ſint?

D ORTH. Hæc ergo diuinitatem ſignificant.

ERAN. Verum.

ORTH. Et hoc *In principio erat verbum, & Deus erat verbum*, & quæ ſunt his ſimilia.

ERAN. In confeſſo eſt.

ORTH. Quando autem rurſus dicit ſacra ſcriptura, *Ieſus autem defatigatus ex itinere ſic ſedebat ſupra fontem*, cuius exiſtimanda eſt laſſitudo, diuinitatis an corporis?

ERAN. Non poſſum ferre vt quæ vnita ſunt diuidantur.

ORTH. Diuinæ ergo, vt videtur, naturæ laſſitudinem tribuis.

ERAN. Ita mihi videtur.

ORTH. Sed aperte Prophetæ contradicis, qui clamat, *Non eſuriet, neque defatigabitur, neque eſt eius prudentiæ inuentio, qui dat robur eſurientibus, & iis qui non dolore afficiuntur triſtitiam.* Et paulo poſt. *Qui autem me ſuſtinent, vires mutabunt, pennas vt aquilæ producent, current & nõ defatigabuntur, ambulabunt, & non eſurient.* Quomodo ergo qui aliis ſuppeditat, vt nec egeant nec defatigentur, ipſe laſſitudinis famiſque & ſimilis affectionem ſuſtinuit?

E ERAN. Sæpe dixi Deum eſſe impatibilem, & nullius rei egentem. ſed poſt incarnationem affectiones ſuſtinuit.

ORTH. Diuinitatene affectiones ſuſcipiens, an patibili naturæ cedens, ſecundum naturam affectiones ſuſtinet, & eo ipſo quod patitur, prædicat & proclamat quod non eſt viſione aut imaginatione apparens, ſed vere ex humana natura deſumptum? Ita autem conſideremus, diuinam ne naturam non poſſe circumſcribi dicimus?

ERAN. Certe.

ORTH. Quæ autem circumſcribi non poteſt natura, à nullo circumſcribitur?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Non eget ergo à loco ad locum tranſitione eſt enim vbique.

F ERAN. Verum.

ORTH. Quod autem tranſitione non indiget, neque ambulatione.

ERAN. Videtur.

ORTH. Quod autem non vadit aut ambulat, non defatigatur?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Non ergo defatigata eſt diuina natura, cum circumſcribi nequeat, & ambulatione non egeat.

ERAN. Sed diuina ſcriptura narrat Ieſum fuiſſe defatigatum. Ieſus autem Deus eſt. *Vnus enim Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.* 1. Cor 5.

ORTH. Quoniam ergo ſacra ſcriptura ipſum dicit defatigatum eſſe, & non defatigari: conſiderandum eſt quomodo hoc & illud poteſt vni perſonæ accommodari.

ERAN. Tu hoc oſtende. Tu is enim es qui nobis diuiſionem inuehis.

G ORTH. Exiſtimo hoc facile eſſe vel barbaro dicere, quod cum diſſimilium naturarum vnio in conſpectu ſit, Chriſti quidem perſona, & hæc & illa propter vnionem ſuſcipit, vtrique autem naturæ quæ ei ſunt apta tribuuntur, ei quidem quæ circumſcribi nequit eſſe indefatigabilem, ei vero quæ tranſit & ingreditur, labor & defatigatio. Pedum enim proprium eſt, ingredi, & neruorum, nimio labore extendi.

ERAN. Has eſſe corporales affectiones in confeſſo eſt.

ORTH. Eſt ergo vera prædictio, quam ego quidem protuli, tu vero ludificatus es. Hæc enim nobis oſtendiſti, quænam diuinitati, & quæ humanitati conueniunt.

ERAN. Sed non diuidi vnum in duos filios.

ORTH. Nec nos hoc facimus, amice, ſed naturarum diuerſitatem intuentes, conſideramus quid deceat diuinitatem, & quid corpori conueniat.

ERAN. Non nos diuidere docuit ſacra ſcriptura, ſed Dei filium dixit eſſe mortuum. Ita enim dixit Apo-
H ſtolus. *Sicut n. cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij ſui*, & Dominum dixit ſuſcitatum eſſe à mortuis. *Deus enim*, inquit, *& Dominum ſuſcitauit.* 1 Cor.6.

ORTH. Quando ergo dicit ſacra ſcriptura, *Extulerunt autem Stephanum viri pij, & fecerunt planctum magnum ſuper ipſum*, dicesne animam vna cum corpore eſſe ſepulturæ mandatam? Act. 8.

ERAN. Minime.

ORTH. Et quando audieris Iacob Patriarcham dicentem, *Sepelite me cum patribus meis*, de corpore an de anima hæc dicta eſſe coniicis? Gen. 49.

ERAN. Clarum eſt quod de corpore.

ORTH. Lege autem etiam ea quę deinceps ſequuntur.

ERAN. *Illic ſepelierunt Abraam, & Saram vxorem eius,*

& il-

A *& illic ſepelierunt Iſaac, & Rebeccam vxorem eius & illic ſepelierunt Liam.*

ORTH. In his quæ legiſti, corporis non meminit ſacra ſcriptura, ſed per nomina, animam ſimul, & corpus ſignificauit. Nos autem recte diuidimus, & dicimus animas eſſe immortales, ſola autem corpora patriarcharum eſſe in duplici ſpelunca depoſita.

ERAN. Verum.

Act. 12. ORTH. Et quando audiuerimus Actuum hiſtoriam narrantem, quod *Herodes interemit Iacobum fratrem Domini gladio*, neutiquam animam mortuam eſſe exiſtimabimus.

ERAN. Quomodo enim, qui ſimus Dominicæ ſtationis memores, quæ dicit, *Ne timete eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere?* *Matt. 10.*

ORTH. Non tibi valde videtur impium & miſerum, eos quidem qui hominum nomina audiunt, non ſemper animam ſimul & corpus intelligere: nec, cum ſcriptura de morte & ſepulchro loquatur, intelligere quod vna cum corpore animam comprehendat, ſed ea ſoli corpori conuenire, putare, ſcire autem immortalitatem animæ, Domini doctrinæ credentes: qui autem filii Dei B paſſionem audiunt, ne hoc quidem facere, ſed corporis quidem, cui conuenit paſſio, minime meminiſſe, diuinam autem naturam, quæ eſt impatibilis & immutabilis, verbis ſuis mortalem & patibilem oſtendere, idque cum ſciant, quod ſi pati potuiſſet Dei verbi natura, fuiſſet ſuperuacanea corporis aſſumptio.

ERAN. A ſacra ſcriptura id didicimus quod filius Dei paſſionem ſuſtinuit.

ORTH. Atqui diuinus Apoſtolus paſſionem interpretatur, & oſtendit naturam quæ paſſa eſt.

ERAN. Oſtende ergo hoc quam primum & ſolue dubitationem.

Heb. 2. ORTH. Non noſti illum locum epiſtolæ ſcriptæ ad Hebræos, vbi dicit Diuus Paulus, *Quare non erubeſcit ipſos vocare fratres, dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in media eccleſia laudabo te.* Et rurſus, *Ecce ego, & pueri, quos mihi dedit Deus.*

ERAN. Hæc ſcio, ſed nihil eſt in his eorum quæ te oſtenſurum es pollicitus.

ORTH. Subindicant quidem hæc quoque ea quæ C me oſtenſurum ſum pollicitus, nomen enim paternitatis cognationem ſignificat, cognationem vero effecit aſſumpta natura, aſſumptio diuinitatis impatibilitatem aperte proclamat ac prædicat. Vt autem te clarius doceã, lege etiam ea quæ ſequuntur.

ERAN. *Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini, ipſe quoque eorum ſimiliter fuit particeps, vt per mortem eum deſtrueret, qui habebat mortis imperium, & eos liberaret, qui timore mortis per totam vitam erant obnoxij ſeruituti.*

ORTH. Exiſtimo hæc declaratione non egere. Aperte enim docent diuinæ œconomiæ myſterium.

ERAN. In his nihil vidi eorum quæ te oſtenſurum es pollicitus.

ORTH. Atqui aperte diuinus docuit Apoſtolus, & quod effector hominum naturam miſeratus, quæ non ſolũ acerbe à morte rapiebatur, ſed in tota vita timoris ſeruituti addicta fuerat, per corpus corporibus procurauit reſurrectionem, & per mortalem naturam mortis potentiam confregit. Quoniam enim habebat ipſe natu- D ram immortalem, volebat mortis imperium iuſte delere, ex iis quæ morti ſubiecta ſunt acceptis primitiis. Quas cum ab omni repræhenſione alienas, & peccato minime initiatas conſeruaſſet, morti quidem cedit: Sed cum eas mors corripuiſſet, ſuam quidem ipſam inexplebilem expleuit ingluuiem, ſed propter ſummam eius in illas iniuriam, vt iniuſta quoque in alios ipſius tyrannis ceſſaret effecit. Cum enim iniuſte deuoratas abſorptaſque primitias Chriſtus ſuſcitauerit, vt eas quoque genus ſequatur efficiet. Confer cum verbis Apoſtolicis hanc interpretationem, & diuinitatis impatibilitatem clare videbis.

ERAN. In iis dictis quæ ſelecta ſunt, de diuina impatibilitate nihil ſignificatum eſt.

ORTH. Cum itaque dicat Apoſtolus, *eum propterea pueris communicaſſe carni & ſanguini, vt per mortem eum deſtrueret qui mortis habebat imperium*, an non impatibilem diuinitatem, patibilem autem carnem aperte ſignificat, & quod cum pati non poſſet diuina natura, accepit eam quæ pati poſſet, & per eam Diaboli imperium confregit ac profligauit? E

ERAN. Quomodo per carnem & Diaboli imperiũ confregit, & mortis potentiam?

ORTH. Quibuſnam armis vſus ab initio Diabulus humanam naturam in ſeruitutem redegit?

ERAN. Per peccatum, captiuum abduxit eum qui paradiſi ciuis fuerat conſtitutus.

ORTH. Præcepti autem tranſgreſſioni quamnam pœnam Deus conſtituit?

ERAN. Mortem.

ORTH. Ergo peccatum quidem mortis mater eſt, eius autem pater Diabolus.

ERAN. Verum.

ORTH. Ab iis ergo oppugnabatur hominum natura. Ipſum enim eos qui perſuadebantur, in ſeruitutem redigens, & ad ſceleratiſſimum patrem adducebat, & ad acerbiſſimum conceptum, fœtum tranſmittebat. F

ERAN. Videtur.

ORTH. Iure ergo volens effector vtramque potentiam delere, quæ ab iis oppugnabatur ſuſcepit naturam, quam cum nulli penitus peccato initiatam, puramque & immaculatam conſeruaſſet, & a Diaboli tyrannide liberauit, & per eam Diaboli imperium ſregit ac deleuit. Quoniam enim mors erat pœna eorum qui peccarant, corpus autem Domini, quod peccati labem non habebat, præter legem diuinam mors inique arripuit, primum quidem reſtituit ac ſuſcitauit id quod contra leges inuaſum & occupatum fuerat, deinde autem, iis etiam qui iuſte retenti fuerant, liberationem eſt pollicitus.

ERAN. Et quemadmodum tibi iuſtum eſſe videtur, vt corpora, quæ morti iuſte dedita fuerant, cum eo quod iniuſte inuaſum & occupatum fuerat, reſurrectionem participent?

ORTH. Tibi autem quomodo videtur eſſe iuſtum, vt cum Adam ſit præceptum tranſgreſſus, genus quoque primum parentem conſecutum ſit? *Peccatum originale per Adam.*

G ERAN. Etiamſi non illius ſuit peccati genus particeps, ſed alia tamen peccata perpetrauit, & ea de cauſa ſuit mortis quoque particeps.

ORTH. Atqui non ſolum peccatores, ſed etiam iuſti, & Patriarchæ, & prophetæ, & Apoſtoli, & qui in variis virtutum generibus refulſerunt, mortis laqueis implicati fuere.

ERAN. Quemadmodum enim fieri poteſt, vt qui ex mortalibus parentibus orti ſint, immortales permaneant? Adam enim poſt tranſgreſſionem, & diuinam ſententiam ſub mortis eſſet poteſtatem ſubiunctus, cognouit vxorem, & pater eſt appellatus. Cum ergo factus eſſet mortalis, mortalium pater conſtitutus eſt, iure ergo omnes qui mortalem naturam ſuſceperunt, ſequuntur primum parentem.

ORTH. Optime nobis oſtendiſti quę ſit cauſa quod ſimus mortis participes. Hoc ipſum ergo dandum eſt etiam in reſurrectione. Oportet enim medicamentum eſſe affectioni accommodatum. Quemadmodum enim H principe generis condemnato, vniuerſum quoque genus ſimul condemnatum eſt, ita cum Seruator execrationem & maledictionem ſoluiſſet, naturæ quoque vt libertate frueretur effecit, & quemadmodum deſcendentem ad inferos Adam ſecuti ſunt qui erant naturæ participes: ita cum Chriſto Domino reſurgente reſurrectionis erit particeps vniuerſa hominum natura. *Satisfactio per Chriſtum.*

ERAN. Probanda ſunt, & non inſtar ſententiæ pronuncianda, eccleſiæ decreta. Oſtende ergo ſcripturam quæ hæc doceat.

ORTH. Audi Apoſtolum ad Romanos ſcribentem, & hæc per illam omnes homines docentem, *Si enim vnius delicto multi mortui ſunt multo magis gratia Dei & donũ, in* *Rom. 5.*

gratia

A *gratia vnius hominis [illegible] in multos abundauit. Et non ſicut per vnum qui peccauit, donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.* Et rurſus. *Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ita etiam per obedientiam vnius iuſti conſtituentur multi.* Porro autem Corinthiis de re[illegible] dictione [illegible] incarnationem aſſerens, diuinæ œconomiæ [illegible] ſummatim aperit, & dicit: *Nunc autem Chriſtus ſuſcitatus eſt à mortuis, primitiæ dormientium fuit. Quandoquidem enim per hominem mors: & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Chriſto omnes viuificabuntur.* Ecce tibi, etiam ex diuinis eloquiis teſtimonia adduxi. Vide ergo quomodo quæ Chriſti ſunt, cum iis quæ ſunt Adam, conferantur, cum morbo medicina, cum vulnere medicamentum, cum peccato iuſtitiæ copiæ, cum execratione benedictio, cum condemnatione remiſſio, cum tranſgreſſione obſeruatio, cum morte vita, cum inferis regnum. Chriſtus cum Adam, homo cum homine. Quanquam nō homo ſolū,

B
1. Cor. 15.

ſed etiam omnibus ſeculis prior Deus eſt Chriſtus Dominus. Sed ex aſſumpta eum natura nominauit Diuinus Apoſtolus, quoniam cum ea [illegible] quę Adæ erant, conferebant. Eius enim eſt iuſtificatio, eius [illegible], eius victoria, eius affectiones, eius [illegible], eius reſurrectio, eius humanæ naturæ particip[illegible] [illegible] [illegible] teus vitæ [illegible] præmedi[illegible] fuerunt. E[illegible] autem dixi, n[illegible] diuini[illegible] ſeparatus, ſed dicens quæ ſunt propria humanitati.

Eran. Multa de hac re diſſeruiſti, & ea ſcripturæ teſtimoniis con[illegible] [illegible] ergo vere carnis eſt paſſio, q[illegible] doc[illegible] diuinus Apoſtolus Dei humanitatem & benignitatem [illegible] *Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit ipſum*, q[illegible] ſolum dixit eſſe traditum:

Rom. 8.

Orth. Bona verba o homo. Vnus eſt Dei filius, & idem et vnigenitus appellatus eſt.

Vnigenitus.

Eran. Sic ergo [illegible] vnus Dei filius [illegible] ipſum diuinus Apoſtolus *proprium filium* appellauit.

Orth. Verum.

C

Eran. Ipſum ergo dicit fuiſſe traditum.

Orth. Ipſum, ſed [illegible] [illegible] [illegible] ſæpe confeſſi ſumus.

Eran. Sæpe confeſſi ſumus ipſum corpus & animam [illegible].

Orth. Apoſtolus ergo dixit de iis quæ corpori euenerunt.

Eran. V[illegible] [illegible] diuinus Apoſtolus, *Q[illegible] proprio filio [illegible]*.

O[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deum dicentem Abrahæ *prop[illegible] [illegible] non pepercisti filio tuo dilecto propter me, [illegible] [illegible] [illegible] dices.*

Gen. 22.

Eran. Nequaquam.

Orth. Atqui Deus dixit hoc. *Non pepercisti*, verus eſt autem [illegible] Deus.

Eran. Abrahæ promptitudini, hoc, *non pepercisti*, attributū eſt, ea re impulſus, vt ſuum filium vellet ſacrificare ſed Deus prohibuit.

Orth. Quemadmodum ergo in iis quæ dicuntur de Abraham, non ad [illegible] literæ, ſed ea explicata, ſententiam declaraſti, ita etiam dicti Apoſtolici inſtitutum perſcrutare. Videbis enim diuinæ naturæ minime paſſum eſſe, ſed carni, quæ ligno affixa eſt. facile eſt autem etiam in typo veritatem perſpicere. Videturne Abrahæ ſacrificium typus eſſe ac figura ſacrificii, quod pro mundo oblatum eſt?

D

Abrahæ ſacrificium.

Eran. Non omnino, neque enim dogmatum ac decretorum regulam, ea duco quæ in eccleſiis panegyrice & declamatorie dicuntur.

Orth. Maxime quidem ſequi oportebat doctores eccleſiæ, ſed quo[illegible] [illegible] aduerſaris, non recte quidem faciens ipſum certe Seruatorem audi dicentem Iudæis. *Abraam pater veſter exultauit vt videret diem meum, [illegible], & gauiſus eſt*, & conſidera quod Dominus *diem* paſſionem appellat.

E
Ioann. 8.

Eran. Accepi teſtimonium Domini, & credo figuræ.

Orth. Confer ergo figuram cum veritate: & videbis etiam in typo diuinitatis [illegible] pa[illegible] [illegible] enim eſt & hic, & illic: & filius ſimiliter dic[illegible] & hi[illegible] & [illegible]c, & ferens vterque materi[illegible] ſacrificii. Hic enim ligna, ille verò cruceo portauit humeris D[illegible] autem & montem verticem vtriuſque ſacrifici[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], conuenitque dierum & noctium numerus & q[illegible] poſt eo facta e[illegible] reſurrectio, etenim Iſaa[illegible] p[illegible] [illegible] promptitudine mentis effectus, a quo die magnorum donorum largitor, Deus, hoc iuſſit fieri, tertio [illegible] reuixit, eiuſdem benigniſſimi, & humaniſſimi voce. Viſus eſt autem aries ab arbore pendens, & crucis imaginem oſtēdens, qui cædem pro puero paſſus eſt. Si autem hæc ſunt figura veritatis, in figura autem cædem no ſuſtinuit vnigenitus, ſed pro eo aries introductus eſt, alt[illegible] que oblatus impleuit myſterium ſacrificii, cur hic quoque non carnis paſſionem tribuis, ſed diuinitatem eſſe impaſſibilem prædicatis?

F

Eran. Tu quoque qui hanc exponis figuram, dicebas Iſaac diuina voce reuixiſſe. Nihil ergo abſurdi fecimus, ſi typo veritatem accommodantes, & Deum verbum paſſum eſſe, & reuixiſſe prædicemus.

Orth. Sæpe dixi fieri non poſſe vt imago habeat quæcunque habet exemplar archetypum. Hoc quoque h[illegible] [illegible] facile [illegible] Iſaac enim, & aries, quod ad naturam [illegible] dem d[illegible] [illegible] tem attinet, ſimilitudine & imagine [illegible] uerunt. [illegible] diuiſionem autem [illegible] nec ſepar[illegible] ſubſtantiæ [illegible] vtique. Nos enim diuinitatis & hum[illegible] [illegible] [illegible] ne [illegible] prædicamus, vt vnam quæ diuidi non poteſt perſonam cogitemus, eundemq; Deum [illegible] ho[illegible] [illegible] qui videtur, & vid[illegible] non poteſt, circum[illegible] [illegible] & nequit [illegible] cumſcribi [illegible] [illegible] [illegible] & humanitatem ſignifican[illegible] [illegible] Quia ergo fieri non poterat, vt in [illegible] [illegible] ſigni[illegible] retur reſurrectio, cum ſit animal [illegible] ſpers [illegible] & diuiſa carens imagine, ita œconomiæ myſterii figuram partiuntur vt hic quidem mortis, ille vero reſurrectionis imaginem oſtenderet. Hoc autem ipſum etiam in Moſaicis ſacrificiis inueniemus. Nam in illis etiam videri poteſt ante deſcripta ſalutaris paſſionis figura.

G

Eran. Et quodnam Moſaicum ſacrificium adumbrat veritatem?

Orth. Omne quidem, vt ſemel dicam, vetus eſt noui figura. Et ideo Diuinus quoque Apoſtolus aperte dic[illegible]. *Vmbram enim habens lex futurorum bonorum.* Et rurſus. *Hæc autem omnia in figuris contingebant illis.* Apertiſſime autem archet[illegible] imaginem oſtendit [illegible] in Ægypto ſacrificatam, inuenca [illegible] quę longe à caſtris vrebatur. Huius quoque Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos mentionem faciens, [illegible]. *Quare Ieſus vt populum per proprium ſanguinem ſanctificaret, extra ciuitatem paſſus eſt.* Sed de iis quidem in præſentia [illegible] dicam, ſed illius ſacrificii mentionem faciam, quo[illegible] duos habet hircos qui offerebantur, & [illegible] quidem [illegible] [illegible]abatur, alter vero dimittebatur. Hi enim duarum naturarum Seruatoris imaginem præfigurant, is quidem qui dimittebatur, diuinitatis impatibilis, qui vero mactabatur, patibilis humanitatis.

Heb. 10.
1. Cor. 10.

Heb. 13.

16

H

Eran. Deinde non tibi videtur impiū & blaſphemum, Dominum hircis aſſimilare?

Orth. Quid magis fugiendum, magiſque odio habendum, & abhorrendum exiſtimas, ſerpentem an hircum? Serpentem eſſe odio habendum, & auerſandū certum eſt. Iis enim qui appropinquant affert exitium. Sæpe autem eo etiam lædit qui nullam iniuriam fecerunt. Hircus autem eſt ex numero eorum quæ ſunt eſculenta & munda ex lege.

Orth. Audi [illegible] Dominum ſalutiferam paſſionem æneo [illegible] [illegible] [illegible]. *Sicut exaltauit*, [illegible]

Num. 21.
Ioann. 3.

Moſes

A M[illegible] memini de[illegible] ita exaltari oportet [illegible] hominis, ut omnis qui [illegible] in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Si autem [illegible] propositus typum impleuit: [illegible] cum ſua itera paſſione hircorum [illegible]

E[illegible]. [illegible] Dominum *agnum* appellauit, & [illegible] *agnum & ouem*.

2.Cor.5 Gal.3 O[illegible]. Beatus autem Paulus vocat ipſum *peccatum & maledictum*. Itaque ut maledictum quidem maledicti & [illegible] ſerpentis implet figuram. Ut peccatum autem, hircorum ſacrificiis oſtendit imaginem. Pro peccato enim, ex lege, non agnus, ſed capella ex capris offerebatur. Et propterea Dominus quoque in Euan-
Matth 25. gelio *agnis* quidem iuſtos aſſimilauit, *hædis* autem peccatores. Quoniam ergo non pro iuſtis ſolum ſed etiam pro peccatoribus erat paſſione ſubiturus, iure per agnos & [illegible] cos ſuum ſacrificium præfigurat.

ERAN. Sed duorum hircorum typus duas perſonas præbet intelligendas.

ORTH. Non poterant in vno hirco ambo ſimul præfigurari, & patibilitas humanitatis, & diuinitatis impatibilitas. Is enim interfectus viuentem naturam non
B oſtendiſſet, & ideo duo aſſumpti ſunt ad duas naturas declarandas. Hoc autem etiam in alio ſacrificio intellexeris.

ERAN. Quonam?

Leuit. 1. ORTH. Vbi duas aues ex mundis iubet Legiſlator offerri, & hanc quidem ſacrificari, alteram vero in eius quæ eſt ſacrificata ſanguine intinctam dimitti. Nam hic quoque videmus figuram diuinitatis & humanitatis. Horum quidem quæ ſacrificatur, illius vero quæ ſibi paſſionem adaptat & accommodat.

ERAN. Multas nobis adduxiſti figuras: ego autem quæ ænigmatice dicuntur non admitto.

ORTH. Atqui diuinus Apoſtolus etiam hiſtorias figuras eſſe dixit, & *Agar* teſtamenti veteris figuram appellauit, & *Sarram* cœleſti Hieruſalem aſſimilauit. &
Gal 4. *Iſmael* quidem dixit eſſe figuram populi Iſrael, *Iſaac* autem noui populi. Accuſa ergo etiam magnam ſpiritus tubam, quod nobis omnibus dicta ænigmatica attulerit.

ERAN. Etſi mihi alia huiuſmodi innumerabilia attuleris ut paſſionem diuinitatis minime perſuadebis. Au-
C diui enim Angelum dicentem Mariæ, & eius comitibus.
Matth 28 *Venite, videte vbi poſitus erat Dominus.*

ORTH. Nos hoc quoque facere confitemur. Communibus enim nominibus etiam partem appellamus. In ſanctorum enim Apoſtolorum, vel Prophetarum, vel Martyrum ædes ſacras ingredientes, interrogamus, Quis iacet in arca? Qui verum autem ſciunt reſpondentes dicunt, vel Thomam forte Apoſtolum, vel Ioannem Baptiſtam, vel Stephanum primum Martyrem, vel aliquem alium ex ſanctis nominantes dicentes, licet valde paruæ nonnunquam reliquiæ in ea [illegible] ſint. Nemo autem communia hæc nomina audiens, quæ & animam ſimul & corpus ſignificant, in thecis animas quoque eſſe incluſas exiſtimabit, ſed ſcit quod corpora ſola in thecis, vel paruæ etiam corporum particulæ ſitæ ſunt. Hoc ipſum etiam fecit ſanctus ille Angelus, qui perſonæ [illegible] nine corpus appellauit.

ERAN. Et vndenam oſtendes, quod de corpore
D Domini dixerit Angelus mulieribus?

ORTH. Primum quidem ad id ſoluendum quod quæritur ipſum ſepulchrum ſufficit. Neque enim anima ſepulchro traditur, vel diuinitas quæ ſuapte natura minime circumſcribitur: corporibus enim ſepulchra ſtruuntur. Porro autem hoc quoque diuina aperte docet
Matth. 27. ſcriptura. Diuinus enim Matthæus hoc modo narrat. *[illegible] re facto venit homo diues ab Arimathia nomine Ioſeph, qui & ipſe fuerat diſcipulus Ieſu. Is accedens ad Pilatum petiit corpus Ieſu, tunc Pilatus iuſſit reddi corpus, & accepto corpore Ioſeph inuoluit in ſindone munda, & poſuit ipſum in nouo ſuo monumento, quod exciderat in petra & cum aduolniſſet ſaxum magnum ad hoſtium monumenti, receſſit.* Vide quoties corporis mentionem fecit, ut eorum qui diuinitatem blaſphemant ora obtu-
raret. Hoc etiam fecit beatiſſimus Marcus. Dicam autem etiam ea quæ is narrauit. *Cum iam ſero factum eſſet,* E
inquit, *quia erat paraſceue, quod eſt ante [illegible] batum, venit Ioſeph* Mar.15.
ab Arimathia, nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Pilatus autem mirabatur ſi iam obiiſſet, & accerſito Centurione interrogauit an iam mortuus eſſet, & cum cognouiſſet a Centurione donauit corpus Ioſeph. Ioſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum, inuoluit ſindone, & depoſuit in monumento, & quæ ſequuntur. Admirare ergo videns concordiam, & quod concorditer & continenter ſeruit nomen corporis. Benedictus quoque Lucas ſimiliter narrauit, quod Ioſeph Luc 23.
corpus petiit, & acceptum ius quæ iuſta erant eſt proſecutus. Diuinus [illegible] mus autem Ioannes alia quoque adiecit. Ioann.19.
Rogauit enim Pilatum Ioſeph ab Arimathia, qui erat diſcipulus Ieſu ſed occultus propter metum Iudæorum, ut tolleret corpus Ieſu, & permiſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloes libras centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco, vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo pro- F
pter paraſceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum. Vide ergo quod qui toties corporis meminiſſet, & id cruci affixum eſſe, & id Ioſeph a Pilato petiiſſe, & id de ligno depoſuiſſe, & in linteis cum myrrha & aloe inuoluiſſe oſtendiſſet, tum perſonæ nomen poſuit, & Ieſum di[illegible] in monumento eſſe poſitum. Ea de cauſa dixit vtique etiam Angelus. *Venite, videte, vbi poſitus erat Dominus,* communi appellatione *corpus* vocans. Ita enim nos quoque dicere conſueuimus. In hoc, vel illo loco, hic vel ille ſepultus eſt, & non dicimus corpus huius, vel illius, ſed hic vel ille. Quicunque autem eſt ſanæ mentis, ſcit nos loqui de corpore. Ita autem ſacra ſcriptura dicere [illegible] *Mortuus eſt,* etiam inquit, *Aaron, & ſepelierunt ipſum* 1.Reg 25
in hoc monte. & *Mortuus eſt Samuel, & ſepelierunt ipſum in Armathem,* & eiuſmodi alia innumerabilia. Hanc conſuetudinem ſeruauit diuinus Apoſtolus, cum mortis Domini mentionē faceret. *Tradidi enim vobis,* inquit, *in primis, quod* 1.Cor 15.
& accepi, quod Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum ſcripturas, & quod ſepultus eſt, & quod reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas, & quæ ſequuntur. G

ERAN. In [illegible] quæ [illegible] gili Apoſtolus non meminit corporis. ſed [illegible] ſtium omnium Seruatoris Chriſti Aduerſus te ipſum [illegible] teſtimonium produxiſti, & [illegible] [illegible] intelliscon[illegible]

ORTH. [illegible] obliti eſſes, ut videtur, eorum quæ fuſe diſſerui oſtendens, quod ſæpe nominibus perſonarum corpus [illegible] appellant. Hoc autem ipſum nunc quoque [illegible] diuinus Apoſtolus. Hoc autem hinc quoque facile cognoſci poteſt. Sic autem conſideremus. Quare ſcripſit h[illegible] diuinus Corinthiis?

ERAN. Quidam eos [illegible] eperant. in hanc opinionē inducentes, quod non ſit reſurrectio corporum. Hoc ergo cum reſciuit ei orbis terrarum magiſter, apud eos de reſurrectione verba fecit.

ORTH. Et quanam ob cauſam, cum vellet corporum reſurrectionem oſtendere, reſurrectionem Domini in medium adduxit?

ERAN. Vt quæ ſatis ſit ad oſtendendam omnium noſtrum reſurrectionem. H

ORTH. Quam habet ſimilitudinem cum morte aliorum, [illegible] ex eius reſurrectione de reſurrectione omnium contendebat?

ERAN. E[illegible] e cauſa vnigenitus filius, homo factus, & [illegible] mortem quoque expertus eſt ut mortem deleret ac perimeret. Cum ergo reſurrexit, per ſuam reſurrectionem omnium hominum reſurrectionem prædicat.

ORTH. Et quis Dei reſurrectionem audiens, omnium quoque hominum reſurrectionem ei conſimiliter futuram crediderit? Non enim, ut ei, quod de reſurrectione dicitur, credamus naturarum diſſimilitudo. Ille enim Deus, hi vero homines. Inter Deum autem & homines plurimum intereſt. Hi enim ſunt mor-

A tales corruptioniq; & interitui obnoxij, fœnoq; & flori aſſimilati. Ille autem eſt omnipotens.

ERAN. Sed corpus habebat Deus verbum homo factus, & per id cum hominibus oſtendit ſimilitudinem.

ORTH. Corporis ergo omnino eſt affectio ſeu paſſio, & mors & reſurrectio. Et hoc etiã aliis oſtendens diuinus Apoſtolus, reſurrectionem omnibus pollicetur, & iis quidem qui Seruatoris credunt reſurrectioni, communem autem omnium reſurrectionem fabulam exiſtimantibus clamauit dicens. *Si autem Chriſtus prædicatur* 1. Cor. 15. *quod a mortuis ſuſcitatus eſt, quomodo dicunt nonnulli in vobis, quod non eſt reſurrectio mortuorum, Si autem non eſt reſurrectio mortuorum, nec Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt fides veſtra. adhuc eſtis in peccatis veſtris.* Et ex eo quidem quod factum eſt, quod futurum eſt confirmat. Ex eo autem quod non creditur repellit quod creditur. Si enim illud, inquit, vobis videtur fieri

B non poſſe, & hoc vtique falſum eſt: Sin autem hoc verum & credibile eſſe videtur, illud quoque ſimiliter videatur eſſe credibile. Corporis enim reſurrectio hic quoque prædicatur, & hoc quidem illorum *primitiæ* appellatur. Hoc enim poſt multas præcedentes ratiocinationes tandem pronuntiat. *Nunc autem Chriſtus ſurrexit à mortuis, primitiæ eorum qui dormierunt factus eſt. Quoniam enim per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Chriſto omnes viuificabuntur*, & non ſolum quod de reſurrectione dicitur confirmauit, ſed etiam diuinæ œconomiæ myſterium aperuit. Ea ratione etiam hominem quoque Chriſtum appellauit, vt morbo medicinam conuenientem oſtenderet.

ERAN. Homo ergo ſolum eſt Chriſtus?

ORTH. Abſit. Contrarium enim ſæpe diximus quod non ſolum homo eſt, ſed etiam Deus ante ſecula. Paſſus eſt autem vt homo, non vt Deus. Et hoc nos aperte 1. Theſſ. 4. docuit diuinus Apoſtolus, cum dixit, *Quoniam enim per hominem mors & per hominem reſurrectio mortuorum.* Iam vero ad Theſſalonicenſes ſcribens, ex Seruatoris noſtri

C reſurrectione, quod de communi reſurrectione dicitur, confirmat. *Si enim credimus*, inquit, *quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita Deus etiam eos qui dormierunt per Ieſum cum ipſo habebit.*

ERAN. Probauit quidem Apoſtolus communem reſurrectionem per reſurrectionẽ Domini, & clarum eſt, quod hic quoque corpus erat quod mortuum eſt, & reſurrexit [illegible] per id [illegible] eſſet omnium reſurrectionem oſtendere [illegible] eſſet in ſubſtantia cognatio. Non feram tamen vt ſoli humanæ naturæ paſſio attribuatur: ſed conſequens mihi eſſe videtur dicere Deum verbum carne eſſe mortuum.

ORTH. Sæpe oſtendimus quod id quod natura eſt immortale nullo modo mori poteſt. Si ergo mortuus eſt, non eſt vtique immortalis. Quanta autem in ſummi verbum blaſphemiæ [illegible]?

ERAN. Et quidem immortalis, homo autem factus paſſus eſt.

D ORTH. Mutationem ergo ſuſtinuit. Quomodo enim aliquis [illegible], pati [illegible] poteſt ſuſcipere? Atqui eo teſtimonium eſſe immutabilem [illegible] naturæ ſubſtantiam. Mortem ergo [illegible] mortuus eſt, vt qui natura [illegible]

1. Pet. 4. [illegible] erroreni.

ERAN. Diuus [illegible], *Chriſto ergo paſſo pro nobis carne.*

ORTH. E[illegible] etiam conuenit quod à [illegible] dicitur. A ſacra enim [illegible] [illegible] decreuimus [illegible]

ERAN. [illegible] modo ergo non di[illegible] Deum verbum ca[illegible]

ORTH. [illegible] nos inuenimus hanc vocem.

ERAN. Atqui magnus [illegible] nuper talem ſententiam adduxit.

ORTH. [illegible] dente, non [illegible] differentiam.

ERAN. [illegible] nominum non videtur tibi

Deus eſſe verbum Dominus Chriſtus.

E ORTH. Hoc nomen *Chriſtus*, in Domino [illegible] ratore noſtro, quod homo factum eſt verbũ, ſignificat. *Emmanuel* autem, Deum qui eſt nobiſcum, Deum & hominem. Illud autem, *Deus verbum* ita dictum ſimpliciter naturam, quæ eſt mundo prior, tempore ſuperior, & incorporea, ſignificat. Quamobrem Spiritus ſanctus per ſanctos Apoſtolos locutus eſt, nequaquam paſſionem vel mortem huic vocabulo attribuit.

ERAN. Si Chriſto paſſionem attribuit, Deus autem verbum homo factum, Chriſtus nominatum eſt nihil abſurdi puto facit, qui Deum verbum carne paſſum eſſe dicit.

ORTH. Audaciſſimus itaque eſt [illegible] valde temerarius conatu. Ita autem quod dicimus examinemus. Deum verbum ex Deo & patre dicit eſſe ſacra ſcriptura.

ERAN. Vera dicis.

F ORTH. Iam vero ſpiritum ſanctum ſimiliter ex Deo eſſe docet.

ERAN. In confeſſo eſt.

ORTH. Sed Deum quidem verbum filium nominat vnigenitum.

ERAN. Ita nominat.

ORTH. Spiritum autem ſanctum nuſquam ſic appellauit.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Atqui is quoque ex patre & Deo ſuam habet ſubſiſtentiam.

ERAN. Verum.

ORTH. Quem autem ergo ex Deo & patre eſſe dicimus, & ſpiritum confitemur, audes eſne vnquam appellare ſpiritum ſanctum filium?

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Quam ob rem?

ERAN. Quia non inuenies hoc nomen in ſacra ſcriptura.

ORTH. Sed factum?

ERAN. Ne hoc quidem.

ORTH. Qua de cauſa?

G ERAN. Nec hoc me ſacra ſcriptura docuit.

ORTH. Quod autem nec genitum eſt, nec ruſſus creatum, quamnam eſt appellationem habiturum?

ERAN. Id ingenitum & increatum nominamus.

ORTH. Spiritus autem ſanctus nec creatus eſt, nec eum rurſus genitum eſſe dicimus?

ERAN. Nullo modo.

ORTH. Audes ne autem vocare ſpiritum ſanctum ingenitum? Spiritus ſanctus an ingenitus.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. [illegible] eum non vocas ingenitum, qui natura quidem eſt increatus, minime autem genitus?

ERAN. Quod hoc à ſacra ſcriptura non didici & valde vereor ea dicere quæ ſunt ab illa ſilentio præterita.

ORTH. Hanc ergo nobis ô vir bone, religionem in ſacra quoque paſſione conſerua, & quæ-

H cunque diuina nomina diuina ſcriptura à paſſione libera, tu quoque ea libera eſſe ſine, nec eis paſſionem tribue.

ERAN. Et quæ ea ſunt?

ORTH. Huic vocabulo, *Deus*, nequaquam [illegible] nem adiunxit.

ERAN. Nec ego Deum verbum dico paſſum eſſe [illegible] corpore, ſed [illegible] fuiſſe [illegible] ne.

ORTH. Dicis [illegible] paſſionis, non impaſſibilitatis. [illegible] autem [illegible] quidem [illegible] [illegible] etiam. Quæ [illegible] deliras [illegible] mortuæ [illegible] [illegible] o dicere [illegible] [illegible] etiam ma[illegible] es [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible] occaſam [illegible] Qu[illegible] homi[illegible] [illegible]

erodamus.

A effodiunt, animas à morte liberas eſſe dicimus: multo certe iuſtius eſt immortalem eſſe cognoſcere Seruatoris noſtri animam, quæ ne ſub peccato quidem fuit. Si enim, quæ maxima ſcelera perpetrarunt, mortis experientiam propter naturam euaſerunt: quomodo illa quæ & habet im̃ortalem naturam, & cui nec minima peccati labes inſedit, mortis hamum cepetit?

ERAN. Fruſtra tam longa apud nos oratione vteris: fatemur enim immortalem Seruatoris animam.

ORTH. Et quo non ſupplicio digni eſtis, qui animam quidem, quæ creatam habet naturam, immortalem dicitis, mortalem autem Verbo ſubſtantiam diuinam adſtruitis? Et Seruatoris quidem animam non dicitis mortem carne guſtaſſe, ipſum autem Deum verbũ, qui eſt omnium opifex, eum mortem eſſe paſſum audetis dicere.

ERAN. Impatibiliter ipſum paſſum eſſe dicimus.

ORTH. Et quis compos mentis ridiculas has captiones & tendiculas tulerit? Impatibilem enim paſſionem

B nemo vnquam audiuit, nec mortẽ immortalem. Quod eſt enim impatibile, non paſſum eſt, & quod paſſum eſt, non manſerit impatibile. Nos autem diuinum Paulum

1 Tim. 6. clamantem audiuimus. *Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem.*

ERAN. Cur ergo dicimus & inuiſibiles poteſtates, & hominum animas, & ipſos etiam Dæmones immortales?

Quomodo ſolus Deus immortalis. ORTH. Dicimus. Sed Deus proprie immortalis, eſt enim immortalis, ſubſtantia, non participatione, neque enim alij acceptam fert immortalitatem. Angelis autem, & alijs, quorum nuper meminiſti, ipſe immortalitatem largitus. Si ergo ipſum immortalem diuinus Paulus nominat, & ſolum dicit habere immortalitatem: quomodo ei mortis paſſionem tribuitis?

ERAN. Poſt incarnationem ipſum mortem guſtaſſe dicimus.

ORTH. Sed ipſam immutabilem ſæpe confeſſi ſumus. Sin autem cum prius eſſet immortalis, per carnem mortem poſtea ſuſtinuit: præcedente mutatione mortẽ

C ſuſtinuit: defecit autem eius quoque vita tribus diebus & totidem noctibus, hæc autem ſi dicantur, quid dici poteſt magis impium? Exiſtimo certe ne ijs quidem qui aduerſus impietatem decertant, hæc lingua proferre tutum eſſe.

ERAN. Ceſſa nos impietatis inſimulare. Neq; enim nos diuinam naturam paſſam eſſe dicimus, ſed humanã: diuinam autem vna cum corpore paſſam eſſe.

ORTH. Illud, Vna paſſum eſſe, quomodo dicis, an tanquam clauis corpori infixis, diuinam naturam ſenſum doloris accepiſſe?

ERAN. Ita.

ORTH. Atqui nunc etiam, in ijs quæ prius examinata fuerunt, oſtendimus, nec animam quidem omnium quæ ad corpus pertinent eſſe participem: ſed corpus vitalem facultatem ſuſcipiens, affectionum ſenſum habere per animam. Quod ſi etiam conceſſerimus animam

Anima [illegible] conſenſu [illegible] vna cum corpore pati per conſenſum, nihilo ſecius impatibilem diuinam naturam inueniemus. Non enim pro anima corpori coniuncta eſt. An non confiteris ipſum animam aſſumpſiſſe?

ERAN. Sæpe confeſſus ſum.

ORTH. Et animam ratione præditam?

ERAN. Maxime.

ORTH. Si ergo vna cum corpore ſuſcepit animam: conceſſimus autem animam pati vna cum corpore per conſenſum: anima ergo, non diuinitas, vna cum corpore paſſa eſt dolores, vt eſt veriſimile, per corpus ſuſcipiens. Sed cum corpore quidem per conſenſum pati animam dixerit fortaſſe quiſpiam, ſed non cum ea commori, immortalem enim naturam ſortita eſt. Quapropter

Matth. 10. hoc quoque dixit Dominus. *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere.* Si ergo nec Seruatoris quidem animam dicimus fuiſſe mortis cum corpore participem: quemadmodum, quam audetis dicere, blaſphemiam admiſerit quiſpiam, quæ diuinam naturã mortis fuiſſe participem non veretur aſſerere, idq; Dominus nunc quod offertur corpus, nunc autem iam animam turbatam oſtendat.

ERAN. Et vbi corpus quod offertur oſtendit Dominus: an rurſus illud vulgo iactatum teſtimonium nobis aſſeretis? *ſoluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* & cum graui quodam ſupercilio dicentem nobis Euangeliſtam producetis? *Ipſe autem dicebat de templo corporis ſui, & quando ſurrexit a mortuis, cognouerunt diſcipuli ipſius quia hoc dixit Ieſus, & crediderunt ſcripturæ & ſermoni, quem dixit Dominus.*

ORTH. Si diuinas voces tam ægre fertis, quæ magnum diuinæ œconomiæ myſterium prædicant: cur non ſimiliter ac Marcion, & Valentinus, & Manes, eiuſmodi voces deletis? illi enim hoc ipſum fecerunt. Sin autem hoc videtur & audax & impium: ne verba Domini iudicemini, ſed ſequamini Apoſtolos, qui crediderunt poſt reſurrectionem diuinitatem excitaſſe templum quod Iudæi ſoluerant.

ERAN. Si validum habes teſtimonium, ceſſa maledicere, & imple quod es pollicitus. F

ORTH. Meminiſti omnino eorum dictorum Euangelij, in quibus mannæ & veri nutrimenti Deus fecit comparationem.

ERAN. Memini.

ORTH. In eo loco cum de pane vitæ prolixe diſſeruiſſet, hæc quoque ſubiunxit. *Panis autem, quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.* In his autem verbis videre licet beneficentiam ac liberalitatem diuinitatis, & donationem carnis.

ERAN. Ad ſoluendam dubitationem non ſufficit vnum teſtimonium.

ORTH. Æthiops Eunuchus non multas legit ſcripturas. Sed cum vnum Propheticum inueniſſet teſtimonium, per illud ad ſalutem deductus eſt, ad vobis autem perſuadendum, non ſufficiunt omnes Apoſtoli, & Prophetæ, & qui poſt illos fuerunt veritatis præcones. Sed tamen tibi quoque alia de corpore Domini teſtimonia afferam. Scis certe locum illum Euangelicæ hiſtoriæ, in quo paſcha cum ſuis diſcipulis comedens, oſtendit quidem typici ouis finem, docuit autem quodnam ſit illius vmbræ corpus. Actor. 8.

ERAN. Noui hiſtoriam. G

ORTH. Recordare ergo quid *acceptum* quidem fregit Dominus: quid autem *acceptum* appellauit & dixit. Matth. 26 Mar. 14 Luc. 22 1 Cor. 11

ERAN. Proptereos, qui non ſunt initiati myſterijs, dicam aliquanto magis myſtice. *Cum accepiſſet & fregiſſet, & diſcipulis diuiſiſſet, dixit. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, vel frangitur,* vt dicit Apoſtolus. Et rurſus, *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effunditur.*

ORTH. Non meminit ergo diuinitatis, paſſionis typum oſtendens.

ERAN. Nequaquam.

ORTH. Sed corporis & ſanguinis.

ERAN. Verum.

ORTH. Corpus ergo cruci affixum eſt.

ERAN. Videtur.

ORTH. Age vero hoc etiam examinemus. Quando poſt reſurrectionem, clauſis ianuis ad ſanctos ſuos diſcipulos Dominus ingreſſus eſt, & eos timore perculſos aſpexit, quonam modo metum ſoluit, & pro metu fidem immiſit? H

ERAN. Dixit eis. *Videte manus meas & pedes meos, quod ego ſum, palpate me, & videte quod ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Ioan. 20. Luc. 24.

ORTH. Corpus ergo ipſis diffidentibus oſtendit?

ERAN. Clarum.

ORTH. Corpus ergo ſurrexit?

ERAN. Videtur.

ORTH. Quod autem ſurrexit, hoc vtique etiam mortuum fuerat.

ERAN. Eſt veriſimile.

ORTH. Quod autem mortuum fuerat, hoc eſt cruci affixum.

ERAN. Neceſſe eſt.

A ORTH. Corpus ergo paſſum eſt, vt ipſe dicis.

ERAN. Hoc dicere cogit verborum ſeries.

ORTH. Conſideremus autem hic quoque. Ego autem interrogabo, tu autem ingenue, & vt veritatis amicum decet, reſponde.

ERAN. Reſpondebo.

Actor. 2. ORTH. Quando ad Apoſtolos ſanctus venit ſpiritus, & ad incredibile ſpectaculum, eaq; audienda, quæ inaudita, & miſirata fuerant, multa hominū millia ad illam domunculam conuenriunt, quænam Apoſtolorum primus, tunc concionans, dixit de reſurrectione Domini?

ERAN. Diuinum Dauid in medium produxit, dixitq; eum ab vniuerſorum Deo promiſſiones accepiſſe, quod Dominus Chriſtus, de fructu lumborum eius germinabit, eiſque credidiſſe, & prophetice eius reſurrectionem præuidiſſe, & aperte dixiſſe, quod *anima eius non relicta eſt*

Pſal. 15. *in inferno, nec caro eius vidit corruptionem.*

ORTH. Horum ergo eſt reſurrectio.

ERAN. Et quemadmodum quis ſanæ mentis dixerit reſurrectionem eſſe animæ quæ non eſt mortua?

B ORTH. Qui immutabilis, & quæ circumſcribi non poteſt, diuinitatis & paſſionem, & mortem, reſurrectionem eſſe dicitis, quomodo vobis repente ſanæ mentis viſi eſtis, vt vel animæ recuſetis reſurrectionis nomen attribuere?

ERAN. Quia ei quod cecidit conuenit nomen reſurrectionis.

ORTH. Sed non ſine anima corpus reſurrectionem aſſequitur, ſed diuina voluntate renouatum, & coniugi

Ioan. 11. coniunctum, vitam recipit. An non ſic dominus Lazarum ſuſcitauit?

ERAN. Clarum eſt quod non ſolum corpus reſurgit.

Ezech. 37 ORTH. Apertius docet diuinus Ezechiel. Oſtendit enim quemadmodum iuſſit Deus oſſa concurrere, & quomodo vnumquodque eorum propriam accepit cōpagem, & produxit neruos, & venas, & arterias, & carnes, quæ inter ea interiectæ ſunt, & pellem, quæ eſt eorū omnium integumentum, & tunc iuſſit animas reuerti ad propria corpora.

C ERAN. Hæc vera ſunt,

ORTH. Corpus vero Domini, hanc corruptionem & interitum non ſuſtinuit: ſed integrum & incorruptum remanens, tertio die ſuam animam recepit.

ERAN. In confeſſo eſt.

ORTH. Eorum itaque eſt paſſio quorum eſt mors.

ERAN. Maxime.

ORTH. Reſurrectionis autem mentionem faciens, magnus Petrus, ac etiam diuinus Dauid, dixerunt quidem animam non eſſe relictam in inferno, corpus autem non ſubijſſe corruptionem.

ERAN. Ita dixerunt.

ORTH. Non ergo diuinitas mortem obiit, ſed corpus, ſeparatione animæ

ERAN. Abſurda hæc ego dicta non feram.

ORTH. Proprijs ergo dictis repugnas, hæc enim tua ſunt, quæ abſurda vocaſti.

ERAN. Tu me omnino calumniaris. Nullum enim horum dictorum meum eſt.

ORTH. Quando interrogante aliquo quodnam eſt

D animal ſimul præditum ratione, & mortale, reſponderit quiſpiam & dixerit, homo, quemnam eius dicti interpretem, & explicatorem vocaueris, eum qui interrogat, an eum qui reſpondet?

ERAN. Eum qui reſpondet.

ORTH. Iure ergo dicis, hæc a te dici. Tu enim vtique reſpondens, & hæc quidem inficians, illa vero confitens, quæ dicta ſunt confirmaſti.

ERAN. Ergo nequaquam quidem reſpondebo, ſed tantum interrogabo, tu autem reſponde.

ORTH. Reſpondebo.

1 Cor. 2. ERAN. Quid dicis ad illud dictum Apoſtoli. *Si enim cognouiſſent, Dominum gloriæ non crucifixiſſent.* Hic enim nec corporis nec animæ meminit.

ORTH. Ergone ecillud carne, hic adijciendum eſt.

ERAN. Hæc eſt veſtra aduerſos verbi diuinitatem excogitata machinatio. E

ORTH. Sed nudæ verbi diuinitati eſtne attribuenda paſſio?

ERAN. Nequaquam, carne enim paſſus eſt. Incorporea autem natura ipſe per ſe pati non poterat.

ORTH. Sed verbis Apoſtoli nihil adijciendum eſt.

ERAN. Non eſt abſurdum, vt qui nouit ſcopum & inſtitutum Apoſtoli, id quod deeſt adijciat.

ORTH. Diuinis quidem aliquid adijcere inſanum eſt & temerarium, quæ autem ſcripta ſunt explicare, & quæ latet ſententiam aperire, & pium & ſanctum eſt. Diuinis nihil adijciendum.

ERAN. Recte dixiſti.

ORTH. Nihil ergo alienum nec impium fecerimus, ſi nos quoque eorum quæ ſcripta ſunt ſententiam perſcrutemur.

ERAN. Neutiquam.

ORTH. Communiter ergo quod occultum videtur eſſe quæramus.

ERAN. Maxime.

ORTH. Fratrem Domini diuum Iacobum magnus appellauit Paulus. F

ERAN. Verum.

ORTH. Quomodo ergo ipſum fratrem eſſe intelligemus, vtrum propter diuinitatis an humanitatis neceſſitudinem?

ERAN. Non feram, vt vnitæ naturæ diuidantur.

ORTH. Atqui in ijs quæ antea examinata ſunt, eas ſæpe diuiſiſti. hoc ipſum autem nunc quoque facies. Dic enim mihi, vnigenitum Deum verbum dicis filium?

ERAN. Ita dico.

ORTH. Vnigenitus autem ſolum filium ſignificat?

ERAN. Admodum.

ORTH. Vnigenitus autem minime habet fratrem.

ERAN. Non habet, Si enim fratrem haberet, non diceretur vnigenitus.

ORTH. Falſo ergo vocauerunt Iacobum fratrē Domini. Vnigenitus enim Dominus: vnigenitus autem minime habet fratrem. G

ERAN. Sed non eſt Dominus incorporeus, vt ea ſola, quæ diuinitati conueniunt, dicant veritatis prædicatores.

ORTH. Quomodo ergo verum oſtenderis quod dicit Apoſtolus?

ERAN. Si dicam quod is ſecundum carnem fuit Dominicæ cognationis particeps.

ORTH. Ecce rurſus nobis induxiſti eam, quæ à vobis accuſatur, diuiſionem.

ERAN. Non poterat aliter oſtendi cognatio.

ORTH. Ne accuſa eos ergo, qui ea, quæ ſunt eiuſmodi, non poſſunt aliter diſſoluere.

ERAN. Orationem alio abducis, volens declinare quæſtionem.

ORTH. Nequaquam, ô vir bone. Per ea enim quæ ſunt examinata, illud quoque ſoluetur, & ſic conſidera. Cum audiſti Iacobum fratrem Domini, non diuinitati, ſed carni dixiſti conuenire cognationem?

ERAN. Ita dixi.

ORTH. Itaque hic etiam cum crucis paſſionem audieris, eam carni tribue. H

ERAN. Apoſtolus Paulus *Dominum gloriæ vocauit crucifixum.* 1. Cor. 2.

ORTH. Et idem Apoſtolus *Iacobum fratrem Domini appellauit.* Idem eſt autem Dominus & hic & illic. Si ergo rectus es, & cognationem carni attribuiſti: & paſſio vtique eſt ei tribuenda. Eſt enim longe abſurdiſſimum, cognationem quidem ea diuiſione intelligere, paſſionem autem ei citra diuiſionem attribuere.

ERAN. Ego credo Apoſtolo, qui Dominum gloriæ crucifixum appellat.

ORTH. Et ego mihi perſuadeo, & credo eum eſſe gloriæ Dominum. Non enim communis alicuius hominis, ſed Domini gloriæ corpus fuit ligno affixum. Opor-

tet

A tet autem ſcire quod vnio facit nomina communia. Illa autem conſidera. Carnem Domini dicis è cœlis deſcendiſſe?

ERAN. Minime.

ORTH. Sed in virginis vtero formatam eſſe.

ERAN. Ita dico.

Ioan. 6. ORTH. Quomodo ergo dicit Dominus, *Si videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius.* Et rurſus, *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo.*

ERAN. Non dicit de carne, ſed de diuinitate.

ORTH. Sed diuinitas eſt ex Deo & patre. Quomodo ergo eum vocat *filium hominis*?

ERAN. Communia perſonæ euaſerunt quæ ſitne propria naturarum. Idem enim propter vnionem, & *filius hominis*, & *filius Dei*, & *æternus*, & *recens* & *filius Dauid*, & *Dominus Dauid*, & alia huiuſmodi ſimiliter.

ORTH. Recte admodum. Illud quoque tamen ſciendum eſt, quod nominum confuſio, non fecit naturarum confuſionem. Propterea enim etiam diſcernere

B
Heb. 13. quærimus, quemadmodum eſt quidem filius Dei, quemadmodum autem rurſus idem *filius hominis*, & quomodo *idem heri, hodie, & in ſecula ſeculorum*, & pia verborum diſcretione, quæ ſunt contraria inter ſe conſentire, & conuenire inuenimus.

ERAN. Recte dixiſti.

ORTH. Quemadmodum ergo diuinam quidem naturam dicebas e cœlis deſcendiſſe, filium autem hominis propter eam vnionem vocatum eſſe dixiſti, ita ligno quidem carnem eſſe affixam conuenit dicere, ſed diuinam naturam ab ea inſeparabilem contineri, & in cruce, & in ſepulchro paſſionem illinc non ſuſcipientem, quandoquidem nec ad patiendum nec moriendum ſua natura apta eſt, ſed habet immortalem & impatibilem ſubſtantiam. Hac vtique ratione Dominum quoque gloriæ crucifixum appellauit, impatibilis naturæ nomen patibili attribuens. Quoniam eius corpus appellatum eſt. Hoc quoque præterea examinemus. [illegible] dixit Apoſtolus, *Si enim cognouiſſent, Dominum gloriæ non crucifixiſſent.* Crucifixerunt ergo naturam quam cognouerunt, non quam penitus ignorarunt. Si autem cognouiſſent quam ignorarunt, non crucifixiſſent quam cognouerunt. Quia autem diuinam ignorauerunt, humanam crucifixerunt. An non eos audiuiſti dicentes, *De*

C
Ioan 10. *bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quod cum homo ſis, teipſum facis Deum.* Per hæc autem oſtendunt, quod quam videbant quidem naturam cognoſcebant, quæ autem ſub viſum non cadit, eam omnino ignorabant. Sin autem illam quoque quæ nouiſſent, Dominum gloriæ non crucifixiſſent.

ERAN. Hæc quidem ſunt vtcunque ſatis probabilia. Sed patrum qui Niceæ conuenerunt de fide doctrina ipſum vnigenitum verum Deum, & eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, paſſum & crucifixum eſſe dicit.

ORTH. Eorum quæ ſæpe in confeſſo fuerunt, vt videtur, oblitus es.

ERAN. Quorumnam?

ORTH. Quod poſt vnionem, tam quæ ſunt ſublimia, quam quæ humilia, diuina ſcriptura, vni perſonæ attribuit. Fortaſſe autem illud quoque ignoraſti, quod cum

D priùs dixiſſent ſancti Patres, *Incarnatum hominem factum*, tunc ſubiunxerunt, *Paſſum crucifixum*. & cum prius paſſionis ſuſceptricem naturam oſtendiſſent, ita paſſionem iis quæ dixerant adiunxerunt.

ERAN. Patres filium Dei, lumen de lumine, & qui eſt de ſubſtantia Patris, dixerunt paſſum eſſe & crucifixum.

ORTH. Sæpe dixi, vnam perſonam, & diuina & humana ſuſcipere. Et ideo beatiſſimi patres, cum quomodo oportet in patrem credere docuiſſent, & ad filij perſonam tranſijſſent, non ſtatim dixerunt, *Et in filium Dei.* Atqui valde erat conſequens, vt qui de Deo, & patre dixerant, ſtatim quoque filij appellationem ponerent. Sed voluerunt nobis ſimul, & de Theologia ſeu de diuinitate, & de œconomia, hoc eſt, de ſuſcepta humanitate, tradere, vt non alia quidem diuinitatis, alia vero humanitatis perſona crederetur. Et ideo ijs quæ de Patre dicta erant ſubiunxerunt, *quod oportet etiam credere in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei.* Chriſtus autem poſt incarnationem *Deus verbum* appellatus eſt. Hoc ergo nomen omnia ſuſcipit, & quæcunque diuinitatis, & quæcunque humanitatis ſunt propria, & tamen cognoſcimus quæ ſunt huius, & quæ illius naturæ. Et hoc etiam ex ipſo fidei ſymbolo facile poteſt intelligi. Cui enim dic mihi conuenit illud, *Ex ſubſtantia patris*, diuinitati, an formatæ ex ſemine Dauid naturæ? E

ERAN. Clarum eſt quod diuinitati.

ORTH. *Deum autem verum, de Deo vero*, cuiusnam proprium eſſe dicis, diuinitatis an humanitatis?

ERAN. Diuinitatis.

ORTH. Eiuſdem ergo cum patre ſubſtantiæ, non caro, nec anima ſunt enim creatæ, ſed diuinitas, quæ omnia fabricata eſt.

ERAN. Verum.

ORTH. Oportet ergo eos qui paſſionem & crucem audiunt, agnoſcere naturam, quæ ſuſcepit paſſionem, & non tribuere impatibili, ſed illi quæ ea de cauſa aſſumpta eſt. Quod enim etiam ſancti & admiratione digni patres impatibilem diuinam confeſſi ſunt naturam, carni autem paſſionem attribuerunt, teſtatur fidei finis. F Sic enim habet. *Eos autem qui dicunt, Erat aliquando, quando non erat, & priuſquam naſceretur non erat, & quod ex iis quæ non ſunt factus eſt, vel ex aliqua alia hypoſtaſi vel ſubſtantia, & qui dicunt eſſe mutabilem, vel verti poſſe filium Dei, eos anathematizat ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia.* Vide ergo cum illis ſupplicium ijs comminati ſunt, qui diuinæ naturæ paſſionem tribuunt.

ERAN. De mutatione, & conuerſione ab eis hoc in loco agitur.

ORTH. Paſſio autem quid eſt aliud quam verſio & mutatio. Si enim qui ante incarnationem erat [illegible] patibilis, poſt incarnationem paſſus eſt: mutationem [illegible] que ſuſtinens paſſus eſt, & ſi qui antequam homo fieret [illegible] immortalis, poſtquam homo factus e[illegible] a- G [illegible] poſtquam homo factus e[illegible] o [illegible] talis ex [illegible] mo- [illegible] numque parentes & [illegible] patres à ſacris ſeptis eatermi[illegible] Excommunicatio à ſano corpore reſecant [illegible] tiam. [illegible] pœnam timeas, & blaſphem[illegible]. Oſtendam autem tibi ſanctos patres ea quæ [illegible] in ſuis ſcriptis ſentiſſe. Quorum nonnulli quidem admirabilis illius conuentus ſocij fuerunt, nonnulli autem poſt illos ſe in eccleſijs pulcherrime & præclariſſime geſſerunt, aliqui autem à multis iam retro ſeculis vniuerſum terrarum orbem illuſtrarunt. Sed neque temporum diuerſitas, nec linguarum varietas, eorum læſit concordiam, ſed ſimiles lyræ fuerunt, quæ multas quidem & diuerſas habet chordas, vnam autem ſymphoniam & ſonorum vnum concentum emittit.

ERAN. Valde mihi gratam & expetendam narrationem afferes. Certa eſt enim eiuſmodi doctrina, & valde vtilis.

ORTH. Fac ergo aures pateant, vt ſpiritalium fontium fluenta accipias. H

Sancti Ignatij Epiſcopi Antiocheni & Martyris, ex epiſtola ad Smirnenſes. Ignatius.

Euchariſtias & oblationes non admittunt quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam pater ſua benignitate ſuſcitauit. Euchariſtia.

Irenæi Epiſcopi Lugdunenſis, ex tertio libro aduerſus Hæreſes. Irenæus.

Clarum eſt ergo quod Paulus [illegible] *Chriſtum non nouit, quam eum qui & paſſus, & ſepultus eſt, & re[illegible] natus eſt,* quem etiam hominem dicit. [illegible] *ſi autem Chriſtus prædicatur ſurrexiſſe à mortuis* [illegible] reddens cauſam eius incarnationis. *Quia enim* [illegible] *per hominem reſurrectio à mortuis*, & vbique [illegible] ne[illegible] 1. Cor. 15. uit noſtri, & eius humanitatis, & morte, Chriſti nomine

A [illegible] ut in [illegible], *Noli tuo perdere fratrem tuum pro quo Christus mortuus eſt.* Rom. 14.

Et rurſus.

Nunc autem in Chriſto, qui aliquando longe fuiſtis, prope facti eſtis ſanguine Chriſti. Ephe. 2.

Et rurſus.

Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Scriptum eſt enim, Maledictus omnis qui pendet in ligno. Galat. 3.

Eiuſdem ex eodem libro.

Quemadmodum enim fuit homo vt tentaretur, ita etiam verbum, vt glorificaretur, & quiet [illegible] quidem [illegible]erbum, dum tentaretur, & crucifigeretur, & mortem obiret, homini autem aderat, dum vinceret, ſuſtineret, & benignum humanumque præſtaret, reſurgeret, [illegible] cœlos aſcenderet.

Eiuſdem ex quinto libro eiuſdem operis.

Cum ergo proprio ſanguine nos Chriſtus redemerit, & animam ſuam pro noſtris animis dederit, & carnem ſuam pro noſtris carnibus.

Sancti Hippolyti Epiſcopi & Martyris ex epiſtola ad Reginam quandam. Hippolytus.

Dicit eum primitias eorum qui dormierunt, tanquam mortuorum primogenitum. Qui cum reſurrexiſſet, & vellet oſtendere idipſum fuiſſe reſuſcitatum quod fuerat mortuum: ambigentibus diſcipulis accerſito Thomæ, dixit. *Palpa hic, & vide quod ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere.* 1. Cor. 15. Col. Apoc. 1. Luc. 24. B

Eiuſdem ex eadem epiſtola.

Cum dixit eum primitias, id ſuo teſtimonio confirmauit quod à nobis dictum eſt, quod qui ex eadem maſſa carnem acceperat Seruator, eam excitauit, mortuorum carnis primitias conſtituens, vt omnes in ſpe eius qui reſurrexit, reſurrectionem expectemus qui credidimus. Primitiæ.

Eiuſdem ex Oratione de duobus latronibus

Corpus Domini [illegible] mundo præbuit, ſanguinem ſacrum & aquam [illegible].

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Atque etiam cum ſit corpus mortuum humano more, magnam vitæ in ſe habet facultatem. Quæ enim ex mor[illegible] corporibus non profluunt, ea ex iplo profluxerunt, ſanguis & aqua, vt [illegible]amus quantum ad [illegible] vitam va[illegible] potentias, quæ in corpore habitauit, vt nec ipſum cor[illegible] [illegible] aliis ſimile [illegible]pareat, nobis autẽ ea quæ [illegible] vitæ cauſæ p[illegible] pro[illegible] de[illegible].

C

Eiuſdem ex eadem Oratione.

Non confringitur autem os ſanctæ ouis, oſtendente [illegible] paſſionem non attingere virtu[illegible]. Oſſa enim ſunt v[illegible] [illegible]rporis.

Sancti Euſtachy Epiſcopi Antiocheni, & conſeſſoris, ex [illegible] de anima. Euſtachius.

Pau[illegible] conuinci p[illegible] impia eorum calumnia, & ma[illegible] quidem, ſi ne [illegible] hominis cauſa ad mo[illegible] [illegible] corpus ſpon[illegible] tradidit [illegible] qui ſe [illegible] [illegible] imbe[illegible] & impotentiam tribuunt, quod [illegible] mentium eorum [illegible] reprimere.

Eiuſdem ex eodem libro.

Cu[illegible] magn[illegible] oſtẽdere Chriſtum corpus [illegible] terreſtres fraudet contingentes vt [illegible] corrumpere, [illegible] hæc ita habere de[illegible] [illegible] mutationes [illegible] ſpiritui [illegible] [illegible] perſuadeant, non eſſe mutabile quod ex [illegible] eſt.

Eiuſdem ex oratione [illegible] ſuper illo. Dominus creauit me [illegible] viarum ſuarum.

D

H[illegible] tertio quidem die re[illegible] [illegible] optera [illegible] emad [illegible] magna [illegible] tate ferebatur, [illegible] dixit *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad [illegible] eum. Vade autem [illegible] & dic illis. Aſcendo ad [illegible] & Patrem ve[illegible], Deum [illegible] & Deum veſtrũ* [illegible] *Nondum aſcendi ad patrem meum*, non dixit [illegible] profectus, & [illegible] [illegible] continet [illegible] qui [illegible] aſpectus, h[illegible] [illegible] quis cum illic à mortuis exci[illegible]tus, non- Ioann.

dum poſt mortem ad Patrem aſcenderat, ſibi autem protectionis primitias reponebat. E

Eiuſdem ex eadem oratione.

Dominum autem gloria, ipſum hominem crucifixum aperte nominat, ſcribens, quandoquidem & Dominum & Chriſtum ipſum oſtendit. quemadmodum Apoſtoli cum ſenſili Iſraele concorditer diſſerentes, dicunt. *Certo ergo ſciat omnis domus Iſrael quod Dominum eundem & Chriſtum Deus fecit, eum Ieſum, quem vos crucifixiſtis. qui paſſus eſt.* Ieſum ergo ſe[illegible] Dominum, & non ſapientiam, nec verbum, quod ab omni antiquitate habet ius Domini, ſed eum qui in ſublime erectus eſt, & qui in cruce manus expandit. 1. Cor. 2. Act. 2.

Eiuſdem ex eodem libro.

Si enim eſt incorporeus: nec manuum tactus cedit, nec ſenſilibus oculis apprehenditur, non accipit vulnera, non clauis configitur, non eſt mortis particeps, non terra conditur, non ſepulchro includitur, non ſurgit ex monumento.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Nemo tollit à me animam, poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo rurſum accipiendi ipſam. Si autem [illegible]triuſque habet poteſtatem, vtpote Deus, eis quidem conceſſit templum ſoluere inconſiderate volentibus, reſurgens autem ipſum pulchrius & magnificentius reædificauit. Validiſſimis, & quibus contradici non poteſt, ſententiis oſtenſum eſt, quod ipſe per ſe proprium templum reſurgens refecit, aſcribenda ſunt autem etiam diuiniſſimo patri quæ à filio magna & præclara geſta ſunt. *Neque enim filius abſque patre fabricatur*, vt ſacræ ſcripturæ conſtanter & ſtabiliter pronunciant. E[illegible] enim de cauſa, aliquando quidem diuiniſſimus genitor ſcribitur Chriſtum à mortuis ſuſcitaſſe[illegible]. aliquando vero pollicetur filius ſe proprium templum excitaturum. [illegible] ergo ex iis quæ ante examinata ſunt oſtenſum eſt, eſſe impatibilem diuinum Chriſti ſpiritum, decretis Apoſtolicis fruſtra nituntur impii. Si enim dixit Paulus *Dominum gloriæ eſſe crucifixum*, ad hominem ap[illegible] reſpiciens non propterea oportebit diuinitati paſſionem tribuere. Cur ergo coniungunt contexentes ex imbecillitate, dicentes Chriſtum eſſe crucifixum. Ioann. 10. F Suſcitatio Chriſti communis patri & filio.

Eiuſdem ex eodem libro.

Sin autem etiam imbecillitatis formam ei attribuere conue[illegible]ebat: hæc homini aſcribere conſentaneum [illegible]e dici poteſt, non autem diuinitatis plenitudini, vel ſupremæ ſapientiæ authoritati, vel ei qui in omnibus à Paulo ſcriptus Deus eſt. G

Eiuſdem ex eodem libro.

Hic eſt autem modus imbecillitatis, per quem ſecundum Paulum dicitur ad mortem veniſſe. Viuit enim ex [illegible]tute Dei, qui diuino ſ[illegible] vna verſatur homo, [illegible] & eũ qui in ipſo [illegible] eſſe, altiſſimi virtutem ex iis quæ præceſſerunt decretis oſtenſum eſt. 2. Cor. 13.

Eiuſdem ex eodem l[illegible].

Si a[illegible]tem virginis vterum ingreſſus, non minuit poteſtatem, nec corpore ligno crucis affixo, ſpiritus polluitur. Corpus enim ſublime cruci affigebatur, diuinus autem ſapientiæ ſpiritus, & intra corpus verſabatur & cœleſtibus inſidebat, & omnem terram continebat, & abyſſis imperabat, & ſingulorum animas perſcrutans diſcernebat, & omnia vt conſueuerat tanquam Deus faciebat. Non enim intra moles corporeas ſuprema ſapientia incluſa continetur, quemadmodum humidæ & ſiccæ materiæ intra vaſa quidem includuntur, continentur autem potius quam repoſitoria contineant. Sed quæ eſt quid[illegible] diuina & inexplicabilis potentia, & quæ intra, & quæ extra templum ſunt, comprehendens continet & [illegible] vlterius procedens, omnes [illegible] moles ac magnitudines continens, coercet ac moderatur. H

Eiuſdem ex eadem oratione.

Si autem ſol, cum ſit c[illegible]us, quod cadit ſub viſum, qui [illegible] poteſt comprehe[illegible] tot & tantas vbi [illegible] [illegible] & probra [illegible] non mutat[illegible]

A nec paruum vel magnum ictum ſentit:incorpoream ſapientiam polluí exiſtimas & mutare naturam, ſi eius templum cruci affigitur, vel ſolutionem ſuſcipit, vel vulnera perpetitur, vel corruptionem aut interitum admittit? Sed templum quidem patitur, ſubſtantia autem immaculata,& omni ex parte impolluta remanet.

Eiuſdem ex libro, de deſcriptione graduum.

Acquiſitam autem gloriam pater non ſuſcipit, vt qui ſit perfectus, infinitus, & nec mente comprehendi poteſt,& nec pulchritudine indiget, & eſt ab omni probro & contumelia alienus, ſed neq; verbum eius, qui Deus eſt ex ipſo genitus, per quem facti ſunt Angeli, & cœli, & infinitæ terræ magnitudines, & omnes, vt ſemel dicam, rerum generabilium materiæ & compoſitiones: ſed homo in Chriſto, qui ſurgit à mortuis, exaltatur, & glorificatur, aduerſariis probrum & ignominiam in ſe accipientibus.

Eiuſdem ex eodem libro.

B Qui autem propter inuidiam aduerſus eum inimicitias inceperunt,& infeſta acie in eum proceſſerunt, funduntur & fugantur, cum verbum & Deus ſuum ipſius templum ſplendide & magnifice reſtituit.

Eiuſdem ex interpretatione X [illegible] II. Pſalmi.

Eſa. 53. Tandem ergo Propheta Eſaias ipſa quidem eius paſſionum veſtigia proſequens his hoc quoque maiori & altiori voce ſubiunxit. *Et vidimus ipſum: & non habebat nec ſpeciem, nec pulchritudinem, ſed ſpeciem eius ſordidam & abiectam præter filios hominum.* Deinde aperte oſtendens, quod ad hominem, non ad Deum, referuntur indecoræ ſpecies & affectiones, protinus ſubiungit. *Homo in plaga exiſtens, & ſciens ferre infirmitatem.*

Eiuſdem ex eadem interpretatione.

Ipſe ergo is eſt, qui poſt contumelias indecorus, & deformis viſus, deinde rurſus mutatione facta decorem induit. Neque enim qui in ipſo inhabitabat, Deus, inſtar agni ad mortem ducebatur, & tanquam ouis mactabatur qui naturaliter ſub viſum non cadit.

Sancti Athanaſii Epiſcopi Alexandrini, & Confeſſoris, ex epiſtola ad Epictetum.

Athanaſius C Quis eſt adeo impius, vt dicat ſimul & ſentiat, quod diuinitas, quæ eſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, ſuit circumciſa,& imperfectus ex perfecto factus eſt, & quod id quod ligno affixum eſt, non erat corpus, ſed ipſa opifex ſubſtantia?

Eiuſdem ex eodem opere.

Quæ enim verbi propria erat humanitas, ea conuenienter ad ſeipſum referebat, vt nos diuinitatis verbi participes eſſe poſſemus,& erat admirabile, quod idem erat patiens, & non patiens. Patiens quidem, quod eius proprium corpus patiebatur, & erat in ipſo patiente, non patiens autem, quod cum natura ſit Deus verbum, eſt impatibilis:& ipſe quidem incorporeus erat in corpore patibili, corpus autem in ſe habebat verbum impatibile, quod delet ipſius corporis infirmitas.

Patiens & non patiens.

Eiuſdem ex eadem epiſtola.

Cum enim eſſet Deus, & Dominus gloriæ, erat in corpore turpiter & ignominioſe cruci affixo. Corpus autem, patiebatur quidem in ligno punctum, & ex eius latere fluebat ſanguis & aqua, cum vero eſſet verbi templũ, erat plenum diuinitate. Propterea ergo ſol quidem, cum videret ſuum opificem ac creatorem, in corpore probro & contumelia affecto patientem, radios contraxit, &

D terram obſcurauit. Ipſum autem corpus, quod naturam habebat mortalem, præter ſuam naturam reſurrexit propter verbum quod in ipſo erat, & ceſſauit quidem a naturali interitu & corruptione indutum autem verbo, quod eſt ſupra hominem, ab interitu & corruptione alienum euaſit.

Eiuſdem ex libro maiore de fide.

Act. 13. Quod excitatum à mortuis, homo erat, an Deus? Interpretatur Petrus Apoſtolus qui melius nobis ſcit, & dicit: *Cum eum de ligno depoſuiſſent, poſuerunt ipſum in monumento, Deus autem ſuſcitauit a mortuis.* Corpus ergo Ieſu mortuum, quod de ligno depoſitum eſt, & in monumento poſitum, à Ioſeph autem ab Arimathia ſepultum, ipſum Deus verbum ſuſcitauit, dicens, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum.* Qui cum etiam omnes mortuos viuificet, etiam ex Maria ſuſceptum hominem Chriſtum Ieſum viuificauit, quem aſſumpſit. Si enim cũ eſſet in cruce, quæ prius diſſoluta erant, ſanctorum mortua corpora ſuſcitauit: multo magis ſuſcitare potuit corpus quod geſtauit qui eſt ſemper viuens Deus verbum, vt dicit Paulus. *Viuens enim Dei verbum, & efficax.*

E

Ioann. 2.

Matth. 26.

Heb. 4.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Vita ergo non moritur, ſed mortuos viuificat. Sicut enim lux in loco tenebricoſo non læditur: ita nec vita pati poteſt quæ mortalem naturam inuiſit, eſt enim immutabilis. & nec verti, nec diuerſa & alteria eſſe poteſt verbi diuinitas. Sicut enim in propheta dicit de ſeipſo Dominus. *Videte me, quod ego ſum, & non ſum immutatus.*

Mal. 3.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Qui viuit, mori non poteſt, ſed mortuos potius viuificat. Eſt ergo & fons vitæ, diuinitate, quam habet ex patre: & homo qui mortuus eſt, vel potius à mortuis ſuſcitatus, qui etiam intercedit pro nobis: qui ex virgine Maria natus eſt: quem verbi diuinitas propter nos ſuſcepit.

F

Eiuſdem ex eadem oratione.

Accidit vt Lazarus morbo affectus, moreretur. Homo autem Dominus, non ægrotans, nec inuitus petiit, ſed ſua ſponte ad mortis œconomiam acceſſit, confirmatus a Deo verbo, qui in ipſo habitabat, qui dixit. *Nemo tollit eam nam à me, ex meipſo eam pono, Poteſtatem habeo ponendi ipſam.* Diuinitas ergo eſt [illegible], quæ ponit, & accepit animam hominis [illegible] geſtauit. Plenum enim hominem ſuſcepit, [illegible] plenum ipſum, & cum ipſo mortuos viuificet.

Ioann. 10.

Eiuſdem ex oratione aduerſus Arianos.

Quando ergo dicit beatus Paulus, *Pater ſuſcitauit filium à mortuis* [illegible] nobis narrat, quod Ieſus dixit, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum, dicebat autem,* inquit, *de templo corporis:* clarum eſt ergo iis qui attendunt, quod corpore excitato, dicitur filius apud Paulum ſurrexiſſe à mortuis. [illegible] corporis in ipſius perſona dicuntur. Ita etiam quando dicit, *Vitam dedit pater ipſo,* vitam in carne datam, intelligendum eſt. Si enim ipſe vita eſt, quomodo vita vitam accipit?

Roman. 1.

G

Eiuſdem ex oratione de incarnatione.

Cum enim [illegible] verbum non aliter eſſe ſoluendum hominum interitum, niſi omnino moreretur, fieri autem non poterat vt verbum moreretur, quod eſt immortale & patris filius: ea de cauſa, quod mori poſſet ſibi corpus aſſumit, vt rationis ac verbi quod ſupra omnes erat, effectum particeps, pro omnibus morti ſatis faceret. & propter verbum inhabitans, ab interitu & corruptione ſeruatum maneret, & deinceps interitus & corruptio ceſſaret ab omnibus, reſurrectionis gratia. Vnde tanquam hoſtiam ab omni macula liberam, corpus à ſe acceptum ad mortem offerens conuenienti oblatione, ab omnibus ſimilibus protinus mortem deleuit. Cum enim ſuper omnes eſſet Dei verbum, merito ſuum ipſius templum, & corporale inſtrumentum pro omnium animis pretium offerens, id quod morti debebatur, impleuit: & ita per id quod erat ſimile, cum omnibus conuerſans, ab interitu & corruptione alienus Dei filius, iure quoque omnes incorruptione induit, in promiſſione reſurrectionis. Ea etenim quæ erat in morte corruptio & interitus, aduerſus homines non amplius habet locum, propter verbum quod in eis habitat per vnum corpus.

H

Eiuſdem ex eadem oratione.

Ea de cauſa poſt diuiniſſimas ſuas ex factis oſtenſiones, iam etiam pro omnibus ſacrificium obtulit, pro omnibus templum ſuum morti tradens. Vt omnes ab antiqua tranſgreſſione immunes & liberos faceret, ſeipſum autem, vel morte ſuperiorem oſtenderet, primitias vniuerſorum reſurrectionis, proprium corpus ab in-

A interitu alienum oſtendens. Corpus etenim ipſum quidem communem habebat ſubſtantiam: erat enim humanum corpus etiamſi recentiori miraculo ex ſola virgine conſtitutum. Cum eſſet tamen mortale, ex ſimilium conſequentia mortuum eſt, ſed propter verbum quod ipſum inuaſerat, non amplius ſecundum propriam naturam corrumpebatur, ſed propter inhabitans Dei verbum, fuit ab interitu & corruptione ſeiunctum.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Vnde vt antea dixi, verbum, cum fieri non poſſet vt ipſum moreretur, erat enim immortale, accepit ſibi corpus quod poſſet mori, vt ipſum, tanquam proprium, pro omnibus offerret, & vt ipſe pro omnibus patiens, eo quod in ipſum deueniſſet, eum deleret qui mortis habebat imperium.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Patiens enim corpus ſecundum corporum naturam, moriebatur, habebat autem fidem incorruptionis ex verbo in eo habitante. Neque enim moriente corpore verbum quoq; moriebatur. Sed erat quidem ipſum impatibile, & ab interitu alienum, & immortale, vtpote
B quod eſſet Dei verbum, imo potius cum ipſo corpore conuerſans, arcebat ab ipſo eam, quæ eſt ſecundum naturam, corporum corruptionem. Vnde etiam dicit ei
Psal. 15. ſpiritus. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.*

Damaſus. *Sancti Damaſi Epiſcopi Romani, ex expoſitione.*

Si quis dixerit quod in paſſione crucis dolorem ſuſtinuerit filius Dei, & Deus, & non caro cum anima quam induit forma ſerui, quam ſumpſit, ſicut dixit ſcriptura, anathema ſit.

Ambroſius. *Sancti Ambroſij Epiſcopi Mediolanenſis, ex libro de fide catholica.*

Sunt nonnulli qui eo impietatis proceſſerunt, vt exiſtiment Domini diuinitatem fuiſſe circumciſam, & ex perfecto factum eſſe imperfectum, & quod in ligno non fuit caro, ſed illa diuina ſubſtantia, quæ eſt omnium opifex.

Eiuſdem ex eodem libro.

Caro paſſa eſt, diuinitas manet à morte immunis. Corpus lege humanæ naturæ ceſſit vt pateretur. Quomodo
Matth. 10. enim poteſt mori Deus, cum anima mori nequeat? *Ne*
C *timete enim, inquit, eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere.* Si ergo anima occidi non poteſt, quomodo poteſt diuinitas ſubiecta eſſe morti?

Baſilius. *Sancti Baſilij Epiſcopi Cæſarienſis.*

Quod cuilibet notum eſt, qui dictionis Apoſtolicæ voluntatem parumper attenderit, quod non tradit nobis modum diuinitatis, ſed œconomiæ rationes, declarat illud, *Dominum enim ipſum, & Chriſtum Deus fecit hunc Ieſum quem vos crucifixiſtis*, voce indicatiua, ad id quod eſt in eo humanum, & quod ab omnibus videtur, aperte referens.

Nazianzen. *Gregorij Epiſcopi Nazianzeni, ex epiſtola ad beatum Nectarium Conſtantinopolitanum.*

Quod autẽ in eccleſiaſticis difficultatibus eſt omnium difficillimum, eſt Apollinariſtarum licentia, quos neſcio quomodo tua contẽpſit ſanctitas, ſibi æque ac nos, communicandi arrogantes poteſtatem. *Et paulo poſt.* Et nondum eſt hoc graue, ſed quod eſt omnium grauiſſimum, ipſum vnigenitum Dei filium eorum qui ſunt iudicem, vitæ principem, mortis euerſorem, mortalem
D eſſe aſſerit, & ſua diuinitate paſſionem ſuſcepiſſe, & in triduana illa corporis morte, diuinitatem quoque vna cum corpore morte affectam eſſe, & ita rurſus patrem eum à morte ſuſcitaſſe.

Eiuſdem ex priore expoſitione ad Cledonium.

Ariani. Si eſt homo quidem inanimus, hoc etiam dicunt Ariani, vt paſſionem ad diuinitatem referant, tanquã quod mouet corpus, id etiam patiatur.

Eiuſdem ex oratione de filio.

Reſtaret, vt de eo quod eſt, ei mandatum eſſe, eumque mandata ſeruaſſe, & omnia quæ ei grata & accepta erant feciſſe, tractaremus, præterea autem de perfectione, & exaltatione & quod didicit ex iis quæ paſſus eſt
E obedientiam, & de ſacerdotio, & oblatione, & traditione, & oratione ad eum qui à morte poteſt ſeruare, & anxietate, & guttis & precatione, & ſi quid aliud eiuſmodi, niſi omnibus eſſet manifeſtum, quod eiuſmodi nomina, quæ ſunt eius quod afficitur ac patitur, non naturam immutabilem, & quæ eſt altior quam vt patiatur, ſignificent.

Eiuſdem ex oratione de Paſchate.

Quis iſte eſt qui venit de Edom, & de terreſtribus? Vel quomodo Eſa. 63.
do rubræ veſtes eius qui caret & ſanguine, & corpore, tanquam eius qui torcular ingreſſus eſt, & plenum torcular calcauit? Propone tibi pulchritudinem veſtis corporis paſſi, & paſſione exornati, qua nihil eſt amabilius, neque formoſius.

Sancti Gregorij Epiſcopi Niſſeni, ex oratione Catechetica.

Et hoc quidem eſt Dei naturale, quod attinet ad œconomiam de morte, & reſurrectione a mortuis, vt morte quidem ſolui animam à corpore, ex neceſſaria naturæ conſequentia non prohibeat, ſed ea inter ſe rurſus redu- F
cat per reſurrectionem.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Quoniã enim non aliunde quam ex noſtra maſſa erat homo qui Deũ ſuſcepit, qui per reſurrectionẽ exaltatus eſt cũ diuinitate. Quemadmodũ in noſtro corpore, vnius ſenſorij operatio, ad omnẽ cõſenſum ſecũ trahit id quod parti vnitũ eſt. Ita perinde ac ſi vniuerſa natura ſit vnum quodpiã animal, quæ ſit ex parte reſurrectio, peruadit ad vniuerſum quod eſt in natura continuũ & vnitũ, ex parte toti impartita, & cõmunicata. Quid ergo præter probabile myſteriũ dicimus, ſi qui ſtat, inclinat ad eum qui cecidit: qui iacet, ad id quod reſurrexit.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Conſequens autem fuerit etiam in hac parte, non hoc quidem reſpicere, illud vero negligere: ſed in morte quidem id quod eſt humanum intueri: in labore vero, id quod eſt diuinius curioſe inquirere.

Eiuſdem, ex opere aduerſus Eunomium.

Neque humana natura Lazarum viuificat, nec deflet Ioann. 11.
iacentem impatibilis potentia. Sed lacryma quidem eſt hominis propria, vitæ autem ea quæ vere vitæ ſunt. Non nutrit multa hominum millia humana mendicitas, non G
accurrit ad ficum omnipotens poteſtas. Quis ex itinere deſatigatur, & quis vniuerſum mundum citra vllum laborem verbo conſtituit, quid eſt ſplẽdor gloriæ, & quid eſt quod clauis configitur, quænam forma in paſſione colaphis cęditur, & quę ex æterno glorificatur, hęc aperta ſunt, licet nemo orationes interpretetur.

Eiuſdem ex eodem opere.

Reprehendit eos qui humanæ naturæ paſſionem adſcribunt. Vult autem omnino ipſam diuinitatem paſſioni ſubiicere, cum enim ſit duplex & ambigua exiſtimatio diuinitaſne an humanitas paſſa ſit, vnius accuſatio, eſt omnino eius quod deeſt confirmatio. Si ergo eos reprehendunt, qui paſſionem in humanitate fuiſſe vident, eos omnino laudãt, qui dicunt fuiſſe paſſam filij diuinitatem. Quod autem per hęc confirmatur, eſt abſurdi eorum dogmatis patrocinium. Si enim patris quidem, vt ij volunt, filij diuinitas, patris autem diuinitas ſeruatur impatibilis: impatibilis ergo natura ab ea quę paſſionem ſuſcipit aliena eſt.

Sancti Amphilochij Epiſcopi Iconij, ex oratione in illud, Amen amen dico vobis.

Qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me habet vi- Ioann. 5.
H *tam æternam.* Cuius ergo ſunt carnis affectiones? Ergo ſi das quidem carni affectiones, ei quoque verba humilia concede, & cui miracula adſcribis, ſublimia quoque & magnifica verba tribue. Qui enim miraculorum effector Deus eſt, alta & ſuis factis digna loquitur. Qui autem patitur, homo recte humilia & ſuis affectionibus dicit conuenientia.

Eiuſdem ex oratione in illud: Pater, maior me eſt.

Quando autẽ carni affectiones, & Deo miracula dederis, neceſſe eſt vt ... humiles quidem ſermones ex Maria nato ..., ſublimes autem & Deo conuenientes

A ... tes, ver... quod erat in principio. Propterea e- nim alicubi quidem magnifica & ſublimia, alicubi vero humilia & abiecta verba loquor, vt per ſublimia inhabitantis verbi nobilitatem oſtendam: per humilia autem, humilis carnis imbecillitatem ſignificem. Quocirca alicubi quidem dico me eſſe patri æqualem, alicubi vero maiorem patrem, non mecum pugnans, ſed oſtendens me eſſe Deum & hominem: Deum quidem per ſublimia, per humilia vero hominem. Si autem vultis ſcire quomodo pater meus maior me eſt, id dixi ex carnis, & non ex diuinitatis perſona.

Eiuſdem ex oratione in illud, Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.

Ne ergo carnis paſſiones verbo impatibili inieceris. Deus enim ſum & homo, Hæretice. Deus, vt ſpondent miracula. Homo, vt teſtantur affectiones, & ea quæ paſſus ſum. Quoniam ergo Deus ſum & homo, dic quis paſſus eſt? Si Deus paſſus eſt, id dixiſti quod eſt blaſphemum. Sin autem caro paſſa eſt, cur non ei tribuis paſſionem, cui timorem adiungis? Alio enim patiente, alius non pertimeſcit, & dum homo crucifigitur, Deus non B perturbatur.

Eiuſdem ex oratione aduerſus Arrianos.

Et ne longiori vtar oratione, paucis rogo te Hæretice. Qui ex Deo eſt ante ſecula genitus, paſſus eſt, an qui ex Dauid poſtremis temporibus natus eſt Ieſus? Si ergo diuinitas paſſa eſt: dixiſti quod eſt blaſphemum. Sin autem homo, vt habet veritas: quare homini paſſionem non adſcribis?

Eiuſdem ex oratione de filio.

Cum enim dixiſſet Petrus, quod *& Dominum & Chriſtum ipſum fecit Dominus*, ſubiunxit, *Ieſum quem vos crucifixiſtis, eum Deus ſuſcitauit à mortuis.* Non diuinitas autem morte affecta eſt, ſed homo, & qui eum ſuſcitauit à mortuis, verbum eſt Dei potentia, qui dixit in Euangelio, *Soluite templum hoc, & triduo excitabo illud.* Quare ſi dicatur, & Dominum ipſum & Chriſtum fecit Deus, qui morte C affectus eſt, & ex mortuis reſurrexit, carnem dicit, & non diuinitatem filii.

Eiuſdem ex oratione in illud, Non poteſt filius ex ſeipſo facere quidquam.

Neque enim habebat naturam, vt vita à corruptione & interitu detineretur. Quandoquidem diuinitas ad paſſionem non attracta eſt. Quonam enim id poſſet ratione? Sed humanitas ad incorruptionem renouata eſt. 1. Cor. 15. *Oportet enim*, inquit, *mortale hoc induere immortalitatem, & hoc corruptibile induere incorruptionem.* Vides quam exacte & accurate dictum ſit, mortale hoc monſtrauit, ne putares eſſe alius carnis reſurrectionem.

Flauianus.

Sancti Flauiani Epiſcopi Antiocheni in de... Paſcha.

Propterea etiã crux nobis libere prædicatur, & mortem Domini confitemur, nihil præbente diuinitate, eſt enim diuinitas impatibilis. ſed corpore œconomiã implente.

Eiuſdem de Iuda proditore.

Quare quando Dominum traditum audieris, ne diuinam authoritatem ad humilitatem & abiectionem detraxeris, neque corporales affectiones diuinæ poteD ſtati adſcripſeris. Quod enim eſt diuinum, eſt impatibile, & ab omni mutatione verſioneque remotum. Etſi enim propter humanitatem, ſuam tamen naturam non mutauit. Sed cum eſſet id quod erat, conceſſit diuinitas vt corpus mortis periculum faceret.

Theophylacti Epiſcopi Alexandrini, ex feſtino tomo.

Eorum enim quæ carẽt ratione, non tolluntur & ponuntur rurſus animæ, ſed vna cum corporibus intereunt, & in terram reſoluuntur. Seruator autem, cum animam ſuam paſſionis tempore è proprio corpore abſtuliſſet, reſurgens à mortuis, in eo rurſus repoſuit. Huius autem rei nobis fidem faciens, prædixit per Pſalmiſtam clamans. *Non relinques animam meam in inferno neq; ſanctum tuum ad re corruptionem.*

Animæ irrationales mortales.

Pſal. 15.

Beati Gelaſii Epiſcopi Cæſareæ Palæſtinæ ex oratione in Epiphania.

Gelaſius. E

Vinctus, vulneratus, crucifixus, contrectatus eſt, verbices tulit, lanceæ cicatricem accepit. Hæc omnia corpus ex Maria natum ſuſtinuit. Id autem quod ante ſecula ex patre genitum eſt, nemo poterat lædere, neque enim ea ... verbi natura. Quomodo enim poſſet diuinitas retineri, quomodo vulnerari, quomodo incorporea natura cruentari, & quomodo ſepulturæ vinculis implicari? Da ergo ea quæ non potes lędere, & honora diuinitatem, & te neceſſitatis oratio contineat.

Sancti Ioannis Epiſcopi Conſtantinopolitani, ex oratione in illud, Pater meus vſque adhuc operatur, & ego operor.

Quod ſignum oſtendis nobis quod hæc facias? Quid ipſe? Soluite templum hoc, inquit, & ego triduo excitabo illud, dicens de ſuo corpore. Sed illi hoc non intellexerant.

Et paulo poſt.

F Quomodo non prætermiſit hoc Euangeliſta, ſed ſubiunxit correctionem dicens, *Ille autem dicebat de templo ſui corporis.* Non dixit enim, *Soluite corpus hoc*, ſed *templum*, vt Deum inhabitantem oſtenderet. *Soluite templum hoc* Iudaico multo melius. Iudaicum enim habuit legem, hoc vero legiſlatorem. Illud literam quidem occidentem, hoc vero ſpiritum viuificantem. Templum Iudaicum.

Eiuſdem ex oratione, quod quæ humiliter dicta & facta ſunt, non propter potentiæ imbecillitatem, ſed propter œconomiam facta ſunt.

Quomodo ergo hic dicit, *Si poſſibile eſt:* Oſtendit humanæ naturæ imbecillitatẽ, quæ à præſenti vita abrumpi nolebat, ſed recuſabat, & tergiuerſabatur, propter præſentis vitæ amorem illi à Deo ab initio inditum. Si enim cum ipſe tot & tãta dixit, auſi ſunt quidem dicere, quod carnem non acceperit: Si nihil horum dictum eſſet, quid non dixiſſent. Matth. 26.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Vide quomodo etiam priorem eius ætatem expoſituri. Interroga ergo Hæreticum. Deus veretur ne, & recuſat, & cunctatur, & dolore afficitur? & ſi dixerit ita, G deinceps recede, & ſtatue eum infra cum Diabolo, vel potius eo inferius. Neque enim ille audebit hoc dicere. Sin autem dixerit nihil horum eſſe Deo non indignum, dic ergo nec orat Deus. Nam præter hæc, aliud quoque erit abſurdum, ſi Dei verba ſint. Non enim angorem ſolum & triſtitiam hęc verba ſignificant, ſed etiam duas voluntates: vnam quidem patris, vnam filii inter ſe contrarias: dicere enim, *Non vt ego volo, ſed ſicut tu*, eſt eius qui hoc indicat. Duæ voluntates.

Eiuſdem ex eadem oratione.

Si hoc enim in diuinitate dictum ſit, exoritur quædã contradictio, & multa ex eo abſurda enaſcuntur. Si autẽ in carne, ſunt rationi conſentanea quæ dicta ſunt, & nihil erit quod poſſit reprehendi. Neque nolle mori carnem, damnari poterit: hoc eſt enim naturæ. Ipſe enim quæcunque ſunt naturæ, præter peccatum, copioſiſſime oſtendit, vt ora hæreticorum obturaret. Quando ergo dicit, *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* &, *Non vt ego, ſed vt tu vis*, nihil aliud oſtendit, quam ſe vere eſſe circundatum carne, quæ mortem timeret. Timere enim mortem & recuſare & angore ac mœrore affici, eſt illius. Quandoque ergo eam nudam, & à ſua operatione deſtitutam relinquit, vt cum eius infirmitatem oſtenderit, eius quoq; naturam probet. Quandoq; autem eam cælat, quia non eſt homo tantum. H

Seueriani Epiſcopi Gabalarum, ex eius oratione de ſignaculis.

Seuerianus.

Iudæi de iis pugnant quæ apparent, ignorantes id quod non apparet, & carnem quidem crucifigunt, diuinitatem autem non perimunt. Si enim ſcriptio, quod eſt verborum indumentum, *mea verba non pereunt*. quomodo Deus verbum, fons vitæ vna cum carne interiit? Paſſio eſt in corpore, impatibilitas autẽ in dignitate. ECCE tibi eos qui & orientales, & occidentales, & etiam auſtrales & boreales orbis terræ partes colunt, vanam vScriptum verborum indumentum.

A ſtian hæc am... hen... e ... ten... nis, & diuinam na... eſſe impatibilem aperte prædicate, & vtramq; linguam, Græcam dico & Romanam, conſentientem de diuinis confeſſionem proferre.

ERAN. Ego quoque admiror virorum conſenſum, multam quidem certe in eorum ſcriptis diuſionem aſpexi.

ORTH. Ne ægre tuleris. Vehemens enim aduerſus aduerſarios contentio, in cauſa fuit vt modum excederent. Hoc ipſum ſolent etiam ... qui plantant arbores. Quando enim viderint inclinatam arborem, non ſolum eam erigunt, ſed in alteram etiam partem inflectunt, vt per nimiam in contrarium inclinationem vt recta ſit efficiant. Vt autem ſcias, quod, qui hanc multiplicem, & multiformem hæreſim immodicis blaſphemijs confirmare contendunt, veteres quoque Hæreſiarchas celare conantur, audi rurſus ſcripta Apollinaris, quæ diuinam naturam impatibilem prædicant, & corporis eſſe paſſionem confitentur.

Apollinaris.

Apollinaris ex ſumma.

B Solutum templum, hoc eſt, corpus eius qui excitat, dicit Ioannes. Omnino autem vnum eſt corpus apud ipſum, & non eſt aliquando aliud apud ipſos. Si autem apud Dominum vnum ſuit corpus Domini, quæ ſunt propria corporis, fuerunt eius propria per corpus.

Et rurſus.

Hoc enim verum eſt, quod verbi cum corpore coniunctio non ſit ex verbi circumſcriptione ... amplius habeat quam corporis complexus ... etiam in morte manet ... immortalitas. ... compoſitione ſuperior, eſt etiam diſſolutione. ... ſolutio autem mors eſt. Neque enim compoſitione comprehenſus eſt, extinctus enim eſſet mundus, in que in diſſolutione, quæ ex diſſolutione oritur, ... genitam habuit, vt anima.

Et rurſus.

Sicut ex monumentis mortuos egredi dicit Seruator, etſi animæ illinc non egredientur: ita ſeipſum dicit ex C mortuis reſurrecturum, etiamſi ſit corpus quod reſurgat.

Et in alio etiam ſimul opere hæc ſcripſit.

Eſt hominis ſurgere à mortuis, Dei autem excitare. Vtraque autem Chriſtus. Deus ergo erat, & homo. ... ſolum Chriſtus, non viuificaſſet mortuos: & ... Deus, non ſeorſum à patre aliquos mortuos viuificaſſet. Vtraque autem Chriſtus. Deus ergo & homo idem. ... homo Chriſtus, mundum non ſeruaſſet: & ... Deus, ... paſſionem non ſeruaſſet. Vtraque ... Chriſtus. Deus ergo eſt & homo. Si ſolum homo ... Deus, non ... homines ... *Et paulo poſt.* Caro eſt non vt inſtrumentum, quod affectionibus cum diuinis coniungitur, ne ... ſunt, nec facta carnis propria, & affectionibus ſubiecta vt caro conuenit, affectionibus dominatur, eo quod ... caro Dei.

Et rurſus paulo poſt.

Filius in mundo peregrinatur, carne a virgine ſumpta, quam ſancto Spiritu impleuit ad omnium noſtrum D ſanctificationem: mori autem morte tradita per reſurrectionem, mortem ſoluit ad omnium noſtrum reſurrectionem.

In libello autem de fide hæc ſcripſit.

Et cum eſſet circa carnem affectiones, ſuam impatibilitatem habuit potentia. Impius ... ergo, qui affectionem aut paſſionem ad potentiam ... ducit.

Et in libello de ... hæc rurſus ...

Hic ergo eundem ſignificans, vt hominem quidem, ... mortuis. ... Deum autem, ... creaturæ ... Magiſtris ... impatibilem ... prædicare, & templum ... vocare, & Deum verbum id ſuſcitaſſe aſſe-

E ERAN. Audiui, & ... ſum, & me valde pudet noſtra magni viſa eſſe fugiendi, quam quæ ab hoc viro nouo introducta ſunt.

ORTH. Ego autem tibi ... quoque ex altero Hæreticorum ... qui vnigenitum diuinitatem eſſe impatibilem ... prædicat.

ERAN. Quem narras ... dicis?

ORTH. Euſebium ... audiuiſti Phœnicem, qui Emeſæ vrbis ad Libanum fuit Pontifex.

ERAN. Incidi in aliquot eius ſcripta, & inueni eum valde conſentire cum dogmatibus Arij.

ORTH. Is erat ... ſectæ, & tamen cum vellet oſtẽdere Patrem maiorem vnigenito, prædicat eſſe impatibilem eius ... diuinitatem, & de ea ... magna & admirabilia certamina ſuſcepit.

ERAN. Valde mihi cupienti eius quoque dicta afferes.

ORTH. Prolixius ... tibi teſtimonium afferam, vt tuum deſiderium expleam. Audi ergo virum clamantem. Exi... autem eum ad vos bis verbis vti.

F *Euſebij Emeſeni.*

Quia de cauſa timet mortem, ne quid à morte patiatur quid enim erat illi mors, an non ſecedere virtutem & potentiam ... carne? numquid enim clauum ſuſcepit virtus ac potentia vt timeret ... anima noſtra non patitur quæ ... corporis, ... eo vna ſit ſed excæcatur ... confirmatur: pes amputatum, & non ... & natura teſtatur, & Dominus ... probat, dum dicit: *Nolite timere ... poſſunt occidere, animam autem occidere non poſſ...* ... qui non fecerunt, non quod ... poſſint, ſi velint, efficere, vt ... corpus qui creauit ... formauit, is eadem patitur quæ ... corporis affectiones in ſe ſuſcipit. Sed plus eſt Chriſtus pro nobis, & non mentimur. *Panis autem ... mego dabo caro mea eſt*, quam dedit pro nobis. ... quod dedi ... crucifixum eſt quod crucifigitur. Qui ... hab... & habitandi ... *Pater in manibus tuis depono ſpiritum meum*, non in ... qui ... aſſerunt vt exeat. Non ſum ... abſtineo, bene ... voto ... Am ... ſerui ... quid virtus ... paſſiones ne ſuſpere ... po tenti ... blaſphemiis. Dic quid potes ... & non contendo. Si autem ... ſuccenſes, quod id non poſſim ... ſotes? Non ſuſcepit clauum ... virtutem. Sed per con ... quid ſit pati per conſenſum. Pati ... conſenſum, vi ... in carnem clauus, in potentiam autem peruadit dolor. Hoc dicamus per conſenſum ... dolor ... potentia non percuſſi. Dolorem enim ... omnino conſequitur. Si autem ... corpus, ſæpe confirmata & corroborata ... contemni propter vites corporationis ... aliquis ingenue & non contendere ... vel quid per conſenſum paſſa eſt. ... Chriſtus non mortuus eſt pro nobis? Q... mortuus eſt: *Pater in manibus tuis depono ſpiritum meum*: ... tus, manſit corpus: non ſpirans manſit corpus ... mortuus eſt ergo? Mortuus eſt pro nobis, ... obtulit, ſacerdo obtulit ho... am, *dedit pro nobis* ..., &, *Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.* ... N... hæc dicta, ... eorum tentem Dicit Dominus. *Panis Dei deſcendit de cælo*, & interpretans, etiam ... myſteria, ... dicere, carnis ... Car... de cælo. ... deſcendit de cœlis. Quomodo ... dicit, Panis Dei viuus & deſcendit de cœlis. Interp... ans autem di-

Anima ab patitur cū corpore.

Matth. 10

Ioan. 6.

Ioan. 10.

G

H

Rom. 6.

Ioan 6.

cit.

A eſt. [illegible] nam virtus, ſuſcepto corpore, de cœlis deſcendit, [illegible] quod habet virtus, carni aſ[illegible]ibi[illegible]. Ergo etiam conuerte. [illegible] patrem, virtuti a[illegible]. Quomodo paſſus eſt Chriſtus pro [illegible]bis? Conſputus eſt, in maxill[illegible] percuſſus eſt, frontē eius co[illegible]ona [illegible]polluerunt, foſſi [illegible]t eius manus & pedes. Hæ ſunt omnes in corpore paſſiones: referuntur autem etiam ad eum qui inhabitat. [illegible]ce lapidem in Imperatoris imaginem. Quid dicitur? [illegible]ciſti iniuriam Imperatori. Conſcinde veſtem Imperatoris. Quid dicitur? [illegible]ſurre[illegible] aduerſus Imperatorem. Crucifige corpus Chriſti. Quid dicitur? Chriſtus mortuus eſt pro nobis. Sed quid te aut me opus eſt? Accedamus ad Euangeliſtas. Quomodo accepiſtis a Domino quemadmodum mortuus eſt Dominus? Dicunt. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ſpiritus ſurſum & corpus in cruce pro nobis. Obtulit enim [illegible], quod, quæ in eius ſunt corpore, illi attribuuntur.

Eiuſdem ex eodem libro.

Venit ad noſtram naturam ſeruandam, non ad ſuam
B perdendam. Si voluero dicere camelum volare, vos protinus alienum ac peregrinum ducitis, quia naturæ non conuenit, & recte facitis. Si voluero dicere, homines in mari habitare, non toleratis, & recte quidem facitis, neque enim id admittit natura. Quemadmodum ergo, ſi aliena & peregrina dixero de iis naturis, vos ea peregrina, & aliena ducitis, ita ſi dixero quod virtus illa, quæ eſt ante ſecula, quæ eſt incorporea natura, quæ eſt dignitate impatibilis, quæ eſt apud patrem, quæ eſt a dextris [illegible]ius, quæ in gloria: ſi dixero quod illa natura incorporea patitur, non veſtras antes obturati[s]? Si aures veſtras non obturatis hæc audientes, ego quidem certe [illegible] meum obſtruam. An Angelo poſſumus aliquid facere, vtpote ense ferire, vel omnino ſcindere aut findere? Quid dico, Angelo? animæ ne poſſumus? Non admittit clauum anima, non ſcinditur anima, non vritur. Et ſi dixeri[s] mihi, Quamobrem? Dico tibi. Ita enim condita eſt. Opera eius ſunt
C impatibilia, & ipſe patibilis? Nō vilipendo carnis ſuſceptæ œconomiam, [illegible] d iubeo valere improbitatem & [illegible]ſaniam. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, & crucifixus, ita ſcriptum eſt. Ita vt admiſit natura, nec verba deleo, nec naturam blaſphemo. Sed hæc vera nō ſunt, dicantur verriora, non grauis eſt qui benefacit, nec [illegible]nteus qui docet, niſi forte ingratus ſit qui docetur. Poteſt aliquid pulchri dicere: aures patent vel [illegible]bentiſſime. Vincendi cupiditate ducitur aliquis, & ita ei ſtudens contendit. Putuerunt Iud[æ]i filiū D[ei] [illegible] figere, ipſi in potentiā morte afficere. Po[ſſ]ſtne [illegible]mens [illegible]ori? Eius potentiæ mors, eſt eius defectio. Corpus noſtrum, poſtqu[am] [illegible] erimus mortui, manet. Si vim potentiam morte affecerimus, eo illam ducemus, vt non ſit amplius. Neſci[o] an non poſſitis audire. Corpus [illegible] mort[u]um [illegible] anim[a] ſeparatur, & manet. Si autem a[illegible] vi[illegible]tua factu, quo[d] [e]ſt incorporea, non eſt amplius. Anima quæ moritur, non eſt pe[illegible]. Mors enim eorum, quæ ſunt [im]mortalia, illa eo redigit vt non ſint. Aliud conſidera. Nam nec dicere quidem audeo. Hæc dic[im]us vt ſentimus: legem autem non ſerimus, ſi quis c[o]n[tr]a contendat. Vnū autem ſcio quod
D vnu[s] [illegible] quæ ex iis qui e[illegible] ſinctum percipiet & accedit vnuſquiſque ad Deum, & proponit quod de eo dixit & ſenſit. Ne putes enim Deum libros legere, vel in recordand[o] diſcruciari. Quid dixiſti, & quis audi[ui]t, omnia manifeſta ſunt. Sedet iudex. Producitur Paulus qui hic eſt. Hominem me dixiſti, non habes vitam mecū. Quoniam me non cognouiſti, nec te cognoſco. A[ccedi]t alius. Dixiſti me vnum eorum quæ ſunt, non noſti meam dignitatem, non te noui. Accedit alius. Dicis me non accepiſſe corpus, gratiam meam pro nihi[lo] duxiſti, non eris meæ immortalitatis particeps. Acceſſit alius. Dixiſti me non eſſe natum de virgine, vt ſeruarem corpus virginis, non ſeruaberis. Vnuſquiſque refert ea quæ ſenſit de fide. vidiſti etiam aliam veſtrorum magiſtrorū ſectam, a qua paſſam eſſe vnigeniti diuinitatem nos didiciſſe putatis, hanc blaſphemiam execrari, & diuinitatem eſſe impatibilem prædicare, & eorum, qui illi paſſionem audent attribuere, cæteruam rumpere ac diſſoluere.

E ERAN. Vidi, & præclaram eius diſputationem admiratus ſum, pulchraque viri ſenſa & cogitata demiror.

ORTH. Imitare ergo apes, ô vir bone, & ſacræ ſcripturæ prata, & ſanctorum patrum pulchros flores mente circumuolans, fidei fauos in te contexe. Quod ſicubi herbam inueneris, nec dulcē, nec eſculentam, cuiuſmodi eſt hic Apollinaris & Euſebius, habet tamen aliquid vtile ad mel conficiendum: non eſt alienum quod bonū quidem eſt ſumere, quod vero noxium, relinquere. Etenim apes ſæpe in venenoſis fruticibus inſidentes, quod eſt quidem pernicioſum relinquunt, quod eſt vero ſibi accommodatum accipiunt. Hæc tibi quidem, ô amice, iure fraternæ amicitiæ conſulo. Tu autem recte quidem feceris, ſi monitioni parueris. Sin autē non parueris, nos cum Apoſtolo dicemus, *Nos mundi*. Diximus enim ſecūdum Prophetam, vt iuſſi ſumus.

Quod Deus verbum eſt immutabile

Vnam patris, & filii & ſpiritus ſancti ſubſtantiam [c]ōfeſſi ſumus, & eam eſſe immutabilem communi conſenſu diximus. Si eſt ergo vna trinitatis ſubſtantia: ipſa autē
F eſt immutabilis: eſt ergo immutabilis vnigenitus Dei filius, qui eſt vna perſona trinitatis. Si eſt autem immutabilis, non vtique mutatus conuerſuſque caro factus eſt, ſed carne accepta dicitur caro eſſe factus.

Aliter.

Si per mutationem & conuerſionem in carnem Deum verbum caro factum eſt: nō eſt ergo immutabile. Quod enim mutatur, & fit diuerſum, nemo ſanę mentis immutabile appellauerit. Si autem eſt mutabilis, nec eſt eiuſdē cum eo qui genuit ſubſtantiæ. Quomodo enim fieri po[t]e[ſ]t, vt ſimplicis ſubſtantiæ hoc qu[id]em ſit mutabile, illud vero immu[ta]bile. Si hoc autem [c]onceſſerimus, [o]mnino in Arii & Eunomii blaſphemiam incidemus. Illi enim filium dicunt eſſe alterius ſubſtantiæ.

Aliter.

Si [fil]ius eſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ: factus eſt autem [c]aro filius, ſuſcepta in carnem mutati[o]ne: eſt ergo
G mutabilis ſubſtantia, & non immutabilis. Si autem hanc blaſphemiam quis dicere auſus fuerit, eam o[mni]no [ſ]ugebit blaſphemia in patrem. Etenim ipſum quoque nominabat mutabilem, vt qui ſit eiuſdem ſubſtantiæ particeps.

Aliter.

Deum verbum, carnem, & etiam animā ſumpſi[ſſ]e dicunt ſacræ ſcripturæ. Diuiniſſimus [en]im [E]uangeliſta dixit. *Verbum caro factum eſt.* Neceſſe eſt ergo duorum alterum facere, vt vel verbi mutationem [f]a[te]amur, vel falſam, vtpote quæ doceat omnem ſacram ſcripturam tam nouam quam veterem aduerſari ſuſ[ci]piamus, vel diuinę ſcripturæ credentes, carnis quidem aſſumptionem [c]onfiteamur, ex animo autem mutationem ei[ici]amus dictū Euangelicum pie intelligentes. Hoc eſt ergo faciendum, quandoquidem immutabilem Dei verbi naturam confitemur, & aſſumptæ carnis habemus innumerabilia teſtimonia.

Aliter.

Quod tentorium inhabitat, aliud eſt ab eo quod [i]nhabit[a]tur. Euāgeliſta autem carnem *tabernaculum* appe[l]lauit. In eo aut[e]m dixit Deum verbum habitaſſe. *Verbum*
H *enim*, inquit, *caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Si autem conuerſum caro factum eſt, non habitauit in carne. Atqui eum in carne habitaſſe didicimus. Idem enim Euangeliſta etiam [in] alio loco corpus eius *templum* appellauit. Credendū eſt ergo Euāgeliſtæ qui hoc dictū expli[cuit], & q[uod] aliquibus videbatur dubium, interpretatus eſt. Ioan. 1. Ioannis

Aliter.

Si Euangeliſta, qui ſcripſit, *verbum caro factum eſt*, nihil a[d]d[i]diſſet quod poſſet dubitationem ſoluere: iuſtam fortaſſe haberet excuſationem de hoc dicto de[ce]rtan[di], ſcripti ſcilicet obſcuritatem. Sed cum ſtatim ſubiunxerit, [illegible], hoc eſt, *tanquam in tabernaculo in nobis habitauit* fruſtra ergo conſertis manibus dimicantes nu[g]antur. Id enim quod ante ſcriptum eſt, id quod ſequitur interpretatur.

Aliter.

A Deum verbum eſſe immutabilem ſapientiſſimus Euangeliſta aperte prædicauit. Cum enim dixiſſet, *verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*, ſtatim ſubiunxit. *Et vidimus gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.* Si autem in carne mutatus eſſet, vt ſtulti volunt: non manſiſſet id quod erat. Si autem etiam carne tectus, emittit radios paternæ nobilitatis: habet naturam immutabilem. ſplendet autem etiam in corpore, & ex eo emicat iubar naturæ quæ ſub aſpectum non cadit. Illam enim lucem nihil poteſt obſcurare. *Lux enim lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt*, vt dicit diuiniſſimus Ioannes.

Aliter.

Cum benedictus Euangeliſta vellet explicare gloriã vnigeniti, deinde non poſſet implere quod conabatur: ex ſocietate quam habet cum patre eam oſtendit. Ex illa enim eſt, inquit, natura, perinde faciens ac ſi quis iis qui Ioſeph præter dignitatem ſerui viderent, & eius generis B nobilitatem ignorarent, diceret, Iacob quidem eius eſſe patrem, proauum autem Abraham. Ita enim hic quoque dixit, quod in nobis inhabitans, non obſcurauit naturæ gloriam. *Vidimus enim gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre.* Si autem etiam cum incarnatus eſſet, manifeſtum erat quis eſſet: manſit ergo id quod erat, nec mutationem in carnem ſuſtinuit.

Aliter.

Non ſolum carnem, ſed etiam animam, Deum verbum ſuſcepiſſe confeſſi ſumus. Cur ergo diuinus Euangeliſta animam quidem hic prætermiſit, ſolius autem carnis meminit? Nunquid manifeſtum eſt quod naturam quæ videtur oſtendit, eam autem quæ ei naturaliter coniuncta eſt per eam declarauit? Facta enim mentione carnis, animæ quoq; mentio vtiq; conſequitur. Quando enim audimus Prophetam dicentem, *Benedicat omnis caro nomen ſanctum eius*, non exiſtimamus Prophetam carnibus inanimis præcipere: ſed ex parte totum ad Dei laudem hymnuſque dicendos vocari credimus.

Aliter.

C Illud, *verbum caro factum eſt*, non mutationem, ſed [illegible] humanitatem declarat. Cum enim dixiſſet beatus Euangeliſta, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*, & o[illegible] cœleſtam eorum quæ vid[illegible] quæ [illegible], & vitam & ve[illegible] non inualet, & quædam alia ſimilia poſuiſſet, & [illegible] giam tractaſſet, quantum poſſet mens humana [illegible], & lingua eius fluentis inſeruire, ſubiunxit, *Et verbum caro factum eſt*, tanquam obſtupeſcens, & admirans inſignem eius humanitatem. Qui eſt, & ſemper eſt, & Deus eſt, & omnia fecit, & vitæ æternæ & veræ lucis fons eſt, hominem ſalutis cauſa carnis ſibi tabernaculũ impoſuit. exiſtimatus eſt autem id ſolum eſſe quod apparebat, eadem cauſa nec animæ meminit, ſed ſolius carnis, in quam cadit interitus, & eſt mortalis: animam autem vtpote immortalem prætermiſit, vt oſtenderet immenſam bonitatem.

Aliter.

D Semen Abrahæ diuinus vocat Apoſtolus *Chriſtum Dominum.* Hoc autem verum eſt, vt certe eſt, non ergo Deus verbum in carnem mutatum eſt, ſed ſemẽ Abrahæ accepit, vt ipſe docet Apoſtolus.

Aliter.

Heb. 2. Pſal. 131. Actor. 2. *Iurauit Deus Dauid ſe ex fructu lumbi eius ſecundum carnem Chriſtum excitaturum*, ſicut & Propheta dixit, & magnus Petrus interpretatus eſt. Si autem Deus verbum in carnem conuerſum, Chriſtus nominatum eſt, nequaquam iuramenti veritatem inuenimus. Atqui Deum eſt verum, imo ipſam po[illegible] veritatem didicimus. Mutationem ergo in carnem Deus verbum non ſuſtinuit: ſed ex ſemine Abrahæ, vt erat pollicitus, accepit primitias.

Quod eſt vnio inconfuſa.

Qui vnam diuinitatis & humanitatis naturam poſt vnionem effectam eſſe credunt, naturarum ſeparatas proprietates ea ratione tollunt: earum autem ablatio, eſt E vtriuſq; naturæ negatio. Non enim permittit vnitorum confuſio, vt carnem intelligamus, nec Deum, Deum. Sin autem etiam poſt vnionem diſcerni poteſt eorum quæ vnita ſunt diuerſitas: non eſt ergo facta confuſio, ſed eſt inconfuſa vnio. Si hoc autem in cõfeſſo eſt, non eſt ergo vna natura Chriſtus Dominus, ſed eſt vnus filius puram & ſinceram vtramque naturam oſtendens.

Aliter.

Vnionem & nos dicimus, & ipſi confitentur, factam eſſe in conceptione. Si ergo vnio naturas commiſcuit, & confudit: quomodo caro poſt partum nihil noui habere viſa eſt, ſed etiam humanam effigiem & characterem oſtendit, & infantis menſuram ſeruauit, & faſcias ſuſtinuit, & matris mammam ſuxit: Sin autem hæc non per viſum & exiſtimationem, & quod ita appareret facta ſunt, per viſum ergo & exiſtimationem, vt aiunt, non admittũt vere ergo corpus erat quod videbatur. Sin autem hoc in confeſſo eſt, nõ ergo confudit naturas vnio, ſed vtraque pura & integra remanet.

Aliter.

F Qui hanc variam & multiformem hæreſim compoſuerunt, aliquando quidem Deum verbum carnem factum eſſe dicunt, aliquando autem carnem dicunt ſuſcepiſſe mutationem in naturam diuinitatis. Vtrunq; autẽ eſt & vanũ & ineptũ, & plenum falſitatis. Si enim Deus verbum, vt hi dicunt, caro factum eſt: cur ipſum Deum nominant, & [illegible] ſolum, nempe hominem, eum nominare recuſant, ſed nos etiã qui cũ eo quod Deũ fatemur, etiã hominẽ eſſe dicimus valde accuſant. Sin autẽ caro mutata eſt in naturam diuinitatis: cur iis communicant quæ corpus repræſentant: eſt enim figura ſuperuacanea, ſi ablata ſit veritas. Euchariſtia.

Aliter.

Incorporea [illegible] corporaliter natura non circumciditur. Corporaliter au[illegible], propter ſpiritalẽ cordis circumci[illegible]. Circumciſio autem eſt vtique corporis. Circumciſus eſt autem poſt vnionem Chriſtus Dominus. Sin autem hoc in confeſſo eſt: quod de confuſione dicitur [illegible] eſt. Circumciſio.

Aliter.

G Eſuriiſſe quidem & ſitiiſſe Chriſtum Seruatorem noſtrum didicimus, & hæc quidem vere & non apparitione ſola facta fuiſſe credimus. Hæc autem non incorporeæ naturæ ſed corporis propria. Habuit ergo corpus Chriſtus Dominus, quod ante reſurrectionem naturæ affectiones [illegible] cepit. His autem ſuffragatur diuinus quoque Apoſtolus. *Non enim habemus*, inquit, *Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatũ autem per omnia in ſimilitudine abſque peccato.* Peccatum enim non eſt naturæ, ſed malæ electionis & [illegible]. Heb. 4.

Aliter.

De diuina natura dixit Propheta Dauid, *Non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael.* Euangeliorum autem hiſtoria [illegible] Chriſtum Dominum in naui dormientem. Et autẽ quod [illegible] eſt non dormite, dormire eſt cõtrariũ. Sunt ergo Prophetæ contrariæ Euangeliis, ſi, vt illi dicũt, [illegible] Deus eſt Chriſtus Dominus. Atqui nõ ſunt cõtraria, ab eodẽ enim ſpiritu & hæc & illa fluenta promanarunt. Corpus ergo habuit Chriſtus Dominus cognatum aliis corporibus, quod ſomno itidem opus habuit, & quod de confuſione dicitur, fabulam eſſe oſtenſum eſt. Pſal. 120. Mar. 4.

H

Aliter.

Eſaias Propheta dixit de diuina natura, *Non eſuriet, neque defatigabitur*, & quæ ſequuntur. Euangeliſta autem dicit: *Ieſus autem defatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontem.* Non defatigabitur autem contrarium eſt ei quod eſt defatigari. Contraria eſt ergo Prophetia hiſtoriæ Euangelicæ. Atqui nõ eſt contraria, nam & hæc & illa vnius Dei ſunt. Naturæ ergo, quæ circumſcribi non poteſt, eſt non laborare, implet enim omnia. Corporis autem, quod circumſcriptum eſt, eſt tranſire proprium. Quod autem tranſit, ſi viam ingredi cogatur, ex itinere laborem capit. Corpus ergo erat, quod ambulauit, & defatigatum eſt. Vnio enim non confudit naturas. Eſa. 40. Ioann. 4.

Aliter

A Actor. 27. Dominus Chriſtus dixit diuo Paulo in carcere incluſo. *Noli timere Paule, & quæ ſequuntur.* Is autem, qui ab eo timorem expulit, paſſionem timuit, vt dicit beatus Luc. 22. Lucas, vt etiam cruentæ guttæ ex toto corpore promanarent, & terram corpori ſubiectam irrigarent, ipſeque ab Angelico auxilio confirmaretur. Sunt autem hæc contraria. Quemadmodum enim non ſint contraria, timere, & timorem expellere? Verumtamen non ſunt contraria. Idem enim eſt & Deus natura & homo, & vt Deus quidem eis animum addit qui opus habent, vt eis animus addatur: vt homo autem, ab Angelo fidenter eſſe animo monetur, & ab eo audaciam, & confidentiam accipit, licet & diuinitas, & ſpiritus vna adeſſet vt vnctio, ſed nec coniuncta diuinitas, nec ſanctus ſpiritus tunc corpus aut animam ſuſtentarunt, ſed Angelo hoc miniſterium permiſerunt: vt & animæ & corporis imbecillitatem oſtenderent, & per imbecillitatem oſtenderentur naturæ infirmorum. Hęc autem facta ſunt, diuina ſcilicet natura permittente, vt eorum qui poſtea futuri erant, qui animā quidem & corpus ſuſceptū crederent, probationibus & B demonſtrationibus confirmarentur: qui autem contradicerent, euidentibus teſtimoniis confutarentur. Si ergo conceptioni coniuncta eſt vnio: vnio autem, vt illi dicūt, ambas naturas vnam effecit: quemadmodū integra permanſerunt, quæ ſunt naturarum propria? Et triſtis quidē fuit anima, ſudauit corpus, vt etiam cruentæ guttæ ex nimio timore promanarēt. Si autem hoc quidem corpus, illud vero animæ proprium, non ergo vna natura carnis & diuinitatis ex vnione facta eſt, ſed vnus apparuit filius qui in ſe diuina & humana oſtenderet.

Aliter.

Sin autem dicant poſt reſurrectionem corpus in diuinitatem mutatum eſſe: ita eis reſiſtere oportet. Atqui poſt reſurrectionē viſum eſt circumſcriptum, & habens manus, & pedes, & alias corporis partes, & tangi poterat, & ſub aſpectum cadebat, vulneraque & cicatrices habebat ſicut ante reſurrectionē. Duorum ergo alterū dicere neceſſe eſt, vel diuinæ etiam naturę has partes eſſe tribuendas, ſiquidem corpus in diuinitatis naturam conuerſum C has partes habuit, vel fateri corpus manſiſſe in ſuæ naturæ finibus. Atqui diuina natura ſimplex eſt & incōpoſita. Corpus autem compoſitum, & in multas partes diuiſum. Non eſt ergo mutatum in naturā diuinitatis, ſed poſt reſurrectionē quidē eſt & immortale, & à corruptione, & interitu alienum, & diuina gloria plenū, ſed tamē corpus quod habet propriam circumſcriptionem.

Aliter.

Luc. 24. Apoſtolis non credētibus oſtendit Dominus poſt reſurrectionem & manus, & pedes, & fiſſuras clauorum. Deinde docens non eſſe viſionem quod videatur, ſubiunxit. *Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Corpus ergo non mutatū eſt in ſpiritum: erat enim caro, & oſſa, & manus & pedes. Ergo etiam poſt reſurrectionem corpus remanſit corpus.

Aliter.

Actor. 7. Diuina natura ſub aſpectum non cadit. Beatus autem Stephanus, dicit ſe vidiſſe Dominum. Corpus ergo Domini etiam poſt aſſumptionem corpus eſt. Id enim vidit inſignis victor Stephanus, quandoquidem diuina naD tura cerni nequit.

Aliter.

Matt. 26. Si vniuerſa hominum natura viſura eſt filium hominis venientem in nubibus cœli, vt ipſe dicit Dominus. Exod. 33. Moſi autem rurſus dixit ipſe. *Nemo videbit faciem meam, & viuet.* Sunt autem ambo vera. Veniet ergo cum corpore, cum quo in cœlos aſcendit, illud enim eſt aſpectabile. Actor. 1. Hoc autem Angeli quoque dixerunt Apoſtolis. *Hic Ieſus à vobis in cælum aſſumptus, ita veniet rurſus quomodo vidiſtis eum euntem in cælum.* Si autem hoc verum eſt, vt certe verum eſt: non eſt ergo vna natura carnis & diuinitatis, eſt enim inconfuſa vnio.

Quod diuinitas Seruatoris eſt impatibilis.

Filium eiuſdem eſſe ſubſtantiæ cum Deo & patre, à ſacra ſcriptura, & ſanctis patribus qui Niceæ conuenerunt, confiteri docti ſumus. Patrem autem eſſe impatibilem: & natura docet, & ſcriptura prædicat. Impatibilem E ergo etiam filium confitebimur. Ex eo enim quod eadem eſt ſubſtantia, hæc docetur definitio. Quando ergo Domini Chriſti crucem & mortem diuina prædicante ſcriptura audierimus, dicamus eſſe paſſionem carnis. Diuinitas enim quæ eſt natura impatibilis, nullo modo pati poteſt.

Aliter.

Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, inquit, Chriſtus Dominus. Omnium autem vtique vnum eſt, impatibilitas. Si ergo eſt impatibilis, vt Deus: vt homo ergo paſſus eſt. Diuina enim natura affectionem & paſſionem non admittit.

Aliter.

Dixit Dominus, *Panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.* Ioann. 6.

Et rurſus.

Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco mea, & cognoſcor à meis, & animam meam pono pro ouibus. Ioann. 6. Corpus ergo & animam dedit paſtor bonus pro ouibus, quæ animam & corpus habebant.

Aliter.

F Ex corpore & anima conſtituta eſt hominum natura. Ipſa autem peccauit, & opus habuit hoſtia quæ nulli eſſet reprehenſioni affinis. Cum ergo corpus & animam accepiſſet opifex, & ea à peccati maculis pura intactaque ſeruaſſe: pro corporibus quidem dedit corpus, pro animis autem animam. Si autem hæc vera ſunt, vt ſunt, ab ipſa enim veritate dicta ſunt, nugantur ſimul, & blaſphemant, qui diuinæ naturæ paſſionem affectionemque tribuunt.

Aliter.

Primogenitum ex mortuis Dominum Chriſtum beatus Paulus appellauit. Coloſ. 1. Primogenitus autem habet vtique eandem naturam cum illis quorum dicitur primogenitus. Vt homo ergo, eſt primogenitus ex mortuis. Primus enim ſoluit dolores mortis, & dedit omnibus iucundam ſpem reſurrectionis. Qua ergo ratione ſurrexit, ea etiam paſſus eſt. Vt homo ergo paſſus eſt, vt Deus autem admirabilis, manſit impatibilis.

Aliter

Primitias eorum qui dormierunt Seruatorem Chriſtum Diuus nominauit Apoſtolus. 1. Cor. 15. Primitiæ autem habent eandem cognationem cum vniuerſo eo cuius ſunt primitię. G Non ergo quatenus Deus eſt, appellatus eſt primitiæ. Quæ eſt enim cognatio diuinitatis & humanitatis? Illa enim natura eſt immortalis: hæc vero mortalis, huiuſmodi autem eſt natura eorum qui dormierunt, quorum primitiæ Chriſtus appellatus eſt. Huius ergo naturæ eſt & mors & reſurrectio. Huius enim reſurrectionem habemus, tanquam fideiuſſorem communis reſurrectionis. Reſurrectio Chriſti fideiuſſor reſurrectionis noſtræ.

Aliter.

Ioann. 20. Cum dubitantibus Apoſtolis vellet Chriſtus Dominus perſuadere ſe morte profligata reſurrexiſſe, ipſis corporis partes oſtendit, latus, & manus, & pedes, & quæ in his ſeruata erant paſſionis indicia. Hoc ergo *reſurrexit*; hoc enim iis qui non credebant vtique oſtenſum eſt. Quod autem reſurrexit, hoc etiam ſepultum eſt. Quod autem ſepultum eſt, hoc etiam fuerat mortuum. Quod autem fuerat mortuum, hoc vtique etiam cruci affixum H fuerat. Diuina ergo natura permāſit impatibilis, & coniuncta corpori.

Aliter.

Caro viuifica. Qui viuificam Domini carnem appellant, ipſam vitam eſſe mortalem dictis ſuis confirmant. Oportet autem eos intelligere, quod propter vnitam ei vitam ipſa eſt viuifica. Sin autem, vt ipſi dicunt, mortalis vita eſt: quomodo caro quæ eſt natura mortalis, propter vitam autem facta eſt viuifica, viuifica manſerit?

Aliter.

Deus verbum eſt natura immortalis, caro autem mortalis natura, facta eſt autem ipſa quoque immortalis poſt paſſionem, propter communionem cum verbo.

Quem-

A Quemadmodum ergo non eſt miſerandum, eum qui immortalitatis dator eſt, mortem eſſe ſortitum?

Aliter.

Qui carne Deum verbum paſſum eſſe affirmant, rogentur quid ſentiant, & ſi dicere quidem auſi fuerint, quod corpore affixo diuina natura dolorem ſubijt, diſcant diuinam naturam animæ vſum non impleſſe, etenim Deus verbum, animam cum corpore ſuſceperat. Sin autem hoc dictum, vt impium & blaſphemum, auerſentur, dicant autem carnem quidem natura eſſe paſſam, Deum autem verbum paſſionem vtpote propriæ carnis ſibi accommodaſſe: ne perplexas verborum tendiculas tenebraſq; afferant, ſed peruerſi dicti ſententiam aperte pronuntient. Huic enim interpretationi eos ſuffragantes habebunt, qui ſacram ſcripturam ſequi volunt.

Aliter.

1. Pet. 4. Diuus Petrus in ſua catholica *Chriſtum carne paſſum eſſe* dicit. Qui autem Chriſtum audit, non incorporeum Deum verbum intelligit, ſed incarnatum. Chriſti ergo nomen vtramque naturam ſignificat. Illud autem *carne*, B adiectum paſſioni, nõ vtramque, ſed alterutram paſſam eſſe deſignat. Qui enim audit Chriſtum carne eſſe paſſum, eum rurſus vt Deum impatibilem intelligit, ſoli autem carni paſſionem tribuit. Sicut enim cum ipſum rurſus dicentem audimus, quod Deus iurauit Dauid, *ſe de*
Pſal. 131. *fructu ventris ſui ſecundum carnem Chriſtum ſuſcitaturum*, non Deum verbum ex ſemine Dauid initium ſumpſiſſe dicimus, ſed carnem quæ eſt eiuſdem generis cum Dauid, quam Deus verbum ſumpſit. Ita oportet enim qui audit Chriſtum carne eſſe paſſum, ſcire quidem carnis paſſionem, ſed impatibilem eſſe diuinitatem confiteri.

Aliter.

Luc. 23. Crucifixus Chriſtus Dominus dixit. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.* Hunc autem ſpiritum, Arriani quidem & Eunomiani dicunt eſſe diuinitatem vnigeniti. Inanimum enim corpus ſuſceptum fuiſſe exiſtimant. Qui veritatem autem prædicant, ita animam vocatam eſſe dicunt, hoc ex ijs quæ conſequuntur intelligentes: ſtatim enim ſubiunxit ſapientiſſimus Euang. iſta, *Et cum hoc dixiſſet expirauit.* Hæc quidem ſic narrauit
C Lucas. Beatus quoque Marcus ſimiliter poſuit illud, *Ex-*
Mar. 15. Matth. 27. *pirauit.* Diuiniſſimus autem Matthæus, quod *emiſit ſpiritum.* Admirabilis vero Ioannes, quod *tradidit ſpiritum.* Omnia quidem ex humano more dixerunt. Nam & *expirauit*, & *emiſit*, ac *tradidit ſpiritum*, de ijs qui moriuntur dicere conſueuimus. D Nihil ergo horum diuinitatem, ſed animam aperte ſignificat. Quod ſi quis etiam Arij hac in re ſententiam admiſerit, nihilo ſecius ſic quoque diuinæ naturæ immortalitatem oſtendet. Patri enim eam commendauit, non autem morti tradidit. Si ergo ij etiam qui animam adſumptam eſſe negant, & Deum verbum creaturam eſſe dicunt, & pro anima ipſum in corpore fuiſſe aſſerunt, eum non dicunt fuiſſe morti traditum: quænam eis venia dari poteſt, qui vnam quidem eſſe Trinitatis ſubſtantiam confitentur, & animam in ſua immortalitate eſſe ſinunt, Deum autem verbum, qui eſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, mortem guſtaſſe impudenter audent dicere?

Aliter.

Si Chriſtus eſt, & Deus & homo, vt & ſacra docet ſcriptura, & beatiſſimi Patres perpetuo prædicarunt: vt homo ergo paſſus eſt, vt Deus autem manſit impatibilis.

Aliter.

Si carnem aſſumptam fuiſſe confitentur, & eam dicunt fuiſſe patibilem ante reſurrectionem, diuinitatis E autem naturam prædicant impatibilem: cur patibilem naturam dimittentes, impatibili paſſionem tribuunt?

Aliter.

Sic chirographum noſtrum Seruator & Dominus cruci affixit, Coloſſ. 2.
vt ait diuinus Apoſtolus: Corpus ergo affixit. Quilibet enim homo, peccatorum maculas, tanquam aliquas literas, in corpore imprimit, & ea de cauſa pro ijs qui peccauerunt, immune ab omni peccato corpus tradidit.

Aliter.

Quando corpus, vel carnem, vel humanitatem paſſam eſſe dicimus, diuinam naturam non ſeparamus. Sicut enim vnita erat & eſurienti, & ſitienti, & defatigatæ, quin etiam dormienti, & de paſſione ſubeunda triſtitia ac mœrore confectæ, nihil horum quidem ſuſcipiens, ſed ei permittens vt naturæ affectiones, & paſſiones ſuſciperet: ita etiam ei coniuncta erat dum crucifigeretur, & conceſſit vt perageretur paſſio, vt paſſione mortem ſubiret, dolorem quidem ex paſſione non ſuſcipiens, F paſſionem autem ſibi adaptans & accommodans, vtpote templi ſui, & carnis coniunctæ: per quam etiam *membra Chriſti* appellantur, qui crediderunt, & eorum qui crediderunt ipſe *caput* appellatus eſt.

Finis libri beati Theodoreti, qui inſcribitur Eraniſtes ſeu Polymorphus.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS HÆRETICARVM FABVLARVM COMPENDIVM.

MAGNIFICENTISSIMO ET JLLVSTRISSIMO *Domino, & Chriſti amantiſſimo filio Sporacio Theodoretus Epiſcopus Cyri Auguſtoeuphrateſiæ in Domino Salutem.*

LAVDE quidem dignum eſt veſtra magnificentiæ inſtitutum. Cupitis enim ſcire, quanam ab vtroque recta via latere a quibuſdam innouata ſunt ſemita, quorum finis eſt barathrum perditionis. Hoc autem nos cepit deſiderium, non vt peſſime conſictas, & quæ tetrum emittunt odorem, fabulas audiatis, ſed vt eos qui ignorant doceatis, quaſi ſit via publica, quæ Apoſtolicis, & Propheticis veſtigiis exornatur, & finem habet regnum cælorum, & quæ ſunt hæreticorum ſemita, quæ ſummum exitium iis qui in eas ingrediuntur afferunt. Inſtitutum itaque, vt dixi, eſt optimum, & valde laudandum. Piam autem veſtram animam ſcire decet, quod plurima ex antiquis hæreſibus Dei gratia, extincta ſunt, & fuerunt, vt cum Propheta dicam, tanquã fœnum domorum, quod priuſquam efflore ſceret exaruit. *Et nos fortaſſe quiſpiam reprehenderit, quod quæ obliuionis tenebris mandata ſunt, eas in memoriæ lucem rurſus proferimus. His accedit, quod plurima ſunt fabularum nugæ, & temere ac impudenter aduerſus Deum ſuſcepta blaſphemia magnitudo, quam nefarium eſt effari linguis, quæ ad pie loquendum inſtituta ſunt. Quæ autem ab eis lege lata inſtituta, & re ipſa exercito eſt impudicitia, vitaq. obſcœnitas, ne qui in ſcena quidem educti ſunt, vel dicere, vel alios audire ſuſtinuerint, adeo vt inſignes libidinum artifices longe a tergo relinquat. Quoniam autem ſi ſceleratiſſimorum horum dogmatum abominatio aperiatur, magis inuiſos reddit tam eos qui genuerunt, quam eos qui ſtolide crediderunt: hunc laborem prompto & alacri animo ſuſcipiam, quod ex eo redeat emolumentum inſpicerius. Conabor autem de fabularum nugis quam breuiſſime fieri poterit dicere: ex blaſphemiis autem, eas quæ ſunt maxima prætermittere, & libidinoſa, impia, & maxime execranda orgia tranſilire. In quinq. autem libros, ſi Deus velit, opus noſtrum diuidemus. Et primus quidem, illarum fabularum narrationem continebit, quarum parentes alium quidem opificem & creatorem eſſe dixerunt: cum vero autem vniuerſorum principium negaſſent, eis quæ non ſunt principiis p[...]ſuerunt [...] autem & ex[...] Dominum inter homines apparuiſſe dixerunt. Horum autem dogmatum, primus quidem inuentor fuit Simon Magus Samaritanus, vltimus autem Manes Præſtigiator Perſa. Secundus autem, eos oſtendet, qui his contrariam religionem obſeruarunt. Qui eſſe quidem vnum vniuerſorum principium confeſſi ſunt, hominem autem ſolummodo Dominum appellarunt. Huius autem hæreſis princeps quidem fuit Hebion, vſq. ad Marcellum autem, & Photinum varia ſenſa & diuerſas accepit intelligentias. Tertius vero, eos oſtendet qui inter hos & illos germinarunt, & diuerſorum decretorum parentes fuerunt. In quarto autem demonſtrabimus recentiores hæreſes, Arij inquam, & Eunomij, quæcunq. poſt illas exortæ ſunt, vſq. ad hanc vltimam, quam Dominus repente euellit radicitus. In his ergo quatuor libris multiplicem hæreſum ſectarumq. errorem aperiemus. Vt autem eorum qui lecturi ſunt linguas, & eorum qui audituri ſunt, aures abſtergamus, & a tetro ac peſtifero odore liberemus: velati quendam ſuffitum, & odoriferum vnguentum, afferemus Euangelicorum Decretorum veritatem. & omnem hæreſim diuinorum eloquiorum doctrinæ contrariam oſtendemus. Porro autem hæreſum antiquarum fabulas ex antiquis eccleſiæ doctoribus collegi Iuſtino Philoſopho & Martyre, & Irenæo, qui Galliæ gentes & coluit & illuminauit, & Clemente, qui cognomine Stromateus appellatus eſt, & Origene, & Euſebio iam Palæſtino, quam Phœnice, & Adamantio, & Rodone, & Tito, & Diodoro, & Georgio, & aliis qui linguas ſuas aduerſus falſum armarunt. Quæ autem ab illis ſparſim ſcripta ſunt, in ordinem redigam, & quæ ab illis prolixe dicta ſunt paucis dicam. Neq. enim eis contradicere in præſentia inſtitui, nam etiam aduerſus eas, quæ nunc ſunt, libris editis in acie depugnant. ſed ipſarum fabularum differentiam, quod mihi mandatum eſt, oſtendere decreui. Execrabilium autem hæreſum collectioni, nomen eſt,* Hæreticarum fabularum compendium: Veritatis autem doctrinæ, Diuinorum decretorum epitome. *Horum autem, & illorum commune eſt, veritatem à falſo diſcernere. Hortor autem eos qui in illos incident, vt vnumquodq. dogma Hæreticorum cum veritatis doctrina collatum examinent. Ea enim etiam de cauſa quintum librum conſcripſi. Videbit enim eam ſequi ſpiritus eloquia: illa autem eſſe prauæ cogitationis inuenta. Qui autem in alienis laboribus veritatis vires aperte inuenerit, in precationibus ſuis gratiam reddat tam ei qui conſcripſit, quam ei qui vt conſcriberetur poſtulauit, quod cum ſago, & cingulo vtatur, & ei regendus exercitus mandatus ſit, & propterea ad regiam aſſidere cogatur: rerum tamen diuinarum cognitionem, & veritatis doctrinam præfert omnibus, & cum Propheta clamat,* Quam dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea eſt.

B F C G D H

Pſal. 128. Pſal. 118.

A

NOMINA HAERETICORVM.

Veri, & falſi diiudicatio.
De [illegible] benignitate, & Diaboli malignitate.
De Simone Mago.
De Septem hæreſibus.
De Menandro.
De Saturnilo.
De Baſilide.
De Iſidoro.
De Carpocrate.
De Epiphane.
De Prodico.
De Valentino.
De Secundo, & de iis qui ex Valentino occaſionem accepere.
De Marco præſtigiatore.
De Aſcodrytis, vel qui vocantur Aſcodrupitæ.
De Archonticis.
De Colobarſiis, qui ex iis exciſi ſunt.
De Barbelioris ſeu Borborianis.
De Sethianis, ſeu Ophianis, vel Ophitis. E
De Cainis.
De Antitactis.
De Peratis.
De Monoimo.
De Hermogene.
De Tatiano.
De Seuero.
De Berdiſane.
De Artemone.
De Ebione.
De Florino, & Blaſto.
De Cerdone, & Marcione.
De Marcione.
De Apelle.
De Potito, & Prepone, & aliis.
De Manete.

B F

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS HÆRETICARVM FABVLARVM COMPENDIVM.

SApientiſſimus vniuerſorum Deus, paucis viris, uſque piſcatoribus & publicanis, & vni ſutorum contextori, vniuerſum terra habitabilis orbem colendum tradidit. Sceleſtiſſimus autem Dæmon hominum pernicies, cum videret eos multorum Deorum adorationis errorem ſpinas radicitus euellere, ſeque iis qui eo obedirent priuari ac deſtitui: cum ſit machinarum conſarcinator, & improbitatis artifex, alias inſidiandi rationes excogitauit. Cum enim homines ſua operatione dignos eligiſſet, & veluti perſonam quandam iis Chriſtianorum appellationem impoſuiſſet, & tanquam melle quodam os poculi illiuiſſet, exitiale mendacij venenum hominibus obtulit: & cum hominum perniciem ſitiret, non expectauit vt Apoſtolorum prædicatio confirmaretur & inualeſceret, & tunc fraudem offerret: Sed cum primum illi terram colere cœperunt, & veræ pietatis ac religionis ſemina deiicere, is inter ea ſeminauit zizania. C G

DE SIMONE.

SImon autem primus, Samaritanus Magus, ſceleratiſſimus artificij admo[illegible]ſtet extitit. Qui ex Gittis profectus, is eſt autem vicus Samariæ, & ad ſummum præſtigiatorum gradum prouectus, primum quidem [illegible] & prodigioſarum quas efficiebat rerum per[illegible]bus, multis perſuaſit, vt ei aſſiderent, & diuinam quandam eum potentiam nominarent. Deinde
Act. 8.
cum vidiſſet Apoſtolos vera & diuina miracula peragere, & iis [illegible]debant ſpiritus gratiam largiri: & voluit [illegible] æqualem poteſtatem accipere: poſtquam magnus Petrus ſceleratum eius animum deprehendit, & [illegible]bilia mentis eius vulnera tulit: pœnitentiæ D
[illegible] ſtatim ad priorem improbitatem [illegible], & [illegible] Samaria, vtpote quæ ſalutifera ſemina ſuſcepe[illegible], quos nondum Apoſtoli coluerant [illegible], vt cum ſuis præſtigijs ac impoſturis ſimpliciores [illegible] capi poterant, decepiſſet, fabuloſiſque ſuis narrationibus vinctos tenuiſſet, efficeret vt ſanctorum Apoſtolorum decreta difficilius ſuſciperentur. Sed [illegible] gratia magnum Petrum armauit aduerſus eius in[illegible] Is enim conſequens exectandam eius doctri[illegible] quandiu caliginem & tenebras, diſcuſſit. [illegible] veritatis radios oſtendit. Sed tamen quamuis [illegible] aperte eſſet conuictus homo longe miſerrimus, non ce[illegible] aduerſus veritatem dimicare, donec venit Romam Claudio Cæſare imperante. Romanos autem ſuis præſtigijs tanta admiratione affecit, vt etiam in ænea columna honoraretur. Sed rurſus veniens diuinus Petrus, fraudis eum penitus nudauit. Qui cum eum tandem in miraculorum certamen prouocaſſet, & diuinæ gratiæ & præſtigiarum diſcrimen oſtendiſſet, omnibus Romanis videntibus eum e magna altitudine deturbauit cum oraſſet: & qui miraculum viderant, eos cepit ad ſalutem.

SIMONIS HAERESIS.

IS itaque eiuſmodi fabulam reperit. Infinitam quandam poſuit potentiam, eam autem vniuerſorum radicem appellauit. Eam autem ignem eſſe dicebat, qui duplicem habebat operationem, hanc quidem quæ cernebatur, illam vero quæ latebat: mundum autem eſſe genitum, genitum autem ex operatione ignis, quæ cernebatur, ex ipſa autem primo productas eſſe tres coniugationes, ſeu tria paria, quas etiam radices appellabat. Et primam quidem appellabat mentem, & mentis inuentionem. Secundam, vocem, & mentis comprehenſionem. Tertiam autem, rationem, & cogitationem. Seipſum autem nominabat infinitam potentiam, & ſe Iudæis quidem tanquam filium apparuiſſe, ad Samaritanos autem tanquam patrem deſcendiſſe ad alias autem gentes tanquam ſpiritum ſanctum acceſſiſſe & cum meretricem neſcio quam, quæ ſtabat in proſtibulo, vocabatur autem Helena, ſecum habitare feciſſet, eam eſſe primam ſuæ mentis comprehenſionem dicebat: & matrem omnium nominabat, & ſe per ipſam Angelos & Archangelos feciſſe: ab Angelis autem mundum eſſe architectatum. Angelos vero eſt inuidentes ipſam apud ſe detinuiſſe aſſerebat. Dolebat nanque, ſe eius dici opera aut effecta. Qua de cauſa eam quoque in multa muliebria corpora intruſerunt, atque adeo in ipſam etiam Helenam, propter H

quam

A qui [illegible] Romanum bellum geſtum eſt. Propterea m quoque ſeipſum dicebat deſcendiſſe, vt ipſam ab ei impoſitis vinculis liberaret, & hominibus per eius agnitionem ſalutem præberet: mutatum autem deſcendiſſe, ne ab Angelis, qui creatoris opificium adminiſtrant, cognoſceretur, & in Iudæa tanquam hominem appanuiſſe, cum non eſſet homo, & paſſum eſſe, cum non eſſet paſſus. Prophetas autem fuiſſe Angelorum adminiſtros. Iubebat autem eos, qui in ipſum credebant, illos no attendere, nec legis minas pertimeſcere, ſed eos, tanquam liberos, facere quę voluerint. Nō enim per bonas actiones ſed per gratiam eos eſſe ſalutem conſecuturos. Quocirca, qui eius ſectæ erant, ſe audacter omni libidini & intemperantiæ dedebant, & omni incantationum & præſtigiarum genere vtebantur, amatoria quædam & pellicentia machinantes, & quæcunque alia ſunt incantationum & præſtigiarum propria, tanquam diuina myſteria perſequentes, & cum eius quidem ſtatuam in Iouis figuram conſtruxiſſent, Helenæ autem in Mineruæ ſpeciem, eis thura adolebant, ac libabant, & tanquam Deos adorabant, Simonianos ſeipſos nominantes. Ex hac etiam amariſſima radice exorti ſunt Doſithiani, Cleobani,
B Gortheni, Maſbothei, Adrianiſtæ, Eutichiſtæ, Cainiſtæ, Sed ii omnes, cum impiæ ſectæ paruas, quaſdam mutationes excogitaſſent, non diu durarunt, ſed obliuioni omnino traditi ſunt.

DE MENANDRO.

MEnander autem, qui ipſe quoque fuit Samaritanus, ex Chabrai, qui dicebatur, vico profectus, illius quidem excepit præſtigias. Se autem non primam nominauit potentiam, dicebat enim, eam cognoſci nō poſſe: Sed ab illa ſe miſſum eſſe iactitās, ſe ipſum Seruatorem appellauit. Similiter autem ac Simon dicebat fuiſſe Angelos à mentis comprehenſione productos, & eos mundum eſſe fabricatos, ſeruari autem eos qui in ipſum baptizabantur, & potentiores effici, etiam in hac vita, & poteſtatem accipere vt mūdi effectrices poteſtates poſſent facillime ſuperare. Aduerſus eum ſcripſit Iuſtinus, qui in habitu philoſophi fuit defenſor veritatis, & fuit Martyrii corona redimitus, & Irenęus, cuius etiam ante meminimus, fuit autem hic quoque vir Apoſtolicus, & Origenes qui in multis diſciplinis ſtudioſe verſatus eſt. Eum
C cum habuiſſent Magiſtrum Saturnilus & Baſilides, ille quidem Antiochiam, quæ eſt prope Orontem fluuium, patriam eſſe ſuam præd[illegible]ans, Baſilides vero Alexandriam, & Magiſtro & ſibi inuicem repugnantes fabulas conſinxere. Vterque autem fuit tempore Adriani Cæſaris.

DE SATVRNILO.

EGo autem Saturnili primum fabulas oſtendam. Is quemadmodum Menander, dicebat vnum eſſe patrem, qui omnino cognoſci non poteſt: eum autem fabricatum eſſe Angelos, & alias poteſtates. Septem autem ex iis mundum feciſſe & hominem finxiſſe. [illegible] ipſos inquit, dixiſſe, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram* Cum autem figmentum non poſſet erigi, ſed
D inſtar vermis ſerperet, miſerta, inquit, diuina potentia, vitæ ſcintillam immiſit, & imperfectum hominem perfecit, hanc autem vitæ ſcintillam, poſt vitæ diſſolutione reuerti ad potentiam, quæ illam miſerat. Seruatorem autem & Dominum non ſolum dicit ingenitum, ſed etiam ingenitum, & incorporeum, & nulla forma præditum. Viſione autem, potius quam rei veritate, hominibus apparuiſſe. Deum autem Iudæorum dixit vnum fuiſſe ex Angelis. Deinde commenti oblitus, ingenitum enim Seruatorem appellauerat, dicit patrem Chriſti volentem cum aliis angelis Iudæorum quoque Deum euertere, miſiſſe Chriſtum in mundum, ad ſalutem eorum hominum qui in ipſum crederent, Duas hominum dicit eſſe differentias, & hos quidem bonos, illos vero malos, & hāc in natura cœpiſſe differentiam. Dum autem mali Dæmones malis auxilium ferrent, venit, inquit, Seruator, vt bonis ſubueniret. Hic autem primus, matrimonium, Diaboli doctrinam nominauit. Iubet etiam abſtinere ab animatis. Ex prophetiis autem, alias quidem dicebat dictas eſſe ab Angelis, qui mundum effecerunt: alias vero à Satana. Eum autem eſſe Angelum, qui Iudæorum Deo valde aduerſatur. E

DE BASILIDE.

BAſilides autem, has [illegible] viles fabulas contemnēs, alias multo magis impias confinxit. Dixit enim ingenitum primum mentem genuiſſe, à mente autem prudentiam productam eſſe, prudentiam autem à ratione, a prudentia ſapientiam & potentiam, ex iis autem, Angelos & Archangelos, hos autem cœlum eſſe fabricatos porro autē ex eorum defluxu alios factos Angelos aliud cœlum feciſſe [illegible] deinde rurſus ex eorum defluxu alios enatos, atque [illegible] autem eſſe etiam hos aliud cœlum, & qui ex his enati ſunt, [illegible] alud, & vſque ad trecēteſimum & ſexageſimum quintum enatum hunc defluxum & cœlorum fabricationem duraſſe. An- F gelus autem, qui [illegible] cœlum vltimum, quod à nobis videtur, hab[illegible] mundum fabricatos eſſe, & terræ dominium diuiſiſſe, vnum autem, Iudæorum adminiſtrationem ſortitum [illegible] [illegible] ſperare. Volentem autem eis ſuis gentibus [illegible] ſubiicere, alios principes reſtitiſſe [illegible], primogenitam mentem [illegible] quam etiam Chriſtum appellant, vt [illegible] vellent [illegible] Dei autem [illegible] eſſe paſſum [illegible] Cyrenæum paſſionem ſuſtinuiſſe, dum Chriſtus eſſe putaretur. Chriſtum autem [illegible] videntem Iudæorum inſaniam [illegible] ſe, deinde poſtea ad eum qui miſerat receſſiſſe. Dicebat autem oportebat [illegible] non [illegible] crucifixum, ſed in eum qui [illegible] crucifigi. Ita enim, inquit, fieri poſſe, vt a poteſtate eorum qui mundum fecerunt liberetur. Is autem [illegible] carnis reſurrectionem. Prophetias quoque [illegible] ab Angelis eſſe [illegible] tam à principe Iudæorum. Iuſſit autem immolatis ſecure veſci, & vetitas actiones nullo adhibito diſcrimine peragere. Porro autem ii quoque, ſicut qui Menandri, & Simonis ſectam ſequuntur, incantationibus, & G præſtigiis, & omnis generis impoſturis vtuntur. Quinetiam Angelorum [illegible] nomina effingentes, hos quidem dixerunt primum habere cœlum, [illegible] vero ſecundum, & ita deinceps vſque ad trecenteſimum ſexageſimum quintum. Seruatorem autem, & D[illegible] Caulacoam nominant. Hæc autem dicunt eſſe [illegible], & nec ab omnibus [illegible] comprehendi poſſe, præterquā ab vno ex mille. Dicunt [illegible] principem ipſorum eſſe Abraxax. Nominis enim ſupputatio trecentorum ſexaginta quinque numerum [illegible]. [illegible] Prophetas Baſilides Barcabam, & Barcoph, & quoſdam alios ſimiliter barbaros. [illegible] his alias ſceleratiſſimas fabulas confinxit quas non addidi ne ii qui in eas inciderent, aliquid detrimenti [illegible] acciperent.

DE ISIDORO.

ISidorus quoque filius Baſilidis, cum aliquo additamento [illegible] fabulas [illegible] confirmauit. Aduerſus eos autem [illegible] Agrippa, [illegible] etiam cognomen eſt Caſtor, & Irenæus, & Clemens Stromateus, & Origenes pro veritate pugnantes. H

DE CARPOCRATE.

CArpocrates autem Alexandrinus [illegible], ab Angelis quidem [illegible] ipſe quoque creationis factum eſſe opificium. Dominum autem Ieſum ex Ioſeph & Maria natum eſſe, ſicut & alii homines. Virtute autem fuiſſe inſignem, vt qui puram habebat animam, & [illegible] cum ingenito conſuetudinis. Dicit autem [illegible] qui illi ſimiles fuerint, contemptis mundi effectoribus Angelis, poteſtatem accipere ad facienda ſimilia. Quod ſi etiam puriorem quis habuerit animam, ſuperabit [illegible] vel filii dignitatem. In tantam arrogantiam [illegible] impegerunt hi homines, præſtigiis quidem vtentes, & dæmonas inuocātes, libidinem autem & impudicitiam

A t egere non ferentes, ſed incontinentiam & intemperantiam pro lege habentes. Opinione enim, inquit, non veritate hæc quidem mala, illa vero bona eſſe videntur. Verum enimuero quoniam nunc in hoc loco vertor neſcio quomodo poſſim tranſilire legem impudicitiæ. Cũ enim Pythagoricas à corporibus in corpora traiectiones admiſiſſent, quod ei connexum à Pythagora dicebatur, non admiſerunt. Pythagoras enim dicebat animas quæ peccarant mitti in corpora, vt & pœnas darent, & ita expiarentur. Hi autem cauſam afferunt illius in corpora tranſitus, quæ Pythagoricæ ex diametro repugnat. Dicunt enim animas mitti in corpora, vt omne genus libidinis & petulantiæ peragant. Eas ergo quæ in vno deſcenſu impleuerint, non egere alia miſſione. Quæ autem parum peccarunt, & bis mitti, & ter, & ſæpius, donec omnia vitiorum genera impleuerint. Ne quis autem exiſtimet me hæc aduerſus eos fingere, Irenæi viri Apoſtolici, qui Occidentem illuminauit, teſtimonium profetam. Is autem ſcribit in primo libro eorum quos ſcripſit aduerſus hæreſes. Et fieri quidem ab eis impia, nefaria & vetita ego non crediderim, ſed in libris eorum ita ſcripta ſunt, & ipſi ita exponunt, dicentes, Ieſum in myſterio B cum diſcipulis ſuis & Apoſtolis ſeorſum eſſe locutum, eumque iis qui digni erant, & parebant tradere voluiſſe. Per fidem enim & dilectionem ſeruari, reliqua autem, cum ſint indifferentia, pro opinione hominum aliquando quidem bona aliquando mala exiſtimari, cum nihil ſit natura malum. Hæc ergo de his dixit admirabilis Irenæus. Quę autem ſequuntur non adiicit. Inſignem enim continent inſaniam.

DE EPIPHANE.

EPiphanes autem eius filius, in Platonica inſtitutus doctrina, eius fabulas vberiores & ampliores effecit. Hi autem Adriano imperante improbas has hæreſes confirmarunt.

DE PRODICO.

EVm vero ſecutus [illegible] odicus, eorum qui Adamitæ dicuntur hæreſim [illegible] ſtituit. Is aperte & palam ſcortatio-
C nem adiecit decretis Carpocratis. Mulieres n. eſſe communes conſtituit. Quomobrem non ſolum in conuiuiis publicis, candelæ [illegible] mine paulo longius remoto, in quamcunque [illegible] ciderat, cum ea vnusquiſque coibat, ſed etiam myſticam initia eiuſmodi incontinentiam exiſtimarunt. Atque huius quidem etiam teſtem Stromateum Clementem producam, virum ſanctum, & qui multarum rerum peritia omnes antecelluit. Ita autem dicit in tertio Stromatum. *Sunt* autem qui publicam Venerem myſticam [illegible] nationem nominant, vel ipſo nomine ſe petulan[illegible] & [illegible] ontumelioſe gerentes. Deinde cum nonnulla ab [illegible] intẽperantia, hi quoq; ſub[illegible] licet in carnalem concu[illegible] om[illegible] erant, & [illegible] exiſtimant illos ad regnũ [illegible] ducere. Eos [illegible] lupanaria hęc [illegible] & ſues & [illegible] ſpe apud eos [illegible] erint meretri[illegible] omnes paſſim & libere ad[illegible] Cum autem etiam alia ſimilia adi[illegible] *Tales* etia[illegible] Prodici ſectatores, qui ſe Gnoſticos falſo nomine appellent, dogmata decernunt.

DE VALENTINO.

VAlentinus, accepta occaſione ex his omnibus hæreſibus, infinitas fabulas compoſuit. Conſtituit autem hæreſim tempore Antonini pii. Poſuit primum Aeonem, hoc eſt, æuum perfectum, quem & ante principium, & propatrem, & profundum appellat. Quinetiam Ennœ[illegible] n quandam hoc eſt mentis conceptionem, eſſe vna cum illo, quæ grata & veneranda dicitur. Eum dicit infinitis ſeculis amplexum eſſe quietem. Sequente autem poſtea tempore, ex vtriſque factam eſſe mentem & veritatem. Vnigenitum autem mentem nominant. Has autem duas coniugationes vocant Pythagoreicum quaternionem, & omnium radicem. Ex mente autem & ve- E
ritate dicit productam eſſe rationem & vitam, ex ratione autem & vita h[illegible] minum [illegible] Eccleſiam. Quatuor autem coniugationes eſſe [illegible], principem ogdoadem, & radicem, & [illegible] ſtantiam omnium, & primum Aeona eſſe dicunt, de[illegible] nem & vitam, poſt hominis & eccleſię production[illegible], produxiſſe alios Aeonas decem, profundum, & [illegible], [illegible] expertem, & vnionem, per ſe naſcen[illegible], & [illegible] ptatem, immobilem, & concretionem [illegible], & beatam. Ex homine autem & eccleſia alii produ[illegible] Aeones duodecim, Paracletus, & fides, Paternus, & ſpes, maternus, & dilectio, mẽs, & intelligentia, eccleſiaſticus & beatitudo, voluntarius, & ſapientia. Hos [illegible] ita Aeonas dicunt cæteros quidem omnes latere, ſibi vero eſſe cognitos. Deinde cum multa fabuloſa commenta narraſſet, vt oſtenderet eſſe venerandum octonarium & denarium, & binarium, & triceſimum numerum, dicit profundum eſſe eiuſmodi naturæ, vt ab iis quæ ab eo orta ſunt nec apprehendi, nec F
videri, nec aliis declarari poſſit. [illegible] muit ſilentium, & hoc aggredi prohibuit. Poſtremus autem Aeon, quem vocant ſapientiam, cum idem eum cepiſſet deſiderium, quod autem deſiderabat non potuiſſet aſſequi, peperit, inquit, informem ſubſtantiam. Talem autem fętum editum ægre ferens, acceſſit ad Propatrem, & ſuam ei affectionem expoſuit. Vna autem cum ipſa reliqui quoque Aeones ſupplicarunt, & ei quidem aliqua venia data eſt: Informem autem fœtum, dicunt eſſe materiam, quæ ex ignorantia, & triſtitia, & metu, & increpatione orta eſt. Prouidens autem profundum, ne alii quoque Aeoni aliqua eiuſmod[illegible] accideret, producit terminum, non cum fœmin[illegible] coniug[illegible]. Ali[illegible] um enim Aeonum vnuſquiſque cum fœmina [illegible] ctus eſt. Hunc autem terminum crucem quoque [illegible] nant. Q[illegible] etiam alia quoque nomina contingunt. Propterea dicit etiam expiatam purgatamque ſapientiam, ab affectione fuiſſe liberatam, cogitationem autem illam quam & affectionem, & fœtum informem & materiam nominarunt, terminus ab ea pro[illegible] abiecit. Poſtea dicit vnigenitum, patris conſilio & ſententia, ad Aeonum ſecuritatem & G
[illegible] onſtitutionem, produxiſſe Chriſtum & ſanctum ſpiritum. Dicunt enim Chriſtum docuiſſe Aeonas patrem eſſe incomprehenſibilem, ſpiritus autem ſanctus præſtantiorem æqualitatem Aeonibus inter ſe dedit. Hæc autem aſſecuti Aeones, Propatrem quidem lauda[illegible] nt. Cum autem communiter pulcherrima eorum quæ habebant vnu[illegible] quiſque contuliſſet, per ea Ieſum producunt, quem & ſeruatorem nominant, & Chriſtum verbum. Cum ipſo autem alios quoque Angelos produxerunt, vt eſſent eius ſatellites. Hæc autem omnia int[illegible] a pleroma nominant. Extra pleroma autem hæc ſunt ea quæ dicun[illegible]. Cogitationem ſapientis illius, quem etiam fœtu[illegible] ormem appellarunt, vocant Achamoth. eſſe autem ext[illegible] ma, & in vmbra quadam & inani degere, interea di[illegible] autem motum, cum qui dicitur Chriſtos, extenſum eſſe per terminum, & crucem quæ dicitur, & formam quæ eſt ex ſubſtantia illi dediſſe, cognitione autem de[illegible] itutam reliquiſſe, & po- H
ſtea ad ſeipſum contraxiſſe potentiam. Illam autem, cum ſenſiſſet lucem, quæ eam apprehenderat, ad eum quidem inquirendum cucurriſſe, a termino autem prohibitam eſſe progredi, [illegible] m dixiſſet, Iao, hinc enim hoc quoque nomen factum eſſe dicunt, deinde ægre ferentem ſe progredi prohibitam, triſtitiam, & metum, & dubitationem admi[illegible] e, poſtea ad eam acceſſiſſe conuerſionis deſiderium. Ex his autem affectionibus dicunt hunc mundum conſtitutum. Ex conuerſione quidem, Creatorem, & omnium animas: ex aliis autem affectionibus, reliqua. Ex eius quidem lachrymis humidam ſubſtantiam, ex riſu autem lucem ex aliis vero alia. Non enim a reprehenſione alienum futurum, puto, ſi dicam omnia quæ illi fabulantur. Dicunt autem eam rogaſſe Chriſtum, qui eius erat miſertus, vt ei lucem impertiret, eum autem preces quidem ſuſcepiſſe, non autem acceſſiſſe, ſed Ieſum miſiſſe vt in eo

creerentur

A creatæ ſunt viſibilia & inuiſibilia, & throni, & dominationes, & diuinitates, vt ipſi dicunt. Acceſſit ergo cum productis Angelis, & ab iis quæ euenerant affectionibus ſeparauit, eaque ſeparata compegit. Ipſam autem ſeparatam ab affectionibus cepit. Angelorum deſiderium, & ſpiritalem fœtum produxit Angelis ſimilem. Is autem ſurſum recurrit. Ex conuerſione autem dicunt animalem factam eſſe ſubſtantiam, Deumque ex ea eſſe formatum, & Patrem, & Regem eorum, qui eandem, inquit, cum eo habent animam, quæ dextra appellant, & materiæ quæ ſiniſtra nominant. Dicunt enim omnia quæ videntur eum ſibi propria effeciſſe. Vocant autem eum & Matris patrem, & Patrem, & Creatorem ſeu opificem. Et quid opus eſt vt eorum fabularum omnes ineptias recenſeam? iis enim quæ dicta ſunt eſt vniuerſum figmentum ſimile. Dicit Chriſtum, cum apparuiſſet, ex Achamoth quidem accepiſſe id quod eſt ſpiritale. à Creatore autem id quod eſt animale Chriſtum induitum eſſe, ab Oeconomia autem adiectum eſſe corpus, quod habet animalem ſubſtantiam, arcano autem & ineffabili modo factum eſt, fuiſſe autem contrectabile, aſpectabile, & patibile. materiale autem nihil penitus dicunt eum cepiſſe. Nihil B enim eorum quæ ex materia conſtant ſalutem ſuſcipit. Dicunt autem ſe quidem ſeruari ex ſola cognitione, nos autem ex fide & bona actione. Se autem operibus non egere, cum ad ſalutem ſufficiat cognitio. Quocirca qui ſunt apud eos perfectiſſimi, quidquid eſt diuinis legibus prohibitum, ſecure & abſque vllo metu perpetrant. Nam & feſta gentilium celebrant, & immolatis veſcuntur, & libidini ac voluptati ſeruiunt, quidquid malum eſt indiſcriminatim audent admittere.

DE SECVNDO.

SEcundus autem, qui Valentino ſucceſſit, bipertito diuiſit ogdoadem, & hoc quidem illius vocat dextrum, illud vero ſiniſtrum, & adiecit lucem & tenebras. Porro C autem huic quoque innumerabiles exorti ſunt hæreſeon principes & authores, Coſſianus, Theodotus, Heracleon, Ptolemæus, Marcus, qui diuerſa dogmata excogitarunt.

DE MARCO.

MArcus autem in arte quoque Magica verſatus eſt: & cum præſtigiis & [illegible]antationibus quædam admirabilia faceret [illegible], & qui facile capi putarant, decepit. Is cum [illegible] quandam fabulam confinxiſſet, hanc ſibi [illegible] dixiſſe ſilentium, nec eum pudet ineptum [illegible] ſilentium. Is etiam XXIV. literis [illegible] & has quidem mutas [illegible] alias ſemiuocales, alias vero vocales appellant. Hi falſis nominibus [illegible] & adulterinorum bellorum magna conſcripta multitudine, ſtultos conantur perterrefacere. Tingentes autem eos qui decipiuntur, dicere conſueuere, In nomine ignoti patris vniuerſorum, in veritatem D matrem omnium, in Ieſum qui deſcendit, in vnionem, & redemptionem, & poteſtatum communionem. Admiſcent autem etiam nomina Hebraica terrentes eos qui initiantur, quorum meminiſſe duxi ſuperuacaneum. Ex his plurimæ, poſtquam ſerpens Agroſtis germinauit, pullularunt hæreſes. Eorum quoque partem eſſe dicunt eos, qui à nonnullis Aſcodrutæ, ab aliquibus autem Aſcodrupitæ vocantur.

DE IIS QVI DICVNTVR *Aſcodryta vel Aſcodrupita.*

HI autem dicunt non oportere diuina myſteria, quæ ſunt inuiſibilium ſigna, per res quæ videntur peragi: nec incorporea per ſenſilia, & corporea. Eſſe autẽ perfectam redemptionem, veram eius quod eſt cognitionem. Quæcunque enim videntur, ex ignorantia & affectione conſtituta, per cognitionem diſſoluuntur. Oportet ergo etiam ſpiritalem eſſe redemptionem, quapropter nec eos qui accedunt baptizant, nec ab eis [illegible] tur myſterium baptiſmatis. Vocant enim [illegible] nem, vniuerſorum cognitionem. Ex his autem [illegible], qui dicuntur Archontici, conſectis quib[illegible], E eos vocant reuelationes prophetarum. Vna[illegible] appellarunt, enſymphonia, in quo ſeptem cœl[illegible] ſerunt. Vnumquemque autem ipſorum habere [illegible] principem, Matrem autem quandam Photinam eſſe ſupremam. Anathematizant autem lauacrum, & myſteriorum communionem, vt quæ fiat in nomine Sabaoth. Dicunt enim eum in ſeptimo cœlo tyrannidem exercere. Principum autem nutrimentum dicunt eſſe animas, & ſine eo non poſſe illos viuere. Diabolum vero eſſe filium Sabaoth. Eſſe autem Sabaoth, Deum Iudæorum filium autem, cum malus ſit, non honorare ipſum, ſed ei in omnibus aduerſari. Caïn autem & Abel dicunt filios diaboli. Quædam autem alia quoque fabuloſa referunt, quæ ſunt omni impietate referta. Aliqui autem alii, poſt mortem, mortuorum capitibus oleum & aquam iniiciunt. Ita enim dicunt fore, vt ipſi ſint inuiſibiles & poten- F tiores iis quæ intercedunt dominationibus, & poteſtatibus. Docent autem eos quoque dicere quandam fabulam, quam ſi ſcriptis inſeram, me illarum quoq; ineptiarum ſocium eſſe duxerim.

DE COLORBASIIS.

COlorbaſii autem, ab eo quem ipſi propatrem appellant, dicunt primam factam eſſe ogdoadem. Seruatorem autem hi quidem ex triginta æonibus productum eſſe dicunt, & ideo vocari etiam Sydochitcon hoc eſt complacendum, quia omne pleroma per ipſum [illegible] placuit patrem glorificare. Alii autem ex ſolis decem [illegible]nibus, alii vero ex Chriſto & ſpiritu, ad pleroma [illegible] ſt [illegible]limentum factum eſſe, ipſumq; Patris appella[illegible] vo[illegible] Chriſtum, & multa eiuſmodi alia prodigioſa recenſent.

DE BARBELIOTIS SEV *Borborianis.*

EX Valentini ſeminibus, Barbeliotarum, ſeu Bor[illegible], vel Naaſſenorum, vel Stratioticorum [illegible] G Phemionitarum, qui vo[illegible] exec[illegible] uit. Ponebant enim æonem quendam [illegible] degere in ſpiritu virginali quem nominant [illegible] Barbelo. hanc ab eo petiiſſe præſcientiam. Cum ea autẽ proceſſiſſet deinde ut ſos [illegible] peo[illegible] incorruptibilitas, deinde vita æterna. [illegible] autem Barbeloth [illegible] cepiſſe, & lucem peperi[illegible]e. E[illegible] dicunt [illegible] à ſpiritus perfectione, Chriſtum [illegible] Hic rurſus Chriſtus mentem annunciauit, & ac[illegible] Pat[illegible] autẽ adiecit etiam rationem. Deinde coniug[illegible] fuerunt [illegible] ẽtis cõceptio, & ratio, incorruptio, & Chriſtus, vita æterna & voluntas, mens & præſcientia. Deinde ruſ[illegible]s ex mentis cõceptione & ratione dicũt vna cũ ea fuiſſe productam veritatem, & aliam ruſſus factam eſſe [illegible]ngationem per ſe geniti, & veritatis. Et quid opus eſt dic[illegible] re alias quoq; productiones ex luce, & incorruptiones? Lõga eſt fabula, & quæ, præterquã quod eſt impia, nihil habet delectationis. His quoque Hebraica nomina adiecerunt, ſimpliciores perterrere conantes. Per ſe g[illegible]nitu au- H tem, dicũt produxiſſe hominem perfectu & ve[illegible], quem etiam Adamantem appellãt. Vna autem cum eo [illegible] ductam quoq; eſſe coniugem, perfectam cognition[illegible] ruſſus oſteoſam eſſe matrem, patrem, & filiũ. ex h[illegible] autem & cognitione lignum germinaſſe, Cognitionem aũt hoc quoque nominant: Iam vero ex primo Angelo productum eſſe dicunt ſpiritum ſanctum, que [illegible] ſapientiam prunycon appellarũt. Hanc autẽ dicunt coniugem appetentem, peperiſſe opus in quo erat [illegible] orantia & arrogantia. Hoc autem opus [illegible] primũ principẽ appellant, & eum eſſe dicunt [illegible] tarũ opificem. Ipſum autem eum arrogãtia cõgr[illegible] ſe vitium, & partes eius. Hæc ergo ſummatim [illegible] gmenti prolixitatẽ prætermittens. Eorum aut[illegible] quis eſt adeo infelix, vt vel lingua proferat. Omnem enim improbam ratiocinationem, omnem deniq; exe-

A erabilem cogitationem ſuperant, quæ ab illis tanquam diuina peraguntur. ſufficit autem vel cognomen ad ſceleratiſſimam eorum audaciam vtcunque ſignificandam. Borboriani ea de cauſa cognominati ſunt.

DE SETHIANIS, SEV *Ophianis, vel Ophitis.*

SEthiani autem, quos Ophianos, vel Ophitas quidam nominant, hominem vocant omnium Deum, lucem ipſum rurſus cognominantes, & beatum, & ab interitu alienum vocantes, & in profundo habitationem habere affirmantes, eius autem mentis comprehenſionem, filiū hominis, & ſecundum hominem appellant. Poſt eum autem eſſe ſpiritum ſanctum. Infra eum autem eſſe quatuor elementa, aquam, tenebras, abyſſum, chaos. Fœmininam autem ſpiritum vocant, & eum ſuper elementa ferri dicunt, amaſſe autem primum & ſecundum hominem formam ſpiritus, & progenuiſſe lucem, quam Chriſtum vocant, cum non poſſet autem mulier ferre nimiam lucis magnitudinem, ſcaturiiſſe, & Chriſtum quidem

B vna cum matre attractum eſſe in æonem à corruptione & interitu alienum, quam etiam veram eccleſiam appellant, rorem autem qui è luce ſcaturit, deorſum cecidiſſe dicunt, & appellatum eſſe ſapientiam, & pronyceon & maſculo fœmineam. In aquis autē natantem corpus quidem ex ipſis accepiſſe, & ne ſubmergeretur in periculum veniſſe, ſed tamen emerſiſſe, ex corpore autem quo contectus ſuit cœlum eſſe conſtitutum. Deinde cum telt[illegible]quum abieciſſet, ad matrem euolaſſe. Illum autem appellant filium Prunici. Is autem rurſus alium filium produxit, & ex illo dicunt alium eſſe conſtitutum, & vſque ad ſeptenarium numerum proceſſiſſe productiones, ab vnoquoque autem eorum vnum cœlum ſuiſſe fabricatum, & vnumquenque proprium habuiſſe. Prædictis autem filiis nomina impoſuerunt, vt lingua Hebraica, quorum meminiſſe duxi ſuperuacaneum. Dicunt autem alios cum primo ſeditionem agitaſſe, qui horum quidē erat auus, illorum vero abauus, aliorum tritauus, cum

C vero animi anxium, in materiæ fecem cogitationem defixiſſe, & genuiſſe ex ipſa filium Ophiomorphon, ſeu ſerpentiformem. Deinde gloriantem Ophiomorphi patrem dixiſſe. Ego Deus & Pater, & nullus eſt me ſuperior, matrem autem ægre tuliſſe, & acclamaſſe. Ne mentire, eſt enim te ſuperior pater omnium, primus homo filius hominis. Hæc autem verba cum audiuiſſet ſerpentis pater, inquit, *Agite faciamus hominem ad imaginem noſtram*. Qui etiam multa alia adiiciunt, quæ & impietate plena ſunt, & nihil habent iucunditatis. Ophiomorphum autem illum vocant Michaelem, & Samaria Prophetas etiam diuidunt, & ſeptem filiis, vt volunt, attribuunt, eis diuinam quandam potentiam eſſe dicunt. Quam ob rem etiam Sethiani appellati ſunt. Ieſum autem dicunt eſſe alium præter Chriſtum, & eum quidem qui Deus eſt, ex virgine eſſe natum. Chriſtum autem è cœlo ad ipſum deſcendiſſe. Dicunt autem Apoſtolos quoque errāſſe [illegible]tos Seruatoris carnem reſurrexiſſe. Quidam autem ex

D ipſis, dicunt Chriſtum in ſerpentis ſpecie [illegible] virginis vterum ſubiiſſe, & ita miſeri intelligunt dictum Apoſtoli, *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, [illegible] ipſum exinaniuit, ſeruiformam* acc[illegible]. [illegible] autem dicunt ipſum ſerpentem cum ſa[illegible] contineret [illegible] habere, & tanquam cum Deo a[illegible] bellum gerentem. Adam decepiſſe, & cognitionem dediſſe, & propterea dictum eſſe prudentiſſimum eſſe omniū ſerpentem: ſexuosam quoque noſtrorum inteſtinorum poſitionem corpus ſerpentis imitari, ea ratione oſtendentem generalem ſerpentis ſapientiam. Ea de cauſa ſerpentem adorant, quē cum quibuſdam carminibus demulſerint, in tenebris nu[illegible]t, & in execrandis ſuis myſteriis cum menſæ offerunt. Cum is autem aſcenderit, panibus tanquam ſanctificatis communicant.

Phil. 2.

Geneſ 3.

DE CAINIS.

E ALii autem, quos Cainos nominant, dicunt etiam Cainum ſuperiori authoritate fuiſſe liberatum. [illegible] a[illegible] & Core, & Sodomitas, & omnes alios eiuſmodi, ſuos eſſe cognatos confitentur, & eos odio quidem eſſe habitos à creatore, ſed nihil ab eo noxæ accepiſſe. Sapientia enim ab eis eripuit quod in eis habebat. [illegible] etiā Iudam proditorem [illegible] ex omnibus. Apoſtolis dicunt hanc cognitionem habuiſſe, & ideo effeciſſe proditionis myſterium. [illegible] autem etiam Euangelium proferunt, quod ipſi compoſuerunt. Ille enim protinus ſtrangulatus eſt, quæ ſit merces eius proditionis, & cum faciunt ea quæ ſunt [illegible], alicuius Angeli nomen inuocant, tanquam [illegible] vſque intemperantiam largientes, & in vnaquaque impudicæ actionis ſpecie hoc faciunt. Pro variis enim impudicitiæ formis totidem quoque numero Angelos eis dicunt reſpondere, qui earum rerum operatione coluntur.

DE ANTITACTIS SEV ADVERSARIIS.

F ERant autem etiam quidam alii, quos impii Antitactas vocabant, qui magnum ignotum Deum, vt ipſi dicunt, Patrem ſuum nominabant, eum autem eſſe bonum, & Deum creatorem. Vnum autem quempiam eorum qui ab ipſis erant geniti, ſeminaſſe zizania, qui in nos omnes, vt ipſi dicunt, mala iniecit, vt qui operi non noſtro patri teſtibiremur. Quamobrem nos quoque iis reſiſtimus, eius legibus, vt de patre vltionem ſumamus, aduerſantes. Et quoniam is dixit, *Non adulterabere*, nos, inquit, adulteremur, vt eius præceptum infirmemus. Eos malorum inuentores iure quiſpiā nominauerit, qui ſuis libidinibus & impudicitiis blaſphemias adiungunt.

DE PERATIS.

ADemes autem Caryſtius, & Peraticus Euphrates, à quo Peratæ vocati ſunt, qui in ea ſententia fuerunt: dicunt vnum eſſe mundum tripertito diuiſum, & vnam quidem partem eſſe veluti quendam magnum fontem,

G qui poteſt in infinita ratione diuidi. Primam autem partem appellant trinitatem, & eam vocant bonum perfectum paternum. Secundum autem, potentiarum infinitam multitudinem. Tertiam vero vocant ſpecialem, & primum quidem appellant ingenitum, & nominant tres Deos, tres rationes, tres mentes, tres homines e ſuperi autem ex [illegible], & prima mūdi diuiſione, in ipſa mundi [illegible] temporibus Herodis deſcendiſſe quendam [illegible] naturæ hominem, & tricorporē, & tripliciter potentem [illegible], qui Chriſtus vocatur, & tran[illegible] mundum ingenitum, & per[illegible] genitum, & ve[illegible] hunc mundum in quo ſumus. [illegible] autem [illegible] cœlis deſcenderit, quæ ex ſuperius quidē deſcenderunt, vt [illegible] per ſe [illegible] inſidiata ſint [illegible] mundum quidem ingenitum, & eū qui eſt per ſe genitus, etiam ſeruandum eſſe dicunt, hunc autem mundum perire, quem nominant ſpecialem.

DE MONOIMO.

DIcunt Monoimum Arabem, cum ex ſcientia Arithmetica accepiſſet occaſionem, ſuam formaſſe hæreſim.

H

DE HERMOGENE.

HErmogenes autem ex ſubiecta materia & congenita [illegible] Deum omnia eſſe fabricatum. Exiſtimabat enim ſtolidus fieri non poſſe vt Deus vniuerſorum ex iis quæ non ſunt fabricaretur. Is dicebat corpus Domini in ſole eſſe repoſitum. Diabolum autem & Dæmones eſſe in materiam refundendos. Theophilus Antiochenus Epiſcopus ſcripſit in eum, & ſimiliter Origenes. Aduerſus Valentinum autem, & eos, qui ab illo originem cepere, & Irenæus & Clemens, & Origenes.

Rom. 1.

DE TATIANO ET HYDROPARASTATIS *ſeu Encratiſtis.*

TAtianus autem Syrus fuit primum ſophiſta, poſtea vero etiam diuini Iuſtini Martyris fuit diſcipulus

Poſt

A Poſt Magiſtri autem mortem, deſiderauit eſſe author, & pri[illegible] hæreſis, ſigmenta autem ſui materiam emendicauit, à Val[illegible] qui de[illegible] æonum productiones, à Saturn[illegible] autem & Marc[illegible] abhorrere nuptias, & animantium [illegible] vſum. Hunc habent ducem qui dicuntur Hydroparaſtatæ, & Encratiſtæ.

CVR DICVNTVR HYDROPARASTATÆ, ET Encratiſtæ.

NOminantur autem Hydroparaſtatæ, quod aquam pro vino offerant: Encratiſtæ autem, quod neq. vinum bibant, nec animatis veſcantur. Ab his autem abſtinent, ea tanquam rem malam abhorrentes, & cœlibatum perſequuntur, matrimonium ſcortationem appellantes, & legitimam coniunctionem Diabolicam nominantes. Is autem compoſuit etiam Euangelium, quod dicitur per quatuor, amputatis genealogiis, & aliis, quæcunque oſtendunt Dominum natum eſſe ex Dauid ſecundum carnem. Eo autem vſi ſunt, non ii ſoli qui ſunt B illius ſectæ, ſed ii etiam qui dogmata Apoſtolica ſequuntur, compoſitionis fraudem non cognoſcentes, ſed ſimplicius eo tanquam libro cōpendioſo vtentes. Ego quoque inueni pluſquam ducentos huiuſmodi libros, qui in honore habebantur in noſtris eccleſiis. Quos cum omnes ſimul coegiſſem, depoſui, & loco eorum repoſui quatuor Euangeliſtarum Euangelia.

DE SEVERO.

SEuerus, ſuſcepta eorum doctrina, eos qui ab ipſo decepti fuerant, [illegible] cognomine appellauit. Hinc nonnulli, Encratitas Seuerianos appellant. Hi diuini Pauli epiſtolas, & Actuum hiſtoriam reiiciunt. Aduerſus eos ſcribit Muſanus, veritatis patronus, & Clemens Stromateus, & Apollinaris, qui ſacræ ciuitatis in Phrygia fuit Epiſcopus, & Origines.

DE BARDISANE.

C BArdiſanes autem Syrus ex Edeſſa ortus, floruit tempore Seueri & Marci Cæſaris. Ferunt eum multa reſecuiſſe ex Valentini fabulis. Scripſit autem multa etiam lingua Syriaca, quidam autem ea in linguam Græcam tranſtulerunt. Ego quoque in eius libros in[illegible], quos & contra fatum ſcripſerat & aduerſus hæreſim Marcionis, & alios non paucos. Dicunt autem etiam Armonium, qui fuit eius filius, Athenis in Græca lingua fuiſſe mitiatum. Is quoque lingua Syriaca multa conſcripſit.

DE EPHRAIM SYRO.

VTriuſque autem errorē vir plane benedictus Ephraim Syrus confutauit.

DE FLORINO ET BLASTO.

IAm vero Florinus quoque & Blaſtus, qui in Presbyterorum [illegible] alogum Romæ erant cooptati, in Valentini pernicioſam ſectam declinarunt. Ferunt beatiſſimum I[illegible]ęum eorum morbum deplorantem ſcripſiſſe aduerſus Valentinum. Hi ergo omnes a Simone initium du-
D centes, quędam inter ſe cognata, & conſentientia decreta pe[illegible]erunt, æonas quoſdam nominantes, & æonum productiones, & alias productiones productionum.

DE CERDONE ET MARCIONE.

MArcion autem, & Cerdo eius Magiſter, à Simonis ipſi quoque impoſturis blaſphemiæ occaſionem cepere. Sed aliam impietatis nouam viam excogitauere. Cerdo enim fuit tempore Antonini primi. Dicebat autem alium eſſe Deum, patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, non cognitum Prophetis: alium autem vniuerſi effectorem: & legis Moſaicæ Legiſlatorem: & hunc quidem eſſe iuſtum, illum vero bonum. Hic enim, inquit, iubet in lege oculum pro oculo, & dentem pro dente excin-
Matth. 5. dere. Ille vero bonus iubet in Euangeliis, ei qui maxil-
E lam dextram pulſauit aliam quoq; obuertere, & ei qui vi ſtaccip[illegible] tunicam, pallium quoque dare. Et hic quidem in lege [illegible] diligere amicum, odio habere inimicum [illegible] in Euangeliis etiam inimicos diligere. Et nunc animaduertit [illegible], quod etiam in lege iubet errantem inimici bouem reducere, & quod ceciderit iumentum erigere, & inimicum auxilio indigentem non deſpicere, & quod qui ab eo ſolus bonus vocatur, ei qui fratrem ſtultum vocat, minatur gehennam. & ſeipſum iuſtum oſtendens, dixit, *Qua menſura metimini, remetietur vobis.* Sed hoc confutare non eſt præſentis temporis, maxime cum ab iis qui diuinas ſcripturas legerunt, facile poſſit deprehendi maledictum, & euidens blaſphemia.

DE MARCIONE.

MArcion autem Ponticus, cum hæc à Cerdone didiciſſet, non fuit tradita ſibi doctrina contentus, ſed etiam auxit impietatem. Quatuor enim ingenitas ſubſtantias oratione ſua confinxit, & hunc quidem vo-
F cauit bonū & ignotum, quem etiā appellauit patrē Domini: illum vero opificem ſeu creatorem, & iuſtum, quē etiam malum nominabat, & præter hæc materiam, quæ mala eſt, & alii mala ſubeſt. Opificem autem, malo iſcuſcto, accepiſſe materiam, & ex ea vniuerſa fabricatum eſſe. Cœlum quidem, ex eo quod erat puriſſimum, ex reliquo autem quatuor elementa, ex fæce autem quæ ſubſederat inferos, & tartara. Rurſus autem, cū terræ id quod erat puriſſimū percolaſſet, conſtituit, inquit, Paradiſum, ex eo autem, vno accepto ceſpite formauit Adam, ex ſua ſubſtantia illi animam [illegible]. Hinc, inquit, exiſtit inter corpus & animam concertatio. cum corpus quidem ad materiam illam attrahere contendat, anima autem conetur corpus trahere ad Creatorem. Hi etiam ſerpentem Creatore meliorem & præſtantiorem audent dicere. Hic enim arboris cognitionis participes eſſe verum, ille vero permiſit. Nec animaduerterunt impii quod ſerpentis conſilium mortem peperit. Nonnulli itaque eorum ſerpentem quoque venerantur, & ego quidem apud eos
G inueni ſerpentem æneum in arcula quadam brum cum execrandis eorum myſteriis. Non ſolum autem Creatorem blaſphemant, ſed etiam Patriarchas, & Prophetas iniquos appellant, vt Creatorem malorum amatorem eſſe oſtendant. Is ex Euangeliis quidem id quod eſt ſecūdum Lucam ſolum ſuſcepit etiam genealogia magna ex parte amputata, Legem autem & prophetas & omne vetus teſtamentum reiecit, vt quod ab alieno Deo datum eſſet. Dicit autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum deſcendiſſe, vt qui in eum credidiſſent, [illegible] a Creatoris ſeruitute liberaret. [illegible]um autem eſſe hominem, cum nihil humanū in ſe haberet & viſum eſſe pati, cum nequaquam paſſus eſſet. Reiecit autem etiam corporum reſurrectionē, eam fieri non poſſe exiſtimās. Is Cain quide, & Sodomitas, & omnes alios impios ſalutem dicebat aſſecutos, cum apud inferos ad Chriſtum ſeruatorē acceſſiſſent, & in regnum eſſe aſſumptos. Abel autem, & Enoch, & Noe, & patriarchas, & reliquos Prophetas & iuſtos,
H datā illis libertatem nō eſſe adeptos, cum ad eū accedere noluiſſent. Qua de cauſ[illegible], vt etiā apud inferos habitarē condemnati ſunt. Hęc Marcion aduerſus Creatore furiose debachatus eſt, atque adeo his etiā multo grauiora. Maiores enim blaſphemias ſilentio prætereo. Noui autē quendam eorum ſenem nonagenarium, qui mane ſurgens ſputi ſui excremento faciē ſuam lauabat, & cauſam rogatus, dixit ſe nolle opus habere Creatore, nec aquam, quæ eſt ex illius operibus, accipere. Cum autem præſentes dixiſſent, Quomodo ergo comedis, quomodo bibis, & veſtiris, & dormis, & quæ cōſtituta ſunt myſteria peragis? Dixit ſe neceſſitate adductum hoc facere. quod nec poſſit aliter viuere, nec myſteria peragere, & cōfeſſus eſt inſanus vel inuitus nihil habere cum qui ab illis vocatur bonus, ſed omnibus bonis frui ex operibus Creatoris. Ego autem plurimis relictis, ad ea quæ deinceps conſequuntur tranſibo. Nam hic rurſus conuentus in multas partes diuiſus eſt.

In quot & quænam dogmata diuiſa eſt Marcionis ſecta.

A Pelles enim Marcionis ingenitis alium quoque πύρι, hoc eſt, Igneum, adiecit. Is quoque alium librum à ſe compoſitum Philumene Propheti[illegible] appellauit. Chriſto autem corpus attribuit, non humanum, ſed è mundi ſubſtantia effectum.

DE POTITO, ET PREpone & Alijs.

POtitus autem, & Blaſtus & Syneros, & Prepone & Pithon, diuerſis doctrinis præfuerunt. Ii autẽ omnes accepere occaſionem ex blaſphemia Marcionis. Plurimi aduerſus hanc impietatem ſcripſere. Iuſtinus enim philoſophus & Martyr, & Theophilus Antiochenus Epiſcopus, & Philippus Gortinæ Epiſcopus, & Irenæus, cuius ante meminimus, Lugdunenſis Epiſcopus, & Modeſtus, & Origenes, & Rhodon, & Adamantius, & Hippolytus, & Emeſenus Euſebius, ii omnes optime, & doctiſſime, hanc blaſphemiæ rabiem confutarunt.

B

DE MANETE.

MAnes autem erat quidem Perſa genere, vt aiunt, longo autem tempore ſeruitutis iugum pertulit. Dum autem ſeruus eſſet, appellabatur Scythianus. Qui cum dominæ ſuæ hęres factus eſſet, non ſatis habuit prę ter ſpem diteſcere, quin imo nec bonorum donatorem laudauit, ſed ad blaſphemia, impiarumque fabularum narrationem, linguam ſuam mouit, fuitq; perfectiſſimũ inſtrumentũ inimici veritatis. Is dicit duos eſſe ingenitos & æternos, Deum & materiam, & Deum quidem lucem appellabat, materiam vero tenebras, & lucem quidem bonum, tenebras autem malum. Impoſuit autem eis etiam alia nomina. Lucem enim appellauit b[illegible]nã arborem bonis fructibus plenam: materiam autem, malã arborem fructus radici conuenientes ferentem. Dicebat fuiſſe Deum longe à materia remotum, ipſumque [illegible] materia ignorari, & ab ipſo materiam, & tenuiſſe quide[illegible]

C ſeptentrionales partes, & orientales, & occidentales, materiam vero meridionales, multis autem poſtea [illegible] culis materiam cum ſeipſa ſeditionem agitaſſe fructuſque eius, inter ſe, cum autem cœpi[illegible]m eſſe bellum, & hi quide[illegible] perſequerentur, illi vero fugerent, eos vſque ad lucis fines veniſſe, deinde luc[illegible]m contemplatos, ſimul & lætiti[illegible] & admiratione affectos eſſe, & v[illegible]iſſe omnibus ſimul co[illegible]iunctis copiis aduerſus ipſam bellum gerere, & rapere, & cum ſuis tenebri[illegible] lucem miſcere. Pe[illegible]fecta eſt erg[illegible], vt dicit ſtulta, & inepta, & quæ non poteſt con[illegible]ſiſtere, fabula, cum Dæmonibus, & imaginibus, & aqua a[illegible]erſus lucem quæ apparuerat. Deus autem ver[illegible] [illegible]ſam pugnæ diſcrimini committere: neq; e[illegible]im habuit, inquit, ig[illegible], vt fulgure & [illegible]ine vti poſ[illegible]t, neque aquam, vt inundationem ind[illegible]ceret, neque ferrũ, vel aliqua alia arma. tale quid machinatur. Accepta lucis particul[illegible], veluti quadam eſca, vna quoque hamu[illegible]n mater[illegible]æ immiſit. Cum autem iuxta illum ſita, & ſupra

D ipſi[illegible] [illegible]ira[illegible] eſſet, ea id quod immiſſum erat deuorauit, & al[illegible]gata, ac veluti quadam glacie concreta & confixa eſt. Hinc dicunt coactum eſſe Deum mundum fabricari: partes autem mundi dicunt nõ eſſe eius effecta, ſed materiæ. Fabricatus eſt autem, dum vult eius diſſenſionem componere, & quæ pugnabant in pacem redigere, adeo vt et[illegible]am paulatim lucẽ, quę tenebris cõfuſa eſt. liberaret. Porro aũt hominẽ quoq; dicunt nõ eſſe à De[illegible] f[illegible]rmatũ, ſed à Principe materiæ, cũ aũt Saclã nominant, & ſimiliter dicunt Euam a Sacla & [illegible]embrod factã eſſe, & Adam quidem, beluina forma præditum fuiſſe creatum, Euam autem, inanimam & immobilem. Maſculinã autem virginem, quam filiam lucis nominant, & Ioel appellant, vitã & lucem Euæ impertiuiſſe. Adam vero ab Eua feritate liberatum eſſe: deinde eam poſtea luce nudatam eſſe. Saclam autem cum ea primum conſuetudinem, & beluæ forma prædium filium ex ea ſuſcepiſſe. Deinde eum ea etiam rurſus coniũctũ eſſe dicunt. Sed me fortaſſe merito quiſpiam reprehenderit qui hæc vt ſcribam poſſim in animum inducere. Quamobrẽ aliis fabulis nugiſq; prætermiſſis, dicam paucis capita impiæ hæreſis. Ij Solẽ & Lunam Deos nominant, ipſum quidem quandoque Chriſtum vocantes: & eius rei ſufficiens argumentum afferunt, quod ſol defecerit dum eſſet crucifixus: aliquando aũt dicentes defunctorũ animas eſſe nauigia, quæ à materia [illegible] lucem tranſeunt. Ita enim, inquit, paulatim liberantur à mala temperatura. Lunam aũt dimidia ſui parte cæſam fieri, quod exinaniatur, & luminoſas animas à materia quidem accipere, apud lucem autem deponere, & ita lucẽ paulatim à mala temperatura liberari. Quãdo autem vniuerſa lucis natura a materia ſeparata fuerit, tũc dicunt Deum eam igni traditurum, & glebam, aut ceſpitem vnum facturum, cum ea autem illas quoq; animas, quę in Manetem non credidiſſent. Diabolum autem, aliquando quidem vocat materiã, aliquando vero materiæ principem. Noptias aũt dicit à Diabolo fuiſſe conſtitutas. Quæ autem in pauperes exercetur benignitatem, & humanitatem reprehendunt, dicentes eam eſſe venerationem materiæ. Dicunt autem Dominum nec ſumpſiſſe

F animam, nec corpus, ſed tanquam hominem quidẽ apparuiſſe, cum humani nihil haberet. Crucem quoque, & paſſionem, & mortem, viſione tantum fuiſſe. Porro autẽ corporum reſurrectionem [illegible]anquam fabulam, reiiciunt. Nullam enim materiæ particulam dignam ſalute exiſtimant. Dicunt autem animas quoq; trãſire in corpora, & has quidem in volucrum, illas vero in iumentorum & ferarum & ſerpentum corpora immitti. Omnia autem eſſe an[illegible], & [illegible], & aquam, & aerem, & plantas etiam & [illegible] [illegible]. Quamobrem qui apud eos perfecti [illegible]antur, [illegible] tan[illegible]t, nec olus ſcindunt, ſed eo[illegible] qui[illegible] [illegible]t, t[illegible]quã homicidas aperte ex[illegible]ntur [illegible] q[illegible] [illegible]nguntur & ſcinduntur [illegible] dunt [illegible] [illegible] que egregie vtuntur, ſcelerata [illegible] per [illegible] [illegible] val[illegible] e difficiliter elui p[illegible]eſt eorum doctrin[illegible] & qui exſecrandis eorum Orgiis

G [illegible] fuerint, eorumque p[illegible]ceps eatnerit, valde eſt difficile t[illegible] animouere a perniciẽ animis afferentium Dęmonum ope[illegible]atione, qui ipſos [illegible]iatiorum incantationibus eo[illegible] animas alligant. Hic autem Manes habuit ab initio t[illegible]es d[illegible]pulos. Ald[illegible], & Thomam, & Herman. Et A[illegible] quidem miſit prædicatum in Syriam: ad Indos vero Th[illegible]. Poſtquam autem ii reuerſi ſunt, dicentes, ſe multa [illegible], & perpeſſu difficilia ſuſtinuiſſe, quod nemo poſſ[illegible] animũ induceret, vt Manetẽ magiſtrũ ſuſciper[illegible] ſceleratiſſi[illegible] ſe Chriſtũ appellare, & ſan[illegible] [illegible], & dicebat ſe eſſe m[illegible] [illegible] te[illegible] [illegible] [illegible]commu[illegible] cum diſcipulis ſe alium pa[illegible]. [illegible] duodecim diſcipulos ad Do[illegible] exemplum feciſſet, venit in Meſopotamiã fugiens Rege Perſarum. Cum enim ſe iactaſſet curaturũ Regis filium [illegible] morbum quendã inciderat, effecit vt in grauiora mala incideret. Poſtquã i[illegible]e quoq; vt Dei aduerſarius [illegible]xpulſus eſt, & Perſidem repetiit, a rege correptus P[illegible]ſico ſupplicio luit pœnas. Pelle enim nudatus, canibus deuorandus obiectus eſt. Is fuit exitus

H Manetis. Hæc ſunt impiæ hæreſis capita. Si quis enim vellet per[illegible]qui omnes fabularũ ineptias, multis libris opus eſſ[illegible]t. Talia improrũ hominũ mentibus dogmata immiſit Dæmon ſceleratiſſimus, eiuſmodi vſus eſt Tribunis militũ & Centurionibus, aduerſus veritatem dimicans. Sed *aranea telam*, vt prophetice dicam, *texuit*. Dominus enim facillime mendaciũ cõuicit, & eius defenſorum claſſes & centurias diſſ[illegible]luit. Aduerſus autem Manetis impietatem ſcripſerunt pręclari veritatis patroni, Titus, & Diodorus, quorum alter quidem fuit paſtor Boſtrenorum eccleſiæ; alius vero rexit Cilicum Metropolim. Scripſit etiam Georgius Laodicenus, vir qui fuit quidem author hæreſis Arianæ, in philoſophicis autem diſciplinis eruditus, prætereos autem Phœnix quoq; Euſebius cuius etiam prius meminimus. Ego autem ad aliam tranſibo catertiam. *Eſa. 49.*

FINIS LIBRI PRIMI.

BEATI

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS HÆRETICARVM FABVLARVM LIBER SECVNDVS.

NOMINA HAERETICORVM.

De improba Diaboli machinatione.
De Hæreticis, qui fuerunt tempore Apoſtolorum.
De Hymenæo, & Phyleto, & aliis. Quod etiam de aliis Hæreticis prædixit diuinus Apoſtolus.
De Hebione.
De alia Hebræorum ſecta.
De Nazaræis.
De Cerintho.
De Artemone.
De Theodoto.
De Melchiſedechianis
De Elceſæis
De Paulo Samoſateno.
De Sabellio.
De Marcello.
De Photino.

B F

CVius modi ramos ediderit amariſſima radix Simonis, & quam exitiales ij fructus produxerint, in primo libro aperte oſtendimus, fabularum quidem prolixitatem quam breuiſſime fieri potuit amputatam narrantes, maximas autem blaſphemias dicere formidantes, ex ſceleratis autem myſteriis, ea qua erant nimis impia & execranda, ſilentio prætermittentes. Nos enim peccaturos exiſtimauimus, ſi eos doceremus qui illa neſciunt. Neque enim, qui ſe omnino voluptati, & libidini manciparunt, ea qua illi improbe, & ſcelerate audebant, cogitarent, vt tanquam execranda auerſarentur. Hæc autem eorum animis immiſit Dæmon ſceleratiſſimus, cum aduerſus veritatis præcones bellum ſuſcepiſſet, & aduerſus eos, qui Deum rite colunt, malam per hæc famam & exiſtimationem ſpargere conaretur. Appellationis enim ſocietatem, vt in omnes maledictum caderet, effecturam exiſtimabat. Chriſtiani enim, & execrandorum dogmatum magiſtri, & ij qui erant Euangelicorum decretorum prædicatores, nominabantur. Quicunque autem ignorabant differentiam, omnes impias & nefarias exiſtimabant, qui erant vnius appellationis participes, & hæc auſus eſt improbitatis inuentor & artifex, cum primum veritatis lux exorta eſt, & inſtar radiorum diuinos Apoſtolos in vniuerſum terrarum orbem emiſit. Cum enim adhuc eſſent ſuperſtites, & Simon exortus eſt, & Menander, & alij Simonis diſcipuli, quorum antea meminimus. Porro autem dicunt Cerinthum, cum benedictus Ioannes, qui diuinum Euangelium conſcripſit adhuc viueret, ſeminaſſe ſua hæreſis zizania, Diuinus quoque Paulus alios accuſans in ſuis Epiſtolis ad Timotheum. Ita autem dicit: Profanas autem vocum nouitates deuita, multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuertunt quorundam fidem. *Deinde oſtendit veritatis firmitatem & ſtabilitatem.* Sed ſolidum fundamentum fidei ſtat, habens ſignaculum hoc. *Docet autem etiam quomodo Dominus omnium ſuorum curam gerit.* Cognouit enim, *inquit*, Dominus qui ſunt ſui. *Deinde hortatur fugere improborum conſuetudinem*, & diſcedat ab iniquitate omnis qui vocat nomen Domini. *Deinde exemplo medetur eis qui ægreſcunt, quod mali vnacum bonis verſentur.* In magna enim, *inquit*, domo non ſunt ſolum aurea vaſa & argentea, ſed & lignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. *Docet autem noſtri etiam arbitrij libertatem, mentemq; eſſe imperatricem, & quæ poteſt ſuam inclinationem conferre quo voluerit. Ita autem dicit.* Si quis emundauerit ſeipſum ab eiuſmodi, erit vas in honorem ſanctificatum & vtile, ad omne opus bonum paratum *Scripſit autem etiam ſimilia in priore epiſtola.* Hoc præceptum enim, *inquit*, commendo tibi fili Timothee ſecundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt, ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare. *Per hæc autem aperte docuit vitam iniquam eſſe fundamentum impietatis.* Bonam *enim* conſcientiam *bonam vitam appellauit. Dicit autem illos a recte vita naufragaſſe circa fidem. Et rurſus*, Prophanas autem & aniles fabulas deuita. *Et rurſus*, Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed verbis pugnans, & circa quæſtiones ægrotans, *& cætera. Et paulo poſt.* Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes, aberrauerunt à fide, & ſeipſos confixerunt doloribus multis. *Porro autem in ipſo fine clamat præcipiens*, O Timothee depoſitum cuſtodi deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. *Hæc quidem aperte indicant, quod eis adhuc prædicantibus, exorti ſunt multi execrandarum hæreſeon authores. Prædicit autem etiam, quod poſtquam exceſſerint, nonnulli eos qui ipſis crediderint vana dogmata docebunt.* Spiritus enim manifeſte dicit, quod in nouiſſimis temporibus deficient quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium matrimonium contrahere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatem. *In ſecunda etiam, cum*

C G

Margin notes: 2. Tim. 2. (beside "Timotheum. Ita autem dicit"); D H; 1. Tim. 1. (beside "Hoc præceptum"); 1. Tim. 6. (beside "Radix omnium malorum"); 1. Tim. 4. (beside "Spiritus enim manifeſte")

multa

A *mu[illegible] eorum qui poſt ſe futuri erant probra prædixiſſet, hæc quoque adiecit.* Et hi ſunt qui penetrant domos, E
cap. 3. & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambre reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. *Deinde etiam prædicit fore vt falſum facile deprehendatur.* Sed non multum proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. *Ego autem Apoſtolica adduxi teſtimonia, vt oſtenderem quod dum adhuc ſeminarent, communis inimicus hæreſeon zizania ſeminauit. Sed ſapientiſſimus Dominus malorum quidem ſeminum deiectionem non prohibuit. plurima autem zizania in frumentum conuertit. Teſtantur & vrbes, & vici qui a Simonis, & Menandri, & Cleoby, & Doſithei, & Gotthei, & Adriani, & Saturnili, & Baſilidis, & Iſidori, & Carpocratis, & Epiphanis, & aliis, vt ſemel dicam, eiuſmodi zizaniis liberati ſunt. Frumenta enim ab illis diſpenſat e Dominus matura nominauit. Pauci autem admodum, iiq; diſperſi p[illegible] aliquot ciuitates: Valentini, & Marcionis, & Manentis pernicie affecti remanſerunt. ad eos forte conuincendos, quibus nunc eccleſiarum paſcendarum cura commiſſa eſt, qui nec paruas quidem impiarum hæreſum reliquias mutare poſſunt. Dei autem aduerſarium Dæmonem belli aduerſus pietatem gerendi nondum cepit ſatietas. Sed alij rurſus aduerſus veritatem bellum mouerunt, qui prædictis Hæreticis aperte contraria ſanxerunt.*

DE EBIONE.

B CAterua autem huius princeps fuit Ebion. Hebræi autem mendicum ita vocant. Is vnum quidem dicebat ingenitum, ſicut & nos, & eum oſtendebat eſſe mundi opificem. Dominum autem Ieſum Chriſtum dicebat ex Ioſeph, & Maria eſſe natum, qui homo quidem erat, ſed virtute vitæque innocentia & integritate alijs antecellebat, ex lege autem Moſaica vitam inſtituebat. Solum autem admittit Euangelium, quod eſt ſecundum Hebræos. Apoſtolum autem vocant Apoſtatá.

DE ALIIS EBIONITIS.

EX iis erat Symmachus, qui vetus teſtamentum ex lingua Hebraica in Græcam linguam tranſtulit. Erat autem præter eam, alia ſecta, quæ idem cognomen habebat. Hi enim etiam Ebionitæ vocantur, qui in aliis quidem omnibus cum prioribus conueniunt, niſi quod Seruatorem & Dominum dicunt natum eſſe de virgine. Vtuntur autem ſolo Euangelio ſecundum Matthæum, & honorant quidé ſabbatum, vt vult lex Moſaica, diem
C autem Dominicum ſanctificant, ſicut & nos.

DE NAZORAEIS.

NAzoræi autem ſunt Iudæi, qui Chriſtum tanquam iuſtum hominem venerantur, & Euangelio quod dicitur ſecundum Petrum vtuntur. C[illegible]atas eſſe has hæreſes imperante Domitiano dixit [illegible]bius. Aduerſus [illegible] Iuſtinus Philoſophus & Martyr, & Irenæus ſucceſſor Apoſtolorum, & Origenes.

DE CERINTHO.

EOdem autem tempore. Cerinthus quoque aliam cepit hæreſim. I[illegible] in Ægypto plurimo [illegible]pore exercitatus, & in philoſophicis ſcientiis eſſet eruditus, ve[illegible] poſtea in Aſiam, & ſuos diſcipulos ex ſuo nomine appellauit. Is autem docuit eſſe quidem [illegible] vniuerſorum Deum [illegible] eum autem non eſſe mundi creatorem, ſed [illegible]aratas quaſdam poteſtates, & eum omnino neſcientes. Ie[illegible] autem ſimiliter ac Hebræi, dicebat natú
D eſſe ſecundum naturam ex viro & muliere, nempe Ioſeph & Maria, temperantia autem, iuſtitia, & aliis bonis ex[illegible]uiſſe, Chriſtu[illegible] autem in ſpe[illegible]e columbæ [illegible] per[illegible]ipſum deſcen[illegible]e, & [illegible]unc Deum qui ignorabatur [illegible] & quæ ſupra ſunt miracula feci[illegible] tempor[illegible] [illegible] quidem Chriſtu[illegible] [illegible] [illegible] bijſſe. Continxit [illegible] ſ[illegible]. tanquam ipſe eas eſſet con[illegible], & [illegible]undam doctrinas con[illegible]. Do[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum Domini. Aductus enim autem [illegible]ple-
runt, non ſolum ij quos ante diximus, ſed cum illis etiam Gaius, & Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus. Eum cum lauantem, vt aiunt, vidiſſet diuinus Ioannes Euangeliſta, accidit enim vt ipſe quoque propter imbecillam valetudinem balneo vteretur, Fugiamus hinc, inquit, ne ſi
F balneum propter Cerinthum ruerit, nos quoque ſimus damni participes.

DE ARTEMONE.

QVidam quoque Artemon, quem nonnulli Arteman nominant, de vniuerſorum Deo idem quod nos ſentiebat, eum eſſe dicens effectorem vniuerſi. Dominum autem Ieſum Chriſtum ſolum hominem eſſe dicebat, natum ex virgine, Prophetis autem virtute præſtantiorem. Hæc autem dicebat etiam Apoſtolos prædicaſſe, ſacrarum ſcripturarum ſenſum interpretans quilllos autem conſecuti ſunt, Chriſtum in Deos retuliſſe, cum non eſſet Deus.

DE THEODOTO.

QVin etiam Theodotus, Byzantinus coriarius, idem cum eo ſentiens, alij ſodalitati præfuit. Eum beatiſſimus Victor Romanorum Epiſcopus abdicauit, & excommunicauit, vt qui decreta eccleſiæ conatus eſſet ad
G ulterare. Aduerſus eius hæreſim paruus [illegible] eſt Labyrinthus, quem nonnulli eſſe opus Origenis ex[illegible]mant, ſed eos qui hoc dicunt ipſe ſtylus conuincit. Siue autem ille, ſiue alius hoc conſcripſerit, talis in eo refertur narratio. Dicebat quendam [illegible] Natalem, [illegible] fuit vnus ex præclaris confeſſoribus, [illegible] ab Aſclepiade & Theodoto alio, qui [illegible], vt mercede propoſita vellet præeſſe [illegible] propter inſignem eius confeſſionem. Promiſſi autem [illegible] ſingulis diebus datum os centum & quinquaginta denarios. Et animarum ſæpe ſuauit medicus, [illegible] recederet, dicens eum non pro his ſed pro Euangelicis decretis decertaſſe. Poſtquam autem non acquieuit, pretio ſeruiens quod ſe habiturum exiſtimabat, eorum qui deceperant Præfectus, grauia per Angelos [illegible] inflixit. Cum autem experientia didiciſſet, qualia ſunt, quæ Deo reſiſtere conciliet, [illegible] mane quidem velociter acceſſit
H ad eccleſiam. Ad Pontificis autem genua deuolutus, rogabat vt interceſſio pro ſe fieret apud ben[illegible]ſſimum & clementiſſimum Dominum. Eius aut[illegible], & ſe a[illegible] ille miſertus eſt, & manu [illegible] ad pœnitentiam. Qui hæc autem de eo ſcripſit, prædictus ſcriptor hoc quoque adiecit, quod qui hæreſim compoſuerunt, diuinam etiam ſcripturam temere innouare auſi ſunt, & hæc quidem amputare illa vero adijcere, ſe quæ non bene habebant corrigere dicentes. & ſe ſancto [illegible] ſapientiores pronunciantes. Et nec in eo quidem faciendo co[illegible] ſe conue[illegible] dicit. Sed aliter quid. in Theodotum, aliter v[illegible] Aſclepiadem, & aliter Hermophilum, aliter vero [illegible]eſſe Apollonidem. Quinetiam vnumquemque eorum ſua propria contexiſſe, adeo vt exemplaria plurimum inter ſe differrent. De his ergo hæc didicimus

A

DE MELCHISEDECHIANIS.

MElchiſedechianos autem [illegible] eſſe part[illegible] in vna autem [illegible] rum diſſentire, quod Melc[illegible] h potentiam quandam & diuinam & maximam exiſtimarent: ad eius autem imaginem Chriſtum eſſe for[illegible]n. Incepit autem hanc hæreſim Theodotus artifi[illegible]c[illegible] argentarius.

DE ELCESAEIS.

ELceſæi autem, cum ex quodam Elceſai, qui hæreſim incepit, appellationem accepiſſent, fabulis ea diuerſis hæreſibus corrogatis, numerrorem compoſuerunt, & quod ad vniue[illegible]orum quidem principium attinet, nobiſcum conſentiunt. Vnum enim ingenitum dicunt, & eum vocant omnium opificem. Chriſtum autem non vnum dicunt, ſed hunc quidem inferne, illum vero ſu[illegible]e, & eum olim in multis habitaſſe, poſtremo autem [illegible]eſcendiſſe. Ieſum autem aliquando quidem ex Deo eſſe dicit, aliquando autem vocat ſpiritum, quandoque autem [illegible]irginem matrem habuiſſe, in alijs autem ſcriptis ne hoc quidem. Ruſus autem eum etiam dicit tranſire in alia corpora, & in vnoquoq; tempore diuerſe oſtendi. Incantationibus autem & Dæmonum inuocationibus, & baptiſmatibus hiquoque vſi ſunt in elementorū confe[illegible]ione. Aſtrologiam autem & Magicam, & Mathemat[illegible] cum errorem amplectebantur, & ſeipſos Prognoſticos appellabant. Apoſtolum autem omnino abnegarunt. Lib[illegible] quoque quendam compoſuerunt, quem dicebant d[illegible]cendiſſe de cœlis. Qui eum autem audiuiſſet, peccatorum remiſſionem conſequi, præter eam quam Chriſtus dedit. Aduerſus hanc hæreſim [illegible] ſcrib[illegible] Origenes. Eam autem conflauit Alcibiades, ea Apamæa Syriæ profectus.

DE PAVLO.

PAulus autem Samoſatenus fuit quidem Antiochenus Epiſcopus, cum autem illo tempore imperaret Zenobia Perſarum, victis Romanis, eam Syriæ, & Phœniciæ gubernatricem dederant [illegible] in Artemonis impegit hæreſim, ſe ea ratione illam ſibi conciliaturum exiſtimans, quæ idem cum Iudæis ſentiebat, eiſque fauebat. Hoc cum intellexiſſent eccleſię rectores, tutum eſſe non putabant tantum morbum negligere, qui ſerpere contendebat, & maximæ ciuitatis principem habebat adiutricem. Et Dionyſius quidem Alexandrinus Epiſcopus qui fuit doctrina integra, peregrinationem quidem diſtulit, propter ſenectutis imbecillitatem. Literis autē ei [illegible] ea quæ conueniebat: & Epiſcopos qui conuenerant ad zelum pro veritate ſuſcipiendum excitauit. Eorum autem qui conuenerant, primas partes obtinebant & [illegible] magnus, & celeberrimus, qui quæ ab omnibus decantantur miracula per in ſe habitantem ſpiritus gratiam peregit, & Athenodorus eius frater, & Firmilianus Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus, vir illuſtris, & qui vtramque hab[illegible]bat, & externam, & diuinam ſcientiam, & præterea Helenus qui C[illegible] regebat Metropolim. Ij autem, cum multi eſſent qui conuenerant, præerant, & primum quidem ſuaſionibus & exhortationibus conati ſunt Paulum ab improba opinione abducere. Poſtquam autem ille aperte negauit ſe tale quid ſenſiſſe, ſed ſe Apoſtolica decreta ſequi dixit, laudato pro concordia, & conſenſione Domino, ad ſuos greges redierunt. Procedente autem tempore, fama vbiq; perſuadens ſignificat Paulum declinaſſe. Sed ne ſic quidem benedicti patres ad eum amputandum proceſſerunt. Sed primum quidem literis eius morbum ſanare tentarunt. Sed poſtquam affectionem viderunt eſſe immedicabilem, Antiochiam ruſus redierunt, & ruſus lenia medicamenta adhibuerunt admonentes, & exhortationes & pa[illegible] factus conuenta in memoriam reuocantes. Deinde [illegible]dentes eum quidem inficiantem, inſtantes autem accuſatores, [illegible] ſe eum [illegible]onuicturos pollicentes, conuenerunt in cōcilium. Cum autem quidam Malachio, qui prius quidem fuerat Rhetor, poſtea autem ordinatus erat Presbyter, cum Paulo diſſeruiſſet, deprehenſus eſt dicere Chriſtum hominem, qui diuina gratia fuerat inſigniter dignatus. Tunc ergo illum à ſacris numeris ſepararunt, concorditer aduerſus eum ſententiam ferentes. Quoniam autem reſiſtebat, & eccleſiæ principatum obtinebat, cum Aurelianum, qui tunc imperabat, Pauli audaciam docuiſſent, ei perſuaſerunt illum ab eccleſia abigere. Etenim vel idolorum cultui ſeruiens, iuſtum exiſtimauit, vt qui eorum ſententiæ reſiſteret qui erant eiuſdem fidei, ab eorum ſocietate & communione abſcinderetur.

DE SABELLIO.

SAbellius autem Afer Pentapolitanus talem inchoauit hæreſim. Dicebat patrem [illegible] filium & ſpiritum ſanctū vnam eſſe hypoſtaſim, & vnam perſonam, quæ tria habet nomina, & eundem aliquando quidem vocat vt patrem, aliquando autem vt filium, aliquando vero vt ſpiritum ſanctum, & in veteri quidem teſtamento, vt Patrē legem tuliſſe, in nouo autem vt filium hominem factum eſſe: vt ſpiritum autem ſanctum, ad Apoſtolos veniſſe. Aduerſus eum conſcripſit Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus.

DE MARCELLO.

MArcellus autem Galata, ei quidem conſimiliter negauit trinitatem perſonarum, quandam autem extenſionem diuinitatis patris dicebat ad Chriſtum veniſſe: & eam vocabat Deum verbum. Vniuerſa autem peracta œconomia, eam ruſus tractam, & reuerſam eſſe ad Deum, a quo extenſa fuerat. Spiritum autem ſanctū dixit eſſe extenſionem extenſionis, & eam Apoſtolis eſſe exhibitam, & omnino exiſtimabat trinitatem, & extendi, & contrahi pro conſiliorum & œconomiarum diuerſitate.

DE PHOTINO.

PHotinus autem exiſtimabat vnam eſſe operationem patris, & filij, & ſpiritus S. alijs nominibus dogmatū Sabellij ſenſum prædicans. Aduerſus hos quatuor ſcripſit diuinus Diodorus, qui rexit Cilicum Metropolim, oſtendens Chriſtum Deum ante ſecula in vltimis diebus hominem factum eſſe, & hominum ſalutem procuraſſe. Has omnes hæreſes ad euertendam vnigeniti di[illegible]nitatem excogitauit qui hominum perniciem molitur Dæmon. Sed omnes extinxit qui [illegible]repat abyſſum, & eam exiccat, qui dicit abyſſo, *Eris deſerta, & tuos fluuios exiccabo.* Neque enim eorum vel minimæ manſerunt reliquiæ, non Cerinthianorum, non Ebionitarum, non Elceſæorum, non Melchiſedechianorum, non Sabellianorum, non Paulianiſtarum, non Marcellianorum, non Photinianorum. Sed omnia obliuionis tenebris ſemel tradita ſunt, & nec eorum quidem ſunt nomina multis cognita. Verum eſt enim quod à noſtro Seruatore dictum eſt, *Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis eradicabitur.* Diuina autem Euangeliorum dogmata pullularunt, & *ad [illegible] re vſque extenſi ſunt Apoſtolorum palmites, & propagines terrarum orbem impleuerunt*, & impleta eſt vniuerſ[illegible] na cognitione Domini. At multa aqua maria tegat, & prædi[illegible]oni veritatem rerum teſtimonium oſtendat. Quod [illegible] futuris hæ[illegible]bus Dominus quoque Chriſtus prædixit. Matth. 15. H Eſai. 19.

FINIS LIBRI SECVNDI.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS HÆRETICARVM FABVLARVM LIBER TER[illegible]IV[illegible].

NOMINA HAERETICORVM.

De Nicolaitis.
De Montaniſtis.
De alia eorum hæreſi.
De Noeto Smyrnæo.
De Teſſareſcadecatitis.
De Nauato.
De Nepote.

B F

QVoniam hæreſes inter ſe contrarias in prioribus libris explanauimus: age alias quoque quæ inter has & illas pullularunt, eos qui ignorant doceamus. Quemadmodum enim terreſtres mures, ex quadam aeris intemperie, & fœtida putrefactionis qualitate è terra naſcuntur, & ſeminibus quidem exitium afferunt, & arbores quoque perdunt, Agricolæ autem venantes eos interimunt: ita ex malitioſo diaboli artificio hæreſes exortæ ſunt, quæ paulo quidem leuiores homines lædebant. Sed optimi veritatis Agricolæ eas ex diuinis ſegetibus expulerunt, & vt omnino de medio tollerentur effecerunt. Earum autem inſidias & per zizaniarum parabolam prædixit Dominus, & aperte Apoſtolus docuit, aliquando quidem dicens multos Pſeudochriſtos, & falſos Prophetas, falſoſq́; Apoſtolos exorituros: aliquando autem præcipiens vt eos cauerent, & ſubiungens. Multi

Matth. 7. venient ad vos in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rap[illegible]. *Deinde docet quomodo oporteat diſcernere differentiam ouis, & lupi, qui ouillo vellere indutus eſt.* Ex fruc[illegible]b[illegible]s *e[illegible]rum inquit*, eorum cognoſcetis eos. *Deinde per quandam ſimilitudinem, quod docet apertius oſte[illegible].* N[illegible]nquid, *inquit*, colligunt ex ſpinis vuas, vel ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona bonos fru[illegible]us faci[illegible] mala autem arbor malos fructus facit. *Deinde cum de ea prolixius eſſet locutus, ſubiunxit.* Igitur ex fr[illegible]bus eorum cognoſcetis eos. *Iuſtis ergo & execranda dogmata per ſe ſufficiunt ad ſuum patrem [illegible]ndendum.* Ex fructu, *enim inquit*, bo[illegible] cognoſcitur. *Sufficit autem etiam eorum exitus ad falſitatem conuincendam. Quod enim falſum eſt, facile diſſoluitur: firma autem & ſtabiles ſunt veritatis vires. Quocirca euanuerunt quidem diabolica operationis fabulæ: floruerunt autem, & germinarunt Euangeliorum dogmata & cum multi ea oppugnarint populi, & populorum Duces, Regesq́; & Imperatores, permanſerunt ſupra petram coll[illegible]cata eccleſiæ fundamenta. Infauſtarum autem execrandarumq́; hæreſon prædicatores fugerunt, vt dixit ſapiens, nulla perſequente. Eius enim vox eſt.* Im-

C G

miſi man[illegible] meas, & aruerunt, & facti ſunt tanquam fœnum [illegible]um ſupra domos. Salutare autem meum erit in æternum, & [illegible]uſtitia mea non deficiet. *Sed tranſeamus ad narranda quæ reſtant dogmata.*

DE NICOLAITIS.

NIcolaitarum hæreſis, non ſolum ex ignorantia, ſed etiam ex intemperantia & impudiciti[illegible] conflata eſt, de ea autem Clemens ap[illegible]us docuit. Dixit autem Nicolaum fuiſſe vnum ex ſeptem Diaconis quos Apo[illegible]orum chor[illegible] elegit ad viduarum miniſterium. Tum autem cum aſpectu pulchram vxorem haberet, a[illegible]ſt[illegible]ſ[illegible]c[illegible]ium, quod zelotypiæ mo[illegible] [illegible]et, cu[illegible] [illegible]nc opinionem a[illegible]ete [illegible] alterum in [illegible]ium adduxiſſe, & permiſiſſe, [illegible] vel[illegible]et, cum ea [illegible]eret conſuetudinem, non hoc [illegible]ntem, [illegible] tum qui accuſauerant ca[illegible] [illegible] conniuentem. Hi[illegible] nonnul[illegible], q[illegible] ſub cau[illegible] m ante dictam ab eo factum fuerat, peſſime accipientes, commun[illegible]es habere oportere vxores ſanxerunt. Clemens autem dicit Ni[illegible]laum fuiſſe ex eorum nume[illegible] qui p[illegible] temperantiam clari, & inſignes fuere. [illegible]beros [illegible] ſu[illegible] [illegible]m caſtit[illegible] docu[illegible]:& ſi [illegible]m qui[illegible] m ſ[illegible] bem perma[illegible] [illegible]as [illegible]eto virgines. Ex quibus pul[illegible]e conui[illegible]ntur eos falſo ex illius appellatione nomen ſumpſi[illegible]e, qui ante di[illegible]am intemperantiam ex[illegible]cent. Aduerſus eos ſcripſit, & Clemens, quem [illegible]nte diximus, & Irenæus, & Origenes, & Hipp[illegible]lytus Epi[illegible]opus & Martyr.

D H

DE MONTANISTIS.

HÆreſim autem quæ Cataphryges vocatur, incepit Montanus, ex quo v[illegible] co, qui illic ſitus eſt, nomine Ardaban, [illegible]. Is ambitione, & primum locum obtinen[illegible] cup[illegible] [illegible]tur, ſeipſum [illegible]aracle[illegible]m [illegible]ocauit: & dua[illegible] fec[illegible] [illegible]l[illegible]m, & Maximillam: & earum [illegible] P[illegible]phet[illegible] eos appellauit. Vicum autem [illegible] [illegible]uſ[illegible]m. Is vt & matrimonium [illegible] & noua iciunia præter eccleſ[illegible] [illegible]uxit. Quod autem ad veram t[illegible] non oſtendit, & de mundi cre[illegible]um ſenſit. Qui autem ab eius doc[illegible]ntur quidem ab eo Montaniſtæ, vocan[illegible] Cataphryges, a gente: Pepuziani autem, [illegible]le nominauit Hieruſalem. Priſcillæ autem & M[illegible]læ prophetiæ in maiori ſunt apud eos honore [illegible]um Euangelium. De myſteriis autem n[illegible] ul[illegible]dam iactitant: Sed illi non fatentur, & [illegible]alumniam appe[illegible]nt. Nonnul[illegible] autem e[illegible]rum, tres perſonas diuinitatis ſicut & Sabel[illegible]us [illegible]undem eſſe dicentes patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, quemadmodum Aſianus Noetus. Aduerſus eos ſcripſit A[illegible] [illegible]naris qu[illegible] f[illegible] ſa[illegible]æ vrbis in Phrygia Epiſc[illegible] [illegible]ande[illegible]us, & qui præter[illegible] rum diuinarum cognitio[illegible] erat [illegible]que externa diſciplina præditus. Sun[illegible] au[illegible] & M[illegible]tiades, & Apollonius, & alij ſ[illegible]ipt[illegible]res. Aduerſu[illegible] Patrocl[illegible] aute[illegible], qui huic hæreſi præfuit, ſcripſit Caius, [illegible]ius etiam ante meminimus

DE NOETO.

NOetus autem erat genere quidem Smyrnæus, renouauit autem hæ[illegible]m q[illegible] q[illegible] [illegible]pigoni[illegible] nomine

[illegible] ſt. [illegible]
[illegible] nt autem [illegible] ita hære[illegible]. Vn[illegible] dicunt [illegible] D[illegible] S[illegible] m [illegible] opifice [illegible] late[illegible]te q[illegible] [illegible] ue[illegible] ruiſ[illegible] au[illegible] a pa[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] le [illegible] bi [illegible] m [illegible] v[illegible] & [illegible] g [illegible] um quide[illegible] n [illegible] iu[illegible] n [illegible] ian[illegible] na[illegible] velut ex virgine [illegible] & [illegible] ortalem. ruſus pat[illegible] idem & ino tal[illegible]. Cũ [illegible] ille in[illegible] anibilis, crucis, inquit, paſſionem [illegible] põ te ſuſti[illegible] nit E[illegible]m & patrem & filium non ina[illegible] prout v[illegible]ſus exegerit, v[illegible]l hoc vel illud ap[illegible]ntes. N[illegible]eti autem appellati ſunt qui hanc ſunt hær[illegible]m ſecuti.

E

DE CALISTO.

EAm [illegible]oſt [illegible]oetum defendit Caliſtus, qui etiam excogitauit quædam add[illegible]tamenta impietati dogmatis

DE TESSARESCAEDECATITIS.

B

TEſſareſcædeca[illegible]tarum autem, ſeu Quartidecimanorum hæreſi[illegible] [illegible] habet argu[illegible]entum. Dicunt Ioannem Euangel[illegible], [illegible] prædicaret in Aſia, docuiſſe ipſos celeb[illegible]re feſtu[illegible] Paſchæ luna quartadecima. Apoſtolicam autem tradi[illegible]nem [illegible] intelligentes n[illegible] ſpectant diem reſ[illegible]tre[illegible]onis Domini, ſed quand[illegible]que quidem ter[illegible] quar[illegible]do [illegible] qu[illegible]t[illegible], ali[illegible] dua[illegible] ſeu ſabbato, v[illegible] qu[illegible] docunque acc[illegible] [illegible] memoriam celebrant. V[illegible] ur[illegible]em eti[illegible] [illegible] bus Apoſtolorum actiom[illegible], alijs adulterinis, ve[illegible] otius [illegible] gratia[illegible] [illegible], quæ vocant Apocrypha. C[illegible] iunt autem [illegible] cum Nauato. [illegible]am ipſi quoque [illegible] ſententiam auerſantur.

DE NAVATO.

NAuatus autem erat Romanæ eccleſiæ Presbyter. Cũ autem [illegible] vehementiſſima tempeſtas in eccleſias [illegible]ſiſſet, accidit vt quidam eorum qui in pietate educti fuerant, poſt multa probra & tormenta renunciarent, & verbis abnegatiu[illegible] abuterentur. [illegible] eum exorta eſſet tranquillitas, rogarunt vt pœnitentiæ medicamenta ſibi conſequi [illegible]ceret. Atque optimis quidem Paſtoribus viſum eſt timendam eſſe Domini ſententiam, quæ dicit, *O paſtores, quod confractum erat, non colligaſtis, & quod aberrauerat non reduxiſtis, & quod ceciderat, non erexiſtis: lapſ[illegible] manum eſſe porrigendam, & eos eſſe confirmandos,* [illegible]t vult præceptum Dom[illegible]. Ad magnum enim Petrum dixit Dominus, *Simon, Simon, expetiuit Satanas, vt vos cri[illegible]aret ſicut triticum, & e[illegible] rogaui pr[illegible] vt non deficeret fides tua.* His con[illegible] Nauatus n[illegible] ac[illegible]it, ſed aperte contradixit, d[illegible]ns non oportere c[illegible] [illegible] neg[illegible] [illegible]utem con[illegible] equi [illegible] facit [illegible] ac ij [illegible] o[illegible]s prohibent ne vtantur [illegible]ramento. Qui [illegible] pœn[illegible] tiæ remedium poſt[illegible] [illegible] a[illegible] [illegible] ſæpe [illegible] rogatum, & admoni[illegible] ad eos [illegible] verbis [illegible] m[illegible] [illegible] ratei, qui [illegible] macl[illegible] inis pri[illegible] alian[illegible], eum autem [illegible] o[illegible] [illegible] tere c[illegible]nantem, [illegible] oque e[illegible] p[illegible] byt[illegible] ui[illegible] [illegible] uiſſe. Sed tamen quamuis hæc a[illegible] [illegible]nt qui Ro[illegible]x conuenerant Epi[illegible]copi. [illegible]onati ſunt perſuad[illegible], v[illegible] qu[illegible]e o[illegible] pu[illegible] e [illegible]nſtituta fuerant aſſentiretur. Poſtquam autem videtur eum [illegible] & Deo in[illegible] m crudel[illegible] te[illegible] ſtatuere [illegible] corpo[illegible] p[illegible] arunt [illegible] Cornelius Roma[illegible] rege[illegible] [illegible] aute[illegible] Na[illegible]tus, cum admodum [illegible] & [illegible] facil[illegible] [illegible] ſucceſſe hæreſi ſocio[illegible]et, abi[illegible] [illegible] iam & [illegible] oppidulorum pi[illegible] p[illegible], deduxit, tanquam apud Romanum [illegible] pi[illegible] co[illegible] e[illegible] inter[illegible]ceſſuros. C[illegible] in autem in q[illegible]endam vi[illegible] ipſi[illegible] v[illegible]iſſet, coegit vt eum manibus impoſitis [illegible]opum ordinarent. Atque

C

D

[illegible] qu[illegible]m, cum [illegible] ve[illegible] conq[illegible] ſunt & quæ facta [illegible] ant d[illegible] uerunt [illegible] otes [illegible] dinem ſuffuratos, h[illegible] [illegible] princeps e[illegible]us eſt. [illegible] ſiuſæ autem ſectæ aſſecl[illegible] [illegible] eos non ſol[illegible] Nauatianos, ſed etiam Catharos, [illegible] eſt mundos, appellauit [illegible] ne[illegible] Domini D[illegible] accuſationem veritu[illegible] quam fecit [illegible] nonnullo[illegible] cens *Qui dicunt, mundus ſum, ne* [illegible] & [illegible]ubiun[illegible] *ipſe fumus* [illegible] iræ meæ, ignis ardet in ipſo omnibo[illegible] ebus. Dominus enim ſup[illegible] reſiſtit. L[illegible]ius a[illegible] ſu[illegible] otes etiam alia ipſius dogmati adie[illegible] [illegible] qu[illegible] undũ [illegible]atrimonium [illegible]lent, à ſacris m[illegible] a[illegible]ant. Pœnitentiam autem a ſuo coetu [illegible], iiſque qui ab ipſis [illegible] ungurtur ſacrũ chriſma [illegible] b[illegible]nt. Quocirca eo etiam qui ex hac hæreſi corpori eccleſiæ coniunguntur, benedicti patres vngi iuſſerunt. Aduerſus hanc hær[illegible]ſim, multas quidem epiſtolas ſcripſit Cornelius, multas autem Dionyſius Epiſcopus Alexan[illegible]nus, & multi alij qui fuere tuoc temporis Ep[illegible]pi, per quos omnibus ſtatim aperta euaſit Nauati crudelitas.

F

DE NEPOTE.

NE[illegible]os autem Epiſcopus vrbis Ægypti[illegible]æ, in [illegible] [illegible] quidem omnibus conueniebat cum dogmatibus eccleſiæ: in diuinis autem promiſſionibus errabat, vt qui ca[illegible] in terra futuras crederet, & cibum & potum, & fe[illegible] Iudaica, & mille annorum ambitus, qui in his inſumuntur. Aduerſus eum rurſus ſcripſit Dionyſius Alexand[illegible]nus Epiſcopus, in alijs quidem laudans, in his autem errorem conuincens. Hæc quidem inter eos, qui Dei & Seruatoris noſtri negant humanitatem, & eos, qui hominẽ ſolum vocant, qui eſt Deus ante ſecula, exorta ſunt dog[illegible]t. [illegible] plurima quidem ex his, cum primu[illegible] [illegible] na[illegible] marcuerunt, & arida manſerunt. [illegible] rum nu[illegible] llum [illegible]ous qui à Nep[illegible]te, [illegible] Ni[illegible]o, Noeto, [illegible]el Prac[illegible] nominetur? A Montani [illegible] & Nauatiani[illegible] [illegible]eſſ[illegible]reſcædecatitis liberatus quidem eſt omnino Oriens, liberata eſt autem etiam Æ[illegible]us, & [illegible]ybia. Ab his autem etiam immunis eſt Oc[illegible]ns, partiæ vero Aſianæ & Ponticæ particulæ adhuc habent [illegible]orum zizania. Neque enim Pontus Polemoniacus, nec Helenopontius, n[illegible] Armeniæ, nec Cappadociæ, non Lycaonia, non Piſid[illegible]a, non Pamphilia, non Lyc[illegible], non Caria has hæreſes [illegible]ceperunt. I[illegible] autem qui colunt veritatem, plena quidem eſt [illegible]erra: pleni quoque ſunt ipſi orbis terræ fines. Vera eſt enim Dei vniuerſorum prædictio quã fe[illegible] per linguam Prophetæ dicens Seruatori. *Ecce dedi te in teſtamentum generis, in lucem gentium, vt ſis ſalus vſque ad extremum terræ.* Eſaiæ quoque conuenientia dicit beatus [illegible]auid. *Dominabitur enim* inquit, *a[illegible] [illegible] vſque ad mare, & à* [illegible] *que ad [illegible] terræ, coram eo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tar[illegible] & inſulæ dona offerent Reg. Ar[illegible] Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes* [illegible] *Omnes gentes ſeruient ipſi.* Hæc autem [illegible] [illegible] per [illegible] finem accepere. Hær[illegible] neo[illegible] aut[illegible] do[illegible] part[illegible] quidem radicitus euul[illegible]ſt, atm[illegible] ten[illegible] [illegible] bu[illegible] [illegible]ffert, in pa[illegible] bus & v[illegible] m[illegible] & eorum qu[illegible] la com[illegible] or im[illegible] [illegible] tatem oſten[illegible] om[illegible]s enim diſper[illegible] u[illegible] at [illegible] a [illegible] uqu[illegible] & [illegible] u na [illegible] a [illegible] tatuit v[illegible] an[illegible] [illegible] At[illegible] gelum[illegible] ſu[illegible] erum e[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] m[illegible] infirmat cogitatione po[illegible] [illegible] au[illegible] Do[illegible]n mane[illegible] æter[illegible]. [illegible] co[illegible] [illegible] generation[illegible] Beatus [illegible]ergo [illegible] pu[illegible]lus quem [illegible] [illegible]m.

G

Eſa. 42.

Pſal. 7[illegible].

H

FINIS LIBRI TERTII

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS HÆRETICARVM FABVLARVM LIBER [illegible]

NOMINA HÆRETICORVM

De Ari[illegible]	*De Meletianis.*
De Eu[illegible]xio	*D[illegible] [A]pollinariſtis*
De Eunomio & Aetio	*[De] Fe[illegible]tianis.*
De [P]atrianis.	*De alijs Apollinariſtis.*
De [illegible]ttianis.	*De Audianis.*
De Dulianis.	*De Meſſalianis, [illegible] Euchytis*
De Macedonianis.	*De Neſtorianis.*
De Donatiſtis.	*De Eutychianis.*

Vod plurimæ iniuſtæ & execrandæ hæreſes, antiquis Valentini Deus profundo & [illegible] tradita ſunt, in libris iam ſcri[ptis] oſtenſum eſt. Verum autem e[ſt] quod diximus, re[illegible]ntur vrbes & vici ab eis liberati. Sed pater mendacij quem Domi[n]u[s] merito homici[dam] appellauit, hominum enim animis ſemper inſidiatur, a[l]ias inſidiarum machi[n]as [f]abri[c]atus e[ſt]. Cum enim animaduertiſſet omnibus execranda vi[de]ri, quæ [d]e Deo vniuer[ſo]rum ab illius diſcipulis dicta ſunt, & quæ de diuina œconomia ab eis di[cebant]ur, non eſſe probabilia. Illi e[n]im ſolam apparuiſſe diuinitatem, hi vera humanit[a]tem de[ſt]itutam, per eg[i]ſſe œconomiam dixerunt: temperauit impietatem ab [v]traq[ue] exuperati[o]ne remotam.

D E   A R I O.

ET cum inueniſſet Arium humanæ gloriæ cupidum: & in eo arrogantiæ aff[e]ctionem inflammauit, & Hæ[re]ſis e rotemer[illegible]du. Cum enim is eſſet relatus in numerum presbyterorum Alexandrinæ eccleſiæ [et] magnum Alexandrum in pontificali [illegible] tem vid[e]ret, inuidiæ ſtimul[is] percitus eſt, & [illegible] p[illegible] cu[illegible] committendæ materi[a]m quæreret, [illegible] uenit d[illegible] gnatum [illegible] pietatem. Cum d[illegible] [illegible] A[illegible] licam gregi [illegible] t, & oues ad f[o]ntes [illegible] contradixi[illegible] quæ dicebantur & [illegible] tiſſimus docto[r] di[c]eret filium eſſe [illegible] ſubſtantiæ is repugnauit, creaturam [illegible] germanum appel[la]bat, [illegible] cum [illegible] Deo pa[t]re eſſe o[illegible] Deus verbum, & ſplend[or] [gl]oriæ [illegible] qu[illegible] ſunt factum e[illegible]bat, & [illegible] ha[illegible] n[a]turam aſſerebat. Porro [illegible] [illegible]

Matth. 28.

[illegible]

et in baptiza[t]i [illegible] Pa[tr]em enim, & filium, & ſpiritum ſanctum g[illegible]am. F[illegible] ab de eos q[illegible] trin[i]tate b[a]ptiſmi donum [illegible] cep[illegible] & [fi]lium, & ſpiritum ſan[c]tum [illegible] aff[illegible] relinquere. Se[d] [h]æc [illegible] q[illegible] ſcriptum prol[illegible] Præ[illegible] [illegible] tum [illegible] [illegible] uiuſque [illegible] ideri. [illegible] dicam [illegible] que [illegible] trodi[illegible] pœn[illegible] iam [illegible] e qui [illegible] nſtantinum autho-[illegible] ant, perſu[illegible] turbo [illegible] perit [illegible] autem, [illegible] R[omanæ] vrbis [illegible] ſcopum [illegible] deſidera[illegible]. Diuinus autem A[lexander] [illegible] tenebat [illegible] pe[illegible] ſe Imperator [illegible] A[illegible] [Con]ſtantium item vid[illegible] ſtitui [illegible] autem e a [illegible] A[ri]us S[illegible] [illegible]

[illegible]

A [illegible] ... heat[illegible] anter[illegible] ... quam au[illegible] ... mi[illegible] ... [illegible] runt, ec[illegible] ... t[illegible] lau[illegible]ne, & [illegible] hæreti ma[illegible] ... Sed quamuis hæc [illegible] d[illegible] nale [illegible] ... ſti[illegible]tuit, per[illegible] ... en qui [illegible] ... petant aduerſus v[illegible] ... n[illegible]tum [illegible] ... linguas acuentes. Sed [illegible] eliaſ [illegible] ... ia fuiſſe [illegible] u, eadem [illegible] ... Reliqua itaque [illegible] ... & [illegible] P[illegible]ti[illegible] ... Meno[illegible]an[illegible] ... & Pa[illegible] ... [illegible]th[illegible] ... & [illegible] Eud[illegible] tantum me[illegible] ... de Ae[illegible]o, & Eunomio narranda ſunt po[illegible] ... [illegible]terius[illegible] ... mento.

DE EVDOXIO.

His Eu[illegible]xius [illegible] ... s Germaniciæ, quæ eſt ciuitas p[illegible]pe Tauru[illegible] ... ede[illegible]ntempto oppidulo An[illegible] ... fectus [illegible] ... m Leontij mortem intellexiſſe[illegible] eindem [illegible] ... ſed [illegible] ... ter le[illegible] ec[illegible] leſia[illegible]icas. Im[illegible]per[illegible] ... ſ[illegible]n e[illegible]lit[illegible] ... pu[illegible]ſus & venit ad ſyno[illegible]dum [illegible] in Seleu[illegible] ... [illegible]gebatur. [illegible] ... qu[illegible] ... [illegible]ierat. Sed tamen [illegible] ... ſellunt [illegible]gredi no[illegible] ... [illegible]it, [illegible] ... ma[illegible] celeritate contend[illegible] Conſtantinopol[illegible] ... Imperat[illegible] ... blandiis [illegible]ula[illegible]ijs, per[illegible] ... [illegible]geret [illegible] ... [illegible]las, & [illegible] ... cendiſſ[illegible] ... [illegible] enim [illegible] ... ptis memin[illegible], pot[illegible] ... [illegible]tim [illegible] ... & ec[illegible]cleſias prædicatio[illegible] ... veritatis p[illegible] ...

B

[D]E EVNOMIO [E]T AETI[O].

Tunc cum benedictum [illegible] uſium Cyzi[illegible] ... [illegible]let, Euſ[illegible]bium pr[illegible] ... lo ordinauit E[illegible]nomius [illegible] ... tem Syrum Ma[illegible] ... tium tactabat & magn[illegible] ... ce efficiebat, cuius miſerimam vitam & quæ p[illegible] ... quebatur [illegible] ... & [illegible] ... gorius N[illegible] ... ius, & T[illegible] ... us homo Pſychus, in [illegible] ... [illegible] E[illegible]nom[illegible] ... m ſc[illegible]plit[illegible] perfe[illegible]cte docuerunt. [illegible] ... blaſ[illegible]h[illegible] ... tas aperte au[illegible] ... de cauſa ipſum C[illegible] ... tius in quandam Phrygiæ [illegible] ... ſitudinem relegauit. Idque cum nondum à recta [illegible] ... deflexiſſet, ne[illegible] ... aliam d[illegible] ... naſſet. Poſt patri[illegible] enim mortem, ſeductus [illegible] quibuſdam, quibus cura illius corporis fuerat credita, leg[illegible] tulit, quæ prohibebat, vt neque [illegible] ... neque [illegible] ... aliquis dicere [illegible] ... D[illegible]i, non enim fas eſſe d[illegible] ... Dei ſubſtantiam ſcru[illegible] ... omnibus autem eum Patri [illegible] ... lem iuſſit dicere, & [illegible] Aetium, qui primus au[illegible] ... dicere fi[illegible]um eſſe in omnibus di[illegible]ſimilem pa[illegible] ... qu[illegible] genuerat, [illegible] ... in ant[illegible] ... [illegible]im ſolitudin[illegible]m. [illegible] ... [illegible] ... Eudo[illegible]ius, pe[illegible] ... [illegible]nomio ne quid ſentit [illegible] aperirent, ſed [illegible] cultum tenerent, & tanquam furtiuum fœtum in tenebri[illegible] ... [illegible] loquendi opportunitatem & poteſtatem acc[illegible] ... rent. H[illegible] acquie[illegible] ... mius, adumbr[illegible] ... multis in Cyzico doctrinam aſſerebat. In pietatem autem parturiens, eam inter diſſeren[illegible]dum præ ſe ferebat, & eorum qui a[illegible] ... ebant [illegible] ... cabat. Tunc diuin[illegible] ... [illegible]dam z[illegible] ... inflamm[illegible] ... quidem præ[illegible] ... cant. hæreſi[illegible] autem [illegible] ... rionam [illegible] ... ipiunt, & domum Ennoi[illegible] ... ven[illegible]ntes, rogarunt vt aperte doceret ver[illegible] ... te[illegible] ... s Ille autem inductus, & eos eiuſdem ſecum eſſ[illegible] ... uomuit ven[illegible] ... num qu[illegible] ... [illegible] ... entius rat[illegible] ... do[illegible] ... ret, & [illegible] ... is obſeruanti[illegible] ... ret, qui[illegible] ... deli[illegible]detabat. [illegible] ruſus [illegible] ... Eun[illegible] ... b[illegible] ... [illegible]bli[illegible]t. Illi autem [illegible] ... multis accep[illegible] ... tant eiu[illegible] in fi[illegible] ... [illegible] ... & E[illegible] ... quam au[illegible] ... dicere [illegible] ... Eu[illegible]ius autem ægre [illegible] ... diſſet E[illegible] ... autem poll[illegible] ... eſt rem [illegible] ... bat negotiorum[illegible] ... bus dec[illegible] ... tudi[illegible] ... [illegible]ens. Eun[illegible] ... cum Eud[illegible] ... animaduertiſ[illegible] ... Eunomij blaſphem[illegible] ... p[illegible] ... ſignificarunt. Imperator autem prim[illegible] ... n quid[illegible] ...

C

D

E

[illegible] Eunomium ad[illegible] ... [illegible] ... ei[illegible] examinare. Poſtquam a[illegible] ... eum [illegible]erre, aſſi[illegible] ... vemebant a[illegible] ... ſator natus [illegible] ſe vtrumque m[illegible] ... rum [illegible] ... qui agebat Aetius. Timens itaque Eudoxiu[illegible], d[illegible] ... & [illegible] ... quid [illegible] ... [illegible] ... poſtea autem man[illegible] ... co[illegible] ... odem [illegible] ... labo[illegible] ... [illegible] ... mina [illegible] ... har[illegible] ... hæte[illegible] ... & [illegible] ... quæ [illegible] ... Hin[illegible] ... Eunomianorum [illegible] ... [illegible] ... vnigeni[illegible]um & ſan[illegible] ... ritum palam bl[illegible] ... phemias ructauit & h[illegible] ... P[illegible]tris creatur[illegible]am eſſe [illegible] ... autem ſanctum ante has creaturas [illegible] ... m. Ip[illegible] quoque [illegible] ... ſan[illegible] bapt[illegible] ... & [illegible] ... abrogauit tra[illegible] ... m apertet[illegible] ... eis non [illegible] ... qui baptizatur, ne[illegible] ... [illegible] ... Christi P[illegible] ... baptiz[illegible] ... qua[illegible]de [illegible] ... de[illegible] uſa, [illegible] ... baptizabant [illegible] ... ſque ad pectus [illegible] ... depti[illegible] ... [illegible] ... exccogitauerunt [illegible] ... bapt[illegible] ... libello pr[illegible] ... ad autem [illegible] ... nullam [illegible] partem at[illegible] ... alium quoqu[illegible] ... ipſiſima[illegible] ... inuenerunt. Maximam enim [illegible] ... eamque cum [illegible] ... & ea homine[illegible] ... à pectore incipientes, de[illegible] ... [illegible] ... earunt qui[illegible] ... Seruatoris & De[illegible] ... noque [illegible] ... quod [illegible] ... mittere. [illegible] ... & ex [illegible] ... ad [illegible] ... luen[illegible] Sed an hæc quidem ab illi[illegible] perpetrentur, [illegible] non [illegible]go quidem non auſim affirmare [illegible] ... vi[illegible] ... perfecte tenebant. Cum adu[illegible] ... ita di bacchatus eſſet Eunom[illegible]us. ſtudebat [illegible] ... es morbum amplificare. Auſus eſt enim dicere [illegible] ... ex rebus diuini[illegible] ... gnorare, ſed ipſ[illegible] ... ſub[illegible]ſtantiam e[illegible] ... eande[illegible] ... habere d[illegible] ... nem, [illegible] ... habet Deu[illegible]. [illegible] ... pet[illegible] ... exec[illegible] ... illius ſectæ pa[illegible] ... audent aperte dicere ſe ita Deum noſſe, vt ipſe [illegible] ipſum. Alia quoque excogitauit, vt videretur nouorum eſſe dogmatum inuentor.

F

G

DE ARIANIS, EVNOMIA-
nis ſeu Aetianis.

Hinc Ariana ſecta bipertito diuiſa eſt, & hi quidem appellat[illegible] ſunt Ariani, illi vero Eunomiani. Ariani autem Eudoxiani quoque appellati ſunt tempore Eud[illegible] ... Vanæ [illegible] ... gloriæ ſeru[illegible]ns, ſuam app[illegible] ... m ipſ[illegible] q[illegible] ... imponere [illegible] ... [illegible] ... tam Ex[illegible] ... nitæ vocantur, ſu[illegible] ... co[illegible] ... pe[illegible] ... quo ſolebant conuen[illegible] ... m, et tam Aet[illegible]ani appellab[illegible] ... nempe quod E[illegible] ... Aetium [illegible] ... magiſtrum & do[illegible] ... Idē autem etiam Tr[illegible] ... tur, vt [illegible] ... in dom[illegible] ... conuent[illegible] ... admodum pa[illegible] ... hortant[illegible] ... ntur, propter b[illegible] ... [illegible] pude[illegible] ... & [illegible] ... [illegible]udem pars orbi[illegible] ... ab co[illegible] ... beratą eſt, paucæ aute[illegible] ... adm[illegible]odum ciuitate[illegible] habent eorum al[illegible] ... quoque conantur latere.

H

A DE [illegible] *[illegible] hæreſes [illegible]ati ſunt.*

EX Arij [illegible] bla[illegible] [illegible] rurſ[illegible] [illegible] a [illegible] P[illegible] [illegible] D[illegible] caruſeſt. [illegible] ere. Eos [illegible] p[illegible] E[illegible] qui [illegible] ſectæ [illegible] placer[illegible] cum [illegible] eſſ[illegible]

DE [illegible]CIRTIAN[illegible] S[illegible] [illegible]IE[illegible]IA[illegible]

POſt[illegible] autem a[illegible] quoque ab ipſis [illegible] q[illegible] C[illegible], ab alijs vero [illegible] ap[illegible] ſunt. c[illegible] [illegible]nunculus, & q[illegible] pula[illegible] h[illegible] bebat, [illegible] eis [illegible] egreſſu, & vt ho[illegible] [illegible]onie[illegible] eis im- poneretur [illegible]ſtec[illegible]iſſet.

DE D[illegible]LIAN[illegible]

B POſtea autem alius qu[illegible]que conflatus eſt [illegible] ab A[illegible] [illegible]is ſeparatus. Appellationem aute[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]nt. Dulianie [illegible] m[illegible] eil[illegible] ſunt, q[illegible] [illegible] [illegible]eſi[illegible] um [illegible], h[illegible] e[illegible] e.nun[illegible] P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Eiuſmodi autem [illegible]gilino v[illegible]es, ſuam [illegible]he [illegible] confin[illegible]nt. O[illegible] [illegible]quun, creatu[illegible] a[illegible] ei qu[illegible] amcre[illegible] [illegible]. [illegible] autem pat[illegible] eſt [illegible] a. [illegible] autem ceperunt ex Arij ſu[illegible] [illegible] a[illegible] [illegible] totériau[illegible] ſectas Arij hæreſis diuiſ[illegible] eſt

DE MACEDONIANIS.

IAm vero al[illegible] q[illegible] q[illegible]e præter prædictas ex [illegible] erm[illegible] [illegible] hæ[illegible]s, q[illegible] [illegible]us eſſe impia exiſtimata c[illegible]. Cũ enii[illegible] [illegible] paſtor, ab ijs qui mo[illegible] b[illegible] Arij la- [illegible]o ab[illegible] [illegible] expulſus: Macedonius in illiu[illegible] E[illegible] ſiæ adm[illegible] [illegible] eius locum ſuffectus eſt. H[illegible] [illegible]tem Maced[illegible]nus [illegible] um quidem eſſe eiu[illegible] [illegible] cum patre ſub- ſtâtiæ om[illegible] uno repudiauit. Vt ſimil[illegible] autem in [illegible]ubus diceret [illegible]onſtituit, & vt [illegible] pro[illegible] ho[illegible] eſt C ſim[illegible] ſubſtantiæ, pro eiuſdem ſubſtantiæ, diceretur, [illegible] [illegible] aut[illegible] S[illegible]ritum autem ſanctum ſimil[illegible] te[illegible] ac Arius & E[illegible]ius [illegible]alphemare pertexit. Vnde qui ab ei[illegible] [illegible]ta [illegible]e lantur, [illegible] [illegible] ho[illegible] [illegible] [illegible]duerſa [illegible] [illegible]ſuns[illegible] [illegible]ncetiam Macedonian[illegible] [illegible]um [illegible] [illegible] [illegible]it aizau[illegible]

[illegible]E DONATISTIS.

I[illegible]es quoque [illegible] one, quæ o[illegible] m L[illegible] [illegible]nc aute[illegible] A[illegible] [illegible] appellarunt eorum qui Don[illegible] [illegible] [illegible]nc- [illegible] [illegible]auit come [illegible] humani gen[illegible] h[illegible]. Ij autē [illegible] hæ[illegible] quide n cum [illegible]anis conueniunt. [illegible] [illegible]ouum inſ[illegible] [illegible] exc[illegible] g[illegible] ta[illegible], vio[illegible]en[illegible] enim [illegible]orte[illegible] [illegible] [illegible]nt & qui hanc quidem appellat[illegible] [illegible]m [illegible] [illegible] [illegible]ng[illegible] [illegible]te[illegible] [illegible]pore ij quidem [illegible] tiun[illegible] [illegible]nt [illegible]tem eos omni genere [illegible]obſer[illegible]ant [illegible]ue [illegible]unt [illegible] omne [illegible] [illegible] a[illegible] [illegible]c[illegible]tiqu[illegible] [illegible]la [illegible] de[illegible] [illegible]ta D n[illegible] pa[illegible] [illegible] [illegible]um di[illegible] au[illegible] pore[illegible] [illegible] [illegible]te [illegible] [illegible]ea vixet [illegible] quos m[illegible] [illegible] [illegible] eis v[illegible] nera [illegible] [illegible]uentur, [illegible] ab c[illegible] [illegible]n[illegible] [illegible] [illegible] tum [illegible] d[illegible] anife[illegible] [illegible] præcipit [illegible] de Ar[illegible] [illegible] his eueni [illegible] [illegible] an[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible] re [illegible] [illegible]ter [illegible] u[illegible] n[illegible] [illegible] ut d[illegible] ereti [illegible] ædi[illegible] [illegible] m[illegible]

[illegible] ge. Cum [illegible] [illegible] [illegible]ctos [illegible], abiit. Eis [illegible] hanc F [illegible] ſim [illegible]

DE [illegible] *[illegible]* SVNT *in Ægypto.*

IN Ale[illegible]an[illegible] [illegible] [illegible]mp[illegible] ad- [illegible] vnig[illegible] m[illegible] M[illegible] [illegible] [illegible]ue[illegible] n[illegible] [illegible] onem [illegible] [illegible] [illegible] pos, & Preſb[illegible] [illegible] c- [illegible] p[illegible] atum geren[illegible], [illegible] ad [illegible] a [illegible]ns, ſed ambition[illegible] & imp[illegible] [illegible] [illegible] Eum qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abe[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ut. [illegible] M[illegible] h[illegible] [illegible] cum eſt [illegible] le [illegible] [illegible] [illegible]uauit, hi autem [illegible] A[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]mperab[illegible] [illegible] d[illegible] ma- [illegible] Nun autem di[illegible] [illegible] eſſe b[illegible] mot- [illegible]berato, ſe [illegible] [illegible], ne[illegible] [illegible]b vllis [illegible] & cum ecc[illegible] [illegible] [illegible]g[illegible] [illegible]tate E[illegible] [illegible]ne, tan- quam [illegible] eti & [illegible] [illegible] q[illegible] [illegible]id [illegible] excogita- [illegible] [illegible] quid[illegible] [illegible] cum plau- [illegible] [illegible]anim[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]s con- [illegible]e, & mul[illegible] [illegible] [illegible]tum [illegible] [illegible]uere, & al[illegible] [illegible] ca[illegible]a magnus ille Athanaſius p[illegible] [illegible] eis [illegible]

DE [illegible]P[illegible]LLINARI

APo[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible]uenus. [illegible]onnu[illegible] quidem [illegible] q[illegible]d[illegible]e [illegible] nu[illegible] atum eſt non vi[illegible] m & [illegible], vn[illegible] [illegible] [illegible] up[illegible] p[illegible] di- cauit in [illegible]onnu[illegible] [illegible] ad[illegible] [illegible] [illegible], ſe diuin[illegible]d[illegible] in[illegible] [illegible] [illegible] Eius enim [illegible] [illegible]eſt illu[illegible] m[illegible] [illegible], tanqua G [illegible] gnus q[illegible] d[illegible] [illegible] m filius, maxi- [illegible] [illegible]uten[illegible] p[illegible] m[illegible] ridiculum eſſe [illegible] enim [illegible]nam [illegible] ue[illegible] e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]nitatis ſubſtan- [illegible]quon[illegible] [illegible] a[illegible] [illegible]n & pa[illegible]am & magnam exiſti- [illegible] [illegible]n [illegible]orporib[illegible] [illegible] quantitas & qualitas eiuſ- [illegible]odi menſuras eſſ[illegible] [illegible]. N[illegible] autem ab [illegible] libera, ne [illegible]m quidem menſur[illegible] [illegible]. Sed n[illegible] non co[illegible] [illegible] ſed diuerſas o[illegible] [illegible]nes oſtendere pro[illegible] ſu- [illegible]. Hic ergo rurſus in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ſe [illegible] perſonarum proprietates [illegible]onfundeb[illegible], & [illegible] fa- cieb[illegible] in trinitate, quod in [illegible] nomia [illegible] [illegible]ſt. [illegible]nde etiam inſimulatus eſt qu[illegible] [illegible] Sabellianus. Dixit au- [illegible] incarnatu[illegible] [illegible]ſſe Deum verbum, corpore & anima [illegible] n[illegible] ea quæ eſt ratione prædita, ſed [illegible]uæ eſt ex- [illegible] o[illegible] [illegible]am naturalem ſeu vital[illegible] [illegible] nnulli no- minant. Cum autem dicere[illegible] [illegible] [illegible]d [illegible]ſſe quam a[illegible] mam, non di[illegible] bat eam [illegible] aff[illegible] ſed [illegible] ſuffe[illegible] [illegible] naturam ad viſum [illegible] [illegible] [illegible] anim- H aduer[illegible] ſapient[illegible] [illegible] q[illegible] quidem opus h[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ius eſſet ſicut [illegible] m P[illegible] [illegible]archis Sed [illegible] [illegible]ermonem differe- mus in l[illegible] ſeque[illegible]

D[illegible] P[illegible] M[illegible] AN[illegible]S

POle[illegible]ius a[illegible] [illegible] anſa [illegible] pia, [illegible] [illegible] m & [illegible] n[illegible] [illegible] [illegible] germ[illegible] [illegible] [illegible] hæ[illegible].

[illegible]

[illegible] [illegible] A[illegible]

[illegible] autem [illegible] caro [illegible] ut dogma [illegible] nugas, duas superuacaneum [illegible]

DE AVDIANIS.

QVidam autem Audæus, ex Syria trans Euphratem ortus, dixit Deum eſſe [illegible] hominis, & corpo- ris [illegible] partes tribuit, quæ a ſacra ſcriptura ad captum hu- minum ſe ſubmittente dicta ſunt, ſtulte intelligens. Et- enim ſacra ſcriptura loquens hominibus, qui ne eorum quidem quæ videntur naturam exacte intelligunt, pro- ut eis audire licuit, doctrinam adhibuit, & ideo qua Deus vidit facultaté, oculos appellauit, aures vero, qua audit, poteſtatem autem agendi, manus, & ſimiliter alias operationes. Horum ſtultus nihil intelligens, humanam formam Deo attribuit. Ita enim hoc quoque intellexit, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Ac rationis quidem inopia laborans, non perſpexit animam immortalem, & quæ ſub aſpectum non cadit, in ſolum autem corpus ſuam cogitationem defixit. Sed e[illegible] de co[illegible] in iis quæ de hominis formatione d[illegible]cenda ſunt, ſi Deus velit, dicetur. Dicunt ergo hunc Audæum & [illegible]ne- bras, & aquam, & ignem dicere ingenita. Qui [illegible]unt au- tem huius appellationis participes, hæc celant. Præte- reunt autem [illegible] fugere [illegible] com[illegible]unionem, propter fœneratores & eos qui cum mulieribus cohabitant, quamuis multa etiam his grauiora ab eis perpetre[illegible]tur & non animaduertunt quod ne diligentibus quidem, & ſuo officio exacte fungentibus Epiſcopis abſcind[illegible] facile eſt, ſed opus eſt [illegible] [illegible] opus autem eſt etiam teſtibus, vt [illegible] lex Apoſtolica, *Accuſationem,* enim inquit, *aduerſus Presbyterum non admittes niſi duobus vel tribus perſonis.* Quod autem eos qui deprehenduntur aut conuincuntur puniunt leges eccleſiaſticæ, vbique & in terra, & mari teſtantur, ea quæ fiunt. Nam & Epiſcopi, Diaconi, & Presbyteri ab eccleſiaſticis numeris ſeparan- tur. Hi autem ſe iactant peccata remittere. Poſtquam enim ſacros libros vna cum adulterinis bipartito diuiſerint, eos enim mirandum in modum arcanos & myſticos exi- ſtimant, & hinc & illinc per verſus poſuerint, iubent v- numquemque inter eos tranſire, & quæ [illegible] peccata ſunt confiteri. Deinde confeſſis donant [illegible] [illegible]onem, non té- pus ad pœnitentiam, vt iubent leges eccleſiæ, præſcri- bentes, ſed ſua poteſtate condonantes. [illegible] autem, qui tranſeunt [illegible] id quod agitur ludum eſſe, vera [illegible] peccata celant, quædam autem parua, & [illegible]it, quæ etiam dicere vereretur aliquis, niſi eadem qua ipſe amentia laboraret.

DE MESSALIANIS, SEV *Euchitis.*

MEſſaliani autem, [illegible] hoc autem nomen in Græcam linguam traductum, Euchitas [illegible] precatore ſignificat dicunt quidem baptiſmum nihil iuuare eos qui ad eum accedunt. Inſtar enim nouaculæ aufert priora peccata, peccati autem radicem [illegible] excindit. Per- petua autem o[illegible]o, & peccati [illegible]dicem radicitus euellit, & malum Dæmonem, qui a [illegible] initio ſorte datus eſt, ab a- nima expellit. Dicunt enim vnumquemque hominem, cũ naſcitur, protinus ſequi dæmonem, [illegible] ad improbas & ſceleratas actiones [illegible]tare, eum autem ne [illegible] nec aliquid aliud poſſe ab anima exigere, [illegible] [illegible]ſo- [illegible] orationem, eg[illegible] [illegible] dicunt [illegible] inhabitantem, per [illegible], & ſpiritum [illegible]. Ita decepti homines longe [illegible], nullum opus aggrediuntur [illegible] [illegible] ſcipſos [illegible]tales [illegible] ma- ximam diei partem dor[illegible] [illegible] Dæmone qui eos in furias adigit decepti, d[illegible]nt ſe [illegible] [illegible]nes, & quæ futura ſunt, prædicare conantur. Re[illegible] au- tem ipſis menti reconmmunicant. Iactant autem [illegible] pa[illegible]m, & filium, & ſpiritum [illegible] [illegible] oculis [illegible], & ſpiritus ſancti aduentum ſen[illegible] per [illegible] [illegible]

ad negandum parati, & ſi vrgeantur [illegible] he- ma[illegible]nt eos qui horum [illegible] quid dicun[illegible] [illegible] cum apud benedictum Flauianum Antiochenæ [illegible] Epiſcopũ eſſent in ius vocati, quæ aduerſus eo[illegible] [illegible] dicebantur cri- minationes, calumnias vo[illegible]bant. Sed vir [illegible] ſapientiſſi- mus latentem deprehendit hæreſim. Cum enim illus eſſet ſuo[illegible] [illegible] accuſatoribus & ægre ferre, quod quæ dicebant confinxiſſent, iuſſit ſibi alludere Adelphi[illegible] [illegible] enim eis præerat qui arceſſebantur [illegible] [illegible] ſe- nex, & potius morti proximus. E[illegible] [illegible] Fla- uianus accuſatores, vtpote craſſiores, ignorare ſpiri- [illegible] viuendi formam. Nos autem, inqu[illegible] [illegible] conſe[illegible]ui- mus, eam tempore cognitionem accepimus. [illegible] mi- hi vere & ingenue, quænam ſunt ea quę dicuntur. Ita de- linitus ſenex [illegible] ſuorum dogmatum [illegible] tatus, confeſſione accuſationem confirmauit. [illegible] intellexiſſet vir diuinus, eos a finibus Orientis expul[illegible].

DE ENTHVSIASTIS.

POrro aute[illegible] multa quoque alia faciunt, quę phreneſim [illegible] eorum [illegible]. Nam & [illegible] [illegible] [illegible] mones ſe [illegible] iactitant [illegible] ſagittantium ſpe- ciem [illegible] in D[illegible] [illegible] ſtimantes. & quædam [illegible] [illegible] & [illegible] E[illegible] thuſiaſtæ [illegible] [illegible] [illegible] Saba [illegible] & [illegible] Daode[illegible] & Sy[illegible] [illegible] Sim- plit autem [illegible] he- [illegible] hæreſiarchas [illegible] [illegible] autem optimus Amphilo[illegible] [illegible] hæreſim exactius [illegible] [illegible] [illegible]ens, quæ eorum dogma[illegible] [illegible] declarant.

DE NESTORI[illegible]

POſtquam aute[illegible] in mun[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] idoneum [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non amp[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humana [illegible] [illegible] [illegible] orthodoxa [illegible] [illegible] & humanitatis [illegible] noſtrę fidei ſimplicitas [illegible] loſophis contr[illegible] [illegible] audiuiſſis, ſu[illegible] [illegible] dulo ortus. Qu[illegible] [illegible] [illegible] chus, alia aliam regionem [illegible] magnã Antiochiæ [illegible] beralis [illegible] mediocriter [illegible] que quam pulcherrimam & maximam ex[illegible] ciuitas Dei [illegible] tempore ad [illegible] [illegible] Presbyterorum [illegible] eſt, [illegible] lum munus eſſet [illegible] [illegible] exordio [illegible] qu[illegible] vita [illegible] Neque enim generi[illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] vt [illegible] apparetur, [illegible] & [illegible] de[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libro- do[illegible] & in otio & quie- [illegible] cum [illegible] [illegible] bu[illegible] [illegible] lat[illegible] [illegible] [illegible] vt [illegible] [illegible] quam v[illegible] ſſet per ſe[illegible] & [illegible] [illegible] Quoniam [illegible], vt [illegible] [illegible], *nihil eſt tam occultum, quod non cogno[illegible] [illegible] tam [illegible], quod non manif[illegible] & bona o- pera ma[illegible] & quæ aliter habe[illegible] [illegible] off[illegible]nt,* per in- [illegible] Dei iudicio [illegible] [illegible] regu- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſuffragio. Neſtorius

Matth. 10. 1 Tim. 5.

A Conſtantinopolitanæ o[illegible] eccleſiæ, Præſul eligitur, illiuſque adminiſtratio eius [illegible] committitur. Hinc mihi deinceps ea acta protulit quorum & terra & mare plena ſunt. Poſtquam enim maximam illam ſedē accepit, cum Pontificatus principatum, ſummamque dignitatem veluti quandam tyrannidem arripuiſſet: non potuit quam diu parturiebat impietatem amplius continere, ſed ex ea, quam habebat, poteſtate, ſtolida acceptâ dicendi libertate, profert in medium, & omnibus exponit blaſphemiam, quam iam olim aduerſus vnigenitum conceperat, & aduerſus decreta Apoſtolica aperte bellum gerit, & ſanctorum Patrum, qui ex quo annunciatum eſt Euangelium, orthodoxorum fidei præfuerant, dicta reijcere contendit, regiæ vrbis iuribus eccleſiam, atque adeo vniuerſum terrarum orbem, diuini Pauli nullam curam gerens, qui clamat, *Qui autem turbat vos, portabit iudicium, quicunq; is ſit*, ſed ſuper candelabium diuini Pontificatus ſuggeſtus, non lampadem veritatis,
B ſed obſcuritatis & incertitudinis tenebras imponit. Primum autem quod innouare aggreſſus eſt *fuit*, non oportere ſanctam virginem, quæ Dei verbum peperit, quod ex ipſa carnem ſuſcepit, Deiparam confiteri, ſed tantum Chriſtiparam, cum tamen antiquiſſimi orthodoxæ fidei prædicatores, ex Apoſtolica traditione Deiparam docuerint nominare, & credere matrem Domini. Age mihi deinceps obſerua non prius cognitum impium & blaſphemum dicendi artificium. Chriſti, inquit, appellatio duas naturas ſignificat diuinitatem vnigeniti, & humanitatem. Vox autem Dei, ſi abſolute dicatur, ſimplicem & incorpoream Dei verbi ſubſtantiam oſtendit. Hæc autem vox, homo, ſolam humanam naturam indicat: & ideo dicit eſſe ne[illegible] ſſarium non Deiparam, ſed Chriſtiparam virginem confiteri, ne forte imprudentes dicatuus Deum verbum initium ex ſancta virgine ſum-
C pſiſſe, & ideo antiquiorem eſſe matrem eo, quod ex ipſa genitum eſt, ex conſequentia confiteri cogamur. Ne videar autem vana ſolum maledicta in eum torquere, illū ipſum ſuis verbis ſuæ impietatis teſtem producam. Apoſtolicorum enim documentorum, & cuiuſuis ſancti memoria ex ſua cogitatione exterminata, in orthodoxorū eccleſia huiuſmodi non paucas voces edidit. *Non peperit, ô optime, Maria Deum, ſed peperit hominem diuinitatis inſtrumentum.* Et in alijs rurſus inquit. *Nullus eſt* reprehenſioni affinis gentilis, qui Dijs matrem inducit. Hæc mihi quidem pauca ex multis illius verbis dicta ſint, dū ad ea quæ ſequuntur feſtinat oratio. Vnde quoniam turpiſſima & maxime ignominioſa morte perituri ſunt iniqui, Pontificatu per ſanctos, qui Epheſi congregati fuerant, diuino ſuffragio eiectus eſt, & iuſſu Imperatoris Oaſim habitare damnatus, futuri impiorum ſupplicij illinc cœpit exordium, vt qui à ſua amentia conſumptus ſit, & in ſe dictum Apoſtoli compleuerit, *Quo-*
D

E *rundam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudiciū.* Sed hæc quidem, vt quæ à multis alijs ſunt examinata, neceſſe eſt prætercurrere, ad id autem quod in hiſtoria ſequitur vertamus.

DE EVTYCHE.

VLtimam autem omnium infauſtam Eutychianorū hæreſim inuidus Dæmon introduxit p[illegible] quam quę ſunt in vniuerſo terrarum orbe [illegible] eccleſias afflixit, eum ſuæ improbitatis capax inſtrumentum nactum Eutychem inueniſſet: & quæ iam o[illegible] [illegible] erat Valentini hæreſim rurſus fecit pullulare. Arius enim ſolum corpus, Apollinaris ſ[illegible] lam animam aſſumptam confitebatur. Hic autem etiam corpus aſſumptum eſſe negabat.
F Dicebat enim Deum verbum nihil humanum ex virgine ſumpſiſſe: Sed ipſum immutabiliter conuerſum, & carnem factum, ridiculis enim eius vtor verbis) ſolum per virginem traieciſſe, crucią; affixam & appenſam eſſe, quæ circumſcribi & comprehendi ac contineri non poteſt, vnigeniti diuinitatem, eamq; ſepul[illegible] hro mandatam reſurrexiſſe. Vt autem inſignem [illegible] lius inſaniam relinquamus, illud conſideremus, quod nulla ad nos ex humanæ naturæ ſuſceptione redit vtilitas, noſtræq; reſurrectionis nullum pignus habemus. Neque enim ſi Deus reſurrexit ex mortuis, omnino quoque homo reſurget, eſt enim maxima naturarum diuerſitas. Cur ergo diuinus Paulus ex Chriſti reſurrectione noſtram futurā confirmat, & ad Corinthios ſcribens, clamat, *Si autem Chriſtus prædicatur quod à mortuis reſurrexit quomodo dicunt quidam inter vos quod non eſt reſurrectio mortuorum? Si autem non eſt reſurrectio mortuorum, nec [illegible] hriſtus reſurrexit.* Per id enim quod credebatur [illegible] quod non credebatur oſtēdit, — 1.Cor.15.
G cum eo autem quod no[illegible] credebatur, etiam id quod credebatur [illegible] tulit. Sicut [illegible], inquit, verum eſt Chriſtum reſurrexiſſe, verum eſt [illegible] o qu[illegible] que reſurrecturos. Si autem hoc falſum eſt [illegible] [illegible] lli tum ergo [illegible] eſurrexiſſe falſum eſt. Nam illu[illegible] tian [illegible] [illegible], [illegible] hæc ita pluribus ſyllogiſmis co[illegible] [illegible] ſſet [illegible] [illegible] rmatiue deinceps ſubiunxit. *Nunc autem Chri[illegible] [illegible] mortu[illegible] [illegible] rrexit, primitiæ eorum qui dormierunt.* P[illegible] primi[illegible] as aut[illegible], aperte quoque maſſam oſtendit. [illegible] [illegible] [illegible] eandem habent naturam cum illo cuius ſunt primitiæ. Docet autem etiam cauſam œconomiæ. *Quoniam enim per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.* Deinde à naturis ad perſonas tranſit. *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Chriſto omnes viuificabuntur.* Sed cum de eo iam multa ſæpe [illegible] [illegible], de eo fuſius dicere duxi ſuperuacaneum, maxime cum in quinto libro ſit de ijs, ſi Deus velit, dicturus. Huic ergo quarto libro finem imponens, Euangelicæ doctrinæ veritatem & ingenuitatem oſtendere conabor.
H

FINIS LIBRI QVARTI.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS DIVINORVM DECRETORVM EPITOME LIBER QVINTVS.

CAPITA.

Proœmium.
De Principio.
De Patre.
De Filio.
De Sancto ſpiritu & diuinis nominibus.
De Opificio ſeu creatione.
De Materia. B F
De Aeonibus, ſeu ſeculis.
De Angelis.
De Dæmonibus.
De Homine.
De Prouidentia, & de Seruatoris œconomia.
Quod Dominus corpus ſuſceperit.
Quod etiam animam cum corpore aſſumpſerit.
Quod perfectam naturam humanam ſuſceperit.
Quod quam ſuſcepit naturam reſtituerit.
Quod idem bonus eſt & iuſtus.
Quod idem nouum & vetus dederit teſtamentum.
De Baptiſmate.
De Reſurrectione.
De Iudicio.
De Promiſſionibus.
De ſecundo Chriſti aduentu.
De Antichriſto.
De Virginitate.
De Nuptiis.
De Secundis nuptiis.
De Fornicatione.
De Pœnitentia.
De Abſtinentia.

MEl quidem omnibus hominibus dulce eſſe videtur, etiamſi cum nullo conferatur. Sed dulcius eſſe apparet, ſi amara aliqua qualitas iuxta ipſum ſtatuatur, & ſanitatem quidem valde eſſe diligendam omnes exiſtimant, ſed poſt morbum multo magis complectendam ſtatuunt. Iam vero tranquillitas quoque eſt poſt tempeſtatem gratior. Ita etiam veritatem, quicunque ſapiunt, rem & ſedulo comparandam, & diligenter retinendam intelligunt, eam tamen ſplendidiorem, & diuiniorem reddit, ſi cum ea conferatur & examinetur quod falſum eſt. Quoniam ergo falſi turpitudinem & ignominiam oſtendimus, & hæreticas fabulas aperuimus, & planum factum eſt quam ſint impia, iniucunda, & minime probabiles, age cum his doctrinam Euangelicam conferentes, oſtendamus quid inter ſe differant lux & tenebræ, & perfecta ſanitas & morbus moleſtiſſimus & difficillimus. Veruntamen vero non poteſt inueniri ſimilitudo, quæ nobis propoſitæ comparationi conueniat. G *Nam & tenebræ, etſi luce careant, neceſſarium tamen vſum hominibus afferunt. Iis enim qui interdiu laborant, quietem nox conciliat. Morbus quoque multis fuit vtilis. Per eum enim, Seruatorem & Creatorem agnoſcentes, & vt à malis liberarentur vota fecerunt, & quæ petierunt adepti, virtutis curam geſſerunt. Ex ſceleratiſſimis autem illis fabulis, & ineffabilibus blaſphemiis, nihil non detrimenti & exitii redit ad eos, qui illis fidem adhibent. Non poteſt ergo inueniri aliqua ſimilitudo, quæ contrariorum horum dogmatum differentiæ reſpondeat? Imo vero inueni vnam, eamque longe euidentiſſimam. Quantum enim inter Deum & Diabolum intereſt; tanta eſt Dei & Diaboli doctrinæ differentia. Hoc autem apertius oſtendet cum illis fabulis collata diuinorum eloquiorum pulchritudo, intelligentiæ lucis ſplendorem emittens. Oportet autem ante omnia alia, dicere quid de vniuerſarum principio didicimus.*

DE PRINCIPIO.

VNum eſſe vniuerſorum principium, & vetus & noua docet ſcriptura, Deum vniuerſorum, & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ingenitum, ab æternitate alienum, æternum, infinitum, qui nec definiri, nec circumſcribi poteſt, incompoſitum, incorporeum, ſub aſpectum non cadentem, ſimplicem, bonum, iuſtum, lucem intelligentem, potentiam quę nulla menſura cognoſcitur, eam autem ſola diuina voluntas dimetitur. Quæcunque enim vult, poteſt. Et hoc nos propheta aperte docuit. *Omnia enim,* inquit, *quæcunque voluit Dominus fecit.* Ea autem quæ [illegible] ſunt docet ſacra ſcriptura. Audiuimus enim D[illegible] dicentem i[illegible] principio legis. *Ego Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi alii Dii præter me.* E[illegible] rurſus, *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus eſt.* His quoque conuenientia docet per [illegible] Prophetam. *Ego,* enim inquit, *Deus, ante me non eſt alius Deus, & poſt me non erit, & præter me non eſt.* Et rurſus *Ego Deus, & poſt me non erit.* Et rurſus. *Ego ſum Deus, & non eſt alius præter me, iuſtus Seruator non eſt præter me.* Aperte autem

D

per hæc, & Valentini, & Marci, & Baſilidis, & Marcionis nugas refellit. Neque enim ante ipſum, neque poſt ipſum, alium Deum eſſe dicit, ſed eundem eſſe, & primú & vltimum. His quoque conuenit doctrina ſanctorum Euangeliorum. Ipſe enim Seruator & Dominus noſter, qui omnem pro nobis impleuit iuſtitiam: ipſe enim dicit I[illegible]anni, *Sine modo, ita enim oportet omnem implere iuſtitiam* H vt qui homo eſſet, accepit vtilitatem ex oratione, & [illegible] pate[illegible] Apoſtolos doceret petiit, ſub orationis autem ſpecie Apoſtolos diuinitatis doctrinam docuit. *Hæc eſt* inquit, *æterna vita, vt cognoſcant te ſolum verum Deum* Et rurſus, *Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Porro au[illegible] in diuinus etiam Apoſtolus ſic dicit, *Regi autem ſeculorum, immortali, inuiſibili, ſoli Deo, gloria & honor in ſecula ſeculorum, Amen* E[illegible] ſus, *Vnus Deus* [illegible] *vnus interceſſor Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Et rurſus, *Vnus Deus pater, ex quo omnia.* Permultæ quoque aliæ poſſunt inueniri ſe[illegible]ntiæ, quæ veteris & noui [illegible]eſtamenti concordiam oſtendu[illegible], & vnum Deum prędicant. Iam vero eum eſſe inuiſi[illegible]lem, & vetus & nouum docet teſtamentum. In veteri enim dicit Moyſi. *Nemo videbit faciem meam, & viuet.* In

A ſacris autem [illegible] Dominus. *Non vides aliquis patrem, niſi qui ex Deo* [illegible] *patrem.* Hoc idem etiam clamat diuinus Euan[gelista]: *Deum nemo vidit vnquam.* Oſtendit autem etiam vnde didic[er]it. Subiungit enim, *Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris ille enarrauit.* Clamat autem etiam Apoſtolus. *Immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.* Et [illegible], *Quem nullus homo vidit, nec videre poteſt.* Eum rurſus eſſe infinitum, nec circumſcribi poſſe, & ex veteri & ex nouo teſtamento didicimus. Et in veteri quidem, dicit Deus, *Nunquid ego cœlum & terram impleo* [illegible] *Dominus.* Et [illegible]. *Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus: vel quis eſt locus quietis meæ.* Diuinus autem Dauid clamat. *In manu eius ſunt omnes fines terræ.* Et manum quidem appellauit operationem poteſtatis œconomiæ. Oſtendit autem non eſſe ipſum in omnibus circumſcriptum, ſed omnia pendere ab eius prouidentia. In alio autem hymno ei dicit, *Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es, & ſi deſcendero*

B *in infernum, ades. Si accepero pennas meas mane, & habitauero in finibus maris, etenim illuc manus tua deducet me, & retinebit me dextera tua.* Hæc autem circumſcribi non poſſe nec ſubſtantiam nec potentiam indicant. Quinetiam Eſaias Propheta clamat. *Qui continet ambitum terræ, & habitantes in ea, tanquam locuſtas.* Et rurſus idolorum imbecillitatem & infirmitatem [illegible], hanc [illegible] bis de vniuerſorum Deo doctrinam præbuit. *Quis enim,* inquit, *menſus eſt manu ſua aquam, & cœlum pugillo* [illegible] *ſtatuit montes trutina, & ſyluas lance? Quis nouit mentem Domini, vel quis conſiliarius eius fuit: Quis conſiliatus eſt ipſum, vel quis oſtendit ipſi iudicium vel viam prudentiæ quis oſtendit ipſi?* Deinde quoad eius fieri poteſt cogitatione humana & lingua ex luto facta, oſtendit infinitam potentiam. *Omnes,* enim inquit, *gentes, tanquam gutta ex cado, & tanquam momentum trutinæ, & tanquam ſaliua exiſtimatæ ſunt, & reputatæ* [illegible]. [illegible] *aſſimilabitis Dominum, vel cui ſimilitudini ipſum aſſimilabitis?* Si autem cœlum, & terra, & aquarum natura, [illegible] naturam creatam comprehendunt [illegible] eorum [illegible] omnium menſura eſt menſura manus Domini: [illegible]

C rent, qui [illegible] lingua metiri [illegible] infinitatem, manum [illegible] intelligentes non corporis particulam, ſed quæ omnia fabricata eſt [illegible] habuit [illegible] nem. Hæc itaque de vniuerſorum Deo [illegible] doc[illegible] [illegible] autem poſſunt etiam [illegible] quæ [illegible] ta, quæ & ſubſtantiam, & [illegible] & diuinam potentiam doc[illegible] comp[illegible] poſſe. [illegible] Euangelijs Dominus quoque Samaritanam [illegible] do[illegible]. Cum [illegible] Deum [illegible], tum con[illegible], & eadem [illegible] diſſet *Patres noſtri* [illegible] *monte adorauerunt. V* [illegible] *autem dicitis quod Hieroſolymis* [illegible] *adorare.* Dominus [illegible] [illegible] ſent [illegible] [illegible] & diuinam naturam [illegible] [illegible] dicauit. *Dicit enim*, *Amen dico tibi mulier, venit hora, & nunc eſt, quando nec Hieroſolymis, nec in loco hoc adorabitis patrem.* Cum ſic docuiſſet, non aliquibus [illegible] [illegible] circa orationem, ſubiunxit, *Spiritus Deus & qui eum adorant, in ſpiritu & veritate adorare oportet.* Simul autem & eſſe incorpoream, & circumſcribi non poſſe diuinitatem oſtendit. [illegible] [illegible] æternus, vnus [illegible]

D [illegible] Deus, d[illegible] Da[illegible] dicens *Aſſum & in ſæcul*[illegible] [illegible] *Deus &* *humilabis ipſos, qui* [illegible] *ante ſecula.* [illegible] etiam [illegible] Eſaias clamans. *Deus æternus qui* [illegible] *fines terræ non e*[illegible]*, neque* [illegible] *abitur, neque* [illegible] Diui[illegible] autem [illegible] ſenten[illegible] eſſe [illegible]. Dominus autem [illegible] naturam [illegible] creat[illegible] [illegible] Hæc [illegible] [illegible] prout vol[illegible] Valentini & B[illegible] [illegible] fœmin[illegible] [illegible], & pr[illegible] tione [illegible] Cerdo, & Marcion, & M[illegible] [illegible] vn[illegible] [illegible] oſten[illegible] us.

DE FILIO.

QVemadmodum autem in vnum Deum credimus, [illegible] etiam in vnum filium, qui eſt [illegible] la[illegible] [illegible], vt volunt Valentini fabulæ [illegible] eſſe dicimus vnigenitum, & [illegible] verbũ & alium Chriſtum & [illegible] Ieſum. Neque, vt vult Arij & Eunomij blaſphemia, [illegible] Dominum noſtrum creaturam nominamus. Vnigenitum enim eum dicit ſacra ſcriptura. Sin autem eſt creatura, non eſt vnigenitus. Habet enim creaturam ſorores, & quæcunque [illegible] creaturæ partes. Sin autem eſt, vt [illegible] eſt, vnigenitus: nulla eſt [illegible] ei ſocietas cum creatis. Quod autem ſit vnigenitus, docuit ipſe vnigenitus, dicens *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum dederit, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et paulo poſt. *Qui credit in ipſum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus eſt. Quoniam non credit in nomen vnigeniti Dei filij.* Euan[gelista] autem [illegible] dixit. *Et verbum caro factum eſt & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, tanquam vnigeniti a Patre plenum gratia & veritatis.* Neque enim carnis natura de [illegible] dignitate quidquam detraxit. Sed etiam carne amictus [illegible] nobilitatẽ oſtendit. Et rurſus. *Vnigenitus Dei filius qui eſt in ſinu patris, ille enarrauit.* Iam vero Baptiſta [illegible] clamat, *Qui credit in filium, habet vitam æternam. Qui autem non credit in filium, non videbit vitam,* [illegible] *Dei manet ſuper eum.* Quin etiam omnes Apoſtoli, cum [illegible] Dei & g[illegible], & ve[illegible] [illegible]. [illegible] autem ipſe quoque pater bis de cœlo loquutus eum [illegible] ſuam verum, & germanam [illegible] [illegible]. Di[illegible] *Hic eſt filius meus dilectus in quo complacui.* Et quid dico Baptiſtam, & Euangeliſtam, & alios Apoſtolos & [illegible] Deum. Neque enim ip[illegible] [illegible] eum nominate auſus eſt. Se[illegible] quidem dubitans di[illegible] [illegible] *Dei ei.* P[illegible] autem cum aperte qui [illegible] *ad nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos?* [illegible] ipſum & altiſſimi & Deum appellauit. *Hi* [illegible] inquit, *homines, ſerui altiſſimi Dei ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis.* Seruos autem Apoſtolos Chriſti appe[illegible] qui hoc ab eis di[illegible] [illegible] Paulum [illegible] & [illegible] entem & ſcribere [illegible] *Paulus,* [illegible] *ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus,* & *Paulus* [illegible] *Timotheus ſerui Ieſu Chriſti.* Si autem [illegible] emenda[illegible] [illegible], & *filium* nominat, & [illegible] *Dei* [illegible] ignibus: Patris [illegible] [illegible] qui audent filium [illegible] creaturam [illegible] Patres eum [illegible] non [illegible] audit Zachariam ſuo [illegible]. *Et tu, puer, Propheta altiſſimi vocaberis. Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.* Præiuit autem magnus Ioannes non D[illegible] & patrem, ſed vnigenitum filium. Ipſe autem eius quoque [illegible]. [illegible] rogatus enim *an ipſe ſit Chriſtus,* hoc quidem negauit, dixit autem, *Miſſus ſum ante illum.* Iam vero diuinus quoque Dauid ei dicit, *Cognoſcant, quod nomen tibi Dominus, tu ſolus altiſſimus ſuper omnem terram.* Si enim Dominus filius: *vnus enim Dominus Ieſus Chriſtus. Per quem omnia,* ſecundum diuinum Apoſtolum, & vnus Dominus, vna fides: Al[illegible] ergo [illegible], quan[illegible] & Dominum. Sed [illegible] adverſus Arium & Eunomium [illegible] adue[illegible] [illegible] doctrinam [illegible], & oſtẽdamus [illegible] & Dominũ, & vnigenitum, & Deũ eſſe [illegible] dilectum. P[illegible] autẽ primum in medium adducamus [illegible] & [illegible] Dominus enim Apoſt[illegible] rogatus, *Vos autem quem me eſſe dicitis, reſpondit Tu es Chriſtus filius Dei viui.* Diuinus autem Ioannes Euangeliſta eundem ap[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] *In principio* [illegible] quit, *erat* [illegible] autem [illegible] [illegible] enim [illegible] [illegible] erat. Non di[illegible] *In principio fuit* [illegible] *in principio* [illegible] *eſt.* [illegible] *erat in* [illegible] autem [illegible] *erat apud Deum,* [illegible] *Deus* [illegible]

Ioann. 3

Matth. 17.

E

F

G

H

[illegible] *Deum* [illegible] autem [illegible] de [illegible] dixit [illegible] *quando* [illegible] *Deus* [illegible] *Quando autem placuit* [illegible] per quas ipsum [illegible] Et qui Patrem [illegible] quidem ipsum [illegible] cum inquit [illegible] *hæredem omnium,* [illegible] posse [illegible] natura [illegible] subiectam [illegible] existimamus [illegible] Spiritus [illegible] ignem [illegible] author, & [illegible] splendor [illegible] genitus [illegible] autem [illegible] cum mens [illegible] & splendor coniugi[illegible] Sed [illegible] unumquodque cor[illegible] non ipsius [illegible] qui productus est, habet subst[illegible] *sapientia æterna*, non est al[illegible] lens sed substantia vi[illegible] absolute *verbum* nominatus est. [illegible] *Deus* [illegible], nec solum *splendor gloriæ* sed etiam *charac[illegible]stantiæ*. Quoniam enim fieri non poterat vt vna [illegible] diuina aperte doceret, per plures [illegible] ea [illegible] cunque discamus. Et *splendor* quidem *gloriæ*, cum docet coæternum. *Character* autem *substantiæ*, & per[illegible]ctam similitudinem ostendit, & personarum docet differentiam. Verbum autẽ, impatibilem fuisse generationem significat. Ne enim filium audientes, in humanas intelligentias, & coniecturas incidamus, & vniuersorum opificem ita vt no[illegible] putemus, eum *verbum* appellauit, ea ratione docens, illius generationem fuisse ab omni affectione liberam. Neq; enim mens nostra sermonem parturiens, opus habet coniunctione fœminæ aut sectionem [illegible] sustinet, sed vt quæ perfecta ipsa est, perfe[illegible]tum sermonẽ efficit. Per hæc ergo, & generationis impassibilitatem, & vnigeniti æternitatem didicimus. [illegible] autem & ei qui genuit æquales habet vires, & in omnibus æqualis est, & similis, ex Domini doctrina facile sciri potest. *Pater enim, meus*, inquit, [illegible] *modo operatur & ego operor*, &c. *sicut Pater excitat mortuos,* [illegible] *viuificat. Ita etiam filius quos vult viuificat*, &c. *omnia* [illegible] *quæ habet pater, mea sunt* [illegible] *& ego in patre,* [illegible] *Pater in me* [illegible] *qui vidit me, vidit & patrem.* In his autem ap[illegible] [illegible] dit. Cum enim Philippus [illegible] patrem [illegible] uideret Dominus ipsum [illegible] docet [illegible] esse viuam eius qui genuit imaginem [illegible] eius qui genuit [illegible] res. Dixit [illegible] Philippo, *tanto tempore vobiscum sum, & non cognouisti me* [illegible] de[illegible] ideas v[illegible] videsergo [illegible] me nouisses [illegible] [illegible] videre [illegible] Pater [illegible] propterea enim [illegible] *vidit me, vidit patrem.* [illegible] autem hic [illegible] enim inquit, *tempore vobiscum sum, & non cognouisti me* [illegible] Non dixit, *Non vidisti*, [illegible] *non cognouisti*. [illegible] Philippus quod videbatur. Sed quæ sub vi[illegible] non [illegible] bat, diuinitatem non contemplabatur. Qu[illegible] auta

etiam reprehen[illegible] est [illegible] gn[illegible] & [illegible] videre [illegible] V[illegible] tum [illegible] libros ac[illegible] [illegible] periau duode[illegible] malus moralis Theologiæ, & doctrinæ [illegible] ostendimus

DE SANCTO SPIRITU

SPiritum [illegible] ex Deo & Patre substantiam [illegible] Subst[illegible] autem [illegible] neque creaturæ [illegible] enim spiritus sanctus, nec vnigenit[illegible] ipsum autem ex Deo [illegible] turæ Dominus [illegible] *Expedit vobis vt ego vadam* [illegible] *non veniet ad vos*. Et rursus, *Cum autem venerit Paracletus* [illegible] *veritatis qui* [illegible] *procedit, deducet vos* [illegible] autem quod di[illegible] *ex patre procedit* [illegible] spiritus, & non di[illegible] sse [illegible] & [illegible] personarum [illegible] Apostolus [illegible] *autem* [illegible] *etiam pro* [illegible] Dei [illegible] *Nullus homo nouit* [illegible] *nisi spiritus hominis qui* [illegible] Ita [illegible] Dei [illegible] etiam [illegible] gnitionem [illegible] habeat [illegible] *non accepimus spiritum mundi,* [illegible] Non [illegible] vult Ap[illegible] Sed diuinæ gratiæ dona ost[illegible] *Diuisiones autem gratiarum sunt, idem autem spiritus & diuisiones* [illegible] *sunt, dominus vero spiritus, & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus.* Deinde cum ostendisset gratiarum donationem, adiunxit. *Omnia autem hæc operatur vnus & idem spiritus, diuidens seorsum vnicuique prout vult.* Non [illegible] ministerii, sed dominicæ auctoritatis est [illegible] spiritus [illegible] opus exequendum [illegible] vt Dominus [illegible] Ita etiam in fine secundæ ad eos epistolæ, benedictionem contexuit. *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei, & communicatio sancti spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.* Et in priore quidem [illegible] primum statuit [illegible], hic autem [illegible] docens ordinem nominum non facere dignitatum differentiam. Hac [illegible] hic patri [illegible] præposuit non euertens ordinem quem posuit Dominus, sed trinitatis [illegible] æqualitatem ostendens. Ita etiam ad Apo[illegible] diuine secessit. [illegible] ostendens De[illegible] Deo dici Propheta. [illegible] *terram* [illegible] *eam tremere.* [illegible] dixit Moses [illegible] batur [illegible] tui [illegible] non sensit [illegible] Petrus [illegible] mortuus [illegible] *spiritum* [illegible] Paulo [illegible] dicta [illegible] *quod* [illegible] *spiritus* [illegible] Hæc autem [illegible] esse

A [illegible] pellantur, quia ſpiritus [illegible] eſt ergo ſanctus ſpiritus Ei[illegible] inhabitantem. *Dei tui plum* [illegible] autem nobis oſtendit Dominus [illegible] Docens
Matt. 28. enim baptiſmatis myſterium [illegible] diſcipulis, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & ſpiritus ſancti.* Si autem creatam [illegible] turam [illegible] vel ſpiritus ſanctus, non cum Deo [illegible] eſſent. Eos enim accuſ[illegible]nt ſacræ ſc[illegible] creaturam adorarunt præter eum q[illegible] creauit [illegible] etiam [illegible] homo [illegible] mines [illegible] & De[illegible] aturæ [illegible] deret. C[illegible] autem creaturæ adorati[illegible] iuſſit rurſus creat[illegible] ado[illegible] abſ[illegible] homines quidem [illegible] abducere, eos autem ad [illegible] rurſu[illegible] ducet. Clarum eſt ergo [illegible] naturam filius & ſpiritu[illegible] credere *in patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum* [illegible] baptizamur *in nomine patris* [illegible] enim
B primum hominem nô[illegible] Pater, [illegible] filius, & ſpiritus ſanctus: di[illegible] *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram* [illegible] quæ [illegible] nationis, & [illegible] quæ p[illegible] eſt cum Patre filius, [illegible] & [illegible] vnumquenque [illegible] Verum enim [illegible] deſtitutos hæreticos [illegible] neum exiſtimo [illegible] noſtram ad [illegible] oration[illegible] rum nominum [illegible] con[illegible] am. [illegible] num ignorantes ſig[illegible] Deos exiſtimarunt, Adonai, [illegible], & Sab[illegible] factum ex [illegible] vnumquodque [illegible]
C linguis [illegible] N[illegible] ner go *Eloh* Deus [illegible] autem eſt D[illegible] El autem [illegible] quoque D[illegible] ficat: [illegible] fortem. *Adonai* autem [illegible] *Dominus* autem *Sabaoth*, Dominus copiarum [illegible] tur vel Dominus exercituum. Militare[illegible] *copia* Latine appellantur. *Seddai* autem [illegible] potentem ſignificat. Ali[illegible] cum qui[illegible] etiam apud Hebræos in[illegible]ffabile. Sam[illegible] cunt laua, ignorantes verbi virtutem. [illegible] non intel[illegible] exiſſent, Deos diuerſos appell[illegible] N[illegible] ad reliqua quæ reſtant ſcribendam nos conferemus.

DE CREATIONE.

OPortet autem omnia oſtendere qu[illegible] eſt opifex, non qui, vt vult Valentin[illegible] ne Achamoth formatus eſt, & poſt triginta [illegible] Aeonum productiones ex conuerſione & paſſione factus
D eſt: neque Angeli quidem, vt vult Ba[illegible] Cerinthus, & alii, quorum princ[illegible] Ialdabaoth, nec, vt ex[illegible] Marci[illegible], al[illegible] alium præter bonum o[illegible] eſſe d[illegible] S[illegible] vniuerſorum Deum cum verbo [illegible] omnia eſſe fabri[illegible], & di[illegible] nus. *Verbo enim Domini cæli firmati ſunt* [illegible]
Psal. 104. date [illegible] dixit, & fa[illegible] mandauit [illegible] extendit [illegible] tanquam pe[illegible] terra [illegible] [illegible]

[illegible] tem, & [illegible] humanum [illegible] quidem [illegible] *qui formauit terram* [illegible] *quæ in ipſa ſunt* [illegible] *dat* [illegible] *populo* [illegible] *ſpiritum* [illegible] *conculcant.* Et rurſus: [illegible] *lum tanquam* [illegible] *& extendit* [illegible] *tanquam tabernaculum.* [illegible] et ipſe [illegible] B[illegible] autem [illegible] *Deus* [illegible] *terram, impleuit campos* [illegible] *ambulat vocauit ipſam* [illegible] vero [illegible] *dam maris* [illegible] *terram.* [illegible] *terram* [illegible] ad [illegible] *Deum cæli* [illegible] qui [illegible] Deum [illegible] torem [illegible] *ambu-* [illegible] *tanquam* [illegible] A[illegible] no [illegible] & [illegible] rde [illegible] teſta [illegible] ad[illegible] [illegible] [illegible]
E [illegible] *ineo,* [illegible] inquit. *fa-* [illegible] num quoque Paulum [illegible] *ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia* [illegible] autem Areopag[illegible] *omnia quæ in* [illegible] *in manufactis* [illegible] *qui* [illegible] *omnia:* [illegible] *ſuper* [illegible] bant [illegible] N[illegible] *ſumus,* [illegible] *ad Deum viuum, qui fecit cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt,* & quæ [illegible] eandem habent ſententiam. Sed ſu[illegible] his amplius dicere, & plura ex ſacra [illegible] teſti[illegible] cum qui etiam apud Græ[illegible] Philoſophi, [illegible] Deum eſſe opificem & [illegible] Nam & Socrates Sophroniſci, & P[illegible] Ariſt[illegible] eorum ſucceſſ[illegible] & alii etiam plurimi in hac opi[illegible] fuere & ex [illegible] materia [illegible] nis cauſam [illegible] Ac [illegible] hoc quoque capite, quæ ſint vera & germana eccleſiaſtica dogmata, oſtendamus.

DE MATERIA.

H ILli ergo, vt dicebam, ex ſubiecta materia omnia dicunt [illegible] Deo [illegible] coæternam dicentes, [illegible] non tamen ipſam malam [illegible] impietas, bla[illegible] dicere Deum eſ[illegible] At [illegible] quid dicant Prophetæ au[illegible] Apoſtolos doctores habuerint, [illegible] cognitionem [illegible] pœnas dede[illegible] [illegible]

A [illegible] & [illegible] & teri- [illegible] & nam [illegible] quanta [illegible] D[illegible] & hom[illegible] diff[illegible] ratia, & [illegible] quae ex [illegible] ho [illegible] quidem [illegible] & ex quae [illegible] ap[illegible] d[illegible] *intelligentia apta esse ... verbo Dei* [illegible] *quae funt* [illegible] mundi ortum [illegible] quae [illegible] quidem [illegible] quae [illegible] fecit. *In principio* [illegible] *fecit Deus caelum & terram.* [illegible]

B [illegible] inquit *Deus fiat lux, & facta est lux.* Firmamen[illegible] *Fiat* [illegible] *in medio aquae, & fit dividens inter mediam aquam & aquae.* Semina quoque & arbores e terra [illegible] *Germinet* [illegible] *terra herbam foeni semi-nantem semen* [illegible] *secundum similitudinem, & li-gnum* [illegible] *fructum,* [illegible] *semen* [illegible] *secundum genus in terra* [illegible] quae [illegible] *Producant* [illegible] *aquae* [illegible] *animarum viventium, & volucres volantes in firmamento* [illegible] Ex terra autem [illegible] *Producat terra* [illegible] *quadrupedes & pecora.* [illegible] anima [illegible] quae non erant [illegible] est. Ne-

C que enim [illegible] dicit Marcio anima est eiusdem sub- stantiae cum Deo spiritum fecit sed ex iis quae non erant creata est, facit [illegible] quaecunq; vult fabricatur. Non enim oportet [illegible] acta sunt creatoris potentiam me- [illegible] facile producere. Divinus [illegible] David [illegible] cum dixit *Omnia*, [illegible] inquit, *quaecunque voluit Dominus fecit.* Non dixit, *Quaecunque potuit,* sed *quaecunque voluit.* Habet [illegible] voluntati [illegible] sed etiam ex ijs [illegible] quae non [illegible] meret [illegible] per [illegible] mala [illegible] persequuntur, & omni ex parte re- [illegible] & ap[illegible] calumniari conantur, & [illegible] introducunt [illegible] audiant [illegible] clamantia. *Vidit Deus omnia quaecunque fecit, & ecce valde bona.* Nihil enim ex iis, quae a Domi-

D no facta sunt, est natura malum. Sed quae de eodem [illegible] postea explicabimus. Interea de Aeonum fabulis pauca dicamus.

DE AEONIBVS.

VAlent[illegible] & S[illegible]ndinus & Marcus, & illorum [illegible] Aeonas esse rerum o[illegible] nonex divinis eloquiis didi- [illegible] confinxerunt, nec animadverterunt [illegible] quod [illegible] Latine *Aevum*, aut *saeculum*, [illegible] substantia, sed aliquando [illegible] tempus [illegible] aliquando quidem infinitum, [illegible] *Aevum nostrum in illuminationem vul-tus* [illegible] *omnibus diebus usque ad consummationem* [illegible]

E am aut [illegible] esse ante saecula Deum [illegible] *Audiet Deus, & humiliabit eos qui est ante saecula.* Vnus vero [illegible] Deus, qui est omnium [illegible] & opifex [illegible] quin [illegible] Aeonas natura [illegible] affectione [illegible] & [illegible] in & A[illegible] & aeternum [illegible] saecula [illegible] quae [illegible] cum [illegible] Propterea et- iam [illegible] beatus [illegible] Paulus *Locutus est enim nobis in filio,* inquit, *quem fe-cit* [illegible] *per quem & saecula fecit.* [illegible] *Regi* [illegible] *saeculorum immortali, invisibili, soli Deo honor & gloria in saecula saeculorum* [illegible] *Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam autem non saeculi huius, neque principum saeculi* [illegible] *quam praefinivit Deus ante saecula* [illegible]

F [illegible] *Deus aeternus qui conspicit* [illegible] Aut saecula [illegible] Deus est vnus [illegible] opifex

DE AN[illegible]

ANgelos autem, nec vt [illegible] & Philo- sophi [illegible] Deos esse credimus, neque [illegible] fe- [illegible] sexum incorpor[illegible] natura [illegible] intempesta [illegible] quae sub [illegible] potestas [illegible] fabulae, esse creationis eff[illegible]

G ternos esse dicimus Deo vniversorum [illegible] hominibus voluisse ad incrementum generis [illegible] vide a Deus vniversorum [illegible] Quamobrem hanc quoque generi benedixit [illegible] *Crescite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius.* Quoniam enim mors [illegible] depraedatur, & tanquam messor quidam [illegible] nes, sed etiam iuvenes amputat [illegible] necessario [illegible] habuit is qui terram [illegible] quae excinduntur alias spicas introducerent, & per agri- culturam vincerent manus messoris. Immortalis autem naturae superuacanea est generis diutio, neque enim in- crementi opus habent, cum non diminuantur, neq; con[illegible] cum sint a corporibus liberi. Et haec docet [illegible] pro[illegible] Angelos enim [illegible] ab initio [illegible] quemad- [illegible] homines [illegible] est, sed quotquot volu[illegible] [illegible] ab interitu aliena est [illegible]

H [illegible] autem qui mortale [illegible] obnoxii, necesse [illegible] cum quibus [illegible] Angelos [illegible] ad maledicen[illegible] narratum [illegible] quod [illegible] *filii* [illegible] [illegible]

A arcam ... *hominum*, ne ... corpore ... enim iniquitatem perpet... appellabantur ... testificit, de Dei voluntatione ... *spiritus meus in hominibus, quia carnes sunt.* ... aphus. *Et vidit Dominus terram, & erat corrupta ... caro corruperat viam suam in terra.* Noe qui ... *Ecce ego perdo omnem carnem:* & ... eum ... arcam, subiunxit, *Quia te inveni ... in generatione hac.* Neque vero Angel... homines pun... fitiæ legislator, ... homines, non ... tum, sed innumerabiles. Neque ... gratia, opus ... natura. ... autem multas Angelorum ... sacra scriptura.

Dan. 7. *Mille*, inquit, *millia ministrabant ei, & decies mille Myriades adsistebant ei.* Angelorum autem ... est ... laudatio, & hymnorum decantatio. De Seraphim enim dicit Beatus Esaias quod clamabant, & dicebant:

Esa. 6. *Sanctus sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, plenum cælum & terra gloria eius.* De Cherubim autem dicit ... Ezechiel, quod ... dicentes, *Benedicta est gloria Domini ex loco eius.* Non solum autem hymnos decantant, sed ... etiam œconomiæ ministrant. ... docuit Paulus, cum dixit,

Heb. 1. *Non omnes sunt ... spiritus, in ministerium missi propter eos ... editatem ...*

Matth. 18 ... Dominus ... Evangeliis ... *contemnatis ... ex ... istis ... quod ... eorum qui credunt ... Amen ... quotidie Angeli eorum vident faciem ... qui ... est.*

Dan. 10. Divinus autem Daniel ... *gentium ... quo ...* Angelus ... *Princeps Persarum.* ... etiam ... Græcorum, & ad ... quod *nullus ... pro ... Iudæorum libertate ad Deum intercedens, nisi Michael ... eorum.*

Deut. 32. Magnus quoque Moyses dixit ... *dividebat altissimus gentes, quos disseminabat ... terminos gentium secundum numerum Angelorum ...* autem, & iis quæ à Daniele, & quæ à Domino dicta ... conici potest, nonnullos quidem ex Angelis præesse gentibus, aliquibus autem uniuscuiusque hominis ... ditam esse curam ne eos lædere, & perniciem ... rent scelerati & ... Dæmones. Ab ... autem

C à Deo Angelos factos esse credimus. Ita enim ... chi sumus ...

Psal. 109 Psalmista enim David præcipiens Angelis, & cælestibus potestatibus Deum laudare, subiunxit, ... *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Et ... *Qui facit Angelos suos spiritus, ... ministros suos flammam ignis.*

Dan. 3. ... autem ... quidem ... laudum societatem ... autem Angeli ... *omnia opera Domini Domino, laudate, & superexaltate eum in sæcula.* ... Angeli ... rum. ... Chr... *in cælo ... in terra ... sive Potestates, omnia ... ipsum ... creata sunt.* ... Angelis ...

D

... DIABOLO, ET DÆMONIBUS.

Diabolus ... Dæmones ... Moses ... habet ...

Matth. ... modo ...

... *in ignem æternum* ... *Voluntate ... ante tempus ...* Fore itaque ... Deinde ... autem considerare ... naturam ... bonos ... natura ... Deus ... & quod ... est Deus ... bene ... ad ... & ...

1. Tim. 3.

Ephes. 6. ... acra ... Apostolus ... satanam ... inquit, ...

Ioann. 8. G

Esa. 14 ... *Super astra ponam ... comprehendam orbem ...*

Ezech. 28. Ezechiel quoque ... & qui ... *Hæc autem ... multitudinem ... sapientia ... lapidibus ... die constructionis ... monte sancto ... irreprehensibilis ... iniquitates ... repleta ... vulnera ... ex medio ... generis, exaltatum est cor tuum ... corrupta est scientia tua ... peccatorum tuorum ... dedi te, ut traducereris ... iniquitatum ... sanctificationem tuam ...* Propheta ostendunt ... bonum ... & ...

H

Luc. 10. ...

A [illegible] ſup[illegible] ſpōte improbitatem el[illegible]. Dei proprium eum punire qui neceſſitate malus fuit.

DE HOMINE.

HOminem autem formatum eſſe dicimus, non à quibuſdam Angelis, vt volunt Baſilidis & Cerinthi fabulæ, neque ab Ialdabaoth, vt vult Sethianorū ſtupiditas, nec à Sacla, vt aſſerit Manetis amentia: ſed à diuina & ſanctiſſima Trinitate, quæ omnia fabricata eſt. Audiuimus enim ſacram ſcripturam dicentem, vt dixit vniuerſorum Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinē*
Gen. 1. *noſtram*. His quoque conuenientia dixit beatus Dauid.
Pſal. 118 *Manus enim*, inquit, *tuæ fecerunt me, & formauerunt me, doce me, & diſcam mandata tua*. Manus autem Dei intelligimus, non aliquas partes corporales, ſed creatricem eius poteſtatem. Non eſt enim compoſita, quæ eſt incorporea, nec
B poteſt circumſcribi natura, vt vult Audeæ delitiū, ſed ſimplex, formæque & figuræ expers, & quæ omnia comprehendit. Dum itaque audimus Moſaicam hiſtoriam nar-
Gen. 2. rantem quod *accepit Deus limum è terra, & formauit hominem*, ſcripti ſenſum inquirimus, & intelligimus quam habet inſignem in humanum genus affectionem, vniuerſorum Deus. Hoc enim magnus Propheta ſignificans, alia quidem dicit verbo feciſſe Deum vniuerſorum, hominem autem ſuis formaſſe manibus. Neque vero verbum in illis iuſſum intelligimus, ſed ſolam voluntatem, neque hic operationem manuum, corporis formationem, ſed ampliorem in id quod ab eo factum eſt affectionem. Sicut enim nunc ipſo volente fœtus in vtero creatur: & terminos qui in initio ab ipſo poſiti ſunt natura conſequitur, ita etiam humanum corpus è terra ipſo volente concreuit & compactū eſt, & caro factū eſt & ſanguis, & cutis, & adeps, & neruí, & venæ, & arteriæ, & cerebrū & medulla, oſſium ſuſtentacula, & oculorū tunicæ, & pupillæ putitas & aurium flexuoſi meatus, & odorum apprehenſio, & oris ad loquendū inſtrumentum, in quo dentes quidē implent vſum chordarum, lingua vero imitatur ple-
C ctrum, mens autē dexteram Muſici. Cætero quis pro dignitate ſatis poſſit mirari huius viuū prædiri animalis formationē? Quam & multi alij conantur calumniari, & in primis Marcionis ſucceſſores. Quamobrē non Deū ſed Saclam id formaſſe dicunt, qui eſt princeps materiæ. Verū cotitantē ſapientes, Socrates, & Hippocrates, & Plato & Xenophon, & Ariſtoteles, & Galenus & innumerabiles alij, humani corporis aptam compoſitionem ſuſpicerunt, & admirantur vſum vniuſcuiuſque particulæ: & tenturq; laudes ſuas ſuperatā præclari vniuerſorū artificis ſapientia, quæ in hoc animali cernitur, adeo ſunt ij exe crandis hæreticis meliores, cum neq; Propheticam agri culturam ſuſceperint, nec Apoſtolis doctoribus eis frui cōtigerit, ſed ſoli rationi diuinarum rerum cognitionē permiſerint. Atqui hæc quidem dico, non vt de errore, quo multos Deos adorant, illos qui vocantur Philoſophos defendam, ſed vt oſtendam eos qui ſe de Chriſti appellatio
D ne iactitant non ſolū Philoſophis, ſed ipſis etiam Dæmonibus eſſe magis impios. Quid eſt enim his magis impiū, qui ex re qualibet capiunt occaſionē blaſphemiæ & maledicti aduerſus creatorem. Nos autem eum in omnibus laudare didicimus, non ſolum in ijs quæ videntur iucunda, ſed etiam in ijs quæ moleſta & acerba putantur. Sed nundum de ijs tractandum eſt. Oportet enim noſtram orationem ſeruare compoſitionis conuenientiam. Dicimus ergo ex quatuor elementis formatum eſſe corpus. Habet enim ab igne quidē caliditatem, ab aere vero frigiditatem, à terra autem ſiccitatem, & ex aqua humiditatem. Animam autem ſimplicē eſſe dicimus, & ratione præditam, & immortalem, non tamen ante corpus præexiſtere. Pythagoras enim, & Plato, & Plotinus, & qui eius ſectæ ſunt immortales animas eſſe confeſſi dixerunt eas ante corpora præexiſtere, & eſſe quendā innumerabilem animarum populū & quæ peccant quidem, demitti in corpora, vt ſic purgatæ diſciplina in locum pro

[illegible] tantum [illegible] tam [illegible] quam & ſcelerata amp[illegible] ſæ [illegible] pe[illegible] tiā animalia. Eos qui[illegible] iracundiæ veneno ſ[illegible], in ſerpentes, rapaces [illegible] pos, audaces autem in leones, fraudulentos in v[illegible] eiuſmodi quaſdam ineptas confinxere fabulas. A[illegible] tem Peripateticos animæ quoque immortalitatem [illegible] ſcriptus au[illegible]rere. Doctiſſimi autem medici bonam corporis temperaturam animam appellarunt, ex affectionibus autem quæ corpori eueniunt, ex morbo comitiali, inquam, apoplexia, & phreneſi hanc opinionē acceperunt. Quia enim vnaquæque harum affectionum affert rationi exitium, & vt ea euaneſcat & interire efficit, exiſtimarunt bonam corporis temperaturam eſſe animam. Oportebat autem ipſos conſiderare, quod etiam qui lyricæ ſi non recte aptata & inſtructa lyra fuerit, ſuā nō oſtenderet ſcientiam. Nam ſi vel nimis intenſæ vel remiſſæ chordæ fuerint, harmoniam, & concentū corrumpunt. Quod ſi etiam aliquæ excelſæ fuerint omnino otioſum muſicū efficiunt. Hoc idem videri poteſt in tibijs & alijs inſtrumē-
F tis. Ita etiam cymba madefacta, vel præter artis rationē conſtructa, artem gubernatoris deperdit, & equi claudicantes, vel natura tardi atque etiā quæ curribus eueniunt affectiones, aurigis perniciem afferunt. Ita etiam animam nonnullæ corporū affectiones, non ſinunt oſtendere operationē rationis. Sed ſi in lingua quidē fuerit affectio, ſermo ſiſtitur. Sin autem in oculis, videndi operationis facultas non amplius procedit per particulā. Quod ſi in membranam, quæ meninx dicitur, morbus incubuerit, vaporum & ſuccorum malignitas cerebrū offendit, ab ijs autem inundatione obrutum, non recipit operationem animæ, ſed eſt ſimile alicui aqua obruto, qui pedes, & manus & reliqua mēbra corporis mouet temere. Bona ergo corporis temperatura non eſt ſubſtantia animæ. Sed in bona corporis temperatura animæ ſubſtantia ſuam ſapientiam oſtendit. Hi ergo in hanc à ratione alienam opinionem inciderunt impij, hæretici, Carpocrates, & Epiphanes, & Prodicus, & Cainni, & Antitactæ, [illegible]uchitæ autē multo his magis impias nugas ſibi comparauere. Dicebant enim animas in corpora dimitti, vt dum omnem in his intemperantiam & iniquitatem facerent, impietatis
G illud ijs mundi creatores Angelos colerent. Eccleſia autē diuinis verbis credens, quæ ab his dicuntur valde execratur, auerſatur autē etiā aliorū fabulas. Diuinæ autem ſcripturæ credens, dicit animam vna cū corpore fuiſſe creatā, non ex materia quidem ſeminis habentem creationis cauſam, ſed ex efficientis voluntate poſt conſiſtente corporis formationem. Etenim diuiniſſimus Moyſes dixit quidem prius Adæ formatum eſſe corpus, deinde ſic in ip-
Gen. 2. ſum animam inſpiraſſe. *Accepit enim Deus limum terram, & formauit hominem. & inſufflauit in faciem eius ſpiritum vitæ. & factus eſt homo in animam viuentem.* Illam autem inſufflationem non dicimus eſſe aliquam diuinæ ſubſtantiæ partem, vt cenſet Cerdonis, & Marcionis rabies: ſed animæ naturā per id ſignificari dicimus, quod ſcilicet anima eſt ſpiritus ratione præditus & intelligens. Rurſus autem etiam in legibus idem Propheta nos aperte docuit, quod corpus prius formatur, deinde ita procreatur & inſeritur anima. De eo enim qui prægnantem percuſſit dixit *Si egreſſus fuerit formatus fœtus, reddet oculum pro oculo, dentem pro*
H *dente*, & quæ deinceps ſequuntur. *Si autem non egreſſus fuerit formatus, mulctabitur*, hac ratione docens id quidem quod eſt formatum eſſe animatum, quod autem non eſt formatum, eſſe inanimatum. Benedictus [illegible] que
Iob. 10. Iob ita dixit Domino. *Memento quod lutum me formaſti, in terram autem me rurſus conuertis. An non ſicut lac mulſiſti me, & tanquam caſeum coagulaſti, pelle & carne induiſti me, oſſibus autem & neruis compegiſti me?* Et cum per hæc oſtendiſſet priorem corporis formationem, ita animationis canticum laudatorium adiecit. *Vitam* enim inquit, *& miſericordiam apud me poſuiſti.* Meminit autem etiam curæ quæ ab eo poſt hęc geritur. *Speculatio autem tua ſeruabat ſpiritum meum.* Deinde [illegible] tradit at Dei omnip[illegible] tiam. *Hæc habens in te ipſo, ſcio quod omnia potes, [illegible] bile [illegible] poſſibile.* Prioris autem temporis [illegible] Deus corpus ho-

notauit

[illegible] eſt [illegible] corpo[illegible] ſum glo[illegible] rectur, [illegible] ſuperior.

DE PROVIDENTIA.

HÆc de anima, & corpore [illegible] quæ dicta ſunt E[illegible] eſſe. Non [illegible] nouit opificem Deum vniuerſorum, [illegible] etiam [illegible] adminiſtratorem vniuerſorum [illegible] æternum. [illegible] ſunt ipſum dicere [illegible] eundem ipſum [illegible] ſecit, non quod ipſe vllum ei opus haberet, ſed ſola ſua benignitate & humanitate adductum [illegible] quæ erat nulla [illegible] curam gerere, & [illegible] catum, veluti cymbam aliquam [illegible] & gubernatore deſtitutam a contrariis ventis huc & illuc [illegible] [illegible] & rupibus [illegible] con[illegible]. Execramur enim D[illegible] agoram impium auerſamur autem [illegible] qui Deum quidem [illegible] concedit ſed eius ad [illegible] vniuerſum eſſe dicit, & nihil eorum quæ fiunt in creatione [illegible]. Ariſtoteles quoque prouidentiam reprehendimus. Etenim [illegible] conſtituit, duorum alterum, vel eius [illegible] vel [illegible] ordine [illegible]. Vel enim non habet potentiam quæ ad vniuerſorum curam gerendam ſufficiat. [illegible] habet [illegible]

[illegible]

[D]E SERVATORIS DISPENſatione ſeu incarnatione.

D[illegible] Dei prouid[illegible]

[illegible]

A xerunt eum hominem Christum ex virgine natum esse. Arius autem, & Eunomius, eum quidem corpus dicebant accepisse, sed diuinitatem vsum animæ exercuisse. Apollinaris autem dicebat quidem Seruatoris corpus esse animatum, sed ratione præditam non habuisse animam. *Mens* enim est, inquit, superuacanea, vbi Deus adest. Multarum autem hæresum posui opiniones, volens ostendere veritatem ecclesiæ. Ecclesia enim eum dicit & filium, & vnigenitum, & Deum verbum & Seruatorem Dominum, & Iesum Christum nominat. Sed filius quidem vnigenitus, & Deus verbum, & Dominus nominabatur, etiam ante incarnationem & post incarnationem similiter vocatur. Iesus autẽ Christus post incarnationem idẽ nominatus est, ex rebus ipsis acceptis appellationibus. Iesus enim interpretatur Seruator. Huius autem testis est Gabriel, dum dixit virgini, *Vocabis no-*

Luc. 1. Matth

men eius Iesum, quia ipse saluabit populum suum à peccatis eorum. Christus autem, hoc est vnctus, appellatus est, propter vnctionem spiritus. Dicit enim Psalmista Dauid. *Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Per linguam autem Esaiæ Prophetæ dixit

Psal. 44. Esa. 61.

B ipse Dominus, *Spiritus Domini super me, qua de causa vnxit me.* Ita autem intelligere Prophetiam ipse nos Dominus docuit. Synagogam enim ingressus, cum librum Propheticum accepisset, ante dictum quidem locum legit. Dixit autem præsentibus. *Hodie impleta est scriptura hæc in*

Luc. 4. Act. 10.

auribus vestris. Propheticis quoque conuenientia prædicauit magnus Apostolus Petrus. Cornelio enim, & eius familiæ ostendens mysterium sic dixit: *Vos scitis verbum quod factum est per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa post baptismum, quem prædicauit Ioannes, Iesum à Nazaret, vnxit eum Deus spiritu sancto & virtute.* Ex his ergo manifestum est quod propter vnctionem spiritus nominatus est Christus. Vnctus est autem, non vt Deus, sed vt homo. Filius autem quatenus homo, vnctus est, & post incarnationem Christus nominatus est, non tamen alius Deus verbũ, & alius Christus. Deus enim verbum homo factus nominatus est Iesus Christus. Homo autem factus est, vt à pec-

C cato corruptam naturam renouaret, propterea totam quæ peccauit accepit, vt toti mederetur. Neque enim diuinitatis integumento vtens, suscepit naturam corporis, vt volunt Arij & Eunomij delirium. Erat etenim facile vel in corpore videri, vt olim Abrahæ & Iacob, & alijs sanctis Prophetis visus est. Sed voluit ipsam deuictã naturam superare aduersarium, & referre victoriam. Ea de causa & corpus accepit, & animam ratione præditam. Hominem enim fecit figuratura conditor ipse opifex: Sed ex anima & corpore homo, animal constare Deus cum cum ex limo corpus finxisset, inspirauit animam, & duas naturas ostendit, non vnam. Ipse

Matth. 10.

Dominus dixit in Euangelijs. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Multa autem eiusmodi possunt inueniri in sacra scriptura. Quod autem non diuinitatis integumentum vtebatur, vt volunt Hæreticorum fabulæ, sed per primitias toti generi victoriam procurans, perfectam humanam accepit naturam, testibus verus & doctor absolutus est diuinus Apostolus. In Epistula enim ad Romanos, œconomiæ aperiens mysterium sic inquit. *Propterea sicut per vnum hominem peccatum*

Rom. 5.

D *in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors peruasit, in quo omnes peccauerunt.* Cum autem per læsionem peccati initium & fructum qui ex eo germinauit, & eum qui à principio illud suscepit, ostendisset, eius quoque finem ostendit. *Vsque ad legem enim,* inquit, *peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputatur, cum lex non sit. Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adam, qui est forma futuri.* Mosem autem vocat legem. Vsque ad Seruatoris autem aduentum, vigebat legis institutio & administratio. Transgredientibus autem & iis qui sub illius erant regimine, & iis qui legi naturæ suberant, in te mors regnauit, eius potentiam peccato confirmante. Mors enim erat peccati eundem natio. Cum itaque docuisset, & vndenam peccatum accepit initium, & quousque mors regnauit, ostẽdit quomodo

E solutum est & contracta eorum potentia, & commentum Dei laudat benignitatem, dicens, *Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in multos abundauit.* Superat, inquit benignitas & humanitas iustitiam. Iustitiæ enim decretum, cum vnus peccasset, vniuersum genus morti tradidit. Diuina autem misericordia, cum omnes homines essent sub maledicto, & peccati laqueis essent implicati, per vnius iusti iustitiam dedit omnibus salutem. Seruatorem autem appellauit *hominem*, non negans eius diuinitatem: sciebat enim eum esse Deum, & honore patri æqualem: sed docens quod simile simili curatum est, & primitus totum fuit sanctificatum. Quantum enim ad humanitatem attinet, cum legi subiectus legem implesset, eos qui legem transgressi erant, liberauit à maledicto. Deinde idem rursus dictum aliter versat. *Et non sicut per vnum qui peccauit, donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Quando inquit, vnus peccauit, omnes condemnati sunt: nunc autem cum omnes peccauerunt, omnibus volentibus salus proposita est per fi-

F dem. Cum hic ostendisset vnius iustitiam fuisse commune peccati salutare medicamentum, ostendit per ipsum quoque fuisse peractam mortis dissolutionem. *Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.* Peccatum, inquit, mortis imperium acquisiuit, vitam autem in regno, vnius hominis iustitia. Seruamur, non lege, sed diuina misericordia iustitiam assequentes. Lex enim eius quod iustum est, omnes ad supplicium adducit. Omnes enim humanis peccant, perpetrare. Si enim quis vnus peccasse eius condemnatus est, erat itaque omnino iustius eos qui sub peccato fuerunt subire supplicium. Sed diuina misericordia eius multitudinem est mentes mansuefecit, & benignitas vicit æqualitatem & eum vnius legem mitigauit, licet omnibus ex fide volentibus fuit salute. Cum autem hic ostendisset humanitatis inæqualitatem, rursus ad redeuntem dictionem sequitur. *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in om-*

G *nes homines in iustificationem vitæ.* Deinde transit ad personas. *Sicut enim per vnius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per obedientiam vnius, iusti constituentur multi.* Valde autem necessario illud *Multi*, in vtroque posuit. Etenim cum Adam peccasset, & plurimi diuinas leges transgressi essent, permanserunt nonnulli in decretis naturæ, & virtutis curam gessere, sicut Abel, Enoch, & Noe, & Patriarchæ, & Prophetæ, & alij plurimi, non solum apud Iudæos, sed etiam apud alias gentes, de quibus dixit diuinus Apostolus. *Quando enim gentes, quæ legem non habent, quæ legis sunt natura faciunt, hi legem non habentes sibi ipsi sunt lex.* & post Seruatoris aduentum, non omnes salutem assequuntur, sed qui credunt, & vitam ex diuinis eius legibus instituunt. Ea de causa, & in exemplari, & in imagine, illud *Multi*, posuit. Sed videamus quanam de causa homo factus est vnigenitus Dei filius; & humana suscepta natura, homo appellatus est. Hanc autem doctrinam nobis obtulit, etiam in epistola ad Corinthios. Sic autem di-

Rom. 2.

H cit, *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis primitiæ eorum qui dormierunt. Quia enim per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Deinde à natura transit ad personas, & dicit, *Sicut enim omnes in Adam moriuntur, sic etiam in Christo omnes viuificabuntur.* Et non dixit *Seruabuntur*, aut *demonstrabuntur*, Communis enim est resurrectio; post resurrectionem autem fieri distinctio. Et hoc deceuisse subiungens, *Vnusquisque autem in proprio ordine.* Multi enim sunt, & eorum qui puniuntur, & eorum qui seruantur, ordines. Pro qualitate enim & quantitate iustitiæ præbebuntur donorum remunerationes. Similiter autem & pro peccatorum differentia erunt supplicia.

1. Cor. 15.

A

Quod Dominus ſuſceperit ſuppl. 4.

QVoniam ergo diuinæ incarnationis cauſam diximus, age oſtendamus diuinorum eloquiorum dicentes teſtimonia, quod homo factus Deus verum humanum corpus ſuſceperit. Primum enim, *faſcia erant* (Iſa. 7.) *corporis*, non diuinitatis. Deinde *butyrum, & mel*, quod propheta longe ante prædixit, *& lac maternum, & alimentis*, & *penis* oſtendit naturam eorum ſuſceptricem. Si quis autem per ſtultitiam obiiciat nutrimentum, quod (Gen. 18.) fuit in Abrahæ tabernaculo, is ſe ſtulte loqui intelligat. Illa enim fieri videbantur: alia autem ſunt conſumpta modo, quem is demum nouit qui conſumpſit. Quod ſi quis etiam ſtolide conceſſerit incorpoream ciborum fuiſſe participem, hic tamen nec famem, nec ſitim inueniet. Hic autem indigentia tales excitauit affectiones, non quod non poſſet efficere vnita diuinitas, vt corpus ab indigentia alienum eſſet. Qui enim paulo poſt omnibus corporibus immortalitatem largitus

B

eſt, facilius ſuum corpus ab egeſtate inuictum reddidiſſet. Sed permiſit ſuam naturam oſtendere, vt hæreſes quæ eius aſſumptionem negarent, falſum dicere aperte conuincerentur. Quemadmodum enim eum ad mortem potentius poſſet reducere: nam hoc etiam fecit poſt tres dies: attamen, & mori permiſit, vt incarnationis œconomiæ myſterium impleret: ita etiam concedit eſurire, & ſitire, & defatigari, & dormire, ne vllam acciperent occaſionem Docetæ, id eſt, qui non vere ſed ſola viſione & apparitione credebant fuiſſe myſterium incarnationis confirmandi ſalutem ſuam hæreſim. Fames ergo, & ſitis & præterea defatigatio, & labor, & ſomnus, humanum eſſe corpus teſtantur corpus Domini. Hoc autem confirmans diuinus Apoſtolus, cla-(Heb. 2.) mat dicens. *Quia ergo pueri communicarunt carni & ſanguini, ſimiliter & ipſe eorum fuit particeps, vt per mortem deſtrueret eum qui mortis habebat imperium, & liberaret eos qui-*

C

cunque timore mortis per totam vitam erant morti obnoxij. Per hæc autem aperte declarauit, quod eandem quam nos naturam habuit. Si quis autem ægre fert indumentum, (Gen. 49.) audiat Patriarcham Iacob prædicentem. *Lauabit in vino veſtem ſuam, & in ſanguine vuæ indumentum ſuum.* Audiat (Heb. 10.) autem diuinum quoque Paulum clamantem, *Habentes itaque fratres libertatem ad introitum ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt, carnem ſuam, & Sacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei*, & quæ deinceps ſequuntur. *Velamen* enim carnem eius appellauit, ſicut Patriarcha Iacob *veſtem & indumentum*. Cæterorum ſuperuacaneum eſt de his dicere plura: quoniam & nouum, & vetus teſtamentum aperte oſtendant corpus Domini.

Quod ſuſceperit etiam animam cum corpore.

D

QVod autem etiam animam ratione præditam ſuſcepit vnigenitus Dei Filius, homo factus, docet Lu-(Luc. 2.) cas Euangeliſta, dicens. *Ieſus autem proficiebat ætate, & gratia apud Deum & homines.* Proficit autem ætate quidem corpus, ſapientia autem anima. Diuinitas enim neutrum incrementum ſuſcepit. Eſt enim omni ex parte perfectum Dei verbum. Iure autem, ætatis augmento coniunxit incrementum ſapientiæ. Pro menſura enim ætatis corporis, reuelabat diuina natura ſuam ſapientiam. Apertius autem aſſumptam eſſe animam docet Dominus. Is enim, qui contendebant paſſionem eſ-(Ioan. 10.) ſe ... dicebat ante paſſionem. *Poteſtatē habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo rurſus accipiendi eam. Nemo tollit ipſam a me, ego pono ipſam à me ipſo, vt rurſus accipiam ipſam.* Per hæc autem aperte declarauit, quod alia quidem eſt quæ ponitur & ſumitur anima, alia autem, quæ ponit & ſumit diuinitas. Aliam autem dixi, non duas perſonas diuidens, ſed naturarum oſtendens differentiam. Sic etiam alibi dixit. *Propterea pater me diligit, quia ego pono animam meam pro ouibus.* In alio autem

E

loco etiam turbationem quam ſuſtinuit anima tempore paſſionis aperte oſtendit. Dixit enim. *Nunc anima mea turbata eſt.* Et quid dicam? *Pater ſerua me ab hac hora. Sed propterea veni ad horam hanc.* Per has autem cogitationes, tum quidem paſſionem recuſandam, nunc autem ... eam ... tiſtitiam & angorem oſtendit. hunc autem eius animo em docuit Lucas apertius. In tanta e-(Luc. 22.) nim eum agonia fuiſſe ſcribit, vt cruentus eſſet ſudor eius corporis. *Fuit*, enim inquit, *ſudor eius tanquam guttæ ſanguinis.* Hoc autem etiam adiecit, quod *Angelus veniens confirmauit ipſum.* Conſidera autem mihi per omnia humanæ naturæ imbecillitatem. Cui enim etiam vnita vnigeniti diuinitate, & ſpiritu tanquam vnctione præſente, Angelus ſuſtentat animæ & corporis imbecillitatem. ... an clarum eſt, quod diuina permittente natura hæc omnia facta ſunt, vt eorum qui poſtea futuri erant, ij quidem qui animæ & corporis aſſumptionem crederent, confirmarentur demonſtrationibus: qui autem contra dicerent, eiſdem teſtimonijs conuincerentur.

F

Quod perfectam humanam ſuſceperit naturam.

PRopterea autem ſeipſum & *hominem* & *filium hominis* appellat. Sæpe enim dixit Apoſtolis. *Tradetur filius* (Luc. 9.) *hominis in manus hominum, & occident ipſum, & tertia die reſurget.* Ei autem quiſpiam qui volebat, *Vulpes*, inquit, *foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Iudæis autem aperte dixit. *Quid me quæritis* (Ioan. 8) *interficere, hominem qui veritatem dixi vobis, quam audiui a patre meo?* Diuinus autem Apoſtolus clamat. *Vnus Deus, vnus* (1. Tim. 2.) *etiam interceſſor Dei & hominum.* Et rurſus. *Quoniam per ho-* (1. Cor. 15) *minem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.* Ea de cauſa *ſemen Abrahæ* & *filius Dauid* nominatus eſt. Quia enim pollicitus eſt Abrahæ vniuerſorum Deus ſe in ſemine eius benedicturum omnes gentes, & promiſſionem dedit & Iſaac, & Iacob: iure diuinus Apoſtolus ſcribens ad Galatas dixit. *Abrahæ autem dictæ ſunt pro-* (Gal. 3.) *miſſiones & ſemini eius*, & docens quemnam dicit ſemen, ſubiunxit. *Non dicit et, Seminibus, vt in multis, ſed in vno. Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Et ad Hebræos ſcribens, ſic

G

dixit. *Non enim Angelos vſquam apprehendit, ſed ſemen Abrahæ* (Heb. 2) *apprehendit. Vnde debuit in omnibus fratribus aſſimilari, vt miſericors fieret & fidelis Sacerdos, in ijs quæ ad Deum pertinent.* Præterea autem etiam Iudæ, qui ... ab vniuerſorum Deo acceperat, Iacob Patriarcha benedictionem tribuit, dicens. *Non deficiet princeps ex Iuda, & dux ex femoribus eius, donec* (Gen. 49.) *venerit cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Iam vero Michæas quoque propheta renouat prædictionem, (Mich. 5.) dicens. *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda. Ex te enim egredietur mihi dux, & egreſſus eius ab initio a diebus ſeculi.* Et rurſus diuinus Apoſtolus oſtendit finem prædictionum, & ſubiunxit. *Manifeſtum eſt enim* (Heb. 7.) *quod ex Iuda exortus eſt Dominus noſter.* Has autem promiſſiones Dauid quoque Rex & Propheta ab vniuerſorum Deo accepit. Dixit enim ei, *vſque in ſeculum parabo ſemen eius.* (Pſal. 88) *& ædificabo in generationem thronum eius.* Et rurſus. *Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen ipſius, & ſedem eius, vt dies cæli.*

H

Et paulo poſt. *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in ſeculum manet, & ſedes eius tanquam ſol coram me, & tanquam luna perfecta in ſeculum, & teſtis in cælo fidelis.* Has autem promiſſiones, per Iſaiam prophetam, ... rurſus Dominus renouauit. *Egredietur virga*, inquit, *de radice* (Eſa. 11.) *Ieſſe, & flos e radice aſcendet, & requieſcet ſuper ipſum ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ, & prudentiæ ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus cognitionis, & pietatis, ſpiritus timoris Dei implebit ipſum*, & quæ deinceps ſequuntur in eadem ſententia. Et rurſus: *Erit radix Ieſſe, & exurgens ad imperandum gentibus in ipſum gentes ſperabunt, & erit requies eius honor.* Et in alio loco. *Et diſponam,* (Eſa. 55.) inquit. *teſtamentum nouum, ſancta Dauid fidelia.* Quæ enim *promiſi illi impleo, & per ſemen illius ſeruabo: bene certa eſt enim mihi fides & vera promiſſio.* Harum promiſſionum veritatem oſtendens Matthæus Euangeliſta in ipſo procœmio ... ſtatim quod ſtorüit expectatio. *Liber*, inquit *generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abrahæ.* ... factæ erant de ſemine pro- ... iones.

A missiones. Quinetiam diuinus Apoſtolus ſcribens ad Romanos, in principio epiſtolæ oſtendit finem promiſſionis factæ Dauid. *Paulus*, enim inquit, *ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, quod promiſit per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, de filio ſuo, nato ex ſemine Dauid ſecundum carnem*. Cum autem adiecit illud: *Secundum carnem*, oſtendit quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus erat etiam Deus ante ſecula. Filius autem Dauid ſecundum humanam naturam appellatus eſt, & hoc docens apertius, ſubiunxit, *Filij Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione à mortuis Domini noſtri Ieſu Chriſti*. Cum enim à mortuis, inquit, reſurrexiſſet, & ſpiritus gratia Apoſtolos impleſſet, per miracula quæ ab illis facta ſunt Deus oſtenſus eſt. In nomine enim eius maxima miracula fecerunt. In medio autem epiſtolæ, cum bonorum olim Iudæis datorum mentionem feciſſet, ſubiunxit. *Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt in omnibus Deus*, & in vna perſona duarum

Rom. 9.
B naturarum differentiam oſtendit, ex Iudæis quidem natum ſecundum carnem, in omnibus autem Deum, vt Deum, & in ſecula benedictum. Beato autem Timo-

2. Tim. 2. theo præcipit, dicens. *Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid ſecundum Euangelium meum, in quo laboro vſque ad vincula quaſi maleficus*. Multa quoque alia poſſunt inueniri teſtimonia in vtroque teſtamento, quæ prædicant Domini noſtri cognationem ſecundum carnem. Hæc autem ſufficiunt ad docendum, quod perfectam humanam accepit naturam, & ideo & *filius Dauid*, & *filius Abrahæ*, & *filius hominis*, & *homo*, & *Adam*, & *Iacob*, & *Iſrael* nominatus eſt. Quemadmodum enim erat perfectus Deus, ita etiam homo perfectus, perfectam ſalutem præbuit hominibus.

Quod quam ſuſcepit naturam ſuſcitauerit.

QVod autem etiam quam ſuſcepit naturam ſuſcitauerit, teſtatur quidem ipſe, Apoſtolis & manus, &

C pedes oſtendens, teſtantur & Thomæ digiti, qui vul-

Luc. 24. nera tetigerunt. Hoc autem reliqui quoque fecerunt Apoſtoli, iubente Domino. *Palpate*, enim inquit, *& videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. Clamat autem etiam D. Ioannes Apoſtolus in

1. Ioan. 1. principio Epiſtolæ. *Quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt*. Magnus autem Petrus apud Iudæos concionans, cum mentionem feciſſet prædictionis Dauid, quam prædixit de reſurrectione Domini, hæc quoque

Act. 2. dicit. *Viri fratres, cum liceat libere ad vos dicere de Patriarcha Dauid, quod & mortuus eſt & ſepultus, & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem. Propheta igitur cum eſſet, & ſciret quod iureiurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſecundum carnem ſuſcitaturum Chriſtum, vt ſederet ſuper ſedem ſuam: prius ſignificauit dicens de reſurrectione eius, quod non derelicta eſt in inferno anima eius, nec caro eius vidit corruptionem*. Duo ergo nos ſimul teſtes docent, hic quidem Apoſtolus, ille vero Propheta, alter quidem prædicens, alter vero poſt finem interpretans prædictionem, quod non diuinitatis,

D ſed corporis & animæ eſt reſurrectio, quorum autem reſurrectio, eorum vtique erat paſſio, anima non vna cum corpore perempta, ſunt enim immortales etiam animæ hominum, ſed corpore per ſeparationem animæ finem accipiente. Diuinitas autem non eſt quidem ſeparata ab humanitate, nec in cruce, nec in ſepulchro. Sed cum eſſet immortalis & immutabilis, nec mortem, nec paſſionem ſuſtinuit. Si enim anima, propter immortalitatem ei inſitam, non ſunt particeps mortis corporis, quonam modo fieri potuit, vt natura quæ circumſcribi non poterat, vel crucifigeretur, vel ſepulchro mandaretur? Hoc ſignificantes quatuor Euangeliſtæ, Ioſeph ab Arimathia mentionem fecere, dicentes eum acceſſiſſe ad Pilatum, & petiiſſe corpus Ieſu, & cum Pilatus dediſſet, corpus de ligno depoſuiſſe, & ſindone inuoluiſſe, & ſepulchro tradidiſſe. Sæpe autem corporis nomen poſuerunt, impudens os blaſphemantium apertis & euidentibus teſtimoniis obſtruentes.

Quod idem ſit & bonus & iuſtus.

E QVia autem execrandus Marcion alium dicit iuſtum, quem etiam Creatorem appellat, alium autem bonum, quem dicit eſſe Ieſum Chriſtum: age de eo quoque pauca diſſeramus, & oſtendamus Dominum noſtrum Ieſum & ſeruatorem & creatorem, eundemque & bonũ & iuſtum. Quia enim audiuit ſceleſtiſſimus legem dicentem, *Oculum pro oculo, & dentem pro dente, adustionem pro adustione, liuorem pro liuore*. Dominus autem iubet *percutienti dextram maxillam, obuertere etiam alteram, & volenti iudicio contendere, & tunicam capere, dare etiam pallium*: exiſtimauit ſtolidus illum quidem eſſe iuſtum, hunc vero bonum, nec animaduertit quod legum Euangelicarum perfectio eſt legibus Moſaicis terribilior. Lex enim Moſaica vetat homicidium. Lex vero Euangelica ei etiam qui

F fratrem ſtultum appellat minatur gehennam. *Quicunque enim*, inquit, *dicit fratri ſuo, ſtulte, reus eſt in gehennam ignis*. Ita rurſus Lex antiqua accuſat adulterium. Euangelica vero etiam turpem cupiditatem per lasciuum aſpectum ingredientem vocat adulterium. Et antiqua quidem, prohibet periurium, noua autem, etiam iuſiurandum; & antiqua quidem, eum qui mulierem odio habet, iuſſit illam dimittere, recens autem vocat adulterium, dimiſſionem quæ fit abſque fornicatione. *Quicunque* enim inquit, *dimiſerit vxorem ſuam, præterquam fornicationis cauſa, facit eam adulterari & qui dimiſſam ducit, adulteratur*. Præterea autem etiã pro otioſo ſermone ſe rationem exacturũ minatus eſt, & ſupplicium æternum, & tenebras exteriores, & gehennam ignis, & multa eiuſmodi alia. Ex his aũt inuenietur is qui ab ipſo quidem appellatur iuſtus, bonus, qui autem bonus nominatur, iuſtus. Leges enim ſeueriores cõſtituit, & grauiora ſupplicia minatus eſt. Verũ hęc etiã dicere aperta eſt inſania. Qui enim in Euange-

G lijs pręcipit inimicos diligere, iuſſit etiam veteri nõ deſpicere iumentũ inimici, quod oneri ſuccubuerit, ſed opẽ ferre, & non meminiſſe inimicitiarum, in tempore neceſſitatis. Ita etiam rurſus inimici bouem errantem iubet reducere, & reddere domino. Non ſolum autem in homines docet Lex vetus humanitatẽ & beneficentiã, ſed etiã brutorum animalium præcipit miſereri. *Non alligabis*, inquit, *os bouis triturantis, & non coques agnum in lacte matris ſuæ*. Quinetiam eos qui quarundam auium pullos inueniunt, prohibet vna etiã illarũ venari parentes. Septimo quoq; die iuſſit feriari, vt non ſolum ſeruus & ancilla quieſcant, ſed etiã bos & iumentum, tantam vel brutorum animalium curam gerit. Inueniri quoque poſſunt leges ſcriptæ de Proſelytis, plenæ omni humanitate. *Non affliges*, enim inquit, *aduenam, quia fuiſtis aduenæ in Ægypto*. Eos quoque qui metunt, iuſſit eas quæ excidunt ſpicas relinquere aduenæ, & orphano, & viduæ. Ita etiam eos qui vindemiant, vuas quæ excidunt, & botros qui latent, bis colligere. Hoc ipſum iubet fieri etiam in aliis fructibus. *Non*

H *reuindemiabis*, inquit, *vineam tuam, nec rurſus decerpes oleam, ſed erit aduenæ, & orphano, & viduæ, & volucribus cœli, & beſtijs terræ*. Iam vero captiuæ quoque magnam curam gerit. Neque enim libidinoſis eam abutendam permittit. Sed primum iubet vt ei concedatur ſuos lugere, deinde tonderi, & tunc coniungi. Quod ſi dominus fuerit voluptate ſatiatus: nec concedit vt vendatur, nec permittit vt ſeruiat, ſed liberam iubet dimittere, quam eum illa habuit conſuetudinem pro pretio reputantem. Quaſnam ergo luent pœnas quæ blaſphemiæ magnitudine reſpondeãt, qui eum, qui vere bonus eſt, Legiſlatorem non ſolum non iuſtum, ſed etiam malum vocare auſi ſunt?

Quod idem & veteris & noui dederit teſtamentum.

NOs autem vnum ſcimus & veteris, & noui teſtamenti datorem. Idque per Hieremiam Prophetam aperte docet. *Diſponam enim*, inquit, *domui Iſrael, & domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui patribus veſtris, in die qua apprehendi manum ipſorum ad educendos eos de terra Ægypti, ſed diſponam eis teſtamentum nouum, dans* Hier.

A *leges meas in mentem ipſorum, & in corde ipſorum ſcribam eas.* Aperte autem per hæc quæ dicta ſunt docuit, quod qui vetus dedit, etiam nouum præbebit. *Diſponam* enim inquit, *non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui.* Et per Eſaiam Propheram dixit. *Et diſponam eis teſtamentum nouum ſancta Dauid fidelia.* Et Dauid ſimiliter Propheta clamat. *Exurge Domine, ne roboretur homo, iudicentur gentes coram te, conſtitue Domine Legislatorem ſuper ipſos.* Si autem fidem non habent Prophetis: audiant Legiſlatorem leges veteres non ſubuertere, ſed adſtringere. Subuertentis enim eſſet, dicere, *dictum eſt antiquis, non adulterabitis*, ego vero dico vobis, Adulterate. *Et dictum eſt antiquis, Non occides*, ego vero dico vobis, Occide. Hoc enim faciunt Antitactæ cognati Marcionis. Dominus autem, per leges quas fert, aperte docet, quod non veteres leges reſcindit, ſed perfectiorem adminiſtrandæ reip. formam induxit, & quemadmodum Grammaticus, eos quidem qui diſcere incipiunt, docet literarum characteres, ijs autem qui illas didicerunt, præbet ſyllabarum connexiones, alios autem

Eſa. 55.

Pſal. 9.

B docens, quomodo ſint coniungenda nomina, & alios quomodo ſit in legendo ſeruandus accentus, non affert leges doctrinæ repugnantes, ſed præbet ætati conuenientem diſciplinam. Ita etiam Dominus Chriſtus dedit vnicuique generationi leges conuenientes. Neceſſarias enim & primas conſcripſit in natura hominū. Habet enim vnuſquiſque boni & mali diſcernendi facultatem, & dū facimus quę pati nolumus, eo ipſo prædicamus nos ſcire id eſſe malum quod fit à nobis. Qui enim occidit, vel adulteratur, ſcit id eſſe malum quod facit. Non modo enim non vult occidi, ſed nihil etiam non facit, ne id ei pati contingat, & ſtuprata vxore, eum qui violauit cubile, accuſat adulterij, & ſi contumeliam acceperit, agit iniuriarum, & ſi cætera hoc modo examinauerimus, inueniemus omnes homines ſcire quod malum eſt malum. Eas ergo in natura inſeuit Deus qui nos fabricatus eſt, alias autem varie dedit, in vnaquaque generatione. Adæ enim dedit legē de arbore. Noe autem legem de eſu carnium, circumciſionem vero Abrahæ Patriarchæ conſtituit, alias autem per Moſen magnum Prophetam cōſcripſit. In diuinis autem Euangelijs, de paruis rebus latas

C leges, veluti quorundam elementorum meditationem, ceſſare faciens, leges dedit perfectiſſimas & ſicut matres recenter natis infantibus mamimam præbent, paulo poſt autem cibum dentibus comminutum, deinde cum pueri & adoleſcentes euaſerint, ſolidum. Sic vniuerſorum Deus ijs qui illa didicerant, præbet perfectiorem diſciplinam. Vetus tamen etiam teſtamentum, vt mammam maternam amplectimur, & honoramus: ſed lactis non ſumus participes. Perfectis enim eſt ſuperuacaneum lac eis quæ nutrij: nutricem tamen honorant, vt qui ab ea ſint nutriti: ita nos etiam, circunciſionem quidem, & ſabbatum, & ſacrificia, & aſperſiones ſeruare non ferimus: alia autem veteris teſtamenti vtilitate ſtrumur: pietatem enim, & fidem in Deum, & dilectionem in proximum, & temperantiam, & iuſtitiam, & animi magnitudinem, perfecte docet. & veterum ſanctorum exemplaria imitanda propon t.

DE BAPTISMATE.

D PRo dictis autem aſperſionibus ſufficit ijs qui credunt donum ſanctiſſimi baptiſmatis. Non ſolum enim donat remiſſionem veterum peccatorum, ſed etiam ſpem inſerit promiſſorum bonorum, & mortis Dominicæ reſurrectioniſque efficit participes, & doni ſpiritus largitur participationem & filios Dei reddit, & non ſolum filios, ſed etiam hæredes Dei, & cohæredes Chriſti. non enim, vt dicunt amentes Meſſaliani baptiſmus nouaculam imitatur, quæ præceſſerunt peccata auferens, hoc enim ex ſuperabundanti largitur. Si enim hic ſolus eſſet baptiſmi effectus cur pueros baptizamus, qui peccatum nondum guſtarunt? Non enim hoc ſolum pollicetur ſacramentorum, ſed his etiam maiora & perfectiora, eſt enim arra futurorum bonorum, & futuræ reſurrectionis typus, & paſſionis Domini communicatio, & Dominicæ reſurrectionis participatio, & pallium ſalutaris, & tunica lætitiæ, & ſtola luminoſa, vel potius lux ipſa. E

Quotquot enim in Chriſtum baptizati eſtis. Chriſtum induiſtis, & quicunque in Chriſtum baptizati ſumus, in mortem eius baptizati ſumus, vt ſicut ſuſcitatus eſt Chriſtus per gloriam patris. ita etiam nos in vita nouitate ambulemus ſi enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, etiam reſurrectionis erimus. Hæc nos de ſanctiſſ. baptiſmo ſentire docuit D. Apoſtolus. quod *Chriſto conſepulti erimus reſurrectionis participes.* Verum enimuero hic magis myſtico ſermone opus eſt, & cum alioqui duodecim myſticos libros conſcripſerimus, ſtudioſos ad eos remittemus. Nos autem quæ reſtant capita examinabimus. Gal. 3.

Rom. 6.

DE RESVRRECTIONE.

ITa baptiſmatis ſacramentum peragentes, reſurrectionis ſpem accipimus, corporum autem reſurrectionem expectamus. Hoc enim declarat ipſum reſurrectionis vocabulum apud Græcos, nempe ἀνάστασις. ἀνάστασις enim dicitur quaſi ἀνάθεν στάσις, quaſi dicas, *quaſi è ſuperis reſtitutio*, eſt autem corpus, quod interit & diſſoluitur, & in terram mutatur. *Exibit*, enim inquit, *ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam.* Et turſus. *Tolles ſpiritum ipſorum, & deficient, & in terram ſuam reuertentur.* Porro autem ipſe quoque Creator dicit Adæ, *Terra es, & in terram reuerteris.* Huius ergo quæ fit e ſuperis reſtitutio, iure vocatur ἀνάστασις. Immortalis enim animæ non eſt reſurrectio, ſed eſt ad corpus reuerſio, Marcion autem, & Cerdo, & Manes, & quicunque corporū reſurrectionem non admiſerunt, hunc in vitam regreſſum, tanquā qui omnino fieri non poſſet, reiecerunt. Quemadmodū enim exiſtimarunt Deum nō poſſe fabricari abſque materia: ita putarunt enim non poſſe id quod ſemel eſt diſſolutum, & in exiguum puluerem conuerſum, & tempore conſumptum, in priorem rurſus formam reducere. At qui ipſi quoque dicunt, *Deum accepto è terra ceſpite, hominem fabricatum eſſe*, & conſiderare eos oport t, quod quemadmodum terreum ceſpitem in corpus facile mutauit vniuerſorum Deus, multas & diuerſas fecit partes: ita eſt ei facile ex paruis his reliquijs corporis ſubſtantiam conſtituere, etenim hoc quoque modo, veteri fabricationi non abſimili, nunc videmus in matrice fieri, ea parua enim materia ſeminis, producuntur & oſſa & membranæ & nerui, & venæ & arteriæ, & adeps & caro, & alia omnia, ex quibus corpus conſtitutum eſt. Ex diuino enim præcepto natura procedit, & veluti quidam ſtatuarius, ſtatuam animatam effingit, & neque materiæ paruitas, nec loci anguſtiæ, nec quæ circum ſiſtunt tenebræ fabricationem continent. Eſt ergo extremæ amentiæ, ijs quę videntur fidem non adhibere, & maxime cum id Deus polliceatur. Ipſe enim Chriſtus dixit, *Qui ſunt in monimentis audient vocem filij Dei, & egredientur qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui autem mala fecerunt, in reſurrectionem iudicij.* In monimentis autem animas agere nemo dixerit recte ſentiens, corpora enim in ijs ſita ſunt. Iam vero Saducæos quoque id quod de reſurrectione dicitur non admittentes, increpans Dominus dixit, *de reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod a Deo dictum eſt, dicente, Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob*, & ſubiunxit. *Non eſt Deus Deus mortuorum, ſed viuentium.* Quin etiam Marthæ dixit, *Reſurget frater tuus.* Illa autem quæ ea veteri hoc ſcriptura didicerat, reſpondit, *Scio quod reſurget frater meus in reſurrectione in nouiſſ. die.* Deinde excipiens Dominus dicit. *Ego ſum reſurrectio & vita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit viuet.* Quemadmodum ergo qui tunc dixit, *reſurget frater tuus*, non ſolam animam Lazari ſuſcitauit, ſed eam quidem reduxit, corpus autem fœtidum & diſſolutum ſuſcitauit: ita etiam cum ſit communem reſurrectionē pollicitus, diſſoluta corpora, ruſus compoſita & conſtituta reddet animabus, ea a morte & interitu libera efficiens. Et hoc aperte docuit D. Apoſtolus, *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionē* & ruſus, *in quo nolumus expoliari, ſed ſuperinſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita.* Et ruſus. *Seminatur in*

F

Gen. 3.

G

Ioan. 5.

Matth. 22.

H

corruptio-

A *corruptione, reſurgitur in incorruptione. Seminatur in infirmitate, reſurgitur in virtute. Seminatur in ignominia, reſurgit in gloria. Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale.* & ruſus. *Canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti.* Poſuit autem etiam ea quæ ab iis qui non credunt obijciuntur. *Sed dicet quiſpiam: Quomodo reſurgunt mortui? Quo autem corpore veniunt?* Et primum quidem eos *ſtultos* appellauit, vt qui viderent in ſeminibus typum reſurrectionis, & ex eo non inducerentur ad credendam corporum reſurrectionem. *Inſipiens,* enim inquit, *tu: Quod ſeminas, nõ viuificatur, niſi mortuum fuerit, & quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum.* Reſpice, inquit, ea quæ fiunt quotidie. Sulci enim nihil differunt à ſepulchris. In iis enim, tanquam in ſepulchris, ſemina effodiuntur. Omnium autem Dominus imbrem ſuppeditans, efficit vt ea radices producant, & folia, & culmos, & ſtipulas, & ariſtas, & agricolis nihil aliud facientibus niſi quod ſepeliunt, eius, qui omnia fabricatus eſt, præſcriptum reliqua efficit. Hoc enim dixit etiam
B D. Apoſtolus. *Deus autem dedit ei corpus ſicut voluit.* & ne quis exiſtimaret aliud corpus fingi, neceſſario adiecit *etiam vnicuique ſeminum proprium corpus.* Et ad Philip. etiam ſcribens, clamat. *Conuerſatio enim noſtra in cœlis eſt, ex quo etiam Seruatorem expectamus Dominum Ieſum, qui transfigurabit*
Phil. 3. *corpus humilitatis noſtræ, vt ſit ipſum conforme corpori gloriæ eius.* *Transformationem* autem appellauit, non mutationem in aliam formam, ſed mutationem ex corruptione in incorruptionem. Et Theſſal. qui propter mortientes nimium dolorem capiebant, conſolans, eis reſurrectionem adduxit. *Nolo,* enim inquit, *vos ignorare fratres de dor-*
1. Theſ. 4. *mientibus, ne contriſtemini, vt & reliqui qui ſpem non habent. Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita Deus etiam eos qui dormierunt, per Ieſum ducet cum ipſo.* Et ne quis exiſtimaret eum hæc dicere ſuis propriis vtentem rationibus, ſubiunxit. *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quod nos qui viuimus qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt.* Alia quoque innumerabilia apud eum teſtimonia poſſunt inueniri, quæ aperte
C reſurrectionem prædicant. Iam vero Hieroſolymis quoque, cum accuſaretur quod legem tranſgrederetur, clamat. *De reſurrectione mortuorum ego hodie iudicor.* Et quid dico Apoſtolos manifeſtiorem hanc de reſurrectione doctrinam à Domino accepiſſe? Etenim diuini quoque Prophetæ hanc de reſurrectione ſpem perpetuo habuere. Audimus enim diuiniſſ. Dauid Deo dicentem. *Au-*
Pſal. 103. *feres ſpiritum ipſorum, & deficient. & in terram ſuam reuertentur. Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur & renouabis faciem terræ.* Audimus diuinum quoque Eſaiam clamantem,
Eſa. 26. *reſurgent mortui, & reſurgent qui ſunt in monumentis.*
Ezech. 37. Ter B. autem Ezechiel dixit etiam ſe vidiſſe ipſum modum reſurrectionis. Cum enim vidiſſet multa oſſa, iuſſus eſt ipſe eis præcipere, vt carnem producerent, & neruos & pellem. *Et factum eſt,* inquit, *cum prophetarem, & ecce terræmotus. & conuenerunt ſe oſſa, os ad os, vnumquodque*
D *ad compagem ſuam. & vidi, & ecce ſuper ea erant nerui & caro aſcendit, & excreuerunt eis carnes, & aſcenderunt ſuper ipſa, & pellis ſuper ea extenſa eſt.* Deinde docet quomodo illi vndique ſunt reuerſi ſpiritus, & quod illis his coniunctis reſurrectionis futuræ typus præſignatus eſt. Si autem etiam ante aduentum Seruatoris, hæc prædixerunt Prophetæ: quo non ergo ſupplicio digni fuerint, qui poſt Seruatoris reſurrectionem, & Apoſtolorum prædicationem, ei quod de reſurrectione dicitur non credunt?

DE IVDICIO.

QVomodo autem iuſte fiet iudicium, ſi corpora, vt dicunt infideles, minime reſurgant, à ſolis autem animis peccatorum ratio exigatur? Neque enim æquũ eſt vt anima, quæ cum corpore peccauit, & per oculos & inuidiam, & improba deſideria ſuſcepit, per aures autem impuris verbis delinita eſt. & per vnamquamq; corporis particulam non bona irritamenta admiſit, ſola peccatorum pœnas luat, & hoc ſuſtineat, non paruo aliquo tempore, ſed in infinitis ſeculis, hæc enim à diuina ſcriptura di-
E dicimus. *Hi,* enim inquit, *ibunt in vitam æternã, & hi in ſup-* Ioan. 5.
plicium & ignominiam ſempiternam. Quomodo autem ruſus fas & ſanctum eſt, vt ſanctorum animæ ſolæ promiſſis bonis fruantur, quæ coniunctæ corporibus ea virtute recte geſſerunt? Oculi enim profundunt lachrymas compunctionis, aures diuina eloquia ad animam tranſmittũt, lingua autem & laudat benefactorem, & aſſidue offert orationem, manus autem ſubſeruiunt ad ſubminiſtrandũ egenis. & pedes nunc quidem currunt ad domos orationis, nunc ſtant in orationibus & plurimum laborẽ ſuſferunt. Quomodo ergo iuſtum eſt, vt corpus, quod vna cũ anima virtutis opes comparauit, puluis ſit & abijciatur: ſola autẽ anima vt victrix pronuncietur? Sin autẽ hoc graue eſt & miſerum: iuſtum eſt ergo vt corpora prius reſurgant, deinde eorum quæ geſſerunt ab eis communiter ratio exigatur. Hoc enim diuinus quoque dixit Apoſt. *Omnes enim,* inquit, *ſiſtemur ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſ-* 2. Cor. 5.
quiſque ea quæ geſſit per corpus, ſiue bonum ſiue malum. His autem conuenientia dicit etiam B. Dauid. *Tu reddes vnicuiq; ſecundum opera ſua.* Itaque Pythagoras animarum in corpora tranſitus fabulatus eſt, dicens eas non ſolum in corpora
F brutorum, ſed etiam in arbores tranſire. Iſtidem etiã Plato hanc fabulã neſcio quomodo ſecutus eſt. Hinc Manes, & quæ eum præceſſit, impiorum Gnoſticorum hæreſis, accepta occaſione, dixerunt hoc eſſe ſupplicium. Sceleratiaũt Carpocrates, & Epiphanes, & Prodicus, & Cerint, nullam plane vitã conſtituentes, dicebant animas in corpora tranſmitti, vt per libidinẽ & omnem intemperantiã vnumquemque Angelorũ mundi conditorum colerent. Piorum autem eccleſia, eos & huiuſmodi fabulas execratur: diuinos autem ſermones ſequens, credit corpora reſurgere & vna cum eis animas iudicari, & eos quidem qui vitio vixerunt, puniri, qui vero virtutis curam geſſerunt, quæ eis promiſſa ſunt conſequi.

DE PROMISSIONIBVS.

POllicitus eſt autem magnificus & liberalis Deus nihil fragile, caducum, aut momentaneum, ſed æternum
G bonorũ fructũ. Non enim, vt vult Cerinthus & qui ſunt illi ſimiles, terrenum erit Dei & Seruatoris noſtri regnum, nec præfinito tempore circumſcriptum. Apprehendãt illi viſione & phantaſia mille voluentium annorum curriculum, & quæ in eo erunt delitias & alias voluptates, & præterea ſacrificia, & Iudaicorum feſtorum celebritates: nos
enim vitam ſempiternam expectamus. *Hi enim* inquit *Domini, reſurgent in vitam æternam, illi vero in ſupplicium & igno-* Ioan. 5.
miniam ſempiternam. Et ruſus. *Venite benedicti patris mei, hæ-* Matth. 25.
redes eſtote parati vobis regni ante conſtitutionem mundi. Et, Matth. 5.
beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et, *beati qui perſecutionem paſſi fuerint propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* & prædicantibus Apoſtolis iuſ-
H ſit dicere, *Appropinquauit regnum cœlorum.* & alibi etiã dixit,
Quando exaltatus fuero à terra, omnia meum trahã. & ruſus, *Apud patrem meum manſiones multæ ſunt, &c. Si autẽ non* Ioan. 12.
dixiſſem vobis quod ibo, & parabo vobis locum. & ruſus, *Veniam, & accipiam vos ad me, vt vbi ego ſum, ſitis & vos.* Et ruſus *Qui comedit carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Quinetiam patri loquens, ſic dixit, *Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi quoque ſint mecum, vt videant gloriam meam quam dediſti mihi. Quoniam dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.* Hæc cum dixiſſet D. Apoſt. dixit.
Rapiemur in nubibus in occurſum Domini, & ita ſemper cum Domino erimus. Et ruſus. *Fidelis ſermo. Si enim commortui ſumus, & conuiuemus. ſi ſuſtinemus, & conregnabimus.* Ad Ro- 1. Theſ. 4.
manos autem ſcribens, dixit. *Si enim peccato mors regnauit per vnum, multa magis abundantiam gratiæ, & doni, & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.* Et ruſus. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt. Quæ autem non videntur, æterna ſunt.* Bonorum autem ſumma eſt, & colophon, promiſſam vitam à peccato eſſe immunem 2. Tim. 2. Rom. 5 2. Cor. 4

A Cum enim reſurgant corpora ab interitu aliena, & animæ immutabilitatem ſuſcipiant, nullum deinceps locũ habebit peccatum. Sublato autẽ peccato, & procul exturbatu, ac Diabolo cum Dæmonibus gehennæ tradito, ceſſabunt etiam labores certaminum, & metus ne vincamus, & de victoria ſolicitudo. Vita autem iucũda, & moleſtias expertus qui digni fuerint dabitur, & luce fruentur diuina, & intelligentes, vel ipſe potius fient luminoſi.
Matth. 13. *Tunc enim*, inquit Dominus, *fulgebunt iuſti ſicut ſol.*

DE SECVNDO DEI ET SERVATORIS noſtri aduentu ſeu apparitione.

ERunt autem hæc poſt ſecundum Seruatoris noſtri aduentum. Sic enim etiam Apoſtolis promiſit. *Reuertor & venio ad vos.* Et rurſus. *Veniam ad vos, & aſſumam vos*
Matth. 25. *ad meipſum.* Et in alio loco. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli in gloria ſua, & omnes S. Angeli cum ipſo, tunc ſedebit in throno gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante ipſum omnes gentes, & ſeparabit ipſos à ſe inuicem, ſicut paſtor ſeparat oues*
B *ab hœdis, & ſtatuet quidem oues à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.* Hunc autem eius aduentum diuinus quoque vidit
Dan. 7. Daniel. *Vidi*, inquit, *donec throni poſiti ſunt & antiquus dierũ ſedit, indumentum eius album ſicut nix, & pilus capitis eius, ſicut lana pura, thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis ardens, fluuius ignis ambulans protrahebatur ante ipſum, mille millia miniſtrabant ipſi, & decies mille millia aſſiſtebant ipſi, iudicium ſedit, & libri aperti ſunt, & ecce in nubibus cæli veniet tanquã filius hominis, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & illi data eſt poteſtas, & regnũ, poteſtas eius, poteſtas æterna, & regnum eius erit in æternum, & translatum eſt imperium beſtiarum, & datum regnum filijs altiſſimi.* Tanta eſt concordia prædicationis Euangelicæ, & Propheticarum prædictionum. vnius enim Dei
Eſa. 66. hæc ſunt & illa oracula. De hoc igne dicit etiam Eſaias Propheta, *Quis annunciabit vobis locum æternum*: Et in fine prophetiæ dicit, *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum*
Pſal. 49. *non extinguetur.* Hunc etiam aduentum D. Dauid prædicens, dixit, *Deus deorum locutus eſt, & vocauit terram. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, ex Sion decor pulchritudinis eius. Deus manifeſte veniet, Deus noſter & non tacebit. Ignis coram ipſo ardebit,*
C *& in circuitu eius tempeſtas valida.* In alio quoque pſalmo. *Nubes & caligo in circuitu eius, iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ſuos.* Et rurſus. *Quando venit iudicare terram, iudicare orbem terræ in iuſtitia, & populos in rectitudine.* Et per Malachiam
Mal. 4. Prophetam idem vniuerſorum Deus. *Ecce ego mitto vobis Heliam Thesbitem, vt non veniens percutiam terram funditus.*
Tit. 2. D. quoque Apoſtolus ſcribens ad Beatum Titum, priori noſtri Seruatoris aduentui etiam ſecundum coniunxit. *Apparuit enim* inquit, *gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, docens nos, vt abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, modeſte, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Per hæc autem oſtendit priorem quoque aduentum fuiſſe propter ſecundum. Ideo enim, inquit, *apparuit*, vt cum nos ab impietate, & iniquitate liberaſſet, & omnem virtutem docuiſſet, bono & alacri animo ſecundum aduentum expectaremus efficeret. Et ad-
1. Theſ. 1. miratur & ſuſpicit Theſſ. *quod ab Idolorum ſeruitute liberati, elegerint ſeruire Deo viuenti & vero, & expectare filium*
D *eius è cælis quem ſuſcitauit à mortuis, Ieſum qui liberat nos ab ira ventura.* Et ad Heb. ſcribens, hunc aduentum ſignifica-
Heb. 2. uit Prophetico vſus teſtimonio. *Adhuc*, enim inquit, *modicum, veniens veniet, & non tardabit.* Hæc autem docuit etiã
Phil. 3. Philip. *Noſtra enim*, inquit, *conuerſatio eſt in cælis, ex quo etiam ſaluatorem expectamus Dominum Ieſum.* ſimiliter etiam
1. Theſ. 4. ad Theſſa. *Ipſe enim*, inquit, *Dominus in iuſſu, in voce Archangeli, & in tuba Dei, de cælo deſcendet, & mortui in Chriſto reſurgent primi*, & quæ ſequuntur. Facile eſt autem etiam alia adducere teſtimonia, quæ ſecundum Seruatoris noſtri aduentum prædicent. Sed ſufficiunt hæc ad perſuadendos vel maxime contentioſos.

DE ANTICHRISTO.

E ILlud quidem neceſſe eſt addere ijs quæ dicta ſunt, quod ante aduentum Domini veniet humanam ſubiens hominibus pernicioſus, Deique aduerſarius Dæmon, diuini nominis prædo, & ſicut olim hoc nomen, nempe Deus, ſuffuratus, id ſibi impoſuit, ſuæque improbitatis & nequitiæ adminiſtris, & auxiliatoribus: & perſuaſit hominibus per manus hominum fabricatus ſtatuas, & diuinum honorem exhibere: Ita Chriſti Domini appellatione vſurpata, omnes quidem, vt ſemel dicam, decipiet, multis quoque imponet ex ijs, qui ſanctum & venerabile nomen accepere, dicens ſe eſſe Chriſtum, quem diuini vaticinantes Prophetæ appariturum prædicebant. Ineſcabit autem etiam ſimplices, & ad capiendum faciles, fraudulentis quibuſdam miraculis vtens. Et hunc quidem multi ex Prophetis in veteri ænigmatice prædixerunt. Latius autem & apertius de eo vaticinatus eſt D. Daniel. Quod ſi etiam aliqua ex ijs declaranda ſunt ea antea explicauimus, vt qui omnem eius
F 2. Theſ. 2. Prophetiam verbatim interpretati ſumus, & quæ Theſſa. à D. Apoſtolo ſcripta ſunt, vna cum alijs epiſtolis interpretati, prolixiori quam pro noſtra conſuetudine oratione vſi ſumus, cum locum qui eſt de Antichriſto ſcrutantes. Nonnullos enim, qui exiſtimabãt aduentus Domini tempus appropinquare, neceſſario docuit Apoſtolus, quod oporteret prius diuinæ cognitionis radijs illuminari orbem terræ, & manifeſtos fieri alumnos fidei, & ab ijs qui crediderunt ſeparari eos qui contradicunt, deinde ſic prius aduenire, ſeque oſtendere artificem mendacij, ad eos conuincendos qui veritatis prædicationem non admiſerunt. Hoc enim etiam Dominus ait Iudæis.
Ioan. 5. *Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me, veniet alius in proprio nomine, & illum accipietis.* Hoc ipſum dixit etiam D. Apoſtolus. *Eo quod veritatis dilectionem non ſuſceperunt, vt ipſi ſeruarentur, & propterea mittet eis Deus operationem erroris, vt ipſi credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed aſſenſi ſunt iniuſtitiæ ad reprobationem.* Eorum ergo, qui veritatis prædicationi non
G crediderunt, veniet improbitatis pater & magiſter. Quia enim Iudæi, pro Deo vtique pugnantes, Dominum tanquam Dei aduerſarium cruci affixerunt, maxima impietatis eorum confutatio, erit Antichriſti præſentia. Dominus enim Chriſtus, cum eſſet verus Deus, & veri Dei filius, ſe *filium hominis*, & *hominem* appellauit, à natura quæ videtur appellationes imponens: raro autem ſeipſum *Dei filium* nominauit. Sceleratiſſimus autem Dæmon *Deum max.* ſeipſum no-
Dan. 11. minabit. Hoc enim S. Angelus docuit Danielem prophetam. *Super Deos enim* inquit, *patrum ſuorum non intelliget, & Deum Maozim in loco ſuo glorificabit, hoc eſt, fortem & potentem ipſum Deum appellabit.* Sed tamen ij qui Dominum crucifixerunt, quod [illegible] Dei filium nominaſſet, ei credent cum apparuerit, earum [illegible] ne oſtenden[illegible], quod ſunt veritati [illegible] ſtiſſimi, mendacij autem operarij: ea de cauſa permittit [illegible] ſapientiſſimus vt adueniat & ſe oſtẽdat ille ſceleſtiſſimus & perditus. Clarũ eſt [illegible] quod ſi Deus nollet, non appareret, non tamen actionem aut operationem eius voluntati [illegible] vocamus. Deus enim non eſt cauſa malorum, vt volunt etiam externi philoſophi. Nec enim
H ipſe Cain effecit homicidam, quia cum vellet fratrem occidere, non prohibuit. Neq; vt filij Iacob fratrem venderent perfecit, quia eorum conatũ non repreſſit. Inuenire enim poſſumus illos quoque male eſſe vſos libero ſuæ mentis arbitrio: ſapientiſſ. autem Dominum per illorum improbitatem ſomniorum veritatem oſtendiſſe. Permittit ergo vt is appareat, & illius improbitatem aperiens, & Iudæorum ſcelus arguens. Affert autem & quidem quam primum exitium, Iudæis vero remedium. Mittit enim Thesbitem, qui & illius fraudem conuincat, & ſalutarem eius aduentũ prænunciet. Hic autẽ veritatis aduerſarius Domini aduentũ omnino imitabitur, & electo humano inſtrumento ſua operatione digno, ita abutetur hominibus falſis vtens miraculis, & hoc aperte docuit

D.Apo-

A D. Apoſtolus, per ea quæ [illegible] Sic enim dicit: *Rogamus aut[illegible] per [illegible] Domini noſtri Ieſu Chriſti [illegible] ut non cito moueamini a veſtro [illegible], neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.* Per hæc autem oſtendit, quod quidam eos decepeerant, dicentes diuinum Apoſtolum appropinquare diem Domini. Vnde non ſolum per verba & ſcripta prohibuit deceptionem, ſed etiam per eam quæ exiſtimabatur propheticam prædictionem. Hoc enim dixit, *Neque per ſpiritum.* Deinde ſubiungit. *Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit defectio primum & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtentans ſe tanquam ſit Deus.* *Defectionem* appellat, Antichriſti præſentiam. Multi enim a futuris miraculis decepti à veritate deficient, & mendacium amplectentur.

B Ipſum autem *hominem peccati*, & *filium perditionis* vocauit, & naturam quæ videtur oſtendens, & omnis generis peccati operationem tenelans. Oſtendit autem eius tyrannidem, faſtum, arrogantiam, & ſuperbiam, *aduerſarium. & qui ſuper extollitur*, appellans, & oſtendens quod non ſolum [illegible] Dii ſaltu nominantur, ſeipſum ſuperiorem nominabit, ſed etiam in templo Dei vt Deus ſedebit. Dei autem *templum*, vocat eccleſias. Deinde eis in memoriam redigens ea quæ ſæpe docuerat. *Non meministis*, inquit, *quod cum adhuc eſſem apud vos hæc dicebam vobis. Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore.* [illegible], inquit, apparuiſſet, niſi ipſum diuina [illegible] prohibuiſſet, & eius aduentum conuenienti tempore præſcripſiſſet. *Iam enim myſterium iniquitatis exercetur.* Per hæc autem ſignificat eas quæ tunc exortæ ſunt hæreſes. *Tantum vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat.* Diuinum, inquit, *præſcriptum prohibet quo minus ipſe appareat.* Oportet enim ex

C diuina prædictione in omnes gentes prædicari Euangelium, deinde ſic illum videri. *[illegible] tunc reuelabitur ille iniquus, quem [illegible] Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui.* Aperte oſtendit quod cum primum apparuerit Dominus, faciet vt ſceleratus ille euaneſcat, & tradet eum æternis ſuppliciis, *cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ, in omni virtute, ſignis, & prodigiis falſitatis & in omni ſeductione iniquitatis in his qui pereunt.* Non enim omnes venabitur ad exitium, ſed eos qui mobilem [illegible] & ad perſuadendum facilem mentem habent. Docuit autem quod etiam Satan Diaboli operationem [illegible]. Sicut enim vnigenitus Dei filius, [illegible] quidem Prophetis, & [illegible] Apoſtolis, & aliis [illegible] ſanctis diuiſit dona [illegible] ſpiritus [illegible] hom[illegible] non particularem aliquam [illegible] gratiam, ſed *omnem diuinitatis plenitudinem*, vt [illegible] Apoſtolus, dum

Coloſ. 2. eſſet in ipſo habitare: ita [illegible] ho[illegible] qui [illegible] hominibus, quoſcunque [illegible] eſſe op[illegible] iniquitatis, non omnes [illegible] ſpecies [illegible] hic autem ipſe tot[illegible] communicabit, omnis generis [illegible] &

D ſcelerum machinas per ipſum oſtendet. Deinde dicit etiam cauſam permiſſionis. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.* Hæc de Antichriſto à ſacra ſcriptura didicimus, [illegible] autem quæ de eo dicta ſunt ſcripſimus, quoniam & Prophetam Daniel & Apoſtolum [illegible] de [illegible] aduentu [illegible] diximus, facile eſt autem ei qui voluerit [illegible] illa ſcripta adire, & ſi quid in his prætermiſſum eſt, in illis inuenire. Hæc à viris diuinitus inſpiratis Prophetis, inquam, & Apoſtolis, & qui eis ſucceſſerunt, accepit eccleſia dogmata, non impias confingens fabulas, nec humanas rationes ſecuta, ſed diuinis credens ſermonibus. Quoniam autem moralem etiam doctrinam ſcelerati corrupere, & vias ſibi inuicem contrarias excogitauere. Alii enim matrimonium fornicationem [illegible] hauere: alii vero omnem illicitam, & [illegible] libidinem amplexi ſunt: age etiam oſtendamus quidnam in moralibus ſenſerit eccleſia.

DE [illegible]IRG[illegible]NI[illegible]ATE.

CErdo itaque & Marcion [illegible] ſunt. aduerſus Creatorem bellum [illegible] matrimonium illius augerent [illegible]. Manes au[illegible] nuptias eſſe materiæ adiutrices. & [illegible] virginitatem exercen[illegible] Saturnilus autem & [illegible] matrimonium Diaboli nominarunt. Dominus autem Deus non [illegible] quidem legem de virginitate [illegible] nimis eſſe rem [illegible] proſequendo, eos qui vellent ad[illegible] enim [illegible] Apoſt. *S[illegible] homini cum vxore, non expedit vxorem ducere, reſpondens Dominus dixit. Non omnes [illegible] verbum hoc, ſed [illegible] Sunt enim eunuchi, qui quidem caſtrati ſunt ab hominibus, & ſunt eunuchi, [illegible] ſeipſos propter regnum [illegible].* Hoc autem [illegible] ſed de præ[illegible] tionum dixit am[illegible] De-

F inde ſubiunxit. *Qui poteſt capere, capiat.* Qu[illegible] Apoſtolus, de virginitate loquens, dicit. *Præceptum autem Domini non habeo. De virginitate enim [illegible] Domini. Conſilium autem do, vt miſericordiam à Deo aſſecutus ſim [illegible].* Conſulo autem, inquit, non legem fero, [illegible] dicationis ſubm[illegible] acceptiſſet. *[illegible] bonum eſſe propter [illegible] neceſſitatem, quod bonum ſit [illegible].* Hinc neque [illegible] addidit [illegible] ſtatim, [illegible] non [illegible] gre[illegible] adiec[illegible] legem [illegible]

1. Cor. 7.

[illegible] *Alligatus es vxori, [illegible] ne [illegible] vxori, ne quære vxorem.* [illegible] venena, præter [illegible] cauta prius confirmauit legem [illegible] de virginitate admonitione & [illegible] Ne quis [illegible] exiſtimaret eum legem [illegible] de [illegible] cœlibatu legem ferre, matrimonium [illegible]

G niauit, dicens *Ne quære ſolutionem.* H[illegible] n[illegible] m poluiſſet etiam [illegible] cœlibatu [illegible] dixiſſet *Ne quære vxorem,* non peſſimum [illegible] ſed [illegible] *Si autem [illegible] duxeris vxorem, non peccaſti, & [illegible] virgo, non peccat.* Non enim tanquam iniquitatem ſuadet [illegible] ſed tanquam ad vitam meliorem [illegible] dit autem etiam fructum virginitatis. [illegible] qui [illegible] tem [illegible] coniunguntur [illegible] *habebunt eiuſmodi.* Qui enim vxorem ducit [illegible] ſolli[illegible] diſtrahitur, non ſolum vxoris, ſed filiorum & famulorum, & ancillarum curam gerens. & [illegible] dixit, *Tribulationem autem carnis habebunt eiuſmodi.* Q[illegible] vxorem ducit in multas curas [illegible] Sic etiam [illegible] apert[illegible] Dicit [illegible] *autem vobis parco.* Et paulo poſt, *Volo autem vos ſine [illegible] eſſe.* De[illegible] ſcribit [illegible] et [illegible] dixit, & eius

H qui cœlibatum [illegible] *Qui cœlebs eſt, curat quæ ſunt Domini, quomodo placeat Domino. Qui autem vxorem duxit, curat quæ [illegible] quomodo placeat vxori. diuiſus eſt [illegible] & virgo [illegible] Domini ſunt, quomodo placeat Domino, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem [illegible] quæ [illegible] quomodo placeat [illegible].* [illegible] pene [illegible] virginitatis. neque enim [illegible] quam [illegible] ſed vtraque [illegible] per [illegible] qui matrimonio coniuncti ſunt, [illegible] diuina cognatio exactam & perfectam [illegible] prohibet [illegible] aut ſolitariam vitam [illegible] in res diuinas curam [illegible] ferunt. Pergit [illegible] & vtilitate [illegible] & legis [illegible] ab [illegible] remouere. *Porro [illegible] ad [illegible] tatem [illegible] non vt laqueum vobis iniiciam.* Non enim propter [illegible] eum qui non vult [illegible] Sed quæ [illegible] indico. Propter [illegible] enim [illegible] *ſed ad id quod honeſtum eſt [illegible] vt [illegible] Domino ſine [illegible]* [illegible] Qui enim [illegible] matrimonii iugo liber eſt [illegible] eius iugum, cum nihil aliud ſunt

abdu[illegible]

A abducat, [illegible] exigit autem execrando [illegible], quæ de non contrahendo matrimonio ferunt, leges refellere. Dicit enim, *Si quis autem ſe turpiter gerere exiſtimat in virginem ſuam, ſi ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri, quod vult faciat, non peccat, nubat.* Hoc autem dicit de ijs quæ virginitatis pacta conuenta ſeu vota nondum fecerant. *Qui autem ſtetit firmus in corde, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare ſuam virginem, recte facit.* Hoc autem, *Non habens neceſſitatem*, poſuit pro eo quod eſt, qui non eſt in poteſtate alterius. Seruos enim quo minus faciant quæ velint Domini prohibent. Ita cum & ei qui vult deſpondere, & ei qui filiam caſtam ſeruare cupit & conſtituit, poteſtatem dediſſet, ſubiunxit. *Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit, & qui non coniungit, melius facit.* Talia de virginitate præſcripta ac decreta à viris rerum diuinarum cognitione præditis accepimus, non quæ matrimonium accu-
B ſent, ſed ad vitam curæ expertem adhortentur.

DE MATRIMONIO.

OPeræ pretium autem exiſtimo matrimonij quoque leges perſequi, & eorum qui illud accuſant audaciam tollere. Sufficit autem vel ſexus differentia ad oſtendendam cauſam opificij. Eius enim gratia formauit mulierem vniuerſorum effector. Quamobrem eam et-
Gen. 2 iam *adiutricem* vocauit. *Faciamus enim* inquit, *Adæ adiutorium ſecundum ipſum.* Non ſolum autem formauit, ſed etiam viro coniunxit, vt vult lex quæ nunc in vſu ciuium verſatur, & ad virum deduxit, & ipſe fuit & paranymphus & pronubus, ipſe vel in quandam donū matrimonij hanc benedictionē obtulit [illegible], dicens, *& multiplicamini, & replete terram, & dominamini ipſi.* Hanc primam hominū genus à Deo [illegible] benedictionem accepit. Iam vero multis poſtea annis [illegible] inundationis quæ omnia per-
C dere [illegible] induxit, non viros ſolos, ſed etiam mulieres viris numero pares in arcam ingredi iuſſit & poſtquam pœna ceſſaſſet, priorē benedictionem renouauit.
Gen. 9. Nam hic etiam dixit, *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Porro autem cum Abraham Patriarcham e terra paterna duxiſſet, iuſſit eum intueri ſtellas cœli, & pol-
Gen. 15. licitus eſt ſe eis numero æquales homines effecturum. *Faciam enim* inquit, *ſemen tuum vt ſtellas cœli multitudine, & vt arenam quæ eſt in littore maris.* Si autem malū eſſet matrimonium [illegible] Dominus Deus à principio conſtituiſſet: non [illegible] benedictionem vocaſſet. Propter [illegible] res plures habere vxores non vetuit, vt genus [illegible] augeretur. Ea de cauſa etiā viri boni & [illegible] pluribus & duabus, & tribus, & pluribus [illegible] bus matrimonio iungebantur, plurimorū [illegible] eſſe cupientes. Qui enim non libidini ac voluptati [illegible] ientes, plurimarum mulierum conſuetudinem ferebant, teſtatur quidē Patriarcha Abraham, qui poſt mul[illegible] Sarræ adhortationes cum Agare [illegible] habuit, dein-
D de poſtquam peperiſſet, cum ea nunquam poſtea coijt. Teſtatur autem etiam ſapientiſſimus Iacob, qui præter ſententiam quidem Liam accepit, propter coniugum autem zelotypiam, cum ancillulis conſuetudinem habere ſuſtinuit. Illæ quoque non voluptati ſeruientes, ſed plurium liberorum matres eſſe deſiderantes, litem inter ſe inuicem habuerunt. Fidei ergo alumnos vetus etiam ſcriptura docet ſcopum matrimonij. Qui autem veteres leges non admittunt, diſcant ex nouo ſimilia. Nam in hoc quoque laudatur omnino matrimonium. Primus enim Apoſtolorum, ex eorum qui vxores duxerant claſſe vocatus eſt & illius teſtes ſunt Euangeliſtæ qui docent aperte quod eius ſocrum febricitantem curauerit Dominus. Ipſe autē Dominus non ſolum nō prohibuit matrimoni-
Ioan. 2. um, ſed etiam in nuptijs conuiuatus eſt: & vinum abſque [illegible] agricultura productum, donum nuptijs obtulit. Adeo autem legem matrimonij confirmauit, vt etiam eum qui vellet ſoluere matrimonium præterquam propter fornicationem, alia lege vetuerit. *Quicunque enim* inquit, *vxorem dimiſerit præterquam fornicationis cauſa, facit*

E *eam adulterari.* [illegible] legem iuſſiſſe dare libellum repudij, interpretatus eſt eis Matth. 19
inſtitutum legis. *Dixit enim: ad duritiam cordis veſtri, ſcripſit vobis hoc mandatum. A principio autem creationis, maſculum & fœminam fecit ipſos Deus. Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ & erunt duo in carne vna.* Ita cum primam legiſſet legem quam ipſe dederat, ſubiunxit. *Quare non ſunt amplius duo. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Hæc autem omnia oſtendunt licitum & legitimū eſſe matrimonium. Porro autem magnus quo-
que Petrus, Ananiam, & Saphiram coniunctos quidem Act. 5.
non ſeparauit, furatos autem vehementer reprehendit. Illud enim erat licitum: hoc vero valde iniquum, & legi contrarium. Diuinus autē Apoſtolus Paulus Philemoni & Appiæ matrimonij lege coniunctis integram ſcripſit epiſtolam. Corinthijs autem, qui ſcire voluerant an oporteret eos qui in domino crediderunt cœlibatū matri-
monio præferre, declarauit. *De quibus autem ſcripſiſtis mihi,* 1. Cor. 7.
F *Bonum eſt homini mulierem non tangere: Sed propter fornicationes vnuſquiſque ſuam vxorem habeat: & vnaquæque proprium virum habeat.* Hæc cum decreuiſſet perfectam eos inter ſe habere iubet beneuolentiam. *Mulieri vir debitam beneuolentiam reddat. Similiter autem & vxor viro.* Quia autem verisimiliter fieri poterat, vt vel maritus vel vxor continentiā coniunctioni præferrent: id autē ſi non ex conſenſu fieret eueniret vt qui continere & firmus eſſe non poſſet, in ſcortationem incideret: [illegible] prohibet eam, quæ fit abſq; conſenſu, continentiam, & dicit *Mulier non habet poteſtatem proprij corporis, ſed vir. & vir non habet poteſtatem proprij corporis, [illegible] mulier.* Eſtis, inquit, alter in alterius poteſtate, non poteſt facere quod vis, abſque eo qui iugum tecum vna trahit. Et [illegible] legem [illegible] ſubiunxit. *Ne fraudetis vos inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis ieiunio & ora-* 1. Cor. 7.
tioni. Et rurſus [illegible] conuenite. *Fraudationem* autem vocauit, ceſſationem a coniunctione quæ fit præter animi ſententiam. Nam ſi altera pars contineat, altera pars exiſtimat ſe eſſe coniunctione fraudatam. Docet autem et-
G iam quamnam ob cauſam poſtulationem & ieiunium, rurſus iuſſerit conuenire. Subiunxit enim *Ne rurſus vos tentet ſatanas.* Et oſtendēs quod ille bellum gerendi anſam a nobis accipit, neceſſarium adiecit. *Propter intemperantiam veſtram.* Vobis, enim inquit, certantibus, [illegible] nunc iam erit ſuperior. Deinde adhortans ad præſtantiora, inquit. *Hoc autem dico ſecundum veniam, non ſecundum mandatum. Volo enim omnes homines eſſe ſicut & me ipſum in continentia. Sed vnuſquiſque proprium habet donum ex Deo. hic quidem ſic, ille vero ſic.* Si autem beatiſſimus Paulus donū Dei vocauit matrimoniū quod eſt cum temperantia: [illegible] eſt eſſe iniquas miſerorum Hæreticorum leges [illegible] latas aduerſus matrimonium. Et quæ deinceps ſequuntur, ſunt eiuſdem ſententiæ: *Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.* Tantum abeſt vt prohibeat matrimonium vt etiam eum qui illud ſoluit, legibus Domini teneri di-
H cat. *Non enim inquit ego hanc legem ſcribo, ſed Dominus Deus,* qui hoc in diuinis adiecit Euangelijs, & eam quæ eſt ſeparata, innuptam manere iuſſit [illegible] reconciliatione cogens reuerti ad maritum. Quinetiam ijs quæ maritos habent infideles & ijs qui infidelibus mulieribus ſunt matrimonio coniuncti, præcipit non ſoluere matrimonium. *Si quis enim,* inquit, *frater habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier habet virum infidelem & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat ipſum.* Si autem non ſoluit coniugium, in quo non eſt fidei concordia: clarum eſt quod licitum ac legitimum eſſe matrimonium, non autem legibus contrarium eſſe nouit.

DE SECVNDIS NVPTIIS.

ET quid dico primum matrimonium? etiam ſecundam decreuit coniunctionem. *Dico enim,* inquit, *ijs qui non ſunt coniuncti matrimonio, & viduis, bonum eſt ipſis, ſi ſic permanſerint ſicut ego. Quod ſi ſe non continent: iungantur matrimonio. Melius eſt enim matrimonio iungi quā vri.* Vocat autem

[illegible] Puto [illegible] aquin [illegible] iniquitate [illegible] vt vi [illegible] ematis [illegible] conscientiam [illegible] completum [illegible] Aneg ... fratres [illegible] facere [illegible] quor, quod lex in homine dominatur quanto tempore viuit [illegible] de exemplum. Nam [illegible] ub viro [illegible] viuente [illegible] eſt legi. Si autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt a lege [illegible] viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro [illegible] tem fuerit vir eius, libera eſt a lege [illegible] cum alio viro. Et [illegible] ſ nuptias. Sc[illegible] & de ecleſiaſticis ordin[illegible] multum d[illegible] Ideo ergo [illegible] nullam occaſionem [illegible] de [illegible] ges Pauli [illegible] iubeamus.

DE FORNICATIONE.

FOrnicat[illegible], & omnem [illegible] intemperantiam [illegible] iniquitates [illegible] Audimus enim [illegible] *Fornicatio autem & immunditia omnis [illegible] ſanctos.* Et rurſus [illegible] *Honorabile connubium* [illegible] *fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus.* [illegible] ad Corinthios. *Si quis* [illegible] *auarus, vel idololatra, vel* [illegible] *cum eiuſmodi nec cibum ſumere.* [illegible] Deum [illegible] modo [illegible] ad [illegible] *Qui* [illegible] *Matt.* [illegible] *inquit, & teſt* [illegible] *Dei ſupe* [illegible]

[illegible] Hæc [illegible] quæ in illa [illegible] quacunque [illegible] *ham, ha* [illegible] Co[illegible] *Matt.* [illegible] *ram, fornicationem* [illegible] *immunditiam* [illegible] *malam, & auaritiam* [illegible] *Dei ſuper* [illegible] Sanctificatio [illegible] *mentem ab* [illegible] *quod ad tempus quidem* [illegible] *amarius* [illegible] hanc [illegible] diſtan[illegible] communione [illegible]

DE POENITENTIA.

DIuina [illegible] ſcriptura non ſolum iniquitate & peccata [illegible] ſeducti [illegible] vul[illegible] Nam [illegible] felicitate [illegible] *Opera* [illegible] *Matt.* [illegible] *In uitam* [illegible] *in vanum* [illegible] Dei [illegible] H[illegible]

A Prophetarum adhortationes collegimus. [illegible] enim plena ſunt & cantica Prophetarum, & aliorum Prophetarum oracula. Sed ij qui Nauati arrogantiam [illegible] ejecerunt, dicunt nō oportere poſt baptiſmum ijs qui peccant præbere medicinam. Oportebat autem eos conſiderare, quod etiam veteres ſacrorum myſteriorum typum & figuram habebant, aſperſiones, & diuina ſacrificia. Vt autem fuſiſſime & copioſe hinc eam ignorantiam conuincamus, Aaron in medium producamus. [illegible] enim cum vnctus, & primus Pontifex creatus, diuini ſpiritus gratiā accepiſſet, impijs iniqui populi c[illegible] ſit petitionibus. Conſtruxit autem vituli effigiem, & cum alijs Leuitis ſacrificia obtulit. Veniam tamen conſecutus eſt, & in Pontificatu ad mortem vſque permanſit. Magnus quoque Dauid, cum eſſet Propheta, & diuini ſpiritus gratiam haberet inhabitantem, fecit duo grauia peccata: ſed vulnera curauit per pœnitentiam, nec eſt ſpiritus gratia priuatus: Sed etiam poſt peccatum multa futura vaticinatus

B eſt. De eo vero qui Corinthi fornicatus erat quid dixerint, qui non ſolum diuinis ſacramentis dignus eſt habitus, ſed etiam docendi gratiam aſſecutus eſt. Quamobrem cum quidam illi ſuberant, de eo tanquam de [illegible] docto & ſapiente ſe iactarent, ſibique placerent, eos reprehendit, dicens. *Et vos inflati eſtis, & non potius luxiſtis, vt tollatur de medio veſtri qui opus hoc fecit.* Sed tamen cum cū [illegible] & Doctor erat, & maximum flagitium perpetrare auſus fuerat, Satanæ tradidiſſet, ab illius manibus eum [illegible] eripuit, & corpori eccleſiæ reddidit. Ita autem ſcribit in ſecunda epiſtola. *Cui autem aliquid donatis & ego. Nam ego ſi quid donaui, propter vos.* Et ne quis exiſtimaret eum id feciſſe in gratiam hominum, adiecit, *In perſona Chriſti.* [illegible] eſt, tanquam vidente vniuerſorum Domino, [illegible] ensid quod fiebat illi quoque eſſe gratum. Vnde [illegible] cauſam ſubiungit. *Ne a Satana propter eius plura abeat [illegible] piditatem [illegible]. Non enim eius cogitata ignoramus.* Vt vos potius ei condonetis, & conſolemini, [illegible] nimia triſtitia abſorbeatur. Eiuſmodi habebant [illegible]

C ſerationem eccleſiæ Doctores. erant enim medici [illegible] tales, ſanorum quidem valetudinem conſeru[illegible], cetum autem qui male affecti erant, morbos prop[illegible] Hoc procurans hæc quoque adiecit in ijs quæ ad e[illegible] pſit, *Ne rurſus cum venero me humiliet Deus meus apud [illegible] & lugeam multos eorum qui prius peccauerunt, & pœnitentiam non egerunt de immunditia, & fornicatione, & intemperantia quam egerunt.* Ita etiam Galatas, qui poſt gratiæ [illegible] tem, & diuinorum ſacramentorum perceptionem, [illegible] [illegible] ſinauerant, & circumciſionem ſuſceperant & legalium obſeruationem amplexi erant, reducit ad ſalutem, & eis ipſorum pœnitentiæ medicamenta adhibet, p[illegible] que matri vocem emittit. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus.* Porro autem eandem nobis doctrinam Dominus quoque Chriſtus per ſuas parab[illegible] bnit. Nam ouis quæ perierat, & drachma quæ exciderat, d[illegible] ent eos cum m[illegible] erere eorum qui [illegible] ec-

D carunt. Prodigus autem filius tranſgreſſi[illegible] ſpiæ poſt ba[illegible] ſmum [illegible] cta eſt aperte ſignifi[illegible] r. P[illegible] enim [illegible] ubiatum, quæ ad eum redibat parte a[illegible] ca-que [illegible] d ge & per luxum exeſa, te[illegible] eſt, & tamen pr[illegible] a [illegible] ol dignus [illegible] abitus, & per [illegible] ulum Dei ma-gi[illegible] pit, & de ſaginato vitulo [illegible] ed[illegible] & vt maximum feſtum celebraret pater cauſa [illegible] ſani vero omnis Domini doctrina & actio docens p[illegible] cat[illegible] rationem. Vocat quoque Publicanos, & quæ ac[illegible] e-tetrix. & latro qui credidit & verba hæc humani[illegible] & clerocutiæ, *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Non enim opus habent medico ſed qui male habent.* Quod ſi hæc dicunt [illegible] eraciſſe ante baptiſmum, diſcant [illegible] eccleſiæ ſu[illegible] mentum fuiſſe labefactatu[illegible] & [illegible] na gratia con[illegible] imatum. Cum ter enim [illegible] gaſſ[illegible] Petrus, manſit primus ſuis [illegible] cu[illegible] ne[illegible] ijs etiam fratribus adhibere medicinam [illegible] Dominus. *Et tu,* inquit enim, *conuerſus, confirma fratres tuos.* Et cum diſcipulis orandi formam de[illegible] iſſet eis dicere, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hanc autem [illegible] tionem, no[illegible], qui non ſunt ſacra- [illegible] qui ſunt [illegible] iati, docemus. Nullus enim eorum qui non ſunt initiati audet dicere, *Pater noſter qui es in cœlis,* cum nondum adoptionis filiorum vnctionem ſuſcepe[illegible] [illegible] autem baptiſmatis donum eſt aſſecutus, *Patrem* vocat Deum, vt qui in gratiæ [illegible] rum ordinem ſit aſcitus. Ii ergo iuſſi ſunt dicere, *Dimitte nobis debita noſtra.* Sunt ergo medicabilia etiam quæ poſt baptiſmum ſunt vulnera: medicabilia autem, non vt [illegible] per [illegible] data remiſſionem [illegible] ſe[illegible] et multas lachrymas, & [illegible] letus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem [illegible] facti peccati quantitati commoderatum. Qui enim non ſic [illegible] ffecti ſunt, eos nec admittere quidem didicimus, nec diuina ſunt eis manu impertienda. *Nolite* inquit, *dare ſanctum canibus, nec margaritas porcis.* Has habet eccleſia leges de Pœnitentia.

E

Exod. 32.

1. Cor. 5.

2. Cor. 2.

2. Cor. 12.

Gal. 4.

Luc 15.

Math. 9.

Luc 22.

Math. 6

Math. 7

DE ABSTINENTIA.

A Vino autem, & ab eſu carnium, & ab alijs eiuſdem abſtinentiam, non ſimiliter ac Hæretici amplectitur. Illi enim ab ijs, tanquam abominandis, abſtinendum eſſe cenſent. Eccleſia autem nihil horum decernit, neque enim eorum prohibet participationem, & ideo alij quidem permiſſi [illegible] lege bonis & voluptatibus ſecuri fruuntur. [illegible] vero ab e[illegible] abſtinen[illegible] n[illegible] llus autem qui ſapit & re[illegible] ſentit, condemnat eum qui comedit. Nam & abſtinentia & eius participatio, ſunt in mentis poteſtate. [illegible] vita monaſt[illegible] n eſt ex neceſſitate, ſed liber[illegible] voluntate ſuſcepta. Et hoc ex Apoſtolicis le-

F

gi[illegible] *Qui comedit,* inquit, *non comedentem non ſp[illegible] omedit, comedentem non iudicet.* Et rurſus, *O[illegible] malum e[illegible] homini, qui per offendiculum comedit.* Itaque ip[illegible] epiſtola ad Timotheum reprehendens, h[illegible] *Spiritus. [illegible] manifeſte dicit quod in nouiſſimis temporibus [illegible] abunt quidam [illegible], attendentes ſpiritibus [illegible] rois, [illegible] doctrinis Dæmonum, in h[illegible] ſiloquentium [illegible] & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium matrimonium contrahere, abſtinere [illegible] quos Deus creauit [illegible] percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, [illegible] qui cog[illegible] tatem, Quod omnis creatura Dei bona eſt & nihil eſt [illegible] um, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.* Corinthiis etiam

Rom. 14.

1. Tim. 4.

G

1. Cor. 10.

iuſſit quæ[illegible] in macello venditur comedere, nihil interrogantes, propter conſcientiam & [illegible] qui ab aliq[illegible] infideli vocatur ad [illegible] eorum quæ apponuntur ſecure participere eſſe iuſſit, niſi forte [illegible] ſignificauerit aliqua ex obſoni[illegible] Tantum abfuit vt diuinus ille v[illegible] nibus ve[illegible] beret. Iam vero ipſe quoque Dominus d[illegible] t. *[illegible] hominis comedens & bibens & dicunt [illegible] vini potor, publicanorum amicus & peccatorum.* [illegible] ageret agnum comedit, ſcilicet cum [illegible] & ad [illegible] vocatus, non ſolum non prohib[illegible], ſed et [illegible] bus vinum admirabiliter fabrica[illegible]. Encratitarum ergo ſeu Abſtinentium [illegible] etiam decreta pulchre conuincunt. De[illegible] adueriatur quidem fabulis Hæretico[illegible] vero decreta ſequitur. Rogo ergo eos qui [illegible] hæc [illegible] dernt, vt cum vnoquoque malo dogmate [illegible] tant, & ex collatione intelligant quantum [illegible] inter verum & falſum. *Quæ eſt enim [illegible] tas lucis cum tenebris? Quæ autem conuentio Chriſti cum Be[illegible]* Re[illegible] enim illa quidem ſunt Diabolicæ improbitatis & [illegible] ris inuenta. hæc autem diuini ſpiritus de[illegible], quæ [illegible] ſidue ſequi conuenit, ea immobilem e[illegible] uare regulam, & per ea ſuam animam corrigere. [illegible] Ieſu Domino noſtro, cum quo Patri cum ſancto [illegible] tu conuenit gloria, honor, & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula, ſeculorum.

Math. 11.

Ioan. 2.

H

2. Cor. 6.

AMEN.

FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS ΘΕΟΦΙΛΗΣ, ID EST RELIGIOSA HISTORIA

GENTIANO HERVETO AVRELIO interprete.

OPtimorum Virorum, & qui in virtute præclare ſe exercuere, pulchrum quidem eſt videre certamina, & oculis haurire vtilitatem. Quæ enim laudantur, dum cernuntur, & digna videntur quæ poſſideantur, & amplectenda amoreq́; proſequenda exiſtunt, & ad ea comparanda ſpectatores induunt: offerunt autem nihilo ſecius non mediocrem quoque vtilitatem eiuſmodi rerum recte & ex virtute geſtarum narrationes, quæ ab eis qui ſciunt, eorum qui neſciunt auribus offeruntur. Ipſum enim eſſe fideliorem auditu dicunt aliqui, auditui tamen ſit quoque fides, dum ex eorum qui dicunt veritate ea quæ dicuntur iudicat. Quemodo enim linguæ & palato, de dulcedine & amarore, & aliis huiuſmodi qualitatibus, creditum eſt iudicium, deq́; iis ferunt illam ſententiam: ita orationum diſcernendarum ratio commiſſa eſt auditui, qui ſcit ſecernere a noxiis eas quæ aliquam offerunt vtilitatem. B *Atq́; ſi tacitis quidem narrationum integris & incorrupta maneret memoria, & non obliuionis, eluti caligo quadam, aſperſa labes efficeret vt ea euane[illegible]ret, de iis vtique ſcribere eſſet ſupervacaneum, cũ quæ hinc percipitur vtilitas, ad poſteros admodum facile perueniret. Quoniam autem corporibus quidem tempus offert interitum, in [illegible] ſenectutem & mortem: rebus autem recte & ex virtute geſtis, obliuionem, vt mihi quidem videtur, [illegible] eorum memoriam: nemo nos iure reprehenderit, quod piorum virorum, Deiq́; amantium vitæ inſtituta [illegible] ſcribere. Quemadmodum enim ii quorum fidei eſt credita corporum curatio, medicamenta componunt, cum morbo bellum gerentes, & iis qui laborant ferentes auxilium: ita qui in his conſcribendis ponitur induſtria, efficitur veluti quoddam ſalutare medicamentum, quod obliuioni quæ [illegible] inſidiatur, opem autem fert memoriæ. Quomodo enim non eſt abſurdum, vt poetæ quidem & ſcriptores ea conſcribant quæ in bello fortiter & præclare geſta ſunt: Tragici autem, eas quæ [illegible] celabantur calamitates, tragœdiis in publicum proferant, & earum ſcriptis mandatam relinquant memoriam: aliqui* C *autem aliis in comœdiis & rebus ridiculis conſumant orationes: nos autem ſinamus eos viros tradi obliuioni, qui in corpore mortali & patibili oſtenderunt impatibilitatem, & incorpoream æmulati ſunt naturam? Quasnam autem pœnas non merito dederimus, ſi horum quæ admiratione digna ſunt certaminum nihil faciamus neglegimus memoriam? Si enim ipſi eorum qui olim fuere ſanctorum ſummam æmulati philoſophiam, non ære & literis illorum [illegible] memoriam: ſed omnem eorum virtutem exprimentes, quaſdam eorum animatas imagines & ſtatuas, [illegible] [illegible] nobis [illegible] daretur venia, ſi nec literis quidem eorum inſignem vitam honoraremus? idq́; cum athletæ & pancratiaſtæ qui decertant in Olympicis, honorentur ſtatuis, atq́; etiam in equorum curriculis, qui [illegible] videntur [illegible] idem præmium accipiant. Nec hoc ſolum, ſed etiam muliebres viros & effœminatos & de quibus dubites ſintne viri an mulieres, ii qui horum delectantur ſpectaculis, inſcribunt tabulis, eorum memoriam [illegible] tempore conſeruare contendentes: licet memoria animis detrimentum afferat, non commodum, ſed tamen ii quidem has amantes hæc illis verba [illegible] idq́; cum damnum efferant, picturis honorant & quoniam mortalem naturam mors depræditur colores temperantes, & illorum effigies tabulis imponentes, excogitant rationem qua eorum memoria ſit vita longe diuturnior. Nos autem ſcribimus quidem vitam philoſophiæ magiſtrani, & quæ innitatur vitæ inſtitutionem quæ agitur in cœlis. Deſcribimus autem non figuras characteresue corporum, neq́; eo expreſſa iis qui neſciunt oſtendimus, ſed formas animorum quæ ſub aſpectum non cadunt adumbramus, & bella [illegible] cerni non poſſunt, conflictusq́; qui non apparent, oſtendimus. Tali enim armatura eorum phalangis Imperator &* D *in pugna princeps eos Paulus induit.* Accipite enim, *inquit,* armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & omnibus confectis ſtare. *Et rurſus:* Stare ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis, in omnibus aſſumentes clypeum fidei, in quo potentis omnia tela Maligni ignita extinguere. Et galeam ſalutaris accipite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. *Hac cum hos induiſſet armatura, produxit ad certamina. Talis enim eſt hoſtium quoque natura, incorporea, minimeq́; ſpectabilis, obſcure inuadens, clanculum inſidians, repenteque & præter expectationem irruens. Hoc ipſum idem quoque doctus Imperator, docebat.* Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores, tenebrarum huius ſeculi, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. *Sed tamen cum tales hoſtes haberet ſanctorum [illegible] immo vero vnuſquiſque eorum a tot & tantis circumſideretur hoſtibus: neque enim omnes ſimul irruaſerunt, ſed modo qui dem hos, modo per illos adoriebantur: tam præclaram retulere [illegible] vt ſuperarint quidem aduerſarios, hi vero iis fugatis ac profligatis trophæum erexerint, cum nihil eis afferret [illegible] nocumentum. Eis autem præbuit victoriam, non natura, ea enim eſt mortalis, & innumerabilibus [illegible] ſed mens quæ diuinam attrahebat gratiam. Nam cum diuinæ pulchritudinis eſſent ardentes amatores, [illegible] pro eo [illegible] amabant omnia libenter & agere & pati ſtatuiſſent, [illegible] quidem & [illegible] animo tulerunt [illegible]*

Ephes. 6. H

Ephe[illegible]

F

G

A perturbationumque impetus. Diaboli autem tela procelloſe ſtrenue repulerunt, & vt dicam Apoſtolice, cum cor- E
pus caſtigaſſent, & in ſeruitutem redegiſſent, iræ quidem ardorem ſedauerunt, cupiditatum autem rabiem quie-
ſcere coegerunt: ieiunando autem & humi cubando ipſi animi motibus, repreſſiſque eorum exultationibus, coe-
gerunt corpus fœdus inire cum anima: & ſoluerunt bellum quod eſt eis a natura inſitum. Pace autem ſic inter ea
inita, omnem aduerſariorum cateruam expulere. Nam cum eis deeſſent cogitationes quæ interna proderent, &
membrorum humanorum auxilio penitus eſſent, bellare non poterant. Telis enim in nos diabolus noſtris mem-
bris vtitur. Nam ſi neque ineſcantur oculi, neque aures demulcentur, neque tactus ſuaui quodam ſenſu titilla-
tur, neque mens improba admittit conſilia, fruſtra laborant qui parant inſidias. Quomodo enim vrbem in alto
ædificatam, & validis propugnaculis munitam, & profundis foſſis vndique circundatam, nullus hoſtis ceperit, ſi
ex iis qui ſunt intus nemo prodat, & portas aliquas aperiat: ita fieri non poteſt vt dæmones, qui bellum gerunt ex-
trinſecus, ſuperent animam circundatam a diuina gratia, niſi cogitationis alicuius ſocordia, noſtrorum ſenſuum a-
liquam feneſtram aperuerint, & per eam inimicum intrinſecus admiſerint. Hæc cum a diuina ſcriptura aperte
didiciſſent ii quorum laudes a nobis celebrantur, & Deum audiiſſent dicentem per Prophetam, Aſcendit mors Hier. 9.
per feneſtras, cum diuinis legibus tanquam quibuſdam repagulis & vectibus ſenſus clauſiſſent, mentis claues eo-
rum tradiderunt, & neque libro linguam aperiebant, niſi mens imperaſſet, nec pupilla permittebatur vt ſe extra
cilia porrigeret, auditus autem noxiis ſonis aditum obſtruens, ſtultas & inutiles repellebat orationes. illaſque ſolas
admittebat quibus mens delectabatur. Sic odoratum docuere ea non deſiderare quæ ſuauem emittunt odorem,
B vt quibus natura ſit inſitum vt molliant & relaxent. Sic ventris expulere ſatietatem, cumque ea ſumere do- F
cuere, quæ non voluptatem afferrent, ſed vſum implerent, nec amplius quam quod ſatis eſſet ad prohibendum ne
fame morerentur. Sic ſomni dulcem diſſoluere tyrannidem: & cum ei iam ab eius ſeruitute liberi eſſent, ea pro ſer-
uitute dominatum decreuerunt, vt eius vſum admitterent, non cum ipſe inuaderet, ſed cum ipſi accerſerent, ad bre-
ue naturæ auxilium. Cum ergo murorum & portarum cuſtodiæ eam curam geſſiſſent, & internis cogitationi-
bus concordiam conciliaſſent, aduerſarios extrinſecus inuadentes irridebant, qui vt quidem intrare, propter diui-
næ gratiæ præſidium, non poterant: nullum autem inueniebant proditorem qui vellet inimicos admittere, & cum
hoſtes ex eſſent natura quæ non cadit ſub aſpectum, corpus quod videtur & ſubiicitur naturæ neceſſitatibus, vin-
cere minime potuere. Fuit enim auriga & muſicus & gubernator, optime quidem tenens habenas, equis perſua-
ſit vt recte & ordine procederent: numeroſe autem pulſans chordas ſenſuum, effecit vt ſonum omni ex parte con-
cinnum & conſonum redderent. Scienter autem mouens clauum, & fluctuum inſultus, & ventorum fregit
impetus. Hos ergo qui per innumerabiles quidem labores vitæ iter ingreſſi ſunt ſuauibus autem & afflictioni-
bus corpus edomuerunt: & riſus quidem affectionem ignorauerunt, in luctu autem & lachrymis omnem vitam
conſumpſerunt & delicias quidem Sybariticas ieiunium exiſtimarunt, ſomnum autem ſuauiſſimum, laborioſas
vigilias: molle ſtragulum, durum ſolum: menſam autem & inexplebilem voluptatem, in orationibus & can-
tandis pſalmis conuerſationem. Hos, inquam, qui omne genus virtutis complexi ſunt, quis non iure fuerit admira-
tus, vel potius quis prodigus ac eorum laudes celebrauerit? Atque ego quidem ſatis intelligo nullam poſſe oratio-
nem eorum virtutem aſſequi, eſt tamen aggrediendum. Non enim ſi eſſe habuerit, ſiquidem veram philo-
C ſophiam perfecte adamarunt, ideo ne minores quidem laudes conſequantur. Scribam autem laudem non vnam G
communem omnibus. Diuerſa enim dona eis data ſunt diuinitus. Hoc autem docens dicebat beatus Paulus.
Alii enim per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ. Alii autem ſermo cognitionis, ſecundum eun- 1. Cor. 12.
dem ſpiritum. Alii autem fides, in eodem ſpiritu. Alii autem dona curationum, in eodem ſpi-
ritu. Alii autem operationes virtutum. Alii autem prophetia. Alii genera linguarum.
Alii autem interpretatio linguarum. Horum vero omnium oſtendens fontem ſubiunxit, Omnia au-
tem hæc operatur vnus & idem ſpiritus, diuidens ſeparatim vnicuique ſicut vult. Quoniam ergo
diuerſa ſunt dona conſentientis, merito vniuſcuiuſque narrationem faciemus ſeparatam, non quæ vtique ab eis geſta
ſunt perſequentes, ad eo enim ſcribenda ne ita quidem vita ſuffecerit: ſed cum pauca de vniuſcuiuſque eorum vi-
uendi ratione, & de iis quæ fecit narrauerimus, & paucis totius vitæ characterem & formam oſtenderimus, ad
alium tranſibimus. Neque vero omnium ſanctorum, qui vbique inſignes extitere, vitæ hiſtoriam literis man-
dare conabimur, neque enim eos qui vbique clari fuere cognoſcimus, neque fieri poteſt vt vnus conſcribat de omni-
bus. Eorum ergo ſolum vitam deſcribam, qui tanquam lumina fulſere in Oriente, & fines orbis terrarum ſuis
complexi ſunt radiis. Narrando autem procedit oratio non vtens legibus encomiorum, ſed pauca quædam vere
referens. Roga autem eos qui in hanc religioſam inciderint hiſtoriam, ſeu formam monaſticæ exercitationis,
vocet enim quis hoc opus vt voluerit ne iis quæ dicuntur minus credant, ſi quid audiant quod eorum vires ſupe-
D ret: nec ex ſe illorum virtutem metiantur, ſed aperte ſciant, quod piorum animis Deus deſuper metitur dona ſan-
ctiſſimi ſpiritus, & maiora largitur perfectioribus. Hæc autem a me dicta ſunt ad eos, qui in rerum diuina- H
rum myſteriis non ſunt admodum accurate initiati. Myſtæ enim adytorum ſpiritus ſciunt gloriam ſpiritus,
& quænam per homines in hominibus faciat miracula, attrahens incredulos ad Dei cognitionem. Qui au-
tem non eſt crediturus iis quæ a me dicenda ſunt, clarum eſt eum ne iis quidem credere tanquam veris quæ per
Moſem, & Ieſum, & Eliam, & Eliſæum facta ſunt, habere autem etiam pro fabulis miracula, quæ facta ſunt a
ſanctis Apoſtolis. Sin autem illa eſſe vera teſtatur, hæc quoque credat eſſe a falſo aliena. Quæ enim in illis ope-
rata eſt gratia, ea per illos quoque fecit ea quæ fecit. Perennis enim gratia, & eos qui digni ſunt eligens, veluti per
quoſdam ſalientes per hos effundit fluenta ſuæ operationis. Ex iis autem quæ ſunt dicenda, ipſe quidem vidi non-
nulla. quæ autem non vidi, audiui ab illis qui viderunt, viris virtutis amantibus, & qui digni ſunt habiti vt &
eos viderent, & eorum doctrina fruerentur. Euangelicæ autem doctrinæ ſcriptores fide digni non ſolum ſunt
Matthæus & Ioannes, magni & primi ex Euangeliſtis, qui Domini videre miracula; ſed etiam Lucas & Marcus,
quos qui ab initio viderunt, & fuerunt verbi miniſtri, non ſolum quæ paſſus eſt & quæ fecit Dominus ſed etiam
quæ perpetuo docuit, accurate edocuerunt. Etenim cum non vidiſſet ipſe beatus Lucas, in principio operis dicit ſe

A *ea narrare de quibus certior factus eſt. Nos autem etſi audiamus eum non vidiſſe ea quæ narrat, ſed hanc doctrinam ac [illegible] ab alijs, non minus ei & Marco credimus quam Matthæo & Ioanni. Vterq; enim eſt in narrando fide dignus, vt qui didicerit ab eis qui viderunt. Nos itaq; alia quidem narrabimus vt quæ à nobis viſa ſint: alia autem vt qui crediderimus eis qui viderant narrantibus, viris qui illorum vitam ſunt æmulati. Prolixiori autem de his: ſus ſum oratione, dum volo perſuadere me vera narraturum. Hinc autem deinceps narrare incipiam.* E

Huius Iacobi Niſibeni meminit Gennadius in opere, De ſcriptorib. Eccleſiaſtic. [illegible], in quo [illegible] recē[illegible] prætermiſſa a Theodoreto: & enumerat [illegible] quæ ab eo ſcripta ſunt. Illius quoque meminit ſic ipſe Theodoretus in hiſtoriæ eccleſiaſticæ libro ſecundo, & idē in primo eiuſdem hiſtoriæ [illegible] dicit [illegible] mortuos.

IACOBVS.

MOſes ille diuinus legiſlator [illegible] qui imum maris fundum aperuit, & inundatione aquarum aridam obruit ſolitudinem, & alia omnia fecit miracula, ſcripſit res geſtas eorum ſanctorum qui fuere antiquitus, non ea viſus ſapientia quam acceperat ab Ægyptijs, ſed [illegible] ſplendore gratiæ accepto [illegible] ſapiens. Vnde namenim alioqui Abelis didiciſſet virtutem, & Enoch virtutis ſtudium, & N[illegible]e iuſtitiam, & Me[illegible]hiſedec pium ſacerdotium, Abrahæ vocationem, fidem, fortitudinem, & quæ et magnæ erat curæ hoſpitalitatem, vulgo iactatum [illegible] ſacrificium, & aliorum quæ ab eo præclare geſta ſunt catalogum: & vt in ſumma dicam diuiorum virorum certamina, victorias [illegible] præconia, niſi intelligentis diuinique ſpiritus radios accepiſſet? Hoc mihi quoque in præſentia opus eſt auxilio, qui conor e[illegible]rum [illegible] tam [illegible] b[illegible]te ſanctorum, qui paulum ante nos & noſtris temporibus claruere, & veluti quaſdam leges ijs qui imitari volent vellim propon[illegible]. Horum ergo ſunt preces inuocandæ, & incipiendum eſt narrare. Niſibis eſt ciuitas in confinio regni Romanorum & Perſarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis, & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Iacobus, ſolitariam vitam & quietam eſt amplexus, & altiſſimorum montium occupatis verticibus, in eis vitam egit, vere quidem & æſtate [illegible] autumno vtens ſyluis, & pro tecto habens cœlum, tempore autem hyemis, antrum ipſum excipiebat, quod eſp[illegible] præbebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore naſcitur & ſeritur, ſed qu[illegible]d ſua ſponte producitur. Nam ea ſyluestribus colligens arboribus fructus qui ſponte naſcuntur, & ex herbis eis quæ ſunt eſculentæ, & habent inſtar olerum, ex ijs dabat corpori ea quæ ſatis erant ad viuendum, ignis vſum recuſans. Vſus quoque lanæ erat ei ſuperuacaneus. Aſperrimi enim caprarum villi eius vſ[illegible] implebant. [illegible] ex eis ipſi fiebat & tunica & ſimplex amiculu[illegible]. [illegible] corpus aſfligens, ſpiritale alimentum aſſidue exhibebat corpori & cogitationis facul[illegible]tem ex[illegible]rgans contemplantem, & diuini ſpiritus pe[illegible] [illegible] ſpecialem reuelata facie, ex diuini Apoſtoli ſententia, gloriam Domini ſpeculans, in eandem transformabatur imaginem a gloria in gloriam, tanquam a [illegible] Domini. Hinc quæ ei erat in Deum fiducia augebatur in dies. & à Deo petens quæ oportebat petere, ea ſtatim accipiebat. Porro autem hinc quoque futura præuidebat prophetice, & virtutem ad faciendaa miracula a ſanctiſſimi ſpiritus gratia. Ex his pauca narrabo, & apoſtolicæ [illegible] ſplendoris radium ijs qui [illegible] aperiam. Vigebat illo tempore in ſimulachra hominum inſania, & inanimæ quidem ſtatuæ diuinum cultum ſibi vendicabant. Dei autem cultus negligebatur à plurimis, contemptui autem habebantur qui eorum [illegible] nolebant eſſe participes, quique perfecta virtute præditi, ea quæ [illegible] diſcernebant, & ſimulachrorum quidem ridebant imbecillitatem, vniuerſorum autem adorabant opificem. Illo tempore venerat in Perſidem, viſurus plantas veræ religionis, & eis quam poterat curam adhibiturus. Cum is autem fon[illegible] [illegible] mitteret, puellæ quædam quæ pannos lauabant [illegible] veſtes pedibus emundabant, ne [illegible] quidem, & q[illegible] ecentem præ ſe ferebat grauitatem, ſunt reueritæ [illegible] ſed cauto pudore, & perfricta facie, & impudentibus o[illegible] diuinum hominem aſpiciebant, neque capita operientes, neque veſtes quas ſuccinxerant demittentes. Hoc cum ægre tuliſſet homo Dei, & vellet Dei virtutem in tempore [illegible] oſtendere, vt facto miraculo liberaret ab impietate, fon-

B

C

.Cor.4.

D

tem quidem eſt execratus, & fluentum confeſtim euanuit. Puellas quoque eſt execratus, & impudentem earum iuuentutem caſtigauit canis ante tempus inductis, & ſermonem factum eſt conſecutum, mutatuſque eſt nigror pilorum: & ſimiles euaſerunt nuper plantatis arboribus, quæ vere circumtectæ ſunt folijs autumnalibus. Eæ autem cum ſic ſenſiſſent ſupplicium [illegible] nam & fontis fluenta effugerant, & ſua inuicem capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem [illegible] curſu ad vrbem contenderunt, renunciaturæ illud quod acciderat. Illi autem cum accurriſſent, & magnum Iacobum offendiſſent, rogauerunt vt iram compeſceret, & ſupplicium remitteret. Ille autem non diu cunctatus, Domino quidem preces obtulit: fluenta autem rurſus ſcatere iuſſit. Illa vero mox rurſus è ſuis emanarunt penetralibus, iuſſi deriuata nutibus. Illi autem cum hoc impetraſſent, petebant vt pilorum quoque ſuarum crinibus [illegible]olor ſuus redderetur. Aiunt autem eum hoc quoque conceſſiſſe [illegible] requiſijſſe autem puellas quæ illam acceperant diſciplinam, & quoniam non venerunt, reliquiſſe ſupplicium, documentum temperantiæ, & argumentum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monumentum. Tale eſt nouum huius Moſis miraculum, quod quidem non factum eſt virgæ percuſſione, ſed operationem accepit ligno crucis. Ego autem præter [illegible] miraculum valde quoque mi[illegible]or manſuetudiné. Neque enim, vt magnus Eliſæus, impudentes illas puellas vrſis tradidit immanibus: ſed quadam innoxia diſciplina, & quæ dedecoris parum habebat, vſus, pietatem ſimul docuit & moderationem. Hæc autem dixi, non vt prophetam ſæuitiæ accuſem, abſit vt adeo inſaniam: ſed vt oſtendam quod cum eandem haberet virtutem, ea effecit quæ congruebant Chriſti manſuet[illegible] [illegible] & nouo teſtamento. Is cum aliquando vidiſſet iudicem Perſam iniquam tuliſſe ſententiam, quendam maximum lapidem, qui prope ſitus erat, execratus, iuſſit eum conteri & diſpergi, & illius iniquam arguere ſententiam. Lapide autem ſtatim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuere qui aderant, horrore autem plen[illegible]s iudex, reuocauit quidem priorem, alteram autem [illegible] tulit ſententiam. Et hic quoque ſuum Dominum eſt imitatus: qui cum vellet oſtendere ſe ſua ſponte [illegible] ſubire paſſionem, & facile ſi voluiſſet puniſſet ſceleratos, non eis intulit ſupplicium, ſed ficum inanimam verbo areſfaciens, ſuam oſtendit virtutem. Hanc ipſe quoq; imitans clementiam, non punijt iniuſtum iudicem, ſed ictu lapidis illum docuit iuſtitiam. Cum his rebus eſſet inſignis, & omnibus amabilis [illegible] & in ore omnibus verſaretur, trahitur ad munus Pontificatus, & ſuæ patriæ præficitur. Cum illam autem montanam viuendi mutaſſet [illegible]rationem, & eiuſdem vitæ conſuetudinem no[illegible] [illegible] animi cepiſſet ſententia, neque cibum mutauit nec veſtitum, ſed loca quidem erant mutata, vitæ autem inſtitutio nullam accipiebat mutationem. Creſcebant [illegible] labores, & erant longe maiores prioribus. Ieiunium enim & cubili humi ſtrato, & ſacco quo induebatur, acceſſerant ei [illegible] omnino curæ eorum qui indigebant [illegible] vt de viduis, inquam, eſſet ſollicitus, & prouideret orphanis, & eos qui iniuriam facieba[illegible] argueret, & ijs quibus fiebat iniuria iuſtum afferret auxilium, & quid [illegible]us eſt omnia recenſere, apud eos qui norunt quæ in [illegible] is competant qui hanc ſuſcepere curationem [illegible] autem ille tal[illegible] ampl[illegible]ctebatur labores, vt qui o[illegible] domi[illegible] inſigniter & cuperet & timeret. Quo autem virtutis opes co[illegible]gebat maiores, eo maiore ſancti[illegible] [illegible] tus ſtu[illegible] gra[illegible]. & cum aliquando e[illegible] in vicum quēdam aut [illegible]ppidum iter eſſet, neque enim locum ſat[illegible] teneo, ad eum accedunt quidam pauperes, vnum quem- F G H

A piam ex eis qui cum eis verſabantur, tanquam mortuum proponentes, & quæ ad illum ſepeliendum erant neceſſaria ſupplices ab eo poſtulantes. Ille autem conceſſit quidem rogantibus: Deo autem preces obtulit tanquam pro mortuo, rogans vt ei remitteret quæ in vita peccauerat, & eum in chorum iuſtorum dignaretur admittere. Hęc autem cum diceret, eius qui tunc mortem ſimulabat euolauit anima, ſuppeditata ſunt autem corpori tegumenta. Poſtquam autem parum proceſſiſſet homo admirabilis, iubebat eum qui iacebat ſurgere, ii qui actum compoſuerant. Poſtquam autem viderunt eum non exaudire, & quod ſimulabatur ad verum euaſiſſe, & in veram faciem mutatam eſſe perſonam, ad magnum quidem adeunt Iacobum, ſuppliciter autem obſecrantes, & ad pedes eius prouoluti, & actus, quem temere agendū ſuſceperant, dicentes cauſam fuiſſe paupertatem, rogabant vt eis ſuum mitteret delictum, & ei qui iacebat ablatam reſtitueret animam. Domini itaque imitans clementiam, & preces exaudit, & oſtendit miraculum: vt qui

B vitam precibus ablatā, per preces iacenti reſtitueret. Hoc autem mihi quidem videtur eſſe ſimile magni Petri miraculo, qui Ananiam & Saphiram ſuffuratos mentioſq; morti tradidit. Etenim hic quoque ſimiliter, eius quā veritatem erat furatus, & mendacio erat vſus, abſtulit animam. Sed ille quidem cum furtum cognouiſſet, reuelauerat enim gratia ſpiritus, intulit ſupplicium. Hic autem actus argumentum neſciens, obtulit quidem preces, [illegible] autem vitę curſum ei qui ſimulauerat. Et diuinus quidem Apoſtolus mortuos à calamitate minime eripuit. Salutaris enim prædicationis initiantem opus habebāt. Hic autem cum eſſet refertus gratia apoſtolica, & puniit ad tempus, & pœnam mox remiſit. Hoc enim opus habebat eo qui eſſet lucri factu[illegible] eos qui offenderāt. Sed enim & eſt eundum ad alia, & ſunt illa breuiter exponenda. Poſtquam enim Arius, in vnigenitum & ſanctiſſimū ſpiritum maledicti blaſphemiæque pater & opifex, in eum qui ipſum fecerat linguam mouens, impleuit Ægyptum tumultu & perturbatione. Conſtantinus aūt im-

C perator maximus, gregis noſtri Zorobabel: illius enim inſtar vniuerſam pio[illegible] captiuitatem reduxit ab exilio, & diuina templa humi diſiecta in altum erexit & excitauit. Poſtquam ergo [illegible] omnes eccleſiarū præſides illo tēpore congregauit Niceæ, venit cum aliis magnus quoq; Iacobus, pro veris decertaturus decretis, vt vir fortis & princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tūc parebat Niſibis. Poſtquam aūt fuit dimiſſus ſacer ille cōuentus, & vnuſquiſq; in ſuā eſt reuerſus, rediit hi[illegible] quo[illegible] tanquā vir fortis victoria potitus, exultans prop[illegible] [illegible]phæa pietatis. Cum aūt aliquantū proceſſiſſet te[illegible] Imperator quidem magnus & admirabilis eace[illegible] cum eo [illegible]oris pietatis. Ilius autem filii fuere [illegible] imperii orbis terræ. Tunc rex Perſarum, cui n[illegible] Sapores, contemptis filiis, vt quorum potētiam [illegible] eſſet patri æqualis, bellum mouit aduerſus Niſibim magnis & equitum & peditum copiis. Duxit autem elephantos quoque quam plurimos, & ad vrbem obſidendam diuiſo exercitu, eā circumſedit, & machinas extruxit, & tur-

D res ædificauit, valloſque figens, & quod inter eos intercedit, ramis tanquam [illegible] contextis, obſtruens, iuſſit militibus vt aggerem extruerent, & turres contra turres excitarent. Deinde in hic ſagittarios collocans, & in eos qui erant ſuper muros tela iubens mittere, alios iuſſit inferius fodere muroſque ſubruere. Poſtquam autem omnia illi erant [illegible]ta & inania, vt quæ viri diuini diſſoluerentur precibus: poſtremo cū fluuii præterfluentis, multitudine hominum fretus, fluxum prohibuiſſet, extructiſque muris, & ad retinendum comparatis impedimentis, fluuii plurimum collegiſſet, id e[illegible] tum [illegible] immiſit in mœnia, eo vſus tanquam aliqua vehementiſſima machina. Ea vero aquæ in[illegible]um non tulerunt, ſed impetu co[illegible]ulla in illa parte fundimus corruerunt. Ill[illegible] m[illegible]gnum clamorem ſuſtulerunt, tēpore quod vrbs [illegible] eſſ[illegible] [illegible] habitantium eni[illegible] ciuium magnum [illegible] ignorabant. Diſtulere tamen irrumpere, c[illegible] [illegible]derent [illegible]n poſſe vrbem ad[illegible] propter aquas.

E Cum [illegible]go procul [illegible] quod la[illegible] eſſet ceſſaturu[illegible] quie[illegible] & equos vrabant. Qui autem [illegible] be[illegible] habitabant, ex animo conuerſi etiam ad ſuppl[illegible]a[illegible]ones magnum Iacobum habentes interceſſ[illegible] [illegible]m. Qui autem ætate adhuc [illegible]gebant o[illegible] quam maxima [illegible]oterant contentione rurſus ædificabant ne pulchritudinis nec concinnæ compag[illegible] vl[illegible] [illegible] g[illegible]entes, ſed omnia temere comp[illegible] [illegible] & lapides lateres & quidquid portabat qu[illegible]libet, vnaque nocte opus tantum proceſſit, & in tantam [illegible] altitudinem vt & ſatis eſſ[illegible] ad ar[illegible]nd[illegible]m [illegible] quorum & [illegible]nium aſcenſum abſque ſcalis. Tunc omne[illegible] ab ho[illegible] Dei petunt ſupplices, vt & in muris ſ[illegible] oſtendat, & tel[illegible] exer[illegible] [illegible] iaculetur in [illegible]les. Is vero exoratus [illegible] [illegible]dit, & eorum plurima ſpolia contemplatus à Deo ſupplex petiit vt in eos immitteret nubem [illegible]phum & culicum. [illegible] quidem dixit, Deus vero eniſim, ab e[illegible] an-

F quam a Moſe e[illegible]oratus & [illegible]ri quidem diuin[illegible] [illegible] vulnerabantur, e[illegible] autem ac [illegible] elephanti rupiis v[illegible] [illegible] fugiebant, hinc & illuc diſpe[illegible], qui non poſſ[illegible]nt illos ferre aculeos. Cum itaque vidiſſet [illegible] ex[illegible] [illegible] & machinas nullibi fuiſſe vſui, & aquæ irruptionem fuiſſe inutilem; murus enim qui corruerat rurſus fuerat ædificatus: & omnem exercitum & affligi laboribus, & male ſe habere ſub dio, & vexari à plag[illegible] immiſſa diuinitus: vidiſſet autem diuinum quoque hominem ſuper muros ambulantem, & exiſtimaſſet ipſum Imperatorem ei præeſſe operi. Ibi enim viſus erat & purpura indutus, & redimitus diademate, indignatus quidem eſt in [illegible] qui eum decepiſſent, & vt bellum moueret perſuaſiſſent, & dixiſſent non adeſſe Imperatorem, & cum [illegible]os damnaſſet capitis, dimiſit exercitum, & in ſuam regiam rediit quam citiſſime. Hæc [illegible] hoc quoque Ezechia Deus fec[illegible] miracula, non illis minora, ſed etiam maiora, vt mihi quid[illegible] videtur. Quod enim cum corruiſſet murus, vrbs [illegible]n capta fuerit, quodnam poteſt eſſe eo maius miraculum.

G Ego autem præter hoc illud quoque valde [illegible]d[illegible]ro, quod cum vteretur execrationibus, non pe[illegible] vt [illegible] & fulmin[illegible] e cœlo mitterentur [illegible] vt f[illegible] magnus [illegible] 4. Reg. 1.
quando ad ipſum vtrique quinquag[illegible]narius ven[illegible] cum ſuis quinquaginta. Audierat [illegible] Domin[illegible] [illegible] per[illegible] dixiſſe Iacobo & Ioanni qui h[illegible] [illegible]pſum conabantur facere, *Neſcitis cuius ſpiritus ſitis*, & ide[illegible] non petiit vt Luc. 9.
terra eis dehiſceret, nec rogauit vt pha[illegible]anx igne conſumeretur, ſed vt [illegible]nima[illegible] [illegible] [illegible] ſauciaretur, & cum Dei cognouiſſet vi[illegible]rem, tandem mutata diſceret pietatem & verum Dei [illegible]ultum. Tantam habuit [illegible] hoc o[illegible] diuinus apud Deum fiduciam, tantam à ſuperis gratiam eſt conſecutus. Cum in his perpetuo verſaretur, & in rebus diuinis quotidie creſceret, cum maxima gloria hanc vitam depoſuit, & ex his locis migrauit. Cum autem præteriiſſet aliquantum temporis & hoc oppidum, ab eo qui tunc imperabat, regno Perſarum eſſet tradi[illegible]m, exierunt quidem omnes qui in eo habitabant, ſui autem defenſoris ac principis corpus ferebant, ægre quidem ferentes & dolentes quod tranſmigrarent, canentes autem celebrantesque virtutem fortiſſimi victo[illegible] [illegible]le

H enim vixiſſet, ii minime veniſſent in poteſtatem Barbarorum. Hæc cum de viro diuino recenſuerim, ad aliam tranſibo narrationem, rogans vt conſequar eius benedictionem.

IVLIANVS.

II. IVlianus, quem cognomine Sabam honorantes nominabant incolæ, πρεσβύτην autem, id eſt, ſenem, Græca voce hoc nomen ſignificat, in regione quæ olim quidem Parthorum, nunc autem nominatur O[illegible]o[illegible] hono[illegible], h[illegible] ad exercitationem monaſticam tugurium. Ea aut[illegible] pa ter ad occidentem quidem vſque ad ripam fluuii, eſt autem ei nomen Euphrates. Ad orientem au[illegible] ſole[illegible] habet [illegible]initem Romani imperii. Aſſyria enim e[illegible] [illegible] [illegible]ſas, [illegible]um Perſi[illegible] regni [illegible] finis occidentalis, quam qui poſtea ſunt ſecuti, nominarunt Adiabenem. In ha[illegible] gen[illegible] multę quidem ſunt vrbes magnę & populoſę. Regionis autem

plurim[illegible]

A plurimum quidem habitatur, plurimum autem eſt & inhabitabile & deſertum. Ad extrema huius ſolitudinis cum hic vir diuinus perueniſſet, & antrum non manu factum, neque bene ac pulchre effoſſum, inueniſſet, ſed quod poſſet exiguum aliquod tegumentum præbere iis qui ad ipſum confugiebant, locum libenter habitauit, auro & argento fulgentibus regiis id exiſtimans eſſe magnificentius. In eo autem degebat, in hebdomada ſemel cibum capiens. Cibus autem erat panis ordeaceus, isque furfuraceus. Obſonium autem ſales. Potus autem ſuauiſſimus, per ſe natiuum aquæ fluentum, idq; non ſatietate dimenſum, ſed vſu demiſſi prius cibi definitum. Erant autem ei deliciæ, opiparumque & lautiſſimum epulum, Dauidicorum hymnorum decantatio, & aſſidua cum Deo conuerſatio, & cum eis frueretur inſatiabiliter, eorum nunquam voluit capere ſatietatem, ſed ſemper quidem implebatur: ſemper autem clamabat? *Quam dulcia gutturi meo eloquia tua? ſuper mel & fauum ori meo.* Rurſus
Psal. 118.
Psal. 18 enim audiuit beatum Dauid dicentem, *Iudicia Domini vera iuſtificata in idipſum Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum & dulciora ſuper mel & fauum.* Rurſus audiuit
Psal. 36. eum dicentem, *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cor-*
B *dis tui.* Et rurſus. *Lætetur cor quærentium Dominum.* &, *Lætifica*
Psal. 104. *cor meum, vt timeat nomen tuum.* &, *Guſtate & videte quam be-*
Psal. 83. *nignus eſt Dominus,* &, *Sitiuit anima mea ad Deum fortem, vi-*
Psal. 41. *uum.* &, *Adhæſit anima mea poſt te,* & eius qui hæc dixit, amorem in ſe transfuſit. Hac enim de cauſa, magnus quoque Dauid hæc canens docuit, vt multos ſocios & in Deo amando riuales conſtitueret. Neque vero ipſe fallus eſt, ſed & hunc virum diuinum, & alios innumerabiles diuino amore ſauciauit. Hic enim tanto amoris igne fuit incenſus, vt inebriaretur deſiderio, & nihil videret ex terrenis, ſolum autem dilectum & noctu ſomniaret, & interdiu viſione apprehenderet. Hanc ſummam eius philoſophiam cum multi didiciſſent, alii quidem qui propius habitabant, alii vero qui remotius (alata enim fama percurrebat in omnes partes) accurrebant ſupplicantes vt eſſent paleſtræ participes, & ei tanquam exercitationis magiſtro & pædotribæ parentes, viuerent in poſterum. Non ſolum enim aues aues venantur, canentes, & ad ſe eas euocantes quæ ſunt eiuſdem generis, & ſubiectis la-
C queis implicantes: ſed etiam homines venantur eos qui ſunt eiuſdem naturæ, alii quidem ad exitium, alii vero ad ſalutem. Sic congregati quidem cito fuere decem. Deinde duplo & triplo plures. Eos autem cum tot eſſent, accipiebat illud antrum. A ſene enim didicerant negligere curam corporis. Veſcebantur autem ipſi quoque ſimiliter atque Pædotriba, ordeaceo pane ſale condito. Aliquo autem poſt tempore, & olera ſponte naſcentia colligentes deinde dolia implentes, & muriæ quantum ſatis erat infundentes, id habebant obſonium qui opus habebant curatione. Hi autem oleribus humida habitacula ſunt maxime infeſta. Solent enim ſua natura et ingenerare ſitum & putrefactionem. Cum hunc ergo obſonio id accidiſſet erat enim antrum vndiquaq; valde humidũ, ſupplicarunt ſeni ſodales, vt ſibi paruam aliquã domunculam liceret extruere, quæ ſufficeret obſonii vaſis accipiendis. Ille autem primo quidem poſtulatum minime admittebat, tandem aũt perſuaſus, à magno enim Paulo didicerat non quærere quæ ſua ſunt, ſed aliquid concedere & ſe accommodare humilibus, dedit quidem do-
D munculæ oteuem quandam & exiguam mẽſuram, abiit autem procul ab antro, ſolitas oblaturus Deo ſupplicationes. Solitus enim erat ſæpe quidem quinquaginta ſtadia, nonnunquam autem etiam bis totidem in deſertum proficiſcens, & ſe ab omni humana conſuetudine ſeparans, & ad ſeipſum rediens, per ſe cum Deo congredi ac conuerſari, & diuinam illam & ineffabilem ſpeculari pulchritudinem. Hoc ocium cum ſumpſiſſent, qui vt ab illo citra eorum gereretur digni erant habiti, viui quidem iuſta ſymmetria reſpondentem, ſed maiorem quam iuſſi fuerant, extruxere domunculam. Decimo autem die, veluti quidam Moſes, reuerſus à monte, & ab ea quę verbis explicari nequit contemplatione, cum vidiſſet maius factum quam volebat ædificium, Vereor, inquit, ô viri, ne dum terrena dilatamus habitacula, minuamus cœleſtia. Atqui hæc quidem ſunt ad tempus quæ nobis parumper conueniunt, cœleſtia autem ſunt æterna, & quæ nullum poſſunt finem capere. Hæc autem cum dixit, chorum docens ea quæ ſunt perfectiora, tolerauit tamen cum vocem audiſſet apoſtolicam, *Non quæro quod mihi eſt vtile, ſed quod multis, vt ſeruentur.* Illus quoq; docuit, intus quidem communem Deo offerre hymnodiam: poſt auroram autem duos ſimul exire in ſolitudinem: & vnum quidem flexis genibus offerre eam quæ Domino debetur adorationem: alterum vero ſtantem Dauidicos pſalmos canere quindecim. Deinde operis facta commutatione, alterum quidem ſurgentem canere, alterum vero humi procumbentem adorare, & id à mane vſque ad crepuſculum aſſidue faciebant. Ante occaſum autem ſolis, in antro paulultum quieſcentes, hi quidem hinc, illi vero illinc, omnes vero vndiquaq, in antrum conueniebant, & hymnos veſpertinos ſimul Domino offerebant. Solebat autem ipſe quoque ſenex vnum aliquem ex inſignioribus aſſumere ſocium officii. Sequebatur autem eum frequentius vir quidam genere quidem Perſa, forma autem corporis magnus & admirabilis, forma vero corporis magis admirabilem poſſidebat animam. Erat autem ei nomen Iacobus, qui etiam poſt nobis mortem in omni quidem virtute reſplenduit: fuit autem inſignis & illuſtris, non iis ſolis quæ illic erant, ſed etiam iis quæ erant in Syria philoſophiæ gymnaſiis ſeu monaſteriis, in quibus etiam vitam finiit, cum vixiſſet, vt fertur, centum & quatuor annos. Is cum eſſet magno ſeni ad ſolitudinem viæ comes, ſequebatur eminus. Non ſinebat eum Magiſter eum propius accedere, ne occaſio diſſerendi ex eo ſumeretur: ſermo autem abſtraheret mentem a Dei contemplatione. Sequens autem, in via vidit draconem maximum. Deinde eum contemplatus, non eſt quidem vlterius progredi, cum ſæpe autem eum præ metu voluiſſet declinare, rurſus confirmauit animum. Deinde cum inclinatus accepiſſet lapidem & eum proieciſſet, vidit draconem in eodem ſtatu manentem non poſſe non nimis mouere. Cum autem eum intellexiſſet eſſe mortuum, exiſtimauit eſſe opus ſenis mortem beluæ. Co... ante in itinere, & hymnorum completo officio po... venit tempus quietis, & ſedenti ſenex, ei quoque ... corpus quieti parumper traderet, primum quidem ... bat tacitus. Cum autem ſenex ſermonem quendam le... ter ſubridens aggreſſus eſt, rogauit Iacobus vt ei aperiret id quod ignorabat. Cum is aũt permiſiſſet rogare, Vidi, inquit, in via maximũ draconem iacẽtem, & primũ quid timui ... ũ viuere exiſtimans. Poſtquã aũt eũ aſpexi mortuũ, ſecurus iter ſum ingreſſus. Dic mihi, inquit, ô pater quis eũ interfecit? Tu enim præcedebas; nullus aũt alius hac præterit. Senex autem, Ceſſa, inquit, de iis curioſe percontari quæ iis qui ſciſcitantur non poſſunt vllam afferre vtilitatem. Verũ nihilo ſecius inſtabat Iacobus admirabilis, verum ſcire deſiderans. Senex autem diu quidem tentãs celare, nõ ferens aũt amicum diutius angere. Ego, inquit, tibi dicam, ſi id ſcire deſideras. Præcipio aũt vt me viuo nullus alius hoc à te reſciſcat quod dicẽd... eſt. Hæc enim ſunt celanda, quæ ad arrogantiam & faſtum ſæpe excitant. Sed ſi ego hinc exceſſero & ab eiuſmodi animi perturbationibus fuero liberatus, non vero quibuſuis dicas & narres vim diuinæ gratiæ. Scias ... in... quit magnus Iulianus, quod me iter ingredientem ... inuaſit belua, oſque aperuit me cupiens deuorare. Ego autem Ieſum appellans, & digito trophæum ... omnem quidem excuſſit timorem. ... tempore ... humi ... ille beloam: & communi laude Seruatoris perrexi ... Sic finita narratione, admiratus eſt ... fectus. Al quando autem adoleſcens, nobi... qui ... co natus, ſed molliter educatus, maiorem aũt ... den prompt... & animi alacritatem quam ... po... nt, ſupplex petiit a ſene vt eſſet ... viæ comes ... in ſolitudinem, ... eius quidem quam omnes obibant quotidie, ſed longiſſimæ, & quæ ſæpe erat octo & decem diebus pe... nandum. Is autem erat ... celeberrimus ille Aſterius. Cum autem diuinus ſenex prohiberet ...

A

[illegible]

ut ſenem [illegible] miſereretur [illegible] reuocaſſet in memoriam [illegible] diceret adoleſcens n[illegible] [illegible] poſſe, cum fuit [illegible] ſertus [illegible] omodi[illegible] nus caſus adoleſcentis, [illegible] bec[illegible] ratis corporis, genibus flexis ora[illegible] [illegible] lidis lachrymis [illegible]lum irrigaret & viam [illegible] doleſcenti. Q[illegible] autem [illegible] voluntatem [illegible] timent & eorum exaudito[illegible]nem [illegible] tum quæ puluerem attigerant effecit fonte[illegible] aqu[illegible] & ſicſitu[illegible] repletum dole[illegible]entem [illegible]

B

[illegible] manſit vſque in hodiernum [illegible] M[illegible] [illegible] teſti[illegible]. Qu[illegible] [illegible] effecit [illegible] aſſerret [illegible] A[illegible] [illegible] gratia animam [illegible] [illegible] poſt [illegible] po- [illegible] gratia [illegible] maxim[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] hic [illegible] [illegible] [illegible] pater [illegible] tus. Cũ [illegible]

C

[illegible]

Duomodo [illegible] ſufficiens [illegible] ſe M[illegible] [illegible]

[illegible]. Cum autem [illegible]

D

[illegible] lanaret. Itaque [illegible]

[illegible] ne [illegible] tur hanc [illegible] tur. Ego [illegible] quod ſe [illegible] ut qui [illegible] trahebat [illegible] amat [illegible] familiaribus [illegible] [illegible] terebat autem hum[illegible] [illegible] dem [illegible] [illegible] gun[illegible] tempus [illegible] & animæ qui [illegible] um autem in illa [illegible] ceps [illegible] Cum [illegible] Perſas [illegible] Sed ne [illegible] [illegible]

G

[illegible] *Grandarum inceptorum meri[illegible]*

[illegible] Damonibus, nihil auxilij contecu[illegible] [illegible] Cum [illegible] [illegible] tate euangeliorum dogm[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

H

[illegible] nisi aut [illegible] [illegible] Attico[illegible] [illegible] quit [illegible] [illegible]

A [illegible] eſta te [illegible] m [illegible] pe [illegible] gioni [illegible] ple [illegible] in [illegible] tũ [illegible] & [illegible] & [illegible] evi [illegible] ten ma [illegible] Ai [illegible] vitæ acce [illegible] Ma[illegible] tum [illegible] tum Aſt[illegible]um [illegible] té [illegible] & eu [illegible] ter vt relinq [illegible] rationes [illegible] au- [illegible] qui haud [illegible] bãt, [illegible] Ana[illegible]m. Cu [illegible] ampto [illegible] magno

B [illegible] lumen [illegible] etiæ, & cũ e m [illegible] quanam de auſato- [illegible] Cum iu autem [illegible] & anima [illegible] aque, & [illegible] nibus quæ ad vi[illegible] eſt nihil Dei cultus pre ioſior. Conorautem quoad eius à me [illegible] poteſt. [illegible] rede mundum [illegible] & ei perpetuo placere. Oſtendam [illegible] A[illegible] quam mini [illegible] Dom [illegible] eum p[illegible] quam alia- [illegible] *Tu enim [illegible] Domine quod ame te [illegible] Sicut [illegible] amas me, paſce [illegible] paſce agnos meos.* Hoc quoq; [illegible] faciendam. [illegible] mare [illegible] mari. E[illegible] nam [illegible] te, qui eum [illegible] ſequi [illegible] non parum eſt periculum, [illegible] ing, & m [illegible] detrimen-

C [illegible] pa [illegible] & racitus præ[illegible] re aver- [illegible] pugnat [illegible] autem [illegible] ad- [illegible] ad eos autem [illegible] haber [illegible] impra- [illegible] præſid[illegible] Ant[illegible] nationis. [illegible] quidem ni- [illegible] quo [illegible] dam aut [illegible] & [illegible] domus [illegible] C[illegible] plus [illegible] ſeparatus [illegible] autem admi[illegible] etiſ [illegible] non natus, cum fu- [illegible] eſt ſimulata, [illegible] enebræ, [illegible] tum. Cũ autem ex [illegible] tumul- [illegible] ſabat [illegible] Mer- aut [illegible] vocat pue- [illegible] benedictionem [illegible] male habere. [illegible] ſtri ſu- [illegible] autem et [illegible] mulier menſam quidem reling [illegible] teinad[illegible] anferri [illegible] aquæ ſuper [illegible] & cum [illegible] & [illegible] de- [illegible] & ſtat in [illegible] puer [illegible] dicens [illegible] teru, & ne mergeretur prolub[illegible] Hanc [illegible]

E lit[illegible] mercedem re[illegible] prætermit [illegible] qui [illegible] dem Antioc[illegible] aut [illegible] bant Dei homi[illegible] dictam am vnuiq [illegible] lerans. Habitabat autem i[illegible] ſpelu[illegible] vbi [illegible] num quoque Ap[illegible] & [illegible] dixit [illegible] omnes eum eſſe hominem, [illegible] Cum a[illegible] de [illegible] Ant[illegible] mel [illegible] tæ [illegible] tudi[illegible] rabat [illegible] qui [illegible] nerant [illegible] turbar [illegible] mus ma- [illegible] Non [illegible] eam ſta- [illegible] ad [illegible] & [illegible] & honores [illegible] adinou [illegible] diuina [illegible] conuenerent. [illegible] multus ſudor p[illegible] ſtiens [illegible] liberaſſet [illegible] ad ouet [illegible]

F ptorum. [illegible] ægræ in [illegible] cus quida[illegible] & per [illegible] traheb[illegible] hum rer [illegible] mo hu[illegible] au- tem oſtend [illegible] atque [illegible] faciens quid [illegible] & do [illegible] eunt. Hoc cum [illegible] ſuos populi [illegible] erat [illegible] & [illegible] Domino [illegible] precibus [illegible] verbo [illegible] & iuſſit et Deo agere [illegible] tias. Cum [illegible] nit deinceps reue[illegible] ad ſuæ exercitat[illegible] mum. Cum per Cyrum autem [illegible] f

G hæc eius duorum dictum [illegible] ab Anti[illegible] dixerit quidem in [illegible] præclari [illegible] Qu[illegible] autem [illegible] Dei cultu[illegible] rant, conuenient [illegible] ſupplicaturi [illegible] tum præſulum expe[illegible] qui in ſophiſtica & falla diſſerendi arte [illegible] & in hæretic orum ecclæſiam [illegible] nimus erat aſſectus falſum acriter defendere, & tuo bo [illegible] artificio aduerſus veritatem. [illegible] hane, ne facundi velut quadam eſca falſum [illegible] & ne [illegible] ſinorum tanquam quæd [illegible] dens [illegible] multos ex ſimplicioribus [illegible] enim de cauſa [illegible] Senex autem, Eſtote [illegible] & Deo nob[illegible] ſupplicate, [illegible] & orporis afflictionem precibus adi[illegible]

H [illegible] & [illegible] falſi defenſor [illegible] [illegible] plagam, & [illegible] *Stulte, hac [illegible]* [illegible] paralyſ [illegible] [illegible] que acciderant, [illegible] Dei populus [illegible] ad verſu[illegible] [illegible] experteus

A capere rem valde prompte & alacriter tranſiit, vt qui in mortali natura meditatus eſſet impatibilitatem, expectaret autem corporis immortalitatem. Ego autem [illegible] deco [illegible] ſten orationē, [illegible] nihil o [illegible] d [illegible] rogans ſanè eos qui in hanc ingrediuntur narrationem, per [illegible] interceſſionem mi [illegible] ſupernam conciliare beneuolentiam.

MARCIANVS.

III. Huius meminit idē Theodoretus in quarto libro hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

ILlu[illegible] tem tantopere celebratum Marcianum, quomodo [illegible] rei dignitate admirabimur? Num videlicet eum ſimul coniungentes cū [illegible] lia & Ioanne & ſimilibus, qui circumibant in ouinis & caprinis pellibus [illegible] gentes afflicti, vexati, quibus dignus non erat mundus, errantes in ſolitudinibu[illegible] & montibus & ſpelunc[illegible] & for[illegible] minibus [illegible] terræ. [illegible] enim olim patriam quidem habuit C[illegible], cuius prius quoque meminimus. poſt hæc autem ſolitudinem: hac autem & ill[illegible] re[illegible] ta nunc habet cœlum. Et illa quidem eum genuit: hæc vero aluit, & victorem effecit. cœlum autem accepit vt coronatum: contempta enim claritate generis. Ducebat enim genus à patritiis,

B & à ſplendore regio. In illis enim florebat, corporis ſpecie & magnitudine accepta ab opifice naturæ, & animo ingenij ſolertia ornato. In Deum autem, & ea quæ ad eum pertinent, totum amorem tranſtulit: & omnibus valere iuſſis, ſolitudinis occupat [illegible] mbilicum, & [illegible] atua carnucla domuncula quæ ne eius quidem corpori iuſta reſpondebat proportione, cum eam quodam alio paruo ſepto circumdedisſet, incluſus erat [illegible] ſeparatus quidem ab omni h[illegible] mana conſuetudine, diſſerens autē cum Domino vni [illegible] & dulcem ill[illegible] m voc[illegible] ex audiens. Diuina enim verſans eloquia, ſe [illegible] voce frui putabat. Orans autem & [illegible] pli[illegible] ones [illegible] ſe [illegible] ipſe loquebatur cum Domino: & cum ſemper [illegible] fructum de [illegible] eum [illegible] iam capiebat ſatietas. A[illegible] diuit enim diuinum ſpiritum per magnum Dauid p[illegible] etem.

Pſal. 1. *Qui meditatur in l[illegible] e Domini die ac nocte, erit tan[illegible] lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod [illegible] ctum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium eius non defluet.* Hu[illegible] his

C deſiderans [illegible] undiſſimum hunc laborem a[illegible] p[illegible] ctabatur: & orationem quidem pſalm[illegible] d[illegible] diam au tem excipiebat o[illegible] no: & vtraque [illegible] ius diuino[illegible] c eloquiorum le[illegible] Ci[illegible] us autem ei erat [illegible] certa præbebatur men[illegible]. Ea [illegible] nec pueru quidem nuper [illegible] A[illegible] dim panis [illegible] diebu[illegible] diſtributam: & [illegible] fuiſſe [illegible] nam. Sta[illegible] erat cui [illegible] quotidie nunquam aut[illegible] m ſatietas: ſed ſemp[illegible] ſuri[illegible], ſemper ve[illegible] corpori autem [illegible] quæ ad viuendum ſufficiunt. Dicebat enim, quod qui poſt [illegible] orum d[illegible] capiebant, in di[illegible] bus quide[illegible] imbecillius. [illegible] pi[illegible] ciebant, plu[illegible] tane[illegible] ubens [illegible] autem grauius tard[illegible] ndum Dicebat igitur [illegible] me [illegible] ius vel [illegible] quidem [illegible] die [illegible] expecta[illegible] Verum enim ieiunium eſt perpe-

D tua ind[illegible]. Ha[illegible] perpetuo ferebat vir ille diuinus, & [illegible] corpus haberet maximum, & o[illegible] te[illegible] po[illegible] hominu[illegible] & maximus & [illegible] mius, hoc par[illegible] ualebat. Cum autem præte[illegible] tum iem[illegible] d[illegible] s admiſit co[illegible] b[illegible] nal[illegible] s, Euſebium quidem [illegible] hæres & Agapetum qui has [illegible] ges angelicas t anſtu[illegible] it A[illegible] ameam. Eſt enim quidam

ɸροντιστήριον. vi[illegible] maximus & [illegible] opul[illegible] eſt autem [illegible] nomen N[illegible] ergo co[illegible] o maxima philoſophiæ gymnaſia, quo[illegible] idem eſt ab [illegible] ius nomine denominatum: al[illegible] ero ab ad[illegible] Symeone, qui [illegible] ant[illegible] m ſpa[illegible] in hac philoſoph[illegible] his in hodi[illegible] um [illegible] que diem degui t plu[illegible] quam [illegible] ducenti [illegible] athletæ & amatores re[illegible] igion[illegible] De[illegible] ultus & q[illegible] ſuis cœlum coe[illegible] bo[illegible] us autem e[illegible] ublicæ legiſlatores fuer[illegible] Agapet[illegible] ones, q[illegible] es a[illegible] à magno M[illegible]

E [illegible] ano. A[illegible] his [illegible] em [illegible] ima quæ p[illegible] ſunt exer[illegible] tatorum vi[illegible] habi[illegible] la, quę [illegible] uidem [illegible] em legibus [illegible] eguntur & inſtitutis diſſi[illegible] e eſt enume [illegible] re. Cæterum ho[illegible] um omnium plant[illegible] fuit vir ille diuinus. Qu[illegible] [illegible] cheri[illegible] nu[illegible] ſemen præbuit, is iure vocari poſſit [illegible] orum quæ nata [illegible]. Primum [illegible] o, vt dixi [illegible] olummarum illum tenebat [illegible]. Deinde cum h[illegible] d[illegible] os admi[illegible] ſet, non [illegible] bi[illegible] illi [illegible] ead[illegible] m domo. Neq[illegible] enim er[illegible] ehebat dom[illegible] vt quæ eſſet val[illegible] parua & quæ [illegible] & ſtanti & [illegible] ci[illegible] [illegible] tum afferret lab[illegible] eque ei in ſt[illegible] us ſtare pot[illegible] at, cum te[illegible] ut & [illegible] ullum [illegible] et neque [illegible] poterat pedes extendere cum [illegible] haberet longitudinem æqualem longitud[illegible] corp[illegible] s. C[illegible] eis permiſiſſet aliam extruere [illegible] iuſſ[illegible] in ea degere: p[illegible] a item hymnos dicer[illegible] & ora[illegible], & diuina legere e[illegible] lo[illegible]. Cum autem oporteret eſſe plu[illegible] s hu[illegible] s v[illegible] ta[illegible] lis [illegible] es. al[illegible] o habita[illegible] ulo eius iuſſu p[illegible] ocu eatr[illegible] cto, iuſſit eos qui venerant in [illegible] degere. E[illegible] um autem duxerat Euſebium, qui magni Ma[illegible] ani tranſmittebat doctrinam. Diuinus autem ille Agapet[illegible], [illegible] oportuit inſtitutus [illegible] exercitatus, & [illegible] h[illegible] carte athletica optime eruditus, reuerſus eſt, vt dixi, & ſeminauit ſemina quæ à diui-

F na illa [illegible] eperat. Euaſit au[illegible] m ade[illegible] clarus & illuſtr[illegible] ſede[illegible] us [illegible] habitus, & ei mandata [illegible] paſtor[illegible] is cura [illegible]. & eius fid[illegible] credita fuerit cura p[illegible] hus autem [illegible] le ad[illegible] rabilis, co[illegible] gregan gregis præfe[illegible] us, & curam Magiſt[illegible] ſuſceperat & ſolus dignus habebatur qui ad eum in tempore veniret, & eu[illegible] rogaret nunquid velle[illegible]. Cum autem vellet nuctu

ɸροντιστήριον vid[illegible] re q[illegible] ageret, [illegible] d feneſtram, erat autem ea breuis [illegible] dum [illegible] ccederet & cum ſe incli[illegible] ans re[illegible] exiſſet. [illegible] en[illegible] cerna, n[illegible] que qu[illegible] e[illegible] naim factum ſe[illegible] quod ſuperi[illegible] pi[illegible] ſui[illegible] & di[illegible] me qui[illegible] rum ſex[illegible] [illegible] & d[illegible] quer bat [illegible] Eu[illegible] b[illegible] tu[illegible] es

G [illegible] d[illegible] eu[illegible] A[illegible] v[illegible] ſt[illegible] le m[illegible] us [illegible] et M[illegible] re[illegible] parte[illegible] deſuper c[illegible] d[illegible] ext[illegible] & [illegible] ceruiens, [illegible] gemens [illegible] Euſe[illegible] & illud [illegible] ſpect[illegible] ens & [illegible] ignorat ſuſpic[illegible] & [illegible] rogans. Il[illegible] aute[illegible] ehend[illegible] ſit, & [illegible] eapell [illegible] eſſe c[illegible] le[illegible] expreſſit ſi[illegible] g[illegible] am [illegible] re autem [illegible] endit [illegible] Ille a[illegible] tem [illegible] gne aliquo, [illegible] catus, & veluti ex [illegible] auſtæ ſtipulæ in multas partes eſt diſſolut[illegible] de[illegible] onum imitatus eſt [illegible] omi[illegible] vt ſeruus beneuolus. [illegible] minus enim cum aliquan d[illegible] ate in [illegible] bam diſcipulorum, eu[illegible] vedi[illegible] er anx[illegible] os & perturbatos, non prius maris ſedauit tempeſtatem, quam increpando diſcipulos, compeſcuit

H e[illegible] tum inc[illegible] edu[illegible] n[illegible] Hinc doctus hic vir admirabilis, primum expulit [illegible] orem diſcip[illegible] li[illegible] dein[illegible] e ſic beluam affecit ſupplicio. [illegible] aiis magni Marciani fuit & ſapientia, & miraculorum effectio, & in Deum fiducia. Sed tamen [illegible] um tanta gratia [illegible] eſſet habitus, & magna poſſet [illegible] miracula ſtudebat [illegible] men celare virtutem, prædonis virtutis [illegible] ſpectas habens machinas. Arrogantiæ e[illegible] im vitium ſubterſeminans, labore col[illegible] ectos fructus c[illegible] naturet [illegible] pere. Et cum ſibi datam vellet celare gratiam, in[illegible] ad facienda veniebat miracula, cum eius recte factorum ſubat reſplendei[illegible] & q[illegible] occultabatur virtutem aperiret [illegible] ui[illegible] m [illegible] ando contigit ve ta[illegible] l[illegible] qui fieret. Vi[illegible] idam honeſto l[illegible] co natus, & cui mi[illegible] ia e[illegible] magiſtratus ſæp[illegible] fuerant [illegible] andati, ex Berrhœa Syr[illegible] be proficiſcens, cum [illegible] ſi[illegible] a diu debacchare [illegible] malo damn[illegible] inſani [illegible] ei, [illegible] in ſolitudine n[illegible] m eſſe q[illegible] ani Marciani amiciaris,

ſperaret

A paret autem propter priorem consuetudinem in eum conuenire & rogare. Spe autem falsus, cum non liceret ei Dei videre seruum, rogat quendam senem, cui illo tempore diuini illius viri commissum fuerat ministerium, vt paruum lecythum oleo plenum acciperet, & ad ostium domunculæ poneret. Senex autem sæpe quidem [illegible] id factum inficiatus, sæpe autem rursus rogatus, victus est precibus. Cum autem strepitum magnus sensisset Marcianus, rogauit & quisnam esset, & quonam opus habens venisset. Is autem veram quidem celabat causam, simulabat autem se venisse vt sciret num iuberet aliquid: & hoc dicens dimissus est. Cum autem sub auroram rursus pater puellæ rogasset, vt sibi redderetur lecythus, ille timens quidem, iuit tamen cum quam maximo potuit silentio, & porrecta manu, & accepto lecytho, cupiebat latere. Is autem rursus rogauit quidnam volens venisset. Postquam autem eandem dixit causam quam etiam vespere præ se tulerat, ægre ferens homo Dei vtpote quod præter consuetudinem fuisset eius aduentus, iussit vera dicere. Ille autem timens & contremiscens, cum non posset eum latere, qui plenus erat Dei gratia, dixit & quis esset qui supplicabat, & eum morbi docuit tragœdiam, B & ostendit lecythum. Is autem succensuit quidem, vt est consentaneum, quod nollet virtutem ostendere. Minatus tamen quod si hæc rursus auderet, & ab illa priuabitur consuetudine, & ei auferetur ministerium, erat autem maxima iactura iis qui quæstum faciebant, remisit, iubens reddere ei qui dederat. Et Marcianus quidem hæc iubebat: Dæmon autem qui aberat iter quatuor dierum, eius qui exigebat vociferabatur virtutem. & Marcianus Beroeæ functus est officio medici, quibusdam lectoribus vsus aduersus dæmonem, & illum sceleratum expellens, & puellam mundam reddens ab illa vexatione. Hoc autem exacte sciuit pater puellæ. Etenim reuertenti, cum pauca stadia abesset ab vrbe, occurrit quidam seruus a domina in agrum missus. Is cum vidisset dominum, miraculi facti attulit nuncium, quatuor ante diebus dicens factum esse miraculum. Diebus ergo supputatis, & tempore recte examinato, didicit illud fuisse in quo senex attulit lecythum. Mihi autem venit in mentem cogitare, quid non fecisset ille vir magnus si voluisset facere miracula. Si enim etiam cum studeret celare C quam acceperat virtutem, tantum ostendit splendorem: quod non miraculum fecisset si voluisset? Sic autem spiritalem quoque suam sapientiam non ostendebat omnibus. Itaque cum postremo post diem festum salutaris passionis & dominicæ resurrectionis, permisisset iis qui volebant ad se ingredi, illo certe tempore omnes studebant eum videre. Atque ad eum aliquando congregati primi veniebant pontifices. Flauianus ille magnus, cuius fidei erat credita pascenda Antiochia: & diuinus Acacius, cuius prius quoque meminimus: & Eusebius Chalcidensis episcopus: & Isidorus cui tunc erat commissa Cyrus gubernanda, qui erant virtute insignes. Vna autem cum illis erat etiam Theodotus qui tenebat habenas Hierapolitanorum ecclesiæ, clarus monastica exercitatione & mansuetudine. Erant autem nonnulli quoque ex magistratibus, incensi ardore fidei. Omnibus ergo cum silentio sedentibus, & sacram illam vocem ex- D pectantibus ipse quoque diu tacens sedebat, lingua quidem ociosa, auribus autem promptus. Tunc aliquis ex iis qui sedebant, qui erat ei familiaris propter curam animæ, & aliqui auctoritate & dignitate clarus: Omnes, inquit, ô pater, diuini hi patres, sitientes expectant tuam suauissima tua doctrinæ fluenta. Omnes ergo præsentes impertias vtilitate, nec claudas riuos tuæ beneficentiæ. Ille autem cum valde ingemuisset, Deus, inquit, vniuersorum quotidie loquitur per creaturas, & per diuinas scripturas disserit & monet ea quæ oportet, & inducit ea quæ sunt vtilia, terretque minis & adhortatur promissis: & ex his nullam capimus vtilitatem. Quemadmodum ergo loquens proficiet Marcianus, qui tantam vtilitatem amittit cum aliis, & commodum non vult ex eis capere: Hinc factum est vt multi quidem sermones monerentur à partibus quos inserere narrationi duxi super-

uacaneum. Cum autem surrexissent & orassent, & ad E conferendum sacerdotii ordinem vellent ei manus imponere, rursus ei manus admouere [illegible] & hi quidem [illegible] vero huic [illegible]. Cum omnes autem simul recusassent, redierunt. Sed enim volo his quoque aliam addere narrationem, qua cognosci potest diuina eius prudentia. Auitus quidam, prius in solitudine, gratia monasticæ exercitationis fixerat tugurium, [illegible] magis quam hoc [illegible] ad septentrionem, & a [illegible] situm ad orientem, spectat ventum Aparctiam qui est proximus subsolano. Is magni Marciani erat & tempore & labore antiquior, [illegible] philosophus, & in vita dura & aspera educatus. Is cum de viri virtute quæ vbique celebrabatur audisset, [illegible] se silentio & quiete vsus, accurrit [illegible] videre, quem desiderabat. Cum autem eius aduentum magnus sensisset Marcianus, ostio aperto eum ad se admisit. Admisso autem præcepit Eusebio vt [illegible] coqueret & olus, si haberet. Postquam vero inter se F colloquiis [illegible] desiderium, & [illegible] alterius virtutem didicissent, [illegible] per [illegible] officium. Venit autem Eusebius mensam ferens & panem afferens. Magnus autem Marcianus diuino dixit Auito: Adesdum [illegible] mihi [illegible] & huius mensæ [illegible] simul participes. Ille vero, Nescio, inquit, me [illegible] cibum sumpsisse ante vesperam: sæpe autem [illegible] & [illegible] dies [illegible] ieiunus. Magnus autem Marcianus: Me ergo, inquit, causa huius [illegible] Non [illegible] corpore [illegible], non [illegible]. Postquam autem hæc dicere [illegible] admirabatur. Auitus [illegible] & dixit [illegible] angor & valde crucior [illegible] labor [illegible] & [illegible] spe autem [illegible] caupones [illegible] & delicate [illegible] Auitus [illegible] fectus Auitus, & dixit se malle [illegible] hæc audire, dixit magnus Marcianus. Nos quoque amice, eandem quam tu vitam persequimur, & amplectimur eandem viuendi rationem: & quieti labores præferimus: & ieiunium magis expetimus quam cibum, cumque nocte aduentante capimus. sed scimus charitatem esse ieiunio præstantiorem. Charitatem enim opus diuina lege G præcipitur, ieiunium autem est potestatis nostræ & arbitrii. Oportet autem [illegible] diuinas leges [illegible] nostris longe præstantiores. Hæc cum inter se [illegible] disseruissent, & parum cibi [illegible], & Deum laudauissent, & tres dies [illegible], inuisi sunt separati videntes [illegible] spiritu. [illegible] huius vitæ [illegible] magis [illegible] bat quidem tempus ieiunii, [illegible] fraternæ charitatis: sciebat virtutis [illegible] & quamnam [illegible] & [illegible] tempore danda sit victoria. [illegible] aliud quoque narrare quo eius cognoscitur in diuinis perfectio. Ad eum cognatus ex patria venit [illegible], qui & vir erat & [illegible] facile princeps, ea quæ ei [illegible] erant abunde afferens. Is autem [illegible] quidem videre non est passus [illegible] autem admisit [illegible] erat enim id tempus definitum quo [illegible]. Cum autem eum H rogarent vt acciperet quæ allata fuerant, Per quot, inquit, monasteria transiistis, & quæ [illegible] ex his, eis ipsis impertiistis? Cum is autem [illegible] se nulli adeo [illegible] Abite, inquit, cum iis quæ attulistis. Nos, inquit, [illegible] horum egemus, nec si egeremus accipere [illegible]. Naturalis enim cogitationis, [illegible] humanæ [illegible] & [illegible] gerentes, hanc [illegible] nos [illegible] .Sicut [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ra. [illegible] cœleste [illegible] [illegible] [illegible] plurimæ [illegible] ipsius D[illegible] *reliquerit* [illegible] *inquit, patrem & ma-* *trem & fra*[illegible] *& vxorem & alios, non* [illegible] *me dignus.* Mat. 10. Si aut[illegible] [illegible] indignus [illegible] inquit,

& ra

A & tam accuratam exactaque vtitur perfe[illegible]one, clarum eſt eum fuiſſe digniſſimum. Ego præter hæc admiror quoque eius in diuinis decretis ſummam perfectionem. Abhorrebat enim Arii inſaniam, quæ à poteſtate imperatoris accendebatur illo tempore. Abominabatur etiam amentiam Apollinaris. Fortiter autem & ſtrenue decertabat aduerſus eos qui cum Sabellio ſentiebant, treſque hypoſtaſes ſeu perſonas in vnam cogebant. Valde quoque auerſabatur eos qui nominantur Euchitæ, qui in habitu monaſtico laborabant morbo Manichæorum. Erat autem adeo feruens eius zelus pro decretis eccleſiaſticis vt etiam aduerſus virum admirandum & diuinum, iuſtam pugnam ſuſceperit. Erat Abraames quidam ſenex in illa ſolitudine. [illegible]ir canis quidem pilis, ſed magis canis prudentia, omni virtute clarus, & vberes ſemper profundens lachrymas compunctionis. Is in principio à quadam inductus ſimplicitate, primum paſcha peragere ſuſtinuerat: ignorans quidem, vt eſt veriſimile, quæ de eo Niceæ à patribus conſtituta fuerant, antiquæ autem ſeruire malens conſuetudini. Multi autem alii laborabant eo tempore eadem quoque ignoratione. Sed magnus Marcianus, multis quidem ſæpe verbis v[illegible]s, conatus eſt ſenem Abraamen (ita enim eum appellabant qui in ea habitabant regione) vt cum eccleſia conſentiret, traducere. Cum autem vidiſſet non parere, aperte deſtitit cum ipſo communicare. Sed procedente tempore,

B ille quoque vir diuinus abiecta inſcitia, in feſto celebrando amplexus conſenſum eccleſiæ, vere pſallens cecinit *Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini*. Hoc

Pſal. 118. autem effectum eſt à magni Marciani doctrina. Et multi quidem vbique ædificabant oratoria. In Cyro quidem, eius ſororis filius Alypius. Zenobia autem quædam in Chalcide, quæ & genere erat clara, inſignis virtute, & magnas habebat diuitias. Alii quoque non pauci hoc faciebant, victoria parta illuſtrem illum athletam aperte contendentes. Hoc cum noſſet homo Dei, rogat admirabilem illum Euſebium, omni terrore plenum illi offe-

C rens iuſiurandum, vt corpus in illo loco deponeret, & nemo ſepulchrum dignoſceret præter duos qui ſimul habitabant familiariores, donec præteriiſſet magnus annorum numerus. Hoc autem iuſiurandum impleuit homo ille admirabilis. Poſtquam enim inſignis illius victoris venit finis, & chorus angelorum faciam illam & diuinam animam ad cœleſtes tranſtulit manſiones, non prius eius ſignificauit obitum, donec cum duobus ex familiarioribus facta foſſa, & corpore depoſito, complanauit terræ ſuperficiem: & quinquaginta annis vel pluribus expletis, cum innumerabiles concurrerent & corpus ferri acciperent, ignotum manſit ſepulchrum. Poſtquam autem vnumquodque ex prædictis oratoriis, vnum quidem apoſtolorum, alterum vero martyrum accepit reliquias, tunc demum princeps illius tabernaculi & doctrinæ heredes, cum duobus ante annis arcam conſtruxiſſent lapideam, in ea poſuerunt precioſi corporis reliquias, cum vnus oſtendiſſet ſepulchrum. Is enim ſolus ſupererat ex [illegible]is tribus. Cum illius autem fuiſſet virtutis æmulator Euſebius admirabilis, longo tempore corpus

D perpetuo affligebat. Nam cum centum & viginti ferri libras corpori haberet impoſitas, ſibi quoque impoſuit alias diuini Agapeti quinquaginta. Adiecit autem magni quoque Marciani alias octoginta. Habebat autem oratorium, lacum quendam in quo nulla aqua remanſerat. Tribus autem annis perpetuis hoc modo vitam tranſegit. Ad hæc autem dicenda ſum digreſſus, cum vellem oſtendere quot & quantarum rerum recte & ex virtute geſtarum auctor & pro[illegible] fuerit Marcianus. Huius autem philoſophiæ [illegible]ctam quoque percepit admirandus ille Baſilius, qui multis poſtea temporibus, apud Seleucobelum, eſt autem vel [illegible] Syriæ, monaſterium [illegible] habitaculum, & clarus quidem fuit in multis generibus virtutum, inſigniter autem fuit clarus in ea quæ Deo maxime eſt gratiſſima poſſeſſione charitatis, & in diuina [illegible] hoſpitalitatis. Quam multos autem hic quoque Deo exhibuerit operarios, citra pudorem, vt Apoſtolus dicam, verbum tractantes veritatis, quis facile enumerauerit? [illegible] alios in præſentia prætermittam, qui ſunt quidem laude digni, nimis autem prolixam redderent narrationem, huius vnius & [illegible]ius meminero. Fuit quidam qui ad eum veniebat, cum autem

E appellabant Sabinum, qui corpus conſumpſit laboribus innumerabilibus. Neque enim panis, neque obſonii fuit alicuius particeps: [illegible]ibus autem erat ei farina aqua madefacta. Conſueuerat autem is totum vnius menſis miſcere nutrimentum, vt ſitum contraheret, & tetrum odorem emitteret. Volebat autem hoc genere alimenti hebetare ſui corporis appetitiones, & efficere vt [illegible]eriore nutrimenti flacceſceret voluptas. Cum autem per ſe ſic degeret, ſi quis ex familiaribus ad eum acce[illegible]eret, ſimpliciter & citra diſcrimen veſcebatur iis quæ apponebantur. Tantam autem diuinitus gratiam acceperat, vt

F mulier quædam Antiochena nobilis, cuique & genus & opes ingentes faciebant ſpiritus, ad eum accurrerit, & ei ſupplicarit vt opem ferret filiæ quæ vexabatur à dæmone, inſomniis enim, inquiebat, vidi quendam iubentem vt huc accurrerem, & precibus præſidis monaſterii ſalutem filiæ procurarem. Dicebat ergo is qui reſponſa dabat, non ſolere præſidem loqui cum mulieribus. Cum autem inſtaret mulier, lachrymans, & eiulans, & grauiter vociferans, egreſſus quidem eſt præfectus monaſterii. Dicebat autem mulier non eſſe ipſum: ſi[illegible] ille autem alium ſibi oſtenſum ſubrubicundum, qui puſtulas quaſdam habebat in genis. Vbi autem cognouerunt eum qui quærebatur, erat autem is tertius monaſterii, non primus: eum perſuaſum adduxerunt ad mulierem. Protinus autem [illegible] laquidem agnouit faciem [illegible]mal[illegible] autem dæmon vociferans reliquit puellam. Hæc præclara fecerunt firmora magni Marciani diſcipuli. Tales vbique plantas plantauit plantator optimus. Ego autem huic narrationi rurſus finem [illegible]ponens, rogo & quæſo vt per horum omnium interceſſionem diuinum conſequar auxilium.

EVSEBIVS.

G QVales quidem Deo obtulerit fructus deſertum ſterile, nempe pulchros & maturos, & ei qui plantauit gratos, & iis qui ſapiunt hominibus charos & maxime expetendos, oſtendimus in iis quæ iam ſcriptæ ſunt narrationibus. Ne quis autem exiſtimet virtutem eſſe loco circumſcriptam, & ſolam ſolitudinem eſſe aptam ad tales ferendos redditus, age tranſeamus deinceps oratione ad terram quæ habitatur, & oſtendamus ad parandam philoſophiam eam minime eſſe impedimento. Eſt mons [illegible], qui Antiochiæ quidem ſitus eſt ad orientem: BerrhϾ autem ad occidentem, omnes autem montes prope ſe ſitos ſuperat: in ſummo autem cacumine imitatur figuram coni [illegible], ab altitudine autem accepit denominationem. K[illegible] enim, id eſt, verticem, eum ſolent appellare accolæ. Olim in eius ſummo vertice erat templum dæmonum, quod apud vicinos in magno erat honore. Subtus autem ad meridiem patet campus, ſinus præ ſe ferens figuram, qui vtrinque coercetur vlmis non admodum altis. Pertinent autem eæ vſque ad viam qua

H equitatur, quæ vtrinque à meridie ad ſeptentrionem ſectæ ſunt, ſemitas excipientes. In eo autem ſunt conſtructæ villæ & magnæ & paruæ, continentes iis qui ſunt vtrinque muneribus. Propter ipſas autem excelſi montis oras, eſt quidam vicus maximus & populo frequentiſſimus: vocabulo autem regionis eum vocant Teledam. In ſuperiori autem parte [illegible] montis, eſt quidam ſaltus non admodum accliuis, ſed qui modice inclinatus, ſpectans ad illum campum & ventum auſtrum. In eo, philoſophiæ [illegible]aſium extruxit quidam Ammianus, vir qui cum multis quidem aliis virtutibus eſſet clarus, tum ſumma modeſtia ſuperabat alios. Hoc autem ſatis eſt argumenti. Etenim cum ad doctrinam non ſolum ſuis ſodalibus, ſed vel bis totidem aliis poſſet ſufficere, ſæpe ad magnum accurrebat Euſebium, rogans & ſupplicans vt is eſſe vellet adiutor, pædotriba, & magiſter eius palæſtræ quam fundauerat. Aberat autem vigintiquinque ſtadus,

IV. Huius Euſebii meminit idē Theodoretus in quarto libro hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

φροντιστήριον.

A dum quidam valde paruo tabernaculo, & quod nec te- nestras quidem haberet inclusus. Eum autem ad hanc virtutem deduxit Marcianus, eius quidem patruus, fidelis autem Dei famulus. Sufficit enim hoc dicere, cum etiam magnum Moysem hoc cognomine honorarit Dominus. Hic Marcianus cum diuinum gustasset amorem, noluit ſolus frui bonis, ſed multos etiam fecit alios in amore ſocios. Venatus eſt autem & magnum Euſebium, & eius fratrem qui in vita vere quoque erat frater. Non exiſtimauit enim rationi eſſe conſentaneum, vt eos quidem qui ad eum nihil attinebant venaretur ad virtutem, fratres autem non itidem. Hos ergo ambos cum in parua incluſiſſet domuncula, eos euangelicam vitæ docebat rationem. Sed fratrem quidem morbus inuadens, illum curſum interrupit: morbum mors autem eſt conſecuta. Nam cum paucis diebus vixiſſet poſtquã illinc eſt egreſſus, vitæ finem accepit. Permanſit autem magnus Euſebius toto tempore vitæ patrui, neque cum vllo loquens, neq; lucem intuens, ſed perpetuo incluſus: & poſt illius mortem hanc vitam eſt amplexus, donec admirabilis il- B le Ammianus, ei multis delinito precibus perſuaſit. Dic enim mihi, ad eum dicebat, ô optime, Cuinam placere exiſtimans, laborioſam hanc ſordidamq; & ſquallidam vitam es perſecutus? Cum autem, vt par eſt, is reſpondiſſet, Deo qui eſt virtutis legiſlator & magiſter. Quoniã ergo eum amas, inquit Ammianus, ego tibi modum oſtendam, per quem & amorem magis accendes, & ei quẽ amas ſeruies. Nam quod omnis tua cura & induſtria in teipſum conuertatur, non effugiet, vt ſentio, crimen nimii in teipſum amoris. Lex enim diuina iubet *proximum amari vt teipſum*. Multos autem ... ſumere participes, hoc eſt proprium veri muneris charitatis. Hanc autem diuinus Paulus appellauit *legis plenitudinem*. Ruſus quo-
Rom. 13. que clamat. *Tota lex & prophetæ in hoc ſermone in ſummam re-*
Galat. 5. *diguntur, nempe, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Porro autem Dominus quoque in ſacris euangeliis, Petro qui
Ioann. 21. confeſſus eſt eũ amare plus aliis, præcepit *paſcere oues ſuas.* Eos autem qui hoc non fecerunt reprehendens, clamat
Ezech. 34. per prophetam. *ô paſtores, Num ſeipſos paſtores paſcunt, non oues?* Et ideo magnum quoque Eliam qui hanc vitam perſequebatur, iuſſit verſari in medio impiorum: & ſecundum Eliam, tantopere celebratum Ioannem, qui ample- C ctebatur ſolitudinem, tranſmiſit ad ripas Iordanis, illic baptizare iubens & prædicare. Quoniam ergo tu quoq; es Dei qui te fecit ... amator, multos quoque tecum ... effice amatores. Hoc enim eſt valde gratum communi Domino, propterea Ezechielem quoque appellauit *ſpeculatorem*, ... pec... iuſſit ... & Ionam iuſſit currere Niniuẽ: & nolentem ... in vinculis. Cum hæc diceret & ſimilia, diuinum virum manſuefecit, & voluntario illo effoſſo carcere, eduxit & abduxit, & ſuorum ſodalium ei ... tradidit. Ego autem ne... vtrum plus admirer, huiuſne moderationem, an alius obedientiam, & quod ab eo ſit perſuaſus. Is enim fugiebat principatum, & magis volebat eſſe ex iis qui parebant vt qui præfecturæ formidaret periculum. Et magnus Euſebius auerſabatur quidem cum pluribus conuerſationem, ceſſit tamen, & captus ... tibus charitatis, ſuſcepit curam gregis, & duxit chorum, non multis ver- D bis opus habens ad docendum. Sufficiebat enim vel ſolus aſpectus, vt vel longe tardiſſimum celerem efficeret ad curſum virtutis. Dicunt autem qui viderũt. eum ſemper habuiſſe grauem vultum, & qui poterat timorem afferre ſpectantibus. Cibum autem ipſe quidem capiebat tertio & quarto quoque die. Iis autem qui ſecum habitabant iubebat veſci alternis diebus. Præcipiebat autem cum Deo aſſidue colloqui, & nullum tempus relinquere vacuum ab hac operatione: ſed communiter quidem præfiniita exequi officia, partes autem diei quæ inter hæc intercedunt, vnumquemque per ſe, vel ſub aliqua vmbra arboris, vel propter petram aliquam, vel vbicumque quieſceret aliquis, vel ſtantem, vel humi iacentem, rogare Dominum, & petere ſalutem. Ita autem vnamquamque ex partibus corporis edocuit virtutem, vt illa faceret quæ ſola permitteret ratio. Vt autem hoc reddam ma-

nifeſtum omnibus, memoriam ... E tationis. Sedebat ſuper quandam petram ipſe & Ammianus ille admirabilis ... & diuinorum euangeliorum hiſtoriam, alter quidem legebat, alter vero eorum quæ erant obſcuriora explicabat ſententiam. Cum autem quidam agricolæ in ſubiecto campo terram colerent, ad hanc contemplationẽ magnus tractus eſt Euſebius. Cum autem diuinus Ammianus legiſſet locum euangelicum, ... autem interpretationem, iuſſit magnus Euſebius vt repeteret lectionem. Cum is autem dixiſſet, Is qui arant forte delectatus, minime exaudiſti, vt eſt veriſimile: ſuis deinceps oculis legem tulit, vt neque campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœleſti pulchritudine, & choro aſtrorum aſpectu fruerentur: ſed anguſtiſſima vtens ſemita, cuius menſuram aiunt fuiſſe vnius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non eſt paſſus. Dicunt autem eum pluſquam quadraginta annis vixiſſe poſt hanc legem. Vt autem cum animi ſui ſententia ad hæc quoque cum traheret aliqua neceſſitas, F cum lumbos zona ferrea alligaſſet, & grauiſſimum collare collo impoſuiſſet aliquo alio ferro coniunxit zonam cum ... quod erat collo impoſitum: vt hoc modo inclinatus cogeretur aſſidue in terram deſpicere. Has ipſe de ſe exegit pœnas: quod ... contemplatus agricolas. Hoc autem & multi quidem alii me docuerunt ex iis qui illũ nouerunt, & res eius optime ſciuerunt, narrauit autem ſenex quoque magnus Acacius, cuius prius quoque meminimus in aliis narrationibus. Dixit ... quoque aliquando interrogaſſe eum ... vidiſſe ... Quamnam capiens vtilitatem, neque cœlum ... natur aſpicere, neque campum illum ſubiectum ... templari: neque ex anguſta illa via egredi ... eum autem dixiſſe ſe hæc moliri aduerſus maligni dæmonis machinationes. Nam ne, inquit, de magnis bellum gerat, ... nans auferre temperantiam & iuſtitiam, & iram ... & cupiditatem accendens, & vt faſtu efferatur & ſuperbia intumeſcam efficiens, & quæcunque aduerſus eam ma- chinatur animam, conor hoſtem ad hæc parua traducere in quibus etiam ſi vicerit, non magnum afferet detrimentum: & ſi victus fuerit, euadit magis ridiculus, vt qui ne in paruis quidem poſſit euadere ſuperior. Quoniam G ergo nunc hoc bellum minus periculoſum, non valde enim ſentitur quin his damni aliquid accipit. Quod enim damnum eſt vel videre campum, vel in cœlum oculos attollere? ad hoc me genus pugnæ tranſtuli. In hac enim me nec ferire poteſt nec perimere. Non ſunt enim hæc iacula lethifera, vt quæ ... ferreis careant aculeis. Hæc ſe audiuiſſe dixit magnus Acacius, eumque ſe admiratum eſſe ſapientiam, virtutemque bellicam & experientiam. Quamobrem hoc quoque ... abat eis qui talia di... ſe- ... iebant, vt & admirabile & dignum quod mandetur memoriæ. Hæc eius gloria cum in partes omnes vndique peruaderet, ad ſe attraxit omnes virtutis amatores. Venerunt autem diuiniſſimi quoque Iuliani ſenis, cuius prius perſecuti ſumus narrationem, qui optimi gregi erant perfecti. Poſtquam enim vir ille diuinus, finẽ vitæ accepit, migrauit ad vitam ſuperiam, & magnum Aſterium ... Euſebium, melius eſſe rati recte regi quam regere H & præeſſe. Iacobum ..., cuius prius quoque iam meminimus, cum ſummam ... eius oſtendi virtutem, nunc quoque eiuſdem argumentum oſtendimus ſummæ eius philoſophiæ. Poſtquam ille diuinus hinc excedens Euſebius, iuſſit ... præeſſe gregi & recuſans curationem, non perſuaſit ... pientibus eum hanc ... ſuſcipere, abiit ad alium gregem, malens paſci quã paſcere, & cum plurimo tempore ſuperuixiſſet, hanc vitam ſic finiit. Suſcepit itaque illam præfecturam Agrippa, vir qui & multis aliis ornatus erat bonis, precipue autem puritate animæ: per quã & diuinæ pulchritudinis viſionem aſſidue apprehendens, & ... amoris igne accenſus, irrigabat genas perpetuis lachrymis. Cum is aũt longo tempore electum ... & diuinũ gregẽ recte paniſſet, deinde è vita exceſſiſſet, Dauides ille diuinus, cuius aſpectu mihi quoq; frui contigit, ſuſcepit præfecturam: vir qui re vera, ex diuini apoſtoli ſententia ... mortificauerat membra quæ ſunt ſuper terram. Tantum

ei n

A enim fructum ceperat e doctrina magni Euſebii vt quadraginta quinque annos egerit in illo monaſterio abſque ira autem & excandeſcentia toto hoc tempore vixerit. Neque enim poſt ſuſceptam præfecturam vidit eum aliquis ſuperatum ab hac animi perturbatione, idque cum, vt eſt veriſimile, eſſent innumerabilia quæ cogerent. Centum enim & quinquaginta viri paſcebantur ab illius dextera aliqui quidem ſumma & excellenti virtute, & eam quæ eſt in cœlo viuendi rationem imitantes, alii vero qui pennas tunc primum producebant, & terram tranſilire & ſuperuolare docebantur. Et tamen cum tot eſſent qui diuina docebantur, & aliquid vt eſt veriſimile, delinquerent, neque enim facile fieri poteſt, vt qui modo venitat, recte ſe gerat in omnibus, manſit immobilis ille diuinus tanquam incorporeus, nulla eum occaſione ad iram excitante. Hoc enim non ſolum accepi ex auditione, ſed etiam ex experientia. Nam cum aliquando deſideraſſem videre illum gregem, acceſſi habens etiam alios ſocios peregrinationis, qui eandem quam ego vitam amplectebantur. Toto ergo tempore
B hebdomadæ apud illum virum diuinum degentes, vidimus eius vultum nullam accipere mutationem, neque nunc quidem hilaritate diffundi, nunc vero triſtitia contrahi. Oculos quoque ſimiliter, non aliquando quidem truces ac toruos, nunc vero lætos: ſed in eodem ſemper honeſti decorique tenore permanere. Hi autem ſufficiunt ad arguendum animi tranquillitatem. Sed veriſimile eſt exiſtimaturum quempiam eum talem eſſe viſum, quod nulla eum moueret cauſa. Quamobrem neceſſe habeo eiuſmodi quid narrare quod accidit, cum nos illic eſſemus. Sederat apud nos vir ille diuinus de philoſophia agitans rationes, & quærens id quod eſt ſummum euangelicæ vitę inſtitutionis. Cum autem intercesſiſſent eiuſmodi ſermones, Publius quidam, genere quidem Romanus, moribus autem ipſe quoque admirandus, & ſacerdotii honore præditus, & illius præfecturæ ſecundas partes obtinens, ad nos venit aduerſus diuinum Dauidem vociferans, & commune damnum illam nomi-
C nans lenitatem: & omnibus perniciem afferre dicens eius manſuetudinem, & amentiam, non modeſtiam, ſummam illam vocans philoſophiam. Ille autem habens animam veluti adamantinam, accipiebat quidem rationes, non pungebatur autem ab iis quæ ſua natura ſolent pungere: vultum itaque non mutauit, neque ſermonem inſtitutum dimiſit, ſed cum leni voce & verbis ſerenitatem animæ ſignificantibus, illum ſenem dimiſit: rogans eum vt eorum quę vellet curam gereret. Ego autem cum his qui ad nos venerunt loquor, vt vides, exiſtimans neceſſarium eſſe hoc oſtendere. Quomodo oſtenderet quis melius animi lenitatem? Eum enim cui illa credita erat præfectura, talem accepiſſe contumeliam ab eo qui tenebat ſecundas partes præſentibus maxime hoſpitibus, & maledictum audientibus, & nullam iræ ſubiiſſe tempeſtatem & perturbationem, quam non magni & excelſi animi virtutem ſuperat & fortitudinem. Ac diuinus quidem Apoſtolus conſiderans humanæ naturæ imbecillitatem, eam quam fert legem, naturæ metiens, *Iraſcimini, inquit, & nolite peccare. Sol non occidat ſuper iracundiam*
Pſal. 4. D *veſtram.* Nam cum iræ quidem motus voluit eſſe naturæ, non noſtri arbitrii, noluit lege ea decernere quæ eſſent laborioſa, & forte etiam eiuſmodi vt fieri non poſſent. ſed motui naturę & iræ tempeſtati menſuram præfinit, diem iubens rationi vt eam compeſcat & tanquam freno reprimat, & non concedat progredi vltra terminos. Vir autem hic diuinus vltra leges quæ latæ ſunt decertauit, & ſepta tranſiliit: non vſque ad veſperam iræ vt moueretur concedens, ſed nec vt moueatur quidem omnino permittens. Talem fructum accepit is ex magni Euſebii conſuetudine. Vidimus nos quoque alios in illo tugurio qui huius philoſophiæ amatores forte & æmulatores: alios quidem in flore corporis, alios vero etiam in proſunda ſenectute. Nam cum plus quam nonaginta annis vixiſſent homines, laborioſam vitam noluerunt relinquere, ſed inſignes fuere obeuntes labores iuuentutis, noctu quidem & interdiu Deum laudantes, & ſa-

E ciat la oſticia per [illegible] poſt duos autem dies vi[illegible]bus illis cibys vescentes. Vt nos autem prætermittam, qui non ſunt quidem digni qui ſileantur, ſed vel maxime laudentur & celebrentur: ſed ne ſit prolixior quam par ſit narratio, in diuino illo loco fuit quidam, eum autem Abbatem nominant qui ex Iſmaelitide quidem radice germinauit, non fuit autem eiectus à domo Abrahæ, vt is a quo genus duxerat, ſed paternæ hæreditatis fuit cum Iſaac particeps, vel potius ipſum rapuit regnum cœlorum. Is Monaſticæ huius exercitationis protinus attigit inſtitutionem apud quendam qui tunc habitabat ſolitudinem, qui eos optime exercebat: erat autem ei nomē Marolas. Poſt hæc autem ille quoque alius præeſſe deſiſtens, ad hunc cum Abbate venit gregem: nec paruo vixit tempore, ſed cum præclare decertaſſet, & inſignis euaſiſſet, exceſſit ex hac vita. Hic autem illic quidem fuit continuos triginta & octo annos: ita autem deſiderabat laborare, vt qui modo laborare cœpiſſet. Nam in ho-
F diernum vſque diem pedes nunquam texit calceis. Cum eſt autem frigus, in vmbra ſedens, in æſtu ſolem ſuſcipit, & tanquam auram zephyri, quæ ex eo procedit flammam excipit. Toto autem hoc tempore, aquam potare non paſſus eſt: non illa comedens quæ iis exhibentur, qui ad non bibendum ſe exercent: ſolent enim ii vti cibis humidioribus. ſed iis vtens cibis quibus alii. Verum pauca comedens & quæ modicas ei vires afferunt, exiſtimat vſum aquæ ſuperuacaneum. Graui autem ferro lumbos ſuccinctus, raro quidem ſedet, noctu autem, & maiori parte diei vel ſtans vel flectens genua, offert Domino officium precationis: vſu autē accubitus ſe omnino priuauit. Nemo enim in hodiernum vſque diem eū vidit cubantem. Quinetiam cum eſt chori antiſtes Coryphæus, & ei contingit vt præſit, totum hunc laborem fert prompto & alacri animo, ſe iis qui eius parent imperio præbens exemplar philoſophiæ. Tales victoria
G inſignes decertatores, diuinus Euſebius, horum certaminum pædotriba & exercitator, exhibuit Domino: & cum alios quoque plurimos tales feciſſet, eos tranſmiſit doctores ad alias palæſtras, qui totum illum ſacrum montem diuinis his pratis & ſuauem emittentibus odorem impleuere: Nam cum ad Orientem ab initio fuiſſet huius exercitationis monaſticæ tugurium, licet videre eius philoſophiæ fœtus ad Occidentem & Meridiem, veluti quaſdam ſtellas circa lunam choros ducentes: & alios quidem Græca, alios vero eius in qua habitant regionis voce, laudantes creatorem. Sed enim id aggredior quod fieri non poteſt, cupiens omnia perſequi quæ a diuina illa anima recte geſta fuere. Huic ergo narrationi finis eſt imponendus, & ad aliam conuertenda eſt oratio, & rurſus eſt addenda quæ illinc capitur vtilitas. cum horum magnorum virorum benedictionis rogauerimus vt ſimus participes.

PVBLIVS.

H EOdem tempore fuit quidam Publius, & propter formam ſpectatu dignus, & anima præditus quæ formæ conueniebat, vel potius eam oſtendens corpore magis admirabilem. Is ex ſenatorio quidem ordine ducens originem, natus autem ex ciuitate apud quam Xerxes ille, cuius vbique eſt fama tam celebris, in Græciam bellum gerens, & volens exercitu fluuium Euphratem tranſmittere, nauium congregata multitudine, iiſdem inter ſe coniunctis, & hoc modo ſuper fluuium ponte conſtructo locum zeugma, id eſt coniunctarum appellauit, & ciuitatem ex re denominauit. Ex ea ortus & ex tali genere procreatus, altum locum occupat, qui diſtabat ab vrbe non plus quam triginta ſtadiis. In eo cum quandam paruam extruxiſſet domunculam, omnia quidem vendidit quæ à patre acceperat, domum, inquam, & poſſeſſiones, & greges, & veſtes, vaſaque argentea & ænea, & quidquid erat cum his aliud. Et cum ex lege diuina ea diuiſiſſet iis quibus oportebat, & ab omni cura terrena liberaſſet, illam vnam curam ſuſcepit pro omnibus, nempe vt ei ſeruiret qui eum vocauerat: eamque animo per-

V
Huius meminit Theodoretus 4. hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

A [illegible] n ctu [illegible] p [illegible] ns q[illegible] eam [illegible] Ea [illegible] aut [illegible] labo[illegible] re- [illegible] ne, amplior que & [illegible] uadebat in [illegible] dulcis & voluptate plenu[illegible], [illegible] pro[illegible]ul [illegible] [illegible] tatem. Nemo enim eum vnquam [illegible] idet qui [illegible] vel minima parte diei, ſed pſalmodiam qui[illegible] d[illegible], orationem vero pſalmodia, [illegible]troque a[illegible] [illegible] bat diuinorum eloquio[illegible]um lectu. Deinde cur[illegible] ho[illegible]ſpitum venientum. Deinde ſiebat aliquid ex o[illegible] peribu[illegible] [illegible] cellaria. In his vitæ itering ediens, & iis qui imitari volebant exemplar virtutis propoſitus, velut quædam auis corona, multos ſui generis in hæc tetra co[illegible] egi[illegible] [illegible]utaria. Cæterum ab initio quidem nullum habe[illegible] re p[illegible] eſt qui ſecum habitaret. ſed paruas domuncu[illegible] la[illegible] [illegible] bus vicinas ædificans, vnumquemque ex iis qui [illegible] ueniebant, iubebat per ſe degere domun[illegible] illas ſæpe [illegible] ens, & perſcrutans, nunquid præter vſum habeant [illegible] tum. Aiunt autem eum quoque accedentem ad trutinam, panis menſuram diligenter perpendiſſe, & ſi

B quando inueniſſet plus quam eſſet definitum, ægre [illegible] tuliſſe, & eos qui hoc faciebant, Helluones [illegible] llaſſe. Iubebat enim neque comedentes, neque b[illegible] ntes expectare ſatietatem: ſe[illegible] tantum capere quantum ſatis [illegible] ad tuendam vitam [illegible] potis. Si quando autem [illegible] etiam farinam ex petra furfure, eos qui hoc feciſſ[illegible] petebat maledictis, [illegible]t qui Sybariticis fruerentur deli[illegible] tiis. Porro autem noctu quoque ex improuiſo veniens ad oſtiu[illegible] vniuſcuiuſque, ſi aliquem quidem in [illegible] vigilantem & Deum laudantem, recedebat [illegible]. Si quem a [illegible] ſomn[illegible] [illegible], inaou quid[illegible] [illegible] pulſabat oſtium, lingua aut[illegible] in eum qui iaceo[illegible] [illegible] batur, [illegible] qui corpus plu[illegible] [illegible] oporteret curare. Hunc eius laborem [illegible] con[illegible] [illegible] aliqui qui erant eiuſdem [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] lerunt vt omnibus vnum ædificar[illegible] tabernaculum [illegible] in quo [illegible] ſi exactius & a[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] victuros, eumque for[illegible] liberam [illegible] magna [illegible] [illegible]tudin[illegible] Probauit conſilium vt ſapientiſſimus [illegible] cum [illegible] ſimul coe[illegible] giſſe, & paruas [illegible] las diru[illegible] [illegible], iis autem qui erant congreg[illegible] vnam ædificaſ[illegible] [illegible] [illegible] viuerent & ſe inuicem incitarent [illegible]

C imitarentur manſuetudine [illegible] ille vero [illegible] huius zelo temp[illegible] [illegible] communicans vigilias, acciperet ieiuniu diſciplinam. Sic [illegible] mutem id quod [illegible] mentis [illegible] [illegible] ſimam [illegible] mus vit[illegible]. Quemod[illegible] enim in foris [illegible] aliis quide[illegible] vendit p[illegible] [illegible] habet ve[illegible] ſi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo op[illegible] [illegible] [illegible] eun [illegible] [illegible] veſtem præ ea accip[illegible] calceus. Qui autem [illegible] ſolus vendit panem [illegible] oportet in[illegible] [illegible] petit [illegible] [illegible] Cum qui [illegible] eundem linguæ [illegible] exercent [illegible], & Græc[illegible] voce Deum laudarem, huius [illegible] [illegible] quoque cepit [illegible] qui lingua [illegible] bant [illegible] regionis: & conc[illegible] tentes [illegible] [illegible] ſupplicarunt ve[illegible] [illegible] quoque in eorum gregem ad[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ædu[illegible] trina p[illegible] [illegible]. Conceſſit autem quod poſtulabat lege[illegible] [illegible] Dom[illegible] [illegible] [illegible]

D tem, *Laudate omnes gentes* [illegible] habitaculum ædificat [illegible], eos [illegible] [illegible] quo dam templo conſtr[illegible] in quo [illegible] & hos & illos conuenire, incipie[illegible] [illegible] & [illegible]: vt veſpertinos & matutinos hymnos Deo ſimul [illegible] ferre [illegible] duas quidem diuiſi partes, & ſinguli ſua voce vtentes, ex ſucceſſione autem canticu emittentes. Permanet autem [illegible] hodiernum vſque diem forma [illegible] inſt[illegible] & [illegible] qui tem pus, quod hæc & talia [illegible] tare vehementer contendit: nec [illegible] qui illius ſucceſſer[illegible] [illegible] vt ex [illegible] ab [illegible] compoſitis aliquid euerteret, ita [illegible] [illegible] [illegible] cum non duo veſtre[illegible], ſed plu[illegible] [illegible] præfecturam. Cum [illegible] [illegible] [illegible] impleſſ[illegible] & [illegible] hac vita exceſſiſſet, & ad illam omni moleſtia vacuam [illegible] igraſſet, Theotecnus qui Græcæ linguæ: A[illegible] mus vero Syriæ præfecturam accepere, qui v[illegible] [illegible]

virtutis fuerent quædam anim atæ ſtatuæ & [illegible] nes. Neque enim [illegible] qui [illegible] conue[illegible] bant, neque [illegible] qui extrinſecus adueniebant conceſſerunt mortis ill[illegible] vllum habere ſenſum, vt [illegible] vitæ inſtitutis ipſos expreſſa oſtenderent [illegible]. Sed diuinus quidem Theotecnus cum non diu vixiſſet, tradidit Theodo[illegible] præfecturam, Aphthonius autem gregis curam gerens, & iam latis legibus regens permanſit diutiſſime. His autem Theodotus ex Armenia oriundus, cum exercitationis monaſticæ illum vidiſſet ordinem, primum quidem [illegible] rat in numero eorum qui magni [illegible] aiebant gubernatu [illegible] Theo tecnu. Poſtquam autem, vt dixi, ille quidem exceſſit, ipſe vero accepit præfecturam, eam tot bonis exornauit, vt fama ſua priores propemodum obſcuraret. Sic enim eum diuinum affecit deſiderium, eumque tot & talibus conſauciauit iaculis, vt noctu & interdiu effunderet lachrymas compunctionis. Erat autem ſpiritali tanta plenus gratia, vt eo quidem precante, ſilerent quidem omnes qui aderant, ſolum autem illa ſacra verba audirent, [illegible] illam auditionem p[illegible]ane ducente bonam precationem. Quis e-

F nim fuiſſet adeo adamantinus, vt illis verbis tam [illegible] & germane prolatis, non demulceretur anima, [illegible] d[illegible] emolliret & inobedientiam, & ad De[illegible] ſeruitudum [illegible] adduceret? Cum ſic opes augeret quotidie, & ſacros oſtenderet theſauros talibus bonis plenos, poſtquam viginti quinque annis gregem pauiſſe, ad[illegible] ductus eſt ad p[illegible] [illegible], [illegible] in bona ed[illegible] [illegible] nect[illegible] [illegible] tradit[illegible] habens Theotecno, qui [illegible] rat quidem g[illegible] [illegible], [illegible] autem moribus. Iam vero di[illegible] [illegible] Aphthonius, cum plus quam quadraginta annis cho[illegible] præfu[illegible], [illegible] dein accepit pontificalem. Nec eis enim mutauit mona[illegible] [illegible]um, nec tunicam [illegible] textam ex pe[illegible] [illegible] captatum [illegible] lem quoque cibis veſcebatur q[illegible] ibus ante quam fieret A[illegible] s. Quin etia[illegible] quamuis hanc accep[illegible] [illegible] curationem, [illegible] curam gerebat [illegible] gregis, ubi multos dies verſan[illegible]. & [illegible] quidem [illegible] [illegible] eorum lites qui inter ſe dep[illegible] abant [illegible] nunc [illegible] [illegible] qui erant aliqua affecti iniuria: [illegible] [illegible] [illegible] diuinam porrigens admi[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] bat autem [illegible] numquodque horum, [illegible]

G [illegible] pannos con[illegible]ueos, vel lentem [illegible] purgans [illegible] [illegible] abluens, vel aliquid [illegible] [illegible], ex iis quæ ſunt eiuſmodi. Cum ſic autem & Pontificatum orna[illegible] [illegible] [illegible] auxiſſet, ad diuinum p[illegible] peruenit cum ſuis oneribus. Et quid opus eſt dicere de Theotecno, & qui illum ſecutus eſt Gregorio, quorum ille quidem [illegible] [illegible] [illegible] virtutis [illegible]. & cum maiorum ſuorum ex[illegible] gloria: hic vero adhuc in ho[illegible] [illegible] laborat in profunda ſenectute, per[illegible] de [illegible] in florenti ætate. [illegible] enim viris fru[illegible] ctu[illegible] perpetuo [illegible] & [illegible] quidem vel viris pa[illegible] [illegible] [illegible] neque [illegible]. Sic enim [illegible] magnus conſtituit Pub[illegible] [illegible] autem vltima [illegible] [illegible] tempore Pentecoſtes, rurſus [illegible] lam eius eſſe participes. Hæc didici de magno Publio, quæ partim [illegible] audita accepi, partim vero ab ipſis eius quos vidi diſcipulis, in quibus agnoui præceptorem, & per Athletas didic[illegible] [illegible] [illegible] quam igitur

H eſſe arbitratus, & ho[illegible] m[illegible] [illegible] dare [illegible], iis qui [illegible] notabant propoſitus narrationem. vt & ipſi vt[illegible] tatem hinc a[illegible] [illegible] procurans, & memoriæ hinc mihi quæſtum parans. Audi enim Dominum dicentem, *Quicunque me confitebitur coram hominibus, [illegible] quoque eum confitebor coram patre meo qui eſt in cælis.* & plane [illegible] quod ſi eorum me[illegible] [illegible] fece[illegible] [illegible] [illegible], futurum [illegible] quoque mei meminerint apud Deum vniuerſorum.

SYMEONES [illegible]ISCVS.

V. [illegible] The[illegible] [illegible]

SYmeonem autem ſenem ſi quis de induſtria præterm[illegible]iſerit, & illius philoſophiæ memoriam mandarit obliuioni inuitiæ & inuidiæ merito accuſari poterit, [illegible] qui neque velit laudare ea quæ ſunt laude digna, nec iis qui vo[illegible] imitari ea propon[illegible] quæ ſunt maxime expeten-

A ſa. Ego autem nunc a [illegible], [illegible] eum proſequi cupiens, narrabo eius vitæ [illegible] enim longiſſimo tempore perpetuo vitam amp[illegible] ſolitariam: & in parua quadam ſpelunca vitam agens nulla humana ſiue[illegible]batur an[illegible]ma, ſolus enim viuere [illegible]ſta tuerat: ſed cum Deo vniuerſorum loquebatur aſſiduè. Herbas autem eſculentas ſibi parabat cibum. Ea in re eius labor conſumebatur. A ſuperis autem tam copioſa donatus erat gratia, vt vel fortiſſimis & audaciſſimis imperaret beſtiis. Idque non ſolis piis ſed etiam incredulis Iudæis euaſit manifeſtum. Nam cum propter aliquod eorum negotium, peregre proficiſcerentur ad aliquod caſtellum quod [illegible]rum erat extra eam, quæ à noſtri imperii hominibus habitatur regionem, ortus autem eſſet imber vehemens & ingruiſſet tempeſtas, à via quidem aberrarunt, vt qui anteriora videre non poſſent, errabant autem per ſolitudinem, nec [illegible]icum, nec antrum, nec viatorem aliquem inuenientes. Cum autem in medio continente non ſecus vndis iactarentur, quam ii qui nauigant in mediis fluctibus, diuini Symeonis antrum,
B veluti quendam portum, animaduertere: ſordidumque & ſquallidum hominem aſpexere, & quendam exiguum ex pelle caprina contextum pannum habentem ſuper humeros. Ille autem ſimul ac vidit, eos ſalutauit, erat enim affabilis, & eos rogauit cauſam aduentus. Poſtquam autem narrarunt quod euenerat, & rogarunt vt eos doceret viam quæ ducit ad caſtellum, Manete, inquit, ſtatim vobis dabo duces qui oſtendent viam quam deſideratis. Atque ii quidem tunc parebant & quieſcebant. Ipſis autem ſedentibus venere duo leones, non torue & ferociter intuentes, ſed veluti cuidam domino blandientes, & ſeruitutem ſignificantes. His annuens, iuſſit vt hoſpites ducerent, & ad viam, à qua aberrarant, reducerent. Nemo autem exiſtimet fabuloſam eſſe narrationem, cum communes veritatis hoſtes habeat ferentes veritati teſtimonium. Ipſi enim [illegible]onſecuti beneficium, hoc perpetuo cecinerunt: hocque mihi hic magnus narrauit Iacobus, dicens ſe affuiſſe, cum hoc beato Maroni narrarent miraculum. Qui ergo non credit Iudæis de Chriſtianorum miraculis ferentibus teſtimonium, quomodo non merito vocabitur Iudæis infi-
C delior? ſiquidem illi, etiamſi in nos ſint infeſto animo, vincuntur tamen, & ceduntur radiis veritatis: hi autem cum exiſtimentur beneuoli, & fidei ſocii, ne inimicis quidem credunt virtutem gratiæ teſtantibus. Cum autem vir ille diuinus talibus miraculis euaſiſſet inſignis & multos attraxiſſet ex vicinis barbaris, illam autem habitant ſolitudinem qui de Iſmaele generis auctore glorianrur, quietis amans, neceſſe habuit ſpeluncam relinquere. Et cum multum viæ confeciſſet, peruenit ad montem qui Amanus dicitur. Idque quod [illegible]lim erat refertum inſania multorum deorum cultus, multis iiſque omnis generis excoluit miraculis, pietatemque ac veram religionem quæ nunc in eo exercetur plantauit. Sed omnia quidem narrare valde eſſe [illegible]boriosum, & fortaſſe id à me præſtari minime poſſet. Cum itaque [illegible]nius mentionem fecero, & veluti quandam for-
D mam characteremque Apoſtolici & Prophetici miraculi adiecero, relinquam deinceps cogitandum lectoribus [illegible]ianam gratiæ virtutem acceperit. Aeſtas erat, & meſſis, & fereba[illegible]tur manipuli in areas. Vir autem quidam qui non erat ſuis iuſtis contentus laboribus, ſed aliena concupiſcebat, proximi quidem aliquot ſuſtulerat manipulos, per hæc autem conabatur ſuum augere cumulum: ſed ſtatim in eius furtum diuina lata eſt ſententia: cecidit ful[illegible]men, & exuſta eſt area. Miſer autem ille ad Dei hominem acceſſit, qui non procul à vico fixerat tabernaculum: & quæ ſibi quidem acciderat, narrabat calamitatem, furtum autem celare conabatur. Poſtquam autem vera dicere iuſſus, eſt furtum confeſſus: coegit enim caſus vel ſeipſum accuſare, iuſſit vir ille diuinus, vt eu[illegible]endo iniuriam, faceret vt liberaretur à pœna. Nam ſi tu, inquit, illos ſolueris manipulos, extinguetur [illegible]e ignis immiſſus diuinitus. [illegible] licebat ergo videre il[illegible]m currentem, & ſpicas furto ſurreptas ei cui

E [illegible] qu[illegible] igne extinctam, [illegible] [illegible]ſſione. Hoc non incolas [illegible] ſed etiam [illegible] tam [illegible]ciuitatem, An[illegible] in eius ditione hoc prædium [illegible] & v[illegible] quidem petere vt liber[illegible] al[illegible] vero, vt quieſceret febris [illegible] comis ex [illegible] quæ eum cruciabant conſequ[illegible] e[illegible]o, iis qui inhabitabant, gratiæ fluent[illegible] [illegible]ppeditabat. Sed rurſus amans quietis, ad montem [illegible]eum voluit peruenire. Cum autem [illegible] fuiſſent mul[illegible] viri optimi, & qui eandem perſequebantur p[illegible]loſophiam ſimul accurrerunt cupientes eſſe [illegible] eius per[illegible]natio-nis. Cum autem iter mul[illegible]rum [illegible]erum con[illegible]eciſſent, poſtquam in Sodomiticam venerunt ſolitudinem, videntur cuiuſdam viri manus quæ ex profundo in altum expandebantur. Et primum quidem exiſtimabant eſſe fraudem Dæmonis. Cum autem maiore animi ſtudio
F precati eſſent, & eadem vidiſſent, profecti ſunt a[illegible]lum locum: & vident quidem paruam foſſam, qualem ſolent vulpes facere, cum quæ ſubeant luſtra machinantur: nullum autem ill[illegible]idebant illic apparere. Nam cum ſenſiſſet pedum ſtrepitus qui manus habebat extenſ[illegible] ſeiuncta c[illegible]nam occultauerat. Diu autem moratus ſenex, valde [illegible]gauit vt ſe illi oſtenderet ſi humanam habeat naturam, & non ſit impoſtor aliquis Dæmon, qui ſe in has formas verteret. Etenim nos quoque, inquit, perſequentes vitam monaſticæ exercitationis, & quietem amantes, erramus per hanc ſolitudinem, in monte Sina cupi[illegible]es adorare Deum vniuerſorum, in quo cum Moſi [illegible]tuo ſuo apparuiſſet, dedit legum tabulas: non quod exiſtimemus Deum eſſe loco circumſcriptum: audiuimus enim eum dicentem, *Cælum & terram ego impleo, inquit Dominus*: & quod contineat terræ ambitum, & eos qui in e[illegible] habitant tanquam locuſtas: ſed quoniam [illegible] qui arde[illegible] [illegible] non ſolum eos qui amantur deſiderant, ſ[illegible] [illegible] loca grata ſunt & iucunda in quibus ii fuere p[illegible] & in quibus verſati ſunt. Hæc & ſimilia cum di[illegible] nex, ex cauerna ſe oſtendit homo qui in ea del[illegible] [illegible]it. Erat autem aſpectu quidem agreſtis, [illegible]ma [illegible]qual[illegible] [illegible]
G cie corrugata, exſiccatis & plane exanguibus om[illegible]us membris corporis. Erat autem ſordidis quibuſdam pannis indutus ex conſutis palmarum [illegible] criminibus. Cum autem ſalutaſſet, & pacis verbum dedi[illegible]ſet, rogauit quinam eſſent, & vnde venirent, & quo abirent. Ille autem & ad rogatum reſpondit, & viciſſim rogauit vnde eam [illegible]uiſſet, & cur hanc vitã delegiſſet. Idem, inquit, me quoque ceperat deſiderium eundi quo vos nunc itis. Huius autem vitæ ſocium aſſumpſeram quendam meum familiarem, & qui erat eiuſdem animi & ſententiæ, & cui erat idem qui mihi ſcopus, & inſtitutum. Adegeramus autem nos inuicem iureiurãdo, ne morte quidẽ noſtram ſeiungere conſuetudinem. Accidit ergo vt is quidem in peregrinatione vitæ finem hic acciperet. Ego autem iureiurãdo aſtrictus, & foſſam feci vt potui, & corpus tradidi ſepulturæ: propter hoc vero monimentum effoſſo mihi altero
H ſepulchro, vitæ finem hic expecto, & Domino conſuetũ offero officium. Veſcor autẽ dactylis, quos ad me afferre ab eo qui curam gerit iuſſus eſt quidam frater. Hæc cum ſic dicerentur, leo procul apparuit. Cum autem ii qui circa eum ſene, animi angore & metu cecidiſſent, ſentiens is qui iacebat in cauerna, ſurrexit, & leoni annuit, vt tranſiret ad aliam partem. Is autẽ ſtatim paruit & venit, botrum afferens dacty[illegible]rum. Deinde rurſus abiit cum ſibi fuiſſet permiſſum, & procul [illegible]tris decumbens obdormiit. Cum ergo dactylos diuiſiſſet omnibus, & eorum precibus & pſalmodiæ communicaſſet, & poſt finẽ matutini officii ſalutaſſet, eos dimiſit nouitate ſpectaculi ſtupefactos. Si quis autem non habet fidem iis quæ dicta ſunt, recordetur vitæ inſignis Eliæ, & coruorum miniſterii, qui mane quidem panem, veſpere autem ei carnem perpetuo afferebant: vniuerſorum enim effectori eſt facile, vt ſuis prouideatur, omnem viam inuenire. [illegible]ic Ionam in ventre c[illegible] trium dierum & noctium ſpatio conſeruauit: & effecit vt leon[illegible] [illegible]in

A lacu Danielem obſtupuerint, & vt [illegible] man mus [illegible] pe raretur [illegible] quam tan [illegible] ne prædiuus, & eo [illegible] quidem qui erant intus [illegible] minaret, eos autem qui erant [illegible] vteret, ſed enim [illegible] facio ſuperuacaneam, qui ad probandam Dei potentiam argumenta affero. Poſtquam ergo peruenit in montem quem deſiderabat, aiunt ſenem [illegible] admirabilem in illo loco in quo Moſes dignus eſt habitus qui Deum videret [illegible] vidit autem vt videri potuit ab humana natura) genua flexiſſe, & non prius ſurrexiſſe quã vocem diuinam audiuerit, quæ illi ſignificabat Domini beneuolentiam. Quoniam autem tota vertente hebdomada ita perpetuo fuerat inclinatus, & ne minimũ quidem cibi ſumpſerat, iuſſit vox quæ ad eum facta eſt, vt ea ſumeret quæ erant appoſita, & prompto & alacri animo comederet. Cum autem manum extendiſſet, & tria mala inueniſſet, & ea comediſſet, vt iuſſerat qui dederat: & ei plenæ reſtitutæ ſunt vires, & alacri, vt par erat, animo eos qui cum eo verſabantur ſalutauit. Lætus ergo & hilaris reuerſus eſt, vt qui & vocem diuinam exaudierat, & rurſus comederat cibum à Deo datum. Reuerſus autem, duo philoſophiæ extruxit gymnaſia: vnum quidem in vertice montis de quo prius diximus: alterum autem infra, propter ipſas oras lateris montis. Cum in vtroque autem athletas virtutis congregaſſet, horum & illorum

B exercitator fuit & pædotriba. Et aduerſarii docens inſultus, & Agonothetæ promittens beneuolentiam, & bono animo, nu[illegible] autem degeneri & puſillo eſſe iubens, & in ſuos quidem moderatione, in hoſtem autem animi magnitudine vti præcipiens, hæc docens, hæc [illegible]iens, hæc miracula faciens, & ſplendorem omnis generis emittens, laborioſæ huius vitæ finem cepit, & migrauit in eam quæ eſt ſenii & moleſtiæ expers, relicta gloria quæ extingui non poteſt, & memoria quæ manet in perpetuum. Huius benedictionem, cum [illegible] adhuc eſſet ſuperſtes, beata, atque adeo ter beata, mater mea eſt conſecuta, & ſæpe mihi multa de eo narrauit. Ego autem nunc oro, vt quam dare poteſt, eius conſequar interceſſionem: & ſcio me conſecuturum. Omnino enim dabit petitionem, imitans Domini benignitatem.

C

PALLADIVS.

VII. Huius meminit Theodoretus lib. 4 hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

QVi autem multorum ſermone celebratus eſt Palladius, & tempore ei fuit æqualis, & moribus ſimilis, notuſque & familiaris. Ad ſe enim, vt aiũt, inuicem ventitantes [illegible] x ſe inuicem capiebant vtilitatem, ſe mutuo prouocantes, & ad zelum Dei incitantes. Incluſus autem erat in quadam domuncula quæ erat propinqua vico maximo & populo longe frequentiſſimo: eſt autem ei nomen Iemme. Ac de maxima quidem vitæ à cibo abſtinentia ſeu ieiunio & inedia, vigiliaque, & oratione perpetua, dicere exiſtimo eſſe ſuperuacaneum [illegible] his enim idem traxit iugum quod beatus Symeon. Miraculũ autem quod in hodiernum vſque diem decantatur, ab illius autem voce & manu factum eſt, exiſtimaui ſi narrarem facturum me operæ pretium. In prædicto vico [illegible] iu celeberrimus conuentus, qui vndique attrahit mercatores, & maiorem multitudinem quam quæ poſſit numerari [illegible] o quidam mercator, iis quæ attulerat venditis, & a[illegible] [illegible]cto, noctu volebat recedere. Quidam autem homicida, qui aurum illic collectum aſpexerat

D œſtro quodam & furore percitus, ſomnum quidem à ciliis depulit. obſeruabat autem quando vir ille eſſet profecturus. Poſt galli autem cantum, ille quidem abibat ſecurus. hic autem præueniens, cum quendam locum aptum inſidiis occupaſſet, repente adortus, eum & percuſſit & cædem fecit. Execrandum autem facinori impium quoque aliud factum adiecit. Nam cum aurum cepiſſet, mortuum illud corpus proiecit ad oſtium Palladii. [illegible]um autem dies veniſſet, & fama peruaſiſſet, & totus hominum conuentus de eo quod factum erat paſſim loqueretur, concurrerunt omnes, & effracto oſtio, cædis factæ pœnam exigere volebant à diuino Palladio: vnus autem ex iis qui hoc faciebant, erat is qui ſua manu cædem fecerat. Cum ergo vir diuinus circumſideretur à

[illegible] anta mult[illegible] ne [illegible] & [illegible] p[illegible]rans, ſupplicauit Do[illegible]no v[illegible] [illegible] ret[illegible] leret. & [illegible] tem quæ [illegible] b[illegible] oſtenderet. Cum oraſſet, & iacentis manum prehendiſſet, Di[illegible], inquit, adoleſcens, quis hanc tibi plagam intulit? Oſt[illegible]de quis hoc execrandum facinus admiſe[illegible] & [illegible] centem [illegible] hac improba calumnia. Sermonem [illegible]m ſermo quidem eſt conſ[illegible]tus. Dextera autem ho[illegible] tam [illegible]ens, circumſpiciebat quidem eos qui accedebant, digito autem [illegible]bat homi[illegible]dam. Clamo[illegible] latus eſt ab om[illegible]ibus, & miraculum ſtupentibus, & calumniam quæ fuerat [illegible] ſtemata deflentibus. Cum au[illegible]m illum ſceleratum exuiſſ[illegible], [illegible] diuini inuenerunt ad huc cruentum la[illegible], & aurum illud quod cædis [illegible] ſam dederat. Diui[illegible]us au[illegible]m Palladius [illegible]am prius fuiſſet admirabilis, hinc merito euaſit longe admirabilior. Sufficiebat [illegible] num mirac[illegible]lum ad viri oſtendendam apud Deum fiduciam. Ex eodem autem ordine fuit etiam Abraames admirabilis, qui ædificauit quidem id quod vocatur Pataromon, virtutis autem ſplendores in omnem partem emiſit. Quam clara autem fuerit eius vita, teſtantur quæ poſt eius mortem fiunt miracula. Ex eius ſepulchro in hodiernum vſque diem [illegible]aturiunt omnis generis morborum curationes. [illegible] uius autem ſunt locupletes teſtes, qui eas abunde illinc per fidem hauriunt. Mihi autem quoque detur eorum ſequi auxilium, qui eorum memoria linguam ſanctificaui.

F

APHRATES.

VIII. Huius meminit Theodoretus lib. 4 hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

QVod vna ſit omnium hominum natura, & philoſophari in facile volentibus, ſiue ſint Græci, ſiue barbari, ex multis quoque aliis [illegible] [illegible]mptu[illegible] ad hue autem aperte o[illegible] [illegible]dum [illegible] [illegible]lus Aphrates. Is enim in Perſis q[illegible] nt muſti[illegible], & na[illegible]s & educatus, & ortus ex tal[illegible] parentibus, & [illegible]n[illegible]orum legibus inſtitutus ad [illegible] tam p[illegible] [illegible] virtutem [illegible]te [illegible] ex piis nati fuerant [illegible]piam doctr[illegible]am ab ineunte ætate [illegible] ceperant, obſcurauerit. Primum enim contem[illegible] [illegible] ie, erat autem id clarum & illuſtre [illegible] ac [illegible] ni- num adorand[illegible], maiores [illegible] [illegible] D[illegible] de ſui generis hominum impietatem abominatus, ſuæ prætulit alienam regionem. Et cum veniſſet [illegible] eſt autem ciuitas maxima & populo frequentiſſima, & quæ pietate inſigniter exornatur, cum extra eius amb[illegible]tus inueniſſet domunculam, & [illegible] in ea incluſiſſet, ſuæ cura gerebat a[illegible] [illegible]mæ, velon qui [illegible] optimus agricola, vitiorum ſpinas [illegible]cinden[illegible] [illegible]nus, & diuinam expurgans

G ſegetem & maturos Euangelii fructus offerens Domino. Illinc [illegible] in Antiochiam, quæ ab hæretica procella grauiter circumdabatur, [illegible] ibi cum ante ciuitatem in quoddam phi[illegible] ſophiæ [illegible] [illegible] [illegible]t, & Græcæ linguæ pauca verba didiciſſet, ad diuinos que ſermones audiendos traxit plurimus [illegible] in [illegible]ng[illegible] barbarie commixta [illegible] proferebat [illegible], & [illegible] ex gratia diuini ſpiritus ac[illegible] [illegible] hæ[illegible] [illegible]enta. [illegible] enim ex iis qui [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] elate loqu[illegible]ntur [illegible], & propter [illegible] ſyllogiſmorũ laque[illegible] [illegible] nt, [illegible] & barbara voce fuit vnquã ſuperi[illegible]. Ratiocin[illegible] enim ratiocinationes, & diui[illegible] [illegible]rum vincebat rationes, cum magno P[illegible] clamans

H *Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia* Ho[illegible] [illegible] perpetuo ex Apoſtoli ſententia, dep[illegible] [illegible] & omnem altitudinem quæ extollitur aduerſus De[illegible] tionem, & captiuabat omnem intelligentiam ad [illegible] ſti obedientiam. Licebat autem videre conc[illegible]tes qui [illegible]erebant magiſtratus, & qui erant relati in aliqu[illegible]s militiæ numeros, eoſque qui manu ſibi victum [illegible] parabant, & vt ſemel dicam, & priuatos & milites, & doctos, & literarum rudes, & pauperes, & diuites & ali[illegible] quidem ſilentio accipientes ea quæ offerebantur: alios vero rogantes & ſciſcitantes, & ora[illegible] præbentes occaſionem. Cum autem tantum laborem [illegible]aperet, nunquam paſſus eſt vnquam vllum accipere qui ſecum habitaret.

A tar[illegible] quar[illegible] fi[illegible] [illegible] C[illegible] quecunq; congreſſi [illegible] ne[illegible] portam at[illegible], ipſe eam aperi[illegible] ed[illegible] tibu[illegible] & abeuntes deducebat ac dimittebat. Nihil autem vnquam omnino accepit ab aliquo, non panem, non [illegible] non veſtem, ſed vnus ſolus ei notus pan[illegible] ſuppeditabat. Cum autem vſque ad profundum proceſſiſſet ſenium, poſt occaſum Solis veſcebatur olea[illegible]. A[illegible] autem Anthemium, qui poſtea fuit & Præfectus & [illegible] ſul, cum electus legatus profectus eſt ad Perſas, ad eum attuliſſe tunicam apud Perſas contextam, & dixiſſe: Cum ſciam vnicuique ſuam dulcem eſſe patriam, & qui illic naſcuntur fructus eſſe iucundiſſimos, hanc ex patria ad te attuli tunicam, rogoque vt tu eam accipias: ego vero ſim tuæ benedictionis particeps. Is autem eam quidem primum iuſſit poni in ſubſellio. Deinde cum multi fuiſſent interiecti ſermones, dixit ſe angi animo, vtpote quod [illegible] duas partes diuiſa cogitatio. Illo autem interrogante cauſam, Semper, inquit, conſtitui habere vnum

B ſolum qui mecum habitaret: itidemque ipſi hanc legem impoſui, vt mihi omnino denegetur duorum ſimul habitatio. Cum ergo vnus mecum iam ſedecim annis habitaſſet & eſſet mihi cordi, acceſſit quidam meus contribulis, volens mecum habitare, & rogaos vt hoc [illegible] ceat. Hoc mihi mentem [illegible] Duos enim ſimul habere non patiar. Contribulem enim [illegible] vt contribulem: priorem autem [illegible] qui mihi [illegible] fuerit expellere, & graue & iniquum exiſtimo. [illegible] Meri[illegible] inquit, ô pater. Neque enim fas eſt vt eum [illegible] plurimo tempore inſeruijt, amando [illegible]. cum autem cotus motum nondum fec[illegible] periculum propter ſolam admittas patriam. Ad [illegible] Aphraates Non accipiam ergo inquit, o vir admirande [illegible] hanc tunicam: duas enim habere non patiar. Eſt [illegible] quidem ſententia iucundior, [illegible] melior, ea quæ mihi tanto tempore inſeruijt. Cum callido ergo commento ſic eluſiſſet Anthemium, & ingenij ſolertia ea[illegible] miraculum, perſuaſit vt nemo deinceps cum eo ageret de illa tunica. Ego autem hæc retuli, volens duo ſimul oſten-

C dere: & quod ab vno ſolo acceperit quod curando corpori ſatis erat, & quod tanta eius fuerit ſapientia, vt efficeret, vt qui rogabat vt acciperet, ſententiam tulerit eum non debere accipere. Sed his & quæ ſunt huiuſmodi relictis narrabo maiora. Cum Iulianus Deo infeſtus in barbarorum regione pœnas dediſſet impietatis, res quidem fuere parumper tranquilliores [illegible] omnis pietatis, cum Iouinianus accepiſſet clauum Romani imperij. Poſtquam autem hic quoque, cum paruo tempore regnaſſet accepit finem vitæ, Valens autem accepit principatum [illegible] procellæ & tempeſtates rurſus mare noſtrum agitabant, grauiſque fluctus excitabatur, & vndæ maximæ [illegible]aphani vndique impetebant. Efficiebat autem grauiorem tempeſtatem ſolitudo gubernatorum. Eos enim Imperator, qui in ſolam veram religionem ſuam e[illegible]bat audaciam coegit habitare in exilio. Et cum ta[illegible] eſſet vſus iniquitate, impietatis eum non capiebat ſatietas, ſed diſpergebat ac diſſipabat cœtum piorum omnium, inſtar feræ immanis gregem contendens diſper-

D pere. Ea de cauſa eos non ſolum expulit ab omni eccleſia, ſed eos a mex[illegible] latere montis, & ex ripa fluuij, & ea bellico gy[illegible]naſio. Hæc enim loca perpetuo mutabant, vt in qu[illegible] obnei [illegible] mata manus. Et Scythæ quidem, [illegible] alij barbari totam Thraciam a Danubio vſque ad Propont[illegible] ſecure populabantur. Ille autem eorum auditionem ne atte[illegible] qui[illegible], vt dicitur, auribus, potens accipere: ſed in eos qui erant eiuſdem generis, & eius ditionis, pietateque ac religione clari, armis vtebatur. Diuinus autem populus illorum malorum deflebat importunitatem Dauidicum illud canens canticum. *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum nos recordaremur [illegible].* Reliqua autem cantici eis non conueniebant. Aphraate enim, & Flauianus & Diodorus, non p[illegible] ſerunt [illegible] ſuſpenderentur in ſalicibus inſtrumenta doct[illegible] nec paſſi ſunt dicere *Quomodo cantabimus can-*

E [illegible] pis, & in [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] rum D[illegible] doc[illegible]. A Dauide enim audierant, *Domini eſt terra, & plenitudo eius. Orbis terræ, & omnes qui habitant in eo.* Rurſus autem audierant eundem prophetam [illegible]. *Benedicite Domino omnia opera eius, in omni loco dominationis eius.* Audiuerunt autem diuinum quoque Paulum præcipientem *orare viros in omni loco, tollentes manus ſanctas abſque ira & diſceptationibus.* Porro autem ipſi quoque Dominus [illegible] Samaritana [illegible] prædixit apertius. *Amen [illegible] inquit dico tibi mulier, Venit hora, & nunc eſt, quando neque in loco hoc neque Hieroſolymis, ſed in omni loco adorabunt patrem.* H[illegible]c cum didiciſſent & in domo, & [illegible], & vt Apoſtolice di[illegible], publice & per domos perpetuo [illegible] bantur. & veluti quidam præſtantiſſimi im[illegible], [illegible] quidem armabant, aduerſarios autem [illegible]. Atque magnum quidem Flauianum, & diuinum Theod[illegible] tuto qui tunc ſub alio paſcebant. & ſecunda [illegible] digni erant habiti, hæc facere quæ dixi, & adm[illegible]

F quidem eſt & laude dignum: ſed tamen hæc faciebant cum eſſent electi exe[illegible] imperatores, & ſu[illegible] imperatorijs. Sapientiſſimus autem Aphraate[illegible], ſua ſponte ad hæc proſiluit certamina. In quiete enim educatus, & cum eius inſtitutum eſſet per ſe viuere & extra [illegible] ſederet, vt dicitur, cum vidiſſet b[illegible] vehementiam, non illi placuit quod eſſet ſecurus [illegible] quietem iubens valere ad tempus, [illegible] phalangis fuit in pugna princeps, feriens quidem & vi[illegible] & ſermone & miracul[illegible], ipſe autem nunquam percuſſus. Quin etiam cum Imperator [illegible] ea parte ſtultus eum aliquando [illegible] exeuntem in gymnaſium bellicum: congerat enim [illegible] tunc il[illegible] congregarentur qui erant illæ venerandæ trinitatis ſocij: oſtendit autem quis eum ad [illegible] fluuij ambu[illegible] Imperatori, rogauit eum quo[illegible] tenderet. Cum is autem dixiſſet [illegible] deprecatum pro terrarum orbe & pro imperio, [illegible] reſpondit Imperator, Et quanam de cauſa vitam profeſſus monaſticam, ſecure per forum ingrederis [illegible] & quiete relicta? Ille autem, ſolebat [illegible] Dom[illegible]

G minans parabolice ratiocinari, Dic mihi, inquit, Imperator, Si eſſem virgo abſcondita in thalamo, vidiſſem autem aliquem in domum patris ignem inijcientem quid [illegible] conſuluiſſes facere, videntem flammam ardentem, & domum quæ comburitur. intusne ſedere, & domum quæ crematur deſpicere? Sed ſic ego quoque fuiſſem conſumpta ab incendio. Sin autem dicis oportere properare, aquam ferre, & ſurſum deque currere, flammam [illegible] extinguere. ne me reprehendas ô Imperator, ſi id [illegible] facio. Quod enim tu conſulueris [illegible] quæ eſt in [illegible] lamo, hoc ego cogor facere qui vitam ſum profeſſus monaſticam. Quod ſi tu me reprehendis qui quietem reliquerim, teipſum reprehende qui hanc flammam in domum diuinam inieceris, & non me qui conor extinguere. Quod enim oporteat opem ferre domui paternæ quæ vritur, ipſe quoque confiteberis. Quod autem Deus ſit magis verus & germanus pater quam ij qui ſunt in terra, eſt cuiuis apertum etiam qui rebus diuinis non eſt

H omnino initiatus. Nihil ergo abſurdum f[illegible] ô Imperator, neque cœpto noſtro & inſti[illegible] con[illegible] vere religionis alumnos congregamu[illegible], & eis herbam diuinam exhibemus. His di[illegible], Imperator quidem tacite aſſentiebatur, conſiderans [illegible] de ſermonem: vnus autem ex ijs qui nec [illegible] nec mulieres, ſed poſſe vnquam patres fieri eis eſt ademptum & hac de cauſa cenſentur bene velle Imperatori, & ei loqui confidenter, is ex loco [illegible] virum contumelia eſt inſectatus, & mort[illegible] non ita diu poſt pœnas luit ſuæ audaciæ. Nam [illegible] Imperator corpus lauare in balneo, a[illegible] quam ſolium viſurus an bene [illegible], [illegible] autem captus, inſiluit in ſolium, qu[illegible] quam [illegible] minime temperatam cont[illegible] bat & [illegible] intus, ſolus enim ingreſſus fuerat [illegible] tum, remanſit coctus & reſolutus [illegible] aut[illegible]

A ſuſtinere [illegible], miſit Imperator alium qui eum euocaret. Cum is autem neminem in nulla domo inueniſſet, id renunciat Imperatori. Cum deinde autem plures accurriſſent omnia perſcrutantes ſolia, & ad id tandem veniſſent, eum iacentem & vita priuatum aſpexerunt. Excitato autem tumultu, & omnibus deflentibus, alij quidē aquam illam calidam exhauſerunt, alij vero corpus miſerrimum extulerunt. Hinc factum eſt vt metus inuaderet Imperatorem, & omnes qui armabantur aduerſus pietatem. Sparſa eſt autem fama per totam ciuitatē, quales infelix ille luerit pœnas contumeliæ qua affecit Aphraatem: omneſque Deum Aphraatis perpetuis celebrabant laudibus. Hoc, etſi inſtarent aduerſarij, obſtitit quo minus homo Dei mitteretur in exilium. Imperator enim perterritus, eos quidem qui hæc ſuadebant, auerſabatur, virum autem reuerebatur. Porro autem aliunde quoque eius virtutem didicit. Equus quidam boni generis natus, & portare apprime doctus, erat Imperatori chariſſimus. Morbus quidam qui ei acciderat, male habebat imperatorem, retinebatur autem humidorum excrementorum excretio. Ad eum curandum acceſſebantur, qui in hac arte fuerant exercitati. Cum ea autem eſſet etiam morbo inferior, Imperator quidem moleſtia afficiebatur, lamentabatur autem is cui equorum cura fuerat credita. Cum eſſet autem pius & fide firmus, in meridie venit vna cum equo ad magni Aphraatis habitaculum, & cum morbum dixiſſet, & ſignum ſuam ſignificaſſet, orauit vt ſolueret morbum ſuis precibus. Ille autem nihil cunctatus, ſed ſtatim Deum precatus, iuſſit aquam hauriri ex puteo. & cum ei ſalutaris crucis ſignum impoſuiſſet, iuſſit eam ad equum afferre. Is autem bibit plus quam conſueuerat. Deinde cum oleum diuina inuocatione impleſſet benedictione, equi ventrem inunxit: & manus contrectatione ſtatim morbus eſt ſublatus. Lætus ergo homo equo accepto, cucurrit ad ſtabulum. Veſpere autem, ſolebat enim eo tempore venire ad ſtabulum Imperator, venit & interrogauit quomodo equus ſe haberet. Is autem cum & ſanum eſſe ſignificaſſet, & equum valentem, & exultantem, hinnientemque, & collum ſuperbe erigentem edoxiſſet, rogauit eum cauſam ſanitatis. Vbi autem diu cunctatus, verebatur enim oſtendere medicum, (ſciens eum qui rogabat eſſe ei infenſum) tandem verum coactus eſt dicere, & docuit modum curationis. Obſtupuit quidem Imperator, & confeſſus eſt eum eſſe virum admirabilem, nec tamen a priore deſtitit inſania: ſed perſeuerauit furere aduerſus Vnigenitum, donec a barbaris ſanguine conſumptus, ne ſepultura quidem, qua [illegible] vel mendici, dignatus. Diuinus autem Aphraates & in illa tempeſtate ſuam oſtendit virtutem, & reddita tranquillitate fecit quoque conſimiliter. Porro autem alia quoque miracula fecit innumerabilia, quorum vnius vel duorum meminero. Mulier quædam in genere nobilis, ſimul cum viro intemperantem [illegible] matrimonium, venit ad beatum illum hominem, deflens propriam calamitatem. Dicebat enim maritum concubinæ captum conſuetudine magicis quibuſdam præſtigijs fuiſſe incantatum, & odio habere ipſam legitimo matrimonio coniūctam. Hæc autem dicebat mulier ſtans pro foribus atrij. Si enim ſolebat colloqui cū fœmina: nullam enim vnquā admiſit intra fores. Tunc ergo mulieris miſertus eius luctus, oratione incantationis abſtulit operationem. & cum olei guttum ab ipſa allatum inuocatione diuina ſanctificaſſet, iuſſit vt eo vngeretur. Hæc præcepta cum impleſſet mulier, coniugis amorem in ſe tranſtulit: & perſuaſit vt pro illegitimo, legitimum cubile eligeret. Alij vero dicunt etiam quod cum locuſtæ aliquando regionem repente inuaſiſſent, & inſtar ignis omnia conſumerent, ſegetes, arbores, prata & nemora: venit ad eū quidam vir pius, rogans vt opem ferret vnum quidem agrum habenti, ex eo autem & ſe & vxorem & filios & familiam alenti, & a quo etiam imperatoria exigeretur collatio. Is ergo rurſus dominicam imitans benignitatē, iuſſit ad ſe afferri congium aquæ. Poſtquam autem aquę congium attulit is qui orabat, ei quidem manum impoſuit: Deum autem eſt precatus vt fluentum impleret diuina virtute. Deinde finita oratione, iuſſit vt in prædij limitibus aqua aſpergeretur. Qui eam attulerat, fecit vt iuſſus fuerat: idque fuit illis agris pro vallo ſacroſancto & inexpugnabili. Nam vſque ad illos fines, reptantes & circumuolantes locuſtæ inſtar exercitus, rurſus retroceſſerunt, benedictionem impoſitam extimeſcentes, & veluti quodam freno ſuffocatæ, & vltra progredi prohibitæ. Et quid opus eſt dicere omnia quę facta ſunt à beata illa anima? Hæc enim ſatis ſunt ad oſtendendum ſplēdorem gratiæ quæ in eo habitabat. Eum ego vidi, & ſanctæ illius dexteræ percepi benedictionem, cum eſſem quidem adhuc adoleſcens, matri autem me adiunxiſſem comitem ad illum profectionis. Et cum pro more quidem ianuam aperuiſſet, illam & ſuo ſermone dignatus eſt & benedictione. me autem intromiſſum impertiit opibus deprecationis. Ea nunc quoque fruar, vt qui credam eum viuere & vna cum angelis chorus ducere, & maiorem quam olim apud Deum habere fiduciam. Eam enim tunc metiebatur corpus mortale, ne occaſio arrogantiæ euaderet, ſi fuiſſet maior quam par eſſet fiducia. Nūc autem depoſito onere animi perturbationum, vt athleta victoria potitus, fiducia & libera loquendi facultate vtitur apud Agonothetam. Qua de cauſa oro quoq; vt eius conſequar interceſſionem. E F

PETRVS.

De Gallis quidem audiuimus qui ſunt in Europa ad occidentem. Scimus autem eos quoque qui ſunt in Aſia, ab illis oriundi, qui ſedes fixerunt propter pontum Euxinum. Ea in gente innutritus eſt beatus Petrus, atque adeo ter quaterque beatus. Septem autem annis, vt aiunt, poſtquam natus eſt, à parentibus educatus, conſumpſit totam reliquam vitam in philoſophię certaminibus. Dicitur autem obiiſſe, cum vixiſſet nonaginta & nouem annos. Eum ergo qui nonaginta & duos annos decertauit, & noctu diuq; ſemper victor euaſit, quis pro dignitate laudauerit? Quænam autem lingua ſuffecerit ad eius narrandas res præclare & ex virtute geſtas, in pueritia & adoleſcentia, in virili & in ingraueſcente ætate & in extrema ſenectute? Quis illum ſudorem menſus fuerit? Quis luctas quæ in tanto tempore factæ ſunt enumerauerit? Quænam autem oratio conſequi potuerit, vel ſemina ab eo deiecta, vel collectos manipulos? Quis eſt adeo magna & excellenti mente prędit us, vt poſſit perfecte intueri facultates & copias collectas ex præclara mercatura? Sed enim illius [illegible] vaſtum pelagus. & ideo vereor accedere ad narrandam hiſtoriam, ne obruatur oratio. Quamobrem ambulabo propter littus, & quæ in continente geſta ſunt ante mare admirabor & enarrabo, profundum autem relinquam ei qui, vt diuina dicit ſcriptura, *ſcrutatur profunda & occulta cognoſcit*. Hic ergo primo tempore certauit in Galatia. Illinc videndi gratia venit in Palæſtinam: vt cum vidiſſet loca quæ ſuſceperunt ſalutares paſſiones, in his Deum qui ſeruauit adoraret: non vt qui loco circumſcribatur. Sciebat enim diuinam naturam non poſſe circumſcribi: ſed vt paſceret oculos ſpectaculo eorum quæ deſiderantur: [illegible] animæ vis qua contemplatur, abſque viſu, ſpiritali alimento perfrui. [illegible] enim qui amore aliquem proſequuntur eſt a natura inſitum, vt non ex ſolo eius aſpectu capiant voluptatem, ſed & domum & veſtes & calceos contemplentur cum magna lætitia. Tali in ſponſum amore prædita, ſponſa quæ deſiderabat in cantico canticorum, clamabat dicens, *Sicut malum inter ligna ſyluæ, ita patruelis meus in medio filiorum. In vmbra eius deſideraui & ſedi. & fructus eius dulcis in gutture meo.* Nihil ergo abſurdum & alienum fecit hic homo diuinus, qui in ſponſum quidem eundem accepit amorem, iiſdem autem verbis vſus eſt quibus ſponſa. *Vulneratus ſum ego*, clamabat, *ab amore*. Cum autem deſideraſſet contemplari ſponſi quandam veluti vmbram, abiit viſurus loca ex quibus ſcaturierunt fontes omnibus hominibus ſalutares. Cum ergo quæ deſiderabat eis frui [illegible]ciuiſſet, profectus quidem eſt Antiochiam: cum autem vidiſſet ciuitatis pietatem ac religi-

IX.

B C D G H

A onem ... exiſti nans: non ... s, ſed eos qui erant eiuſ lem cum ... ſoci, & tra- h ... idem ... ac ... s. Cum ... au- tem morati placuiſſet, non ext ... tabernaculum, non ſiꝛi tugurium. non excitauit domunculam: ſed totum tempus tranſegit in alieno ſepulchro. In eo autem erat protectum quoddam ſuperius tabulatum, cui coninn cta ſcalæ eos excipiebant qui volebant aſcendere. In eo permanſit incluſus longiſſimo tempore, aqua quidem vtens calida: ſolo autem pane veſcens. idque non quo- tidie, ſed vno quidem manens ieiunus. poſtridie, au- tem ea ſumens. Cum autem quidam inſaniens, & furore percitus, & maligni dæmonis plenus operatione ad eũ veniſſet, eum quidem mundauit, deprecatus, & ab illo diabolico furore liberauit. Cum vero nollet abire, ſed obſecraſſet vt pro illa curatione ei ſuam impertiret mi- niſterium, eum admiſit vt ſocium habitaret. Eum ego & noui: & memini miraculi: & vidi mercedem curationis: & audiui ſermonem quem de me habuerunt. Dicebat e- nim Danielus, erat enim hoc ei nomen, me quoque præ- clari miniſterii huius futurum ſocium. Vt autem ille di- uinus non eſt aſſenſus vt hoc fieret, parentum meorum in me amorem conſiderans. Sæpe autem me ... imbus im- poſitum vua aluit & pane. Nam cum mater feciſſet peti- ... eum ſpiritalis eius gratiæ, iuſſit me ſemel in hebdoma- da decerpere ... benedictionem. Eius autem habuit notitiam hac de cauſa. Morbus qui ei in alterum ... ex- lis incubuerat, viſus eſt medicinæ ſuperare ſcientiam Ni- hil enim erat aut ſcriptum à veteribus, aut inuentum ab iis qui fuere poſtea, quod non morbo fuerit adhibi- tum. Poſtquam autem omnia probauit, & oſtendit nul- lam afferre vtilitatem, venit quædam ei ... quæ diuinum vitium oſtendebat, & ab eo factum docebat mi- raculum. Dicebat enim vxorem eius qui ... potete- nebat clauum ... adminiſtrationis, erat autem Per- gameneus, enim ea in hunc morbum incidiſſet ... curaſſe cum deprecatione eſſet vſus & crucis ſign ... Audiuit mater, & ad diuinum ſtatim accurrit hominem, Habebat autem inaures, catenas, & torques, & alia amica quæ ſibi induerat, & veſtem variam ex ſericis filis con- textam. Nondum enim virtutem guſtarat perfectiorem: ſolebat autem tempore, & mundum muliebrem geſta- bat vt adoleſcentula. Cum diuinum ergo caput hæc aſpe- xiſſet, nimium ornatus amoris primum morbum curauit, viris verbis talibus. Dic mihi, inquit, filia, vtar enim eios voce, & non mutabo verbũ ſanctæ illius linguæ: Si quis pictor in arte bene exercitatus, aliquam pinxiſſet imagi- nem, vt præcipit lex artis, & eam propoſuiſſet videre vo- lentibus, veniret autem aliquis alius, artem non ... per- fecte accurate, temere, & inconſulte, vt ſibi videtur, vellet contra pingere: deinde illam artificio ... reprę- hendens picturam, ſuperciliis quidem & ciliis lineas ad- deret longiores, faciem autem efficeret albiorem, & ge- nis rubrum adderet colorem: non tibi videtur prior ille pictor iure ſuccenſurus, quod & ars eius probro eſſet & contumelia affecta, & eorum quibus opus non erat ad- ditamentum amanu inducta accepiſſet. Ergo vniuerſo- rum quoque, inquit, opificem, & noſtræ naturæ effectorẽ & pictorẽ, iure iraſci credite, quod illam quæ verbis ex- plicari nõ poteſt, naturam & ſapientiæ accuſetis inſcitiæ. Non enim rubrum & album & nigrum colorem vobis infunderetis, ſi non exiſtimaretis eſſe vobis opus hac ad- ditione. His autem corpus egere arbitrantes, imbecilli- tatis damnatis creatorem. Sciendum eſt autem eum ha- bere poteſtatem ſuæ voluntati iuſta ſymmetria reſpon- dentem: *Omnia enim*, vt ait Dauid, *quæ voluit Dominus fecit*. ... autem quod eſt omnibus ... curam ge- ... non deteat quod ... unt. Nolite ergo Dei corrumpere ... neque tentetis ea addere quæ ſa- ... non dedit. ... adulterinam excogitate ... idine ... quæ ... videnti- ... dians. ... audiuit ... omnia ex pat- ... & ... Pi ... atur enim ... quæ ... ſimiliter, atq; is quidẽ quod

C

D

ipſe ... ob ... eſſe ... autem peccatorum magnam ... prius ... eſſe ea quæ ad Deum ... autem nate ... & oraret, & diceret ſeruo ... curatam, ... tatem aſſequeretur, ... horum curator ... perſonas autem ſemper ... qui credunt. Dabit ergo, inquit, nunc quoque ... do- nans ... ed tuam ... contemplans ſicam ergo habes ſinceram & veram, puramque ... dubitatione ... & medi- camenta, à Deo datum ſume ... m ... cruc ... morbum ... nerſa cum & medicamentum ... extrinſecus inductum ab ... ornatum ... Medico ... vitam ... neque ... ſte- ... neque autem ... ætate adhuc ... numerum, necdum ... ſeptem alios annos vixiſſet, me ... mus & ſolus ... Tantum ... Petri doctrina, & duplicem ... cum corpori quæreret medicinam ... animæ ſibi paratit habitudinem. ... ille operabatur, & tam potens erat precando ... autem aliquando adduxiſſet obſonatorem ... qui à malo dæmone vexabatur, rogauit ... negaret auxilium. Cum precatus autem eſſet ... iuſſit dæmoni vt diceret cauſam cur haberet ... in Dei creaturam. Ille autem, tanquam ... vel ... ante ... omnia eſt perſecut ... præter conſuetudinem cogeretur vera dicere ... Heliodori ægrotaſſe quidem ſeruũ Domini ... nam autem ... vt pote ægrotantem, aſſidiſſe ... lis autem ... domus in qua manebant, ... vi am monachorum qui philoſo- ... habantur Anno ... & quanta ... habeant adue ... & has quidem ... puellas, ludo del ... dæmoniacas & inſanas ... ipſum autem famulum ... ma- ſtica velle ex ... inductum ... monaſtice adiuraſſ ... Cum hæc, inquit, fierent ... pro foribus, ſuperbaque illa ... non ferens, ... ſu ... pro ... periculum de ... ſtate. ... autem ... expelleret a monachis. Nunc autem, inquit ... autem ... ueniens ... Operatus ſa- nitas. ... autem matris quidem ... ad ... gabat ... iret. Is autem curius rogauit, & vndenam eſſet, & à quonam acceſſiſſet pote ſtatem in Dei creaturam. Vt autem ſilens ille non dedit reſponſum, orauit ... genibus, Deumque eſt pre- catus, vt execrando illi dæmoni ſuorum famulorũ oſten- deret potentiam. Deinde rurſus ſurrexit ille autem rur- ſus reſiſtens, tacebat. & hæc facta ſunt ... ad horam no- nam. Poſtquam autem maiore ſtudio ... vehemẽ- tem Domino obtuliſſet orationem, ſurgens dixit ſceleſto dæmoni, Non tibi imperat Petrus, ſed Petri Deus. Re- ſponde ergo, vt qui ab ... cogaris potentia. Reuerſus eſt, et ... ſit impudens, pernicioſus dæmon, ſancti lenitate ac moderatione, & magna ... voce, clamauit, quod in monte quidem Amano verſaretur. Cum eum autem ... inquit, in via, ex aliquo fonte aquam haurien- tem & bibentem, contendi hoc mihi ſumere habitacu- lum. Sed egrede ..., inquit, homo Dei, eo, qui ... rum eſt ... hoc tibi imperante. Audiuit ... & ... bel ... ditu eſt ... Cum alia autem huiuſmodi ... beata illa ... plurima ... permo- cens vulgi ... ſtatem. Ad ... enim reſpon- ...

E ἐξωμίζων G H

A [illegible] non habent [illegible] autem vel [illegible] in [illegible] lux [illegible] P[illegible] nuptia[illegible], quæ eius ſuberat [illegible] m[illegible] fugit in quoddam [illegible] cœtu athletarum. Decertant enim fœminæ [illegible] ter atque viri, & deſcendunt in ſtadium [illegible] huius fugam didiciſſet dux militiæ, matrem [illegible] dit, & [illegible] nec eam prius emiſit è vinculis, quàm religioſarum mulierum oſtendit habitaculum. Suaſtaque [illegible] rabie, [illegible] rapuit puellam, & domum ſuam reduxit: & ſperauit infelix ſe ſuam expleturum libidinē. Sed qui magnis & malis tentationibus de Sara vxore Abrahæ tentauit Pharaonem, & pudicam mulierem conſeruauit intactam: & qui Sodomitas percuſſit cæcitate, qui eos qui erant incorporei aggreſſi fuerant, tanquam hoſpites, inſectari contumelijs. Is cum huius videndi virtutem percuſſiſſet cæcitate, effecit vt præda euaderet è ma-

B nibus. Et ipſe quidem ingreſſus fuerat in thalamum: illa aūt quæ intus cuſtodiebatur, mox exijt & euanuit ex oculis, & ad maxime expetendum peruenit habitaculū. Sic cū didiciſſet ſtolidus, ſe non eſſe eam ſuperaturum, quæ Deum ſponſum elegiſſet, coactus eſt quieſcere, eam quæ capta fuerat, & diuina poteſtate euaſerat, non amplius requirens. Hæc tempore procedente in grauem morbum inciderat: morbus aūt erat cancer: cum mamilla [illegible] inflata dolor quoque creſcebat. Sed magnum vocabat Petrum cum dolor eſſet vehementiſſimus: & dicebat ſacra illa voce in aures ſuas immiſſa, totum ſe ſopire dolorem, & nullum exhinc ſen[illegible]um ſentire moleſtiæ. [illegible] de cauſa eum accerſens frequentius, ex[illegible] it conſolationem. Dicebat enim toto illo tempore [illegible] ius præſentiæ, dolores omnino receſſiſſe. Sed illam quidem, cū [illegible] decertaſſet, laudibus victoriam ſignificantibus ex hac vita excedentem eſt proſecutus. Rurſus aūt [illegible] matrē [illegible] eum, poſtquam me peperiſſet, eſſet in ipſis mortis foribus, matertera rogatus, veniens eripuit à mortis manibus. Iacebat [illegible] vt aiunt, medicis quidem deſperantibus, familiaribus autem [illegible] plorantibus, & finem expectantibus, clauſis oculis, febre vehementi laborans, nullum ex notis agnoſcens. Poſtquam autem venit qui Apoſtolico & ſermone dignatus fuerat & gratia, & pax tibi, dixit, [illegible].

C hæc enim erat eius ſalutatio, ſicut protinus & illa [illegible] auiſſe, & cum fixis oculis aſpexiſſe, & benedictionis fructum renunciaſſe. Poſtquam vlulauit autem chorus fœminarum, animi [illegible] & lætitia ſimul erant commixta, & cauſa erant [illegible] vocationis, præcipit homo diuinus vt ex omnes ſint ſociæ eius orationis. Sic enim d[illegible] etiam Tabit[illegible] ſuſcitatem conſecutam, viduis quidem deflentibus, magno autem Petro offerente Deo illarum lachrymas. Precatæ ſunt vt iuſſit, & acceperunt vt prædixit. Nam cum finem accepiſſet oratio, morbus quoque finem cepit: & ſudor repente fluxit ex toto corpore: & ignis ille eſt extinctus: & ſanitatis ſigna apparuerunt. Talia noſtris quoque temporibus per ſuos ſeruos beneuolus Deus facit miracula. Huius quoque veſtium [illegible] operata eſt ſimiliter atque diuiniſſimi Pauli. Hoc autem poſui, nō vtens aliqua hyperbole, ſed conſentientem habens dicto veritatem. Nam cum pro-

D priam zonam diuiſiſſet in duas partes, erat autem lata & longa, ex craſſo lino contexta [illegible] huius quidem dimidio ſuos lumbos, altero vero meos cinxit. Hanc cum ſæpe quidem mihi ægrotanti mater impoſuiſſet, ſæpe autem patri quoque, morbum exegit. Quin etiam ipſa quoque hoc medicamento ſæpe vſa eſt ad ſanitatem. Multi autem ex notis quoque cum [illegible] didiciſſent, aſſidue ad ferendum ægrotis auxilium [illegible] zonam [illegible] cipiebant. & [illegible] gratiæ oſte[illegible] op[illegible]. Cum quidam [illegible] eam a[illegible] cepiſſet, [illegible] eos qui [illegible] nauerant, in eos qui ipſum beneficio affecerant ſe ingratum oſtendens. Hu[illegible] modo [illegible] nnud [illegible] Cum [illegible] ſplenduiſſet, & radijs Antiochiam illuſtraſſet, abductus fuit à certaminibus, expectans coronam quæ eſt repoſita victoribus. Ego autem cuius, dum adhuc eſſet ſuper-

E ſte [illegible] benedictionem [illegible] quoque ſinas precatus, [illegible] narrationi.

THEODOSIVS.

Roſus eſt [illegible] dum Ciliciæ, à dextra ei qui nauigat in [illegible] C[illegible]. Huius ad O[illegible] & Meridiem [illegible] tus, ſpatioſus, & vmbroſus. [illegible] autem feras [illegible] Ineo [illegible] dam ad mare vergentem [illegible] celebratus Theodoſius quadam modica [illegible] ſtructa domuncula, [illegible] vitæ diuinitus [illegible] ſolus amplectebatur, [illegible] quidem Antiochiam [illegible] autem claritate generis: ſed tamen & domo, & [illegible] natione, & omnibus [illegible] pretioſi [illegible] dicam, emit margaritam. Ac de eius quidem [illegible] abſtinentia, & quomodo [illegible] cubaret, & [illegible] ſupervacaneum eſt dicere ijs qui eius vid[illegible] diſcipulos & ſodales, & in eis eandem cernunt vitæ [illegible] Hæc tamen ille inſigniter perſequebatur, [illegible] ipſum certantibus exemplum

F proponeret. [illegible] autem adiecit ferreum onus collo & lumbis & ambabus manibus. Porro autē geſtabat quoque comam ſordidam, & quæ ad ipſos vſque pedes pertingebat, & [illegible] iam progrediebatur, & ideo erat lumbis eius alligata. Deprecatione autem & hymnodia vtens aſſidue, [illegible], & iram, & [illegible], & alias animi beluas ſubijciebat. Labores autem ſemper augens laboribus, [illegible] quæ na[illegible] bus ſit operationem [illegible] quidem [illegible] quæ [illegible] cantur, & [illegible] præditam [illegible] efficiens, & [illegible] quantum victum ſatis eſſet colligens. [illegible] procedente tempore [illegible] multi [illegible] tionis, & [illegible] quidem [illegible] ad [illegible] dete[illegible] alios quidem vela, alios vero [illegible] te[illegible] alios [illegible] ſcientes alios [illegible] colentes. Et [illegible] erat mar[illegible] mittendum quo[illegible] ſtrictas [illegible] appel[illegible] ut, ea vteb[illegible] [illegible] portans ope[illegible] habitabant & importans ea quæ erant nec[illegible] Memor enim vocis Apoſtolicæ quæ dicit, *Nocte [illegible] operantes, ne eſſemus oneri alicui veſtrum.* &, *Manus [illegible] quæ erant mecum ſuppeditarunt.* & ipſe laborabat, & [illegible]

G bat ſuos contubernales vt cum animæ laboribus, corporis quoque labores coniungerent. [illegible] enim [illegible] vij quidem quia [illegible] in vita ſeculari [illegible] laborantes alant ſuos & vxores, & præterea [illegible] conferant, & ab eis exigantur vectigalia, & Deo [illegible] primitias, & mendicorum pro viribus [illegible] præ[illegible] nos autem non quæramus ex laboribus ea quæ ſunt neceſſaria, idque cum vili quidem & modico cibo [illegible] autem veſte vtamur: [illegible] deamus quidem [illegible] manibus, alienis autem fruamur laboribus. Hæc & [illegible] dicens, hortabatur ad operandum, in tempore quidem quæ ſunt vbique præſcripta diuina peragens officia: id autem quod intercedebat tempor[illegible], impendeos [illegible] Non leuem autem curam gerebat hoſpitum, viris [illegible] tate & morum manſuetudine ornans, & in prou[illegible]

H charitate præditis, vt eis prouiderent committens. [illegible] autem viſebat & inſpiciebat omnia, perſcrutans [illegible] lans legibus vnuſquiſque ſuo fungeretur officio. [illegible] factum eſt vt tam inſignis & celebris eſſet eius fama, vt qui nauigabant, & plus quam mille ſtadijs aberant, Deū Theodoſij inuocarent in periculis, & Theodoſij appellatione ſedarent tempeſtatem. Eum audaces quoque & immanes hoſtes ſunt reueriti, qui maximam Orientis partem ſunt depopulati. Quis enim ex ijs qui in noſtro habitabili orbe terrarum habitant, non audiuit, [illegible] pit ea quæ illo tempore facta ſunt ab ijs qui olim [illegible] Solymi, nunc autem nominantur [illegible] qui nec oppido nec vic[illegible] pepercerunt & quæcunque ca[illegible] potuerunt, diripuerunt & igni [illegible] [illegible] ſunt. [illegible]

reuerenti

A reuerti in philoſophiam: & cum ſolummodo panem pe- tiiſſent, & vt pro ſe orarent ſignificaſſent, illud illi ſum reliquere monaſterium: idque non ſemel, ſed etiam bis fecere. Veriti tamen præſides eccleſiarum, ne pecuniæ cupiditate illis barbaris à diabolo immiſſa, captiuum abduceretur magnum illud lumen: erat enim veriſimile fore vt magna vis pecuniæ ad eum redimendum tranſmitteretur ab omnibus qui habent in honore res diuinas, ei perſuadent vt ſe conferret Antiochiam. Iam enim captiuos ceperant duos præſides eccleſiarum. & eos quidem omni officij genere ſunt proſecuti: cum autem quatuordecim millia aureorum pro vtriſque accepiſſent, permiſerunt vt redirent quo vellent. Poſtquam autem peruenit Antiochiam, habitauit quidem in habitaculo quod inuenit ſitum prope fluuium, omnes autem traxit ad ſeipſum qui ſciunt talia colligere. Dum autem me trahit impetus orationis præter mihi narrare miraculum quod à diuino illo viro factum eſt, quod multis quidem fortaſſe videbitur eſſe incredibile, & tamen remanet in hodiernum vſque diem, oratione teſtificans,

B & oſtendens qualem apud Deum gratiam & fiduciam eſt conſecutus hic vir admirabilis. Præceps quædam petra imminet monaſterio, quod ipſe ædificauit. Erat autem primo ſicca & omni humore vacua. In ea ſecit aquæ ductum, qui à vertice fertur in monaſterium, tanquam qui motum aquarum haberet in poteſtate. Plenos autẽ fiducia in Deum & firmiter credens, vt eſt veriſimile, ſe Dominum habere beneuolum, & fidem habens in quá nulla cadebat dubitatio, aſcendit in ſupremam partem eius qui nunc eſt aquæ ductus, priuſquam ſurrexiſſent ſodales ad preces conſuetas & Deum precatus, fretus eo qui facit voluntatem timentium eum, virga cui innixus erat petram percuſſit. Ea vero rupta, aqua inſtar fluminis ſcaturijt: & monaſterium ingrediens per aquæ ductum, & quantum ad omnem vſum ſufficit abunde ſuppeditans, in mare propinquum influit: & in hodiernum vſque diem oſtendit operans Moſaica magni Theodoſij gratia. Sufficit vel hoc ſolum ad oſtendendam viri huius erga Deum fiduciam. Cum autem Antiochiæ vixiſſet paruo tempore, migrauit ad choros Angelorum.

C Per mediam autem vrbem ferebatur ſacrum corpus, tanquam aureis quibuſdam coronis, ferro illo decoratum, cum omnes duces concurriſſent, & qui magnos ſuæ fidei creditos gerebant magiſtratus. De cubili autem erat magna lis & decertatio, cum id omnes auferre contenderent, & ex eo benedictionem & vtilitatem percipere cuperent. Sicelatus, ponitur in æde ſanctorum Martyrum, cum Iubani victoria inſignis in pietate athletę ſ[...] ſet & contubernalis, & eodem tecto vius. Idem autem loculus eum excepit, qui illum quoque diuinum & beatum Aphraatem. Gregis autem præfecturam accepit Helladius ille admirabilis, qui in illis quidem locis perpetuis fuit ſexaginta annis, deinde C[...] cum diuinitus electus eſt Antiſtes, cum neque priorem reliquiſſet philoſophiam, & [...]lis laboribus Pontificatus ſudore quotidie adderet. Huius cum beatus quoque Romulus fuiſſet auditor, dux magni gregis fuit creatus. Permanſit autem illius chorus in hodiernum vſque diem, idem ſeruans vitæ inſtitutum. Eſt autem prope monaſterium vi-

D cus qui Syriace appellatur Maratus. Ego autem fine imposito huic narrationi, rogo vt eius quoque conſequar benedictionem.

ROMANVS.

XI. Huius meminit Theodoretus lib. 4 hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

MAgnus ergo Theodoſius ab Antiochia profectus, cum in montibus Roſicis decertaſſet, & Antiochiam reuerſus eſſet, ſic vitæ finem accepit. Diuinus autem Romanus, Roſi natus, & primum educatus, Antiochiæ oſtendit prima virtutis certamina, extra ambitum quidem ciuitatis ad latus montis fixo tabernaculo, in aliena autem domuſcula eaque parua viuens toto tempore. Nunquam autem vſque ad ſenectutem neque igne vſus eſt, neque lumine lucernæ. Cibus autem ei erat panis & ſal. Potus autem fontanum fluentum. Erat autem coma magno Theodoſio ſimilis [...] ferrum E quoque ſimiliter. Ab[...] autem hic [...] morum ſimplicitate ac manſuetudine & moderatione, & ideo emi- ſit ſplendorem diuinæ gratiæ. *Super quem*, inquit, *reſpiciam, niſi ſuper mitem & quietum & trementem ſermones meos?* Iam Iſa. 66. vero rurſus quoque dixit ſuis diſcipulis, *Diſcite à me, quoniam mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Et rurſus, *Beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram.* Quinetiam Moſis legiſlatoris erat hoc vel maxime Matth. 11. Matth. 5. inſigne. *Erat enim*, inquit *Moſes mitiſſimus præter omnes homines qui erant ſuper terram.* Hoc de propheta Dauide teſtatus quoque eſt ſanctiſſimus ſpiritus. *Memento*, enim Numer. 12. inquit, *Domine Dauid & omnis manſuetudinis eius.* Didicimus etiam de patriarcha Iacob quod [...] erat Pſal. 131. domum habitans. Has virtutes cum inſtar apis collegiſſet ex diuinis illis pratis, mel confecit veræ philoſophię. Profundebantur autem eius quoque lingua fluenta iucundiſſima: & ijs qui ad ipſum veniebant, leni ac dulci voce vtens, de amore in fratres, de concordia & pace, multas offerebat admonitiones. Multos autem vel

F ſolo aſpectu effecit rerum diuinarum amatores. Quis enim non eſſet mirandum in modum admiratus, cum videret eum corpore afflictum, & qui prolixam geſtabat comam, & maximum ferri pondus ſua ſponte ferebat, & veſte ex pilis contexta vtebatur, & tantum capiebat alimenti quantum ſatis erat ad prohibendum ne fame moreretur. Magnitudini autem & multitudini laborum accedebat quæ in eo florebat gratia, qua quidem omnes perſuadebantur, vt eum admirarentur & honore afficerent. Multorum enim ſæpe morbos exegit difficiles: multis autem ſterilibus mulieribus filios impetrauit. Et cum tantam à diuino ſpiritu accepiſſet poteſtatem, ſeipſum appellabat egenum & mendicum. Quotquot itaque ad eum veniebant, eos & aſpectu & ſermone, toto vitæ ſuæ tempore, impleuit vtilitate. Porro autem cum hinc quoque exceſſiſſet, & in Angelicum chorum eſſet translatus, reliquit memoriam quæ non fuit ſepulta ſimul cum corpore, ſed quæ viget, floret, & germinat, & quæ extingui non poteſt, ſed ſemper permanet, & quæ ſufficit ad eos qui volunt adiuuandos. Cum hinc itaque benedictionem mihi [...] nciliauero, aliorum quoq; athletarum res geſtas narrabo, vt potero. G

ZENO.

XII. ZEnonem admirabilem non multi quidem cognoſcunt: qui cognoſcunt autem, non poſſunt admirari pro dignitate. Is enim cum maximas opes reliquiſſet in patria, ea autem erat Pontus, magni quidem, vt dicebat, Baſilij hauſit fluenta, qui erat vicinus & Cappadocum irrigabat regionem: irrigatione autem dignos fructus reddidit. Cum primum enim Imperator Valens fuiſſet de medio ſublatus, militare depoſuit cingulum: erat autem adſcriptus in numerum eorum qui literas Imperatoris ferebant celeriter. Cum autem à regia veniſſet in quoddam ſepulchrum (multa autem ſunt in monte, quod eſt ſitum prope Antiochiam, ſolus illic degebat expurgans animam: & eius contemplandi facultatem

H ſemper emundans: & diuinam contemplationem ſemper viſione apprehendens: & Dei aſcenſus in corde diſponens: & pennas tanquam columbæ accipere deſiderans: & in diuinam requiem euolare cupiens. Ea de cauſa non habuit lectum, non lucernam, non ſocum, non ollam, non guttum, non arculam, non librum, non aliquid aliud: ſed erat quidem pannis indutus veteribus. erant quoque calcei eiuſmodi vt indigerent vinculis: erat enim diuulſum ac diſcerptum ſolearum corium. Ab vno autem ex familiaribus neceſſarium accipiebat alimentum. Id autem erat vnus panis, qui duobus ſuppeditabatur diebus: aquam autem procul hauriens, ferebat ipſe. Cum quis autem eam aliquando vidiſſet onus portantem, rogabat vt eum leuaret labore. Ille autem primum quidem reſiſtebat, docens ſe non poſſe in animum inducere vt biberet aquam quæ eſſet portata ab alio. Poſtquam autem non perſuaſit, dedit venas. ferebat enim

A [illegible] babus manibus Poſtquam autem [illegible] por[illegible] cui [illegible] aquam effudiſſet & diſperſi[illegible] cu[illegible] currit ad fontem te ipſa confirmans quæ di[illegible]at. Porro autem ego quoque quando eum primum deſiderans videre, aſcendi in montem, aſpexi eum [illegible] tenentem vrnas manibus. Deinde rogaui eum vbinam eſſet admirabilis Zenonis habitaculum. Is autem dixit ſe nullum noſſe monachum qui ſic appellaretur. Ego autem cum eum ipſum eſſe coniecißem, ſecutus ſum, id conijciens ex eius ſermonis modeſtia. Poſtquam autem ingreſſus ſum oſtium, vidi torum ex fœno conſtructum, & quandam aliam ſtoream ita ſuper lapides ſtratam, vt qui ſuper illam ſedebant ab ea minime læderentur. Poſtquam autem de Philoſophia multa verba fecimus: ego enim interrogabam, ipſe vero nobis explicabat ea quæ quærebantur: & oportebat deinceps domum reuerti: ego eum precabar vt daret viaticum benedictionis: ille autem repugnabat, dicens æquum eſſe vt nos preces impleremus & ſeipſum quidem priuatum, nos autem milites appellans: tunc enim ſacros libros legebam Dei populo. Cum nos autem B iuuentutem & ætatis immaturitatem adduceremus, tunc enim primum paucam quandam producebamus lanuginem, & iuraremus nos non eſſe ruſus venturos, ſi cogeremur hoc facere, vix tandem quidē multis flexus precibus, Deo obtulit quidem interceſſionem: ſed quod id feciſſet multis verbis ſe excuſauit, dicens ſe id feciſſe & amoris cauſa & obedientiæ: appropinquantes enim audiuimus precantem. Quod autem in tam profunda philoſophia, tanta eſſet modeſtia ac moderatione vir ſenex, quadraginta enim annis perpetuis verſatus erat in monaſtica exercitatione, quis ſatis pro dignitate potuerit admirari, quaſuam autem laudes magnitudini pares potuerit afferre? Cum autem virtutis tales poſſideret opes, tanquam qui eſſet in extrema inopia, ad Dei eccleſiam die dominico veniebat, cum populo diuinos audiens ſermones, & aures accōmodans doctoribus: & poſtquā menſam participaſſet myſticam, reuertebatur in notum illud habitaculum, non habens clauem, non clauſtrum, non relinquens cuſtodem: erat enim maleficis plane inuium & ſacroſanctum, vt quod ſolam illam haberet ſto-
C ream. Vnum autem librum accipiens a familiaribus, eum totum legebat: & eo prius reddito, alium accipiebat. Sed licet nec clauſtra haberet, nec vectibus vteretur, cuſtodiebatur à ſuperna gratia. Idque per ipſam experientiam aperte didicimus. Quando enim [illegible] per inſidias noctu arcem cepere: deinde mane vſq; ad [illegible] montis faciebant incurſiones, multos quidem viros, & multas mulieres quæ vitam exercebant mon[illegible] crudeliter confodere. Tunc ergo vir diuinus, aliorum cædē intuens, effecit oratione vt eorum caligarent oculi. & per oſtium ingredientes, non videbant aditum: vt autem dicebat, teſtem appellans veritatem, aperte quoque tres vidit adoleſcētes, qui totam illam cateruam expellebāt, Deo manifeſte ſuā oſtendente gratiam. Qualem ergo vitam egerit hic vir diuinus, & qualem ſit diuinitus gratiā aſſecutus, ad docendum hæc ſufficiunt. Sed enim neceſſe eſt hoc quoque his adijcere. Valde eum angebat & male habebat quod eius manſiſſent facultates, & non [illegible] lege euangelica & venundatæ eſſent & diſtributæ. Huius
D autē cauſa fuit, fratrum ætas immatura. Quoniam enim erant communes & pecuniæ & poſſeſſiones, ipſe quidē nolebat diuiſionis cauſa redire in patriam: alij autem verebatur vendere partem ſuarū facultatum, ne eis improbe moti auaritia fratres circūſcribentes, [illegible] inurerent ignominiam. Hæc apud ſe animo verſans, diu diſtulit [illegible]venditionem. Poſtea autem cum eaſdam ex notis ſuis vendidiſſet omnes, plurima quidem diſtribuit: interim autem mala quæ accidit valetudo, coegit eum conſultare de reliquis. Accerſito itaque antiſtite ciuitatis, is autem erat magnus Alexander, ſplendor veræ religionis, & exemplar virtutis, exacta & accurata imago philoſophiæ, Adeſdum, inquit, ô diuinum caput, harū tu pecuniarum ſis mihi optimus œconomus, eas ex diuino inſtituto diſtribuens, tāquam iudici diſtributionis redditurus. Alias enim ego manu mea diſpenſaui, & diſtribui vt mihi [illegible]ſus ſum [illegible] prime. Velle[illegible] ex [illegible] E tate ſimiliter. Sed quoniam iube[illegible] ex hac vita, te ego rarum conſtituo diſpenſatorem, qui es & pontifex, & pontificatum legibus recte geris. Pecunias itaque tanquā Dei quæſtori tradidit. Ipſe autem cum non plus quam annum vixiſſet poſtea, tanquam quidem Olympicus victor receſſit à ſeptis, non ab hominibus ſolum gloriam aſſecutus, ſed etiam ab angelis. Ego autem cum eum, vt pro me ad Dominum intercedat, orauero, iue ad aliam conuertam narrationem.

MACEDONIVS.

Macedonium autem cognomine κριθοφάγον, id eſt, veſcentem ordeo, is enim cibus hoc ei cognomen impoſuit, ſciunt quidem omnes Phœnices & Syri & Cilices. Sciunt autem horum quoque vicini & finitimi, qui partim quidem ipſi [illegible] videre miracula, partim autem ea famam celebrantem audiuere. Neque vero ſciunt omnes omnia: ſed eum alij quidem hoc, alij vero illud didicerint, quod ſciunt merito [illegible]lum admirantur. Ego autem eum de hoc diuino capite alijs ſciā perfectius: multa enim me mouerunt vt ad eum irem & frequens apud eum eſſem, narrabo ſingula vt potuero. Hunc autem ei ordinem ſeruaui, & poſt multos eius poſ[illegible] narrationem, non quod is alijs fuerit [illegible]irtute ſecundus: erat enim vel ſummis & primis æqualis: [illegible]d quod eum vixerit longiſſimo tempore, poſt il[l]os, quorum memini, vitæ finem accepit. Hic ergo habebat palæſtram & ſtadium, cacumina montium, non in vno loco poſitus, ſed nunc quidem in hoc agens, nunc vero in [illegible] Hoc autem faciebat, non loca ægre fe[rens] [illegible] ſed eorum qui ad ipſum conueniebant, & vndique con[illegible], effugiens multitudinem. Quadraginta autem & quinque annis perpetuis vixit hoc modo, n[on] [illegible] tabernaculo: nō tugurio: ſed ſtans in foſſa profunda. V[illegible] quidam eum vocabant Gubbam. Id autem [illegible]men, ſi ex lingua Syriaca in Græcam transferatur, ſignificat [illegible] id eſt [illegible]. Poſt id autem temporis cum euaſiſſet ſenex, [illegible] & [illegible] tugurium. Poſtea autem [illegible] [illegible] domunculis quoque non propriis, ſed alienis eſt vſus. Vigintiquinque autem annis perpetuo vitam egit in tugurio & dumunculis, vt deinde [illegible] ligatur certaminum tempus ſeptuaginta anni. Cibo autē vſus eſt, nō pane, nec leguminibus, ſed purgato ordeo & aqua ſola madefacto. Hunc [illegible] mater mea que ei fuit familiaris [illegible] longiſſimo tēpore ſuppeditauit. Cum aliquando autem ad eam veniſſet [illegible] & didiciſſet ā nullo per[illegible] [illegible] conuenientem: [illegible] ipſa quoque iam exercitationē amplectebatur monaſticam, conſuluit vt crederet medicis: & illud nutrimentum exiſtimaret eſſe medicamentum. nō enim delicatum, ſed neceſſitatis gratia adhibetur. Nam ego quoque, inquit, qui quadraginta annis, vt ſcis, ordeo ſolo ſum vſus, cum quædam mihi pridie huius diei veniſſet infirmitas, iuſſi eum qui mecum habitabat panem mihi panis petere & afferre. Venit enim mihi in mētem quod ſi morerer, mortis redderem rationem apud iuſtum iudicem, [v]t qui fugiſſem certamina & detrectaſſem labores ſeruitutis. Nam cum pauco cibo poſſ[e]t mors prohiberi, & in hac vita poſſem ſic manere, laborans & [illegible] F affligens, & opes quæ ex his percipiuntur colligens, non tamen quam viuere in philoſophia duxi magis expetendum. Timore ergo hinc repletus, cum vellem cogitationis obtundere acu[l]eos, & panem petere iuſſi, & allatum comedi. & [illegible] ne mihi amplius ordeū [illegible] præbeas. Ex [illegible] ergo lingua ab omni mendacio aliena audiuimus quod quadraginta annis comederit ordeum. Atque hæc quidem ſufficiunt ad oſtendendum quam eſſet vir in exercitatione monaſtica ſtrenuus & quam laborioſus. In[illegible] & [illegible] morum per alia declarabimus. [P]oſtquam enim magnus ſuit ordinatus Flauianus [illegible] magnum Dei [illegible] vitæ autem virtute [illegible] prædicabant [illegible] & erat in ore omnium [illegible] eum [illegible]

XII. Huius meminit Ioannes Damaſcenus in libro qui inſcribitur aduerſus vituperatores imaginum

G

H

[illegible] ra-

quoſdam duos candida veſte ind[...] [...] præbe[...]s mater ait. Animi enim alacritatem a[...] [...] iuuabatur auxilio. Qui nec iam domi erat prophe[...] [...]s particeps. Et cum ad eam aliquando veniſſet quidam dux, pietate & vera religione clarus, quis autem ignorat virtutem Lupiciani? dixit ſe eſſe de quibuſdam ſollicitum, qui ab vrbe regia per mare ad ipſum ferebant neceſſaria. Dicebat enim præteriiſſe quinquaginta dies ex [...]uo ex portu ſoluerant, de eis autem nihil audiuerant. Ille autem nihil cunctatus, Vna, inquit, nauis, amice, periit: altera autem poſtridie portum occupabit Seleuciæ. Et hoc quidem audiuit diuinam illam vocem locutam: didicit autem experientia eorum quæ dixerat veritatem. Vt autem alia prætermittā, ea narrabo quæ ad nos ipſos pertinent. Cum mater mea vna cum patre meo habitaſſet tredecim annis, & non fuerat facta mater filiorum: erat enim ſterilis, [...] quæ fructum ferre à natura prohiberetur. Et ipſa quidem id non valde ægre ferebat. Quæ enim erat in rebus diuinis erudita, credebat hoc eſſe vtile: magnam autem moleſtiam accipiebat pater quod careret filiis: & circumquaque curſitans, rogabat Dei ſeruos à Deo ei peterent filios. Alii ergo pollicebantur ſe & Deum deprecaturos, & iubebant vt eſſet Dei voluntate contentus. Hic autem homo diuinus eſt aperte profeſſus, ſe vnum petiturum ab vniuerſi opifice, & ſe petitionem accepturum eſt pollicitus. Cum tres itaque anni præteriiſſent, & promiſſio finem non accepiſſet, rurſus acceſſit pater promiſſum exigens. Ille autem iuſſit vt ad ſe mitteretur coniunx. Cum autem veniſſet mater, dixit ille vir diuinus, ſe & petiturum & eam filium accepturā, & quod oporteret eum ei qui dederat dedicari. Cum autē mater ſolum rogaret vt animæ ſalutem acciperet, & vt liberaretur è gehenna: Præter hoc, inquit, liberalis & munificus Deus tibi dabit filium. Iis enim qui pure & ſincere petunt, duplices largitur petitiones. Illinc reuerſa eſt mater afferens promiſſi benedictionem. Et quarto anno à promiſſione concipit, & gerit vterum, & accedit ad diuinum hominem, benedictionis oſtendens manipulos. Quinto autem menſe à conceptione, fuit periculum abortionis. Illa autem rurſus mittit ad nouum ſuum Eliſæum: vetabatur enim morbus ne ad ipſum veniret: & ei reuocauit in memoriam quod uolebat fieri mater filiorum: & eius promiſſa adduxit in medium. Ille autem cum procul vidiſſet venientem, & agnouit, & cauſam ſignificauit. Noctu enim & morbum & ſalutem ei oſtenderat Dominus. Accepto ergo baculo venit, ei inuitens: & cum iuiſſet intra ædes, & pacis ſalutationem dediſſet vt conſueuerat, Bono, inquit, ſis animo: nec timueris. Neque enim donum auferet is qui dedit, niſi tu pacta conuentaque tranſilieris. Pollicita es autem te ei redditurum eū qui datus fuerit, & ei conſecraturum ad diuinum miniſterium. Sic autē, inquit mater, ego & opto & volo. Exiſtimo enim vel imperfectiſſimum fœtum eſſe magis expetendum quam à Deo alienam filii educationem. Cum itaque aquā accepiſſet & benedixiſſet, Bibe ergo, inquit vir diuinus, hanc aquam: & ſenties diuinum auxilium. Bibit itaque vt iuſſerat, & abortionis effugit periculum. Hæc ſunt noſtri Eliſæi miracula. Ego eius benedictionē & doctrinam ſæpe percepi. Me enim adhortans, ſæpe dicebat: Natus es, o fili, cū multis laboribus. Multas noctes Deum hoc ſolum perpetuo rogaui, vt tui parentes hoc fierent quod te nato ſunt nominati. Vide ergo vt vitam agas dignam laboribus, vt qui antequam naſcereris, promiſſus fueris dedicatus. Quæ ſunt autem Deo dedicata, ſunt omnibus veneranda, & quæ à vulgo minime ſunt contrectanda. Conuenit ergo vt tu quoque malos animi motus non admittas: [...]la autem ſola & [...]cias & cogites quæ Deum placant virtutis legiſlatorem. Hæc mihi perpetuo ſuadebat vir diuinus. Ego autem & eorū quæ mihi dixit memini: & donum diuinum ſum edoctus. Cum autem non oſtendam factis ea quæ mihi ſuaſit, rogo vt per illius preces diuinum conſequar auxilium, & quod eſt vitæ reliquum, agam ex illius præceptis. Qualis ergo ille fuerit, & quibus vſus laboribus diuinam attra[...] gratiam, hæc quoque ad docendum ſufficiunt.

Accep[...] autem etiam in hoc mundo e[...]s obitus [...]ignum honorem [...] laboribus. Omnes enim & ci[...] & ext[...]i, & quibus credita fuerat magnorum magi[...]uum d[...]enſatio, ferentes i[l]lum ſacrū lectum ſuper humeros, [...] portarunt in æde mar[...]um victoria inſigniū: & cum di[...]nis viris Aphraate & Theodoſ[...] ſanctū illud & Deo gratū corpus dep[...]uerūt: manſit aūt gloria eiuſmodi vt e[...] ingui non poſſit. Nos aūt impoſito ſin[...] narrationi, eū qui percipi poteſt ex narratione bonū [...]lorem percepimus.

MAESYMAS.

XIV. SCimus quidem alia quoque plurima in vrbe Antiochi[...] reipſe induiſſe pietatis & veræ religionis lumina, magnum Seuerum, & Petrum Ægyptium, & Eutychen, & Cyrillum, & Moſem, & Malchum, & alios quoq; plurimos eadem via eſſe ingreſſos. Sed ſi res ab omnibus in vita geſtas conaremur ſcribere, totum tempus nobis non ſufficeret: maxime cum etiam multis permultorum lectio afferat ſatietatem. Ex iis ergo qui ſcripti ſunt, de eorum quoq; qui ſunt prætermiſſi vita coniecturam facientes, proſequ[...]tur laudibus & imitentur, & vtilitatē percipiant. Ego autem tranſibo ad prata Cyri, & eorum qui in eis fuerunt fragrantium ſpecioſorumque florum, quam maxime pote[...]o oſtendam pulchritudinem. Fuit quidam Mæſymas, [...]n iis quæ nos præceſſerunt temporibus: voce quidem Syrus, & ruri educatus, & qui virtutis omne genus oſtendit. Cum autem claruiſſet in ea quæ [...]ſt per ſe vita, ei cuiuſdam vici cura fuit credita. Sacrificans autem, & Dei oues paſcens, illa & dicebat & faciebat quę lex iuſſit diuina. Aiunt autem eum neque tunicam, neque cilicium ſæpe mutaſſe, ſed iis quæ in eis fiebant [...]upturis aliquot panno[...] conſuendo, ſenectuti hoc modo remedium attuliſſe. Hoſpitum autem & pauperum [...]tam alacri animo curam gerebat, vt patefaceret portas omnibus qui aderant. Dicitur enim habuiſſe du[...] dolia: vnum quidem, frumenti, alterum vero, olei. Ex his ſemper quidem ſuppeditabat omnibus egentibus: habebat autem ea ſemper plena benedictione quæ data eſt viduæ Sareptanæ, & immiſſ[...] fuerat in hæc dolia. Ipſ[...] enim Dominus omnes opes effundit in omnes eos qui ipſum inuocant. & ſicut illius hydriam & guttum iuſſit ſcaturire, præbens manipulos ſeminum hoſpitalitatis: Ita etiam huic viro admirabili exhibuit ſuppeditationem, quæ ex æquo reſpondebat eius animi alacritati. Iam vero ad facienda quoque miracula à Deo vniuerſorum magnam accepit gratiam. Faciam autem mentionem vnius aut duorum miraculorum: reliqua autem prætermittam, vt qui properem venire ad alios. Mulier quædam & genere & fide ornata, filium qui ceciderat in malam valetudinem, erat autem admodum tenera ætate, multis obtulit medicis. Arte autem ſuperata, cum & medici deſperaſſent, & puerum eſſe [...]iturum aperte dixiſſent: non abiecit mulier ſpem meliorem: ſed illam imitata Sunamitidem, mulis imponit cameram. Cum in ea autem ſe & puerum impoſuiſſet, peruenit ad virum illum diuinum. Lamentans autem, & naturæ oſtendens affectionem, rogauit vt ferret auxilium. Is autem cum puerum manibus accepiſſet, & ante baſi admouiſſet, iacebat pronus, animarum & corporum rogans medicum: & accepta petitione reddidit valentem matri filium. Ego autem [...]d audiui ab ea quæ hoc vidit miraculum, & pueri accepit ſalutem. Aiunt autem illius quoque vici dominum cum veniſſet [...]is autem [...]rat Letoius, qui Antiochem quidem ſenatus [...] partes tenebat, impietatis autem tenebatur c[...]ig[...] [...] & [...]tu acrius quam oportebat exig[...]et ab [...], d[...]u[...] illum hominem dei. c[...]rtam [...] & de[...] ricordia apud eum verba [...] manſiſſe autem [...]lum inexorabilem, experientia autem [...] non [...]tum damnum e[...] qu[...]d non [...] Cum [...] eum abire oporteret & currus eſſet paratus, & ſede[...] iuſſi[...] vt mulæ [...] : il[...] q[...] [...]tis viribus, vigentes, & remunem aſportare m[...] viſæ ſunt autem totæ ferro & [...] Cu[...]

aut[...]

A auie [illegible] eſtnum [illegible] ſve- [illegible] d p [illegible] oaſ- ſidebat [illegible] em eum eſſe ex [illegible] & reddere ben [illegible] ſu- plex quem p [illegible] puc [illegible] prouo [illegible]tus, & ſordido pann[illegible] vt [illegible] om- peſcere [illegible] autem [illegible] ca [illegible] & eas Domino ob[illegible]liſſet, [illegible] ca- debant, & eſſe[illegible] vt [illegible] ſolebat [illegible] vehiculum. Port[illegible] autem multa quoque alia huiuſm[illegible] de diuino [illegible] Por[illegible] autem ex his [illegible] quod ijs qui v[illegible] unt philoſophari, nihil de[illegible] rat muta quæ trahitur in oppidis & vicis. O[illegible] hic, & qui huic ſimiles, Dei culturæ [illegible] quod etiam qui [illegible] ſtantur in media hominum [illegible] ne, peruenire poſſint ad ipſum virtutum faſtigium. Cuius ego [illegible]tinam ad aliquam ſaltem partem [illegible] ſuſtollar, eorum adiutus precibus.

B

ACEPSEMAS.

XV. ACepſemas fuit eodē tempore, cuius fam[illegible] late ſparſa eſt per orientem. is cum in domuncula ſeipſum in- cluſiſſet, ſexaginta annos tranſegit, neque v[illegible] videns, neque loquen[illegible] ſed in ſeipſum conuerſ[illegible], & Deum vi- [illegible] appr[illegible]hendens, [illegible] piebat conſola- tionem [illegible] prophetæ quæ dicit. *Delectare in Domino, & orationes, ipſe [illegible] cordis tui.* Perexi- [illegible] quandam foſſam [illegible] porrigens, acci- [illegible] quod afferebatur [illegible] Iſſa autem [illegible] vt omnino [illegible] in directum, [illegible] ex aductio eorum [illegible] ita conſtructa vt eſſet [illegible] autem afferebatur [illegible]bus, [illegible] nocte [illegible] quantum [illegible] aquæ & [illegible] [illegible] & cum eo [illegible] eſſe lupum: [illegible] vt [illegible] terro grauatos [illegible] tanquam iaculaturus [illegible] Cum au- tem [illegible] manus [illegible] mittere donec [illegible] hau [illegible]

[illegible]

Ps. 36

C

D

[illegible] qui [illegible] expectab[illegible] gratiam [illegible] quem [illegible] ad mini[illegible] ſpiritus. Cum aut[illegible] eſſet p[illegible], vita vi[illegible] ſenijque & [illegible] pertem, pro h[illegible] quæ in[illegible] eſt obnoxia [illegible] Cum [illegible] habe[illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] ſuſtulit [illegible] tionem. [illegible] eum iureiuran[illegible] adeo [illegible] ſalutis [illegible] iam poſt [illegible] ſimplicita[illegible] curar [illegible] & [illegible] vnquam [illegible] [illegible] ſunt [illegible] tranſtu- lerunt [illegible] pudicæ [illegible] contemnentes. [illegible]

E

F

[illegible] dam cepi[illegible] [illegible] quentia [illegible] Hoc [illegible] dixit [illegible] legibus. *[illegible] omnia adiicientur vobis. Et rurſus [illegible] patrem, matrem & fratre[illegible] propter meum [illegible] lium, etiam in hoc ſeculo centuplum accipiet, & in futuro [illegible] hæreditate eterna.* Hæc & dixit & fecit. Nobis [illegible] que adiu[illegible] & [illegible] eorum precibus [illegible] in [illegible], quæ [illegible] Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Luc 12. Matth 19.

MARO.

XVI. M[illegible] hunc meminero. Nam is quoque di- [illegible] ſanctorum [illegible] exornauit. Eam enim [illegible] vitam am[illegible]lexus, occupauit quoddam ca- [illegible] quod in [illegible] habebatur ab ijs qui erant olim [illegible] in quod in eo erat templ[illegible] dæmonum Deo [illegible] verſatu[illegible] paru[illegible] quodam in eo [illegible] [illegible] raro eſt vſu. Non [illegible] autem [illegible] laboribus, ſed etia[illegible] ali[illegible] excogitauit, [illegible] hiæ. Agonothe[illegible] autem mē- [illegible] & munifi-

G

D[illegible] prof[illegible] curationum, vt [illegible] gloria p[illegible] omnes au- [illegible] & [illegible] iam fa- [illegible] febres extinguito- [illegible] & dæmones [illegible] ge- [illegible] vires [illegible] medi[illegible] [illegible] exhibe[illegible] con- [illegible] Non ſo- lum au[illegible] ægri[illegible] bus corpo[illegible] ſed [illegible] conuenient[illegible] hu- ius quidem au[illegible] illius vero [illegible] iracundiam: & [illegible] quidem exhibens [illegible] moderationis: alteri [illegible] iuſtitiæ: & [illegible] quidem caſtigans in- temperantiam [illegible] vero excitans hebetudinem. Hac vten[illegible] agricultura, effecit multas plantas [illegible]loſophiæ: & hortum qui nun[illegible] in regione [illegible], ipſe Deo plantauit. Huius plantationi[illegible] ipus eſt m[illegible]gnus Iacobus, a[illegible] quem quiſpiam [illegible] illam [illegible] propheticam, *Tanquam [illegible] quæ eſt in [illegible] multiplicabitur:* [illegible] etiam alij omnes, [illegible] velit, faciam mentionem. Sic autem [illegible] curam gerens, & animas ſimul c[illegible] corpora, paruam paſſus ægritudinem, vt & naturæ imbecillitatem & animi diſcamus [illegible] nem, ipſe quidem exceſſit [illegible] vita: Acre autem bellum in ter vicinos exortū eſt de corpore. [illegible] aut quidā vicus [illegible] frequenti[illegible] coacto po- pulo ad [illegible], alios quidē fudit ac fugauit: maxime [illegible] expetendu[illegible] rapuit [illegible] & maxima [illegible] ea [illegible] percip[illegible] in h[illegible] diernum die[illegible] pub[illegible] vi- [illegible]

Pſal. 91

H

A

XVII. Huius meminit Theodoretus lib. 4 hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

ABRAAMES.

NEc admirabilis Abraamis memoriam fas eſt prætermittere hoc prætextu, quod poſt vitam monaſticam Pontificiæ ſedi fuerit ornamento. Nam hoc quidem certe nomine iure fuerit dignior qui commemoretur, quod inſtitutum vitæ mutare coactus, vitam non mutauerit: ſed cum monaſticæ exercitationis tranſierit afflictionem, & ſimul monaſticis laboribus & curis Pontificalibus circumſeſſus, vitæ curſum peregerit. Porro autem eſt hic quoque fructus Cyri regionis. Hic enim & natus & educatus, collegit opes virtutis monaſticæ. Qui enim ſimul cum eo verſati ſunt, dicunt eum & vigilando & ſtando & ieiunando ita corpus edomuiſſe, vt longiſſimo tempore permanſerit immobilis minime valens ingredi. Diuina autem prouidentia liberatus ab illa imbecillitate, voluit gratia pati pericula, pro diuina gratia. Venit autem in Libanum, cum didiciſſet vicum quendam teneri magna impietatis caligine: & perſona mercatoris vultu celato monaſtico, cū iis qui ſimul verſabantur ferens caniſtros tanquam nuces empturus: hunc enim fructū præcipue ferebat vicus, cum domum conduxiſſet, & aliquantum pecuniæ prærogaſſet poſſeſſoribus, quieuit quidem tres & quatuor dies. Deinde paulatim diuinum aggreſſus eſt officium, vtens voce moderata. Poſtquam autem ſenſerunt pſalmodias, Præco quidem clamauit, & omnes conuocauit. Erant autem ſimul congregati & viri & pueri & mulieres: & confractis ex inſecus foribus, & deſuper ex tecto multum puluerem congerentes demittebant. Poſtquam autem eos viderunt ſuffocari & opprimi, & nec aliquid aliud vel facere nec dicere, ſed ſolum Deo preces effundere, ſenſu ſuo monitu deſtiterunt ab inſania. Deinde aperti ſoribus, cum eos emiſiſſent ab aggere, iuſſerunt eos ſtatim abire. Sed eodem tempore venerant exactores qui eos vectigalia cogebant exſoluere. Et alios quidem catenis vinciebant: alios vero per contumeliam afficiebant verberibus. Sed vir ille diuinus, nullius ex iis quæ in ipſum facta erant recordatus, Dominum imitans, qui cruci affixus, eorum qui hoc fecerant curam gerebat, orauit illos exactores vt moderate ac clementer exigerent. Cum autem fideiuſſores requiſiſſent, ſua ſponte ſuſcepit fideiuſſionem: & paucis poſt diebus centum aureos ſe daturum eſt pollicitus. Qui autem grauia illa ei fecerant, valde mirati viri benignitatem, de iis quidem quæ auſi fuerant petunt veniam: rogant autem vt ipſe fiat eorum præſes, neque enim habebat vicus Dominum: erant autem ipſi & Agricolæ & Domini. Centum autem aureos, cum veniſſet in ciuitatem, eſt autem ei nomen Emeſa, & notos aliquos inueniſſet, accepit mutuo. Deinde in vicum reuerſus die præſtituto implet quod promiſerat. Cum hoc eius viderent ſtudium, vehementius id ab eo contendunt. Cum is autem ſe id facturum eſſet pollicitus, ſi ſe pollicerentur ædificaturos eccleſiam, rogarunt vt ſtatim aggrederentur: & deduxerunt beatum virum, aptiora loca illi indicantes: & vnus quidem hunc, alius vero locum illum laudabat. Cum autē meliorem elegiſſet, & fundamenta ieciſſet, tectum breui tempore impoſuit. Cumque finem accepiſſet ædificium, iuſſit vt admitterent ſacerdotem. Cum autem dicerent ſe nullum alium electuros, & rogarent vt eum haberent & patrem & paſtorem, accipit gratiam ſacerdotii. Poſtquam autem cum eis verſatus eſt tres annos, & eos pulchre deduxit ad res diuinas, cum effeciſſet vt vnus ex eis qui ſimul erant, vice ſui præficeretur, ad monaſticum rediit habitaculum. Et ne, ſi omnia illius narrem, prolixiori vtar narratione, cum in his reſplenduiſſet, fit Carrarum pontifex. Erat autem ea quidem ciuitas circumſeſſa ab ebrietate impietatis, & ſeipſam dederat debacchationi dæmonum. Sed cum eſſet dignata huius agricultura, & accepiſſet ignem huius doctrinæ, permanſit quidem libera à prioribus ſentibus: nunc autem vberem profert ſegetem ſpiritus, maturarum frugum Deo offerens manipulos. Sed non ſine labore vir diuinus hanc exercuit agriculturam: ſed laboribus vtens innumerabilibus, & eorum qui corporibus medentur imitatus, partim quidem dulcem adhibens adhortationem, partim vero acribus vtens medicamentis: nonnunquam vero & vrens & ſecans, effecit hanc ſanitatem. Doctrinæ autem & alii eius diligentiæ vitæ quoque lumina ſuffragabantur. Illis enim illuminati, & audiebant ea quæ dicebantur, & ea quæ fiebant libenter accipiebant. Toto enim tempore quo fuit Antiſtes, ei quidem fuit panis ſuperuacaneus: aqua quoque ſuperflua: inutilis autem lectus, & ſuperuacaneus vſus ignis. Noctu enim quadraginta hymnos, quos inter ſe inuicem loquendo & reſpondendo dicunt, implebat, earum quæ intercedunt precum duplicans numerum: reliquum autem noctis in ſede ſedebat, concedens palpebris vt aliquantulum quieſcerēt. Atque quod *non in ſolo quidem pane viuit homo*, dixit quidem contemplator Dei Moſes: meminit autem huius quoque vocis Dominus, prouocationem diaboli recuſans. Quod autem etiam ſine aqua viui poſſit, à nullo loco diuinæ ſcripturæ didicimus. Etenim tantus ille Elias primum quidem ex torrente aquam hauſit. Deinde etiam cum ad viduam acceſſiſſet Sareptanam, ſibi primum iuſſit aquam afferri, deinde panem. Sed hic vir admirabilis, toto tempore pontificatus, neque panem, neque legumina, neque olera quæ igni appropinquaſſent comedit, neque aquam bibit, quæ ab iis qui in his rebus ſibi docti ſunt viſi, propter vſum exiſtimata eſt prima ex elementis, ſed lactucas, intyba, & apia, & ſimilia, cibum ducebat & potum, piſtorum & coquorum artes oſtendens ſuperuacaneas. Tempore autē autumni, fructus ei illum vſum implebant. Hæc autem ſumebat poſt officium veſpertinum. Cum corpus autē talibus conſumeret laboribus, in aliorum cura gerenda erat inſatiabilis. Aduenientibus enim hoſpitibus erat & torus paratus, & egregius autem & ſelectus panis eis offerebatur, & vinū odoriferum: piſces, & olera, & quæcunque ſunt eis coniuncta. Quinetiam ipſe quoque meridie aſſidebat conuiuantibus, eorum quæ apponebantur partes vnicuiq; offerens, & dans vnicuiq; calices, & iubens bibere, & eum qui erat eiuſdem ſecum nominis imitans, patriarcham inquam: qui miniſtrabat quidem hoſpitibus, ſed non ſimul conuiuabatur. Intererat autem verſans in iudiciis eorum qui inter ſe litigabant & decertabant, aliis quidem perſuadebat vt inter ſe inuicem reconciliarentur: alios autem cogebat, qui leni & manſuetæ doctrinæ nō parebant. Nullus autē iniuſtus receſſit ſua audacia aduerſus iuſtum victoria potitus. Ei enim qui iniuria afficiebatur iuſti partē ſemper addens, reddebat eum inexpugnabilem, & eo qui volebat iniuriam facere ſuperiorem. Similiſque erat optimo medico, qui ſemper prohibet eos humores qui redundant, & procurat vt ſit inter materias æqualitas. Hunc quoque deſiderauit videre Imperator. Eſt enim alata fama quæ facile omnia quæ bona ſunt & quæ mala ſignificat: & ad ſe acceſſiuit, & venientem ſalutauit & excepit: & agreſte illud cilicium ſua purpura exiſtimauit præſtantius. Iam vero reginarum quoque chorus eius & manus prehendit & genua, & vitium erant rogabant qui nec exaudire quidem poterat linguam Græcam. Adeo & regibus & omnibus hominibus res honore & reuerentia digna videtur philoſophia. Quinetiam vbi obierint, ii qui eius ſunt amatores & ſectatores, maiorem aſſequuntur gloriam. Et poteſt quidem hoc ſciri etiam ex multis aliis, ſed vel maxime quidem ex iis quæ diuino huic viro acciderunt. Poſtquam enim obiit, & hoc reſciuit Imperator, voluit quidem eum deponere in aliqua æde ſacra: cum autem intellexiſſet pium eſſe & honeſtum vt gregibus redderent corpus paſtoris, ipſe quidem & id deduxit præcedens, & reginarum chorus conſequens, omneſque & magiſtratus, & qui ab iis regebantur, populus, militeſque & priuati. Tanto ſtudio eum accepit & ciuitas Antiochi, & quæ eam ſunt conſecutæ, donec peruenit ad magnum illum fluuium. Ad ripam autem Euphratis concurrebant quidem ciues: & concurrebant etiam hoſpites, concurrebant etiam ruſtici. Quinetiam finitimi feſtinabant ad fruendum benedictione. Lectum autem multi ſequebantur lictores, eos percu-

A

ri ndo torrentes [illegible] tur & [illegible]pleбant [illegible] ere. Et licebat audire alios quidem pſa[illegible] os vero lamentantes. Alia enim deflens [illegible] vo[illegible] præſidem: alia vero altorem: alia autem paſtorem & magiſtrum: & alius quidem Achiy[illegible]manſi [illegible]nabat patrem: alius vero adiutorem & curatorem. & cum tor[illegible]udibus & lamentat[illegible]onibus [illegible]ctum [illegible]d & [illegible]crum corpus ſepulchro mandauere. Ego autem admiratus quod cum vitæ mutaſſet inſtitutum, vitam non vna commutauerit, neque dum eſſet Antiſtes, remiſſum ac ſolutum vitæ genus ſit amplexus, ſed exercitationis monaſticæ labores adauxerit, eum recenſui in hiſtoria monachorum: nec receſſi abeo qui ei placuit ordine, benedictionem quoque ab eo deſiderans.

EVSEBIVS.

B

XVIII Huius meminit Theodoretus lib. 4. hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

PRius dictis Sanctis magnum quoque addam Euſebium, qui non longo quidem ab hinc tempore eſt mortuus. Cum multis autem annis vixiſſet, tempori quidem æqualem ſuſtinuit laborem: labori autem æqualem ſimul delegit virtutem. Multiplea autem lucrum ea eo retulit. Magnitudine enim remunerationum Agonotheta ſuperat certamina. Hic ergo cum primo aliorum fidei ſui curam credidiſſet, quo illi ducebant, ducebatur: erant enim ipſi quoque viri diuini, virtutiſque athletę & exercitatores: & cum aliquo tempore cum eis eſſet verſatus, & bene recteque philoſophiæ accepiſſet ſcientiam, vitam monaſticam eſt amplexus. Et cum quoddam dorſum montis occupaſſet, imminet autem ei vicus maximus, quem nominant Aſicham, ſolis ſolummodo tecta, & lapidibus ne luto quidem communctis, ſib dio reliquam tranſegit vitam ſeipſum affligens, veſte quidem opertus pellicea, cicere autem & fab s aqua madefactis ſe nutriens. Quinetiam aliquando quoque veſcebatur caricis, ſic vtcunque conans ſuſtentare imbecillitatem corporis. Cumque ad ſummam peruenisſet ſenectutem, vt etiam dentes plurimos amiſiſſet, neque mutauit cibũ, neque habitationem. Sed & cum hyeme congelaretur, & æſtate vreretur, fortiter ferebat contrarias qualitates aeris, faciem quidem habens corrugatam, arefacta autē omnia membra corporis. Tam multis autem corpus conſumpſit laboribus, vt ne zona quidem maneret ſuper lumbos, ſed caderet inferius: nihil enim erat quod vetaret: nam & clunes, & coxendices conſumpti erant, & zonæ facilem deſcenſum præbebant ad inferiora. Zonam itaque adſuit tunicæ, hac ratione vt ſtaret excogitans. Ægre ferebat autem conuerſari cum multis. Nam cum diuinam contemplationem viſione aſſidue apprehenderet, mentem ab ea nolebat abſtrahere. Sed tamen etſi eſſet am[illegible] tam vehementer præditus, permittebat aliquibus ex[illegible], vt [illegible] quod [illegible]hſtruebat auferrent, & in[illegible]rent: & cum eis exhibuiſſet doctrinam ex diuinis eloqu[illegible] iubebat nitius [illegible]beuntes portæ lutum imponere. Ve[illegible] cum [illegible] nimis ſatius exiſtimaſſet etiam cum pa[illegible] [illegible] congreſſionem, aditum omnino obſtru[illegible], [illegible] portæ maximo admoto lapide. Per quandam autem [illegible] colloquebatur quidem cum paucis ea [illegible] [illegible]ibus, ſed non videbatur. Sic enim prouiderat. Illic autem illud quoque ex [illegible] accipiebat nutrimentum. R[illegible] autem cum omnibus colloqui denegaſſet, [illegible] dulciſſima & [illegible] grata voc[illegible] dignabatur: & a[illegible] [illegible] mente deſinebat, de rebus diſſerens cœle[illegible]bus. Cum mul[illegible] ad eum [illegible] & poſtularent [illegible] bene[illegible]onis, & cum ægre ferret tumultũ, nec [illegible] conſiderans, nec v[illegible]gentem reputans im[illegible]tatem, [illegible] ſol[illegible] quæ nec à robuſtis quidem [illegible] poterat: & cum ad quan[illegible] [illegible] veni[illegible] monachorum claſſem, par[illegible] [illegible] ad muri angulum, cum conſuetis de[illegible] [illegible]. Huius autem gregis præfectus, vir o[illegible] plenus, dixit [illegible] quindecim [illegible] [illegible]bdomad[illegible] ſancti ieiunij. Hoc [illegible] vixiſſet plus quam nona-

C

D

E

ginta annos, [illegible] quæ narrari non potest eſſet affectus. Sed imbecillitatem ſuperabat animi alacritas: & Dei amor omnia facilia reddebat & expedita. Cum hic talibus circumflueret ſudoribus, peruenit ad metam curſus, & Agonothetam [illegible]dens, & coronam deſiderans. Ego autem rogo vt illam conſequar interceſſionem, quam huc vſque percepi dum eſſet adhuc ſuperſtes. Credo enim eum viuere, & habere potiorem ad Deum fiduciam.

SALAMANVS.

XIX.

ME virtuti iniuriam facere arbitratus, ſi admirabilis Salamani vitam poſteris non ſignificauero, ſed obliuione obrutam neglexero, ſummatim afferam narrationem. Eſt quidam vicus ad occidentem fluuii Euphratis, ipſi ripæ imminens, vocatur autem Caperſana. Hic ex eo ortus, cum vitam amplecteretur quietam, & in vico qui eſt ex aduerſo paruam inueniſſet domunculam, ſeipſum in ea incluſit nec oſtio relicto, nec feneſtra. Semel autem in annu terram fodiens, accipiebat totius anni nutrimentum: cum nullo vnquam homine loquens. Idque facere perſeuerauit, non paruo tempore, ſed longiſſimo. Porro autem pontifex ciuitatis cuius erat is vicus, cum viri didiciſſet virtutem, acceſſit, volens ei dare donum ſacerdotij. Et domunculæ perfoſſa aliqua parte eſt ingreſſus: & manum impoſuit, & peregit precationem: & ſæpe quidem ei dixit, & quæ ad eum aduenerat gratiam ſignificauit. Cum nullam autem vocem audiuiſſet, abiit iubens vt foſſura rurſus ædificaretur. Aliquando autem rurſus qui erant illius vici ex quo erat profectus, cum noctu fluuium traieciſſent, & domum perfodiſſent, eum accipientes nec reſiſtentem nec iubentem, in ſuum vicum exportarunt. Et cum talem ad orientem conſtruxiſſent domunculam, eum protinus incluſerunt. Hic autem ſimiliter quietem agebat cum nullo loquens. Paucis autem poſt diebus, qui erant illius vici qui eſt ex aduerſo, cum noctu rurſus aggreſſi eſſent, & domum perfodiſſent, ad[illegible] abduxerunt, neque contradicentem, nec vt maneret vrgentem, neque rurſus prompto & alacri animo recedentem. Ita ſeipſum omnino mundo mortuum conſtituit, & Apoſt[illegible] eam illam vocem vere loquens, dicebat. *Cum Chriſto, ſum crucifixus. Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Quod autem nunc viuo in Chriſto, in fide viuo filij Dei qui me dilexit, & pro me ſeipſum dedit.* Galat 2. Talis hic quoque fuit. Sufficiunt enim hæc ad oſtendendum totum eius vitæ inſtitutum. Ego autem cum benedictionem ab eo quoque percepero, ad alium tranſibo.

F

G

MARIS.

XX.

EST Homeri quidam vicus qui à nobis vocatur Nerus. Cum apud eum paruam quandam domunculam ædificaſſet diuinus Maris, in ea permanſit incluſus triginta & ſeptem annis. Ex monte autem prope ſito ea ſuſcipiebat multum humoris. Tempore autem hyemis quædam quoque guttæ aquæ in ea emanabant. Quantum autem hinc damni oriatur corporibus, ſciunt & ciues & ruſtici. Nam iis quoque qui in agris habitant manifeſti ſunt morbi qui ex eo naſcuntur. Sed tamen ne hæc quidem ſacro illi capiti perſuaſerunt, vt mutaret domunculam: ſed fortiter & conſtanter permanſit donec curſum confecerit. Quinetiam priorum quoque vitam tranſegit cum virtutis laboribus: vnde & corporis & animæ conſeruauit caſtitatem: idque ipſe mihi aperte ſignificauit, docens ſibi manſiſſe corpus integrum & incorruptum, & quale egreſſum fuerat ex materno vtero, idque cum multos quidem dies feſtos martyrum celebraſſet cum eſſet adoleſcens, vocis autem bonitate demulſiſſet populum. Nam & plurimo tempore perſeuerauit pſallere, & fuit inſigni pulchritudine corporis. Sed tamen nec ſpecies corporis, nec vocis claritas, nec quæ ei cum multis inter[illegible]debat con-

H

greſſio

A greſſio, animæ pulchritudini aliquid detrimenti afferret: ſed viuens ſimiliter atque ij qui ſunt incluſi, ſuæ curam gerebat animæ. Virtutem autem auxit quoque laboribus quos ſuſtinebat incluſus. Ego huius ſæpe vſus ſum conſuetudine. Iuſſit enim mihi aperire oſtium. Quinetiam complectebatur me venientem: & de philoſophia fuſa prolixaque vtebatur oratione. Porro autem hic quoque fuit ſimplicitate inſignis, & varios mores omnino abhorrebat. Inopiam autem magis dilexit quam ſummas copias. Nonaginta autem annos natus, vtebatur veſtibus contextis ex villis caprinis. Panis autem & parum ſalis nutrimenti eius vſum implebant. Cum autem longo tempore deſideraſſet videre offerri ſpiritale & myſticum ſacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego vero lubenter parui: & iuſſi ſacra vaſa afferri, pagus enim haud longe aberat: & pro altari vſus diaconorum manibus, myſticum, diuinum, & ſalutare obtuli ſacrificium. Ille autem

B omni ſpiritali implebatur voluptate, & exiſtimabat ſeipſum cœlum videre; dicebatque ſe nunquam tantam cepiſſe lætitiam. Ego autem cum ab eo valde fuerim dilectus, puto me & ei iniur... factutum, ſi non etiam mortuum laudauerim, & alij, ſi non hanc optimam philoſophiam eis propoſuerim imitandam. Cum itaque nunc orauero vt eius conſequar auxilium, imponam finem narrationi.

IACOBVS.

XXI. QVoniam eorum qui iam ſunt victores declarati virtutis athletarum certamina recenſuimus, ſummatim narrantes & quos in meditando ſuſcepere labores, & quos in certaminibus perpeſſi ſunt ſudores, & longe clariſſimas & maxime inſignes victorias: age eorum quoque qui adhuc ſunt ſuperſtites, & magnifice decertant, & contendunt priores vincere ſudoribus, vitæ inſtituta conſcribamus, & poſteris vtile relinquamus memoriam. Quomodo enim eorũ qui olim reſplenduere, ſan-

C ctorum, vitæ inſtitutum, poſteris maximam attulit vtilitatem: ita ijs qui nos conſequentur erunt exemplaria eorum narrationes. Initium autem ducam a magno Iacobo. Is enim & tempore & labore eſt prior alijs: & qui eum ſunt æmulati, faciunt admirabilia & quæ ſunt præter opinionem. Vſu venit autem neſcio quomodo, vt & eorum qui exceſſerunt, & eorum qui adhuc ſunt ſuperſtites, hoc ſit primum nomen. Etenim quando narraui eorum vitæ inſtitutum initium ſumpſi a diuino illo Iacobo, qui Perſicum illum exercitum fudit ſuis precibus: & cum conuulſiſſent vrbis murorum ambitus, neque permiſit vrbem capi, & coegit fugere aduerſarios, cum in eos miſiſſet exercitum muſcarum & culicum. Qui ergo illi ſimile nomen eſt ſortitus, & eſt ei ſimilis moribus, ſit primus in ordine athletarum qui adhuc ſunt ſuperſtites, non quoniam eiuſdem eſt nominis particeps, ſed quoniam eſt illius virtutẽ æmulatus: & fuit ipſe alijs exemplar

D philoſophiæ. Nam cum ſimul cum inclyto illo Marone eſſet verſatus, & eius diuinæ fuiſſet doctrinæ particeps, obſcurauit præceptorem maioribus laboribus. Ille enim & murorum tegumentum habuit, templum veteris erroris, & ea pellibus contectum fixit tabernaculum: & eo vtens, imbris & niuis effugiebat impetus. Hic autem his omnibus valere iuſſis, & tabernaculo, & tugurio, & murorum tegumento, pro tecto habet cœlum, contrarios omnes aeris impetus ſuſtinens: nunc quidem pluuia vehementi obrutus, nunc autem glacie & niue congelatus: aliquando autem radijs ſolis toſtus & exuſtus: & aduerſus omnia ſe fortiter & conſtanter gerens, & tanquam in alieno certans corpore: & contendens vincere naturam corporis alacritate animi. Mortali enim hoc & patibili corpore, vitam agit tanquam impatibilis: & vitam incorpoream in corpore meditans, clamat cum bea-

2. Cor. 10. to Paulo. *In carne ambulantes, non ſecundum carnem militamus. Arma enim noſtra non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, deſtruentes cogitationes & omnem altitudinem quæ ſe extollit aduerſus Dei cognitionem, & captiuantes*

E *omnem intellectum ad Dei obedientiam.* Sed hæc quidem certamina quæ ſunt ſuper naturam, in minoribus ſe exercendo laboribus eſt meditatus. Nam cum in parua quadam domuncula ſe prius incluſiſſet, & ab externis tumultibus animã liberaſſet: & recordatione in Dei mentem affixiſſet, hic perfectam & abſolutam meditabatur virtutem. Cum autem ſe optime exercuiſſet, & bonis laboribus animam aſſuefeciſſet, maiora auſus eſt aggredi certamina: & cum ad hunc montem perueniſſet, qui triginta ſtadijs diſtat ab hac vrbe, eum reddidit illuſtrem & venerandum, qui erat olim obſcurus & penitus inferti lis: nunc autem creditur tantam accepiſſe benedictionem, vt terra quæ eſt ei impoſita conſumatur, omnibus qui vndique affluerunt, ad vtilitatem ea exportantibus. In eo vitam agens cernitur ab omnibus accedentibus, non habens, vt dixi, ſpeluncam, non tabernaculum, non tugurium, non foſſam, non ſepem quæ eum circundet ac muniat: ſed videtur orans & quieſcens, & ſtans & ſedens,

F & ſanus & cum aliqua tenetur ægritudine: adeo vt aſſidue præſentibus decertet ſpectatoribus, & naturæ expellat neceſſitates. Neque enim alijs hominibus qui ſunt ingenue vtcunque educati, externis præſentibus eſt facile excrementa egerere, nedum viro in ſumma philoſophia exercitato. Et hæc dico, non vt qui ab alijs didicerim, ſed qui ipſe viderim. Nam cum quatuordecim ab hinc annis in grauem morbum incidiſſet, affecit quidem, vt par eſt, eum qui eſt mortali corpore præditus. Erat autem æſtus vehemens & flamma radiorum ardebat vehementius, cum ſopiti quidem eſſent venti, aer autem maneret immobilis. Erat autem morbus inundatio flauæ bilis quæ deorſum ferebatur, & mordebat ac comprimebat inteſtinum, & cogebat extra egredi. Tunc magnam vidi tolerantiam. Nam cũ ex multis vicis congregati eſſent homines, vt glorioſum hoc corpus ſalutarent, ſedebat in duas partes diſtractus. Nam natura quidem vim afferebat vt iret ad excernendum: pudor autẽ eius quæ aderat multitudinis, cogebat eum manere in

G eodem ſtatu & habitu. Ego autem hoc ſciens, cum eis qui conuenerant, partim multis egi adhortationibus, partim etiam minis, abire iubens: poſtremo autem eos etiam implicaui vinculis ſacerdotij: & non ſine maximo labore veſpere tandem amandaui. Ille autem vir diuinus, ne cum ij quidem abſceſſiſſent, victus eſt à natura: ſed perſtitit tolerans, donec accedens nox profunda coegit omnes domum recedere. Rurſus autem die ſequenti cum ad eũ veniſſem, vt vidi æſtum euaſiſſe vehementiorem, & qua laborabat, febrim igne extrinſecus allato nutriri & augeri, prætereaens dolorem capitis, dixi me ægre ferre vim ſolis radiorum: & rogaui vt mihi aliquam modicam apud ſe vmbram expanderet. Qui poſtquam iuſſi, tribus fixis arundinibus, & ijs duobus impoſitis cilicijs, vmbram adinuenimus. Cum autem iuberet me ingredi: Turpe eſt, inquam, ô pater, vt ego qui ſum & iuuenis & valens viribus, hanc aſſequar conſolationem: tu aũt qui & vehementi febre teneris, & opus habes tali conſolatione, foris ſedeas excipiens impetum radij ſolaris. Si

H vis ergo, inquam, me vmbra frui, ſis mihi ſocius modici huius tabernaculi: nam tecum quidem volo manere: ſed prohibet radius. Ceſſit itaque his verbis auditis: & meum accepit remedium. Et quoniam vmbra fruebamur communiter, cœpi rurſus alium ſermonem afferre: & dixi, Opus eſt vt accumbam, cum coxendix non citra moleſtiam patiatur ſeſſionem. Sed rurſus rogabat quidem vt accumberem: ei autem contra reſpondi, non eſſe tolerandum vt ego decumberem videns eum ſedentẽ. Si vis ergo, inquam, me quoque frui hac quiete, communiter accumbamus ô pater, non erubeſcã enim ſolus decumbens. Cum talibus verbis decepiſſem eius tolerantiam, ei accubitus exhibui ſolatium. In ſolo autem iacenti ſuaues adhibui ſermones, traducens ad animi iucunditatem. Manu autem immiſſa intra veſtem, tentabam eius dorſum moderate abſtergere: tunc vidi magnum ferri pondus, quod & lumbos alligabat & collum. Iãvero aliæ quoque catenæ à circulo qui erat circa collum, duæ quidem ante, duæ vero pone, ad inferiorem circulum

A oblique pertinentes, & literæ X figuram efficientes, ante & pone duos circulos colligabāt. Iam vero manus quoque interius circa cubitos talia quoq; alia habebant vincula. Cum ergo aſpexiſſem onus ponderis multorum taleotorum, obſecraui vt opem ferret corpori laboranti, quod non poterat ſimul ferre & onera voluntaria, & inuoluntariā ægritudinē. Nunc quidē inquam, ô pater, febris fungitur officio ferri. Cum ea autem ceſſauerit, tunc rurſus corpori imponemus laborem qui ex ferro capitur: Hoc quoq; conceſſit motus delinitus eiuſmodi carminibus. Sed tunc quidem cum paucis ægrotaſſet diebus, facile conualuit. Poſtea autem cum in morbum incidiſſet grauiorem, multi autem vt corpus raperent multis ex locis conueniſſent, audientes id ciues, concurrerunt omnes & milites & priuati: illi quidem ſumptis armis militaribus: hi vero, armis vtentes quibuſlibet. Denſa autem &

B inſtructa acie pugnare cœperunt, tela emittentes, & fundis lapides torquentes: non vt percuterent, ſed ſolum vt terrerent: & ſic expulſis accolis victorijs inſigni Athleta lecto impoſito, qui nihil ſentiebat eorum quæ fiebant, nā nec cum coma eius à ruſticis velleretur, ſenſerat, venerunt in vrbem. Cum in ædem autem veniſſent Propheticam, in monaſterio ei propinquo lectum depoſuerunt. Venit autem quidam Berrhœam, illic enim tunc eram, ea quæ facta fuerant ſignificans, & nuncium mortis afferens. Cum itaq; ſtatim cucurriſſem, & totam noctem in itinere conſumpſiſſem, poſt auroram offendi hominem, neq; loquentem, neque vllum ex ijs qui aderant potentem agnoſcere. Poſtquam autem eum ſum allocutus, & nomine magni Acacij ei dixi ſalutem, ſtatim & aperuit oculos, & rogauit quomodo ſe haberet: & quando veniſſem eſt percontatus. Cum autē ad hæc reſpondiſſem, rurſus clauſit oculos. Cum vero tres dies præterijſſent, veſpere rogauit vbinam eſſet. Cum [illegible] didiciſſet, ægre tulit, & rogauit vt ſtatim in [illegible] referretur in montē.

C Cum autem vellem eum perpetuo obſecrare & exhortari, iuſſit mox ferri lectum, & deferri in locum quē cupiebat. Tunc vidi quantopere ab ambitione & gloriæ cupiditate eſſet alienum caput mihi venerandum. Poſtridie enim ei obtuli ius ptiſanæ cum id refrigeraſſem: nihil enim omnino calidi ſumere patiebatur, cū vſum ignis ſibi interdixiſſet. Cum autem nollet ſumere, Nobis omnibus, inquā, ô pater, hoc concede. Communē enim ſalutem tuam ducimus ſanitatem. Non ſolum enim es vtilitatis exemplar propoſitum, ſed etiam orans fers auxilium, & Dei concilias nobis beneuolentiam. Quod ſi te hoc male habet quod non ſis aſſuetus, hoc quoque, inquam, ô pater, conſtanter tolera: eſt enim hoc quoque genus philoſophiæ. Quomodo enim cum eſſes ſanus, cibum appetens, tolerantia vicisti appetitionem: ita etiam nūc minime appetens in veſcendo oſtende tolerantiam. Hæc cum dicere, aderat homo Dei Polychronius, qui quod dicebā defendens, dixit ſe id primū velle ſumere, idque cum eſſet mane. cum ſæpe poſt inreſectum ſeptē

D dierum ſpacium corpus aleret. Victus ergo oratione, vnum [illegible] is poculum lautis demiſſis oculis, quod quidem [illegible] ſolemus facere cum amaras bibimus potiones. Quoniam autem pedes quoque qui propter imbecillitatem ingreſſum [illegible] ſciant, ei lauare perrexiſſimus: operæ pretium exiſtimo hanc quoque eius animæ aperire philoſophiam: prope enim aderat [illegible]ſophus, voluit autem quidā ex ijs qui miniſtrabant eum caniſtro tegere, vt non videretur ab ijs qui ad ipſum veniebant. Ille autem, Cur, inquit [illegible]phum tegis? Cum is autem dixiſſet, Ne videaris ab ijs qui veniunt ad contemplandū. Abſit, inquit, ô fili, ne [illegible] es homines ea quæ ſunt aperta Deo vniuerſorum. Illi enim ſoli volens viuere, nullam humanæ gloriæ curā gero. Quid enim me iuuerit, ſi hi quidem me magis laboraſſe & maiori exercitatione vſos eſſe ſciuerint, Deus vero minori? Non ſunt enim hi datores mercedis pro laboribus: ſed Deus eſt ſuppeditator. Quis ergo non valde [illegible]retur & ſermones, & mentē quæ ſermones genuit, quæ omni humana gloria adeo ſuit ſuperior? Tale quid etiam alias memini ac [illegible]iſſe. Erat veſper, & altum [illegible] per, & tempus comeden[illegible] Accepta ergo reſta ap-

E poſita, madefacta leoris cibum ſump[illegible]. Id enim erat ei alimentum. Venit autē quidā à ciuitate, cui erat [illegible] in iunctā quædam militaris exactio. Is autem cum [illegible] procul vidiſſet, lentem non depoſuit, ſed eiuſmodi dedit: ſit vt [illegible] inſecuerat: & cum viſione apprehendiſſe eum eſſe dæmonem, eum verbis inſectabatur vt [illegible]ollem & oſtendens ſe non vereri, interim ori lentem admouit. Obſecrabat autem is qui inceſſebatur maledictis, & dicebat ſe eſſe hominem & quod prius quodam adactus iureiurando ſe ante veſperam ab vrbe eſſe profecturum, veniſſet hoc tempore: Ille, Bono, inquit, animo eſto, & ne exanimeſcito: ſed cum precatus fueris recedito. Sis autem mihi conuiua, & meri cibi particeps. Simul autem hæc dicens impleuit dexteram, & lente eum impertijt. Sic vanæ gloriæ morbum cum alijs expulit ex animo. De tolerantia autem ſuperuacaneum eſt dicere, cum viſus ipſe teſtetur. Tres enim ſæpe dies & totidem

F noctes niue delapſa, ita fuit obrutus, pronus iacens, & Deum orans, vt ne parū quidem videretur ex pannis quibus fuerat indutus: ſæpe autē marris & ligonibus vicini ei niuem impoſitam detrahentes, eum iacentem euellunt & excitant. Ex ſuis laboribus collegit dona diuinæ gratiæ, quorum voluit omnes eſſe participes. Illius enim benedictione multæ quidem extinctæ ſunt & extinguuntur febres, & multæ ægritudines ceſſarunt & omnino abierunt, multi autē dæmones coacti ſunt fugere, & aqua quæ ab illius dextera benedicitur, fit ſalutare pharmacum. Quis neſcit puerum mortuum per eius orationem fuiſſe excitatum? In ſuburbanis enim ciuitatis erant eius parentes, qui multos quidem filios genuerunt: omnes autem immaturos ad ſepulchrum tranſmiſerunt. Quando ergo hic vltimus natus fuit filios, cucurrit pater ad hominem Dei, rogans vt is longam haberet vitam & pollicens ſe eum eſſe Deo dicaturū ſi viueret. Cum itaq; vixiſſet quatuor annis, vitæ finem accepit: pater autē aberat, adueniens autem videt eum repente extinctum. Cum eum itaq; è lecto ra-

G puiſſet. Oportet, inquit, me implere promiſſum, & Dei homini reddere vel mortuū. Detulitque vt primis dixit, & ante pedes ſanctos illum poſuit, dicens illa quæ ſuis quoque dixerat domeſticis. Homo autem diuinus cum ante ſe poſuiſſet puerum, flexis genibus orabat pronus, vitæ & mortis rogans Dominum. Veſpere autem puer edidit vocem, & patrem vocauit. Cum ſic ſenſiſſet vir ille diuinus, quod ſuas preces ſuſcepiſſet dominus, & vitam puero ſuppeditaſſet, ſurreſit, & eo adorato qui facit voluntatē timentium eum, & audit eorum preces, finijt orationem, & filium reddidit patri. Hoc & ego vidi, & patrē audiui narrantem: & multis alijs narraui miraculum Apoſtolicum, cum ſcirem multis auditu id futurum id conducibile. Porro autem eius quoq; ſum conſecutus auxilium: vnius aūt aut duorum faciam mentionem: exiſtimans ingrati eſſe animi ea ſilentio prætereire, & non docere genera beneficij. Execrandus Marcio multas ſpinas impietatis ſeminauit in regione vrbis Cyri. [illegible] cum eo [illegible] r enelleretadicitus. omnem laborem ſubibam, & [illegible] omnibus ma-

H chinis aſſidue vtebar. Qui autem mea ſuſcep[illegible]ur cultura, cum me eo nomine deberent diligere, pro eo, vt prophetice dicam, *detrahebant mihi*: ego autem orabam, *& reddebant mala pro bonis, & odium pro dilectione mea*: & magicis vtentes præſtigijs, & malignorum freti ope dæmonum, conabantur bellum gerere quod ſub viſum non caderet: & noctu venit quidam dæmon exitialis, clamans, & lingua vtens Syriaca. Cur tu bellum geris cum Marcione? Cur hanc pugnā aduerſus eū ſuſcipis? Quanam te [illegible] quā affecit moleſtia? Deſine belligerare, deſiſte à maleuolentia: aut diſces experientia quantum bonum ſit quies. Scias quod te iampridē confodiſſem niſi chorum martyrū te cuſtodientem vidiſſem cū Iacob[illegible]. Hæc ego audiui, & dixi cuidam ex familiaribus qui prope me dormiebat, Audis, inquā, quæ dicuntur? Ille vero, Omnia, inquit audiui: & cū vellem ſurgere, & reſpicere [illegible] qui [illegible]eretur, tua cauſa quieui, cū te putarē quieſcere. Ambo itaque ſurgentes reſpeximus, neque vllum qui mo[illegible]retur vidimus, nec qui loqueretur audiuimus. Illa vero alij quoq; qui nobiſcū habitabat, audiuerunt. Intellexi igitur

Psal. 108.
Psal. 108.

quod

A quorum martyrum quidem chorus dicebat Le[…] lei martyrum, qui cum à multis martyribus electam haberet benedictionem, pendebat à meo lecto: ſub meo autē capite erat magni Iacobi vetus amictus, qui quouis clauſtro adamantino fuit mihi validior. Quinetiā cū eorum maximum vicū eſſem ingreſſurus, deinde multa eſſent intermedia quæ mihi prohibebant exitū, miſi ad meum Eſaiam, rogans vt diuinum conſequerer auxilium. Ille vero, Eſto, inquit, bono animo. Soluta ſunt omnia illa impedimēta inſtar telæ araneærū: idque noctu me docuit Dominus, non in ſomnis adumbrans, ſed re vera oſtendens. Vidi enim, aiebat, cum incepiſſem hymnodiam, in illa parte in qua illa loca ſita ſunt, ſerpentem quendam, ignis ſpeciem præ ſe ferentem, qui ab occidente reptabat in orientē, & ferebatur per medium aerem. Cum orationes autē tres peregiſſem, rurſus vidi inflexum, & orbiculatam oſtendentē figuram, & eius caudā capiti coniunctā.
B Cum rurſus autem octo orationes abſoluiſſem, aſpexi eū in duas partes diſſectū & in fumum reſolutum. Hæc ipſe quidem ſic prædixit: nos autē vidimus exitum qui conſenſit eius prædictioni. Mane enim mali auctoris dæmonum imperio parentes qui olim quidē erant ſectæ Marcionis, nūc autē ſunt claſſis apoſtolicæ, ab occidēte profecti, nudos nobis enſes oſtendebant. Hora autē diei tertia ſimul coacti, curam gerebant ſuæ ſolius cuſtodiæ, ſicut ſerpens qui cauda caput ſuum contexit. Octaua autem diſperſi dederunt nobis locū ingrediendi in vicum. Statim autem inuenimus ſerpentem factum ex æris materia, qui ab eis adorabatur. Cum enim aduerſus opificem & vniuerſorum creatorem bellum aperte ſuſcepiſſent, execrandū ſerpentem tanquā illius hoſtem, colere contendebant. Talia ego beneficia à mihi venerando capite ſum conſecutus. Quoniā autem diuinarum reuelationū narratione ingreſſa eſt oratio, age narrabo quæ audiui ab illa lingua ab omni mēdacio aliena. Narrauit autē non vlla
C gloriæ inductus cupiditate (fuit n. diuina anima ab eo vitio remotiſſima) ſed cum illum quidam viſus ea coegiſſet dicere quæ volebat celare. Supplex ab eo contendebam vt oraret Deum vniuerſorum, vt redderet mihi regionem mundam à zizanijs, & à ſeminibus hæreticis eam omnino liberaret. Me enim valde angebat abominandi Marcionis error qui plurimum inualuerat. Dixit itaque à me oratus, Nec me, nec vllo alio tibi opus eſt ad Deū intercessore. Habes enim Ioannem illum inſignem, […] vocem, Domini præcurſorem, has pro te preces a[…] offerentem. Cum autem ego dicerem me & eius credere orationibus, & aliorum ſanctorū apoſtolorum & prophetarum, quorum ad nos nuper delatæ ſunt reliquiæ. Eſto, inquit, bono animo. Habes Ioannē Baptiſtā. Sed nec ſic eum p[…]us ſum […] ſed multo magis vrgebam interrogans, & rurſus deſiderans cur eius potius meminiſſet. Ille autem, V[…] quis, amplecti & deoſculari eius amabiles reliquias. Cum autē dixiſſem, non afferā eas, niſi pollicitus fueris te ea dicturum quæ videris. Atque ipſe quidem eſt pollicitus. ego vero poſtridie attuli ea quæ
D deſiderabat: & cum omnes iuſſiſſet abſcedere, hæc mihi ſoli narrauit. O[…] hos, inquit, ciuitatis patronos, qui a Phœnicia venerant & Palæſtina, cum Dauidica excepiſti chutea, venit mihi in mentem cogitare, num hæ eſſent illius inſignis Ioannis reliquiæ & non alterius martyris qui eſſet eiuſdem nominis. Poſt vnū ergo diē ego quidē ſtabam ad hymnos decantandos: video autem quendā candida veſte indutum, & dicentem, Frater Iacobe, Cur nobis aduenientibus non ven[…] ob[uia]m? Cum ego autem rogarem quinam eſſent, reſpondit, dicens Qui a Phœnicia & Palæſtina nuper venimus: & cum prompto & alacri animo nos omnes excepiſſent, & paſtor & populus, & ciues & ruſtici, tu ſolus eorū honoris nō fuiſti particeps: inuebatur autē eam quæ fuerat dubitationem. Ad hæc ergo dicit ſe dixiſſe. Abſentibus & vobis & alijs, & vos honoro, & adoro, & Deū vniuerſorum. Ruſſus autem die ſequenti eodem tempore cum ille ipſe apparuiſſet, Vides, inquit, frater Iacobe eum illic ſtantem: cuius quidem veſtis eſt colore niui ſimilis: eſt autem prope illum poſitus ignis clibanus. Cum ego autem illuc oculos conuertiſſem, &

illum eſſe Ioannem Baptiſtam coniecuſſem: […] & veſtitu erat indutus, & manum habebat vt baptizans. Iſte eſt, inquit, quem tu coniecisti. Quinetiam, inquit, cum tu aliquando noctu ad primum vicum ad ſeditioſos […] docturus, abires, & vt ego maiori ac vehementi ſtudio Deo offerrem orationem mandaſſes, tota nocte vigilaui rogans Dominum. Deinde audiui vocem dicentem. Ne timeas ô Iacobe: Magnus enim Ioannes Baptiſta tota nocte orat Deū vniuerſorum. Facta enim fuiſſet m[…] macædes, niſi illius interceſſionibus fuiſſet extincta diaboli audacia. Hæc cū mihi narraſſet, præcepit vt ego […] e, & ne alios aſſumerem conſcios. Ego autē vtilitatis gratia non ſolum multis narraui, ſed etiam mando ſcriptis. Iam vero à ſe quoque dicebat eſſe viſum Ioſeph patriarcham, capite & barba canum, & in ſenio formæ eminentem ſplendorem, & in virtutis faſtigio ſeipſum ſanctorum extremum nominantem. Nam cum ego, inquit, eum primum dicerem ex ijs qui ſunt eiuſdem cū ipſo ſeriei principes, ipſe ſeipſum nominabat vltimum. Mihi autē narrauit etiam varios & multiplices dæmonum inſultus qui in ipſum facti ſunt. Cum primum enim, aiebat, hoc vitæ genus ſum ingreſſus, viſus eſt mihi quidā nudus forma Æthiops ignē ex oculis emittens. Ego autem cum eū viderē & timore ſum affectus, & ad preces conuerſus, nec in animum inducere potui vt cibum ſumerem: illo enim tempore mihi apparebat. Cum autem ſeptem & octo & decē dies tranſiſſent, & ieiunus permanerem: tandē improbum illum inſultum contemnens, ſedi & cibum ſumpſi. Ille autē cum hanc meam non tuliſſet animi magnitudinem, minatus eſt ſe virga percuſſurum. Ego autē, inquit, dixi. Si tibi quidem eſt permiſſum à Deo vniuerſorū, percute. & plagam libenter accipiam, vt qui ab illo feriar. Sed ſi non ſit tibi permiſſum, nō percuties licet milies inſanias. His auditis tunc effugit. Sed me rurſus clanculum perpetua afficiebat moleſtia. Nā aquam quæ mihi bis in hebdomada interne afferebatur, ei qui [fere]bat occurrens, & meam formā imitans accipiebat & iubens recedere, ſtatim effundebat. Idq; cum non ſolū bis ſed etiā ter, feciſſet, me ſitis perpeſſione valde oppugnauit. Cum ergo valde angerer, rogaui eum qui ſolebat ad me afferre, cur iā quindecim diebus ad me aquam non attuliſſet: is dixit ſe iam ter & quater attuliſſe, & me accepiſſe. Et vbi, inquam ego, à te iā afferente accepi? Ille locū oſtendit. Etſi millies, inquam ego, me illuc accedentē videris, ne vas dederis donec ad hunc locū veneris. Sic cum hæ quoq; eius apertæ & irritæ fuiſſent inſidiæ, alias rurſus eſt aggreſſus. Dixit enim noctu vociferans, te tam tetro implebo odore, & tibi tantam inuram infamiam, vt nemo te vlla ex parte aſpiciat. Ego autem, inquit, ad hæc reſpondi. Agam tibi gratias. Inuitus enim tuū inimicum beneficio afficies, vt qui efficias vt magis verſer in Dei recordatione. Nam quo mihi plus eſt ocij, eo magis occupor in perpetuo contemplanda diuina pulchritudine. Cū itaque pauci dies præterijſſent, meridie conſuetum peragens officium, Video, inquit, duas mulieres de monte deſcendentes. Ego autē cum id præter conſuetudinē ægre tuliſſem, & eas lapidibus petere eſſem aggreſſus, memini minarum ſcelerati dæmonis, & coniecī hanc eſſe eam quā dicebat infamiam. Dixi ergo magna voce, quod etiā ſi meis inſiderent humeris, non eas impetam lapidibus, nec perſequar: ſed ſola vtar deprecatione. Ego quidem hæc dixi: illæ vero euanuerunt: & ſermone finē accepit viſio ſpectaculi. Poſt hæc rurſus, inquit, noctu ego quidē orabam: ferebatur autē vehiculi ſtrepitus, & clamor aurigæ & equorum hinnientium. Me autem conturbauit rei nouitas. Cogitabam enim quod nec princeps tūc eſſet in ciuitate: nec ea eſſet via vehiculorū: nec tempus aptū vehiculis. Hæc autē cum apud me reputarem, audiebatur quidā ſtrepitus appropinquantis multitudinis, & clamabant quidā præcedentes lictores, ſibilantes, & de medio turbam exigentes, & ei qui præerat viam parantes. Poſtquam autem mihi viſi ſunt valde appropinquare, Dixi, aiebat, quiſnā es, & vnde venis: & quo opus habens venisti hoc tempore? Quouſq; ludificaris ô infelix & diuinam contemnis patientiam? Hoc ego quidem dicebam,

A conuerſus ad orientem & De[illegible] preces offerens. Ille autem truſit quidem, ſed non potuit deiicere: reſiſtebat o. diuina gratia & exemplo omnia illa euanuerunt. Dicebat autem ſe etiam tempo[illegible] perniciosorum illorum latronũ, quando ex [illegible]uria profecti [illegible] main partem orientis venientes prædas egerunt [illegible] extimuiſſe: non ne occideretur: neque enim ten[illegible]atur tanto amore corporis: ſed ne caperetur in ſeruitutem & [illegible]tuus fieret, impietatiſque & iniquitatis videret ſpectaculum. Hunc metum cum ſenſiſſet diabolus, ſæpe enim audiuerat cum hoc oris ſuis aperiret: imitatur noctu vlulatum mulierum. Ego autem, inquit, videbar [illegible]te quod venirent hoſtes, & quod v[illegible] eis ignem iniicerent. Statim ergo cum cap[illegible]los in duas partes diſc[illegible]iminaſſem, & partim quidem à dexteris partim vero à ſiniſtris ad pectus tranſtuliſſem, parabam collum v[illegible] idenſis amputaret [illegible] ius & breui [illegible]ia gaaccepta, ab illo abominando liberaret ſpectaculo. Cum ſic totam il[illegible] noctem tranſegi[illegible]ſem, & aſſidue incurſionem illorum expectarem, cum [illegible]u fiet dies & quidam veniſſent, rogaui quidnam aud[illegible]ent de ſlantit. Illi autem dixerunt ſe nihil noſſe illis diebus: & ſic agnoui, inquit, diabolicam quoque illam fuiſſe viſionem. Aliquando autem aſſimilatus viuido & vegeto ad[illegible]leſcenti, ſpecie decoro, & flaua coma ornato, ad me accedebat ſubridens ſimul & ludens. Ego autem, inquit, ita armatus eiiciebam inſectans maledictis. Ille autem permanebat aſpectu meretricio, riſuque & ſermone ad voluptatem alliciens: [illegible]utic ergo maiore ira percitus, Quomodo, inquam potes totam [illegible] [illegible] omnibus tales parare inſidias? Is autem dicebat ſe non [illegible], ſed dæmonum multitudinem per totum [illegible] [illegible]di ſperſam, qui hoc modo ſimul & lud[illegible]nt, & [illegible] agun[illegible] ludu enim qui videtur ſtudent [illegible] multor[illegible] perdere humanã naturã. At tu, dicebã ego, abi, Chriſti [illegible] iubẽte, qui totã legionẽ per porcos tranſ[illegible] in profundum. Au[illegible] ut ſimul & fugit [illegible] nec Domini appellationis [illegible] ferens, nec eios famuli philoſophiæ ferre valens ſpledorẽ. Porro autem cum multa alia ſciam quæ poſſim narrare, ea nolo ſcribere, ne imbeci[illegible]oribus eorum multitudo cauſa ſit incredulitatis. Nam iis quidem qui diuinum cernunt hominem, nihil eiuſmodi quod dicitur videtur incredibile, cum ea quæ videtur virtus confirmet ea quæ dicuntur. Sed quoniam tranſmittentur ad poſteros ſcripta harum

C narrationum, ſunt autem multis [illegible]ores magis incredulæ quam oculi, [illegible] imbecillitate auditorũ metientur narrationem: Ei ergo ædificarunt alii quoque maximam ædem in vic[illegible] propinquo, quæ non diſtat multis ſtadiis. Conſtruxi e[illegible]o quoque loculum in æde victoria inſignium apoſto[illegible]rum. Sed cum h[illegible]c ſel[illegible] [illegible] vt diximus, ſæpe me r[illegible]gauit vt in i[illegible]lo monte corpus mandaretur ſepulturæ. Eg[illegible] autem ſæp[illegible] d[illegible]xi, quod non oporteret eum qui v[illegible] [illegible] præ[illegible]ntem non curarit, ſepulchri curam [illegible]e[illegible]re. [illegible]bi [illegible] hoc eſſe cordi, annuit & ſum a[illegible]: & ſe[illegible] vt ſcinderetur arca & ſurſum ferretur. C[illegible]m autem viderem lapid[illegible] [illegible]n corrupta pruina, [illegible]gaui [illegible] fine ei arcæ paruam fieri domunculam: vbi autem [illegible], & perfecto

D [illegible] tectũ impoſuimus, Non patiar, inquit, hoc vocari ſepulchrum Iacobi: ſed volo hanc [illegible] ædem martyrum victoria inſignium: me autem tanquam al[illegible]quem inquilinum poni in altero ſepulc[illegible]ro, vt qui dignus ſim ha[illegible] [illegible] [illegible] habitarem. Neque vero hoc ſolum dixit ſed [illegible]tiam fecit: & cum multos quidem prophetas, mu[illegible] autem Apoſtolos, maxime autem plurimos mar[illegible] [illegible] co[illegible]egiſſet, eos poſuit in vna arca, volens ſi[illegible] [illegible]itare [illegible] populo [illegible]ctorum, & deſiderans cum [illegible] [illegible]te & [illegible] Dei contemplatione. Hoc autem [illegible] [illegible] d faciendam coniecturam quanta eius eſſet [illegible]ia. Qui enim tantas opes colle[illegible]erat, perinde ac ſi eſſe in extrema paupertate, deſiderauit habitare tanquã [illegible] apud diui[illegible] mercatores. Quales ergo vene[illegible] mihi ca[illegible] tus ſunt [illegible] [illegible] & quanta certamina, & [illegible] in gratiam ac[illegible] [illegible] [illegible], & quam multis [illegible] victo[illegible] potitus, & quam multis coronis ornatus, [illegible] [illegible]edum [illegible]. Q[illegible]niam autem aſperos & diffici[illegible] ius mores [illegible] [illegible]hendunt aliqui, & ægre [illegible]

E tum quod [illegible]ultu ne tantoper[illegible] [illegible] ea [illegible] eo pauca dixero, imponam [illegible] ponitur [illegible] taindi[illegible] aſpe[illegible] [illegible]ns ab [illegible] ſa [illegible] ſecund[illegible] [illegible] [illegible] rogu[illegible] [illegible] [illegible] tectus. [illegible] uſquiſque ut [illegible] [illegible]qui ve[illegible] [illegible] [illegible], ſtatim ac [illegible], e[illegible] Aliis autem an[illegible] [illegible] [illegible] foſſi & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] peur cum volueint, & quantu[illegible] [illegible] imp[illegible] [illegible] diuina [illegible] [illegible] bile t. Q[illegible] [illegible] ag[illegible] [illegible]

F [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] petrexerint exhi[illegible] mol[illegible] [illegible] [illegible]auerint, tun[illegible] [illegible] & in [illegible] autem de eo qu[illegible] [illegible] quando ſu[illegible] [illegible] & dixit al[illegible]ques moleſte ferre quod [illegible] ſu[illegible], & om[illegible] fuerint participes [illegible] b[illegible]n [illegible] eos qui hac de cauſa veni[illegible], & iter mult[illegible] [illegible] ficinor, recedere non [illegible] [illegible], ſed animi lætitia [illegible]pletos, & qui [illegible] loſophiæ nat[illegible] [illegible] [illegible]cipere poſſint eos qui [illegible] autem, [illegible]uus, inquit, alterius, [illegible] mea cau[illegible] [illegible] [illegible] & cum ſcateam admodum mul[illegible] [illegible] totum vlcer [illegible] ma opos habeo medic[illegible] [illegible] cauſa [illegible] [illegible] omnium, [illegible] mih[illegible] præbe[illegible] [illegible]dic[illegible]menta q[illegible] [illegible] curent [illegible]. Q[illegible]on od [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dum & valde ſtultum [illegible] [illegible] per[illegible] q[illegible] [illegible] [illegible], interim aut[illegible] [illegible] qui cum [illegible] bus S[illegible] enim bominis qui eſt [illegible] in cuius ego [illegible] eſſem famulus, eo autem te[illegible]pore q[illegible] [illegible] miniſtrandum d[illegible] [illegible]no, dimittens in tempore afferre [illegible] vel potum, conſabularer cum ali[illegible] [illegible] [illegible] ſeruis, [illegible] [illegible]agas iure at[illegible] [illegible]. St[illegible] [illegible] fuiſſem ad P[illegible]idem, & q[illegible] ab aliquo aſſ[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quidem in medio [illegible] [illegible]: apud aliquem au[illegible] [illegible] ex

G præſentibus aliqua alia verba facerem, non tibi v[illegible] Iudex id ægre eſſe laturus, & auxilium quidem [illegible] denegaturus, flagris autem præterea eſſ[illegible] cæſurus, [illegible] [illegible] bu[illegible] [illegible] [illegible]. Quomodo ergo eſt honeſtũ, vt [illegible] quidẽ in dominum, qui aut ſup[illegible]licat [illegible] Iudicem [illegible] [illegible] ſe gera[illegible] [illegible] Deum & æternũ [illegible] & Iudicem [illegible]ſſimum & omnium Regem ac[illegible] [illegible] ſim [illegible]ter quidem atq; [illegible] accedam: ſed iter orandum me conuertam ad conſeruos, & prolixo cum eis vtar [illegible] ne? Hæc & audiui, & ad eos qui ægre ferunt [illegible]. & mihi videntur recte pulchreq; dixi[illegible]e. Na præter ea quæ dicta ſunt eſt etiam animæ omnium proprium, omnes quidẽ al[illegible] deſpicere, illi autem ſoli quem amant & diligunt adhærere, eumq; & noctu ſomniare, & interdiu viſione apprehẽdere. Ideo mihi videtur ægre ferre, vt qui in ea quidem quã deſiderat verſetur contemplatione, prohibeatur aũt implere capetenda & digniſſima quæ amatur pulchritudine. Hæc vt narrãtes, non vt encomia laudantes conſcripſimus: breuitatis m[illegible] [illegible]nã curam gerentes, ne

H prolixitate moleſtia lectores afficeremus. Quod ſi etiam fuerit huic ſuperſtes narrationi, innumerabilia alia præclara facinora ad[illegible] [illegible] prioribus. & [illegible] quoque conſcribent alii, nos enim hinc excedere valde c[illegible] [illegible]mus. Pietatis autem certaminum Agonotheta [illegible] [illegible] finem dignum ſuis certamin[illegible]bus: præ[illegible]erque [illegible]t reliquus curſus priori conſentiat, vt victo[illegible] p[illegible] [illegible] ad metam & noſtram imbecillitatẽ ſuſtentet ac ſuffulciat ſuis orationibus, vt confirmati, multas quas ali[illegible] [illegible] nos conſecuti ſunt victorias eis eripiamus, & v[illegible]ctores è vita excedamus.

THALAS[illegible]IVS, AVT LIMNÆVS.

HElimma eſt apud nos quidam vicus [illegible] olim quidem excepit ſeminarium [illegible] M[illegible], nunc aut Euangelica [illegible] [illegible] agricultura. [illegible] [illegible] eſt quidam collis, ne[illegible] [illegible] aſper neq; [illegible] [illegible]. In [illegible] monaſticum æd[illegible] [illegible] hab[illegible]taculum, [illegible] [illegible] vir admirab[illegible]lis, qui eſt mul[illegible] quid[illegible] [illegible] quo[illegible] [illegible] natus, ſed morũ ſimpl[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes homines [illegible] temporis ſuperauit [illegible] autem

A di[illegible] credam audituri, ſed quietus et ſine periculo. Ad virum eum ſæpe acceſſi, & [illegible] ſuam conſuetudine. Ab eo in hoc loco [illegible] tus, qui nunc ab omnibus decantatur Limnæus: cum admodum iuuenis ad illam perueniſſet palæſtrã, vbi hac in ſumma inſtituebatur philoſophia. Et primum quidem cum linguam ſcire eſſe liberam, adhuc adoleſcens hoc ſibi conſtituit [illegible] enitum: manſitque [illegible] mo tempore cum nemine quidquam loquens. Poſtquam autẽ diuini illius ſenis doctrinæ ſatis fuit particeps, & ſe oſtendit expreſſam illius virtutis imaginem, acceſſit ad magnum illum Maronem cuius prius quoque meminimus. Acceſſit autem eodem tempore quo diuinus quoque Iacobus. Cum autem ex eo quoq; magnam percepiſſet [illegible] vtilitatem, & quo [illegible] agitur vitã eſſet æmulatus, occupauit aliud mõ [illegible] cacumẽ quod imminet cuidã vico, quem nominant [illegible] argal[illegible]m. Ibi eo degit vſq; in hodiernum diem, non habens domunculam, non tabernaculum, non tugurium: ſed ſolo continetur ſepto quod eſt ædificatũ ex lapidibus. Habet autem quoddam paruum oſtium luto aſſidue obſtructum, quod aduenientibus quidem aliis nunquam aperit: mihi autem ſoli accedenti hoc permittit facere. Ea de cauſa vndiquaque congregantur

B plurimi cum meum aduentum ſenſerint, deſiderantes eſſe mei ingreſſus participes. Cum iis autem qui aliquando ad ipſum veniunt loquens per paruam quandam feneſtram, eos impertit benedictione, per eam plurimis ſanitatem largiens Seruatoris noſtri vtens nomine, & morbus ceſſare facit: & dæmones expellit & Apoſtolica imitatur miracula. Non ſolum autem iis qui ad ipſum veniunt ſuppeditat curationem: ſed eam quoque ſæpenumero præbet ſuo corpori [illegible] ueo iam iam pridem conflictatur morbus col[illegible]cus. Quam hic autem acres qui ex eo oriuntur dolores & cruciatus, optime quidem [illegible] quid illo ſunt experti: ſciunt autem [illegible] qui eius fuere ſpectatores. Prouoluuntur enim [illegible] atque ii qui rabie agitantur huc & illuc ſe vertentes & crebro pedes extendentes & contrahentes: nonnunquam autem & ſedent &

C ſurgunt & ambulant, aliquam quietis viam quærentes: & ideo aſſident balneis, ſæpe ex eo aliquam accipientes conſolationem. Et quid opus eſt longiori vti oratione in iis enumerandis quæ ſunt aperta & manifeſta omnibus? Cum hoc morbo colluctans, & tot tantiſque cruciatus doloribus, non medicinæ accepit auxilium, non [illegible] ctum ingredi ſuſtinuit, non à medicamentis auxilio eſt recreatus: ſed in tabula humi iacente ſedens, oratione & crucis ſignaculo eſt curatus: & carmine diuinæ appellationis ſopiit cruciatus. Porro autem cum is quoque noctu aliquando ambularet, calcauit dormientem viperam. Ea vero apprehendens plantam pedis, in eam dentes infixit. Cum autem pedi conaretur opem ferre, ſe quidem inclinauit, & ei manũ admouit: os autem beſtiæ in eam conuertit. Cum autem rurſus iuſtra eſſet viſus vt ei ſuccurreret, in eam quoq; traxit iram beſtiæ. Poſtquam autem fuit eius furor exſatiatus: illi enim plus quam decem

D morſus intulit: tunc quidem receſſit, & ſuam cauernam repetiit. Ille autem vndique maximis cruciabatur doloribus. Sed neque tunc paſſus eſt vti arte medicina: ſed vulneribus adhibuit ſola fidei medicamenta, crucisque ſignaculum, & orationem, & Dei inuocationem. Ideo autem, vt exiſtimo, Deus vniuerſorum permiſit illam beſtiam in illud ſacrum corpus ſæuire, vt diuinæ illius animæ omnibus apertam oſtenderet toleſantiam. Nam eius quoque quod generoſi & fortis animi Iob ideni videmus fuiſſe conſilium. Sicut enim eum maximis atque omnium generis agitari fluctibus, cum ſapientiam gubernatoris vellet omnibus oſtendere. Vnde eo enim alias cognouiſſemus vel illius fortitudinem, vel huius tolerantiã, niſi in eos quæ eius tela coniiciendi datus eſſet locus inimico pietatis. Atque ad viri quidem toleran[illegible] docendam hæc ſufficiunt: clementiam autem & benignitatem aliunde oſtendemus. Nam cum multos viſu priuatos, & qui mendicare cogebantur, congregaſſet, & vtrinque ad Orientem & Occidentem eis habitacula ædificaſſet, iuſſit in eis degere, & Deum laudare; alimentum eis neceſſa- ri[illegible] præcipiens ſuppeditari ab illis qui ad ipſum veniebãt. Ipſe autem medius inter eos incluſus, & hos & illos incitat ad hymnodiam. & licet eos audire Deum aſſidue laudantes. Tanta eſt eius perpetua benignitas in eos qui ſunt eiuſdem generis. Et iam autem quæ ſub dio ſuſcipiuntur certaminum, ipſi & magno Iacobo eſt idem tempus. Iam enim compleuit trigeſimum octauum annum.

E

DE IOANNE

HOc vitæ inſtitutum æmulatus quoq; eſt Ioannes, vir præter cætera clarus lenitate & manſuetudine. Is cũ rupem quandam valde aſperam, tempeſtatibusq; obnoxiam, & ad ſeptentrionem vergentem occupaſſet, in illa iam tranſegit viginti quinq; annos, aeris contrarios excipiens impetus. Alia autem omnia, ne ſingula perſequar, cibus & veſtis & ferri pondera [illegible] ſunt iis qui prius dicti ſunt ſimilia. Eſt autem humanis omnibus adeo ſuperior, vt nullo ex eis fruatur ſolatio. Afferam autem huius rei indicium euidens. Nam cũ propter totum eius herbaceum vir quidam bonus plantaſſet amygdalum, & ea deinde procedente tempore arbor euaſiſſet, adeo vt & ei vmbram præberet, & oculos paſceret, iuſſit eam excindi, vt ex ea nullam acciperet recreationem. Hoc vitæ inſtitutũ

F amplexus quoque eſt Moſes, in alto quodam montis vertice, qui impendet vico Ramæ, decertans: & Antiochus vir ſenex, qui in monte maxime [illegible] paruum ſe præexercuit: & Antonius, qui in corpore ſenio confecto æque decertat atque iuuenes. Eſt autem eis eadem [illegible], & [illegible] ibus, & ſtatus, & oratio, nocturnique & diurni labores: & nec longitudo temporis, nec ſenectus, nec naturæ imbecillitas, eorum ſuperat tolerantiam: ſed in eis floret ac viget laborandi ſtudium. Alios quoque plurimos athletas habet in montibus & agris Deus virtutis Agonotheta, quos non eſt enumerare facile nedum vitam vniuſcuiuſque ſcribere. Cum ergo ſufficientem ex eis vtilitatem iis qui lecturi volueritis adiecerim, me conuertam ad aliud genus narrationis, rogans vt ſim eorum quoque benedictionis particeps.

G

ZEBINAS, AVT POLYCHRONIVS.

ZEbinam prædicant vſque in hodiernum diem, qui vt illum viderent digni ſunt habiti. Aiunt autem eum cum ad extremam perueniſſet ſenectutem, iiſdem eſſe laboribus vſum vſque ad finem: nec licet grauiſſimo premeretur ſenio, ex certaminibus iuuentutis aliquid immutaſſe. [illegible] perabat autem, vt dixerunt, omnes ſui temporis homines aſſiduitate orationis. In ea enim diu noctuque verſatus, non ſolum non ſatiabatur ſed etiam deſiderium exhibebat vehementius. Quinetiam cum iis qui ad ipſum veniebant paucis diſſeruiſſet, non poterat in animum inducere vt cogitationem à cœlis deduceret: ſed ſtatim ab illis liberatus, vt nec tantillũ quidẽ ab iis quæ ſunt Dei vniuerſorũ ſeparatus, offerebat rurſus deprecationem. Poſtquam autem nõ permittebat ſenectus vt ei

H citra moleſtiã ſtare poſſet aſſidue, ſuſtentaculum ei præbebat baculum. cui innitens, Dominum & laudabat & orabat. Cum autem præter alia bona eſſet ornatus amore in hoſpites, iubebat multos ex iis qui ad ipſum veniebant, expectare veſperam. Illi autem timẽtes ne tota nocte illic ſtarent, aliqua ſua negocia prætexentes, ſe ab illis ſubducebant laboribus. Hunc ille quoque magnus admiratus eſt Maron: & omnes ad ſe venientes ad illum ire iubebat, & accipere eius benedictionem, eum patrem & magiſtrum nominans, & totius virtutis exemplar vocans. Rogauit autem vt in eodem quoque ſepulchro poneretur: ſed nõ ſiuerunt qui corpus illud ſacrum diripuerunt, & in eum locũ quem diximus detulerunt. Diuinus autem Zebinas cum ante eum obiiſſet, in vico ei propinquo, is autem appellatur Cittica, iuſſa ſibi facta accepit. In eius autem ſepulchro maximam ædem ædificarũt. Iis enim qui cum fide accedunt, variam ac multiplicem effundit curationem. Habet autem nunc quoque ſub eodem tecto martyres, qui apud Perſas quidem decer-

Hanc memoriæ Theodoretus lib. 5. hiſtoriæ eccleſiaſticæ. XXII.

XXIII.

A tarunt, annis autem & celebribus feſtis à nobis [illegible] norātur. Huius doctrinā magnus accepit Polychronius. Qui etiam diuiniſſimus Iacobus dicebat eum ſibi primum dediſſe tunicam ex pilis contextam. Ego autem quidem eum nunquam vidi, ante meum enim aduentum vitæ finem acceperat, in hoc egregio Polychronio diuini Zebinæ video philoſophiam. Non ſic enim cera exprimit ſiguras annulorum, vt hic illius effingit formam & characterem. Hoc autem aperte ſcio, ea quæ de illo narrantur, cũ iis quæ ab hoc fiunt, conferens. Eſt enim ſimiliter diuino incenſus deſiderio: & eſt terrenis omnibus ſuperior & corpori alligatus mentem habet alatam & quæ fertur ſublime, aeremque traiicit & ætherem, & cœlis fit ſublimior, & perpetuo diuinam viſione apprehendit contemplationem: nec poteſt illinc vnquam mentem detrahere. Qui etiam cum iis qui adueniunt colloquens, ſup[illegible] mente peragrat. Eius aũt per totam noctem v[illegible] & B ſtationem hinc didici. Cũ enim viderem ſimul & c[illegible] conflictantem & cum imbecillitate, & nullam omnino habentem curam corporis, ſæpius precatus ei perſuaſi vt duos aſſumeret qui ſimul habitarent, & aliquam conſolationem ab iis acciperet. Quoniam autem petiit viros virtute claros qui per ſe in alio degebant monaſterio, illis quoq; viris admirandis perſuaſi, vt diuini hominis cura omnibus præponerent. Ij cum paruo tempore cum eo habitaſſent, conati ſunt fugere, per noctem illam non ferentes ſtationem. Cum autem virum diuinum obſecrarẽ vt imbecillitate corporis metiretur laborem, Non ſolò, inquit, eos non eo[illegible] ſtare mecum aſſidue, ſed ei[illegible] ſæpe præcipio vt decumbant. Illi aute, Et quomodo poſſemus, aiebant, eo qui in lab[illegible] contendit, ſtante & imbecil[illegible]tem corporis deſpiciente decumbere, cum ſimus ſani & in media ætate. Sed venerandi [illegible] mihi capitis nocturnos labores ſic didici. Al[illegible] [illegible] procedente tempore ſibi tantam p[illegible] virtutem v[illegible] magno viro ea[illegible] p[illegible] philoſophiam & Moſes quidem, hoc eſt enim ei nomen, permanſit vſq; in hodiernum diem, tanquam patri & Domino omne ei ſeruitiũ C ex[illegible]: & quæ ex ſacra illa anima coruſcat virtutem, ac[illegible] perfecteq; exprimens. Damianus autem hoc enim erat nomen alteri, cum perueniſſet ad quendam vi[illegible] non procul ſitum, ei autẽ eſt nomen Niara, & præter alias [illegible] quandã inueniſſet domunculã, in illa degit, idem vitæ inſtitutum perſequens: adeo vt qui hunc & illũ recte norunt, eum aſpicientes, exiſtiment ſe videre beati Polychronii animã in alio corpore. Eadẽ enim & ſimplicitas & man[illegible] & moderatio: eadẽ lenitas ſermonis: ead[illegible] in congreſſu ſuauitas: eadem animæ vigilantia, & De[illegible] [illegible]gẽtia: idem ſtatus & labor & vigiliæ & [illegible]bus: & quæ [illegible] ex lege diuina, paupertas & nihil p[illegible]. Nã præter vnam [illegible] poculum quæ lentẽ habet madef[illegible], vtſul eſt [illegible] [illegible]lo. Tantam accepit vtilitatẽ e[illegible] conſuetudine mag[illegible] Polychro[illegible] Ego autem relicto di[illegible]pulo redibo ad ma[illegible]. A[illegible] te enim diui fluenta pro[illegible]. D Hic ergo cum [illegible] his vitiis eiecta quoque ex anima [illegible] cupiditate, & inan[illegible] gloriæ conculcata tyranni[illegible], ſtudebat [illegible] laboresoccultare. Et ferrum quidem v[illegible] geſtaſet non [illegible] in animum, timens ne ex eo aliquid damni hau[illegible] [illegible] arrogantiæ i[illegible] flammationem animæ ex ea accip[illegible]. Cum autem quercus grauiſſimam radicem ad ſe det[illegible] ut quod alium ſcilicet vſum ea opus haberet, eam & nocte imponebat humeris, & ea imp[illegible] orabat: & interdiu, cum eſſet ſtrocium. Cum autem venit aliquis, & pulſaret oſtium, eam in loco aliquo abſ[illegible]bat. Hanc cum vid[illegible] quidam mihi indicauit: & cũ vellem ſcire quantum eſſet eius pondus vix eã potui tollere ambabus manibus. Is autem cum me aſpexiſſet, iuſſit eam dimittere. Ego autem eum rogabam vt mihi eam permitteret accipere, vt ei eriperem occaſionẽ laboris. Poſtquam autem eum vidi ægre ferre, ei ceſſi deſiderio victoriæ. Ex his laboribus efflorescit ei quoque data gratia diuinitus: & multa fiunt miracula illius orationibus. Etenim cũ grauis illa ſiccitas quę homines affligebat, ad preces incitaret, venit ad eum multitudo ſacerdotum. Erat aũt vna cũ eis quidam quoq; [illegible] Antioche-

E nę[illegible] multi vici paſcẽdi erãt crediti. [illegible] ex iis qui adeſſent rogabat ſeniores, vt ei perſuaderẽt vt manum dexterã imponeret lecytho. Cum ii autem dixiſſent eum non eſſe id facturum, dum preces poſt hæc fierent, & venerandum mihi caput oraret, ille pone ſtans porrexit duabus manibus lecythum. Is aũt ita cœpit ſcatere, vt duo aut tres ex iis qui aderant manus extenderẽt, & eas plenas oleo acciperent. Sed licet & diuinæ gratiæ fundat radios, & rectis officiis præclaris; & ex v[illegible] rebus geſtis ſit plenus, & quotidie colligat opes philoſophiæ, eſt tamen tanta modeſtia & moderatione præditus, vt [illegible] ex iis qui ad ipſum veniũt ambos pedes amplectatur, & [illegible] terræ imponat: ſiue fuerit miles ſiue opifex, ſiue ruſticus. Narrabo autem aliquid quod poſſit docere eius ſimplicitatem & moderationẽ. Quidã vir bonus cui huius gentis obtigit præfectura, cum Cyrum veniſſet, cupiebat mecũ frui aſpectu horum magnorum athletarum. Cum alios F ergo obiiſſemus, ad hunc quoq; acceſſimus cuius virtutẽ nũc narramus. Cum ego itaq; dixiſſem eſſe præfectum qui mecum acceſſiſſet, & æqui iuſtique amatorem, ſtatim homo diuinus vtraſq; manus tendens, & ambos pedes prehendens, Volo, inquit, vt mihi aliqua promittas petitionem. Cum is autem ægre ferret, & vt ſurgeret oraret, & ſe quod iuſſeris facturum polliceretur: coniiciebat enim eum velle rogare pro aliquo ex iis qui eius parebant ditioni. Quoniã ergo, inquit homo diuinus, es pollicitus, & iureiurando promiſſum confirmaſti, acri & vehementi ſtudio Deo pro me offer preces. Is autẽ frontẽ pulſans, obſecrabat vt eum abſolueret à iureiurando, vt qui non eſſet dignus pro ipſo preces offerre Domino. Eius ergo qui in tam alta philoſophia tãta ſit modeſtia ac moderatione, quę nã oratio poſſit eius laudes pro dignitate cõſequi? Huius in laboribus ſuſcipiendis ſtudium, ne varii quidem ac multiplices morbi quibus cũ incubuere, retardarunt. Sed cum à variis morbis obſideatur, eoſdẽ labores ſuſtinet. Cũ multis autem ſæpe verbis apud eũ egerimus, vix hanc ædificauimus domunculam, corpori plane frigefacto aliquantulum caloris procurantes. Et multi G quidem adhuc ſuperſtites aurum ſæpe obtulerunt, & qui etiam exceſſere reliquerunt, ſed nihil ab vllo vnquam accepit: ſed eorum quæ offerebantur eos iuſſit eſſe diſpenſatores. Porro autem magnus quoque Iacobus cilicium ab aliquo ad ſe delatum ad ipſum miſit: ſed id quoque remiſit, cum id eſſe videret decorius & elegantius. Perpetuo enim vſus eſt vilibus & minimi pretii veſtibus. Adeo autem exiſtimauit paupertatem eſſe quouis regno magis expetendam, vt nec neceſſarium quidem ſemper haberet nutrimentum. Scio enim me ſæpe veniſſe & benedictionem petiiſſe, neque aliquid aliud inueniſſe quam ſolas duas caricas. Huius mel, & iis qui vident eſt valde expetendum, & iis qui audiunt ſuaue & maxime iucundum. Nullum enim vidi hominem, ne ex iis quidem qui ſunt faceti & dicaces, qui vlla vnquam reprehenſionis labe eum aſperſerit: ſed omnes eum & prædicant & celebrant: & ad ipſum venientes, minime volunt recedere.

H ASCLEPIUS.

XXV. HVius ordinis eſt admirabilis quoque Aſclepius, qui abeſt quidẽ decem ſtadiis, idem autem vitæ inſtitutum eſt æmulatus. Eſt enim eiſdem & cibus, & veſtis, & morum moderatio, in hoſpiteſque & in fratres charitas, lenitaſque & manſuetudo: & cum Deo conuerſatio, & ſumma paupertas, & maximæ virtutis copiæ, & opes philoſophiæ, & alia omnia quæ de illo ſacro capite recenſuimus. Dicunt autem eum quoque cum eſſet innumero fratrum qui in vico habitant, monaſticam & temperatam vitam fuiſſe amplexum, nec ex multorum congreſſu vllam contraxiſſe maculam. Cum ergo in vtraque vita, nempe & ciuili & ſolitaria ſe egregie geſſerit, duplicibus quoque coronis merito dignabitur. Porro autem multi quoque alii ſunt horum æmulati virtutem: & plena eſt non noſtra ſolum, ſed etiam vicinæ ciuitates, & pagi, tali philoſophia. Eſt autem vnus ex his diuinus

quo, [illegible] in quadam domuncula inclusus [illegible] vicum qui dicitur D[illegible]zan. Qui cum ſit etiam in ipſo vitæ termino, eſt enim pluſquam nonaginta annos natus, incluſus eſt ſolus: & per quandam modicam [illegible], in ſtar incuruæ lineæ factam, reſponſa quidem reddit ſed non videtur: & neque igne vtitur, neque [illegible] lucernæ. Me quidem bis per foſſam oſtio iuſſit ad[illegible], hoc ſe honore afficiens, & quam mihi bene velit oſtendens. Atque ii quidem qui adhuc ſunt ſuperſtites, ſcriptis meis non indigent. Poſſunt enim ſi velint, ipſi eorum contemplari philoſophiam. Poſteris autem & qui hoc non videre ſpectaculum, hæc quoque ad vſum ſufficiunt, vt quæ philoſophiæ oſtendant characterem. Hic ergo & de his abſoluta oratione, & benedictionis poſtulata remuneratione, ad aliam tranſibo narrationem.

SYMEONES.

SYmeonem illum inſignem, magnum illud orbis terrarum miraculum, ſciūt quidem omnes qui parent imperio Romanorum: norunt autem Perſæ quoq; & Indi & Æthiopes. Quinetiam ad Scythas vſque Nomadas fama peruadens, eius in laboribus ſubeundis diligentiā docuit & philoſophiam. Ego autem etiam cum omnes, vt ſemel dicam, homines teſtes habeam, vereor narrare certamina, quæ omnem ſuperant orationem: ne poſteris videatur fabula nuda ab omni veritate. Quæ enim fiunt, humana ſunt natura ſuperiora. Solent autem homines natura metiri ea quæ dicuntur. Si quid autem dicatur quod eius excedat limites, falſa videtur oratio iis qui non ſunt diuinis initiati myſteriis. Quoniam autem pia & vera religione præditis terra & mare plena ſunt: & qui in rebus diuinis ſunt eruditi, & ſanctiſſimi ſpiritus gratiam accepere, tantum abeſt vt non credant iis quæ dicenda ſunt, vt ii etiam magnam fidem ſint habituri: prōptu & alacri animo accedam ad narrationem. Illinc autem incipiam vnde etiam ſuperna dignatus eſt vocatione. Eſt quidam vicus ſitus in confinio noſtræ regionis & Cilicum: eum autem Siſam nominant. Ex hoc ortus, primò à parentibus docebatur oues paſcere: vt in hoc conferri poſſit cum magnis viris, Iacob patriarcha, Ioſeph temperante, & Moſe legiſlatore, & Dauid Rege & Propheta, & Michæa Propheta, & viris diuinis qui illis fuere ſimiles. Cum aliquando autem plurimum ningaſſet, & coactæ eſſent oues intus manere, facta ei poteſtate quieſcendi, ad templum diuinum venit cum parentibus. Hæc autem narrantem audiui ſanctam linguam. Dicebat ergo ſe vocem audiuiſſe Euangelicam quæ eos quidem qui flent & lugent beatos pronunciat: miſeros autem vocat eos qui rident: & eos nominat felices qui ſunt mundo corde præditi, & alia quæ ſunt his connexa. Deinde ex iis qui aderant interrogaſſe quempiam, quidnam faceret aliquis vt horum vnumquodque conſequatur? Eum autem illi vitam retuliſſe ſolitariam, & ſummam illam oſtendiſſe philoſophiā. Cum ergo verbi diuini hæc ſuſcepiſſet ſemina, & profundis animæ ſulcis ea pulchre occultaſſet, dicebat ſe iuiſſe in proximam ædem ſanctorum Martyrum. Ibi ea autem & genua & frontem in ſolo defixiſſe, & eum rogaſſe qui vult omnes homines ſaluos facere, vt eum deducat ad viam perfectā pietatis & veræ religionis. Cum autem hoc modo diu eſſet moratus, dulcem quidem ſomnum quendam ſibi obrepſiſſe, tale autem vidiſſe ſomnium. Mihi, inquit, videbar fodere fundamenta: deinde audire aliquem ſtātem, quod me oporteat foſſam facere profundiorem. Cum itaq; adiecissem vt iuſſit altitudinem, rurſus tentabam quieſcere: ſed me quoque rurſus iubebat fodere, & non ceſſare à labore. Cum autem hoc mihi ter & quater præcepiſſet facere, tandem dixit eam ſufficere altitudinem: & iuſſit ædificare deinceps nullo labore: vtpote quod cum ceſſaſſet labor, futura quoque eſſet ædificatio citra laborem. Huic prædictioni res ferunt teſtimonium. Ea enim quæ fiunt, humanam naturam excedunt. Cum illinc ſurrexiſſet ad propinquorum quorundam monachorum venit habitaculum. Duobus autem annis cum iis verſatus, & perfectioris virtutis amore captus, venit ad vicum illum Teledam, cuius prius quoque meminimus: apud quem magni & diuini viri Ammianus & Euſebius paleſtram fecere monaſticam. Sed non venit in hanc diuinus Symeones, ſed in aliā quæ ex hac germinauit. Euſebonas enim & Abibion cum magni Euſebii doctrinam ſatis percepiſſent hoc philoſophiæ ædificauere gymnaſium. Cum itaq; toto vitæ tempore fuiſſent & animis concordes & moribus, & veluti vnam animam oſtendiſſent in duobus corporibus, multos habuerunt qui eiuſdem vitæ tenebantur amore. Cum ii autem ea hac vita glorioſe exceſſiſſent. Heliodorus admirandus ſuorum ſodalium accepit præfecturam: qui cum vixiſſet ſexaginta & duos annos intus incluſus tranſegit. Cum enim tres annos apud ſuos parentes fuiſſet educatus, hunc gregem eſt ingreſſus, cum nihil vnquam aſpexiſſet eorum quæ fiunt in mundo. Dicebat autem ſe ne ipſam quidem noſſe formam porcorum vel gallorum vel aliorum huiuſmodi. Eum ego ſæpe vidi, & ſimplicitatem morum ſum admiratus, & eius animi puritatem ſum mirum in modum amplexus. Cum ad hunc veniſſet hic præſtantiſſimus pietatis Athleta, decem quidem annos perpetuos decertauit. Cum autem haberet octoginta eiuſdem certaminis ſocios, omnes longo interuallo ſuperauit. Et cum a[illegible]ſt duorum dierum ſpatiū vtſcerentur, ipſe totam hebdomadam permanebat ieiunus, ægre ferentibus præſidibus, & cum eo contendentibus, & ordinis perturbationem eam rem vocantibus, ita tamē quæ dicebantur non perſuadentibus, nec animi alacritatem refrenari valentibus. Audiui autem illum ipſum narrantem qui nunc eſt huius gregis præfectus, quod cum aliquando funem contextum ex palmis, eſt autem is aſperrimus, ſumpſiſſet, & manibus aſtrinxiſſet, eo lūbos ſuccinxit, nō apponens extrinſecus, ſed [illegible] pelli applicās: & tā arcte compreſſit, vt tota illa pars cui fuerat impoſitus, [illegible] exulceraretur. Poſtquā autem plus quam dece[illegible] hoc modo tranſegiſſet, & vlcus quod [illegible] decidebat guttas ſanguinis emitteret, rogauit quidam qui hoc videbat quænam eſſet cauſa ſanguinis. Cum is autem diceret nihil eſſe quod ei afferret moleſtiam, eius focius per vim & manū immiſit, & cauſam didicit, & eā præfecto renunciauit. Mox ergo increpant, & rogant, & rei crudelitatem reprehendens, via illi ſoluit vinculū: ſed nec ſic perſuaſit vt illi vlceri vllā adhiberet medicinam. Porro aūt cum eum viderent facere alia eiuſmodi, iuſſerunt vt ab illa palæſtra recederet: ne iis qui erant corpore imbecillori, ea quæ eſſent ſupra vires æmulari conantibus, damni cauſa fieret. Egreſſus ergo cum veniſſet ad montis loca magis ſolitaria, & quendam ſine aqua lacum non valde profundum inueniſſet, in eum ſe ipſum demiſit, & in eo Deo offerebat hymnodiam. Pœnitentia autem ducti illius palæſtræ præfecti, duos quoſdam emiſerunt permittentes vt eum quærerent & ducerent. Cum itaque ii montem circuiſſent, rogarunt quoſdam qui illic paſcebant pecora, an vidiſſent aliquem tali colore præditum & ſic veſtitum. Vbi autem lacum paſtores oſtenderunt, valde quidem ſtatim exclamauerunt, fune autem allato, eum cum magno labore extraxerunt. Non eſt enim æque facilis aſcenſus atque deſcenſus. Cum itaque paruo tempore apud illos eſſet moratus, venit in vicum Telaneſſum, ſubiectū cacumini montis in quo nunc degit. In eo cū paruam inueniſſet domunculam, tres annos tranſegit incluſus. Cum autem contenderet virtutis augere diuitias, deſiderauit ſimiliter ac diuini homines Moſes & [illegible]lias, ieiunus permanere quadraginta diebus: & admirabili Baſſo conatur perſuadere, qui tunc multos obiit vicos, vt qui præeſſet iis qui erant in pagis ſacerdotibus, vt nihil quidem intus relinquat [illegible] autem oſtium obſtruat. Cum is autem ei rei referret difficultatem, & moneret ne violentam mortē exiſtim[illegible] [illegible]ntē: eſt enim id eamen & [illegible]imum & primum. At tu, inquit ô pater, repone mihi decem panes, & hydriam aquæ: & ſi videro corpus egere [illegible] [illegible]ero eorum partic[illegible]. Factum eſt vt iuſſit & [illegible] [illegible]erunt repoſita, oſtium autem luto eſt obd[illegible]. [illegible] [illegible]ſent [illegible]us, venit quidē ille

A admirandus & [illegible] domum ingreſſus, inuenit quidē panum numerum [illegible] aūt vrnam quoque aqua plenam: ipſum aūt iacentē, nec ſpirantem & nec loqui nec moueri potentē. Spongia ergo petita, cum os ea humectaſſet & eluiſſet, ei obtulit diuinorum ſacramentorum ſymbola. & ſic per hæc confirmatus, ſurrexit, & modicum cibi ſumpſit, lactucas & intybum & his ſimilia paulatim mandens, & ad ventriculum tranſmittens. Obſtupefactus itaq; magnus ille Baſſus, venit ad ſuum gregem, magnū hoc narrās miraculum. Habebat enim pluſquam ducentos ſodales, cum neceis iumentum habere, nec molam permiſiſſet, neq; aurum ab aliquo oblatum accipere, neque aliquē extra fores egredi aut aliquid ex neceſſariis empturum, aut aliquem ex ſuis notis viſurum, ſed intus agere, & quod à diuina gratia mittebatur alimentum accipere. Hanc legem in hodiernum vſque diem ſeruant ſodales: & quamuis creuerit eorum numerus, mandata quæ eis data ſunt non tranſierunt.

B Ego autem ad magnum tranſibo Symeonem. Ab illo ergo tempore vſque in hodiernum diem, iam autem præterierunt viginti & octo anni, manet ieiunus quadraginta dies. Tempus autem & aſſueſactio multum detraxit de labore. Solebat enim primis diebus ſtare & Deum laudare. Deinde cum propter inediam non poſſet amplius corpus pati ſtationem, deinceps ſedere & diuinum peragere officium; poſtremis autem diebus iam accumbere. Nam cum paulatim conſumerentur & extinguerentur vires, cogebatur iacere ſemimortuus. Poſtquam autem ſtetit in columna, non ſuſtinebat quidem in animum vt deſcenderet, ſed alia ratione excogitauit vt ſtaret. Nam cum trabem quandam columnæ alligaſſet, & ſeipſum rurſus funibus trabi adaptaſſet, ſic quadraginta dies perpeſſus tranſegit.

C Poſt hæc autem cum maiorem deinceps ſuperne gratiam accepiſſet, ne hac quidem opus habuit auxilio, ſed ſtetit quadraginta dies cibum quidem non ſumens, ſed alacritate animi & diuina gratia confirmatus. Cum hos ergo tres perpetuos, vt dixi, annos in illa tranſegiſſet domuncula, ad hoc tantopere ſermonibus iactatum & celebratum venit cacumen: & cum ſeptum circumcirca fieri mandaſſet, ferream autem catenam viginti cubitorum comparaſſet, & eius vnum quidem initium cuidam petræ maximæ appendiſſet, alterum autem dextero pedi adaptaſſet, vt nec ſi vellet quidem, abiret extra eos limites, in eo degit cœlum aſſiduè viſione apprehendens, & vt ea quæ ſunt ſupra cœlos contemplaretur ſibi vim afferens. Mentis enim volatum non impediebat ferri vinculum. Poſtquam autem Meletius ille admirabilis, cui tunc mandata erat cura epiſcopatus regioni Antiochenæ ciuitatis, vir [illegible] datus, & prudentia clarus, & ingenii ſolertia ornatus, ſuperuacaneum dixit eſſe ferrum, cum ſufficeret [illegible] corpori imponenda ratione vincula: ceſſit quidem, &

D eius paruit ſuaſioni. Cum autem iuſſiſſet fabrum accerſiri, præcepit ſolui vinculum. Cum autem [illegible] quæ adaptata eſſet pellis, ne corpus lædereturà ferro, & oporteret eam, fuerat enim conſuta, diſrumpi, dixerunt ſe vidiſſe plus quam viginti maximos cimices, in ea tanquam [illegible] delitueſcentes: & hoc ſe dicebat [illegible] ſe admirandus Meletius. Ego autem huius meminí, hinc quoque oſtendens magnam viri tolerantiam. Nam cum poſſet pellem manu comprimere, & omnes [illegible] ſe interimere, moleſtias morſus toleranter paſſus eſt, in paruis ſe lubenter ad maiora exercens. Cum ergo per[illegible] volaret fama, omnes [illegible] concurrebant omnes, nō [illegible] vicini, [illegible] multorum dierum itinere abe[illegible] qui dem paraly[illegible] offerre[illegible] alii vero ægris ſanitatem petentes: alii autem vt patres fierent rogantes: & quod à natura non acceperant, ab illo volebant accipere cumque acciperent, & quæ poſtulabant impetrarent, [illegible] quidem redibant: quę autem erant conſecuti beneficia prædicantes, longe plures eadem petituros emittebant. Sic autem omnibus vndique aduenientibus, & per totam viam inſtar fluminis affluentibus, videre eſt pelagus hominum in eo loco conſtitutum, quod fluminis vndiquaq; excipit. Nō [illegible] eum [illegible] confluunt qui no-

E ſtram habitant regionem, [illegible] & [illegible] Armeni qui ſunt eis ſubiecti, & Iberes, & Homeritæ, & qui illis ſunt interiores. Venerunt autem multi quoq; qui habitant extrema [illegible] dentis, Hiſpani, inquam, & Britanni & Galli, qui quod eſt intermedium occupant. De Italia enim ſuperuacaneum eſt dicere. Aiunt enim Romæ, quæ eſt longe maxima, cum fuiſſe adeo omnium ſermone celebratum, vt in officinarum omnibus veſtibulis & porticibus ei paruas poſuerint imagines, hinc ſibi præſidium & tutelam parantes. Cum ergo veni rent innumerabiles, conabantur autem omnes contrectare, & ex pelliceis eius veſtibus aliquam percipere benedictionem, primum quidem abſurdum, & alienum exiſtimans tam inſignem ſibi haberi honorem, deinde etiam rem ægre ferens, vt nimis laborioſam, machinatus eſt illam in columna ſtationem: primum quidē iubēs ædificari ſex cubitorum, deinde duodecim: poſtea autem viginti duorum: nunc autem ſex & triginta. Cu-

F pit enim in cœlum euolare, & ab hac terrena liberari conuerſatione. Ego autem nec abſq; diuino conſilio exiſtimo hanc factam fuiſſe ſtationem. Quamobrem eos hortor qui reprehendendi ſtudio detinentur, vt linguam ſuam refrenent, & non temere eam ferri permittant: ſed potius conſiderent quod ſæpe talia machinatus eſt Dominus vt eis prodeſſet qui ſunt ſocordiores. Etenim iuſſit Eſaiam ambulare nudum & nudis pedibus, & Hieremiam lumbis cingulum circumponere, & ſic incredulis afferre prophetiam: & aliquando etiam ligneam catenam & ferrum collo imponere: quinetiam Oſeæ quoque vxorem accipere fornicariam: & rurſus amare mulierem fornicariam & adulteram: & Ezechieli ſuper dexterum latus cubare quadraginta dies: & ſuper ſiniſtrum centum & quinquaginta: & rurſus murum perfodere & fugientem [illegible] & [illegible] ſibi capiuitatem. Quinetiam

G [illegible] gladio acuere & caput radere, & in quatuor partes [illegible] diuidere: & alios quidem huc, alios vero illi diſtribuere [illegible] enſeam. Vnumquodque autem horum iuſſit fieri rector vniuerſorum, eos qui ſermoni non parebant, nec vt prophetiam audirent in animum inducebant, admirabilitate ſpectaculi colligens, & vt diuina reſponſa audirent efficiens. Quis enim non obſtupuit, cum videret diuinum hominem nudum ingredientem? Quis autem non deſiderauit ſcire cauſam, cur hoc faceret? Quis autem non eſt percontatus, cur fornicariam propheta ſecum habitare pateretur? Quando ergo vniuerſorum Deus iuſſit illorum vnumquodque fieri curam gerens eorum qui ignaue & ſocorditer viuebant, ita etiam hoc nouum & admirabile procurauit ſpectaculum, rei nouitate & admirabilitate omnes trahens ad ſpectandum, & efficiens vt aduenientibus credibilis exhiberetur admonitio. Nouitas enim ſpectaculi eſt pignus ſufficiens doctrinæ: & qui venit ad ſpectaculum, eum res diuinas doctus fuerit, recedit. Et quemadmodum ii quibus obtigit vt eſſent reges hominum, poſt aliquam temporis conuerſionem mutant imagines numiſmatum: aliquando quidem leonum exprimentes ma-

H gines: aliquando autem ſtellarum & aliquando Angelorum nouo charactere tentantes [illegible] reddere pretioſius: ita etiam ſummus rex vniuerſorum, velut quaſdam figuras ac characteres, hæc noua & multiplicia viuendi inſtituta, pietati veræque religioni adiiciens, non ſolum fidei alumnorum, ſed eorum etiam qui laborant morbo incredulitatis, ad laudandum linguas excitat. Et quod ita ſe habeat, non ſolum verba teſtantur, ſed etiam res ipſæ clamant. Iſmaelitarum enim [illegible] innumerabiles quæ impietatis ſeruiebant caligini, [illegible] illuminauit ſtatio. Nam velut ſuper candelabrum aliquod poſita hæc lucerna lucidiſſima, ſolis inſtar emiſit circumquaque radios. & eſt vt dixi, videre Iberas venientes, & Perſas, & Armenios, & diuinum baptiſmū accipientes. Iſmaelitæ autem turmatim venientes, ducenti ſimul & trecenti, & nonnunquam etiam mille, errorem quidem patrium negant [illegible] amore quæ autem illi coluerant ſimulachra [illegible] ad lumen conterentes. Veneris [illegible] tes, b[illegible] to enim

Hic locus fuit citatus in ſeptima ſynodo verbatim actione quarta.

A tepetitis temporibus acceperant cultum h… …on … diuina percipiunt ſacramenta: leges ac… pientes à diuina illa lingua, & patrios ritus valete in… …ntes, aſinorumque agreſtium & camelorum eſum abnegantes. Eoſque ego & vidi & audiui, & patriam impietatem abnegantes, & doctrinæ euangelicæ aſſentientes. Semel autem maximum adij periculum. Ipſe enim eis dixit vt ad me accederent, & ſacerdotalem acciperent benedictionem: dicens fore vt magnum hinc fructum perciperent. Cum illi autem paulò magis barbarice concurriſſent, alij quidem ante trahebant, alij vero pone, alij autem ex obliquo. Qui autem alijs aberant longius, irruentes, & manus protendentes, alij quidem barbam vellebant: alij vero veſtes apprehendebant: & à vehementiori illorum aditu fuiſſem ſuffocatus, niſi ille clamorem edens omnes diſperſiſſet. Talem, quæ à dicacibus irridetur hominibus, columna effudit vtilitatem, & taurum emiſit B radium Dei cognitionis in mentes barbarorum. Scio etiam aliud ab eo fuiſſe factum eiuſmodi. Obſecrabat vna tribus diuinum hominem, vt deprecationem quandam & benedictionem emitteret ſuæ tribus præfecto. Alia autem quæ aderat tribus contradicebat, dicens non oportere illi emitti benedictionem, ſed ei qui præeſt ſuæ tribui: illum enim eſſe iniuſtiſſimum: hoc vero alienum ab iniuſtitia. Cum autem inter eos magna fuiſſet contentio, & barbarica decertatio, tandem in ſe inuicem irruerunt. Ego autem prolixa vſus oratione, ſuadebam vt quieſcerent: vtpote quod vir diuinus ſufficeret ad dandam & huic & illi benedictionem. Sed hi quoque dicebant non oportere illam hanc aſſequi, & illi ea alterum priuare conabantur. Cum eis autem deſuper eſſet minatus, & eos canes vocaſſet, vix ſedauit contentionem. Hęc autem dixi, volens oſtendere quanta eſſet eorum animi fides. Non enim ſic inter ſe inſaniſſent, niſi diuini C viri benedictionem credidiſſent maximam habere virtutem. Vidi autem aliud quoque miraculum quod fuit valde celebratum. Quidam enim ingreſſus, erat autem is quoque Saracenorum vnius tribus præfectus, ſupplex petebat à diuino capite, vt cuidam opem ferret, cui in via erant paralyſi ſoluta membra corporis. Dicebat autem eum morbum ei accidiſſe in Callinico: eſt autem id caſtellum maximum. Cum is itaq; fuiſſet allatus in medium, effecit vt negaret impietatem maiorum. Vbi autē lubenter obediit, & quod iuſſus fuerat impleuit, rogauit an crederet patri & vnigenito filio, & ſancto ſpiritui. Cum is autem ſe confeſſus eſſet credere, His, inquit, credens appellationibus, ſurge. Poſtquam autem ſurrexit, iuſſit vt tribus præfectum ſuis ferret humeris vſque ad ipſum tabernaculum, habuit aūt corpus maximum: & ille quidem eo accepto, ſtatim abiit. Qui autem aderant, ad Dei laudes linguas mouerunt. Hoc autem iuſſit, Dominum imitans, qui iuſſit paralytico ferre lectum. Sed imitationem nemo vocet tyrannidem. Eſt enim vox eius, *Qui credit in me, opera quæ ego facio ille quoque faciet: & maiora D his faciet.* Etenim huius promiſſi euentum vidimus. Nam cum vmbra Domini nunquam fecerit miraculum, magni Petri vmbra & mortem fregit, & morbos exegit, & fugauit dæmones. Sed Dominus & hæc per ſuos ſeruos fecit miracula: & nunc quoque ſimiliter eius vtens appellatione, diuinus Symeones innumerabilia efficit miracula. Accidit enim vt aliud quoque fieret miraculum, priore minime inferius. Ex iis enim qui in nomen ſalutare Domini Chriſti crediderant, quidem Iſmaelita non obſcuro loco natus, Deo votum fecerat, hoc diuino viro teſte. Pollicitus autem erat futurum vt ſe deinceps perpetuo abſtineret ab eſu cuiuſuis animati. Hoc promiſſum neſcio quomodo quodā tempore tranſgreſſus, occulatim autem auſus eſt comedere. Cum Deus autem per increpationem eum ad conuerſionem voluiſſet deducere, & ſuum famulum honorare, qui fuerat teſtis promiſſi quod is fuerat tranſgreſſus, mutata eſt in lapidis naturam caro auis, adeo vt nec ſi vellet quidem, deinceps poſſet eo veſci. Quomodo enim potuiſſet, cum lapideſſet quod ad cibum ſumptum fuerat corpus. Hoc admirando & incredibili ſpectaculo obſtupefactus barbarus, ad ſanctum venit quam celerrime, quod erat occultum peccatum in lucem proferens, & ſuam tranſgreſſionem omnibus enuncians, & delicti à Deo petens veniā, & ſancti auxilium inuocans: vt omnipotentibus ſuis precibus ipſum peccati vinculum exolueret. Multi autem id videre miraculum, qui auis partē ex oſſe & lapide conſtantem viderunt in eius pectore. Non ſolum autem fui ſpectator miraculorum, ſed etiam auditor eorum quę prędicta ſunt futura. Etenim eam quę fuit ſiccitatem, & magnam illius anni ſterilitatem, & eam quę conſecuta eſt ſimul famem & peſtem, duobus annis ante prædixit: dicens ſe præuidiſſe virgam quæ inſligitur hominibus & flagella quæ per eam intentantur. Porro autem alias quoque ſignificauit irruptionem eius qui bruchus ſeu eruca dicitur: & eam non eſſe magnum detrimentum allaturam, cum diuina clementia mox ſequatur ſupplicium. Cum autem triginta dies prætereuiſſent, innumerabilis quidem ſupra ſtetit multitudo, vt etiam radium diſſecarent, & vmbram offunderent: idque omnes plane & perfecte vidimus: ſolum autem dedit damnum beſtiarum paſcuis: cibum autem hominum nulla ex parte læſit. Iam vero mihi quoq; qui ab aliquo oppugnabar, ſignificauit ante quindecim dies futurum belli finem: & prædictionis veritatem didici experientia. Quinetiam et aliquando viſæ ſunt duæ virgæ quæ ferebantur quidem de cœlis, in terram autem orientalem cadebant & occidentalem. Hanc autem Perſicæ & Scythicæ gentis in imperium Romanorum inſurrectionem, ſignificauit vir diuinus, & iis qui aderant effatus eſt viſionem: multiſque lachrymis & precibus aſſiduis repreſſit plagas quarum intentabantur minæ in orbem terræ. Gens quidem certe Perſarum iam armata, & parata ad Romanos inuadendos, … diuina aduerſante voluntate, … ſtrata data, & intrinſecus in malis propius occupata. Cum autem … plurima alia eiuſmodi, ea prætermittam, orationis vitans prolixitatem. Sufficiunt hæc quidem … ad oſtendendam ſpiritalem eius mentis contemplationem. Eius quoque fuit magna fama apud regem Perſarum: vt enim narrarunt legati qui ad ipſum venerunt, diligenter ſciſcitabatur quænam eſſet eius vita, & quænam miracula. Dicunt autem eius quoque coniugem, & petiiſſe oleum dignatum eius benedictione, & tanquam donum maximum accepiſſe. Quinetiam omnes regis aſſeclæ, & ita fama commoti, & multas in eum a Magis adornatas accipientes calumnias, diligenter rogabant & cum intellexiſſent, virum diuinum nominabant. Cætera vero turba, & ad muliones accedentes & ad famulos & milites, & pecuniam offerebant, & rogabant vt eſſent participes olei benedictionis. Iſmaelitarum autem regina cum eſſet ſterilis & cuperet filios primum quidem miſſo aliquo ex iis qui valebant dignitate & auctoritate, obſecrauit vt mater fieret. Poſtquam autem aſſecuta eſt petitionem, & pepens vt cupijt, accepto rege qui natus fuerat, profecta eſt ad diuinum ſenem: & quoniam non licebat mulieribus ad eum accedere, ad eum miſſo infante, rogauit vt conſequeretur eius benedictionem. Tuus enim, inquit, eſt hic actus. Ego enim obtuli cum lachrymis ſemē orationis: tu autem ſemen effeciſti manipulum, cum diuinæ gratiæ imbrem attraxiſſes per deprecationem. Sed quouſque conor metiri altitudinem maris Athlantici? Nam ſicut eam non poſſunt homines dimetiri: ita narrationem exuperant quæ ab illo fiunt quotidie. Ego autem eius ante hæc omnia admiror tolerantiam. Noctu enim interdiu ita ſtat vt videatur ab omnibus. Ablatis enim foribus, & non minima parte ambitus diſſoluta, proponitur omnibus ſpectaculum nouum & admirabile: nunc quidem ſtans longo tempore, nunc autem frequenter ſe incuruans, & Deo offerens adorationem. Iam vero multi quoque ex adſtantibus enumerant has adorationes. Semel autem quidam ex iis qui mecum erant, cum enumeraſſet mille & ducentas & quadraginta quatuor, deinde lapſus eſt … deſtitit numerare. Semper autem ſe inclinans, prope digitos pedum frontem admouet. Nam cum ventre ſemel in hebdomada alimentum accipiat, idque exiguum, quantum eſt diuinorum ſacramen-

Right margin letters: E F G H

menta

A nonnunquam melius & potentius iis qui Ariſtotelicos legere labyrinthos. Cum ſit autem in ipſo ſummo virtutis faſtigio, non ſinit vt arrogantia ſimul efferatur ſpiritus, ſed iubet eum deorſum repere circa ipſum latus montis. Scit enim quantum ſibi damnum mens conciliat quę tumet & ardet inſolentia. Hæc eſt in ſumma eius philoſophia. Cui concedatur vt creſcendo poſſit metam curſus attingere. Eſt enim communis piorum lætitia, bonorum qui victoria potiti ſunt gloria. Mihi autem detur, vt eorum ſuffultus precibus non ſim procul ab hoc monte: ſed paulatim conſcendam, & me eorum contemplationis voluptate expleam.

THALELAEVS.

XXVIII. NEque Thalelæi ſilebo narrationem, eſt enim plenum miraculo ſpectaculum. Non ſolum autem alios audiui narrantes, ſed etiam ipſe vidi admirabile & præter opinionem ſpectaculum. Nam cum viginti ſtadiis procul à Gabalis, ea eſt autem vrbs parua & elegans,

B tumulum quendam occupaſſet, in quo erat templum dedicatum dæmonibus, & quod ab iis, qui iam erant antiquitus impii, multis honorabatur ſacrificiis, paruum quoddam fixit tugurium. Sceleratos autem illos & execrandos perpetuo colebant, vt dicebant, magnam eorũ crudelitatem cultu placare nitentes. Multis enim perniciem afferebant, & iis qui accedebant, & iis qui erant vicini: nec ſolum hominibus, ſed & aſinis, & mulis, & bobus, & ouibus: non cum beſtiis bellum gerentes, ſed per eas quoque, hominibus tendentes inſidias. Tunc ergo cum eum vidiſſent aduenisse, perterrere quidem conabantur, ſed non poterant, cum & eum muniret fides, & pro eo pugnaret gratia. Rabie itaque & furore repleti, in eas quæ tunc illic plantatæ erant arbores fecerunt impetum. In illo autem tumulo multæ erant ficus & oleæ quę florebant. Ex iis dicunt plus quam quingentas repente fuiſſe euulſas: audiuique plures vicinos agreſtes id narrantes, qui olim quidem detinebantur caligine impietatis: per eius autem doctrinam & miracula, acceperunt lucem Dei cognitionis. Quoniam autem, cum

C hoc feciſſent perniciosi & ſcelerati dęmones, non exterruerunt athletam philoſophiæ, rurſus in eum alias parauere machinas. Noctu enim vlulantes, & lampades oſtentantes, conabantur perterrefacere, & eius rationẽ perturbare. Vbi autem riſit omnes eorum inſultus, eo poſtea relicto effugere. Is autem cum duas rotas cõſtruxiſſet, quę duorum cubitorum habebant diametrum, aſſeribus, non inter ſe compactis, ſed disiunctis ac ſeparatis ambas rotas coniunxit. Deinde cum intus ſediſſet, & cuneis & clauis diſiunctas illas confixiſſet tabulas, ſub dio totam appendit, tribus aliis altis lignis in terram defixis, & ſuperioribus eorũ initiis aliis lignis commiſſis, & in eorum medio duplici illa rota alligata, & ſublime elata. Huius autem ſpacium quidem quod eſt interius, habet quidem cubitorum duorum altitudinem: cubiti vero latitudinem. In eo ſedens vel potius ſuſpenſus, annis iam fuit decem perpetuis. Cum autem corpus habeat maximum, neque ſedens quidem poteſt collum erigere,

D ſed ſemper ſedet incuruatus, genibus habens affixam faciem. Ad eum cum veniſſem, inueni quidem eum ex euangeliis colligentem vulneratum: cum autem interrogaui, cupiens [illegible] cauſam illius noui vitæ inſtituti. Ille autem Græca lingua vſus, erat enim Gilix genere, Ego, inquit, multis peccatis obnoxius, & credẽs ſuppliciis quoque mihi eſſe intentata, hoc vitę genus excogitaui, hoc agens vt caſtigetur corpus pœnis mediocribus: vt eripiar à magnitudine earum quæ expectantur. Sunt enim illæ grauiores, non ſolum quantitate, ſed etiam ipſa qualitate. Sunt enim inuoluntarię. Quod autem ab inuito fit, id eſt valde moleſtum. Quod autem eſt voluntarium, etiãſi ſit laborioſum, minorem affert dolorem. ſponte enim ſuſcipitur. Sed non labor violentus: ſi his ergo, inquit, paruis moleſtiis minuero ea quæ expectantur, hinc magnum lucrum referam. His auditis, eius ingenii ſolertiã valde ſum admiratus, quod non ſolum iam facta ſepta

tranſiliebat, ſed etiam ex ſe alia excogitabat certamina. & quod non ſolum decertabat, ſed eorum etiam cauſas ſciebat, & alios docebat. Iam vero multa quoque miracula per eius preces fieri dixerunt accolæ non ſolum hominibus, ſed etiam camelis, & aſinis, & mulis, curationem per eum adipiſcentibus. Hinc vniuerſa illa gens, quæ impietate detinebatur, paternum quidem abnegauit errorem, diuinę autem lucis accepit ſplendorem. His vtens adminiſtris, & templum dæmonum diruit, & maximam ædem excitauit victoria inſignibus martyribus. iis qui Dii falſo nominabantur, diuinos opponens mortuos. Horum concedatur interceſſionibus vt & hic eum eadem victoria, certaminum terminum occupet: & nos ab his & illo adiuti, ſimus vehementes amatores certaminum philoſophiæ.

MARANA ET CYRA.

POſtquam optimorum & pręſtantiſſimorum virorum vitæ conſcripſi inſtitutum, operæ pretium exiſtimo XXIX.
mulierum quoque meminiſſe, quę non minus, ſi non etiam amplius, certauerunt. Hæ enim ſunt digniores quæ F
laudentur, vt quibus quidem obtigerit natura imbecillior, eandem autem quam viri oſtendant animi alacritatem, & à prima parente accepto dedecore genus liberauere. Maranæ autẽ & Cyræ meminero in præſentia, quæ tolerantiæ certaminibus omnes alias vicere. His patria quidem eſt Berrhœa: patriæ autem genus inſigne: educatio autem generi conueniens. Sed his omnibus contemptis, cum exiguum quendam locum ante vrbem comprehendiſſent, & intra eum fuiſſent, luto & lapidibus oſtium obſtruxere. Famulas autem quæ eiuſdem vitæ volebant eſſe participes, extructo extra ambitum habitaculo, iuſſerunt in illo habitare. Ipſę autem per quandam paruam feneſtram reſpiciunt ea quæ ab illis fiunt, & eas frequenter excitant ad orationem, & accendunt ad diuinum amorem. Ipſæ vero cum neque domum habeant, nec tugurium, ſub dio ſua ſponte vitam agunt. Pro ianua autem eis quędam parua extructa eſt feneſtra, per quam neceſſarium alimentum accipiunt: & cum iis quæ ad ipſas veniunt colloquuntur mulieribus. Ad eam G
autem congreſſionem definitum eſt tempus pentecoſtes: alio autem tempore vitam amplectuntur quietam; ſola autem Marana loquitur cum aduenientibus: alterã autem nemo audiuit vnquam loquentem. Ferrum autem geſtant, & tantum onus ferunt, vt Cyra, cui corpus obtigit imbecillius, ad terram vſque incuruetur, & corpus minime poſſit erigere. Habent autem vela maxima, vt retro quidem trahantur, & pedes omnino contegant, anterius autem vſque ad ipſam zonam demittantur, vultum ſimul & collum & pectus & manus occultantia penitus. Eas ego ſæpe vidi, intra ianuam intromiſſus: iuſſerunt enim mihi aperiri, ſacerdotii dignitatem honorantes. Vidi ergo illud ferri pondus quod nec à viro quidem forti & robuſto ferri poſſet. & cum vehemẽter rogaſſem, tunc quidem auferre potui: poſtquam autem receſſimus, id rurſus ſuis membris impoſuere. collo H
quidem, collare: lumbis autem zonam: manibus autem & pedibus ea quæ eis ſunt attributa. Hoc [illegible] modo autem viuunt non quinque ſolum vel decem [illegible] tranſactis annis, ſed quadraginta duobus. Et cum tanto tempore decertauerint, tanquã quæ nuper certamina attigerint, delectantur ſudoribus. Viſione enim apprehẽdẽtes ſponſi pulchritudinẽ, facile ferunt curſus laborem, & properant peruenire ad finem certaminis: videntes in illo ſtare dilectum, & oſtendentem coronam victoriæ. Ea de cauſa & imbris & niuis & ſolis excipientes impetum, nõ cruciatum nec dolorem ſentiunt: ſed ex iis quæ videntur moleſta, animi gaudium percipiunt. Et diuini Moſis æmulatæ ieiunium, ter tanto tempore inediam ſuſtinuere. Quadraginta enim diebus exigui cibi fuere participes. Ter quoq; diuini Danielis a cibo abſtinentiam ſunt æmulatæ, tres dierum hebdomadas conficientes, & cibũ corpori ſuppeditantes. Cum autem aliquando deſideraſſent ſalutarium Chriſti paſſionum ſancta loca con-

A plati venerunt. Æliam, cum in via nihil c   i ſu pi ent. Sed poſtquam in illam vrbem venerunt, & ad orat ne impleuerunt, cibum ſumpſerunt & reuerſæ ſunt, rurſus ieiunis confecto itinere: eſt autem iter non pauciorum quam viginti dierum. Quin etiam cum victoriæ inſignis Theclæ cupiſſent videre ædem quæ eſt in I ſauria, vt dilectionis in Deum flammam vndiquaque accenderent, ſic profectæ ſunt & reuerſæ ſunt ieiunæ. Tantum eas diuinum amatorium fecit diuino quodam furore debacchari. Tantum diuinus amor, earum in ſponſum concitauit inſaniam. Atque eæ quidem quæ tali vitę inſtituto fœmininum genus exornauere, vt quę alijs fuerint exemplaria, coronabuntur a domino coronis victricibus. Ego autem propoſita quæ hinc percipitur vtilitate, cum decerpſerim benedictionem, ad aliam tranſibo narrationem.

DOMNINA.

XXX. B Diuini Maronis, cuius prius meminimus, vitam ęmulata Domnina admirabilis, in horto maternæ domus paruum quoddam fixit tugurium. Erat autem tugurium efficit panici ſtipulæ. Continuis autem lachrymis non ſolum rigat genas, ſed etiam veſtimenta ex pilis, talibus enim indumentis tegit corpus. Circa gallorum autem cantum, ad diuinum templum, quod non eſt procul, vadens cum alijs & fœminis & viris, vniuerſorum Domino offert laudes. Hoc autem facit, non ſolum die incipiente, ſed iam deſinente: quouis alio loco, locum Deo conſecratum magis eſſe venerandum cenſens, & docens alios. Ea de cauſa & eius magnam curam geſſit, matri perſuadens & fratribus, vt facultates ſuas in id conſumerent. Habet autem nutrimentum lentem aqua madefactam. Omnem autem hunc laborem ſuſtinet, cum ſit plane exiccato corpore & ſemimortuo. Pellis eius ſubtiliſſima, & quæ eſt inſtar membranæ, eſt oſſibus tenuibus circumiecta, adipe & carne conſumpta à laboribus. Propoſitus autem omnibus eam videre volentibus, & viris & mulieribus, neque vultum aſpiciens, neque alij vultum ſpectandum exhibens, ſed amictu quidem penitus contecta, ad genua autem vſque incuruata, valde gracili autem voce & non ſatis expreſſa loquens, & eam quoque ſemper cum lachrymis proferens. Sæpe enim cum meam dexteram ſumpſiſſet, & oculis impoſuiſſet, eam dimiſit adeo madefactam, vt ex ipſa manu diſtillarent lachrymæ. Eam

C ergo cuius ſunt tantę opes philoſophię, flentem, lamentantem & ingemiſcentem ſimiliter atque eæ quæ ſunt in extrema paupertate, quænam rodig nate laudauerit oratio? Vehemēs enim amor in Deum illas parit lachrymas, ad diuinam inflammans contemplationem, & pungens aculeis, & vrgens ad eum qui eſt hinc futurus exceſſum. Porro autem quamuis in his diu noctuq; verſetur, ne aliorum quidem generum virtutis curam abijcit. Sed pro viribus quidem curat optimos Athletas, quorũ meminimus, & quos prætermiſimus. curat autem eos quoq; qui ad ipſam veniunt: iubens quidem habitare a-

D pud vici paſtorem, ipſa vero mittens omnia quæ ſunt neceſſaria. Matris enim & fratrum facultates et ſunt propoſitæ ad ſumptum faciendũ, quæ per ipſam accipiunt benedictionem. Quin etiam mihi quoq; venienti ad illã partem, eſt autem noſtræ regionis ad auſtrũ, mittit & panem & fructus & lentem madefactam. Sed quouſque prolixa vtor oratione, ſtudens omnem eius narrare virtutem, cum oporteat aliarum quoq; proferre vitam, quæ   natæ ſun   hanc & illas, quarum prius meminimus. Multæ enim aliæ partim quidem vitã amplexæ ſunt ſolitariam, partim autem viuere amarunt cum pluribus: adeo vt ducentæ & quinquaginta & plures, & pauciores ſimul viuant, vno cibo vescentes, ſuper ſolas ſtoreas ex inſtrato dormientes, & manus quidem lanæ attribuẽtes,   nis ver linguam confecr ntes. Sunt autem eiuſmodi innumerabilia   enteæ gymnaſia non ſolum in noſtra regione, ſed etiam per oto Orientem. Iis autem plena eſt & Palæſtina & Ægyptus, & Aſia, & Pontus, &

E tota Europa. E quo enim Chriſtus Do in noſter ornauit irgini tem, vt qui natus ſit ex virginitate, prata virginitatis natura germinauit, & ſuo i uco nt   , & qui non marceſcunt, flores ffert Creatori non virtutem in maſculo & fœmina diſcernens: nec in duas differentias diuidens philoſophiam: eſt enim diff renti corporum, ſed non animorum. *In Chriſto enim Ieſu*, vt ait diuinus Apoſtolus, *non eſt maſculus   fœmina.* Vn autem mulieribus & viris eſt fides ſuppeditata. *Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptiſma vnus Deus & pater omnium, qui eſt, ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus nobis.* Q ppetuum vitium regnum cœlorum Agonotheta propoſu t victo bus, hoc commune præmium definians certaminibus. Sunt ergo, vt dixi, multæ & virorum & mulierum pietatis palæſtræ, non apud nos ſolum ſed etiam in vniuerſa Syria & Palæſtina & Cilicia, & in   quę eſt media inter duos fl uios. In Ægypto autem dicunt etiam plus quam quinq; millia virorum habere monaſteria, qui op   antur & v terim Dominum laudant hymniſq; celeb   . nec ſolu ex operibus neceſſarium alimentum comparant: ſ   et iam aduenientibus hoſpitibus & egentibus opem   runt. Sed omnia narrare non ſolum ego ſed nec omnes

F ſcriptores potuerint: & vt maxime fieri poſſet, ſupervacaneum id eſſe exiſtimo, & honoris cupiditatem quę nihil habeat commodi. Iis enim qui volunt a iquam percipere tilitatem, ſufficiunt ea quæ dicta ſunt ad præbendum id quod deſideratur. Ideo enim & vitæ diuerſorum fecimus mentionem, & mulierum narrationes narrationibus virorum adiecimus, vt & ſenes & iuuenes & mulieres philoſophiæ habeant exemplaria. & vnuſquiſque eam quæ ſibi cordi eſt vitam exprimens, habeat ſuæ vitæ quandam regulam & gnom nem, qui eſt ſitus in narratione: & quo modo pi   e ad exemplar reſpicientes, &   colos imitantur, & n ſ m, & os, & gen , & aures, & frontem, & ipſos capitis & barbæ pilos, & ad hæc & ſeſſionem & ſtationem : quin etiam ip os ocul rum intuitus, ſiue ſint læti & alacres, ſiue ſeueri & truces ita etiam oportet vnumquemque ex ijs qui hæc ſ   ta legunt, volentem vitam ali uam imitari, ſuam ad am q am eligit componere & quomod fa ri ſleres ſub ca diligentes, eouſque id quod eſt ſuperfluum auferunt, donec appoſita regul , viderint alleriem eſſe æqualem: ita

G etiam eum qui v lt vitam aliquam imitari, oportet eum ſeipſum ponere pro regula, & vitij reſecare ſuperfl   , & virtutis replere ea quæ deſunt. Ea enim de cauſa h ſcriptionis laborem ſuſcepimus, vtilitatis occaſionem proponentes volentibus. Rogo autem eos qui ſunt lecturi, vt cum ex aliorum laboribus abſque labore voluptatem capiunt, labores ſuis compen ſent precibus. Eos quoque obſecro quorum vitam conſcripſi, ne me deſpiciant proc l degentem ab illorum ſpiritali chorea: ſed trahant in ſua iace em, & ad virtutis tollant altitudinem, & ſuo choro coniungant · vt n n ſolum laudem alienas diuitias, ſed ipſe etiam habe m aliquam laud s occaſionem, & facto & verbo & cogitatione glorificans Seruatorem vniuerſorum. Cum quo patri gloria, cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

H

EIVSDEM ORATIO DE CHARITATE.

QVanti quidem ſint virtutis athletæ, quam multiſq; & qualibus coronis decorentur, aperte docent quæ a nobis de eis ſcriptæ ſunt narrationes. Nam etſi non continent omnia eorum certamina: ſufficiunt tamen vel pauca ad oſtendendam totius vitæ formam. Etenim non totum aurum quod affertur conſumens lapis, ſed omnis paululo affricatus, oſtendit eſſe ve probum vel improbum: ſimiliter quoque ſagittarium ex paucis quæ emittuntur telis, recte didicerit quiſpiam an   egittet & ad ſcopum dirigat an ab eo aberret in   minime exercitatus. Ita etiam al artifices, ne dicam de ſingulis, poſſunt dignoſci, & athletæ, & curſores, & tragœdiæ hiſtriones, & gubernator   , & nauium ædi atores

&me

Margin: Gal. 3. — Ephes. 4.

A & medici, & agricolæ, & alii, vt ſemel dicam, qui artem tractant aliquam. Sufficit enim pauca experientia & ad oſtendendam artem eorum qui ſunt præditi ſcientia, & ad conuincendam eorum inſcitiam qui ſolo vtuntur nomine. Sufficiunt ergo, vt dixi, vel pauca quæ ſcripta ſunt ex iis quæ recte & ex virtute ab vnoquoque geſta ſunt, ad vitæ vniuerſum docendum inſtitutum. Conuenit autem nos in præſentia ſcrutari & inquirere & perfecte diſcere, vndenam incitati hoc vitæ inſtitutum amplexi ſunt, & quibuſnam motiuationibus, ad hoc philoſophiæ faſtigium peruenere. Quod enim non freti viribus corporis, ea quæ humanam naturam ſuperant amauerint, & ei poſitos tranſgreſſi terminos, & pietatis Athletis fixa ſepta tranſilierint, aperte docet experientia. Nemo enim ex iis qui ſunt expertes huius philoſophiæ, oſtendit vnquam eorum tolerantiam. Nam etiamſi niuem patiantur paſtores: at non ſemper: nam & vtuntur antris, & in domos redeunt, & calceis pedes tegunt, & veſtibus calidioribus alias partes corporis amiciunt: & bis & ter in die & fortaſſe etiam quater cibum capiunt: quinetiam carnium eſus & vini potus quouis foco melius corpora calefaciunt. Quando enim tale nutrimentum fuerit alteratum, & veluti quodam colo diſcretum,

B & ad iecur perueniens fuerit mutatum in ſanguinem, ad cor quidem procedit per venam concauam : illinc autē excalefactū peruadit in omnes partes corporis. Quocunque autem venerit, non irrigat, ſed etiam ignis inſtar calefacit, & melius quam molles veſtes fouet corpus. Non enim, vt quidam arbitrantur, tunicæ indumenta & veſtes calorem præbent corpori: lapides enim & ligna calefacerent, quibus ea adiuta eſſent. Sed nemo vnquā vidit lignum vel lapidem veſtibus euaſiſſe calidiorem. Ergo nec corpori præbent ea calorem, ſed ſeruant calorem corporis: & frigidi quidem aeris arcent incurſionem: ſuſcipientes autem vapores qui exeunt ex corpore, & iis caleſiunt, & calorem exhibent corpori. Huius autem rei teſtis eſt experientia. Sæpe enim frigidum lectum ingredientes, corporis applicatione ſtragulum quod prius erat frigidum calidum efficimus. Cibus ergo corpus magis calefacit quam veſtis. Qui eum autem ſumūt ad ſatietatem, habent ſufficiens propugnaculum aduerſus impetus frigoris. Eo enim armant corpus, & parant

C ac inſtruunt vt poſſit reſiſtere tali anni tempeſtati. Qui autem nec cibum nec potum quotidie ſumunt, & quando ſumunt, non expectant ſatietatem, ſed adhuc acrem ac vehementem refrenant appetitionem, & ea ſumunt non quæ poſſunt corpus calefacere, ſed vel veſcuntur herbis non ſecus ac bruta animantia, vel ſolis madefactis, vtuntur leguminibus: ex tali nutrimento quemnam calorem hauſerint? Quanta hinc autē fuerit fluxio ſanguinis? In nullo ergo ſunt alii eorum ſtudiis ſimiles. Neque enim eſt eadem veſtis & horum & illorum. Hæc eſt enim aſperrima, & quæ minime poteſt calefacere, neque ſimilis cibus ſed qui repugnat ex diametro. Paſtoribus enim & huiuſmodi aliis comedendi tempus eſt omne tempus: metiuntur enim tempus appetitione, & ſi mane eos fames inuaſerit, ſtatim cibū adhibēt & adhibēt quid quid contigerit, nō eſt enim eis definitū, vt hoc quidem

D veſcantur, illo vero minime: ſed ſecure comedunt quæcunque voluerint. His autem & dies, & tempora, & cibi genera, & menſuræ: & eſt eius excluſa ſatietas. Nullus ergo ex iis qui delectantur aliorum reprehenſione, agricolas & paſtores & nautas adducens in medium, conetur horum maximorum Athletarum minuere certamina. Nam & agricola laborans interdiu, domi noctu curatur, cum omni officio proſequente coniuge. Quinetiam paſtor eſt ſimiliter particeps omnium quæ prius diximus. Nauta autem corpore quidem ſolis radium excipit: ſed aquis adhibitis curat corpus. Natat enim quantum lubet, & flammæ radii adhibet remedium, aquæ frigiditatem. Hos autem nemo eſt qui curet. Non enim ſimul habitant mulieres, quæ viros variis modis recreant & conſolantur. Neq; cum radius inuadit vehementius, aquarum adhibent ſolatium: nec hiberno tempore cibum opponunt frigori, neque noctis quietem, tanquam

E aliquod medicamentum, diurnis exhibent laboribus. Huius enim ſunt plures & maiores ſudores quam [illegible] qui ſunt interdiu. In hac enim & luctantur contra ſomnum: nec patiuntur vinci ab illius dulcedine, ſed dulciſſimam ſuperant tyrannidem, & tota nocte dominum hymnis perpetuo celebrant. Nullus ergo ex iis qui ſunt extra horum philoſophiam, horum oſtendit tolerantiam. Si autem nullus ex aliis hominibus, poteſt talibus reſiſtere laboribus, clarum eſt quod amor in Deum, effecit vt naturæ terminos tranſilirent: & ſuperna flamma accenſi, lubenter ferunt impetum frigoris, & qui à ſuperis deſcendit rore, flammam radiorum mitigant Iſeos & alit & rigat & amicit: & dat pennas, & edocet volare & efficit vt cœlum tranſcendant : & eum qui amatur quoad eius fieri poteſt oſtendit: & viſione contemplationis incendit deſiderium, & excitat amatorium, & flammam accendit ardentiorem. Quomodo enim ii qui amant corpora, & aſpectu eorum qui amantur præbent amori materiam, & illud œſtrum reddunt vehementius;

F ita ii qui accipiunt ſtimulos diuinæ dilectionis, diuinam illam, & quæ nunquam interit, viſione apprehendentes pulchritudinem, efficiunt acutiores aculeos dilectionis: & quo magis frui deſiderant, eo magis expellunt ſatietatem. Voluptatem enim corporum conſequitur repletio. Diuinus autem amor non accipit leges ſatietatis. Talis erat Moſes magnus ille legiſlator, qui ſæpe, quantum homini licuit, diuina contemplatione dignatus, cum beatam ſæpe vocem excepiſſet, & fuiſſet intra caliginem quadraginta diebus, & accepiſſet leges diuinas, non ſolum eum vlla cepit ſatietas, ſed etiam vehementius & ardētius fuit eius deſiderium. Quadam enim veluti crapula accepta ab illius amoris temulentia, & amatorio furore ſupra modum percitus, propriam quidem ignorauit naturam, quæ autem non licet videre, ea videre concupiit. Nam veluti dominii oblitus, & ſolum amorem conſiderans, dixit Deo vniuerſorum, *Ecce tu dicis mihi, inueniſti gratiam apud me: & noui te præter omnes. Si ergo inueni gratiam coram te, oſtende mihi teipſum: ita te videam vt cognoſcam* Tantam ex diuina dilectione accepit ebrietatem: nec ebrietas ſedauit ſitim, ſed eam effe- Exod. 33.

G cit vehementiorem, & additamentum cognitionis, effectum eſt incrementum deſiderii: & in fruendo aucta eſt appetitio: & quomodo ignis quo plus accipit nutrimenti, eo maiorem accipit operationem: [illegible] ſione materiæ augetur, non obtunditur: ita in Deum dilectio accenditur diuinarum rerum contemplatio[illegible], & operationem hinc ſuſcipit maiorem & vehementi[illegible], & quo magis in rebus diuinis verſatus quis fuerit, eo [illegible]gis accēdit flammā dilectionis. Nec no[illegible] docuit ſolū magnus Moſes, ſed etiā ſancta ſponſa, de qua dicit beatus Paulus. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Ea enim in cantico canticorum cantat ad [illegible]ſum. *Oſtende mihi vultum tuum: & fac vt audiam v[illegible] tuam: vox enim tua eſt ſuauis: & vultus tuus for[illegible]ſus.* Nam cum ex iis quæ de eo dicuntur amore capta fuerit, non eſt contenta orationibus, ſed vult etiam ipſam vocem audire: & cum alas accepiſſet, & ſublime elata eſſ[illegible], iis quæ de eius ſpecie feruntur narrationibus, deſiderat ipſam quoque contemplationem: iis quæ dictæ ſunt laudibus ſu[illegible] 2. Cor. 11. Cant. 2.

H morem ſignificans. *Oſtende*, inquit, *mihi vultu[illegible] [illegible] vt ego audiam vocem tuam. Quoniam vox tua eſt ſuauis, [illegible]tus tuus eſt formoſus.* Eius quoque pulchritu[illegible] captus pronubus & ſponſæ deductor, Pau[illegible] ille diuinus, amatoriam illam emiſit voce[illegible] *parabit à charitate Chriſti: afflictio an anguſtia [illegible], an perſecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? [illegible] eſt. Propter te mortificamur tota die. Reputati ſu[illegible] tanquam oues occiſionis.* Deinde oſtendit etiam cauſam tolerantiæ. *In his* enim inquit, *omnibus ſuperamus propter Deum qui dilexit nos.* Conſiderantes enim quinam cum ſim[illegible]s quænam bona accepimus: & quod non nos primi d[illegible]eximus, ſed amati viciſſim amauimus. & cum haberemus odio, amati ſumus: & cum inimici eſſemus, fuimus reconciliati: cum non ipſi ſupplices petiiſſemus vt fieret reconciliatio, ſed ad nos legatus veniſſet vnigenitus: & qui iniuriam fece- Rom. 8.

A ſcamus, innixi ſumus ab eo qui [illegible] intuitu [illegible] ria & præter hæc reputantes ſu[illegible] ep[illegible] nobis crucem: ſalutares paſſiones [illegible] mortis [illegible] [illegible]em: datam nobis ſpem reſurrectionis. Hæc [illegible] q[illegible] ſunt huiuſmodi conſiderantes ſuper[illegible]us [illegible] q[illegible] in nos incurrunt difficultates & beneficiorum [illegible] [illegible]am conferentes [illegible] cum ea quæ eſt ad breue tempus afflictione corporis, lubenter ferimus rerum moleſt[illegible]um impetus. Omnes enim vitæ moleſtias, cum amore in Dominum, tanquam in trutina conferentes, eas valde leues inuenimus. Etſi omnia quæ videntur iucunda & delectabilia, ſimul collegeri[illegible]us ſi contra diuinum expendatur d[illegible]ſiderium, ea [illegible] vmbra magis euanida, & quæ vernis floribus facilius intereant, oſtendit. Id autem & per ea quæ dicta ſunt, & quæ dicenda, aperte ſignificat. *Perſuaſum*, enim inquit, *habeo quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neque præſentia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque aliqua alia creatura, poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Qu[illegible] [illegible] enim cum ſuperi[illegible]s ea ſola quæ ſunt moleſta poſuiſſet, ad examen

B adduxit afflictionem, & anguſtias, & [illegible] [illegible]mem, & perſecutionem, & nuditatem, & periculum, & gladium, hoc eſt, cædem violentam: merito hi[illegible] quoque triſtibus adiicit ea quæ ſunt iucunda: morti, vitam: ſenſilibus ea quæ per [illegible] [illegible]ntur inte[illegible]ligentia[illegible]is quæ videntur, eas quæ ſub aſpectum minime cadunt virtutes: [illegible] præſentibus & prætereuntibus, ea q[illegible] futura ſunt & manent. & præterea gehennæ profunditati, regni altitudinem. Hæc autem omnia cum examinaſſet & comparaſſet & amori omnia cedere inueniſſet tam quæ ſunt moleſta quam quæ iucunda, & charitatis priuationem, eo quod eſt in gehenna ſupplicio acerbiorem & oſtendiſſet quod [illegible] poſſe[illegible] [illegible] cum diuina dilectione ſupplicium [illegible] [illegible] intentantur, quam abſque [illegible] regnum quod eſt promiſſum [illegible] [illegible]deſiderii, ea quæ[illegible] quæ non conſtant: & ea contendit conferre cum diuino amore. *Neque altitudo*, enim inquit, *neque profunditas, neque aliqua alia creatura, poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

C Non ſolum enim inquit, omnibus quæ ſimul videntur, & quæ ſub aſpectum non cadunt, præfero amorem in Seruatorem & Creatorem, ſed etiamſi [illegible]liqua alia creatura, hac maior & pulchrior appareret, non perſuadebit vt mutem charitatem. Sed etſi quis ea quæ ſunt iucunda præbuerit, abſque ea non accipiam: etſi propter eam ea quæ ſunt moleſta intulerit, mihi amabilia videbuntur & valde expetenda: & [illegible] propter eam ſuſtinetur, fames, eſt mihi quibusuis del[illegible]ciis gratior & pace perſecutio iucundior & nuditas, purpu[illegible] & ex aur[illegible] laborata veſtibus delectabilior & pe[illegible] [illegible] quauis ſecuritate iucundius: & viol[illegible] cædes quauis vita magis expetenda. Cauſa enim eorum quæ mihi eueniunt, efficitur mihi conſolatio. N[illegible] propter amatorem ſim[illegible] & eum qui amatur, has excipio pro[illegible] [illegible] *Eum,* [illegible] *qui non nouerat peccatum, propter nos fecit peccatum, vt nos efficeremur Dei iuſtitia in ipſo. Qui cum eſſet diues, propter nos pauper factus eſt. vt nos paupertate [illegible] ditaremur & nos redemit a male[illegible] legis, factus pro nobis maledictum. & humiliauit ſe [illegible] factus obediens vſque ad mortem, mortem autem*

D *crucis & cum nos adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis eſt mortuus.* Hæc & quæ ſunt eiuſmodi reputans, non ac[illegible] [illegible]im regnum cælorum abſque [illegible] ipſum charitate: [illegible] [illegible]igere[illegible] ſu[illegible]plicium in gehenna, ſi conſentaneum [illegible] [illegible] quæ ea[illegible] [illegible]bet præterea ſuppl[illegible]cium. Hoc autem [illegible] [illegible] [illegible] me docet [illegible]perte, dicens; *Dei enim charitas non continet, cum hoc iudicauerimus quod vnus mortuus eſt pro omnibus: vt qui viuunt, non amplius ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis eſt mortuus [illegible] reſurrexit.* Qui ergo non amplius ſibi viuunt, ſed ei qui pro ipſis eſt mortuus, & reſurrexit, omnia pro [illegible]ſo & ag[illegible] & pati lubenter ſuſtinent. Porro autem ea [illegible] [illegible]oque qu[illegible] ſunt natura magna & perpeſſu difficilia, cum amore co[illegible]parans, parua [illegible]cit & ad ferendum facilia. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis n[illegible] [illegible] ſupra modum, ſupra modum æterna gloriæ pondus opera-*

tur in nobis. Deinde etiam [illegible] cet quomo[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible]cat *Non conſiderantibus nobis ea quæ videntur, ſed ea quæ non videntur. Quæ enim videntur, momentanea [illegible] [illegible]tem non videntur, æterna* Oportet enim, inquit, [illegible] [illegible] [illegible] futura cu[illegible] p[illegible] [illegible]tenti[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum af[illegible]flictione ante, g[illegible] [illegible] Illa enim [illegible] [illegible] quod eſt momentaneum: hæc vero [illegible] q[illegible] [illegible] eſt æternum. [illegible] de cauſa ipſa quidem [illegible] leuis, & ad ferendum [illegible] [illegible]. Illa autem magnifica & præclara & m[illegible]ximi pretii. [illegible] ideo [illegible] quoque, *Supra modum,* d[illegible] [illegible] vt [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]ctionis, & pond[illegible] gloriæ. Nam & hæc, [illegible] [illegible] inſigniter parua & leu[illegible] & momentanea, [illegible] inſigniter & ſupra modum glorioſa, præclara & magnifica. & maximi pretii, & æterna. Quinetiam alibi quoque clamat ſimiliter, *Placeo mihi in infirmitatibus meis in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Quando enim infirmor, tunc potens ſum.* Hoc magnus quoque Petrus ſauciatus deſiderio, nec[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]dé futuram didiciſſet negationem [illegible] latere [illegible] [illegible] duxit [illegible]quens negare, quam fugiens [illegible] [illegible] [illegible] de- 2. Cor 12.

F n[illegible] amore & non [illegible] temeritate proficiſceretur hæc contentio, reſ ipſa [illegible] [illegible] Neque enim p[illegible] negationem in animum induxit vt magiſtrum relinqu[illegible]et: ſed fleuit quidem amare, vt docet hiſtoria & qu[illegible] victus eſſet ſuam defleuit imbecillitatem: aſſidu[illegible] autem vinculis amoris [illegible] [illegible]tus. Quinetiam cum accepiſſet nuncium reſurrectionis primus venit ad ſepulchrum. Ia[illegible] vero cum in Galilæa quoque piſcans, intellexi[illegible] et ip[illegible] [illegible] [illegible] nú qui [illegible] & loquebatur io[illegible] ture, non ſuſtinuit q[illegible] dem, [illegible] [illegible]ba tardius pro[illegible]nderet terga maris: de[illegible] derauit autem ſumptis pennis, per aerem occupare littus quam [illegible]rime. Quoniam autem pennis priuata eſt natura, aquis quidé vitur pro aere: pro pennis autem manibus Natans autem peruenit ad eum quem amabat & ac[illegible] pit curſum pręmii, qu[illegible] [illegible] honore pręponatur [illegible]ſis. Vbi enim eum ſedere iuſſit, & cibos inuentos di[illegible] [illegible]buit, protinus eum cœpit alloqui: percunctans quid [illegible] & [illegible]terrogans quanta eſſet eius dilectio, aliis autem aperiens magni Petri amorem, *Simon enim Petre,* inquit, *amas me plus his.* Is autem ipſum citauit ad ſuum in eum amo[illegible] em teſtificádum. *Domine,* enim inquit, *tu ſcis quia amo te.* In[illegible] [illegible] Ioann. 21.

G enim hom[illegible] [illegible] ũníides, & aperte ſcis motus co[illegible]tationis nec te aliqu[illegible] latet ex rebus humanis. Noſti enim [illegible] [illegible] & antiq[illegible] [illegible] æterna. His ſubiunxit dominus, *Paſce oues meas* E[illegible] enim, inquit, nullius rei egeo. Maximum autẽ d[illegible] [illegible] [illegible]ficium, mearum ouium curam: & quæ in illas confe[illegible]tur diligentiam ac ſolicitudinem, ego in me recipio. Oportet e[illegible]g[illegible] te eam qua fructus prouidentiæ [illegible] perit[illegible] conſeruis, & eos paſcere vt paſceris, & qu[illegible] [illegible] [illegible] debes gratias, per illos exoluere. Hæc rurſus iterum [illegible] teri[illegible] [illegible] dominus: & his reſpondit magnus P[illegible] & h[illegible] accepit factam paſtoris electionem. Poſtqua[illegible] autem tertia quoque fuit propoſita interrogatio [illegible] amplius æque audacter & ſecure reſp[illegible]nd[illegible] P[illegible] ſed & timore [illegible]pletus, & animo angi[illegible] & con[illegible]turbatur: & timuit ſuſpicans ne alteram prævidens negationem dominus verba amoris irrideret. Priora enim re-

H uocabat in memoriam, & ei veni[illegible]bat in mentem, quod iam prius quoque ſæpe quidem vſque ad mo[illegible] [illegible] non ſe eſſe relicturum magiſtrum affirmaſſet [illegible] audiſſet autem quod prius quam gallus cantaret ter eſſet negaturus. & inueniſſet ſuam promiſſionem non accepiſſe finem [illegible] ſed fuiſſe confirmatam domini prædictionem. Horum hæc ipſum terrebat memoria: & non ſinebat eam quam conueniebat afferre reſponſionem: ſed acutos quidem & moleſtos accepit aculeos, in cognitione tamen conceſſit domino [illegible] non reſiſtens quidem vt prius [illegible] nec dicens, *Etiamſi me oporteat tecum mori, non te relinquam*: ſed dicens ſe quidem habere dominum conſcium ſuæ dilectionis: perfectam autem vniuerſorum cognitionem eſſe apud [illegible]pſum ſolum vniuerſorum creatorem [illegible]nfitens. *Domine,* enim inquit, *tu noſti omnia: tu ſcis quod amo te.* Q[illegible]od enim amo te, & noſti, & teſtaris. An autem ſim in amore perſeueraturus [illegible]pſe noſti apertius: ego enim nihil dico de futuris: neq, de iis

decer-

A decertabo quæ neſcio. Didici experientia non contradicere domino. Tu es fons veritatis. Tu es abyſſus cognitionis: didici ergo ſtare tuis decretis. Hunc eius timorem cum vidiſſet dominus, & recte ſciret eius amorem, prædictione mortis eius ſoluit timorem: & dat teſtimonium dilectioni, & Petri confirmat confeſſionem: & vlceri negationis confeſſionis adhibet medicamentum. Propterea enim, vt exiſtimo, hanc quoque exegit triplicem, vt tot numero vlceribus totidem exhiberet medicamenta: & præſentibus diſcipulis flammam aperiret charitatis. Mortis itaque prædictio & Petrum eſt conſolata: & alios docuit diuini conſilij & diſpenſationis fuiſſe negationem, non autem eius animi. Hoc quoque ipſe innuit Seruator & dominus noſter quādo dixit ad eum, *Simon Simon, expetiuit te Satanas, vt te cribraret ſicut triticum. Et ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: ſed & tu quoque aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.* Sicut enim, inquit, ego te nō deſpexi cum fluctuares & labares: ita ſis tu quoque ſuſtentaculum fratribus qui circumaguntur: & id quod es aſſecutus, imperti auxilium: & ne eos pellas qui labuntur: ſed erige eos qui periclitantur. Ea enim de cauſa concedo vt tu quoque labaris, ſed te non ſino cadere, procurans vt qui labant per te ſtent & erigantur. Ita vrbem terrarum quæ
B lababat & agitabatur, magna hæc columna fulcijt, & vt omnino caderet non permiſit, ſed erexit ſtabilemque reddidit, Dei oues paſcere iuſſus: & cum pro eo probris afficeretur, ſuſtinebat: & cum per ignominiam cæderetur, gaudebat & ex improbo exiens concilio, lætabatur cum ſocio, quod dignus eſſet habitus pro nomine Domini pati contumeliam. Quinetiam cum conijciebatur in carcerem, geſtiebat & exultabat, & cum à Nerone propter crucem eſt ad mortem crucis damnatus, rogauit carnifices, ne ſimiliter atque Dominus trabi affigeretur, ſed contrario modo: veritus, vt eſt veriſimile, ne eadem paſſio eundem ſibi ab inſipientibus honorem conciliaret. Et ideo rogauit ne manus ſuperius, inferius autem pedes affigerentur. Ea [illegible] nunc [illegible] te, non in honore ſolum, ſed etiam in ignominia didicimus. Quod ſi et [illegible] potuiſſet, vt hanc mortem decies vel etiam quinquagies ſubiret, eam cum voluptate maxima ſuſtinuiſſet, vt qui eſſet diuino incen-
C ſus deſiderio. Hoc ipſum clamat quoque diuinus Paulus, nunc quidem di[cens], *Quotidie morior, per noſtram gloriationem quam habeo in Chriſto Ieſu:* nunc autem; *Cum Chriſto ſum cruci fixus. Viuo autem non amplius ego: viuit autem in me Chriſtus.* Q[uem] [illegible] diuinam acceptam [illegible] tenuit [illegible] quidem [illegible] omnia [illegible] autem omnes voluptates corporis deſpicit [illegible] & gloriam, & hominum honorem: telis aranearum [illegible] exiſtimat purpuram Imperatoriam: pretioſas gemmas aſſimilat calculis qui ſunt in littoribus: non [illegible] beatam ducit exiſtimandam ſanitatem corporis: neque miſeriam appellat calamitatem neque infelicitatem vocat paupertatem, nec res ſuas male gerere dicit pauperes: nec diuitijs & delicijs metitur felicitatem: ſed aquis fluuiorum, quæ in ripis plantatas arbores prætereuntes fluunt & apud nullam ex ijs conſiſtunt, vnumquodque eorum ſemper eſſe ſimile recte exiſtimat. Similiter enim & paupertas, & diuitiæ, & ſanitas, & morbus, honor & infamia, & quæcunque alia, naturam hominum prætercurrunt, non
D cernuntur ſemper apud eoſdem manentia, ſed eos qui poſſident mutantia, & ab alijs ad alios aſſidue tranſeuntia: multi enim à magnis opibus cadunt in extremam inopiam: multi autem ex pauperibus conſcendunt in diuitum catalogum. Iam vero morbus quoque & ſanitas, ingreditur per omnia, vt vno verbo dicam, corpora & eſurientia, & lautitijs ac delicijs fruentia. Virtus autem & philoſophia eſt bonum conſtans ac ſtabile. Vincit enim & manus latronis, & linguas ſycophantarum, & hoſtilium telorum, haſtarumque procellas. A febre non conſumitur: non perit obiter in fluctibus: nec patitur iacturam in naufragio. Eius vires non aufert tempus, ſed auget. Eius autem materia eſt in Deum dilectio. Fieri enim non poteſt vt ſe recte quis gerat in philoſophia, qui non fuerit Dei amator vehemens: imo vero hoc ipſum vocatur philoſophia. Sapientia enim Deus & eſt & vocatur. E
De Deo enim vniuerſorum dicit beatus Paulus: *Immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo.* De vnigenito autem: *Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapientia.* Et rurſus, *Data eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* Qui eſt ergo reuera philoſophus, iure etiam vocari poteſt [illegible] & Dei amans. Qui Deum autē amat, alia omnia deſpiciens, & eum ſolum qui amatur reſpiciens, illius cultum & [illegible] am in eius ſeruitutem cæteris præfert omnibus: [illegible] & dicens & faciens & cogitans, quæ ei quem amat placent & grata ſunt: & abhorret omnia quæcunque ille prohibet. Hanc charitatem cum Adam contempſiſſet, & ingratus fuiſſet in benefactorem, ingrati ſui animi mercedem accepit ſpinas, labores, & ærumnas. Eam cum ei qui bona ſuppeditat Abel firmam conſeruaſſet & ſtabilem & ventris quidem voluptates contempſiſſet, Deum autem colere & ex animo ſeruire inſtituiſſet, perpetuis, & in quas non cadit interitus, coronis eſt ornatus: & per omnem procedit generationem, laudis fructum colligens per memoriam. Et cum veram & germanam Enoch acquiſijſſet, & bene plantauit, & meſſuit melius. & Dei cultus retulit mercedem, tranſlationem, & vitam tunc immortalem, glorioſamque & illuſtrem per omnem vitam memoriam. Quid dixerit quiſpiam de Noe [illegible] etate & in Deum amore, quā nec retardauit quidem iniquorum & ſceleratorum impetus: ſed cum omnes de[clinaſ]ſent, & viam contrariam ingredi conſtituiſſent, ſolus via recta eſt ingreſſus, omnibus ſimul præponens creatorem. Qui circa ſolus quoque cum filijs ſalutem eſt conſecutus, & ſemen relictum eſt naturæ, & [illegible] conſeruata eſt generi. Sic Melchiſedech magnus ille pontifex, cum eorum qui ſimulachra colere [illegible] abhorret [illegible] amentiam, vniuerſorum creatori [illegible] cauit ſacerdotium. Quamobrem magnam [illegible] è, vt qui fuerit figura & vmbra eius qui [illegible] tre & matre & abſque genealogia, & ne[que] [illegible] cipium dierum, nec vitæ finem. Sed enim recta [illegible] cedens oratio venit ad eum qui Dei dictus fuit ami[cus], qui amicitiæ leges diligenter & [illegible] ſeruauit & [illegible] cum Quis enim neſcit ea [illegible] diuinis [illegible] cunque [illegible] quomodo [illegible] ha De[illegible] cum vocatus obedierit quemadmodum [illegible] nam reliquerit, & patriæ regionem externam præ[illegible] G
quoniam eum omnino amabat qui ipſum vocauerat, & viſum eſt illi omnia poſthabere illius amicitiæ. Qui cum in multas incidiſſet difficultates, nō reliquit eum quem amabat, etiam promiſſi [illegible] t. Sed licet & ſiti premeretur, & bibere aquam ex his [illegible] patet prohiberetur, neq; ei qui vocauit incenſuit, neq; eos qui iniuriam faciebant eſt vltus. Famis quoque impetum ſuſtinuit & charitatis flammam [illegible] extinxit. Ei quoque fuit ablata coniunx quæ & inſignis erat pulchritudine, & ornata pudicitia, & ei per omnia vitam præbebat delectabilem. & non vna cum muliere ſimul eſt priuatus charitate in Deum. Sed & Deo ei [illegible] ferente, & diuturna tolerantia exercente, & permittente eum ac [illegible] inſultus iniuſtitiæ, perſeuerauit [illegible] amore. Senex euaſerat, & pater non erat factus: & in eum qui ipſum patrem facturum promiſerat, nondum autem fecerat, erat ſimiliter affectus. Poſtquam autē tandem & H
promiſſum eſt aſſecutus, & Sarræ vicit naturam, & fines tranſiluit ſenectutis, & effectus eſt pater Iſaac, exiguo quidem tempore percepit fructum illius conſolationis: puerum autem cum ad adoleſcentiæ ætatem perueniſſet, iuſſus eſt Deo qui dederat offerre in ſacrificium: & reddere ei donum quod fuerat largitus: & effici ſacrificus fructus promiſſionis: & offerre in ſacrificium magnum fontem generis: & manus cruentare ſanguine vnigeniti filij. Sed tamen cum hæc omnia & [illegible] longe plura haberet ſacrificium, non [illegible] triat [illegible] neque [illegible] duxit [illegible] adduxit in medium: neque quod is [illegible] erat alturus & deinde ſepulturus, [illegible] memoriam [illegible] omni humana ſub[illegible] one, cum [illegible] dei decreto [illegible] pſiſſet. & legi

Cor. 15. Galat. 2.

Tim. 1.

A legem ob [illegible] ficium [illegible] te, ced [illegible] ad [illegible] ne filio quid [illegible] mam [illegible] tis [illegible] a [illegible] propter [illegible] inde [illegible] magnus fane eandem charitatem [illegible] in Do[illegible] & eius [illegible] patriar ch [illegible] diuinæ [illegible] celebrant. P[illegible] ipse quoq; Deus [illegible] ramo separat [illegible] se ipsum D[illegible] Abrahæ Isaac & Iacob. Ho[illegible] Ioseph. qui & inter iuuenes erat senex, & [illegible] & generosus, cuius amorem in Deum neque [illegible] inuidia neque extinxit seruitus, neq; [illegible] blanditiæ, neque minæ ac terrores vt marce[illegible] efficere [illegible] calumnia & carc[illegible] & temporis longitudo prostrauit, [illegible] potestas, copiæ, opes & de[illegible] ex [illegible] sed [illegible] & cū

B [illegible] amabatur, [illegible] leges implere. Hanc charitatem cum possedisset Moses [illegible] in regia viuere contemnens, maluit [illegible] populo Dei quam ad tempus frui peccato. Et quid opus est vltra modum extendere orationem? Diuinus [illegible] vniuersus dominus prophetarum [illegible] & [illegible] & perfect[illegible] virtute, & reliquum gloriam [illegible] memori[illegible] chorus quoque apo[illegible] & populus martyrum, [illegible] accepto, con[illegible] omnia quæ [illegible] debantur: cuius autem [illegible] vulnerabi[illegible] genere [illegible] Capti [illegible] Dei [illegible] chritudinis, cum [illegible] duxerunt, neque [illegible] quæ ve[illegible] desiderat [illegible] & [illegible] rectorem. Eadem [illegible] noctem [illegible] copac[illegible] conuentu obtemauere. Huius [illegible] nis amore capti sunt A[illegible] lectæ, quorum [illegible] conscripsimus, ad magna [illegible], & quæ humanam vi[illegible] naturam, prosilire certamina. Hoc [illegible] diuinæ docuere scripturæ. Canunt enim cum ma-

Psal. 103. C [illegible] Dauid. *Domine Deus meus magnificatus es vehementer. [illegible] fessionem & decorem induisti, amictus lumine [illegible] extendens cælum sicut pellem* & alia quæ [illegible] us sapientiæ. Et rursus, *Dominus regnauit decorem est indutus: indutus est [illegible] virtutem, & [illegible] Etenim [illegible] quæ non commouebitur.* [illegible] quoque li[illegible] prædicatur & sapientia & pulchritudo & po[illegible] alibi. *Speciosus forma præ filiis hominum.* [illegible] em [illegible] quoque Dei [illegible] laudibus celebrant [illegible] ch[illegible] in sapientia [illegible] gratia in labiis tuis. Ostendit etiam potentiam, [illegible] *accingere gladio super femur tuum* [illegible] *Specie & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.* Propter ve[illegible] mansuetudinem & iustitiam. Hæc enim sunt e[illegible] opes [illegible] pulchritudo & potentia. Porro autem Esaias

Esa. 63. quoque [illegible] amat. [illegible] *qui venit ex Edom? Rubor vestimentorum eius ex Bosor.* Hic est speciosus in veste sua, nempe [illegible]

cu[illegible] Neque [illegible] diuinam op[illegible] en [illegible] ad mo[illegible] H[illegible] sa, [illegible] *Vnguentum effusum nomen* Cant. 1. *tuum. Ideo te dilexerunt adolescentulæ, traxerunt te* [illegible]. A[illegible] du[illegible] iuuentorum tu[illegible] m [illegible] Iuueniles e[illegible] m[illegible] odorum [illegible] participantes, eum [illegible] te [illegible] derantes comprehendere: [illegible] dam [illegible] per [illegible] gant [illegible] culum: [illegible] ne [illegible] rum [illegible] Pauli, 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus in iis qui salui fiunt,* [illegible] *in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis ad mortem: aliis vero odor vitæ ad vitam.* Cum [illegible] pulchrum [illegible] a diuina scriptura, & habere diuina quæ verbis explicari neque [illegible] unt, & esse fontem sapientiæ, [illegible] quæ vult, e[illegible] que clementia & benignitate [illegible], & ex [illegible] re [illegible] tudinis, & [illegible] omnibus velle homines [illegible] beneficii [illegible] re, & [illegible] innumer[illegible] [illegible] sitorum a viris diuinis doceantur, [illegible] charitatis fuere vulnerati: & cum [illegible] sponsæ, cum

E illa clamant. *Vulnerata nos charitate.* Clam[illegible] enim magnus Ioannes. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Pro- Ioan. 1. Esa. 53. phetaauten [illegible] anquam [illegible] quæ erant futura [illegible] dixit [illegible]: *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Disciplina pacis nostræ super ipsum.* [illegible] sumus, & [illegible] quæ [illegible] persequitur passionibus. Porro autem P[illegible] quoque prædicat clamans: *Qui proprio filio non pepercit* [illegible] Rom. 8. *omnibus tradidit ipsum, quomodo non vna quoque cum ipso nobis omnia largietur?* Et rursus, *Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo rogante per nos. Rogamus pro Christo,* [illegible] 2. Cor. 5. *Deo.* [illegible] *pro nobis peccatum fecit vt* [illegible] *Dei in ipso.* Hæc & quæ sunt [illegible] [illegible] apud eos qui fuerunt diuini verbi ministri, diuinæ charitatis stimulos vndique accipiunt, & omnia despicientes, eum cuius amore tenentur vt [illegible] ne apprehendunt: & ante [illegible] incorruptionem, corpus spiritale reddiderunt [illegible] que amorem accipiamus, & [illegible] Christum [illegible], &

G bon[illegible] quæ sunt prom[illegible] desiderantes, & beneficiorum multitudinem cogitantes, & [illegible] animi crimen te[illegible] totundantes, amantes autem, eius leges custodiamus. Hæc est enim definitio ami[illegible] eadem amare & eadem odisse. Propterea dicebat etiam Abrahæ, *Benedicam benedicentibus te, & te execrantes execrabor.* Et Dauid ait ad ipsum, Gen. 12. *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Et rursus, *Nunquid eos qui oderunt te Domine, odio habui, & propter inimicos* Psal. 138. *tuos liquescebam. Perfecto odio oderam illos. in inimicos mihi facti sunt.* Et [illegible], *Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi.* Et a[illegible] libi [illegible] *tuam dilexi legem tuam Domine tota die meditatio mea est.* Psal. 138. Psal. 118. Psal. 97. Est ergo signum euidens in Deum charitatis, diuinarum eius [illegible] legum obseruatio. *Qui enim me diligit, mandata mea seruabit,* dicit Dominus Christus, cum quo Patri gloria, Ioan. 14 cum sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

H

F I N I S.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS DE EVANGELICÆ VERITATIS EX GRÆCORVM ATQVE GENTIVM PHILOSOPHIA COGNITIONE, SIVE DE GRÆCARVM affectionum curatione LIBRI DVODECIM.

ZENOBIO ACCIAOLO INTERPRETE.

PROLOGVS.

SÆpenumero accidit, vt nonnulli eorum qui ſuſpenſi Gentium ac Græcorum fabulas admirantur, mecum familiarius diuerſati, tum Chriſtianam fidem comice obtrectarint, aſſerentes, nihil nos aliud quam meram credulitatem illis inſinuare, quos diuinis rebus imbuendos accipimus: tum vero & Apoſtolos tarditatis atque inſcitiæ accuſarent, barbaros propterea nuncupantes, quod omni careant eloquutionis ornatu: quin & pro ridiculo haberi edixerint, quod honore vllo martyres proſequamur. Inſignis enim ſtultitiæ genus eſſe, ſi qui viuentes homines ab iis qui iam vita defuncti ſint, vllum ſibi commodum comparare contendant. Aggeſſerunt vero & alia quædam huius generis maledictis valde affinia, quæ ſane ipſa ſum locis liber hic quem cudimus, edocebit. Ego vero & explicuis quidem illis, quæ tunc afferri oportuit maledictis obiectionibuſque ſoluendis. Et nefarium ſcelus remque impiam eſſe duxi, ſi continens diſſimulanſque perpetiar, ſimpliciores nota homines ab illorum fallaci verſutia, neque literarum monumentis aliquid tradam, quod illarum accuſationum vanitatem ſtultitiamque redarguat. Itaque rem aggreſſus, omnem quidem tractatum diſtribui in ſermones duodecim. Remiſſiorem vero ſtylum illis adhibui quod eum valde illi conuenire arbitratus ſum, qui docentis officium parteſque ſuſcipiat. Sed & cum Platonis aliorumque Philoſophorum oportuerit adduci locos, componenda fuit oratio, quæ haud ita prorſus abſona diſcorſque eſſet, ſed quæ cum iis authoribus qui teſtes citantur, aliquam videretur habere ſimilitudinem.

B F

Prima itaque diſputatio, Chriſtianorum fidem: Apoſtolorumque, vt illorum verbis vtar, ruditatem defendit, argumentis ſubnixa quæ de Græcis Philoſophis depromuntur. I Pro[...]

Secunda vero clariſſimorum Græcorum, nec non & eorum qui poſt eos Philoſophi appellati ſunt, de principiis rerum opiniones ſententiaſque percenſet, ac ſubinde Moſeos ipſius, qui multo eos ante præceſſit, veram Theologiam ex aduerſo conſtituens, illorum quidem mendacia falſitatemque refellit, Moſaica vero doctrinæ clariſſimam veritatem oſtendit. II De principiis.

C G

Tertia porro diſputatio, nobis indicat cuiuſmodi ea ſint quæ Græci de ſuis illis fabulantur diis quos ſecundarios vocant, qualia item quæ de incorporeis quidem, ſed creatis tamen naturis ſacrarum literarum monumenta nos docent: vt hic quoque propoſita comparatione appareat, quantopere laudanda ſint quæ nos pio cultu veneramur numina & proſequimur, quam ... ſint abominabiles Græcorum fabulæ, quam obſcœna, quam putida. III. De Diis ac dæmonibus malis.

Quarta autem diſputatio, circa rerum materiam mundumque verſatur, oſtenditque noſtram illam mundi genituram, magis rationi conſentaneam eſſe, quam quæ ſtatuitur a Platone cæteriſque Philoſophis. IV. De materia.

Quinta vero diſputatio, de natura hominis certamen ſuſcepit, oſtenſiſque ſuper hac re tum Græcorum, tum Chriſtianorum ſententiis, probe nos docet, quanta ſit lucem inter ac tenebras differentia. V De natura hominis.

Sextum vero diſputationis locum ſermo de prouidentia ſibi vendicat, par enim fuit, vt cæteros ſermones qui de Deo præceſſerant, noſter hic ſermo de prouidentia ſequeretur, qui Diagoræ quidem impietatem refelleret, Epicurique maledicta, ſimulque adeo Ariſtotelis exilem illum de prouidentia parcumque ſermonem, comprobaret autem Platonis ac Plotini doctrinam cæterorumque Philoſophorum, qui cum illis de prouidentia bene ſentiunt. Tum & rationibus oſtenderet a natura rerum petitis, prouidentiam in mundi conſtitutione ſpectari, ſingulisque in rebus quæ a Deo facta ſunt, maxime eſſe conſpicuam. VI. De prouidentia.

D H

Quia vero & oſtendendum fuit, ſuperflua eſſe tot numero ſacrificia, ſeptima diſputatio fil. huius rei demonſtrandæ ſumpſit officium. Nam Philoſophicis quidem rationibus damnat Græcorum ac Gentium ſacrificia, Propheticis autem argumentis authoritatibuſque nos docet, quam puerilis fuerit legis Iudaicæ literalis ille cultus & obſeruatio. VII De ſacrificiis.

Octaua autem, illorum adducit obiectationes, qui nos idcirco accuſant, quod honore martyres proſequamur. Sed & noſtram quoque defenſionem complectitur authoritatum præſidio quas ſibi de Philoſophis, deque hiſtoricorum ſcriptoribus, ac Poetis deſumit, plane indicans Græcos atque Gentium populos non libamina ſolum, ſed etiam ſacrificia honorandis mortuis impendiſſe, quorum alios quidem deos, alios vero ſemideos, heroas alios nuncuparent, eorumque pleroſque magnis, dum vixerunt, flagitiis inquinatos fuiſſe. VIII De martyribus.

Magnum vero me operæ precium facturum exiſtimaui, ſi celeberrimis apud Græcos legum latoribus, Chriſtianæ religionis duces conferrem, noſtros inquam piſcatores, noſtrum ſutorem, noſtrum publicanum: vt comparatione propoſita, quid inter ſe differant, innoteſcat. cum eorum quidem leges vna cum defunctis latoribus, obliuioni ac tenebris datæ ſint, at vero noſtrorum leges, non ſolum apud ipſos Græcos, ſed apud Scythas, Sauromatas, Perſas, IX De legibus ...

A *Barbaraſ ue alias nationes polleant [illegible] ant. Hanc vero comparationem, nona complectitur [illegible] utatio.*

X. De eccl[illegible] *De iis vero [illegible] cuiuſmodi illa fuerint, quæ per Dei veri oracula prædicta ſunt, quam videlicet authorem Deum decentia, quamq; etiam viris prudentibus conſentanea. Contra vero, qualia illa fuerint, quæ Pythius Apollo, Dodonæuſq; Iupiter, aliiq; [illegible] gentium prædixerunt. In quibus ſane ipſis, & mendaces & futurorum ignari deprehenſi ſunt, cum ea vaticinati fuerint quæ nullus quidem qui probus homo cenſeatur, effari velit.*

XI. De iudicio. *Cum vero & ignaros docendos eſſe exiſtimarem, quæ ab ipſis Græcis, quæq; item a noſtris, de [illegible] mundi fine, ſupremoq; iudicio afferantur, harum rerum doctrinam undecima diſputatio le[illegible] offert & pollicetur.*

XII. De [illegible] *Sed enim quidem actioſa quoque ac morali virtute noſtri Græcis hominibus ac Gentibus præ[illegible] oſtendendum putaui. Nam cum & Græcorum veterum Philoſophorum ſodalitates atque collegia, communemq; viuendi ſocietatem iactare ab illis audiam, qui efferre illorum vitam laudibus ſtudent, duodecima di[illegible] utatione oſtendam, eſſe indignam eorum hominum vitam, quæ laudatis mancipiis, nedum probis Philoſophis [illegible] ibatur. Cum contra, Apoſtolorum vita eorumq; qui Apoſtolorum veſtigia conſ[illegible] tati ſunt, inueniatur humana conditione longe ſuperior, magiſq; illis eſſe perſimilis, qui corporeis vinculis ex[illegible] luti, cæleſtes incolunt ſedes.*

Eſt autem libri titulus, Curatio Græcarum affectionum, vel Euangelicæ veritatis ex Græcorum ac Gentium Philoſophia cognitio.

Ego itaque, tum vt ægrotos laborantesq; curarem, tum vt bene valentium vtilitati conſulerem, operam hanc ſuſcepi. Oratos autem velim, quicunque in alterum lucubrationes inciderint, vt ſiquidem bene habent omnia quæ ſcripta ſunt, Deum laudent, qui bene ſcribendi facultatem dedit, ipſiſq; adeo ſcriptoribus bene precentur, ſin vero aliqua deeſſe deſiderariq; videntur, ne paucorum cauſa, cuncta ea quæ ſcripta ſunt, continuo det[illegible] ſte[illegible] tur, ſed ex iis potius quæ haud perperam ſcripta eſſe cognouerint, emolumentum ſibi commoditatemq; comparent. B

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS DE CVRATIONE GRÆCARVM AFFECTIONVM SERMO PRIMVS,

in quo fides defenditur.

Medendi rationem, tum corpori, tum & animæ congruere, ſatis conſtat, quando & corpus & animam frequentibus morbis ac perturbationibus laborare contingit. Cæterum corporeæ quidem peſtes, inuitis admodum nobis adueniunt, animæ vero labes, a delectu voluntatis pleræque proficiſcuntur. Huius itaque rei apprime conſcius Deus, vtpote qui ſapientiſſimus ait, quique auctor animarum & corporum cæterarumque rerum omnium, ſuos vtrique naturæ congruentesque curandi modos, ac propria [illegible]omenta diſtribuit, Medicoſque inſuper vtrique rei præfecit, qui & hanc & idam medendi rationem perdocti eſſent, inſtitque eos quodam quaſi imperio ac dominatu moderari morbos, illiſque præeſſe. Verum longe diuerſa ægrotantium ratio eſſe cernitur. Nam qui ſunt corpore male affecto morbos ægre ferunt, ſanitatemque appetunt, atque idcirco medicis obedientes ſe præbent, non iucund[illegible] lum miniſtrantibus pharmaca, verum etiam ſi [illegible] ignique vtantur, ſi inediam impetent, ſi plenos amarorum calices porrigant. Cumque hoc tam [illegible] ſti genere curationis cupitam valetudinem aſſequantur, mercedem illis rependunt à quibus ſic acerbe vexati fuerat. Salutem enim conſequi deſiderant, modum tamen ac rationem qua ſint eam conſequuturi, non curant. Contra autem qui impietatis labem infidelitatiſque contraxerunt, non ſolum morbi grauitatem miſeri non perſentiunt, verum etiam ſic ægrotantes opinantur optimo ſe in [illegible] ac conditione [illegible] erſari. Quod [illegible] quis medicæ facu[illegible] itus, ſalubre remedium [illegible] afferre, ſtatim reſiliunt, non ſecus atque ii facere conſueuerunt, qui phrenetico morbo corripiuntur, oblatam enim ſibi curationem procul arcentes, quaſi nouam ægritudinem aberſantur ac fugiunt. Cæter[illegible] iis qui artis medicæ [illegible] es cenſeri volunt quantumuis moroſi ægrotantes fient [illegible] quo animo ferend[illegible] nt, pariterque toler[illegible] [illegible] eos aſperg[illegible] pugnis aut [illegible] petulantes ſe præbea[illegible] quandoque [illegible] nere delirant [illegible]. Neque tamen

C

D

cum hæc fiunt, animo perturbantur qui vere ſunt M[illegible] ſed vincula potius colligandis intendunt [illegible] to aſpergunt, quanquam re[illegible] ant[illegible] & in[illegible] denique non remedii genus [illegible] nt, q[illegible] nem procul ſummoueant, priſtinam[illegible] tatem corpori vniuerſo reſtituat. Qu[illegible] ita multi numero eſſent, qui huius [illegible] orbi [illegible] mererentur, eſſentque ping[illegible] ſſimæ crudæ [illegible] fæci pe[illegible] les, quæ craſſitudine impediuntur, quo minus pe[illegible] foraminatranſigatur, at ne ſic quidem pr[illegible] abendi [illegible] neque diſſimulanter ferendum eos ab ciuium [illegible] peſte corrumpi ſed omnis potius excog[illegible] tanda tam eſſe [illegible] a inſidentes eis nebula tolleretur, ſplendorque [illegible] lis luminis appareret. Neque [illegible] qui ind[illegible] nauuſque colonus, multis quidem exc[illegible] endi[illegible] occupatur, paucas vero intactas eſſe permit[illegible] ſed ſi v[illegible] vnam duaſue incurrent, radicitus eruit & euellit[illegible] ita ſegetem purgatiſſimam reddit. Mu[illegible] ig[illegible] gis hoc nobis faciendum eſt, haud enim ſpinas [illegible] dere, ſed eas colendo immutare diuina lex iubet. Agedum itaque ceu ſpinis quibuſdam colonum [illegible] dmoueamus, ſulcoſque autem qui incultiores eſſe [illegible] ſunt, aratro rationis altius inſcrutemur, ne qui [illegible] fort[illegible] inter occurrat, quod irrigationis fluxum remu[illegible] etur, atque illabi non ſinat. Aſpergamus, anquam, infirmos, ſalutariaque illis ac Pæonia pharmaca deferamus. Primum vero omnium curare ſtudeamus opinionis morbum, etenim nonnulli eorum qui Poetarum participes atq; Oratorum facti iam ſunt, Platoniſq; [illegible] eleganttiam deguſtarunt [illegible] ſacrarum literarum monumenta contemnunt, vt quæ calamiſtris eloquentiæ compta non ſint, indignoſque idcirco piſcatores exiſtimant [illegible] quibus veritatem primam doceantur. Atque alibi quidem videre eſt, eos qui ſingularum artium quærunt fructus percipere, minus eſſe ſ[illegible] licitos, qua eloquutione quoue [illegible] iomate ſint illarum artifices. Neque enim Atticos eſſe [illegible] utores curant, neq; fabros ferrarios, neque architectos, neque pi[illegible] tes, non ipſos denique actores nauium, nó gubernatores. Verum ſiue Scythæ, ſiue Sau[illegible] matæ, ſiue Hiſpa-

G

H

A [illegible] ſiue Ægyptij ſumme rerum voluptate fruuntur illorum artibus ſolam [illegible] poſcentes, minus autem ægre ferunt [illegible] que differentiam. Item qui citharœdis [illegible] oblectantur, ſolam audire vocum conſonantiam quærunt neque ſitne is Græcus an Barbarus ſciſcitari contendunt. Et tamen in ſolo perdiſcendæ veritatis ſtudio non curioſi ac non ſoliciti eſſe non poſſunt, ſed ignominiam ſibi probrumque exiſtimant, ſi quis homo ſermone Barbaro eos ad veritatem erudiat. Intumeſcunt autem hoc genere ſuperbiæ homunciones quidam, non ex ijs qui ad ſummum Græcæ ſapientiæ peruenerunt, ſed qui pauca quædam, quod dicitur, primis labijs delibarunt, ſibique hinc atque illinc puſilla quæpiam collegerunt. Illuſtriſſimos autem Græcorum Philoſophorum, quorum memoria hodieque apud eloquentes doctoſque homines celeberrima eſt, Pherecyden, inquam, Syrum, Samiumque Pythagoram, Thaletem Mileſium, ac Solonem Athenienſem, Platonem denique ipſum, filium quidem Ariſtonis, Socratis vero auditorem, illum inquam Platonem, qui cæteros omnes Philoſophos obruit eloquentiæ copia, nequaquam piguit inueniendæ veritatis cauſa B Ægyptum, Thebaſque Ægyptias perluſtrare, Italiam præterea & Siciliam, non vno quidem imperio ac dominatu gentes illas & prouincias gubernante, ſed ſingulas ciuitates ſingulis moderantibus viuendi modis ac legibus. Aliæ ſiquidem illarum, populo habenas rerum tradiderant, aliæ paucorum poteſtate gaudebant, aliæ ſub tyrannis erant, aliæ legibus regebantur. Neque tamen priſcis illis Philoſophis hæc regendi varietas quicquam impedimenti attulit, quo minus barbaras aduectis nationes, ab ijs ea perciperent, quæ melius ab eiuſmodi gentibus quam à ſeipſis teneri arbitrabantur. Aiunt vero illos in Ægypto, non ab ipſis ſolum Ægyptijs, ſed ab Hebræis quoque præceptoribus, Dei veri doctrinam cognitionemque percepiſſe. Atque hæc quidem Plutarchus narrat Bœotus, nec minus & Porphyrius ille narrat, qui contra veritatem fidei Chriſtianæ, rabida debacchatur inſania. Narrant præterea & Pythagoræus Numenius & alij ſane complures. Fertur autem C Pythagoras circumciſionem ſubijſſe acceptam ab Ægyptijs, quam tamen Ægyptij ab Hebræis patribus acceperint. Nam cum Abraham Patriarcha ab authore rerum omnium Deo circumcidi iuſſus fuiſſet, eiuſque hunc poſteritas cultum perpetuo aſſeruaiſſet, cuius per ætatum multa curricula in Ægypti finibus diuerſati imitatores Ægyptij facti ſunt. Quod enim apud Ægyptios, infantes circumcidi lex vetuſta non fuerit, Pharaonis fi- Exod. 2 lia ſatis idonea teſtis eſt, *quæ cum infantem Moſen in ripa fluminis expoſitum repeteriſſet, illico circumciſum intuita, & patris genus agnouit, & Hebræis parentibus natum eſſe aſſeruit. Atque ij quidem quos ſuperius nominaui, nulla non adita diſciplina, tanto diſcendi ſtudio inarſerunt, vt per infeſtas belli regiones, mariſque etiam tempeſtatibus ſpretis barbaras nationes adierint, ac ea quæ ſibi fore vſui videbantur, vndecunque collegerint. Socrates autem Sophroniſci filius, multo Philoſophorum optimus, ne ab ipſis quidem mulieribus doceri quod ad rem foret, indignum D Philoſopho eſſe duxit, neque idcirco erubuit, Diotimam appellare magiſtram, quin & Aſpaſiam perdiu frequentauit. Horum autem plerique hominum, à quibus nunc Chriſtiani maledictis aſperguntur, ne norunt quidem quid ſit Pelidæ Achillis indignatio, à qua ſibi ſtudioſi adoleſcentes auſpicantur literarum initia. Nam cum, [illegible] omnino & à Poetis, & ab Oratoribus ipſis acceperint, ac ne Philoſophorum quidem, duobus tribuſue illuſtrioribus exceptis, nomina vnquam audierint, tamen audent diuinam ſcripturam barbaram nuncupare, ac turpe ſibi eſſe ignominioſumque deputant ſi hac magiſtra veritatem perdiſcant, ex ipſa enim ignorantia, peſtem ſuperbiæ contraxerunt. Nam ſi Græcorum hiſtorijs oculos admouiſſent, ſcirent vtique Græcos homines illuſtrem illam ſuam ſcientiam, plurimaſque artes à barbaris præceptoribus accepiſſe. Aiunt enim Ægyptios, Geometriæ ac Aſtronomiæ in[illegible] fuiſſe. Dierum autem natalium obſeruati[illegible]um eſſe fertur inuentum, cum Arabes & Phryges auium obſeruationes primi inuenerint. Tubas vero eſſe Tyrrhenorum opus, ac tibias Phrygiorum, tum tragœdiæ, tum vero & hiſtoriæ plane nos docent. Ac literarum quidem Phœnices inuentores fuiſſe, Græcorum monumenta teſtantur, narrant enim: Cadmum è Phœnicia primum literas in Græciam detuliſſe. Medicinæ vero authorem volunt Apim Ægyptium, quam ſubinde artem auxerit Aeſculapius. Scaphium Lybia E primum compactam fuiſſe affirmant. Quod autem Orpheus homo Thracius, ab Odryſia Dionyſia & Panathenæa, Theſmophoriaque, & Eleuſinia feſta myſteriaque Athenas detulerit, quodque idem in Ægyptum quondam profectus, Iſidis & Oſiridis ſacra in Cereris orgia Liberique Patris couerterit, teſtis eſt Plutarchus è Cheronea Bœotiæ, teſtes item ſunt & Siculus Diodorus, & orator Demoſthenes. Aiunt enim Orpheum ſanctiſſimos illis ritus ac ceremonias tradidiſſe. Ipſius autem Rheæ, ſeu malis Cybeles, ſeu Brimonis, aut quacunque demum nuncupari velitis, multa enim vobis nominum copia, ſed F minima ſubſiſtentium rerum paucitas, eius inquam deæ feſtas ſolennitates, è terra Phrygia ſibi Græcos aduexiſſe, ijdem illi quos ſuperius etiam teſtes, plane nos docent. Cum itaque & artes, & diſciplinas, & colendorum dæmonum ceremonias, & literarum elementa, Græci à barbaris docti fuerint, neque non barbaris præceptoribus glorientur, quid ita vos, quæſo cum ne poſſitis quidem percipere, quæ ab illis conſcripta ſunt, renuitis ab illis hominibus veritatem perdiſcere, qui ſapientiam à Deo ſibi traditam acceperunt? Quod ſi propterea illis aures accommodare non vultis, quod ij nequaquam è terra Græcia orti fuerint, reliquum eſt continuo vt nec Thaletem dicere ſapientem, nec Pythagoram dicere Philoſophum debeatis, neque ipſum etiam Pherecyden, qui Pythagoræ fuit præceptor, hic enim Syrus natione fuit non Athenienſis, non Spartiates, neque Corinthius. Ipſum porro Pythagoram, & Ariſtoxenus & Ariſtarchus & Theopompus, Tyrrhenum tradunt fuiſſe, at Neanthes G Tyrium eum vocat. Thaletem vero alij quidem fuiſſe dicunt Mileſium, cum tamen & Leander, & Herodotus, Phœnicem appellent. Ac Ariſtoteles quidem Stagirites fuit, Sinopenſis vero Diogenes, Alcman Pyrithi filius Crotoniates, primuſque hic fertur de natura rerum ſcripſiſſe. Fuit Empedocles, Agrigentinus, Agragas vero, ciuitas eſt Siciliæ. Si ergo extra fines Græciæ natos fuiſſe hos Philoſophos cognoſcitis, nihiloque ſecius linguam Græcanicam coluiſſe, primum quidem apud alias quoque gentes ac nationes fuiſſe viros ſapientes dicetis, nam & Thracem Zamolxin, & Anacharſin Scytham ſapientiæ cauſa demiramini, magnaque apud vos gloria ſunt Brachmanes, qui tamen Indici ſunt, non Græci. Tum vero & alijs quoque argumentis oſtenditur, grauiter vos errare, qui veritati præferendum exiſtimetis compoſitæ orationis ornatum. Socratem ſiquidem Sophroniſci filium, ipſi affirmatis multo optimum Græcorum Philoſophorum fuiſſe. Verum hic marmorario patre eſt genitus, ac plurimum ſane temporis, eam quam pater, artem exercuit, huiuſque rei tum alij permulti H ſunt teſtes, tum & ipſe Porphyrius, qui in tertio libro Philoſophicæ hiſtoriæ ita ſcriptum reliquit, λέγωμεν δὲ τὰ Σωκράτους, &c. hoc eſt, Dicamus de Socrate quæ & alijs ſcriptoribus digna memoratu viſa ſunt nonnihil expenſuri quæ in eius laudem ac vituperationem, multis variiſque modis à viris eloquentibus referuntur. Illud autem indiſcuſſum relinquit, verum is videlicet, vna cum patre marmorariam exercuerit, an ſine Socrate filio, ſolus pater. Neque enim ſi per exiguum modo tempus, o[illegible] aliquid effeciſſet, hoc ſibi ad ſapientiam conſequendam impedimento fuiſſet. Quod ſi ſculptor etiam fuiſſet, [illegible] hinc quinque impedimenti nihil habuiſſet [illegible] neſcis num hæc ars, non probroſa cenſetur. Quæ vero apud Porphyrium inſequuntur, ſunt eiuſdem ferme [illegible] ducit n. qui dicat Socratem marmorariam [illegible] opera [illegible]ſſe. At dicens fortaſſe

aliqui

A aliqui. Socratem primos quidem ætatis ſuæ annos cædendis lapidibus impendiſſe, poſtea vero Poetarum ac Oratorum peramantem effectum totum ſe literarum ſtudiis tradidiſſe. Hoc autem vere nequaquam dicitur, longe aliter ſiquidem narrat ipſe Porphyrius, ait enim fuiſſe Socratem ingenio nequaquam hebeti nec inepto, ſed egregia quadam indole præditum, ineruditum tamẽ hominem planeque indoctum fuiſſe, nihil enim ferme ſciuiſſe literarum, riſumque excitare ſolitum: ſicubi enim vel ſcribere vel legere oporteret, puerorũ more balbutientem hęſitantemque. Plato etiã ſic in apologia Socratẽ inducit loquẽtẽ νὴ Δία ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. &c, hoc eſt, Iouẽ teſtor viri Athenienſes, minime vos hodie audituros, cõptos verbis nominibuſq; ſermones, quales ſunt horũ ciuiũ, ſed audituros, quæ ſic temere effundãtur, quibuſcũque de medio ſuopte verbis. Pauloque mox idem Socrates hæc ita adiunxit: ἐ δὴ καὶ ὑμῶν τοῦτο δέομαι, &c. hoc eſt, Nunc itaque vos maxime oratos velim viri Athenienſes, nec e miuſtis precibus quantum equidem ſentio, vt eloquutionis noſtrę ratione poſthabita (fortaſſe enim inſulſam, fortaſſe vero & bonam eſſe illam continget) B in id duntaxat animum intendatis, ſi videlicet iuſta ſint ea quæ dico. Hic itaque homo tam indocto ineruditoque ſermone, non modo ſupra alios Philoſophos, ſed vel ſupra ipſum Platonem qui compoſitæ orationis ornatu, Græcos omnes facile ſuperauit, honore digniſſimus habebatur. Quod ne ipſe quidem Ariſtonis filius negaturus eſt Plato. Qua enim fronte negare hoc auſit, qui quoſcunque ſermones pareret, vni ſemper Socrati referebat acceptos, crediqne ab omnibus paſſim ſtudebat, non aliunde illos quam à mente Socratis produſſe? Vt autem ſciatis quod Plato ipſe, qui omnes homines, nec ſolum cæteros Græcos, ſed ipſos quoque Athenienſes, facundia verborumque ornatu facile obruit, non cõptæ quidem orationi, ſed harmoniæ ſententiarum cenſet adhiberi animum oportere, audite, quæſo, ſuo in Politico manifeſte ſic admonentem: κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν, hoc eſt, Si caueris ſtudioſus eſſe verborum, tua ſubinde in ſenectute, locupletior prudentiæ apparebis. Audite rurſus, & quæ in quinto Reipublicæ libro itẽm ſcripta reliquerit. Sic enim inquit, τούτους οὖν πάντας καὶ τοὺς ἄλλους, &c, hoc eſt, Hoſne igitur omnes qui eiuſ- C modi quædam didicerunt, particulaſque eas perceperunt, in Philoſophorum numerum reponemus? Minime inquam, ſed Philoſophaſtros potius appellabimus. Tum inquit ille, quos ais eſſe veros philoſophos? Eos, inquam ego, qui diſpiciendæ veritatis ſtudio teneantur. Neque enim in Geometriæ quæſtionibus, neque in argumentoſa Philoſophia, neque in coniecturali Muſica, neque in Aſtronomia, quæ Phyſicis rationibus fluxiſque ac veriſimilibus clauditur, ſed in ipſius boni verique ſcientia Philoſophus verſari habet. Audiſtiſne igitur viri Græci maximum Philoſophorum, Muſicæ conſcios & Geometriæ, cæterarumque huiuſmodi facultatum, appellantem Philoſophaſtros, at eos qui tradendæ veritatis ſunt profeſſores, Philoſophos nuncupantem. Quin & in tertio Legum libro, idem ſic inquit: τοῦτο μὲν τεθήτω οὕτω καὶ λεγέσθω, &c. hoc eſt: Itaque ſemel hoc ita ſanctum conſtitutumque habeatur, vt nulli ſcilicet magi- D ſtratus, iis ciuibus deferantur qui hæc ignorent, ſed velut rerum omnium inſcii, probris & ignominiis inceſſantur, tametſi ratiocinando ſint acres, in omnibuſque iis elaborarint quæ cenſentur elegantia & arguta, quæque ad augendos animos minime facta. Sapientes vero appellentur ii ciues, qui longe aliter quam quos modo retuli, ſeſe habent, quanquam quod dici ſolet, nec ſcribere quicquam poſſint nec intelligere, his inquam, magiſtratus & imperia, vt viris prudentibus, deferantur. Qui potuit igitur quiſquam verius planiuſque refellere inſcitiam illam, falſamque opinionem quæ nunc omnia occupauit, quam ille nunc fecerit qui ſummus Philoſophorum cenſetur? Neque enim ſapientiam literaria diſciplina, ſed veritatis cognitione metitur, eoſque homines qui veritati ſtudeant, tametſi ne prima quidem elementa cognoſcant, ſapientes appellat. Eos autem qui

E vel omnes adierint diſciplinas, modo ſint veritatis iuſtitiæque ignari, ſummouet longius ac repellit, neque iis vllos magiſtratus deferendos putat. In ipſo enim Theęteto, alioloquos nugatores his ferme verbis accuſat: ὥσπερ δὴ καὶ Θαλῆν ἀστρονομοῦντα, &c. id eſt: Quemadmodum & Thaletem ô Theodore, dum erecto vultu ſtellarum curſus obſeruaret, in puteum fœde collapſum, per arguta elegansq; Thresſa fertur ancilla dicteriis aſperſiſſe, quod videlicet ea noſſe quæ in cœlo fierent affectaret, qui ne proſpicere quidem potuiſſet quæ ad pedes ſibi poſita verſarentur. Iterumq; alibi in eodem dialogo ſic inquit: ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, &c. id eſt: Talem vero hominem indoctum ineruditumque præ occupatione ſuarum rerum fieri neceſſe eſt, non minus atque ipſos videamus eſſe paſtores, quaſi montanum ſtabulum incolat pariete circumſeptum. Cum vero audiat dena millia iugerum, vel ſi quid etiam amplius dici poſſit, quempiam poſſidere, quantumuis admirabilem rerum copiam ille poſſideat, omnia tamen vt exigua & puſilla F ſibi audire videbitur, qui conſuerit vniuerſum terræ ambitum conſueri. Superioribus autem hæc quoque ſic addidit: ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή, ἡ δὲ ἄγνοια ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής, &c. hoc eſt. Huius quidem rei cognitio, veriſſima virtus eſt, ignoratio autem atque inſcitia, vitium eſt efficaciſſimum, & aliæ quidem facultates quæ videntur ſapientiæ locum ſibi vendicare, cum verſantur publicis in rebus poteſtatibuſque gerendis, oneroſæ graueſque fiunt, cum vero cæteris in artibus, viles ac ſordidæ. Hoc igitur pacto exactiſſime norunt, qui apud vos omnem eloquentiæ ſtudiorumque rationem perdocti ſunt, quanto verbis ac nominibus pluris facienda ſit veritas, vtque nullum ea detrimentum accipiat, ab ornatæ orationis inſcitia. Quid ita ergo amici homines, Apoſtolicæ quidem doctrinæ ſententias diſcere aſpernamini, ſolam vero in ipſis dicendi barbariem accuſatis, cum veſtri vobis philoſophi teſtes ſint, Græcos quidem ab ipſa veritate procul erraſſe, potiuſque hanc à Barbaris inuentoribus prodiiſſe: Ille ſiquidem Porphyrius, qui contra nos acerrimum ex animo bellum ſuſce- G pit, vbi agit de electorum hominum Philoſophia, ſic ferme inquit: χαλκόδετος γὰρ ἡ πρὸς θεοὺς ὁδός, &c. hoc eſt, via quæ ad deos perducit, ære munita eſt, arduaque eadem & aſperrima. Cuius quidem calles quam plurimos Barbari inuenerunt, at vero Græci, ab ea longius aberrarunt. Qui vero eam tenebant, eandem corruperunt demolitique ſunt. Eius porro inuentores fuiſſe Deus teſtatur Ægyptios, Phœnicas, Chaldæos, Lydios, ac Hæbræos. Quod ſi homo nobis quam maxime infenſus, Græcos ſuos accuſat, vt errori fœdiſſime ſeruientes, Hebręis autem, Phœnicibus, Ægyptiis & Chaldæis veritatem aſcribit, teſtaturque hoc ipſum reſponſo Apollinis confirmari, quid ita Græci homines veſtro non auſcultatis Philoſopho, neque admittitis oraculum Delphici Tripodis? Cur nec Hebraicis prophetis, nec Apoſtolis aures inclinatis? hi ſunt enim, quos Apollo Pythius inuentores veritatis appellat. Quod ſi & illis Ægyptios, Phœnicas, Chaldæoſque adiunxit, ſcitẽ vos velim Phœnicas proximos Hebræis atque conterminos, ſi quid veritatis didicerunt, ab Hebræis præceptoribus didiciſſe. Ipſi H quoque Ægyptii, vberrimos fructus ex Hebræorum cõſuetudine perceperunt, diutiſſime enim Hebræi homines in Ægypto verſati ſunt. Quin & ipſi Chaldæi, magnum ſibi commodum ab eiſdem ſumpſerunt. Hebręos enim Chaldæi reges in Babyloniam captiuos duxerunt, tum ex iis miraculis quæ apud eos in camino ignis ardentis, quæque in leonum cauea facta ſunt, dignos exiſtimarunt quos ſibi magiſtros perdiſcendæ veritatis aſciſcerent. Cyrus quoque Cambyſæ filius, cum Daniele familiariter vteretur, ab eodem myſteria Theologiæ perdoctus eſt. Idemque cum Lydos bello euerſos in deditionem accepiſſet, ſubditis procul dubio tradidit, quæ ipſe prius à Daniele perceperat. Quod itaque veritatem Pythius Apollo Hebræis inuentoribus tribuit, quodque Porphyrius eius oraculi mentionem facit, ſatis hæc opinor, oſtendunt vera eſſe quæ ſuperius modo retuli.

A Quod vero idem Porphyrius Græcos Philoſophos in genus cuiuſdam dementiæ accuſet, ipſi nunc quoque præſo percipite. Quo enim loco ad Boethum de anima ſcribit, præter complura alia, & hæc inquit: [illegible], hoc eſt: Etenim quis eorum qui in Philoſophia verſantur, non ambiguus ac non diſceptabilis ſermo eſt. Idem quoque Porphyrius, hæc ad Anebonem Ægyptium ſcribit: [illegible] &c. hoc eſt: Auſpicabor autem meam erga te amicitiam ab ipſis diis boniſque dæmonibus, & ab iis philoſophicis rebus quæ ſunt diis dæmonibuſque cognatæ. Quibus ſane de rebus, quam plurima dicta ſunt & à Græcis Philoſophis. Sed enim ex coniectura potius dicta ſunt, quæque haberent fidei ſolius principia. Rurſumque paulo mox idem Porphyrius: [illegible] &c. hoc eſt: Apud nos quidem magna quædam verborum eſt diſceptatio, vtpote qui in boni coniecturã ex humanis rationibus B ducamur. Quibus vero machinis quod melius eſt aſſequamur, ſemper nobis indagandum dimittitur. Cum itaque ſint Græcorum philoſophorum dogmata ſemper dubitabilia, ſemper inueſtiganda (ſunt enim humanæ rationis inuenta) cumque apud eos multa ſemper contentio, magnaque & implacabilis ſit pugna verborum, aliis vero extremiſque hominibus Porphyrius tribuat, Dei conſuetudinem & colloquia, quid ita vos, quæſo, ab humanis quidem ſermonibus dubiiſque pendetis, hominum vero qui Deo ſunt amiciſſimi doctrinam reſpuitis? Nam ſi quidem eos vt Barbaros non admittitis, ea facitis quæ vobis ſunt pugnantia & contraria. Pythagoræ ſiquidem creditis, homini quibuſdam Tyrrheno, aliis autem Tyrio, nec minus & *Stagirita præceptore vtimini, *Sinopenſem præterea demirantes, cæteroſque nonnullos qui nequaquam in terra Græcia, ſed Barbaris in ciuitatibus nati ſunt. Atqui nos dudum vobis oſtendimus, & Solonem Athenienſem, & ipſum quoque Platonem quam plurima de Barbaris hominibus accepiſſe. Nunc vero etiam audiamus, quibus verbis Ægyptius ſacerdos Solonem compellet. Sunt autem verba hæc apud Platonem in Timæo ſic ſcripta: [illegible] &c. hoc eſt: O Solon Solon, vos quidem Græci C pueri ſemper eſtis, ſenex autem Græcorum nemo, nulla eſt enim apud vos diſciplina, quæ ſenio incanuerit. Quod ſi diſciplinæ quidem Græcorum nouæ recentioreſque ſunt, vetuſtiſſimæ autem ac antiquiſſimæ ſunt Hebræorum patrum, habentque veritatem longinquitate temporis floreſcentem, dignæ ſunt hæ procul dubio, quæ potius cooptentur, quæque dubiis ac recentibus, imo autem & falſis & artificio non ſatis ad perſuadendum confictis Græcanicis præferantur. Ac ne ipſa quidem linguæ inepta, quã in noſtris præceptoribus deteſtamini, ſatis apud vos habere virium debet, cur noſtra tantopere contemnatis, cum & ſummum Philoſophorum Socratem oſtenderimus fuiſſe illius Græcæ facundiæ atque eruditionis prorſus expertem, ipſumque adeo Platonem omni & ſcientiæ & compoſitæ orationi veritatem præferre. Quod ſi forte noſtrum illum credulitatis ac fidei titulum accuſatis (audio enim vos hoc identidem vſurpare, quod videlicet noſtris ſententiis tradendis nullam quidem prætendamus demonſtrationem, ſolam vero D fidem ac credulitatem inſinuare illis conemur, quos diuinis rebus imbuendos ſuſcipimus) hoc ſane ipſum eſt quod impudentem contra nos iniquitatem veſtram calumniamque coarguat. Nos enim veriſſimis rebus ſermones noſtros, tanquam teſtibus certiſſimis, comprobamus. Vos autem rurſus, hic quoque veſtris, quod dici ſolet, iaculis ac ſagittis voſmetipſos confoditis. Nam & celeberrimus ille Pythagoras, filius quidem Mneſarchi, Pherecydæ autem diſcipulus, ille inquam Pythagoras, qui Italicæ ſectæ dux fuit, legem hanc diſcipulis ſuis ſanxit, vt perpetuum quinquennium conticerent, ſoliſq; audiendis præceptoris aures accommodarent, ita vt quæ dicerentur ſine vlla prorſus diſceptatione ac reclamatione admitterent, credentes ingenue ſe rem habere vt dici audirent, nec præterea quicquam ſciſcitari quærerent, ſeu

E in alterutram partem dubii traherentur. Ex quo factum eſt, vt qui ſemel eius diſciplinæ ſe addixiſſent, ſi forte rerum quas dicerent, demonſtrationem poſcerentur, αὐτὸς ἔφα, hoc eſt ipſe inquit, reſpondere ſoliti fuerint, omni demonſtratione validiorem eſſe cenſentes Pythagoræ vocem, idque ipſum aliis etiam perſuadere conantes. Quod ſi tantum eſſe illi opinabantur ad faciendam fidem, tum qui dicebant, tum & qui audiebant, quod ea videlicet eſſent Pythagoræ dogmata & inſtituta, quis erit adeo ſtolidus, non dicam vero ſic attonitus, vt dubitet Deo docente, nec fidem dictis habeat, neque illi tantum reuerentiæ tribuat, quantum Pythagoræ tribuebant qui eius diſciplinæ ſeſe addixerant? Quonam autem pacto amici homines, non miſerum ac ſceleſtum ſit, hortari quidem Platonem vt Poetis ſine vlla diſceptatione fides habeatur, vos autem nobis ſuccenſere, propterea quod docenti Deo credere homines adhortemur? An non enim quæ nunc afferam Platonis ſunt verba: [illegible] &c. hoc eſt, De aliis vero dæmonibus F loqui, aut illorum noſſe generationem, maioris eſt opis quam noſtræ. Cæterum hiſce de rebus, iis credendum eſt qui nos tempore præceſſerunt, vt ipſimet teſtantur à diis oriundi, maiorumque ſuorum haudquaquam ignari. Fieri ergo nequit, vt deorum filiis non credamus, quanquam nec ſignis vtantur, nec vllis neceſſariis demonſtrationibus. Credendum itaque eſt illis, veluti lege addicti ſimus ea credere, quæ ipſi tanquam ſibi propria & domeſtica, ſe nunciare teſtantur. Hæc de Poetis à Platone in Timæo dicuntur. Idem vero etiam præcepit, vt Homero, vtque Heſiodo, aliiſque Poetis quanquam fabulatoribus, crederetur. Neque verum eſt aſſerere, poetis credendum eſſe, quanquam nec ſignis, nec demonſtrationibus vllis vtantur, cum tamen idem damnet ac perſequatur, quæ à poetis dicuntur, vt plane à nobis alio demonſtrabitur loco. Quod ſi nugacibus poetis, plenaſque obſcœnitatum fabulas effingentibus, iubet Plato haberi fidem, nullamque ab eis exigi probationem, multo ſanctius eſt ac iuſtius, diuinis Apoſtolis ac Prophetis credere, qui nihil turpe, nihil fabuloſum, nihil incredibile G afferunt, ſed quæ ſunt Deo conuenientia, quæ ſanctiſſima, quæ ſalutaria, nobis tradunt. Cæterum eos quoque qui Philoſophorum ſectantur opiniones, fide viſos duce, alios aliorum ſententiis adhæſiſſe, facile is cognoſcet, qui dogmatum differentias diligenter inquiret. Alii ſiquidem immortalem animam eſſe dixerunt, alii vero mortalem, alii mixtum neſcio quid illam fecerunt, aſſerentes parte quidem altera mortalem eſſe animam, parte vero altera immortalem. Illa etiam quæ oculis contuemur, alii dixerunt eſſe *ingenita, alii ſubdiderunt generationis principio, aliique horum dixerunt ea e terra, alii ex materia, alii ex atomis confecta eſſe. Orbem denique vniuerſum, alii præditum anima faciunt, inanimatũ alii. Qui omnes, tametſi contraria ſibi ac diſſidentia plane dixerint, tamẽ inuenerunt qui fidẽ ſuis dictis ſententiiſque haberent. Neque vero ſe alii aliis credendis ſubmiſiſſent, niſi eis interna quædam fides perſuaſiſſet, quæ dicerentur, accipere. Ideo & Platonicus ille Socrates H in Gorgia, multa iam eloquutus de iis qui apud inferos puniuntur, itemque de iis quorum pietas notiſſima haberetur, ita poſtremo inquit: [illegible] hoc eſt: Hæc ſunt illa Callicles, quæ mihi auditu ſolo accepta, credo equidem eſſe veriſſima. Atqui nec manifeſta [illegible] hæc erant, neque vnquam illa conſpexerat, ſed potius quam plurimos homines [illegible] latebant, atque à pauciſſimis admodum affirmabantur, & tamen ait Socrates ſe credere, vera hæc eſſe, neque fidei ſuæ probationem vel ipſe attulit, vel ab eo quiſquam popoſcit. In primo etiam legum libro fidem Plato ſic confirmauit, inquit enim: [illegible] &c. hoc eſt: Vobis quidem, tametſi quæ ad leges pertinent, ſatis confecta iam ſunt [illegible] vna legum optima lex inſtituatur, vt nulli [illegible] paulo [illegible] iunior, quærere liceat, quæ in legibus à me ſcriptis vel bene vel perperam ſeſe

habeant.

* Ariſtotele.
* Diogenem.
* ἀγένητα

A habeant, ſed vna voce, vnoque, quod dicitur, ore omnes bene ſe habere omnia fateantur. Plato igitur ne de ſuis quidem legibus cuiquam permittit ſibi negotium inſumere, ſed ingenua fide accipi iubet quæcunque ſanctiones ferantur, neque curioſius eas perpendi, ſiue bene habeant, ſiue perperam. Nec minus & Theognis poeta Siculus, hominem qui fidei ſit alumnus, ſuæ laudis præconio ſic commendat:

Πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι
Ἄξιος ἐν χαλεπῇ Κύρνε διχοστασίῃ, hoc eſt.
Cyrne, fidelis homo, argento & pretioſior auro eſt,
Diſſidio quotiens * certitur ambiguo.

*Id eſt, decernitur & pugnatur.

Quod ſi Theognis eum qui ſeditioſo tempore fidus ſit, auro & argento pluris eſſe oſtendit, quanti eum quis eſſe cenſebit, qui ſe diuinis credendis rebus ſine ambiguitate ſubſternat. Verum enimuero cunctis qui æque ac vos, nobis aduerſantur, illud puto, dici maxime conuenit, quod Heracletus olim dixit Epheſius. [Greek illegible] hoc eſt: Cum ſtulti quid audiunt ſurdis videntur eſſe perſimiles, celebre dictum vel
B tunc abeſſe eos teſtatur, cum prope adſunt. Conſonus autem Epheſio eſt Agrigentinus Empedocles, ſic enim inquit. Ἀλλὰ κακοῖς [illegible], &c. [illegible], &c. hoc eſt

Infidos vitare malos, nec credere quicquam,
Certa iubent noſtræ cunctis oracula muſæ.

Inter malos itaque homines reponendos eſſe infideles, Agrigentinus cenſet, iidem vero ſunt imprudentes, ſurdiſque perſimiles, Heracleti ſententia. Sed & Parmenides Eleates, qui ſocius fuit Xenophanis Colophonii, rebus iis quæ intellectu ſolo percipiuntur, fide occurſandum nobis hortatur, inquit enim: [Greek illegible], hoc eſt: Nam quæ aberant, animo tanquam præſentia, vidit. Nempe quia nobis ad ea quæ capiuntur intellectu, ſola mẽte licet appropinquare. Neque ſine ipſa fide, poteſt intellectus ea videre quæ intelligenda ſunt. Hoc & Solon ipſe ita ſubinnuit. [Greek illegible], &c. hoc eſt:

Difficile eſt animo abſtruſum cognoſcere mentis
Conſilium, fines quod ſolum tendit in omnes.

C Quod ſi cogitatu id eſt difficile, fit continuo vt idem eloqui nullo modo poſſimus. Nec minus & Empedocles ita inquit de iis quæ videri oculis nequeunt: Οὐκ ἔστιν [illegible] &c. hoc eſt.

Nam neque ad hoc oculi valeant accedere noſtri,
Non illud prenſare manus, certiſſima nobis,
Quæ via res omnes animi ad penetralia mittit.

Ille & Antiſthenes, qui auditor quidem Socratis, Cynicę vero ſectę dux fuit, ita de vniuerſorum Deo manifeſte teſtatur: Ab imagine & ſimulachro nõ cognoſcitur, oculis non videtur, nulli eſt denique rei perſimilis, eoque fit, vt ex effigie nemo eum poſſit cognoſcere. Sola itaque fide niti eſt oportet, qui velit intueri, quæ intellectu percipiuntur, hominum enim rebus non eſt inuenire conueniens ſimulachrum. Athenienſis quoque Xenophon, ille inquam Socraticus, Grylli filius, conſona rebus hiſce perſcripſit, quo videlicet loco ſic ait: [Greek illegible] &c. hoc eſt: Qui ergo cuncta concutiat, ipſe intrepidus, inconcuſſus, magnus nimirum potenſque eſſe
D cognoſcitur, qualis autem ſit facie, ignoratur. Fide igitur opus eſt iis, qui occultum noſſe deſiderant. Audire vero eſt & Bacchyliden in Pæanibus hæc dicentem: [Greek illegible], hoc eſt: Haud enim facile, occultorum verborum portas eſt inuenire. Opus itaque nobis eſt oculis intellectus ad ea cognoſcenda, quæ viuidi bene vt intellectu percipiantur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conſpicienda quæ cernuntur, ita indigemus & fide ad rerum diuinarum aſpectum. Nam quod eſt oculus ipſo in corpore, hoc eſt fides in diſcurſu animi & ratione. Aut potius, ſicut luce oculus indiget, per quam ſibi viſibilia oſtendantur, pari modo & intellectus indiget fide quæ diuina ſibi oſtendat, quæque ſtabilem de iis rebus conceptum perpetuumque conſeruet. Audite vero & quo pacto Plato eos accuſet qui nolunt animo contemplari quæ ſunt intel-

E lectu ſolo percepti bilia. Inquit enim. [Greek illegible], &c. hoc eſt: Vide circumſpiciens, ne quis haud initiatus homo hæc audiat. Cuiuſmodi ſunt, quicunque nihil aliud eſſe vſquam opinantur, quam quod ipſi queant tenaciter manibus apprehendere, actiones vero, ipſaſque generationes, ac demum quicquid videri nõ poteſt, tanquam in partem ſubſtantiæ non admittunt. Huius autem collegii ſocietatiſque homines, & vos merito appellarim. Ne tamen, quæſo, iniquo animo ferte, quod vos ita coarguam. Solis enim viſibilibus toto pectore contabeſcitis, manuque confecta ſimulachra venerantes, doctrinam quæ de inuiſibili traditur, non admittitis, fortaſſe autem cuiuſmodi vos eſtis hominibus, Epicharmus ille comicus iambicũ illud coaptauit: [Greek illegible], hoc eſt: Homines ventoſis vtribus perquam ſimiles. Eſt autem prudentium virorum, ne rebus primo ſemel acceptis ſeruiliter inhæreſcant, neue patriis moribus illigen-
F tur, ſed vt ipſam veritatem perquirant, optimamque frugem ſibi vndecunque concilient. At non quæſo, talia Critoni Socrates dictitabat? [Greek illegible], &c. hoc eſt: Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qui nulli quidem meorum magis parendum eſſe quam rationi exiſtimem, quæ conſultanti mihi optima videatur. Quibus ſane verbis oſtendit ſe rationis ope, veritatis inueniendæ percupidum, neque ſe in eam legẽ iuratum eſſe, vt præſumptis rebus ſeruiret. Idem etiam Socrates, ita Alcibiaden ad diſcendum hortatur, vt prius ab illius animo ſcientiæ opinionem ſummoueat. Ante omnia enim, oſtendit Alcibiaden nihil ſcire. Tum eo ſic reſpondente: [Greek illegible] hoc eſt: At non inueniſſe quicquam me putas? Regeſſit Socrates: [Greek illegible] hoc eſt: Et valde quidẽ, modo quæſiſſes. Rurſuſque cum diceret Alcibiades: [Greek illegible] hoc eſt: Quid tan non quæſiſſe me putas? Suſcipiens inquit Socrates: [Greek illegible], hoc eſt: Puto equidem, ſi exiſtimaueris te nihil ſcire. Principium itaque eſt ſcientiæ, cum neſcire te ſcias. Præterea vero & malas diſciplinas anima exturbare oportet, ac tunc denique ſacras diuinaſque inſerere. Quod faciendum eſſe, his ver-
G bis Plato nos docet: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Nefas ab eo purum contrectari, qui purus ipſe non ſit. Idem etiam canit Orpheus: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Iis fabor quos ſancta decent: procul eſte prophani. Euripedes quoque conſona ſic teſtatur, inquit enim: [Greek illegible], hoc eſt: Arcana Bacchico furore acti ſciant. Quis enim velit hominibus qui initiati non ſint, diuinas inſtitutiones afferre? Quis vero etiam rite initietur, niſi qui fideli animo apud ſe ea conſeruet, quæ à præceptoribus dogmata allata ſint? Quo autem pacto fidem habeat nouis ac recentibus rebus, qui prius ex animo non depulerit quæ male prius inſita ſibi fuerant? Vera igitur ea ſententia eſſe deprehenditur, quæ eſt apud Euripidem in Phœniſſis [Greek illegible], hoc eſt. Aegrotatio, pharmacis eget ſanis. Idem quoque * Tragœdus aſſerit, Deũ illis ſuppetias ferre qui curari deſiderent, inquit enim:

* Tragicus.

H [Greek illegible], hoc eſt: Deus laboranti manum facile porgit. Magnum itaque operæpretium eſt in fide. Vt enim inquit Pythagoricus Epicharmus: Νοῦς ὁρῇ καὶ νοῦς ἀκούει, τἆλλα κωφὰ καὶ τυφλά, hoc eſt. Mens videt atque audit, ſunt cætera ſurdaque cæcaque. Ipſe etiam Heracletus nos adhortatur vt ad fidei hoſpitium diuertamus, inquit enim: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Niſi ſperetis quod ſperare non eſt, nequaquam inuenietis quod inſcrutabile, dubiũ, inacceſſumque eſt. Et ſane qui aurum rimantur, altis apertionibus terram effodiunt, parumque perſæpe auri inueniunt. Quod ſi propter pauca ramenta auri quam maximum is laborem diſcrimenque ſubeunt, quis erit adeo diuinis reb. infenſus, qui malit otioſus ceſſare, quam doctrinam Dei percipere, quæ immenſam quandam vtilitatem lucrumque adducit? Nemo itaque veſtrum amici homines, fidem accuſet. Quando & Ariſtoteles fidem eſſe ait ſcientiæ iudicatorium, & Epicurus præſumptionem ra-

tionis

A tionis ac diſcurſus eam appellat, inquit enim præſumptionem, accepta cognitione euadere in ipſam rerum apprehenſionem. Cæterum prout ipſi definimus, *fides* eſt voluntaria quædam animi compoſitio & conuentio, vel latentis ac remotæ rei viſio quædam & contemplatio, vel circa id quod vere eſt animi adhæſio & conſtantia, rerumque inuiſibilium apprehenſio quædam naturæ compar & congruens. Aut ita *fides* eſt, intra credentium animum citra ambiguitatem aliquam, diſpoſitio. Indiget autem fides cognitione, ſicut & cognitio fide indiget. Neque enim eſſe poteſt fides ſine cognitione, neque cognitio ſine fide, ſed hanc tamen ſeriem inter ſe habent, vt cognitionem fides præcedat, ſubſequatur autem fidẽ cognitio, hanc vero ſubeat appetitus, ac poſtremo appetitum rei functio & actio ſubſequatur. Par eſt enim, vt prius credat qui velit addiſcere, partaq; cognitione, appetitu eum aliquo commoueri, motum denique ac impulſum, aggredi aliquid ac peragere. Nunquam enim
B prima elementa perdiſcet, qui literatori fidem non habeat, ita eſſe primam, ita ſecũdam literam appellandam, parique ratione de cæteris intelligendum. Nam ſi forte is * intercedat, negetque primam literam dici alpha oportere, alio autem quodam nomine vocandam eſſe, nunquam profecto bene perdiſcet quod in re eſt, ſed errabundus circumagetur, falſumque pro vero ſibi aſſumet. At ſi præceptori fidem habeat, eiuſq; legibus obſequendo, quæ ſunt diſcenda percipiat, ipſam illico fidẽ cognitio & ſcientia ſubſequetur. Ita & Geometræ fides habenda eſt, dicẽti punctum eſſe cuius pars vlla non ſit, datique etiam longitudinem quæ omni careat latitudine, hoc autem nullus vnquam ſermone aliquo demonſtrabit ſic eſſe. Nam ſi latitudine priuaueris longitudinẽ, vtique cum latitudine, ſimul tolletur ea oculis longitudo, ſed tamen ita iubet intelligi Geometria, cui perquam facile credit fidemque habet, qui lineares illas figuras auet perdiſcere. Ita & aſtronomis credunt qui ad eorum ſcholas accedunt, cum videlicet vel aſtrorum numerum colligunt, vel intercapedines metiuntur quibus à ſe inuicem diſtant, quotq; inſuper ſtadiorum millia, cœlum quod oculis intuemur à terra ſubductũ ſit. Cumq; in ea tradenda dimenſione, magna ſit inter Aſtronomos dif-
C ferentia, alii ſiquidẽ quadringenties ſeptuagies dena ſtadiorum millia intereſſe aiunt, alii pauciora, nonnulli vero etiam multo plura, ſuis tamen diſcipuli præceptorib* ſe accommodant, creduntq; ita rem eſſe ſicut ab illis dici audierunt. De ipſo etiam ſole magna rurſus inter illos eſt diſceptatio. Anaximander enim atque Anaximenes, vicies ſepties maiorem quam terra ſit, eſſe illum affirmat. Anaxagoras autem, Peloponneſo maiorem. At Heraclitus Epheſius, * pedali magnitudine protenſum affirmat. Quis igitur ſatis proque dignitate diſſidium hoc irrideat. Neque enim eſt inter eos de parua quadam dimenſione diſſenſio, ſed de immenſa potius qualique infinita, quantam quæ vix vllus oratione poſſit exprimere. Quis enim terram omnem metiẽdo comprehendat? Tum ſepties ac vicies repetita terræ menſura, rationem ſubducat, eamque conferat ad humani pedis menſuram? Et tamen ſunt qui aliis, quique aliis Philoſophis magis adhęreant, atque ea fide quam habent aſſi quidẽ hęc, alii vero
D illa aſſirment. Quid itaq; illorum fidem quanquam longiſſime ab ratione errantem, laudando extollitis, ſolam vero noſtram accuſatis, eiuſmodi quidem fabularum expertem, quæ vero diuina ſunt, ſoloq; intellectu percipi poſſunt, intellectu percipientem? Ad hæc autem quę ſuperius dicta ſunt, illud quoq; animo reputemus, omnes videlicet homines qui artem quampiam perdiſcere cupiant, ad eos ſe conferre, qui docendi facultatem habent, eaſque colere diſciplinas quæ ſibi à præceptoribus illis traduntur. Nam ſutor quidem diſcipulo ſuo oſtendit quonam pacto culter habendus ſit, coriumque incidendum, tum & ſuere illum docet, ligneoque pedi calceos accommodare. Is autẽ credit faciendum eſſe, quod ſibi traditur, nec docenti quicquam repugnat. Atq; horum quidem alter habet ſcientiam eorum quæ ibi fiunt, alter vero fidei duntaxat innititur. Ex quo fit, vt exiguo admodum tempore, per fidem, artis illius peritiam aſſequatur. Ita & nauium faber erudit eum qui diſcendi deſiderio teneatur, quo pacto amuſſis protendenda ſit, quoque ſerram duci oporteat, nec minus & quomodo aſcia & terebra ſit vtendum. Diſcit autem omnia hæc diſcipulus, quicquid iubeatur facile exequens, dicta enim magiſtri leges ſibi eſſe exiſtimat, creditque eius ductu ea in arte conſummatum ſeſe euaſurum. Ita & Medici non ſolum dant præcepta inſtitutioneſque medendi, ſed ægrotorum quoque curationem ſuſcipiunt, atq; ipſi quidem callent Medicinæ rationem, qui vero ægritudine affligitatur, artem quidem Medicinæ non tenet, credit tamen per eam artem ſeſe ægritudine illa quam patitur, liberandum. Ita & nauim regere ſoli ſciunt, qui nauigandi artem profitentur, at qui tantummodo vehentes ſunt credunt per illorum gubernationem ſe ad optatos portus facile appulſuros. Fides itaque o amici homines cũ-
F ctis hominibus plane conuenit, & qui videlicet artem quampiam perdiſcere cupiant, & qui nauigent, & qui agriculturæ inſeruiant, Medicíue adhæreant. Earum vero rerum peritia, non eſt omnium, ſed eorum duntaxat qui illarum artium ſcientiam teneant. Itaque ſi exempli cauſa, probatum aurum dignoſcere à crudo velimus, minime nos quidem id probationi ſubiicimus, ſed exploratari ab eo curamus qui ſit huiuſmodi probationis peritus. Is vero aut indici admotum, aut igni excoctum, vel legitimum eſſe aurum vel adulterinum decernit. * Ita & cum pretioſos lapillos emimus, nequaquã nobis in eorum diſcretione ac delectu credendum putamus, ſed iis potius inſtitoribus, quibus temporis diuturnitas experientiaque huius rei iudicium inuexit. Si quis præterea ſericam ſibi veſtem picturatamque aut intertextam auro comparare inſtituit, à peritis textoribus æſtimari eam iubet. Ille etiam qui ſcire auet quot pondo cenſenda ſunt vel aurea vaſa, vel argentea, vel numiſmata quæpiam, pendenda ea libratoribus defert, ab iiſque pondus illorum grauitatemque perdocetur, creditque illorum dictis, nec diffitetur. Haud itaque cunctis mortalibus docere alios conuenit, ſed iis duntaxat, qui & diuturni-
G tate temporis & experientia, doctrinam ſunt aſſequuti. At vero ipſa fides, omnium pariter eſt hominum qui diſcere quidquam percupiunt. Eſt itaque fides, ceu primaria quędam baſis & crepido ſcientię Hanc vero & veſtri quoque Philoſophi eſſe voluerunt, voluntariam, quandam animi ſummiſſionem, ſcientiam vero habitum indeciduum cum ratione. Inſulſum eſt igitur plane facinus nec ferendum, ſi velis cæterarum quidem cunctarum artium magiſtris conuenire ſcientiam, fid. niquę diſcentibus, ac in ſola rerum diuinarum doctrina factum hoc inuerti commutarique oportere, ita vt hic, fidei ſcientia pręponatur. In iis etiam rebus quę videri non poſſunt, fidei oculis maxime indigemus, hinc & Apoſtolus Paulus, manifeſte exclamat. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον, &c. hoc eſt. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quod eſt, & quod iis qui eum inquirunt, remunerator ſit.* Idcirco & nos accedentibus ad Chriſtianam religionem, diuinarumque rerum myſteria diſcere cupientibus, præ cæteris cunctis rebus doctrinam fidei propon[...], cum vero vt imbuti fide initiatique fuerint, aperim[...] rum rerum ſigna ænigmataque præceſſerint. Eadem vero en ſene apud vos quoque fieri ſolet. Altiorem enim ſacrorum doctrinam, ſecretamque myſteriorum rationem cuncti nequaquam tenent, ſed numeroſa populi multitudo videt ea duntaxat, quæ præ oculis fiunt. Qui vero ſacerdotes vocantur, ceremonias atque orgia ritu legitimo exequuntur. Vnus autem magiſter ſacrorum atque interpres, rationem tenet rerum omnium quæ ibi fiunt ac celebrantur, ſoliſque ediſſerit quos idoneos approbant. Itaque Priapum, Veneris & Bacchi filium eſſe ſciunt nonnulli ex iis qui huiuſmodi rebus initiati ſunt, quare autem filius eorum parentum dicatur, quorſumque pertineat quod exiguæ ſtaturæ intuens exporrectum illud membrum maximumque apponunt, ſolus nouit magiſter obſcœnorum myſteriorum, ac ſi quis eſt alius qui in flagitioſos illos libros inciderit. Volu-

* aduerſus ſit.
* ποδιαῖον
Heb. 11.

A præte[illegible] enim [illegible], ebrietatem vero Bacchum appellantes, quod ex vtroque perficiatur. Priapum eſſe dixerunt, eo ſcilicet, quod voluptas adiuncta ebrietati, obſcœnas corporis partes intendat. Hinc & Dionyſij Phallon, ſic enim virile membrum, ridiculi homines nuncuparunt. Nec minus & Phallagogia veſtri vocant, quæ Priapo feſta concelebrant; adorabant quidem pennaces, baſiabanturque cuncti qui eiuſmodi orgia celebrabant. Neque tamen eorum quæ ibi herent, rationem vllam tenebant. Solus item is quem vocabant Hierophantem, magiſtrum videlicet interpretemq; ſacrorum, ſciebat quid ſibi Oſiris vellet, quid Typhon, quidue Oſiridis membra, quæ à Typhone olim cæſa fuerunt lateque diſperſa, quid præterea Iſis eſſet ſolus idem cognitat, illa videlicet Oſiridis ſoror, quæ magno ſtudio membra fratris collegit, excitarumq; illius honorem ſimulachrū, à cunctis paſſim Ægyptiis adorari præcepit. Hæc autem orgia cum in Ægypto Odryſius veſter Orpheus didiciſſet, inde ad vos in Græciam tranſportauit, Dionyſiaque feſta vobis inſtituit. Quod ſi ne obſcœna quidem iſta orgia planeque abominanda, cunctis erant mortalibus

B cognita, ſoli autem ea tenebant qui dicebantur Hierophantæ, manifeſtaria eſt dementia, caſtiſſimorum diuinorumque myſteriorum ſine præuia fide cognitionem ſcientiamque perquirere. An non, quæſo, ipſi Pindaro Poetæ Lyrico auſcultandum putatis, manifeſte prohibenti [illegible], hoc eſt, Antiquam rationem cunctis aperire? Hoc & Plato faciendum hortatur. [illegible], &c. hoc eſt, Caue enim inquit, ne quando hæc excidant ad homines ineruditos. Nihil enim ferme eſt, quod maiore cum riſu quam noſtra hæc, a multis audiri poſſint ſicuti & rurſus nihil eſt, quod apud ingenioſos admirabilius hiſce rebus ac diuinius cenſendum [illegible], ſæpe autem repetita ſæpiuſque etiam audita, ſemper multoq; per annos ægre velut aurum, multo ſtudio atque opera expurgantur. Audiſtis vero ſuperius & quæ Orpheus dixerit, [illegible], hoc eſt.

Dignis ſancta loquar, procul hinc arcete prophanos.

Dux itaque veſtra ſit fides, ſinuaria & ſcientia ſubſequetur. Pure ſiquidem ingenueque credentibus, ille

C in quem creditur Deus, cognitionem ſcientiamque concedit, fideique adiuncta cognitio perficit ſcientiam veritatis. Qui non ita aſſequatur, nimirum infeliciſſimus eſt habendus. Hoc & ſuis in legibus Plato oſtendit. [illegible], &c. hoc eſt. Oportere eum qui ſit beatus felixque futurus, ab initio ſtatim veritatis eſſe participem, vt quam plurimum vitæ tempus cum veritatis vſu traducat. His enim qui fuerint veritatis participes, quique dignam accepta veritate vitam peregerint, cœlum maxime conuenit angelorumq; conuerſatio. Qui autem careat veritate, neq; illius quaſi ſacris initiatus ſit, experſque vixerit diuinorum puriſſimorumque myſteriorum, tum & his tantis ac talibus carebit bonis, tū vero & ſupplicijs addicetur æternis. Hoc idem rurſus Plato aſſerit in Phædone. Atenim hæc illos dixiſſe qui initiorum ritus tradiderunt. [illegible] hoc eſt. Quod quicunque ad inferos myſteriorum expers ac minime initiatus deſcenderit, oppertus deſidebit in cœno, at qui purgatus

D initiatuſque fuerit, cum dijs habitabit, ad illorum ſedes profectus. Credite igitur veſtris ſaltem Philoſophis, ô amici, qui vos præuia quadam traditione diſponunt, atque ad noſtra percipienda erudiunt, videntur enim auibus illis eſſe perſimiles, quas vocales oſcineſque appellant, hæ namque imitantur quidem humanam vocem, dictionum tamen quas proferunt ſenſus ignorant. Pari

E quoque modo & ij cum de diuinis rebus diſſererent, ignorabant eorum veritatem quæ loquebantur. Digna ſunt autem, vt mihi quidem videtur, aliqua venia, cum neque Prophetarum neque Apoſtolorum prauio lumine ducti fuerint, ſed vna tantum naturæ duce vti ſint, cuius impreſſa nobis olim diuinitus monumenta, inuectus error impietatis deleuit. Reparauit tamen eorum nonnulla ipſe idem qui ea condiderat ab initio, neque penitus abuli eſſe permiſit, ſuam bonitatibus prouidentiam per mundi creaturam manifeſte ſignificans. Id vero ipſum & Paulus Apoſtolus oſtenuit, cum apud Lyſtros concionaretur, etenim præter complura alia, & hæc inquit. [illegible] hoc eſt. *Qui in præteritis generationibus permiſit omnes gentes ambulare in vias ſuas*, neque tamen ſine teſtimonio ſeipſum * dimiſit bene faciens. Nam & pluuias vobis de cœlo dedit & tempora fructifera, implens * nutrimentu & lætitia corda veſtra. Nam genus quidem quod originem duxit ex Abraham, tum ex lege diuinitus lata, tum ex

F prophetiæ gratia [illegible] uctus maximos cepit. Alias vero gentes ac nationes, per naturæ legem, perq; mundanæ creaturæ inſpectionem gubernator Deus ducebat ad pietatem. Ac veluti pluuiam præcipue quidem cultis ſubactiſque agris, vt humano generi conſulat, munificus ac liberalis Deus infundit, ex vbertate autem & copia liberalitatis, ipſas quoque ſolitudines monteſque irrigat, & arata quidem regio meliores fructus nobilq; congruentes, inarata vero ſylueſtres immanioreſque producit, videmuſque perſæpe ſepulchris & parietibus [illegible] innaſci, ita & ſcientiæ donum præcipue [illegible] pijs hominibus datum eſt, illis autem qui huius notæ non ſunt, datur quidem ſcientia, ſicut pluuia dari ſolet deſertis ac ſyluestribus locis. Hinc & ſæpenumero quædam producuntur, quæ pro [illegible] lentis [illegible], quæque cultorū agrorum fructibus ſunt ſimil[illegible] tamen manifeſte appareat, ea prophetiæ agriculturæ eſſe experta, aſperitatem enim neſcio quam, atque amaritiem imm[illegible] habent. Igitur qui iudicio ac [illegible]cernendi facultate præditi ſunt, quæ ſibi vſui fore cognoſcunt inde ſumentes, reliqua miſſa faciunt. Vt qui roſaria demetunt, ſpinas

G quidem intactas dimittunt, roſarum vero * calyces legunt. Ipſis quoque apibus hanc natura legem inſtituit, vt non ſolum floribus qui ſunt dulces inſideant, ſed qui etiam amaruierint, cum tamen ſolam dulcedinem hauriant, amaritiem autem auerſentur. ac ex duriores qua iaribus, amaris videlicet, acerbis, auſteris, [illegible]ſque mel quod hominibus dulciſſimum eſt, conficiant. Harum itaque & nos exempla ſectati, è veſtris illis amarulentis pratis, dulce nobis ac perquam vtile mel componimus. Ac veluti corporum curatores, è venenatis feris atque ſerpentibus, ſalutares medicinas conficiunt, de que ipſis viperis alia quidem reijcientes, alia vero elixantes, multos harum rerum præſidio morbos propellunt, ita & nos veſtrorum Poetarum, Hiſtoricorum, Philoſophorumq; monumenta verſantes, alia ex ijs vt noxia & peſtifera declinamus, alia vero ſparſim noſtræ inſerentes doctrinæ, auxiliatricem vobis ac ſalubrem curationem afferimus. Quoſque ipſi aduerſarios nobis eſſe exiſtimatis, eos noſtrarum rationum quam maximos fautores, fideique doctores eſſe oſtendimus. Sic & diuino freti auxilio, a-

H liam vobis protinus inſtitutionem trademus. Vos autem cum didiceritis, quantopere fides neceſſaria ſit, illud, quæſo, Pythagoricum ſilentium adhibete, veſtraſque aures cum attentione verbis noſtris accommodate, fideliter atque ingenue quæ dicantur excipientes, ita enim breui poteritis veritatem perdiſcere.

* Al. reliquit.
* Al. cibo.
* Al. folliculos.

FINIS PRIMI SERMONIS.

A

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS SERMO SECVNDVS, DE PRINCIPIIS.

Vmin hoc ſenſibile quod oculis vſurpamus, ſiue id ſuperne ad nos deferatur, ſiue hic in terris humano artificio comparetur, intuentibus plane indicat, quid ſit aurum, quid argentum, quid æs item quid ferrum, aliarumque rerum materiam pari modo oſtendit. Quin & colorum figurarumque, necnon plantarum atque animalium differentias idem docet. Sed enim qui ſunt acri oculorum obtutu, ſoli rerum hanc B diſcretionem percipiunt, ipſi namque cæcutientes, nihil prorſus ad ſolis radios aſſequuntur, cum ne ipſam quidem videant luminis claritatem. His itaque perſimiles eſſe noſcuntur, qui intellectuale veritatis lumen intueri nolentes, amant in tenebris ignorantiæ diuerſari, veluti aues illæ quæ noctu tantummodo volitantes, meritiſſima noctis nomenclatura ſignantur. Noctuæ ſiquidem ac nycticoraces vt inimicam ſibi lucem ſuffugiunt, amant vero tenebras tanquam maxime ſalutares. Atq; his quidem nemo ſanę mentis indignetur atque ſuccenſeat, natura enim ab initio genus hoc vitæ illis addixit. Qui vero vltro ſeſe ipſos tenebris adiunxerunt, quidnam, quæſo, veniæ conſequantur, præſertim cum diuinæ lux veritatis, omnem continentem, cunctaſque iam inſulas ſuis radiis late compleuit, orbiſque totius fines ac terminos occuparit? Nam qui ante Christum exortum, hoc erroris laqueo tenebantur, aliquam vtcunque mediocrem ſaltem excuſationem afferre poterant: quod videlicet ſol iuſtitiæ nondum ortus fuiſſet, ac propterea quaſi in nocturnis tenebris vitam traducerent, ſolſque naturæ facibus ducerentur. Cum vero nunc ſol iuſtitiæ nō C modo exortus iam ſit, ſed vt poetice dicam, Μέσον [illegible], hoc eſt, Medium conſcenderit axem. Quis iam, quæſo, relictus eſt excuſationi locus, iis qui meridiano tempore hallucinantur, quique ne ſuo iucundiſſima perfruantur, oculos vltro concludunt? Nimirum peſſima opinionis affectio, nebulam propellere ac diſſipare illos non ſinit. Putant enim ſe optime cunctorum mortalium inueniſſe veritatem, propterea quod eloquentiæ[?] tum diſciplinis innutriti fuerint. Neque animaduertunt marinis piſcibus, quanquam plurimæ ſalſedinis innutritis, tamen ad conditoram non minus & ſale adhibito opus eſſe. Neque item illud intelligunt, veritatis cognitionem, ab idoneo linguæ concentu petendam non eſſe. Quid enim Homerica poeſi queat eſſe iucundius? quid inquam eius dulciloquio ſit ſuauius? Et tamen hunc Homerum, ille qui apud vos habetur optimus Philoſophorum (puto autem vos noſſe D quem dico) Ariſtonis, videlicet Plato, filius, vnguento prius perunctum, ſicut hirundines à mulieribus ſolent, procul eiecit ab ea quam ipſe conſtituit ciuitate, omnis licentiæ atque impietatis magiſtrum eſſe teſtatus enim, inquit, Poeta hic blaſphemare adoleſcentes docet, illiſque flagitioſas de immortalibus diis opiniones inſinuat, teneriſque adhuc animis inſerit pernicioſas & corruptiſſimas diſciplinas. Aliis præterea multis in rebus, accuſat eximium Poetarum. Haud itaque omnis qui in dulci eloquio ſit exercitus, idoneus eſt habendus qui veritatem perdoceat. Quod ſi veſtros nobis philoſophos obiectatis, illud pro comperto ſcitote, hos quoque multis erroribus fuiſſe implicitos. Neque enim omnes eadem inſtituti via inceſſerunt, neque præcedentium maiorum veſtigia conſectati ſunt, ſed tum proprias ſibi quiſque vias fecerunt, tum vero & innumeras excogitarunt. Multifidæ ſunt enim mendacii falſitatiſque ſemitæ. Id quod protinus valde manifeſtum oſtendam. Thales enim antiquiſſimus eorum, qui ſeptem ſapientes vocantur, arbitratus eſt rerum principium aquam eſſe, Homericam, vt puto, ſequutus ſententiam, quo loco, inquit, ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν. hoc eſt,

Oceanumque Deum patrem, Tethynque parentem.

E Anaximander vero, qui Thaleti ſucceſſit, ab infinito res auſpicatur. At huius ſucceſſor Anaximenes, nec minus & Diogenes Apolloniates, concordi ſententia dixerunt, principium eſſe aerem. Hippaſus vero Metapontinus, & Heracletus Epheſius, igni rerum attribuere principium. At Agrigentinus Empedocles, quatuor elementa. Xenophanes autem Colophonius, perpetuum eſſe omne hoc quod videmus, aſſeruit, cuncta vero è terra inquit conſtare. Huius autem ſodalis Parmenides Eleates, eandem ferme ſententiam confirmauit, falſumque eſſe ſenſuum iudicium dixit, negans vtique nos hoc duce veritatem rerum conſequi poſſe. Democritus autem Abderites, infinitum omne aſſerit & ingenitum. Epicurus Neoclis filius Athenienſis, ex atomis compoſitum omne hoc, inquit, carere tamen initio temporis ac perpetuum eſſe. Quin & Chius Metrodorus, & Zeno Eleates, & Smyrnæus Diogenes, diuerſa rerum principia ſtatuerunt. Ex quo factum eſt, vt Socrates Sophroniſci filius, comicis maledictis eos ſemper inceſſeret, propterea quod pertinaciter contendentes ea ſe ſcire, ad quæ hominis ingenium peruenire non poſſit, mutuis inter ſe diſſidiis concertabant, principes ſe nouorum ac pugnantium dogmatum facientes. Id quod Xenophon, in commentariis ſuis teſtatur. Plato etiam in G Phædone ita Socratem loquentem inducit. ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Κέβης, νέος ὢν, θαυμαστῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν. hoc eſt. Ego enim, inquit, ô Cebes, admodum[?] iunior, fui ſapientiæ huius impendio appetentior, quam de rebus naturæ vocant hiſtoriam, egregium enim atque illuſtre mihi quiddam videbatur, rei cuiuſque cauſam tenere poſſe, quare videlicet vnumquodque fiat, intereat, atque ſit. Tum multa huiuſmodi perſequutus, hæc addidit: τεκμήριον δέ σοι ἐρῶ ἱκανόν, &c. hoc eſt, Signum ubi ego idoneum afferam, ego enim in iis quæ & meo & aliorum iudicio plane ac manifeſte ſciebam, ex hac naturæ inſpectione, ita cæcus effectus ſum, vt & ea mihi exciderint quæ prius ſcire me opinabar. Rurſuſque Philoſophorum diſceptationem Plato idem in Theæteto accuſans, hæc ait. ἀλλ' ἄν τινα ἔρῃ, ὥσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκια αἰνιγματώδη H ἀνασπῶντες ἀποτοξεύουσι, &c. hoc eſt: Sed ſi quid ab eis ſciſcitere, non ſecus fatigantur, quam ſi è pharetra dictiunculas ænigmatum educant. Quod ſi & huius dictionis quæras ab eis rationem percipere, alio ſerieris verbo noua tranſmutatione efficto. Nihil denique inde trahes, nihil concludes. Sed neque ipſi inter ſe quicquam decernunt. Id enim maxime cauebunt, ne quid firmum certumque relinquant. Putant enim quantum equidem ſentio, neque in oratione, neque in mente quicquam ſtabile ac per ſe conſtans eſſe. Hæc vna prorſus ipſi bella inter ſe genuit. Pugnanteſque totis viribus ac vndecunque, fortaſſe Theodore illos vidiſti, pacem vero agentibus Theodore nunquam interfuiſti. Neque enim ibi ſunt familiares. Sed hæc, puto, per ocium in gymnaſio cum diſcipulis illis loquuntur quos

A ... ut fieri ſui ... imiles. Quibus autem diſcipulis hæc loquantur? Neque enim apud huiuſmodi genus hominum, alter alterius eſt diſcipulus, ſed ſponte ſua & caſu quodam proueniunt, vndecunque contingat, furore afflati. Neque alter alterum ſcire quicquam exiſtimat. Pauloque mox idem rurſus hæc ait. [illegible] ὦ Θεόδωρε, &c. hoc eſt: Pene, inquit, ô Theodore oblitus ſum tibi dicere, quod alij contraria his affirmarunt, videlicet immutabile, vniuerſo nomen inditum eſſe, quæcunque Parmenidæ ac Meliſſi omnibus hiſce aduerſi contendunt. Idem Plato & in libro cui titulus eſt Sophiſtes, hiſce ferme verbis qualia ſuperius attuli, eos accuſat. Non Apoſtolus, non Propheta, ſed Philoſophorum primus, ſiue Platonem quis eum velit Ariſtonis filium eſſe, ſiue Socratem Sophroniſci. Sunt enim Socratis quidem res & ſententiæ. Platonis autem ſcripta & monumenta, vtut autem ſit ipſorum, ita certe ſcriptum reliquit. [illegible] ἡμῖν, &c. hoc eſt. Fabulam mihi videtur vnuſquiſque illorum, nobis tanquam pueris nimus, narrare. Nam alter B quidem ipſorum, quaſi tria nobis facit rerum principia, quorum quædam quodammodo inter ſe nonnunquam depugnent, interdum vero in amicitiam redeant, quaſi nuptias celebrent, filioſq; propagent, ac alimenta nepotibus erogent. Alter vero duo principia rerum aſſerens, humidum videlicet ac ſiccum, vel calidum & frigidum, copulat ea in vnum, eademque educit. Gens vero Philoſophorum qui apud nos Eleatici nominantur à Xenophane, atque altius initium ducens, fabulas neſcio quas nobis explicant, tanquam vnum ſint ea quæ dicuntur omnia. Iam vero & Siculæ quædam Muſæ nobis commentæ ſunt, tutius eſſe vtraque rerum principia complicare, ac ſubinde aſſerere id quod eſt, vnum eſſe ac multa, contineri autem ſimul lite & amicitia. Cumque talia quædam dixerit, ita demum proſequitur: [illegible], hoc eſt: Verum ea videtur inter eos eſſe contentio, qua gigantes olim cum Deis pugnaſſe perhibentur, tanta eſt inter eos de rerum ſubſtantia diſceptatio. Quo enim pacto eorum nonnulli è cœlo atque ab inuiſibili, cuncta deorſum ad C terram trahunt, ſaxa immania quercuſque complexi. Talia enim apprehendentes & contrectantes, ſumma contentione affirmant id ſolum eſſe quod aptum natum eſt, vt incurſum tactumque patiatur, idemque prorſus & corpus & ſubſtantiam eſſe definiunt. Huiuſmanſeu deliriorum, neque Petrus ille noſter, neque Paulus veſtros accuſat Philoſophos, ſed eloquentiſſimus Plato, ac Socrates multo ſapientiſſimus hominis Pythii Apollinis ſententia iudicatus. Aiunt enim veſtros Philoſophos affirmare id ſolum eſſe quod incurſum tactumque patiatur, idemque corpus & ſubſtantiam definire. Quo autem pacto quis vtatur his ducibus ad veritatem, qui talibus ipſi tantiſque erroribus ſint obnoxij, quique pugnantes adeo ſententias opinioneſque proferant, bellum inter ſe maximum perpetuo ſuſcitantes. Ipſe etiam Timon Phliaſius, his talibus ac dictis veſtros Philoſophos tragice inſectatus eſt, è quorum magna copia ego ſane pauca quædam commemorabo.

D [illegible]
[illegible]
[illegible] hoc eſt.
Mortales miſeri, probroſi, ventris ad inſtar,
Quænam vos lites nugis pugnantibus vrgent?
Vtres eſtis animi ſenſus quos implet inanis.

Non igitur ſoli nos neque primi, vobis ſtultæ opinionis lab[em] obiicimus, prius enim multoque ante, ipſe Timon huius vitij veſtros accuſat. Aliud vero eſt ſcire te aliquid, aliud opinari te ſcire, cum tamen vere nil ſcias. Vide enim veritas & coniectura veritatis ô amici homines, inter ſe differunt, ipſa ſiquidem coniectura, pluri[mum] p[ec]cat in rebus atque decipitur, ipſa autem veritas, ta[m] [b]as docet, vt contrarii nihil admittat. Aliter itaque ... loquitur cum in coniecturam ducitur veritatis, ... autem veritas ſeſe ipſam interpretatur atque enuntiat. Quandoquidem & Anaxagoras Hegeſibuli filius Clazomenius, primus, inquit, mentem mundo induxiſſe. V... emque ... elem rita de confuſione in ordinem diſpoſuiſſe, cum ſuperiores Philoſophi nihil vltra materiam, præterque ea quæ oculis ... identur, excogitaſſent. Pythagoras autem Mneſarchi filius, principium rerum omnium Monada, hoc eſt, vnitatem eſſe dixit. Eodem vero tempore fuerunt Anaxagoras & Pythagoras. Sed enim Pythagoræ quidem ſcholas, eo defuncto vxor Theano cum Telauge ac Mn... archo filiis, regendas ſuſcepit, ac Telaugæ quidem Empedocles Agrigentinus, Anaxagoræ vero Archelaus ... au... ro. Huius vero Socrates Athenienſis fuit diſcipulus. Anaxagoras autem & Pythagoras in Æ[gyptum] profecti cum Ægyptiorum Hebræorumque ... tentibus ibi ſunt conuer[ſati], à quibus & Dei cog[nitio]nem adepti ſunt. Poſtea vero & Plato in eandem Ægyptum peregre adnauigauit. Cuius rei teſt[is] ... rei te[ſt]is eſt Plutarchus, in comparatione vitarum. Teſtis & Xenophon Grylli filius, in iis quæ ad Socraticum ſcripſit Æſchinem: ſic enim inquit. [illegible], &c. hoc eſt: Adamarunt hi duo Philoſophi Ægyptum, inſtroſam que Pythagoræ ſapientiam, quos ... oſos fuiſſe ... ſtabiles ſub Socratis diſciplina, amor ille ... iudicarunt, proque frugali ac tenui vi[ctu] ... Siculæ dapes, ventri voraciſſimo ... gruentes. Hæc ſunt quæ de Platone Xenophon ſcripſit, ... videlicet po[ſt] ... Socratis diſciplina, m... iam Pythagoræ ſapientiam appetiſſe, apudque Dionyſium Siculæ tyrannum, Syracuſanis ſe oblectaſſe delicijs, eundem quoque teſtatur Ægyptiorum ſapientiam adamaſſe. Anaxagoras itaque, Pythagoras, Plato, ænigmata quædam de Deo ab Ægyptiis Hebræ[i]ſque colligerunt. Quid ... Græcis habendam fidem eſſe cenſetis, qui leuiter admodum diuina myſteria didicerunt, ab illis aut ... perdiſcere recuſatis, à quibus veſtri Philoſophi præceptoribus didicerunt? Peruetuſtos enim philoſophos ac Poetas, Platone que ipſo antiquiores, nihil ... opinatos fuiſſe præter id quod oculis contuemur, Plato in Cratylo nos docet, inquit enim. [illegible] &c. hoc eſt. Mihi quidem videntur primi illi homines in Græcia, ſolos eos eſſe Deos putaſſe, quos nunc barbarorum plurimi opinantur, Solem videlicet, Lunam, Terram, Stellas, Cœlumque ipſum. Videntes itaque hæc, velut cuncta motu quodam atque currentia, de natura curſus illius quem videbant, ab eoque quod θεῖν, hoc eſt, currere, θεοὺς, id eſt, Deos nominarunt. Sed enim Homerus quoque atque Heſiodus mundi totius opificem penitus ignorarunt. Ac Heſiodus quidem, Chaos inquit Oceanum Tethynque genuiſſe, ab his autem, Cœlum ac Terram eſſe progenitam, è quibus Saturnus & Rhea cum cæteris fratribus nati ſunt. Saturno autem & Rhea natos eſſe ait, Iouem, Iunonem, Neptunum ac Ditem patrem. Homerus autem Oceanum genitorem Deorum vocat, & matrem Tethyn. Iouem autem, quem Deorum patrem hominumque appellat, eundem velut à Saturno genitum vocat Saturnium. Magnis igitur hi quoque Poetæ erroribus ſeruierunt, quod cum Plato ipſe optime ſciret, honorum tamen vtei fides habeatur, quamuis talia fabulantibus nulliſque ſignis, nullis denique veris demonſtrationibus ad faciendam doctrinæ ſuæ fidem vtentibus. Alibi quoque idem Plato teſtatur, Poetam [illegible] &c. hoc eſt, Rem eſſe quandam leuem, agilem expeditam, & ſacram, nec poſſe quicquam poeticum facere, priuſquam ſpiritu diuino affletur. Orpheus autem Odryſius, & ipſe profectus in Ægyptum, hæc de Deo vero perdoctus eſt, quæ vocaliſſime ita teſtatur:

[illegible]
[illegible]
[illegible]

Hoc

Hoc eſt:

A Perfectus Deus eſt, qui perficit omnia ſolus
Ipſe eadem luſtrans, oculis nec cernere cuiquam
Hunc hominum liceat, tamen idem cuncta tuetur.
Conſpectus nulli, quoniam caliginis atræ
Obſiſtunt nebulæ, & mortalia lumina nobis
Et pupæ tenues, caro circum atque oſſa reſiſtunt.

Et iterum:

Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται, &c.

Hoc eſt:

Ipſe autem magnum ſuper eſt innixus Olympum.
Aurato reſidens ſolio, pedibuſque ſub ipſis
Preſſatur tellus, dextram vſque ad littora tendit
Oceani, montes imis radicibus acti
Contrepidant, nec ferre queunt ea nomina dorſo.
In cœlo reſidens, imis tamen omnia terris
Perficit, hic caput, hic medium, fineſq; tuetur.

Cæterum Orpheus quanquam hæc ab Ægyptiis didiciſſet, qui nonnullas prius ab Hebræis diſciplinas acceperant, aliquos tamen errores ſuæ illi Theologiæ admiſcuit, ac B Dionyſiorum Theſmophoriorumq; impuriſſima orgia Græcis tradidit, quaſi melle ad oras calicis circumducto lethale poculum deceptis porrexerit. Neque autem & Plato nõ eodem modo ſe geſſit, ſunt enim laude prorſus & admiratione digniſſima quæ de ente Deo is in Timæo conſcripſit. Quis enim non magnopere amet, quis non admiretur, cum dicentem audiat, τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, &c. hoc eſt: Quid ſit illud quod ſemper eſt, nec habet generationem? Quid contra & illud quod ſemper fit, neque tamen eſt vnquam? Nempe illud quidem intellectu cum ratione percipitur, eodem modo ſemper exiſtens, hoc autem irrationali ſenſu eſt opinabile, cum fiat & diſpereat, vere autem ſit nunquam. Addit vero & hæc amplius ad ea quæ ſuperius dicta ſunt: ταῦτα γὰρ πάντα μέρη χρόνου, τὸ ἦν τό τ' ἔσται, &c. hoc eſt. Hæc autem omnia quæ loquentes vſurpamus, videlicet *erat* & *erit*, minutiæ temporis & particulæ quædam ſunt, quæ imprudentes non recte, diuinæ ac æternæ ſubſtantiæ accommodamus. Dicimus enim, & *fuiſſe* & *eſſe* & *fore*, æternæ autem ſubſtantiæ, ipſum *Eſt* duntaxat veriſſima congruit ratione. *Erat* autem atque C *Erit*, dici conuenit de ea generatione quæ eſt in tempore. Quod vero ſemper & eodem modo immutabiliter ſeſe habet, nec conſeneſcere nec repubeſcere vnquam par eſt. Quis itaque ſit adeo contentioſus, adeo querulus accuſator, vt indignationem concipiat ex iis quæ tam bene à Platone dicta ſunt, neque illis potius omne perlubeat teſtimonium veritatis? Quod enim eſt ſemper, omni eſt vtique generatione ſuperius. Quod autem gignitur, id continuo & efficitur, cumque plurimas immutationes accipiat, merito inquit Plato id nunquam vere eſſe. Embryon enim, hoc eſt, fœtus antequam pariatur, vbi editum eſt in lucem non eſt amplius embryon, ſed eſt infans. Ruſuſque infans cum in puerum euaſerit, infans amplius non vocatur. Puer quoque iam ætate adoleſcentis aſſumpta, id vocatur quod factus eſt. Cumque mox ad perfectum virum peruenerit, eſſe vir dicitur, non amplius adoleſcens. Idem ſenex effectus, vocatur ſenex. Iure igitur Plato, ea quæ ſic per gradus quodammodo fierent mutarenD turque, nequaquam entia nuncupauit. In ea quoque diſceptatione quam Socrates cum Critone habuiſſe dicitur, vnum eſſe ait rerum omnium inſpectorem, ita vero inquit. ἢ δεῖ περὶ τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, &c. hoc eſt. Iam vero de iuſtis rebus atque iniuſtis, deque honeſtis ac turpibus, maliſque item ac bonis, de quibus nunc conſultatio nobis eſt, vtrum tandem multorum hominum ſententia nobis eſt conſectanda eademque timenda, an vnius potius qui audit omnia, quemque vnum præ cunctis aliis timere ac reuereri oportet, quem ſi nunquam niſi conſectabimus, corrumpemus illud ac vitiabimus, quod iuſto quidem accedente melius factum eſt, iniuſto autem deterius? Ruſuſque paulo poſt: οὐκ ἄρα ὦ βέλτιστε πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον ὅ,τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, &c. hoc eſt: Haud itaque prorſus eſt ô vir optime curandum, quid multi de noE bis autument ac loquantur, ſed quid ille qui & iuſtos audit & iniuſtos, qui eſt vnus & ipſa veritas. Videtiſne igitur viri Græci, quo pacto in iis quæ ſuperius adducta ſunt, Plato ac Socrates expulſo Deorum agmine qui veri non ſunt, hortatur vt eum ſolum qui eſt princeps ac moderator rerum omnium, & colatis Deum & timeatis? Quaſi manifeſte ſignificet, ſi quando multorum Deorum mentionem fecerit, coactum ſe id feciſſe ad Athenienſis populi gratiam, qui iam mendaciis ac falſitate circumuentus eſſet, etenim ſi nec ſic quidem cicutæ poculum effugit, quidnam, quæſo, paſſurus mali non fuit, ſi manifeſte abnegaſſet numeroſum Deorum examen? Hoc & Plato teſtatur in iis quæ ad Dionyſium ſcribit. Compluribus enim aliis & hæc addidit: περὶ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας τε ἐπιστέλλω σπουδῇ καὶ ὅσας μή, &c. hoc eſt: Notæ autem meminiſſe te puto, quam videlicet epiſtolis illis apponerem quas alicuius ponderis ſcribo, & quas nullius. Tu tamen ea quæ nunc dicam intellige, ac diligenter aduerte. Multi enim me rogant, vt ad te aliquid ſcribam, F quos haud facile eſt vacuos à me prorſus repellere. Symbolum itaque tibi hoc eſto, vt illius epiſtolæ, quam vt ſerio à me ſcriptam velim accipias, dictio hæc Deus ſingulari numero ſit principium, leuioris autem epiſtolæ, dii numero multitudinis. Quo autem pacto quis melius poſſit mentis ſuæ conſilium explicare? Plane ſiquidem nobis oſtendit, quid in ea nominum differentia ipſe intelligi vellet. Quaſi manifeſte diceret, vt populari ſententiæ me accommodem, Deum quandoque numero multitudinis appello, dum videlicet ad falſas meorum ciuium opiniones reſpicio. At quotieſcunque ſerio atque ingenue ſcribo, neque de illius fide dubito qui literas perferat, eiuſue qui illas accipiat, Deum ſingulariter dico, à quo & initium ſcribendi facio. Alibi quoque de Deo ſic idem Plato ſapientiſſime loquitur. τὸν γὰρ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντός, εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον, &c. hoc eſt: Patrem quidem factoremque totius mundi huius, & inuenire laborioſum eſt opus, & eum inuenerit, cunctis mortalibus eum prodere, opis vllius non eſt. G Neque enim ſicut cætera quæ condiſcimus, ita & hoc poteſt dicendo exprimi. Cæterum qui hoc loco pie ac prudenter de Deo loquutus eſt, alibi tamen, vel quod ſibi à populo pertimueſcit, vel quod tunc veritatem penitus ignoraret, multorum Deorum mentionem fecit, magnamque ita perniciem illis attulit qui in ſua monumenta incurrunt. Cur itaque amici homines turbidam, limoſamque haurimus aquam, neque pellucidum fontem ac perſpicuum quæritamus? Plato enim cum ex hoc fonte occaſionem Theologicæ ſcribendi nactus fuiſſet, aquis puriſſimis terraceam ac limoſam aquam commiſcuit. An non, quæſo, teneris, Moſen illum qui Iudaico populo leges tulit, eſſe veſtris omnibus Hiſtoricis, Poetis, Philoſophis antiquiorem? Quod ſi forte nunc quoque ita eſſe dubitatis, ſuſpicaminique nos vobis commentitias nugas afferre, vnus ſaltem vobis idoneus Porphyrius teſtis eſto, ille inquam Porphyrius, qui propugnator factus impietatis, licentioſam effrenemque linguam contra H Deum vniuerſorum commouit. Audite igitur quæ is ſcribit, vbi contra nos ſtylum intentat [illegible] ἱστορεῖ δὲ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀληθέστατα, ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ συνῳδότατα, Σαγχουνιάθων ὁ Βηρύτιος, &c. hoc eſt: Sanchoniathon autem Berytius narrat de Iudaicis rebus quæ ſunt veriſſima quandoquidem ea quæ ſcribit, & locis & nominibus Iudæorum ſunt maxime conſentanea. Is enim cum monumenta quædam breueſque commentarios ab Hierombalo Dei maximi ſacerdote accepiſſet, confectamque mox hiſtoriam Abelbalo regi Berytio dedicaſſet, ab rege ipſo cæteriſque diſquiſitoribus veritatis tanquam certus hiſtoriæ ſcriptor acceptus eſt, horum vero tempora, priora ſunt Troianis temporibus, proximeque accedunt ad ipſius Moſeos tempora, quantum Phœniciæ regum ſucceſſiones

A ostendunt. Sanchoniathon vero, qui Phœnicum lingua Philalethes, hoc eſt, ſtudioſus veritatis interpretatur, omnem Iudaicæ vetuſtatis hiſtoriam de ſingularum ciuitatum commentarijs, templorumque monumentis collectam complexus eſt, ac literis commendauit, quo tempore Semiramis dominabatur Aſſyrijs. Hinc igitur ſciri poteſt, quanto fuerit Moſes temporibus Troianis antiquior. Nam ſi tempore Semiramidis floruit Sanchoniathon, qui Iudaicam ſcripſit hiſtoriam, iſque ea literis commendauit quæ multis annorum ſpatiis ante contigerant, Moſes vero leges Iudæis tulit, fit continuo vt multis annis antiquior Sanchoniathone fuerit Moſes. Fuiſſe autem Semiramin ante Troiana tempora plus quam mille annis, manifeſte illi oſtendunt, qui ſubducta ratione tempora temporibus contulerunt. Sed enim Porphyrium redarguere vt annorum temporumque ignarum, huius loci ac temporis eſſe non arbitror. Satis autem mihi fuerit oſtendiſſe, quanto fuerit Moſes temporibus Troianis antiquior. Homerus certe atque Heſiodus, multo poſt Troiana tempora floruerunt.
B Ipſe vero Orpheus poetarum primus, generatione vna præceſſit Troiana tempora. Comes enim Iaſoni Peleo, Telamoni, Herculi, Caſtori ac Polluci in Colchiden enauigauit. At Iaſonis Euneus filius perhibetur, qui vinum miſit Achæis Troiam obſidentibus. Fuit & Tlepolemus Herculis filius, quem lancea Sarpedon Lyciorum Dux in Troiano bello tranſfixit. Aiax vero Telamone patre eſt genitus, Peleoque Achilles. Caſtorem autem ac Pollucem, qui Dioſcuri hoc eſt Iouis pueri nuncupantur, cum e pinnis murorum vtpote ſuos fratres videre Helena concupiſceret, neque eos vſquam in Græcorum caſtris eſſe conſpiceret, amaris fletibus angebatur, veritа eos iam vitæ diem vltimum obiiſſe. Vobis autem hæc explicui, non tanquam nugax homo verboſuſque fabulator, ſed qui vobis oſtenderem fuiſſe Orpheum generatione vna bellis Troianis antiquiorem. Linus porro ac Muſæus, circa Troiana tempora viguerunt. Thamiris item ac Philammon, fuerunt illis contemporanei. Cum ergo, vt Porphyrius inquit, Moſes hiſce
C poetis ſit mille annis antiquior, hi vero poetarum ſint antiquiſſimi, poſt eos enim & Homerus & Heſiodus nati ſunt, qui & Thaletem & alios philoſophos multis annorum ſpatiis præceſſerunt, cumque ſit Thales auditoreſque Thaletis vetuſtior inſequutis philoſophis, cur non, quæſo, his omnibus relictis, ad Moſen oceanum Theologiæ tranſimus, à quo, vt poetice dicam, flumi omnes & maria omnia deriuantur? illinc enim & Anaxagoras & Pythagoras Platoque poſt eos, parua quædam veritatis lumina quædamque initia deſumpſerunt. Socrates quoque, qui Archelao Anaxagoræque conuixit, ab eis didicit quæcunque de Deo alijs ipſe tradidit. Moſes vero nequaquam ſequutus hominum ratione ſicut illi fecerunt, ſed clariſſima Dei voce perdoctus, Theologiam nobis conſcripſit. Deus enim conditor rerum omnium, initio legis quam Moſi dictauit, vnum coli Deum præcepit, inquit enim: ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος ὁ θεός σου, &c. hoc eſt: *Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti.*
D Cumque Moſen recentis beneficij admonuiſſet, hortatus eſt vt in Dei ſeruitio permaneret, neque debitum Deo cultu quenquam præterea impertiret, ſed vni Deo tribueret, οὐκ ἔσονται γάρ σοι, φησί, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, hoc eſt. *Non enim erunt*, inquit, *tibi alij dij præter me.* Exod. 20. Tum & manifeſte Moſen docuit nihil eorum quæ videntur eſſe Deo perſimile, prorſuſque inhibet vllam ab eo fieri imaginem viſibilium rerum, eamque opinari ſimulachrum Dei eſſe, cum videri Deus non poſſit, inquit enim: οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, &c. hoc eſt: *Non enim facies tibi idolum, vlliuſque rei ſimilitudinem, quæcunque in cælo ſurſum, quæque in terra deorſum, & quæcunque in aquis ſub terra ſunt, vobis non facietis neque ea adorabitis. Quoniam ego Dominus Deus tuus.* Vocem inquit, audiſti,

E faciem autem non vidiſti. Nullam itaque figuram efficies, cuius exemplum ignoras. Quin & alibi falſos ac mendaces Deos coarguens, eliminanſque Ægyptiorum errores, ita Iudæus alloquitur. ἄκουε Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστι. hoc eſt. *Audi Iſrael Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt.* Deut. 6. Hac porro doctrina, Moſeos monumenta, talemque Theologiam, hiſtorijs & legibus & prophetiis inſeruit, ſic ipſeque à ſe quinque libris, multos quidem qui & haberentur & vocarentur, nec tamen eſſent dij, coli prohibuit, vni autem ac ſoli Deo rerum omnium conditori, cultum exhiberi præcepit. Ieſus vero qui poteſtatem ducendi populi imperiumque à Deo patre accepit, omnis denique Prophetarum chorus, eadem hæc & hortari & præcipere non deſtiterunt. Sed fortaſſe dicetis, charos vos porro, ne nos quidem hanc vnius Dei colendi legem, integram prorſus illibatamque ſeruaſſe, qui Trinitatem, non vnitatem colamus, cum tamen Iudæi qui Moſeos ac Prophetarum libris innutriti ſunt, vnum duntaxat venerentur Deum, Trinitatem vero deteſtentur, quam Chriſtiani maxime colimus. Ego vero amici
F homines venia vos quidem haud prorſus indignos cenſeo, vtpote qui ſacrarum literarum ignari ſitis. Iudæorum vero extremam illam, craſſamque tarditatem lachrymis & commiſeratione proſequendam puto, qui vt Eſaias propheta inquit, Exaltati ab vtero matris ſuæ Eſa. diuiniſque in myſteriis a pueritia vſque ad ſenectutem eruditi, adhuc tamen Theologiæ veritatem ignorent, etenim cum in Ægypto longum ſuum ſane tempus commanſiſſent, multorumque ibi deorum cultum in Ægyptiaco didiciſſent, ſapientiſſimus Deus nequaquam illis manifeſte, apertaque prorſus oratione Trinitatis myſteria tradidit, ne ita propoſitam ſibi eſſe deorum multitudinem arbitrantes, occaſionem hanc haberent ad impietatem Ægyptiam reclinandi. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in poſterum penitus occultauit. In antiquis enim ſcripturis, perfectioris Theologiæ materiam quaſi ſemina quædam, compoſuiſſe. Ideoque vnius Dei numine leges tulit, tum tamen ſic quoque per ænigma Trinitatem ſubinnuat. Qui enim dicit: ἄκουε Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστι, hoc eſt,
G *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt*, & vnitatem docet, & Trinitatem ſignificat. Semel enim Deo propoſito, biſque domino repetito, Trinitatem ubi oſtendit. Cumque adderet, *vnus eſt*, & congruentem Iudæis doctrinam attulit, & vnam in tribus eandemque diuinitatem, & ſubſtantiam eſſe docuit. Vna ſiquidem ſanctæ Trinitatis & ſubſtantia & poteſtas eſt & voluntas. Eamque ob rem inuiſibilium poteſtatum chori hymnum Deo concinentes, ter quidem Sanctus, ſemel autem Deus protulerunt, ibi quidem numerum proprietatum ſignificantes, hic autem parem ditionis communitatem. Atque hic quidem, per ænigmata ea quæ ſunt Trinitatis oſtenſa ſunt, alijs autem locis aliquanto manifeſtius eadem ſancti patres docuerunt. Moſes enim mundi geniturам conſcribens, narranſque hominis plaſmationem, ait orbis totius opificem ſic loquutum fuiſſe: ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν. hoc eſt. *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem.* Genes. 1. Tum paulo moſt ita ſubiunxit. ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. hoc eſt, *Fecit Deus hominem, ſecundum imaginem Dei fecit ipſum.*
H Ergo & Deum appellauit opificem hominis, nec minus & Deum cuius ad imaginem fecit hominem quem effinxit, non quod alia huius, alia illius ſit ſpecies, vna ſiquidem natura eſt Trinitatis. Ideoque ait Deum dixiſſe. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν. hoc eſt. *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem*, additque, κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. hoc eſt, *Secundum imaginem Dei fecit ipſum*, vt oſtenderet differentiam perſonarum. Cumque & ipſi Noe de comedendis carnibus legem ferret, ſanguiniſque eſum inhiberet, ita vniuerſorum Deus loquutus inducitur. ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα, &c. hoc eſt. *Omnia tanquam olera ſeni comedite, carnem vero in ſanguine animæ ne comedite,* Genes. 9.

ſanguinem

A *ſanguinem enim veſtrum requiram, ex omnibus [illegible] requiram illum, & de manu hominis fratris eius requiram [illegible] derit ſanguinem hominis pro ſanguine ſanguis ipſius [illegible] Quoniam in imagine Dei feci hominem.* Non inquit [illegible] imagine mea [illegible] feci, ſed in imagine Dei, hinc etiam loco differentiam perſonarum oſtendens. Cumque in vnum congregati ſunt qui contra factorem ſuum ab dia inſania debacchantes, maximam illam turrim extruxerunt, quæ nomen ab linguarum confuſione ſortita eſt, ita Deum loquentem legiſlator Moſes inducit. [Greek illegible] hoc eſt. *Venite & deſcendentes confundamus ipſorum linguas.* Quo ſane loco vbi ait, *venite & deſcendentes confundamus*, parem dignitatis gradũ oſtendit. Neq; enim *deſcende*, ait, aut *deſcendat*, quod ſubiectis perſonis, maiorum capeſſentibus iuſſa congruit, ſed *deſcendentes* inquit, *confundamus*, quod æqualitatem manifeſte ſignificat. In illo autem *Venite*, & Filium ſignificat & Spiritum ſanctum, qui in mundi fabric[a] ſocij cõpareſq; fuerunt. Quando igitur hominem fingens, *Faciamus*, inquit, *hominem ſecundum imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem*. decenter vtique tunc quoque cum linguam vocemq; vnam in multas partitus eſt, ſocios ſibi & Filium aſſumit & Sanctum ſpiritum. Subſequutis autem annorum temporumque curriculis, Sodoma fulminibus conſumpturus, contineſque Sodomis ciuitates, quæ impietatis ac flagitij participes fuerunt, dualitatem dominorum nobis oſtendit, inquit enim Moſes, qui cladem illarum ciuitatum nobis deſcripſit; *Et pluit Dominus à Domino ſuper Sodoma & Gomorra ignem & ſulphur de cœlo.* Nequis autem exiſtimet hunc ſolum Prophetam ea quę ſunt Trinitatis loquutum fuiſſe, audite chariſſimi & diuinum Dauid ita clamantem. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Ruriſuſque. *Dixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Pauloque mox Domini pater, eundem Dominum ſic allocutus inducitur *Ex vtero ante luciferum genui te.* Et in alio item Pſalmo *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga directionis virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Eandem vero doctrinam nobis tradunt Eſaias Propheta, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Zacharias, M[ic]hæas, vniuerſuſque prophetarum chorus. Sed enim ab re ac ſuperuacaneum me puto facturum, ſi horum dicta & ſententias vobis nunc afferã, qui nullam adhuc fidei Chriſtianæ confeſſionem ad eccleſiam attuliſtis. Aliam itaque doctrinæ rati[o]nem aggrediar, oſtendamque tum P[la]tonem ipſum & qui Platonem [illegible] inſequuti philoſophos, ab ijs quos ſuperius nominaui, diuinis patribus, ſacræ Theologiæ quæpiam compilaſſe, ſuiſque illa libris inſeruiſſe Plato enim in ijs quæ ſcripſit ad Coriſcum, verba hæc poſuit. [Greek illegible] &c. hoc eſt. Iurantes ſtudio non inepto, ac eruditione ſtudij ſorore, perque deorum omnium præſentium ac futurorum ducem, perque eius qui dux eſt & cauſa patrem dominumque iurantes, quem proculdubio ſcietis, ſi modo recte philoſophemini. Hæc ſunt chariſſimi Platonis verba, quorum alia quidem ſunt laude digniſſima, vt quæ ab apoſtolica propheticaque doctrina minus diſcedant, alia vero, ſunt Græcanicæ fabulationis fœtus ac germina. Quod enim alium eſſe ait ducem mundi totius & cauſam, [ali]um vero eius patrem qui cauſa ſit, ingenue veritatem oſtendit, de cuius hauſtu ſuos ipſe ſermones excoluit. Quod autem eundem appellat ducem præſentium deorum & futurorum, alterum e duobus nobis ſubinnuit, aut videlicet in ignorantiæ labem Philoſophum incidiſſe aut veritati mendacium ſcienter admiſcuiſſe, falſæ ignorant[iæ] æmulatione Præterea ver[o] & oſtendit eos qui vulgo dij nuncupentur, natura deos non eſſe. Quis enim modo nõ penitus deſi[p]iat, Deum vocet, qui ſemp[er] Deus non fuerit. At Plato, deos [t]empore genitos ait fuiſſe atque gi[gn]endos, inquit enim [Greek illegible] hoc eſt. Præſentiumque Deorum & qui futuri ſunt. Quo autem pacto ei ꝓpo[ne]ni Deus, qui nondum ſit? Quo inquam [illegible]

Genes. 11.

Genes. 19.

Pſal. 32.

Pſal. 109.

Pſal. 44.

C

D

E mn nom[ine] vocaretur, qui eſſe ipſum nondum ſit conſe[c]utu[s]? At ſacræ literæ nihil eo[ru]m quæ vt noua gignũtur atque proueniunt, natura Deum appellant. Simplicem [en]im Deum [illegible] illos dignatæ ſunt, quibus indicãdi poteſtas eſt credita, qui quoad eorum fieri potuit impollutam Dei imagin[em] conſeruarunt. Natura autem Deum [illegible] eſſe ſunt eum ſolum vocare, qui ſemper ſit Deus, quiq; ue eodem modo & ſecundum eadem ſemper ſe habet. Sed enim hæc in alium locum commodius dicẽda ſeruabimus Nunc aũt ſatis fuerit oſtendiſſe, mundi totius cauſam ac ducem patremq; eius, haudquaquam Platoni prorſus ignotum fuiſſe. Licet vero eundem Platonem ſic in Epinomidis libro loquentem audire [Greek illegible] &c. hoc eſt, Et honores reddamus, neque tamen huic quidem annum, huic vero menſem, huic autem partem mentis aliquam tribuamus, vllumue aliquod tempus quo ſuum permeat polum, mundum perficiens quem digeſſit verbum omnium maxime diuinum. Quod beatus quidem primum eſt admiratus, tum vero etiam diſcendi deſiderium habuit quæcunq; vim ac naturam vt ſciri poſſent, habebant. Hoc itaq; etiam loco verbum ait omnia exornaſſe, non verbi patrẽ. Ad Dionyſium quoque idem ſcribens, ſic inquit, [Greek illegible] &c hoc eſt. Loquendum itaque tibi eſt per ænigmata, vt ſi quid forte literis hi[s] noſtris vel in mari vel in inſidioſis terræ locis infortunij acciderit, qui eas leget minus intelligat, ita enim ſe res habet. Circa omnium regem omnia ſunt, & illius cauſa ſunt omnia, ipſeque eſt cauſa bonorum omnium, circa vero ſecundum ſecunda ſunt, & tertia circa tertium. Videtiſne quam meticuloſe ac pauenter perſci illi Philoſophi veritatis dogmata proferrent: vulgi enim reſpectu atque terrorem, non man[ifes]ta quidem aſſertione, ſed obſcurioribus verbis veritatem prodebant. Hunc vero timorem Plato & in Timæo oſtendit, ſic enim inquit, [Greek illegible] hoc eſt, Nunc itaque animi noſtri ſentẽtia hæc ſit: nempe, rerum quidem omnium ſiue cauſam ſiue cauſas, hue quodcunq; de his dicendum videatur hoc ipſo tempore loquendum non eſſe, non ob aliam quidem cauſam, quam quia difficile admodum ſit hoc ipſo ſermone quæ mihi videntur exprimere. Pythagoræus quoque Numenius in ijs quæ de bono conſcripſit, manifeſtius hæc educuit, ait enim, [Greek illegible] hoc eſt. Neque oportet eum eſſe opificem, qui primus eſt, putare autem oportet opificis Dei patrem eſſe, Deum primum. Ipſe etiam Plotinus, qui Platonis æmulatus Philoſophiam, de tribus principalibus perſonis librum conſcripſit, in quo & hæc ait. [Greek illegible] &c ho[c] eſt. Quid igitur de perfectiſſimo eſt dicendum. Nihil ne ab eo eſſe, an maxima eſſe poſt ipſum? Maxima vero poſt ipſum, mẽs, & ſecundarium quiddam, mens enim illum intuetur ac videt. Ruriſuſque [Greek illegible] &c. hoc eſt. Omne autem quod gignit, cupit atque amat id quod eſt genitum, præſertim ſi ſoli fuerint qui gignit & is qui gignitur. Cum vero etiam ſit optimum quod eſt genitum, neceſſario aſſiduum illi cohæret, ita vt h[ac] ſola re diſiungãtur, quod alter hic, alter ille eſt, imaginem vero eius, dicimus mentem, manifeſtius enim dicendum eſt. Plurima quoq; & hu[ic] & Plutarcho, & Numenio & alijs dicta ſunt quotcunque eiuſdem ſectæ Philoſophi ſodalitatiſq; fuerunt, hi namq; cum fuerint poſt aduentum Redemptoris noſtri, multa Chriſtianæ Theologiæ myſteria ſuis libris inſeruerunt. Plotinus itaq; [illegible] explicantes Platoni[s] [illegible] tria inquiunt a Platone poſita fuiſſ[e] quæ ſint [illegible] delicet bo[num], mentem [illegible] Vocat n. bonũ quẽ nos dicim[us] [illegible] mẽ ve o ſecundus illeciu, qu[em] nos filiu[m] [illegible], poterioſ vero quæ animet omnia & [illegible] vocat, eam ipſam videlicet quã Spiritum [illegible] appellam[us]. Atq; hæc ipſa [illegible] ex Hebræorum ſapientia & Theologia [illegible] Dauid qui diuini

F

G

H

melos concinuit, cuiq; diuina inſonat gratia, ita cecinit. τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, &c. hoc eſt. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quid ſint autem ſacra Euangelia, & Plutarchus & Plotinus audierunt. Id quod Amelius ille qui Porphyrii ſcholis præfuit, manifeſte oſtendit. Admiratur enim vehementer procemium illud, à quo Ioannes Euangeliſta Theologiæ myſteria orſus eſt, ſic enim inquit. καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος καθ' ὃν ἀεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγένετο, &c. hoc eſt. Et hoc ergo erat verbũ ſecundum quod ſemper fuerunt quæ facta ſunt, ſicut Heracleitus ipſe cenſeret, ita & per Iouem barbarus homo cenſet in principii loco dignitate verbum apud Deum conſtitutum, Deumque eſſe per quem abſolute omnia facta ſunt. Quod itaque factum eſt, in eo, inquit, & viuens, & vitam & ens fuiſſe: in corpus autem illapſum carnemque indutum, apparuiſſe hominem, in quo tamen & naturæ ſuæ magnificentiam tunc oſtenderit. Cumque morte obita ſolueretur, rurſus ad diuinitatem rediiſſe affirmat, Deumque eſſe qualis videlicet prius fuerit quam in carneum corpus hominemque deſcenderet. Vſque adeo igitur barbari hominis Theologiam ſuſpexit, homo Platonis aliorumque Philoſophorum eloquentiæ innutritus, vt verbum confeſſus fuerit eſſe in principio, ac Deum eſſe, omnia denique effeciſſe, omnibuſque vitæ cauſam diſpenſatoremque eſſe. Publicę vero ſalutis cauſa, maieſtatem quidem diuinitatis carne occuluiſſe. At hic ſic quidem, non in parua & craſſa illa corporis nebula detexiſſe ingenuam nobilitatem. Nam cum & Euangeliſta dixiſſet, *Et verbum caro factum eſt*, diuinæque naturę vim immutabilem oſtendiſſet, tum inquit, *& habitauit in nobis*, ac demq; nos edocuit ita humanam carnem induiſſe, vt tamen inuiolabilem incorruptumque emiſerit diuinitatis ſplendorem. *Vidimus enim*, inquit, *gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis.* Ille ſiquidem carneus amictus, diuinitatis eius radius nequaquam languidiores effecit, ſed vel hoc ipſo circundatus manifeſtabat quis eſſet, & à quo tanquam radius emicaret. Quod ſi aduerſarii veritatis vſque adeo veritatem admirantur, vt exiguis inde compilatis particulis libros ſuos cultiores efficiant, neque parua illa ramenta quanquam multæ falſitati admixta ſint, ſplendorem ſuum decuſque hebeſcunt, ſed vniones in fimo ac ſtercore valde effulgent, ac ſicut in Euangelio edocemur, *Lux in tenebris lucet neque à tenebris occultatur*, facile hinc licet cognoſcere, quantopere adamandæ quamque admirandæ ſint omnibus ſacræ literæ, cum omnis ſint erroris ac falſitatis expertes, multum ſiquidem intereſt, vtrum vnio ſtatuatur in cœno, an poſitus in corona reſplendeat. Ipſæ profecto digitorum particulæ, ſi abiungantur à ſeipſis ac diſpeſcantur, non eandem pulchritudinem commoditatemque præ ſe ferunt, quam ſibi coniūctas & compactas habere cernimus. Sincera igitur ac impermiſta, veritatis pulchritudo ſpectanda eſt, etenim ſi aduerſis admiſta coloribus, emicat tamen atq; effulget, multo ſcilicet manifeſtius effulgebit ſi ab noxiis abducatur. Hoc autem multo clarius ille cognoſcet, qui Græcorum atque infidelium fabulas Apoſtolicæ ac Propheticæ doctrinæ conferens, propoſita comparatione quid inter ſe differant ſpeculetur. Sanchoniathon itaque Berytius, Phœnicum Theologiam conſcripſit. Philon vero non Hebræus homo, ſed Byblius, eam in Græcum idioma tranſtulit. Sanchoniathona autem Porphyrius valde admiratur ac laudat. Manethus præterea, & Iſidis & Oſiridis & Apidis & Serapidis aliorumque deum … Aegyptiorum fabuloſa geſta conſcripſit. Mundi gen… m Siculus Diodorus. Quid enim narrem Aſcræi poetæ Theogoniam, cum ne adoleſcentulis quidem ea ignota ſit? Orpheus homo Thracius ab Odryſa, Græcis tradidit Aegyptiorum myſteria. Cadmus autem, Phœnicum. Cornutus philoſophus, infidelium Græcorũ Theologiam compoſuit. Plutarchus vero atque Aetius, multorum opiniones philoſophorum collegerunt, quem ſibi laborem Porphyrius quoque deſumpſit, ita ſane diligenter vt ſingulis opinionibus ſingulorum quoque philoſophorum vitam moreſque adiungeret. Hæc omnibus, quæſo, amici homines, noſtra … ſcriptorum monumenta conferte, atque ita perdiſcite non ſolum quod Homerus ait, quanto cœlum à terra interuallo diſiungitur, ea inter ſe diſtare, ſed quãto loc⁹ ille qui dicitur tartarus, à cœlo ſemotus eſt. Ego ſane fabularũ vobis nunc apponere aceruum nolo, ne quis me verboſum hominem nugacemque appellet. Nonnullas tamen, eaſque perpaucas in ea diſputatione commemorabo, quæ poſt hanc protinus à me, Deo permittente, ſcribetur, vt eorum quos fabulę deos vocant, non modo incredibilem falſitatem, ſed ſtultitiam quoque … obſcœnitatem, oſtendam. ſi cui vero cupido inſit … eiuſmodi ex propoſita comparatione diſcernere, copioſam eam inueniet in Euſebii Palæſtini libris, quos ille Præparationis Euangelicæ titulo inſigniuit. Ego nunc tamen paucis hoc dixerim, Aegyptios quidem homines ac Phœnicas, ipſoſque præterea Græcos philoſophos ac poetas, aut quæ videmus elementa deos eſſe opinatos, aut humano generi beneficos viros, quique cæteris mortalibus rerum copia viribus, virtutibuſq; ſe præſtarent, deorum nomine honeſtaſſe templaque etiam mortuis extruxiſſe. Nos autem nihil eorum quæ oculis cerni poſſunt Deum eſſe aſſerimus. Illis item hominibus qui virtute aliqua clariores fuerint, debitos optimis viris honores præmiaque deferimus. Solum vero adoramus vniuerſorum Deum ac patrem, nec minus & illius Verbum, ac ſanctiſſimum Spiritum, eundem vero, & filium vnigenitum & verbum, & lucem & veritatem, vitamque vocamus, ſanctum inſuper ſpiritum, Dominum dicimus & viuificantem. Tria hæc, vnum eſſe ſubſtantia & diuinitate credentes, plurimorum quoque aliorum vſu nominum diuinam laudamus naturam, eamq; non ab iis ſolum rebus quæ illi inſunt, ſed ab iis etiam quibus caret, eillam pareſt, nominamus. Nam eo quod à ſuperiore nullo principio deducatur, *imprincipiam dicimus, item incorruptibilem, immortalem, infinitam, impaſſibilem, inuiſibilem, *inſpecta m, infigurabilem, incircumſcriptam, incomprehenſibilem atque inacceſſam vocamus, nomenclaturas huiuſmodi ab rebus imponentes quibus diuina caret natura. Quia enim videri nõ poteſt, inuiſibilis appellatur ac inſpectabilis, vt qui etiam animi phantaſiam tranſcendat. Inacceſſus vero alter Deus atque infinitus, qui neque finem habet neque principium. Idem, quod ſit omni corruptione atque interitu longe potior, incorruptibilis vocatur & immortalis. Alia autem hoc genus nomina, ea nobis ſignificant, quibus diuina caret natura. Sed enim cum bonum, iuſtum, lucem, vitam, opificem, vniuerſorum præfectum gubernatoremque vocamus, & quæ ſunt generis eiuſdẽ nomina Deo tribuimus, ea ſignificamus quæ habere Deum pateſt, quibuſque mundi machinam creaturaſque gubernat, multaq; humano generi bona diſtribuit. Pari modo & filius nuncupatur, vt qui ex Deo patre ſit genitus. Vocatur & Verbum, vt qui ſine tempore ac paſſione prouenerit, nihilque gignentis violauerit, diuiſerit, aut abruperit. Amplius vero & ſplendor gloriæ nuncupatur, vt qui genitori ſit coæternus. Nulla vos autem, quæſo, hinc perturbatio ſubeat, quod dici audiuis, Verbum & ex patre gigni & cum patre eſſe, quæ ſunt enim apud Platonem inſulſiſſima, æquis animis auribuſque accipitis. Ille enim & Deum materiæ authorem, & tamen Deo coæternam materiam eſſe affirmat. Idemq; Ideas, ex Deo & cum Deo conſtituit. Vos autem, Verbũ Dei ſanctumque ſpiritum neque ex Deo prodire, neque eſſe cum Deo creditis. Si enim materiam quæ alterius eſt naturæ quam Deus, generiſq; alterius, ac, vt ita dixerim, alienigena & extraria, & ex Deo & cum Deo eſſe vult Plato, multo magis rationi conſentaneus, multoque verior ſermo noſter putandus eſt. Neque enim filium alterius naturæ, neque ſanctum ſpiritum, eſſe dicimus, ſed vnam trinitatis ſubſtantiam prædicamus. Si quis autem veſtrum ſcire deſiderat, quonam ſubſtantiæ modo ſit filius ac ſanctus ſpiritus, æquum ſane eſt, vt is prior quærenti mihi reſpondeat, quem eſſendi modum habere

poſſit

A poſſit quod non eſt genitum. Quo pacto inquam eſt, quod nullam habet vnde ſit, cauſam? Hæc enim quæſtio prorſus eſt dubia, ſolaque fidei puritate ac ſinceritate capienda: fieri enim ac gigni præcedente cauſa, quippiam eorum quæ gigni ac creari poſſunt, humana ratio facile admittit: eſſe vero aliquid quod nō emanet a cauſa, nulla ratio aſſentitur, niſi forte interueniens fidei ac ſponſio intercedat. Quod ſi eſſe aliquid credendum eſt, nec vllo modo genitum nec à cauſa profectum, nec ab vllo pendens ſuperiore principio, credendum vtique erit ab hoc ipſo quod Intellectus ſit, genitum eſſe verbum, ſanctumque proceſſiſſe ſpiritum. Fuiſſe autem ex antiquis nonnullos, qui Deum eſſe genitum negent, audiet qui velit ex Timæo Locrenſi, ita enim inquit: μία ἀρχὰ πάντων ἐστὶν ἀγέννητος, &c. hoc eſt. Vnum omnium eſt principium, quod non eſt genitum, ſi id enim genitum ſit, non vtique erit principium. Sed principium potius illud erit, vnde id ſit exortum, quod vocabamus principium. Parmenides vero Eleates mundum quoq; carere ait generatione, inquit enim, μοῦνον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀγένητον. hoc eſt: Solum, ſoligenum, intrepidum manet, ingeneratum. Plutarchus etiam Chæroneus, in eo libro quem ſcripſit περὶ τοῦ Εἶ τοῦ ἐν Δελφοῖς, B hoc eſt De es in Delphis ſcripto, ſic ait: τί οὖν ὄντως ὄν; τὸ ἀΐδιον καὶ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον &c. hoc eſt: Quid eſt igitur illud quod eſt æternum, incorruptum, ingeneratum, cui nullum tempus adfert mutationem? Si itaque eſſe aliquid affirmamus ingeneratum, nullaque profectum a cauſa, idque Parmenidæ quidem ſententia mundum eſſe, Platonis autem Timæique Locrenſis ac Plutarchi, noſtraque adeo ipſorum ſententia dicimus, Deum eſſe opificem rerum omnium, iam multo credibilius loquetur quiſquis aſſerat ex eo qui ſit ingeneratus emanare verbum, ac ſanctum ſpiritum. Verbum quidem, vt genitum ab intellectu: ſpiritum vero, vt procedentem, ipſi enim verbo ſpiritus comprogreditur non tamen vt verbo cōgenitum, ſed qui ſimul cum verbo ſit, conſectaq; ſit verbi atque procedat. Neque vero ſpiritum ſanctum, ſpiramen eſſe aliquod oris dicimus. Deus enim, nec compoſitionem patitur, nec figuram. Neque Verbum intelligimus, quale noſtrum eſt quod loquentibus nobis per C aerem diffunditur, ſed verbum quod ineſt ſubſtantialiter, ac ſpiritum qui ad hypoſtaſim pertinet. Quæ duo & in patre conſiderantur, & ſeorſum per ſeipſa ſigillatimq; creduntur, quæque & coniuncta ſunt & diſcreta. Vnita quidem, eo quod eiuſdem naturæ ſint, proprietate vero differentia, ſigillatim ſeorſumque intellecta. Hæc autem ipſa nequaquam exacte quiſquam percipiet, niſi in ſacrarum literarum ſtudiis verſatus fuerit, ac inde ſcientiæ huius lumen diuina collatum gratia acceperit. Le- E genda itaque ſunt non ea ſolum quæ nos ſancti Apoſtoli docuerunt, ſed ipſorum quoq; Prophetarum oracula, ita enim qui & veteris & nouæ Theologiæ concordiam viderit, admirabitur veritatem, fugietque Diagoræ quidem Milesij Cyrenæique Theodori, ac Euemeri Tegeatæ profanam indeitatem, hos enim Plutarchus ait opinatos nullum omnino Deum eſſe. Stoicorum vero de Deo fugiet indignam Deo opinionem, hi namque affirmarunt Deum corpore eſſe præditum. Stomachabitur etiam Protagoræ dubios illos de Deo infideleſque ſermones, illius enim & huiuſmodi verba circumferuntur. περὶ μὲν θεῶν οὐκ οἶδα οὔθ' ὡς εἰσὶν &c. hoc eſt. De diis quidem neſcio ſane vtrum ſint, aut quo pacto non ſint, neque quali idea ſint, prorſus ſcio. Effugiet inſuper & aliorum fabulatorum errorem, ipſius inquam Platonis, Platonique ſimilium. Quæ enim illi è diuinis ſumpſerunt ſcripturis, deprehendet atque admirabitur, quæ vero falſa & mendacia bonis rebus admiſcuerunt, abradet ille, ac veluti fimum ſtercusque reiiciet ab animæ ſuæ ſedibus. Furtorum denique latibulis deprehenſis, Pytha- F goricì Numenij verbis fidem habebit. ſic enim ille inquit: τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικίζων. hoc eſt: Quid enim eſt aliud Plato, quam Atticus quidam Moſes. His autem verbis apertiſſime oſtendit Numenius, quæcunque pie dixerit Plato, è Theologia Moſeos ſurrepta eſſe. Vtinam tempus ſit amici homines, veritatis radices altius perſcrutati. Sicut enim qui auro commixtam terrā, argentive tamue effodiunt, ſimul atq; in minuta quędam ramenta inciderint, eiuſmodi veſtigia conſectantes, v-bertiores rimantur venas neque prius ab effodiendo deſiſtunt, quam multam auri vim copiamq; inuenerint, ex qua tamen alia ſparſim diffluxa fuerant, ita & vos decet Anaxagoræ, Pythagoræ, Platonis inſuper ac Numenii, Plutarchique ac Plotini, cæterorumque philoſophorum auditis ſermonibus, fontem perquirere, e quo illi paucis admodum ſacris vndis acceptis, libros ſuos cultiores reddiderunt. Deniq; illorum poſthabita proprietate, ſapientiæ abyſſum haurire vos decet, vt vnde quid ut opifex, quidue opus, exactiſſime doceamini. quæ demum ſit dignitas creaturarum quæ oculis videri non poſſunt, quæq; ſit earum commoditas quæ videntur, hoc enim perdocti Deum in magnam deorum turbam minime G diuidetis, ſed Deum adorabitis qui ſemper eſt vereque exiſtit, quique ex ſola ſibi inſita bonitate cunctis rebus quæ ſunt, ipſum dedit eſſe quo ſunt. Ex quo fiet, vt qui nunc Dei hoſtes inimicique eſtis, in domeſticos Dei atque amiciſſimos tranſeatis, multaque vtpute familiares fieri fiducia, qui nunc ducibus aliis indigetis, ipſi quam plurimos aberrantes in veritatis ſemitam perducatis.

FINIS SECVNDI SERMONIS.

D
BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS SERMO TERTIVS B
DE ANGELIS, DEQVE DIIS AC DÆMONIBVS MALIS.

ITA vſu venit vt ea mirari corpora atque efferre laudibus ſuleamus, quæ ſunt membris integra, non caſſa, non mutila quæque naturæ beneficio cunctorum pulchritudinem ſemel ſortita, eam perpetuo ſaluam abſolutamque tueantur. Quibus autem corporibus vel deeſt aliquid vel ſuperfluit, ea vulgo mōſtroſa dicere conſueuimus. Pari quoque modo & defectum principatus & multitudinem, vt rem maxime noxiam accuſamus. Monarchiam vero, hoc eſt, vnius principis poteſtatem, veluti rem optimam, laudamus. Eo ſit, vt Homericam illam ſententiam magnis laudibus efferamus, quæ huiuſmodi legem nobis inſtituit.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς. hoc eſt.
Haud bona res multi domini, rex vnicus eſto,
Et dominus.

Hæc autem vobis nunc iq cauſam tanquam inanes nugas effu-

A gaſcſſurio, ſed qui ab humanis rebus [illegible] vobis de-
monſtrare contendam dignumque cenſeam diuinis in
rebus huiuſmodi comparationis terminum à vobis ſer-
uari. Ita vt ſani quidem vobis atque integri appellentur,
qui veram ſectantur Theologiam, quam videlicet & ab
initio natura hominibus tradidit, & diuina ſubinde elo-
quia confirmarunt. Man[ci] vero ac debiles habeantur,
non ii ſolum qui nullos eſſe opinantur deos, ſed ii quo-
que qui in multa numina Deum vnum partiti ſunt, qui-
que rerum omnium conditori parem creaturam ſtatue-
runt. Haud itaque ſoli Athei, hoc eſt, Deum negantes,
habendi ſunt Diagoras Mileſius, Cyrenæus Theodorus,
Euemeruſque Tegeates, & quicunque hos conſectati
ſunt, Plutarcho teſte Deum eſſe penitus abnegantes, ſed
Homerus præterea & Heſiodus, Philoſophorumq; col-
legia, nam & hi multos deorum ordines fabulantur.
Quoſdam autem illorum, ceu peſſima quædam manci-
pia, humanarum perturbationum ſeruos eſſe teſtati
ſunt. Neque vero etiam defuerunt, qui turpiſſima flagi-
tia, quæque vel ipſi accuſant, & à quibus ſuos abſtinere
adoleſcentes magnopere adhortantur, deos nuncupa-
B rent, ac tanquam diis cultum venerationemque exhibe-
rent. Atque vt teſtis eſt Siculus Diodorus, omnium mor-
talium primi Ægyptii Solem Lunamque, deorum nomi-
ne appellantes, Solem quidem Oſirin, Lunam vero Iſin
eſſe dixerunt, Phœnices item cum hæc ab Ægyptiis ac-
cepiſſent illorum exemplo deos ſibi plurimos effece-
runt. Plato etiam in Cratylo, affirmat Græcos primos
hoc errore, de iis videlicet qui iſto ſolo dii nominentur, im-
butos fuiſſe, ita vero inquit [illegible]
&c. hoc eſt, Videntur mihi Græcorum primi,
hos ſolos eſſe deos cenſuiſſe, quos hodie barbarorum
permulti, Solem ipſum videlicet, Lunam, Terram, Stel-
las, & Cœlum, quæ cum viderent curſu quodam quaſi
euntia ab hac ipſa currendi natura θεοὺς quaſi θέοντας, hoc
eſt, currentes, nominarunt. Ipſe quidem ſapientiſſimus
omnium rerum opifex, cum ſit vndecunque ditiſſimus,
nec vllis quæ videntur, quæque videri non poſſunt re-
bus indigeat, Cœlum tamen ac Terram, Solem, Lunam,
cæteraque omnia quæ ſentiuntur, quæque conſpicua
ſunt, ad vſus hominum commoditatemque creauit, im-
C mo autem liberalitate ac magnificentia, amplius homi-
ni quam pro neceſſariis rebus contulit. Perque huiuſ-
modi creaturas, præbet humano generi facultatem bo-
nis omnibus iucundiſſime perfruendi. Sol enim ab or-
tu ſeſe attollens, diemque efficiens, excitare homines vi-
detur ad diuerſa munia obeunda. Luna vero vbi iam lu-
minare maius abſceſſit, nocturnas ipſa tenebras mode-
ratur. Atque ita fit, vt neque eos qui requieſcere labo-
ribus volunt, contriſtet nimiæ lucis copia, neque illis
rurſus qui aut facere iter cupiunt, aut aliud quicquam a-
gere, nouo [illegible] facem lunæ iuſſit [illegible]. [illegible] vero lu-
na iam deficit, idem præſtare [illegible] ſtellæ [illegible] untur.
Ipſe igitur mundi opifex, vt dudum dixi, hominibus
prouidenti[illegible] conſuluit. Homines autem qui mu-
neribus iis quæ ma[illegible] conſequuti erant, quaſi ducibus
quibuſdam ad Dei contemplationem vti debebant,
rerumque [illegible] authorem [illegible] dando efferre, ipſum
quidem inhonoratum illaudatumque reliquerunt, co-
D luerunt autem naturam, vel vt Apoſtoli Pauli verbis v-
Rom. 1. tar, *ſeruierunt creaturæ magis quam creatori*, munerumque il-
lorum magnitudo [illegible] pulchritudo, occaſionem il-
lis ad ingrati animi vitium præbuit, datorem namque
illorum munerum ignorarunt, ipſis autem muneribus
honores Deo debitos, perſoluerunt. Atqui hunc homi-
num [illegible] morem [illegible] Deus multo ante perſen-
tiens, nonnullos defectus elementis adiunxit, vt illorum
quidem ſpecies ac magnitudo intuentes homines, ad o-
pificem demirandum attolleret, ipſæque viciſſim labes
* [illegible] ac *patientiæ homines cohiberent, quo minus ea tan-
quam deos adoranda cenſerent. In promptu enim vide-
re eſt lucidiſſimum Solis ac Lunæ corpus exiguæ præten-
tis nubis obduci, caligineque ac nebula obtundi illorum
radios & hebeſcere. Nonnunquam vero accidit, vt in
meridiani temporis articulo, nec obiectis nubibus,

E nec vlla offuſa caligine, Sol luce ſua caſſus appareat,
idemque infortunium tempore nocturno Lunam affi-
ciat. Quæ ſane ipſa non abſque ſapientiſſimi Dei conſi-
lio euenire putanda ſunt, etenim cum moderatus ille
tepor qui à ſole diffunditur, aptus ſit alendis corpo-
ribus, plantaruſque ac ſeminibus valde commodus,
dum iis quidem auctum nutrimentumque ſubminiſtrat, fru-
ctus vero ipſos ad maturitatem opportunam perducit,
Deus tamen vt ab eodem ſole vehementiores radii non-
nunquam intenderentur inſtituit, qui [illegible] hominum
ipſorum & cæterarum animantium corporibus perniciosi
F eſſent, fœtuſque corrumperent à ſeminibus arbori-
buſque profectos, nullamque aliam ob rem ita iuſſi-
tum, niſi ne ſolem vitæ cauſam eſſe authoremque opi-
nemur, ſed miniſtrum eſſe atque organum diuinæ vo-
luntatis credamus. Aerem porro ipſum, tuendæ no-
bis vitæ quaſi ſocium quendam adiutoremque inſti-
tuit, huius enim reciproca ſpiratione non ſolum ho-
mines, ſed brutæ quoque animantes vitam tolerare cernun-
tur, eiuſque illapſu refrigerare inſitum calorem, le-
nioremque efficere, nihilo tamen ſecius & peſtilen-
tes morbi ab aere inuehuntur, contractaque [illegible] in-
temperie, corpora diſtabeſcunt, ne & hunc Deum eſſe
opinemur, ſed cum illum videamus crebris affici qua-
litatibus immutarique poſſe, ab eius adoratione ab-
horreamus. Pari quoque modo & terram datricem
vitæ diuitiarumque omnium, parentem inſuper ac
nutricem, communeque animantibus ſolum Deus
decreuit, ſed tamen ne harum rerum ſpectaculo ita de-
cipiamur, vt eam velut bonorum primam datricem in
deorum numerum reponamus, multas huic quoque
variaſque rerum infirmitates adiunxit. Ex nimio ſi-
quidem calore ac frigore iniuriam patitur, ac longe
plus quam ſit [illegible] imbre diluta, [illegible] atque diſ-
ſoluitur, ita vt ſeminibus ac plantatis vitium afferat.
Ruſſumque ſi nubes tempeſtiuam pluuiam non effun-
dant, areſcit ea prorſus, & ad ſterilitatem perducitur.
Sæpe etiam accidit, vt pluuia tempore non ſuo lapſa,
corruptionem vitiumque adducat, vnde pernicioſas
G hominibus animantes progigni neceſſe eſt. Hanc ita-
que terræ infirmitatem conſpicantes, qui ſunt ſanæ
mentis, tanquam Deum colere iam recuſant, perque
illam potius, perque enaſcentia germina ad contem-
plandum terræ germinumque factorem, tanquam per
quædam media perducuntur. Sapienter igitur quidam
noſtrorum atque argute inquit, è creaturarum magni-
tudine ac ſpecie, proportione quadam, generationis
authorem ſpectari. Neque enim qualia ſunt opera, talis
continuo ipſe eſt opifex, nec quanta hæc ſunt, tantus
& ille eſt. Videri enim hæc poſſunt, contrectari manibus
ac ſentiri, nonnulloſque defectus atque infirmitates ad-
iunctas habent. Ille autem nec tangi, nec videri poteſt,
nec quicquam pati, neque corrumpi, neque (quod ab
eo facta opera patiuntur) vllam ſubit circumſcriptio-
nem. Valde igitur appoſite, proportione quadam ſu-
perioribus verbis illis additum eſt. Etenim cum cœli
conuexa, terræ latitudinem, marium tractus, ſplendo-
rem ſolis, lunæque nitorem, cæteraque huiuſmodi con-
H tuemur quæ oculis cerni poſſunt, nequaquam iis re-
bus factorem vtique parem facimus, ſed infinita qua-
dam mole ac pulchritudine potiorem illum ſuis ope-
ribus eſſe aſſerimus, vt merito ſapiens ille vir dixerit,
ex magnitudine ac ſpecie creatarum rerum, genera-
tionis authorem ſpectari. Quam ſane ſententiam,
Paulus Apoſtolus ita confirmat: τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ
κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, &c. In- Rom. 1.
*uiſibilia enim ipſius, à conſtitutione mundi per ea quæ facta ſunt
intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ipſius potentia & diui-
nitas.* Per ea enim quæ videntur, factorem inuiſibi-
lem cogitamus. Ita & cum arcam ſcamnumque vide-
mus, nequaquam ea fabrum lignarium, ſed fabrilia o-
pera eſſe dicimus. Nauigium quoque affabre com-
pactum cernentes, non illud ſolum miramur atque
ſuſpicimus, ſed illius opificem quamuis abſentem quam
maxime laudamus. Tum ſi mo[illegible] aliud [illegible] illa orna-

mentum

A mentum videmus egregie factum, artifici laude m ſuam
deferimus. Ita & in mundi fabricam oculos intenden-
tes, illius quidem magnitudinem pulchritudinemque
miramur, quæque vberrim ex ea ſeſe fundit rerum vtili-
tatem. Intellectus autem noſter, omiſſis huiuſmodi qua-
litatibus, ad opificem illum procurrit qui hæc omnia ſa-
pienter extruxit. Optime igitur inquit Apoſtolus, *Invi-
ſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta
conſpiciuntur, ſempiterna quoque illius potentia & diuinitas.*
Tum omni prorſus venia indignos eſſe affirmat, qui
mundi quidem creaturam ſpectarunt, neque tamen il-
lius creatorem ſunt admirati, ſed ipſi creaturæ honorem
Deo debitum, tribuerunt. Hinc merito Apoſtolus idem
ita proſequitur. εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, &c.
Vt ſint, inquit, *inexcuſabiles, quia cum cognouiſſent Deum, non
tanquam Deum glorificauerunt, neque illi gratias egerunt, ſed eua-
nuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ.*
Effuſus vero in illorum accuſationem, etiam opinionem
eorum in medium attulit. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράν-
θησαν. hoc eſt. *Dicentes enim ſe ſapientes eſſe, ſtulti effecti*
B *ſunt.* Explicat autem quo genere amentiæ inſanierint.
inquit enim. ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκό-
νος φθαρτοῦ ἀνθρώπου. hoc eſt: *Immutauerunt gloriam incorru-
ptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis.* Qui-
que Deum incorruptibilem nominabant, imaginem ſi-
bi incorruptibilium corporum extruxerunt. Neque
vero cum immortalis animæ ideam tenerent, diuinos ho-
nores animæ tribuerunt, ſua inne ad impietatem la is
hæc illis fuit inſania, quod humana corpora, non ani-
mas, adorabant. ſed, vt idem inquit Apoſtolus, *& volu-
crum & quadrupedum & ſerpentum ſimulachra ſibi componentes,*
hæc etiam deos eſſe dicebant. qui que vtpote venenata
& perniteroſa, interitum viris afferre ſolent horum ta-
men imagines ſeruatores deos nuncuparunt. Verum e-
nimvero ad ea regrediamur, quæ nobis ad hæc dicenda
originem præbuerunt, Ægyptios videlicet Phœnicas,
Græcoſque, Solem, Lunam, Tellurem, Stellas præterea
ipſaque elementa inter primos ſuos deos repoſuiſſe, hoc
etiam & Plato & Siculus Diodorus & Cheroneus Plu-
tarchus tradiderunt. Subſequutis vero temporibus eos
C quoque qui humanum genus beneficio aliquo affeciſ-
ſent, aut qui fortiter in bello pugnaſſent, qui ue terræ co-
lendæ rationem aliquam inueniſſent, inſirmiue corpo-
ribus ſalubrem attuliſſent curationem, hos delubris
extructis in deorum numerum retulerunt. Hinc & ipſe
Sanchoniaton, Saturnum fuiſſe hominem Rheam mu-
lierem Saturni coniugem tradit, qui parentes Iouem &
Iunonem filios procrearint. Subinde vero cum benefi-
cia quædam priores ipſi hominibus contuliſſent, vita
demum perfunctos dignos à Phœnicibus eſſe habitos,
qui diuinis honoribus culti, etiam dii vocarentur, qui-
que & aris & ſacrificiis, & annuo epulo colerentur. Græ-
ci quoque Herculem ſibi Deum fecerunt, vt generoſum
fortemque hominem. Neque minus & Aeſculapium,
quod artis Medicæ auctor ſaluberrimus extitiſſet, caſ-
ſum vita, deum eſſe dixerunt. Eadem cauſa & Ægyptii
adducti ſunt, vt Apin diuina appellatione dignarentur.
Et tamen Herculem Græci teſtantur, ſtructis ab vxore
Deianira inſidiis, ipſum ſibi lethale incendium intuliſſe,
D eoque pacto vita exceſſiſſe. Aeſculapium vero aiunt fuiſ-
ſe hominem qui Medicæ artis præſidio, multos ſane
mortales quam plurimis ægritudinibus liberarit, tum
fulmine ab Ioue incuſſo extinctum eſſe. Hæc autem præ-
ter multa alia Siculus Diodorus in quarto bibliothecæ
libro conſcripſit. At nihilo ſecius quanquam Græci
hæc probe ſciant, & Herculem & Aeſculapium, deos ap-
pellant. Cumque his Tyndarei filios Caſtorem & Pol-
lucem, quos vocant Dioſcuros, hoc eſt, Iouis filios, haud
ita ſane antiquus, ſed qui cum Argonautis Colchos ad-
nauigarunt. Hi enim cum Hercule, Orpheoque cum illo,
qui cithara vtebatur, piſceſque fidibus ſuis permulcens
ſoni harmonia pellectos ſequi nauem cogebat, Argo-
nautarum numerum impleuerunt, fuiſſe autem illos ge-
neratione vna Troicis temporibus vetuſtiores, ſuperio-
re diſputatione oſtendimus. Bacchum vero, quod au-

E thor ſerendæ vitis extiterit vuaque compreſſa vini vſum
oſtenderit, in cæterorum deum ordinem tranſcripſerũt.
At ipſam Venerem, nullius quidem beneficii authorem,
ſed intemperantiæ magiſtram (proſtituti ſiquidem cor-
poris meretricem fuiſſe aiunt, ac Cinyram deperiiſſe) de-
am tamen ſtultiſſimi appellarunt. Neque id ſane admi-
randum cuiquam [illegible]. Nam qui ne venenata quidem repti-
lia non diuina appellatione dignati ſunt, ægre ipſas mu-
lieres hoc caſſas honore voluiſſent. Quin & ipſum Ga-
nymedem apud Poetarum fabulas raptum dii perhi-
bentur, qui Ioui pocula miniſtraret. Neque minus &
Helenam, poſtquam plurima eademque vulgatiſſima
adulteria ſeiungentes ab larete Menelai, in cœlum, ſicut
inquit Euripides, tranſtulerunt. Itaque non ſolum qui bo-
ni aliquid humano generi attulerunt, ſed iniquiſſimos
etiam tum viros tum mulieres, Græci deos fecerunt. Hiis
autem ritus cum Romani à Græcis perdidiciſſent, ſuos
Imperatores vita perfunctos, diuinitate dignos habue-
runt. Neque ſolum eos Imperatores qui legitime re-
gnantes, iuſtitiam coluerunt, ſed qui per tyrannidem
iniuſtitiam, præterque fas imperium gubernarunt. Ne-
ronem enim, qui ad omnem ſpeciem laſciuiæ iniquita-
tiſque abunde progreſſus eſt, Domitianum præterea, &
Commodum, ſæuiſſimoſque alios & ſceleſtiſſimos ho-
mines, deorum ſuorum catalogo adiunxerunt, ſecun-
damque h[illegible] deificationis homines excogi-
tarunt. Tertiam [illegible] commenti ſunt, qui fidem Poe-
tarum fabulis habuerunt, quibus tamen & Plato in Ti-
mæo credi adhortatur, inquit enim Plato: περὶ δὲ τῶν ἄλ-
λων [illegible] &c. hoc eſt: De aliis dæmonibus vel [illegible] ſcire
ipſorum genus, vires noſtras excedit. Credenda vero
quæ nobis veteres tradiderunt, à diis, vt ipſi de ſe in-
quiunt, oriundi, maiorumque ac patrum ſuorum ap-
prime conſcii. Non itaque fieri poteſt, vt fides deorum
filiis ac nepotibus non habeatur, tametſi nec ſignis,
nec demonſtrationibus neceſſariis vtantur ad faciendam
fidem. Oportet autem lege quadam adactos, ea cre-
dere quæ tanquam ſibi propria & domeſtica ſe dicere pro-
G fitentur. Subinde vero & Heſiodum Plato adducit,
Chaos, Oceanum, Tethyn, Cœlum, Terram, Cœlique
ac Terræ filios, Saturnum, Rheam, Iapetum aliosque
nonnullos. nec minus & eos qui ex Saturno & Rhea ge-
niti memorantur Iouem, Iunonem, Neptunum, Di-
tem. Neque talem acumen impulit Philoſophum, ad-
hortatur nos vt his fidem habeamus qui talia fabulantur,
quique Iouem diuinos deos eoſdemque parricidas & fili-
orum ſectatores nobis proponunt. Saturnus enim, Cœ-
li patris pudenda execuit, quotque ipſe filios ex ſe gigne-
ret natos protinus deuorabat. Iupiter quoque cum Satur-
num [illegible] expulſiſſet Tartaro is addidiſſet tyran-
nidi ſeſe, & quidem ſceleſtiſſimum, præbuit. Neque e-
nim tantum ſororem, ſed matrem quoque ac filias ſibi
vxores adiunxit, præterque has ipſas & innumeras pro-
pe fœminas deaſque ſtupri commercio vitiauit, quæ ſa-
ne flagitia cum Plato minime ignoraret, hortatus eſt ta-
men vt ſolius patriæ legis cauſa Poetis fidem habeamus,
tametſi neque vllis ſignis, neque demonſtrationibus, ad
H probationem vtantur. Ex quo plane conſtat, Athenien-
ſis populi metu adductum, populari errore implicitum
permanſiſſe. Quod ſi ſe quis dubitet verum eſſe, ipſemet
Plato ſuis in Republica ita teſtatur. πρῶτον μέν, ἦν δ' ἐγώ,
τὸ μέγιστον [illegible] εἰπών, &c.
hoc eſt: Primum, inquam ego, qui maximum maximiſ-
que de rebus mendacium eſt loquutus, procul à veritate
mentitus eſt. Cœlum [illegible] ea perpetraſſe quæ poe-
ta ait Heſiodus, eundemque à Saturno affectum
ſupplicio fuiſſe. Sed neque ſi maxime vera ſint, quæ
Saturnus feciſſe dicitur, quæque a filio Ioue perpeſ-
ſus, temere tamen ea ſtultis hominibus iuuenibuſque nar-
randa, ſed reticenda ſunt ea potius, aut ſi qua inſtet e-
nuntiandi neceſſitas, danda eſt opera vt occultis atque
obſcurioribus verbis ea profecti audiant. Pauluque
mox ita ſubſequitur [illegible]

&c. hoc

A &c. hoc eſt: Etenim, ait ille, difficiles o Adimante, ſunt hi ſermones, neque in ciuitate noſtra dicendi. Neque enim audiente iuuene dicendum puto, quod qui maxime ſit iniuſtus, nihil noui admirandique aduertat, neque qui malum atque iniquum patrem modis omnibus puniat. Quandoquidem ea faciat, quæ primi ac maximi deorum feciſſe narrantur. Inquam vero ego, neququam ea mihi videri prorſus idonea, quę adoleſcenti, qua ue cuiquam alii referantur, quod videlicet dii deos bello inſidiiſque laceſſant, (neque enim vera, neque vtilia ceoſenda ſunt) ſi putandum eſt eos qui nobis cuſtodes futuri ſunt ciuitatis, fœdum hoc facinus admittere, vt facile in mutuas ſimultates inimicitiaſq; ferantur. Maxime vero abeſt, vt fabuloſæ deorum pugnæ gigantumque dicendæ ſint iuuenibus, aut componendæ, aliæque genus omne inſidię quas dii heroeſque aduerſus conſanguineos ac neceſſarios ſuos ſtruxerunt. Subinde autē cum Plato idem lata lege ſanxiſſet, quænam iuuenibus
B proponendæ eſſent diſciplinæ, ita ſubiunxit: [illegible] &c. hoc eſt: Iunonem vero à filio colligatam fuiſſe, Vulcanumq; proiectum à patre, vt matri quam Vulcanus verberauerat, auxilium ferret, deorum præterea pugnas quæ ab Homero finguntur, neque [illegible] allegorico, neque abſque allegoria, in ciuitatem admitti decet. Puto autem ego hæc quæ modo attuli, Platonis [illegible] vel ab iis etiam qui literarum prorſus ignari ſunt, [illegible] cognoſci quam ſint penitus illis contraria, qu[illegible] Plato in Timæo conſcripſit. Ibi enim præcepit [illegible] vlla diſceptatione & controuerſia poetis credendum eſſe, quanquam nec ſignis nec demonſtrationibus neceſſariis id facienda m fidem vterentur. Hoc autem loco impudenter eos accuſat, vt qui falſa figmenta & probroſa quædam commenti ſint. Hinc & deorum nomina alleg[illegible] honeſtat, turpitudinemque illorum ita obtegere ac velare [illegible] natur. Huiuſmodi autem rationum liber qui [illegible] inſcribitur, eſt pleniſſimus. In eo ſiquidem Dialogo, Cronon, h. eſt, Saturnū quaſi Saturnū mētis atq; intellectus.
C Coronon vocat, modo & Chronon, id eſt, tēpus, ab eo q eſt, [illegible] rheo, quaſi rhoon, id eſt, fluentem, appellat. Fluxam quoque naturam Rhean, & aerem [illegible] hoc eſt, heran, appellat, qui enim rectum huius nominis, perpetuo quodam tractu ſæpe ingeminet, vt videlicet dicat [illegible], id eſt, era, era, era, manifeſte aeris nomen ingeminabit, quaſi dicat aer aer aer. Nec minus & humentem naturam Poſidonem, hoc eſt, Neptunum, vocat quaſi [illegible] vel [illegible] h. eſt vel pedes ambulantiū colligantem, ac ne procedāt vlterius cohibentem. Terram vero & Plato & Orpheus & alii nonnulli [illegible], id eſt, Dimitran appellarunt, [illegible] hoc eſt. Matrem altricemque omnium quæ in ea vitam ducunt. At Ægyptii volūt Iſin & [illegible] eſſe ſolem & lunam. [illegible] hoc eſt. Iouem autem ſpiritum eſſe aiunt, qui [illegible], hoc eſt, Per omnia feratur & commeet. [illegible], hoc eſt, Vulcanum autem, eſſe ignem contendunt. Oceanum vero, humidam aqueamque naturam. Quæ rationes rerum, apud Manethum Siculumque Diodorum leguntur.
D Ac terræ quidem principalem vim [illegible], id eſt, Veſtam, nuncuparunt, Rheam vero, petroſam montanamque portionem. At Dimitran, eam quæ campeſtri ſolo ſubiidit. Naturalem porro vim Dionyſon, id eſt, Bacchū, vocarunt. Selenen quoque, hoc eſt, lunam, à ſplendore quod Selas appellant, etiam Artemin nuncuparunt, velut aerotomin, hoc eſt, quæ per aerem pergens, aerem ſecet, quaſi aeriſecam. Huic Apin, bouem ita dictum, Ægyptii nutriunt. Soli vero, hircum, quem vocant Menden. Ita nonnulli Philoſophorum pudore fabularum affecti, Poetarum fabulas in allegoriam verterunt. Rationem vero huiuſmodi fabularum, Romani nunquam accipiendam eſſe cenſuerunt. Cui rei Dionyſius Halicarnaſſeus idoneus teſtis eſt. Ita enim de Romanis loquitur, in libris quos de Romanæ vrbis antiquitate conſcripſit. [illegible], hoc eſt. Neque enim perhibetur apud Romanos Cœlius à ſuis liberis caſtratus, neque Saturnus progenitos à ſe filios de medio tollere metu venturæ ſeditionis, neque item Iupiter, Saturni patris imperium demolitus, eum in carcerem Tartareum coniecisse. Alias
E denique à Græcis inuentas fabularum rationes, cæteraque generis eiuſdem myſteria, teſtis eſt Dionyſius ab Romanis repelli. Atque hunc tertium eſſe modum dicimus, quem Græci diis ſibi faciendis commenti ſunt. Eſt vero & quarta amplius ſpecies, extremæ cuiuſdam inſaniæ, furoriſque pleniſſima. Quam enim patientem animæ vim appellant expertemque rationis, quamque rationis imperio ſubiici adhortantur, hanc illuli gentiles Græci deificant, vimque concupiſcendi Venerem Cupidinemque appellant, Martem vero, ipſam iraſcentiæ vim. Tum ebrietatem, Dionyſium vocant, id eſt Liberum Patrem. Rationem vero, Mineruam. Rurſuſque Vulcanum, pro artibus volunt accipi, quia ignis adminiculo pleræque vtantur. Dolum præterea [illegible] furacemque
F fraudem, vocant H[illegible] ipſum [illegible] Mercurium. Neque illos pudet qui [illegible] dei ſtantu [illegible] giroſoſque homines pœna afficiunt, flagitium tamen ipſum pro deo venerari & colere. Cumque lat[illegible] legibus ignominia afficiant ſcortantes ſimul & ſcorta, nec minus & iugulandos eſſe eos decernant qui adulteri alienos thoros in[illegible]ant, homicidaſque præterea palis inſigant tympanoque diſtendant, cauſas tamen ac ſtirpes tantorum ſcelerum, libidinem videlicet, iracundiam, crapulam, ebrietatem, cœleſtium deorum appellatione dignari, diuinoſque illis honores ritusque perſoluere. Non inquam eos pudet, qui morborum talium cauſa leges omnes inſtituerint, ipſos ſubinde morbos latæ legis præcepto venerari, quique alibi ſuis in ſermonibus virtutem admirando collaudent, hic eam tamen vt ſuper[illegible]uente[illegible] minimamque exigere. Si enim, vt ipſi aiunt, vis [illegible] animæ qua quicquam concupiſcimus Deus eſt, qui [illegible] libidini reluctetur, erit prorſus in Deum impius ac profanus. Pari modo, ſi ebrietas, ſi iracundia in deorum numerum reponuntur, qui hos deos auerſetur, ab iiſque ſe contineat, manifeſtum ſe deorum ſtatuet
G inimicum. Fugienda itaque erit virtus, tanquam ſit deis contraria, adamandaque erit incontinentia, vtpote quæ Deus nuncupetur. Cæterum, hæc ſunt multo poeticis fabulis leuiora magiſque noxia. Græci ergo gentileſque Philoſ[illegible], vt eſt in veteri prouerbio, dum fumum euitare contenderunt, in ipſum, vt videtur, ignem inciderunt. Habet enim hoc periculum mendacii falſitas, vt qui ſoſpes hunc effugerit callem, incidat in alterum multo difficiliorem. Ea igitur eſt apud Græcos quarta ſpecies deos inſtituendi. Antiſthenes quidem Socratis familiaris Diogeniſque præceptor, qui temperantiam dicitur feciſſe quam maximi, iſta de Venere olim dixit: [illegible], hoc eſt: Ego ſi Venerem capere mihi liceat, iaculis ūil moratus tranſfigam, quando hæc no[illegible] honeſtas probaſque mulieres vna corrupit. Idem Antiſthenes Cupidinem,
H naturæ vitium appellabat, cui vitio miſeri homines ſuccumbentes, peſſimam ægritudinem, Deum vocant. Eam ob rem inſanire potius, quam voluptate affici, peroptabat. Græcos autem vel in ipſo allegorico ſenſu diſcordes inter ſe fuiſſe, is plane cognoſcet qui in philoſophorum libros inciderit. Plato enim, aerem Iunonem nuncupat. Plutarchus vero, eandem eſſe vult terram. Latonam autem, lethen aut noctem vocat, in qua hominum mens, lethen quandam, hoc eſt, obliuionem rerum, accipiat. Orpheus autem inquit:

[illegible] hoc eſt:

Terra parens, ipſa alma Ceres bona cuncta miniſtrat.

Græcos autem Philoſophos alternis diſceptationibus euertiſſe quæ olim de Deo loquuti fuerint, Plato in Epinomide hiſce verbis oſtendit: [illegible] &c. hoc eſt: Theologiam itaque atque animalium genituram, cum ſuperiores, quantum mihi videtur, non bene effigiarint, neceſſe eſt vt ipſi reſumentes poſteriore ſermone melius effingamus, ac-

cedentes

A cedentes ad pias ſanctaſque rationes. De iis autem hominibus qui in deos relati fuerunt, Plutarchus in eo libro cui titulus inſcribitur, De oraculorum defectu, ita ſcriptum reliquit. τὰ δὲ γιγαντικὰ καὶ τιτανικὰ [illegible] ᾀδόμενα &c. hoc eſt: Gigantum vero geſta & Titanum, quæ a Græcis canitur, aliaque complura nefanda facinora, Typhoniſque aduerſus Apollinem pugnæ, nec minus & Bacchi exilia, Cererisq; errores, nihil differre videntur ab Oſiridis rebus atq; Typhonis, quas paſſim eſt audire turpiter atque impudenter fabulis inuulgatas. Rurſus vero idem Plutarchus hæc ait: ἐπεὶ καὶ Σολύμους ἀκούω [illegible] τιμᾶν τὸν Κρόνον, &c. hoc eſt: Quandoquidem & Solymos audio Lyciis propinquos, Saturnum maxime venerari. Poſtquam vero is eorum principes, Arſalum videlicet, * Arium, ac Toſobin, de medio ſuſtulit, abiitque fugiens, quocunque demum abierit (hoc enim Lycii ſatis compertum nõ habent) aiunt eis nullam amplius Saturni curam fuiſſe, Arſalum vero ſociosque Arſali duros ac difficiles deos appellare cœpiſſe, quorum in honorem * imprecationes diraſque ſuſcipi tum publico tum priuato etiam ritu inſtituerint. Porphyrius quoque in ea epiſtola quam ſcribit ad Anebonem Ægyptium teſtatus ab Ægyptiis hominem in Anabi villa pro deo coli ſolitum eſſe, cui ſuper aram ignem diuinam facerent, certoque ac opportuno tempore proprium illi epulum conuenienſque afferrent. Neque vero Aegyptiis quartus error ſuffecit, ſed quintum inſuper commenti ſunt. Peſſimos enim dæmonas ſibi deos fecerunt, magicaſque impoſturas ab eiſdem perdocti, ſacrificiis magiſtros ſuos aliiſque ritibus coluerunt. Id quod eo in libro Porphyrius plane oſtendit, cui titulus eſt, De electorum philoſophia. Ego autem, vel ipſius Porphyrii verba legenda vobis apponam, [illegible], &c. hoc eſt: Per contrarios tamen ac infeſtos dæmonas, vis omnis in Magia ipſa perficitur: eiuſmodi enim maxime dæmonibus præſidem poteſtatem ii placant & venerantur, qui per veneficia res noxias exercent. Mali ſiquidem illi dæmones, magnam copiam habent omne genus apparitionum atque imaginum, poſſuntque tum monſtris atq; præſtigiis ludificare mortales, tum philtris & amatoriis potionibus, quas conficere egregie callent.

C Omnem præterea diuitiarum & gloriæ ſpem, in iis dæmonibus locatam ferunt, præcipue vero, impoſturæ fraudiſque artificium, mentiri enim ac fallere, vt proprium ſibi vendicant, diuinitatem vero ſibi arroganter vſurpant. Præſidens autem illis poteſtas, videtur maximus quidam deus eſſe. Hi demque ſunt, qui nidore ac libaminibus gaudent, quibus eorum corporea vis, ſpiritualiſque reficitur ac pingueſcit. Præberi autem mihi hoc loco occaſionem video, vt cum Porphyrii verbis conferam deorum ſermones, quos Homerus loquentes inducit, quandoquidem & ii libamina nidoremque victimarum, in propriam ſibi ſortem ceſſiſſe aiunt. Plane igitur conſtat, malos dæmonas à Porphyrio nuncupari quos Homerus deos appellat, vterque enim nidore ac libaminibus gaudere illos affirmat. Quærendum vero, quænam illa ſit poteſtas quam Porphyrius inquit malis dæmonibus præſidere, ac ſeſe ipſam falſo eorum maximam nuncupare. Neque vero mihi diu quæritandum erit, in eodem enim libro idem ſic inquit: τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας [illegible] ὑπὸ τὸν Σάραπιν ὑποπτεύομεν, &c. hoc eſt:

D Malos autem dæmonas, haud temere ſuſpicamur ſub Sarapidis eſſe poteſtate. Neque ad credendum ſignis tantummodo quibuſdã adducimur, ſed multo magis quod quæcunque vel demulcendis illis vel etiam auertendis Magi factitare conſueuerunt, ea omnia Plutoni deferuntur, ſicut in primo volumine ipſi oſtendimus. Idem vero eſt deus Sarapis, qui & Pluto, eamque ob cauſam maxime dæmonibus dominatur. Iterum vero & hæc adiunxit: μήποτε οὖν οὗτοι εἰσὶν ὧν ἄρχει ὁ Σάραπις, &c. hoc eſt: An ne hi ſunt quibus Sarapis imperat? Eſt autẽ illorum ſymbolum ſiue teſſera, triceps canis, hoc eſt, malus dæmon, qui in tribus inuenitur elementis, aere, aqua, & terra, atque hos quidẽ dæmonas cohibet Deus ac ſedat, ſub manu habens. Dominatur vero illis etiam Hecate, vtpote quæ illos continet in triplici elemento. Hæc autem quæ modo attuli, non Moſes Hebraicus legiſlator, non Petrus aut Paulus aut Ioannes veritatis præcones, contra malos dæmonas conſcripſerunt, ſed Porphyrius aduerſarius veritatis. Plutonem igitur atque Hecaten, malorum dæmonum principes eſſe dixit, menſitosque ait ſeſe maximum deum eſſe. Videtur autem hoc miraculum illi eſſe quæſtioni perſimile, quod fortis ille Sampſon propoſuiſſe quondam perhibetur, *Ex ore comedentis exiuit cibus, & ex forti dulcedo.* Hæc enim quæ ſunt ad refellendum mendacium, à fautore mendacii Porphyrio ſcripta ſunt, & qui veritatem accuſabat, proditus eſt præter animi ſui ſententiam veritatis adiutor. Neque tamen hoc valde admirandum occurrit. Deus enim qui linguam vatis Balaam imprecari paratam, coegit bona verba proferre, idem & Porphyrii linguam rabido quodam furore aduerſus veritatem exilientem, inuitam, contra mendacium falſitatemque immutauit.

F Neque vero hæc ipſa Porphyrius hoc ſolum loco conſcripſit, ſed in epiſtola ad Ægyptium Anebonem, perſimilia his commemorat, ibi enim ſic inquit: [illegible] πονηρῶν δὲ ὄντων δαιμόνων, &c. hoc eſt: De iis autem qui Dei quidem nominantur, re autem ipſa mali ſunt dæmones, illud me non parum ſane conturbat, quonam videlicet pacto hoc fiat, vt qui tanquam meliores hominibus potentioreſque inuocantur, impetus tamen hominum, ceu peiores inferioreſque ſint, vrgeantur. Cumq; ipſi æquum eſſe prædicent, vt ſeruus qui iniqua geſſerit puniatur, ipſi tamen ad iniuſta facinora ſeſe iuſſis adigi patiantur. Neque aduocanti illi parendum putent, qui ſit admiſſo ſtupro impurus, qui tamen ad obſcœna flagitia quoſcunque homines perducere non grauentur. Atque ab animatis quidem corporibus rebuſque abſtinere, ſacrorum interpretes cenſeant oportere, ne à corporum vaporibus polluantur, cum tamen ipſi nidore victimarum, ſacrificiorumque vaporibus tanquam eſcis quibuſdam quam maxime oblectentur, nefaſque ducant ab

G eo muliercinum contrectari, qui ſit rebus diuinis myſteriiſque præfectus, & tamen cæſis animantibus per cruorem cædemque dæmones deducantur. Illud autem multo quam hæc omnia magis abeſt à ratione, cum videlicet non dæmoni quidem aut animæ defuncti hominis, ſed ipſi adeo Soli, quem maximum regem imperatoremque Magi habent, ſed Lunæ, ſed alicui ex cœli ſideribus, homo de medio ſumptus ſeruiliſque nonnunquam conditionis terribiles minas intonat, mentiturque ſe diis terrorem incutere, vt interrogati vera reſpondeant. Etenim cum quis eorum denuntiat quod cœlum diffringet, quod occulta Iſidis reuelabit, quod ea quæ in adyto ſecreta aperiet, quod Charon is ymbam ſiſtet abire quodque Oſiridis membra Typhoni diſcerpet [illegible] comminantem reſpicias quæ nec facere poſſit. quiſquam nec ſciat, quem non illa ſtuporis exceſſum dementiæque excedant? Si vero dæmonem trepidantem deum [illegible] conſideres, nouo quodam fictitiæ etiam metu qualis [illegible] fatui quidem pueri terreantur, quam [illegible] immenſam magnitudinem metus ille bon[illegible] ſperet? Ipſe etiam Chæremon ſcriba rerum ſacrarum, commemorat eſſe hæc apud Ægyptios valde nugis inuulgata, atque

H hæc ipſa & quæcunque ſunt alia, eſſe violentiſſima. Poſt multa vero alia & hæc addidit: [illegible], &c. hoc eſt: De felicitato autem nihil habent, quod tuum quodque dignum fide habendum ſit. Verum enimuero Porphyrius ille qui nobis iure optimo planus quidam ſeductorque eorum dicendus eſt qui res diuinas veramque religionem perdocti ſunt, multo etiam manifeſtius quam ii feciſſent, qui dæmonum fraudem abominantur, eorum dolos coarguit aore [illegible] quos ipſi deos vocatis. Ipſe enim veritatis aduerſarius, manifeſte oſtendit hos nec deos eſſe, nec bonos dæmones, ſed mendacii magiſtros, omniumq; flagitiorum patres. Eoſdẽ Plato in Timæo ne natura quidem immortales ait eſſe, inducit enim authorem ipſorum Deum, ſic eos alloquentem: [illegible], &c. hoc eſt,

Marginal notes: * al. Bryl ac Troſobium. * Quales fortaſſe & in honorem hominum faciebant.

Immortales quidem non estis, neque [illegible] biles, quod autem soluemini, mea voluntate id vobis continget. At Homerus his contraria [illegible] re videtur: vtrque enim in sua poesi eos immortales appellat inquit enim: οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ᾽, οὐ πίνουσ᾽ αἴθοπα οἶνον, &c. hoc est:

Nec Cererem absumunt, atque [illegible] vini.
Sanguine namque carent, immortale que vocantur.

Tanta est igitur de ijs qui non sunt quidem, sed tamen dij vocantur, inter Philosophos Poetasque controuersia, & tamen illis & aras & delubra ædificarunt, sacrificijsque eos colentes, tum simulachra & imagines e lignis ac lapidibus, aliaque ex materia exsculpentes, deos vocitarunt, idola manu confecta, statuasque Phidiæ, Polycleti, ac Praxitelis arte composita, diuina appellatione dignati sunt. Hanc itaque imposturam Xenophanes Colophonius accusans, ita inquit: Ἀλλ᾽ οἱ βροτοὶ [illegible] γεννᾶσθαι θεούς, καὶ ἴσην αἴσθησιν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε, &c. hoc est:

B

At mortales homines, putant deos genitos esse,
Sensibus æquales & voce & corpore nobis. Rursusque ita: Ἀλλ᾽ εἴ τοι χεῖρας εἶχον βόες ἠδὲ λέοντες, &c. hoc est.
Si manibus possent vri taurique elephantes,
Pingere vel manibus, vel quæ nos facta referre,
Iam similes & equis diuos bubusque videres,
Cornipedes finxisse & equos taurosque bicornes,
Haud alio factos quam quo ipsi corpore nunc sunt.

Tum vero imposturam hanc manifestius carpens, ab ipso quoque simulachrorum colore falsitatem coarguit. Aethiopas enim, inquit, suos sibi deos effingere atros prorsus ac simos, qua videlicet corporis habitudine Æthiopes ipsi nascuntur: At Thracas, deos effigiare glaucos, ac rubore suffusos. Pari modo Persas Medosque sibi perquam similes deos facere. Ægyptios item, formare illos ad imaginis suæ exemplum. Quæ cum videret Zeno Citiensis in eo quem de republica librum edidit, iuxta prohibuit & templa & deorum simulachra confieri, quandoquidem nullum id genus opus dignum Deo habendum esse. Plato autem haud penitus hæc confici vetuit, timens scilicet ne Atheniensium gratia beneuolentiaque excideret, neue sibi quod olim & Socrati venenum porrigeretur, cum tamen ipse quoque deorum statuas & simulachra, dictis plurimum carpat, inquit enim: μηδεὶς οὖν [illegible] ἱερὰ [illegible], &c. hoc est: Nullus itaq; alter, sacra dijs consecrato. Aurum & argentum in alijs ciuitatibus & priuatim habitū & in sacris locis, inuidiosa res est. Ebur autem quod exemptum est exanimato corpori, oblatio minime sancta est. Ferrum præterea ipsumque æs, bellorum sunt instrumenta. Lignea vero simulachra & lapidea, dicato qui velit, publicisque templis offerto. Quod autem Plato metu Atheniensis populi non penitus prohibuerit fieri simulachra, ex eo ipso, quem modo adduxi locum, facile est percipere. Primo enim vetuit, ne quis priuatim sibi deorum imagines faceret. Tum vero & aurum & argentum a ciuitate exegit tanquam inuidiosam materiam, [illegible] animos mortalium ad sacrilegia perpetranda in[illegible] posset. Ebur autem, profanum in[illegible] ad res sacras testatus est. Aes vero & ferrum, bellis apt, non [illegible] faciendis, congruere. Ex lignis vero lapidibusque [illegible] taxat sculpi eas voluit. sciebat enim, puto, huiusmodi materiam contemptui obnoxiam esse, [illegible] eque il[illegible] spectantibus posse, ne se vt diuinam [illegible] haberent, neue eam materiam colerent, quam ita [illegible] ue adeo esse cernerent. Enimuero & pa[illegible] Deus per prophetam grauiter eos accu[illegible] quibus [illegible] deos [illegible] & venerantur [illegible] inquit [illegible], &c. hoc est. [illegible] imputribile delegit faber, [illegible] sapiens quærit quomodo [illegible] statuas ne quatiatur. Neque enim solum demit [illegible] quod superfluum esse cognoscit, humanæq; [illegible] udine [illegible] primit, ac partes singulas affabre [illegible] iam sedis ipsius ac firmitatis non exiguā [illegible] habet [illegible] que ac ferreis clauis statuam fir[illegible] materia, tum ex arte comparatū [illegible] atur, inquit [illegible] propheta: [illegible] ἐκαύσεν [illegible] &c. hoc est. *Cum dimidium igne combussit, tost[illegible] carnes comedit, & dixit: iucundissimum mihi est quod calef[illegible], [illegible] vidi lumen. Dimidium vero sculpsit, ipsum que adorat, precesque huiusmodi effundit* [illegible] hoc est: *Erue me quoniam deus meus es tu.* Cum [illegible] que tam sapienter [illegible] orum insaniam reprehenderit ita [illegible] iungit [illegible] ὅτι [illegible] ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ πλανῶνται, hoc est: *Scitote quoniam cinis est cor eorum, & ipsi errant.* Ego vero eorum qui ad infidelitatem Gentium [illegible] inant, impudentiam valde admiror. Conuicti enim ac pudore suffusi cum orbem terræ ad temperantiam modestiamque conuersum esse iam videant, atque ab antiquo errore depulsum, fatentur quidem mendacissimas esse fabulas ea quæ de dijs Poetæ cecinerunt, neque tamen erubescunt ex ijs quæ faciunt, sese accusatos damnari. Adorant enim manufactas imagines, inter quas & Veneris figurā, prostantibus in fornice meretricibus impudentiorem, quis enim velit vnquā meretricem in foro stantem, nudo corpore sine palla & zona? At Venerem scortorum præsidem & magistram, nudam faciunt statu[illegible] culptores, neque tunicula saltem illam obducunt. Quin & Europen tauro insidentem pictores pingunt, fabri [illegible] nt, marmorarij cælo effingunt. Bacchum quoq, idem artifices, mollibus ac solutis membris effœminatoq; corpore, nobis faciunt. Nec minus & ipsum Pana & Satyros equorū atq; asellorū more coitus [illegible] etentes faciunt atq; ad Venerē iā paratos concinnāt. Pari quoq, modo & Iouē sub aquilæ forma in Ganymede[illegible] tem, Led[illegible] consertū in cygni specie, Danaē [illegible] aureum eh quattaoti modo collapsum, aliaq; item figmenta [illegible] uti Poetæ cōmemorant, effingunt simul[illegible] artifices. Si ergo inanea rerum fabulas à Poetis confictas esse asseritis, quid ita, quæso, & marmorarios, & cus[illegible] res apud vos esse, quid pictores etiam toleratis, cum hi suo artificio falsitatem hanc tueantur. Cur & honore tanto afficitis quæ ipsi simulachra effinxerunt. Par enim fuit, siquidē Poetas iusta accusatione damnatis, ipsorum quidē poemata à vobis absumi, lege autē ipsos cohiberi artifices [illegible] obi[illegible] tum intentari, ne quis in post[illegible] rum vll[illegible] pacto e[illegible] odi simulachra vobis conficeret. Tum & illata necē plecti oporteret, qui legis præcepta tra[illegible] sgrederetur. Nec minus oportuit q[illegible] æcunq; ad contum[illegible] iam, & opprobrium factę essent imagines eorum qui [illegible] vocantur, distringi prorsus & aboleri, persuaderique omnibus falsa esse mendacia quæ de talibus dijs vulgo ferantur. Cæterum nihil dum à vobis harum rerum factum esse conspicimus, imo autē permulta quæ hisce rebus penitus sunt contraria. Nam & poetas ipsos eiusmodi figmentorū causa suspicitis, statuarumq; opifi[illegible] es ac pictores operū suorum quam maxime laudatis, quæq, verborum tenus simulachra detestamini, adoratis tamen, eaque sacrificijs ac solenni ritu percolitis. Quin & [illegible] inal illud (Priapū dico) exigua quidē ipsum statura, sed exporrecto [illegible] uli membro ingentem, p[illegible] deo habetis, phallumq; Liberi patris, hoc est, distentū veretrū, videre est ab ijs qui orgia celebrant, ad [illegible] ea in festiuitate quam à circumferendis phallis Phallagogiam vocant. Nec minus & muliebrē pectine[illegible] ficen[illegible] den[illegible] da mulieris vocant in Cereris festo initiatæ mulier[illegible] illæ diuino honore dignū habent. Ægyptij vero si [illegible] oh[illegible] cenis voluptatib[illegible] seruierunt, vt hircū deum [illegible] ppella[illegible] nt, quod salacissimū animal sit ad [illegible] enerē Mendesij [illegible] eximijs hunc honoribus venerantur. Aliæ quoq; apud Ægyptios ciuitates, animalibus a[illegible] diuinos [illegible] d[illegible] ūt. N[illegible] Memphitæ taurum, & lupū [illegible] politæ, & Leontopolitæ leonem, & canē Cynopolitæ, [illegible] piscē lati[illegible] ncolæ vrbis [illegible] tonis, alij vero ibin, alij crocodilum propriis [illegible] ribus templisque consecrarunt, ac eorum singu[illegible] congruentes epulas apponendas curarunt, tum & statas [illegible] sacrificia peregerunt. Defun[illegible] s autem sumptu[illegible] a [illegible] ulchri mole d[illegible] gnati sunt. Tātus [illegible] illis error qui [illegible] in[illegible] colitur [illegible] ccupauit. Abunde [illegible] del[illegible] error p[illegible] orsusque de medio su[illegible] D[illegible] us [illegible] hristiani adoramus, e[illegible] nosque h[illegible] me[illegible] d frugalē vitā constitu[illegible] d enim [illegible] ros vos puto, atque [illegible] ta [illegible] tates esse conce-

A conſpicitis, quæ oculis videri non poſſint. Has autem, Angelos, & Archangelos principatuſque præterea, Poteſtates, Dominationes, ac Thronos vocamus, aliaſque inſuper Hebraicis nominibus Cherubim ac Seraphim appellare didicimus. Cur itaq; aduerſum nos tantopere indignamini, ſi poſt Deum illum qui ſemper eſt, eiuſq; eodem modo ſemper ſe habet, ſecundarios quoſdā deos, ſed eo tamen multo inferiores, & opinamur eſſe & veneratione proſequimur? Ad hæc aūt quæ obijcitis, ita paucis reſpondeo. Puto equidem nos olim ſacris ſuiſſe monumentis perdoctos, eſſe quaſdam poteſtates quæ videri oculis nequeant, quæque hymnis laudent creatorem, eiuſque diuinæ voluntati deſeruiant. Neq; vero has eſſe deos aſſerimus, neq; diuino cultu eas veneramur. Neq; adorationē quæ Deo ſoli debetur, Deo & angelis ex æquo partimur, ſed hos quidem pluris eſſe hominibus faciendos putamus, at eos ſeruos tamen opinamur. Neque incorporeā naturā, in mares fœminaſq; diſtinguimus. Hac enim ſexus diſcretione indiget eorum natura, qui ſubiecti mortis legibus viuunt. quia enim mors hominū genus quaſi in ſeruitutem adducit, nuptiæ liberorum propa-
B gatione reponūt, quod interitus ipſe conſumpſit. Mortale itaque animal, inſtrumentum hoc habet ad immortalitatem tuendam, ſibi à creatore Deo tributum, quod gignere filios ex ſe poteſt, eamque ob rem morituro quidē homini, fœmineæ vſum neceſſariū eſſe cognoſcimus. Angelis vero quos immortales Deus creauit, fœmineus ille ſexus omnino ſuperfuiſſet, neque enim augeri propagarique indigent, qui creſcere omnino minuique non poſſunt, neque item commiſceri opus habent qui corporum ſunt expertes. Comprobat autē vera eſſe quæ dicimus, virtutum numero. Neque enim Deus ab initio multos quoque homines vno eſſinxit, ſed virum vnum duntaxat, vt ex ipſo mulierem, duorumque commixtio, totam continentem maria que omnia inſulas genere humano compleret. Naturam autem eorum ſpirituum qui videri non poſſunt, neque ipſam ex duobus conſtituit, ſed vniuerſam ſimul ſemelque creauit. Quot enim millia eorū ſpirituum ab initio effinxit, tot repēte ſimul produxit,
C vt ſuperflua eſſe continuo illis futurus fuerit fœminarum vſus, qui vt immortales propagatione non indigent, vtq; incorporei commixtionem non patiuntur. Idcircoque hagios eos nuncupamus, tanquam nihil terreni inſitum habentes, ſed cunctarum infirmitatum expertes quæ circa terram gignuntur. Vnum vero duntaxat munus ſortitos, vt in cœleſti choro factorem ſuum hymnis concelebrent, tum vt miniſteria obeant, in quibus imperio diuinæ voluntatis obediunt, ab vniuerſorum Deo ad humani generis ſalutem gubernationemque ſummiſſi. hoc enim de ipſis diuinus teſtatur Apoſtolus quo loco inquit: Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; hoc eſt: *Nonne omnes ſunt miniſtri atque ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos qui ſalutis heredes futuri ſunt?* Horum profecto vitam imitati ſunt, quicunque hominum Dei ſeruitium adamarunt. fugerunt enim quantumuis legitimam corporum commixtionem, vtpote quæ animum à diuinis rebus abducit. Patriam inſuper ac neceſſarios reliquerunt, vt omnem curam ad diuina transferrent, nulloque vinculo impedirentur quo minus animo ac mente ſubuolarent in cœlum. Ita dum inuiſibilem ineffabi-
D lemque Dei pulchritudinem intueri deſiderant, omnia quæ ſunt in terris, facile contempſerunt. Horum iam plenæ ciuitates, plenæ ſunt villæ, pleni montium vertices, pleni ſaltus atque conualles. Atq; alij quidem cœnobia incolentes, cudunt in ſuis pectoribus philoſophiæ pietatiſque ſimulachra. Alij vero bini terniue ad ſummum viuentes, alij ſeorſum occluſi, ſe cuiuſque prohibentes, viſibilium rerū pulchritudine oblectari, præbēs animo facultatem fruendi rerum earum ſpeculatione quæ intellectu ſolo percipiuntur. Quod ſi tam Cœnobitæ qui etiam ſolitarij, quanquam adhuc corporeis vinculis ſint annexi, multiſque ac varijs affectionibus perturbentur, incorpoream quaſi vitam excelſam illam quidem congruentemque cœlitibus amplexantur quę iam

Hagios, quasi age, id est sine terra.

Heb. 1

ſatis oratio cœlitū vitā qui corporis ſunt immunes, con- E
uerſationemq; enarrabit ab omni prorſus perturbatione ſemotam, cum illis omnibus expediam? Hæc nos ſacræ literæ docuerunt, quæ de natura illa ſententiam, quæ genita quidē eſt, ſed oculorū obtutu cerni non poteſt. At vos tantam cœlitum laſciuiam atque incontinentiam prædicatis, tantam omnis generis turpitudinem, tantas contentiones, tot bella, tot tyrannides eis tribuitis, vt ne peſſimis quidem hominibus ea conueniant, quæ in veſtris fabulis de illis conficta ſunt. Neq; enim ſceleſtiſſimi homines tot numero flagitijs inquinātur, quot vos de maximo deorū patre deq; altiſſimo prædicatis. Permulti enim pueris adamandis fœdæ libidini ſeruierunt, alienas tamen nuptias minime attentarunt. Si qui vero in adulteria inciderunt, neceſſarijs tamen ac conſanguineis fœminis pepercerunt. Quod ſi quis inuentus eſt qui ſororijs amoribus captus fuerit, at in matrem debacchatus non eſt, neq; in filiam inſaniuit, humanæ aūt naturæ ac dignitatis eam rationem habuit quā debebat, neque induit brutorum animalium fatuitatem. F
Perſas tamē ſemper excipio: ſoli namq; hi vetuſta quadā lege ſputcitiamq; adducti, nullo habito delectu, beluarū modo ſe gerūt, neq; ſe quicquā delinquere arbitrātur. Iſte vero quem Homerus hominū patrem deorumq; appellauit, Iunonem quidem germanam ſororē ſibi vxorē fecit. Ipſi etiam Rheæ, quam & Deoiam & Dimitran, id eſt, Cererem vocant quanquam mater ea ſibi eſſet, actus furore libidinis, admixtus eſt, Pherſephattamq; ex eo genitam ſtupro, vxorē duxit, factus filiæ ſuæ vir. Quæ vero de Ganymedis raptu, de Leda, de Danae, deque Semele & Alcmena, multiſque alijs concubinis in Poetarū fabulis lectitantur, explicare me pudet, puto enim mē ſuperfluam me facturum, ſi apud fabularum peritiſſimos hæc percurram poeticamque fœtorem commemorando exuſcitem. Vos autem viri Græci appello, qui pudore fabularum ſuffuſi, eas quidem falſiſſimas eſſe dicitis, & tamen vt veram Theologiam ſolidamque lectamini.

Conferte igitur, quæſo quæ ipſi de incorporea quidē natura, ſed tamen creata, fabuloſe confingitis, quæque à nobis de ſupernis poteſtatibus referuntur, ita enim quid intereſt facile cognoſcetis. Recta inquam ratione G
diſcernite, veſtrane, an noſtrana, inuiſibilibus ſubſtantijs magis conueniant. Etenim ſi recto calculo dignoſcere veritatem velitis, iſtos adorationis veſtræ ritus, non ſanctis quidē Angelis, ſed peſſimis dæmonibus congruere inuenietis. Quoniam vero in dæmonum mentionē incidiſſe me video, commodum puto quæ de ijs noſtrorū hominum ſit ſententia, hoc maxime nunc loco vobis referre. Hos enim ſuo cū principe, quem ſacræ literæ, modo Hebraico vocabulo Sathanam id eſt apoſtatā vocant, modo diabolum, quippe qui Deum patrem, apud homines calumniando traducat, interque ipſos homines alternas lites controuerſiaſq; inijciat. Hos inquam, ab initio nequaquam malos fuiſſe a Deo creatos perhibemus, neque qua nunc præditi ſunt, ſortitos naturā fuiſſe, ſed vitio voluntatis à melioribus ad peiora præcipites corruiſſe. Cum enim datis ſibi muneribus contenti non eſſent, ſed altiora quoq; appeterent, contraxiſſe labem ſuperbiæ illos dicimus, ita vt ea quoque dignitate caſſi prorſus exciderint, qua honeſtati ab initio fuerant. Subinde aūt, H
rabie quadam contra humanum genus incitatos quod ad imaginem Dei factum videbant, atrox bellum aduerſus hominem ſuſcepiſſe. Deum vero qui hominem procreauit, credimus Angelis præſidentibus cuſtodiſſe humanū genus, ne qua vel violentia vel tyrannide aduerſarius noſter hominem ſuperiruens, quē inuidia ſuccenſus oderat, nulla habita ratione diſperderet. Neque tamen ſuſtuliſſe cœptum ſemel inter homines dæmonaſq; certamen, vt ea ſcilicet colluctatio pugiles fortiſſimos proderet, eaque occaſione plurima virtutis ederentur exempla. Huius itaque rei cauſa, tametſi violentos aduerſarij contra nos impetus per angelorum cuſtodiā repreſſiſſet, ille tamen conceſſit vt hominis rationes atq; diſcurſus, tentationum pugna vexaret, vt videlicet eos corona dignos oſtenderet, qui fortiter reſtitiſſent. Neque enim

A diabolum contra humanum genus armauit ipſe atque inſtruxit ſed ad humanam vtilitatem diaboli malitia vſus fuit. Ita & medicos ſolere aiunt, quod ad [illegible] eborum curationem viperis nonnunquā ſerpentibus [illegible] vtuntur. Hæc inquam nos ſacræ literæ docuerunt, quæ de aduerſus humano generi poteſtatibus ſentiamus. Quæ autem Plato de eis ſenſerit, pronum erit [illegible] percipere, qui in eorum lectionem inciderint quæ in decimo legum ſuarum libro ita conſcripſit: ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν, καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν τοῖς πανταχῇ κινουμένοις, &c. hoc eſt: Cum animam dicas omnia gubernare, omnibuſq; inſitam eſſe quæ vbicunque mouentur, vtique [illegible] oportet cœlum q[illegible] ipſum ac terram anima gubernari. Quid ergo? vnamne, an plures animas ſtatuemus? Ego pro vobis reſpondebo. Pauciores duabus animis ne ſtatuamus, alteram [illegible] delicet quæ bona conferat, alteram quæ res aduerſas poſſit efficere. Plato igitur hæc conſcripſit. Quantis vero inepti[illegible] referta ſint, continuo intueri licet. Vocauit enim animam, vim quandam & poteſtatem, quæ moderetur omnia & gubernet, tā quæ videri poſſunt quā quæ videri non poſſunt. Hac autem, non modo ipſam terrā, ſed cœlū quoq; gubernari aſſeruit. Tum interrogans, vnamne, an plures animas ponendū eſſet, reſpondit, pauciores duabus poni nō oportere, harumq; alteram appellauit bonorū, malorum alteram effectricem, vtriq; autem, parem vim æqualemq; facultatem tribuit. Sit ergo, vt & cœlū ab ea gubernari ſtatuat anima quæ perniciem rebus inuehat. Quanto nos igitur melius qui à ſancto ſpiritu quem conſolatorem literæ ſacræ appellant, reg[illegible] ſanctificatique, non Angelos ſolum atq; Archangelos, cœteroſq; ſupercœleſtes ordines, affirmamus ſed ex hominibus quo-

qui [illegible] pietatem [illegible] te, magn[illegible] res diuin[illegible] cere [illegible] optan[illegible] A ver[illegible], ant no[illegible] mod[illegible] [illegible] quo[illegible] te per [illegible] tu[illegible] onis [illegible] tas. aut [illegible] ſbicos ſ[illegible] te, qui diuinæ [illegible] vltr[illegible] ſe in [illegible] ius anuci[illegible] am ded[illegible] [illegible] olus enim [illegible] ub[illegible] dientiæ [illegible], operari illum diui[illegible] us ait Apoſtolus. De [illegible] e rurſus Plato ſic [illegible] Phædro ſcriptum [illegible] quit [illegible] [illegible] ἀ[illegible] κακά, & hoc eſt. Sunt [illegible] tut [illegible] lia mal[illegible] ſed dæmon quidam pluri[illegible] is ipſorum præſens [illegible] ptatem ad[illegible] ſcuit. Hac [illegible] e tanqu[illegible] braq[illegible] tiuit pernicioſumque hamum [illegible] ſ[illegible] it perditque hominum. Quida[illegible] nimo præditi [illegible] quæ os præuident, [illegible] tum de rebus al[illegible]is, tum & de Angelis ac dæmonibus [illegible] tentias inuicem comparantes, videre, qui [illegible] conuenientia De[illegible] ſenſerint [illegible] Deum malæ naturæ authorem [illegible], hincq; n[illegible] do terram, ſed ipſum etiam cœlum ſua pro libidi[illegible] moderandū tradid[illegible] ſſe affirmant [illegible] qui cont[illegible] nulla aiunt rebus Deum [illegible] ſed volunta[illegible] [illegible] ſe, ſicut [illegible] vos quoque iam [illegible] teſtatos [illegible] illiaetſe p[illegible] ora. [illegible] nemque [illegible] quid diuini [illegible] nibus d[illegible] rant, qualiaq[illegible] dogmata, qualia ſin[illegible] urſus & [illegible] dæmonum documenta.

TERTII SERMONIS FINIS.

C
BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, CONTRA INFIDELES GRAECOS SERMO QVARTVS, DE MATERIA ET MVNDO. G

DEMocritus Damaſippi filius, Abderites, dixiſſe fertur optimam d[illegible]trinam naturæ perquam ſimilem eſſe. Hac enim tranſformari animum, atque in melius dirigi, notaſq; iet[illegible] quas ab initio natura n[illegible] inſeuit, quaſi vetuſtate aboleſcere, tenonari. Cuius viri ſententia [illegible] ego quoque veriſſimam eſſe
D arbitror. [illegible] Porphyrius, Socratem Sophroniſci filium inquit agentem iuuentutis annos ad laſciuiam [illegible]ope[illegible] im incontinen[illegible] iamque [illegible]e ſtudio amenac diſciplinat pos eiuſmodi aboleſſe, melioreſq; [illegible] Philoſophiæ notas impreſſiſſe. Multa vero in [illegible] ferme [illegible] iam. ſa[illegible] nos literæ docuerunt Publicanos enim [illegible] noſſe, g[illegible] homi[illegible] auaritiæ multitudineque add[illegible]m, [illegible] iſſimam præterea meretricem, graſſatoremq[illegible] iniquiſſimum, multoſque alios qui in malitia & pecca[illegible] ſerant, ſanctis concionibus atq; [illegible] de [illegible] ſuæ barathro, perfecti[illegible]. [illegible] operi noſtr[illegible]. Quid tres aūt [illegible] quatuor, [illegible] decem vel quid cum decem homines quicquid [illegible] terrarum incolitur corruptiſſimis flagitiis nactus, paucorum ſermone quos ipſe ad hoc muneris inſtitue[illegible] protinus immutauit, quique olim hominibus extra ſe [illegible] ac deme[illegible] bus perquam ſimiles erant [illegible] frugi ac [illegible]peratos eff[illegible] [illegible] rum itaq; rem apprime conſcia, [illegible] ſimam d[illegible] nam v[illegible] ſſe[illegible] us Neque à cu[illegible] vob[illegible] b[illegible] ab [illegible] amen[illegible] p[illegible] nantes [illegible] di ceptant [illegible] que [illegible] eamus, noſtramq; curatio-

nem longius repellentes. Imo autē veſtiç imp[illegible] tis morbum ſpongia noſtræ curationis alp[illegible], iamque hic [illegible] incepto tertiam nos operam contuliſſe gaudemus. Quā ſit enim vtilis, quamque neceſſaria [illegible] non [illegible] oſtendimus. Quid præterea de diuina [illegible] ſententiam, quid de naturis quæ quidē creatæ ſunt, [illegible] videri non poſſunt: tum & poeticæ fabulationis obſcuritatem deteximus, reſutatis portentoſis Philoſophorum allegorijs. Quia vero & de creatura quæ cerni oculis poteſt, neque vera neque inter ſe concordia Philoſophi opinati ſunt, ſed veluti per vmbram noctis depugnarunt, in multas diſſecti partes abierunt, mutuiſq; diſſenſionibus ſeſe tanquam acerrimis inimicis vſi ſunt, haud ab re facturum me puto, ſi & horum ſententias in medium afferam, ſanctæque ſcripturæ dogmata ex aduerſo
H in comparationem adducam, ex quo palam ſit omnibus, quam miſeri ſint hominum diſcurſus, quamque cogitationes illorum vanæ ſint, quod & quidam noſtrorum ſapientum pulchre teſtatur. Xenop[illegible] igitur Orthomenus, Colophonius, qui Eleæ [illegible] princeps fuit, omne hoc quod oculis intuemur, vnum eſſe inquit orbiculari forma, ſi[illegible] tum, nequaquam g[illegible], ſed æternum prorſus atque immobile. Idem [illegible] qui huius ob[illegible] itus, e terra inquit cuncta enata e[illegible]. Xenophanis enim verſus hic eſt
ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν [illegible]
Omni de terra ſunt hæc, in ea [illegible] autem huiuſmodi ſententiæ [illegible] ter [illegible] des. Si enim [illegible] undus [illegible] te [illegible] eſt, v[illegible] m[illegible] ante affirmarunt, [illegible] que & [illegible] n [illegible] Si hoc autem ita

ſuba-

A ſe habet … continuo vt … ortu … nulli eſt cauſæ obnoxius, terram ergo matrem non habet. At ſi mundi cauſa eſt terra, vt paulo mox Xenophanes cecinit, ergo cauſa non caret: Si cauſa non caret, vtique nec principio. Si principium habet, ergo non eſt æternus. Parmenides Pyrrhetus, Eleatus, Xenophanis auditor, contra illis ſcripſit, quæ … à Xenophane prodita ſunt. Huius enim verſus hunc eſſe aiunt.

Μοῦνον μουνογενὲς τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀγένητον.

Hoc eſt.

Solum, vnigenitum, intrepidum manet, ingenitumque. Cauſam autem rerum omnium, non terram ſicut ille, ſed ignem eſſe affirmat. Meliſſus autem … ius Ithageius, Mileſius, eis quidem familiaris fuit, doctrinam tamen ab eis tradi tam minime ſinceram ſeruauit. Nam cũ illi mundum … tum dicerent, ipſe tamen infinitum aſſeruit. B Democritus porro Damaſippi filius, Abderites, vacui ac ſolidorum primus opinionem inuexit. Hæc autem ſolida Metrodorus Chius indiuiſa & vacuum, appellauit rerum principia. Sicut & Epicurus Neoclis filius, Atheinienſis quinta generatione poſt Democritum natus, quæ ſuperiores … da & indiuiſa dixerunt, ipſe atoma, hoc eſt, inſectilia, appellauit. Quæ quidem nomina … quidem indita opinantur, eo quod ita firma ſint ea corpora vt quicquam pati immutarique non poſſint. Alij vero, quod ita ſint exigua vt nec ſectionem vllam nec diuiſionem admittant. Vocant autem hoc nomine, par … illa tenui … aque corpuſcula quæ per feneſtras ac ſpiracula iubar … is ingrediens ſurſum atque … orſum ſibi inertantia paſſim oſtendit Horum de principijs rerum ſententias, Diapha… us quoque Syracoſius quidem genere, ſecta autem Pythagoræus, ſequutus eſt. Plato filius Ariſtonis, principia rerum omnium quas videmus, & Deum & materiam & ideas eſſe inquit. Ariſtoteles Ni- C comachi filius, Stagirites, materiam, formam, priuationem. Idem, non quatuor elementa, ſed quinque eſſe affirmat, quintum ſiquidem eſſe ait, æthereum, immutabile. Xenocrates autem Carthaginenſis, ſigillatam materiam eſſe dixit ex qua omnia facta ſint. Zeno autẽ Citieus, Mnaſei filius, auditorque Cratetis, ille inquam Zeno, à quo Sto…rum ſecta initium ſumpſit, Deum & materiam principia rerum dixit. Hippaſus vero Metapontinos, & Heracletus Ephelius, Bloſonis filius, vnum eſſe dixerunt mundum immobilem ac finitum, ab igne autem ſumpſiſſe principium. Diogenes Apolloniates mundum ex aere conſtitutum aſſerit. Materiam porro ipſam Thales quidem, Pythagoraſque, & Anaxagoras, & Heracletus, omniſque Stoicorum ordo … verſibilem, alterabilem, fluxam denique eſſe dixerunt. Democritus vero, Metrodorus, & … picurus, impatibiles atomos vna cum vacuo principia ſtatuerunt. At Plato corpori aſſimilem materiam eſſe inquit, ſed informem prorſus nulla ſpecie, nulla figura, null… denique prædi- D tam qualitate, Ariſtoteles, corporam eam vocauit, Stoici vero, c…us. Democritus & qui partes eius ſectati ſunt, vacuum eſſe dixerunt atomorum locum. Alij vero omnes, hanc illorum ſententiam damnauerunt. Ne enim longius abeamus, Empedocles ita inquit.

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.

Hoc eſt:

In toto vacui nihil eſt, nihil inde ſuperſit.

Stoici vero intra vniuerſum quidem mundum, negabant v…uum eſſe, cum tamen extra illum, maximum eſſe dicerent atque infinitum. Contra autem Straton, extra mundum quidem vacui nihil eſſe cenſebat, intus vero dari poſſe vacuum affirmabat. Neque vero in his modo ſe…ntus, ſed in alijs quoque permul…u, maxime inter ſe …dia diſceptarunt. Mundum ſiquidem ipſum Thales, Pythagoras, Anaxagoras, Parmenides, & Meliſſus Heracletus, Plato, Ariſtoteles, Zeno, vnũ eſſe conſentiunt. Anaximander v…o & Anaximenes, Ariſtarchus; Xenophanes, Diogenes. Leucippus, Democritus, Epicurus, multos ac infinitos eſſe mu…os opinati ſunt. A…j philoſophorum, forma ſphærica eſſe mundum dixerunt. Alij, varia & diuerſa. A… ſtellarum multæ rutaru in gyrum

E verti. …ij totæ modo circumuolui dix… cum ſpirantemque. Alij, voluere prorſu… in… Alij, non in tempore quidem genitum eſſe … d mentis … mique conceptu. Alij, prorſus ingenitum, nul… cauſæ obnoxium. Eſt hi quidem, corruptibilem il… autem corruptionis expertem. Stellas porro ipſas, Thales quidem, terreſtres ignitaſque eſſe dixit. Anaxagoras autem, ex mundi rotatu auulſas inquit petras attolli, eaſque ſubinde ignitas & in ſuperna compactas regione, nuncupari ſtellas. Quam ſane opinionem, Democritus quoque confirmat. Diogenes autem, pumiceas inquit eſſe, meatibuſque, nonnullis ac reſpirationibus eſſe præditas. Anaximander illas eſſe inquit aeris quaſdam compoſitiones in orbem … umque coactas, tum differtas igne, flammas … quibuſdam apertionibus iaculari. Diogenes præterea, nonnullas ipſarum decidere ad terram inquit, quæ cum F ſubinde extinguantur, manifeſte ſignificent igneam eſſe illarum naturam. Ad cuius ſententiæ faciendam fidem, teſte vtitur globo illo lapideo, qui flammatus in Ægupontanum Helleſponti … theme cælo decidit. Plato autem, quaſi prorſus eas ex igne conſtare inquit accedere autem & aliorum quoque elementorum parti…patum. At ipſe Ariſtoteles, quinti corporis cognatas aſſeruit. Xenophanes vero, ex ignitis nubibus eſſe compoſitas, quæ cum aduemente die extinguantur, ruſus ad n… cturnas tenebras carbonum ritu exuſ…tentur. H… des aliique nonnulli Pythagoricæ ſectæ, ſingulas ſte…as ſingulos eſſe mundos dixerunt, qui terram aeremque continent. Et alij quidem eorum, globulentas dixerunt eſſe. Cleanthes vero Stoicus, to conum protenſas. Xenophanes præterea, ſolem lunamque ignita eſſe nub… affirmat: Anaxagoras, Democritus, ac Metrodo… ignitum ferrum, aut lapidem flammis ſuccenſum, … ales terreſtri materia, è pumicea Diogenes; Ariſtote- G les, globum eſſe è quinto corpore conflatum; Plato autem, in eſſe illi plurim… m ignis, participem tamen … lle & aliorum corporum; Philolaus Pythagoricus, è … il… lum … onſtare inquit, quod oppoſitum ſplendorem ab eo igne qui eſt in mundo accipiat, ad nos vero lucem tepo… remque tranſmittat, ſimulachri cuiuſdam partes locũque ſortitus. Sed & alij, nonnulla quædã alia de ſole opinati ſunt, quæ ſuperfluum puto in medium aff…ri, ne & ipſe in eaſdem incidam nugas. Quin & de ſolis magnitudine ac figura, multa apud eoſdem Philoſophos eſt contentio Alij ſiquidem, globulentum eſſe aiunt. Alij vero, peluis modo incauum putant. Alij, r…tis curruum eſſe perſimilem. Anax…man… r quidem, vicies ſepties terra maiorem autumat. Empedocles vero æqualẽ terræ. Anaxagoras, maiorem Peloponeſſo. Heracletus vero, illum eſſe ait pedali magnitudine. Ac de l…na itẽ ipſa, pari modo deblaterant. Nam Thal…s quidem putat eam terreſtrẽ eſſe. Anaximenes, Parmenides, Heracletus è ſolo igne conflatam autumant Anaxagoras autem & Democritus ignitam ſoliditatem, quæ inſitas ſibi planicies, montes, valleſque contineat. Pythagoras, eſſe illam inquit ſpeculi H corpus. Heraclides, terram nebula circumſeptam Ipſamque alij, terra maiorem eſſe oſtendunt, alij æqualem, minorem alij. Sunt qui dicant, eius diametrũ palmo abſolui. Qu…d vero attinet ea nunc percenſere, quæ illi … figuris, deque def…ctibus & interuallis, vberrime fabulantur? Neque enim ſolum quid inter ſe di… f… planetarum affirmant, ſed quanto etiã interua… à terra ſubducti ſint. Stadiorum enim quadringenties … na millia, vel plura etiam numerant, quorum alia qu… à terrarum orbe ad lunam vſque interſint, alia vero inde ad ſolem digerantur. Neque eos pudet, paſſim gloriari aeris æth…que, menſuram manifeſte ſ…cire, qui n…tis tamen profunditatem i…norent quam … fun…uſque ſummiſſis facile explo…re poſſint. Æ… am nequaquam videntur audiſſe admonentem, …

Τὰ μηδὲν εἰς σ' ἀνήκοντα μὴ πολυπραγμόνει, hoc eſt:

Ne quære fruſtra quæ nihil tibi conferunt. Ea porro quæ ſupra attentiſſimus … fuerint inuenta facilia, tamen inutilia futura erant. Quam … o igitur homines … ornm inuentionem conſequi … poſſunt, qui ea inueſtigare … t-

A tendant, [illegible] dent in subiecta, [illegible] attollant, luxta [illegible] ne [illegible] umentes [illegible] Socrat [illegible] philosophus [illegible] de pensib [illegible] nibis, [illegible] natura ptoloquuntur [illegible] ipsi [illegible] rum doctrinam [illegible] plexus est. Quod [illegible] Xen [illegible] in commen[illegible] testatur [illegible] & hoc est Prorsus autem deh[illegible] atur, [illegible] rum q[illegible] Deus ps[illegible] quo [illegible] [illegible] que ni putabat eas [illegible] ns [illegible] N que [illegible] dijs rem [illegible] quæ [illegible] cuiquam prode [illegible] um [illegible] impend [illegible] tes [illegible] Anx [illegible] m [illegible] anturura, qui ex [illegible] conci[illegible] & inceptis, plurimum [illegible] glottæ ven[illegible] Ru[illegible] ipte idem Xenophon de Socrate [illegible] quoque co memorit. [illegible] &c [illegible] Nullus vero vnquam impiu [illegible] quicquam vel [illegible] facientem vidit Socra[illegible] m, vel [illegible] audiuit. Sed neque is, quod plerique [illegible] omines [illegible] de natura procul a nobis recedentium rerum, aut cæterarum [illegible] disserebat neque [illegible] labatur [illegible] bene se habeat [illegible] quem sapientes [illegible] mundum appellant, quibus [illegible] atibus singulæ cælestium rerum fiant. V[illegible] eos qui ta[illegible] rent, infamire ostend[illegible] Ac primum omnium exped[illegible] putabat, vtrum cum huiusmodi hominesfatis [illegible] arbitrentur, nunc denique ad earum [illegible] rerum curam atque inspectionem accedant [illegible] humanis rebus diuinas euntur [illegible] opinentur [illegible] sibi facere. mirabatur autem, quod nondu[illegible] plane homines perspicerent eiusmodi re[illegible] hominibus inueniri non posse.

C [illegible] quidem videret [illegible] eos qui plurimum [illegible] pe[illegible] de iis rebus loquentes viderentur, eadem [illegible] minus sentire, neque secus a[illegible] entes solent mutuis inter se diffid[illegible] ac varietatibus [illegible] esse. Nam & vecordium alios quidem vi[illegible] nequaquam [illegible] suescere ad ea quæ sunt [illegible] vehementer horrere. A [illegible] autem [illegible] minus [illegible] med[illegible] cœtu h[illegible] inum [illegible] res omnes [illegible] & aequ[illegible] Al[illegible] autem [illegible] prode [illegible] em in conspectum hominum [illegible] hos [illegible] ne [illegible] neque [illegible] aliud [illegible] fit. Alios vero, passim [illegible] omnes [illegible] omnia, ferasque [illegible] ete anima [illegible] P [illegible] modo [illegible] natorant [illegible] alios qui [illegible] finit [illegible] omnes [illegible] uit [illegible] V [illegible] perire, al[illegible] [illegible] vnqu[illegible]

D [illegible] ulia in hanc [illegible] Xeno [illegible] ad [illegible] qui[illegible] magni [illegible] His au[illegible] omnium [illegible] X [illegible] phan [illegible] crates ipse conde[illegible] qui duo. Græcorum [illegible] cen [illegible] est [illegible] ementaria [illegible] cidere [illegible] illum, [illegible] ipse Philoso[illegible] phis [illegible] quæ sanguo [illegible] col [illegible] gat [illegible] penn [illegible] noque [illegible] phy [illegible] S [illegible] tetant ea Xe[illegible] verba [illegible] rebus [illegible] untur est, [illegible] vero & eam quam [illegible] nem. Ego autem [illegible] ante [illegible] quæ [illegible] on cripsit,

[illegible] &c. [illegible] nem reru[illegible] fi [illegible] dam attulit [illegible] vero, nulla [illegible] [illegible] inq[illegible] [illegible] nus au[illegible] dun [illegible] quod [illegible] itav [illegible] rum [illegible] quæ [illegible] tui, [illegible] nus a [illegible] Des [illegible] mundum [illegible] cet hor [illegible] hominu [illegible] Di[illegible] peret. [illegible] ratione m [illegible] [illegible] tuen [illegible] terra. H[illegible] itaque [illegible] statur, [illegible] hæc omnia [illegible] Deos vero a dæmonas [illegible] eos ap[illegible] ipsi [illegible] nuncupatos que Dei min[illegible] Republic[illegible] tis ac genit [illegible] a bon[illegible] nitæ ac [illegible] subsistanti [illegible] quaquam [illegible] bus com [illegible] namiod [illegible] tarius [illegible] quoque [illegible] dem ipse qua & creatæ res natu [illegible] Sup[illegible] extraq[illegible] orum Deus est, no [illegible] & potent[illegible] Plato [illegible] que materia mun[illegible] om [illegible] [illegible] Verum se per mundus [illegible] nullum habuerit generationis p[illegible] principium. At vero po[illegible] genitum, vt ab aliquo [illegible] cœpere. Tum [illegible] respondet, [illegible] hoc est: Genitus [illegible] Cuius coniun[illegible] tenema [illegible] & hoc est: Videri enim potest, [illegible] manibus contrectari. Cum itaque tact[illegible] vtique habet & corpus. Cuncta autem [illegible] Quæ vero [illegible] pe [illegible] comprehendi quoque possunt opinione, ac genita esse constat. Genitas autem [illegible] oportere censemus a causa aliqua produ[illegible] se. Hæc igitur [illegible] de creatis rebus proloquutus, sapienti [illegible] nos edocuit quid de [illegible] tum authore sentiendum sit, inquit enim. [illegible] hoc est: Vniue[illegible] huius auctorem atque op[illegible] inuenire arduum [illegible] & cum inuener[illegible] omnibus e[illegible] vires nostras excedit, ne [illegible] est hominib[illegible] sicuti cætera dicip [illegible] Ostend[illegible] bum omnia e[illegible] ex Hebræorum [illegible] tis, & hæc ipsa perdoctus est. At[illegible] bo. Ex quo verbo ac Dei mente [illegible] & [illegible] cætera quinq[illegible] quæ planetæ nuncupantur, in dis[illegible] tione. [illegible] numerum que obseruationem qu[illegible] facta sunt. Cumque horum planetar[illegible] Deus opifex effecisset, in cæli orbibus [illegible] verbis Platonis do[illegible] Deum [illegible] mundi fab[illegible] Deo

ideft [illegible]

G

H

A o[illegible] [illegible] Deus itaque [illegible] [illegible] Plat[illegible] [illegible] h[illegible] [illegible] unt. [illegible] quod Euripi[d]es quoque [illegible] [illegible] enim inquit

[illegible] [illegible] νύξ τε [illegible] [illegible] βροτοῖς,

Hoceſt.

[illegible] ſul & atra nox hominibus ſeruiant,

[illegible] non te es vt æqua ſit domus tib[i]? Verum enimuero [illegible] [Euri]pides ſolem ac l[unam] [illegible] ſeruire ait hominibus vos [illegible] veſtris famula[illegible] erunt non ægre ferris, diuinumq; [illegible] bonorem cultumque exhibeu[n]t. [illegible] vero ad [illegible] [illegible]tonem oratione mea tranſibo. Vehemente[r] [en]im homines laud[illegible] [illegible] quæ ad mundi fine[m] [illegible] [illegible] tionem [illegible] per[illegible] nem p[illegible] ma nobis ſic loquitu[r] [illegible] [illegible] [illegible] δημιουργὸς ἀγαθός. hoc eſt: Quod ſi bonus hic mundus eſt, bonusque mundi opifex, patet vtique quod ad æternitatem reſpexit. Q[uum]que idem Plato de cœlo ſic [pr]odidiſſet [illegible] ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἄριστος τῶν αἰτίων, hoc eſt, cœlum quidem pulcherrimum eſt rerum omnium quæ factæ ſunt, opifex vero Deus optima cauſarum omni[um] [illegible] rur ſusque ſubiunxiſſet [illegible] [illegible] ὁρατὸν [illegible] [illegible] [illegible], hoc eſt: Conſti[tuit] Deus [c]œlum quod videri ac tangi poſſit; paulò mox ita ſubintulit [illegible] χρόνος [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] γέγονε, hoc eſt Tempus itaque cum cœl[o] [illegible] incœſt, vt quæ ſimul facta ſunt [illegible] ſimu[l] e[t]iam diſſ[olu]antur, ſi quando v[l]la ipſorum diſſolutio futura ſit. [Ita]m & in Politic[o] [illegible] [illegible] [illegible] ſic inquit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c h[illegible] [e]ſt Eodem modo ſemper ſe habe[re] [illegible] idemque e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nuus co[n]tingit, quæ diuiniſſima ſunt. C[or]poris autem natura, in hoc ordine [illegible] reponenda non eſt. C[œ]lum quidem, ab ornatu mũdum appe[ll]auimus, multarum enim beatiſſimarumque rerum ab opifice Deo particeps factum [eſ]t, veruntamen in corporis communionem [illegible] [qu]amque ob rem, caret e pror[su]s mutati[o]ne non poteſt. Eiuſdem [ve]ro Platonis hæc qu[o]que ſunt: τότε δὴ τοῦ παντὸς ὁ μὲν κυβερνήτης [illegible] [illegible] [illegible], &c hoc [e]ſt: Tunc itaque mundi huius vniuerſi gubernator, ceu temonibus gubernaculisque e miſsis, [in] ſuam ipſius circumſpectionem abceſſit, mundum vero rurſus inuer[tit] & fatum, & congenita cupiditas. Omnes igitur Dii qui ſecundum locos diſtribuit cum [illegible] maximo dæmone ſocium principatum gerunt, quum iam percepiſſent quod factum fuerat, ſuas quiſque mundi partes [cu]rare dimi[ſe]runt, mundus autem [illegible] conuerſus principio & fine in vnum commiſſo, a[illegible] [illegible] que in contrariam partem, ac magno [impe]tu facto con[cu]ſſu, a iam ſibi animantium omnium corruptionem effecit. H[oc] autem loco nobis cum Platone optime conuenit. Totius namque orbis mutationem ipſe quoque teſtatur, Deoque rerum gubernacula dimit[te]nte, ceſſare quidem ait inuiſibiles poteſtates, quæcunque c[a]elis mundi partibus gubernandis diuino iuſſu addictæ ſunt, ac omnia quæ oculis intuemur, ſubire mutationem ac perpet[illegible] Reliqua autem, pro eo errore qui tunc mentes hominum occuparat, Plato percenſuit, materiæ ſcilicet congenitam atque aſſ[i]tam cupiditatem mundum inuertiſſe, prout ab initio fati quoque legibus ſanctum fuerat. Talia enim ſunt [in] quibus Phi[l]oſoph[um] iure damnamus, vbi de mundi fabrica loquutus eſt. Ait enim hic quoque, materiam coæternam Deo eſſe. Id quod & Pythagoras, & Ariſtotel[es] & qui [a] varia porticu Stoici nuncupantur dixerunt. Materiam vero, nonnunquam & malignam appellat, audite eſt enim ita de mundo eum loquẽtem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] &c. hoc eſt. Ab opifice quidem [D]eo mundus cuncta poſſidet bona. A priore autem habitu, habet quæcunque grauia & [in]iqua in cœlo fiunt. Hæc vero in commoda, ex eo hab[et] [illegible] [ha]bet mundus, & animantibus ipſe transfundit. A[dd]idit autem Plato hæc quoque: τούτων δὲ αὐτῷ τὸ σωματοειδὲς αἴτιον, &c hoc [e]ſt. [Ho]rum autem cauſa, eſt ſpecies corporea, quæ cum anti[q]ua natura ſimul innutrita eſt, multum enim [ha]bebat [illegible] [illegible] atque ineptiæ, prius qu[am] in eum q[illegible] [illegible] nu[illegible] [illegible] [illegible], ornatum mundumque pro[illegible] [illegible]. A[d] hæc [illegible]

B

C

G

[id eſt, Deo.]

D

E [illegible] Platonis verba indignatur [illegible] [illegible] quicunque homo ſana mente ſit præditus. M[illegible] [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] naturam, cuius adeo validum atque inui[illegible] eſſe vitium inquit, vt ne opifex quid[em] Deus illud in melius commutare potuerit, præſtitit enim malo ſuo [illegible] habitu, ac licet ab optimo Deo [f]ormam accepe[r]it, priſtinum tamen illud vitium minime abiecit. E[a]mque ob rem, non in terra ſolum, ſed etiam in cœlo grauia & iniqua peragit, animantibuſque tranſmittit. Sunt au[tem] [illegible] [illegible] [s]uperius iam dictis prorſus indigna, ſun[t] [illegible] [illegible] ſermone ac Theologia penitus aliena [illegible] [illegible] ab incuria in humanique depreſſis rationibu[s] con[illegible] que profecta. Cum enim & in cœlo alſi[illegible] [illegible] rerum [illegible] bam inc[illegible] tatemque permanſiſſe, [illegible] [illegible] ibi [illegible] [illegible] grania atque iniqua conu[illegible] [illegible] e, mater[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] tem ſ[illegible] [illegible] [illegible] [v]ero debilemque o[pi]ficem. Præterea vero & [illegible] inquit [illegible] [illegible] conſtruxiſſe ad int[e]llecti[illegible] [illegible] [illegible] exemplum, ſicenim ſcriptum eſt in Ti[m]æo: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] &[illegible] [illegible] Verum igitur prob[e] dixi[mus], vnum eſſe cœlum an multos [illegible] atque infinitos. Re[c]tius profecto eſt dic[er]e vnum eſſe [illegible] ad exemplum [illegible] fectum ſit. Exemplu[m] ver[o], [v]t opinor, vel d[illegible] [illegible] ligit v[illegible] [illegible] vnum vel id [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ait, v[illegible] [illegible] pirtale cœlum atque intelligibile, q[illegible] [illegible] neni[illegible] [illegible] hoc v[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ctate [illegible] ue [illegible] autem fue[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligat, nulli p[ro]fecto cœlo co[illegible] [illegible] ac grau[illegible] aliq[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negotium. Atque c[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] ſophi [illegible] lantur, tantam h[a]bent dog[matum] [illegible] [illegible] [illegible] pr[illegible] [illegible] m[illegible] diſcord[ia]m. Tempu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] diuinæ ſcripturæ [illegible] doctorem ingenuum oſte[n]dam[u]s, [illegible] [illegible] mund[illegible] [illegible] ca veritatem. Quæcun[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] materia peruag[a]ntur, ea[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ptura [illegible] [illegible] [illegible] ud quod e apud [illegible] [illegible] odum Poetam [illegible] nie[illegible] [illegible]. Deum ver[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſtata eſt, non tamen ſicut cæmentari[illegible] ac natur[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cuſtodes atque [illegible] [illegible] fice[illegible] non [illegible] text[o]rum [illegible] [illegible] fitorum modo, cæter[illegible] [illegible] que ar[illegible] cum. Hi namque, quum ſibi p[illegible] [illegible] materiam comparauerint, tu[m] demum forma[illegible] [illegible] [illegible] afficiunt, ea[m] que excu dunt, inſtrumentaque alia ab aliis commodo [illegible] aſſumunt. Sed Deum loquitur, ſimul voluiſſe, ſimul quæ prius nullo modo fuerant protuliſſe, abũde enim [c]o[m]ples terque nullius eſt indigus. At vero humanæ artes eo labor[e] [illegible] detectu, vt aliæ aliarum ope ad[illegible] [illegible] [illegible] indigeant. Neceſſarius eſt enim gubernator[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] b[illegible] r. Ruſuſque hic, indiget lignatore, indiget præterea & fabro ferrario, & piſcatore, & ſtupifero. [illegible] ge[illegible] lignator [illegible] [illegible] plantarum. Hic vero, & terr[illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſque ac ſeminibus, & ærari[o] fabro indiget qui [illegible] dem [illegible] [illegible] [illegible] ſtrumque confic[i]at. Nec n[illegible] [illegible] & ærarius indiget [illegible] [illegible] ligna [illegible], qui ligneam ca[illegible] [illegible] ſibi ſtruat, qui incud[illegible] [illegible] ſuper ligneam baſin c[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ac malleum capul[illegible] conferat & comp[illegible] [illegible]. O[m]nes denium art[if]ices, p[illegible] quadam ratione, [illegible] [illegible] textoris opera ind[i]g[e]nt idẽque agricolæ opus habent, vt corpus alant indumentiſque foueant. Ii qu[illegible] [illegible] nes [illegible] [illegible] l[i]gn[illegible] [illegible] ferrariove [illegible] tunt ii qui [illegible] [illegible] da [i]nſtrument[a] ſingulis ſubmini[illegible] At vero rerum o[illegible] [illegible] de[illegible] opi[illegible] [illegible] nec inſtrument[illegible] nec materi[a] vlla [in]diget, ſed qu[illegible] [illegible] artificibus ſu[illegible] & mater[illegible] & inſtrumeta, tempu[illegible] [illegible] præterea & c[illegible] [illegible] endi [illegible] pera ipſaque ars & e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dig[illegible] [illegible], hoc eſt ipſi Deo ſola vnicaque voluntas. *Omnia enim quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari quoq; ipſo & in omnibus abyſsis*, [ſic]ut ſacræ nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. N[e]q[ue] tamen qui [illegible] [illegible] quæ pot[u]it, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluit, ſed eadu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſenti comprobauit. Facil[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deu[illegible] [illegible] [illegible] mille orbes, pducere, quan[d]oquidem [illegible] [illegible] e, multo on[illegible] [illegible] operum eſt facillimum. Nobis item acci[illegible] [illegible] [illegible] ipſ[illegible] vel [illegible] mũ[illegible] multo ſit, ar[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ds quod [illegible] [illegible], humanam ſequitur [illegible] [illegible] [illegible] e. A[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] omnia [illegible] dem [illegible] pot[illegible] [illegible]. D[illegible] [illegible] [illegible] voluntati, & facultas ad[illegible] [illegible] [illegible]. Neque [illegible] [illegible] re-

F

G

H

A rum creationem [illegible] immenſa [illegible] ſua poteſtate commen[illegible]. ſed quæcunque voluit ea [illegible]cit. Quoniam vero [illegible] rerum quas ipſe produxit, aliæ quidem ſenſibus [illegible], aliæ autem ſolo intellectu percipiuntur, [illegible] [illegible] quidem in terris agentes, aliæ vero ſuper cœleſtes [illegible] & animalia quidem fecit, alia ſenſibilia, alia [illegible] intelligibilia. Ac intellectibilibus quidem aerem cœlumque addi[illegible] ſenſibilibus autem mare ac terram ad [illegible]lendum dedit. Cumque nonnulli [illegible]orum ſpirituum qui intellectu ſolo percipiuntur, in malitiam inclinaſſent, tanquam optimo [illegible] regionibus cœli depulſi ſunt, aeremque ac terram vbi commorentur ſortem acceperunt, non vt ibi ea perficiant quæ contra [illegible] dol[illegible] aggrediuntur (hoc enim prohibentur angelorum cuſtodia) ſed vt ex eiuſmodi locorum mutatione, condiſcant quæ & quanta ſibi [illegible] ſuus author [illegible] ipſa conciliet. Quia vero [illegible] [illegible] illa quæ ſenſi[illegible] ſunt, in ſpecies duas diſtri[illegible], horumque alia quidem fecit ratione prædita, alia vero rationis expertia, quæ ratione ſunt caſſa, rationalibus

B ſubdita eſſe voluit. Nonnulla autem ipſorum [illegible] reluctantur, atque in ſuum principem ſeditioſe conſurgunt, doloſque intendunt. Nec immerito quidem. Quando & ipſi homines, quibus in eas animantes imperium eſt traditum, idem peccare cernuntur, ac tametſi rationis munere honeſtati, nihilo tamen ſecius tanquam [illegible] illius expertes, contra ſuum authorem [illegible] [illegible]antur. Ideirco factum eſt, vt & ipſi [illegible] belli animantium [illegible] di[illegible]tione imperantur, ita & [illegible] [illegible] perſeruant, quam malum, quamque nu[illegible] præt[illegible] ordinem, ſemelque præſtitutos fines [illegible] tranſcendere. Ac videre quidem eſt in anima [illegible] egreg[illegible] [illegible] es ſuos tueri. Mare ſiquidem ipſum [illegible] [illegible] turbinibus agitatum inuerſumque violenter ad [illegible] propellatur, arenæ tamen [illegible] ac repagula [illegible] [illegible] [illegible] neque præfixos ſ[illegible] terminos tranſ[illegible] au[illegible]. Sicut enim [illegible] ad curſum [illegible] freno reprimitur & coercetur, ita & mare

C cum Dei legem nullis quidem in tabulis ſcriptam, ſed in ipſo littore poſitam contemplatur, non ſecus pedem refert ac ſi habenis quibuſdam cohibeatur. Pari quoque modo & flumina, eum ſui curſus tenorem ſeruant, quem eis ab initio iuſſa ſunt. Ita & fontes ſcaturiunt, & putei humanis viribus aquas ſufficiunt. Quatuor item anni ſtationes, commoda ſucceſſione ſeſe excipiunt, ac ſeruata inter ſe temporis æqualitate quod nimium ſit minime appetunt. Hanc eandem legem dies ac noctes indeſinenter obſeruant, neque cum protenduntur ſuperbe ſe efferunt, neque cum contrahuntur iniquo animo ferunt, ſed alternis vicibus tempora mutando, rurſus commutatio [illegible] exigit ſine [illegible] dilatione debitum ſoluunt, neque [illegible] [illegible] [illegible] quie[illegible] accipiunt [illegible] [illegible]que. Illud præterea opificis Dei ſapientiam pla[illegible] [illegible]pote[illegible] [illegible]que oſte[illegible], quod neque ipſa tellus quanquam [illegible] [illegible] [illegible] ſub aratris terga ſcindatur, ſecatur [illegible], quanquam & fructibus alimenta ſufficiat, conculcetur, effodiatur, radatur, imbribus

D [illegible] [illegible] [illegible] atque ardoribus atteratur, vllam [illegible] [illegible] pe[illegible] eſt, totoque ſue agricolis fœ[illegible] pauciores educit. Neque ipſum mare, quanquam [illegible] nubes vim aquarum inceſſanter e[illegible], hy[illegible] [illegible] d [illegible], imminutum [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bus denique littoribus [illegible], quæ olim [illegible] [illegible] obduxit. Sed neque [illegible] [illegible] exuberat, tamen [illegible] plurimos vndecunque [illegible] [illegible] accipiat. [illegible] vero nunc [illegible] [illegible] [illegible], vnde [illegible] ſummorum [illegible] deuol[illegible]. Ineffabilis enim [illegible] penitusque abſtruſa hæc quoque ratio eſt. Quod autem ſol aptus natus ſit humidam aquæ vim [illegible], pronum eſt cunctis volentibus edoceri. [illegible] enim palude quæ exiccat, aquarum præterea collectiones ac [illegible] conſumit. Corpora quoque hominum [illegible] [illegible] efficit. Quinetiam ſluuios videmus decre[illegible] ſubducere cum [illegible] relictis auſtralibus locis ad borealem tractus concedit æſtatemque nobis efficit. Eamque ob [illegible] [illegible] illum [illegible] eodem tempore quo cæteri

E ſolent [illegible] extra alueum [illegible] quis exuberantibus [illegible], ſol [illegible] Bore[illegible] [illegible]culum acce[illegible], ac [illegible] radiis ardentioribus incubante, alii [illegible] magnis ſane ſpac[illegible] ab [illegible]dente. Si [illegible] ac incrementi cauſas quidam eſſe contendunt, [illegible] men hoc tempore mat[illegible] [illegible] hanc conuenire [illegible] arbitror, quippe [illegible] [illegible] ne [illegible] gubernationis cum [illegible] indager[illegible] admiſcentur potius quæ acta [illegible], ipſumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]lebrent. [illegible] [illegible] [illegible] aeris inconſumptam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bo[illegible]nes, [illegible] [illegible] [illegible] rand[illegible] & attra[illegible] & [illegible] radii permeando [illegible] [illegible] [illegible] idq; ſum[illegible] quoque [illegible] Seden[illegible] [illegible] intuenti, miraculum [illegible] miraculum [illegible] vero abeſt, ne [illegible] [illegible] [illegible] miracul[illegible] habe[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]pitex Deus omnipotens, [illegible] [illegible] de cet admirari quam [illegible] [illegible] cet laudari quam ma[illegible] Sur[illegible] [illegible] ſie-

F ri conueniant, facta illi perqu[illegible] [illegible] tem & rebus omnibus quas [illegible] [illegible] [illegible] ide m-potis facultatem quo [illegible] [illegible] perd[illegible] de[illegible]. Et quo factum eſt, vt tellus hodieque [illegible] perman[illegible] [illegible] ab initio facta fuit, neque iter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cæ[illegible] que aer quam ab initio [illegible] [illegible], [illegible] tam conſeruet, neque [illegible] [illegible] cœlum, per quod aſſidue currit, eſt [illegible] [illegible], neque [illegible] [illegible], ſed neque ipſum firmamentum, tametſi humida ſit natura, flagrantem ſolem [illegible]. Singulæ enim res, quod ab initio munus [illegible] ſunt illud perpetuo conſeruarunt. Contrariæ ſiquidem ſicci atque humidi qualitates, rurſuſque ca[illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] fœduſque compoſuit [illegible] [illegible]. Quotieſcunque igitur omnia hæc videmus, quoties ſolem modo ad boreales tractus,

G modo ad auſtrales, modo ad æquatas cœli partes [illegible] tere, quoties & lunam modo auctam lumine, modo minutam, nec minus & ſtellas certis [illegible] [illegible] tibus & occidentes, meſſis præterea & ſementis tempus ſignificantes, tam & nau[illegible] oſtendentes hyemem ac [illegible] [illegible]tem, ne quæſo [illegible] [illegible] hæc ipſa nobis deo[illegible] [illegible] [illegible], ſed horum potius authorem, opificem, gubernatoremque laudemus, ac per ea quæ contuentur oculis, pergamus ad eum qui videri non poteſt. Ad hoc [illegible] nobis non eſt [illegible] peregrinatione, ſed fide, per hanc enim [illegible] videre [illegible] nob[illegible] [illegible]. Cum itaque ſtationes ann[illegible] debi[illegible] ſuis qua[illegible] [illegible] temporibus, cum terræ pluuiam d[illegible], cum terram germinare, [illegible] virentibus herbis obduci, vndas [illegible]tes, prata floribus renidere, comare ſyluas [illegible] arbo-

H rum fructibus prægrauari, lingua [illegible] moueamus in eius laudem qui hæc terræ dona contribuit. Ne [illegible] montium Nymphas, neue fontium ac fluuiorum, neue filias Ne[illegible] [illegible] in Deos. Nec cantemus Iulū Cereri neue ipſi [illegible] [illegible]. Ne Baccho dithyrambum. Ne Peana Pythio Apollini, neue [illegible] concinamus Hypo[illegible]pum. Sed rerum omnium conditori Deo hymnos Dauidicos proferamus, cumque eo pariter exclamemus: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.* Quotieſcunque canoras aues audiemus varios cantus emodulari, cicadaſque, tremulos [illegible] concentus, Muſis Sirenibuſque dimiſſis, ſapientiſſimum Deum, eundemque potentiſſimum adoremus qui & eiuſmodi auiculis tantam tribuit Muſicæ harmoniam, [illegible] humanum genus vndecunque nutrit, fouet ac [illegible]cet. Noſtra igitur, quæſo, ami[illegible] homines cum [illegible] [illegible]orum [illegible] bus comparate, rectaque ac diligenti ratione [illegible] [illegible], quæſo, inſpicite, quænam ex ſuperius [illegible] opinionibus De[illegible] magis congruere [illegible]deantur, mundumne [illegible] videlicet genitum non fuiſſe, caſuue [illegible] [illegible] conſtitutum, ex atomiſque & vacuo [illegible] [illegible] [illegible] Deo quidem authore, ſed præſt[illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] Quin eſſe. An vero impiu[illegible] [illegible] [illegible] illud au-

A tem [illegible] eſſe rerum omnium [illegible] tem Deum, qui [illegible] am, quod cæteri faciunt artifices, ex [illegible] materia omnia hæc effecerit, ſed quæ prius non [illegible] ant in ipſum eſſe pro[illegible] lent, volueritque non ant a exiſtentibus rebus præbere vt quandoque eſſent. Facile eſt enim Deo, & ex iis quæ nondum ſunt, & ex iis quæ ſunt excudere [illegible] quid ac proferre, hoc enim, & ab in[illegible] o olim fe[illegible] & ſingul[illegible], ita dicam, di[illegible] his facere cernitur. Nam & ex præſtitutis comparatiſque iam corporibus, animalium corpora effingit, & ex iis quæ non ſunt, [illegible] ar animas creat: non cunctarum quidem ant [illegible] as ani[illegible] na[illegible] u[illegible], ſed humanas duntaxat. Gignit autē ex vo[illegible] ribu[illegible] v[illegible] ter nantiaque ex nantibus, ſingulaque ani[illegible] ant[illegible] de homogeneis parit. Ita & terræ fœtus, de [illegible] ain [illegible] n[illegible] que plantanda humanos vſus depre[illegible] lim vero nec arata tellus, nec ſeminibus vllis a per[illegible], plantarum ſemen [illegible] ideam, qualique ar[illegible] her[illegible] pum quoddam exemplū germinando produxit, reptiliumque & quadrupedum genera procreauit. Ipſa tum per hu[illegible] tum aquarum vis, ſicut iuſſa fuit, & aquatiles protulit animantes, & quæ na[illegible] vo- B latu aerem permeare. Cæterum, neque terram ipſam, neque cœlum, neque ae[illegible] m, neque aquarum naturam, neque l[illegible] m item nec lucem, [illegible] lla prius co[illegible] materia niſu D[illegible] produxit, ſed omnia ipſe opif[illegible] x [illegible] cum nulla eſſ[illegible] antea, procreauit. Ille[illegible] que qui ceu [illegible] nſe[illegible] umpe[illegible] que cap[illegible] illimam [illegible] undi[illegible] [illegible] ia[illegible] [illegible] m, id m eand[illegible] n qui ſapientiſſime condidi[illegible], iſ[illegible] hic ou[illegible] gubernat & d[illegible] igit. Hæc autem [illegible] ipſi m[illegible] do A E poſt[illegible] Euange[illegible] ſtæ [illegible] s docuerunt, [illegible] d ipſi quoq[illegible] Prophetæ, [illegible] phetarumque [illegible] mus qui mund[illegible] Moſe [illegible] p[illegible] q adeo his omnibus do[illegible] u[illegible] rum, & A[illegible] ham & Mel[illegible] hiſedech & [illegible] Pa[illegible] chatum [illegible] qui dem, ed [illegible] Id quo[illegible] & [illegible] quam [illegible] le [illegible] edi[illegible] in diui[illegible] [illegible] bros in[illegible]. [illegible] opu[illegible] ta itaque [illegible] ompa[illegible] e perducti[illegible] qui d humanis Philoſoph[illegible] diſcurſibus [illegible] documenta, [illegible] gite iam [illegible] quæſo, et [illegible] orem am[illegible] homines, [illegible] que ad[illegible] are [illegible] exemplo ip[illegible] ndid[illegible] em, v[illegible] l[illegible] us clamat perductū, & diuinæ [illegible] træ ſenſu [illegible] atis, & illus m[illegible] g[illegible] [illegible] to [illegible] vt Apoſtoli- F cis verbis vtar: *in ſanctum procedatis. Deumque adoretis [illegible] fateamini Deum vere in* [*] *vobis eſſe.*

Luc 5.
Matth 1.
Ioan 9.
* S. Cor.

LIBRI QVARTI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, DE CVRATIONE INFIDELIVM GRÆCORVM SERMO QVINTVS,

DE NATVRA HOMINIS.

LAPIDIS quem magnetem vocant, eam eſſe vim conſtat, vt [illegible] nem aliam materiam quietam [illegible] ſe immotamque d[illegible] ttat, fer- C r[illegible] m vero duntaxat ad ſeſe trahat, nonnunquam vero alte à ſe ſublatum quaſi oſtentet, tametſi [illegible] nullis idipſum rebus ab inferiori loco ſuffu[illegible] atur, [illegible] ſuperne aliquo nexu viſibili colligetur, ſed eius lapidis incubante virtute, occulta nobis [illegible] ne ſuſpenſum ſit. Tale vero quippiam & in diuinis ſcripturis & in verbis quæ de Deo fiunt [illegible] licet conti[illegible] ete, vt facile is cognoſ[illegible] t, qui diligent[illegible] aduertet [illegible] nt[illegible] enim, im[illegible] vt ita dicam, cuncti fere mortales au[illegible] m[illegible] liſa accommodant, ſoli vero capiuntur, qui [illegible] int fidei, cum tamen ab inferiori [illegible] nullis ſe[illegible] tantis ſolatio teneantur, neque quicquam appareat vnde ſuſpen[illegible] o vincti dependeant, ſed ad occultas dun- D taxat rerum ſpes, mentem animumque accommodent. Eam ob rem Paulus quoque Apoſtolus, *verba quæ de cruce fiunt, pereuntibus quidem ſtult[illegible] esse,* inquit, *iis autem qui [illegible] ſunt, divinitatem, Dei que ſapientiam.* Sed enim [illegible] ſe propria quadam naturæ [illegible] vt ferrum ad ſe moueri violenter cogit. Diuin[illegible] tum autem ſermonum gratia, nō ipſa quid[illegible] m [illegible] q[illegible] a [illegible] os admirat mortales, alios vero ſummoueat, [illegible] enim qui [illegible] curari appetunt, vberti[illegible] tios eſſ[illegible] dit. Fit autem vol[illegible] ntate ac delectu eorum qui auditum [illegible] e contrariot [illegible] ipſorum tanquam [illegible] tes admoueantur al[illegible] vero [illegible] abſ[illegible] dant, ii videlicet qui ad eas re[illegible] animum contraducunt. Etenim quem[illegible] que ſ[illegible] natum Medicum profiteatur, vt [illegible] ad [illegible] tem nequaquam cogat qui accipere curati[illegible] nem ſua [illegible] de[illegible] ebunt. Quando & ille op[illegible] fex qui rationale animal potens ſui [illegible] e [illegible] umque creauit, hortamentis ac legibus ab [illegible] auertit q[illegible] pectora cen[illegible] ut, ad potiora autem c[illegible] nuertit. Nequaquam tamen vi[illegible] lentæ [illegible] impel[illegible] t, ſi meliorum part[illegible] ps eſſe nolit, ne videlicet naturæ ſu[illegible] ſemel [illegible] mutet. Hinc & per Prophetas idem exclamat: *[illegible] & ſi audiatis me, bona terræ comedetis.* Rurſuſque alibi: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos. Quis eſt homo qui vult vitam, diligens dies videre bonos?* Subinde vero ab iis auertens quæ mala ſunt, quid ſi[illegible] agendū [illegible] oſtendit. *Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Declina a malo & fac bonum, inquire pacem & ſequere eam.* Manifeſte autem ſignificat, & quæ propoſita ſint ſtudiis eiuſmodi præmia, [illegible] enim: *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces atorum eorum.* Quia vero timor G illis maxime congruit, qui rat[illegible] quam pueri ad virtutem inſtituuntur, neceſſario factū eſt, vt ceſſantes ac deſides [illegible] minando perterreat. *Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* [illegible] per prophetarum ſic homines [illegible] hortatus eſt, idem [illegible] factis Euang[illegible] ul[illegible] o quidem [illegible] nuntio ac miniſtro, quam corpore, quod pro [illegible] nostra factus homo aſſumpſit, ipſe ore ſuo ſic loquitur. *Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.* Item & alibi: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego requiem vobis dabo.* Alia vero permulta id genus & in H Euangeliis & in Apoſtolorū monumentis facile quiuis inq; velit, inueniet, quibus plane oſtenditur, abſ[illegible] ta hominis voluntas, liberumque arbitrium. Huius rei gratia ipſe quoque amici homines [illegible] vobis adh[illegible] nem hanc affero. Neque vos ſolum quæſ[illegible], ſed vehe[illegible] ter obſecro & obteſtor, ne medicinæ huius [illegible] temere abiiciatis, nec ſalutem veſtram in diem [illegible] num differatis, quem v[illegible] acne ſimus, [illegible] tamus. Sed ea potius in memoriam reuocat[illegible] us Poeta v[illegible] re adhortatur: quo loco [illegible] inquit:

Μηδ' ἀν[illegible]

Ne differ dum [illegible] dum [illegible] ſit.

Aliam quoque [illegible] ſententi[illegible] ter ad[illegible] tite, inquit enim hic quo[illegible] e quæ ſuperioribus [illegible] ſunt:

Αἰεὶ [illegible]

Triſtia dilator [illegible] damna ſequ[illegible] ntes.

[illegible] iam ſuperius edocti ſumus qui[illegible] mundo,

A [illegible] ipſa ſi [illegible] præcep[illegible] ab [illegible] Philoſ[illegible] quod ſupereſt inquiramus, quænam [illegible] ſunt quæ de natura hominis [illegible] nenda docuerunt quæque [illegible] ſuos libros aſpergunt eloquutionis ornatu, ſpecioſoque prætextu nominum ac verborum falſ[illegible] nob[illegible] adducunt. Quæ[illegible] atque vero de hac ipſa [illegible] fabulantur, hoc tempore omittemus, nec illos, vt Plato ſa[illegible] ſendum putat, aſpergemus vnguento, ſed potius contra[illegible] fœtorem quem [illegible] ipſi [illegible] illi enim non modo [illegible] terra [illegible] ſe hom[illegible] natos iacto [illegible] dentibus produſſe. Sola igitur nob[illegible] tatis d[illegible] turibus conferenda, quæ [illegible] Phil[illegible] hiſtoricique nugantur. Omiſſis autem omnibus, illud dicendum eſt, quanta vi ſcilicet contentione a[illegible] pugna ſemper digladiati ſint, ſe fuerint de humani generis conſtitutione atque primordiis. Alii ſiquidem ipſorum, humanam

B naturam æternam aſſerunt, terramque hac animantium ſpecie deſertam ſemper fuiſſe. Alii vero, primum in terra Attica natos fuiſſe homines d[illegible]. Alii, in Arcadia. Sunt qui maluerint Ægypti[illegible] Al[illegible] præterea in prouinci[illegible] atque vrbibus [illegible] de primæua origi nis iactantia & ambitio. Ad hæc autem, ſunt qui [illegible] tum ho[illegible] miſerrimum. Et Ho[illegible] erus quidem [illegible] ærumnoſum [illegible] appellat. Theognis autem Siculus, [illegible] Megarenſis, ita exclamat:

[illegible] [Greek verses illegible]

Optima non naſci res eſt mortalibus ægris,
Nec [illegible] radios cernere luminibus.

Aut vbi natus homo eſt, propere vt deſcendat ad Orcū.

Conſ[illegible] na vero huic ſententiæ, Tragici apud Euripidem ſenarioli habent, ſic enim inquiunt:

C [Greek verses illegible]

Oportuit noſ[illegible] graui
[illegible] olere natum maxima ad diſcrimina.
At mortuum [illegible] eſt laboribus
Efferre læto corde, læ[illegible] tibus.

S[illegible] nem præterea, qui leges Athenien[illegible] tulit, teſtis [illegible] Herodo[illegible] Crœ[illegible]

[illegible]

O Crœſe homo eſt [illegible]

Pythagoras autem ac P[illegible] animarum [illegible] corpori [illegible] [illegible] corpo[illegible] deſtinan[illegible] corpus [illegible] eſt [illegible] corpo

D pot ſepu[illegible] Pythagor[illegible] [Greek illegible] hoc eſt, Teſt[illegible] veteres Theologi ac vates [illegible] anima [illegible] tam [illegible] conſepultam eſſe. Verum P[illegible] quæ[illegible] Cratylo[illegible] erat [illegible] Reipu[illegible] ſex libro contraria prorſus oſten[illegible] nim. [Greek illegible] &c. [illegible]: Curriculum eſt enim corpus, ob e[illegible] quam [illegible] harmoniam per [illegible] us enim viuere nobis licet ac recte viuere, ſi veritatē [illegible] velimus. At ſi anima per corpus vi[illegible] ſit vtique vt an[illegible] corpore ea non fuerit. Quod [illegible] tamen fuit etia[illegible] ante [illegible] us, vtique & viuebat, immortalem ſortita rationalemque naturam. Quod ſi tamen erat olim & ante corpus, nec tamen recte viuebat dum ſeiuncta eſſe[illegible] corpore. at vbi venit in [illegible] pus eo [illegible] bene inſtituto, tunc denique rectam anima vitam

E duxit [illegible] ne [illegible] ſtatio ſequitur [illegible] anima per [illegible] na coniequuta fuerit, quorum particeps ea non erat antequam corpori iung[illegible] ita igitur ſaſep[illegible] corpori, v[illegible] monumento cuidam. [illegible] igitur primo, ex [illegible] quæ m[illegible] attuli, nobis con[illegible] veteres gentiles philoſophos non ſolum alios [illegible] ſed iidem quoque de rebus ſingulos [illegible] inuenit. Atque vt nobis [illegible] nius inno[illegible], qu[illegible] ta ſit inter eos contentio [illegible] iterum oſtendamus, qu[illegible] ea ſint quæ de anima celeberrimi Philoſophorum [illegible] ſu[illegible], quoque pacto [illegible] vt [illegible] verb[illegible] [illegible] hoc eſt, pugna contendere [illegible]. Quæcunque [illegible] diuino auxilio fretus dicam [illegible] deque Æt[illegible] numentis [illegible] cam. Thales [illegible], animam eſſe inquit immobilem naturam. [illegible] vero, eam inqu[illegible] ſpo[illegible] ſua motabilem. Pythagoras autem, numerum qui [illegible] ipſum mou[illegible] opinioni conuenit & X[illegible] Plat[illegible] ſtantiam ex [illegible] Ariſtot[illegible] ſtagirite, entele[illegible]

F am primam naturalis c[illegible] quod [illegible] abile aptumque [illegible] vitam ac[illegible] vero, actum appellant. A[illegible] Clearchus, a[illegible] m eſſe ait harmoniam quattuor elementorum. Ana[illegible] imenes, Anaximander, Anaxagoras & Archelaus [illegible] aerem dixerunt animæ naturam [illegible] quidem eam aſſerunt, ſed quæ tamen [illegible] calidi [illegible] te conſtar[illegible]. Parmenides, H[illegible] Heraclitus [illegible] & igneam nuncupa[illegible]. Epicurus Neoclis [illegible], commixtionem quatundam qu[illegible] ignea videlicet [illegible], ac ſpiritualis, quartæque præterea cuiuſdam quæ certum [illegible] nomen non [illegible] beat. Empedocles, commixtam inquit ex æt[illegible] aeriaque [illegible]. Cr[illegible] ex ſanguine & humido [illegible] inquit. A[illegible] porro alia, & quid[illegible] ſenſerunt. Quin & de ipſa animæ diuiſi[illegible] Philoſophis diſceptatio. Pythagoras [illegible] & Plato, hanc in parteis duas diſtribuunt, quarum altera ſit [illegible] ratione prædita [illegible] altera careat. R[illegible] partem [illegible] cant, [illegible]

G que alteram [illegible] tribuunt, alteram [illegible] & cupidita[illegible] vero [illegible] tertius [illegible] Platone cenſetur [illegible] Speuſippi Platonis ex ſorore nepot[illegible] autem [illegible] ationis, anim[illegible] Nicomac[illegible] Ariſtoteles, quinq. [illegible] appetendi, mutandi, ſentiendi, gradiendi & cogitandi. Stoici vero, quinarium hunc num[illegible] admiſerunt, ſed ex octo partibus animam conſtare dixerunt, ex quinque videlicet ſenſibus, viſu, audi[illegible] tu, [illegible] ctu, guſtu & tactu, ſexta vocali potentia, ſeptima [illegible], octaua principali ac dominante, quæ ſtirpe a qua [illegible] ſuum peragendi munus vires ſortitæ ſunt. An[illegible] præterea dixerū, Poly[illegible] brachijs perquam ſimilem eſſe. Pythagoræ autem ſucceſſores, [illegible] quinque elementis conſtare corpus aſſerente[illegible] (quatuor enim [illegible] notiſſimis & quintum æthereum adiunxerunt) totidem vires animæ affirmarunt eſſe,

H qua[illegible] ſce nominibus appellarunt, intellectum, prudentiam, ſcientiam, opinionem, ſ[illegible] um. Quanta item inter [illegible] controuerſia ſit, in collocanda principaliori animæ vi, perquam facile eſt videre. Hippocrates enim Democritusque ac Plato in cerebro ſitam eſſe affirmāt. Straton in medio ſyncip[illegible], Eraſiſtratus autem Medicus iuxta membranam cerebri quam epicranidem, hoc eſt, ſupercipitium, ſiue ſupercilium vocat. Herophilus, in ventre cerebri. Parmenides & Epicurus, in toto hominis thorace. Empedocles & Ariſtoteles, vniuerſaque Stoicorū ſocietas, ipſum cor animæ ſedem addicunt [illegible] ſorumque rurſus alii, eam in cordis ventre conſtituunt. Alii vero, in ſanguine. Alii ea in cartilagine quæ cor obſepit. Alii autem, in ipſo diaphragmate. Pythagoras, Anaxagoras, Diogenes, Plato, Empedocles & Xenocrates, animam dixerunt incorruptibilem eſſe. Heraclitus vero, animas hominum corporibus liberatas, concedere ait ad mundi totius animam, vtpote quæ ſit eiuſdem generis ac ſubſtantiæ. Stoici vero, ſeiunctas a corporibus animas

ſibi-

A [illegible] ſit. [illegible] no [illegible] [illegible] ponem. [illegible], Epicurus & A[illegible] [illegible] b[illegible] ſuaderet [illegible] aſſ[illegible] tur. P[illegible] [illegible] oras rati [illegible] nalem duntaxat animæ [illegible] b[illegible] m, quæ [illegible] ac [illegible] qu[illegible] plan[illegible] talia [illegible] [illegible] ma v. m [illegible] ind[illegible] bilis occupatur. At Ariſtoteles [illegible]

Quod enim ſentiẽd[illegible] mun[illegible] prædi[illegible], id ſolo ani[illegible]lis nomine dignũ ce[illegible] amẽ [illegible]niã, cuius [illegible]nia ſi[illegible], augeri, gign[illegible] [illegible] [illegible]eſt. [illegible] etũ hanc [illegible]lus p[illegible]ãe, q[illegible] poeti cu Phil[illegible] hi cognominantur, [illegible] nunc adi[illegible] ut[illegible] criminalem quidem vim, indi[illegible] putarunt quę anima diceretur. Zeno tamen Citt[illegible]eus, a quo duce Stoi[illegible]rum ſecta defluxit, ea ſectatores ſuos atque diſcipulos de anima opinari inſtituit. Genitale ſiquidem hominis ſemen, quod humore ac ſpi[illegible]tu præditum eſſe cenſuit, part[illegible]m eſſe animæ, quandamque veluti abſciſſion[illegible]m p[illegible] ui confuſaneamque mixtionem ſeminis patrum maiorumque noſtrorum de cunctis animæ particulis in [illegible] vnum collectam, eiusque rei cauſa corruptibilem eam dixit. Numenius autem Pythagoricus, contra hos inuectus hæc inquit [illegible], &c. hoc eſt Animam vero [illegible] generabilem corruptibilemque affirmant, non tam[illegible] eam inquiunt, ſimulatque corpore abſoluta ſit, [illegible] interire, ſed ſuis opibus iunctam perdurare ad quædam temporis ſpatia. Proborum quidem virorum ani[illegible]nas ſuperſtite[illegible] vſque dum vniuerſus orbis incendi[illegible] abſumatur. Stultorum vero [illegible]ominum, ad neſcio quæ tempora eſſe duraturas. Longinus qu[illegible]que, ſic eos manifeſte accuſat: [illegible] &c. hoc eſt Zenoni [illegible] ac Cleanthi [illegible] optimo ſuccenſere quiſp[illegible]ſſit, qui de anima ita co[illegible]tumelioſe loquu[illegible]tur. Vterque enim, eſſe animam ſolidi[illegible] corporis euaporatum quendam, exhalationemque dixerunt. H[illegible]s autem proru[illegible]s contraria, ipſi Pythagoræ ac Platoni viſa ſunt. I[illegible] elli[illegible]etum enim, diuinam eſſe partem affirmarunt, cum quibus ſenſit & Nicomachi filius Ariſtoteles, tamet[illegible] [illegible]orruptibilem animam eſſe dixerit aliud enim eſſe i[illegible]ellectum ab ipſa anima, opinatus eſt. Platonici vero ac Pythagorici, extrinſecus [illegible] intellectũ dicunt. Horumque alii, ſui dominum [illegible] que affectus vi vel[illegible] Alii vero, & neceſ[illegible]tatis & fati [illegible] eſſe dixerunt, agique Parcarum filis pertract[illegible] ac pendere denique omnia quæ is agat de ſuperno [illegible] [illegible] [illegible]lerumque congreſſu. P[illegible]o autem, c[illegible] [illegible] ſus aſſ[illegible]rit. liberam enim eſſe animam ſenſit, d[illegible] ainq, qu[illegible] in quibus perturbetu[illegible] affectuum, ſpo[illegible] pte[illegible] in ſua huc atq; illinc agitari, iuæ demum voluntati re[illegible] acc[illegible]pium, quod vincat, quodque ſuccumb[illegible]. Hoc vero ipſum Plato ſuis in legibus ita manifeſte oſtendit [illegible], &c. hoc eſt: Hic qu[illegible]que o hoſpes, cum quis ſe ipſum vincat, prima hæc victo[illegible] [illegible]um atque opti[illegible] eſt victor[illegible] [illegible]um autem quis a[illegible] ſuperatur, hoc vero ipſum eſt pe[illegible] [illegible]ũ [illegible] [illegible]ſſimum hęc enim ita contingunt tanquam contrario[illegible] ab [illegible] uni aliquod nob[illegible] [illegible]. Rurſus vero [illegible] Plato [illegible] [illegible]ſt. [illegible], &c. hoc eſt. Scimu[illegible] h[illegible]c autem huiuſmodi affectus tanquam in[illegible] nobis neruos quo damq; [illegible] [illegible]culos [illegible] here nos pro[illegible] terroriſumque [illegible]euocare, ſicutque ipſi [illegible] [illegible] ita & nos trahere in contrarias functi[illegible]nes quam vbi diſcreta iam ſit ſedes virti ac [illegible] Dicta enim ratio, vnum eſſe tractationum e[illegible] [illegible]nodi principatum, q[illegible]em is quis ita conſectetur vt ab eo nunquam deficiat, pl[illegible]ne perſentiet modicas omnino eſſe vi[illegible] aff[illegible]ctionu, quæ in contrarias partes ſeſe trahere conentur, hunc vero [illegible] ac principatum, rationis eſſe aſſerimus. His itaque v[illegible] bis Plato oſtendit, nequaquam nos ab i[illegible] ma[illegible] [illegible]ram ſortitos eſſe, neque vlla neceſſitate au[illegible] cogi homines ad peccandum. Nus denique ag[illegible] arca[illegible]

*Al. mortalem [illegible] [illegible] eam [illegible] [illegible]qui [illegible] [illegible]

[illegible] h[illegible] ne[illegible] ne aſtrorum congreſſu, a[illegible] ea quæ ſunt [illegible] [illegible] com[illegible] S[illegible] d eſſe animæ cum ſeipſa certamẽ, adeſſ[illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ltatem, ſi m[illegible]do inclinare ad virtutem co[illegible] tuas. Trahit itaque libido hominem ad ſeipſam, ab a[illegible] [illegible] trahit eundem & iraſcentiæ vis, habet ra[illegible] p[illegible] repugnandi [illegible]bera poteſtatem ſunt enim il[illegible]lius [illegible] aut[illegible] am ſe præbeat, agatque cæteros, non vt agatur ipſa [illegible]. Comprobauit autem hãc eandem ſente[illegible]tiam Plato, & in dec[illegible] legum ſuarum libro, his verb[illegible] [illegible] &c. hoc eſt. Cauſas autem qualitatis cuiuſpiam, pendere Deus dimiſit ãnoſtris ſin[illegible]ulorũ [illegible]oluntati[illegible]us, qua enim præditus cupiditate [illegible] [illegible], qualiterue animum [illegible] affectus, eo [illegible]ere ſemper modo, taliſque vnuſquiſque noſtrum plerumq; fieri conſueuit. Maior eſt igitur anim[illegible] poteſtas, quali ſit virtus & vitium, quandoquidem & ſua ipſius voluntate, & valida conſuetudine immutatur. Etenim cum diuinæ virtuti communicetur, e[illegible] gie tranſit in egregiam illam virtutem, ſanctique cuiu[illegible]dam loci [illegible] particeps, tota nimirum tralata in locum alium potiorem, cum vero contraria virtuti elegerit, ad cu[illegible] tarias quoque ſedes vitam ſuam tradu[illegible] atque [illegible]onſtituit. Hoc igitur etiam loco Plato nos docuit, animæ noſtræ creatorem Deũ, penes illius poteſtatem tribuiſſe meliorum rerum peiorumq; optionem. Optio enim animi, ac delectus, adhuc nos vt vel huc vel illuc inclinemus. Conuerſatio autem, ipſaque adeo conſuetudo, valide inhærente habitum parit. Cum itaq, anima virtuti adamãtior facta, eius ſibi formam impreſſerit, in al[illegible]um quendam locum commigrat, ſanctum illum quidem ac longe præſentibus potiorem. Contra autem, cum vitiorum præoptauit, turpemque vitam ſectata ſit, tunc quoque conuenientem ſibi locum ſortitur. In ſecu[illegible] doct[illegible] Reipublicæ libro, conſona his Plato conſc[illegible]pſit, [illegible] [illegible] inquit: [illegible] [illegible] oc eſt: Bonus eſt igitur Deus? profecto bonus eſt. A[illegible] [illegible]ne ita aſſereo dum eſt. Quid ni ſit? nil [illegible]go erit noxium quod [illegible] bonum. Nihil quantum [illegible]. Nocebitne igitur, quod non eſt noxium? Minime. N[illegible]que vero [illegible]lle poterit alic[illegible]ius mali [illegible]auſa. [illegible] enim poſſit? Quid igitur, vtilene erit quod eſt bonum. Aio ego. Erit ne igitur cauſa rei bene gerendæ? E[illegible] [illegible] inquam. Quod itaque bonum eſt, rerum omnium cauſa non erit, ſed omniũ duntaxat quæ bene ſe habent? Non erit, inquam ego, quoniam bonus eſt Deus. Omnium inquam rerum cauſa non erit, ſicuti multi aiunt. At paucarum quidem quæ ho[illegible] [illegible]ibus accidunt erit cauſa, multarum [illegible]ro non erit, quando [illegible]ndẽ nobis, multo pau[illegible]c[illegible]ora malis bona contingu[illegible], ac bonorum quidem cauſa, in nullum alium præterea referenda eſt Malorum vero, aliæ quædam inquirendæ ſunt cauſæ. At Deus[illegible] [illegible] [illegible] dus no[illegible] eſt Veri[illegible] [illegible] inquit [illegible], dicere mihi videris, Igitur, inquam ego, nec Homerus nec Heſiodus audiend[illegible] [illegible], qui peccatum hoc de Diis ſtultiſſime peccant. A[illegible]iunt enim:

[illegible], &c

Hoc eſt,

Dolia bina ſeden[illegible] ſtell[illegible] inter ſub Iouis aula.
F[illegible] aque d[illegible] [illegible] bõna ſunt hoc, [illegible] in illo.
C[illegible]que Deus dextra commiſcens, v[illegible] que porgit,
Nunc bona fort[illegible] gaudet, nunc triſtia mæret.

Sunt [illegible] & alia huius generis, quæ apud Homerum, quæque apud Heſiodum Æſchylumq, leguntur. [illegible] pi[illegible] ea & hæc infer[illegible]: [illegible] &c. hoc eſt. Modis autem omnibus p[illegible]gnandum eſt, ne Deu[illegible] qui bonus eſt, d[illegible] cauſa eſſe mal[illegible] [illegible] [illegible], neue quiſquam [illegible]gibus [illegible] [illegible] hæ[illegible] di[illegible] in ſua ciuitate, neue qui[illegible] loquen[illegible] t[illegible] [illegible], ſeu iunior ille, ſeu ſenior, qui vel metro [illegible] [illegible]ne ab[illegible] [illegible] fabul[illegible]que confin[illegible] [illegible] quæ [illegible] modo dicantur, neque [illegible] [illegible], neque [illegible] admodum [illegible]na. Fa[illegible] [illegible] n [illegible] ha[illegible] [illegible] enim v[illegible] de eſt cor[illegible] d[illegible] [illegible] vna lex vna[illegible] [illegible] [illegible] ſormu[illegible] [illegible] loquentibus, quæque

A fieri ab agentibus oportebit, ne videlicet ſit rerum omnium Deus cauſa, ſed bonarũ duntaxat. Hæc igitur de Deo qui fecit nos, deq; [illegible] obis ipſis, & [illegible] & [illegible] Plato nos docuit, iuſſitq; [illegible] ex [illegible] di, q[illegible] Deũ eſſe malorum cauſam, inquit enim [illegible] eiuſmodi nefaria, eſſe nobis perniciosa, ſibique ipſis non bene co[illegible]. Etenim ſi bonus eſt Deus, ſicuti bonus [illegible] communis hæc omnium ſent[illegible] eſt, non vtique erit malorum cauſa, qui bonus eſt. Quod [illegible] Deus non eſt cauſa malorũ quæ fiunt, mala autẽ prop[illegible] appellamus, non ea quæ à multis exiſtimantur mala, paupertatem videlicet, ægritudinem, quæq; ſunt præterea [illegible], quæ nonnullis appellari damnoſa eſt, ſed malitiã, libidinem, cæ[illegible] aſque iniquitates, nos igitur hæc ipſa fa[illegible] ete audemus, cauſaq; earum rerum in nos authores referenda eſt, in Deũ vero nequaquam, cum ipſe etiam latis legibus contraria fieri mandarit. Hæc itaque nos ſentire & Socrates & Plato docuerunt, hique animæ illam vim quæ ratione prædita [illegible]ſt diuinam appellarunt. Eſt autem operæ precium, verba Socratis audire Alcibiaden alloquentis, quæ ſic apud

B Platonem ſcripta inueniuntur. [illegible] &c. hoc eſt, Poſſumuſne igitur dicere, partem animæ diuiniſſimam eſſe [illegible] an de hac ipſa re, nec ſcire quæ ſit nec ſapere quicquam poſſimus? Hæc itaque animæ vis, Deo eſt ſimilis, atque hoc aliquis inſpiciens, omneque diuinum cognoſcens, Deum que & prudentiam, ita & ſeipſum noſſe maxime poterit. Si[illegible] ilia vero his & in Phædone ſcripta ſunt: [illegible] &c. hoc eſt, Vis [illegible] inquit, ponamus duas rerum ſpecies, quarum altera videri poſſit, altera vero non poſſit? Ponamus, inquit. Quodque videri non poteſt, ſemper eodẽ modo habere, quod aũt poteſt, non itidẽ habeat? Et hoc, inquit, ponamus. Age itaque, inquit ille, aliudne quicquã noſ[illegible] ſtatuemus, an hoc ſolum, quod videlicet al[illegible]era nobis [illegible] tio eſt corpus, altera vero [illegible] anima? Nihil aliud, inquit ille. Vtri autem rerum ſpeciei ſimilius eſſe corpus dicemus atq; cognatius?

C Vniuerſo, inquit ille, huic videli[illegible]et quod oculis cerni poteſt. Quid vero anima, v[illegible] cerne poteris, an non poterit? Ab hominibus, ô Socrates, videri non poterit. Nos [illegible] cum poneremus alia eſſe quæ [illegible] poſſ[illegible], alia quæ nõ [illegible], hominibuſne [illegible] naturæ videri poſſe dicebamus, ac videri non poſſe? Hominibus, inquit ille. De anima igitur quid dicemus, viſibilemne eſſe, an inuiſibilem? Aio e[illegible] non eſſe viſibilem. [illegible] ſib[illegible] eſſe ais. Ita eſt prorſus. E[illegible] o anima, [illegible] inuiſibili quam ſit corpus, at viſibile corpus eſt aſſi[illegible]? Ita eſt neceſſe dici, ô Socrates. Multa vero ali[illegible] prius equutus, hæc quoque ad[illegible]dit. [illegible] hoc eſt. Vtri tandem anima erit aſſimilis? [illegible] ſtat ô Socrates, animam diuinæ rei pe[illegible] ſimil[illegible] eſſe corpus vero ipſi immortali. Ruſuſque paulo poſt. [illegible] &c.

D hoc eſt. Quid igitur, cum hæc ita ſe habeant, an non, quæ iu corpori quidem conueni[illegible] c[illegible]to d[illegible] lui, animæ vero prorſus conuenit vt vel ſit inſolubilis, vel ad aliquid quod eiuſmodi ſit, proxime accedat? Qui hoc enim non ſit? Cumq; oſtendiſſet quo pacto corpus diſſoluatur, ita hæc attulit. [illegible] &c. hoc eſt. Anima vero ad inuiſibile, aut in al[illegible]um quendam huiuſmodi locum ſe conferẽs nobilẽ i[illegible] maq; [illegible] primũ, proficiſcitur ſine dubio ad bonum & prudentem [illegible]cũ, quo, ſi Deus velit, ilico & meæ animæ proficiſcendum erit. Cum itaque noſtra hæc anima talis ſit, eaque prædita ſit natura poſtquam corpus euaſit, efflatane, quod multi aiunt, euaneſcit ilico, prorſusq; interit? Imo longe aliter fiet ô chariſſime Cebes & ô Simmia, multoq; potius ita ſe res habet vt dicã. Tum & quæ ſequuntur in [illegible]andem feruntur ſententiam, manifeſteque oſtendũt animæ immortalitatem. Tantam igitur & Hiſtorici & Philoſophi & Poetæ, tũ de anima, tũ de corpore, tũ de hominis genitura & conſtitutione, inter ſe [illegible]item exercent, dũ alij quidẽ hæc, alij vero illa præ[illegible], hi rurſus & hi[illegible] contrariam opinionem adducunt, neq; enim veritatis diſcendæ ſtudio ac deſiderio

E tenebantur ſed inani gloriolæ ambitioni ſeruiẽtes, optarunt nouorum dogmatum inuentores vocari. [illegible] quo ſane factũ eſt vt in e[illegible] multis i[illegible]ciderent, dũ qui poſterius ſuccedebant, maiorũ op[illegible]ones euertere [illegible] tentur. Anaximander enim, [illegible] hale[illegible] tam[illegible] tuo [illegible] ſententiæ dicitur. Anaximenes quoque, poſt Anaximandri mortẽ idipſu[illegible] idemq; Anaxagoras. Ariſtoteles aũs, [illegible] manifeſte aduerſum ſe præbuit, con[illegible] A[illegible] pro, neque doctrinæ illi[illegible] norem [illegible] iam liberali[illegible] ime olim percep[illegible] neq[illegible] eſt reuerſus, neque Platonicæ eloqu[illegible] pertimu[illegible] impudente[illegible] aduerſarium [illegible] tamen nequaquã melinium dogmatum [illegible] peiorum quam [illegible] ipſe author extitent. Nam cum [illegible] immor[illegible] eſſe, h[illegible] eſſe mortalem dixit. Cumq[illegible] dixi[illegible], Deum res omnes [illegible] prouide[illegible] pleni[illegible] quantum poſſunt eius rationes, [illegible] rarum orbẽ diuinæ prouidentiæ ex[illegible] Inqu[illegible] enim ad lunam vſq; De gu-

F bernati[illegible] ſra Lu[illegible] fato eſſe ſub ecta. Plurima vero & [illegible] quæ noua [illegible] ſolita ſunt, adducit ſuperuacanea potius quæ n[illegible] ho[illegible] tempore explicentur. Illi [illegible] ac deceuteri [illegible] ipſimet demoliti ſunt opini[illegible] taſenim, n[illegible] do[illegible] pſi veritati, ſed [illegible] quoq; ipſi [illegible]. Veritas autem & [illegible] & vnam mod[illegible] falſitatem infeſtam habe[illegible] enim eſt inuenire, v[illegible] ipſa natura hom[illegible] & [illegible] legiſlatorem, & Prophetam Dauid, & fo[illegible] vitum Iob, & [illegible] quoq; & Hieremiam, vniuerſumque Propheta[illegible] Matthæũ quoque, Ioannem, Lucã, & Marcum, Paulumq; præterea & Petrum vniuerſumque Apoſtolorum cœtum, quæ ſint vbique con[illegible]na, c[illegible] nctos homines docuiſſe. Neque enim eſt horum audire [illegible] quibus homines, [illegible] qui [illegible] teſtetur: neq; alios qui immortalẽ animam dicant, neque [illegible] perturbationum do[illegible] rationem, alios [illegible] ſeruarque a[illegible]

G Omnes enim [illegible] nos docens [illegible] terra & aqua extenſiq; ie[illegible] corpus eſſ[illegible] animam ve[illegible] in corpus [illegible] antea [illegible] le [illegible] inquit. *Deus hominem, pul[illegible] de terra, & [illegible] ſpiraculum vitæ factuſque eſt homo in animam viuentem.* Ne[illegible] eſt, [illegible] de ore De[illegible] eſt, ide[illegible] turam, ſpi[illegible] Hæc itaque Moſes in [illegible] vos docet & in d[illegible] prægnãte muliere ment[illegible] pariat abortiuũ, formati[illegible] tunc

Gene. 2.

Exod. 21.

H denique iam perfectu corpore anima[illegible] quidem vt anima præexiſtens aliunde corpori inſera[illegible], neque vt enaſcatur è ſemine, ſed d[illegible] inſtituto ſicut ab initio inſita naturæ lex fuit, creationem accipiat. Hoc ipſe Iob in ſuis illis certaminibus [illegible] magiſtro * ludorum Deo, ſuoque creatore, ita d[illegible] confitetur. [illegible] &c. hoc eſt, *Memento quod * ex luto plaſmaſti me, in terram vero iterum conuertis me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle & carne induiſti me, oſſibus & neruis implicuiſti me, vitam & miſericordiam poſuiſti iuxta me, & inſpectio tua cuſtodiebat ſpiritum meũ.* His autẽ verbis oſtendit nuptiale commercium nec minus & occaſionem gignendorum liber[illegible]um, ex quamq; illam humani ſeminis portionem in qua[illegible] plurimas ideas membroſũ ſpecieſque tran[illegible]formari [illegible] tunc deni[illegible] creari animam corporique adiungi, quæ [illegible] quam fœtus in lucem editus ſit, diuina ope cuſtodi[illegible] tur ac gubernetur. Clamat inſuper diſloquus Dauid, [illegible] &c. hoc eſt. *Manus tuæ fecerunt me, & pl[illegible] maucrunt me, da mihi intellectum, & diſcam mandata tua.* [illegible] buaun verbis, hic etiam creatoris nomine notat [illegible] creationis,

* Al. certaminum ſuorum.
* Al. luto.

Pſal. 118.

petit-

A [illegible] ctum & [illegible] phetæ [illegible] ita nos [illegible] ceant. Ne qui [illegible] Græcos enates [illegible] ie Ægyptios, Persasque ac Ma[illegible] aliamatq, [illegible] Moses idem nos docuit, [illegible] plasmatum fuisse, [illegible] Quibus in mari [illegible] orbem terrarum [illegible] ne[illegible] cum angu[illegible] plu[illegible] Deo siquidem fac[illegible] impe[illegible] terra [illegible] habitantium cœtu [illegible] tum reddere. [illegible] vero quidquam opinari possent diversam [illegible] naturam ex vno duo um hominum copula [illegible] propagari gentes præcepit. [illegible] hanc itaque [illegible] mulierem [illegible] non aliunde quidem plasmauit [illegible] desumpsit illius effingendæ [illegible] ne [illegible] ipsa [illegible]

B se [illegible] viro naturam [illegible] adversari [illegible] contumacemque [illegible]. Hinc & [illegible] quas & mulieribus, tulit [illegible] quod illo [illegible] poris discrimine ac figura, non autem anim[illegible] ferunt, est enim [illegible] ulier[illegible] prædita, sic [illegible] vir, docilisque etiam [illegible] dum, quidue capessendum [illegible] modo & ipsa percipit [illegible] nonnull quam [illegible] & [illegible] in [illegible] sit profutur[illegible] mulieri [illegible] vel his [illegible] lum [illegible] ipsis [illegible] mulieribus [illegible] templorum aditus [illegible] Neq[illegible] Quin & [illegible] runt [illegible] quando [illegible] idiom [illegible] gen[illegible] human[illegible] ff [illegible] Videte [illegible] operâ. Id qu[illegible]

C nunes, & illud [illegible] & Græca [illegible] Anaxarsi[illegible] enim, Scytha hominem, [illegible] laudant, non Atticum, non Argiuum, non Corinthium, non [illegible] sed ne Spartiatem. B[illegible] quoq[illegible] genere, non D[illegible] A[illegible] laudant præterea [illegible] ptios, [illegible] ab iis discip[illegible] capimus. Lin[illegible] rentia & [illegible] pomologos [illegible] pellatos quod eq[illegible] ne [illegible] quidem gene[illegible] Persam [illegible] M[illegible] ter[illegible] Xenophon [illegible] Itaque [illegible] Græci con [illegible] studiumque virtutis, [illegible] rentia quo [illegible] dem veritatis præcone [illegible] Apostoli, Græcæ quid[illegible] experti, tes, qu[illegible] fundarunt [illegible] &

D Græcis & barbaris nationibus diuinam attulere doctrinam, vnue [illegible] orbem terræ, marisque item omnia impleuerunt [illegible] Ex quibus [illegible] factum est, vt e [illegible] Philosophorum nugis, [illegible] & [illegible] ac Italiæ quidem [illegible] Eleaticæ, ne nominis quidem [illegible] longinquitas [illegible] Prophet[illegible] quam pluribus quam mul[illegible] di Philosophi antiquiorum [illegible] cumferunt. Quin eos quoque patre[illegible] pore præcesserunt, Abraham inquam hi[illegible] hisque etiam ipsis vetustiores Noe, En[illegible] & Abel [illegible] teroſque quot [illegible] laudabilis vita illustres fe[illegible] quam optime. At septem illus[illegible]

E [illegible] nec in [illegible] in Græcia [illegible] homines viuos [illegible] os [illegible] notiores magna de illis [illegible] sunt enim, septem sapientibus [illegible] Cretensis [illegible] Anacharsis [illegible] Mylonen [illegible] qui sapientes [illegible] Memphi vero [illegible] David, & [illegible] Apostolos & [illegible] sque [illegible] homines [illegible] nomina. Neque tamen [illegible] quid omni nominum [illegible] audiverint, [illegible] barbara sint, cum [illegible] persequuntur.

F [illegible] huiusmodi [illegible] quam maxime [illegible] mur, qui cum videant homines barbaro sermone superasse lepo[illegible] compositione que illius suis authores [illegible] eliminato [illegible] fecit numq, [illegible] non erub[illegible] tamen, neque [illegible] sed impudenter pro [illegible] quam quam ita pauci [illegible] pu[illegible] sed qui in [illegible] barbaros [illegible] pr[illegible] de[illegible] gant. [illegible] homines, qu[illegible] Plato [illegible] Pa[illegible] [illegible]

G [illegible] ties [illegible] ostendere [illegible] Nos autem [illegible] dim[illegible] Vnum [illegible] suum [illegible] d[illegible] Romanam [illegible] Ægyptiam, [illegible] adeo [illegible] nes, [illegible] A[illegible]

H [illegible] cile [illegible] tum po[illegible] [illegible] hisque pe[illegible] ore [illegible] solum [illegible] præceptores, sed ab ip[illegible] terram [illegible] præterea [illegible] quin & [illegible] de [illegible] sunt, qua[illegible] qui N[illegible] qui [illegible] quæ a [illegible] probe eadem [illegible] adeo ac bu[illegible] inuentas, plantare[illegible] de diuina Trinitate, ter[illegible] omnium [illegible] tes humanæ item nati[illegible] Plato Sirgiris [illegible] plicis

A ...ma, eademque diuerſa excipiat, neque tamen ea confundat, ſed diſcretim ſincera conſeruet. tum & repetendo recenſeat quæ olim multo ante conceperat, in quibus & multæ ſint rerum cognitiones quę ſe inuicem minime conturbent, ſed ſingulæ ſuis temporibus ſeſe prodant. Quandocunque igitur hæc animo & cogitatione repetimus, quæue ſunt hiſce rebus ſimilia, cum Prophetæ vocem adimitantes tollamus: [illegible] &c. hoc eſt: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt & non potero ad eam.* Quæ enim ſatis poſſit oratio explicare, vel apparentem noſtri corporis harmoniam, vel ipſi animæ inditam ſapientiam? Cum itaq; complura de hiſce rebus & Hippocrates & Galenus, Plato præterea, Xenophon, Ariſtoteles, Theophraſtus, aliique prope innumeri, literarum monumentis mandarint, multo plura ſunt dictis rebus ea quæ de diuinæ ſapientiæ operibus uniſerunt, humanæ ſiquidem mentis ſolertia, conſequi vniuerſa non potuit. Euiuſque rei gratia & Propheta Dauid in iis quæ animo complexus eſt, Deum laudauit, cum tamen aſſequi cuncta non poſſet quæ nobis inſita eſſe contemplabatur, victum ſe manifeſte confeſſus eſt, ſatiſque eam eſſe confeſſionem exiſtimauit, per quam Deo Opt. Maximo, haud ita prorſus indignas Deo laudes perſolueret.

Pſal. 138.

FINIS LIBRI QVINTI.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS DE CVRATIONE INFIDELIVM GRÆCORVM LIBER SEXTVS, de Prouidentia Diuina.

B QVI maritimis ſeſe ſtudijs addixerunt, alij quidem naues remis impellunt, gubernaculiſue moderantur, alii vero piſcatores, lembis inuecti retia demergunt, quibus innutritos aquis piſces concipiant. Videreque eſt etiam nonnullos cautibus inſidentes funem demittere, quos prius eſca piſces illexerint, traiectos hamo vndis extollant. Sunt autem qui aduerſa nauigatione vtentes, fracta naui pelago demergantur, ſiue quod imprudentius haud ſuo tempore in altum ſubducti ſint, ſiue quod temerario quodam auſu ſeſe tempeſtatibus obiectarint. Hæc autem non incaſſum verboſus nugaciterque effudi, ſed qui propoſita ſimilitudine demonſtrare contendam, quanta ſit eorum ſtultitia qui in mundi machina gubernanda peccant, quæque in eo per diuinam prouidentiam gubernantur, ſine pudore vero accuſant.

C Alij ſiquidem mundi huius conſtitutionē ſpectantes opificem laudibus iure efferunt. Alij vero, plusquam oporteat mundum demirati, fatuo quodam conſilio Deum faciunt. Ruſuſque nonnulli mortales ſingula eorum quæ in mundo fiunt, non ſine admiratione maxima contuentur. Videntes enim mundi gubernatorem omnia quam optime moderantem laudant ſapientiam quæ in, vbi in ... culis tanta conſpicitur. Contra vero non deſunt qui omnia quæ fieri in mundo contingit, maxime oderint, neque eorum quicquam ſatis placere ſibi fateantur, ... adeo & diuitias damnent, & paupertatem infament, iuxtaque & de morbis expoſtulent, & bene valentes grauiter ferant, atque, vt ſemel dicam, nihil eos delectet eorum quæ contingunt in vita, ſiue proſpera illa ſint, ſiue aduerſa. Itaque pariter & annonæ fecunditate turbantur, & agrorum ſterilitate. Triſtantur liberorum copia, & carentia. Dolent pace, dolent & bello. Ex quo ſane faſtidio factum eſt, vt accuſent prouidentiæ gubernacula, immo vero quantum in ipſis eſt, funditus tollant, inducant autem Parcas, fatum,

D fortunam, ſingulisque noſtrum violentam quandam neceſſitatem præficiant, a qua præter animi noſtri ſententiam fieri nos latrones, mœchos, parricidas, affirmant. Agedum itaque gentilium Græcorum opiniones iterū diſquiramus, eaſque tum Apoſtolicis, tum Propheticis dogmatis comparemus. Sed enim Poetas hoc loco, cum ſuæ impietatis fabulis relinquamus, quando & princeps Poetarum, deorum principem flebiliter conquerentem inducit, quod filium vlciſci non poſſit, eo quod Clothonæ illis inferior ſit, eaque diſſolucre quidem velit, ab Atropo autem & Lacheſi prohibeatur. Eamque ob rem lamentis, fletibus, vlulatuque permulto verba committeat. Idem & Neptunum inquit, velle quidem vltionē ſumere de Cephaleniorum duce, qui Polyphemo oculum eruit, haud tñ potuiſſe fatum ſuperare, quandoquidē fato iam decretū erat, Vlyſſem Laertę filium ad Ithacā patriam rediturum eſſe.

E Poetis igitur prætermiſſis, Philoſophorum potius cœtū afferamus. Diagoran ſectatoreſq; Diagoræ, Atheos cognomento nuncupatos ferunt, eo ꝙ penitus Deū negarēt eſſe. Protagoran vero, ancipiti opinione de Deo ſenſiſſe aiunt, nam dixiſſe illum affirmant, neſcire ſe vtrum dii ſint, an omnino non ſint. Epicurus autem Neocli filius, quæque ab eo ſecta ſocietaſque deſcendit, Deum quidem eſſe dixerunt, verum ad ſeſe ipſum conuerſum eſſe, neque curare ipſum quicquam negocii, neque item ſibi velle ab aliis exhiberi. F

Nicomachi porro filius Ariſtoteles, luna tenus putauit Dei prouidentiam rebus præeſſe, at ea omnia quæ infra lunam ſubſidunt, minus Deum curare, ſed eorum gubernationem tradidiſſe fatorum neceſſitati, cui quidem tantum tribuebat, vt non ſolum diuitias, paupertatem, proſperam valetudinem, morbos, ſeruitutem, bellum, pacemque diceret ab hac mortalibus diſpenſari, ſed virtutem quoque vitiumque contribui. Hanc vero eius opinionem, Cynicus Oenomaus apertiſſime accuſauit,

G vtcumque Pythium quod iis ſimilia ſuis in oraculis reſponderet, eiuſdem accuſationis reum fecit, ac librum quem ea de re conſcripſit, veneficorum indaginem appellauit. In eo autem ſcripta hæc ſunt: [illegible] &c. hoc eſt: Periit enim (quantum in ſapientibus viris eſt) periit inquam ex humana vita, ſiue id temonem, ſiue ſtabilitam, ſine crepidinem libeat appellare, libertas videlicet humanæ vitæ, quam nos quidem vel rerum quæ maxime neceſſariæ ſunt, dominam eſſe decernimus. Democritus autem, niſi fallor, & Chryſippus, alter plane ſeruam, alter ſemiſeruam eſſe pulcherrimam hominis partem demunſtrare contendunt. Verum tanti ... ſermo fieri debet, quātu ab homine faciendus eſt hom... Si vero hac in re Deus quoq; nobis aduerſus ſit, pape qualia patiemur mala? Cumque alia permulta in hanc ſententiam dicat, hæc inſuper adducit: [illegible] &c. hoc eſt: Age & nos contra indignemur. Quid igitur? Vbi nobis aliquid ita agendum eſſe videatur, certiſſimum hoc erit atque antiquiſſimū? Vbi vero non ita videatur, ibi aduerſa quadam vi ... ns neſcio quid in nos poteſt, ipſa videlicet Himarmene ipſaque Pepromene, hoc eſt, ſua cuique fatalis connexio & tranſactio, de qua cuilibet veſtrum diuerſa ſententia eſt, huic quidem quod ea ex Deo ſit, huic autem quod ex minutis illis corpuſculis quæ agente neceſſitate ſurſum deorſumque impelluntur, implicantur, ſoluuntur, ab-

A ſtillunt, accedunt, & apponuntur? Rurſumq; paulo mox [illegible Greek] &c. hoc eſt: Horum autem cauſa, in noſtrum hæc ipſa ſermonem cõtuli, quoniam ne ô vates Pythie effugerunt ea quorum domini authoreſque ipſi ſumus. Ita qui te ſcire omnia profiteris, nequaquam tamen hæc ſciſti, quorum ſtamina ex voluntate noſtra dependent. Hiſce itaque verbis Oenomaus ille Cynicus, Apollinem Pythium, Democritum, Chryſippumque accuſauit, iuſtam aduerſus eos indignationem concipiens, quod humanæ mentis liberam ingenuamque naturam redigentes in ſeruitutem, ſuæ illius Himarmenes ac Pepromenes neceſſitati tradiderint. Quod nominum vt rationem aliquam teneamus, eſt operæ precium videre, quo etymo Chryſippus eas exponat. Ait enim Pepromenen, quaſi Peperaſmenen eſſe, hoc eſt, perfectam tranſactamq; rerum gubernationem: Himarmenen vero, quaſi Hoſſonicœen, hoc eſt, complicitam eandem conſeruatamque ſiue ex diuina voluntate, ſiue quacunque alia cauſa. Parcas etiam Mœras appellatas ait, eo quod memeriſmenæ, hoc eſt,
B particulatim ſingulis diuiſę, ac diſtributę ſint. Ita & tempus Chronon dici putat à chreon, quaſi quod neceſſitate quadam ſecundum fati connexionem adijciatur rebus ad eaſque pertineat. Parcarum autem numero, tria nobis tempora ſignificari, quibus omnia reuoluantur & conſummentur. Ac Lacheſin quidem, dictam eſſe à [illegible Greek] verbo, id eſt, ſortior, eo quod ſorte vnuſquiſque ſibi diſtributum habeat quod ſemel fato decretum tranſactumque eſt. Atropon vero, eſſe ſtabilitatem ſortis illius quæ inuerti & commutari non poſſit. Clotho autem, nominatam à verbo eiuſdem vocis [illegible Greek], quo ſignificatur modo eorum quæ nent omnia fatu circumuolui & complicari connecti, vnam que eſſe Parcarum diſpoſitamque ſententiam. Totamq; hanc ſeriem, prouidentiam nominarunt, eo quod ſingula ad vtilitatem cõmodumq; diſpenſet. Adraſteam quoq; eandem dici voluerunt, à [illegible Greek] verbo, id eſt, fugio, quia nihil ſcilicet eam effugiat. Verum enimuero non ſolum Democritus, Chryſippus, & Epicurus, eorumq; ſectatores omnia fieri neceſſitate dixerunt, quam Himarmenen aliter appel-
C labant, ſed celeberrimus ille quoq; Pythagoras neceſſitatem mundo circumdatam eſſe dixit. Parmenides vero, ipſam neceſſitatem, etiam dęmonem & iuſtitiam & prouidentiam appellauit. Heraclitus quoque, fieri omnia fato aſſeruit, quod & neceſſitatem vocauit. Stoicus autem Chryſippus, nihil intereſſe cenſuit inter fatale ac neceſſarium, eſſe autem Himarmenen, ſempiternam, continuam, ac diſpoſitam motionem. Zeno autem Citticus, Himarmenen inquit eſſe vim materiæ motricem, eandemque & prouidentiam & naturam appellauit. Huius autem ſucceſſores, Himarmenen dixerunt eſſe rationem earum rerum quæ in mundo non ſine prouidentia gubernantur. Rurſuſque in alijs ſuis libris, hirmon, id eſt, connexionem cauſarum, Himarmenen vocarunt. Pari quoque modo & fortunã alij quidem opinati ſunt deam eſſe, diuinoſque illi honores tribuerunt. Plato autẽ cauſam eſſe dixit quæ accidenti aliquo fieret. Ruſumque eandem naturæ caſum aut electionis vocauit. Ariſtote-
D lesitem, cauſam, eam dixit eſſe per accidens in ijs quæ voluntario motu fiunt rei alicuius ergo, ſed occultam & inconſtantem. Anaxagoras & Democritus, quique à varia porticu Philoſophi cognomentum traxerunt, aiunt eam hoc [illegible] humanæ rationi, cauſam eſſe. Philemon vero Comicus, tametſi homo ad excitandum riſum maxime factus, aperiſſime illos accuſat, qui fortunã deam eſſe dixerunt, ſic enim vocaliſſime exclamat:

[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek], hoc eſt:
Non eſt Deus fortuna, non inquam Deus,
Sed caſus ille quo ſit omne vt contingit
Cuicunque, fortunæ vocatur nomine.

Idem Poeta, eos qui augurijs ſortibuſque vtuntur, ita comice infamat:

[illegible Greek]
[illegible Greek] &c. hoc eſt:
E Cum video, inquit, obſeruantem qui ſternutat, aut
Speculantem ſi quis accedat, perdam hunc ego
Hominem [illegible] e veſtigio, in [illegible] ſibi quilibet
Noſtrum & ambid[illegible], & [illegible] quitur, & ſternu[illegible]t.
An non enim [illegible] qui ſunt in ciuitate,
Ita res fiunt v[illegible] inſtitutæ ſunt.

Menander quoque in Comœdia cui titulus Diſulæmon, id eſt, ſuperſtitioſus, huiuſmodi obſeruatores ita irridet:

[illegible Greek]
[illegible Greek]
[illegible Greek] &c. hoc eſt:
Bene precor hoc vertat ô dij multum [illegible]ndi.
Dum calcei [illegible] lorum d[illegible] effregi [illegible]ep[illegible].
At iure diſce[illegible] fatue [illegible] cteri.
Iam enim vetuſtate illud com[illegible]truerat.
Tu vero nummum par[illegible], [illegible]
Crepidas emere nol[illegible].
F Huc namq; pacto ſuiſſe ſe oſtenderũt qui ludicrã theatralemque vitam ſectantur, eiuſmodi [illegible] obſeruationeſque rerum valde eſſe ridiculas. Quin & Antiphon, cũ videret quendam grauiter ferre ſibique ominoſum fore id ſuſpicari quod ſus apud ſe fœtus quo[illegible] enixa fuerat, ambedisſet, [illegible Greek] hoc eſt: Gaude, inquit, hoc [illegible] niam fame aff[illegible]cta [illegible] tuo [illegible] vero hui[illegible]ſt, quod Bion dix[illegible]. Nam is quoque huiuſmodi ſuper[illegible]tiones irridens, [illegible Greek] &c. hoc eſt: Quid mi[illegible] um eſt, inquit, ſi mus cum non h[illegible]et quicquam quod eſſet, pantaium ſaccum [illegible] roſiſſet? Illud [illegible] tane mirandum co[illegible]tigiſſet, ſi vt Arceſilaus iocans dic[illegible] ſolebat, mu[illegible] em ſac[illegible]us comedisſet. Diogenes autem cum forte piſtillo ſerpens ſe aduoluiſſet, factumque id valde quidam admiratus, portentum eſſe opinaretur, ne quæſo, inquit, mirare. [illegible]gis enim præter opinionem [illegible]ret. ſi piſtillum recto ſerpenti ſe aduoluiſſet. Rurſus hic
G idem cum tep[illegible] iſſet apud quendam, [illegible] domeſtic[illegible] [illegible] Iouis puer inuictus Hercules domum hanc inhabitat, huc [illegible] ali nihil ſubito, & quomodo, inquit, dominus intrabit domus? Ita ſane vel ij quoque qui tunc in ſæculo v[illegible] erunt ſuperſtitioſi ibus multis addicto ſcumniatis ac dicteriis incelſel[illegible] & augu[illegible] & ſortes & quæ hodie quoque à nonnul[illegible] prodi[illegible] & portenta exiſtimantur. [illegible] & ſibi ſternuere [illegible] mutantes dicebant, non qui cuiquam inde quicquam po[illegible]enderent, ſed qui ſolitum ſibi id accidens pateretur. Item & mutuo colloquentes, nihil ſignificare a[illegible] qu[illegible] de prupoſitis ſibi rebus verb[illegible] ſe fa[illegible] M[illegible] em quoque illum fame compulſum vt ſaccum [illegible] perforaret, non vt domino ſac[illegible], futuri qui[illegible] prædiceret. Pari modo & crepidæ [illegible]gacula [illegible] quæ vetuſtate computruiſſent, facile eſſe diſciſſa, non vt [illegible] quædam miracula funditarent. Horum omnium probe
H conſcius Epicharmus ille Pythagoreus, iubet a[illegible] omnia cuncta contemni, hortatur autem [illegible] numen timeamus qui res omneis proſpicit & tuetur, inquit enim:

[illegible Greek]
[illegible Greek]

Hoc eſt:

Nihil effugit Deum, ſcirere hoc oportet.
Ipſe noſter eſt ſpeculator, nihilque Deus
Non poteſt.

Diphilus etiam Comœdus veram philoſophiam fabulis ſuis admiſcens, ita ſcriptum reliquit:

[illegible Greek] &c. hoc eſt:
Putaſne vita Nicerate perſunctos,
Olim voluptas quos refouit in vita,
Fugiſſe numen, vt latentes? protinus
Eſt cuncta cernens oculu[illegible], eſt ſancti iuris.
Geminæque ſub terra viæ ad manes agunt.
Vna eſt piorum, ſed malorum eſt altera.

Paulo-

A Pauloque mox idem ſic ait:

[illegible Greek]
[illegible Greek]

Hoc eſt.

Te nullus error habeat, eſt ius inferis,
Quod ille dicet omnium Deus Dominus.

Et quæ ſequuntur. Quando enim non omnes qui delinquunt pœnas apud nos ſcelerum ſuorum perſoluunt, neque virtutis pugiles digniſſimi qui coronentur, ſuorum hic certaminum præmia euicti pro dignitate accipiunt, iure optimo inquit Diphilus eſſe oculum rerum omnium inſpectorem, imo is quoque * diuini iudicii mentionem fecit, vt mortales ſuppliciorum metu adducti, amanda virtutis certamina vltro cuncti accederent, neque propterea turbarentur quod nulla hic ſuis officioſis laboribus rependi præmia cernerent. Thebanus etiam Pindarus, fatum ac fortunam valere iubens, ignaros docet omnipotentis Dei virtutem, inquit enim: *[illegible Greek]* hoc

B eſt: Potis eſt Deus atræ noctis è tenebris, purum iubar exerere, potis terra caligine clarum diei lumen obruere. Ariſtonis autem filius Plato manifeſtius nobis oſtendit, Deum rebus omnibus præſidentem gubernacula orbis totius manibus continere, inquit enim ſuis in legibus: *[illegible Greek]*, &c. h. e. Deus itaque, vt antiquus etiam ſermo teſtatur, principium rerum omnium, finem, mediumque complexus, recta tranſigit ſecundam naturam, omnia circumluſtrans, iuxta autem hunc, comes iuſtitia ſemper ſequitur, vltrix eorum qui à diuina lege procul aberrant. Quiſquis itaque beatus futurus eſt, iuſtitiæ inhæreſcens, humilis ac permodeſtus eam ſubſequitur. Si quis vero iactantia elatus, aut erectus pecuniis, honoribuſue ac pulchra valentis corporis habitudine, tum iuuentute ac dementia inflammatur animum, non abſque contumelia tanquam nec

C principe nec iam ductore vllo indigeat, ſed qui potis ſit ipſe alios ducere, deſertus adeo relinquitur, relictus vero alijs eiuſmodi ſibi adiunctis exultat, omnia ſimul conturbans. Ac multis quidem videtur aliquid eſſe. Poſt certum vero tempus non culpabilem iuſtitiæ pœnam ſubiens, & ſeipſum & domũ & ciuitatẽ copioſe ſubuertit. Hiſce autem verbis Plato nos docet, Deum totius mundi curam eſſe complexum, tum & nobis oſtendit eius quandoque nonnullis in rebus longanimitatem ac tolerantiam, quodque inde inſipientibus damnum proueniat, quæque illis demum pernicies in poſterum afferatur. In ipſo autem Gorgia, huius quoque ſupplicii cauſas nobis exponit: ſic enim inquit: *[illegible Greek]*, &c. hoc eſt: Congruit autem ei qui in ſupplicio conſtitutus eſt, dum ab alio id ſupplicium recte patitur, vt vel ipſe inde melior fiat emolumentumque capiat, vel ſaltem ſit cæteris exemplo, vt videntes eum pati quæ patiatur, timore adducti, fiant meliores. Sunt vero qui dum pœnas exoluunt, ita & ab ipſis diis & ab hominibus vtilitatem profectus capiunt, ii videlicet qui ſanabile aliquod peccatum expiabileque peccarint, quibus tamen nonniſi

D per dolores & cruciatus & in hac vita & apud inferus vtilitas illa contingit, neque enim aliter poſſunt ab iniquitate expiari. Qui vero extrema quædam peccata admiſerunt, atque ob ea inſanabiles facti ſunt, ex hiſce hominibus exempla aliis fiunt. Atque hi quidem ex irrogatis ſuppliciis vtilitatem nullam accipiunt, vtpote inſanabiles, alii tamen inde proficiunt qui eos vident, ob ea quæ maxima admiſerunt peccata, horribiles & acerbiſſimas pati pœnas, ſempiternoque tempore ad manifeſta omnibus exemplar ſublatos eſſe. Videtur autem philoſophus Plato, hæc è ſacris voluminibus ſuffuratus. Plane enim puto, audiuit quæ deiloquus Moſes conſcripſit: ait enim Pharaoni Deum dixiſſe: *[illegible Greek]*, &c. hoc eſt: *Ad hoc ipſum te excitaui, vt oſtendam in te * potentiam meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuerſa terra.* Illi enim ſceleſtiſſimo iam effectu varias Deus ac multiplices pœnas intulit, non vt illum quidem meliorem efficeret (norat enim duriſſimam eius mentem, [illegible] inſanabilem) ſed vt ea quæ olim de ipſo prædicanda erant perutilia cunctis exempla fierent. Sicut enim ciuitates, iuſtitiæ miniſtros & carnifices alunt, per quos & [illegible]cidas, & latrones, & aliis ſceleribus delinquentes [illegible] afficiunt, non laudantes quidem quæ ſibi carnifices peragenda munia deſumpſerunt, ſed ad neceſſarios tamen vſus eorum miniſteria tolerantes, ita & mundi huius præſul ac gubernator, patitur tyrannos eſſe ceu quoſdam carnifices vt per eos ab impiis & iniquis hominibus pœnas exigat, mox tamen & eoſdem tyrannos exactiſſimo traditurus ſupplicio, quandoquidem non vt Dei miniſtri, ſed ſuæ ipſi malignitati ſeruientes, ea damna hominibus intulerunt. Ita Deus peccantem Iſrael, Aſſyriorum ſæuitiæ tradidit puniendum. Quia vero

F & Aſſyrii cauſam pœnæ illius non cognouerunt, illorum denique ditionem diſſoluens, aliis ſeruire eos coegit. Eſaias enim & Ezechiel omneſque prophetæ apertiſſime hæc nos docent, à quibus vt opinor Plato ſcribendi occaſionem ſurripiens, ait eos qui iam inſanabiles facti ſunt, erudiri ad aliorum vtilitatem. Iterum vero & in Philebo idem Plato rationem prouidentiæ confirmauit: *[illegible Greek]*, &c. hoc eſt: Omnes enim, inquit, ſapientes, conſentiunt vere hac in re ſeſe ipſos honeſtantes, intellectum eſſe regem cœli ac terræ, ac fortaſſe bene aiunt, minutius autem, ſi vis, ipſum genus inſpiciamus. Tum quamplurimis ſyllogiſmis vſus, hæc addidit, *[illegible Greek]* *[illegible Greek]*, &c. hoc eſt: Viſne vt & nos ratis iam poſitionibus & comprobatis aſſentiamur, quod videlicet hæc ita ſe habent. Neque ſolum putemus, quæ diuerſa ſint, ſine periculo à nobis dici non poſſe, verum eſſe nobis commune periculum ſubeundum, conſorteſque infamiæ nos futuros, quotieſcunque acer homo ac vehemens dicat non ita hæc eſſe, verum potius tumultuarie ſe habere. Plurimis vero aliis rationibus & hæc addidit: *[illegible Greek]*, &c.

G hoc eſt: Itaque niſi, hoc eſt, illam ſequentes rationem melius vtique diceremus, eſſe videlicet, quod ſæpe iam diximus, infinitum in vniuerſo, multum ſane, & finem maximum, quandamque ipſis incubare non contemnendam cauſam quæ ornat connectitque annos, menſes & horas, quæque ſapientia & intellectus nuncupatur. Hæc autem, ſicut pleraque alia, de fluentis Hebraicis Plato hauſit. Illa ſiquidem manifeſte nos docent, Deum ſapientia terram fundaſſe, ac præparaſſe cœlos in intellectu. In ſuis quoque legibus idem Plato diuidit naturam bonorum oſtenditque alia quidem eſſe diuina, alia vero humana, ſic enim inquit: *[illegible Greek]* &c. hoc eſt: Duplex eſt bonorum natura. Sunt enim alia quidem diuina, alia vero humana. Pendent autem humana, è diuinis. Si quis igitur ea poſſideat bona quæ maiora ſunt, poſſidet continuo & minora, ſin vero non, priuatur vtriſque. Sunt autem

H minora dona, quorum primo loco ponenda eſt ſanitas. Secundo, eſt pulchritudo. Tertio autem, corporis robur atque agilitas ad curſum motuſque alios corpori congruentes. Quarto autem loco ponendus eſt Pluto, non ille quem nonnulli cæcum depingunt, ſed oculatiſſimus atque acutiſſimum videns, modo ducem prudentiam ſubſequatur. Diuinorum autem bonorum inter primum eſt ac cæteris ducem ſe exhibens, ipſa prudentia. Secundum vero locum ſibi vendicat, vna cum intellectu, animæ temperatus habitus. Ex hiſce autem cum fortitudine admixtis, tertium bonum erit iuſtitia. Quartum autem, fortitudo. Hæc autem omnia, natura ſunt priora illis, atque legumlatori ita diſponendum eſt. Poſt hæc autem alia ciuibus præcepta quæ in hæc tendant, præcipienda eſſe cenſeo. Horum itaque bonorum, quæ humana ſunt, ſpectant in diuina. Quæ vero ſunt diuina, in principem ducemque intellectum omnia reſpiciunt. Tum pluribus verbis Plato nos docet, natura bonum, ſolam eſſe virtutẽ, alia vero bona, æqui-

* Al. futuri

* Al. virtutem.

* ὁμολογουμένοις.

A uoce bona dici, ſolo nomine * participia, inquit enim: [illegible] &c. hoc eſt. Quæ multi bona appellant, nequaquam recte vocantur bona. Vulgo enim fertur, optimum bonorum eſſe bonam valetudinem. Secundo loco, pulchritudinem in bonis eſſe. Tertio autem loco, diuitias. Alia quoque innumera vocantur bona, nam acuto viſu acutoque auditu præditum eſſe, aliiſque ſenſibus vti ſine impedimento poſſe, præterea in dominatione exercenda compotem eſſe quempiam faciendi quæcunque appetat, bona hæc multi appellant. Finem denique omnis beatitudinis eſſe aiunt, vt qui hæc omnia poſſidet, fiat quam ocyſſime poſſit immortalis. Vos autem atque ipſe adeo vobiſcum, ita ferme ſentiendum dico, eſſe videlicet harum omnium rerum vſum iuſtis ſanctiſque hominibus multo optimum, iniuſtis vero eſſe quam peſſimum, vt à bona valetudine incipientes cætera proſequamur. Nam videre, audire, cæteriſque vti ſenſibus, ac longiſſimum viuere, maximum quidem malum eſt ei qui per omne tempus ſit immortalis, exceptaque iuſtitia, omnique demum virtute, cuncta ea quæ vocantur bona poſſideat.
B Minus autem mali ei contingit, ſi quam minimum tempus in vita fuerit. Pauloque mox idem Plato hæc addit: [illegible] &c. hoc eſt. Ego quidem dico, quæ vocantur mala, iuſtis quidem hominibus bona eſſe, iniuſtis autem mala. Quæ vero bona dicuntur, iuſtis quidem bona contingere, malis autem hominibus mala eſſe. Ego quoque, vt verum fatear, hanc bonorum diuiſionem valde laudo, plurimumque admiror. Maximum eſt enim profecto bonum ſcire quidnam proprie vereque ſit bonum. Quid item bonum quidem dicatur, fiat autem alicubi quidem bonum, alicubi vero malum, apud eos qui bene pulchreque vtuntur, vel qui abutendi mentem conſiliumque ſectantur. Sanitas enim, robur corporis pulchritudo, diuitiæ, aliis quidem protuere, quos & digniſſimos earum rerum poſſeſſiones oſtenderunt, aliis vero malitiæ inſtrumenta, incontinentiæque fuerunt. Temperantia vero ac iuſtitia cæteraque his ſimilia, pertinent ad animæ ſolius poſſeſſionem, ſuntque habentibus cunctis valde vtilia, nihil autem poſſidentibus damni afferunt. Talibus itaque hominibus etiam il-
C la quæ vulgo appellantur bona, perquam vtilia eſſe contingit, iuſti enim temperatique homines, illis vtuntur. Quæ igitur ex talium virorum bono vſu fiunt quam optima, videntur eſſe tunc peſſima cum iniuſtis maliſque poſſeſſoribus ea contingunt. Etenim ea viſu atque auditu percipiunt, quæ videnda prorſus atque audienda non ſunt, ſenſuſque item cæteros in omni laſciuia incontinentiaque erudiunt. Ne itaque amici homines confundamus rerum naturam, ſed diſpiciamus quid vere quidem bonum, quid autem ſit malum, quidque illud ſit quod medio inter vtrumque loco poſitum eſt, neq; beatos vocemus diuites, nec robuſtos, neq; eos qui poteſtate aliqua communiti ſunt. Infelices enim profecto ac miſerrimos appellari eos decet, qui eiuſmodi naturæ muneribus præditi, vtuntur eis tanquam materia ſcelerum. Quotieſcunque igitur peſſimum hominem videamus vndique affluentem diuitiis, opibuſque ſuffultum, ne, quæſo, hunc beatiſſimum nuncupemus, ſed infeli-
D cem cenſeamus, quod ei multæ ſint ad inique viuendum occaſiones oblatæ. Contra vero ſi quem videamus qui probus homo exiſtimetur, ſed qui tamen inopia rerumque difficultate circumuentus ſit, ne propterea hunc eſſe miſerum opinemur, neque iniuſtam Dei prouidentiam cenſeamus. Primo enim non vtique vere iuſtus eſt, quicunque iuſtus exiſtimatur. Aliter enim ac nos hæc etiam videt oculus ille qui omnia contuetur. Ipſumque hoc eſt, quod Samuelem prophetam vniuerſorum docuit Deus inſpector: [illegible], hoc eſt: Non ſicut videt homo, ita videt & Deus, homo enim faciem videt, Deus autem cor. Vt autem ponamus vere iuſtum hominem graui aliquo infortunio detineri, illud tamen omnibus plane conſtabit, nullum ei inſigne detrimentum ex eo infortunio aduenturum. Docte enim
E ac perprudenter aduerſas res feret, tanquam ſit virtutis athleta fortiſſimus. Sicut enim ii qui perdite vitam ducunt, etiam illa quæ vocantur bona inſtrumenta ſibi ad nequitiam eſſe oſtendunt, ita & amatores virtutis, ea quæ vulgo putantur mala, inſtituunt ſibi materiam eſſe ad veram Philoſophiam. Hoc itaque pacto ſingula diſcernentes, nunquam profecto iniuſtum eſſe Deum dicemus, ſed recte potius ſe habere quæ Platoni in Theæteto conſcripta ſunt, Deum videlicet nullo modo iniuſtum eſſe, ſed quam maxime poſſit eſſe iuſtiſſimum, nihilque illi eſſe ſimilius quam qui noſtrum fiat multo iuſtiſſimus. Plato etiam in decimo legum libro * ſanare illos aggreditur qui rationem diuinæ prouidentiæ non admittunt, ſic enim ait: [illegible] &c. hoc eſt: Qui vero deos quidem eſſe exiſtimet, curam vero humanarum rerum nullam habere, hac conſolatione curandus eſt ô optime Demophoon. Quod deos eſſe exiſtimes, diuina te quædam agit cognatio, vt tibi inſitum colas, atque eſſe opineris. Ma-
F lorum vero hominum iniuſtorumque fortunæ, tum priuatæ, tum publicæ, quæ reipſa beatæ non ſint, opinione autem beatæ admodum habentur quanquam indecenter ac fatue, ducunt te ad impietatem. Tum vero per vrtens apparentem exiſtimatamque iniuſtorum hominum proſperitatem, hæc ita ſuperioribus addidit: [illegible] &c. hoc eſt: Nequaquam vero fortaſſe hoc difficile oſtenſu erit, curare deos videlicet etiam quæ puſilla ſint, neque minus hæc curare, imo autem magis, quam quæ egregie magna ſunt, huc enim veniunt, atque hic interſunt, nunc mutuo colloquentibus, affirmantibuſque quod cum boni ſint omni genere virtutis, rerum omnium curam velut maxime propriam ſibi vendicam. Tum & ſyllogiſmis hanc rationem confirmans, ita ſubiungit: [illegible], hoc eſt: Ne itaque opinemur Deum eſſe opificem mortalibus * inferiorem, qui conuenientia ſibi opera, quanto ipſi ſunt meliores, tanto exactius perfectiuſque, vna eademque arte, tum magna
G tum puſilla conficiunt. Deum vero quis putet, cum ſit idem ſapiens, veliteque ac poſſit curare omnia, poſſe quidem facilius ea curare quæ magna ſunt, quæ vero ſunt exigua, vllo modo curare non poſſe, quaſi nobis inertem quendam ac deſidem proponamus, qui propter ignauiam vim laborum timide ſubſidat, reficique per otium velit. Tum & hæc amplius ita addidit: [illegible] &c. hoc eſt: Nullo pacto amice hanc de Deo admittamus opinionem. Neque enim ſanctam neque veram, noſtro animo ſententiam verſaremus. Pauluque mox: [illegible] &c. hoc eſt: Omnis enim Medicus, omniſque peritus artifex, vniuerſi gratia, cuncta operatur, ad id reſpiciens quod commune ſit bonum. Partem itaque, totius gratia peragit, nequaquam vero totum, partis ergo. Tu vero indignaris, cum minime ſcias quonam pacto id quod eſt circa te optimum, toti conueniat. Ruſuſque poſt multa rationum verborumque inuolucra, ita ſubſequitur: [illegible] &c. hoc eſt:
H Eadem vero tibi ratio, & de illis erit quos cum videas è puſillis auctos nuper eſſe, ampliſſimoſq; effectos, quamuis & impietatis & aliorum ſcelerum ſibi conſcii ſint, tamen eos putaſti ex infelicibus ac miſeris beatos euaſiſſe, atque in illorum fortunis atque ſucceſſibus exiſtimaſti te veluti quibuſdam in ſpeculis deorum ſecuritatem ac negligentiam perſpexiſſe, cum tamen neſcias earum rerum finem, abſolutamque perfectionem, hoc eſt, quænam inde vniuerſo ſit peruentura vtilitas. Hæc autem omnibus ſuis dictis, & prouidentiæ ius Plato nobis oſtendit, & quonam pacto, ſingula quæ ſunt, vniuerſo conducant. Neque enim totum eſt, exiguæ portionis causa, ſed particulæ potius vniuerſi complent harmoniam. Neque ob vnius digiti * particulam, corpus vniuerſum

* μέτοχα
* alias curare.
* alias peiorem.
* [illegible]

A uerſum plaſmatum eſt, ſed ipſius corporis cauſa, digni ſuis cum portionibus facti ſunt. Quando igitur hominum natura mortalis eſt, propterea que multarum rerum eſt indiga, videlicet agriculturæ, conſitionis, architecturæ, fabrilis ac nauicularıæ artis, textoriæ inſuper ac ſutoriæ, cæterarumque omnium quæcunque artes ad neceſſariam corporis curam pertinent, merito ac decenter orbis totius gubernator & cuſtos, aliis quidem paupertatem, aliis vero diuitias ſortito diſtribuit, vt qui opibus pollent, materiam ſubminiſtrent, qui vero ſunt inopes exercitatas artibus manus admoueant. Quin & eos qui diuitiis gloriantur, quaſi neceſſitatis fune implicitos à paupertate ſuſpendit rerum omnium gubernator. Indigent enim non piſtoribus ſolum & cocis propinatoribuſque, ſed architectis, & agricolis, & lanificibus, & ſutoribus. Ampli vero homines ac magnifici, plaſtis ac pictoribus indigent, artificibuſque aliis, quorum opera, magnarum virorum ædes fiunt ornatiores. Contra vero, manuales artifices indigent locupletibus viris, qui pecunias erogent, emantque opera quæ ipſi ſuo artificio confecerunt. Qui vero hanc rerum varietatem grauiter ferunt, indignanturque quod non omnes homines in eiſdem bonis officiiſque verſentur, hi, ſi fas eſt, pictores quoque accuſent, quod non vno tantum colore vtantur, ſed variis imagines ſuas excolant. Item eos accuſent, qui lyras faciunt. Ipſoſque adeo fidicines reprehendant, quod non eundem ſonum chordæ omnes remittunt, ſed aliam quæ ima eſt, aliam quæ eſt ſumma, hæc enim acutam ſonat, illa autem grauem, alia vero mediam vocem. Indignari eoſdem par erit & Geometris, quod non eandem figuram omnibus demonſtrent, qui ab eis linearum ſcientiam edocentur, ſed triangulas, quadrangulas, lunares, circulares, menſales, aliaſque complures. Accuſent eos præterea, qui numerariam tradunt, propterea quod numerorum alii quidem pares ſunt, alii vero impares, alii pari diſpares, alii diſpari pares, alii cubi, alii ſupercubi. Quod ſi neceſſe eſt varias eſſe numerorum ſpecies, varias imagines, multiplicemque fidium differentiam, multa colorum genera, quid ita, quæſo, ægre fertis quod non omnes Crœſi, Midæ, Darii, facti eſtis? Neque enim aliud vultis qui iſtam rerum æqualitatem appetitis, quam fame ac egeſtate earum rerum quæ neceſſariæ nobis ſunt, humanum genus penitus aboleri. Quis enim velit, ſi omnes homines æquali ſint dignitate, pro commodo proximi cuiuſdam laborem curamque ſubire. Quis aratro terram ſulcare? Quis ſemente agros aſpergere? Quis meſſem facere? Quis plantas conſerere? Quis vuas legere? Quis vinum oleumque exprimere? Quod cum ea dignitatis æqualitas alium alii ſubſeruire non fineret, quinam, quæſo, ſimul omnia eſſe poſſent, bubulci, caprarii, paſtores ouium, ſubulci, textores, ſutores, fabri ferrarii, piſtores, opſonarii, agricolæ, conſitores, nautæ, nauium fabri, gubernatores, harum ſiquidem cunctarum artium, multoque his plurium, mortales ſinguli indigemus. Quid itaque non laudatis optimam rerum diſtributionem, ſed ipſi hanc maxime ægre fertis, qui ex ancillis, famulis, agricoliſque quam plurimis, vſum vobis commodaque percipitis? Agricola enim ſorte ſua contentus viuit, ſua item & famulus. Manualis artifex, artem ſuam non odit, muniaque libens exercet quibus ſeſe ipſum ſemel addixit. Vos autem qui deliciarum copia nauſeatis, qui aliis miniſtrantibus omnium luxu ac voluptate diffluitis, calumniis ac maledictis authorem tot bonorum inceſſitis, eiuſque modi verba profunditis, cum inſtitueritis inconniuentię ſerui eſſe. Hanc vero exiſtimatis purgandi veſtri occaſionem vos inueniſſe. Primum quidem, quod nulla Dei prouidentia mundi gubernacula moueantur. Tum vero quod ſub vna fati neceſſitate, non modo corpus & ea quæ corporis ſunt, ſed ipſa quoque voluntas atque electio ſita ſit. Atqui Plato contraria prorſus docet, ait enim virtutem nulli domino eſſe ſubiectam, quam vt quiſque vel coluerit vel contempſerit, ita plus virtutis minuſue, habiturus eſt. Rurſuſque idem Plato. αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος, κακῶν γὰρ ὁ θεὸς οὐκ ἔστιν αἴτιος. hoc eſt. Culpa eſt eligentis. Deus culpæ immunis. Deus enim malorum cauſa non eſt. Socratem præterea oſtendit Plato vel in grauiſſimis periculis conſtitutum, de prouidentia, deq; metu mortis excutiendo philoſophantem, hæc enim verba ſuæ defenſioni inſeruit · ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρὴ, ὦ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν θάνατον, &c. hoc eſt. Sed enim viri iudices & vos oportet bonam ſpem de morte concipere, vnumque hoc cogitare verum eſſe, bono videlicet viro, ſeu viuat ille, ſeu moriatur, nihil poſſe mali contingere, neque Deum non curare huius negocia. Itaque vere mala non ſunt, mors, paupertas, ſeruitus, ægritudo, ſed vocantur quidem à ſtultis mala, bene autem vtentibus bona fiunt. Augeri autem hominum iniquitatem eo quod non omnia credant prouidentia gubernari, Atticus ille Platonicus plane teſtatur. Eſt itaque res ad iniquitatem paratiſſima prouidentiæ * deſperatio. Plotinus quoque (eſt autem & hic clariſſimus inter eos qui in Philoſophia ſcripſerunt) procemium hoc ſuis de prouidentia libris * præpoſuit. τὸ μὲν τῷ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ διδόναι τοῦδε τοῦ παντὸς τὴν οὐσίαν καὶ σύστασιν, &c. hoc eſt. Caſui quidem ac fortunæ, huius vniuerſi ſubſtantiam compoſitionemque aſcribere, quam ſit procul à ratione, quamque hominis qui nec intellectu nec ſenſu prędıtus ſit, manifeſtum plane eſt vel ſi à me verbum non fiat. Multi vero ante hunc ipſum copioſique ſermones allati iam ſunt, qui hoc ita eſſe oſtenderent. Tum multis huiuſmodi explicatis rationibus, hæc ſubiunxit. ὑπάρχει ὅτι τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ λόγου, ἀνέστη τόδε τὸ πᾶν καὶ διέστη hoc eſt. Ita igitur ex vna mente atque ex verbo quod ab ea prodiit, omne hoc emerſit ſecretumque eſt. Hæc vero & Plotinus de ſacrarum literarum adytis compilauit. Nempe enim audiuit docentem nos Euangeliorum ſacram doctrinam, quod *per verbum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Plotinus enim longo poſt Apoſtolos tempore natus eſt. Illi enim, Tiberio regnante ſalutarem prædicationem aggreſſi ſunt. Tiberio autem ſucceſſit Caius Caligula, cui Claudius, cui Nero. Tum hac ſerie Imperatores aliquot numerantur, Veſpaſianus, Titus, Domitianus, Nerua, Traianus, Hadrianus. Antoninus primus, Verus, Commodus. Hoc autem Romanum imperium moderante, Ammonius cognomento Saccus, relictis ſaccis in quibus frumenta circumferebat, Philoſophicæ vitæ ſe tradidit, huius auditorem fuiſſe aiunt noſtrum Origenem. Plotinum vero hunc de quo nobis eſt ſermo, fuiſſe aiunt Origenis auditorem Plotini autem doctrinam, Porphyrius quoque hauſit. Huius vero temporis rationem non temere verboſius numerando ſubduxi, ſed qui oſtendam Plotinum non modo Hebræorum patrum (quod Plato fecit) ſed piſcatorum quoque ac ſutoris noſtri perdoctum traditiones, inde nimirum ſciſſe quod ex mente verboque, quod verbum ex mente gignitur & emanat, omnia & conſtituta & diſcreta ſunt, congruentemque harmoniam conſecuta. Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit inſaniam, qui quaſdam mundi particulas dare vitio conabantur, inquit enim. ἀλλὰ γάρ τοι ἐποίησε πάγκαλον καὶ αὐτάρκες καὶ φίλον αὐτῷ τοῖς ἑαυτοῦ τοῖς αὐτοῦ &c. h. eſt. Vniuerſum hoc fecit perpulchrum ſibique ſufficiens amicū ſibi ſuiſque portionibus, tum principalioribus, tū minorib° ipſi quam maxime congruentibus. Qui ergo à partibus totum accuſet, huius ſuæ accuſationis cauſa, inſulſiſſim° eſt habendus. Oportet enim inſpicere, ſintne partes ipſi toti conſonæ ac conformes. Qui vero ad totum reſpectet, non ad quaſdam minutiores partes reſpicere oportet, hoc enim nequaquam ſit mundum ipſum reprehendētis, ſed quædam illius ſeorſum capientis. Vt ſi quis ex toto animali crinem inſpiciens, imoſue pedum vngues, nequaquam totum hominem, egregiamue ipſius ac prope diuinam faciem curet inſpicere, vel ſi Deo placet, omiſſis cæteris egregiis animantibus, quod tenuiſſimum ſit viliſſimumque accipiat, vel tota ſpecie vt hominum puta poſthabita, Therſiten ignauiſſimum hominum, turpiſſimumque in mediū adducat. Quando igitur hoc quod factum eſt, vniuerſus eſt mundus, quiſ-

* Alias abnegatio.

* Al. inſeruit.

A quis huic contemplandum inſumat, forte ipſum dicentem huiuſmodi verba audiet. Deus me fecit. Ego inde ſum factus animantibus cunctis præfectus, meipſo potens, mihi ſufficiens, rei nullius indigus. Inſita enim mihi omnia ſunt & plantaria & animantia, ineſtque mihi natura omnium generabilium rerum. Hiſce autem ſuis verbis Plotinus aliud quoque furtum pateſecit. Videtur enim mihi audiſſe Dauid ita concinentem. *Cæli enarrant* Pſal. 18. *gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* Paulo autem mox item Plotinus oſtendit rerum quæ ſunt genitæ, differentiam, ſic enim ait. [illegible] &c. hoc eſt. Alia quidem hoc tantummodo habere videntur quod ſunt. Alia vero etiam hoc quod viuunt. Alia ſunt ſenſibus prædita. Alia ratione vtuntur. Alia perfectiſſimam vitam habent. Neque enim ſunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda, eſt enim oculorum videre, non digitorum. Itemque quod ad digitum pertinet aliud eſt digito eſſe, aliud habere
B per digitum. Quæ Plotini verba, ſi enarranda ſint, participes ſolius eſſe lapides ipſos inquit, & ea quæ lapidibus ſunt ſimilia. Plantas vero non modo in ipſius eſſe participatum venire, ſed etiam vitæ. Brutas vero animantes, & vitæ ſimul & ſenſus eſſe participes. Ratione autem præditum eſſe genus humanum. Perfectiſſima autem eſſe vita eos ſpiritus qui corporibus caſſi ſunt. Poſt hæc autem Plotinus hæc ita adiungit. [illegible] &c. hoc eſt. Nulla te admiratio teneat, ſi aqua ignem extinguit, atque ſiue humor ab igne corrumpitur. In aliam enim aqua naturam, in aliam vero ignis eſt editus. De virtute quoque ac vitio in eadem diſputatione ſic Plotinus commemorat. [illegible] &c. hoc eſt. Multa vero ab aliis patiuntur, inuitis quidem illis in aliamque finem tendentibus. Liberæ autem poteſtatis animalia quæ mouentur ex ſeſe ipſis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare poſſunt. Quenquam vero à ſeipſo motum ad peiora exigere, fortaſſe indignū
C eſt, exiguus enim motus cum ſubinde proceſſerit, maius ſemper ac numeroſius peccatum parit. Corpus vero ita conſtitutum eſt, vt ei neceſſario indita ſit concupiſcendi vis. Quod ſi ab initio negligenter habeatur, neque a caſu illico reuocetur, continuo in vtelectionem faciat quis eius rei in quam præceps defertur. Iuſtitia tamen eum comes ſubſequitur. Neque iniuſtum eſt, vt qui talis euaſerit, ea patiatur ſupplicia quæ ſuæ qualitati ſint congruentia, neque expetendum eſt, vt iis beatitudo contingat qui nihil beatitudine dignum geſſerunt. Soli autem boni felices ac beati ſunt, ob hoc enim dii quoque beati eſſe cenſentur. Si hoc itaque eſt, ſiectque animis in vniuerſo hoc orbe eſſe felicibus, non eſt vtique vniuerſum hoc accuſandum ſi quæ ipſarum minime felicitatē conſequuntur. Sed in illarum imbecillitatem culpa eſt conferenda, quæ nequiuerunt fortiter depugnare, eoq; peruenire vbi virtutis præmia ſunt propoſita. Illis autem qui diuini effecti non ſunt, quidnam graue contigiſſe videri debet, ſi deorum vita non perfruantur? Subinde autem Plotinus infortunia multa dinumerat, atq; pec-
D cantibus neceſſaria eſſe, inquit enim. [illegible] &c. hoc eſt. Paupertas atque ægritudines, bonis quidem hominibus nihil eſſe cenſentur, malis autem proſunt, ac neceſſe quidem eſt eos ægrotare qui corpus habent. Neque ſunt huiuſmodi infortunia, ad ordinem perfectionemque vniuerſi prorſus inutilia. Præterea vero docet Plotinus, ab hiſce rerum exemplis quamplurimos alios mortales vtilitatem percipere. ait igitur. [illegible] &c. hoc eſt. Ipſa vero malitia, nonnihil vtilitatis ad vniuerſum attulit, in exemplum iuſtitiæ ac iudicii poſita, multaque ſeorſum ex ſe ipſa commoda nobis exhibens. Vigiles enim homines reddidit, mentemque ac prudentiam eorum hominum excitauit, qui ſcelerum progreſſibus ſe opponunt. Malorum præterea comparatione propoſita quæ ſceleſti homines patiuntur, ipſa nos docet malitia quale bonum, quantumque ſit virtus. Dictum eſt autem non propter has cauſas mala eſſe producta, ſed quandocunque E
fieri ea contingat, vti Deum illis ad bonum aliquod. Eſt autem maximæ cuiuſdam potentiæ ac virtutis, bene vti poſſe quæ mala ſunt, informiaque effecta poſſe in vſum vertere aliarum formarum. Denique ſic ſtatuendum eſt, malum nihil eſſe aliud quam boni defectum. Poſt multas vero huiuſmodi rationes, hortatur nos, ne exactum ac ſincerum bonum poſtulemus ineſſe animali quod mixtum eſt, ſic autem inquit: [illegible] &c. hoc eſt. Primum itaque dicendum eſt nō oportere eos qui in commixto bonum quærunt, vndique perfectum bonum poſtulare, ſed quantum ineſſe mixto conueniat. Neque ab iis quæ ſecundū locum tenent, prima quædam poſtulanda eſſe, ſed quādo corpus habent, eſſe illis aliquid veniæ concedendum, atque hinc oportere ad vniuerſi contemplationem tranſire. Ab ratione autem exigendum eſt, quantum mixtio & compoſitum queat admittere, ſcrutan- F
dumque diligenter numquid eiuſmodi rerum deficiat. Indignatur vero illis Plotinus, qui nullum pro capeſſenda virtute ſubire certamen volunt, & tamen æquum cenſent vt a deo ſeruentur, inquit ergo: [illegible] &c. hoc eſt. Nunc vero, alii quidem hominum ſunt inermes, alii vero qui armati ſunt ipſi denique * rerum potiuntur, vbi fas non eſt pro imbellibus Deum ipſum pugnare. Lege ſiquidem cautum eſt, eos e bello ſaluos fieri oportere, qui fortiter pugnando viros ſe gerant, non qui precibus ſe commendent, neque enim illi referunt agrorum fructus qui vota concipiunt, ſed qui agriculturæ dant operam, neque item bene valentes ſunt corpore, qui valetudinis rationem nō habent. Haud itaque continuo indignari oportet, ſi forte inermis ac malis hominibus agrorū fructus largi proueniant, modo ii vel quam optime vel melius quam ceteri agros colant. Præterea vero perquam ridiculum eſt, homines ex animi ſui ſententia cætera quidem omnia per vitam exequi, tametſi ea quæ faciunt diis grata non ſunt, à ſolis autem diis ſeruari eos debere, quanquam ea G
non fecerint per quæ ſaluos eos fieri dei iubent. Eſt itaque illis interitus longe melior, quam vt eo ſint modo ſuperſtites, quo viuere eos nolunt quæ in vniuerſo ſunt leges. Itaque ſi contraria eueniret, eſſetque perpetua quædam pax in ſtultis malisque hominibus ſtabilita, perperam atque inſulſe ſe haberet prouidentiæ ſtatus, cum permitteret ſtatum habere vtrium quæ peiora ſunt. Imperant autem mali ac regnant, ſubditorum ignauia, ita enim multo eſt æquius, quam ſi contra cōtingat. Neque vero ſtatuendum eſt, ita prouidentiam eſſe ſolam, quaſi nihil nos ipſi ſimus. Nam ſi omnia ſit prouidentia, ſolaque ipſa ſit, at ea ita tolletur vt ne ſit quidem, cuius enim rei prouidentia eſſe poterit? Solus itaque erit Deus. Paulo vero mox oſtendit bonorum præmia, inquit enim: [illegible] &c. hoc eſt. Illis quidem qui viri boni euaſerint, bonam fore vitam, in poſterumque repoſitam illis eſſe. Malis autem contraria fore omnia. Præterea vero inquit: [illegible] hoc eſt: Iniqua eſſe malorum ho- H
minum vota, qui æquum putent ſeſe ab aliis ſaluos fieri, cum tamen ipſi, omnem propriæ ſalutis curam abiecerint. Tum & de cæteris animantibus ita inquit: [illegible] &c. hoc eſt: Quando quidem nullus homo prudens queritur de cæteris animantibus, quæcunque minora homine orbem quoquo modo exornant. Ridiculum namque ſit, ſi quis forte expoſtulet quod ea homines quandoque ſummordeant, quaſi pediculos aut culices oporteat tantummodo dormientes viuere. Neceſſe eſt enim & hæc eſſe animalia, manifeſtaſque afferunt nobis commoditates. Multas vero quæ ipſius olim latebant, ipſa dies inuenit, ita vt hominibus fruſtra ſit nihil. Ridiculum vero etiam ſit, incuſare quod animalium quamplurima ſint agreſtia & ferocia, cum & agre-

* Al. victo. ſpam cõic. quuntur.

* Al. [illegible]

ſtes

A ſtes atq; immites homines eſſe contingat. Poſt alia vero
multa & hæc inquit: [illegible]
[illegible] &c. hoc eſt.
Nos vero ſimiles illis videmur eſſe, qui picturæ ignari
id accuſant quod pictor ſplendentes colores vbique non
diſtribuerit cum tamen ille congruos ſingulis diſtribue-
rit locis. Neque aliter facimus, ac ſi quis propterea tra-
gœdiam accuſet, quod Heroes cuncti non ſint qui in ea
loqui inducuntur, ſed quod aliquis in ea vel famulitij
ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus infimæque
notæ homo loquatur. Atqui tragicum illud drama pul-
chrum non erit, ſi quis inde inferioris fortunæ homi-
nes tollat, cum illius pulchritudo per eos quoque am-
plius compleatur. Omnis itaque Plotini diſputatio, ſeu
priorem ſeu ſecundam aſſumas, huiuſmodi rationibus
plena eſt. Ego autem ne ſim longior, plurimas præter-
mittam, quamuiſque & Xenophonte Socratico, & Stoi-
co Epicteto, aliiſque permultis teſtibus vti poſſim, que-
amque Phyſicis demonſtrationibus refellere inſcitiam
B eorum qui ſermoni noſtro non credunt, tamen ad con-
firmandam veritatem ſatis puto hæc eſſe, quæ à me col-
lecta iam ſunt. Solum vero id operæ pretium eſſe duxi,
iam dictis rebus adiungi, quod vbi ſemel hoc conſtitu-
tum ſit, Deum videlicet curare cuncta quæ fecit, pacatiſ-
ſime citraque omnem controuerſiam demonſtrata eſt
ratio diſpenſationis vindicis noſtri. Haud enim dece-
bat rerum omnium poſſeſſorem, quique rebus quæ prius
nullæ erant ipſum eſſe contribuit, contemnere deſtru-
ctam generis humani naturam, cuius gratia fecerat o-
mnia quæ videntur. Terra enim eſt hominum ſedes, ii-
demque cœlum pro tecto habent. Aer præterea, mare,
flumina, & quicquid pariunt nubes, rores quoque ac
venti, fœcundæ inſuper ſteriliſque plantæ, quin & ter-
reſtres animantes, volucreſque, ac natrices, quæque in
alterutro viuunt elemento, herbarumque minutæ ſpe-
cies, metallorumque materiæ, non paruam humano ge-
neri vtilitatem apportant. Sol quoque ac luna, infinita-
que ſtellarum multitudo quæ bifariam tempus diſcrimi-
nat, æqualiter illud animantibus partiuntur. Ac ſol qui-
dem ipſum diem illuſtrat animanteſq; ad ſua quanque
C munia excitat. Luna vero vna cum ſtellis, nocturnæ facis
officium ſortita eſt. Deus itaque dominus rerum omniū
non putauit eum contemnendum eſſe à peccatis obſeſ-
ſum cuius gratia cuncta hæc facta fuerant. Idemque
humanam ipſe induit ſpeciem, ſpectabilique natura ob-
duxit alteram quæ videri non poteſt. Tunc & ſpectabi-
lem, hanc immunem peccati conſeruauit, occultamque
illam in ſua puritate continuit. Neque enim hæc paſſa
eſt vllum corporeæ infirmitatis conſortium, ſed ne aſ-
ſumpta quidem caro vllas peccati ſordes accepit. Erat
illi quidem facillimum, vel citra hoc humanæ carnis in-
uolucrum, humani generis ſalutem perficere, ſolaque
voluntate mortis poteſtatem diſſoluere, ac penitus abo-
litam reddere matrem mortis iniquitatem, patremque
illius diabolum de terræ facie profligatum ad inferni te-
nebras relegare, quibus & paulo poſt exortum pecca-
tum incarnatus eſt ſe illum traditurum eſſe. Cæterum
oſtendere noluit, quid poteſtati ſuæ liceret, ſed potius
quid æquitas Prouidentiæ poſtularet. Sicut enim qui
D poterat, ſi modo ei collibuiſſet, homines de cœlo aſſari,
deſideſq; ac inertes ita perterrendo ad officium exci-
tare, neque tamen id ipſum fecit quia nimirum nouerat
imbecillem hominum naturam ſuæ vocis ſonum capere
ac ſuſtinere non poſſe, ſed raro ac parce illis apparuit
commenſas compareſque infirmis illorum oculis appa-
ritiones diſpenſas, cum tamen hominibus internuntiis
modo leges ferendo, modo adhortando ac monendo
aſſidue homines emendaret, vſus Prophetis edictorum
ſermonumque ſuorum miniſtris, ita & ſubſequutis tem-
poribus, cum vellet vniuerſo generi humano ſalutarem
medelam afferre, non angelorum quidem miniſterio
archangelorumue vſus eſt, neque cœlitus vocalem ſuam
vocem effudit, cunctiſque ſemel hominibus auditu per-
facilem, ſed ipſe ſibi in vtero virginis tabernaculum fe-
cit, indeque progreſſus eſt homo viſibilis Deus [illegible] adu-

[illegible] ſubſtantia quidem patris ante ſæcula genitus, è E
virgine autem [illegible] ſumens quod apparebat, idem recens
atque æternus. Neque enim naturas confudit. Neque ſe-
cus ve eſſet ſub tempore, per quem tempora facta fuerāt.
Neque quod in tempore natum eſt, ante ſæcula se ac præ-
tem[illegible] rerum declarauit, ſed vtraque natura ſyncera per-
manſit. Altera quidem infirmitates quæ ad eam perti-
nebant, perpeſſa, famem videlicet, ſitim, ſomnum, fati-
gationem, crucem, interitum. Altera vero quæ ſunt diui-
nitatis eſſi[illegible] tens. Ibique confuetis illuſtrata miraculis,
demum pedes perambulando mari ſtabiles fecit, ac pa-
nes quinque ſatis eſſe iuſſit multis hominum millibus
ad ſaturitatem paſcendis. Vinum præterea tunc primo
factum nuptiis dedit, mutiloſque ac delectos artus cu-
rauit. Quoſque oculos natura opifex noſtri corporis in
aluo matris non fecerat, e luto mirabiliter finxit. Solo
item verbo diſſoluta membra coercuit: ſomnoque iam
mortis oppreſſos reuocauit in vitam, mouetique ad cur-
ſum diſpoſuit: cæteraque effecit, quæ ſacra Euangelii
F monumenta nos docent. Quod ſi hæc miracula ita vt par
eſt admiramini, Deoq; congruentia eſſe dicitis, tamen
diſpenſationis modum quo ſalui facti ſumus indecentē
vocatis, primum quidem infignem eſſe audaciam atque
infamiam dixerim, ſi ea ſapientia quæ eſt opifex rerum
omnium alſeratis ſapientiores vos eſſe, neque comprο-
betis quæ ab ea facta ſunt, ſed arbitremini vel ea melius
quod agendum ſit inuenire vos poſſe. Ego vero non du-
bito, ſi ea vel aliam ſalutis noſtræ rationem iniſſet, vos
nihilominus & ea indignaturos fuiſſe, faſtidioſi enim
eſtis planeque implacabiles, ſolumque petiti cauillis ac
dicteriis inceſſere diuinæ diſpenſationis myſteria. Quan-
do igitur iuuenili ac temerario quodam auſu, ſapientiæ
abyſſum veſtris conſiliis ſuperatis vos creditis, melio-
rem noſtræ ſalutis modum, quæſo, nobis oſtendite. At
inuenire profecto nullum poteritis. Tanto enim vir eſt
Deus noſter lenitatis exceſſu, vt incredibile hoc & vobis
& veſtri ſimilibus factu obuciatur, vnigenitum videli-
cet Dei filium qui eſt ante ſæcula Deus verbum, quique
opifex eſt rerum omnium, humanitate noſtra aſſum-
G pta hominem factum eſſe, noſtramque hoc pacto ſalu-
tem peregiſſe. Atqui eos medicos maxime laudare ſole-
tis, non qui nos quidem ſuis miniſtris curandos ægros
committunt, ſed qui pallium deponunt, incusulamque
ſuccincti, ſuis ipſi manibus ferrum accipiunt, vlcuſque ſi
ſit opus incidunt, neque fœtorem vlceris auerſantur,
imo autem profluentem ſaniem excipiunt, ſpongiaque
inſpergunt, & vnguenta compingunt, aliaque remedia
multa conficiunt quæ adhiberi Medicinæ lex iubet. Ne-
que vero illos etiam reges admirari laudibuſque ornare
ſoliti eſtis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti,
omnigenere deliciarum perfrui ſolent, ſed quibus gra-
ue non eſt, pro ſubditis hominibus caput periculis ob-
iectare, quique armis obtecti in prima acie cum hoſte
fortiter pugnant. Quod ſi forte mirabundi inquiritis,
cur non olim multo prius humanitate aſſumpta opifex
mundi nobis conſuluit, agedum & Medicos accuſate,
qui in poſtremum curationis tempus differunt acriora
remedia. Lenioribus ſiquidem prius vſi, quæ potentiora
ſunt vltimo loco adhibent. Idem itaque ſeculi inuen-
H tor creator ac medicus animarum noſtrarum. Nam cum
prius olim multa & varia remedia attuliſſet, conctis qui-
dem hominibus ad pietatem alliciendis, ea inſpectanda
proponens, quæ in mundi fabrica & natura rerum ab eo
facta cernuntur. Hebræis autem Prophetas mittens, &
ſcriptam legem contribuens, poſtremo & hoc vndique
potens pharmacum ac ſaluberrimum nobis attulit, quo
omnis ægritudo funditus tolleretur. Verbis autem no-
ſtris fidem conciliant, orbis vniuerſus terra mariq; à pri-
ore ignorantia liberatus, idolorum fœda fallacia, im-
pietatis pulſa caligo, radiis luminis cognitionis diuinæ
mundum complentes, Græci, Romani, Barbari de cru-
cifixo theologice proloquentes, ipſumque ſignum cru-
cis proſequentes honore maximo, proque multis ac men-
dacibus diis Trinitati cultum latriæ exhibentes, abolita
idolorum templa, idolorum aræ ad fundamenta ſubuer-

ſæ, illu-

A ſæ, illuſtres vero Eccleſię vbique extructę in ciuitatibus, in pagis, in agris, in extremis prouinciarum finibus Martyrum templa pulcherrime fabrefacta. Monachorum habitacula quibus ſancti ſiunt montium vertices, vaſtæque ſolitudines incoluntur. Hæc igitur & quæ ſunt his perſimilia, dignam Deo congruentemque diſpenſationem vindictę noſtri oſtendunt, Euangelicam præterea veritatem & antiquæ Prophetiæ confirmant. Hæ namque prædicunt quæ in Euangelijs continentur. Euangelia vero Propheticę prædictionis finem oſtendunt. Ac Prophetæ quidem prædixerunt Virginis partum, hæc vero nos docent Propheticam veritatem. Illi prædixerunt crucis myſterium, ſed Euangelia oſtenderunt. Illi prædixerunt Chriſti tormenta, hæc vero narrant facta miracula. Illi cecinerunt mundi ſalutem, nos autem videmus oraculorum finem. Illi Iudæorum perfidiam perditionemque prędixerunt, nos permanentem adhuc eorum perfidiam, diſperſionem, ſeruitutemq; videmus.

B Ego autem ni conijcerem nimis longo ſermone & [illegible] & eos qui in poſterum in noſtra hæc monumenta inciderint defatigandos fore, vobis vel ipſas Prophetarum prædictiones appoſuiſſem, vt exactius a rebus ipſis diſceretis verborum veritatem. Quoniam vero me hoc facere non ſinit copia dictarum rerum, vnus quæſo vni Græci & Propheticis [illegible] habetote, & clamantibus rebus autem accommodate, perſuaderique vobis [illegible] ab Euripide Tragœdiarum ſcriptore, qui ſic in Oenomao ſuo canit. [illegible] id eſt: * Exiſtimamus quæ latent, his quæ [illegible]nt. Rurſus idem in Phœniſſis: [illegible] hoc eſt: quod deeſt coniectura ex [illegible] euentibus [illegible]ndatur. Quod ſi forte vobis Euripides [illegible] ſignus [illegible] teſtis videatur, audite ſaltem quid [illegible] ides Orator [illegible] &c. hoc eſt. Quæ autem ſunt ob [illegible] eſt eos qui docent ind[illegible] e per [illegible] futura [illegible] igni[illegible]. Conſona his & Iſocrates Orator ſcripſit [illegible] nim. [illegible] hoc eſt, oportet quæ futura ſunt ex præteritis [illegible] bus [illegible] ijcere. Sed enim & Andocides vnus [illegible] Orator [illegible] [illegible] hoc eſt. Oportet, inquit, vt ſignis præcedentibus ad res futuras. Quia [illegible] ab ornatu eloquentię nis pendentis, hinc vobis [illegible] mus, vt per eas ad veritatem perducti [illegible] tamque eu[illegible] iam manifeſtam cernentes Dei ac ſeruatoris noſtri apparitione, de illius diſpenſatione ſermone alacres ac [illegible], amabilique ac peroptabili [illegible] minime careatis.

F

FINIS LIBRI SEXTI.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS CONTRA INFIDELES GRÆCOS LIBER SEPTIMUS.

DE SACRIFICIIS.

C Ocoſi ferme ac ridiculi ſunt plerique omnes mortalium, neque illis eſt cordi ſtudioſum vitæ genus intenſæque grauitatis, ſed fluxum potius ac remiſſum. Ex quo fit vt perquam facilè illis dominetur maligniſſimus dæmon, neque enim eos hortatur ad rectam illam viam anguſtamque capeſſendam, ſalebroſam, difficilem & arduam, ſed illam quæ prona, inclinata, [illegible] atque expedita eſt, haud enim illis vnquam temperantiæ iuſtitiæque vllam habere rationem præcepit, ſed confidenter [illegible]que impune cunctis flagitijs libidinibuſque incumbere, omniaque demum [illegible] impudenter audere permiſit. Hinc haud difficulter quamplurimos in ſeruitutem adduxit [illegible] laborioſam virtutem legiſque diuinæ d[illegible]tem euitantes, ad eum ſcilicet transfugerunt qui ſiclus [illegible] eademque iucundiſſima imperauit. Hoc itaque pacto in ſeruitutem redactis, primum quidem [illegible] quas de opifice rerum omnium Deo natura illis [illegible] opiniones inſeuit [illegible] & [illegible] innumerorum dæmonum dogmatis imb[illegible] tarent [illegible] bam eorum qui dij vere no[illegible] pro vno & [illegible] ducunt, vitæque per[illegible] rum [illegible] batimque ſubiecit. Etenim cum [illegible] entes ho[illegible] nes latens cura ſummideat, purgit [illegible] inetior conſcientiæ ſtimulus, nec ſinit [illegible] eſſe [illegible] an, ſed acerb[illegible] mos illi cru[illegible] ſad[illegible] cet, id quod plane conſpici poteſt euenire ſicarijs, graſſatoribus & adulteris, quique murorum perfoſſionem, latrocinia, proditioneſque obeunt, aliudue quippiam audent quod legibus prohibeantur. callidus iniquitatis magiſter [illegible] indulentiæ atque obliuionis commentus eſt, vt hominibus ſcilicet, eorum [illegible] o vocantur dij opiniones inſinuaret. Eos itaque voluptarios, laſciuiſſimoſque fieri curauit pædiennes, ad [illegible] teros parentibus violentos, inceſti matrum, ſororum, filiarum amplexibus impudenti[illegible] pollui, mutuas thalamis inſidias intentantes, interdumque deprehenſos, ab ijs quidem quos iniuria affecerant colligari ſtudui, ab alijs autem vulgo paſſimque irrideri. At eiuſmodi flagitijs cœlum & terram inquinaſſe aiunt, quos ipſi cœlites deos vocant. Item & marinos, pontum terramque polluiſſe. Ab ipſis porro nymphis, montes, ſaltus, ſiluas, atque conualles inquinatas fuiſſe. Has vero tam fœdas abominandaſque fabulas, non ſolum Poetis,

G ſed Theologis quoque Philoſophiſque * inſonuit, varijs plane modis ſtructa fallacia, multiſque doli præceptoribus ſibi aſcitis. Quia vero maxima pars hominum literas neſcit, neque idonei ſunt qui Poetarum ac philoſophorum verba ſenſuſque percipiant, alia quædam retia rudioribus his capiendis retinendiſque comparauit. Inſtituit enim pictores, ſtatuariosque fictores, quique faciendis ſimulachris opifices ligno lapideque vtuntur, tales eorum figuras qui vocantur dij, [illegible] fingere, cudere, conflare, effingere, quales illi fabulatores [illegible] verbis expreſſerant, vt haberent hi quoque propoſita flagitiorum exempla, quique participes lectionis ſermonumq; eſſe non poterant, ita ſaltem fœdiſſimas imagines inmundo execrabili doctrina minus carerent. Atque horum

D artificum ſimulachris, non ſolum templa compleuerunt, ſed fora, ſed vicos, ſed locupletum virorum domos, quoquo enim te vertas, eſt videre eos qui falſo dij nominantur * amare, præ libidine rabidos ferri, in Venerem conſtuprari emque deorum tauro, aquila, cygno diſſimulatum, eoque pacto amicis fœminis commiſceri. Mercurium vero ſermonis præſidem, hircum effectum, Pana filium genuiſſe capitis [illegible] cruribus & cornibus præmunitum. Quid enim dicam Pythij Apollinis ardores, Daphneſque virginis [illegible]? Quid eundem Apollinem lauri truncum præcupidis brachijs amplectentem? Quid a Plutone raptam Proſerpinam? Quid errores Cereris matris [illegible] Po[illegible] fabulam

H

* inſolentiæ [illegible]

* a amatorum facta [illegible]

A bulantur, & Theologi [illegible] co[illegible] pr[illegible] [illegible] phi [illegible] [illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] dent, qu[illegible] [illegible] ſtudent, tanto [illegible] [illegible] adducunt. [illegible], infe[illegible] dæmon, [illegible] feſtos dies [illegible] [illegible], [illegible]pulaique [illegible] celebrari inſtituit, [illegible] quæque [illegible] [illegible] inſignita, Ioui qui[illegible] Pandia & Dia[illegible], Heræa vero Iunoni, ac Mineruæ Panathenæa. Baccho autem Patri Dionyſia, Cereri [illegible] & Theſmophoria. Apo[illegible] Delea & Pythia. Cæteriſque prætetea omnibus, quorum ſane magna eſt turba, ſuas cuique ſolennitates dicauit [illegible] ſingulorum dæmonum nu[illegible] [illegible] eas vocans, Hermæa Mercurio, Poſidonia Neptuno. Herculi Heraclea, A[illegible]lepia & Panacia Aeſculapio. Neque vero iis ſolum, quos deorum nomine dignabantur, ſed hominibus etiam ipſis [illegible] hunc [illegible] exhibebant. In eiuſmodi autem conuenticulis omne flagitiorum genus patrabatur. Initia enim Cereris, & Liberi Patris orgia, eorum ſcelerum quædam inuolucra prætendebant. Eleuſis namque pectinem oſtendebat, veretrum autem Phallagogia Liberi dedicata. B Sed enim citra ænigmatum hæc inuolucra, ipſa quoque orgia, quæ à celebrantibus fieri cernebantur, ad omne flagitiorum genus ſpectãtes facile incitabant. Quis enim vel ſalaciſſimæ homo libidinis intra cubiculi penetralia, ea patrare vnquam eſt auſus, quæ Satyrorum chorus publica in pompa flagitioſe exhibuit, cum Silenum Panaq. in medium acceptos circumferrent, hunc quidem in Bac[illegible] has rabida libidine irruentem, illum vero quem eſſe [illegible] adoleſcentis eſſe pædagogum aiunt, ebri[illegible] [illegible] reſolutum [illegible] veteres centenis milleniſque mactatis bobus rem diuinam *facere, integros il[illegible] [illegible] greges, integra boum armenta iugulare, thus adolere, vinũ libare, hæc enim fieri deorum ſacerdotes videbant. Aiunt vero poetæ, valde illos gaudere fuſis libaminibus ac nidore, ipſoſque teſta[illegible] [illegible] [illegible] hoc decus, hoc veluti præmium eſſe reliquum, eaque potiſſimum cauſa libenter ad Aethiopum [illegible] [illegible] proficiſci, Hectoremque illis omni diligentia omnique cura dignum cenſeri, quod illorum aras nunquam vacuas ſacrificiis paſſus eſt eſſe. C Sed neque Chryſes Homeri verſibus celebratus, Apollinem, cuius ipſe erat ſacerdos, ſuæ probitatis modeſtiæq; [illegible]monuit, ſed pinguium [illegible] quas cæſis tauris capriſque adolebat, tum & virentium oleorumque ſertorum quibus templum ſedolo adornabat, vſque adeo illos hoſtiarum vapor demulcebat, nidoriſque fragrantia, vt vere mihi videantur popinoonibus fuiſſe perſimiles. Immo autem non ſat recte illos coquinariis cõparaui. Illi enim, quæ opipare curantur obſonia, olfactu guſtuque per[illegible] [illegible] diligentium, de peruſtis oſſibus halantem putorem [illegible] [illegible]. Ac nos quidem ſi pauxillum modo temporis in altarium foculus incidamus, [illegible] [illegible] ferentes, [illegible] obſtruimus, terrumque odorem penitus aneſamur. Quia autem nectare atque ambroſia [illegible] dicuntur, à putore peruſtorum oſſium pendere videntur. Hæc autem ipſi retorquere fortaſſe audebunt in verum ac [illegible] Deum. Audiunt enim & in ſacris monumentis leges de ſacrificiis latas extare. Verum iſti conſilium mentemque latoris Dei prorſus ignorant. D Iſraelem enim longinquum tempus in Ægypto verſatum, prauiſque moribus illius regionis imbutum, ab Ægyptiiſque perdoctum idolis ac dæmonibus hoſtias immolare, ludis præterea choreiſque aſſuetum ac muſicis organis oblectari, [illegible] harum rerum habitu conſtitutum, liberare Deus deſiderans, ſacri[illegible]care quidem permiſit, non tamen omnia, neque falſis Ægyptiorum diis, ſed ſibi ſoli ac vero Deo [illegible] [illegible]tiorum de[illegible] ſacrificium victimamque offerre. Olim quidem Ægyptii, deos, ſibi bouem, pecudem, capram, columbam, turturem faciebant, cumque his & alia quædam [illegible], quæ eſculenta non [illegible], ſed vocantur impura. Ne itaque indignarentur ſi viderent antiquo illo rei diuinæ ritu [illegible] penitus interdictum, prohibuit eos rem d[illegible] [illegible] facere quidu vere non eſſent. Contraque lata lege eis edixit, vt ſibi vero D[illegible] ſacrificium victimamq, offerrent quæcunque prius impie ve[illegible] [illegible] fuerant, e terreſtribus quidem capram, pecudem, bouem: è volatilibus autem turturem & colu[illegible]bam. Sunt enim hæc animalia [illegible] [illegible] [illegible]ſcentiſque ingenii. E Itaque ſapientiſſimus ille Medicus ho[illegible] remedii genus adhibuit *Ægyptiæ ægritudini, dum ſacrific[illegible] quidem Iudæis ad eorum imbecillitatem indulſit. Et tamen ea quæ prius colebant in ſacrificium iuſſit offerre, vt dum hoc facerent, ſcirent deos non eſſe quos tanquam victimas ipſi mactarent. Ideoque abſtinere illos etiam ſuillis carnibus iuſſit. Quia nimirum hiſce ſolis Ægyptii veſcebantur, cæteris autem animantibus, tanquam diis ſuis parcebant. Ita qui lata lege voluit haberi ſues immundos, nempe illud præcepit, vt quæ animantes prius deis habitæ pri[illegible] fuerant, paſſim comederentur, vt in contemptum add[illegible] [illegible], quæ ſic in aluum deuorata deſcenderant, nequaquam ſibi diuinos honores amplius [illegible]. Etenim cum Hebræos ſciret quadam ſuperſtitione ſubtrepidos, patinarioſque ac gulones eſſe quam maximos, morbum morbo curandum exiſtimauit. F Superſtitioni ſiquidem, gulam oppoſuit, qui enim abſtinere ſuillis carnibus vt impuris præcepit, alias vero carnes illorum edacitati lata lege permiſit, ita profecto vorandę carnis cupidine incitatos vetereos coegit animantibus illis, quas olim deos eſſe opinabantur. Haud itaque victimarum indigens Deus, nidoriſue appetentior, ſacrificia illa inſtituit, ſed vt imbecillitati eorum ſapienter hoc pacto leniterque conſuleret: ita & muſica inſtrumenta paſſus eſt eſſe, non quo illorum concentu ſuas ipſe aures obiectaret, ſed ita paulatim idolorum præſtigiis [illegible]. Etenim ſi vt primum ab Ægyptii conuerſatione liberati fuerant, perfectas eis leges obieciſſet, [illegible] mora vtique reſiluiſſent, frenumque accipere indignati, ad priſtinam libidinem cupide recurriſſent. S[illegible] rebus hac indulgentia toleranti aque diſpoſitis, ſæpenumero id facere conati ſunt, quid non au[illegible] fuiſſent Deo illis ab initio Euangelicæ Philoſophiæ l[illegible] [illegible] Verum Deum ſatis nec ſacrificiis indigere n[illegible] muſicis inſtrumentis, audite, quę [illegible] quę per Prophetas ſuos nobis loquatur: [illegible] &c. hoc eſt *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Mea ſunt enim omnes beſtiæ agri, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum eſt.* G His itaque verbis, æque omnia repulit, quæ lege prius offerre iubebantur. Neque terreſtria ſolum & volatilia, ſed ipſius quoque vini libamina, oleumque quod cum ſimilagine ac placentis inferri templo [illegible] erat, h[illegible] [illegible] pulchritudinem appellauit, itaque & hæc & illa ſua eſſe teſtatus eſt opera. Ita quodammodo nos erudiens, huiuſmodi rebus Deum non indigere. Tum vero non ſine quadam eleganti[illegible], ſed tamen veritatis pleniſſima, ironia ignorantia[illegible] eorum [illegible] [illegible], ſuamque ipſe authoritatem potentiamque oſtendit. ſic enim [illegible] [illegible] hoc eſt. *Si eſurierem, non dicam tibi, meus eſt enim orbis terræ [illegible] plenitudo eius.* P[illegible] hæc autem verba, & mundi opificio, & ſuo in eum dominatu manifeſte oſtenſis, quod prius ironice dixerat moderandum curauit, inquit enim: [illegible] hoc eſt *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo*? H C[illegible] que oſtendiſſet ſuperflua eſſe penitus ſacrificia, eſſeque Deo prorſus indigna, nouum quendam ſacrificii modum propoſuit, quod aram quidem cruore effuſo minus imbueret, ſed quod lingua duntaxat labiiſque conficeret, ait [illegible] [illegible] hoc eſt. *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua.* Itemque: [illegible] hoc eſt *Inuoca me in die tribulationis [illegible] & eruam [illegible] glorificabis me.* Sufficit enim Deo [illegible] congruaque [illegible], ſuper omnes [illegible] & [illegible], ſupraque omnia boum [illegible] [illegible] [illegible] repend[illegible] offerẽtibus [illegible] [illegible] [illegible] tibus [illegible] [illegible] vltiore defen[illegible]

*pro ſacrificabant, & ſic de aliis.

*I in Ægypto contractæ.

[illegible] *Dei* [illegible] *auditum* [illegible] *nomen en Dei meis tum cantis magnificabo cum in laude. Et placebit Deo super vitulum nouellum* [illegible] *pedes emittentem & vngulas.* [illegible] *pinctor hæc* [illegible] *Dauid* [illegible] *audite, quo* [illegible] *qualia* [illegible] *Quo mihi multitudinem* [illegible] *victimarum vestrarum dicit Dominus?* [illegible] *holocausta arietum, & adipem agnorum,* [illegible] *sanguinem taurorum aut hircorum nolo. Neque si veneritis in conspectum meum* [illegible] *enim exquisiuit hæc de manibus* [illegible]*? Et hæc ad* [illegible] *Non adiicietis ambulare in atrio meo. Si enim* [illegible] *similagi*[illegible] *frustra, thymiama abominatio* [illegible]*. Neomenias vestras,* [illegible] *sabbata & diem magnum non* [illegible] *ieiunium,* [illegible] *feriationem, &* [illegible] *festiuitates vestras odit anima mea,* [illegible] *mihi in satietatem.* [illegible] *me igitur his verbis* [illegible] *nequaquam hæc* [illegible] *ac nece lanati* [illegible]*, sed vt* [illegible] *eadem eorum imb*[illegible] *verba* [illegible] *Sunt autem h*[illegible] *per quæ* [illegible] *Patrem* [illegible] *que* [illegible]*, sed* [illegible] *que aromatica suffime*[illegible] *calignum.* [illegible] *corruptionis baptismate generationis* [illegible] *proponit.* [illegible] *Lauamini, mundi estote. Ne quis autem putaret* [illegible] *Esaiam, vt contineatis lotionibus* [illegible] *Auferte mala ab animabus vestris* [illegible] *conspectu oculorum meorum.* [illegible]

[illegible]

Esa. 43. [illegible] *Non vocasti me Iacob, neque* [illegible] *Non tulisti mihi* [illegible] *Gratia* [illegible] *gloriam* [illegible] *Deus per E*[illegible] [illegible] *Hæc autem est ara non sunt accepta, neque* [illegible]

[illegible] *tuorum* [illegible] *quem* [illegible] *Thespiis* [illegible] *priscos homines* [illegible] *Tum plurima quædam* [illegible] *hæc addit:* [illegible] *est. Cum autem* [illegible] *est. Ab* [illegible] *diuina. Reuocat* [illegible] *&c. hoc est. Mactabatur enim* [illegible] *Rhodi* [illegible] *Saturni, quo* [illegible] *cum perdiu seruatum* [illegible] *consuetudinem* [illegible] *adamnatie* [illegible] *capitali* [illegible] *asseruabant.* [illegible] *Cypriam* [illegible] *Salamine* [illegible] *apud Æ*[illegible] *singulis diebus mactari* [illegible] *Laodicea Syriæ, Liby*[illegible] *etiam* [illegible] *cæde* [illegible] *Ioui* [illegible] *his* [illegible]

tiæ

A [illegible] tum, Quin & Tragœdiarum [illegible] [illegible] Tragœdias decantarunt, quæ Menœceo [illegible] demaque Thebanis apud Athenienses autem [illegible] ac Leo [illegible] tenuit. Primum vero et, [illegible] educeret qui veterum historiarū [illegible] manus [illegible] an. Ita enim facile cognoscent, eorum esse qui sæpe [illegible] nūcupantur, has victimarum cæde institutas fuisse [illegible] vero mundi pater ac dominus, [illegible] per os
Psal. 105. Dauidicum d[illegible] testatur [illegible] quit enim: [illegible] & c. hoc est: *sacrificarunt filios suos & filias suas dæmoniis, & effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.* Per
Ezech. 16 Ezechielem quoque [illegible] & c. hoc est: *Et accepisti [illegible] quos genuisti mihi & adduxisti eos amatoribus tuis, hoc super omnem fornicationem tuam.* Hæc itaque passim Græci, Romani, Ægyptij, Hebræi, gentesque aliæ facinora perpetrabant. Postquam vero Deus noster hominumque seruator Christus apparuit, illa quidem prorsus extincta sunt, [illegible] Euangeliorum leges, natiónes [illegible] ciuitatesque
B [illegible] oderantur. Præter alios vero & Sophocles [illegible] Tragœdiarum scriptor, eas immolationes hominum Tragicè detestatur, præ quidem de Deo loquitus sapienterque insectatus dæmonum simulachra, sic enim inquit:

> [illegible] & c. hoc est:
> Vnus profectò, solus est vnus Deus.
> Terramque fecit, & populorum vertices,
> Pontique fluctus, & sonora flumina:
> Sed nos sopore corde mortales vagi,
> Statuimus hoc solatium mentis leue,
> Simulachra diuum e marmore, aut ex ære,

Elephanto aut ex ebore [illegible]
[illegible] facta, certusque & coronas [illegible] statim
Deities, putamus [illegible] persoluere.

E Neque enim solum [illegible], sed vestri quoque Poëtæ, Historici, ac Philosophi, huiusmodi ritus [illegible] nobis [illegible] sanctique habentur. [illegible] Sophronisci. Mercurio [illegible] tus ac Melitus, vt immortales [illegible] crimen refelleret, quippe [illegible] ant. Alibi enim Socrates [illegible] manifeste ostendit, quod se Deum nequaquam [illegible] indigere. Nam & hæc quoque Socrates dicta sunt [illegible] modo [illegible] sententias Plato [illegible] monumentis mandauit: [illegible] & c. hoc est. Nullius [illegible] Deus mundum hunc [illegible] honore [illegible] hominibus, dusque aliis ac dæmonibus [illegible] quidem proueniunt [illegible] quidem [illegible] nobis quidem viscerum [illegible] dijs [illegible] dæmonibus propria
F [illegible] officia. His itaque verbis Socrates [illegible] ostendit [illegible] holostas [illegible] ac putore quidem [illegible] Quæ [illegible] præceptoribus vestris perdidit & [illegible] argumentus, vnde illi plurima compilarunt, dum [illegible] doctrinam e sacris in pectoribus continentes [illegible] quæ [illegible] Deo [illegible] audis creatori Deo offerre, vobis enim [illegible] hoc debent, non leges à principibus latæ, neque [illegible] rum metus, sed veritatis potentia, quæ iam maris acternæ incolis omnibus est notissima.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS LIBER OCTAVVS DE MARTYRIBVS.

C G

P[illegible] um Samium, cuius apud [illegible] nomen [illegible] Musas [illegible] referendas. [illegible] explicato ac manifesto [illegible] quia [illegible] plures [illegible] losophi [illegible] idiota homine [illegible] terminos [illegible] Musarum [illegible] bus [illegible] fuisse. Quia vero sunt [illegible] mansque abstrusa, [illegible] lorum modo [illegible] fluctibus occultatur [illegible] bola enim, sua ille [illegible] proponebat, qualia [illegible] eam. Gladio [illegible] dicato Neue modium [illegible] Neue [illegible] comedito [illegible] & quæ sunt [illegible] eiusdem [illegible] puto composita dosque [illegible] Sirenibus opinatum [illegible] Musis [illegible] decora [illegible]
D fere [illegible], nudam veritatis [illegible] ostendunt. Quanto enim ingenua pul[illegible] ponere est ea quam fucus artis mangonicæ [illegible] simplex ille veritatis decor, [illegible] verborum concentu. Habenda est ita [illegible] Græci non aliis ac celeberrimi [illegible] qui [illegible] decreuit. Neque adeo sacræ vobis [illegible] quoniā [illegible] sermonis apparatu [illegible] nudam pulchritudinem veri [illegible] potem, nos [illegible] proponant. Prono [illegible] & quam facillimum, sapientiæ fontem [illegible] hominibus eam quantantope [illegible] Platone [illegible] tores, vel [illegible]

diores Thucydide, vel Aristotele & Chrysippo cudendis in olubilibus fyllo [illegible] acutiores, prodere veritatis præconem. Cæterum locuples illa liberalissimaque diuinitas, noluit quinque solum decemue aut quidem [illegible], centum aut ducentos homines aquis salutaribus recreari, sed cunctas anantum tam Græcas, tum barbaras nationes [illegible] que solum homines [illegible] literarum studij [illegible] tos sed sutores tum textores, fabros item fer[illegible] rios, cæterosque manuales artifices, [illegible] hos [illegible] os, etiam mendicos, agricolas, ligno [illegible] fœminas quinque, tum diuites [illegible] entes, tum manuum suarum sin[illegible] parce ac donate victitantes. Eamque ob rem, piscatorum publicanorumque, ac sutoris [illegible] fis, protulit hominibus [illegible] naturam diuinamque do[illegible] nam, [illegible] quibus [illegible] præcones [illegible] erant, sed [illegible] tamen [illegible] tentis [illegible] dens [illegible] quam [illegible]
H odori [illegible] qui suam [illegible] nat, quod [illegible] poculo [illegible] infundat [illegible] lerant [illegible] sitientes accu[illegible] rum [illegible] dant, quod [illegible] magna [illegible] ctos hodie [illegible] assidue cernimus. Sacræ enim do[illegible] haurientes, non modo non irrident Apo[illegible] fed valde potius admirantur, quod [illegible] sacris minus [illegible] quæ alij vel [illegible] publica[illegible] exercere. [illegible] seruus [illegible] cœle-

A Aeſculapium al[...] quidem [...]tum eſſe [...]um Arſinoes, ab alus vero Coronidi quæ [...] nd [...] n violent[...] ue Apo[...]nis c[...] [...]egna[...] eſſe [...] iu ſubi de[...] fant m xpo uiſſe [...]tur Hunc vero A[...] [...]tus [...] ve[...]toribu caſu repertum, [...]ptumque [...]b[...] [...]caius vberibus Chironi Centau[...] d[...] [...] [...]. ibique enut[...]rum Medicæ arti operam [...]pend[...]e, [...]nus in [...] Epidauroque [...]uit [...]us e[...]pe[...]m [...]a primacdidein. Tanta vero diligentia, [...] ſtud[...] Medi[...]inam perdi[...]ctus dicitur vt non [...] ſolum [...]nam valetudinem reſtitueri[...], [...] fama [...] illos à mortuis excitarit, q[...] [...] Iupiter in [...] [...] [...]ctum de med[...] [...]. [...]uit [...] quoque mort[...] homo, quanquam m[...] [...]cax [...] [...]num educ[...] non fu[...]it. [...] [...] lin[...]nta de vbere canis [...] [...]atorumque [...] [...]dis leuatus, non diuina [...] [...] [...] Medicinæ artem adeptu[...] eſt, [...] Ce[...]aur[...] eruditus. Iam vero Chiron & Ae[...] [...]is fuit præce[...] [...] de [...]tis conſtat, ambos eodem [...]

B [...] [...]meſt Aeſculapius Achille pau[...] [...] [...] [...] qui[...] [...]quitem Argonautis [...]olchos adnauigarit, cuiuſque [...]is Machaon [...]to[...]o bello cum Achille interf[...] [...] [...]cuſſum fulmen, [...]aque [...]ſequuta [...]mb[...] [...] [...]en [...]us [...]n etæ vitæ imp[...] [...] ingenti [...] [...]ſunt. [...]amen ita natum hominem, [...]u [...] [...]as [...]ctum eſt ita enutritum, ita ambuſtum, maiores [...]eſt [...] [...]lis addiderunt, temp[...]que ac aris eius numine co[...] [...]s, fuſo libami[...]e, ac victimarum nidore [...] [...] [...]quidem [...] [...] vos autem in domeſt[...] [...] [...]bus [...] [...] [...]eum colitis, cui que [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...]o dig[...] [...] [...] cenſetis. Tum & implicitè [...] [...] [...]utem [...]rpens vetuſtatem ſeniumq; depo[...]t, [...] & qui ægro[...] [...] ope [...] Medicæ m[...] [...] [...] [...] Homeri [...] [...] non [...] [...] [...] Aeſ[...]lapius fuerit [...] [...] [...]

C [...] [...] [...]lneum [...] [...] A[...] [...] Pæonem ind[...], de[...] [...] [...] [...], & accepte vulner[...] Medico [...] [...]. Machaonem quoque nec Deiſlum, [...] ſeruidet, ſed h[...]ne [...]ognatum Homerus fecit [...] [...] ideſt. Hunc homini pater eſt [...]epius, arte [...]dendi Clarus, &c.

[...] [...] Dion ſiunt, quo alio nomine Bacchus [...] & [...]merus & Eu[...]des & alii quam plurimi [...]ctar[...] S[...]m[...] [...]tum affirmant, [...] autem, Cadmi [...] Et tamen [...] [...] quoque diuinitate dignati eſtis, qua[...] [...]etc. [...] [...] [...] [...] [...] [...]

D [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] ſtuprum. Cuius [...] [...] [...] execut[...] [...] [...]us prius vita perſun[...] quam probr[...] [...] [...]me cædem ac epiſtem, ipſe tamen [...]iam imple[...] [...] [...] rationem excogitarit. * Taceo autem h[...] [...] [...]rum, quæque circa illud myſteria, quique [...] [...]. Pudet enim ea me referre, [...]ibus ol[...] [...] ſolennitates dicarunt. Iidem pro[...] & Tyndarei filios Deos nominabant cognomen [...] [...]cos E[...] [...] Anacas Iouis pu[...] [...] domeſticos lares, præ[...]es benignoſque curatores [...] autem facri ædibus noo[...] [...] ſolum, ſed Atheni[...]ienſes quoque dicarunt. Horum mentionem [...] Demoſthenes facit: ἐν τῷ πανδοκείῳ τῷ [...] τῶν Ἀνακείων, & [...] ideſt: In publico hoſpitio quod eſt [...] ædem Dioſcurorum, [...] [...] verum eſt templum [...] [...] dicatum. Alios item complures inſeliceſ ac m[...] [...] homin[...] [...] in Deos retulerunt, publ[...] que epulo [...] [...]erunt. Pythiuſ eum Apollo, Cleom[...] Aſtypalen[...] pugil diuinos honores conferri [...], [...] de hoc edidit Pythia his ferme verſibus.

Ὕστατος ἡρώων [...] [...] [...]
Ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς οὐκέτι θνητὸν ἐόντα.

Hoc eſt:

Vltimus h[...]orum Cleome[...] A[...]
Quem ſacris colite, haud etenim mortalis [...] dus.

Vt autem [...]tis & vos cuius rei gratia & Ioui & [...] [...]is Cleomedes pugil agnumeratus ſit, [...] narrabo. Hic enim cum perduellem Athletam vno ictu in [...] certamine percuſſiſſet, in apertum latus manu iniecta, vil[...] era co[...]rehendit, ludorum autem præfectis ob eximiam crud[...] [...]atem grauiter commotis, mulctamque decernentibus, [...] quidem indignabundus ſeſe inde ſubduxit [...] [...] ſo [...] tranſiens columnam ex os quæ te[...] [...] p[...]us [...] [...]bat impulſam proruit, eaque ruina inte[...] [...] adoleſcentium cœtum obtexit, qui ſuo [...] [...] ibi forte tunc conſidebat. Huius itaque [...] [...] [...] [...]oris cauſa, Pythius Apollo eum diu[...] [...]. H[...] [...]anum præterea Romanorum Imperat[...] [...] [...] [...]terum Anti[...] [...]um in deorum nume[...] [...] [...] templ[...]que [...] extructo edidiſſe omnibus imperio Romano ſubiectis, vt diuinis honoribus e[...] [...]que [...] [...] Spartiatæ hyacinthia [...] [...]itatem [...] [...] [...]gitimamque habebant quam [...] [...] epulis celebrabant. Quid igitur viri Græci qui defunctos tot numero homines appellatis deos, aduerſus nos indignationem con[...]pitis, cum nullos quidem noſtrorum h[...]minum referamus in deos, quanquam debitos honores Mar[...]ribus perſoluamus, vt Dei teſtibus ſeruiſque amatiſſimis [...] [...] cum inquinari polluique cenſetis, qui ad loculos defunctorum a[...]cedat. Ille hoc extremæ ignorantiæ dixerim, maximæque dementiæ. Athenis enim ſicut * Antiochus in nono Hiſtoriæ ſuæ libro [...]eſtatur ſepulchrum Cecropis in ipſa arce poſitum eſt. [...] [...] Minerua[...] cuſtodem Acin Lariſſa [...] [...]ſſalix vrbe, eiuſdemque Mineruæ templo Acrium conditum eſſe aiunt. In [...]mo autem ſacro Mile[...] [...]ibus loco, [...] eſſe Cleomachum Leandelis ſcribit. Zeno autem, in Dianæ Magneſiæ templ[...] [...]onem [...] [...]rum [...] Apollinis [...] quæ eſt [...] [...]o, monumentum eſſe dicant [...] [...]meſſeſ [...] vatis. Neque tamen qui eos homine tunc ibi ſepelierunt, [...] [...] vllum [...]q[...] [...]utem aris affecie, nec qui ibidem rem diuinam faciebant, ſe piaculum committere exiſtimarunt. Soli ignoti vos in hac opinione verſamini, cum tamen maiores veſtri tale nihil vnum ſuſpicatique fuerint. Homerus namque in Iliade ſua teſtatur Achillem Pelei filium Aeacique nepotem, quodque ipſi iactatis Theodeda prognatum, genuſque ab loue ipſo ducentem, Patrocli cadauer vlnis amplexum fuiſſe. Cumque illud Myrmidones ad accenſam pyram efferrent, capillum ſibidetondiſſe. Tum extincta pyra cineres col[...]e, in duoſque aureæ phialæ, in tentorium detuliſſe. Thucydides vero hiſt[...]icus, effuſa narratione [...] memorat honores qui defunctis in bell[...] Pe[...]pon[...]iaco perſoluti ſunt. At enim ſingulis [...] propinquiorum, [...] pora. epul[...] [...]ris co[...] [...] [...] prætermittit quo iuſtorum ritu honeſtata ſue[...] [...] quæ inueniri non potuerunt. Cypariſſino [...] [...] [...] quadam funeris pompa ab præcedebant, alii ſequebantur, alii ab [...] bus conſ[...]pabant. Tum & [...] [...] nem tumulum dede[...]t, quotcunque autem [...] [...] [...] aut lyncum d[...]cerpta & abſumpta fu[...] [...] & eos honeſtandos curarunt qu[...] [...] [...] [...] in campus M[...] [...] [...]derunt. [...] [...] tes ve[...] [...] libami[...] [...] & v[...] [...] [...] [...] [...] eſt præ [...] [...] [...] nes id nunc face[...] [...] aude[...]. Sed enim Hom[...] quoque teſtatur, [...] [...] Lacti[...] in C[...] fier præcip[...] [...] ſtatera, in [...] [...] effudiſſe, idque V[...] [...] Al[...]noo Phæacum [...]gita factum cumm[...]

Αὐτὰρ ἐγὼ ἄορ [...] ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ, &c.

Hoc eſt:

Ille [...] [...] [...] vagina [...] [...] enſe[...],
[...] [...] amplius vlnæ.
[...] [...] [...]

*Interpones [...] [...] [...] [...] [...] [...] Nazianzeno edita [...] [...] ſcripſit apo[...] Batum, ait Bacchum ob[...] quæ[...]ſtrum Semelem matrem, andiſſe a Polyhymno [...] ſe eam eſ[...] in Lerna paludes, [...] Pu[...] * alias, Aſtyp[...] [...] [...]s, Polymno [...] [...] ſtupi [...] impleret [...] ſuo[...]ſſe [...] Polymno [...] paulo [...] Lernæ paludis demerſo dij patres per eam ireat. Itaque ficulneum vereſtrum ſibi ſuper ſepulcrum appoſui[...], ita polliceri [...] præſtaret memoriæ amatoris defuncti [...]. * alias, Anticochus hiſtoricus.

A Mu[illegible] ma l[illegible]
Mo[illegible] aqua la [illegible] ad [illegible] mane [illegible]
Vota [illegible] ſupplic[illegible] bri[illegible]
* Sub [illegible] ole [illegible]
Ligna [illegible] [illegible]
Tir[illegible] ſpec[illegible]
Ve[illegible] letibus, quæ p[illegible] na [illegible]
Aſt vbi iam [illegible] anes [illegible]
Tem[illegible] ra dir[illegible] [illegible]
Tum niger in fo[illegible] am [illegible]
E[illegible] [illegible] ipetas animarum [illegible] ad au[illegible] as

Narrat præterea quo p[illegible] im m[illegible] ſu magn[illegible] [illegible] per[illegible] eg[illegible] [illegible] nunc [illegible] tar An[illegible] n N[illegible] [illegible] ren fa[illegible] eb[illegible] Atqui [illegible] Mart[illegible] hom[illegible] es d[illegible] os honoribus, [illegible] an[illegible] Dea [illegible] B proſequuti [illegible] religione, [illegible] [illegible] tiſſe vt beati [illegible] percipiant. P[illegible] hanc a vobis opini[illegible] nem exer[illegible] quo loco hæc ait:

[illegible]
[illegible]

Ho[c] eſt

Animæ p[illegible] orum cœlos [illegible]
Cantu beatum & mag[illegible]

Sic [illegible] cœlum, [illegible] des il[illegible] tunt, hunc [illegible] quu[illegible] ſtam [illegible] magi[illegible] pedocles quo[illegible] Agri[illegible] tatem co[illegible]:

[illegible] &c.

hoc eſt:

C Hymni[illegible] vates, artis Medicæque periti
Mortales [illegible] nctos pri[illegible] poſt terga r[illegible] nq[illegible] unt,
Sunt vbi dii ſuperi magi[illegible] in honoribus [illegible].

[illegible] d ſi va[illegible] bus [illegible] M[illegible] le honores re[illegible] nſum prodidit qui [illegible] qui pr[illegible] te[illegible] one[illegible] [illegible] etate tanta [illegible] ſediderunt [illegible] quibus que [illegible] actæ in vita non ſolum fortitudinis, ſed [illegible] æ, temper[illegible] [illegible] prudentiæ [illegible] conciliant [illegible] tis[illegible] qui nolu[illegible] inceptis il[illegible] quæ o[illegible] diuina[illegible] tormentis [illegible] obiecti[illegible] ſunt, qui [illegible] corp[illegible] pro nobis [illegible] vero [illegible] udentius, [illegible] quæ[illegible] qui [illegible] vt quæcunque ſu[illegible] in [illegible] terra[illegible] n orbe [illegible] nerent. [illegible] quæ nihil habent ſta[illegible] bi[illegible] m, illa autem toto pectore admirarent, [illegible] poſſunt? [illegible] denique

D [illegible] q[illegible] [illegible] variaque certamin[illegible] beun[illegible] nſtantia eos [illegible] a quibus ace[illegible] que[illegible] tur vere hominum duces, principes, [illegible] des, pe[illegible] quo[illegible] info[illegible] unta auer[illegible] es centi[illegible] quæ [illegible] emonius [illegible] pr[illegible] eos qui in bello oc[illegible] ignos h[illegible] nore [illegible] ſtum [illegible] t. Ru[illegible] [illegible] ad[illegible] honore [illegible] homines [illegible] [illegible] Han[illegible] [illegible] ſunt. [illegible] P[illegible]

[illegible] nec &[illegible] P[illegible] [illegible] ferro perim[illegible] ſed [illegible] acceperunt [illegible] que [illegible] neque ſperant [illegible] beati [illegible] & ho[illegible] eſt [illegible]

F [illegible] ero pu[illegible] mo[illegible] [illegible] ulchra p[illegible] tiunt, neque [illegible] Ne[illegible] [illegible] cendere. [illegible] & hoc [illegible] [illegible] cere [illegible] p[illegible] [illegible] cer. [illegible]

G [illegible] [illegible] tis [illegible] ationes [illegible] re[illegible] ctem [illegible] m eo[illegible] n[illegible] ne vi[illegible] q[illegible] em [illegible] [illegible] to[illegible] m [illegible] nt [illegible] inant[illegible] in qui[illegible] land[illegible] us[illegible] mus? Pa[illegible] oq[illegible] em[illegible]

H [illegible] Q[illegible] d autem [illegible] ſter[illegible] pe[illegible] e ac dæ[illegible] pul[illegible] a atque adorare debemus? Id [illegible] ndum [illegible] ſe exiſtimabimus, quotie[illegible] ve[illegible] o[illegible] tectus, [illegible] mag[illegible] tere [illegible] bic[illegible] it, quidum [illegible] uere [illegible] boni [illegible] ho[illegible] o h[illegible] bitus [illegible] ed & [illegible] C[illegible] tylo ſe[illegible] tet[illegible] iam [illegible] Pl[illegible] latius explicuit. Lau[illegible] t enim Heſiodum P[illegible] queal[illegible] s qui dicunt bonum h[illegible] m[illegible] né vita perfunctum, eximiæ fortis gradu, m[illegible] honores ap[illegible] t[illegible] es deos accipere, fierique dæmonem, h[illegible] eſt, ſciente a prudenti[illegible] videlicet e[illegible] cognomine. Hoc eodem in [illegible] co & ipſe [illegible] cientem hominem co[illegible] uco. [He]ſiodus vero de aurei generis hominibus ita cecinit.

[illegible] &c.

hic [illegible]

At poſtquam gen[illegible] at [illegible] bru[illegible]
[illegible] æm[illegible] ne[illegible] ſa[illegible]

[illegible] ſtodes hominum, noſtra hæc quibus omnia [illegible].

Quod Poeta Heſiodus auxiliares cuſtodeſq; mortalium eos vocat qui ſancte ol in beneq; vixerunt, eamque Poetæ huius ſententiam Philoſophorum optimus deo confirmauit, vt eorum hominum ſepulchra colendae eſſe atque adoranda cenſuerit, quid ita quæſo, boni viri, quæ ipſi facimus, accuſatis? Nos enim pari modo eos qui illuſtri pietate vguerunt, proque eo iugulati ac cæſi ſunt & auxiliares, & medicos nominamus, at non deos tamen, abſit à nobis, abſit hic furor. Sed amicos Dei fideleſque ſeruos fuiſſe dicimus, dicendi libertate maxima vſos, dum certis bonorum bonorum prouentum nobis prænuntiarent. Id quod etiam vester Philoſophorum princeps in ſua Epinomide ita ſignificat [illegible] &c. hoc eſt: Haud ſane dixerim poſſe homines beatos ac felices euadere paucis exceptis, donec viuimus, ita decerno. Bona eſt autem ſpes morienti, omnia conſequi. Hæc autem perquam ſimilia ſunt iis quæ in ſacris monumentis leguntur: [illegible] &c. hoc eſt: *Ne beatum quenquam ſ. ceris ante obitum ſuum diem.* & [illegible], hoc eſt: *Vſquequaque lumen eſt iuſtis, & iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* & quæ ſunt his ſimilia. Solere autem mundi rectorem Deum iuſtos homines dum ſunt in vita, iniuriis, conuitiis, verberibuſque ſubijcere idem Plato in republica ſua teſtatur: [illegible] &c. hoc eſt: Iuſtus enim ita præparatus, cædetur, torquebitur, colligabitur, oculos eruetur, cunctaque denique perpeſſus, poſtremo [illegible] ſuſpendetur. [illegible] mulctatum, qui cætero mortales [illegible] affliciunt, feliciſſimi vero, quiea perpetuum vi. Poſſe autem ſanctorum animas vel cum [illegible] corpus oc fuerint hominum curare negotia, Plato [illegible] de [illegible] legum libro hiſce verbis affirmat, [illegible] &c. hoc eſt. Opportune itaque ad nodum ea quæ ſuperius tractata ſunt, [illegible] quum [illegible] animas videlicet defunctorum vel poſtquam ex hac vita exceſſerint, quæ inter homines fiant, curare poſſe. Sermones ergo qui de hiſce rebus habentur, veri ac beati ſunt. Credendum vero eſt & aliis quoque narrationibus quæ eadem nobis tradunt, ita illæ quidem & antiquæ & multæ ſunt. Credendum præterea & iis qui leges tulerunt ita hæc ſe habere. Cum itaque Philoſophus credendum eſſe rumoribus cenſeat, vos tamen non ſolum nobis fidem [illegible] habetis, [illegible] famamque [illegible] vocem audire non vultis. Sed ne veſtro quidem Philoſopho credendum eſſe exiſtimatis, cum tamen plane affirmet ſanctorum animas etiam corporibus exolutas, humanarum rerum ſtatum curare. Decet autem profecto [illegible] que eſt hoc honoris ac præmii eos adipiſci qui [illegible] præcordiis adamarunt, quiq; ad vſque ſupremum vitæ diem in iis perſtiterunt inceptis, quæ olim ab initio præceptarunt, neque paſſi ſunt eam cui ſeſe addixerant, ſtationem relinquere. Hunc Plato ſermonem & in Apologia confirmat, ſic enim ait. [illegible] &c. hoc eſt. Ita enim profecto res habet o viri Athenienſes, quo ſe loco quiſpiam collocarit, arbitratus optimum illum eſſe, aut in quo ſit a [illegible] principe conſtitutus, in eo quantum equidem [illegible], permanere illum oportet, identidem animo reputantem, nullum ſibi maius aliunde diſcrimen, ac a morte quidem ipſa, quam a turpitudine imminere. Pauloque poſt, [illegible] &c. hoc eſt. Mortem enim [illegible] timere o viri Athenienſes, aliud nihil eſt quam videri quenquam ſapientem qui re ipſa non ſit. Ruſuſque paulo poſt, [illegible] &c. hoc eſt. Præ [illegible] autem malis quæ [illegible] penitus mala eſſe, non timebo ea nec fugiam quæ haud ſatis ſcio an & bona eſſe contingat. Iterum & hæc amplius, [illegible] &c. hoc eſt. Quod ad cætera quidem pertinet, beatiores ſunt qui illam, quam qui hanc incolunt regionem, reliquo enim tempore ſunt immortales. Platonis etiam ſunt omnia

homines, eaque nunc nobis contemplanda proponam [illegible] &c. hoc eſt. Mihi enim neque Melitus neque Anytus quicquam nocebunt. Neque enim nocere poterunt, fas enim eſſe non puto, vt qui melior homo eſt, à peiore detrimentum accipiat. Interficere me illi quidem fortaſſe poterunt, aut ciuitate exigere, aut in contemptum adducere, verum hæc ipſa, alij atque alij fortaſſe mala eſſe exiſtimant, ego autem mala non puto, ſed multo maius eſſe malum opinor, ea facere quæ hic nunc facit, qui videlicet hominem præter fas aggrediatur occidere. Hæc itaque Socrates, atque in ipſa maxime capitali cauſa philoſophatus eſt, ſicut & Plato commemorat, neque tamen eſt honores conſequutus, quos Martyres Chriſti conſequutos videmus. Nam nec illi templum aramue extruxerunt, nec locum aliquem conſecrarunt, nec ſolennem feſtiuitatem dixerunt, qui illius interfuere ſermonibus, ſed inhonoratum paſſi ſunt eſſe, quanquam ſapientem ſcirent fortemque hominem. Iniuſta ille quidem nece ſublatus eſt, haud tamen vera nec pura pietate præditus fuit. Plurima enim huic quoque ex eo errore commixta erant, qui tunc terrarum orbem occupabat. Vnde factum puto, vt vita perfunctus nullo dignus honore habitus ſit. Sed neque Anaxarchus ille qui cum piſtillis ferreis tunderetur, Tunde, inquit Anaxarchi peram, neque enim Anaxarchum contondis, hunc honoris eſt conſequutus. Non Zeno etiam Eleates. Ille, inquam Zeno, qui cum cogeretur proferre coniurationis ſecreta, conſtantiſſime tormentis omnibus reſtitit nihil effatus, atque an Eratoſthenes in iis libris quos de malis bonisque conſcripſit, tradit ne victus excruciatus tormentorum proderet aliquid ex compoſitis rebus, conſciosque coniurationis nominatim efferret, linguam dentibus abſciſſam in tyranni faciem conſpuit. Quod ipſum & Theodorum Pythagoricum feciſſe aiunt [illegible] atque præterea Lacydæ familiarem, vt teſtis eſt [illegible] menus Timotheus in libro de Philoſophorum fortitudine. Idemque Achaicus in Ethicis libris affirmat. Nullus tamen eorum quo Martyres, honore digni ſunt habiti. [illegible] que item illi quibus illuſtria & celeberrima [illegible] virtute trophæa, Miltiades, Cimon, Pericles, Themiſtocles, Ariſtides Lyſimacho natus patre. Hic vero non modo fortis patriæ propugnator, ſed iuſtiſſimus quoque homo eſt habitus. Verum neque hic, neque Spartanus Braſidas, non denique Ageſilaus, non Lyſander qui diſſoluit Athenienſium potentatum, non Pelopidas Bœotorum princeps, non Epaminondas qui Laconicam deuaſtauit, auſus ad vſque Spartana mœnia hoſtilem exercitum admouere, non Romanorum præclariſſimi imperatores, non Scipionum maior, non Brutus illum nomine Brutum referens qui Tarquinio Roma exegit, non Cato, non Sylla, non Marius, non Pompeius, [illegible] Cæſar. [illegible] in ducendis exercitibus egregia [illegible] des bello fortitudine viguerunt, neque [illegible] quali Martyres, honore aſſecti ſunt. Quid [illegible] os duces commemoro, cum reipſa quidem reges [illegible] habitabilis terræ, ita vnquam honeſtati cultique fuerint. Non Cyrus, non Darius, non Xerxes, non [illegible] Alexander, inſignes enim duntaxat clariſſimoſque propono. Non itaque Auguſtus, non Veſpaſianus, non T[illegible]nus, non Hadrianus, non Antoninus. Attamen hi omnes cum [illegible] illuſtres conſpicuique fuerunt, vt [illegible] ſque d[illegible] victis barbaris pompas miſerunt, ſolennitateſque celebrarunt. Mortuo tamen, nihil [illegible] multitudine differunt. Neque [illegible] m [illegible] ndi ſunt [illegible] ubus monumentis neque publicis epulis [illegible] ſtiuitatis annuæ honeſtantur. [illegible] eſt enim [illegible] pulchrum X[illegible], Dariique cognoſcere [illegible] Alexandri illius qui exiguo tempore tot barba[illegible] nes bell[illegible] perdomuit. Sed [illegible] dego [illegible] antiquo [illegible] commemoro, cum ne Augu[illegible] quidem Cæſar[illegible] rum [illegible] los aliorumue ſuperſit qui poſt eum Romanum imperium moderati neſcierunt tantæ d[illegible] tionis da[illegible] rem Deum, [illegible] adhuc [illegible] ate cern[illegible] Imperatorum eorum tumul[illegible] p[illegible] tores Dei fueru[illegible] Quod ſi qui tamen [illegible] m [illegible] q[illegible] profani hom nes

A impiique [illegible] nullo [illegible] habentur neque [illegible] fum carent im[illegible] multo etiam minus quam ſepulchra [illegible] totum [illegible] num honorantur, cum tamen eorum [illegible] ulti res quidam deos ſeſe declararint, ſibique ipſis adhuc [illegible] a conſtru[illegible] Nam & Antio[ch]us D[e]us vocatus eſt, & Caius qui Tyberio Imperatori ſucceſſit. Ve[ſ]paſianus quoque & Hadrianus, ſibi templa in[ſ]cutia ex[illegible] Verum & vitali ſimul atra & impio honore pri[illegible]. Martyrum vero templa, conſpi[cu]a cernuntur, magnitudine, præſtantia, omni præterea ornatus genere va[rie]ta, ſplendoremque quodammodo pulchritudini ſuæ la[r]gientia. Neque vero hæc per annum ſemel, aut bis, aut quinquies adiectamus ſed in eis ſæpenumero dies feſtos peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum Martyrum Domino laudes hymnoſque cantamus. Q[ui] que homines proſpera ſunt valetudine, conſeruari eam ſibi a Martyribus petunt, qui vero ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatem expoſcunt. Inſuper & ſteriles viri & mulieres, dari ſibi filios petunt, qui vero parentes ſunt, integra ſibi & propria

B cuſtodiri quæ conſequuti ſunt, dona. Item qui peregre aliquo proficiſcuntur, petunt martyres ſibi comites eſſe in via, vel potius itineris duces, qui vero iam ſoſpites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium co[nfi]tentes. Non qui ſe ad deos accedere arbitrentur, ſed qui orent Dei Martyres tanquam diuinos homines, interceſſoreſque ſibi eos apud Deum aduocent ac precentur. Pie vero fideliterque precatos ea maxime conſequi quæ deſiderant, teſtantur illa quæ votorum terdona pertoluunt, manifeſta nimirum adeptæ ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij vero pedum, alij porro manuum ſimulachra ſuſpenduut, ex argento auroue confecta. Gratiſſime namque accipit eorum Dominus qualiacunque ſunt dona, nec exigua nec vilia dedignatur, quippe qui ea profer[e]ntis facultate metitur. Hæc itaque omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morborum depulſionem, cuius ipſa certiſſima ſigna ſunt, a ſanitate conſequutis allata, hæc, inquam, ſepulchrorum ibi Martyrum quæ ſit virtus oſtendunt. Martyrum autem virtus quem ipſi coluerunt Deum, verum eſſe Deum decla-

C rat. Age enim, quæſo, animo reputemus quinam fuerint, quoue orti loco, quos tanto munere, tantoque honore Deus dignatus eſt. Num forte illuſtres quidam, clarique homines qui ſe generis nobilitate iactarint, an qui diuitiarum copia circumfluxerint, potentatuue vt aliquo celebres facti ſint. Minime quidem gentium. Nihil enim illi horum habuerunt, ſed priuati homines grega[rii]

E [illegible] fuerunt. N[illegible] porum [illegible] æque ſeruie[r]unt, quæ [illegible] du[illegible] ibus [illegible] unmca[illegible] entes [illegible] nuptias nondum [illegible] Audi[illegible] genere hominum [illegible] tatur a no[illegible] mortal[illegible] qu[illegible] torum [illegible] es, ac amb[illegible] Martyr[illegible] poſt celebriam vi[illegible] ſe terr[illegible] cubi[illegible] Ex q[uo] factum eſt [illegible] rum eg[illegible] ſibi [illegible] rint. Ex[illegible] Martyrum chori. Ac [illegible] tes [illegible] gn[illegible] tum ducum [illegible] runt [illegible] Ma[illegible] liarum, cuncti [illegible] filiis ea imponi curant, ita [illegible] certiſſimam [illegible] mparantes. Se[illegible]

F Imperatores, duceſque commem[illegible] que qui paſſim dij ferebantur [illegible] minum Martyres aboleuer[illegible] a, vn[illegible] cum lu[illegible] dem veſt[illegible] ſuperent, nedum qu[illegible] æ conſtiter[illegible] homines [illegible] materia, [illegible] Martyrum excit[illegible] Suos enim mortuos D[omi]nus Deus noſte[r illegible] pro diis veſtris indu[x]it. A[illegible] quidem [illegible] vanoſque reddidit, ſuis autem Martyribus hono[rem illegible] lorum dedit, pro Pandu[illegible] enim D[illegible] D[illegible], hoc eſt, Iouis Lyberique pa[illegible], Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, L[eo]ntio, Antonino, Mauritio, [illegible] ſanctis Martyribus [illegible] tes populari [illegible] guntur. [illegible] turpi[illegible] pudentia, ſiunt m[odeſtiæ] ac temperantiæ plenæ [illegible] qu[illegible] to delibutæ, ni[illegible] comme[ſſ]ationibus leue[illegible] n[illegible] nis [illegible] ſed [illegible] canticis perſ[illegible] nant [illegible]

G mon[i]bus audi[endis] intentæ, in quibus ac D[illegible] non ſine ſanctis [illegible] ac ſuſpi[illegible] t. Cum itaque, talem tantamque [illegible] tatem e[illegible] Mar[illegible] [illegible] homines vi[illegible] o, errorem d[æm]onum, prauamque d[illegible] Martyrum [illegible] que [illegible] viam cape[illegible] te, qua ad Deum pe[illegible] vt [illegible] illorum choris & præſentia perfruamini.

OCTAVI LIBRI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS LIBER SEV

SERMO NONVS, DE LEGIBVS.

D VOS quidem viri Græ[ci] legatres compoſque [illegible] nones audire percupitis, q[illegible] his quam maxime permul[illegible]. Vbi vero tales non inueniatis, [illegible] eos contemnitis ac maledi[illegible] quin etiam obſtructis auribus quæ di[illegible] non vultis. Contra vero [illegible] ita vſu euenire, vt ea quæ [illegible] cunctaſ[illegible] materia [illegible] pretioſum vnionem, quales [illegible] apud ſe eſſe deſiderant, aſper[illegible] dum teſtæ nnaſci, eademque nutriri, auge[illegible]. Q[illegible] eum ſibi oemunt, auri pluri[illegible] lue[illegible] m. Præterea ve[illegible] ſuas, ornandiſque regis capiti

H deſtinatas, aliud genus lapidis [illegible] deſ[illegible] le quidem atque inutilis. [illegible] gemmas expoliunt, ad ornatum [illegible] ſcinnant, [illegible] illam teſtam nihilique pen[illegible] circumam putant [illegible] abradenteſque, nitorem [illegible] lapillorum [illegible] & expediunt. Aurum quoque, qu[illegible] multitudine peramatur, ipſumque præterea [illegible] a[r]gentum, terra atque arena obtegitur, verum qu[illegible] nas [illegible] genii ue rimantur, metalla quidem effodiunt [illegible] amenta vero ſibi & minutias colligunt, poſt [illegible] ve[r]o impreſſis notis aurum iam ſignatum eſt, [illegible] imperatoris characterem accepit, non[illegible] aur[illegible] d thecæ vel ex [illegible] ſeruant. Iure igitur fa[illegible] eſt [illegible] humanis rebus [illegible] rumi-

dique

A d[illegible] ſermones, ſed ſimp[illegible] imile que ac omnibus mon[illegible] bus noti prædicen[illegible] mag[illegible] ade[illegible] neffabilemque theſaurum [illegible]les admod[illegible] necæ di[illegible]icab[illegible] [illegible] inſerant. Quantum aute[illegible] ris, quantumque [illegible] uturis utſitum habeant, facile is [illegible] ſpiciet qui Græc[illegible] um legiſlatores ac Romanorum in[illegible] e[illegible] ium profe[illegible] [illegible]que noſtros piſcatores ac publicanos in comparationem adducat. Inueniet enim [illegible] os [illegible] e finitim is qu[illegible] perſuaſiſſe, vt ad ſuas leges vitam inſtituerent. Contra autem [illegible] Galilæos, non [illegible] um Romanos Græcoſque, verum etiam cunctas barbaras nationes ad amorem legis Euangelicæ traduxiſſe. A Mino[illegible] quid[illegible]m, qu[illegible] vt eſt i[illegible] fabulis, Iouie genitum ſeſe iactat, eiuſque an[illegible] um ſæpius frequentando (ſic enim fabulantur) [illegible] ioc prætextu ac[illegible] c[illegible]tas [illegible] atre leges mentitus eſt, ipſis Cretenſibus [illegible]ges [illegible] it. Tamen nec Siculos, nec Carthaginenſes, nec [illegible]ræcos induxit, vt à ſe latis legibus rempublicam gubernarent. Solam vero Cretam, cuius ipſe rex erat, a[illegible] eas leges accipiendas coegit. Neque tamen hoc ad perenne [illegible] mpus impetrauit. Ex quo [illegible] nim Romani rerum potiti ſunt, Cretes quoque Romanis legibus ſeſe regunt. Fertur præ[illegible]ea Charondas quidam, primus Italis Siculiſque B ciuitatibus leges tuliſſe. Verum is nec Tyrrhenis, nec Celtis, ne[illegible] Iberis, nec Celtiberis, quanquam conterminei confineſque eſſent, perſuadere potuit latas à ſe leges accipere. Quid ego autem confines dico, cum ne illi quidem, qui tunc eas leges coluerunt admiratique ſunt, eis nunc legibus viuant. Romanorum enim iugum hi quoque iam ſubierunt. Zaleucus vero Locrenſibus leges tulit, docente Minerua iuris ſcientiam conſequutus, [illegible] t illi aiunt qui commin[illegible]ci fabulas conſueuerunt. Sed neque Acarnanes, neque Phocenſes, neque Locrenſes * alii ſe iis legibus ſubdiderunt, tametſi haud procul remotam regionem incolerent, ſed propinqui admodum eſſent. L[illegible]curgum porro [illegible] iunt, qui authoritatem conciliare ſuis legibus ſtudent, ſeſe Delphos ad Apollinem Pythium conſuluiſſe, cuius ſpiritu afflatus leges Lacedæmoniis tulerit. Oraculum præterea huiuſmodi adducunt, quod de Lycurgo protuliſſe Apollo Pythius dicitur:

* Locri Orelæ in Græcia, Locri Epizephyrii in Italia.

* i. Chriſtianos, enim eos & Iulianus apoſtata nominabat.

C Ἥκεις ὦ Λ[illegible] ἐμὸν ποτὶ πίονα νηόν, &c. hoc eſt:

Qui mea nuper adis hæc pinguia templa Lycurge,
Chare Ioui, & ſuperas cunctis habitantibus arces,
Sis vter inquiro deus an mortalis habendus,
Sed magis eſſe Deum credo, qui limina noſtra
Aduenias, legum cupidus, iuſtique tuendi.
Protinus ipſe tibi leges dabo

Tale itaque de [illegible]ycurgo oraculum protulit Pythius. Nec tamen illuſtri[illegible] huius latoris gloria, ne[illegible] Spartanus ſplendor, nec Pythii reſponſum, coegit vel Argiuos, vel Tegeatas, vel * Mantineos, vel Corinthios valde illis propinquos, ad Lacedæmonum leges ſuam quemq; rempublicam moderari. Atque vt de aliis taceam, P[illegible]aliani quidem oppidum perexiguum habitant, ſemper autem fuere Lacedæmonum amiciſſimi, cum quibus in eande ſocietatem fœduſque coierant. Merebant ergo ſub Lacedæmoniis ducibus, ſemperque in bellis gerendis ſociam operam conferebant, [illegible] nimus autem [illegible] ac[illegible] num legibus vtebantur. Vtque alios legum lat[illegible]es prætermittam, videlicet Apin Argiuorum, Mnelo[illegible]a Phocenſium, D Demonacta Cyrenſium, Pagondam Achæorum, Cnidiorum Ar[illegible]hian, Eudoxum Mileſior[illegible]m, Philolaum Thebanorum, Pittacum Mytilenen[illegible]m, Neſtorem Pyliorum, cuius melle dulciores [illegible]omerus eſſe ſermones dixit. Vt hos inquam, cæteroſque legu[illegible] latores ſilentio tranſeam, celebra[illegible]im[illegible] [illegible]e Solon, Draco præterea & Cliſthenes Athenienſibus quidem leges tulerunt, neque [illegible]amen At[illegible]is vt legibus, vel M[illegible]garenſes, vel Eub[illegible]icos, ve[illegible] Thebanos co[illegible] tinin[illegible] ac propinquos ſuos, perſuadere At[illegible]enſes v[illegible] potuerunt. Quin ipſi quoque Athenienſes n[illegible] legi[illegible] om[illegible] Lacedæmonii præ[illegible]ea & Locrenſe[illegible] um Thebanis Græciſque aliis, Ro[illegible]anorum legibus viuunt. Romani quoque, barb[illegible]orum legibus Græcorumque congregatis, habito op[illegible] delect[illegible], ſu[illegible] dicas ſibi nationes eis ſeruire legibu[illegible] coeg[illegible]unt. Illos tamen qui Romani ſi[illegible] eſſe

* aliis, Mantinees.

E imperio noluerunt, ne[illegible] vi, nec ſuaſionibus adegerunt v[illegible] Romanis legibus [illegible] uterent, imo autem permul[illegible], qui [illegible] enim Romani imperii acceperunt, viuere [illegible]luerunt illo tuo[illegible] [illegible]ibus. Neque enim Aethiopes qui ſunt Aegyptiis Thebis contermini, neque multæ item I[illegible] [illegible]ationes, non Lazi, non Sanni, non Au[illegible], non quamplurimi alii barbari Romanorum dominatu accepto, [illegible] Romanis legibus [illegible] conuentionibus ſuis vtuntur. At noſtr[illegible] illi piſcatores ac publi[illegible] ani, ſutorque ille noſter, [illegible]nctis n[illegible]tionibus legem Euangel[illegible]cam detulerunt. Neque [illegible] um Romanos [illegible] quique ſub Romano viuunt imperio, ſe[illegible] Scyt[illegible]as quoque ac Sauromatas, [illegible]dos præ[illegible]rea, Aet[illegible]iopa[illegible], [illegible]ſas, Seras, Hyrcanos, Britannos, Cimmerios & Germanos, [illegible]que ſemel dicatur, omne hominum genus, nationeſque omne[illegible] induxerunt Crucifixi l[illegible]ges accipere, non armis vi[illegible], non infinita vi militum [illegible] lectorum, non immanitatis Perſicæ violentia, ſe[illegible] [illegible]rborum ſuaſu, oſtenſa legum quas prædicabant vtilitate. [illegible]od ſane [illegible]ſum nec ſine magno quidem ſuo periculo faciebant, [illegible] in ſingulis ciuitatibus frequentes p[illegible] iniurias, flagraque paſſim a quouis hominum F genere ſubeuntes, du[illegible] torquentur, co[illegible]ligantur, omnem denique crudelitatis ſpeciem patiuntur. Benefacto es [illegible] que homines ſalutareſque M[illegible]dic[illegible], tanquam inſidioſos & inimicos, alii quidem procul * ar[illegible], alii lapidibus petere, alii manicis ac pedicis c[illegible]l[illegible]are atque eorum alios tympanis extendere [illegible] palis infiger[illegible], alios beſtiarum dentibus obiectare. Itaq; latores quidem legis ipſoſque præcones perdere illi & confodere potuerunt, legum tamen vim diſſoluere atque abolere non potuerunt. Multo enim illæ valentiores ve[illegible] poſt necem latorum apparuerunt. Illis namque iam [illegible] ita pert[illegible]nctis, ad Scythas, ad Perſas, barbaraſque alias nationes ipſæ leges facile penetrarunt. Omnibuſque contra rel[illegible]ctantibus, non ſolum barbaris, ſed Romani[illegible] re[illegible]um dominis, i[illegible]æ tamen in eodem ſemp[illegible]r robore permanſerun[illegible] [illegible]unemque funem quod di[illegible] [illegible]let) commouentibus R[illegible]m[illegible]is, vt p[illegible] ar[illegible]m memoriam noſtriq; furoris ex[illegible]nguerēt, i[illegible]luſtriorem i[illegible]lam [illegible]larioremque reddiderunt. Ac [illegible]ycurgi quidem leges, Solonis, Zaleuci, Charondæ, Minois, aliorumque latorum, ceſſare ac poſthabe[illegible] iuſſerunt, G nulluſque eorum hominum qui legibus illis viuebant, reluctari eſt auſus. Eorum itaque qui olim celeberrimi legum latores fuerāt, memoria prorſus extincta eſt. Romanæ autem leges, Græcorum ciuitates moderantur. Ceſſat enim apud Athenienſes Areopagus & * Heliæa & iudicium quod in Del[illegible] humo habebatur, quingentorumque ſenatus & vndecim viri, ceſſant legum ceremoniarumque magiſtri, ceſſat belli præfectus, ceſſat annuus princeps. Quorum alioqui nomina paucis duntaxat cognita ſunt, qui in veterum Hiſtoricorum monumētis verſantur. Sed neque apud Lacedæmonios eſt videre patrio ritu hoſpites e finibus pelli, non captiuos ac ſpurios ſeruitutem ſeruire, non eos aſſeri in libertatem, quos ipſi neodamodes vocabant, non denique ex Lycurgi legibus licenter pueros adamari, neque cuiquam fas eſſe mutuo abuſu nuptias violare. Lycurgus enim ille qui Græcorum ſapientum iudicio cenſetur optimus legum lator, iis in legibus ſcriptum reliquit, vt aiunt qui de re[illegible]ublica [illegible] Lacedæmoniorum ſcripſerunt, licere eis qui [illegible]upt[illegible] iugum ſubierunt, v[illegible] quidem [illegible] ex alienis vx[illegible]bus, fir[illegible]nis autem ex alienis maritis ſibi filios comparare, ita[illegible] impune licenterque commi[illegible]centibus. H[illegible] v[illegible] Lycurgi leges & Pl[illegible] admiratus eſt, quamque ipſe [illegible]uitatem [illegible]ſtituendam [illegible] ſcepit, his gubernari ſub[illegible] nos philoſophum P[illegible] [illegible]mem, que & Philoſophorum & eorū qui tulerunt le[illegible]s, iactant optimū [illegible] ad extremum [illegible] H futationis l[illegible]um teneiat ius. Nunc vero P[illegible]y[illegible] [illegible]um legum [illegible]nihil enim re[illegible] e[illegible] [illegible]em & Lycurgi [illegible] appellari tele[illegible] [illegible]amus in[illegible] [illegible]ut. [illegible] nul enim Roma[illegible] [illegible]uſſerunt has ceſ[illegible]ar[illegible] le[illegible]s, & ſua[illegible] ac[illegible] [illegible]o inexpug[illegible]lis illa via Lycurg[illegible] [illegible]rum ſoluta eſt. Ac [illegible] u[illegible] quas noſtri piſcatores ac publicani, q[illegible] ue[illegible] tor [illegible] tor[illegible] rum [illegible] ſerunt ac pr[illegible] a[illegible], n[illegible] non C[illegible]u[illegible]us diſſoluere potuer[illegible]t, n[illegible] qu[illegible] hic e[illegible], tametſi

* pro arcebant & hic de aliis.

* Curia quædam apud Athenienſes ſic dicta

[illegible]ius

A

duos op[illegible] leg[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] ofitauerit, Petrum namque ac Paulum interfi[illegible] [illegible] erte quas illi promulgarunt leges, minime [illegible] Non denique Veſpaſian[illegible], non [illegible] tus, non Domitianus, quanquam mult[illegible] ac variis machinationibus eas oppugnantes contenderit: multos enim de medio ſuſtuli[illegible] qui legibus illis add[illegible] erant, omne tormentorum genus contra eos intendens. Traianus inſuper atque Hadrianus magno ſe apparatu contra eas leges inſtruxerunt. At Traianus quidem, Perſarum potentatum [illegible], Armeniosque Romanorum iugo ſubiecit. Scythas præterea nationes compulit ſe prius ſuis patere. [illegible] tamen, noſtrique ſutoris abolere leges non potuit. Hadrianus vero, vrbem Iudæorum a quibus [illegible] eſt Chriſtus, totam diruit, & [illegible]. Atqui [illegible] Chriſtianorum credid[illegible] abduceret. Chriſti ſeruitute [illegible] potuit * Antoninus quoque qui Hadriano ſucceſſit, quique ex eo genitus eſt * Verus, quamplurima trophæa deuictis barbaris excitarunt [illegible] adamantinibus populis iugum Romanæ ditionis impoſuerunt. Neque tamen eos qui lubentes Chriſti iugum ferebant, aut vi, aut ſuaſionibus impulerunt nullum facere quem tantopere diligebant, cum tamen illos & manitando terreret, & irrogatis ſupplicijs cruciarent. Atque vt Commodum, * Maxim[illegible] numque ſilentio tranſeam cæterosque item Imperatores qui ad Aureliani tempora, Carinique regnarunt, quis ignorat quæ Diocletiani, Maximiani, Maxentii, Maximini, Licinique fuerit contra Chriſtianam pietatem inſania? Neque enim ſingulos Chriſtianos binos ſue aut ternos, ſed ſimul plurimos oppugnabant, eorumque nunc mille, nunc dena millia trucidarunt iubebant [illegible] buſdam vero in ciuitatibus, differtas viris, pueris, mulieribuſque Eccleſias ſuccenderunt. Quodque magis indignum eſt, in ipſo ſalutiferæ paſſionis die, quo & paſſionis & reſurrectionis memoriam celebramus, omnes Chriſti nomini Eccleſias in Romani imperij finibus deſtruxerunt, lapidumque quidem ſtructuras pepagere, demolitum Chriſtianorum vero pias animas poteſtate nulla vſi. Quæ autem aduerſum Chriſtianos Apoſtatæ Iuliani temporibus audaciſſime geſta ſunt, non ſunt omnes etiam tempeſtate noſtra paulo ſeniores. Audiuimus vero & nos temporum illorum tragœdias, ab narrantibus qui viderunt. Cæterum [illegible] tot numero Imperatores tantaque donnuationeob [illegible] ntes, omnium barbarorum animis clari bellicis [illegible] atque victores, maximarum tamen a rusticum, rudiu[illegible] hominum & pauperum, mulierumque [illegible] tela [illegible] ſunt, quanquam [illegible] [illegible] potentes minime [illegible] unt, quanquam [illegible] [illegible] hinamentis [illegible] [illegible] Ch[illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fi[illegible] Senatoris [illegible] potuerunt. Itaque [illegible] bar[illegible] mo[illegible] [illegible] tactantes, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quamplurimi piſcat[illegible] [illegible] es non diſſoluerunt [illegible] [illegible] idiotas oppugnando eas [illegible] [illegible] [illegible] per innules [illegible] [illegible] ſunt, [illegible] [illegible] concupiſcunt oleum vero [illegible] [illegible] [illegible] illam efficiunt. Etenim hi quoq; [illegible] pietate [illegible] pro, pro veritate robur in[illegible] declarunt. Ac velut qui [illegible] rubus ille [illegible] adore[illegible] nos eſt abſumptus, ita [illegible] Chriſtianos [illegible] [illegible] pettens tela hoſtilia [illegible] [illegible] ſicut lignatoribus ſyluam [illegible] pullulant propter [illegible] ab ta[illegible] complutibus interfectis, multo [illegible] [illegible] quotidie [illegible] Euangelicam accedebant, eiusque [illegible] corp[illegible] [illegible] ratio quædam erat nouis in Eccleſia emergentibus pl[illegible] [illegible] fidem ea nobis faciunt [illegible] [illegible]. Iuhnna enim proportione [illegible] fide titulo decorantur, eos exce[illegible] [illegible] Chriſtum credide[illegible] [illegible] Chriſtianam fidem [illegible] [illegible] [illegible]

C

D

E

pertæ, ad eo [illegible] [illegible] ibus oppugna[illegible] [illegible] eſt, [illegible] gentium tam [illegible] [illegible] [illegible] ſapite æque ac hominum traditos eſſe. [illegible] doctrinam longe atque polleie, quem [illegible] habent vniuerſorum Deum. Plenæ [illegible] plenæ ſunt [illegible] hominum in Chri[illegible] [illegible] Mortuati quoque vetrices, ab eo quo tenebantur errore, liberati [illegible] ſunt. Vbi enim prius ob[illegible] [illegible] dæmonum præſtigijs impoſturiſque ſeruiebant, ibi nunc [illegible] dent Monach[illegible] [illegible] Chriſtum [illegible] fixum, patrem [illegible] Spiritum ſanctum laudant. Si quis ao[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Imperatorum [illegible] [illegible] Chriſtianam conuer[illegible] robur atque in[illegible] Idem hoc maxima argumento oſtendit [illegible] [illegible] [illegible] fuerit neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legis admini[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que odium concepit. [illegible] Cur autem non [illegible] pertas lata Eccleſiæ bel[illegible] Inde [illegible] profecto [illegible] omnem illius veſtræ opinionis errorem. Si enim [illegible] tique Imperatores omni [illegible] tentione contra [illegible] pugnantes, cunctis illatis machinis, ne minimam [illegible] [illegible] nonem [illegible] acuerunt: ſit continu[illegible] ſtolidus ac plane ſtupidus homo ſit qui non putet diuinam eſſe piſcatorum virtutem, ſed Imperatorum potentia opinatur auctam fuiſſe. Atque vt hoc ipſum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qualia nuper facinora Perſæ ſunt [illegible]. Quid enim illi crudelitatis genus in Chriſtianos [illegible] [illegible] non [illegible] An non [illegible] tempora di[illegible] Non [illegible] [illegible] abſciderunt? Non au[illegible] [illegible] [illegible]? Non ad exceſſum doloris vincul[illegible] [illegible] [illegible] ſunt? Non foueas, non loculos excauarunt [illegible] prius meſſe perunctos, mo[illegible] [illegible] copia, maximiſque & aculeatis crabronibus [illegible] pleuerunt, qui [illegible] figerent mor[illegible] que abſumerent. Et [illegible] cum tot cruciatus, multoque [illegible] plures adhuc ſunt Chriſtianos commenti eſſent [illegible] qui de mallis erat, verberibus cædere, mutilationibus [illegible] [illegible] [illegible] modis omnibus & corrumpere fidei theſaurum ſurari [illegible] non potuerunt. Atque alius quidem ſuis legibus ſuccumbere adegerunt ſubditos ſibi homines, at eis qui in Chriſtum credebant, non perſuaſerunt abdicationem legum, quas a piſcatoribus Galilæis acceperant. Perſicæ itaque nationes, [illegible] pridem Zaradæ legibus regebantur, matrum [illegible] orum, filiarum connubiis, ſoſque deque commixtæ, ne quae iuſtiſſimâ arbitrantes id quod erat facinus iniuſtiſſimum, audita piſcatorum lege atque accepta, Zaradæ [illegible] vt iniquitatem maximam conculcarunt, Euangelican q[illegible] e temperantiam [illegible] amplexæ ſunt. [illegible] que prius, edocere ill[illegible], didicerant mortuorũ corpora canibus diſcerpenda volucribuſque porrigere, nunc ex quo credere in Chriſtum cœperunt, ab huiuſmodi immanitate abhorrent, ac [illegible] mortuos ſuos infodiunt, neq; curant principum leges, quibus id fieri prohibetur, neque tortorum [illegible] perhorreſcunt, magis enim timent Chriſti iudi[illegible]. Cumque p[illegible] ſentia [illegible] [illegible], fornicate magis gaudent quæ non vident, eaque demum reuerentur [illegible]. Has namque [illegible] leges acceperunt a promulgatoribus Galilæis, quique non timuerunt Romanorum potentiam, ſeſe vltro Crucis [illegible] imperio ſubdiderunt. Atque vt [illegible] Romanis leg[illegible] tue rent, neque Auguſtus ipſe imperauit, n[illegible] qui Tia[illegible] qui Perſarum regna ſubuerit, & tamen [illegible] monumenta Perſæ homines, tanquam [illegible] fuerint, venerantur, indigenæque aduenarum atque externorum hominum ſubiecti legibus viuunt. Maſſa[illegible] vero, miſe[illegible] os eſſe homines arbitrati, qui [illegible] genere quan violenta nece decum[illegible] t, [illegible] circo legem de mactandis ſenibus [illegible] tunt, poſtquam piſcatoris le[illegible] [illegible] [illegible] abo[illegible] [illegible] [illegible]

F

G

H

Tiba-

* Hic eſt Pius.

* Verus hic æquo iure cum M Antonino imperium adminiſtrauit.

B

* Maximinũ puto legendum qui apud Aquileiã cum filio interfectus eſt.

A T[illegible] ieni quoque [illegible] ab [illegible] is rupi bu[illegible] te [illegible] legem iniquiſſima [illegible] uderun Eu[illegible] li [illegible] accepta. Neque am[illegible] ue [illegible] etiam Caſpi canes alunt hominum [illegible] dauen bus Nequ[illegible] Scythæ vna cum mortuis hominib[illegible] diu quos olim viuentes illi di exerant. Tantam [illegible] rum mutationem, p[illegible] catorum le[illegible] inu h[illegible] e porue [illegible] nt Atque hi quidem vel barbaras nationes [illegible] legibus [illegible] e adiiis adduxerunt. Plato aute[illegible] mult[illegible] [illegible] o [illegible] optimus, legibus a ſe iam con[illegible] tis, [illegible] c Athe[illegible] bus quidem ciuibus [illegible] perſuaſit, vt [illegible] um inſti[illegible] ut [illegible] empublicam g[illegible]bernarent, ac merito quidem, ſunt [illegible] e [illegible] dign[illegible]. Ac ne quis me arbitretur tan tum Phi[illegible]ophum fa[illegible] nimis teum a[illegible], audite, qu[illegible] æ hominis cuiuſmodi illa ſint quæ is legibus ſui[illegible] [illegible]cienda [illegible]ituit. Cum enim præcepiſſet non puel las mod[illegible] verum etiam aniculas mulieres nudato cor pore contuend[illegible] proponi, tum animaduertens in riſum ſe [illegible] lu[illegible] e qui [illegible] loquentes interierant, ita inquit oratio onem [illegible] incipiens. [illegible] &c. hoc eſt: Q[illegible] ridet ob B nudas mu[illegible]eres, quæ tamen optimæ rei cauſa nudantur, [illegible] um ex ridicula ſapientia fructum vtilitatemque ſit ac[illegible] prurus neſ[illegible]it [illegible] uantum mihi videtur, quade te ride at. Rurſu[illegible] ue[illegible] bi. [illegible] &c. hoc eſt: Hæc autem omnia & de fœmin[illegible]s noſtra oratio diſſeret, quæ de maribus dici conueniat. Pari enim modo & fœminas exerceri oportet. Nihilque veritus affirmare hoc animi, neque equitandi artem, neque gymnaſticam facultatem tal[illegible] los decere maſculos, vt fœminas quoque non deceant. Et quiſnam, q[illegible]æſo vos, cum dici hæc audiat, non conti[illegible]u[illegible] irrideat[illegible] Natura enim, vtrique ſexui di[illegible]tribuit ſua munera, fœminis quidem lanam facere, viris au[illegible]m [illegible] uin olere, pugnaſque obire. Hoc ſane rerum diſc[illegible]imine & Homerus vtitur, inducit enim Hectorem ſic vxorem Andromachen alloquentem:

C [illegible]
[illegible]
[illegible]

hoc eſt:

Ipſa domum perge, & quæ ſint tua munera cura,
T[illegible] atque colus, ancillis peo[illegible] iubeto.
Be[illegible]a viri [illegible] urent, merito queis bella gerenda.

At vero tantus ille Philoſophos, ne Poetarum quidem videtur d[illegible] uiſ[illegible] erm[illegible] ui[illegible] ſe, ſed exercens nudas mulieres atque equos agitare inſtituit. Quæ vero apud Platonem ſequuntur, ſuperius iam dictis plane ſunt conſentanea, ſic enim inquit: [illegible] et hoc eſt [illegible] ludex [illegible] ero, inſpiciens iudicato quænam ætas celebrandis nup[illegible] iis apte conueniat. Eamque ob[illegible] m nudos ma[illegible] es, nudaſque fœminas, vmbilico tenus [illegible] piciat. Qui vero hæc ſcripſit, nequaquam viſus eſt meminiſſe quæ Candaule regis vxor olim dixiſſe fertur. Il[illegible]a enim a viro iuſſa nudum corpus oſtendere, valde pudicum verbum locut[illegible] e[illegible], hoc videlicet: [illegible] hoc [illegible]ſt [illegible] Mulier cum tunica ſimul & pudicitiam exuit. D N[illegible] itaque h[illegible] Ph[illegible]loſoph[illegible], cum po[illegible] nudat, plane impudicitiam docet. In decimo etiam legum ſuarum libro con[illegible] na his conſcripſit, inquit ergo: [illegible] & hoc eſt[illegible] Huius cauſa oportet d[illegible] ſciplinam eunſtitui, [illegible] am pueri quam puellæ choreas celebrent, ſpect[illegible] orque ac ſpectentur. Cumque ratione & ætate quæ habeat opportunas ac probabiles cauſas, & hoc illas nudari permittimus, vſque dum ſingulorum pudor modeſtiaque ſeruetur. Ego vero ea hac Platonis lege ſuborni quidem perniciem magnam video, nullam vero pariter com[illegible] nodum prouenire. Quæ enim mulieres ita ſe nudas iouenibus præbeant, nudoſque ipſæ mares intueantur, non modo ad impudicitiam erudiri, ſed magnas ad mutuam libidinem præbere o[illegible]caſiones oportet. Aſpectus enim nudorum corporum, tam viros quam fœminas irritare ſolet ad enormes la[illegible] appe[illegible] itus. Sed ne videamur non tam refellendi ſtudio, quam vt Philoſophorum hunc mal[illegible] E tumeli[illegible] que infamem reddamus, in demonſtrando legum huiuſmodi detrimento tantopere occupari, age[illegible] go[illegible] ad pulcherrima illas nuptiales leges tranſeamus, qualesnam illæ ſint n[illegible] mo[illegible] li[illegible] ci. amoſtenſuri Audiamus itaque [illegible] Republi[illegible] [illegible] que te[illegible] [illegible] &c hoc eſt. H[illegible] rum o[illegible] nium [illegible] itorum [illegible] ommunes eſſe vxores, nulli ve[illegible] pr[illegible] priam ſub eodem tecto inc[illegible]lere, filios item omnibus omnes [illegible] m[illegible] unes eſſe, ita vt ne[illegible] que pate[illegible] ſciat quem ex [illegible] lius pr[illegible] nue [illegible] ue item filius ex quo natus ſit pa[illegible]ne [illegible] ns [illegible] his hæc quæ ſequuntur adiungit, [illegible] &c. hoc eſt. Vnus igitur, inquam eg[illegible], [illegible] tot tam viros quam etiam fœminas prius eli[illegible] connubium dabit, curans [illegible] licet vt quam [illegible] he[illegible] p[illegible]it, ingenio moribuſque F conueniant [illegible] utem [illegible] a c[illegible] mmuncti vt & communes domos hab[illegible] nt[illegible] co[illegible] uni [illegible] n[illegible] tantu[illegible], nihil earum etum pr[illegible]prium [illegible] ſibi [illegible] tuum [illegible] liquo poſſidente, ſimul co[illegible] inue vict[illegible] n. Pr[illegible] ce te[illegible] ero ita conferti, tum in gy[illegible] naſiis, t[illegible] m [illegible] o[illegible] a[illegible] in officiis, ex neceſſitate iodi[illegible] natura appetitus, alter ad alterius agentur commixtionem. An non tibi quæſo videor neceſſaria demonſtrare[illegible] Neceſſarius, in[illegible]uit ille, [illegible] menus ac demonſtrationibus vteris, [illegible] ometricis tamen, ſed amatoriis. Haud [illegible] ero iei ne pe[illegible] il [illegible] eſt, ne [illegible] ot iſtæ Geometricis multo potentior[illegible] [illegible] t[illegible]endam populo fidem, trahendumque quo velint. Hoc itaque Platonis inſtitutum fuiſſe, vt vxores omnibus viris promiſcuæ haberentur longi ſermonis probatione non eget. Ipſe enim ea de re manifeſtariam legem tulit, neceſſitatemque ad communem [illegible] tum probe commentus eſt. Communi enim domo, inquit, & communi menſa vtentes, ab eo quem natu[illegible] a nob[illegible] [illegible] didit appetitum, ad mutuam impellentur commi[illegible] tionem Idque communes omnibus liberos futuro[illegible] [illegible] oſtendit, cum videlicet vnuſquiſq[illegible] cuicunque ſe mulieri impune commiſceat, proque ſuo habiturus ſit quicquid inde naſcatur. Hæc itaque eum animo repu[illegible] net, G qui ibi inquens inducitur, interrogaſſetque eum Socrates, An non quæ neceſſaria ſunt tibi videor loqui[illegible] Reſpondit his verbis Non Geometricis vteris, ſed amatoriis neceſſitatibus. Neque leue periculum eſt. ne ſint iſtæ Geometricis multo valentiores ad faciendam populo fidem, trahendumque quo velint. Ego autem hoc loco valde admiror eorum improbitatem, qui ea Platonis verba quodam alio ſenſu interpret[illegible] contendunt, Imo autem detorquere ac depravare conantur. Aiunt enim illum nequaquam communem virorum ac fœminarum coitum inſtituiſſe, ſed quandam potius beneu[illegible] [illegible] ntiæ familiariſque conuictus ſocietatem. Neque ſtol[illegible] audiunt quæ is dicat, quod ſit videlicet domo, menſa, gy[illegible] unaſioque [illegible] communi omnes vtantur, neceſſitate [illegible] appetitus ad mutuam impellentur commixtionem. Sed ii fortaſſe cum ad tam ridiculas Platonis [illegible]eges erubeſcant, præceptoris ſui pe[illegible] catum nouis interpretati[illegible] entis occultare a[illegible] tediuntur. Atqui magis eos deceat Platonicæ il[illegible] us [illegible] ſententiæ meminiſſe, H qua dicitur, Amicum q[illegible]idem hominem, [illegible]d magis amicam eſſe veritatem. Sed nos a[illegible] alias qu[illegible] que Platonis leges audiamus, inquit enim: [illegible] &c hoc eſt. M[illegible] [illegible] inquam ego, vt a vigeſimo ætatis anno [illegible] incipiat ciues [illegible] arere[illegible] viro autem cum primu[illegible] [illegible] anſierit ſummum [illegible] a[illegible] tem procurrentis augm[illegible] ti, ab eo ætatis articulo cu[illegible] filios pr[illegible] eare, [illegible]d vſque [illegible] um[illegible] tum [illegible] upi[illegible] qu[illegible] nnum. Sed [illegible] hæc inſtitu[illegible] mihi [illegible] anſeſti novium tu, quæ vero inſequuntu[illegible] nun [illegible] ſ[illegible] illa[illegible] hi[illegible] vnis ig[illegible] que potius ſunt di[illegible] pu[illegible] [illegible] leges pe[illegible] tus deleantur. [illegible] [illegible] em [illegible] ac [illegible]ulieres [illegible] liberos eos ſine [illegible] us [illegible] tue [illegible]

A munera, ne [illegible] medaot. Siqui [illegible] ſecum ad partum [illegible] [illegible] tus [illegible] erus [illegible] balat [illegible] [illegible] cauſe [illegible] ſœtus [illegible] corrump [illegible] qui lethale pocu[illegible] [illegible] uentur, ſed [illegible] di cerpantur [illegible] Hæc itaque o[illegible] P[illegible] to [illegible] ſuiſ canit. [illegible] [illegible] pronun[illegible] [illegible] ere. [illegible] um qui c[illegible] [illegible] iuræ naſcu- [illegible] neri [illegible] ſint [illegible] beat [illegible] opina- [illegible] bi ex hac vita exceſſerint nihilo [illegible] beatos [illegible] te aſſerunt. [Greek illegible] &c. hoc eſt: Haud enim exiguum amatorix

B præmium ferunt, neque [illegible] lex ſub [illegible] ad tenebras per que ſubterraneum eos pergere qui ſub cœleſti v[illegible] dei nentur, ſed vt luſtrem vitam ag[illegible] res beati ſint ſimulque proficiſcantur coal[illegible] & conuolucres ſui amatoris cauſa. Tum vero hæc ita [illegible] per [illegible] odo conclud[illegible] [Greek illegible] &c. [illegible]: O puer ita tibi diuina munera [illegible] rgietur amat[illegible] [illegible] beneuolentia. Hæc autem, [illegible] caſtis mat[illegible] ſub[illegible] [illegible] [illegible] obſcœn[illegible] q[illegible] a Platone di[illegible] nt qui [illegible] c[illegible] pius dialogus pl[illegible] [illegible]. Hanc [illegible] neque Roma[illegible] [illegible] pui iſſi [illegible] [illegible] or N[illegible], n[illegible] [illegible] Sardanapalus, qui [illegible] pti ibus ac delicus eſt no[illegible] us, velebit vi q[illegible] [illegible] idauit. Ego [illegible] in puto vel eos qui valde volupta ibus [illegible] , animi morbum quem ita pat[illegible] niui nequaquam laudare, [illegible] tempori deſeruire, [illegible] ex perdita conſuetudine habitum [illegible] contraxe[illegible] [illegible]. Quid autem commemorare opo[illegible]et, quam [illegible] fama ea ſint quæ de cædibus ac parrici[illegible] is Plato in legibus ſuis inſtituit? Inſontem enim innoxiumque haberi iubet qui proprium ſeruum occidat. Eum vero qui iracundia ſuccenſus, alienum ſeruum

C de medio tollat, tanti mulctandum cenſet, quanti ſer uus ille veniſſet. At eum qui liberum hominem præ iracundia enecet ſolum biennium exolare iubet. Qui vero per inſidias perimat, triennio ext[illegible] iubet. Eum porro qui dum exulat, idem pat[illegible] m facit, perpetuo exilio puniendum cenſet. Eaſdem vero pœnas decreuit & patribus qui filios, & filiis qui parentes, & v[illegible] qui coniuges, & v[illegible] ribus quæ m[illegible] tos occid[illegible] nt. Verum etenim vero leges hic quidem tulit, quilis tamen hominum [illegible] [illegible] p[illegible] ſuaſit, [illegible] ribus, non [illegible] [illegible] barbaris, non [illegible], non Græcis, non b[illegible] , non ſeruis, non liberis, non [illegible], non mulieribus, non iuuenibus, non la[illegible] ntis, non liter[illegible] in ſtudio innutritis, non denique n[illegible] bus & [illegible] doctis. [illegible] uas Gal[illegible] [illegible] tores cu[illegible] ctis [illegible] ibus leges dederunt [illegible] [illegible] ontuen [illegible] propona[illegible] Vos autem quæſo, & has [illegible] ce[illegible] omparantes, [illegible] ſiumos rad[illegible] ad[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] hiloſo[illegible] horum ſe[illegible]

D le[illegible] inum prædi[illegible] commendat, beati [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] At vero generis h[illegible] S[illegible] tor, no[illegible] um modo flagitium, ſed p[illegible] [illegible] que nuntius puniendos decreuit. *Qui* [illegible] *inquit* [illegible] *omnipo*[illegible] *cum* [illegible] *ita ſua* [illegible] *deſua.* Ac Philoſophus quidem, impuneac h[illegible] nis v[illegible] adm[illegible] inſtituit. At humanæ naturæ opifex, [illegible] eam ipſe effinxit, vnumque ab [illegible] io [illegible] itum, nu[illegible] eramque e[illegible] nam plaſmauit, haſ[illegible] ſolui nuptias vetuit. Vnam vero copulæ huius di[illegible] oluendæ oc[illegible] ſionem propoſuit, qua penitus nuptialis diſtrahe[illegible] coniunctio. Inquit enim: *Omnis qui dimittit vxorem ſuam excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Quibus ſane verbis cætera v[illegible] [illegible] [illegible] animo fe[illegible] iubet ſeu loquax [illegible] [illegible] [illegible] ſeu [illegible]. Sui vero nuptiarum le-

[illegible] *Matth. 5.*

[illegible] [illegible] [illegible] *n* [illegible] *multa cæ* [illegible] *nem autem* [illegible] *qui* [illegible] *ſuum vers* [illegible] V[illegible] nt, qua[illegible] ac [illegible] ſi [illegible] Hic enim [illegible] ngulis [illegible] ibus v[illegible] ad [illegible] em, m[illegible] [illegible] & vbi [illegible] [illegible] pta, ne [illegible] perinnut [illegible] [illegible] emque [illegible] neque [illegible] em viro vt ab vx[illegible] [illegible] n[illegible] robante. Inqu[illegible] *Mul*[illegible] *tem non ha*[illegible]*, ſed vi*[illegible] *corpor*[illegible] *reni* [illegible] *ſed mulier* [illegible] *ex conſenſu.* [illegible] iat [illegible] ſe ſ[illegible] apne [illegible] xte ani [illegible] tentiam bl[illegible] eta [illegible] s. Tum vero [illegible] ad ea quæ [illegible] h[illegible]c addit. *Ad tempus* [illegible] *vacetis* [illegible] *tationi,* [illegible] *rum reuertamini in id* [illegible]*m.* S[illegible] cauſam præcep[illegible] ubi[illegible] [illegible] vt ne d[illegible] ceret, [illegible] nei, nobi o[illegible] caſione [illegible], ſequ[illegible] *intine nentiam viſſam.* De c[illegible] batu [illegible] ſed cont[illegible] edit, [illegible] [illegible] x[illegible] nibras [illegible] [illegible]: *Qui ſine v*[illegible] *ſolicitus eſt corū quæ ſunt Domini, q*[illegible] *mode* [illegible] *aceat Deo.* [illegible] *tem cum vxore* [illegible] *licitus eſt eorum quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori.* Hæc ſunt quæ de mulieribus ait Apoſtolus, d[illegible] cens a virginitate & cœlibatu conſerri no[illegible] [illegible] m quæ ſit curatur [illegible]. Admirantini quæſo, a[illegible] [illegible] homines ſuio [illegible] bra[illegible] nguam. Denique qui per eam loquutus eſt, adorate. Quod n[illegible] vob[illegible] moleſtum e[illegible], leges quoque de cædibus ac parri[illegible] quæſo inſpicite. Philoſophus enim, ne pati[illegible] dem inter[illegible] nem talionis pœnæ [illegible] ecit. At liberator vindexque noſter, importunam quoq[illegible] tumeliam, iniuſtumque iracundiæ motum, [illegible] et puniendum eſſe. Inquit enim: *Omnis qui ir*[illegible] *fratri ſuo* [illegible] *reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio. Qui autem fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quin & [illegible] nominis [illegible] tionem ſe repet[illegible] urum [illegible] nunatus eſt. Neque [illegible] ſolum [illegible] neſciere [illegible] inimicis præcepit. *Diligite enim* inqu[illegible] *inimicos veſtros. & orate pro perſequenti*[illegible]*bus vos.* Subinde vero oſtendit & præ[illegible] um quod ob[illegible] um certaminum dignitatem longe excedit. *Filii,* inquit, *ſitis patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ortu ſuum ſolem ſuum facit ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Quamque de miſerando mentionem faceret, iurare pr[illegible]ibuit, ſatis eſſe inquiens ad confirmanda ea quæ l[illegible] quamur, ſi dixer[illegible]: *Eſt, Non eſt.* Paupertatem quoque [illegible] tiam, perfectiſſimam eſſe [illegible] licuit. *Qui enim, inquit, non renunciauerit omnibus* [illegible]*, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et tamen quam adeo c[illegible] um vitæ [illegible] enus [illegible] bus inſtitueret, nihil delec[illegible], nihil iucundum ſeſe nob[illegible] in hac vita daturum [illegible], ſed paupertatem, miſeriam, contumelias, flagra, cædes, ac mul[illegible] [illegible] vexationes, inquit enim: *In mundo preſſuram habebitis.* & *Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlo.* Ac labores quidem illis periculaque oſtendit, præmia vero & coronas poſt hanc vit[illegible] ſe daturum promiſit. Ruſſumque ait: *Si me perſequuti ſunt, & vos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.* Et rurſus: *Si dominum* [illegible] *Beelzebub vocauerunt, quanto magis famulos & domeſticos ſuos.* Leges itaque [illegible] huiuſmodi. Dignum vero præterea eſt, vt di[illegible] oſ[illegible] [illegible] es, quique illis etiam crediderunt, [illegible] piciamos & a[illegible] emus. Cum enim eam prædicari [illegible] audiſſent, neque tamen aut diuitias, aut potentatum, aut corporis robur [illegible] vocante C[illegible] ſtu accepiſſent, ſed tantummodo rerum quæ non [illegible] debantur largis promiſſionibus cre[illegible] rent, [illegible] ſeceus & labores d[illegible] ferunt, & pericula mul[illegible] per peſſi ſunt, terram [illegible] habitabi[illegible] [illegible] [illegible] gentibus vn[illegible] [illegible] [illegible] t. Nihilo

1. Cor. 7. F *Matth. 5.* G *Matth.* *Luc. 14.* *Ioan. 16.* H *Ioan. 15.* *Matth. 10.*

A [illegible] eos laudari par eſt [illegible] traditam ab [illegible] nam acceperunt. [illegible] tibuſque [illegible] s, ſed [illegible] catorum [illegible] otumque idio-[illegible]tis, [illegible]ema nque rerum [illegible] mnium egeſtatem. Neque [illegible] em ad vi[illegible] m neceſſ[illegible] abund[illegible] nt. Quo [illegible] ea ſibi compararent, quibus Euange[illegible] le-

Matth. 6. [illegible] iberetur cogitare de cr[illegible] noui [illegible] nouæ legi crediderant, ſed quibus ad eam di[illegible] legibu[illegible] xerant prorſus omiſſi[illegible] patri[illegible]que rel[illegible] s, vel maximo cum pen[illegible] ipſi quoque [illegible] tæ [illegible] num [illegible] tegerunt. Etenim ma[illegible] rum ſuorum [illegible] c[illegible]n [illegible]ctam prædicationi [illegible] us dare operam, pa[illegible] ue modo temulentis [illegible] ludi, cædi, p[illegible] rcuti, conuiniis aſpe[illegible] dem denique [illegible] mpeſtates ad ſaluti[illegible] port[illegible] Tanta autem pietate quos ad mort[illegible] peri[illegible] tos [illegible] de-rant, pri[illegible] homines vener[illegible] tiunt, h[illegible] dieru[illegible] mortales [illegible] uncti venerantur, vt eorum locu[illegible] os opine[illegible] ur eſſe bonorum omnium fontes [illegible] beri[illegible] n[illegible] Harum [illegible] m, quæſo, Græci homines robur ac virtutem [illegible] pi[illegible] te. Has

B enim leges Romani a[illegible] Perſæ, illorumque e[illegible] adiuto[illegible] em poſitæ nationes abolere conati, ſuam ita quidem imbecillitatem oſtenderunt, earum vero legum mult[illegible] clariorem potentiam reddiderunt. At vero quas Ly[illegible]urgus [illegible] leges Solonque tulerunt, nullis vnquam vexationibus a-gitatas [illegible] [illegible] lab[illegible] u[illegible] di[illegible] uraſque v[illegible] demus. [illegible] A[illegible] Pythi[illegible] u[illegible] Dodu-

E nes e[illegible] umb[illegible] q[illegible] rant per[illegible] tu[illegible] uarunt ad p[illegible] n[illegible] Rom[illegible] norum iu ſus ex[illegible] ſunt. Age [illegible] nu[illegible] adite vnum ſ[illegible] lte [illegible] p[illegible] tatam [illegible] nem, q[illegible] p[illegible] nd[illegible] Lycurgi legibus, v[illegible] um Athe[illegible] nſem [illegible] n[illegible] enſem q[illegible] p[illegible] Zaleu[illegible] em q[illegible] Mo[illegible] ſe[illegible] re mortem [illegible] tu-[illegible] Nemo autem v[illegible] ſedere nob[illegible] potent [illegible] t [illegible] n[illegible] a [illegible] , pro p[illegible] n ſe[illegible] que [illegible] in le[illegible] libertu[illegible] que [illegible] m ta multa n[illegible] m ſæu[illegible] Teſt[illegible] autem nobis ſunt, [illegible] tum [illegible] Martyrum [illegible] a templa, quibus vrbe[illegible] quam pl[illegible] æ [illegible] ioneſque exornatæ ac illuſtriores [illegible] dunt [illegible] ma[illegible] aq; inde tum externi, tum indigenis hom[illegible] nib[illegible] in[illegible] pr[illegible] ueniunt. Quando igitur & ipſa[illegible] u[illegible] in & latoru[illegible] fferentia [illegible] nta ſit ex propo[illegible] ita [illegible] at [illegible] ſtat, atq; ibi iudei[illegible] humanæ rati[illegible] uc[illegible] a. hi[illegible] autem De[illegible] tum

F maxim[illegible] jue[illegible] ut[illegible] ra vi[illegible] ratis hæc [illegible] mus accipite [illegible] eq[illegible] ma[illegible] ta liberalemque dat[illegible] n p[illegible] ut [illegible] ite [illegible] en multo melius dum[illegible] rum [illegible] q[illegible] tatem, ſi peſſimæ v[illegible] itiis animi, o[illegible] mone [illegible] pu[illegible] illos ſa[illegible] ris hi ce monu[illegible] entis ad[illegible] ou atis.

FINIS L[illegible]BRI NONI.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS LIBER DECIMVS, DE VER[illegible]S ET [illegible]ALSIS

ORACV[illegible]

Q VI tyrannidis cupiditate aguntur, minus ſibi congruentem poteſtatem inuadunt [illegible] regiam quidem ſibi ſpeciem apparatumque circumponunt, purpuram, coronam, [illegible], cu[illegible] triumphalem, ſpiculatoru[illegible] obos, more tamen [illegible] regibus conueniant imitari non curant. [illegible] e[illegible] eti patres audire percupiunt, ſe[illegible] d[illegible] a[illegible] que domini, nec populorum beneuoli[illegible] a[illegible] tes, ſed [illegible] mtæ perhorrid[illegible] duces. Ex quo [illegible] p[illegible] eu[illegible] ab legitimi[illegible] gibus d[illegible] le[illegible] quos o[illegible] p[illegible] r[illegible] ut [illegible] um, populum[illegible] que acerbios v[illegible] i[illegible] b[illegible] cordia. Sæpe eti[illegible] m [illegible] tran[illegible] ſa mil[illegible] populiſque iugum ſu[illegible] bæ non [illegible] tibus, [illegible] ipat[illegible] ann[illegible] e[illegible] quuntur. Idem vero & te[illegible] ſe m[illegible] d[illegible] & perpeſſi

D videntur. Relicta enim q[illegible] m[illegible] i[illegible] e, domi[illegible] tiſſi[illegible] num creator [illegible] Dei f[illegible] dominatu[illegible] ip[illegible] t[illegible] annidem rapuerint, [illegible] ue[illegible] n[illegible] mine, ſed Deos ſuperbiſſimi nominarunt. [illegible] un & [illegible] h[illegible] nes ſed[illegible] xerunt, qui dimoos [illegible] ho[illegible] tes cui uique p[illegible] ſoluerent. Tum vero v[illegible] tic arreptam tyrannidem [illegible] ſeruarent, prænoſcendis futuris reb[illegible] prædicendiſque arrogant[illegible] e [illegible] ngeſſerunt. Vnaque hæc demum [illegible] ſtratio, qua [illegible] mp[illegible] ctoris notæ [illegible] mines [illegible] ptuque ta[illegible] m[illegible], protu[illegible] it. Paſſim itaque pe[illegible] ta[illegible] n ſpati[illegible] fraudis laqueos apparatun[illegible], u[illegible] varios diuinandi modos, m[illegible] p[illegible] q[illegible] [illegible] n[illegible] jue docētibus prodie[illegible] erna, q[illegible] tot tuis nomen ſibi [illegible] um [illegible] denique dæmones [illegible] br[illegible] un [illegible] Colophonium [illegible] lucrum, [illegible] nque cum, [illegible] xeu[illegible] n tintinabulum, tripodem [illegible] chæum, [illegible] ſpi[illegible] tem. A[illegible] n[illegible] bia quidem Ammonis ora[illegible] on[illegible] [illegible] in Dodona. In [illegible] anchidis et[illegible] D[illegible] De[illegible],

Colophone, oraculum Clari, Pythii, Delii, D[illegible] mæi Apollinis. Tum in Lebadia quidem Trop[illegible] nii, [illegible] Oropo Amphiarai, in Ty[illegible] henorum [illegible] o finibus & [illegible] dæorum N[illegible]cromantiæ antra obſc[illegible] iſſima. Et alibi q[illegible] dem Amphilochi, alibi vero Glauci, alibi au[illegible] m Mop[illegible], aliorumque quorundam famoſorum ho[illegible] na-tiones nobis propo[illegible]uerunt. Fuiſſe vero hæ[illegible] ta[illegible] na-[illegible] orum dæmonū [illegible] ui Dei ibi nomen vſurparunt, e[illegible] [illegible] poſſumu[illegible] tac[illegible] unitate quā illis nunc imp[illegible] ne [illegible] cernimus. Etenim [illegible] nſtq[illegible] Seruator noſter in [illegible] umas[illegible] rne ap[illegible] ruit, fugam arripuerunt qui d[illegible] na [illegible] dolos nobi[illegible] intexerant, neque eni[illegible] iubar diuini [illegible] n[illegible] e po[illegible] nt. [illegible] ſtatur au[illegible] hoc pert[illegible] me [illegible] lutar[illegible] ſ[illegible] ebi[illegible] mo ſed Cher[illegible] [illegible] s & [illegible] nat[illegible] e[illegible] te addictus [illegible] omnibus, [illegible] ent am[illegible] tando [illegible] fuerin[illegible] xen[illegible] num

H [illegible] c o[illegible] nt[illegible] [illegible] onca[illegible] e p[illegible] Oro[illegible] [illegible] [illegible] iuq[illegible] unc [illegible] ita[illegible] r[illegible] s m[illegible] p[illegible] nt d[illegible] æ [illegible] q [illegible] [illegible] cus [illegible] f[illegible] n[illegible] tur [illegible] brō [illegible] ul[illegible] [illegible] ſt[illegible] autem o[illegible] d[illegible] D[illegible] ju[illegible] q[illegible] bus de [illegible] on[illegible] co[illegible] [illegible] ud[illegible] len[illegible] apedoc[illegible] ver[illegible] ll[illegible] xios, [illegible] loſ[illegible] e[illegible] vel[illegible] n n[illegible] n[illegible] barbare[illegible] dicturum [illegible] p[illegible] Ap[illegible] o[illegible]

A a[illegible] eorum qui eis [illegible] fi[illegible] mare ſtuduerunt, [illegible] na v[illegible] ſi us, quique [illegible] nebatur. Is [illegible] reſponſa dæmonum [illegible] tes qui eorum tem[illegible] furore afflati, venales [illegible] Nihil autem [illegible] pr[illegible]d[illegible] quæ dæmonibus [illegible] quorum [illegible] idere ſibi [illegible] men[illegible] [illegible] gl[illegible] an[illegible], multa [illegible] dita p[illegible] ne [illegible] ſolum damna & [illegible] nes patiuntur. Verſus autem quos p[illegible] quidem furor diui[illegible] affl[illegible] ue incitatos e[illegible] tempore nono edere, [illegible] Emped[illegible] poematibus compila[illegible] [illegible] qu[illegible] dein [illegible] teſte [illegible] ntentiæ, inquit [illegible] [illegible] ſt. Dem[illegible] qui-

B bus eſt accipere maximas ſig[illegible] ificationes ad dæmonum [illegible] bona verba (ut Herodotus ait) loquantur. Feſta [illegible] & ſacrificia ceu nefandos & horribiles quoſdam dies, in quibus caro [illegible] comeditur, & diſtractione corporum fiunt, cum ieiuniis & fatigationibus, multis autem [illegible] eis, & ad [illegible] ipſa ob[illegible] verba fiunt[illegible] tui, a[illegible] que fiunt inſaniæ agentium ſe cum tu[illegible] tione ceruicique iactatu, nulli quidem deorum [illegible] hæc dixerim, ſed [illegible] malis dæm[illegible] [illegible] candiſque [illegible] procede[illegible] [illegible]

[illegible] tur. [illegible] quæ ab ei pa[illegible] viſu. Cuſto[illegible] carne [illegible] [illegible] corum [illegible] præ[illegible] turb[illegible] uerſa [illegible] dæmonibus [illegible]

C nant, qui [illegible] humano generi calamitates [illegible] tant, quique [illegible] cædem [illegible] rum gaudebant [illegible] nam vero [illegible] homines [illegible] [illegible] pertæſos, quæ ſibi ab eis quondam [illegible] appetebant [illegible] fabularum [illegible] [illegible] flagell[illegible], crudaſque epulas, [illegible] turpes ritus commi[illegible]. Superſtitio[illegible] autem dicens Plutarchus hæc ad[illegible] [illegible] &c. hoc eſt: Quum autem loqui [illegible] monius, tum mi[illegible]me, inquam ego, [illegible] [illegible] aliquid de [illegible] A[illegible] [illegible] diuinitatis ibi [illegible] [illegible] vero [illegible] [illegible] Demet[illegible] de Ammonius [illegible] neq[illegible] [illegible] oraculum, imo autem [illegible] alteram [illegible] defecit [illegible] vide[illegible] [illegible] humanitate inde [illegible]. Ipſum [illegible]

D [illegible] oraculorum [illegible] de electorum [illegible] philoſoph[illegible] [illegible] ferunt [illegible] [illegible] inuenian[illegible] [illegible] homine [illegible] oraculis [illegible] [illegible] eſt [illegible] bis ait amiciſſimus [illegible] placabiles [illegible] [illegible] manifeſt[illegible] contra [illegible] tioné Chriſti [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] qui [illegible] um lo[illegible] oracul[illegible] [illegible] occ[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] h[illegible] cunque enim [illegible] tur, ſi in [illegible] ita loquuntur quæ fato [illegible] [illegible] ant, [illegible] illi nimirum de [illegible] [illegible] un[illegible] e prodiderunt, [illegible] mendaces dei iam ſunt. Verum quos hoc loco deos appel[illegible] [illegible] e deo negauit [illegible] id ipſum no[illegible] in eodem maxim[illegible] [illegible]. Etenim cum Apollinis oraculum [illegible], quod docet quo ritu terreſtribus [illegible] d[illegible] ſ[illegible] ficandum ſit, quo item marinis ſu[illegible] [illegible] & [illegible] hoc id[illegible] Porphyrius re[illegible] [illegible] nquam plat[illegible] inſulſum, ai[illegible] enim [illegible] [illegible] &c. [illegible] eſt Deus [illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] ſ[illegible] ramre [illegible] gaudeant [illegible] [illegible] ficiare [illegible] [illegible] noxam, [illegible] circo diis gratã co[illegible] re. Tu[illegible] Theophraſti aſſi[illegible] antem inducit, o[illegible] diis ſ[illegible] crificia quæ per cædem animalium fiant. Cu[illegible] docoit [illegible] mal[illegible] orum dæmonum [illegible] [illegible] &c. hoc eſt. Idcirco pruden[illegible] [illegible] eiuſmodi ſacrificiis, quibus eos dæmonas [illegible]. Studeb[illegible] modis omnibus animã ſuam purgare, purgatam namq; anim[illegible] [illegible] redduntur. Verum Pythius contraria iis quæ Porph[illegible] videntur, legibus ſuis inſtituit. Iubet enim, vt qui ab oraculo reſponſum petit, malo dæmoni dona quædam perſoluat, tanquam liberationis mercedem [illegible] videlicet [illegible] atrumque cruorem, nigraque [illegible] ſimul [illegible]. Preces quoq; nos [illegible] proferri debent, ita videlicet:

Δ[illegible]
Η[illegible]

Hoc eſt.

Dæmon qui nactus peccantum regna animarum [illegible]
Conu[illegible] ſiſtet, terræ & ſuper orbem. A[illegible]

hæc Porphyrius in eo libro conſcripſit, dæmonem hu[illegible] oſtendens deum non eſſe, ſuamque illam ſententiam plane comproban[illegible], qua deo eſſe nó vult qui [illegible] ſacrificiis gaudeant. Ne quis autem ſuſpicari poſſit eum [illegible] animo hæc protuliſſe, iu[illegible] verbis appo[illegible] [illegible] &c. hoc [illegible] dixiſſe me quis quã, neque dempſi [illegible] eorum ſententia. [illegible] forte aliquid [illegible] obſcu[illegible] [illegible] ſeci, aut quod [illegible] mer[illegible] [illegible] Py[illegible] hium [illegible] ſingularum dictionum [illegible] clariores redd[illegible] [illegible] verſus ſuffulsit, quos Porphyrius [illegible] vates male protulerat. Verum & [illegible] [illegible] oraculi [illegible] ſundentium fal[illegible] mendaciaque redarguit. [illegible] inquit: [illegible] &c. hoc [illegible] Multa autem [illegible] euenta fru[illegible] eos qui diuinato[illegible] [illegible] vocantur, teſtari poterit omnis hominum [illegible] [illegible] teſtes erunt certiſſimi qui diuinandi artem profitentur. Pauloque mox ita inquit: [illegible] &c. hoc eſt. Nunc [illegible] tantum hic ſuperius dictis adiiciam, quod [illegible] quando [illegible] [illegible] in ſuis prædictionibus [illegible] [illegible] deni ſcientiæ, ſed fortunæ opus id fuit. Haud enim fortunæ opus [illegible] tis. Et quis nunquam propoſitum ſi[illegible] [illegible], ſed non ſemper, nec pl[illegible] verum ratione [illegible] utraque ſcientiam aſſequatur, di[illegible] nominibus attributas, man[illegible] aſque anim[illegible] conceptiones. [illegible] autem Porphyrius idem affirmet, quæ prædicunt [illegible] dii, [illegible] ab hominibus ea præ[illegible]cere, pronum [illegible] [illegible] Porphy[illegible] libro perdi[illegible] de philoſophia ex [illegible] electorum inſcript[illegible]. Ibi enim ve[illegible] deorum verb[illegible] ſeruit. An [illegible] Hecatem ab [illegible] quodam [illegible] [illegible]:

Ἤλυθον [illegible]
Ἡ[illegible]

A Hoceſt:

Aducui, noſtras tua vox ſcita appulit autes,
Quam mortale genus docuit ſapientia diuum.

Eadem ... ſuis Hecate vocantem accuſans, ita increpitat:

Τί σεο χατί ... al. Σεῖο δ᾽ἔμῃ al. ἐκάλεσσας
Θεσσοδ᾽ἐμοῖς ... ἐπέδησας ἀνάγκαις

Hoceſt.

Quid tibi opus noſtri eſt, Hecaten fatalibus vt me
Sub tua tecta deam vinclis ſit adire neceſſum?

Apollo etiam ſic exclamaat:

Κλῦθί μευ ... ἐπεί μ᾽ ἐπέδησας ἀνάγκῃ.

Hoceſt.

Audi ea quæ inuitus dicam tibi, quæque coactus.

Et rurſus.

Λῦτε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκ ἔτι χωρεῖ.

Hoceſt:

*Al. capit. Soluite iam diuum, mortalis non * tenet vllus.

His itaque verbis, tum Porphyrius; tum & qui ſibi dei nomen dæmones vſurparunt, manifeſte oſtendunt humanas artes quæ dæmonibus neceſſitaté imponunt, multo plus poſſe quã dæmonas. E ſupernis enim locis eos deducunt, atq; inferioribus cohibent, ita vt priuſquam ſoluantur ab hominibus, abire non poſſint. Alia vero innumera eſt apud eundem ſcriptorem inuenire quæ dæmonum infirmitatem oſtendant. Quanta vero mala eorum diuinationes apportent, ex iis quæ ipſe nunc dicam, facile omnes cognoſcent. Fame olim Athenienſes vrgente Pythius Apollo reſponſum dedit, eam prius deſituram non eſſe, quam ſeptem virgines totidemque adoleſcentes Minoi Athenienſes mactarent. Ipſæ itaque oraculorum perplexæ ambages, multis magnam perniciem attulerunt. Ariſtomachus enim, quum non intelligeret quid ſibi vellet Stenygra, qua dictione vſum dicitur oraculum Pythij Apollinis, fretum trirẽmeſque reliquit, perque Iſthmum hoſtiliter ingreſſus clade accepta extinctus eſt. Decuit autem diuinantem Deum, ſi modo futuri probe conſcius fuerat, tanta obſcuritatis caligine oraculum non inuoluere, ſed vafre nimis ancipitem prædictionem dedit, ne falſitas ac mendacium deprehendi poſſet. Eadem oraculorum perplexitas, Crœſum Lydiæ regem ad calamitatem perduxit, inquit enim Apollo.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Hoceſt.

Crœſus Alyn ſuperans magnam conſumet opum vim.

Vtrum vero regnum perditurus eſſet, ſuumne videlicet, an ingruentium ſibi inimicorum, minime prodidit, vt quemcunque euentum vel victoriæ, vel cladis, Crœſus experiretur, vatem accuſare non poſſet. Hoc itaq; pacto Pythius erga Crœſum ſe geſſit, à quo tamen pretioſiſſima dona acceperat. In alterum itaque res cadat neceſſe eſt, vt vel arrogans Apollo Pythius, vel ingratiſſimus habeatur. Aut enim ea quæ neſcit præſentire ſe iactat, aut futurorum conſcius vltro iniuriam iis rependit, qui eum omni ſtudio coluerunt. Eiſdem quoque ambagibus Imperatorem Iulianum inuoluit, quum in Perſas Romanum ductaret exercitum. Inquit enim νῦν γὰρ πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ παρὰ θηρὶ ποταμῷ νίκης τρόπαια κομίσασθαι. τῶν δ᾽ ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης. hoc eſt: Nunc omnes dij appulimus ad Thera fluuiũ relaturi trophæa victoriæ horum ego dux ero acer belli turbo Gradiuus. Simile quiddam & Athenienſibus attulit. Etenim quum Xerxes infinita hominũ millia aduerſus Græcos duxiſſet, miſſi ab Athenienſibus conſultores ad oraculum properarunt, Pythius autem Apollo reſponſum hoc dedit: ὦ μέλεοι τί κάθησθε hoc eſt.

Ona quid miſeri trahitis ſegneſque ſedetis?

Hoc autem reſponſum, manifeſta Pythij Apollinis ignorantiam prodit. Si enim vere ſciſſet Athenienſes victuros, non eos vtique miſeros, non inertes, ſed feliciſſimos appellaſſet. Superarũt itaq; illi ducẽtas ſupra ter mille Perſarum naues, terque decies centena hominum millia. Eoque pacto fuerũt Athenienſes parta ingenti victoria quã clariſſimi, non antẽ ſegnes neque miſerrimi, quippe qui immortalis gloriæ celeberimum trophæum erexerunt.

Adde autem, quod eos ad fug... enim Mineruam ciuitatis cuſtodem, ... tentem fore.

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί᾽ Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι
Λισσομένη πολλοῖσι λόγοις.

Hoc eſt.

Haud potis eſt Pallas magnum placare tonantem.
Supplicibus quanquam verbis effuſa precetur.

Apertiſſime autem contraria ſunt quæ ſequuntur. Cum enim dixiſſet Iouem Mineruæ precibus minime inflectendum, quaſi mox pœnitentia motus ita ſubiunxit:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς.

Hoceſt.

Iupiter altitonans dat lignea habere Mineruæ Mœnia.

Quum itaq; Athenienſium ſpes, ſub acie, quod dicitur, nouaculæ ſubſtituiſſet, nullum tamen eis euadendi compendium oſtendit ſed ſuam ipſe ignorantiam dubiis oraculis Pythius occultauit dum timeret falſus mendaxque deprehendi. Similis vero eſt ſuperius à me dictis, & oraculi eius finis. Sic autem inquit: F

Ὦ θείη Σαλαμὶς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
Ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης.

Hoc eſt.

O Salamis & tu mulierum pignora perdes,
At cum lecta Ceres coit, aut cum ſpargitur agris.

Ignorabat enim, quantum oſtendit vtri caſuri eſſent in acie, Perſæne videlicet an magis Athenienſes, atq; idcirco mulierum duntaxat filios nominauit, gentem vero ipſorum patriamque ſubticuit. Illud præterea;

Aut cũ lecta Ceres coit, aut cũ ſpargitur agris, verbum eſt penitus ignorãtis victoriæ tempus. Cæterũ Themiſtocles ſua & prudentia & fortitudine prorſus effecit, quominus oraculi falſitas apertiſſime noſceretur, neq; tamen ſegnes ac miſeros Athenienſes, ſed ſtrenuos feliceſq; oſtendit Lacedæmonijs prẽterea cladẽ, Cnidiis vero ſeruitutẽ eadẽ Pythij oracula attulerunt. Idemq; Pythius ſeſe iactat Lycurgo leges illas crudeliſſimas, obſcœniſſimaſq; dictaſſe. Profecto enim Lycurgo ad Delphicum templum, hæc dixiſſe narratur. G

Ἥκεις ὦ Λυκόοργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν, &c.

Hoceſt.

Salue noſtra ſubis qui pinguia templa Lycurge
Chare Ioui, & ſuperis qui cœli tecta frequentant.
Subdubito, Deus; an mihi ſis mortalis habendus.
Sed magis eſſe Deum ſpero, qui ſancta Lycurge
Iura petas, tibi iura dabo legeſque libenter.

Quales vero Pythius Lycurgo leges dictauit, in ſuperiore noſtro ſermone oſtendimus, hoſpites enim finibus pelli iubet, pueros impune proſtituit, fœminas licenter exponit, leges nuptiales euertit. Sapiens ergo vates muſicuſq; Apollo, ipſe ſe harum legum inuentorem facit, ac modo Deum appellat qui eas promulgauit, modo ignorare ſe confitetur vtrumne illum Deum, an hominem vocet. Cumque maximum ei honorem collaturus eſſet, tamen tanquam Deus auctoritatem habens non dedit, ſed ſpero inquit, tanquam ſi humo quidem eſſet mortalis. Hic idem & Lacænas mulieres collaudat impune ac licenter quibuſcunque viris ſe commiſcentes, ait enim: H

Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον
Ἵπποι Θρηΐκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες,

Hoceſt.

Vrbibus in cunctis Argi laudantur. equarum
Thracia fert palmam, mulierum terra Laconum,
Laudanturque viri qui potant fontem Arethuſæ.

Idem quoque Archilochum, obſcœniſſimum poetam, celeberrimum vocauit & immortalem, hoc enim patri illius reſponſum dedit.

Ἀθάνατός σοι παῖς καὶ ἀοίδιμος ὦ Τελεσίκλεις
Ἔσσετ᾽ ἐν ἀνθρώποις.

Hoceſt.

Immortalis erit tibi filius ô Teleſicles
Mortales inter celeberrimus vſque futurus.

Homerum autem ſic appellauit, ὄλβιε καὶ δύσδαιμον; hoc eſt, O idem felix, idemq; miſerrime, hoc quidẽ propter cæcitatis caſum, illud autem propter Poeſin ab eo

compoſitam quam exactiſſimam opinatus eſt, ob quam tamen eum cenſuit Plato, hirundinum modo, vnguento prius aſperſum è ciuitate quam ipſe inſtituebat, exigendum eſſe. Hic eſt Apollo qui pugilem Cleomedem dignum diuinis honoribus iudicauit, reſponſo hoc edito:

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς,
Ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς μηκέτι θνητὸν ἐόντα.

Hoc eſt.

Vltimus heroum Cleomedes Aſtypalenſis,
Sacris quem colite, haud etenim mortalis habendus.

Quantas autem cædes hic Cleomedes facere auſus ſit, ſatis ſupra oſtendimus. Hic eſt Apollo qui Methymneis ita reſpondit:

Ἀλλὰ κε Μηθυμναῖοι ἐπάρξαιτ' [illegible]
Φαλλὸν τιμῶσι [illegible].

Hoc eſt.

Hoc Methymneis præſtabit ciuibus inquam,
Verum ſummiſſi præputia Liber adorent.

Neque pudet deorum ſapientiſſimum, quemq; Poetæ Phœbum appellant, vtpote caſtum & impollutum, reſponſis ſuis hortari Methymneos ciues ad Bacchi præputium adorandũ. Hic eſt Apollo, qui cũ ſuam ædem flammis videret abſumi, nullas ei ſuppetias tulit, ſed Parcarũ decreto ſorte hanc illi contigiſſe teſtatus, næniam cecinit, qua incendiũ illud defleuit. Ego autem hoc loco eius carminis finem attuliſſe contentus ero, qui talis eſt:

[illegible]

Hoc eſt.

Parcarum conſulta feras quæ ve [illegible] non eſt.
His etenim certus promiſit Iuppiter auctor
Quod fuſis voluant inconcuſſum fore ſemper.
Hoc itaque in fatis erat, vt vulueni [illegible] annis
Ab Ioue demiſſo hæc arderent fulmine templa.

Alia quoque prope innumera eſt inuenire [illegible] Apollineis oraculis, quæ ſint riſu digniſſima. Collegit autem eius oracula, non ſolum Porphyrius quo libro agit de electorum Philoſophia, ſed Oenomaus quoque Cynicus egregius in redarguendis eiuſmodi reſponſorum mendacijs. Quod autẽ hoc loco & Oenomai, & Porphyrij, & Plutarchi & Diogeniani, aliorumque meminerim, veſtra maxime factum eſt cauſa, quando ij potiſſimum apud vos fidem promerentur, qui veſtra vobis commemorant. Nobis vero teſtimonium ſufficit ab rebus ipſis petitum, quod quidem vocal [illegible] eſt, atque ad oraculorum falſitatem redarguendam maxime factum. Priuſ enim quam vindex hominum Deus, in noſtræ mortalitatis ſubſtantia appareret quadam veluti nebula terram habitabilem continente, maligni dæmones hominibuſq; infeſti, ceu ſicarij quidam graſſatoreſq; inſidijs ac laqueis v[illegible]tebantur, omni rerum genere ſpeciẽ humanam captantes. Poſtquam vero l[illegible] veritatis [illegible] orta eſt cunctis ſpecubus latibuliſq; [illegible] ſunt. Ideoque Chriſtum in [illegible] homines [illegible]te, ſtatim exclamare cœperunt. [illegible], &c. hoc eſt. *Sine: quid nobis & tibi Ieſu fili Dei venisti huc ante tempus torquere nos.* Alij vero rurſus ob[illegible] cũ, [illegible] in abyſſum demitteret. In Philippis autem [illegible] ritus hæc de Apoſtolis vociferando teſtatus eſt, [illegible] hoc eſt *Homines iſti ſerui ſunt Dei altiſſimi, qui annunciant vobis viam ſalutis.* Cum itaque [illegible] conum veritatis per omnes [illegible] di, transfugarum [illegible] modo, qui [illegible] atque horrendis facinoribus perpetrans inſtare [illegible] gis præſentiam conſpicantur [illegible] quibus inſidiati hominibus con[illegible] quieti. At vniuerſorum [illegible] Deus illorum arces ac ſtationes funditus euertit. Nullæ itaque [illegible] ad Caſtaliæ [illegible], nullæ ad Colophonium [illegible], nihil prædicit lebes [illegible] Th[illegible], [illegible] Cirrhæus, Dodonæum tintinabulum nihil [illegible] gutturoſiſſima illa quercus, Sed tacet [illegible] Dodonæus, tacet Colophonius Apollo, Delius, Pythius, Clarius, Didymæus. Silentium eſt in Lebadia, & in Trophonij antro, obmutuit Amphilochus, Amphiaraus obmutuit, & Ammonis oraculum. Ceſſauit etiam illa Chaldæorum ac Tyrrhenorum per mortuos diuinatio. His enim loci atque dæmonibus, illa ſilentium imperauit, qui vt Propheta inquit *abyſſum increpat eamque exiccat,* qui abyſſo inquit, [illegible], &c. hoc eſt *Relinquere deſerta, & fluuios tuos exſiccabo.* [illegible] autem Apollo cum ſuis ſuſtibus da[illegible] operam, vt oſſa Babylæ [illegible] transferrentur, [illegible] cœleſtis fulmine ictus eſt. Ne[illegible] nim patiebatur vicini Martyris numen ab eo [illegible] prædici, homineſque ſolitis præſtigijs [illegible]. V[illegible] magnus Paulus [illegible] Pythonis increpuit, ita & Martyris huius cineres frenum [illegible] mendaci [illegible] iniecerunt. Cuius itaque modi fuerint Dæmonum veſtrorum oracula è veſtris iam Philoſophis accepiſtis. Qualia vero prædixerit opifex mundi Deus, quamque ſint illa hominum vitæ vtilia, quantaque veritatis luce ſplendentia, licet vnicuique exactiſſime edocere, qui in ſacris literis [illegible]. Ego vero ex magno prædictionum aceruo pauca quædam adducam, vt qui inter ſe differant ex [illegible] oſtendam. Primo autem loco eas explicabo Prophetias quæ prædicant idolorum euerſionem. Audi [illegible] Eſaiam dicentem, [illegible], &c. hoc eſt. *Erit in nouiſſimis diebus manifeſtus mons Domini, & domus Dei in vertice montium, & exaltabitur ſuper colles, & venient ad eum omnes gentes, & ambulabunt populi multi, & dicent: Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & annunciabit nobis viam ſuam, & ambulabimus in ea, ex Sion enim exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalẽ & iudicabit inter gentes, & redarguet populum multum, & conflabunt gladios ſuos in aratra, & [illegible] falces, neque aſſumet gens contra gentem gladium, ne [illegible] ampli[illegible] pugnare.* Qu[illegible] Propheta [illegible] prædixerit, audiſtis [illegible] vos rogo, [illegible] vobis videatur. Sed [illegible] conſulo. [illegible] manifeſte rerum [illegible] dicta, cum euenta eius prædictionis paſſim [illegible] pleta conſpiciantur. An non enim v[illegible] Chriſtianæ Eccleſiæ [illegible] An non cunctos [illegible] ſupplices inclinatos, honoremque deferentes? An plurimos quidem ſponte adductos id factitare, alios [illegible] aduerſantes præter animi ſui ſententiam deſeruire. An non [illegible] montium vertices dæmonum veſti[illegible] abominatione depulſa, monachorum cœnobijs exornatos? N[illegible] vnique [illegible], verbumq; quod apparuit in Sion Theologice prædicantes, [illegible] amplectentes. An non ceſſaſſe [illegible], proque bellicis armis, agricul[illegible] ſunt? An non tenetis quo tempore [illegible], ſub alio [illegible] Idumæos, ſub alio Moabitas, [illegible] Ammonitas? Quin & Arabes Madianitæ, Amalacitæ, [illegible] Sidonij, Tyrij, [illegible] regebantur. N[illegible] ciuitates [illegible] Seruatorem [illegible] ſecundum carnem [illegible] eſt. C[illegible] Auguſtus [illegible] ſublatis [illegible] gentium, [illegible] imperijs prouincias omnes Romanis ſubdidit [illegible]. Hæc itaque pro[illegible] ſuperius [illegible] diuino ſpiritu afflatus prædixit. [illegible] quæ [illegible] manu [illegible] quam tragice decantant, inquit enim, [illegible], &c. hoc eſt *Omnia manu facta abſcondent [illegible] & in ſiſſuras petrarum & in foramina terræ à facie timoris Domini, & à gloria roboris ipſius, cum ſurrexerit percutere terram. In die enim illa eiiciet homo abominationes ſuas argenteas & aureas quas fecerunt ſibi vt adorarent vanas & veſpertiliones. Ita vt ingrediantur in foramina firmæ petræ, & in fiſſuras petrarum à facie timoris Domini, & à gloria roboris ſui quando ſurrexerit percutere terram.* Hanc vero Prophetiam me verbis interpretari non decet, ſed vos magis illius admirari veritatem, atque ingenue quæ ſæpius admiſiſtis. Nullus autẽ vos à confeſſione hac [illegible]tur, neque enim pudenda

Act. 16.

eſt peccati

A eſt peccati confeſſio, ſed ipſa potius perpetratio. Quod ſi fortaſſe vos id fateri non vultis, at omnibus plane conſtat qui viderunt ſæpenumero veſtros Deos terra obrutos fuiſſe, eoſdemque ab iis qui pietatem colere didicerunt, rurſus erutos in ſpectaculum produxiſſe. Impij enim dæmonum cultores, illorum ſimulachra occuluerunt, ita tutius præſidium ſuis diis allaturos ſe arbitrantes. Quidam vero etiam rimantibus indicarunt vbi obruti delitebant. Nec defuerunt, qui erutos inuentoſque in plateis publice ſpectandos proponerent, vt qui Dei quondam vocati fuerant, mulierculatum adoleſcentiumque ludibrio imperterentur. Illorum namque imagines, aliæ reptiles, aliæ quadrupedes animantes referebant. Iam enim veſpertilionum ſimulachra & murium adorauerant homines. Cumque animalia, ſerpentes inquam, ſcorpiones, mures, veſpertiliones que interficerent, harum tamen animantium ſimulachra ſibi Deos erexerant.

B Verum de his ſatis multa iam diximus. Aliarum itaque prædictionum veritatem inſpiciamus, ſunt enim quæ modo afferam eiuſdem Prophetæ verba. [illegible]

Eſai. 17. &c. hoc eſt: *Hæc dicit, Dominus Deus Iſrael. In die illa confidet homo in eo qui fecit eum, oculi vero eius ad ſanctum Iſrael reſpicient. Neque confident in altaribus, neque in operibus manuum ſuarum, & quæ fecerunt digiti ipſorum. Neque amplius videbunt arbores, neque abominationes ſuas.* Hæc autẽ ipſa pluſquam mille annis ante Conſtantini Cæſaris tempora, prædixerat Eſaias. Poſtea enim dæmonum luci cũ delubris deſtructi ſunt. Verum multo ante ceu præſentia intueretur homo Deo plenus præuiderat, nuncq; illa prędixit quę poſt tot annorũ ſpatia euentura eſſent. At Iupiter Dodonæus, & Apollo Pythius, ne prędixerunt quidẽ quo pacto gerenda eſſent quæ trimeſtri poſt tempore futura erant, ſed ancipiti ſono huc atq; illuc vergentia oracula reddiderunt. Audite vero & quæ ſequuntur. [illegible]

Eſa. 31. C &c. hoc eſt. *Conuertimini qui profundum conſilium iniquumque conſuluiſtis filii Iſrael. Quoniam in die illa auferent homines opera manuum ſuarum, argentea & aurea, quæ fecerunt manus ipſorum.* Et rurſus. [illegible]

Eſa. 41. &c. hoc eſt *Ego Deus primus, & in ventura tempora ego ſum. Viderunt me gentes & timuerunt, & extrema terræ obſtupuerunt, appropinquauerunt & venerunt ſimul, iudicans vnuſquiſque proximo & fratri ſuo auxiliari, & dicet: Potuit vir faber & ferrarius verberans malleo ſimul & impellens, aliquando quidem dicet, commiſſura pulchra eſt. corroborarunt, eam in clauis, ſtatuent eam & non mouebitur.* Neque enim ea ſtare poſſunt niſi clauis compacta ſint, neque enim ſi ab aliis ferantur ambulare poſſunt. Et iterum. [illegible]

Eſa. 42. &c. *Iacob puer meus, ſuſcipiam eum, Iſrael electus meus, accepit eum anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper ipſum iudicium gentibus efferet. Non clamabit, neque remittet, neque audietur extra vox ipſius. Calamum fractum non franget, & linum fumigans non extinguet. Sed in veritatem efferet iudicium, ſplendebit & non quaſſabitur, donec ponat in terra iudicium, & in ipſum gentes ſperabunt. Ita dicit Dominus Deus Iſrael qui fecit cœlum & compegit illud. qui firmauit terram &*

D *quæ in ipſa ſunt, qui dedit flatum populo qui eſt ſuper eam & ſpiritum iis qui calcant eam. Ego Dominus Deus vocaui te in iuſtitia. Tenebo manum tuam, & corroborabo te. Dedi te in teſtamentum generis, in lumen gentium. aperire oculos cæcorum, educere è vinculis colligatos, & e domo cuſtodiæ ſedentes in tenebris. Ego Dominus Deus, hoc mihi eſt nomen. Gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas ſculptilibus.* His itaque verbis vniuerſorum Deus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt hominem alloquutus eſt, quem videlicet à conſpicua humanitate viſibilique natura, & Iacob & Iſrael appellauit. Ex ea enim proſapia quod ad corpus aſſumptũ pertinet, natus eſt. Oſtendit prætetea Chriſti manſuetudinem & tolerantiam, qua vſus eſt, cum ſibi ab Iudæis illuderetur. Hunc itaque ait *in teſtamentum generis* datum fuiſſe. Patriarchis enim cæteris que Iudæis per hunc ſalutem ſe daturum promiſit. Ait vero & hunc eundem *in lumen gentium* exortum eſſe, vt cæcorum oculos aperiret, vinculaque captiuorum diſſtringeret, vtque eos à tenebris liberaret, qui in tenebris ignorantiæ tanquam in carcere detinebant. *Cæcos* autem ac *vinctos* atque *in tenebris ſedentes* eos vocauit qui circumuenti caligine ignorantiæ & [illegible] torum catenis vincti tenebantur. Quod autem in hac appellatione eos ſignificat qui vanis ſuperſtitionibus ſeruiebant teſtantur ea quæ mox ſequuntur: [illegible] hoc eſt. *Ego enim Dominus Deus, hoc mihi eſt nomen. Gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas ſculptilibus.* Etenim [illegible] vt in carne apparuit, eadem [illegible] nuda ita [illegible] quam [illegible] compoſuerant. Paulo vero [illegible] & hoc inquit. [illegible] &c. hoc eſt. *Dominus Deus virtutum egredietur, vt conteret bellum & excitabit zelum, & clamabit aduerſus inimicos ſuos cum robore.* Docet autem quare [illegible] non fecerit, ait itaque. [illegible] hoc eſt. *Tacui a ſeculo, nunquid ſemper tacebo & tolerabo. Suſtinui tanquam mulier quæ parturit, mirabiliter, & diſſipabo, & exſiccabo ſimul.* Sunt autem verba illa, tolerantiæ ac longanimitatis, hæc vero humanitatis. Patiens enim Deus ab initio non puniit delinquentes, ſubinde autem cum iam ſatis hominibus pepercisſet, errantes ad ſe vocauit, atque in errore perſeuerantes diſperſit, hoc eſt enim quod ait, Diſſipabo & exſiccabo ſimul, & [illegible] &c. hoc eſt, *Deſertos faciam montes & colles, ponam flumina in inſulas, & ſtagna areſacciam.* Quibus ſane verbis idolorum lucos & templa ſignificauit, quæ in eiuſmodi [illegible] hæc n. omnia, poſtquam in noſtra humanitate [illegible] demolitus eſt. Inquit præterea: [illegible] hoc eſt. *Et ducam cæcos, in viam quam neſcierant, & in ſemitas quas non cognouerunt ambulare eos faciam,* Olim [illegible] aberrantes, viam veritatis neſciebant. Nacti igitur Apoſtolos, hoſpites, duces, [illegible] errores ſiquidem ſemitas reliquerunt, cognouere autem viam veritatis. Amplius vero ait. [illegible] hoc eſt *Faciam ipſis tenebras in lucem, & quæ ſunt obliqua in rectum.* Pro antiquis [illegible] tenebris intellectuale lumen percipient, relictiſque obliquis ſemitis recta incedent. Præterea vero quaſi adhuc errantes ita increpitat. [illegible] &c. hoc eſt. *Confundentur confuſione qui confidunt in ſculptilibus, qui conflatilibus dicunt, vos Dii noſtri,* Pauloque mox: [illegible] &c.

hoc eſt. *Ecce ego facio noua quæ nunc orientur, & cognoſcetis ea & faciam in deſerto viam, & in ſiticuloſo flumina, vt dem potum generi meo electo, & populo quem acquiſiui mihi, vt enarret virtutes meas.* Genus autem hanc eos appellauit, qui crediderunt in eum, quorumq; ipſe [illegible] aſſumpta humanitate primogenitus dictus eſt. Quod vero hæc de gentibus dicat ea quæ ſequuntur plane oſtendunt, ait enim, [illegible] &c. hoc eſt *Audite inſulæ & attendite gentes, permultũ tempus ſtate, dicit Dominus.* Quoniam nihil Iudæis congruere, tum inſularum, tum gentium nomen indicat. Itẽ & illud. [illegible] &c. hoc eſt. *Audite me audi populus meus, & [illegible] quoniã lex a me egredietur, & iudicium in lucem gentium. Appropinquat cito iuſtitia mea. & egredietur in lucem [illegible] Me inſulæ expectabunt. & in brachium meum gentes ſperabunt.* Hic [illegible] omnibus verbis futuram gentium ſalutem [illegible] legemque Euangelicam [illegible] cognitionis, quod per ſanctos Apoſtolos gentibus [illegible] *Brachium* itaque non intelleait [illegible] brium (ſimplex eſt enim Dei natura & compoſitionis [illegible] munis) ſed figurate robur diuinum ſignificauit. Quoniam & milites manu pugnant, & agricolæ terram [illegible] ſant, aliiq; omnes artifices manibus vtantur neceſſe eſt, merito ac decenter nomine brachii robur illud [illegible] vt quo freti homines exclamamus: *Non timebo [illegible] quoniam tu mecum es.* Rurſus autem propheta idem exclamat: [illegible] &c. hoc eſt. *Ecce teſtem gentibus dedi eũ, principem & præceptorem gentibus. Ecce gentes quæ non nouerunt te, inuocabunt te, populi qui neſciunt te, ad te confugient. propter Dominum Deum*

Eſa. 43.

A ... ſunt genti ... edictionem hanc dedit, e- ... futura prænuncians magnitudinem præmii o- ... ac diuinorum verborum auditores ſpe ſalutis ... tus eſt. Iacob etiam Patriarcha, cum Iudam ... t de gentium benedictione non tacuit, inquit ergo: [illegible] &c. hoc eſt: *Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat ille cui repoſitum eſt, & ipſe expectatio gentium.* Magnus item Moſes exclamat: [illegible] hoc eſt: *Lætamini gentes cum populo eius.* Diuini autem Dauid quis Prophetias facile colliget? In ſecundo enim Pſalmo vindicis noſtri perſonam aſſumens, ita inquit: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* In octauo autem Pſalmo hæc ſcripta ſunt: *Domine dominus noſter quam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos? Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Videmus autem hæc quotidie euenire. In nono etiam Pſalmo ad Deum conuerſus: *Exurge*, inquit, *Domine, non confortetur homo, iudicentur gentes in conſpectu tuo. Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos, vt ſciant gentes quoniam homines ſunt.* Quia enim ad extremam inſaniam genus humanum delapſum erat, neceſſario petit dari eis legiſlatorem, vt nobilitatem ſuæ naturæ cognoſcentes, brutum ac ferinum viuendi morem deponerent. In xxj. Pſalmo, hæc ipſa ſunt. *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium*, & quæ ſequuntur in eandem ſunt ſententiam. Prædicit autem è cunctis gentibus vnum populum. Tum & in quadrageſimo quarto Pſalmo ſic inquit. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Item & in quadrageſimo quinto *Vacate, & cognoſcite quoniam ego ſum Deus, exaltabor in gentibus & exaltabor in terra.* Qui vero hunc ſequitur Pſalmus, ſalutem gentium totus prædicit, inquit enim: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus * altiſſimus, terribilis, rex magnus, ſuper omnem terram.* Quique hunc Pſalmi perpetui tres ſequuntur omneſq; vt ita dicam Pſalmi Dauidici, habitabilis terræ mutationem prædicant, gentiumque prædicant & vocationem & fidem, Dei præterea vindiciſque noſtri ſubſtantiam illam quæ eſt ante ſecula, ex Deo patre generationem, partum ex virgine, per eum facta miracula, irrogata illi ſupplicia, Iudæorum peruicaciam, Chriſti reſurrectionem ex mortuis, in cœlum aſcenſionem, Spiritus ſancti aduentum, in vniuerſum orbem terræ ... que Apoſtolorum diſcurſum. Eadem vero hæc & omnes alij Prophetæ prædixiſſe inueniuntur. Ego autem ſuperfluum putaui, omnes de Chriſto prædictiones colligere. Multis enim mihi librorum voluminibus opus eſſet, vt inde Prophetias omnes deſcriberem, quæque ſunt ad rem hanc opportuna decerperem. Sufficit autem, modo ipſi velitis, harum, quas nuper allatas vobis audiſtis, veritatem diſcernere. Sunt enim manifeſtæ atq; veriſſimæ, ac veluti expreſſæ quædam rerum imagines. Sicut itaque optimorum pictorum artem facilius explorare quis poterit, qui veræ atque archetypæ rei pictam imaginem conferat, ita & vos decet quam prophetiam ſapientiſſimus pictor Deus ante depinxit, velut imaginem quandam rebus ipſis quę iam euenerunt, conferre, atque ita nihil euariantem ſimilitudinem intueri. Prius enim quam Prophetia ex euentu rerum finem conſequeretur, non parum laboris erat perſuadere hominibus qui tunc viuebant, euentura eſſe quæ prædicerentur. Nunc autem cum impleta iam videamus, quæ tot ante ſeculis Prophetæ illi prædixerant, quæque olim verba fuerant eſſe nunc facta, nullus iam nobis labor relinquitur ad faciendam *auribus fidem. Aures enim, oculorum teſtimonio nunc vtuntur. Neque indigemus Herodoti autoritate, vt ſciamus aures eſſe oculis infideliores. Oculi enim noſtri vident, quæ auditu aures accipiunt. Quando igitur & Prophetias à me citatas audiſtis, & rerum teſtimonia oculis inſpexiſtis, age iam noſtrorum Prophetarum diuinas voces, dæmonum veſtrorum oraculis comparate, vt cũ Apoſtolo, exclametis: *Quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? Quis conſenſus templo Dei cum idolis?* Templa enim Dei, ſunt Prophetarum chori. Idola vero quæ gentes adorarunt, fœda & muta ſunt. De quibus & Dauid ita loquutus eſt: *Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt. Aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt; non clamabunt in gutture ſuo. Neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Vobis autem viri Græci potius contingat veritatem perdiſcere, quam Propheticæ huius imprecationis pari ſupplicium.

Margin notes: Deut. 32. — Pſal. 2. — Pſal. 8. — B — Pſal. 9 — Pſal. 21. — C — Pſal. 46 * alias, excelſus. — 2. Cor. 6 — G — Pſal. 113.

DECIMI LIBRI FINIS.

D

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, CONTRA INFIDELES GRAECOS, LIBER VNDECIMVS, DE FINE ET IVDICIO.

H

ARISTIPPI nomen ô Græci homines ad veſtras fortaſſe aures peruenit, illius inquam Ariſtippi, qui ex filia nepos fuit eius Ariſtippi, quo Socrates amiciſſimo vſus eſt. Is itaque ex familiaritate matris atque conuictu (nam & hanc philoſophatam Græci aſſerunt) ad magnam Philoſophiæ cognitionem peruenit. Cognomen vero etiam ab re ipſa contraxit, omnes enim Metrodidacton, hoc eſt, matri diſcipulum, appellabant. Atque illi quidem ad participatum Philoſophiæ, ſola matris documenta ſatis fuerunt. Vos autem cum tot iam Prophetas audieritis, nec minus & eos qui poſt Prophetas celebri doctrina claruerunt, perdiſcere veritatem non vultis. Hoc autem vobis inde vitium aduenit, quod exiſtimatis inutilia prorſus hæc eſſe inſtituta, quæ de Chriſtiana religione perdiſcenda ſunt. Non enim Syracuſanas delicias, non remiſſum vitæ genus atq; molliſſimum, non execrandas diuitias pollicentur, non ex diuitiarum fluxu lubricum Euripum, ſed ſudores multos laboreſque, vitam denique anxiam & duriſſimam. Sunt enim hæc omnibus ante oculos poſita, paſſimque perſpicua. Finis autem cuius gratia hęc feruntur, abſtruſus eſt, nullique conſpicabilis. Aſſueti enim ea ſola intueri quæ videntur, ſcire non poteſtis eorum naturam quę nõ videntur. Oculis enim illis cæteris, quorum fides eſt opifex. Ego autem hic quoque adhibitis ſacrorum ſermonum facibus, & hæc ipſa vobis oſtendam, quæ mihi

A ſtimat, vtque leuiter peccantibus pares ac commenſas pœnas decernat, grauiter autem crebroque delinquentibus, indelebiles. Ego autem pauca vobis ex eo libro nunc legenda apponam. ſic enim inquit: [illegible], &c. hoc eſt: Qui autem videantur inſanabiles eſſe ob magnitudinem delictorum, vt qui ſacrilegia multa & grauia, quique cædes præter æquum ac iuſtum frequenter admiſerunt, & quæ ſunt alia generis eiuſdem, hos omnes æqua & conueniens ſors in Tartarum deiicit, vnde nunquam ſunt emerſuri. Qui vero expiabiliter quidem ſed tamen grauiter videantur peccaſſe, quale eſt ſi qui iracundia perciti violenter in parentes aliquid fecerunt, ſed tamen pœnitentia adducti eos in reliquo ſpatio vitæ coluerunt: aut ſi qui homines occiderunt, vel tale quippiam perpetrarunt, hos ſane ipſos nihilo ſecius oportet in Tartarū deiici, quumque annum ibi totū peregerint, ab vndis eiectantur: homicidæ quidem ad Cocytum, qui

B vero in parentes peccarunt, ad Pyriphlegethontem. Narrat autem poſt hæc Plato, quo pacto ij qui ſic torquentur, magna voce veniam ab iis petant quos iniuria ipſi affecerint, vtque illis tenentibus iterum in lacum deuoluantur, eadem quæ prius adhuc ſupplicia ſubituri. Quum hæc itaque tormentorum loca Plato ſatis oſtenderit, tum & ea commemorat quæ repoſita ſunt iis qui pie atque honeſte vixerint. Sic enim inquit: [illegible], &c. hoc eſt. Qui autem viuendi ſanctitate excelluiſſe cæteros videantur, hi ſunt qui ab hiſce terrenis locis, tanquam à vinculis exoluti prorſuſq; liberati, ad ſuperiorem illam puram habitationem perueniunt, atq; ibi in terra optima collocantur. Qui vero homines per Philoſophiam ſatis purgati fuerint, ij & reliquum omne tempus abſque vllis penitus laboribus viuunt, & ſubinde in pulchriores quam hæ ſunt, habitationes ſe conferunt. Quæ cuiuſmodi ſint, haud facile quiſquam dixerit, neque mihi præterea ad narrandum vacat. Sed horū gratia quæ dicta ſunt

C ô Simmia, omni ſtudio eſt annitendum, vt virtutem ac prudentiam conſequamur. pulchrum enim præmium eſt repoſitum, nec exigua conſequendi ſpes. In Gorgiæ quoque libro, narrat ea quæ ſunt his valde affinia, ſic enim inquit: [illegible], &c. hoc eſt: Audi perpulchrum ſermonem, quem tu quidem, quantum ipſe opinor, eſſe fabulam exiſtimabis, ego autem conſtantem ſermonem puto. Itaq; dicamus tibi tanquam vera quęcunque dicturus ſum. Pauloque inferius ita ſubſequitur: [illegible], &c. hoc eſt: Eum vero qui vitā iuſte ac ſancte tranſegerit, morte obita in beatorum inſulas deferri aſſerimus, eaſque incolentem ſiui omni felicitate, ac exortem eſſe malorum omnium. Qui vero iniuſte atque impie vixerit, in iudicij ac iuſtitiæ carcerem detrudi affirmamus, quem Tartarum vocant.

D Et ruſus: [illegible], &c. hoc eſt: Præterea iudicandi ſunt nudi rebus hiſce cunctis omnibus, mortui enim iudicandi ſunt. Nudum quoque oportet iudicem eſſe, ipſumque etiam mortuum, qui animam duntaxat, quam iudicaturus eſt, animam ſpeculetur cuiuſlibet vita excedentis. oportet inquam eſſe iudicem priuatum cunctis conſanguineis, qui omne videlicet * mundū reliquerit, quo ſuper terra viuens vtebatur, vt hoc pacto iuſtum ſit, legitimumq; iudicium. Plato igitur hæc narrauit vt qui maxime crederet eſſe apud inferos iudicij ac ſuppliciorum loca. In Ægypto enim cum Hebræis diuerſatus proculdubio quæ ſic dicuntur, à prophetis accepit. Indeque didicit eſſe ignis fluuium, quem Daniel Propheta vidiſſe ſe narrat. Didicit autem & quæ leguntur apud Eſaiam. Ille enim de iis qui apud inferos puniuntur, hæc inquit: [illegible] hoc eſt: *Vermis eorum non morietur, neque ipſorum ignis extinguetur.* Et iterum: [illegible] hoc eſt: *Quis renunciabit nobis locum æternum.* Pluſima vero in hanc ſententiam eſt apud Prophetas perdiſcere. Plato itaq; tum ſibi quædam inde aſſumens, tum &

* Mundum hunc loco exit promtu & decorepoſitum ... Daniel 7. Eſa. 66

E illis multa commiſcens ex Græcorum fabulis, eos demū quos attuli de hiſce rebus ſermones ſcripſit. Quæ vero inſequuntur, in eandem feruntur ſententiam. Inquit enim: [illegible], &c. hoc eſt: Ex iudicibus enim (quod dudum tibi dicebam) primum quidem Rhadamanthus ille, ſi quem talem iudicandum accipiat, nihil ſane aliud illius hominis nouit, neque quis ſit ille, neque ex quibus ortus parentibus, ſed ſolum curat maluſne ille ſit, quod vbi comperit, ad Tartarum eum demittit, ſigno appoſito indicans ſanabiliſne an inſanabilis videatur. Ille autem eo ita dimiſſus, congruentia patitur. Nonnunquam vero idem Rhadamanthus hominis Græci animam conſpicatus, quæ ſancte vitam peregerit, idiotæque aut alterius qui veritatem coluerit, atque vt equidem cenſeo ô Callicles, Philoſophi præſertim ani-

F mam nactus, qui ſoli ſibi vacauerit, neq; multarum præterea rerum in vita ſollicitus fuerit, amanter hanc excipit Rhadamanthus, atque ad beatorum inſulas mittit. Pauloque mox hæc prædictis adiunxit: [illegible], &c. hoc eſt: Mihi quidem ô Callicles his rationibus perſuaſum plane iam eſt, idque vnum maxime aſpicio, vt quam ſaniſſimam animam iudici Rhadamantho oſtendam. Multis igitur eas ſpernens quas multi appetunt dignitates veritatiq; incumbens, conabor vt quantum in me ſit, quam optimus homo viuam, quumq; mihi moriendū ſit, moriar homo quā optimus. Hortatos autem & cæteros mortales vt iam quā maxime poſſim, teque ipſum imprimis ad hoc tam pulchrum virtutis certamen quod præ cunctis certaminibus quæ adiri poſſunt in vita optandum eſſe aſſirmo. Teque nunc ipſum increpo & accuſo. neque enim tibi ipſi vllas poteris afferre ſuppetias, quum tibi cauſa dicenda fuerit, ſtatueturque iudicium quod tibi modo commemo-

G rabam. Sed cum veneris in conſpectum iudicis illius Æginæ filij teque ille correptum perducet, hiabis attonitus, tenebraſque & vertiginem non tu ibi minus quam ego hic patiens, ac te fortaſſe ille percutiet, colaphiſque capiti tuo incuſſis, ignominia te dedecoreque afficiet. Hæc autem tibi fortaſſe tanquam anicularum fabulæ dici videntur, tibique contemptui habebuntur. Neque ſane admirandum ſit, hæc à nobis contemni, ſi quærentes poſſimus quæ hiſce meliora, quæque his veriora ſint, inuenire. Nunc autem vides, quod qui tres eſtis Græcorum ſapientiſſimi, tu inquam Polus & Gorgias, nequaquam probare poteſtis aliam nobis viuendam eſſe vitam, præter hanc quæ videtur ad eam felicitatē percipiendam profutura. Hæc igitur Plato, & meo quem nuper adduxi ſermone, de rebus illis diſſeruit, ſapienterque admodum hortatus eſt, vt hæc ea curemus per quæ ſuppliciis illis expediamur. In Critone etiam leges inducit ita Socratē alloquentes: [illegible], &c. hoc eſt: At ô Socrates ... de tuis alumnibus, neque ... neque vitam, neque quicquam ... facito, vt quum ad

H Plutonis domos deſcendes habeas hæc omnia quæ reſpondeas inferis illis principibus. In ipſa autem Apologia mortem etiam bonam eſſe dixit: [illegible], &c. hoc eſt: Cogitemus enim etiam hic viuentes, valde admodum ſperati poſſe, bonam eſſe mortem. Duorum enim alterum ſit in ea oportet, vt vel nihil amplius ſit, nulluſque rei ſenſum habeat qui defunctus eſt, vel ex iis quæ diximus et mutatio quædam contingat, animæque de hoc ipſo habitaculo in locū alium commigratio videatur. Sunt hæc autem Platonis dicta laude digniſſima, tametſi admixta quædam habeant ex noſtris adulterinisque dogmatis, vt Rhadamanthum, Minoem, inſulas beatorum, ſolaſque animas ſine corporibus puniendas eſſe. ſunt enim hæc à veris piiſque dogmatis aliena. Eſt autem illi, quodammodo ignoſcendum, qui particeps Apoſtolicæ doctrinæ non fuerit. Quæ vero is de animarum in hæc atq; illa corpora tranſmigratione, e Pythagoræ dogmate compilata, ſunt nobis penitus euitanda, ſunt enim ea oppido quam ridicula. Inquit enim in Phædonis libro de

A anim[illegible] quæ in corpora transmittuntur, eas vi par eſſe inducere iterum mores illos q[illegible] in hac vita exercuerunt. Inquit ergo: τὰ [illegible] ταῦτα λέγεις [illegible] Σώκρατες, &c. hoc eſt: Quales vero mores hos [illegible] dicis Socrates, vt ſi qui videlicet g[illegible] indulſe[illegible]nt, p[illegible]tulanteſque ſe qui temulentos [illegible]ebuerint, nulla p[illegible] ſus honeſtatis habita ratione, ho[illegible] inorum ſpecies ac beſtiarum ſubire vero ſimile eſt? An non ita maxime co[illegible]munum fore affirmas? Qui vero iniurias, tyrannides, rapinaſque præoptarint, in lupos, accipitres, miluoſque tranſire. Nam quo alio dicamus ſeſe tales animas recepturas? In hæc profecto animalia, inquit Cebes. Nec vero cuncta quæ apud Platonem per enſent, ſermonem longius protraham, qui eum leget [illegible] affirmantem inueniet, animas eorum qui virtutem politicam exercuerunt, apicularum corp[illegible]a veſparumue ac for[illegible]arum & ho[illegible]um ſubituras. Hæc vero non modo [illegible] pert[illegible] verum ijs quæ Plato ſuperius dixit p[illegible] ſint cont[illegible].

B Ibi enim pu[illegible] animas affirmat, a[illegible] q[illegible] mio Ac[illegible] fontem fluuium paludemque Ache[illegible], ali[illegible] vero in Stygem, Cocytumque ac Pyriphle[illegible] [illegible]rem abiectas. Quæq; inexpiabile quid pe[illegible] P[illegible] egethonte [illegible] ouectas in [illegible] Tartar[illegible] rapi. [illegible] ita d[illegible] querunt vt expiati po[illegible] [illegible] dos[illegible] de ſemper [illegible] das fluminis, ſed tamen ſuppliciter ab [illegible] eniam p[illegible] quot à ſe olim iniuria affectos ibi [illegible] ſin[illegible] d[illegible] conſpiciant. Ruriſque ab amnis [illegible] in palu[illegible] [illegible] tes illos de leni[illegible] locant in loco[illegible] quiv[illegible] luptati[illegible] fœde ſeruierint, a[illegible]inos inquit fieri. Qui vero tyranni[illegible] vitam ra[illegible] acemque ad amarine, tranſire in lupo[illegible], accipitrum, miluorum, pie corpora. Egregia vero [illegible] beatiſſimorum præmia illis decreuit, [illegible] vitam virtutemque [illegible] ciunt, quand[illegible] qui[illegible] eu[illegible] dete[illegible] [illegible] veſpas, apes [illegible] formicas. Ho[illegible] enim [illegible] g[illegible] Summo Philoſophus [illegible] contribuit, qui virtute [illegible] ſi coniique coluerint. Atqui & hæc [illegible] ſuperne dictis [illegible]ntraria. Ibi enim eos [illegible] beatorum inſulas [illegible]ſtin [illegible]t.

C [illegible] ph[illegible] tum autem habitacula ne[illegible] iis q[illegible] dem expi[illegible] poſſe aſſeruit: Hic autem eis tribuit v[illegible], apicularum, ac formicarum vitam. Quique o[illegible] tra [illegible]geminen iniuria affecerint, præmiſum innocentiæ [illegible] [illegible] pere, vt[illegible] ſime noceant. Apes enim [illegible] ſpæ, natæ ſint [illegible] ac [illegible] ſque ictus inferre. Ipſi [illegible] temf[illegible] [illegible] dep[illegible] ntur, ſibique tum agneo[illegible] ſu[illegible] [illegible] tamen [illegible] bonis in [illegible] boribus tolerandis ſo[illegible] nt. Veſpæ autem, pl[illegible] tarum [illegible] tant enim fecitus terebr[illegible] & corrumpu[illegible] q[illegible] & [illegible] ipſæ faciunt, [illegible] men hom[illegible] [illegible] phil[illegible] in [illegible] ſolam [illegible] illu[illegible] q[illegible] mus habere animarum [illegible] mentis [illegible] autoritate receperit. [illegible] & ali[illegible] Plato [illegible] huiuſmodi nob[illegible] [illegible] nquit enim: [illegible] εἰς τὸ αὐτὸ ὅθεν [illegible], &c. hoc eſt:

D [illegible] idem locum vnde anima profi[illegible] non [illegible] quelibet [illegible] perueniet intra d[illegible] annos. [illegible] enim a[illegible] ante hoc tempu[illegible] præterquam illiu[illegible] anim[illegible] qui philoſophatus ing[illegible] nue fu[illegible] [illegible] Philoſophiæ normam [illegible] amque ter [illegible] acto exce[illegible] [illegible] den[illegible] anno [illegible] T[illegible] inquam [illegible] [illegible] bi [illegible] poſt [illegible] [illegible] anim[illegible] quidem [illegible] egerit, [illegible] be[illegible] quo[illegible] quidem in [illegible] [illegible] ſoluunt. [illegible] [illegible] iuſtitu[illegible] [illegible] tis regionem ſublatæ, [illegible] [illegible] te meritis quam olim inter hommes [illegible] tunt. Horum autem verborum quæſit ſtult[illegible] eſt [illegible] promptiſſimus. Q[illegible] nim Platonem docuit illa dena annorum millia? V[illegible] delu[illegible], inquam, didicit, annorum decem m[illegible]bus euolutis vnamquamque animam in [illegible] locum reuerti? Quæ autem ſuperioribus verbis interſita ſunt, ne à flagitioſis quidem hominibus, nedum à Philoſopho dici conuenit, adſcribentem pu-

[illegible] miniſtrat[illegible]

ræ Philoſophiæ cultoribus, laſciuos puerorum amatores, eadem [illegible] præmia & his & illis repoſita eſſe oſtendit. Sed en[illegible] h[illegible] quoque verborum quandoque obliuis cœlum nam [illegible] huius modi animis in Republi[illegible] [illegible] rphei animam cygni corpus [illegible] [illegible] vero aquilam [illegible] [illegible]onem tranſiſſe Aiacem, [illegible] thletam Atalantam, [illegible] [illegible] Therſite[illegible] [illegible] ne [illegible] citius res grata [illegible] [illegible] ratatuis [illegible] Plato inſerta voluerit. Mihi [illegible] o [illegible] agis vocari q[illegible] ſerio agere [illegible], vbi animarum m[illegible] atque illa corpora commu[illegible]tiones com[illegible] multi[illegible] pœnarum ſedes [illegible] pud [illegible] F[illegible] eadem potius m conuer[illegible] tam [illegible] Philoſ[illegible] in eiuſmodi ridicul[illegible] mus, Audite [illegible] loqu[illegible]: ἀλλ᾽ [illegible] γ[illegible] &c. hoc eſt:

Verum [illegible] Alcini[illegible] [illegible] ed fortis v[illegible] Heris Armenij, genus [illegible] [illegible] narrabo, qui q[illegible] in [illegible] occ[illegible] decimo q[illegible] poſt die al[illegible]tum [illegible] tiden[illegible] q[illegible] occubuerant, iam marcentia e[illegible] ta eſſent, in[illegible] ſublatus eſt, domumque [illegible] quum que duodecimo ab interi[illegible] die tumulandus eſſet ante pyram conſtitutus [illegible] reuerſuſque ad ſeſe narrauit quæ apud inferos vid[illegible]. Inquit ergo animam è corpore egre[illegible], cum multis alijs perueniſſe ad admirabilem ac incredibilem quendam locum, in quo d[illegible] hiatus terræ pateſcerent ſibi inuice[illegible] hærentes, cum & cœli apertiones duæ quæ illis ſuperne ex opp[illegible]ſito imminerent. Inter hos hiatus medij iudices deſidebant, qui peracto iudicio, iuſtorum quidem animas iuberent per dexteram aperiionem ad ſuperna [illegible] der[illegible] quibus in pectore iudicij ſui no[illegible] [illegible] hiſtorum autem animas ſub[illegible] per [illegible] ad [illegible] præ[illegible], has quoque nihilo [illegible] [illegible] ſigna geſtantes. Sibi vero aiebat [illegible] ſpectū progreſſo dixiſſe iudices, oportere illum [illegible] hominibus quæ ibi fierent, iuſſiſſeque illum omn[illegible] diligent[illegible] ſque perc[illegible].

G Sunt ve[illegible] hi philoſophia dign[illegible] rmones, neque enim animas in [illegible] [illegible]unt, ſed in cœleſtem [illegible] gionem [illegible] bene [illegible] vero con[illegible] [illegible] præoptarint, ad inferos deſcendunt [illegible] videatur, ibi quidem ioco, hic autem [illegible] Pl[illegible] quoque in ijs quæ de anima [illegible] ph[illegible] & [illegible] & iudicij miniſtros ind[illegible] narra[illegible] verbis interſerens.

Α[illegible] Ἀντύλλῳ [illegible] Hoc inquit Antyllo, & noſ[illegible] Socrate [illegible] & Heraclone [illegible] exanimis videretur, paulum [illegible] admodum pr[illegible] [illegible] ſed [illegible] quod emotæ [illegible] [illegible] poſſet, narrabat ante [illegible] vita

H per unctu[illegible] in vitam red[illegible] neque tamen prorſus ſe atque in euocabi[illegible] morte ex [illegible] tudine periiſſe: [illegible] autem miniſtros qui ſe ad inferos deduxerant, ab ipſorum præſide grauiter [illegible] ſuiſſe aiebat, qui pro Nicandra ad [illegible] dedu[illegible] miſſi fuerant Antyllum in conſpectu eo um ſtatuiſſent. Erat autem Ni[illegible]and[illegible] coriarius, qui cum paulo mox interiiſſet, ita un[illegible] Antyllus dicebat [illegible] proſperam valetudinem redi[illegible]. Q[illegible] philoſophorum dogmata, vtque ipſorum alij quidem menſi ſunt ventre humanam felicitatem, [illegible] perfectius quiddam de ea loquuti ſunt, vtq, alij hu[illegible] vitam ſepulchrorum tenus eſſe cenſuerunt, al[illegible] quantu valuere dicen[illegible] ſunt oſtendere horribilia quædam ſuppliciorum loca, neq; tamen ea fabulis expedita nobis reliquerunt, ex ijs quæ [illegible] dixi perſpiciſtis. Tempus vero iam eſt vt quæ Deo [illegible] ſunt Euangeliorū ſacra dogmata contemplemini. Noſtrates ergo, initium ſore ſapientiæ dabit timore Dei aſſpicari. *Initium enim ſapientiæ timor Domini*, vt & Sal[illegible]mon & Dauid Salomonis pater teſtatur. Finem ve[illegible] bonorum faciunt, diuinis & legibus & præceptis exculta in vitam. *Beatissimi immaculati in*

Pſal. 110. Eccle. 1.

Pſal. 118.

A *uiæ, qui ambulant in lege Domini. Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius in toto corde exquirunt eum.* Hoc idem nos in Euangelio docuit totius mundi ſeruator. Beatos enim vocat non diuites, non deliciis deditos, non eos qui à torrente voluptatis ablati rapiuntur, ſed pauperes ſpiritu, ſed mites, ſed miſericordes, ſed qui eſuriunt, ſitiuntque iuſtitiã, quique pro tuenda probitate aduerſi aliquid patiuntur. Pollicetur autem ſeſe iis daturum cœleſte regnũ, qui in eiuſmodi rebus gerendis nauiter ſeſe geſſerint. Non abs re autem facturum me putem, ſi nunc eas vobis recenſeã leges quæ nobis ſub ſpecie beatitudinis ſcriptæ ſunt, inquit enim, [illegible] hoc eſt. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi hereditabunt terram. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Alia item Euangelica præcepta, in eandem ferme tendunt ſententiã. Sed hæc ſatis erunt ad oſtendendam legiſlatoris intentionem, quẽque nos ille reſpectare finẽ edocuit. Neq; enim nos iuſſit expectare diuitias, non pulchritudinem ſanitatemque corporis, ſed officioſos ſudores multaque pro virtute diſcrimina. Tum & maxima virtutis præmia, nullique dictu facilia, quæ enim poſſit oratio immortale illud infinitumq; cœleſte regnũ ſatis oſtendere? quæ vitam illam ſenectute, curis doloribuſque carentem? De his autem rebus Paulus exclamat, [illegible] &c. hoc eſt. *Quæ enim non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Quod ſi ne is qui [illegible] qui ſpectator interfuit, ea narrare potuit quorum ſpectaculo dignus eſt [illegible], vix alius eſſari audebit quæ dicenda non ſunt. Audite vero quæ Paulus ad Romanos ſcribit, vt ſciatis & hunc finem hominibus ſtatuiſſe vitam æternam, [illegible] &c. hoc eſt. *Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis ipſi iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt. Nunc autem liberati a peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero, vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors. gratia autẽ Dei, vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Satis eſt, enim inquit, libertatis donum, vt ex ſeipſo fructum vobis pietatis oſtendat, tamen ex ſua liberalitate munificus Dominus ac magnificus æternam vobis ſuperingeſſit vitam, vt peccati ac iuſtitiæ differentiam cognoſcatis, peccatum enim, finem habuit mortem. Iuſtitia vero habet vitam æternam. Subinde autem & maximum donorum oſtendit. [illegible] &c hoc eſt. *Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei, non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit cum ſpiritu noſtro, quod ſumus filii Dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur vt & conglorificemur.* A[illegible] latas quoq; [illegible] idem, ſic inquit, [illegible] &c. hoc eſt. *Itaque iam non es ſeruus, ſed filius. Si autem filius, & heres Dei per Ieſum Chriſtum.* In eandem quoque ſententiam & ad Timotheum ſcribit, [illegible] &c. hoc eſt: *Fidelis ſermo, ſi enim commortui ſumus, & conuiuemus, ſi ſuſtinemus & conregnabimus.* In alio item loco ad eundem Timotheum ſic ſcriptum eſt, [illegible] hoc eſt. *Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonũ certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolũ autem mihi ſed & omnibus iis qui diligunt aduentum eius.* Pari modo & de reſurrectione corporum, & Corinthiis, & Theſſalonicenſibus, & Philippenſibus, & multis aliis ſcripſit. [illegible] hoc eſt. *Et unus quidem ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ſeminatur corpus animale, ſurget ſpiritale.* Et rurſus: *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. & nos immutabimur. oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem.* Et iterum: [illegible] &c. hoc eſt *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt vnde & Saluatorem expectamus Dominũ Ieſum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori gloriæ ſuæ.* Ipſe quoq; Dominus hiſce verbis Iudæos alloquutus eſt, [illegible] &c. hoc eſt. *Quoniã filius hominis eſt. nolite mirari hoc, quoniã venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionẽ vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionẽ iudicii.* Rurſuſq; cum de communi fine rerum diſſereret. verba hæc addidit, [illegible] &c. hoc eſt. *Statim vero poſt tribulationẽ dierum illorũ ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuũ, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur, & tunc apparebit ſignũ filii hominis in cælo, & plangent ſe omnes tribus terræ.* Hiſce autem verbis oſtendit luctum eorum qui Euangelio non crediderint. Tum & adducta virginum parabola, [illegible] cum aliæ cum lampadibus ingreſſæ ſunt in thalamũ, aliæ vero extra thalamum remanſerunt, quod earum lampades extinctæ ſunt. Cumque etiam talentorum parabolam addidiſſet ſeruorumque induſtriorum meminiſſet, ac inertis illius qui talento occultato miſſus eſt in tenebras exteriores, ita demum ſubiunxit [illegible] &c. hoc eſt. *Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes ſancti Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. & congregabuntur ante eum omnes gentes & ſeparabit eos ab inuicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis. & ſtatuet oues quidem a dextris ſuis hœdos autem a ſiniſtris. Tunc dicet rex iis qui a dextris eius erunt Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod paratũ eſt vobis a conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram & collegiſtis me. Nudus & cooperuiſtis me. Infirmus, & viſitaſtis me. In carcere eram, & veniſtis ad me.* Ibi iuſtis dicentibus ſe nihil vnquam tantis dignum præmiis præſtitiſſe (proprium eſt enim virtutis athletis, vt modeſtos ſe præbeant, ſuaſque opes occultent) eis contra ita reſpondit: *Amen dico vobis, quod feciſtis uni ex his minimis fratribus meis, qui in me crediderunt, mihi feciſtis.* His autem cum ita [illegible] cis ſuæ præconio colluſtriſque laborum præmiis honeſtarit, tunc dicet & iis qui ſtabunt à ſiniſtris [illegible] &c. hoc eſt *Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* Explicat autem malis quoq; ſuppliciorũ cauſas, quandoquidem nullus eorum ea præſtiterit quæ iuſtorum præſtitit chorus, neque ſimulatam illorum modeſtiam imitati fuerint. Iuſti enim etiam ſe feciſſe negabant bona cuncta quæ fecerant, hi, vero quæ non fecerunt ſe feciſſe mentiuntur. Iure ergo redarguti, pœnis ſuppliciiſque tradentur. Hæc itaque viri Græci conferte, quæſo, cum Platonis ſermonibus, qui maxime laudandi ſunt. Cæteræ enim Platonis, tum & aliorum Philoſophorum nugæ, dignæ ſunt quæ in tenebris [illegible] mittantur. Quæ vero nos e [illegible] decerpta vobis laudauimus, habent aliquam cum Euangelicis dictis affinitatẽ. malorum enim ſupplicia, bonis que [illegible] præmia, & ille confeſſus eſt & ſacra nobis cum veteratum recentiora monumenta oſtendũt. Iudices tamen ille multos alios nobis inducit, Aeacum, Minoem, Rhadamantum; homines videlicet non vſquequaque laudandos, Minoẽ vero ſunt, qui criminibus etiam multis accuſent. Nos autem iudicem nobis eum expectamus, qui & nos fecit. optime conſcium naturæ illius quam ipſe effinxit, neq; eius facta ſolum dictaque callentem, ſed ipſos quoq; internæ cogitationis motus, iudicabit autẽ nos, huius noſtræ humanitatis veſtẽ indutus, ſeq namq; diuinitatis natura, oculis cerni non poteſt. Hinc & ſeipſum *hominis filiũ* ſæpe appellat, quia videlicet ii qui iudicabuntur, noſtrã hanc naturam in eo videbunt. Eam ob rem Paulus Apoſtolus cum apud Athenienſes concionaretur, ſic inquit. [illegible] &c. hoc eſt *Tempora igitur ignorantiæ Deus non curans, nunc annunciat omnibus vbique hominibus, vt pœnitentiam agant, eo quod ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis.* Si

quis aut:

Margin notes, left, from the top: Matth. 5. · B · 1. Cor. 2. · Rom. 6. · C · Rom. 8 · Galat. 4 · Timoth. 4 · D · Ibidem. · 1. Cor. 15

Margin notes, right, from the top: E · Ioan. 6. · Matth. 24 · Matth. 25. · F · Ibidem · H · Act. 17.

A quis aūt veſtrum minime iis credit quę multa vobis adducimus, putetque ea fingi a ſe ille Apoſtolorum verba, is hinc quæſo, aliorum veritatem perdiſcat. Multa ſane de futuræ vitæ ſtatu, tum Chriſtus ipſe, tum ab eo miſſi diſcipuli prædixerunt, multa inſuper & alia iidem prænuntiarunt, quæ nihil quidem ad illam futuram vitam, ſed ad hanc duntaxat, quam hic traducimus, pertinerent. Diſquirite igitur diligenter ſpectantes ad hanc vitam prædictiones, quas ſi fuiſſe veras inueneritis, ac in euentu rerum clariſſimas abiiſſe, tum & ea quæ de futuris adhuc rebus prædicta ſunt, ſine vlla prorſus diſceptatione accipite. Hoc vero ipſum hac maxime vobis ratione inſpiciendum eſt. Hieroſolymę vrbis obſidionem Christus euerſionemque prædixit, templumque illud celeberrimum funditus proruendum, fore etiam vt Iudæi qui ſe crucis ligno affixum erant, patrio ſolo extorres per vniuerſum terræ orbem diſpergerentur. B Agedum itaque videamus an hæc prædictio ad euentum peruenerit. Ac de Iudæis quidem vos dubitaturos non puto, patria enim vrbe expulſi iam ſunt, aliaq; terrarum commigrarunt. Templi vero ſolitudinem, immo autem a fundamentis euerſionem, qui è vobis eo profecti videtur, confiteantur, reliqui vero, ſaltem narrantibus fidem habeant. Ego quidem hiſce oculis vidi deſertum templi locum, quamque rerum prædictionem auditu potius acceperam, hiſce inquam oculis ſum intuitus, veritatemque non laudaui ſolum ſed etiam adoraui. Iſtorum itaque verborum veritatem res ipſæ clamore vocaliſſimo prædicant. Quæramus vero & alterius Prophetiæ finem. Christus Apoſtolis ſuis quæ certamina ſubituri erant periculaque prædixit, quo videlicet tempore ſuam doctrinam Iudæis & gentibus diuulgarent.

C *Matth. 10.* [illegible], id eſt. *Ecce enim inquit eis, ego mitto vos ſicut oues in medio luporum.* Et iterum. *Tradent vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides & ad reges ducemini, propter me in teſtimonium illis & gentibus.* Paulo q; infra. *Tradet frater fratrem in mortē & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Item hæc amplius. *Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius.* [illegible] *Nolite arbitrari, quia venerim mittere pacem in terram* [illegible] *mittere pacem, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem* [illegible] *patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam,* [illegible] *ſocrum ſuam, & inimici hominis domeſtici eius.* Hæc aut [illegible] viri clariſſimi certamina euenire. [illegible] quę Chriſtus prędixerat, lucem [illegible] Apoſtoli attulerunt, quique Apoſtolis ſucceſſ[illegible] accepta conſeruarunt. [illegible] ſepulchra Martyrum quæ per [illegible] reſplendent, quæque [illegible] diuinarum prædictionum, neque e- D *Matth. 16.* [illegible] ſed victoriam quoque prędixit. *Super hanc* [illegible] *inquit, petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Eſt autem videre quod Chriſtus fore prædixit, tam domos familiaſque

E diuitias. Virorum Chriſtianæ religioni affecti, vxoribus infeſti ſunt quæ adhuc in ſua impietate perſiſtunt. Item quæ vxores eiuſdem religionis iugum ſubierunt, vagos errabundosque viros ſuos fidei ſigena ſectæ contendunt, [illegible] ad ſalutem diſſentio, ita laudabilem pacem commutatione. Atque vt prędictiones alias nullas faciam, mulier quædam ad ſanctos Chriſti pedes vnguentum attulit, cumq; ille idem accipiens, circumſtantibus inquit diſcipulis. *Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit Euangelium hoc regni, prædicabitur & quod fecit hæc in teſtimonium eius.* *Matth. 24. & Mar. 14.* Hanc vero prædictionem videte etiam finem conſequutam eſſe, vbique enim terrarum [illegible] mulieris huius fides prædicatur. Quæ [illegible] igitur hæc Chriſtus multo ante prædixit, idemque futuræ [illegible] tæ ſtatum nobis prænuntiauit, videmusq; [illegible] rerum harum veritatem, illa quoque ſine controuerſia, quæſo, accipiamus ab iis quæ facta iam [illegible] ſunt, tanquam rebus his vtamur pro certiſſimis ſignis & F argumentis, hac enim cauſa & hæc & illa Chriſtus prædixit, vt his ea maxime ſtabiliret. Ac honores quidem, quos in ſe credentibus minime eſt pollicitus, [illegible] tamen dedit, neque viuis ſolum ſplendoris multum contribuit, ſed optime defunctos plurimo honore affecit, vt ex iis quæ minime pollicitus tamē dedit, credamus euentura quæ eſt pollicitus. Nam qui ea donauit quæ ex conuentionibus non debebat, quique ſua liberalitate longe promiſſiones exceſſit, dabit procul dubio etiam quæ promiſit, quæque decertantibus præmia oſtendit. Turpe enim ac miſerum ſit, vt ludorum quidem gymnaſiorumque præfecti, athletis præbeant quæ ſe daturos illis dona promiſerunt, quique item operarios quoſcumque conduxerint, opera perfunctis ex conuentu ſatisfacere ſtudeant, mundi vero totius opifex [illegible] quo ea quæ prius non erant creata ſunt, quique [illegible] diſpenſationis myſterium conſummauit, qui tot cæcis hominibus diuinæ cognitionis lumen infudit, hunc dicamus G quæ promiſit non effecturum. Quod ſi vera eſt, [illegible] vera eſt Dei enim promiſſio vera eſt, nec vana nec [illegible] eſt viri clariſſimi diuinæ inſtitutionis diſciplina [illegible] credentibus enim regnū cœlorum [illegible] quę nullum finem habituram, corporibus etiam [illegible] cœleſtium choris inſerfore, diſciplina nobis ea pollicetur, ſicuti contra & incredulis æterna ſupplicia comminatur. Hoc enim ipſum & in parabola zizaniorum oſtendit, quam cum ipſe interpretaretur, hæc [illegible] dit. *Sic erit in* *Matth. 13.* *conſummatione ſeculi huius. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum.* Tum & hæc addidit, *Qui habet aures audiendi, audiat.* Eadem igitur vobis amici homines adhortantes aſſerimus, neque enim inuitos cogimus diuina dona percipere, ſed adhortantes potius & obſecrantes, eorumque vobis magnitudinem demonſtrantes. Itaque ſuperius à nobis allata, hoc Domini Dei noſtri dicto concludimus, *Qui habet aures audiendi, audiat.*

H

VNDECIMI LIBRI FINIS.

A E

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, LIBER DVODECIMVS, DE VIRTVTE ACTIVA.

ITA natura comparatū eſt, vt arbores ſuis radicibus innitantur, atque ab eis alimēta percipiant, ab ipſis autem ramis ac frondibus quæ; inde ſuſpēſi cernuntur, fructibus exornentur. ſi quis enim ramos excindat, eoſque; decerpat, fiūt prorſus inutiles, omniq; ſic decore ſpoliātur vt ſuperfluū videatur radicū illud ac ſtirpiū fundamētū. Ita & animantium corpus indiget quidē oculis ad obtutū, quibus videlicet ſenſus alit, tāquā ducibus ſuis, vtatur. Indiget vero & pedib. quib. ambulet ac feratur. Indiget manib. quæ opus faciāt, membriſq; aliis ac particulis cibum potumque ac alias res neceſſarias ſumminiſtrent. Iā vero ſubuculas hybernas, chlænas, & caſtrenſia ſagula, nequaquam ſtamina ſola conficiunt, eſt enim opus ſubtegmine quod ſtaminibus intexatur & cohæreſcat. Quorſum vero hæc dixi? Non ideo vt Græci quia fabulas nugaſq; conſectēt, ſed qui per has ſimilitudines oſtendere vobis contendā, quæ ſit exactiſſime Philoſophiæ materia. Maximum nanq; bonum eſt diuinarū rerū cognitio. Neque vero ſatis hæc eſt, quæ conſummatum hominem eum reddat qui ea factus ſit dignus, oportet enim bonas rerum functiones ad cognitionem ſcientiamque adiungi. quod enim radix eſt arbori, quod oculus corpori, quodque telis contexendis ipſa ſunt ſtamina, hoc perficiēdis animis eſt veritatis cognitio, ſtabiliſq; rerum diuinarum fides. Oportet autem non ſolum ſcire quid de Deo ſentiendum ſit, verum etiā ad illius leges vitam moreſq; inſtituere, ſicut enim qui picturam, quiue ſutoriam vel quamuis aliam artem perdiſcunt, non vt ſolam earum rationem teneant illis dant operam, verum multo magis vt eas manibus ſuis exerceant, ſeq; opere aliquo magiſtrorū imitatores oſtendant ita decet operarios pietatis, non ſolum Theologiam rationemq. naturæ, ſed practicæ quoque virtutis leges ac inſtituta perdiſcere, quæq; didicerit quantum queat ſeruare, ad eaque conari animæ ſpeciem componere ac effingere, qui enim ſic animam componat atque informet, nō ſolum diuinarum legum exprimit characteres, ſed ipſius quoque legiſlatoris viua quædam imago rationaliſque efficitur. Hoc & veritatis præco docens exclamat. *Eſtote imitatores Dei.* Eiuſque præterea dominus & magiſter nos monet, inquit enim, *Eſtote imitatores patris veſtri qui in cœlis eſt.* Et iterum. *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Imitatur autem Deum quantum imitari licet, qui ea diligit odioque proſequitur, quæ Deus amat ac deteſtatur. Quæ vero illi iucūda, quæ ue inuiſa ſint, diuinæ leges manifeſte nos docent, audimus enim exclamantem Dauid: *Quoniā non Deus volēs iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. Odiſti omnes operantes iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.* Cumque his verbis oſtendat legiſlatoris diſpoſitionem atque affectum, alio in pſalmo perſona meritus induit qui has notas diligenter expreſſerit, ita Dominum deprecantis, inquit enim: *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non ponebam ante oculos meos rem iniuſtam facientes prævaricatio[illegible] Non adhæſit mihi cor prauum, declinantem a me malignum non cognoſcebam. Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Superbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc nō edebā. Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecum. Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Non habitabat in medio domus meæ faciens ſuperbiam. Qui loquitur iniqua, nō direxit in conſpectu oculorū meorum.* Hiſce autem verbis non modo nos docuit, poſſe nos imitari potentiſſimum Deum, ſed rationem quoque modumque imitandi nobis oſtendit, neque enim nos iuſſit, cœlū, Solem, Lunam, reſque alias procreare, neque vt ſimplici eſſemus incircumſcriptaque natura, ſed eadem quæ Deus & amore & odio proſequi. In hac autem obeunda virtute cū Prophetā egregium ſe præbuiſſet, confidenter exclamat, *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Et iterum. *Nonne qui oderunt te Domine oderā & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos & inimici facti ſunt mihi.* Et rurſus. *[illegible] declinate a me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei.* Et an plius *Iniquos odio habui, [illegible] mandata tua dilexi.* Et *[illegible] legem tuam Deus [illegible] meditatio mea eſt [illegible]* M[illegible] huiuſmodi inuenire quilibet ſibi poterit [illegible] Ph[illegible] phū regem, plena enim [illegible] prophetia [illegible] doctrinæ. Moſes quoq, qui dictatas ſibi a Deo leges Hebræis dedit, meis ipſis plane oſtendit q[illegible] et Deus, & q[illegible] nam odérit. Omnis præterea Prophetarum [illegible] in hoc rerum diſcrimine nos pulchre erudit. Ipſe inſuper Deus in Euangeliis ita inquit: *Non omnis qui dixerit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Et. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Et: *Qui diligit me mandata mea ſeruabit.* In parabola etiam talentorum teſtatus eſt ſe non ſolum totidē repeciturum quot dedit, ſed fœnus etiam exacturum, quod qui reddere non habebit, caſſum etiam fore eo dono, vinctumque, in tenebras demiſſurum. Quin & virgines illas quæ ſecum oleum non attulerant, extra thalamum paſſus eſt eſſe. Illum etiam qui indutus erat veſtem nuptiis minime congruētem, nuptiis excluſit [illegible] abegit. At is tamen nō ſponte ſe ingeſſerat, ſed vocatus ingreſſus eſt, verum quia ex ſola ſponſi liberalitate acceſſimus, veſtem non immutauit, idcirco ea perpeſſus eſt. Hinc & Apoſtolus inquit, *Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. Terribilis autem quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio quæ conſumptura eſt aduerſarios.* T[illegible] ab [illegible] exemplo verba hæc magis confirmat. inquit enim *Irritam quis faciens legem Moſis, ſine miſericordia, duobus vel tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Dei filium conculcauerit & qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliā fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta & ego retribuam, dicit Dominus. Et iterū, Quoniam [illegible] Dominus [illegible]* Tum & otioſos ceſſatores tueſteſque hu[illegible] perterret: *Horrendum eſt incidere in manus Dei [illegible]* Et rurſus. *Omnes manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq, propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Indigere itaque ſcientiam practica virtute, ſatis hinc puto me oſtendiſſe. Age vero nūc videamus quid de his quoque rebus ſenſerint Græci philoſophi. Inueniemus enim Platonem, nonnulloſque alios, qui Platonis Philoſophiam ſectati ſunt, ſermoni noſtro admodum cōſentaneos. Is enim in legum ſuarum libro ſic inquit, [illegible Greek] hoc eſt. Deo itaque gratum amicumque hominē neceſſe eſt, qui quæquat maxime talē euadere qualis ſit Deus, hacq;

B

C

D

Ephes. 5.

Matth. 5

Psal. 5.

Psal. 100.

F

Psal. 138.

Psal. 118.

G

Matth. 7

Matth. 5

Ioan. 14

Matth. 25

Matth. 22

H

Heb. 10.

Ibidem.

Deut. 32.

2. Cor. 5

A potiſſimum ratione. Qui enim frugi homo temperatuſque eſt, Deo eſt charus, ſimilis enim illi eſt. Qui vero non eſt temperatus, abſimilis plane eſt. Nihil hic ergo alienum à noſtratibus dixit, imo autem & is fatetur oportere nos quantum vires noſtræ patiantur in bonis affectionibus creatorem Deum imitari. Hoc autem loco temperatum intelligit Plato, non eum, qui ſe potentiorē voluptatibus præbeat, ſed qui rationalem animæ noſtræ vim ſaluam atque integram vſquequaque conſeruet. Hiſce antè ſimilia & in Theæteto conſcripſit, ſic enim inquit. [illegible], &c. hoc eſt. Sed interire ac tolli ô Theodore mala proſſus non poſſunt, neceſſe eſt enim ſēper eſſe quod bono [illegible] ſit, neq; tamē ea Deo ineſſe poſſunt, Mortalem autem naturā circa locū hunc verſari neceſſe eſt. Quapropter tentandū eſt, vt hinc eò q̄ ociſſime fugiamus, eſt aūt fuga, ipſa
B Dei ſimilitudo quantū in nobis eſt, ſimilitudo aūt, vt cū prudentia ſancti ac iuſti ſimus. Sapienter autem ac manifeſte his verbis, rationem nobis imitationis oſtendit. Primum enim iuſſit vt mundana hæc & terreſtria fugiamus, non tanquam procul ab hac terra ſubducti, ſed animo atque affectu ab his curis terreſtribuſque negocijs liberati. hoc enim patefecit in iis quæ ſequuntur: [illegible], hoc eſt. Fugam enim vocant, hominis ad Deum ſimilitudinem. Laudabilis vero eſt illa verborum additio, neque enim ſua nobis lege præcepit, vt abſolute ac ſimpliciter ſimiles Deo ſimus, ſed quantum vires hominis patiantur. Tum & ſimilitudinis formā oſtēdit, inquit enim. Similitudinē voco, cum quis ſanctitatem cum prudentia iuſtitiamque conſequitur, quæ acceſſio, non minus & ipſa laudabilis ac peramanda eſt. ſunt enim nōnulli qui ſummam quidem iuſtitiæ rationem habent, ſed ii tamen ſtoliditate animi
C cum ad actionē peruentum eſt, pulchritudinē virtutis eius corrumpunt. Multis vero præterea verbis Plato in eodem dialogo perfectionē virtutis oſtēdit. [illegible], &c hoc eſt. Loquamur itaque (inquit) de ſummis eximiiſque Philoſophis, quis enim de iis loqui curet, qui aberrāt à legibus inſtitutiſq; Philoſophiæ: Hi vero qui ſummi ſunt, neq; viam norunt quę ad forum ducit neque vbi iudicium ſenatuſue ſit, aliuſue publicus ciuitatis conſeſſus. Leges præterea & decreta, ſeu verbis ferantur ſeu ſcripta ſint, neq; audiunt hi, neque inſpiciunt. Studia vero populi, ſuffragiaque creandis magiſtratibus collata, cœtus alios & conuenticula, & conuiuia, laſciuaſque cum tibicinis comeſſationes, ne per ſomnū quidem ſibi obſeruari velint. Neque vero etiam *nouit ſi quis malus eſt homo in ciuitate, neque ſi quid olim peccatum eſt ab antiquis vel viris vel mulieribus. Imo autem magis hæc ignorat, quam quod dici ſolet, quod aquæ poculis mare conſtet. Verum & hæc omnia
D ignorare ſe neſcit, neque enim his abſtinet rebus ea gratia vt laudetur, atque vt hominibus placeat. Solum itaque illius corpus in ciuitate verſatur, mens autem illius hæc omnia parui faciens, ac veluti ſint nulla contemnens, euolat in partes omnes, vt ait Pindarus, tum inferna terræ loca, tum & ſumma dimetiens, nihiloque ſecius ad aſtra cœli ſe tollens, omnemq; naturā ſcrutabunda perluſtrās. His autem verbis Plato noſtratium Philoſophorum, id eſt Chriſtianorum hominum vitam effinxit, neque enim apud priſcos illos Græcos Philoſophos talem ferme inuenias vitam. Socrates enim ille, quem [illegible]ophorum omnium [illegible], & in gymnaſijs & in [illegible] officinis aſſidue diſputabat, modo autem & in ciuitate moram trahebat, modo & ad Pyræum ſe conferens pompas ipſe quoque ſpectabat. Armatis etiam militibus ſe inſerens, & in Potidæa, & in Delo inſula militauit. Cum vero etiam conuiuia comeſſationeſq; obiret, Ariſtophanis Comœdi ludibria, & Alcibiadis petulantiam paſſus eſt, hæc enim Plato ſuo in Sympoſio commemorat. Theatrales etiam ludos populo miſcetus ſpectaſſe dicitur. Minime igitur Socrati conueniant, quæ Plato ſuperius ab eximio Philoſopho requiſiuit. Quod ſi ea Socrati non conueniant, ægre alium inuenias cui ea conueniant. At quicunque Euāgelicæ philoſophiæ ſtudio inſeruiunt, procul ſe ab omni ciuitatis ſtrepitu receperunt. Ergo aut montium faſtigiis occupatis, aut alibi ſolitariis locis ad incolendum delectis, rerum diuinarum contemplationi, ac vitæ quæ contemplationem eam deceret, ſeſe penitus addixerunt, nulla vxorum, nulla filiorum, nulla agrorum, nulla domeſticarum rerum cura diſtracti, ſed animam duntaxat ſub regula diuinarum legum & virtutis recto conſeruantes. quod enim ſuis in tabulis facere optimi pictores ſolent, ad egregia virtutis exempla ſpiritales imagines depinxerunt. Ea vero Platonis verba noſtris maxime hominibus conuenire ipſe ſit teſtis, qui plurimis
E interiectis verbis hæc addidit: [illegible], &c. hoc eſt. Rudem vero & indoctum præ ſui negotii attentione, talem, Philoſophum fieri neceſſe eſt, non ſecus atque ſint ipſi paſtores, quaſi illorū modo Philoſophus hic, montano ſit ſtabulo circumſeptus, cū vero audit eſſe qui decē millia iugera, vel ſi quid eſt aliud maius, admirabili copia multitudineque poſſideat, valde exigua
F ſibi audire videtur, qui vniuerſum terræ orbem ſpectare ſit ſolitus. Quod autem nullus Græcorum Philoſophorum montanum ſibi cōſtructum ſtabulum habuerit, iam veterum monumenta oſtenduot. Idem vero & vos plane teſtamini, qui Chriſtianos homines in eiuſmodi ſolitudine vitam trahentes odio magno proſequi eſtis, cum tamen [illegible] vitæ genus Plato valde laudandum eſſe exiſtimarit. Conſentanea vero his & in ſecundo Reipublicæ libro inquit: [illegible], &c hoc eſt. Tali homine ſemel à nobis poſito, iuxta hunc ſer[illegible] virum ſimplicem, iuſtū, ingenuū, generoſum, qui, vt ait Æſchylus, eſſe quidē bonus appetat, minime autem videri. Illud enim videri velle, prorſus tollendum cenſeo. nam ſi iuſtus hominibus videatur, honores illum & munera inſequentur. Incertū itaque erit vtrum iuſtitiæ an præmiorum ac dignitatum cauſa, ſit
G talis. Nudandus itaque eſt rebus omnibus, ſolaque illi iuſtitia relinquenda, vt ita in contrariam partem redigatur atque prius affectus erat. Cum itaque nihil habeat iniuſtitiæ tamen iniuſtiſſimus eſſe credatur, vt hoc examine probetur ad iuſtitiam, ſi nec infamia, nec rebus iis quę proueniunt ab infamia moueatur, ſed immutabilis ad mortem vſque perſiſtat, tametſi per omnem vitam credatur eſſe iniuſtus. Hæc autē & Athletis noſtris maxime congruunt, neque enim quæ recte faciunt fortiterq; depugnāt, Antiſthenis, Diogenis & Cratetis modo, inanis gloriæ cauſa faciunt, ſed honeſtatis ſolius habita ratione. Eamque ob rem ſe motī à ciuitatibus & pagis vitam agūt, hominibus quidem virtutem occultantes, ſoli autem illi penes quē ſunt eis repoſita præmia, oſtendentes. Vos tamen pugiles noſtros tam bene decertantes, nec ſpectare vultis, nec laudibus exornatis: & quos [illegible] Chriſtiano[illegible] videatis non viris quidem [illegible], neque penitus conſentaneam [illegible] vitam retinentes, illico in maledicta linguā committitis. Ac ſiquidem
H ſolos eiuſmodi homines infamia peteretis, poſſet veſtrū illud factum aliqua ratione ductū videri. Quia vero & vna cum illis contenditis, eos maledictis aſpergere paſſimq; traducere, quos plane conſtat contrariā ac longe diuerſam ab illis vitam agere, mentis veſtræ iniquitatē, peſſimumque conſilium ita proditis. Neq; enim malis infenſi eſtis, ſed officioſam vitam laudabilemq; damnatis, non ſecus facientes ac ſi quis ſimiam conſpicatus hominis geſtus aliquos imitari, ob eam imitationem genus hominum odio perſequatur. Hoc vero tam inſulſum iniquumque iudicium non ego ſolus accuſo, ſed Plato hiſce verbis in Theæteto perſequitur: [illegible], &c. hoc eſt: Videamus autem hac fere ratione. Eſt qui è capris alimentū percipit, ideoq; hoc animal vt rem perutilē laudat. Alius vero capras nactus ſine cuſtode paſcentes cultumque agellum deuaſtantes, & has ipſas, deteſtatur & quodcunque pecus viderit vel rectore caſſum, vel à malis cuſtodibus rectum. An vero idcirco æquum putemus, vt tali accuſatione, quodcunque aliud vel innoxium pecus accuſet? Hæc autē Plato-

*Intellige, vir bonus.

A nis verba, non mea ſunt, quibus nos admonet, non debere pecora omnia in vniuerſum damnari, ſed ea quæ a malis paſtoribus aguntur, vel quæ paſtoribus carent. Rurſuſque alibi manifeſte nos docet, non poſſe multitudinem eſſe Philoſophorum: [illegible], hoc eſt: Multi quidem ferulas geſtant, commune Satyrorum inſigne, pauci vero ſunt Bacchi. Idem quoque, verbis tamen alijs, Chriſtus noſter, affirmat inquit enim: *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Quibus verbis ea conſentanea ſunt, quæ Plato loquit in Epinomide: [illegible], &c. hoc eſt: Nequaquam dixerim poſſe homines felices ac beatos fieri, præterquã in paucis, dum vitam hanc viuimus, ita decerno. Optima vero eſt ſpes morientiomnia conſequi. Quid igitur iniquo animo fertis, quid indignamini, quod nonnullos noſtrũ videatis quam profitentur vitam, moribus mentientes? Quare autẽ contra non laudatis, nec admiramini, quos videtis ſupra hominum conditionẽ vitam ſectari, ac in corpore quidem contra difficultates rerum tentationeſque pugnare, incorpoream tamen ac ſpiritualem vitam imitari? Contra enim facitis ac hoc facere decuit & oportuit. Laudandi enim vobis erant, qui humanæ naturæ foueas expediti leueſque tranſiliunt. Illis autem nonnihil ignoſcendũ fuit, qui ab inſitis naturæ malis affectionibus rapiuntur, quum ſint etiam hæ ad ſuperandũ difficiles, ipſi non ignoratis, neque enim è quercu ſtipite aut duris è cautibus geniti prodijſtis. Hoc & Plato manifeſte oſtendit in primo Reipublicæ ſuæ libro, Cephalum cum Socrate hiſce verbis diſceptantem inducens: [illegible], hoc eſt: Tu ſic habeto. Quanto mihi aliæ corporeæ voluptates emarceſcunt indies magis magiſque debilitantur, tanto magis augeſcit deſiderium colloquendi, ſermoniſq; voluptas. Tum Socrate interrogante an etiam libidinoſæ voluptatis affectus contra eum inſurgerent: [illegible], hoc eſt: Meliora (inquit) loquere, ego enim libentiſſime has voluptatum perturbationes effugi, non ſecus ac truculentum quendam tyrannum ſæuiſſimumque effugerim. Hoc autem loco de turpi atq; obſcœna voluptate hęc dixit. In Gorgia vero, de iuſtitia deque iniuſtitia ita loquitur: [illegible], hoc eſt. Difficile ô Callicles ac impendio eſt laudabile, hominem iuſte viuere qui in poteſtate magna conſtitutus, impune queat eſſe iniuſtus. Pauci enim tales inueniuntur viri, nam & hic & alibi fuiſſe non nego, putoque etiã fore virtute hac honeſtos bonoſque homines, ſi ea iuſte diſpenſent quæ ſibi commiſſa ſint. Et rurſus: [illegible], hoc eſt: Sed enim cum ex tot ſermonibus iam multi redarguti fuerint, ſolus hic ſermo nobis boneſtiſſime conquieſcit, quo decernimus cauendum magis eſſe ne iniurij alijs ipſi ſimus, quam ne quid ab alijs iniuriæ patiamur, præque rebus omnibus ei qui vere ſit vir hoc curandum eſſe, ne videatur quidem, ſed re ipſa & publice & priuatim ſit bonus. Eoſdem vero & ſermones & Critoni Socrates loquutus eſt. Poſt multa enim quæ dixit, hæc ita intulit: [illegible], hoc eſt: Nullo igitur pacto oportet iniuria quenquam afficere, neque ſi tibi inferatur eam viciſſim referre, ſicuti multos ſentire video. Nullo ſiquidẽ pacto decet eſſe iniurium. Quid vero Criton, malone quenquam licet afficere, an non licet? Nullo modo licet ô Socrates. Malum vero iterum referre à quo prior paſſus fueris, faſne eſt, an nefas? Nullo quidem modo fas eſt, malo enim quenquã afficias, an ſis illi iniurius, nihil differt. Recte inquis. Neque igitur iniuſtitiam referre, neq; malum inferre cuiquam licet, ne ſi quidem quodvis quiſquam prior patiatur. Hanc igitur de iuſtitia, deque iniuſtitia Socrates ac Plato doctrinam nobis tradiderunt, laudabilem illam prorſus rationique conſentaneam, nec ab humano ingenio abhorrentem: Moralem ſiquidem diſciplinam, mortales omnes natura ipſa erudit. Creator enim Deus cum hominẽ de terra effinxit, humano ingenio indidit bonorum malorumq; diſcretionem. Hinc factum eſt, vt non

Matth. 10. c. 22.

B

C

D

E ſolum Socrates. Plato, Ariſtides, Ly[illegible]chus, ac nonnulli alij Græcorum iuſtitiam ab[illegible] mati fuerint, verumetiam barbarorum quamplurimi. vt enim Hellanicus in Hiſtoria ſua teſtatur, Hyperboreæ gentes vltra montes quidem Ripheos habitant, & tam [illegible] iuſtitiam colunt, neque enim carnibus veſcuntur, ſed arboreis tantum fructibus viuunt. Alij quoque narrant Hiſtorici, Brachmanas in ſyluis agere, corpus frondibus veſtientes. Aiunt præterea Scytham fuiſſe Anacharſin Philoſophum. Tanto autem illum Philoſophiæ amore inarſiſſe affirmant, vt celeberrimus euaſerit, apudque omnes homines late illuſtris, neque enim ſolum aduerſus animi perturbationes vigili cura pugnabat, verumetiam dormiens magna dedit ſuæ continentiæ argumenta: conſueuerat enim ſiniſtra quidem manu virilia continere, dextra vero labra ipſa comprimere, vt ita oſtenderet maioris eſſe negotij opus, in coercenda lingua maiorique nos auxilio indigere, vt ab eius periculis tuti eſſe poſſimus. Hermippus autem Berytius, Chironem ait Centaurum præcepta iuſtitiæ tradidiſſe. Homerus quoque, eundem vocat Centaurorum multo iuſtiſſimum. Haud itaque admirandum eſt, quod Heſiodus virtutis viam & arduam & aſperam & inacceſſam proponat, quodque Simonides habitare virtutem dicat petras inuias ac difficiles. quæ enim de Chirone Centauro, deque Hippomolgis Homerus teſtatus eſt, quæque Anacharſis Scytha re ipſa præſtitit, ad ea nos ſuis carminibus probi illi Poetæ hortati ſunt. Antiſthenes vero Cynicus qui & Socraticus fuit, præſtare loquit inſanire quã oblectari. Idcirco & amicos hortatur, vt ne digitum quidem voluptatis cauſa extendant. Huius ſane doctrinã conſectatus eſt Diogenes Sinopenſis, verbo quidem tenus Philoſophiæ inſeruiens, ſeruus tamen factus voluptatis, peſſimumq; exemplũ ſpectatoribus prębens. Aiunt vero, cum eius factum quidã reprehendens percontaretur, quidnam agis ô Diogenes, reſpondiſſe illum non abſq; ſolita contumelia: O ſtulte, hominem facio, ſi futte quod mulier eueniat, adeo ſcilicet impudenter is Venerem exercebat. Huius vitam Crates ille Thebanus imitatus eſt, qui multis quidem laudibus virtutẽ coronauit, eius enim eſt hæc ſententia: [illegible], hoc eſt: Qui ad ſeruilis imperia voluptatis, liberi atque inflexi perſiſtunt, immortale regnum libertatemque amant. Idem dicere conſueuerat, Veneris appetitum ſi non fame, at laqueo coerceri. Verum is libidine inſurgente Hipparchian Maroniticam publico in proſpectu duxit vxorem, communeſque nuptias in varia porticu celebrauit, magnificis illis ſuis de virtute ſententijs prorſus omiſſis. Ariſtippus vero Cyrenaicus, grauiter increpitus, quod amicam Corinthiam frequens adiret, Habeo, inquit, Laidem, me vero Lais non habet. Ipſi præterea Peripatetici, verbis quidem virtutem laudabant, re autem ipſa voluptati ſtudebant. Neque hæc in ſe ab alijs accuſantur, ſed ipſimet turpia de præceptore ſuo conſcribunt. Ariſt[illegible]cles enim Peripateticus ait Lyconem Peripateticum teſt[illegible] autem cum fuiſſe Ariſtoteli, vt oleum vendere[illegible] quo ſe prius cal[illegible] dop[illegible] unxiſſet. Quinetiam is ol[illegible] Chalcidem nauigaſſet, publicanos explorato eius nauigio inueniſſe ollas eius olei quatuor ac ſeptuaginta, vel, vt alij referunt, trecentas. Puto autem illos haud [illegible] mentiri, huiuſmodi animi rebus felicitatem Ariſtoteles finiebat, quippe qui ſolitus eſſet dicere, non alia ferme [illegible] poſſe quenquam fieri beatum, quam proſpero ac [illegible] corporis ſtatu, externarumque rerum affluenti c[illegible], ſine his enim aiebat virtutem nihil vtilitatis aff[illegible]. Hæc autem Atticus Platonicus in ijs quæ ad Ariſtotelem ſcribit, manifeſte oſtendit. Quæ itaque contra Ariſtotelem dicuntur, multorum ſermone confirmantur. At Plato contraria prorſus docet, in tertio enim Reipublicæ ſuæ libro, rationem habere corporis iubet, ſed propter animæ harmoniam, per corpus enim viuere eſt hominibus ac recte etiam viuere, ijs videlicet qui ſeſe in prædicanda veritate exerceant. Hoc autem & Apoſtolus adhortatur, cum inquit: *Nox praceſsit, dies* Rom. 13.

F

G

H

A *autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Neque enim hic diligenter curandum eſt corpus, vt contra rationem animumque exultet, ſed vt miniſterium ſuggerat animæ, ſuciamque opem ferat, nutibus illius obtemperans. Plato igitur hoc loco noſtris conſonus inuenitur. Adhortatur enim nos, vt neceſſariam curam corporis habeamos. Oſtendit autem quibus ab initijs ortum habeat, quoque pacto augeſcat ipſius appetitus, ac libidinum perturbatio, inquit enim: ἡμεῖς γὰρ λέξομεν ἄν ἴσως ἐν ἐτόνῳ, &c. hoc eſt: Nos enim dicere fortaſſe haud abſurde poſſimus, viſum eſſe amoris principium, ſpe vero illum augeri, nutriri memoria, vſu & aſſuetudine conſeruari. Hoc vero ipſum & de virtute ſic inquit: παντὸς γὰρ, ἔφη, φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστη, &c. hoc eſt: Omnis enim plantæ prima germinatio
B bene ad virtutem directa, naturæ ſuæ tanquam potentiſſima domina eſt, plurimumque valet ad opportunum finem conſequendum. Socrates quoque ſuadelas omneis atque illecebras cauere nos iubet, vt eſurientes non comedamus, neque ſitientes bibamus, pulchrorum quoque oſcula & obtutus vitare penitus iubet, vtpote quæ peius & ſcorpionibus & phalangijs venenum infundant. Cæterum mera verba hæc ſunt rebus factiſque carentia. Socrates enim pulchrorum adoleſcentium cauſa frequens gymnaſia obibat, flagirioſoque ſpectaculo paſcebat oculos. Id enim & Philebus & Phædrus & Riuales & Charmides & alij Platonis dialogi teſtantur. Quæ vero Alcibiades in Sympoſio de eodem Socrate loquatur, Plato quidem ſcribit, ego autem vt Socrati parcam potius obticebo, tantam'q; dialogi Socratis ineptiã ac petulantiam narrant, tantumq; incitamentum præbent lubricis ad peccandum hominibus. Aiunt enim So-
C cratẽ à veſpera totas noctes inter meri pocula protraxiſſe, alijſque iam defeſſis, ſomnumque appetentibus ipſum tamen inſomnem ad cyathos perſtitiſſe, garrula inter potandũ loquacitate diffluxiſſe, nihil tamen effatum quod frugi eſſet, verum quod Alcibiadi potius & Ariſtophani, alijſque procacibus conuiuis atque potoribus quam Philoſopho homini conueniret. Porphyrius item in ea quã de Philoſophis ſcribit hiſtoria, primum fuiſſe Socratem inquit ad iracundiã excandeſcentiamque procliuem. Ariſtoxeno teſte vtus, qui vitã Socratis moreſq; conſcripſit. Ait enim Ariſtoxenus, cum nullo ſe vnquã homine conuerſatum qui Socrate ad perſuadendũ quæ vellet magis eſſet idoneus, talem illi vocem oſq; habitũ, talẽ deniq; apparentem indolem narrat ei fuiſſe, præterq; ea omnia propriam vultus ac formæ vim. Hæc autem in eo tunc viguiſſe, cum nulla iracundia tentaretur. Si quando enim ea teneretur perturbatione, magna illum impudentia proluiſſe, vt qui nec verbi vlla nec facti turpitudine abſtineret. Taliaq; hoc pacto de Socrate perſequutus, oſtẽ-
D dit illum voluptatibus obnoxium ſeruumque fuiſſe, ait enim fuiſſe illum ad Venerem vehementiſſimum, ita tamen vt violentus nulli [illegible] aut iniurius, ſolis enim vel vxoribus vel vulgo proſtantibus vtebatur. Duas autem ſimul habuiſſe illum vxores narrat, Xantippen videlicet ciuem communiorem quodammodo, Myrtonam vero filiã Ariſtidæ Lyſimachique neptem ea filia. Et Xantippen quidem aſſumpſiſſe primus ſibi implicitam, ex qua Lamproclem filium, Myrtonam vero legitimis nuptijs vxorem duxiſſe, ex qua Sophroniſcum Menexenumque ſuſceperit. Hæ vero cum à mutuis inter ſe contentionibus ceſſarent, in Socratem irruebant, eo quod diſceptantes nequaquam cohibere ſit ſolitus, ſed cum riſu ſpectaret & mutuo inter ſeipſas & aduerſum ſeſe ipſum contendentes. Ait vero Socraten fuiſſe in conuerſando nonnunquam difficilem, petulantem, contumelioſum. Hæc denique Porphyrius in Socratis vita conſcribit. Vulgaris quoque fama percrebuit, puerum Socratem nec officioſe, nec modeſte vixiſſe. Primũ enim aiunt eum perpetuo contumacem contra patrem fuiſſe, quoties enim eunque à patre iuberetur inſtrumenta marmo-
E tariæ artis in manus ſumere, aduerſari ſolitum eſſe, contemptoque patris iuſſu licenter quocunque libuiſſet aberrare. Decimum vero ac ſeptimum agenti annum acceſſiſſe Archelaum Anaxagoræ diſcipulum, qui ſe diceret amore eius correptum, Socraten vero amatoris occurſum ac familiaritatem minime auerſatum, multos illi annos conuixiſſe, eoque pacto ab Archelao ad Philoſophiam traductum eſſe. Paulo vero mox hæc idem Porphyrius de Socrate commemorat: [illegible] &c. hoc eſt: Inter cætera autem quibus Socrates accuſabatur hæc erant, quod in conferta populi turba conſectaretur, quodque ad * menſas ipſoſque * Hermas, in triuijs diſſertationes moramq; protraheret. Hæc & quædam huiuſmodi alia de Socrate Porphyrius narrat, quæ ſciens volenſque prætereo. Ea ſiquidem quæ dixi noſſe eſt, veteres illos Philoſophos verbis quidem laudare virtutem, re autem ipſa voluptatem ſectari ſolitos, turpemque ſeruitutem cupiditatum perpeſſos eſſe. Nã ſi, vt inquit Porphyrius, Socrates propenſius in Venerem ferebatur, neque duarum ſimul vxorum ſatietatem capiebat, ſed publice etiam proſtantes fœminas impudenter inibat, atque, vt teſtis eſt Plato, nudos iuuenes in palæſtra cum voluptate ſpectabat, dicerat idem pronior ad iracundiam vixque poterat exuſtentem iram continere, ſi dicacis linguæ homo infrenſque
F erat, ſcite ſane id velim quodnam is Philoſophiæ genus ẽbiberat. Vt autem noueritis Platonem quoque a nonnullis antiquorũ accuſari ſolitũ eſſe, vt qui multa fecerit quæ Philoſophia indigna eſſent, audite quæ Xenophon in epiſtola ad Æſchinem Socraticum ſcribit. Inquit enim: [illegible] &c. hoc eſt: Ægyptum enim * adamarunt, monſtroſamque Pythagoræ Philoſophiam, quorum luxuriam, inconſtantemque animum apud Socraten perdurandi oſtendit amor ille quo tyrannum proſequebatur, proque frugi ac parco victu Sicula Dionyſij menſã gulæ atque edacitatis immodice appetita. Innuit autem his verbis Porphyrius, Platonis cum Dionyſio Siciliæ tyranno conſuetudinem. Athenis enim relictis, apud il-
G lum degebat, fruens Syracoſanis delicijs, neque minus Dionyſio vita perfuncto cum eius filio conuerſabatur. Tantum vero ſuis apud tyrannum adhortationibus conſilijſque profecit, vt primo quidẽ vinctus fuerit, ac marmorum * metallis addictus, ſubinde vero tanquam barbarum mancipium ad ſeruitutem venondatus. Ait vero Plutarchus, Platonem venalitium oleum ad Ægyptios detuliſſe. Cumque probra hæc de illo ferri audiamus, nihilo tamen ſecius ea quæ probe dicta ſunt ab eo, laudamus atque ſuſpicimus, neq; indigna putamus eſſe de quibus & vos vtilitatem fructumque capiatis. Cæterũ mulieres quoque apud Græcos viguiſſe laudandas accepimus. Aiunt enim Lyſidicen præ inſigni quadam pudicitia, ne tunc quidem cum lauaretur ſolitam eſſe ſubuculam exuere, Philoteram autem cum in labrum balneare deſcenderet, quantum corporis aquæ immergeret, tan-
H tum ab inferiori parte ſenſim detegere aſſuetam ſubucula paulatim ad ſuperiora ſubducta, cumque aquis tota emergeret, eadem ratione ſuperiora corporis amictu obtegere. Pythagorica porro Theano cuidam ſe intuenti cupidiuſque effato, * pulchrum brachium, reſpondiſſe fertur, at non publicum. Rurſuſque interrogata, quoto demum die mulieri liceret à complexu viri ſacris Cerealibus intereſſe, ſtatim liceteait, ei quæ à proprio viro diſceſſerit, quæ autem ab adultero, licere nunquam. Hæc igitur & quæ ſunt generis eiuſdem, laudamus vehementer, ac Philoſophia digna eſſe cenſemus, Platonemque admittimus qui inter hominis bona nuptias collocet, quas etiam immortalitatis tuendæ inuentum, generiſq; humani ſtabilitatem appellet, Democritũ vero & Epicurum non parum ſane accuſamus, qui & à nuptijs, & à liberorum procreatione homines dehortantur, qui enim humanam felicitatem voluptate ſola finiebant, quicquid vel curarum aliquid, vel faſtidij afferre poſſet, reijciebant atque damnabant. Philoſophi autem qui van-

* ἐπαυλίζειν, id eſt, menſas, ſtabiliſque dici non poteſt eſum & conuiuarũ & trapezitarũ eſſe nũmulariorum.

* Hermæ ſtatuæ Mercurij ſedilia quadrata & cubicum lapidem deſinentes, quas pro templis & in veſtibulis ædium ſtatuebant.

* S. Plato & Ariſtippus.

* id eſt, foſſionibus.

* Admiratus.

A am porticum frequentabant, à qua Stoici dicti ſunt, media quadam via inceſſerunt, coniugia enim ac liberorum ſuſceptionem, rebus illis annumerabant quæ ſuſque deq; indifferenteſque habentur. Sacræ autem literæ cœlibatum quidem vehementer laudant, quem nonnulli ad excolendam Philoſophiam commenti ſunt, vtpote qui vitã homini tribuat curis omnibus expeditam. Neque minus tamen & de legitimis nuptiis legem ferunt, vt quæ & hominum genus augeant, & impuris libidinibus eos liberent qui caſtitatẽ ſectari volunt. Stupra vero ac fornicationes omnemque aliam ſpeciem laſciuiæ accuſant & perſequuntur, vt immundis ſuibus congruentem.
Heb. 13. *Honorabile enim connubium in omnibus & thorus immaculatus,* inquit ſanctus Apoſtolus. *Fornicatores autem & adulteros*
1. Cor. 7. *iudicabit Deus.* Ruſuſque: *Dico autem non nuptis & viduis, bonum eſt illis ſi ſic permanſerint, ſicut & ego, quod ſi ſe non con-*
Ephe. 5. *tinent, nubant.* Et alibi: *Fornicatio autem & immunditia ne no-*
Heb. 12. *minetur in vobis, ſicut decet ſanctos.* Et alibi: *Ne quis fornicator aut profanus ſicut Eſau.* Noſtri itaque magiſtri, doctoreſque noſtri, vitam ſuis legibus nobis inſtituerunt, quæ rationalem hominem maxime deceat. At vero qui è veſtiis habiti ſunt Philoſophorum optimi, non minus & ipſi volu-
B ptatibus ſeruierunt, legeſque conſcripſerunt flagitiorũ libidinumq; magiſtras. Huiuſmodi ſunt enim Platonis leges, quas de coniugiis deq; pueris adamandis reliquit. Verum & de amicitia Hippodamus Pythagoricus hæc commemorat: *ἁ μὲν ἐξ ἐπιστάμας θεῶν, ἁ δὲ ἐκ παροχᾶς ἀνθρώπων, ἁ δὲ ἐξ ἡδονᾶς ζώων.* hoc eſt: Alia quidem gignitur amicitia, ex deorum ſcientia, alia vero ex hominum præbitione, alia porro, ex animalium voluptate.
Ioan. 15. Dominus autẽ Ieſus Chriſtus in ſacris Euangeliis ita decernit: *Maiorem hac charitatem nemo poteſt oſtendere, vt ani-*
Matth. 5. *mam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Qui autem loco ad perfectiſſimum genus vitæ nos erudit, iubet vt inimicos etiam diligamus. Hippodamus autem Pythagoricus Tetractyn illam Pythagoræ, hoc eſt, quaternarij numeri vim perdoctus, humanam amicitiam proficiſci ait à præbitione. Cæterum ratio hæc, non modo eſt abſona & inepta, ſed quæ conſiſtere nullo modo poſſit, multos enim quos olim, puta, quis inimicos perpeſ-
C ſus eſt, inuenimus ei mox beneficia contuliſſe. Ruſſuſque eſt videre permultos, qui magnis ornati beneficijs, ingratos tamen aduerſus eos ſe præbeant à quibus beneficia illa acceperint. Haud igitur amicitia gignitur ex præbitione, ſed fructus amicitiæ eſt præbitio. Hæc itaque viri Græci rurſus inuicem diſquirentes, cognito quid humanis inuentis diuinæ leges interſint, per ea ipſa tanquam per elementa quædam ad diuinarum rerũ
Pſal. 140. perfectionem conſcendite, *neque*, vt ſanctus ille ſancti melodia inquit, *excuſationes in peccatis excuſate.* Quoties enim cunque vobis oſtendimus Euangelicas leges eſſe Græcanica Philoſophia multo ſubmiores, eas quidem laudatis, nihilo tamen ſecius earum tranſgreſſores impudenter nobis obiicitis, ac illorum cauſa conamini leges etiam accuſare. Contra autem oportuit, eos quidem reprehendere homines, leges autem minime deteſtari, neque enim propter malas vites, à bonis vitibus abhorremus, neque ob amaras amygdalas, eas continuo quæ dulces ſunt, auerſamur, neque ob aurum quod
D ære ſubdito adulterinum cenſetur, id quod eſt purum putumque damnamus, non denique ob ementitam purpuram, carpimus vtique & ingenuam, neque quod nonnulli ſint inepti pictores, ideo cum accuſamus peritos, neque ob ſceleſtos homines, odio probos atque officioſos proſequimur, non quod ignarum curandi medicum forte quempiam incurrimus, ideo & omnem medendi rationem perſequimur. Verum è pictoribus, medicis, ſutoribus, fabris ærarijs aurarijſq;, eos qui ſunt egregij laudamus atque ſuſpicimus, imperitos vero ſuæ quemque artis carpere conſueuimus. Neque tamen ipſas artes vllo pacto accuſandas putamus, tametſi nullum qui eas teneat inuenire poſſimus. Sit enim hoc profecto facinus inſulſiſſimum, ſi quis ob aliquos cæcutientes oculos, ipſum videndi ſenſum tanquam inutilem damnet, vel ob id quod nonnulli homines blæſi balbutientéſque ſint,

E vocis organa deteſtetur tanquam minime neceſſarios, propterque obſtruſas nonnullorum aures, ſuperfluum dicat eſſe audiendi ſenſum. Pari quoque modo miſerum ſane atque iniquum ſit, ob eos Chriſtianos qui Dei leges tranſgrediuntur ipſas accuſare leges ac perſequi cum ijs vna Chriſtianis qui parere legibus annituntur. Neque enim ſi quis forte faber lignarius lineam quidem recte ac ſecundum rationem duxerit, male autem præterque rationem aſcia vtens tollat atramenti ſigna, vt vel vltra lineam demat quæ interius demenda erant, vel quæ extra ſuperfluunt intacta relinquat, idcirco linea eſt accuſanda, quæ ſuapte vi rectum oſtendit, quicquid enim ibi peccatum eſt ignorantia fabri peccatum eſt. Leges itaq; pro linea, pro regula, pro indice nobis poſitæ ſunt. Eorum vero qui legibus vtuntur, alij quidem optime vitam inſtituunt, alij vero quæ iucunda ſunt melioribus præponentes, extra rectam lineam legem feruntur. Hi ſunt igitur accuſandi, leges vero laudandæ neque enim ſi penitus Medicus ægrotanti præcipiat, alijs quidem veſci, ab alijs autem penitus abſtinere, tum ille contemptis Medicinæ præceptis, curatione pluris fecerit voluptatem, ita vt quibus ſibi interdictum fuerat epotis eſiſque morbum ſibi grauiorem effecerit, Medicum F
ceu doloſum inſidiatoremque accuſamus, cum non illius conſilio ac voluntate, ſed laborantis intemperantia inualuerit ægritudo. Hæc igitur animo ac ratione verſantes, quæque ſunt huiſce rebus ſimilia, ſalutarium legum latorem hymnis ac laudibus celebrate. Ipſarum autem legum, commodã humanę vitæ vtilitatem ſuſpicite. Ac veluti ſpectatores quidam laudabilium certaminũ conſtituti, laudum præconijs eos qui leges ſeruant tanquã fortes pugiles declarare. Neque tamen legum tranſgreſſores, æquali omnes calculo condemnare, quandoquidem non æquali omnes conſilio leges ipſas trãſgrediuntur, multa enim præter ſententiam, prẹterque voluntatem mortales peccamus. Hæc autem ſunt ea peccatã quæ leges appellant * inuoluntaria. Vt ſi quis in canem puta *ἀκούσια.
remue aliam ſaxum intorquens, conſilij ſui falſus, percuſſum forte hominem interficiat, huiuſmodi enim caſus, & ab Herodoto celebrantur. Sæpe autem accidit, vt dum lignator ictum in arboris truncum librat, in tranſeuntem quempiam ſecuris ferrum eiaculetur. His autem G
peccatis, vtpote quæ præter voluntatem admiſſa ſunt, leges dant veniam. Sed enim & quæ à certa voluntate proficiſcuntur, non parũ inter ſe differunt, neque enim par eſſe peccatum dicas, ſi quis ira incitatus proximũ percuſſerit autem ã neci dederit, nihil ante id facinus meditatus, neque mortem verberibus intendens, ac ſi quis alter præparatis ante inſidiis, certo animo cui necem intulerit. Illud enim fuit præcipitis iracundiæ factum, hoc autem ſupientæ cuiuſdam malitiæ. Idque non totum fuit voluntatis, hoc vero totum penitus fuit. Ita & non omnes homines procumbunt in voluntatis peccata. Nam alij quidem amorum * ſecuri, neque circa venuſtas *Id eſt non cogitantes rem amatoriam.
facies occupati, ſtatim formæ elegantis aculeis tranſfiguntur, nonnunquam enim ſimul ac viderint, perturbationi cupidinique ſuccumbunt, ratione ſtatim à dominatu ſuo decuſſa. Alij vero in eo vitam conſumunt, vt ſolicitos oculos paſcant formatum ſpectaculo. Sunt autem qui primo non ſine quodam metu ac pudore poculentis eſculentiſque manus admoliantur, interno autem deſiderio agitati paulatim ſuccumbant, quia ſcilicet reluctari fortiter neglexerint. Nonnulli vero intemperantius ſeſe gerunt, aggeſtis namque epulis ſe infarciunt, omnemque luxus ſpeciem comminiſcuntur, omni denique artificio appetitus alios voluptatum irritant. Quin H
etiam ſi elangueſcere illos ac reſtingui ſentiant, grauiter admodum perturbantur. Quando igitur tanta eſt peccantium differentia, non decet parem erga omnes indignationem concipi, ſed eos quidem abominari qui ex profeſſo porcorum vitam ſectantur. Alios vero & conſulendo & hortando & manum porrigendo, curare diligenter oportet, eiſque ſalutaria pharmaca exhibere. Rurſuſq; illos qui ventri ſeſe addixerunt, ſi pergant brutorum animantium vitam degere, viuus quidem luctu

A commiſceremus, defunctorum vero ſepulchris epigramma Sardanapali inſcribamus. Ita enim illius tumulo inſcriptum fuit:

Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
Τέρπν' ἔπαθον. τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας.

hoc eſt:

Hæc habeo quæ edi, quæque exaturata libido
Hauſit, multa quidem & felicia cuncta reliqui.
Nam cinis ecce ego ſum, magnæ qui celſa tenebam
Regna Nini.

Sed enim egregie mentiti ſunt, qui ſic inſcripſerunt, neque enim qui vita defunctus eſt, habet amplius quæ comedit olim ac bibit, ſed ea omnia in putrem corruptionem abierunt. Habet autem ſolum iniquitatis ſuæ fœtorem, qui animam ſcelerum ſibi conſciam, eaque in memoriæ ſinu perpetuo retinentem, continuo dolore diſcruciat. ATQVE vt iam finem faciam ſcribendi, has ego vobis duodecim viri Græci diſputationes conſcripſi, B ſatiſque oſtendiſſe me puto, quænam de Deo, deque materia & mundi fabrica, quæque item de virtute ac vitio ſenſerint Græci Philoſophi: ruſſum vero, quæ de rebus eiſdem ſacra nos docuerint monumenta, vtque illorum quidem inſtituta, omnia extincta iam ſint atque obliuionis caligine inuoluta. Noſtra vero hæc floreſcere in dies magis ac pullulare cernantur, innumeriſque per ſingulas ciuitates atque prouincias, tum auditoribus, tum magiſtris etiam frequententur, Platonica quidem carentibus eloquentia, ſed tamen veritatis porrigentibus medicinam teſtantibuſque mendacium deorum & falſitatem depulſam eſſe. Noſtri autem ſeruatoris dogmata paſſim promulgata diffundi. Hoc enim & Porphyrius confitetur in iis quæ aduerſum Chriſtianos conſcripſit. Hæc enim inquit: νυνὶ δὲ θαυμάζουσιν εἰ τοσούτων ἐτῶν κατείληφε νόσος τὴν πόλιν, Ἀσκληπιοῦ μὲν ἐπιδημίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν μηκέτι οὔσης. Ἰησοῦ γὰρ τιμωμένου οὐδεμιᾶς δημοσίας τις θεῶν ὠφελείας ᾔσθετο. hoc eſt: Nunc autem mirantur per tot iam annos ciuitatem morbo correptam teneri, cum neque Aeſculapii, neque aliorum Deum ſit amplius in eam acceſſus. Ex quo enim Ieſus coli cœptus eſt, nullus iam mortalium publicam deorum vtilitatem perſenſit. Hæc ante Porphyrius ſcribit homo Chriſtianis maxime inimicus, at manifeſte tamen confeſſus Chriſtum ſuo aduentu Deos gentium, poteſtate caſſos reddidiſſe. Itaque poſt ſalutiferæ crucis myſteria, Chriſtoque irrogata ſupplicia, nec Æſculapius generi humano impoſturas motus eſt: nec eorum quiſquam qui falſo dei nuncupantur. F Omnem ſiquidem illorum cœtum, non ſecus ac noctuarũ cateruam, iuſtitiæ ſol exoriens in tenebras ire compulit. Huius autem lucis & vos participes fieri Deum precor, idcirco enim ſcribendi laborem hunc ſuperamque ſuſcepi, quaſique ſalutaribus herbis vndecunque collectis auxiliare vobis pharmacum concinnaui.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, DE PROVIDENTIA SERMONES DECEM.

C

G

SERMO PRIMVS.

Demonſtratio Prouidentiæ ex Cælo, Sole, Luna, & reliquis ſtellis.

NATVRA hanc mortalibus legem poſuit, vt filii parentibus illatam iniuriam vindicent, & ſerui dominorum cauſam aſſerant, & cum ciuitates ab hoſtibus oppugnantur, ciues patriæ periculis ſeſe opponant: vt denique quicunque beneficia ab aliis acceperunt, dignas benefactoribus ſuis gratias pro virili ſua retribuant. D Sed & reges videre licet, qui vbi commiſſum ſibi populum recte iuſteque gubernant, & poteſtatem clementia temperant, in bellis per ſcutigeros & ſatellites acriter defenduntur. Nec eſt quod hic mox quiſpiam obſtrepat, & parricidas, maſtigias, proditores atque tyrannos obiiciens ſermonem mendacii arguat. De iuſtis enim & legum cultoribus nobis ſermo eſt: alteros vero illos & ingratos & tranſgreſſores nominare conſueuimus, qui pœnas quoque ſuis facinoribus dignas perſoluunt. Quod ſi vero pro parentibus liberos, pro dominis ſeruos, pro ciuitatibus ciues, pro regibus ſatellites regiique corporis cuſtodes natura pugnare iubet: multo vtique ſanctius & iuſtius eſt, vt qui à Deo & conditi & ſaluati ſunt, pro Deo non verbis modo pugnent, ſed & mortem extremam eligant. Hic enim & parentibus propinquior (huius n. beneficium eſt quod illi parentes vocantur) & dominis præſtantior (hunc enim ipſa natura, non ſeruorum calamitas, illi dominii ius contulit) ac omni muro ſolidior & tutior (hic enim etſi adamantinus fuerit, hominum tamen manibus factus eſt, licetque machinarum vim & robur effugiat temporis tamen manus non vnquam effugere poteſt: ille autem æternus & perpetuus eſt, ac ad omnẽ cuſtodiam & tutelam ſufficit) tũ regibus tanto regalior eſt, quanto excellentius & immenſius apparet quod æternum eſt, ſi cum eo, quod & factum eſt & corrumpi ſolet, conferatur. Deus quippe æternus eſt, & cognatum æternæ ſuæ eſſentiæ imperium obtinet: Rex autem tam idipſum quod eſt, quam imperium à Deo acceptum habet, & ad breue temporis ſpatium pauciſſimis duntaxat, non omnibus qui eiuſdẽ naturæ participes ſunt, imperat. H Quandoquidem ergo Deus & parentibus nobis propinquior eſt, & dominis præſtantior, & omnibus benefactoribus magis prouidens, tum omni muro tutior ac firmior, cunctiſque regibus in immenſum excellentior, decet omnino, vt nos, qui & hoc ipſum quod ſumus, & quod incolumes ac ſalui ſumus, ab ipſo accepimus, impiis qui illum conuitiari audent linguas noſtras opponamus, & purgationibus impios illorum ſermones retundamus: non equidem vt tanquam indigo noſtri opem feramus, (nullius enim rei indiget qui omnium creator eſt, & luteæ huius atque terrenæ linguæ patrocinio non habet opus: eandẽ tamen ſuas laudes celebrantem probat, & pro ſe pugnantem dignis præmiis remunerat, & mendacium confutantem coronat) ſed vt noſtrã erga hunc teſtemur beneuolentiam, & conuiciorum audaciam, ſiquidem id fieri poteſt, diſſoluamus: vel ſi minus, arguamus ſaltem & iis quoque ſpectandam exhibeamus qui ipſam ignorauerunt hactenus. Atqui multi

A admodum & varij eorum qui blaſphemijs operam dare ſtudent, cunei ſunt, & diuerſa multum blaſphemiarum tela & iacula. Mendacium enim multiplex & & varium, ſolius veritatis gratia ſimplex eſt. Poetarum ſiquidem phalanx, dum diuinum numen verbis quaſi in partes diuidit, & mendacia fabularum voluptate condit, ea multis quodammodo & diuerſis herbis confuſam potionem miſcens, eo errore, qui Deorum multitudinem docet, hominum mentes inebriauit. (Poetæ.) Altera autem illa, quæ pallio albo & barbæ prolixitate & capitis capillicio philoſophiam mentitur, poeticæ theologiæ ludicrum & riſu dignum figmentum cernens, alias errorum ſemitas excogitauit, quæ tamen in idem poetici erroris barathrum homines deduxere. (Philoſophi.) Quidam enim illorum faſtuoſo orationis & verborum ornatu atque argumentorū fortiſſimis copijs turpe illud & fœdum Poetarum de Dijs commentum velauerunt. Alij vero ipſis affectibus & paſſionibus hominū Dei nomina & appellationes tribuere auſi ſunt. Et voluptatē quidem Veneris, iram vero Martis, ebrietatem Bacchi, furtū Mercurij, prudentiam Mineruæ nominibus appellauerunt. Ac dum huiuſmodi quædam ſuperbo admodum ſupercilio & Attica facundia nō ſine ſumma auditorum admiratione effundunt, complures B hominum in aliam traduxerunt erroris ſpeciem: adeo, vt qui philoſophiam profeſſi, & eo, qui ab externo habitu prouenit, honore potiti homines affectibus dominari iuſſerunt, iiſdem vt affectus colerent authores fuerint, mentemque hominis liberam & ſui iuris exiſtentem, cui affectuum habenæ commiſſæ ſunt, Concupiſcentiæ & iræ, furto & ebrietati aliiſque affectibus ſacrificare imprudenter & ſtulte perſuaſerunt. Alij rurſum, cum nihil præter ea quæ oculis cernuntur, mente concipere poſſent, ſed ſenſibilium duntaxat conſideratione mentem includerent, res iſtas externas & viſibiles Deos dixerunt. Et auguſtum illud quod horrore hominum aures concutit nomen, alij quidem elementis, alij vero eorundem partibus aſſignare dignati ſunt. Et hi quidem mundum per ſe temere factū eſſe, alij pro vno plures mundos eſſe ſtulta quadam imaginatione ſomniauerunt. Alij item C Deum omnino nullum eſſe alij vero, eſſe quidem Deum, ſed nullam eorum quæ in rerum natura ſunt curam gerere: alij rurſum, illū quidē res mundi curare dixerunt ſed id perparce admodum & negligenter facere, & Lunæ finibus Prouidentiam terminare, reliquā vero mundi partem fati neceſſitati ſeruire coactam fortuito ferri tradiderunt. Sunt præterea alij quidam, qui Chriſtianorum quidem nomine gloriantur, veritatis autem dogmata palā oppugnant. Hi enim illud quod increatū vel ingenitum dicimus in tria ſecant, & hoc quidem bonum, illud vero Malum, tertium autem Iuſtum appellant. Alij porro ingenita vel æterna ſibiq; inuicem ex diametro pugnantia mirificis verbis depingunt. Alij rurſum, dum ſe quidē impia dogmata oppugnare pollicentur, aliam tamen impietatis viam excogitant. Nam licet vnigenitum illud Dei verbum, factum ſcilicet, confiteantur, ipſum tamen quaſi factum creaturis adnumerant, & Creatorem creaturæ parem & æqualem conſtituunt. Sed & ſpiritum ſanctū impia ſua diſputatione à vera ſua natura excludere vel pellere nituntur. Alij quoque per multos & diuerſos errores D amiſſa recta via, dum ducunt & præeunt eum maiorum veſtigijs inſiſtere nolunt, quam longiſſime à veritate deuiarunt. Ex quibus alij quidē omne illud, quod circa nos tranſactum eſt, ſalutis negotium abnegauerunt: alij vero Deum quidem Verbum ſuum hominem feciſſe fatentur, ſed ſolum corpus ab hoc aſſumptum eſſe contendunt. Rurſus alij carnem, quæ aſſumpta eſt animatā vocant, interim vero rationalem & intellectiuam in eo animam fuiſſe negant; ſuam nimirum propriam inſaniā huius opinionis ſuæ argumentum conſtituentes. Nos vero hominis animam nullam præter eam, quæ & rationalis & immortalis eſt, nouimus. Cæterum alios quidem omnes nūc omittamus: nec enim fieri poteſt vt ſermo noſter ceu in acie conſiſtens contra omnes hoſtes ſimul argumentorum iacula emittat. Quapropter omnes alias impiorum turmæ quietem agant: nos vero eorū qui Dei prouidentiam negare audent, aciem in medium protracta, E eandem argumentorum vi perrumpere, perruptam diſtrahere, & confertis illorum cohortibus diſſolutis, ſos captiuos ducere conemur, omnemq; intellectū in Chriſti pertrahamus obedientiam. Reliqua vero impiorum turba ſpectatricis ſtationem agat, & pugnæ certamen ſpectet. Nam veriſimile eſt, nequaquam optatis fore, vt cum ſingulis priuatim congreſſi decertemus, ſed ipſæ ſua ſponte ad veritatis caſtra confugient, vbi deuictorum ſtragem viderint, & veritatis vim ac potentiam conſiderarint. Quo ſequens quoque oratio, etiamſi tardior incedat, eos tamen fortaſſe qui nunc audiunt, & qui poſt in ipſius lectionem inciderint, aliquo modo afficiet. *Induti ergo armaturam ſpiritus, thoracem iuſtitiæ, ſcutum fidei, galeam ſalutis, & circumcincti lumbis baltheo per veritatem, & calceati pedibus in præparatione euangelij pacis, ſuper omnia autem arrepto gladio ſpiritus, qui eſt verbum Dei*, pugnā capeſſamus: diuina autem tuba noſtram imbecillitatem fulciens F ſuccinat. (Epheſ. 6.) Nos vero in ipſo ſtatim limine aduerſarios interrogabimus, quam ob cauſam Prouidentiæ Verbo contradicant, cum idem hoc Creatorem ſuum eſſe fateantur. Ad hos enim nobis in præſentia ſermo ſit. Vnde ad hanc impietatem tanto proruiſtis impetu? Quid ea omnibus, quæ oculis expoſita ſunt, inornatum & indecorum vobis videtur? Quid in tot rerum creatarum numero inordinatum cernitis? Et quænam creaturæ totius pars iuſta proportione caret? Quænam vel formæ vel quantitatis defectu laborat? Aut quæ res non rite & concinne mota hanc vobis impietatem peperit? Inſpicite ergo nunc (ſiquidem hactenus noluiſtis) viſibilium omnium naturam, ſitum, ordinem, ſtatum, motum, proportionem, conſonantiam, decorem, pulchritudinem, quantitatē, vſum, delectationem, varietatem, alternationem, & illū qui ſubinde in idem fit regreſſum, ſed & eam quæ in corruptibilibus eſt perſeuerantiam & durationem. Cernite (inquam) ipſam Dei prouidentiā, quæ per ſingulas mūdi partes proſpicit, apparet & loquitur tum etiam per ipſas res tantum non clamitans indomita veſtra obturat labia & effrenes vobis linguas freno coercet. Videte eā G in cœlo & in luminibus, quæ in cœlo ſunt ſole nimirum, luna & ſtellis, in aere & nubibus, in terra & mari, in omnibus item quæ in terra ſunt, in plantis & herbis, in ſeminibus, in animalibus tā rationalibus quam brutis, pedeſtribus, volatilibus, aquatilibus, reptilibus & amphibijs, manſuetis & ſylueſtribus, cicuribus & indomitis. Ipſi vobiſcum perpendite, quiſnā ille ſit, qui cœleſtes orbes continet, vt in tot annorum millibus cœlum nec conſenuerit, nec aliquam è temporis diuturnitate ſubierit mutationem, idque cum paſſibili natura conſtet, ſicuti beatus ille Dauid docet: *Ipſi* (inquit) *peribunt, tu vero permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & quaſi pallium inuolues ipſos, & mutabuntur. Tu autem idem & idem es, & anni tui non deficient.* Veruntamen cum & paſſibili & corruptibili ſubſtantia conſtet, integrum tamen & illæſum permanſit hactenus, nō ætate, quā Creatoris ſui verbo conſeruatum. Quod et in hoc condidit: [illegible] que conſeruat, & firmitatem ſimul ſoliditatemque [illegible] voluerit, largitur. Hanc ergo ob cauſam, cum ignis [illegible] H ca hoc ignis voluatur, Solis nimirum, Lunæ [illegible] rum ſyderum, tot tamen annorum euolutionibus [illegible] liquefactū funditur, nec arcleſcit, nec in[illegible] Hæc enim vires ignis natura à Creatore accepit [illegible]. Aurum quippe & argentum, ferrum & æs, plumbum & ſtannum, ceram & picem, & quæcunque [illegible] huius generis, liquefacta diſſoluit, & in fluxa [illegible] tranſmutat. Lutū vero & paluſtria agriſque cœnoſa loca humore conſumpto arida facit. Lapides autē excoquit, & omni duritie exuit, quin ſoliditatem horum naturam in puluerem redigit. Lignum item, fœnū & arundines ocius & facillime incendit. Atqui nihil horū cœli natura patitur. Nec enim quod in illo glaciale apparet, liquefactum funditur, cum tanta adſit illi ignis copia: nec eadē illius leuitati nocet nec ſphæricam quæ in eo eſt figuram vel inæqualem reddit, ſed quā primo ſtatum accepit eundem ſine vſq; conſeruat. Qui enim hoc ceu fornicem

A *tuum & ſanctum Iſrael, quoniam glorificauit te.* Cum itaque videatis Dominum Ieſum Chriſtum in orbe terrarum late regnantem, genteſque omnes eius principatum libentiſſime confitentes, intelligite iam prophetiam, eiuſque veritatem ſuſpicite. Audite vero & quæ ſequuntur.
Eſa. 59. Eſa. 65. καὶ φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ δυσμῶν τὸ ὄνομα [illegible], &c. hoc eſt. *Et timebunt qui ſunt in occidente nomen Domini, & qui in exortu ſolis, inclytum nomen eius.* Et iterum ἐμφανὴς ἐγενήθην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν, &c. hoc eſt, *Manifeſtus apparui iis qui me non interrogabant, inuentus ſum ab iis qui me non quærebant. Dixi ecce ſum, gentibus quæ non inuocauerunt nomen meum.* Omnis denique Eſaiæ Prophetia huiuſmodi verborum plena eſt. Ceterum vt & alios quoque Prophetas videatis conſona diuinitus prædixiſſe, audite & Hieremiam
Hier. 3. clamantem · ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καλέσουσι τὴν Ἱερουσαλὴμ θρόνον κυρίου, &c. hoc eſt. *In illis tempore vocabunt Hieruſalem ſolium Domini, & congregabuntur in ea omnes gentes, neque ambulabunt post cogitationes malas cordis ſui.* Videte igitur quanta ſit in Prophetarum vobis concordia.
B Videte mortales omnes ad ciuitatem illam vndique concurrentes, in qua dominicæ mortis myſterium ſalutare orbi terrarũ conſummatum eſt. Videte omnes abominari idolorum impoſturam, illi autem qui olim cruci affixus pependit, diuinos honores perſolui. Sunt autem eiuſdem Hieremiæ quæ modo adducam. τάδε λέγει κύριος, στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε, &c. hoc eſt. *Hæc dicit Dominus, State ſuper vias, & videte. Quærite ſemitas Domini æternas, & videte quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis ſanctificationem animabus veſtris, & dixerunt, non ambulabimus. Conſtitui ſuper vos ſpeculatores, audite vocem tubæ, & dixerunt, non audiemus. Propter hoc audierunt gentes, & qui paſcunt pecudes in eis.* Quæ ſane verba, ſeriem geſtæ rei oſtendunt. Primis enim Iudæis allata ſunt, & a Prophetis & ab
C Apoſtolis diuina edicta. Poſtquam vero ii ſe contumaces præbuerũt, diuinę bonitatis dona cunctis gentibus data ſunt. Deus itaque qui per prophetam loquebatur, antiquos prophetas *vias* appellauit, *bonam* autem *viam* ipſum mundi ſeruatorem Chriſtumque Dominum. Sicut enim in regiam publicamque viam reliqui calles à pagis agriſque perueniunt, ita & Prophetæ omnes hunc tanquam viam cunctis credere volentibus indicarũt. Ipſe etiam Dominus Deuſque noſter in ſacris Euangeliis clamat·
Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Hortatur itaque Iudæos ad legenda Prophetarum oracula, quærendumque quod illi in oraculis prædixerunt. Renuentibus autem ac contumaciter reluctantibus, Euangelicam tubam attolit. Quia vero iterum dixerunt, *non audiemus*, exclamauerunt in i-
Act. 13 pſorum faciem diuini Apoſtoli verbis huiuſmodi, quæ Lucas adducit in Apoſtolicis Actibus. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ &c. hoc eſt: *Vobis oportuit primum loqui verbum Dei. Poſtquam vero indignos iudicaſtis vos vita æterna, puris oculis ex nunc ad gentes proficiſcimur.* Rurſus vero idem Propheta, gentium ſalutem prædicit, clamatque ad vniuerſorum Deum, κύριε ἰσχύς μου καὶ βοήθειά μου, καὶ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ κακῶν, &c. hoc eſt:
D *Domine robur meum, & auxiliator meus, & refugium meum in die malorum. Ad te gentes venient a' extremo terræ, & dicent, Quam mendacia poſſederunt patres noſtri idola & non erat in eis vtilitas? Si faciet ſibi ipſi homo Deos, & ipſi non ſunt Dii?* Quid autem his verbis manifeſtius eſſe poſſit? Propheta enim tanquam præſens videret habitabilis terrę mutationem, qualiſque audiret gentes ad pœnitentiam conuerſas, deridenteſque idolorũ imbecillitatem ita tunc oracula ſua conſcripſit. Amos autem Propheta, non ſolum gentium ſalutem, ſed Iudæorum quoque prædicit diſperſionem,
Amos. 9. inquit enim, ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ ἐντέλλομαι, καὶ λικμιῶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, &c. hoc eſt: *Ecce enim, inquit, ego mando, & ventilabo in cunctis gentibus domum Iſrael, quemadmodum ventilatur triticum in * area.* Paulòque mox, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαυΐδ, &c. hoc eſt. *In die illa ſuſcitabo tabernaculũ Dauid quod ceciderat, & reædificabo ruinas eius & defoſſa eius, & reædificabo illud ſicut dies æternitatis vt quærant me reſidui hominum, & omnes gentes, in quibus inuocatum eſt nomen meum ſuper eas dicit Dominus qui facit hæc omnia.* Si quis autem veſtrum ſcire deſiderat, quo dnã

* Alias ventilabro

ſit hoc tabernaculum, audiat Ioannem ſanctiſſimum ſic
E
Ioan. 1. dicentem· *Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti, a patre plenum gratia & veritate.* Clamat autem & Sophonias. ἐπιφανήσεται κύριος ἐπ' αὐτούς, &c. hoc eſt. *Apparebit Dominus ſuper ipſos, & perdet omnes deos terræ, & adorabunt eum vniuſquiſque de loco ſuo & omnes inſulæ gentium.* Quia enim Iudæis præcepit vt templum quod eſt Hieroſolymis frequentarent, neceſſario addidit: vt mendacibus diis de medio ſublatis vniuſquiſque [illegible] Deum adoret ita vt non cogatur quidem [illegible] accurrere, cum in ſuis vrbibus, agris, p[illegible] Deo exhibiturus ſit. Pauloque mox idem [illegible] Propheta [illegible] μεταστρέψω [illegible] γλῶσσαν [illegible] hoc eſt: *Tunc conuertam ad populos linguã in generationem ipſi vt inuocent nomen Domini, vt ſeruiant ei ſub iugum [illegible] finibus fluminum Aethiopiæ ferent mihi ſacrificia.* Vnam enim Apoſtolorum linguam in cunctarum gentium linguas
F
Zach. diuiſit, omnibuſque detulit ſalutare [illegible] Per Zachariam quoque conſona his [illegible] ad [illegible] τέρπου θύγατερ Σιών, &c hoc eſt: *De[illegible] filia Sion. Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus, & confugient gentes multæ ad Dominum in die illa erunt ſibi in populum, & habitabo in medio tui, dicit Dominus & cognoſces quia Dominus omnipotens miſit me ad te.* In [illegible] autem verbis vnigenitus Dei filius, & ſuam ipſius & patris oſtendit perſonam. Miſſus autem eſſe dicitur quia non ſicut Deus, ſed ſicut homo apparuit. Conuenit autem ſibi in aduentu ſuo implere iuſtitiam pro hominibus, ac perfectam obedientiam quam tantopere laudauit. Iterum Zacharias idem. χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ, &c. hoc eſt: *Gaude multum filia Sion Cane tuba filia Hieruſalem. Quoniam ecce rex tuus venit [illegible] iuſtus & Saluator ipſe manſuetus, ſedens ſuper aſinam [illegible] pullum iuuenem. Et perdet currus Ephraim & equum ex Hieruſalem, [illegible] * diſſipabitur arcus bellicus, & multitudo pacis ex gentibus, & dominabitur à mari vſque ad mare, & a fluminibus vſque ad exitus terræ.* Et
* alias ſines.
G rurſus poſt multa alia: καὶ ἔσται κύριος βασιλεὺς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, &c. hoc eſt. *Et erit Dominus in regem ſuper omnem terram. In die illa erit Dominus vnus & nomen eius vnum ambiens in circuitu omnem terram & deſertum.* Quidam [illegible] vero Græci horum verborum eſt vmbris obſcuratus [illegible] narrationiſue indignum. At quod non potius ſuperius dictorum habet vocaliſſimum [illegible] um. Audite vero & per [illegible] Malachiam Deum vniuerſorum Dominum ita Iſrael compellantem: [illegible], &c. hoc eſt *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus [illegible] & ſacrificium accipiam de manibus veſtris, quoniam ab ortu [illegible] & vſque ad occaſum, nomen meum glorificatum eſt in gentibus, dicit Dominus omnipotens, & in omni loco thymiama offertur nomini meo & ſacrificium purum, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens [illegible] autem profanatis ipſum.* Comparate quæ [illegible] verba hæc rebus ipſis, ac videte [illegible] orum contumaciam, tum gentium [illegible] videte inquam vbique terra ac mari ſpiritualia [illegible]
H cium Domino Deo offerri, atque hymnis cu[illegible] te, qui hæc tam manifeſte prædixit. [illegible] & Danielis, & Ezechielis & Iohelis & Micheæ, [illegible] umque Prophetarum oraculis oculos admoueto, [illegible], gentium ſalutem prædicant. Deus profecto cum Patriarcha Abraham inſigne illud fœdus percutiens, in ſemine ipſius daturum ſe gentibus benedictionem p[illegible]
Gen. 12. ſit inquit enim: εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, &c. hoc eſt. *Benedicam te, & magnificabo nomen tuum & eris benedictus, & benedicam benedicentes te, & maledicentes te maledicam, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Neq;
Gen. 22. hoc illi ſemel, verum ſæpiſſime eſt pollicitus. Quin & eo defuncto eandem benedictione de [illegible] ac, poſtque illum ipſi Iacob. Quia enim ex illorum ſemine naturam humanam aſſumens factus eſt homo [illegible] umque diſpenſationis perficiens miſſis [illegible] ratum Apoſtolis præcepit *docere omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.* Illæ autem hæc euidente ſalutem côſequutæ ſunt. Iure ac decenter & ipſe Abraham &

ius qui

fut[illegible] ed[illegible]ionem hanc dedit, e[illegible] re prænuncians magnitudinem præmiſſo[illegible] diuinorum verborum auditores ſpe ſalutis [illegible] rus eſt. Iacob etiam Patriarcha, cum Iudam
2 [illegible] ediceret de gentium benedictione non tacuit, inquit ergo: [Greek] &c. hoc eſt: *Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat ille cui repoſitum eſt, & ipſe expectatio gentium.* Magnus
Deut. 32. item Moſes exclamat: [Greek] hoc eſt: *Lætamini gentes cum populo eius.* Diuini autem Dauid quis Prophetias facile colliget? In ſecundo enim Pſal-
Pſal. 2. mo vindicis noſtri perſonam aſſumens, ita inquit: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* In octauo autem Pſalmo hæc ſcripta
Pſal. 8. ſunt: *Domine dominus noſter quam admirabile eſt magnificentia tua ſuper cælos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Videmus autem hæc quotidie euenire. In no-
B
no etiam Pſalmo ad Deum conuerſus: *Exurge*, inquit,
Pſal. 9. *Domine, non confortetur homo, iudicentur gentes in conſpectu tuo. Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos, vt ſciant gentes quoniam homines ſunt.* Quia enim ad extremam inſaniam genus humanum delapſum erat, neceſſario petit dari eis legiſlatorem, vt nobilitatem ſuæ naturæ cognoſcentes, brutum ac ferinum viuendi morem deponerent. In
Pſal. 21. x xj. Pſalmo, hæc ipſa ſunt. *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium*, & quæ ſequuntur in eandem ſunt ſententiam. Prædicit autem è cunctis gentibus nouum populum. Tum & in quadrageſimo quarto Pſalmo ſic inquit: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Item & in quadrageſimo quinto: *Vacate, & cognoſcite quoniam ego ſum Deus, exaltabor in gentibus & exaltabor in terra.* Qui vero hunc ſe-
C
quitur Pſalmus, ſalutem gentium totius prædicit, inquit
Pſal. 46 enim: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus * altiſſimus, terribilis, rex magnus, ſuper omnem terram.* Quique hunc Pſalmi perpetui tres ſequuntur omneſque vt ita dicam Pſalmi Dauidici, habitabilis terræ mutationem prædicunt, gentiumque prædicant & vocationem & fidem, Dei præterea vindicisque noſtri ſubſtantiam illam quæ eſt ante ſecula, ex Deo patre generationem, partum ex virgine, per eum facta miracula, irrogata illi ſupplicia, Iudæorum pertinaciam, Chriſti
* altiſ. excelſus.
reſurrectionem ex m[illegible]is, in cœlum aſcenſionem, Spiritus ſancti aduentum, in vniuerſum orbem terrarum[illegible] que Apoſtolorum diſcurſum. Eadem vero hæc & omnes alij Prophetæ prædixiſſe inueniuntur. Ego autem ſuperfluum putaui, omnes de Chriſto prædictiones colligere. Multis enim mihi librorum voluminibus opus eſſet, vt inde Prophetias omnes deſcriberem, quæque ſunt ad rem hanc opportuna decerperem. Sufficit autem, modo ipſi velitis, harum, quas nuper allatas vobis audiſtis, veritatem diſcernere. Sunt enim manifeſtæ atq; veriſſimæ, ac veluti expreſſæ quædam rerum imagines. Sicut itaque optimorum pictorum artem facilius explorare quis poterit, qui veræ atque archetypæ rei pictam imaginem conferat: ita & vos decet quum prophetiam ſapientiſſimus pictor Deus ante depinxit, velut imaginem quandam rebus ipſis quæ iam euenerunt, conferre, atque ita nihil euariantem ſimilitudinem intueri. Prius enim quam Prophetia ex euentu rerum finem conſequeretur, non parum laboris erat perſuadere hominibus qui tunc viuebant, euentura eſſe quæ prædicerentur. Nunc autem cum impleta iam videamus, quæ tot ante ſeculis Prophetæ illi prædixerant, quæque olim verba fuerant eſſe nunc facta, nullus iam nobis labor relinquitur ad faciendam auribus fidem. Aures enim, oculorum teſtimonio nunc viuntur. Neque indigemus Herodori autoritate, vt ſciamus aures eſſe oculis infideliores. Oculi enim noſtri vident, quæ auditu aures accipiunt. Quando igitur & Prophetias à me citatas audiſtis, & rerum teſtimonium oculis inſpexiſtis, age iam noſtrorum Prophetarum diuinas voces [illegible] dæmonum veſtrorum oraculis comparate, vt cũ Apoſtolo, exclametis: *Quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio*
2. Cor. 6.
Chriſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? Qui conſenſus templo Dei cum idolis? Templa enim Dei, ſunt Prophetarum chori. Idola vero quæ gentes adorarunt, ſurda & muta ſunt. De quibus & Dauid ita loquutus eſt: *Simula-*
G
Pſal. 113. *chra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt. Aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture ſuo. Neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Vobis autem viri Græci potius contingat veritatem perdiſcere, quam Propheticæ huius imprecationis pati ſupplicium.

DECIMI LIBRI FINIS.

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, CONTRA INFIDELES GRAECOS LIBER VNDECIMVS, DE FINE ET IVDICIO.

D

ARISTIPPI nomen ô Græci homines ad veſtras fortaſſe aures peruenit, illius inquam Ariſtippi, qui ex filia nepos fuit eius Ariſtippi, quo Socrates amiciſſimo vſus eſt. Is itaque ex familiaritate matris atque conuictu (nam & hanc philoſopharam Græci aſſerunt) ad magnam Philoſophiæ cognitionem peruenit. Cognomen vero etiam ab ea ipſa contraxit, omnes enim Metrodidacton, hoc eſt, matris diſcipulum, appellabant. Atque illi quidem ad participatum Philoſophiæ, ſola matris documenta ſatis fuerunt. Vos autem cum tot iam Prophetas audieritis, nec minus & eos qui poſt Prophetas celebri doctrina claruerunt, perdiſcere veritatem non vultis. Hoc autem vobis inde vitium aduenit, quod exiſtimatis inutilia prorſus hæc eſſe inſtituta, quæ de Chriſtiana religione perdiſcenda ſunt. Non enim Syracuſanas delicias, non remiſſum vitæ genus atq; molliſſimum, non execrandas diuitias pollicentur, non ex diuitiarum fluxu lubricum Euripum, ſed ſudores multos laboreſque, vitam denique anxiam & duriſſimam. Sunt
H
enim hæc omnibus ante oculos poſita, paſſimque perſpicua. Finis autem cuius gratia hæc feruntur, abſtruſus eſt, nulliſque conſpicabilis. Aſſueti enim ea ſola intueri quæ videntur, ſcire non poteſtis eorum naturam quæ nõ videntur. Oculis enim illis caretis, quorum fides eſt opifex. Ego autem hic quoque adhibitis ſacrorum ſermonum facibus, & hæc ipſa vobis oſtendam, quæ mihi

A ſtimat, vtque leuiter peccantibus pares ac commenſas pœnas decernat, grauiter autem crebroque delinquentibus, indelebiles. Ego autem pauca vobis ex eo libro nunc legenda apponam. ſic enim inquit: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Qui autem videantur inſanabiles eſſe ob magnitudinem delictorum, vt qui ſacrilegia multa & grauia, quique cædes præter æquum ac iuſtum frequenter admiſerint, & quæ ſunt alia generis eiuſdem, hos omnes æqua & conueniens ſors in Tartarum detrudit, vnde nunquam ſint emerſuri. Qui vero expiabiliter quidem ſed tamen grauiter videantur peccaſſe, quale eſt ſi qui iracundia percitt violenter in parentes aliquid fecerint, ſed tamen pœnitentia adducti eos in reliquo ſpatio vitæ coluerint aut ſi qui hominem occiderint, vel tale quippiam perpetrarint, hos ſane ipſos nihilo ſecius oportet in Tartarū deijci, quumque annum ibi totū peregerint, ab vndis eiectantur: homicidæ quidem ad Cocytum, qui

B vero in parentes peccarunt, ad Pyriphlegethontem. Narrat autem poſt hæc Plato, quo pacto ij qui ſic torquentur, magna voce veniam ab iis petant quos iniuria affecerint, vtque illis renuentibus iterum in lacum deuoluantur, eadem quæ prius adhuc ſupplicia ſubituri. Quum hæc itaque tormentorum loca Plato ſatis oſtendent, tum & ea commemorat quæ repoſita ſunt iis qui pie atque honeſte vixerint. Sic enim loquitur: [Greek illegible], &c. hoc eſt. Qui autem viuendi ſanctitate excelluiſſe cæteris videantur, hi ſunt qui ab hiſce terrenis locis, tanquam à vinculis exoluti prorſuſq; liberati, ad ſuperiorem illam puram habitationem perueniunt, atq; ibi in terra optima collocantur. Qui vero homines per Philoſophiam ſatis purgati fuerint, ij & reliquum omne tempus abſque vllis penitus laboribus viuunt, & ſubinde in pulchriores quam hæ ſint, habitationes ſe conferunt. Quæ cuiuſmodi ſint, haud facile quiſquam dixerit, neque mihi præterea ad enarrandum vacat. Sed horū gratia quæ dicta ſunt

C ô Simmia, omni ſtudio eſt annitendum, vt virtutem ac prudentiam conſequamur. pulchrum enim præmium eſt repoſitum, nec exigua conſequendi ſpes In Gorgiæ quoque libro, narrat ea quæ ſunt his valde affinia, ut enim inquit: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Audi perpulchrum ſermonem, quem tu quidem, quantum ipſe opinor, eſſe fabulam exiſtimabis, ego autem conſtantem ſermonem puto. Itaq; dicam tibi [illegible] vera quæcunque dicturus ſum. Pauloque poſt ita ſubſequitur: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Eum vero qui vitam iuſte ac ſancte tranſegerit, morte obita in beatorum inſulas deferri aſſerimus, eaſque incolentem ſuis omni felicitate, ac exortem eſſe malorum omnium. Qui vero iniuſte atque impie vixerit, in iudicij ac iuſtitiæ carcerem detrudi affirmamus, quem Tartarum vocant.

D Et rurſus: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Præterea iudicandi ſunt nudi rebus hiſce cunctis omnibus, mortui enim iudicandi ſunt. Nudum quoque oportet iudicem eſſe, ipſumque etiam mortuum, qui animam duntaxat, quam iudicaturus eſt, animam ſpeculetur cuiuſlibet vita excedentis. oportet inquam eſſe iudicem priuatum cunctis conſanguineis, qui omnē videlicet * mundū relinquerit, quo ſuper terra viuens vtebatur, vt hoc pacto iuſtum ſit, legitimumq; iudicium. Plato igitur ita hæc narrauit vt qui maxime crederet eſſe apud inferos iudicij ac ſuppliciorum loca. In Ægypto enim cum Hæbræis diuerſatus proculdubio quæ hic dicuntur, à prophetis accepit. Indeque didicit eſſe ignis fluuium, quem Daniel Propheta vidiſſe ſe narrat. Didicit autem & quæ leguntur apud Eſaiam. Ille enim de iis qui apud inferos puniuntur, hæc inquit: [Greek illegible] hoc eſt: *Vermis eorum non morietur, neque ipſorum ignis extinguetur.* Et iterum: [Greek illegible] hoc eſt: *Quis renunciabit nobis locum æternum?* Plurima vero in hanc ſententiam eſt apud Prophetas perdiſcere. Plato itaq; tum ſibi quædam inde aſſumens, tum &

* Mundum hoc loco ornamenta & decore poſſumus accipere.
Daniel 7
Eſa. 66

E illis multa commiſcens ex Græcorum fabulis, eos demū quos attuli de hiſce rebus ſermones ſcripſit. Quæ vero inſequuntur, in eandem feruntur ſententiam. Inquit enim: [Greek illegible], &c. hoc eſt Ex iudicibus enim (quod dudum tibi dicebam) primum quidem Rhadamanthus ille, ſi quem talem iudicandum accipiat, nihil ſane aliud illius hominis nouit, neque quis ſit ille, neque ex quibus ortus parentibus, ſed ſolum cernit maluſne ille ſit, quod vbi comperit, ad Tartarum eum deiicit, ſigno appoſito indicans ſanabiliſne an inſanabilis videatur. Ille autem eo tra[n]ſmiſſus, congruentia patitur. Nonnunquam vero idem Rhadamanthus hominis Græci animam conſpicatus, quæ ſancte vitam peregerit, idioteque aut alterius qui veritatem coluerit, atque vt

F equidem ſentio ô C[a]l[ic]l[e]s. Philoſophi præſertim animam nactus, qui ſoli ibi vacauerit, neq; multarum præterea rerum in vita ſolicitus fuerit, amanter hanc excipit Rhadamanthus, atque ad beatorum inſulas mittit. Pauloque mox hæc prædictis adiungit: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Mihi quidem ô Calicles his rationibus perſuaſum planeq; eſt, idque vnum maxime aſpicio, vt quam ſanctiſſimam animam iudici Rhadamantho oſtendam. Miſſas igitur eas tacens quas multi appetunt dignitates veritatiq; incumbens, curabo vt quantum in me ſit, quam optimus homo viuam, quumq; mihi moriendū ſit, moriar homo quā optimus. Hortatos autem & cæteros mortales volunt quā maxime poſſum, teque ipſum in primis ad hoc tam pulchrum virtutis certamen quod [illegible] cunctis certaminibus quæ adiri poſſint in vita optandum eſſe aſſirmo. Teque nunc ipſum increpo & accenſo, neque enim tibi ipſi vllas poteris afferre ſuppetias, cum tibi cauſa ibi fuerit, ſtatueturque iudicium quod tibi modo commemorabam. Sed cum veneris in conſpectum iudicis illius Æ-

G gineæ filij teque [illegible] correptum [illegible] perducet, hiabis attonitus, tenebraſque & vertiginem non turbentius quam ego hic patiens, ac te fortaſſe ille percutiet, colaphiſque capiti tuo incuſſis, ignominia te dedecoreque afficiet. Hæc autem tibi fortaſſe tanquam anicularum fabulæ dici videntur, tibique contemptui habebuntur. Neque ſane admirandum ſit, hæc à nobis contemni ſi quærentes poſſimus quæ hiſce meliora, quæque his veriora ſint, inuenire. Nunc autem vides, quod qui tres eſtis Græcorum ſapientiſſimi, tu inquam Polus & Gorgias, nequaquam probare poteſtis aliam nobis viuendam [ill]e vitam, præter hanc quæ videtur ad eam felicitatē percipiendam profutura. Hæc igitur Plato, & meo quem nuper adduxi ſermone, de rebus illis diſſeruit, ſapienterque admodum hortatus eſt, vt hæc ea curemus per quæ ſupplicijs illis expediamur. In Critone etiam leges inducit ita Socratē alloquentes: [Greek illegible], &c. hoc eſt At Socrates [illegible] de tuis altricibus. [illegible] liberos, neque vi-

H tam, neque quicquam aliud [illegible] facito, vt quum ad Plutonis domos deſcendes habeas hæc omnia quæ reſpondeas inferis in principibus. In ipſa autem Apologia mortem etiam bonam eſſe dixit: [Greek illegible], &c. hoc eſt: Cogitemus enim etiam hoc viuentes, valde admodum ſperari poſſe, bonam eſſe mortem. Duorum enim alterum ſit mors oportet, vt vel nihil amplius ſit, nulliuſque rei ſenſum habeat qui defunctus eſt, vel ex iis quæ dicuntur ei mutatio quædam contingat, animæque de hoc ipſo habitaculo in locū alium commigratio videatur. Sunt hæc autem Platonis dicta laude digniſſima, tametſi admixta quædam habeant ex noſtris adulterniſque dogmatis, vt Rhadamanthum, Minoem, inſulas beatorum, ſolaſque animas ſine corporibus puniendas eſſe. ſunt enim hæc à veris piiſque dogmatis aliena. Eſt autem illi quodammodo ignoſcendum, qui particeps Apoſtolicæ doctrinæ non fuerit. Quæ vero is de animarum in hæc atq; illa corpora tranſmigratione, de Pythagoræ dogmate compilauit, ſunt nobis penitus euitanda. ſunt enim ea oppido quam ridicula. Inquit enim in Phædonis libro de

A in imis quæ in corpora transmittuntur, eas vt par est induere iterum mores illos qu[illegible] in hac vita excoluerunt. Inquit ergo. τὰ ποῖα δὴ ταῦτα [illegible] φῂς ὦ Σώκρατες, &c. hoc est: [Q]uales vero mores hos [illegible] edicis ò Socrates, vt si qui videlicet gulæ indd[illegible]unt, pe[tu]lanteſque ſe [et] temulento præbuerint, nulla prorſus honeſtatis habita ratione, hoſce aſinorum ſpecies [aut] beſtiarum ſubire vero ſimile eſt. An non ita maxime [c]ongruum fore affirmas? Qu[i v]ero iniurias, tyrannides, rapinaſque præoptarint, in lupos, accipitres, miluoſque tranſire. Nam quo alio dicamus ſeſe tales animas recep[turas]? In hæc profecto animalia, inquit C[e]bes. Nec vero [c]uncta quæ apud Platonem percenſens, [s]ermonem longius protraham, quicum [l]eget [il]le affirmantem inueniet, animas eorum qui v[irt]utem po[li]ticam exercuerunt, ap[icu]larum co[rpora] a veſparumue ac formi[c]arum & hom[in]um ſubituras. Hæc vero non modo ſunt perridicula, B verum ijs quæ Plato ſuperius dixit penitus [s]unt cont[raria]. Ibi enim puniri animas affirmat, alias qui[de]m in [ill]e contem fluuium paludemque A[c]heru[sia]m, alias in Stygem, Cocytumque ac Pyriphleg[e]thon[te]m [illegible]ctas. Quæ[q]; inexpiabile quid peccarint, [illegible] Pyriphlegethontis connectas in [illegible]. Quæ vero [illegible] queri[n]t vt expiari poſſint, nihilo [illegible] per [illegible] fluminis, ſed tamen ſuppliciter ab ijs veniam petere quos à ſe olim iniuria affectos ibi [illegible] conſpiciant. Rurſuſque ab amnis [illegible] in paludem ſontes illos de[illegible]. Hoc autem lo[illegible]os qui voluptati[bus] fœde ſeruierint, a[illegible]os inquit heri. Qui vero tyranni[cam] vitam rapacemque adamarint, tranſire in luporum, accipitrum, miluor[um]que corpora. Egregia ve[ro] [illegible] beat ſiimorum præmia illis decreuit, qui poli[ticam] vitam virtutemque obierint [q]uandoquid[em] [illegible] quiſ[illegible] veſpas, [illegible] formicas. H[illegible] homo Philoſophus illis contribui[t], qui vi[illegible] [illegible]nque coluerunt. Atqui & hæc [illegible] ſup[eri]us dictis [con]traria. Iſ[illegible] eos ad beatorum inſulas deſtin[a]uit. C [Philoſo]phorum autem habitacula ne verbis quidem explicari poſſe aſſeruit: Hic autem [illegible] tribuit ve[illegible], apicularum, ac formicarum vitam. Quique [illegible] [illegible]a neminem iniuria affecerint, præmium innocentiæ hoc [illegible] decipere, vt al[ij]s maxime noceant. Apes enim [illegible] veſpæ, natæ ſunt ſt[imul]is aculeiſque ictus inferre. Ip[illegible] tem formicæ [illegible] deprædantur, ſibique cum agricolis terræ [fru]ctus [illegible] tametſi min[u]s in[illegible] boribus tolerandis [illegible] fuerint. Veſpæ autem, [illegible]arum cult[illegible] mol[illegible] a botros enim fœtus terebrant & corrumpu[nt]. [illegible]em quoque & [illegible] ipſæ faciunt, neque tamen [illegible] modo [illegible] mo phil[illegible] in [illegible] venit, [illegible] Pythagoræ illius qui primus hanc animarum commigration[em] co[m]mentus eſt authoritate [illegible]. [illegible] & alibi Plato noſter huiuſmodi nob[illegible] [illegible] ἀφικνεῖται [illegible] μυρίων, & hoc eſt. D [illegible] locu[m] vnde anima profic[iſc]itur, [illegible] [illegible] penitus [illegible] decies m[il]le annos. neque e[illegible] [illegible]andum affirmat ante ho[c] tempus, præterquam [illegible] animæ qui philoſophatus [illegible] [illegible], [illegible] Philoſophiæ nor[illegible] [illegible] profecto circ[illegible] [illegible] demum anno [illegible] [illegible]. Ter, in[illegible] [illegible] ad han[illegible] [illegible]blatæ, [illegible] [illegible]. A[illegible] animæ quum [illegible] [illegible], iud[illegible] [illegible] quo [illegible] quidem in [illegible] terranea [illegible] perſoluunt. Aliæ [illegible] iuſtitia [illegible] cæli[illegible] [re]gione ſublatæ, a[illegible] [illegible] vitæ meritis quam [illegible] inter homines vi[illegible]tarunt. Horum aute[m] verborum quæ ſit ſtultitia eſt [illegible] promptiſſimum. [Q]uis [e]nim Platonem do[cu]it illa de [illegible] annorum [illegible]. Vnde hic, inquam, didicit, annorum decem m[ill]ibus euolutis vnamquamque animam in ſuum locum reue[rti]? Quæ autem ſuperioribus verbis interſerta ſunt, ne à fl[a]gitioſis quide[m] hominibus, nedum à Philoſopho dici conuenit, adueniere enim pu-

Phæd.: minuuntur.

E ræ Philoſophiæ cultoribus, laſciuos puerorum amatores, eadem [qu]e præmia & his & illis repoſita eſſe oſtendit. Sed enim [illegible] quoque verborum quandoque obliuis[cens] cœlum [illegible] huiuſmodi animam Reipublicæ [illegible] [illegible] animam cygni [co]rpus [illegible], A[illegible] vero aquilam [illegible] leonem tranſiit. A[illegible] Atalantam, infimam vero Therſite[illegible] [illegible] Plato inſerta voluer[it]. Mihi profecto magis iocari [illegible] iam ſerio agere videtur, vbi [a]nimarum in hæc atque illa corpo[ra] commi[gra]tiones commem[ora]t, multi[s] [illegible] in locis eſſe [illegible] apud [illegible] [illegible] ad eas [illegible] me conuer[illegible] rationem in eiuſmodi ridiculis [illegible] Aud[i] [illegible] ur ſic loquentem: ἀλλ' οὐ [illegible] γε [illegible] γ[illegible], & hoc eſt: Verum ibi ego non Alcini [illegible] ref[illegible] ſed [for]tis vi[ri] [illegible] Armenij, genus [illegible] [illegible] narrabo, qui qu[illegible] [illegible] occ[illegible] decimoque poſt die [illegible] [illegible] qu[i]dem [c]orpora [illegible] occubuerant, iam marcentia [illegible] eſſent, in[illegible] adhuc ſublatus eſt, domumque d[illegible] quinque duodecimo ab interitu die tumulandus e[ſſe]t ante pyram conſtitutus reui[x]it, reuerſuſque ad [ſ]e narr[au]it quæ apud inferos vid[iſſe]t. Inquit ergo animam è corpore egreſſam, cum multis alijs perueniſſe ad admirabilem ac incredibilem quend[a]m l[o]cum, in quo [d]uo hiatus terræ paterent ſibi inuicẽ coh[ære]ntes, cum & cœli apertiones duæ quæ illis ſuperne ex op[p]oſito imminerent. Inter hos hiatus medij iudices deſidebant, qui peracto iudicio, iuſtorum quidem animas [illegible] per dexteram apertionem ad ſuperna cœl[illegible], quibus in pectore iudicij ſui n[illegible] ſindice [illegible] fuerant. Iniuſtorum autem animas [illegible] per [illegible] ad [illegible] præcipitari, has quoque [illegible] [illegible] ante [illegible] ſigna geſtante[s]. Sibi G vero ach[illegible] progreſ[illegible] dixiſſe iudices, oportere ill[illegible] [illegible] hominibus quæ ibi fierent, iuſſiſſeque illum omnia diligenter aud[ir]e viſuque perc[ip]ere. Sunt vero hi pl[illegible] ſermones, neque enim animas in b[illegible] [co]rpora [illegible] [illegible]tunt, ſed in cœleſti [illegible] regione [illegible] quæ bene vixerint [illegible] [illegible] vitam præoptarint, ad inferos de[illegible] [illegible] videatur ibi quidem inco, hic autem [illegible] quoque in ijs quæ de anima [illegible] [illegible], & iudicij miniſtros [illegible] verbis interſerens. [illegible] ἅμα Σωκράτει καὶ [illegible] Huic inquit Amyllo, & [illegible] ſimul & Heracleone [illegible] exanimis videretur, paſſum [illegible] ex quadam non admodum profunda [illegible] illud tec[illegible] quod [illegible] cenſeri poſſet, narrabat ante è vita perfunctum [illegible] in vitam rediſſe, neque tamen p[illegible] [illegible] irreuocabili morte ex ea tum ægritudine perii[illegible] H [illegible] autem miniſtros qui ſe ad inferos deduxerant, ab [illegible] præſide grauiter increpitos fuiſſe aiebat, qui pro Nicandro ad quem deducendum miſſi fuerant, Antyllum in conſpectu eorum ſtatuiſſent. Erat autem Nicand[er] [illegible] coriarius, qui cum paulo mox interiſſet, ſta[ti]m ſe Ant[y]llus dicebat in vitam [illegible] valetudinem rediiſſe. Qualia ſunt igitur Philoſophorum dogmata [illegible] quor[um] alij quidem menſi ſunt ventre humanam felicitatem, alij vero perfectius quiddã de ea loquuti ſunt, vtq; alij humanam vitam ſepulchr[um] [illegible] nus eſſe cenſuerunt, al[ij] quantũ valuere d[illegible] ſunt oſtendere horribilia quædam ſu[pp]liciorum loca, neq; tamen ea fabulis expedita nobis [illegible]querunt, ex ijs quæ ſuperius dixi iã percepiſtis. Tempus vero iam eſt vt quæ Deo [c]ongruen[t]ia ſunt Euangeliorũ ſacra dogmata contemplemini. Noſtrates ergo, initium bo[norum] laudabili timore Dei auſpicantur. *Initium enim ſapientiæ timor Domini*, vt & S[alo]mon & Dauid Salomonis pater teſtatur. Finem vero bonorum faciunt, diuinis & legibus & præceptis excultam vitam. *Beati enim im[m]aculati in* Pſal. 110. Eccle. 1. Pſal. 118.

A *via, qui ambulant in lege Domini. Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius in toto corde exquirunt eum.* Hoc idem nos in Euangelijs docuit totius mundi ſeruator. Beatos enim vocat non diuites, non delicijs deditos, non eos qui à torrente voluptatis ablati rapiuntur, ſed pauperes ſpiritu, ſed mites, ſed miſericordes, ſed qui eſuriunt, ſitiuntque iuſtitiã, quique pro tuenda probitate aduerſi aliquid patiuntur. Pollicetur autem ſeſe iis daturum cœleſte regnũ, qui in eiuſmodi rebus gerendis optime ſeſe geſſerint. Non abs re autem facturum me putem, ſi nunc eas vobis recenſeã leges quæ nobis ſub ſpecie beatitudinis ſcriptæ ſunt,
Matth. 5. inquit enim, [illegible], hoc eſt. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*
B *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Alia item Euangelica præcepta, in eandem ferme tendunt ſententiã. Sed hæc ſatis erunt ad oſtendendam legiſlatoris intentionem, quẽque nos ille reſpectare finẽ edocuit. Neq; enim nos iuſſit expectare diuitias, non pulchritudinem ſanitatemque corporis, ſed officioſos ſudores multaque pro virtute diſcrimina. Tum & maxima virtutis præmia, nulli que dictu facilia, quæ enim poſſit oratio immortale illud infinitumq; cœleſte regnũ ſatis oſtendere? quæ vitam il-
1. Cor. 2. lam ſenectute, curis doloribuſque carentem? De his autem rebus Paulus exclamat, [illegible], &c. hoc eſt. *Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Quod ſi ne is quidem qui ſpectator inte[r]fuit, ea narrare potuit quorum ſpectaculo di[g]nus eſt [h]abitus, vix alius effari audebit quæ dicenda [s]int. Audite vero [quæ] Paulus ad Romanos ſcribit, vt ſciatis & hunc fuerit hon[ore] ſtatuiſſe vitam æter-
Rom. 6. nam, [illegible] &c. hoc eſt. *Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis ipſi iuſtitiæ. Quem ergo fructum*
C *habuiſtis tunc in illis in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt. Nunc autem liberati a peccato ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero, vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors: gratia autẽ Dei, vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Satis eſt, enim inquit, libertatis donum, vt ex ſeipſo fructum vobis pietatis oſtendat, tamen ex ſua liberalitate munificus Dominus ac magnificus æternam vobis ſuperingerit vitam, vt peccati ac iuſtitiæ differentiam cognoſcatis, peccatum enim, finem habuit mortem. Iuſtitia vero habet vitam æternam. Subinde autem & maximum donorum oſtendit. [illegible], &c hoc eſt. *Quicunque enim*
Rom. 8 *ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei. non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit cum ſpiritu noſtro, quod ſumus filii Dei, coheredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur vt & conglo-*
Galat. 4 *rificemur.* Ad Galatas quoque ſcribens idem, ſic inquit, [illegible] &c. hoc eſt. *Itaque iam non es ſeruus, ſed filius. Si autem filius, & hæres Dei per Ieſum Chriſtum.* In ea-
Timoth. 4. ndem quoque ſententiam & ad Timotheum ſcribit, [illegible], &c. hoc
D eſt: *Fidelis ſermo, ſi enim commortui ſumus, & conuiuemus. ſi ſuſtinemus, & conregnabimus.* In alio item loco ad eundem Timotheum ſic ſcriptum eſt, [illegible],
Philem. hoc eſt. *Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonũ certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolũ autem mihi ſed & omnibus iis qui diligunt aduentum eius.* Pari modo & de reſurrectione corporum, & Corinthiis, & Theſſalonicenſibus, & Philippenſibus, & multis alijs ſcripſit. [illegible],
1. Cor. 15. hoc eſt. *Et nunc quidem ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ſeminatur corpus animale, ſurget ſpirituale.* Et rurſus: *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere im-*
mortalitatem. Et iterum [illegible], &c. hoc eſt. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt vnde & Saluatorem expectamus Dominũ Ieſum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori gloriæ ſuæ.* Ipſe quoq;
Ioan. 5 Dominus hiſce verbis Iudæos alloquutus eſt. [illegible], &c. hoc eſt. *Quoniã filius hominis eſt, nolite mirari hoc, quoniã venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionẽ vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionẽ*
Matth. 24 *iudicij.* Rurſuſq; cum de communi tunc rerum diſſereret, verba hæc addidit, [illegible], &c. hoc eſt. *Statim vero poſt tribulationẽ dierum illorũ ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuũ, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur, & tunc apparebit ſignũ filij hominis in cælo, & tunc plangent ſe omnes tribus terræ.* Hæc autem verbis oſtendit luctum eorum qui Euangelio non crediderunt. Tum & adducta virgi-
Matth. 25. num parabola, in qua aliarum aliæ cum lampadibus
F ingreſſæ ſunt thalamũ, aliæ foris extra thalamum remanſerunt, quod earum lampades extinctæ ſunt. Cumque
Ibidem etiam talentorum parabolam addidiſſet ſeruorumque induſtriorum meminiſſet, ac inertis illius qui talento occultato miſſus eſt in tenebras exteriores, ita demum ſubiunxit [illegible], &c. hoc eſt. *Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes ſancti Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. & congregabuntur ante eum omnes gentes & ſeparabit eos ab inuicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis, & ſtatuet oues quidem a dextris ſuis hædos autem a ſiniſtris. Tunc dicet rex iis qui a dextris eius erunt Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod paratum eſt vobis a conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram & collegiſtis me. Nudus & cooperuiſtis me. Infirmus, & viſitaſtis me. In carcere eram, & veniſtis ad me.* Ibi iuſtis dicentibus ſe nihil vnquam tantis dignum præmiis præſtitiſſe (proprium eſt enim virtutis athletis, vt modeſtos ſe præbeant, ſuaſque opes occultent) eis contra ita reſpondit:
G *Amen dico vobis. quod feciſtis vni ex his minimis fratribus meis, qui in me crediderunt, mihi feciſtis.* Hos autem cum ita vocis ſuæ præconio cultoſque laborum præmiis honeſtarit, tunc dicet & iis qui ſtabunt a ſiniſtris: [illegible], &c. hoc eſt. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* Explicat autem multa quoq; ſuppliciorũ cauſas, quandoquidem nullus eorum ea præſtiterit quæ iuſtorum præſtitit chorus, neque ſummam illorum modeſtiam imitati fuerint. Iuſti enim etiam ſe feciſſe negabant bona cuncta quæ fecerant, hi, vero quæ non fecerunt ſe feciſſe mentiuntur. hi ergo redargüti, pœnis ſuppliciiſque tradentur. Hæc itaque viri Græci conferte, quæſo, cum Platonis ſermonibus, qui maxime laudandi ſunt. Cæteræ enim Platonis, tum & aliorum Philoſophorum nugæ, dignæ ſunt quæ in tenebris ſeruatores mittantur. Quæ vero nos e [P]latone decerpta vobis laudauimus, habent aliquam cum Euangelicis dictis affinitatẽ.
malorum enim ſupplicia, bonorum que copioſa præmia, & ille conſtituit eſt, & ſacra nobis cum vetera tum recentiora monumenta oſtendũt. Iudices tamen ille multos a-
H lios nobis induxit, Aeacum, Minoem, Rhadamantum, homines videlicet non vſquequaque laudandos, Minoẽ vero ſunt, qui criminibus etiam multis accuſent. Nos autem iudicem nobis eum expectamus, qui & nos fecit, optime conſcium naturæ illius quam ipſe effinxit, neq; eius facta ſolum dictaque calluerit, ſed ipſos quoq; internæ cogitationis motus, iudicabit autẽ nos, huius noſtræ humanitatis veſtẽ indutus, ſuę namq; diuinitatis natura, oculis cerni non poteſt. Hinc & ſeipſum *hominis filiũ* ſæpe appellat, quia videlicet iij qui iudicabuntur, noſtrã hanc naturam in eo videbunt. Eam ob rem Paulus A- Act. 17.
poſtolus cum apud Athenienſes concionaretur, ſic inquit. [illegible], &c. hoc eſt *Tempora igitur ignorantiæ Deus non curans, nunc annunciat omnibus vbique hominibus, vt pœnitentiam agant, eo quod ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis. Si*

quis au-

A

BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, LIBER DVODECIMVS, DE VIRTVTE ACTIVA.

ITA natura comparatū eſt, vt arbores ſuis radicibus innitantur, atque ab eis alimēta percipiant, ab ipſis autem ramis ac frondibus quæ; inde ſuſpēſi cernuntur, fructibus exornentur. ſi quis enim ramos excindat, eōsq; decerpat. fiūt prorſus inutiles, omniq; ſic decore ſpoliātur vt ſuperfluū videatur radicū illud ac ſtirpiū fundamētū. Ita & animantium corpus indiget quidē oculis ad obtutū, quibus videlicet ſenſus alii, tāquā ducibus ſuis, vtātur. Indiget vero & pedib. quib. ambulet ac feratur. Indiget manib. quæ opus faciāt, membrisq; aliis ac particulis cibum potumque ac alias res neceſſarias ſuppeditent. Iā vero ſubuculas hybernas, chlænas, & caſtrenſia ſagula, nequaquam ſtamina ſola conficiunt, eſt enim opus ſubtegmine quod ſtaminibus intexatur & cohæreſcat. Quorſum vero hæc dixi? Non ideo vt Græci quia fabulas nugaſq; confecte, ſed qui per has ſimilitudines oſtendere vobis contendā, quæ ſit exactiſſimæ Philoſophiæ materia. Maximum nanq; bonum eſt diuinarū rerū cognitio. Neque vero ſatis hæc eſt, quæ conſummatum hominem eum reddat qui ea factus ſit dignus, oportet enim bonas rerum functiones ad cognitionem ſcientiamque adiungi. quod enim radix eſt arbori, quod oculus corpori, quodque telis contexendis ipſa ſunt ſtamina hoc perficiendis animis eſt veritatis cognitio, ſtabiliſq; rerum diuinarum fides. Oportet autem non ſolum ſcire quid de Deo ſentiendum ſit, verum eoā ad illius leges vitam moreſq; inſtituere, ſicut enim qui picturam, quiue ſutoriam vel quamuis aliam artem perdidicere, non vt ſolam earum rationem teneat illis dant operam, verum multo magis vt eas manibus ſuis exerceant, ſeq; opere aliquo magiſtrorū imitatores oſtendant, ita decet operarios pietatis, non ſolum Theologiam rationemq; naturę, ſed practicæ quoque virtutis leges ac inſtituta perdiſcere, quęq; didicerit quantum queat ſeruare, adeaque conari animæ ſpeciem componere ac effingere, qui eo m ſic animam componat atque informet, nō ſolum diuinarum legum exprimit characteres, ſed ipſius quoque legiſlatoris viua quædam imago rationaliſque efficitur. Hoc & veritatis præco docens exclamat. *Eſtote imitatores Dei.* Eiuſque prætera dominus & magiſter nos monet. inquit enim, *Eſtote imitatores patris veſtri qui in cælis eſt.* Et iterum. *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Imitatur autem Deum quantum imitari licet, qui ea diligit odioque proſequitur, quæ Deus amat ac deteſtatur. Quę vero illi iucūda, quæ ve inuiſa ſint diuinæ leges manifeſte nos docent, audiuimus enim exclamantem Dauid: *Quoniā non Deus volēs iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. Odiſti omnes operantes iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.* Cumque his verbis oſtendat legiſlatoris diſpoſitionem atque affectum, alio in pſalmo perſonam eius induit q; ſibi has notas diligenter expreſſit, ita Dominum deprecantis, inquit enim: *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non ponebam ante oculos meos rem iniuſtam facientes prævaricationes odiui. Non adhæſit mihi cor prauum, declinantem a me malignum non cognoſcebam. Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Superbo oculo & inſatiabili corde, cū hoc nō edebā. Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecum Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Non habitabat in medio domus meæ faciens ſuperbiam. Qui loquitur iniqua nō direxit in conſpectu oculorū meorum.* Hiſce autem verbis non modo nos docuit, poſſe nos imitari potentiſſimum Deum, ſed rationem quoque modumque imitandi nobis oſtendit, neque enim nos iuſſit, cœlū, Solem, Lunam, reſque alias procreare, neque vt ſimplici eſſemus incircumſcriptaque natura, ſed eadem quæ Deus & amore & odio proſequi. In hac autem obeunda virtute cū Propheta egregium ſe præbuiſſet, confidenter exclamat, *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Et iterum. *Nonne qui oderunt te Domine oderā & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderam illos & inimici facti ſunt mihi.* Et rurſus, *Iter ſanguinum de Iniquitate & delinquente a me male egit, & ſcrutabor mandata Dei mei.* Et amplius *Iniquos odio habui, & mandata tua dilexi.* Et *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Multaq; item huiuſmodi inuenire quilibet ſibi poterit .... Prophetarum ... plenā itemque ... doctrinæ. Moſes quoq; qui dictatas ſibi a Deo leges Hebræis dedit, in eis ipſis plane oſtendit quæ ... et Deus, & quæ ... nam oderit. Omnis præterea Propheticarum ... in hoc rerum diſcrimine nos pulchre erudit. Ipſe ... per Deus in Euangeliis ita inquit. *Non omnis qui dixerit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum, ſed qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Et. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Et: *Qui diligit me mandata mea ſeruabit.* In parabola etiam talentorum teſtatus eſt ſe non ſolum totidē repetiturum quot dedit, ſed fœnus etiam exacturum, quod qui reddere non habebit, caſſum etiam ſuis dono, vinctumque, in tenebras demiſſurum. Quin & virgines illas quæ ſecum oleum non attulerant, extra thalamum paſſus eſt eſſe. Illum etiam qui indutus erat veſtem nuptiis minime congruentem, nuptiis excluſit coniunctoq; abegit. At ille tamen nō ſponte ſe ingerens, ſed vocatus ingreſſus eſt, verum quia ex ſola ſponſi liberalitate acceſſerat, veſtem non immutauit, idcirco ea perpeſſus eſt. Hinc & Apoſtolus inquit, *Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis ſacrificium. Terribilis autem quædam expectatio iudicii. & ignis æmulatio quæ conſumptura eſt aduerſarios.* Tum ab exemplo verba hæc magis confirmat. inquit enim *Irritam quis faciens legem Moſis, ſine miſericordia, duobus vel tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Dei filium conculcauerit & qui ſanguinem teſtamenti pollutū duxerit in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit. Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta & ego retribuam, dicit Dominus. Et iterū. Quia iudicabit Dominus populum ſuum.* Tum & otioſos ceſſatores iners teſque hu... perterret. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.* Et rurſus. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Indigere itaque ſcientiam practica virtute, ſatis hinc puto me oſtendiſſe. Age vero nūc videamus quid de his quoque rebus ſenſerint Græci philoſophi. Inuenimus enim Platonem, nonnulloſque alios. qui Platonis Philoſophiam ſectati ſunt, ſermoni noſtro admodum cōſentaneos. Is enim in legum ſuarum libro ſic inquit, ... θεῷ προσφιλῆ γενέσθαι, ... δύναμιν ... &c. hoc eſt. Deo itaque gratum amicumque hominē neceſſe eſt quā queat maxime talē euadere qualis ſit Deus, hicq;

Margin: B, C, D (left); Ephes. 5. Matth. 5. Pſal. 5. Pſal. 100. (left); E, F, G, H (right); Pſal. 138. Pſal. 118. Matth. 6. Matth. 5. Ioan. 14. Matth. 25. Matth. 25. Heb. 10. Ibidem. Deut. 32. 2. Cor. 5. (right)

A potiſſimum ratione. Qui enim frugi homo temperatuſque eſt, Deo eſt charus, ſimilis enim illi eſt. Qui vero non eſt temperatus, abſimilis plane eſt. Nihil hic ergo alienum a noſtratibus dixit, imo autem & is fatetur oportere nos quantum vires noſtræ patiantur in bonis affectionibus creatorem Deum imitari. Hoc autem loco temperatum intelligit Plato, non eum, qui ſe potentiorē voluptatibus præbeat, ſed qui rationalem animæ noſtræ vim ſaluam atque integram vſquequaque conſeruet. Hiſce autē ſimilia & in Theæteto conſcripſit, ſic enim inquit. [illegible], &c. hoc eſt. Sed interire ac tolli ô Theodore mala prorſus non poſſunt, neceſſe eſt enim ſēper eſſe quod bono contrariū ſit, neq; tamē ea Deo ineſſe poſſunt, Mortalem autem naturā circa locū hunc verſari neceſſe eſt. Quapropter tentandū eſt, vt hinc eo q̄ ociſſime fugiamus, eſt autē fuga, ipſa
B Dei ſimilitudo quantū in nobis eſt, ſimilitudo autem, vt cū prudentia ſancti ac iuſti ſimus. Sapienter autem ac manifeſte his verbis, rationem nobis imitationis oſtendit. Primum enim iuſſit vt mundana hæc & terreſtria fugiamus, non tanquam procul ab hac terra ſubducti, ſed animo atque affectu ab his curis terreſtribuſque negocijs liberati. hoc enim patefecit in iis quæ ſequuntur: [illegible]. hoc eſt. Fugam enim vocaui, hominis ad Deum ſimilitudinem. Laudabilis vero eſt illa verborum additio, neque enim ſua nobis lege præcepit, vt abſolute ac ſimpliciter ſimiles Deo ſimus, ſed quantum vires hominis patiantur. Tum & ſimilitudinis formā oſtēdit, inquit enim. Similitudinē voco, cum quis ſanctitatem cum prudentia iuſtitiamque conſequitur, quæ acceſſio, non minus & ipſa laudabilis ac peramanda eſt. ſunt enim nōnulli qui ſummā quidem iuſtitiæ rationem habent, ſed ij tamen ſtoliditate animi
C cum ad actionē peruentum eſt, pulchritudinē virtutis eius corrumpunt. Multis vero prętera verbis Plato in eodem dialogo perfectionē virtutis oſtēdit. [illegible], &c hoc eſt: Loquamur itaque (inquit) de ſummis eximiiſque Philoſophis, quis enim de iis loqui curet, qui aberrāt à legibus inſtitutiſq; Philoſophiæ: Hi vero qui ſummi ſunt, neq; viam norunt quę ad forum ducit. neque vbi iudicium ſenatuſue ſit, aliuſue publicus ciuitatis conſeſſus. Leges præterea & decreta, ſeu verbis ferantur ſeu ſcripta ſint, neq; audiunt hi, neque inſpiciunt. Studia vero populi, ſuffragiaque creandis magiſtratibus collata, cœtus alios & conuenticula, & conuiuia, laſciuaſque cum tibicinis comeſſationes, ne per ſomnū quidem ſibi obſeruari velint. Neque vero etiam * nouit ſi quis malus eſt homo in ciuitate, neque ſi quid olim peccatum eſt ab antiquis vel viris vel mulieribus. Imo autem magis hæc ignorat, quam quod dici ſolet, quod aquæ poculis mare conſtet. Verum & hæc omnia
D ignorare ſe neſcit, neque enim his abſtinet rebus ea gratia vt laudetur, atque vt hominibus placeat. Solum itaque illius corpus in ciuitate verſatur, mens autem illius hæc omnia parui faciens, ac velut ſint nulla contemnens, euolat in partes omnes, vt ait Pindarus, tum inferna terræ loca, tum & ſumma dimetiens, nihiloque ſecius ad aſtra cœli ſe tollens, omnem q; naturā ſcrutabunda perluſtrās. His autem verbis Plato noſtratium Philoſophorum, id eſt Chriſtianorum hominum vitam effinxit, neque enim apud priſcos illos Græcos Philoſophos talem ferme inuenias vitam. Socrates enim ille, quem [illegible] Philoſophorum eximium iactitant, & in gymnaſijs, & in [illegible] officinis aſſidue diſputabat, modo autem & in ciuit[illegible] noiá trahebat, modo & ad Pyræum ſe conferens pompas ipſe quoque ſpectabat. Armatus etiam militibus ſeſe inferens, & in Potidæa, & in Delo inſula militauit. Cum vero etiam conuiuia comeſſationeſq; iniret, Ariſtophanis Comœdi ludibria, & Alcibiadis petulantiam paſſus eſt, hæc enim Plato ſuo in Sympoſio commemorat. Theatrales etiam ludos populo inſertus ſpectaſſe dicitur. Minime igitur Socrati conueniant, quæ Plato ſuperius ab eximio Philoſopho requiſiuit. Quod ſi ea Socrati non conueniant, ægre alium inuenias cui ea conueniant. At quicunque Euāgelicæ philoſophiæ ſtudio inſeruiunt, procul ſe ab omni

*Intellige, vir bonus.

ciuitatis ſtrepitu receperunt. Ergo aut montium faſtigijs occupatis, aut alibi ſolitarijs locis ad incolendum delectis, rerum diuinarum contemplationi, ac vitæ quæ contemplationem eam deceret, ſeſe penitus addixerunt, nulla vxorum, nulla filiorum, nulla agrorum, nulla domeſticarum rerum cura diſtracti, ſed animam duntaxát ſub regula diuinarum legum in virtutis recto conſeruantes. quod enim ſuis in tabulis facere optimi pictores ſolent, ad egregia virtutis exempla ſpiritales imagines depinxerunt. Ea vero Platonis verba noſtris maxime hominibus conuenire ipſe ſit teſtis, qui plurimis
F interiectis verbis hæc addidit: [illegible], &c. hoc eſt. Rudem vero & indoctum præ ſui negotij attentione, talem, Philoſophum fieri neceſſe eſt, non ſecus atque ſint ipſi paſtores, quaſi illorū modo Philoſophus hic, montano ſit ſtabulo circumſeptus, cū vero audit eſſe qui decē millia iugera, vel ſi quid eſt aliud maius, admirabili copia multitudineque poſſideat, valde exigua ſibi audire videtur, qui vniuerſum terræ orbem ſpectare ſit ſolitus. Quod autem nullus Græcorum Philoſophorum montanum ſibi cōſtructum ſtabulum habitarit, ſatis veterum monumenta oſtendunt. Idem vero & vos plane teſtamini, qui Chriſtianos homines in eiuſmodi ſolitudine vitam trahentes odio magno proſequi eſtis, cum tamen id vitæ genus Plato valde laudandum eſſe exiſtimarit. Conſentanea vero his & in ſecundo Reipublicæ libro inquit: [illegible], &c. hoc eſt. Tali homine ſemel à nobis poſito, iuxta huius ſententiam [illegible] vnum ſimplicem, iuſtū, ingenuū, generoſum, qui, vt ait Æſchylus, eſſe quidē bonus appetat, minime autem videri. Illud enim videri velle, prorſus tollendum cenſeo. nam ſi iuſtus hominibus videatur, honores illum & munera inſequentur. Incertū itaque erit. vtrum is præmiorum ac dignitatum cauſa, ſit talis. Nudandus itaque eſt rebus omnibus, ſolaque illi
G iuſtitia relinquenda, vt ita in contrariam partem redigatur atque prius affectus erat. Cum itaque nihil habeat iniuſtitiæ tamen iniuſtiſſimus eſſe credatur, vt hoc examine probetur ad iuſtitiam, ſi nec infamia, nec rebus iis quę proueniunt ab infamia moueatur, ſed immutabilis ad mortem vſque perſiſtat, tametſi per omnem vitam credatur eſſe iniuſtus. Hæc autē & Athletis noſtris maxime congruunt, neque enim quæ recte faciunt fortiterq; depugnāt, Antiſthenis, Diogenis & Cratetis modo, inanis gloriæ cauſa faciunt, ſed honeſtatis ſolius habita ratione. Eamque ob rem ſemoti á ciuitatibus & pagis vitam agūt, hominibus quidem virtutem occultantes, ſoli autem illi penes quē ſunt eis repoſita præmia, oſtendentes. Vos tamen pugiles noſtros tam bene decertantes, nec ſpectare vultis, nec laudibus exornatis. Si quos autem Chriſtianos videatis non [illegible]
H ctos, neque penitus conſentaneam [illegible] vitam retinentes, illico in maledicta linguā commouetis. At ſi quidem ſolos eiuſmodi homines infamia peteretis, poſſet veſtrum illud factum aliqua ratione ductū videri. Quia vero & vna cum illis contendit, eos maledictis aſpergere paſſimq; traducere, quos plane conſtat contrariā ac longe diuerſam ab illis vitam agere, mentis veſtrę iniquitatē, peſſimumque conſilium ita proditis. Neq; enim malis infenſi eſtis, ſed officioſam vitam laudabilemq; damnatis, non ſecus facientes ac ſi quis ſimiam conſpicatus hominis geſtus aliquos imitari, ob eam imitationem genus hominum odio perſequatur. Hoc vero tam inſulſum iniquumque iudicium non ego ſolus accuſo, ſed Plato hiſce verbis in Theæteto perſequitur: [illegible], &c. hoc eſt: Videamus autem hac ferme ratione. Eſt qui e capris alimentū percipit, ideoq; hoc animal vt rem perutilē laudat. Alius vero captas nactus ſine cuſtode paſcentes cultumque agellum deuaſtantes, & has ipſas, deteſtatur. & quodcunque pecus videat vel rectore caſſum, vel à malis cuſtodibus rectum. An vero idcirco æquum putemus, vt tali accuſatione, quodcunque aliud vel innoxium pecus accuſet? Hæc autē Platonis

A nis verba, non mea ſunt, quibus nos admonet, non debere pecora omnia in vniuerſum damnari, ob ea quæ à malis paſtoribus aguntur, vel quæ paſtoribus carent. Rurſuſque alibi manifeſte nos docet, non poſſe multitudinem eſſe Philoſophorum: πολλοὶ μὲν γὰρ, φασί, ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι, hoc eſt: Multi quidem ferulas geſtant, commune Satyrorum inſigne, pauci vero ſunt Bacchi. Idem quoque, verbis tamen alijs, Chriſtus noſter, affirmat inquit enim: *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Quibus verbis ea conſentanea ſunt, quæ Plato inquit in Epinomide: οὐ φημὶ εἶναι ἀνθρώποις δυνατὸν μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γίγνεσθαι, &c. hoc eſt: Nequaquam dicentium poſſe homines felices ac beatos fieri, præter quàm in paucis, dum vitam hanc viuimus, ita decerno. Optima vero eſt ſpes morientem omnia conſequi. Quid igitur iniquo animo fertis, quid indignamini, quod nonnullos noſtrû videatis quam profitentur vitam, moribus mentientes? Quare autẽ contra non laudatis, nec admiramini, quos videtis ſupra hominum conditionẽ vitam ſectari, ac in corpore quidem contra difficultates rerum tentationeſque pugnare, incorpoream tamen ac ſpiritalem vitam imitari? Contra enim facitis ac hoc facere decuit

Matth 20. & 22.

B & oportuit. Laudandi enim vobis erant, qui humanæ naturæ foueas expediti leueſque tranſiliunt. Illis autem nonnihil ignoſcendû fuit, qui ab initijs naturæ malis affectionibus rapiuntur, quam ſint eorum hæc ad ſuperandû difficiles, ipſi non ignoratis, neque enim è querno ſtipite aut duris è cautibus geniti prodijſtis. Hoc & Plato manifeſte oſtendit in primo Reipublicæ ſuæ libro, Cephalum cum Socrate hiſce verbis diſceptantem inducens: εὖ ἴσθι ὅτι ἔμοιγε ὅσον αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, hoc eſt: Tu ſic habeto. Quanto mihi aliæ corporeæ voluptates emarceſcunt indies magis magiſque debilitantur, tanto magis augeſcit deſiderium colloquendi, ſermoniſq; voluptas. Tum Socrate interrogante an etiam libidinoſæ voluptatis affectus contra eum inſurgerent: εὐφήμει, ἄνθρωπε, hoc eſt. Meliora (inquit) loquere, ego enim libentiſſime has voluptatum perturbationes effugi, non ſecus ac truculentum quendam tyrannum ſæuiſſimumque effugerim. Hoc autem loco de turpi atq; obſcœna voluptate hæc dixit. In Gorgia vero,

C de iuſtitia deque iniuſtitia ita loquitur: χαλεπὸν γὰρ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον, hoc eſt. Difficile ô Callicles ac impendio eſt laudabile, hominem iuſte viuere qui in poteſtate magna conſtitutus, impune queat eſſe iniuſtus. Pauci enim tales inueniuntur viri, nam & hic & alibi fuiſſe non nego, putoque etiã fore virtute hac honeſtos bonoſque homines, ſi eas iuſte diſpenſent quæ ſibi commiſſa ſunt. Et rurſus: ἀλλ' ἐν τοσούτοις λόγοις τῶν ἄλλων ἐλεγχομένων, hoc eſt: Sed enim cum ex tot ſermonibus tam multi redarguti fuerint, ſolus hic ſermo nobis honeſtiſſime conquieſcit, quo decernimus cauendum magis eſſe ne iniuriſ alijs ipſi ſimus, quam ne quid ab alijs iniuriæ patiamur, præque rebus omnibus ei qui vere ſit vir hoc curandum eſſe, ne videatur quidem, ſed re ipſa

D & publice & priuatim ſit bonus. Eoſdem vero & ſermones & Critoni Socrates loquutus eſt. Poſt multa enim quæ dixit, hæc ita intulit: οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν, hoc eſt: Nullo igitur pacto oportet Iniuria quenquam afficere, neque ſi tibi inferatur eam viciſſim referre, ſicuti multus ſentire video. Nullo ſiquidẽ pacto decet eſſe iniurium. Quid vero Criton, malone quenquam licet afficere, an non licet? Nullo modo licet ô Socrates. Malum vero in eum referre à quo prior paſſus fueris, faſne eſt, an nefas? Nullo quidem modo fas eſt, malũ enim quenquã afficias, an ſis illi iniurius, nihil differt. Recte inquis. Neque igitur iniuſtitiam referre, neq; malum inferre cuiquam licet, ne ſi quidem quoduis quiſquam prior paſſus ſit. Hanc igitur de iuſtitia, deque iniuſtitia Socrates ac Plato doctrinam nobis tradiderunt, laudabilem illam prorſus rationique conſentaneam, nec ab humano ingenio abhorrentem. Moralem ſiquidem diſciplinam, mortales omnes natura ipſa erudit. Creator enim Deus cum hominẽ de terra efformaret, humano ingenio indidit bonorum malorumq; diſcretionem. Hinc factum eſt, vt non

E ſolum Socrates, Plato, Ariſtides, Ly[illegible]chus, ac nonnulli alij Græcorum iniuſtitiam abo[illegible]inati fuerint, verum etiam barbarorum quamplurimi. vt enim Hellanicus in Hiſtoria ſua teſtatur, Hyperboreæ gentes vltra montes quidem Ripheos habitant, & tamen iuſti[illegible] colunt, neque enim carnibus veſcuntur, ſed arboreis tantum fructibus viuunt. Alij quoque narrant Hiſtorici, Brachmanas in ſyluis agere, corpus frondibus veſtientes. Aiunt præterea Scytham fuiſſe Anacharſin Philoſophum. Tanto autem illum Philoſophiæ amore inarſiſſe affirmant, vt celeberrimus euaſerit, apudque omnes homines late illuſtris, neque enim ſolum aduerſus animi perturbationes vigili cura pugnabat, verumetiam dormiens magna dedit ſuæ continentiæ argumenta: conſueuerat enim ſiniſtra quidem manu virilia continere, dextra vero labra ipſa comprimere, vt ita oſtenderet maioris eſſe negotij opus, in coercenda lingua maiorique nos auxilio indigere, vt ab eius periculis tuti eſſe poſſimus. Her-

F mippus autem Berytius, Chironem ait Centaurum præcepta iuſtitiæ tradidiſſe. Homerus quoque, eundem vocat Centaurorum multo iuſtiſſimum. Haud itaque admirandum eſt, quod Heſiodus virtutis viam & arduam & aſperam & inacceſſam proponat, quodque Simonides habitare virtutem dicat petras inuias ac difficiles. quæ enim de Chirone Centauro, deque Hippomolgis Homerus teſtatus eſt, quæque Anacharſis Scytha re ipſa præſtitit, ad ea nos ſuis carminibus probi illi Poetæ hortati ſunt. Antiſthenes vero Cynicus qui & Socraticus fuit, præſtare inquit inſanire quã oblectari. Idcirco & amicos hortatur, vt ne digitum quidem voluptatis cauſa extendant. Huius ſane doctrinã conſectatus eſt Diogenes Sinopenſis, verbo quidem tenus Philoſophiæ inſeruiens, ſeruus tamen factus voluptatis, peſſimumq; exemplû ſpectatoribus præbens. Aiunt vero, cum eius factum quidã reprehendens percontaretur, quidnam agis ô Diogenes, reſpondiſſe illum non abſq; ſolita contumelia: O ineptus,

G hominem facio, ſi forte quod melior eueniat, adeo ſcilicet impudenter is Venerem exercebat. Huius vitam Crates ille Thebanus imitatus eſt, qui multis quidem laudibus virtutẽ coronauit, eius enim eſt hæc ſententia: οἱ πρὸς ἡδονὴν δουλοπρεπῆ ἄδουλοι καὶ ἄκαμπτοι, ἀθάνατον βασιλείαν ἐλευθερίαν τ' ἀγαπῶσιν, hoc eſt: Qui ad ſeruilis imperia voluptatis, liberi atque inflexi perſiſtunt, immortale regnum libertatemque amant. Idem dicere conſueuerat, Veneris appetitum ſi non fame, at laqueo coerceri. Verum is libidine inſurgente Hipparchiam Maroniticam publico in proſpectu duxit vxorem, communeſque nuptias in varia portico celebrauit, magnificis illis ſuis de virtute ſententijs prorſus omiſſis. Ariſtippus vero Cyrenaicus, grauiter increpitus, quod amicam Corinthiam frequens adiret, Habeo, inquit, Laidem, me vero Lais non habet. Ipſi præterea Peripatetici, verbu quidem virtutem laudabant, re autem ipſa voluptati ſtudebant. Neque hac in re ab alijs accuſantur, ſed ipſimet turpia de

H præceptore ſuo conſcribunt. Ariſt[illegible]cles enim Peripateticus ait Lyconem Peripateticum teſt[illegible] [illegible]notem cum fuiſſe Ariſtoteli, vt oleum venderet, quo ſe prius cal[illegible]do perunxiſſet. Cumque is ol[illegible] Chalcidem nauigaſſet, publicanos explorato eius nauigio inueniſſe ollas eius olei quatuor ac ſeptuaginta, vel, vt alij ref[illegible]unt, trecentas. Puto autem illos haud ita prorſus mentiri, huiuſmodi enim rebus felicitatem Ariſtoteles finiebat, quippe qui ſolitus eſſet dicere, non alia ferme [illegible]one poſſe quenquam fieri beatum, quam proſpero ac [illegible]do corporis ſtatu, externarumque rerum affluenti c[illegible], ſine his enim aiebat virtutem nihil vtilitatis aff[illegible]. Hæc autem Atticus Platonicus in ijs quæ ad Ariſtotelem ſcribit, manifeſte oſtendit. Quæ itaque contra Ariſtotelem dicuntur, multorum ſermone confirmantur. At Plato contraria prorſus docet, in tertio enim Reipublicæ ſuæ libro, rationem habere corporis iubet, ſed propter animæ harmoniam, per corpus enim viuere eſt hominibus ac recte etiam viuere, ijs videlicet qui ſeſe in prædicanda veritate exerceant. Hoc autem & Apoſtolus adhortatur, cum inquit: *Nox præceſſit, dies* Rom. 13.

A *autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Neque enim hic diligenter curandum eſt corpus, vt contra rationem animumque exultet, ſed vt miniſterium ſuggerat animæ, ſociamque opem ferat, nutibus illius obtemperans. Plato igitur hoc loco noſtris conſonus inuenitur. Adhortatur enim nos, vt neceſſariam curam corporis habeamus. Oſtendit autem quibus ab initijs ortum habeat, quoque pacto augeſcat ipſius appetitus, ac libidinum perturbatio, inquit enim: ἡμεῖς γὰρ λέξομεν ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως, &c. hoc eſt: Nos enim dicere fortaſſe haud abſurde poſſimus, viſum eſſe amoris principium, ſpe vero illum augeri, nutriri memoria, vſu & aſſuetudine conſeruari. Hoc vero ipſum & de virtute ſic inquit: παντὸς γὰρ, ἔφη, φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστη, &c. hoc eſt: Omnis enim plantæ prima germinatio
B bene ad virtutem directa, naturæ ſuæ tanquam potentiſſima domina eſt, plurimumque valet ad opportunum finem conſequendum. Socrates quoque ſuadelas omneis atque illecebras cauere nos iubet, vt eſurientes non comedamus, neque ſitientes bibamus, pulchrorum quoque oſcula & obtutus vitare penitus iubet, vtpote quæ peius & ſcorpionibus & phalangijs venenum infundant. Cæterum iſta verba hæc ſunt rebus factiſque contraria. Socrates enim pulchriorum adoleſcentium cauſa frequens gymnaſia obibat, flagitioſoque ſpectaculo paſcebat oculos. Id enim & Philebus & Phædrus & Riuales & Charmides & alij Platonis dialogi teſtantur. Quæ vero Alcibiades in Sympoſio de eodem Socrate loquatur, Plato quidem ſcribit, ego autem vt Socrati parcam potius obticebo, tantam ij dialogi Socratis ineptiā ac petulantiam narrant, tantumq; incitamentum præbent lubricis ad peccandum hominibus. Aiunt enim Socratē à veſpera totas noctes inter meri pocula protraxiſſe,
C alijſque iam defeſſis, ſomnumque appetentibus ipſum tamen inſomnem ad cyathos perſtitiſſe, garrula inter potandū loquacitate diffuſum, nihil tamen effatum quod frugi eſſet, verum quod Alcibiadi potius & Ariſtophani, alijſque procacibus conuiuis atque potoribus quam Philoſopho homini conueniret. Porphyrius item in ea quā de Philoſophis ſcribit hiſtoria, primum fuiſſe Socratem inquit ad iracundiā excandeſcentiamque procliuem. Ariſtoxeno teſte vſus, qui vitā Socratis moreſq; conſcripſit. Ait enim Ariſtoxenus, cum nullo ſe vnquā homine conuerſatum qui Socrate ad perſuadendū quæ vellet magis eſſet idoneus, talem illi vocem oriſq; habitū, talē denīq; apparentem indolem narrat ei fuiſſe, præterq; ea omnia propriam vultus ac formæ vim. Hęc autem in eū tunc viguiſſe, cum nulla iracundia tentaretur. Si quando enim ea teneretur perturbatione, magna illum impudentia proſiliiſſe, vt qui nec verbi vlla nec facti turpitudine abſtineret. Talia q; hoc pacto de Socrate perſequutus, oſtē-
D dit illum voluptatibus obnoxium ſeruumque fuiſſe, ait enim fuiſſe illum ad Venerem vehementiſſimum, ita tamen vt violentus nulli [illegible] aut iniurius, ſolis enim vel vxoribus vel vulgo proſtantibus vtebatur. Duas autem ſimul habuiſſe illum vxores narrat, Xantippen videlicet ciuem communioremque quodammodo, Myrtonam vero filiā Ariſtidæ Lyſimachique neptem ex filia. Et Xantippen quidem aſſumpſiſſe prius ſibi implicitam, ex qua Lamproclem filium, Myrtonam vero legitimis nuptiis vxorem duxiſſe, ex qua Sophroniſcum Menexenumque ſuſceperit. Hæ vero cum à mutuis inter ſe contentionibus ceſſarent, in Socratem irruebant, eo quod diſceptantes nequaquam cohibere ſit ſolitus, ſed cum riſu ſpectaret & mutuo inter ſeipſas & aduerſum ſeſe ipſum contendentes. Ait vero Socraten fuiſſe in conuerſando nonnunquam difficilem, petulantem, contumelioſum. Hæc denique Porphyrius in Socratis vita conſcribit. Vulgatis quoque fama percrebuit, puerum Socratem nec officioſe, nec modeſte vixiſſe. Primū enim aiunt eum perpetuo contumacem contra patrem fuiſſe, quoties enim cunque à patre iuberetur inſtrumenta marmorariæ artis in manus ſumere, aduerſari ſolitum eſſe, contemptoque patris iuſſu licenter quocunque libuiſſet aberrare. E Decimum vero ac ſeptimum agenti annum acceſſiſſe Archelaum Anaxagoræ diſcipulum, qui ſe diceret amore eius correptum, Socraten vero amatoris occurſum ac familiaritatem minime auerſatum, multos illi annos coniunxiſſe, eoque pacto ab Archelao ad Philoſophiam traductum eſſe. Paulo vero poſt hæc eadem Porphyrius de Socrate commemorat: ἓν δὲ καὶ τῶν ἐπιλεγομένων κατ' αὐτοῦ &c. hoc eſt: Inter cætera autem quibus Socrates accuſabatur, hæc erant, quod in conferta populi turba conſiſteretur, quodque ad * menſas ipſoſque * Hermas, in triuijs diſſertationes moramq; protraheret. Hæc & quædam huiuſmodi alia de Socrate Porphyrius narrat, quæ ſciens volenſque prætereo. Ex iis autem quæ dixi noſſe eſt, veteres illos Philoſophos verbis quidem laudare virtutem, re autem ipſa voluptatem ſectari ſolitos, turpemque ſeruitutem cupiditatum perpeſſos eſſe. Nā ſi vt inquit Porphyrius, Socrates propenſius in Venerem ferebatur, neque duarum ſimul vxorum ſatietatem capiebat, ſed publice etiam proſtantes fœminas impudenter inibat, atque, vt teſtis eſt Plato, nudos iuuenes in palæſtra cum voluptate ſpectabat, ſi erat idem pronior ad iracundiam vixque poterat exiſtentem iram continere, ſi dicacis linguæ homo infrenisque F erat, ſcite ſane id vehementi quodnam is Philoſophiæ genus ebiberat. Vt autem noueritis Platonem quoque a nonnullis antiquorū accuſari ſolitū eſſe, vt qui multa fecerit quæ Philoſophia indigna eſſent, audite quæ Xenophon in epiſtola ad Æſchinem Socraticum ſcribit. Inquit enim: ἠράσθη γὰρ Αἰγύπτου, καὶ τῆς τερατώδους Πυθαγόρου σοφίας, &c. hoc eſt, Ægyptum enim * adamarunt, monſtroſamque Pythagoræ Philoſophiam, quorum luxuriam, inconſtantemque animum apud Socraten perdurandi, oſtendit amor ille quo tyrannum proſequebatur, proque frugi ac parco victu Sicula Dionyſij menſa gulæ atque edacitatis immodice appetita. Innuit autem G his verbis Porphyrius, Platonis cum Dionyſio Siciliæ tyranno conſuetudinem. Athenis enim relictis, apud illum degebat, fruens Syracuſanis delicijs, neque minus Dionyſio vita perfuncto cum eius filio conuerſabatur. Tantum vero ſuis apud tyrannum adhortationibus conſilijſque profecit, vt primo quidē vinctus fuerit, ac marmorum * metallis addictus, ſubinde vero tanquam barbarum mancipium ad ſeruitutem venundatus. Ait vero Plutarchus, Platonem venalitium olim ad Ægyptios detuliſſe. Cumque probra hæc de illo ferri audiamus, nihilo tamen ſecius ea quæ probe dicta ſunt ab eo, laudamus atque ſuſpicimus, neq; indigna putamus eſſe de quibus & vos vtilitatem fructumque capiatis. Cæterū mulieres quoque apud Græcos viguiſſe laudandas accepimus. Aiunt enim Lyſidicen præ inſigni quadam pudicitia, ne tunc quidem cum lauaretur ſolitam eſſe ſubuculam exuere, Philoteram autem cum in labrum balneare deſcenderet, quantum corporis aquæ immergeret, tan- H tum ab inferiori parte ſenſim detegere aſſuetam ſubucula paulatim ad ſuperiora ſubducta, cumque aquis tota emergeret, eadem ratione ſuperiora corporis amictu obtegere. Pythagorica porro Theano cuidam ſe intuenti cupidiuſque effato, * pulchrum brachium, reſpondiſſe fertur, at non publicum. Rurſuſque interrogata, quoto demum die mulieri liceret à complexu viri ſacris Cerealibus intereſſe, ſtatim licere ait, ei quæ à proprio viro diſceſſerit, quæ autem ab adultero, licere nunquam. Hæc igitur & quæ ſunt generis eiuſdem, laudamus vehementer, ac Philoſophia digna eſſe cenſemus, Platonemque admittimus qui inter hominis bona nuptias collocet, quas etiam immortalitatis tuendæ inuentum, generiſq; humani ſtabilitatem appellet, Democritū vero & Epicurum non parum ſane accuſamus, qui & à nuptijs, & à liberorum procreatione homines dehortantur, qui enim humanam felicitatem voluptate ſola finiebant, quicquid vel curarum aliquid, vel faſtidij afferre poſſet, reijciebant atque damnabant. Philoſophi autem qui vari-

* τραπέζας, id eſt, menſas, ambigue dici enim poteſt e-nim & cōuiuarū & trapezitarū eſt nummulariorum

* Hermæ ſtatuæ Mercurij ſed in quadratū & cubicum lapidem deſinentes, quas pro templis & in veſtibulis ædium ſtatuebant.

* S. Plato & Ariſtippus.

* id eſt, foſſionibus.

* Admirantes.

A am porticum frequentabant, à qua Stoici dicti ſunt, me-
dia quadam via inceſſerunt, coniugia enim ac liberorum
ſuſceptionem, rebus illis annumerabant quæ ſuſque deq;
indifferentesque habentur. Sacræ autem literæ cœliba-
tum quidem vehementer laudant, quem nonnulli ad ex-
colendam Philoſophiam commenti ſunt, vtpote qui vi-
tã homini tribuat curis omnibus expeditam. Neque mi-
nus tamen & de legitimis nuptijs legem ferunt, vt quæ
& hominum genus augeant, & impuris libidinibus eos
liberent qui caſtitatẽ ſectari volunt. Stupra vero ac for-
nicationes omnemque aliam ſpeciem laſciuiæ accuſant
& perſequuntur, vt immundis ſuibus congruentem.
Heb 13. *Honorabile enim connubium in omnibus & thorus immaculatus*,
inquit ſanctus Apoſtolus. *Fornicatores autem & adulteros*
1. Cor. 7. *iudicabit Deus.* Rurſuſque: *Dico autem non nuptis & viduis,*
bonum eſt illis ſi ſic permanſeriat, ſicut & ego, quod ſi ſe non con-
Ephe 5 *tinent, nubant.* Et alibi: *Fornicatio autem & immunditia ne no-*
Heb. 12. *minetur in vobis, ſicut decet ſanctos.* Et alibi: *Ne quis fornicator*
aut profanus ſicut Eſau. Noſtri itaque magiſtri, doctoreſque
noſtri, vitam ſuis legibus nobis inſtituerunt, quæ rationa-
lem hominem maxime deceat. At vero qui e veſtris ha-
B biti ſunt Philoſophorum optimi, non minus & ipſi volu-
ptatibus ſeruierunt, legeſque conſcripſerunt flagitiorũ
libidinumq; magiſtras. Huiuſmodi ſunt enim Platonis
leges, quas de coniugijs deq; pueris adamandis reliquit.
Verum & de amicitia Hippodamus Pythagoricus hæc
commemorat: ἃ μὲν ἐξ ἐπιστάμας θεῶν, ἃ δὲ ἐκ παροχᾶς
ἀνθρώπων, ἃ δὲ ἐξ ἡδονᾶς ζώων. hoc eſt: Alia quidem gi-
gnitur amicitia, ex deorum ſcientia, alia vero ex ho-
minum præbitione, alia porro, ex animalium voluptate.
Ioan. 15. Dominus autẽ Ieſus Chriſtus in ſacris Euangelijs ita de-
cernit: *Maiorem hac charitatem nemo poteſt oſtendere, vt ani-*
Matth 5. *mam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Quo autem loco ad
perfectiſſimum genus vitæ nos erudit, iubet vt inimi-
cos etiam diligamus. Hippodamus autem Pythago-
ricus Tetractyn illam Pythagoræ, hoc eſt, quaterna-
rij numeri vim perdoctos, humanam amicitiam profici-
ſci ait à præbitione. Cæterum ratio hæc, non modo eſt
abſona & inepta, ſed quæ conſiſtere nullo modo poſſit,
multos enim quos olim, puta, quis inimicos perpeſ-
C ſus eſt, inuenimus ei mox beneficia contuliſſe. Rurſuſ-
que eſt videre permultos, qui magnis ornati beneficijs,
ingratos tamen aduerſus eos ſe præbent à quibus bene-
ficia illa acceperint. Haud igitur amicitia gignitur ex
præbitione, ſed fructus amicitiæ eſt præbitio. Hæc ita-
que viri Græci rurſus inuicem diſquirentes, cognito
quid humanis inuentis diuinæ leges interſint, per ea i-
pſa tanquam per elementa quædam ad diuinarum rerũ
Pſal. 140. perfectionem conſcendite, *neque*, vt ſpiritus ſancti melo-
dia inquit, *excuſationes in peccatis excuſate.* Quoties enim
cunque vobis oſtendimus Euangelicas leges eſſe Græ-
canica Philoſophia multo ſubliniores, eas quidem lau-
datis, nihilo tamen ſecius earum tranſgreſſores impu-
denter nobis obijcitis, ac illorum cauſa conamini le-
ges etiam accuſare. Contra autem oportuit, eos qui-
dem reprehendere homines, leges autem minime dete-
ſtari, neque enim propter malas vites, à bonis vitibus ab-
horremus, neque ob amaras amygdalas, eas continuo
quæ dulces ſunt, auerſamur, neque ob aurum quod
D ære ſubdito adulterinum cenſetur, id quod eſt purum
putumque damnamus, non denique ob emenitam
purpuram, carpimus vtique & ingenuam, neque quod
nonnulli ſunt inepti pictores, idcirco accuſamus peritos,
neque ob ſceleſtos homines, odio probos atque officio-
ſos proſequimur, non quod ignarum curandi medicum
forte quempiam incurrimus, ideo & omnem medendi
rationem perſequimur. Verum è pictoribus, medicis,
ſutorib*, fabris ærarijs aurarijſq;, eos qui ſunt egregij lau-
damus atque ſuſpicimus, imperitos vero ſuæ quemque
artis carpere conſueuimus. Neque tamen ipſas artes vl-
lo pacto accuſandas putamus, tametſi nullum qui eas
teneat inuenire poſſimus. Sit enim hoc profecto facinus
inſulſiſſimum, ſi quis ob aliquos cæcutientes oculos,
ipſum videndi ſenſum tanquam inutilem damnet, vel
ob id quod nonnulli homines blæſi balbutiẽteſque ſunt,
vocis organa deteſtetur tanquam minime neceſſarios, E
propterque obſtruſas nonnullorum aures, ſuperfluum
dicat eſſe audiendi ſenſum. Pari quoque modo miſerum
ſane atque iniquum ſit, ob eos Chriſtianos qui Dei le-
ges tranſgrediuntur ipſas accuſare leges ac perſequi cum
ijs vna Chriſtianis qui parere legibus antitunrur. Ne-
que enim ſi quis forte faber lignarius lineam quidem
recte ac ſecundum rationem duxerit, male autem præ-
terque rationem aſcia vtens tollat atramenti ſigna, vt
vel vltra lineam demat quæ interius demenda erant, vel
quæ extra ſuperfluunt intacta relinquat, idcirco linea
eſt accuſanda, quæ ſuapte vi rectum oſtendit, quicquid
enim ibi peccatum eſt ignorantia fabri peccatum eſt.
Leges itaq; pro linea, pro regula, pro indice nobis poſitæ ſunt.
Eorum vero qui legibus vtuntur, alij quidem optime
vitam inſtituunt, alij vero quæ iucunda ſunt melio-
ribus præponentes, extra rectam lineam legem feruun-
tur. Hi ſunt igitur accuſandi, leges vero laudandæ ne-
que enim ſi peritus Medicus ægrotanti præcipiat, alijs
quidem veſci, ab alijs autem penitus abſtinere, tum ille
contemptis Medicinæ præceptis, curatione pluris fece- F
rit voluptatem, ita vt quibus ſibi interdictum fuerat epo-
tis eſiſque morbum ſibi grauiorem effecerit, Medicum
ceu doloſum inſidiatoremque accuſamus, cum nullius
conſilio ac voluntate, ſed laborantis intemperantia
inualuerit ægritudo. Hæc igitur animo ac ratione verſan-
tes, quæque ſunt hiſce rebus ſimilia, ſalutarium legum
latorem hymnis ac laudibus celebrate. Ipſarum autem
legum, commodã humanæ vitæ vtilitatem ſuſpicite. Ac
veluti ſpectatores quidam laudabilium certaminũ con-
ſtituti, laudum præconijs eos qui leges ſeruant tanquã
fortes pugiles declarate. Neque tamen legum tranſgreſ-
ſores, æquali omnes calculo condemnate, quandoqui-
dem non æquali omnes conſilio leges ipſas trãſgrediun-
tur, multa enim præter ſententiam, præterque volunta-
tem mortales peccamus. Hæc autem ſunt ea peccatã quæ *ἀκούσια.
leges appellant * inuoluntaria. Vt ſi quis in canem puta
remue aliam ſaxum intorquens, conſilij ſui falſus, per-
cuſſum forte hominem interficiat, huiuſmodi enim ca-
ſus, & ab Herodoto celebrantur. Sæpe autem accidit, vt
dum lignator ictum in arboris truncum librat, in tranſe- G
untem quempiam ſecuris ferrum eiaculetur. His autem
peccatis, vtpote quæ præter voluntatem admiſſa ſunt,
leges dant veniam. Sed enim & quæ à certa voluntate
proficiſcuntur, non parũ inter ſe differunt, neque enim
par eſſe peccatum dicas, ſi quis ira incitatus proximũ per-
cuſſerit aut etiã neci dederit, nihil ante id facinus medi-
tatus, neque mortem verberibus intendens, ac ſi quis
alter præparatis ante inſidijs, certo animo cui necem in-
tulerit. Illud enim fuit præcipitis iracundiæ factum, hoc
autem ſupremæ cuiuſdam malitiæ. Idque non totum fuit
voluntatis, hoc vero totum penitus fuit. Ita & non o-
mnes homines procumbunt in voluntatis peccata.
Nam alij quidem amorum * ſecuri, neque circa venuſtas *Id eſt non cogitantes res amatoriam.
facies occupati, ſtatim formæ elegantis aculeis transfi-
guntur, nonnunquam enim ſimul ac viderint, perturr-
bationi cupidinique ſuccumbunt, ratione ſtatim à do-
minatu ſuo decuſſa. Alij vero in eo vitam conſumunt, vt
ſolicitos oculos paſcant formarum ſpectaculo. Sunt au- H
tem qui primo non ſine quodam metu ac pudore pocu-
lentis eſculentiſque manus admoliantur, interno autem
deſiderio agitati paulatim ſuccumbant, quia ſcilicet re-
luctari fortiter neglexerunt. Nonnulli vero intempe-
rantius ſeſe gerunt, aggeſtis namque epulis ſe infarciunt,
omnemque luxus ſpeciem comminiſcuntur, omni deni-
que artificio appetitus alios voluptatum irritant. Quin
etiam ſi elangueſcere illos ac reſtingui ſentiant, grauiter
admodum perturbantur. Quando igitur tanta eſt pec-
cantium differentia, non decet parem erga omnes indi-
gnationem concipi, ſed eos quidem abominari qui ex
profeſſo porcorum vitam ſectantur. Alios vero & con-
ſulendo & hortando & manum porrigendo, curare di-
ligenter oportet, eiſque ſalutaria pharmaca exhibere.
Rurſuſq; illos qui ventri ſeſe addixerunt, ſi pergant bru-
torum animantium vitam degere, viuos quidem luctu

A commiſceremus, defunctorum vero ſepulchris epigramma Sardanapali inſcribamus. Ita enim illius tumulo inſcriptum fuit:

Ταῦτ᾽ ἔχω ὅσσ᾽ ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ᾽ ἔρωτος
Τερπν᾽ ἔπαθον. τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας.

hoc eſt:

Hæc habeo quæ edi, quæque exaturata libido
Hauſit, multa quidem & felicia cuncta reliqui.
Nam cinis ecce ego ſum, magnæ qui celſa tenebam
Regna Nini.

Sed enim egregie mentiti ſunt, qui ſic inſcripſerunt, neque enim qui vita defunctus eſt, habet amplius quæ comedit olim ac bibit, ſed ea omnia in putrem corruptionem abierunt. Habet autem ſolum iniquitatis ſuæ fœtorem, qui animam ſcelerum ſibi conſciam, eaque in memorię ſinu perpetuo retinentem, continuo dolore diſcruciat. ATQVE vt iam finem faciam ſcribendi, has ego vobis duodecim viri Græci diſputationes conſcripſi, B ſatiſque oſtendiſſe me puto, quænam de Deo, deque materia & mundi fabrica, quæque item de virtute ac vitio ſenſerint Græci Philoſophi: rurſum vero, quæ de rebus eiſdem ſacra nos docuerint monumenta, vtque illorum quidem inſtituta, omnia extincta iam ſint atque obliuionis caligine inuoluta. Noſtra vero hæc floreſcere in dies magis ac pullulare cernantur, innumeriſque per ſingulas ciuitates atque prouincias, tum auditoribus, tum magiſtris etiam frequententur, Platonica quidem carentibus eloquentia, ſed tamen veritatis porrigentibus medicinam teſtantibuſque mendacium deorum & falſitatem depulſam eſſe. Noſtri autem ſeruatoris dogmata paſſim promulgata diffundi. Hoc enim & Porphyrius confitetur in iis quæ aduerſum Chriſtianos conſcripſit. Hæc enim inquit: νυνὶ δὲ θαυμάζουσιν εἰ τοσούτων ἐτῶν κατείληφε νόσος τὴν πόλιν, Ἀσκληπιοῦ μὲν ἐπιδημίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν οὐκέτι οὔσης. Ἰησοῦ γὰρ τιμωμένου οὐδεμιᾶς δημοσίας τις θεῶν ὠφελείας ᾔσθετο. hoc eſt: Nunc autem mirantur per tot tam annos ciuitatem morbo correptam teneri, cum neque Aeſculapii, neque aliorum Deum ſit amplius in eam acceſſus. Ex quo enim Ieſus coli cœptus eſt, nullus ſane mortalium publicam deorum vtilitatem perſenſit. Hæc autē Porphyrius ſcribit homo Chriſtianis maxime inimicus, at manifeſte tamen confeſſus Chriſtum ſuo aduentu Deos gentium, poteſtate caſſos reddidiſſe. Itaque F poſt ſaluiferæ crucis myſteria, Chriſtoque irrogata ſupplicia, nec Æſculapius generi humano impoſturas molitus eſt, nec eorum quiſquam qui falſo dei nuncupantur. Omnem ſiquidem illorum cœtum, non ſecus ac noctuarū cateruam, iuſtitiæ ſol exoriens in tenebras ire compulit. Huius autem lucis & vos participes fieri Deum precor, idcirco enim ſcribendi laborem hunc operamque ſuſcepi, quaſique ſalutaribus herbis vndecunque collectis auxiliare vobis pharmacum concinnaui.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

C BEATI THEODORETI EPISCOPI CYRENSIS, DE PROVIDENTIA SERMONES DECEM. G

SERMO PRIMVS.

Demonſtratio Prouidentiæ ex Cœlo, Sole, Luna, & reliquis ſtellis.

NATVRA hanc mortalibus legem poſuit, vt filii parentibus illatam iniuriam vindicent, & ſerui dominorum cauſam aſſerant, & cum ciuitates ab hoſtibus oppugnantur, ciues patriæ periculis ſeſe opponant: vt denique quicunque beneficia ab aliis acceperunt, dignas benefactoribus ſuis gratias pro virili ſua retribuant. Sed & reges videre licet, qui D vbi commiſſum ſibi populum recte iuſteque gubernant, & poteſtatem clementia temperant, in bellis per ſcutigeros & ſatellites acriter defenduntur. Nec eſt quod hic mox quiſpiam obſtrepat, & parricidas, maſtigias, proditores atque tyrannos obiiciens ſermonem mendacii arguat. De iuſtis enim & legum cultoribus nobis ſermo eſt: alteros vero illos & ingratos & tranſgreſſores nominare conſueuimus, qui pœnas quoque ſuis facinoribus dignas perſoluunt. Quod ſi vero pro parentibus liberos, pro dominis ſeruos, pro ciuitatibus ciues, pro regibus ſatellites regiique corporis cuſtodes natura pugnare iubet: multo vtique ſanctius & iuſtius eſt, vt qui à Deo & conditi & ſaluati ſunt, pro Deo non verbis modo pugnent, ſed & mortem extremam eligant. Hic enim & parentibus propinquior (huius n. beneficium eſt quod illi parentes vocantur) & dominis præſtantior (huic enim ipſa natura, non ſeruorum calamitas, illi dominii ius contulit) ac omni muro ſolidior & tutior (hic enim etſi adamantinus fuerit, hominum tamen manibus factus eſt, licetque machinarum vim & robur effugiat temporis tamen manus non vnquam effugere poteſt: ille autem æternus & perpetuus eſt, ac ad omnē cuſtodiam & tutelam ſufficit) tū regibus tanto regalior eſt, quanto excellentius & immenſius apparet quod æternum eſt, ſi cum eo, quod & factum eſt & corrumpi ſolet, conferatur. Deus quippe æternus eſt, & cognatum æternæ ſuæ eſſentiæ imperium obtinet: Rex autem tam idipſum quod eſt, quam imperium à Deo acceptum habet, & ad breue temporis ſpatium paucissimis duntaxat, non omnibus qui eiuſdē naturæ participes ſunt, imperat. H Quandoquidem ergo Deus & parentibus nobis propinquior eſt, & dominis præſtantior, & omnibus benefactoribus magis prouidens, tum omni muro tutior ac firmior, cunctiſque regibus in immenſum excellentior, decet omnino, vt nos, qui & hoc ipſum quod ſumus, & quod incolumes ac ſalui ſumus, ab ipſo accepimus, impiis qui illum conuitiari audent linguas noſtras opponamus, & piis rationibus impios illorum ſermones retundamus: non equidem vt tanquam indigo noſtri opem feramus, (nullius enim rei indiget qui omnium creator eſt, & luteæ huius atque terrenæ linguæ patrocinio non habet opus: eandē tamen ſuas laudes celebrantem probat, & pro ſe pugnantem dignis præmiis remunerat, & mendacium confutantem coronat) ſed vt noſtrā erga hunc teſtemur beneuolentiam, & conſeruorum audaciam, ſiquidem id fieri poteſt, diſſoluamus: vel ſi minus, arguamus ſaltem & iis quoque ſpectandam exhibeamus qui ipſam ignorauerunt hactenus. Atqui multi

A admodum & varij eorum qui blaſphemijs operam dare ſtudent, cunei ſunt, & diuerſa multorum blaſphemiarum tela & iacula. Mendacium enim multiplex & varium, ſed veritatis gratia ſimplex eſt. *Poetæ.* Poetarum ſiquidem phalanx, dum diuinum numen verbis quaſi in partes diuidit, & mendacia fabularum voluptate condit, ex multis quodammodo & diuerſis herbis confuſam potionem miſcens, eo errore, qui Deorum multitudinem docet, hominum mentes inebriauit. *Philoſophi.* Altera autem illa, quæ pallio albo & barbæ prolixitate & capitis capillicio philoſophiam mentitur, poeticæ theologiæ ludicrum & riſu dignum figmentum cernens, alias errorum ſemitas excogitauit, quæ tamen in idem poetici erroris barathrum homines deduxere. Quidam enim illorum faſtuoſo orationis & verborum ornatu atque argumentorũ fortiſſimis copijs turpe illud & fœdum Poetarum de Dijs commentum velauerunt. Alij vero ipſis affectibus & paſſionibus hominũ Dei nomina & appellationes tribuere auſi ſunt. Et voluptatẽ quidem Veneris, iram vero Martis, ebrietatem Bacchi, furtũ Mercurij, prudentiam Mineruæ nominibus appellauerunt. Ac dum huiuſmodi quædam B ſuperbo admodum ſupercilio & Attica facundia nõ ſine ſumma auditorum admiratione effundunt, complures hominum in aliam traduxerunt erroris ſpeciem: adeo, vt qui philoſophiam profeſſi, & eo, qui ab externo habitu prouenit, honore potiti homines affectibus dominari iuſſerunt, iiſdem vt affectus colerent authores fuerint, mentemque hominis liberam & ſui iuris exiſtentem, cui affectuum habenæ commiſſæ ſunt, Concupiſcentiæ & iræ, furto & ebrietati alijſque affectibus ſacrificare imprudenter & ſtulte perſuaſerunt. Alij rurſum, cum nihil præterea quæ oculis cernuntur, mente concipere poſſent, ſed ſenſibilium duntaxat conſideratione mentem includerent, res iſtas externas & viſibiles Deos dixerunt. Et auguſtum illud quod horrore hominum aures concutit nomen, alij quidem elementis, alij vero eorundem partibus aſſignare dignati ſunt. Et hi quidem mundum per ſe temere factũ eſſe, alij pro vno plures mundos eſſe ſtulta quadam imaginatione ſomniauerunt. Alij item C Deum omnino nullum eſſe: alij vero, eſſe quidem Deum, ſed nullam eorum quæ in rerum natura ſunt curam gerere: alij rurſum, illũ quidẽ res mundi curare dixerunt: ſed id perparce admodum & negligenter facere, & Lunæ finibus Prouidentiam terminare, reliquã vero mundi partem ſiue neceſſitati ſeruire coactam fortuito ferri tradiderunt. Sunt præterea alij quidam, qui Chriſtianorum quidem nomine gloriantur, veritatis autem dogmata palã oppugnant. Hi enim illud quod increatũ vel ingenitum dicimus in tria ſecant, & hoc quidem Bonum, illud vero Malum, tertium autem Iuſtum appellant. Alij porro ingenita vel æterna ſibiq; inuicem ex diametro pugnantia mirificis verbis depingunt. Alij rurſum, dum ſe quidẽ impia dogmata oppugnare pollicentur, aliam tamen impietatis viam excogitant. Nam licet vnigenitũ illud Dei verbum, filium ſcilicet, confiteantur, ipſum tamen quaſi factum creaturis adnumerant, & Creatorem creaturæ parem & æqualem conſtituunt. Sed & ſpiritum ſanctũ im- D pia ſua diſputatione à vera ſua natura excludere vel pellere nituntur. Alij quoque per multos & diuerſos errores amiſſa recta via, dum ducum & præeuntium maiorum veſtigijs inſiſtere nolunt, quam longiſſime à veritate deuiarunt. Ex quibus alij quidẽ omne illud, quod circa nos tranſactum eſt, ſalutis negotiũ abnegauerunt: alij vero Deum quidem Verbum ſuum hominem feciſſe fatentur, ſed ſolum corpus ab hoc aſſumptum eſſe contendunt. Rurſus alij carnem, quæ aſſumpta eſt animatã vocant, interim vero rationalem & intellectiuam in eo animam fuiſſe negant: ſuam nimirum propriam inſaniã huius opinionis ſuæ argumentum conſtituentes. Nos vero hominis animam nullam præter eam, quæ & rationalis & immortalis eſt, nouimus. Cæterum alios quidem omnes nũc omittamus: nec enim fieri poteſt vt ſermo noſter ceu in acie conſiſtens contra omnes hoſce ſimul argumentorum iacula emittat. Quapropter omnes aliæ impiorum turmæ quietem agant: nos vero eorũ qui Dei prouidentiam negare audent, acie in medium protracta, E eandem argumentorum vi perrumpere, perruptam diſtrahere, & confertis illorum cohortibus diſſolutis ipſos captiuos ducere conemur, omnemq; intellectũ in Chriſti pertrahamus obedientiam. Reliqua vero impiorum turba ſpectatrix ſtationem agat, & pugnæ certamen ſpectet. Nam veriſimile eſt, nequaquam opus fore, vt cum ſingulis priuatim congreſſi decertemus, ſed ipſæ ſua ſpõte ad veritatis caſtra confugient, vbi deuictorum ſtragem viderint, & veritatis vim ac potentiam conſiderarint. Quin ſequens quoque oratio, etiamſi tardior incedat, eos tamen fortaſſe qui nunc audiunt, & qui poſt in ipſius lectionem inciderint, aliquo modo afficiet. *Epheſ. 6.* *Induti ergo armaturam ſpiritus, thoracem iuſtitiæ, ſcutum fidei, galeam ſalutis, & circumcincti lumbis baltheo per veritatem, & calceati pedibus in præparatione euangelij pacis, ſuper omnia autem arrepto gladio ſpiritus, qui eſt verbum Dei*, pugnã capeſſamus: diuina autem tuba noſtram infirmitatem fulciens ſuccinat. Nos vero in ipſo ſtatim limine aduerſarios interrogabimus, quam ob cauſam Prouidentiæ Verbo contradicant, cum idem hunc Creatorem ſuum eſſe fateantur. F Ad hos enim nobis in præſentia ſermo fit. Vnde ad hanc impietatem tanto proruiſtis impetu? Quid ex omnibus, quæ oculis expoſita ſunt, inornatum & indecorum vobis videtur? Quid in tot rerum creatarum numero inordinatum cernitis? Et quænam creaturæ totius pars iuſta proportionẽ caret? Quænam vel formæ vel quantitatis defectu laborat? Aut quæ res non rite & concinne mota hanc vobis impietatem peperit? Inſpicite ergo nunc (ſiquidem hactenus noluiſtis) viſibilium omnium naturam, ſitum, ordinem, ſtatum, motum, proportionem, conſonantiam, decorem, pulchritudinem, quantitatẽ, vſum, delectionem, varietatem, alternationem, & illũ qui ſubinde in idem fit regreſſum, ſed & eam quæ in corruptibilibus eſt perſeuerantiam & durationem. Cernite (inquam) ipſam Dei prouidentiã, quæ per ſingulas mũdi partes proſpicit, apparet & loquitur tum etiam per ipſas res tantum non clamitans indomita veſtra obturat labia & effrenes vobis linguas freno coercet. Videte eã G in cœlo & in luminibus, quæ in cœlo ſunt ſole nimirum, luna & ſtellis, in aere & nubibus, in terra & mari, in omnibus item quæ in terra ſunt, in plantis & herbis, in ſeminibus, in animalibus tã rationalibus quã in brutis, pedeſtribus, volatilibus, aquatilibus, reptilibus & amphibijs, manſuetis & ſylueſtribus, cicuribus & indomitis. Ipſi vobiſcum perpendite, quiſnã ille ſit, qui cœleſtes orbes continet, *Cœlum.* vt in tot annorum millibus cœlum nec conſenuerit, nec aliquam è temporis diuturnitate ſubierit mutationem, idque cum paſſibili natura conſtet, ſicuti beatus ille Dauid docet: *Ipſi* (inquit) *peribunt, tu vero permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & quaſi pallium inuolues eos, & mutabuntur. Tu autem vnus & idem es, & anni tui non deficient.* Veruntamen cum & paſſibili & corruptibili ſubſtantia conſtet, integrum tamen & ſaluũ permanſit hactenus, nõ alia re, quã Creatoris ſui verbo conſeruatum. Quod enim hoc condidit Verbũ, [illegible] q; conſeruat, & firmitatem ſimul ſol [illegible] H voluerit, largitur. Hanc ergo ob cauſam, cum [illegible] ca hoc ignis voluatur, Solis nimirum, Lunæ & reliquorum ſyderum, tot tamen annorum euolutionibus [illegible] liquefactũ funditur, nec ardet, nec [illegible] ce enim vires ignis natura [illegible] accepit [illegible] Aurum quippe & argentum, ferrum [illegible] plumbum & ſtannum, ceram & picem, & quæcunque [illegible] huius generis, liquefacta diſſoluit, & in fluidã [illegible] tranſmutat. Lutũ vero & paluſtria aquiſue cœnoſa loca humore conſumpto arere facit. Lapides autẽ excoquit, & omni duritie exuit, quin ſolidiſſimam horum naturam in puluerem redigit. Lignum item, fœnũ & arundines ocius & faciliime incendit. Atqui nihil horũ cœli natura patitur. Nec enim quod in illo glaciale apparet, liquefactum funditur, cum tanta adſit illi ignis copia. nec eadẽ illius leuitati nocet, nec ſphæricam quæ in eo eſt figuram vel inæqualem reddit, ſed quẽ primo ſitum accepit eundem in finẽ vſq; conſeruat. Qui enim hoc ſeu fornicem

A conſtituit, & idem quaſi tentoriũ ad inhabitandum extendit, contrarias ſibi inuicem naturas amicitiæ legibus conſtrinxit. Nec ignis naturam aquarũ copia extinguit, nec glaciale illud vel aerium & nimbosum cœli corpus nimio illo & ardenti ignis feruore liqueſcit aut perit. Sed licet vicina ſibi cohabitent, celant tamen hoſtiles vires, & Creatoris ſui verba perſuaſa perpetuam ſanxerunt amicitiam, idque cum inanimata ſint, & mente gubernatrice careant: manent tamen, & eum qui ab initio ipſis conſtitutus eſt, terminum cuſtodiunt. Creaturam enim ipſe Creator regit, nec nauim, quam ipſe conſtruxit, regimine & gubernatore deſtitui patitur. Sed cum idem ipſe nauim fabricarit, & materiam è qua conſtat plantauerit, ſimulque materiam crearit nauimque extruxerit, clauum quoque eiuſdem conſtanter tenet & regit. Teſtantur hoc ipſum tot annorũ circuli, & longiſſimũ temporis ſpatium, quod nauim hanc non corrupit, ſed ſaluam & integram non primis modo hominibus,
B ſed ſeræ quoque poſteritati ſpectandam exhibet. Poſt quã ergo Dei prouidentiã in cœlo apparere vidiſti, ô amice, ad alias nunc Creaturæ partes te deducemus, & vt in pueris fieri conſueuit, qui primos greſſus figere incipiũt dextera tua apprehenſa te pedetentim omnẽ hanc totius creaturæ machinam obambulare & luſtrare docebimus. A cœlis itaque in Solem, ceu in gradum primum deſcendito, nec ardorẽ vel incendium metuas, ſed ipſum conſcende & diligenter vndiquaque inſpice: nec enim aduret te, ſi animus tibi erga Creatorem ſuum candidus & gratus ſit. quin potius opificem illum tibi monſtrabit, qui ipſum naturæ ſuæ viribus in contrarium vti iuſſit. Ignis enim naturali motu in altum ferri conſueuit, quemadmodũ aqua fluxu deorſum vergente labitur. Nec poſſibile eſt, aquam, vt à montis apice exorta cacumen verſus ſurſum feratur, dirigere, vel igni vt flammam ſuã deorſum emittat perſuadere. Quin ſi quis lampadẽ aut fa-
C cem tenens illam manu deorſum deprimere vel millies contendat, flamma tamen in altum fertur, manumque qua fax tenetur impetit, & motum quo illam primo donauit rerum opifex non relinquit, ſed intra naturæ fines conſiſtit. Creatori autẽ facilia factu ſunt omnia. Nã quod tuæ dextræ parere recuſat, Creatoris & opificis nutibus facile cedit. Equidem Solẽ & Lunam, vna cum toto illo ſtellarum cœtu cœlo terga vertiſſe, & radios ſuos deorſum emittere videmus. Creatori enim ſeruiunt, & naturalis eſt, quem Creator conſtituit, terminus. Tibi equidem minime parebit ignis natura, nec à propria ſua potentia recedet (conſeruus enim tibi eſt) Creatoris autẽ nutibus ſeſe accõmodat, & cuius natura erat ſurſum tendendo in altum ferri, deorſum ferri incipit. Similiter & aquarum naturam, cum fluida & laxa ſit, ſublimem tamen in altum ſubuexit idem opifex & ex imis mundi partibus in altum ſubductam mediam inter cœlum & terram extendens conſtituit, non aliquo ſuffultam præſidio, ſed ſolo verbo in altum ſubuectam ſimul & ſuſpenſam. Cæterum interea nihil de nubibus audire deſiderabis, nec currere voles priuſquam ingredi poſſis, ſed pede-
D tentim circa mundi machinã obambulans pietatis curſum perdiſcito. Veruntamen hic quoque dei Prouidentiã inſpice, quæ Soli & Lunæ & reliquis ſtellis iuſſit, & has ceu voce quadã hominibus faces præferre iubet, nec ſimpliciter modo faces præferre, ſed & temporis diuiſiones & ſpatia abſoluere. Exoriens enim Sol diei author eſt: occidens vero, & ſe veluti occultans, nocti cedit, cuius caliginoſas tenebras Lunæ & ſtellarum beneficio ille rerum Conditor temperat. Et ſane diem & noctem veluti ſorores quaſdam videre eſt, quæ temporis ſpatia ad hominum vſus inuicem mutuantur ſimul & beneuole reddunt. Deficiente enim iam hyeme, & nouo illuceſcente vere, quando multi admodum hominibus circa ſua opera labores exoriuntur, vtpote profectiones & peregrinationes, nauiumq; e portu deductiones, quando & mare ſtatim & hyberni frigoris rigore liberum eſt terraque ſegetibus ſuperbiens agricolam ad culturam vocat, & plantæ ho[...]ulantur ad putationem, purgationem, [...]itionem & ſarritionem inuitant: tunc (inquã)

Dies & nox.

E dies ope[...]onis tempus hominibus augens à nocte horas mutuo ſumit, & paulatim quidem eas recipit ne nimio augmento, iis noceat qui eius opera ad res ſuas conficiendas vtuntur. Nimius enim & maior ſolito labor, ſubitus incidat, corporibus non mediocriter nocet, quæ nulli aliquandiu labores exercuerunt. Quapropter paulatim ſuum illud incrementum recipit dies. Vbi vero ad medium æſtatis peruentum eſt, deſinit quidem mutuo ſumere, mox vero debiti ſolutionem aggreditur, adeo vt ne vel in vnius diei mora procraſtinando reiiciat. Paulatim autem & lenitim, quemadmodum ante acceperat, ita quod acceptum eſt reddit. Deinde vbi autumni tempore nocti æqualis factus eſt, ſe hac minorẽ fieri non ponet, nec ſororem coniugem debito fraudare ſuſtinet, ſed deficiens licet non ante ceſſat, quam debitum omne perſoluerit, tunc quoque non contemnendam & longã quietis, qua homines curari poſſint, tempore opportunitatem conficiens. Cum enim frigoris, pluuiarum
F item, luti & cœni moleſtia domi deſidere cogimur, nox ipſo die nobis multo iucundior eſt. Quin tales quoque eſt inuenire homines, qui ne ſic quidẽ in tantum extenſo noctis ſpatio, quietis & ſomni ſatietatem capiunt, ſed diluculi orientis fulgorẽ moleſtiſſime ferunt. Porro vbi debitũ omne nox recepit, idem dici mutuo reddere non recuſat. Et ſic quidem omnis vitæ noſtræ curſus his ſpatiis abſoluitur. nec minorem, quam dies, nos vtilitatem hominibus confert. Primo etenim tenebrarum hic [...]que varietas ipſam lucem nobis iucundiorem magiſque gratam reddit. Vnde aurora meridie multo deſiderabilior eſt. Vbi enim nos lucis ſatietas interdiu cepit, nocturna quiete nobis opus eſt. Hanc autem aſſecuti ſatietatem faſtidium ponimus, & denuo lux nobis gratiſſima [...] ſimiliter laborum quoque tædio capiti fatigati diurnis ſuperibus corpus noctu quieti tradimus. & vbi hoc lecto ſimul & ſomno atq; quiete probe curatũ eſt, idem ſub aurotam ceu nouum ad opera afferimus. Tanta nobis & talis vtilitatis nox author eſt. Huius beneficio mercenarius
G requieſcit & ſeruus laboribus finem & quietem inuenit. Noctis enim tenebræ vel laborioſiſſimos quoſque laboribus ceſſare cogunt. Hanc ipſam belligerantes quoque & pugnantes ſæpius optauerunt, hi nempe qui & victoria vſi, hoſtes fugientes perſecuti ſunt: & hanc aduentantem conſpicati perſequendi finem fecerunt, fugientibus vero fugam conceſſere ſecuriorem & magis tutam. Eadem homines domum congregat, & dulcem ſomnũ illis conciliat: feras autem ad paſtum educit, & liberum tutumque paſcendi tempus exhibet. Quapropter magnus ille Dauid Deum omnium dominum & Creatorem celebrans exclamat: *Fecit Lunam in tempora: Sol cognouit occaſum ſuum. Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox. In ipſa pertranſibunt omnes feræ ſyluestres. Catuli Leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Ortus eſt Sol, & congregati ſunt, in cubilibus ſuis collocabuntur. Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperum.* Quare hanc etiam

Pſal. 103.

H commoditatem nox exhibet, quod & homines quiete fouet & feris eſcam ſuam tuto quærendi occaſionẽ præbet. Sed obiiciat forte aliquis ex eorum, qui Prouidentiam negant, numero. Cur autem feras creauit dominus? & quænã ab his ad homines redit vtilitas? Sed obiectionis huius dilutionem tu eum vſque ſermonem expectes, quem de feris ſingularem habebimus: interea ſuum iter & inſtitutum perſequatur oratio. Atqui noctis vſum hominibus neceſſarium & cum primis vtilem eſſe, ſufficienter (meo quidem videre) ea, quæ modo diximus, docere poſſunt: addemus tamen & alia quædam quæ priora illa ſuo teſtimonio confirment. Quoniã enim natura nobis mortalis eſt & finita in certiſque circumſcriptã temporum ſpatiis vitam viuimus, oportebat vtique nos temporum quoque menſuras edoceri. Nox itaq; diebus media intercedens temporis menſuras conſtituit. Nam ſi lux quædã perpetua nullo alio intercedente medio permanſiſſet, certe nec annorum orbes, nec menſium numerũ diſcere vel edocere potuiſſemus: ſed vnica illa dies continua totius præſentis ſeculi menſura fuiſſet, qualẽ nimirum futuri illius ſeculi con[...]onẽ fore credimus. Il-

Nox temporis menſura.

A tam quippe diem ſine veſpero fore & omni alia ſucceſſione carituram eſſe, edocti ſumus. Etenim huiuſmodi ſeculum iis, qui immortales futuri ſunt, conuenit. Cum vero in præſenti hoc propter naturam noſtrā mortalem fatoque obnoxiam multa nobis deſint, temporis menſuras & ſpatia nouiſſe neceſſariū eſt: vt dum tempus hoc elabi cernimus, ſalutis cura tangamur, noſque ad peregrinationē & abitionem è ſeculo præparemus. Nox itaq; diei ſuccedens temporis menſura eſt. Et cum hæc ſepties diem excepit, hebdomadis vel ſeptimanæ ſpatium complet. Menſis vero ſpatium ex Luna colligimus, vnde nomen etiam illi inditum eſt. Nam Græci Lunam μήνην nominare conſueuerunt. Hæc enim creſcens ſimul & deficiens, vbi falcata & diuidua, deinde vtrinque gibboſa, tandemque plena pleno lumine fulſerit, indeque in gibboſam figuram denuo tranſiens, rurſum quoque diuidua & falcata apparuerit, triginta dierum (paucis duntaxat horis demptis) numerum abſoluit. Anni vero circulum, non ex menſibus modo, ſed ex dierum quoque numero didicimus. Ineunte enim vere mediū cœlum Sol tranſiens, æquale diei & noctis ſpatium conſtituit. Hinc vero eam quæ magis ad Septentrionem vergit Orientis partē occupans noctes breuiores dieſque longiores reddit: ſed & terræ feruentior imminens illius fructus ad maturitatem excoquit. Vbi vero ad ſolitos vſque terminos peruenerit, à Septentrione in Auſtrales mundi partes reuertitur rurſumque circa autumnale tempus æquinoctium afferens Auſtralior fit, & noctibus quidem horas reddit, quas ab illis acceptas diebus ante tradiderat: aerem vero condenſari permittit, vt nubibus obductus vniuerſam tellurem irriget. Inde vero ad æquinoctialem circulum reuerſus, anni complet circulum. Poſtquam igitur Solis & Lunæ vſum, ſimulque noctis & diei æquales ſucceſſiones vna cum fructu, qui inde ad iniquos & iniuſtos redit homines, cognouiſti, nunc quoque quatuor anni partium iucundiſſimam ſimul vtiliſſimamque ſucceſſionem mihi conſidera. Nec enim bifariam ſolummodo anni circulum diuiſit rerum opifex, nec æſtatem duntaxat dedit & hyemem, nec ab extremis immediate ad extrema tranſimus: ſed ver & autumnus, quibus medium quoddam temperamentum ineſt, inter frigus & æſtum media intercedunt. Et hyemem quidem extreme humidam & frigidam non æſtas extreme ſicca & calida excipit, ſed vernum tempus, quod dum huius quidem calori & illius frigori participat, optimum inter extremas haſce anni qualitates temperamentum conſtituit, & ab iis quæ ſibi inuicem contrariæ ſunt, ceu manibus quibuſdam apprehenſum, nempe hyemis frigori & æſtatis calore in conſortium & amicitiam pertrahit, quæ alioqui hoſtiliter pugnant. Quapropter dum ab hyeme ad æſtatem progredimur, ſine omni moleſtia id facimus. Nam dum pedetentim illius frigora deſerimus, & huius calori appropinquamus, non vllum damnum ob ſubitā & nimiam mutationem ſubire cogimur. Similiter ab æſtate quoque ad hyemem tranſimus, medio rurſum nobis intercedente autumno, qui nos extreme contrariis non ſubito appelli patitur, ſummum calorem ſummo frigori miſcens, & aliud quoddam temperamentum conſtituens, paulatim ad illud quoque extremum nos deducit. Tantam noſtri curam gerit ſummus ille rerum conditor, qui hoc modo per anni partium ſucceſſiones non moleſtia modo nos liberat, ſed voluptate quoq; delectat. Sed exurgat fortaſſe ingratus quiſpiā, qui ea quoque quæ bene & pulchre facta ſunt, ſimulque ſapienter & commode adminiſtrantur, reprehendere vel culpare volens dicat: Cur ſodes iſtę anni conuerſiones fiunt? Et quænam ex hiſce anni partium ſucceſſionibus ad nos vtilitas redit? Sed ohe ſapientiſſime fortiſſimeque Prouidentiæ accuſator, tu potius dicito, quænam bona non harum beneficio nobis contingant. Initiū enim ſumente hyeme, ſemina terris mandamus: qui vero eam nobis artem tradidit, pluuiiſè nubibus demiſſis illa nutrit ac fouet: & marinas aquas verbo in altum ſubuehens atque ſublime ferens, ſalſas illas & amaras dulcedine conditas tranſmutat, & in guttas diſcernit, quas nunc quidem paruulas demittit, nūc vero maiores & torrentis inſtar ruentes, perinde ac ſi cribro aliquo holce nubium fœtus diſcerneas. In hunc ergo vſum hybernum tempus conditum eſt, vt te hominem ingratiſſimum alat, vt tibi, inquam, iniquiſſimo beneficiorum cœleſtium cenſori neceſſarium victum ſuppeditet. Nouo autem ineūte vere, alii quidem ex agricolis vites putare incipiunt, alii vero nouas conſerunt, aeriſque calore ſoluti laxatique palmites gemmare coguntur. Deinde vbi æſtas viguerit, & ſolares radii aerem vehementiori calore incenderint, triticum quidem agricolā ad meſſem vocat, vuæ nigreſcunt, oleæ enutrito iam fructu turgent, & matureſcunt pomorum genera. Hic ſuperueniens autumnus hæc permatura cultoribus ſuis exhibet: qui vbi fructus omnes collegerint, ad ſementem faciendam denuo accinguntur. Deſine igitur ingratus eſſe: deſine per ipſius Prouidentiæ munera illi calumnias ſtruere: deſine, inquam, bona quæ tibi data ſunt, contra datorem & largitorem ceu tela iaculari. Quin potius in omnibus, quæ hactenus dicta ſunt, Dei prouidentiā agnoſcere diſcito, quæ omnia regit & gubernat, ſimulque omnium bonorum copiam tibi liberaliter parat. Sed ſtellarum quoque naturam, earundem ſitus, ordinem, figuras varias iucunditatem, [illegible]tatem, motum, ortus & occaſus inſpice. Has [illegible] ſummus ille rerum opifex non in hunc modo finem condidit, vt noctis tenebras ſuo fulgore illuminent, & Lunæ [illegible] fulgente lucis vſum hominibus exhibeant: ſed [illegible] ingredientes deducant, & nauigantibus viam monſtrent. [illegible] has enim reſpicientes nautæ nullis tritas veſtigiis aquarum ſemitas ſecant, & harum ſitus attente obſeruantes nauem regunt, & ad quoſcunque voluerint portus appellunt. Quandoquidem enim aquarum natura nec equorum nec mulorum nec viatorum pedibus calcari, nec curruum rotis percuti, nec etiam aliquibus indiciis notiſque ſignari poteſt, in quæ viatores reſpicere, & iter certum percurrere queant, aſtrorum ſitus ceu veſtigia quædam inaſinorum itinerum per alta maria nauigantibus conſtituere ſummo illi rerum Domino viſum eſt. O amorem erga homines ineffabilem. O ſapientiam inenarrabilem. Quis vtique diuinæ prouidentiæ bonitatem, potentiam, in dubiis copiam, in difficilibus facilitatem, operum magnitudinem, diuitias, pro dignitate admiretur? Recte a *mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, non potero ad eam.* Idem & ego clamo. Quod ſi vero mihi parueris, eandem mecum vocem edes, & benefactorem pro viribus laudabis, & infinitis beneficiis affectus gratos ſermones illi referes. Porro ne tibi nunc primum greſſus figere incipienti longioris viæ ſpatio laborem & moleſtiam pariamus hic te quieti tradentes, vt Dei prouidentiam, quæ in cœlo & cœleſtibus apparet, contemplaris, relinquemus. Credo enim fore, vt qui huc vſque deductus es, contemplationem hanc ipſe augeas, & quæ breuitatis ſtudio in hac oratione noſtra omiſſa ſunt, ex iis quę diximus, facile colligas, tandemque cū propheta exclames: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti: tibi ſit gloria in æternum, Amen.*

Margin notes (left): Luna. — Annus. — B — Anni partes. — C — D. (right): E — F — Stellæ. — G — Pſal. 138. — H

SERMO II.

Demonſtratio Prouidentiæ ex aere, terra, mari, fluuijs & fontibus.

QVI Prouidentiæ habenis fidē habere nolunt, & mundum hunc, qui cœlo & terra conſtat, ſine auriga gubernatore tanta cum conſonantia & ordine ferri, nimium imprudenter ſibi perſuaſerunt, perinde mihi facere videntur, ac ſi quis in naui ſedens pontumque traiiciens, gubernatorem quidem clauum tenere & gubernacula prout opus eſt mouere, & nunc quidē in dextrum, nunc vero in ſiniſtrum latus declinare, nauimque ad quoſcunque velit portus appellere videat, interim tamen manifeſte [illegible] veritatem oppugnare ſtudens, gubernatorem puppi aſſiſtere neget,

tem.

A tum ipſam nauim nec remis inſtructã[illegible] nec clauo motu dirigi, ſed ſua ſponte ferri & per ſe fluctuum procellas ſuperare, cumq; ventorũ incurſionibus decertare dicat, imo nec nautarũ auxilio nec nauclero, qui in commune conſulens nautis quæ facienda ſunt imperet, opus eſſe contendat. Hi enim cum palam & luce clarius omnium rerũ Dominum mundum, quem condidit, gubernare, & omnia conuenienter & iuſto ordine deducere & mouere videant, ſimulque in omnibus quæ ſunt conuenientem proportionem, ac tum in tota hac mundi machina pulchritudinem vſumque commodum, tũ in ſingulis huius partibus vtraque hæc euidenter apparere cernant, volentes tamen cæcutiunt, imo videntibus oculis impudẽtiam ſuam produnt. Et cum Prouidentiæ munera quotidie percipiant, illa ipſa tamen quæ percipiunt, continuo lacerant, & per ea quibus fruuntur, rectorem & gubernatorem ſuũ oppugnant. Poſſent aũt quę heri de cœlo, Luna, Sole & reliquis ſtellis dicta ſunt gratis & beneuolis auditoribus ſuffi[c]ienter perſuadere, vt & ſapientius iudicarent, & benefactorẽ ſuum dignis celebrarent laudibus. B Porro ne quis ex illorum numero, qui Lunam Prouidentiæ terminum conſtituentes, officium huius & vires ad illius orbem vſque extendi dixerunt, eamque nimis parcam & exilem finxerunt, ex ſermonis noſtri breuitate blaſphemiæ anſam accipiat, hinc turſum te, ô Philotes per aera ad terram vſque deducemus, & vt heſterno die ita nunc quoque pedetentim greſſus tuos f[ir]mantes, Prouidentiã in minimis quoque mundi partibus ſeſe exerere demonſtrabimus iis, qui animum aduertere voluerint. quin ſimpliciter omnibus iis, quæ facta vel genita ſunt, tam communiter quam priuatim adeſſe ſemper & ſubſequi oſtendemus. Vlterius ergo progreſſi aeris naturam inquiramus, vt cum iam hæc tenuiſſima ſit & labilis, adeo vt facillime euaneſcens vel fugiens alia ipſam cohibentibus medus opus habeat: quapropter rerum opifex, cum cœlum & terram perficiſſet, aerem inter hæc medium diſtinere voluit: adeo vt illi per duo hæc cœli & terræ corpora tantiſſimum & infractum murum ædificarit, illumque ſimul cunctis quæ inter cœlum & terram C ſunt, animatis corporibus vitæ opitulatorem fecerit. Hunc enim reſpirando tum nos homines viuimus, tum bruta quoque omnia, tam volatilia quam reptilia & amphibia, hoc ceu vitæ ſuæ opitulatore vtuntur. Idem commotus nubium irrigationibus terram humectat. Eodem Sol inſtar vehiculi vſus videntium oculos ſuo lumine pa[sc]it. Idem medius inter Solem terraſque diffuſus radiorum vehementem vim temperat, & naturali ſuo humore & frigore illius ſiccam & calidam naturam mitigans, vt eius luce ſine moleſtia & dolore frui poſſimus, efficit. Erit autem tanti boni primarium authorem eſſe putes [illegible] vt & Sol huius naturam, quæ & immodica eſt, & temperamento opus habet, ſuo calore ſoſpitem reprimat. Aeris enim naturam, ſi omni temperamento careat, ob immenſum frigus nemo ferre [illegible] quod ipſum hybernum tempus abunde teſtatur. D Tunc enim ad Auſtrales poli partes Sol tranſcurrens & Boreales mediaſque cœli regiones deſerens, inclementiam quandam & importunitatem aeris præbet, vt ſuæ naturæ viribus liberius vtatur. Quapropter quia tunc Solis calore non conſumitur, ſed frigore aſtrictus conſtipatur, largiſſimas quoque pluuias deſtillat, quas vehementioribus ventorum procellis exaſperans niuium & grandinem conſtipat: tum rorem quoque ſereno cœlo deſtillantẽ ſuo condenſatum frigore ſuo in pruinam conuertit. Et hęc quidem omnia, cum Sol longius abeſt, licet adhuc illius calorem & vires nonnihil ſentiat, pati conſueuit. Cæterum aliud quoque hic ſe argumentum profert, vnde Dei Prouidentiam euidenter conſpicere licet. Cum enim magna elementis vtilitas inſit, & eorundem maximus vſus exiſtat, ad hæc inſigni quoque pulchritudine & ſpecie ineffabili luceant, Deus ea quoque, quæ nobis moleſtiora & aduerſa videntur, ideo condidit, ne ipſa elementa pro Diis haberemus, ſed Dei opera crederemus eſſe, quæ & regantur & gubernentur, quocunque ille voluerit. Quapropter, hic vitæ noſtræ con-

peratus a[illegible], cuius reſpiratione omnes nos viuimus (hic inquam, communis pauperũ ſimul & diuitum ſuperbientium, ſeruorum & dominorum, priuatorum regumque [illegible] cuius reſpiratione non magis quam pauper aliquis, fruuntur qui purpura ornati ſunt, ſed qui æqualiter diſtributus vniuerſam hominum naturam, quoad ſingulis neceſſarius eſt, honorat & adiuuat) non modo iucundis auræ reſpirationibus & pluuiarum generatione nos delectat, verumetiam frigore nobis moleſtior eſt: hoc minimum argumento nos docens, quod ſolus ad vitæ generationem & viuentium ſalutem minime ſufficiat. Similiter & Solis radii non delectare ſolummodo & viſibilium corporum, quantitatis item & coloris differentiam, oſtendere ſolent, ſed iidem illi contriſtant quoque, & niſi ſummus ille rerũ gubernator æris motu auras frigidulas nobis cieret, idem ille Sol, quem ſtulti adorare ſolent, vno omnia incendio ſimul miſcens cultoribus quoq; ſuis vitam eriperet. Nullum itaq; ex elementorum numero ſolum per ſe vitam largiri poteſt, imo nec omnia ſimul temperata ſine ſuprema illa, qua omnia gubernantur, virtute & potentia, alicuius boni cauſa eſſe poſſunt. Nam videre eſt, quod cum aer eſt temperatiſſimus, cum tempeſtiuis imbribus terras rigat, Solis immoderatiorum viribus clementer vtitur, cum ventorum auræ conuenienter ſpirant, cum agricolæ etiam terram ſtudioſe colunt, & ſementes rite faciunt, tamen nec terra fructus liberaliter gratéque perſoluit, nec humanum genus à morbis eſt liberum. Horum autem ſummus ille rerum adminiſtrator author eſt, hoc nimirum argumento nobis perſuadere volens, ne creaturis fidamus, nec his, ſed harum opifici bona hæc feramus accepta. Quoniam igitur in materiam quoque diuinæ prouidentiæ gubernatione ſitam, & eundem illum huius beneficio per tot tam annorum millia [illegible] viditis, adeo vt nec animal [illegible] ſpirationibus abſumptus ſit, nec corporum, quibus continetur, fines eruperit: agedum ad terrã quoque communem omnium nutricem, matrem ac ſepulchrum, te ducamus, è qua corpus tibi eſt luteum, & os illud, *quod contra creatorem ſuum* (iuxta Danielis viſionem) *tam grandia loquitur.* Ante omnia autem huius ſitum conſidera & multiformem eius ſpeciem. Nec enim omnia vel ſupina, vel plana aut etiam ardua ſunt: ſed in montes, ſyluas & campos tota terra diuiſa eſt. Videre enim in patentiſſimis campis colles in altum ſurgere, inter montes autem medios loca prona & plana maris ſinus ſumma ſua referre. Sed & ipſos montes in hominũ vſus & vtilitatem rerum conditor diſtribuit: quosdam vallium præcipitiis diſcreuit, hybernis & niualibus aquis meatus ſtruxit vel alueos, iuxta hominibus quoque in iniquis & aſperis locis faciles viarum ſemitas extendit. Præterea montes quidem fabrorum artis materiam exhibent, campi vero montium cultoribus frumenti copiam & viſum retribuunt. Sed & ſitus iſte varius non alit modo, verum etiam intuentium oculos mirifice delectat. Quæ enim vnam & eandem for[ma]m habent, mox ſatietatem ſui pariunt. Dic ergo mihi, quis [illegible]n ſit, qui hæc tam pulchre diſpoſuit? qui tantis thecis [illegible] hæc inſtruxit, vt tot annorum euolutiones theſaurum hunc non potuerint conſumere? quis tam ille ſit, qui ea quæ in rerum natura ſunt, firma & immota conſeruat? Qui fluuiorum fluenta vrget? quis fontium venas impellit? Ecce etenim, vt illi hic quidem in ſummis ſcateant montium verticibus, alibi vero ne ſub imis quidem montium radicibus vlli appareant, ſed è profundiſſimis puteis aquarum vſum hominibus offerant. Ne enim hanc aquarum naturam eſſe arbitreris, vt ſua ſponte in altum tendat, docet ſummè ipſa docet mundi conditor: adeo vt aqua Dei verbo obediens ſummos montium vertices facile occupet, quam ſi arte tua cogere velis, nunquam tamen in camporum planitiem redierit: ſed illic effodiendo & terræ profunda rimando puteos conſtruis, vt aquis è profundo exhauſtis frui queas. Elementorum enim conſeruus, non creator es. Creatori autem facillimũ eſt factu, aquarũ naturam non modo in mõtium vertices, ſed in medium quoq; aerem ſubuehere, & ame-

A

tam dulcedine condire, liquidam & ſolutam denſare, ligatam geluque aſtrictam ſoluere, continuam diſcernere, fluidam ſiſtere, eamque cuius naturalis motus deorſum fertur, ſurſum currentem oſtendere, ſed & frigore torpentem ſine ignis adminiculo calefacere. Et hęc quidem

Thermæ.

propter te, hominem ingratiſſimum, facit, vt illatum quoque beneficio, quę citra omnem hominum operam calefactæ ſunt, frui poſſis vt nimirum corporum morbis per has mederi liceat. Sed & eas ipſas varias & diuerſas tibi exhibuit, & quæ diuerſis quoq; & contrariis vſibus conueniant. Aliæ enim neruos rigentes laxant & molliūt Aliæ vero luxatos aſtringunt & roborāt. Ruſſus hæ quidem phlegmata infeſtant, aliæ autem melancholię medentur, & alia vlcera exſiccant. Tantam in calentibus quoque aquis commoditatem rerum gubernator tibi contulit. Te vero nihil horum mouere poteſt, quo minus blaſphemus ſis, ſed ingratus eſſe pergis, conuitia exſpuis, & Manichæi morbo vel inſania laboras, qui cum

B

cibo & potu fruatur, eos tum conuitiis lacerat, qui hæc ipſi exhibent, imo meſſores quoque & piſtores imperat, tum & illos qui panem diſſecant execratur, ipſe quidem panem ſecare non auſus, ſed ſecatum comedere minime veritus. Simili modo & tu, cum infinita hæc & innumera bona percipias, quæ rerum conditor tibi offert, quotidie tamen per ipſam creaturam tanto largitori te ingratum præbes, nec à conuitiis & blaſphemiis abſtines, dū illum iis prouidere negas quæ ipſe condidit. Vide autem quantæ illum iniquitatis accuſes, dum has illi intendis calumnias.

Deus creaturas ſuas curat.

Cur enim hæc creauit, ſi eorundem curam habere noluit? Quam vero ob cauſam horum curam detrectat? num quod illam quidem gerere poſſet, ſed id facere nolit? Atqui hoc illum poſſe, omnia hæc quæ facta ſunt teſtantur. Quomodo enim viſibilium bonum pulchritudinem, magnitudinem & proportionem condidit, ſi potentiam linguæ aut verbis reſpondentem non habet? Quomodo item in conſortium & habitum vnum redegit quæ inter ſe diuerſa ſunt, nempe aquam & ignem, diem & noctem, vnamque ex omnibus

C

iſtis harmoniam & conſonantiam conſtituit, qui nihil prouidere poteſt? Multo maius enim eſt, ea quæ non ſunt, vt ſint efficere, quam iis quæ ſunt, prouidere. Veruntamen, quod hæc poſſit, mundus ipſe teſtis eſt: quod vero & velit, idem ille locupletiſſime teſtatur. Nec enim aliquo cogente mundi opificium aggreſſus eſt, nec ceu rerum indigus mundum introduxit, ſed quia bonus eſt, & bonitatem omni menſura maiorem poſſidet, iis quæ non erant, ipſum eſſe dare voluit. Qui ergo tanta erga hæc quæ nō erant bonitate vſus eſt, qua ratione ac quę iam facta ſunt, negligeret? Nec enim dicere poſſumus, quod operibus ſuis Dominus inuideat. Natura enim ab inuidia & omni affectu libera præditus eſt. Porro vt quā abundantiſſime impietatis imbecillitatem exerceamus, pauca quædam ipſos interrogabimus. Quam ob cauſam cedo Deum mundo, qui ipſum eſſe ab ipſo accepit

D

inuidiſſe diceris? Num propter magnitudinem? Atqui ipſe & increatus & infinitus eſt, qui nec initium habuit vnquam, nec finem quoque habiturus eſt, omnia item co[m]plectitur, ipſe à nullo circumſcriptus: nam in manu eius ſunt fines terræ, & ipſe manu menſuratus eſt aquas, & cœlum ſpithama, vniuerſamq; terram pugno. Nū vero propter pulchritudinem? Atqui ab ipſo factus eſt. Atqui nemo vel inuidiſſimorum hominum, ſi domum elegantem & ſplendidam ædificarit, illi inuidet vnquam, quin potius voluptatē inde capit, delectatur, gaudet, & ſi qui eam non viderint ante, iiſdem illam ſpectandam monſtrat. Quis autem hominis tantū vnquam digne expendet, quanto omnem mundi huius formam & pulchritudinem intelligibilis illius lucis, cuius virtute omnia hæc condita ſunt pulchritudo exuperet? Videte ergo, quorſum tandem euadat impietas. Cum enim peſſimi quique homines domibus à ſe extructis non modo non inuideant, ſed illis vel maxime ſuperbiant, vos tamen in omnis bonitatis fontem, cuius natura, eſt nullo affectu turbari inuidiæ, affectum cadere dicetis: ecquidnā impietatis gradus ſublimior vobis relictus

E

eſt? Quoniam ergo mundi huius gubernacula Deus obtinere poteſt, & eundem bonis omnibus frui vult: manifeſte vnque conſtat, quod eundem curet ſimul & illi præſit: quin apprehenſis habenis eius ceu peritus aliquis auriga omnem naturam abs ſe creatam regit, nihilque incuratum relinquit. Porro, vt hæc tibi plenius

Mare.

conſtent, ad mare rurſus deſcendito, & illius profunditatem, amplitudinem fretorū interſtitia, littora portus, & in medio eius ſitas inſulas, piſcium item genera, ſpecies, formas, varietatem, & amorem, quo terras appetit, conſidera. Simul & fluctuum ſaltus & Prouidentiæ frenum quod illis iniectum eſt, inſpice: quo nimirum impediti terras inundare nequeunt, ſed dum contra arenā impetuoſe feruntur poſitos tamen ſibi terminos pertimeſcunt: & dum legem à Deo ſibi latam illic inſcriptam vident, inſtar contumacis equi, qui à ſeſſore freno retractus collum reflectit retroque cedit, ſe fugiunt, quaſi & eius facti illos pœniteat, quod arenis appellere auſi

F

ſunt. Adhæc per mare terras diuiſas videmus, quo etiam ceu ſequeſtro quæ procul inter ſe diſtant, in amicitiā coeunt. Concordiam enim humano generi inſerere volens dominus, mutuis illos operis & auxiliorum neceſſitate conſtrinxit. Per mare longinquas peregrinationes facimus, & ea, quibus indigemus, à nobis inuicem petimus, ſimulque aliis, quæ ipſis neceſſaria ſunt, rependimus. Nec enim aliquam terræ partem ſummus ille rerum adminiſtrator cultoribus ſuis omnia ſimul ad vſum victumque neceſſaria proferre paſſus eſt, ne nullius ope indigens copia mutuæ amicitiæ noceret. Inimicis enim gaudet rerum ſatietas, & turbarum parens eſt. Vnde in medium telluris mare promiſſet, quod in plurimos ſinus diuiſum, ingentis alicuius ciuitatis forum repræſentat, omnem neceſſariorum copiam liberaliter exhibens, multoſque tam venditores quam emptores capiēs, quos hinc inde dimittit ſimul & adducit. Quia enim profectiones quæ per terram fiunt, plenæ laborum ſunt, quin non mo-

G

do laborioſum, verumetiam impoſſibile erat, vt per has omnis inopia ſarciretur, maris dorſum extendit Deus, quod tam magnarum quam paruarum nauium capax eſt, quæ multam neceſſariarum rerum copiam indigis hominibus aduehunt. Nam vnius nauis onera vix ali-

Inſulæ.

quot millibus iumētorū vehi poſſe videmus. Ne vero qui per mare iter faciunt, nimia afficerentur moleſtia, inſulas veluti ſtationes quaſdam rerum conditor infixit, in quas delati refectis corporibus & emptis neceſſariis rurſus eo ſoluant, quo illis curſus eſt. Reuerere ergo beneficiorum multitudinem, dicit mare. Magis enim tibi quam Sidonii, hæc prophetæ verba conueniunt. Hæc quippe, cum mundi Creatorem ignoraret, ipſum numen in multos Deos diſtraxit, & vnicum illum cultum diſſecans iis illū, qui Dii non erant, impendit, Prouidentiam interim nō negans, ſed illis hanc tribuens. Nec enim ſacra feciſſet iis, quos Deos eſſe putabat, niſi plene ſibi perſuaſiſſet, quod & vtilitatem conferrent, & damnum auerterent. Tu autem eo errore, qui Deorum multitudinem fingit liberatus, cū viſibilia hæc omnia facta eſſe fatearis, & harum creatorem adores, eundem tamen ab operibus ſuis

H

eiicis, & quam longiſſime à Creatura collocas, hancq; tātam mundi machinam gubernatore carere, & ceu nauim quandam, vnius regimine ſimul & præſidio deſtitutam, fortuitis caſibus ferri contendis. Reuerere ergo ea, quæ ex mari accipis beneficia: tum & illa, quæ ex terra, ex aere, ex Sole tibi proueniunt. Reuerere & cœli, quod tibi incumbit, faſtigium. Reuerere tributum, quod ex mūdo percipis. Singula enim horum, quæ modo recenſuimus tibi quaſi tributaria ſunt, & ſui vſum ceu reditus quoſdam & vectigal tibi offerunt. Et ſol quidem illuminat, calefacit & è terra prognatos fructus excoquit. Luna noctu prælucet Stellæ tibi in terris verſanti nocturnū tempus indicant, & temporum viciſſitudinem ſignant: per mare autem nauiganti viæ ad terram duces ſunt. Aer item abs te hauſtus eum, qui tibi ingenitus eſt, calorem recreat. Pluuiæ agriculturæ fructus enutriunt. Et dum frigora ciet natura conditor, plantas ſimul & ſeminum alium germinare prohibet, & vegetatiuam vim in

radices

A radices diſtribuit, eamque in altum eluctantem frigore, ceu flagello quodam, ad inferiora compellit. Idem reptilium quoque, quæ & plantis & ſeminibus nocent corpora perdit: ſimulque tibi alumno ſuo animum genera exhibet. Quid vero hic fructus, qui è terra, è fontibus, è fluuiis è mari proueniunt, enumerare attinet? His ergo cum fruaris omnibus largitoris tamen obliuiſceris? Et cum creaturæ fructus percipias, aduerſus creatorem tamen inſanis, furis & deſipis? Sed & dona, quæ manibus geſtas & circumfers, non ſentis, ſed contradicendi rabie laboras? Noui enim obiectiones tuas: ſed nec illas ipſas huic ſermoni adiungere, nec earundem ſolutiones ſubtexere inſtitui. Sed cum alter mihi ſermo, quo inuari poſſum, reſtet, Prouidentiam, quam tu oppugnas hiſce rationibus fulcire volui. Interea te hic dimiſſum in eorum, quæ dicta ſunt, conſideratione cum voluptate verſari, & vndiquaque ſalutem tuam venari iubens, ipſe omnium gubernatorem laudibus decantabo, cui debetur gloria in æternum, Amen.

B

SERMO III.

Demonſtratio Prouidentiæ ab humani corporis fabrica.

QVI corporibus valent, iis medicorum curatione minime opus eſt: valetudo enim ſalua & incolumis pharmacorum ope non indiget. Qui autem morbo aliquo infeſtantur medicos in auxilium vocare conſueuerunt, quorum arte & armis contra morbos animatis vitiosos quaſi hoſtes quoſdam è corporibus propulſare conantur. Medica enim ars corporibus auxilium præbet, & morbis inſidias ſtruit. Similiter, qui animabus ſuis valent, & illas pietate ſana & integra exornatas habent, nullis doctrinæ pharmacis indigent: qui autem praua aliqua opinione tenentur, quique profanorum dogmatum morbos contraxere, & temporis diuturnitate ex affectione habitum morbi nacti ſunt, multis

C equidem purgationibus opus habent, quæ inimicam illam materiam repellere animaſque puriores reddere queant. Sed & moltis aliis pharmacis indigent, quæ genitales peccantis materiæ meatus ita vi ture occludant & obſtruant, atque noxios dolores ſedent. Quoniam itaque periculoſis admodum & difficilis illorum morbus eſt, qui mundo Prouidentiæ curam negare & auferre conantur, duo quidem pharmaca, ea mundi partibus temperata, iam illis obtulimus: vt vero omnem morbum radicitus euellamus, & illos moleſta & difficili hac infirmitate omnino liberemus, tertium quoque illis parare & offerre aggredi emur. Huius autem parandi pharmaci materiam, nec è cœlo vel terra vel mari, nec ex Sole vel Luna aut reliquis ſtellis nec item ex aere vel nubibus aut ventis nec etiam ex fluminibus vel fontibus aut puteis, ſed ab illis ipſis, qui blaſphemias huiuſmodi

D effundere ſtudent, petemus. Cum enim illis os à creatore donatum ſit, vt pro acceptis ab illo bonis largitori laudem offerant, non modo illum laudare recuſant, ſed blaſphemijs quoque linguam polluunt, & nobile illud orationis inſtrumentum ignominioſiſſime tractant. Atqui vnicum illud hominis membrum, Creatoris non modo ſapientiam, ſed immenſam quoque & inexhauſtam eius erga nos bonitatem ſufficienter demonſtratione teſtari poteſt. Organo enim muſico, quod æneis fiſtulis conſtat, & follium flatu vel aura inſpiratum, artificiſque digitis motum, ſoni concinnam hanc vocem edit, plane ſimillimum eſt. Non autem ab arte natura principium duxit, ſed ars à natura iucundi illius & ſuauis concentus organum fabricare didicit. Exemplar enim artis natura eſt, ſimulachrum vero naturæ ars. Ecce igitur, ô homo, qui cum loquendi donum diuinitus acceperis, eum tamen qui te tanto honore dignatus eſt, merito ſuo honore ſpolias, vt pulmo quidem inſtar follis vel vtris ſitus ſit, quem non hominis alicuius pedes, ſed thoraci adiacentes muſculi ipſum contrahentes ſimul & dilatantes exprimunt. Hic vero per arteriam aſperam ſpiritum emittit, qui expulſus gutturis operculum aperit, & per ipſum guttur ad os vſque effertur. Ratio autem lingua quaſi dextræ manus officio vtens, ipſam dentibus ceu æneis quibuſdam fiſtulis infert, facitque, vt ſurſum & deorſum diſcurrere, & expedite ſimul & facile elabi queat. Simul autem huic motus facilitati ſubiacens illa glans opitulatur, quæ fontis inſtar perpetuo humore ſcatet. Cum enim aſſiduus ille motus linguam exiccet, iuſto vtique & modico humore opus erat, qui ipſam & humectaret, & leuiorem reddendo motum quoque præberet facilem. Poſtquam ergo hominis ratio per linguam dentibus illiſa eſt, ſpiritu ſimul (vt dixi) emiſſu & labiis contractis, & aere ſpiritus emiſſione conſonanter percuſſo, articulata illa vox perficitur, & ſermonis vehiculum fit ſpiritus qui ex interioribus effertur, natura nimirum quod in hoc cordis aduſtione fumoſum iam eſt, tanquam ſuperfluum, expellente. Cum enim cor naturalis caloris fontem rerum opifex fecerit, & ex hoc totum corpus caloris qualitatem hauriat, tum ipſum quoque cor tanto calore occupatum recreatione vel refrigerio opus haberet, pulmonis reſpiratione illud recreari curauit naturæ conditor. Hic enim purum, qui extra nos eſt, aerem per aſperam arteriam ſuſcipit, per leuem vero illum ipſum ad ſiniſtrum cordis ſinum tranſmittit: inde enim (quemadmodum tradunt, qui de his diligentius perſcripſere) illa principium ducit. Pulmo autem purum illum & recentem aerem cordi tranſmittens, alterum illum, qui iam cordis calore feruens, fumoſior eſt, recipit, & eundem ceu ſuperfluum per aſperam arteriam rurſus foras expellit, adeo vt qui ſuperfluus & omnino inutilis videbatur, mente hominis ſic volente, quæ & linguam concinne & decenter mouet, ſermonis vehiculum fiat & ſpiritus ille quem ceu noxium pulmo à corde euexit & expulit, articulatæ vocis author eſt & opifex. Vere ergo exclamare licet: *O profunditatem diuitiarum & ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* Vere, inquam, & hoc dicemus: *Quis enarrabit potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Vere inquam dicimus: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine: omnia in ſapientia feciſti.* Et quænam oratio Creatoris laudibus ſufficiet? Quibus verbis corporis noſtri fabrica digne enarrari poterit? Quis ſermo, vt ſermonis organa exponat, erit ſufficiens: Quis ad tantam peruenit ſapientiam, vt Creatoris ſapientiam plene perſpexerit? Tu vero cum hæc non videas modo verum etiam eorundem vſu fruaris, horum tamen authorem celebrare detrectas, tum negligentiæ illum accuſas, qui omnium quæ fecit, curam gerit diligentiſſimam. Etiam vnica hæc humani corporis pars Creatoris curam & ſtudium, quo erga viuentem hunc creaturam ſuam tenetur, pleniſſime demonſtrare poteſt. Cum enim ſermonis vſu nos donauerit, quæ nam quæ eſt omnium conuenient, dedit organa. A quibus imitationis anſam accipiens ars tibias fecit, ſed & lyras & citharas compoſuit. Nam dentium loco chordæ extenſæ ſunt, labiorum aut vicem æs implet, & linguæ officium ipſis chordis plectrum exhibet: manus autem dum ab acuto ſono ad grauem tranſit, hominis rationem imitatur, quæ linguā ſurſum & dorſum currentem moderatur. Veruntamen tanta licet arti diligentia inſit, numerum quidem & conſonantiam carminis homines admirantur, nullam vero articulatam vocem vel ſermonem audiunt. Naturæ enim æmulatrix eſt ars, articulatam vero vocem natura perficit, vtpote quæ à Deo omnium creatore ſit condita. Et quemadmodum ars animalis figuram imitari conſueuit, & vel æneam nullam vel lapidem in humanæ formæ ſpeciem effingit, ſimulque & oculos & nares, os denique, aures, collum, manus, pectus, ventrem, femora & crura pedeſque addit, ſenſum vero ac rationem motuſque voluntarii facultatem largiri non poteſt: ſic lyra quoque & cithara, & quod ex æneis fiſtulis conſtat organum, ſonum quidem concinnum & ſuis conſtantem numeris per inſpirationes vel pulſationes reddunt, vocem vero articulatam ſolum illud viuum, quod horum

excor-

Marginal notes: E; F; Rom. 11. G; Psal. 105.; Psal. 103; Instrumenta Musica. H; Sermonis vel vocis organa.

A

exemplar eſt, organum edit. Hoc enim ipſius Creatoris opus eſt: illa vero omnia ab eo facta ſunt, qui Creatoris imago eſt: adeo vt homo, qui Creatoris imago eſt, ipſum Creatorem imitari contendat. Et ſane quæcunque ſic ſiunt, vmbris cum ipſa rerum veritate pugnantibus, ſimillima videntur, quæ formam quidem earum referunt, ipſa autem operandi virtute carent. Tantam ergo in hiſce organis Dei omnium Creatoris prouidentiam cernens, deſine quæſo illi negligentiæ crimen obiicere. Porro, vt ex aliis membris quoque Creatoris, quam de nobis gerit, curam cognoſcas, agedum ad ipſum cor te reducamus.

Cor.

Hoc ergo, quia præſtantiſſima humani corporis pars eſt, & totius corporis imperium ſibi commiſſum habet, ceu regem quendam vndique munit, & thoracis fortiſſimo vallo circumſepſit, ne quid eorum quæ extrinſecus homini incidunt, cor facilius lædere queat.

B

Quoniam vero idem hoc aſſidue mouetur (nam arteriarum fons eſt) inferius quidem rarum, ſpongioſum, poroſum & aëreis plenum pulmonis corpus illi ſubſternere placuit: ſuperius vero conum ipſius robuſtiorem fecit, & tunicam membraneam quidem, ſed denſam validamque circumpoſuit. Alimenti autem materiam, cordi, non ſpiritus modo, ſed etiam ſanguis exhibet, quem à iecinoris partibus per venam cauam, ceu canalem quendam, attrahit. Cæterum iecur ex ventre eandem illam haurit materiam. Venter vero ſtomachi opera cibum dentibus conciſum & molarium vi comminutum attrahit, & attractum primo quidem ſeruat, ſuccum illius elicit, alterat & tranſmutat, ſibique ſimilem efficit: deinde concoctum probe & mutatum rite & æqualiter diſcernit, & puriſſimam quidem illius partem iecinori colandam attrahendamque concedit: quod vero in eodem ſuperfluum eſt expulſoria virtute inteſtinis tranſmittendum eiicit.

Iecur.

Similiter & iecur, vbi puram illam & ſynceriorem alimenti partem ſuſcepit, purgatione & diſcretione ea, quam modo expoſuimus, minime contentum eſt ſed eandem denuo quaſi per fauces quaſdam & anguſtiores meatus diſcernit & purgat: cuius denique terream & luteam feculentamque partem per meatus quoſdam lien adtrahens, eas ſibi alimentum facit: alteram vero eius partem, quæ vltra modum excocta bilioſam qualitatem contraxit, pallidiorque facta eſt, bilis veſicula recipit. Quod vero in eadem fluxum nimiſque tenue eſt, nec quicquam alere poteſt, in veſicam, humidis excrementis deſtinatum receptaculum ſecedit.

C

Lien.

Vena caua.

Et ſic quidem, vbi alimentum hoc plene purgatum & iecinori conforme in ſanguinis naturam tranſiit, mox illum caua vena excipiens, cordi quidem, quantum opus eſt, confert, ſimulque in ſuperiores corporis partes tranſmittit, tum in plures venarum ramos diſſecta thoracem quoque nutrit, humeros & manus, quin ad ipſos quoq; vngues peruenit, collum amplectitur, caput occupat. in clunes denique, femora, genua, tibias pedeſque deſcendit, imo omnes corporis partes ambit, nec vllum membrorum viuentiũ hac irrigatione deſtituitur.

D

Venæ.

Venæ enim canales & aquæ ductus ſimilitudine referunt, quibus corporis irrigandi officium concreditum eſt. Quapropter tenui quoque & rara tunica conſtant, vt quæ illis adiacent partes alimentum ex illis facilius haurire poſſint.

Arteria.

Arteriis autẽ & denſiores & duplices tunicæ ſunt: non enim ſanguinis vaſa ſunt, ſed ſpiritus, qui & tenuior eſt, & facilius quam ſanguis effluit. Quamobrem vel hinc quoque Creatoris Prouidentiam agnoſcito. Venas etenim, quæ corporis noſtri membris ſanguinem aduehunt, ex tenuiſſimis membranis compoſuit, & illorum poris quaſi fungoſa quædam palliola circundedit. Corpus enim craſſum eſt, & maioribus ad effluxionem poris indiget. Ne tamen omnis ſimul efflueret, ſed quaſi humorem ſolummodo aliquem vicinis membris exhiberet, huiuſmodi vaſorum naturam conſtituit. Arterias autem, quibus vitalis ille ſpiritus per totum corpus vehitur, qui & tenuiſſimus eſt, & facillime euacuari poteſt, vtpote qui per minimos quoque meatus mox effluit, non ſimili modo contexuit ſummus ille rerum opifex, nec vna duntaxat tunica, ſed duabus, iiſque denſis ſimul & ſolidis conſtare voluit. Venis autem arterias circumpoſuit, vt ſanguis calidi ſpiritus commotione excitatus vndiquaque diſcurrat. Hic enim, ſi immotus conſiſtat, condenſari conſueuit.

E

Quam ob cauſam in membris quibuſdam has ſibiinuicem minutiſſimis poris vel meatibus inſeruit, vt nimirum ſanguis ſpiritum paulisper ſuſcipiat, quo impulſus moueatur: ſpiritus vero humore aliquo humectetur & madefiat, qui ipſum non patiatur in vniuerſum exareſcere. Et quis ſodes eorum, qui & ambitioſiſſimi & opulentiſſimi ſunt, domum ædificans tanta prouidentia aquæ ductus diſponit, ſcaturigines illorum tam ſufficienti aquarum copia inſtruit, & fontes ac phialas ad tantam delectationem ædificat, vt ſummus ille omnium architectus rationalem hanc domum ædificare volens, ipſam tot ac tantis circumſepſit vaſculis, quæ illi ad omnem neceſſitatem inſeruiunt?

F

Quis item tam peritus faber, qui zephyri flatibus domũ perflari volens, ventorum vias vel feneſtras ita dilatet, quemadmodum ſapientiſſimus ille architectus, Deus ita diſpoſuit, vt ſpiritus, qui cordis calore adultus, fumidus & fuliginoſus eſt, corpore egrediatur, purior autem & ſyncerior ingreſſus omnes arterias percurrat. Quis item vel herbas plantans, vel arbores inſerens aquas tanto ſtudio deducit, & plantarum radices tam diligenter irrigat, vt qui viuam hanc plantam intexuit, & omnem creaturam condidit, arcano quodam modo humani corporis membra per venas irrigare ſolet? Nam quod alimentum attinet, nos homines ab inanimatis arboribus nihil differimus. Perinde enim vt his, ita nobis quoque alimento opus eſt. Arbor quippe niſi nutriatur, areſcit: & homo fame preſſus, ſimiliter omni exhauſta humorum copia morti traditur. Quemadmodum igitur arbores, vbi vel è nubibus demiſſas pluuias, vel fluuiorum aut fontium latices ſuſceperint, per radices quidem humorem attrahunt, hoc autem & ramos,

G

& corticem & medullam enutriunt, qui ſimul & folia producit, & flore enato fructus tandem ad maturitatem excoquuntur: ſic & animal hoc cibum quidem ore ſuſcipit, qui illi radicis loco eſt, canalem autem ſtomachus reficit: at venter ceu radix quædam hunc ſuſceptum quaſi per ſcalam quandam ramorum iecinori tranſmittit: iecur autem non ſibi modo neceſſarium alimentum inde decerpit, ſed eiuſdem irrigatione omnia corporis membra reficit. Et corpus quidem hoc modo enutritum in pueritia creſcit, & in longitudinem & latitudinem extenditur, ac breui ad iuſtæ magnitudinis menſuram peruenit: vbi vero conſtitutum ſibi attigerit limitem, tunc quidem augeri deſinit, & nutritur ſolummodo. Tanta diligentia naturæ noſtræ Creator omnium proſpicit, & non modo format, verumetiam nutriens conſeruat: nec id duntaxat, ſed & omnem aliam, qua nobis opus eſt, curam adhibet. Quare totus hæreo & animi dubius ſum, quo pacto ſummum illum creatorem meritis laudibus celebrare poſſim. Omnem etenim mentis cogitationem tanta Prouidentiæ, quam circa nos

H

gerit, varietas exuperat. Omnis oratio tantæ creationis ſapientiæ cedit, nec vlla tam admirabilem corporum noſtrorum fabricam digne enarrare poterit. Sufficiat tamen vel hoc vt Deum conditorem celebres.

Hominis ſtatura.

Non terram verſus vt bruta animalia vultum demiſit, nec inſtar porcorum ventre pronum curuauit. Suſpice ſtaturam, & Dei Prouidentiam cernito. Solum te ex animalibus erectum condidit, & binis pedibus incedere fecit.

Crura.

Sed & crura ſingula non ex vno duntaxat, ſed ex tribus vel membris vel partibus compoſuit, & in tres compages vel iuncturas colligauit. Et hanc quidem coxendici copulauit, alteram vero genibus conſeruit, tertiam talis commiſit. Præterea compages haſce neruorum vinculis validiſſime conſtrinxit, & muſculis voluntarii motus facultatem indidit. Vincula quoque nec laxa nimis fecit, nec nimium intendit: plus æquo enim intenſa omnem mouendi facultatem impedirent & eriperent, illa vero luxatas articulorum compages dilabi paterentur. Eiuſdem ergo Prouidentiæ Dei beneficio ingrediens, curriſque quo libet, & ſtandi ſimul ſedendique

libera

A libera tibi poteſtas eſt. Simul tamen hic aliud quoque huius curæ ſpecimen conſidera. Ne enim nudæ illi oſſium compagi inſidere coactus aliqua afficereris moleſtia, ſed citra omnem dolorem vel nudo ſolo vel etiam ſaxo inſidere poſſes, nates vel clunes quaſi connatum tibi puluinar ſubſtrauit. Tu tamen ingratus eſſe pergis, & dona hæc ne ſentire quidem vis, quin inſanis & furis contra æternam illam, quæ tam benigne tibi prouidit, ſapientiam. Atque canis nutritorem ſuum agnoſcit, & præſenti aſſidet, abſentem deſiderat, redeunti demiſſis auribus & cauda hinc inde vibrata gaudium ſuum teſtatur, obedientiam promittit, ſeruitutem fatetur, & beneficentiam euidentiſſime prodit: hæc autem facit, cum & ratione careat, & ſermonis vſu deſtitutus non niſi temporis diuturnitate ex conſuetudine & aſſiduis beneficiis inter ignotum & notum, interque amicum & hoſtem diſcernere didicerit. Tu vero ſermonis vſu inſtructus, & mente præditus, qua nihil in tota viſibilium natura interque volatilia cuncta velocius eſt (Sol etenim vno quidem die totius orbis ſtadium percurrit, hæc vero vno nutu totum terrarum orbem obambulat, & phantaſiæ curſu in cœlum tendit, & hoc ipſum tranſcendens Deum quoque, quoad fieri poteſt, conſpicatur, & infinitas angelorum myriades cernit, & archangelorum millia luſtrat, imo quæ ſub terra ſunt curioſe inquirit, dum videlicet hæc quoque ſuperare conatur quidem, ſed non poteſt, vtpote cum eorum quæ didicimus notitiam Deus phantaſiæ terminum fixerit) hunc, inquam, talem tantumque ducem, gubernatorem & rectorem habens, diuina tamen beneficia non ſentis, nec beneficiorum multitudinem conſideras, ſed ingratitudinis vitio pertinaciter inhæres. Et cum tot tibi magiſtri adſint, prouidentiæ tamen elementa diſcere non vis. Caue ergo, ne te prorſus neglectum ille deſerat, & experimento diſcas quantum interſit inter hominem, qui prouidentiæ cura regitur, & eum, quem à Prouidentiæ ſuæ cura reiecit Dominus. Denuo igitur adeſto ô Philotes, ad aliam enim te corporis partem traducemus. Dorſi ſpinam nunc conſidera, quæ vbi à ſacro oſſe, quod natibus adiacet, exorta eſt, ad collum vſque aſcendit, & inſtar fortis ac validæ columnæ ex multis vertebris compoſitæ, & ventrem, & humeros, & manus, & ceruicem, & caput ſuſtinet. Quoniam enim nihil oſſei roboris rerum conditor exteriori ventris parti addidit, vt videlicet cibo ſumpto facilius ſeſe extendere poſſet & dilatare, atque ſufficienti tamen robore ad cibos capiendos extolleretur, eundem in poſteriori corporis parte dorſi fulcro ſuſtineri voluit. Huius autem ſpinam e pluribus oſſibus Deus conſtruxit, vt cum homo incuruare ſeſe volet, & facilius inflecteretur & inflexio eandem non infringeret. Alimentũ vero huic dorſalis medulla exhibet, cuius origo ex cerebro ducitur. Ceterum, quid hic de manibus dicere, attinet, quarum vſum & vtilitatem multiplicem artes prædicant? Sed earum mentionem ſequenti oratione fiet, vnde vſum illarum cuique expoſitionem in illam vſque reſeruabimus. Hinc ergo ad collum aſcendito, & illius formationem conſidera. Et hic mihi aquæ ductuum caſtella in mentem reuocabis, quæ ab infima parte ſurſum per foraten multis foraminibus patent, vnum tamen (quod medium eſt) maximum ampliſſimumque recipiunt, per quod aquarum canales plurimũ quidẽ aquæ attrahunt, eandem vero per alias & diuerſas fiſtulas diſtribuunt emittunt, & hinc quidem in Auſtralem ciuitatis partem, illam vero Orientem verſus, in Oceanum aliam, & aliam in Septentrionem transfuehunt. Eundem vſum humano corpori collum exhibet. Ars enim (vt ſupra diximus) naturam imitari conſueuit, & ſua illa figmenta ad huius operum ſimilitudinem effingit. Collum quippe ad ſtomachi os vſque porrectum ventri cibum potumque tranſmittit: habet præterea arteriam aſperam à pulmone ad laryngã vſque aſcendentem, & præter hanc venas quoque & leues arterias continet per quas ſanguis ſimul & ſpiritus affertur cerebro, quod illis nutritum & auctum, per connexa ſibi oſſa dorſalem medullam dorſi transmittit, quæ tota oſſium natura alitur, ſimulque nerui enaſcuntur firmi, craſſi & tenues, lati & rotundi, quorum vinculis articuli ligantur, & muſculi motus vim ſuſcipiunt. Poſtquam vero ad ipſum caput peruentum eſt, illud arcis inſtar in ſummo ciuitatis huius (humani nimirum corporis) faſtigio ſitum conſpice, in quo opulentiſſimus quoque hominis theſaurus, nempe cerebrum, quaſi in munitiſſimo caſtro cuſtoditur. Cranium enim inſtar valli vel galeæ eſt. Vnde & galeam Græci κράνος à cranio denominant, eo quod ad huius ſimilitudinem fabricari ſoleat. Et cranium quidem cerebrum ambiens omne extrinſecus illi incidens malum pro viribus arcere conſueuit. Ne vero cerebrum, quod natura mollius eſt & laxius, ab oſſibus quæ dura & ſolida ſunt quaſſatum læderetur, duabus illis inuoluit tunicis rerum opifex, quas membranas Medicorum diſcipuli nominant. Et eam quidem, quæ tenuiſſima eſt, quamque à ſecundarum ſeu extimi fœtus inuolucri forma Græci χορίον dicunt, ipſi connatam & propius coniunctam eſſe voluit, vt hoc firmius quidem continere poſſet, interim vero ſumma illa & ſubtiliſſima tenuitate non quoquam læderet. Alteram vero denſiorem & robuſtiorem fecit quæ media inter cerebrum & cranium extenditur, ne vel cerebro duriori ſua ſubſtantia noceat, vel ipſa ab oſſibus cranii aliquid damni accipiat, ipſis mollior exſiſtens. Cerebrum ergo inſtar theſauri (vt diximus) in capite tanquam in arce cuſtoditur. Quandoquidem autem arcis præfecto, menti ſcilicet, ſpeculatoribus quoq; opus erat ſimul & hos addidit rerum conditor nec vero ſolummodo ſpeculandi ſtatum cõcredidit, ſed binos excubitores conſtituit aut vigiles & hunc quidem ea quæ ad ſiniſtram ſunt, alterum vero quæ à dextra conſiſtunt obſeruare & ſpeculari iuſſit. Quia vero iidem illi cuſtodibus ſimul & pinnis atque propugnaculis ac vallo opus habebant, nec in his conſtituendis vrbis huius conditor negligentior viſus eſt. Sed oculis, quibus videndi ſenſus cõmiſſus erat, pinnarum & propugnaculi loco ſuperciliorum caſtella impoſuit, quibus hi protecti ea quoque quæ longius diſtant, tuto proſpiciunt. Illis ipſis autem vel pinnis vel propugnaculis tecta loco, quod ſuperne delabentes pluuias arceat, tenues quoſdam & ad exteriores faciei partes vergentes pilos inſeuit, qui à fronte defluentem ſudorem excipiant, & inter ſe diuiſum per tempora diſtillantes hac quoque moleſtia vel damno oculos liberent. Porro, cum armatura quoque muniendi eſſent illi cuſtodes, palpebrarum tunicas illos induit, illiſque ceu haſtilia quædam & tela pilos, quos & cilia vocãt, dedit: qui nequaquam vt ſuperciliorum pili inflexi ſunt (ne ex propugnatoribus hoſtes vel inſidiatores euadantur) nec etiam ſecundum rectam lineam extenduntur (ne in palpebrarum conniuentia ſeſe inuicem atterant) ſed foras nonnihil extenduntur, vt ea quæ ... ex tenuiſſimis corporibus damna accidunt oculis, arcerent. Cum enim ventus vehementiori flatu ſpirans oboritur; non tenuior modo, ſed & craſſior puluis, cum feſtucis etiam, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi excitantur, imo culices quoque & quæcunque ſunt his ſimilia animalcula in oculos inuolant: vbi vero cilia inſtar palorum & ſudium præfixa, conſpexerint, retro fugiunt. Similiter ſpicas quoq; ſummus ille omnium conditor armauit. Nam tritici vaginis vel folliculis ariſtas imponens, minorum auium, quæ ſeminibus inſidiantur, morſum hoc ceu vallo à frugibus prohibet, & his ceu haſtarum cuſpidibus terreas fugat. Sed dices fortaſſis, ô ingratiſſime: Quid ergo mihi amplius quam ſpicis largitus eſt? Sed & ſpicas ô ſtupidiſſime, propter te condidit. Quid ergo ingratus es, ſi quæ tua ſunt propter te tuis armis muniuit? Tu ingratiſſime, frugum ſemina telluri mandas, ipſe autem irrigat, calore fouet, nutrit, munit, cuſtodit, & maturas iam tibi propinat. Tu vbi meſſe peracta in aream fruges intuliſti, & artificioſe diſſectas à paleis repurgaſti, molis contritas, & à furfure diſcretas manibus tuis ſubigis, & in clibano vel fornace excoctis panibus cum voluptate frueris, & tamen horum largitorem ignoras? Sed ad oculum reuertamur. Huius ergo naturam omnem inſpice: vide quot ille tunicis munitus ſit: vide quanta ſit

huius

Margin notes: Nates. — Spina dorſi. — Collum — Caput. — Cerebrũ. — A B C D E F G H

A huius exterior pulchritudo vel forma: vide inſuper pupillæ tenuitatem, huic circumfuſam iridem, quam nos ςεφάνην ceu coronam nominare ſolemus: vide item corneam cucullum, vueam tunicam, cryſtallinam ſphæram, quæ huic ſubiacet, & per medium eius perſpicit: præterea qui circa hanc diffuſus eſt, humorem vitreum: ſed & alteram illam eiuſdem tonicam, quæ à retis piſcatorii figura Græcis nomen traxit. Inſpice item glandulosam eius ſedem, cui totus innititur, & alimentum, quod ea cerebro per tenuiſſimum vaſculum illi exhibetur, & ſuperflui humoris per hir quos effluuium. Vide præterea in quot Sanguis. colorum ſpecies ſanguis mutetur. Hic enim primo cibus erat, qui dentium vi contritus ventri tranſmiſſus eſt. Hic ſibi concolorem efficiens album reddit. Eundem autem ſuſcipiens iecur in proprium colorem tranſmutauit. Poſtquam vero ſanguinis natura hoc modo abſoluta eſt, pars huius in cerebrum conſcendens denuo albeſcit, & in oſſa condenſatur, ac in neruos denſos quidem & firmos, ſed flexibiles lentoſque conuertitur. B Sed idem fortaſſis fecero, quod ii qui arenas numerare conantur, ſi omnem, quæ in corporibus noſtris apparet, Dei prouidentiam exponere velim. Ipſe igitur priuatim omnes reliquos ſenſus, guſtum nempe, olfactum & auditum, mentis contemplatione percurrito. Vt nimi- Olfactus. rum olfactus odores percipiat, & ſuaues quidem admittat, fœtidos autem graueſque repellat, ſimulque capitis excrementa ſuo ductu eiiciat. Cum enim ipſe in ſuperiori corporis parte conſtitutus, omnes ab imo aſcendentes vapores excipiat, horum autem inundatio præſtantiſſimæ corporis parti, cerebro nempe, cum primis noxia ſit, nec hic etiam negligentior fuit rerum conditor: ſed meatus quoſdam fungoſos & fiſtulares fabricauit, per quos humida & craſſa illa excrementa ad palatum nareſque deduxit: ſimulque duo hiſce excernendi membra deſignauit, quo facilius, quod in his noxium eſt, efflu- Auditus. C eret. Vaporum vero excrementa & fuliginoſa illa ſurſum per cranii ſuturas efferri fecit. Sed & auditus potentiam contemplare. Hunc enim videbit, qui licet infinitas voces excipiat, non tamen ſaturatur: nec etiam impletur, tum nec ſimili ratione omnes excipit: ſed acutæ & grauis vocis differentiam nouit, vocis concinna modulatione delectatur, & diſſonantem reſpuit. Huius beneficio diuina oracula percipimus: per eundem omnem humanam ſcientiam natura tradit: nempe Grammaticam, Rhetoricam, Sophiſticam, Arithmeticam, Medicinam, mechanicam, & ſi quæ alia humano ingenio vnquam inuenta eſt. Hunc ipſum auditum noſtris hiſce verbis ſubuce: per hunc pharmacum, quod animam tuá purget, & eandem ab impia illa blaſphemia liberet, ſuſcipe. Huic portas impone, rationem & rationem adde, Timorem Dei. Tum ſermones qui afferuntur, iuſto iudicio examina & pios quidem ianitor foret patefaciat: blaſphemos autem, profanos & Deo aduerſos amandet, D ac clauſis potius fidei robur, ceu inſtructum vectē obiciat. Sic enim fieri poteſt vt hoſtibus liberentur, & animarum ſaluti conſulant, qui amicos & vtiles ſermones admittunt, quibus & aures (vt Paulus inquit) non pruriunt, nec eas ſuauibus quidem, ſed rationi noxiis ſermonibus præbent: quin potius eorum quæ dicuntur & fiunt, veros iuſtoſque iudices ſeſe conſtituunt, & non niſi ſalutares deligunt & vtiles: qui denique noctéſque dieſque, ſiue deambulent ſiue ſedeant, & quocunque vel faciant vel patiantur, Deum (vt Propheta inquit) ſemper coram aſpiciunt. Illi ſit gloria in æternum. Amen.

SERMO IIII.

Demonſtratio Prouidentia ex manibus humanis, & inuentis artibus.

Psal. 18 PRopheticam illam vocem audiui, quę canit & clamat: *Cœli enarrāt gloriam Dei opus vero manuum ſuarū annūciat firmamentū.* Atqui vocem iſtiuſmodi, quam ſpiritus per arteriā ad os delatus, & lingua rationis motu dentibus illiſa, labiorum item corrugatio & aeris percuſſi repercuſſio edit, nemo vnquā hominū terreſtrium audiuit cœlitus deferri. Sed dum cœlum oculis noſtris expoſitum, magnitudinē ſimul & pulchritudinem ſuam ſpectandam præbet, & hominibus tecti locū & vſum exhibet, tacens quoq; factorem ſuum prædicat, & omniū linguas ad laudis decantationem inuitat. Et E veluti cum domum aliquam, quæ ſummo artificio extructa, & ſolido ſtabiliq; fundamento innixa, angulis quoq; rectiſſime coaptata latitudine & longitudine altitudineque iuſtæ proportioni per omnia reſpondet, tū feneſtris etiam probe & ordine diſpoſitis illuſtratur, & omnibus iis quæ ad ædificiorum ſplendorem faciunt ornata & inſtructa eſt, conſpicimus, mox ipſum architectū admiramur, & abſentis imaginem animo concipimus, omnéq; proportionis quæ in ędificio cernitur formā ad illius artem ſolemus referre. Sic etiam cum cœlum intuemur, & vtiles illos commodoſq; cœleſtium ſyderum motus, nequaquam hæc adoramus, ſed horū opificem encomiis & F laudibus pro virili noſtra velimus, & ea operū magnitudine ſimul & pulchritudine authorē illorum iuſta animi contemplatione æſtimamus. Vere enim & merito hac animis noſtris voluimus. Quod ſi tanta eſt operum magnitudo & præſtantia, quantus eſt vtiq; ipſe operum conditor: Et ſi tanta ineſt rebus conditis elegantia, quantā ſapientiſſimi illius omnium creatoris pulchritu[illegible] ſe conuenit: Sic (inquam) *cœli enarrant gloriam Dei, opus vero manuum ipſius annunciat firmamentum.* Sic dies diei eructat verbum, & nox nocti annunciat ſcientiam: non quidem aliqua vocis emiſſione vel linguę loquela ſed mutua illa, qua ſe inuicem excipiunt, ſucceſſione & viciſſitudine, qua hominum vtilitati inſeruiunt, qua tā altum quodammodo exclamant, vt vniuerſum hominum genus illorum vocē exaudiat. Nec enim ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non exaudiantur voces. Omnes quippe gentes & linguæ diei & noctis præconia percipi- G unt. Nam linguæ quidem aliquo inter ſe diſcrimine differunt, vna autem omniū natura eadem ex his vtilitate fruitur. Vnde idem ille, qui hæc locutus eſt, in alio etiam pſalmo Creatorem celebrans dixit, *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, non po ero ad eam.* In meipſum Psal. 138 enim (inquit) conuerſus, dū penes me animi externorū cura liberatus verſor, propriā meipſius naturā contēplati, & rationalē illā animę potentiā diligentius inſpicere volui, ſcientias nempe quarū ipſa capax eſt, & artes quibus vitam omnem repleuit quarū etiam beneficio vitam ſuauiorem & iucundiorem tranſigit, tum immenſam illā, quam tū ipſa parit, tum ſimul capit, verborum copiam, vt denique eadem recondat, & diſtincte ſingula cuſtodiat, & conſeruet, quam facile vnumquodq; illorū quæ ipſi commiſſa ſunt pro ſuo arbitrio proferat, vt corpus totum dirigat, vt eadem oculis quidē quantitatis & coloris diſcernendi iudiciū committeret, linguæ autem humorum diſcrimina concrediderit, eandemque ceu miniſtrum aliquem ſuorum fœtuum (ſermonum ſcilicet) de- H legerit, nares item odorum examine donarit, & aures, vt ſermones qui extrinſecus aduehūtur capiant per inſeruerit, per reliquum aūt corpus tactū extenderit, & vt hic quidē ſentiendi vim largiatur, ipſa aūt ab iiſdem vel doloris vel lætitiæ voluptatiſue affectum percipiat: hæc (inquam) & quæcunque talia ſunt animo voluens, & horū omnium, quæ alioqui ſibi inuicem contraria pugnant, in vnius animalis fabrica concurſum videns, vna cum admirabili illa mortalis & immortalis naturæ coniunctione, tanto miraculo vincor, & cōtemplationis huius myſterium minus aſſequens, me victū confiteor, & ſapientiæ creatoris victoriam prędicans, ipſumque Creatorem celebrans exclamo, *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, non potero ad eam.* Et hæc quidem verba nobis in præſenti negotio conueniunt, qui eā quæ in humani corporis membris apparet, ſapientiam inſpicere quidem conamur, infinitatem vero noſtram ſic ipſa capere nequimus. Non parum tamen emolumenti ea ſapientia quoque obſcuriori contemplatione ad nos redit. Nam in minima corporis particula Dei Prouidentiam clariſſime elucen-

A Pili. ceſpectauimus. Quid enim pili vtiles? Qui de in cunctis corporis partibus omnes ſenſus perinde capere eſt? Nihilominus tamen horum quoq; neceſſarium vſum ſermo noſter oſtendit. Teſtantur hunc ſupercilia & palpebrarum pili. Teſtantur eundem, qui caput ornant teguntque, capilli. Quæ enim horũ ſit vtilitas & vſus, calui manifeſte docẽt. Primo enim quaſi decore ſuo ſpoliati erubeſcunt. Deinde alia quædam velamenta comminiſcuntur, quæ horũ vſum illis expleant. Et ſane hanc ob cauſam (vt mihi videtur) rerum Opifex quorundam capita pilorum velamento deſtitui permiſit, vt diſcamus, quod & horum cura habita hominem hoc modo formauerit. Sic eos qui virilem ætatem ingrediuntur, & pueriles annos tranſierunt,

Barba. barba exornat quæ genas aliqua ex parte cum mento inferiori veſtit. Et primo quidem lanugine florent malæ: deinde modicum pilorum velamen eaſdem tegit, vt augmento hoc ætatis diſcrimen doceat, & ipſa vultus figura humiliſ perſuadeat, vt relictis puerilibus ludis, ad res ſerias accingatur. Quoniam vero pariendi dolores muliebri ſexui ad hanc doctrinam ſufficere poſſunt, non

B niſi virorũ genas hoc modo coronauit. Quod ſi vero quis ex eorum numero qui nõ aliud quam veritati obſtrepere didicerunt, eos hic nobis pilos obijciat, qui in alijs quibuſdam corporis partibus enaſcuntur, is ſe circa hos quoque ... tudinem ſiũ immerito reſtari ſciat. Naturalibus enim & ſponte enatis velamentis eas partes natura contexit, quas nos manu factis tegumentis velare ſtudemus. Quapropter ijs, qui ob ætatem adhuc infirmior inter virtutẽ & vitiũ diſcernere nequit, hæc pilorum velamina natura nõ appoſuit: eos vero, quibus iam firmior eſſe incipit rerũ cognitio, quiq; ſingulorum membrorum vſum edocti ſunt, bene & honeſte hoc velamento ornauit, quaſi tegere volens eas corporis partes, ob quas homines erubeſcere conſueuerunt. Hunc certe pudoris affectum Adam humani generis conditor in paradiſo minime ſenſit.

C Gen. 2. *Erant enim* (inquit ſcriptura) *ambo nudi, tam Adã, quam vxor ipſius, & non erubeſcebant.* Vnã vero legem tranſgreſſi delictorũ ſuorum vim ſenſerant, & Dei vocem auribus perGen. 3. cepere, *ficus folia conſuerunt, & fecerunt ſibi ipſis cinctoria.* Quiobrem vel in his quoque corporis partibus creatoris circa te curam aſpice, ô amarulentiſſime, tam ipſius creationis quam Prouidentiæ accuſator. In ijs (inquam) mentione tu qui ſem erubeſcis, Deus aũt qui & fecit & Gen. 1. condidit, in iiſdem gloriatur & exultat. *Vidit enim* (inquit) *Deus omnia quæ vnquã fecit, & videns valde bona, Faciamus,* ait, *illi adiutorem, ſimilem ipſi.* Sed & hæc prima eſt Dei benedictio: *Creſcite, & multiplicamini, & implete terram, & & dominamini ſuper illam.* Quoniam aũt oratio ad ea corporis

1. Cor. 12. mẽbra, quæ & Diuo Paulo recte *inhoneſtiora* cenſentur, neſcio quo pacto ceu vi quadam delata eſt, denuo in his ineffabilem creatoris erga humanũ genus amorem conſidera. Oris enim ſitũ (cuius officium eſt ſermoni ſeruire, cibum excipere, & ſuſceptũ ventri tranſmittere) oculis vicinum

Anus. conſtituit: excrementorum aũt ſeceſſum, qui viſum lædere, & cibi faſtidiũ parere, ac nauſea mouere poſſet, non longo duntaxat ab his interuallo diſtare fecit, ſed ex oculorũ conſpectu omnino remouit, rectũ videlicet inteſti-

D num in poſteriores corporis partes deflectẽs, & inter nates meatũ aperiens, horũ quoq; egeſtioni naturale quoddã velamentum conſtruxit. Quin ergo coram tanto Dei erga nos amore erubeſcis? Ineffabilem eius curã cum tremore ſuſpice, dũ hanc ea fabricare vides, quæ te vel nominare pudet: dum, inquã, eandẽ illam ſua Prouidentia curare cernis, quorum mentio tibi pudorem offendit. Cum enim omne illud quod in animali cernitur, mortale ſit, & alimentũ (vtpote mortale exiſtens) opus habeat, neceſſario vtiq; & os & excrementorũ ſeceſſum addidit, ac tortuoſos inteſtinorum orbes ædificauit, qui limoſam & feculentam alimenti partem reciperent, non autem recto ſtatim ductu egererent, ne euacuationem ſemper poſtulante impletione ciborum vitæ tempus vacuum nobis daretur, hoc nimirum per egeſtionẽ ſemper interturbato. Et quid hic omnia naturæ miracula dicere attinet? Tempus enim nunc eſt ad manus tranſire, quarum mentionem heſterna die prætermittentes earundẽ vſum nos hodie expoſituros eſſe promiſimus. Has ergo

E Manus & brachia. inſpice, vt non longius quam opus eſt extenſæ (ne videlicet corpus reliquum onere ſuo aggrauent) nẽc etiam minori quam vſus poſtulat ſpatio contractæ, ſed operibus, quorum executio ipſis deſtinata eſt, iuſtã ac conuenientem menſuram ſortitæ ſunt. Quapropter inſtar iam quoq; illas diuiſit rerũ conditor. Et primam quidẽ compagem humeris inſeruit, cubito aũt brachium & vlnam coarticulauit, brachiali reliquam vlnæ extremitatem coarticulans, & huic poſtbrachiale ſubiungẽs quinq; hos

Digiti. illi digitos inſeruit. Singulos autem horum ex tribus internodijs vel radijs compoſuit, quorũ extremitates alias quidem ſinubus excauatas, alias autem ſphæricas & rotundas fabricans deinde excauato ſinui rotundam alterius extremitatem inſerens neruis ſimul validis conſtrinxit, & circumpoſitis muſculis voluntarii motus facultatem largitus eoſdẽ tenui molliq; cuticula veſtiuit, ne digitorũ contractioni impedimento eſſet durities. Præterea,

F Vngues. cum digitorum extremas partes interius molliores feciſſet, foris tamen eorum incolumitati & ſecuritati conſuluit. Vngues nempe tenues latoſq; impoſuit, quorum exterior eminentia rotundior eſt. Et tenues quidẽ fecit, ne molliorem illam, quæ in ſummis digitis eſt, carnẽ aggrauent, ſi onus ſit nimium: latos vero vt in laboribus ſubeundis tenuit poſſent, dum mollem quæ illis prominet carnẽ ſuſtulciunt: eminentias autem eorundem rotundas fecit, hac nimirũ figura, ne facile læderentur, munire volens. Angulus enim in triangulis & quadrangulis tenuium corporũ figuris fragiles eſſe conſtat. Leonibus equidem, vrſis, pardis & alijs feris acutos, craſſos, prælongos & validos vngues rerũ conditor inſeruit, ac armatura illas inſtruxit naturali, eo quod rationis vi deſtitutæ non aliquo ab arte excogitato auxilio ſibi conſulere poſſunt. Hominem vero quem rationalem fecit, & mente, quæ plurimũ ſcientiarũ & artium inuentrix eſt, inſtruxit, naturali armatura deſtitutum nudumque creauit, nec feritatis illi vngues tribuit, nec etiam vngulis pedes illius contexit.

G Quomodo enim, ſi his armatus eſſet, per ſcalas aſcenderet? quomodo item tenuiori murorũ ſuperficiei inſiſteret, dum lapides aut lateres contexens domum ædificat? Quomodo etiam vngulis inſtructus in ſummis domuum

Pedes. faſtigijs rurſum ſtare poſſet? Nunc autem tenerior illa & in longum extenſa pedũ ſubſtantia & digitorũ flexibilitas, homini & motus facilitatem & ſtationem magis tutam exhibet. Et ſane, cum nudis pedibus homo vtitur, expedite ſuper lignum quoque incedit, & ſcalis minimis inſiſtere audet, & infinita ſimul geometria multa cũ agilitate peragit. Vngularũ vero vſum aliunde aſciſcit homo. Ex pecudũ enim, quas illius imperio Deus ſubiecit, genere pelles accipit, & coriaria atq; ſutoria artibus cen cooperantis vtens, in ijs formandis pedum formam & magnitudinem, longitudinem & latitudinẽ capturit, & eoſdem ita veſtit, vt & periculum, quod à duris corporibus interueniendũ imminet, arceant, & frigoris vehementiam retundant. Et hanc quidẽ ob cauſam rerum conditor ſoli huic

H Manuum vſus. animali manus, ceu organa quædã rationi ſeruientia largitus eſt. Manibus enim homines arant, & ſulcũ excindũt, & ſemina telluri mandant, & ſarculum vel ligonem tractantes foſſas egerunt, arbores plantant, & vbi falces exacuerunt nunc ad gemmationem feſtinantes vites putant, & ſuperfluam palmitum partem auferunt: nunc vero fruges demetũt, & laborum præmia manuum beneficio decerpunt & manipulos colligunt, & eoſdem in areas deferunt, paleaſq; a tritico ſecernunt, manibuſq; ceu cooperatis vſi illas quidem ad ſuos aceruos tranſmittunt, hoc vero in horrea & granaria recondunt. Simul autem iiſdem manibus & vindemiam peragũt, & oleas legunt, vinum exprimunt, holerum omniuaria genera plantant & innumeras fructuum ſpecies artis varietate excogitantes, eas & decerpũt, & his frui cupientibus offerunt. Manuũ

Ars nautica. opera humana mens non terram modo floridis pratis, luxuriantibus aruis & immenſis nemoribus exornat, ſed & ipſum mare plurimis vijs inſtruxit, & quod pedeſtribus cunctis moram faciat, tale effecit, vt eum plures viatores capiat. Cum enim diuinitus conceſſo ſapientiæ dono naues

bu-

A

Fabricandi artem inuenisset [illegible] ctrarus fabris quorum artem [illegible] nte excogitauerat, ſecurim, ſerram, aſciam, & quæcunque alia [illegible] ius inſtrumenta accipiens, tum ſeniori ſuæ ſorori, agriculturæ nimirū, arbores infructiferas nutuans ea [illegible] instrumentis hiſce fabrilibus excidit: & carinam quidem ceu fundamentū quoddam iaciens, ſuper hanc vero aſſeres muri inſtar contexens, clauiſq; omnia apte compingens, & picis pinguedine iniungens (huius nimirum præſidio aquarum influxum arcere ſtudens) marinum vehiculum vel currum, nauim videlicet, conſtruxit. Quoniam vero equis & mulis ad currum hunc opus erat, eos autē non ferebat fluida aquarū ſubſtantia, hoc quoque incōmodum nauis gubernator ſapienter admodum ſarcinit, manuū nimirum miniſterio vſus [illegible] am remorum loco malū erexit, cui vela inſtar iugi appendit, & immiſſis ventorū flatibus ceu equis aut mulis vſus eſt, quos ſimul tanquam equos Zeuglis dirigere conſueuit. Porro cum naui habenis quoque opus eſſet, clauū vel gubernacula has imitantur, quibus arreptis gubernator [illegible] ar aurigæ alicuius puppi tanquā currus circumferentiæ inſidens nauim facili motu hinc inde transfert. Nec ſecundis modo ventis ſpirantibus nauim ſcienter regere, ſed & turbulentas ventorū procellas diſſoluere, & ceu equos indomitos & effrenes freno cohibere nouit. Et hæc quidem omnia manuum miniſterio vſa hominis mens inſtruit. Eadē opera nauta remigat, nauclerus nauim gubernat, mercator emptas exponit merces, piſcator denique omnis artem ſuam exercet, & non ſquā apparentem prædam ingenioſo retium contextu venatur. Sed agedum è mari tandem in terram deſcendamus.

Zeuglæ igi paſſim fuſ, quæ ſtuoſo pro-pende-n, hinc inde bo-um colla amplexantur.

B

Tempus enim ad diligentiorem & exactam vniuſcuiuſque artis expoſitionem non ſufficit. Inſpice igitur vt artes mutuum à ſe inuicem officium & quod ſingulis vtile eſt poſtulent. Aedificatoria enim è ferraria inſtrumentorum vſum [illegible] tit. Hæc autem viciſſim ab illa domum accipit. Vtrique autem ſimul agricultura alimentum miniſtrat. Sed & hæc ab illis domum, ædificia & alia, quæ ad terræ cultum facere poſſunt, mutuatur. Quin potius ipsa rerum primordia perpendito, vt nimirum omnium Conditor neceſſarios rerum vſus homini oſtenderit. Vnde enim ferrum & æs, plumbū & ſtannū inter terræ viſcera ſcrutari didicit? Quis illi argenti venas monſtrauit. Quis auriferacem terrā effodere, & minuta auri ramenta colligere docuit? Vnde vitri naturam cognouit? Quis illum in arenæ diſcrimine cognoſcendo inſtituit? Quis præterea docuit, qualis arena igni co [illegible] ittenda ſit, quo pacto item & quā diu id fieri debeat? Et tamen eā quæ continua quidem, ſed ſeparabilis eſt, in continuā & inſeparabilem ſubſtantiam transmutat. Quo pacto ea hac ignis & ſpiritus miniſterio vitus varias poculorum formas, nempe phialas, calices, ampullas, amphoras, ſupellectilia deni- que [illegible] inuma, tum & alia vaſa ad omnem cibi ac potus vſum idonea, fingere didicit? Conſtat itaq; quod omniū horum cognitionem à conditore ſuo acceperit & quod rerum opifex tam conſiderationis potentiam quam artium inuentiones humanæ naturæ inſeuerit. Vnde cum magno illo Iob colloquens dixit. *Quis dedit mulieribus texturæ ſapientiam, & variegationem ſcientiam.* Reuera enim & huius artis decor diuinæ bonitatis munus eſt. Et tempo-

Artium cognatio.

C

Textoria.

D

ris quidem diuturnitate contemptum ac vile factum eſt, ob eiuſque vulgaris iam cognitio inuentorum nomen vel famam perdidit. Si quis autem ſingulas huius partes diligentius inſpicere velit, hanc quoque artem plurimum admirabitur. Lanæ n. vbi detonſæ, aquis ablutæ & purgatæ ſunt, pectuntur primo & minutim diſtrahuntur. deinde quod diſtractum eſt, denuo in cumulum globumue colligitur. Quem accipiens lanifica, quod in hoc ſyncerum & purum eſt, & quaſi venis quibuſdam & rectum protenſis fibris diſtinguitur, à reliquis ſecernit. Alteram vero eiuſdem partem colligens ſtaminu ſubtegmen parat. Vbi autem paratas iam lanas mulierum manus acceperunt, tenuiſſima ea in fila ducunt. & hæc primo quidem veluti chordas quaſdam ordine in telis extendunt, & quod ſubtegmini deſtinatū eſt ſecernunt, radiis autē intermediis ſtamen diuiuunt, & funiculos, qui illis innexi

E

ſunt, alios quidem laxant, alios vero intendunt. [illegible] inſtrumentis quæ in hunc vſum fabrefacta ſunt, ſubtegmen propellunt & conſtringunt, omnemque hoc modo texturam abſoluunt. Quis ergo traditam huic animali ſapientiam digne admiretur? Vides enim vt vni & eidem lanarum colori aut eiuſdem filis ſericis omnis generis animalium formæ intexantur, & cum his hominum quoque imagines, quorum alii quidem venantium, alij vero adorantium ſpeciem & habitum repræſentant, tum & arborum formæ, & alia huius generis infinita. Reuera igitur *Laudate dominum omnes gentes*, quas tanta ſapientia dignatus eſt, & quæ in tantis bonis enutrimini. Quis ſodes marinum piſcem latus tincturam præbere decreuit? Quis item eius artis inuentor prodit, quæ lanarum ſpeciem infinitis colorum generibus veſtire ſolet? Porro ingratitudinis vitio laborans, vermiculos quoque inuenisse dices, qui tenuiora quam homines fila ducere ſoleant. Sed & hoc ipſum diuinæ erga te curæ & proſpectionis opus eſt. Ne enim ob multiuariam artium ſcientiam animo extolleretis, nec diuitiarum copia inuendius exultares, tui curam [illegible] erens rerū Opifex per vermiculos docet, hæc nequaquam tuæ virtutis opera, ſed diuinæ quæ erga nos vtitur beneficentiæ dona eſſe. Licet vero te hoc modo erudiat. ſimul tamen conſolatur, ne dum te ab illis vinci vides grauius æquo doleas: cum videlicet illorum penſa tibi offert, & horum quoque artifices tuis imperiis ſubiicit. Tu ſolus ex omniū animalium numero vrbes cum ſplendore ædificaſti, turribus & vallis muniuiſti [illegible] abitaculorum, cœnaculorumq; elegantes formas excogitaſti, & portubus ipſum mare continenti iunxiſti. Quia vero Deus, qui te mortalem in hac vita condidit, ſciuit te morbis quoq; exercendū fore (quod enim mortale eſt paſſionibus quoque ſubiacet) ſimul & medicam artem te docuit, cuius ſcientiam morborū incurſionibus oppoſuit. Hinc morborū, qui non apparent, differentiā noviſſe, & pulſuum motu febrium remiſſiones & intenſiones [illegible] gn [illegible] cere, & morbi aduentum, eiuſdemq; quo maxime feruet vel remittitur tempus diiudicare, & mortis indicia præuidere: præterea turbantis & peccantis materiæ ſpeciem deprehendere, & quæ hanc expugnare poſſunt apponere, humidam exiccare, calidam reſtinguere, frigidam concito calore fouere, inundantem & ſuperfluam vel vomitoriis vel expulſoriis pharmacis, aut etiam venarum inciſione exhaurire didiciſti. Porro quis ſermo vel morborum vel remediorum copiam plene explicet? Multa enim ſunt corporū naturæ vel incolumitati contraria, ſimul autem plurima & varia ſunt, quibus illa arceri poſſunt, pharmaca. Multa quippe ars inuenit, quæ ſingulis morbis pugnare ſolent. Quapropter Creator rerum terram quoque multas herbarum ſpecies non ad veſcendum modo, ſed eas quæ eſui inutiles ſunt [illegible] in re iuſſit. quandoquidem non alimento mo [illegible], verumetiā valetudinis cura nobis opus eſt. Et has quidem nos in cibū paramus, illas vero animalia herbiuo [illegible], alias item medicorum legunt diſcipuli, ex eiſ [illegible] morbos arcentia pharmaca componunt. [illegible] vt qu [illegible] d [illegible] meſum perniciem afferret vel interitum [illegible], pharma [illegible] at, quo corporis morbi depellun [illegible] Qu [illegible] hæc tea ad Prouidentiæ accuſation [illegible] c [illegible] nim hæc gratorū hominum lingu [illegible] ambulation [illegible] uitant. Sed perinde mihi facere vide [illegible] quo [illegible] in man natant, & vndiq; irruentibus fluc [illegible] proc [illegible] iam contin [illegible] ete cupiunt. dum vide [illegible] me [illegible] entiæ, quæ circa artes verſatur, pelagus [illegible] draulis & vndique accedentium argumentor [illegible] m copia [illegible] ctuum incurſus effugere ſtudens, ad ipſum finem p [illegible] ur tere, & hunc ceu mar [illegible] um quoddam littus attingere pio. Quamobrē relictis aliis omnibus ad Grammaticam ſermo noſter tranſeat, quæ ſermoni ipſi propinquior eſt reliquis, & homini qui animal ſermocionale eſt, cū primis conuenit. Hæc itaque literarū elementa inuenit, eadem certo numero circumſcripſit: tū coniuncta inuicē in ſyllabas coll [illegible] it deinde duabus tribuſue ſyllabis compoſitis vocabulorum lectionem docuit: tum eadē illa componē & contexens vnam continuamque

Pſal. 116

Bombyces.

F

Medicina

G

H

A

[illegible] manu-
men lib[illegible]um [illegible]
[illegible]
[illegible] em
[illegible] ō-
[illegible]
[illegible] tum [illegible]
[illegible] alumnos arma[illegible] ab[illegible]bus
conuerſamur, & q[illegible] edita
atque immenſis [illegible] ſpatiis & interuallis [illegible]
gimur, [illegible] concepta & animorū ſentent[illegible]
[illegible] ſmittimus. [illegible]
dem, quæ [illegible] orationis [illegible] ganum eſt, [illegible]
ſermo[illegible] ancillatur, quæ calamo a[illegible]
quod [illegible] negotium p[illegible]
aut chartæ [illegible], & ſermonis [illegible]lum eſt
ne[illegible] lingua, ſed manus, quæ longi tēpus [illegible] arte [illegible]
it, & ele[illegible]torū compoſitio[illegible] ſeu ſtructuram [illegible]
edocta eſt. Hac de cauſa tales nobis manus fabrica[illegible]
ſū Opifex, quas in quin[illegible] diuiſit digitos, e qu[illegible]
reliquis quatuor oppo[illegible]. Nec enim poſſibi[illegible]
quis omnis generis opera, [illegible] exc
quereretur. Nunc vero cum [illegible] reliquis op[illegible] ha
beamus, & ſtyl[illegible] & [illegible] denique
[illegible], malleu[illegible], & [illegible]
ſtrumenta firmiter & expedi[illegible]
vidiſti ex ſermone hoc, quan[illegible] circa [illegible] bri-
cā ex Prouidentia fructus perceperis, qu[illegible] artes &
ſcientias [illegible]
ad bene viuendum [illegible]
d[illegible] vſus, quintam prætetea bon[illegible]
eſt [illegible] vitā ſibi artium [illegible] undiq-
[illegible] redd[illegible] quoniam no[illegible]
[illegible] & abun-
d[illegible] ingratitudinis [illegible],
[illegible], & [illegible]
[illegible], quin etiam cū propheta exclamare diſ-
ce: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, non po-
tero ad eam.* Ip[illegible] gloria in ſecula. Amen.

SERMO V.

Demonſtratio Prouidentiæ ab imperio quod homini in bruta & belluas commiſſum eſt.

Quanta Creatoris & omnifi[illegible] ſapiens [illegible] vobis vtique, pro-
be perſpectū [illegible], o amici [illegible]
[illegible]
[illegible]

D

[illegible]

[illegible]

B

[illegible] ſunt. Nam [illegible] apes [illegible]
[illegible] & ſeipſas [illegible] & deinde
[illegible] efficiunt [illegible] quid [illegible]

G

[illegible] & [illegible] hominum [illegible]
[illegible] & huiuſmodi [illegible]
[illegible]

H

[illegible] & honeſtiſſi[illegible]
[illegible] qui[illegible]

A enim, qui vera ſapientia prædıti naturæ ... n- ... uant, innata ratio ad eruditionem & doctri- nam ſufficit: eos vero, qui hunc corruperunt, vitamque ſequuntur beluinam, rapacem nimirum & ſanguinariam, cõcinna illa ... ordinate inſtituta brutorum animalium politia vere arguit. Tuæ ergo vtilitati vel ſaluti proſpiciens rerum opifex naturalibus hiſce priuilegiis brutorum genera ornauit, vt ab iis quoque aliquam vtilitatem per- *Prouerb. 6.* cipere poſſes. Et huius rei Solomon teſtis eſt, qui tibi acclamat dicens: *Abi ad formicam, ô piger, & æmulare vias eius. Et proficiſcere ad apiculam, & cognoſce, vt operaria eſt, & opus ſuum ceu honeſtum facit: cuius labores tam reges quam priuati ad valetudinem conſeruandam adhibent.* Teſtis eſt ſimul communis ille omnium Deus, per prophetam dicens: *Turtur & cicada & hirundo ac paſſeres agri cognouerunt* *Iere. 8.* *tempora aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicia* *Eſa. 1.* *Domini.* Et rurſus per Eſaiam: *Agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus me non intellexit.* Homines ergo, quos B ratione donauit Dominus, hæc brutorum animantium circa res ſuas adminiſtrandas ſtudia accuſant. Quamobrem dolore correptus propheta, & hominem ad irrationalem conditionem relapſum tragice exagitans clama- *Pſal. 48.* uit: *Homo in honore exiſtens non intellexit. Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Quapropter alios quidem hominum lupos, alios vero leones inſidiantes, alios canes nutritoribus ſuis oblatrantes, alios œſtro concitas vaccas, alios rurſum ſerpẽtes & viperarum proles, alios aſpides quæ auribus ſuis obturatis incantationes audire nolunt, nominare ſolent. Et quemadmodu corruptis hominum animis ac moribus ferarũ nomina impoſuerunt: ita ſimplices & malitia omni carentes animas laudatorum animaliũ nominibus ornauerunt. Nam inuenire licet fidei ſimplicitate ornatam animam, quæ columbæ & turturis nomine appellatur. Quo nomine ſpõſus quoque in myſtico illo Canticorum libello dignatur ec- *Ioan. 10.* cleſiam. Tum morigeras quoque & paſtoris amantes oues nuncupare conſueuit. *Oues meæ* (inquit) *vocem me-* C *am audiunt & cognoſco oues meas, & cognoſcor ab eis.* Et rur- *Matth. 25.* ſum: *Ego ſum paſtor ille bonus. Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus.* Et alibi. *Statuet agnos à dextris, hædos autem à ſiniſtris.* Simili modo altiuolantes illos, qui omnibus terreſtrium curis liberati, animæ oculum incorruptum habent, & myſticum corpus contingere deſiderant, in ſacroſanctis Euangeliis Aquilarum ornauit nomine. De ſanctis enim, qui reſurrectionis tempore in cœlos rapiẽdi ſunt, diſſerẽs, tandem infert: *Vbicunque cadauer eſt, ibi congregãtur aquilæ.* Cõſtat ergo ex iis quæ hactenus dicta ſunt, quod rerum conditor tum apibus tum reliquis brutis omnibus, huiuſmodi naturalem ingeniorum & operis faciendi induſtriam propter nos dedit & diſtribuit, vt nimirum vndiquaq; quæ ad noſtram vtilitatẽ faciunt, percipere poſſimus. Nam præter hęc aliud quoque ad nos lucrum ... dit ab apibus. Scientiarum enim & artiũ inuentione nõ iuuenilibus gloriari, nec altum ſapere, & naturæ D noſtræ obliuiſci, ſed Creatorem noſtrum agnoſcere, & in illum cauſam bonorũ referre diſcimus. Ne vero ob hęc animis cõſternati toti ... ceremur, vt qui bruta animalia artis conſortia habentes, à brutis nihil differremus, Deus omnem laborioſæ illius melli ficationis fructum nobis ... addit, vt ſimul contumacem noſtram ceruicem artis ... reprimeret, & ſociorũ ærumnis nos conſolans dol... repelleret. Quid ergo doles o homo, quod apes hęc tãto artificio perficere cernis? Etenim illarum quidem labor, tuus vero laboris fructus eſt. Et hę quidem labores ſuſtinent, tu autem laborũ voluptate fruens. Quin *Aranea.* araneam tenuia & inuiſibilia fere fila ducere docuit idẽ rerum Opifex, vt te quo pacto volucres capi poſſent, edoceret. Hæc enim nõn verbis aut ratione aliena edocta, ſed natura magiſtra vtens retia contexit. Tu vero rationem tibi familiarem habens, cum exemplar oh oculos poſitum cernis, infinitas retium ſpecies parauiſti. Atqui faſtum tuum & inſolentiam minimum hoc animalculum (quod cum ratione deſtitutum ſit, paradigmatis tamen vſum tibi exhibuit) prohibet. Rurſum vero ex

retium varietate ſolatium percipis. Ipſum enim exemplar vel archetypum vnicum eſt, eiuſdem vero imita... in- E finita & multiplex. Volatilibus enim Nephelothe... am *Aucupia.* ſtruxiſti, quæ locis arduis & vtrinque præruptis infixa retium aeris colorem imitantium dolo auibus v... um quodammodo ſuffuraris & eripis. Aucupium autem hoc perſecutionis timor adiuuat. Excitatæ enim, quas capias, au culæ & vndiquaque in retia compulſæ, dum inſecutores ſuos metuunt, coram expanſa minus exacte perſpicere poſſunt. deinde continuo ordine extenſa retia contingentes, in laqueos inc... dunt. Et his quidem in aerem ſuſpenſis auiculas venari ...les. Rurſus autem alia his firmiora magiſque valida tibi excogitata ſunt ad eorundem animantium capturam: quæ ſuper terram quidem expandis, foueam vero in hunc vſum effoſſam aqua adimples, aueſque cicures retibus imponis, vt ſuo conſpectu ſimul & cantu cognatas ſuas aut contribules auiculas alliciant. Deinde vbi illæ aquam conſpiciunt, al- F tera autem illa cantil... ans auditur & videtur, illæ quidem aduolant, tu vero arte vſus intra retium plagas pertractas comprehendis. Alia item ad quadrupedes quoque ca- *Venatio.* ptandas inuenta eſt machina. Laqueis enim, podagris & pedicis cerui capiuntur. Apris autem, capreis & leporibus extenduntur caſſes. Barathra item vel foueæ & aliæ huius generis machinæ immaniſſimis feris ſtrui cœperunt. Nec tamen volatilium & terreſtrium genera *Piſcatio.* tibi ad prædam ſufficiunt: ſed marina quoque animalia audacter aggrederis, & cyrtos, panagra, vernicula, ſagenas, & ſi quæ alia ſunt huius generis inſtrumenta contexens natantium genus perſequeris, atq; eos quos natura ſub aquis vitam traducere fecit, tu artis opera in altum aerem ſubducis, & venatis aquarum alumnos, cumque ipſe terreſtris ſis, eos tamen ad te pertractos capis, quibus domicilium maris profunditas exhibet. Atqui innumera piſcium genera tibi fruenda proponuntur, piſcatoria nimirum arte horum vſum tibi offerente. Non igitur eſt quod araneam tenuium filorum textricem moleſtius feras: hinc enim illud lucri percipis, ne animo G efferatus, ſed communem omnium opificem laudibus celebres. Rurſus autem ſolatio hoc tibi eſt, cum araneam quidem culices & muſcas aliaque huius generis animalcula venari, tua autem induſtria velociſſimas aues vinci, & aquatile illud natantium genus tuis machinis cedere, & pedeſtria animalia tuis legibus ſubiici cernis. Non igitur dolendum tibi, quod alis deſtitutus ſis: ſapientiæ enim donum nactus es, quæ alatas volucres tibi poteſt ſubiicere. Sed & mentem cunctis volatilibus, imo & ipſis ventis velociorem poſſides. Pro tuo enim nutu quocunque volueris penetrat, & licet corporis carcere clauſa detineatur, & terræ alligata ſit, cœlum tamen obambulat, & quæcunque in cœlo pulchra ſunt, ſed & ipſum cœlum tranſcendit, & quæcunque cœlo ſublimiora ſunt, animi imaginatione complectitur: tum orbem terrarum vniuerſum luſtrat, cum plurimis gentibus conuerſatur, & cum amicis qui procul abſunt, colloquitur. Quid ergo viſibilium alarum inopia doles & triſtaris, qui tales mentis & intellectus alas poſſides, quæ vola- *Iumenta.* tilia tam facile ſuperant? Corpus quidem alatum tibi deeſt, aues autem aerias ſapientiæ viribus aſſequeris. Eiuſdem ſapientiæ auxilio vim tauri tam robore & cornibus armatum ſub iugum mittis, ſeruire cogis, & aſſiduis laboribus ſubiectum exerces, vt nimirum terram aratro ſcindat, currum trahat, & quæ aliis iumentis intolerabilia ſunt onera transuehat, tum ædificantibus quoq; ſuam afferat materiam. Et tu quidem iubes, ille autem iugum ſubit, & hoc ſe aſtringi patitur, cornuum vſus obliuiſcitur, tuamque vocem pertimeſcit, & quantum inter tuum & ipſius robur diſcrimen ſit, non nouit, ſed animal ſe multum infirmiori ſeruire ſuſtinet. In tantum humani ingenii ratio corporis viribus præſtantior eſt. Hæc aſinum, mulum & camelum onera vehere iubet, & ſinguli horum cum iubentur, ſubſidendo ſeſe ſubmittunt, rurſus vero iuſſi & onerati ſurgunt: præterea cum longis itineribus feſſi ſunt, lædentes ſe patiuntur, grauantibus ſe parent, & fame afflicti poſſeſſoribus ſuis

A nô occlamant [illegible] nitur [illegible] leges sint. [illegible] agiſtra [illegible] decreurunt. [illegible] ob [illegible] la domi orum vox animalium fuit [illegible] natura dominum [illegible] brutorum magnorum cummo [illegible] ne ſalutis [illegible] onem per cipias, tamen nec domino ſubiici [illegible] ſimplex fieri dignaris, nec virtutis nneta decens [illegible] hæc enim Dominus tibi ferenda impoſuit [illegible] ſed [illegible] tandem ſpiras, & [illegible] inſtar indomiti [illegible] ſugis, nec freoum patens, ſed hoc etiam confracto fuga eiiceris, & per præcipitia ruens innatum tibi [illegible] & rectorem diſſahis & laceras. Quotquot vero honeſtiſſimam hanc ſeruitutem amauerunt, & herili hoc animæ, ſeruido & generoſo vulneratus ſunt, plurimum vtilitatis ab ipſis [illegible] brutis animantibus perceperunt. Quapropter [illegible] Pſalmis per vnius vocem omnes illi exclamant: *Iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper te cum.* Iumento enim, quod ab alio regitur (inquit) ſimilis te ſequor,

Pſal. 72.

B minime curioſius inquirens via perducas, nec etiam quam illa vel breuis vel longa vel laborioſa ſit, curioſius percunctor nec [illegible] anguſtias, arduum aſcenſum & præcipitia iniquius fero. Nam mihi à meipſo perſuaſum eſt te cum bonus ſis, [illegible] quoque ducem fore optimum. Idcirco in aliis quidem omnibus inquiſitor quiſquam & rationalis rerum iudex [illegible], & quod opus [illegible] diiudicare nu [illegible], tum quod aduerſitur [illegible] noceat, palam effingere ſcio: cum vero tu [illegible] rationis iudicio [illegible] valere dicens iumenti mongeram & obedientem naturam imitor, & qui alias [illegible] ſum, inſtar iumenti coram te conſiſto. Quapropter [illegible] curioſa [illegible] non ſequor, ſed ſemper tecum [illegible] quoniam tuis veſtigiis inhæſo, freno obſequor, & [illegible] que duxeris [illegible], duc patior, ſiue per planam, ſiue per arduam, ſiue per anguſtiam, ſiue per [illegible] viam me [illegible] ingredi. Tuæ enim ſapien-

C tiæ conſilio, bonitati credo. Quodcunque enim tu volueris, id ipſum tenera & honeſtum & bonum eſſe noui. Tant [illegible] quæ [illegible] vt [illegible] capiunt, qui illam percipere [illegible] nouerunt. Tu itaque cum animalium genera tibi parere videas, illi parere ſtude, qui hæc tuo imperio ſub [illegible] ſeruire fecit. Iden illæc quorum armenta tibi ſubdidit, & cum ferocientem equum nactus es qui feſſorē admittere nondū nouit, mox arte domitum commodiorem reddis audaciam eximis, ſaltuum inſolentiam reprimis, & ſubiiciens illud & arrogans collum [illegible] arcus deflectis, vt facies terram verſus deſpiciat: præterea greſſus numerum ac modum pedumque conſonam tranſpoſitionem & currendi cum opus eſt celeritatem edoces. eum denique quam mentis aſſuetus fuerat, cicurem reddis, & vt manus tuæ imperium ferat, vocique obtemperet perſuades. Hinc eſt, quod [illegible] tutur, qui & obore & celerrtate te multum ſuperat. Minas tuas [illegible] & metuit, & vt ipſis quæ fieri, ſeruitutem fatetur. Idem venante te tecum venatur, pugnantem te adiuuat, & in hoſtes [illegible] ruina & procella fertur. Vbi vero fugam [illegible] volueris,

Equi.

D mox & ipſe timore perculſus audaces [illegible] punit, eunterfus fugam arripit, teque ingenti curſus celeritate perſequi [illegible] rat. Præterea, ſi vel contra hoſtilis acies fronte [illegible] ſubeatur, [illegible] neque [illegible] nec [illegible] quicquam obl[illegible] ſed [illegible] ſigno [illegible] Porro quid [illegible] & camelum [illegible] tenuem & [illegible] terreſtrium animalium longe maximum, qui [illegible] viribus ingentes qu[illegible] ſibi pare dignatus, [illegible] dis nec vires animo conſiderat, nec vaſtam hanc & immanem corporis molem perſpe[illegible] iam [illegible] tantum videntur ſed tutam [illegible] Et [illegible] quidem [illegible] præcipis, illæ vel [illegible] ex quitur: [illegible] merce [illegible] ſpectatoribus [illegible] mu [illegible] loco [illegible] belli [illegible] ſuo [illegible] præſtat & humi [illegible] ac terge [illegible] hos [illegible] vt [illegible] ali-

Elephas

E qua ſagittis petat [illegible], & currendi impetu [illegible] lus eas facile terret ac perrumpit, armatoſque [illegible] Non igitur doleat tibi quod corpore paruo præditus es, quin potius quam ea hæc animalia ſeruire digi[illegible] ſidera, eumque qui hæc tuo imperio ſubiecit [illegible] prompto animo celebra, ac per [illegible] ipſum gratitudinem tuum factori teſtare. Animæ enim tuæ [illegible] ciens, nequaquam magnum [illegible] voluit ne vid[illegible] et vtraque parte præſtant et exiſtens in diabolicam [illegible] Cum enim paruo [illegible] corpuſculo præd[illegible] & [illegible] Creatorem tuum fuerit [illegible] quidnam [illegible] & hoc vaſtum & magnum acc[illegible] Nunc [illegible] hæc & mediocris ſtatura [illegible] docet: ratio autem diuin[illegible] corp[illegible] ratem ſolatur. Per hanc enim omnem brutorum [illegible] ſtium naturam ducis & regis, nempe ouium, caprarum,

F porcorum greges, equorum [illegible] camel[illegible] pariterſimul & oneranos, & maritant vel autum [illegible] naturam. Quorum alia quidem in [illegible] tibi [illegible] ſunt, menſam que tibi [illegible] reddunt, [illegible] am voluptatem exhibent, dum varius edulus materiem ſuppeditant: alia vero frumentis & ligius vehendis deſtinantur, & aliorum quæ neceſſaria ſunt [illegible] plent. [illegible] canes equidem alii [illegible] runt, alii ſimul paſcunt, aliique domus cuſtodiant [illegible] & horum vigilius contra paſtores ſomno ſecuro [illegible] acilidem [illegible] paucioes multis [illegible] cendi [illegible] ſufficiunt. Nec enim [illegible] dominis [illegible] etiam præſidiis ouibus periculum [illegible] lent, & [illegible] bus pugnant, & cū lupis fortiter dimicant, [illegible] nerant etiā ignaua fuga ſibi conſulere volunt [illegible]

G latratu paſtores [illegible] vocant. [illegible] non tatione [illegible] turali [illegible] prædiuus. Idem feram [illegible] venator [illegible] odores percipit, & his [illegible] buſdam ſtudioſe inſiſtens, non ante deſiſtit, quam feram inuenerit: ſoluerunt vero dentibus & vnguibus conſtat [illegible] nec captam deuorat, ſed integram [illegible] à quo [illegible] ſit, conſeruat, atque licet ratione deſtitutus ſit, dominum tamen agnoſcit, nec in captæ feræ participat non ſe cum dominio ſuo ingerere conatur. Quod ſi vero maior [illegible] in [illegible], quæ illius vires longe ſuperat, [illegible] aptum aut viſum aut aliam huiuſmodi exercitum dominum ictus ſtudioſe cauet, pugnat autem fortiſme: atque dorſo aſſiduæ inſtans feram tur[illegible] dere tentat, & vehementi ſua dimicatione [illegible] feræ noo perit [illegible]. Hanc enim aſſiduo [illegible] quaque [illegible] & in orbem exercens [illegible] loco [illegible] manere. & venatoris aduentum exp[illegible] cogit. Hi[illegible] ſuperueniens arte [illegible] rum auxilio viuis feram celeriter & facile comprehendit.

H Neque [illegible] mihi aliquis ea imperitorum & [illegible] numeri [illegible] canes. & calcitantes [illegible] vel mo dace [illegible] melos, tautoſque cornu peras in [illegible] [illegible]. Pauciſſimi enim è tanto numero hiſce vitiis laborant. & nec id quidem ſine magna aliqua [illegible] rate fieri conſuerit. Hoc enim argumentum [illegible] cet, quod horum natura, non voluntaria per ſe, ſed Creatoris ſui nutibus obtemperans tibi ſub[illegible]. Et quæ tuo imperio epugnant, vtpote camelus mordax, [illegible] ra tauros, & quæcunque alia his [illegible] manifeſtiſſimum eius rei teſtimonium exhibent. Similiter enim omnia [illegible] tuum dominium effugerent, niſi diuina lege impedirentur. Vnde [illegible] ordin[illegible] legitimæ co[illegible] ſaltus [illegible] tuos [illegible] ſaltus [illegible] exercitatus feroci[illegible] & tyrannide [illegible] tare & dominum tuum agnoſce [illegible]. Eandem [illegible] cauſam feras quoque & belluas atque ſerpentium [illegible] ternum Opifex condidit, vt tuum illum [illegible] ſ[illegible] & audacem [illegible] ad vi[illegible] & ac[illegible] errore [illegible] Homo enim [illegible] duo [illegible] pungen[illegible] ſtimulans ad [illegible]

Feræ

let &

A ... atoris opem atque auxilium implorare cogit. Cum vero auxilium petere iubet neceſſitas, eum quoque colere & obſeruare ſatagis qui auxilium ferre poteſt, & ... cogeris, vt inſidiantium damna effugias: tum animo in altum reſpiciens principem quæris, ab iis quæ lædunt, liberari cupiens. Vnde timor hic tibi ducis loco eſt, quo ducente ad Deum peruenis. Ne vero indeſinenter & aſſidue hoc timore perculſus vitam triſtitia & doloribus plenam ageres, eadem hæc longiꝰ abs te patiens remouit. Venenata enim antris quibuſdam abſcondit, & in ſubterraneis cauernis vitam tranſigere ... nequaquam illis liberum faciens, vt audacter & omni metu poſito homines inuadant, ſed ſemper occultari & raro admodum comparere, viſaque ... vero ... dominorum ſuorum

B fugere voluit, legemque hanc illis ſtatuit, vt pauciſſimos & non niſi ... lædant, idque dum non ipſa pugnam primo exordiuntur ſed laceſſita contra hoſtes ſe defendunt. Neque enim aliquis horum timor vnquam nos affeciſſet, ſi illorum vires humana natura nunquam fuiſſet experta. Quadrupedum vero generi ſyluas & cautes & antris plena loca, ab hominum conſuetudine remotiſſima, ſummus ille omnium gubernator ad inhabitandum decreuit. Ad paſtum vero certum illis tempus diſtribuit, noctem videlicet: *Poſuiſti enim* (inquit ſapientia) *tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes feræ ſylueſtres*

Psal. 103. *catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Ortus eſt Sol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur, Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam.* Deinde hanc Dei diſpenſationem admiratus propheta exclamauit: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.* Quod vero poſt peccatum quoque ingreſſum, cum hæc hominum imperium recuſarent, denuo ſubiecta ſint & ſeruitutem ſubierint, Adam humani generis conditor abunde teſtatur, qui omnibus nomina indidit, nec timore illorum perculſus, nec fugam arripiens, nec aliquo ab illis nocumento læſus eſt. Teſtatur idem ſecundus ille hominum conditor, to-

C tius humani generis ſcintilla aut fomes, beatus ſcilicet Noe, qui non initiũ modo, verum etiam ferociſſimorũ animaliũ paſtor in arca fuit, & per integrum anni ſpatiũ tam hæc quam illa vno in loco paſcens carniuora herbarum pabulo veſci coegit. Teſtatur idipſum ſaluus & integer cuſtoditus mundorum animantium numerus. Teſtimonium quoque nobis fert magnus ille Daniel, qui leonibus eſcæ aut cœnæ appoſitus, ipſos virtutis fulgore perterruit, & diuinæ imaginis charactere perculſit. Poſtquam enim in imagine archetypi exemplum valde ſyncerum & integrum conſpexere, ſeruitutis ius confeſſi ſunt, & ferociam omnem depoſuerunt, Adamum illum

Act. 28. ſe videre putantes, qui ante peccatum nomina ipſis impoſuerat. Simile item Paulo apoſtolo contigit. Cum enim hic lignorum faſciculum accenſæ pyræ alimentum ... co inferret ... & aeris rigorem ignis auxilio temperaret, in lignis delitescens vipera ignem quidem vapore ſibi noxium, fugit, apoſtoli vero manum corripuit tanquam illum vltura, a quo perdenda fuerat. Vbi vero leuẽ mollemque peccati naturam non inuenit, quin potius in for-

D tem & infractam virtutis armaturam impegit, illico reſiliit ... quod in ... ulum quippiam emiſſum ad ... ſolet, in pyram autem ardorem abiit, quaſi temeritatis pœnam à ſe ipſa exigens, quod videlicet domini ſui ... furore ſuo impetiſſet. Feræ ergo loris, ferulis & pædagogicis diſciplinis ſimiles videntur. Hæ enim ab iis qui iam perfecti ſunt, & puerilem ætatem tranſierunt, facile contemnuntur: iis vero qui mente adhuc paruuli ſunt, cumprimis neceſſariæ & vtiles

1. Tim. 1. exiſtunt. Et quemadmodum (*iuſto* iuxta Diui apoſtoli ſententiam) *non eſt lex poſita, iniuſtis vero & non ſubiectis, impiis & peccatoribus, impuris & profanis, parricidis & horum ſimilibus*: ita feræ inſtar diſciplinæ ... hominibus ... olitæ ſunt, quæ eos quidem qui ad peccandum proni ſunt, timore percellunt & terrent, virtutis autem ... mnis tanquam ludus quiſpiam contemnitur. Quapropter eum hinc quoque Dei ergate curam deprehende-

ris, & omnimodam eius prouidentiam cognoſce. Deſiſte tandem, ô amice, calumniari, & laudes dignas beneſa- E

ctori perſoluito. Quomodo enim non abſurdum fuerit, literatorem quidem, qui ad tempus pueros cædit, & ferula ignauiæ torporem excutiens loris firmam literarum memoriam inſigit, collaudare, & medico gratias agere non modo cum cibum potumque laboranti præbet, verumetiam cum ſecat, vrit, & morbo ſe hoſtiliter opponit, ne ille auctus vlterius ſerpat prohibens. Deum vero, qui longe vberiori ſapientia & diligentiori cura animarum ſaluti proſpicit, & bonorum largitione flagrorumque metu virtutis elementa nos edocet, ac malitiæ morbum radicitus euellit, ſolidamque animæ ſalutem operatur, blaſphemiis ac conuitiis proſcindere? *Prohibe er-*

Psal. 33. *go linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur blaſphemiam. Diuerte à malo, & fac bonum*: curam quam de te habet inſpice, & eum qui tuæ prouidentia tibi proſpicit, collauda, vt tuam circa gratuita ſua beneficia gratitudine conſpicatus, & nunc beneficiis te plene abundare, & promiſſis bonis dignum iudicet: quæ utinam & nos conſequamur in Chriſto Ieſu Domino noſtro cui ſit gloria in æternum, Amen. F

SERMO VI.

Quod diuitiæ & paupertas humanæ vitæ vtiles ſint.

SÆPE quidem iam cum propheta iniquis dixi: *Nolite inique agere*: & delinquentibus, *Nolite exaltare cornu, nolite tollere in altum cornu veſtrum, & nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem*: dum videlicet mundum hunc, quem ille condidit, ... gubernatore deſtitutum ab ipſo dereli ... citis. Sed ingratos hoſce nec Cœli perſuaſere poſſunt *qui Dei gloriam annunciant*, nec Sol *qui tanquam ſponſus è thalamo ſuo procedit*, & ad terminos ſuos ſplendore ſimul ... que calore penetrat: nec Luna, quæ alternis ſuis figuris ... ad ... & temporis ſpatia metitur: nec ſtellarum ortus & occaſus, quæ & nauigantibus itineris duces ſunt, & agricolis ... lem & ſementem faciundam excitant: non (inquam) mouent hos anni partium viciſſitudines, non ... tuum mutationes, nõ tempeſtiui & alterni nubiũ partus, non terræ mariſque concordia, non fluuiorũ fluxus, non fontium latices, non fructuũ vberrimus prouentus, non animalium varietas & commodus vſus, non ... conuenieos corporis huius fabrica, non animæ immortalitas & ſapientia corpus totum gubernans, non artes variæ ſimul & infinitæ quæ non neceſſaria modo, ſed & ea quæ à communi vſu longius remota & alieniora ſunt, ſuppeditant, nec vlla alia munera quæcunque magnificus ille largitur hominum generi quotidie confert. Sed cum omnibus hiſce fruantur, furiunt tamen & inſaniunt & ſedulam hanc aſſiduamque Dei curam negligentiæ titulo infamant, & diuitias ac paupertatem nobis obiiciendo vitæ inæqualitatem accuſant. Age dum ergo ſummum illum Dominum, nauis huius mundi videlicet ſapientiſſimum gubernatorem in ſermonis auxilium aſſumentes obiectionibus & argumentis illorum obuiam ibimus, & ... nes diſſoluemus, tum accuſationem, quæ ab ipſis contexta eſt, araneæ telam eſſe demonſtrabimus. ... inquiunt ... qui hominum peſſimi ſunt diuitiis abundant, & ... vndique bonis affluunt ... vitæ huius nauigationem ... & diuitiarum abundantiam iniquitatis ... Diuitiarum ... ſubminiſtrat, & ... opes ad- ... Verum autem ... paupertate ... ærumnis miſere ... quoque penuria laborant, ... in terram ... aliorum petulantiæ ſubiacent, ... & G H

A

Diuitiæ non ſunt ſummum bonum.

[illegible]nuras moleſtias ſuſtinent? Quapropter [illegible] primo illos interrogabimus, quemnam felicitatis finem ipſi ſtatuant. Quod ſi diuitias dixerint, mox m[illegible] illorum arguemus. [illegible] pacto enim felicitati auxi[illegible] erit diuitiarum theſaurus, qui, vt [illegible] omni iniquitatis co[illegible]operarius eſt. Si enim propter hunc mali [illegible] te haariolſunt, huccasinſtant, equis ac curribus vecti ſtatumſuperbe ingrediuntur, in tantum alios præ ſe contemnentes, quos tum illos exaltas deſpicere contigit: ſi deinque propter hunc inique aguint, defraudant, aliena ſibi vendicant, [illegible] e non pertinent ea concupiſcunt, in aliorum bonis v[illegible] lupruantur, ex pauperum ærumnis negotiantur: & hæc omnia diuitiarum ope & auxilio vſi faciunt, quo pacto felicitatis finem & beatitudinis materiam diuitias eſſe dicemus? Quod ſi vero Virtutem bonorum pulcherrimum optimumque dixerint, & huius amatorem flagrantiſſimum atque cultorem diligentem in ſummo b[illegible]orum faſtigio conſtitutum eſſe fatentur, cur diuitias admirantur, & diuites beatos nominant? Nam ex diametro inter ſe pugnant opum abundantia, & virtutis egregie geſtorum ſuppellex. Porro communem hic quæſtionem excutientes, auxiliante nobis veritatis luce,

B

[illegible]quiramus quotnam ſint virtutis ſpecies, & quo pacto [illegible]arum poſſeſſio alicui facile contingere poſſit. Quapropter virtutis nomine definimus, Prudentiam, Temperantiam, Fortitudinem, Iuſtitiam, & quæ ex his natæ ſunt, aut in his continentur Philoſophiæ partes. Inquiramus igitur quidnam ſingula hæc ſignificent, quis item illorum ſenſus, quæ [illegible] [illegible]pretatio aut vis. Prudentia ſane eſt rationis qua p[illegible] [illegible]ſſimus [illegible]g[illegible]ntia: quemadmodum videlicet deſip[illegible]ntia, item imprudentia eiuſdem eſt ebriet[illegible] q[illegible]æ ex affectibus genita & qu[illegible] ſi in nubem quandam condenſata rationem obſcurat, eamque quod illi opus eſt videre non permittit. Vnde [illegible] [illegible]m ſanitas [illegible] [illegible] nuncupatur. Temperantiam vero ab [illegible] [illegible] liberam [illegible] [illegible]onſtitutam [illegible] dicimus. [illegible] enim huius [illegible] [illegible]al[illegible] & integer eſt [illegible]tectus quidem remiſſi langueſcunt, diffluunt & diſſipantur, ac quod in illis feruore tumet diſſoluitur, mens autem hominis gubernatrix conuenienter equis ſuis inuehitur. I[illegible]ſtam ergo affectuum conſtitutionem & gubernatricis mentis vel rationis incolumitatem Temperantiam vocamus. Fortitudinem vero dicimus iuſtum illum indignationis aut iræ motum: quemadmodum econtra eiuſ[illegible] motus, ſi iniuſtus & inordinatus fuerit, audacia dicitur.

Virtutes quæ ſunt.

Prudentia.

Temperantia.

Fortitudo.

C

Iuſtitia.

Iuſtitiam autem legitimum rectumque animæ imperium [illegible] conuenientem affectuum, qui huic ſubiecti ſunt, conſtitutionem appellamus. Concupiſcentiæ enim & animoſitatis, vel iræ cum ratione conſenſus, & mutuum inſtumque inter hæc temperamentum, iuſtitiæ theſaurum vel opes nobis perficiunt. Quoniam igitur, quænam virtutis partes ſint, quiſnam ſingularum ſenſus ſit aut vis, did[illegible]cimus, agedum nunc illud quoque excutiamus, qua ratione aut via, ſi quis volet, has recte aſſequi poſſit, ſi vel [illegible]tinis vtatur cooperatoris, vel etiam paupertatem ſibi auxiliantem habeat. Atqui diuitiæ quidem, quæ multas turbas & curas habent omniuarias, tum infinitas quoque [illegible]nim & tempeſtatum ſpecies, virtutis inſidiatri[illegible] & [illegible]les ſunt, non auxiliares ſuci. Quomodo enim [illegible]perantiam conſequatur, qui ventri aſſidue inſeruit, & cum [illegible] orationibus intabeſcit, & conuiuia inſtruit, le[illegible]s item & menſi[illegible] oc[illegible]upatus piſtores, popinatores, fartores & cupediarios, vina odorata, phialas, calices, & varia poc[illegible]orum genera, & opſoniorum varios apparatus animo ſuo circumfer[illegible] [illegible]merum auide bibit, ventremque plus quam natura ferre poſſit, onerat? Qui denique rationis vigilantiam extinguit, affectuum vero pyram hac materia [illegible]agis incen[illegible], atque immodic[illegible] m[illegible] intemperans voluptatis ſtudium quam maxime inflammans iam [illegible] ea, quæ illius f[illegible] io [illegible] [illegible]unt, exa[illegible]u[illegible], & [illegible]nonem [illegible]ominis gubernatric[illegible]m affectuum ſeruitio ſubiicit, eam[illegible] [illegible] [illegible]mina facta eſt, ventris famulam reddit: qui [illegible]s collatam bonum poteſtatem & imperium ad [illegible] [illegible]man[illegible] [illegible]a detrahit, principem [illegible] b[illegible]is ca[illegible] [illegible]tradit, aurigam equis diſtrahendum propinat:

Diuitiæ virtutis hoſtes.

D

q[illegible]em facit, vt gubernator clauum non amplius tenere, nec nauim totam regere poſſit, ſed affectuum procellis, quæ nauim per præceps abripiunt, & fluctibus mergunt, permittat. Qui equidem talis fuerit, non prudentiæ modo expers, verum etiã omnimanis intemperantiæ [illegible]tuis addictus eſt. De iuſtitia vero quid hic dicere attinet, cum [illegible] ipſi aduerſari [illegible]eantur, eum qui vt multa poſſideat concupiſcit, iniuſti & iuſti diſcrimen non vel le agnoſcere? Qui enim tales ſunt, iis inordinata, infinita & indiſcreta ſunt omnia. Quod ergo qui diuitiarum auxilio vtuntur, virtutem difficulter conſequi poſſint, vel contentioſiſſimus quibuſuis ex iis quæ modo dicta ſunt perdiſcere licet. Paupertat[illegible] vero philoſophiæ coadiutricem eſſe, & non alium, præter hanc perfectam virtutem feliciter conſequi poſſe, mox diſ[illegible]mus. Primo enim neceſſariorum penuria affectus rationi ſubiici cogit, & illos nec intumeſcere, nec menti gubernatrici & domi[illegible] ne recalcitrare permittit, quod delicatis & ventri ſeruientibus plerunque contingit. Deinde anima, cũ ſuperfluis liberata oneribus & a curis externis expedita quiete & tranquillitate ſumma fruitur, in ſe ipſam reſpiciens propriam ſuam dignitatem contemplatur, & [illegible] [illegible]terũ ſibi affectuum ſeruitutẽ agnoſcit, tum etiam imperium tenens ſubditis moderationis & [illegible]dinis leges præſcribit, & vtriuſque (tam iræ quam cupiditatis) rebellionem alternis earundem vicibus punit & reprimit. Et nunc quidem iræ affectu intumeſcente concupiſcentiam excitat, & illius vehementiam huius malitia diſſoluit: nũc vero mutato & tranſlato puniendi officiu, iræ affectu aduerſus hanc vtitur, & iræ fl[illegible]gel[illegible] concupiſcentiæ vehementiorem motum coercet. Rurſus autẽ labores quoque rationi ad affectuum moderationem ſubſeruiunt. Inopiæ enim neceſſitas ad laborum ſtudium excitat, & neceſſariorum penuria labores exhibet: laborum vero miſeria affectus tab faciens, & materiam illorum conſumens, eos intumeſcere non permittit. Quid ergo ingratus eſſe pergis, cum paupertatem iuſtis coniunctam eſſe vides, & virtutis organum conuitiis laceras? perinde faciens ac ſi quis thronos & gradus & lectos, ianuas item & omnem ædificiorum elegantiam collaudet, fabri autem vel architecti inſtrumenta vituperet, & [illegible]ri, terebro aliiſque, quorum opera omnis illa ſtructura conficitur, conuitia ingerat. Porro quod virtus per paupertatem facilius quam per diuitias acquiri & comparari poſſit, ipſi etiam pietatis alumni teſtantur. Teſtantur idem quotquot apud Græcos ſapientiæ cultores fuerunt, & naturæ lege magiſtra vſi ſunt. Per paupertatem enim omnes iſti moralem virtutem comparauerunt, idq; cum diuina oracula n[illegible] n au[illegible]erint, quæ palam clamant: *Si quis non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Ad doctrinam tam [illegible] & eruditionem natura ipſis ſuffecit. Di[illegible] [illegible] pel[illegible] [illegible] non nouas traditiones affert, ſed naturæ leges in memoriam reuocat, & naturæ ſcripturas, quas [illegible] [illegible] diruerunt [illegible] hominum negligentia: corrupti, na[illegible] [illegible] con[illegible]itur per præcones ſuos reſcribit. Cum ergo So[illegible]s, [illegible]ogenes, Anaxarchus, & qui horum fuerunt [illegible]es, moralis v[illegible]tutis deſiderio moti opes ſuas quas poſſidebant reiec[illegible]int, & paupertate ad præſtantiſſimam virtutis poſſeſſionem coadiutrice vſi ſint, idque cum circa veritatem doctrinæ cæci fuerint, & regnum cœlorum non expectarint, nec veri illius & ſummi b[illegible]n[illegible] [illegible]nuerint notitiam, cur tu paupertatem accuſas, ô [illegible]lutes, per quã virtutis curſus facilis, & aſpera illa ac ardua via executoribus ſuis expedita & leuis redd[illegible]r. Hæc autem dicimus non quod diuitias accuſemus, vel malum [illegible]alo repellere ſtudeamus (ſi enim diuitiæ per ſe malæ dicantur, blaſphemia hæc illarum largitorem tedit dat[illegible] ſed diuit[illegible]s ſimul & paupertatem t[illegible]nquam ma[illegible]am quandam [illegible]el inſtrumenta a rerum opifice nobis pr[illegible]ita & obl[illegible]ta eſſe dicimus: homines vero ceu fabros quoſ[illegible] [illegible] hæc aut virtutis ſimulachrum effingere, aut mal[illegible]æ [illegible]n exſculpere. Ceterũ per diuitias vix aliqu[illegible] [illegible]uculi [illegible]dam v[illegible]rtutis membra eleganter exſcul[illegible] [illegible]mu[illegible] vero paupertate adiuti omn[illegible] ſimul fabri[illegible] poſſunt

E

F

Paupertas virtutis adiutrix.

G

Luc. 14.

H

Diuitiæ & paupertas inſtrumenta ſunt.

Necn

A N[illegible] aspera [illegible], quæ [illegible] reni[illegible]: [illegible] ope [illegible] onu[illegible] [illegible] us, ſe[illegible] [illegible] peperam [illegible] utu[illegible] [illegible] & fer[illegible] mi[illegible], [illegible] lib[illegible]ant[illegible] us, agricolis & na[illegible]um [illegible]abri[illegible]to[illegible] coope[illegible]tur, & alias humanæ vitæ [illegible] ruet. [illegible] in te mutu[illegible] gra[illegible] [illegible] ill[illegible]d [illegible] lar[illegible] duntaxat vſ[illegible]us [illegible] non permittunt, [illegible] iam cædes per[illegible] perpetrant. Nu[illegible] [illegible]rum culpamus, ſed [illegible] qui hoc abutu[illegible] deteſta-mur malitiam. [illegible] vin[illegible] ho[illegible] [illegible] n autem de[illegible] ientiam vel inſaniam con[illegible]andam datus eſt. [illegible] peranti[illegible] ſtudent & ebrietati [illegible] abe[illegible] [illegible] pientiæ [illegible]. Cæ[illegible] [illegible] ſcientie, eo qui [illegible] qui diuino mu[illegible] abutuntur, vitioſos, ebrios & malos [illegible] ceu diuinitus [illegible] latum mun[illegible] ad[illegible] [illegible] que poſſe [illegible] ribus [illegible] conſueuimus, & diuinas quid[illegible] [illegible] ſbe[illegible] us. [illegible] ſiq[illegible]

B harum [illegible] p[illegible] [illegible] erint, [illegible] præ[illegible] [illegible] us: [illegible] lo ordin[illegible] [illegible] [illegible] h[illegible] omnibus [illegible] & [illegible] ſecutioni[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tus [illegible] & [illegible] nutrit [illegible] aliquis [illegible]rum, [illegible] al[illegible] q[illegible] dictis obil[illegible] [illegible]

Corpora omnibus diuinæ datæ ſunt [illegible] non [illegible] quidem d[illegible] [illegible] tatem qui forte ad-[illegible] que [illegible] ad[illegible]dum & im-[illegible] on[illegible] [illegible] & ego lubens [illegible] omnibus corporis noſtri mem-[illegible] & an[illegible] vim rerum op[illegible] indiderit: ſed oculis [illegible] & figurarum [illegible] com-mun[illegible] aud[illegible] vero vocum & ſo[illegible] diſcrimina cognoſ[illegible] autem ve[illegible] & [illegible] guſtu [illegible] acerbi, [illegible] & ama-[illegible]

C [illegible] deprehendat, in [illegible] Ex pedibus [illegible] potent[illegible] manibus [illegible] operation[illegible] diſtribu[illegible]. Ven-[illegible] alimenti [illegible] iecur vero eiuſdem pur-[illegible] cerebrum [illegible] cor conſtitu[illegible] [illegible] gu-[illegible] decreuit officia. [illegible] modo [illegible] & ea[illegible] præterea [illegible] ad vniuer[illegible] [illegible] men ſingulis [illegible] præter [illegible] eſt, & in commune illud [illegible] conferunt. V[illegible] pedes docuit & vix pl[illegible] [illegible] cos ſpeciores deu[illegible] pedibus [illegible] dum [illegible] quoque dum [illegible] idem [illegible] authores [illegible] vt apoſtolo [illegible] quæ

1. Cor. 12 [illegible] do [illegible] memus, *[illegible] oculus dicere ma-[illegible] N[illegible] opus te [illegible] [illegible] membra corporis [illegible] quæ putamus minus honeſta [illegible] honorem [illegible] apponimus.* N[illegible]quam aliquis

D [illegible] in memb[illegible] [illegible] amat & [illegible] qui [illegible] [illegible] & [illegible] officij [illegible] con-[illegible] eamque [illegible] erat [illegible] commu[illegible] fecit. [illegible] us [illegible] ſu fruitur, nec [illegible] os apertes, [illegible] pedes [illegible] ſuin, ne [illegible] limen [illegible] ſentiendi [illegible] [illegible] dem & [illegible] optiam vim ſingula habent, [illegible] vero [illegible] latarem [illegible] in comm[illegible] ne conf[illegible] [illegible] totum corp[illegible] ſue hoc to[illegible] nutrit, [illegible]

E a[illegible] quæſtum a[illegible] quaſi tri[illegible], [illegible] poſſ[illegible] fieri Et oper[illegible] varietas [illegible] q[illegible]dem [illegible] membra diuiſa eſt, ſingula vero [illegible] [illegible] percipiunt, & communia omni[illegible] [illegible] indignatur quod non [illegible] oculis au[illegible] [illegible] dolet, ſed [illegible] gula [illegible] ſtud[illegible] ſe ob[illegible]ruant, & tributum [illegible] quod ab [illegible] [illegible] perſoluunt. Tu[illegible] ero n[illegible] multum ind[illegible] [illegible] qu[illegible] non omnes homines d[illegible] vndis [illegible] unt, & domos [illegible] das inhabitant, & [illegible] palliorumque ſplend[illegible] corpus ex[illegible]. & equis multiſque vecti magna præcurſorum & aſſeclarum ac famulorum turba [illegible] addicta gaudeant [illegible] etiam auro [illegible] ſpondas, lecti[illegible]que mo[illegible] & [illegible] luxum [illegible] opſoniorum apparatus, & varia [illegible] lupt[illegible]rum inuenta, ac vndique affluentes, atque vol[illegible]ptatem [illegible] delitias poſſident. At quo pacto aliquis temperantiam c[illegible] qui tot contra ſe hoſtes concitat [illegible] animæ quam corporis [illegible] Q[illegible] [illegible]entiæ habitum conquir[illegible] tot [illegible] ebriet[illegible]

F Sed quid [illegible] dinem prudenti[illegible] [illegible] quid [illegible] audir[illegible] [illegible] tem omnes ſimul [illegible] tiarum poſſeſſione fru[illegible]ur, ſi omnes [illegible] ditionis & ſo[illegible] fuerint. Quo pacto denique, [illegible] les omnes ſin[illegible] & [illegible] abunde neceſſariorum inopiam & vſum homines ſacient. A[illegible] quis, ſi eadem cum reliquis omnibus opum abu[illegible] ra inſtructus ſit, alteri ſeruire velit. Q[illegible] inquam [illegible] foco aſſidere, opſonia parare: quis [illegible] aut [illegible] triticum conterere, & farinas cribro [illegible] re, [illegible] & ignis calorem ferre [illegible] [illegible] bo[illegible] tores ſub [illegible] terram [illegible] [illegible] dem [illegible] & paleis [illegible]

G [illegible] [illegible] [illegible] ſuccend[illegible] paleru[illegible] [illegible] domu[illegible] bene [illegible] [illegible] nnatas extruxit niſi qui paupertat[illegible] [illegible] facere coactus eſt? Q[illegible] is nauticam [illegible] negotiationem? quis [illegible] laboribus aſſid[illegible] quis textor? quis [illegible] linam & ferrariam exercet? Si enim æqualis eſſet opum [illegible] nequaquam ill[illegible] ſeruire per[illegible] tet, [illegible] duo [illegible] ſtudium conſtringeret neceſſitas [illegible] aut ſingu[illegible] artes ten[illegible] obeundæ eſſent, aut omnibus ſimul neceſſariorum penuria foret [illegible] vero v[illegible] aliquem omnes ho-minum artes add[illegible] impoſſibile ſit, non [illegible] [illegible] ipſa [illegible] expe-rientia locupletiſſimum cuiſ[illegible] teſtimonium. S[illegible] enim [illegible] duas [illegible] diſcere [illegible] Mens enim [illegible] ru[illegible] diſ[illegible] poſſit. particulas quidem [illegible]

H [illegible] ficus ex[illegible] & [illegible] ne[illegible] Re[illegible] [illegible] tionne [illegible] abundantia [illegible] demo[illegible] [illegible] & [illegible] ma [illegible] [illegible] qui pen[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] acuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] principe[illegible] [illegible] conſuluerunt [illegible] [illegible] & ſepu[illegible]

tam [illegible]

A creationis [illegible]ium, puluerem nempe [illegible] progenitorem, ſed & cœlum commune omnibus [illegible] extendit. Solem quoque & lunam vna cum reliquis ſtellis ceu communes [illegible] donauit. Aerem medium effudit, hunc quoque [illegible] communem omnibus theſaurum proponens. Nec enim ex eo plus paup[illegible] diuites attrahunt, ſed æqualiter ex hoc quoque partem paupertas ſumit, quin maiorem quoque, [illegible] cum longe plures huius alumni ſint, quibus corporis ſenſus & valdiores ſunt, & ſuperfluis illis oneribus magis liberi. Fluuii rurſum & fontes omnibus communes latices ebulliunt. Quin & corpora tam pauperibus quam opulentis ſimilia condidit, imo in his etiam præſtantiori conditione ſunt pauperes. horum quippe corpora validiora & ſaniora ſunt. Inopia enim bonæ valetudinis mater eſt vt ſapientiſſimus medicorum dixit: tum labores & exercitia, iuxta eiuſdem doctoris ſententiam, maximum ad valetudinem tuendam momentum conferunt. Præterea animæ etiam tam horum quam illorum, eandem naturam

B obtinent. Vna & eadem fœturæ vel conceptionis origo tam his quam illis, vnius & eiuſdem generationis ſcopus in vtrorumq; nuptiis, pares conceptionis menſes: nec enim pecuniarũ copiam tempus veretur, nec diuitias cum pudore ſuſpicit, vt vel ante præſcriptos limites fœtum emittat, aut eundem diutius in vtero detineat, ſed ſimili modo tam diuitis quã pauperis fœtus prodeunt. Dolores & hunc & illũ in lucem emittũt, imo [illegible] experientiæ fidem habes) pauperculæ partus longe facilior eſt, & dolores pauciores. Laborũ enim cõſuetudo facilitatem parit. Quamobrem delicatioribus fœminis medici priuſquam pariẽdi tempus adueniat, laborem neceſſario inferunt. Proinde ſimili modo impregnantur, nõ tñ ſimiliter pariunt: ſed illic quidem diuitiarum fiducia [illegible] ſolatiũ præbet, & maior difficultas cruciat, hic vero neceſſariorum penuria & natura conſolatrix infirmitati ſuccurrit. Quin po-

C tius naturæ conditor diſparem hanc vitæ conditionem tẽperans partus difficultati, quæ ex delicatioris vitæ ratione obortæ eſt, medicorum & pharmacorum ſolatia adhibet: ei vero quę propter inopiã hac ope deſtituitur, naturæ auxilium confert. Ea tibi iuſtiſſimi iudicis decretũ, & linguam ad laudes commoue. Sed & ipſos fœtus inſpice, qui ſimiliter omnes nudi in lucem prodeunt. Nec enim diuitis fœtus purpura veſtitur, nec pauperis pannis lacerus inuolutus eſt: ſed vterq; nudus in lucẽ educitur. Ipſo creatore æqualitatem prædicante. Simili modo reſpirans aerem attrahit, ſimili modo mamillã ſugendo trahit, nõ alio lacte pauperis infans nutritur, nec aliud diuitis infanti præbetur: ſed eam hic quã ille, vnum idemq; alimentũ percipiunt. Nec vero ingreſſum modo in vitã hanc vnũ & eundem omnes habemus, ſed & exitus omnibus vnus eſt. Vna & eadẽ mors omnes excipit. Nec enim diuitias

D mors metuit, nec lanceatos ſatellites timet, nec purpurã [illegible], quin & muros, turres regumq; aulas cõtẽnit, ac in ipſos thalamos penetrat, lachrymantibus non miſeretur, orantis precibus non mouetur, donis non corrumpitur, medicam artem non moratur, pharmacorum vires vanas [illegible] efficaces eſſe oſtendit: ſæpius etiam nec vltima [illegible] data dare, nec opum heredẽ ſcribere permittit, ſed [illegible] ruit, animamq; à corpore ſeparat. Finem ergo vitæ communem habent & hi qui diuitiis ſuperbiunt, & hi [illegible] in paupertate conflictantur. Tum vbi vitam egre[illegible] eandem etiam e mundo hoc peregrinatio[illegible] [illegible] enim modo putredo [illegible], & [illegible] de-[illegible], & vermes [illegible], & terribil[illegible] le vitus extin-[illegible] ſimul & [illegible], tum inſatiabile illud os & lingua rabida vermibus arrodenda & comedenda proponitur. Ad[illegible] ferocientis & elatæ [illegible] faſtus non modo intle[illegible] deprimitur ſed & totus diſſoluitur: inflata illa & tumida bucca non modo diſſoluitur, ſed etiam in puluerem & [illegible] in puluerem abit [illegible] genarum flos langueſcit & euanes[illegible] portius, tum qui maſtia [illegible] digiti tota com[illegible] diſſipata iacent. Hæc itaque omnia diuitibus ſimul [illegible] communia ſunt. Reſtat ergo quod & ipſæ [illegible] [illegible] ſimul & paupertas omnibus communes ſint, quas [illegible] q[illegible] ẽpe[illegible] & proprias quorundam hominũ eſſe

a[illegible] autem [illegible] dicet communes exiſtere [illegible], diuino ſic ſanẽte [illegible] numine, demonſtrabit. Diuitum q[illegible] pe opibus p[illegible] & [illegible] in paupertate victitant fruſtr[illegible]. Communi[illegible] vtroſq; conditor omnimodis artibus paupertatẽ exco[illegible], propter quas diuites ad pauperum fores veniunt & pro pecuniis quæ ſibi neceſſaria ſunt, ab illis recipiunt: & dum pluribus propter opes indigent, omnium neceſſarioru penuria laborant. Ab [illegible] is enim panes, ab iiſdem opſo[illegible] emunt. Alii [illegible] tem pedibus calceos confic[illegible], [illegible] & pallia parant, alii tapetia, vittas & amic[illegible] texunt & h[illegible] rurſum domos ac thronos ædifica[illegible] [illegible] & fructuum infinitas ſpecies, alii triticum, hordeum & reliquas agriculturæ diuitias proferũt, ſine [illegible] ibus vi[illegible] impoſſibil[illegible] eſt, licet vel Cr[illegible] vel Midæ aur[illegible] p[illegible] ſideat. Pauper vero panis ex milio con[illegible] ctus v[illegible] furfuraceus ſufficit, & vulgari opſonio contentus eſt. [illegible] (ſiquidem recte & iuſte pronunciare [illegible] indigum vel egenum vocabi[illegible]? quem [illegible] tem paup[illegible] rem [illegible] & neceſſariis carere dices: eumne qui paucis quibuſ[illegible] m, vel potius illum qui pluribus in[illegible] iget? Eumne, inqua[illegible] qui ea per quæ vita noſtra conſiſtit manibus ten[illegible], vel eum qui auro infido confidit, [illegible] teras [illegible] la atq; ſeruilia [illegible] cula viu[illegible] it, quod item ſoribus longum valere [illegible] aus [illegible] orum furumque manibus raptum aufugit? Atqui paupertatem nullus prædo eripiet: opulentos autem non prædo duntaxat, ſed [illegible] p[illegible] nta quoque diuitiis ſpoliare poteſt. Et paup[illegible] quidem ad forum aſſidet, vel ſutoriam exerc[illegible] ns, vel aurum [illegible] rans, vel argentum aut veſtem, vel aliud quippiã neceſſariorum diuidẽs. Q[illegible] vero diuitiis ſuperb[illegible] ut corpus vltra capitis quoque verticem atto[illegible] agna ſatellitum caterua ſi patns circumfert ad [illegible] venit. E[illegible] hi quidem, vt par eſt, ſedet vel [illegible] conſuens, vel argentũ exſculpẽs, vel aliud quippiam ar[illegible] is, quam profitetur, opus perficiens: hic vero [illegible] miſcens & præſentia ſua artis illius neceſſarium vſum indicans aſtat. Quid ergo indignaris, & paupertatem accuſas, cum diuitias quoq; huius opera cum primis indigere, eoſque qui diuitiis affluunt, ſine hac viuere nõ poſſe videas? Quin illum ad[illegible] re, qui hæc iam ſapienter inſtituit. qui his quidem pe[illegible] nias. illis vero artes l[illegible] gitur, & mutuam concordiam amicitiamque hac neceſſitate conciliat. Nam hi quidem pecunias largiuntur, illi [illegible] artis [illegible] ope[illegible] proferunt. Paupertas enim de honore contendit, & diuitias ſuis m[illegible] ſibus ſuperat. Quæ enim diues ceu inutilia poſſidet, paupertas ante tranſmutãs neceſſaria & ad om[illegible] vſum idonea exhibet. Quin etiam ſi quis rem omnẽ ex[illegible] cognoſcat, ipſam quoque diuitiarum matrẽ iam paupertas co[illegible] lig[illegible] [illegible], argent[illegible] n æs & ferrum, quibus diuitiæ [illegible] ſtan[illegible] eſt [illegible]. E[illegible] diui[illegible] quidem e[illegible] omnibus artibus [illegible] naſcuntur, art[illegible] s ve[illegible] paupertati [illegible] ſunt. S[illegible] mem[illegible] [illegible] ter[illegible] paup[illegible] & forma, & ex hac aurum [illegible] ſures, m[illegible] [illegible] s, torques, pocula, & quæcu[illegible] alia d[illegible] buccas inflare ſole[illegible], fabricat. Qu[illegible] cum diu[illegible] rum theſaurũ pau[illegible] ta[illegible] conſtet, & paupertas vic[illegible] n diuitiarum auxi[illegible] e[illegible] uata, artes obeat, qui tu æqualita[illegible] tantę inæqual[illegible] em accuſas? Cur quæ ſibi inuicem amic[illegible] ſunt, c[illegible] traria nominas? Cur pol[illegible] cal[illegible] m[illegible] c[illegible] ipis, cuius beneficio & pauperibus & diuiti[illegible] us [illegible] ta eſt ſuauior & iucundior? Dum enim tam hi quam illi res neceſſarias à ſe mutuo recipiunt, vſui rerum imp[illegible] ent, omnemque neceſſitatem faciunt. Sed dicas fortaſſe. Cur autem plures [illegible] tum iniuſte viuunt: cur non omnes iuſtitiæ alumni vel cultores ſunt? Verũ hic denuo liberam homini voluntatem eripis, & præſtantiſſimũ hoc ani[illegible] al honore, quem à Conditore [illegible] accep[illegible], ſpolias. Præterea aperti[illegible] mum defenſionis campum haberent malitiæ operarii [illegible] in hac præſenti vita ſolis iuſtis diuitiarum theſauro tu [illegible] ille diſtribuiſſe. Eadem enim, quæ & ipſor[illegible] magiſter ac doctor contra [illegible] bem locutus [illegible], dicerent [illegible] *tu circumuallaſti interiora & exteriora domus [illegible]: frumentum, & vinum multiplicauiſti eam. Sed mitte manum tuã & tange*

Diuitiæ & paupertas omnibus cõmunes ſunt.

E

F

G

H

Cur non ſoli iuſti diuites ſunt.

A *quicunque ha'ent, aiſi ta faciem te benedixerint.* Hæc (inquam) dicerent homines improbiſſimi, ſi ſoli virtutis cultores & alumni diuitiarum munera accepiſſent. Poſtquã vero paupertatẽ & diuitias, quaſi materias quaſdam, in medium propoſuit rerũ conditor, his vero quidã ad virtutem comparandam vtuntur, alij vero eaſdem malitiæ ſuæ materiam habent, iam nec pauperibus, nec diuitibus, qui in malitia v[...] tranſigunt, excuſationis vel veniæ locus relinquitur. Qui enim diuitias bene & honeſte adminiſtrant, nec aliorum detrimentis vel ærumnis has augent, & opulentiæ ſuæ conſortes adhibent egenos, ij in illorum accuſatione iuſtam ſufficiunt, qui diuitijs male vtuntur, & auaritiæ ſtudent. Qui item paupertatem ſapientiæ ſtudio temperant, & illius inſultus forti & generoſo animo ſuſtinent, eorum iuſti accuſatores erunt, qui malitiam in paupertate imbibere. Simul autem alia quoque ſummi illius gubernatoris diſpenſationẽ inſpice, quo feruentius & alacrius illius gloriam decantes. Poſtquam enim multam circa diuites curam vidit, corporis valetudinem integram paupertati ceu forti attribuit. Et diues quidem magno cum labore & ſtudio fertur, pauper vero alienis pedibus neqnaquam opus habens incedit. Et hic quidem pauperis valetudinem optat, ille vero diuitis inſir miratem miſeratur. Sed in ipſis quoq; morbis videre eſt, hunc quidẽ multorum cura foueri, iſtum vero acerrimis doloribus excruciari, & morbi vehementiã ſuſtinere non poſſe. Et hyberno quidem tempore miſerabiliter domi deſidet, molli l[e]cto affixus iacet, veſtibus multis & calidis inuoluitur, focos vndique circũſtantes habet qui frigoris vim arceant; pharmaca item innumera quæ cum morbis certent, medicorum quoq; [c]onſultationes conſolationis plenas audit, & amicorum præſentia fruitur, qui morbi vires ſuauibus colloquijs quaſi auferunt vel fallunt. Quod ſi vero æſtiuũ aduenerit tempus mox aliæ illum domus ſuſcipiunt, patentiores nimirũ, quæ ventorũ auras facile admittant, & vbi hæ ceſſauerint, famuli flabellis motis ventulum ſtudioſe fa[ciunt].

B *Paupe- & di- uitum va- do.*

C Rami circumquaq; fiaı aſtant, qui floris ex tempor[e] ferant, & domum ſyluæ aut nemori ſimilẽ reddant. F[on]tes quoque in ſummis ædiũ faſtigijs ingenioſe pa[...] quorum ſcilicet ſtrepitu palpebris ipſius ſomnũ co[n]ſe ſtudent. Et tanta licet vndiq; cura adhibeatur, [...] minus tamen ille nudos & h[...] ſeſe circumuo[luit] cruciatu, & manuum iactatione ab[...] dirum & l[...] tem morbi [c]alorem indicat. Pauper [...] culam, eamq; mercede conductam inhabitat [...] imo etiam inuenire licet, qui cum mercedem ex[...] poſſint, foro pro domo vtuntur, quibus lect[...] loco for eſt, & ſtragulorum l[...] oris vſum ſtuteæ exhibe[n]t: illi[c] medicus adſtat, nec coquus medici mandatis [...] non famula, & nonnũquam nec fœmina coniunx. A[...] mnia aũt ipſi Dei prouidentia ſufficit, quæ morbo [...]

D malos hebetat, dolores mitigat, caloris ignẽ & æſtũ [...] omnem [...] pharmaci opem exſtinguit, ſimulq; omne quod vel ex frigore vel æſtu vel inhærente humore [...] tum oboritur, arcet. Nemo illũ doc[e]t quinam [...] bi vires alant, qui ipſẽ valetudini & [...] Sed non aliquod horũ diſcrimen obſeruans [...] ter quodcunq; forte nactus fuerit, [...] & quod per ſe noxium erat, ipſi vtile & [pr]oficuum redditur, tum iam frigidæ aquæ hauſtus [in] loco pharmaci eſſe conij[ci]citur, ac aridus ſiccuſque panis morbi æſtum ac flam[mam] extinguit. Non tn. ſ[...] ij quæ ſupra per os ſumſerat pharmacis, nec qui per anum immittuntur clyſteribus. N[atu]ra enim inopiam ſupplet, & medicam opem labor[anti] offert. Et ſane videre lice[t] [eu]m, qui in ſolo nudo proſtratus iacet, facilius morbum [ſu]ſtinere, quam ij qui omni il[l]a, quam paulo ante commemorauimus, cura fouentur. Quapropter, cũ in omnibus quæ fiunt, Dei curam [et iu]ſtam diſpenſationem videas, ne tu curioſius ſingula [q]uæ fiunt inquiras. Quod ſi vero curioſius aliquid inquirere, & ingenij vires exercere libet, eiuſdem tuæ curioſitatis compendium ſit, diuinæ laudis & gloriæ celebratio. Hæc tuum iter deducat, hæc eadem ad eorum quæ fiunt inueſtigationem te præcedat & viæ dux ſit. Huic etiam ob-

E temperans omnem occaſionem ad Creatoris laudem celebrandam apprehendito. Tres iſtos pueros imitare, qui camino incluſi, inanimatam quoque creaturam ad gloriæ diuinæ celebrationem & confeſſionem inuitauerunt, ac tyrannum, qui illos crudeli ſententia camino tradiderat, ad miraculi contemplationem pertraxerunt, & vt illum Deum, quem ipſe oppugnabat, adoraret, ſuo illo miraculo compulere. Illos equidem nec caminus linguas ſuas ad blaſphemiam commouere coegit, ſed tanto flammarum ardore & æſtu circumſepti hymnis benefactorem venerabantur. Te vero nec caminus, nec

F leones blaſphemare cogunt, ſed cum in donis, quæ tibi diuina conceſſit liberalitas, voluptuari & delitiari conſueueris, dona tamen non ſentis. Quod ſi vero mihi obedire voles, linguam pietate exornabis, & creaturam quidem laudibus proſequeris, Creatorem vero hymnis coles, & vbique præſentem illius prouidentiam adorabis. Ipſi ſit gloria in æternum, Amen.

SERMO VII.

Quod ſeruitus & herilis poteſtas ad humanam vitam valeant conſtituta ſint.

NOn equidẽ humana lingua ad laudes ſuas celebrandas ſummus ille omniũ Conditor opus habet: nã nec eam, quæ ab angelis ipſi confertur, gloriæ ſuæ enarrationẽ quaſi prodigus huius recipit: animorũ tamen be[ne]uolentiã cernens gratitudinẽ probat: & cum ſeg[...] victimas olim offerrent, non tanquã Deo neceſſarias offerebant, ſed pro innumeris, quæ ab illo percipiebant beneficiis eam quam poterant, gratiam referre conabantur. Quapropter nec vnam & eandem victimã omnes obtuliſſe videmus. Hic enim vitulum, ille agnũ, alius hædum ſacrificabat. Et alius quidem plures, alius parciores victimas. Cui vero paupertate preſſo hæc omnia deerant, illi par turturum aut pulli columbarum ad oblationem ſufficere poterant. Qui autem etiam il[l]

G [i]s carebat, ſimila parua & aliquanto thure rem faciebat [...] Vnde iuſtum illum iudicem animi qualitatem, non donorum quantitatem, reſpicere diſcimus. Similiter & nos pios hoſce ſermones noſtros offerimus, non equidem, vt hac ceu minima gutta immenſam ſapientiæ abyſſum augeamus, ſed familiaribus animi noſtri gratitudinem teſtari, & conſeruorum temeritatẽ arguere, & eoſdem herili iugo ſubijcere inſtituimus. Magnus etenim & acerbus nos dolor excruciat, cum quæ omnia gubernat Dei ſapientiam illorum calumnijs pro[ſcin]di videmus, cuius gratia & præſentem hunc dicen[di] laborem ſuſcepimus & blaſphemias, vocea argumen[tis] [re]peſcere conamur. Quod vero nimium impru-

H [den]ter eam, quæ eſſe videtur, vitæ inæqualitatem accuſent, & delipientes id quod opus eſt non perſpiciant, abunde [in] proximo ſermone docuimus, qui & paupertatis vtilitatem demonſtrauit, & diuitiarum inopiam euiden[ti]ſſime arguit. Quoniam vero non modo paupertatem accuſant, verum etiam ſeruitutem deplorant & ob regalium tributorum exactionem lamentãtur, tum ob alia quæ[dam] innumera, quæ vitæ noſtræ comprimis conuenerunt: agedũ illa quoque paucis percurramus, & peritos medicos imitemur, qui vbi ægrotos cibis abſtinere, & oblata ſibi edulia faſtidire vident, medicis quibuſdam [...] illorum moroſitatem callide admodũm eludunt. Quæ enim aridiora & acerbiora ſunt, dulcioribus condimentis temperant & gratiſſimum efficiunt, quod ægroto nauſeam mouere videatur. Et hi ſane, perinde vt illi, omnia quæ vident, & quæ fiunt reprehendunt. Atqui [...] illis morbus præter animi ſententiam contingit, & acerbis cruciati doloribus à cibis abſtinent cumq; illis velci cupiant, morbi tamen vi probibentur. Hos vero voluntariæ paſſiones oppugnant, & faſtidio laborant, non cibi aut opſoniorum, ſed eorum omnium quæ & ſapienter & iuſte à diuina Prouidentia diſpenſantur. Et dum ſementem faciunt, imbres deſiderant: iter vero

facien-

A ... no effinguntur. Eandem vero apud noſipſos differentiam inuenire licet. Porro colorum diuerſitatem locorum ſitus inducit. Qui enim à ſolaribus radiis remotiores habitant, corporis ſuperficiem candidiorem habent. Qui vero in Oriente vel Occidente Auſtraliorem poli plagam incoluunt, cum radiis hiſce magis vicini ſint, corporibus nigredinem contrahunt. perinde vt ligna quæ aſſidua ignis inflammatione contacta carbones referre, nigrumque colorem induere conſueuerunt. Proinde vna quidem hominum natura eſt tam magiſtratuum quam ſubditorum, tam regum quam aliorum imperio ſubiectorum hominum, ſeruorum item & dominorum. Vna autem hæc & eadem natura Opificis iuſtitiã prædicat. Eadem vero temporis progreſſu in ſeruos & dominos diuiſa, interim vero tã his quam illis eundem characterem integrum conſeruans, peccatum accuſat, quod iſtiuſmodi conditionem vel neceſſitatem inuexit. Simul autem & hoc loco Creatoris æquitas demonſtratur. Nã vnam illã ſubſtãtiæ conditionẽ in finẽ vſq. conſeruauit: confuſionem vero, quæ per peccatum introducta eſt, magiſtratus ordinatione expulit, & illius cupiditatem nimiam legum regula moderatus eſt, B perinde vt faber nauium tabulas amuſſi dirigit, & quod in illis ſuperfluum eſt reſecat. Quapropter cum ſeruitutem vides, nequaquam rerum Opificem accuſabis, quin potius peccatum & blaſphemiæ crimen fugito, propter quæ humanum genus in ſeruilem & herilem conditionem diuiſum eſt. Atqui vt, cum nauim ſecundis ventorum flatibus ferri, & vectores tutos & quietos ſedere, nautas vero vel remos agere, vel rudentes trahere, vel aliud quippiam eorum quæ iubentur exequi, proræ autem rectorem ſcopulos, ſyrtes & ſaxa obſeruare & gubernatori oſtendere, hunc vero omnibus præeſſe & clauo nauim dirigere vides, ordinem hunc admiraris, nec iubes vt omnes gubernatores ſint, nec omnibus nauis imperium decernis: & dum hos quidem quietos ſedere, illos vero iuſſa exequi, aliumque quod vidit prædicere, illum vero omnibus ſimul præeſſe cernis, nequaquam hoc indignius fers, nec hanc nauis gubernationẽ ceu inordinatam vituperas, quin potius talem ordinem ſumma admiratione proſequeris. Domos vero nauium C inſtar gubernari non vis, ſed inique fers, dum alium quidem totam domum regere, alios autẽ omnes ab hoc regi conſpicis. Atqui quod adminiſtrationem attinet, magna admodum inter nauim domumque ſimilitudo eſt. Dominus enim tanquam gubernator aliquis arrepto familiæ clauo omnibus præeſt. Qui vero inter vernas primatum obtinet, cuique aliorum omnium cura cõmiſſa eſt, proræ rectorem imitatus dominum ea docet, quæ illi è re ſua eſſe videntur. In reliqua vero domeſticorum turba, alii quidem tanquam nautæ curis inter ſe diſtributis iuſſa exequũtur, reliqui vero tanquam vectores in medio bonum confident, qui & ab illis diriguntur, & illorũ opera ſibi neceſſaria acquirunt. Quid igitur nauim quę hoc modo gubernatur, collaudas: domũ vero, cui eadẽ omnino adminiſtrationis ratio contigit, vituperare pergis? Ego ſane te militiæ quoq; rationẽ probare arbitror, cuius dux ſummus Imperator eſt, manipulos aũt manipulares duces ſeruant, decentes vero à D principibus docentur ordines. Centuriones autẽ & Tribuni ab Imperatore acceptas teſſeras ipſis tranſmittunt. Et nunc quidem in aciẽ exercitũ conſtituunt, nunc vero tranſuerſum, alias etiã in directũ ducunt. Fit etiã vt vtroque cornu quã latiſſimę extenſo hoſtes concludant, nec aliquam fugæ copiã permittant, quin ſimul vndique immiſſis telis omnes conficiant prorſus. Atqui nihil horum fieret, niſi exercitus in duces vel principes & milites, qui horũ iuſſis obediunt, diuiſus eſſet. Nam quę penes multos eſt rerum agendarum poteſtas, in bellis malũ omnium nocentiſſimum eſt, quæ exercitum in partes ſecat, & concordiã diſtrahit. Nam pluribus quidẽ conſiliis exercitum ducere conantur, quib⁹ tamen ille læditur magis quam gubernatur. Quomodo igitur non abſurdũ fuerit, te qui & in naui vnius primatũ laudas, & exercitus ordinem, quem Imperatorum leges inſtruunt, probas, dominum culpare quæ eodem modo regitur? Sed durum & E amarum eſt (inquiunt) ſeruire, & aſſiduis vexari laboribus, atque pro dominorum arbitrio demenſum ſuum accipere. Cęterum ſi cum veritatis ſtudio ſingula quæ diximus, inſpicere velis contentioſis illis valedicens ſermonibus, herilem poteſtatem triſtitiæ, ſeruilem autem conditionem vtilitatis plenam inuenies. Paterfamilias enim plurimis curis oppugnatur, multum nimirum cogitãs & circumſpiciens, vt domeſticis neceſſaria ſuppeditet, regibus conſtitutum tributum exoluat, vt quæ ex reditibus ſuperflua ſunt expendat, ea vero quæ ipſi deſunt, coemat. Quod ſi terra agricolas ingrata fefellerit, hominum ſcilicet erga Creatorem ſuum ingratitudinẽ imitata, ille mœrore conficitur, creditores circumſpicit, ſcribis nomen dat, & voluntariam ſibi ſeruitutẽ contrahit. Quod ſi eadem fructus protulerit, ſi inquam frugib⁹ tota oneretur & ſegetibus luxuriet, ſi denique arborum ramos fructuum copia oneratos deorſum nutarẽ cogat: ille nouis nurſum vrgetur ſtimulis. nam prouentuum emptores ſolicite quærens nullos inuenit & fertilitatis abundantia ipſi nonnihil fit intolerabilior. Nec interdiu F ſolummodo curæ illis obuerſantur, animumq. eius conſtipãtes affligũt, ſed noctu longe grauius oppugnãt. Anima enim externis negotiis liberata quietẽ agens domeſticarũ rerũ, ſiue illæ bonæ ſiue malæ ſint, ſenſu acrius tangitur. Seruus aũt corpore ſeruiens animã liberam & omnium iſtiuſmodi expertem poſſidet. Nec enim ob terrę ſterilitatem dolet, nec venalium vilitatẽ queritur, nec in creditoris conſpectũ cum mœrore incidit, nec exactorũ petitionẽ formidat, nec foro aſſidere cogitur, nec pręconis vocem, nec iudicem terribili ſe vultu oſtentantẽ metuit. Dimenſum ſuum iuxta menſuram quidẽ ſed omni cura liberum accipit. In ſolo proſtratus dormit, ſed nulla cura ſomnum excutit, quin potius hic dulcis admodum palpebris ipſius infuſus ſoli duritię ſentire non permittit. Id ipſum ſapiens quoque iuxta naturæ rationes pronunciauit, *Dulcis ſomnus ſerui.* Vinca veſte corpus tegit, ſed corporis viribus herum longe ſuperat. Furfuraceo pane viens nullo alio ad hoc opſonio veſcitur, ſed ſuauius multo quã ipſe dominus epulatur. Hic etenim ventri aſſidue inſeruiens & ſatietatis limites tranſcendens cibos vrget, ac vi quadam ventri tranſmittit. Hic vero manu dimenſum ſuum metiens, & datum chenicem non modo G rite diſtribuens auide & cum appetitu cibum ſumit, verumetiam facilius concoquit, laborem ſcilicet ſibi cooperarium habens. Cæterum tu ſeruitutem quidem vides, valetudinem autem corporis integram non vides: & miniſterium quidem cernis, ſed quod huic ſubeſt ſolatium, non perſpicis: & laborem quidem damnas, vitam vero ſecuram non laudas: ſed & ſeruitium calumnioſe carpis, ſomnum vero illum dulciſſimum non animaduertis. Atqui hinc quoque Dei Prouidentiam videre, & gubernationis ipſius æqualitatem perſpicere oportebat. Quandoquidem enim peccati neceſſitas in herilem & ſeruilem conditionem humanum genus diuiſit, illis quidem cum imperio curas quoque coniunxit, & vigiliarum moleſtiam tradidit, ſed & morbos in illos plures effudit: his vero corporum valetudinem præſtantiorem, & ſuauiorem cibi eſum, ſomnum item dulciorẽ longioremque, qui corpus à laboribus recreet, & illud H ipſum ad craſtini diei labores robuſtius reddat, conceſſit. Quapropter, non labores duntaxat, ſed etiam laborum ſolatia inſpice, & communem omnium gubernatorem hymnis celebra. Quid vero labores carpis, ô calumniator leuiſſime? Et quodnam ex omnibus, quæ homini contingunt, bonis citra laborem recte peragitur? Quam felicitatem hominum natura citra laborem percipit? Agriculturę bonis, nempe prouentuum fructibus, per labores fruimur. Vrbes ædificamus cum labore eas extruẽtes. Labore duce domus incolimus, veſte corpus velamus, calceamenta pedibus inducimus, & cibos ominarios proferimus. Et quid attinet omnes rerum neceſſarios vſus exponere, quorum vtilitas nobis per labores conſtat? Sed fucus quidam otio nutritus eſſe videris, qui ex alienis laboribus fructus percipis, ipſe

Seruitutis origo & cauſa.

Seruitus vtilis & neceſſaria eſt.

Seruitus herili poteſtate iucundior eſt.

Eccleſ. 5.

Labores neceſſarii.

A vero nihil, præter ſolam linguam, quæ omnia carpere nouit, ad communem vitam confers. Atqui garrulitatem hanc nimiam otii abundantia peperit. Qui enim laboribus dat operã, pauca quidem loquitur, plurima autẽ opera peragit. Cum itaque per labores ſingula bona recte neque perficiantur, nequaquam ô amice, propter labores ſeruitutẽ vituperaueris: ſed potius vide, plures dominos non minus quã ſeruos laborẽs, imo multo magis & curas quoque illorum laboribus adnumeraueris. Et tu quidem eos, qui nunc induſtrii habentur, inſpice: ego autem veteres illos, qui plus quam ſerui laborauerunt, demõſtrabo. (Gen. 6.) Noë quippe illum beatum ſpectato, qui & ligna ſecat, & eadẽ aſcia dolat & ad angulos rectos exæquat, arcam quemadmodum iuſſus erat ex lignis quadratis extruit, clauis compages conſtringit, hoc denique modo totam illam ædificat, bitumine ſimul & pice illinit, & aquarum influxum hiſce arcet. (Gen. 14. & 18.) Præterea illum Abrahamum, octodecim & trecentorum vernarum dominũ, B ipſum opus aggredi hoſpitibus miniſtrare, ad armenta currere, vitulum attrahere, vxorem ad panes conficiendos vrgere, & eandem illam ſimiliter farinam ſubigere, ſubcinericios panes coquere, nec ancillis miniſterium hoc iniungere, ipſum vero admirandum illum ſenem hoſpitibus aſtare, & ad menſam quidem non accumbere, eius vero miniſterium omne exequi, contemplator. Simul & Rebeccam, Bathuelis filiã Nachoris neptem, nobilem iam & forma præſtantem vide: quæ nequaquam in thalamis purpurata deſidere ſuſtinet, ſed aquas geſtat, & ad fontem extra vrbem excurrit, nec ignem modo domum defert, ſed & hoſpitibus officium præſtat: quæ (inquam) & aquas haurit, & tam ipſis quam camelis affert, & pulchrum illud continentiæ donum incolume cuſtodit, & virginitatem illibatam conſeruat, interim vero laboribus omni alacritate ſtudet, his potius conſpicua eſſe, quam formæ dono ſplendere deſiderans. (Gen. 28. 29. & 30.) Inter hos etiam deo huius eiuſdem (inquam) filius, magnus ille Iacob, viginti annos tranſegit, quibus & greges pauit, & cum C feris colluctatus eſt æſtuſque moleſtias ſuſtinuit: qui ſomno ſatiari ne noctu quidem potuit. Simul autem eiuſdem vxores propter quas labores hoſce perpeſſus eſt, oues pauiſſe in hiſtoriis legimus. (Gen. 42. Act. 7.) Sed & huius filii paſtores ac operarii fuerunt, multiuarium ſeruorum laborem ſuſtinentes. Ad hæc diuiniſſimus Moſes quadraginta vitæ annos hoc modo abſoluit. Et huius coniunx, cum ſacerdotis filia eſſet, oues pauit, & ab improbis paſtoribus huius auxilio liberata, ipſi matrimonio iuncta eſt. Atqui ſuperuacaneum foret ſermonem longius extendere, omneſque eos è ſacra ſcriptura producere, qui per labores vitæ huius ſtadium emenſi ſunt. Quod ſi ergo non ſeruorum modo, ſed & dominorum proprium eſt laborare, quam ob cauſam ſeruitutem propter labores accuſas? Serui enim ipſos heros laborum ſocios habent, ipſi vero dominorum curis minime participant. Quod ſi autem labor quidem ſeruorum & dominorum communis eſt, cura autem dominorum propria, qua ratione mouemur, ne beatos iudicemus eos qui à curis liberi ſunt, D ſed eoſdem miſerorum numero aſcribimus? Quoniam itaque etiam hinc ſummi illius omnium rerum gubernatoris prouidentia demonſtrata eſt, agedum ſingula, quæ dicta ſunt, in vnum collecta ſummatim repetemus, & clariorem faciemus illorum conſiderationem. Demonſtratum ergo eſt, vt vnam ab initio naturam Creator cõdiderit, & eandem ratione libera dignatus ſit. Deinde, quod hæc libero mentis arbitrio minime vſa in peius declinarit, & in infinitas delictorum ſpecies impegerit. Legibus ergo peccati impetum refrenare oportebat, hæ vero legiſlatores poſtulabant. Vnde neceſſario humanum genus bifariam diuiſum eſt, & hi quidem vt imperarent, alii vero vt magiſtratibus obedirent ordinati ſunt, vt ſcilicet Legum metus & magiſtratuum timor nimium peccati curſum vel progreſſionem ſiſteret. Ciuitatibus ergo principes, vicis vero gubernatores, exercitibus Imperatores, vtriſque autem Leges, naui nauclerus, athletis pædotribæ præſunt: pueris etiam literator, ſuis quoque diſcipulis coriarius, ſimiliter & faber ferrarius, iis qui ab

ipſo artem perdiſcere volunt. E Quapropter domui quoque pater familias præeſt. Nec enim fieri poteſt, vt domus aliqua ſine patrefamilias ſalua ſit & incolumis: id quod hæ ipſæ teſtantur, quæ cum his deſtituuntur, tantum nõ prorſus deſolatæ videntur. Simile imperium vel principatum angelorum quoque populi habent. Nam quod ſupra caput noſtrum eſt Cœlum, non angelos modo, verumetiam archangelos habere incolas, è ſacris ſcripturis didicimus. Et hi quidem præſunt, illi vero obediunt: atqui illi eum, qui omnis iniquitatis expers eſt, locum inhabitant. Ad hæc angelorum natura, quæ vt corporum conditione præſtat, ita affectibus quoque cunctis ſuperior eſt, hunc ordinem nequaquam detrectat: ſed hi quidem obedienter parent, illi vero rite & decenter imperant vel præſunt. Quid ergo ſtomacheris ô homo cum inter homines, vbi plurima eſt ad malum propenſio, & magiſtratuum poteſtatem & hiſce parentes ſubditos eſſe vides? Magiſtratuum enim gubernationem, F tanquam pharmacum quoddam depulſorium peccati vlceribus rerum Creator impoſuit. Præterea pater liberis imperat, & eoſdem petulantius viuentes corrigit, & modeſtiæ ſtudioſos collaudat. Pueris item præceptor eſt, & vir coniugi, & ſeruis paterfamilias, qui reliquis obedientiores magiſque induſtrios probat, & honoribus, imo libertate ſæpius dignos iudicat: ignauos vero & improbos caſtigat, & honeſtis præceptis inſtruit. Eundem ordinem inter ſacerdotes quoque communis omnium Deus eſſe voluit: & hos quidem ſacerdotio dignos iudicauit, aliis vero horum imperium concredidit, quin alios quoque his inferiores ordines aut claſſes inſtituit. (Heri & magiſtratus iniqui.) Quod ſi vero dominos aliquos nimium crudeles & inſolentes admodum eſſe, ſimiliter & magiſtratus aliquot ius muneribus vendere videns offenderis & ideo mihi contradictorium quiddam parturis, ego prauum illum mentis fœtum præripiens dico, quod iſtiuſmodi hominibus non Deus imperium cõmiſerit, ſed ſubditorum nequitia horum imperium ſibiipſi contraxit. Cum enim non aliquem fructum ab iis, qui bene & honeſte rempublicam adminiſtrauerunt, percipere voluerint, ſed improbiſſimis ſuis moribus omnem illorum diſciplinam contumelioſe reiectarint, G diuina cura ſeipſos ſpoliauerunt. Deinde huius conſiliis & gubernatione deſtituti, iſtiuſmodi duces & principes receperunt, vt peiores experti meliorum recordarentur, & illorum honeſtam bonamque diſciplinam in memoriam reuocarent. Sed & Deum illum ſummum propter immenſam hominum malitiam & improbitatem habenas ſæpius laxare inuenimus, & vt humanum genus pro ſuo feratur arbitrio, permittere. Id ipſum nos per prophetam docens ad Iſraelem dixit: *Et dixi, Non paſcam vos: quod moritur moriatur, & quod perit pereat, & ex reliquis, deuoret vnuſquiſque carnem proximi ſui.* Cum ergo magiſtratus improbi rebus præſident, & heri immanes ac diri domus gubernant, ſummo illi rerum gubernatori ſupplices nos fieri oportet, & vitæ conuerſione morumque mutatione placidiorem efficere, ac in auxilium nobis excitare, feruentibuſque precibus, vt temporis difficultatem in melius trãſmutet, [illegible]. Quod enim ipſe, qui bonus eſt, & miſereri naturaliter nouit, imo miſericordiæ fons eſt, eos, qui ex ſyncera mente profectis precibus ipſi occurrunt, exaudire facilis velit, ipſe teſtis eſt, H qui ſupplicantibus auxilium ſuum pollicetur hæc dicens: (Eſa. 65.) *Quoniam tu vocabis, ego vero te exaudiam: adhuc loquente te, dicam: Ecce adſum.* Quod vero nec ii quoque, qui iniquiſſimi ſunt, & impietate ſua omnes opprimere conantur, eos lædere poſſint, qui ratione ſana vtuntur & pietatis ſtudioſi cultores ſunt, in ſequenti ſermone, Deo adiuuante, demonſtrabimus. Nunc aũt eum, qui publica & priuata munera hominibus largitus eſt, & infinitis quodammodo bonis genus noſtrum affudit, decantemus. Ipſi ſit gloria in æternum, Amen.

A

SERMO VIII.

Quod iis qui ſana & bona mentis ſunt, nihil ex eo ladantur, quod prauis dominis ſeruiunt.

NON equidem me latet magnis admodum tam linguæ quam ingenii viribus illo opus eſſe, qui tantum orationis argumentum ſuſcipere inſtituit: quoniam ita ſere natura comparatum eſt, vt in verbis rerum maieſtas periclitetur. Iuxta horum etenim infirmitatem vel vim de rebus iudicare conſueuerunt, qui non rerum naturam, ſed verborum potius vim obſeruant. Ego vero argumenti viribus confiſus, mentis conceptus, verba nequaquam iuxta hoc metiri volui, nec huius paruos & exiles partus expendi: ſed eo dûtaxat reſpexi, vbi veritatis lux iis qui ipſam videre cupiunt, manifeſta eſt, quemadmodum & Solis quorum oculi integri & ſani ſunt. Et ſane licet nemo defendat, clamat tamen ipſa Creatoris & ſaluatoris noſtri prouidentia. Nihil ergo abſurdum vel reprehenſione dignum me facturum puto, ſi linguæ meæ officium huius quæ vndique perſonat voci præſtarem, ipſamque obturatis ingratorum hominum inſonarem auribus. Atqui paupertatem & opulentiam vitæ noſtræ neceſſariam & vtilem eſſe, tum ſeruitutem & herilem poteſtatē ceu pharmaca quædam peccati vlceribus animarum medicum impoſuiſſe, abunde ſatis, diuinæ gratiæ beneficio adiuti, demonſtrauimus. Quod autem ſeruitus iis, qui huius iugo ſubiacent, nihil damni afferat, quin potius iis qui volunt plurimum proſit, mox Deo ſic volente demonſtrabitur. hoc enim nos dicturos eſſe, heri promiſimus. Atqui poterit quis, ſiquidem velit, etiam omiſſis veterum exemplis, conſeruos examinare, & multos virtutis ſtudioſos cernere, qui ſeruitutem beneuole & prompte obeunt, nec vlla neceſſitate compulſi ea animo quod decet faciunt, & dominorum curam ſponte capeſſunt: quos ideo etiam libertate donari, & opum maximarum dominos fieri, ac fideliter peractæ ſeruitutis præmia percipere videmus. Non tamen ab inſtituto noſtro alienum fuerit, quoſdam eorum, qui olim ſeruierunt, in medium producere, & pietatis theſaurum detegere, quem illi congregauerant, ad eos reprehendendos, qui ſeruitutem vituperare conantur, & hanc maioris blaſphemiæ cauſam faciunt, dum hinc contra Dei prouidentiam iacula emittere audent. Primus ergo omnium prodeat primarius ille Abrahami patriarchæ famulus. Hic etenim cum ſenio iam correptus patriarcha, ac naturæ terminum vitæque finem (ſenectus enim mortis præludium eſt) coram cernens, de filio ipſi mandaret, & veterum promiſſionum verbis confiſus illi è propria aut paterna gente vxorem adducere, & Chananæorum cognationem fugere hortaretur: tunc ille, inquam, admiratione dignus famulus, primo quidem diligenter ſingula heri verba examinat, & iuramenti, quo obſtrictus erat, religionem metuens, ſummumque illum omnium inſpectorem oculis tenens, primo num filium muliere profectionem detrectante ad patrium ſolum reducere debeat, quærit. Cumque id negaret Abraham, & puerum non abducendum quin potius Deo, qui ipſum vocauerat, confidendum, & illius gubernationi credendum eſſe diceret: ſoluit quidem ex herili domo famulus, & multas ſtationes emenſus, tandem ſub ſeram veſperam ad Charras peruenit: vbi camelos quidem recumbere iuſſit, quiete nimirū illorum laboribus mederi volens: ipſe vero donis, quæ ſecum ferebat, & omni diuitiarum ſplendori longum valere renuncians, manibus in cœlum extenſis Deo ſupplicat, vt is herili filio pro[...]ius eſſe, & illi puellā, quæ heri moribus conuenia[m re]ſpondere dignetur. Dignum vero eſt, vt hæc ſupplicis verba audiamus: *Domine, inquit, domini mei Abraham, ecce ego ſto ad fontem aquæ: filiæ autem habitatorum vrbis egrediuntur ad hauriendum aquas: & erit virgo, cui dixero, Decline hydriam tuam vt bibam, & dixerit mihi, Bibe, quin & camelis tuis hauriam donec biberint: hanc præparauiſti ſeruo tuo Iſaac. Et in hoc cognoſcam quia feciſti miſericordiam domino meo Abraham.* Et quis non ob pietatem viri admiretur? Quin potius quis ſingula, quæ d[icit] collaudet? Precationem enim videre eſt, inde ſimul & ſapientia & pietate ornatam. Quod enim omnibus ſe venturum nunciat, & profectionis cautionem diuinæ prouidentiæ committit, quis non & pietatis & ſupernæ ſapientiæ opus eſſe dicat? Quod vero domini ſui iuſtitiæ confidit, & eum, qui communis omnium Deus eſt, huius Deum vocat, & propter hunc preces lætum finem accepturas, & petitionem ratā fore ſperat, unum aliquem fidei excellentiſſimū gradum ſub ſe relinquit. Quod vero iis quæ petiit potitus eſt, Dei amicū fuiſſe demonſtrat. Nec enim tā facile iis potiri potuiſſet, niſi in largitorem fuiſſet gratiſſimus. Gratitudinem vero hanc animæ virtus elaborauit. Atqui hunc ſtatim voti compotem factum eſſe, docet hiſtoria. Priuſquam enim finirentur preces, Rebecca aduenit, & hoſpitalitatis ſignum exhibuit. Nam eti pauxillum aquæ ab ipſa peteretur, ſe omnes camelos adaquaturam eſſe promittit: quin non ſine labore aquam hauriens iumentorum ſimul & hominum ſitim reſtinguit: quo facto & fortitudinis & humanitatis ſpecimen præbens, eius puellæ, quam precationis verba depinxerant, exemplum plene expreſſit, & ſe Abrahamica domo dignam demonſtrauit, vtpote quæ mentem hoſpitali ſectæ optime conuenientem poſſideat. Hæc enim fidelis ille famulus petierat: non formam, non corporis ſtaturam, non genarum florem, non oculorum venuſtatē, non elegantes ſuperciliorum lineas, non generis ſplendorem, non diuitiarum abundantiam: ſed mentem hoſpitalem, mores placidos, manſuetam & modeſtam facundiam, æquum & humanum animi habitum, & herilis domo dignum, quæ ad omnem hoſpitum aduentum patebat, varias excipiebat hominum formas, & omnibus, prout commodum erat, miniſtrabat. Hæc petiit, hæc accepit. Nec ſtatim nullo adhibito examine vel iudicio arripuit, ſed ſingula eorum quæ fiebant, expendens, videre volebat num Dominus proſperauiſſet viam ipſius ſeu minus. Poſtquam vero ſigna quæ petierat, vidit omnia, ne tunc quidem ante gratiarum actionem deſponſationis ſymbola dedit, nec voluptate victus largitoris oblitus eſt. Sed donum coram videns, ſe doni quoque largitorem videre credidit, & prius pro viribus ipſum collaudauit, deinde hoc modo munus oblatum ſuſcepit. Sciſcitatus enim quæ eſſet & quibus progenita parentibus, cum & Bathuelis filiam eſſe, & diuerſorium pabulumque camelis ſufficiens habere cognouiſſet, illico adorauit, & dixit: *Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non dereliquit iuſtitiam ſuam & veritatem a domino meo, & me proſpera via deduxit in domum fratris domini mei.* Poſtquam enim plura quam poſtulauerat accepit (nec enim potum ſolummodo puella dederat, verumetiam hoſpitium vltro pollicita erat, cibumque tam ipſi quam camelis ſe exhibituram eſſe promiſerat, ſed & cognationem omnem, quod non petierat, vna cum iis quæ interrogarat, expoſitam cognouit) quantis potuit laudibus beneficij huius authori gratias retulit, & diuinis promiſſionibus veritatis teſtimonium tulit. *Benedictus enim*, inquit, *Dominus Deus domini mei Abraham.* Iuſtus equidem (ait) exiſtis, qui plurimam & magnam piorum curam geris, & tuum promptiſſimum ſeruum, meum videlicet benignum dominum, omni cura dignatus. Veritatē vero verborum tuorum res ipſæ prædicant. In liberis enim promiſſiones confirmas, quas domino meo dediſti. Et poſtquam hoc modo munificentiſſimum Deum celebrauit, puellæ deſpōſationis ſymbola offert. Et aures quidem, vtpote quæ hoſpitum petitiones facilè excipiebant, auro exornat: ſimiliter & manus, vtpote animæ magnanimitati pulchre ſubſeruientes, eodem veſtit. Poſtquam autem domum ingreſſus parentes illius vidit, & domini ſui mandata expoſuit, Dei item auxilium præſens ſenſit &, ſeipſum humaniter & ſtudioſe (vtpote notum iam) tractari conſpexit, num domini ſui oblitus eſt, & denuo ſtimulatus dominum neglexit? Num propriam quietem & otium ſeruitio, quod illi debebatur, prætulit? Ne-

B Seruitutis genus. C Gen. 24. D G H

A qua [illegible] & [illegible] um, qui nominatum d[illegible] vt maneret ei[illegible] per [illegible] vſq; nunc d[illegible] mediocris. [illegible] me: qui [illegible] *Dimitte me* [illegible] vbique diu[illegible] ſanguinem inde [illegible] prouidentiam [illegible]. Qu[illegible] ſeruatus: Et quiſnam [illegible] qui [illegible] beris pare[illegible] tum de ſe vi[illegible] tus ipſum [illegible] inquam [illegible] tatis gradum [illegible] otium qui [illegible] hend[illegible] ſtatim [illegible] quam hunc [illegible] reſpici[illegible] tutus [illegible] vero [illegible]

B ſciremus [illegible] ſimiles [illegible] & [illegible] primordiis [illegible] de nuptiis, malitiæ & iniquitatis operam ſtrenuam [illegible] in ſeipſis [illegible] quoq; ſu[illegible] exprimunt [illegible] geſtum hominem [illegible] in virtutis quam in ſui ea poſſeſſionem noſtri arbitrii eſſe, famulumque [illegible] in malitia vi[illegible] [illegible] exemplis autoribus [illegible] poſſe [illegible] ſtrahimus. In medium vero producatur diuiniſſimus Ioſeph, nobilis iſtius nepos & [illegible] patriarchis pronepos, qui in vere [illegible] in vigore temporis ætate vegetiſſimo [illegible] vegetiſſima [illegible] intempeſtiuo flore, corporis quidem formam [illegible] annis iam vero longe [illegible] chariſſimus & [illegible] non [illegible] quod in ſene[illegible] ſed quod & moribus [illegible] maximeque [illegible] eſſet [illegible]. Hic [illegible] forma illa vi[illegible]

C [illegible] & audien[illegible] patri notrauit, mox ab [illegible] & commiſſionum [illegible] quæ [illegible] pepererat, [illegible]. Nominatus [illegible] ad ſe [illegible] pueriliſco [illegible] ſomniorum [illegible] nos [illegible] ferme potiant, veſſere magnum, qui à grege ſeparatus [illegible] deſtruitur. [illegible], & nec patris [illegible] neq; eiuſdem [illegible] puero hunc cenſione inſultam [illegible], nec naturæ legem, nec cognationis ius, nec eandem illam fraternitatis radicem, nec ætatem teneram & omnis malitiæ expertem, nec nimium (vtpote in ſomnis oblatum & [illegible] tunc vmbra inertius) imperium reſpicientes, tunc quidem ipſum perimere, manuſque fraterno maculare ſanguine conati ſunt. At cum Ruben cædem detrectaret, & tantæ infamiæ notam effugere hortaretur, ipſum in ciſterna quadam paulisper abſconditum, paulo poſt Iſmaelitis mercatoribus vendunt, & [illegible] migrant, cum in regionis regnantem ne aſpectu quidē dignum poſſent. Tales ergo

D [illegible] Ioſeph, in Ægyptum deductus, viro ſecundo [illegible] Putiphari (qui regionis coquorum princeps erat) [illegible]. Sed [illegible] quoque conditione agens [illegible] libertate cuſtodiuit, & maioris nobilitate retinuit, nec animū tempori conuertit, nec [illegible] calamitates [illegible], nec mentis voluntatem vel [illegible] ſimilia colorem mutauit. Sed licet vitæ conditio [illegible] ex libertate in ſeruitutē eſſet prolapſus, priſtinæ tamen ſententiæ firmiter inhæſit & in omnibus tam dictis quam factis ſuis pudorem ſicuti prælucentem habuit. Qu[illegible] propter mox omni honore dignus iudicatur, & [illegible] domus [illegible] fidei regit. Et heris quidem beneuolentiam, conſeruis autem æquitatem [illegible] præſtat. Ad hæc ergo [illegible] honore illum donauerat [illegible] eorum quoque conuenientem [illegible] qui ipſius conſ[illegible] adderent. V[illegible] de tam [illegible] charus habebatur [illegible] virtuti [illegible] reſponderet [illegible] accepere, imo [illegible] potius laborū fructus percipiebat. Quamobrem quæcunq; faciebat, Dominus proſpere reddebat in manibus ipſius. Cæterum mox inde [illegible] tempeſtas [illegible] & [illegible] fluctura [illegible] procella [illegible] & hic quidem illum deſtituit.

[illegible], ille vero [illegible] vtrique procellas [illegible] ab omni [illegible] liberum [illegible] vt [illegible] eſt ætas [illegible] & [illegible] pectus [illegible] omnis generis [illegible] & [illegible] genius [illegible] ſuadelam labris [illegible] geſtaba[illegible] virgis hera, cum inde [illegible] intemperantiæ furore [illegible]. Vbi vero [illegible] pectus [illegible] flammâ [illegible] nec tamen [illegible] ſtatim [illegible] poſtea [illegible] ampli[illegible] orum. Tum [illegible] conatu [illegible] vel [illegible] tentauit. Vbi autem [illegible] hæc, & [illegible] indaginem [illegible], ac ſermones quos non ſine [illegible] os & voluptatum illecebris colorauit [illegible] & [illegible] abiecimus, vni verbi valere [illegible] anſipſa [illegible] in experiri ſtudet. [illegible] nem in fac[illegible] ipſum aſpiciens, iuuenem, quem [illegible] dominum putabat, corripit. Hic [illegible] abſentia non [illegible] D[illegible] vbique præſentem [illegible] contemplabatur. [illegible] nec [illegible] deſtionem animi ſui voluit, nec illius impetum [illegible] nec calamitatem quam [illegible] expendens affectibus habenas laxare voluit quaſi [illegible] nem eſſe poterat, qui res humanas inſpiciat, [illegible] puniat. Sed [illegible] & [illegible] poteſtas [illegible] nem, concupiſcentiæ viribus, ætatis ardori, ſermonibus perſuaſionis & nugacibus, quos [illegible] accuſationem obijcitur, [illegible] quæ expectanda erat, aliiſque minis [illegible] quæ [illegible] poteſtatis [illegible] Et [illegible] gum [illegible] & doctrinam [illegible] & temperantiæ parentis [illegible] intemperantiæ [illegible]. Ad hæc [illegible] huiuſmodi [illegible] tem (qua concupiſcentiæ ardorem legitimis [illegible] explere poterat) cœlebs adhuc, ſed grauibus [illegible] exercitatus, admonitionem de temperantia inſtitutam adhibet. Dignum vero [illegible] hæc quoque ſanctiſſima caſti illius iuuenis [illegible] *Si commiſit [illegible], inquit, nihil [illegible] propter me in domo [illegible], & quæ [illegible] habet in meas manus tradidit [illegible] in domo [illegible] ipſius præter te, eo quod vxor eius ſis, quo pacto faciam rem iſtam [illegible]*. Non [illegible], quæ [illegible] video. Nam tu quidē [illegible] eb[illegible], ego vero ebrietatem illam non admiſi [illegible] huius [illegible] gubernatorem [illegible] ſingula quæ bene perſpiciat. Nec enim huius oculi [illegible] quæ inſpicere vult, vel tectum, vel [illegible], vel [illegible] fores prohibent. [illegible] etiam noctis [illegible] illius viſum impediunt. H[illegible] mentis quoq; cogitationem [illegible] intelligit, & [illegible] adhuc [illegible] etiam [illegible] perſpicit. Hunc ergo [illegible] timens, [illegible], & matrimonium, generis [illegible] ad vitā [illegible] non minimum beneficium eſt quod humanum genus non deficit, quod [illegible] naturam hanc morte [illegible] non permittit ſed plā[illegible] ſua ſecantis manum [illegible], & [illegible] ſuperat: quod vernis [illegible] quod poſt [illegible] hyeme [illegible] apparens, quæ per hyemem ſpoliata & exuta [illegible] vestis. Iugum ſubiiſti, ô hera. Iugum ergo [illegible]. Lora ne diſſum pas, nec ea quæ [illegible] adhærere ſtulta. Vt [illegible] deſtinata es. Connubiales [illegible] dehoneſtes, nec [illegible] cumelia afficito. Vt in alios dominum [illegible] ne ergo voluptati [illegible] poſſibus [illegible] ne facias [illegible], nec [illegible] les concup[illegible] auimæ [illegible] neruas, rationis imperium ne auferas, nec alio [illegible] habenas tradito. Ego iam te quoq; efficere hic liberari

A tati cupio. Quod ſi non parueris, nec ab ebrietate hac liberari vis, ego tamen aliquid hic iniquius agere vel peccare nolo. Corpore enim, non anima, ſeruus factus ſum. Sed alias quoque nefariæ rei iniuſtitiam abominor. Cũque multa vobis, ô hera, beneficia debeam, nunquam certe herum contrariis remunerare ſuſtinebo. Nam cum pecunia emptus ſim, domui veſtræ natis prælatus ſum: & qui heri vel paulo ante domum hanc ſum ingreſſus, nũc omnium adminiſtrationem ſuſcepi. Me omnium, quę in domo ſunt, curatorem dominus conſtituit, & nuper emptum nouitiumque ſeruulum omnibus pręeſſe iuſſit. Te ſolam, matrimonii leges tenentes, intra ſui iuris limites conſiſtere voluit. Quibus ergo oculis tanti honoris authorem aſpiciam, ſi hanc illi gratiam retulero? Abominabilis, ô hera, eſt acceptæ gratiæ obliuio & beneficiorum immemor animus. Grauior autem his, imo longe grauiſſima eſt iniuſtitia, & ea cum primis, quæ aduerſus benefactorem committitur. Heri opes & bona cuſtodire non ſuffurari iuſſus ſum. Minime igitur prædonem pro fideli cuſtode me effici patiar. Quæ a me i
B officii iure excepta ſunt, non tango: nec Adamum progenitorem imitor, qui cum omnium plantarum & arborum poteſtatem accepiſſet, in eam tamen manum extendit, quæ ſui iuris & dominii non erat, & dum vnicam illam appetit, ab omnibus ſimul excidit. Huiuſmodi verbis ſeruus ille apud malam illam heram perorauit. Nec illi vel ſeruitus vel heræ malitia aliquid damni attulit: quin potius ipſum tanquam aurum aut gemmam aliquam ſplendidiorem exhibuit. Poſtquam vero dicendo non perſuaſit, & vi petitus aufugit, pallioque abiecto nudus exiuit, ſolo temperantiæ vel caſtitatis velamento amictus (nec enim vt Adam poſt tranſgreſſionem pudore ſuffuſus eſt, ſed qualiter hic ante delictum circa corporis nuditatem affectus fuit, taliter hic quoque affectus exiuit) tunc illa quidem calumnias molitur, viro perſuadet, & caſtitatis inſidiatorẽ vocat, qui eius defenſor fue-
C rat. Hic vero heri ſententiam tacitus ſuſcipit, nec heræ improbitatem prodere cupit: quin potius calumniam ſilentio confirmare maluit, quam inſidiarum tragœdiam omnem exponere, & heræ intemperantiam palam arguere. Conſilium enim, quod decebat, adhibuerat. Sed quaſi indicta cauſa damnatus, nec iudici præſens, nec accuſationem audiens, latam contra ſe ſententiam ſuſcepit, carcerem incoluit, & cũ maleficis vinctus eſt: omnia tamen aduerſa generoſo animo ſuſtinuit. Nam aſſidua illa & alternis ſe vicibus excipiens variarum calamitatum tempeſtas, nec animæ inſtitutum abſtulit, nec fortitudinem eius in timiditatem conuertit. Tanta autem in aduerſis quoque lætitia & conſolatione inſtructus fuit, vt & aliis vinctis ſolatio eſſet, & ſi quando animo dolentes videbat, cõſolatione ſedula recrearet. Fere enim animæ affectio vultu proditur, & animi motibus non modo faciei color, ſed & oculorum motus & ſuperciliorum contractio remiſſioque reſpondent. Et iræ quidem inſolentiam oculorum terribilis viſus notat, eiuſdem vero gratioſam remiſſionem palpebrarum rugæ riſum ſimulantes arguunt: curas autem ſuperciliorum in medio coitus prodit, & eorundem in altum reflexus faſtum oſten-
D dit. Quoniam ergo pleraque animæ motus in vultu prodi conſueuerunt, admirabilis ille athleta vultus mutationibus, tanquam quibuſdam animæ nunciis vſus, triſtes conſolari ſatagebat. Et cum aliquando duos regios famulos mœſtos videret, pincernarum nempe & piſtorum principes (propter commiſſa enim facinora illic detinebantur) ambos accedit, interrogat & triſtitiæ cauſam inquirit, ipſe tantis calamitatum vndis obrutus, pronepos quidem Abrahæ, Iſaaci autem nepos & Iacobi filius, qui illi vnice dilectus, inſtar luminis habitus, vnica lætitiæ cauſa fuerat: nunc autem ſeruus factus tantam calamitatem paſſus erat, non quidem a feris barbaris bello captus, ſed fratrum inuidia in ſeruitutem venditus, qui illum nullius ſceleris conuicerant, ſed ſola inſomnia inimicitiæ ſuæ cauſam & occaſionem arripuerant: qui denique nihil horum expenderant, nec ſeruitutem conſequentia incommoda, nec de temperantia

habitos ſermones, nec damnationem poſt victoriam, nec pœnam pro coronis impoſitam, nec carcerem pro laudis præconio redditum. Ille (inquam) alios animi dolore confectos conſolaturus accedit, & concaptiuos ſuos interrogat dicens: *Quid quod vultus veſtri tetrici ſunt hodie?* Cumque illi ſe inſomnia vidiſſe, & interpretationis ignorantia animo turbari dicerent: non in miſerabilem luctum diuinus ille vir erupit, vbi ſomniorum mentio facta eſt, nec propriæ calamitatis & infortunii recordatus plorauit, nec ignobiles emiſit lachrymas, nec eiulauit, nec affectuum tragœdiam in medium produxit: ſed etiam nec immenſum riſit, poſtquam de ſomniis illi dixerunt, quorum mendacium & vanitatem antea manifeſte perſpexerat, nec captiuis dixit: Ignoratis, vt videtur, ô amici, quæ ſit ſomniorum vanitas, & horum dolos antehac (quantum coniicio) non experti illorum interpretationem deſideratis: ego autem experientia magiſtra edoctus vos hæc ridere iubeo: nihil enim veri illa prædicant, ſed omnia veritati contraria nunciare ſolent. Olim equidem ſomniis fidem habens, me fratribus imperaturum, & paternæ domus principem futurum ſperaui, at non modo imperium non aſſecutus, verumetiam libertate ſpoliatus in miſeram ſeruitutem redactus ſum. Et nec ſeruus quidem ſecundis fortunæ flatibus vectus ſum, ſed & illic infinitis implicitus infortunii procellis carcerem inhabitare cogor. Nequaquam ergo vos nocturnæ phantaſiæ obturbent. Inſomniorum genus a veritate alieniſſimum eſt. Nihil horum dixit Ioſeph, imo ne cogitauit generoſus ille vir, quin ſic ait illis. *Nonne per Deum horum manifeſtatio eſt? Annunciate ergo mihi.* Et vbique Dei nomen circumfert, & hoc animam ſimul atque ſermones ſuos exornat. Ac cum interpretationem Dei eſſe dicit, aliquid in hac audet, vt qui ſe diuinum quoddam adytum parauerat. Ipſe vero interpretabatur, & quæ ænigmatis ſpeciem præ ſe ferebant ac obſcuriora erant, explicabat. Poſtquam vero interpretationem abſoluit, pincernæ dicit: *Cæterum memento mei, cum bene tibi erit: quoniam furto ſublatus ſum de terra Hebræorum: & hic nihil mali commiſi, & in lacum domus huius coniecerunt me.* Et nec ipſa neceſſitate iubente fratrum malitiam detegit, ſed furti prætextum infert, ac in eos qui ipſum ſeruituti iugo ſubiecerant, ne verbo quidem ſtomachari ſtudet, ſed ingenito ſibi pudore malitiam ipſorum regit: nec fratres ſolummodo accuſare non vult, ſed nec heræ ſuæ nequitiam ignaris huius manifeſtauit: & cum tantam illius petulantiam, laſciuiam, mendacium, calumnias ac inſidias probe perſpectas haberet, nihil quidem horum in medium adduxit, ſed ſimplicem duntaxat ſui excuſationem protulit. *Quoniam furtim* (inquit) *raptus ſum de terra Hebræorum, & hic nihil mali feci, & coniecerunt me in lacum carceris huius.* Inſpice verborum philoſophiam: inſpice mentis magnanimitatem. Inſpice liberam & imperterritam ſapientiam. Inſpice animam ſe[illegible] humilem, quæ nec proſperitate effertur, nec infortuniis deiicitur: ſed omnia ſimul tam triſtia quam iucunda [illegible] ius deridet, ſolam vero virtutem miratur, & hanc æqui ſtudet. Quid ergo abominabilis [illegible] hæc improbitas? Quid illum [illegible] nequitia læſit? Minime ergo pronuncies domino [illegible] re. Nam fieri poteſt, vt qui [illegible] malitiæ imitationem pro virili effugiat. Vt vero in[illegible] nec herilem poteſtatem malitiæ magiſtram, nec diuitias vitiorum authores eſſe, illum ipſum manumiſſum iam, & ſecundum a rege factum inſpice: qui throni maieſtate non effertur, ſed principatum manſuetudine temperat, & imperium nõ niſi curam eſſe docet. Qui, inquam, fratres mortẽ ſibi molitos corã videt, non tamen interficit, & ſomniorum quidem recordatur, inuidiæ autem inde exortæ obliuiſcitur. Fames enim fratres in Ægyptũ traxit, & neceſſitas quẽ ignorabant adorare coegit: tunc illorum conatibus oppugnata inſomnia per eoſdem miniſtros impleta ſunt. Qui quę fratrẽ propter ſomnia vẽdiderant, ne ipſum aliquando, vt ſomniis prædictum erat, adorarent, venditione ſua adorationem promouerunt. Venditus enim ſeruiuit. Seruum agens calumniam ſuſti-

E F G H

Gen. 40.

Gen. 42.

A nuit. Calumniis accuſatus carcerem inhabitauit. In carcere detent⁹ aulicis ſomnia expoſuit. Hinc regi notus fit, quem ſomniis turbatum omni cura liberat. Cumque ea euidenter interpretatus eſſet, & quod faciundum erat conſuluiſſet, eorum quæ conſuluerat adminiſtrator electus eſt. Ibi frugum abundantia futuram terræ ſterilitatem temperat, & fertilitatem in famis remedium refertiat: & non Ægyptiorum modo, ſed & fratrum nutritor fit, qui ipſum aliis deuorandum propinauerant. Vere itaque illum adorant, quos ſomniorum inuidia exagitauerat, quique in ſomnis factam adorationem admittere noluerant, veram adorationem perficiūt. Hic vero adorari quidem ſe patitur, fratribus autem non paria refert, ſed alit, curat & frumentum gratis largitur. Poſtremo vterinum fratrem conſpicatus, & inſidiarum fabulam texens, vbi illos pro puero decertare, & veteris patris ſalutem propriæ libertati præferre vidit, depoſita quam ſumpſerat perſona, omnibusque prætorio exire iuſſis,

Gen. 45. *Ego* (inquit) *ſum Ioſeph frater veſter, quem vendidiſtis in Ægyptum*. Et ne ſubito timore perculſi apoplexiæ diſcrimen

B ſubirent, mox infert: *Et nunc ne timeatis, nec id vobis durum videatur, in vitam enim miſit me Deus ante vos.* Quia enim illos omni excuſatione deſtitutos, & linguam ipſorum peccati conſcientia aſtrictam nouerat, ipſe infinitas hasce diuerſitates paſſus, accuſationem quidem omittit, excuſationem vero infert. *In vitam enim miſit me Deus ante vos, vt aleretur populus multus*. Non veſtrum, inquit, ſed Dei hoc opus eſt. Nec mea vobis doleat ſeruitus, quæ Dei eſt adminiſtratio. Timorem deponite: nihil hinc difficultatis euenit. Per ſeruitutem totius Ægypti imperium conſecutus ſum. Per hanc ſecundum a rege locum teneo, & mihi tantæ gentis habenæ commiſſæ ſunt. Talis hic fuit & ſeruiens & regnans. Talis in proſpera & aduerſa fortuna. Talis cum affligeretur & proſpere ageret. Proinde nec opes, nec imperium, nec paupertas, nec ſeruitus maliciam parere: ſed vbique mētis arbitrio regnat. Quod

C vero ſeruorum virtuti dominorum malitia nihil noceat,

3. Reg. 17. 18. 19. ex aliis quoque exemplis facile diſci poteſt. Quis eorum, qui ſacris literis inſtituti ſunt, Achabi maliciam & Iezabelis impietatem, adeoque contra Deum conceptam rabiem ignorat? Nihilominus tamen iiſdem his Abdias ſeruiens, & officium quoddam ab illis commiſſum adminiſtrans, non modo herilia veſtigia non ſecutus eſt, ſed lōge aliam ab his viam eſt ingreſſus. Nam hi quidem contra Dei prophetas inſanientes omnes mactari præceperant, & ſeruorum Dei internecionem voluptatis loco ducebant, in hoc incumbendo, ſi forte pietatis ſcintillam omnino extinguere poſſent. Hic vero profanos dominorum conatus oppugnabat, & in hoc erat vt pietatis flammam ſaluam ſeruare poſſet, centumque prophetas in duabus ſpeluncis abſconditos alebat, cum grauiſſima fames, quam Helias hominibus induxerat, impietatis pœnas ab ipſis exigens, reliquam terram omnē occupaſſet. Atqui illum nec belluina dominorum mens perterruit, nec piorum cædes timore perculit, nec famis tyrannis & alimentorum penuria eum circa prophetarū curam parciorem reddidit: ſed illorum quidem crudelitatem abominabatur, his ſufficientem victum afferebat, illorum ſalutem propriæ ſecuritati præferens, & vitam,

D quæ ſine illis tranſigenda eſſet, mortis loco ducens. Et iis quidem, quibus Deus oppugnabatur, nequaquam debitum officium heriſſimis detulit, leges vero contra vniuerſalem omnium creatorem promulgatas, ridendas putans, harum quidem authores odio habebat, eorum vero qui inſtar exiguo iugo gebantur, miſerabatur: & cum iſtud obſequium ſummam putaret perniciem, quos perdere iuſſus erat, ſalute dignabatur: mortē videlicet pietati iunctam vita impia honeſtiorem iudicans. Proinde nequaquam illi abominabilis herorum impietas nocuit, ſed eorundem malitia inſignem omnibusque conſpicuū reddidit. Nihil enim animo pietatis ſtudio deſtinato firmius, nihil anima, quæ vitiis ſeruire non vult, vehementius ac robuſtius. Sed neſcio quid mihi accidat, dum optimorum virtus ſermonem vrgens illum æquo longius extendere cogit. Sed iam ergo vlterius hunc prætereuntes

E ad aliud exemplum tranſeamus. Sedecias quidam vlti-

4. Reg. 24. 25. mus Iudæorum rex fuit, qui & ipſe graui impietatis morbo laborauit, & diuini verbi oracula audire non ſuſtinuit. Hic diuiniſſimū Ieremiam, qui tunc temporis pro-

Iere. 34. phetam agens Dei oracula hominibus reddebat, in ciſternam graueolenti cœno fœtidam demiſit, eo quod

Iere. 38. 39. triſtia valde & moleſta fata prædiceret. Sed Abdimelech quidam famulus Aethiops Eunuchus, nec aulæ regiæ faſtum, nec regnantem in hac impietatem, nec contra prophetam conceptum furorem, nec ſeruitutis miſeram conditionem animo voluens & meditans, iniuſtam regis ſententiam reprehendit, iniquiſſimum vero in prophetam patratum facinus accuſat, & ſummum rerum omnium inſpectorem monſtrat, aulamque iuſta pœna perterret. Atque regis conſiliarius ſit famulus, vir eunuchus, inquilinus alienigena, Iſraelitæ Aethiops, quique è Cham oriundus erat eius qui genus ex Sem deducebat. Sed & regē piis ſermonibus perſuadet, prophetamque ex amaro iſto, obſcuro & graueolenti carcere liberat, ac toto obſidionis tempore ſufficientem illi victum largi-

F tur. Tum à Deo benedictionem pietatis præmium accipit & cū capta vrbe aulici cæderentur, hic iuxta Dei promiſſionem ſalute fruitur. Conſtat ergo quod bonis famulis non modo non nocent mali domini, ſed quod illi magnam quoque ex iis vtilitatē percipiunt. Et hinc aliſque quoque videre licet. Poſtquā enim vrbs illa propter multam iniquitatē vaſtata eſt, multiſque bello abſumptis, reli-

Dan. 1. 3. 4. quos in Babylonē captiuos Chaldæorū rex abduxit: deinde ſelectos eos, qui è nobilioribus nati corporis forma ſplendebāt, inter regiam habitare iuſſit, regiis nimirum obſequiis exequendis deſtinatos: prius vero corporum valetudinē infirmiorem, quā ex obſidione & profectione contraxerant, lautiori victu, cibis item & obſoniis a regia menſa ablatis, exuere vel curare præcepit: illic mihi diuinorum illorum iuuenū generoſitatem inſpice. Nec enim vrbis excidium, nec diuini templi incendium, nec adytorum & ſanctiſſimorum locorum vaſtitas, nec ſacra vaſa barbarorum manibus direpta, nec regiſ cædes, non

G ſacerdotū mactatio, non tam procul a ſanctis remota ſedes, non peregrinatio in aliena terra, nō doctorum inopia, non dominorum impietas, non ſeruitutis neceſſitas, non graue regis iugum, non ætas tenera, non vitæ deſiderium, non mortis metus, non quidquam horū aliud perſuaſit, vt vel paululū delinquere, & legis mandata tranſgredi vellent. Sed eum, cui illorum imperium commiſſum erant, obſecrant, vt leguminum cibū illis largiatur, regias epulas abominati, & omnino varias illas conuiuorum lautitias exoſi. Has enim idolorum appellatione pollutas videbant. Tanta autem animi fortitudine, amore item & fide erga patrium Deum præditi fuerunt, vt ſuo procuratori pollicerentur, legumina ipſos ſplendidiores factura iis qui regiis cibis alerentur. Nec ſpe ſua fruſtrati ſunt, ſed fidei fructus perceperunt. Omnibus enim aliis qui ſplendide epulati fuerant, integriores, habitiores, forma præſtantiores & corporis viribus validiores apparuerunt, ſicut polliciti fuerant. Poſtquam vero tempus procedens ipſos ad virilem ætatē perduxit, vbi virtutis ſuæ ſpecimen dederunt, indigenarum rectores conſtituuntur, qui bello capti fuerant: vbi mox aliud rurſus illis aperitur ſtadium. Arrogans enim ille & ſcelerum faſtu patrem imitans, maximam illam ſtatuam ex

H varia materia & auro conflatā erigit: omnes vero imaginem ceu Deū adorare iubet. Hanc aūt adorare nolētibus ſupplicuū decernit caminū, quē alimentis inſatiabili rabie ad ſummum augebat. Tūc ſane multi quidē regi gratificari volentes iuſſa fecerunt, multi vero quod alias ſolebant facientes cultū hunc ceu aliquem idolo obtulerunt: erant itē qui ignis metu animas proiecerunt, & licet cōſcientiæ ſtimulis agitarentur, diuinū cultū tamen ad imaginem transferebant. At generoſi illi & nobiles animi, Ananias nēpe, Azarias & Miſael, illi inquā legis alumni, Abrahamicæ fidei hæredes, pietatis athletæ, grauiſſimæ curſores, fidei propugnatores, corporibus quidem ſerui, animis autem liberi, captiui illi, animabus autem ipſis regibus excellentiores, non modo volentes non adorarunt

A imaginem, ſed accuſati quoque nullam prorſus excuſationem aſſerunt, quin palam ſe adoraturos negant, & alta voce clamant. *Eſt Deus in cœlo, quem nos colimus, qui nos poterit liberare ex camino ignis ardentis, & ex manibus tuis, ô Rex, liberabit nos. Quod ſi minus notum tibi ſit, ô Rex, quod Deos tuos non colimus, & imaginem auream, quam ſtatuiſti, non adoramus.* Nec enim pro mercede Creatori ſeruimus: nec ſalutem pietate emimus, nec omni qualicunque oblata ratione vitam ſeruare cupimus, ſed Domini voluntatem amamus: qui ſi ex aduerſis liberet, gratias agimus, & ſi illis nos incidere permittat, adoramus. Nam quod nos quidem omnibus ſupplicijs, quæ tu minaris, ſuperiores reddere poſſit, nobis minime dubium eſt: num vero idem velit, neſcimus. Inacceſſa enim eſt diuinæ prouidentiæ altitudo. Nihil ergo cunctare, quin præparatis pœnis nos tradito. Nobis enim pietati coniuncta mors, vita impia ſuauior eſt. Et hi quidem hæc dixerunt, ipſe vero nequaquam annuit, quin camino iuuenes tranſmiſit. Porro ignis ferrea quidem vincula diſſoluit, ipſos vero ſeruauit incolumes, nec auſus eſt datum ſibi alimentum contingere, quin fugit & terga dedit, ac proprios ionaſit cultores. B Dei vero ſeruos illæſos cuſtodiuit. Et ſane nouum & præter omnium expectationem eueniens ſpectaculum contigit. Qui enim in medio ignis erant, & prunis inambulant, ignis vires non ſenſerunt aliquas. Qui vero foris ſteterunt, ac camino materiam ſeu alimentum præbuere, ab igne conſumpti ſunt. Et hi quidem incenſi ac ardentes eiulabant, illi vero hymnos canentes tripudiabant, & creaturam omnem in hymnorum communionem vocabant, atq; elementa ab inſanis adorata benefactorē laudare iubebant. Tanta enim illius miraculi virtus erat, vt & ipſe arrogans & furibundus tyrannus accurreret, eoſque qui imaginis culturam detrectauerant, adoraret, & vt omnes ſubditi horum Deum colerent, mandaret. Similiter & magnus ille Daniel, qui eandē cum his calamitatem ſuſtinuit, bello captus licet, & inter barbaros vitā agere coactus, patriam tamen legē diligenter cuſtodiuit, & ſecundum hanc commiſſum ſibi publicum munus C adminiſtrans, animā puram ac ſyncerā conſeruauit, tantumque virtutis ſplendorē emiſit, vt & immanē ferūque tyrannum illius fulgore percelleret: & primo quidē quæ ignorabantur ſomnia manifeſtauit, deinde quod opus erat expoſuit, & quod vtile futurum erat monſtrauit ac monuit. Et quidnam omnia, quæ ab hoc egregie geſta ſunt, dicere attinet? Quomodo vniuerſi rex, ne quis precibus Deo ſupplicaret, prohibuit. Quomodo hic cū prius iure oraſſet, idq; clam, poſtquā impia lex rogata eſt, Deum palā precatus ſit, & legem deridens, & legiſlatorē contemnēs. Quomodo itē leonibus proiectus ſit. Quomodo hos quoq; pietatis adiis terruerit, ac diuinæ imaginis lineamētis ceu frenis quibuſdam rabida illorū ora conſtrinxerit. Quomodo ad miraculi contemplationē impium regem pertraxerit. Vt ipſum docuerit, quod Hebræorum Deus omniū creator ſit & dominus. Quomodo præterea idolorū fraudes arguerit. Singula enim horum ea hiſtoria cognoſcere licet, & manifeſto intelligere, quod fieri poſſit, vt qui malis dominis ſeruiunt, nullā D inde malitiam contrahant, ſed ſummū virtutis faſtigium apprehendant, tum hos quoque errore liberent, ad veritatis cognitionē perducant, & multis alijs ſalutis exemplar ſint propoſiti. Nemo igitur vel ſeruitutē accuſet, vel malorum poteſtatem ac dominium ſeruorum virtutem vincere exiſtimet, ſed vbique Dei prouidentiam aſpiciat. Sed dicat forraſſe aliquis: Quanā de cauſa eos qui iniuſte vixerant ſummus ille omnium Deus Babyloniorum regi ſubiecit, ſimulque iuſtos quoq; captiuos duci paſſus eſt? Et qualenam hoc prouidentiæ opus? Quale iuſtæ ſententiæ exemplum? Quæ non in his eſt inordinata & confuſarum conditio & peruerſio? Cæterum hæc dicere conantur, qui diuinæ gubernationis abyſſum ignorant. Initiati autem & qui diuinorum myſteriorum guſtum aliquem perceperunt, horum cauſam ſimul & radicem nouerunt. Delinquentium enim curam gerit, & eoſdem caſtigat, Deus ille hominum amantiſſimus, nec quenquam mortalium neglectum relinquere vult. Quapropter, iniquos in captiuitatem mittens, ſimul cum iis quaſi pædagogos & magiſtros miſit, virtutis ſtudioſos homines, vt ceu lucerna quadam illuminati ac deducti rectā illorum vitam & ſermones rectam ſemitam aliquo modo ingrederentur. Porro quod horum captiuitas non contribulibus modo ſalutis cauſa fuerit, ſed & alienigenas Dei cognitione illuminauerit, hiſtoria abunde ſatis teſtatur. Si itaq; ipſi per certamina claruerunt & inſignes facti ſunt conſpicui, poſteriſque ſalutis exemplar reliquerunt, concaptiuis autem ſalutis fuerit argumentum & cauſa, ſed & barbaros iuuerunt, dum pietatem exacte cuſtodiunt, & per hanc magna miracula edunt, quid prouidentiam, hæc tam ſapienter inſtituentē accuſas? Cur non potius animarū œconomum, & mundi gubernatorem, qui omnia tam ſapienter & commode dirigit, hymnis celebras? [illegible] itaque ex diuinis oraculis demonſtrani, quod poſſibile [illegible], vt qui malo heru [illegible], malitiam fugiat, [illegible] conſequatur, & heris quoque multas ſalutis occaſiones [illegible]. Tu vero eos qui nunc conſerui ſunt inſpice, & [illegible] videbis, qui intemperātibus quidē ſeruiunt, intemperātiam aūt abominantur, & temperantiam colunt, ne [illegible] quicquam vitij ex dominis contrahunt, ſed eorum, quos modo recenſuimus, vitam imitantur. Quare cum ex iis quæ dicta ſunt, quā ex iis quæ videntur, naturæ noſtræ arbitrium liberum edoctus ſis, & diuinæ prouidentiæ ſapientiam didiceris, palinodiam cane, & quam modo præmultis blaſphemiā in hymnum conuerte, ac linguæ tuæ ſoni, qui modo cōtra Deum editi ſunt, in Dei gloriam cedant, & prouidentiam Creatoris, Chriſti Dei noſtri, decantent. Ipſi gloria in ſæcula, Amen.

SERMO. IX.

Quod iuſtitiæ ſtudium infrugiferum non ſit, etiamſi [illegible] in præſenti vita nullus appareat: tum reſurrectio rationibus e natura deſumptis probatur.

SI ſalubrem illam admonitionem omnes audire dignarentur, quæ diſerte clamat, *Difficiliora te ne quæras, & altiora te ne ſcrutatus, quæ præcepta tibi ſunt hæc cogita:* (Eccleſ. 3.) non quidem multis verbis opus eſſet, dum Dei, quæ circa omnia verſatur, prouidētiam demonſtrare volumus. Procliue enim & facile eſſet iis, qui ſuperuacanea & vana illa curioſitate liberati ſunt, hanc omnium gubernatione occupatā, & ſapienter omnia adminiſtrātem inſpicere. Quoniā vero multi volētes videre nolūt, ſed oculos claudunt, & aures obturant, vocemq; vndiq; illatam audire dedignantur, & quæcunq; a Deo bene & pulchre fiunt, [illegible] illant, blaſphemiis lacerant, conuitiis [illegible] & infinita quędā connectūt, dum falſas accuſationes cōtexere ſtudent, non immerito equidē (meo videre) illorum, quam contra prouidentiam effuderunt orationem excepimus, hanc ſcilicet calumniam, nun dignam aliquā aut iuſtā cauſam eſſe, demōſtrare inſtituentes. Et ſane prouidentia, quam illi oppugnāt, in auxilium vocata, itaq; in defenſionis noſtræ aciem primā conſtituta, octo iam ſermones emēſi ſumus, dū ingratorū blaſphemiā arguimus. Et ingratitudinis horum accuſatores ſimul & teſtes in medium produximus Cœlū, terrā, mare, aerem, & quæcunq; his continentur corpora, animata & inanimata, rationalia & irrationalia, volatilia & pedeſtria, aquatilia & amphibia. Ad hæc humani quoq; corporis fabricā, quæq; in ſingulis mēbris relucet Dei ſapiētiam & prouidentiā. [illegible] um, cuius [illegible] agriculturam, nauticā, medicā & Grammaticam [illegible] omne [illegible] vel [illegible] tentias, quæ hominum vitam iucundi[illegible] humani ingenii natura [illegible] perit. Præterea Dei [illegible] animalium tam [illegible] eorum quam [illegible] diuitiarum & paupertatis [illegible] fructum, ſeruitutis & herilis poteſtatis [illegible] litatem demonſtrauimus. [illegible] quod [illegible] malis dominis [illegible] aut damnum ſibi contrahebant, ſiquidem

A ipſi melius ſapere velint. Et horum quidem demonſtrationes è ſacræ ſcripturæ adytis produximus. Acerbis autem illis prouidentiæ accuſatoribus, eorum, qui nunc ſeruiunt, inquiſitionem conſiderationemue relinquimus. Nam & nunc multos videre eſt, qui cum malis heris ſeruiant, non modo herilem non imitantur malitiam, ſed illam plurimum abominantur, honeſtatem amplectuntur, & diuerſam a dominis viam ingredi ſolent. Sed aliam fortaſſis hinc anſam arripient, qua diuinam accuſare poſſint prouidentiam: & virtutis alumnos fruſtra laborare, in petris ſeminare, & (vt prouerbio dici ſolet) cribro aquam haurire, multaque huiuſmodi facere dicent, cum nullis inde bonis fruantur fructibus. Alii equidem, inquiunt, cum paupertate conflictantur, & ærumnis deſtinati maximam vitæ partem peragunt. Alii vero graue ſeruitutis iugum trahunt, & aſſiduis ſubiacent laboribus: quodq; his omnibus moleſtius eſt, multi malitiam exoſi malis dominis ſeruire coguntur. Quam ergo iſti mercedem referunt? Quas virtutis retributiones: Quæ laborū præmia: Quis ſudorum fructus. Qualia certaminū horū

B brauia: Nec enim omnes qui ſerui facti ſunt, libertate tandem potitos eſſe videre licet: nec omnes, qui paupertate preſſi, virtuti operam dederunt, in diuitum catalogum tranſiuiſſe cernimus: ſed plures in priori illa miſeria perſeueraſſe conſtat. Atque tu, o miſer & abiecte homo, ventre, genis & ſuperciliis felicitatem metiri ſoles: & beatitudinis finem eſſe arbitraris, alto curru vehi, ſatellites item, veſtem ſplendidam, equos ad pulchritudinem exercitatos, frontalibus & annulis pulchris inſignes, præconem clamantem, domum alto ſurgentem faſtigio, & ſtatuas Euboicis Theſſalicisque lapidibus florentes, pictoriaque arte variegatas, toros denique, annulos, ſupellectilia pocula, vina odorifera, conuiuium Siculū & Sybariticum, & quæcunque alia mollem, otioſam & delicatam vitam efficiunt. Hæc vero omnia, quicunq; vere ſapiat, non modo felicitatem eſſe negat, ſed etiam infelicitatem & miſeriam nomina e conſueuit. Nec enim di-

C uitias in hunc finē ſummus ille rerū adminiſtrator conceſſit hominibus, vt intemperātia has dilapident, & malitiæ irritamentum faciant: ſed vt has rite diſpenſando, & ipſi rebus fruantur neceſſariis, & egenis ex illarum abūdantia largientes, eas temperantiæ & iuſtitiæ materiam reddant. Nec Deus ſolummodo hæc ita inſtituit, & ſancti viri dominū ſequentes intra poſitas ſibi metas ſe libēter cōtinent, ſed & vos qui extrema laboratis ingratitudine, eos vituperare ſoletis, qui tam male diuitiis vtuntur: quin potius hos venia dignos iudicatis, in ſummum vero rerum omnium gubernatorem blaſphemias expuitis, vt qui malis hominibus diuitiarū copiam fecerit. Proinde vobis quoque ea eſt ſententia, quod iſtiuſmodi voluptas nequaquam felicitas vocanda ſit, ſed iuſtā ac temperantem vitam laudari, & ſuprema laude dignam iudicari, & ſiue tueter diuitiarum abundantiam, ſiue in paupertate

D comparuerit, paribus coronis exornari debere cenſetis. Sed exiſtimo quod vos quoq; eos qui in paupertate virtuti operādant, vtpote maiori patientia claros, duplici corona ornari iubetis. Atqui non hæc merces Dei cultoribus propoſita eſt, nec ad hanc retributionem reſpiciunt, qui diuinarum legum ſtudio tenentur. Hominum nempe laus multis ſæpenumero nocet. Alacritatem enim remiſſiorem facit, & curſui obſtat: & arbitratus aliquis ſe ad curſus metam perueniſſe, hoc enim laus perſuadere ſolet, currere deſinit, & victoria excidit. Idipſum Deus quoque omniū dominus per prophetam innuens dixit: *Populus meus qui vos beatos dicunt, ſeducunt vos, & ſemitam pedum veſtrorum turbant.* Laudibus enim alacritatem vehementem diſſoluunt, & metam apprehendere non ſinunt. Et ſic beatus ille Paulus cucurrit, nec laudantibus ſe, nec conuitiantibus aures præbens, ſed *ea quæ a tergo ſunt*, inquit, *obliuiſcens, ad ea vero quæ à fronte ſunt extenſus, iuxta præfixum ſignum inſequor ad palmam ſupernæ vocationis.* Proinde eam quæ ab hominibus proficiſcitur laudem, nequaquā laborum mercedem ducant diuinarum legū cuſtodes. Sed diuinas promiſſiones expectant, certaminum ſuorū præſidem operiuntur, coronas immarceſcibiles & diui-

E nitus donanda expectant brauia, iuſti, inquam, iudicis ſententiam expectant, nempe corporum reſurrectionē, aſcenſionem in cœlos, gaudium cum angelis, & ante omnia hæc aſſiduum & indeſinentem eius quem tanto amore proſecuti ſunt, conſpectum: propter quem vitæ pelagus traiicientes malitiæ fluctus ſuperauerunt, & per multos labores enatando ſubmergi noluerunt, ſed portus deſiderium laboribus coniugantes, infirmitatem fulcierunt. Portum vero habent qui ſummum apprehēderunt virtutis faſtigium, non vitam, non reſurrectionem, non aliud quiddam eorū quæ grata ſunt, ſed eum ipſum quem deſiderauerunt, propter quem ærumnas deliciarum loco habuerunt, & laborioſam operationem ſuauiſſimum ſomnum, vitamque in deſerto vrbiū inhabitatione iucundiorem, vitam in paupertate ea quæ in diuitiis tranſigitur ſplendidiorē, & amatam ſeruitutem omni dulciorem tyrannide iudicarunt. Hanc inquam virtutis operarii mercedem expectant. *Hæreditas enim eſt colentibus Dominum,* vt Eſaias propheta clamat. Teſtatur etiam beatus Dauid grauiſſimum hymnum bonorum largitori contexens & dicens *Hæreditatem dediſti timentibus nomē tuum Domine.* Qualia numirū & Chriſtus Dominus in ſanctis euangeliis hoc modo enumerat *Beati* (inquiens) *pauperes ſpiritu, quoniam illorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram:* & reliqua quæ ſequuntur, facilius, qui volet, ſacros libros euoluens, diſcere poterit. Eadem enim in talentorum quoque diſtributione inueniet, & in decem virginum parabola, & in figurata agnorum & hædorum ſegregatione, & in ſeminatore, qui zizania recepit, & in ſagena quam in mare demiſerunt piſcatores, indiſcriminatim vero piſces capientes, poſtea illos apte ſegregauerunt. Cæterum innumera huiuſmodi in apoſtolica doctrina inuenire licet. Hæc itaq; ſtudioſis inquirenda relinquens, vt quę ſermonem ęquo longius extenderent, ad continuam orationis materiam tranſeo. Nam & alioqui ſuperfluum & ab inſtituto alieniſſimum virtutis remunerationem è ſacris literis demonſtrare. Fideles enim qui Deum omniū eſſe credunt, noſtris verbis nequaquam indigent, ſed fidei oculis cōtenti ſunt, & oraculorum à Deo inſpiratorum doctrina. Infideles vero & incredulitatis tenebris obſeſſi, ac ingratitudinis morbo in Creatorem laborantes, diuinæ ſcripturę oracula audire dedignantur. Quamobrem omiſſis iis quæ inde deſumi poſſunt demonſtrationibus, phyſiciſ rationibus illos confutabimus. Interrogamus itaque ipſos, nū temperantiam & iuſtitiā reliquaſq; virtutis partes, bonas & bonorū cauſas eſſe exiſtiment, vel nū has vitiis commmuterent? Atqui hoc nec ipſe vitiorū pater vnquam dicere auſus eſt. Quo ore enim, qui harū cultores quotidie impugnat, & temperantiæ quidē intemperantiā & iuſtitiæ iniuſtitiam opponit ſemper, hoc diceret? Neceſſe ergo eſt, vt & ipſi idē cum ſuo magiſtro confiteantur, nec malitiæ eius parentem vincere conentur. *Non enim eſt diſcipulus ſupra magiſtrum,* iuxta Domini vocē. Rurſus ergo illos interrogemus: Si ergo hęc honeſta ſunt, & honeſtorum honeſtiſſima, & bona bonorum omnių optima, nec quiſquā niſi valde delirans, & ratione deſtitutus his contradixerit, horum vtiq; cultores honeſtos & bonos nominare conuenit, ſed & fructū habere, non modo laboribus ęqualē, ſed multo quoq; vberiorem. Quomodo enim nō abſurdum videretur, agricolam qui ſemina telluri mandat multiplicē inde fructuū prouentum referre, ſimiliter & hortulanū arbores inſerentē fructus enatos cōſolationis loco habere: eos vero, qui virtuti vacāt, & diuini illius paradiſi cultores ſunt, multumque ſudorem, labores plurimos, & curam diligentem in plantas haſce conferunt, ſolos laborē obire infrugiferum, & ſudorem ſuo carentē præmio ſuſtinere? Et eos quidem, qui vel corpus, vel vocem cantando exercent, coronis frui & brauia accipere, & ſpectatorum applauſu redimiri: virtutem vero athletica & pugilū arte inhonoratiorem videri? nec ſpectatores, nec certaminū præmia ſtatuentē præſidem, nec honorē, nec brauium, nec coronā habere certamen hoc longe maximum? Atqui tragœdiarum & comœdiarum mimi habēt, cuius reſpectu artem exercent,

& coro-

Margin notes: Efa 55. — Pſal. 60. — Matth 5. F — Matth. 25. — Matth 13. — G — Virtuti ſua eſt retributio. — Matth 10. Luc 6. — H

A [illegible] ſpe labores [illegible] & omnium ſuppe[illegible] audacter ſ[illegible], dum & victoriam ſpe[illegible] & ſpectatorum laudes expectant, ſimiliter [illegible] nutritoribus mercedem recipiunt atque gubernator portus reſpiciens fluctibus congreditur, ac [illegible] tempeſtatum procellarum impetus ſuſtinet: præterea [illegible] & faber omniſque qui artem exercet aliquam, laborum finem expectat, & commodi ſpem labori, qui circa artem ſuſtinendus eſt, ex æquo conferens, vt ſuprate [illegible] doctoribus permixta afficiatur. Solem vero virtutis, vel artem vel [illegible] vndecunque ſcientiam, vel agriculturam & plantationem (nam hæc illi omnia comparare poſſunt nomina) non habere finem aliquem bonum putabimus, qui laboris tempore conſolationem afferre poſſit. Sed [illegible] quidem temperantiæ ſtudent temperantes, & [illegible] [illegible] reſiſtunt [illegible] horum ardorem extinguere conantur. Iuſti vero [illegible] [illegible] cum iniuſtitia colluctantur, dum alienis abſtinent, & proprias opes profundunt? Inutilis item fortitudinis eſt poſſeſſio ſuis cultoribus, qui licet aduerſa quæ imminent generoſo animo ſufferant, agonothetam tamen nullum habent? Sed non ſunt hæc, non ſunt. Admirabilis enim eſt, & digna acquirentium [illegible] poſſeſſio. Et hoc vos quoque dicetis conſcientiæ [illegible] neceſſitate compulſi. Naturaliter enim hæc notitia hominibus ingenita eſt, nec quiſquam eorum, qui hac poſſeſſione potiti ſunt, aliis aliunde aut diuinitus allatis, vel ab hominibus adductis rationibus indigent: ingenita enim nobis ratio ad horum doctrinam ſufficit. Teſtantur id ipſum vitiorum operarij, qui & clam illa patrare, & deprehenſi apologiam, qua ſe defendant, moliri conſueuerunt. Nam murorum & ſepulchrorum effoſſores, fures, adulteri, homicidæ, & quicunque alia huius generis facta patrare audent tenebrarum ope vti, hæc facere conantur. Si quis vero hæc interdiu facere tentet, ſolitudinem vel [illegible] abſentiam ſibi [illegible] obſeruat. Illo ipſo itaque, quod latere ſtudent, oſtendunt quid ipſi de rationibus ſuis ſentiant. Nec enim latere vellent, ſi ſe bona agere opinarentur. Cum vero latere conentur, & deprehendi metuant, ea quæ ab ipſis fiunt, mala eſſe fatentur. Sciendum ergo & vobis, ô ingratiſſimi homines, quod virtutis poſſeſſio bona eſt, & quod pluſimos ſibi labores coniunctos habet. Conuenit ergo vt quæ ab omnibus tam amicis quam aduerſarijs collaudatur & quia non ſine laboribus ſibi datur, digna ſe præmia habeat. Atqui in præſenti hac vita multos quidem hanc ſectari, & multos pro illa labores ſuſtinere, non omnes vero laudem & honorem propter hanc conſequi: ſed alios quidem tanquam huius amatores in omnium ore verſari & celebres fieri, & morte ſublatos indelebilem gloriam poſt ſe relinquere: alios vero ignotos prorſus latere, & margaritæ in profundo adhuc deliteſcenti & oſtreo concluſæ ſimillimos eſſe videmus. Quapropter cum hæc videamus, conſideremus penes nos ipſos, quam ob cauſam eorum, qui diuina magni faciunt, nonnulli quidem valde clari, nonnulli vero prorſus ignobiles ſunt. Deinde cogitemus quod cum iuſtus ſit vniuerſalis ille omnium conditor & iudex, ſuis athletis iuſta haud dubie munera retribuet, nec iuſtum perire ſinet iuſtitiæ trutinam. Deinde cum & hos & illos vita functos videmus; & hos quidem magna cum gloria, illos vero valde ignobiliter, ceu vulgares quoſdam homines, aliam vitam hanc ordinauiſſe cogitemus, in qua pro dignitate eos remuneraturus, qui vitam bene tranſegerunt. Ego enim quod nonnullos gloria honorauit, virtuti coronas ſuas eſſe repoſitas manifeſtare voluit. Quod vero non omnes in hac vita claros & inſignes reddat, futuram illam vitam detegit. Et honor quidem quibuſdam exhibitus diuinæ iuſtitiæ ſignum fit. Quod autem non omnes eorundem operum ſtudioſi æqualia hic præmia percipiunt, futuram alteram innuit, & eorum quæ expectantur ſpem confirmat. Ideo non omnes qui bene & honeſte vixerunt in hoc ſeculo deprædicat ſummus ille omnium adminiſtrator, nec omnes malos ſimiliter punit: ſed alios quidem ſupplicio tradit, & iudicij iuſtitiam oſtendens, & horum pœnis reliquos terrens, & ad pœnitentiam inuitans. Dum vero non o-

B

C

V[illegible] æternam probatur

D

mnes qui mala operantur puniat, [illegible] futuram vitam nobis demonſtrat. Quod ſi nulla eſt alia poſt obitum, quo ex hoc ſeculo eximus, vita, [illegible] certe patiuntur quotquot hic pœnas dant, cum alij pœnas effugiant. Iniuriam [illegible] palam patiuntur, quotquot ſapientiam amplectuntur [illegible], & nullam inde vel vtilitatem vel honorem au[illegible], cum alij ſimiliter bene & recte nihil facientes vitam cum gloria tranſigant. Cæterum iuſti [illegible] ſententiam iniuſtum nominare omnem blaſphemiam ſuperat, nec vllam maioris blaſphemiæ cauſam relinquit. Quod ſi vero iuſtus eſt (vt re vera iuſtus eſt) ſummus ille omnium inſpector, & quæ fiunt perſpicit & iuſte iudicat, iudiciique bilancem rectam tenet, & ſi quo pacto inclinari velit, gratiæ quidem, non autem iniuſtitiæ calculum apponit: aliud vtique indicauit, in quo & ij, qui hic pœnas effugerunt, iuſtas pœnas perſoluunt: & qui nullum in præſenti vita pro virtute honorem recepere, laborum præmia referunt. Sed idem [illegible] tales & vos fatebimini. Nam & Græci cum nec prophetam nec apoſtolum nec euangelij præconem acceperint, ſola tamen [illegible] ducti, hæc ſic ſe habere ſenſerunt, [illegible] deſcenſum, dum fabulas veteres ſuas [illegible]. Quoniam ergo tam poetæ quam philoſophi [illegible], & mortuorum honores poſt exitum [illegible] hæc [illegible] crediderunt, tradiderunt que, & doctrina literis mandatam poſteritatis memoriæ reliquerunt, par equidem eſt, vt & vos naturæ rationibus perſuaſi & hæc educti, tum etiam ijs quæ modo diximus moti, in noſtram ſententiam tranſeuntes, hæc ſic ſe habere confiteamini. Porro animarum duntaxat vel liberationem vel punitionem fieri, corpus vero tanquam inutile prorſus & brutum, putredine conſumendum prodi, qua ratione ſuſpicabimur vel dicemus? vt nimirum anima, quæ vna cum corpore certamina ſuſtinuit, ſola coronetur, aut corpore exuta ſola tradatur ſupplicio? Caſtigata enim non immerito his verbis compellaret iudicem. Non ſola, ô Domine, leges tuas tra[illegible] ſum, ſed vna cum corpore in ſcelerum ſcopulos impegi[illegible] potius, ſi verum dicere oportet, illud me in peccati foueam præcipitauit. Huius oculis me [illegible] aliena cubilia deprehendi [illegible], formam alienam pertinentem ſolicitare ambiui. opes & pecunias concupiui, illis has me videre cogentibus. [illegible] profundiſſimi [illegible]. Huius enim [illegible] ante ſepultus, ſub[illegible] cerunt, & libertate quam dederas, abſtinere. [illegible] enim [illegible], cognata & conſerua, & [illegible] vtebar. Venter in gulæ vitium me compulit. gulæ ſtudium vero [illegible] cogitationes in me peperit. Nonnunquam multa & ægre ferens carnis [illegible], & [illegible] ac valde dolens huius concupiſcentia [illegible] cuncta [illegible]. Et ſæpe quidem [illegible] & nimis [illegible] ſepeliebam fortes. At [illegible] aſſiduitas me ſæpius domuit, & [illegible] huius rationibus perſuaſa capta ſum. Corpus ſi quando premebatur, ipſi ſolum moriendum erat, & omnis ad me redibat dolor: quod [illegible] nutriebam, [illegible] bus enim iniuſtus demum excipiebam, & [illegible] ignorabam. Huius enim [illegible] magna mihi [illegible] cauſa erat, contra autem eius & incolumitatis pugnam vehementiorem mihi [illegible], & diſijciebat aciem. Ne ergo me ſolam, ô Domine, ſupplicijs addicito, ſed me ante cum hoc [illegible] illud [illegible] pœnis adijcito. Sed & corpus, quod animæ [illegible] obedit, [illegible] dicat. ſiquidem [illegible] habeat aliquid: Vt primum me condidiſti Dom[illegible] [illegible]ſti: quod ſi vero principia reſpect[illegible] terminare oportet, ego prius creata ſum, deinde demum talem mihi indidiſti animæ poteſtatem. Cum cadi & ego [illegible] conſortium. Commune & idem tempus conceptionis in vtero tranſegimus ſimul [illegible] partus vias aperti in hanc vitam [illegible] ſplendorem percepimus, & aeris [illegible] ſimul vitæ [illegible] percurrimus. Nihil vnquam [illegible] per ſe ſolam effecit, ſed meo (carnis [illegible] vſi virtutis theſaurum compar[illegible]. Ego [illegible], vigiliarum humique iacentium cubilium [illegible] feſſa curas ſuſtinens theſaurum unde [illegible] ipſi [illegible] legi. Ego orationi lachrymas ſubminiſtraui. Ego ſuſ[illegible]

E

F

Corpo[illegible] [illegible]

G

H

A & perforatas, alias denſas & craſſas, & alias quidem pingues & læues, alias vero tenues reticulares & membraneas, alias rurſum fiſtulares & tibiis ſimiles, alias ſolidas & omni concauitate carentes. Et ſane ex parua illa materia enaſci videmus ſanguinis ductus, & ſpiritus canales, & ſolida vincula, & carnium mollitiem, oſſium auditatem, oculorum rigiditatem & ſplendorem, pupillæ puritatem, genarum leuitatem, pilorum tenuitatem, & alia membra quæcunque habet genus humanum: quorum vſum & operationem multi quidem in his ſagaci & ſolerti ingenio præditi enarrare tentarunt, victi autem Creatoris ſapientia ſermonem in hymnum finiuerunt, idque cum non ad noſtra ſepta pertinerent, ſed ex foris errantium ouium numero eſſent. Nihilominus tamen læta hæc paſcua carpentes, ſolaque natura moti & edocti, paſtorem, gubernatorem & Creatorem omnium pro virili celebrauerunt. Tu vero præter naturam legem quoque habes, & doctorem, & prophetas
B qui diuina tradunt, tum apoſtolorum cœtũ, qui de præſentibus docet, & futura prædicat. Excipe ergo vndiquaque collatum ſalutis beneficium. Ad hæc ſola fœtuum natura primaque hominum in vtero matris formatio dormientium hominum reſurrectionem ſufficienti demonſtratione docere poteſt. Finge maternum vterum eſſe terram, matricem ſepulchrum, ſemen vero naturæ particulas illas & pulueram referentes corporis reliquias: quod cum cunctis hominibus omnino inconſpicuum ſit, Deo tamen facile cernitur, & oculum illum nemo effugit. *In manu enim eius ſunt termini terræ, &*
Pſal. 64. *ipſe menſus eſt manu aquas, & cœlum palma, & terram*
Eſa. 40 *omnem pugno, & facile illi eſt ea quæ in manu ſunt perſpicere.* Nam & tibi idem facillimum factu eſt: & ſi miſcere ſimul voles milium & lentes & triticum & hordeum, eadem facile diſcernis rurſus, prout voles. Si itaq; in manu Dei ſunt termini terræ, facillimum ei eſt ea quoque, quæ omnium commixta ſunt, exacte diſcernere. Finge igitur matricem eſſe ſepulchrum, ſemen vero iacentes illic reliquias, creatorem vero qui vere creator eſt, partus vero
C dolores nouiſſimum vnæ diem & horrendam archan-
1.Cor. 15. geli vocem. *Nam tuba clanget*, inquit, *& mortui excitabuntur incorrupti.* Tunc eorum quæ in vita commiſimus poſtulabimur, tunc eorum quæ vel bene vel male fecimus, rationem reddemus, tunc abſconditæ mentis noſtræ cogitationes omnibus manifeſtæ fient. *Tunc omnes ſiſtemur ad tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſque ea quæ ſunt per cor-*
2. Cor 5. *pus, iuxta ea quæ fecit, ſiue bonum ſiue malum.* Hæc ergo timentes, ô homines, infeſtos aduerſus prouidentiam animos deponite, fugite malam hanc inimicitiam, blaſphemia omni excuſatione deſtituta abſtinete. Amicitiam Creatori ſpondete, vt nos tanquam amicos gubernet, non quaſi inimicos è naui eijciat. Laudibus celebrate prouidentiæ gubernacula, vt ab his gubernati præſentis vitæ fluctus effugiatis, & portubus iſtis tranquillis tutiſque potiamini in Chriſto Ieſu Domino no-
D ſtro, quoniã ipſum decet omnis gloria in ſecula, Amen.

SERMO X.

Quod olim Deus non Iudæorum modo, ſed omnium quoque hominum curam geſſerit, & de Saluatoris incarnatione.

IMpenetrabile quidem eſſe diuinæ ſapientiæ & prouidentiæ pelagus, euidentiſſime noui. Memini etiam ſanctiſſimi pro-
Pſal. 35. phetæ clamantis: *Iudicia tua abyſſus multa*: memor item ſum magni illius veritatis præconis, diuini Pauli, qui in talem vocem erumpit: *O profunditatem diuitiarum & ſapientiæ & co-*
Rom 11. *gnitionis Dei: quam imperſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.* Non tamen imprudenter prorſus ea ad quæ penetrari nequit aggredimur, ſed diuina pro virili admiramur, & quantum ex iis noſtri ingenij viribus percipi poteſt, laudamus. Nam eos quoque, qui Solem amplius, quam oportet, intueri conantur, nec ea quæ

E cupiunt percipere, ſed viſum quoque hebetare, & non modo lucem inde nullam trahere, ſed & tenebras ſibi conciliare nouimus. Idem hoc humanam quoque mentem pati facile cernitur. Dum enim amentia ſeductus homo ſcrutari ſtudet quid ſit quo terra fulcitur, & quod rurſum huius fundamentum & ſuper quo illud ipſum quoque vehatur, vel qualia ſint quæ ſupra cœlos ſunt quæ item extra mundum hunc vniuerſum exiſtant: non modo eorum quæ quærit nullum inuenit, ſed tenebris ſimul magnis & dubitatione impletus redit. Talem eſſe mentis infirmitatem Paulus intelligens hortatur dicens:
Quod ſi quis putat ſe ſcire aliquid, adhuc nihil nouit quemadmo- 1.Cor 8. 13.
dum nouiſſe oportet. Et rurſus: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Aſt vbi venerit quod perfectum eſt, tunc quod ex parte eſt, abolebitur.* Et alibi: *Cerno nunc tan per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc vero cognoſcam quemadmodum & cognitus*
F *ſum.* Et rurſus: *Dum eſſem puer, vt puer loquebar, vt puer ſentiebam, vt puer cogitabam. at vbi factus ſum vir, abolebam puerilia.* Hæc autem omnia dicit diuinus vir, perſuadere volens omnibus, vt & mentis incredulitatem, ne impoſſibilia aggrediatur, refrenent, & futuram in venturo ſeculo integram rerum conditionem expectent. Quapropter eã, quæ nunc nobis data eſt, notitiam puerilem vocat: & legali quidem doctrinæ hanc conferens, ipſam perfectam nominat. Eandem vero impaſſibili & immortali vitæ conferens, iuuenilem appellat. Et hoc quidem diuinæ prouidentiæ argumentum eſt. Qui enim ſapienter omnia adminiſtrat, noſtræ arrogantiæ faſtum cognitum habens, ne ſanctis quidem integram diuinorum cognitionem dedit. *Scientia enim*, vt beato Paulo & veritati vi- 1 Cor 8.
ſum eſt, *inflat.* Sed ipſam virtutis brauium proponit, vt poſtquã in præſenti vita bene decertauimus, & affectus iis vniuerſum exuimus corpuſque indutum à corruptione & affectibus liberum, tunc etiam perfectam percipiamus ſcientiam: nullum in poſterum (vtpote affectibus liberati, & extra pugnæ periculum conſtituti) dam-
G num accipientes. Ne ergo ea, ad quæ peruenire nequit, penetrare conemur: ſed ea quæ accepimus, amplectamur, & prout poſſumus bonum illum Dominum noſtrũ celebremus, iiſque quas habemus, benefactorem laudibus vehamus. Videmus viros virtutis cultores in gloria honore & cultu viuere, adoremus virtutis legiſlatorem & agonothetam, qui ipſam recte iuſteque deprædicat. Videmus alios eodem quidem vitæ ſtudio occupatos, qui tamen non eadem ab hominibus præmia auferunt, ne ægre feramus, o Philules: ſed credamus, ipſos quidem bene certare patientiæ certamen, pro hoc aũt in futurum ſeculum demũ celebrandos eſſe, quemadmodũ in proxima oratione diximus. Nec blaſphemos contra prouidentiam ſermones iaculemur. Abſurdum enim eſt & multa amentia, imo extrema inſania plenum, illos ipſos quidem qui per fluctus nauigant, & procellis feruntur, & multis ærumnis vitam tranſigunt, guberna-
H torem laudibus vehere: eos vero qui extra teli iactum (vt prouerbio dicitur) conſiſtunt & ſpectatores potius quam certatores ſunt, certaminum præſidem blaſphemis verbis petere, cum factis non poſſint. At pietatis alumni non modo dum ſecundis ventis feruntur, verumetiam cum fluctibus & tempeſtate colluctantes ſummum illum omnium Deum celebrant. Beatum ſane illum Dauidem, virum qui omnem vitam in bellis conſumpſit, & infinitis ærumnis colluctatus eſt, clamantem audimus: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit* Pſal. 115.
mihi. Similiter & beatum Danielem audire licet, tum eti- Daniel. 3.
am ſanctos illos iuuenes, qui in ipſo periculorũ inſultu Deũ laudant, & ſe pro delictis pœnas exoluere confitentur, non autem ſe coronis dignos dicunt, nec iniquam ſententiam iniique ferunt. Fame preſſus magnus ille Abra- Gen. 12. 28.
ham patriarcha, qui promiſſiones illas diuinitus acceperat famis vires generoſo animo pertulit. Bis coniuge ſpoliatus hãc apud barbaros homines cernens gratias tamen vocanti ſe perſoluit, & promiſſionum finem expectans, placida mente fluctus ſuperauit. Et quænam oratio illius magnanimitatem æquare poſſet? Quis illius ſummam

A philoſophiam pro dignitate miretur? Studioſis ergo hiſtoriæ lectionem relinquens, vt inde huius fortitudinem, patientiam, temperantiam, laborum tolerantiam, amorem Dei, breuiter ſummum virtutis faſtigium plenius cognoſcant, ipſe ad noui teſtamenti homines ſermone meo contendo. *Act. 5.* Petrum ergo & Ioannem, pietatis turres, veritatis columnas, eccleſiæ ædificium fulcientes inſpice, à Iudæis quidem flagellis cæſos, lætantes vero & gaudentes, quod digni iudicati eſſent, qui pro nomine Chriſti infamia afficerentur. Qui enim hæc conſcripſit, cum dixiſſet quod virgis cæſi eſſent, non dixit ipſos patienter & fortiter ſuſtinuiſſe flagra, ſed gauiſos & exultantes exiuiſſe. Atque magna eſt inter gaudere & ſufferre differentia. Nam fert quidem aliquis aduerſa cum ingemit, ſed dolens & triſtis. Qui vero gaudet, animæ ſolatium prædicat. Sic beatus Paulus clamabat, maxima illa prædicationis tuba: *2. Cor. 12.* *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anxietatibus pro Chriſto.* B Non dicit, Fero aut patiens ſum, ſed *placeo mihi*, quod inſignem virtutis vim ſignificat. Item alibi: *Col. 1.* *Nunc gaudeo in afflictionibus pro Chriſto.* Et rurſus: *Rom. 8.* *Non ſunt digna afflictiones huius ſeculi. &c.* Et iterum: *Quis nos ſeparabit a dilectione Chriſti? Num afflictio, num anguſtia? &c.* Sed deficiat me dies, ſi omnes iſtiuſmodi magni illius inſtitutoris athletarum pietatis ſermones colligere velim. Si itaque ij, qui omnes virtutis ſpecies ſimul apprehenderunt, vitæ huius, quæ mare eſt, tempeſtatem non modo non ægre ferunt, verumetiã feruente æſtu & illidentibus ventis ac procellis & turbine pelagus miſcente, perinde ac ſi ſecundis ventis veherentur læti ſunt, ipſis vtique ſtudiũ fuit, non curioſius ſcrutari quæ fiebant, ſed gubernatorem dignis celebrare laudibus. Quid itaque vos cum extra fluctus conſtituti & terreſtres potius quam marini ſitis, ea quæ fiunt carpitis, & certatores quidem laudatis, certaminis præſidem vero reprehenditis? Atqui decebat, vt qui athletarum virtutem admirantur, illorum quoque amplecterentur iudicium. Illi vero maximi beneficij loco receperunt eam, quæ pro verbi prædicatione ſubeunda erat, C miſeriam, cædes, lapidationes, combuſtiones, flagra, cõuitia, carceres, pericula in terra, in mari, in ciuitatibus, in agris, à domeſticis. Quoniam vero in hos ſermones digreſſi ſumus, agedum de Saluatoris quoque noſtri incarnatione pauca dicamus, quod ſane ſummum diuinæ circa homines curæ caput eſt. *Chriſti Saluatoris incarnatio.* Nam immenſam huius bonitatem nec cœlum, nec terra, nec mare, nec ſol & luna, nec ſtellæ, nec tota illa viſibilis & inuiſibilis creatura, quæ ſolo verbo creata, quin potius iuxta huius voluntatem verbo producta eſt, ita demonſtrat, vt quod ipſe vnigenitus Dei filius (*qui in forma Dei fuit, ſplendor gloriæ, character ſubſtantiæ, qui à principio fuit, & apud Deum fuit, imo ipſe Deus fuit, per quem omnia facta ſunt*) ſerui formam aſſumpſit, vt in hominis ſimilitudine eſſet, & in hominis figura inueniretur vt homo, & in terra videretur, hominibus conuerſaretur, infirmitates noſtras ſuſciperet, & morbos ferret. Et beatus ille Paulus hoc maximum Dei erga homines amoris argumentum agnouit, & clamat dicens: *Rom. 5.* *Commendat autem ſuam charitatem erga nos Deus, quod cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus* D *pro nobis mortuus fuit.* Et rurſum: *Rom. 8.* *Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo fieri poteſt vt non & cum eo ſimul omnia nobis donet?* Aſſentitur his diuus quoque Ioannes: *Ioan. 3.* *Sic enim* (inquit) *dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret pro eo, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Non itaque ſimpliciter homines curat, ſed amans ſimul horum curam gerit. Tanta autem eſt amoris huius excellentia, vt filium vnigenitũ, conſubſtantialem, ex vtero ante Luciferum genitum, quo cooperario vſus mundum creauit, medicum & Saluatorem noſtrũ decerneret, & per hunc adoptionis in filios Dei donum nobis donaret. Poſtquam enim Creator naturam noſtram ad acerbũ tyrannũ ſponte transfugere, & in ipſum ſcelerum barathrũ delabi ſimulque naturæ leges audacter calcari, ac Creaturam hanc viſibilem loqui quidem & creatorem prædicare, eos autem minime perſuadere poſſe vidit, qui in E extremam indolentiam inciderant, ſapienter & iuſte noſtram ſalutẽ operatus. Nec enim omnipotentia ſola vſus libertatem nobis donare, nec miſericordiam ſolam aduerſus humani generis plagiarium adhibere voluit, ne ille iniuſtam hanc diceret miſericordiam, ſed viam moliturus iuſtitiæ plenam & iuſtitia pulchre ornatam. Ipſam enim deuictam naturam ſibi vniens eam ad certamen deduxit, & vt acceptam cladem vlciſcatur, eumque qui olim male vicerat deuincat, & illius qui nos amaro ſeruitio ſubiecerat tyrannidem diſſoluat ac priſtinam libertatem recipiat, inſtruit. Idcirco Dominus Chriſtus è muliere quidem perinde vt nos naſcitur, habet vero partus hic quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quæ Dominum Chriſtum concepit & peperit. Porro cum Chriſtum nominare audieris, vnigenitum illum Dei filium, verbum ante ſecula ex patre natum, animo concipe, qui humana natura circũdatus eſt, nec exiſtimes ſorditiem quandam eſſe hanc, quæ prædicatur, Dei adminiſtrationem: nihil enim polluere poteſt naturam illam inuiolabilem. Si enim Solem, qui corpus eſt (viſibilis enim & corruptioni obnoxius eſt) per mortua cadauera & graueolens cœnum, atque per multa alia fœtorem afferentia tranſeuntem nihil inficere poteſt: quanto magis Solis factorem & omnium Creatorem, qui incorporeus, inuiſibilis, inconuertibilis & ſemper ſibi ſimilis eſt, nihil horum polluere poteſt? Et hæc quidem ſe hoc modo habere, ſic intellige. Naturã eius infinitam eſſe & dicimus & credimus. Ipſum enim audiuimus dicentem: *Ier. 23.* *Nonne cœlum & terrã ego impleo, dicit Dominus &c. Cœlũ mihi thronus eſt, terra vero ſcabellum pedum meorum. Et quis aquas menſus eſt manu, & cœlum palma & omnem terram pugno?* *Eſa. 66.* & quæcunque huiuſmodi ſunt teſtimonia. Et beatus ille Dauid clamat: *In manu eius ſunt termini terræ*: & diuinus Paulus, *In ipſo enim viuimus & mouemur & ſumus.* *Pſal. 94.* Si itaq; in illo viuimus & mouemur & ſumus, iuxta Apoſtoli vocẽ, nulla vtique mundi pars Deo deſtituta eſt. Sed in rebus creatis alia quidem ſancta ſunt, alia vero profana: alia G item bona fragrantia, alia vero fœtore redundant. Et hominum quidem alij pietate ornantur, alios vero profana inuoluit impietas. *Pſal. 5.* *Qui vero omnia implet, complacitum habet in timentibus ſe, odit autem omnes qui operantur iniquitatem, & perdit omnes qui loquuntur mendacium, & virum ſanguinum atque doloſum abominatur Dominus, nec cohabitat illi qui mala agit.* Nihil itaque ei nocet, qui inuiolabilis eſt. Si enim qui medicam artem exercent, non ipſi quoque vulnera accipiunt dum vulnera curant, ſed bonam valetudinem infirmis conciliant, nullum autem inde damnum referunt: multo magis optimus ille artifex Deus qui impaſſibili natura & omni mutatione ſuperiori præditus eſt, nec alterationem recipit, nullũ omnino è noſtri curatione, dum nobis medetur, inquinamentum contraxit. Ipſum itaque admiremur, qui noſtri curationem non angelis mandauit, ſed ipſe hominum medelam in ſe tranſtulit. Ad hunc modum ergo natus Chriſtus Dominus, materna quidem perinde vt nos vbera ſugit, in præſepe autem brutorum animalium menſa ponitur, ſimul hominum brutam & ratione carentem naturam accuſans, & ſuum erga homines amorem H manifeſtans, quod cum ipſe nutritor ſit Deus, ſecundum humanitatem hominum cibus ſit, qui magna & brutali ignoratione laborabant. Nunc vero cum brutorum ignorationem humana natura abiecerit, & rationis vſum receperit mystica hunc excipit menſa ipſa præſepij illius typus facta, & homines erudiens: quod *cum homo in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis irrationabilibus, & ſimilis factus eſt eis*: *Pſal. 48.* præſepe diuinum illum & ſpiritualem cibum ſuſcepit: poſtquam vero in ſeipſam tranſiit natura, & imaginem diuinam circumiacere manifeſte cognouit, tunc poſtea ſuper rationalem menſam cibus ille tranſiuit. Sed & circumciſionem accepit & ſacrificia obtulit. Nam homo erat. Oportebat vero per legis obſeruationem naturæ conferre victoriam. *Matth. 2.* Tum vt homo in Ægyptum fugit, qui *vt Deus vbique præſens eſt & omnibus adeſt*, vt diuina ſcriptura inquit. Verum prætere

A ad Ioannem Baptiſtam, qui peccati ſordes non ſuſceperat: baptizari tamen ſe patitur, vt omnem impleat iuſtitiam. E cœlis tum à patre prædicatur, & à ſpiritu ſancto Matth. 3. monſtratur. Pater enim cœlitus clamabat, *Hic eſt filius meus dilectus in quo complacui.* Sanctus autem ſpiritus in figura columbæ apparens, vocem ad ſe pertraxit, & aſtantes docuit quiſnam eſſet, qui à patre teſtimonium acceperat. Hinc ad certamina contra tyrannum pergit: & ſtadium quidem certaminum deſertum fit, ſpectatores vero, angelorum populi: aduerſarius autem qui veritatis aduerſarius eſt, qui primo quidem eam vocem audiuiſſet, & propheticorum oraculorum eſſet recordatus, pugnam pertimuit: & virtutis ipſius fulgorem non quidem potuit ſuſtinere, ſed contra pugnare cogebatur, certamen tamen timuit vocis illius memor exiſtens. Cæterum naturæ noſtræ creator & propugnator, coronator & agonotheta, hoſtem non timuit, nec belluam abigit, ſed confidenter expectat & ad pugnam prouocat, vt priorem illam auferat victoriam. Et corpori, quod quadraginta dierum ſpatio ieiunauerat, famem conciliat: B non tamen eorum qui olim ieiunauerant, limitem tranſcendere ſinit, vt vera illius crederetur humanitas. Vidit infelix hoſtis famem, & victoriam ſperauit, pugnamque confidenter aggreſſus eſt. Atque Adamum ſe videre putauit, vbi tamen paſſionem cernit. Cæterum tanquam Adamum acceſſit, ſed Adam creatorem, Adami natura Matth. 4. amictum inuenit, & ait ad eum, *Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant*, & producit quidem vocis cœlitus delatæ confirmationem, ipſam vero panum miraculoſa effectione confirmari petit. Hinc probe perdiſcere licet, quo pacto à nobis ipſis belli occaſionem hoſtis ille arripiat. Famem enim conſpicatus, ex illa ceu edito loco tela immittit. Sed Saluator ille noſter eſuriente licet corpore & cibi indigo miraculum edere non vult. Verbo Deut. 8. autem ſcripturæ tyrannum petit, & ait, *Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo quod exit per os Dei.* Vt homo autem reſponſum dedit, & diuinitatem ad tempus abſcondens, hominibus ſimiliter victoriam contulit. Nec enim, inquit, ſolus panis hominibus vitæ auxiliator eſt, ſed omne verbum à Deo prolatum ſufficientem vitam famelicis hominibus præbere credimus: adeo vt Deo volente abſque pane hominum natura vitam conſeruare C queat. Cum hoc modo aduerſarii machinationes diſſoluiſſet, ſimulque ſecundum ac tertium eius aſſultum inanem eſſe demonſtraſſet, ceu homo demonſtrationibus vſus, vt perditam hominibus recuperaret victoriam, ipſe quidem noxium illum hoſtem in fugam vertit, & communem hominum perniciem tyrannide exuit, ab angelis autem, qui victoriæ ſpectatores fuerant, prædicatur. *Accedentes enim* (inquit ſcriptura) *angeli, miniſtrabant illi.* Inde infinita edidit miracula. Vinum ſine vitium palmitibus & terra ex aqua fecit. Quinq; panibus multa millia cibauit. Verbo claudos celeres reddidit, leproſorum lepram abſterſit. Manus languentes verſatiles effecit, oculis viſu captis ſenſum integrum donauit. Sepulchro aperto mortuum, qui & vinculis conſtrictus & fœtidus iam erat, currere, & mortis quidem manus fugere, ad vocantem autem Creatorem, nec mortis ſoribus D nec vinculis impeditum, feſtinare fecit. His itaque & innumeris aliis operibus editis, Iudæorum inuidia petitur, inſidias autem voluntarie ſuſtinet, ſalutem omnium quæ in hominibus euentura erat præuidens: & hæc olim per prophetam prædixit: *Ego autem* inquit, *non ſum* Eſa. 50. *inobediens, nec contradico. Sed tergum meum dedi ad flagella, genas vero meas ad alapas, faciem autem non auerti à pudore ſputorum.* Hæc vaticinatus, hæc paſſus cruci affigitur, non peccatorum pœnas perſoluens: *peccatum* enim *non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*; ſed noſtræ naturæ exoluens debitum. Ipſa enim debebat, Creatoris nimirum leges tranſgreſſa. Poſtquam quæ debito tenebatur ſoluendo non fuit, ipſe Dominus manifeſte debiti perſolutionem mohtus: & humana quidem membra ceu pecunias opeſque aſſumens, & eadem ſapienter iuſteque adminiſtrans, debito ſatisfecit, & naturam noſtram liberat. Horum teſtes Eſaias & Paulus ſunt: ille quidem ante paſſionem

hæc vaticinatus, hic vero poſt euentum omnem interpretatus: idem vero in vtroque locutus eſt [illegible]. Eſaias E vero eminus clamat: *Homo in plaga exiſtens, & ſciens ferre* Eſa. 53. *infirmitatem.* Ab eo enim quod viderat [illegible] nomen tribuit, quandoquidem quod ille vidit, paſſus eſt. *Hic* (inquit) *infirmitates noſtras fert, & pro nobis doloribus afficitur. nos vero putauimus illum in labore eſſe, & in plaga à Deo, & in afflictione.* Quem enim ligno affixum videbant, ipſum pro pluribus peccatis puniri, & propriorum ſcelerum pœnas exſoluere putabant. Propterea medium quoque inter duos facinoroſos Iudæi affixerunt, mala nimirum ſuſpicione illum apud populum grauare cupientes. Sed ſpiritus ſanctus per prophetam docet, quod *ipſe vulneratus eſt propter peccata noſtra, & infirmatus eſt propter iniquitates noſtras.* Idemque euidentius per ea quæ ſequuntur demonſtrat. *Caſtigatio enim* (inquit) *pacis noſtræ ſuper ipſum. Liuore eius nos ſanati ſumus.* Nam cum hoſtes Dei eſſemus, vtpote qui ipſum offenderamus, caſtigationem debebamus & pœnam: Atqui hanc quidem nos non ſumus experti, ipſe autem noſter ille Saluator illam ſuſtinuit, & hanc ſuſtinens nobis pacem cum Deo fecit. Manifeſtius autem hæc ſignificant F quæ ſequuntur. *Omnes* (inquit) *vt oues errauimus, homo via ſua ſeductus eſt. Propterea tanquam ouis ad mactationem ductus eſt, & vt agnus coram tondente ſe mutus.* Decebat enim ipſum, vt ſimili per ſimile mederetur, & per ouem ouium errorem reuocaret. Ouis autem fit, non in ouem tranſmutatus, nec conuerſionem vllam paſſus, nec à propria ſubſtantia deficiens, ſed ouis naturam euidentiſſime induit, & quemadmodum gregis ductor aries dux gregis factus, vt oues omnes ſe ſequantur effecit. Vt ouis itaque ſacrificium quoque factus eſt, & pro toto genere oblatus eſt victima. Nec ſine cauſa mactationis ſimul & tonſionis mentionem fecit propheta, ſed quandoquidem Deus erat & agnus, corpore vero mactato impaſſibilis permanſit diuina natura, neceſſario vtrque diuinus quoque Eſaias ouis mactat onem ſimul & agni tonſuram nobis demonſtrauit. Nec enim ſolummodo, inquit, *mactatus*, ſed etiam *tonſus eſt.* Nam ſecundum humanitatem mortem ſuſtinuit. Vt Deus enim viuens & impaſſibilis permanens, corporis lanam tonſoribus dedit. Sic beatus quoque Eſaias ſalutares illas paſſiones nobis demonſtrauit, & paſſionum cauſas docuit: & diuiniſſimus Paulus diserte G clamat: *Chriſtus nos redemit ex maledictione legis, factus* Gal. 3. *pro nobis maledictum. Nam ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Dum autem dicit PRO NOBIS oſtendit, quod innocens ipſe & omni peccato liber noſtrum debitum perſoluerit, nosque innumeris debitis preſſos, & propterea ſeruire coactos libertate dignatus ſit, nos & redimens, & propriam ſanguinem pretii loco deponens. Propterea idem alibi clamat: *Pretio empti ſumus.* Hac de cauſa & crucis mortem ſuſ- 1. Cor. 7. cepit: quandoquidem maledictum erat ſecundum legem hoc mortis genus, ſimul autem maledicta erat noſtra natura, vt legem tranſgreſſa (*maledictus enim*, inquit, *omnis qui non manſerit in iis quæ libro legis continentur, vt faciat ea*) ideo communem maledictionem ſuſcepit, & iniuſta mactatione illam ſoluit. Nam cum male- H dictioni non ſubiaceret (*peccatum enim non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*) peccatorum tamen mortem ſuſtinuit, & contra communem naturæ noſtræ hoſtem dæmonem, litigat propugnator ſimul & patronus noſtræ naturæ factus, & merito ad dirum noſtrum tyrannum dicit: Captus es peſſime, & tuis propriis retibus comprehenſus es, & tuus gladius in cor tuum penetrauit, arcus tui contriti ſunt, foueam fodiſti & incidiſti in illam. Dic enim, quare corpus meum cruci affixiſti, & morti tradidiſti? quam peccati ſpeciem in me conſpicatus es? quam legis tranſgreſſionem vidiſti? En diligentius nunc nudum in cruce hoc videns ſcrutare. Inſpice linguam omni probro carentem, & auditum omni noxa liberum, oculos item qui nullam extrinſecus corruptionem ſenſerunt, & manus ab iniuſtitia quidem alieniſſimas, omni autem iuſtitia ornatas: pedeſque non

A in malitia, vt propheticis verbis vtar, currentes, sed vir- tutis stadium emensos. Scrutatæ q... diligent... omnia corporis membra, ... tus. Stita- que vel minimum aliquod ... fuerit, bene vtique & iuste m... dicitur ... stipendium est mors ... quod ... nihil eorum inuenis quæ diuina lex prohibet, quin ... omnia quæ hæc præ- cipit, non sino te detinere q... detinere ... Imo alijs quoque mortis carcerem ... con- cludam, vtpote qui legem di... tran... Diuina enim lex peccatores m... tradidit ... to et- iam peccati ... mortis vinculis tradi... na- tabilis ... fidelis ... cumque vnum iniuste ceperi ... om... simul subdidi iuste ... & qui cibum ... non ed... omnem ... & d... non ... esse insque quæ ad te non per- tinent abstinere. Recordare propter qu... ge- B netis progenitor Adam morti traditus fi. Hic, cum ipsi ... paradisi arborum ... esset, ijs quæ da- ta erant non contentus, arbo... scientiæ ... fructum C... vnde infantibus ... cupiditate laborauis, & vetita com... sens, toto para- diso priuatus ... Iniustum enim fo... pœnam sustinu... ve... on... sup- plicio puni... peccatore... teum, potestate ... mines à morte liberat ... testate vtor sed po... eft ... Ini ... manum genere ... Qui ... tem ... quique ... temfu... Inf... C ... dine ... Eidem ... quique iuste detenti fuerant, ipse iniuste ca... è carcere dimitto. Vide naturæ chirographum ... ô amara mors. Vide illud ipsum ... affixum & ... tas ex eo peccatorum notas aspice. Vide vt maturæ subscriptionem non acceperit. Huius ergo corporis oculi oculorum qui male ... fuerunt debi- tum ... huius aures pro ... fatisfe... simul et & lingua, manus ac membra reliqua pro mem- bris quæ peccata qualiacumque commiserunt. Debito igitur persoluto, conuenit vt qui propter illud carceri- bus inclusi fuerunt, carceribus liberentur & ... libertate fruantur, ac ad patrios locos redeant. Hec fa- tus Dominus proprium corpus ex... naturæ resurrectionis spem ... sponsionem omni- bus dans propriti corporis resurrectionem. Ne aliquis hæc nos nugari existimet, è factis enim euangelijs & a- postolicis traditionibus hæc sic se habere instituti su-

Ioan. 14. mus. Nam ipsum Dominum audiuimus dicentem: *Venit mundi princeps, & in me inuenit nihil.* Nullum enim, inquit, habeo peccati indicium. Corpus habeo omni peccato liberum, ... nullum inueniat, quasi ionumertis obnoxium debito morti tradet: ego autem

D Ioan. 12. ... patior, ipsum sua tyrannide iuste eiicere volens. Qua- propter alibi idem inquit: *Nunc iudicium est mundi huius: nunc princeps mundi huius eiicietur foras.* Cum enim iudi- cium ... fuerit, condemnabitur, & tyrannide eiicietur, vt qui iniustam contra me ... tentiam tulerit. Edocens de- inde, quod non suum modo corpus è mortis potestate ... vniuersam simul humani generis na- turam, mox infert dicens: *Et ego cum exaltatus fuero, omnes trabam ad meipsum.* Nec enim patiar illud quod ipse as- sumpsi, summodo corpus resurgere: sed omnibus ho- minibus resurrectionis copiam faciam: id ... enim veni serui formam assumpsi ... ad mactationem ductus ... agnus coram tondente semutus sui. Eadem ... Paulus quoque inquit Colossensibus, & per ... conctis homini... *Nam & vos inquit cum ... mortui per delicta & per præputium carnis ... sua ... simul*

E *cum illo viuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto quod ad- uersum nos erat chirographo, quod erat contrarium nobis per decre- ta ... illud sustulit e medio, affixum cruci: expolians seque principa- tus & potestates, id est, omnes aduersas potentias, ostentauit palam, triumphans de illa ... in semetipso.* Id est, Innocens & pec- catis carens corpus suum & animam ... spectandam ex- hibens, & iniustam illorum contra se pr... tam senten- tiam arguens: hæc vbi fecit, simul ... omnem huma- nam naturam ... Ac ... hæc ... docet: ... ad ... Hoc itaque ... Ioan. 12. ... *Cum enim in... exalta- tus fuero, omnes traham ad me ipsum.* ... omni- F um domini ... ingratum ... Deus ... fra ... exemplum ... est. Ab initio ... hæc ... ale- xit hanc ... sed ... vt ... dicet ... adoptau ... *quidam, qui ...* ... in ... tr... bus hus ... inquiunt quæ ... dc tinx ... ab ... Dominus ... in ... num ... ipsi quoque ... ecerit, qui tali ... Porro vt Deum hæc non ... pœni-

Christi mysterium ab æterno ... est. G Matth. 25 tentiam ... admisisse ... demonstremus ... piuras in diuinam adducamus ... ipsum ... Dominum audiamus qui in eua... *Venite be- nedicti patris mei, possidete regnum, paratum vobis ab exordio mun- di.* Si ... ante mundi creationem ... pet hos ... regnum præparatum, ... quod ... hæc ... voluerit dominus, & nequaquam ... quidem hæc, nunc aut alia sentiat. Singulis autem te... poribus quæ commoda sunt peragit, & hominum ... tate doctrinæ suæ instructiones metitur. Id ... Ad ... quasi nuper edito infanti præceptum de arbore præs... bit. Superuacanea enim illi fuisset tota lex de adu... de cæde & reliquis præcipiens. Cum quaenim ... num committeret, vnica tunc temporis existente fœmi- na? Quem occideret, cum non esset à quo irritaretur? Con- tra quem item vel falsum testimonium fingeret, vel inio- ffi... am operaretur? Quapropter illud solummodo ... boite præ... accipit, puerile quiddã & modo nat... fantibus conueniens. Rursum vero aucto iã post maiorũ

Gen. 67. annorũ numerũ humano genere, ipsi Noe de cibi... eges tulit, & omnibus libere carnibus vesci, mund... et, (nam & horum discrimen ipsum edocuit ... tubet ... eam sanguinis esu ipsi interdicit. Inde post longi tem-

H Gen. 12. &c. poris euolutionem, Abrahamum quidem vocat, pa- triam domum relinquere iubet, ducit vero ipsum ... re- gionem, quæ olim quidem Chanan æorum, nun ... Palæstinorum dicitur, & circumcisionis præceptum ... dat, vt qui ex il... enascendus erat populus ... rum ablationem religionis signum habeat. Fami... an- tem necessitate inductã, peregrinatis præconem circunducit

Gen. 20. vndique, tam Ægyptis quam Palæstinis suum osten- dens cultorem. Et permittit quidem rapi à barbaris illius coniugem, raptam vero defendit, & raptores fla- gellauit, quique mulierem eo venatores ceperant, ... dem capta fera potiri non luunt, sed ... ijs quæ ... vasles suos erant frui non potuerunt. Ipsi vero retibus ... libus capti sunt, & experientia magistra hospite ... Deo

A Deo am[illegible] grat[illegible] ne eſt [illegible] d[illegible] erunt. [illegible] poſtea [illegible] ac per g[illegible]num acc[illegible], qu[illegible] g[illegible] tium [illegible] ge[illegible] erant, [illegible] hoſpitu ſup[illegible] ces ſu[illegible] [illegible] o ex[illegible] ma accip ens, pietatis p[illegible] ceepta ig[illegible] ran tibus [illegible] E[illegible] pietatis viam aperuit [illegible] qua [illegible] legi[illegible] aque cupiditas Dei [illegible] ognit[illegible] onem con[illegible] Si[illegible] ter ea q[illegible] oque quę Iſaaco & Iacobo contigere [illegible] poſuit. Nam [illegible] quidem in Abimelech benefi[illegible] tulit hic autem in [illegible] abann verum Deum [illegible] onſit[illegible], [illegible] eorum q[illegible] non eſſent Dii, tamen [illegible] ban[illegible] ut[illegible] mutatem arguit. Eadem a[illegible] te res Ioſep[illegible] ad[illegible] uit. Et permittens quide[illegible] prius ſeruum fi[illegible] per[illegible] tem, calumnias & vincula, Æ[illegible] tiaci regni [illegible] habenas [illegible] tradidit. Et hi[illegible] quide[illegible] vnum Deum [illegible] [illegible] dicat, deinde ip[illegible] legi eandem illam doctrinam affer[illegible] Inde rerum gubernation[illegible] ſui [illegible] piens, totam natum ſapienter regit. [illegible] Iſraele[illegible] ommen[illegible] um au[illegible] um Ægyptiaca ſeruitute libera[illegible] [illegible] lens, per multa & magna ſigna liberat, inde gl[illegible] magnifice [illegible] iam ipſis conciliens. Hanc etenim g[illegible] tem vt omn[illegible] bus [illegible] entibus ad Dei notitiam magi[illegible] tra[illegible], delegit. [illegible] [illegible] quemadmodum ad huius gentis curam n[illegible] quidem Moſem, nunc vero Ioſuam, Samuelem [illegible] item, & al[illegible] quempiam

B prophetarum delegit, & p[illegible] vnum hominem veræ ſapientiæ ſtudioſum [illegible] ton[illegible] entibeneſe [illegible] ita per vnam Iſraelitarum gentem omnes gente[illegible] eadem natura præditas, ad pietatis conſ[illegible] um vocauit [illegible] hæc quidem [illegible] e ra eſſe Ra[illegible]b meretr[illegible] [illegible] atur, quæ alienigena quidem & meretrix exiſtens, ſola tamen fama contenta per h[illegible] nc pietatem ſuſcepit, & domeſt: cos quidem deſtituit, alienus autem amplexa eſt. *Audiuimus enim* [illegible] *qualia fecerit dominus Deus veſter Aegyptiis, & cecidit timor veſter ſuper nos.* Propterea cum ſpeculatoribus conuenit & conuenta miracula [illegible] do confirmat. Teſtes etiam h[illegible] P[illegible] alienigenæ arcæ præſe[illegible] tiam timentes, & ſibi inu[illegible] dicentes: *Hi Deus eſt qui percuſſit Aegyptum. Væ nobis all[illegible]phyli.* Ideo Deus al[illegible]phylis [illegible] eam quidem tradit, populi iniquitatem arguens ([illegible] ec enim opo[illegible] [illegible] legem propugnatorem ſuum face[illegible] eos, qui legem palam tranſgreſſi fuerant [illegible] tradi[illegible] autem ma[illegible] ſtatem [illegible] ctur, allophylos ducens, quo [illegible] omnium iniquitatem. Propte[illegible] D[illegible] qu[illegible] que, qu[illegible] [illegible] ceu Deum adorabant [illegible] & o-

C mnis ſenſus expers [illegible] arcam [illegible] & unde cultoribus [illegible] ſpectan[illegible] [illegible] et, vt ab[illegible] pl[illegible] di ſcrimen diſcerent. Illi ve[illegible] eunde[illegible] [illegible] de [illegible] eri gant; denuo autem collapſ[illegible] viden[illegible] [illegible] d[illegible] aut. Deinde magna amentia duct[illegible] & diſc[illegible] en[illegible] oon volentes, experientia magiſtra ſapere [illegible] erunt & caſtiga[illegible] eſi[illegible] puerunt, & ignorantiæ ob[illegible] e excuſſa, arca vt decebat ſuis cultoribus remittitur, & [illegible] anathematis eam honorantes caſtigat[illegible] es ſuas prædicant[illegible] qu[illegible] lam ſuſcipiebant reditus modum docent. [illegible] erga Balthazarem fecit Deus. Poſtqua[illegible] [illegible] in [illegible] multa[illegible] impietatem impingentem populum [illegible] in Babylonem tranſmiſit, & ſacra va[illegible] hoſti[illegible] a [illegible] ſunt, Nabuchodonozor quidem hæc vt [illegible] a & ſacra à profanis vſibus longi[illegible] [illegible] o rum, quos ipſe pro Diis [illegible] ab[illegible] at, i[illegible] tulit. [illegible] fi-

D lius, Balthazar ſcilicet, patern[illegible] calamitatib[illegible] non ſ[illegible] edoctus, nec expendens quantas ille arrogantiæ pœnas exoluiſſet, [illegible] hæc, vt illi morſi erat, ſacra [illegible] a honoraſſet, in medium quidem profe[illegible], quæ ſemel [illegible] crata erant, ex iiſdem vero potat homo in[illegible] que compotoribus offert quæ tangere nefas e[illegible] at. H[illegible] tranſ[illegible], mox contra [illegible] ſententi[illegible] [illegible], & cuiuſdam inuiſibi[illegible] manus par[illegible] Dei ſent[illegible] in-ſcripſit. Tunc quidem [illegible] mo hæc itab[illegible], cu[illegible] egere, nec eorum quæ ſcripta [illegible] ant [illegible] in pe[illegible] offet, mater vero Danielem, q[illegible] pat[illegible] ſæpius [illegible] o d[illegible] bitatione libe[illegible] auerat, in m[illegible] dium ad[illegible] ucit. At hic leg[illegible] ſimul & interpretatus eſt, & pœnæ cauſam docuit, dicens: Quemadmodum no[illegible] peccatorum pœnas ſoluentes captiui facti ſumus: & hæc vaſa, quæ a nobi[illegible] [illegible] pro[illegible] Deus tradidi[illegible] no[illegible] mutum docens, quod

n[illegible] [illegible] ant[illegible] [illegible] ad pi[illegible] [illegible] duimus [illegible] a nobis ob[illegible] a[illegible] pit, nos [illegible] qua[illegible] p[illegible] etatem impegim[illegible] [illegible] e[illegible] bl[illegible] a[illegible] [illegible] commune [illegible] quidem pa[illegible] [illegible] iquam[illegible] [illegible], [illegible] honor[illegible], [illegible] humano quid[illegible] remouen[illegible] [illegible] os ipſe [illegible] habitus eſt [illegible] conſide[illegible] [illegible] arrogantiæ barathrum del[illegible] & in ſacris [illegible] libidinem exp[illegible] [illegible] propterea bona [illegible] d[illegible] certe, qualis arrog[illegible] non quide[illegible] rorum curam habe[illegible], ſed hominibus [illegible] proſpiciens: & per tua ſupp[illegible] multis homini[illegible] moleſtiæ ex[illegible] proponens. Hæ quidem ill[illegible] [illegible] bat Hic veru ea nocte pœnas per[illegible]. V[illegible] e ergo, v[illegible] omnium hominum ſemper curam habuerit ſua prouidentia ſummus [illegible] omnium Creator, non eorum modo, qui genus ex [illegible] aham deducunt, [illegible] omnium qui [illegible] Ad[illegible] ſunt. Et per [illegible] nam ge[illegible] tem omnes gentes ad [illegible] cognitionem perduxit. N[illegible] modo cum pietatem ſectaren[illegible] ur, bonam doctrinam omnibus ho[illegible] obtuli[illegible] verumetiam cum iniquitatis pœnas ab ipſis ex[illegible].

F Quippe Nabuchodonozor temi[illegible] arrogant[illegible], [illegible] Eſa 10. [illegible] num, qui auream ſtatuam erexit, qui [illegible] *[illegible] aſtra ponam thronum meum, vltra nubes aſcend[illegible], & [illegible] alt[illegible] & appre[illegible] ndam manu totam terram [illegible] ceu oua derelicta tol[illegible]* no[illegible] ra[illegible] gel[illegible] De[illegible] [illegible] vt ſap[illegible] per eos qui [illegible] ipſo ca[illegible] [illegible] nt. Vt enim [illegible] tres pueros, qui regnum e[illegible] impietant, horrendum illum ignem ceu rem ludi[illegible] ne[illegible] [illegible] & ſuper prunas ardente[illegible] quaſi ſup[illegible] r roſ[illegible] de[illegible], ac tali flamma circumdatos Deu[illegible] bus [illegible] bta e vidit, miraculo quidem obſtupeſcit, per [illegible] aute[illegible] ac[illegible] authorem pertimeſcit. O[illegible] nibus [illegible] erat vi[illegible] [illegible]um Deum ad[illegible] rent, ipſumque al[illegible] [illegible] nat, & [illegible] Deum ac re[illegible] in voc[illegible]. A[illegible] ſum [illegible] ntra ſe inſanienten[illegible], & inſanis [illegible] is verb[illegible] *[illegible] entiam non liberabit vos dominus [illegible] ex manu mea* [illegible] *gentium* [illegible] ropriam infirmit[illegible] tem 4 Reg. 18 19 [illegible] & ſolum aufugere coegit multa [illegible] hominum [illegible] quibus ſuperbiebat, b[illegible] tem[illegible] poris [illegible] ſento per vnum angelum morti tradens. Sic Ionam Niniuen[illegible] prædicationem tranſmiſit, & iuſſa exequi u[illegible] m, [illegible] fugam ſtulte molientem fluctibus qu[illegible] t[illegible]

G [illegible] ugit ceu carcere quodam, & ceto tradit. [illegible] nalis autem piſcis rationalem hominem eo deduxit, vbi præ[illegible] car[illegible] [illegible] poſtquam verum magnum illud ſuæ ad[illegible] rationis [illegible] ctum perfe[illegible], & diuinæ incarna[illegible] præce[illegible] per totum terrarum orbem diſpergi debuit, tunc reliqu[illegible] lum populum, quem beneficio [illegible] ab[illegible] ex omnibus populis elegerat in totu[illegible] urbem diſperdit, omnes audire [illegible] ficerent, qui Deorum mult[illegible] tudine decepti erant, quod vide[illegible] [illegible] us Deus [illegible], cœli & te[illegible] conditor, & prædicatio [illegible] que per diuinos apoſtolos facilius fieret. Sed dicat [illegible] quis, quod Iu[illegible] doctrinam Chri[illegible] non modo non adiuuerint, verumetiam valde ei obſti[illegible] int, iiſque qui ex [illegible] entibus credi[illegible] erant fuerint obſtaculo. Sed ſi quis diligenter rem [illegible] xcutere velit, Iudæorum reſiſtenti-

H am, gentium fidem plur[illegible] adiuuiſſe inueniet. D[illegible] putatio enim cū Iudæis & [illegible] lege ac prophetis deſumpta demonſtratio, manifeſte illorum [illegible] ſaniam arg[illegible] b[illegible] gentibus autem demoſtrabat [illegible] h[illegible] antiquam politiā [illegible] prædicatā eſſe. Et [illegible] ſtimoniū quod ab hoſtib[illegible] fereb[illegible], em[illegible] q[illegible] prædicabatur ſermo[illegible] em fide dignū r[illegible] ddebat. Huius enim ſermonis præcones in mediū [illegible] ducebant, & Abraham patriarc[illegible], qui [illegible] promi[illegible] ones [illegible] cepit, & I[illegible] acum promi[illegible] ionis [illegible], & Ia[illegible] bum, qui eandem be[illegible] pa[illegible] retulit & [illegible] pa ternam bene[illegible] ctionis [illegible], & Moſem, [illegible] hæc p[illegible] [illegible] em Dauidem, qui e[illegible] ndem v[illegible] e[illegible] temiam, qui eadem præ[illegible] runt, F[illegible] e [illegible] lem & [illegible] iele, qui [illegible] p[illegible] pr[illegible] ctarum [illegible] in [illegible] qu[illegible] hæc eu[illegible] dent[illegible] e an[illegible] oſtendi[illegible] [illegible]

Margin notes: Gen. 14. & 20. — Gen. 31. — Exod. 12. 13. 14. &c. — Ioſue 2. — 1. Reg. 4. — 1. Reg. 5. — Dan. 5. — Eſa 10. — 4. Reg. 18. 19. — Euangelii inter gentes prædicatio.

[illegible]

dixit heres [illegible]

[illegible] *quod pater* [illegible] *in servitutem adac*[illegible]. *At ubi venit plenitudo temporis, emisit Deus filium suum fa*[illegible]*ctum ex muliere,* [illegible] *obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret, ut* [illegible] *iorum acciperemus.* Quod v[illegible]o ad h[illegible]c d[illegible] [illegible] pœnitentia[illegible] [illegible] [illegible] præcipiens & ſcribe[illegible] [illegible] *sapientiam autem non* [illegible] *huius* [illegible] *culi huius, qui abolentur,* [illegible] *in myſterio, quæ eſt recondita, quam præfinierat Deus ante ſecula* [illegible] *gloriam noſtram, quam nemo* [illegible] *huius* [illegible]. *Nam ſi cognouiſſent, haudquaquam principem gloriæ crucifi*[illegible]

[illegible] mus N[illegible] dec[illegible] ten[illegible] ill[illegible] *finem hoc* [illegible] Vn[illegible] d quec[illegible] [illegible] inde [illegible] [illegible] Deo noſt[illegible] ia & [illegible] tiam nunqua[illegible] h[illegible] ula ſecu[illegible] lorum, A[illegible]

FINIS SERMONVM
DE PROVIDENTIA

THEODORETVS LEONI ROMÆ EPISCOPO.

SI Paulus præco veritatis, tuba ſancti ſpiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vt iis qui Antiochiæ de inſtitutis legalibus contendebant, ab ipſo afferret ſolutionem; multo magis nos qui abiecti ſumus & puſilli, ad Apoſtolicam veſtram ſedem currimus, vt ecclesiarum vlceribus medicinam à vobis accipiamus. Vobis enim per omnia primas tenere conuenit. Multis enim quibus ſuperat rebus ornatum veſtra ſedes. Alias enim vrbes ornat vel magnitudo, vel pulchritudo, vel multitudo eorum qui inhabitant: nonnullas autem iis priuatas dona quædam illuſtrant ſpiritualia: veſtræ autem abundanti manu bonorum largitor tribuit. Eſt enim omnium maxima & splendidiſſima, & quæ præeſt orbi terrarum, & eorum qui ſubſunt abundat multitudine. Accedit his quod hoc quoque quod rerum potitur peperit imperium, & propria ſua appellatione eas quibus imperat impertit. Præcipue autem & inſigniter eam exornat fides, & fide dignus teſtis diuinus Apoſtolus qui clamat: Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo. Quod ſi autem diuinæ prædicationis ſtatim ſuſcepti ſeminis, mirabiles hi prouentus & tam vberes fuere, quanam ad eam quæ nunc in ea colitur pietatem laudibus celebrandam, ſufficeret oratio? Habet autem communium quoque patrum & veritatis Doctorum Petri & Pauli ſepulchra, quæ credentium animas illuminant. Horum autem beatiſſimum par & diuinum exortum quidem eſt in Oriente, & radios omnem in partem emiſit: in Occidente autem vitæ finem libenter ſuſcepit occaſum. & nunc illinc orbem terræ ſuis radiis illuſtrat. Hi veſtram ſedem eſſe maxime illuſtrem, ea eſt veſtrorum bonorum colophon. Illorum autem Deus nunc quoque illorum ſedem claram inſignemque reddidit, cum veſtram ſanctitatem in ea collocauerit, quæ radios fidei orthodoxæ emittit. Atque huius quidem poſſunt multa quoque alia inuenire indicia. Suffecit autem vel veſter zelus in nefandos infauſtoſque Manichæos, quem veſtra nuper ſanctitas aperuit, oſtendens veſtrum in Deum pietatis ſtudium. Satis ſunt etiam quæ nunc à vobis ſcripta ſunt, ad ſignificandum veſtrum characterem Apoſtolicum. Incidimus enim in ea quæ ſcripta ſunt à veſtra ſanctitate de ſuſcepta à Deo & Seruatore noſtro humanitate, vt quæ accurate ac perfecte ſcripta eſſent admirati ſumus. Vtraque enim ſimul declarabant, & æternam vnigeniti ex æterno patre diuinitatem, & quæ erat ex ſemine Abrahæ & Dauid humanitatem: & quod quæ ſumpta erat natura erat nobis ſimilis in omnibus; ſolum autem erat diſſimilis quod ab omni peccato permanſerit alienus, quandoquidem id non à natura, ſed ab animi inſtituto & libero arbitrio naſcitur. Habebant autem hæc quoque ſcripta, quod vnus quidem eſt vnigenitus Dei filius, eſt autem eius diuinitas impatibilis, immutabilis, & in quam non cadit alteratio ſicut is qui genuit eum pater & ſanctiſſimus ſpiritus. & ideo patibilem ſuſcepit naturam quandoquidem in diuinam naturam non cadit paſſio, vt ſuæ carnis paſſione largiretur impatibilem iis qui in ipſum credidiſſent. Hæc & quæ ſunt his ſimilia ſcripta continebant. Nos autem ſpiritualem admirati ſapientiam tuam, quæ per vos locuta eſt ſanctiſſimi ſpiritus gratiam laudauimus: hortamurque, rogamus, obſecramus, & ſupplicamus ſanctitati tuæ, vt quæ tempeſtate agitantur Dei eccleſiis opem feras. Nam cum per ea quæ à veſtra ſanctitate Epheſum ſcripta ſunt, ſperaremus fore vt ſedarentur fluctus, in grauiorem procellam incidimus. Iuſtiſſimo enim Alexandrinorum Præſul non ſuffecit iniqua, atque adeo iniuſtiſſima depoſitio ſanctiſſimi, & religioſiſſimi Conſtantinopolitanarum Epiſcopi Domini Flauiani, nec eius expleuit animum ſimilis cædes aliorum Epiſcoporum. quinetiam me quoque abſentem calamo imiter iugulauit, cum me nec in ius vocaſſet, nec præſentem iudicaſſet, nec quid de ſuſcepta à Deo & ſeruatore noſtro humanitate ſentirem interrogaſſet. Atque homicidas quidem, & ſepulchrorum effoſſores, & eos qui alienas nuptias violauerint, non prius condemnant iudices quam ipſi accuſationem confeſſione ſua confirmauerint, vel ab aliis aperte conuicti fuerint. Nos autem qui in diuinis legibus eſt eductus, triginta quinque dierum ſpatio remotos condemnauit ut voluit. Et nec hoc nunc ſolum fecit, ſed etiam anno ſuperiore cum duos viros qui in morbum Apollinaris inciderant, illucque excurrerant, & calumnias in nos contexuerant, excitaſſet, nos in eccleſia ſtatuit anathemate, idque cum ego ad eum ſcripſiſſem, & quæ ſentirem litteris declaraſſem. Ego autem eccleſiæ quidem defleo tempeſtatem, quietem autem amplector. Nam cum viginti quinque annis in Cyro eccleſiam per veſtras preces rexerim, nam tempore beatiſſimi Theodoti Orientis Præſulis, non tempore eorum qui ei in ſede Antiochena ſucceſſere, quantumuis leuem ſuſtinui reprehenſionem: ſed Dei auxilio plusquam mille animas liberaui à morbo Marcionis: multos autem alios à ſecta Arii & Eunomii adduxi Chriſto Domino, & vt in octingentis eccleſiis paſtor eſſem mihi ſortito obtigit: tot enim parœcias habet Cy-

rus,in q[illegible] pr[illegible] ne [illegible] qu[illegible] m remanſit [illegible] animum; ſed ab omni errore hære[illegible] libera tus [illegible] omni intuetur, quot a nefandis hæreticis lapides [illegible] me immiſſ[illegible] ſuſtinuerim, quam multa in mult[illegible] [illegible] rtamina [illegible] perim, aduer[illegible]s gentes aduerſus iudæos, aduerſus omnem hære[illegible] cam [illegible] p[illegible] tot ſudores & labore[illegible] ne in [illegible] quid m vocatus ſum [illegible] condemna tus. Ego autem Apo[illegible] [illegible] ſententiam: & ſupplico & obſecro veſtram ſinc[illegible] itatem, vt mihi opem feras iuſtum [illegible] nam appellanti iudi[illegible] tuum, & iubeas ad [illegible] accurrere, & oſtendere meam doctrinam v[illegible] ſtigia Ap[illegible] [illegible]t. A me enim ſcripta [illegible]nt alia quidem ante viginti anno[illegible], alia vero ante decem & octo, alia ante quindecim, alia ante duodecim, partim quidem aduerſus Arrianos & Eunomianos, partim vero aduerſus Iudæos & [illegible]entes, partim vero aduerſus Ma[illegible]os qui [illegible]unt in Perſide: alia rurſus de vniuerſa ac generali prouidentia, alia ru[illegible] ſu[illegible] p[illegible] d[illegible] nam gratiam a me ſunt explicata de [illegible] he[illegible]ogia, & diuina humanatione[illegible] [illegible] eptione [illegible] ſcripta Apoſtolica, [illegible] Prophetica prædictiones: & ex his facile ſciri pote[illegible], an ſeruauerim rectam, atque inflexam fidei re[illegible] an re[illegible]titudinem eius tranſilierim. Sed ſupplicationem meam quæſo ne reſpuatis, nec mi[illegible] ram meam cani[illegible]em d[illegible] tati, quæ poſt tot labores aff[illegible]a eſt contumeliis. Ante omnia autem ro[illegible]o vt ſciam a vobis, an in iniuſta hac depoſitione me oporteat acquieſcere, an non. Veſtram enim expecto ſententiam, & ſi iudicatis me ſtare iuſſeritis, ſtabo, nec vlli deinceps homini moleſtiam exhibebo, ſed quod fle[illegible]i non poteſt Dei & ſ[illegible]ruatoris noſtri expectabo iudicium. Mihi autem, vt Dominus Deus eſt teſtis, nec honor cura eſt ne[illegible] [illegible]oria, ſed tantum ſcandalum quod factum eſt, quod multi ex ſimplicio-ri[illegible] us, & maxime qui ex diuerſis hæreſibus a nobis capti ſunt, ſedem eorum qui nos condemnarunt attendentes, ex[illegible]imabunt no[illegible] fortaſſe hæreticos, vt qui quod ſit rectum perfectumque dogma videre nequeant. Quod autem cum tot annis fuerim Epiſcopus, non domum poſſederim, non agrum, non obolum, non ſepulchrum [illegible] ſed ſpon[illegible] [illegible] amplexus ſim pauper[illegible]tatem, & quæ nobis a parentibus obuenerant, poſt illorum mortem ſtatim diſtribuerim, norunt omnes qui in Ori[illegible]nte habitant. Ante omnia autem ſupplico veſtro ſacro & Deo amico capiti, vt precum mihi præbeat auxilium. Hæc per religioſiſſimos & Dei amantiſſimos Presb[illegible] [illegible]ypatium & Abramium Chorepiſcopos, & Alypium præſidem eorum qui ſunt apud nos Monach[illegible] [illegible] ram docui ſanctitatem, quandoquidem ne ad vos venirem me Imperatoris literarum vincula retinuere. Sicut ergo illos, rogo etiam [illegible] ſtitatem veſtram, vt eos paterne aſpiciat, & inflexas aures beneuolas eis præbeat, & quæ cal[illegible]mniis a[illegible]petitur [illegible] temere oppugnatur ſenectutem meam veſtra dignetur cura ac prouidentia, & ante omnia fidei cuius [illegible]dia tenduntur omni[illegible] [illegible]ribus curam gerat, & eccleſiis paternam ſuam conſeruet integram hæreditatem, vt pro his quoque remunerationes accipiat ſanct[illegible]as veſtra a liberali & munifico Deo.

DILECTISSIMO FRATRI THEODORETO EPISCOPO, LEO EPISCOPVS.

REMEANTIBVS ad vos fratribus, & conſacerdotibus noſtris, quos ad ſanctum concilium [illegible] les beati Petri direxit, agnouimus dilectionem tuam ſuperno adiutorio, nobiſcum tam Neſtorianæ impietatis, quam Eutychianæ veſaniæ, extitiſſe victricem. Vnde glorià-
Pſal. 123. mur in Domino, cum Propheta canentes, Adiutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram, qui nullum nos in noſtris fratribus detrimentum ſuſtinere permiſit, ſed quæ noſtro prius miniſterio definierat, vniuerſæ fraternitatis irretractabili firmauit aſſ[illegible]nſu, vt vere a [illegible]e prodi[illegible]ſſe oſtenderit, quod prius à prima omnium ſede formatum, totius Chri[illegible]tiani orbis iudicium recepiſſet, vt in hoc quoque capiti membra concordent, in quo amplior nobis in hac re fit gaudendi materia, dum & tanto ma[illegible]i ſe perculit inimicus, quanto contra Chriſti miniſtros ſe[illegible]us inſurrexit. Nam ne aliarum ſedium * ab ea, quam cæteris omnium Dominus ſtatuit præſidere, conſenſus a[illegible]ntatio videretur, aut alia qualibet ſubrepere poſſet aduerſa ſuſpicio, inuenti prius ſunt qui de iudiciis noſtris ambigerent. Et dum nonnulli * ad diſſenſiones incitati ab authore contradictionis, ad inſana bella proſiliunt, ad maius bonum, malum eius, authore totius bonitatis diſpenſante, peruentum eſt. Dulcius ſiquidem munera [illegible]ratiæ diuinæ proueniunt [illegible] quoties non ſine magnis ſudoribus acquiruntur. Et minus bonum vider[illegible]t, pax continuata [illegible]er otium, quam reddita poſt laborem. Ipſa quoque veritas & clarius reniti[illegible]it, [illegible] f[illegible]rtius retinetur dum quæ fides prius docuerit, hæc poſtea examinatio confirmarit. Multum denique ſacerdotalis officij meritum ſplendeſcit, vbi [illegible] ſummorum ſeruatur authoritas, vt in nullo inferiorum putetur imminuta libertas. Et ad maiorem Dei gloriam [illegible]roficit finis examinis, quando ad hoc ſe accipit exercendi fiducia, vt vincatur aduer[illegible]itas, ne quod per ſe probetur reprobum, ſilentij præiudicio videatur oppreſſum. Exulta igitur, chariſſime frater, & in vnico Dei filio victor exulta. Vicit per nos [illegible]lle, cuius carnis [illegible]eritas negabatur: vicit per nos, & pro nobis ille, cui vicimus, per quem ſecund[illegible] [illegible]t poſt aduentum Domini hac vrbi ſe[illegible]uitas. Redditum ſeculo eſt, prædone [illegible]roſtrato, incarnationis diuinæ my[illegible]ſterium, quod humani generis inimicus, quia rebus ipſis auferre non poterat, calumniis obſcurabat. Quintum. ab i[illegible]credulorum corde perierat immortale m[illegible]terium, quia nihil prodeſt

tanta

[illegible] incredulis [illegible] veritas [illegible]. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus
Marc. 16 erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. *[illegible] inſtitiat [illegible], den[illegible] Orientem Neſtor[illegible]*
[illegible] Eutyches [illegible] redundauit, [illegible] commercium in Apoſtolis [illegible]
[illegible] edendum [illegible] quo [illegible] reſeruauit,
[illegible] conatur hoſtis ant[illegible], per [illegible] Pharaonis tempore [illegible], fides Abrahæ ſemen, [illegible]
[illegible] extinguere, Deo [illegible] aut [illegible], nihil [illegible]. De quo & [illegible]
[illegible] que & quos [illegible] populi [illegible] aſſueuerat, [illegible]
ſubmerſ[illegible] ſuo populo congregauit. [illegible] dignum, & [illegible] ſibi poſſ[illegible]
[illegible] nobiſcum feciſſe [illegible]. Nondum [illegible] humani generis hoſtis ſpirit[illegible]
[illegible] de illa iam [illegible] non dubium eſt quo [illegible] vendicauit. [illegible]
Ioann. 8. *[illegible] diuina authoritatis apparet, dum [illegible] aptantur [illegible] dubitare dictum*
non [illegible]at. Vos, *inquit,* ex patre diabolo eſtis: Et deſideria patris veſtri vultis implere. Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Quando loquitur mendacium ex proprio loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. *Nec [illegible] mirandum [illegible] quod hi, qui in veritate Dei noſtra natura mendacium crediderunt, patri ſuo & circa iſta concordant, quicquid viſum, quicquid auditum, quicquid denique teſte Euangelio tactum eſt, atque palpatum, in verbo Dei filio, non ex [illegible] probatum eſt aſſerentes, ſed coæterna, & conſubſtantialis patri ſuæ ſubſtantia, quaſi aut diuinitatis natura, crucis ligno transfixa ſit, aut inconuertibilis [illegible] per ætatem & in ſapientia profecerit, ſapientia ſempiterna, vel ſpiritu Deus, qui ſpiritus eſt, ſubinde repleri potuerit. In hac quoque ſe acerba veſania, ex quo authore procedit, prodit, quod quantum in ſe est, vniuerſis nocere moli[illegible]. Nam qui nos perſequendo aſ[illegible], cæteros ad conſenſum [illegible] impellendo deprauauit. Sed nec nos, licet in ſingulis [illegible] fratribus, qui membra noſtra ſunt, vulneraſſet [illegible] dolore fecit exceptos quibus noua & inaudita prius, atque incredibili audacia inferre contra ſuum [illegible] iniuriam. Sed [illegible] vel poſt tot peſsima [illegible] nos etiam de ſuo æternæ damnationis [illegible], at [illegible]. Quam menſuram ſceleris prætermiſit, cui nec [illegible] ſuffic[illegible] potuit, quod [illegible] parcendo, nec mortuus etiam in ſanguine innocentis & catholici ſacerdotis pollutas [illegible] abdicata veritate, atque approbata [illegible]*
Ioann. 3 / Matth. 11 *manus intinxit? Et quia ſcriptum ſit,* Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, *ille (quod odio iam fecit [illegible], addi[illegible] impleuit operibus, quaſi nec audiſſet illud, quod Dominus ait:* Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum
*alias, qui. leue eſt. *Dignus diabolici prædicator erroris Æ[illegible] tus vaſtator inuentus eſt,* quia tanquam ſæuiſsimus tyrannus, eccleſia nefandas blaſphemias per violentam ſeditioſ[illegible] turbam, & per cruentas manus mil[illegible] venerandis fratribus imponebat. Et cum voce noſtri Redemptoris [illegible], vnum eundemque homici[illegible] & [illegible] authorem, ille pariter vtrunque compleuit quaſi non [illegible], ſed vt perpetrentur, ſcripta ſint, ad [illegible] nis ſuæ cumulum trahens, qui Dei filius monuit ad ſalutem [illegible] quoque ſurd[illegible] nimis aure prætereun[illegible]*
Ioann. 8. *dem Domino dictum eſt.* Ego quod vidi apud patrem meum loquor, & vos ergo, quod vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis. *Igitur dum ſanctæ memoriæ Flauiano vitam præſentis ſeculi molitetur auferre, ſe*
*alias, vetæ. *ſerena vitæ luce priuauit. Dum vos ab eccleſiis veſtris conatur expellere, ſe à Chriſtianorum collegio ſegregauit. Dum trahit plurimos, & impellit ad errorum aſſenſum, multiplici animam ſuam vulnere ſaucianis, ſolus vltra omnes, & per omnes, ac pro omnibus reus, qui cauſſa reatus omnibus fuit. Sed licet his tua fraternitas, ſolido cibo firmata, indigere minime videatur, tamen vt, quod noſtri loci eſt, impleamus circa vocem dicentis*
2 Cor. 11. *Apoſtoli,* Præterea quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium eccleſiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? *hoc præcipue præſenti occaſione credimus admonendum, frater chariſſime, vt quotieſcunque, diuina gratia administrante, illos, qui foris ſunt, ſonte doctrinæ [illegible] ſubmergimus, aut purgamus, in nullo ab illis, quas ſpiritus ſancti diuinitas in Chalcedonenſi concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrunque hoſtem nouellæ perfidiæ ſermonem noſtrum cum omni cautela libremus, non iam (quod abſit) tanquam de dubiis diſceptantes, ſed authoritate ſua, quæ bene definita ſunt, aſtruentes, quum & in apoſtolicæ ſedis epiſtolis vniuerſali ſancta Synodi aſſenſu firmata, tanta diuina authoritatis teſtimonia nouerimus [illegible], vt nullus queat vlterius dubitare, niſi qui ſibimetipſi errorum tenebras inferre maluerit, quum ſynodalia geſta, vel quibus primum definitio fidei legitur eſſe formata, vel quibus præfatæ literæ apoſtolicæ ſedis, etiam tuæ fraternitatis ſtudio de[illegible] ſunt, & maxime ad piiſsimos principes totius concilii allocutio, tot ſit præcedentium patrum teſtimoniis roborata, vt quamuis imprudentis ac pertinaci animo [illegible] ſi tamen non iam cum diabolo pro ſua impietate damnatus eſt, valeant ſuadere. Vnde hoc quoque contra hoſte[illegible] ſia prouidere condignum eſt, [illegible] nullam calumniandi occaſionem (quod ad nos attinet) penitus relinquamus, nec vnquam contra Neſtorianos, aut Eutychianos agentes, alteri eorum videamur terga vertiſſe, ſed vtroſque Chriſti hoſtes æqua lance vitemus atque damnemus, ita vt nos, quoties audientium quamlibet poſcit vtilitas, cum dogmatibus eorum diuino anathemate promptiſsime atque euidentiſsime feriamus, ne ſi à nobis hoc, quod obſcurius fieri videatur, aut tardius, putetur inuitum. Quod quamuis prudentiam tuam res ipſa admonere ſufficiat, nunc tamen & experimenta docuerint. Sed benedictus Deus noſter, cuius inuincibilis veritas ab omni hæreſeos macula mundum te, ſecundum ſedis Apoſtolicæ iudicia demonſtrauit. Cui dignam retribue pro tot laboribus gratiam, ſi talem te, qualem probauimus ac probamus, pro vniuerſ[illegible] eccleſiæ defenſione ſeruaueris. Nam quod Deus omnium calumniatorum fallacias ſoluit, maximam beatiſsimi Petri curam pro nobis cuncti agnoſcimus, qui poſtquam ſuæ ſedis iudicium in fidei definitione firmauit, nec circa cuiuſquam veſtrum, qui nobiſcum pro catholica fide laboraſti, perſonam, quicquam reprobum videri permiſit quia nec poterat, ſpiritu ſancto indicante, qui[illegible] ex eis non [illegible] extre[illegible], quorum iam vicerat fid[illegible]. Quod ſupereſt, exhortamur, vt quia illi nonnullas Eutychiani ac Neſtoriani erroris reliquias cognouimus remanſiſſe, nunc etiam ſedi Apoſtolicæ collabore[illegible] [illegible] enim, quam [illegible] Dominus Deus noſter ſua*

d[illegible]nam [illegible] dim[illegible] mundo verſimur, [illegible] et fiduciam maiorem tribuat [illegible] non tamen in totum ſ[illegible] diuem permiſit, nec [illegible] dormiamus donata eſt [illegible] ſed ut ſaaneus abor[illegible] [illegible]. Vnde in h[illegible] quo[illegible] ne tua vi[illegible]lantia ſo[illegible]citudine volumus ad[illegible], vt tua relatione currente, quod apud ill[illegible] rel[illegible] [illegible] pro[illegible], Apoſtolicam [illegible] dem feſtine [illegible] quatenus illius religion[illegible] [illegible] adiuuemus. De his vero, quæ in ſupradi[illegible] to concilio [illegible] a[illegible]uener[illegible] [illegible] præſ[illegible]ptione tentata ſunt, ad fratrem & coepiſcopum noſtrum A[illegible]tiochenæ [illegible] præſulem [illegible], ad[illegible] tentes [illegible] quod nobis propter impr[illegible]bitatem m[illegible]nachorum quorundam, [illegible] nis ue[illegible] [illegible]erbo mand[illegible] per vicarios noſtros, & hoc ſpecialiter ſtatuentes, vt præter Domini ſacerdotes nullus [illegible] p[illegible]ædicare, ſeu monachus, ſiue ille [illegible] laicus, qui cuiuslibet ſcientiæ nomine glorietur. Quas tamen literas pro vti[illegible]tate [illegible] per [illegible] fratrem & coepiſcopum noſtrum Maximum, ad omnium volumus peru[illegible] notitiam, [illegible] nolumus earum exemplar[illegible] [illegible]cere, quia quæ prædi[illegible] fratri iniunximus, non dubitamus [illegible] alia manu.

Deus te incolumem cuſtodiat, frater chariſſime. Data quarto Idus Iuny,

Opilione viro clariſſimo conſule.

BEATI THEODORETI OPERVM FINIS.

Τῷ Θεῷ δόξα.

INDEX NOMINVM ET RERVM MEMORABILIVM QVÆ PRIMO TOMO OPERVM BEATI THEODORETI CONTINENTVR, SVMMA CVRA

& accurata induſtria in ordinem Alphabeticum dig[illegible] [illegible] in quo Lector fa[illegible] us a[illegible] quat[illegible] noverit num[illegible] um p[illegible] em, paginam, pol[illegible] [illegible] itatæ paginæ columnam d[illegible] nare.

A

Aron primum po[illegible] ex duxit filiam A[illegible] inadab. [illegible].2

Aaron cur [illegible] le [illegible] [illegible] xerit. [illegible]

[illegible] emelech Aethiops olaem [illegible] b[illegible] remia[illegible] 2[illegible]2.1

Abdias quid contineat. [illegible]

Abies, Cedrus, Libanus, & huiuſmodi quid in [illegible] pturaſ [illegible] 51.

Abominatio de[illegible] ationis. 4[illegible]

Abominatio deſolationis Antichriſtus [illegible] catur. 4[illegible].2

Abraha caris [illegible] erga Deum quanta. 2[illegible]4.2

Abraha fidem ha[illegible] entes Abraha fil[illegible] nominantur. 180.1.[illegible].2

Abraha genus [illegible] opter pietate[illegible] illu[illegible] [illegible]

Abraham quomodo fid[illegible] app[illegible] ur [illegible] quum dixerit Deo, In quo cognoſcam hoc quod po[illegible] ſidebo eam? [illegible].2

Abraham non cum Agar [illegible] m [illegible] iebuit, [illegible] r [illegible] aptati inſerviret, ſed ut liberorum procreatio[illegible] i conſuleret. [illegible]

Abyſſum Bab[illegible] lonij exercitum vocant propter multitudinem. [illegible]4

Accuſationem parentum aduer[illegible] [illegible] um iuſ[illegible] itiam quare Deus velit eſſe communem. 4[illegible]

Accuſatores ſan[illegible] orum & Chal[illegible] aeorum complures combuſti. 198.

Achab, [illegible] eo propheta mors [illegible] radicitur. 28[illegible]

Propter tebam ſurtum [illegible] omn[illegible] [illegible] ſit. [illegible]

Achimelech dum nomina [illegible]

Achor ſub [illegible] 418.[illegible]

Ada an [illegible] m obſequi [illegible] ſtia. 3.2

A[illegible] cognomis [illegible] am [illegible] nem. 9.

Adam [illegible] a an [illegible] malis [illegible] iam [illegible] bebant antequam prohibitum [illegible] at [illegible] 1. [illegible]

Adam fuit [illegible] quomodo [illegible] um: [illegible]

Ada[illegible] a [illegible] [illegible] doma [illegible] orrha deflagrata ſunt. 446.1

Adamo iuſtitiam ſuppl[illegible] ab ira ſed eſt diſpenſatio ſumme ſ[illegible] entia. 8[illegible]

Adam in [illegible] ad [illegible] genere [illegible] mane. [illegible]

Adeps ſel citatem [illegible] pro[illegible] tatem [illegible] 13[illegible]

Ader [illegible] Azabel[illegible] 45[illegible]

Per Adipem frumenti fructum affl[illegible] [illegible] [illegible]

Adoleſcentes in fornace [illegible] ymnum ca[illegible] 2[illegible]

Adol[illegible] entia Iudaeorum vocatur initium vocationis eorum. [illegible]

Adole[illegible] tate ſemper ecclu liber Cantic[illegible] Canticor[illegible]

ſm interdictum. 2:6

A[illegible] oleſcentularum nomine Angeli, & quinam alij intelligantur. 2:5

Ad[illegible] centularum & ſponſarum differentia. [illegible]

Adonai q[illegible] d. [illegible]2

A[illegible] acit domi[illegible] lia in quibus ha[illegible] itat. [illegible]

A[illegible] uat [illegible] anuele. 41[illegible].1

A[illegible] creatori no[illegible] n. 41[illegible]2

[illegible] amulier lapadi [illegible] ſſa [illegible] atur & co[illegible] bur [illegible] 2

A[illegible] cera anima vocantur, q[illegible] daemonum [illegible] nem amplectuntur [illegible]2

Adulterinum nume [illegible] baratum vocatur. [illegible]

Advocatum pro iudice effectus Darius. 4[illegible]1

Aedificatio urbis ac templi praedicitur. 38[illegible]

Aedificationem non damnat Deus, modo iuſte fiat. 2[illegible]

Aedom ruſus. 4[illegible]

A[illegible] ty conſtituerunt Deum creaturam conſpicuam. 1.1

Aegyptij exiſ[illegible] imabant quoſdam Deos eſſe [illegible] alios terrenos, alios ſubterraneos. [illegible]

Aegyptij in auxilium Iudaeorum venerunt [illegible] Sedecia rege acce[illegible] [illegible]

Aegyptiorum cades vocatur ſacrificium Domino [illegible] quare. 94.1

A[illegible] rum imperium quondam potens erat [illegible] & vicina [illegible] perturbabat. 2[illegible]

A[illegible] orum r[illegible] um a Nabuchodonoſor everſum, rurſus [illegible] Per regnans [illegible] ruit. [illegible]

A[illegible] populi docuerunt circumciſionem. [illegible]

A[illegible] ſeran [illegible] nuncupant Meſrem. [illegible]

A[illegible] m parem [illegible] tar. [illegible]1

Aelamos p[illegible] ant. [illegible]

Per Ae[illegible] gmata d[illegible] utur [illegible] ibuntur divina, ne omnis [illegible] a fiant, [illegible] reueluntur an[illegible] tis. [illegible]

Aer [illegible] m mag[illegible] a [illegible] ra[illegible] a. [illegible]

Aeth[illegible] ſſamus ter quam a[illegible] Moſes [illegible] anaæ ſit intell[illegible] g[illegible] a. [illegible]

Aet[illegible] m[illegible] a ra[illegible] iter nominant [illegible] hm. [illegible]

A[illegible] ina omn[illegible] 4[illegible]

A[illegible] ame[illegible] [illegible]

A[illegible] [illegible]

A[illegible] que [illegible] ſ[illegible] a. clu [illegible]

Agg[illegible] [illegible] 4[illegible]

Agni [illegible]
Agni ſub [illegible] iam. [illegible]
Agnitio [illegible] pudoris [illegible] ntium. [illegible]
Agnum in [illegible] matris [illegible] ceteroqui [illegible]
Al[illegible] ele [illegible] tem induat. [illegible]
Ala pro veloci & vehementi prouidentia ſecuritate. [illegible]
Alarum vi bra pro diuina cura. 114.2 [illegible]
Alis magnis praditus Nabuchodonoſor, quia regnum max[illegible] Leta[illegible]t. [illegible]
Alda vateſpia mulier. 3[illegible]
Alexander Macedonum Rex ad Ammonem profectus inde oracula accepit. 478.
Alexander Maced. regno potitus. 416.
Alexander Perſarum & Aegyptiorum demolitus eſt regnum. 428.1
Alienigenæ dicuntur qui incolunt ciuitates iſtas, Aſcalonem, & Gazam, Azotum, Geth & Accaron. 295.1 [illegible] 52.1
Alienigenas ſcriptura vocat Paleſtinos. 118.1.144.1.148.1
Alienigenæ ſemper fuerunt animo hoſtili in Iudaos. [illegible]8.1
Alienigenis ſeruierunt Iudai. 376.2
Aloe quid in ſcripturis. 246.2
Alimentum impietatis ab Aegypto attrahunt Iudai. 328.1
Alleluia, laudate Dominum ſonat. 177.2.178.2.2[illegible].1
Alligare os boum triturantium quid ſit. 45.2
Allophyli genus ducunt ex Chanaan. 485.1
Altare cur non ex ſectis lapidibus adificari velit Deus. 25 2
Amatoribus bona viri mulierem elargiri quid. [illegible].1
Amatorum carnalium & ſpiritualium differentia. 1[illegible]2
Ambiguitas generis nihil affert detrimenti. 40[illegible].2
Ambiguitatis verba apponuntur ad oſtendendum liberum arbitrium. 31[illegible].2
Aminadab quid. 258.2
Amman quid. 41[illegible].
Amon plebis Manaſſes impius. 48
Ammoni Iouis maximum delubrum extruxerunt Aegypty. 194.2
Ammonita circumcidebantur. 275.2
Ammonita ſemper gerebant animum hoſtilem in Iudaos 278.1
Ammonitis non licebat ingredi Eccleſiam Domini. 303.2
Ammonitis ſeruierunt Iudai. 376.2
Amos filius Manaſſes malum ſortitus vita exitum. 356.1
Amos propheta quo tempore extiterit, & quid prophetarit. 455.1. & ſeq.
Amorrhai altitudo tanquam Cedri & robuſtus vt quercus. 10.2
Amorrhaum pater & mater Cethaa. 3[illegible]8.1
Amygdalina virga quam vidit Hieremias vindicta celeritatem indicat. [illegible]68.1
Ananias, Azarias, Miſael renuerunt adorare ſtatuam. [illegible]96.1
Ananias pſeudopropheta [illegible] ientiebatur. 3[illegible]8.2
Anathema duplicem habet intelligentiam. 484.1
Anathema [illegible]aulus pro Iudais optauit eſſe. 3[illegible]
Ang[illegible] quando conditi. 1.2.&[illegible]
Ang[illegible] vtrum præcedant creationem cœli & terra, an vna cum eis crea[illegible]nt. ibid.
Ang[illegible] in Abraha tentorio comederunt. [illegible]4.1
A[illegible]g[illegible] administratorij ſpiritus. ibid.2
Angeli Chriſti redemptoris miniſtri & amici ſponſi. 32[illegible]2
An[illegible]li cur potentia & fortitudines agri di[illegible]. 181.2
[illegible] tanquam termini creaturarum circumeunt. 250.2
Ang[illegible] diuinam eſſentiam com[illegible]ehendere nequeunt. 237.2
Angel[illegible] diuinis [illegible] tem[illegible]. 4[illegible].1
A[illegible]li & Archangeli aliique ſuperiorum cœtus tot ſimul, quot di[illegible]unt. 81.1
[illegible] Archa[illegible] habent nat[illegible]ram creationis part[illegible] ipſam. [illegible].2
[illegible] vniuerſi cœleſtes exercitus ante hunc mundum [illegible]m, in [illegible]omine & omni ſpiritus letitia d[illegible]ebant. [illegible]2
A[illegible] habent ſubſtantiam tertium ceptam. ibid.
[illegible]geli in miniſterium hominum Deo omnium ſubſunt. ibid.
A[illegible]geli [illegible] ſponſam intelliguntur 221.2
[illegible] qua ratione dicantur mali. 296.2
[illegible]rum creationis [illegible] non meminerit Moſes. 1.1
[illegible] anxie [illegible] h[illegible]mines. 223.2
[illegible] plat[illegible] d[illegible]1. 153.2
[illegible] 4[illegible]
[illegible] tone[illegible] non obnoxia. 4[illegible]
[illegible] vidit [illegible]aniel 418.
[illegible] q[illegible] m Iacob [illegible].2
Angelus [illegible] ſtet vol[illegible]t. [illegible].1
Ang[illegible] præſt. [illegible].2
Angelos proprios cuique [illegible], & [illegible]
[illegible] noſtrum curat [illegible]. [illegible]
Angelum proprium cu[illegible]. [illegible]
Anima carnis volupta[illegible] effaminata dia[illegible] militata. [illegible]
Anima Chriſti ſponſa quam perf[illegible] ectiones ius dirigat. 297.[illegible]
Anima Chriſti d[illegible]derio [illegible] qualis ſit [illegible] 2[illegible]
Anima Dei quomodo a[illegible] cipienda [illegible]
[illegible] a cum Chriſto [illegible] neque, niſi primitus ieiunijs, & huiuſmodi virtutibus [illegible] .2
Anima qua fecerit in manu [illegible] am, qu[illegible]d. [illegible]
Anima [illegible] cur lilio comparata. [illegible]
Anima iuſti nul[illegible] premitur [illegible]licitudin[illegible] [illegible]
Anima licet ad Angelorum p[illegible] a[illegible] eſſentiam inſpi[illegible] nequit. [illegible]
Anima [illegible]rrha & thuri comparata. [illegible]
Anima [illegible] in virtutis ſtudio, quomo[illegible] ex te[illegible] ad [illegible] progrediatur 2[illegible]1.2
Anima pudica & Chriſto deſponſata, quomodo C[illegible] quatur. [illegible]
Anima quomodo mente [illegible] carne pulchra. [illegible]
Anima ſine mortificatione [illegible] dona Spiritus ſa[illegible] nequit. [illegible]7[illegible]
Anima ſpiritualis cur ſp[illegible]nſa & [illegible] appellata. 24[illegible].1
Anima Spiritu[illegible] quanta leuitate ad Deum fer[illegible]. 2 8 2
Anima tota lucida [illegible] creata. 2[illegible]
Anima [illegible] ſponſo appellata. [illegible]
Anima [illegible] florens mundi [illegible] non [illegible] 28.1
Anima conſilium eſt trutina ſimile. 18[illegible]
Animæ immortalitas clare oſtenditur. 3[illegible]1
Anima humana natura, qua. 6.2
Anima cur dicantur filia. 2[illegible]
Anima in vita futura expertes erunt mutationis. 2[illegible]
Anima quænam reginarum nomine digna. 25[illegible].1
Anima quænam per ſpinas ſignificata. 25[illegible]2
Anima virili ſenſu pradita ſpretis omnibus voluptatibus poſt Chriſtum currunt. 19.2
Anima viles & abiecta per agrum & villas deſignantur. 261.2
Animarum cum auro purgando comparatio. 226.2
Animarum piarum oculi quales. 26[illegible]1
Animas fideles nomine ſponſa vocat diuina ſcriptura. 264.2
Animas piorum cur in varias tentationes incidere permittit Deus. [illegible]6.2
Animalia crudeliora ſunt ſollicita de catulis ſuis. 305[illegible]
Animalia ea tantum propter hominem creata ſunt, quibus dominari dicitur. 4[illegible]
Animalium irrationalium multa genera. 2[illegible]
Anni amplius quadringenti quadraginta à morte Domini effluxerunt, [illegible] auctor in Danielem ſcriberet 422.2
Annus à diuina [illegible]riptura in quatuor conuerſiones non diuiditur, ſed in hyemem & [illegible]ſtatem. 404.1
Annus h[illegible]ſignificatur quis ſit. [illegible]2
Antichriſti tyrannidis tempus ab Angelo docetur. 4[illegible].2
Antichriſtum parum cornu, à parua Iudaeorum natione profectum. 4[illegible]1
Anti[illegible]ſtus quo tempore ſe oſtendit. 42[illegible]1
Anti[illegible]ſtus à B. Paulo prædicitur. 4[illegible]
Antichriſtus Antiochi exemplar [illegible] Antichriſti imago Antiochus. 428.
Antichriſtus poſtremus exorietur. 41[illegible]
Antigonus Aſia potitus. 415.1 4[illegible]
Antiochus Epiphanes Antiochi magni [illegible]ius. 4[illegible]
Antiochus Epiphanes dicitur par[illegible]. 2[illegible]
Antiochus Epiphanes per cornu ſi[illegible]ficatur [illegible]
Antiochus [illegible]hanes Seleuco fra[illegible] 4[illegible]

Antiochus E

A[illegible]bus illuſtris. 4[illegible]43[illegible].1
Antiochus in ſacri templi adyta ingreſſus omnia prædatur. 430.2
Antiochus magnus Antiochi Epiphanis pater. 428
Antiochus obſes Romæ cuſtodiebatur. 4[illegible]1
Antiochus ſecundo in Aegyptum profectus. 4[illegible]
Antiochus typus Antichriſti. 5[illegible]
Antipater Macedoniæ potitus. 115.1.4[illegible]
Antiqui quare longo tempore viuerent. [illegible].2
Per Antiquitatem ſignificatur æternitas, ſapientia, manſuetudo Dei. 414.2
Antiquus dierum æternum numen. 414.2
Apadamus locus ita nominatus. 433.1
Aperti ſunt oculi amborum, quomodo intelligendum. [illegible].2
Apis bos erat qui ab Aegyptiis alebatur & adorabatur. 395.2
Apollinaris fabulis gaudens aliam nobis Hieruſalem ædificationem pollicetur. [illegible]84.2
Apollinarij dementia arguitur. 4[illegible]5.1
Apollonius odieſus princeps. 4[illegible]7.2
Apoſtoli vocantur Eccleſiæ filij. 2[illegible]3
Apoſtoli Ceruorum nomine cur vocati. 232.[illegible]
Apoſtoli cur fortitudinis agri dicti. 2[illegible].2
Apoſtoli cur per ferculum deſignati. [illegible]9[illegible]
Apoſtoli cur equorum nomine a propheta vocati. 2[illegible]9.2
Apoſtoli cur per manus tornatiles deſignati. 25[illegible]
Apoſtoli equis aſſimilantur. 4[illegible]2.2
Apoſt[illegible]ant ex Iudæis. 471.126.2.59[illegible]
Apoſtoli & apoſtolorum diſcipuli e propheticis libris percipientes, quæ ad Chriſtum pertinebant, Euangelio crediderunt. 376.1
Apoſtoli & Prophetæ cur per columnas & baſes ſignificati. 239.2
Apoſtoli & Prophetæ eundem ſpiritum accepere. 354.
Apoſtoli ex quibus tribubus. 120.1
Apoſtoli in curribus Pharaonis myſtice deſignati. 323.2
Apoſtoli nominantur animalia Dei. 124.2
Apoſtoli per flumina intelliguntur. 155.[illegible]482.2
Apoſtoli per montes ſignificantur. 147.2
Apoſtoli piſcatores in vrbe Hieroſolyma tria millia hominum & quinq; millia vno tempore piſcati ſunt. 162.1
Apoſtolis & Prophetis præter angelos nihil perfectius. 215
Apoſtolicus chorus clare declaratur. 482.2
Apoſtolicus chorus ſignificatur per ramos. 256.2
Apoſtolo nihil nocuit vipera. 3[illegible].154.1
Apoſtolorum chorus deſignatur per duodecim viros, ac totidem lapides in Ioſue. 51.1
Apoſtolorum chorus ignitam Spiritus ſancti accepit gratiam. 85.2
Apoſtolorum & Prophetarum diſcrimen. 134.2
Apoſtolos & eorum imitatores cuſtodiuit Dominus pingues & validos. 69.1
Aqua bibit è ſaxo ſcaturit. 134.2
Aqua doctrinæ lauit Ieruſalem Deus. 328.2
Aqua & puteus nuptias Moſi conciliauit. 3[illegible]8.2
Aqua fellis & anguſtiæ acerbam & amaram vitam declarat. 2[illegible]5.2
Aquæ p[illegible]am cur primam intulerit Deus Aegyptiis. 22.2
Aquæ quomodo & quando creatæ. 2.1
Aquæ deſerti vocantur idola. 269.2
Per Aquam & ſpiritum regenerationem orbis terrarum eſt imperium Chriſtus. [illegible]3.2
Aquam & [illegible]ſſum inſinuat gentes in ſeruitutem redactas appellamus. 362.1
Aquam marinam Deus ſurſum eleuat pro voluntate, & ex ea nubes conſiſtunt. 376.1
Per Aquam Moſes ſalutem conſecutus. 3[illegible].2
Aquam mundam regenerationis aquam nuncupamus, in qua baptizati remiſſionem peccatorum accepimus. [illegible]74.1
Aquarum multitudo pro Babyloniorum multitudine. 47[illegible]
Aquarum naturam biſariam Deus diuiſit. 3.1
Aquarum vna eſt congregatio. ibid.
Aquarum congregationem cum vnam dixerit Moſes, cur multas poſtmodum innuat. 3.1
Aquas Deum creaſſe non docuit nos Moſes. 2.1
[illegible] eſt animal regia, & omnium velociſſimum. 295.2
Aquila in aues regnum ſortita. 2[illegible]
Aquila magna Nabuchodonoſor, quia celeberrimus fuit. 295.2
[illegible]quia pro hoſtium rege. 44[illegible]
Aquila reges vocantur propter imperium. 3[illegible]3.1
Aquilas interpres. 24[illegible]
Aquil[illegible] cur aduiuæ ſcripturæ damnetur. 247.2
Arabia duplex. [illegible]
Arbitrij noſtri libertas non ſubijcitur ſeruituti naturali. [illegible]7[illegible].2
Arbitrium liberum, vide liberum.
Arbor de qua præceptum acceperant primi parentes, erat ficus [illegible]
Arbor Nabuchodonoſor ſignificat. 40[illegible].1
Arbores primum natas diuino verbo ſcripſit Moſes. 399.2
Arca alienigenis tradita propter ſcelera Iudæorum. 388.2
Arca ab alienigenis capta, Dagon idolo conſecrata. 140.1
Arca ſuperuacanea vſus legem violantibus. 388.2
Archangeli gentium præfecti. 426.2
Archelaus [illegible] imitatus Herodem patrem in creandis ſacerdotibus. 424.1
Arcus & gladius pro diuerſis inſidiis. 94.2
Arena terminus [illegible]unt maris, quos tamen mare non egreditur. 272.2
Arenæ genus Iudæorum comparat[illegible]. 398.2
Argento adulterino ſimilis populus. 14[illegible].1
Argentum Africum aliis præfertur. 2[illegible].1
Argentum & aurum inu[illegible]e ſtrorū Domini. [illegible].2
Argentum Perſarum & Medorum regnum ſignificat. 2[illegible].1
Argentum quo pacto purgent fabri argentarij. 2[illegible]3.1
Argumentum epiſtolæ Nabuchodonoſor. 4[illegible]1.1
Ari[illegible]s Perſicum regnum ſimile. 416.[illegible]
Ar[illegible] 391.[illegible]
Arma ſunt inutilia, cum Deus ſtat pro hoſtibus. 2[illegible]2.[illegible]
Armilla manibus impoſita eam virtutem ſignificant, quæ ad agendum nos excitat. [illegible]
Armillarum nomine quid. 21[illegible]
Armum dextrum & pectuſculum ſumere ex vna quaq; victima ſalute oblata, quare ſtatuerit Deus. [illegible]
Aromatum nomine quid metaphorice. [illegible]
Arrij & Eunomij & Apollinaris dementia redarguitur. 145.1
Arrij, Eunomij, Marcionis, Valentini, Manetis, & Montani e[illegible] & hæreſes ſub [illegible]ſa pietatis prætextu. 2[illegible].2
Arrogantia prodit ex opibus. 2[illegible].1
Arrogantiam Iudæorum comprimit Ioannes Epiſtola. [illegible]8.1
Ars tantum valet quantum voluerit is, qui illam donauit. 45.1
Arſaces Perſa bello victor. 428.1
Arſacidæ Perſarum reges vocantur. ibid.
Artaxerxes filius Xerxis. 314.2.423.1
Arundinea virga. 359.2
Aſaphum nonnulli pſalmos compoſuiſſe dictitarūt, aliqui vero Muſicum & chori præfectum fuiſſe. 132.1
Aſchanaz aſſunt vrbes Armeniæ. 2[illegible]
Aſel, Aſia. [illegible]5.2
Per Aſpidem & Baſiliſcum extrema malitia ſig[illegible]fic[illegible]. 154.1
Aſſumptio pro mentis raptu & a rebus humanis tranſitione ad diuinam reuelationem. 4[illegible]
Aſſ[illegible]ente[illegible] centum millia, & decies centena millia. [illegible]14.2
Aſſumptio pro mentis raptu ab humanis ad diuina. [illegible]1
Aſſyrij incluoſis calamitatibus digni. 4[illegible]1
Aſſyrij inſtructa [illegible] ſunt [illegible] Angelorum [illegible] octoginta quinq; millia [illegible]unt. 43[illegible].2
Aſſy[illegible] antiquus. [illegible]3.2
Aſſyrio[illegible] Deus [illegible] 4[illegible]
Per A[illegible]orum reg[illegible] delectum intelligitur diaboli tyrannidem per C[illegible] a[illegible] inductam. 4[illegible].1
Aſſy[illegible]orum r[illegible]mine[illegible] lur[illegible] catus. 2[illegible].2
Aſſyriorum ſiue Chaldæorum regnum per leænam ſignificatur. 412.2
Aſſyrius virgam furoris per [illegible]am Deus is vocat. 194.2.4[illegible]
Aſtar[illegible]donitorum. 484.1
A[illegible]henie[illegible] ab Antiocho. 42[illegible]1
Atlant[illegible] quod Oceanum 3.1

Attri[illegible]

Att[illegible]nuntur humana Deo ab hominibus, quia aliter loqui neſciunt 4[illegible]1.2
Auaritia reprehenditur. 335.[illegible]
Auaritia genus omne effugiendum. 345.1
Auctor Deus d[illegible]rum Iudos. [illegible]29.1
Auctorit[illegible] loquentis dicta confirmat 345.1
Aues & be[illegible]ia ad conuiuium vocantur. 378.2
Auguria p[illegible]bita. 11.2
Augurio augurantur apud [illegible] quid hac ſibi velint. 18.1
Auguſto regnante Dominus in lucem editus eſt. 394.2
Auium pullos capere licet, progenitores autem minime. 45.[illegible]
Aurem Hebraei ſerui [illegible]bertatem recuſantis cur perforari iuſſerit Deus. 26.1
Aures incircumciſa ſunt, qua ſine diſcrimine omnia excipiunt. 2[illegible]1
Auris dextra ſacerdotis, aut dextra manus & pes quorſum vngebatur ſanguine & oleo. 31.1.2
Aurium circuli quid in ſcripturis. 215
Aura frigida & mediocriter humida in ſanctorum corpora immiſſa. 398.2
Aurum Aſſyriorum ſignificat regnum. 393.1
Auxilium ſuum cur modo affert, modo differt Deus. 2[illegible].2
Azabel rex Damaſci. 456.1
Azarias os commune. 197.2
Azymorum ratio quanam. [illegible].2

B.

B*Aal nomen eſt idolorum generale.* 289.1.2
Baal in ſcriptura vocatur [illegible]ola. 354.1
Babylon Aegyptiaca cognomine Perſica. [illegible].2
Babylon dicta fuit Seſach. [illegible].1
Babylon dicitur mons ob excellentiam imperij. 2[illegible]2
Babylon maximis muris & valde ſublimibus erat circumdata. 399.2
Babylon muris hodie caret, & ex plurimum manet inhabitata. [illegible]8.1.[illegible].2
Babylon pauc[illegible] nunc habet domos, eaſque diſſipatas. 299.1
Babylon poculum aureum in manum Domini. 298.2
Babylon [illegible] deuaſtata a Nabuchodonoſor. 342.1
Babylon [illegible] quas gentes prius affecit, & mox prater omnem capta eſt, & euerſa. 298.2
Babylon ſita eſt ad Aquilonem, reſpectu ipſius Hieruſalem. 2[illegible]8.1
Babylonem mediam diuidit Euphrates. 278.2
Ba[illegible] fama peruagata eſt gentes vniuerſas. [illegible]98.2
Babylonij Aſſyrij vocantur. 4[illegible]1.1
Babylon[illegible] [illegible].2
Babylonij nominantur gens non ſancta, & eorum rex doloſus & iniquus. 104.1
B[illegible] montibus excelſis. 3[illegible]2.
Bab[illegible] tanquam carnificibus, tandem etiam illos dedit. 286.1
Ba[illegible] dicitur manca vniuerſa terra, & quare. [illegible]8[illegible]
B[illegible] victoria reddidit dementiores, & magis impios. [illegible]
[illegible] ſignificat. 426.1
[illegible] ab Angelo, & quam vim ha[illegible] Deo. 40.2
[illegible] diuina pla[illegible] interfectus. 490.2
Balta[illegible] 406.2
[illegible]ltaſar [illegible] Nabuchodonoſor non ſtatim ei ſucceſſit. 4[illegible]6.1
[illegible]ltaſar propter impietatem non peruenit ad ſenectutem. 363.2
[illegible]aſar qu[illegible] occiſus. 3[illegible]
[illegible]aptiſma cur vocetur aqua viua. 6[illegible]
[illegible] a Ioanne in aqua ſola figuram geſsit baptiſmatis in ſpiritu ſa[illegible] & igne [illegible]2.2
[illegible] mundati myſtice per tonſarum greges indicantur. [illegible]
[illegible]atis Chriſti ratio & myſterium. 26[illegible]1.2
[illegible] gratia ſola peccatorum remiſſionem largiri poteſt. [illegible]8.2
Baptiſmatis lauacro & obſeruatione mandatorum purgatur anima. 24[illegible].1
Baptiſmatis myſterium in omni fonte & mari perficitur diuina imploratione aquarum naturam ſanctam efficiente. 85.2
Baptiſmatis ſanctis aquis demergitur atque opprimitur diabolus. 224.1
Baradas Hebraeorum & Syrorum lingua vocatus fuit Azabelis pater. 456.1
Baruch miniſtrantem Hieremiae Deus conſolatur. 293.2
Baruch populo legit Hieremiae Prophetiam. 290.2. 2[illegible].2
Baſan ſonat dedecus. 125.2
Ba[illegible]es aurea quid deſignent. 252.1
Baſilij maxime ſermones melle dulciores. 25[illegible].2
Baſilius prouerbiorum principium exponens librum Cantici Canticorum ſpiritalem eſſe cum caeteris patribus cenſuit. 215
Beatus vox etiam de Deo ponitur. 13[illegible]
Beel idolum. [illegible]
Beelphegor idolum. 42.2.17[illegible]1
Bel idolum erat, quod apud Babylonios habebatur in ſummo honore. 297.2
Bel nonnulli vocant Iouem, alij Saturnum. ibid.
Beleamon quid. 266.1
Belli moleſtiae ſunt fames, peſtis, caedes & captiuitas. 284.3
Bellum ſpiritualiter quomodo gerendum. 223.2
Benadad rex erat Damaſci, qui eam ſplendidis aedificiis exornauit. 3[illegible].1
Benedicere eſt aliquid boni velle. 146.1
Benedictio gentium cum Iſaac pollicitatione coniuncta. 310.2
Benedictionem Dei ſequitur opus. 328.2
Be[illegible] diuina [illegible] noſtris conferre debemus. 312.2
Be[illegible] erga Iudaeos Deus expoſit. 290.2
Ben[illegible] Iacob quae ſit inte pretatio. 15.2
Beniamin cur quarto loco benedictus, cum poſtremus eſſet. 48.[illegible]
Beniaminitica tribus copulata erat tribui Iuda. 2[illegible]
Beſeleel ſocij quodnam gratia donum ſint conſecuti. 29.2
Beſtiae quid manducarent in arca. 11.2
Beſtias & reptilia ad quid creauerit Deus. 5.2
Beſtias [illegible] vocauit Deus crudeliſſimos Chaldaeos. [illegible].2
Beſtias praeditas intellectu [illegible] daemonas animarum interfectores appellat. 3[illegible].2
Bethleem domus Ephrata cur [illegible] illuſtris habenda. 4[illegible]2.2
Bithimen in Geneſi quid ſ[illegible]. [illegible]2.1
De Blaſphemia lex. 35.1
Bobus audaciam Iudaeorum comparat Deus. 329.1
Bonis terra omnibus potior Hieruſalem. ibid.
Bonitatis diuinae exuperantia. 346.1
Boſor quid. 238.1
Boſor in ſolitudinem prorſus redacta. 296.9
Boſor vrbs erat Idumaea. ibid.
Botrus Cyprius cur Chriſtus ſponſus appellatus. 226.1
Boues non exiſtentes in praeſepibus, ſacerdotes. 483.2
Boui triturantis os non alligandum. 483.2
Brachia duces regis iuſſa exequentes. 227.2
Brachium Dei eſt ipſius potentia. 299.1
Brachium pro potentia. 94.2

C

C*Adauer cadens ſuper ſementem ſine aqua, cur non polluat ſementem ſi v.cum aqua ſecus.* 32.1
Cades quid ſignificet. 48.[illegible]85.2
Cur degere perſeuerabant quos duces alus eſſe oportebat. 345.2
Caecitate voluntaria laborantibus diuina obſcura ſunt. 306
Caiaphas Ioſippus etiam dictus. 424.1
Caiani, vide Carpocrates. ibid.
Caini ſacrificia, quae. 444.1
Caim ſororem duxit in vxorem. 9.2
Caim teſtatus, non ſuſceptis eius oblationibus, verum dici poſsit poenitentiam egiſſe. 9[illegible]
[illegible] in quod ſignum appoſuerit Deus. ibid.2
Calamitates non grauiter afferre, ſed diſpenſationes diuinas bono animo complecti debemus. 43.2

Calamitates quo pacto ſuſtinendæ ſunt. 92.1
Calamitatum multitudo alios homines ex aliis facit. 398.2
Calcaneum dolum nominant. 99.2. 7.
Calicem ſupplicium vocant, vt qui grauedinem & ebrietatem ingeneret. 348.2
Caligo, nebula, tenebræ, malorum acceſſionem ſignificant. 485.1
Calix pro paſſione. 19.1.71.2.177.2.181.2
Calix vini meri, diuinæ iuſtitiæ vltio. 285.1
Caluitium frequenter luctum indicat. 295.2
Caluitium nō imponetis in medio oculorum veſtrorum ſuper mortuo, quid ſibi velit. 44.1
Calumnia res triſtis eſt, licet magnam in ſe mercedem habeat. 19 .1
Cambyſes Aethiopas ſibi ſubegit. 413.1
Cambyſes Cyri filius. 454.2
Cambyſes Cyri ſubegit. 360.2
Cambyſes poſt Cyrum regnauit. 427.2
Campi infructuoſi, qui in ſacra ſcriptura. 483.2
Cantica, id eſt, epinicia, interitum hoſtium oſtendunt. 217.
Cantica Canticorum liber adoleſcentibus interdictum. 215
Cantici Canticorum liber cum ſit totus ſpiritu refertus, à quibus tractari debeat. 256.1
Cantici Canticorum liber cur ſic inſcriptus. 217.1.2
Cantici Canticorum liber ſpiritalis eſt. 213
Cantici Canticorum liber ſponſæ in Chriſtum amorem oſtendit. 21 1
Cantici Canticorum dignitas & excellentia. ibid.
Cantici Canticorum intelligentia niſi dono Spiritus ſancti percipi nequit. 243.1
Cantici Canticorum librum amiſſum Eſdras renouauit. 212
Cantici Canticorum librum cur aduerſarii carnaliter intelligentes in blaſphemiam prolapſi ſint. 212
Cantici Canticorum librum præſtantiores patres inter diuinas ſcripturas collocarunt. ibid.
Canticum Canticorum nuptias ſponſi deſcribit. 217.1
Capilli puri & veſtimentorum ſplendor diuinam naturam vndiq; inſculptam edocent. 214.2
Capillorum nomine quid in ſponſa intelligendum 241.1
Caprea allegorice quid. 231.2
Caprea cur nomine dorcadis vocata. 232.1
Caprea ac ceruo natura inſitum, vt venenoſas beſtias inſectentur. ibid.
Capreæ hinnuloque ceruorum cur comparatus Chriſtus. 232.1
Captiuis radebatur caput & barba. 295.2
Captiuitates plures. 307
Captiuitatis Babylonicæ computatio annorum ſeptuaginta. 308.1. 314.2
Captiuitatis prima Iudæorum tempus. 388.1
Captiuitatis prioris tempus completum fuit anno Cyri primo. 491.1
Captiuorum proprium eſt in terram inclinari, vt dorſum magis appareat quam facies. 297.2
Captiuos vt magiſter inſtruebat Ezechiel. 319
Caput Chriſti allegorice ipſius diuinitatem indicat. 245.1
Caput vocantur libri inuoluti. 312.1
Caritas beati Pauli quam eximia. 258.1
Caritas cur per malum punicum ſignificata. 246.1
Caritas diuina per potentiam agri ſignificata. 251.2
Caritas nulla tentationum procellis extingui poteſt. 265.2
Caritas ſanctorum Patriarcharum & Prophetarum quanta. 264.2
Caritatis expertes quid de caritate prædictis ſentiant. 265.1
Caritatis fortitudo quanta. 264.2
Carmelus quid. 260.2.268.2
Carneum cor obediens. 246.1
Carnis circumciſio circumciſionis mentis ſignum. 382.2
Carnis voluptatis naturaliter coniunctus eſt dolor. 237.2
De Carnibus edendis quare legem tulerit Deus. 21.2
Caſtigati vtilitatis cauſa erunt alii. 384.1
Caſtra cum choris quomodo congruant. 259.1
Caſtra ſpiritalia quænam. ibidem.2
Cedar eos qui verſus Orientem ſolem habitant indicat. 269.1
Cedar in ſcripturis quid. 221.2
Cedar ſecundus filius Iſmaelis fuit. 192.2
Cedrus pilos filios Orientis alii interpretati ſunt. 351.2
Cedri vocantur ſuperbi Imperatores Romani. 9.1
Cedrum vocant ſaluatorem noſtrum ſecundum humanitatem. 134.2
Cella vini quid ſignificet in ſcriptura. 229.2
Cera cur literali ſcripturæ ſenſui comparatur. 245.1
Ceruicalia & puluinaria requietem afferunt membris. 325.2
Ceruicalia facere quid. ibidem
Cerui feras venenoſas deuorant, & hinc in ſitim vehementer accenduntur. 99.2
Ceruis natura inſitum eſt reptilia animalia deſpicere. 85.2
Ceruo ac capreæ natura inſitum eſt, vt venenoſas beſtias inſectentur. 232.2
Cethim vocatur Cyprus, adiacenteſque inſulæ. 269.1
Chanale vrbs vbi turris ædificata fuit. 355.2
Chaliam principi ſacerdotum comperit deſiſſam Moſaicam legem. 308.1
Chaldæorum regnum ad exitum peruenit. 409.1
Cham quomodo vt parricidij reus damnatur, cum nondum lata lex eſſet de honorandis patre & matre. 11.2
Cham cum deliquiſſet, quare filius eius maledictionem ſuſceperit. 12.1
Chamanides Perſarum reges appellantur. 281.1
Chamos erat idolum Moabitarum. 295.1
Chanaan execrationibus obnoxius ab auo Noe condemnatus. 328.1
Chananæi gloriabantur de ſapientia. 3 1.2
Chananæi nunquam deſiciant ſeruire impietati. ibid.
Chananæi vocantur fabulatores, & quare. ibid.
Charactera gentium induerunt Iudæi. 316.1
Characterem peculiarem adminiſtrandæ Reipub. continens ſabbatha. 338.2
Chelbon vicus Idumææ. 355.2
Cherub, diabolum à ſanctis poteſtatibus ſeparauit. 358.1
Per Cherubin quid intelligendum in Gen. 9.2
Cherubim imagines habebat templum. 399.1
Cherubinos & Seraphinos excellit puritate mater Chriſti virgo Maria. 256.2
Chetiim Græcas inſulas appellat. 354.2
Chiramrex Tyri. 456.1
Chirographum quod contra nos erat deleuit Chriſtus. 422.2
Chobar fluuius. 3 8.2
Chriſmatis ſeu vnguenti ſpecies viſibilis inuiſibilem ſancti ſpiritus gratiam confert. 217.1
Chriſti aſſumpta natura libera permanſit ab omni malitia. 99.2
Chriſti carnis aſſumptio. 444.2
Chriſti crux cur per montis myrrhæ ſublimitatem deſignata. 245.2
Chriſti doctrina cur comæ capitis comparata. 261.2
Chriſti domus Eccleſia. 227.1
Chriſti eloquium & ſermo quantam dulcedinem & efficaciam habeat. 252.1
Chriſti incarnationis myſterium incomprehenſibile. 24
Chriſti mater myſtice fuit patrum caritas. 24 .1
Chriſti nomen commune erat & regum & vatum & ſacerdotum. 84.2
Chriſti paſſionis arcanum ab homine comprehendi nequit. 243
Chriſti prior aduentus multam habet miſericordiam, ſecundus 10 iuſtitiam habebit. 1 .2
Chriſti regnum inuictum. 34
Chriſti regnum prædicatur. 49
Chriſti vita ſimplex & ſqualida. 1 .2
Chriſti vnguentum quid. 21 .2
In Chriſto diuina natura mœrorem permiſit, vt humanitas appareret. 192.2
Chriſtos quos vocet Habacuc. 4
Chriſtus ex Dauide ſecundum carnem natus. 75.2
Chriſtus cur poſt paſſionem portis clauſis ſteterit in medio diſcipulorum, & cur Thomæ reſurrectione diffidenti fiſſuras clauorum oſtenderit. 25 .2
Chriſtum humanam naturam aſſumpſiſſe, dilucide oſtenditur. 102.1
Chriſtus ante paſſionem paucis, poſt reſurrectionem omnibus notus. 219.1
Chriſtus cur agricola appellatus. 229.1
Chriſtus cur capreæ hinnuloque ceruorum ſimilis dictus. 232.1
Chriſtus cur flos campi dictus. 227.2

Chriſtus cur indumentum innocentiæ [illegible]. 4 [illegible]
Chriſtus cur iucundo odore fragrare dicatur. 19.1.2
Chriſtus cur lilio odorato comparatur. 228.1
Chriſtus cur lilium conuallium dictus. [illegible].2
Chriſtus cur nepos & Dominus appellatur. ibid.
Chriſtus cur ſol dictus. 244.
Chriſtus cur veritas dicatur & ſummum bonum. 245.1
Chriſtus dæmonas nos depopulantes diſſoluit. 492.1
Chriſtus vt Deus, altiſſimus nominatus eſt, exaltatus eſt vt homo. 59.2
Chriſtus vt homo & incorruptionem & immortalitatem accepit. 71.2
Chriſtus cur dictus candidus & rubicundus. 251.1
Chriſtus Dominus è virgulto ortus eſt, ſecundum Patriarcham Iacob, & ſecundum Prophetam Eſaiam. 19.1.
Chriſtus eſt Dei potentia & ſapientia. 1 [illegible].1
Chriſtus eſt, qui dixit Moſi, ego ſum qui ſum. 288.2
Chriſtus & Rex & regis filius. 30.2
Chriſtus exorditur ſacerdotium in nocte. 176.2
Chriſtus ex tribu ſacerdotali & regia natus Rex & Pontifex appellatur. 22. .2
Chriſtus Ieſus verus Salomon nominatur. 239.1
Chriſtus in puriſſima anima quomodo ſe gerat. 229.2
Chriſtus in ſe credentibus peccata remiſſurus. 422.2
Chriſtus lapis angularis. 181.2.2
Chriſtus liberauit Iſraelem à ſeruitute Aegyptiorum. 289.1
Chriſtus licet carnis cruciatibus vexaretur, lætatus eſt, tamen ſpiritu in die mortis ſuæ. 240.2
Chriſtus ne ab Angelis quidem poteſt comprehendi. 250.1
Chriſtus non occulte ſed palam cum gloria apparebit ad iudicandum. 416.1
Chriſtus non ſolum vitis, ſed etiam bonus paſtor & ſol iuſtitiæ. 222.2
Chriſtus omnem hominum & angelorum captum ſuperat. 254.2
Chriſtus omnia quæ ad humanitatem ſpectant impleuit præter peccatum. 175.1
Chriſtus omnium fidelium caput, Eccleſia ipſius corpus, membra ſancti. 25[illegible].2
Chriſtus Oriens iuſtus, rex iuſtus, & Dominus iuſtitia prædicatur à Prophetis. 284.1
Chriſtus paſtor verus. 498.2
Chriſtus per ſpinas diadema caritatis ſuſcepit. 240.2
Chriſtus primogenitus vocatur. 150.2
Chriſtus quando pedes diſcipulorum lauit, humilitatis exemplar nobis propoſuit. 98.1
Chriſtus quomodo ſibi ferculum fecerit. 286.1
Chriſtus ſacerdotio fungitur vt homo, recipit autem, quæ offeruntur, vt Deus. 177.1
Chriſtus ſecundum carnem ex Iudæis originem duxit. 159.2
Chriſtus ſeipſum exinaniuit. 9.1
Chriſtus ſe nominat paſtorem. 80.1
Chriſtus ſe vocat vitem veram, & quare. 269.2
Chriſtus ſolus ex virgine ſine dolore natus. 253.2
Chriſtus ſolus ſine ſemine ex virgine natus. 252.2
Chriſtus ſponſus cur botrus Cypri appellatus. 226.2
Chriſtus ſponſus pacificus patri ſuo nos per ſeipſum reconciliauit. [illegible].2
Chriſtus ſub veris tempus paſſionem ſalutarem pertulit. 29.2
Chriſtianos quidam Gog cum Iudæis expectant, quis inſcitia arguuntur. 356.1
Chryſoſtomus totus aureus, maximus Baſilius, eximius Gregorius, per labia myrrham diſtillantia deſignati. 253.2
Chus ſacris literis eſt Aethiopia. [illegible]8.1
Cilicium ſponſi ſpiritalis quale. 24[illegible].2
Circuli duo crucis inſtar, alter in altero interſerti in quatuor partes mouentur. 1[illegible]
Circumcidi Abraham cur iuſſerit Deus. [illegible].2
Circumciſio apparens figura eſt latentis. [illegible]
Circumciſio [illegible] dis præſtantiſſima. 44.
Circumciſio corporea eſt ſuperflua, ſi adſit interior. 271.2
Circumciſio data fuit veluti ſignum fidei. [illegible].2
Circumciſionem habebant Iudæi communem cum Idumæis, [illegible] maelitis, & [illegible] ptiis. [illegible]
Circumciſionem [illegible] diſſimus ſpiritus accipiamus. [illegible]
Circumciſio non Abraham iuſtificauit, ſed [illegible] dit illum [illegible] ſtum declarauit. 13.2
Ciſternæ diſſipatæ vocantur idola. 269.1
Cittium oppidum in Cypro. [illegible]4.2
Clypei ſpiritales quod [illegible] raſient. 242.1
Clypeorum mille myſtica expoſitio. ibid.2
Cœleſtium ordines ſunt mille & varij. 164.2
Cœli apertio quomodo intelligantur. 3[illegible]8.2
Cœlorum multitudo nemini admirationem mouere debet, cum ſacra ſcriptura tam ſingulariter, tam multitudinis numero nominet. 7[illegible]
Cœlorum pulchritudo & magnitudo quæ apparet ſufficit ad [illegible] eius magnificentiam prædicandam. ibid.
Cœlos duos à Deo factos eſſe docet Moſes. 21[illegible]
Cœlumne vnum ſit, an duo. 2[illegible]2
Cœna Dominica nuptiarum Chriſti cum Eccleſia communio [illegible] dicta. 2[illegible]2
Cogitationes etiam ſecretas cognoſcit Deus. [illegible].1
Cogitationes ex contemplatione cur gladios ancipites habere [illegible] cantur. [illegible]
Cogitationes ſpiritales ex mente, ſicut capilli ex capite proueniunt. 255.1
Cogitationes virtutum efficaces aduerſus improborum ſpirituum fallacias tuentur animam. [illegible]6.2
Cogitationum nequitia, malorum eſt cauſa. 271.2
Cognationem eorum contraxere Iudæi, quorum mores ſi erant æmulati. 32[illegible].1
Cognitio punientis Dei maxima conſolatio eis, qui puniuntur. 317.2
Cognomen idem obtinemus, quod Dominum, ſiquidem à Chriſto nominamur. 34
Colles quid deſignent in ſacris ſcripturis. 231.2
Columba cur ſponſa oculi comparati. 241.2
Columbæ nomine cur vocata ſp[illegible] ſponſa. 248.2
Columba generationem illam denotabat, quæ terram promiſſam accepit. 13.2
Columbarum vox ſimilis ſuſpirantibus. 318.1
Columbis lugentes aſſimilantur. ibid.
Columnæ marmoreæ quid deſignent. 252.1
Coma ſponſæ ſpiritalis cur nigra dicta & elata. 251.2
Coma ſponſæ virginis quid ſignificent. 241.2
Comarum nomine ſpiritales gratiæ deſignatæ. 2[illegible]2
Comedere fructum mendacii, quid. 44.2
Comminatio Dei indicium eius bonitatis. 3[illegible].1
Commixtionem illegitimam cur Deus non prohibuerit. [illegible]
Commotio Dei aduentum declarat. [illegible]
Communio ſacratiſsimi corporis Domini per conuiuium mellis [illegible] ſignificata. 248.1
Comparantur peccata Sodomæ cum peccatis Hieruſalem. 33[illegible]
Complicatio, vincula peccati. 31[illegible].2
Concubinarum nomine quis in ſcripturis intelligendi. 2[illegible].2
Conduplicatio verbi exuperantiam declarat. 3[illegible]1.1
Confidentes Deo ſimiles ſunt plantæ quæ continenter irrigatur & ab ardore nimio non læditur, ſed ſemper fructum fert opportunum. 281.1
Connubia cum extraneis conſinibus cur lex prohibeat. 43.2
Connubium Dei cum Hieruſalem dotis libellus confectus eſt. 3[illegible]8.2
Conſcientia nihil potentius. 28[illegible].2
Conſenſus Prophetarum in tempore captiuitatis. 4[illegible].2
Conſilium animi, ſpiritum falſorum prophetarum appellauit Deus. 3[illegible]4.2
Conſuetudo eſt altera natura. [illegible]8.2
Contemplationes piæ animæ corpori ſimile. 260.2
Continentia & philoſophia Danielis & ſociorum. 3[illegible].1
Continentia, fructus eſt diuini ſpiritus, incontinentia diaboli. 213
Continentia trium puerorum. 3[illegible].2
Conuerſionem mentis Danielis figura ſitus oſtendit. 4[illegible].2
Contritum cor pro ſacrificio affertur. 39[illegible]2
Copioſa ſoboles maximum bonum. 6.[illegible]
Cordis circumciſio, iuſtitiæ perfectio. [illegible]1
Cordis circumciſionem noua, & vetus & noua ſcriptura. 3[illegible]
Cordis conuerſio ad Deum eſt liberatio à peccandi licentia, & iuſtitiæ principium. [illegible]41
Cordis ſedes in medio vberum. 2[illegible]1

Cor &

Cor & brachium quid in ſcripturis. 265.1
Core, Dathan & Abiron vtrum ſeditionem mouendi aduerſus legulatorem habuerint occaſionem. 39.2
Cornua potentiam ſignificant. 482.1
Cornu Iſrael appellantur principes & potentes. 304.1
Cornu, pietas, potentia, regnum a diuina ſcriptura appellatur. 360.2
Cornu pro robore & imperio. 150.2 211.1
Corona ſuper impoſita gloriam à pietate & cultu legis comparatam ſignificat. 329.1
Corporis robur etiam ieiunio comparatur. 277.1
Correctio adhibenda peccatori non odio, aut inimicitia, ſed commiſeratione. 354.1
Creatura non caret gubernatore. 279.2
Creatura Creatoris eſt ſerua. 293.1
Creatura omnes ratione creationis cur tanquam fratres exiſtimanda. 221.2
Crucifixum Iudai mortuum vocare ſolent. 75.1
Crucis ſigno aduerſus ſatan reſiſtitur. 286.
Crux omnibus ſalutem attulit. 482.1
Culetus lapidem cur circumcidi Deus iuſſerit. 50.1
Cultus idolorum per Carnalem miſtionem deſignatur. 215.
Cupreſſus odore præſtat. 227.1
Cyaxares Aſtyagis filius. 435.1
Cyprus, & inſulæ adiacentes, Cethim vocantur. 269.1
Cyprus quodnam arboris genus. 246.1
Cyro regnante primum fuit reditus à Captiuitate. 308.2.
Cyrus a Daniele didicit prophetiam Eſaiæ de ſe. 390.1.2
Cyrus a patre Medo, & à matre Perſa originem ducebat. 362.2 417.2.
Cyrus Aſſuero poſterior regnauit. 409.2
Cyrus ex filia nepos Aſtyagis. ibid.
Cyrus in Iudæam reuerti Iudæos iuſſit. 372.2 390.1
Cyrus pontum Euxinum & Aſiam ſubegit. 417.1
Cyrus primo anno regni Iudæis conceſſit in patriam reditum. 425.1
Cyrus ſacrum templum ædificari iuſſit. 390.1 453.2

D.

DÆmones cur montium ac collium nomine nuncupati. 231.2
Dæmones quæ futura ſunt ſcire, ſed e rebus coniecturam capientes conari futura prædicere, & aliquando recta ferre, ſæpius aberrare. 343.1
Dæmones animarum euerſores. 348.2
Dæmones deſertores animam oppugnant, & defectricem reddunt. 221.2
Dæmones funditus interierunt. 363.2
Dæmones Nabuchodonoſor renunciabant quæ à Prophetis accipiebant. 343.2
Dæmones naturæ humanæ hoſtes quomodo à Chriſto ſuperati. 251.2
Dæmones operantur permittente Deo. 44.2
Dæmonum cultus nihil prodeſt hominibus in aduerſis. 317.1
Dæmonum delubra lapanar. 33[illegible].2
Dæmonum lætitia hominum eſt interitus. 349.1
Dæmonum poteſtas defectrix per vulpeculas deſignatur. 235.[illegible]
Dæmonum veritatis & beſtium conſcientia auctores Iudæi. [illegible]3.1
Dagon idolum ante arcam contritum. 389.1
Damaſceni ſemper geſſerunt animum aduerſarium Iſraelitis. 29[illegible].1
Damaſci nomine genelitas & impietas ſæpe ſignificatur. 260.2
Damaſcum aceruo areæ derelictæ comparatum iri prædicitur. 485.2
Damaſcus funditus periit ſub Ader. 456.1
Damaſcus totius Syriæ regnum tenuit. 485.2
Dan ſita eſt ad aquilonem habita ratione ipſius Hieruſalem. 2[illegible]1.2
Dan erat de regione Iſraelitide. Ibid.
Daniel ad aquas diuinas viſiones conſpexit. 308.2
Daniel 12. annis ante Ezechielem prophetauit. 386.
Danielem vt Deum coluit Nabuchodonoſor. 3[illegible]1
Daniel Gratia iudicium Dei ſignificat. 6.
Daniel hebraice ſonat deſiderium. 57.
Daniel Romanum regnum tropice ferrum nominat. 60.1
Daniel feneſtris apertis precabatur. 410.2
Daniel apertius quam alii prædixit Ieſu Chriſti aduentum. 386.
Daniel iuſto Dei iudicio prophetia dignatus. 426.2
Daniel non ſimpliciter hiſtoriam, ſed Prophetiam conſcribit. 4[illegible]6.1.2
Danielis ſapientiam admiratur Nabuchodonoſor. 402.1
Danielis ora leonum ligauit. 154.1
Daniel ſpiritum ſanctum Dei in ſe habet. 402.2
Daniel traditur leonibus. 411.1
Daniel tribus regnantibus regibus floruit. 410.1
Danieli adhærens leones nihil nocentes. 3.2
Danielis accuſatores imperauit Darius leonibus proiici. 411.2
Danielis accuſatores à feris conſumpti. ibid.
Dagon idolum cui alienigenæ arcam captam conſecrarunt. 140.1
Darii Hyſtaſpis ſecundo anno templum inſtauratum fuit. 308.2
Darii regnum aliud, aliud Cyri. 409.2
Darium Aſtyagis filium Cyri auunculum Ioſephus aſſerit. 409.1.2
Darius Aſſueri filius. 419.2
Darius Aſſuero prior regnauit. 410.1
Darius Hyſtaſpis Magis ſucceſſit. 427.2
Darius pro iudice aduocatus factus. 411.1
Darius Hyſtaſpis Scytharum Nomadum potitus. 41[illegible].1
Darius in fugam Perſis ab Alexandro. 403.2
Darius pietatis ſtudioſus, meticuloſus & facilis deceptu. 411.1
Darius rex miraculum diuinum pandit omnibus. 411.2
Darius ſuper regnum ſatrapas centum viginti conſtituit. 4
Darius Ammonitas, Amalecitas & vtroſque Syros deuaſtauit. ibidem.
Dauid paſtor Chriſtus eſt ex ſemine Dauid natus ſecundum carnem. 370.1
Dauid peccauit & reſurrexit. 313.2
Dauid pſalmorum conditor. 286.2
Dauid propheta aduerſorum fuit particeps. 3[illegible]2.2
Dauid ſæpius à Saule comprehenſus, & in ſpelunca incluſus illius manus declinauit. 290.1
Dauid ſempiternus rex non eſt Zorobabel. 375.1
Dauidicum regnum cedrum appellauit 256.2
Dauidis corpus inopia & rerum neceſſariarum penuria aridum factum. 87.2
Dauidis eſſe omnes pſalmos plures ſcriptores aſſerunt. 57.
Dauidis ſemen æternum habet ſplendorem. 75.
Dauidis turris qualis. 242.1
Dauidis variæ calamitates. 60.2
Debbora in contumeliam virorum prophetiæ donum adepta eſt. 54.1
Decimas quarum rerum dedicari præceperit Deus. 44.1
Dedan vrbs erat Idumææ. 296.1
Dedan in ſolitudinem prorſus redacta eſt. ibid.2
Deletionis calix propter ſolitudinem, quæ occupauit vrbem, vocatur. 349.1
Delicati vocantur, qui opibus ac rebus omnimodis abundant. 302.
Delicias bonas & pingues diuina nuncupat oracula. 365.
Deliciæ veræ ex virtute & caritate propiciſcuntur. 261.2
Delictum quo differat à peccato. 29.2
Deleratio Iudæorum perſpicua. 376.1
Dementia & inſania percutitur Nabuchodonoſor. 402.1
Dementia extrema eſt, imprudentiam ſuam non ſentire, & iniqua agentes, non agnoſcere peccatum. 2[illegible]1
Dentem pro dente, oculum pro oculo erui cur Deus præceperit, 3[illegible].2
Dentes ferrei & vngues ærei dicuntur, quia Romanorum regnum ab omnibus accipit tributum. 413.2
Dentes ſpiritualis ſponſæ quales. 241.2
Dentium nomine doctores diuini cur deſignati. 242.2
Denudatio poſteriorum pudorem adfert. 278.2
Derelictio, qua Chriſtus dicit ſe derelictum, non ſignificat diuiſionem diuinitatis contuenta, ſed illam permiſſionem, qua diuinitas permiſit, vt humanitas pateretur. 77.2 & ſol. ſeq.
Deſertes nomine cur hominum corrupta natura appellata. 238.2
Deſertum populum Vocat gentes olim a Deo deſtitutas. 340.1
Deſponſatam alteri qui corruperit, iiſdem pœnis plectitur quibus adulter. 45.1

Deus accipit oblata ſibi ab hominibus [illegible] eorum cauſa. 388.1
Deus ad bonas vel malas hominum voluntates remunerationes accommodat. 74.1
Deus amabiliſſimus, & maxime formidabilis. 327.1
Deus bonitatis abyſſus. 2.1
Deus cœlum thronum, & terram ſcabellum habet. 453.1
Deus conuertendo faciem, propriam beneuolentiam oſtendit. 89.1
Deus cur non dixit, Faciamus hominem ad imaginem noſtram. 4.1
Deus cum Iudæorum gente, tanquam cum muliere in ſcriptura colloquitur. 271
Deus cum minationibus agit, oſtendit ſe ſeruare, non perdere velle. 436
Deus cur beſtias & reptilia creauit. 3.2
Deus cur creauit plantas ante luminaria, & poſt illa animalia. 3.1
Deus cur ex latere Adam mulierem formauit. 7.2
Deus cur plantis non benedixit, animalibus autem benedixit. 3.2
Deus dum minatur, habet apud ſe miſericordiam, quam largitur his, quos peccaſſe pœnitet. 452.1
Deus dedit regnum Nabuchodonoſor. 408.1
Deus eſt Deus verorum & rex perpetuus. 276.1
Deus eſt fons vitæ perennis. 269.1
Deus eſt rex cunctarum gentium. 276.1
Deus eſt via vere bona. 273.2
Deus etiam Angelus vocatur. 446.2
Deus fere ſub tempus verni creaturas condidit. 29.2
Si Deus lumen creauit, quomodo tenebras ei addidit. 2.1
Deus impie viuentes propria prouidentia non deſtituit. 395.1
Deus accuſatoribus non indiget quando iudicat. 5.1
Deus quare neminem veterum allocutus eſt per angelum vſque ad tempora Abrahæ. 2.1
Deum cum omnia prænoſcat, quare tentauerit Abraham. 14.2
Deus hominem iuſtum minime deſpicit, cum ab hominibus iniquis inſidiis petitur. 95.1
Deus homo factus non amiſit quod erat, ſed vnitam cum diuina natura humanitatem noſtram glorioſam reddidit. 375.2
Deus idem eſt, ſimiliter regnans, ſimiliter potens. 101.1
Deus igni imperat. 394.1
Deus incircumſcriptus eſt vbique præſens & omnia complens. 83.1
Deus in ſe confidentes ab ignominia vindicat. 399.1
Deus irat per Brachium ſuum, id eſt per ſuam ipſius potentiam. 298.2
Deus lux vera, & amicitur lumine ſicut veſtimento, & habitat lumen inacceſſam, &c. quomodo intelligendum. 165.1
Deus miſericordia vſus eſt erga Iudæos, iuſtitia autem contra Babylonios. 392.2
Deus miſericordia vtens reuertitur. 475.2
Deus non labore & tempore omnia creans indiguit, verum ad faciendum verbum illi ſatis fuit. 89.2
Deus non modo condidit vniuerſa, ſed etiam in iis conſeruando perſeuerat. 242.2
Deus non placatur ſacrificiis ex lege præſcriptis. 111.1
Deus non punit ex ſola præſcientia, ſed expectat operum conſummationem. 20.2
Deus non ſolum ignoſcit, verum etiam memoria ſua pellit peccata. 475.2
Deus non tentat vt diſcat, ſed vt ignorantes doceat. 53.2
Deus non vtitur diuturnis caſtigationibus, ſed poſt caſtigationem adhibet miſericordiam. 305.1
Deus omnia pondere & menſura adminiſtrat. 494.2
Deus pater, Deus filius eiuſdem ſubſtantiæ. 176.2. *eiuſdem ſubſtantiæ & naturæ.* ibid.
Deus patrum vocatus. 397.2
Deus permittit geri contraria, quæ cum prohibere poſſet, non tamen prohibet, vnde talis permiſſio cauſa appellatur. 46.2
Deus pœnitentis miſeretur, & caſtigatione vtens conſolatur. 299.2
[illegible] quæ nondum facta ſunt perinde ac ſi facta eſſent, nouit. 8.2
Deus quando populi ſui, & populus Dei. 244.2
Deus quomodo pœnitere dicatur. 467.2
Deus ſe non Iudæorum tantum, ſed etiam gentium Deum oſtendit. [illegible]
Deus ſe ſponſum & virum appellat. 438.2
Deus ſtatera & menſura vtens tum longanimiter agit, tum punit. 305.2
Deus totius mundi gubernacula tenet. 276.2
Deus trinitas eſt in vnitate, & vnitas in trinitate. 244.2
Deus vnum pij beneficio pollicetur omnibus veniam. 350.1
Dei flumen eſt Spiritus ſancti gratia. 60.2
Dei beneuolentia magna oſtenditur. 270.2. 277.2
Dei falſi non habent potentiam appellationi reſpondentem. 90.1
Dei natura eſt vbique præſens, & omnibus adeſt. 129.2
Dei nomen apud Hebræos inenarrabile dicitur ſcribiturque quatuor litteris, vnde τετραγράμματον appellatur. 22.1
Dei nomen non ſine ratione pronunciandum. 22.1
Dei pedum ſcabellum olim Hieroſolyma templum exiſtimabatur, nunc vero Eccleſia. 16[illegible].2
Dei potentia oſtenditur. 481.1
Deum ac dominum patrum ſuorum ſancti vocant. 399.1
Deum metus cogit Balthaſar celebrare. 4[illegible].1
Deuteronomium cur ſit appellatum. 42.1
Dextera & ſiniſtra nomine quid ſignificetur. 230.1
Dextera pro auxilio. 101.2
Dextera pro diuina potentia. 77.1
Diabolus calumniator. [illegible].2
Diabolus contra opificem ſuum rabie exarſit. 362.2
Diabolus Deum ſe appellauit. 356.2
Diabolus euerſus a Saluatore noſtro cineris inſtar ab impiis conculcatur. 358.2
Diabolus improbus humanæ naturæ hoſtis per Pharaonem deſignatur. 224.1
Diabolus per Aſſyriorum regem ſignificatur. 260.2
Diabolus per ſerpentem allocutus eſt Euam. 7.2
Diabolus qualis fuit ante lapſum. 358.1
Diabolus traditur Dei verbo vnigenito. 362.2
Diabolus vtitur idoneo improbitatis ſuæ inſtrumento Antichriſto. 416.1
Diaboli inſidiæ. 205.1
Diabolum cur creauit Deus, cum ſciret illum talem futurum. 8.1
Diabolum vocat Dauid, leonem, canem & vnicornem. 79.1
Diapſalma quid ſignificet. 57
Dein annotari iubet qua hoſtis aggredi cœpit vrbem. 349.2
Dies domini, dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & pruinæ. 451.2
Dies domini magna & illuſtris nimis. 452.2
Dies mala pro iudicij die. 10[illegible].1
Dies mala pro ſempiterno ſupplicio. 156.2
Dies malus pro vltionis & pœnarum die. 46[illegible].1
Dies non videtur eſſe dies iis, qui in calamitates delabuntur. 231.2
Dies virtutis pro ſecundo ſeruatoris aduentu. 176.2
Digiti ſcribentis in ſuperficie parietis. 4[illegible]
Dij gentium nuda tantum ſimulacra. 408.2
Dij quos coluerunt Iudæi nullum iis præbebant auxilium. 2[illegible].1
Dij vocari proprie poſſunt, quicunque ad imaginem Dei effigiem illam ſinceram conſeruant. 108.1
Diis non detrahes, quomodo intelligendum. 26.1
Diis non detrahendum, nec Principi maledicendum. 395.1
Dilectio præcedens fidem. 395.2
Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, quid ſignificet. 43.12
Dioſpolis funditus deleta. 361.1
Diſciplina præ ſe ferre videtur moleſtiam: ſed quæ ſequuntur ſunt vtilia. 268.1
Diſcooperiam poſteriora tua ſuper faciem tuam, quid. 478.2
Diuerſorium vocatur præſens vita. 113.2
Diuina natura circumſcribi non poteſt. 123.1
Diuina natura nulla re indiget. 388.1
Diuina non obſcura ſunt omnibus, ſed voluntaria cæcitate laborantibus. 3[illegible]6
Diuina non temere omnibus proponenda. 434.2
Diuina prouidentia mentis compotibus perſpicua. 3[illegible]
Diuina ſcriptura quæ ſolatia præſtet. 22[illegible].1
Diuina verbi ac ſponſi natura quomodo ſit comprehenſibilis. 23[illegible].2
Diuinæ munificentiæ impedimento ſumus, cum nos ea indignos præſtamus. 4[illegible]
Diuinæ ſcientiæ ſola poſſeſſio non ſufficit ad perfectionem [illegible]

aperiet

oportet virtatem ad actum deducere. 60.2
Diuinatione, quæ per virgas fit, vti & victimarum extiſpicio. 345.2
Diuinatores ex ſideribus prognoſtica profitentes, ſomniorum conſectores, reprehenduntur, & in eos pœna conſtituuntur. 498.1
Diuinitas ſola loco non eſt obnoxia. 1.2
Diuinitas cur auro & lapidi pretioſo comparata. 251.2
Diuinitas præſtantior quam vt pati poſſit. ibid.
Doctores Eccleſiæ Chriſtianæ cur per fauum & mel ſignificati. 245.1
Doctrina Chriſti ſanguine tincta per quid ſignificata. 260.2. & pag. ſeq.
Doctrina cœleſtis ſuauitate vini, & omni huius vitæ voluptate iucundior. 261.2
Doctrina naturalis & moralis per duo ſponſæ vbera ſignificata. ibid. 1
Doctrina referta diuina gratia per vinum conditum ſignificata. 263.2
Doctrina ſcripturæ per genas & labra deſignata. 252.2
Doctrina Spiritus ſancti cur per vocem turturis ſignificetur. 234.1
Documentum domini ad mortificationem. 252.1
Dolores qui propriè vocentur. 181.2
Dolus in manu eius quid. 435.1
Domini aduentus ſimilis eſt diluculo. 40.2
Domini Chriſti, humani generatio, regnum, & gentium vocatio prædicitur. 59.1
Domini iudicia abyſſum imitantur. 93.1
Dominum recordatum eſt Noe, quomodo intelligendum. 11.1
Dominus Deus Deus Deorum eſt, & Dominus dominorum quomodo intelligendum. 44.1
Dominus Chriſtus doctrinam ſuam aquam appellauit. 58.2
Dominus Chriſtus legislator gentium apparuit. 67.1
Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt hac clauſula vnitatem ſubſtantiæ innuit, & perſonarum numerum demonſtrat. 43.1
Dominus honoris nomen. 427.2
Dominus neminem habet, per quem iuret, maiorem ſe. 454.1.2
Dominus per ſigna corporea ſtudet commodo eorum, qui craſſioris ſunt ingenij. 28.1
Dominus ſecundum carnem ex Phares natus eſt. 17.2
Domus Dei, ſecundum Paulum, ſunt hi qui credunt. 124.2
Domus irritans quid. 327.1
Domus Iſrael ſimilis eſt domui leproſæ. 32.2
Domus Spiritus ſancti. 263.2
Dona ſpiritalia varia & multa ab vno eodemque fonte profluunt. 219.1
Donec particula non tempus ſignificat ſed ſacrarum literarum eſt idioma. 176.1
Dormire & vigilare quid deſignent in ſcriptura. 248.2
Draco diabolus. 359.1
Draco in mari diabolus. 364.1
Draco maximus, id eſt, Satan quam in greges Chriſti ſæuus. 253.2
Draco Pharao vocatur. 359.1
Duas naturas in vna perſona oſtendit Chriſtus. 323.1
Duo cornua duo genera regum ſignificant. 416.2
Duo paſſeres qui in purificatione leproſi offerebantur, ſalutaris paſſionis typum continent. 32.2
Dux cur appellatus ſit Spiritus ſanctus. 259.2
Dux noſter Chriſtus ſecundum humanitatem 423.2

E.

EBrietas rationem obruit. 405.2
Ebrietas vocatur vltio, & quare. 278.2
Ebrietas ſpiritalis carnali contraria. 248.1
Eccleſia Chriſti cur lunæ & ſoli comparata. 257.1.2
Eccleſia Chriſti hæreſibus & tentationibus labefactari nequit. 277.1.2
Eccleſia Chriſto coniuncta cur turturi ſimilis dicatur. 224.2
Eccleſia Chriſto per legem ſcriptam & naturalem in carne deſponſata & coniuncta, ipſius amorem indicare voluit. 218.1
Eccleſia ciuitas ac domus Dei appellatur. 237.1
Eccleſia eſt vna per totum orbem atque mare. 106.1.254.1
Eccleſia ex gentibus congregata quondam ſterilis erat, ſed poſtea liberis fœcunda facta eſt. 181.
Eccleſia ex Iudæis & gentibus collecta. 227.2.439
Eccleſia ex multis hominibus, qui varia dona acceperunt, conſtat eſt. 103.
Eccleſia ex multis membris vnum corpus abſoluit. 245
Eccleſia fidelium quomodo in ſpiritalem vini cellam ingrediatur. 229.2
Eccleſia nomine ſponſæ in ſcripturis deſignatur. 21
Eccleſia non ex perfectis hominibus tota conſtat. 99.
Eccleſia omnium gentium perpeſſa eſt impetus. 181.
Eccleſia quomodo ex variis membris conſtans dicatur. 224.
Eccleſia ſponſa cur pulchritudinem ſponſi, robur, diuitias, regnum & huiuſmodi videre concupiſcit. 218.
Eccleſia quæ ſuper cœlis eſt. 149.
Eccleſiæ vultus propriè eſt ipſe Dominus. 103.
Eccleſiæ caput Chriſtus, & corpus eius cœtus Eccleſiæ. 175.
Eccleſia credentium Chriſto per vineas deſignata. 234.
Eccleſia Dei per torcularia in ſcripturis deſignantur. 229.
Eccleſia diuina ornamenta per comas ſponſæ ſignificata. 242.
Eccleſiæ gemina vbera quid ſignificent. 242.
Eccleſia per floreſcentes vineas deſignata, ab hæreticorum peſte integra conſeruanda. 235.
Eccleſiæ præcepta ſine errore ducunt ad veritatem. 220.
Eccleſiæ ſancti oculi dicuntur ſcripta prophetarum acutiſſime intuentium. 241.
Eccleſiæ ſponſus Chriſtus. 21
Eccleſiarum paradyſum aqua viua irrigat. 359.
Eccleſias nominat Apoſtolus non ſpiritus diuiſione, ſed locorum diſtinctione. 254.1
Ectaſis non amoditas ſola, ſed cæcitas græcè dicta ἀορασία. 4 6.1
Edom quid. 238.1
Edom appellatus quod primogenitura lenticulam antetuliſſet. 462
Edom flauum aut rubrum ſignificat. 352.1
Effrata nunc appellatur Bethleem. 197.1
Egerſum nomen eſt peculiare Dei. 268.1
E γα... quid dicatur. 34.2
Eldad & Medad cur vaticinati ſint, cum non eſſent de numero ſeptuaginta virorum. 38.2
Electi ſimiles erunt ſplendori firmamenti & ſolis lumini. 434.1
Electio bona eſt, quam notitia præcedit. 268.1
Elementa iam idonea ſunt, vt Domini magnificentia oſtendatur. 65.1
Elias aſſumptus eſt quidem, ſed non in cœlum, ſed tanquam in cœlum. 81.1
Elias cur non exauditus contra Iezabel. 336.2
Eliſa Gratiam vocat. 354.2
Eliſæum cum Syri cum ſepſiſſent eos ſubterfugit, illorum oculis nubi circumcirca aſperſa. 88.1
Eloquia diuina lapidibus precioſis ſimilia. 239.2
Eloquia diuina vocantur lilia. 254.1
Eloquia diuina qualia. 28 .2
Eloquiis diuinis nihil dulcius. 25:.1
Emath Epiphaniam nunc appellatam ſacra ſcriptura vocat magnam Emiſam. 271.2
Enac a Gigantibus oriundus erat. 10.2
Enachem non eſt vrbs diuerſa a Geth. 469.1
Enaglim oculus vituli. 384.1
Engaddi oculus tentationis. 384.1
Enoch quem in locum tranſlatus à Deo. .2
Ens, vita, ſapientia quid naturaliter præſtent. 252.2
Per Ephod iudicabatur quis in bello victor futurus eſſet. 55.
Ephod textura quædam fuit, quæ circumponebatur ſacerdotibus prænuntians quid agere conueniret. 54.2
Ephod ſuperhumerale ſignificat. 55.1
Ephraim inimicitia irritans. 329.1
Ephraim mons ſitus eſt ad aquilonem habita ipſius ratione Hieruſalem. 271.2
Ephraim vitulæ ſimilis. 445.2
Ephraim vocantur decem tribus, quia palatia regia conſtructa erant in ſorte Ephraim. 288.1
Ephraim vocatur Chanaan. 289.1
Epicinia quid. 217.1

Epiſtola Nabuchodonoſor. 401.1
Epiſtola mitium, ſalutatio in domino gaudere. 411.2
Equites aquilæ comparati. 480.1
Equus plurali numero pedeſtres copias ſignificat. 223.2
Ermon mons quid in ſcriptura. 244.1
Eſaias faſtum Nabuchodonoſor teſtatur. 401.2
Eſau Edom. 433.1
Eſdras Spiritu ſancto plenus ſcripturas ſanctas nobis reſtituit. 213
Eſſebon quid. 261.1
Eſſentia Dei non cognoſcitur in hac vita. 418.2
Eua mater quomodo generans & pariens. 265.2
Euangelium & ſacra Apoſtolorum doctrina quæ doceat. 379.2
Euangelium futuri iudicij reddit teſtimonium. 255.1
Euangelium lex ſpiritus. 234.2
Euangelium paucos ad ſalutem initio adduxit, deinde duplicauit ac triplicauit, & poſtea impleuit totum orbem terrarum. 383.2
Euangelium primum Iudæis prædicatum eſt, deinde omnibus gentibus. 393.1
Euangelij & legis Moſaicæ inter ſe congruentia. 235.1
Euangelij & legis comparatio. 75.2
Euangeliorum gratia data inter legem & ſperata bona. 382.1
Euangelium maior habendus honos, quam reliquis veteribus, & ſcripturis alijs ſanctis. 224.2
Euangelij prædicatio cur reclinatorij nomine dicta. 2,9.2
Euangelica prædicatio vſq; ad extremas terras peruaſit. 471.1
Eudociam ſacra litera nuncupans bonam Dei voluntatem. 63.1
Euilad Marodach. 394.1
Euilad Marodach ſucceſſit Nabuchodonoſor. 406.1
Eunomianus faſtus conuincitur. 418.2
Euphrates quondam Babylonem mediam diuidebat, nunc minimo alueo per rupes fluit. 298.1
Execratio facta in monte Gebal. 422.1
Execrationum lex habebat, quam ſex tribus in monte Gebal legebant. 254.1
Ex hilario deſignat delationem. 282.1
Exitum quo ſundiam Iudas inſerere poſt crucem. 215.2
Exitus pro oriente. 235.1
Expoſitio diuinarum ſcripturarum qualem animum requirat. 212
Ezechias ex impio patre natus nobiliſſimus euaſit. 336.1
Ezechias quindecim annorum vitæ promiſſionem accepit. 77.1
Ezechiæ tempeſtate duodeuiginti myriades & quinque millia Aſſyriorum abſque inſtrumentis bellicis confixa fuerunt. 153.2
Ezechiel exorſus eſt prophetiam ſuam anno quinto captiuitatis Iacim. 307
Ezechiel Hieremiæ verba confirmat. 324.1
Ezechiel poſtremus eorum qui captiuitatis tempore prophetarunt. 307
Ezechiel ſacerdos & propheta particeps fuit aduerſorum. 279.2
Ezechiel cum Iechonia in captiuitatem abductus. 319.1
Ezechiel cum Daniele miſſus. 387

F.

FAciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, cuinam dixerit Deus. 4.1. quid vero ſit illud, ad imaginem. ibid.2
Faciem barbæ ſuæ corrumpere prohibitum: quidue ſit illud. 34.2
Facies Dei beneuolentia Dei appellatur. 398.2
Facies Dei diuina eſſentia. 313.1
Fames compulit obſeſſos Iudæos carnibus humanis veſci. 300.2
Fames verbi Dei indigentia. 370.2.461.2
Fames vincit amorem naturalem. 304.1.2
Famis argumentum panis ex milio & faba confectus. 315.1
Farina hordeacea quare offerebatur ab ea quæ ſuſpecta erat de adulterio. 37.1
Faſciæ alligata per legis Moſaicæ diſciplinam, non accepta. 250.1
Faſtus regis reprehenditur. 41.2
Fatali neceſſitati non ſubijciuntur res noſtræ. 277.2
Felicitatis humanæ breuitatem & fragilitatem oſtendit Deus Nabuchodonoſor. 401.2
Femora allegorice cur virtutes morales ſignificent. 260.2
Femur percutere proprium eſt dolentium, & pœnitentiam agentium. 288.1
Feneſtræ animæ ſunt ſenſus corporis. 275.2
Feneſtrarum nomine ſenſus corporis in ſcriptura deſignantur. 232.2
Feneſtris apertis precabatur Daniel. 410.2
Feræ ſpirituales quænam. 236.2
Ferinis hominès in improbitate degentes comparantur feris. 327.2
Ferino more viuentes barbari. 403.1
Fermenti nomine vetuſtas nequitiæ ſignificatur. 23.2
Ferrum Romanorum regnum. 393.1
Feſtum menſis primarum frugum, & feſtum conſummationis ſub finem anni, quale. 26.2
Feſtorum tempore ſolebant omnes concurrere Ieroſolymam. 3[illegible]5.1
Fiat lux: & fiat firmamentum, cuinam dixerit Deus. 2.2
Fiat fiat Hebræis amen amen eſt. 171.2
Fictile regnum a ferreo non aliud eſſe. 415.2
Fides bonæ effectrix. 245.2
Fides operibus perficitur. 266.1
Fides per habitum intus florens, per actionem foris fructificare debet. 263.1
Fides principium viæ ad virtutem ducentis. 244.2
Fides ſincera ad baptiſmum recipiendum neceſſaria. 251.2
Fides ſola non ſufficit ad ſalutem, ſed operibus indiget ad perfectionem. 159.2
Fides fructus ob futurum præmium ſpem adfert. 263.1
Fidei perfectio eſt operum & cruditatis mortificatio. 2[illegible].2
Fides pietas per pietatem appellatur. 235.1
Fides alumni ſub vitibus maxime ædis ſedentes. 256.2
Fidem poſſidens venit in notitiam Dei. 354.1
Fideles in ſola Eccleſia ſumunt diuina myſteria execrationis habentes hæreticorum cætus. 23.2
Filia diaboli anima carnis voluptatibus effœminata. 179.2
Filia Hieruſalem quænam intelligantur. 23[illegible].2
Filiæ vocantur vrbes & regiones. 316.2
Filius Dei ſecundum diuinitatem ſempiternum obtinet imperium. 376.1
Filius hominis propter humanam naturam Dominus vocatus. 414.2
Nec Filius nec Spiritus ſanctus creata natura eſt. 210.1.2
Filius reuera Deus eſt, & vniuerſorum opifex & conditor. 76.1
Filius ſi eſt creatus, non eſt Deus. 276.1
Filij Dei Moab. 433.1
Filij proborum virorum fruuntur bonis propter maiorum pietatem. 44.1
Filiorum ſaluandorum ordinem quinam obtineant. 255.2
Filios fœderis Iudæos vocat. 360.2
Filios hominum Hebræi homines vocant: & filios Prophetarum, prophetas. 429.1
Filios ingulare, extremus terminus impietatis. 348.2
Filios vocat Deus etiam recedentes à ſe. 270.2
Filios Dei quos vocet Moſes. 10.1
Finis impoſitus ſacerdotio & regno. 24[illegible].2
Floriere vites metaphorice quid. 234.1
Fœnum à tergo metentis quid ſignificet. 276.1
Fœnum auaritia appellatur. 131.2
Fœnus non ſolum perfectio noui teſtamenti, ſed etiam legis ſtatus damnat. 113.1
Folia excuſſa gloriam fluentem ſignificant. ibid
Folia decem regium ſignificant. ibid.
Fons de domo Domini egrediens eſt Spiritus ſancti gratia. 454.2
Fons diuinæ ſcripturæ quibus pateat. 246.1
Formoſa cur dicta ſponſa. 234.1
De Fornicatione. 314.2
Fornicatio idolorum cultus vocatur. 133.2.170.1.2.317.2.329.1
Fortaſſe audient, qualem habeat ſenſum. 276.1

Fortitudo & pietas Danielis. 410.2
Fortitudo, ſapientia, pietas trium puerorum captiuorum. 397.1
Formnatur meminerit ſcriptura. 16.1
Foueam mortem a ſepulchro nomine impoſito appellauit. 365.1
Fragrantia operum. 245.2
Fragrantia ex veſtimentis ſponſæ ſpiritalis quanta. 245.1
Fratrem defuncti ſine liberis, vxorem eius ducere nolentem quare Deus conſpui iuſſerit. 45.2
Frenum in maxillis ponere, quid. 376.2
Fructus tributum ſignificat. 368.1
Frugalitas cum iuſtitia melior, quam diuitiæ iniquæ, & affluentia iniuſta. 94.2
Funes pro inſidiis. 71.1
Funiculum ſcriptura appellat diuiſionem ſortis. 485.1
Funiculus Coccineus antiquorum ſacrificia ſignificabat. 17.1
Funiculus Coccineus quid. 241.2. & quid illius nomine intelligatur. ibid.
Funiculus ſæpe vocatur hæreditas. 275.1
Futurorum bonorum vmbra dicuntur bona temporalia. 264.1

G.

GAbaonitæ cur ad ligna cædenda & aquam ferendam damnati. 51.1
Gabriel Mariæ virgini lætum nuntium admirandi partus ſub veris tempus attulit. 29.2
Gabriel volans 442.1
Galaad & Galgala idolorum vrbes. 242.1
Galaad migrationem teſtium ſignificat. ibid.
Galaad montis myſterium. 241.1
Galaad non eſt regionis. 173.2
Galaad non tribus, ſed locus eſt. 118.1
Galaad pertinet ad terram Iſraeliticam. 283.1
Galaad potiſſimum excolit reſinam. 294.1
Galaad vrbs erat Iſrael. 456.1
Galaad vrbs erat ſacerdotibus deſtinata. 275.1
Galgal cogitationis vim ſignificat. 321.1
Galgala dictus eſt præputiorum locus, & hebraice ſignificat libertatem. 53.1
Galgala non procul diſtant ab Hiericho. 54.1
Galgala vrbs multis dedicata idolis. 440.2
Gelaſius epiſcopus Cæſarienſis Palæſtinus eruditione ac vita clarus. 66.1
Ginarum & labrorum nomine quæ doctrina ſignificata. 251.2
Gentes auditis duntaxat Apoſtolicis præceptis ad lumen diuinæ notitiæ peruenerunt. 480.2
Gentes maris nomine appellatæ. 239.2. 482.2
Gentes diuino præconio credentes diabolum exterminarunt. 363.1
Gentes doctæ credere in nomen patris, filij, & Spiritus ſancti. 379.2
Gentes impietate vicerunt Iudæi. 316.1
Gentes reiectis Iudæis fruuntur bonis à Deo datis. 241.2
Gentibus nec per Moſem lex data, nec per prophetas vtilitas allata fuit, ſed per ſacros Apoſtolos cognitionis radium acceperunt. 210.2
Genus Dei ſumus. 433.1
Gigantes qui vocentur. 364.2
Gigantes tam proceri, vt alij cum illis comparati quaſi locuſtæ viderentur. 335.2
Gigantes quos vocet diuina ſcriptura. 10.2
Gladius in ſcriptura duplex, vnus reprehenſionis, alter intelligentiæ. 239.1
Gladius ſupplicium, vagina longanimitas Dei. 264.1
Gladium bellum dicit, ſpeculatorem exploratorem. 366.1
Gladium & ſagittas puniendi facultatem appellant. 342.2
Gleba populus. 333.1
Gloria diuina Cherubim inuecta. 321.1
Gloria Domini quomodo terram omnem impletura ſit. 39.2
Godolias iuſſu Nabuchodonoſor imperauit relictis in Iudæa. 293.1
Gog & Magog expectare inſcitia non ſolum Iudæorum ſed etiam Chriſtianorum. 379.2
Gog & Magog gentes Scythicæ. 376.2
Gog & Magog regnantibus ſola Palæſtina pace perfruita eſt. 105.1
Gog iam venit. 379.2
Gog Scythicarum gentium rex contra Hieruſalem multitudinem coegit. 460.2
Golgotha mons excelſus vbi ſalutaris infixa crux fuit. 314.2
Græci & Romani Martem ſecundum propriam habitus ſui armant figuram. 347.1
Græci exiſtimabant quoſdam Deos eſſe cœleſtes, alios terrenos, alios ſubterraneos. 23.1
Græci ſinebant puerorum capillos promitto, & aliquanto poſt tempore eos dæmonibus dedicabant. 34.2
Grando & carbones ignis mala ſignificant. 309.2
Gratia per fidem concipit. 263.2
Gratia ſpiritus noſtrum adiuuat liberum arbitrium. 374.2
Gratiam pietatis proportione reſpondentem acceperat Daniel. 410.1
Gratiarum ſpiritalium multa genera. 219.1
Per gregem caprarum quinam deſignentur. 241.1
Greges quinam dicantur in ſacris ſcripturis. 223.1
Gregorij eximij ſermones melle dulciores. 253.2
Gutta balſamum vocatur. 355.1
Gutturis nomine quid in ſcripturis. 229.1
Gymnaſium in Hieruſalem ædificari præcepit Antiochus. 419.1

H.

HAbacuc equos appellauit ſacros Apoſtolos. 104.1
Habacuc propheta quid contineat. 479
Habitauit in nobis, quomodo intelligendum. 76.2
Habitus in ſua Repub. vſitatos ſuis diis imponere conſueuerant omnes antiquitus impietati dediti. 347.1
Hadrach vrbs eſt Arabiæ. 496.2
Hæreditas ſæpe vocatur funiculus. 275.1
Hæreſes qua tempeſtate pullularint. 222.1
Hæreſum procella quomodo aliquando deſiit. 234.1
Hæretici cur per vulpeculas deſignati. 235.2
Hæretici orationis ſuauitate ac verbis argumentorum ſimpliciores animas decipiunt. ibid.
Hæretici perſequendi. ibid.
Hæreticorum conuenticula iniqua. 125.1
Hæreticorum eccleſia cur filia inter ſpinas appellata. 218.1
Hananias mori prædicitur, & poſt 7. menſis moritur. 286.1
Hananias pſeudopropheta fauſta prædixit, ſed falſa. ibid.
Hebdomada hebdomadum celebrantes quid. 343.1
Hebra Syrorum lingua idem quod Euphrates. 12.2
Hebræa appellatio Chaldææ anteponitur. 407.2
Hebræi ab Heber appellati. 385.1
Hebræi ex eo appellati ſunt, quod Abraham è regione Chaldæorum veniens in Palæſtina pertranſiit flumium Euphratem. 12.2
Hebræi primum menſem vocant Xanthicum. 490.2
Hebræi ſecundum lunæ curſum annum numerant. 423.2
Hebræorum pueri non ſtatim hebraica lingua vtuntur, ſed eorum apud quos nati ſunt. 12.2
Hebræi cur præceperit Deus vt Aegyptios ſpoliarent. 23.1
Hebraica vox eſt ſacra. 12.2
Hebraica lingua vnde cœperit. ibid.
Hebraica lingua ſecundum quoſdam dicitur ab Heber. ibid.
Helias maximus prophetarum. 425.1
Helias prædicans. 435
Helias Thesbites. 433.2
Helias Thesbites ante diem ſecundi aduentus venturus eſt, & quid facturus ſit, & cauſa cur venturus ſit. 506.2
Helioſ ... gens Syrorum extinxit. 464.1
Herbas non ſeculentas cur Deus germinare iuſſerit. 3.1
Hermon mons eſt, qui Palæſtina terram ab Iſraeli diſterminat. 198.1
Hieremiæ tria aſcribuntur maxima, ſacerdotium, prophetia & ſapientia. 282.1
Hieremias anno decimotertio Ioſiæ regis deſignatur propheta. 267.483

Hieremias captiuitatis tempus teſtatur. 420.1
Hieremias Chalij. 387
Hieremias Ezechielis dicta confirmat. 324.1
Hieremias duplici gratia præditus erat, ſacerdotali & prophetica. 268.1
Hieremias maledicit diei in qua natus eſt. 282.2
Hieremias prophetizat non ſolum ea, quæ ſpectant ad Iudæos, ſed etiam quæ ad alias gentes. 268.1
Hieremias ſcripſit prophetiam quadraginta duorum annorum. 267
Hieremias ſecundo ſcribit ſuam prophetiam. 290.2
Hieremias, Sophonias, & Vrias Samai iiſdem temporibus prophetabant. 307
Hieremias vt propheta nouerat futura, & experientiam habebat magiſtram. 291.2
Herodes à Romanis accepit regnum. 423.2
Herodes occidit infantes, ſperans ſe ſimul occiſurum ſaluatorem natum. 288.1
Herodes paterno genere Aſcalonites, materno Idumæus. 424.1
Herodes templum nobilius effecit. 384.2
Herodes totius Iudææ declaratus rex. 416.2
Hiericho vrbs palmarum appellatur. 118.1
Hieroboam ex tribu Iuda. 436
Hieroboam filius Ioas, nepos Ioathan, pronepos Iehu. 437.1
Hieroboam filius Nabath. 436
Hieroboam impius. ibid.
Hieroboam propagauit fines Iſrael ab Emath vſque ad mare occidentale. 460.2
Hieroboam regiam ſuam in Samaria vrbe conſtituit. 436
Hieroſolyma cœleſtis. 147.2
Hieroſolyma Sion, & Sionis filia appellatur. 133.2
Hieroſolymitani aliis omnibus præſtabant viribus & multitudine. 436
Hieruſalem ædificatio Nehemiæ & Eſdræ memoria facta. 423.2
Hieruſalem appellatur libani nomine. 49.2.239.2
Hieruſalem capta anno tertio regis Ioacim. 307
Hieruſalem cœleſtis mat[illegible] [illegible]. 237.1
Hieruſalem compararetur lebeti. 268.1
Hieruſalem bonis omnibus terra potita. 329.1
Hieruſalem cur per libanum ſignificata. 85.2.283.1
Hieruſalem eadem commiſit quæ Samaria. 347.1
Hieruſalem eſt thronus Dei. 279.2
Hieruſalem figurate vocatur Carmelus ob multitudinem ſucco- rum. 27[illegible]
Hieruſalem illuſtris & redempta columba. 486.1
Hieruſalem illuſtris facta maximas ſibi vrbes ſubiecit. 328.2
Hieruſalem orbis terrarum vmbilicus. 315.2.314.1
Hieruſalem per ficum intelligitur. 483.1
Hieruſalem primo dicta fuit Iebus. 53.1
Hieruſalem quamobcauſam dicatur ſola. 302.1
Hieruſalem quid. 231.1
Hieruſalem ſita eſt in medio montium. 281.2
Hieruſalem [illegible] Domini vocabitur. 27[illegible].2
Hieruſalem cur tu caliginoſa & ſqualida cur dicta. 4[illegible]2.1
Hieruſalem vaſtitas prædicitur. 4[illegible]1.1
Hieruſalem vaſtitatis ſeptuaginta anni completi ſunt, ſecundo anno regni Darij. [illegible]1
Hieruſalem vltus eſt Deus non per Sennacherim, ſed per Nabuchodonoſor. 4[illegible]1.1
Hieruſalem vocabitur ciuitas vera & mons Domini omnipotentis. 541.2
Hieruſalem vocatur [illegible] munitionis. 118.1
Hieruſalem vocatur vidua tanquam deſtituta diuina prouidentia. 3[illegible]2.1
Hieruſalem vocatur filia populi. 275.1
Hieruſalem vocatur virgo, non quod ſit intemperans, ſed quod forma det operam, & de pulchritudine glorietur. 281.2
Hin genus menſuræ vini & olei apud Hebræos continet duas choas Atticas. 383.1
Hinnulus ceruorum ſerpentes deſtruit. 232.1
Hinnulo ceruorum cur ſponſus comparatur. 232.1
Hinnulus capreæ cur ſponſæ vera ſimilis. 243.2
Hircanus vltimus ex Aſamonibus princeps ſacerdotum ab Herode occiſus. 423.2
Hirci præfigurarunt paſſionem Chriſti. 33.2
Hircus caprarum rex Græcorum. 418.1
Hircus Macedonum regnum ſignificat. 417.1
Hiſtorico more quædam ſcripſit Daniel. 412.1.2
Hædorum nomine ſignificantur turbidi animorum motus. 223.1
Hædorum nomine peccatores intelliguntur. ibid.
Homo cum primum conditus fuit, omnem poteſtatem accepit, & æternam habebat vitam: poſt peccatum autem ex vtriſque cecidit, & ab imperio, & à vita. 71.1
Homo puluis, lutum, gleba, cinis, vanitas flos, fœnum, à diuina ſcriptura appellatus. 406.1
Hominis vita ſæpe ſæculum appellatur. 133.2
Homines in hac vita ſunt vt aduenæ & peregrini. 97.1.2
Hominum corruptis animis ac moribus ferarum nomina imponunt Prophetæ. ibid.
Hominum cauſa mundum creauit Deus. 399.2
Hominum natura ob priorem impietatem deſertum appellatur. 238.1
Hominum tota natura captiua fuit, & à ſeruatore noſtro libertatem accepit. 146.1
Homicidium iniuſtum qui commiſiſſet, quare iuſſus fugere. 26.1
Honoris magnitudo inuidiam excitante. 491.1
Horti nomine cur appellata ſponſa. 246.2
Hortus vnus quid ſignificet in ſcripturis. 258.2
Hortus ſponſa quid. 247.1
Hortus virentium duplex. 246.2
Hoſtiæ carnibus veſci cur prohibuerit Deus eum qui immundum aliquid tetigerit. 31.2
Hoſtis humanæ naturæ inuenit inſtrumenta. 325.1.2
Hoſtes vocantur hæredes. 275.1
Hoſtium incurſus ventus vrens vocatur. 337.2
Hoſtibus vtitur vt inſtrumentis Deus ad pœnas repetendas. 323.2
Humana [illegible], vanitas. 181.1
Humana natura Chriſti per cedrum declarata. 323.1
Humana natura quare omnium rerum vltima ad benedicendum Domino inuitetur. 399.2
Humana per ſe vide ac vult Deus gubernat. 408.2
Humana qualiacunque fuerint finem habent, & celerem finem. 402.2
Humana res varia. 119.2
Humanis nominibus vtitur Deus appellans ea quæ ſiunt cum homines puniuntur. 316.2
Humanitas & metus regis Darij. 441.2
Humanitas verbi Dei a corruptione libera ab inhabitante diuina natura. 311.2
Humano more loquitur Deus hominum ſeſe accommodans imbecillitati. 347.2
Humanum genus cum ſuis ducibus principi Deo ſubiectum. 309.2
Humilem [illegible] vocat Dominus. 406.1
Humiles [illegible] & manſueti quomodo in cœlum propter Chriſtum conſcendunt. 247.2
Humilitas bonorum parens. 406.1
Humilitatis normam oſtendit nobis Chriſtus. 245.2
Hus eſt Idumæa. 285.1
Hymni, Pſalmi & odæ in ſcripturis multæ. 217.1
Hymnorum cantilena eſt vtilis & bonorum cauſa. 209.1
Hyſſopus quarum rerum ænigma. 110.1

I.

Iacob & Iſrael idem. 168.1
Iacob patriarcha Chriſti aduentum prædixit. 19.1. populum ex Iudæis & gentibus compoſitum. ibid. Chriſti paſſionem. 19.2. de Antichriſto. ibid.2
Iacob nomen a parentibus impoſitum fuit Iacobo, Iſrael à Deo. 477.1
Iacob pedem ſuum nominauit aduentum ſuum. 16.2
Iacob typum Dei gerebat, atque ideo duas habebat vxores. ibidem 2
Iacobum alterum Herodes diſtendit. 47.1
Iacula ſpiritalia quænam. 2[illegible]2.2
Iacob nunquid mentiri viſus ſit, dicens, Ego ſum Eſau primogenitus tuus. 15.2

Iacob

Iacob quare corpus ſuum ſepeliri mandauerit in Hebron. 18.1
Iacob quomodo dicatur filios benedixiſſe, cum nonnullis maledixerat. 18.2
Iacob cur tantas benedictiones adeptus fratrem fugit, & ſolus rebus neceſſarijs carens, abit peregre. 15.2
Idioma Hebræorum & Syrorum. 429.2
Idioma Hebræum. ibid.1
Idioma ſcripturæ, quæ fuerunt tanquã futura narrat, futura vt ea quæ facta ſunt. 10.2
Idola abominationes & offenſiones nuncupantur. 316.1
Idoli & ſimilitudinis differentia. 25.1
Idolis etiam filios & filias adolebant Iudæi. 271.1
Idolum & ſimilitudo qui differant. 25.1
Idololatria vocatur fornicatio, & quare. 270.2
Idololatriæ immenſum ſtudium quibus vocabulis execretur Deus. 215.
Idololatriæ ſanguine, inquinatam Iudæam ſacrificare permiſit Deus ſibi, non idolis. 25.1
Idolorum cultus fornicatio vocatur. 317.1.440.1
Idolorum cultus per carnalem miſtionem in ſcripturis deſignatur. 215.
Idolorum cultus per libanum ſignificatur. 244.2
Idolorum cultus vocatur abalienatio fornicationis. 278.2
Idolorum infirmitas ridetur. 443.
Idolorum memoriam prorſus deleuit prædicatio Apoſtolorum. 276.1
Idolorum ſacrificia per quid ſignificata. 215.
Idolorum ſtatuas & in domibus & in foris ſtatuerunt Iudæi. 329.2
Idolorum à Rachel ſubreptorum quis ſcopus. 16.2
Idumæa adiacens maximis montes & excelſi. 217.1
Idumæi ab Eſau originem ducunt. 144.1 201.1 371.1
Idumæi ab Iſaac oriundi. 352.1
Idumæi circumcidebantur iuxta legem Abrahæ datam. 275.2
Idumæi fuiſſent plane ignoti, niſi ſcriptura diuina eos illuſtraſſet. 296.2
Idumæi gloriabantur de ſapientia. 301.2
Idumæi nũquam impietatis ſeruire deſierunt. ibid.
Idumæi vocantur fabulatores, & quare. 301.2
Idumæi ſemper gerebant animum hoſtilem in Iudæos. 278.1
Idumæorum regis interitum miſerabilis. 436.2
Iebus Hieruſalem dicta. 497.1
Iebuſæus incola Hieruſalem. ibid.
Iechonias filius Ioacim. 337.1 420.1 Ioſiæ vero nepos. 283.2
Iechonias rex poſt trigeſimum ſeptimum captiuitatis annum è carcere liberatur, & regis Babyloniorum fit conuiua. 300.1
Iechonias ſeruiit. 151.2
Iechonias tres menſes & paucos inſuper dies regnauit. 308.1.2
Ieiunijs, vigilijs, orationibus, aſpera humi dormitione, & huiuſmodi, mortificanda pia animæ membra. 238.2
Ieiunium animæ male habenti medicina eſt ſalutaris. 451.1
Ieiunium indicitur. 452.1
Ieiunus tres dierum hebdomadas permanſit Daniel. 325.2 & ſeq.
Iephone binominis eſt. 54.1
Iephthe ſtolida pollicitatio. 55.2
Iephthe filiam cur mactare permiſerit Deus. ibid.
Iſrael appellatus dies calamitatum. 438.1
Iſrael locus eſt vbi Naboth lapidibus necatus fuit. 437.2
Ieſus quare ſit appellatus filius Naue, cum ad explorandum mittetur. 39.1
Ieſus filius Ioſedech, vir pietate inſignis. 270.2
Ieſus filius Naue miniſter Moſis. 49.1
Ieſus filius Naue typus erat veri Ieſu. 39.1.47.2.49.1 51.2
Ieſus ille ſacerdos magnus, typus Ieſu Chriſti. 492.2
Ieſus qui & Iaſon dictus. 430.2
Iethro ſocer Moſis, binominis erat, nam & Raguel dicitur. 38.1
Ignem modo orationem quæ inſtruit & expurgat, modo ſupplicium vocauit. 267.1
per ignem quid ſignificetur. 451.1
Ignis alienus quomodo intelligi debeat. 31.2
Ignis ad quadraginta cubitos diffuſus. 398.1
Ignis fames & mors vocatur. 315.1
Ignis fulgurans quid. 308.1
Ignis imperij miniſtros conſumpſit. 397.
Ignis naturæ nomen, aſtus ignis efficaciam. 399.1
Ignis noui teſtamenti qualis. 260.1
Ignis ſæpe pro exercitu hoſtili. 456.1
Ignis ſanctos non attigit. 398.2
Ignis ſupplicium à diuina ira perfectum vocatur. 337.2
Illuſtris facta Iudæa. 329.2
Ad Imaginem noſtram, quid ſit in Gen. 4.2
Imagines maſculinæ idola. 329.2
Imber inundans & Ventus auferens, Chaldæi. 246.
Immundum aliquid qui tetigerit, quare veſci carnibus hoſtiæ prohibuerit Deus. 31.
Immundus ſuper anima, quis. 36.
Immortalitas animæ clare oſtenditur. 301.
Impiam legem Daniel non ambitionis ſtudio contemnit. 410.2
Impietatis materia aurum & argentum. 318.2
Impietatem amplectentes ſunt capiti faciles. 269.
Impietatem in Ægypto commorantes Iudæi didicerunt. 346.2
In impietate perſeuerantem Deus punit. 400.2
Impijs hominibus odor libidinis ſuauiſsimus, Chriſti diſciplina graui. 219
Impudentis mulieris opera vſa Iudæa. 3
Inanimas res alloquitur Deus vt homines magis coarguat. 328.2
Inaures auribus adhibita bonam ſignificant doctrinam. 329.1
Inaures quid in ſcripturis. 219
Inauris naſo iniecta, dehortatio a vitijs. 329.
Incarnationis myſterium nec angelis ante verbi aſcenſionem exploratum. 254.
Incantatoribus eadem facere quæ Moſes, quare Deus permiſerit. 22.2
Incendium omnia probabit. 434.
Incircumciſi corde. 367.
Inciſiones in corpore ob animam facere aut ſtigmata prohibitum 34.2
Incontinentia peperit inſaniam. 406.
Increatus in rebus creatis inueniri non poteſt 250.2
Incubare in vtrumque latus, quid. 315.
Indumenta abſque illæſa. 397.
Indurabo cor Pharaonis, quomodo intelligendum. 21
Infantes poſt partum abluuntur. 328.
Infirmitatem ſentire eſt principium ſanitatis. 270.2
Ingenij humani non abſque ſuperno auxilio diuinitus reuelata interpretari. 391.
Ingrata mentis fructus, luctus & lamentatio. 329.2
Ingrati Iudæi erga Deum puniuntur. 324.
Iniquitates diu retuſti ſpecies. 421.
Initians, initiatus & initiata, quid ſignificent. 45.
Initiati qui vocentur. 440.
Iniuſtitia prodit ex opibus. 275.
Iniuſtorum & ſuperborum triſtis finis & vita congruens 93.2
Innocentiæ indumentum cur vocatur Chriſtus. 249.
Inſania corripit Iudæos filios ſacrificabant. 329.2
Inſania per tranſlationem a muſtarum genere appellata. 312
Inſeri impia Iudæorum radice qui dicantur. 298
Inſidiæ tentationum ex virtutis præſtantia quomodo oriuntur 144.2
Inſolentia Balthaſar. 406
Intelligentia occultorum cognitio. 407.
Intemperantes multi inde ſumunt laſciuiæ occaſionem quod Abraham concubina ſit vſus. 13.
Intemperantia quomodo imitatione turturis ad temperantiam reuocanda. 223.
In templo gloria Dei apparere conſueuit. 399
Inuidia vertitus aciem perſtringit. 410.
Inuidi nihil eſt ſceleratius. ibid.
Ioachas ab Hieremia Sellum vocatus. 38.

Ioachas, Ioachim, Iechonias, Sedecias, breui tempore dominati ſunt Hieruſalem. 346.2
Ioachas Ioſiæ parenti ſucceſſit, & in Deum fuit impius. 357.1
Ioachas menſes tres regnauit. 308.1
Ioacim de muro præcipitatus. 307
Ioacim Eliacim nuncupatus. 387
Ioacim etiam Iechonias dictus. 307.406.1
Ioacim filius Ioſiæ regis Iuda. 410.1
Ioacim in Hieruſalem interfectus. 283.1.357.1
Ioacim rex prophetiam Ieremiæ combuſſit. 290.2
Ioacim vndecimo anno regni ſui interfectus. 308.2
Ioanam Ioniam vocat. 355.2
Ioannes Aſiam à priſtino errore liberauit. 182.1
Ioannes Baptiſta cur turtur dictus. 234.2
Ioannes Baptiſta vox dilecti, & pœnitentiæ promulgator. 231.2
Indumenta ab igne illæſa. 397.2
Iob iuſtitia filiis non profuit. 248.2
Iob patientia & caritas quanta. 365.1
Iob traxit originem ab Eſau. 17.1
Iobab filius Iethro. 53.1
Iodae præclariſſimus pontifex ſororem duxit Ochoſiæ. 51.2
Ioiades, pontifex celebris. 186.2
Ionas cur fugit. 465.1
Ionas filius Amathi. ibid.
Ionas Propheta. 387. quid tractet. ibid.
Ionas repræſentat Chriſtum. 466.2
Ionathan Machabæus viginti annos præfectus. 416.1
Ioſaphat ex Dauid originem ducit. 1 7.1
Ioſeph caritas & tentationes quanta 264.2
Ioſeph compos voti. 389.1
Ioſeph hiſtoriam compendio narrat Dauid. 395.2
Ioſeph quare inuiderunt fratres. 17.1
Ioſeph cur ſecundum e fratribus, & non primogenitum, teſtudo mandauerit. 18.1
Ioſephus de beato Daniele multa tradit. 435.2
Ioſephus ſcriptor Hebræus. 423.2
Ioſi filius Sophoniæ. 495.
Ioſias pius Rex 157.1.267
Ioſias na[illegible] Amon in omni pietate & virtute ver[ſ]atus eſt. 483
Ioſias præcepit idolorum ſacerdotes necari, & illorum aras radicitus eu[ertere] 157.1.161.2
Ioſias rex impios habet liberos. 267
Ioſias rex impium habuit patrem & auum item. ibid.
[illegible] vocatur cedrus. 283.1
Ioſeph[us] Caiaphas dictus. 42 2
Ioſue viginti & nouem reges percuſſit ducibus Hiericho & Hai non [illegible] 53.2
Ioſue cum Dominum teſtificatus eſſet in ſe habere ſpiritum Dei, ad quod Moſes iubetur vt imponat manum ſuper ipſum. 412
Iouis Olympij templum in Hieruſalem appellauit Antiochus. 4[illegible] 432.1
Iouis Xenij templum in Garizim appellauit Antiochus. 432.1.12.
[Ir] vigilans, id eſt Angelus. 4[illegible]
Iracundia quomodo exemplo columbæ compeſcenda. 22[illegible]
Iſaac caritas quanta. 264.1
Iſaac in Aegyptum proficiſci quare prohibuerit Deus, fame impellente. 15.1
Iſmael interfecit Godoliam cunctoſque qui cum illo inuenti ſunt Chaldæos & Iudæos. 292.1
Iſmael princeps ſacerdotum. 423.2
Iſmael adhuc tenellus e domo paterna quare eiectus cum matre. 14.1
Iſmaelitæ circumcidebantur lege maiorum. 275.2
Iſmaelitæ gloriabantur de ſapientia. 301.2
Iſmaelitæ hodie dicuntur Sarraceni. 297.1
Iſmaelitæ Iſmaelis poſteri ſunt, 144.1
Iſmaelitæ nunquam deſierunt ſeruire impietati. 301.2
Iſmaelitæ olim reliquis tribubus videntur imperaſſe. 297.1
Iſmaelitæ vocantur fabulatores & quare. 301.2
Iſrael omnes nuncupati, qui Deum per fidem vident. 370.2
Iſrael vitis frondoſa. 445.1
Iſrael Aegyptiorum impietatem ex conuerſatione imbiberat. 1.1
Iſrael cum Aegyptiis diutiſſime conuerſatus, illorum impietatem imbibit. ibid.
Iſrael ſub vero tempus eſt liberatus à ſeruitute Aegyptiorum. 29.2
Iſmaelitæ miſti Madianitis cum filiabus impietatis participes facti ſunt. 10.1
Iſraelitarum tranſitus per mare rubrum myſtica interpretatio. 24.1
Itabyrium mons, venationis varietate plenus. 440.2
Iubilæum Iudæi vocant 50 annorum numerum. 308.1
Iubilatio vincentium eſt vox. 150.1
Iudæa cur Chriſti mater appellata. 240.2
Iudæa dicitur ſpelunca hyænæ. 278.1
Iudææ calamitates per erucam, locuſtam, bruchum, æruginem futura prædicuntur. 312.2
Iudæa naſus qualis. 260.2
Iudæi aliis nationibus ſapientiores. 390.1
Iudæi à Babyloniis impiis differunt nihil. 388.2
Iudæi aperte veritatem oppugnant dum prophetiam de Chriſti natiuitate ad Zorobabel accommodare tentant. 471.2
Iudæi aſcendere ad Hieruſalem lege prohibiti. 343.2
Iudæi confugiebant ad Aegyptios, cum Aſſyrij in eos bellum gerebant. 269.1
Iudæi cur exules vagentur. 422.2
Iudæi Danielem à Catalogo prophetarum excludunt. 387
Iudæi etiam hodie vtuntur voluminibus. 290.1
Iudæi habentes cor incircumciſum accuſantur. 276.1
Iudæi in culpa ne prophetiæ prædicta bona conſequerentur. 373.2
Iudæi innumerabiles ſecundum pollicitationem Dei, propter peccata ad paucitatem redacti. 398.1
Iudæi in paſchatis celebritate Chriſtum cruci affixerunt, per eidem etiam tempus impietatis pœnas dederunt. 134.1
Iudæi ne ſuos quidem erubuiſcunt magiſtros. 425.2
Iudæi legis cultum violarunt, & impietatis gentium participes fuere. 316.1
Iudæi nunquam perfectam dilectionem habuerunt erga Deum. 268.2
Iudæi plurimum honoris exhibebant dolis, quibus filios & filias adolebant. 271.1
Iudæi prophetiam Danielis negant, quia Saluatoris noſtri tam aperte prædixit aduentum. 435.2
Iudæi qui olim filij erant, ob ſua ſcelera canum ordinem ſortiti ſunt: gentes vero quæ quondam canibus ſimiles erant, filiorum honore dignatæ ſunt. 117.1
Iudæi pro ſuis peccatis luerunt ſupplicia, & veniam impetrarunt, per eius ſaluatore nondum. 422.2
Iudæi interdum colebant Ammonitis, interdum Moabitis, interdum alienigenis. 276.2
Iudæi ſub Babyloniis ſeptuaginta annos ſeruierunt ſub Antiocho per ſeptem annos, & ſex menſes ſubditi fuerunt. 35[illegible]2
Iudæi ſub quibus Cæſaribus maximas calamitates ſubierint. 117.1
Iudæi traditi ſunt Cæſari, quia dicebant ſe non habere regem, niſi Cæſarem. 269.1
Iudæorum & aliarum gentium excidium vaticinatur Ezechiel. 307
Iudæorum gentem elegit Deus, vt per eos omnes homines beneficio afficeret. 316.1
Iudæorum ingratitudo & impietas. 446.1
Iudæorum multitudo & gentium Eccleſia cur ſorores dictæ. 225.2
Iudæorum populus paucis annis poſt crucem elapſis totus exterreſactus. 143.1
Iudæorum populus dum Aegyptum incoluit, nullam vitæ diſciplinam habuit. 214
Iudæorum ſuperbia diſſoluitur. 276.1
Iudæis mos eſt cum precantur ad meridiem reſpicere. 380.2
Iudæis quadrat quod in lege eſt ſenſibile atque ſuperficiarium: quod autem ſpirituale, iis qui Euangelicam viuendi rationem ſunt amplexi. 3[illegible].1
Iudæos Deus antepoſuit omnibus gentibus, ſoliſque legem ſcriptam dedit. 3[illegible]1.2

Iudæos Deus hortatur per [illegible] iurare, [illegible] iurandi [illegible], vt vnum de cæteris ipſum ſolum adorarent. 271.
Iudæorum regnum finiri oſtenditur. 283
Iudæorum populus cur Dei hæreditas nuncupetur. 139.
Iudas Chriſtum vendidit triginta argenteis, quod prædicitur à Zacharia. 499.2
Iudas & Beniamin Iudæi dicebantur. 314.2
Iudas & Ionathas magnam gloriam ex victoria collegerunt. 50.2
Iudas tres annos præfectus. 416.1
Iuda tribus regia Hieroſolymis vrbe Iudæicæ fuit. 436
Iudices Dij appellantur. 26.1.44.1
Iudicio diſcepta [illegible] faciem ad faciem, quid. 340.1
Iudicum liber appellatum eſt, quia docet illa quæ tempore quo populus à iudicibus regebatur, euenerunt. 52.1
Iugum mandatorum Dei cur per collum deſignatur. 244.1
Iugum peccatum euangelica per monile ſignificatur. 224.2
Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus, quomodo intelligendum. 34.2
Iupiter Ammon colitur ab Aegyptiis. 294.2.478.2
Iura vendere & inſontium cædes, nefas. 345.1
Iurare per Deum cur lex iubeat Iſraelitas. 43.2
Iuriiurandi in veteri teſtamento ritus. 290.1
Iuriiurandi tranſgreſſionem Deus caſtigat. 291.2
Ius quomodo ſeruetur illæſum, ſi filij plectuntur pro patribus. 25.1
Iuſiurandum addidit Deus ad confirmanda quæ dixit. 283.2
Iuſiurandum quod Deus iurauit. 421.1
Iuſiurandum verbo addidit Deus. 328.2
Iuſti[illegible] proprium eſt ſuum cuique tribuere. 208.1
Iuſtificaſti ſorores tuas, quid. 331.2
Iuſtitia Dei & ſapientia commendatur. 411.1
Iuſtitia Dei ex fide eſt donum Dei. ibid.
Iuſtitia per crocum deſignata, defectus & exceſſus fugit. 247.1
Iuſtitia trium puerorum. 396.2
Iuſtitia ſempiterna ipſe eſt Chriſtus. 422.2
Iuſtitia vſus eſt Deus contra Babylonios, miſericordia vero erga Iudæos. 302.2
Iuſtitiæ fructus eſt ſalus. 118.2
Iuſtitiam exercentes diuino [illegible] perfruuntur. 95.2
Iuſtos velut fluctus exagitabant falſi vates. 323.2
Iuſtum iudicium Dei. 397.2
Iuſtus oliuæ fructiferæ comparatur. 111.2. & timentes Dominum filij nouellis plantis oliuarum aſsimulantur. 195.2
Iuuenem puerum Deus natu maioribus præfert. 390.1

L.

LAc comedere, & lana operiri, per translationem dictum. 368.1
Lactis nomine quid in ſcripturis. 248.2
Lanucia vocantur, quæ verſantur in ſuperficie. 384.1
Lacus pro morte. 86.2
Lætitia figuratè per vinum in ſcripturis intelligitur. 218.2
Lamech virum interfecit, ſed non Cain. 9.2
Lamentatio commiſerationis, & intimi amoris eſt inditium. 303.1
Lamentatio neceſſaria, cum peccatores conſolationibus non obediunt. 20.2
Lamentationes ſcripſit Hieremias, tum in gratiam eorum qui tunc viuebant, tum poſterorum. [illegible]3.2
Lamentationum Hieremiæ verſus compoſiti ſunt iuxta numerum & ordinem literarum Hebraicarum. ibid.2
Lapidari quare iuſſerit Deus eum qui die Sabbathi ligna collegerat. 39.2
Lapides ignitis, ſanctiſsima poteſtatis. 35[illegible].2
Lapides ſancti, pij homines. ibid.
Lapideum cor, inexorabile, obedire [illegible] renuens. 322.1
Lapidis exciſio citra manus præter naturam ſignificat. 393.2
Lapis angularis Chriſtus. 493.1
Lapis à veteri & nouo teſtamento Chriſtus appellatus. 39[illegible].2
Laquearium nomine quid myſtice. 305.2
Laſciuia accuſatur Iudæorum. 319.2
Laſciuis mulieribus ſimilis facta Hieruſalem. 330.2
Laſciuiæ occaſionem multi ſibi prætexunt, quod quatuor vxores habuerit Iacob. 16.1
Laſciuos ornatus in dæmonum celebritatibus adhibebant. 349.1
Latax malorum granatorum quid deſignet. 263.2
Lazari parabola. 369.1
Leæna animal regium. 412.2
Lebes quem vidit Hieremias indicat vrbem Hieruſalem. 268.1
Lebetem facere vrbem quid. 322.1
Lebetem vrbem, aquam effuſam omnis generis calamitates vocat. 350.1
Lecti nomine quid in ſcriptura. 227.1
Lectulus Salomonis quorum locum ſignificet. 239.1
Lectulus Sponſi diuinas ſcripturas ſignificat. 239.
Legalia non ſunt neceſſaria, poſtquam ceſſauit lex. 271.2
Legem & teſtimonium & iuſtitias, & præceptum & iudicia Moſis Dauid vocat legem. 76.1
Legem Iudæis Deus dedit, vt eos ab aliis hominibus diſtingueret. 315.2
Legem violant Iudæi paſcha in externa regione celebrantes. 425.2
Legi diuinæ dies noctéſque incumbendum. 58.2
Legibus de blaſphemia homicidij lex aptatur, quia blaſphemator cum creatorem interficere non poſſit, lingua ferit. 35.1
Legis Moſaicæ & Euangelij inter ſe congruentia. 23[illegible]
Legis ſuperflua ob Iudæorum infirmitatem adiecta ſunt. 274.1
Legulator veteris & noui teſtamenti eſt idem. 285.2
Legum diuinarum tres ſpecies à Paulo diſcernit. [illegible]
Legum obſeruatio nihil Deo latori legis præbet, ſed hominibus bonorum abundantiam. 3[illegible].2
Leo gentium regno potiens Dominus. [illegible]6[illegible].1
Leo regnum ſignificat. 309.1
Leo per translationem vocatus leæna. 33[illegible].1
Per Leonem & draconem robur indicatur. 114.1
Leones & paſtores appellat Propheta reges & principes. 498.2
Leonum cubilia quoſnam deſignent. 244.1
Lepra quomodo veſtimentis inſidere poterat. 3[illegible].2
Leproſus quare iubeatur eſſe aperto capite. ibid.
Leproſum, aut aliquid aliud immundum qui tetigerit, cur veſtes carnibus hoſtia prohibuerit Deus. 31.1
Leproſos & ſeminfluentes cur extra caſtra degere præceperit Deus. 36.2
Leuitarum corpus pilis denudatum quid denotet. 38.1
Leuitarum & ſacerdotum officia, quæ. 36.1
Leuitas ſanctificare cum præcepiſſet Deus, quare ſtatuerit vniuerſum corpus illorum pilis denudari. 38.1
Leuitica tribus propter ſummum honorem diſperſa eſt. 28.2
Lex angelis miniſtrantibus data. 1.1.224.2
Lex continet maledictiones & benedictiones. 300.1.2
Lex Dei ſcripta eſt in mentibus noſtris. 288.2
Lex iugum ab Apoſtolis nuncupata eſt. 59.2
Lex naturalis ex quibus ſacultatibus conſtet. 243.2
Lex prohibet [illegible]. 16.1
Lex lata de lepra, quid ſibi velit. 32.1
Lex quid, quid mandata, quid iudicia, iuſtificationes, teſtimonia. 184.1
Lex ſcripta & naturalis Chriſtum eſſe ſponſum intellexerunt. 18.2
Lex ſcripta quomodo à vitiis præmuniebat. 234.2
Lex vmbra futurorum. 29.2
Lex vmbra aſsimilabatur, gratia corpori. 24.2
Lia mater Iudæorum. 3[illegible].2
Libani nomine cultus idolorum deſignatus. 244.1
Libani nomine H[illegible]alem appellatur. 83.2.23[illegible].2
Libanus, abies, cedrus & huiuſmodi quid in ſcripturis deſignent. 213
Libanus ſemper habet niuem. 281.2
Liber Cantici Canticorum adoleſcentibus interdictus. 216
Liber Cantici Canticorum cum ſit totus ſpiritu refertus non [illegible] niſi ab eodem ſpiritu plenus tractari.
Liber Cantici Canticorum inter ſcripturas diuinas [illegible] bus collocatus. 2[illegible]

Liber Cantici Canticorum ſpiritu refertus. 21
Liber Dei cognitione nuncupatur. 431.2
Liberatur Daniel de lacu leonum. 411.2
Liberum arbitrium. 124.1
Liberum arbitrium non euertitur, ſed adiuuatur ad bona opera. 322.2
Liberum arbitrium non ſubijcitur ſeruituti naturali. 277.2
Libri Danielis apud Iudaeos leguntur. 435.2
Libri recordationis eorum, quae ab vnoquoque geſta fuerint. 416.2
Libri vniuſcuiuſque memoria. 414.1
Librum Cantici amiſſum Eſdras renouauit. 212
Librum Cantici Canticorum beati patres Commentariis & interpretationibus illuſtrarunt, ſententiis ſcripta ſua decorarunt. 213
Ligna agri inferiores principes. 363.2
Ligna Sethim vnde habuerint Hebraei. 29.1
Lignum immiſerunt Iudaei in panem, qui eſt Chriſtus, dum illum ligno crucifixerunt. 277.1
Lignum in Exodo quod aquam prius amaram dulcem reddidit, praefigurat ſaluationem noſtram. 24.1
Lignum viride & lignum aridum diuitiis elatos & paupertate oppreſſos ſignificant. 341.1
Lignum vitae terra natum, vt reliquae plantae. 10.2
Lignum vitae, & lignum ſcientiae boni & mali, an ſecundum intellectum accipienda ſint, an vero ſecundum ſenſum corporeum. 6.2
Lilia de ſpinis colligere myſtice quid. 254.2
Lilij & pomi differentia. 228.2
Lilia cur ſimilia videntur doctorum labra. 252.1
Lilium quibuſnam ſimiles in ſcripturis. 228.1
Lilium conuallium cur Chriſtus dictus. 227.2
Lingua docentium pietatem qualis. 146.2
Lingua membrum admodum labile. 96.2
Lingua antiquior quae. 12.1
Lingua me[illegible] ſcripturarum & explicationi deſeruire debet. 212
Lingua pia [illegible] in anima [illegible]. 275.2
Lingua quempiam percutere eſt texere eo cum calumniam. 282.2
Lingua vera ſ comparat animae ſalutem. 275.2
Locupletes arguuntur. 369.1
Locus Pauli ad Theſſalonicenſes ſecunda ſecundo de Antichriſto explicatur. 415.2
Longanimitas Dei ſomnum vocatur. 268.1
Longanimitate ac manſuetudine procurat res humanas Deus. 510.2
Lot cur non ſit accuſatus quod filiabus ſe miſcuerit. 14.1
Lucifer de caelo cecidit. 401.2
Per Lumbos, iis cingere quid ſignificetur. 278.1
Lucis natura quomodo oculum illuſtret vel laedat. 254.1
Luctus immodicus prohibetur. 44.2
Ludibrium Iudaea hoſtibus ſuis & vicinis vrbibus. 30.2
Lugentes caput detendebant, & nudis pedibus incedebant. 350.2
Lugentibus ipſa lux appellatur tenebra. 280.1
Lugere eos, qui mortem obierunt non eſſe iuſtum, cum reſurgendi ſpem acceperimus. 87.1
Lugere in abſcondito exceſſum malorum ſubindicat. 278.2
Lumbos accingere eſt viriliter ornare. 268.1
Lumbum tenere quid. 477.1
Per Lumbos concupiſcentia ſignificatur. 95.2
Lumen & tenebrae vtrum ſint ſubſtantia an accidentia. 2.2
Lumen & tenebrae contraria, ſed hominibus neceſſaria. 2.1
Lumen ſubſtantia eſt & ſubſiſtit. 2.2
Lumen iuſtis perpetuum eſt. ibid.
Luminaribus creatis ad quid prius facta eſt lux. 3.1
Luna ex radiis ſolis lucem mutuatur. 257.2
Lupanar in capite viae fabricare quid. 330.1
Lupi Arabiae. 480.2
Lupi Arabiae & pardi equorum velocitati comparata. ibid.
Lux non videtur eſſe lux iis, qui delabuntur in calamitates. 271.2

M.

Macchabaei ab Aſamone ducebant genus. 424.1
Macchabaei ductores exercituum. 416.0
Macchabaei non a regali, ſed a ſacerdotali tribu oriundi. 334.[illegible]
Macchabaei non diutius regnarunt. 416.1
Macchabaeis florentibus renouatum eſt templum. 584.2
Macchabaeorum primus & ſecundus liber citantur. 417.[illegible]
Macchabaeorum tertius liber citatur. 418.1
Macedonicum regnum aſſimilatum eſt pardo. 27 .2
Maculatus ſuper anima quare non poterat celebrare paſcha. 58.1
Madianitae interfecti a Gedeone. 445.2
Madianitarum mulieres, quae virum cognouerant, quare Deus interfici iuſſerit. 42.1
Magi decem menſibus regno potiti. 427.2
Magi eccleſiarum ex gentibus collectarum flores extiterunt. 234.2
Magi quid ſuis muneribus in Chriſto profeſſi ſunt. ibid.
Magi quando ad adorationem Chriſti nati peruenerunt. 23 .1
Magni carne vocantur idolorum cultui addicti. 330.1
Magnitudo animi Danielis & fortitudo multis modis declaratur. 41 .2
Magnus & admirabilis Deus, quia magna & admirabilia facere poteſt. 42 .2
Magorum mendacium arguitur. 4 .1
Mala quae, & cur nos appellemus. 457.2
Malachias lingua Graeca Angelus appellatur, Hebraica Malachias. 503
Malachias quid praedicat. ibid.
Maledici iubentur, qui ſunt erga diuinum numen, impij, qui delinquunt in matres, qui caeci illudunt. 46.1
Maledictiones quare plures datae ſint Iudaeis quam benedictiones. 46.[illegible]
Maledictus qui facit opera Dei negligenter. 295.1
Maledictus qui recedit a Deo & humana potentia fidit. 280.2
Malitia non eſt opus naturae, ſed voluntatis. 274.[illegible]
Malitiam ſcriptura vocat vitium minas. 467.2
Malum granatum habens grana continentia, & coniunctiſſima caritatis eſt typus. 50 .2
Malorum ſuorum ſpem diuinam abijcere, & proſperis ſucceſſibus gloriari. 329.1
Mammaearum caſum impiorum dogmatum nominat doctrinam. 346.1
Manaſſes filius Ezechiae impius. 483
Manaſſes paenitentia ſalutem eſt conſecutus. 336.1
Manaſſes polluit templum Domini. 274.2
Mandata Dei ſuper fide infixa per actionem. 24 .2
Mandata diuina ſeruantibus conferunt benedictiones. 46.1
Mandatorum obſeruatione eximie purgatur anima. 249.1
Mandragora cur piae doctrinae comparatur. 202.2
Mandragora vis ſoporifera. ibid.
Manerial arcem tuam. 418.1
Mane, Thecel, Phares quid. 408.2
Manibus plaudere cur propheta iubeatur. 342.2
Manna dicitur panis angelorum, quia miniſterio angelorum datum eſt, vt & panis caeli, quia deſurſum demittebat. 24.1. 138.2
Manna erat velut placenta melle permixta. 24.1
Manna, Hebraei vocant, [illegible]. 30 .1
Manna ſimul agnus ſacrificium. 383.1
Manna vnde dictum ſit. 24.1
Manna ſeruatum in craſtinum diem quare corrumpebatur. 24.1
Manſiones multae in caelis quomodo intelligendae. 219.2
Manus Domini diuini ſpiritus efficacia. 308.2
Manus Moſis leproſa reddita quid ſignificet. 21.1
Manus Moſis extenſa typum erant illius qui pro nobis crucifixus eſt. 24 2
Manus fortis & brachium excelſum, poteſtatem ſimul & vindicandi facultatem declarant. 340.1
Manus nomine quid intelligatur. 249.2
Manus opera ſignificant. 321.1
Manus percuſſurum ſe minatur Deus more Domini ac iudicis. 345.2
Manus pro auxilio. 87.1
Manus pro Dei potentia. 1 5.2
Manus ſub alis abſcondita, efficaciam Dei, quae videri nequit, ſignificant. 309.1
Manum ſuper femore ponere, quid ſit. 14.2
Manuum nomine quaenam virtutes ſignificata. 252.1
Maozim fortem & potentem ſignificat. 432.2
Mare amicitiae autor & concordiae. 4[illegible]
Mare cur gentes infideles appellata. 239.2
Mare dictum eſt baptiſma. 24.1

Mare

Mare hanc vitam vocat Daniel, quæ maximè habet tempeſtates. 412.2
Mare tabernaculi [illegible] duas ſectiones fuit diuiſum. 24.1
Marem qui peperit, cur impura ſit quadraginta dies, quæ fœminam bis totidem. 32.1
Margarita ante porcos non mittenda, nec ſanctum canibus dandum. 434.2
Margaritam maris occultat profundum. 317
Margaritis & lapidibus pretioſis diuina eloquia ſimilia. 239.2
Maria, Dei genitrix ſanctiſſima, immaculatiſſima & beatiſſima. 2[illegible].2
Maria [illegible] prophetia gratia cumulata. 473.2
Maria puella virgo & Chriſti mater par ipſum Cherubin & Seraphim antecellit. 256.1
Maria virgo Chriſti mater cur per vellus deſignata. 239.1
Mariæ ſororis Moſis in leproſam conuerſ[illegible] myſterium. 22[illegible].2
M[illegible]rum Chriſti ardens deſiderium. 249.2
M[illegible]m monumenta quænam. 267.1
Maſigath [illegible] erat Moabitarum præclara. 295.1
Mathanias Ioſi[illegible] Sedecias appellatus. 31[illegible]
Mater Balthaſar qua. 407.1
Mater Chriſti myſticè fuit patris caritas. 243.2
Matrem regis Hieruſalem nuncupauit, quod rogetilluc proficiſcerentur. 336.2
Ma[illegible]onij leges Deus ipſe conſtituit. 505.1
Matri[illegible]onij pactiones conſtituta non relinquenda. 505.1.2
Mattathias infinitos Macedones vicit. 101.1
Matthias cum filijs parua manu Antiochi debellauit. 411.2
Mecho[illegible] ex ære conſtructa ſupplebant vſum craterum. [illegible]8[illegible].1
Medad & Eldad cur vaticinati ſint, cum non eſſent de numero ſeptuaginta virorum. 38.2
Medi & Perſæ in Babylone vinuaſcrunt. 344.1
Mediator noſter Chriſtus Ieſus. 376.1
Medici more Deus ſanitatis habet rationem cum punit. 317.2
Medici imitatur Deus erga peccatores morbum agnoſcentes. [illegible]
Medicina hominum rex Chriſti. 249.1
Meditationes ſpiritales quomodo veros ſenſus extenuant, & ad eſum ſpiritalem idoneos reddunt. 242.1
Medorum & Perſarum leges iubent, vt lata leges à Principe rege obſeruentur. 411.1
Melchiſedech non Iudæorum ſed gentium eſt ſacerdos. 176.2
Melchiſedech obtulit ſacrificium panem & vinum. 176.2
Melchiſedech rex & ſacerdos. ibid.
Melchiſedech typum geſsit ſacerdotij Domini. 13.1.176.2
Melchiſedech vnde genus traxerit. 13.1
Melchon idolum erat Ammonitarum. 196.1.456.2.484.1
Mellis nomine cur diuina eloquia ſignificata. 248.1
Mellis dulcedo quibus cognita 228.2
Membra alter alterius vocati homines. 419.2
Membra membrorum actiones dicta. 365.2
Memoria benedictionis gentium literis prodita. 307
Memoria iuſtorum Dominum prouocat ad miſericordiam. 198.1
Mendacij expers eſt veritatis pollicitatio. 414.1
Mens diuinæ ſapientiæ capax, cur domicilium & cubile dicatur. 237.1
Mens humi affixa ſacras literas accurate nequit contemplari. 212
Mens pura an[illegible]acipua. 265.1
Mens vero Chriſtiana nullis huius vitæ ſollicitudinibus contaminanda. 205.2
Mercede nihil varium apud Deum. 266.1
Mercenarij quo ſenſu regina nomine poſsint appellari. 256.2
Mercenariorum qui ſaluantur ordo. 255.2
Merces cuſtodibus vineæ, id eſt, cœleſtia, repromiſſa. 266.[illegible].2
Meretricem vnam populum nuncupauit. 146.2
Meritis cuiuſque beneficia diuina vel ſupplicia inferuntur. 230.1
Merodach primus imperauit Babyloniis. 297.2
Metropolis Iudæorum virtus appellata. 417.2
Michael Angelus menſus eſt templum. 381.2
Michael princeps magnus. 4[illegible]
Michael ſolus opitulatur Iudæis. 427.[illegible]
Michael vnus de principibus primis. [illegible]
Micheas propheta quid prædixerit. 468.2
Miletus vrbs Cariæ. [illegible]55.2
Milites à Nabuchodonoſor commeatum accipiebant. 4[illegible]
Mille argentei quid ſignificent. 267.1
Minas Dei qui non vercntur, experientia percipiunt. 317.2
Miracula à Deo facta cauſa vt eius nomen celebretur. 398.2
Miraculis indigebant homines ante Domini aduentum. [illegible]7.2
Miraculum ingens puerorum. 389.1
Miſericordiæ ſe ſalutem conſecutos fatentur ſancti, quamuis talem præ ſe tulerint vitentem. 4[illegible].1
Miſericordia vſus eſt Deus erga Iudæos, iuſtitia vero contra Babylonios. 3[illegible].2
Miſericordia peccatorerpœnitentiam agentes decet. 301.1
Miſericordia Dei cauſa eſt ſalutis, non noſtra vita. 287.2
Miſericordia diuina cum iudicio coniuncta. 346.1
Miſericordia Dei excluditur cum iniquitati noſtra modus non imponitur. 317.2
Miſericordia medicamento mitigat iuſtitiam Deus. 312.1
Miſericordiam poſt caſtigationem adducit Deus. 305.1
Miſerorum proprium eſt gemere & ſibilare 294.2
Miſsio carnalis cultum idolorum in ſcripturis ſignificat. 215
Mitra habebat laminam auream, in qua inſculptum erat nomen Dei. [illegible]
Moab ſubiectio per ſitulam lotionis oſtenditur. [illegible]
Moab ex patre natus appellatus. 42[illegible].2
Moab filius fuit Loth. 144.1
Moab frater Ammon. [illegible].2
Moabitæ à Lot genus ducunt. [illegible]
Moabitæ circumcidebantur. 2[illegible].2
Moabitæ colebant Chamos. [illegible]4.8
Moabitæ & Ammonitæ etiam reges habuerunt. 48[illegible]
Moabitæ procul à mari incolebant. [illegible]2.2
Moabitæ ſemper gerebant animum infenſum & hoſtilem in Iudæos. [illegible]
Moabitarum, Ammonitarum, Idumæorum excidium vaticinatur & Aegyptiorum Ezechiel. 3[illegible]
Moabitarum & Ammonitarum vaſtatio prædicitur. 48[illegible]
Moabitæ ſenſerunt Iudæi. 2[illegible].2
Moabitis non licebat ingredi Eccleſiam Domini. 3[illegible].2
Modeſtia decor purpureus. 2[illegible]1.2
Mœnia vrbis erexit Neemias. 3[illegible]4.2
Molliora verba ceruicalia appellarunt. 325.2
Moloch idolum. 54.1
Moloch & Rephan idolorum nomina ſunt. 4[illegible]9.2
Monile collo circumdatum legis iugum eſt. 3[illegible]9.1
Monile ornamenti genus ad decorandum collum. 224.2
Monile in ſcripturis iugum Euangelicæ pietatis deſignat. 224.2
Montis & iuſti hominis comparatio. ibid.1
Mons cur ſanctus vocetur. 421.2
Mons Euangelica doctrina. 369.1
Mons oliuarum è regione Hieruſalem. 3[illegible]3.1
Mons ſanctus appellatur Hieruſalem. [illegible]0.1
Mons ſanctus Dei cognitionis celſitas. 3[illegible]
Mons ſanctus Sion dicitur. 10[illegible].1
Montem excelſum Eccleſiæ nobilitatem vocat. 334.1
Montem vocat propheta hoſtium phalangem. 5[illegible]1.2
Montes ad aquilonem, ſcelerum occaſiones. 35[illegible].1
Montes commotos potentatu ſuperbientes vocat. 46[illegible].2
Montes conuallium quinam dicantur. 2[illegible]
Montes deſerti ſunt auſtrales & boreales partes. 1[illegible].2
Montes Iſrael prophetici libri. 368.2
Montium & collium nomine etiam luci & delubra dæmonum deſignantur. 23[illegible].2
Montium nomine cur viri perfecti intelliguntur. 244.1
In Montibus comedere eſt idola adorare. [illegible]5.1
Mors Chriſti quomodo per rorem & guttas trium dierum ſignificata. 244.1
Mors peſtis vocatur. 316.1
Mors quæ bello oppetitur optabilior eſt, quam quæ telis famis. 305.2

Mortalis creatura cibo indiget, non immortalis. 82
Mortalis creatura indiget liberorum procreatione ad conſeruationem generis, non immortalis. ibid.
Morticinia abominationum vocantur filiorum & filiarum mactationes, quas idolis offerebant idolatræ. 280.2
Morticinium, aut aliquid aliud immundum, qui tetigerit, cur veſci carnibus hoſtiæ prohibuerit Deus. 31.1
Mortificationem in præſenti vita docent diuini ſermones. 252.1
Mos & conſuetudo loquendi apud ſacras ſcripturas. 213
Moſes admiranda illa non arte magica, ſed diuina virtute fecit. 2 2
Moſes diuiniſſimum ſacra ornamenta & ſanctum vnctionis oleum conſtituit. 214
Moſes dux contra Aethiopes parta victoria duxit Aethiopiſſam regis filiam, teſtandum Ioſephum. 391
Moſes frequenter conciliauit Dominum his qui peccauerant. 283.1
Moſes interpretem agens referebat Pharaoni diuina verba. 338.1 2
Moſes legulator. 425.1
Moſes quod vxorem alienigenam duxit, typus eſt Chriſti Domini. 20.1
Moſes quomodo fuerit Deus ipſius Aaron. 22.2
Moſes cur iuſſus eſt calceamentum ſoluere. 20.2
Moſes repræſentat legem, eaque vocatur Moſis nomine. 47 2. 49.1
Moſis manus extenſio præ ſe fert typum eius, qui pro nobis crucifixus eſt. 24.2
Moſis ſepulcrum cur latere voluit Deus. 4 .2
Moſi apparuit in rubo Angelus, id eſt, vnigenitus filius: magni conſilij Angelus. 20.1
Moſi & Aaron quare ſuccenſuerit Deus cum aquam eduxit e petra. 40.2
Mulier cur ex Adæ latere formata. 7.2
Mulieris adulteræ quam ingens crimen. 215
Mulieres quoque pſeudoprophetæ. 325.1
Mulieres vocantur vrbes, per tranſlationem. 331.1
Multi, pro omnes. 434.1
Multitudo ſcelerum Iudæorum ſimilis multitudini hominum orbem terrarum incolentium. 318.2
Mundi corde Deum vident. 313.1
Mundi corde poteſtatem conculcandi diabolum accepere. 358.1
Mundi fraus omnis ab anima Chriſti ſponſa declinanda. 223.2
Mundum ſcriptura diuina ſæpe vocat agrum. 15.2.23 .2
Munificentia Nabuchodonoſor. 289.1.2
Murum debilem ædificat populus propter improbitatem. 325.1
Mutationes rerum ventis comparantur. 412.2
Myrrha mortalitatis ſymbolum eſt, thus autem diuinitatis. 243.1
Myrrha condiuntur corpora defunctorum. 238.1
Myrrha & thure diuinitas & humanitas Chriſti deſignatur. ibid.
Myrrha & thure mors & reſurrectio Chriſti deſignata. 243.1
Myrrha mortuorum eſt propria. 246.2
Myrrha quid in ſcripturis. 225.2
Myrrhis planta eſt odorata, habens vim morbos calidos refrigerandi. 491.1
Myſterium incarnationis Chriſti incomprehenſibile. 243 1
Myſterium Saluatoris occultum angelis. 254.2.427.1
Myſteria diuina quibus pateant. 246.1
Myſteria diuina vulgo inexplicabilia. 247.1
Myſteria legis ſpiritalis, myſteriis legis naturæ longe excellentiora. 234.1
Myſteria recondita ſine ſtudioſa oratione intelligi nequeunt. 243.2
Myſteriorum diuinorum profunditas. 252.1

N.

NAbal contumelijs Dauidem affecit. 185.1
Nabo idolum erat Moabitarum. 295.1
Naboth lapidibus obrutus. 437.1
Nabuchodonoſor à Babylone profectus contra Iudæam. 342.2
Nabuchodonoſor per arborem deſignatus. 404.2
Nabuchodonoſor cum exercitu in Iudæam profectus, idque ſicut ibi ac regnare incepit. 307.49 .2
Nabuchodonoſor cur non homo, ſed aquila appellatus. 213
Nabuchodonoſor dicitur leo. 271.2.& 272.2
Nabuchodonoſor Ioacim de muro præcipitari iuſſit. 307
Nabuchodonoſor licet impijſſimo aduentus Saluatoris noſtri reuelatus fuit. 412
Nabuchodonoſor regis iniuſtitiam nemo redarguebat. 287.1
Nabuchodonoſor longus extenſione, quia ſuperbus & arrogans. 3 .2
Nabuchodonoſor rex Babyloniorum ſacra vaſa aſportauit. 387
Nabuchodonoſor ſolatus eſt Hieremiam. 292.1
Nabuchodonoſor ſuperbia. 361.2
Nabuchodonoſor tota Aſia potitus & Aegypto. 401.1
Nabuchodonoſor venia dignus, Balthaſar cur indignus iudicatus. 409.1
Nabuchodonoſor vrbem, & templum combuſſit. 307.3 7
Nabuchodonoſor regnum non humanis viribus comparatum, ſed à Deo conceſſum. 394.1
Nabuzardan coquorum princeps. 325.2
Nabuzardan relictis præfecit Godoliam. 337.2
Nabuzardan templum Dei incendit, & palatia regis, illuſtresque ciuitatis domos, & muros vrbis funditus euertit. 458.2
Nadab quis. 259.2 261.1
Nageb lingua Hebraica auſter vocatur. 464 1.2
Nagem Notum ſignificat. 341.2
Nahum propheta Niniuitis perniciem prædicit. 4
Napta genus idoneum ad accendendum ignem. 398.
Natura capræ ac cerui. 232.1
Natura diuina incomprehenſibilis. 25
Natura diuina pati non potuit, ſed corpus paſſum eſt. 251.2
Natura docet eadem eſſe contra legem. 11.2
Natura docet colere & venerari oportere parentes. ibid.
Naturæ humanæ inſtauratio fit per mandatorum obſeruationem. 266.1
Naturalex quæ docuerit homines. 338.2
Natura nihil immundum. 32.1
Natura non eſt cauſa peccati, ſed ignauia. 3 5.1
Naturam non accuſat Deus, ſed voluntatem. 273.1
Nazaræi Deo conſecrati appellantur. 45 .1
Nazaræorum proprium caput non detondere, & vinum non bibere. 350.2.351.1
Nazaræus eſſe videtur Propheta Ezechiel. ibid.
Nebrod Babylonem ſibi ſubiecit. 4 2.2
Ne mihi talia eueniant, qualia iſte paſſus eſt, prouerbium. 337.2
Neemias Artaxerxis pincerna. 423.2
Nemo ſuis rectè factis lætetur. 8 .1
Nilus vnum, ſed foſſæ illius plurimæ. 359.1
Niniue vrbis incola piſcinæ aquis completæ & redundanti aſſimiles. 477.2
Niniue ciuitas magna, in qua etiam regni Aſſyriorum regia fuit. 465
Niniue ciuitas magna, in qua habitant plus duodecies decem millia virorum, qui ignorant dextram & ſiniſtram. 468.2
Niniue ciuitas magna quaſi itinere via trium dierum. 46 .1
Niniue ciuitas ſanguinum, mendax, iniquitate plena. 478.1
Niniuitarum pœnitentia. 467.1
Niniuitis perniciem prædicit Nahum. 475
Ninus apud Hebræos Niniue vocatur. 29
Noctis nomine impetus Iudæorum ſignificatur. 248 2
Noctem ſacra litera ſæpius calamitates appellant. 61.1 72.1
Noe filij orbem terrarum in tres partes diuiſerunt, Aſiam, Europam, Lybiam. 316.1
Noe ingredientem in arcam ſequebantur feræ more ouium. 3.2
Noe inter feras verſans incolumis euaſit. 3
Noe vir pius & iuſtus. 10.2
Noe cur non ſit redargutus quod ſe inebriarit. 1.2
Nomen Dei in vanum aſſumere quid ſit. 2 .2
Nomen ſuum poſuit vt teſtimonium Nabuchodonoſor. 4 .3

... tam viri imponere ... 420.2
No... miſſionis. 252.2
... quatuam. 229.2
... nudi rum regnum maxime imbecille. 353.1
... ente putefacto vetus abſolutum eſt. 488.2
... dantur credentibus. 424.2
Nubes homines diuina gratia dignatos ſacra nuncupant litera. 5.1
Nubes parturiunt, fulgura parientium dolores præmonſtrant. 399.2
Nuces infructuoſæ vitæ profanis comparatæ. 258.1
Nudæ literæ non eſt adhærendum. 9.1
Numen affectionis expers, & ab ira vacuum. 316.2
Numen diuinum non eſt compoſitum, ſed ſimplex, & incomprehenſibile. 301.1
Numeri millenarij myſterium. 266.2
Numeri ſexagenarij myſterium. 256.2
Numerus centeſimus cur perfectiſſimus. ibid.
Numerus denarius perfectus. 256.2
Numerus ducenarius quid ſignificet. 266.
Numerus & ratio annorum ſeptuaginta hebdomadum. 425.2
Numerus millenarius pro qua multitudine poſitus. 266.2
Numerus millenarius quid in Chriſto ſignificet.
Numerus octogenarius immobilitatem oſtendit. 256.1
Numerus ſenarius creatoris mundi continet numerum. ibid.2
Numerus ſexageſimus duplicem habet commendationem. 256.1
Numerus ſexaginta per reginas ſignificatus. 255.2
Numerus triceſimus cur laudetur. 256.2
Nuptiæ non dant liberos, ſed qui nuptiis legem dedit. 16.2
Nuptialem Chriſti communionem quinam aſſequantur. 240.2
Nuptiarum Chriſti cum Eccleſia quando facta communio. 240.2

O.

OBedientia gentium, Iſraël contumacia. 312.2
Obliuio Dei impietatis cauſa. 319.2
Obſcure & ænigmatice cur iubetur propheta docere. 349.2
Obſcuritatis prophetarum cauſa. 307
Obſidio Hieruſalem in latere deſcripta. 345.1
Obſidionem talem nullam ſuſtinuit Hieruſalem ante, quam à Romanis poſt ſalutarem crucem. 343.2
Obſignatio dictorum, Viuo ego. 367.2
Obſtetrices ſolent infantibus ſal adhibere. 214
Oculi columbæ quid deſignent in ſcripturis. 226.2
Oculi corporis figurarum & colorum conſtituti ſunt iudices. 306
Oculi Eccleſiæ ſanctæ ſcripta prophetarum appellata. 241.1
Oculi imbecilles affectis rerum decentiam non aſſequuntur. 306
Oculi mentis ſpiritualis rebus ſenſus iucundis non decipiuntur. 227.1
Oculi pro mentis oculis. 82.1
Oculi prudentiam aſtutiamq; deſignant. 413.2
Oculi recte valentes recte iudicant. 306
Oculi ſponſæ cur columbini appellantur. 241.1
Oculi ſponſæ ſpiritalis & admirandi. 244.1
Oculum pro mente. 63.2
Oculum pro oculo eruis, & dentem pro dente cur præceperit Deus. 35.1
Odor veſtimentorum ſponſæ quantus. 345.1
Odorari pro ſuſcipere, approbare. 359.2
Odore iucundo cur fragrare dicatur Chriſtus. 228.2
Oeſtrus ſiue aſilus, vulgo tabanus, muſca vaccis infeſtiſſima. 440.2
Offenſiones & abominationes idola nuncupat Deus. 316.1
Og cubile ferreum erat. 20.2. de familia Raphaim erat. ibid.
Olda propheteſſa. 158.2
Oleo vngebantur ſacerdotes. 328.2
Oleum ſacerdotale ex variis rebus odoriferis compoſitum erat. 198.1
Olfecit Deus odorem ſuauitatis, quidnam illud ſit. 11.2
Oliua in ſimilitudinem iuſtorum adducitur. 483.2
Oliuam formoſam vocauit Deus Iudæos, vt inuitaret ad ferendos fructus. 277.1
Olla pro pœna in ſacris literis accipitur. 198.1
Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. 404.1
Omnis gentis ... non ... ratione ..., ... tatur.
Omnis hominum natura Deo comparata nihil eſt. 3.2
On nomen idoli in Bethel.
Onias Menelai filius. 43 .2
Onias princeps ſacerdotum. ibid.
Oolla & Oolibā mulieres Aegyptia inſignes. 346.
Opera fidem perfectam reddunt. 25 .1
Opera per tranſlationem cur peſſuli vocata. 25 .1
Ophaz aurum nitidiſſimum. 488.
Ophni & Phinees propter arcam interfecti. 140.1.388.2
Opiniones propriæ contempto Spiritu ſancto ac ſanctis patribus minime conſectanda. 213
Opus vnumquodque iudicatur ex facientium intentione. 13.2
Oracula prophetarum per vocem ſponſi arripienda. 231.2
Oratio & preces neceſſaria cupienti ad ſcripturæ cognitionem peruenire. 212.243.1.2
Orationes diuini ſpiritus non ſunt condemnandæ obſcuritatis. 307
Ordinate charitatem quomodo intelligendum. 229.2
Ordinarij & ſatrapæ quærebant occaſionem contra Danielem. 41 .1
Ordinarij qui vocentur. ibid.
Ordines Angelici a materia remotiſſimi. 266.2
Ordines piorum multi ac varij. 256
Ordines ſaluandorum tres, filiorum, mercenariorum & ſeruorum. 255.2
Ordinum Angelicorum diſcrimen. 32 .1
Ordo admirabilis precum Danielis. 42 .1
Ordo creationis mundi. 393 .2
Orientis omnia a Scythica gente Theodoreti memoria occupata. 377.1
Ornamenta colli ſponſæ quid deſignent. 244.1
Ornamentum ſpiritalis animæ præcipuum charitas. 244.2
Oronaim vrbs erat Moabitarum præclara. 295.1
Os loquens magna. 413.2
Oſculorum vocabula quo ſenſu in ſcripturis intelligenda. 218.1
Oſculum in ſcripturis non oris cum ore, ſed animæ pacem diuino verbo coniunctionem ſignificat. 218.2
Oſee cur Dominus comparat ad ducendam impuram & impudicam vxorem. 437.1
Oſee filius Beeri. 437.2
Oſee quid tractet. 436
Oſſa ſuccenſa pauperes oppreſſos vocat. .1
Oues credentes Dominus nuncupat. 1
Oues rationis præditas quomodo regat & nutriat Spiritus ſanctus. 254.1
Oues pro ſubditis. 483.2
Ouibus bibentibus quare virgæ decorticatæ fuerint appoſitæ. 16.2
Ouile vnum effectum ex Iudæis & gentibus Eccleſia. 369.1
Ozias duos & quinquaginta annos rerum ſummam tenuit. 501.2
Ozias gubernacula regni ſui ſuſcepit viceſimo ſeptimo regni Hieroboam anno. ibid.2
Sub Ozia terræ motus factus. 501.2

P.

PAcis commoda ſunt agricultura, plantationes, nuptiæ feſta & multa alia. 285.2
Pæana canere & choros ducere. 259.2
Pædotribæ inſtar Dominus vngit Prophetam. 314.1
Palæſtina dicitur omnis terra. 272.1
Palæſtinæ vrbes omnes inſtauratæ. 372.2
Palæſtinorum facultates deprædati ſunt Hebræi. 319.1
Pallij nomine cur ratio naturalis deſignata. 250.2
Palma cur aſſimilata ſublimitas ſponſi. 262.1
Panis Chriſti qualis. 367.1
Parabola, ſermo ænigmate inuolutus. 16
Paradiſum cur plantauerit Deus, mox inde expulſurus Adamum propter peccatum. 6.2
Paradiſum Deus plantauit ad Edem. ibid.
Paradiſus non ſolum malorum Punicorum, ſed etiam aliorum fructuum non expers. 246.1
Paradiſus orbis terrarum. 362.1

Paradiſus v[illegible] Hieruſalem. 357.2
Pardalis [illegible] Macedo comparatur. 413.1
Pardoes [illegible] nomine quinam intelliguntur. 244.1
Pardus & lupus Ar[illegible] equorum velocitas comparata. 480.1
Pardum [illegible] Symmachus interpretatur. 389.1
Pard. [illegible] ibid.
In vnam partem ſtare quid. 413.1
Paſcha celebrare non poterat maculatus ſuper anima. 38.
Paſcha reuocat in memoriam exitum ab Aegypto & liberationem. 26.1
Paſcha variæ interpretationes. 25.1
Paſche feſtum celebrare cur præceperit Deus Hebræis ad fugam parati. ibid.
Paſſeres duo qui in purificatione leproſi offeruntur quid ſignificent. 32.2
Paſſio Saluatoris ipſius permiſſu abſoluta eſt. 234.2
Paſſio Saluatoris prædicitur. 306.1
Paſſionis Chriſti arcanum ab homine comprehendi nequit. 243.2
Paſtophorium 380.1
Paſtores reges & ſacerdotes vocantur. 368.1
Paſtores vocantur præfecti ſpirituales, atque etiam reges ac principes. 273.1.276.2.297.2
Paſtorum ignauia nullam ouibus ad ſe defendendum relinquet excuſationem. 369.2
Paſtorum imprudentia cauſa eſt errorum ouium. 276.2
Paſtus bonus euangeliorum doctrina. 368.2
Paterna virtus ſæpe etiam filiis peccantibus proficit, & prauitas patrum filiis ſimilibus pœnam adauget. 174.2
Patres comederunt filios, & filii patres, in obſidione Babyloniorum & Romanorum. 316.2
Patres comederunt vuam acerbam & dentes filiorum obſtupeſcunt. 335.1
Patres Iudæorum Abraham & Iſaac & Iacob pietate ſplenduerunt. 258.2
Patriarchæ cur pueris ſæpe diuerſa nomina impoſuerint. 7.1
Paulus Apoſtolus de tribu Beniamin oriundus a Rahel. 385.1
Paulus cum Sila verberati Deum laudant. 39[illegible].2
Paulus omnium ſanctorum minimus. 400.1
Paulus quot & quibus gentibus ſalutaria dogmata attulerit. 181.2. & ſeq. fol.
Pauperes ſunt qui diuinæ cognitionis opes non poſſident. 272.1
Pax quid. 240.1
Pax vobis multiplicetur, epiſtolæ initium. 413.1
Peccantibus præcipere conuenit & conſulere. 320.2
Peccatum a principio imperium in naturam habuit. 109.2
Peccatum conſummatum quid. 422.2
Peccatum Dei odium conciliat, iuſtitia pacem conſtituit. 504.2
Peccatum eſt cauſa malorum. 276.2
Inter Peccatum & impietatem multa eſt differentia. 88.1
Peccatum non agnoſcere cum quis iniquè agit, extrema dementia. 274.2
Peccatum omnium rerum triſtium cauſa. 172.1
Peccatum quem dignum flag. [illegible] facit. 96.1
[illegible]um ſpina nominatur. 115.2
Peccatum & delictum quo differant. 29.2
Peccati agnitionem virtutis beatificatio ſubſequitur. 167.2
Peccati fructus eſt probrum. 499.2
Peccati fructus eſt pudor. 184.2.271.1
Peccati vis in nomine mamr alis eſt. 110.1
Peccata clamioſum redimenda. 404.2
Peccata noſtra diuidunt inter nos & Deum. 3[illegible]5.1
Peccator vitam ex reſipiſcentia percipiet. 336.1
Peccator ad iuſtitiam reuerſus ſalutem conſequetur. 367.1
[illegible]catores hæderum nomine intelliguntur in ſcriptura. 223.1
Peccatores omni ſtudio & cura, quomodo præcepto Domini complectende. ibid.
Peccatorum duplicationem vltionem appellat Dominus. 280.2
Pectus cordis pena. 357.2
Pecudes eſculentas cur prohibeat Deus immorari procul à Tabernaculo. 34.1
Pedes exercitum & milites ſignificant. 413.2
Pennaacumen naturæ ſignificant. 415.1
Penteconſte denotat ingreſſum in terram promiſſionis. 26.2
In Pentecoſtes die ſpiritus effuſus fuit. 455.1
Permiſſu Dei mala ſiunt. 34[illegible].1
Perpetuus & nulli mutationi obnoxius Deus. 42[illegible].1
Perſæ & Indi & Aethiopes altis habitibus ſuos Deos armant. 347.2
Perſæ non ſororibus ſolum, ſed matribus etiam & filiabus nuptiarum lege permiſcentur. 34.1
Perſæ omnium crudeliſſimi in puniendo. 413.1
Perſæ olim & ſororibus & matribus & filiabus nuptiarum lege permiſcebantur. 34.1
Perſici regni exordio. 416.2
Perſicum regnum arieti ſimile. ibid.
Perſonarum dui[illegible] [illegible]alitas oſtenditur 492.2
Perſpicua facta oracula prophetarum euentu rerum 3[illegible]
Pos pro aduentu. [illegible]
Peſſulorum nomine cur ſignificata opera. [illegible]
Peſtes terra vocantur Babylonis. [illegible]
Petra cur vocata ſit Chriſtus. [illegible]
Petra ſolidam fidem & non imperfectam ſignificat. [illegible]
Petra ſolida nouum teſtamentum dictum. 25[illegible]
Petra vocata eſt Chriſtus, quia typus erat Chriſti. 24.1
Petra nomine appellatur fidei petras. 2[illegible]
Petrus ab Hieroſolyma vſque ad Romanam vrbem profectus docuit. 82.1
Petrus Apoſtolorum princeps cur per crura ſponſi intelligendus. 2[illegible].2
Petrus & Ioannes digni habiti pro nomine Ieſu contumeliam pati. 397.2
Petrus & Paulus cur [illegible] ap[illegible]lati. 53.2
Petrus infirmus [illegible]rotat[illegible] 3[illegible]
Pharao nomen eſt gen[illegible] [illegible] ſignant maieſtatem regiam. 295.2
Pharao Vaphres rex Babylonis. [illegible]
Pharao vtrum rem habuit [illegible] [illegible]ara. [illegible]
Pharao Aegypti rex venit auxilio Iudæis. [illegible]
Pharao Echao rex Aegypti. 7[illegible]
Pharao Nechao Aegyptiorum rex Ioſiam bello captum adi[illegible] [illegible]1
Pharaonis animum Deus non efficit durum & reluctantem. 21.2
Pharaonis contumaciam noſcens Deus longanimitate vſus eſt. 311.2
Pharaonis arrogantia reprehenditur. 3[illegible].1
Pharaonis cor eſt obfirmatum, & aggrauatum eſt cor Pharaonis, ſpontaneam denotant voluntatem. 21.1
Pharaonis contumaciam cum præſciuiſſet Deus, cur illum ab initio non punierit. 2[illegible].2
Pharaonis filia vnde cognouerit puerum Moſem eſſe Hebræum. 20.1
Phares denotabat populum Iudæorum. 17.1
Phariſæi & Sadducæi oliuæ ſteriles appellari poſſunt. 483.2
Φ[illegible] Hebraice ſignificat ſaluationem primogenitorum. [illegible]3.1
Phigor nomen idoli. 41[illegible]
Phiala aromatis cui genus appellat [illegible]5[illegible] & [illegible]
Philippus apoſtolus vtriuſque [illegible] gura errorem redarguit. 182.1
Philippus Aridæus dictus Alexandri frater 41[illegible].2
Phinees fecit cædem pro honore [illegible] & pietatis propugnationem ſ[illegible]piens. 41[illegible]
Phoa Aſſyriorum rex. 436.4[illegible]
Phrygia domus Thorgoma.
Pietas & fortitudo Danielis eſt[illegible]. 41[illegible].2
Pietas eſt omnium bonorum [illegible] [illegible]atrix. 9[illegible].1
Pietas omnibus rebus antepon[illegible]da. 4[illegible]
Pietas principis ſubiectis populis prodeſt. 39[illegible].2
Pietatis magiſtri quidam quartam beſtiam regnum Macedonicum vocarunt. 416.1
Pietatis præcones per ignitos carbones quaſi per roſas incedebant. 397.1
Pietatem erga Deum obſeruans Daniel regum ſibi beneuolentiam conciliarat. 410.1
Pietatem nihil prodeſt ob[illegible]urare. ibid.
Pigritia quantum detrimentum pariat. 249.[illegible]
Pii homines Deum vbiq; venerantur. 389.[illegible]
Pii homines lugent populi ſcelera. 3[illegible]
Pii offendunt & peccant [illegible] [illegible]quunt. 3[illegible]
Pilatus imagines interdi[illegible] [illegible]ntu' 424.2

Pilus

Pilus quid ſit in ſcripturis. 214
Piorum hominum honor eſt ſeruire Deo. 119.1
Piorum hominum quale ſtudium & deſiderium. 258.2
Piorum ordines diſtinxit Paulus. 434.1
Piſcatores multos habebit aqua ſalutaris. 383.2
Piſces adglutinatos ſubiectos Pharaonis appellauit. 359.1
Piſces vocantur filij aquarum. 446.1
Planta pacis. 370.1
Plantas cur creauerit Deus ante luminaria, poſt illa vero condiderit animalia. 3.2
Cur item plantis non benedixerit perinde ac animalibus. ibid.
Pluuia doctrina ſæpe vocatur in diuina ſcriptura. 370.1
Pluuiam doctrinæ per ſanctos prophetas Iudæis adhibebat Deus. 345.2
Poculum & vinum punitio vocatur. 481.2
Pœna diuinæ cognitionis magiſtra. 317.1
Pœnarum cauſas oſtendit Deus. ibid.
Pœnarum dilatio non erit. 317.2
Pœnas minatur clementia Dei ne pœnas inferat. ibid.
Pœnas non exegit a Iudæis Deus, ne nomen ſuum pollueretur in gentibus. 338.1
Pœnitendi ianua eſt clauſa iis, qui hinc demigrarunt. 63.1
Pœnitentes per caprarum greges poſſunt intelligi. 241.1
Pœnitentia Dei nihil aliud eſt, quam mutatio diſpenſationis eius. 10.2
Pœnitentia peccatoris diuinam ſententiam mutat. 367.1
Pœnitentia rurſus pulchram reddit animam. 222.1
Pœnitentia extinguit ignem indignationis iræ diuinæ. 271.1
Pœnitentiæ Deus pollicetur mercedem. 286.1
Pœnitentiæ diſciplina quid præſtet. 258.1
Pœnitentiæ modus præſcribitur. 452.1
Pœnitentiæ prædicatio qualis. 234.1
Pœnitentiæ quibus nullus locus datur. 256.2
Pœnitentiam falſam Deus non intuetur. 273.2
Pœnitere quo pacto Deo tribuatur. 271.2
Pollicitationes omnes in Chriſtum referuntur. 343.2
Polluit eos in donis ſuis, vel dogmatibus ipſorum, quid. 316.1
Pomi & lilij differentia. 228.2
Pomo Chriſtus ſponſus comparatus. ibid.
Pondus indigentiam ſignificat. 314.2
Pontifex ſemel in anno ingrediens ſancta ſanctorum præfigurat diſpenſationem ſaluatoris ſecundum carnem. 34.1
Pontificatus maximus venalis factus 423.2
Pontifici ſoli licebat ingredi in ſancta ſanctorum, idque ſemel in anno. 303.1.& ſeq.
Populus electus eſt Dei hæreditas. 90.1
Populus Iſraelita pro ſponſa Domino copulatus. 351.1
Populus nouus gentium mari comparatus. 384.1
Populus vnus erant Iudæi omnes ab Iſraele & Abraham oriundi. 31.2
Populus argento adultero ſimilis. 345.1
Populi impietate ad propriam quæſtum abuſi propheta. 324.2
Populum ſuum beneuolus Deus populum vocat, ſed propter ſcelera domeſtico nomine non vtitur. 366.1
Populum numerari quare iuſſerit Deus. 36.1
Populum numerari quare denuo præceperit Deus. 41.2
Portentum & ſignum propheta Ezechiel Iudæis. 323.2
Poſſeſſio cor iniquis ſunt in promptu concernuntur. 306
Poſteriora Dei, diuinæ diſpenſationes & beneficia. 313.1
Potentes per reptilia & volatilia, pauperes per piſces producuntur 439.
Potentia agri vim diuinæ caritatis indicat. 250.2
Potentia actiua & ſpeculatiua. 251.1
Potentia paſſiua cur per digitos ſignificata. 250.1
Poteſtates diuinæ non omnia quæ ſunt Dei comprehendunt. 309.2
Poteſtates, quæ cerni nequeunt, imaginibus carent. 3 9.2
Poteſtates vltrices initium facere iubentur a ſanctis. 320.2
Poteſtatum angelicarum obedientia. 9.2
Præcepta & iuſtificationes eadem ... diuerſis nominibus appellata. 338.2
Præcepta legis per montem Sion ſignificata. 244.1
Præcepta non bona quæ intelligantur. 339.1.2
Præcepta propheta Dei voluntatem vocat. 468.
Præceptis diuinis ouei ratione præditas regit Chriſtus paſter formoſus. 254.
Præceptorum doctrinam expandit Deus quaſi alas, & cooperit iniquitatis nuditatem. 318.2
Prædicatio Euangelica cur reclinatorij nomine dicta. 239.2
Prædictiones calamitatum crebra molliunt aduerſarios. 317.2
Præfectus coquorum, cum eſſet Eunuchus, quomodo vxores haberet 17.2
Præfectus certaminis præmia vt voluit diſtribuit. 399.
Præmia feret vnusquiſque pro mentis optione. 314.
Præmiorum ſpe incenduntur Chriſti diſcipuli ad iuſtitiæ opera 247.1
Prauitas patrum filiis ſimilibus pœnam adauget. 174.
Primis legum tranſgreſſoribus cur ſine venia ſupplicia ſæpe infligantur. 8.
Primogenita Aegypti cur interfecta. 23.
Primogenita populi quare iuſſerit Deus recenſeri. 36.2
Primogenita pecorum quare poſt octauum diem offerri iuſſerit Deus. 34.2
Primogenitum mutilatum offerre cur prohibuerit Deus. 44.2
Primogenitos dæmonibus offerebant. 339.2
Princeps Iſrael Michael. 427.1
Princeps regni Perſarum Archangelus. ibid.
Princeps ſacerdotum vocatur in ſcriptura magnus ſacerdos. 488.1
Principes vocantur Dij. 145.2
Princeps exercitus Domini, quis eſſe putandus eſt. 50.2
Principum pietas quantum iuuet ſubditos, quantumque noceat carere principe, aut e diuerſo principum improborum imperio regi. 53.2
Priſtina beneficia commemorantur ad ſignificandum gratum animum. 421.2
Prodigia quæ antecedunt diem Domini. 453.1
Profanum non impium vocat, ſed id quod commune eſt, & a reuerendo diuinis diſtinctum. 345.2
Profundum calicem ob calamitatis magnitudinem, latum propter ſeptuaginta annorum tempus nominauit. 348.2
Promiſſio Chriſti expers mendacij. 381.2
Promiſſio Iſaac Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti ortum ſecundum carnem continet. 310.2
Promiſſionis cur non ſteterit Deus, qua pollicitus erat, ſe daturum illis terram vſque ad fluuium Euphratem. 26.2
Promiſſionis patribus factæ certitudo, in quo perſpiciatur. 25.2
Propagarunt Iudæi impietatis ramos. 320.1
Propagines vocantur prætores & Duces. 361.2
Propheta Daniel euangelice potius quam prophetice & ænigmatice locutus. 414.2
Propheta cur fortitudines agri appellati. 230.2
Prophetæ & Apoſtoli cuſtodes ciuitatis Eccleſiæ dicuntur. 237.1
Prophetæ & Apoſtoli per columnas & baſes ſignificati. 240.1
Prophetæ & pſeudoprophetæ Apoſtoli & pſeudoapoſtoli & pſeudo-Chriſti in diuina ſcriptura expreſſi. 222.1
Prophetæ falſi auferentur. 324.2
Prophetæ falſi reprehenduntur. 364.1
Prophetæ illi duodecim cur ſub vnum volumen ſubiungantur. 436
Prophetæ illi quos minores vocant, quo tempore ſinguli prophetarint. ibid.
Prophetæ non ſimpliciter hiſtoriam conſcribunt ſed prophetias quibuſdam temporibus factas. 361.1
Prophetæ proprium futura prænoſcere & prædicere. 386
Prophetæ prudentia ſimplices & moribus admirandi per oculos ſponſi deſignantur. 252.2
Prophetæ recte nubes vocantur. 173.2
Prophetæ rerum occultarum & arcanarum cognitione fruebantur. 220.1
Prophetæ Samariæ, prophetæ Baal palam vocabantur. 284.2
Prophetæ ſuis carminibus quid celebrent. 217.1
Prophetæ ante captiuitatem tempora regnis Iuda atque Iſrael aſcribebant, poſt captiuitatem quod Iudæi ſine regibus eſſent, Perſarum regis tempus Aggæus aſcribit. 488.1

Prophetarum ſcripta, oculi Eccleſiæ ſanctæ appellat. 241.1
Prophetarum æquiuocatio tollitur. 324.2
Prophetarum oracula per vocem ſponſi intelligenda. 231.2
Prophetarum oraculis accuſatio Iudæorum continetur, & bona gentibus promittuntur. 307
Prophetas intelligere non omnibus eſt facile. 386
Prophetia Ieremiæ & Zachariæ mendacio caret. 420
Prophetia per Aquilam ſignificatur. 309.2
Prophetia duplex, & altera Iudæis, altera omnibus hominibus conuenit. 369.2
Prophetiæ Ieremiæ non ſunt vbiq; & ex ordine poſita. 282.2
Prophetiæ proprium futura vt præterita dicere. 341.2
Prophetico munere ſpoliati Iudæi. 374.2
Propheticum munus defecit à Iudæorum natione. 423.2
Prophetis & Apoſtolis præter Angelos nihil perfectius. 215
Propinqui ſponſi quinam. 248.1
Propitiatio noſtra Chriſtus. 382.1
Proprietates tres in vna natura nos contemplari docet Apoſtolorum doctrina. 379.2
Proprium eſt perfectorum hominum totum cor dedicare, & omnem mentem ipſi conſecrare. 66.1
Propugnaculum animæ vbi. 235.1
Propugnaculum lex antiqua appellata. ibid.
Proſelytarum filij octaua die circumcidebantur. 385.2
Proſelytis etiam incircumciſis licebat ingredi in exteriorem templi aulam. 303.2
Prouidentia Dei auri & argenti diſtinctionibus, & ſimilitudinibus deſignatur. 224.2
Prouidentia Dei manifeſtius declaratur in rebus quæ videntur aduerſa. 15.2
Prouidentia diuina moderatur cuncta. 252.2
Prouidentia diuina quadruplici facie notatur. 309.2
Prouidentia noſtri clare oſtenditur. 305.1
Prudentiæ & ſimplicitatis officia. 259.1
Prudentia virtutum omnium rationes ſummatim continet. 247.1
Pſalmi, hymni & odæ in ſcripturis multa. 217.1
Pſalmi ſeptuageſimi primi [illegible] *cus expoſitus.* 2,S.2.& fol.ſeq.
Pſalmorum conditor Dauid. 24 .1
Pſalmorum inſcriptiones quidam falſas eſſe dixerunt. 57
Pſeudochriſtum Iudæi expectant. 499.2
Pſeudoprophetæ aliquando dicuntur prophetæ. 269.1
Pſeudoprophetæ qua virtute edant miracula. 44.2
Pſeudoprophetarum tres differentiæ. 284.1
Ptolomæi in ſacris euangelijs prædicti. 432.2
Ptolomæo Lagi Aegypti commiſſa gubernacula. 413.2.417.2
Ptolomæus Epiphanes. 428.2
Ptolomæus ab Antiocho victus. 433.1
Ptolomæus Philometor. 430.2
Ptolomeus Philopator. 428.2
Publicanus & miles rex & latro vt contriti in vinculis ſunt. 369
Pudenda equorum & aſinorum, impietas & multorum Deorum ſuperſtitio comparata. 347.2
Puellas virginitatem exercentes & diuinam ſymphoniam Deo afferentes Dauid vocat iuuenculas tympaniſtrias. 152.2
Pulchritudini operam dare ſolebant diebus feſtis dæmonum. 272.1
Pulchritudo Chriſti qualis. 227.1
Pulchritudo Nabuchodonoſor quæ. 362.2
Puluinos conſuere quid. 325.2
Punicorum malorum radices non facile diuelluntur. 246.2
Puteus aquæ viuentis quid in ſcripturis. 247.1

Q.

QVadraginta plagis cum Deus præceperit vapulare delinquentem, quare Iudæi vna minus inferant. 45.2
Quadruplicem materiam in vna vidit imagine Nabuchodonoſor. 412.2
Quadruplici materia quatuor regna ſignificantur. 392.2
Quadruplex facies diuinæ prouidentiæ. 3 9.1
Quam particula, quid in pſalmo 72.& 8; ſignificet. 451.2
Quarta beſtia Romanorum regnum ſignificat. 413.2.416.2
Quæ ſit menſura diuini Ioannis euangelium indicat, quod theologiam continet inacceſſam. 383.2
Quatuor alæ terra, Iſrael tantum ſignificant. 327.2
Quatuor capita regni diuiſionem poſt Alexandrum factam ſignificant. 415.2
Quercetum ferarum receptaculum. 341.1
Quercus natura qualis. ibid.
Qui eſt, æternitatem ſignificat, in eo, Qui eſt, miſit me ad vos. 1
Quintuplum ſoluere tur iubeatur qui vitulum ſurripuit: quadruplum vero qui ouem. 26.1

R.

RAab cum eſſet extranea, quare habitauerit inter filios Iſrael. 50.2
Raab meretrix figuram geſſit Eccleſiæ. 49.2.241.2
Rabaath vocat Amman Metropolim quæ nunc in Arabia, Philadelphia, voce græca. Syrorum lingua Amman appellatur. 456.2
Rabſaces hebraica voce vtens blaſphemauit Deum. 27 .2
Rabſacis furor. 111.1 eiuſdem impietas. 162.2
Rachel idola rapuit, vt patrem liberaret ab impio dæmonum cultu. 16.2
Rachel typus erat Eccleſiæ. ibid.
Rachelis ſepulchrum eſt hippodromo Chaphatha, quæ venitur in Ephrata. 288.1
Radere capita prohibentur ſacerdotes. 382.2
Ratio animi recte affecta recte iudicat, ſecus male. 306
Ratio cur per torquem colli deſignata. 244.2
Ratio quinque ſenſibus præeſt. 239.2
Rationis vis cur per collum deſignata & turrim eburneam. 161.1
Rebecca beata. 417.2
Rebecca à quo ſcire voluerit ſortes infantium quos in vtero gerebat. 15.1
Rebecca vnde certior facta ſit, Iacob conſecuturum eſſe benedictionem. ibid.
Reblata pagus eſt in regione quæ dicitur Emeſa. 2 1.2
Rechabitæ etiamſi haberent liberos, pauſi pendebant poſſeſsiones. 29 .1
Rechabitarum prompta obedientia. ibidem
Reclinatorij nomine cur dicta euangelica prædicatio. 239.2
Reclinatorium Chriſti dicitur mentis ipſius tranquillitas. 239.2
Regia Dei quid. ibid.
Regi attribuunt dementes, quæ ſoli Deo conueniunt. 410.2
Reginæ nomine intelligitur anima in virtute perfecta. 220.1
Reginam cœli Venerem vocabant Iudæi dum eſſent in Aegypto. 295.2
Reginarum ſexaginta nomine quinam intelligendi. 255.2
Regio viuorum quæ ſit. 181.1
Regum honorem affectati Iudæi. 329.1
Regna terræ omnia deficiunt. 497.1.2
Regni Iudæorum & ſacerdotij finis prædicitur. 368.2
Regno, prophetia, ſacerdotio priuati Iudæi. 398.1
Regnorum liber vocatur, quod recenſet ea quæ regum temporibus euenerunt. 52.1
Regnum cœlorum dignis præbebitur. 394.2
Regnum Dei principio & fine carens. 393.1.2
Regnum Dei ſolum perpetuum. 402.2
Regnum Dei ſucceſsione carens. ibid.2
Regnum diuini numinis diuturnum eſt, origine carens atque interitu. 36.2
Regum ſucceſsiones per ſtatuam oſtendit Deus Nabuchodonoſor. 402.1
Reluctatio cordis atq; durities à nobis ipſis proficiſcitur. 21.1
Remedia multa ſalutaria adhibuit Deus Nabuchodonoſor. 88.2
Remedium vulneri conſentaneum adhibet Daniel. 404.2
Remiſsio peccatorum per ſanctum baptiſma credentibus ſuppeditatur. 88.2
Remuneratione futura percipitur lætitia. 247.1
Reptilia & beſtias ad quid creauerit Deus 3.2
Renes vocantur cogitationes. 64.1.82,2.2 2.2.2 .1
Reſinam potiſsimum excolit Galaad. 294.1
Reſurrectio. 433.2
Reſurrectio ſeruatoris deſignatur. 441.2

Reſurrectionis corporum noſtrorum facilitas. 374.2
Reſurrectionis figura oſſa fuere. 375.1
Reſurrectionis ſpem induxit Moſes. 20.1
Reſurrectionem ſuo præconio commendant adoleſcentes. 399.2.
Rete vocauit Deus hoſtes. 323.2
Reuelationem quatuor beſtiarum ponit Daniel. 412.2
Reuelationes diuinas horrorum plenas vidit Ezechiel. 307.
Rex Auſtri. 428.2
Rex in æternum viue, vſitata regum ſalutatio. 407.2
Rex qui omnes in ſuam ditionem redegerat, Iudæum captum adorat. 395.1
Rhaamoth, aromata. 355.2
Rhamnus ſpina eſt & maxima, & veluti arbor. 115.2
Roboam filius Salomonis. 334.2.436.
Roboam regnante diuiſa fuerunt tribus. 314.2. 346.2.436.
Romani Iudæos debellarunt. 278.1
Romani omnium gentium imperio potiti. 412.2
Romani per legatos imperant Antiocho, vt ab Aegypto diſcedat. 431.1
Romani quindecim annis temporis conuerſionem notant. 308.1
Romani ſubiectis populis maiora impoſuere tributa. 413.2
Romanorum ciuitas conflata ex plurimis nationibus. ibid.
Romanorum potentia a Daniele prædicta. 386.
Romanorum regnum Daniel tropice propter fortitudinem & infractum robur nominat ferrum. 60.1
Romanorum regnum illuſtrius ſuperioribus omnibus fuit. 413.2
Romanorum regnum omnes nationes ſuperauit. 394.1
Romphæa gladius. 315.2
Ros Chriſti eſt hominum medicina. 249.1
Rubigo quid ſit. 441.
Et tropice cur Rubigo ſignificet hoſtes. ibid.
Rubus ardens & non exuſtus quid denotet. 20.2

S.

Saba, Iuliani Niſibita cognomine, quid ſignificet. 355.2
Saba gens Aethiopica. 39.1.131.1
Sabat vndecimus menſis apud Hebræos. 490.2
Sabbatum cur quiete honoratum. 25.2
Sabbatum ſola Iudæorum natio obſeruabat. 338.2
Sabbato cur non largiretur Deus manna. 24.2
Sabbato Deus quieſcere iuſsit ſed non opus ſpirituale prohibuit. 43.1.154.1
Sabbata diſtinxit Deus à præceptis & iuſtificationibus. 338.2
Sabbatorum otium præſcriptum Iudæis a Deo, vt a gentium inſtitutis diſtinguerentur. 338.2
Sabir. 432.2
Sabir terra. 429.2
Sacerdos ſummus iuſtus eſſe debet legum diuinarum adminiſter. 504.2
Sacerdos vt lepram diſcernit ita peccatorum iudicem ipſum eſſe oportet. 32.2
Sacerdotes bobus aſsimilantur. 483.1
Sacerdotes contra legem ſtrcabantur. 425.2
Sacerdotes dicuntur magnates & optimates. 272.1
Sacerdotes & Doctores patres vocauit Daniel. 420.2
Sacerdotes nudis pedibus ſacrificia peragebant. 20.1.2
Sacerdotes capi a radere prohibentur. 382.2
Sacerdotes primo loco ponuntur, qu a ipſis commiſſum eſt diuinum miniſterium. 399.2
Sacerdotes qui portabant arcam fœderis, repræſentant Ioannem Baptiſtam. 479.
Sacerdotes cur victimis manus imponebant, poſtea ſacrificabant. 28.1
Sacerdotum ordo eſt veluti quædam Eccleſiæ facies. 103.2
Sacerdotium & prophetiæ ſpiritus dona. 308.2
Sacerdotum officia, quæ; quæ & Leuitarum. 36.1
Sacerdotum munus, populum erudire, & cauſſas ac lites iudicare. 382.2
Sacerdotum princeps quæ ſtaret. 357.2
Sacerdotum terram a præſtatione illa communi Aegyptiorum Ioſeph immunem reliquit. 18.1
Sacerdotibus ſolis licebat ingredi in ſancta anteriora. 303.1.2
Cur ſacerdotibus præceperit Deus tubis vti. 142.2
Sacerdotibus tantum conueniebat offerre ſacrificia. 395.1
Sacerdotibus ſolis erat datum canere tuba. 38.1.211.2
Sacerdotium per vitulum ſignificatur. 309.2
Sacerdotium ſecundum ordinem Melechiſedech datum eſt nobis dato nouo teſtamento. 289.2
Sacerdotium & prophetiæ dona extincta apud Hebræos. 319.1
Sacerdotio in omnem vitam fungi lex iubebat. 423.2
Sacerdotali munere fungentibus præcipitur, vt ſpirituali doctrina vineam Eccleſiæ irrigent & tueantur. 281.2
Sacerdotali veſte indutos ſacerdotes nefas eſt à populo contingi. 381.1
Sacra ſcriptura exercitationem loquendi aſsiduam meditationem vocat 112.2
Sacra ſcriptura loquitur vt hominibus expedit. 11.1
Sacra ſcriptura metitur docendi rationem ex diſcipulis. 1.1.
Sacra ſcriptura non ædificium, ſed Reipub. ſtatum ſæpe ciuitatem nominat. 105.2
Sacra ſcriptura terram incultam ſæpius gentes nuncupat. 124.1
Sacra ſeruata in tertium diem cur prohibuit edere Deus. 31.1.
Sacra ſcriptura hominum natura ſæpe ſermones metitur. 190.2
Sacra ſcriptura idiomata noniſſe opus eſt. 331.2
Sacra ſcriptura mos eſt a parte totum demonſtrare. 103.2
Sacra ſcriptura nihil debemus addere extraneum. 31.2
Sacram ſcripturam quidam accuſare aggreſsi ſunt, & præcipue prophetarum oracula, velut ob ſcuritate operta. 306.
Sacrificans Deo ſecundum legem inſtar terra virentis germinabit. 328.2
Sacrificium laudis Deo gratius, quam iunior & pinguis vitulus. 128.2
Sacrificium ſecundum legem ablatum, cum ſaluator noſter emiſit ſpiritum. 424.2
Sacrificium verum agnus immolatus, qui tollit peccata mundi. ibidem
Sacrificium Deo gratum & acceptum, mentis modeſtia. 110.2
Sacrificium Iſaac vmbra erat diſpenſationis pro nobis factæ. 14.2
Sacrificia quare iuſſerit Deus offerri ſibi. 29.1
Sacrificia offerebantur pro peccato, pro delicto, pro ignoratione. 29.2
Sacrificia à lege diuina olim vno loco circumſcripta. 398.1
Sacrificia ex ſincero affectu non oblata non ſuſcipit Deus. 444.1
Sacrificia quæ idolis immolabantur per quid ſignificata. 214.
Sacrificijs Deus non eget, ſed ſuſcipit mentis noſtræ infirmitati ſubſeruiens. 441.2
Sadoc genus patriam pietatem ſeruauit. 382.2
Sæculum non ſemper tempus infinitum, ſed etiam definitum ſignificat. 261
Sæculum vocat ſcriptura etiam breue tempus. 354.1
Sæculi populum mortuos vocat. 433.1
Sæculorum nomen repetunt ſancti, victi infinita Dei bonitate. 400.1
Sagenas explicare piſcatores quid. 353.1
Sagitta electa nomine quis in ſcripturis intelligatur. 229.1
Sal quid in ſcripturis. 214.
Sal animæ diiudicandi facultatem denotat. [illegible].2
Sales doctrinæ non accepit Iudæa. 328.1
Sales iudicium rationis. 382.1
Salmanaſar Samariam & finitimas vrbes in ſeruitutem redegit. 307.
Salamanaſar vaſtitatem intulit Samariæ. 445.1
Salmanaſar vt ſucceſsit Theglathphalaſar, Samariam cepit, & tribuum decem reliquias in Aſſyriorum terram abduxit. 436.
Salomon è patre edoctus ſcripſit. 216.
Salomon Chriſti typum geſsit. 230.2
Salomon cur ſponſus appellatus. ibid.
Salomon Dauidis filius. 334.2
Salomon Dauidis filius quænam ſcripſerit. 216.2
Salomon de qua ſapientia locutus eſt. 230.2
Salomon Encæniorum celebritatem peregit. 384.2
Salomon Idumæos captiuos fecit. 456.1
Salomon mortuus. 238.2
Salomon pacificus interpretatur. 130.2 221.1

Salomon propheta mirabilis quaſi virtutes ſiue ordines & gradus in animalibus aſpexit. 255.2
Salomon ſapiens quid in ſuis carminibus deſcripſerit. 167.2
Salomonis doctrina velut quædam ſcala. 21.
Salomonis & Chiram Tyri reges fraternus amor ad ædificandum templum. 456.1
Salomonis veſtimenta qualia. 221.1
Salomonis volumina quot. 215.
Salomoni a Tharſis afferebatur aurum. 426.1
Saluandorum ordines multi. 246.1
Saluatæ vocantur reliquiæ. 473.1
Saluatoris paſſio prædicitur. 3 6.1
Saluator noſter de monte Oliuarum aſſumptus. 323.1
Salus adhæret timentibus Deum. 146.1
Salus per Eccleſiam nobis prouenit, qui vero extra illam ſunt, non fruuntur vita æterna. 49.2
Salutatio, In Domino gaudere, epiſtolæ initium. 411.2
Samaria Oolla dicta. 346.
Samaria excidium prædicitur. 448.2
Samuel interfecit Agag. 4 6.2
Samuel maximus propheta. 38 .
Samuel precibus ſuo tempore meſſis copioſam pluuiam adduxit. 279.2
Sanctum pro templo. 76.2
Sanctum canibus minime dandum, nec margarita ante porcos mittenda.
Sanctus ſanctorum Chriſtus. 4 .1
Sancta non ſolum præcepta legis, ſed etiam templum ſ d vocat Deus.
In Sancta ſanctorum quando ingrederetur ſumm . 33.1
Sancta eorum cur, & non ſancta mea dixerit Deus.
Sancti adoleſcentes flammam contempſerunt.
Sanctorum proprium eſt Deum laudare. .1
Sanctis Altiſſimi regnum æternum traditur. .1
Sanctos propter peccatores affligi Deus permittit. .1
Sanctificabor, quid. .2
Sanctificatio parua, quid. .2
Sanctifico, verbum pro ſegrego. 268.
Sanctificatum propheta vocat, quod in aliquid ſeruiciur ſeparatum. 454. 464.
Sanguis iuſtus pro innocente. 454.2
Sanguinis eius, quare inhibitum. 11 2
Sanguinis eſus quare frequenter interdictus. 44.2
Sanguinis ſuperfluitatem quæ naturaliter excernit, quare dicatur immunda. 33.1
Sanguinem comedere interdictum Noe. 17.2
Sanguinem ſacrificij cum fermento immolare quid ſit. 26.2
Sapientia, pietas, iuſtitia trium puerorum. 406.2
Sapientia veneri & pixidi eburneæ cur comparata. 2 .1
Sapientia munus ijs conceditur, quibus populi gubernandi committuntur, etiamſi pietatis expertes fuerint. 4
Sapphirus cæli ſpeciem & colorem obtinet. .2
Sarabara Perſicorum indumentorum genera. 3
Salus hominum ex ſola Dei miſericordia pendet. 4
Sara cur permiſſa rapi a Pharaone & Abimelech. 23
Sarraceni, qui circumciſo capite.
Sarraceni ſunt Iſraelitæ. 2
 rem quid ſignificet. 314
Sacha interrogatio, confeſſio in baptiſmo olim exig . 2
Scandinir ſ templum nominat. 381.2
 propter   apie agentes. 319.
 tam deſerto   26.2
 mentis 30
Scopas Ptolomeo. 429.
 po & propoſito bonum & malum indicatur. 43
Scripta impudica non a Spiritu diuino, ſed diabolico profici nuntur. 2
Scriptura diuina iudicij tempus appellat octauam. 2 6.2
Scriptura diuina per tranſlationem multa dicit. 213.
Scriptura ſancta cum de anima loquitur, verbis corpori congruentibus plerunque vtitur. 224.2
Scriptura ſancta plurali numero vtens cum de Deo loquitur, tres perſonas indicat. 244.2
Scriptura ſacra docendi rationem metitur ex diſcipulis. 1.2.
Scriptura diuina cur ſaus mellis dicta. 245.1
Scriptura diuina ita tractanda, vt non littera, ſed mens ac ſenſus aperiatur. 215.
Scriptura diuina mos, vt multa figurate dicat, & ſub alijs vocabulis alia ſignificet. 212.
Scriptura diuina teſtimonio cor hominis exhilaretur. 218.2
Scriptura ſancta cognitio orationem ac preces requirit. 212.
Scripturarum diuinarum expoſitio qualem animum requirat. 212.
Scripturarum explanatio a patribus accepta non furtum, ſed hæreditas paterna appellanda. 216.
Scripturæ diuinas conſiderandi & audiendi differentia. 232.2
Scythis fabula ad quid commentum eſt Ioſeph. 18.1
Seboim & Adama vna cum Sodoma & Gomorrha deflagrata ſunt. 446.1
Sedecias coegit Hieremiam prænuntiare ſibi futura. 328.1
Sedecias filiorum cædis ſpectator. 323.2
Sedecias frater Ioacim, patruus Iechoniæ. 420.1
Sedecias fœdera cum Nabuchodonoſor percuſſa violauit. 333.2
Sedecias rex Iudæorum pro Iechonia declaratus. 307.
Sedecias vrbe capta fugit. 323.2
Seir cum Moab coniunxit. 252.1
 ir denſum & hirſutum ſignificat. ibid.
Seir mons Idumea. 371.1
Seir montes oriundos ab Eſau. 252.1
Seleucus Nicanor Babylonem obtinuit. 417.2
Seleucus Philopator Antiocho magno ſucceſſit. 430.1
Seleuco creditum Orientis imperium. 413.2
Sellum eſt Ioachaz, & non Ioacim. 283.1
Semen fluens cur dicatur immundus. 33.1
Semen inſtitutum leproſum, morticinum, &c. qui tetigerit, cur veſci carnibus hoſtiæ prohibuerit Deus. 31.1
Semen fluentes & leproſos cur extra caſtra degere præceperit Deus. 36.2
Senectus vocatur dies pleni. 132.2
Sennacherib aduerſus Deum linguam vibrauit. 475.
Sennacherib arrogantia. 319.2
Sennacherib Aſſyriorum regis impietas. 69.2.369.2
Sennacherib Aſſyriorum rex contra Iudæam bellum mouit. 69.2. 436.
Sennacherib exercitum Deus fudit breui parte noctis. 307.
Sennacherib Iudææ vrbes expugnauit. ibid.
Sennacherib Ieruſalem bellum intulit. 441.1
Sennacherib   quæ vrbes Iudææ obſedit. 464.1
Sennacherib multas Iudææ vrbes ſubiugauit. 278.2
Senſus corporis ſ   anima. 275.2
Senſus corporis ſunt quinque. 266.1
Seon & Og reges Amorrhæorum. 42.2
Septem tempora alij ſeptem annos, alij annos tres cum dimidio accipiunt 404.1
Septimo die cur benedixerit Deus ſupra cæteros. 6.1
Septuaginta viri quare ſtatim vt a Moyſe profecti ſunt prophetauerunt, poſtea vero minime. 38.2
Septuaginta hebdomadum numerus incipit ab anno 20. Artaxerxis. 423.1
Septuaginta interpretes dum Hebraos tam lingua deſeruiunt, ſententiam non explicant. 238.1
Sepultura ſecundum gentes ſtruebantur, cognati enim propinquos coactos vni ſepulturæ mandabant. 365.1
Sepulcra ſecus infernum Dauid nuncupauit. 2 4.2
Seraphinos & Cherubinos excellit pietate mater Chriſti virgo Maria. 256.1
Seraphim velant ora. 311.1
Sermo cum viris comprehendit etiam fœminas. 58.1
Sermonis inſtrumenta quæ. 251.2
Sermones diuini omni ſapientia humana nudi, diuinam ſolum obtinent pulchritudinem. 252.1
Sermones virtutum implere debent operibus mandatorum. ibid.2
Serpens quare punitus, cum ſit diabolus qui deceperit. .2
Serpens cum loquendi facultate careat, quomodo ſit allocutus Euam. ibid.
Serpens pro capitis defenſione totum corpus offerre non dubitat. 223.2

Serpen

Serpens prudens dicitur, vt callidus & verſutus. 7.2
Serpentem quare Deus creauerit, cum praſciſſet illum futurum organum nequitiæ. 8.1
Per ſerpentem aeneum quare inſtituerit Deus ſanare ſerpentum morſus. 40.2
Serpentes deſtruit ceruorum hinnulus. 231.2
Serpentes hominibus ſtruunt inſidias. 232.1
Serpentium commemoratione etiam piſcium natura contingitur. 211.1
Serpentum morſus vt per aeneum ſerpentem ſanarentur ſalutarem paſſionem præfigurat. 40.2
Seruitus bono Iudæ fuit. 439.1
Seruus Chriſtus propter humanam naturam. 375.2
Seruus eſt Chriſtus vt homo 369.2
Seruorum qui per pœnitentiam ſalui fiunt, ordo. 25.2
Seſach rex fuit Babylonis, à quo ipſa vrbs primus vocata fuit Seſach, poſt eſt appellata Babylon. 299.1
Seſe, Ahiman & Tholom gigantes. 49.1
Seueritas ſpiritalis mentem ab omni diſſolutione remouet. 242.1
Sichima ciuitas à Iacob Ioſepho derelicta. 118.1
Si forte audiant aut timeant, non inſcitiam Dei, ſed pœnitentia locum ab eo tribui ſignificat. 311.2
Si forte, non ignorationem Dei, ſed liberam mentis facultatem indicat. ibid.
Signa quæ vocentur in ſcriptura. 3.2
Signaculum Chriſtiani. 264.2
Signaculum ſimilitudinis & quæ ſequuntur, & Tyriorum regi & dæmonum principi conueniunt. 357.1.2
Signo crucis aduerſus Satan reſiſtitur. 439.1
Signorum aliqua ſupplicij ſunt, aliqua ſalutis. 147.2
Silo locus fiens intra decem tribus, delectus eſt ab Aſſyrijs. 273.2
Sim, græca lingua, in robore declaratur. 360.2
Simeon præcipuus fuit author ſtructarum in Ioſeph inſidiarum. 48.1
Similitudo qui differat ab idolo. 25.1
Similitudo improbitatis conſueuit priſtina peccata in memoriam reuocare. 347.2
Simon Magus qualis ad baptiſma acceſſit. 251.2
Simon Camithus pontifex maximus. 424.1
Simonia prohibetur, Gratis accepiſtis gratis date. 408.1
Simplicitatis & prudentiæ officia. 259.1
Simulacra ſenſuum quidem domicilijs induta ſunt, operatione verò priuantur. 179.2
Sinus Dei pro bonorum theſauro. 135.2
Sion cæleſtem Hieruſalem ſignificat. 240.1.2
Sion ſpeculam ſignificat. 240.2
Sionis nomen Apoſtolus de diuina caritate accepit. 105.2
Sionem Dauid vocat cæleſtem vrbem, & portas illius Eccleſias. 67.1
σικώ. quid in veteri lege. 34.2
Soboles copioſa, maximum bonum. 16.1
Sodoma tempore antiquior Samaria. 331.1
Sodoma vbi ſita. ibid.
Sodomæ iniquitas vnde profecta 331.2
Sodomæ peccata cum peccatis Hieruſalem comparata. ibid.
Sol præpoſtero ordine cucurrit. 77.1
Sol ſtetit pugnante Ioſue per integrum diem. 51.1
Solis nomine cur dictus Chriſtus. 244.1
Somnio perturbatur Nabuchodonoſor. 402.2
Somniorum ænigmata declarat Daniel. 407.2
Somnus pro morte & ſomnus pro quiete. 195.1
Sophonias quæ vrbi Hieruſalem euentura ſint prædicit. 483.
Sophonias ſub Ioſia prophetauit. ibid.
Sors non cecidit ſuper eam, quid. 350.1
Specula quid. 240.2
Speculam vocat arces ab hoſtibus ædificatas. 346.1
Spes Aethiopia dicta. 360.2
Spes futuri præmij lætitiam affert. 263.1
Spes futurorum recreat ab onere moleſtiarum. 244.2
Spes proximi dilectionem antecedens. 459.1
Spes quid ſit. 459.1
Spinam omne peccatum ſacræ literæ nominant. 115.2
Spinis cur aſſimilatur anima carnis voluptatibus effœminata. 228.1.2
Spiritalis vita rotis communicata. 321.2
Spiritales ſtra quænam. 236.2
Spiritales viri ab Apoſtolo appellantur qui perfecti ſunt. 233.2
Spiritales animæ iuſtorum humanis perturbationibus ſuperiores 399.2
Spiritus qualiſnam ferebatur ſuper aquas. 2.2
Spiritus gratiam elargitus eſt dominum, qua adiuti qui ſpiritaliter viuunt, ſuperant affectiones. 423.1
Spiritus gratiam vocat Dauid pennas columbæ. 124.2
Spiritus nouus animæ ad honeſta impetus. 322.2
Spiritus pro aere. 2.2
Spiritus pro anima. 205.2.208.2
Spiritus ſancti affectiones cur vocantur oculi Domini. 252.2
Spiritus ſancti doctrina per quid deſignetur. 254.1
Spiritus ſancti domus quænam. 263.2
Spiritus ſancti dona ab anima ſenſu immortificata percipi nequeunt. 347.2
Spiritus ſancti flumina imitantur aquarum irrigationem. 58.2
Spiritus ſancti fructus quinam ſentiant. 228.2
Spiritus ſancti gratia mentem implet ſuauitate. 261.1
Spiritus ſanctiſsimi benignitas varijs modis erga prophetas viam ſuam oſtendit. 476.1
Spiritus ſancti varia dona vbi reperienda. 233.2
Spiritus ſanctus contumelia afficitur, dum ſacri libri contumelia afficiuntur. 213.
Spiritus ſanctus cum verbo conſubſtantialis patri. 250.1 253.1
Spiritus ſanctus cur dux appellatus. 259.2
Spiritus ſanctus cur ſub columbæ ſpecie deſcendit. 22[illegible].2
Spiritus ſancti vires ſunt diuerſæ 2[illegible].2
Spiritus ſanctus vnus eſt, licet eius ſint varia dona. 251.2
Spiritum non debemus extinguere, ſed gratiam accendere, quam accepimus. 31 2
Spiritum nouum animo ad melioris conuerſionem appellauit. 258.2
Spiritum principalem Dauid nuncupat rationem imperantem. 1[illegible]0.1
Spiritu diuino auctore nihil fruſtra fieri. 217.1
Spiritu diuino illuſtratus omnis caſus nouit. 388.1
Spoliantes Ægyptios Iudæi iuſtam violenti operis mercedem reportabant. 329.1
Sponſa cur columba propinqua & ſoror dicta. 349.1
Sponſa cur dicatur non alba, ſed dealbata. 264.
Sponſa cur horti nomine appellata. 246.1
Sponſa cur nomine columba appellata. 249.1
Spōſa, id eſt, Eccleſia quomodo apoſtolis aſſimilata. 233.2. & 234.1
Sponſa id eſt Eccleſia, quomodo à ſponſo deoſculari deſiderat. 210.1
Sponſa in Canticis cur nigra & pulchra, inter mulieres ſpecioſa ac formoſa appelletur. 221.1.234.2.241.1
Sponſa omnem gentilium & hæreticorum conſuetudinem contemnit. 262.1
Sponſæ cæleſtis diſciplina ſpiritalis cur malis punicis comparata 247.1
Sponſa commendatio qualis. 260.1
Sponſa electa perfectio. 257.2
Sponſa nomine eccleſia intelligitur. 212
Sponſa nomine quænam, & quales animæ intelligendæ. 220.1 256.2
Sponſam Domini ex veteri nouam, ex turpi formoſam, ex nigra candidiſſimam reddiderunt apoſt. 1 222.
Sponſarum & adoleſcentularum differentia. 210.
Sponſus cur deſiderium appellatus. 234.
Sponſus cur pomum, ſponſa vero lilium nuncupentur. 228.
Sponſus Eccleſiæ Chriſtus. 21[illegible]
Sponſus & ſponſa qua differentia lilium vocentur. 236.
Sponſus, id eſt, Chriſtus, quomodo retibus ſeu cancellis ſeruos ſuos reſpicit. 232.
Sponſus quomodo palma & vitis dicatur. 261.
Sponſi id eſt Chriſti, maiora dona quam miniſtrorum. 22[illegible] 2.
Squammas & alas imperium & poteſtatem nuncupauit. 359
Stactes cur faſciculus vocata 225.
Statera & pondera diuina ſententia iuſtitiam ſignifican[t] 315.2
Stella Iudæi vocati propter nobilitatem & ſplendorem pieta[tis] 418.1
Stellis nomina poſuerunt homines impia mente veteres fabul[...]

ab ipſis confictu. 2 [illegible].1
Stephanus protomartyr præco pietatis & præliator ſtrenuus. 222.1.
Sterilitas animæ denotatur per eum, cui contuſa aut exciſa ſunt virilia. 45.1.2
Stigmata aut inciſiones in corpore ob animam facere prohibitum. 34.2
Stipites templa idolorum. 363.1
Struthionum catulos abſorbent dracones. 299.1
Stultum ſive inſipientem ſacra ſcriptura impium nominare conſuevit. 499.2
Suarem ficus agreſtes & inculta, ſive inutiles. 286.2
Subditi a ſuis regibus nomen accipere ſoliti ſunt. 4[illegible]7.1
Subditi dicuntur agri & bœdi. 2[illegible]9.1
Sufflatorium divinæ virtutis efficaciam vocant. 345.1
Suillis carnibus veſci iuſſit Antiochus. 439.1
Superbia ex tranquillitate. 33[illegible].1
Superbia Nabuchodonoſor. 395.1
Superbi terra & cinis. 4[illegible].1
Supplicium extremum minatur Nabuchodonoſor iis qui in Deum maledicta coniiciunt. 402.1
Supplicia Dei non ſunt iniuſta. 318.1
Suſa metropolis Perſarum. 416.2
Sycomorus arboris ſpecies in Paleſtina. 468.1
Sylua vocatur Hieruſalem. 342.2
Synagoga Iudæorum per ficum areſactam deſignata. 234.2
Synagoga matrem, populos ex ea profectos vocat. 439.2
Syrorum lingua Magi communiter utebantur. 4[illegible]1.1
Syrorum lingua antiquiſſima. 12.1.2

T.

Tabernaculum conſtrui quare iuſſerit Deus. 26.2
Tabernaculum quare iuſſerit erigi Deus prima die primi menſis. 29.2
Tabernaculum e ſagis ciliciis confectum. 31[illegible].2
Tabernaculum pro Dei templo. 100.2
Tabernaculum vocatur non modo templum divinum, ſed etiam domus & turres & portum. 276.2
Tabernaculi deſcriptio. 27.1
Tabernacula Cham David nominat Ægyptum. 139.2
Tabulæ legis cur contritæ fuerint. 28.2
Taciturnitatis gratia quanta. 241.2
Tanæ incenſa. 360.1
Tauros David vocat ſacerdotes, & vitulos eorum ſubditos. 78.2
Taurum cornupetam cur Deus occidi iuſſerit. 16.1
Temperantia cur per calami fiſtulam deſignata. [illegible]47.1
Templum Dei caret fine. 3[illegible]1.2
Templum Dei ſcabellum pedum eius dicitur. [illegible]4.1
Templum de manubiis gentium duce Zorobabel interfectorum conſtructum. [illegible]77.1
Templum pro cælo. [illegible]
Templum pro humana natura, quam Deus verbum [illegible]. 3[illegible]5.2
Templum quando ædificari cœptum & abſolutum. 487.
Templum iterum ædificatum. 420.1
Templum ſanctitatis divinæ particeps. 99.1
Templa divina hortorum nomine myſtica deſignata. 2[illegible]1
Templi ædificatio & inſtauratio. [illegible].2
Templorum ubi colebantur idola demolitio prædicta. 316.2
Tempus adventus Domini cur auroræ comparatum. 257.2
Tempus ante Chriſti adventum cur hiems vocatum. [illegible]3.2
Tempus calamitatis appellatur. 143.2
Tempus calamitatibus definitum. 419.1
Tempus gentium, ſupplicium gentibus illatum. 360.2
Tempus certa menſura præfinitum ſecundum divinam longanimitatem iniquitas amplius effecta contrahit. 344.1
Tempus & tempora, & dimidium temporis, tres annos cum dimidio ſignificat. 41[illegible].2.434.2
Tempus numerat Deus a ſua ſententia, non a rerum eventu. 308.1
Tempus prophetiæ Ezechielis. 307
Tempus quo profectus ad Hieroſolyma Nabuchodonoſor, & prædatus omnia templi munera ſe Babylonem recepit, ab Hieremia docetur. 402.1
Temporis ante & poſt adventum Chriſti differentia. 233.2
Tenebræ nobis eſt divinum lumen inacceſſum. 310.2
Tenebræ verum ſint ſubſtantia an accidens. 2.2
Tenebræ non ſunt ſubſtantia, ſed res quædam accidentaria. ibid.
Tenebras David modo ignorantiam, modo calamitates nominat. 178.1
Tentat Deum qui ſine ratione obiiciens ſe periculo quippiam agit. 43.2
Tentare Deum quid ſit. ibid.
Tentationibus variis pias animas exerceri cur permittit Deus. 236.2
Tenuiſſimum interdum regem Deus declarat. 403.2
Ter captiuum populus Iudæorum. 420.2
Terra quomodo & quando creata. 2.2
Terra promiſſionis, terra electa dicitur & hereditas percelebris. 270.2
Terra viventium pro vita æterna. 84.1
Terra Iordanis pro terra promiſſionis. 100.1
Terram non habitamus, ſed diverſamur. 183.1
Terram omnium bonorum parentem pollicitus Iudæis Deus. 38.1
Terram ſerere cur prohibuerit Deus anno ſeptimo. 41.2
Teſtamentum cuſtodit Deus diligentibus ſe. 420.2
Teſtamentum non legis, ſed gratiæ. 32.1
Teſtamentum novum perfectam peccatorum remiſſionem continet. 111.1
Teſtamentum vetus eſt imperfectum. 288.1
Teſtamentum novum. [illegible]2.2
Teſtamentum novum cur gutturi comparatum. 253.2
Teſtamentum vetus novi fuit figura. 49.85.[illegible]1.1
Thamar quare ornata meretricio habitu ſocerum deceperit. 17.1
Thare pater Abrahæ. 52.1
Tharſis Carthago eſt. 131.1.276.1.377.1.4[illegible].1
Thammuz ſecundum Græcam linguam eſt Adonis. 20.1
Theglaphalaſar & Salmanaſar decem tribus in ſervitutem redactas abduxerunt. 475.
Theglaphalaſar & Salmanaſar reges Aſſyrii. 347.1
Theglaphalaſar maximam partem decem tribuum armis cepit. 307.
Theman erat urbs in qua regnavit Eliphaz. 29[illegible]
Theman eſt Idumæa. 3[illegible].2
Theman in ſolitudinem prorſus redacta. 296.2
Theman quid. 24[illegible].2
Theman urbs Idumææ. 352.1
Theodotion interpretatus eſt Iſaiam, ut conſtat. 283.1
Theodoretus nullam propheticam interpretationis expertem reliquit. 3[illegible]6.2
Theodoretus quo tempore vixerit. 47.1
Theodoretus ſermones ſcripſit de ſpiritu ſancto. 306.1
Theologia affirmativa & negativa. 231.2
Theologia vera oſtendit Deum verbum cum ſpiritu ſancto cælos & cæleſtes potentias effeciſſe. 89.2
Theſauri Dei ſunt voluntas eius. 2[illegible]6.1
Thobel vocantur Iberes. 365.2
Throni ordo rationeprædit[illegible], & corporis expers. 310.1
Thronus Dei. 399.1
Thus ad gloriam Dei accenditur. 246.1
Thus Deo tribuendum. 238.1
Thus divinam in Chriſto naturam ſignificat. 243.1
Thus in ſacris literis divinitatem indicat. 238.1
Thus omnium aromatum præſtantiſſimum. 245.2
Thus divinitatis ſymbolum, myrrha autem mortalitatis. 243.1
Thuribula eorum qui ſacrificaverant, quare præceperit Deus altari affigi. 40.1
Tibialia, anaxyrides. 39[illegible]1
Tigna cedrina quid in ſcripturis. [illegible].1
Tigrim & Euphratem cur Moſes aſſerat e Paradiſo fluere. 7.1
Timor Dei ad tirones ſpectat, amoris poſſeſſio ad perfectos. 178.1
Timor Iſaac, pro pietate ipſius. 1[illegible]2
Timorem Iſaac vocat pietatem patris ſui. ibid.
Timotheus dux Ammanitarum. 433.1
Timotheum circumcidit Paulus, & euangelicæ doctrinæ magiſtrum delegit. 585.2
Torcularia ſæpe comparantur graviſſima ſupplicia & quare. 303.2

Torcularia appellantur Eccleſiæ, & Chriſtus vitis, qui vitem vindemians, fideles. 64.2
Torcularium nomine, quid. 229.2
Torques metaphorice quid. 215.
Torrem magnificare, quid. 350.1
Torrentis conditio. 258.1
Traditiones Eccleſiæ ſine errore ducunt ad Veritatem. 220.1
Tribus Iuda vincebat omnes alias, vt pote regia. 36.1
Tribus Iſraeliticas quare diſcretas eſſe ſtatuit Deus. 42.2
Tribus duodecim, quæ diuiſæ fuerunt regnante Roboam, poſt reditum Iudæorum rurſus coniunctæ. 375.2
Tribus Hebrææ ſunt quidem duodecim, ſed vt veriſimile eſt habebant ſua idiomata. 55.2
Tribus Iuda cur aliis prælata. 140.1
Tribus Iuda non eſt tam venia digna, quam decem aliæ tribus, & quare. 270.2
Tribus Iuda numero antecellebat ob benedictionem Chriſti domini. 36.1
Tributum & vectigal pendere polliciti Iudæi regi Aſſyriorum. 347.1
Tribuum permixtio cur permiſſa. 51.2
Trichaptum rete è capillis confectum, quod mulierum capitibus imponebatur. 328.2
Trinitas in vnitate, & vnitas in trinitate Deus. 244.2
Trinitatis myſterium aperitur. 93.2
Trinitatis venerandum numerum Dauid patefacit. 108.2
Triplex iniquitas Hieruſalem. 330.1
Tuba vocatur prædicatio Apoſtolorum. 273.2
Tuba clangor cum & ſine ſignificatione, quid innueret. 38.1
Turribus cur ſimiles figura veteris legis. 266.2
Turris Dauid qualis. 242.2
Turtur animal ſolitudinis amicum. 223.2
Turturis generationem denotabat, quæ ex Aegypto egreſſa velut euolauit, & habitauit in deſerto. 13.2
Turturis conditiones. 224.2
Turturis prudentia. 234.1
Turturis voce quid in ſcripturis. ibid.
Tympaniſtrias Dauid vocat puellas virginitatem exercentes & ſymphoniam Deo offerentes. 125.2
Typus rerum noſtrarum ſunt, quæ Iudæis acciderunt. 368.2
Typum Dei exprimit propheta. 351.1
Tyranni, principes & magiſtratus eccleſiam, oppugnantes cur per cuſtodes murorum & ciuitatis deſignantur. 249.2
Tyri & Sidonis aliarumque quarundam vrbium prædicitur occaſus. 496.2
Tyrij & Sidonij alienigenæ. 352.1
Tyrium rex ſanctificationem nullam habuit. 358.1
Tyrus à priſtina ſuperſtitione conuerſa diuinæ cognitionis lumē excepit. 353.1
Tyrus emporium omnibus regnis orbis terræ.
Tyrus & Syria, aliaque vrbes vaſtata ab Aſſyriis & Babyloniis. 474.1
Tyrus illuſtris in Aſia & Europa. 353.2
Tyrus Sor incolarum lingua vocatur. 352.2

V.

VAcca ruſa, integra, ſine macula, quæ pro peccato populi extra portam offerebatur, præfigurabat ſalutarem paſſionem. 40.1
Vaccæ Baſaniticæ mulieres luxu & voluptatibus diffluentes vocantur & cur. 458.1
Vaccam trimam, & hædum trimum, & reliqua, quare Deus ſibi præceperit ſacrificari. 13.1
Valerius Gratus. 424.1
Valles tabeſcentes, ſubditorum multitudinem propheta vocat. 468.2
Vanitas quod inutile & ſtultum eſt vocatur. 185.2
Vaphres Aegypti rex. 333.1
Vaſa aurea & argentea ademerunt Hebræi Aegyptiis. 329.1
Vaſis ſacris cur iuſſerit Deus quædam hyacinthino tegi amictu, quædam vero purpureo. 36.2
Vates falſi populo animæ exitium, ſibi lucrum pecuniarum comparabant. 225.2
Vaticinantis eſt linguam præbere miniſtram gratiæ ſpiritus ſancti. 57.
Vaticinatio eſt rerum futurarum. 221.2
Vaticinationis proprium eſt non ſolum futura prædicere, verum etiam & præſentia & præterita narrare. 56.
Vaticinatio exploſa per hanc dictionem, Non augurabimini. 44.2
Vbera cor cooperiunt. 328.2
Vbera cordi propinqua. 218.2
Vbera correcta quid ſignificent. 214.
Vbera & vincula metaphorice dicta. ibid.
Vbera Eccleſiæ gemina. 243.1
Vbera rationalis animæ partis iudicium. 328.2
Vberum nomine quid. 218.2
Velamen ſuper faciem Moſis quid denotet. 28.2
Vellus illud quod rorem ſuſcipiebat, quid ſignificaret. 54.2
Vellus beatiſſimam Virginem ſignificat 239.1
Vellus vt rore perfunderetur, tota vero terra ſicca maneret, poſt ir humectaretur terra, & vellus rore careret, quid denotet. 54.2.
Velum templi ſciſſum quid ſignificet. 424.2
Venatoribus ſpiritualibus, quid capiendum præcipiatur. 235.2
Venter ac pixis metaphorice quid in ſcripturis. 253.2
Venter ſponſi cur pixis eburnea ſapphiris diſtincta vocaretur. ibidem.
Ventres cibos expetentes non ſaturantur auro. 318.2
Ventus vrens flans quid. 309.1
Ventum vrens Babylonis regis exercitum. 335.2
Venti diſperſio captiuitatem ſignificat. 515.2
Verbum Dei, id eſt, Chriſtus, cur pomum appellatum. 229.1
Verbum Dei id eſt Chriſtus, cur vinum dictum. ibid.2
Verbum & viſionem iure vocauit Daniel. 425.1
Verba molliora cum falſa ſunt, ad tempus aures titillant. 225.2
Verbi diuina natura incomprehenſibilis. 227.2
Veritas ipſa & ſummum bonum Chriſtus. 244.2
Veritatis rationes in rebus creatis inſita. 263.1
Vertigine vexatorum conditio. 265.1
Veſpas ante te mittam, quid ſibi velit. 2 .2
Veſpera calamitatum initium. 418.1
Veſpertinus cultus. 422.1
Veſtes pelliceæ, de quibus in Geneſi, quæ ſint. 9.1
Veſtimenta ſponſæ ſpiritualis quænam. 245.2
Veſte e duobus adulterata non indueris, quomodo intelligendum. 34.2
Veſtimenta lauare cur iuſſi ſint Iſraelitæ, cum legem receperunt 24.2
Veſtimentis quomodo poterat ineſſe lepra. 32.2
Via quæ ducit ad Patrem vna eſt, nempe vnigenitus filius Dei. 273.2
Victimam quæ pro ſacerdote offertur, quare prorſus cremari præceperit Deus. 31.2
Victimam ſermo propheticus ſæpe vocat iniquorum cædem. 484.1
Ex Victimis pro ſalute oblatis quare ſtatuerit Deus ſumere armum dextrum & pectuſculum. 28.1
Viduitatis locus datus viris interfectis. 345.2
Vigilantia animi ſobrietas. 407.2
Vigilare & dormire quid in ſcripturis. 248.2
Vigilias Dei vocat Hieremias excitationem ad vindictam. 168.1
Vigilias noctis alii in tres partes diuiſerunt, alii in quatuor. 120.1 192.2
Viginti ſicli tres vncias & paulo amplius conficiunt. 314.1
Vincula muri rex & principes 325.1
Vinea eccleſiæ quibus tradita cuſtodibus. 266.2
Vinea in ſcripturis vnigenitum filium Dei ſignificat. 221.2
Vinea nuncupatus eſt Iſrael per prophetas. 27.2
Vineæ nomine quinam intelligantur. 266.1
Vinea propria nomine vtilitas, propria anima intelligitur. 222.2
Vineam propriam anima non cuſtodiuit dum multiplices Deos coluit. 221.2

Vineam ſuam neglexiſſe quinam dicantur. [illegible]
Vineam eradedit aliis agricolis, quid. [illegible].1
Vineam tuam non [illegible] diuerſo ſemine, quomodo intelligendum. 34.[illegible]
Vineam ſæpe numero diuina Scriptura populum nominat. 4[illegible]
Vineam varijs ſerere quare non liceat. 45.1
Vinearum nomine fidelium eccleſiæ deſignatæ. 234.2
Vinearum nomine etiam diuina mandata intelliguntur. 222.1
Vinum allegorice quid. [illegible]0.1
Vinum ſpiritale & myſticum quomodo hauritur. 245.1
Vinum ſpiritalibus pralis expreſſum quale. [illegible].2
Vini conditi nomine quid noscetur in cantic. canticis. 248.1. 2[illegible]3.2
Vini nomine appellatur lætitia in ſcripturis, & cœleſtis doctrina, & doctrina virtutum, & Dei verbum. 218.3. 229 [illegible] 55.1
[illegible] impotio vocatur vino. 46[illegible].1
Vino abſtinendum ſacerdotibus cum ſacerdotio funguntur. [illegible]82.2
Vino quare interdictum ſacerdotibus. 31.2
Violans mandata Dei ſe indignum reddit eius pollicitationibus. 420.2
Viperarum genimina in quem ſenſum [illegible]criba & Phariſæi à B. Ioanne Baptiſta appellati. 214.
Vir deſideriorum Daniel cur. [illegible].1
Vir & vxor ex vno patre nati arguuntur. 344.2
Vir [illegible] Gabriel. [illegible]
Viri perf[illegible] ab Apoſtolo appellantur ſpiritales. 2[illegible]
Viri ſeri [illegible] monſtrum nomine vocant. 2[illegible]
Virga amygdalina, quam vidit Hieremias, indicat celeri[illegible] vindicta. 2[illegible].1
Virga de radice Iſai. 3[illegible].1
Virga ex qua eſt Bethlehem. 176.2
Virga [illegible] ob iniquitatem virgata vocatur. 3[illegible].2
Virga [illegible] 134.1
V[illegible]ga de morte ataduis bibentibus appoſita. 16.2
Virga [illegible] cur Deus Pharaoni pro primo ſigno dederit. 2[illegible].2
Virgam propheta poteſtatem appellat. 47[illegible].1
Virgam robore regnum nuncupauit. 3[illegible].1
Virgas duas propheta appellat gentes & Iudæos. 499.1
Virgas exaruiſſe propter regnum extinctum dicitur. 357.2
Virgo cur columba comparata. 226.2
Virgo [illegible] ad Chriſtum feſtinans quanta cura adiuuetur ab angelis. 225.1
Virgo vocatur Hieruſalem, non quod non ſit intemperans ſed quod forma dei operam, & de pulchritudine glorietur. 281.2.
Virginem eccleſiam nominat Apoſtolus, ſinceritatem fidei ita vocans. 259.2
Virginum continentium & nuptarum ordo. 24[illegible].1
Virginum elegantium mos & conſuetudo ab ipſa pueritia, & quid curent vt placeant ſponſis. 214.226.1
Virginalis aluus immittur. 3[illegible].1
Virginitas poſt nuptias continentia, paupertas, vita ſolitaria, intentio operis ſunt, & voluntaria. 189.1
Virilia [illegible] ſunt aut exciſa, cur ab eccleſia ingreſſu arceantur. 45.1
Virtus in medio defectum atque exceſſus conſtituatur. 258.2
Virtus ſtabilis peccato anteponenda. 408.2
Virtutis præmium, diuina ope concinne perfrui, & in multis bonis degere, & æternam vitam expectare. 7[illegible].2
Virtutis proprium eſt improborum hominum conſuetudinem habere, [illegible] & familiares habere. 82.2
Virtutis [illegible] habet ſuum ſinctum & finem, numerum diuinarum [illegible]. 58.1
Virtutis via laborioſa quidem, ſed perfectis iucunda. 184.2
Virtutes [illegible] non poſſunt, qui non ſunt diuinis imbuti myſterijs. 397.1
Virtutem Hieruſalem vocat, cur. 4[illegible]8.2
Virtutes præcipuæ quatuor. 347.3
Virtutes ſunt [illegible] num doctrina. 245.2
Virtutes cur laquearibus comparata. 227.1.2
Virtutes ſho[illegible] in taphorice quid. 234.1
Virtutes in actione conſiſtentes cur manuum nomine deſignata. 52.1
Virtutes per alueos aquarum plenos deſignata. 258.2
Virtutum connexio. 233.1
Virtutum decem in animabus. 255.1
Virtutum ortus duplex. 347.1
Virtutum ſermones ſimplices debent operibus mandatorum. 252.2
Virtutum ſpiritalium varietas & menſura. 226.2
Viſio ad vſum rei accommodatur. 310.2
Viſionem non oculis corporis contemplatus eſt propheta Ezechiel, ſed mentis. 319.1
Viſiones crebras aſſequitur propheta Ezechiel, vt ad verbi miniſterium ſtudioſior reddatur. 313.2
Viſiones multiplicat Deus per prophetas. 414.2
Viſitationem templum ſibi dicatum Deus nominat. 138.2
Vita æterna abſque diuino baptiſmate obtineri non poteſt. 225.1
Vita noſtra exigua menſura dimenſione continetur. 3[illegible]1.1
Vita præſens celerrimas habet mutationes. 93.1
Vita præſens nihil habet perpetuum. ibidem.
Vita præſens vallis lachrymarum. 85.2
Vita præſens vocatur ſeculum. futura autem ſeculum ſeculi. 301.2 & pag. ſeq.
Vitem veram quare ſe vocauerit Chriſtus. 269.2
Vitis rex vocatur. 333.1
Vittas hyacinthinas cur iuſſerit Deus apponi fimbrijs veſtimentorum Hebræorum. 39.2
[illegible] Baal nutri[illegible]atur, quam Deo oblatus. 54.2
[illegible] quinquplum ſoluere iubeatur, quadruplum vero quinquecim. 26.1
Vituli[illegible] cur eſſinxerit Aaron. 28.1
[illegible] Daniel D[illegible] nominat Darium. 41[illegible]2
Vlam veſtibulum templi. 32[illegible].1
Vlis vocatur [illegible]. & quare 278.2
Vulgi [illegible] terrarum conceſſit Deus Iudeis habitandum. [illegible]
Vmbilicus in ſcriptura quid. 214.260.1
Vmbilicum præciſum quid. 328.1
Vmbilicus radix quædam embryonis. 234.
Vmbra Chriſti quid deſignet. 228.2. & ſeq. fol.
Vmbra ſ[illegible] tuorum bonorum ta dicuntur. qualis nobis donantur. 264.1
Vmbra legis [illegible] habet oblato vero ſacrificio. 424.2
In Vmbra tria concurrere oportet. 2.1
Vmbra mortis pro magno periculo. 459.1
Vmbraculi nomine cur res humana vocata. 236.1
Vnctio, ſanctificatio a diuino ſpiritu. 357.2
Vnctio ſanctus ſanctorum. 423.1
Vngitur Chriſtus ſecundum humanitatem ſpiritu S. ibid.
Vng[illegible] miſtionum ſuauiſſimum. 219.1
V[illegible]guentum [illegible] quid. ibid.
Vnguentum ſeu chriſmatis ſpecies viſibilis inuiſibilem ſpiritus ſancti gratiam confert. 219.1
Vnguenta ſpiritalia quid præſtent animæ. 229.1
Vnguentorum nomine quid in ſcripturis. ibid.
Vnguentum fulcri quid. 230.1
Vngues regis milites appellantur, qui extremam corporis partem obtinent, ducibus ſubiecti. 332.2
Vnguium plenus Nabuchodonoſor propter multum exercitum. ibidem.
Vngues æri, & dentes ferrei dicuntur, quia Romanorum regnum ab omnibus [illegible] tributum. 415.1
Vngulæ diuiſio ſignificat bonarum actionum diſcretionem. 31.2
Per [illegible] cornea [illegible] Deus oſtenditur. 154.2
V[illegible] inas reges in terris conſtituens & regnum cœli [illegible]. 403.2
Vo[illegible] norunt varietatem temporum, & natura reperiunt quæ ſibi ſunt vſui. 274.2
Voluminis comeſtio mellis ſimilis. 312.2
Voluntas Dei, theſauri ipſius ſunt. 276.1
Voluntas habet opinionem bonorum & malorum. 8.1
Voluntas Dei pro præcepto eſt. 2.2
Voluntati omnium Deus habet poteſtatem. 398.2
Voluntatem accuſat Dominus, non autem naturam. 273.2
Voluntates ſequitur diuina cura. 389.2

Voluptati

Volupt[illegible] naturaliter coniunctus dolor. 237.2
Voluptatibus inſeruientes in idolorum prolapſi ſunt cultu. 348.2
Votorum ſpecies permulta. 37.2
Vouendum non temere, ſed votum factum præſtandum. 37.2.45.2
Vox angelorum diuinæ voluntati miniſtrantium munus declarat. 375.1
Vox Chriſti quam iucunda. 235.2
Vox etiam pro quadam animi alacritate. 60.2
Vrbs palmarum quæ dicatur. 33.1
Vrbis ædificatio a Zorobabel primo facta poſt reditum. 384.2
Vrias Samas. 387.1
Vrias Samas iniuſta nece interfectus. 307
Vrias Semei filius propheta à rege Ioacim iaculo confoſſus. 285.2
Vrſo ſimile Perſicum regnum. 413.1
Vſura prohibetur. 335.1
Vtilitas allata Iudæis & Barbaris. 388.2
Vulnera pœnitentia ſanari noluit, idcirco veniam non conſequetur Iudæa. 350.2
Vulpecularum nomine quid indicetur. 235.2
Vulpes in deſerto propheta Iſrael. 324.2
Vulpes quoſnam appellet ſcriptura. 235.2
Vulturibus ſuauitatem fœda corpora, perniciem vero exhibent vnguenta 219.1
Vxor prophetæ Ezechielis mortua. 352.1
Vxor quæ receſſit a viro ſuo, & alteri ſe iunxit, ad priorem virum redire non poteſt. 27[illegible].1
Vxorem virginem, non viduam neq; repudiatam iubentur ducere ſacerdotes. 382.2
Vxores Patriarcharum quare ſteriles erant. 15.1

X.

XAnthicus Hebræis primus menſis. 490.2
Xerxes Darij filius opibus nimium ditatus. 428.1
Xerxes nauali pugna ab Athenienſibus victus turpiter domum rediit. 4[illegible]
Xerxis ſuperba profectio, & ridiculus diſceſſus. 4[illegible].1

Y.

YPhul rex Aſſyriorum. 347.1

Z.

ZAcharias aliter tempus numerauit. 420.2
Zacharias diuiniſſimi Ioannis pater. 505.2
Zacharias & Aggæus vno eodemq; anno cœperunt prophetiam docere. 490.1
Zacharias filius Barachiæ. ibid.
Zachariæ prophetia cum Hieremia & Eſdra ſcripturis conciliata. 420.1
Zara deno[illegible] gentes, quæ crediderunt. 17.1.
Circa Zaram & Phares quod accidit, quid indicaret. ibid.
Zelotes Deus eſt, quid ſignificet. 25.1
Zelotypia vxorum Iacob. 16.1
Zelus pro ira. 495.2
Zelum vocat idolum. 319.1
Zorobabel Babylone natus fuit. 472.2
Zorobabel captiuos e Babylone in Iudæam reduxit. 283.2.& 284.1
Zorobabel cur Oriens nominatus. 495.1
Zorobabel Domini Chriſti figura fuit. 118.2
Zorobabel ductor exercitus, non rex. 375.2
Zorobabel dux diuiſarum tribuum. 264.2
Zorobabel dux tribuum ex Dauidica ſtirpe procreatus. 439.2
Zorobabel non fuit rex Iſrael, ſed gubernator eius, & dux exercitus. 283.2
Zorobabel templum a Babylonijs ſolo æquatum inſtaurauit. 195.1

INDICIS TOMI PRIMI FINIS

INDEX

RERVM MEMORABILIVM IN SECVNDO B. THEODORETI OPERVM TOMO COMPREHENSARVM,

SVMMA ITIDEM CVRA ET ACCVRATA INDVſtria in Ordinem Alphabeticum digeſtus.

In quo (quod Lectorem ſcire velim) prior numerus folium, poſterior citati folij columnam prodit.

A.

Aron ſacerdotum parens pontificatus munus primus ſuſcepit. 118.1

Aaron primus pontifex, quamuis impiis iniqui populi eiuſq; ſit petitionibus, & vituli effigiem conſtruxiſſet, &c. pontificatu tamen non eſt abdicatus. 300.1

Abaina locus nobilis ex pietate factus.

Abba cur adiectum ſit a Paulo. 17.2

Abdimelech quamuis ſeruus & Aethiops ſalutem propter pietatem conſecutus eſt. 211

Abdimelech famulus quidam Aethiops eunuchus iniuſtam regis Sedeciæ ſententiam reprehendit, iniquiſſimum vero in prophetam facinus patratum accuſat. 438.2

Abdimelech pro pietatis præmio, cum alii aulici in vrbe caderentur hic iuxta Dei promiſſionem ſalute fruitur. ibid.

Abel cum charitatem primam & ſtabilem Deo conſeruaſſet, & ventris voluptates contempſiſſet, Deum autem colere, & ei ex animo ſeruire inſtituiſſet, perpetua corona eſt ornatus. 341.2

Abel, Enoch, Noe, Melchiſedech, & Patriarchæ à maioribus peccatis alieni fuerunt. 12.2

Abelis virtutem vnde didicerit Moſes. 303.1

Abraamès, admiranda vita monachus. 197.1

Abraames, vir canus quidem pilis ſed magis cana prudentia omni virtute clarus. 310.3

Abraames in ſanctorum patrum hiſtoria. 325.1

Abraames ab aqua omnino abſtinuit. ibid.2

Abrahæ caritas erga Deum quanta. 342.1

Abraha ſpiritualis fidei alumnis. 63.1

Abraha filij magna fides. 10.2

Abrahæ ſacrificium typus ac figura eſt ſacrificij quod pro mundo oblatum eſt. 2

Abrahæ vocationem fidem, &c. vnde didicerit Moſes. 303.1

Abraham non libidinis ac voluptatis cauſa cur Agar cognouit. 298.1

Abraham duos habuit filios, vnum de ancilla, alterum de libera, &c. per quam hiſtoriam quid præfiguratum fuerit, docetur. 77.1

Abraham ei qui vocauit credens iuſtitiæ fructum collegit. 10.1

Abraham ex fide iuſtificatus. 65.1

Abraham omnium credentium pater, non tantum eorum qui ſunt ex circumciſione, ſed etiam eorum qui ſectantur fidei veſtigia, quæ eſt in præputio patris noſtri Abraham. 16.1.2

Abſorbeo et tranſitus quid. 139.1

Abſtinentia. 300.2

Abſtinentia & eius participatio ſunt in noſtra poteſtate. ibid.

Abſtinentiam ſine Encratitarum errorem diuina decreta pulchre exornant. 5 .2

Abundantiam ſeu ... *mentionem benedictionis Euangelij, pusilla pro Euangelio, quæ ... Paulus vocauit.* 31.2

Acacius Berœenſem Eccleſiam ſapientiſſime rexit. 196.2. 199.2

Omnibus in terra mariq; locis celeberrimum. 208

Accuſatio eorum qui nos iniuria afficiunt, interpellatio dicitur. 128.2

Acepſimas ſexaginta annos conclaui abditus conſeſſit. 197.2

Achabi & aliena & Ieſabelis impietas. 438.1

Actionum iniquitas, eſt carnis inquinamentum. 64.2

Achamoth, quid Valentino heretico. 269.1

Adam Chriſti typus. 11.1

Adam cum charitatem contempſiſſet & ingratus fuiſſet in benefactorem, ingrati ſui animi accepit mercedem ſpinas, labores & ærumnas. 341.2

Adam poſt tranſgreſſionem & ſententiam diuinam, ſub mortis poteſtatem ſubiectus, cognouit vxorem, & pater eſt appellatus. 249.2

Adam primus in animam viuentem factus, Adam ſecundus in animam viuificantem. 56.1

Adam beluina forma creatus, ex impia Manetis doctrina. 272.1

& ab Eua formatæ liberatus. ibid.

Adam ingratus in benefactorem ſuum, quam animi mercedem acceperit. 341.2

Adama, perfectus & verus Barbelotarum hereticorum homo. 263.2

Adamitarum hereſis à Prodico conſtituta. 268.1

Adelphius, Sabbas, Daodas, Symeones, Hermas, & alij, Enthuſiaſtarum hæreſis principes. 281.2

Adiutoris appellationem, qui cum Arrio & Eunomio ſentiunt, filio non tribuunt, ſed ... nominant. 36.1

Admonitiones plurima ad pœnitentiam inuitantes. 299.2

Adrianiſta, ex Simonis magi ſchola heretici. 267.1

Aduenam affligere prohibitum. 29.2

Aduentus Seruatoris ſecundus prius conſtructus ab Apoſtolo. 296.1

Aegyptij geometriæ & arithmeticæ inuentores primi. 345.1.2

Aegyptij ſolis ſuibus veſcebantur. 383.1

Aegyptij & Chaldæi ab Hebræis multa didicerunt. 346.2

Aegyptij ſapientiæ nomine laudati. 37 .1

Aegyptij vberrimos fructus ex Hebræorum conſuetudine perceperunt. 346.2

Aegyptij peſſimos dæmones ſibi Deos fecerunt. 361.2

Aegyptiorum Dij ridiculi & impuri. 383.1

Aegyptiorum deos Deus voluit ſibi immolari. ibid.

Aegyptiorum dij. 362.2

De Aeonibus. 287.1

Aenigmata quædam de Deo ab Aegyptiis Hebræiſq; collegerunt Anaxagoras, Pythagoras, Plato. 352.2

Aeon primus, hoc eſt, æuum perfectum, aliiq; duodecim Aeones ex homine & Eccleſia producti, iuxta Valentini hereſin. 268.1

Eiuſdem poſtremus Aeon. ibid.2

Aequalitas patris & filij. 37.1

Aequalitatis

Aequalitate rerum omnia aboleri. 379.1
Aequalitas inter homines non conducit. ibid.
Aequalitatem in Trinitate manifeſte ſignificant hæc verba, deſcendentes confundamus. 355.1
Aer iucunda nobis vita quaſi ſocius quidam adiutorque inſtitutus à Deo. 358.2
Aëre omnia animantia tanquam vita ſua opitulatore vtuntur. 416.1
Aeris beneficia. ibid.
Aeris commoda & labes. 358.2
Aes ac ferrum, belli non ſtatuis faciendis congruit, iuxta Platonem. 362.1
Aeſculapium vita caſſum cur priſci Deum decernunt. 359.1
Aethiopes ſuos ſibi deos effingebant atros & prorſus ſimos. 361.2
Aethiopum conuiuia dij frequentant. 383.1
Aetius in exilium deportatus. 174.2
Aetius ſuis inuentis Arrianam locupletauit maledicentiam. 173.2
Aetius primus auſus fuit dicere filium eſſe in omnibus diſsimilem patri. 279.1
Agapetus & Euſebius Martiani contubernales. 308.1
Agar teſtamenti veteris imago. 291.1
Agrippa, cui nomen eſt etiam Caſtor, & Irenæus & Clemens Stromateus, & Origenes pro veritate pugnantes contra Baſilidem & eius filium Iſidorum decertant. 267.2
Alcibiades, ex Apamea Syria profectus, Elceſæorum hæreſis autor. 275.1
Aldas, Thomas, & Hermas, Manetis diſcipuli. 272.2. quo ab ipſo miſsi prædicatum & quo fructu. ibid.
Alexander Antiochiæ præſul. 210.2
Cui ſucceſsit Theodotus vnus caſtitatis, manſuetudine excellens, vitæ perfectione ornatus. 212.1
Alexander præclarus Euangelicæ doctrinæ propugnator ſucceſsit Archillæ. 143.2
Alexander ærarius aduerſus Paulum ex ſola ſua inſania notus extitit. [illegible]
Alexander ærarius multa mala Paulo oſtendit. 138.2
Agapetus admiranda vita monachus. 197.1
Alexander Macedonum rex ad Ammonem profectus inde oracula accepit. 478.2
Alexandri Epiſcopi Alexandrinæ eccleſiæ epiſtola ad Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum. 144.1
Alexandri regiæ vrbis Epiſcopi precibus, horrendam Arrius mortem ſortitus. 278.1
Alexandro, qui Arrij blaſphemiam detexerat, vita poſt menſes quinque atomicis Nicæno defuncto, præſulatum eccleſiæ Alexandrinæ Athanaſius cepit. 159.2
Alexandria vrbs maxima, & multitudine hominum abundans. 143.2
Alypius Cyrenſis, magni Martiani ex ſorore nepos adificauit oratorium. 310.1
Ambroſii libertas & feruoris flamma. 206.1
Ambroſius ingreſſum Mediolanum Imperatorem, ac volentem ingredi templum ante veſtibulum occurrens oratione prohibuit. 2[illegible]4.2
Ambroſium Mediolani præſul etiam remotos ſagittis muniſſe cingebat. 197.2.121.2
Ambroſius tum prætor nondum ſacris initiatus Epiſcopus creatur. 187.1
Ambroſius Valentiniano in memoriam reuocat paternam pietatem, exponitq́; ei dogmatum diuerſitatem. 203.2
Ambroſius vinculis exoluit Imperatorem. 2[illegible]4.2
Amelij philoſophi qui præfuit Porphyrij ſcholis, quæ ſit de Deo ſententia. 356.2
Amicitia tripliciter gignitur. 410.1
Amicitiæ definitio eadem amare, & eadem odiſſe. 342.2
Ammianus Antiochenus, illuſtris monachus. 197.2
Ammianus, magni Martiani nepos & imitator. 311.2
Amor diuinus non accipit leges humanæ ſatietatis. 339.1
Amorem diuinum qui accipit, omnia terrena deſpicit. 341.1
Amphilochius epiſcopus Iconij. 225.1
Amphilochius laudatiſsimus Lycaonum metropolim regendam habuit, 189.1. in Lycaonia ſtrenue verſabatur in acie, deq́; ſide paterna hoſtium repellebat impetum. 197.1.201.2
Amphilochius qua ratione monuerit Imperatorem, vt hæreticorum cœtus prohiberet. 2[illegible]4.1.2
Anacharſis Scytha ſiniſtra manu virilia dormiens continebat, dextra vero labra comprimebat. 408.2
Ananias, Azarias & Miſael extinxerunt impetum ignis. [illegible]
Ananias, Azarias & Miſael legis alumni, Abrahamicæ fidei hæredes, &c. palam ſe adoraturos imaginem negant. 438.2
Anaſtaſii ſucceſſor in Romana Eccleſia Innocentius prudentia, & ſapientia clarus. 2[illegible]7.2
Anathema duplicem habet intelligentiam. 20.1
Anathema quiuquis aliud euangelium annunciat, præterquam ab Apoſtolo acceptum. 14[illegible]
Anaxagoræ inſania. 36[illegible]
Anaximenes & Diogenes Apolloniates aerem rerum principium eſſe dixerunt. 351.2
Ancyra Galatarum metropolis. 174.2
Angeli quare liturgi dicti. 30[illegible]
De Angelis. 28[illegible]
Angeli creatam habent naturam.
Angelos ſimul ſemelq́; creauit Deus.
Angelos laudantes Deum audierunt Eſaias & Ezechiel, loquentes inter ſe audiunt Daniel, Zacharias & Michæas.
Angelum Satanæ vocat Paulus iniurias, contumelias, p[illegible] inſurrectiones
Angelorum miniſterium quod.
Anima quæ cum corpore peccauit, [illegible] 295.1.2
Sic & ſanctorum Animæ ſimul [illegible] fruentur.
Anima immortalis.
Anima mundi.
Anima immortalis ſui domina.
Anima, mens, bonum, tria ſupertempor[illegible] 356.1
Anima [illegible]plex & ratione prædita, & immortalis.
De Anima Philoſophorum ſententia.
De Animarum migratione.
Anima diuinæ recipe[illegible]
Anima quomodo [illegible] accipiat.
Anima tutius ſit ſe[illegible]
De An[illegible] Philoſophorum de[illegible]
Anima principatus.
Anima propria.
Animæ immortalitas ſcriptis Apoſtolicis comprobata.
Animæ immortalitas, ex Platone.
Animæ in principaliori vbi collocata.
Animæ vires qu[illegible] iuxta Pythagoreos.
Animæ labes [illegible] voluntate [illegible] vero peſtes [illegible] admodum nobis aduer[illegible]
Animæ tum quæ [illegible], quæ [illegible] poribus retributionem accipiunt.
Animæ humanæ ex [illegible]
Animæ defunctorum [illegible] ſunt quæ [illegible] tunt, iuxta impiam Manetis doctrinam
Animam purgare, verum eſt ſacrificium
Animam cum corpore ſuſcepit [illegible]
Animarum defunctorum ſtatus [illegible]
Animarum in varia corpora tra[illegible]
Animarum tranſmigratio [illegible]
Animas Carpocrates & Epiphanes [illegible] plene vitam conſtituentes de [illegible] per libidinem & omnem intempe[illegible] gloriam mundi conatorum colere[illegible]
Animi perturbationum motus & vexatio [illegible] tum autem quæ prohibita ſunt actio [illegible] 13.1
Animal mortale quoddam inſtrumentum hab[illegible] tamen tuendum.
Animalia poſt peccatis quoque ingreſſum cum homin[illegible] permanſiſſent, denuo ſubdita ſunt, & [illegible] 427.1
Animalis homo quis ſit.
Animantium ſenſibilium diuiſio.
Animalia ſunt omnia, iuxta Manetem. 2[illegible]2.2

Anni circulum non i x menſibus modo, ſed ex [illegible] ro deducemus. 14.
Anni ſtationes. [illegible]
De Antichriſto. [illegible].2
De Antichriſto Daniel prædixit [illegible]
Antichriſtus deſectio, homo peccati filius perditionis vocatur [illegible] 1
Antichriſtus ſe Deum Maozim appellabit, hoc eſt, Deum [illegible]
Antinoum pater inter Deos numeratus. 38[illegible].2
Antiochena ſeditio. [illegible]
Antiochenis inſtructis à Petro & Paulo [illegible] dogmata [illegible] [illegible]
An[illegible] morum [illegible] adepti [illegible] 1[illegible]4.2
Antiochus [illegible] propinquitate [illegible] filium, [illegible] vertit [illegible] admodum [illegible] redditum in extremam Armeniam [illegible] [illegible]
Antiochia prima [illegible] Orientis. [illegible]
Antiquum dictum apud Damelem quis. 2[illegible].1
Antiſthenes Socratis familiaris & Diogenis p[illegible] Veteri in [illegible] 3[illegible]
Antiſthenes Cynicus præſtare dicebat inſanire qui oblectari [illegible]3.
Antitacta cognati Marci [illegible] leges Dei ſubuerterunt. [illegible]4.1
De Antita[illegible] ſ[illegible] aduerſarum hæreticis. 2[illegible]2
De Antonia ſan[illegible]a. 19[illegible]
Antonius ille celeberrimus, optenus ludimagiſter philoſophantis in religioni turba. 192.2
Apelles Marcionis hæretici diſcipulus. [illegible]2.1
Ap[illegible] litera & [illegible] geſ[illegible]. 424.2
& [illegible] illarum maxdiſtem & quaſi [illegible]
De Ab[illegible] abbate monacho. 1[illegible].2
Ap[illegible] 35.
Ap[illegible] ne A[illegible] diuina dignatiſſime appellatione. 3[illegible]1
A[illegible] modis mea autor. 34[illegible].2
[illegible] 38[illegible]
Ap[illegible] animatum quidem fatetur ac [illegible] corpus, ſed [illegible] rationis [illegible] honore & ſalute in ſuis ſcriptis pr[illegible] .2 & quid ille de [illegible] ad curationem [illegible].1
Apollinaris dicit a [illegible] ſed [illegible] 2[illegible]6.1. dicit duas animas [illegible].
Apollinaris dic [illegible] ſuiſſe rationem. 244.1
Apollinaris etiam [illegible] diuinam naturam impatibilem pr[illegible] can[illegible] & corporis eſſe paſſionem fatentur. 2[illegible].2
Apollinar[illegible] exauctoratum, & illum [illegible] Timotheum. 2[illegible]
Apollinaris Laodicenſis manifeſtum ſe hoſtem Apoſtolicorum dogmatum oſtendit. 1[illegible]
Ap[illegible] ſua vniq[illegible] 2[illegible]
Apollinaris Laodiceni ridiculum de ſancta Trinitate commentum. [illegible].2
Apollinaris diuina cognitione & extrema diſciplina præditus. [illegible].2
De Apollinariſtis aliis. 280.2
De [illegible] Daphnæo. 18[illegible]2
Apoſtolorum nomen in relictum, qui vere ſunt Apoſtoli. 129.2
Apoſtoli Pauli leges leges ſunt Domini. 41.
Apoſtoli homin[illegible] extra ſe poſitos ac domeſticis perquam ſimiles [illegible] tempeſtates effecerunt. 36[illegible].2
A[illegible] Chriſti [illegible]. 2[illegible].2
A[illegible] nominati fuerunt, qui nunc vocantur Epiſcopi. 129.2
Apoſtoli & Prophetæ omnes quæ ſibi conſona ſunt docuerunt [illegible] 2
Apoſtoli, Prophetæ, doctores qui. [illegible]1
Apoſt[illegible] non ſolum al[illegible] ante crucem & paſſionem non videbatur eſſe Deus. 3.2
Apoſtolica & Prophetica dogmata de pr[illegible], cum gentilium Græcorum opinionibus compar[illegible]. 3[illegible].1
Apoſtolica dogmata [illegible] & p[illegible] cognita. [illegible].2
Apoſtolica dogmata [illegible] tradit[illegible] 5.1
Apoſt[illegible] palmi[illegible] terrarum orbem impleuerunt, [illegible] 5.
[illegible] diſciplina durant, [illegible] rum autem ſ[illegible] memor[illegible] temporis longinquitas abol[illegible]
[illegible] ta ſe [illegible] expertes. [illegible]
[illegible] cum [illegible] propter quod [illegible] manum, [illegible] anima [illegible] atque & [illegible] atque anim[illegible] [illegible]
[illegible] oſtendit ſe non [illegible] per quem. [illegible]
[illegible] primum [illegible] Thales credendus. [illegible]
Aqua in veteri teſtamento [illegible] typus. [illegible]
Aqua benedicta. [illegible]
Aqua benedicta [illegible] inutile. [illegible]
[illegible]
[illegible] creationem [illegible]
[illegible] liberum.
Ar[illegible] noſter [illegible] 4[illegible]
A[illegible] [illegible]
Ar[illegible] Imperator clarum lumen [illegible] Ioannem C[illegible] ſ[illegible] aſſerens [illegible] a[illegible].
[illegible] Alexandrinam [illegible]. 1[illegible]
Ar[illegible] [illegible] 2
Per[illegible] quid [illegible].
Ariſtippus Cyrenaicus [illegible], Co[illegible] quomodo [illegible] 4
Ari[illegible] Metrodidacte [illegible]. 4[illegible]
Ar[illegible] præceptoris Plat[illegible] [illegible] 4[illegible]1
A[illegible] lunam [illegible] putauit, Dei [illegible] p[illegible] eſſe. [illegible]
Ariſtoteles [illegible] à Platone [illegible]. [illegible]
Ariſtoteles [illegible] [illegible]
Ariſtoteles [illegible] beatum putarit. 4[illegible]1
Ariſtoteles [illegible] [illegible]
Ariſt[illegible] [illegible]
Ariſtoteles [illegible] materi[illegible] [illegible] [illegible]
Arm[illegible] [illegible]
Arma[illegible] vocat [illegible] [illegible]
Arma[illegible] vocat [illegible] 2[illegible].2
Arrij [illegible] communicatur. [illegible].2
Contra Arrij blaſphemiam. [illegible]
De Arrij blaſphemiis epiſtola [illegible] [illegible].1
Arrij [illegible] Euſebium [illegible] Epiſcopum. [illegible]
Ar[illegible] impie [illegible]. [illegible]
Arrij [illegible] [illegible]
De Arrij [illegible] ex epiſtola Athanaſii. 1[illegible]4
A[illegible] ſimulata pœnitentia. [illegible].1.2
De Arrio [illegible]
Arrius [illegible] [illegible] ſ[illegible]
Arrius & Eunomius [illegible] 6.1
Arrius tres ſubſtantias [illegible] hypoſtaſim eſſe dicit. 227.2. [illegible]
Arrius [illegible] patribus Ni[illegible] congr[illegible] [illegible]
Arriana blaſphemia [illegible] quod [illegible] & [illegible] 148.2
Arriana factionis [illegible] ex epiſtolis [illegible] Athanaſii. [illegible]3.2
Ar[illegible] nobiles principes qui fuerunt. [illegible]
Arriana [illegible] [illegible]
Arriana [illegible] [illegible]
Arriani [illegible] Eunomiani [illegible] contra[illegible] co Pauli. Omnia [illegible] apud C[illegible] ſt, &c. 4[illegible].2
[illegible] negent epi[illegible] ad Hebræos [illegible]
Arriani [illegible] Eunomiani [illegible] [illegible]
Arria[illegible] ſanctum [illegible] [illegible]
Ar[illegible] Conſtantin[illegible] [illegible] vrbem [illegible] & [illegible]
[illegible]
[illegible] .2
Ar[illegible] peruenerit. [illegible]8.

Arianiſmi.a. 4[illegible]
Ariſtoxenia. 425.1
Artem & Ebionis doctrina Eccleſiaſtica pietati inimica. 146.2
De Artemonis hæreſi. 274.2
Artemius dux Aegyptiacarum militum truncatus. 182.2
Artemis id eſt Luna, vnde dicta. 36
Artes non ſunt accuſandæ, tametſi nullus inueniatur qui eas teneat. 411.1
Artes humanæ eo laborant defectu, vt aliæ aliarum ope adiutari indigeant. 367.2
Aſcalon & Gaza vrbes Palæſtinæ. 179.2
Aſclepius. 325.1
De Aſcrodytis, vel Aſcrodupetis. 269.1
Aſpectus nudorum corporum, libidinis fomes eſt. 395.1
Aſperſionem & aquam mundam diuinum baptiſma appellauit Apoſtolus. 121.1
Aſperſiones diuina ſacrificia, ſacrorum myſteriorum typus & figura veteribus erant. 300.1
Aſtronomia, Geometria, Arithmetica, Muſica curioſitas modum excedit. 424.2
Aſtronomiæ & Geometriæ primi inuentores Aegyptij. 345.1.2
Athanaſii epiſtola ad Afros de ſynodo Ariminenſi. 172.2
Athanaſii epiſtola ſynodica ad Imperatorem Iouianum, de ſeruanda fide Nicææ expoſita, tanquam conſentanea apoſtolicis dogmatis. 185.2
Athanaſii exilium ac fuga. 180.1.2
Athanaſii mors. 192.1
Athanaſius præſuli Alexandro ſucceſſit, de Arriana qui impietate epiſtola. 150.1
Athanaſio admirabili ſucceſſerat in Eccleſiam Alexandrinam Petrus, Petro Timotheus, Timotheo Theophilus. 20[illegible].1
Athanaſio conſpecto paſtore ſuo reuerſo Alexandriam populus publica conuiuia feſtaque inſtituebat. 161.1
Athanaſio nullus locus ſatis tutus vbi defenderetur, cum à Rege eſſet imperatum, vt vel viuus ſibi adduceretur, vel caput mortui afferretur propoſita mercede. 168.2
In Athanaſium Meletiani ſocietas homicidæ crimina congerit & mulierem ſubornat, quæ diceret ſibi virginitatem prereptam vitiumque per vim ab illo illatum. 161.1
Veneficum ac præſtigiatorem appellat, & diſcerpere ac iugulare eum conatur 161.2
Aduerſus Athanaſium variæ inſidiæ & calumniæ. 160.1
Athanaſius ad Conſtantem profectus coram eo Arrianæ malitiæ inſidias deplorat. 165.1
Athanaſius ab Imperatore Conſtantio non ſolum exterminari, ſed iugulari quoque iuſſus. 16[illegible].2
Athanaſius Alexandro vita poſt menſes quinque à conuentu Nicæno defuncto, præſulatum Eccleſiæ Alexandrinæ capit. 159.2
Athanaſius exilij, ac apologiam ſcripſit. 163.2
Athanaſius clariſſimum Eccleſiæ Alexandrinæ lumen. 221.1
Athanaſius ſingulare iuſſum quomodo euaſerit. 167.2
Athanaſius mendaciter ex albionum in Aegypto, quas ipſe inſtituat inſimulatum apud Imperatorem. 160.1
Athanaſius prætoris inſidiis in Italiam ſe confert. 163.1
Athanaſius relegatur Treueris. 161.2
Athanaſius rurſus poſt annos duos & quatuor menſes Treuirenſis exilij Alexandriam rediit. 1[illegible].1
Athanaſius ſuſcipitur benigne ab Imperatore Conſtantio, & recipere iubetur Alexandrinam Eccleſiam. 167.2
Athletæ noui, caritatis amore capti ad certamina quæ humanam vincunt naturam ſe proſiluere. 342.2
Athletæ pietatis vnde & quibus moti rationibus auſterum illud vitæ genus amplexi ſint. 9.1
Atomi Epicuri, quæ. 5[illegible]4.1
Atticus Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 243.1
Auaritia, ſeruitus idolorum. 299.2
Auaritia radix omnium malorum, & quæ mala inde pullulent. 133.1
Auaritia vocatur cultus idolorum quoniam ſeruator Mammonam Dominum appellauit. 9[illegible].1
Autopea. 425.1
Audæus Syrus quidam gente & [illegible] dogmatum repertor. 188.2. & ibi de illius hæreſi.
Audas Epiſcopus trucidatus propter Pyrei intemp[illegible]ſtiuam deſtructionem. 12.1
Audas Epiſcopus multiformibus præditus virtutibus. 112.1
Audas Epiſcopus Pyreum ſubuertit. ibid.
De Audianis. 281.2
Aues vocales & oſcines. 350.1
Auitus, vir Philoſophus, in vita dura & aſpera educatus, Marciano, & tempore & labore antiquior, atque amiciſſimus contubernalis. 309.2
Auitus Monachus illuſtriſſimus. 197.2
Autumni obſeruationes à quibus inuentæ. 345.2
Aurelianus etiam idolorum cultor, exiſtimauit Paulum Samoſatenum abſcondendum ab eorum communione qui erant eiuſdem fidei. 275.2
Aures ſunt minus fideles oculis. 372.2
Aurum & argentum ciuitate ſua exegit Plato, tanquam inuidioſam materiam. 362.1
Per Aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, quid intelligendum. 36.1
Aurum inuidioſum. 440.2
Auxentius Arriana labe infectus. 186.2
Azymorum ratio quænam. 35.1.2
Azymum quid Paulus vocauerit. 38.1

B.

Bacchi & Cereris ſacra. 352.1
Bacchi exilia. 439.2
Bacchus cur in deorum ordinem ab antiquis tranſcriptus. 58.2
Balaam linguam imprecari paratam, Deus cogit bona verba proferre. 361.2
Baltaſar filius Nabuchodonoſor, ex ſacris vaſis potat, & impietatis pœnas luit. 445.1
Baptizandum ex Domini quidem præcepto tradidit Arrius, ex lege autem baptiſmi glorificare prohibuit. 278.1.2
Per Baptiſma ſanctum mortalibus data eſt peccatorum venia. 384.1
Baptiſmata pluraliter poſuit Paulus, non quod multa ſint baptiſmata, ſed quod multi baptiſmi gratiam aſſequantur. 115.1
De Baptiſmate. 294.1
Baptiſmatis ſancti donum Eſaias aperte innuit. 384.1
Baptiſmatis myſterium docet peccatum fugere. 12.2
Baptiſmatis typus erat in Veteri teſtamento aqua. 219.2
Baptiſmi effecta ibid.
Per Baptiſmum renouati peccati ſenium exuimus. 63.1
Per Baptiſmum vulnera quomodo medicabilia ſint. 300.2
Baptiſmus eſt veluti quædam imago futurorum. 79.1
Baptiſmus puerorum. 119.2
Baptiſmus habet typum mortis Domini. 32.2.55.2
Baptiſmus Eunomianorum qualis. 279.2
In Baptiſmo omnes ab vno ſpiritu renouati ſimiliter remiſſionem peccatorum accepimus. 49.1
Barach Siſara deuaſtauit. 123.1
Baradatus, inter ſanctos patres. 336.1
Barbaris mos eſt penes ſe medicorum ex ſeſe mutuo de medicamentis quærere. 158.2
Barbarus eſt ille cui loquens niſi vim ſciat vocis. 374.1
De Barbelotis, ſeu Borborianis. 2[illegible].2
Barcabas, & Barcoph, & alij ſimiliter barbari, Baſilidis hæretici Prophetæ. 267.2
De Bardeſane. 271.1
Bardeſanes & Baſilides ſuos docebant aſſeclas, Chriſtum humanæ nihil habuiſſe naturæ. 114.1
Barnabæ magna laus. 66.1
Barnabam fratrem Paulus appellat. ibid.
Barſen apoſtolica gratia plenum primum in Arado inſula manere Valens imperat, deinde Oxyrinchum, & poſt in vltimum quoddam & vicinum hoſtibus caſtellum ſenem cæterum habitatione dignum mittit. 19[illegible].2
Barſa loculus in Arado relictus multis ſanctitatem confert. 190.1
De Baſilide, & eius hæreſi. 267.2
Baſilides intemperantiæ, & iniquitatis magiſter. 299.2

Baſilius [illegible] lal[illegible] ſis poſſeſſione hæreditat[illegible] [illegible] opere b[illegible] tali arte De[illegible] at[illegible].
De Baſilio Epiſcopo Cæſarienſi, & moleſtione erga ipſum [illegible] alentis [illegible] præfe[illegible] Modeſti. [illegible]1.2
Beatior qui continet quam qui nubit, & quare. 299.
Beatorum in[illegible]. 4[illegible]
Beatos quos vocet ſeruator in Euangelio. 4[illegible]
Beatus qua ratione poſſit quiſquam fieri, ex Ariſt[illegible]ele. 4[illegible]
Beatus qua ratione fieri poſſit homo, iuxta Ariſtotelem. [illegible]
Bellum aduerſus dæmones. 3[illegible]
Belial diabolus. 4.2
Beniamini diaconi fortitudo. 212.2. & in p[illegible]enda morte pro Christo variis affecti ſupplicijs, constantia. ibid.
Berroenſis Reſpub. principis cuiuſdam libertas, animiſque ſeruat. 183.2
De [illegible]laſto & Florino, qui in Presbyterum ordinem Romæ cooptati, in perniciosam Valentini ſectam declinarunt. 278.1
Bona ſu[illegible] natura, ſua quæ & æquiuoce bona. 37[illegible].2. & [illegible]8.2
Bona optima quæ vulgo dicantur. 3[illegible].2
Bona quæ expectantur non videntur oculis corporeis [illegible]8[illegible]
Bona quæ vocantur, ſunt mala. 3[illegible]1
Boni à turpitudine tantum diſcrimen continet. 391.2
Bonis repoſita præmia, malorumque ſupplicia Plato etiam conſeſſus eſt. 405.2
Bono viro, ſiue viuat, ſiue moriatur, nihil poteſt mali contingere. [illegible]9.2
De Bono & fine hominis diuerſæ ſententiæ. 402.1
Bonorum initium à laudabili timore Dei noſtrates auſpicantur. 401.2
Bonorum duplex natura, diuina, humana. 377.2
Bonorum ſumma & coluphon, promiſſam vitam à peccato eſſe immunem. 295.2
Bonorum modeſtiæ. 4[illegible]5.2
Bonorum præmia. 380.2
Per Bonum, peccatum mihi operatum eſt, mortem, locus Apoſtoli explicatus. 15.2
Bonum nulla res cuiuſq; ſubit inuidia. 366.2
Bonum, mens, anima, tria ſupertemporalia à Platone poſita. 155.2
Bonum aliud vere bonum eſt, aliud d[illegible]tur bonum. 378.1
Bonum à malo nullum accipere poteſt detrimentum. 391.1
Brachmanes Indici, ſapientiæ nomine magna apud antiquos in gloria. 345.2
Brachmanes ſapientiæ nomine laudati. 345.2
Britannio varia virtute clarus atque omnium Scythicarum Eccleſiarum gubernator & corruptionem dogmatis, eiuſq; ſanctos ſcelera Valentis coarguit. 198.1
Bruta animantes homini ſubdita. 368.1
Butyrum, mel, lac, potus, &c. ab Apoſtolis producta, naturam in Chriſto corum ſuſceptiuam oſtendunt. 292.1

C.

Cadmus literas è Phœnicia primum in Græciam detulit. 345.2
Caiem[illegible] ide Carpocrates.
Cain genus erat execrandum & maledictum. 287.2
De Cainis hæreticis. 270.2
Cain[illegible] rum [illegible]gnati Sodomitæ. ibid.
D[illegible]o hæretico. 2[illegible].2
C[illegible] eſt communicatio ſanguinis Chriſti. 45.2
Caniſta, ex Simonis magi ſchola hæretic[illegible]. 26[illegible]
Cancer eſt morbus ſerpens, & quod in corpore ſanum eſt inficiens. 136.2
Cancro Paulus eos, qui veritati contraria docere conantur aſſimilauit. ibid.
[illegible]num nomen olim erat gentium. 91.2
Canum [illegible]. 426.2
Captiua [illegible] habet in an[illegible] verus. 294.1
[illegible] [illegible] præſtantior. 309.2
Charita[illegible] betia, maxima etiam virtutibus ſuperior. [illegible]
Caritas fraterna [illegible] ad [illegible]. 1[illegible]
Car[illegible] in Deu[illegible] quo maxime conſiſtat. 31[illegible]2
Car[illegible] Pauli [illegible]
Caritas in Deum quanta efficiat. [illegible]
Caritas non [illegible], id eſt, ſincera germana, quæ non ſi[illegible] tur, ſed [illegible] conſirmatur. [illegible]
[illegible] Caritate oppoſita ſimilitudo doctrinæ.
[illegible] Caritate lex impletur.
Caritatem [illegible] appellat ipſum [illegible]. [illegible]
De Caritate oratio.
Caritatem in Deum euidens ſignum d[illegible] [illegible] 342.2
Caritatis virtutes. [illegible]
Carnalem hominem quem Paulus vocet. [illegible].2
[illegible]nalem [illegible] non eloquentiam, ſed malitiam [illegible] calliditatem [illegible]. 8[illegible]
Carnales quos Paulus vocet. 3[illegible]
Carnem Domini prophetæ veſtem & indumentum appellant. 2[illegible]
Carnem & ſanguinem humanam naturam appellat. 56.[illegible]
Carnem [illegible] affixam eſſe conuenit dicere, [illegible] diuinam naturam ab ea inſeparabilem confiteri [illegible] in cruce, & in ſepulchro, paſſionem illius non ſuſcipientem. [illegible]5.2 [illegible].2
Carnem Pa[illegible] mentis inclinationem ad deteriora, ſpiritum gratiam, quæ ſubtrahat & deducat ad præſtantiora. 7[illegible].2
Carnem [illegible] Paulus Iudæos vocat. 24[illegible]
Carnis eſus & vini potus quonis loco melius [illegible] [illegible]. [illegible]9.1
Carnis opera enumerantur. [illegible].2
Carnis ſa[illegible] [illegible]ationem [illegible]. 1[illegible].8
Carnis inquinamentum, eſt [illegible] 64.2
Carnis opera, quæ. [illegible].1
Carnibus veſci non prohibuit Apoſtolus. 3[illegible].2
De Carpocrate Alexandrino [illegible], & eius hæreſi. [illegible]72
Carpocrates [illegible] & [illegible] 2[illegible]9.
Carpocrates, Epiphanius, Prodicus [illegible] Caien[illegible] [illegible] conſtituentes ducebant animas in corpora [illegible] libidinem & omnem intemperantiam vitiumque [illegible] Angelorum mundi conditorum [illegible]. 2[illegible]5
Caſſij [illegible] ante Euangelij prædicati[illegible]. [illegible]3.1
Catharos, hoc eſt, mundos, appellauit Nauatus ſuæ ſectæ aſſeclas. [illegible]
Cataphryges hæretici, ijdem qui & Montaniſtæ. 276.1
Cauſſa Deificationis apud Ethnicos. 359.2
Cauſſæ diuinæ gubernationis non ſunt ſcrutandæ. 368.2
Per Cauteriatam mentem extremum ſtuporem hæreticorum docet. [illegible]
Cedrinum lignum, Chriſti diuinitatis [illegible] typus [illegible]
Cenchrea maximum erat Corinthi pagus. [illegible].2
Cerberus ſymbolum ſiue teſſera inferorum [illegible].2
Cerdo Marcionis Magiſter, à Simonis Mago [illegible] occaſionem cepit. [illegible].1
Cerdon & Marcion quid de [illegible] [illegible]ſerint. 2[illegible].2
Cerdo ſuos docebat aſſeclas, Chriſtum nil habuiſſe diuinæ [illegible]turæ. 114.2
De Cerdone, & illius hæreſi. [illegible]
Cerdonis errores. [illegible].1
De Cerintho, & eius hæreſi. [illegible]
Cerinthum cum Ioannes Euang[illegible] hæreſis [illegible] ibid.2
Cerinthus & eius aſſ[illegible] Dei [illegible] cebant. [illegible]
Cerinthi impia de Deo patre & Chri[illegible]ata. [illegible]4.1
Chabrias [illegible] [illegible]. [illegible]
Chæremon verum [illegible] [illegible].8
Chaldæi magnum ſibi commodum ex [illegible] ſumpſerunt. [illegible].2
Præter Chal[illegible] [illegible] Nau[illegible] [illegible]
Charitatis igne, prophetæ perfec[illegible] apoſtoli, & martyres [illegible] abſq; [illegible] genera [illegible]. [illegible]
Charitatis effecta miranda. [illegible]2. & [illegible]
Chirographum quid Paulus appellet [illegible]
Chiron [illegible] 4[illegible]
Chorus Apoſtolorum [illegible] M[illegible] [illegible] caritatis [illegible] omnia [illegible] [illegible] di[illegible] morte innumerabilia genera [illegible]. [illegible]

Chriſti carnis paſsio non eſt diuinitatis, quæ eſt ab omni ... ne & affectione aliena. 11.1
Chriſti corpus natura poſt reſurrectionem manſit, & non eſt mutata in aliam ſubſtantiam. 235.2
Chriſti diuinitas non natura minor fuit angelis, ſed per paſsionem humanitatis. 111
Chriſti diuinitatis impatibilis typus erat lignum cedrinum, paſsionis humanitatis cinis vitulæ. 119.
Chriſti diuitiæ inperueſtigabiles. 83.2
Chriſti duæ naturæ aperte docentur. 131 1
Chriſti duæ naturæ ſunt. & ſi ſcriptura eum Deum vocet, non negat humanitatem, ſi hominem, diuinitatem quoque ſimul confitetur. 54.2
Chriſti humana natura infirmitates perpeſſa eſt. 38.2
Chriſti miracula. ibid.
Chriſti mors non pro iuſtis fuit, ſed pro peccatoribus. 11 2
Chriſti mors ſuperuacanea, ſi lex ad acquirendam iuſtitiam ſufficit. 74.2
Chriſti mortis officia. 381.1
Chriſti myſterium ab æterno ſic inſtitutum eſt. 444.1
Chriſti naturas poſt vnionem patres ſancti, vt Ignatius, Irenæus & alij, qui olim in Eccleſia fulſerunt, ſuis verbis diuidunt. 236.2 & ſequent. folijs.
Chriſti nomen vtramque naturam ſignificat. 264.1
De Chriſti ſecundo aduentu ſeu apparitione. 296.1
Chriſti ſuſcitatio communis patri & filio. 256.1
Chriſti teſtimonium appellat Paulus Chriſti prædicationem. 95.1
Chriſti vt pateretur humanitas, conceſsit diuinitas. 124.2
Chriſti manſuetudo & tolerantia cum ſibi ab Iudæis illuderetur. 399 1
Chriſtum blaſphemare, & de eius dignitate detrahere Deo vniuerſorum diſplicet. 29.2
Chriſtum cur Paulus vocet primitias dormientium, & hominem. 53.2
Chriſtum mortuum eſſe valde ſapienter dixit Apoſtolus propter eos qui negant carnis aſſumptionem. 237.1
Chriſtum poſt reſurrectionem & aſcenſionem, & ſpiritus ſancti donationem omnes credentes ſenſerunt eſſe Deum, & vnigenitum Dei filium. 3.2
Chriſtus ad humanitatem quod attinet Sacerdos appellatus eſt, non autem aliam hoſtiam, quam corpus ſuum obtulit. 218.2
Chriſtus angularis lapis. 83.1
Chriſtus caput, corpus eius Eccleſia. 97.2
Chriſtus caput noſtrum, quod attinet ad humanitatem angelis & archangelis imperat, quod attinet ad diuinam naturam. 97.1
Chriſtus communis Eccleſiæ corpus, quoniam huius corporis caput eſt Chriſtus. 49.1.
Chriſtum corpus inanimum accepiſſe dicebat impius Arrius 278.1
Chriſtum, non Deum, ſed hominem diuinitatis inſtrumentum dicebat Neſtorius. 281.2
Chriſtus paſcha noſtrum, immolatus. 38.2
Chriſtus cur ſe & hominem & filium hominis appellet. 292.2. 293 1
Chriſtus non ſolum non prohibuit matrimonium ſed etiam in nuptijs conuiuatus eſt. 298.1
Chriſtus Grammatico comparatus. 2 4.2
Chriſtus Deus ſermo quomodo in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus. 217.2
Chriſtus Dominus medicus animarum. 128 1
Chriſtus & filius Dauid, & filius Abrahæ, & filius hominis, & homo & Adam, & Iacob & Iſrael nominatur. 293.1
Chriſtus etiam homo appellatur. 12. .1 28.2
Chriſtus excitatus eſt quod ad humanitatem attinet, vos autem vt Deus excitabit. 9.1
Chriſtus ex Iudæis ſecundum carnem. 10.2. .2
Chriſtus ex ſemine Dauid ſecundum humanitatem. 218.2 & f. ſequentib.
Chriſtus extremam paupertatem ſalutis noſtræ cauſa ... cepit, qua ex paupertate oriuntur diuitias procurauit. 66.1. & fol. equēt.
Chriſtus miniſter circumciſionis pro veritate Dei. 3 .1
Chriſtus fratres & filios eos appellat, pro quibus paſsionem ſuſtinuit. 11.2
Chriſtus fuit & ſacerdos & hoſtia. 18.
Chriſtus homo viſibilis, ſimul & Deus adorabilis. 811.2
Chriſtus imago Dei inuiſibilis. 95 1
Chriſtus interceſſor ac mediator noſter factus pacem nobis procurauit. 11.2.128.1
Chriſtus in Tophocco ſpecu editus. 386.1
Chriſtus Iudæis ſe Dominum Deum, non hominem oſtendit, quare .2.291.1
Chriſtus nobis vnitus eſt per naturam, patri per diuinam ſubſtantiam. 37.1
Chriſtus non ſolum ſapiens, ſed etiam ſapientia nominatur. 19.2
Chriſtus pontifex & apoſtolus confeſsionis noſtræ. 112.1
Chriſtus primitiæ eorum qui dormiunt. 3.2
Chriſtus primogenitus ex mortuis eſt vt homo. ibid.
Chriſtus primogenitus omnis creaturæ, quomodo intelligendũ. 95.1
Chriſtus primogenitus vt homo, vnigenitus vt Deus. 1 0.
Chriſtus quod idem ſit & bonus & iuſtus, contra Marcionem. 293.23.
Chriſtus quod perfectam ſuſceperit humanam naturam. 292.2
Chriſtus quod quam ſuſcepit naturam ſuſtinuerit. .1
Chriſtus quod ſuſceperit etiam animam cum corpore. 292.1
Chriſtus quod ſuſceperit ſupplicia. ibid.
Chriſtus quomodo interpellet pro nobis. 19
Chriſtus quomodo pontifex in æternum. 116.1
Chriſtiani lacerati vtrique flagris ac torti Phennefia ac Proconneſia in metalla miſsi fuere. 194.2
Chriſtiani nomine, non re. 409.1
Chriſtianiſmum multi ſanguine ſuo confirmarunt. 394.1
Chriſtianiſmus ſic perſecutione redditur vehementior, quemadmodum flamma oleo. 4.1
Chriſtianorum crudelitas defenditur. 34 .1
Chriſtianorum vita a Platone effiſta. 4 .1
De Cibo vniuſcuiuſque ſententiæ poteſtatem dedit Apoſtolus 2 .1
Cibo qui veſcitur cum aliqua diſcretione ac diſtinctione, ſit aduerſus ſeipſum ſententiam. 91.1
Cibo qui veſcitur quem exiſtimat eſſe immundum, eſt immundus, non propter eius naturam, ſed propter eius qui veſcitur exiſtimationem. 1 .2.29.
Cibos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione. 3
Cibus magis calefacit corpus quam veſtis. 339.1
Cinis vitulæ, paſsionis humanitatis Chriſti typus. 123.2
Circumciſio pro ſigno data. .2
Circumciſio eſt ſuperuacanea, ſi non adſit animæ circumciſio. .2
Circumciſionem vocat Paulus Iudæos. Præputium gentes. 9.2
Circumciſionem acceperunt Ægyptij ab Hebræis 345.1
Circumciſionis præceptum Deus dat Abrahæ, vt populus qui ex illo naſciturus erat, ſuperfluorum ablatione, religionis ſignum habeat. 444.2
Circumciſio non eſt iuſtitia, ſed teſtimonium iuſtitiæ & fidei 1 1
Clemens Stromatem veritatis patronus aduerſus Seuerianos Encratiſtas. 271.1
Cleobius ex Simonis Magi ſchola hæreticus. 266.1
Cleomedes Aſtypalenſis cur Dijs annumeratus ſit. 387.2.2
Cælibatus vtilitas. 41.2
Cælibatus an matrimonio ſit præferendus. 298.2
Cælos duos eſſe diuina ſcriptura docet. 119.1
Cælum cum & paſsibili & corruptibili ſubſtantia conſtet, integrum tamen & ſaluum hactenus verbo creatoris ſui conſeruatum. 413.2
Cælum inuiſibile ac ſpirituale. 367.2
Cænobitarum vita laudabilis. 363. .2
Conſubſtantialitatis appellatio non excogitata à Nicæni conuentus patribus, ſed a maioribus ad poſteritatem deuoluta. 1 4 1
Cogitationes hominum quam ſint vanæ. 264.2
Cognitio diuinæ naturæ bonorum ſumma, & verum fundamentum. 25.2
Collatio Platonis legum cum legibus Chriſtianis. 429.2
De Colorbaſio hæretico. 2 .2
Coloſſa ſunt Phrygiæ, eius autem metropolis & vltima in Laodicea. 94. ... 2 ſignum.
Coloſſenſibus quidam putant ſcripſiſſe Paulum antequam eos vidiſſet, ſed refelluntur. ibid. & 96.2.
Commodus Imperator in deorum numerum adſcriptus. 9.2
Comparatio ad Iouis oſtendendam turpitudinem 3.2
Concordia elementorum. 3
Concupiſcentiis vo hominis perto 4 2

Confeſſio catholicæ fidei, quam Papa Damaſus miſit Paulino epiſcopo Theſſalonicæ in Macedonia. 203.1
De Confeſſoribus quibuſdam. 182.2
Conſcientiæ ſtimulus. 382.1
Conſcientiam bonam, temperantiam ac moderationem ac iuſtitia ornatam vitam decet. 128.1.13[illegible].2
Conſtans duos Sardicenſis concilij delectos Epiſcopos cum literis ad fratrem mittit. 166.2
Conſtans ſcribit ad fratrem monetque vt paternæ pietatis inuiolatam conſeruet hæreditatem. 163.1
Conſtantia nupta cum Licinnio ſoror fuit Conſtantini. 162.2
Conſtantij epiſtola ad Athanaſium. 167.1
Conſtantij imperatoris de recta fide peruerſio. 163.1
Conſtantini epiſtola ad abſentes epiſcopos de actu concilij 151.1
Conſtantini epiſtola aduerſus Athanaſium epiſcopum. ibid.
Conſtantini epiſtola ad Macarium epiſcopum Hieroſolymitanum, de ædificatione diuini templi. 15[illegible].2
Quam ipſa Imperatoris mater pertulit. ibid.
Conſtantini epiſtola ad Saporem regem Perſarum, vt & ipſe ſe ad pietatem conuerteret. 159.1
Conſtantini epiſtola ad Synodum Tyri. 16[illegible].2
Conſtantini epiſtola contra Euſebium & Theognium ad Nicomedienſes. 156.2
Conſtantini epiſtola de ædificijs Eccleſiarum. 155.1
Conſtantini epiſtola de parandis ſacræ ſcripturæ libris. ibid.
Conſtantini erga congregatos Nicææ numero decem & octo ſupra trecentos liberalitas & humanitas. 152.1.2
Conſtantini Imperatoris Conſtantini F. ad Alexandrinos epiſtola. 162.1
Conſtantini Imperatoris deſ[illegible]. 161.2
Conſtantini mater Helena clauorum alios galeæ regiæ inſeruit, alios frenis equeſtribus commiſcuit, partem autem crucis ſalutaris ornatu regali collocandam ſepoſuit, reliquum in capſulam ex argento factam incluſit. 156.1
Conſtantini mater mortua nata annis [illegible]0. ibid.
Conſtantini matris in extruendo templo ſtudium. ibid.
Conſtantini matris humilitatis exemplum. 156.2
Conſtantini ſtudium in extinguenda Arriana blaſphemia, quomodo Nicææ ſynodum coegerit. 149.1
Conſtantinus magnus fictis Arrij verbis ſeductus. 278.2
Conſtantinus celebrauit feſtiuitatem vicennalium, id eſt, vigeſimi anni imperij ſui. 1[illegible].1
Conſtantinus decreto ſuo reſtituit Alexandriæ Athanaſium. 161.2
Conſtantinus græca lingua imperitus non fuit, erat initis & ſuaui ingenio. 154.1
Conſtantinus in aurea arcula repoſitus Conſtantinopolim transfertur, & magnus corpori honos habetur. 162.1
Conſtantinus in ſynodo Nicæna orationem habuit de concordia & conſenſione. 149.1
Conſtantinus laudatiſſimus rex in honorem Hieroſolymitanæ Eccleſiæ dedit Macario Epiſcopo in vrbe illa veſtem ſacram, qua indutus miniſterio ſacri baptiſmatis fungeretur. 17[illegible].2
Conſtantinus patē Eccleſiæ reſtituit & legibus latis ſimulachrorum cultum ſuſtulit. Eccleſias inſtaurauit, ſacerdotum inſectatoribus interitum minatus eſt. 143.1
Conſtantinus morbo correptus Nicomediæ donum ſacri baptiſmatis ſuſcepit. 161.2
Conſtantinus reliquit tres filios heredes regni, Conſtantinum, Conſtantium & Conſtantem minimum natu. ibid.
Ad Conſtantium de actis epiſtola ſynodica. 1[illegible].2
Ad Conſtantium epiſtola alia. 131.2
Conſtantius Athanaſium reuerſum benigne ſuſcepit, & recipere iubet Alexandrinum [illegible]m. 167.2
Conſtantius cum gemitu & querimonia, ob mutatam paternam fidem exceſſit è vita. 178.2
Conſtantius indicit conuentum Sardicæ. 16[illegible].2
Conſtantius in itinere ex Syria vita ſua defungitur in Cilicia, acerbe conqueſtus quod paternam fidem immutaſſet. 178.2
Conſtantius ſeducitur ſingulari damno Athanaſium imperat 167.1
Conſtantius tenente Magnentio Occidentem poſt inter[illegible] Conſtantem in Europam contendit aduerſus tyrannum. [illegible].2
Conſtantinopolis prius Byzantium dicta. 156.2
Conſtantinus ardentiſſimus amator pietatis. 158.2
Conſtantinopolitana orthodoxorum Eccleſia præſul. ibid.
[illegible]ectus. [illegible]
Impietatem quam parturit & profert in medium. [illegible]
Continentia quæ [illegible] abſque conſenſu, prohibita. [illegible]
Controuerſia inter philoſophos & poetas deos qui[illegible] [illegible] ſed non ſunt d[illegible]
Cor præſtantiſſima humani corporis pars 4[illegible]
Cor naturalis caloris fons. [illegible]
Cordis cæcitas, extremus ſtupor. [illegible]
Cornutus philoſophus infidelium Græcorum Theologiam compoſuit 3[illegible]1
Si Corpora non reſurgant (vt dicunt infideles) iudicium eſſe fieri non poterit. 295.[illegible]
Corpora noſtra quomodo corpori Domini erunt conformia. [illegible]6.[illegible]
Corporis eſt affectio ſeu paſſio, & mors & reſurrectio. [illegible]
Corporis humani fabrica. [illegible]
Corporis habenda ratio, ſed propter animæ harmoniam, etiam iuxta Platonem. 4[illegible]9.2
Corporum commixtio quamuis legitima, animum à diuinis rebus abducit. 363.1
Corpus eſt tanquam animæ ſepulchrum. 37[illegible].1
Corpus Chriſti, panis vitæ. 36.2
Corpus Domini vtrumque mundo præbuit ſanguinem ſacrum & aquam ſanctam. 211.2
Corpus & ſanguis Chriſti ſunt poſt conſecrationem panis & vinum. 236.2
Corpus non accuſandum, ſed mens, quæ id male ducit. 14.1
Corpus non malum, ſed boni Dei opificium. 13.2
Corpus templum Dei, membra Chriſti, templum ſanctiſſimi ſpiritus. 40.2
Correpti nomine, qui hæretici dicantur. 188.2
De Creatione. 286.1
Creatio rerum & quæ ſunt in creatione docent Deum eſſe omnium effectorem. 169.2
Creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis. 18[illegible]
Creatura vna e[illegible] [illegible], quæ poſt mortuorum reſurrectionem eſt futura, mutatio. 9.1
Creaturam ipſe creator regit, nec nauem, quam ipſe conſtruxit, regimine & gubernatore deſtitui patitur. 414.1
Creaturam qui ſpectant, creatorem autem non admirantur, venia ſunt indigni. 359.1
Credendum prius, deinde inuocandum. 25.1
Cretenſes mendaces appellati propter Iouis ſepulchrum. 139.2
Cronus, Coronus, Chronus, Saturnus vnde dictus. 360.1
Cruces tres iuxta dominicum monumentum defoſſa, eruta. 156.1
Cruce [illegible] ſuper Iudæorum veſtibus viſa noctu Iuliani Apoſtatæ tempore. 183.2
Crucis figura digito expreſſa quid fecerit. 3[illegible]8.2
Crucis ſig[illegible] curata mater Theodoreti, quæ laborabat dolore oculorum. 318.2
Crucis ſigno curatur dæmoniaca. 322.2
Crucis ſigno curatus morbus inguinis. 322.1
Crucis ſigno curatur morbus cholicus. 23.1
Crucis ſigno curatus morſus viperæ. ibidem.
Crucis ſignum aquæ impoſitum, qua curatus fuit equus. 317.1
Crucis ſignum fulgidum noctu in cœlo conſpectum eiuſdem Imperatoris tempore [illegible]3.2
Crux Chriſti inuenta. 156.2
Crux pereuntibus quidem ſtultitia eſt, iis autem qui ſalui ſiunt, Dei vir[illegible] & ſapientia. 369.1
Cru[illegible] morſ Chriſti, viſione tantum facta ex impiis Ma[illegible] doctrina. 272.2
Cu[illegible] oppidum paruum quondam in Cappadocia cenſu, nunc re[illegible] annumeratum Armeniæ poſteriori. 163.1
Cultus diuini & ſeruitutis varia ſunt genera. 4[illegible]
C[illegible] idolorum, ven[illegible], & his ſimilia, non ſunt carnis, ſed animæ propria. 78.1.
Cupiditas omnium malorum radix. 134.1
Cyrillo cum Acacio fuit contentio de principatu. 174.2
In Cyr[illegible] calumniæ compoſita de vendita veſte aurea, quam Conſtantinus Hieroſolymitanæ Eccleſiæ dederat. ibid.
Cy[illegible] Alexandriæ epiſcopus Theophili fratris [illegible] qui ei[illegible] præſulatu ſucceſſerat patruo. [illegible]
Cyr[illegible] epiſcopus matris omnium Eccleſiarum Hieroſolymitanæ 23[illegible].2

Cyrillus

Cyrillus epiſcopus promtiſſimus defenſor [illegible] dogmatum. [illegible]
Cyrillus expulſus Hieroſolymis. ibid.
Cyrillus [illegible] interfectus ab impiis, & ventre diſſecto [illegible] ſtatum eſt. 1[illegible].2
Cyrus [illegible] myſteria Theologiæ perdoctus eſt 246.[illegible]
Cyrus prædicatus diſſoluturus Aſſyriorum ſimul Babyloniorum regnum. [illegible]

D.

Dadanaſta vicus ſitus in finibus Bithyniæ & Galatarum Ioviniani imperatoris morte inclytus. 186.2
Dæmonas cur Paulus [illegible] appellat. 8[illegible].1.2
Dæmones vocat etiam angelos. 9.1
Dæmon Dii nomen olim ſuffuratus. 290.2
Dæmones [illegible] nidoribus ac [illegible] gaudent. 383.1
Dæmones nidore ac [illegible] animalium gaudent, quibus eorum corpora vitiis alantur, reficiuntur ac pingueſcunt. 362.1.2
Dæmones nequaquam mali a Deo creati ſunt, ſed vitio voluntatis a melioribus ad peiora præcipites corruerunt. 363.2
Dæmones horrore perciti formidant ac fugiunt virtutis Chriſtianæ religionis athletas. 364.2
Dæmones Aſtrologi. 396.2
Dæmones erant ex bonis ordinibus, ſed propter improbitatem ab illo ordine exciderunt. 39.1
Dæmones mali a Porphyrio [illegible] nuncupantur. 361.1
Dæmones Marcion, Cerdo [illegible] Manichæi ingenitos eſſe fabulati ſunt. 288.1
Dæmones ſe cogi fingunt, vt homines inſulſa credulitate confirment. 3[illegible].2
Dæmones [illegible] maledictis in ſilentio Dei temperauerunt. 14[illegible]
[illegible] ignorantia. 39[illegible].2
[illegible] per totum orbem diſ[illegible]ſa. 269.1
[illegible] omnium [illegible] expers. 445.1
Damaſus epiſcopus Romanus libel[illegible] edidit contra Apollinarem & Timotheum. 1[illegible]2.1
Damaſus epiſcopus Romanus [illegible] Siricius, & huius Anaſtaſius. 2[illegible]
a Damaſo Romano & Occidentalibus Epiſcopis tomus ſynodicus miſſus ad [illegible] de Ariminenſi ſynodo. 1[illegible]2.
Dam[illegible] Romanum. 94. [illegible] longe etiam remotas ſagittas. 1[illegible].2
Damaſus poſt [illegible] curam Romanæ Eccleſiæ ſortitus. 19[illegible].2
Daniel [illegible] inter [illegible] agere coactus [illegible] tamen legem diligenter cuſtodiuit. 439.1
Daniel obturauit ora leonum. 32[illegible].2
Daniel de Antichriſto aperte vaticinatus. 296.2
Daniel ſecundum Seruatoris noſtri aduentum vidit. 295.2
Daodes, vnus ex Enthuſiaſtarum hæreſis principibus. 281.2
Dauid Ammonitas, Amalecitas & vtroſque Syros debellauit ib.
Dauid deceptus a cruo Veruatula & maſtygia. 16[illegible].2
Dauid grauiſſime peccauit, vulnera tamen curauit per pœnitentiam. [illegible]
Dauidica melodia Antiochiæ alterius decantari cœpta peruagata vſquequaque eſt, ad [illegible] peruenit. 174.1
Dauides monachus quadraginta quinque annorum ſpatio ita nunquam motus. 311.2
Decorum eſt in otio viuere, non quod [illegible] neceſſaria quæ[illegible] mendicare [illegible] eligere & expectare aliorum munificentiam. 1[illegible]8.1
Declamitas. 381.2
Deiparam negabat Neſtorius eſſe ſacram Virginem, ſed tantum Chriſtiparam. 282.1
Delphicum, Deliacum, ac Dodonæum oracula, mendaciis plena. 183.2
Demetrius argentarius totam Epheſum in Paulum concitauit. 13[illegible].1
Democritus [illegible] de rerum principio ſententia. 3[illegible]1.2
Democritus Abderites vacuitate [illegible] primus opinionem [illegible]xit 3[illegible]5.1
Deprecatio eſt bonorum petitio. 8[illegible].2
De [illegible] confundantur &c: hæc verba æqualitatem mani[illegible] eſſe [illegible]. 3[illegible]5.1
Deus æternus eſt, & cogitatum æterna ſua eſſentia imperium obtinet 412.1
Deus bonus. 378.1
Deus carnem triticum appellauit. 218.1
Deus creaturam ſuam curat. 425.1
De[illegible] eloquia ſua ſimplicia eſſe voluit. 386.1
Deus epiſtolæ ſerta ſymbolum Platonis. 358.2
Deus excæcauit, quomodo intelligendum. 61.2.162.1
Deus hominem ratione honorauit, & iudicium, bonorumque contrariorum diiudicationem indidit. 5.2
Deus hominum facultate doctrina ſua inſtituentes metitur. [illegible]44.
Deus [illegible] rerum autor, non ex comparata materia hoc vniuerſum [illegible] ſed rebus non antea exiſtentibus præbuit vt quando[illegible] 3[illegible]8.2
Deus culpa immunis, & malorum cauſa non eſt. 379.1
Deus qui bonorum [illegible] malorum cauſa eſſe nequit, etiam iuxta Platonem. 3[illegible]1.2
Deus non ſicut homines videt, videt enim cor. 378.1
Deus initium erat Platonis ad Dionyſium literarum momentis reliquarum Dii. 352.2
Deus humano ingenio bonorum malorumque diſcretionem indidit. 409.[illegible]
Deus mala permittens, malorum tamen autor non eſt. 296.2
Deus non ſola æternitate, verum & potentia ſtatuit a ſe rebus longe ſuperior. 366.2
Deus ſibi ſoli ac vero Deo Ægyptiorum deos facit ipſorum victimamque offerrent. 383.1
Deus gentium errorem prorſus de medio ſuſtulit. 362.2
Deus creator ac medicus animarum noſtrarum, medicis corporum comparatus. 302.1
Deus quare ex vna duntaxat hominum copula innumeras propagari gentes præcepit. 3[illegible].1
Deus nec compoſitionem patitur, nec figuram. [illegible].2
Deus & materia, duo ingeniti & æterni ex impia Manetis doctrina. [illegible]2.1
Deus V[illegible] nihil humanum ſumpſit ex virgine, iuxta [illegible] doctrinam. 2[illegible].2
Deus [illegible] a vita erat omnia membra. 69.2
Deus inuiſibilis ex viſibilibus cognoſcitur. 352.1
Deus natura largitur perfectionem. 302.1
Deus malis ad bonum aliquid vtitur. [illegible]00.2
De[illegible] malorum non eſt cauſa. 196.2.3[illegible].2
Deus neque ſacrificiis, neque muſicis inſtrumentis indiget. 384.2
Deus non eſt architectus improbitatis Pharaonis, ſed ipſe vt oſtenderet patientia ſua eſt, [illegible] autem patientiam exiſtimauit imbecillitatem, & propter illam auxit ſuam contumaciam. 21.2
Deus non ex neceſſitate vim affert, ſed voluntatem animum deſiderat. 1[illegible]1
Deus non Iudæorum modo, ſed omnium quoque hominum curam geſſit. 341.1
Deus non naturæ, ſed virtutis quærit, cognationem. 20.1
[illegible] fidei ſocietatem quærit. 21.1
Deus nullius indigus 367.2
Deus quæ condidit, eadem & gubernat. 369.2
Deus quomodo angelis vi[illegible]. 229.1
Deus quomodo [illegible] immortalis. 253.1
Deus verbum [illegible] 261.2. & ſeq. ſequent.
Deus verbum immutabile & erat, & eſt, & erit. 22[illegible].1
Deus verbum perfe[illegible] ſerui ſuſcepit formam. 226.1
Deus vbique [illegible] & omnibus adeſt. 442.2
Deus vniuerſorum [illegible] qui ſalute digni ſunt. 22.1
Deus vniuerſorum ut Deus omnia procul videt, non tamen huic affert neceſſitatem vt virtutem exerceat, illi autem, vt vitam ex vitio inſtituant. 19.1
Dei proprium eſt vocare, obedire autem eorum qui audiunt. [illegible]2
Dei [illegible] vocat Paulus nomen Dei. [illegible]
Per Delibationem [illegible] amoto [illegible] pinguedinem, ramos fracto[illegible], quod intelligendum. 18.2
Deo [illegible] attribuebant Audiani heretici. 281.1
Pr[illegible] quia Dei conſuleta [illegible] non modo [illegible] pugnent, ſed etiam nouitem extremam eleganti[illegible] [illegible]tulent.
[illegible] epiſtolæ Paulus vocat. 5[illegible]

Deum qui vidiſſe dicuntur, ea viderunt, quæ ab ipſis videri poterant. 217.2
Deum quomodo viderunt Prophetæ. ibidem.
& quomodo Angeli videant. ibid.
Deorum quos fabulæ vocant falſitas, ſtultitia, obſcœnitas. 356.2
Dei antiqui laſciuiſſimos patriciadas & filiorum euerſores habuerunt. 359.2
Diabolus bonus creatus ſua ſponte ad vitium declinauit. 288.2
Diabolus etiam tempore Apoſtolorum pſeudoprophetas excitauit contra prophetas. 104.2
Diabolus vitij magiſter, & illius diſcipuli primi homines. 246
Diaboli aſtutia in turbanda Eccleſiæ pace & tranquillitate. 243.1
De Diaboli improba machinatione. 272.
Diaboli miniſtri ſunt conciliatores iniuſtitiæ & tenebrarum. 64.2
Diaboli tela ignita. 87.2
De Diabolo & dæmonibus. 288.1
Diabolo eſt mos diuina imitari, & aduerſus prophetas pſeudoprophetas producere. 69.1
Diabolo olim fuit credita aeris poteſtas. 70.1
Diaconi quales eſſe debeant. 130.2
Diagoræ Mileſij & aliorum profana indoles. 357.2
Diagoras & eius ſectatores, Athei cognomento cur nuncupati. 375.2
Dialogi Theodoreti quid contineant. 213.
Dicere ſecundum hominem quid. 63.1
Dydimus Alexandria excellens edidit libros aduerſus hoſtes veritatis dogmatum. 197.1
Diem cognitionem Paulus vocat. 104.1
Dies Domini dies iudicij. 36.2
Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet. 104.1
Dies & nox, veluti ſorores, temporis ſpatia inuicem mutantur ſimul & beneuole reddunt. 414.1.2
Dierum natalium obſeruatio, Chaldæorum ſectæ inuentum. 349.2
Differenda nunquam ſalus. 369.2
Differentia inter ſubſtantiam & hypoſtaſin. 214.1
Dij omnes gentium aduentu Chriſti, diſſipati. 412.2
Dij popinonibus ſimiles. 383.1
Dilectio in Deum quibus accendatur modis. 339.2
Dilectio eſt cognitione perfectior. 42.2
Dilectio in Deum accenditur diuinarum rerum contemplatione. 339.1
Dilectio legis perfectio. 27.2
Diocletianus vna cum impietate interiit. 213.1
Diodorus paſtor proficiente Tarſenſibus commiſſa cura ipſius gente Ciliciam. 199.2. Piſidarum in Cil cinique antiſtes. 201.1
Diogenes Sinopenſis quam impudenter Venerem exercuerit. 408.2
Diogenis Apolloniatæ de mundo ſententia. 365.1
Diogenis Smyrnæi de rerum principio iudicium. 351.2
Diogenianus quomodo deorum in oraculis reſponſa ſundentium falſitatem, & mendacia redarguat. 396.1
Dionyſius, ſeu Liber pater, pro ebrietate. 360.2
Diſciplina, ſalutare remedium animæ. 38.2
Diſcipulus dictam à magiſtro ſibi legem eſſe exiſtimat. 349.1
Diſcurſus hominum quam miſeri ſint quamque cogitationes illorum vanæ. 364.2
De Diſpenſatione dominica non oportet nimis curioſe inquirere, ſed fide fructum ſalutis colligere. 22.2
De Diſpenſatione ſeu Incarnatione Seruatoris. 290.2
Diſſidentia Philoſophorum dogmata. 366.1
Diuina natura ſuo affectum non cadit. 216.2
nec ab Angelis videri poteſt. ibid. caro autem cadit. ibid.
Diuinæ res non niſi fide cernuntur. 348.1
Diuinandi ſpecies. 396.1
Diuini conſilij & adminiſtrationis ratio mentis humanæ captum ſuperat, & nec mundi dices poteſtatis Dei prouidentiam poſſunt aſſequi. 25.2
Diuinis nihil addiciendum: quæ autem ſcripta ſunt explicare, & qualores ſententiam aperire & pium & ſanctum eſt. 254.2
Diuinitas Chriſti non eſt ſeparata ab humanitate nec in cruce, nec in ſepulchro, ſed cum eſſet immortalis & immutabilis nec mortem nec paſſionem ſuſtinuit. [illegible].1
Diuinitas incrementum non ſuſcipit. 292.1
Diuinitatem Chriſti cruci affixam, & ſepulchro mandatam ridicule & impie dicebat Eutyches. 282.1.2
Diuinitatem Chriſti negant Artemon, Theodotus, Sabellius, Paulus Samoſatenus, Marcellus, Photinus. 227.2
Et quomodo curari poſſint. [illegible]
Diuinitatem Vnigeniti vocant creatam ſolum autem corpus Chriſtum ſuſcepiſſe docent Arrius & Eunomius. 227.2 & quomodo curari poſſint. 228.1
Diuinitatis natura impatibilis. 248
Diuinitatis natura vna. 17.2
De Diuis quid ſentiendum ſit. 39.2
Diuites cur non omnes iuſti ſint. 430.2
Diuites minime beati. 378.1
Diuitiæ cur non omnibus datæ ſint. 419.[illegible]
Diuitiæ & paupertas omnibus communes ſunt. 4[illegible].2
Diuitiæ & paupertas ſunt tanquam inſtrumenta. 428.2
Diuitiis humana vita vtilis. 427.2
Diuitiæ non ſummum bonum. 428.1
Diuitiæ virtutis hoſtes. ibidem.
Diuitiarum affluentia auaritiæ faci materiam ſubminiſtrat. ibid.
Diuitiarum poſſeſſio incerta. 434.1
Diuitias cur Deus hominibus conceſſerit. 440.2
Diuitum & pauperum par conditio. 4[illegible].2
Docitæ hæretici, qui non vere ſed ſola viſione & apparitione dicunt fuiſſe myſterium incarnationis. 292.1
Doctor qui quæ oportet docuerit, ſalute dignus habebitur. 36.2
Doctrina optima naturæ perſimilis. 36.1
Doctrina dæmoniorum quæ. [illegible].1
Dominicam cœnam Paulus appellat ſacramentum dominicum. 47.2
Dominicum ſepulchrum ſi[illegible] rutum, atque illo[illegible] Imperatri Dina Ædes ad virginalis partus contumeliam extru[illegible]a. 15[illegible].2. ſed poſt illas ædes dirutæ à Conſtantinus [illegible]re miſſa. 156.1
Dominum gloriæ Paulus appellat crucifixum. [illegible].1
Dominum humani nihil habuiſſe dicebat impie Manes. [illegible]2.2
Dominum omnium idem dines in omnes.
Dominus quamuis ante paſſionem corpus paſſibile habuit, tamen id poſt paſſionem à corruptione, interitu & morte alienum f[illegible] 6[illegible]
Dominus ſalutiferam paſſionem æneo ſerpent. aſſimilauit. 25[illegible] 251.1
Domitianus in deorum albam relatus. 9.1
Domnina. 8.1
Domum Dei vocat Apoſtolus eos qui credunt. [illegible].2
Per Domum magnam, vaſa aurea & arg[illegible]ea, [illegible]ia, fictilia, quid intelligendum. 13[illegible].2
Domum terreſtrem huius vitæ tradu[illegible]onem, [illegible]aculum corpus appellat Paulus. 6[illegible].2
Dona, gratias, miniſtrationes, operationes ſpiritus, eadem appellauit. 48.2
De Donatiſtis. 280.1
Donec, particula quid in ſcripturis. 54.1
Donum quod affertur ante inuocationem ſacerdotis ſunt panis & vinum, poſt ſanctificationem corpus & ſanguis Domini. 236.1
Doſitheam, ex Simonis Magi ſchola hæretica. 267.1
Draconis hiſtoria, qui Marciano oranti apparuit. 3[illegible]8.2
Dualitas dæmonarum, in Sodomorum conſumptione. 355.1

E.

Ebio, Artemas & æmulatio Pauli Samoſatenſis conſilio & iudicio omnium Epiſcoporum ab Eccleſia reiecti ſuerunt. [illegible]
Ebion Hebræis mendicum ſignificat. 2[illegible].2
De Ebionis hæreſi. ibid.
De Ebionitis alios. ibid.
Ebrietas mater petulantiæ, litiſque & contentionis magiſtra. [illegible]8.1
Ebrietas ſpiritalis 86.1
Ebur profanum inutiumque ad res ſacras, iuxta Platonem. 36[illegible].2
Eccleſia ædificata in illa petra, ſub qua Moſes Deum vidit. 306.1
Eccleſia cætus fidelium. 84.1

Eccleſia etſi partibus in multa & diuerſa loca diſtributa eſt, vno tamen ſpiritu, id eſt, diuino conſilio fouetur. 152.1
Eccleſia quam contrario ab hæreticis modo abſtinentiam colat. 300.2
Eccleſiam coniungit Paulus dum vbique ponit vnum & vnum. 84.1
Eccleſiam Dei plenitudinem, templum & habitaculum Paulus vocat. 83.1
In Eccleſiam quæ Theona vocatur, copiarum impietas & crudelitas. 193.1
Ab Eccleſiaſtico corpore qui ſeparantur, eos inuadit diabolus gratia deſtitutos inueniens. 38.2
De Edeſſana perſecutione. 190.2
De Elceſæis. 275.1
Eldad & Medad humanum ſuffragium non ſunt aſſecuti. 1. in præfat.
Eleazarus, ſeptem Machabæi, & eorum mater diſcenti ſunt. 123.2
Electi vocantur Patriarchæ. 219.1
Elementa quinque conſtituit Ariſtoteles. 365.1
Elementa delectant ſimul & affligunt. 416.1
Elementa mundi legales obſeruationes vocat Paulus. 64.1
Dierum obſeruationem. 96.2
Elementa ſuos fines tuentur. 444.2
Elementorum labes & incommoda. 358.2
Elephantis beneficia. 426.1
Elpidius Laodiceæ præſul. 2 9.1
Elymam, qui erat ex infidelibus, & contradicebat, Paulus tenebris mulctauit. 71.1
Emath Epiphaniam nunc appellatam ſacra ſcriptura vocat magnam Emiſam. 271 2
Encratitæ cur ſic vocentur. 270.2.271 2
De Encratitis. ibidem.
Encratiſtarum, ſeu Abſtinentium errorem diuina decreta pulchre conuincunt. 300.2
Enoch Dei cultus retulit mercedem, translationem, & vitam tunc immortalem, glorioſamque & illuſtrem per omnem vitam memoriam. 341.2
Enoch virtutis ſtudium vnde didicerit Moſes. 300.2
De Enthuſiaſtis. 281.2
Epaphra laus. 94.2
Epaphras Coloſſenſis. 142.2
Ephraim Syrus vir plane benedictus. 208.1
Ephrem admirabilis Edeſſæ excelluit. 197.1
Epheſii quidam dixerunt Ioannem Euangeliſtam primum tradidiſſe ſalutarem prædicationem. 79 *in arg. ſed refelluntur.* ibid.
Epheſii quidam conſecerunt Apoſtolum ſcripſiſſe, cum eos nondum vidiſſet, ſed conuincuntur. 69.1
Epicurus in quo felicitatem conſtituat. 402.2
Epicuri de rerum principio iudicium. 351.2
Epicuri Deus, curæ expers. 375.1
Epicureorum de mundo ſententia. 365.1
Epiphanes filius Carpocratis in Platonica inſtitutus doctrina, patris fabulas vberiores & ampliores effecit. 268.1
Epiphanes intemperantiæ & iniuſtitiæ magiſter. 299.1
Epiphanes, Carpocrates, Prodicus & Cateni ſuillam plane vitam conſtituentes dicebant animas in corpora tranſmitti, vt per libidinem & omnem intemperantiam vnumquemque angelorum mundi conditorum colerent. 295.2
Epiſcopus qualis eſſe debeat. 129.2
Epiſcopus vnius vxoris vir eſſe debet, quomodo intelligendum. ibid.
Epiſcopi iam ſunt, qui olim nominabantur Apoſtoli. ibid.
Epiſcopi multi in exilium aguntur, eo quod ab Arriana ſecta eſſent alieni. 168.1
Epiſcopi quales eſſe debeant ſolicitudines. 303.2
Epiſcopi vocati fuerunt etiam presbyteri. 129.2
Epiſcoporum Illyricorum epiſtola ad eccleſias Dei & epiſcopos diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ. 188.1
Epiſtola ad Hebræos eſt Pauli 108 *in arg. ſcripta hebraice.* ibidem.
Epiſtola Athanaſii ad Afros de Synodo Ariminenſi. 172 2
Epiſtola Athanaſii Synodica ad Imperatorem Iouianum, de ſeruanda fide Nicææ expoſita, tanquam conſentanea Apoſtolicis dogmatis. 149.2
Epiſtola Athanaſii, qui præſuli Alexandro ſucceſſit, de Arriana impietate. 185.2
Epiſtola Conſtantii ad Athanaſium. 7.
Epiſtola Conſtantini ad Alexandrinos.
Epiſtola Conſtantini aduerſus Athanaſium epiſcopum. ibi
Epiſtola Conſtantini ad Macarium epiſcopum Hieroſolymitanum, de ædificatione templi diuini. 155.1. *quam ipſa Imperatoris mater pertulit.* ibidem.
Epiſtola Conſtantini ad Saporem regem Perſarum, vt & ipſe ſe ad pietatem conuerteret. 159.1
Epiſtola Conſtantini ad ſynodum Tyri. 160.2
Epiſtola Conſtantini contra Euſebium & Theognium ad Nicomedienſes. 156.2
Epiſtola Conſtantini de ædificiis Eccleſiarum. 155.1
Epiſtola Conſtantini de parandis ſacræ ſcripturæ libris. ibid.
Epiſtola Conſtantini F. ad Alexandrinos. 162.1
reliquas vide in Conſtantini. ibidem.
Epiſtola ad Conſtantium de actis ſynodi Ariminenſis. 170.2
alia ad eundem epiſtola. 171.2
Epiſtola Euſebii Cæſarienſis de fide expoſita Nicææ. 152.2
Epiſtola Euſebii Nicomediæ Epiſcopi ad Paulinum Epiſcopum Tyri. 148 1
Epiſtola Valentiniani Impp. Valentis & Gratiani ad Epiſcopos diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ. 18-.2
Epiſtola ad Iouianum Athanaſii ac reliquorum Epiſcoporum, de ſeruanda fide Nicææ expoſita tanquam conſentanea Apoſtolicis dogmatis. 185.2
Epiſtola Euſebii impietatem ſuam euomentis, ad Paulinum præſulem Tyriorum. 148.1
Epiſtola ſynodi Sardicæ coactæ. 163.2
Epiſtola Conſtantinopolitanæ ſynodi ad Georgium contra Aetium diaconum ipſius nefaria blaſphemia gratia. 175.2 *eiuſdem ſynodi epiſtola ad Epiſcopos Romæ coactos.* 201.1
Epiſtola Sardicenæ ſynodi ad alios orbis terrarum epiſcopos. 163.2
Epiſtola Athanaſii, qui præſuli Alexandro ſucceſſit, de Arriana impietate. 149.2
Eraniſtes ſeu Polymorphos, hoc eſt, emendicator, ſeu forma multiplex Theodoreti libri nomen, & quare 213.
Errores vnde tot inciderunt in Philoſophorum dogmatis. 372.1.2
Eſaias plus mille annis ante Conſtantini tempora. 399.1
Eſaias propheta non vidit ipſam Dei ſubſtantiam, ſed quandam viſionem ſuæ facultati conuenientem. 235.2
Ipſum Eſt æternæ tantum ſubſtantiæ congruit. 353.1
cui vero Erant & Erit. ibidem.
Eua a Saclæ Principe materia, & Nebrod facta inanimis & immobilis, iuxta impiam Manetis doctrinam. 272.1
Euagrius contra legem Eccleſiaſticam ad præſulatus dignitatem prouectus. 207.2
Euangelium annunciantes ex Euangelio viuere permittit Dominus. 44.1
Euangelium cur Paulus vocet prædicationem. 31
Euangelii confirmatio ſunt ſignorum admirabilium effecta. 33.2
Euangelii fructus eſt eorum qui audiunt fides, & laudabilis vitæ inſtitutum, incrementum, credentium multitudo. 94.2.
Euangelii inter gentes prædicatio. 444.2
Euangelii ſcopus & inſtitutum eſt ſalus hominum. 44.2
Euangelii ſpem Paulus vocat reſurrectionem & vitam immortalem, & regnum cœlorum. 96.1
Euangelio quod dicitur ſecundum Petrum vtuntur Nazaræi hæretici. 274.1
Euangelia Propheticæ prædictionis finem oſtendunt. 382.1
Euangelicæ gratiæ excellentia oſtenditur. 8.2
Euangelica vitæ inſtitutio obtinet locum corporis, lex vero vmbræ. 97 2
Euchariſtiæ adoratio. 236.1
Euchariſtia. ibidem.
Euchitæ, Lat. Precatores, qui & Meſſaliani, hæreticorum ſecta, & quæ ſit eorum hæretica prauitas. 281.1
ε . . . , id eſt, beneplacitum ſolet ſcriptura ponere pro beneficientiæ volunitate. 80.1.91.1
Eudoxius vt aper in præſulatum Antiochenum inuaſit. 174.1
De Eudoxio. 927.1
Eunienti Tegæa & aliorum profana iudeitas. 357.1
Eulalius Euſebio magno in exilium pulſo ſubſtitutus. 157.1

Eulogius

Eulogius cum octoginta pro fide in Thraciam relegatur. 191.2.
ſed poſt per partes diſsipantur iubente Imperatore. & Eulogius ac cum eo Protogenes Antinoum in Thebaida deducuntur. ibidem.
Eulogius vita defuncto Barſe ad gubernacula illius Eccleſiæ, quam rexerat, vocatur. 191.2
Eunomius ſubuertit baptiſmi ritum a Domino & Apoſtolis traditum. 79.1
Eunomius Arrij blaſphemias aperte auxit. ibidem.
propter quas exulare coactus, eas palam tractauit. ibid.
Eunomij impudens os obſtruitur. 85.1
Eunomij horrenda blaſphemia. 27[illegible]1.2
De Eunomio. 176.1
De Eunomio & Aetio. 276.1
Eunomiani qua de cauſa receſſerint ab Arrianis. [illegible]6.1
De Eunomianis ſeu Aetianis. 279.2
Eunuchorum varia in Euangelio genera. 29[illegible].2
Euolcius diaconus in oppidum Oaſin relegatur. 190.1
De Euphrata & Vincentio epiſcopis, & illis Antiochiæ paratis inſidiis 166.2
Euphronius Eulalio ſubſtitutus. 157.2
Euſebius aduocatus impietatis Nicomedia deſerta Conſtantinopolitanum arripuit ſolium. 156.1. & ib[illegible]. de illius impietate [illegible] celere epiſtola Conſtantini. 156.[illegible]
Euſ[illegible]ius familiaris factus Imperatoris aduerſus propugnatores veritatis produxit machinas [illegible] 1[illegible]6.2
Euſebius epiſcopus Samoſatenſis ſtrenuus veritatis pugil. ibidem.
Euſebius legem Imperatoris exigentem ipſum in Thraciam fortiter ſuſcepit. 189.2
Euſe[illegible]ius magnus reuertitur ab exilio. 1[illegible]9.2. & quos quibuſque præfecerit epiſ[illegible]os. ibid. Dolichæ volens Maream vitum laudatiſsimum in ſacerdotem collocare ſibi, ingreſſus in oppidum a muliere Arriana tegula deiecta in caput eſt ſublatus. 199.2
Euſebius Palæſtinus hiſtoriam a ſanctis Apoſtolis exorſus compoſuit earum rerum narrationem, quæ acciderunt ab illo tempore vſque ad religioſum regnum Conſtantini. 143.
Euſebius & Agapetus, Marciani contubernales. 308.1.2
Euſebius Antiochenus illuſtris monachus 19[illegible].1
Euſebius Chalcidenſis epiſcopus, virtute inſignis. 3[illegible]9.2
Euſebij Cæſarienſis epiſtola de fide expoſita Nicææ. 152.2
Euſebij epiſcopi Nicomediæ epiſtola ad Paulinum epiſcopum Tyri. 148.1
Euſebij Samoſatenſis conſtantia & fortitudo admirabilis. 1[illegible]7.1 178.1
Euſebij, magni illius Marciani imitatoris, admirabilis philoſophia. 3[illegible].1
De Euſebianæ factionis fraudulentis aduerſus ſanctum Euſtathium Antiochenum epiſcopum conſiliis. 15[illegible]1.2
Euſebianorum fraudem, quam illi [illegible]ſtathio pararant, dei gratia mulier [illegible] ibid.
Euſtathius magni regis Conſtantini ſtudium erga diuinum negotium in oratione an[illegible] laudauit. 149.1
[illegible]ſtathij Antiocheni epiſcopi epiſtola de geſtis in ſynodo Nicæna. 149.2
Euſtathij exilium. 157.2
De Euſtathij hæretici ſucceſſoribus Antiochiæ. ibid.
Aduerſus Euſtathium ingens confi[illegible] calumnia. ibid.
Euſtathiani dicti, quod poſt Euſtathij exilium talis cœtus extitiſſet. ibid.
Eutropius amantiſsimus Chriſti. 169.1
Eutyches improbitatis diabolicæ capax inſtrumentum. 2[illegible].2
Eutychianorum hæreſis infauſta, quam crudeliter eccleſias afflixerit. ibidem.
Eutychiſta, ex Simonis magi ſchola hæretici. 267.1
Euzoius manifeſtus patronus Arriani dogmatis. 1[illegible].2
Exacontæ hæretici Arrianæ ſectæ, qui. 2[illegible].2
Ezechiel quare ſpeculator appellatus. 310.2
Ezechielis locus explicatur. 42.1

F.

FAciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quam peruerſe intellexerint Audiani. 281.1
Falſitas non modo veritati, ſed ſibi ipſi eſt contraria. 372.
Fames, ſitis, defatigatio, labor, ſomnus, &c. humanum eſſe corpus teſtantur [illegible]rpus Domini. 292.[illegible]
Fames, ſitis, ſomnus, corporis, non animæ. 292.2
Fato non neceſsitati quantum tribuerit Ariſtoteles. 3[illegible]5.2
Felicitas eſt pro Chriſti nomine pati. 391.1
Felicitatem quibus rebus ſtatuit Ariſtoteles. 401.1.2
Felix habendus quis, ſecundum Ariſtotelem. 401.1
Fer ventum quid Paulus vocet. 38.2
Fermentum veteris & malitiæ, quid. ibidem.
Ferula communis Satyrorum inſigne. 408.2
Feſta ſingula ſingulis dijs dicata. 383.1
Feſtorum no[illegible]ina cu[illegible]bet Deo deæque ſacrorum. 383.1.
Fides animæ & rerum diuinarum cognitio eſt hoc quod oculus in corpore, habet illa tamen opus actiua virtute. 5.1
Fides [illegible]ux ad Deum. 368.2
Fides & lege & circumciſione antiquior. 1[illegible].1
Fides ſuis gentibus cauſa bonorum. 22.1
Fides quid. 121.2
F[illegible]e[illegible] ap[illegible] Ariſtotelem 349.1. quid & theologis. ibidem.
Fides in Chriſtum non eſt legi contraria. 22.2
Fides lux mentis. 348.1
Fides manifeſtum facit & eius qui in Deum credit affectionem, & Dei [illegible]rmitatem. 1[illegible].1
Fides non ſufficit ad ſalutem, ſed tenemur beneſactorem in omnibus colere & [illegible]eruare. 63.1
Fides oc[illegible] [illegible]s mentis. 348.1
Fides perſecutione inclareſcit. 394.1
Fidei Chriſtianæ perſecutores. 39[illegible].2
F[illegible]i definitiones variæ. 49.1
Fidei fructus. 350.1.2
Fidem bonum appellat Apoſtolus 29.1
Per fidem datur gratia, & pro menſura fidei dona gratiæ Deus ſuppeditat. 26.1
Fidem noſtram in Chriſtum appellat matrimonium Apoſtolus. 14.2
Per Fidem Prophetæ ſalutem [illegible] prædicarunt 5.1
Fide occurſandum re[illegible] quæ ſolo percipiuntur intellectu. 348.2
Fide ſola [illegible] peccatorum remiſsionem accepimus. 9.1
Fidelis [illegible] [illegible]onem diuortio. 40.1
Fideles ſunt [illegible] 64.1
Fidelium cum infidelibus matrimonium non ſoluit Apoſtolus. 298.2
Figura & forma quomodo differant. 26.
Figuras vocat Paulus ea quæ ſunt præſentis ſeculi: res ea quæ futura ſunt. ibidem.
Filius Dauid [illegible] Chriſtus a[illegible]latus. 3.2
Filius [illegible] Dei Chr[illegible]. 95.1
Filius non [illegible]inor Patre. 102.1
Filius Patri co[illegible]. 2[illegible].1
Filius hominis Chriſtus ſæpe appellatus. 4[illegible]2
Filius Dauid [illegible] humanam naturam dictus eſt Chriſtus. 9[illegible]
Filij & patris [illegible] 89.2
Filios [illegible] Deum Paulus vocat. [illegible]
Filiam [illegible] magi[illegible] [illegible]. 29.1
Filium eſſe [illegible] imparem dicens Apoſtolus, docet illos inſeparabiles eſſe [illegible]. 145[illegible]
Filium Deum quo nomine vocat Plato. [illegible]2
De Filio. [illegible]4.1
De Filio ſacerdotis quem impietate educatus piorum cœtui ſe admiſcuit. 163.1
Filij Dei qui ſunt. 284.2
Filij inobedientiæ ſunt qui diuinas prædicationes non admittunt. 70.1
Filij iræ qui. ibidem.
Filij peſtilentiarum peſtilentes. 70.1
Filios carnis Apoſtolus vocauit qui per naturæ ſeriem & conſequentiam geniti ſunt. 20.2
Filiatas Saluatoris noſtri nullam habet cum aliorum filiatione communitatem. 145.2
Filiationem germanam peculiaremque & naturalem eximiam demonſtrant Paulus, Euangelia, Dauid in Pſalmis. ibid.
De Fine & bono. 402
Firmilianus Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus, vir externa & diuina ſcientia illuſtris. 275
Flauiani libertas 2[illegible].1
Flauianus Antiochenus præſul, virtute inſignis. [illegible]
Flauianus & Diodorus quaſi quædam turres ſluctus illatos frangebant. 19[illegible].1

Fauiane

F[illegible]anus celeberrimus Pontifex. 18[illegible].2
Flamonum & Diodorus in duas partes diviſis cantibus pſalmos accinentium, inſtituerunt alternas Davidicam melodiam decantare. 1[illegible]8
[illegible]lanus magno Meletio Antiochiæ in præſulatu [illegible] ſuit. [illegible].2
De Flavino & Blaſio qui in presbyterorum ordinem Romæ cooptati, Imperatoriſſam Valentem ſolliam declinarunt. 272.1
Fluvij in ſcri. [illegible]2.2
Fluvium ignis quem Daniel Propheta ſe vidiſſe narrat etiam Plato ſcivit. 4[illegible]
Per fenum, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, ſtipulam. quid intelligendum. 6.1.2
Forma boni viri apud Platonem. 340.1
Fornicator Corinthius per pœnitentiam non ſolum divinis ſacramentis dignus eſt habitus. ſed & docendi gratiam eſt aſſecutus. [illegible]0[illegible].2
Fortitudo quid ſit. [illegible]:8.
Fraternam charitatem vocat Paulus liberalem pecuniæ erogationem. 103.1
Fratres Chriſtus vt homo appellat eos qui credunt. [illegible]9.1
Fratru[illegible] dil[illegible] ſ[illegible] fundamenta. 71.2
Fratrum miſeriam [illegible] ferre debemus, & omnia pro illorum ſalute p[illegible]. 30[illegible]
Fraudationem quid vocet Apoſtolus. 298.2
Fremen[illegible] poſthabuit conſpectum parentum ſuorum rerum divinarum cura. 1[illegible]8.1
Et Iudæ ad cognitionem Dei Dux fuit. ibidem.
Fructus qualès a deſerto ſterili producuntur. 31[illegible].2
[illegible] non debeant mulieres. 318.1
Futura ex præteritis conſideranda. 382.2

G.

GAina multo exercitu in Thraciam multa loca vaſtabat ac deprædabatur. 270.1
Gaina gentis [illegible] vir tyrannico animo, Arriana labe infectus [illegible] vt [illegible] e ambitus templis concederetur a Rege petit. ibid. ſed divus Ioannes illius obturavit. ibid.
Galatas qui a fide declinarant, ad ſalutem reducit Apoſtolus. [illegible]
Galatia Gallia antiquitus appellabantur. 158.1
Galilæi pro Chriſtianis vſurpati. 298.2
Gallus Cæſar in Oriente declaratus a Conſtantio, qui pietatis cultor & fuit & permanſit. 278.1
Ganymedes raptus vt pocula Iovi miniſtraret. 359.2
Gaza & Aſcalon vrbes Palæſtinæ. 179.2
Gedeon Madia terram devaſtavit. 122.2
Genealogia ex Evangelio ſecundum Lucam magna ex parte à Marcione amputata, cætera autem Evangelia ab eo reiecta. 271.2
Gentes ad Chriſtum convertendas eſſe. 400.1
Gentes olim dicebantur canes. 91.2
Gentium religio & claritas quantum Iudæis doloris afferat [illegible].2
Ge[illegible] tium Dei cognitio ſuit prædicta, & ſcelus Iudæorum. ibidem.
Gentium dij. 359.2
Gentium novi populi, typus Iacob Patriarcha. 125.1
Ba[illegible] qui ad Gentium infidelitatem declinant, impudentia. 62.2
Geometræ credendum in arte ſua. 349.1
Georgius Lupi potentiam in oves nactus crudelius quam vllus lupus vrſuſve aut pardus in oves graſſatus fuit. 167.2. de crudelitate illius in virgines Epiſcopos. ibidem.
Germanicus, eorum appodidum, Neſtorii natiuitate notum. 281.2
Germanicia peſte Eudoxij corrupta. 199.1
Germanicia vrbs ſita in finibus Cilicum, Syrorum & Cappadocum, conſiniumque cum Euphratenſi provincia. 174.1
Germinalis animarum quæ. 37[illegible].2.371.1
Gitti, pagus Samariæ, ad ſummum præſtigiarum gradum provectus, Simonis magi patria. 266.2
Gladium venire miſerit Chriſtus, non pacem, quomodo evenerit. 406.1
Gladium ſpiritus vocat Paulus operationem ſpiritus. 7[illegible].2
Globus lapideus flammatus in Aegopotamum Helleſponti vrbem olim a cœlo decidit. 63.2
Gloriam patris Paulus vocat divinitatem Chriſti. 13.1
Gnoſticorum hæreſis. 9[illegible]
Gnoſticos falſo nomine dicebant Prodici ſectatores. 96.1
Gororanes [illegible] iſdem diebus defuncto patre vna cum regno bellum adverſus paratum ſuſcepit. 2[illegible].2
Gorthenis, ex Simonis Mag[illegible] [illegible]. [illegible]
De Gothorum Eccleſia.
[illegible] philoſophiam ſuam & artes plurimas a barbaris gentibus acceperunt. 34[illegible]
Græci illuſtrem ſuam ſcientiam, plurimaſque artes à barbaris præceptoribus acceperunt. ibidem
[illegible] & [illegible] das olim conſueverant cum duabus, tribus & pluribus etiam vxoribus lege matrimonii iungi. 13[illegible].2
Græci non ex[illegible] colebant virginitatem, nec admittebant Iudæi. 12[illegible]
Græcorum duces fortitudine clari. 319.1
[illegible] corum philoſophorum, illuſtriſſimi. 345.1
Græc[illegible]rum fabulæ & Manichæorum nugæ ſunt, dicere manſiſſe divinitatem, humanitatem autem ab ipſa iſſe abſorptam & devoratam. 23[illegible]
Græcorum fabulæ in deorum multitudine. 43[illegible]
Grammatica & illius beneficia. 423.[illegible]
Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro, eſt coniuncta benedictio, quam Paulus veluti quoddam ſignaculum literis imponit. 79.2
Gratia locum, conſueta benedictio. 134.2.138.
Gratiarum [illegible] cornua. 9.1
Gratia[illegible] [illegible] infidelis mortem oppetiit [illegible] velitis liberi [illegible], ſed fratris ſuper[illegible] admodum [illegible] patre [illegible]. 30[illegible]
Gratianus relicta Italia, in Pannoniis [illegible] pro[illegible]citur. 2[illegible]
Gratianus toto Imperio Romano potitus, legem tulit qua expulſi paſtores ſuis [illegible] gregibus re[illegible]tuerentur. [illegible].1
Gregorius, Nazianzenus [illegible] Nyſſæ Epiſcopi, quorum [illegible] ille contubernalis ac ſocius fuit magni Baſilij. [illegible].2
Gregorius olim quidem regiam vrbem, quæ in Boſphoro ſita eſt, gubernavit, poſtea autem Nazianzenum habitavit. 221.2

H.

HÆreſes in Chriſtum. 2[illegible]
Hære[illegible] in Chriſtum. 29[illegible]
Hæreſes Paulus etiam appellat contentiones non differentias dogmatum. 7[illegible]
Hære[illegible] omnes ad evertendam vnigeniti divinitatem excogi[illegible] Hæmone exſtructa ab eo qui [illegible] repat abyſſum, &c. [illegible] 2.
Hæreſes quæ humanam Chriſti aſſumptionem negant, nullis ſcripturæ teſtimoniis convictæ. 2[illegible]1.2
Hæreſes quædam ſolam divinitatem, quædam ſolam humanitatem confitentur. 127.2
Hæreſim omnem expugnavit Apoſtolus per pauca hæc verba, Qui cum in forma Dei eſſet, &c. 90.2
Hæretici execrandi, & ſcelerati etiam myſticam Communionem nominarunt intemperantiam. 299.1
Hæreticis recenſentur qui tempore Apoſtolorum exorti ſunt. 273.
Hæreticorum nomina, qui in ſynodo Nicæna Apoſtolica dogmata refragabantur ſuſcepto patrocinio Arrij. 149.1.2
Hæreticorum, qui carnem accuſant, ora obturat Paulus. [illegible]
Hæreticorum execranda leges de non contrahendo matrimonio, refutata. 298.1
Hæreticorum doctrina ſemiaridis arboribus aſſimilata. 27[illegible]
Hæreticorum leges lata adverſus matrimonium, quæ impia ſunt. 298.2
Hæreticorum ſuperbia nefaria, maledica in filium Dei. 146.
Hagy, quaſi agei, id eſt, ſine terra, dicti Angeli immortales. 363.1
Hebraica liber in linguas omnes quibus nationes vtuntur converſi. [illegible]3.2.2
Helena poſt quam plurima adiuterna in cœlum ſublata. 95.2
[illegible] homo Dei appellatus. [illegible]
Heleas, vidua filium ſuſcitans. [illegible]3.2
[illegible] Sunamitidis filium [illegible] citante. ibidem.
H[illegible]adius poſt magnum Baſilium præſulatum iniit. 201.2
Hermas, vnus ex Eutheſiaſtarum hæreſis principibus. 281.2
Hermes, [illegible], Mercurius pro dolo & furtis fraude. 360.2
[illegible]manus Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopus. 144.1
[illegible] Hermogenis hæretica. 2[illegible]0.2
Herodes aiunt [illegible] ex patre quidem erat Aſcalonites, ex matre autem Idumæus. 289.1

[illegible] Sedechia [illegible] cum [illegible] tanquam furidam [illegible] 43

H[illegible] dilectis. [illegible]

Hieraſ[illegible] & [illegible] omnipotentis. [illegible]

[illegible] epiſtola. 4

[illegible] olympiam [illegible] dedicatio. [illegible] 1.2

[illegible] ophanes qui [illegible] [illegible]

Himarnient & Pepro[illegible] [illegible] 2

H[illegible] paſi Metapontini & Her[illegible] materia & [illegible] de [illegible] [illegible]

H[illegible] & [illegible] 2.

Hippomo[illegible] [illegible] deita [illegible] [illegible]

Hi[illegible] duo quorum al[illegible] alter dominabatur duas naturarum [illegible] [illegible] .2

Hircum Aegyptio[illegible] obſ[illegible] 3 [illegible]

Hiſtori[illegible] 28 .1

Homerus & [illegible] philoſophos longe antiqui[illegible] res. 3 4.1

Homerum Plat[illegible] ſua ciuitate. 331.1

[illegible] eſt imago Dei, quomodo. 46 [illegible]

[illegible]

Homo peccatis ſilius per[illegible]. 2 [illegible]

Homo alius beatus eſt, alius [illegible] atque miſerrimus. [illegible]

Homo tricorpor triplici [illegible] triplici poteſtate praeditus, quia ex [illegible] tatarum impia doctrina. 3 [illegible].2

Hominem quomodo [illegible] Deus ad imaginem ſuam. 3 [illegible] .2

Hominem veterem [illegible] appellat Paulus [illegible] ad malam [illegible] tum. [illegible] .1

Homines filii Dei appellantur. 287. [illegible]

Homines [illegible] vocantur qui veteres creationis charact[illegible] uarunt. [illegible] .2

Homines ſi[illegible]plices [illegible] carentes laudatorum animantium nominibus [illegible] ornant. 4 [illegible] 1

H[illegible] immolati [illegible] locu. [illegible] 4 2

[illegible] Chriſti [illegible] ſuſcipiendi [illegible] ſatores. 6.2

Honorius Europa regno ſuſcepto antiquum morem Romae [illegible] ſuſtulit. 20 [illegible] .1

Hormiſda Perſa, cuius pater praecipuas praeturas geſſerat, in confitendo Chriſto conſtantia. 212 1

Hoſius venerabilis ſenectu[illegible] ſor, [illegible] 16[illegible] epiſcopus [illegible] duba, celebris in magna Nicaena ſynodo & [illegible] ſis. [illegible] .1

[illegible] & ſacerdos Chriſtus. [illegible]

Humanitatem Chriſti argumenta. 25[illegible] 2

Humanitatem Chriſti aperte negauerunt Simon, Menander, [illegible] Valentinus, Ba[illegible] Manes. [illegible] .2

[illegible]

Hymen[illegible] a veritate exciderunt docentes reſurrectionem iam ſieri [illegible]. [illegible] 6.

[illegible] morum matutinorum & veſpertinorum decantatio. 33 [illegible]

[illegible] canes aiebant adamantem ante Euangelii praedicationem. [illegible]

[illegible] [illegible] typus erat Spiritus diuini gratia. 319.2

I.

Iacob Patriarchae charitas in Deum 342.[illegible]

[illegible] Cleophae filius, Domini [illegible] conſobrinus [illegible]

[illegible]

[illegible] ſpiritu [illegible] Paulus [illegible] Principis memorabi[illegible]

[illegible]

[illegible] ex cognatione appellabatur frater [illegible] 5[illegible]

[illegible] Moſi [illegible]

[illegible] monſtrauit. [illegible]

[illegible] Paulus qui in ordine [illegible] conſtitutum [illegible]

[illegible]

[illegible] appellat Paulus [illegible]

[illegible] pot.

[illegible] admira[illegible] [illegible] 5 2.

[illegible]

[illegible] eſt [illegible] tar [illegible]

[illegible]

[illegible] contemp[illegible]

[illegible] germa[illegible]

[illegible] Antioch[illegible]

[illegible]

[illegible] actam

[illegible] Romani erant paſſuri [illegible] .2

Idolorum cultus [illegible] nomen [illegible]

[illegible] dialogus [illegible] dein [illegible]

Impaſſibilis dialogus [illegible] ab [illegible] bus paſſionibus [illegible] remotam [illegible] corum.

Imperatores ſuarum dignitati[illegible]

Imperatorem Valentinianum [illegible] copos diœceſeos Aſianae, Phrygiae, [illegible] 18[illegible].1 4

Imperatorum ethnicorum ſummis nobis ex[illegible] [illegible] rui qui Deum coluerunt.

Imper[illegible] illorum, qui corporum ſuorum imagines [illegible] uerunt.

Impingo magna ſpecie [illegible] honorem tribuere. [illegible]

[illegible] datura bonum debile reddit.

I[illegible] inde [illegible]

Impietatis fundamentum ſaepe eſt praua vita.

Incarnatio [illegible]

Incarnatio Dei & Seruatoris noſtri inenarrabilis [illegible] bonorum [illegible] elatrix.

De Incarnatione Seruatoris.

Incarnationis diuinae myſterium non ſolus filius diſpenſauit, ſed cum pater comprehendens [illegible] particeps.

Incorp[illegible] ſuprema Doctrina Chriſti diuinitatis & humanitatis [illegible] 324.

[illegible] D[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Perſa [illegible] teriores.

In[illegible] admirabatur, & quia [illegible] 58.1

[illegible] & [illegible]

[illegible] matrimonii nolo ſolutus [illegible] 2

[illegible] proſunt.

[illegible]

[illegible] Paulus [illegible]

[illegible]

[illegible] 8.

[illegible] Paulus [illegible] noſtram [illegible]

[illegible] 23.1

[illegible] vocis [illegible]

[illegible] quam [illegible]

[illegible] Baſil[illegible]

[illegible] ibidem.

[illegible] ineſſent [illegible]

[illegible]

Interpre[illegible] exercendi [illegible]

[illegible]

Iul[illegible] accuſauit [illegible] qui non [illegible]

Iuſtitia [illegible] perturbatio animi [illegible]

[illegible] a Deo, [illegible]

[illegible] in [illegible]

[illegible] lumine [illegible]

bis navi vnapaſtor declaratur. 209.1. eiuſdem cura in regenda Eccleſia. ibidem.
Qua ſanatus Phormeta deſtruxerit. ibidem.
Quomodo Scythis proſpexerit, & Marcionitas fuerit inſectatus. 209.2. illius contradictio ad poſtulata Gaina. ibid. eiuſdem legatio ad Gainam. 210.1. vrbe pellitur. ibidem.
Reuocatur. ibidem.
Iterum eiicitur, & in deſerto oppidulo Armeniae, cui Cucuſo nomen, includitur, ac deinde Pytiunta traducitur. 210.2
Cum veniſſet Comana mortuus eſt. ibid. corpus eius iuxta monumentum Baſilisci martyris deponitur. ibid. nomen illius ad reliquos Epiſcopos adſcriptum. ibid. illius reliquiæ Conſtantinopolim transferuntur. 211.1
Ioel filius Bathuel. 101.2
Ioel quo tempore prophetauerit, & quid. 101.2
Ioel, maſculina virgo, filia lucis, ex impia Manetis blaſphemia. 272.2
Ioſeph venditus Iſmaelitis mercatoribus. 436.1
Ioſeph inter iuuenes ſenex, inter ſenes, fortis & generoſus. 342.1
Ioſeph throni maieſtate non effertur, ſed principatum manſuetudo temperat, & imperium non niſi curam eſſe docet. 437.1
Ioſeph Aegyptiorum non modo fit nutritor ſed & fratrum. 437.2
Ioſeph interpretatur captiuis ſomnium. ibid.
Ioſephi patientia in aduerſis. 437.1.2
Ioſephi charitas erga Deum. 342.1
Ioſephi caſtitas. 439.1.2
Iouianus Cæſar creatur. 185.1
Iouianus legem tulit, qua & Epiſcopi de exilio reuocabantur, & reddebantur eccleſiæ ſeruatoribus fidelibus fidei Nicænæ. 185.2
Iouianus reſtituit conſtitutum magni Conſtantini de largiendo frumento Eccleſiis. 186.2
Iouianus Dadanaſtaſinit vitam. ibidem.
Ad Iouianum Athanaſii ac reliquorum Epiſcoporum epiſtola de ſeruanda fide Nicæa expoſita tanquam conſentanea apoſtolicis dogmatis. 185.2
Iouis flagitia. 359.2
Iouis inceſtus atque libidines. 36 .2
Ira Dei quomodo de cælo reuelctur. 5.1
Ira eſt motus naturæ, non noſtri arbitrii. 312.1
Ira Dei pro ſupplicio. 5.1.10.2
Ira nunquam motus Dauides ſpatio quadraginta quinque annorum. 311.2
Iracundia & cupido inuicem admixta alterne impedimento faciunt optimam virtutis commixtionem. 374.2
Iraſcendi vis homini vtilis, ibidem.
Irenæus, cui vt Polycarpi doctrina frueretur contigit, occidentalium Gallorum lumen fuit. 222.2. epiſcopus Lugdunenſis. ibidem.
Irenæus vir Apoſtolicus Occidentem illuminauit. 268.1
Irenæus Apoſtolorum ſucceſſor aduerſus Nazaræos ſcripſit. 274.1
Iſaac erga Deum caritas, 341.2
Iſaac figura noui populi. 251.1
Iſaac pater nondum erat, quando Patriarcha accepit benedictionem Melchiſedech. 117.1
Iſaac qua de cauſa volebat benedictionem dare ipſi Eſau. ibid.
Iſaaces qui ibi haberet ſolitariam caſulam, Valenti in expeditionem exercitum ducenti infelicem pugnam & interitum prædixit. 179.2
Iſdigerdes Perſarum rex bellum Eccleſiaſticum mouet. 212.2
Iſidorus & Macarius relegati. 192.2
Iſidorus filius Baſilidis cum aliquo additamento patris fabuloſa commenta confirmauit. 267.2
Iſidorus Cyrenſis epiſcopus, virtute inſignis. 309.1
Iſis & Oſiris Aegyptiis ſunt Sol & Luna. 360.1
Iſmael Abrahæ erat filius, & etiam primogenitus. 21.1
Iſmael figura populi Iſraeli. 251.2
Iſmaelitica manus prædas agebant in vicinia Romani imperii duce Mabia oblita ſexus ſui & induta animum virilem 195.2 ſed poſt non paucos conflictus fœdere facto lumen diuinæ cognitionis accepit. ibid.
Iſrael omnis qui credit. 25.1
Iſraelitarum gentem delegit Deus, vt omnibus ad notitiam Dei magiſtra eſſet. 445.1
Iudas male vſi libero ſuæ mentis arbitrio. 296.2
Iudæi in præſentem diem ſcripturas in membranis habent. 158.2
Iudæi nomen olim commune & venerabile erat. 7.1
Iudæi præcipuè delicate & lauti apparatus curam gerunt, & ſummam iuſtitiam exiſtimant profuſum in ſabbato luxum. 92.2
Iudæi prælati fuerunt omnibus gentibus. 7.1
Iudæi promiſſiones de ſemine Dauid accommodant Salomoni & Zorobabeli. 2 9.1
Iudæi Abraham, & quæ illi facta erant promiſſiones in medium afferentes, oſtendere conabantur Apoſtolorum prædicationem ijs eſſe contrariam. 20.1
Iudæi patrimonij ac guloſitate quam maximi. 385.2
Iudæi filij appellati. 80.1
Iudæi gulones. 385.2
Iudæorum diſperſio prædicitur. 40 .1
Iudæorum reſiſtentia gentium fidem plurimum adiuuit. 445.2
Iudæorum ſexcenta millia propter infidelitatem in deſerto conſumpta ſunt. 123.1
Iudæorum veſtes crucibus replebantur, non tamen ijs fulgidis, ſed coloris atri. 183.2
Iudæis cur ſacrificia inſtituta. 385.2
Iudæis nihil tam dolorem affert quam gentium in Deum religio, earumque claritas. 21 2
Iudæis non ſolum, ſed etiam Apoſtolis ante crucem Chriſtus non videbatur Deus. 3.2
Iudæos cur Paulus Græcis præpoſuit. 4.2
Iudæos cur iuſſerit Deus, ea quæ prius colebant in ſacrificium offerre ſibi. 383.1.2
Iudices animarum Plato, homines non vſquequaque laudandos induxit. 405.2
De Iudicio. 29 .1
De Iudicio & fine. 4 2
Iulianus ædem martyrum extruit, ſed fundamenta inſtabilitatis animi ipſius imitata antequam conſecrarentur collapſa ſunt. 178.1
Iulianus Chriſtianos Galilæos appellabat. 183.2
Iulianus Delphos & in Delum ac Dodonem miſit qui ſciſcitarentur de vatibus, num in expeditionem proficiſci deberet. 183.2
Iulianus Epiſcopos ab exilio reuocat. 179.1
Iulianus expeditionem agitans in Perſas ad omnia oracula, quæ in Imperio Romano eſſent fideliſſimos ſuorum miſit. 180.2.
Iulianus Galilæorum liberis interdixit vſu Poetices Rhetoricesque & Philoſophicarum artium. 180.1. legem tulit, qua exigebantur militia Galilæi. 180.2
Iulianus Iudæos ſubuerſum templum inſtaurare iubet. 183.1.2
Iulianus iuuenili ætate adhuc impubes cum fratre Gallo ſ[illegible]xit lac piæ doctrinæ. 178.1. nec in annis pubertatis atque adoleſcentiæ eam amiſit. ibid.
Iulianus prodit impietatem ſuam, vnde horrenda perſecutio orta eſt 179.2
Iulianus quidam, auunculus Imperatoris, ad ſacram menſam mittit lotium. 862.1. ſed mox pœnas cum ſuo ſocio Feſto Deo [illegible] ibidem.
Iulianus Saba inter ſanctos patres. [illegible].2
Iulianus Saba Syrorum lingua cognomento precator, aduerſus Iulianum Imperatorem, & inter preces reijcit eius cæt[illegible] 184.1
Iulianus tranſgreſſus in Aſiam ex Europa, cognita Conſtantini morte confidenter occupauit imperium. 178.1
Iulianus aduerſus pietatem in diſtribuendo auro decipula. 1[illegible].
Iuliani præſtigia incantationum etiam patuere poſt cædem eius. 184.2
Iuliani tyranni cædes. ibidem.
Iulianum Europa Cæſarem declarat. 178.1
Iulianum ferunt accepto vulnere impleſſe manum ſanguine, & ſparſo illo in aëra, dixiſſe, Vicisti Galilæe. 184.2
Iuſtificatur homo per fidem ſine operibus legis. 9.2
Iuſtina magni Valentiniani coniunx mater adoleſcentis accepta ſemina Arrianæ doctrinæ filio ſuo detexit. 205.2
Iuſtinus qui in habitu philoſophi fuit defenſor veritatis, & qui martyrij corona redimitus fuit, aduerſus Menandrum ſcripſit. 267.1
Iuſtinus philoſophus & martyr, veritatis patronus aduerſus Pontum & alios Marcioniſtas. 272.1
Iuſtitia viuus, commune peccati ſalutare medicamentum fuit. 291.2

Iuſtitia quid ſit. 428.1
Iuſtitia reuelatur ijs qui fidei oculos habent. 4.2.5.1
Iuſtitia reuelatur per Euangelium. ibidem.
Iuſtitiæ ſtudium infrugiferum non eſt, licet fructus eius in hac præſenti vita nullus appareat. 439.2
Iuſtorum diuerſitas in claritate. 55.2
Iuſtus ex fide viuit. 63.1
Iuſtus iudex non opus, ſed laborem reſpicit. 36.1
Iuuentius & Maximinianus interfecti pro Christo annuo feſto ab Antiochena ciuitate honorantur. 185.2

L.

Laborem Patriarchis Abraham non refugit. 410. 2. non Rebecca. 410.1. non Iacob, non illius filij. 410.2. non Moſes. ibidem.
Labores neceſſarij ſunt. 41.1
Labor non viſibilis. ibid.
Labyrinthus aduerſus Theodoti hæreſim, opus Origenis vt creditur. 274.2
Lana coccinea nouis indumenti typus. 119.2
Per Lapides pretioſos, aurum, argentum, ligna, fœnum, ſtipulam quid intelligendum. 36.1.2
Lapis angularis Christus. 493.1
Laodicea Phrygiæ metropolis. 97.2
Lautitia hominum multis ſæpe numero nocet. 440.1
Laus ſacra ſcriptura. 374.2
Legem peccati peccatum Paulus appellat. 16.2
Ex Lege qui vitam inſtituit, gratiam contemnit. 63.1
Leges Hebræis tradita, quid amet Deus & quid oderit oſtendunt. 407.2
Leges Chriſtianæ non ſunt accuſandæ propter eos Christianos qui illas tranſgrediuntur. 418.2
Leges ſcriptæ de proſelytis plenæ omni humanitate. 193.2
De Legibus. 370.1.2. & ſeq. ſeqq.
Legis neceſſitas etiam cum Euangelio conſonant. 127.2
Legis neceſſariæ etiam natura docuit. 74.1
Legis propria quæ ſunt. ibid.
Legis & gratiæ differentia. 22.2
Legis & gratiæ inter ſe comparatio. 63.2
Legis miniſtratio cur miniſtratio mortis vocetur. 30.1
Legislator Deus leges veteres non ſubuertit, ſed adſtringit. 294.1
Legislatores variarum gentium. 391.1
Legum Euangelicarum perfectio eſt legibus Moſaicis terribilior. 293.2
Legum neceſſitas a peccato introducta eſt. 431.1
Lema incredulitatis. 61.2
Leontius Galatarum gentem paſcebat multiformibus virtutibus renidens. 209.1
Leontius ſua ipſe ſibi manu genitalia excidit. ibidem.
De Leontij Epiſcopi Antiocheni fraudulentia. 171.1
Letonis gubernator Eccleſiæ Melitinæ, vir diuino feruore præditus. 189.1
Lex de libello repudij à Chriſto interpretata. 298.1
Lex ſubintrauit vt abundaret peccatum. 15.1
Lex & mandatum quid Apoſtolo. ibidem.
Lex ceſſat non vt mala, vt eſt inſana hæreticorum ſententia, ſed vt imbecilla, & quæ non poteſt perfectam afferre vtilitatem. 117.2
Lex Chriſti aduentu ceſſauit. 61.1
Lex cultum & adorationem circumſcripſit Hieroſolymis. 129.1
Lex data eſt vt ad bonorum amorem adducat. 7.1
Lex eos qui tranſgrediuntur ſubijcit maledicto. 65.
Lex & prophetæ ſunt teſtes gratiæ. 9.1
Lex factum & opus exigit. 7.2
Lex lata eſt adminiſtrantibus Angelis, & ad eam ferendam Moſe deſeruiente. 63.2
Lex non mala, quæ peccatum oſtendit docet, ſed peccatum malum quod mortem conciliat. 15.2
Lex non quærit fidem, ſed actionem exigit. 63.1
Lex pædagogus noſter in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. 64.1
Lex peccati accuſatrix. 13.1
Lex non ſolum docebat quid eſſet agendum, quibus autem imponebatur, nullum offerebat auxilium: gratia autem præter legis impoſitionem præbet etiam auxilium. 13.2
Lex vetus non ſolum in homines docet humanitatem & beneficentiam, ſed etiam brutorum animalium præcipit miſereri. 293.2
Libanius apud ſophiſtas nobilis, impius. 184.2
Libationem Paulus vocat ſuam occiſionem, vtpote pro pietate fuſo ſanguine. 138.1
Libellus ſynodicus de fide concilij Illyrici. 188.1
Libera animi poteſtas oſtenditur. 26.1
Liberij laudatiſſimi Romani epiſcopi colloquium cum Imperatore Conſtantio. 169.1
Pro Liberio matronæ laudabiles ſupplicant Conſtantio vt reſtituatur. 170.2
Liberium ſucceſſit Iulius, qui poſt Syluestrum Romanam rexerat Eccleſiam. 169.1
Libero arbitrio homines præditi. 8.1
Liberum arbitrium. 296.2
Liberum arbitrium Paulus non eijcit. 65.2.90.1
Liberum arbitrium ſtatuitur. 569.2
Liberum arbitrium & abſoluta hominis voluntas in multis Euangeliorum & Apoſtolorum monumentis inuenitur. ibid.
Libertas vitæ inſtitutio quæ ſit extra legem. 77.2
Lidda nunc vocatur Dioſpolis. 147.2
Per Ligna, aurum, argentum, lapides pretioſos, fœnum, ſtipulam, quid intelligendum. 36.1.2
Lingua hominis illud vnicum membrum, Creatoris non modo ſapientiam, ſed immenſam quoque & inexhauſtam eius erga nos bonitatem ſufficienti demonſtratione teſtari poteſt. 418.1
Linguarum donum datum in feſto Pentecoſtes. 50.1
Linus & Muſæus quando floruerunt. 35.1.2
Linus Petro ſucceſſit & Romanam poſt illum ſedem tenuit. 158.2
Litera occidit, Spiritus viuificat. 60.2
Literarum inuentores, qui. 345.2
Lucem appellat Paulus cognitionem. 27.2
Luciferiani exorti. 179.1.2
Luciferi lapſus. ibidem.
Lucij Arriani geſtorum Alexandriæ expoſitio. 192.2
De Lunæ magnitudine. 442.1.2
Luctus eorum qui Euangelio non crediderunt, qualis in iudicio futurus. 405.2
Luna nocturno tempore aliquando luce ſua caſſa apparet. 358.1
Lyſidices cuiuſdam inſignis pudicitia. 410.1

M.

Mauia dux Sarracenica. 195.2
Macarius & Iſidorus relegati. 192.2
Macarius poſt Hermonem Hieroſolymitanam eccleſiam rexit. 144.1
Macarius qua ratione crucem dominicam ab alijs diſcreuerit dignouerit. 156.1
De Macedonianis. 280.1
Macedonij laudatiſſimi vitæ ſolitariæ cultoris conſtantia & libertas. 206.1
Macedonius in hiſtoria ſanctorum patrum. 322.2
Macedonius nouæ ſectæ auctor exiſtit. 163.2
Maſymas. 323.2
Magiſtratui quatenus parendum. 27.1
Magiſtratus a Dei prouidentia dependet. ibidem.
Magiſtratus dat Deus ſiſit propterea, qui iuſtum colunt & obſeruant, cum vult eos qui peccant caſtigare, a malis magiſtratibus regi permittit. ibidem.
Magiſtratus & boni iniqui. 434.2
Magiſtratus inſtitutio. 45.1
Magnetis vis. 369.1
Magnus inaudita impietate ſemper nobilis. 193.2. ibi de illius ſaeuitia & crudelitate, multa.
Magos Perſæ vocant, qui ex elementis Deos faciunt. 212.1
Maiores ſoliti ſunt benedicere minoribus. 127.1
Mala quæ vocantur iuſtis hominibus bona ſunt, iniuſtis mala. 378.1
Maledictio ſanctorum virorum tam in res inanimatas quam animatas quantam vim habeat. 303.2
Malum nihil aliud eſt quam boni defectus. 380.2
Malum ſæculum non vocauit Paulus elementa, vt ſtupidus ſenſit Manichæus, ſed præſentem vitam. 42.1
Malorum pœna. 380.2
Malorum comparatione, quale bonum quantumque ſit virtus patet. 380.1.2

Malorum ſupplicia, boniſque repoſita præmia, Plato etiam confeſſus eſt. 4 5.1
Mammonam Dominum appellat Seruator. 98.1
Mandatum Deus cur Adæ dederit. 15.1
Mandatum, & lex, quid Apoſtolo. ibid.
Manes, perfectiſſimum inſtrumentum inimici veritatis. 272.2
Manetis impia hæreſis capita. 272.2
De Manete & eius hæreſi. 272.1
Manichæorum hæreſis quis inuentor. 213.
Manſuetudo quid efficiat. 320.1
Mannum viſus. 421.1
Maranatha vocabulum Syriacum, non Hebraicum, quid ſignificet. 57.2
Marana & Cyra 237.2
De Marcello hæretico. 275.2
Marcellus primus pontificum vſum armis legis ſibi commiſſæ vrbis fana ſubuertit. 206. 2. & ibi de illius facto memoria digno.
Marci Arethuſij propietate miſerabilis interitum. 179.2
Marcion aduerſus creatorem furioſe debacchatur. 271.2
Marcion alium dicit eſſe iuſtum, quem etiam Creatorem appellat, alium autem eſſe bonum, quem dicit eſſe Chriſtum. 293.2
Marcion, Manes, & Cerdo quid de virginitate ſenſerint. 297.2
Marcionis ſecta in quot & quænam dogmata diuiſa ſit. 271.2
De Marcione hæretico. ibidem.
Marcioniſtæ non ſolum Creatorem blaſphemant, ſed etiam Patriarchas & Prophetas iniquos appellant. ibidem.
Marcioniſtæ cuiuſdam nonagenarii inſana blaſphemia aduerſus Creatorem. ibidem
Marcioniſtarum rabies doctiſſime a multis veritatis defenſoribus confutata. ibidem
De Marco & eius hæreſi. 269.1
Marcus & Lucas qui audiuerunt ſunt fide digni ſicut Matthæus & Lucas qui viderunt. 302.
Mariam virginem non Deiparam, ſed tantum Chriſtiparam dicebat impius Neſtorius. 282.1
Maris in hiſtoria ſanctorum patrum. 326 1
Maris viſus. 417.2
Martianus admiranda vita monachus. 197.1. & Marianus. ibid. eiuſdem admirabilis abſtinentia. ibidem.
Martianus. 308 1
Martyrium violentam mortem nominabant Donatiſtæ. 290.1
Martyrum conſtantia. 386.1
Martyrum ſepulcra quæ per terrarum orbem reſplendent, religionem illos ab Apoſtolis acceptam conſeruaſſe teſtantur. 406.2
De Martyribus. 385.1.2
Matthæus, ex Simonis magi ſchola hæretici. 267.1
Maſſagetarum lex horrenda de mactandis ſenibus comedendiſque abrogata poſt Euangelii prædicationem. 392.2
De Materia. 286.2
De Materia & mundo. 364.1.2
Matrimonij legem quomodo confirmarit Dominus. 298.1.2
Matrimonij fructus liberorum ſuſceptio. 90.1
De Matrimonio. 298.1
Matrimonium Dei donum. 40.2
Matthæus nomine Publicani innuitur. 344.
Matutinorum & veſpertinorum hymnorum cantatio. 314.1
Maxentium, Maximinum & Licinium ſcelere & impietate refert. 143.1
Maximiani martyrium. 184.1
Maximilla & Priſcilla, Montani hæretici propheteſſæ. 270.2
Maximus exercitum Mediolanum verſus duxit vbi degebat Valentinianus. 04.1
Maximus præſul Hieroſolymitanus poſt Macarium, vir in propugnanda pietate excellens. 174.2
Maximus quidam Valentiniani ſpreta adoleſcentia occidentalem principatum inuaſit. : 3.2
Maximus Valentinianum hortatus eſt, vt bellum aduerſus pietatem omitteret, & niſi pareret belli minas addidit. 2 4.1
Maozim, quid apud Danielem. 296.2
Moderatio tum corporis, tum & animæ congruit. 344.1
Medici laudabiles, qui. 381.2
Medici doctiſſimi bonam corporis temperaturam animam appellant. 2 9.2
Medicina. 423.1
Mediocritatis exuperatio peccatum generat. 11.2
Melchiſedech pium ſacerdotium vnde didicerit Moſes. 300.2
Melchiſedech Hebræorum & Syrorum lingua ſignificat idem quod rex iuſtitiæ. 116.1
Melchiſedech magnus ille pontifex, cum eorum qui ſimulachra colere inſtituiſſent, abhorruit amentiam, vniuerſorum creatori ſummi dedicauit ſacerdotium. 341.1
Melchiſedech nominatur & perſona, & reipſa, nempe ſacerdotium. 116.2
Melchiſedech ſine patre ſine matre, quomodo intelligendum. 229. 1. neque initium dierum, neque vitæ finem habens, quomodo intelligendum. ibidem.
Melchiſedech ſi vere ſine patre & ſine matre eſſet non eſſet imago, ſed veritas. ibidem.
Melchiſedech typus Chriſti Domini. 116.2
Melchiſedech vere non fuit ſine genealogia, ſed in figura. ibidem.
Melchiſedech gentium fuit pontifex: Chriſtus pro omnibus hominibus ſalutiferum ſacrificium obtulit. 230.1
De Melchiſedechianis. 275.1
Meletius & ſanctitate ſententiæ & claritate vitæ, & virtutis copia præditus. 177.1.2
Meletii philoſophia & diuinarum ſtudium. 199 1
De Meletio Ægyptio, & Synodica epiſtola de eodem. 15 .2
Meletius ad vitam expertem doloris tranſiit, omniumque eruditorum funebrium laudationem conſequitur. 200.2
De Meletianis hæreticis, qui ſunt in Ægypto. 280.1
Meliſſus Mileſius, contra ſectæ ſuæ doctrinam, mundum infinitum aſſerit. 365.1
Membra noſtra iuſtitiæ arma reddamus. 29.2
Membra noſtra ſunt tela diaboli. 302.
Membrorum humani corporis ſocietas. 49.1.2
Membranas appellat Paulus volumina; Romani enim ita membranas appellabant. 138.2
Menander & Marcion & Manes ſuos docebat aſſeclas, Chriſtum nihil habuiſſe humanæ naturæ. 114.2
De Menandro eius hæreſi. 267.1
Mendacium veritati ſcienter admiſcuit Plato. 355 1
Mendacium multiplex & varium, ſed veritatis gratia ſimplex eſt 413.1
Mendacium vocat Paulus imaginem manu factam. 5.2
Mendaces falſitatiſque multiſidæ ſunt ſcriptæ. 351.2
Mens, non natura conſequitur victoriam aduerſus dæmones. 303.
Mens, bonum, anima, tria ſupertemporalia à Platone poſita. 355.2
Menſis ſpatium ex luna colligimus. 415.1
Mente nihil in tota viſibilium natura, inter que volatilia cuncta velocius. 419.2
Mentis & animi perturbationum, pugna. 16.2
Meretrici adhærens membra ſua facit membra meretricis. 39.2
De Meſſalianis ſeu Euchytis. 281.1
Meſſaliani Syria exacti in Pamphyliam conceſſere, eamque peſte hac implerunt. 188.2.189.1
Meſſalianorum ſecta, quam Precatores vocant, qui Græce nomen illud interpretantur quando pullularit. 188.2. qui & ab ipſa re correpti dicuntur ibid & quos principes habuerint. ibid
Metempſychoſis Pythagorica deliramenta. 295.1
Metrodori Chii de rerum principio ſententia. 36 .1
Methodius & Hippolytus pontifices & Martyres. 222.
Minerua pro ea vere. 360.2
Minos, iudex inferorum, criminibus multis accuſatus. 4
Miracula camini ignis ardentis, & quæ in cauea leonum facta ſunt, fecerunt vt Chaldæi reges Hebræos exiſtimarunt eoſque quos ſibi magiſtros prædiſcenda veritatis adſciſcerent. 34
Miraculis fraudulentis Antichriſtus faciles inueſcabat. 296.
Miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, quomodo intelligendum. 64.1
Modeſtiam ſeu moderationem græcè σωφροσύνην, mentis ſanitatem Paulus appellauit. 26.1
Monachi victitabant ſuis manibus. 339.2.338.2
De Monachis quibuſdam illuſtribus. 186.1. & 187.1
Monaſtica vita non eſt ex neceſſitate, ſed libera animi voluntate ſuſcepta. 300.1
Monas, id eſt, vnitas Pythagorica, rerum omnium principium. 352.2
De Monotimo hæretico. 270.2
Montanus ſeu Paracletum vocabit. 276.2
Montaniſtæ etiam vocantur Cataphryges à gente, Pepuziani à

[illegible] Mont [illegible] nominauit Hieruſalem. ibid.
[illegible] ſui hæreticus. ibid.
Mores noſtri ad leges Dei inſtituendi. 409.1
Morum vitioſiorum immutatio per Apoſtolorum leges inuecta. 392.2
Mors peccatorum præmium. 14.1
Mors eorum qui peccarunt pœna eſt. 245.2
Mortem vocat Paulus inferiores partes terræ. 4[illegible]
Mortis corpus dicitur, vt quod ſit morti obnoxium. 16.2
Mortui in Chriſto ſunt fideles. [illegible]
Moſes propter Dei charitatem maluit affligi cum populo quam ad tempus frui peccato. 34[illegible]
Moſes, Oceanus Theologiæ, à quo fluuij omnes, & maria omnia deriuantur. 354.1
Moſes antiquior gentium ſcriptoribus. 35[illegible]
Moſes erat typus & figura veritatis. 228.
Moſes legiſlator quantum homini licuit diuina contemplatione dignatus. 339.1
Moſes pro lege. 6[illegible].1
Moſes ſacrique doctores omnes ſibi concordes. 37[illegible].2
Moſes, Samuel, Helias ad ſummam virtutem peruenerunt. 6[illegible].2
Moſes ſplendore gratiæ accepto ſcripſit res geſtas ſanctorum. 3[illegible].1
Moſes quando fuerit Troianis temporibus antiquior. 353.[illegible]
De Moſis monachi ordinatione. [illegible]
Mulieris effingendæ materiam quare Deus ex viro deſumpſerit. 373.1
Mulieris fides quæ ad ſanctos Chriſti pedes vnguentum attulit, vbique terra ac mari prædicatur. 406.1
Mulieris cuiuſdam in fide feruor memorabilis. 19[illegible].2
Mulieres in Eccleſia tacere debent. 52.2
Mulieres communes Adamitis, ex Prodici hæretici impia doctrina. 268.1
Mulieres laude digniores ſunt, ſi eandem quam viri in pietatis certaminibus oſtendant animi alacritatem. 33[illegible].2
Mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum aliæ diſſectæ, & ordeo completæ atque porcis eſca obiectæ ſunt. 179.2
Mundans lauacro aquæ in verbo, quid. 86.2
Mundus quomodo fabricatus, iuxta impiam Manetis doctrinam. 272.2
Mundi deſtructio. 367.1
Mundi triſtitia quæ ſit, & quæ ſecundum Deum. 65.2
De Mundi fabrica veritas ex diuina ſcriptura. 36[illegible].2
Mundum alij vnum, alij plures aſſerunt. 365.2
Mundum genitum etiam Plato ſcriuit. 366.2
Muſæus & Linus quando floruerint. 354.2
Muſanus veritatis patronus aduerſus Seuerianos Encratitas. 2[illegible].2
Muſica inſtrumenta. 403.1
Muſices officium. [illegible]
Myſterium dicitur, quod non omnibus declaratur, ſed ſolis amicis creditur. 5[illegible].1
Myſterium iniquitatis quidam intellexerunt Neronem, ſed ſignificat hæreſes, quæ exortæ erant. 10[illegible].2

N.

Naſſinorum ex Valentini ſeminibus execranda ſecta. 269.2
Nabuchodonoſor regnum, non humanis viribus comparatum, ſed a Deo conceſſum. 423.1
Nabuchodonoſor vaſa ſacra in templum eorum, quos ipſi pro dijs habebat, intulit. 44.1
Natura incorporea ſexus diſcretionem non admittit. 30[illegible]
Natura æquanimitate & quiete [illegible] vnam admittit [illegible]. [illegible]8.2
Natura humana, vtpote mortalis, geniturum eſt indiga rerum. 379.[illegible]
De Natura hominis. [illegible]
Natura artis exemplar eſt, ſimulachrum vero naturæ ars. 418.
Natura ipſa docuit quæ ſunt legis neceſſaria. 7[illegible]
Natura nos docet Deum eſſe omnium opificem, & fugere quidem iniuſtitiam, iuſtitiam vero amplecti. [illegible]2
Naturæ lex cordibus inſcripta eſt, idque duobus exemplis oſtenditur. [illegible]
Natura diuina qualitates, & nomina. 356.2
Naturam eorum ſpirituum qui videri non poſſunt, vniuerſam ſimul ſemelque creauit Deus. 56[illegible]
Nauatus diuino Paulo dicente, Volo iuniores virgines nubere, dicit Nolo. 132.[illegible]
Nauati arrogantiam qui ſuſceperunt, dicunt non oportere poſt baptiſmum iis qui peccant præbere medicinam. [illegible].2
Nauati amentia arguitur quippe [illegible] pœnitentiæ laudes. 12[illegible]
Nauati arrogantia & impudentia. 299[illegible]
De Nauato, & eius hæreſi. [illegible]
Nauatiani ſuis telis confodiuntur. [illegible]
De Nazaræis hæreticis. [illegible]
Neceſſitate nulla aut violentia coguntur homines ad pe[illegible] 37[illegible].1
Nectarium patricium genere nobilitate & omnium virtu[illegible] re illuſtrem epiſcopum ſit Conſtantinopolitana [illegible] pontificali dignitate Maximo, [illegible] poſt Apollinaris [illegible] pa[illegible] tuſpe.
Negationis Petri vlteriores confeſſiones medicamentum [illegible] Chriſtus.
Neocæſarea, caſtellum in ripa Euphratæ. [illegible]
De Nepote, qui in diuinis promiſſionibus errabat, vt quicus [illegible] terra futura eſſe crederet. [illegible].2
Nero deorum catalogo adiunctus. [illegible].2
Nero Petrum & Paulum interfecit. 3[illegible].2
Nero impietatis artifex, iniquitatis myſterium dictus ab Apoſtolo, iuxta nonnullos. [illegible].2
Neronem appellat Paulus leonem, vt qui fuerit imperator crudeliſſimus. 1[illegible].2
Neronias, alterius Ciliciæ vrbs, quæ nunc vocatur Irrnope. [illegible].1
De Neſtorio. 28[illegible]
Neſtorius pulcherrima maximaque vocis vir. ibidem.
Nicænam ſynodum coegit Conſtantinus in qua fuit numerus epiſcoporum congregatorum decem & octo ſupra trecentos. 4[illegible].2 20[illegible].2
Nicæni concilii epiſtola ad Alexandrinam eccleſiam. 1[illegible].2
Nicæter, locus in quo Marcianus duo philoſophiæ gymnaſia conſtruxit. 3[illegible]1
Nicolaus vnus e ſeptem Diaconis quos Apoſtoli elegerant, [illegible] præ accuſatum, quomodo hanc opinionem amouerit. 2[illegible].
De Nicolaitarum hæreſi. 2[illegible].1
Nicopolis eſt oppidum Thraciæ, finitimum Macedoniæ. 14[illegible]
Nitiaci imperitiæ cauſa quædam. 3[illegible]8
Niſibis, quæ ab aliquibus Antiochia Mygdonia appellatur, ſita eſt in finibus Perſarum ac Romanorum imperij. 14[illegible]
Niſibis vrbs a Perſicis copiis obſeſſa, & liberata ab obſidione Iacobum diuinum virum. 1[illegible]6.2
No[illegible] beneſura. 414.1.2
Noctua atque noctuæ aues vt illuminatus ſibi lucem ſuffingunt. 341.
Noe conſtitutiones vnde deduxerit Moſes. [illegible].2
Nor pietas & amor in Deum. 41[illegible].2
De Noetis hæretico. [illegible]
Nomades, id eſt Iſmaelitæ, ſingulari quadam memoriæ ſolertia prædit, ac prudentia. [illegible]4.1
Non aperagere officium. 3[illegible]9.2
Nox qualis & quanta nobis vtilitatis autor. 414.[illegible].2
Nox, tempus ignorantiæ. 2[illegible].1
Ni[illegible] quam viri melius eſt, & quid vſtionem vocet [illegible]dem. 298.2
Numenii Pythagoræi de Deo ſententia. 3[illegible].2
Numenii Pythagorei de anima opinio. 3[illegible].1
Nuptiæ a diabolo conſtitutæ iuxta ſacrilegi Manetis dogmata. 27[illegible]
Nuptias ſecundas non vetuit Apoſtolus. 2[illegible].2
Nutrimento magis cæleſtinis corpora quam veſtimento. [illegible]9.1

O.

Obliuionis remedium ſunt ſcripta. [illegible]1.
Occidens ab Arriana peſte ſemper liber fuit. 20[illegible].2. & quare ibidem.
Occidens ab hæreſibus plurimis immunis, quæ ſcatent alibi. 2[illegible]
Odor cognitionis præſens cognitio dicitur. [illegible]
Oenomaus Cynicus Ariſtotelicam Dei prouidentiam impugnauit [illegible]2
Offendiculum non ſinit currere Euangelium, prohibet curſum, reprimit & retardat ſalutem, quæ proficiſcitur à prædicatione

[illegible] itum. 20[illegible].2
[illegible] [illegible].1
[illegible] catum. 3[illegible]5.2
[illegible] ſunt facta ſunt, & Qui omnia viuificat quomodo accipienda. 133.2
Oneſimus erat famulus Philemonis, ab Apoſtolo inſtitutus in carcere. 99.2.142.
Opera carnis quæ. 299.2
Operum bonorum complementum est quidem qui operantur coronat, ſed Dei benignitatem non oſtendit. 10.1
De Ophianis ſeu Ophitis. 2[illegible].1
Ophiomorphus quis Sethianis hæreticis. ibidem.
Optimus in Piſidia ſtrenue pro fide certabat. 397.2
Opus Dei dixit Dominus in ipſum credere. 29.[illegible]
Oracula veterum dæmonum fuerunt. 395.1.2
Oracula mala apportare varijs oſtendit exemplis. 397.1
Oraculis deorum varia loca clara. 396.[illegible]
Oraculis vera prædicere, non ſcientiæ, ſed fortunæ opus fuit. 397.2
Oraculo Crœſus Lydiæ rex deceptus. 397.1
Oraculorum ceſſatio. 39[illegible].2
De Veris & falſis Oraculis. 396.2
Oratio incantationis abolet operationem. [illegible].1
Oratio non debet interrumpi, ſed eſſe perpetua. 330.2
Oratio ſanctorum eſt commune omnium morborum remedium. 324.2
Orationis commendatio. 384.1
Oratores, ſophiſtæ, poetæ, Philoſophi, ab Apoſtolo huius mundi principes appellati. 5.1
Oratoria ædificata, vt in ea ſanctorũ transferrentur reliquiæ 310.1
Ordo presbyteri, impoſitione manuum conferebatur ab Epiſcopo. 324.1
Ordo ſacerdotalis conferebatur ab Epiſcopi impoſitione manuum. 309.2
Orgia Manetis hæretici. 272.2
Orgia quæ à celebrantibus fieri cernebantur olim, ad omne flagitiorum genus ſpectantes facile incitabant. 383.1
Oriens ſolus Arrianæ peſte infectus. 200.2. & quare. ibid.
Origo omnium vna. 432.1
Orpheus Iaſonis nauigationis comes. 354.1
Orpheus quæ ſacra & myſteria in Græciam detulerit 345.2 [3]55.1
Ouis ſacrificata in Aegypto, iuuenca ruſa, quæ longe à capris vrebatur, apertiſſime archetypũ magnum oſtendit. 25[illegible].2
Ouis quæ perierat, & drachma quæ exciderat, docent nos curam gerere eorum qui peccarunt. [3]0[illegible].1
Ozias qui ſacerdotii munus temere inuaſit, lepram arrogantiæ ſuæ pœnam ſuſcepit. 300.1

P.

Palæſtini alienigenæ arcæ præſentiam timuerunt. 445.1
Palladius. 3[illegible]5.1
Palladius Antiochenus, illuſtris monachus. 397.1
Panis in cœna Domini eſt participatio corporis eius 45.2
Panis ſuperſubſtantialis, in oratione Dominica. 93.2
Parabola de oue & drachma perditis, docent nos, curã gerere eorum qui peccarunt. 300.2
Paradiſus Marcionis hæretici, qualis 271.2
Parcæ vnde Moiræ appellatæ. 37[illegible].1
quid illarum ternario numero ſignificetur. ibid.
Parmenidis Eleatæ ſententia, quæ 357.1
Parmenidis Eleatæ de rerum principio iudicium. 351.2
Qui à Partibus accuſat, huius ſua accuſationis cauſa, inſulſiſſimus eſt habendus. 3[illegible]9.2
Paſcha quid. 77.2
Paſcha in diem vnanimi ſententia decretum vt vbique gentium vno die celebraretur. 151.2
Paſſio, crux & mors Chriſti, viſione tantum facta, ex impii Manetis doctrina. 2[illegible]2.2
Paſſionem & crucem qui audiunt oportet agnoſcere naturam quæ ſuſcepit paſſionem, & non tribuere impatibili, ſed illi quæ illa de cauſa aſſumpta eſt. 255.2
Paſtor magnus ouium Chriſtus. 1[illegible]6.2
Pater dictus eſt agricola, ipſe enim per verbum vitam effecit, quæ eſt corpus Domini. 223.2
Pater meus maior me eſt, quomodo intelligendum. 147.1
Pater noſter qui es in cælis, nemo non initiatus audet dicere. 300.2
Patris & filij æqualitas. 102. 105.1
Patris & filij vna voluntas. 19.2
Patrem Deum quo nomine innuat Plato. 355.2
Patrem ſpirituum vocat Paulus patrem ſpiritalem, vt qui ſit fons donorum ſpiritalium. 64.2
Patrem cum Chriſto cur Paulus coniungat. 73.1
Patres ſancti, vt Ignatius, Irenæus, Hippolytus, qui olim in Eccleſia fulſerunt, poſt vnionem ſuis verbis naturas diuidunt. 256.2 & ſeqq.
Patriarcha Iudæorum ex Herode alienigenæ ſunt. 219.1
Patriarchæ plurium mulierum conſuetudinem ſectabant, non libidini ac voluptati ſeruientes. 298.1
Pauli Apoſtoli miranda ſapientia. 38.1
Pauli caritas. 340.1
Pauli epiſtola ad Romanos vniuerſum ſcopus. ibid.
Pauli epiſtolarum ordo is qui nunc eſt in libris, non eſt à Paulo factus. 1.
Pauli eſt epiſtola ad Hebræos. 2.
Pauli ſingulæ epiſtolæ quando ſcriptæ ſunt. 1.
Pauli veſtimentorum color morbos exigebat. 48.2.49.1
Paulum pater, filius & Spiritus ſanctus ſegregarunt. 3.1
Paulum quidam falſo putarunt etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes. 99.2
Paulum quidam ſtulte exiſtimarunt habuiſſe vxorem. 92.2
Paulus ad Epheſios & Coloſſenſes eodem tempore ſcripſit. 94.
Paulus appellatione vſus Romam à Feſto miſſus diſſenſione ſua iſta abſolutus fuit, & in Hiſpaniam profectus eſt. 138.2
Paulus cælebs & inter eos qui vxores non duxerunt. 40.2
Paulus cum eſſet adoleſcens adeptus eſt vocationem. 13[illegible].1
Paulus de ijs qui nondum virginitatem elegerunt, dicit hoc: Quod vult faciat, non peccat ſi nubat. 4[illegible]
Paulus de quibus dicat hoc, ſi acceperis vxorem, &c. 41.2
Paulus doctor omnium gentium. 4.2
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus ab Arriana labe contactis accuſatus, paulo poſt vrbe exactus eſt, traductuſque Cucuſum, vbi eum ſtrangulandum curarunt. 163.1
Paulus de laboribus ſibi neceſſarium alimentum comparabat. 44.1
Paulus hoc nomine dignatus poſt vocationem. 3.1
Paulus liberationem à malis petijt. 18.2
Paulus magnum periculum in Aſia ſuſtinuit. 58.1
Paulus Orientales & Ponticas regiones, & Aſiam præterea & Thraciam doctrina repleuit. 3[illegible].2
Paulus per Chriſtum prædicator conſtitutus. 4.1
Paulus Ipanenſis, monachus illuſtris. 19[illegible].1
Paulus primus Corinthijs prædicationem attulit, & plurimo tempore apud eos verſatus eſt. 32.
Paulus raptus ad tertium cœlum, diuerſa ſententia. 69.2
Paulus recenſet ſuas calamitates. 69.1.2
Paulus reuerſus ex Hiſpania capite truncatus fuit. 89.1
Paulus Romæ in carcere erat cum ſcriberet ad Philemonem. 141.
Paulus ſcripſit quatuordecim epiſtolas. 1.
Paulus ſe abortiuum nominat, & Apoſtolatu indignum. 3.1.53.2
Paulus ſe ſeruum Ieſu Chriſti vocatum, Apoſtolum vocat. 3.1
Paulus ſe non ſolum Chriſti ſeruum, ſed etiam fidelium nominat. 6[illegible]1
Paulum eccleſia Antiochena præſulatum inuadere volebat, ſed refragatus fuit ſacerdotum cœtus 2[illegible].2
De Paulo Samoſateno. 275.1
Pauper vita perfectiſſima. 394.2
Pauperes Dominus fratres ſuos appellat. 405.2
Quæ in Pauperes exercetur benignitas & humanitas, ab impio Manete reprehendebatur. 272.2
Pauperibus bona collata ſibi Chriſtus arrogat. 409.2
Paupertas hominis vilis. 427.2
Paupertas philoſophorum. 428.2
Paupertas virtutis conductrix. ibid. & ibi. & ſeqq pag. de paupertatis laude, multa.
Pauperum & diuitum valetudo. 431.2
Peccantium magna differentia. 411.1
Peccatum Paulus appellat mentis ſeruitutem, & animi perturbationem dominationem. 361.2
Peccatum corporibus imperabat, eorum autem morte à regno ceſſabat. 12.2
Peccatum mortis mater eſt, eius autem pater eſt diabolus. 249.1
Peccatum non eſt natura, ſed mala electionis mali ſ[illegible] inſtituta. 216.2

Peccatum originale per Adam. 4[illegible]

Peccatum [illegible] tradu[illegible], & peccatum propagatione [illegible] [illegible] 4[illegible].1

P[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] fortuitum quo diff[illegible] tant. ibi.

Peccati [illegible] as in hominem & [illegible] conditionem ut genus humanum [illegible]. 4[illegible].2

Peccata remitti [illegible] Audianu. 2[illegible].1

Peccata per p[illegible] [illegible] abolentur. [illegible]9.2

Peccata praeter voluntatem admissa, leges dant veniam. 4[illegible]2.1

Pellex [illegible] pro [illegible] [illegible]. 302.2

Pe[illegible] euangelizant [illegible] pacem cur [illegible] [illegible]. 22.1

Peptomene[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible].2

Pepuza vicus a Montano Hierusalem nominatus. 2[illegible]6.2

Pepuziani haeretici qui. ibid.

De Peratis haereticis. 2[illegible].2

P[illegible] peregrinationis Hierosolymitanae quaenam sit causa. [illegible].2

Perf[illegible] qui[illegible] inueniuntur in Manetis scholis. 2[illegible].2

Perinthus Heraclea hoc tempore nominatur. [illegible].1

Peripatetici ver[illegible] [illegible] virtutem la[illegible] dabant, re autem ipsa voluptati studebant. 409.2

Persa vetusta quaedam leg[illegible] [illegible] beluarum modo commiscentur [illegible] [illegible]. 36[illegible].2

Pe[illegible] venerantur Apostolorum monumenta tanquam cultui dicata. 392.2

Persa[illegible] [illegible] homines. 3[illegible]4.1

Pe[illegible] [illegible] & [illegible]. [illegible].2

Pe[illegible] in Christianos impia & crudelia facinora. 392.1

Pers[illegible] ex lo[illegible] stuprum [illegible], [illegible] uxor & filia. 363.2

Pe[illegible] [illegible] elocutionis venustatem superat arguta breuitas [illegible]. 374.1

Pe[illegible] accessio [illegible] apud Deum. 7.1

Pe[illegible] Paulum [illegible] [illegible] inscripta. 146.1

Pe[illegible] [illegible] [illegible]. 298.1

[illegible] diuina gratia arma[illegible] aduersus Simonis Magi insaniam [illegible]

P[illegible] [illegible] [illegible] verbo mortis tradidit. [illegible].1

P[illegible] [illegible] rogauit carnifices ne similiter [illegible] [illegible], sed contrario modo. 341.1

Petrus [illegible] [illegible]. 48.2.73.2

Petrus Galata, in historia sanctorum patrum. 317.2

Petrus vir optimus Athanasio Alexan[illegible] [illegible] successit. 192.1

[illegible] oppugnatione cognita [illegible] [illegible], clam exiuit, & [illegible] [illegible] [illegible] est profectus. [illegible].2

Petri caritas [illegible] Christum. 34[illegible].2

Petri amor in Christum. ibid.

Phallagogia quae festa. 349.2

Phallagogia festiuitas à circumferendis phallis dicta. 362.2

Pha[illegible] exercitus quomodo a Deo [illegible] ratus. [illegible]84.2

Pharaone excitauit Deus vt ostenderet in illo potentiam suam. 37[illegible].1.2

Phe[illegible] [illegible] [illegible] execranda [illegible]. 269.2

Philemon [illegible] ex ciuitate C[illegible]. 141

Philippus [illegible] [illegible] patronus aduersus Potitum & [illegible] Marcionem [illegible]. 272.1

Phi[illegible] [illegible] Ecclesia. 14[illegible].1

Phil[illegible] quos vocat Plato 346.1

Philo[illegible] cum virtute, sola bonum est constans & stabile. 341

Philo[illegible] praecipua materia. 408.2

Philo[illegible] inuentores qui. 346.2

[illegible] [illegible]. 346.1.341.1

Ph[illegible] vera, aut etiam vocari potest pius & [illegible]. 341.1

Phil[illegible] veteres verbis quidem laudarunt virtutem, re autem ipsa voluptatem [illegible]. 40[illegible].2

Phil[illegible] poetae, sophistae, oratores, ab Apostolo huius mundi principes appellati. [illegible].1

[illegible]losophi humani corporis [illegible] compositionem [illegible] admirantur [illegible] particulae. 289.2

Philosophi vero qui sint. 3[illegible].1

Philosophorum digladiationes de hominis constitutione & p[illegible] [illegible]. 3[illegible]

Philosophorum error in singendis dijs. 4[illegible]3.1

[illegible]philosophorum diuersae sententiae de rerum principijs. 3[illegible]4.2

[illegible] [illegible] Graecorum nullus montanum sibi constructum habitauit [illegible]. [illegible]

Philosophorum [illegible] sententia de fine & initio. 4[illegible]2.1

Phi[illegible] philosophorum [illegible] dogmata semper dubitabilia, tanquam humanae rationis inuenta. 347.1

P[illegible] philosophorum illustrissimi, Aegyptum Italiam & Siciliam inueniendae veritatis causa perlustrarunt. 345.1

Ph[illegible] cuiusdam insignis pudicitia. 4[illegible]9.2

Ph[illegible] prophetia, liber Apellis haeretici 272.1

Phoenices Hebraeis proximi, si quid veritatis didicerunt, ab Hebraeis didicerunt. 346.2

Phoenices literarum inuentores. [illegible]45.2

Phoebe in ministerio Ecclesiae. 31.1

De Phontino haeretico. [illegible]75.2

Phrenesis a malo Daemone Donatistis quibusdam immissa. 280.2

Phryges & Arabes, auium obseruationes inuenerunt. 345.2

e Phrygia in Iudaeam iter est plus quam quinquaginta dierum. 9[illegible].2

Pictoriam, sculptoriam, culinariam ambitionis & voluptatis studium inuenit. 424.1

Pindarus fatum ac fortunam explosit 177.2

Piorum hominum varia sunt vitae instituta. 236.2

Piorum merces quae. 440.2

Piscatio. 425.2

Pi[illegible] [illegible] Attici syllogismi dissoluti. [illegible]3.2

De Placilla [illegible] 2[illegible].2

Planetae stadia quadringenties den[illegible] millia à terra distant. 442.1

Plantas inter animata reponit Plato, id abhorruit Aristoteles. [illegible]1.1

Plato nuptias laudat. 37[illegible].2

Plato oleo venditor. ibid.

Plato pius quae praemia constituat. 4[illegible].2

Plato taxatur. 36[illegible].1.2

Plato veritatem orationi praefert. 348.

Plato sibi ipsi contrarius. 36[illegible].1

Plato de fluentis [illegible] multa hausit. 3[illegible].1

Plato quibus verbis eos accuset, qui nolunt animo contemplari quae sunt intellectu [illegible] perceptibilia. 348.2

Plato omnes homines facundia verborumque ornatu facile obruit. 346

Plato quam notam apponeret literis ad Dionysium, quas aliis [illegible] ponderis scribebat. 3[illegible].2

Plato ipse veritatem praefert omni scientiae & compositae orationi. 347.1

Plato quam parum sibi constans. 36[illegible].1.2

Plato cum Hebraeis in Aegypto conuersatus, a Prophetis multa didicit. 4[illegible].1

Plato etiam multa scripsisse quae philosophia indigna esse [illegible] accusatur. 4[illegible]9.2

Platonem quibusdam Christianis consentire. 409.1

Plato Dei verbum omnia effecisse, ex Hebraeorum monumentis perdoctus est. 6[illegible].2

Plato venalitium [illegible] ad Aegyptios deductus. 4[illegible]9.2

Plato deorum statuas & [illegible] [illegible] plurimum [illegible] tamen penitus [illegible] [illegible]. 36[illegible].1

Plato, Atticus quidam Moses, iuxta Numenium Pythagoricum. 3[illegible].2

Plato fabulis poetarum credi vult [illegible].2. [illegible] [illegible] causa. ibid.

Plato & sequentes philosophi, multa ab [illegible] [illegible] compilarunt. [illegible].2

Plato eos qui vulgo Dij nuncupantur, natura Deos non esse ostendit. 3[illegible]5.1

Plato cur per aenigmata Dionysio loqueretur. ibid.

Plato quid de angelis malis senserit. 441.2

P[illegible] de [illegible] [illegible] senserat. 3[illegible].2

Pla[illegible] [illegible] Pythagorae de transfiguratione animarum [illegible] [illegible].2

Plato [illegible] è Repub[illegible] [illegible]. [illegible].1

Plato [illegible] supplicia post hanc vitam constituit. 4[illegible].2

Plato inconstans. 3[illegible].2

Plato [illegible]. 3[illegible].1

Plato [illegible] leges de coniugijs. 4[illegible].1

Plato [illegible]. [illegible].2

Pla[illegible] [illegible] scriptura di[illegible] consona. 4[illegible]

Plato [illegible]. 4[illegible].2

[illegible] de anima [illegible] sadi[illegible]. [illegible]

Pla[illegible] [illegible] varia. [illegible]

Platonis doctrina de iudicio [illegible], tamen ſi admixtum quidem habeat ex nostris adulterinis que dogmatis. 4[illegible]
Platonis de materia & mundo ſententia. 365.1
Plotinus quo tempore vixerit. 379.2
Plotinus, clariſſimus inter philoſophos, quid de prouidentia ſenſerit. ibidem.
quo tempore vixerit. ibidem.
Plotini Platonici philoſophi, de tribus principalibus perſonis liber. 355.2
Pluto & Hecate, malorum dæmonum principes. 361.2
[illegible], qui à Macedonianis pullularunt ſecta hæretici. 280.1
Pœna impiorum. 369.1
De Pœnitentia. 299.2
Poetæ, philoſophi & malorum pœnas, & bonorum iuſtorum poſt exitum ex hac vita fore crediderunt.
Poetarum error. 352.2
Poetarum mendacia 413.1
Poetis quanquam fabulatoribus credi vult Plato. 347.2. multo potiori ratione credendum Apoſtolis & Proph. 347.2 de Polemianis. 280.2
Polychronius paſcebat ſumma cum vtilitate Eccleſiam Apamenſium. 2[illegible]
Pontifex Chriſtus vocatur, vt qui ſacrificium pro nobis obtulerit, & mundi peccatum ſuſtulerit, vnde & agnus vocatus eſt. 1[illegible]3.2
Populum conculcare eſt proprium eorum, qui ſibi manibus victum quærunt. 138.2
Porphyrius ſemper Chriſtianis infenſus. 346.2
Porphyrius Græcos philoſophos ingenem cuiuſdam dementiæ accuſat. ibidem. 347.1
Porphyrius ſimiis & graculis comparatus. [illegible]3.2
Porphyrius Chriſtianis inimicus, confeſſus tamen eſt, Chriſtum aduentu ſuo deos gentium poteſtate caſſos reddidiſſe. 412.1
Porph[illegible] oppugnator [illegible]. [illegible]52.1
Por[illegible] nugæ de ſacrificiis. 384.2
[illegible] veracem aduerſarius deliramentis. 361.2
Poſidon, humem natura, i.e. Neptunus, vnde dictus. 360.1
Poſtulatio eſt ſupplicatio vt a malis aliquibus & moleſtiis liberemur. 128.2
Poteſtas iniquorum hominum à Dei electione non procedit, ſed ipſa permiſſa [illegible]. [illegible]
Poteſtas rerum agendarum imbellis, quæ penes multos eſt, malum omnium nocentiſſimum eſt. 437.1
Poteſtas tenebrarum eſt dominatus Diaboli. 95.1
De Potito [illegible] Prepone & aliis hæreticis. 2[illegible]2.1
Prædicandi munus præſtantius quam baptizandi & quare 54.1
Prædicare pro pecunia aut re facienda, auaritiam vocat Apoſtolus. 109.1
Prædicatio ſalutaris iis qui credunt ſalutem affert, iis vero qui non credunt exitium. 6[illegible].1
Prædicationis verba Chriſti ſunt, miniſtri vero literarum ſunt concionatores. 6[illegible].2
Prædicationem ſalutarem Apoſtolus Dei potentiam appellauit, & quare. [illegible]4.2
Prædictionum propheticarum cum Euangeliis magna concordia 296.1
Præmia piorum 369.1
Præmia virtutis quare fœminis æque ac viris propoſita ſint. 373.1.
Præſulis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ poſt admirabilem Ioannem cura commiſſa fuit. 212.1
Precatorum ſeu Meſſalianorum ſecta quando pullularit. 188.2
Presbyter qualis eſſe debeat. 129.1
Presbyter [illegible] vanus refert ab Arrianis igne immiſſo in profundum demergitur. 1[illegible].2
Presbyteros Paulus vocat eos, qui Apoſtolicam gratiam acceperunt. 131.2
Priapus Veneris & Bacchi filius 3[illegible]9.2
Primitiæ dormientium Chriſtus cur à Paulo dictus. 54.1.2 [illegible].2
De Primatu originis mira veterum hominum iactantia. [illegible].1
Primogenitus Deus [illegible] homo nominatur, vt Deus vnigenitus. [illegible]
Primogeniti duplicem partem in hæreditate ex lege capiebant. [illegible]21.1
Principes huius mundi quos Paulus vocet. [illegible]5.1
principes huius ſæculi quos vocet. ibidem.
De Principio, quod eſt Deus vniuerſorum, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti. 285.1
De Principiis rerum varia Philoſophorum ſententia. 35[illegible]. 364.1.2.
Principium ſcientiæ nihil ſcire opinari. 348.2
Priſcillam Priſcam etiam Apoſtolus nominat. [illegible].1
Priſcilla & Maximilla, Montani hæretici propheteſſæ. 2[illegible].2
Prodicus, Carpocrates, Epiphanes, & Cainiti ſuillam plane vitam conſtituentes dicebant animas in corpora tranſmitti, vt per libidinem & omnem intemperantiam vnumquemque Angelorum mundi conditorum colerent. 29[illegible].2
Prodicus intemperantiæ & iniquitatis magiſter 29[illegible].1
Prodicus eorum, qui Adamitæ dicuntur hæreſim conſtituit. 2[illegible].1 *& ibi. de eius hæreſi* ibidem.
Prodici ſectatores Gnoſticos ſe falſo nomine appellant. 268.1
Prodigi filii poſt paternarum facultatum partis conſumptionem reuertentis hiſtoria quid ſignificetur. 3[illegible]
De Promiſſionibus. 295.[illegible]
Prophetæ & Apoſtoli omnes quæ ſibi conſona ſunt docuerunt. [illegible]2.2
Prophetæ ſpiritualium Dei ſunt miniſtri. 381.1
Prophetæ via Domini. 4[illegible].1
Prophetæ reſurrectionis ſpem perpetuo habuerunt. 2[illegible].2
Prophetæ non videbant Dei naturam, ad quam nemo accedere, nec quam vllus aſſequi poteſt, ſed quaſdam figuras, quas ad viſum oſtendebat Deus qui ſub aſpectum non cadit. 1[illegible]9.1
Prophetarum & Apoſtolorum diſcipulus dicitant, Philoſophorum autem ſectarum memoriam temporis longinquitas aboleuit. 3[illegible].1.2
Propheticæ antiquæ Euangelicam veritatem confirmant. 382.1
Prophetia de gentibus facta. [illegible].1
Prophetiæ prædicentes [illegible] idolorum ſubuerſionem 3[illegible].2
Propitiatorium erat lamina aurea, quo ſuper arcam ponebatur, [illegible] habebat vtrimque effigies Cherubim. 9.1
Propitiatorium verus typus noſtri propitiatoris Ieſu Chriſti. ibidem.
Protagoras anceps [illegible] de Deo ſcripſit. [illegible]5.2
Protagoræ dubia & infideles de Deo ſententia. 3[illegible]
Protagoras ad nitandum relegatus ludum aperit, & magiſter [illegible] [illegible].1. & ibi de illius miraculo.
Protogenes Carrenſis ſolum exercendum delegatur. ibidem.
De [illegible] prouidentia ſermones decem. 412.
De Prouidentia. 20[illegible].1
Prouidentiæ demonſtratio ab humani corporis fabrica. 41[illegible].1
Prouidentiæ demonſtratio ab imperio quod homini in bruta & [illegible] [illegible] commiſſum eſt. 4[illegible].1
Prouidentia demonſtratio ex aere. 416.1 ex terra. 416.2. ex fontibus [illegible]. ex thermis. 41[illegible]. ex mari 41[illegible].2. ex inſulis. ibid.
Prouidentiæ demonſtratio ex manibus humanis & inuentis artibus. 421.1.
Prouidentia demonſtratio ex cælo. 413.2. ex ſole. 414.1. ex ſole & luna & reliquis ſtellis. 414.1. ex die & nocte. ibid. anno & anni partibus. 415.1 ſtellis 415.2
Prudentia quid ſit. 482.1
Prurientes auribus, qui. 138.1
Pſalmi Dauidis ordinem temporis non habent, ſed alii vt voluerunt, [illegible] continuarunt. 2. in præf.
De Pſathyrianis, qui ipſi quoque ab Arrii hæreſi deriuati ſunt. 280.1
Publia nobiliſſima fœmina & celeberrima propter virtutem ſuam. 1[illegible]3.1
Publicani nomine Matthæum deſignat Theodoretus. 54[illegible]
Publicanus [illegible] hominum [illegible] addictũ. [illegible] commiſſum Seruator eruit de malis [illegible] ſuo barathro. [illegible]4.
Publius in hiſtoria [illegible]. [illegible]12.1
Pudicitia quarundam mulierum [illegible]. 410.2
Puerorum innocentiam, [illegible] imitari debemus. 52.1
Pyrei ſubuerſio intempeſtiua per Audam Epiſcopum, [illegible] cauſa. 212.1
Pythagoras animarum in corpora tranſitum fabulatus eſt dicens eas non ſolum in corpora brutorum, ſed etiam in arbores tranſire 95.2
Pythagoras dicebat animas quæ peccarant mitti in corpora, & vt [illegible], & [illegible]. 2[illegible]8.1
[illegible] Plotinus, & qui eius ſecta ſunt, dicebant ani[illegible] corpora præexiſtere. 289.1. & [illegible] de tranſitu ani[illegible] fabulis.

Pythagoras circumciſionem ſubiiſſe fertur acceptam ab Aegyptiis. 345.1
Pythagoras animarum in corpora tranſitum fabuloſe commentus. 295.2
Pythagoræ dicta dicta gryphis ænigmaticis abſtruſa. 3[illegible]5.1
Pythagoræ ridicula dogmata, de animarum tranſmigratione. 295.2
Pythagoræorum de ſtellis ſententia. 365.1
Pythecians hæretici Arrianæ ſectæ, qui. 280.1
Python Apollinis de Hebræis iudicium. 347.1
Pythij oraculum plenum, mendacij plenum. 18[illegible].1
Pythij ſimulacrum fulmine conſumptum, & in minutiſſimos pulueres redactum. 181.1

Q.

Quadraginta plagas vna minus inferre ſolent Iudæi. 69.1
Quadraginta totos dies ieiunus permanebat Symeones. [illegible]3.2
Pro Qualitate & quantitate iuſtitiæ præbebuntur donorum remunerationes. 291.2
Qualitatis cuiuſpiam cauſas pendere Deus demiſit à noſtris ſingulorum voluntatibus. 371.2
Pro Quantitate & qualitate iuſtitiæ remunerationes bonorum præbebuntur. 2[illegible].2
Quartadecimanorum hæreſis, quæ. 277.1
Quaſi per ignem, quomodo intelligendum. 36.2
Quies ſeu liberatio à corporalibus operibus, ſabbatiſmum dicta. 11[illegible].2
Quietis tres ſunt vocatæ in diuina ſcriptura & prima quidem dies ſeptimus in quo Deus impleuit creationem. ſecunda, terra promiſsionis: tertia regnum cælorum 113.1
Quinquies mille virorum monaſteria in Aegypto, & amplius. 358.1.2
Quinque animæ vires, iuxta Pythagoraos. 371.1
Quinquennium perpetuum tacere iubebat diſcipulos ſuos Pythagoras. 347.1

R.

RAab alienigena & meretrix exiſtens, domeſticos quidem deſtituit, alienos autem amplexa eſt. 447.1
Radicem amaritudinis mala dogmata, vitamq́; corruptam ac deprauatam vocauit Apoſtolus. 124.2
Ratio imitandi Deum. 408.1
Ratio linguæ quaſi dextræ manus officio fungitur. 418.2
Ratio de omni verbo otioſo reddenda. 394.2
Ratio & modus imitandi Deum præſcriptus. 407.1.2
Rationi credendum. 348.2
Reges laudibus digni, qui. 381.2
Regnum Domini terrenum futurum, iuxta nefanda Cerinthi dogmata. 274.1. & mille annos duraturum. ibidem
Religioſa vita, angelica. 363.1
Reliquiæ Abrami. 325.2.326.1
Reliquiæ Ioannis Baptiſtæ. 329.1
Reliquiæ Simeonis 236.2
Reliquiæ Theodoſij. 320.1
Reliquiarum ſanctarum cauſa extructa oratoria. 310.1
Remunerationes bonorum præbebuntur pro qualitate & quantitate iuſtitiæ. 291.2
Renuntiare mundo quid ſit. 313.1
Reprehenſio non ſolum cadit in carnem, verum etiam in animam. 70.1
Reprehenſio vna cum laude iuncta ab Apoſtolo, vt bene accipiatur. 44.2
Reſurrectio corporum, inſtar fabulæ, ab impio Manete reiecta. 272.2
Reſurrectio communis eſt, poſt reſurrectionem autem fiet diſtinctio. 291.2
Rerum principiis diuerſa philoſophorum ſententia. 364.1.
Rerum ſaturitas inimicis gaudet & turbarum parens eſt. 338.2
Reſurrectio animæ immortalis non eſt, ſed eſt ad corpus reuerſio. 294.1.
Reſurrectio Chriſti, fideiuſſor reſurrectionis noſtræ. 263.2
[illegible]urrectio corporum docetur. 52.2
Reſurrectio corporum quam breui temporis ſpatio futura ſit. 55.1
Reſurrectio rationibus è natura deſumptis probatur. & pag. ſequent. 441.2
Reſurrectionis fidem appellat Paulus fundamenti ſignaculum. 136.2
Reſurrectionis modus & qualitas corporum docetur. 55.2
Reſurrectionis ſpem perpetuo habuerunt Prophetæ. 295.1
De Reſurrectione corporum Apoſtolica doctrina. 405.1
Ex Reſurrectione Chriſti noſtra confirmatur. 282.2
De Reſurrectione. 294.2
De Reſurrectione, doctrina. 103.2
Reſurrectionem corporum tanquam quæ omnino fieri non poſſet, reiecerunt Marcion, Cerdo, Manes. 294.2
Per Reſurrectionem conſolatur Apoſtolus eos qui propter morientes nimium dolorem capiunt. 295.1
Retinendem tare prohibitum. 293.2
Reus & corporis & ſanguinis Domini, quomodo intelligendum. 47.2
Rex Aquilonis. 80.2
Rhadamanthus Iudex inferorum incorruptus. 403.1
Rhea vnde dicta. 360.1
Rhodij in honorem Saturni hominem mactabant. 384.2
Rhoilus paſtoralium Scytharum dux Iſtrum transgreſſus cum ingenti exercitu fulmine extinctus eſt, & copiæ illius vniuerſæ perditæ. 221.2
Rogamus. Paulus ſemper ponit pro hortamur. 106.1
Romana ſedes habet patrum & veritatis doctorum Petri & Pauli ſepulchra. 449
Romana ſedes primaria. ibid.
Romani fabularum allegoriam nunquam admiſerunt. 439.2
Romani Imperatores, qui in Chriſtianos ſæuierunt. 393.2
Romani Imperatores ſuos, deos fecerunt. 359.2
Romani prudentiores Græcis. 374.1
Romani poetarum fabulas in allegoriam non verterunt. 36[illegible].1
Romani, Græco ritu, ſuos Imperatores vita perfunctos diuinitate dignos habuerunt. 359.2
Romanorum imperium per quartam belluam Daniel ſignificauit. 106.
Romanus ad ſupplicium eductus, nudato iam enſe per nuntium qui è longinquo interfectionem prohibebat, indignatus fuit ſibi non fuiſſe conceſſum mortem ſuſtinere. 182.2
Romanus, in hiſtoria patrum. 220.1
Ruben cædem fratris detrectabat, & tanta infamia notam effugere hortabatur. 357.2

S.

SAba & Rhegma Aethiopiæ gentes. 304.2
Sabbas, Adelfius, Daodes, Symeones, Hermas & alij, Enthuſiaſtarum hæreſis principes. 281.2
Sabbatiſmum appellat Paulus liberationem a corporalibus operibus. 113.1.2
Sabellij errorem ſecuti eundem patrem & filium eſſe dicunt. 203.1
Sabellij & Valentiniani hæreſis. 204.1
Sabellij peſte ſubſtantia confunduntur. 20[illegible].1
De Sabellio & eius hæreſi. 275.2
Sabellius, Photinus, Marcellus, Paulus hæretici coniunguntur. 109.1
Sabini, magni Marciani diſcipuli, mira frugalitas & admiranda Philoſophia. 310.2
Sacerdos & hoſtia Chriſtus. 118.1
Sacerdotes coniugati cur primis temporibus ordinati ſint. 15[illegible].1
Sacerdotes noui teſtamenti myſticam lyturgiam ſeu ſacrificium peragunt, & vnius ac ſalutaris illius ſacrificij memoriam celebrant. 11[illegible].
Sacerdotes pro iis ſacrificia offerre conſueuerunt, qui ſeminis profluuio laborant, pro leproſis, pro iis qui oſſa mortuorum tangunt. 117.2
Sacerdotum veteris teſtamenti proprium erat manum extollere, & orare. 129.1
Sacla, Princeps materiæ, iuxta impiam Manetis hæretici doctrinam. 272.1
Sacrificium animalium ratione carentium per omnes prophetas reprehendit Deus. 25.2
Sacrificium diuinum & myſticum offertur a Theodoreto. 202.1
Sacrificium laudis Deo placet. 226.1

Sa[illegible] cur purum. 309.1
Sa[illegible] cur Iudæi vidulta. 382.1
Sacrifi[illegible] per[illegible] ſtatim ſperata. 381.1
Sacrificia Iudæorum. 382.1
Sacrificia cur legibus ſuis præceperit Deus Iudæis. 382.1[illegible]38[illegible]1.2
Sacrificia Porphyrij inuentum. 3[illegible]4.2
De Sacrificio. 382.1.2
Saducæi reſurrectionem negantes, increpati à Domino. 294.2
Sæculum appellatur interuallum ſeu dimenſio ac diſtantia, quæ eſt à conſtitutione mundi vſq; ad conſummationem. 109.1
Sæculum etiam appellatur vniuſcuiuſq; vita noſtra tempus. ibid.
appellatur etiam futura vitæ ſtatus. ibid.
Salamanus. 326.2
Salamine Agraulo Cecropis filiæ hominem mactabant. 384.2
Salem exponitur pax. 116.2
Salomon qui pacem per diuinam benignitatem aſſecutus eſt, poſt tran[illegible] gratia priuatus eſt. 25.1
Salus nunquam differenda. 369.2
Salutare in oſculo ſancto. 71.2
Salutaris paſſionis typus per Vaccam ruſam quæ extra caſtra comburebatur & cinerem ſignificatur. 126.1
De Samoſatenſium peſſimo ſermone. 190.1.& ſeq.
Sampſon Alienigenas conſumpſit ac deuaſtauit. 123.2
Samuel Alienigenas deuaſtauit. ibidem.
Samueli adoleſcentulo adhuc vox poſtremum quidem miniſterium à ſacerdotibus permiſſum eſt. 1
Sanchoniathon quid Phœnicum lingua ſignificet, quid ſcripſerit. & quo tempore vixerit. 354.1
Sanchoniathon Porphyrio & Manetho admirabilis. 350.1
Sancta [illegible] vitam, quæ in terra agitur: ſancta ſanctorum formam a[illegible] vitæ, quæ in cœlo agitur: ipſum velum firmamenti [illegible] 119.1
Sanctorum nobis interceſſio. 329.1
Sanctorum animæ ſecundum Platonem curant res humanas. 391.1
Sanctorum benedictionem & interceſſionem implorat Theodoretus in fine [illegible], vt in hiſtoria ſanctorum patrum.
Sanctorum patrum de diuina humanitatis ſuſceptione teſtimonia. 22.1.& fol. ſeq.
Sanctorum proceſſiones [illegible] 338.1
Sanguis Domini pro nobis [illegible] 4[illegible]1
Sanguinis eſus prohibitus lege quam Deus de comedendis carnibus tulit. 354.2
Sanguinis ſalutaris typus erat rationis expertium animalium ſanguis. 119.2
Sanguinem vuæ Seruatoris ſanguinem Patriarcha appellauit. 218.1
Sanguinem hominis qui effuderit [illegible] ſuus effundetur. 354.1
Sapientes quos vocet Paulus. 4.2
Sapientia Dei & eſt & vocatur. 341.2
Sapientiam huius mundi Paulus appellat quæ à ſpiritus gratia deſerta eſt. 30.1
Sapientia Dei [illegible] Paulus dicit. 34.1
Sapores [illegible] Conſtantini magni mortem Niſibin obſidens, Iacobi Niſibitæ [illegible] fugatus 3[illegible]0.2
Sapores rex [illegible] Romanos. 1[illegible]6.2
Sapores rex [illegible] victoriam, & pudore [illegible] 17[illegible]1
Sarapis idem [illegible] & Pluto. 561.1
Sarapis de [illegible] 439.2
Sardanap[illegible] epigramma græcum. 41[illegible]
Sardica [illegible] 1[illegible]3.2
Sardica [illegible] 16[illegible].2
Sardicæ conuenerunt pontifices ducenti quinquaginta. 1[illegible]
Sarram [illegible] Hieruſalem comparatam Apoſtolus. [illegible]1.2
Satan i.e. apoſtata criminator, diabolus. 363.2
Satisfactio per Chriſtum. 25[illegible]1
Saturni ſcelera. 359.2
De Saturnilo & eius hæreſi. 2[illegible].1
Satyrorum tabula libido. 383.1
Saul gratiam ſpiritualem percepit, & ab ea poſtea deſertus eſt. 29.2
Scapha in Lybia primum compacta. 345.2
Scholæ Pythagoricæ quinquennale ſilentium. 347.1
S[illegible] opus habet practica virtute, ex philoſophia. 4[illegible]
Scripta ſunt medicamenta aduerſus obliuionem. [illegible]
Scriptura diuina [illegible] nomine deſignata. 202.1
Scriptura diuina ex patribus, non ex matribus ſolet genea[illegible] computare. 2[illegible].2
Scriptura ea ſola quæ à Deo inſpirata eſt, vtilitatem [illegible] vtilitas explicatur. 137.[illegible]
Scriptura quomodo medeatur iis qui peccatorum vulnera acceperunt. 2[illegible]9.2
Scriptura antiquitates de mundi fabrica. 367.2
Scriptura ſacra barbaries defenditur. 345.1
Scripturam diuinam inſpiratam nominat Paulus ſpiritalē. 37.2
Scripturas diuinas olim habebant in voluminibus. 138.2
Scytharum mos quo cum mortuis hominibus viuos infodiebant quos illi omnes dilexerant, abrogatus, poſt Euangelij prædicationem. 393.1
Scythianus dicebatur Manes dum ſeruus eſſet. [illegible]2.1
Secundus & Thomas [illegible] 15[illegible].1
De Secundo, qui Valentino hæretico ſucceſſit, & eius hæreſi. 28[illegible]
Secundum carnem appellat Paulus externa [illegible], nobilitatem. eloquentiam. 69.1
Secundum Chriſtum Ieſum, addito quid oſtendat. 29.
Secundum imaginem noſtram & ſimilitudinem, quomodo intelligendum. 354.2
Illud Secundum carnem, oſtendit quod dominus Ieſus erat etiam Deus ante ſecula 293.1
Sedecias rex Iuda in manus Nabuchodonoſor traditus. 1[illegible]8.1
Sedecias, qui fuit vltimus Iudæorum rex, Hieremiam Prophetam in ciſternam grauiolentem [illegible] deiecit, eo quod triſtia valde & moleſta prædixerat. 458.2
Selene, id eſt Luna vnde dicta. 3[illegible].1
Seleucia vrbs [illegible] maritima. 1[illegible]4.2
Semei homo obſcurus & illiberalis ex ſua aduerſus Dauid [illegible] celeberrimus euaſit. 214
Semen Dauid quis. 218.1
Seminatur corpus, cur obiq; ponatur à Paulo. [illegible]4.[illegible]
Sepulcrum [illegible] & ſtudio Conſtantini Imp. [illegible] 156.1
Serapidis templum fuiſſe in orbe terrarum maximum ac ornatiſſimum à quibuſdam perhibetur. [illegible] vide Serapis.
Sermonem veritatis vocat Paulus prædicationem pietatis. 64.[illegible]
Sermonem ſapientiæ vocat Apoſtolus veram doctrinam. 48.[illegible]
Seruatoris diuinitas eſt impatibilis [illegible]3.1.& fol. ſeq.
Seruatoris duarum naturarum imago per figurata per duos hircos qui offerebantur. 251.1
Seruatoris gaudium eſt ſalus hominum. 124.1
Seruatoris iuſtitia vitam omnibus hominibus procurat. 1[illegible].1
Serui multi olim virtutis pietatiſq; ſtudioſi fuerunt, vt Abrahami famulus. 434.1
Seruitus & herilis poteſtas ad humanam vitam vtiliter conſtituta ſunt. 43[illegible]
Seruitus herili poteſtate minus dura eſt. 433.1
Seruitus in qui bona & ſanamenta ſunt nihil nocet, quod praui damnum ſerui[illegible]. 454.1.& ſeq.
Seruitus dolorum auaritia. 299.1
Seruitus vtilis & neceſſaria eſt. 433.1
Seruitutis origo & cauſa. ibidem
Seruitutem vocat Apoſtolus vitam quæ ſub lege agitur 17[illegible]
De S[illegible] 27[illegible]1
Seuerianus [illegible] 222.1
De S[illegible] hæretico à quo Seueriani. 2[illegible]1.1
Sol [illegible] Pythagoreorum. 347.1
S[illegible] ad Deum formata, ex Platone 40[illegible]
Simon Magus à Romanis vna columna honoratus. 266.1
Simon [illegible] omnes qui ab eo deſcenderunt. negarunt carnis aſſumptionem & dicebant, viſum factam eſſe humanæ naturæ ſuſceptionem. 136.1
Simon. Menander, Cerdo, Marcion, Valentinus. Baſilides. Bardeſanes. Manes [illegible] Chriſtum nihil habuiſſe humanæ naturæ. 213.2
Simonis Cerdonis, Marcionis, hæreſis quæ. 213
Simonis Magi hæreſis, fabula, deliramenta, incantationes, præſtigiæ. 266.3.2
à Simone [illegible] quaſi duas cognitione aut ſcientia præditi, appellati ſunt 134[illegible]
De Simone Samaritano mago, & eius hæreſi. 2[illegible].1
Simplex [illegible] decor meliùs lepido [illegible] concentu. 385.1
Simulacra [illegible] Conſtanti[illegible] legibus. [illegible]
Siti, fames [illegible] corporis, non animæ. [illegible].2

Sobr[illegible]

Sobrietas virtus ſummo ornamento adoleſcentiæ. 140.1
Socrates bibax. 41[illegible]
Socrates homolibidinoſus. ibid.
Socrates puerorum amator. ibid.
Socrates marmorario patre genitus, eam quam pater artem exercuit. 345.2.346.1
egregia præditus indole, ineruditus tamen. ibid.
Socrates ad laſciuiam propenſus dum iuuentutis annos ageret, ſtudio ac diſciplina meliores ſibi philoſophia notas impreſſit. 364.1
Socrates quare Ariſtophanis ludibria & Alcibiadis petulantiam paſſus. 407.2
Socrates philoſophorum optimus, ne ab ipſis quidem mulieribus doceri indignum philoſopho eſſe duxit. 345.1
Socrates & Xenophon, Gratorum multo optimi. 366.
Socratis etiam pueri vita immodeſta. 410.[illegible]
Socratis verba de temperantia, rebus ſalſiq; carentia. ibid.
Socratis intemperantia, & garrula inter potandum loquacitas, iracundiam proclinitas, imprudentia, turpitudo, ad venerem vehementia, &c. ibidem.
Sodoma fulminibus conſumpta. 355.1
Sodomitæ & omnes alij impij ſalutem aſſecuti cum apud inferos ad Chriſtum Seruatorem acceſſiſſent, iuxta Marcionis doctrinam. 271.2
Sodomitæ Camorum cognati. 270.2
Sol etiam meridiani temporis articulo, nulla offuſa caligine, luce ſua caſſus apparet. 358.1
Sol humida comminuit. 368.1
Solis & lunæ effectum. 358.1
De Solis magnitudine & figura. 365.2
Solem maximum regem imperatoremq; habent Aegyptij. 361 2
De ſolis defectione. 349 1.
De Sol. & lunæ philoſophorum ſententia. 36[illegible].2
Solemnitates ſinguli dijs dicatæ. 383 1
Solitariæ vitæ radices qui cum [illegible] aliquot enumerantur. 196.1. 2[illegible].1
Solœciſmi piſcatorum diſcipuli fuerunt Attici ſyllogiſmi. 373.1
Sophiæ [illegible] philoſophi ac [illegible] ab Apoſtolo principes huius mundi appellati 35.1
Sororem mulierem circumducendi, quomodo quidam interpretentur. 422
Spes quæ videtur non eſt ſpes. 51.1
Spes gloriæ, gloriæ quæ ſperatur. [illegible]64.2
Spicæ decidentes aduenis, orphanis & viduis &c. relinquendæ. 295.2
Spirituales, qui ſpiritum inhabitantem habent. 52.2
Spiritus diuinæ gratiæ typus erat hyſſopi caliditas. 119.2
Spiritus dona. 33.1
Spiritus fructus. 78.1
Spiritus [illegible]. 64.2
Spiritus inquinamentum vocat Apoſtolus communionem idolorum ibid.
Spiritus miniſtrationum eos Paulus vocat, qui ſpiritui ſeruiunt. 60.2
Spiritus prophetarum prophetis ſubiecti quomodo. 52.2
Spiritum S. maiora dona largitur perfectioribus. 302.
Spiritus ſanctus non eſt rerum creatarum pars, ſed ſuam habet à Deo ſubſtantiam. 35.2
Spiritus ſanctus per Dauidem ſcripſit pſalmum de Machabæis. 1[illegible].2
Spiritus ſeruitutis, quis Apoſtolo. 17.2
Spiritus vnus eſt, ſed diuerſa ſunt ſpirituum dona. ibid.
Spiritum vocat Apoſtolus gratiam ſpiritus. 17.1
Spiritum ſanctum quem [illegible] nominat Plato. 355.2
Spiritum Ieſu vocat Apoſtolus ſpiritus gratiam. 89.2
Spiritum compunctionis appellat Apoſtolus mentem immutabilem. 24.1
Spiritum ſeruitutis non appellat Apoſtolus Spiritum ſanctum ſed [illegible]. 87.2
De Spiritu ſancto. 285.2
Spiritum eorum qui videri non poſſunt naturam vniuerſam ſimul ſemelq; creauit Deus. 363.2
Statuas ligneas lapideaſq; duntaxat ſculpi volait Plato. 362 1
Statum rerum ſub Eſaia. 398.1
Stellarum effectum. 358.1
De ſtellis variæ opiniones. 365.2
Stephanus ipſius ſpiritualis doctor [illegible] Germanicia peſte Eudoxij corruptia lupos in oues conuertit. 199.2
Stephani epiſcopi Antiocheni tyrannica aduerſus orthodoxos audacia. 166.2
de illius, malitia iam detecta, exauctoratione. 167.1
Per ſtipulam, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna & fœnum, quid intelligendum. 36.1.2
Stoici deum corporeum faciunt. 357.2
Stoici in quo felicitatem conſtituant. 402.2
Stoicorum de coniugio ac liberorum ſuſceptione ſententia. 411.2
Stoicorum de mundo ſententia. 365.2
Stratiotici [illegible] Valentini ſeminibus [illegible] ſecta. 269.2
Studia hominum præpoſtera. 38
Stultitia quanta ſit eorum, qui in mundi machina [illegible], quæq; in eo per diuinam prouidentiam gubernentur pudore [illegible] accuſant. 5[illegible]
Subſtantia patris & filij & Spiritus ſancti vna, & [illegible] 173.2
Subtrahere ſe ab omni fratre inordinate ambulante, pro ſeparari. [illegible]7.2
Suetis, [illegible] centum ſerui eſſent, quod rerum omnium faciem abnegare nollet, fortuna quidem miſerabilis, ſed fortitudo ſingularis. 212.2
Superædificare oportet, non fundamentum deſtruere. 36.1
Superbia diabolo cauſa fuit vt caderet. 288.2
Superbia eſt motus mentis. 26.1
Superbia dæmones de priori ſtatu deiecit. 363.2
Super in diis habitationem quæ de cœlo eſt cupientes, quid. 62.2
Super temporalia & æterna vita a Platone poſita. 355.
Supplicia pro peccatorum differentia [illegible]. 291.2
In Supplicio conſtitutum vel inde melior fiat, vel ſaltem cæteris exemplo eſſe debet. 377.2
Suſorum nomine Paulus innuitur. 373.2
Syluanum Silam Paulus vocat. 59.1
Syluester qui Miltiadæ ſucceſſerat, Romanam eccleſiam rexit 144.1
Symeones Perſæ. 313.2
Symeones Stelitæ. 333.1
Symeones admiranda vita monachus. 197.1
Symeones, vnus ex Enthuſiaſtarum hæreſis principibus. 281.2
Symmachus Ebionita hæreticus vetus teſtamentum ex lingua Hebraica in Græcam tranſtulit. 2[illegible]4.1
Synodus Ariminenſis. 170.2
Synodus Conſtantinopolitana. 20[illegible].2
Synodus Mantulanenſis. 168.2
Synodus illa in [illegible] Nicæna. 14[illegible].2
Synodus Nicæ celebrata in Thracia, & expoſitio fidei illius. 171.2
Synodus Nicæa alia. 174.1
Synodus [illegible]. ibid.
Synodus [illegible]. 160.2
Synodus Sardicena. 163 2
Synodi Conſtantinopolitanæ epiſtola miſſa Georgio contra Aetium [illegible] ipſius nefariæ blaſphemiæ gratia. 175.2
Synodi epiſcoporum congregatorum in vrbe Conſtantinopolitana literæ ad epiſcopos in magna vrbe Roma coactos. 201
Synodi Sardicenæ literæ ad alios orbis terrarum epiſcopos. 163.2
Synodicus libellus de fide concilij Illyrici. 188.1
Synodicus tomus à Damaſo Romano & Occidentalibus epiſcopis miſſus ad epiſcopos Illyricos de Ariminenſi ſynodo. 172.1
Syracuſanæ deliciæ. 401.2

T.

Tapſiriani Arianæ ſectæ hæretici, qui. 280.1
Tartarus, inducij ac inferna carcer. 40[illegible].1
Tartari deſcriptio ex Platone. ibid.
De Tatiano & Hydroparaſtatis ſeu Encratiſtis. 270.2
Technæ diaboli. 382.1. & ſeq.
De Telemacho monacho. 2[illegible]9.1
Temperantia quid ſit. 428.1
Temperati viri nomine quem intelligat Plato. 407 2
Templum Dei ſunt Eccleſia. 29[illegible].1
Templa Dei ſunt ſancti. [illegible].2
Tempus in ſeculo factum eſt, vt quæ ſimul facta ſunt, ſimul diſſoluantur. 30.2
Temporalia ſunt quæ videntur, æterna vero quæ non. [illegible]5.2
Tenebras ignorantiam Apoſtolus vocat. 27.2

Teneratio veſtis. 363.2.364.1
Terentij Comitis pietas. 197.2
Terra vnde dicta ſit Demetra Græcis. 360.1
Terræ commoditates & incommoditates, quæ. 358
Terræ munera & labes. ibid.
De Teſſareſcadecatitarum hæreſi. 277.1
Teſtamentum vetus totum à Marcione reiectum, tanquam ab alieno Deo datum. 271.2
Teſtamentum vetus ea ſtatuit quæ ſunt nouo conuenientia. 299.2
Teſtamentum & vetus & nouum quod idem dederit. 293.2
Teſtamentum nouum ſemper manet, vt quod ſit coniunctum ſæculis, quæ nunquam ſeneſcunt. 118.2
Teſtamenti vtriuſq; differentia, illud inſculptum eſt in tabulis lapideis, hoc in cordibus rationis participibus. 60.2
Teſtimonium Chriſti Paulus appellat Chriſti prædicationem. 33.1
Teſtimonia quibus Deum verbum ſuſcepiſſe corpus humanum probatur. 292.1
Tetractys Pythagoricà. 411.1
Thalaſius aut Limnaus. 408.2
Thalelæus. 237.1
Thales rerum principium aquam eſſe dixit. 351.2
Thaletem in puteum collapſum dum erecto vultu ſtellarum curſus obſeruaret, quibus dicteriis aſperſerit ancilla. 346.2
Thamyris & Philamnon Lino & Muſæo contemporanei. 354.1
Theano Pythagorica quid cuidam ſe cupidius eſſato reſponderit. 410.2
Theano, Pythagoræ vxor, eo defuncto, cũ filiis ſcholas tenuit. 352.2
Theodoretus abſens calamo iugulatus, cum nec enim vocatus eſſet, nec præſens iudicatus. 447
Condemnatus ibid. anathemate notatus. ibid.
Theodoretus à nefandis hæreticis lapidibus impetitus fuit, & multa in Orientis ciuitatibus certamina ſuſcepit. 448
Theodoretum contra hæreticos ſcripſit. 284.2
Theodoretus cum ad Leonem Romanum Epiſcopum ſcriberet viginti ſex annos Eccleſiam rexerat. 447
Theodoretus cur ſic appellatus. 323.1
Theodoretus de virginitate orationes ſcripſit. 42.1
Theodoretus duodecim myſticos libros conſcripſit. 294.2
Theodoretus exiſtimat prædictum eſſe in cap. V. ad Timoth. II. id tempus, in quod ipſe inciderat. 137.1
Theodoretus Euſebianæ hiſtoriæ finem ſuæ principium fecit. 143
Theodoretus libros tres de Spiritu ſancto conſcripſit. 286.1
Theodoretus plus quam mille animas liberauit à morbo Marcionis, multoſq; alios à ſecta Arrij adduxit Chriſto Domino. 447.448
Theodoretus quantum laborauit aduerſus Marcioniſtas. 328.2.329.1
Theodoretus quid ſcripſerit. 448
Theodoretus Romanæ ſedis de ſua doctrina expectat ſententiam. ib.
Theodoreti hiſtoria tempus exequitur annorum CV. exordio ſumpto ab Arriana rabie, atq; hoc exitu laudatiſsimorum virorum Theodori ac Theodoti morte. 213
Theodoreto vt in octingentis eccleſiis paſtor eſſet ſortito obtigit. 448
Theodorus epiſcopus Mopſueſtius cum omnium eccleſiarum doctor, tum hæreticæ cohortis profligator, eo tempore, quo Diuus Theodoretus Antiochenam regebat eccleſiam, moritur 213.1
Theodorus vnio caſtitatis manſuetudine excellens, vita perfectione ornatus poſt Diuum Alexandrum Antiochiæ præſul eſt factus ibidem
Theodori Cyrenæi & aliorum profana indeſtat. 357.1.2
De Theodoro confeſſore. 180.1
De Theodoro Perinthio. 163.1
Theodoſius accerſitus ex Hiſpania dux creatur à Gratiano, & ad bellum mittitur. 200.1
Theodoſius acie inſtructa cum hoſtibus confligit, & multis barbaricis copiis amiſsis magnum hoſtium numerum confixit. 208.1
Theodoſius ante alia imperio ſuſcepto, curam concordiæ eccleſiarum complexus eſt. 208.1.2
Theodoſius cum maiorum ſuorum nobilitate, tum virtute ſua ſumma erat nominis claritate, eamq; ob rem cum impeteretur inuidia ordinis ſui in Hiſpanias ſe confert. 201.1
Theodoſius exercitum nunciata morte Valentiniani, & tyranni de Eugenii exercitum in Europam traduxit. 208.1
Theodoſius in hiſtoria ſanctorum patrum 319.2
Theodoſius iratus Antiochenis adimit principatum, & Laodicenis tribuit. 206.1
Theodoſius leges ſcripſit, quibus mandabatur deſtructio lucorum ſimulachraliũ. 206.2
Theodoſius Miletium oſculatur. 200.1
Theodoſius mittit in Ægyptum ad virum Ioannem nomine (qui gratia ſpiritalis particeps multa prædicabat,) qui de bello aduerſus tyrannos ſuſcipiendo percontaretur. 208.1
Theodoſius Valentinianum ad paternam pietatem reduxit, adoleſcentiq;, interfecto tyranno, incruentũ imperiũ reſtituit 2 4 1
Theodoſius victoriam adeptus, ægrotare cœpit, & filiis regno diſtributo, additiſque monitis, vt pietatem paternam perfectam ſeruarent, moritur. 208.2
Theodoſius vincit, & ad ſe tyrannum vinctum adduci iubet. ibid.
Theodoſii viſum. 20[illegible].1
Aliud. 208.2
Theodoſii vxor ante Imperatorem mortua. 205.2
Theodoſii vxoris pietas. ibidem.
Theodoſii vxoris Placilla nomine ſtatua deiicitur, & per vrbem trahitur. ibid.
Theodoſium Gratianus Imperatorem deſignat, traditque illi ſceptra Valentis regni. 200.2
Theodoſium vinculis Ambroſius exoluit. 205.2
Theodoſii poſterioris fides. 211.1.2
Theodotus Hierapolitanæ Eccleſiæ præſul, clarus monaſtica exercitatione & manſuetudine. 209.1
De Theodoto Epiſcopo Antiocheno. 211.2
De Theodoto hæretico, quem Victor Romanorum epiſcopus abdicauit & excommunicauit, vt qui decreta eccleſiæ conatus eſſet adulterare. 274.2
Theognius Nicænus ſectus improborum conſiliorum Euſebij. 157.2
Theologia poetica quam ludicris & riſu dignis commentis ſcateat. 413.1
Theonas & Secundus abdicati. 100.2
Theophilus vrbem Alexandrinorum fraude ſimulachrorum liberauit ingreſſus in tẽplũ Serapidis ſignũ ingens demolitus eſt 207.1
Theophilus Antiochenus Epiſcopus, veritatis defenſor, aduerſus Marcioniſtas. 2[illegible]2.
Θεὸς, id eſt, Deus, vnde dictus græcis, & qui primi Græcorum dii. 352.2
Θεοῦ vox vnde Græcis dicta. 358.1
Thera fluuium Tigrim Pyrhus vocauit, qui fera eſſet cognominis. 18[illegible].2
Thermarum vſus. 417.1
Theſaurizare cur poſitum. 6.2
Theſſalonica in Macedonia primas tenet, & prædicationem libenter ſuſcepit. [illegible] in arg.
Thomæ digiti, qui vulnera Chriſti tetigerũt, teſtantur Dominũ quã ſuſcepit naturam ſuſcitaſſe 293.1
Thraces deos ſuos effigiabant glaucos ac rubore ſuffuſos. 362.1
Threſſa ancilla Thaletis lepide illuſit Thaletem. 346.2
Tibarenorum lex immutata, qua ſeniores ab altiſsimis rupibus debant præcipites, ex[illegible] poſt Euang. lij prædicationem. 393.1
Tibiarum inuentores, qui. 345.2
Timotheus cum eſſet adoleſcens legis ſuſcepit. [illegible].1
Timotheus erat ex Lycaonia. 126. in arg. 137.
Timothei auia Lois, mater Eunices. 134.2
Timothei laus 56.2.91.1
Timotheum Paulus Lyſtris circumcidit. 32 2.
Timotheo Paulus curam Aſiæ commiſit. 126. in arg.
Titus Græcus fuit. [illegible]4.1
Tlepolemus Herculis filius, à Sarpedone in Troiano bello lancea transfixus. 354.1
Toti partes debent eſſe conformes & conſona. 379.2
Tradere in deſiderijs apud Paulum, pro permittere, vt & poſt, dare pro tradere, id eſt, permittere. 241
Traditi in reprobum ſenſum omne genus vitij in ſe ſuſcipiunt. 6.1
Trãſfigurabit corpus humilitatis noſtræ, quomodo intelligẽdũ. 92.2
Transformationem appellat Paulus, non mutationem in aliam formam, ſed mutationem ex corruptione in incorruptionem. 295.
Trinitas oſtenditur. 128.1
Trinitatis myſteria cur Deus Iudæis non aperta oratione tradiderit 355.2

Trinitatis æqualitas oſtenditur. 3.1
Trinitatis dogma in veteri teſtamento continetur. 355.2
Per Trinitatis inuocationem aquarum natura ſanctificatur, & exhibetur peccatorum remiſſio. 39.2
Trinitatis ſolus nomen vere eſt Deus. 384.2
Trinitatem vnam eſſe hypoſtaſim, & vnam perſonam quatuor haberet nomina docebat Sabellius. 275.2
Trinitatem etiam Dauid aperte indicauit. 355.1. *& prophetæ plures.* ibid.
In Trinitate pares eſſe dignitatis gradus demonſtratur. ibid.
Troglitæ, ſeu Troglodytæ, infame & omnibus odioſum Arrianæ ſectæ hæreticorum genus. 279.2
Tubarum inuentores Tyrrheni. 345.2
Turpitudo feſtorum diis conſecratorum apud Ethnicos. 382.2.383.1
Tychicus & Trophimus Aſiani. 88.1
Typhonis pugna. 361.1
Tyrannos eſſe cur patiatur Deus. 377.2

V.

VAcca rufa, quæ extra caſtra comburebatur, ſalutaris paſſionis typus. 126.1
Vacuum eſſe intra vniuerſum mundum negabant Stoici, extra illum autem, maximum atque infinitum. 365.1
Valens intra baptiſmatis ſacra per Eudoxium iureiurando ad cuſtodiam impij dogmatis deuincitur. 189.1
Valens epiſcopos in exilia egit. ibid.
Valens in vico captus & a Barbaris igni immiſſo concrematus. 198.1.2
Valens primum Apoſtolicis dogmatis ornatus erat. 189.1
Valens Trajanum ducem cum exercitu aduerſus Barbaros mittit. 197.2
Valens tranſgreſſis Gothis Iſtrum, conſtituit eos exercitu coacto bello reprimere. 189 1.2
Valentinianus fratri Aſiæ & Aegypti ſceptrum committit, & ſibi Europam deſumit. 186.2
Valentinianus Imperator deſignatur. ibid.
Valentinianus ſilius cognito aduentu Maximi in Illyricum ſe fuga confert. [illegible]3.2
Valentinianorum, Marcioniſtarum, Manichæorum opinio. 215.1
Valentinus ſuos docebat aſſeclas, Chriſtum humanæ nihil habuiſſe naturæ. 114.2
De Valentino, & eius hæreſi, quam is tempore Antonini primus conſtruxit. 268.1
Valentini & Bardiſanis hæreſes 213
Valentis promiſſione poſt Iulianum ſub Ioniano extincta, [illegible] reſtorreſcebat. 105[illegible]
Vanitatem Paulus appellat corruptionem & interitum. [illegible]
Vas ſuum vnuſquiſque [illegible] in ſanctificatione, [illegible] accipiendum eſt, [illegible] peccati ſunt [illegible] corporis [illegible]. [illegible]
Vaſa iræ ad interitum comparata [illegible] eos qui ſua ſponte tales facti ſunt. 21.2
Vehemens D. Paulus incredulitatem vocat. 61.1
[illegible] *Chriſti.* 29[illegible]
[illegible] *iuſtitiam quam [illegible]* 367.2.368.1. *Deo [illegible]* ibid.
Vel [illegible] deſtituta tis caro. 217.2
Ver[illegible]. 42[illegible].2
Venus publica nõnullis hæreticis myſtica cõmunio nominata. 262.1
Ven[illegible] ſed intemperantia [illegible] appellata. 359.2
V[illegible] malierum corruptrix. 421.1
[illegible] *ad laqueo coercendum docebat Cra[illegible]* ibid.
[illegible] *Deus [illegible] creata de nihilo, vnde oſtendatur.* [illegible]
Ver[illegible] factum eſt, quomodo intelligendum. 215.2.220.2.& [illegible] *antiqui eccleſiæ doctores illud intellexerint.* 221.1
Ve[illegible] eſt, & vnam modo falſitatem habet infeſtam. [illegible]1.2
Veritas Hebræis, Phœnicibus, Aegyptiis, & Chaldæis etiam Apollinis reſponſo adſcripta. 346.2
Veritas & veritatis conſtructa, quomodo differant. 352.1
Veritas eloquentiæ præponenda. 346.2
Veritatis gratia ſimplex eſt, mendacium autem multiplex & varium. 41[illegible].1
Veritati mendacium ſcienter admiſcuit Plato. 355.1
Veritatem etiam Plato præfert omni ſcientiæ, & compoſitæ orationi. 347.1.2
Veſpertinorum hymnorum cantatio. 305 2
Veſta terra primigalis vis, vnde ſic nuncupata. 360 1
Veſtis & indumentum pro carne Domini. 217.2
Vetus homo & nouus homo quis ſit. 85.1 98.2
Vetus omne eſt noui figura. 250.2
Via pro actionibus ſeu factis. [illegible].1
Vicennalia feſtum viceſimi anni imperij Conſtantini, ab ipſo celebratum. 154.1
Viciſti Galilæe, impia Iuliani apoſtatæ eius exclamatio. 18[illegible] 2
Victimæ legales inutiles. 384.1
Vidua defuncto viro ex lege, & non contra legem facit, ſi [illegible] nupſerit. [illegible]4.1
Viro id curandum eſt, non vt videatur, ſed re ipſa publice & [illegible] tim ſit bonus. 4[illegible]
Virgam appellat Apoſtolus operationem, quæ corrigit, qua & [illegible] mam lucepetiuit. [illegible]
Virgas duas cur capere propheta iubeatur. [illegible]
Virginitas bonum eſt, & bonorum optimum & præſtantiſſimum. 41.2
Virginitatis honos. 358.1.2
Virginitatis ſcopus & inſtitutum. 42.1
Virginitatis vſus. 297.2
Virginitatem Cerdo & Marcion lege conſtituerunt aduerſus Creatorem bellum gerentes, ne per matrimonium illius augerent opificium. ibid.
De Virginitate. ibid.
Virtus ſola bona natura, reliqua æquiuoce ſunt bona. 377.2. 378.1
Virtus ſola cum philoſophia bonum eſt conſtans & ſtabile. 341.1
Virtus eſt bonum conſtans & ſtabile. ibidem.
Virtus nulli domino ſubiecta eſt. 379.1
Virtus omnino non eſt circumſcripta loco. 320.2
Virtutis poſſeſſio bona eſt, & plurimos ſibi labores continuos habet. 4[illegible].2
Virtutis ſpecies. 418.1
Virtut[illegible] ſua. 410.1
Vi[illegible] ex Platone. 408.2
Virtutem [illegible] & recte oportet, atque eum ita coronas expe[illegible] 62
De Vi[illegible]. 407[illegible]
Vita Dei [illegible] eſt ex virtute. 83.2
Vita v[illegible] quæ habet eos qui ſeruantur, & eos qui puniuntur. [illegible]4.1
Vt aſſu[illegible] Chriſto prædictum. 4[illegible]5.2.406.1
Vitam [illegible] a peccato eſſe immunem, bonorum ſum[illegible] & [illegible]. 295.2
Vmbra [illegible] typus, veritas autem corpus. 11[illegible].2
Vni [illegible] corpus [illegible] aliquando [illegible] ipſe Pater, nullam habet differentiam ex [illegible] ſcriptura [illegible]. 71.1
Vnigeniti diuinitatis altitudinem docet prophetarum teſtimonium. 28.[illegible]
Vnio non diuidenda, ſed quæ naturarum propria ſunt conſideranda. 248.1
Vnio eſt inconfuſa. 262.1
Poſt Vnionem tam quæ ſunt ſublimia quam quæ humilia, diuina ſcriptura vni perſonæ attribuit. 255.1
Vocatione qui dignati ſunt imaginis filij conformes Apoſtolus nominauit. 19.1
Volucres ex aqua procreantur. 447.2
Voluntas gratia deſtituta nihil poteſt recte, & ex virtute facere, ſed opus eſt & noſtri animi promptitudine, & diuino auxilio. 90.1
Voluntatis diuinæ facultas creatis adiuncta eſt. 367.2
Voluptatis cauſa ne digitũ quidem extendendum dicebat Antiſthenes. 409.2
Votum continentiæ ſi factum fuerit, non eſt in voluntatis poteſtate ſecundum matrimonium. 130.1
Vſtionem quid vocet Apoſtolus. 298.2
Vt, particulam quomodo Paulus ex ſuo proprio loquendi modo vſurpet. 12.2.25.1

V[illegible] tes & barbarenses, aduenu, orphanu [illegible] vidui [illegible] linquenda. 2[illegible].2
Vulcanus pro artibus. 36[illegible].2
Vultures vnguenti fugiunt fragrantiam. 6[illegible].1
Vxores communes eſſe praecepit Plato. 41[illegible].1

X.

XAnthippe altera ex Socratis vxoribus. 410.1
Xenocrates bifariam partitus eſt animam. 37[illegible].2
Xenocrati anima eſt incorruptibilis. ibid.
Xenophanes Colophonius mundum perpetuum dixit, cuncta vero e terra conſtare. [illegible].2
Xenophanes, nec Xenocrates vllum habent hodie ſecta ſua ſucceſſorem. 373.2
Xenophanis Colophonij, Eleaticae ſectae principis de mundo ſententia. 364.2
Xenophanis de ſtellarum compoſitione ſententia. 365.2
Xenophon Platonem multa quae philoſophia eſſent indigna ſcripſiſſe ſcribit. 41[illegible].2
Xenophon & Socrates, Graecorum multi optimi. 366.
Xenophon & Socratem nihil vnquam impij ac caeleſtiue facientem viſum aſſerit. [illegible]6.1
Xenophon, fide opus eſſe dixit iis qui Deum noſſe deſiderant. 348.1
Xenophon Cyrum in prudentia, temperantia, iuſtitia fortitudinis nomine laudat. [illegible].1
Xerxis expeditio aduerſus Graecos. 297

Z.

ZAcharias ſacerdos Iudae filius lapidatus. 123.2
Zaleucus celebris legulator. [illegible].2
Zamolxis Thrax ſapientiae nomine magna apud antiquos in gloria. 94.2
Zamolxim Thracem ſapientiae cauſa demirabantur Graeci. 345.2
Zaradae leges iniquae, poſt Euangelij praedicationem exploſae à Perſis. 393.1
Zebinas & Polychronius. 331.2
Zeno Citticus in ſuo de Republ. libro templa & deorum ſimulachra fieri prohibuit. 362.1
Zeno [illegible]leates tortus linguam in tyranni faciem conſpuit. 391
Zeno mirabilis vitae monachus Antiochenus. 197.1
Zenobia Chalcedonenſis, genere clara & virtute inſignis, magni Marciani imitatrix. [illegible]
Zenobia Syriae & Phoeniciae praefecta a Perſis, victis Romanis. 275.2
Zenonis Cittiei Heimarmene, quae. 376.1
Zenonis Cittiei de anima opinio. 371.1
Zenonis Eleatae de rerum principio ſententia. 351.2
Zenonis Eleatae mira conſtantia in tormentis. 389.2
Zeugma, i. e. coniunctura, nauium congregata multitudo à Xerxe, Euphratis tranſigendi cauſa. 312.2
Zeugma vrbs à Xerxe condita. 189.2. [illegible]2.2
Zeugmatius luminibus orbatus, ſolitaria vita vir admirandus. 1[illegible].1
Zizania a daemone ſeminata cum primum Apoſtoli terram colere coeperunt. 266
Zizania omnia ab octingentis Eccleſiis ſublata B. Theodoreti opera. 4[illegible]
Zizania ſemina in Eccleſiam ſparſa daemonis arte & malitia. 145.2
Zizaniorum parabola quid ſignificetur. 4[illegible].1
Zizaniorum ſeminator Daemon quibus armis Eccleſiam impetierit. 281.2

FINIS.

VA1
1530157